BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" SIB

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 7 LEI

ANUL L • Nr. 1
MIERCURI 1 Ianuarie 1941
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Constrângerea speranței

de MIHAI NICULESCU

Contrastele se împerechează adeseori într'o intimitate surprinzătoare. Astfel, speranța e chipul apollinic al desnădejdii demente. Sub aparența liniștită mocnește desperarea. Mesajul chipului vestind înseninare dospește din amăgirea de sine și din înșelăciune. Absorbită în doze excesive, speranța își alterează virtuțile tonice. devine viciu, care atrofiază simțul realității și al proporțiilor firești. Ceea ce e adevărat pentru organismul insului oarecare se potrivește și colectivităților, organismelor naționale.

Individul începe să însemne, atunci când se desprinde din starea gregară în care trăește și se simte bine, cu toți laolaltă. Ins e acela care se retrage din turmă și se izolează într'o singurătate insulară. Insul este omul insulei, — „al unei insule de carne și duh împrejmuită de ignoranță", domnind întocmai ca Robinson „peste maimuțele și papagalii dinlăuntru" (Paul Valéry).

Beatitudinea contemplativă a concepției insulare e poate cea mai amară voluptate din câte-i sunt date insului singuratec. Refugiul din viață, refuzul lucid al participării la învălmășirea fără noimă în durata nestatornică, înseamnă rezistența de-a se lăsa amăgit de chipul îmbietor al speranței, dar și acceptarea riscului suprem al desnădejdii, care e de la diavolul. Faust sorbind ultima picătură din cupa desnădejdii a făcut legământ cu dracul, vânzându-și sufletul ca să i se poată împlini o dorință nebună. Oprirea în loc a clipei trecătoare însemna realizarea supremei speranțe, — dar o speranță împotiva firii — plătită cu prețul ultimei desnădejdi.

Nimeni nu poate spera nepedepsit, împotriva firii. Totuși Faust a fost mântuit, dar asta datorită unei șanse, din afara lui.

Sufletul faustic — în care se recunoaște sufletul neliniștit al omului modern — e condamnat prin destinul lăuntric pe care-l poartă, dar cine ar îndrăsni să se asemene Margaretei ? Ea este un „deus ex machina", un artificiu sublim al dramaturgului. Condiția omenească — ceea ce este propriu omului — nu o exclude dar nici nu o cuprinde printre datele sale. E mai prudent, în viață, să contăm fără șansa mântuitoare a Margaretei.

Neamurile care au băut până în fundul cupei amărăciunea, încearcă să se refugieze, cu o supremă opintire desnădăjduită, întorcându-și fața dela chipul hâd al suferinței, către chipul apollinic al speranței. In una din faimoasele „Scrisori către națiunea germană", Fichte observa că oride câte ori poporul german era învins și decepționat pe tărîmul practic, al realităților politice, el se avânta cuprins de o febră neobișnuită, în speculațiuni metafizice.

Refugiul în metafizică e un fel îngăduit desnădejdii de-a se revărsa în limanul speranței. După Fichte, una din implicațiile intime de structură spirituală a poporului german.

Alt fel, este refugiul în istorie, pe care evenimentele întâmplate în decursul anului trcut ne îndeamnă să-l socotim ca o soartă predestinată a poporului nostru. Refuzul istoriei îndreptățește voința noastră de istorie, voința de-a ne făuri singuri istoria, care ia pentru noi forma și sensul proectării ideale într'o suprastructură, peste realitățile ce ne înconjoară dar nu ne satisfac, — într'o supraistorie.

Pentrucă la un moment dat am simțit cum ne fuge pământul de sub picioare, lăsându-ne descumpăniți și cuprinși de panica nesiguranței fizice, — instinctivă înainte de-a se fi închegat cu claritatea conștiinței morale, — ne-am căutat un echilibru nou într'o voință extraordinară de istorie, odată cu uitarea nedreptății istorice care ni se făcuse. Refugiul în istorie era ultima șansă care ne rămânea, șansa desperării.

Dar funcțiunea normală a speranței căpăta prin forța evenimentelor o importanță excesivă. Speranța devenise o constrângere, — iată adevărul. **Covârșiți de realitatea care ne sufoca, ne-am refugiat în istorie, pe ușile îmbulzite ale speranței. Să nu se uite însă, că înainte de-a juca un rol** pentru ceilalți, **avem de îndeplinit o realitate,** pentru noi înșine. **Realitatea este icoana României. Cât despre rolul sau misiunea istorică a românismului, asta mai târziu. Toate după rândul și fiecare la vremea lor. Ce-o fi, vom mai vedea. Noi, sau cei cari vor veni după noi.**

IISUS IN TEMPLU
(pictură murală din veacul XVI)

Cu gândul la 6 Septembrie

de MIRCEA MATEESCU

Intâmplarea istorică petrecută anul acesta luminează atât de intens înainte, încât ne împiedecă să privim retrospectiv. Un bilanț politic al anului care trecu, al acestui an 1940, care ne-a adus pe 6 Septembrie — nu se poate face. 6 Septembrie nu este evenimentul central al unui an. Iar dacă vom repeta afirmațiunea atât de des scrisă, că Septembrie al anului trecut desparte între două lumi, mărim, încă odată dificultatea procesului de rejudecare a celor ce s'au întâmplat aici, prin voia Domnului și prin învierea întru duh a Căpitanului. Pentrucă nu vom isbuti să facem nici inventarul păcatelor lumii celei vechi (prea ar fi mare!) nici să prevedem, pe întreaga ei dimensiune adâncă, semnificația orizonturilor ce s'au deschis.

Unii au văzut în 6 Septembrie o revoluție națională. Alții, una socială, definind-o ca pe o urnire, de jos în sus, a colectivității românești. S'a mai spus apoi că revoluția legionară din anul 1940 a fost și națională și socială.

Evident că niciuna din aceste afirmațiuni nu este greșită. Ele răspund, fiecare în parte, năzuințelor pe care, fiecare, le-a legat de 6 Septembrie și care vor deveni, cu timpul, realități. Ni se pare însă mult mai propriu să scriem că la 6 Septembrie nu a fost revoluție socială, ori națională, ori național-socială, dar, simplu, că la 6 Septembrie: **a fost revoluția.** Care revoluție? Și dece nu este nevoie, ba chiar apare impropriu să definim într'un fel sau într'altul însemnătatea istorică a lui 6 Septembrie?

Să ne aducem aminte că, dela Horia și până la 6 Septembrie, toate mișcările autentice ale neamului românesc au ratat. Se ne gândim că întotdeauna, până la 6 Septembrie 1940, trădarea a învins. Să ne mai ridicăm cu gândul la faptele înaintașilor noștri, Horia, Tudor Vladimirescu și Avram Iancu, care toți, au fost prezenți la 6 Septembrie printre rândurile legionarilor, împreună cu toată sbuciumata noastră istorie, împreună cu toate dramele scrise și nescrise, care s'au petrecut pe pământul românesc, dela descălecatul neamului până astăzi. Nu cumva să uităm, că până la 6 Septembrie, blestemul încă nu se ridicase deasupra noastră, pentru că până la această dată, în permanență, ori de câte ori răul și binele se luptaseră pentru mântuirea sufletului românesc, **învinsese răul.** Că răul învinsese de atâtea ori, încât devenise realitate psihologică, printre noi. Că ajunsesem să spunem, tot recitind istoria și tot văzând că eroii noștri toți au fost răstigniți fără să poată învinge mișelia —: „nu există binele pe lumea aceasta!". Că atâtea straturi de scepticism se așezară, unul peste altul, cu prilejul fiecărei revoluții ratate în istoria neamului, și sufletul ne devenise atât de neîncrezător, mai ales după moartea Căpitanului...

Să înțelegem atunci că la 6 Septembrie nu a fost un fel sau un alt fel de revoluție. La 6 Septembrie, **a fost revoluția.** S'a ridicat adică, la 6 Septembrie, răzbunător, peste toate trădările, peste toate revoluțiile ratate, binele. De aceia să nu ne mai lamentăm. Nu avem dreptate să ne plângem că suntem generația cea mai sacrificată, între toate celelalte care au trăit, au luptat și au murit pe pământul din Cetatea Carpaților, **fără să vadă binele.** Am fost, dimpotrivă, generația aleasă de Dumnezeu ca să trăim ziua biruinței.

De două mii de ani, tot mor Românii pentru ca noi să îl trăim pe 6 Septembrie. De două mii de ani, tot încearcă neamul să-și așeze temelii pentru eternitate. Am luat parte în anul 1940, în Septembrie 6, la întâmplarea pentru care au murit și Horia, și Tudor, și Iancu și Căpitanul. Secole întregi, strămoșii au încercat revoluția. După secole, noi am isbutit, însfârșit, la 6 Septembrie.

Noi, contemporanii lui 6 Septembrie 1940, răspundem în fața întregei istorii a neamului și ,prin faptele noastre, dăm raportul eroilor cărora li s'a frânt viața, întru românism. Ar exista un blestem mai mare pe capul nostru decât acela de **a rata biruința** miilor de ani?

Dincolo de 6 Septembrie, și dacă nu vom împlini ceiace **a fost** la 6 Septembrie, mai poate exista istorie a Românilor? Sunt întrebările pe care le adresăm, de Anul Nou, tuturor.

Despre sensul creației în cultura românească

de ȘTEFAN TEODORESCU

Soluția optimă a dificultății statuării unei baze metodologice pentru explorarea creației culturii noastre ni se pare următoarea: evitarea postării în ontologic, indiferent de ce regiune. Nu vom capta viziunea originală necesară, nici dacă ne vom situa în spiritual, psihic, în biologic sau chiar în spiritul obiectiv: și cu atât mai puțin în regiuni de predilecție pozitiviste sau materialiste ale economicului sau tehnicei. In primul rând fiindcă operația de situare însăși constă într'o eminentă deplasare de sens ontologic: popular vorbind: cu orice fixare metodologică, nu numai că ai anticipat o viziune, ai fixat un punct de vedere, dar ai și modificat anumite cadre constitutive ale fenomenului urmărit.

Socotim deci drept cea mai adecvată metodă pentru a croi sensul intim al creației culturale românești: o situare explicită inițială în existențial. Ce înseamnează această operație? Reconstituim în primul rând dualismul ireductibil din cadrul culturii europene, dintre fapt și sens, ideal și real, cultură și realitate, oricât de schematică și abstractă ar fi operația, din cauza ireversibilității tradiției și a impregnărilor spiritului obiectiv. Ajutați de metodele cercetărilor fenomenologice actuale, care încearcă să cuprindă într'o problematică obiectivă straturile pretematice, preontologice, ale realității, va trebui să vizăm drept obiectiv al reflexiei sistematice acel moment originar și ireductibil unde se soldează toate semnificațiile acțiunilor umane, legitimându-se cu toate drepturile și evaluările înfruntate, pentru a dobândi acel index de conversiune în valori pur omenești, dincolo de biologie, sau de formalism intelectual.

Acest moment de ultimă evaluare socotim, după filosofia modernă, că se află situat pe o dimensiune specifică a existențialității umane. Concepem cu strictă determinare terminologică existența umană ca o dimensiune autonomă în cel mai expres sens așa cum e construită în gândirea autorizată germană de azi, nu cum e grosolan trivializată în filosofemele românești, unde se confundă sau cu un psihologism banal sau cu un realism naiv. Despre aceste confuziuni specifice și simptomatice ne vom ocupa într'un studiu special. Martin Heidegger denumește terminologic această dimensiune: fundamentul — ontologică. Momentele dimensionale existențiale ontologice sunt captabile numai prin metoda specifică hermeneutică, deoarece numai astfel se pot evita consecințele unui cerc vițios logic, care formează obiectul principal de acuzație împotriva fenomenologiei.

Operația ultimă de soldare, de convertire a soluțiunilor omenești de orice gen: practic, teoretic sau de pură creație culturală, sunt supuse acestei evaluări existențiale căpătând sensul specific uman și un anumit semn inițial de plus sau minus. Este operația prin care se hotărește în ultima instanță în intimitatea personalității dacă viața are totuși un sens. Este în fond sensul acelui catharsis aristotelic sau împăcarea hegeliană, repuse însă în dimensiunea lor originară, nu escamotate psichologic sau dialectic.

Nu putem da aci o analiză cât de cât completă a acestui fenomen de conversiune cathartică, fundamental pentru existența umană și esențial pentru problematica culturii. Numai din acest inițiu se poate discuta cu rost problema pesimismului culturii, Rousseau sau Tolstoi, Spengler sau Klages. Socotim că pentru problematica culturii noastre românești necesitatea acestui inițiu e postulată și de considerațiile metodologice menționate mai sus: confuziile pseudo-morfotice și deplasările de sens, care fac imposibilă o echivalență de termeni tale-quale cu filosofia culturii apusene. Pe de altă parte este pentru noi o dovadă de ultimă instanță că prin participarea la acest catharsis destinul nostru cultural cade în lotul culturii europene.

Principalele constructive existențiale ale catharsisului european sunt:

1. Logos-ul grec.
2. Prometheicul.
3. Caritas christiana.

Prin coeficientul lor cathartic aceste trăiri fundamentale formează rădăcinile existențiale ale culturii europene și dau, într'o țesătură specifică și variabilă complexele forme ale stilului de viață european.

Logos-ul grec reprezintă esența actuală a obiectivării spirituale din ontologia europeană, care a creat ca mod specific de cunoaștere și de trăire fundamentală a vieții meta-fizica și în cele din urmă însăși știința modernă.

Prometheicul este absolutizarea existențială a acțiunii omenești cu implicarea explicită și acceptarea tragicului ireductibil provenit din dimensiunea ireversibilă a morții și a determinării cauzale până în categoriile destinului grec. E recunoașterea titanică a eliberării prin labor improbus, este înfruntarea din „Prometheu" a lui Goethe. Combinată cu apollinicul obiectivării logos-ului pur, o sinteză semnificativă între platonic și prometheic, stă la baza demoniei tehnicei moderne. Tot acest ethos prometheic constituie esențial faustic iar în creștinism îl găsim în „Ora et labora".

Revelația creștină din caritas și raporturile momentului religios cu logos-ul și prometheicul formează precum se știe cea mai adâncă problemă a destinului european.

Ce se degajează din acest orizont pentru problema noastră, a sensului creației românești? Cea mai urgentă problemă a culturii noastre este promovarea pe plan major european a tuturor genurilor de creație: dela utilajul industrial și tehnic până la impetus-ul eroic contimporan și la exactitatea viziunilor morale, sociale sau spirituale, fiindcă numai astfel se poate asigura viitorul și participarea la istorie ca popor liber european.

Ce înseamnează această promovare pe plan major în planul logos-ului? Ceeace dă monumentalitate creației lui Dante, Shakespeare sau Goethe. O monumentalitate care departe de a fi numai o categorie estetică, psihologică, sau spirituală reprezintă o dimensiune eminent existențial ontologică în sensul premizelor noastre. Se compune deci dintr'o consacrare cathartică a tuturor coeficienților de ontologie regională.

(Urmare în pag. 3-a)

CRONICA LITERARA

Anul literar

In cronica de față vom expune, în general, fapte știute de lector. Ne vom referi adică mai puțin la activitatea literară, pe care ar trebui s'o însumăm și s'o facem *cunoscută*, ci mai mult la evenimentele care au împiedicat-o să se desfășoare normal. Or, evenimentele anului 1940, de toate categoriile sunt *cunoscute*. Referindu-ne totuși la ele, vom încerca să tragem consecințele, în ce privește literatura. Ior consecințele privesc nu atât ce s'a scris, cât ce se va scrie. Sub raportul literaturii *viitoare*, anul acesta *în care au tăcut muzele*, se împarte în două etape: înainte de Septembrie, și după data aceasta.

Inainte de proclamarea statului român legionar, am *cunoscut* mutilarea granițelor, care a fost urmată de suferința refugiului. Durerea provocată de părăsirea Basarabiei, a Bucovinei și Ardealului de Nord nu provenea numai din năruirea gospodăriilor, din căderea în neant a muncii de două decenii, dar la tristețea sărăciei sosite peste noapte ca un blestem, s'a adăugat spaima însăși a pierderii vieții, dacă drumul băjeniei nu era apucat cât mai degrabă. A fost un paroxism al groazei trăit de zeci de mii de români, din toate clasele sociale, și în special din acea clasă care beneficiind de *surplusul* de conștiință ce-l prilejuește cultura, are putința să dea suferinței priprii o formă *obiectivă*. Cine a auzit soldați sau țărani refugiați povestind despre chinurile lor, a observat desigur cum acești oameni cu sensibilitate vie înregistrează impresiile foarte adânc, dar în exprimarea lor ei confundă *pătimirea* cu însăși viața cuprinsă de păcate, încât ei vorbec mai natural despre o urgie divină, decât despre un mare doliu istoric. Refugiul ca doliu istoric l-au înțeles totuși românii repatriați, fiindcă numărul lor mare l-a format clasa intelectuală. La suferințele îndurate de numeroșii intelectuali s'a adăugat conștiința umilinții de a ni se răpi un *drept* al nostru, și totdeodată, credem, și conștiința că totul nu este decât provizoriu, ca *în orice dezastru*, după a cărui tragică suportare, urmează normala nădejde a îndreptării lucrurilor. Există așadar un complex de sentimente, din care se va naște o literatură care să exprime pe deoparte suferința morală și mizeria refugiului și pe dealtă parte să creieze o nouă doctrină de recucerire a pământului și a românității invadate. Formele de comunicare a *literaturii de refugiu* vor fi cele obișnuite: poezia, romanul, drama, presa, precum și conferința publică și discursul politic și, spre a spune astfel, cuvântarea culturală, acel gen de producție literară în care se fac generalități în diverse ocazii *solemne*. In cărțile *didactice* ce urmează să se alcătuiască deacum încolo, *speranța* reîntregirii pământului țării mutilate, va avea din nou locul ei firesc.

Trebue să observăm că în categoria *scriitorilor* refugiului așteptăm să apară în primul rând talente care au luat direct parte la *dezastru*, fără ca să excludem însă realizările posibile ale celor care au participat cu *sufletul*. Socotim felul acesta de considerații mai indicat decât înșirarea obișnuită a cărților și autorilor, pentrucă, după cum spune d. I. E. Torouțiu, directorul *întîneritei* reviste „Convorbiri literare", „...oricare literatură beletristică am fi cuprins între scoarțele revistei, n'ar fi fi fost în măsură să se 'nalțe până la marea tragedie a sfârtecării hotarelor noastre, a sfâșietoarelor bejenii de la răsărit, miazăzi și miazănoapte. Și cetitorul, și omul de știință, și prozatorul, și poetul, în suferință pot doar suferi, iar peste ea se așternd doar liniștea și tăcerea. *(La o răspântie istorică*, Convorbiri literare, Iulie-Dec., 1940).

Prinurmare, faptul psihologic asupra căruia vrem a atrage atenția este că *experiența suferinții* din anul 1940 întrece, — din punct de vedere al adâncirii omenești — orice experiență și orice valoare spirituală existentă într'o carte. Fără îndoială, experiența umană nemijlocită, directă și istorică a depășit totdeauna literatura, iar aceasta n'a făcut decât să caute sensuri și să încerce o sinteză între realitatea trăită și simbolurile cari stau în puterea scriitorului să le formeze. In privința aceasta, un capitol a parte îl ocupă pierderea Cadrilaterului, pe al cărui pământ arta românească creiase *Balcicul*, dând prin geniul rasei, ființă *simbolică* anticului Dionysopolis. In antologia lirică a *Balcicului* întocmită din volumele proprii, d. Ion Pillat a subliniat, spre a spune astfel, prin simbolul artei, importanța pierderii litoralului sudic al Mării Negre. Sufletul creator românesc, ca și al grecilor descoperitori în lumea thracică a zeului Dionysos, a dat *nume* nou unui țărm de mare, a cărui frumusețe, după apunerea geniului grec, sute și sute de ani, alte neamuri nu au bănuit-o! Ce vom spune, în aceeași perspectivă a *culturii*, despre Clujul *științei*? Odată cu drepturile istorice și geniul creator românesc, ne îngădue speranța de a stăpâni din nou ceeace ni se cuvine.

★

A doua etapă a anului, înglobează evenimente tot atât de mari ce s'au ivit după 6 Septembrie. Se cuvine să ne oprim la semnificația acestei date. Ea este *morală*, pentrucă dacă mutilarea țării ne-a adus suferința refugiului, biruința legionară a instaurat ceea ce vom numi sufletul moral al țării. Vrem să spunem că am intrat într'o epocă de totală *pozitivitate*, în care idealul românesc a devenit omul moral, omul *interior*, responsabil în toate acțiunile sale de *binele patriei*. Sunt felurite chipurile cum a început să pătrundă în masa largă a publicului, doctrina legionară. In primul rând au rodit cărțile legionare, acele opere *prigonite* scrise de autorii luptători, cea mai mare parte morți astăzi. Dar calea pe care vedem că se va produce o *cultură* corespunzătoare Statului legionar, acestui Stat moral și *creștin*, rămâne să fie a *predicei*, a adevărului transmis prin om, fie direct, fie prin fapte ce nu se pot uita. In sensul acesta al unei culturi ce se constitue după *pilde* lăsate de eroi, sau crește prin acțiunea de convertire a omului moral, sunt foarte semnificative considerațiile d-lui D. Barbilian, în articolul „Umanismul cel nou", apărut recent în „Axa". Autorul poeziilor de adâncă inițiare din volumul „Joc Secund", scrie: „Vremurile noastre legionare sunt omoloage cu vremurile primilor creștini ai Bisericii. O literatură apologetică și predicatoare e natural și trebue să se nască.

Folklorul cu adâncurile lui deschideri spre fundurile istoriei și sufletului românesc, poate ține mult timp și cu folos, locul literaturii delectabile".

*

Un al treilea aspect al literaturii anului, ne așteptam să fie literatura tehnică *de război*.

Ne gândim la o literatură care *să explice* războiul actual, ce bântue în Europa.

Să instruiască prin urmare pe lector, arătându-i limpede ce trebue să știe asupra unui asemenea grav subiect. Astfel de scrieri *tehnice* folositoare n'am avut iar despre o producere a lor viitoare nu are sens să vorbim ca în cazul literaturii propriu zise.

CONSTANTIN FĂNTÂNERU

„UNIVERSUL LITERAR" nr. 2 apare în 8 pagini și se va pune în vânzare Sâmbătă 4 Ianuarie 1941, la orele obișnuite, cu 5 lei exemplarul.

Călătorie

- schiță -

de CONSTANTIN COJAN

Nu trece mult și-și face loc pe culoar și căpitanul de adineaori. Auzind protestele care veneau din urma vagonului, se apropie, dând să intervină. Eu, cunoscând bine pe „beligeranți", fac imediat pe arbitrul, fără să mi se observe ironia.

— Domnule căpitan, domnule trenului — după cum mărturisesc dânșii — și-au ales vagonul după tichet, și-au ocupat „corect" locurile indicate...

— Am tichet în regulă, domnule, spuse nemulțumit doctorul.

— Veți fi având d-voastră, zic eu, dar poate vi s'au dat după o diagramă fictivă, fiindcă așa sunt deprinși să vândă evreii dela birourile de voiaj depe Griviței și Victoriei. Și, fac cu ochiul — semnificativ — atât căpitanului, cât și doctorului. Până una-alta eu o să vă mai cedez locul meu, că tot merg cale lungă până în nordul Moldovei.

— Iți mulțumim, ești foarte amabil... dumneata, dar...

In timpul acesta, trenul se pusese în mișcare. Eu stăteam pironit în dreptul ușii dela compartimentul „beligeranților", fiind numai ochi și urechi, gata pentru orice eventualitate. Cei din compartiment, observând că a plecat trenul, dau semne de neliniște. Cinci dintre ei își pun grăbiți pălăriile în cap și-și svârl pardesiurile pe umeri. Incearcă să iasă afară. Ca electrizat, prind ușa compartimentului cu toată nădejdia și țin de ea, măcar să fie ce-o fi... Nici mort nu-i las să deschidă, îmi zic. Și, ca să fiu mai sigur, cer ajutor Căpitanului:

— Ține, te rog, și dumneata, să nu le dăm drumul, nici pace... I-am prins ca pe niște șoareci. Ia uită-te la ei!...

— Dă-ne drumu', dom'le, c'o plicat trinu', făcu unul roșu la față, dintre perciunații din compartimentul cu „locurile ocupate".

— Nu se poate... Mergeți frumușel cu noi... Nu v'ați urcat în tren ca să călătoriți?!...

— Deschide, omule, că sfărîm ușa, făcu un altul, cât un munte de om bine hrănit.

— Asta n'ai s'o faci nici mort, Stai acolo, că stai bine...

Și uite așa, îi țin închiși până ce trenul ia viteză, pentru ca nu cumva „călătorii" să sară din tren, cum li-era obiceiul, ci să călătorească și ei cu noi, după „cum le-a fost intenția"...

Până la Ploești, trenul nu mai avea nici o oprire. Ceilalți călători depe culoar rămaseseră cu toții mirați de „întorsătura" mea, neputând ghici cam ce urmăream eu cu închiderea vizurilor în vizuină. Lămurirea însă veni dela sine. Problema pusă de mine, o deslegă șeful trenului.

In adevăr, când acesta își făcu apariția, mă oferii eu însu-mi să-i deschid ușa compartimentului.

— Biletele pentru control, vă rog... făcu el grav.

Urmară scotociri prin buzunare, prin portofeluri, pe subt bănci... însă nimic nu „pica". Invitația de la început, se transformă în poruncă.

— Le aveți, domnilor, sau vă tai niște „bilete cu amendă dublă", pentru călătorie frauduloasă?

— Le avem... Vai de mine!... Cum să nu le avem!... dar, în grabă mare, că pleca trenul, nu știu ce-am făcut cu ele... Un bob zăbavă, vă rog...

Rezultatul: din cei șase călători înzăvoriți, numai unul prezentă un fel de tichet, și acela valabil până la „Ieși", dar acum două săptămâni. Iar locurile rezervate pentru colete, erau ocupate cu fel de fel de pachețele, boccele și geamandane de paie, cu „fragile" pe ele, toate boarfele ăstea fiind ale evreului prins în flagrant-delict cu bilet fals.

Socoteala fu simplă. Amendă „grasă', proces-verbal pentru escrocherie, iar bagajele nereglementare, toate la pat-vagon, cu tarif încincit, pentru „mare viteză".

Procedeul acestora era simplu și de efect pentru buzunarul lor avid. Veneau cu o oră mai înainte de plecarea trenului, ocupau comod și foarte gravi locurile cele mai bune din vagoane și, cum zăreau unul de-al lor, sau vreun străin mai înstărit, ori vreun „rumân" mai necăjit, dar slab de înger, repede se ofereau să-i cedeze loc în compartiment, pretinzând în schimb, o „remunerație grea".

Corespondența noastră

AN NOU

TU, ce primești ofranda vieții noastre,
— chezaș al timpului de înfrățire —
cobori zâmbind în taină printre astre;
ne vei sădi în suflet mulțumire?

In ochii minunați, plini de lumină,
citim destinul unei grele soarte...
solia păcii'n lacrimi se anină...
ne-aduci belșug, ești purtător de moarte?

Sau vei întinde mâna, cu tărie
să prinzi în lanțuri de neînvins;
vei spulbera această tiranie
de care și pământul e cuprins?

Vei înflori, cu zâmbet, bogăția;
pe plaiuri răsuna-va imnul sfânt
și munca ne va fi iar avuția
însuflețiți de sacru jurământ?

Vom învăța, pe brazda'ntunecată,
din cer senin și vânt aromitor,
ca să purtăm în inimi ne'ntinată
icoana ta de mândru domnitor?

AN NOU? ce porți amar plângând credința
și gând de bine'n fumul de altare,
revarsă'n suflet, blândă, pocăința;
ne făurește binecuvântare!

Ianuarie 1940

San-Marina

CLUJ

Gem piețele și străzile de lume:
copiii obiditei Transilvanii
cad în genunchi ca'n aspre spovedanii,
stropind cu lacrimi doliul Țării-Mume.

In coruri, orășenii și țăranii
șoptesc aprins Dumnezeescul Nume.
Așteaptă Someșul s'aducă'n spume
osânda mișeleștii 'mpărtășanii.

Și — rând pe rând — eroii suferinței
se-amestecă'n frânturi de rugăciune
și-aprind din lacrimi torțele credinței.

Se-aude iar furtuna biruinței.
Departe prins'au buciume să sune
Cu noi e Dumnezeu... Cred în minune...

ION H. SĂVULESCU
„BASARABIEI"

Zână din pridvorul țării,
Maramă lungă de safire
Din caeru-albăstrui al zării
Din spuma stelelor sării,
Țesut-a Domnul în urzire
De îngerești războaie de-aur
Să mi te'nfășure — tezaur —
In Prut și Nistrul românesc
Cu mătăsosul sfor șerpesc.

Zână din pridvorul țării,
Au adăstat pe haturi luna
Și soarele'n drumeagul zării
Și ți-au turnat pe trup o iie
Cu holde de-aur și de vie
Cu-arnici de floare roz-albie
Cum numai Dacele în codru
Fugite'n vremuri fără modru
Țese-au din suflete deschise
Pentru voinici plecați în vise

Și cu o sete de istorii
Zeci Feți-frumoși rupți din balade
Cu armele tăiate 'n lună
Te-au apărat în reci decade
Din oseminte carpatine
Cu sângele lor tencuind
Cetăți pe dealuri și rovine.

. . . . . .

Acum îți stă'n genunchi norodul
Pe'mpărăția ta de-apururi
Cu ochi setoși după azururi
Cu ghiersul trist și plin de fiere
Și-ți cere-a mamei mângâiere
Căci vine iarna colilie
Și 'nstrăinată ești târzie
Pe drum de vremuri rătăcită
Și 'ngenunchiată răstignită
Pe întinsele golgote-a zării,
Zână din pridvorul țării.
Dar codrul frate cu Românul
A plămădit alt Făt-Frumos
Din toți strămoșii'n el fărâme
De suflet pus-a or în os.
Cu el porni-vom și cu brazii
Cu munții, frați, ferăstruiți
Călări pe vânturi neînstruniți
Și'n uragan verde de pară
Cu nori, cu stele și cu cer
Muta-vom munții noștri iară,
Durând la Nistru, gard de fer"

M. I. Cosma

DESTRAMARE...

Sunt oltean, sărac sunt și haiduc,
Visuri scriu pe coajă de pădure;
Toamna-mi ia și frunza și mă duc
Să mă culc cu stele'n foi de mure...

Nu mai știu pe unde sânt, bunică,
Satul meu și casa dintre pruni;
Simt în mine ramură de frică:
Cu tristețea astăzi mă cunun.

Foamea, între flori de catifea,
Liniștea de vis am cunoscut-o;
Pentr'o fată cu surâs de stea,
Toată tinerețea mi-am vândut-o...

Am umblat prin noapte — pelerin —
Mi-am culcat surâsul în zăvoaie
Și tristețea 'n cupele de crin...
Nopțile mi le-am culcat în ploaie...

'N loc să-mi cânte vara din viori,
Mi-au cântat tristețile și chinul;
Și-mi mai sânt prietene — comori —
Apele, pădurile și vinul...

Anii mei culcați cu toamna'n ploi,
Nu știu azi ai cui mai sânt: în mine,
Unu-și plânge chinul în noroi,
Altul urcă zările spre tine...

NINGE'N MAIU...

Ninge'n Maiu cu flori și stele,
Pentru dragostele mele.
Vrejul lumii urcă cerul,
Cu tristețe la oblânc;
Cântul apelor — adânc —
Il îngână 'n seri oierul...

Ninge'n Maiu cu flori și stele,
Pentru dragostele mele.
Pentru care fată june,
Stelele 'mpletesc cunună?
Pentru cine, pentru cine,
Crengile de floare-s pline?...

Ninge'n Maiu cu flori și stele,
Pentru dragostele mele.
Făclii albe pe potici
Sunt lumini de licurici;
Grieri 'n potir de flori —
Lăutarii stelelor...
Unde mai străluci, pe care
Țărmuri ninse'n Maiu cu floare!
De-am crezut că vei 'nțelege
Cântul inimii-mi pribege,
Am păcătuit... Și sufăr
Lângă florile de nufăr...

Nu mai vii... Să scuturi iară
Macii zărilor de vară;
Rozele să se desfoaie
Lângă fruntea ta bălaie...
Cântu-i cânt, dragostea mea
Inălțime fără stea.

Iliodor Valea

TOAMNA PLANGE

Toamna plânge 'n geamuri
Lacrimi depe ramuri
Cad pe-obrajii sticlei
Vineți cai ai sihlei
Ochi.

Frunzele 'n beteală
Falsă poleială
Au pornit funebre
Către reci tenebre
Căi.

Și pe ceruri triste
Pleacă mii, sinistre
Inime de flori
Nevăzute 'n zori
Cu duh.

Gândul doar mai este
Ferăstrău de creste
Peste care suflet
Fără de răsuflet
Trece....

Către țări pe unde
Glas de cneaz s'ascunde,
Limbă de azururi
Fără de cusururi
Vie.

DEDICAȚIE

La troița tăcerii am închinat poeme
Și am culeș frumoase melodii din serenade
Apriline
Am tâlhărit omătul tomnaticelor crisanteme
Să făuresc o melodie pentru tine.

. . . . . .

Când sufletu-mi trudit drumar
Va rătăci pe căile stelare
Să faci din dorul tău albastru felinar
Și să pornești pe a visului cărare.
Când toamnele își vor întinde
Albumul lor cu slove sângerate
Calectul meu cu drag îl vei deschide
Și vei ceti poemele ție închinate.

George Havrea

MĂ VREAU...

Mă vreau copil să birui mori de gând
S'aștern în palmă liniștea, — sihastru
Crispând pe zare-o lacrimă și-un gând:
Contur în întunericu-mi albastru...

Mă vreau ca ieri ajuns pe rug de nori
Vrăjind în cofe de onix veninul,
Mă vreau păstor iluziilor, — zori
Involți, — în curți de cer unde-i destinul.

Mă vreau din nou chinchit sub scări de vis
Să plăsmuiesc păpuși de alabastru
Din trandafiri și jar, iar din abis
Să-mi zămislesc cabană lângă-un astru...

Oare pe culmi spuzite'n sânge pal,
Se închinau mereu fantasme albe
Când magi în pelerine de opal
Imi îngropau grădinile cu nalbe?

Oare în caturile bolții, sori
Își logodeau cu trâmbiți aurite
Că-atunci, c'an seara ceea'n sărbători,
Luceferii din bucleclemi cernite?

Nu vreau să cred că noaptea mi-a gătit
Cărare printre evurile'n scut...
Mă vreau din nou stăpânul unui mit
Și regele mumiilor de lut.

Mă vreau... Dar vrerea-mi se furișă'n gol...
Și-un licurici sacrificând în glastre
Argint, întornă'n vreme gându-mi sol
Spre căteățui cu 'ntunecimi albastre...

MIRCEA SCRIPCĂ

Patria

Veche sunt și nouă.
Brațele-amândouă
larg în larg le 'ntind.
Roată, zări cuprind.

Crengi în crug desfac.
Urc din veac în veac.
— Ca 'n luptă, tăișul,
sângeră suișul.

Stropii jertfei cad :
taie proaspăt vad.
Stropii cad și rod:
trag din piatră rod.

Sunt bogatul pom.
Cresc sub creangă om.
Și primesc cu bine
ce naște din mine.

Rădăcini o mie
strâng moșie vie,
țin, înțepenită,
brazda moștenită.

Sunt soare și rouă,
ploaie și belșug.
Veche sunt și nouă.
Urc din lut în crug.

Nu sunt de clintit.
Crunt, năvală sfărm.
Celui rătăcit
îi sunt ultim țărm.

Ram cu rod răsfir.
Fier sunt în urgie.
— Nori spărgând, respir
cer și veșnicie.

GEORGE VOEVIDCA

Vorbește solul din Suceava

Eu port cuvânt
din Țara unde în mormânt
stă Cel ce-aice m'a trimis.
Nu am nicio poruncă 'n scris,
ci-al meu Stăpân și Voievod
de veacuri îngropat în vis
și în mănăstiresc prohod,
cu mare glas m'a rechemat
din lut, și eu oștean plecat
al gândului Măriei Sale,
la Putna am venit s'ascult
îndurerata și de mult
voievodala Sa chemare.

Al meu Stăpân
sub lespede cu slovă veche
a plâns tăcut o noapte 'ntreagă.
Și nu puteam să mai rămân
cu p'ânsu'-acela în ureche,
că 'n el vorbia Moldova toată, —
p'ângeau cu el străvechi altare
și toți vitejii care-odată
râdeau și se jucau cu moartea
să făurească-o Țară mare.

Și n'am mai așteptat cuvânt
cu glas din veac și din mormânt,
ci am venit să spun supus
că 'n munți bucovineni e plâns
de Voievozi și vechi oșteni
cu visul îngropat în vremi.

De-o să mai fiu
ales să port tristeți domnești
și grea solie din sicriu,
voiu cere lui Ștefan cel Sfânt
un paloș cu-ascuțiș de vânt
din codrii noștri fără rouă,
să-l dau în mâini împărătești
ca să clădesc'o Țară nouă.

August 1937 GEORGE IONAȘCU

Peste astăzi, peste mâne...

Peste astăzi, peste mâne,
trece Neamul mucenic,
peste vifor fără frâne,
peste freamăt venetic...
— Neamu', unde-a stat, rămâne :
cremene pe plaiu voinic.

Tristă tremură, cernită,
Neam — izbit de veac barbar :
suflet sur de dinamită,
inimă de-azur și jar —
frânt-ai pâne, 'n plâns stropită,
cinei sfântului hotar.

Facla-și poartă sumbru geniu :
drum Istoria 'ntoarce iar,
Se cutremură mileniu.

Vii, martirii mii răsar.
— Trece astăzi, trece mâne....
— Neamu', unde-a stat, rămâne.

Scrâșne granița călită,
Jind rânjește — leat pândar.
— Suflet sur de dinamită,
inimă de-azur și jar —
tace jale împietrită — :
„Treacă și acest pahar!"

Neamul, unde-a stat, rămâne :
cremene pe p'aiu voinic...
— Peste vifor fără frâne,
peste freamăt venetic...
— peste astăzi, peste mâne
— trece Neamul mucenic...

GEORGE VOEVIDCA

FEBRA

de EUGENIU V. HARALAMBIE

Cândva — și nu de mult — am ieșit pe poarta de Est a cetății Sibiilor, pe drumul care trece prin satul cu nume atât de expresiv: Gușterița. Mergeam pe jos, de unul singur, înconjurat de gânduri, amintiri și splendoarea munților.

N'ar interesa, ca să precizez, totuși o fac.

Era o zi de sărbătoare cu învoire generală și n'aveam nici o axă de conducere pentru după amiaza aceea.

O după amiază de pastel, cu brazii împodobiți de omăt și tremurată de sunetul cadențat al clopoțeilor dela sănii. Eram îmbrăcat militar și costumul acesta pe lângă alte foloase îl are și pe acela de a te ține încorsetat, strâns în curelele și diagonalele lui, așa că nu numai că suporți cu ușurință dar nici nu simți, uneori gerul. Sub greutatea mea și a cizmelor, zăpada scârțâia întocmai cum se spune despre ea în cartea de cetire de curs primar.

Ce căutam eu pe drumul acesta, în timp ce unii din camarazii mei se plimbau prin centrul burgului lui Herman sau pe străzile și ulițele înguste de un metru, doi și mărginite de-o parte și alta de zidurile caselor înalte de cinci, șase metri ale Unterstadtului?...

Nici eu n'aș ști decе!

Poate pentrucă voiam să străbat minunatul peisagiu alpin pe care-l vedeam în fiecare dimineață, când traversam curtea Școalei de Echitație a Cavaleriei — sau poate — și mai simplu, fiindcă vroiam să vagabondez și direcția asta era mai singuratecă decât oricare. Nu știu nici eu — dar după ce am călcat și cei vre-o doi kilometri, cât se 'ntinde satul Gușterița, am părăsit șoseaua apucând pe un drum care se schița aproximativ în planul decorului, într'adevăr splendid.

Eram cu totul absorbit de sublimul brazilor grei de zăpadă și copleșit de amintirea unui mai vechiu drum pe care-l făcusem cu ani mai 'nainte printr'o ninsoare de basm...

Gerul se'nmuiase și din înaltul cerului zăpada cădea liniștit în fulgi mari, unii după alții, întocmai ca'ntr'o poveste din Scandinavia.

De undeva, de pe aproape, plângeau jale mare buciumele și totul se cuprindea și 'nțelegea cu sfoara de moșie a lui bătrân Novac...

Curând am ajuns acolo unde se desfac potecile și țăranii iau muntele în piept ca să taie drumurile. Am apucat pe-o astfel de potecă. Pe una, oarecare... Brazii erau mai strânși, culoarea decorului mai închisă. N'aș fi putut spune cât am mers, cât am urcat. La un moment dat, poteca a ieșit din brădet într'un platou, pe coamă de munte, întocmai ca și șuvița unui pârâu, care se pierde într'o apă mare.

De abia atunci mi-am dat seama c'am urcat pe puțin vre-o două ceasuri.

Decorul devenise maiestos, orizonturile conturându-se în perfecții geometrice.

Soarele se apropia de apus și roșul nuanța zăpada, dându-i reflecții minunate.

Câteva umbre, colți de stâncă, se profilau linii lungi și aproape paralele.

Poate din cauza asta m'am gândit la un imens portativ... Poate și pentrucă urmele pașilor mei — singurele urme cari înseilau mobilitate, viață, în vastul în cartea închisă a unor destine de oameni. Destine de mucenici-eroi.

Mergeam — poate ați ghicit — după o înmormântare și, desigur, că și din marea mea neobișnuință față de ritual, dar și din cauza greului doliu al nostru, celor dimprejurul carului — înmormântarea aceia mi-a rămas ca unul din cele mai impresionante momente minore din viață...

Ningea.

O ninsoare tot atât de liniștită dar mai puțin abundentă.

Urcam pe drumul însemnat de-o parte și de alta de brazi, traversând de atâtea ori peste urmele iepurașilor (pe cari mi-i închipuiam grațioși și sgribuliți) și chiar peste urmele mai mari (pe cari îmi plăcea să le identific ca urme de lup sau chiar de urs)...

Dac'ar fi fost mai pe 'nserat și cerul vânăt de 'noptare, desigur, c'aș fi putut ușor să fiu confundat cu un voinic, cu un haiduc rămas din cărțile întâiei mele adolescenți, petrecută în regatul imaginației și 'nvecinată static al peisagiului — păreau niște note dintr'o partitură.

Și atunci, m'am gândit direct la Strauss, la valsurile lui. N'aș putea indica precis la care.

Valsul se desfășura în ritmul aducerilor aminte și orchestrau deopotrivă la el reminiscențele personale muzicale dar, și văile, munții cu umbrele lor. Se părea că spațiul întreg s'a prins în această simfonie.

Decorul era un imens și simbolic libret. Libretul dansului dintâiu.

De undeva, de după un trunchiu de brad, poate, — nu știu — a apărut Zeița Dansului.

Sculptatul trup îi era grație și bronz.

Inainta pe coama muntelui cu pași mari, svelți; picioarele — sublimele-i picioare — întinzându-i-se arc de cer. Pantofii de mătase atingeau doar cu vârful lor spuma zăpezii...

Era ceva de fantast. De irealitate. Și pantofii erau roșii și cusuți cu fir de argint.

Picioarele i se lipiră unul de altul — mușchii se încordară și spectatorul îi deveni rob definitiv. Mâinile, se ondulau și cântau aerului — iar Zeița înaintă cu pași mici, măsurat de mici, mai mult alunecând decât pășind...

Și, ca dintr'un savant tratat de balet, atunci — atunci, doar — a început cumplitul dans al înoptării...

Dansul pierzării...

Trupul i se frământa din șolduri — șoldurile cărora eșarfa de mătase putea prea puțin să le mascheze forma — și totul: trup, mâini și picioare erau o sculptură, o măiastră și ispititoare sculptură.

Notele muzicale curgeau într'un rapid tril, șaisprezecimile prinzându-se în accelerate tonuri pentruca puțin după aceia ele să evadeze într'un pianissimo impresionant.

Jocul Zeiței era o perfectă armonie cu muzica, și ai fi putut jura că atingerea zăpezii de vârful picioarelor ei nu era altceva decât apăsarea clapelor imensei claviaturi, care atunci — orice s'ar zice — stăpânea prezentul.

Banii sânilor îi tremurau, cum în nopțile de iarnă uscată, sticlesc stelele.

Dansul dintâiu... dansul originar. Șarpele înaintea Evei, învățând-o cel dintâiu: unduirea, grația, jocul însuși al dansului.

Degetele Zeiței se modulau permanent și ele cumulau în flexiunea lor, grația unei întregi școale de balet.

Era, oare, doar o alegorie? Un vis?

N'aș putea preciza, dar și acum mă ard ochii aceia verzi, ochii de sticlă, ochii de strigoi. Ii simt ațintiți în ochii mei, îi simt înfipți în adâncul lor, adâncul meu. Părul negru — strălucitor de negru — și bogat îi curgea valuri pe umerii rotunzi și cerul se 'nvinețise ca într'o fantastică și misterioasă povestire.

Apoi totul s'a stins.

Zeița a dispărut după probabilul brad de unde și apăruse.

Notele valsului mai stăruiau: sublimul și grația mai concertau încă.

Când m'am întors în Sibii — orele erau nouă și jumătate. Plantoanele din schimbul întâiu numărau perechile de cisme înșiruite pe coridor.

Am intrat în program. Simplu și uitând că undeva — pe creste de zăpezi — poate și atunci, încă mai dormiau ecouri din acordurile cari au călăuzit valsul Zeiței...

In Sibii, 13 Ianuarie, 1940.

Hexametrii zonei

de ȘTEFAN STANESCU

CANTONAMENTUL

In încăperea de lemn și lut văruit, cu ștergare
Și cu perdele de in, cu scoarțe noi și țepoase,
Somnul ostașilor scurt e până la deșteptare :
Fluierul plângător în dimineți răcoroase.

Zac în rastelul improvizat arme lucinde
(Lacrimi în ochi de femei de bărbați dojenite)
Masca de gaze lângă un sac de merinde,
Ramțe animate par niște slugi smerite.

Mâine ce noutăți ? Liberarea sau, poate,
Drumul spre depărtări nestrute, ostile ?
Lupta cu soarta 'ncercăm, greutățile toate,
Pentru mai dulci sau pentru mai aprige zile.

PROGRAM DE INSTRUCȚIE LA CAMP

Stropi scânteetori de rouă, pe tot întinsul
Câmpului larg ne 'mbie pașii de defilare.
Cât vezi cu ochii până la hotar, cuprinsul
Verde-i ca un covor țesut cu aur-cheнare.

Marșu-i greu, cu opriri în zori de zi, sub comandă.
Scurt repaos. Se așează armele piramide
Și desbracați de bluze, sportului pur otrandă
Executam (cum programul de Radio ziua deschide),

Repezi mișcări de brațe și trunchiu ,cu numărătoare
Chip educație fizică, totuși nu multă vreme.
Vine instrucția noua. Mult li se par mai ușoare
Celor activi, deprinși, o mare parte din teme.

Din contingentele vechi, oameni ce mai uitară
Din manuiri, le 'nvață iarăși de zor acuma,
Exercitând zelos pe grupe : Cei dela țară
Cu orășeni, la rând, schimbăm ocara și gluma.

In interes suprem. In armată sunt grade
Și pregătiri multiple. Nimeni aici nu-i mare
Fără temei. Nu-i timp, vai, pentru serenade...
Chiar hexametrii-și pierd des cadențele 'n concentrare.

TELEFONIȘTII

Grupul de telefoniști, organizați pe echipe
Poartă materialul special : Aparate,
Cabluri și truse. La posturi sunt în câteva clipe,
Fac legăturile prompt cu Centrala. Exercitate,

Mâinile 'noadă, desizolând firele rupte
Deranjamente se 'ndreaptă repede și cu grijă,
Asigurând convorbirea. Soarta marilor lupte
Razimă și 'n acest punct. A obuzelor schijă.

Nestând s'aleagă, transmit camuflați, la distanțe
De kilometri, pe câmp, prin arbori, prin linii vrajmașe,
Ordinul prețios. Se obțin performanțe
Deseori contra unor forțe 'n mers uriașe.

Permanenți, de aceea se-aleg, oameni pe care
Poți conta și secretul militar știu să-l țină.
Altfel, telefonistul e - un soldat oarecare
Când alearga pe camp, depanand o bobină .

IN TREN

Scumpo, de vrei să strângi nostalgii în privire,
Vino să vezi, prin gări, îmbarcări militare ;
Lungi convoiuri de trupe, care cu coviltire,
Bucatării rulante, munții : Țara cea tare.

N'ai să-l poți urmări pân 'n trenul de marfă
Care astupa peronul, pe-un poet, în bulboană.
Numele-ți vor vibra, pentru el, ca o harfă,
Telegrafice fire în a trenului goană.

Mulți, ghemuiți pe bănci în vagoane trudite,
Șed ostașii, — mahniți, veseli, încrezători,
După fire și loc. Glume nepotrivite
Multora par frumoase : daruri de călători.

O, dar tu, scumpa mea ! Mi - amintesc fără vrere
De-o batistă pe care - ai fluturat-o prelung
După tren, — umezită de-o păgână durere :
Dragostea, pentru care mii de lacrimi n'ajung...

Despărțirile 'nseamnă, crud, o verificare
A iubirilor mari : Un destin care leagă
Și mai mult, depărtând. Vom simți, fiecare,
Cât de mult datorăm celuilalt viața 'ntreagă.

Patria, mai presus de mâhniri personale,
Cere jertfe pe care fără preget le dăm.
Ni se par suferințele greutăți fatale,
Aprige decăderi. Mai târziu le uităm...

N'am să te uit pe tine ! — făgăduiesc în gându-mi
Dar prezentul măreț, șterge totu 'n trecut.
Și, printre toți ceilalți camarazi sunt, la rându-mi
Un smerit și destoinic luptător brav și mut.

Vino, de vrei să strângi nostalgii în privire,
Scumpo, să vezi, prin gări, îmbarcări militare;
Lungi convoiuri de trupe, care cu coviltire,
Bucătării rulante, muniții: Țara cea tare.

Despre sensul creației în cultura românească

(Urmare din pag. I-a)

Nu putem decât schița enunțiativ câteva momente din această complexă problemă. Monumentalul antologiei europene este o potențare prin logos a unui fond de genialitate generală umană (de aceea Dante sau Goethe sunt „universal.") care la rându-i constă într'o serie de auto obiectivare a spiritului, ca treple antice de plasticizare și creație. Sunt straturile de precipitare ale vieții europene în dimensiunile existențialității. In ultimă esență constituie umanizarea realității, antropologismul, revoluția copernicană, etc. privirea vieții și trăirea ei din resursele unei tensiuni demonice între logos și eros.

Pentru a promova pe acest plan creațiile culturii noastre e necesară o recuperare ontologică a acestor stadii de autoobiectizare, care istoric nu sunt altceva decât marile perioade ale istoriei spiritului: Renașterea, Iluminismul, Romantismul, etc. Recuperare nu însemnează însă repetiție și nici nu se poate efectua strict istoric. Dăm astfel de cea mai însemnată problemă a creației românești: problema modului de recuperare sau cum se spune deobiceiu escaladare a studiilor principale din cultura europeană.

Nu putem expune pe larg nici problema și nici soluția pe care o propuneam ; aceasta implică un nou grad de adâncire și analiză existențială a datelor problemei. Enunțiativ menționăm numai : această operație e posibilă datorită specificului istoricității spiritului, care nu e sumativă și ireversibilă ci constă într'o serie de inițieri și combustiuni („Stirb und Werde"), printr'un paralelism analogic cu repetiția filogeniei în ontologie. Condiția principală pentru a efectua această operație este potențarea maximă a existențialității tuturor trăirilor culturii române. Potențare a existențialității de unde se decurgă o suspendare parțială a onticității regiunilor de obiectivare a spiritului. Cu alte cuvinte o suspendare a constitutivelor temporal istorice din creație care presupune tocmai reducția de care vorbeam la început în extatica existențială.

A doua condiție a creației românești își are obârșia în problematica coeficienților existențiali ai promeiteicului : aci rezidă problema practică a exploatării la maximum prin momentele tehnice și organizatorice ale datelor naturale și biologice din destinul nostru. E vorba de creerea unui ethos specific al muncii și al unei întregi serii de dispozitive ingenioase prin care tehnic și economic să obținem echivalarea stilului creațiilor de nivel european.

Dificultățile imense sunt ușor de prevăzut. Orice perpetuare însă a improvizației sau a diletantismului produce în acest domeniu desechilibrul fatal.

Menționăm în treacăt sensul soluției : o întrevedem într'o operație specială de compensație efectuată între excedentul de umanitate și disponibilul etic din proverbiala noastră omenie într'o mobilizare de mare tensiune psihovitală, așa cum o realizează de fapt mișcarea legionară, susținut evident de o prealabilă organizare dietetică a vieții.

Recapitulăm. Sensul creației culturale românești, privită prin orizontul acestei analize constă deci în :

1. Suspendarea existențială și proectarea prin transparență reflexivă a coeficienților ontici pentru a obține recuperarea stadiilor culturii europene. Aceasta presupune și postulează cea mai exactă asimilare a isvoarelor de cultură greco-latină și europeană și în acelaș timp defrișarea radicală a realității românești de toate depunerile străine, eliminând astfel orice complacere în semi-doctism sau diletantism.

2. Mobilizarea ethos-ului specific al omeniei noastre și crearea unor dispozitive de maximă eficiență în planul pragmatic.

3. Concordarea acestor operațiuni cu tezaurul revelației creștine, care operație repetă într'un anumit sens analitica precedentă precum o vom demonstra cu alt prilej.

Valorificarea imanentă și evaluarea extrinsecă a oricărei producții culturale, din orice domeniu, artă, gândire sau politică, va rezulta din gradul de tensiune și conștiință cu care realizează aceste condiții.

ȘTEFAN TEODORESCU

IN REDACȚIE

(nuvelă)

de ERASTIA PERETZ

Ora zece dimineața. In anticamera marelui cotidian „Făgașul" nu e nimeni Liniște deplină. De undeva de departe, poate de la alt etaj, se aude câte o ușă bufuind sau câte o sonerie târâind a pustiu ca un greer. Câteva raze de soare intră pe geamul nespălat și cad drept pe covorul ros, descoperindu-i și mai mult firele de urzeală. Scaunele și banca așezată la zid răsuflă parcă și ele ușurate. Puhoiul de oameni n'a început încă.

Pendula din perete se pornește să urue, să zbârnâe și să pocnească din toate încheeturile, apoi sună adânc și grav de cinci ori. Minutarele arată ora zece și opt minute, precis.

Ușa pe care scrie cu litere de metal „Director", iar, mai jos, de mână: „Nimeni nu intră neanunțat", se crapă încet. Apare întâi o gheată scofâlcită târâindu-și șiretele, apoi un burlan de pantalon ghemuit, o haină pătată, cu coatele rupte, descheiată și cu câțiva nasturi lipsă, o gură căscată până la omușor, doi ochi cârpiți și un cap netuns, cu plete soioase și răvășite.

E Spiridon, omul de serviciu, trezit la viață după un somn adânc, fără vise, pe canapeaua de la „Direcție".

Se sprijină de perete, întinde amândouă brațele cât poate, cască până-și aude fălcile troznindu-i și-și simte genele umezindu-i-se, se uită la ceas, apoi se întoarce și privește cu jind canapeaua moale din biroul directorului. Ar mai trage un somn, dar de acuma încep să vină „domnii" și mai cu seamă, spaima redacției: domnul secretar Nicu Bumbeș.

Nu mai e timp. Telefonul sună mereu. Spiridon se apropie de masă, suflă praful și începe să deșerte scrumierele în coșul de hârtii, scormonind bine în cenușă să mai găsească vreun muc de țigară mai puțin strivit.

— Hm! Prost obiceiu!... Bunătate de tutun! mormăe el aruncând cu obidă o țigară aproape întreagă dar turtită, sfâșiată pe dealungul în întregime și din care n'a mai rămas decât foița.

Telefonul târâie necurmat. Spiridon a strâns ziarele de pe birou, a luat paharul cu apă și coșul și pornește agale spre ușă târâindu-și șiretele de la ghete și căscând cu zgomot.

Pe coridor se aude un pas grăbit. Spiridon trage cu urechea, adulmecă valul de „Un air embaumé", care năvălește pe ușă și dispare în prima cameră ce-i iese în cale.

In sala de așteptare intră un domn.

Inalt, subțire, cu niște fioroase sprincene negre sub părul argintiu, cu pălăria pe un ochiu, cu pardesiul de culoarea cenușii descheiat neglijent, cu mănuși de piele de căprioară care stau să-i cadă din mâini, cu dungi trase cu rigla la pantaloni, domnul Nicu Bumbeș, secretarul particular al directorului. Ține în mâna stângă o geantă de piele de crocodil cu inițialele N. B. de argint.

Privește crunt în jurul lui, pufnește fioros pe nări și pornește demn spre ușa pe care scrie cu litere de metal „Secretar".

Biroul domnului Nicu Bumbeș este încărcat cu tot felul de dosare și hârtii. In mijloc, o călimară cu un vultur de bronz care planează cu aripile deschise peste două sticle în care, de cine știe când s'a uscat cerneala. La dreapta, calendarul cu foi volante pe care secretarul înseamnă numere de telefon, adrese și tot ce nu trebue să uite pentru el și pentru director. Teancul cu ziarele de dimineață în dreapta. Câteva creioane roșii și albastre, iar lângă sugătoare, o cutioară cu pilule calmante. Domnul Bumbeș e extrem de ocupat și deci, firește, nervos. Drept în mijloc, corespondența.

Secretarul începe să tae plicurile, dar telefoanele nu-l lasă să facă nimic. Are trei pe masă. Unul cu interiorul, altul cu număr secret și un al treilea obișnuit.

E de o oră la gazetă, stă la birou și nu face decât să jongleze cu cele trei receptoare. Seara firele lor sunt atât de încâlcite, încât îi ia lui Spiridon câte un sfert de ceas să le descurce.

In fața lui, pe scaun stă un editor de vorbă cu un reporter. Pe canapea, caricaturistul gazetei face politică împreună cu redactorul sportiv și un colonel pensionar care vrea să tipărească o carte în atelierele „Făgașului". E un fum de țigară de nu se mai vede nimic. Ușa se deschide mereu. Unii intră, alții ies, Spiridon aduce hârtii, scrisori, cafele și țigări, telefoanele sună pe rând, câte două sau chiar toate trei odată.

Domnul Bumbeș a isprăvit o cutie întreagă de „Mihai". In fața lui se înalță o movilă de mucuri. Spiridon ia cu grijă scrumiera s'o deșerte afară, pe când secretarul, agitat, vorbește cu toți, răspunde tuturor, scrie, se repede chemat de soneria directorului și se aruncă din când în când peste cutia cu pastile calmante pe care le înghite fără apă, în grabă cum face și celelalte gesturi.

Pendula de pe sală arată exact ora 12 și opt minute și bate grav de șapte ori. In sala de așteptare e forfotă mare. Redactorii circulă cu hârtii în mână, cu mânecile suflecate, aferați, cu părul vâlvoi. Scaunele și banca sunt toate ocupate. Ba unii mai stau și în picioare. E acolo: un căpitan de administrație chel și pântecos, un preot bărbos și hirsut care discută cu gesturi largi fluturându-și mânecile antereului pe la nasul diaconului cu fața albă, spălăcită și care-l ascultă smerit, cu ochii plecați, o delegație de învățători în costum național, un domn important cu creștetul despădurit până la ceafă care se plimbă nervos în sus și în jos pe covorul lung cu margini roșii, două doamne grase și vopsite violent care stau pe scaune și se sufocă, strânse în centuri. Una din ele are pe față o voaletă lungă cu puncte negre ce-i cade în falduri până pe umeri. Și toată fața ei lată și fardată din cale afară, pare o bucată de carne, nu tocmai proaspătă, ciupită de mușchii voaletei. Alături de ele, un tânăr sfrijit cu buzunarele doldora de caete, ține un manuscris în mână, îl desface din când în când, cetește câteva rânduri, dă din cap affirmativ, apoi rămâne prostit de autoadmirație.

Pe ușă intră mereu alții. Și toată lumea asta dorește să vorbească cu domnul director care „n'a venit încă", după cum spune servitorul, nespus de calm, dar care, de fapt, a intrat pe ușa de dindos și acuma e în biroul lui unde-și face, cu Nenea Lache, administratorul, partida zilnică de table.

— Ce crezi, domule, mai vine directorul, ori să plecăm? întreabă una din cele două doamne grase făcându-și vânt cu un număr vechi al „Făgașului" găsit pe fereastră.

— Acu' trebue să sosească... Dintr'un moment într'altul. Mai stați puțin, răspunde Spiridon, înveselit de secretul pe care-l știe numai el.

— A! Ce faci monșer?

— Salve, Nicule! strigă din prag un domn înalt, cu părul azvârlit romantic spre ceafă și cu o mustață pleșuvă de văduv.

Este Titi Clenciu, prieten intim și nedespărțit al lui Bumbeș.

— Ce e cu tine?

— Treceam pe aici în drum spre Tribunal și am venit să te văd, să-ți comunic ceva important și să mai aflu ultimele știri.

In biroul secretarului s'au format grupuri. Un director de revistă pune țara la cale discutând aprins cu doi reporteri politici. Editorul, astmatic, răsuflă greu pe canapea și caută să convingă cu zeci de argumente decisive pe cronicarul literar că Polyphem Mănescu e un autor plin de talent, de vreme ce el îi publică o carte.

Nicu Bumbeș s'a retras și el cu Titi Clenciu și vorbesc aprins.

— Da' de unde ai stofa asta? întreabă secretarul, foarte interesat, frecând între două degete reverul hainei prietenului său.

— Păi, nu ți-am spus că-mi lucrez un costum nou?

— Aha, da... Scump?

— Eh! să nu mai vorbim de asta...

— Hm! Și cravata... nu e rău!

— Da? Găsești? De la Viena. Nu știi că mi-ai adus-o tu?

— Eu? Atunci sunt surori, spune Nicu, scoțând vârful cravatei din vestă și alăturându-o de cea a lui Titi Clenciu.

— Merge bine cu cămașa ta, face, admirativ, acesta.

— A, da? Crezi? spune neglijent Bumbeș. Să știi că nu e mătase. Eu nu port cămăși de mătase. Nu e elegant. E o poplină englezească.

— Ei, eu am plecat, nene Bumbeșule! spune editorul înecându-se și apropiindu-se de biroul secretarului.

— Eu mă duc în tipografie, se grăbește cronicarul.

— La revedere, la revedere, răspunde Nicu. Apoi către cei doi redactori politici cari n'au isprăvit încă de pus țara la cale cu directorul de revistă: „Mă, da' voi nu vă duceți la Președenție să mai vedeți ce mai e pe acolo?"

— Ba da, ba da! mormăe unul din ei, un lungan slab și țeapăn ca un sparanghel. Apoi, cu dispreț, la urechea directorului de revistă: „Dom'le, urîți mi-au fost oamenii ăștia îngâmfați, care habar n'au de meserie și-și mai bagă și nasul unde nu le fierbe oala.

— Păi, chiar așa, răspunde și celălalt, un bondoc sașiu, cu părul tuns scurt ca o perie. Eu fac meserie de douăzeci de ani și nu mi-a suflat nimeni în borș, darmite unul care nici condeiul nu știe să-l ție în mână!

— Da de unde l-a mai descoperit directorul și pe... întreabă astmaticul arătând cu capul spre Nicu Bumbeș care răspunde mereu la telefoane dar caută să fie foarte atent la ce-i spune Titi Clenciu.

— Eh! oftează desgustat reporterul cel înalt, către ceilalți doi. Așa dă norocul peste unii, ca porcul cu râtul.

— L-a „descoperit" directorul. Știi că e maniac cu „descoperirile".

— Unde?

— Era funcționar într'un minister. Acuma îl menține și acolo și-i dă leafă și aici.

— Deh! noroace... pufnește pe nas, bondocul.

— Și nu-l tentează să scrie și el un articol la gazetă? întreabă cel cu revista, potrivindu-și ochelarii să vadă mai bine pe Bumbeș.

— Asta? sare sașiul. Cred c'a uitat și ce bruma a învățat în liceu. Cică-l distrează ce scrim noi, auzi!...

— Ssst! Tăceți! Se uită'ncoa... șoptește cel înalt.

— Eu am să plec, spune astmaticul, încheindu-se la haină.

— Și eu.

— Și eu, să nu-l mai văd, bombăne bondocul.

Apoi întorcându-se cu zâmbete mieroase către Bumbeș:

— Să trăești, șefule!

— La revedere!

— Cu bine, nene Bumbeș!

Nicu tresare, le zâmbește onctuos și le face bezele cu mâna: „Au revoir, pa!"

Au ieșit toți. Bumbeș se duce spre Titi, răsuflând ușurat: „Uf! bine că s'au dus! Toată ziua vin aici pe capul meu să fumeze și să discute politică".

— Păi, de ce nu te plângi directorului?

— N'am vrut să-l enervez, dar pun eu regulă și aici.

— A! dar știi că am să-ți spun ceva foarte important.

— Ce? Nu cumva ai aflat de unde cumpărase Alecu bretelele alea albastre?

— Nu, din păcate. Dar în schimb știu ceva tot așa de interesant.

— Ei, spune-mi, sunt curios.

— Ciorapii, domnule! Am găsit niște ciorapi admirabili. Calitate, desene frumoase, discrete... lungi... o minune...

— Ei! unde?

— Lasă — că te duc eu... Ai să vezi! Cam piperați, nu-i vorbă, dar nici nu se mai găsesc. Mai erau la prăvălia asta unde o să mergem împreună numai o duzină. Am cumpărat șase perechi.

— Și restul?

— Ei, păi d'aia suntem prieteni. L-am pus deoparte pentru tine.

— Mersi, monșer. Mi-ai făcut un mare serviciu, răsuflă ușurat Nicu Bumbeș.

— Uite, să vezi ce frumoși sunt, pune mâna, spune Titi Clenciu, ridicând piciorul pe scaun și suflecându-și cu două degete buza dungată a pantalonului.

Bumbeș se apleacă și pipăe ciorapul.

— Ai dreptate. Admirabili Eu am foarte mulți, știi că aduc provizii în fiecare an din străinătate, dar îi cumpăr și pe cei reținuți de tine. Scumpi?

— De! M'am cam decavat. Apropos, ce-ai făcut cu chestia aia?

— Cererea ta? Cred că s'a aranjat. Am vorbit cu directorul. Se duce el la minister.

— Zău? Adevărat? Pot spera să iau suma?...

— A! Aproape sigur. Directorul e un om dintr'o bucată... un boer... are niște gesturi!..

— Zău, și crezi...

— A! Bine înțeles! Dacă i-am vorbit eu de tine. Directorul ține la mine. Uite să-ți dau un exemplu.

Alaltăeri vine de la croitorul lui cu mostre de stofe. Niște minuni, monșer...

— Nu mai spune!

— Parole d'honneur! Splendide... In special una „gris perle" cu niște punctulețe și cu spic... Am ametit când am văzut-o. Directorul zise: „Domnule Bumbeș, asta ți-ar sta bine dumitale!" Zic: „Cred și eu, domnule director dar și atâtea mii de lei metrul.., trebue să renunț. Prețul e incompatibil cu buzunarul meu!

— Păi, bine dragă, dar acum trei zile parcă câștigaseși o sumă frumușică la poker!

— A! bine... dar ieri am pierdut tot ce luasem și m'am ales cu o pagubă destul de însemnată.

— Ce vorbești? la spune... a fost și domnișoara Novac?

— La joc? Ți-ai găsit! Am dus-o odată și pe urmă n'a mai vrut să vie. Cică-i intelectuală și n'o interesează jocul de cărți. In seara aia m'a făcut de râs... A umblat toată casa și întreba unde e biblioteca. O apucase cetitul! Zicea că e plicticos să tot stai la masă întepenit, ore întregi!

— Hm! Quelle bêtise! spune Titi, desgustat.

— Parcă ea când cetește ceasuri întregi nu înțepenește!... In sfârșit! Treaba ei! Am lăsat-o în pace până s'o plictisi de atâta lectură. Numai de cărți și filozofie vorbește, adaugă Bumbeș, disprețuitor. Auzi ce-mi spune într'o zi?... Cică eu sunt ca Narcis.

— Care Narcis?

— Ei, unu... știu eu?... din istorie. Cică s'a uitat în apă și s'a amorezat de chipul lui... Auzi, să mă compare pe mine cu ăla... un imbecil... un cretin, un...

— Păi, bine, dar ce legătură?...

— Ei! Ea zice că are. Că eu mă uit prea des în oglindă... Auzi ce-mi vorbea când eram singuri și noi odată și eu, de!... ca omu'...

— C'est horrible! se indignează Clenciu.

— Da! E imposibilă! In schimb a venit Nuța. O bomboană, monșer: a băut, mi-a fumat toate țigările și ne-a spus toată noaptea anecdote shocking. Abia am suit-o într'o mașină s'o duc acasă. Nu se mai ținea pe picioare. Foarte amuzantă.

— Da! Deșteaptă! admiră Clenciu.

— Fată bună, dragă! Te 'nțelegi cu ea. Îi dai un telefon oricând... și noaptea. Ea e gata.

— Distractivă!

— Sigur! In seara aia, cum a văzut că pierd și încep să mă enervez, s'a ridicat de pe genunchii mei și s'a dus la Filipoiu, că el ne luase toți banii. Cum s'a așezat în brațele lui, n'a mai câștigat ăla nimic.

A fost un haz nemaipomenit. Filipoiu turba!

— Nu mai spune!

— Zău! Așa-mi plac mie femeile. Vesele, dom'le, prietenoase! Nu cu mofturi... Auzi! Intelectuală! Parcă n'ar fi toată lumea intelectual!

Sună iar telefonul. Nicu se repede: — Da! Aici Bumbeș!

Ah! c'est toi? Ce e? Sărut mâinile... Da! Sunt extrem de ocupat! Nu-mi văd capul. Când ne vedem? Poate diseară, dacă n'am consiliu... A, da! Nici o grijă... Îți trimet mașina mea. Pa! Te sărut!

— Cine era? întreabă Clenciu.

— O cunoști: Cucaracha, de la „Chat Noir".

— Dansatoarea?

— Chiar ea.

— Aha! Ei, și cum a rămas cu stofa?

— Care? A! da... cu directorul? Splendidă, monșer! Gris perle cu niște punctulețe așa și cu spic.

— Ei, și tu i-ai spus că n'o poți cumpăra că e prea scumpă.

— Da! Tocmai! Boer, dragă, e boer până'n vârful unghiilor. Mi-a răspuns: „Domnule Bumbeș, e a dumitale! Ți-a plăcut! Ți-o fac eu cadou".

— Extraordinar! va să zică ești mulțumit aici, ca secretar?

— Da. Mă amuză să mai frunzăresc și eu din când în când ziarul și să mai văd ce scriu ăștia.

— Credeam c'ai să te molipsești și tu.

— Aș! Eu sunt extrem de ocupat. Nu vezi? Am toată gazeta pe cap. Dar să mai și scriu... Așa ceva poate oricine. Mai greu e ce fac eu.

— Ai dreptate! Dar ia spune-mi, unde o lucrezi? Tot la...

— Stofa? Nu! La croitorul lui... Am și făcut prima probă. O să fiu o bomboană, spune Bumbeș potrivindu-și cravata și freza în oglinda cuierului din fața lui.

— Ei, bine, dragă! Dar și meritai. I-ai făcut destule servicii. Apropos, tot cu blonda e directorul?

— En titre! Că mai are el destule, pe de margini.

Uite, de pildă, astă-seară iar ieșim în trei la restaurant. A descoperit la T.-Măgurele nevasta unui avocat. Delicioasă!

— Parol?

— Delicioasă, atâta îți spun. Două săptămâni am alergat prin toate ministerele să-l aduc pe bărbatu-său la București.

— Șmechera, n'a vrut altfel?

— De unde! Iar directorul, mort! In sfârșit s'a aranjat și acuma sunt aici în Capitală.

— Soții din T.-Măgurele?

— Adică numai doamna. Fiindcă pe el l-a trimes directorul tocmai în Banat cu niște procese ale „Făgașului". Și așa că ies eu cu ea și cu șeful. Știi, patronul vrea să fie acoperit. Spune că... înțelegi... doamna e cu mine...

— E și normal, cu reputația ta de „courreur"! A propos, ai mai primit scrisori de la Irma?

— Berechet!

—Și dela Lilian?

— Da! Și fotografii! Acuma sunt în Turcia. Una dansează și cealaltă cântă.

— Nu mai fac același număr?

— Nu! S'au cam despărțit. Mi-au trimis și fotografii... Le-am adăugat la colecție.

— Ce fete, Nicule! spune cu regret și admirație adâncă Titi.

— De viață, domnule! Irma umbla beată zile întregi. Ți-aduci aminte când s'a suit pe masă și ne-a dansat?

— Ei! Am petrecut atunci! oftează Clenciu. A propos, știi c'am descoperit o cârciumă... grozavă!

— Ei? se interesează Bumbeș.

— Da... și niște fripturi! Niște momițe... niște măduvioare!

— Unde?

— Pe strada Mieilor, dragă. Și niște țigani lăutari! Un repertoriu, o minune! Ne-a cântat ca la ușa cortului. Și avea guristul o voce, de duduia maghernița.

— A! bine că știu. Să organizăm ceva! se entuziasmează Nicu.

— Prima seară când ești mai liber, al nostru ești. Vine și Vidu și Bogdan și Constantinescu...

— Și femei?..

— Alea le aduci tu că ești maistru. Dar o condiție: fete vesele, de viață: să râdă, să cânte, să bea și celelalte!

— A! Eu nici nu cunosc altele! Am oroare de femeile savante. N'ai ce discuta cu ele!

— Absolut! Ei, atunci s'a făcut?

— S'a făcut. Aduc fete câte vrei. Dă-mi un telefon într'una din seri.

— Negreșit! Da! Te sărut! A propos! Mai interesează-te de chestia aia a mea dela minister. Sunt cam pe geantă.

— Da! da! N'avea nici o grijă. Mai treci pe aici!

— Cu cea mai mare plăcere! Când viu să te văd mă recreez, parole d'honneur! Uite, am petrecut o oră admirabilă... Numai lucruri interesante am discutat.

— Ești un băiat de zahăr! Pa! Mă sună directorul! Te las! Dă-mi un telefon!

Și Nicu Bumbeș dispare înghițit de ușa pe care scrie cu litere de metal „Director", pe când prietenul său Titi Clenciu iese pe ușa cu inscripția „Secretar", nu înainte de a se fi potrivit câteva lungi minute la oglinda cuierului.

Lumea a plecat. In sala de așteptare, Spiridon, întins pe bancă, se caută prin buzunare, scoate un chistec, îl aprinde și începe să tragă fumul în piept și să-l scoată pe nări. O moleșeală îl cuprinde. Ochii îi clipesc și-i lăcrimează. Prin picioare îi umblă furnici. Brațele îi atârnă din ce în ce mai grele. De jos, din tipografie se urcă uruiala mașinilor. Fumul de țigară plutește dens, în fâșii lungi. Pendula începe să pocnească, să zbârnâe și se pregătește să sune.

Spiridon cască lung, se descheie la toți nasturii hainei, la șiretele ghetelor, ia un ziar de pe masă și trece la direcție să se odihnească vreo două trei ceasuri, până când începe din nou viața de noapte a redacției.

Moartea clopotarului

Camaradului Radu Gyr

Peste umeri iarna-i s'a urnit,
Pălăria veche-i ca o turlă,
Și întotdeauna 'n asfințit
Lupii anilor din tinerețe-i urlă.

Stă lângă icoane, spune rar
De Sângheorghe, lângă alba scară,
Calul scapără 'n copite din amnar
De s'aprind făcliile de ceară.

Urcă sărbătoarea trepte grele
Ochii lui se'nalță 'n frânghii sus:
...Poate odată rătăceau pe mări acele
Lungi corăbii și umbla pe val Iisus.

Mâna lui cu degete betege
Strâns apucă funia mereu
...Și se duce prin cetățile pribege
Pe la casele sărace Dumnezu.

Tot așa o viață 'n turnul rece
Ciocănit-a pentru îngeri cânt un sârg.
Dar de-aseară o stea departe îl petrece
Și bat clopotele singure în târg.

AL. RAICU

Poem pentru suflet

Vei lepăda povara de lut, plecând departe
De flori, de aurore, de tot ce ai iubit,
Mergând spre alte stele, trecând hotar de moarte,
Trist călător pe drumuri pierdute 'n infinit.

Aici, suspini tu, suflet, în grea singurătate,
Dar luminat de-o rază, te bucuri de un vis.
Acolo, poate 'n ceruri pe veci întunecate,
In negura eternei tăceri vei fi închis.

Aici, îți mai alungă tristețile, senina,
Mângâietoarea zare, a zilelor de vară.
Dar dincolo, ce poate străbate, din lumina
Și cântecul, ce 'n viață durerea ți-alinară?

DIMITRIE ALBOTA

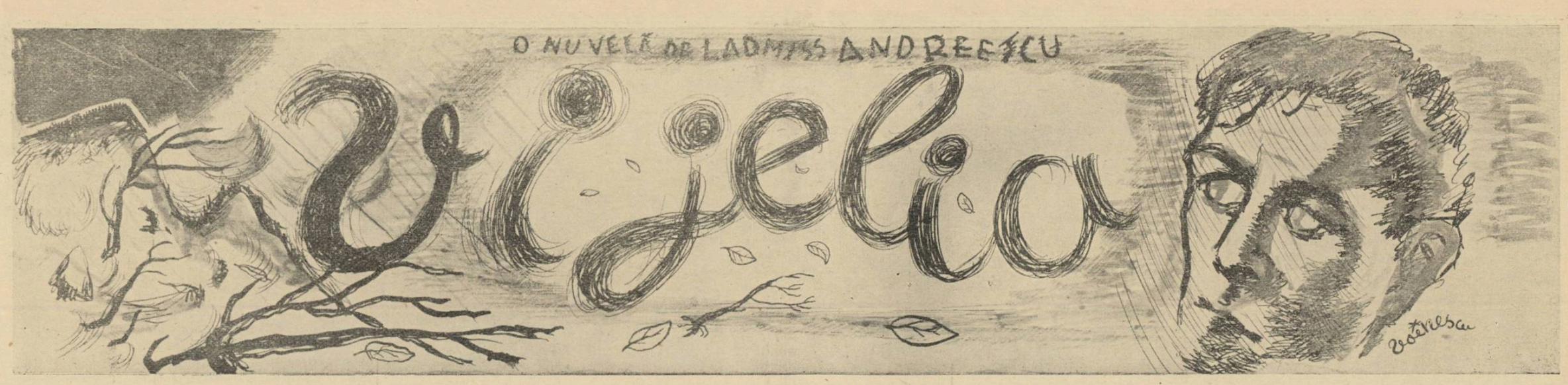

In ziua aceea, dis de dimineaţă cerul s'a arătat senin. Soarele vestea o zi de cuptor şi alb-argintul boabelor de rouă se topea în verdele curat al ierbii. Doar pe la amiază, dinspre şesurile Mureşului, de undeva, poate de dincolo de Alba-Iulia, au prins să se ridice trâmbe de nori tot mai dese şi tot mai negre. Soarele bătea în parâng, cald şi vestitor de furtună. In fierbânţeala aerului se roteau şoimi şi săgetau rândunele. Se simţea şi un uşor miros de răşină arsă.

Semne de vijelie!

De când s'a aciuit aici, Radu Mohor s'a obişnuit şi cu toanele oamenilor şi cu năbădăile cerului.

Cutoatecă întunecimea pornită dinspre Mureş creşte, cuprinde, înăbuşe, devastează adâncurile, nu simte exteriorizată niciun fel de neplăcută senzaţie. Il frământă însă o curioasă nelinişte interioară, un sentiment de nesiguranţă. Incearcă să-şi păstreze toată limpedea trăire. Nu. Vijelia aceasta nu poate să-l scoată din recile-i chibzuinţi... Altul trebuie să fie motivul nelinişteî care îl roade. Nu-l poate identifica, dar îl simte. Aşa, ca o durere generală. Te vaiţi şi totuşi nu poţi să spui ce te doare. Dar răul pluteşte în el, în aer, în furtuna care se apropiă. Ca un duh...

Un fulger a brăzdat cerul cu o sabie încondiată de arhanghel, în zig-zag. Apoi un tunet năprasnic s'a rostogolit ca o stâncă, a sărit ţăndări în funduri de văi şi a prăbuşit cu el o ploaie repede şi multă, — neaşteptată.

In Radu, undeva, fulgerul, apoi tunetul, s'au repetat. Totuşi era clar; se simţea oarecum tare dacă nu chiar stăpân pe el. A eşit afară puţin temător. Şi-a orânduit şghiaburile sub straşinile cabanei. A cercetat curtea şi a strâns chais-longurile uitate sub un mesteacăn. A închis ferestrele.

Un alt fulger, mai năprasnic decât cel dintâiu, a tăiat cerul dinspre miazănoapte, până în coama Bistrei.

Neliniştea i s'a concretizat, mecanic exteriorizată într'un gest minor: s'a închinat înfricoşat. — Nu mă vede nimeni, a gândit puţin laş. A intrat în casă.

Ca să alunge orice gând tulbure, mai ales că deslănţuirea de afară îi este teamă că îl poate influenţa sufleteşte, s'a hotărît pentru o revizuire a diferitelor lui însemnări ştiinţifice dezordonat păstrate. Este o îndeletnicire pur mintală. Are să cerceteze şi curenţii paraziţi creiaţi de furtună în aparate...

Şi totuşi, dece neliniştea asta nefastă în loc să îl părăsească, l-a înecat definitiv? Cel puţin de-ar fi fost Petra acasă... Ce sănătoasă ar fi fost Petra, atunci, lângă el!

Iată, când nu se aştepta deloc, odată cu un nou şi luminos fulger şi cu un răpăit de picuri mari, Samiia a intrat în laborator, dând uşa de perete, furioasă. Uşa a rămas deschisă în vântoasă, a mirare.

Radu, surprins, s'a repezit la uşe, pe care a închis-o bine, poate ca să captureze femeea, poate de teama furtunii şi a picurilor năvalnici.

Şi-a revenit numaidecât. L-a revoltat lipsa de defernţă a Samiei. Oricâte alunecări ar fi avut faţă de fata asta, Radu nu poate uita că, cel puţin aici, el este stăpânul. Iar ea, oarecum, sluga. Este o chestiune care, socotea el, nu are nevoie de reflecţii.

A observat mulţumit că, gândind astfel, neliniştea i s'a răspândit. Se simţea stăpân pe sine deşi Samiia s'a oprit în faţa lui roşie de mânie. Mai mult printre dinţii albi, puternici, mărunţi, i-a aruncat cuvintele ca un nisip fierbinte în obraz:

— Va s'zică, pleci...

Vorbele ei l-au desechilibrat imediat. Dar şi-a revenit destul de repede. Ce nestabil este! „Poate i-o fi spus Petra că plecăm. Dar când?" — a gândit repede.

— De unde ştii?

— Ia, am visat eu...

A vorbit prompt şi convingător. Totuşi, laş, Radu a ripostat înseninat:

— Fugi d'aici...

— Nu, nu. Pe mine nu mă mint visurile. Şi nici de-a glumă nu mi-i...

Bărbatul s'a clătinat din nou. Nu ştia ce să creadă. Mintea Samiia? Spunea adevărul? A visat într'adevăr? A visat?...

Totuşi l-a fulgerat gândul că ar fi bine să o lămurească definitiv acum. Avea cel mai bun prilej. Dacă ar fi strigat cumva, de ar fi isbucnit în vreo furie nervoasă, cel puţin nu o putea auzi nimeni. Inainte de venirea Samiiei îi păruse rău că Petra a plecat în cătun să vadă nişte icoane pictate pe sticlă, lăudate tare de preotul de acolo într'una destul de amuzantele lor discuţii relativ teologice. Acum, absenţa Petrei îl bucura.

— Da, Samiia. Plec.

Un fulger a năvălit prin fereastră, a luminat o clipă chipul femeii.

— Cum?

— Bine. Trebuie să plec...

— Şi pe mine cui mă laşi?

Era pregătit. Se aştepta la o asemenea replică.

— Ei, cui?... Lui Ion...

Radu masca o indiferenţă desăvârşită, cutoatecă în realitate, problema nu îi era cu totul scoasă din socoteală. Ba chiar nu-i era deloc. A încercat s'o înbune:

— Vă cununăm noi.

— Care noi?

— Eu, cu domnişoara Petra...

Samiia a stat pe gânduri o vreme. Era foarte agitată. Apoi hotărît:

— O fi, dar eu nu te las să pleci...

La urma urmei Samiia îl plictiseşte.

— Doar n'o să-ţi dau socoteală de rosturile şi drumurile mele...

Ce dramă uriaşe se va fi desfăşurat în mintea, în sufletul, în trupul ei, este greu de ştiut, pentrucă vorbele lui nu au fost prea aspre. Dar, odată cu puternica deslănţuire a norilor de cenuşe, Samiia a scos un dureros răget, prelung, asemeni unei ursoaice, pe care o pândeşte o mare primejdie. S'a repezit spre el uimitor de virilă şi cu miniatura unui pumn frumos strâns muntenește, fără ca Radu Mohor să aibă vreme să se ferească, l-a lovit fulgerător în obraz...

— Na!... Na!... Du-te!...

Celelalte fulgere ale cerului, inundau casa, biciuitoare, pornite, odată cu ploaia, în urgie.

Isbucnirea Samiiei astfel manifestată era scoasă din calculele şi prevederile lui Radu.

O clipă a rămas năuc, cu mâna tamponându-şi obrazul, într'o poziţie foarte caraghioasă. Ea îl privea uriaşe, răzbunătoare, gata să se repeadă din nou. Era, poate, întruchiparea zeiţei păgâne, care a deslănţuit furia apelor de afară, încercuită în luminele de aur ale fulgerelor, în vuete necontenite, copleşitoare pentru firavul lor adăpost.

In clipa următoare, scurtă, încărcată, de oţel, sângele s'a ridicat, incendiat, în trupul pe care Radu nu-l mai cerea al lui. Şi-a pierdut orice bună judecată, orice urmă de cumpăt, dinainte impus. A, cum îi biciuiau de arzător obrajii, toate vâlvătăile sângelui!

— Ai dat!... Ai dat în mine...

Un trăsnet a sărit în aşchii de lumină, clipe lungi, pe piscul cel mai înalt al Parîngului. Ochiul ferestrei, cu storurile lăsate netrase, l-a privit înlăcrimat şi îngrozit de atâta sclipitoare lumină.

Brutal, Radu s'a repezit spre Samiia s'o sdrobească în pumni, dar femeia a şerpuit, uşoară şi vicleană, pe sub el şi, dintr'un salt elastic, de dihor, s'a oprit în fundul încăperii, în partea dimpotrivă a uşii. Ca să nu o scape, Radu a tras zăvorul. Samiiei îi sticleau ochii, asemeni unei pisici fugărită de o haită de câini. Dar nu s'a îngrozit când el a făcut, aproape reflex, acest încercuitor gest. Ba, dimpotrivă: parcă un zîmbet hain i-a fluturat o clipă în colţul gurii.

— Am să te ucid...

— N'ai putere...

A hohotit, vrăjmaşe zeiţă. Dar hohotul zeiţei s'a pierdut în tunetele continue ale cerului deslănţuit.

Infuriat, Radu a încercat din nou s'o prindă: în van; apoi din nou: deasemeni; apoi... Dar la urmă, atunci când furia crescută la para atâtor potrivnice înfrângeri, era în paroxism, tot a ajuns-o...

A lovit-o în spate, în piept, peste cap, peste mâini... Femeia n'a mai ripostat. Mai întâi, ca să îl înebunească definitiv poate, a stat o vreme semeaţă.

Afară fulgere se încrucişau, bubuituri prăbuşitoare se legau de înălţimi, ăcele ploii biciuiau fereastra plânsă prelungindu-se, repede în sfori sau în şerpi spre pământ, pâraie creşteau, se umflau, se împuterniceau, deveneau puhoaie năprasnice. Târau tot ce le sta în cale: copaci, stânci, vietăţi. Jos în adâncimea văilor, cătunul Samiiei vuia înfiorător.

Slavă munţilor!

Slavă munţilor! Slavă lor!
Cu jarul inimii 'nconjuraţi-i...
Mergeţi în odăjdii de oraţii
Către dânşii, spre însingurăţii
Miri sveliţi ai înălţimilor.

Ochii vă fie mari, mai mari;
Din auz croiţi pălnii să poată
Cuprinde acea foşnire toată,
De Dumnezeire şi de Gloată.
Tulburi vor fi anii, amari...

Teamă nu vă fie de Zori.
Nu vă înspăimânte, nu vă roadă
Luminile cu prea multă roadă.
Veţi simţi limpede cum se 'noadă
Şi-apoi se rup din cheotori

Veşted, prelung şi fără glas,
Apele tinei, ape smârcoase
Cu rădăcini până 'n miez de oase,
Mereu verzui, vecinic pofticioase,
Abia vom şti unde a mas

Cerul nostru. Aromitor,
Aromitor apoi ca o veste,
Rotirile vulturilor peste
Neumbrite şi râvnite creste...
Slavă munţilor! Slavă lor!

TEODOR AL. MUNTEANU

In jurul cabanei, isbită cu vrăşmăşie de ploaie şi vânt, nisipul se prelingea frumos, şters de apele în creştere.

Şi el, Radu Mohor, chibzuit inginer şi ales om de lume, cu minţile pierdute, lovea.

Lovea incontinuu, extenuant.

Dela o vreme, pumnii lui nestăpâniţi, au biruit semeţia Samiiei. Obosită durerea, s'a grămădit mică, tremurătoare, cu umerii desgoliţi de iia sfâşiată în luptă, cu albeaţa braţelor înroşită de lovituri şi a început un geamăt, încet, vinovat...

Infăţişarea asta de pasăre rănită, a femeei, l-a adus la realitate aproape brusc. O clipă şi-a privit isprava oarecum mirat de ea. Apoi, cu sufletul sdrenţuit de milă, a trecut deodată şi desechilibrat, dela pumni la mângâieri, la îmbrăţişări, la cuvinte de iertare spuse în şir, fără rost.

Dacă ar fi intrat cineva atunci, lui Radu Mohor i-ar fi fost indiferentă prezenţa lui streină acolo. Chiar dacă ar fi fost Petra.

Samiia scâncea a durere, prelung.

Peste munţi, deslănţuirea norilor era de neoprit şi fulgerele foarte dese, obositoare, se împleteau în zig-zaguri, ca să se piardă deodată în hău.

Târziu, Samiia s'a sculat obosită, apoi s'a lipit de el, l-a cuprins pătimaş şi i-a căutat gura...

— N'ai să pleci... n'ai să...

Implorarea femeii i-a amintit pricina care l-a adus la această nenorocită împrejurare. S'a ferit să vorbească. Dar cum muţenia lui se arăta cu totul desăvârşită, Samiia s'a dat un pas înapoi, l-a măsurat cu ochi streini şi a şoptit cu desnădejde:

— Rămâi?

„Nu. Nu pot să rămân", a gândit aproape reflex. Nu mai pot. Intâmplă-se orice. Dar nu am destul curaj să i-o spun.

A tăcut...

— Aha! Pleci. Pleci de bunăseamă... Du-te...

Liniştită, cu acelaş vrăjit şi legănat pas s'a îndreptat spre uşe. Voia să fie calmă deşi era epuizată. Sau, poate, tocmai de aceea...

Radu a crezut că se clatină pământul cu el. Furtuna îi urla tăria în timpane, — furtuna de afară şi din el, iar ochii îi vedeau foarte estompat, povârnişuri de apocalips.

— Samiia...

— ...

— Samiia...

— !!!...

— Samiia...

— Ce mai vrei?

— Stai...

— Nu.

— Stai, Samiia...

— Nu, nu... Doar pleci...

— Dar acum nu se poate să eşi de aici...

— Ba am să es...

— Pe vijelia asta?

— Nu mă tem de vijelii...

Apoi l-a privit cu ură, i-a strigat ura în obraz.

— Fiară...

Şi s'a îndreptat spre uşe.

Dar uşa era zăvorîtă.

Până a dat să tragă zăvorul, să apese pe clanţă, să deschidă, să păşească peste prag, Radu a fost lângă ea cu toată graba mâinilor obosite. De afară, furtuna a năvălit ca o hoardă duşmană, a cotrobăit prin toate ungherele încăperii şi l-a prins din nou în dansul ei nebunesc. Tremura încins, înebunea sleit, ura neputincios... A prins pe Samiia de mijloc, necruţător. Mijlocul femeii s'a încordat. Braţele învârtoşate ale omului erau însă două puternice rădăcini de copac. Ce putea fi Samiia în braţele acestea aspre care voiau?!...

S'a lăsat pe spate, mult pe spate, cu pieptul bombat să spargă iia, cu mâinile moi, învinse, cu capul într'o parte, cu toată feminitatea predată de vajnica-i împotrivire, cu boabe mari de rouă strivite între pleoapele închise, cu ura strivită de prezenţa neînvinsă a omului de lângă ea.

Ce mare şi orgolios s'a simţit Radu!

Stăpân, a frânt-o de mijloc ca pe o azimă caldă. Mijlocul Samiiei a trebuit să se închine, supus. Prin albeaţa fustei de in, omul cucerea suavitatea tot atât de albă a trupului rotund, robit, poate de emoţie, poate de patimă, sigur de chemarea sângelui şi a pământului. A încercat s'o prăbuşească odată cu rostogolirea trupului lui încercat. Ea s'a lăsat cu totul biruită, sleită de puteri, pradă lui, desnădejdiei şi destinului. Aproape o târa...

Dar când a fost să-i înăbuşe gura cu lăcomia de hienă a gurii lui, Samiia s'a smuls asemeni unui copac lovit de năprasnică vijelie, cu puteri surprinzătoare... în vreme ce el o credea definitiv îngenunchiată...

A răsărit în mijlocul încăperii, cu braţele întinse în lături, căutând sprijin, troiţă şovăitoare şi întunecată.

A căutat, încolţită, un adăpost. Când a văzut că nu poate afla scăpare, a strâns aripele pumnilor, troiţa s'a prăbuşit în neputinţă şi gura i-a strigat desnădejdea, isbucnind în cel mai înlăcrimat plâns din lume.

— Nu... Nu vreau... Nu mai vreau...

Şi-a strâns mâinile cruce pe piept şi, lacrimile isbucnite s'au strecurat într'o pură înşiruire pe albul roz şi sănătos al chipului topit de luptă şi luminat de fulgerele furtunei.

Dar el a fost troglodit înfuriat şi hămesit.

A prins-o din nou în şerpii braţelor. Femeea era hotărîtă să nu se lase strivită şi hotărîrea ei creştea odată cu îndârjirea troglodítului. L-a împins cu puteri care l-au făcut să se clatine şi şi-a înţepenit capul în pieptul lui, ca o stâncă eşită pe neaşteptate în calea unui turist aproape de pisc.

Gâfâiau amândoi: Samiia de oboseală; el şi de patimă.

Meterezul capului înfipt vrăjmaş în pieptul lui — capul acela alintat de atâtea ori de mâinile care acum îl brutalizau... — îl înebunea. Fără pic de judecată, fără milă, lipsit chiar de mărinimie, i-a prins gura încleştată în pumn şi cu cealaltă mână liberă, Radu a lovit în plin, nemernic, cu bărbăţia ucisă.

Sângele a ţâşnit ca un izvor înăbuşit, eliberat barbar. Dar în loc să îl liniştească prezenţa aceasta roşie şi vitală, pe Radu l-a aţâţat mai aprig. Orgoliul lui de om care vrea, era nebiruit, nebunesc.

Intr'o sforţare aprigă a luat-o pe sus, a fluturat-o ca pe un trofeu smuls unui încăpăţânat duşman şi, crud, a aruncat-o undeva, pe scândura aspră. După buimăceala loviturii, femeea s'a făcut ghem, şi-a prins rozul genunchilor, cu braţele, într'o încolăcire salvatoare, strivindu-şi sânii.

Sângele curgea încet, roşu, curat...

Şi ochii lui nu-l vedeau.

O clipă Radu Mohor s'a oprit. A dat spre creştet o şuviţă de păr care-i căzuse pe tâmplă şi a aspirat din adânc toată atmosfera aceasta viciată de ură şi patimă. Apoi din nou, zăpăcit fără măsură, cu desnădejde, a început o luptă pe care o întrezărea pierdută de acum. Gândul acesta a venit, alături de vrăjmaşa lui pornire, nou şi puternic, întărindu-i forţele sleite, totodată nimicindu-le. A încercat să-i desprindă genunchii deveniţi, la fel cu retina ochilor, şi puţin vineţii, în minghina mâinilor încolăcite pe pulpe, şerpi albi, rotunzi, prea vii. Degetele i-au pocnit asemeni joardelor verzi, pline de sevă.

Era un nebun? Nu. Era un iluminat? Nu, nu... Dar ce era atunci? Poate o arătare streină de el, înjunghiată, scăpată din mâinile călăilor cu cuţitul în gât. Atât... atât... Numai atât şi nimic altceva...

Ar fi omorît-o poate, pe Samiia.

Dar atunci când s'a simţit culcat lângă ultima sforţare, braţele femeii au căzut, crupa s'a destins liberată de încordări, pulpele s'au deschircit obosite şi inutile. Intr'un zâmbet desăvârşit de senin Samiia a tras jaluzelele pleoapelor peste ochii înpăienjiniţi. Doar floarea de foc a sângelui îşi resfira petalele aprinse, într'o orgiacă fantasmă, pe gât, pe iie, pe sâni, pe umeri, pe fulgerele care-i înfăşurau trupul ca nişte văluri de aur.

— Na, omule...

A zis „omule" atât de femee şi, poate de aceea, atât de biruitoare...

Radu, animal definitiv extenuat, privea neputincios trupul pentru care luptase şi pe care acum nu ar mai fi putut să-l stăpânească.

Sdrobită şi mare, Samiia îl cerceta cu ochi de medic experimentat, zâmbind a victorie sau a batjocură.

— Acum poţi să pleci...

Afară furtuna începuse să se îndepărteze cu paşi înceţi, călcând munţii din pisc în pisc, rostogolind tunete şi trăsnete tot mai slabe, dincolo de semeţia peisagiului, departe...

— Acum, poţi să pleci... Auzi?

Dinspre Apus, un soare proaspăt, a incendiat iarba, mirosind a ploaie, în luciri perlate multe, neaşteptat de multe.

Când a venit Petra din cătun aducând sub braţe nişte sticle afumate pe care erau pictate nemeşter chipuri de sfinţi şi un Dumnezeu foarte slab, neverosimil şi trist, potopul trecuse.

Samiia nu mai era acolo

Taina Zăpezii

Scara scârțâe de câte ori urcă sus cineva. Sunt numai 14 trepte de lemn putred, ros pe alocuri și murdar. Niciun bec nu le luminează. Nici măcar geamurile sparte sau împăienjenite (care dau în stradă) nu aduc altă lumină. In zori, la amiază, seara — scara rămâne la fel, și trebue să bâjbâi mult până cuprinzi cu mâna stângă balustrada — ca apoi orbăcăind să urci, ridicând pasul mecanic și supus mereu nesiguranței. Totuși, s'au învățat să i înnumere treptele, iar după ce s'a sfârșit și a 14-a, deacum știu toți că începe coridorul. Un fel de gang umed, învechit, cu toate igrasiile și semnele mustelor pe pereții de culoare nedefinită. Nici aici nu arde vreo lampă. Doar arar (când se deschide ușa vreuneia din cele opt camere depe coridor), joacă pe ziduri umbre buimace și neliniștite.

Dar nimeni nu se înfricoșează de geamătul surd al tăcerii încremenită în piatră. Adesea se pare că într'adevăr râcâie ceva în podea, în tavan sau în zid. Ceva ca o unghie de fiară sau ca un sughiț de om care moare. In clipa următoare însă, fiecare (din cei cari locuesc acolo) își dă seama că acela e timpul. S'au obișnuit să nu-i mai dea atenție, cu toate că de multe ori râcâitul revine mai puternic și mai sobru. Fiecare își închide ușa cu cheia învârtită de două ori, căutând să se desrădăcineze din împietrirea casei, încercând mai ales să creadă că e absent acolo, că nu participă cu nimic la ameteala verde a acestui fel de hotel, mizer și decadent.

Intr'adevăr, între stradă și casa asta e o diferență. Strada adună oamenii la întâmplare, îi împreună, îi aruncă unul în brațele celuilalt, le dă senzația de beție nesfârșită, îi suge până în adânc — dar toți sunt parcă fericiți. Dincoace, viața țâșnește ca un puroiu dintr'o rană, pe care o storci brusc și cu dușmănie.

Intâiu, simțământul trăirii pare paradoxal. De îndată ce pe coridor nu se mai aude pas de om, de îndată ce toate ușile stau zăvorîte, nu este nimeni care să simtă vârtejul confuz și sperios al sleirii. Fiecare are nevoie de alt om, dar niciunul nu-l caută, deoarece fiecare se iubește cu orgoliu și desmăț numai pe sine însuși.

Deaceea între stradă și casa asta s'a căscat o prăpastie. Nu se aseamănă una cu alta, nu se pot contopi. Există o frică primitivă și esențială, care-i oprește pe oamenii din blocul 47 depe strada Oglinzilor să caute viața afară, în afară de ei mai ales.

In fiecare odae se petrece câte o dramă. Drama se consumă fără crispare și fără plâns, înecându-se încet în somnolența orelor. Ei o simt, o trăesc intens, dar nu mai pot fugi. O altă necesitate inexplicabilă și ocultă le ordonă s'o admită. Ca depănarea cenușie a celei mai triste povești, viața se continuă fără nicio variație, fără nicio glorie, palidă ca o comă nesfârșită.

●

La început, Tereza Carp nu și-a dat seama de cele ce se petrec în casa asta. Inchiriase camera la întâmplare, fără să pună condiții, fără să se întrebe dacă aici va găsi liniștea. Pe prima treaptă urcată, se opri întorcându-se spre stradă. Acolo se sfârșea prima ei existență. Nu mai vroia să ducă nimic din ceeace fusese, nimic din ceeace trăise. O senzație de gol și irealitate, de supremă renunțare—cașicum chiar sufletul și-l lăsase ca pe un vânt mort în stradă. Nici în tren, în călătoria dela Cernăuți, nu putuse înțelege pasiunea eliberării, a acestei definitive despărțiri. Fugise de un om care o îngrozise, care o coborîse la cea depe urmă certitudine a melancoliei. Incerca astfel prin exilul ei să-l uite, să-l doboare în propria ei durere, să se răsbune pe iluziile de odinioară. Și abea acum constată că e singură, iar singurătatea capătă o valoare de crispare ridicolă. In casa asta nu va fi niciun prieten, niciun om care să i dea speranța regăsirii în sine.

Camera n'o nedumerise. Puțină greață la început de atmosfera asta închisă, vulgară și mediocră. Trebuia să se împace însă, ar fi nevoe chiar să închidă mai întâi ochii și apoi să gândească la ce este în jur. Privind și pipăind lucrurile odăii, mișcându-se dela pat la ușă, văzându-se în oglinda spălăcită, Tereza Carp se întreba cu un zâmbet înăsprit: — „oare a mai trăit cineva aici?" Răscoli prin toate sertarele, prin toate colțurile, doar de-ar găsi un semn care să-l adeverească pe celălalt. Nimic. Numai portretul unui copil, un portret straniu, afumat — dar din a cărui prezență mobiliară se isca parcă o anumită viață proprie odăii! Și în masă, scrijilat cu briceagul un nume: Pavel!

— PAVEL! se miră Tereza așezând tabloul deasupra oglinzii. Și pe logodnicul dela Cernăuți tot așa îl chema. Dar nu poate fi el. A fost altul.

Căuta să și-l închipue pe celălalt, dar în mintea ei mișunau o sumedenie de imagini obscure — care n'ajutau la deplina lui reconstituire. Pavel dela Cernăuți se sbătea între neguri ca un Don Quichote cu morile, rămânând fals reprezentat — fără față ori fără trup, așa ca umbra unui spânzurat de felinar. Il iubise? Fără îndoială. Doar deaceea plecase, deaceea își părăsise copilăria, prietenele, amintirile. In iubitul pur se trezise deodată omul demonic și batjocoritor, ca o fiară virgină din junglă.

Astfel, Pavel acela cu Pavel acesta pot forma o lume interioară, două limite între care va trebui să balanseze sau să alerge. Nu-l va mai prinde pe niciunul. Știa lucrul acesta. Oricum, deacum nu-i rămâne decât să uite și să caute în același timp — alt om.

In prima noapte nici nu putu dormi. Lăsă anume lumina aprinsă ca să nu-și dea seama că există și întuneric, lăsă chiar ușa deschisă — cașicum dintr'o clipă în alta ar fi putut intra cineva, oricine dar un om care să-i spună: — „pe mine m'ai așteptat Tereza. Iată, am venit!" Dar sforțările de a adormi, fură inutile. Auzi câteva uși deschizându-se, închizându-se, o tuse, câțiva pași târșiți și apoi tăcere. Dar însăși tăcerea ascundea un ciudat amestec de turburări și încremeniri în același timp.

O cameră streină, un prezent strein, o viață streină. Parcă toate cresc într'o cavalcadă fantastică și se depărtează spre cer sau spre alt gol: doar tu rămâi mereu cu tăcerea asta care se mișcă, plânge și agonizează ca orice lucru viu.

Adormi târziu, înspre ziuă. Dar prin somn isbucni deodată în plâns. Un plâns simplu fără tremurări sau trudă. Și în această stare de umilită renunțare — ea se simți mai liniștită, mai în afara oricărei alte descompuneri.

●

Dacă ar fi vorba de o resemnare definitivă, nu i-ar rămâne decât ultima șansă: moartea. Dar Tereza nici în moarte nu mai crede. N'o admite, pentrucă însăși moartea face parte din categoria actelor materiale. Deaceea poate oamenii sunt enorm de triști: pentrucă se contopesc întotdeauna cu lucrurile, fiindcă merg pas în pas cu sfărâmarea matricei, deoarece oricum s'ar svârcoli iluziile lor sunt ca de piatră (au formă, fac umbră, dorm mereu). Deaceea poate oamenii suferă: pentrucă însăși viața lor e un somn de pământ, un somn lung ca de ierburi. Iar Tereza Carp înțelege altfel viața: o întrevede ca pe un revers al substanțialismului, ca pe o proecție a cerului în noi. A căuta întotdeauna să fii fericit, înseamnă că nu te poți adapta lucrurilor din jur, nu poți admite materia, nu poți crede în legea îmbătrânirii. „Vreau alt om, alt trup, alt suflet!" își vorbește sieși Tereza Carp. Și omul și sufletul și trupul — fac la un loc o idee nestatornică despre relațiile dintre dumnezeire și om. Toate ar putea fi socotite ca o valență superioară a paradisului întunecat.

Dar până acum nimic nu se poate verifica. Chiar ceasul care măsoară timpul cu exactitate subiectivă, chiar repaosul spațial dintre zi și noapte (ceeace ar părea pentru unii singura letargie a luminii), chiar inima noastră care are o anumită valoare de viață — toate la un loc nu creează decât o simplă panoramă a dramelor sepulcrare.

— „E mai bine să închid ochii și să accept totul!"

Astfel Tereza Carp caută să-și dea jos masca, masca aceea de paiață transfigurată, peste care fardul cu râsul și cu lacrămile — a făcut un amalgam desordonat de dispreț și de durere.

●

Noaptea asta ar fi trecut prin somnul ei calmă, dacă nu i s'ar fi părut că bate cineva în ușă. S'a trezit de odată neliniștea cu urechea ațintită spre bezna de afară. Ascultă, ascultă... Așteaptă clipă de clipă ca bătaia să revină. Nici vântul, nici râcâitul ghiarei din perete, nici pașii altora, pe coridor. Dar dacă bătaia în ușă a pornit fără conștiință din chiar bătăile inimii? Își apropie și mai atentă tâmpla de zid, străpunge cu ochii prin întunecime. Nimic. Doar tăcerea asta de moarte. Trebue însă să se întâmple ceva. Impleticită, se întoarce spre pat, se sprijină de masă — și iată că degetele se opresc peste numele scrijilat cu cuțitul în lemn. PAVEL! Fără îndoială că

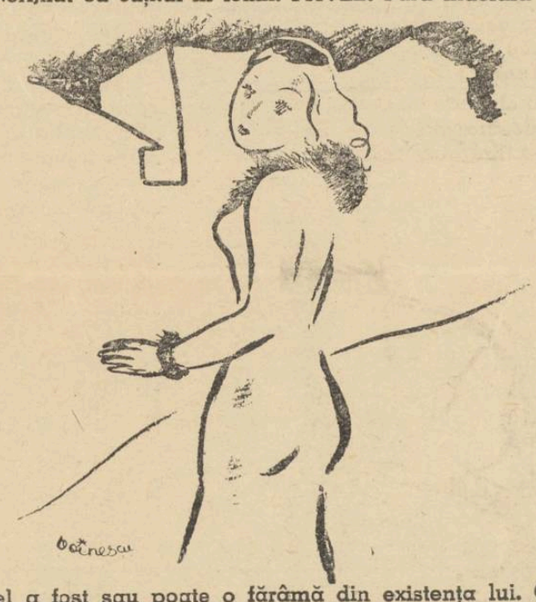

el a fost sau poate o fărâmă din existența lui. Cei morți ori cei duși de aici, când le-a rămas într'o casă inima, sângele sau urmele pașilor — își trimit înapoi duhul să se plimbe treaz și fericit printre pereții care l-au zăbrelit odinioară. Cine este acest Pavel care se suprapune destinului ei, care vine aici să-și retrăiască melancoliile de altă dată?

Noaptea toată e cuprinsă de ființa acestui necunoscut strein, obsedant.

●

Tereza Carp către d-na Iulia Carp: „Tu trebue să înțelegi, mamă, că nu sunt nici rătăcită, nici exaltată. Drumul pe care mi l-am ales singură, nu este al pierzarii. Sunt atât de conștientă și lucidă în clipa în care-ți scriu, încât pot să proclam cu tărie c'am să înving și perioada asta critică. Iți vorbesc ca propriului meu suflet; vocea singurătății mele se adresează astăzi ție. Dacă ai fi aici, te-ai minuna de încleștarea pe care mi-o impun (o încleștare dramatică) între lucruri de care nu mă leagă nimic. Știi cum sânt? ca o statue sculptată în mijlocul unui câmp plin de buruieni. E o liniște stranie; aș vrea să-mi aud gândurile — dar nu mi-le aud. N'am cunoscut până acum nici un om, nu l-am căutat. Aștept să vie. Vezi, mă las mereu hazardului, mă dărui în întregime continuității vremii. Dar nu sunt singură. Trăesc aici cu un portret, sau mai bine zis cu copilul din portret. E unica amintire dela celălalt, care a locuit înaintea mea în odaia asta. Nici nu-ți închipui însă cât de esențială și cat de completa mi se pare unerețea în preajma acestui copil. O ți celălalt la vârsta de atunci? O ți altcineva? Știu numai că m'am legat de prezența lui în camera mea, ca de o plută într'un naufragiu marin. Vorbesc cu el așa cum aș vorbi cu un om viu, mă cert cu el, ma'nfurii, îl iubesc, îl urăsc. Toată ierarhia sentimentelor o desfășur asupra-i. Se poate să fie o iubire ocultă pentru snapanul portretului? Știi, îl chema tot Pavel — ceeace parcă a determinat în mine această chemare tristă spre viața lui. Câteodată chiar el însuși — celălalt — simte această legătură tainică, el însuși dorește posesiunea mea vie — căci sosește (mamă!) sosește pe înserat, în miez de noapte, în zori. Doar intră și mă stăpânește într'atât că nu pot să-l pipăi sau să-l opresc. Fuge fără să lase niciun semn. E doar un duh, mamă. Și duhurile nu pot lăsa în trupul tău urme din magia lor nepământeană. Să nu-ți închipui că e o poveste sau o simplă exaltare a unei eventuale maladii. Sunt sinceră și cred cu toată conștiința mea umană în sensul ocult al acestei aventuri. Odată mi-ai spus că singurul triumf al omului e iubirea inconștientă, inexplicabilă, înspăimântătoare. Cred c'ai avut dreptate".

●

Jurnalul Terezei Carp, 25 Noembrie: „Mi-am îmbrăcat astăzi rochia albastră, nu pentru oraș — ci pentru ochii și trupul meu. Am dansat aproape un ceas, zâmbindu-mi și cântând singură ca într'un bal cu umbre. Mă cuprinsese o beție ascunsă, o fericire lăuntrică nedefinită. Era ca o demonie falsă pe care mi-o cauzează dorința de a auzi o orchestră, de a mă plimba, de a iubi un om. Dar uitându-mă în oglindă, m'am retras speriată. Nu mai sunt nici elegantă, nici frumoasă. Au apărut cearcănele vinete, mi s'au supt obrajii, gura a devenit mai subțire și uscată. Mă chinue câteodată gândul reîntoarcerii sau al isbucnirii în stradă. Luminile, șgomotul, ineditul — toate trebue să mă schimbe. Am încercat să dorm. M'am trezit plângând.

29 Noembrie: „Am rămas tot aici. Știu că e o lașitate. Să mă judec, ar trebui să mă condamn la tăierea vinelor sau să iau otravă. Mă învârt ziua întreagă între aceleași lucruri, fără să le găsesc o semnificație, fără să descopăr în ele reprezentarea unei lumi. Dealtfel, nici eu n'am vreo semnificație. Sunt doar o femee simplă, torturată de multe anomalii. In timp ce altele rezolvă așa de ușor incertitudinile, eu mă încăpățânez să rămân singură. Un amant, o floare, un pahar cu alcool. Numai atât? Dar lihnirea mea de viață, dar neputința de a supralicita egoismul propriului meu spirit? Sau poate adevărul e altul. Intre organic și anorganic, între realitate și vis, între adevăr și eroare, între ființă și neființă — există totuși întotdeauna o corelație sălbatecă; toate se învârt în jurul aceluiaș eu anonim, toate provoacă eternitatea căutând s'o sfarme. De aici poate că și această tragedie a biologicului în fața valorilor cerebrale. In intimitate, și iluziile cărnii și iluziile spiritului sunt mediocre. Luate aparte sau raportate la misiunea noastră pământeană, amândouă apar deșarte. Aici pe pământ suntem obligați să înaurăm o sfâșiere colectivă, totală; dincolo — ne dăruim altei irealități macerante. Oamenii îi spun iad, rai, cer sau paradis. Prostiil în fond nu există decât o primejdie: **Viața.** Asta mă doboară și pe mine: lihnirea de viață.

30 Noembrie: „Din nou s'a auzit bătaia în zid. I-am întrebat pe cei care locuesc aici, dacă știu ceva despre existența lui Pavel. Toți au dat din umeri. Și copilul din portret, simt câteodată dorința să-l sfarăm. Nu știu dece, dar am certitudinea că el mă oprește să iubesc, el mă ține amețită în întunericul ăsta răscolitor. Astăzi am să ies în oraș și pe primul bărbat tânăr — am să-l invit să se culce cu mine".

●

Zilele și nopțile Terezei Carp trecură astfel lipsite de orice conținut, atât de simple — cașicum ea n'ar mai fi avut nicio viață, ci mai degrabă ar fi făcut parte din înseși lucrurile materiale ale odăii. Și poate că la fel ar fi trecut necontenit, dacă într'o după amiază nu s'ar fi auzit (din nou) și mai clară bătaia în ușă.

Tresări cu o violență aspră, care depășea orice calm sau zâmbet cât de inoportun. O transfigurare piezișă își făcu loc pe fața ei, iar privirile se concentrara și mai atente asupra ușii. Cu toata lucidittatea neobișnuită își da seama că bătaia asta continua normal bătăile celelalte, deci omul acesta este același om din trecut. Nu și mai putu stăpâni febra, neastâmpărul, teama mai ales de a nu fi o simplă părere, o eroare consumată prin hipnozia nopților de eri și alaltăeri.

Deaceea, de acolo de lângă fereastră de unde citea cartea lui Anton Muller, se repede nesigura pe gesturile ei și deschide ușa cu o bruschețe notărîtoare. Mâna rămâne apoi încleștată pe ivor; toată răceala și înfiorarea acestei clipe urcă prin braț în sus — până în inimă — ca un șuvoiu sălbatec și răsvrătit. Ochii i se aprind de lumini tari, căulând să risipească prin sclipirile repetate acea imagine a obsesiei care devine însfârșit realitate. Și toată ființa ei se agață de această ușă deschisă, se încolăci într'o încleștare pasionată. E o clipă mare, plină de de tăcere, plină mai ales de vrăjitoria celuilalt. Ca într'o victorie absolută, se lasă dusă orbită de vârtejul acestui mister; cu toate că privirile ei îl cuprind ca pe un bărbat, cu toate că trupul ei îl bănue în toată măreția voluptății lui aici.

— Căutați pe cineva?

Incercase să dea fiecărui cuvânt o altă noțiune, o mai încăpătoare valoare. Ar fi vrut mai de grabă să spună: — „Oricine ai fi, intră! Am nevoe de tine. Te implor, nu pleca!" Și așa însă, întrebarea fusese blândă, rugătoare, discretă.

— Nu caut pe nimeni! răspunse celălalt, scoțându-și pălăria și trecând pragul odăii cu o simplitate neprefăcută. Sper că mă erți (continuă el, aruncând pălăria și mănușile pe scaun, rămânând totuși în palton în mijlocul camerii) că atât de ușor intru aici. Dar camera asta mi-i familiară. Am locuit-o și eu, odată, sunt câțiva ani de atunci.

Tereza rămăsese sprijinită de ușa închisă, cu mâinile la spate, strângând încă ivorul cu o tărie pe care o dorea sângerândă și dureroasă. Acum îl vedea altfel, îl vedea întreg, și parcă el însuși se descoperea privirilor ei, se elibera de orice surprindere sau emoție. Intre eleganța hainelor și albeața obrazului — a frunții exagerat de înaltă, exista o notă unitară, un acces complet verosimil de aristocrație, primând în deosebi ceva din caracterul unei mândrii ironice și auguste.

— Dumneata ești Pavel?... întrebă Tereza cu o voce rece, mirată și cu gestul scurt de a-și da la o parte buclele, răslețite pe tâmple.

— Exact, sunt Pavel Botez! Fără îndoială, ai văzut săpătura din lemn. Tot a rămas? și se curbă întorcându-se peste masă. Tereza avu răgazul să revină la fereastră și să închidă cartea cu degetul arătător la o pagină oarecare. Sigur a rămas. Acum mi se pare pueril să-ți scrii numele pe pereți sau în lemn. Intr'adevăr poate crea un prezent, poate da naștere unei alte existențe? Nu cred.

Vorbise convențional și zâmbind șters ca lui însuși în oglindă.

— Ba nu, răspunse Tereza înciudată. Iți dă mai ales iluzia unei veșnice tensiuni. Numele dumitale a stat acolo ca o remușcare neînțeleasă de nimeni, (Pavel Botez își încruntă nevroit fruntea) și adesea îmi producea spaimă, deoarece avea ceva predestinat în el, o durere pe care și-o striga neputincios. Se înalță apoi ca o flacăre, căpăta o aureolă de duh rătăcitor și căuta — mereu căuta ceva.

Pavel o asculiase înmărmurit. Nu era numai pătrunderea acelui mister fecund care-l forțase să revină aici, dar mai ales panica pe care o produce această descoperire în viața lui halucinată.

Se lăsă în scaun greoiu și obosit. Își privește numai numele săpat în masă și în încremenirea lui organică revede ruptura care se iscase între el și celălalt el, între viața lui reală și acea trecută existență neverosimilă, demonică aproape. Amorțeala brațelor prelungește oboseala într'o anxietate a întregei sale făpturi. Are sentimentul unei prăbușiri în gol, apoi deodată (după o abatere ascuțită a trupului) se birue pe sine, se ridică în picioare și vorbește, plimbându-se de colo până colo, ferindu-se s'o privească:

— Prostii! Probabil ai auzit și eri și mai înainte cum bătea cineva în ușă. Și asta ți-a transformat gândul singurătății în intuiția unei taine inumane. Asta ți-a schimbat curiozitatea frenetică într'o explicație obscură. Chiar eu am fost, domnișoară, eu însumi. Nu știam că locuiești aici, credeam odaia goală.

— Dece-ai bătut totuși?

— Ca s'aud ecoul bătăii. In realitate nu e niciun mister. Insă câteodată simți nevoia să te întorci acolo...

— Acolo unde? (Pavel ezită un moment, apoi revenind de astă dată lângă ea).

—... unde ți s'a risipit o iluzie, unde ți s'au diformat perspectivele. Dealtfel crezi în această necesitate ca'ntr'o refacere. Inapoi ai un câmp plin de umbre, cu tine porți coșmarurile, înainte ți se deschide orizontul nedefinit. Știu eu, poate că e un abuz, o lipsă de orientare precisă.

Tereza își dădu seama că Pavel Botez caută să se sustragă adevăratului motiv. Revede în el toate tăcerile ei intime, acele combustiuni afective care ard într'o degradare paradoxală. Ar vrea să rămână dârz, se întărîtă să ascundă sensul sosirii aici, se baricadează între simple afirmații lapidare, care-l înstrăinează și mai mult. Deaceea Tereza insistă. Crezuse în existența lui fără să-l cunoască, îl acceptase ca pe un amant iluzoriu (dar viril). — Și tocmai acum când realitatea lui e prețioasă, nu poate să-l dorească, să și-l oprească. E o incerîtudine ingrată, o luptă aprigă între mediul de eri și mediul acesta prezent care trebue să-i aparțină.

— Dar dacă totuși te leagă ceva, un lucru, un anumit lucru și pentru asta anume ai venit?

Gândul Terezei fixează portretul și se miră cum de nu-l vede Pavel, cum de nu se prăbușește peste el, să-l smulgă din perete și să fugă înebunit. Celălalt o privește mirat și palid. Ar părea în momentul acesta, așa cum stă plecat și cerând parcă milă, ca un câine care nu vrea să plece, nu poate pleca. Toată făptura lui se crispează ca un arc strâns până la exasperare. Gândul lui este același, dar îi răspunde:

— Nu mă leagă absolut nimic. Nimic!

— Te întrebam așa — reîncepu Tereza, apoi se oprește stânjenită.

Il privește adânc, încrustător. Parc'ar avea o mie de ochi și toți străpung prin ființa lui, desbrăcându-l și dorindu-l. O voluptate duioasă și superbă în acelaș timp. E numai la doi pași, nu mai are deloc aerul omului îndepărtat sau gânditor. Dimpotrivă, se cauzează între ei o cerință ascunsă, o înțelegere arbitrară. Simt că sunt predestinați, că nicio convenție nu-i mai poate opri să se dărue. Parcă și unul și altul ar fi pornit dela cele două capete ale pământului ca două vânturi sau ca două văzduhuri și trebue să se împreune.

Pavel Botez are mâinile grele, puternice; gura subțire prin al cărei zâmbet se întrevăd dinții albi, necruțători de albi. Terezei deabia i se percep șolduri le pe sub rochie; sânii și pântecul sunt ușori — involți. Aici un trup pur — dincolo un trup agresiv, spintecător. In dualitatea asta ei văd închizându-se legea fizică, văd iluzia oarbă a cărnii și atât.

Pavel Botez uitase pentruce venise. Iar pentru femeea din fața lui are sentimentul unei alte aprinderi. Nu cea vicleană și animalică. In plăcerea unei posesiuni egale sau gratuite, s'ar evaporiza farmecul luptei. Și în Tereza se petrece acelaș proces de nesiguranță. Omul acesta o stăpânește numai prin misterul lui. Dacă l-ar opri noaptea asta aici, dimineața s'ar trezi cu mirosul greu al unei boli morbide, cu întunecarea lentă a magiilor care-l aduseseră. Prea îl glorificase în lucifericile sosiri de mai înainte, prea tragic acceptase o unire vrăjitoare de vis, pentruca să se umilească femeește și goală în fața lui. Tereza vrea luptă, vrea să cunoască sfârșitul misterului.

Intr'adevăr se oprește în fața ei, cu o față strălucminată și înfrumusețată pe neașteptate. Tereza nu știe precis ce se va întâmpla. Scena o întrevede ca prin ceață. Vrea oare Pavel Botez să constate că și ea e o femee oarecare, vrea s'o supună numai cu voința lui exterioară? E convinsă că s'ar lăsa dusă fără încăpățânare, ci cu acea mulțenie chinuită a cedării definitive. Dar Pavel Botez vorbește despre altceva:

— N'aș vrea să plec de aici fără să iau cu mine ce-mi trebue.

Il privi absentă și îngândurată. Crezuse altfel în cuvintele lui. Apoi se schimbă deodată:

— Nu ești dispusă să mergi la un concert astăseară? Am două bilete la Filarmonica.

Zâmbi și ea cu acel zâmbet afectuos, dar anihilat și fără viață. Din supraomeneasca febră de mai înainte, nu rămăseseră decât cuvintele acestea ultime, cărora Tereza nu le găsea rațiunea unei retrageri perfide — fiecare în ghiocul propriului său adevăr legitim. — „Dar ce s'ar mai putea întâmpla? se întreba ea dojenindu-se pentru gândurile celelalte. Altceva? altceva? ce anume?".

— Ce faci? Dece-ai rămas așa?

— O, iartă-mă! sigur, mergem! răspunse ea înveselindu-se deodată, cuprinsă de o resemnare con-

Ora de atunci

nuvelă inedită de LAURENȚIU FULGA

știentă. Dar trebuia să-și învingă țipătul sânilor, căldura gurii, care-l doriseră. Va merge cu el oriunde. Va străbate toate drumurile de netrecut, va închide ochii să nu-l vadă — doar să-l simtă alături ca pe un spirit. Va cerși pentru liniștea lui lumină, va crea idoli ca să-și astâmpere setea de el. Va sui de va fi nevoe până la vămile de sus, ca să se piardă în halucinație, să se unească cu el tot prin intermediul duhurilor.

Se năștea în Tereza acea dorință culminantă de a ajunge până la viața lui omnizeiască, până la biruirea demonului din el.

●

Își luase haina, mănușile, închisese ușa. Toate cu gesturi precipitate. Nici n'avu timpul să observe cum Pavel se întoarce în prag, cuprinzând odaia dintr'o privire piezișă și întunecată. Un tremur încet trecuse până în adânc, o fulgerare nervoasă apoi. Coborî treptele, urmând-o rece, neștiut. Mergeau alături într'o stare de imensă nimicire. Ea cu toate rădăcinile ființei rupte și înspăimântat întoarse înspre sufletul lui. El încruntat și nefericit, ca un sentiment de imensă milă pentru tot ceeace se înălța înainte.

Tereza începe să-i vorbească simplu, scăldată de o fericire nouă:

— Pentru prima oară când mi-e dor de viață. Imi vine să cânt, să joc.

— Dece n'o faci? nu te oprește nimeni.

— Nu-mi vorbi așa. Tot strein ai rămas, tot acolo în lumea dumitale.

— Ai dreptate și te rog să mă erți. Mă port ca un școlar prost crescut...

— Nu, Pavele. Ceeace faci — ne e răutate; cred că nu ești în stare să înțelegi bucuria altora, a mea de pildă!

— De ce te miri? Dealtfel nici nu știu cum te cheamă.

— Tereza Carp. Pronumele mi l-a dat un colonel austriac. Mulți spun că are sonorități ciudate.

— Oarecum. N'ai fost niciodată prin Breslau?

— Nu. Dece mă 'ntrebi?

— In biserica Sf. Iacob de-acolo, pe peretele din dreapta e pictată Sf. Tereza. Și seamănă mult cu dumneata. E cea mai expresivă frescă a bisericii, dar acum îmi dau seama că n'ai fi putut fi dumneata modelul. Datează depe la anul 1700 și ceva...

— Poate spiritul meu să fi fost... zâmbi ea.

— Da, probabil, cu toate că nu înțeleg cum s'ar putea picta un spirit... și începu să râdă, cuprins pe neașteptate de o predispoziție copilărească.

Tereza fu surprinsă.

— Nu m'așteptam să te aud vreodată râzând.

— Adevărat, mi se întâmplă foarte rar. Deobiceiu sunt întunecat și tăcut.

— Se pare că până aici avem trăsături și caractere comune. Dacă ne-am așeza trecuturile, unul în fața altuia...

— Ai un trecut, Tereza?

Tresări speriată. Gândul ei nu înțelegea replica dură, pe care o dăduse începutului ei de mărturisire. Era cașicum examinând-o cu lunete (care văd toate țesuturile dinlăuntru) ar fi întrebat-o inconșient și mahmur: — „ai o viață? unde ți-i inima? n'o găsesc". Ii răspunse cu o mirare crescândă în glas, plină de naivitate.

— Sigur că am. Ca dumneata, ca toți oamenii!

— Eu n'am nimic în urmă, sau poate nu vreau să am. E mai bine așa.

Il privi de astădată întoarsă cu toată fața spre el.

— Ce curios om ești, dumneata. Adineaori păreai bine dispus și tandru parcă. Acum ai devenit de nepătruns și obscur.

— Observația e foarte justă. Dar de câte ori mi se vorbește despre trecutul cuiva, am senzația unei crucificări. Nu crezi că oamenii care-și amintesc ce-au făcut acum doi, zece, douăzeci de ani în urmă — par mai obosiți și mai insubstanțiali? Parcă urcă mereu calvarul unei golgote eterne.

— Ar trebui să-ți povestesc totuși odată. Ceeace gândești dumneata, nu rezolvă în mine nicio necesitate. Știu că sunt oameni care renunță la amintiri și găsesc în asta o scăpare. Eu n'am putut. Poate pentrucă n'am avut decât atât: copilăria, adolescența, câțiva ani de trudă. Ași vrea să te întreb: unde sunt rădăcinile vieții unui om? Inapoia fiecăruia din noi se află câte un mic cosmos, la care nu putem renunța. Când sorții cad, chiar dacă ne prăbușim — chiar dacă reînviem, nu vedem nimic altceva decât umbra reminiscențelor. Și te mai întreb: ce sunt mustrările de conștiință, dacă nu recunoașterea acestui trecut în tot ceeace are el nobil sau decadent? N'ai fost nici odată fericit, Pavele. O simt asta. Nici eu n'am fost. Dar dacă eu mi-ași aduce aminte că am fost copil, că am iubit un om, că am în grădina casei un arbore care crește din același an în care m'am născut și numai pentru mine — dacă n'aș ști că'n urma mea există zeci și zeci de Tereze care se roagă pentru mine sau se întruchipează în iluziile mele, aș fi astăzi ca o cenușă care se poate spulbera între vânturi fără să lase amintirea nimănui. Dumneata înțelegi? Dece nu mă oprești, dacă vorbesc prostii? Dece taci?

Pavel Botez însă n'o ascultă de mult. Sorbea aerul rece al înserării într'o transfigurare amețitoare. Ar fi dorit să rămână acum singur, să se deslipească de față și să alerge pe străzi, să uite că va fi nevoit din nou să se întoarcă spre odaia în care trăia portretul — Copilul din portret. Căci minți-se. Trecutul lui dacă n'avea caracterul unei continuități în timp, se putea asemăna însă cu o pânză de păianjen imensă în care se sbate duhul singurei lui amintiri: Copilul!

— Dece nu-mi spui nimic despre dumneata? Dece nu-mi spui că te leagă totuși ceva de viața dumitale de mai înainte?

Pavel o privi înspăimântat. Știe sau intuește atât de multe fata asta!

— N'are nicio importanță viața mea, răspunse el cu o asprime dură. Dealtfel am ajuns.

Locurile lor erau în balcoanele din dreapta. Pavel avu timpul s'o vadă în toată frumusețea ei, sub luminile acelea intense și crude, care o ridicau pe Tereza (în comparație cu celelalte femei) la o înaltă valoare a idealului tip femenin). In toate desvăluia o copilărească vanitate, ceeace îl făcu pe Pavel să zâmbească și să-i spună mereu: — „fii cuminte!" Iar mai târziu o văzu adâncită în fotoliul ei, atât de copleșită și nemișcată în ascultarea profundă, că mai de grabă credeai că-i tot una cu ornamentațiile și statuarele pânze ale Atheneului. Niciun gest, nu se mișca nicio fibră a obrazului. Doar ochii licăreau prin semiîntunericul lojei cu acele sclipiri înfierbântate și trudnice, caracteristice judecății ei calme — interioare. Tereza părea posedată de muzică. Se dăruise acelei avalanșe exorbitante de fantezii, se lăsase cuprinsă în întregime de melodia înaltă a concertului. Două ceasuri i-a urmărit atent această participare totală la miracolele muzicei. Dacă i-ar fi așezat mâna pe umeri — n'ar fi tresărit; dacă ar fi îmbrățișat-o — nu s'ar fi clintit. Voința lui de a rămâne indiferent la accesul tragic al concertului — se frânse deodată în fața neclintirii Terezei. In beția ei de neant și fericiri pure — iluzorii, apărea ca o lumină care iese dintr'un hău de văzduhuri. Două ore a trăit alături de ea cu acea intensitate oarbă, nedeslipit de sufletul ei ca într'o călătorie fantomatică printre umbre și grații închise.

— S'a sfârșit, Tereza. Trebue să mergem, îi vorbi el amical, când nici aplauzele n'o treziseră la realitate.

— O! iartă-mă. Eram ca o rătăcită. Nici nu știu dealtfel ce anume a fost. Simțeam numai cum mă înfășoară aerul și mă poartă prin spații necunoscute. Ciudată senzație!

Coborînd treptele spre holl, Tereza văzu toată acea mulțime de domni eleganți și doamne — în toată splendoarea apariției lor acolo. I se relevă deodată lumea sub alte aspecte. Nu cu forma cenușie a casei în care trăește, ci multicoloră — variată — uriașă. Erau tineri foarte lipiți unul de altul, blănuri scumpe așezate pe grumazuri pufoase și senzoriale, trupuri care se ascundeau violente în haine (a căror valoare nu era decât această deghizare pasională), ochi și guri care necontenit cerșeau. Ca într'un iarmaroc vijelios, voluptățile trăirii apăreau deschise și virgine. Aceasta era cea de a doua viață. Și tot gântul Terezei se încolăci de imaginile astea oblice descoperite astăseară.

— Oare sunt fericiți? se întrebă ea cu regret.

— Ai spus ceva?

— Nimic. Vorbeam cu mine însumi.

In stradă vâltoarea se desfășura și mai aprigă. Toți uitaseră baricadele magice, care-i despărțiseră de ceeace înseamnă trăire terestră; se desfăcuseră de minunile prăvălite în ei doar pentru momentul cât bagheta mai halucina în aer. Acum erau bărbați și femei. Două categorii de animale bine distincte. In fond — un film banal, dar Tereza îl judeca prin neaderența ei, prin izolarea ei vroită — care căpăta acum caracterul unei semi-morți sau a unei prăbușiri dușmănoase.

Pavel privi cerul. Nori negri, enormi — se călătoreau spre apus, atât de aproape că atingeau vârfurile caselor mai înalte. Latentă, mișcarea lor se prelungea ca un giulgiu cenușiu, ca o tragică și neobișnuită clătinare a cerului. Simți furtuna cu tot pieptul, știa că nu va întârzia să vină. Dar cu cât se isca și mai mult svonul vijeliei, cu atât dorea să meargă încă pe străzi. Satisfăcea astfel o necesitate organică — suprapusă celeilalte de deprimare a sufletului.

Și Tereza simțise furtuna. Cuprinsese brațul lui Pavel, cu acea nevoe de a se ști agățată de cineva, de a se ști sub protecția cuiva. Se fereau de lumini și de străzile pline. Se speriau parcă de ceeace mai este încă liniște, de ceeace mai este încă tăcere fizică. Tot ce gândeau — purcedea dintr'o agitație sinonimă metamorfozelor pe care le trăiau în clipele acelea.

Pătrunseră astfel după calea Victoriei, pe Mills, apoi Brezoianu, inirând în cele din urmă în Cișmigiu. O grădină goală fără niciun parfum, fără nicio nostalgie. Și nimeni în tot parcul. Doar băncile, statuetele, lacul și copacii desfrunziți. Simțeau în clipa asta o realizare deplină, frenetică în ființele lor. Se alipiseră orbește unul de altul. Nu-i unea decât sugestia furtunei sau poate și dorul absurd de a sfârși o plimbare romantică sub un cer gata să se prăvale.

Deodată isbucni alături de ei furtuna ca un trăsnet violent: țâșnise parcă din tot pământul și se contopise în sus cu răsmerița văzduhului. Tereza se opri înspăimântată în loc și fără să mai judece gestul, se cuprinse toată în brațele lui, prinzându-se ca de un colac, și strângându-l cu o furie damnată, ascunzându-și capul la pieptul celuilalt. O clipă. Dar o clipă nefirească. Pavel Botez nu văzu în mișcarea asta numai reacțiunea fizică — ci o supunere, o atragere magnetică, o dorință satisfăcută inconștient. O clipă biruitoare. Ca apoi să se desprindă din brațele lui, îndepărtându-se și continuând drumul ca capul în jos, rușinată și ametită nu de influența furtunii, cât mai ales de apropierea de mai înainte.

Ieșiră din grădină, urcând în sus pe bulevard. Ploaia începu să cadă la început limpede ca melodia dintr'o flașnetă patriarhală. O ploae rece, uniformă și lungă. Nu se retrase niciunul din drum. Continuau să meargă mai aplecați, închiși în ei ca în celule zovorîte pentru totdeauna. Ploaia își schimbă apoi ritmul. Cădea acum violentă, în șiruri interminabile, aspre, biciuitoare. In clipa următoare o ajută și vântul, care se răscolise dealungul străzii cu o furie necunoscută până atunci. Luminile lămpilor de pe mijlocul bulevardului se bălăbăneau neîntrerupt, plimbând pe ziduri umbre sinistre. Chioșcurile de tutun clămpăneau cu acea agitație șubredă, care le făcea și mai sperioase. Vântul părea că isbucnește din pereți, din uși, din temeliile caselor. Un geam se sparse cu sunet macabru. Șuvoiul de apă trecuse pe trotuar, crescând necontenit. Ploaia venea acum oblică, purtată în vârtejuri înebunitoare pe deasupra mașinilor și a celor răsleți. Niciodată în București nu se auzise de o așa furtună. Cei care avuseseră răgazul să se adăpostească priveau la început curioși, indiferenți — apoi îngroziți. Pentrucă vijelia avea un sgomot ca de morișcă subterană, ca de grohăit sau muget ciudat.

In toată strada, sub această sălbatecă desrădăcinare a elementelor naturii, doar Tereza Carp și Pavel Botez înaintau acum unul lângă altul. Nu-și dădeau seama dece nu le poruncește nicio fibră și nici un gând să se ascundă sau să se oprească. Era în ei numai încăpățânarea de a se ști biciuiți, arzătoarea dorință de a se ști posedați de furtună. Nu participau exterior la trecerea ei, ci se lăsau cuprinși de ea în adânc. Apa pătrunsese până la piele, dar ei până și sufletele și le simțeau ude, boțite, inerte. Mergeau unul lângă altul împleticiți, anihilați, bolnavi — dar doritori să treacă mai departe. Nimic ridicol, nimic nenatural. S'ar explica asta ca pe un accident necesar, cerut de strălucirea senzuală a cărnii, de plăcerea obscură de a se sfâșia, de a se amorți pierduți în această halucinație nebunească.

Cotiseră acum pe calea Victoriei, dar nesiguranța îi opri deodată în loc. Se simțeau ca înecați, șovăind spre un adăpost sau altul. Mai ales Tereza holbase ochii cu o dureroasă extenuare, îi prinse din nou brațul smucindu-l pe Pavel înspre ea și strigându-i țipător, strident ca să fie auzită:

— Să ne oprim undeva. Nu mai pot.

El n'auzise sau poate îl ducea vâltoarea mai departe. Și atunci (cași în grădină) Tereza ispitită de o senzație nouă sau ca să-i vorbească mai clar, se încleștă din nou în brațele lui, se lipi toată într'o dăruire și mai nedeslușită:

— Te rog, Pavele — să rămânem undeva. Te rog! Iată, dacă vrei, îngenunchi în fața ta. Dar nu mai pot, mă sfârșesc dacă mai mergem. Nu-i așa că vrei? Trebue să vrei!

Cuvintele erau desnădăjduite, plânse. Gura cu obrajii se crispaseră într'un rictus amar și lihnit. Intr'atât se topise în ea orice putință de rezistență, că nu mai aștepta aprobarea! Pavel o văzu fugind prin băltoace la întâmplare, legănată, dusă de vânt...

— Tereza! Tereza!

Auzi chemarea lui ca pe un cântec al mâinilor care ar desbrăca-o, ca pe un jurământ al gurei care-ar căuta-o. Era atât de fericită că el o strigă, o cheamă

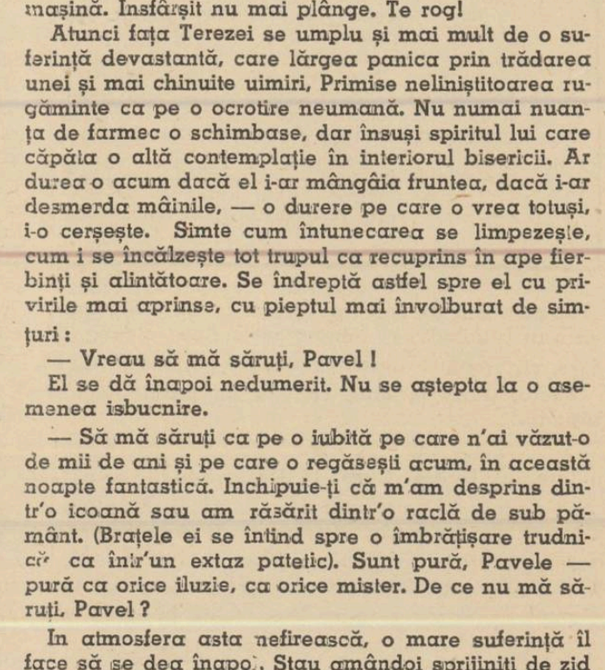

mai ales pe numele ei. Dar nu mai simți decât o moleșeală caldă, o strângere ascuțită a inimii și se prăbuși pe treptele bisericii în care vroia să se adăpostească.

Pavel fugi în urma ei înciudat și ridicând-o de jos, o duse pe brațe până înăuntru, o sprijini de zid — și deabia atunci o văzu plângând, îi văzu lacrămile curgându-i fără suspine — așa ca o mută renunțare la tot, la tot. Privirea, privirea asta a Terezei! Parcă e bolnavă. Ochii nici nu sclipesc, nici nu privesc depărtările. S'au oprit în inima lui ca o rană, și caută un echilibru, o înțelegere.

— Dece plângi, Tereza? Dacă știam asta, luam o mașină. Insfârșit nu mai plânge. Te rog!

Atunci fața Terezei se umplu și mai mult de o suferință devastantă, care lărgea panica prin trădarea unei și mai chinuite uimiri, Primise neliniștitoarea rugăminte ca pe o ocrotire neumană. Nu numai nuanța de farmec o schimbase, dar însuși spiritul lui care căpăta o altă contemplație în interiorul bisericii. Ar durea o acum dacă el i-ar mângâia fruntea, dacă i-ar desmerda mâinile, — o durere pe care o vrea totuși, i-o cerșește. Simte cum întunecarea se limpezește, cum i se încălzește tot trupul ca recuprins în ape fierbinți și alintătoare. Se îndreptă astfel spre el cu privirile mai aprinse, cu pieptul mai învolburat de simțuri:

— Vreau să mă săruți, Pavel!

El se dă înapoi nedumerit. Nu se aștepta la o asemenea isbucnire.

— Să mă săruți ca pe o iubită pe care n'ai văzut-o de mii de ani și pe care o regăsești acum, în această noapte fantastică. Inchipuie-ți că m'am desprins dintr'o icoană sau am răsărit dintr'o raclă de sub pământ. (Brațele ei se întind spre o îmbrățișare trudnică ca într'un extaz patetic). Sunt pură, Pavele — pură ca orice iluzie, ca orice mister. De ce nu mă săruți, Pavel?

In atmosfera asta nefirească, o mare suferință îl face să se dea înapoi. Stau amândoi sprijiniți de zid și se privesc într'o fixitate demonică, se fărâmițează cu ochii, se urăsc. Totuși trăiesc o luciditate, dar și puterea ei are ceva de cavernă. Păcatul se scurge între dorință și refuz ca umbra unei moluște imense. Pavel ar fi vrut să fugă, dar se simțea legat de ea, o știa ca făcând parte din existența lui. Incercă să se apropie, făcând lucrul ăsta stângaciu și nestăpân pe sine.

— Fii cuminte, Tereza! Tu nu-ți dai seama că e un vis, un simplu vis?

Ii prinsese brațul ca și cum ar fi vrut s'o trezească.

— Dar dacă e altceva, altceva pe care noi nu suntem în stare să-l cunoaștem, nu-l putem sesiza în starea de trezie? Altceva care purcede și trăește în vis?

— Altceva? altceva? făcu deastădată Pavel mirat de stridența vocii lui, mirat de scânteierile neliniștite ale Terezei. Acum îi cuprinde pe amândoi o melancolie tainică. Totul se definește aici, în trupurile și plăcerile lor — dar rădăcinile se găsesc undeva departe, în umbră, în trecut. Nu poate să fie nimic, reluă el cu același glas. Nimic. Nimic. M'auzi, Tereza! Te-a sdruncinat furtuna sau poate o altă conștiință te forțează să te dospești în mine. Inchipue-ți că nici n'am fost, că nici în clipa asta nu sunt. Iartă-mă, dar dacă m'ai înțelege, dacă m'ai înțelege! și capul îi cade în palme, într'un tremur isteric — plin de spasmuri.

Tereza se trezește cu claritatea desăvârșită a întâmplării. Intensitatea tăcerii din biserică n'o liniștește. Se întreabă numai: — „Dece nu e nicium mister? Nu e nicio lume inaccesibilă pe care s'o învinge? „Atunci și Pavel Botez e un om oarecare, o altă variantă a omului depe stradă. De ce n'o sperie gândul c'a fost refuzată (poate n'a vrut s'o sărute pentrucă se afla în biserică și era un păcat), ci impresia deșartă pe care i-o lăsa această tiranică obsesie a prezenței lui. Se vede ca o frunză care cade într'un amurg gris de toamnă, a cărei semnificație nu e decât trecerea unui anotimp. De s'ar întrupa în altă ființă, ar risca din nou altă singurătate și alte căutări. Niciun pic de admirație nu mai păstrează pentru omul de alături. Caută să explice obscuritatea trăită în plină stradă sub ploae și știe bine că de n'ar fi fost el, ar fi reușit să meargă până la sfârșit. Dar îl știa lângă ea, pe el, îl știa OM — ceeace a înăsprit și mai mult acel spațiu miraculos creat anume pentru a-l avea. Acum nu e decât o mogâldeață sumbră și sperioasă. O cuprinde neștiind o milă de el, neînțeleasă, aspră și batjocoritoare. De altfel cași de ea însăși.

Pleacă din fața lui, retrăgându-se în interiorul bisericii. Pașii se unesc simultan cu ecoul tăcerii și'n această rătăcire simplă nu-i rămân în față decât icoanele, candelabrele, candelele. Din faza aceea de descompunere de mai înainte, retrăește acum calmul unei regăsiri unitare. Se văzuse bătută cu pietre și scuipată, neputincioasă încheiase trecerea unui păcat nerealizat — deaceea se concentrează asupra aerului sfânt din preajma ei și se reculege. Se închină neîndemânatec și iute, iar buzele ritmează neauzite o rugă. O rugăciune de pe când era copil și înțelegea altfel viața în biserică. O resemnare totală, binefăcătoare. De pe măsuța din colț, ia o lumânare și o aprinde în sfeșnicul din față. O face cu gestul liber, într'o stare de șoaptă religioasă, într'un moment de misterioasă semnificație. Lumânarea arde cu o flacără albă, subțire. Când își dădu seama că simbolul acestei îngenunchieri e înainte de toate remușcarea, își duse mâinile pe frunte — îngenunchind și plecându-și capul până la lespedea rece, într'o mătanie cucernică. E pentru prima dată când se simte învinsă, din nou reîntoarsă în lumea ei simplă și banală.

Își aduce aminte de Pavel pe care-l regăsește cu o față fără expresie, așteptând. Intre ei nu mai este nicio primejdie. Dar Tereza îl vrea și pe el îngenunchiat, îl vrea învins de această forță divină. Astfel înainte de a ajunge înaintea lui, ia o lumânare și i-o întinde:

— Aprinde-o, Pavele!

Se privesc amândoi cu ochii plini de paradoxuri, copleșiți de noțiunile nelogice care se leagă de procesul acesta satanic.

— Pentru ce s'o aprind? ironizează el cu o voe alterată. Ca să stea ploaia, ca să treacă mai repede noaptea? E absurd.

— Nu pentru asta, Pavele! Pentru dumneata, însuți!

— Eu nu cred în miracole. Nu cred în nimic. Hai să mergem!

Și se îndreaptă spre ușă. Tereza nu ezită și-l prinde de braț.

— N'ai niciun mort? Câteodată morților le trebue lumină dincolo, cu asta le ajuți să scape de altă orbăcăire. Intr'adevăr n'ai niciun mort?

In conștiința lui Pavel Botez se sbate enigmele sălbatece ale trecutului. Ii vin în minte portretul copilului, glasul duhului răsună în propria sa obsesie mai viu și mai turburător.

— Am unul! răspunde el târziu.

Nu mai așteaptă alt gând, smucește lumânarea din mâna Terezei și se îndreaptă spre altar. Ii vede de aici umerii tremurând. O aprinde, o topește o clipă la capătul celălalt, încearcă s'o fixeze în sfeșnic, dar lumânarea se rupe la jumătate, se frânge în jos și se stinge. Mâna îi rămâne în aer, cașicum ar fi vrut să apere flacăra de vânt sau de altceva strein bisericii. Și este în toată ființa lui un țipăt instinctual, o frică nelămurită. Se întoarce spre Tereza așteptând o explicație, un cuvânt liniștitor. Dar tot ea întreabă:

— Ce-a fost?

Așa cum ar spune: — „Ce-ai făcut?!" Se simte deodată epuizat, secat de orice bunăvoință, supt de orice sentiment uman, desrobit de orice cult.

— Nimic. S'a frânt lumânarea.

Și se îndreaptă spre ușă împleticit, coborît în tăcerea lui ca'ntr'un mormânt. Tereza îl urmează slăbită și palidă. Ploaia a încetat de mult. Nu se vede acum decât asfaltul ud, peste care luminile se încolăcesc fantomatic — și sus pe cer un petec de lună galbenă între nori. Reiau drumul prin noapte, mai învinși decât ar fi crezut Tereza prin umilirea lui în fața unei jertfe înalte și drepte. Merg îmbâcsiți de întuneric, fără să și vorbească. De departe pătrunde până la sbaterea lor lăuntrică — aceeași tăcere fără întrebări și fără sensuri a nopții care nu se mai sfârșește. Aceeași greutate de stâncă nevăzută le strivește sufletele. Mișcările sunt lente, mecanice. Păpuși trase pe sfoară. O plimbare caraghioasă, lipsită de orice altă revoltă — înapoi acolo unde nici trecutul nu mai este o forță organică. Par amândoi bolnavi de o maladie calmă, austeră, care le suge sufletul înapoi, care îi subțiază așa ca pe niște făclii care tot trebue să se stingă odată. Frica rămâne totuși. Se întorc înapoi, mereu înapoi și e groasnic. Acest înapoi speriat, acest înapoi tragic, acest înapoi desmățat. Nu găsesc o salvare desordinei de acum și chiar de s'ar încumeta să se depărteze de imaginea frângerii lumânării, ar apărea și mai sălbatecă predispoziția spre surghiunul pe care sunt obligați dinainte să-l ispășească.

(Urmare în pag. 8-a)

Taina zăpezilor de-atunci

(Urmare din pag. 7-a)

Pavel Botez nu crede în nimic dar asta nu-l oprește să simtă groaza acestei pălmiri de sus, a acestei răzbunări din înalt. E cineva care nu-l admite, cineva care presupune o forță superioară de neînvins, CINEVA care a vrut să se frângă lumânarea.

Ajung în dreptul unei case. Pavel se oprește o clipă.

— Aici stau eu.

Și Tereza Carp gândește: — „aici stă Pavel! Odaia lui trebue să fie ca un sicriu, odaia lui se aseamănă cu un circ în care te învârți circular până amețești, odaia lui poate fi ca însăși tăcerea asta infinită, ca însăși suferința asta metafizică..."

Continuară drumul la fel, aidoma unor statui care fug dintr'un muzeu care arde. Dincolo, în fața celeilalte case, Tereza nu se nedumeri văzându-l că urcă sus. Un simplu fior, o străpungere, apoi totul cade ca'ntr'un vid meschin. Aprinde lumina. Pavel Botez e palid și îmbătrânit. Pe fața lui se strivește lumina ca de o mască împietrită; de ochii lui se lovește liniștea ca de suliți sângerânde; peste mâinile lui enorme se scurge aceeași viață stearpă, inferioară de mai înainte. Terezei ca un refren i se repetă gândul: — „ce mai caută aici? dece nu pleacă?"

Îi răspunde el cu glasul veșted:

— Aș vrea să mă lași să stau până mâine dimineață!

Gândul Terezei din nou se întreabă surprins: — „dece?".

— Să nu-ți fie teamă. Am să stau toată noaptea cu fruntea lipită de geam. Am să plec fără să știi. Culcă-te.

Acum parcă ordonă. Stinge lumina și se retrage lângă fereastă. Tereza așteaptă câteva clipe să se obișnuiască cu întunericul, apoi începe să se desbrace. Pavel aude foșnetul rochiei, sgomotul pantofilor aruncați, mătăsoasa schimbare a cămășii, dar nimic nu-l ispitește, toată făptura lui se absoarbe în lumea tainei care-l oprise aici. Tereza acum e altfel. Sub cuvertură se știe și se recunoaște femee. Trupul gol, liber, destins — are tresăriri aspre și durute. Iar el e dincolo: un om, un bărbat. Nu mai contează neputința mântuirii căutată cu atâta trudă, n'au nicio importanță melancoliile sumbre din afara casei. Vrea să înlăture vidul care i se sălășluise în carne, vrea răsturnarea halucinațiilor într'o realitate umană.

— Pavele!...

E chemarea geamandurilor în vârtejul valurilor, pentru apropierea corăbiei gata să naufragieze.

— Pavele!...

Numele sună valuptos ca un „bună dimineața" spus sângelui, când îl simți fierbând și mugind în tine.

— M'auzi, Pavele?...

Tresare, pentrucă el se întoarce. Și vine ca un vânt de miazănoapte, uriaș, înfricoșător de mare și de sdrobitor. Îi bănue de departe mâinile gata să frângă, să sfarâme, să desmierde. I'aude respirația aceea de animal întărâtat. Îi așteaptă gura nesățioasă și sălbatecă. Trupul întreg îl vrea amant lângă fibrele palpitând ca'n apropierea unei învieri vijelioase.

Pavel Botez știe că are în fața lui o femee; cunoaște reprezentarea ei vizuală: sânii rotunzi, coapsele calde. Știe deasemenea că iubirea ei echivalează unui act de moarte sau de supremă letargie. Știe că noaptea ar fi făcută pentru argumentarea responsabilităților virile, când te găsești mai ales singur cu o femee în odae... Dar gemătului ei — îi răspunde cu un gest brut al izolării:

— Lasă mă!

— Nici acum nu mă vrei, Pavele? nici acum?

Îl cuprinde o scârbă grotescă, simte mutilarea frumuseților până în suflet, simte cum i se deschid toate rănile trecutului.

— N'am venit să mă culc cu tine. Sau poate că mă iubești? Ce straniu mi se pare. Cum mă iubești. Tereza? Hai, spune!

— Ca pe Dumnezeu, ca pe ultima stea depe cer — Pavele! strigă exaltată, cu ochii închiși.

— Numai atât? Puțin — o batjocorește el.

— Mai mult, Pavele și mai mult!

Nestăpânit, elanul ei erotic pare vulgar. Mila și disprețul lui — stupide. Se desprinde din îmbrățișare, așezându-se pe pat și vorbindu-i cu o voce tristă:

— Eu nu-mi aparțin mie, Tereza. Pentru ca să mă poi dărui unui om, trebue să aplic pe viața mea o jertfă. Sau să-ți explic mai clar. Decând am venit aici și până la sfârșitul acesta paradoxal...

— Dece vorbești așa, Pavele? Dece nu te desbraci, dece nu uiți?... e așa de bine!

— Tu nu-ți dai seama, continuă Pavel liniștit, că toate întâmplările din seara și noaptea asta au fost cauzate de ceva necunoscut, au fost determinante dintr'o necesitate predestinată. Am făcut amândoi parte din ele, dar numai cu reacțiunile noastre împotriva lor — convinși că vom fi în stare să le sfărâmăm sau să le schimbăm cursul.

Acum ea îl ascultă ușurată. Toată pasiunea pentru el o sorbise trecerea lui Pavel în celălalt mediu. Stă cu palmele în mâinile lui, cuminte, senină.

— Am avut odată un frate, pe care nu l-am cunoscut — reîncepu cu aceeași suferință. Și la nașterea și la moartea lui am fost absent. Mi-a rămas dela el numai un portret...

— Portretul de deasupra oglinzii.

— Acela, Tereza. E un blestem sau o simplă sugestie bolnavă? Nu pot să-mi explic. Știu numai că destinul lui mi-a fost alăturat mie. Poate par ridicol, dar îți spun: Copilul acesta mă oprește să trăesc liber, mă oprește să gândesc așa cum ar trebui să gândesc numai eu. E un spirit revoltat, dar orgolios și răsbunător. Mi s'așează mereu înainte. Deaceea până acum n'am realizat nimic, n'am iubit nicio femee, n'am cunoscut măreția niciunei revelații umane. Când am plecat din casa asta. l-am lăsat aici crezând că voiu putea scăpa de obsesia lui. La început n'a știut unde sunt, dar după ce m'a găsit — reintră în normalul vieții sale piezișe. Nu-i așa că și tu l-ai văzut mișcându-se, l-ai văzut plecând și sosind?

— Da, m'a chinuit și pe mine.

— El stă în portret, închis ca într'o raclă. Și nu găsește fericire, fericirea rătăcirii lui haotice decât în celălalt spirit al meu. Demonia asta n'o mai pot suporta.

— Și-acum ce-ai să faci?

— Am venit să-l iau! Pentru asta m'am întors.

In odaie se face liniște, ca după căderea celui depe urmă bulgăr de pământ. Tereza dintr'un salt e în picioare, aprinde lumina, după care se repede înspre oglindă cuprinzând în brațe și acoperindu-l portretul copilului. E în gestul ei ultima semnificație a legăturii care ar mai putea exista între ea și Pavel, încearcă astfel să dărâme misterul, să blesteme puterea sfântă care l-a creat.

— N'ai să-l iei, Pavele! Nu trebue să-l iei!

Pavel o privește năucit, cu o profundă amărăciune. Deabia acum își dă seama cât de mult aceasta femee îi aparține, cât de mult îl iubește, dar în universul lor mai există o nebuloasă: Copilul! Cum să scape de el? Cum să doboare vrăjitoria lui famată? Măcar ea de-ar înțelege, conștiința ei să albă reprezentarea iubirii pe care și Pavel i o dărue. O prinde în brațe ca pe o zeitate mică și o poartă spre pat pe brațe, într'o desăvârșită iluzie a unirii lor ireale. Tereza crede în triumful adâncurilor luminoase, crede încă în pârjolul care se iscă inexorabil între ei. Dar o cuprinde deodată un somn adânc ca de moarte. Îi separă astfel din nou forța ascunsă, care înalță între ei baricade de netrecut. Pavel se apleacă totuși s'o sărute, dar îmbrățișarea rămâne nedăruită în aer. Îi ia portretul dintre brațe și mai privind-o odată cu sentimentul celui mai amar adio, se depărtează de camera Terezei ca de o groapă în care ar fi trebuit să înmormântezi pe cineva, dar care va rămâne deschisă pentru alți morți viitori.

Afară, după furtună, cădeau lin primii fulgi de zăpadă.

●

Jurnalul Terezei Carp. 14 Decembrie: Am câteodată dorința inexplicabilă de a muri. Conștiința efemerității răsare atunci mai reală. In starea asta zadarnic încerc o reculegere. Nu-mi ajută nici iluzia că Pavel se va reîntoarce, nici gândul că există încă Dumnezeu. Parcă s'au prăbușit toate în jurul meu și n'aș fi decât ultimul om al pământului, care se pregătește pentru marea împăcare.

17 Decembrie: Numai copilul să-l mai văd odată, o singură dată. Știu că e un geniu rău, dar viața mea e legată de neființa lui. Și atunci când îl aveam aici — mi-era suferința nedefinită, dar acum se sfâșie în mine și cele de pe urmă doruri crepusculare. Ar trebui mai multă armonie în ordinea lumii. Sau să existe ceva care să sfârșească definitiv, să nu mai fie veșnic — ci o limită ultimă, un gol imens care să cuprindă crematoric toate sufletele noastre negre și să nu le mai dărue altă viață. Ar trebui mai multă tăcere. Dar copilul nu este el însuși o tăcere care arde și care geme?

23 Decembrie: Mă doare tot ceeace este trup în mine. Poate deaceea îl doresc pe Pavel, așa cum dorește arborele seva pământului. Doar pe el. Și nici azi n'a venit. Poate nu va veni niciodată.

●

Pornise de acasă cu intenția fermă de a-l vedea. Și ridicând treptele spre odaia pe care i-o indicase gazda, avea sentimentul unei înălțări în văzduh. Proprietăreasa spusese precis că nu e acasă la ora asta, dar îl va aștepta. Și sigur că Pavel se va mira de prezența ei acolo, dar până la sfârșit o va accepta. Pentrucă astăzi Tereza Carp e mai frumoasă și mai ispititoare ca niciodată. Cu toate că rochia închisă până la gât îi dă aerul unei sobrietăți ciudate, există totuși în trupul ei o eternă chemare a cărnii, ca un narcotic puternic și aromitor care va trebui să-l supună. Și apoi parfumul virginal, răcoarea acelui dans șerpuitor al șoldurilor, desvălue panorama unui mic banchet erotic, plin de magii necunoscute. Ființa Terezei intră astfel în odaia lui Pavel Botez cu bucuria amplă a unei eliberări, cu gloria unei apropiate și mult visate dăruiri.

E așa de simplă camera asta. Pereții tapetați până sus cu cărți, patul ascuns de o draperie de catifea roșie, cu pian, câteva picturi originale și o mulțime de bibelouri. Un pantof stă răsturnat în mijloc alături de o mănușe. O pălărie gris de fetru, căzută lângă fereastră — „Dac'așî sta mai mult aici, așî ști să fac ordine" gândește zâmbind Tereza și încercând o notă a pianului care sună falsă, stridentă în liniștea odăii. Lasă pianul descoperit, întorcându-se și dând perdeauna ferestrei la o parte. Afară ninge necontenit, bogat. Nici aici nu-l va aștepta. Pavel de-ar vedea-o s'ar înspăimânta și poate că nici nu va mai urca. Atunci? In pat, desigur e mai tainic și mai romantic. Incurând se va întuneca, o să se desbrace simplu ca pentru o noapte a nunții, pregătindu-și toate gesturile și toate mângâierile de mai târziu.

Se îndreaptă astfel spre acel dormitor ascuns. Dă draperia la o parte cu o vie curiozitate, dar rămâne încremenită între faldurile de catifea, neputincioasă să se retragă sau să înainteze.

La capătul patului, așezat ca o icoană — portretul copilului. Nici nu se gândise la el, îl înlăturase dela început ca și cum nici n'ar mai fi fost — și iată că el apare din nou, de astădată mai disprețuitor și mai ofensiv. Tereza ar vrea să scape de obsesia asta bolnavă, încearcă să se descătușeze dintre aripele geniului său, trebue să-l uite. Copilul însă o privește cu aceeași ochi din trecut (mirați sfâșietori), cu același zâmbet care biciuește aspru și sângeros. Deodată, ca într'un sistem polar — realitatea acestei neființe se interpune opresiv între pasiunea Terezei și viața lui Pavel Botez.

Copilul acesta ar avea puterea unei ocrotiri supreme de păcat, ca și cum Pavel ar trebui să rămână până la sfârșit, așa, neatins de nicio mână a pământului. Pavel s'ar asemăna unui alt luceafăr, care nu se poate salva singur din mrejele ispitelor — ci numai prin intermediul acestei ficțiuni divine. Intregul proces îi cuprinde într'un cuplu statuar, fiecare reprezentativ al unei lumi: Tereza Carp — aceste micimi, deșertăciuni și întunericuri omenești; Pavel Botez — iluziile superioare și pure. Intre ei, copilul — inelul pe foc care-i desparte.

Numai așa trebue să se înțeleagă povestea și taina zăpezilor din acel Decembrie dramatic. Și Pavel Botez e un om cu păcate, dar în același timp întruchipează ideea înaltă a rațiunii perfecte. Pentru el, dragostea unei femei nu e consecința lucrurilor din jur, nu e o emoție carnală, nu e măcar nici o cunoaștere oarecare a lumii. S'ar coborî iubirea nocturnă, cu toate că în faza lui de demonism spiritual — ar fi în stare să meargă GOL lângă Tereza, ca într'un alt paradis.

Există deci o FORMA a iubirii și o altă TRAIRE a iubirii.

Tereza Carp nu poate înțelege, n'a ajuns până la culminația renunțării fizice, nu cunoaște fericirea acestei independențe spațiale. Nu-și dă seama că deasupra întâmplărilor și mai presus de materia trupului există altceva. ALTCEVA — care nu se poate confunda cu spiritul de cavernă, cu sufletul primitiv. ALTCEVA — echivalent unui absolut categoric, tot una cu o rațiune pură.

Deaceea îngenunche în fața portretului și-i vorbește ca'ntr'o înebunitoare irealitate:

— Trebue să te desparți de Pavel. Trebue să mi-l lași mie pentru totdeauna. Nu-i așa că vei renunța și tu odată, vei renunța din milă, din iubirea pentru mine? Oricum, dar numai noaptea asta.

Dar plânsului ei umil îi răspunde în aceeași clipă, cineva neștiut:

— Niciodată, niciodată!

Tereza aude proclamația asta severă, verdictul acesta ultim; aude și înțelege. In starea ei de suspensie între rău și bine, acest „niciodată" nu o înfricoșează, n'o mai doare. Ea știe că totul e sfârșit definitiv, că marea ei iubire se sfarmă, se descompune.

— NICIODATA! NICIODATA!

In toată neființa copilului e întruchipat râsul și batjocura. Și în clipa aceea Tereza simte ura care i se înrădăcinează în suflet, ura pentru un simplu portret. De alături se aude melodia unui concert, pe o placă de patefon uzat. Tereza stă acum aplecată cu brațele la cealaltă margine a pianului, chiar în fața portretului. Toată lumina odăii cade pe șes creștetul și umerii copilului. In frenezia cântecului de dincolo, Tereza se simte participând la acest desmăț muzical. Melodia i se scurge prin fibre, prin sânge, prin mădulare. Ochii îi scântee și ard, gura îi zâmbește. Cântecul creează în cameră o atmosferă de febră și cumplită desnădejde. Inchide ochii să nu mai vadă copilul, dar în starea asta de amorțeală, cântecul se prelinge din făptura ei în visul din prima noapte, cântecul pornește înapoi înspre celălalt Pavel, cântecul se sfarmă ca o fereastră bătută cu pietre. Neștiută, mâna prinde stiletul care ornamenta alături de o vază japoneză pianul, stiletul care capătă deodată valoarea unui complot caraghios. Bolnavă, împleticită, se apropie de pat. Inchide din nou ochii și-ar vrea în clipa asta s'o înghită pământul, să se prăbușească zidurile peste ea, dar în înconștiența acelui moment, zâmbind, sfârtecă portretul de sus până jos și încăodată și încăodată, încolăcindu-l în pânză ca'ntr'o inimă de om viu.

— Ce-am făcut? Ce-am făcut?

Își dă seama că actul ei nu este bravarea unui eroism faustic, ci distrugerea oricărui echilibru, descompunerea tuturor iluziilor. Nu mai are timpul să privească înapoi copilul ucis în inexistența lui serafică, pentrucă o îndeamnă pașii spre ușă. Cântecul se aude în urmă țipător, îngrozitor, ca plânsetele tuturor copiilor din lume înjunghiați într'o noapte de sabat. Tereza își continuă fuga, împiedicându se, ridicându-se, mereu înainte — sub privirile curioase ale trecătorilor.

Deodată de undeva din apropiere se aud câteva clopote sunând. Apoi sunetul se aude mai grav, mai tragic. Clopotele bat ca pentru propria ei rătăcire.

— Ah, clopotele! de n'ar mai suna atât.

Dusă de vârtej sub prevestirea lor ciudată, Tereza pare o pasăre de noapte răscolită de beznă și chinuită mereu într'un sbor nesfârșit, nesfârșit.

Se oprește o clipă, se agață de brațul unui trecător, speriată:

— Dece bat clopotele? Dece tocmai acum?

— Mâine e Crăciunul, domnișoară! îi răspunde celălalt îngândurat.

— Aha! da, așa este — Crăciunul!

Și din nou clopotele, din nou amintirea lor agonică. Acum un an, tot la Crăciun, se logodise cu Pavel. Și ce frumos ningea la Cernăuți! ca'ntr'o cetate a basmelor și-a ielelor. Chiar Pavel era frumos ca un zeu, chiar iubirea lui era ca și asta pe care o dorește acum, într'un oraș strein. Drumurile duc astfel înapoi, mereu înapoi — ca spre o zi din trecut care ne așteaptă s'o mai retrăim desăvârșit încăodată. — „Dar dacă m'așteaptă Pavel? Acel Pavel care nu se părea hidos, dar care înainte de toate e om?"

Se făcu deodată liniște, liniște în adâncul ei. Privi depărtările spre nord cu toată inima deschisă ca pentru o altă logodnă.

Și în noaptea aceea, peste zăpezile și stelele cerului — doar clopotele sunau altfel pentru reîntoarcerea Terezei Carp la iubirea ei umană.

Neamț, Decembrie 1939.

LAURENȚIU FULGA

Visurile lui...

de NICULAI STREIU

Ionică Radu, funcționar la „Banca populară de credit și schimb", se plimba, cu mâinile aduse leneș la spate, pe malul lacului din Cișmigiu. Nu-l interesa nimic, nimic din tot ce era afară de sufletul său. Râsetele copiilor sau câte un ghiont al vreunui trecător grăbit nu erau lucruri care să-l distragă din nesfârșita lui visare.

De obiceiu iese seara, în nopțile cu lună, când întreaga grădină pare o arcă a lui Noe: numai perechi, perechi!... Nu știu dece i-or fi plăcând îndrăgostiții! Poate, fiindcă n'a iubit niciodată, altfel nu se explică... Când trec doi tineri, rămâne o clipă pe loc și după ce se roagă pentru dragostea lor — mai fericit parcă — pornește înainte. Dacă nu l-ai cunoaște și l-ai întâlni prin Cișmigiu, fără îndoială, ai paria că este poet. Dar așa... îi dai bună-ziua și nu te mai oprești să te'ntrebi, cine e? Il știi. E Ionică, funcționar la „Banca populară de credit și schimb"...

Primul lucru pe care l-a făcut venind în București, a fost să viziteze Muzeul Militar. Și cu bagajele la spinare, Ionică Radu a bătut la ușa Muzeului. Desigur, nimeni nu i-a deschis, fiindcă picase într'o Vineri... Și Vinerea sunt deschise numai bisericile!...

Apoi și-a căutat cameră. N'a trebuit să rătăcească prea mult, pentrucă Ionică a închiriat prima casă întâlnită în cale, mai ales că proprietăreasa i-a spus că „e cea mai bună pentru el". Credul și timid cum e, nici n'a mai vrut s'o vadă, că a și arvunit-o.

Ionică s'a născut mult prea târziu. El face parte din altă lume. O lume pe care și-a interiorizat-o și o trăiește — aevea — în visurile lui... In fond el nu vrea decât puțină bunătate. Dar nu e foarte mult aceasta?...

Și trist, cu haina roasă în cot, întocmai ca un inocent școlar, pășește grav peste nisipul împrăștiat pe alei, care scârție strident sub greutatea pașilor săi...

Ionică Radu visează: „O casă cu cerdac... In fața ei o grădiniță, iar în spate curtea de păsări. Geamurile sunt împodobite cu glastre de flori și perdele colorate. Intr'o cameră, șade la masă cu soția lui și joacă domino. Un canar cântă. Nevastă-sa mută greșit, el râde, îi ia mâna într'a lui și certând-o în glumă, o sărută... Madame Ionică, rușinată, privește în tavan... E o femeie plăpândă, cu ochi mari, aproape frumoși"...

Și Ionică Radu și-a terminat plimbarea pe ziua de azi. Mâine la aceeași oră, va trăi același vis. Impovărat de păreri de rău — de ce, nici el n'ar ști să spună — se îndreaptă spre casă. La nouă e în pat. Până la nouă și un sfert îl mai poți găsi treaz însă, după această oră, nu...

. . . . . .

Douăsprezece noaptea!... Ionică doarme dus, cu gura căscată cât o prăpastie. Deasupra capului se învârtește o muscă plină de dorinți...

●

Primul care intră în birou este subșeful cl. II-a, Ionică Radu. El vine odată cu servitorii. Se așează la masa lui, își aranjează registrele așa cum nu mai el știe, apoi începe să lucreze. Târziu, sosesc și colegii de birou. Ionică se ridică de pe scaun — chiar în fața unuia mai tânăr — și așteptând ca să-i fie întinsă mâna, scotocește prin hârtii. Afară de „vă salut" și „ce mai faceți", rar de mai spune ceva. Parcă nici n'ar fi în birou. Numai directorul Rusescu își dă seama permanent de prezența lui, fiindcă toate lucrările grele sunt rezolvate de Ionică. Domnul Rusescu se felicită că „a pus mâna pe un funcționar atât de conștiincios". Totuși Ionică, omul, chiar pentru domnul Rusescu, tot din categoria proști, face parte. In schimb, pentru Radu, directorul e ceva sfânt, din vorba căruia nu poți să ieși.

. . . . . .

Către amiază, val-vârtej, își făcu apariția în birou, o doamnă de vreo treizeci de ani, căutând pe domnul Director Ionică, cum o văzu se înfricoșă. Avea și dreptate. Doamna, pe lângă el, era un munte de om. Grasă, înaltă; vocea de bas profund, umbreluța tricoloră pe care o mișca nervos, evantaiul enorm și mai ales mersul, mersul apăsat de plutonier-major, făcea să se risipească orice urmă de feminitate din ea. Când dispăru în cabinetul directorului, Ionică ușurat, se așeză pe scaun...

. . . . . .

— Ești, nebună, Matildo? Cum, toată averea? Ți-a mâncat toată averea, nenorocitul ăla de marinar?...

— Da, Nae, da! Am crezut că mă iubește, dar...

— Ce „dar"? Ce „dar"? Nu ți-am spus să-l lași?...

Directorul turba în fața nepoatei sale.

— Ce „dar"?... Phii!... Și-acum ce vrei să-ți fac?...

Matilda începu să plângă.

— Va să zic' mă arunci pe drumuri. Nu mai vrei s'o recunoști pe nepoata ta!...

— Asta ar trebui s'o fac, pentru că nu m'ai ascultat, dar nu...

Dă-mi însă, o soluție. Cum să te ajut?...

Matilda plângând, se agață de gâtul lui:

— Mărită-mă!...

Directorul simți nevoia să ceară un pahar cu apă.

— Matildo, era mult mai bine să fi rămas la Mizil...

— Bine, bine, dar ce-ar fi zis...

— O, da, știu: Ioneasca, Popeasca...

— ...Spirido...

— Taci!...

Directorul Nae Rusescu, extenuat, se așeză într'un fotoliu.

In aceeași clipă intră Ionică, cu un registru pentru semnare.

Ca prin minune, fața domnului director s'a iluminat și zâmbind cu părere de rău, întrebă pe Ionică:

— Ești căsătorit, domnule Radu?

— Nu, domnule director!

— Și n'ai vrea să te căsătorești, domnule Radu?

— Ba da, domnule director!

— Am o partidă strălucită pentru dumneata!

Ochii lui Ionică începură să se aprindă.

— Vă mulțumesc, domnule director!

— Ai să fii și avansat!

Ionică începu să zâmbească.

— Sunteți prea bun, domnule director!

— Adu mâna 'ncoa, Ionică!

Deci visurile lui se realizau.

— Să trăiți, domnule director!

Apoi, domnul Rusescu chemă pe Matilda.

— Iți prezint, dragă Ionică, pe nepoata mea și viitoarea ta soție, Matilda...

Ionică începu să se clatine.

— Domnu... Domnule director, dar...

Rusescu se încruntă și întrebă grav:

— Sper că n'ai să-ți retragi cuvântul?...

— O, nu, nu, domnule director, cuvântul meu e sfânt, al dumneavoastră ordin, dar...

— Dar, ce vrei să spui — interveni Matilda — poate că nu mă placi?...

Ionică, pentru un moment, se împotrivi — era singura dată în viață — dar gândindu-se că ar putea să calce ordinul domnului director și să nu-i fie pe plac, răspunse:

— Ba, da!...

Efortul însă, a fost prea mare și cu toate visurile năruite, căzu pe podea...

O NUVELĂ DE IVAN BUNIN.

Insolație

După masa de seară, au ieșit din sala de mâncare, luminată puternic, pe punte, și s'au oprit lângă copastie. Femeia a închis ochii, și-a dus mâna la obraz, a râs simplu și fermecător (la ea totul era fermecător) și a spus:

— Sunt beată... nebună. De unde ai venit? Acum trei ceasuri, nici nu știam de existența d-tale. Unde te-ai îmbarcat? La Samara? Dar mi-e perfect egal, dragă. Sunt ametită sau cotește vaporul?

Inaintea lor era întuneric și lumini. Din întuneric sufla în față un vânt puternic și totuși blând, iar luminile fugeau undeva într'o parte: cu o eleganță cum există numai pe Volga, vaporul descria o curbă lină, apropiindu-se de un mic port.

Locotenentul luă mâna femeii și o duse la gură. Mâna, mică și puternică, mirosea a pârleală. Inima locotenentului amorți de fericire, când el se gândi cât de tare și neagră trebue să fie carnea femeii sub rochia aceea ușoară de pânză, după o ședere de o lună sub un soare de Miaza-zi, pe nisipul fierbinte al mării (ea îi spusese că vine dela Anapa [1]). Locotenentul șopti:

— Hai să ne dăm jos...

— Unde? întrebă femeia, mirată.

— In portul acesta.

— Pentru ce?

Locotenentul tăcu. Femeia își duse din nou mâna la obrazul înfierbântat.

— Ești nebun ..

— Să ne dăm jos, repetă locotenentul, prostește. Te implor...

— Fă cum vrei, răspunse femeia, întorcându-se.

Cu un sgomot înfundat, vaporul se izbi de un chei slab luminat; amândoi erau să cadă. Deasupra lor trecu în sbor capătul unui otgon, apoi vaporul se dădu puțin înapoi, apa începu să fiarbă, se lăsă schela... Locotenentul fugi după bagaje...

Un minut mai târziu, au trecut printr'un biurou cu slujbași somnoroși, au călcat pe un nisip adânc și s'au urcat într'o trăsură prăfuită. Urcușul pe o pantă lină, printre rarele felinare strâmbe, pe un drum moale din cauza prafului, li s'a părut fără sfârșit. Dar iată că s'a terminat urcușul; trăsura hodorogea pe caldarâm; iată o piață, autoritățile publice, foișorul, căldura și mirosurile de noapte ale unei capitale de județ, vara... Trăsura se opri la un peron iluminat; după ușa deschisă, urca o scară de lemn, veche și repede; un lacheu bătrân și nebărbierit, în cămașă trandafirie și redingotă, le luă bagajele și se duse înainte. Au intrat într'o odaie mare, dar năbușitoare, încinsă de soarele de peste zi, cu perdele la ferestre și cu două lumânări întregi în fața oglinzii. Cum au intrat și lacheul a închis ușa, locotenentul a cuprins pe femeie cu atâta patimă și amândoi s'a unit într'o sărutare atât de nebună, încât, cu mulți ani mai târziu, își mai aduceau aminte de clipa aceea: nici el, nici ea nu încercase nimic asemănător.

A doua zi, la ora zece, într'o dimineață însorită, caldă și fericită, cu clopotele bisericilor, cu târgul din piața hotelului, cu mirosul de fân, de unsoare de căruțe și de tot a ce miroase o capitală de județ din Rusia, mica femeie anonimă, care n'a spus cum o chiamă, numindu-se în glumă „o frumoasă necunoscută", a plecat. Dormiseră puțin, dar, dimineața, după ce ieșise de după paravanul de lângă pat, se spălase și se îmbrăcase în cinci minute, era fragedă ca o fată de 17 ani. Era emoționată? Foarte puțin. Era simplă și veselă ca în ajun, dar cuminte.

— Nu, nu, dragă, îi răspunse la rugămintea sa de a continua drumul împreună. Trebue să aștepți vaporul următor. Dacă am pleca împreună, ar dispare tot farmecul întâlnirei noastre, și mi-ar părea rău dacă ar fi așa. Iți dau cuvântul meu de cinste că nu sunt ceeace ai putea crede. Nu mi s'a mai întâmplat așa ceva și nici nu se va mai întâmpla. Parcă mi se întunecase mintea... Sau, mai exact, amândoi am fost loviți de un fel de insolație...

Locotenentul îi dete dreptate cu multă ușurință. Fericit, o conduse cu trăsura în port, tocmai la plecarea vaporului, o sarută, pe punte, în vazul tuturor și abia mai avu timpul să sară pe scheia care se ridica.

Tot atât de ușor și nepăsător, s'a întors la hotel. Acolo s'a schimbat ceva. Fără femeie, odaia i s'a parut cu totul altfel decât atunci când era ea. Odaia era plină de „ea" și, în aceeaș timp goală. Ciudat! Nu se împrăștiase încă mirosul fin al parfumului ei, pe tavă se mai găsea ceașca din care a băut ea, dar femeia nu mai era... Deodată, inima locotenentului a fost cuprinsă de duioșie; el s'a grăbit să-și aprindă o țigară și, lovindu-se cu cravașa peste carâmbii cizmelor, s'a plimbat prin odaie.

— Ciudată aventură! și-a spus cu glas tare, râzând și simțind că-i vin lacrimi în ochi. — „Iți dau cuvântul meu de cinste că nu sunt ceeace ai putea crede..." Și a plecat... Ce femeie absurdă!

Paravanul era dat la o parte, dar patul nu era încă făcut. Locotenentul n'avea putere să privească patul acela. A pus înaintea lui paravanul, a închis ferestrele ca să nu mai audă vocile și scârțâitul roților din târg, a tras perdelele albe și s'a așezat pe divan.... Da, s'a sfârșit și această „aventură de drum!" A plecat și acum e, probabil, departe; stă într'un salon cu pereți de sticlă, sau pe punte și privește la fluviul lat, care lucește la soare, privește la plute, banchizele galbene de nisip, la apa și cerul care scânteiază în depărtare, la întinsul nemăsurat al Volgăi... Adio, adio pentru totdeauna, pentru vecie... Unde ar putea ei să se mai întâlnească? Locotenentul a gândit: „Doar nu pot să vin netam-nesam în orașul acela unde trăește soțul, fetița ei de trei ani, toată familia și unde i se scurge toată viața!" Orașul acela i s'a părut deosebit, sfânt; era uluitor gândul că ea își va trăi viața singuratică, aducându-și aminte poate deseori de el, de întâlnirea lor întâmplătoare și atât de fulgerător de scurtă, iar el n'o va mai vedea niciodată. Nu, nu se poate să fie așa! Ar fi prea sălbatic, nefiresc, de necrezut! Locotenentul și-a dat seama de inutilitatea vieții sale și a simțit o durere atât de mare, încât a fost cuprins de groază și desnădejde.

—Ce naiba! și-a spus, sculându-se și plimbându-se din nou prin odaie, căutând să nu se uite la patul de după paravan. Ce am? Doar nu mi se întâmplă întâia oară, și totuși.... De fapt, ce are deosebit femeia aceasta și ce s'a întâmplat? Parcă am fost loviți de insolație! Ce o să fac fără ea toată ziua, în orășelul ăsta de provincie?

Locotenentul și-o amintea încă toată, cu cele mai mici particularități, își amintea mirosul ei de pârleală, mirosul rochiei de pânză, își amintea carnea ei tare, glasul ei viu și vesel.... Plăcerile, pe cari i le dăduse de curând farmecul ei de femeie, erau încă vii în sufletul lui, dar acum precumpănea alt sentiment, cu totul nou, acel sentiment ciudat și de neînțeles, care a lipsit atunci când ei erau împreună. Acest sentiment nici nu și-ar fi putut închipui în ajun, când pusese la cale această cunoștință, care i se părea atunci numai nostimă, sentiment despre care acum nu mai avea cui vorbi! „N'am să mai pot vorbi niciodată de acest sentiment! Dar ce să fac, cum să trăesc această zi fără sfârșit, cu aceste amintiri, cu acest chin grozav, în acest orășel uitat de Dumnezeu, deasupra aceluiaș fluviu pe care a dus-o vaporul acela?"

Trebuia să facă ceva, să-și găsească de lucru, să se distreze, să umble. Își puse, hotărît, șapca, își luă cravașa, porni în grabă pe o sală goală, coborî în fugă scara cea repede, pe peron... Dar unde să se ducă? Lângă peronul hotelului sta o trăsură cu un vizitiu tânăr, într'un caftan larg; vizitiul își fuma liniștit țigara, pe semne așteptând pe cineva. Locotenentul îl privi pierdut și uimit: cum poți să stai atât de liniștit pe capră, să fumezi și, în general, să fii atât de simplu, nepăsător și lipsit de griji? — „Probabil, numai eu sunt atât de nenorocit în acest oraș", gândi?, îndreptându-se spre piață.

Târgul se închidea. Fără să știe de ce, locotenentul se plimbă prin bălegarul proaspăt, printre căruțe, printre care cu castraveți, printre strâchini și oale noui. Femeile, stând jos, îl chemau în cor, luau oalele în mână, le ciocneau și le sunau, arătându-i calitatea mărfii, iar bărbații îl asurzeau, strigându-i: „Poftiți, nobile ofițer, la castraveciori de calitatea întâi!" Aceasta era atât de stupid și absurd, încât locotenentul fugi din piață. Se duse la catedrală, unde se canta slujba, cu glas tare, vesel și hotărît, cu conștiința datoriei îndeplinite, apoi umblă vreme îndelungată, cutreeră mica grădină încinsă și neîngrijită de pe malul râpos, deasupra întinderii necuprinse a râului, de culoarea oțelului... Epoleții și nasturii tunicii se încălziseră atât de mult, încât nu putea să se atingă de ei. Fața îi ardea, iar banta șepcii era pe dinăuntru udă de sudoare... Intorcându-se la hotel, locotenentul intră cu plăcere în restaurantul mare, gol și răcoros dela parter, își scoase șapca și se așeză la masă, lângă o fereastră deschisă, pe care intra dogoare, dar în acelaș timp și aer, și ceru botvinia [2]) cu ghiață. Totul era plăcut, peste tot se vedea o mare bucurie, o fericire fără margini; până și în arșița aceea și în toate mirosurile pieței, în tot acest orășel necunoscut și în acest vechi hotel de provincie, era bucurie; totuși, i se frângea inimia. Locotenentul bău câteva pahărele de vutcă, mâncă vreo câțiva castraveciori proaspăt murați, cu mărar, simți că, fără să stea pe gânduri, ar muri a doua zi, dacă, printr'o minune, ar putea s'o întoarcă pe „ea", să mai petreacă o zi împreună, numai ca să-i spună, să-i dovedească și s'o convingă că o iubește în chip chinuitor și entuziast... Dar pentru ce să-i dovedească? Pentru ce s'o convingă? Nu știa pentru ce, dar aceasta era mai necesar decât viața.

— Mi-am distrus nervii! își spuse locotenentul, turnându-și al cincilea pahărel de vodcă.

Dete la o parte farfuria cu botvinia, ceru o cafea neagră și începu a fuma și a gândi cu încordare: ce să facă, cum să scape de această iubire neașteptată? Dar — o simțea atat de viu — nu putea să scape. Deodată, se sculă, își luă șapca și cravașa și, întrebând unde e poșta, porni grăbit, cu textul telegramei în minte: „De acum înainte, toată viața mea, până la mormânt, pe vecie, e în puterea ta". Ajungând însă la casa cu zidurile groase în care erau poșta și telegraful, se opri, cuprins de groază: știa orașul unde locuia „ea", știa că avea bărbat și o fetița de trei ani, dar nu-i cunoștea nici numele, nici pronumele! A întrebat-o de câteva ori aseară, la masă și la hotel, însă ea i-a răspuns râzând:

— De ce vrei să știi cine sunt? Sunt Maria, prințesă de peste mări... Nu-ți ajunge?

La colț, lângă goștă, era vitrina unui fotograf. Locotenentul privi vreme îndelungată un portret mare al unui militar cu epoleți de ceremonie, cu ochii holbați, cu fruntea joasă, cu favoriți minunați, cu pieptul lat, plin de decorații... Cât de sălbatice, cât de absurde, cât de groaznice sunt toate lucrurile obișnuite, de fiecare zi, când inima îți e lovită, — da, lovită, acum știa precis — de această insolație, de o iubire prea mare, de o fericire prea mare! Se uită la o pereche de însurăței: un tânăr îmbrăcat cu o redingotă lungă, cu cravată albă, cu părul tuns ca o perie, în poziție de „drepți", de braț cu o fată în rochie de mireasă. Trecu ochii la portretul unei domnișoare, drăguță și drăcoasă, cu o șapcă studențească, pusă pe o sprânceană.... Apoi, chinuit de invidie grozavă pentru toți acei necunoscuți cari nu sufăr, privi cu încordare dealungul străzii.

Incotro să meargă? Ce să facă?

Strada era pustie. Toate casele erau la fel; albe, cu etaj, case de negustori cu grădini mari, și părea că în ele nu e nimeni. Pe caldarâm era un strat gros de praf alb. Totul îl orbea, totul era inundat de un soare arzător, înflăcărat și dătător de bucurie, dar parcă fără rost. In depărtare, strada urca, se cocoșa și se înfunda în zarea senină, cenușie.

Panorama avea ceva sudic, care aducea cu Sevastopol, Kerci... Anapa... Aceasta era de neîndurat. Cu capul aplecat, închizând pe jumătate ochii, din cauza luminii, privind concentrat în picioare, clătinându-se și împiedicându-se de pinteni, locotenentul porni înapoi.

Se întoarse la hotel, atât de frânt de oboseală, ca și cum ar fi făcut un marș undeva în Turkestan, sau în Sahara. Adunându-și puterile, intră în odaia lui, mare și goală. Camera era orânduită și lipsită de ultimele urme ale „ei"; doar un ac de păr, uitat de ea, rămăsese pe noptiera! Locotenentul își scoase tunica și se uită în oglindă; chipul lui, — un obișnuit chip de ofițer, ars de soare, cu mustața spălăcită și cu albeața albăstrie a ochilor, — avea acum o expresie iritată, de nebun, iar cămașa subțire și albă, cu gulerul scrobit, avea ceva tineresc și nenorocit.

Se culcă pe spate, cu cizmele prăfuite pe tăblia patului.

Ferestrele erau deschise, iar perdelele lăsate, și din când în când le umfla un vânțulet ușor, adiind în odaie cu dogoarea acoperișurilor de tablă înfierbântate și cu lumea Volgăi, dătătoare de lumină, dar acum pustie și tăcută. Sta culcat, cu mâinile împreunate sub ceafă și privea țintă înainte. Apoi, scrâșnind din dinți, închise ochii, simțind că pe obraji curg lacrimi și, în sfârșit, adormi. Când deschise ochii, în dosul perdelelor, soarele, ca totdeuna în amurg, era de un galben roșiatic. Vântul încetase, și în odaie era năbușeală și uscăciune ca într'un cuptor... Locotenentul își aduse aminte de seara din ajun și de dimineața de azi în așa fel ca și când ar fi fost cu zece ani în urmă.

Se sculă încet, se spălă fără grabă, ridică perdelele, sună, ceru un samovar și socoteala, bău vreme îndelungată ceai cu lămaie. Apoi porunci să i se aducă o birjă și să i se dea jos bagajele. Urcându-se în trăsură, pe canapeaua roșcată, ieșită de soare, dete lacheului nu mai puțin de cinci ruble.

— Nobile ofițer, parcă eu v'am adus astă noapte! spuse vesel birjarul, luând hățurile.

Când au coborît spre port, deasupra Volgăi se lăsase o noapte albastră de vară și pe râu erau împrăștiate o mulțime de lumini de felurite culori. Se zăreau lumini și pe catartele vaporului care se apropia de chei.

— V'am adus la țanc! spuse slugarnic birjarul.

Locotenentul îi dete și lui cinci ruble, își scoase bilet și trecu pe chei... Ca și în seara din ajun, a fost o izbitură înfundată a vaporului de debarcader și ameteală ușoară din cauza clătinării vasului. Apoi un capăt de otgon care sbura, sgomotul apei care începuse să fiarbă și se retrăsese din cauza elicelor vaporului... Lumea de pe acest vapor, iluminat peste tot și mirosind a bucătărie, i se păru neobișnuit de simpatică.

Un minut mai târziu, vaporul porni vioi înainte, la deal, spre locurile către care plecase și „ea", în aceeaș dimineață.

Un amurg de vară se stingea în depărtare, răsfrângându-se, posomorît, somnoros și multicolor, în râul care mai era luminat pe alocuri de ondulațiunea tremurândă a apei; luminile împrăștiate prin întunericul din jur pluteau, pluteau înapoi.

Locotenentul stătea pe punte, sub tendă, și se simțea îmbătrânit cu zece ani.

Din rusește de **R. DONICI**

1) Port și stațiune balneară pe țărmul Mării Negre, în Caucazia.

2) Un fel de supă rece, pregătită cu cvas, legume și pește.

Mâinile

Elenei

E vis negrăit și doare,
Dorul tău — ca al nimănui
Dar, seninul să-l măsoare,
Urcă 'n stele șaluri șui.

Șarpe 'ntruchipând se prind;
Când zăpadă ți-e obrazul,
Intunericu-l cuprind
Și frământă, dur, grumazul..

Obosite-s niciodată...
Se risipesc, se adună,
Să 'nfloreșți mai minunată:
Nopții mele, pururi, lună.

...Șaluri șui urcă în stele,
Mâini cum sunt zăpezile.
Stai și-adastă pe-ale mele —
Cum te cântă, vezi-le.

NICHITA TOMESCU

Colind

Bună dimineața, floarea merilor,
Ia sculați din așternut boierilor!

Că s'a ivit la poarta lui Ion,
Vestind dumnezeesc cocon,
Mărită stea de carton.

Pe urmă-i vin iscoditori
Trei magi în stele cititori.

Calcă satul prin apă și sclim,
Ca 'n Ierusalim.

Intre fiece poartă și vatră
Ies câinii de-i latră.

Prunc nevinovat treapădă prin glod
Și 'n toată casa-l ucide Irod.

Bună dimineața! 'N strașine de stuh
Va ședea trei zile Sfântul Duh.

I. CALBOREANU

Foi volante

De rerum natura

de VLAD ALIMAN

Pe prietenul meu, Poetul, l-am întâlnit aseară într'o stație de tramvai. Infășurat într'o șubă flocoasă, cu căciula trasă peste ochi, semăna mai mult a negustor de vinuri, decât a potrivitor de cuvinte. I-am strâns mâna și l-am întrebat, fără a bănui prea multe, ce mai e nou. El însă m'a privit amuzat și a râs din toată inima: „Cum nu știi că locuesc la țară, la moșia unor rubedenii ale mele? S'ar chema că sunt și un pic de fermier". Nedumerirea mea bucureșteană, amestecată cu dulcea oboseală a unui local de noapte din ajun, se pare că l-a întărâtat pe prietenul meu Poetul. M'a luat de braț și m'a purtat dealungul unei străduțe, vorbindu-mi cam astfel:

„Mi-am luat rămas bun dela Capitală, m'am însurat cu o fată bună, (aici eu zâmbii cam fără voie) hotărîndu-mă să mă retrag la țară, ca un senior feudal ce se respectă. Acuma că a trecut toamna și că intrăm în iarnă, am venit să-mi cumpăr câteva cărți și vreo zece testele de hârtie. Acolo poate că am să și scriu. E drept că nu e lumină electrică și nici telefon, dar în cămin ard niște bușteni de brad, încât ți-e mai mare dragul să-i asculți. Nevasta a uitat să mai fie mondenă și acum învață să încondeieze cu acul marame pestrițe. Eu stau și tac. Timpul trece ca un car cu fân, iar uneori se aude din șopron cum cade rugina de pe pluguri. Vacile mugesc în grajduri, iar în coșare cocenii de porumb trosnesc și se rup. La prânz am o foame de lup și seara la fel. Am învățat să cunosc cartofii săpunari și să curăț păstăile uscate. In cămară, pe un morman de romane și de poesii de Géraldy, am pus laptele să se acrească; lingura de lemn așteaptă albă și cuminte în sertarul bufetului. Prin ogradă mai gonește un pui ciurit, la care privesc cu o rece melancolie, gândindu-mă profund la ciorba de mâine. Și ardei roșu. Totul fuge încet. Găinile se ouă și din când în când, râmnesc la două ouă la pahar, cu sare și piper. De Crăciun vom coace plăcinte și l vom ceti pe Horatiu: „Vides ut alta stet nive candidum, Soracte..." Dar plec, să nu se închidă prăvăliile!"

Prietenul meu, Poetul a devenit fermier. Poatecă va face comerț de unt și brânzeturi. Ce calm și frumos!

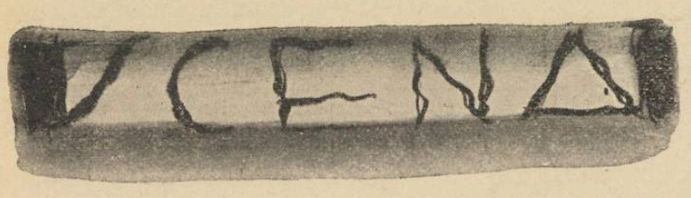

TEATRUL MUNICIPAL „ION LUCA CARAGIALE" : MOMENTE ȘI SCHIȚE, DE ION LUCA CARAGIALE

Ex'stă în bulevardul Schitu Măgureanu o sală de teatru care a fost ocolită sistematic până acum de marele public spectator.

Am regretat întotdeauna această neîncredere pe care o arăta pub'icul fostului Teatru al Ligii Culturale.

E drept, pe afișele teatrului nu existau „nume sonore" de actori. Juca acolo o mână de actori cari nu înțelegeau să-și vândă talentul apărând în farsele ce numai teatru nu se puteau numi, și cari erau prezentate pe alte scene.

Din pricina unor piese, într'adevăr slabe, ce se prezentau la Teatrul Ligii Culturale, au fost trecute cu vederea și piese superioare cum ar fi acel de neuitat „Fiecare cum vede". Acum însă, teatrul nu și-a schimbat numai numele.

O conducere nouă și tânără este hotărâtă să prezinte numai și numai teatru bun, fiind sigură că nu prin vorbărie, ci prin fapte va putea câștiga publicul de partea ei.

Urăm nouei direcțiuni, biruință pe toată linia. De altfel, spectacolul inaugural nu poate decât îndreptăți nădejdile noastre.

După cum era și firesc, noul teatru și-a deschis porțile prezentând fragmente din opera acelui al cărui nume îl poartă. O cât se poate de fericită idee a fost aceea — de a nu prezenta o piesă consacrată a marelui Caragiale, p'esă ce n'ar fi putut să fie regisată și interpretată decât după o anumită tradiție. Experienta făcută acum câțiva ani, impunându-se o nouă manieră de joc interpreților „Nopții furtunoase", a dat greș.

De astădată au fost prezentate câteva din „sch'țele și momentele", lui Caragiale.

Românul cunoscător de carte a cetit cel puțin una sau două din aceste adevărate bijuterii a'e genului. Majoritatea dintre ele, scrise pentru diferite reviste sau ziare — și noi cunoaștem lipsa de seriozitate cu care sunt scrise, de obiceiu, articolele pentru ziare — trădează totuși sub forma lor ușoară, migala și dragostea cu care au fost scrise de genialul Moș Virgulă.

In fond, cele mai multe dintre momente, nu sunt decât n'ște așa zise „șuete" la o halbă de bere — nu știu dacă ați observat, dar halba de bere a fost aproape nelipsită din „momentele" prezentate Sâmbăta trecută.

Nu stă în intenția noastră de a face aici o lungă analiză a operei lui Caragiale.

Pedanteria este unul dintre cusururile zeflemiste de Caragiale și noi nu ne vom folosi de acest defect tocmai acum.

Nu ne putem opri însă de a constata ușurința cu care s'a distrat publicul la spectacolul inaugural.

Prostia — prinsă așa cum, la noi, numai genialul Caragiale a știut s'o prindă — va încânta, în ciuda tuturor teoriilor contrare, încă generații întregi de oameni cari, conform proverbului, văd paiul din ochiul vecinului, trecând cu vederea bârna din ochii lor.

Meritul noului conducer a Teatrului, constă în condițiile excelente în cari a fost prezentat noul spectacol. „Partea leului" este de astădată a pictorului Feodorov, care evitând cu acest pri'ej orice influență, slavă, a realizat perfect atmosferaa schițelor lui Caragiale. Cele zece decoruri sunt, toate niște capod'opere ale genului, pentru cari pictorul merită toate felicitările.

I-am imputa regisorului, domnului Bumbești, faptul de a fi prezentat dintre schițe și „Vizita". Odată ce în teatrul nostru nu există un copil desghețat — credem că Mișulică Fotino a crescut, — mai bine ar fi fost să se renunțe la prezentarea acestei schițe, care, lipsită de elementul dinamic ce îl realizează, în schiță, năzdrăvăniile copilului — e mult prea fadă, ceeace nu e cazul schiței propriu zise.

De asemenea a fost trecut cu vederea amănuntul pantalonilor de „culoarea oului de rață" pe care copilul îi păta cu cafea neagră. Invitatul purta în piesă niște impecabili pantaloni negri.

O mare surpriză a fost pentru noi distribuția spectacolului. Actori ale căror nume le întâlneam înainte pe afișele cinematografelor de cartier, au dat de astă dată dovadă de mare talent. Economu, Lică Rădulescu, Nae Simionescu: iată numele câtorva actori excelenți, cunoscuți prea puțin de publicul nostru. De asemenea, doamnele Maria Burbea, Renée Annie, Sofica Ionescu, Paula Culitza, Puica Stănescu, Medinée Saban, Tantzi Stanciuc, au dat, toate, dovadă de talent.

Domnii Cezar Theodoru, Niculescu Cadet, minunat în „Five o Clock", Jenică Constantinescu, actor excelent, greșit distribuit în „Vizita", Macedonski, J. Tomescu, Călin Botez, Chamel, Florea Simionescu nu s'au lăsat mai prejos.

In rezumat, spectacolul Teatrului I. L. Caragiale a însemnat o adevărată surpriză.

Foarte originală este, de asemenea, ideea cărții lui Caragiale, în chip de cadru al acțiunei schițelor. Chipul lui Carageale, revenind pe copertă, după fiecare schiță, privește blajin și — par'că — puțin dojenitor, pub'icul.

Mai puțin inspirată, ni s'a părut ideea de a prezenta, la sfârșit, cunoscutul „Conul Leonida față cu reacțiunea" o excelentă piesă de „deschidere" a unui spectacol, dar nici decum una de bază.

TEATRUL DIN LIPSCANI: „IMI PARE RAU DE MINE", COMEDIE BUFA ADAPTATA DE TUDOR MUȘATESCU

In totdeauna am avut o bună părere despre gustul și pricepe-rea în teatru, a domnului Tudor Mușatescu.

Dânsul însă pare a avea o foarte proastă părere despre gustul publicului spectator.

Altfel nu se poate explica prezentarea piesei „Imi par rău de mine", pe scena teatrului său precum și condițiile în care ea a fost jucată.

Acum când se vorbea despre ofensiva directorilor de teatre pentru reabilitarea spectacolelor teatrale și pentru reeducarea publicului, domnul Tudor Mușatescu, cu un zâmbet clasic de „enfant terrible" se prezintă în fața rampei cu adaptarea unei piese pe care nici dânsul n'a avut curajul s'o numească „farsă"

Afișul ne anunță că vom asista la o comedie bufă.

Dar piesa, dacă-i putem spune așa, nu merită nici un subtitlu. Este doar o înșiruire de dialoguri și anecdote, cari amintesc, sketchurile de revistă.

Autorii piesei, Nouzey Eon și Jean Guitton, au avut o ideie, dacă nu originală, în orice caz amuzantă: un om, pentru ca să scape de diferite neplăceri, anunță prin ziare că a murit. Are apoi ocazia să afle părerea sinceră a tuturor celor ce îl înconjurau.

Dacă n'ar fi trăit, cu secole în urmă, Molière, am putea numi această ideie chiar originală. Rămâne însă valabil celălalt calificativ: amuzant.

Am fi putut asista, astfel, la o piesă agreabilă.

A intervenit însă, domnul Tudor Mușatescu, cu următorul raționament: „Spectatorul nostru e prost. El ține neapărat să râdă la teatru; chiar și atunci când i se servesc anecdote cunoscute sau — și mai ales, atunci — când glumele sunt puțin cam decolte". Și atunci domnul Tudor Mușatescu a încercat să fie pe gustul acestui „public ideal" din închipuirea sa.

Rezultatul? Domnul Victor Antonescu este silit să debiteze anecdota cu „firele de par și margareta".

Domnișoara Nineta Gusti, una din foarte talentatele elemente tinere ale teatrului romanesc, e nevoită să apara într'un rol în fam de femee ușoara, scena „tare" a rolului sau, nimo aceea în gare, dupa ce se face întunerec, câteva clipe, pe scena, ea apare leșinată și întinsa pe o masa.

De asemenea, domnul Chr. Eterle, pe care l-am aplaudat candva, în dificilul rol al lui Smerdiakov, de astă data, danseaza în jurul unei mese și plange din cinci în cinci minute.

De altfel stratagema domnului Tudor Mușatescu a constat în distribuirea unor actori excelenți în rolurile caricaturale ale piesei.

Se poate remarca, însă, la toți interpreții piesei, o oarecare plictiseala, din pricina textului pe care sunt siliți să-l debiteze.

Inchipuiți-vi-l și dumneavoastră pe domnul Victor Antonescu, creatorul atâtor roluri pe scena Teatrului Național, cocoțat pe o masă și strigand lucruri fără rost.

De asemenea, ce impresie vă poate face domnul Aurel Athanasescu, spunand aceasta „spirituala" replica: „Vai, mi-a dat un picior în spate".

Și acelaș lucru, putem să-l spunem despre toți interpreții: au încercat pe cât au putut sa salveze piesa. Doamna Silvia Fulda și domnii Belgan și Marcel Angelescu au fost excelenți. Dar în ce roluri!

Domnul N. N. Matei a avut „aplauze la scena deschisă", deșertându-și pe par conținutul unei sticle cu sifon — daca nu mă credeți, întrebați-i pe alți spectatori dela premieră —

Ii dăm toata dreptatea domnului I. V. Teodoru, care nu s'a silit sa-și învețe rolul, bizuind-se pe ajutorul sufleurului.

Doamna Manața parea foarte plictisita, vrand parca sa spuna „Hai sa terminăm mai iute, că mi-e somn".

Decorurile, sărace și lipsite de gust, ne-au amintit decorurile de pe scenele cinematografelor de cartier.

S'ar putea ca domnul Mușatescu să nu se fi înșelat.

S'ar putea ca piesa sa aibă succes.

Cronicarul, însă, și-a făcut datoria, prevenind publicul.

TRAIAN LALESCU

STUDIO TEATRUL NAȚIONAL „VASILE ALECSANDRI": „STAPÂNUL CASEI", COMEDIE IN 3 ACTE DE CARLO GOLDONI, IN ROMÂNEȘTE DE AL. MARCU (REGIA, F. DE CRUCCIATI)

Interesul cu care spectatorul modern urmărește prezentarea unei comedii de Goldoni este desigur, cu precădere documentar. Ceeace s'ar putea numi eternul omenesc, în teatrul goldonian, nu mai e în măsură să satisfacă gustul nuanțat al spectatorului de teatru din veacul al XX-lea. Accentuarea excesivă a contrastelor între caractere aduce pe scenă mai mult tipuri de oameni, decât individualități. Dar spectatorul zilelor noastre se interesează cu preferință de reacțiunile sufletești cele mai intime ale personalității umane iar nu de acelea tipice.

Deaceea teatrul go'donian nu poate găsi în sufletul celor de azi un ecou mai adâncit. Personagiile pe care le înfățișează autorul și împrejurările în care acestea participă la intriga desfășurată, ne dau impresia unui foarte îndemânatec tablou de epocă, plin de voioiciune, de ri'm și de cu'oare. Totul se petrece pe un plan psihologic lipsit însă de perspectivă, de adâncimea turburătoare a unei ființe omenești adevărate. Mecanismele sufletești ale eroilor comediei goldoniene se resimt încă de regiditatea și uscăciunea fantoșelor din comedia dell'Arte. Personagiile tind să se identifice cu înțelesurile prescrise de autor, pe care le ilustrează sub îndemnul unui determinism abstract ce nu are nimic deaface cu fatalitatea sau destinul lor lăuntric. Ele nici nu au de fapt un destin propriu. Sunt încă niște expresii tipice, lipsite de biografie proprie, putând fi etichetate mai corect decât prin numele proprii atribuite de autor: avarul, îndrăgostitul, îndrăgostita, subreta, etc.

Rămâne totuși, împotriva acestor observații, farmecul desuet al trecutului, acea poezie a lucrurilor care nu mai sunt și pe care punerea în scenă a piesei în regia d-lui F. de Crucciati a făcut-o sensibilă. „Stăpânul casei" a fost un spectacol armonios ca viziune plastică, la care contribuția actorilor s'a arătat deosebit de merituoasă prin adaptarea stilizată a jocului lor. Ei s'au ferit mai ales — și socotim aceasta un merit esențial — să adâncească și să individualizeze mai mult decât era nevoe din punct de vedere psiho'ogic, personagii lipsite de perspectivă lăuntrică.

Actorii dela „Studio au jucat superficial, având adică înțelegerea justă a rolurilor, rămânând la suprafața lor. In măsura în care i-a fost îngăduit, d. Fintești eanu a făcut din al său o creație, subliniind prin mimica eăpresivă a domniei-sale, caracterul de plasticitate aparență, de exterioritate, al tipului de avar pe care-l interpreta. S'a ferit să umanizeze personajul ce întrupa, evitând astfel riscul unei caracterizări individuale ce ar fi distonat. Pe scurt, interpretarea d-lui Fintești eanu, care e unul din puținii noștri actori inteligenți, a dat rolului domniei-sale o caracterizare descriptivă iar nu intensivă.

Un joc stilizat cu desăvârșită fineță a fost acela pe care ni l-a înfățișat d-na Marietta Rareș. Adaptarea d-sale la exigențele rolului a fost într'adevăr exemplară.

Nu fără oarecari rezerve putem afirma aceiaș lucru și despre d-na Natașa Alexandra, care s'a lăsat uneori ispitită de a da o accentuare prea caracteristică jocului d-sale. In rolul soțului, d. N. Săvulescu a făcut dovada remarcabilă că știe să se încadreze într'un ansamblu, disciplinându-și cu o stăpânire sigură de sine și bine studiată mijloacele de expresie ale unui talent înzestrat.

In alte roluri au apărut d-nii I. Ulmeni, E. Cassian, N. Motoc, C. Mortun și C. Rădulescu, — aducând fiecare contribuții valabile pentru desăvârșirea spectacolului.

FLORESTAN

Cronica plastică

Pictura contemporană

de PAUL MIRACOVICI

Pentru a ghici și a înțelege cauzele impasului artei moderne — impas real și evident — trebue să ne oprim și să meditâm mai îndelung asupra operelor debutanților de la 1910, Matisse, Derain, Picasso. Ei sunt responsabilii celei mai importante revoluții artistice din ultimele decade și în măsura în care revoluția înseamnă tinerețe, noutate, ei nu au fost întrecuți încă. Generația noastră moștenește dela ei un câmp pe care — geniali inventatori — l-au sărăcit prin curiozitatea și diversitatea lor de investigații atât de mult încât, a vroi azi să fii **nou**, a-ți sprijini simțirea pe o cu totul nouă canava, riști cea mai tristă banalitate. Suprarealismul e o dovadă vie a lipsei de rezonanță a à-priorismului și cerebralității în pictură. (In literatură, suprarealismul are o contribuție dintre cele mai importante. Acești copii obrasnici ai lui Edgar Poë și Thèophile Gauthier au știut să descopere din nou drumuri peste care crescuseră trandafirii banalității). Dacă Picasso, supunea pictura ideei, o socotea o expresie a ei, dacă Matisse prețuia sensația înaintea ideei, Salvador Dalli, cel mai representativ dintre suprarealiști a vrut să facă acest tur de forță de a se eschiva de la disciplina amândorora, sfârșind cu portretul artistei Maë West; un dormitor care prin dispoziția pernelor, a patului, etc., fotografiat, dădea iluzia asemănării cu chipul actriței...

Nu se poate merge mai departe în ceea ce francezii numesc „pompièrisme", în banalitate. S'a inventariat totul, s'a experimentat totul. Epoca noastră atât de individualistă ne-a tentat să încercăm toate potecuțele care ne ar fi putut duce la originalitate. Ceeace ne puteau oferi muzeele — din tăcuta măreție a trecutului ca și cultivarea excesivă a sensațiilor noastre au împins până la ultima consecință desorientarea artei contemporane. De aci aspectul haotic, totala absență de stil și de unitate a vremurilor noastre. Căutăm prețiosul în locul ansamblului, accidentalul în locul adevărurilor principiale care cer meditație, suflu și timp. Căutăm frumosul în amănunte din ce în ce mai mici, mai restrânse și mai meschine. Prețuim o pictură pentru frumusețea ei de detaliu, ne-am creiat o estetică de vârf de pensulă. Cercetăm frumusețile unui tablou cu lupa ca pe o bijuterie sau ca pe un brocat, ne-am rezumat cu strictețe la peisaj, mere, flori.

Incapacitatea de a vedea în mare, de a asocia spiritul sensației, mintea inimei ne-a viciat, ne-a obosit într'o muncă de Sisif mărginită la senzația particulară. Cubismul ar fi putut avea marele rost de a echilibra pictura, s'o ridice la dimensiunile grandioase de altădată, dar artiștii care îl slujeau au divorțat — cu infinit orgoliu — de acea simplitate care a făcut atât de mari pe artiștii secolelor trecute. De o parte deci excesul de a îngrădi arta în limitele sensației — Matisse — iar de cealaltă parte excesul de libertate — Picosso — care a dărâmat tradiția negând însăși pictura, făcând din ea un element secundar al ideei. S'a crezut o clipă că secolul nostru va fi ilustrat de perioada cubistă și suprarealistă, dar cinematograful și aparatul fotografic s'au dovedit repede a fi înfinit mai abile și mai bogate ca mijloace. Am văzut compoziții suprarealiste în fotografie pe care nu le-ar fi putut niciodată nici imagina, nici picta un artist.

Bizarul, oroarea, erau așternute printr'o simplă sucire a obiectivului cu o măestrie, cu un „fini" de care nu ar fi în stare nicio mână omenească „Le fabuleux est dans le commerce" spune Paul Valèry vorbind de timpul prezent și are dreptate... Fiecare artist vrea să fie **el**, să aibă stilul **său** de aceea nu avem nici unul. Niciodată, în trecutul artei, nu s'a pomenit o asemenea incoherență. Cartoanele lui Michel-Ange, Rafaël și ale mai tuturor marilor artiști erau copiate cu religioasă atenție și interes. In aceasta nu vedea nimic rău nici autorul, nici cei ce copiau. Era ceva pe deasupra tuturor acestor lucruri, ceva pe care noi l-am pierdut; tradiția și disciplina, acestea ne lipsesc și plătim teribil de scump absența lor. Confuzia tragică a tineretului de azi nu poate lua sfârșit decât în ziua în care vom recaștiga încet-încet aceste virtuți. Lumea care se anunță —, care se clădește, lumea de mâine ne îngădue nădejdi, căci dacă arta este oglinda și reflexul societații aceea care se duce, își va lua cu ea și păcatele, incertitudinea și haosul.

Teatrul de artă

Tânăra companie teatrală a Academiei din Roma, pe care d. Corrado Pavolini, a știut s'o îndrumeze pe făgașul artei adevărate, ne-a înfățișat câteva spectacole excepționale.

Amintirile pe cari Companio italiană, le-a lăsat regisorilor noștri, vor fi desigur de mare folos teatrului românesc.

Pentru cine a asistat la premiera piesei lui Goldoni „Stăpânul casei" la Studio, câștigul este evident. Se înțelege însă că pentru spectatorul român, jocul tradițional al actorilor comedei dell'arte, nu poate fi tot atât de familiar, pe cât îi este spectatorului italian, care poate face lesne diferența între stilul propriu actorilor ce își improvizau dialogurile și stilul actorilor evoluați cari interpretează pe Goldoni. Există desigur și în teatrul goldonian un stil propriu, după cum la noi există un stil caragelesc. Dar după cum unui italian, nu-i sunt familiare nuanțele care deosebesc un bun interpret al Conului Leonida de pildă, de unul slab, tot așa nouă, ne este peste putință să nimerim tonul adevărat și stilul autentic al comediei goldoniene.

Sunt — vorba lui Carageale — roluri cari „ne prind" și roluri cari „nu ne prind".

Iată pentru ce vom pleda mereu pentru un teatru de artă românesc, în care actorii noștri să-și făurească un stil și o tradiție conforme cu însușirile caracteristice ale neamului nostru.

Succesul pe care acum câțiva ani, l-au obținut în capitalele europene, călușarii noștri — acești flăcăi sprinteni la picior și meșteri în chiuituri voinicești, îmbrăcați în frumoasele straie gorjene — ne îndeamnă să cerem celor ce cârmuesc azi destinele artei românești, un teatru, în care toate datinele, cântecele și jocurile din bătrâni să-și afle o nouă însufleție.

Știm că într'o țară vecină, din întâlnirea pictorilor cu muzicanții, actorii și dansatorii, s'a ajuns la acele spectacole miniaturale fericit împletite din culoare, melodie, grație și ritm — spectacole prin care formațiile de artă „Liliacul" și „Pasărea albastră" și-au câștigat o faimă neasemuită

Așa au fost purtate în toată lumea, legendele, baladele, proverbele, jocurile și obiceiurile unui popor care a dat lumii atâți scriitori și artiști de geniu.

Evoluția teatrului european a fost multă vreme tributară câtorva artiști ruși — pe cari atât regisorii francezi cât și cei germani, îi socoteau vrednici de admirație pentru tot ce fantezia și pasiunea lor de frumos, aduceau proaspăt și necunoscut, pe scenele lumii.

Cu aceeași uimire au fost întâmpinate și rarele noastre contribuții la unele manifestări de artă universală.

Am isbucnit în câteva rânduri, în mijlocul unor oameni osteniți să aplaude mereu aceleași vedete și aceleași piese — mai mult sau mai puțin contimporane.

Cântecul, jocul și straiul românesc au cucerit atenția spectatorilor blazați și ne-au adus bucuria unei prețuiri pe care nici un ambasador nu reușise să ne-o aducă. Nici nu era de mirare. Ambasadorii noștri purtau toți hainele cu fireturi și zorzoane cari sunt aceleași în toate cancelariile din lume. Dănțuitorii și cântăreții noștri populari — purtau straele înflorite și fără seamăn ale unui popor prea puțin cunoscut. Ambasadorii foloseau un limbaj diplomatic și convențional. Graiul celorlalți, exprima însuși sufletul neamului nostru, în tot ce are el mai deosebit și mai curat.

Era expresia autentică a însușirilor noastre. Și prin ea ne dovedeam originalitatea și dreptul să stăm alături de celelalte popoare — cu virtuți artistice proprii și neistovite.

Pe drumul acesta aș vrea să-mi pot îndrepta îndemnul către toți artiștii români pe cari i-aș voi adunați laolaltă pentru înfăptuirea unui teatru în care să viețuiască legendele, baladele și toate icoanele trecutului nostru de pătimiri și biruințe.

Ar fi cel dintâiu teatru cu adevărat românesc.

Și prin contribuția muzicanților, dramaturgilor, pictorilor, actorilor și dănțuitorilor noștri — ar fi cel dintâiu teatru de artă.

SERGIU DUMITRESCU

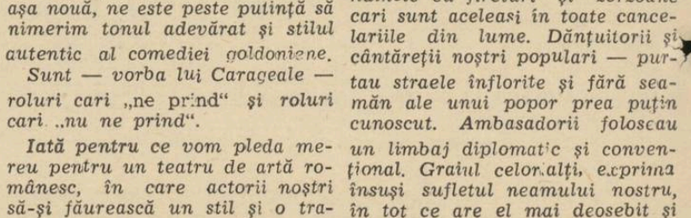

D. ALEXANDRU ILEA

joacă în Isabela, Regina Spaniei, rolul Doctorului Bahico. Este o scenă la un consiliu, o scenă de polemică, de vervă, un duel oratoric, unde două teze, două opinii se ciocnesc, se înfruntă.

D. Alexandru Ilea își susține rolul cu o forță neobicinuită. Salutăm în domnia-sa un talent din partidul celor tineri, unul dintre cei promovați și înălțați la rangul de soliști. „Un emancipat" așa dar, „un aspirant" la roluri tot mai mari, dar un aspirant care-și justifică deplin pretențiile. Il denunțăm totodată ca fiind autorul volumului „IN TOVARĂȘIA LUI LUCIFER", recent apărut.

Cititorii sunt invitați să judece vina acestui inculpat care își îngăduie să ție doi pepeni într'o mână.

de ROMEO ALEXANDRESCU

„COLINDE DIN ARDEAL" DE ILARION COCIȘIU

Cu dragoste și pricepere vădite, profesorul Ilarion Cocișiu, cu tot entuziasmul tinereții d-sale și cu toată experiența unor studii „pe teren" prematur aprofundate, a armonizat și tipărit o parte din culegerile d-sale, sub titlul „Colinde din Ardeal". In linii de inițiată simplicitate, d. Cocișiu prezintă aceste colinde fie în grup de trei voci egale, fie în forma mai împlinită de cor mixt, îngăduind celor ce se vor cerceta și cânta, să primească nealterată pecetea delicatelor exemplare de muzică populară pe care le-a desprins cu blândețe din nesfârșitele brazde ale folklorului ardelenesc. Cele mai multe din culegeri sunt făcute în pământuri care astăzi nu ne mai aparțin, deși, de-ar fi să grăiască numai această muzică, pentru ele, s'ar putea înțelege cât sunt ele de trainic legate de ființa neamului nostru.

Nu ne putem opri de a reproduce câteva rânduri din pagina introductivă a micului dar merituosului volum, din care se poate lămuri mult din semnificația psihologică particulară pe care o capătă, pentru autor și pentru noi, în împrejurările dureroase de astăzi:

„Mă gândesc la țăranii de care nu mă mai pot apropia, să stau cu ei de vorbă despre bucuriile și necazurile lor, ca apoi să-mi cânte din bogăția bunurilor artistice: la cei din Năsăud, din Someș, din Sălaj sau Bihor, la Clujeni, Oșeni, Maramureșeni! Crâmpee din sufletul lor creștin, prinzând forme de colindă, mi-au fost împărtășite de ei, ca și de cei din Ardealul liber. Pe acestea le-am adunat, și cu grija celui ce nu vrea să strice nimic, dacă nu poate adăoga ceva din sufletul lui adevăratei frumuseți, le înapoez lor și ce'or ce vor încerca să-i cunoască prin aceste colinde".

„MUZICA IN BUCOVINA" DE LIVIU RUSU

Studiile de istoriografie muzicală, nu abundă, la noi. Atât cât a fost ea de târzie și de redusă, viața muzicală a trecutului nostru nu este totuși atât de neinsemnată pe cât s'ar putea oglindi în puținele cărți românești ce-i sunt consacrate. Este de aceea un bine științific și o contribuție la împlinirea unor serioase lacune ale istoriei artei noastre muzicale, ale istoriei culturale a poporului român, orice nouă documentare în această materie, mai ales când este scrisă cu obiectivitatea spiritului metodic și cercetarea serioasă a fiecărui domeniu muzical ce merită să fie inventariat, de care dă dovadă cunoscutul critic muzical bucovinean, Liviu Rusu, în lucrarea d-sale „Muzica în Bucovina". Privită prin prisma etnicului, a genului, înrâuririlor și propriei ei evoluții, materia vie a vieții muzicale bucovinene este cercetată de autor în toate formele ei, împreună cu felurite elemente din afară, venite să ia parte activă la această viață muzicală.

Este o privire generală, în cursul căreia d. Liviu Rusu știe să se oprească acolo unde este nevoie, să amintească și orice amănunt util unui tablou de ansamblu, să caracterizeze în juste cuvinte oameni, opere, manifestări și înfăptuiri.

Lucrarea d-lui Liviu Rusu trebuie de aceea semnalată nu numai pentru că inițiative de acest fel sunt foarte rare, dar mai ales pentru că prin concisiunea conținutului ei, calitatea expunerii și variata documentare, constitue într'adevăr o scriere bună și de folos.

NUMAI PENTRU DOAMNE

e titlul unei comedii semnate de scriitorul italian Manjori *și tălmăcită de d. profesor* Al. Marcu. *Dacă numele tălmăcitorului girează, pentru noi, valoarea operei tălmăcite — numele răsfățatului* Ion Iancovescu *și al actorului de mare prestigiu,* Romald Bulfinsky *— măresc prețul acestui spectacol pe care d. Sică Alexandrescu ni-l făgăduește pe curînd în sala „A. R. P. A.".*

Cu acest prilej vom asista și la un interesant debut. Apariția d-nei Ulpia Botta, *ale cărei însușiri excepționale am avut prilej să le relevăm — va aduce desigur acestui spectacol, și o notă de savuroasă ingenuitate — tot mai rar întâlnită la actrițele noastre cari întârzie îndelung în roluri copilărești. Pentru că d-na* Ulpia Botta *are de partea sa candoarea autentică a vârstei, unită cu o ispititoare feminitate și mai cu seamă — cu talent.*

S. D.

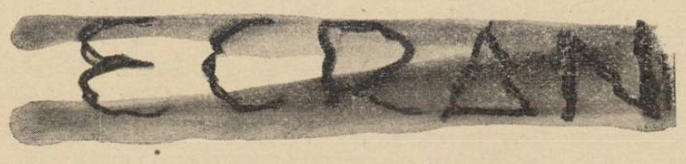

CAPITOL: Northwest Passage

Pe la începutul secolului XVIII America era obsedată de un ideal irealizabil care a înflăcărat sufletele multor însetați de aventură și de orizonturi noui.

Visul lor era de a descoperi un nou drum spre Asia, afară de cel cunoscut — care ar putea să lege Nord-Vestul Americei cu Japonia și Indiile Apusene, străbătând Oceanul Pacific.

Simbolul acestui ideal fantastic a rămas „Northwest Passage".

King Vidor ne prezintă în condițiuni tehnicolore superioare prima parte a romanului lui Kenneth Roberts.

Acțiunea se petrece în timpurile când Francezii nu-i iubeau prea mult pe Enghezi si luptau contra lor ajutați de unele triburi de indieni, în dorința de a stăpâni America de Nord.

Fiind o frescă a genului de expediție din acele vremi, nu s'a insistat prea mult asupra eroilor, abia estompați

Ca întotdeauna americanii „s'au respectat" falșificând sfârșitul primului volum unde Elisabeth nu devine doamna Towne ci „mândra" soție a maiorului Rogers.

De notat faptul că'n volumul doi, Langdon Towne mulțumște Majorului Rogers pentru faptul că l-a scăpat de o femee mai mult decât ciudoare.

Biata Elisabeth n'a făcut excepție și și-a pierdut „farmecul" după câțiva ani de mariaj!), Spencer Tracy, puțin întrebuințat în istorica figură a neînfricatului Major Robert Rogers.

Langdon Towne a avut un bun interpret în Robert Young secondat de drăgălașa Ruth Hussey.

O mențione bună pentru colorit care vedem că se depărtează din ce în ce mai mult de cel al ilustratelor care se trimet de Sărbători.

ADRIANA NICOARĂ

VITRINA EUROPEI

Ceva despre literatura turcă

GENERAȚIA DE DUPA 1908

După 1908, adică după perindarea prin paginile istoricei reviste „SERVETIFÜNUN" a grupului de umaniști în frunte cu Tevfic Fikret, Cenab Şahabettin şi Lüleyman Nezit adică a grupării „Edebiyati Cedide" (Literatura Nouă), vine o nouă generație avidă de occidentalism, care produce o serioasă schismă în literatura turcă.

Această generație de literați ce poartă numele de „Fecriati" (Zările apropiate) e formată din: Ahmet Haşim, părintele simbolismului turc şi unul dintre cei mai mari poeți turci (mort în 1928), E. S. Suphi Tanriöer (ministrul Turciei la București) apreciat poet, cel mai bun orator şi estet turc, Köprülüzade Fuat, recentul doctor „honoris causa" al Universității Sorbonne, Emin Bülent, Mehmet Behcet, Fazil Ahmet şi Ibrahim Alaettin.

Gruparea „Fecriati" tinde spre un adânc umanism şi civilizație occidentală.

Concomitent cu această grupare ia ființă în Salonic o nouă societate de scriitori turci cu tendințe tradiționaliste în frunte cu Ziya Gökalp, Ömer Seyfeddin, Enis Arni (Akagündüz) şi Ali Canip.

Țelul lor e să țină trează conştiința națională şi să creeze o literatură naționalistă.

Contemporanii lor, cari rămân afară din grupările numite sunt: Mehmet Akif, poet naționalist şi scolastic, Mithat Cemal, poet şi dramaturg, Yahya Kemal, mare liric şi Halil Nihat, un cântăreț al gliei noastre.

Dintre toți aceştia, Ahmet Haşim, rămâne cel mai mare poet al Turciei şi Yehya Kemal cel mai reprezentativ poet al generației de după 1908.

INTRE 1913—1920

După măcelul din 1913, Literatura turcă e dominată de o generație puțin cam obosită, denumită „Hece Ciler" (Silakisişti). Toată valoarea lor constă în faptul că au lucrat la eliberarea formei, refuzând sau nevoind a scrie după condițiile impuse de Arake, denumite „Aruz vezni".

DUPĂ 1920

Generația ce a lăsat însă adânci urme artistice vine după 1920 împreună cu revoluția şi reforma kemalistă. Vin poeți de valoare incontestabilă:

Ömer Bedrettin, Necib Fazil, poetul ce se bucură de cea mai mare popularitate în Turcia, Selih Zexi, Ahmet Kudsi Tecer, Necmettni Halil, Halide Nusret, Şüküpe Nihal.

Cu toate că străduințele lor de manifestare sunt inspirate de realitatea kemalistă, dintre toți aceştia cei ce au rupt zăgazurile nemuririi au fost doar doi: Ahmet Kudsi Tecer, sublimul cântăreț al legendelor şi tradițiilor populare şi Necip Fazil, cel mai bun poet mistic al generației revoluției kemaliste.

Generația aceasta, martoră doar a revoluției kemaliste nu plămădită ca cea de azi de ea, a avut totuşi o foarte mare calitate: nu şi-a îndreptat nici de cum ochii înspre literatura postbelică europeană, cum s'a întâmplat în celelalte țări vecine.

LITERATURA SOCIALĂ

Literatura socială, n'a avut un teren prielnic în Turcia, dar un foarte talentat şi dotat poet a făcut o poezie socială ce a lăsat urme adânci în creațiunile generației ce i-au succedat.

De o însuşire înaltă artistică, Nazun Hikmet, a adus un colorit nou în literatura turcă şi a fost apreciat mai ales pentru felul său de a nega formele cunoscute până atunci şi prin felul cum şi-a impus personalitatea artistică.

Urmaşii lui în poezia socială nu i-au fost decât umbre, neputând scăpa de influența sa puternică: Ilhami Bekir, H. I. Dinamo, Neil V., M. Seyde etc.

CURENTELE MODERNISTE

Curentele moderniste au pătruns şi au căutat a se manifesta pe larg în Turcia. Futurismul, cubismul, dadaismul şi celelalte modernisme au găsit reprezentanți ce au căutat a justifica sensurile artei avantgardiste prin ideia „schimbării formelor şi sensibilității haosului postbelic" şi a le apropia de cercurile mişcărilor intelectuale.

Cubismul, nu prea s'a bucurat de avantagii; doar un poet cu rari însuşiri artistice, anume Ercüment Behzat a vrut să justifice ideia cubismului în poezie.

Dadaismul a fost mai norocos, căci a avut un ecou mai puternic, poeți ca Müimtaz Zeki, Mustafa Niyezi, Ali Şekip, Mehmet Adil.

Suprarealismul însă a înglobat în jurul său poeți şi intelectuali puternici ca: Abidin Dino, Arif Dino, (amândoi mari pictori moderniști), Orhan Veli, Melih Cerdet, Oktay Rifat, Sabahcettin Kudret, Asaf Halet Çelebi, Saleh Birsel, Orhan Ariburnu, etc.

Baza lor fundamentală e exprimarea subconştientului sufletului omenesc.

Gestul lor e aplaudat mai ales de criticul modernist Nurullah Ataç, care pe drept cuvânt e o autoritate literară.

GENERAȚIA DE AZI

O grupare denumită „Şapte făclii" formată din poeți tineri pe linia tradiției, compusă din Yaşar Nebi, Ziya Osman, Sehri Esat, Vasfi Maliu, Cevdet Kudret, Muammer Lutfi şi Kemen Hulusi.

Au pornit pe drumul trasat de Ahmet Haşim, au respectat ritmul şi rima adică forma.

Acestui grup i-au urmat poeții ce au rămas impasibili în fața exhibițiilor avantgardiste care inspirați momentan şi sinceri au căutat a da în versuri autentice — libere — accentele sociale bine simțite, o mâhnire totală față de stările actuale omenești, durerea şi bucuria trecătoare a semenilor lor.

E o reală echipă de heralzi, muncitoare şi conştientă:

Cahit Setki, Ahmet Muhip, Ahmet Hamdi, Cahit Saffet, N. Ilhan-Berk, Baki Süha, Rifat Ilgaz, Cahit Tanyol, Sucri Koçer, Gavsi Ozansoy, N. Akincioglu, Bedir Rahmi, Emin Ülgener, Fazil Hüsnü, Edip Ayel, Arif Nihat Asya, Hamit Macit, Ilhan Ileri, Vecdi Bürün ş. a.

ŞI CEVA DESPRE PROZĂ

Proza noastră, de după războiul Independenții (1923) a fost foarte bogată şi noi turcii suntem în ajunul unei mari promisiuni, în curând va exista ceeace se cheamă „romanul turc".

In prezent, marii noştri romancieri sunt: Yakub Kadir, Halide Edip (cea mai mare prozatoare a Turciei ,tradusă în toate limbile), Falih Refki, Sadri Ertem, Halit Ziya, Hüseyin Rahmi, Suat Dervişş, Erciiment Ekrem, Akagündüz, Reşat Nuri, Osman Cemal, Sabahattin Ali, Sait Faik Abasiyanik, Peyami Safa ş. a.

Nuveliști: Fikret Adil, Samet Agaoglu, Kemal Bilbaşar, Samim Kocagöz, Mustafa Niyazi, Kenan Hulusi, Tevfik Fuat, Fahri Celal, Tugrul Deliorman, Kerime Nadir, Muazzez Kaptanoglu, Bürhan Arpad, Ahmet Hidayet, Ilhan Tarus ş. a.

Dramaturgi: Musahipzade Celal, Ibnirrefik A. Nuri, Halit Fahri Ozansoy, Celalettin Ezine, Mahmut Yesari, Vedat Nedim Tör, M. Feridun, Sedat Simeri, Nahit Serre...

Critica obiectivă: Nurullah Ataç, Şevket Rado, Lütfi Erişçi, Vedat Günyol, Sabahattin Rahmi ş. a.

Esseul şi studiul literar: Hilmi Ziya, Agah Serre, Hüsametin Bozoc, Baha Düder, Hasan Tanrikut.

CAVIT YAMAŞ (G. ARABOLU)
Directorul revistei „Yenilik din Istanbul

FRANȚA

LA TOATE cursurile preparatorii ale şcolilor primare superioare s'a hotărît de aici înainte să se țină prelegeri morale cuprinzând lecții asupra conştiinței, formației caracterului, datorii către familie, patrie şi Dumnezeu. După atâția ani de înverşunată laicizare a şcolii franceze, iată o reformă ce negreşit va da generației de mâine o putere morală ce va regenera națiunea franceză.

IN ZONA ocupată din Franța activitatea cinematografică este azi aproape normală. Cele două mari firme germane U. F. A. şi Tobis au întocmit în colaborare cu unii dintre cei mai buni regisori francezi — Marcel Carné, Tourneur, Georges Decoin, Lacombe — un vast program de producții cinematografice franceze. Primul turnat a fost filmul „Simfonia Fantastică" ce evocă viața şi opera marelui compozitor Hector Berlioz, în regia lui Christian Jaque.

Paralel cu această activitate concretă d. Tixier Vignancour a fost însărcinat de către guvernul francez să elaboreze un Statut al Corporației Cinematografice, aşezându-se astfel toată această activitate culturală sub tutela organizației de stat. De aici înainte cartea de identitate devine obligatorie, sunt interzise spectacolele cu două filme, toate cinematografele vor trebui să reprezinte filme documentare cu un caracter național; însfârşit o cenzură foarte severă întâi a scenariilor, apoi a filmului însuşi. Se înțelege că această cenzură nu va ajunge la excesele de zel ce dovedeau nu de prea multă vreme, la noi, cenzorii vechiului regim, cenzură care desfigura cu totul operele cinematografice, în dorința de a fi pe placul unui naționalism greşit şi fățarnic.

Marele regisor Hans Steinhoff a reprezentat pe ecran viața lui Koch, descoperitorul baccilului tuberculozei. Emil Jannings interpretează rolul principal, şi nu se putea alegere mai fericită. Acest film ce pune pe ecran viața sbuciumată şi tragică a unuia din binefăcătorii omenirii, poate sluji drept model pentru filmele viitoare.

P. L.

„CAMERA OBSCURĂ", ROMAN DE VL. NABOKOV-SIRIN

Romanul „Camera obscură", datorit scriitorului rus Vladimir Nabokov-Sirin, apărut în editura „Cultura Românească" se bucură de un meritat succes.

Opera acestui autor deşi aproape necunoscut până acum la noi, constitue una din marile promisiuni împlinite ale tinerei literaturi ruse, care a reluat, spre a-l continua, drumul deschis de marii predecesori Dostoewski, Tolstoi, Turgheniev, Gogol, etc. în romanul psihologic. Abilitatea cu care este condusă şi analizată tema tratată în „Camera obscură", seriozitatea preocupării de ansamblu, precum şi reliefarea celor câtorva personagii de prim plan din roman, fac din această carte una dintre cele mai bune care au fost traduse la noi în ultimii ani. Cu titlu de informație numai, putem aminti că versiunea franceză a „Camerei obscure" a apărut, în scurtă vreme, în 6 ediții.

Traducerea îngrijită este semnată de d. R. Donici.

POESIA ROMENA

Sub acest titlu au apărut în „Meridiano di Roma" (8 Decembrie a. c.) câteva sonete ale lui M. Codreanu, traduse de Massimo Spiritini. Transcriem în întregime unul din ele, pentru înțelegerea cu care a fost interpretat şi armonia formală la care a ajuns traducătorul:

...Pure da me venne Gesù una sera,
Misterioso era il tramonto casto;
Con Gesù, solo, in casa, io son rimasto,
Ridea bionda, di four, la primavera.
Parlo con vivo accento il Redentore;
„Anche se affisso mi ha coi chiodi a un legno,
„buono, Uappilo! è l'Uomo, e di me deguo,
„perchè sempre io lo amai d'immenso amore.
„Perfino a guida io perdonai — poi disse
„ancorchè col suo bacio mi tradisse
„Per potersi arrichir d'un pugno d'oro".
E aggiunse uscendo con parole chiare;
„Della mente e dell' anima il tesoro
„è d'amor, per poter poi perdonare!".
(Terra di Golgota)

AUTARCHIA E SNOBISMO

e articolul semnat de Luigi Fiorentino în „Meridiano di Roma" (1 Decembrie a. c.).

Traducem câteva fragmente:

„Nu e rar să întâlneşti tineri eleganți, pudrați şi pomădați, fericiți în a arăta cu mândrie țigări cu marcă englezească sau a le oferi ca pe nişte lucruri prețioase, cu o comică sinceritate. Nu e rar să-i vezi într'o cafenea cerând „Cherry-Brandy" etc. cu un accent atât de exotic şi mai ales atât de strident, încât cere să-i potriveşti o sonoră palmă. Acesta e omul care se apropie de soldat cu aer scandalizat, care-şi petrece ziua discutând strategie şi politică pe care nu le-a înțeles niciodată, care prevede cutare dezastru sau revoltă. Şi dacă în timpul acesta vine o eventuală chemare la arme, se apără cu o slujbă mai mult sau mai puțin onorabilă, sau cu o recomandație; şi trăeşte, se agită în această alternativă de stăpâni şi slugi, între liniştitul traiu zilnic şi impresia vieții aspre de soldat; spectru teribil, care turmentează.

E tristă întâlnirea acestor elemente smulse, păgubitoare pentru națiune, şi energiile tinere şi tenace, mereu gata de sacrificii".

Orice comentariu ar fi de prisos! — doar satisfacția amară că plaga acestor „giovanottoni" nu e numai la noi o problemă.

CORNELIO DI MANZIO

face discriminarea (în articolul său „Dall'intellettude al professionista", apărut în Meridiano di Roma, 17 Noembrie, a. c.) între tipul de intelectual dintr'un stat liberal şi cel dintr'un stat totalitar.

Pe de o parte, intelectualul „neurastenic şi gata de ceartă, plictisitor şi insuportabil, căruia, natural, îi repugnă orice formă de asociație". Gânditorul izolat deci, individualistul, o entitate care se complăcea etichetată ca inasociabilă. Pe de altă parte, intelectualul care a regăsit sensul sociabilității, care nu disprețuește lucrurile mărunte ale vieții, individul care lucrează ca toți ceilalți, care rezolvă probleme economice şi care are de educat copii şi de susținut o familie.

Dar el, mai mult decât alții, operând în câmpul variat şi dificil al culturii, trebue să aibă sentimentul datoriei, credința că lucrează pentru binele țării.

Libertatea avea mai de mult o anumită semnificație; acum, poți fi liber în sensul că îți alegi o ocupație potrivită cu înclinările pe care le ai, dar nu liber în sensul că poți lucra în ce direcție vrei.

Această nouă şi revoluționară organizație sindicală — ea stă la baza tuturor regimurilor totalitare — încorporează pe profesioniști cât şi pe intelectuali.

Se înțelege greşit acceptarea de către un intelectual a unor anumite ordine, drept o amputare a libertății, a individualității. Lipsa de individualitate ar duce la o artă uniformă, monotonă, lipsită de orice valoare; iar cultura în general, ar fi aceiaşi în toate țările care au adoptat acest sistem politico-social.

Pentru cei ce cunosc mai bine realizările de pe acest plan din Germania ca şi din Italia, e evidentă teza noastră.

Iar amputarea libertății ar face ca indivizii să fie întrebuințați acolo unde vocația şi pregătirea lor nu e deloc potrivită.

Un scriitor nu va face niciodată pictură într'un stat totalitar; iar dacă, vara, într'o tabără de muncă va arde cărămizi pentru ridicarea unei biserici, acest fapt va avea o semnificație simbolică.

DOCTRINA RASIALA

constă pentru cei mai mulți în înlăturarea elementului străin în general, a evreilor în special. Aşa o înțelege omul mijlociu şi, se pare, că şi unii conducători. Pentru o lămurire a ei, primim unele sugestii din articolul lui Giulio Cogni — „Per la sanità della stirpe" — (Meridiano din Roma din 8 Decembrie a. c.).

Problema aceasta atât de dificilă are două laturi deopotrivă de importante; încrucişările dintre rase diferite şi igiena propriu zisă a rasei care trebueşte apărată.

Accentul a căzut însă pe latura istorică şi politică, neglijându-se complect cealaltă.

In Germania, Anglia, Rusia, Finlanda şi unele state americane s'au luat de mult timp măsuri salutare pentru combaterea unor anumite boli care mineză şi trupul şi sufletul locuitorilor şi au oprit prin legi severe şi pedepse mari, căsătoriile între indivizi cu o ereditate periculoasă. „Nu trebue să se uite că națiunea cea mai pură, care lasă liberă trecere bolilor ereditare şi permanente e condamnată să piară într'o manieră mai tristă decât națiunea care permite bastarzi şi metişi".

Ce spectacol mai umilitor şi mai dureros decât nenorociții diformi ca trup şi chirciți ca intelect, purtând inconştient vina părinților pe care nu i-a oprit nimeni să dea lumii adevărați monştri!

Noi avem dece ne plânge mai mult decât Italia. Satele noastre sunt măcinate de asemenea boli şi copii voinici şi frumoşi se întâlnesc din ce în ce mai rar.

Acesta e un teren pe care trebue să se muncească mult timp şi cu neobosită stăruință.

SORACTES

MIHAIL DRUMEŞ: INVITAȚIA LA VALS, roman ed. IV revăzută şi adăugită.

Acest roman, apărut recent în ediția IV, a obținut unul din cele mai binemeritate succese literare din ultimii ani.

Lucrarea d-lui Drumeş, scrie într'o cronică poetul Radu Gyr, aduce remarcabile însuşiri de compoziție, aprofundare şi finețe psihologică.

Autorul ştie să surprindă convulsia, cât de fină, din psihicul eroilor şi să urmărească evoluția stărilor lăuntrice în toată gama lor cromatică. Două caractere ferme, două temperamente încărcate de ambiție şi amor propriu, pe cari iubirea creşte nestăvilită, dar convulsionată de mândria excesivă a fiecăruia din cei doi eroi: Michaela şi Tudor. Şi unul şi celălalt se macină în suferința mistuitoare a dragostei. Totuşi, **mândria** îl împiedică pe fiecare de a capitula în fața **celuilalt** şi le ascunde, adânc ,în suflet fluxurile şi sbaterile iubirii.

In conflictul acesta surd, în care numai sufletele luptă incandescente, amândoi cad înfrânți.

Să răspunzi pentru a-ți apăra tema atacată nu e posibil decât atunci când cel care ți-o atacă vorbeşte despre ea. Pentrucă altfel n'ai ce apăra. E cazul meu. Acuzat de UTILITARISM, pentru fraze ca: „Eroismul acesta mi se pare a fi cel just: puterea de a vroi să crezi, chiar ştiind cât de puțin durabile-ți sunt operele; puterea de a vroi SA TE APROPII DE ABSOLUT, împotriva conştiinței prohibițiilor metafizice; puterea de a nega permanent cenzurile divine voind ceeace-i e permis numai lui Dumnezeu; puterea de a-ți menține iluzia veşniciei proprii împotriva conştiinței continui că vei muri. Şi în acelaş timp, puterea de a nu ceda, sfâşiat între voința de a-ți menține iluzia şi conştiința iluzivității credinței tale... A continua să faci tot ceeace ai face dacă ai fi veşnic, ştiind totuşi că vei muri, iată... ce mi se pare mie o adevărată „vocație" metafizică", mă văd silit să mă scutur, tresărind, întâmpinând cu un: „Pardon! De mine vorbeați?".

Hotărît lucru, nu există răspuns mai bun decât: — „dă-ți osteneala, domnule, şi citeşte bine ce-am scris!" Dar cum nu pot spera într'o revenire a putințelor inter-intelecțiunii, odată ce suntem într'o epocă ulterioară încurcării limbilor, de când cu turnul Vavilonului, — renunț să mai recomand cuiva dioptriile juste pentru o lectură care n'are în ea însăşi nimic anevoios...

Renunțarea la răspuns înseamnă şi renunțarea la colocvii, dacă din simple promenade paşnice prin grădinile academice ele încep să miroasă a „dat palme cafiné"... şi „înjurat cafiné central Dumnezăul mă-tii", ca în celebra schiță a lui Caragiale. Dar cum o renunțare la lupta începută trebuie — după toate regulile unui anumit cod al onoarei — împlinită cu scuze, iată: cer scuze pentru vina de a fi uitat că n'am de-aface cu cititorii mei — cărora, corectând, mă adresez astăzi pe limba care ne e comună. Deoarece, consecvent aceluiaş „pragmatism în slujba absolutului" propovăduit cu atât de puțin ecou imediat, în articolul săptămânii trecute, eu vreau să cred, — împotriva a ceea ce ştiu, — că oamenii pot fi uneori mai mult ceva, decât simple suporturi pentru căciuli, cu sau fără muşte pe ele...

Şi de aici încolo, jur că n'am să mai discut cu nici un „bonom al gândului", fie el şi cu mască. Cititori, sunteți martori!

★

O excepție. Ultima. Câteva vorbe pentru tine, frate Menalc: regulile unui joc n'au forța de a acționa direct, din păcate, ci după felul cum sunt înțelese de jucători. Asta întâi.

Pe urmă: autobiografia e pentru unii pâinea rece de fiecare zi, obidit cărată în desagii cugetului. E focul la care ne încălzim mâinile, ori de câte ori ni le degeră stânjenii de ger ai neînțelegerii celorlalți. E verificarea identității noastre cu noi înşine, cinstei noastre față de noi, libertății noastre de a exista în calitate de noi.

E, într'un cuvânt, singura prezență caldă care ne aciuiază singurătățile. Pentru aceştia, ea nu poate fi nicicând asvârlită. Noi nu putem năpârli şerpeşte, dar nici nu simțim nevoia asta.

Autobiografia e însa pentru alții conținutul unui „safe" secret şi anonim, în hrubele subsolurilor unei cât mai bine păzite conştiințe polițienești.

Neputându-i cunoaşte culoarea, nici sunetul, nici mai cu seamă mirosul, nu ne putem feri să amintim de ele involuntar, celor pe care-i obsedează de sub lăcatele cenzurii sociale.

Te miri ce cu gândul n'ai gândit poate fi interpretat drept „aluzie" la un fapt pe care ți-l şoptesc, ulterior, furiş, alții.

De asta e bine ca sub măşti să nu se ascundă decât cei care, la un moment dat, au curajul să şi le asvârle pe toate...

Dar încă odată, Menalc, scriu astea numai pentru tine, şi ai libertatea să le publici sau să le arunci la coşul care privează manuscrisele numai de răsunetul maşinei rotative, nu însă şi de ecourile în conştiințe.

Semnând aici, mi-aduc aminte că eu, când mi-am ales pseudonimul, îi cunoşteam semnificația şi-l voiam tocmai pentru ea. Ceea ce probează că nici sub pseudonim n'am fugit de biografie. Dimpotrivă!

SORACTES

P. S. Incă ceva, à propos de ace şi de spadă: lasă-mă să asigur şi eu onoratul public, că o diferență de arme a existat. Dar nu de grad, ca între spadă şi ac, ci de natură.

Şi cu aceasta, într'adevăr, la commedia e finita, întrucât mă priveşte.

(Acelaşi)

★

Am să încerc, Soractes, să-mi înmoiu condeiul în balsamuri de data aceasta, căci voiesc să uit, **pragmatic, că mi-ai aruncat în obraz călimara întreagă cu fiere. Ciudat mi se pare însă, îngăduie-mi s'o mărturisesc fără ocolişuri, că tocmai tu care refuzi cu o semeție vrednică de unul care vorbeşte de „adevărata vocație metafizică", că tocmai tu care juri că n'ai să mai discuți de aici încolo cu niciun bonom al gândului, ca mine bunăoară, ai pierdut pe drum acea** aecvanimitas **ce caracterizează cu adevărat adevărata vocație filosofică. In felul acesta, peremptoriu şi pe negândite, ai fi dovedit că adversarul sufere de o incurabilă miopie; altfel, adică aşa cum ai răspuns, amice Soractes, mă găseşti din nou în fața ta, cu ochiul încă destul de ager şi cu nasul încă destul de întreg. Şi fiindcă iarăşi îmi aduci vina de-a vorbi despre altceva decât tema discutată, îți voiu răspunde şcolăreşte, numeric şi punct cu punct, pentru ca şi tu şi cetitorul să poată lesne cumpăni de partea cui stă dreptatea, sau,ăl puțin, buna-credință. Aşa dar:**

1) Relevi nedumerit acuzația mea de pragmatism (fie şi utilitarism dacă preferi) citând fragmentul ce începe cu: „Eroismul acesta mi se pare...", etc. Răspund: **Acuzația mea rămâne însă întreagă dacă îmi îngădui să citez alte fraze din proza ta, ca bunăoară acestea: „Mă interesează nu dece trăiesc, ci cum să trăiesc"... „Ce să fac din ce pot, iată ce vreau să aflu!"... „Conştiința Neantului iminent e marea forță a creațiilor de limită..." Pentru mine teza e pragmatică. Este o atitudine justificabilă, şi nu prea văd dece te aperi ca de ciumă că o împărtăşeşti... Dacă însă replica mea a fost mai tăioasă decât o comporta subiectul, vina o porți tu care îți ticsiseşi proza cu ceea ce însuşi „fratele Menalc" nepărtinitor o denumeşte** ambiguitatea apostrofelor tale iritante. **Cetitorului anonim şi nepărtinitor o citez doar pe aceasta, ca informație: „A face pe nisnaiul fața de moarte e ignobil!" Cui se adresa apostrofarea, amice Soractes, dacă nu convorbitorului tău? Sau era ea destinată publicului? Sau chiar trebuia să fac pe nis-naiul?...**

2) Vorbeşti apoi, amice Soractes, de zorita-ți evadare, fără gând de înapoiere, din Colocviile noastre ce, departe de a-ți evoca „promenade paşnice prin grădinile academice", îți stânjeneşte respirația firească. Răspund: **Atâta vreme cât eram doar noi doi, Menalc şi cu mine, aerul ni se părea şi nouă şi celorlalți îndeajuns de salubru şi „promenadele" noastre izbuteau foarte uşor să fie dacă nu transcendente,ăl puțin paşnice... Incă nu se ivise atmosfera caragialescă cu „dat palme cafiné", de care pomeneşti, şi încă se vorbea destul de românește, în niciun caz cu accent străin! Trebuie să mai adaug cu melancolie că, deşi pe nepusă masa, ai fost un oaspe binevenit şi primit cu toată cinstirea cuvenită, şi mi se rupe inima că te-ai împiedicat de modestul nostru ciaun opărindu-ți chiar puțin degetele. Se întâmplă... Iartă-ne.**

3) Te întristezi cumplit, amice Soractes, mai departe, că „pragmatismul tău în slujba Absolutului" a găsit atât de puțin ecou imediat. Lasă-mă să-ți alin dosădirea mărturisindu-ți că dacă am cutezat să scobor într'atât filosofia ta încât s'o aşez pe aceiaşi treaptă cu grosul utilitarism al multora, a fost ca să-ți împlinesc scriptura nepierzând prilejul de a-ți dovedi cât de mult poate un cinic şi chiar un nis-naiu să sâcâie confortul intelecțiunii filosofului cu vocație... Recunoaşte că sunt un adversar corect!

4) Paragraful 4 al scripturii tale reprezintă punctul culminant al acuzărilor ce-mi aduci; ele se rezumă în această concluzie că jucătorul celălalt a stricat regula jocului. Sunt nevoit să spun din nou că până azi jocul fusese joc, joc fără foc; şi nu eu l-am stricat. Crezi cu adevărat, amice Soractes, ori numai voieşti să crezi (şi iarăşi te adevereşti pragmatic!) că o apostrofare ca a mea a putut avea tâlc socialo-biografic? Dar atunci „cinicul fond intim" cu care mă gratificai putea primi din parte-mi aceeaşi interpretare! O apostrofare ca aceea de „student silitor" nu poate fi, şi nimeni n'a putut-o tălmăci altfel decât în înțelesul ei firesc: o aluzie la un oarecare pedantism universitar. Tu însă ai voit să înțelegi altceva decât ceea ce era de înțeles. Sublima icoană ce-ai zugrăvit „a autobiografiei ce e pâinea rece de fiecare zi, obidit cărată în desagii gândului...", etc., rămâne nelalocul său aici; deci ia-ți săgeata înapoi, Partule, şi pune-o la loc în tolbă (era să scriu tobă) pentru alt prilej. Ai căzut şi tu, amice Soractes, în obişnuiul păcat al acestor desbateri: acela de a strămuta, — dece? — discuția pe spinosul tărâm social, adică de a strica jocul.., Sunt la rându-mi ispitit, şi pe mai bună dreptate, să protestez în felul soractic: „Dă-ți osteneala, Domnule, şi cetește bine ce am scris!" Sunt încredințat însă, amice Soractes, că ai cetit bine, fără numai ai voiț să înțelegi rău, ca să-mi poți răspunde cum îți convine (şi din nou te dovedeşti pragmatic!).

Acum să vorbim şi despre măşti.

Preconizezi ca sub măşti „să nu se mai ascundă decât cei cari, la un moment dat, au curajul să le asvârle pe toate". Hotărît da, amice Soractes! Insă altă ciudățenie! Acest moment, dacă vrei să-ți aminteşti, ne-a fost dat, iată cum: cerusem ca articolele noastre, sau măcar un articol al meu, să fie date în vileag cu numele nostru patronimic **şi de botez. Tu ai fost acela care ai cerut neapărat privilegiul măştii. Nu mai înțeleg defel: eri cereai masca, azi te plângi că ți-a fost lăsată... Nădăjduiesc că înțeleptul Menalc va afla deslegarea enigmei...**

5) In încheiere, soractica ta glăsuieşte aşa: „Autobiografia e însă pentru alții conținutul unui safe secret **şi anonim (iar eşti pleonasmic), în hrubele subsolurilor unei cât mai bine păzite conştiințe polițienești". N'ai bănuit că pentru un bonom al gândirii, ca mine, fraza e cam ermetică? Dacă ea ascunde însă un tâlc biografic, te încredințez că de ai cunoaşte mai bine biografiile, şi pe a mea în deosebi, pe a mea în calitate de eu, ca să mă rostesc ca tine, — ai observa atunci că port căciula fără să mă sfiesc dacă are sau n'are muşte pe ea (fiindcă, samur sau oaie, oricum ai suci-o, tot căciulă autentic românească rămâne); ai mai vedea, amice Soractes, că nu port masca niciunei prejudecăți sociale, de aceea mi-am ales numele filosofului care le disprețuia. Şi ai mai fi intuit poate că biografia nu se rezumă numai la conținutul inodor şi fâşâitor al safe-lui, după cum locuința, ca şi inima, mi-e deschisă oricăror** oameni de inimă. **Dacă n'ar fi aşa, de bună seamă că n'aş fi avut cinstea să duelez cu tine, amice Soractes, pe această arenă de înfrățire în dârza străduință a scrisului.**

MENIP

★

MENALC

O CLIPĂ DE SINCERITATE

— Un reportaj și o redacție —

DE ȘTEFAN BACIU ȘI TRAIAN LALESCU

La ora 9 și jumătate, dimineața, biblioteca ziarului Universul arată la fel ca toate bibliotecile. Cărțile stau, frumos rânduite în dulapuri și doar câte o colecție de ziare a rămas uitată pe o masă.

La altă masă stă, grav, un domn brunet cu ochelari, citind atent un șpalt — o lămurire pentru cei neinițiați: șpaltul joacă într'o gazetă rolul hainei de toate zilele, articolul apărut în revistă fiind haina frumoasă pe care o îmbracă acesta pentru ocazii mari. Din când în când intră în camera bibliotecei câte un domn demn și burtos, sau câte o doamnă cu pălăria demodată, care vrea să cerceteze colecția unui ziar.

Atunci, domnul brunet sună și își face apariția un personaj nou: omul de serviciu. E mititel și foarte activ. Îl întâlnești, sau pe sală, sau în bibliotecă, zâmbind mereu și îndatoritor.

In treacăt fie spus, omul nostru de serviciu este o personalitate. Un mare psiholog. M'a rugat să-i trec, în reportaj, numele întreg.

— „Știți? Să arăt și eu, familiei".

Mă execut: pe omul nostru de serviciu îl cheamă Firache Neagoe.

Iar „colegul" lui, mult mai demn și tăcut, are un nume nobil: îl cheamă Zaharia.

Primul vizitator al redacției e nenea Ghiță. Îl cunoașteți? Nu? Păcat! Răspunde la numele de Gheorghe Soare.

O doamnă l-a privit odată, tare mirată:

— „Lung mai ești, dom'le!"

Nenea Ghiță a tăcut, grav. De altfel, dânsul e întotdeauna grav.

Cu gravitate scotea dânsul porte-monnaieul din buzunar și întreba:

— „Cât îți datorez, Voinescule?"

— „O sută treizeci de lei" întindea, fericit, mâna, Voinescu.

— „Bine! Mai dă-mi un pol că am poftă să mănânc brânză albă cu ceapă. Am deci, la tine o sută cincizeci de lei."

Acum nenea Ghiță ne-a părăsit. Îi mai auzim doar glasul, fiindcă dânsul e acum, crainic al postului de radio „România".

Glasul de care el și noi eram atât de mândri.

Glasul lui cu „pedală" care acoperea toată figurația Teatrului Național.

Mai vino pe la noi, nene Ghiță. Nu se poate să-i fi uitat de „băeții" tăi dela redacție.

Nu ți-e dor de o „șuetă" cu cafele negre și bârfeală?

Dar ușa s'a deschis din nou. Au apărut doi indivizi cari, cel puțin, nouă, autorilor acestui reportaj, ne sunt foarte cunoscuți.

Unul e mic și are ochelari cu multe dioptrii. Îl cheamă Ștefan Baciu.

Celălalt e lung și are mutră de copil. Îl cheamă Traian Lalescu.

Sunt mereu nedespărțiți.

— „Găsește-mi o rimă la „depărtată"! se roagă Traian Lalescu, care crede că e și poet.

Ochelarii lui Ștefan Baciu strălucesc de bucurie. A găsit ocazia să plaseze un calambur:

— „De ce spui tu: „depăr-tată" și nu „depăr-mamă?"

La ora 11, lucrurile se schimbă.

Biblioteca devine anexa redacției revistei „Universul Literar", iar domnul bibliotecar apare subt alt aspect: secretarul de redacție al revistei.

E domnul C. Postelnicu, omul cel mai răbdător din redacția „Universului Literar".

Privește cu resemnare șpalturile cari se îngrămădesc pe masa sa și le corectează cu meticulozitate, și după un anumit program: întâi articolele cari apar în prima pavină, mai pe urmă, cele din pagina VII-a.

Supliciul domnului C. Postelnicu crește cu fiece deschizătură de ușă. Uite: de pildă, acum ușa s'a deschis, fără ca vreun om să-și facă apariția în cadrul ei.

„Ce înseamnă asta?' sare domnul Postelnicu. „Asta e Dimitrie Stelaru" se bucură Voinescu. Fiindcă poetul care a sucombat, înviind apoi ca să-și ridice o statuie, e foarte timid din fire. Acum a sosit pușcă la redacție pentru o „afacere". Vrea să-i ofere lui Voinescu niște mărci (bani) din timpul inflației. La intrare, s'a lovit nas în nas cu talentatul poet-actor Al. Ilea (sunt de aceeași statură). Dar ultimul a trecut foarte preocupat, fără să-l vadă; are ceva mult mai important de întrebat:

„Unde e Emil?" (lectorii sunt rugați să cetească acest nume, ardelenește, așa cum îl pronunță domnul Ilea, anume cu accent pe E.). După ce și-a făcut datoria întrebînd, Ilea a trecut lângă geam, ca de obiceiu, ca să facă un match de tăcere cu Ștefan Stănescu și Ion Sofia Manolescu, oamenii cei mai simpatizați de domnul C. Postelnicu. In schimb Lalescu și Voinescu urlă, căutând cuvinte pentru un cuplet de revistă: „Un cocoș iubea o vacă, era deci puțin smintit". Lalescu găsește că „aceste versuri sunt geniale".

Poetul Teodor Scarlat, intră căutându-l pe directorul nostru, Victor Popescu. A dat o idee colectivă, căci toți încep să răcnească: „Unde e Victoraș? Nu m'a pus data trecută pe șpalt?" „Unde e Victoraș? Nu mi-a publicat o poezie?" (Domnul Postelnicu suferă!). „Unde e Victoraș? Nu mi-a înapoiat un manuscris!" (Domnul Postelnicu renunță la corectura ultimului șpalt). Dar „domnul Victoraș" știe să fie tot atât de bine prezent, ca și absent. E, fie la țară, fie în oraș, fie la Sibiu — unde îl chiamă în ultima vreme îndatoririle stagiului militar. Dar acum „domnul Victoraș" e în toată legea absent dintre noi — și pentru o bună bucată de vreme —; de aceea îi trimitem din fuga acestui reportaj o camaraderească și albă fluturare de batistă.

Și nu e aceasta singura absență din redacție. Esseistul Costin I. Murgescu („încercătorul" cum îi spune Ștefan Baciu) s'a dus și el la Bacău să-și facă datoria către țară. De-acolo trimite epistole pline de-un rece dispreț pentru noi — bieții muritori — care ne agățăm paltoanele în cuier, atunci când e atât de ușor să le arunci pe-un pat cazon, așa cum face el în târgușorul moldovenesc.

In ultima vreme ne vizitează mai rar bardul Virgil Carianopol și nuvelistul Ladmiss Andreescu, nedespărțitul său prieten. Nu mai auzim glasul elegiac al bardului: „mă, aș avea nevoie de-un sutar"; nici vocea gravă a nuvelistului: „Domnule Victoraș, pune-mă pe șpalt!".

Prieteni și frați de vis și suferință, nu uitați că redacția „Universului literar" se află tot la al doilea etaj!

Domnul N. Crevedia are absențe motivate, — afaceri de stat chemându-l la Sofia, unde deține postul de atașat de presă. Și ne aducem aminte de frumoasele ore petrecute în jurul domnului Radu Gyr, care întotdeauna afla pentru fiecare o vorbă bună. Gândul nostru se îndreaptă și de astă dată spre dânsul, acolo unde treburi grave îl chiamă zi de zi. Tinerii poeți nu-și uită marele prieten.

Dar să revenim și la cei de față. Ilea e fericit că în redacție și-a făcut apariția Emil Botta, elegantul și marele poet al unui sbucium atât de rar. A trecut lângă el și-și continuă partida de tăcere, chinuind dintr'o „Națională" care nu se mai sfârșește.

Plăcute sunt și vizitele domnului Ion Mincu-Lehliu, care vine invocând mereu alte apariții mitologice: „Jupiter să te ocrotească", „Aphrodita să te aibă în pază!" Nervii domnilor cari se îndeletnicesc cu cercetarea colecțiilor sunt din nou puși la grea încercare: a intrat domnul Grigore Olimp Ioan, care cu o voce sumbră strigă: „Tăcere!" Toți cei prezenți se cred o clipă în infern. Traian Lalescu, care tocmai era pe punctul de a pleca, vrea să-și scoată mănușa, ca să dea mâna romancierului-aviator. Dar acesta i-o taie: „Nu mai scoate galoșii. Și spun „galoșii" fiindcă știu că scrii!".

Ștefan Baciu e în culmea fericirii. A deschis tocmai un plic sosit la redacție și a găsit o „perlă".

— „Veniți iute. Am găsit ceva colosal".

Ne repezim toți și citim o petiție timbrată și datată „Cerna-Vodă 18.XI.940".

Citez, cu ortografia neschimbată un fragment din petiție:

„Domnule Director,"

Al Stimabilei Reviste, Universul Literar."

Fiind o pasionată cetitoare, a Revistei, Universul Literar, și cultivându-mi cunoștința din această Revistă"

Privitor timpul destinul Patriei Noastre, Continentului Nostru European și întreg Globul Pământului", Profund adâncindumi gândirea", fiind pasionată, pentru ami servi Patria prin Cultură și neavând posibilități...

Am făcut un Studiu Practic, trimețând poezii și manuscrise timp mai mult de un An, la Redacțiia Revistei. Universul, Literar, fiind în legitimă Apărare, a Religiei Creștină, Ortodocxă, Patrie și Națiune.

Iar sub acest anunț ce aduc la cunoștința D-voastră, prin această Cerere, Am următoarea rugaminte."

Rog să bine Voiți ami eliberà o adeverință privitor Studiului meu practic, pentru a îmi putea servi însoțită de Certificat sericviul Caziu, la Comandamentul Militar, Al, Cenzurei Capitale, pentru eliberarea Diplomei."

Paginatorul revistei, pre nume Florescu, care intră pe ușe aducând niște șpalturi, își dă și el cu părerea cetind manuscriptul: „Asta e din cauză de cutremur!" Anexa lui Florescu, simpaticul Pană, nu poate decât să-l aprobe căldurос, lucru pe care îl face deobiceiu.

In clipa asta, domnul Postelnicu, nemai putând rezista, ne roagă politicos să părăsim încăperea din motive de vacarm.

Cu pași de pâslă și cauciuc trecem prin camera în care lucrează domnii Seișanu, Vion și Haralamb Ionescu, ajungând în redacția propriu zisă a revistei. Decor: trei mese. La una tace domnul C. Fântâneru apreciatul critic și poet; la alta, îl acompaniază domnul Mihai Niculescu, bunul prieten al tuturor poeților tineri. O altă masă îl așteaptă melancolică pe elevul T. R. Popescu Victor. In mijlocul încăperii atmosfera cunoscută din bibliotecă (nu uitați că am fost trimiși aici de d. Postelnicu). In odaia aceasta se pun la punct articolele de prima pagină, aici se lucrează cu o vie migală întreaga revistă, care pleacă apoi în toate colțurile țării, ducând în miezul ei munca trudnică și vie a acestui grup tineresc și entuziast.

Odată pe săptămână, cu o exactitate mai mult sau mai puțin cronometrică, își fac apariția și cronicarii revistei. Intâi domnul Romeo Alexandrescu, veșnic surâzător și amabil, drăguț și sfios ca un colegian. Il urmează încruntatul și polemistul Ion Frunzetti, întruchipare vie a lui Donald, eroul lui Walt Disney. Telefoanele îl caută cu disperare pe domnul Miracovici, care își face în ultima secundă o apariție calmă, englezească și cu pipa în gură: „Ce, am întârziat?" Ca un vânt primăverin apare Adriana Nicoară, proaspăta (la propriu și la figurat) cronicară cinematografică. Are trac și ține să fie cetită de toți încă din manuscris; a adus în acest scop un maldăr de còpii frumos bătute la mașină. Doamna Coca Farago aduce în încăperile redacției atmosfera lilială și blândă a unei surori mari și atotiubitoare: „Săru' mâna, maică, ce mai faci, fiule?"

Poetul și prietenul nostru, Nichita Tomescu, pe lângă faptul că scrie poesii duioase despre Bărăgan, mai are o calitate și un cusur. Calitatea: fumează aceleași țigări ca și noi, și mai ales, are întotdeauna țigări la dispoziție, atunci când îi cerem.

Cusurul: îi place să facă teorii.

Acum, a văzut un om alunecând pe stradă și — urmare firească pentru el — vorbește: „Un om care alunecă este un fenomen foarte ciudat. Există mai multe categorii de oameni cari cad. Sunt, de o pildă, aceia cari..."

Il lăsăm să vorbească și trecem lângă domnul Fântâneru, care e foarte amărît, fiindcă i s'a dărîmat casa în care locuia. „Am numai nemulțumiri", se lamentează dânsul. „Am rămas pe drumuri. Nu găsesc nici-o casă liberă. Cea mai mare nenorocire a mea e că nu am murit în urma cutremurului".

A intrat acum domnul Paul Lahovary. E, ca întotdeauna, foarte ocupat:

— „Sunt grăbit. Am de rezolvat afaceri importante la primărie".

— „Știi?" îl informează domnul Niculescu: „Ne-a scris domnul Victoraș că e foarte supărat pe dumneata. Ai dat la „Vremea" aceleași cronici franceze pe cari le-ai publicat la noi".

— „Vai", se lamentează domnul Lahovary, „ce rău îmi pare că s'a supărat. Și știi care e culmea? S'au supărat și cei dela „Vremea".

— „Sper că pentru numărul ăsta nu le-ai dat acelaș articol".

— „Nu l-am dat încă, dar tocmai îl duceam acum", răspunde, calm, domnul Lahovary.

Dar câte vizite nu mai primim în redacția revistei noastre? Iată, de pildă, pe Teodor Al. Munteanu, cu gulerul paltonului ridicat și cu un teanc de reviste în mână. E mereu grăbit. Il așteaptă la redacția „Convorbirilor literare" atâtea manuscrise necitite, atâtea treburi! Lasă pe masa redacției câte un manuscris cu slove frumoase și apăsate de om hotărît și pleacă apoi cu același guler de palton ridicat, cu același maldăr de reviste în mână.

Domnul G. C. Nicolescu își face apariții rare și scurte prin redacție, atât cât îi ajunge ca să dea un manuscris și să-l întrebe pe Lalescu ce filme bune mai sunt de văzut.

Traian Lalescu, — fostul cronicar cinematografic (care până acum trei săptămâni făcea apologia cinematografului) și actual cronicar dramatic — își arată acum disprețul pentru cinematograf:

— „Filme?... Puah!... Cine mai are acum timp de pierdut la cinematograf? Teatrul, numai teatrul poate satisface orice fel de gusturi".

Domnul Sergiu Dumitrescu scrie mereu „Gonguri" și urează tuturor colaboratorilor, „inimă tânără".

Vizitele cele mai rare sunt acelea ale colaboratorilor din provincie.

Domnul Mihai Chirnoagă e întotdeauna, în București „între două trenuri". Nu pierde totuși ocazia să discute în redacție „chestiile arzătoare, la ordinea zilei" și, chiar să plece cu Ștefan Baciu în oraș unde îl „va face" o discuție prelungită la un păhărel de vin.

Adevărate surprize sunt vizitele domnului Paul Constant, care vine cu pălăria sa cu boruri largi, și, pe buze, cu un zâmbet desprins par'că dintr'o schiță umoristică.

„Șuetele" domnului Paul Constant sunt, întotdeauna, amuzante. Pentru fiecare găsește câte o glumă de spus:

— „Am auzit, Lalescule, că ai fost foarte trist că s'a scumpit lăpticul, și ai spus că nu te împaci decât dacă ți se dă voe să încaleci pe nasul lui Gheorghe Soare".

Domnul Luca Dumitrescu are un glas grav ca o orgă, pe care îl întrebuințează în lungile sale discuții în contradictoriu cu domnul C. Fântâneru.

Cam acestea ar fi vizitele pe care le primește redacția noastră.

Până acum câtva timp mai venea în redacție și domnul C. Noica, emeritul filozof care știa printr'o politețe deosebită să se facă iubit și stimat de toți cei din jur.

Chemat în Germania, domnul Noica nu ne-a uitat, trimițându-ne, din când în când, scrisori cari provoacă mare bucurie în întreaga redacție.

De asemenea, domnul Mircea Mateescu, cel ce aducea în redacție un suflu de tinerețe activă veșnic revoltată, ne-a părăsit, fiind ocupat cu conducerea revistei „Falanga".

Ce repede trece vremea, atunci când vorbești, când lucrezi!

Uite! Afară s'a întunecat de mult. A plecat din redacție domnul Fântâneru; l-au urmat și ceilalți.

Domnul M. Niculescu a mai dat câteva dispoziții: — „Florescule, mâine să termini pagina VII-a; Voinescule, să aduci în două zile, desemnele pentru numărul viitor", — a părăsit și dânsul redacția.

Au rămas doar în bibliotecă C. Sincu, simpaticul actor și poet, care termină de băut o „turceaască", și noi care terminăm de scris reportajul.

— „La revedere, băeți. Mă duc la teatru".

— „La revedere, nene Sincule".

Lache ne dă târcoale. Il înțelegem. Ar vrea să facă curățenie în bibliotecă.

— Mai așteaptă puțin, Lache. O să punem numaidecît punct.

Mai privim o clipă redacția. Aceleași mese. Aceleași dulapuri. In curând Lache o să stingă lumina. Biblioteca o să doarmă câteva ore liniștită. Mâine, lucrurile vor avea același aspect ca și astăzi...

Zgomotoasa și totuși, scumpa redacție.

P. S. — Cetitorii au fost, poate, surprinși, neîntâlnindu-l decât foarte rar, în acest reportaj, pe talentatul nostru caricaturist George Voinescu.

Autorii reportajului au fost însă siliți să taie un întreg fragment, deoarece pe domnul Voinescu îl indignase neobrăzarea ce au avut-o ei afirmând că dânsul ar avea nas mare și că ar fi mic de statură.

Fără comentarii.

„Universul literar" după 50 de ani

„Universul Literar" intră în al cincizecilea an al apariției sale. O viață de om — nu o viață de revistă, iată ce am putea spune noi și iată ce vor trebui să întărească toți. Umili condeieri, stăm astăzi la mijloc de drum și căutăm să privim în urmă. Știm prea bine că în penele noastre sângele aceleiași cerneli curge năvalnic și viu, sângele sfânt al înaintașilor de-acum o jumătate de secol. Stăm și privim în urmă.

„Universul Literar" a apărut într'un București în care viața dulce-amară și patriarhală se agita din plin, într'o vreme în care Calea Victoriei se mai chema Podul Mogoșoaiei și când în grădina Cișmigiului nu se vindea doar năut și susan, ci aveau loc și reprezentații teatrale. Ce blând, ce tandru și ce naiv ni se pare astăzi fiecare număr, ros și îngălbenit de vreme, al revistei noastre de-atunci. Ne-am apropiat cu o pioasă reculegere de colecțiile acelea vechi și am căutat să mergem cu gândul înapoi, în vremile în care nu țârâia telefonul în sălile redacției și când, în loc de rotative și linotypuri erau încă lucrători cari culegeau cu mâna, atenți și cuminți. Seriile diferite prin cari a trecut „Universul Literar" n'au putut să transforme însă niciodată duhul românesc și curat al acestei foi care eri ca și azi trece din mâna omului matur în mâna tineretului, aducătoare de cuvânt nou și clar. Modești și entuziaști, totuși siguri de zestrea de gând pe care am primit-o, noi ținem în adâncul sufletelor flacăra vie cu care au pornit odinioară înaintașii. „Universul Literar" este o revistă a tradiției și totuși a tinereții. Paradoxul acesta l-a realizat conducerea ei întotdeauna, isbutind să grupeze în jurul revistei o pleiadă de nume care fie că scriau în 1890, fie că migăleau cincizeci de ani mai apoi, erau vii și tinere — în înțelesul vremurilor. Conducerile care s'au perindat au știut să meargă în ritm cu vremea; dela Marion la Gr. Grandea, și dela aceștia la Perpessicius sau la Camil Petrescu, sufletul „Universului Literar" se sbătea în pagini de revistă — pur și limpede.

Noi cei de astăzi am cercat să deschidem alte drumuri, dar niciodată nu ne-a trecut prin gând să facem tabula rasa de ceeace a fost: înnoind, slujim tradiția.

O revistă — și mai ales o revistă literară — nu se face numai cu litere, cu imagini și cu șpalturi—dar și cu sufet. Iată un adevăr pe care lectorul nostru va trebui să-l știe și de bună seamă că sufletul „Universului Literar" palpită în fiecare pagină, autentic și tânăr. Crezul pe care îl aveau cei de eri, a trecut astăzi în noi și din frântura noastră de trudă ies numerele albe și proaspete ale revistei care împlinește jumătate de veac. Umbrele celor ce-au fost stau uneori la mesele noastre, iar în ceașca de cafea aflăm parcă urma unui rest de țigaretă pe care l-a uitat Carol Scrob — chipeșul căpitan — sau hazliul Teleor. In pas cu vremea, trecem și noi. Ideia și entuziasmul, credința și arta — iată lozincile în care credem, iată lozincile prin care „Universul Literar" de azi și de totdeauna nu e numai o revistă, dar și o realitate.

Lampadofori și crainici, pășim în anul al cincizecilea al vieții unei foi, cu inima mai plină și mai caldă decât oricând.

Și-acum, domnule cetitor, iată-ne pe noi și iată-i pe alții. Zâmbetul și lacrima să fie busola cu care pornești în această capricioasă excursie.

E la îndemâna d-voastră!

(Marea noastră mică publicitate)

de GEORGE VOINESCU

LUNĂ NOUĂ TIMIDĂ, caută nor după care să se poată ascunde

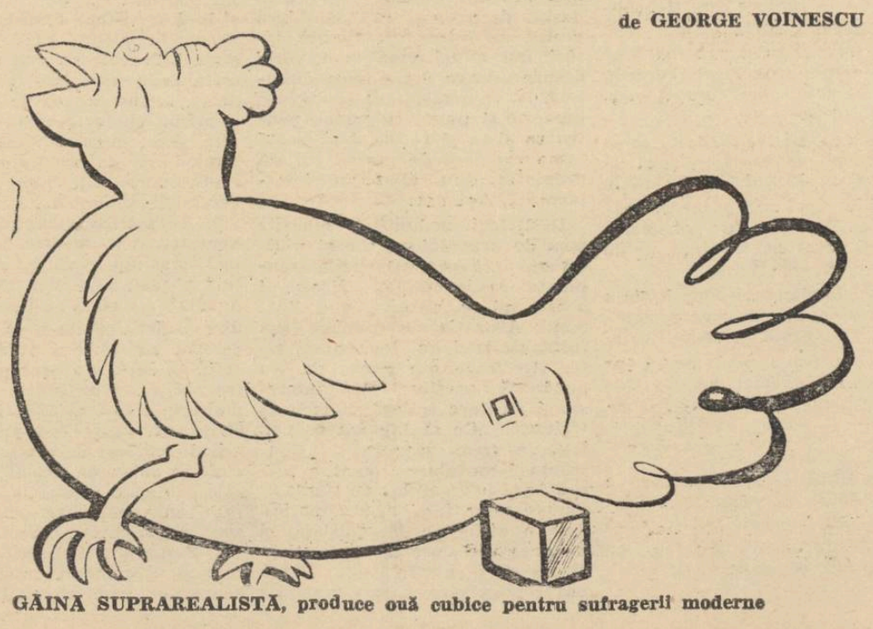

GĂINĂ SUPRAREALISTĂ, produce ouă cubice pentru sufragerii moderne

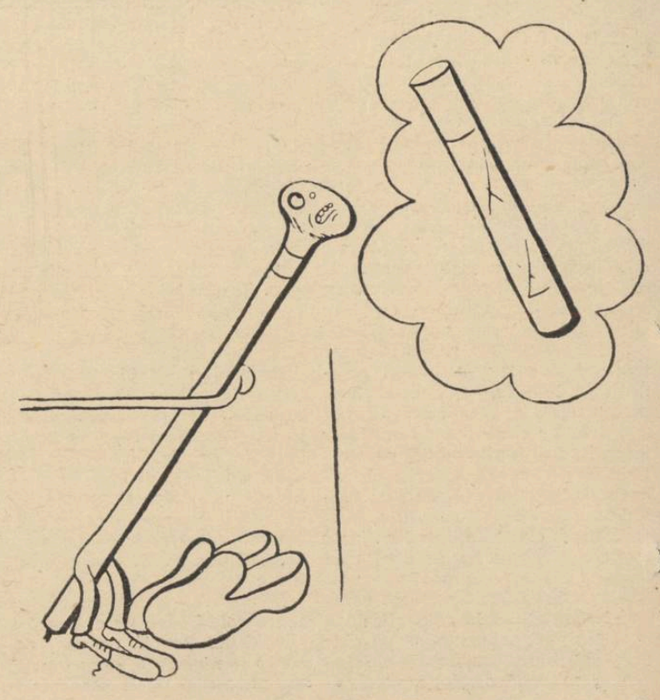

ORICE BASTON între 18—25 de ani, poate ajunge baston de mareșal urmând cursurile noastre prin corespondență

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938

2-944

BIBLIOTECA CENTRALĂ A ASOCIAȚIUNII

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL L • Nr. 2
SAMBATA 4 Ianuarie 1941
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Despre „înnoirea" anului și alte înnoiri

de ION FRUNZETTI

„An nou!" Non-sens repetat la infinit; golite de sensul lor absurd, cuvintele care-l semnifică. „An nou"! Poate fi un an, nou intr'adevăr? A fost vre-un an vre-odată nou? S'a mai putut susține asta după ce s'a consumat? Atunci, dece continua dorința aceasta, de un alt nou, an? Imperecherea acestor două cuvinte mi se pare forțată. Din lumi și conștiințe deosebite, deslipite, aceste două vorbe nu se lipesc. Ața cu care le peticim una de alta, rămâne vizibilă. Ele, străine.

Psihologic, anul e lipsă la apel. Reperăm evenimentele vieții noastre individuale după istorie: „era înainte sau după războiu", „era pe timpul foametei sau al tifosului", „era pe vremea secerișului", „era pe la câșlegi"...

Structurile intuitive, organiciste, vitaliste, nu socotesc timpul după fragmentele mecanice ale placajului abstract ce i se pune în spinare, după articulațiile sistemului de ficțiuni care-l falsifică, ci după viață. Pot trece astfel ani pentru viața unui ins, în câteva zile, în câteva ore chiar. Bătrânețea și tinerețea lui nu sunt cifre, ci atitudini de viață. Goethe la 80 de ani era tânăr, Chateaubriand la 17, mosneag.

Nu, anii nu există decât pentru conștiințele negustorești! Un an, e o ipoteză de lucru, o necesitate de calcul, o ficțiune utilă contabilității... Altfel, un an n'are nici o structură unitară, nici o individualitate, nimic care să-l impună ca atare tuturor conștiințelor. Succesiune a celor patru anotimpuri? Ei, aș! De câte ori lipsește câte un anotimp, iarna prefăcându-se brusc în vară, vara prelungindu-se uneori cine-știe-cât, toamna înlocuind in fine, alteori, alte anotimpuri. Și apoi, chiar presupunând infailibilitatea succesiunii lor matematice, e vre-o diferență între ultima zi a anului trecut și prima a celui viitor? Sfârșește ceva? Începe ceva? E vre-un prag? Vre-un hiat, vre-o lacună, vre-un indiciu? Astronomic chiar, anul ar trebui să-și fixeze limitele în vre-un solstițiu, în vre-un echinox, într'un eveniment în fine, cosmic, dar nici de cum între două zile oarecare...

De fapt, oamenii numără ani, dar ani de viață... „Am 13 ani", însemnează: „azi se împlinește a 13-a învârtitură a pământului în jurul soarelui, de când exist. „5 ani de școală" sau „2 ani de căsătorie" sau „10 ani dela moartea cuiva", înseamnă ceva. Au o realitate psihologică. Dar 1937, 1938, 1939, 1940,...? Sigur veți spune: înseamnă luptă, prigoană, războiu, temniță, lagăr, sau boală, sau moarte, sau biruință sau câte și mai câte! Exact: înseamnă viață, experiență, trăire. Dar nu cifre... Și experiențele au alte sărbători decât calendarul. Viața sărbătorește alte Bunevestiri, alte Florii și alte Invieri decât cele ale tuturor, deși și acelea sunt sărbători, atunci când sensul lor adânc se poate interioriză.

Hotărît, altele sunt sensurile unui an, dela ins la ins, dela grup la grup, dela Neam la Neam... Un an, obiectiv, nu există. E o noțiune de simplă aritmetică cronologică...

Atunci cum poate fi un an, „nou"? Noutatea e o experiență interioară, o revelație de lumi necunoscute, de sensuri nebănuite. Noutatea nu e cifră. Apropierea ei de înțelesul abstract al anului e hibridă. Viață nouă, da! Om nou, poate, sau suflet nou. In nici un caz „an nou", atunci când „noul" an e pur și simplu alt an, altă diviziune matematică a timpului abstract, în decalaj față de timpul psihologic.

„Innoirea" pe care ne-o dorim unul altuia la 1 Ianuarie, să nu fie numai încercarea de a ne obișnui să datăm cu altă cifră corespondența noastră. „Innoirea" n'o putem cere dela araitmetică, nici dela astronomie, nici dela contabilitate. Deci n'o putem cere dela an. Innoirea o aflăm în însăși principiul ființei noastre. Este postulatul veșnicei depășiri a existenței proprii, a gata-făcutului din noi, care atârnă ocale grele de talerul acțiunilor noastre. Innoirea este viața însăși, continua întrecere a propriilor sale recorduri în bine și rău. Innoirea înseamnă respectarea structurii proprii, în orice schimbare, în nici un caz alterare, negare a autenticității proprii, corcire, deghizare sau camuflaj în pielea altuia, sau în cămașa lui.

A te înnoi, întocmai cum se înnoește copacul, fără să nege nimic din ce-i e esențial, dar lepădând orice element efemer sau dăunător esențialului, iată modelul ultim și cel mai deplin al desideratului acestuia uman.

A te înnoi, îmbăindu-te în apele adâncimilor tale, în limfa limpede a certitudinilor tale sau în volburarea îndoielilor care-ți tulbură azururile interioare; a te înnoi încercându-te, cunoscându-te, îmbrăcându-te în fine, împărtășindu-ți-te, dăruindu-te ție! A te înnoi asemeni isvoarelor care se primenesc fără să se nege, asemenei corpului tău, care în șapte ani își înlocuește toate celulele (afară de cele nervoase), asemeni cristalelor disolvate ca să se recristalizeze mai conform lor însile.

Nu, înnoirile nu le aduce anul, și nu le aduce ceasul. Le aduce viața, freamătul, extazul, depresiunile, munca. Le aduc nopțile și zilele, lumina soarelui și întunerecul albastru, razele conștiinței răsfrânte în ea însăși, grija permanentă de țelurile și căile ei, de conformitatea lor cu esența, cu adâncul; nu, înnoirile nu se petrec — petrecând.

Pentru începutul acesta de an să lăsăm deoparte zarurile și bridge-ul, iscoditori ai norocului, toasturile cu paharul plin în mână sau telegramele cu urări. Anului acestuia să-i dăm înțelesul său contabilicesc. Și să ne facem bilanțul vieții, ca și cum ar trebui să încheiem socotelile cu ea. Nu vă speriați: am spus „ca și cum".

Pentrucă trebuie odată, odată în viața de milenii a omenirii, să înțelegem ce putem înțelege despre rosturile eterne ale omului.

Și să renunțăm a ne ură, cantitativ, terestru, rutinar: „La mulți ani"!

Dar câți sunt în stare să prefere etica trapistă în locul brânzei cu același nume?

Convertirea cuvintelor vechi

Sub unele raporturi, creștinismul trebue socotit păstrător al unora din tradițiile romane, deoarece, fiind o religie întemeiată exclusiv pe revelație, trebuia să apeleze la acele dispoziții lăuntrice în stare să primească adevărurile tradiționale. O cercetare evolutivă asupra accepției unor cuvinte, ar atesta deci legătura cu vechimea romană, iar devierile ce le-am surprinde n'ar fi decât niște convertiri pozitive, înțelegând prin pozitivitatea convertirii o îmbogățire a noțiunii în direcția interioară, lucru natural în creștinism. Este în consecință, interesant de urmărit ce convertiri au suferit cuvintele care la origine însemnau, în general, a „lupta" a manifesta puterea luptând, și cele cari însemnau a „construi". In prima categorie avem verbul latin „conquero" care însemna „pun mâna pe ceva", de unde în latină vulgară s'a desvoltat accepția „a stăpâni o țară", a învinge. De la acest verb, derivă Ovid Densușianu pe românescul „cucernic", arătând că semantismul s'a modificat în sensul creștin al biruinței de sine, al smereniei. Acest proces de credință desfășurat în limba veche, constitue pentru noi o convertire, și, de bună seamă, suntem pe linie ortodoxă dacă vom spune că deosebirea dintre cucerire și cucernicie, marchează o creștere a conținutului spiritual. Constatăm așa dar, cu mult interes, existența în limba veche a verbului „a se cuceri", cu sensul „a se smeri", ceea ce fixăm ca punct de unire a tradiției romane, cu tradiția creștină. Accentul îl așezăm pe valoarea de interioritate, subliniind procesele de conștiință morală a individului în luptă cu sine. Sub raportul interiorității, putem așeza lângă „cucernic" pe a „agonisi" care derivă din grecescul agânizô, de la care avem conceptul agoniei creștine. Trecerea la accepția de „câștig" din „agonisi" s'a produs tot prin inițierea ortodoxă asupra „câștigării" mântuirii prin luptă. Despre însuși cuvântul „câștig", putem face observația interesantă, a trecerii de la tema latinească „castigo", cu sensul de a pedepsi, rezultatul pedepsei fiind un „câștig", în sens deasemeni creștin. O sugestie de aceeaș natură, bogată ca semnificație creștină, o îngăduie existența în limba veche a cuvântului „lăsăciune", din „a lăsa", al cărui sens Ovid Densușianu stabilește că e „a ierta", — încât caracterizarea de „lăsător" a românului nu pare a fi sublinierea unui cusur. In genere se observă convertirea termenilor care însemnează „luptă" și „asprime", la sensurile interioare de „stăpânire" de sine și „învățătură". La a doua categorie, a noțiuni de construcție și fortificație, ne mulțumim să amintim că în limba noastră cuvinte ca „pământ", „mormânt", „codru", „căsătorit" provin din forme latinești care marcau un rezultat al muncii ordonate. Pavimentum este drum „tăiat și pietruit", „monumentun" este o construcție funerară de mare artă, „audrum", cu sensul de „pătrat" implică ideia de măsurătoare a unei porțiuni dintr'o pădure; pentru „căsătorit" profesorul Densușianu a presupus forma casatorius „făcătorul de casă". Existența acestor termeni plini de prestigiul civilizației romane, demonstrează felul de a se impune al lui cinis romanus, mândria lor îndreptățită, justificând probabil pe blacos, cu nuanța „orgolios". Ideia de „moliciune", de sensibilitate rafinată, pare astfel în strânsă legătură cu virtuțile, de constructor ale lui „romanus", încât timpul trebuincios la executarea unui monument trebue să fi părut o „încetineală" a „potolire", celor ce vedeau prima dată „artele", cum exprimă foarte frumos Pârvan: „Cu zidarul și cioplitorul de piatră roman se strecura însă în țara încă liberă, tot ce era mai primejdios în puterea neasemănată a Romanilor, de a scoate din vechiul făgaș toate popoarele streine ci a le da după felul lor". (Inceputurile vieții romane la Gurile Dunării, p. 179). Cititorul nu trebue să scape din vedere ideia esențială cuprinsă în expresia lui Pârvan „a le da după felul lor". Cum lesne se înțelege că nu era vorba de o „desnaționalizare" în accepție modernă, „romanizarea" analizată de noi trăda sensul interior al inițiativelor, și „a le da după felul lor" trebue să interpretăm ca o atracție de natură spirituală. Atracția o provoca, în primul rând, simpla opoziție între „romanus" și „barbari", încât este de bănuit că strămoșii noștrii și-au menținut și ostentativ numele, ceeace sugerează și d. Sextil Pușcariu: „Dacă noi ne numim Români, este fiindcă, în opoziție cu „străinul" venit din alte părți, noi eram locuitorii autohtoni, Romani, pentrucă, păstram în întreg Sud-Estul european, cutropit de barbarii de alt neam, conștiința că aparțineam „aceluiaș neam cu prestigiu universal" (op. cit. p. 421). Din situația de a fi singurul popor latin în răsărit, înconjurat de altele nelatine, a decurs calitatea noastră deasemeni unică de a fi singurul popor roman ortodox. Urmează din particularitatea ortodoxiei noastre fenomenele de convertire de care am vorbit, extrem de semnificative pentru tradiția interiorității, cu totul alta decât a romanității apusene.

C. FANTANERU

Arhanghel

Acolo ești prototip al meu, voința mea de bine,
Departe de încheieturile de lut ale lumii,
Pază lângă izvorul primului cuvânt, odihnind lângă inima [mea,
Deslegând legămintele întunericului
Cu spada ce'n mii de milenii lucea.

Mai presus de cugetul meu e fruntea ta arzătoare.
Peste viața de azi treci ca un zbor înstelat.
Oglindiți în adevărul din tine în spațiu ne'ntoarcem
După pasul tău de vecii fulgerat.

Răni pământene te-așteaptă lângă izvoarele nopții.
Triste popoare s'așternd pe țărmii timpului tău.
Iată umbra ta ca un svon de iubire
Duce în drumu-i tăcut inimi în floare.

Creșteți, văzduhuri, până sub geana-i albastră.
Neamuri, lăudați numele-i de safir,
Regi vor domni în clipa curată
A gândului tău peste lume pornit.

IULIAN VESPER

Intâmpinarea poeziei

Un cititor ne ispitește, întrebând naiv **cum** trebue înțeleasă poezia și ce anume pregătire este necesară pentru întâmpinarea ei? In felul în care e pusă, întrebarea presupune că întâlnirea nu poate fi întâmplătoare, că poezia nu poate fi oricum întâmpinată.

Dacă poezie înseamnă, din punctul de vedere al artistului, o experiență îndelungată și integratoare de sucuri diverse, așa cum arătase Rilke, într'o pagină adeseori invocată sau — ceea ce revine tot la experiență — o înceată și răbdătoare maturație a duhului sau impulsului liric (Paul Valéry în „Palme": **„Chaque atome de silence est la chance d'un fruit mur"**), din punctul de vedere opus dar nu antagonist, al amatorului de poezie, bucuria de a pătrunde în intimitatea acesteia nu poate să fie nici ea întâmplătoare.

Dacă, reluând cunoscuta afirmație a lui Rilke: „Ca să scrii un singur vers trebuie să fi văzut multe orașe, lucruri și oameni, trebuie să cunoști animalele..." etc., — ca să înțelegi versurile unui poet îți trebue o pregătire întru totul asemănătoare.

Fără îndoială, deprinderea însăși nu poate fi la îndemâna oricui. Dorul de-a te exersa și de a fi admis în intimitatea frumosului natural sau plăsmuit, nu poate fi prins în mrejile formale ale unei discipline didactice.

Indemnul către exersare este și el **hărăzit**, cu neputință adică a fi deprins de acela căruia ursitoarele nu i l-au sortit. De aceea se și bucură de o prețuire deosebită. Spunea într'o scrisoare Beethoven: „Indată după geniile omenirii, așez pe acei cari au știut să-i înțeleagă și să înlesnească înțelegerea lor".

Graiul ne-a fost dat ca să ne umilim de înțelesurile lui ascunse, iar nu să ne înfumurăm cu sclipirea aparentă a cuvintelor, oricât de frumos ne-ar suna în auz sonoritățile lor îmbinate. Verbul poetic deschide o zare sufletească nemărginită — dar nu spre afară, în văzul tuturor, ci într'o perspectivă lăuntrică.

Ceea ce se petrece pe dinafara lucrurilor și-a oamenilor nu dă de bănuit despre ce poate fi înăuntru. Unii, cei mai mulți, trăesc fără să fie iscoditi de nici o bănuială. Revelațiile poeziei îi stânjenesc, le tulbură certitudinile și anumite deprinderi care țin loc de conștiință. Nu cunoaștem un drept mai contestat, care să întâmpine împotrivire mai dârză, decât acela de-a exprima altfel decât în felul obișnuit. Acest **altfel** surprinde și neliniștește ca o răsvrătire, ca orice abatere dela conformismul gustului comun după a cărui judecată peremtorie și simplistă, poezia este **ceva care a fost**, iar altceva de făcut nu mai rămâne decât să se reia mereu și mereu aceleași teme, în aceleași forme prozodice.

Ca și cum poezia ar fi compatibilă cu ideea **desnodământului**, a ultimei lăsări de cortină concludente asupra vreunui înțeles odată pentru totdeauna cucerit.

Arta nu conchide, nici nu îndeamnă. Abia dacă propune unele înțelesuri — nerostite, rareori în șoaptă. Operele artei și ale literaturii sunt doar prilejul unor **întâlniri**, cu atât mai pline de semnificație și mai rodnice în sugestii, cu cât ele există mai intens, **ființează**. Un poem nu este altceva decât imaginea despre noi înșine cu care ne identificăm în răstimpul așteptării și al întâlnirii supreme făgăduite prin lectură. Dar o imagine intensă, proectată peste dimensiunile și tiparele insului obișnuit, într'o perspectivă lăuntrică exaltantă până la transfigurare.

MIHAI NICULESCU

SF. IOAN BOTEZĂTORUL — Mozaic din veacul XIII (Florența)

CRONICA LITERARĂ

Paul Lahovary: Casa Terekov,
povestiri, Colecţia „Universul Literar"
Volumul „Convorbirilor Literare",
consacrat provinciilor răpite

Cuprinsul volumului d-lui Paul Lahovary, dă prilej să reflectăm ca şi alte dăţi, cu amărăciune, la lipsa de interes a publicului faţă de cartea literară. Argumentul că timpul de astăzi poartă vina indiferenţei culturale, ni se pare dovada cea mai gravă a neînţelegerii problemei cititului, pentru că tocmai vremurile de adversitate în destinul românesc, s'ar cuveni să ne adune sufletul şi să-i dea în adâncime certitudinea *unităţii*. Ce procedeu de unificare lăuntrică putea găsi mai eficace, decât cartea scrisă în *limba noastră*, cu dragoste şi pătrundere faţă de realităţi româneşti? Dacă însă conştiinţa solidarităţii prin cultură se trezeşte şi se întreţine atât de greu, cel puţin să stărnim în public, mentalitatea mai lesnicioasă graţie căreia zicem despre cineva că posedă „cunoştinţe", şi că este „citit". Ambiţia de a trece drept o persoană „cultivată" provoacă într'adevăr lectura acelor cărţi care satisfac prin *divresitatea* temelor şi a „cunoştinţelor" autorului. Consideraţiile noastre privesc aci, doar calea de a desvolta gustul cititului şi de a stăpâni o *indiferenţă* primejdioasă. Despre „Casa Terekov" afirmăm că atrage prin conţinutul *felurit* şi *instructiv*, dar totdeodată rezervăm criticei dreptul în lucrare şi alte calităţi. Numai să fie citită cartea, iată ce ne preocupă, ştiind bine că judecăţile critice nu orientează pe lector. Plăcerea unei orientări după valori, rămâne s'o avem noi, *scriitorii*, ca singura consolare în mijlocul unei societăţi ce nu ne preţueşte.

In *povestirile* d-lui Paul Lahovary există aceste valori care deau noblete artei literare şi ajută să se recunoască, după blazon, pe devotaţii ei.

Nuvela ce poartă titlul volumului cuprinde evocarea unei călătorii la Chişinău şi întâmplările trăite de erou în casa unei familii de nobili ruşi, victime ale revoluţiei din 1917. Istorisirea ascunde ideia că ateismul şi materialismul istoric bolşevic marchează închiderea ciclului metafizic al omenirii. Ideia aceasta proprie unui misticism înnudit cu „ştiinţele oculte", o desfăşoară autorul într'o atmosferă adecvată, şi într'un cadru *răsăritean*, în care erudiţia lui Vladimir Terekov, cunoscător al limbii sanscrite, produce aceeaş convingere ca şi religiozitatea Soniei Terekova, a cărei grije este să păzească ritualul sfânt al nopţii Invierii, la biserica ortodoxă. Cu câtă sinceritate evocă d. Lahovary „primăvara" şi sărbătoarea senină a Paştelui: „Nici când n'am resimţit mai adânc adevărul că o călătorie îţi împrospătează sufletul ca în acea limpede dimineaţă de April când alături de doi tineri abia cunoscuţi, străbăteau în tactul unui trap sonor şi volos, străzile Chişinăului drepte, largi, pline de forfotă şi de miresmele liliacului din grădini" (pag. 10). Am spus că în paginile cărţii ce-o recenzăm domneşte diversitatea temelor. Astfel, în a doua nuvelă, scriitorul prezintă drama unui aviator, a acestui tip modern de „om-viteză", atât de deosebit de „metafizicianul" caracteristic altor vremuri. D. Lahovary ştie să facă interesant „omul_viteză", când în sufletul lui vede trăind poezia „setei de necunoscut".

„De câte ori mi-a descris razele viorii de finici, jugli şi goiavieri, unde printre sboruri azurii de fluturari şi de hulubei, te întâmpină dănţuind fetele aurii în pareo-uri înflorate şi înconunate de floricomatele bacante, — galeşele nerede ale arhipelagurilor". (pag. 46).

Cine este familiarizat cu tonul muzical al unei anmite proze din literatura noastră, — ne gândim la pagini din *Scrisorile* lui Ion Ghica sau din *Crai de Curtea Veche*, — va observa uşor că din rândurile d-lui Paul Lahovary mustege boarea specifică nostalgiei noastre răsăritene. Surprindem atmosfera visării acesteia depăşite, firegte, de imperativul moral al vremii de azi, în povestirea „Şoimana Iazului", unde însuşi autorul declară:

„Ni-a căşunat să rechem ciudatul chip al unchiului mare, ferches todeauna şi ţanţoş în mantia sa cea vişinie, cu jiletca încheiată în năsturei de opal, carfiţă de ametist la legătură şi vestitele-i botine cu scărţiitori, ce ne minunau". Personajul evocat a trăit în secolul trecut, la conacul Mojreni, al cărui cadru îl zugrăveşte d. Lahovary, cu vădită simpatie: „Peste toată risipa aceasta răsăriteană e răspândită o îmbelşugată mireasmă prin care se îngână balsamul lemnăriilor vechi c'un parfum tainic de sulfină. Mirosul de odinioară nu s'a irosit în cugetul celor care l-au sorbit, în copilăria lor; şi azi, când ei îl aduc mecă pe undeva, chipul li se înseninează şi îi auzi şoptind: „miroase ca la Mojreni"... Din amintirea de parfum le răsare atunci dinainte falnica încăpere, cinele cuminţi, încântatele locuri pe unde doar o movilă a rămas, cuprinsă de amarele miresme ale boziei ". (pag. 58).

In „Casa Terekov" întâlnim şi curioasa povestire a vieţii unui *scriitor*, care din pricina mizeriei, îşi părăseşte într'o bună zi sertarele cu manuscrise şi pleacă din ţară cutreerând globul în căutarea altei soarte şi întorcându-se deabia după treizeci de ani, când manuscrisele sale găsite de prieteni şi de mult tipărite, erau acum considerate ca un patrimoniu naţional. Este una din bucăţile ce mi se par pline de melancolia *fabulei* a cărei acţiune se petrece în cetatea „Cucului-din-Mouri".

In sfârşit, ultima bucată, deosebită la fel prin noutatea temei, prezintă cazul soţiei unui inginer, de a cărei feminitate se preocupă deopotrivă lucrătorii şi funcţionarii dela o mină îndepărtată din munţi.

Talentul d_lui Paul Lahovary se exercită pretutindeni îndemânatic, trecând dela duioasa evocare a conacului boieresc, la psihologia delicată a femeii ce-şi apără puritatea, scrutând perspectivele sumbre ale ateismului bolşevic şi vibrând alături de voinţa de înalţuri a aviatorilor.

Legătura dintre povestiri o asigură elementul liric dovedit destul în citatele transcrise. Frumuseţi de stil, bogăţie de preocupări, perspicacitate în analiza psihologiei moderne, nu sunt oare suficiente motive ca o carte să aibă succes, şi să garanteze cel puţin recunoaşterea vocaţiei de scriitor, în ceea ce are nobil şi util ţării?

*

Am scris cu îndreptăţită bucurie, la cronica noastră, despre câteva numere ale revistei „Convorbiri literare", atunci când ne aflam în faţa unor volume monumentale, ce obligau la o deosebită atenţie, ca acela de o mie de pagini, închinat lui Eminescu. Evident, o asemenea cronică, prezintă desavantajul de a nu prilejui o discuţie critică propriu zisă, ci prin ea se semnalează o realizare cărturărească şi are deci un caracteer omagial faţă de realizator. Dar şi simpla semnalare este o datorie de cronicar, ca şi omagiul ce trebue să-l mărturisim acum d-lui I. E. Torouţiu, pentrucă d-sa ne oferă la acest sfârşit de an sbuciumat, volumul de 525 de pagini al „Convorbirilor literare", întocmit pentru Basarabia, Bucovina şi Ardeal.

Citim, ca atare, „un volum de colectivă şi generală suferinţă", cum formulează d. Torouţiu în prefaţa intitulată „La o răspântie istorică". Voind să explice întârzierea cu o *jumătate de an* a apariţiei revistei, directorul „Convorbirilor literare", spune ce au făcut în acest răstimp colaboratorii săi. Martori „la marea tragedie a sfârtecării hotarelor noastre, a sfâşietoarelor bejenii dela răsărit, miazăzi şi miazănoapte", colaboratorii au suferit *mai mult*, decât au scris, iar executarea tipografică a zăbovit la *îndreptarea* stricăciunii după dezastrul dela 10 Noembrie. Inainte de a se fi pus deplin capăt suferinţelor, precum ştim, d. Torouţiu isbuteşte să dea la lumină impresionantul volum, prin mijloace care rămân pentru noi dovada sufletului d-sale *sănătos*, încrezător în triumful muncii. Durerea cumplită, îngenunchiile cele mai umilitoare nu desarmează puterea nebănuită a românului, — iată ce învaţă optimismul profesorului care a strâns atâţia tineri în jurul său şi al instituţiei sale culturale „Bucovina".

Conţinutul paginilor revistei, pare că demonstrează modul cum au reacţionat gândirea şi sensibilitatea românească, după ce s'a înţeles că împotriva suferinţei împilării care începe iarăş, trebue să ne apărăm mai ager, cu armele spiritului. Peste tot pluteşte în volum un optimism al pregătirii pentru cucerirea dreptăţii noastre radiind din echilibrul moral al directorului revistei.

Pentrucă, lucrul ce-l subliniază d. Torouţiu în rândurile din prefaţă, cuprinde ideia încurajatoare că, în mijlocul pătimirii de azi, ţara noastră vede răsărind la o răspântie, soarele purificării naţionale de corupţia evreiască. Suntem tineri, ne oţelim în dureri, extirpăm sământa răului, şi vom înflori rodind o ţară întregită şi puternică, iată concluzia.

Impărţim în trei, materialul publicat, spre a da o părere aproximativă despre importanţa volumului. Ne oprim întâi la poeţi şi anume la cei ce iscălesc versuri cu tema *pierderii* provinciilor. Vom citi cu emoţie o strofă ca a tânărului autor *George Fonea*:

Bucovină, Bucovină,
Blânda nordului regină,
Unde-s cerbii de lumină
Să te soarbă 'n nări, senină?
(pag 676)

ca a lui *I. D. Pietrari*:

Ardealule-al suspinului,
Ardealule cu plete lungi,
Cu suferinţa ta ajungi
Până la somnul Nistrului.
(pag. 677)

sau ca a poetului *Ion Pajură*:

Şi nici nu-ţi plâng, trudită Bucovină,
Amarul tău de astăzi, fără vină...
E o năpastă care se îndură
Cu ochi'nchişi, cu'ncătuşată gură,
(pag. 678)

Consacratul scriitor *D. Iov*, iscăleşte poezia „Plâns basarabean", pe care o termină astfel:

Acolo'mi bate inima, la Nistru,
Prin sate de mazăli şi de răzeşi...
(pag. 674)

iar d. George Voevidca încheie deasemeni înflorat, deşi pe un *fond* de speranţă:

Or să secе ca meghina,
mâine, mâinile păgâne.
Până mâine, până mâine,
plânge Bucovina.
(pag. 675)

Grupul de cinci poeme al lui *Teodor Al. Munteanu* solicită o preţuire fără rezervă, şi procură convingerea că un poet de indiscutabilă valoare se ridică din generaţia tânără. Teodor Al. Munteanu îmbină sensibilitatea etnică, de largă rezonanţă, cu preocuparea artistică normală în tradiţia serioasă a poeziei. Transcriem prima strofă, din frumoasa „Do'nă Basarabeană", a lui Munteanu:

Spune-mi, vântule, de ea:
Despre Basarabia
Spune-mi, vântule, deschis,
Plugurile unde mi-s?
Cine s'a fost pus stăpân,
Clăilor mele de fân,
Cine'njugă boii mei,
Boi floreni şi tinerei?
(pag. 655)

A doua parte a cuprinsului o constitue colaborarea *ştiinţifică* tratând despre drepturile noastre istorice şi etnice asupra provinciilor. Fără a-l putea analiza în detalii, menţionăm studiul întins al d-lui *Constantin D. Vasilcoiu*, „Ce trebue să ştim despre Basarabia".

Istoria recentă a Ardealului, cu luptele deputaţilor români în parlamentul ungar dinainte de 1919, o înfăţişează amplu d. *Octavian C. Tăslăuanu*, sub titlul: „Lupta între două neamuri". Urmează iarăş un mare studiu despre *Bucovina*, al d-lui *Aurel Morariu*. Alături de argumentele acestor colaboratori *specialişti*, găsim numeroase pagini cu reproduceri după monumentele de viaţă românească din satele şi oraşele provinciilor pierdute. Mai citim o colecţie bogată de producţii folklorice.

Am lăsat la urmă numele de prestigiu deosebit al d-lor *Liviu Rebreanu*, *I. Petrovici* şi *I. Găvănescul*. Revista publică o parte din discursul de recepţie la Academie al d-lui Liviu Rebreanu, „Lauda ţăranului român", şi răspunsul *întreg* al d-lui profesor Petrovici. In afară de *răspunsul* academic, scriitorul filosof colaborează cu articolul „Temei şi tradiţie", în care sunt rânduri ca acestea atât de importante în problema speranţelor asupra Basarabiei: „Acest caz flagrant al forţei care triumfă, ar putea să semene neîncrederea în realitatea însăşi a normelor morale. Intâmplări ca acele petrecute sunt de natură să pericliteze prestigiul noţiunilor de justiţie şi de bine, pe care multe conştiinţe vor fi pornite să le arunce în galeria himerelor generoase, incapabile de înrâurire asupra cursului evenimentelor omeneşti... Nu există situaţii definitive în sfera actelor nedrepte şi putem încheia cu exprimarea fermă a convingerii că: *Nici procesele istoriei nu au o singură instanţă*". Excursionist luminat şi iubitor al pământului ţării, d. I. Găvănescul publică: „Prin munţii şi văile Moldovei". Am pomenit, firegte, o mică parte din sumarul celor 525 pagini al volumului „Convorbiri literare". Prozatori, poeţi, cercetători critici şi istorici se adaogă la numele citate, sub buna conducere a d-lui Torouţiu, alături de nobilul său curaj.

CONSTANTIN FANTANERU

COLECŢIA „UNIVERSUL LITERAR"

va lansa în cursul acestei săptămâni, o nouă lucrare a d-lui

MIHAIL DRUMEŞ

O CRIMĂ PASIONALĂ

Grotescă în trei acte, jucată cu succes pe scena Teatrului Regina Maria din Bucureşti şi a Teatrului Naţional din Cluj

Citiţi operele d-lui MIHAIL DRUMEŞ apărute în colecţia noastră

SCRISOAREA DE DRAGOSTE
Roman Preţul 65 lei

NALUCA
Dramă în trei acte Preţul 40 lei

TREI COMEDII
Liniştea soţului, Calul de curse, Şcoala nevestelor Preţul 50 lei

DE VANZARE LA TOATE LIBRARIILE

Corespondenţa noastră

DISPARIŢIE

Pornise pe calea spinoasă de jale,
Un biet călător fără ţel şi popas;
Păşea o făptură spre iaduri chemată
Cu 'ncetul lumina în urmă-a rămas.

Pe drumul odată cuprins de văpăi
Erau de amurguri palide umbriri
Care se stingeau către noapte mergând;
El se-afundă în neant nesătul de dormiri.

Călca pe cărare îngustă acum
Şi paşii pe piatră răsună în noapte;
In stânga genune lipsite de fund,
In dreapta reci ape lipsite de şoapte

Dar tot înainte se 'ndreaptă ca umbra
Şi simte cum carnea din el se destramă
Şi gândul şi ochii încep să se stingă,
El piere ca vântul rămas dintr'o cramă.

Ion Stancu

NOCTURNĂ

Corăbii de tăcere, pe valuri de eter,
Au prins ca să vâslească spre ţărmuri cunoscute.
In impietrirea mută, cad liniştit din cer,
Perdele ireale din negură ţesute.

Pândind cirezi sfioase de licurici cum ies,
Incremenit stă vântul, în lanuri de petunii.
Spre trestii, albe turme de lebede-şi dau ghes.
Târziu, ascult în noapte, viforniţele lunii.

S'aud bătăi de aripi, ca foşnetul de rochii.
Cad ţurţuri de lumină din înălţimi celeste.
Dar iată ,mâini plăpânde uşor mi-acopăr ochii
Şi susură o voce: — Hai, spune cine este?

Petre Vicşoreanu

POCĂINŢĂ...

Am fost un ateu, cu pocăinţi plăpânde,
Schimbasem din sânge cu'n duh necurat,
Răscolisem pământu-mi de patimi arzânde
Cu'n suflet prin rele, neastâmpărat nomad...

Mângâiam veşnicia acestor păcate
Cu trupu-mi bicisnic, în pofte uriaş,
Fluturam zvârcoliri de prin bezne uitate
Fericirea furată mă'nsoţea ca p'un paj.

Plimbările toate, le-ai vrăjit în Golgote
Ca urcându-le să smulgă'nfruntările mele,
Obosit şi plecat să-mi înjgheb triste note
Ca'ntr'un Iordan, să-mi lepăd păcatul în ele.

Ridicările mâinilor către ceruri şi stele
Minciuna zadarnic în jos le cerşea.

Tu, Doamne, cerut-ai spre tine, palmele mele,
Să-mi dărui talentul spre-a-l multiplica!...

Topor Vsevolod

ADORMI IUBITO...

Adormi iubito, cu visul ce pleapa-mi închide!
Ingerii nopţii cu ramuri de vişin s'or prinde în cale;
Iţi vor presăra pe pernă lacrimi de petale
Şi vor veghea din fundul candelei îngălbenite.

Adormi, iubito, cu toamna ce plânge afară!
Nu-i auzi glasul ce tremură'n noapte.
Inchide-ţi pleoapele şi-adormi fără şoapte...
Frunzişul şi vântul s'or pierde în neguri.

Adormi, iubito, cu toamna şi visul din geană!
Heruvimi în miresme îţi vor cerne cunună...
Te vor săruta licuricii şi raza de lună
Şi lacrima nopţii din cupa de aur!!

Adormi, iubito, cu vântul şi frunza din ramuri!
Ziua cenuşie a plecat de mână cu Furii...
Iar cântul nopţii l-au strâns în chitări trubadurii..
Adormi iubito cu Zâna din basme!!

STĂPÂNA DE GHIAŢĂ

pentru Lizica

Cu ochii de ceară tai drumuri prin ceaţă...
Frumoasă Domniţă din basme de fum!!
Clipirea ţi-e rece şi fruntea de scrum,
Stăpână de ghiaţă!

Nu vezi nemurirea ce tremură-afară?
Cununa de plângeri căzută'n altar?
O! stea căzătoare trimisă în dar,
Domniţă de ceară!

Sărută tăcerea şi pleapele 'nchise...
Aşterne zăpadă pe ochiul de mort.
Şi'n noapte ajută-mi durerea s'o port,
Fecioară din vise!

Trimite-mi iubirea prin ramura rece
Şi sânii de ghiaţă prin vântul hoinar...
Făptură de neguri, pustiu solitar,
Poveste ce trece!
Cu braţe de gânduri tai drumuri prin ceaţă...
Frumoasă domniţă din basme de fum!!
Iubirea ţi-e rece şi visul de scrum,
Stăpână de ghiaţă!!

Mihail Dor Cernavodeanu

SONET

Un muritor, în vremuri legendare,
Voind o treaptă-a gloriei să sue,
A'ncremenit în marmur de statue
A frumuseţii rară'ntruchipare.

Dar zeii mânaţi pe el, că nu e
Din rândul lor, l-au nimicit şi'n Mare.
Au aruncat statua-i sclipitoare,
Ca gloria nicicând să nu le-apuie.

Şi... Zeii mor. Cad templele'n ruină.
Şi altor zei s'au ridicat altare...
Dar din adâncuri, freamăt de lumină,

Crescu statua mai strălucitoare,
De cum a fost în prima ei splendoare,
Călcând peste ruini, mereu, senină.

PASTEL

Marea încrustează albe scoici în rochii
Şi loveşte leneş undeva o gleznă;
Ca un fum subţire, mistuit în beznă;
Stol de anemone mi-a 'noptat în ochi.

Tremură'n pupilă lacrimi de fântână...
Şi, rotund în palme, şolduri dragi alint;
Simt în creştet scoica lunii de argint
Şi pe umeri, spuma braţelor de zână

Şi mă simt deapururi cercuit de stele,
Cânt care porneşte'n arc stereotip.
Faun care-aruncă roşii asfodele,
Când o nimfă goală doarme în nisip.

B. Derna

MAMEI
(Sonet)

Vin sărbători... şi gânduri iar te chiamă
Privirea lor în depărtări te caută:
Te văd cu ochii plânşi şi 'ngândurată,
Când gându-ţi creionează chipul, mamă.

Micuţa mea, de ce îngândurată
Ţi-ascunzi tu, faţa tristă în năframă?
— E dus — îţi spui — şi'ncepe ca să geamă
O inimă de doruri sângerată.

Copilul drag, — să-l binecuvânteze,
Din depărtare gândul tău ţi-l strânge
Şi-apoi... cu el în gând începi a plânge.

Indurerato, plânsul să'nceteze..
De-acum, doar ochii mei să lăcrămeze.
— Să nu mai plângi..! — Ai plâns destul...
—Ajunge!...

Rodica N. Vâjială

POMUL DE CRACIUN...

In noaptea'n care s'a născut Iisus,
Impodobit cu multe jucării,
Un brad frumos — un pom pentru Crăciun
Se tot gătea, să placă la copii...

De cetina lui verde atârna
Bomboane şi smochine — biscuiţi,
Nuci învelite'n poleială şi —
Atâtea bunătăţi, vă'nchipuiţi!...

Şi'n noaptea'n care vin' cu Moş-Ajun
Să cânte la ferestri, colindători,
Un brad frumos, cu lumânări arzând
Simboliza 'nceput de sărbători...

Şi-afar'-atât de liniştit ningea
C'ai fi crezut că-i vis, nu adevăr,
De-ai fi văzut, în noaptea de Crăciun
Cum înflorise crengile de măr...!

O! noapte de Crăciun, cu vis de
Copil fără părinţi, pe drum rămas,
Când văd un brad cu amintiri gătit
De bucurie plâng, la ori ce pas...

IARNĂ

Fulgi de nea uşori şi reci
Norii cerne peste sat,
Alb e tot pe unde treci
Ca pudrat...

O târlie'n urma ei
Lasă două linii mici,
Pe spinări de căluşei
Cade bici...

Urlă lupii cei haini
Crivăţul de loc nu stă,
In coşar, doi boi blajini
Rumegă...

Ghizduri de fântână — sloi —
Varsă ţurţuri împrejur,
Pe deasupra un cioroi
Face tur...

Ninge 'ntr'una de trei nopţi
Fulgi uşori şi reci de nea,
O să fie — spune'n cărţi —
Iarnă grea...!

George Petrache

ECOU DE TOAMNĂ

Pe sub plopii unde ne-am iubit odată
Se coboară toamna: tristă, dezolată...
Parcul stă sub ceaţă — parcă meditează
Doar — flegmatic — vântul când şi când oftează...

Pe sub plopii unde ne-am iubit odată
Proletara toamnă trece ca o fată
Roasă de mizerii şi de sărăcie
Străbătând cărarea. — Unde? Cine ştie...

Pe sub plopii unde ne-am iubit odată
Aripa 'nserării cade 'ntunecată
Şi peste frunzişul care-i numai sânge,

Dem. Păsărescu

AMURG TELURIC

Unde ieri ţi-am spus poveşti albastre,
Cade frunza Toamnei peste gând;
Peste-arinii dragostelor noastre,
Nu mai urcă luna tremurând...

Mi-au furat ghiozdanul plin de stele,
Mi-am pierdut minteanul de oier;
Nu mai am din ce să-ţi fac mărgele,
Să le pun pe fruntea ta de cer...

Mi-am făcut palate din frunzare
Şi din visuri mi-am făcut mintean;
Nu mai sunt amurguri selenare,
Să-mi arunce'n mână câte-un ban...

Pălmuit de ramuri şi de ploaie,
Am rămas în Toamna mea desculţ.
Dar nu plâng: când cerul mi-e odaie,
Nu mai sunt bogaţi ca mine mulţi...

Vino azi, domniţă şi te-abate
Să mai mângâi umerii mei goi:
Ploile mi le-am luat în spate
Şi mi-e fruntea plină de noroi...

Mâine, dacă'n murgul toamnei mele,
S'or pleca genunchii mei în ploi;
Cu pământ eu n'am s'arunc în stele
Şi-o să-mi culc şi fruntea în noroi...

Iliodor Valea

Sufletul donquijotesc al Spaniei

de AUREL COSMOIU

Istoria este, înainte de orice, atitudine în fața existenței — a vieții și a morții, — atitudine de lașitate sau de eroism, de capitulări sau de cutezanțe, toate verificate în ciocnire cu cremenea necruțătoare a veacurilor. Istoria înfățișează singurul mod sincer — imposibil de falsificat — de a trăi și de a muri. Cu alte cuvinte, autenticitatea vieții este echivalentă cu istoria, nu cu fragmentele izolate ale indivizilor viețuitori.

Punte romană Asturia

Indivizii pot disimula substanța lor reală, impunându-se cu penaje de circumstanță, dar popoarele rămân goale, cu trupul și cu duhul lor, în bătaia luminilor istoriei. Nu există istorie fără sinceritate. *Nu se poate* să existe asemenea istorie.

Deaceea popoarele nu pot fi valabil judecate după viețile singulare ale unora, chiar dacă în ochii lor au licărit străfulgerări de geniu, ci aprecierile obiective asupra neamurilor se dau numai considerând viața deavalma, în toate dimensiunile ei, majore și minore, așa cum se rostogolește la neprevăzut, înălviile istoriei.

Istoria fiecărui popor poartă pe culmea sa adevărul cel mai de sus, pe care acela a izbutit să-l intuiască prin geniile sale și să-l integreze în sine, prin massele aderente. In acest sens, istoria degajează linia majoră a inteligenții fiecărui neam în parte. Ea e filosofie trăită, adică înțelepciune.

In istorie își vădesc popoarele forța lor spirituală și tot în perspectiva limpede a veacurilor se luminează mediocritatea lor sau își dau ieftina lor aramă pe față.

A creia istorie, însemnează a lua atitudine față de viață și față de moarte, aceste două țărmuri, între care existența își mână la vale apele ei molcome, adânci și nebănuit de misterioase. Cu fața la viață sau la moarte, iată dilema din care popoarele nu pot ieși pe altă cărare.

O! Dar câtă schimbare aduce în destinul unui popor atitudinea pe care el o adoptă față de țărmurile ineluctabile! Toate popoarele se amestecă în haotica rostogolire a fluviului istoric, dar puține rezistă în urgiile lui, până ce el își varsă gura limpede în undele sticloase ale oceanului. Iar, pentru a se învrednici să treacă prin această ultimă poartă, popoarele trebue să aibă un anumit simț de orientare între cei doi poli, în sensul valorilor reale și netrecătoare ale existenței. Nici cocorii nu pot ajunge la țintă, decât conduși de acel instinct cert de orientare, izvorît din lumina inimii lor. Cine nu are în sine lumină ca a cocorilor, nu poate trăi în eternitate.

Gândul mă duce la acea puzderie de popoare dintre Eufrat și Mediterana, de acum câteva mii de ani și la acea avalanșă de năvălitori asupra Europei; erau toate popoare care trăiau adânc viața simțurilor și așa, pârjolindu-se în spuza lumii, au pierdut definitiv îmbarcarea către nemurire. Fiindcă n'au găsit un sens înalt vieții lor comune, precum apele sunt înghițite de nisipuri, așa au dispărut acele aglomerări umane în noaptea neființei.

In esență, spre *a rămâne* în istorie un popor trebue să renunțe ironic la viață, spre a se arunca într'un elan superb către abisurile morții. Un neam numai atunci e sigur de nemurirea numelui său, când a priceput că drumul gloriei sale se întretae cu pragul amar al morții. A îngropa trupul tău în ogorul patriei, spre a te împărtăși urmașilor; a îngropa spiritul tău sub glie și a-l transforma într'un zeu al pământului și al neamului tău pentru totdeauna; a nu iubi viața ta mai presus de orice, a nu urî moartea pentru ea însăși sau de dragul înșelător al vieții, iată piscurile decât care nu pot exista altele mai înalte, dacă ne gândim la noima ființării noastre.

In măsura, în care aceste idei sunt limpezi în conștiința unui neam, numai întru atât acela se apropie de frontierele veșniciei.

■

Privită sub acest raport, națiunea spaniolă intră cu fală și cu neasemănată grandoare în arena istoriei, ocupând, se pare, locul cel mai ridicat în ierarhia neamurilor. Spania a fost totdeauna învrednicită cu această supremă conștiință, care-i asigură o glorie nepieritoare.

In căldura unui sânge latin, incendiat de arzătoare pasiuni arabe, s'au distilat, în retorta unui mediu cosmic pietros și trist, esențele cele mai pure a ceeace numim elemente specific umane — neliniște, idealism, vis, melancolie, onoare, iubire și moarte — clădind un suflet unic în istorie, vulcanic, delirant, aventuros și neînfricat.

Duhul acesta plutește ca un abur peste secolele istoriei, literaturii și artei iberice. Nici un popor nu a știut cândva să gândească, să se bată și să moară pentru lucruri atât de înalte, cum a știut totdeauna poporul spaniol. Deaceea umărul nici unei seminții a pământului nu a ridicat semnificația istoriei umane pe podișuri mai luminate, decât a făcut-o poporul latin din îndepărtatul apus al continentului nostru.

Sinteza tuturor acestor note morale o numim sufletul donquijotesc al Spaniei și o înscriem la cota cea mai ridicată pe scara realizărilor deapururi ale lumii. Nimic pământesc nu există mai sus. Dincolo de piscul acesta te părăsesc umbrele violete ale vieții și orbitoarele lumini ale morții te întâmpină.

Spiritul donquijotesc al Spaniei este un agent virulent, care răscolește necurmat în spuza vieții cotidiane a poporului, inundând ca un sânge imens compartimentele tuturor manifestărilor pur spirituale sau istorice. Glasul lui răsună în cadență protestatară. *Protestul permanent, neînspăimântat nici de tiranie și nici de ironie, protestul sângeros și eroic al idealului, tare și curat ca un diamant, împotriva mersului hilar, amestecat și murdar al vieții comune, iată modul lui de a acționa.* Revolta ferbintelui suflet spaniol, înflăcărat de dorul unei lumi ideale, mai curată, mai ordonată și mai de onoare, împotriva unei lumi care, aici pe pământ, oricum ar fi, rămâne totuși una scâlciată și grosolană, iată gloria de veacuri, care a zămislit din picăturile sângelui iberic vărsat, tot atâtea lacrimi lângă leagănul unei alte umanități, ce va să se nască odată.

Spania luptă mereu să așeze lumea pe noui temelii.

■

Pe două laturi poate fi urmărită această acțiune, în viața poporului spaniol: una pur spirituală și alta istorică.

De prima, se leagă numele celui mai mare om, care a răsărit, ca un alt soare, din coapsele Spaniei: Miguel de Cervantes. Geniul lui a izbucnit ca o lavă din străfunduri vulcanice, destupate odată la interval de milenii.

Precum odinioară Dumnezeu a plămădit, cu înaltă bucurie, făptura lui Adam, așa Cervantes a creat din nou sufletul omului, în al său Don Quijote, culegându-l din sine, din pulberea de aur a geniului spaniol, și din dezolanta, arida pustietate a ținuturilor de la Mancha.

Disprețuind modul comun de a trăi, de a cugeta și de a lucra, eroul lui Cervantes, suflet de copil candid și naiv, zâmbește iluminat către alte bănuite orizonturi. Il simțim pe Don Quijote cum se ridică din făptura cleioasă a fiecăruia din noi, îi simțim privirea îngerească ațintindu-ne, străpungându-ne și pierzându-se undeva, departe, în spatele nostru, pipăind acolo adâncul ființei noastre. Dar îl simțim mai ales cum ridică fruntea lui de lumină împotriva măcelurilor macabre, la care se dedă lumea, pentru stăpânirea unor vane mori de vânt. Lancea lui veche împunge mortal idealul abject al lumii actuale. El, insensibilul la ironia altora, servește azi cea mai cruntă ironie pe care o poate arunca cineva întâmplărilor acestui secol al nostru.

Un mare critic, apreciind opera literară a lui Shakespeare, îl desemnează ca pe cel mai mare creator al lumii, după Dumnezeu. Bănuim că ilustrul critic nu a reflectat, când a încercat această consacrare, la Don Quijote, așezând pe Shakespeare într'un loc cuvenit lui Miguel de Cervantes. In adevăr, ce depărtare de la oamenii pasionali, carnali, fataliști ori halucinați, această natură umană, așa cum e ea, cu tot ce are și divin și diabolic într'însa, — eroii shakespeareni, și până la infantilul, seninul, neturburatul Don Quijote! Intre Shakespeare și Cervantes persistă distanța dela natură la har. Shakespeare copiază și ilustrează genial natura. Cervantes încearcă să creeze după modul divin.

Confrați de-ai lui Don Quijote întâlnim numai în opera lui Dostoiewski, în persoana unui Alioșa Karamazof sau a prințului Muișkin, amândoi îngeri în trup.

Alături de aceste siluete angelice, aflăm la Dostoiewski un cortegiu întunecat de personagii malefice, privite ca veritabile sminteli ale naturii: Rogojin, Mitia și Ivan Karamazof, Smerdiacof. Toți aceștia stau ca niște antiteze, în fața purității celor dintâi. Prin alăturarea de tipuri umane contrastante, așezate în așa fel încât tipul să se poată privi în antitipul său, ca într'o oglindă, Dostoievski se așează între Cervantes și Shakespeare.

La Dostoiewski cele două categorii de făpturi umane, benigne și maligne, sunt realități definitive, ireductibile unele prin altele și ireconciliabile în sens absolut. Eroii lui Shakespeare au mult metal nobil în compoziția lor și stau oarecum sistematic într'un potolit contrast cu lumea mai grosolană dimprejur. Dar nici un vânt proaspăt de înoire nu suflă dintr'o lume în cealaltă. Mai mult chiar, cele mai limpezi figuri shakespeariene — ne referim la Ofelia, la Hamlet, la King Lear — nu reușesc, măcar în lăuntrul lor, să macine și să topească ultimele rădăcini ale răului.

Cu totul dimpotrivă, la Cervantes. Puritatea lui Don Quijote se arată a fi un principiu activ prin excelență. Lumina albă a nevinovății lui se revarsă, izbăvitoare, asupra făpturilor amorțite în impuritate. Pe umărul lui Don Quijote se sprijină și se salvează chiar făptura integral terestră, grosolană, lipsită de orice element nobil, a scutierului Sancho Pança. Semnificația acestui fapt este adâncă. Natura umană, după Cervantes, se dovedește a nu rămâne cândva iremediabil împietrită, în fața unor chemări mai înalte, către o altă ordine a existenței. Deaceea Cervantes depășește pe Shakespeare și pe Dostoiewski, realizând pe pământul Spaniei, o linie majoră în literatura universală.

■

Dar literatura și arta nu sunt comete rătăcitoare. Ele sunt esențe, ce se ridică dintr'un conglomerat istoric. Literatura și arta sunt răsunetul, în lumea spirituală, a faptelor istorice. Intre istoria unui popor și arta sa se țes legături organice neîntrerupte.

A căuta aceste legături în manifestările spaniole, însemnează a ilustra, cât nu se poate mai desăvârșit, principiul, prin fapte. Fervoarea religioasă a unui Filip II, cel dintâi monarh care a dat, încă în secolul XVI, un țel precis statului său, într'o vreme când alte popoare nu aveau nici o busolă nobilă, înflorește în colorile lui El Greco, ale cărui tablouri țipă de o sacră pasiune.

Fierbințile cruzimi ale marilor inchizitori, pe care azi îi considerăm numai din efectele groaznice ale acțiunii lor, ignorând adevărata lor sursă spirituală — conștiința absolută a purității, — răspund în eternitate prin Tereza de Avila și Inigo de Loyola, limpezi și adânci, prin viața și prin sensul lor, ca însuși adevărul.

Răzvrătirea lui Unamuno, legându-se indestructibil pe un plan ridicat cu aceea, înaltă, a lui Cervantes, ies la largul lor în istorie, prin acțiunea conquistadorilor, dar în deosebi prin sfânta călătorie a lui Cristofor Columb, fiul adoptiv al Spaniei. Despre celebrul navigator școlarii au învățat totdeauna că a pornit către soare-apune spre a atinge, pe altă cale, India. Documentele vremii însă ne vorbesc despre un alt Cristofor Columb, mai subtil și mai discret, în a cărui minte cerescul Paradis însuși înflorea în colorile Indiei. Columb apare astfel ca singurul om, care a căutat cu corabia spațiul geografic al raiului. Și nu ne pare o simplă întâmplare că nobilul ambasador al întregei umanități este fratele naivului cavaler Don Quijote și că amândoi s'au născut din sângele latin și din sufletul Spaniei.

Toate aceste mișcări istorice și spirituale, care au făcut ca Spania să se bucure azi de atributele celei mai adevărate istorii și celei mai autentice spiritualități, s'au putut produce și se repetă și astăzi, numai fiindcă pot să se hrănească din substanța, creatoare de valori, a unui singur sentiment, care determină nota fundamentală în structura sufletului iberic: *sentimentul tragic al existenței umane.* Spania de totdeauna a plâns și s'a rugat, a iubit, a râs și a murit, a călătorit, a gândit și a luptat, instigată de această unică obsesie. In viitor, Spania va plânge, va lupta și va muri, purtând în ochi flacăra aceleiași neclintite credințe. Până și războiul din urmă, care s'a purtat peste câmpiile Iberiei, nu e decât cântul recent, nu însă cel din urmă, — cântul purificării de rugina secolului pozitivist — din lunga epopee a duhului spaniol. Spania s'a verificat pe sine iarăși în istorie, regăsindu-se pe aceeași linie de tradiție multiseculară: în căutarea unei formule concrete, care să închidă în ea, precum scoica mărgăritarul cel mai rar, substanța fluidă a omului autentic.

Spaniei i-au răsărit azi în inimă luceferi noi. Ea salvează azi blazonul tuturor neamurilor, în fața eternității. Iar dacă istoria Spaniei curge ca un imens fluviu de sânge, nu trebue să uităm că numai sângele poate da chezășie tare pentru nemuritoarele înfăptuiri ale lumii.

După sângele lui Cristos, sângele istoriei spaniole e licoarea cea mai nobilă ce s'a vărsat vreodată din inima oamenilor.

Dostoievski și Biblia

de VLADIMIR DOGARU

Intâiul contact mai puternic cu divinitatea, Dostoievski pare a-l fi avut în dimineața grozavă de 21 Decembrie 1849. Se cunosc imprejurările. Un nucleu de studenți revoluționari hotărăsc — într'o ședință rămasă de pomină — curmarea regimului patronat de Nicolae I. Complotul e însă descoperit și membrii lui — printre care și Dostoievski — sunt arestați și depuși la fortăreața Petru și Pavel din Petersburg.

Timp de aproape un an, inculpații îndurară cele mai aspre chinuri. In cele din urmă, procesul e judecat, iar acuzații, în număr de nouă, condamnați la moarte. Execuția trebuia să aibe loc în piață, în fața unui cât mai mare număr de privitori. Țarul era mai decis ca oricând să nu fie îndurător, pentru a dovedi adversarilor că știe să primească lupta. Se interesă personal de îndeplinirea măsurilor. Fură scoase trupele din cazărmi și așezate într'un imens careu. Pe de lături, lume din toate clasele. In mijloc, o estradă albă, de lemn, pe care se ridica eșafodul. Totul era minuțios aranjat. Peste noapte căzuse zăpadă, dând pregătirilor un aer și mai înfiorător. La ora șase punct furgoanele aduc pe condamnați. Sunt dați jos, rând pe rând, și îmbrăcați în halate albe. Li se citește sentința, apoi li se oferă crucea. După mulți ani — oare câți au trecut de când era copil? — Dostoievski se închină și o sărută. Prezența preotului îl turbură însă. Pentru ce a venit? Pentru a se ruga, pentru a cere iertarea păcatelor? Dar el nu e vinovat. Știe bine că nu e. Atunci?... Stăpânit de revolta momentului, Dostoievski făcu ceeace altădată n'ar mai fi făcut: refuză sfânta împărtășanie!

Am amintit acest episod, fiindcă este ultimul act de necredință din viața unui scriitor care a devenit apoi extrem de credincios. Transformarea își are începutul în chiar sus citata dimineață. Intr'adevăr, două minute mai târziu, în clipa în care condamnații trebuiau să fie executați, un sol al țarului îi vesti că pedeapsa le-a fost transformată în muncă silnică. Dostoievski rămâne ca trăsnit. Bucuria nu-și mai are margini. Zece ani de temniță — atâta îi reveneau lui — comparați cu întâia sentință, care e anulată, nu mai înseamnă nimic. Să știi că mori, să aștepți secundă cu secundă lovitura călăului, să-ți iei adio dela toate, să regreți că n'ai prețuit cum trebue viața și apoi să fii iertat dintr'odată, e un act, a cărei putere de revelație întrece o mie de predici. Dostoievski nu va uita niciodată întâmplarea aceasta. Va considera-o totdeauna ca pe cel mai fericit moment al existenței sale.

Pentru înțelegerea personalității scriitorului, întâmplarea de care vorbim are o importanță colosală. Ea i-a dat prilejul să creadă. Până la sfârșitul vieții sale, Dostoievski nu-l va mai părăsi pe Dumnezeu. In închisoare, în viață, oriunde și oricând, el va fi mereu alături de El.

Cum era și de așteptat, după întâmplarea din dimineața de 21 Decembrie 1849, Dostoievski se îndreptă setos spre Biblie. O ceruse fratelui său încă de când era în fortăreața Petru și Pavel. Nu știm dacă i-a dat-o. Probabil că nu, întrucât volumul pe care l-a avut în Siberia și de care nu s'a despărțit până la moarte, i-a fost dăruit de femeia unui revoluționar — el însuș condamnat — în timpul popasului pe care l-au făcut la Tobolsk. Scena e povestită în Jurnalul unui scriitor. Mai erau câteva minute până la plecare. Din mulțime se desprind două femei, îmbrăcate în doliu. Una îi oferă Evanghelia. Dostoievski o primește, ascunzând-o de privirile jandarmilor. Zece ani de zile a cetit-o. Era singura lectură admisă de regimul închisorilor. Nimeni n'a aprofundat-o ca el. Umilit de fiece clipă, fără putința de a se destăinui cuiva, departe de lume, mâncând și dormind printre ucigașii de rând, Dostoievski nu cunoscu altă mângâiere decât Biblia. Deseori, noaptea, crizele de epilepsie îl zvârleau jos din pat. Trebuia să fie ținut de vreun ocnaș mai milos, pentru a nu-și zdrobi fața de podele. Era o suferință de neînchipuit pentru el. Bolnav și desamăgit, Dostoievski se cufundă în citit. Nu îngă în lectura a cine știe căror cărți. Hrana lui spirituală fu numai Biblia. Toate operele sale vor conține o rază din reflexul acestei îndelungate meditații. „Profesiunea mea de credință — va scri el după eliberare — e foarte simplă: să crezi că nu e nimic mai frumos, nimic mai profund, nimic mai adevărat și mai perfect decât Cristos, — iată religia religiilor. Nu numai că în afară de Cristos nu se mai află nimic, dar nici nu văd cum ar putea altceva să mai fie. Dacă mi s'ar demonstra că Iisus e în afara adevărului și dacă această demonstrare ar fi de nerăsturnat, eu aș prefera să fiu totuși cu Iisus și nu cu adevărul". Concluzie izvorîtă mai mult din inimă decât din minte. I-au trebuit însă mii de verificări ca să ajungă la ea. Iată cum s'a întâmplat:

Alături de Biblie, în închisoare, Dostoievski mai avu și alt tovarăș: poporul. Rusia întreagă se afla acolo. Porniți să civilizeze cu biciul, țarii deportau pe toți cei ce nu li se supuneau. Se găsiau reprezentanți din toate clasele sociale: mujici, polcovnici, studenți, militari rebeli, călugări reformatori și tot felul de criminali, care mai de care mai sadici și mai înfiorători. Oricât ar fi fost de răi, acești oameni aveau totuși o calitate: erau sinceri. Din sinceritatea lor Dostoievski învață mult. Unii își uciseseră propriii lor părinți, de care acum își aduceau aminte cu pietate, alții își omorîseră copiii, ceeace nu-i împiedica să adore pe cei ce se născteau în închisoare, alții asasinaseră pentru bani, alții pentru glorie, fiecare înfăptuise câte o crimă. Dostoievski încercă să devie intimul lor și reuși. Un simțământ ascuns îl făcea să-i cerceteze cu de-amănuntul. Prevăzuse rezultatele încă din seara sentinței. „Dragul meu — scria el fratelui său — am fost pedepsiți cu zece ani de închisoare. Ne vor expedia mâine sau poimâine. Nu sunt deloc abătut și nu mi-am pierdut curajul. Viața e pretutindeni viață, fiindcă ea e 'n noi și nu în lumea care ne înconjoară. Vor fi și acolo oameni și a rămâne om printre ei, orî care ar fi împrejurările, fără să te schimbi și fără să tremuri — e să îndeplinești cea mai înaltă condiție a vieții. Ideea aceasta mi-a intrat în carne, în sânge..." Iată-l dar pe Dostoievski hotărît să rămână om printre oameni. Nici nu-i cunoscuse bine pe ocnași și i-a și declarat „oameni".

Expresia are alt sens decât cel obișnuit.

„Omul" la care se referă aci Dostoievski nu este cel către care tind romanele sale. El e punct de plecare, dar nu în crearea eroilor preferați (Alioșa—Zosima—Muiskin), și nici în a celor ajunși (Ivan—Kirilov—Rogojin) ci în cunoașterea firii umane. Nicăeri n'a voit Dostoievski să-l surprindă pe om decât în crimă. Actul uciderii e pentru el prilej de studiu. Cel care omoară, încetează de a mai ființa normal din chiar clipa comiterii. Ridicarea vieții aproapelui e o faptă atât de dezechilibrantă, încât nimeni nu-i rezistă mintal.

Majoritatea operelor sale datează — ca germen — din acest timp. Acum concepe el pe Raskolnicov și tot acum urzește și multe din romanele sale viitoare. Efectiv, scrie doar Amintiri din Casa Morților, care apar în 1861. Faptul că în închisoare n'a lucrat, ci a adunat numai material, dovedește că Dostoievski era un scriitor care aștepta ca subiectele să isbucnească singure. Profund realist, el nu putea utiliza prima impresie.

Frații Karamazov — cel mai bun roman al său — pe care îl publică abia în ajunul morții, pare a-l fi chinuit toată viața. Ideile de acolo au fost revăzute mintal de mii de ori, iar sentimentele eroilor, verificate pe teren. Orice fapt, fie cât de mic, îl interesa în de-aproape.

Când întreprindea câte o călătorie, atenția lui Dostoievski se oprea nu asupra peisagiului — natura nu l-a atras mai niciodată — ci asupra oamenilor. Nici măcar monumentele ori operele de artă nu-l fermecau în măsura în care-l fermecau oamenii. Un condamnat la moarte era mai demn de văzut decât cine știe câte statui, fiindcă în el se petrecea un proces psihologic cu a cărui valoare ontologică nu avea când să se mai întâlnească. Inlocuia o reprezentație de gală cu o noapte de ruletă și prefera să discute cu borfașii celor mai întunecate cartiere. Iubea pe cei plini de păcate și nu-l atrăgeau decât oamenii porniți spre decădere. Vroia să vadă iadul, pentru a-și da seama de rai. Ar fi găsit și în societate exemple destule, dar n'ar fi ajuns niciodată la conclusiile la care a ajuns în închisoare. Trăind aproape de ei, studiindu-i zi de zi, Dostoievski descoperi că ucigașii, fie ei chiar și cei mai înfiorători, nu sunt pierduți pentru vecie. O rază de lumină tot mai licăre în sufletul lor. Păcătuim când îi urîm și greșim când îi denumim drojdia societății. Departe de a fi bestii, ei sunt tot atât de puri, cum suntem și noi. Părerea lui Dostoievski era nu numai a unuia ce reușise să se identifice cu poporul — cei de jos au milă pentru criminali, fiindcă soscot că oricând pot cădea în greșala lor — ci și a omului care citise și răscitise Biblia, lăsându-se pătruns de învățăturile lui Crist. Biblia și închisoarea, — iată cele două lucruri de pe urma cărora Dostoievski profită enorm.

Nu prea ne închipuim ce-ar fi ajuns fără ele. Probabil altfel de scriitor, fiindcă de scris tot ar fi scris. L-ar mai fi creat pe Raskolnikov? Dar pe Alioșa ori prințul Muiskin? Greu de răspuns, fiindcă dacă pe Raskolnikov l-ar fi întâlnit și în afara închisorii, pe Alioșa nu-l putea găsi decât în Biblie. El e încarnarea omului creștin, pentru plăsmuirea căruia Dostoievski s'a străduit toată viața. A murit fără să-l termine. Partea a doua a Fraților Karamazov avea să fie adevărata temelie a lumii visate de el. N'a dat-o, văduvind literatura universală de cea mai măreață podoabă.

Pentru Dostoievski, Biblia a fost deci un rezervoriu miraculos, de unde i-au venit puteri imense. Orice act al vieții sale era considerat ca strâns legat de ea. Inainte de a începe ceva, avea obiceiul s'o deschidă la întâmplare și să interpreteze primele rânduri ce-i cădeau sub ochi. Așa făcu în ziua morții. Era bolnav numai de vreo săptămână. Hemoragia care-l lovise, nu se mai oprea.

„Citește-mi aici" — spuse el soției. Ana citi: „Eu trebue să fiu botezat de tine și nu Tu de mine. Ci Iisus răspunse: nu Mă reține în ceasul acesta..." Bolnavul surîse, murmurând printre buze: „—Înțelegi tu? „Nu mă reține"! Asta înseamnă că voi muri".

Apoi ceru să vie preotul, să-l împărtășească. Ce radicală transformare! La 21 Decembrie 1849 refuzase lucrul acesta. Azi îl dorește cu insistență! „Aveți încredere în Dumnezeu și nu vă îndoiți niciodată de mila Lui" — șopti el către copii.

„Vă iubesc mult, dar iubirea mea nu e nimic pe lângă dragostea Domnului". Ana Grigorievna, care notează cele de mai sus, povestește că, în clipa în care se simți părăsit de puteri, Dostoievski întinse Biblia fiului său mai mare. Era vechiul său volum, dăruit la Tobolsk, purtat în închisoare, pe care acum îl transmitea ca pe un scump talisman.

Cartea care-l mângâiase de-alungul vieții și din filele căreia crease o lume nouă. Fără ea Dostoievski n'ar fi făcut poate nimic.

FUGA

Cad tulpane, frunți îmbracă,
zări florite, cărți, podgorii.
Răsturnată 'n cer pe-o cracă
luna-i geană de prigorii.

Clatină de sus cădelniți
florile, surorile.
A căzut lumina 'n meliți
i-a furat viorile.

Uli de besnă, nevăstuici,
tâlhărește fug codane.
Le-a scăldat noroiu 'n țuici
în căruțe și rădvane.

Toarcă-se, desfacă-se
ghemul dragostilor pline.
S'a 'mplinit veleatu 'n șase.
Chiot, roiuri de albine.

La căruța mirelui
telegarii soarelui.
Colăcerii, rândunici
cu prescură de aglici.

Șoarecii, năpârcile
ziua n'o mai prind în văi.
S'au pornit răstoacele
să ridice din călcâi.

„Prinde visul alb ca smaltul,
prinde-l răzimat în șea.
Spânzură-mi-l cu căpăstrul
fruntea când i-o săruta.

„Mostiște cât vezi cu ochii;
șerpi cât un protap de groși,
cadă 'n a mocirlei rochii
murgul cu zăbalii roși".

Și cu mierle vântul sue
carul cu beteală 'n fețe.
Vorba ei: miez de gutue
cântul ei: vin de cireșe.

Când se scoală 'n jilțu-i luna
fruntea-și spală 'n nestemate.
Fuga visului într'una
o hulesc guri blestemate.

CONST. ENE

Intrarea mânăstirii Los Batuecas (Spania)

o nuvelă de Filip Dinculescu:

Domnul „EL"

Când intră factorul pe poartă, coana Fimiţa îngălbeni...

De trei nopţi nu poate dormi ca lumea şi se părpăleşte ca prinsă de friguri din cauza viselor. Eri, toată ziua i s'a bătut ochiul stâng, iar astăzi îi plesnise sticla de lampă în mână. Şi să nu crezi în semne !...

Citi telegrama de câteva ori şi nu-i venea să creadă ochilor : „Veniţi imediat neînţelegere gravă". Mircea.

Destul de clar : Mircea, gineri-său, o chema pe dumneaei şi pe conul Fănică la Focşani, să aplaneze probabil vreo neînţelegere ivită în casă.

Peste două ore coana Fimiţa era în tren. Domnul Fănică a rămas să păzească cu străşnicie casa, mai ales că în ultimul timp i-au încercat hoţii pentru a doua oară. In plus, dumneaei era mai bărbat, cu o energie nebănuită când cerea situaţia. Când a măritat fata, conul Fănică a fost pus în faţa unui fapt ca şi împlinit, neavând altceva de făcut decât să aprobe .

— Bine Fimo, dacă zici tu, aşa să fie...

Dumnealui, deşi avocat cu vază în târg, şi politician de marcă, în faţa celor patru clase profesionale ale coanei Fimiţa, se supunea.

La miezul nopţii ajunse în Focşani. Acasă, luminile stinse şi tăcere peste tot. Coana Fimiţa îşi făcu dintr'un început o cruce şi mulţumi lui Dumnezeu :

— Bine că măcar n'a luat casa foc !!...

●

După ce îşi luase diploma la Charlottenburg, inginerul Mircea Dafinescu, se stabilise în Focşani, oraşul său natal, pentru a administra moşia şi numeroasele acareturi, ca unic moştenitor după moartea părinţilor. S'a desbrăcat din primele clipe de convenţionalismul pedant al unui îndelung contact cu străinătatea şi se aşeză vârtos pe treabă, făcând aproape zilnic curse obositoare cu maşina la moşia care se afla la zeci de kilometri de Focşani, astfel ca să-i rămână timp şi pentru primăria oraşului, al cărei inginer era. Alergătura nu-l speria, necunoscând oboseala, ca unul la care munca devenise o structură logică.

Pe Liliana Dumitrescu a cunoscut-o la Ocnele Mari. Ea era opusul său ca temperament şi gusturi : pasivă, visătoare şi înclinată mult spre abstract. El : practic, dinamic şi voluţional. In ciuda acestui contrast, erau amândoi fericiţi, simţindu-se apropiaţi prin complectări şi renunţări reciproce.

Unica neputrivire, — marcată tandru şi cu multe concesii de altfel — erau predilecţiile. Ea, literată şi emotivă, iar el cu aversiune pentru tot ce este lirism şi echivoc.

— Ly dragă, ne-a văzut Dumnezeu anul acesta cu Odobeşti : via este supraîncărcată. Sau : am luat o lucrare nouă în antrepriză, care o să-mi aducă cel puţin o jumătate de milion. Sau : Acţiunile dela „Minierul" au fost cotate dublu la bursă, etc...

La început, cifrele au încântat-o pe Liliana, măgulindu-i vanitatea de femeie. Mai apoi, dansul lor, din promiţător şi fantastic, s'a schimbat în repulsie, obligând-o să-şi înăbuşe ermetic fantezia...

L-a cunoscut mai bine. De cum îl vedea, îi ghicea gândurile, intuindu-i anticipat, cu corectitudinea unui seismograf, preocupările, planurile sau concluziile. De multe ori rămânea ore întregi absentă, răspunzând mecanic câte un „da" sau „nu" şi simţind pe zi ce trece un *a fi* distant între ei, care îi separa şi îi înstrăina sufleteşte.

Totuşi, Liliana îl iubea mult pe Mircea, considerându-l drept copil bătrân şi se gândea mereu la conciliceri afective. Incercase de câteva ori să-l apropie prin cărţi. Se sustrăsese lecturii cu abilitate îndărătnică, amânând pentru „săptămâna viitoare", săptămână care se prelungea spre infinit ca un calcul integral... La cinematograf mergea, fiindcă voia ea, altfel ar fi rămas să doarmă.

A încercat să-i povestească rezumativ câteva romane reuşite. Il prindea cu gândul aiurea sau o ruga să-i repete scene triviale şi fără însemnătate. Până când, într'o seară, au pornit neînţelegerile făţişe, care trebuiau să aducă vrajba în casă.

Erau în pat cu lumina stinsă. Liliana privea luna şi zâmbea abstract unui gând. Mircea se svârcolea între perne fără să-l prindă somnul. Renunţă. Aruncă o întrebare ca să umple un gol :

— Ly dragă, am auzit că a apărut un roman pornograf, care totuşi face senzaţie, „Amantul Doamnei...

— „Amantul Doamnei Chatterley" de Lawrence, îl ajută Liliana.

— Exact. Se frecă la ochi şi căscă deslânat. Tu l-ai citit ?

— Da, îl avem în bibliotecă.

— Ce zici tu, face să-mi pierd... Pardon ! Vreau să spun: face să-mi ocup timpul cu el?

Liliana înţelese intenţia mascată prin scuză. Ii răspunse cu ironie temperată :

—Atâta timp cât ai o altă noţiune a valorilor, părerea mea ar risca o nepotrivire. Totuşi, dacă eşti curios, te pot informa în câteva cuvinte.

Dupăce termină de povestit, Liliana reflectă intenţionat cu înţelesuri.

— Vezi cât de complexă este în sine problema sexuală ? Este o entitate deloc neurotică şi refractară pedagogiei...

Pendula bătu de două ori, acoperind sonor un alt căscat..

—Cu toate acestea, se forţă Mircea tărăgănat, nu pot înţelege care este aportul cărţii acesteia. Concluzia, învăţământul moral ? Timp pierdut pentru voluptatea unor trivialităţi, maculatură, — înţelegi tu ?

— Bine, bine dar sub raportul concepţiei, Lawrence şi-a propus un **adevăr**, încercă ea să-l atâţe, abstract.

— Deloc ! rezistă Mircea, în timp ce-i întorcea spatele. Este o reeditare inutilă a **actului** pe care îl cunoaştem cu toţii, e un adevăr... carnal dacă vrei, lipsit de inteligenţă.

Dându-şi seama de disproporţia luptei, sau poate plictisit, Mircea renunţă la discuţia în contradictoriu, căutând o apropiere împăciuitoare :

— Ei, să lăsăm acum, pentrucă văd eu că nu mă cam pricep la d'alde astea. Mâine te iau cu maşina la ţară, pentrucă puţin aer nu strică...

Zorile au găsit-o pe Liliana fără somn, cu faţa în sus, privind fix un punct din tavanul camerei...

●

In zilele următoare s'au evitat discuţiile care ar fi putut aminti „disputa de principii". Liliana, indiferentă şi mai visătoare, îşi făcea mereu de lucru, sau se retrăgea în birou, de unde ieşea cât mai rar. Mircea a bănuit golul şi dacă nu o provoca, o făcea din plictiseală şi lipsă de curiozitate. Fiind sigur de dragostea soţiei, arunca totul pe seama unui capriciu trecător.

Intr'o după amiază, când era gata să plece. Mircea se întoarse din uşă. Uitase servieta. Pentrucă Liliana se culca peste zi de obiceiu în birou, intră fără sgomot, împingând prudent uşa capitonată. Ea era cufundată într'un vraf de hârtii. Când îl observă, Mircea era lângă birou.

— Ce faci dragă, credeam că dormi ?

Surprinsă, în timp ce ascundea în dezordine hârtiile în sertar, îi răspunse, şicanându-l imprudent :

— Nimic... Sau scrisori de dragoste, dacă vrei... Şi se închise în dormitor, fluturând pe buze un început de ironie.

Părăsi casa nemulţumit şi contrariat de atâta „maimuţăreală femenină". Pentrucă, dacă admitea în principiu unele curiozităţi ale soţiei, era refractar până la neînţelegere şi-şi regreta slăbiciunea când se credea în situaţii ridicole.

...Pentruce în definitiv, îi veni în minte pe drum, să procedeze ea atât de copilăreşte ? A fost pur şi simplu caraghioasă... Ce ? Era mare lucru să-i arate şi lui sau să-i mărturisească ce făcea în momentul acela ?! Dar dacă ?.. Şirul gândurilor oscilă dureros spre o presimţire, apoi se pierdu...

— Să trăiţi, boierule! Cu vanilie vreţi, sau?...

Se oprise, fără să-şi dea seama, lângă un vânzător ambulant de îngheţată. Porni înciudat. Diseară când va şti totul, vor face haz împreună de bănuielile lui. Se uită la ceas şi grăbi pasul.

Pe drum îşi căută un gând. Zâmbi...

— Vasăzică, diseară voi afla totul. Dar dacă îmi va ascunde din nou !...

Şi-aduse aminte că citise undeva că unul din procedeele simple şi ingenioase ale femeii în a deruta bărbatul atunci când îl înşeală, este de a mărturisi **adevărul** sub forma unei glume ocazionale.

— ...Scrisori de dragoste ?!... Scrisori ?... Cum adică ?... Dar nu, nu se poate ca Liliana, Ly a lui, care nu vede cu zilele oraşul... Prostii !... Şi el, ce guguman ! Râse singur ca de o autopăcăleală...

Seara întârzie la un aperitiv. Pe Liliana o găsi culcată. Se duse în birou să lucreze. Când era preocupat, obişnuia să-şi frece picioarele de covor. La un moment dat îndoi blana de sub birou. Intinse picioarele în altă parte, evitând mecanic vechea direcţie. După un timp, picioarele întâlniră din nou obstacolul... Se plecă stânjenit să facă ordine. Ochii îi căzură pe ceva alb, vârît pe jumătate sub birou. Era o bucată de hârtie de mărimea unei cărţi de vizită, ruptă la întâmplare. O ridică şi citi cu spaimă reţinută : „EL", — scris mare şi caligrafic de mâna Lilianei. Ii sări în ochi ca certitudinea unui păcat... Sub „EL", pe marginea de jos a hârtiei, se înşirau părţile de sus ale unor cuvinte indescifrabile din cauza zigzagului rupturii.

Se aplecă brusc—aproape căzu de pe scaun — şi cu veilleuza în mână, lumină sub birou şi de jur împrejur. Era sigur că găseşte restul... Răscoli sertarele, care erau toate deschise, — altfel le-ar fi spart — dar nu găsi nimic...

Dupăce privi îndelung, sălbatec şi înstrăinat, colţul de hârtie, îşi prinse capul în mâini, frânt şi vlăguit...

...Aveam dreptate să bănuiesc, îi strigă răscolitor o frântură de gând. Ţi'nchipui, astăzi a jucat curat teatru.. şi eu ca un îmbrobodit !... El... El... Cine o fi ?... Nici n'a avut măcar curajul să-l numească. Ce ipocrită ! Sau poate discreţia îi dă nuanţe seducătoare sentimentului, îl face mai tulburător, mai plin de aşteptări..

Incercă lacom să descifreze rupturile de cuvinte, dar erau mai puţin decât jumătăţile din partea superioară a cuvintelor, astfel că-i fu imposibil să deducă o singură literă. I se împăenjiniră ochii. Gândurile îi alunecau confuz şi necontrolat ca într'un ospiciu...

Uitase veilleuza jos. I se păru că din locul acela, de sub pardoseală, s'aprinde un foc, care se măreşte treptat şi ia proporţii de infinit... Il dogoreşte, îl arde, îi preface în nimic speranţele, dragostea, trecutul, tot ce are... Flacăra se schimbă în limbi de foc de culoarea sângelui, care se împletesc, se îndoaie, până iau o formă definitivă... Da, acum vede... nişte litere roşii ca două limbi ascuţite de şarpe : El... Ridică piciorul, dar se ridică înainte de a lovi...

Şi-aduse aminte că ea era aproape, numai o uşă îl despărţea de dormitor. Vru să se repeadă într'acolo, dar era ceva mai presus de puterile lui care-i paraliza voinţa şi-i împiedica picioarele... O presimţire se furişase promiţătoare din adâncuri ca o iscoadă cu gânduri noi. Iluzia vreunei erori ? Trebuie să mai rămână în locul acesta — cât ? —, între aceşti patru pereţi care văzuseră taina, ştiau secretul, se îngroziseră poate ca şi el... Sau nu era ceva nou decât pentru el ? Desigur, ştia toată casa : servitorii, canarul, tablourile, tot şi toţi... Toţi erau complici amuţiţi sfidător în faţa lui, — a străinului, a mosafirului trecător, neprevăzător şi orb !.. Ii venea să strige, să plângă, să se roage, să facă ceva, dar să nu mai stea locului... Poate va afla atunci... **Adevărul** n'a fugit, e pe aproape. Nu era singur, era înconjurat de lucruri vii... Tot ce este în camera asta simte — ca şi el ? — înţelege, îl poate **întărâta** sau **linişti**.. Ie dorea deopotrivă pe amândouă, dar numai să se întâmple odată **ceva**... Trebue, trebue să afle, altfel nu se poate... Cu capul, cu simţurile, va şti odată. Se vor înduioşa până la sfârşit de el. Cine ?... Nici el nu ştia...

Deasupra divanului era un bust al Lilianei, din săptămâna imediat după nuntă. Avea un trandafir roşu, aşezat cochet într'o buclă a părului. Se apropie hipnotic de tablou şi de trecut. Ce timpuri ! Fără griji, fără presimţiri.. Trandafirul... Părul ei negru !... Şi-aduce aminte... Erau la Sinaia. Plecaseră la fotograf (în fiecare zi se fotografiau) şi ea a rupt un trandafir din parc. Dupăce l-a prins în păr, observă că s'a înţepat la deget. O picătură de sânge răbufni caldă... Ea a vrut s'o şteargă cu batista, dar el, tandru şi transportat ca într'o rugăciune, şi-a lipit buzele de degetul însângerat şi a sorbit sângele imbrobonat pe pielea caldă.. Trebuiau să fie şi fraţi de cruce în afară de înfrăţirea în destin... Şi-au prins mâinile şi s'au privit în ochi mult timp. Ce ochi avea ! Ah ! privirea aceia fluidică şi descompusă în atomi de plăcere !... Glasul i-a gungurit zefiric, ca o rugăciune, acolo între brazii Peleşului, — cuvinte dragi, dragostea lor...

Toată fiinţa lui sburase acum iarăşi spre ea. Se dase ei imaterial, acolo în dormitor. Voia să îngenunche lângă ea, s'o roage să nu-l mai chinue, să-i spună că a fost o farsă, l-a încercat... Voia, dar... ochii îi căzură pe birou : „EL", scris cu foc şi înveninat cu otrava nesiguranţei. Ceva categoric şi iremediabil ca acele cuvinte de pe poarta infernului. Sperjurul îi apăru în toată măreţia lui sinistră...

Eşi din birou şi-l încuie. Nu trebuia să intre nimeni acolo, unde are totul : **norocul sau moartea**. Dece ?...

Se trezi în stradă. Plecă aiurea, fără scop. Işi petrecu noaptea prin localuri, suspectând vecinii de masă, chelnerii şi pe orice întâlnit. Se aştepta să vină cineva şi să-i mărturisească violent şi fără ocoluri : — Eu sunt „EL".

Neamţul acela bine hrănit, dece l-a privit atât de stăruitor când a plecat din berărie ? I s'a părut chiar că a mormăit ceva. EL ?... Ii fu scârbă...

Dimineaţa fu primul care intră la Poştă. A rupt cinci imprimate până să se hotărască. A dat telegrama. Voia să vină ei, părinţii ei, să le spună tot, fără să-i cruţe, să le strige în suflet că au încercat să-şi bată joc de el cu toţii, — dar n'au putut pentrucă acum **ştie tot**... Şi ea, Liliana, are să fie surprinsă, sugrumată şi înjosită de oroarea celor descoperite. Le va arunca în faţă şi ei şi lor, petecul de hârtie, care va avea efectul unei bombe, — al neprevăzutului... Până atunci nu se va duce acasă, să n'aibă timp să bănuiască. Poate i-ar fura hârtia, sau... Cine ştie ? !... Procedeul îl mulţumi şi-l linişti aparent. Când intră la Primărie, era lipsit de gânduri şi distrat...

Pentru a doua zi avea de distrus un pod. Deschise o carte de specialitate şi citi :

„Adâncimea la care se introduce sub apă încărcătura, să fie cel puţin egală cu depărtarea dela încărcătură la cel mai depărtat pilot. Fie L coeficientul de rezistenţă al mediului în care trebue să acţioneze"...

— Cum, L ? Adică **el**. **L** se citeşte **el**. Vasăzică...

...Din raportul de mai sus reiese că L=X. Inlocuind în relaţie pe L cu X, vom afla factorul necunoscut...".

Trânti cartea şi se sculă să plece... Se răsgândi însă şi se aşeză din nou. Fleacuri ! Un oarecare calcul matematic, unde am întâlnit un simbol care se citeşte **el**... Işi încreţi fruntea şi citi mai departe hotărît :

„Astfel, prin următoarea simplificare, va fi uşor să-l aflăm pe P...

— Pe P ? Avu impresia că ecuaţia îi relatează în mod abstract **adevărul**. Se trezi făcând involuntar următoarea combinaţie : L este „EL"... Nu se citeşte **el** ? Hm !... Mai departe : Fiind egal cu X, înseamnă că „EL" este încă un necunoscut. Dar cine este X ? Este egal cu P ; deci X şi P ar putea reprezenta una şi aceiaşi persoană,adică „EL"...

Broboane mari de transpiraţie îi scăldau fruntea. Deşi îşi dădea seama de absurdul deducţiilor, o curiozitate nestăpânită îl aţâţa mai departe. Continuă încăpăţânat : — Cine este P ? Un simbol deocamdată...

Intră cineva.

— Domnule inginer, aveţi o scrisoare dela domnul procuror Păsculescu. Şi uşierul îi puse pe masă un plic.

Işi înnoi gândul :

— Păsculescu ? Ei, da, prietenul lui cel mai bun. Procuror... P... P este egal cu X.. adică.. Işi aruncă ochii în josul foii :

„...deci adevăratul raport P/X este..." Nu înţelese nimic. Reciti de câteva ori...

„Dacă-i schimbăm valoarea lui L..."

Işi ridică ochii după carte şi continuă raţionamentul, urmărind fix un punct prin fereastră :

— Ce avem ? L este „EL". Altceva ce ar mai putea fi ?.. Sări de pe scaun ca ars : Liliana ! L este iniţiala Lilianei...

Se opri cu sufletul la gură ca în faţa unei prăpastii. Fracţia P/L îl făcea să înţeleagă într'un fel nedorit sensul unei „suprapuneri", — îndreptându-i atenţia spre un echivoc dureros... Procurorul, prietenul, Păsculescu, — toate cu iniţiala P... Cum de nu se gândise până acum ? Dece pierduse atâta timp, complăcându-se într'o stare pasivă de om bolnav, singur şi cu junghiu'n suflet ? Dece nu s'a năpustit peste ea, s'o sgâlţâie s'o forţeze să-i spună tot, tot ?!...

Rămase dezorientat, cu faţa crispată de durere şi cu gândul înţelenit definitiv în grozava bănuială, pe care o simţea cum ia proporţii şi-l sufocă. Ii vâjâiau urechile, iar gura i se contractase într'un rictus dureros de om sfârşit, cu suspinele împietrite în suflet. Ochii mari deschişi fixau hipnotic ceva nelămurit şi îndepărtat, iar din expresia lor se desprindea un ciudat amestec de rugăciune, groază şi durere...

Işi verificase pueril bănuielile şi chiar în combinaţia cifrelor abstracte, presimţirile i se adevereau şi i se precizau chiar. Dece n'ar fi oare Păsculescu ? Această coincidenţă îi forţă memoria în trecut. Procurorul era singurul său adevărat prieten şi singurul cu care Liliana putea discuta literatură, teatru şi alte lucruri uşoare în legătură cu lumea filmului, moda, etc. Nu numai odată insistase ea să-l cheme la masă sau la ceai, pentrucă spunea că o conversaţie cu acest om este o adevărată recreaţie spirituală. Prietenul său de altfel, în afară de un eminent magistrat, era cunoscut ca om cu cultură generală solidă şi cu gusturi rafinate. Nu se căsătorise, iar timpul liber şi-l dedicase lecturii în general.

Pleacă la procuror. Să-l acuze? Cum? Care sunt probele ? Un simplu calcul matematic ? Nu ştia... Zâmbi frânt şi neputincios. De altfel ajunsese.

— Domnul procuror a plecat acum o oră în judeţ la o cercetare. V'a aşteptat toată dimineaţa. Şi-aduse aminte de scrisoarea pe care o uitase pe birou nedeschisă şi-i fu ruşine de servitoarea care-l privea mirată.

Plecă în oraş. La un colţ, cât pe aci să se lovească nas în nas cu Liliana. Il căuta pe el. O ocoli cu intenţia de a o urmări. Renunţă însă : **el** era plecat...

Către seară se reîntoarse la Păsculescu. Nu venise, dar rămase să-l aştepte. Se lăsă într'un fotoliu aproape ameţit. Gândea somnolent fără să vrea : — Sunt deci la acel domn EL... Curios ! Ca şi când n'aşi mai fi fost pe aici. Toate par schimbate, noui, tăcute. Este pustiul monstruos al sperjurului, al păcatului ?... Intr'un târziu adormi vlăguit. Când se trezi dimineaţa, ochii îi căzură pe vioara lui Păsculescu. O luă şi o examină, întorcând-o pe toate părţile, ca să-şi facă de lucru. Avea o coardă plesnită. Simţea că-şi pipăe sufletul său la fel de insonor şi mutilat. O strânse la piept cu lacrămi în ochi. Când i-aduse servitoarea cafeaua, îl găsi ştergând vioara cu dosul mânecii de ceva ud...

— Credeţi că-i puteţi face ceva, domnule inginer ? Numai domnul procuror poate s'o repare iar la loc...

Plecă, cu gândul prins între dinţii strânşi care scrâşneau. Numai el ar putea... El... El... El... Aceste două litere începură să-i dea ocol creerului cu regularitatea obsedantă a unui tic-tac. In noutatea dureroasă a acestui cuvânt era o revenire de conştiinţă în faţa iremediabilului.

In centru un ursar îşi juca ursul. Semn bun : moş Martin întotdeauna îi purtase noroc când îi ieşise în cale...

— Mircea ! Mircea Dafinescu ! Ia poftim niţel, misteriosule !

Cu capul gol, Nae Isbăşescu, directorul liceului îi făcea nerăbdător semne din uşa bodegii „Bubulac" Când intră, găsi un grup întreg.

— Uite ce este dom'le, îl primi Isbăşescu cu prefăcută seriozitate : Intâi şi întâi, mă fac interpretul tuturor de aici şi-ţi transmit dezaprobarea şi desconsideraţia noastră formală, pentru lipsa de demnitate civică, având în vedere felul dumitale de a proceda în asemenea ocazii. Cred că ştii, nu mai este nevoie să te punem noi la curent...

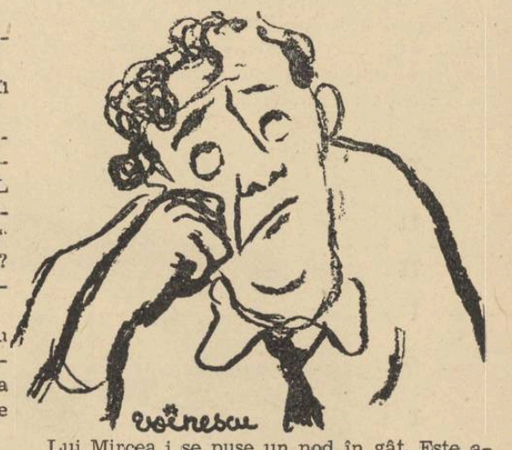

Lui Mircea i se puse un nod în gât. Este adevărat deci şi ştia tot oraşul ! Nu-şi găsea locul. Era să spună **da** şi să plece. Se abţinu însă la gândul că acolo putea afla **totul**...

— Bănuesc, spuse absent şi nesigur.

— Cum bănueşti, omule ? Aici nu merge pe bănuială. Chestia este : ai văzut cu ochii sau ba ?

Lui Mircea îi scăpă printre dinţi un **nu**, chinuit şi spus mai mult în şoaptă...

— Ei bine, dacă-i aşa, propuse Isbăşescu, frecându-şi mâinile şi cerând aprobarea din ochi a celor dimprejur, ştii vorba aia : una şi cu una fac două. Dai „un rând" aici ca să-ţi spunem noi şi să-ţi arătăm proba evidentă ? Ai să vezi că am aflat şi parte din trecut, începând dela debut...

— ?!!...

— Sigur, nu-i convine, interveni glumeţ doctorul Foişoreanu. „Un rând" la cinci inşi îl sărăceşte. Totuşi, noi luăm tăcerea ca o afirmaţie, oricât de mari ar face ochii şi oricât de înspăimântător ar părea dumnealui în momentul de faţă. Ghiţă ! un rând asortat !...

Mircea nu se mai putu stăpâni. Nu putea să mai înţeleagă nimic. Când în el plânge inima de durere, alţii să facă haz şi spirite, în loc să-l consoleze, să-l prevină... Şi culmea ! Incearcă cea mai murdară speţă de şantaj. Vorbi străin şi înspăimântător de hodorogit :

— Domnilor, vă puteţi bucura, făcând haz şi în lipsa mea. Vă rămân recunoscător pentru sfaturi şi vă refuz asistenţa. Opinia publică mă lasă complect indiferent şi rece...

Incercase ultimul rest de mândrie şi demnitate. L-au oprit aproape forţat.

— Cum, Mirciulică dragă, se interpuse împăciuitor şi mirat Isbăşescu, este posibilă atâta lipsă de interes şi înţelegere tocmai la tine, care eşti băiat inteligent şi umblat ? Să te lase „indiferent şi rece" calităţile soţiei, mai ales când întâlneşti atâta rutină de specialitate ?!!! .. Eu, zău, nu te înţeleg !...

Se abţinu cu greu să nu-l plesnească. Auzi dumneata ! „Rutină de specialitate"! Aşteptă să vadă până unde poate merge o impertinenţă.

Interveni Vasile Dăscălescu, bătrânul profesor de Română.

— Uite, rândul ăsta îl dau eu, pentru bucuria ta şi pentru tipăritura încă proaspătă, pe care o am în buzunar. Şi se bătu cu mâna peste buzunar, voind parcă să confirme autenticitatea celor spuse.

Mircea îşi dete pe faţă gândurile fără să vrea :

— A ajuns deci în gazete scandalul ?! Este de notorietate publică cu alte cuvinte ?!!...

— Vezi că nu ştii ? îl întrerupse Dăscălescu şugubăţ. Nici măcar nu **bănuieşti**, după cum ai afirmat la început. Nu-i zice „Scandalul"— şi Dăscălescu scoase din buzunar revista „Literatura Românească" în timp ce-şi continua explicaţia : Eu, deşi sunt profesor de Limba Română, nu citesc decât foarte puţin din ce apare astăzi. Sunt mulţumit cu ce am învăţat. Ehei ! Tot clasicii sireacii ! Aşa că, eri, când am văzut că nepotu-meu şi-a uitat la mine revista asta, am început s'o răsfoesc din curiozitate, cu gândul la vajnicii ei colaboratori de altădată. Ţi'nchipui, cred, surpriza mea, când am văzut pe madam Dafinescu fotografiată aici. Dece pari nedumerit ? Ţi-e rău ? Uite, stai aici pe scaun şi lasă că-ţi trece. Poate că oboseala, prea te munceşti.. Şi ca să termin mai repede : i-a fost premiată o poezie, intitulată „EL", — care drept subiect, are un întreg cortegiu de laude şi un profund sentiment de dragoste pentru soţ, adică pentru tine. Redacţia o prezintă ca pe o veche şi talentată colaboratoare, enumărându-i câteva din poeziile şi bucăţile în proză mai reuşite...

Mircea oftă uşurat şi se ridică de pe scaun, desmetecit şi transformat, ca în urma unui somn lung cu vise urîte...

— Să vie oricâte rânduri vreţi ! se entuziasmă fericit şi, după ce-i smulse lui Dăscălescu revista din mână, ieşi glonţ spre nedumerirea generală.

●

In dimineaţa aceia, coana Fimiţa lua ceaiul cu Liliana. De cum sosise noaptea, n'a lăsat-o până nu i-a povestit cu deamănuntul, de vreo câteva ori, cum a fost cu hârtiile pe care le-a ascuns când a surprins-o el şi cum i-a năzărit lui, din senin, să nu mai dea pe acasă pentru atâta lucru. Acum o forţa pentru a câta oară, s'o lămurească şi pe ea cum este cu dragostea pe care i-o poartă „pe sub ascuns" lui bărbatu-său.

— Bine maică, întrebă coana Fimiţa, nedumerită şi cu bănueli ascunse, dece nu i-ai spus şi lui că scrii la reviste ?

— Aveam intenţia, mamă, să-mi strâng toate bucăţile într'un volum, cu care să-i fac surpriză. I-am rugat pe toţi care ştiau, să tacă până în ziua aceia.

(Urmare în pag. 5-a)

Vacanță

de Zoe Folea

Dimineața începea cu muzica ceasului pe care Anișoara îl întorcea încet și-l așeza în antreul casei. Valsul se auzea picurat și melodios, astfel că somnul musafirilor nu fugea dintr'odată, ci aducea doar alt somn cu ochii deschiși și îndreptați, undeva, în trecut, spre o lume de malacoave și peruci pudrate pe care o însufleția valsul ceasornicului.

Urechea, trează și ea, prindea însă în acelaș timp clămpănitul sacadat al berzelor taca-taca-taca-taca... după care venia altă toacă, a bisericii, care apărea și ea la fereastra primului stor ridicat.

Așa era la Văcăreni aproape în fiecare dimineață și musafirii după ce plecau din casa Anișoarei duceau cu ei, la oraș, nostalgia ceasului cu vals demodat și dorul după toaca berzelor.

Mioara venia pentru prima oară la Văcărenii despre care îi vorbise de atâtea ori buna ei prietenă Sanda. De altfel și popasul acesta pe care îl făcea acum în satul de pe malul bălților Dunării, era un dar făcut de Sanda.

— „Mioara, trebuie să primești să mergi cu mine la vara mea Anișoara. Ai muncit mult, ca și mine, pentru bacalaureatul din care am ieșit amândouă așa cum suntem acum slabe și neodihnite. Știu că vei avea o vacanță frumoasă acolo în munți, unde pleci în August, dar înainte de a ne despărți, trebuie să mergi cu mine. Imi vei spune abia mai târziu dacă regreți sau ești fericită pentru pasul pe care l-ai făcut, dar acum spune *da*, Mioara. Am fost prietene bune, am stat în bancă alături și plecate asupra ceasului meu de mână, ne-au svâcnit inimile la fel în timpul orelor de clasă; de aceia, acum înainte de a pleca fiecare în drumul nostru, care poate nu va mai fi comun, vreau să-ți fac darul acesta. Primești?

Mioara primise.

Și, acum, prima dimineață începuse ca în totdeauna în casa Anișoarei, cu picuratul ceasornicului moștenit dela bunici și cu toaca berzelor pe turla bisericii, care se învecina și cu casa parohială, în care domnia Anișoara dar și cu bolta albastră a cerului de Iulie. Mioara simți într'o singură clipă că darul pe care i-l făcuse Sanda era minunat de frumos, așa cum fusese până acum tot ce venise dela buna ei prietenă și cu zâmbetul în ochi și în tot trupul ei abia scuturat de somn se îndreptă încet spre camera Sandei. Aici găsi însă doar o fereastră deschisă și pe un covor o rază de soare în care se scălda o pisică albă. Ziua de Duminică o întâmpină caldă și plină de făgăduinți.

Pe balcon, la masa așternută alb, în jurul ceștilor cu lapte erau strânși toți ai casei afară de bărbatul Anișoarei, care și începuse slujba la biserică. Printre gardul de zăbrele se vedeau cum trec din când în când pe poteca mărginită cu aguzi care ducea la ușa bisericii câte o femeie îmbrobodită în negru, într'o mână cu o basma plină cu fructe, iar cu cealaltă mână strângea după ea câte un copil care se lăsa mai greu luat dela joacă, sau câte un moșneag îmbrăcat curat și mergând încet sprijinit în baston. Toți cei cari treceau, o salutau pe Anișoara care nu numai că le răspundea, dar îi și întreba câte o vorbă despre necazurile sau bucuriile lor pe care ea le știa. Dar ce nu știa Anișoara!...

Se măritase pe la cincisprezece ani, încheind-o cu școala pentru care se vede nu avusese prea multă considerație. Acum, la douăzeci și unu de ani era gospodină veche cu două fetițe frumoase, respectată în sat dar tot tânără, ca pentru vârsta pe care o avea, și care nu o întrecea prea mult pe a celor două fete pe care le invitase la ea. Anișoara avea de altfel aproape întotdeauna pe câte cineva la ea, lume tânără pe care căuta să o distreze, făcându-și cu ocazia aceasta ei însăși multă bucurie. Avea două fete din sat care o ajutau la treabă, dar asta nu înseamnă că mâna ei nu intervenea peste tot. Mâna ei învârtea cu grije ceasul cu muzicuță — cum i se spunea în familie — dar la ora când ceasul își începea cântecul, aceiași mână terminase de aranjat multe la bucătărie. Astfel că de multe ori, după cafeaua cu lapte, toată lumea era invitată într'o excursie cu barca sau cine știe unde pentru o zi întreagă și când venea ora mesei, toți se mirau cum dintr'un coș mare apăreau tot felul de bunătăți, ba chiar și farfurii și tacâmuri, astfel că aproape cu nimic nu era sdruncinat confortul de acasă.

Mioara fu primită cu exclamări de bucurie și o gălăgie de neînchipuit, fiindcă tocmai se discuta ce aveau de făcut în ziua aceea. Afară de Sanda, mai erau la masă un văr de al ei, student la facultatea de Filosofie din București, și Anișoara cu copiii.

— „Mioara, trebuie să-mi iei apărarea. Nesuferitul acesta pe care îl vezi aici și care-i și rudă cu mine, vrea să plecăm cu barca acum de dimineață, și eu nu sunt de părere, fiindcă trebuie să mergem puțin la biserică să punem cruce unui lucru pe care noi două l-am sfârșit cu bine și, apoi, să-ți arătăm ție satul.

Mioara era prea nouă, pentru ca să poată avea o părere personală; de aceea o adoptă pe a majorității și, mai ales, pe a Anișoarei care îi sfătui să se ducă la biserică, apoi prin sat, dar la masă să fie exacți, fiindcă se anunțase un musafir.

Satul era cuprins între balta mare, căreia nu-i vedeai malul celălalt, și între niște ridicături de pământ acoperite cu iarbă, singurele rămășițe din munții care au fost odinioară. De o parte și de alta a drumului, salcâmi. La marginea satului, viile cele mari iar lângă fiecare casă, o grădină care de multe ori merge până la malul gârlei învecinându-se cu sălciile. Fiecare grădină era plină de copaci și copacii de fructe. Era vremea caiselor și Mioara încă nu văzuse caise atât de mari și cărnoase, colorate și cu pistrui ca obrajii unui copil bucălat și blond, care a stat prea mult în soare.

Când ești vesel și nimic greu nu-ți împovărează sufletul, prieteniile se leagă repede. Astfel, până la ora mesei Mioara se împrietenise cu Puiu, vărul Sandei, și se lăsa dusă de braț de băiatul acesta care îmbătat de soarele de vară și de ochii mari ai Mioarei, îi și spusese că-i încântătoare și se oferise să-i fie călăuză când va veni în București, studentă nouă și neștiutoare...

Sanda era din fire mult mai cuminte. Coadele castanii grele și mătăsoase, împreună cu genele lungi care-i acoperiau privirea albastră, îi dăduse o figură care s'ar fi simțit foarte la locul ei pe vremea valsului cântat dimineața. Totuși, în ziua aceasta caldă și parfumată, se simțea fericită pentru libertatea pe care o căpătase și pentru bucuria pe care o vedea strălucind vie în făptura prietenei ei de care n'ar fi vrut să se despartă niciodată. Se gândea că vărul ei este o pușlama simpatică, pe care nu l-ar lăsa, Doamne ferește, să devină prea intim cu Mioara, dar care aici, în satul acesta, unde tovărășiile se găseau greu, el putea fi un bun călăuzitor în excursii. La urma urmei, o distra pe Mioara și acesta era lucrul principal.

●

Când au intrat pe portița mică a gardului de zăbrele, care despărțea curtea casei de curtea mai mare a bisericii, masa era aranjată la umbra cireșului care mai păstra în vârful lui câțiva cercei roșii, scăpați de lăcomia copiilor, tocmai fiindcă erau prea sus. Intr'un chaise-longue, cu ochii spre cer sau spre fructele din pom, stătea musafirul pe care Anișoara îl anunțase de dimineață. Acum tot ea făcea prezentările.

Mioara luă cunoștință că tânărul pe care îl surprinsese plictisindu-se și numărînd cireșile din pom era doctor și se numia Teodor Voinescu. Sanda îl cunoștea din anul trecut dar probabil că nu se aștepta să-l vadă.

— „Vezi, Sanda, domnul Doctor a auzit că ai venit aici și s'a grăbit să te întâmpine ca să te felicite, pentru succesul cu care ai terminat școala.

— „In adevăr, duduie Sanda, vestea reușitei dumitale a ajuns până în văgăunile noastre și mi-am făcut o deosebită plăcere să viu să te felicit și, poate, chiar să sărbătorim libertatea de care te bucuri acum mata și, mi se pare și prietena matale. Eu va trebui să rămân aici vre-o lună de zile — am de lucru cu niște inoculări și inspecții și alte lucruri de ale noastre, totuși, în timpul liber, cu mare plăcere vă voi întovărăși în excursiile pe care am fost informat că le veți face. Sanda îi mulțumi zâmbind extrem de politicos, dar ochii ei albaștri se făcuseră mai negri.

Vesel că vede atâta lume tânără și bine dispusă, Părintele venea și el.

Acum nimic nu mai împedica ospățul să înceapă. Seara îi găsise pe toți, tot în jurul mesei. Numai că dinspre baltă, venia un aer răcoros cu miros de ierburi de apă și luna plină răsărise mare deasupra turlei bisericii. Lumea dela masă era mai potolită, ca la ceasul acela de seară. Sanda juca table cu Părintele. Cuminte și liniștită, atentă la joc. Totuși, parcă, o umbră plutea pe fruntea ei netedă. Mioara credea că poate o bate prea puternic și o sfătui să schimbe locul.

Doctorul și Puiu, vărul Sandei, căutau să o distreze pe Mioara și se pare că reușiau, fiindcă ochii fetei erau numai zâmbet. Anișoara făcea umbre chinezești pe peretele alb al casei, pentruca să râdă copiii.

O lampă care era așezată, pe un piedestal, jos, departe de masă, pentruca să nu vină țânțarii prea aproape, care în adevăr, se strânseseră în jurul lămpii, cât rar se văd. Atât de mulți, încât câteva rățuște pufoase abia dovediau să-i înghită. Pentru Mioara spectacolul acesta era foarte vesel și privea cu ochii ei mari cum rățuștele se bălăbăneau pe picioarele lor late și, hap! înghițeau prada ademenită de lumină.

De când venise doctorul în casa Anișoarei, Sanda și Mioara împărțeau aceiași cameră, totuși aveau fiecare divanul ei. Sanda era trează. De mult nu putea dormi. Era și prea cald, dar mai era și altceva.

In vârful picioarelor, se duse și deschise fereastra. Venea de afară un aer încărcat de miros de romaniță. Un cocoș se auzia răgușit.

Mioara dormia desvelită. Cu nasul înfundat în pernă, cu părul răvășit în inele, i se vedea doar linia sveltă a gâtului alb, proaspăt, și un picior gol deasupra genunchiului.

Sanda n'o acoperi de teamă să n'o trezească. Se gândia că Mioara va mai sta aici o săptămână. Era grozav de puțin și, totuși, foarte mult. Involuntar, se încruntă spre ușa grea de lemn care le despărțea de somnul solid al doctorului Voinescu. Omul acesta avea toate calitățile ca să fie iubit. De aceia îi era teamă de Mioara. Nu că ar fi vrut să n'o iubească nimeni pe Mioara, dar ea singură o iubia prea mult pentru ca să fie îngăduitoare cu cel pe care îl va alege Mioara. Doctorul Voinescu era deștept. Avea corp frumos și cap expresiv. O figură inteligentă și plăcută și, totuși, avea atâtea păcate care nu i se citeau pe față. Cu'n an în urmă îl cunoscuse. Făcuse cu ea tot ce făcea acum cu Mioara. Plimbări alese cu grijă, așa ca peisagiul și împrejurările să fie cât mai romantice, discuții abile care să-i dea impresia că e singura fată deșteaptă pe care a întâlnit-o și care e în stare să-l priceapă.

Și, într'o zi, a aflat, întâmplător, că a fost însurat și soția lui a cerut divorțul, pentru motive care nu-l măguleau. De fapt, divorțul acesta nici nu se consumase încă. A aflat că deși deștept, nu avea destulă voință să evadeze din locul acela în care nu-l aștepta decât o bătrânețe plină de mediocritate. Și, culmea, ieri mai aflase și că trăiește cu soția unui învățător din satul în care locuește și că lumea a și început să vorbească. Și omul acesta, pe care ea îl îndepărtase cu multă ironie și excesivă politețe, încerca acum să se răzbune, furându-i cea mai bună prietenă. Trebuia găsită o soluție. Umbla în cămașe de noapte prin cameră și soluția nu venea de nicăeri. Se înăbușia. Incet, s'a îmbrăcat și a ieșit afară.

Somnul Mioarei rămase fără straje. Visurile Mioarei se destrămau.

●

Cling-clang, cling-clang, aceiași melodie ca în toate diminețile, isgonia somnul Mioarei. Melodia ceasului era pe sfârșite, cling-clang, cling. Urma o pauză lungă și Mioara credea că s'a sfârșit, dar rotițele iar porneau dar din ce în ce mai rar și mai încet, cling-clang. Mioara stătea la pândă. Dacă s'a sfârșit, nu mă iubește. Ceasul tăcea și inima Mioarei era strânsă. Și iar cling-clang, cling-clang rar, rar, ca un copil când adoarme cu vorbele pe buze. Și azi avea să fie o zi frumoasă. Doctorul îi promisese s'o ia cu el să vadă cum face inoculările. O numise sora lui de caritate. Și, apoi, vor merge la vânat pe baltă. Vor sta în barcă la pândă. Va fi liniște peste toată întinderea de ape. Vântul are să miște doar vârfurile trestiilor înalte și ea are să aducă din nou acasă un braț de nuferi galbeni. Ce dar frumos îi făcuse buna ei prietenă Sanda!

. . . . . .

Sanda mișca lopețile cu o putere pe care nu i-ai fi bănuit-o când o vedeai atât de fină, și cu părul lung în cozi grele. Mergeau cu patru vâsle. Puiu abia se ținea de verișoara lui.

— „Sanda, mai încet, dragă, că ne răsturnăm și-i păcat de costumul Mioarei.

In adevăr, Mioara purta o foaie-pantalon mult prea frumoasă pentru o vânătoare pe baltă.

Sanda n'o vedea, dar o simțea în spatele ei, la cârmă alături de doctor, care o învăța să țină cârma. Cunoștea figura aceasta prin care doctorul, sub pretextul lecțiilor pe care le dădea, o îmbrățișa aproape. Pe ea o știa ca și cum ar fi avut-o în față. O vedea în bluza marinărească și cu bobocul acela de nufăr, minunat de alb și atât de măestrit prins în părul negru. Lăsă rama și ochi aripa unei becațe, care căzu greu în apă. Asta era tot din ciudățeniile Sandei.

Puiu o știa în nervi, de aceia nu îndrăzni să-i spună că a speriat vânatul degeaba.

Mioara stătea culcată în chaise-longue. Pe un scăunel mic, alături, doctorul era ca și la picioarele ei. Se ridica dinspre pământ parfumul romaniței și tot din romaniță se auzia clingclang... Ceasul își cânta valsul lui melodios dintre tufele de ierburi.

— „Mioara, când stai așa, ai crede că nu-i nimic mai frumos pe lume, decât să trăești într'un sat ca acesta cu baltă, cu barcă și cu lună. Intr'un cămin odihnitor cum e acesta, și cu un ceas care să cânte în iarbă. Și totuși, dorurile mele sunt mult mai mari. In toamnă cred, voi fi mutat la oraș. Lucrez acum la un studiu care îmi va aduce sigur ce doresc. Un spital mare, în care să muncesc, să descopăr cazuri interesante, să ajung un doctor mare.

Mioara îl vedea pe omul de lângă ea îmbrăcat în halat alb, impecabil pe corpul lui frumos, cu mască pe față, așa cum aveau doctorii când îi făcuse ei operație de apendicită...

— „Da, și eu cred că nu-i pentru d-ta locul pe care îl ai acum.

— „Ce bine mă înțelegi tu Mioara; nici nu-ți închipui ce multă încredere îmi dai vorbind astfel.

— „Doctore, mi se pare că ai devenit sceptic de tot, dacă ai nevoie de încurajarea femeilor. Sanda venea din casă cu un șaluț alb pe braț.

— „Pentru tine, Mioara, serile sunt reci chiar în Iulie și chaise-longul e prea aproape de pământ și de iarbă. Pusese șalul pe umerii Mioarei și apoi învârti ceasul.

— „Acuma va mai cânta o bucată bună de vreme — și-l așează la loc. Era păcat să se întrerupă, ar fi stricat mult din decor. Cine a avut ideia asta? Tu Mioara?! Nu te știam romantioasă...

Doctorul se feri să întâlnească privirea Sandei.

— „Eu mă duc să mă plimb pe aleia de aguzi. In nopțile cu lună, adormi greu. De altfel, mi se pare că nici voi nu puteți dormi.

Cling-clang-cling...

— Când ai să mergi la culcare, Mioara, să mă strigi și pe mine. Eu vă las.

●

Sanda se întorcea în vârful picioarelor. Se desbrăcă încet și se vîrî în pat. Când începu cântecul de sculare, Mioara trebui s'o scuture puțin, fiindcă dormea dusă.

— „Scoală Sanda, astăzi—nu știi?— trebuie să mergem la stupi în baltă și până atunci, câte avem de făcut...

— „Vai, Mioara! Cât am dormit! Tu te-ai și îmbrăcat. Arăți ca o prințesă în rochia asta. Puiu e nebun după tine și, mi se pare, că... și doctorul Voinescu...

Barca aștepta pe mal. Doctorul Voinescu o necăjea pe Mioara, aranjând-o în diferite feluri ca s'o fotografieze. Sanda era cam nervoasă și întorcea mereu capul spre sat.

Un om dela Primărie se apropie de grupul lor.

— „D-relor, am o telegramă pentru D-ra Sanda Mirescu. V'am căutat întâi pe acasă și mi s'a spus că plecați în baltă. Am venit într'un suflet, doar v'oi găsi.

Sanda deschise telegrama încet.

„Mama puțin bolnavă. Vino acasă.
Marica".

— Imi telegrafiază soră-mea, — și-i întinse hârtia Mioarei.

Peste două ceasuri, mașina gonea spre Dunăre, și până în seară erau la Galați. Sanda s'a despărțit de Mioara la debarcader.

— „Imi pare rău, Mioara, pentru tine, că n'am rămas cât a fost vorba, dar sper că și așa nu-ți pare rău că ai fost la Văcăreni.

— „A fost minunat Sanda — și poate mai bine că n'am stat mai mult".

●

Doctorul Voinescu abia târziu a înțeles ce căutase Sanda cu noaptea în cap la Primărie și de ce când îl întâlnise îi aruncase un salut foarte amabil și, totuși, parcă foarte ironic.

Domnul „El"

(Urmare din pag. 4-a)

— Dar dacă începe și el să-ți facă mutre, ce te faci?

— Nu poate, mamă; mă iubește prea mult și nu se poate da după deget în fața dragostei. Din momentul ce voi avea ascendent asupra lui, îl schimb. Vreau să-l conving că trebue să știe și alte lucruri în afară de specialitate. Țin ca soțul meu să nu-mi fie numai un tovarăș de afaceri, doresc să-mi fie și prieten, în fața căruia să-mi pot deschide sufletul Fiindcă nu numai cifrele și afacerile îți dau adevăratul sens al vieții. Atunci nu veți mai primi telegrame...

Coana Fimița nu se gândea atât la „ziua fără telegrame", pe cât o preocupa desnodământul pentru care venise. Știa tot atât de puțin ca în momentul când primise telegrama. Intențiile și argumentele Lilianei mai mult o derutau. Numai pentru niște frecușuri zilnice s'o fi chemat ca pentru ceva grav?! Dar dacă ea îi ascunde adevărul?! Dar va veni el și atunci va afla totul. Cu fel de fel de presupuneri ca acestea se muncea coana Fimița, fără să se fi atins de ceașca de dinainte...

Mircea intră sonor și vijelios, însoțit de sgomotul strident al ușilor, aruncate la întâmplare de pereți. Dupăce o copleși pe Liliana cu sărutări care nu se mai terminau, îi dete revista, vorbind precipitat și cu întretăeri:

— Ly dragă, sunt un păcătos, un ingrat, un om care nu este mulțumit cu ce are, fiindcă nu știe ce are... Ți'nchipui, să te bănuesc pe degeaba... și să-mi spărg creerii să-l aflu, să-l identific...

— Pe cine, dragă? și dece? îl întrebă mirată.

— Nici n'ai cum să înțelegi. Ce imbecil! Săracul Păsculescu, să știe el că de aproape douăzeci și patru de ore îl credeam acel misterios **domn El**!... Bine că nu l-am găsit acasă, cine știe ce se putea întâmpla!..

— Mircea, tu ești bolnav. Ce legătură are succesul meu cu procurorul și cu **domnul El**, sau cum îi zici tu?!

— Conașule, s'a întors birjarul și spune că ați uitat buchetul acesta de flori în trăsură.

Dintre flori, sbură un petec de hârtie. Liliana l-a recunoscut. Acolo era primul manuscris al poeziei „EL", care se rupsese probabil când vârîse hârtiile în grabă în sertar. In minte i se lumină tot adevărul... Ii căzu fulgurantă în brațe și-l amenință strengărește cu degetul:

— Iți place cum se răsbună literatura?

Mircea plecă capul rușinat apoi, după un timp, răspunse entuziasmat și hotărît:

— De mâine, împărțim biblioteca în două...

Se uitaseră strâns lipiți, unul lângă altul.. Cineva tuși cu înțelesuri...

— Mamă, se repezi Mircea, surprins și vinovat, iartă-mă că nu te-am observat!

Vru s'o îmbrățișeze, dar coana Fimița se feri în lături cu prefăcută demnitate.

— Cu cei ce se joacă de-a **domnul El**, și pun lumea pe drumuri pentru niște fleacuri, nu vreau să am nici în clin, nici în mânecă. Așa ar trebui să-ți rămână numele: **domnul El**... Și acum vă las, să nu i se năzărească și „tinerelului" meu de acasă, vreun domn de ăsta cu nume scurt..

Nu se știe prin ce împrejurare, **povestea** s'a auzit și în oraș. S'a făcut mult haz, iar inginerului Mircea Dafinescu, prietenii îi mai zic și **Domnul EL.**

Coana Fimița profetizase sibilic...

FILIP DINCULESCU

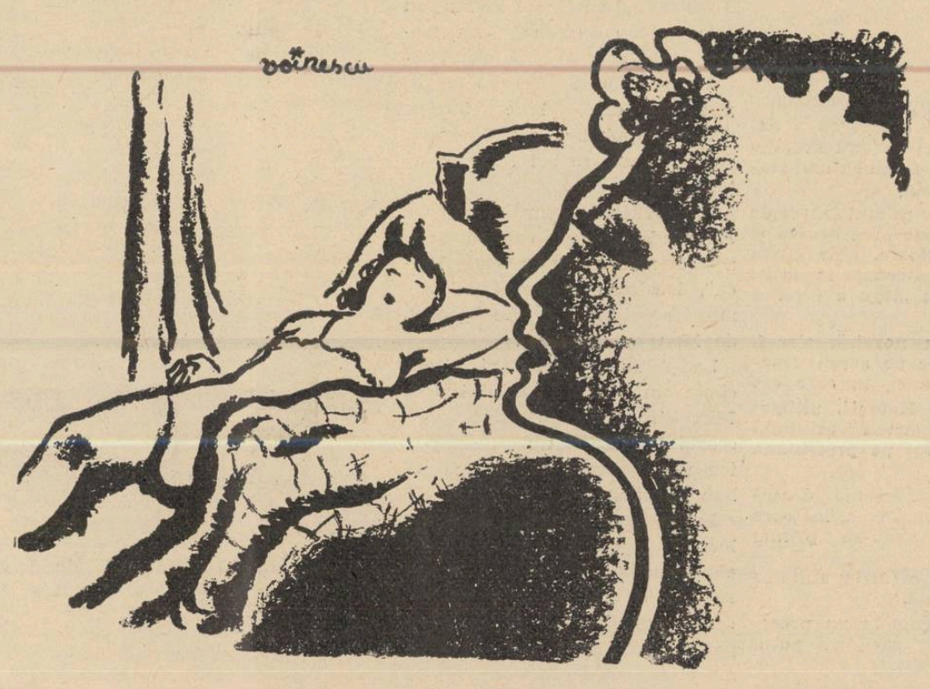

VIAȚA DE DINCOLO DE RAMPĂ

SCENA

„VÂNZĂTORUL DE PĂSĂRI", OPERETĂ IN 3 ACTE, DE KARL ZELLER, PREZENTATĂ DE N. VLĂDOIANU ȘI N. KIRIȚESCU

Mai mult ca oricând utilă, opereta este astăzi obiectul interesului atât al publicului românesc cât și al câtorva bune elemente din lumea scenei.

Socotită de mulți ca un gen minor de teatru, opereta a întâmpinat multe ostilități, dar a suferit mai cu seamă de pe urma lipsei de interpreți.

Pe de altă parte, în spectacolul de operetă sunt necesare o seamă de condiții de care spectacolul teatral obicinuit nu are nevoie.

Nu este locul aci să analizăm cauzele cari au dus, la un moment dat, la dispariția operetei.

Vom aminti doar că ea a cunoscut o epocă de mare înflorire în vremea când o ilustrau artiști ca Leonard, Maximilian, Ciucureasca, etc., etc.

Incercările ce se fac astăzi de a repune opereta în drepturile sale, sunt cu atât mai lăudabile, cu cât condițiile nu sunt dintre cele mai bune și nici gustul publicului nu este format pentru spectacolul de operetă.

De aceea sforțările d-lui Dacian și ale trupei domniei sale merită toată solicitudinea.

Trecând la spectacol, vom sublinia că opereta aleasă, „Vânzătorul de păsări", este una dintre ilustrațiile genului.

Muzica minunată, cadrul ei de basm câștigă publicul pentru acest gen de spectacol.

Nu se poate cere artiștilor teatrului Alhambra Excelsior și în deosebi celor de tot tineri o interpretare fără greș, pentru că ar fi prea pretențios.

Și iarăși nu putem avea pretenția ca ansamblul Alhambrei să cuprindă numai „voci de aur".

Așa cum se prezintă însă ansamblul constitue o promisiune și nu vedem de ce teatrul din dosul Poștei n'ar fi burghez în ținerea acestei promisiuni.

Cu această strict necesară doză de bunăvoință, ce rezultă din înțelegerea dificultăților pe care le are de întâmpinat astăzi o trupă de operetă la noi, criticul dramatic poate proceda la o sumară privire asupra spectacolului.

Pentru cei mai mulți dintre interpreți povara amintirilor din cursul activității lor revuistice a fost covârșitoare. De aci o oarecare stângăcie sau — mai adesea — regretabile căderi în șarje și chiar trivial.

Domnișoara Florica Demion în rolul Baroancei Adelaida ne-a sugerat îndeosebi această remarcă.

Virginica Popescu, a cărei trecere pe la teatrul lui Birlic pare să-i fi folosit foarte mult, a fost o Cristină fermecătoare.

In rolul Baronului Weps, d-l N. Gărdescu a stârnit adesea aplauzele sălii. Și d-sa a fost însă pe alocuri cu un semiton mai sus situându-se astfel pe aceeași linie cu d-ra Demion.

In rolul primarului Schneck, d-l Iordănescu-Bruno a știut să se adapteze mai bine noului gen pe care l-a abordat.

Lulu Savu, Lucica Georgescu și Gigeta Florian s'au achitat onorabil de rolurile lor (respectiv Jeta, Nebel și Ghizi).

D-l H. Nicolaide (Stanislas, nepotul baronului Weps) a păstrat deasemenea nota justă.

FLORICA DEMION

Profesorii Dolcini și Amorati: J. Cazaban și N. Antoniu au făcut, în scurta lor apariție, o bună impresie. Au suferit și ei de pe urma reminiscențelor.

Am lăsat înadins la urmă pe d-na Olga Kirițescu și pe d-l Ion Dacian.

D-na Olga Kirițescu în rolul Prințesei a știut într'adevăr să facă deosebirea între operetă și revistă. Vocea d-nei Kirițescu ne dă deasemenea frumoase speranțe pentru viitorul operetei la noi.

D-l Ion Dacian, mai puțin în voce ca altădată, a fost alături de d-na Kirițescu clou-ul spectacolului.

Inutil să subliniem calitățile acestui artist ale cărui realizări le așteptăm cu multă încredere.

Am uitat pe d-l R. Rang (maestru de ceremonii și bunic) și pe mica Virginica.

Pentru ambii un cuvânt (adică două) de bine.

Punerea în scenă a d-lui Kirițescu, decorurile d-lui Alexandrescu-Caramanlău și direcția muzicală a d-lui Mișu Constantinescu demne de toată lauda.

La fel spirituala versiune românească a operetei, datorită d-lor N. Vlădoianu și N. Kirițescu.

RADU A. STERESCU

TEATRUL MUNICIPAL „I. L. CARAGIALE": „INVIEREA", dramă în 5 acte de BATAILLE, după romanul lui TOLSTOI.

Remarcam din numărul trecut, dragostea și migala cu care lucrează noua conducere a teatrului depe bulevardul Schitu Măgureanu, pentru reabilitarea fostului Teatru al Ligei Culturale.

Bine înțeles, în drumul destul de greu pe care și l-au propus, oamenii inimoși dela conducere se vor lovi de multe obstacole.

Și primul obstacol care s'a ivit cu ocazia celei de a doua premiere a teatrului a fost: „publicul".

Această sală „a moștenit" — ca să spunem așa — dela defunctul Teatru, un public cât se poate de nedisciplinat. Am fost, astfel, nevoiți să asistăm la două spectacole: acela depe scenă — un spectacol de calitate superioară— și acela din sală — un spectacol infam care a provocat, pur și simplu, indignarea oamenilor cu puțin bun simț.

Știam, până acum câteva seri, că bucureșteanul este un spectator de teatru disciplinat, rezervându-și momentele de expansiune — de-o pildă, încurajările în scenele în cari sunt prezentate bătăi, sau ciudate sgomote onomatopeice, atunci când eroul o sărută pe eroină — numai în sălile cinematografelor de cartiere, unde se prezintă „seriale" cu cowboys.

Publicul Teatrului I. L. Caragiale ne-a contrazis.

A dovedit, pur și simplu, că nu merită ceeace i se oferă.

Râzând la scenele tragice, căutând cu lumânarea scenele „fără perdea" mulți oameni din sală ne-au arătat că nu pot înțelege nici măcar o piesă scrisă pentru marele public.

Trecând acum la piesa prezentată, vom remarca „metoda" de care s'a folosit Bataille pentru a transpune pe scenă popularul roman al lui Tolstoi.

Spre deosebire de alți „dramatizori" el a ținut să prezinte pe scenă aproape întreg romanul, nemărginindu-se doar la redarea fragmentelor principale.

Acest sistem are, pe lângă unele avantagii, și multe desavantagii.

Piesa poate pierde mult din interesul spectatorilor, din pricina repetatelor „reveniri", normale într'un roman, dar cu totul lipsite de sens într'o piesă de teatru.

Astfel, actul I al piesei ni se pare cu totul inutil, odată ce prințul Nekludov destăinuește prietenului, în actul II, toate cele întâmplate în actul I.

Ne întrebăm care a fost intenția lui Bataille.

S'ar putea ca el să fi vrut să schițeze neapărat tipurile interesante ale mătușilor, din roman.

Putem spune atunci că a dat greș, primul act nefiind decât o slabă imagine a fragmentului respectiv din roman.

Trecerea dela primul la cel de al II-lea act, este prea bruscă și mai ales obositoare. N'ar strica să ne gândim câteodată la antici și la cunoscuta „lege a celor 3 unități".

După părerea noastră, s'ar fi putut transpune pe scenă fragmentul din roman, în care era povestită viața Katușei, ultimul act arătând hotărîrea prințului de-a o întovărăși pe prostituată în Siberia.

S'ar fi putut prezenta, deasemenea, doar partea următoare procesului, evitându-se primul act.

In amândouă cazurile, unitatea piesei era salvată.

Bataille a recurs la un procedeu intermediar care n'a putut decât dăuna piesei.

Exceptând acest cusur, transpunerea a fost reușită, atmosfera romanului fiind destul de bine redată.

Regia a fost încredințată acelui maestru care este d. Victor Ion Popa.

Aflăm că dânsul a fost chemat doar cu două săptămâni înainte de premieră.

Doar așa se poate explica „ratarea" celui de-al III-lea act, când unele interprete — și ne gândim în special la doamna Maria Burbea — au fost lăsate libere să facă ce vor, fiind pe gustul unora dintre spectatori, dar estompând în schimb, replicile mult mai importante decât ar fi, de-o pildă, un scărpinat exagerat.

In schimb, ni s'a părut foarte reușită scena juraților, deși cam caragelească pe-alocuri (e drept că unele replici — „Dați-mi voe!" „Nu întrerupe, stimabile!" — au contribuit la formarea acestei păreri).

Scena finală, foarte interesantă, ar fi fost mult mai potrivită pe o scenă mai mare; pe scena redusă a Teatrului Municipal, actorii înșiruiți în fața rampei, ținând în mâini lumânărelele Invierii, făceau impresia vedetelor unui teatru de reviste, cari cântă în fața publicului, cupletul final.

Interpreții principali, doamna Mania Antonova, și d. V. Crețoiu — exceptând actul I, când rolurile nu le erau potrivite — au fost excelenți, în celelalte acte, d. V. Crețoiu isbutind în actul al II-lea să câștige de partea sa, și acel nedisciplinat public despre care am mai vorbit, iar doamna Mania Antonova fiind minunată în actele III și V.

Cu un joc de mâini puțin mai temperat, suntem convinși că această superioară actriță va putea ușor ajunge una din vedetele preferate ale publicului, așa cum, dealtfel, a și fost cu câțiva ani în urmă.

Jocul d-șoarei Silvia Pancu, a confirmat speranțele pe cari le puseserăm în această actriță, după ce-o văzuserăm în farsa „Cinematograful".

Credem că în curând, dânsa va isbuti să lase laoparte accentul bănățean, din glas.

D. Jenică Constantinescu a trecut cu demnitate prin rolul ingrat al prietenului confident.

D-nii Niculescu Cadet, Economu, Barcaroiu, Nae Simionescu, Chamel, Petripop, Cezar Theodoru, Gh. Lascu, Sergiu Dumitrescu (care merită o mențiune specială pentru chipul în care a interpretat rolul scurt al oficiosului), și d-nele Renée Annie, Sofica Ionescu, Maria Burbea — puțin cam exagerată — d-na Glăjaru și încă mulți și multe cari au contribuit împreună cu ceilalți, la reușita spectacolului, merită toate laudele noastre.

Le cerem scuze pentru simpla înșiruire de nume, pe cari am fost siliți s'o facem, doar din pricina lipsei de spațiu.

TEATRUL „LUPTA ȘI LUMINA": „GINERELE LUI HAGI PETCU", comedie în 3 acte de V. ALECSANDRI.

Domnul Victor Ion Popa a înțeles că Vasile Alecsandri nu poate fi comemorat pe scena Teatrului „Luptă și Lumină", în fața publicului special care frequentează această sală, altfel decât prezentându-i o comedie de moravuri, care, bine înțeles, distrează publicul, dar din care, de asemenea, se pot trage învățăminte.

Din multele comedii ale lui Alecsandri, a fost aleasă piesa acestuia: „Ginerile lui Hagi Petcu", localizare a cunoscutei comedii a lui Augier: „Le gendre de Monsieur Poirier".

La prima vedere, dacă i-am căuta un merit bardului dela Mircești, în ceeace privește această localizare, nu i-am putea-o găsi decât pe aceea de bun tălmăcitor.

Intâlnim prea puțină „culoare locală" în cursul celor 3 acte ale comediei, simplele nume schimbate ale eroilor neputându-ne convinge că acțiunea se petrece în Moldova acelei vremi, ci nu tot în Franța.

Domnul Victor Ion Popa s'a silit să imprime interpreților maniera de joc a actorilor din aceea epocă, reușind în bună parte.

In fața publicului a apărut o echipă de actori bine struniți, cari, eviținând individualizările, s'au menținut cu toți la un ridicat nivel artistic.

Singura lor greșeală a fost aceea că au uitat prea adeseori faptul că, pe scenă, erau Moldoveni.

Am avut astfel ocazia să-i ascultăm vorbind, când moldovenește, când muntenește.

Altminteri, domnul Gilugaru a schițat cu mijloace simple tipul moldoveanului „cu scaun la cap", dar și cu „slăbiciunea" lui.

Domnul Gheorghiu a dat încă odată dovada unui simț al humorului cât se poate de desvoltat.

Doamna Joujou Pavelescu a fost o Adelă plină de grație și talent. Este dânsa o bună achiziție pe care-a făcut-o teatrul serios în dauna teatrului de revistă.

Domnul Mihuță, suferind cel mai mult de cusurul despre care vorbeam mai sus, a interpretat cu multă căldură rolul ginerelui.

Intr'un cuvânt, domnul Victor Ion Popa ne-a oferit un spectacol retrospectiv cât se poate de interesant.

TEATRUL „LUPTĂ ȘI LUMINĂ": „LIE VIORIE", PIESĂ PENTRU COPII DE ORENDY

Vom scrie câteva cuvinte întârziate despre acest spectacol pentru copii, numai pentru a arăta aici marele merit al acestor „spectacole pentru copii".

Mai toate direcțiile teatrelor păreau hotărîte de a prezenta piese pentru cei mici.

Planurile rămâneau însă, doar „planuri", până când domnul Victor Ion Popa a luat inițiativa acestor matineuri pentru copii, cu prețuri accesibile tuturor pungilor.

Nu ne vom folosi aici de cuvinte goale.

Ii vom sfătui doar pe cetitorii noștri să asiste la unul din aceste matineuri.

Entuziasmul publicului pitic, spectacolul bun de pe scenă, precum și silința pe care și-o dau actorii spre a fi pe placul pretențiosului său public — toate acestea dovedesc marele gol care s'a umplut prin înființarea acestor spectacole.

Prezentată în decoruri potrivite — n'am mai întâlnit sărăcia din „Fata cu scufița roșie"— „Lie Viorie", povestea prichindelului viteaz, ne-a făcut să retrăim două ceasuri în lumea zmeilor și a minunilor din vremea copilăriei .

Aceste spectacole oferă, de asemenea, actorilor tineri și talentați ocazia de a se remarca.

Astfel, domnul C. Brezeanu a realizat în condiții excelente tipul prichindelului, care isbutește orice, având încredere în el. Cu un timbru de glas mai călduros, domnul Brezeanu va realiza multe alte lucruri bune în teatru.

De asemenea domnul Traian Vărășteanu a reușit lucruri minunate în rolul lui Strâmbă Lemne.

Rol greu, „pe muche de cuțit" între clownerie și teatru serios, Strâmbă Lemne a găsit un interpret excellent în domnul Traian Vărășteanu, care, în părțile grotești ale rolului, ne-a amintit tehnica fraților Marx.

Domnișoara Soviani a interpretat cu multă grație rolul lui Michiduță.

O mână de actori experimentați a întregit ansamblul. Domnii Enescu, C. Rovințescu, V. Vasilescu, V. Gustav au dovedit cu toții că știu să joace „teatru pentru copii".

TRAIAN LALESCU

Note teatrale

Pentru nepăsători, cârtitori și ... genii

Am scris aci, nu de mult, despre o vină pe care o ispășește azi neamul întreg. Și am acuzat pe cei cari aveau sarcina să provoace și să întreție o cât mai înșufletită propagandă în jurul însușirilor și a împlinirilor noastre. Am încercat să dovedesc în ce măsură, absența noastră din vitrinele cărții, teatrului și muzicii europene, a fost păgubitoare și în alte compartimente ale existenței statului.

Inaintea mea au încercat și alții să arate primejdia ce reprezinta pentru noi îmbulzirea mijloacelor de propagandă străină, față de încercările noastre atât de sfioase.

Pedeapsa a venit să ne trezească din nepăsare.

Știm azi că menirea scriitorului și a artistului în genere, este să fie prezent și activ în frământarea unei lumi ce-și caută noui temeiuri de viață.

Am crezut și altă dată în harul profetic al celui ce presimte și anticipează într'o plăsmuire de artă, împlinirile vremii ce va să vie.

Un creator inspirat, poate fi prin opera lui, un magistral creator de viață, tot așa cum viața poate inspira o operă magistrală.

Dar dacă geniul și inspirația, nu se ivesc numai prin voința noastră, o operă de artă este și un act de voință. Fiindcă orice mare înfăptuire omenească, presupune o încordare și o râvnă.

Iată pentru ce nu ajunge să cârtim pe cei neputincioși, câtă vreme nepăsarea noastră ne ține în aceiaș neputință. N'ajunge să ne socotim superiori și vrednici. Trebue să aducem și dovezi. Față de noi înșine chiar, avem datoria să ne dovedim egali cu propria noastră închipuire.

Altfel „superioritatea" noastră va putea fi socotită pe drept cuvânt „îngâmfare", lenea noastră istovire și critica noastră invidie.

De prea multă vreme se discută metehnele Teatrului românesc. Rând pe rând cei mai prețuiți oameni de teatru și-au arătat opiniile, verbal sau în scris. In declarații războinice, în fandări și încrucișeri de condeie, în răspunsuri glumețe, sarcastice, în articole ticluite savant, în sfaturi și... în parabole.

Toți „maeștrii", toate „calfele" și toți „ucenicii" meșteșugului scenic, au avut și au câte ceva de spus — nu mai vorbesc de „cronicarii dramatici", ale căror opinii sunt obligatorii, chiar când nu asistă la spectacol.

Din păcate, „marele estet și critic teatral", ca și tânărul elev de conservator, convins că gloria scenei românești va începe odată cu apariția lui într'un rol mare, — toți cei ce lucrează în teatru sau în preajma lui, judecă și acționează conformându-se numai ambițiilor și intereselor personale.

Și dacă bosumflarea unui critic jignit că nu i s'a luat în seamă toate sugestiile cari pledau pentru o mai atentă folosire a însușirilor unei actrițe pe care domnia sa o adoră, — nu mai revoltă pe nimeni, — nu este mai puțin adevărat că „sistemul" turbură buna funcționare a teatrelor noastre.

După cum șoapta veninoasă care pornește din culise și capătă circulație prin toate cafenelele și redacțiile, — otrăvește încet, încet, pe toți cei legați de teatru și paralizează orice inițiativă.

Dar dacă pentru cei iremediabil neputincioși prin lene ori nepăsare, pentru cei cârtitori cu orice preț, ca și pentru „geniile" noastre închipuite, orice îndemn ar fi de prisos, — aș vrea să cred că puținii slujitori pasionați și vrednici — prin har — să sporească la noi prestagiul artei teatrale, își înțeleg — ei cel puțin — datoria.

Fiindcă Teatrul a fost și va rămâne o artă care cere un efort colectiv — nu se poate închipui o biruință a teatrului românesc, fără contribuția sinceră și entuziastă a celor ce o doresc și o așteptă. A tuturor.

Cine își închipue că poate să înfăptuiască singur această năzuință, și disprețuește orice gând ori faptă care nu-i aparține — nu va putea preface această vanitate decât într'o biruință imaginară. Fără să mai vorbim de ostilitatea celor disprețuiți.

Iată pentru ce e bine să ne întrebăm dacă n'a venit vremea să înfăptuim toți laolaltă, un gând care e al tuturor și în care ar trebui să se topească toate adversitățile de până azi.

Și cel dintâiu răspuns la întrebarea aceasta, s'ar cuveni să fie tăcerea celor cârtitori.

Apoi vom aștepta ca „nepăsătorii" și „geniile" să-și dea mâna cu cei cari muncind în teatru, nu disprețuesc pe cei muncitori și nu le bat joc cresc truda cu vorbe ușuratece ori înveninate, — pentru ca să pară cu orice preț spirituali ori primejdioși.

S. D.

SHUVIN **Pinul singuratec**

GONG

TEATRUL NAȚIONAL DIN IAȘI

credincios unei bune tradiții, reprezintă de sărbători comedia populară cu cântece „Baba Hârca". Această operă a lui Matei Millo, cu muzica de Flechtenmacher continuă să atragă în bătrânul teatru din capitala Moldovei, un public pe care nici o altă piesă, nu-l poate fermeca mai mult.

In rolul titular apare neîntrecutul comedian al scenei ieșene, Const. Ramadan.

După sărbători ni se vestește o premieră excepțională: „HOȚII" de Schiller.

Cei doi eroi ai tragediei, vor fi interpretați de un singur actor: d. Ciobotărașu.

Este o încercare în care au biruit în trecut numai câteva celebrități europene.

Urăm d-lui Ciobotărașu, *pe care-l prețuim dela întâile sale apariții, o biruință deplină.*

Și ne bizuim cu toată încrederea pe iscusința directorului de scenă Nicolae Maximi.

HARAP ALB

basmul care ne-a fermecat copilăria și ne-a minunat mai târziu prin atâtea podoabe de preț furate închipuirii populare și cizelate cu măestrie, de neîntrecutul povestitor Ion Creangă, *va fi înfățișat în curând într'un ciclu de spectacole populare, pe scena noului teatru municipal „I. L. Caragiale".*

Succesul pe care aceeași adaptare scenică, datorită d-rei Nela Stroescu, *l-a obținut cu câțiva ani în urmă la teatrele Naționale din București și Iași, ne îndreptățește să așteptăm această reluare cu cele mai bune nădejdi.*

TEATRELE NOASTRE

au jucat de sărbători, cu săli pline. Dar publicul care se îmbulzește la aceste spectacole ca niciodată în timpul anului — trebue primit cu atenție specială, oricât ar supăra prezența lui gălăgioasă pe întâmplătorii „oameni bine" rătăciți în îmbulzeală. Pentrucă toți spectatorii aceștia cari lasă pustii mahalalele să aducă în sălile de teatru uimiri și obiceiuri de primitivi, trebuesc ispitiți prin toate mijloacele să vie cât mai des la teatru... să se civilizeze.

„FABULELE LUI ESOP"

A apărut cartea d-lui Marin I. Predescu, „Fabulele lui Esop" în versuri, direct de pe originalul grecesc, pentru școlari și popor. Recomandăm această meritoasă lucrare a d-lui Marin I. Predescu, menită să fie o lectură aleasă și instructivă.

PICTORUL NICOLAE BRANA

își deschide expoziția de pictură și gravură, — cuprinzând fragmente și compoziții din viața de sbucium, suferinți și victorii a Ardealului — în sala Ministerului Propagandei, la 19 Ianuarie a. c.

E. BEYRER **Eva**

Pictorii Ardealului

Octavian Smigelschi

de Daniel Popescu

Acest articol se închină amintirii lui Alex. G. Pavlescu, tainic iubitor de artă, omorît la Miercurea Ciucului în Sept. 1939.

Autorul

In ceeace privește arta din Ardeal, curiozitatea amatorului ca și pasiunea cercetătoare a specialistului s'au oprit mai ales la creațiile populare. Fiindcă aci au putut fi surprinse și inventivitatea și autenticitatea plăsmuitorului anonim.

Dar există în Ardealul anterior anului 1918 și o tradiție — într'adevăr nu tocmai îndepărtată a unei arte plastice culte. Câteva nume o ilustrează: brașovenii Constantin Lecca și Mișu Popp, năsăudeanul Sever Mureșan, bănățeanul Nicolae Popescu. Figura cea mai reliefată rămâne însă sibianul Smigelschi de care se leagă prestigiul artei ardelene și un capitol al picturii românești: capitolul picturii religioase moderne.

Octavian Smigelschi s'a născut la 21 Martie 1866 în Ludușul-Mare, jud. Sibiu. Tatăl său, nobil polon refugiat în Transilvania prin 1850 s'a simțit atras de mediul românesc. Cu acest mediu s'a identificat și prin căsătorie. Intr'adevăr, mama lui Octavian aparținea unei vechi familii aromâne din părțile ardelene.

De copil, Octavian Smigelschi a dovedit, pentru desen, înclinații deosebite ce i-au fost cultivate mai întâi la Sibiu unde „în anii opt zeci pare a fi bântuit bacilul picturii" — după cum notează un scriitor sas din partea locului.

Bacalaureat, primește o bursă de stat la școala de profesori de desen din Budapesta. Aci urmează cursurile între anii 1884 și 1889. Succesele sale școlare din capitala Ungariei au răsunet, stârnesc interes printre Români, iar „Familia" din Oradia le înregistrează cu o mândrie ușor înțeleasă. In 1890 își începe cariera didactică în Slovacia. Un an mai târziu se stabilește în Ardeal, la Dumbrăveni ca profesor la liceul de stat. Chiar din anii studenției, Smigelschi a făcut călătorii de studii prin Austria, Germania și Italia, vizitând cu luare aminte muzeele și monumentele din Viena, Dresda, Veneția, Ravenna și Florența.

La München îl impresionează Böcklin. Acest tipic reprezentant al idealismului german va înrâuri simțitor pe Smigelschi. Trăind în climatul spiritual al monarhiei Austro-Ungare, pictorul ardelean, n'a cunoscut direct, ca atâți alți pictori contimporani din România, arta franceză. Date fiind anumite virtualități de valorificare și liberare ale spiritului francez, putem presupune că viziunea artei decorative

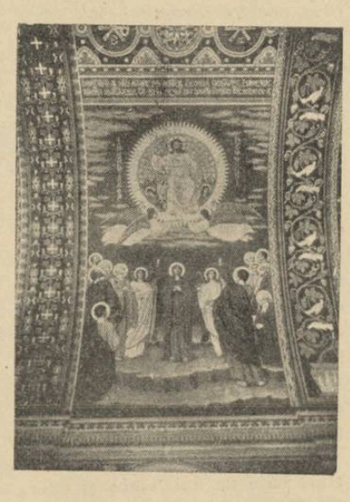

ce-l frământa pe Smigelschi ar fi avut numai de câștigat din contactul cu cel mai de seamă decorator al vremii: Puvis de Chavanne.

In toamna anului 1904, pictorul nostru cercetează arhitectura, dar mai ales zugrăvelile bisericilor și mânăstirilor oltene și muntene. In caetele de schițe ale lui Smigelschi din acea epocă se găsesc însemnări luate la Tismana, Cozia, Bistrița, Horezu, Curtea de Argeș, București, Snagov și Sinaia. Trece apoi în Moldova și Bucovina pe la Iași, Suceava, Sucevița, Dragomirna, Putna, Rădăuți, Humor, Voroneț și Cernăuți. Aceasta pentrucă viziunea artistică a lui Octavian Smigelschi evolua către o pictură decorativă monumentală.

De altfel, în același an 1904, el primește din partea Consistoriului însărcinarea să zugrăvească catedrala din Sibiu. Va fi contribuit la această încredințare nu numai avizul juriului, ci desigur și reputația câștigată de Smigelschi cu prilejul expozițiilor dela Sibiu, Budapesta și Blaj (30 Aug. 1903).

Mai cu seamă expoziția de artă religioasă din reședința Mitropoliei Unite reprezintă o biruință în viața de muncă și o consacrare în lupta de afirmare a înzestratului pictor ardelean.

In concediu dela catedră, el se va dedica, până la sfârșitul zilelor, pasiunei sale artistice și muncii fără preget. Un nou și strălucit succes (un concurs, în 1908) i-asigură o bursă la Roma pe câțiva ani. Revine în Transilvania, vara, în 1909, pentru a zugrăvi biserica unită din Rădeștii din jurul Teiușului. Tot acum așterne pe hârtie rezultatul reflecțiilor sale cu privire la arta religioasă și decorativă. Este un studiu despre neo-bizantinism, unde voește să **„rezume părerile sale cu privire la marea problemă a regenerării artei bisericești, respectiv la creearea unei arte monumentale de un caracter național-românesc, nu numai bisericesc, ci și profan".**

Fără a-i discuta ideile, reținem ca fapt important, pentru istoria artei noastre moderne, sensul preocupărilor lui Smigelschi. Oare în România anilor 1900—1910, școala lui Mincu nu lupta pentru realizarea unui stil arhitectural „monumental de un caracter național-românesc?". Semnificativă analogie de preocupări pe ambele coline ale Carpaților!

Elanul înfăptuitor al lui Smigelschi se curmă la 10 Nov. 1912, când moare ducând cu sine o lume de proecte neîmplinite și lăsând în urmă-i o operă interesantă, variată și personală, prețioasă contribuție în acelaș timp, la istoria artei române moderne.

Nu s'ar putea spune că opera lui Smigelschi n'a atras din când în când atenția criticului sau istoricului de artă la noi. Se cuvine să amintim în afară de notele juste ale d-lui prof. Coriolan Petran și de impresiile scriitorului Bucuța, studiul d-lui Virgil Vătășianu: „Pictorul Octavian Smigelschi". E o lucrare de specialitate, sobră și documentată, purtând sugestii pentru cercetări nouă Remarcăm însă: mai toți comentatorii au văzut în acest artist prea mult un teoretician și un realizator al principiilor sale de artă religioasă modernă și mai puțin un sensibil.

*

Evident că lucrări monumentale ca decorarea Mitropoliei din Sibiu, sau chiar a bisericii din Rădești, precum și a capelei Rákoczy din Budapesta, ridicau o sumă de probleme artistice și tehnice pe cari artistul cel dintâi avea să și le pună cu bărbătească îndrăzneală, probleme ce la timpul lor au angajat și opinia cercurilor intelectuale de dincolo de munți.

Incadrat în mediu și epocă și slujind în bună măsură idealul ei artistic, Smigelschi s'a fixat în amintirea contimporanilor săi prin pictura „genre", prin compoziții cu subiecte luate din viața țărănească („Strana", „Portița", etc.) sau cu teme fantastice („Ingerul morții", „Ielele"). Lucrări interesante de unde nu lipsesc nici probitatea desenului, nici simțul decorativ și uneori nici căldura coloritului sau transparența aquarelelor.

Dar există un Smigelschi mai puțin știut și pe care ni-l desvăluiesc fie cadrele ținute teanc în podul Asociațiunii („Astra") dela Sibiu, fie carnetele cu schițe și mapele cu studii păstrate cu emoționantă grijă de familia artistului.

Numai cine a avut privilegiul să stăruie câtva asupra acestei categorii de lucrări, a putut să-și dea seama de măsura și nuanțele artei lui Smigelschi.

Ințelegere plastică pentru cele două valori: albul și negrul, sensul just al liniei — uimitor de energică uneori — senină resemnare sau potolită tristeță în portrete, căldură în sentiment, iată aspectele mai puțin știute, dar totuși esențiale ale distinsului artist din Ardealul de odinioară.

AMINTIRE

de H. COȘOI

Acum patruzeci de ani, eram copist la Ministerul Instrucțiunei Publice și stăteam cu casa pe calea Șerban Vodă.

Tramvai electric nu era. Luam pe cel cu un cal care mergea din Șerban Vodă, strada Carol, cobora pe la Casa de Depuneri, Belvedere, Brezoianu, Popa Tatu până la Matache Măcelaru, capul liniei. Plăteam zece bani până la Piața Sfântul Anton, cincisprezece bani până la Tribunalul Vechi unde este acum Opera Română și încă cinci parale până la capăt. Și mergea tramvaiul cu un cal, vorba ceia „hâța-hâța cu căruța!" Oprea unde îi eșea înainte muștériul, apoi pornea cu greu pentru bietul cal, ca după douăzeci de pași să oprească iarăși pentru alt muștériu, care după trotuar îi făcea semn cu mâna ori cu bastonul. Abia pornea și alt pasager din tramvai se atârna de cordon, clopotul suna și vizitiul oprea caleașca să se dea jos călătorul iar dacă nu opea la semnal, vai de bietul vizitiu ce'și auzea de la client! La înapoiere, când urca panta de la Casa de Depuneri, așteptau acolo băieți cu cai de rezervă, atârna un cal lângă celalt și cu lovituri de bice, chiote și înjurături, abia urca în Calea Victoriei. Din distanță în distanță linia era dublă pentru întâlnirea tramvaielor, — cel care se ducea cu cel care se înapoia. Acolo, până când sosea celalt vagon, așteptai câte un sfert de oră. Știai când pleci, dar când o să ajungi la destinație, nu puteai ști!..

Sinucideri (cu „s'a aruncat înaintea tramvaiului"), nu se pomeneau, iar accidente de tramvai, nu sufereau decât bieții cai cari se speteau de greutate și alunecușuri.

De multe ori făceam din Șerban Vodă până în strada Diaconeselor, actuala Spiru Haret, o oră, astfel că mă lipseam de tramvai și porneam pe jos. Era mai obositor, dar mai repede, mai plăcut și sănătos pentru un biet slujbaș tânăr.

Intr'una din zile, trecând pe strada Brezoianu, văzui multă lume strânsă în gangul vechiului local al ziarului „Universul". Mă oprii și eu. Zidul din dreapta fusese, aproape tot, înlocuit cu un geam mare prin care se vedea noua mașină rotativă cu care se tipărea ziarul. Incă nu se mai văzuse de către public așa ceva! Publicul privea și se minuna. Un țigănuș, cu cartonul cu ziare sub braț se îndesa și se înnălța pe călcâie să vadă și el.

— Ce te îndeși mă, așa?

— Stai, boierule, vă văd și eu „Rotila lui Cațavilantu"!

Și pentru mine era ceva nou. Mașina era enormă. Dinlăuntru se auzea până în stradă un zbârnâit ca de un roi de bondari. Roate mari, rotițe, curele și cureluțe se mișcau repede și cuminți... Deasupra, un sul mare cu hârtie, ca o trâmbă de pânză se desfășura și hârtia dispărea sub prese ca să iasă prin partea cealaltă ziarul tipărit în patru pagini, fățuit, întocmit frumos! Niște speteze de lemn îndesau foaie peste foaie, iar când se complectau douăzeci și cinci sau cincizeci de foi, altă spetează se mișca tocmai la timp și dădea teancul la o parte. Un om ar fi greșit numărătoa-ea, dar mașina nu greșea nici măcar cu o foaie!...

Era o minune în technica tipografică, cum nu se mai văzuse până atunci și toată lumea se depărta mulțumită: — Grozav om și Cazzavillan ăsta!..

In ceeace mă privea, eram entuziasmat și-mi era dragă mașina, de par'că era a mea! O sinceră admirație simțeam pentru omul care din nimic, numai prin muncă, înfăptuise o așa minune și ași fi vrut să-l văd, să-l cunosc!...

Și nu peste multă vreme, dorința mi-a fost îndeplinită. Nu știu pentru care faptă filantropică, în urma recomandărei ministrului Instrucțiunii Publice, Cazzavillan a fost decorat cu „Bene-Merenti", dacă nu mă înșel sau cu „Răsplata muncii". Trebuia ca un delegat din minister să-i înmâneze decorația și cuvenitul brevet. Ce l-o fi făcut pe șeful meu să mă trimită pe mine, nu știu; poate fiindcă mă știa că public din când în când prin reviste câte o poieziioară sau nuvelă sau poate fiindcă eram întotdeauna îmbrăcat în jachetă ori redingotă neagră, cum se purta pe atunci!... Fapt este că m'am prezentat foarte emoționat acasă la Cazzavillan.

Din gang, am intrat pe o ușe în dreapta, apoi prin alta în fund, într'o cameră micșoară în care era un dulap-bufet, o masă în mijloc și două scaune. Am fost întâmpinat de Cazzavillan. Il văd acum prin ceața celor patruzeci și mai bine de ani trecuți: un om mărunțel, smead, cu obrajii înfloriți de un zâmbet amabil.

I-am spus pentru ce am venit, i-am dat brevetul și decorația și după ce mi-a mulțumit, m'a invitat să stau.

Când am vrut să plec, m'a oprit cu un gest:

— Acum, — zise dânsul, — pentru osteneală, mă simt dator să vă cinstesc cu ceva!.. Dar cu ce? Stai, am găsit!...

Deschise ușa bufetului, scoase o sticlă și două pahare, le puse pe o tăviță pe masă și turnă:

— Vă dau un pahar de vin din care a băut Garibaldi! — îmi zise el și gustarăm. Vinul avea culoarea și aspectul untdelemnului; cât despre gust, după ce am băut păhărțul pe jumătate, mi-am zis și m'am mirat: cum de a putut să moară Garibaldi când a băut asemenea nectar!?

Inainte de a-l bea, mi s'a părut păhărțul mic, pe urmă mi s'a părut prea mare, iar după ce am eșit în stradă, îmi venea să strig: „Trăiască Garibaldi și Cazzavillan!..."

COLOCVII ÎN ACTUALITATE

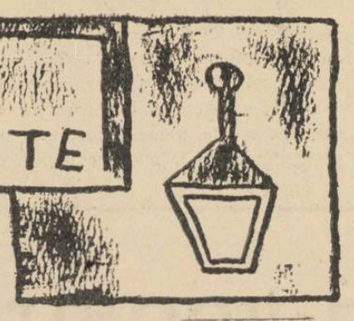

Te așteptam Menip, cu o sfială nouă. Apropie-te și te așează. Le mulți ani! Mulți, de parcă le și văd dâra înfocată, fulgerând cu iuțeală ametitoare întunericul dinainte, același care ne paște din urmă.

Cu câtă nădejde, mereu proaspătă, niciodată descurajată ne îndreptăm încrezători, Menip, să cuprindem ce încă nu este, cu aceleași brațe care n'au putut păstra o clipă mai mult, ce nu mai este pentru totdeauna. Alergăm dinaintea Neantului ca să fugim de el, deși acelaș este și înaintea noastră. De fapt alergăm în el, în neant, zadarnic și în neștire. Fuga asta în gol, dezorientată, fără un punct de sprijin, marea fugă a Creației, e ceva absurd și măreț (aici, desigur, te gândești la Faust).

Ce este sens în tot acest copleșitor nonsens? Ai ascultat și tu Menip, uneori noaptea, cu altă ureche, pasul neauzit al Neantului, cum ne îngână pașii? E o călcătură de pâslă care ne îngână pasul tăcută, ca un ecou de umbră. Ca într'o poveste pentru Aitcineva. (Oare pentru a cui nelecuită și nesățioasă însomnie se tot repetă spectacolul pe care toți îl jucăm de minune?) Dar pasul de umbră e aci aproape, la un pas înapoi, numaidecât: o călcătură tare, alta de pâslă. Degeaba asvârlim ca să ni se piardă urma, cremenea, peria și oglinda: iasma roade muntele de cremene, foarfecă pădurea deasă ca peria și soarbe oglinda lacului, ținându-se tot la un pas în urma noastră. A celor cari năzuesc să însemne ceva, ca și a celorlalți cari nu însemnăm nimic sau prea puțin ca să se poticnească în noi Nesățiosul.

Cu tine va avea de furcă Menip. Ca să se țină în pasul tău va trebui să dea târcoale casei Terekovilor. („Casa", cetitorule, e o carte, cum vei fi bănuit desigur: Casa Terekov, povestiri fantastice de Paul Lahovary. E făcută cu farmece îmbinate: asprimi de cremene, freamăt neliniștit și stufos de pădure, limpezimi de cleștar).

Doamna Sonia Terekov, amfitrioana, dacă-l va admite să-i treacă pragul, îl va obliga desigur, să se supună regulei pe care tu însuți Menip, povestitorule, ai ascultat-o, să se supună obiceiului casei Terekovilor, de-a

nu mai măsura timpul, îndepărtând tot ce ar putea să-l amintească. Odată cu tine Menip, renunță și cetitorul, cu dragă inimă, la tot ce ar putea să-i amintească prețul timpului. Voluptățile spiritului nu se măsoară cu orele și bucuria de a fi admis în intimitatea farmecului straniu al casei Terekovilor te urmărește multă vreme dincolo de răstimpul scurt al câtorva ore de lectură.

Dar pe lângă ciudățeniile din casă, nu mai puțin ciudat e și acest capriciu de cititor: el simte voluptatea lecturii, o trăește și se întreabă totuși cum este posibilă, dacă este posibilă. O are și parcă s'ar îndoi de ea.

Cuvintele sunt aceleași pe care și el le folosește zilnic dar aici, în carte, ele nu-i sunt de nici un folos și totuși câtă emoție pândește din această dezinteresare a lui! Cu câtă pasiune le întâmpină și se ține pe urma destinului lor enigmatic.

Ne mai având a face cu înțelesurile vieții de toate zilele, cuvintele din carte parcă nu mai aduc în gură nici gustul de cenușe și de moarte care ne era obișnuit. Ele sunt potrivite după o măsură care ne întrece și ne supraviețuiește. La pagina 30, Menip, scrii așa: „Ne afundăm în culcușurile adânci ale somnului ca'ntr'o mare posacă ce-o bate în ritm larg de vâsle inima". In propoziția asta și în altele ca ea, cuvintele își caută înțelesuri și înțelesurile pâlpâe pe deasupra vorbelor ca flăcările jucăușe din răsufletul subpământean al comorilor. Ajuns până în preajma lor, Timpul însuși se va lăsa amăgit de voluptatea subtilă a împerecherilor de arome și sunete, și uitând de sine poate că îți va pierde urma.

Dar ce sfidare adusă vremelniciei! Cum de a fost posibil ce este? Dar mai ales ce poate să favorizeze convingerea sau conștiința, postumă, că este cu putință să pătrunzi neștirbit până în inima veacurilor?

Știu că sunt înțelesuri pe care nu avem voe să le destăinuim, dar cu oricâte ocoluri sau aluzii derutante, chiar dacă mi-ai răspunde alături, cum observa odată Socrates, șoptește-mi totuși, Menip, cine-i Ispititorul care te încearcă și pe cine ispitești tu însuți cu nemaipomenita îndrăzneală de-a năzui o care — o supraviețuire?

MENALC

E înduioșetoare nădejdea generoasă că vor trăi copiii noștri după noi, ca și cum prin ei încă ne-am mai supraviețui. Același dor însuflețește creația artistului, nu este așa, Menalc? Dar cu cât e mai îmbelșugată și mai stranie aventura operei de artă, aventura sa adesea milenară! Sfidare într'adevăr, cum ai spus, adusă vremelniciei... Din crepusculara lume a ceea ce „încă nu este" știu bine că de atâtea ori glasul tânguitor al iasmelor gândirii te-a chinuit, cerându-ți ospitalitatea unei întruchipări... Ai cunoscut îmbierea obsedantă și neîngăduitoare, absurdă, deșartă și minunată totdeodată pe care ți-o șoptește la ureche răsăriteana regină, amintește-ți, ca'n „Ispitirea Sfântului Anton" a lui Flaubert: „Am comori închise în taine boltite prin care te-ai rătăci ca'ntr'o pădure... Am un palat clădit pe un istm între două oceane, din lespezi de cleștar, pardosit cu bagă și deschis celor patru vânturi ale țăriilor... Vom lenevi pe culcușuri mai dulci decât norii, ne vom adăpa cu băuturi răcoritoare băute în coji de fructe și vom privi soarele într'un smaragd! Vinoi... Nu sunt o femeie, sunt o lume. De m'aș desgoli privirii tale, ți s'ar înfățișa o nesfârșită înșiruire de mistere! Numai de ai vrea!... Pe cei mai singuratici și mai puri dintre noi chemarea aceasta îi ispitește mai cumplit, Menalc, și-i ajunge blestemul minunat al glasului EI. Sigur sunt că nopți multe te-a hărțuit glasul în sihăstria odăiței tale, cerșindu-ți un veșmânt de nemurire și nedându-ți pace până nu plăsmuiai cum spui „cuvintele potrivite după o măsură ce ne întrece și ne supraviețuiește". In acea clipă, Menalc, n'ai scris atât din deșarta dorință de a-ți supraviețui cât dintr'un nobil dor de dăruire de tine, de desinteresare de tine. Aici e tocmai acel „punct de sprijin" — singurul — „în marea fugă a Creației", după cum atât de frumos ai spus.

Ispititorul este de data aceasta îngerul Iubirii. Nesfârșita iubire — și nu afirm un paradox — a omului față de fratele său etern: Omul. Opera de artă este darul izvorît din nesfârșita bucurie, din mângâietoarea siguranță că într'un univers inuman și înghețat nenumărate mii de ființe înfiorate ca tine „de tăcerea eternă a infinitului" se vor adăpa nesățios din îmbărbătarea și încântarea iubirii tale. O știi, bucuria divină a creatorului este, într'o revelație absolută, de a îmbrățișa frățește sutele de generații, de a simți — bucurie negrăită! — cum bate lângă a sa inima omenirei!

O amintire de dragoste este orice operă de artă, după cum a spus un filosof; da, însă mai mult încă zălog de iubire dăruit omului anonim, cu acea spontană și sublimă generozitate cu care în fiecare clipă mii de oameni se jertfesc în lume pentru mii de oameni, fără să se întrebe dece.

Și acum, Menalc, îngăduie-mi să fac biografie, ceea ce până azi nici prin gând nu mi-a trecut, deși acuzat am fost în această rubrică, într'un chip inchizitorial... Va fi biografia povestirii din volumul meu, intitulată „Chemarea Capricornului", adică biografia unei ființe, fiică a realității cât și a închipuirii, ce teoretic e sortită să-mi supraviețuiască o vreme oarecicare.

Dan Pelu mi-a fost camarad de școală vre-o șapte ani într'un internat dintr'un oraș apusean. In atâți ani n'am izbutit să-l cunosc și nici el pe mine, bănuiesc. Mocnea într'insu o stra-

nie neliniște, ce se manifesta prin sfidarea disciplinei covârșitoare, ca o permanentă clocotire de răzvrătit. Imi dam seama cât de mult îl măcina monotona viață de internat. Era cu adevărat o crimă să-l silești să învețe pe-de-rost verbele neregulate grecești sau istoria medievală. Și pe cât de neobosit era la jocurile de tot felu, la sporturi, la care parcă nu-și cheltuia nicicând prisosul de energie, pe atât părea de vlăguit la pupitrul său dinaintea celor zece rânduri dintr'o versiune latină sau greacă. Imi mărturisise odată planurile sale de a se face aviator și-l invidiam pentru călătoriile ce le va putea face, îl admiram pentru superbele sale însușiri sportive deși el cred, bănuia că-l disprețuiesc. Azi după ani am convingerea că și el îmi prețuia însușirile ce nu îi lipseau și ce n'aveau nicio valoare în ochii mei: aptitudini pentru versiunea latină sau compoziționea franceză. Această nostalgie nemărturisită și reciprocă a unor însușiri ireversibile s'a schimbat cu timpul într'o ură ascunsă, așa cum e și firesc. Doi ani numai după înapoierea mea în țară aflam vestea morții lui întâmplată puțin după terminarea școlii. N'aș fi crezut vreodată că vestea aceasta ar putea fi un lucru atât de sguduitor. Realizam deodată cât trebuie să fi fost de cumplită prăbușirea în neant pentru el care iubea atât de pătimaș imediatul, care așteptase cu atâta sete terminarea studiilor spre a-și împlini destinul visat! Această veste a fost pentru mine prilejul unor îndelungi meditații, cele dintâi, mi se pare, asupra morții. Sunt zece ani de atunci. Ea a schimbat cu totul peisagiul intelectual în care viețuiam și desigur viața mea de azi ar fi cu totul alta dacă n'aș fi aflat moartea ciudatului meu tovarăș de clasă. Aceasta este, Menalc, fără prea multe ocoluri partea de realitate a povestirii „Chemarea Capricornului"; și poți întrezări mai bine acum cristalizarea acelei nostalgii a unui alt destin, activ și nu contemplativ, ce mi-a copleșit copilăria. Iată

canavaua reală pe care a trebuit neapărat să urzesc „o poveste pentru Aitcineva".

Acest altcineva ești tu, Menalc, dar și ceilalți, sunt legiune, sunt frații noștri, oamenii, chinuiți de aceleași nostalgii.

MENIP

VITRINA EUROPEI

Cronica germană

BIOGRAFIILE ROMANȚATE

Publicul nostru, antrenat de reclama abilă a evreilor aciuați pe vremuri pe la diferite ziare și reviste, a acordat timp de câțiva ani un credit nelimitat oricărei producții Emil Ludwig sau Stefan Zweig, manufacturierii envogue depe-atunci ai biografiei romanțate. Sedus de facilitatea stilului acestor scriitori de periferie, publicul n'a prea observat tendințele ascunse, chiar subversive ale unor biografii romanțate ca „Wilhelm II" sau „Maria Stuart". Nu prea suntem pentru genul de literatură care se numește „biografie romanțată". Preferăm romanul istoric sau biografia pură. Totuși, nu putem contesta că „biografia romanțată", dacă autorul ei nu e tendențios și are calități literare, aduce reale servicii publicului larg.

Deaceea, regretăm întrucâtva că nu se mai publică traduceri de biografii romanțate în românește. Dela „Struensee", apărută la „Cugetarea", vitrinele nu s'au îmbogățit cu nicio altă scriere de acest fel.

Literatura germană actuală oferă numeroase biografii romanțate de calitate. Din bogata lor listă, recomandăm câteva — adevărate modele ale genului: „Richelieu", de Carl J. Burckhardt, o evocare măiastră, plină de subtile analize psihologice, a cardinalului care și-a legat atât de temeinic numele de istoria Franței; „Karl II", de Ludwig Pfandl, care-a scris și biografia romanțată „Philipp II"; „Röntgen", de Franz Ludwig Neher, care redă viața marelui descoperitor al razelor cunoscute sub acelaș nume (e o carte pe care-o recomandăm cu deosebită căldură editorilor noștri, căci ea oferă un material cu multe învățăminte pentru tineret); „Bismarck", de Erich Marcks, o lucrare absolut superioară cărții cu același subiect a lui Emil Ludwig, care ne-a dat un „Bismarck" caricatural și convenabil numai mentalității semite, — și „Friedrich Wilhelm I", de Fr. von Oppeln-Bronikowski. Ca biografii strict științifice, cari ar putea interesa și publicul românesc, menționăm: „Perikles", de Joseph Gregor, și „Richard Wagner", de Eberhard Kretschmar.

Traducerea câtorva din aceste lucrări, ar aduce un real folos nu numai cititorilor, ci și editorilor cari au tot interesul ca ele să fie... vândute.

CLIMATUL MUZICAL AL GERMANIEI

Cred că nicăieri nu se cântă atât de mult ca în Germania. Poporul acesta dinamic prin excelență adoră muzica. Evident, se cântă mult și în Italia, dar în Germania se acordă o mai mare atenție muzicii serioase. muzicii artistice, ca să spun așa. Dacă temperamentul italian agreiază melodia sprințară, plină de exuberanță, care, dela cantonetă, a ajuns totuși, poate datorită și cântecului gregorian, până la creații ca „Falstaff" a lui Verdi și la simfonia bogat colorată a unui Respighi, poporul german cultivă muzica gravă și complexă. Massele Reichului sunt capabile, în urma unei îndelungate tradiții, să asculte un oratoriu de Bach, o simfonie de Beethoven sau efluviile polifonice ale unui Richard Strauss. Familia germană cultivă foarte mult muzica. Fiecare orășel al Reichului are „Verein"-uri cari dau concerte corale sau instrumentale. In urma unei astfel de educații, nu câștigă numai muzica în sine, ci și cultura în general, căci arta muzicală pregătește un teren favorabil și pentru celelalte arte. Dacă Germania de azi e atât de bogată în literatură și plastică, aceasta se datorește în mare parte și educației muzicale. Un om care e capabil să înțeleagă un lied de Schubert, desigur că va avea în bibliotecă și-o carte de poezie. Faptul că întreaga artă a Germaniei e monumentală, sobră, contrapunctică, se explică și prin momentul spiritual Bach, care construește imense domuri muzicale de-o măreție serafică, unind în modul cel mai fericit specificul german cu datele artistice universale.

Deși se află în războiu, totuși Reichul n'a suspendat activitatea muzicală. Operele și filarmonicele pregătesc lucruri noui pentru a doua parte a stagiunii. In curând se va executa la Berlin un poem simfonic inedit al lui Richard Strauss ,pe care — se repetă cazul Goethe — vârsta înaintată nu-l împiedică să creeze opere de-o necontestată prospețime. La vară, se vor relua marile festivaluri muzicale și teatrele dela Salzburg, orașul lui Mozart. Totodată, vor continua reprezentațiile muzicale din Bayreuth, cetatea lui Wagner.

Postul de radio-difuziune al României transmite numeroase lucrări de muzică germană, așa că melomanii noștri pot asculta piese valoroase atât din compozitorii clasici, cât și din cei moderni. Amatorilor de discuri, le recomandăm sonatele pentru pian ale lui Beethoven și fugele lui Bach, interpretate magistral de Wilhelm Kempff. Sunt imprimate de casa „Parlophon" și au avantajul de-a nu fi prea scumpe.

ISTORIA LITERATURII GERMANE

Literatura germană, una din cele mai complexe ale lumii, chiar mai complexă decât cea franceză, și-a aflat în profesorul universitar Iosef Nadler un înzestrat istoriograf. Cele patru volume ale lucrării „Literatur-Geschichte des deutschen Volkes" se împart astfel: tomul I, „Poporul" (până la 1740); tomul II, „Spiritul" (1740—1813); tomul III, „Statul" (1813—1914); și tomul IV, „Reichul" (din 1914 până azi). Românii cu cunoștințe de limba germană vor putea citi cu mult folos această istorie literară, care are avantajul de-a fi scrisă într'un stil ușor și de-a cuprinde literatura germană în totalitatea ei, dela origini și până azi. „Literatur-Geschichte des deutschen Vollkes" numără 3000 de pagini, e tipărită cu multă îngrijire și o împodobesc 40 de reproduceri colorate, 40 de reproduceri în Tiefdruck, 40 de suplimente în facsimil și peste 2000 de alte ilustrații, așa că formează un adevărat monument de artă grafică. Curentele literare din Germania modernă, sunt tratate pe larg. După lectura acestei cărți, cititorul român va avea o oglindă completă a vieții spirituale și literare din Reich. „Literatur-Geschichte des deutschen Vollkes" a apărut în „Propyläen-Verlag" din Berlin, de unde se poate comanda. Lucrarea e relativ ieftină: 25 de mărci. Legată costă 30 de mărci.

M. STREINUL

NOTE ROMANEȘTI

VIORI DE SEARĂ

este titlul volumului de poeme apărut în preajma sărbătorilor la „Cugetarea", datorit talentatului poet **I. Stănciulescu-Mehedinți.**

Autorul „Viorilor de seară" se găsește astăzi la a treia culegere de poeme; **Porțile de aur s'au închis** și **Cântec de lumină**, apărute anii trecuți, vădeau de pe atunci calități reale în cizelarea versului, ne aduceau imagini proaspete și luminoase, indicându-ne în persoana d-lui Stănciulescu-Mehedinți un poet de aleasă inspirație și sensibilitate.

Poemele strânse în ultimul volum — douăzeci și patru la număr — constituesc un nou prilej de verificare a calităților poeziei sale, însemnând în acelaș timp o nouă treaptă spre afirmare.

TALAZ SPRE VEAC NOU

Deși anul încheiat de curând a fost unul de permanente îngrijorări, de răsturnări și amânări de intenții și activități care în timpuri normale s'ar fi desfășurat obicinuit, fără să producă prea mari surprize, în câmpul literar a reușit să scoată în evidență superba tenacitate a poeților față de vălmășagul potrivniciilor.

In adevăr, sezonul literar atât de sărăcăcios, a fost un bun prilej totuș pentru poeți și poezie, aceasta luând o bună distanță în comparație cu proza.

Tot la „Cugetarea" și cam în acelaș timp a apărut un alt volum de poeme semnat de d. Petru Stati și purtând un titlu simbolic: Talaz spre Veac Nou.

INTERPRETĂRI DIN LIRICA LUI GOURMONT

Intr'un tiraj limitat, d-nii Mihail Straje și Teodor Scarlat ne-au dăruit o foarte frumoasă (și la propriu și la figurat) plachetă, cuprinzând, așa cum ne indică pe deplin titlul, interpretări din lirica lui Gourmont, în care tălmăcitorii au știut să păstreze nealterată gingășia strofelor originale ale marelui scriitor francez.

Redăm impresia ce ne-a lăsat lectura aceasta prin cel de-al doilea vers din „In una selva oscura":

Ne-aduce vântu'n cale miresme de departe...

REVISTA „CONVORBIRI LITERARE"

Bărbătească atitudine a d-lui I. E. Torouțiu, directorul „Convorbirilor" este demnă de admirație. Cu sacrificii pe care oricine și le poate lesne închipui, d-sa continuă să scoată cea mai bună publicație lunară ce se poate vedea la noi în țară.

Evenimentele din ultimele luni au făcut ca numerele pe Iulie-Decembrie să apară cu mare întârziere; minunatul volum ce-l avem în față dovedește însă că în tot acest timp redacția revistei, departe de-a-și încrucișa mâinile a resemnare, a strâns cu hărnicie un material bogat și ales, dându-ne la un loc numele și colaborările unora dintre cei mai distinși mânuitori ai condeiului pe care-i avem.

Pentru înalta lui semnificație, vom reda aci o parte din cuvântul lămuritor al d-lui Torouțiu, cuvânt cu care se deschide masivul volum „de colectivă și generală suferință" al „Convorbirilor", ultimul din acest an „al cutremurelor sociale și geologice":

„După cumplitele lupte dintre frații noștri de același sânge, care din nou a adăpat și înroșit pământul patriei noastre, timp de aproape două decenii, și care s'a scurs din vinele celor mai viguroase și nobile vieți, ne găsim la o răspântie care marchează un moment istoric, poate unicul moment din viața noastră ca popor, când ni se dă putință de a elimina din corpul nostru național radical, definitiv, prin măsuri de stat și printr'o solidară acțiune constructivă, românească — teribilul flagel al iudaismului, care ne-a măcinat energiile veacuri dearândul, ne-a întârziat progresul, anihilând direct sau prin unelte conștiente ori inconștiente toate străduințile noastre.

Dacă evreii nu sunt astăzi scoși din toate domeniile vieții noastre spirituale și economice, nu se vor da duși din țară, iar mâine ne vor scoate ei din istorie.

Fără evrei, România Mare o vom putea reînfăptui; cu ei o alta și mai mare, tot se va prăbuși, iar cea mai mică și sdrențuită de astăzi, va înceta să mai existe.

Cât pentru drama noastră lăuntrică, din mutismul durerii se topesc în ființa noastră și după firea noastră doar vorbele:

...Și de lacrimi nu țin sama
Că le-oiu șterge cu năframa,
Dar mi-i milă de obraz
Că rămâne fript și ars..."

DESPRE FRANÇOIS VILLON,

abia cunoscut la noi până acum câtva timp, și atunci destul de vag, sub aspectul poetului-cerșetor, bandit, scelerat sau așa ceva, ne dă date prețioase d-na Zoe Verbiceanu într'un studiu documentat cu care d-sa își însoțește Baladele traduse și publicate recent la „Fundația Regală pentru literatură și artă".

Deși a trăit și a scris acum cinci sute de ani, viața și opera lui Villon nu a deșteptat interesul cercetătorilor decât în a doua jumătate a secolului XIX. A trebuit să se aștepte epoca marilor pasiuni pentru cercetări de tot soiul, cum poate fi numită perioada de după 1850, pentru ca Auguste Legnon să întocmească un studiu biografic al lui François Villon — „după documente păstrate în Arhivele naționale" **— care să lămurească și să arunce o lumină favorabilă asupra vieții marelui liric francez, lucru pe care unii dintre admiratorii săi din veacul ce-a urmat morții poetului-vagabond nu l-au făcut. Din comoditate sau lipsă de interes, Rabelais, Marot și alții s'au mulțumit să consemneze — atunci când și cât au făcut-o — ceeace știau din tradiția orală, lipsind prin aceasta istoria literară de informații precise pe care le-ar fi putut aduna cu mai multă ușurință atunci.**

Astfel, colbul uitării s'a așternut veac de veac, din ce în ce mai dens peste viața și opera acestui nefericit poet. Icoana falsă, caricaturală pe care au lăsat-o cei ce s'au ostenit rareori să-i pomenească numele, s'a transmis tot mai palidă și mai neadevărată până acum câteva decenii; de-atunci se pare că nesecatele frumuseți cuprinse în opera lui Villon nu vor conteni să întrețină mereu viu interesul crescând al cercetătorilor literari. Cinematografia, la concurență cu aceștia din urmă, a ținut să fie prezentă în arenă dându-ne filme mai mult sau mai puțin reușite, însă toate nerespectând adevărul istoric.

Publicând studiul acesta serios asupra vieții și operei lui Villon și traducându-i baladele, d-na Zoe Verbiceanu umple un gol în cunoașterea clasicilor străini, cu atât mai mult cu cât limba franceză pe care „bietul" François a utilizat-o în versurile scrise pe la 1460 nu e ușor accesibilă oricui.

GRIJA PENTRU CEI MICI

pare a prinde, însfârșit, consistență, trecându-se dela vorbe la fapte. Ani de zile s'au elaborat proecte peste proecte, care de care mai promițătoare, mai perfecte. Mai toate cunoșteau acelaș tărâboi oficial: circulara dela minister, întruniri de comitete, inițiative sgomotoase, strângere de fonduri (care se iroseau mai totdeauna în mod misterios, proclamări de președinți, secretari, etc., etc., o întreagă armată ce se agita periodic și festiv la fiecare început de an școlar, pentru ca în scurtă vreme totul să reintre în „normalul" moștenit și păstrat cu sfințenie.

Rarile reviste scoase de unele licee, erau socotite adevărate fenomene, bune de numărat pe degete; privite cu îngăduință — când nu erau primite de-adreptul cu ridicări din umeri — constituiau emblema ale unor străduințe extrașcolare fără deosebită semnificație. Perseverența unor directori, în loc să constitue exemple demne de imitat, îi singulariza pe aceștia și mai mult ca adevărate „rara avis".

Ceeace nu s'a realizat până acum decât pe-alocuri și timid, pierzându-se pentru multe serii de elevi posibilitatea de a se familiariza cu un număr de probleme de cultură, precum și aceea de a se îndruma tinerele talente ce înmugureau pe băncile școlii, suntem convinși că se va face cu metodă și în mod satisfăcător de azi încolo. Numărul însemnat de reviste școlare răsărite ca prin minune odată cu începutul acestui an, este o dovadă a nouilor preocupări isvorîte din o mai temeinică înțelegere pentru sufletele fragede în formație și o chezășie pentru o mai armonioasă desvoltare a celor chemați în scurtă vreme să își aducă aportul lor pe altarul artei și științei, la noi.

TINEREȚĂ

Apare la Iași, de patru ani, sub direcția d-lui prof. A. Mesrobeanu, această cu adevărat tinerească revistă lunară de literatură, știință și folklor, a elevilor școlii normale de nobilă tradiție „V. Lupu".

Ultimul număr primit este închinat Basarabiei, Bucovinei și Transilvaniei, și este scris în întregime de elevi. Slova caldă a acestora, parte din ei fii de țărani din ținuturile pe care a trebuit să le părăsim, vibrează de emoția martoră a suferințelor nedrepte ce ni s'au impus.

Interesante, culegerile folkloristice transcrise de câțiva elevi de prin părțile Clujului și ale Basarabiei.

C. POSTELNICU

Un cugetător fascist

La conferința ținută luna trecută, tineretul universitar al Capitalei a ovaționat pe profesorul Giuliano Balbini cântând. Maestrul a deschis conferința cu următoarele cuvinte: „Dacă tineretul cântă, maturitatea cugetă. Fuziunea cântului de tinerețe cu cugetul matur, întruchipează esența spirituală a țării mele". Și-a deschis conferința cu ceeace exprimă crezul său—unirea cântului cu rațiunea.

De două ori destinul l-a situat prevestitor — s'a născut în ținutul piemontez, ținut ce înscrisese cea mai dinamică, cea mai plămăditoare pagină în letopisețul italian; iar după ce a făcut războiul, a activat în lupta din Bolonia, unde fusese numit profesor universitar la catedra de filosofie.

Format în doctrinele idealiste, ce, către anul 1900, se opuneau, drept crez abstract, materialismului mecanic; drept crez politic, curentului demo-socialist; drept crez moral, utilitarismului teleologic. Noua ideologie spiritualistă introducea o nouă concepție de națiune și de Stat: individul credincios moștenirii etatiste.

In dubla calitate de teoretician și de fost combatant al războiului, Giuliano Balbini intră în dublul focar al luptei poloneze împotriva social-comunismului cotropitor, focar ale cărui elemente erau cugetătorii și foștii combatanți.

Comunismul disprețuia războiul și lua victoria în râs. Cugetătorii nu aveau puterea de acțiune și foștii combatanți se mărgineau la entuziasm neorientat. Conservatorii vechi cedau în fața presiunilor adverse. Dar frica de răspunderi ținea pe comuniști în rezervă, pe când miniștrii nu recurgeau la represiuni.

Benito Mussolini a dus la înfăptuire ceeace profesorul Balbini plănuise principial: fervoarea unită cu filosofia, imboldul combatanților — cu ideologismul spiritual. Lozinca arborată de mișcare devine stabilirea unei tradiții noui în locul vechilor extremități —conservatismul absenteist și socialismul utopic. Tradiția — punte între indiscutabilul trecut, prezentul neatins și viitorul genetic. Din clipa aceasta fascismul a luat ființă.

Totul luptei i-a prilejuit lui Giuliano Balbini pilde din fapte vii. Comuniștii deschideau închisorile, trăgeau în formațiile fasciste, omorau în case și pe străzi; o mamă, leșinând în fața fiului său ucis, i-a spus profesorului Balbini: „E mort pentru Italia, sunt fericită". De atunci, mărturisește profesorul, am fost convins că patria nu este pierdută și că va birui". Mișcarea începută în anul 1919 s'a încununat cu marșul triumfal al Ducelui spre Roma în 1922.

De atunci, activitatea lui Balbini se situează pe meleagul roman. Profesor universitar și aici; subsecretar de stat la Educația Națională; președinte al Institutelor de cultură italiană în străinătate —, el urmărește, în menirea sa, determinarea ipotezei, construirea analitică a problemei, rezolvirea deschisei întrebări. Câmpul său de studii cuprinde reînvierea faptului istoric, valorificarea filosofiei ideii, asigurarea aplicărilor politiciene.

Făuritoarea expresiune a fascismului (apoteoza balbinienei năzuințe) stă în doi factori esențiali, calificați astfel de dânsul: „Ducele ce a reclădit prin revoluție accepția Imperiului Roman și Regele-Impărat care a admis și-a priceput această revoluție ca promovarea adevărului autentic prin rețeaua deviatelor erori".

Oscilanta soartă națională îi e terenul pătimaș de experiență și — ca în lupta bolonezâ — scufundarea în fapte vii. La capătul tradiției ce face punte între prezent, trecut și viitor, Giuliano Balbini întrevede o notă dominantă: destinul italian, aportul armonios în calea omenirii. Vicisitudinea formând o curbă și împlinirea formând traseul drept alcătuiesc această dominantă, al cărei nume este Norma, adică chintesența patrimoniului latin

OLGA KRUȘEVAN

E la îndemâna d-voastră

(Marea noastră mică publicitate)

de GEORGE VOINESCU

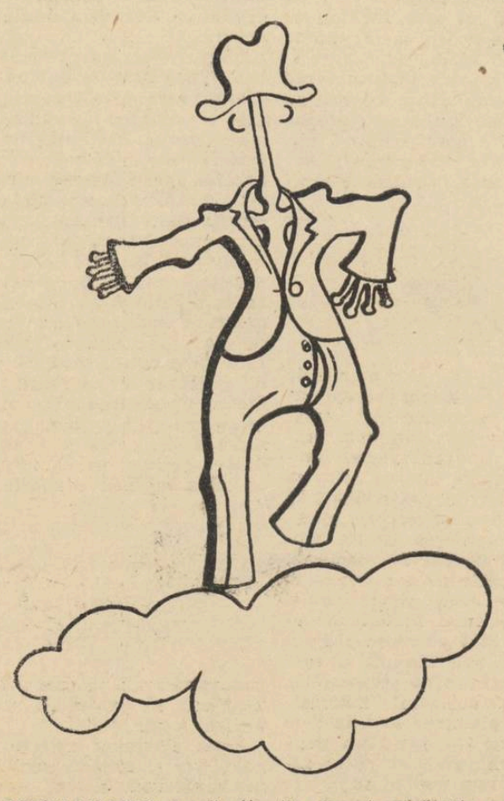

SOȚ MORGANATIC, bună situație, dorește căsătorie cu fată morgană, venit corespunzător.

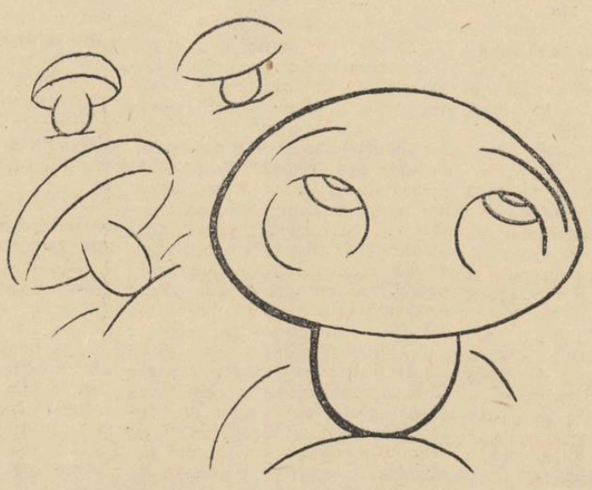

CIUPERCI COMESTIBILE, iubind viața, caută reputație de ciuperci otrăvitoare.

MĂR BIBLIC neutilizat, caută șarpe abil, întreprinzător

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938

3 = 441

BIBLIOTECA CENTRALĂ ASOCIAȚIUNEA BUCUREȘTI

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL L • Nr. 3
SAMBATA 11 Ianuarie 1941
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Literatura și Școala

de G. C. NICOLESCU

Ne întrebăm adesea plini de uimire de ce avem atât de puțini cititori, dece în țara noastră sunt atât de rare cărțile care depășesc o răspândire de cinci mii exemplare. Un cititor la patru mii locuitori, dacă facem socoteala pe datele vechi și cunoscute, când este vorba de romane și de autori consacrați, sau un cititor le un număr de zece ori mai mare de locuitori, când este vorba de un volum de versuri, orice s'ar spune, sunt raporturi catastrofale. Este legitim deci, dacă aceasta este siuația, să avem curajul să o privim în față și să încercăm să ne dăm seama dacă destinul nostru este să rămânem veșnic atât de refractari literaturii sau dacă nu cumva numai circumstanțe înlăturabile ne împiedică să ieșim din zona aceasta penibilă.

Căutând să distingem circumstanțele vinovate, nu va putea face obiectul unei examinări totalitatea lor. Sunt atâtea elemente care conlucrează asupra unui același punct, că mai totdeauna te pierzi în considerațiuni generale, asupra structurii noastre sociale sau culturale, fără să mai ajungi la atingerea punctului inițial nevralgic. Pentru a evita aceasta, acum îmi propun să mă limitez numai la o parte din cauze, cele mai neînsemnate în aparență, dar, în fond, nu cele mai lipsite de consecințe.

Clasa cititorilor noștri posibili ar fi formată din ceea ce este intelectualitate română: studenți, funcționari, medici, ingineri, avocați, arhitecți, profesori... După cum se vede, din oameni care în cea mai mare parte a lor (chiar profesorii nu sunt toți specialiști în literatură: unii au făcut Științele Naturale, alții Matematicile sau Dreptul) n'au avut contact obligatoriu cu literatura dela absolvirea liceului. Se întâmplă foarte rar ca un medic sau un inginer minier, după ce și-au luat titlurile și ocupațiile lor, să se apuce să citească deodată. Dacă însă el citea la 17—18 ani, el va continua să citească și în timpul studenției, atât cât îi vor îngădui ocupațiile, și nu va fi părăsit niciodată de acest gust care va deveni o nevoie lăuntrică. Așa dar, în liceu trebue să se desvolte gustul pentru literatură, căci dacă un tânăr va avea la părăsirea liceului dorința de a citi, o va păstra întreaga sa viață, iar dacă nu i se va fi creat această nevoie sufletească, preocupările meseriei pe care o va îmbrățișa nu-i vor mai da niciodată, afară de cu totul excepționale cazuri, răgazul și posibilitatea de a-și creea această nevoie și acest refugiu. Trebue să recunoaștem că, în ce privește literatura, școala noastră are scăderi în organizarea ei, care este astfel făcută încât produce absolvenți care nu pot și nici nu mai vor să citească literatură.

In primul rând: NU POT. Este incontestabil că literatura presupune o anumită pregătire — culturală, filosofică, literară — pentru a putea fi recepționată și înțeleasă până în adâncuri. O pregătire pe care, adesea, mulți sunt dispuși să nu o recunoască, pentrucă fiecare am trecut prin ea pe nesimțite, fiecare nouă lectură constituind o nedumerire, apoi o luminare și, prin aceasta, o treaptă spre altă lectură mai densă, mai adâncă, mai ermetică. Fără această pregătire treptată, strofa d-lui V. Voiculescu, spre pildă:

Ce-adânc pătrunde zâmbetul tău mic...
De dincolo de recea stăpânire
Se'nalță'n mine vechiul inamic,
Ereditarul dor de nemurire.

rămâne fără efect literar pentrucă este fără tot înțelesul logic pentru cel care nu poate face legătura dintre ultimul vers și concepția voinței schopenhaeriene. Și nu este nevoie numai de această pregătire oarecum filosofică, dar și de o pregătire literară propriu zisă, fără de care cititorul nu poate citi imaginile, nu surprinde toată adâncimea ideii, nu gustă noutatea și finețea expresiei, poezia și frumusețea ei rămânându-i inaccesibile.

Studiul literaturii noastre în liceu merge, în ce privește poezia, până la Șt. O. Iosif, O. Goga, Minulescu și Crainic, adică până la toți poeții logici, care și-au dat operele lor de seama cam acum treizeci de ani. Se face o excepție pentru d-l Lucian Blaga. Dar se face ea realmente? Și cum se face? Au venit proteste când de scriitori mai noi, T. Arghezi, Ionel Teodoreanu și alții, au pătruns în manualele de Limba română. Se zicea: acești scriitori (sau unii din ei; nu ne referim anume la cei citați mai sus) reprezintă o modă trecătoare, un gust pervertit sau o valoare minimă. Introducându-i în manualele de școală, acreditam părerea că ei sunt „clasici", recunoscuți de autorități ca scriitori de prima mărime, definitiv clasați în regatul literilor române și cu eternă valoare. Nu stăm să discutăm, luând fiecare caz în parte, în ce măsură se exagera și în ce măsură nu se vedea limpede. Partea interesantă a acestei inovații era tocmai că punea pe elev, viitorul lector, în contact cu literatura vie din jurul lui, o literatură care poate nu reprezenta decât o modă, dar care se cerea înțeleasă și trăită, acceptată sau respinsă „după ce i se va fi arătat elevului-cititor drumul pe care să caute să afle frumusețea din ea. Cine sfârșește liceul este, în ce privește literatura, în urmă cu cel puțin treizeci de ani. Nu numai decât cu lectura literaturii, dar cu chipul cum trebue citită ea, căci în acest răspas formele literale s'au perimat și au fost înlocuite cu altele, iar fostul școlar rămâne străin și neputincios în fața acestora noi ca în fața unor adevărate enigme. Pentrucă, la drept vorbind, imediat după versurile lui Iosif sau Goga să treci la poezia d-lui Ion Barbu nu este ușor, cu atât mai mult cu cât chiar din d-l Lucian Blaga, care este un autor figurând în programa analitică, prima strofă din Poemele luminii:

Eu nu strivesc corola de minuni a lumii
Și nu ucid
Cu mintea tainele, ce le 'ntâlnesc
In calea mea
In flori, în ochi, pe buze ori morminte...

rămâne fără îndoială, cu înțelesul tainic pentru acest cititor neculpabil, pentrucă n'a fost pregătit.

Nu este numai faptul că studiul literaturii în școală se oprește cam cu treizeci de ani în urmă și, prin urmare, elevul nu este pregătit pentru înțelegerea formelor literare care circulă în momentul când el devine cititor de sine stătător, dar sunt regiuni întregi din literatură care sunt ocolite cu grije pentrucă ating domeniul eroticei. Este oare fără semnificație că din Eminescu, de pildă, cu atât mai puțin din alți scriitori, nu se prea află în niciun manual poezii cu caracter erotic?

(Urmare în pag. 6-a)

MINIATURA TURCEASCA (Secolul XVI)

Pentru nunta Transilvaniei

-Note la un colind subversiv-

de COSTIN I. MURGESCU

Imi vine în acest început de an, purtat de glasul cald și ușor melancolic al unui camarad, svonul unui colind transilvan. Colindul dintr'un sat de „dincolo", colindul unui Crăciun sărac și întunecat de foame și apăsare. Poate de-aceea nici n'a mai avut timp sărmanul colindător să-și lumineze sufletul cu blândețea de iesle a Bethleemului; poate de-aceea colindul de naștere s'a transformat în colind de nuntă, de nuntă mioritică:

Transilvanie mireasă,
Intre mândre 'ntâiu crăiasă;
Rochie pune-acum de nuntă
Vine Crai cu nunta sfântă
Transilvanie mireasă.

Induioșarea în fața colindului acesta cântat leneș și cu ochii scăldați în cer — ca o doină; gândurile de frăție pe care ți le deschide pentru cei rămași sub stăpânire streină; povestea acestui Crăciun amărît și oropsit — toate stau sub steaua vremelniciei. Căci vremelnici sunt oameni și unele așezări...

Dar, respiră din acest cântec și un svon de eternitate; este legată această fărâmă de eternitate, de refrenul vizionar al „Transilvaniei Mirese".

Nu cred că țăranul sau învățăcelul din satul fără nume s'a gândit, a meditat, un anume simbol, un anume înțeles cântecului său; dar încontestabil că acest *înțeles* există. Sensul mioritic încă nu poate scăpa nimănui.

Iar „înțelesul" acesta desvălue o uimitoare seninătate în fața perspectivelor pe care „nunta sfântă" cu care vine „Craiul" — le va deslănțui. Știu, trăim în țară sfințită de eroism — și eri, în marele și aprigul nostru eri și azi, în cutremurătorul azi — dar, sub apăsarea pe care și noi, dela depărtare, o cunoaștem, câți am fi bănuit că *dincolo*

(Urmare în pag. 7-a)

PASAREA FURTUNII

de E. Sa Ambasadorul Turciei SUPHI TANRIÖR

Turcia pustie și fără glas n'a spus lumii, cu limba ei, nimic. Despre ea s'au spus basme dela neam la neam, s'au dat comunicate absurde, s'au răspândit știri pline de ură și mânie, totdeauna grozave.

El și-a așezat un tron de platourile Anatoliei, într'o parte stearpă, arsă și distrusă a patriei. Națiunea turcă, pentru prima oară, s'a adresat prin graiul lui sieși, neamurilor, lumii și istoriei.

Cartea lui e sub mâinile mele. Ii întorc foile încet, încet. Am văzut-o, am auzit-o și iarăși o citesc. Cartea aceasta, pentru ochii noștri, cu ce priveliști minunate e plină!

Privesc o pagină: peste întunerec, peste furtună se ivesc zorile dimineții. In ochi cu albastrul cerului, în ochi cu două picături de soare, cu vălul misterelor aruncat pe umeri, privind la unda ce se umflă, la marea înspumată, crescândă, își arată pumnul. Marea s'a mărit; el e pe o insulă. Privind la nenorocirea care înghițea țara, își povestește visurile.

O altă pagină seamănă cu un cimitir uriaș. S'au năpustit asupră-i mulțimi nenumărate. L-au izbit și s'au întors. Feluriți dușmani veniți dinafară și veniți dinlăuntru înaintează cu spatele întors spre morții întinși pe pământ. Totul e liniștit ca și când n'ar fi fost nimic.

Privesc o pagină. Rămasă sub noianul de ruine. O, Doamne, câte dărâmături rămase din veac sunt acolo!

Ultima pagină stă ca o fereastră deschisă. Se zărește acolo cum se îndepărtează o furtună dela orizonturile țării, o furtună care dura de luni, de ani de zile, duduind de se scutura cerul și pământul, printre mii de fulgere. Aceasta îi face semne Tineretului Turc. Ii spune: „Nu uita!"

Pe el îl văd pentru prima oară, înaintea adunării, pe tron. Bătrâna Anatolie, la cererea lui, a trimis oameni în toate chipurile, în toate veșmintele. Șeihii bektași, nobilii din Konya, doctorii în teologie dela seminarii, bătrânii Răsăritului cu sandale hitite în picioare, coborâți de pe pereții Ninivei, cu aspect asirian, tot ce se afla în sânul vechiu de patru mii de ani al Anatoliei interioare, cu toții au venit să onoreze locul.

Cei care au crescut în școală, cu cei care au crescut în munte, în stepă, în tradiție și în legendă sunt o societate. S'a urcat pe tron și-a analizat problema. Turcia de astăzi e întemeiată pe un cuvânt bine spus.

Când a apărut în fața noastră pasărea furtunii, fără să aibă altă formă în mână decât pe sine însuși, cine îi credea lui, simțea în glasul lui cea mai mare credință din lume de până atunci. In timp ce îi ieșiau cuvintele din gură înțelegeam că în spatele lui se întemeiază ceva. Vorbea — și ceva se clădea. Fiecare cuvânt cădea ca o piatră care își are rădăcina în scobitura stâncii. Omul blond închis se uită din când în când, cu ochii lui albaștri încordați, la cei care îl ascultă.

(Urmare în pag. 4-a)

A fi

de MIHAI NICULESCU

A fi înseamnă a te prefera. Timiditatea, modestia, umilirea de sine nu le întâlnim niciodată ca stări de conștiință pure. Recunoaștem însă pretutindeni, la ceilalți ca și în noi înșine, orgoliul modestiei, al timidității sau al umilinței. A fi modest ,umil, etc. vrea să spună a te afla pur și simplu printre ceilalți, laolaltă cu ei. Dar a lua singur cunoștință de modestia sau umilința ta înseamnă a te împotrivi celorlalți, găsind în această împotrivire chiar, un motiv de preferință tăcută și orgolioasă afirmare a unui fel de a fi care este chiar felul propriei conștiințe existențiale.

Difuze la început și nesemnificative, stările sufletești se limpezesc treptat și se încheagă într' o conștiință morală. Impotrivirile pe care le întâmpină insul omenesc sunt cu atât mai îndărătnice cu cât conștiința lui morală e mai bine întocmită. Dar tot în aceeaș măsură el se simte îndreptățit să se prefere, cu o neclintită hotărîre: conștiința morală ajunge astfel argumentul suprem existențial.

Dar e o tristă împrejurare aceea care constrânge să te preferi, să simți cu o stăruință ostenitoare și dureroasă, conturele propriei conștiințe morale crispate într'un relief defensiv. Să simți nu numai goliciunea condiției omenești, ca predestinare genezică și metafizică, dar și pânda agresivă pe care o dospește traiul în comun, condiția socială.

Discordia s'a ivit la cea dintâi pereche omenească, odată cu prima licărire de conștiință deosebitoare între bine și rău, care stă la începutul desfășurării dialectice a sensurilor creației. La întrebarea mustrătoare a lui Dumnezeu, Adam aruncă vina pe Eva iar aceasta învinovățește șarpele care o amăgise. Cel dintâi gest al conștiinței morale adamice, pusă în fața greșelii, a fost să fugă de răspundere, cu o lașitate caracteristică întregii prăsile omenești. Răspunsul târiș, șerpește ocolitor e ultimul refugiu al conștiinței descumpănite în fața răspunderilor. Dacă n'ar fi, Șarpele ar trebui și el născocit.

Cea dintâi experiență a raporturilor sociale, întreprinsă de primul om, l-a desmeticit din beatitudinea edenică: smuls din eternitate, el a fost svârlit în durată și vremelnicie. Personagiile au rămas aceleași ca în drama genezei: Bărbatul, Femeia și Șarpele.

De când e lumea, creația se tot desvinovățește înaintea Creatorului. Suntem complici, prin filiație neîntreruptă, la greșala săvârșită de autorii noștri comuni. Oricine simte nevoia să se desvinovățească mărturisește astfel conștiința păcatului originar, odată cu aceea a goliciunii condiției omenești și se rușinează de ea, umilindu-se. E vorba negreșit de o conștiință morală, care nu poate fi rodul cunoașterii teoretice, al unei deprinderi a gândirii exersate pe itinerariile meditației filosofice. Conștiința morală e fructul experienței, al unei trăiri personale.

Dar o experiență lipsită de sensul răspunderii proprii rămâne stearpă, nesemnificativă. Responsabilitatea aceasta care ne desvălue și ne expune fără înduplecare — ca și cum ne-am simți mereu datori să ne justificăm față de cineva— nu are nimic comun cu mulțimea răspunderilor ce decurg din raporturile și obligațiile sociabilității. De altfel, solidarizarea conștiințelor într'un ideal comun, de natură artistică, morală, etc. nu este decât încercarea de-a atenua sentimentul răspunderii in aeternum care covârșește conștiința individuală,—propunându-i să se asocieze la un înțeles de răspundere dedusă din raporturile de sociabilitate, pe timp limitat..

(Urmare în pag. 7-a)

CRONICA LITERARĂ

Ion I. Cantacuzino: „Contrapunct teatral“

Colecția „Universul Literar“

Mihail Drumeș: Trei comedii,

Cele câteva „idei despre teatru“, pe care din restricția modestiei, d. Ion I. Cantacuzino lămurește în nota-prefață, că le-a însemnat în cartea „Contrapunct teatral“, apărută înainte de Crăciun, le rezumăm astfel.

Spectacolul de valoare are publicul său de elită. Faptul selecției nu se întâmplă doar în zilele noastre. In istoria teatrului, publicul mare a avut succesive apropieri și depărtări de spectacolul select. Teatrul însă nu s'a alterat ci a rămas necontenit o instituție aparte, s'ar putea spune „o așezare ermetică“. Au fost chiar momente de excomunicare din cadrul societății, — la Romani și în perioada creștină, — dar au fost și momente de așezare în centru, de învestire cu funcțiuni ale cultului religios, ca la Greci, sau însumare integrală a unui moment de cultură și de istorie, ca în clasicismul francez și în epoca shakespeariană.

Teatrul, când însumează spiritul înalt al unui popor, înfățișează pe scenă personagii cu viață eroică, experiențe și conflicte maxime ale sufletului și gândirii.

Epoca noastră, în care se vorbește despre o „criză“, deci despre îndepărtarea teatrului de centrul vieții naționale, se caracterizează prin coborîrea de la tipul superior uman, și prin abaterea interesului spre felul de a trăi al omului banal, întâlnit în relațiile noastre comune și întâmplătoare, de toată ziua. Situația critică actuală nu îngrijorează totuși pe cei ce cunosc necesitatea imaginației de a se desfășura în ficțiuni, și ca atare libertatea sufletului de a se ascunde din când în când sub o mască, și de a trăi o altă viață. Ascunzându-se sub mască, viața se purifică, fie doar răstimpul cât durează un spectacol. Pentru satisfacerea nevoii de purificare prin ficțiuni, teatrul este cel mai indicat dintre modalitățile artei, de oarece el asociază, din punct de vedere tehnic, elemente din toate celelalte arte: cuvântul, muzica, pictura, dansul, etc. iar din punct de vedere al corespunderii cu viața spectatorilor, teatrul armonizează cele trei valori omenești: istoria, morala și metafizica.

Iată, așa dar, în rezumat, ideile cercetate de autor. Raportându-ne la intențiile prezentării noastre critice, vom preciza că nu e vorba de „câteva idei“, ci de „câteva“ din ideile despre teatru ale d-lui Ion I. Cantacuzino. Lucrarea abundă în sugestii și ne face să ne gândim în deosebi la tot ce s'ar putea exprima liber și categoric, după 6 Septembrie. Paginile din „Contrapunct teatral“ s'au scris înainte de această dată. Bucuria noastră pe care puțini o aprobă, este că d. Ion I. Cantacuzino crede într'o misiune a artei în raport direct cu viața națională.

Din păcate s'au găsit autori care să scrie că muzele *trebuie* să tacă uneori, deoarece alt glas al națiunii se pronunță și acesta trebue auzit. Firește, când națiunea vorbește prin eroii ei, tăcem toți nu numai muzele. Dar acest glas pe care noi avem destinul de a-l auzi, nu trebue oare să-l transmitem și celor ce vor mai veni după noi, ca să-l audă și ei? Pentru că arta nu-și propune altceva decât de a transmite viitorului, un glas divin din trecut sau din prezent. Arta nu anticipează viitorul, dacă încearcă opera e hibridă. Esența artei este tradițională, fie că aude glasul *adevărului* în trecut, fie că îl intuește în prezent înscris pe curba care se desface dela *învățătura* unică, până la noi, cum spune profesorul Nae Ionescu.

Socotim astăzi că d. Ion I. Cantacuzino are un nobil rol. D-sa va trebui să convingă de necesitatea sprijinirii unei culturi, în serviciul marelui glas al istoriei.

Nimeni nu este mai modest decât un creator de artă. El nu cere altceva decât să i se încredințeze rolul de țesător al odăjdiilor în care se îmbracă sfinții și eroii.

★

Recenta tipărire într'un singur volum a comediilor „Școala Nevestelor“, „Calul de curse“, și „Liniștea soțului“, de Mihai Drumeș, ne obligă să prezentăm și talentul de autor dramatic al scriitorului cunoscut în deosebi ca romancier și nuvelist. Menționăm că producția teatrală a dlui Drumeș mai numără alte trei piese: „O crimă pasională“, „Năluca“, și „Ioana d'Arc“, deasemeni tipărite. Firește, n'are sens să discutăm oportunitatea editării lucrărilor dramatice, sub pretext că acestea nu se caută de lector cu același interes ca romanele sau chiar nuvelele, deoarece destinul lor este legat de scenă. Foarte bine a făcut d. Drumeș, că a publicat prețioasele dramatizări, punându-le la dispoziția acelor cititori care nu fug de „dialoguri“. Dar D-sa a făcut posibil și amatorilor de piese potrivite, să le reprezinte pe scene întâmplătoare, cum ar fi în orășele din provincie și chiar la țară, dat fiind cuprinsul lor educativ. Neapărat, lucrările au calitatea unui spectacol chiar la Teatrul Național, dar vrem să subliniem avantajul editării și răspândirii lor în librării. Cunoaștem felul de a scrie al d-lui Mihail Drumeș, romancierul. Există la d-sa abilitatea rară de a seduce pe lectorul comun, omagiindu-l cu ideia că eroii din carte nu trăesc o viață deosebită de a lui, că șansele de fericire și nefericire sunt aceleași, că iubire, eroism, virtuți și vicii, — zugrăvite plăcut și captivant, sunt aidoma în pagini proaspăt ieșite de sub tipar, cu cele din viața petrecută în saloane, birouri sau căsnicii, că autorul deci nu este decât un intermediar care nu transmite vești plicticoase niciodată. Iată de ce cărțile de proză ale d-lui Drumaș se retipăresc în numeroase ediții, lucru de care ne bucurăm.

Dar amăgirea ce o urmărește d. Drumeș, aceia de a administra lectorului, fără voia sa unele tâlcuri, gânduri și rânduieli sănătoase despre viața care trebue trăită, într'anumit fel, — corectând viața pe care o trăești cum dă Dumnezeu, un tezism subtil al scriitorului acesta înțelept, ne place și-l urmărim cu interes aparte, acum, în cele trei comedii... In câte trele dramatizările tinctul social al autorului este vorba de „căsnicii“. Inspștie să aleagă subiectul cel mai actual, totdeauna, fiindcă ce poate fi în societate mai comic, sau mai tragic decât viața celor doi protagoniști tradiționali: soțul și soția? Drama începe imediat ce intervine între cei doi eroi fie bogăția și deci plictiseală, ca în căsnicia soților Gheorghiu din „Școala femeilor“, fie sărăcia care face pe bărbat caricatură, iar pe femeie o urâțește cu spiritul mahalagesc, ca în „Calul de curse“, și în fine, greșeala ca în „Liniștea soțului“, când dintr'o lipsă de tact a bărbatului, femeia ofensată de bănuiala neîntemeiată, sfârșește prin a înșela până la urmă.

Se va spune că temele acestea au fost totdeauna tratate în teatru; că d. Dumeș nu propune noui psihologii, ci se mulțumește să dea atenție deosebită „situațiilor“, adaptând procedeul cinematic, așa încât avem impresia că citim scenariul unui film, ci nu actele sau scenele deosebite ale pieselor! Modernizarea cinematică din tehnică, corespunde însă cu renunțarea la balasturile analizei, încât schimbarea spațiului grăbește după sine adaptarea sufletească. „Școala femeilor“ are hazul și morala unui film cu mari peripeții, în care de la amenințarea cu divorțul a plictisitei **Alice**, ajungem la robinsonanda din fictiva insulă mediteraniană, spre a ne întoarce în țară cu alifel de trai între soții deveniți acum „tată“ și „mamă“. Atracția ce ar da-o la filmare sau reprezentare piesa, o înlocuește la simpla lectură, dialogul sprinten în care d. Drumeș excelează, fiind dotat cu simțul vorbirii naturale dar și cu al adaptării scenice... In „Calul de curse“ sunt momente de înduioșare și poezie, prilejuite de stăruința lui **Tănase** de a juca pe „Vânt de Primăvară“, cal ce seamănă cu „buzunarul lui“, sau de plânsul Luciei lângă nobilul animal leșinat de foame.

„Omenescul“ nu lipsește nici din pasiunea Dinei pentru pocker, motivul vizitelor ei în oraș care provoacă bănuială de înșelare a soțului. Soțul n'ar fi admis jocul de pocker când acesta era pretextul ieșirii în oraș, și îl admite când Dina iese ca să se întâlnească cu amantul, ci nu ca să joace, Păcatul geloziei pedepsit!!

O carte diversă, cu trei subiecte frumos și ingenios tratate, iată ce ne oferă d. Dumeș, cu talentul d-sale valoros și în fața criticei și al publicului.

CONSTANTIN FANTANERU

NOTA la articolul „Pasărea Furtunii“ din pag. 1

Traducem aici o foarte frumoasă și caracteristică, deși poetică, prezentare alegorică a Marelui Ataturk, Mustafa Kemal. In esență, figura măreață și unică a întemeietorului Turciei de astăzi este înfățișată sub toate aspectele.

Distinsul prieten al Românilor, Excelența Sa Ambasadorul Turciei, e un nume celebru în cultura și literatura țării sale. Fost ministru al educației naționale, în două rânduri, fost profesor de estetică la Universitatea din Istanbul, cel mai de seamă titlu de glorie al domniei sale rezidă în crearea și organizarea „Căminurilor turcești“ (Türk Ocagi) — un fel de „Astră“ a Anatoliei.

„Pasărea furtunii“ e scoasă d'n volumul Günebakan („Privind la soare“).

Dr. Aurel Decei

Corespondența noastră

DIN ULTIMUL DRUM, ULTIMUL GÂND

In scrisoarea mea de-acum
Iți mai pun un strop de soare..
Singurul care l-am prins în închisoare
Și mi-i drag tot înspre tine să-l îndrum.

Mamă, mi-ai venit azi-noapte'n vis
Și-am visat beteală și mireasă;
Parcă aveam nuntă acasă,
Cerul — pentru mine — era larg deschis.

Era satul tot în sărbătoare —
Cerul parcă se săltase cu o treaptă....
Vis, măicuță... știu eu ce m'așteaptă:
Au netrebnicii cu cine să mă 'nsoare.

Nu ne spunem vorbe nici în treacăt,
Iar de scris am și uitat să scriu;
Ni-i celula cum e un sicriu
Iar la ușă — ca pe suflet — ne-au pus lacăt.

Nu mi-a mai lăsat nimic în cufăr;
Vorovim cu gândurile acum.
Și'mbătați privim adesea cum
Luna lunecă prin gratii, cât un nufăr.

Ne-au ales și câțiva am rămas..
Presimțim că or să vină vremuri grele...
. . . . . .
Mamă, cărțile și visurile mele
Știi tu cărei fete i le las.

Radu Pătrășcanu

SPRE VISUL ALB

Ne scrie iarna basmul la fereastră,
Cu degte de fulgi ne bate'n geam;
Ne chiamă să plecăm spre visul alb
Copacii-au înflorit dragostea noastră.

Acolo ne primesc zâne... Tu știi?...
Pletele lor scăldate-s în argint,
Săpate'n marmoră de nea. Nu mint
Fulgii de nea care ne chiamă... Vii?...

Cu haină albă, haide, peste gând
Să ne'mbrăcăm; poate vom plânge iar...
Și poate vom uita... și anii, rar,
Vor fălfâi-amintirile, plecând.

Vezi, basmul alb ni-l scriu fulgi de zăpadă
Și iarna trece'n zvon de zurgălăi
Prin visul alb și trist, prin ochii tăi
Inzăpeziți de noapte, o baladă.

Ilie Balea

SCRISOARE

Prietene,
Sunt singur, de astăzi nu mai am părinți
Și anii mi-s atât de pustii și atât de goi!
Si viața mi-o plâng cu lacrămi ferbinți,
In toamna care-și ninge ultimele foi.

De-acuma pe-aici n'o să mai viu...
Si ce trist mi-a murit copilăria!
Odată — și plâng — și nu mai pot să scriu...
Au îmbătrânit plopii — și s'a uscat via.
Potecile sunt goale și-i ceață...
Salcâmii din deal s'au desfrunzit,
Toamnă — ploaie — singur — viață — viață...

Jalnic copilăria mi-a murit.
. . . . . .
Nu-mi mai tremură în poartă plopii...
Și nu știu de unde vin — unde mă duc...
Imi cântă veșnica pomenire popii,
Și-i toamnă — singur — e frig — unde s'apuc?

Dimitrie Cobuz

PRESIMȚIRI

Se va sfârși noaptea de dragoste,
Căreia ne-am mărturisit?
Sufletele noastre-amândouă,
Când vor pleca, spre ce răsărit?

Se va sfârși cântecul de bucurie,—
O, cântecul de bucurie,
Pentru care atâți flămânzesc,—
Sau de-apururi va fi armonie?

Se va sfârși, presimt aceasta...

Și alungați ca primii oameni,
Vom rătăci neștiutori — păreri —
Adăpostindu-ne'n păcat,
Nevinovați amanți de eri.

Niculai Streiu

NELINIȘTILE TOAMNEI

Neliniștile toamnei în lanuri se sbat,
trag, cârdurile, grele poveri peste sat;
lumina se'nchină pe ritm de vecernii,
plâng frunze, la ușă, prigoanele iernii.

Lingoarea ucide, pe haturi, bostanii,
dau buzna, prin spaime cu moarte, hlujanii;
nădejdi obosite țin cerul de toarte,
bâjenii de gâze trag gândul la moarte.

Hulubul vieții stă 'n cuibul durerii,
asupră-i țin pândă pisicile, jderii:
Incotro-i scăparea și cine să-l scape?
Zăvodul pierzării adulmec'aproape..

Octombrie 1940. **Ion Doru**

CRISTAL

In noaptea de acum,
Se profilează rând pe rând
fecioare 'n alb.
Cărarea lor, dâră de scrum,
Iar zarea căutată, dalb gând.
gând.

Păsesc încet, strigoi în ideal
Prin noaptea pustiită;
e pace —
Se frâng luminile 'n cristal
Și lumea visului de acum
tace —

Aglanda Tan

SINGUR

Plutesc luminat pe un creștet de munte
cu capul, scântee, prin alba cerească beteală.
Intinse prin stele, din brațe fac punte
pe care 'n amurguri să-mi plimb oboseala
ce-mi cade pe frunte.

Dau drumu 'nserării, polen de pe lună
și sting palalaia crescută 'n apus,
Sfătuesc cu fantasmele nopții, ce-adună
făclii pentru moartea strigoiului dus,
când roz de aurora răsună..

Dar dacă călare pe al Binelui spații
presar peste lume o nea-a rugăciunii
să 'nnec rătăcirea în care-mi mor frații
să-i vindec de truda minciunii
în care înoată uitații.

Tot singur rămân, cu dragostea mea
cu vise ce aleargă spre mine,
pribegi neprimiți, când El ne iubește
când tot necuprinsul în mine svăcnește
o fac pentru cine?...

RUGĂCIUNE

Doamne, cu lacrimi în ochi, îndurarea
Ți-o cer obosit pentru mine un netrebnic.
Când toată sămânța-și frământă iertarea
Eu trupu-mi și suflet, le târâi mișelnic.

Incerc să m'agăț de o slavă a bolții
Să birui târâșul de șarpe flămând.
Dar lutul mă ține de frâiele morții
Și scârba împroașcă elanul meu frânt.

Doamne, îndură-Te Doamne de mine
Cârpește Tu sdreanța cu'n strop de hlamidă!
Să-mi crească aripa 'nălțării spre tine
Să râd când privi-voiu ispita cernită.

Mi-e scârbă de mine, de carnea mea albă,
De sângele rece ce fuge de rană,
In care păcatu 'mpletește o salbă
Cu care plătește căderea, tăcerea.

Tu, Doamne al slăvii, Părinte ce ești
Creștin al vieții, Stăpân pe destine
Botează-mă 'n mirul 'nălțării cerești
Și apropie-mă Doamne de tine...

Topor Vsevolod

RÂNDURI..
— Prietenului Nic. Velin —

Șoptesc livezile îndurerate de 'ntuneric
și luna își desmiardă păr bălaiu;
Pe boltă, sus, luceferi din naiu
își cântă 'n viers de foc visul feeric.

Tu, prietene, cu gânduri de cireși în floare
te pierzi în contemplarea lor. Și simți
că 'n tine arde dorul; te 'nfierbânți
fără să știi că 'n tine dorul moare.

Ai cunoscut o fată — albă ca o primăvară —
și-ai îndrăgit-o ca pe oo cântare,
în tine palpită viața — o mirare —
și cânți cu luna, o romanță la ghitară.

Apoi s'a așternut o liniște duioasă
și tu adormi visând la fata albă,
te pierzi în visele-ți de înflorită nalbă
și faci o poiezie pentru-a ta crăiasă.

In tine arde dorul — numai clocot —
și te frământi să-i cânți a ta chiemare,
dar nu gândești că dânsa-i o 'ntristare,
o liturghie 'n dangăt de clopot.

Și rupi în tine tot. Și torci fuiorul
de dor, în furca de mătasă a cântării,
privind cum trec pe vaela remușcării
și visul, și mirările, și dorul...

FRATELUI MEU..

Frate,
de 'n tine taina visului o duci
hai, vin' cu mine prin livezile cu nuci
să ascultăm privighetorile
cum cântă toate 'n triluri horele.

Hai,
seara pe cărările pădurii
să ascultăm ascunși pe după pomi,
— ca furii —
cum cântă 'n glas dedor poienele.

Și când, încetișor, ni se vor prinde genele
cu greerii
ce cântă'n câmp pe undeva
hai, vin'
să prindorim
în tinda visului ceva.

Mircea Emandi

DESAMAGIRE
Celor ce nu mă înțeleg.

Când raze de gânduri nimbate
Se-afundă în besnele hăului,
Se sdruncină 'n mâna călăului
Voința, iar gândul se abate
In apele sumbre-ale Răului.

Dar gnomul de mine, s'aline
Vrea, plânsul; întinde vintrelele,
Se-avântă, îl apără stelele
Dar piere. Și ura revine....
Oh, urile, bată-le relele.

DESMATERIALIZARE TEMPORARA

Toți zorii zilei negri-mi sunt.
Vreau inima s'o sfârtec
Și-apoi, cu viu-i crunt
Să sângerez un cântec.

Scoboare notele 'n străfund
Și-accentele să facă
Din mine doar un prund
In care-atomii, zacă;

S'or sfărâma loviți melodic
Și-or libera din chingi voința;
Și zarea timpului nerodnic
S'o 'ntuncce și-o altă ființă
S'o procrea. Ea, ca un gnom,
In mitică pornire,
Să făurească-un om:
Doar VOE și SIMȚIRE.

Și-o clipă doar să nu fiu greu.
Să-mi fie „eul“ cântec
Și-apoi, cu mâini de zeu,
...Vedenia s'o sfârtec.

G. Niculescu-Veghe

COLIER PENTRU ANA-MARIA

I

Peste tristețea mea provincială,
Plecarea ta va fi o lacrimă mai mult,
Va crește vremea, dureros tumult,
Peste tristețea mea provincială.

Intr'un ungher de mahala medievală,
Ne-om despărți 'ntr'o seară de Brumar,
Va plânge pentru noi, un cântec funerar,
Doar mahalaua sură, medievală.

Va fi, poate, amurgul cu zăpadă,
Ori, poate, va ploua și va fi frig.
Când vei pleca, din urmă, n'am să
te mai strig,
De peste vis, frumoasa mea naiadă.

In mahalaua sură, medievală,
Nici să rămâi mai mult nu voiu cerca.
Un plâns mai mult va fi plecarea ta,
Peste tristețea mea provincială.

II

Se sgriburâ 'ntomnarea la fereastră
Și peste lanuri cade brumă grea...
Iubito, pleci de mine mai departe,
Cum vii aproape de uitarea mea.

Cu mâini ușure, toamna, fată tristă,
Își scutură de aur, părul lung.
Cum vii, tot mai spre uitare, —
Ispititoarele-i chemări m'ajung.

— Hai, fată tristă, mică și bolnavă,
Dece nu intri? Uite, ți-am deschis.
Să nu te sperii de găsești la mine
Doar un defunct și rece paradis.

Se sgriburâ 'ntomnarea în odaie
Și sufletu-mi adoarme 'n flori de nea...
Iubito, pleci de mine mai departe,
Cum vii aproape de uitarea mea.

III

Ană-Marie, nu mai aștept să revii, nici
Pe încrustări de poem să te-arăți.
Zilele toate-mi par triste duminici,
Nopțile, oaze de singurătăți.

Poate și asta e ultima toamnă:
Punte a viselor fără de trecere.
Vremea cerca-va în lungul ei, doamnă,
Tot ce-a lăsat neuitat, cu uitarea ei secere.

Pavel Butan

HORIA ȘI GENIUL SUFERINȚEI

de DAN BOTTA

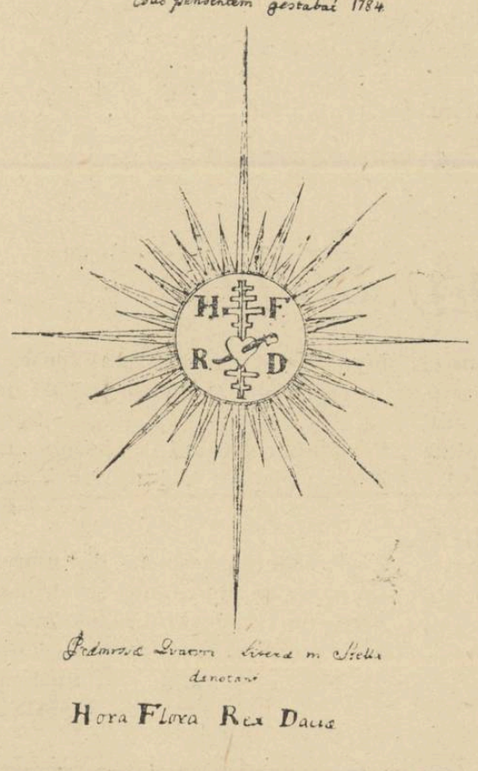

In zilele acestea de martiriu, când roata, funia și securea își reiau monstruoasa lor funcțiune, pe scena unui teatru cosmic, înălțat de mâna demiurgului, din munții, din văile și din apele Daciei, roata fatidică frânge în gemetul surd și în spaima oaselor și a cărnii, trupul unui Horia care se confundă cu însuși poporul românesc.

A fost dat acestui popor încă dela începuturile așezării sale în limitele pământului thracic, să realizeze pe plaiurile cari se întind din culmea muntelui Tatra — a Carpaților Nordici — până la țărmul binecuvântat al Egeei, ceea ce avea profund săpat în sine și ceea ce Clement din Alexandria recunoscute ca un dar al sufletului său: vocația martiriului, o mare, o aprigă sete de suferință.

Era — în marea idealitate thracică, în marea dragoste de nemurire, peste moarte, care anima acest popor — un lucru dat: trupul e o scoarță care piere, o chrysalidă din care se va desface, cu imense aripi diafane, sufletul.

Și acest popor însetoșat de suferință, a cunoscut-o din plin.

Am evocat altădată tragedia acelora cari smulși din sânul acestui popor pururi neîmpăcat al Thracilor, robiți de armiile romane, erau trimiși să se ucidă ca gladiatori în circurile Romei, în freamătul de satisfacție al prebei romane.

Am evocat și martiriile creștine pentru cari acest popor avea o vocație nespusă, miile de morți dați fiarelor în circurile Romei, sau răpuși pe întinderea pământului, care — până la revărsarea popoarelor slave și fineze — a fost în întregime românesc.

Să zâmbim când vom auzi rostite de istorici, sentențe despre inaderența noastră la sfințenie. Toate martiriile petrecute pe întinsul pământului thracic domnit de Romani — întreg spațiul în care s'a petrecut cu timpul nunta thraco-latină, și până la urmă sinteza de sânge și de spirit, — sunt românești.

Nu e nevoie să întâlnim în istorii, cuvântul de valah spre a identifica poporul nostru — cuvânt pe care-l întâlnim de altfel pe toată întinderea Țării dela Carpații Nordici la Marea Egee — fiindcă acest cuvânt nu e posibil decât odată cu venirea Slavilor.

Slavii au numit cu acest nume popoarele romanice din calea lor. Noi niciodată nu l-am cunoscut. Numele nostru — singurul nostru nume — e acela de roman.

Aderența noastră la sfințenie este mai puternică decât a altora, ea comportă suferință fără strigăt, încordare fără murmur.

E martiriul Thracilor creștini. E pe aceiași linie thracică — martiriul lui Horia și al Căpitanului.

Să nu se creadă însă că el implică o resemnare — alta decât în fața morții. El implică, în fața resistenței oricât de oarbe, luptă și eroism.

Pe monumentele funerare pe cari arheologii le descoperă în sânul pământului thracic, se arată adeseori, cu mantia fluturândă, cu lancea în mână, călărind acela pe care inscripțiile îl numesc Heroes thracicus. E o divinitate militară — incarnația virtuților eroice ale poporului thracic. Ea turbura în zilele de nebunie și de sânge ale lui Heliogabalus, imaginația întregei lumi romane.

Patrologia creștină a făurit din acest zeu pe Sfântul care avea să fie patronul Armatelor, Sfântul victoriilor lui Ștefan cel Mare, Gheorghie, al cărui chip fulgeră pe frescele Bisericei. E simbolul acelui care luptă.

Om. La limita extremă a durerii, ei au știut crea un Rege.

Ci înainte de figura domnească a lui Horia, din ceața trecutului acestui pământ se înalță Precursorii lui.

Apropii de figura lui Horia pe aceea a unui alt thrac răsculat, exponent al unui popor ajuns la limitele suferinței — pe Spartacus.

Numele lui e acela al mândrei dinastii a Spartokizilor — pe țărmii Bizanțului preroman, un fiu de rege căzut în robie, un om în care se sbate — ca în statuile sclavilor lui Michel Angelo — mândria și puterea în cătușe.

El se ridica în numele unui popor din mijlocul căruia asupritoarea Republică răpia pe cei mai frumoși

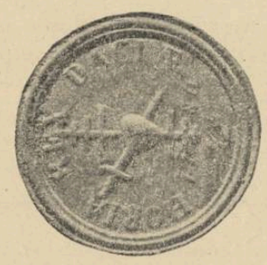

Medalie de argint cu insemnele lui Horia.
In inscripție: Horia Rex Daciae

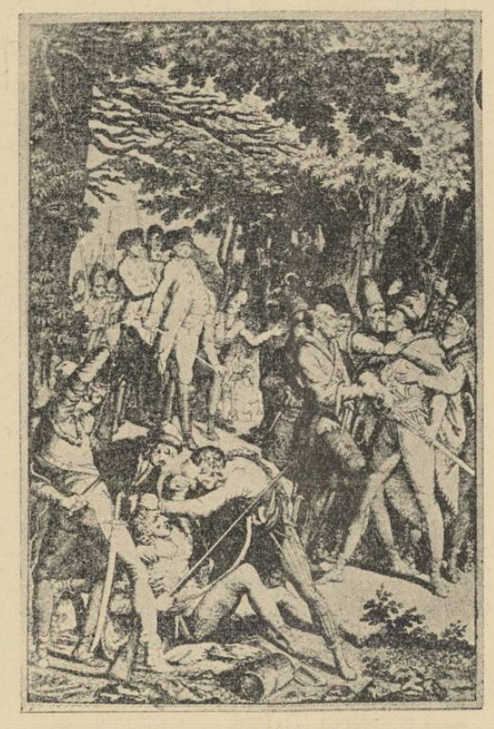

Prinderea lui Horia și Cloșca.
Elegantă stilizare de *Iohan Caspar Weinrauch* din Viena.
(Gravură în oțel. După *Octavian Beu:* Răscoala lui Horia)

Medalie de argint cu efigia lui Horia.
In inscripție: Horia Rex Daciae

Siluetele lui Horia, Cloșca și Crișan cu câinele lui.
Grațioase gravuri în gustul epocei de Antonius Aloisius Hoehnle, *artist din Viena.*
(Col. Academiei Române)

Împrejurările speciale în cari s'a desvoltat acest popor, practica milenară a păstoriei, natura sa eroică și visătoare au făcut ca această luptă să fie continuu o luptă pentru o libertate.

Herodot, istoricul care a lăsat cele mai vechi mărturii despre poporul thracic a stăruit asupra uneia din trăsăturile sufletului său: aceia de a nu se lăsa supuși de nici un rege. Dacă ar fi uniți și ar avea un singur Rege, — spune el — ar fi cei mai neînvinși dintre popoare.

Târziu, după aproape 1.500 ani dela mărturia lui Herodot, Veniamin din Tudela, rabinul pribeag la Bizantini, scria despre Valahii pe care-i întâlnise în calea sa, aceste cuvinte cari sună aidoma cu cele ale vechiului istoric: „Rex ullus domare potest". Nici un rege nu-i poate domni.

Și așa cum ne previne Herodot: patima de libertate, și ceea ce a rezultat dintr'însa — slaba solidaritate i-a pierdut. „Nici un rege nu-i poate domni". Sub ce aprige dominații au căzut feciorii tărâmului thracic!

Atunci, în șerbia străină, s'a ridicat dintr'înșii un feciori, floarea munților ei sălbateci, spre a-i supune la Roma umilinței și suferințelor servile.

Se cunosc faptele sale de arme, înfrângerile pe cari le-a impus celor mai bune armii ale Republicei acest rege al Munților italici.

Regalitatea lui — ca și aceea a lui Horia — e consacrată de lungul său martiriu și de cele 6.000 de cruci pe cari au pătimit dealungul căilor romane supușii acestui rege încătușat.

A doua regalitate thracică, de aceeași esență revoluționară e aceea a lui Petru și Asan — frații cari, din fundul munților Hemului, au venit într'o zi la Impăratul să-și ceară dreptate.

Erau exponenții poporului lor românesc și au fost întâmpinați în chip aspru în cetatea în care Constantin Cel Mare, fiu al poporului lor, strămutase Senatul și fasciile Romei.

Răscoala a început și atunci. Dar martiriul n'a încununat pe Asanizi. Ei și-au făurit un Imperiu a cărui cunună, de două ori secular, a exprimat doar energia unui popor învățat să-și apere amarnic libertatea.

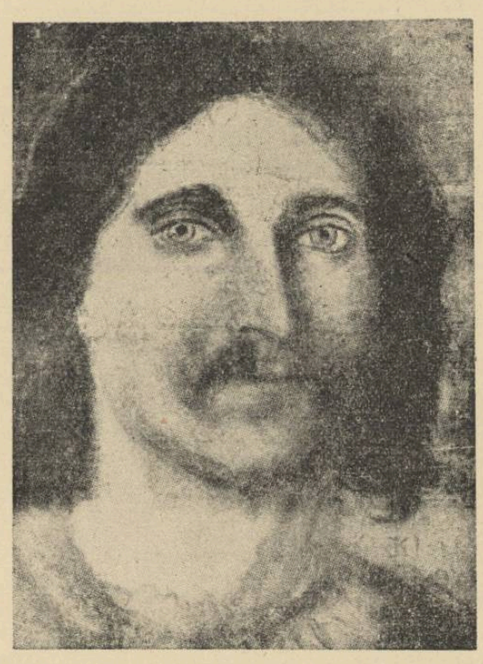

O emoționantă icoană a lui Cloșca.
Pastel executat după natură, în închisoarea dela Alba Iulia de Sigismund Korek
(Colecția Colegiului Bethlen din Aiud. După *Octavian Beu:* Răscoala lui Horia)

Horia, el este cel mai mare! In el se manifestă într'un chip unic potențialul de energie, de suferință și de jertfă al nației noastre întregi. Și el este căutătorul de dreptate, omul care întreprinde călătoriile la Impăratul mânat poate de nostalgia pe care acest cuvânt de dreaptă descendență romană o mai poartă încă în inimile noastre.

Cuvântul acesta — care la alte popoare romanice e un neologism — vine încărcat la noi Românii de prestigiul unei tradiții neîntrerupte — tradiția de dreptate imperială.

Era atunci un timp ca și cel de astăzi — la limitele suferinței.

Poporul cel mai mândru, lăsat de Dumnezeu pe pământ, creatorul unor valori culturale pe care toate viiturile stepei și le-au însușit, pe cari le-au prădat fără lege și cu cari s'au împăunat în fața lumii, ajunsese rob în țara lui.

Din mijlocul acestui popor se ridicaseră căpitani de arme, oșteni cari au smuls lumii lungi strigăte de admirație, athleți ai lui Christos cari au întins până departe — spre durerea propriei lor națiuni — marginele unei Țări din care în zelul lor creștinesc au vrut să facă o pavăză a toată creștinătatea.

Regi și învățați de stirpe românească au încercat să ridice o hoardă la înălțimea unui Stat, să facă din ugro-finezii poposiți în Pustă o nație a lui Dumnezeu.

Dar toate acestea împotrivă-le s'au întors. Atunci s'a ridicat Horia, țăranul din crângul Feregetului, Horia, cel care „horea" frumos.

Căci în numele lui — care exprimă atât de bine geniul muzical al întregului nostru popor — se topesc reminiscențe din vechile „Choroi" din horele antichității.

In Țara aceasta Horia a înțeles să fie domn. Peste sarica lui umilă, peste părul lui cărunt, peste toată făptura lui în care domină o frunte de iluminat, s'a abătut splendoarea harică a regalității.

Horia Rex Daciae acesta este numele lui.

Nu capul unei răscoale de rosturi țărănești. Ci energumenul unui ideal, posedatul unei misiuni istorice.

Gravorii, pictorii, săpătorii de medalii, toți cei cari l-au văzut la Alba Iulia în lanțuri nu s'au putut opri de a consemna sub chipul lui, în inscripțiile lor, pe Horia Regele Daciei.

Regalitatea lui e vie în sufletele noastre. Mai vie când roata fatidică ne face să gemem, când funia și securea se mai abat asupră-ne.

Dar să se știe că vocația martiriului e și vocația luptei pentru martiriu și că poporul românesc e infinit.

17 Octombrie 1940.

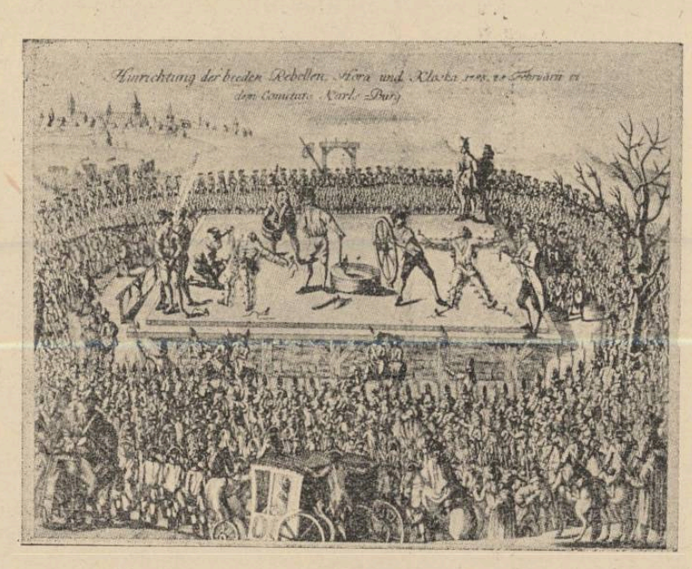

„Mor pentru națiia mea"
Gravură artistică de *Andreas Brinhauser.* Sub ea sunt relatate, în limba germană, ultimele cuvinte ale lui Horia: Ich sterbe vor die Nation.
(Gravură în aramă. După *Octavian Beu:* Răscoala lui Horia)

Medalie satirică de plumb cu insemnele lui Horia
Pe avers: Horia bea și hodinește
Tara plânge și plătește

Pe revers: *Horia Rex Daciae*

Martiriul lui Horia și Cloșca.
In timp ce trupul lui Cloșca e măcelărit cu securea, Horia suferă supliciul roatei.
Desen de I. H. Loeschenkohl. *Biblioteca Universității din Cluj*

Cum a'nceput „chestia"...

Echantillon

de MIRCEA STREINUL și GEORGE Voinescu

Dormitorul — totodată și sufrageria — familiei Sosigene Popescu. Mobilă simplă, dar ținută curat. In fund, pe dreapta și pe stânga, câte-un pat bătrânesc. Noptiere cu reviste și cărți ieftine pe ele. Pe pereți, cromolitografii: „Romeo și Julieta" și „Othello în fața Desdomonei zugrumate". Deasupra patului din dreapta — a lui Sosigene —, un tablou reprezentând pe Ofelia nebună, culegând flori pe marginea lacului. In dreapta, o fereastră care dă în stradă. Un calendar de perete arată 15 August.

La ridicarea cortinei e întuneric în scenă. Prin fereastră intră lumină de lună, poleind peretele din stânga. De undeva se-aude — depărtat — o harmonică. Un vals vechi, demodat, dar înduioșător și frumos.

Pendula depe peretele stâng bate încet,stins, de zece ori, speriind tăcerea din odaie.

După câteva clipe, intră din stânga Amalia Popescu. Face lumină și deschide ușa din dreapta, se uită în cealaltă odaie și revine nemulțumită. Apoi, deschizând fereastra, se pleacă în afară.

AMALIA *(în vârstă de 48 de ani, înaltă, dominatoare în gesturi; și-a legat cu benzi de cârpă roză părul, ca să i se cârlionțeze; îmbrăcată într'un kimonou galben-negru și papuci de casă în picioarele goale; strigă):* Domnicuțo! Domnicuțo! E ora zece! Hai în casă, că te plimbi de-un ceas... *(se'ntoarce dela fereastră și'ncepe să facă paturile; bate pernele, desface plapomele, etc.)*

DOMNICUȚA *(18 ani; frumușică; îmbrăcată simplu, dar cu gust, intră din stânga):* M'am întors, tanti.

AMALIA: Văd, că doar nu's chioară! *(oprindu-se din treabă, își pune mâinile'n șolduri).* Ascultă, fată! Să știi că lucrurile astea nu-mi plac! O fată mare nu se plimbă singură noaptea pe uliță.

DOMNICUȚA: Dar nu e decât zece, tanti *(sinceră):* Și-apoi — nu mă plimbam singură, ci cu domnul sublocotenent de vis-à-vis...

AMALIA: Păi *da!* Tocmai *asta* e! *(apucându-se din nou de aranjatul paturilor).* Da degeaba ce-mi stric gura... Eu spun una, iar tu faci întotdeauna alta. Așa e dacă Sosi al meu n'a știut să fie sever cu tine! Vă potriviți amândoi... Cine-a mai văzut fată din familie bună să se plimbe noaptea cu toți stricații?!

DOMNICUȚA: Vai, tanti! Cum se poate să vorbești așa?... Domnul Dumitrescu e un tânăr foarte distins.

AMALIA: Păi dacă e distins, dece nu vine pe lumină, să-l d'stingem și noi? Adică cum? Ii suntem sub onoare?

DOMNICUTA *(naivă):* De fapt, eu îs de vină. Am ieșit în ogradă și l-am văzut pe domnul sublocotenent cum stă singur în fereastră și fumează. Mi s'a părut că tare-i amărît și singurel, așa că mi s'a făcut milă de dânsul. I-am spus bonsoar, el mi-a spus sărut-mâna. Apoi, ne-am uitat unul la celălalt și-am început să râdem. Tanti, afară e o lună atât de minunată, că-i păcat să stai în casă. Gândindu-mă la asta, l-am poftit în ogradă pe domnul Dumitrescu și-am început să ne plimbăm *(se duce la fereastră).* Tanti, auzi cât de frumos cântă cineva din „Zieh-Harmonika"? Par' c'ar fi unul din orchestra militară!

AMALIA *(închide furioasă geamul; harmonica nu se mai aude):* Numai la militari ți-i gândul! Mai bine te-ai gândi la un bărbat serios, cu greutate. Dumitrescu nu vrea decât să profite de tine, proasto! Că doar n'o să te ia de nevastă când n'ai nici un franc...

DOMNICUȚA *(așezându-se la masă):* O să cerem dispensă de dotă, tanti.

AMALIA: Cum? Ai și'nceput să te gândești la... Ei, lasă, c'o să vorbesc eu o vorbă serioasă cu Sosi... Iar pe tine o să te'ncuiu în fiecare seară, ca să nu mai ieși cu fanți la plimbare! *(se-așează și ea la masă și'ncepe să dea în cărți).* Hm... Treflă... Supărare... supărare mare... Te pomenești că iar îmi faci vre-o boacănă, ca și data trecută, când ai întrebat-o pe madam Ionescu cine-i domnul care intră la miezulnopții în apartamentul dumneaei.

DOMNICUȚA: Păi dacă l-am văzut?! Poate era un adulter în devenire...

AMALIA: Lasă, că devenea el și fără tine! O fată tânără și de bon-ton trebuie să-și închidă ochii când vede un bărbat ieșind noaptea dela o femee măritată. Ui-te și popa de pică... Ăsta-i Sosigene al meu... Dumnezeule, că urît mai arată cărțile... Numai trefle! Ui-te și zecele, lua-l-ar naiba să-l ia! *(mai pune repede câteva cărți alături).* Uf, însfârșit! Iată și semne bune... Onoare... bani... și iar bani... Eh! Mai mint și cărțile câteodată, că alte parale decât pensioara lui, n'are de unde să primească Sosigene. Oricum, niciodată nu mi-au căzut așa de ciudat... Să știi c'o să se'ntâmple ceva! *(privind pendula):* Da'și face de cap, nu glumă! Iar s'a 'ncurcat cu Gherasim și cu Vasilescu. Lasă, ca o să i-i scot pe nas!

(Din stânga se aude un fluierat vesel).

SOSIGENE *(intră săltând bine-dispus; continuă să fluiere; o bate cu plama peste obraz pe Domnicuța și-o ciupește pe Amalia; după'ce face o piruetă, își așează pe masă pălăria de paie și-o ciupește din nou pe Amalia, care fierbe):* Maluco dragă, închipuiește-ți... Tocmai mă 'ntorceam acasă, când i-am întâlnit în piața Unirii pe Vasilescu și Gherasim, cari căutau un al patrulea la taroc...

AMALIA: Iar te'ncurci a minciună. Ei erau doi și tu al treilea...

SOSIGENE *(ingenuu):* Păi să vezi... Am pornit toți trei să-l căutăm pe-al patrulea și l-am găsit pe Ianovici... Tu știi că's slab de înger... Am cedat și gata... Mă gândeam eu c'o să mă ierți, așa c'am jucat cu un curaj numero ainț, de i-am sfânțuit de trei poli *(căutând prin buzunare).* Ți-am adus niște bomboane... mțțț!... teribile! Umplute cu marțipan, cum îți plac ție... *(se lasă pe-un scaun; timid):* Te-ai supărat, Maluco?

AMALIA: Sosigene! De-o bucată de vreme îți faci de cap! In fiecare seară îmi întârzii în oraș cu tovarășii tăi de blăstămății. Cheltuiești banii cu sprițurile și tratezi toți golanii cu țigări, că te cunosc eu, mână spartă ce ești! *(luând o bomboană'n gură).* Nu-mi place!...

SOSIGENE: Nu te supăra... Altădată, o să-ți iau d'alea cu fistic...

AMALIA: ...Nu-mi place deloc ce se'ntâmplă'n casa asta!

SOSIGENE *(îngrijorat):* A plesnit iar țeava dela apaduct?

AMALIA: A plesnit o doagă la capul tău, Sosigene! Bărbate, nepoat'ta a 'nceput să se plimbe noaptea pe uliți.

SOSIGENE: Să se plimbe, să se plimbe drăguța de ea, că-i o lună ca'n povești. Mă și gândeam să ieși și tu pe cinci minute, ca să ne plimbăm puțin pe lângă castani.

AMALIA: Sosi! Eu mă plimb pe soare, nu pe lună, ca mâțele, că doar nu's lunatecă! *(teribilă):* Bărbate! Domnicuța se plimbă cu Dumitrescu ăla de vis-à-vis...

SOSIGENE: Asta-mi place, Domnicuțo! *(o cuprinde de talie pe Amalia).*

DOMNICUȚO: Vezi, tanti?

SOSIGENE: Ehei, tinerețea! Ce n'aș da să fiu încăodată tânăr!

AMALIA: Sosigene, nu-ți permit să fii necuviincios! Domnicuțo, du-te de te culcă.

DOMNICUȚA: Dar e abia zece și-un sfert...

AMALIA: Am zis!

DOMNICUȚA: Bine, tanti. Sărutmâna... *(face un Knix).* Noapte-bună, unchiule... *(Knix).*

SOSIGENE: Noapte-bună, fetițo, și să visezi ceeace-ți dorește inima.

AMALIA: Sosigene, nu vorbi porcării!

DOMNICUȚA: Mulțumesc, unchiule. Deasemenea *(ia un sfeșnic depe masă, aprinde lumânarea de stearină și iese în dreapta).*

SOSIGENE: Drăguța de ea!

AMALIA: Păi da! Nu știi decât s'o răsfeți. Sosi, coboară-ți capul din nouri, c'o să fie rău, Sosi! *(bate cu degetul în cărți).* Nu degeaba arată prost cărțile dela o vreme încoace! In loc să strunești fata, mai rău o strici *(resemnată):* Da' așa ai fost tu întotdeauna... Calic, stricat și galanton.

SOSIGENE *(ca un martir):* Eu stricat? Eu galanton? Maluco dragă, de unde naiba le-ai mai scos și pe astea?! In viața mea n'am tras niciodată cu ochiul spre ce nu-i al meu, mă'nțelegi tu..., iar risipitor n'am fost nici măcar ui-te-atâtica... Ți-am împlinit întotdeauna toate dorințele. De sigur, nu mi-a părut rău... Le-am făcut cu dragă inimă, chiar când aș fi avut de spus și eu un cuvânt... N'am lichidat gospodărioara din Cuciurul-Mare fiindcă *tu* voiai să te muți la oraș când am fost scos la pensie? Ți-am făcut întotdeauna pe voie. Doamne, și când îmi amintesc c'a trebuit s'o vând pe Persephona, că tu nu voiai s'o luăm cu noi la oraș!... Săraca vacă! Făcea niște ochi atât de triști și de dulci! Maluco, par'că era privirea ta, când eram logodiți... Înțelegea biata văcuță că n'o să ne mai vedem niciodată. Te pomenești că idiotul de Olinic o fi vândut-o măcelarilor. Vezi tu, Maluco, la doi oameni am ținut eu mai mult pe lumea asta: la tine și la vacă. Nu, zău, era așa de cumse-cade Persephona! Te privea blând-blând, ca o femee iubitoare. Tu, Maluco, te-ai uitat vreodată în ochii Persephonei?

AMALIA *(cu tâlc):* Am destul când mă uit în ochii tăi!

SOSIGENE (amărît): Bine, nevastă, eu îți vorbesc frumos, iar tu mă faci bou?

AMALIA: Adevărat, chiar bou nu ești, că nu ți-am pus niciodată coarne, deși le meriți. Dar catâr să nu zici că nu ești, că n'am văzut om mai nătâng ca tine. De-o săptămână-ți tot spun să-mi cumperi fascicola 228, dar uiți regulat.

SOSIGENE *(care-a'nceput să se desbrace):* Ba am cumpărat-o! Stai, unde dracu'am pus-o? *(cu un picior în pantalon, iar cu celălalt afară, se duce la haină și'ncepe să caute prin buzunare).* Aici era, frate, aici... Na, am găsit-o... *(i-o dă).* Ui-te fasc. 228 [1]) *(scoțând pe rând și celelalte fascicole; triumfător):* Ui-te fasc. 229 [2]), ui-te fasc. 230, ui-te fasc. 231, ui-te fasc. 232... *(ține în aer cu atitudine de statuie ultima fascicolă).*

AMALIA *(cârcotașă):* Bine, bine! Ce, vrei să-ți mulțumesc în genunchi? Ian să nu-mi mai stai așa, ca un cocostârc! Auleo! Iar te desbraci aici? Ți-am spus de-o mie de ori să-ți lepezi în antrețel hainele, că ai darul să strângi toți puricii de pe uliți și să-i aduci încoace. Ia și surtucul cu tine!

SOSIGENE *(oftând):* Iaca, mă duc, mă duc... *(iese în stânga, lăsând deschisă ușa).*

AMALIA *(aruncă pantofii de casă din picioare și urcă în pat):* N'ai terminat încă?

SOSIGENE *(de-afară):* Iată că-s gata... Numai pantofii... Malucuțo, să mă trezești la cinci mâne dimineață, că trebuie să stropesc straturile. Bietele flori au început să se usuce de-atâta secetă *(intră îmbrăcat într'o cămașă de noapte lungă și cusută cu flori roșii și negre; își pune o scufie pe cap).*

AMALIA: Bine, o să te trezesc. Faci caz grozav din cele două-trei fire de ochiul boului. Mai bine-ai pune un strat de morcovi.

SOSIGENE: Ehe, nu vorbi așa, nevastă. Au și florile suflet, și le doare când nimeni nu se'ngrijește de ele *(urcă în pat).*

AMALIA: Păi nu iei fascicola?

SOSIGENE: Că bine zici... *(coboară și ia fascicolele depe masă; urcă iar în pat).* Na, că mi's în vestă ochelarii... *(coboară din nou și se duce în antreu de unde revine cu niște ochelari de sârmă pe nas; se cuibărește în pat și începe să taie foile cu un briceag).* Malucuțo, n'ai vrea să citești singură romanul...?... că mi-am luat „Ziarul științelor și-al călătoriilor" și sunt curios să văd ce spune articolul despre noul aparat de tuns iarba...

AMALIA: Numai la iarbă te gândești! Lasă, că-l citești mâne... Niciodată nu vrei să-mi faci pe plac.

SOSIGENE: Nu te enerva, Maluco, l-oiu citi mâne, cum spui mătăluță. Sunt și eu curios ce s'a mai întâmplat cu contele, că pare-a fi un băiat tare bun, săracu'..., bun și viteaz nevoie mare... Ții minte cum a luptat în fasc. 149 împotriva piraților cari voiau să-i răpească logodnica?

AMALIA *(oftând):* Și ce băiat dulce! Sosi, dă-mi bomboanele depe masă.

SOSIGENE *(coboară din pat și-i aduce pachetul cu bomboane):* Poftim, drăguțo. *(după ce-o sărută pe frunte, se-așează iarăși pe pat și-și pune ochelarii pe nas).*

AMALIA *(cu gura plină):* Hai, nu te mai ticăi atâta. Incepe odată!

SOSIGENE: Iaca 'ncep! „Kunigunda, regina trapezului", fasc. 228.

AMALIA: Lasă asta, că știu!

SOSIGENE: Cap. 71. „Subterana din cavernă". Ascultă, Maluco! O să fie un cap. extraordinar, femee! Ia să vedem ce spune... *(solemn):* „Castelul sta cufundat în tenebre...".

AMALIA: Ce e aia „tenebre"?

SOSINGENE: Tenebru, tenebros, tenebre... mă'nțelegi tu... adică întuneric mare... *(continuând lectura:)* „Contele Arsène [3]) își încordă auzul, dar n'auzi nimic, căci criminalii lucrau cu mănuși de cauciuc.

AMALIA: Iote, dom'le! Ca madam Poțiupac când gătește la bucătărie... Ci-că ca să nu-și ruineze mânile!

SOSIGENE: Stai, c'acu vine ceva strașnic... „Deodată, un strigăt înfiorător sgudui zidurile vechi și crăpate. Unul dintre criminali văzuse o lumină ciudată, care venea din catacombe". Cumplit... Auleo, Maluco! Să știi că visez urît la noapte... Doamne-păzește!.. *(continuând:)* „Contele Arsène smulse o spadă din panoplie și 'ncepu să urce spre pivniță". Iote, dom'le! Asta n'o 'nțeleg... Cum dracu' urca spre pivniță?

AMALIA: Te pomenești c'așa o fi modern, mai știi?! Arsène și-o fi făcut pivnița la etaj.

SOSIGENE *(sceptic):* Posibil... Ascultă, poate-o fi o scăpare de vedere a autorului, că ăștia de azi scriu cu aeroplanul.

AMALIA *(nerăbdătoare):* Dă-i drumu' mai departe, nu te tot întrerupe atâta!

SOSIGENE: Iaca că citesc... „In ușa pivniței, contele Arsène auzi un râs sinistru: Ha-ha-ha! Ești în mâna mea, conte scelerat! — răsună sepulcral un glas vitejește 'n întuneric, dar fierul se lovi de zid, scăpărând. Atunci, apăru înconjurată de aburi fosforescenți fantoma cavalerului care rătăcea în fiecare noapte prin galeriile secrete ale castelului medieval". *(emoționat:)* Dă-mi o bomboană, Maluco! *(Amalia îi aruncă o bomboană, pe care Sosigene o prinde cu 'ndemânare).* Mersi, puiule. *(citește:)* „Arsène, în curând vei fi mort! — spune rânjind bestial fantoma, care dispăru imediat într'un nour de fum misterios. Rămânând singur, contele se uită în dreapta și 'n stânga. Bezna era atât de mare, încât nu putea vedea nici ușa. Apoi, privi ceasul de platină. Era miezul-nopții, ora stafiilor. Cineva bătu de trei ori în ușa grea de stejar..." *(bate în tăblia patului:)* Poc... poc...

(Tabloul de deasupra patului se desprinde și cade pe capul lui Sosigene).

TABLOUL: Poc!

AMALIA *(pierdută într'un fel de visare, șoptește fără să vadă):* Poc... poc... poc... *(revenindu-și:)* Și pe urmă? *(dă cu ochii de el:)* Vai-de-mine! *(aleargă la patul lui Sosigene și ridică tabloul).* Te-ai lovit rău?

SOSIGENE *(năucit, o privește lung și nu răspunde nimic).*

AMELIA: Ce e cu tine, Sosi? Te doare?

SOSIGENE *(ridicându-se fantomatic):* Mens sana in corpore sano!

AMALIA: Dumnezeule-sfinte!

SOSIGENE *(amenințător):* Quosque tandem abutere patientia nostra, Maluca?!

AMALIA: Sosi!

SOSIGENE: Nix! *(coboară din pat).*

AMALIA: Ce faci, Sosi?!

SOSIGENE: Ibis, redibis, non morieris in bello!

AMALIA: Domnicuțo, ajutor! Sosigene, liniștește-te... Ia o bomboană.

SOSIGENE: Échite, péchite, zúchete me! Vae victis, muiere!

DOMNICUȚA *(intră îmbrăcată într'un halat pus în grabă):* Ce s'a 'ntâmplat, tanti?

AMELIA: I-a căzut Ofelia 'n cap și să știi c'a 'nebunit! Sosi, ia papucii 'n picioare, c'o să capeți guturaiu...

SOSIGENE: Nevastă, la-oparte! Să nu văd găini în jurul meu...

AMALIA *(consternată):* Găini!

SOSIGENE: Tăcere! Nu mai trăncăni! Aud glasuri divine în jurul meu!

AMALIA *(căzând pe-un scaun):* Domnicuțo, să știi că vorbește cu morții! [4]).

CORTINA REPEDE

---

[1]) Citește: doi-doi-opt.
[2]) Citește: doi-doi-nouă, etc.
[3]) Citește cum e scris.
[4]) Tabloul I din comedia „Miracolul", s.

Pasărea furtunii

(Urmare din pag. I-a)

A fost între noi, vocea îi venea din adâncime, din depărtare. In vocea lui turbure erau puterile cele mai lăuntrice, cele mai sfinte ale unui neam în fierbere. Nu l-am ascultat, l-am privit; nu a vorbit, a creat. Pasărea luptei, deschizându-și vastele aripi pe o stâncă, clipindu-i ochii ca două bucăți de cer, țipă. Vocea aceea avea un văl transcendent, care numai decât izbea sufletul.

Omul vorbei a deschis drumurile omului de acțiune. Inainte de a salva țara, trebuia să salveze inimile din deznădejde.

In fața spațiului național e un orator. Acela a găsit posibilitatea să frământe sufletele pe care le-a satisfăcut ca militar, organizator, reformator. Pe același tron, în afară de el, câți ostași nu s'au urcat, fiecare ca un gigant, însă tot așa s'au prăbușit, s'au sfărâmat, iar când s'au întors de pe acel pisc, fiecare a devenit pitic. Furtuna, care a cufundat picioarele pasărei în întunerec, înălțându-i capul în lumina zorilor, prin locurile pe unde a bântuit și s'a risipit, i-a arătat de slabi pe ceilalți!

Aripile nu puteau să se razime pe vânturile care băteau acolo.

In zilele dezastrului, el, de pe tronul cu contur prăpăstios, a vorbit ca și când ar fi vorbit muntele și stânca. El a ieșit în fața lumii ca unul care pledează. De pe același tron, el și-a împărțit poruncile, într'o zi. In ziua aceea, el a fost judecător.

Intr'o bună zi, ca să facă să înainteze poruncile, să fie aplicate, și-a luat sarcina executării asupra sa, a trecut în fruntea oștilor adunate, a pornit înspre apus, ca voința veșnică a istoriei Turcilor, și a ajuns.

De atunci au trecut ani. Pasărea furtunii zboară încă, se strecoară mereu către noui orizonturi. In fața ferestrei mele e marea scăpărând de strălucirea ceasurilor de după amiază. Fiecare undă trece ca smulsă din soare. Pasăre din fruntea noastră, pasăre călăuzitoare! Toți având în inimă lumina izvorâtă din tine, întocmai ca aceste unde ale mării, venim curgând după tine, spre orizonturi noui.

SUPHI TANRIÖR

Cules de gânduri

Bogate-amiezi!... Livezile luminii
De gânduri coapte s-încărcate 'n vreme.
Privirea cui — ce visător drumeț —
Va încerca spre alți zori să mă cheme.?

Culeg tăcut — și umplu multe file.
Aș da oricui — dar nimeni nu-i flămând.
Ce rod frumos, ce minunate zile
Și cât de pârguit e orice gând!

Cu câtă dragoste mi-adun belșugul —
Dar unde-s cei ce l-au dorit vreodată?
Intoarce, cântec, brazde noui cu plugul —
Și seamănă nădejdea cea curată!

EMANOIL COBZALAU

Amurg bolnav

Scheletic, viscolea un vânt prin ramuri
Cu hohot de Pierrot nebun în carnaval,
Doi oameni sărutau amurgu'n geamuri
Și toate 'n jur dospeau a crimă și spital.

Pe inimi, dănțuiau cadrilul morții
Fantomele luminii frântă 'n junghi de ger.
Păgân sunau tam-tame 'n sihla nopții
Când îngeri suri, turnau pe ochi granit de Cer.

Mureau a doua oară lumi apuse,
In orice pom svâcneau torturi de răstigniri,
Pe catafalc de nunți, cu inimi scurse,
Zăceau plecării 'n lună vracii moartei Firi.

Făclii țâșneau besmetic din morminte,
Cu pași străini prin mine stele alergau,
Simțeam că adevărul însuși minte
Și 'n piept, pe corzi de răni, cânta nebun Lenau

D. MISSIR

După amiază pe insula Carolina

de Radu Tudoran

Nadia venea dela sanatoriu, unde îl lăsase pe Ştefănel fără febră, fără dureri, neresimţindu-se cât de puţin de pe urma operaţiei. Petrecuse acolo o oră foarte veselă, bârfind împreună, pe toată lumea, începând cu Louisa Antonovna care plecase grăbită acasă să-şi întindă cărţile şi terminând cu doctorul Mieluş, „mielul blând", cum îi spunea Ştefănel, un băiat blond, sfios, cu părul încreţit mărunt, ca astrahanul, foarte blând într'adevăr, căruia, în prezenţa Nadiei aproape îi pierea graiul.

— A fost bună ciocolata ?, o întrebă Vladimir, de departe, râzând, reluând firesc discuţia din locul unde rămăsese azi dimineaţă.

Ca să nu-şi arate turburarea, râse, silindu-se să-şi ia un aer de camarad mai mare, protector.

— Haide, încercăm !, hotărî.

— Bravo !, se bucură sincer, Nadia, gândindu-se la demonstraţia pe care avea s'o facă.

Lăsă să-i alunece rochia de pe umeri şi rămase în costumul de bae, apoi îşi ascunse părul sub o bonetă simplă, de pânză, aşa cum poartă înotătorii. Dacă n'ar fi fost linia gâtului foarte pură, rotunzimea caldă a umerilor şi a şoldurilor şi sânii curbând ferm linia costumului.

Fata se opri pe chei şi râse, deasemeni.

— Ei da, închipue-ţi că am mâncat-o pe drum, şi era foarte bună.

Câteva clipe se priviră, nu stânjeniţi ci mai degrabă dornici de a se cunoaşte. Se întâlniseră într'un fel care îl făcea pe fiecare interesat în ochii celuilalt. Un om conducând un yacht în furtună, adus de vânt din întunericul, de pe întinderea unei ape care pare să ascundă atâtea taine dincolo de zare, sosind în zorii unei zile mohorîte într'un port pustiu, coborînd pe chei ud de apă, răzând într'un fel turburător, cu ochii micşoraţi, cu dinţii foarte albi. Şi fata aceasta, arsă de soare, rezemată de un pilon, în bătaia valurilor, cu privirea obosită şi speriată.

— De unde veneai ? întrebă după un timp Nadia, privindu-l cu o curiozitate maximă.

El făcu semn cu mâna, în sus, pe liman. Nu era un răspuns acest semn vag, dar ea se gândi că poate, locul de unde venea nici nu putea fi definit altfel. Tăcu încurcată, neştiind dacă mai poate să pună şi altă întrebare.

— Ştii să înoţi ? o întrebă Vladimir, fiindcă îşi aminti că voise să treacă dincolo.

Nediei îi veni să râdă. Deţinea un record regional feminin şi spera încă altele. Fiindcă aici nu putea face un antrenament metodic, fără bazin şi fără un mediu sportiv în care să se angreneze, nu avea intenţia să concureze în toamna aceea. Îşi revizuia însă forţele eşind în fiecare dimineaţă în larg, atât de departe încât pentru lumea de pe plaje trecea de mult drept un fenomen. Mamele, mai ales, care atunci când nu e vorba de fiicele lor, au concepţii foarte curioase despre pudoare, socoteau că pentru o fată tânără, asemenea isprăvi „provocătoare" erau de dispreţuit. Este adevărat că în jurul Nadiei se ţineau câţiva băeţi, dar ea se purta cu ei camarădereşte, le spunea pe nume, îi tutuia, le scornea porecle şi lua parte nestânjenită la jocurile şi isprăvile lor, fără să-i treacă prin gând că ei ar putea s'o socotească altfel decât se socotea ea însăşi, o mică haimana iubitoare de apă şi de libertate. Era atât de preocupată de idealul ei sportiv, încât avea un fel de dispreţ secret pentru toţi cei ce credeau că pot să-i vorbească şi despre altceva. Urmărea rubricile de specialitate ale ziarelor, cunoştea toate recordurile, se interesa de campionatele din toată lumea, avea simpatii şi antipatii între concurenţi, se bucura şi se înfuria când câştigau unii sau alţii. Cunoştea biografiile campionilor mondiali, cărora le urmărea etapele gloriei, scoţând învăţăminte din victoriile sau din înfrângerile lor.

Învăţase să înoate numai de câţiva ani, la şcoala lui Suru, din Iaşi, în Joile şi Duminecile când, forţând rigorile călugăriţelor, reuşise, cu complicitatea pasivă a lui Leon Rabega, să obţină permisiunea specială de a eşi în oraş. La Iaşi nu era un mediu sportiv şi nici Suru nu îşi pierdea prea mult vremea cu şcoala lui nefrecventată. Nadia îşi descoperise singură aptitudinile, şi fiindcă nu-i plăcea să cânte la pian, nici să brodeze, nici să picteze, nici să umble cu ochii în jos, ca fetele celelalte, îşi făcuse din înot o pasiune de o amploare precoce. Avea o mulţime de cărţi de specialitate, studii docte, complicate, din acelea care disecă lucrurile până dincolo de originea lor şi le citea cu o uşurinţă care, aplicată la studiile oficiale, i-ar fi adus toate medaliile, panglicile şi cordoanele distinctive ale călugăriţelor.

Il privi pe Vladimir cu un zâmbet în care fără voia ei, amesteca puţin dispreţ, de altfel foarte atenuat. Era bine făcut, dar nu avea alură de înotător. Nadia ştia să vadă în ce măsură a fost modelată o siluetă de înot. Era un început de deformare, abia vizibil, o subţiere progresivă a taliei şi a picioarelor, o alungire a braţelor şi a toracelui, o vagă îngroşare a grumazului, deformări care, după generaţia de înotători puteau să se accentueze şi să devină disgraţioase.

In faza primă a acestei deformări, înotul dă corpului omenesc o linie de o cuceritoare vigoare, o suplete şi o elasticitate care îl fac să vibreze, gata să se destindă în orice moment, desfăşurând tot atâta forţă cât eleganţă.

— Vrei să ne luăm la întrecere ?, întrebă, cu tonul la fel ca zâmbetul, puţin dispreţuitor.

Vladimir o privi îndoelnic, parcă temându-se de o cursă. Era atâta deosebire între fata de azi dimineaţă şi asta de acum, care îl privea cu o provocătoare superioritate, încât se simţi intimidat.

— Înoţi bine ?, o întrebă, ezitând, neştiind cum să primească provocarea.

Drept răspuns, Nadia sări pe punte, cu amândouă picioarele odată, ca într'un careu de şotron. Il apucă de braţ, cu un gest foarte firesc şi îl privi de aproape, în ochi.

— Incercăm !, spuse. Trecem până dincolo ! Vrei ?

Vladimir se simţi puţin turburat de apropierea ei. Avea o mână foarte caldă, care îi transmitea un fluid ciudat, o tinereţe năvalnică, fierbinte, inconştientă. Nu putea face însă nici o apropiere între mâna aceea care se sprijinea de el, şi ochii deschişi mari, cerându-i cu o copilărească nevinovăţie, complicitatea, care să-i ateste feminitatea, acum ar fi semănat cu un adolescent sportiv, pregătindu-se să se arunce, suplu, în apă.

— E greu de sărit de pe cutterul dumitale, spuse, în timp ce căuta să-şi găsească pe marginea punţii un loc unde să-şi fixeze picioarele, ca să-şi facă avânt. Dar nici în altă parte nu e mai bine, continuă. Ştii, în tot Bugazul ăsta nu găseşti un loc unde să te poţi antrena pentru start. Haide, ia-ţi locul ! Număr până la trei. Una...

— Nu vrei să-ţi dau colacul de salvare, râse Vladimir.

— Ţine-l pentru d-ta. Două...

— Dacă ai să te îneci ?

— Vezi mai bine că pierzi startul. Trei !

Nadia avea tehnica acestei sărituri de plecare, decisivă la un concurs. Era o svâcnire, o destindere, prin care corpul, svârlit cu energie înainte, întins la maximum, lua dintr'odată, în lung, contact cu apa, forţând inerţiile, pornind iniţial cu toată viteza. Surprins, Vladimir o văzu alunecând într'o spumă de apă, depărtându-se necrezut de repede. Nu ştia dacă este un bun înotător, însă în nici un caz nu se gândea că fata asta ar putea să i-o ia înainte. Se svârli în apă, urmând-o, fără să se precipite, încredinţat că din câteva mişcări o va ajunge. Văzu însă numaidecât că distanţa dintre ei se mărea, într'un fel neaşteptat şi abia atunci îşi dădu seama că s'a păcălit, că a fost atras într'o cursă în care partenera ar fi fost, probabil, foarte încântată să-l vadă umilit. Găsea încă neserios să se ia la întrecere cu o fată, şi îi fu ciudă că îi acordase prea multă atenţie. Totuşi, fără să-şi mărturisească intenţiile, se pomeni luptându-se să o ajungă, întrebuinţându-şi întreaga forţă, încordându-se până la epuizare cu gândul însă că nu face altceva decât să se joace.

Ajunse dincolo aproape în aceeaşi clipă cu ea, extenuat, gâfâind, reuşind cu greu să îşi ascundă sfârşeala. Totuşi Nadia fu desamăgită. Se aşteptase la o victorie categorică din care nu obţinuse aproape nimic. Il privi încudată.

— Ia intră în apă, să te văd cum înoţi, şpuse, cu un ton care era aproape poruncitor.

Vladimir se supuse, râzând, fiindcă într'o împrejurare ca asta, o împotrivire l-ar fi făcut ridicol. După câteva mişcări, Nadia îl chemă înapoi.

— Inoţi îngrozitor, îl informă, când el fu pe mal. Nu înţeleg cum ai putut să te ţii după mine.

Făcu un pas şi îl privi mai de aproape, cu aceeaşi ciudă în care se amesteca însă şi puţină admiraţie.

— Eşti mai înalt, conchise apoi, mai mult ca pentru sine. Asta contează foarte mult. Şi apoi, ai mai multă putere decât mine. Altfel, înotul dumitale nu face doi bani. Uite, ai şi obosit. Ai un stil insuportabil.

— Vorbind, făcură câţiva paşi până la plaje şi se aşezară pe nisipul fierbinte, în bătaea soarelui, încă arzătoare. Briza dela sud, care în timpul prânzului aproape nu se simţea, începea să se întărească şi în lungul insulei linia stufului se unduia neliniştită, aducând un fâşâit modulat, crescând şi descrescând, ca respiraţia parcă speriată a unei vietăţi uriaşe. Din sus, de pe liman, venea un şir lung de bărci negre, pescăreşti, cu pânzele strânse ; pescarii trăgeau la vâsle, rar, cadenţat, cu mişcări cumpănite ca şi când ar fi plecat la un drum care avea să ţină multe zile.

După câteva clipe Nadia, încă neîmpăcată, se ridică într'un cot, examinându-şi vecinul cu un mic necaz care îi dădea înfăţişarea unui copil burzuluit.

— Dacă ai şti să înoţi, spuse, cu înălţimea şi cu forţa dumitale, ai fi campion. Nu înţeleg cum n'ai putut să-ţi faci un stil. E o crimă să înoţi în felul ăsta dezordonat.

Vladimir o văzu înflăcărându-se, ridicându-se în genunchi, făcându-i indignată un curs de înot, care era totdeodată şi un rechizitoriu al ignoranţei şi neglijenţei lui.

— Inţelegi, spunea Nadia, există un secret, o chee : trebue să ştii să te întinzi pe apă. Simţi cuvântul ăsta ? Să te întinzi pe apă, cum te-ai întinde pe o masă ; să-ţi forţezi organismul, să faci cu braţele, cu trunchiul, cu picioarele o linie dreaptă, să simţi că tendoanele au cedat la maximum, că sunt întinse şi degetele dela mâini şi labele picioarelor, să nu existe nimic strâns.

Sări elastic în picioare, se ridică pe vârfuri şi întinse braţele în sus, paralele, ca doi vlăstari tineri desprinşi din linia armonioasă a umerilor. Incercând să materializeze elanul acela din cuvinte, corpul ei înfăţişa într'adevăr un resort destins la maximum, printr'o svâcnitură superbă, care o ridica deasupra propriei sale materii. Vladimir o privea uimit, stăpânit de un sentiment care cuprindea şi încântare şi melancolie, cum simţise deatâtea ori în viaţă, trecând pe lângă lucruri frumoase la care fusese nevoit să nu se oprească. Se gândea la soarta stupidă pe care poate avea s'o aibă fata asta, al cărui elan sincer şi pur în cine ştie ce desamăgiri avea să se scufunde.

Aşa cum stătea înălţată, corpul ei, alungit, subţiat, avea o frumuseţe rece, o frumuseţe de oţel încordat, în a cărui destindere însă, curbele acum atenuate ale umerilor, ale sânilor, ale şoldurilor, aveau să se refacă, pentru ca feminitatea să se regăsească în ele întreagă şi caldă. In mod ciudat, acest corp părea cast şi turburător în acelaş timp. Avea pielea subţire, foarte întinsă, parcă fremătând, ascunzând sub culoarea ei de bronz tresăririle permanente ale mai multor vieţi independente una de alta, localizate pe fiecare centimetru pătrat, în reţeaua invizibilă de nervi. Sub braţele ridicate, părul dela subţiori punea umbre pufoase care maturizau puţin corpul foarte tânăr şi-i dădeau un aer mai femeesc.

Era greu să-ţi dai seama ce avea de copil, ce de adolescenţă şi ce de femee, această fată sglobie ale cărei gesturi degajate, de sportivă, descopereau uneori, pe neaşteptate, mişcări unduioase, calme, ca nişte mângâieri, şi-a cărei voce căpăta inflexiuni grave, femenine, ca nişte mărturisiri de dragoste.

Stătură până spre seară pe plaje, unul lângă altul, ca nişte prieteni foarte vechi. Vladimir era puţin stânjenit fiindcă nu ştia cum trebue să se poarte cu o fată pe care o socotise un copil. Nadia, pornită pe vorbă, îi povestea o mulţime de întâmplări, mai vechi sau mai noui, din copilărie, despre casa lor, despre Leon Robega, ursul negru, cum îl poreclea, despre viaţa dela internat unde făcea în fiecare zi câte o posnă de nu mai ştiau călugăriţele ce pedepse să inventeze ca s'o potolească. Vorbi apoi despre Ştefănel, despre isprăvile lui, cum pleca de-acasă ca un pui de ţigan să spargă cu praştia ceştile de porţelan care ţin firele telefonului pe stâlpi ; cum venea în goană, urmărit de gardist, o matahală cât o butie, abia mişcându-se din cauza grăsimii. Copiii, ca să râdă de el, se apropiau pe la spate şi-l înţepau cu bolduri, siguri că n'au să poată fi ajunşi. Odată gardistul s'a înfuriat şi-a tras cu pistolul în aer. Au vrut să-l dea afară din poliţie ; doctorul Robega l-a scăpat şi de atunci, Ştefănel era liber să facă în sectorul sergentului cel gras orice blestemăţii, fiindcă acesta îl proteja.

Nadia îşi amintea apoi de serile petrecute la vie, lângă Chişinău. Stătea jos, pe treptele de piatră ale casei, învelită într'un şal negru şi greu, urmărind mersul repede al lunii, printre nouri. Nu se îndoia că umbrele acelea care se vedeau în lună, erau, după cum spunea Louisa Antonovna, o turmă de oi cu ciobanul lor sprijinit în bâtă şi se mira că oile păşteau iarbă, în fiecare seară din acelaş loc. Intr'unele seri, doctorul cobora din pridvor şi se aşeza şi el alături, pe scara de piatră, cufundându-se în gânduri. Cum îl privea dintr'o parte, Nadiei uneori i se părea că are un chip nespus de blând, ca al lui Dumnezeu ; alteori aspru şi rău, încât se temea de el.

Odată l-a rugat :

— Spune şi tu, tată, ceva.

Doctorul a întors încet capul lui negru spre ea. Avea pe frunte cute dese şi adânci, cât degetul. Luna îi lumina rău faţa ; îi dădea o înfăţişare de mort. Nadia vedea în locul ochilor două găuri negre ; speriată, s'a tras înapoi. Atunci doctorul a întins mâna lui mare şi i-a mângâiat încet, blând, părul. In inima fetei s'a răspândit o înduioşare fără margini, un val de căldură i s'a oprit în coşul pieptului ca şi când din mâna doctorului s'ar fi prelins un balsam ciudat.

— Cui fac bine, dacă vorbesc eu, fată ?, a spus, amestecând cine ştie ce tristeţe în vorbele astea, pe care Nadia nu le-a înţeles.

La Leon Robega nu veneau bolnavi. Doctorul era ursuz, şi nu primea pe nimeni, nici chiar pe cei săraci pentru care arăta milă. Timpul şi-l trecea în bibliotecă, citind şi scriind, cerând să nu fie turburat de nimeni, decât pentru mâncare, odată pe zi. După masă se ridica în picioare, se închina rar, apoi eşea în curte, îşi hrănea câinele şi pornea cu el prin parc, unde hoinărea câtăva vreme, înainte de a se întoarce în bibliotecă.

O moşie mare a lui, de lângă Vaslui, despre care Nadia îşi amintea prea puţin fiindcă se duceau rar acolo, o îngrijea fratele doctorului, Eusebiu, un om tânăr, cu patima jocului de cărţi şi cu alte patimi. In scrisorile pe care le trimetea la Chişinău, Eusebiu trebuea să se plângă într'una de ceva, împotriva lui Dumnezeu : sau de secetă, sau de ploae, sau de frig sau de arşiţă, dar n'ar fi fost nevoe să o facă, fiindcă Leon Rabega nu-i cerea niciodată socoteală de mersul semănăturii. Banii care îi primea toamna prin Banca Moldovei prisoseau întotdeauna. Gospodăria lor nu avea cerinţe mari şi doctorul mai trimetea o bună parte din bani la Bucureşti, la un depozit de medicamente, să se cumpere ulei albastru pentru leproşii dela Tirchileşti.

Nadia mai povesti unele amintiri ale ei, personale şi oarecum secrete, despre o iubire pe care o avusese la doisprezece ani pentru un actor de cinematograf, un meridional cu turban de şeic, fost slăbiciunea tuturor inimilor de femee într'o vreme. Spuse aceste lucruri fără să ezite, însă roşind puţin, cu o sfială fermecătoare, pe care zadarnic încercase să o facă neobservată.

Avea un fel cuceritor de a prezenta oamenii şi lucrurile. Vladimir se pomeni ascultând-o cu interes, trăind odată cu ea amintirile evocate ; uneori i se părea că a luat el însuşi parte la viaţa aceea ; figurile lui Ştefănel, a doctorului, a Louisei, a lui Eusebiu, îi deveniră familiare, ca şi când le-ar fi cunoscut de multă vreme. Văzu chiar casa lor mare şi întunecoasă de pe strada Ştefan cel Mare, dela Chişinău, şi parcul sălbatec şi chiar pe Stan, dogul doctorului.

— Are o mutră de Stan, spunea Nadia, prezentându-l. E mare şi bleg. Şi are nişte urechi care îi atârnă ca două foi de lipan. Alt nume nici nu i se potrivea. Inchipue-ţi : ne jucăm cu el, eu şi Ştefăniţă, cu toate că nu prea ne dă atenţie. Eu îl mângâi pe cap şi de-odată, Ştefăniţă, fiindcă n'are de lucru, îl apucă de coadă şi i-o răsuceşte ca pe manivela dela automobil. Ce crezi că face dogul lui papă ? Se repede la mine, mârâind, fiindcă nici cine îi face rău nu-şi dă seama. Noroc numai că nu ştie să muşte !

Vladimir era uimit de câte putea să povestească fata asta, pe care abia o cunoscuse. El dacă scosese câteva cuvinte, care nu precizau nimic, care nu reprezentau nimic din fiinţa lui. Nadia îl întrebase :

— De unde vii ?

Şi el făcuse un semn vag, în sus, pe liman. Ar fi putut să spună : De la Cetatea-Albă, şi ar fi stabilit astfel un punct concret de plecare, aşa cum scria în rolul de drum. Dar el nu ştia dacă drumul lui începea în realitate în portul acela părăsit, dacă acolo nu făcuse doar o escală foarte lungă, în tovărăşia comandorului Maximov.

Îşi pusese singur, adeseori, aceeaşi întrebare, şi-i fusese greu să răspundă. De unde viu azi ? De unde veneam eri ? De unde veneam acum un an ? Ce înseamnă această întrebare **de unde vii ?** Se referă la o viaţă, sau la o clipă ?

Dacă ar fi trbuit să povestească acum şi el ceva, despre viaţa lui, îşi dădea seama că n'ar fi ştiut de unde să înceapă ; n'ar fi putut să spună nici întâmplări vesele, nici triste, ca şi când toate amintirile lui ar fi fost amestecate confuz, într'o încăpere pe care dacă ai lasat-o odată în urmă, nu mai pare să te întorci la ea.

— Pleci mai departe ? îl întrebase mai târziu, Nadia.

Se întorsese spre ea aproape mâhnit că trebuia să-i vorbească despre intenţiile lui, cum îi vorbise de dimineaţă căpitanului Ioniţă. Şi îi spusese, fără căldură, aceleaşi cuvinte, ruşinându-se că le poate repeta. Socotea stânjenitor să vorbească despre un drum pe care nu ştia până unde are să-l urmeze. Se gândea că ar putea să eşueze dela început, pe bancurile de nisip din gura Bugazului şi atunci totul i se părea o mare deşertăciune.

In orice caz, Nadia află şi ceva precis : că el avea să rămână în Bugaz cel puţin zece zile. Se bucură sincer.

— Am să te învăţ să înoţi, spuse, ridicându-se cu însufleţire. Ştii, am o pasiune pentru asta. Dacă ai tragere de inimă, în zece zile poţi să prinzi ceva.

Ţinea de altfel să treacă numaidecât la fapte. Il împinse pe Vladimir aproape cu sila în apă şi-l chinui un ceas încheiat, cu o răbdare diavolească, până ce reuşi să-l vadă făcând corect primele mişcări. Atunci se arătă mulţumită, îl scoase afară trăgându-l de mână ca pe un copil, şi-i mai făcu pe mal încă o mulţime de recomandaţiuni teoretice, în legătură cu respiraţia, cu poziţia coatelor şi a genunchilor, cu ritmul calm la care trebuia să ajungă, ca să poată rezista fără limită.

Când traversară canalul înapoi, soarele cobora spre asfinţit. In susul limanului se întindea o dâră roşiatică, de nuanţa jăratecului potolit, în care valurile se jucau domol. Linia stufului de pe ţărmuri, învălindu-se în răcoarea umedă a serii, prindea umbre tainice. Pe chei nu era nimeni, afară de Ifim care, aşezat cu picioarele deasupra apei, îşi răsucea o ţigare necăjită. In spatele căpităniei se auzea zarvă ; glasuri nemulţumite de copii, farfurii trântite, zgomot de tacâmuri, iar pe deasupra vocea ascuţită a coanei Mira, încercând să împace pe toată lumea. Pe urmă se făcu linişte, deodată ; poate venise căpitanul la masă.

Atunci se auziră, dinspre staţiune, sunetele muzicii militare care cânta în parc o melodie foarte cunoscută. In sus, se vedeau oameni, cu pantaloni albi, eşind la plimbare.

Fiindcă trebuia să treacă pe la sanatoriu înainte de a se întuneca, Nadia nu mai putea aştepta să i se usuce costumul ; şi nici soarele, aproape asfinţit, nu mai avea putere.

Işi învinse sfiala şi coborî în cabină, să se schimbe. Vladimir aştepta sus, puţin turburat, gândindu-se că ea se desbrăcase şi rămăsese goală, între cei patru pereţi ai lui ; poate se aşezase pe pat, fiindcă nu avea altceva pe ce sta. Inchipuirea aceasta îi umplea sufletul de o copleşitoare emoţie. Fără să facă nici o sforţare, refăcea imaginea ei în decorul cabinei, ca şi când ar fi văzut-o aevea, acolo, o goliciune pură, certă, dar totdeodată femeesc de caldă.

Când Nadia eşi, în rochia subţire de plaje, cu costumul în mână, se simţi mai turburat, fiindcă îi era imposibil să uite că pe dedesubt ea era cu desăvârşire desbrăcată.

— Să nu răceşti, spuse, căutând să-şi ascundă tremurul glasului.

— Nu, am să merg repede.

Porniră, pe plaja goală, învăluită în umbra tristă a apusului. Din larg, de pe faţa neagră a mării, întunericul părea că se înalţă ca nişte valuri sumbre pe care vântul le flutura şi le aducea spre ţărm. De deasupra pâlcului de salcâmi care ascundeau vilele, se ridicau fumuri albe şi un zumzet potolit, confuz, ca undeva la ţară, când satul se pregăteşte de culcare.

Se despărţiră la poarta sanatoriului, puţin încurcaţi, fiindcă, la sfârşitul unei după-amiezi petrecute împreună, vedeau deodată amândoi că nu ştiu ce cuvinte de rămas bun să-şi spună. Infiorată de frig, Nadia îi întinse o mână mică şi rece, pe care el o simţi tremurând, apoi se întoarse şi fără un cuvânt, porni repede spre intrare.

In clipa când dispărea în întunericul hallului, din spatele clădirii se auzi sunând clopotul pentru masă. Pe terasă se aprinseră luminile. Tot atunci, farul începu să sclipească şi îndată cerul se făcu mai negru.

Vladimir porni încet, înapoi. Briza de noapte, aspră, îi străbătea vestmintele, dar el simţea în mângâerea ei rece o voluptate ciudată. Ar fi vrut să aibă un drum lung deschis înainte, să meargă toată noaptea, să refacă în gând întâmplările din după-amiaza aceea, cari, acum când rămăsese singur, căpătau culori mai vii şi semnificaţii mai turburătoare *).

*) Fragment din romanul : *„Naufragiul"*.

FOI VOLANTE

DE AMICITIA

de VLAD ALIMAN

Intr'o ciudată seară citadină, blonda domnişoară pe care de-abia o cunoscusem, mi-a amintit, fără să vrea, de bătrânul Cicero, pe care îl îngropasem în anii de liceu. Văd şi acum seara. O uşoară pudră de zăpadă se zbătea deasupra caselor, iar în aer plutea un ciudat miros de vâsc. Străzi lungi şi nemişcate, aşa cum numai în jurnalul lui Mateiu I. Caragiale le-am mai întâlnit, pe cer stelele sclipeau uniforme şi neschimbate. Ţii minte, prietene care ne însoţeai ? Călcam singuri şi tăcuţi prin fulgii cari a doua zi aveau să acopere oraşul ca o enormă pălărie. O pasăre năucă sgribulea pe-un ciot de felinar, iar blonda mea tovarăşe de drum, mi-a vorbit cam aşa :

„Sunt tânără şi, deci, capabilă de marile elanuri ale vârstei. Vreau să fiu prietena ta. O, ce frumos e să fii prietena cuiva ! O, ce mulţi prieteni am eu ! Nu vrei să fim, de astăzi încolo, prietenii cei mai buni şi mai candizi?" Cam aşa a cuvântat în noaptea aceea vătuită, domnişoara Lu.

Ascultându-i, aşa pe jumătate, invitaţia amabilă, ochii au urmărit o clipă un rest de ţigaretă pe care-l aruncasem în drum şi în clipa aceea am văzut şi piciorul blondei domnişoare, cum vibra într'un ciorap de mătase. Şi-apoi, aproape fără să vreau, mi-am amintit de bătrânul Cicero : De bună seamă, ea nu-l mai ştia. Ce frumos glăsuieşte acolo înţeleptul despre prietenia ideală, despre limpedea şi calma bucurie a amiciţiei, despre liniştitoarea ei vraje. Descătuşate de vreri şi de patimă, inimile se pot contopi în sărbătoreasca ei aură.

Imprudenta mea căutătură mi-a spus însă, într'o frântură de minut, că un astfel de „ideal" nu se poate realiza. Şi, cu grija cu care grădinarul taie un spin de pe o ramură de floare, am încercat să îndepărtez acest gând din mintea tovarăşei noastre de drum. Zadarnic însă : am tăiat poate prea adânc. Pentrucă am văzut atunci (şi nu cred că mi s'a părut) cum ochii ei frumoşi plutesc într'o plasă de tristeţe inutilă. De vină era numai ciorapul de mătase.

Şi aşa — ţii minte prietene care ne însoţeai ? — am păşit mai departe prin dansul tot mai des al fulgilor, mai singuri, dar mai curaţi decât înainte. Două perechi de pantofi şi o pereche de ciorapi de mătase, în imperceptibilul clinchet al unei sănii. Trei trişti şi paradoxali peripatetici, într'un oraş adormit de-o vecie.

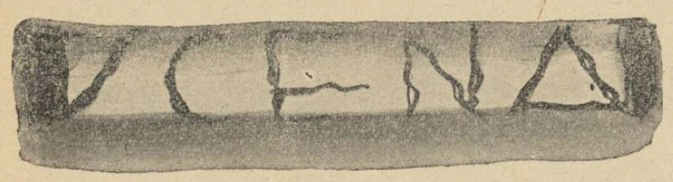

TEATRUL „LUPTA ŞI LUMINA" „MICUL LORD" — PIESA IN 9 TABLOURI DE I. VASILIAD, DUPA ROMANUL LUI T. BURNETT

Piesele prezentate pe scena teatrului Luptă si Lumină, înnainte de a fi jucate în faţa publicului bucureştean, suportă, de obiceiu, un turneu prin mai toate oraşele si orăşelele de provincie.

Se evită astfel tristele demonstraţii de „neînvăţare a rolului", cu care ne-au obişnuit mulţi dintre actorii de pe alte scene bucureştene.

Putem spune chiar că teatrul Luptă şi Lumină este singurul teatru din Bucureşti, în care poţi să stai în primele rânduri, fără să auzi soufleurul.

Dacă aceasta este un avantaj, lungile turnee cari precedează premiera bucureşteană, prezintă şi unele desavantagii, despre cari vom vorbi aici.

Mai întâi, decorurile suferă diferite deteriorări, urmări firesti ale eternelor drumuri în vagonul de bagaje.

Astfel, asistând la piesa „Micul Lord" şi privind bietele decoruri rupte şi deloc prezentabile, nu i-am putut deloc înţelege pe eroii piesei cari, privind în jur, se minunau şi spuneau: „Vai! Ce castel frumos!"

Cred că mai ales într'un spectacol destinat tineretului trebue să se ţină seama de decoruri, dându-li-se iluzia micilor spectatori că acţiunea piesei se petrece într'o ţară fermecată, sau, chiar în castelul unui bătrân conte, cum e cazul acestei piese.

Ar mai fi un cuvânt de spus despre costume.

Nu putem înţelege lipsa desăvârşită de respect faţă de public pe care au avut-o actorii, apărând în niste costume mototolite cari de mult nu mai făcuseră cunoştinţă cu fierul de călcat.

Ni s'ar putea obiecta faptul că suntem prea pedanţi. Credem însă că tocmai aceste mici amănunte contribue si ele la formarea părerei despre o piesă.

Prezentată în decoruri si costume acceptabile, piesa ar fi fost, poate mai puţin plicticoasă si ne-ar fi făcut să regretăm mai puţin romanul lui Burnett, citit mai de mult.

Ii imputăm domnului Vasiliad, mai ales abundenţa de tablouri, cari nu pot decât obosi prin prea repetatele ridicări şi lăsări de cortină.

Credem că s'ar fi putut prezenta romanul lui Burnett, cu oarecare bunăvoinţă, în cadrul restrâns a trei sau patru acte.

Autorul piesei, domnul Vasiliad a avut nevoe de 9 tablouri, dintre cari câteva au fost de-a dreptul inutile.

Totuşi acest spectacol, ratat în cea mai mare parte, ne-a oferit o surpriză: am avut, astfel, ocazia să vedem o tânără actriţă despre care nu vom găsi decât lucruri bune de spus.

Domnişoara Margareta Lascu a dovedit în dificilul rol al lui Cedric Errol că, în ciuda vârstei, poate interpreta cu cea mai mare usurinţă, roluri din cele mai grele.

Un glas plăcut — nu obişnuita „miorlăială" cu care ne-au obişnuit actriţele tinere — o mimică interesantă, multă desinvoltură pe scenă: iată câteva din calităţile acestei tinere actriţe.

Condusă si învăţată de înţeleptul Victor Ion Popa, Margareta Lascu va mai pregăti, suntem siguri, noui surprize publicului bucureştean.

Roluri principale interpretează domnii Giugariu şi Marcel Enescu.

Domnul Giugariu stie să fie pe gustul publicului său şi nu se sfieşte să facă semn cu ochiul, spre galerie, atunci când are o replică amuzantă. Şi galeria, recunoscătoare, aplaudă.

Domnul Marcel Enescu, mai puţin bătrân decât cerea rolul, a nuanţat în chip inteligent trecerea dela răutate la bunătate.

Doamna Sereda Sorbul a isbutit să steargă buna impresie pe care o lăsase, interpretând rolul Mitei Baston. N'ar strica puţină seriozitate pe scenă. In roluri de mai mică importanţă au apărut doamnele Nelly Caracioni, Iliada Munteanu, Florica Sterescu, Emilia Predescu şi domnii Iliescu, Rocos şi V. Bulandra.

TRAIAN LALESCU

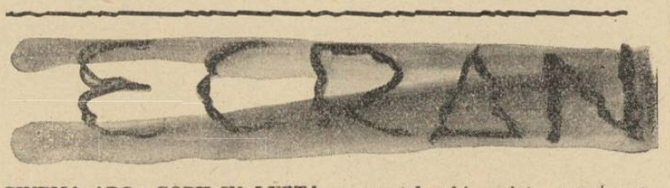

CINEMA ARO: COPII IN LUPTA CU VIAŢA

In aceste vremuri întunecate, filmul prezentat de cinematograful Aro e întruchiparea entuziasmului care în tinereţe ne stimulează sau numai ne dă iluzia înfrângerii oricărui obstacol.

Dinamismul acţiunii înfloreşte zâmbete pe feţele proaspete ale tinerilor şi trezeşte ecouri retrospective în inimile celor mai în vârstă.

Dar, când eşti mai prins, formând „un tot" cu fericita lume a copiilor cu care te identifici, vezi că regisorul n'a avut intenţia unui film „cu copii" — „pentru copii".

Din păcate, devine un film pentru oamenii mari, cărora, sub o deghizare foarte reuşită li se face o demonstraţie a dorinţelor pacifice ale americanilor.

Făcând abstracţie de „partea politică", filmul e o încântare pentru ochii şi urechile celor veniţi să-şi uite grijile.

Numai lucruri bune despre jocul lui Mickey Rooney — mai sglobiu ca niciodată.

De menţionat, scena în care face să tresalte inimile admiratoarelor lui Clark Gable.

Melodiile lui Richard Rogers şi Lorenz Hart sunt interpretate cu multă vervă de drăgălaşa Judy Garland, întruchipare a juneţei şi temperamentului unora dintre americane.

CINEMA SCALA: „FEMEIA NEIMBLANZITA"

Dece „Femeia neîmblânzită" şi nu „Papagalul şi galoşul" sau orice alt titlu tot aşa de nepotrivit subiectului filmului?!

De altfel acest subiect, deşi banal, e îmbrăcat într'o haină ce aminteşte atmosfera „pasionantă" a vechilor filme cu Greta Garbo şi John Gilbert.

Celebra „Femeie neîmblânzită" nu-i altceva decât o femeie normală care, ca multe altele, pentru a-şi asigura o viaţă comodă, face un mariaj de convenienţă cu un om mult mai în vârstă decât ea, cu calităţile sufleteşti de rigoare.

Se întâmplă însă, ca izolatul canton, unde decurg lucrurile, să fie înconjurat de păduri seculare al căror stăpân (la figurat) era soţul susnumitei.

Spre neşansa lui însă, una din speranţele chirurgiei americane, care ghinionul să se îmbolnăvească de o maladie mai mult sau mai puţin nervoasă care cerea ca tratament, cât mai mult aer.

Şi, fiindcă „destinu-i destin", acest doctor drăguţ şi mai ales tânăr nimereşte în această regiune unde se împrieteneste teribil cu soţul „neîmblânzitei" (pe care o cunoaşte abia în actul patru).

Culmea-i, că acest soţ îl învaţă pe doctoraş să tragă cât mai bine la ţintă. Asistăm şi la o probă practică, tânărul în chestiune, omorând chiar un urs.

Vrând probabil să se convingă că n'are nici o şansă să mai primească o labă dela animalul pe care-l doborîse cu un singur foc, doctorul se duce „să constate decesul la faţa locului".

Insă, în locul „procurorului de serviciu" apare la orizont ursoaica văduvă.

Cu inima strânsă de emoţie, vedem (!!!) cum aceasta caută să-şi răzbune tovarăşul ucis, încercând să aplice legea talionului.

Ucigaşul e salvat însă la momentul oportun, de prea simpaticul soţ.

Dar, neşansa-i neşansă şi vindecatul „de depresiune nervoasă plus exces de alcool" se alege cu o fractură a piciorului.

Natural, această fractură trebuie îngrijită şi — aţi ghicit — aceea care-l va îngriji, nu-i alta decât „Ea", soţia.

„Momentul psihologic" se produce când rănitul coboară din munţi şi e adăpostit în casa pădurarului care-şi adora soţia.

Aceasta, întruchipare a graţiei şi frumuseţei, se îndrăgosteşte de „El", care pe lângă alte calităţi o are şi pe aceea de a veni „dela oraş".

Lucrurile se complică cu concursul a diverse operaţii şi epidemii cari se declară.

Foarte bine jucat de frumoasa şi fatala Patricia Morisson, cu gusturi cu totul diferite decât în „Oameni în umbră".

Ray Milland pare într'adevăr îndrăgostit de această magnetică persoană.

In rolul soţului sacrificat, Akim Tamiroff — păstrează jocul cu care ne-a obişnuit.

Toată pelicula minunat colorată la propriu şi la figurat.

ADRIANA NICOARA

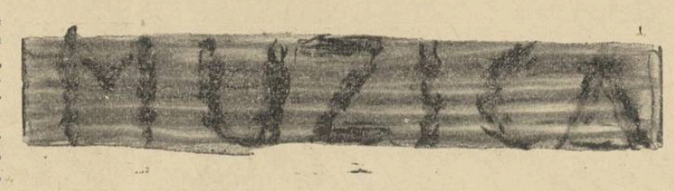

de ROMEO ALEXANDRESCU

VITREGA URSITA A „OPEREI ROMANE".

Nici o instituţie artistică românească n'a întâmpinat, în decursul existenţei ei, vicisitudinile, situaţiile ingrate, opreliştile de tot felul ale bunului său mers, ca „Opera Română". Am asistat, mâhniţi, la crize de direcţie, la crize de subvenţie, la crize de bună înţelegere între conducători şi artişti, la năpădirea elementului românesc de către buruiana iudaică, la felurite greşeli şi nedreptăţi, consternaţi în acelaş timp că nu se poate zidi un cămin propriu teatrului nostru liric de Stat, adăpostit într'o clădire veche, strâmtă şi plină de defecte.

In clipa în care, pentru prima dată dela înfiinţarea ei, „Opera Română", îşi înfăptuise, sub acţiunea binefăcătoare a Statului Naţional Legionar, marele ei desiderat al „purificării" totale, înălţându-se pe merit la emblema ei de operă „Română", în clipa în care muzica românească, altădată oaspete nedorit al repertoriului, îşi găsise locul de cinste cuvenit, atunci când toate relele fuseseră definitiv desrădăcinate şi înlăturate, a mai trebuit o încercare. A fost aceea a deteriorării grave a teatrului, de pe urma cutremurului, „Opera Română" rămânând, literalmente, pe drumuri.

Vestea unui turneu în Germania, proectat în urma unei invitaţiuni oficiale, nu putea produce, celor ce vor binele instituţiei şi al artei lirice româneşti, decât alte îngrijorări. După o lungă întrerupere a activităţii, după zile de desorientare şi descurajare, neputând prezenta decât două opere, fie mult prea ascultate, cum este „Boema", fie cam îmbătrânite, ca „Trubadurul" pentru a mai putea fi suportate altfel decât excepţional cântate, „Opera Română" nu părea sortită să se valorifice în străinătate, în plinul forţelor ei. Direcţiunea generală a teatrelor a dat dovadă, şi în această împrejurare, de o judicioasă înţelegere a situaţiei, amânând cu câteva luni turneul, care se va face, precum era de dorit, cu o operă din repertoriul românesc, iar alături de această demonstraţie de artă naţională, în loc de „Trubadurul", cu o lucrare de alte proporţii, de altă însemnătate tehnică, de altă valoare simfonică a lui Verdi, „Falstaff", care într'adevăr poate da şi măsura unor elemente de prim ordin interpretativ, şi interesa în acelaş timp şi prin conţinutul partiţiunii.

Pentru stagiunea actuală, o soluţie provizorie pare a fi găsită.

Dar, acum, mai puternic ca oricând, se impune aceea definitivă, aceea demnă de un neam care ştie să-şi cinstească formele de exprimare ale sufletului său naţional.

Cultura românească nu mai poate fi lipsită de acel edificiu într'adevăr propriu menirii lui, care se cade să aparţină primului nostru ansamblu liric de stat, reprezentant al artei lirice române. Prestigiul acestei arte este în joc şi cu el, al ţării.

Un loc de seamă trebue cucerit şi pentru „Opera Română", printre teatrele lirice europene. Şi, fără această condiţie primordială, nu se poate porni la cucerirea acestui loc.

Cu orice sacrificiu public, cu orice efort general, acest mare desiderat cultural trebue împlinit.

Aşteptăm, cu nestrămutată încredere în puterile de realizare ale neamului, astăzi înălţat la o unitate de credinţă, de spiritualitate şi de energie creatoare irezistibil întemeiate de Statul Naţional Legionar, împrejurările şi timpul prielnice acestei acţiuni de importanţă istorică. Suntem convinşi că momentul ei nu mai este depărtat.

Urarea noastră, pe care o facem, în acest an nou, „Operei Române", se concentrează de aceea asupra acestui punct, cu cele mai mari şi temeinice speranţe că aşteptarea nu va fi lungă şi că nenorocoasa soartă de până astăzi a Operei noastre, a luat sfârşit.

CITIŢI
CASA TEREKOV
de PAUL LAHOVARY
Cu ilustraţiuni de George Voinescu
Colecţia „Universul Literar"

Alexandru Randa: „Rasism românesc"

Am ezitat mult înainte de a da tiparului această prezentare a uneia din cele mai cuprinzătoare cărţi din câte s'au scris în ultima vreme. Motivele erau independente de valoarea cărţii şi ele se legau mai mult de funcţiunea pe care o îndeplinea, până de scurtă vreme, autorul ei. Astăzi însă, d. Randa nu mai deţine această funcţie — putem scrie deci fără a fi nevoiţi să ocolim elogiile pe care studiul său le merită din plin, dar şi fără a lăsa ca deasupra acestor elogii să plutească suspiciunea.

Cei cari au urmărit activitatea d-lui Randa în publicistica română, nu vor ezita desigur prea mult să încadreze studiul de faţă — reprezentând înmănuncherea unor esseuri cu riguros caracter istoric, apărute în „Lumea Nouă" a d-lui M. Manoilescu — prezentării ample a „Europei eroice". Fixând pilonii nouii vieţi europene, d. Randa trasa în cartea aceasta triunghiul celor trei forţe creatoare: Germania, Italia, România — fiecare din ele sinteze ale unor complexe istorice, biologice şi culturale, pe care autorul le surprindea în esenţa lor, sub denumirile capitolelor: Nordica, Italica, Pontica. Apărută sub regim de teroare morală şi îngenunchere juridică, cartea d-lui Randa suferea în mod natural, de o anumită disproporţionare. Este vorba anume de capitolul Pontica, redus pentru bunul motiv că spiritul „pontic" şi „românesc" nu putea fi localizat — pe planul contemporanului — decât în cadrul Mişcării Legionare, care înfrunta însă prigoane, în 1938 când apare studiul d-lui Randa.

Cu tot caracterul ei special, şi „Rasism românesc" — care reia atâtea din temele enunţate în „Pontica" — se încadrează deci cercului larg de prezentare istorică a nouilor forţe spirituale care vor determina structura secolului nostru.

Punctul de plecare — şi este vorba numai de studiul „Rasism românesc", apărut în vara lui 1940 — este concepţia, de esenţă germană, a dreptului la viaţă al naţiunilor bazat pe puritatea rasială. De aici, afirmaţia cu care d. Randa îşi deschide studiul şi care explică în acelaş timp truda sa: „Crearea unei conştiinţe rasiale româneşti este o condiţie primordială pentru afirmarea românismului pe plan internaţional" (p. 1). Această conştiinţă nu poate fi evident, bazată decât pe **mitul arian**.

Este încercarea pe care o face d. Randa în primul capitol al cărţii sale. Ne amintim că la începutul verii anului trecut, atrăgând atenţiunea cetitorilor noştri asupra acestui fragment de studiu (care abia apăruse în revista amintită), remarcam că d. Randa este „cercetătorul care trăeşte mai mult ca nimeni altul toată tragedia istoriei noastre". Scriam într'o vreme când toţi cei care vorbeau despre românism se complăceau într'un verbalism sec. Astăzi, când lucrurile s'au schimbat fundamental, afirmaţia rămâne totuşi valabilă; cu atât mai mult, cu cât avem în faţă studiul său în întregime, care ne întăreşte credinţa şi afirmaţia amintită.

Revenind la problema mitului arian, este desigur important să ne întrebăm care sunt relaţiile pe care autorul nostru le stabileşte între acest **mit** şi istoria românească. Pentru aceasta d. Randa porneşte dela afirmaţia că „civilizaţia modernă, medievală şi antică este de origine pur ariană. Rasa ariană este de origine europeană" (p. 3). Prin acceptarea acestui punct de vedere, este vizibilă pentru oricine importanţa deosebită pe care o capătă în istorie patria rasei ariene; ea capătă într'adevăr semnificaţiile monumentale ale „leagănului lumii" în sens istoric-creator-civilizator. Bazat pe argumentare istorică ce aduce în sprijinul ei nume din cele mai cinstite ale ştiinţei, d. Randa stabileşte astfel „rolul predominant pe care bastionul transilvănean l-a jucat ca avantpost înaintat, ca poartă de eşire şi punct de plecare al arianismului spre Asia, începând cu veacul XX-lea înainte de Hristos". Dar, bineînţeles — chiar aici ajunşi — problema este departe de a fi rezolvată; chestiunea continuităţii thraco-getice devine în lumina acestor noui orizonturi de o dramatică actualitate. Iar importanţa ei nu se poate măsura decât cu saltul imens de prestigiu ce ar rezulta pentru noi, din faptul că „Românismul de astăzi constitue arriergarda marei masse creatoare ariene, care a descălecat acum patru mii de ani în Grecia, în Asia Mică, în Persia, şi India" (p. 5-6). Susţinând în al doilea rând continuitatea daco-română, d. Randa subliniază că rezistenţa rasială dacică „a fost ajutată de invaziile nordice şi de fenomenul hotărîtor al creştinării". Acest din urmă fapt, este semnificativ nu numai prin rostul avut în rezistenţa noastră rasială, ci şi prin împrejurarea că el are loc înaintea tuturor popoarelor conlocuitoare.

După acest capitol introductiv de amplă şi sguduitoare viziune românească — d. Randa desvoltă problema migraţiunilor tracice către sud (Talazurile trace), contribuţia elementelor tracice în afirmarea politică macedoneană şi mai târziu a imperiului răsăritean (Cesarii ciobani), ca şi a tuturor formaţiunilor statale din sud-estul european (Romania şi România) pentru a ajunge la concluzia că poporul român „nu este un popor oarecare, ci singurul popor îndreptăţit să continue tradiţia imperiului" (p. 48).

Afirmaţie periculoasă şi înspăimântătoare desigur pentru toţi schilozii şi toate Casandrele româneşti — pentru a nu cere să i se demonstreze, dacă nu permanenţa cel puţin existenţa în cursul istoriei noastre; este realizarea din ultimul capitol al cărţii, (Charisma Cezarilor) pe care d. Randa reuşeşte s'o încheie mai ales reliefând contribuţia Cantacuzinilor la rotunjirea unei viziuni politice româneşti.

N'am reuşit (ceeace ambiţionam dealtfel) să schiţăm aici măcar planul cărţii d-lui Alexandru Randa. Vina este mai puţin a noastră, cât a studiului său care se refuză unei recenzii. Se refuză prin bogăţia şi diversitatea ideilor (ceeace nu exclude însă unitatea de ansamblu a studiului) împrăştiate în fiecare pagină, se refuză prin materialul imens pe care-l aduce în discuţie, se refuză prin sugestiile şi perspectivele ce deschide cetitorului. Aceasta întrucât, parafrazând deviza mussoliniană: a trăi periculos, am nota pe marginea cărţii d-lui Randa: a scrie periculos. Periculos pentru toţi oamenii „cuminţi"; căci, istoric cu tendinţe de erudiţie şi interpret de rară subtilitate al fenomenelor politico-istorice, d. Randa păstrează cărţii sale un climat de viforoasă cuprindere a viitorului. Un climat care poate înspăimânta pe cel nepregătit sau neatent — care scapă din vedere faptul că nici-una din afirmaţiile „îndrăznete" nu rămân nedocumentate istoriceşte, nu-şi pierd adică nimic din caracterul lor ştiinţific.

Pentru noi, d. Randa rămâne un viguros despicător de sensuri în istoria noastră, dar mai ales un vizionar al destinului românesc superior multora din contemporanii săi, prin hărnicia şi meticulozitatea cu care adună faptele şi datele istorice în sprijinul concepţiilor sale. Problema imperialismului şi mesianismului românesc, desbătută şi fluturată romantic de atâtea ori — „coboară — datorită realismului concepţiilor d-lui Randa, — pe pământ", devine adică postulat al politicei româneşti, — scăpată însfârşit de „viziunea etapelor de guvernare" pentru a-şi croi drum pentru veacuri. In acest sens, are cartea d-lui Randa şi o anumită actualitate politică.

Chiar fără acest sens însă, „Rasism românesc" rămâne una din cărţile de căpătâiu ale vremii noastre, iar prin faptul că ne desvălue pe unul din marii purtători de condeiu ai generaţiei legionare — ea binemerită dela cetitorul român.

C. I. M.

Literatura şi Şcoala

(Urmare din pag. I-a)

Când un elev „povesteşte" un roman şi ajunge la un anumit moment, câţiva elevi râd pe ascuns semnificativ şi-şi fac cu ochiul, profesorul se face că nu observă şi trece repede mai departe. Se întâmplă atât de rar ca profesorul să se oprească, să caute să discute deschis ce este iubirea, sub ce aspecte poate apărea ea în literatură, care este dinamica, josnicia şi înălţimea ei, să caute să convingă pe elevi că acest sentiment nu este deloc unul pentru care se cuvine să faci cu ochiul sau să vorbeşti în ascuns. Nimic din toate acestea, căci toţi sunt de acord că e mai pedagogic să se ţie ferit elevul de asemenea aluzii şi să explice literatura eliminând acest sentiment, deşi ea se bazează aproape în întregime pe acest sentiment sau pe conflictul dintre el şi puritatea senină din om. In condiţiile acestea, fireşte că strofa citată mai sus din poezia d-lui Voiculescu ar rămâne neinterpretată şi se înţelege pentruce în general nici un profesor n'ar avea curajul să înlăture prejudecăţi şi să discute cu elevii săi Pe lângă plopii fără soţ, S'a dus amorul sau De-or trece anii, în care totuşi simplitatea gravă eminesciană se înalţă atât de sus.

Iată dar o parte din cauzele pentru care absolvenţii şcoalelor noastre secundare NU POT citi o literatură cu care n'au fost familiarizaţi şi pentru care n'au fost pregătiţi. Dacă ei sunt în imposibilitate de a înţelege şi gusta literatura curentă din jurul lor, care poate să cuprindă unele greutăţi în pătrunderea ei, de ce nu rămân măcar nişte cititori asidui ai „clasicilor" noştri sau străini, de ce nu caută ei să-şi apropie toată literatura care nu prezintă mari dificultăţi la lectură? Ar părea curios şi totuşi nimic mai simplu de explicat. Chiar studiul scriitorilor „clasici", care nu sunt „ermetici" se face într'un chip care îndepărtează pe elev, în loc să-l îndrăgostească de literatură. Se face din Literatură o materie ca Geologia sau Chimia organică, în care anumite nume proprii sau anumite formule trebuesc reţinute cu orice preţ, pe când ar fi nevoie ca ea nu să se „înveţe", ci elevul să fie îndrumat să o trăiască şi pentrucă numai astfel i se poate gusta frumuseţea. „Romăna" devine un obiect ca oricare altul, la care se toceşte, pentru care un elev are sau n'are aplicaţie, dar nu ora de educaţie literară în care să se creeze posibilitatea de a interpreta literatura şi, astfel, nevoe sufletească de ea pentru totdeauna.

Cine poate tăgădui necesitatea de a se studia literatura noastră veche sau şcoala ardeleană şi începuturile literaturii din Principate? Dar nu cu exces, căci cine se va specializa, le va mai învăţa, iar cine nu se va specializa, va uita. Ceea ce nu se va uita însă niciodată este nu data naşterii sau morţii unui scriitor, nici valoarea morală a ideilor din Toporul şi pădurea sau Scrisoarea I, ci frumuseţile pe care elevul a fost învăţat să le descopere şi să le trăiască pentru a le **putea gusta. Scriitorii şi textele alese din manuale sunt foarte însemnate pentru ele însile, dar pe primul plan nu trebue să rămână valoarea lor culturală sau educativă, ci faptul că ele sunt un prilej de a iniţia pe elev cum să citească, ce să avrecieze şi ce face frumuseţea unei opere literare.**

Acestea sunt lucruri care nu se prea fac. Chiar la Limba franceză, cele mai delicate texte din Racine sau Lamartine sunt numai prilej de a învăţa cuvinte sau cel mult de a caracteriza atitudini umane, fără să se insiste asupra frumuseţii expresiei sau cadenţei versului. Astfel, nu se va mira nimeni că un elev de liceu, după ce va fi făcut pe Lamartine, din care n'a lipsit Le lac, **va putea oarecum să traducă prima strofă:**

Ainsi, toujours pousés vers de nouveaux rivages,
Dans le nuit éternelle emportés sans retour,
Ne pourrons-nous jamais sur l'océan des âges
Jeter l'ancre un seul jour?

dar nu va înţelege nimic din fondul lucrurilor, nici din frumuseţea imaginilor.

Şi lucrul nu este adevărat numai pentru Limba franceză. Chiar la Limba română, unde nu se mai pune problema cuvintelor şi a traducerii, nu stăm mai bine. La Grigore Alexandrescu se rezumă **fabulele sau satirele, dar se insistă atât de puţin asupra elementului care dă valoarea de artă. La Caragiale, la fel. Se spune elevilor despre conservatori şi liberali, despre „forma fără fond", despre junimism, despre biciuirea moravurilor, dar nu se insistă asupra tuturor întorsăturilor de spirit, tuturor măestriilor de artă, tuturor abilităţilor de tehnică, datorită cărora opera acestuia a înfruntat timpul şi a durat plină de savoare până azi. Mă întreb dacă din Eminescu, care este studiat totdeauna cu mai multă atenţie, imagina:**

fulger lung încremenit
Mărgineşte munţii negri în întregul asfinţit.

va fi fost făcută să fie trăită de elevii care au citit Scrisoarea a III-a **cu profesorul lor, care însă desigur s'a grăbit să le explice iarăşi satira din partea a doua contra unei societăţi româneşti decăzute căreia poetul îndrăgostit de trecut îi opunea viaţa neprihănită şi eroică din vremea lui Mircea. Căci ceea ce se învaţă în deosebi la Română, în licee, sunt datele şi definiţiile, sunt amănuntele fără mare semnificaţie. Cine nu ştie anul la care s'a născut Odobescu sau locul unde a făcut liceul Eminescu, chiar dacă a citit** Doamna Chiajna **sau** Luceafărul **şi le poate interpreta, nu ştie** lecţia **şi se va îndrepta pe trimestrul următor! Este de necrezut, dar la Română se examinează nu dacă elevul a sesizat frumuseţea unei bucăţi, ci dacă ştie titlurile tuturor operelor unui scriitor sau numărul capitolelor dintr'o carte. La o lucrare scrisă în clasa a şaptea, s'a dat, de pildă: „Rezumatul capitolelor VII şi VIII din** Pseudokineghetikos**"! Putea elevul să fi citit cu oricâtă voluptate opera lui Odobescu şi să o fi adâncit oricât. N'avea nicio impotanţă dacă nu fusese atent la numărul din fruntea capitolelor. Mărturisesc că, deşi am oarecare contact cu literatura, la această lucrare aş fi fost într'o situaţie penibilă.**

Dece această concepţie a datelor, a analizei ideologice, a rezumatelor, care au rostul lor, fireşte, dar care nu sunt totul, şi dece această înlăturare din discuţie a elementelor care constituesc valoarea cea mai de seamă a operei? Pentrucă, din literatura română, în licee, se face un prilej de educaţie morală; iar nu de una estetică. Se scoate necontenit filosofia practică, învăţământul, biciuirea viciului, valoarea virtuţii (e suficient să ne gândim în foarte multe cazuri nu numai la chipul cum sunt interpretate, ci şi la care sunt anume textele care figurează în manualele şcolare) şi nu se dă la lumină viaţa şi frumuseţea operei. Cu voie sau fără voie, cu ştiinţă sau fără ştiinţă, accentul se pune pe latura oarecum tezistă ce se poate descoperi în orice bucată literară, iar nu pe ceea ce îi face prestigiul şi durabilitatea, pe valoarea de artă. Imi amintesc şi acum de profesorul meu de Limba română din liceu, altfel figură distinsă a corpului didactic secundar, făcând o nobilă excepţie de la chipul obişnuit de a preda această materie, care ne spunea că însemnătatea literaturii stă în faptul că ne face mai buni. Evident că ne face mai buni! Dar prin câte ocoluri, după câte lecturi şi după cât timp! In nici un caz, cum înclina să creadă profesorul meu de altădată, prin acţionarea imediată a cutărei fabule sau prin teama că vei fi odios ca nu importă ce personagiu rău dintr'o operă literară nu se transformă nimeni imediat, real şi definitiv. Aici stă eroarea s'tudiului literaturii în şcoală. Literatura este socotită cu menirea de a face pe elevi mai buni prin exemple, de a le desăvârşi educaţia, de a acţiona asupra lor prin elementele morale, nu prin cele estetice care le rămân cele mai adesea străine. Şi atunci, o fireaşcă insistenţă asupra fondului, asupra ideilor şi o neglijare a formei şi a elementelor care constituesc frumuseţea literară. Nicio mirare deci că un absolvent de liceu nu va şti să deosebească o bucată frumoasă de una urîtă. Ora de Română **rămâne totdeauna una de** Limba română **ba chiar de** Educaţie morală, **iar nu de** Literatură română **şi elevii părăsesc liceul cu ororare pentru „materia" care cuprindea atâtea date şi învăţăminte, în care nu fusese îndrumat să găsească ceea ce era atractiv, frumos şi recreator.**

Aşa fiind, nu este nimic mai firesc ca din momentul absolvirii să nu mai citească nimic. Să nu mai citească, pe de o parte, pentrucă aceasta constitue un act de independenţă atât de scumpă la 18 ani şi el nu mai are nevoie de „învăţămine"; iar pe de altă parte, pentrucă literatura curentă, vie, în mijlocul căreia se va trezi, îi va fi cu totul străină şi adesea nici nu va şti cum să o citească, nici nu va putea să o înţeleagă.

Cu această concepţie de a învăţa literatura, cum se învaţă Geografia sau Istoria, fără să se năzuiască necontenit la realizarea trăirii în elev a fiecărui vers, trăire care să fie mai însemnată decât memorizarea unei pagini întregi de date şi titluri, nu ne mai putem mira că absolvenţii liceelor noastre sunt atât de puţin capabili să înţeleagă literatura şi simt atât de puţin nevoia să o citească, după cum ne explicăm şi pentru ce produc un număr atât de restrâns de cititori în ţara noastră.

G. C. NICOLESCU

VITRINA EUROPEI

LUNA TRECUTĂ

s'au împlinit 17 ani dela moartea lui Maurice Barrès şi mai mult ca oricând, Franţa a trebuit să-şi amintească personalitatea acestui minunat cântăreţ al sentimentelor naţionale. René Bizet, în „Candide" din 18 Decembrie 1940, scriind un articol comemorativ, spune chiar la început: „Dacă a îndurat tăcerea ce se face în jurul celor mai mari genii, după moartea lor, dacă urechile tinerelor generaţii au fost insensibile la cadenţele sale, dacă inimile în timpuri fără credinţă nu s'au mişcat la chemările lor patriotice şi conştiente, astăzi când simţim mai mult ca oricând greutatea greşelilor, crima neauzirii marilor voci, trebue să ne întoarcem către aceşti maeştri, cari au fost crainicii Franţei chiar dela începutul veacului, cu Péguy şi cu Barrès..." De altfel, un fenomen de înţelegere a publicului faţă de aceşti clarvăzători se face simţit în Franţa, din ce în ce mai accentuat. Nu mai ştiu în care publicaţie, o statistică arăta numărul sporit de cititori ai operelor scriitorilor creştini şi patrioţi, ca Péguy, Barrès şi alţii

MAURICE BARRÈS

scria undeva: „sunt lyre, pe toate culmile Franţei. Oricare ar fi vicisitudinile politice şi chiar de am face parte dintr'o generaţie sacrificată, lyrele franceze nu încetează să răsune. Alternativele victoriilor şi înfrângerilor nu schimbă nimic din natura lucrurilor. In afara politicii, care nu este decât o alcătuire din elemente ce preexistă, Franţa eternă rămâne. Puterea politică a învingătorilor se sfarmă în faţa puterii sângelui". La aceste cuvinte, Franţa de azi nu poate rămâne indiferentă şi desigur că şi dincolo de hotarele acestei ţări sensul lor e un mesagiu plin de îmbărbătare.

DESPRE ACTIVITATEA LITERARĂ

nu se poate spune prea mult. Activitatea editurilor franceze şi desigur şi a scriitorilor e destul de redusă. Tot în „Candide" din 18 Decembrie 1940, am găsit o listă a ultimelor lucrări publicate în Franţa. Cităm dintre acestea: Pagini alese din Napoleon, lucrare pe care o vom cerceta bucuros îndată ce ne-o vom procura. Pe aceeaş listă am găsit anunţat pentru o apropiată apariţie un „Rabelais" de John Charpentier. Cei care apreciază minuţiozitatea şi profunzimea analitică a scrisului acestui istoriograf — dată fiind în acelaş timp amploarea şi importanţa subiectului — aşteaptă cu nerăbdare apariţia volumului.

TOT IN LEGĂTURĂ CU LITERATURA

aflăm că o convenţie a fost semnată între Franţa liberă şi trupele germane de ocupaţie, convenţie prin care se prevede libera circulaţie a cărţilor franceze, pe tot întinsul ţării. Deoarece o mulţime de edituri franceze — şi cele mai importante — se află în Paris, această convenţie va avea probabil ca efect tipărirea a unui număr tot mai sporit de scrieri noi.

DACĂ ACTIVITATEA LITERARĂ

este din nefericire redusă, în domeniul artei plastice urmările războiului s'au simţit mai puţin. „Salonul de toamnă" parisian a înfăţişat un frumos buchet ales din operele maeştrilor cari l-au cinstit dela 1903 încoace. Dacă au lipsit artiştii din actualitatea imediată, în schimb s'au putut admira pânze din Cézanne, Renoir, sculpturi de Rodin, etc. Schimbarea petrecută în compoziţia ultimului „Salon de toamnă" a impresionat cât se poate de

UTRILLO : Biserică

plăcut. S'a putut constata că influenţa şi prestigiul acestor maeştri sunt mereu active în pictura contemporană. Ei nu aparţin încă trecutului, ci sunt mereu în actualitate.

VICTOR POPESCU

CURŢILE DORULUI

Universitatea pribeagă „Regele Ferdinand I" din Cluj şi-a stabilit — să sperăm că nu pe lungă durată — Facultatea de Litere, în cetatea Sibiului. Dârzenia transilvană nu s'a lăsat abătută de lovitura primită atunci când ne aşteptam mai puţin. Şi-a strâns mai mult aripile ocrotitoare peste odraslele desrădăcinate temporar dela rosturile lor, ascunzându-şi cu mândrie — într'o atitudine tăcută şi demnă — revolta în faţa nedreptăţii soartei, adăpostindu-se în alte oraşe tot atât de româneşti şi primitoare caşi cele proaspăt părăsite.

Cu imaginea Ţării întregi închisă în suflet, „ca orizont viu şi de neuitat, pe care nici o măsură omenească nu-l va putea revizui", cum atât de frumos spune d. Lucian Blaga, cărturarii Ardealului s'au regăsit în Sibiul românesc tot atât de pietroşi, tot atât de siguri de destinul măreţ al culturii noastre, fie el aşezat cu focarul la Cluj sau în altă parte. Tradiţia de muncă încordată cată a fi reluată cât mai grabnic, institutele şi seminariile funcţionând normal pentruca făclia purtată de mâini viguroase să nu-şi împuţineze o clipă lumina pentru care a fost creiată.

Curţile Dorului, revista de literatură a studenţilor în Litere şi Filosofie, nu face decât să demonstreze răspicat lipsa de temei a celor ce s'au îndoit cumva de posibilităţile de perfectă continuitate — indiferent de loc — a culturii româneşti în cetatea de plămădire a neamului nostru. Seninătatea dârză a celor ce conduc această publicaţie, şi aplecarea pe probleme serioase, cuprinse în paginile migălite cu dragoste de frumos, fac din cel dintâi număr al acestor simbolice Curţi ale Dorului un stindard adânc înfipt în conştiinţele Românilor de dincolo de Carpaţi.

APOSTOLUL

Sub auspiciile Asociaţiei profesorilor şi învăţătorilor din judeţul Neamţ apare, din anul 1934, revista „literară, ştiinţifică şi educativă" **Apostolul.**

Din cele trei atribute amintite mai sus, n'am reuşit să identific — şi încă din plin — decât pe ultimul. De altfel o revistă oarecum de specialitate cum este aceasta, nu pierde prea mult punând în deosebi accentul pe partea educativă.

Demn de remarcat un lucru pe care **Apostolul** ni-l împărtăşeşte în caractere mari: Revista apare la tipografia **românească** „Gh. Asachi". Şi dacă s'a socotit necesar să se spună apăsat faptul, probabil că există motive temeinice...

POPASURI

Cu un cuvânt de început, egal unui crez de baricadă ca acesta: Scriem şi credem şi credem ce scriem! Linia noastră? — Suntem! — primul număr din revista bilunară Popasuri *a apărut la 20 Decembrie 1940. Bătăioasă şi preocupată să facă numai popasuri: literare, sociale, ştiinţifice şi artistice, — despre foarte tânăra publicaţie care face două călătorii pe lună spre a lua contact cu publicul, se poate spune —după primul număr — doar că este scrisă de un mănunchi de tineri ale căror nume circulă de mult în publicistică.*

In nr. 1 semnează d-nii: Ştefan Teodorescu, Octav Sargeţiu, George Vaida, Titus Pârvulescu, Mihu Dragomir, Ioan I. Mirea etc.

VIAŢA BASARABIEI,

cunoscuta revistă, grupând în jurul ei tot ceeace avea mai de preţ spiritualitatea moldovenească dintre Nistru şi Prut, după ce timp de-aproape un deceniu a luminat cu paginile ei şi a potolit setea de frumos a fraţilor rămaşi dincolo de graniţa nefirească de astăzi, s'a strămutat la Bucureşti unde îşi continuă apariţia cu regularitate.

Ce a însemnat „Viaţa Basarabiei" pentru mişcarea culturală a acestei provincii, până în Iulie trecut, decât un focar de lumină românească, ce-şi trimitea razele binefăcătoare până în cele mai îndepărtate colţuri ale pământului românesc, întreţinând o atmosferă de înaltă ţinută naţională şi spirituală. Aceeaşi menire şi-o păstrează şi de acum încolo.

Ultimul număr, apărut la Bucureşti, aduce un bogat material beletristic şi informativ. Haina pe care o îmbracă, este una de sărbătoare şi-i şade bine.

Urăm „Vieţii Basarabiei" o viaţă lungă şi vremuri mai bune când, instalată iarăş la Chişinău, să-şi continue opera binefăcătoare urmărită până acum.

NOTE...

Se numeşte revista elevilor liceului comercial de băeţi din Brăila, apărută la începutul acestui an.

Condusă de un comitet de elevi din cursul superior, sub îndrumarea profesorilor, revista aceasta îşi deschide paginile tuturor tinerilor cari au de spus ceva demn de a fi împărtăşit şi altora; colaborările nu se restrâng numai la elevii liceului, ci sunt invitaţi să scrie şi elevele şi elevii celorlalte şcoli secundare din localitate.

Cele două-trei articole scrise de profesori în acest prim număr, pun în discuţie probleme extrem de instructive cum este Ardealul: Inima etnică a Românismului *de prof. Vasile Alexandrescu, sau unele de specialitate, tratate însă pe limba uşor de înţeles a celor cărora li se adresează. Restul, este scris în întregime de elevi. Intâlnim aci titluri ca* Idealul generaţiei noastre, *edificator în ceeace priveşte preocupările ce frământă tineretul de azi.*

C. POSTELNICU

Pentru nunta Transilvaniei

— Note la un colind subversiv —

(Urmare din pag. I-a)

nu se încleştează pumni, nu se strivesc dinţii — ci se deschide pieptul ca o oglindă ce stă să 'nghită cerul? Seninătatea acestei atitudini, care ne lasă să întrevedem în ce măsură ne lăsăm încă învăluiţi în tainica şi dacica dăruire vrerii dumnezeeşti, vine ca un întăritor pentru cei dispuşi să frământe anume aspecte ale realităţii româneşti.

S'ar putea astfel discuta — ceeace vom face de altfel odată, cât timpul ne va permite — în ce măsură ceeace s'a numit *fatalism* al românului şi s'a atribuit „orientalismului" său — nu este în fond filon ultim al seninătăţii trace, dispuse să înfrunte tot, să treacă prin vifore şi să păşească în moarte, cu oarecare nepăsare pentru persoana sa — e drept —, dar nepăsare ce creşte din tăria certitudinei în dreptatea cerului. Dacă deci, este nepăsare întâi sau liniştire prin acceptarea supremei jertfe...

Trecem peste tăria cu care şi *astăzi*, după cumplita epocă de „luminare democrată", de iniţiere în tainele „adevărului" iudaizant, stărue în imagismul popular plina de sens apropiere: nuntă-moarte, apropiere din care, pentru vremurile de astăzi, s'ar putea trage, cred, concluzii îmbucurătoare cu privire la sănătatea sufletească a unui popor — peste care încercările de *măcinare* ale demagogiei democrate, au trecut cu atât de puţine urme adânci.

Noi ne oprim însă la un înţeles ardelean al colindului.

Şi spunând aceasta, ne gândim la sufletul celor „cedaţi" altui stat, la acei din mijlocul cărora a isbucnit ca o descătuşare colindul amintit. Fraţi „cedaţi", fraţi care nu ne-au văzut luptându-ne, murind pentru ei; fraţi care s'au văzut părăsiţi de-ai lor şi desigur că în sufletul lor s'a conturat imaginea dezertării. Peste desamăgiri, s'a aşternut biciuirea cumplită şi apăsarea stăpânitorilor noui...

Alături de seninătatea cu care privesc moartea, ce-a rodit nenorocul în sufletul ardelean? Cântecul ce-a purtat aceiaşi vestire, dela o fereastră românească la alta, în Crăciunul robit al lui 1940, v'o spune:

Rochie pune-acum de nuntă,
Vine Crai cu nunta sfântă.

Înţelegem cu toţi semnificaţia versurilor, descifrăm fiecare sensul termenilor: „Crai" şi „nuntă sfântă" — *nuntă* care are alt înţeles decât în versul precedent. De altfel, aşa se şi explică vorba care i se alătură: „sfântă" cu tot înţelesul de *eroism, luptă, sacrificiu* pe care-l îmbracă noţiunea. Căci dacă „rochie de nuntă" se traduce prin: acceptarea morţii, pregătirea pentru ea, „nunta sfântă" are înţelesul dinamic al luptei.

Revenim la intenţia noastră, aceea de a sublinia o anumită trăsătură esenţială sufletului transilvănean: este certitudinea cu care priveşte destinul românesc, încrederea cu care ştie să aştepte gestul liberator al unităţii statale române.

Pentru cei ce vor să descifreze în viitorul românesc, încrederea aceasta deplină cu care sufletul ardelean ne priveşte — vine ca o binecuvântare a trudei, a dorurilor şi a muncii noastre, — a realizărilor noastre de fiecare zi.

Aceştia toţi, nu pot — în faţa colindului acesta de moarte pentru înviere — decât să se întoarcă cu faţa către Ardeal şi să repete strigarea de fulger a lui Horia Sima: „Ardealule, sufletul tău ne vesteşte biruinţa".

COSTIN I. MURGESCU

A fi

(urmare din pag. I-a)

Responsabilitatea împărţită pe funcţiuni în ierarhia socială şi concretizată în forme instituţionale e desigur mai lesne de suportat decât conştiinţa răspunderii nemărginite a insului în care se actualizează necontenit drama condiţiei omeneşti.

Dar înţelesul acestei drame se desluşeşte mai târziu în viaţă. Cum ne-am fi putut explica, la vârsta când sensurile experienţei însăşi erau violentate şi măsluite de abuzurile închipuirii adolescentului febril care am fost fiecare,—că muşcând din fructul oprit al pomului cunoştinţei Binelui şi Răului, Adam şi Eva s'au simţit ruşinaţi de goliciunea lor? Cum am fi putut întrezări măcar, prin vestmântul radios ţesut de imaginaţie, goliciunea condiţiei omeneşti, înainte de-a fi cunoscut suferinţa care desmeticeşte—împrăştiind ceţurile adolescenţei exaltată de propriile-i himere,—pregătindu-ne astfel pentru înţelegerea profundă a vieţii ca desfăşurare dialectică sub zodia categoriilor binelui şi răului?

Suferinţa ne încleştează pentrucă toată atenţia se adună la un moment dat asupra locului care ne doare. Cum însă nimic nu doare mai mult ca sufletul, suferinţa este mai mult ca oricare prilej al experienţei, un mod de a cunoaşte. De a lua cunoştinţă de esenţa noastră divină incoruptibilă care e sufletul însuşi, dar în acelaş timp de goliciunea condiţiei omeneşti, sortită corupţiei.

A fi înseamnă a suferi.

MIHAI NICULESCU

Totuşi, Menip, ce voluptate neasemănată ne dăruieşte desluşirea bruscă sau pe îndelete a înţelesurilor. Scriu: totuşi, ca şi cum ai fi de altă părere, deşi eu sunt convins că nu mă poţi dezaproba. Dar scriu aşa ca din întâmplare, fiindcă dialogul nostru începuse de mult, cu mult înainte ca eu să fi aşternut pe hârtie rândurile ce te îmbie acum.

Despre altă înţelegere, însă decât aceea care ne ajută să ne orientăm în împrejurările vieţii de toate zilele vreau să-ţi vorbesc. O înţelegere ce nu are nimic a face cu logica raţionamente'or sau cu firescul înlănţuirilor cauzale. Aceea care-şi toarce luminile în penumbra subconştiinţei, — ce taină fermecată pentru Aladin! — lăsându-ne să întrevedem când şi când licărirea diamantină a unui înţeles încă nedesluşit.

Dezinteresarea de sine — de care-mi vorbeai cu atâta inspirată convingere, la ultima noastră întâlnire de sâtpămâna trecută, — pentru a te dărui semenului de totdeauna, omului, — prin gestul de nesfârşită iubire al creatorului de „frumuseţi si tâlcuri noi", — mi-a apărut deodată ca înţelesul cel mai îndrăsneţ şi mai preţios din câte a isbutit să cucerească gândul omenesc.

Orice năzuinţă, de viaţă sau de artă, către înţelesuri care nu afirmă iubirea, mi se pare o înstrăinare primejdioasă a omului de propriul său destin, o răsvrătire stearpă, sortită caducităţii. Dar îndrăznesc să afirm, Menip, că nu e decât o violentă şi grosolană caricatură a iubirii, aceea ce se practică în numele ei. Imi dau seama cât e de gingase problema şi în consecinţă ce iritantă va fi pentru unii mărturisirea pe care totuşi vreau să ţi-o fac.

Iubirea, Menip, acea generoasă dăruire de sine, în înţelesul tău, nu e chiar „la îndemâna tuturor" (aşa cum sunt anunţurile la „Mica noastră mare publicitate", din ultima pagină a revistei).

In înţelesul ei sublim, cel mai pur, ea îmi pare o dedicaţie universală şi în aeternum. Dar îndeobşte iubirea se înfăţişează nedoelnic, ca... o punere în relaţie. Artiştii chiar, simt nevoia unui partener, dar un partener ideal, replică desăvârşită a lor înşile: „Nous étions deux, je le maintiens" — preciza Mallarmé în Prose pour Des Essaintes. **Ceilalţi însă (anch'io...) se irosesc zadarnic umblând după un partener concret al singurătăţii lor iremediabile, convinşi la un moment dat că l-au găsit, dezamăgiţi apoi, apoi iarăşi încrezători, etc.**

Ţi-aduci aminte, Menip, când îţi spunem de curând, într'o cafenea, la oră de noapte târzie, că e unul din cele mai sfâşietoare spectacole acela al unui local de „petrecere", când chelner'i fac pregătiri de plecare urcând scaunele cu picioarele în sus pe mese. E o brutală smulgere din amăgirea că cel puţin odată: atunci, petrecerea n'avea să se mai sfârşească. Dar oboseala vine odată cu ora târzie si odată cu ea si uritul de viaţă. Până şi pânda neadormită a eului nostru lăuntric, incompatibil cu ideea sfârşitului, dezarmează—şi sufletul toropit atipeşte într'o posacă atonie. Tu mă cunoşti, Menip, ca pe un om sociabil. Eu însumi mă ştiu câtă oroare am de specia moralistului înăcrit şi cârtitor. Cu nesfârşită simpatie şi cu o tandrete apropape dureroasă mă amestec printre oameni — semenii mei şi fraţii mei — şi part'cip la jocuri'e lor grave sau frivo'e. Ace'ea la care, după înclinare şi pricepere, mă pot juca, Menip, cu tragere de inimă şi cu încrederea copilului nesinchisit de umbra vreunui gând pieziş. Cu o desinteresare de sine desăvârşită. Dar e ceva în jocul lor care-mi recheamă priveliştea amintită, a localului de petrecere, către ora închiderii: felul în care se iubesc.

Observ Menip, că iubirea, în măsura în care apropie între e'e fiinţele de sex diferit izolează oamenii şi-i îndepărtează unii de alţii. O fată care este şi se ştie iubită e desigur mai frumoasă. Ceva din frumuseţea ei radiază şi se comunică şi acelora din apropiere. Dar dacă fata sau femeia iubită îşi precizează ea însăşi preferinţele, alege şi se opreşte la cineva, atunci mesagiul ei secret, acea misterioasă pu'ere de radiaţie euforică se restrânge parcă şi se împuţinează ca o nevăzută lampă dinăuntru ale cărei pâlpâiri, tot mai firave, agonizează, până ce chipul dinafară se stinge şi se întunecă. Indrăgostiţii se izolează din mijlocul celorlalţi, devin absenţi şi absenţa lor întristează şi desmeticeşte ca o trezire la realitate din amăgirea unui basm prea frumos ca să nu se sfârşească. Ei calcă regula jocului, nicăieri scrisă, e drept dar înscrisă în destinul condiţiei noastre omeneşti: aceea că nu poate fi pentru toţi, cu nesfârşită iubire şi dezinteresare, cine primeşte să fie al unuia singur.

Am revăzut, Menip, după ani de zile, prieteni şi prietene cari intraseră — cum se zice—în rândul oamenilor. Ai să mă învinueşti de frivolitate sau diletantism: dar i-am găsit lipsiţi de poezie. De poezia aceea care făcea farmecul de odinioară al tinereţii lor abia presimţite la sfârşit de adolescenţă, când începeau să descopere lumea u'miţi de frumuseţea înţelesurilor ei nebănuite. Nu-i mai recunoşteam. Aveau o seamă de preocupări grave de care se s'meteau prea onoraţi, dar nimic nu-i mai u'mea. Importanţa pe care şi-o dădeau nu mai lăsa vreo îndoială asupra neînsemnătăţii lor reale. Erau împăcaţi cu viaţa şi cred că se şi resemnaseră să moară. Isprăviţi, definitivi, unul la fel cu altul, aşteptându-şi rândul cuminţi, fiecare pe raftul său în categoria socială unde-i semănaseră împrejurările. Adică nu aşteptând, fiindcă înţelesul aşteptării, care înseamnă a fi viu, a trăi, le era străin: obiecte, în ambalaj tip, împăiate gata pentru Neant.

Imi aduc aminte, Menip, cum arătau odinioară prietenii mei şi din ce li s'a tras: dintr'o naivă încredere în făgăduielile simţurilor, exaltate de himerele propriei închipuiri, încredere căreia pe atunci îi spuneau IUBIRE. Eu la fel i-am spus, când am trecut pe acolo. Dar astăzi... Tu, Menip, cum i-ai spune?

MENALC

E drept, Menalc, în înţelesul ei cel mai pur iubirea nu este la îndemâna tuturor; s'ar părea chiar că civilizaţia de care atât de mândri suntem e pornită să o alunge din lume ca pe un sentiment bolnăvicios, perimat... Deunăzi, recitind Noul Testament, o negrăită amărăciune m'a cuprins la locul unde evanghelistul Marcu a zugrăvit în puţine cuvinte cea mai măreaţă vedenie a istoriei: ...„şi înserându-se, era corabia în mijlocul apelor, iar pe ţărm El singur..." Iată icoana sublimă a Iubitorului! Şi meditând am făcut un vis absurd poate, dar atât de straniu că nu pot, Menalc să nu ţi-l destăinuiesc aici. M'a bătut gândul acesta neghiob şi gingaş că de-ar veni a doua oară Iubitorul omenirii între noi, ca OM, nu şi-ar mai cunoaşte învăţătura, atât îmi pare de înstrăinată. El ar privi cu nesfârşită întristare cum înserarea duhului divin se pogoară peste omenire... Mă gândeam, Menalc, că Iisus ar sta pe ţărmul Adevărului mai însingurat încă de cum ni-l arată evanghelistul în mistica seară de pe prundul lacului Ghenesaret!

Dar să ne întoarcem către gândirea oamenilor sălăşluiţi de zeci de mii de ani pe platourile Tibetului, cari, încă înainte de Creştinism, intuiseră adevăruri metafizice valabile deapururi. Morala lor urmăreşte tocmai să trezească Iubirea în toţi oamenii, să o puie „la îndemâna tuturor". Filosofie generoasă, care militează pentru o iubire a tuturor faţă de toţi şi tot, ce se rezumă la exoterica formulă: „Tat tvam asi", „Omule, tu eşti acela, sau mai limpede: Omule, iubeşte esenţa vieţii ori şi unde, oriişicum! Iubirea adevărată e la îndemâna ta! Cred, Menalc, că oricare om e chemat să se contopească în oceanul de lumină polichromă al lumii ca'n mistica scăldătoare Betesda, aşa cum pare că îi este dat numai pictorului; să asculte cum „degetul lui Dumnezeu mângâie claviru orgei universale", ce pare privilegiul doar al muzicianului, ş. a. m. d. Căci de n'ar fi aşa, cum ar putea primi cei mulţi solia celor aleşi? — „dedicaţia universală", cum ai denumit-o?

Chiar şi în leatul acesta cumplit, de apocaliptică învrăjbire între oameni, nu desnădăjduiesc, Menalc, că Iubirea va birui. O lege universală nu poate fi infirmată de aspecte contingente, aşa după cum acea „punere în relaţie", sau dragostea sângelui nu este decât o faţetă a diamantului infinit.

In ciuda nevolniciei gândirii şi pe deasupra zodiei vitale a stăruit din totdeauna — şi deapururi va fi — năzuinţa omenirii de a veşnici amarnica şi încântata noastră „petrecere" pământeană! Născocirea celor 7 ceruri ale Musulmanilor, cele 28 ale Budiştilor, cele 27 ale Cafrilor, Valhalaul Scandinav, şi chiar Cerul nostru creştinesc nu purced ele toate dela acea arzătoare nădejde de de a ne regăsi cu toţii! Nu vezi aici, Menalc, simbolul neîntinat al nesfârşitei Iubiri?

Dragostea sângelui nu e decât temelia de lut pe care va să se înalţe locaşul cel divin...

Iisus, întruchiparea vremelnică a Iubirii eterne, a înfierat, o ştii, pe cei care socotesc scop ceeace e doar mijlocire. Iţi aminteşti vorbele Sale năprasnice: „Nu pace pe pământ am venit să dau, ci desbinare: dezbinaţi vor fi tatăl împotriva fiului, şi mama împotriva fiicei..." Luca XIII, 51—53).

E justă observaţia ta asupra izolării şi conformismului ce adesea le implică dragostea între bărbat şi femeie, („Les coeurs vont par deux, les âmes vont seules"), şi totuşi îmi pare că tocmai aici iubirea se sublimează. Femeia ce parcă radiază frumosul şi fericirea în jurul ei nu se înalţă ea la o treaptă mai gravă, mai patetică, mai sublimă când, în gestul alăptării, parcă îşi dăruieşte substanţa, viaţa, Spetei întregi? Copilul pe care-l strânge la piept are pentru ea preţul unui univers pe care ea l-a zămislit într'o dorinţă pură. Duhul Speţei, cum îl denumeşte Schopenhauer, a amăgit-o doar o clipă! Apoi a amuţit, şi singur Ingerul Iubirii a stăpânit-o, crede-mă, Menalc! Cât despre bărbat, chiar cel mai puţin dăruit într'ale duhului, chiar cel mai înglobat în animalitate are în această dragoste minoră revelaţia marei Taine: o scânteie, singura ce îi e dat să cunoască, îi va dărui poate, când şi când, nostalgia Adevărului. V. Hugo a spus toate acestea într'o formulă genială: „Iubirea e nărozia oamenilor şi înţelepciunea lui Dumnezeu".

E adevărat, dragostea femeiei e concretă, telurică, specific minoră; aici este blestemul menirii ei: de a fi doar potirul de aur al Speţei, în vreme ce bărbatului îi este dat harul de a se putea ridica la Inţelegerea abstractă, mistică, universală — adică la IUBIREA SUBLIMĂ. La acea înţelegere au putut ajunge şi câteva femei, dar numai acelea care s'au lepădat de menirea lor metafizică; acelea se senumesc Eloisa, Sfânta Caterina din Siena, Călugăriţa portugheză, Bernadeta, Tereza din Lysieux...

Când eşti tânăr, Menalc, ai mărturisit-o, Duhul Speţei îţi şopteşte că îndrăgirea împărtăşită a unei femei este cel mai frumos poem, dar după ani, când dogorul sângelui s'a alinat, înţelegi, cu Amiel, că „vieaţa e cel mai frumos poem", sau mai precis: iubirea totală a Fiinţei şi nici decum acea umilă relaţie ce o împărtăşim în esenţa sa cu dobitoacele şi cu toată flora pământească.

Ca să te lămuresc mai bine îngăduie-mi să-ţi aduc aminte de strania întâmplare a gentilomului spaniol Raimond Lulle care odată urmărea pătimaş o tânără femeie a cărei frumuseţe îi aprinsese cumplit toată fiinţa. Tânărul o urmări până şi înăuntrul unui sfânt locaş în care dânsa se adăpostise. Atunci, covârşită, frumoasa fată îşi desveli pieptul, şi Raimond Lulle zări sânul ei ros de un cancer... In urma acelei întâmplări grozave tânărul se călugări şi îşi închină viaţa teologiei mistice.

Cred că exemplificarea mea arată limpede deosebirea dela dragostea în înţeles de „punere în relaţie", la iubirea „în înţelesul ei sublim şi cel mai pur". In clipa aceea Raymond Lulle avu revelaţia deşertăciunii aparenţei, străbătu dintr'odată toată imensa gamă a Iubirii.

De fapt numai prezenţa ideii morţii ne deschide calea spre Iubire.

După atâtea deşrămate gânduri termin cu o minunată cugetare a lui Schopenhauer ce mi le cuprinde pe toate: „Viaţa poate fi asemănată c'un brocat frumos urzit din care zăreşti în cea dintâi jumătate a vieţii doar faţa, iar în cealaltă jumătate numai cusătura: e mai urâtă faţa aceasta dar mai bogată în învăţături, fiindcă-ţi îngăduie să desluşeşti izvoarele urzelii..."

MENIP

p. conformitate: Paul Lahovary

IN FELUL POEȚILOR...

parodii de N. PAPADOPOL

Plumb

G. BACOVIA

E frig afară ca'n frigorifer.
E atât de trist și-atâta de urît
Și cerul ninge gris și mohorît
Că mă întreb de-i Dumnezeu în cer.

Un mort a'nțepenit în dric pe stradă,
O moarte anonimă, oarecare
Și'n lutul lui stătut, de sloi și tare
El va închide ochii ca să vadă.

Și'n vuetul de ghiață și de fier
S'aude-o voce de cavou și rece
Când coasa morții pe alături trece :
— Ce bine e 'n mormânt că nu e ger !

In poiană

OTILIA CAZIMIR

Trifoiul roș și romanița crudă
In iarba 'naltă, verde, se desfată
Și-o vacă albă a trecut în jos
Și a lăsat în urma ei o pată.

Furnicile de bocșe și spânel
Aleargă 'n lume negre, hotărîte
Ca să adune munți și stânci de boabe
Și să hrănească larvele urîte.

O pitulice creață și semeață
S'a 'nfipt în creangă rece durdulie,
Și'n perina poenii verde pare
Un oarecare ac cu gămălie.

O râmă a plesnit, la soare friptă
E-a doua râmă ce-am văzut eu azi
Iar codrului i-am spus atunci: Bătrâne
De ce'n poene barba tu ți-o razi ?

Castel medieval

N. DAVIDESCU

Vis-a-vis, în față, pe mal
Se afla un castel medieval :
Cu turnuri, cu creneluri, cu turnulețe.
Cu pod ca pe vremuri, cu stegulețe.
Da! Era un castel medieval
Iar castelanul crunt și în armură
Călărea pe cal.
Un cal din legendă și din veac,
Un cal pe-al cărui strămoș
Călărise — pare-mi-se — un dac.
Castelana
Vai ! Sta plânsă 'n ogeac
Și bea apă cu cana...
Sunt trei,
Trei castelani cruzi și mișei :
Trică, Lică și Gică.
Ei l-au prins pe iubitul ei și l-au legat
Lângă apa vânătă, pe înserat.
Iar ea — castelana — suspină
Căci fără nici-o vină
De la pieptul ei l-au îndepărtat...
Da! Erau trei castelani mișei, dar fără frică:
Trică, Lică și Gică.

Cine sunt eu?

COCA FARAGO

Eu sunt fata mamii
Și fac poezii
Pentru oameni, pentru păsări și pentru copii.
Din ciripituri acrișoare, de pitulici,
Eu cânt melodii
Pe-o strună, pentru oameni serioși și mici.
Când mă văd iezii
Ingenunche la marginea ogrăzii
Și pumnul meu mic și tare
Mi-l ling ca pe-un grunj de sare.
Mama m'a învățat de mică
Cum să scriu iambi triști
Când mi-e rău la lingurică.
Și versuri vesele, hazlii
Când am intrat la grădinița de copii.

De-atunci singură, cu mine,
Scriu versuri și-i bine.
Scriu și proză — ce e drept mai rar
Și numai pentru Universul literar...
N'am moșii, nici vii și nici casă,
Dar ce-mi pasă !
Eu sunt latifundiară
Pe talentul meu, peste goange, peste țară,
Peste flori albe, de laur,
Peste granguri de aur,
Peste palate abstracte,
Pure și intacte...

Bucoavnă

AL. O. TEODOREANU

Stă domnița în ogeac
Și face cafea,
Făt-Frumos nu a venit
— Nu-i vre-o cacialma ?

Stau în tindă iatagane
Și păzesc ascuns :
S'a dus duhul de-un voinic
Ca de popă tuns.

Dar Paharnicul a luat
Măsuri sanitare
Fiindcă, cred, femeia, știți
Peste pârleaz sare.

Dar la geamul dinspre râpă
Bate-o mână 'ncet
— Este el, șoptește ea
Cu-o mână pe piept

Cad vergelile de fier
Ca 'ntr'un vis frumos
Și rochița cade 'ncet
In ogeac, pe jos.

Luna luminează cald
Cele trei divane
Și se joacă'n tindă cast
Printre iatagane.

Gherghina

VIRGIL CARIANOPOL

Gherghino, mi-e rușine
Să stau în seara asta de vorbă cu tine.
Când te-am angajat
Ne-am înțeles: femee la toate
Spălat, gătit, călcat
Și celelalte...

Tu mi-ai fost credincioasă
Ca spălătoreasă, ca bucătăreasă,
N'aș putea spune nimic rău
Fiindcă m'ar pedepsi Dumnezeu.
Dar ca femee,
Ai pus cam des mâna la chee
Și ai umblat la dulap, la cămară...
Eu știu bine că ai făcut rost
De chiftele și etcaetera sergentului din post.
Ghetele mele, pe cari-am dat gologani,
Le-am văzut purtate
De diverși suspecți și golani;
Iar cămășile mele cu gulere tari
Le-am văzut la găzari, la lăptari, la portari...

Gherghino, mi-e rușine
Să stau în seara asta de vorbă cu tine.
Dar înainte de a pleca
Nu pot să nu-ți spun
Că am mâncat de-atâtea ori
In loc de cașcaval, săpun.
In loc de supă tare, de oase
Leșie de spălat vase.
In loc de friptură
Orice: talpă, sgură,
Și în loc de slănină...
Nu, ajunge !...
Ascultă, Gherghină
Tu mi-ai nenorocit viața și traiul
Călca-te-ar tramvaiul !

Primăvara

AL. TUTOVEANU

E soarele 'n amurg, tălăngile răsună
Și lumea 'noată caldă ca 'ntr'un coșmar de aur,
Poenele sunt mute de-atâta 'nfiorare
Și din tufiș s'aude un cântec vechi de graur.

E noapte! Pe-un cer cernit răsare albă luna
Și'n adieri de somn zefirii se 'nfioară,
Iar un cocoș bătrân, cu pinteni, și de aur
Crestează 'n miezul nopții tăcerea — a doua oară.

Sunt ceasurile trei de dimineață, în zori
Când vulpea de rugină coboară spre cotețe,
Când dragostea ca lumea se-ascunde în ogeac
Iar luna spre chindie se face fețe-fețe.

E ziuă ! Natura pornește iar la soare
Și 'n tufe cu șerpi reci se coace neagră mură,
Imi place, e estetic și-s foarte fericit
Că pot să fac tihnit, în pat, literatură.

Zefir

ION BUZDUGAN

Bate vânt de primăvară
Peste foae 'n fir,
Vântu-acesta care bate
Se chiamă zefir.

Eu îl cânt și-mi trec aleanul
Lângă micșunele
Și cu ajutorul lui
Comit poezele.

Și mai scriu și de răsură
Că nu este rău
Și iar mai scot un volum
Pe numele meu.

E la îndemâna d-voastră (Marea noastră mică publicitate)

FANTOMA FRIGUROASA Schimbă cearșaf de olandă cu dantelă contra plapumă sericoasă.

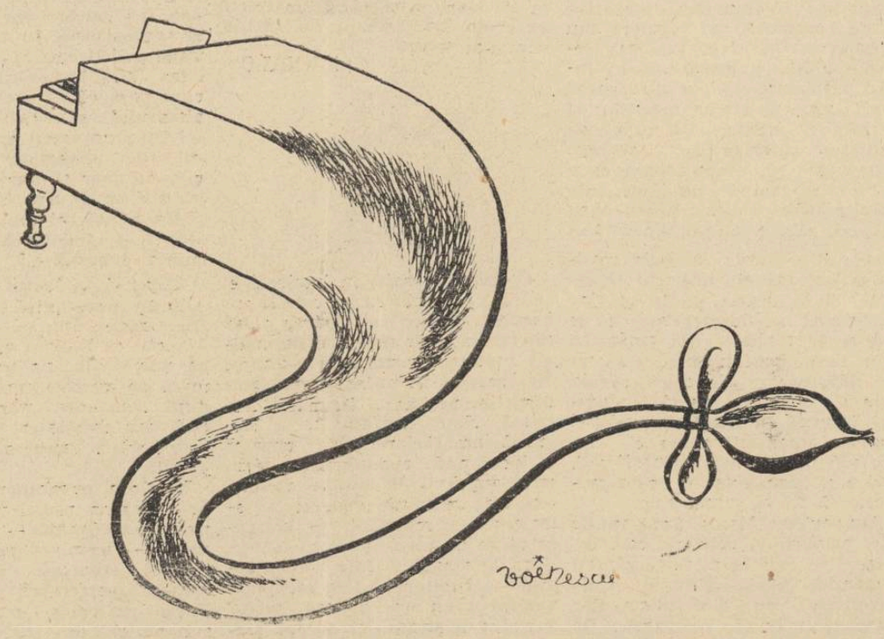

TAIEM FARA DURERE cozile pianelor cu coadă.

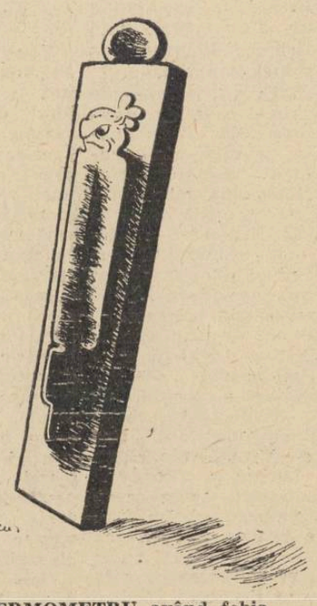

TERMOMETRU având fobia înălțimilor caută loc cu temperatură joasă.

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938

4-941

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" BIBLIOTECA

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL L • Nr. 4
SAMBATA 18 Ianuarie 1941
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

„Să ne ridicăm cu gândul..."

de ION FRUNZETTI

Implinirile Ursitei desvăluesc uneori rosturi cu adevărat minunate. Legături subpământești, corespondențe adânci între fapte și realități deosebite la suprafață, se vădesc brusc uimirii celor pentru care-și destăinuiesc și sensurile în chiar momentul revelării lor. Istoria celei pe care dorim s'o împărtășim acum cititorilor rândurilor acestora, prea e izbitoare ca tâlc, pentru a ne putea dispensa de povestirea ei oricât am prefera problematica, narațiunii.

Am trăit toți o zi de reculegere în a patra aniversare a morții eroilor dela Majadahonda. Peste tot, între noi, s'au rostit cuvintele consacrate: „Să ne ridicăm cu gândul..."

Și pentrucă suntem, oarecum, profesioniști ai gândului, ni l-am răsfrânt chinuit asupra lui însuși, să-i oglindim ascunzișurile: „să ne ridicăm cu gândul..."

Metaforă? întrucât ne ridicăm, dacă ne ridicăm numai cu gândul, și numai pentru clipita în care rostim formula? Desigur, gândul, acolo unde numai aleșilor le-a fost dat să se ridice cu fapta. Dar e destul? Cu gândul ne putem ridica și la Dumnezeu. Realizăm oare pe Dumnezeu astfel? Teamă mi-e că nu. Simpla abordare abstractă a unui țărm de conștiință în care zace etichetat un concept — fruct al unei experiențe naufragiate — pare neîndestulătoare. Cerebral, putem atinge, pur teoretic, problema jertfei liber acceptate, lucid căutate și obstinat dorite.

Asta nu înseamnă totuși că am trăit-o.

Să ne ridicăm cu gândul nu înseamnă să ne ridicăm gândul, ci să ne ridicăm odată cu gândul, laolaltă cu el, să ne ridicăm total, realizând în întreagă făptura noastră organică, ceeace acul magnetic al gândului nu poate decât să ne indice.

Nu e puțin să te ridici cu gândul, să te ridici intelectual, până la localizarea mintală, precisă ca latitudine și longitudine față de meridianul primar și polii unui ideal anumit. Dar acesta e numai primul tact — indispensabil fără îndoială, însă numai primul tact — al ritmului integrării unei experiențe de viață.

A-ți ridica gândul e primul tact: al orientării mintale, al identificării raționale a faptului.

A te ridica însuți, total, acolo unde mai înainte ți-ai putut sălta numai gândul, e însă desăvârșirea etică a procesului acestuia soteric, împlinirea înțelegerii totale, firești, a jertfei comemorate. Trăirea ei, reîmprospătarea în lăuntru-ți, a sensurilor ei rostite prin altul, se poate produce desigur și numai simpatetic, prin participare afectivă, prin co-respondență sufletească cu cel a cărui experiență o gândești. Existența aceasta de a doua mână a înțelesului, înlăuntrul făptuirii tale este, cu tot rolul ei secundar, absolut necesară pentruca împlinirea totală să fie posibilă. Implinirea nu depinde însă numai de el.

Aici e marea forță a exemplului. Numai predica, pur și simplu oricât de genial ar fi propovăduitorul, nu convinge la faptă. Ea poate creea însă înlăuntrul ascultătorului, predispozițiile, atmosfera prielnică. E mare scrisul lui Ionel Moța, sguduitoare viziunea sa, nepământean, dureros strigătul lui, în care pâlpâie jăratecul marilor rupturi.

Fără jertfa lui Moța însăși, el n'ar fi putut realiza totuși în cititor decât predispoziția afectivă, atmosfera sufletească prielnică marei jertfe cerute. Numai nimbul definitivului, al ireversibilului, al Absolutului, cu care se acopăr cuvntele lui citite după ce acel ce le-a dat viață a trecut pragul spre înviere, poate însă determina gândul, „să se ridice". Realizarea teoretică a înțelesului lor se implinește — după ce fusese preîntâmpinată afectiv de atmosfera creeată în cititor, de elocvența sincerității lor — se împlinește final prin biciuirea voinții cititorului prin pildă. Fapta aduce faptă.

Poate asta înțelegea Nae Ionescu atunci când scria: „eu sunt încredințat că pentru mântuirea Nației noastre Dumnezeu trebuia să accepte jertfa lui Moța, așa după cum, pentru mântuirea neamului omenesc, a acceptat jertfa mielului".

Nae Ionescu, scriind la 17 Februarie 1937 rândurile acestea, „s'a ridicat cu gândul..." însuși, total, Nae Ionescu, (acest mare torturat al gândului care s'a răzbunat torturând la rându-i gândurile până la refuzul stoarcerii vre-unui sens scăpat), nu s'a ridicat laolaltă cu gândul său, acolo unde se ridicase cu gândul, — decât mai târziu...

E poate binevenită pilda lui Nae Ionescu, cel mai întreg gânditor dintre cei ce s'au putut „ridica cu gândul...", cu atât mai mult cu cât etapele isoriei lui ilustrează exact cele susținute mai sus. Realizării cerebrale a sensului jertfei lui Moța, i s'a adăugat realizarea afectivă, trăirea simpatetică. E destul să indicăm celor ce pot să-și amintească, dacă au avut prilejul să asculte pe marele acesta învățător, iluminarea chipului său atunci când, la prelegerile de Metafizică, chiar în vremea începutului marei prigoane, semnala semnificația unor anumite lumânări albe, dintre acelea care nu se aprind decât în noaptea Invierii, cu care mulțimea întâmpinase cum spunea el, „cândva, o 'nmormântare, pe drumurile țării..."

Cei ce pomeneau de păcatele lui Nae Ionescu, pe care le mărturisea agresiv, cu umilință îndârjită, de om conștient de condiția lui pecabilă or-de-câte-ori avea prilej, s'au putut convinge mai apoi de înalta pura ținută morală, de curație, noblețe și dragoste legionară, a hulitului (de unii), idolatrizatului, (de alții) profesor.

(urmare în pag. 8-a)

ANDREI CANTACUZINO — Alexandru Cantacuzino

Despre poetul poporan

de VLADIMIR DOGARU

Ceea ce contribue la sporirea prestigiului poetului poporan nu este, după cum s'ar crede, genialitatea, ci modestia lui. Lucrul pare desigur paradoxal. Cum modestia, când chiar să vrea, artistul din popor n'are cum să-și spue numele?! Și totuși, poetul din popor este modest. El fuge de glorie și nu cunoaște altă bucurie decât bucuria creației, cea mai înaltă dintre fericiri. Nici nu se putea să fie altfel. Artistul adevărat creiază nu pentrucă simte în el nevoia istovitoare a gloriei — numai virtuoșii se lasă târîți de succese efemere — ci pentrucă, dacă nu s'ar elibera de sbuciumul său lăuntric, viața lui ar lua drumul etern al nebuniei

Poporan sau cult, situația poetului e aceeaș.

Nu știm și nu vom ști cine a creat întâi Miorița. Deasemeni, nu cunoaștem numele celor care au contribuit la desăvârșirea ei artistică. Ori câți or fi fost, ei au reacționat ca unul. Toți la un loc formează un autor uriaș, a cărui vârstă ste egală cu suma anilor lor și care, artisticește vorbind, n'a încetat să se ocupe de Miorița de cât în clipa în care a observat că ea era complet terminată. Un autor care se'ntinde peste veacuri deci, un ins născut din contopirea altor zeci de inși, o ființă acumulatoare de idealuri, o frântură din marele tot, iată cine e poetul poporan. El nu se naște cu epocile și nici nu moare cu ele. El e pe deasupra lor, fiindcă le are în sine mai înainte de a fi fost sorocite.

Frate bun cu cel cult, poetul poporan e tot atât de ahtiat după frumos, cum e și cel dintâi. Nu-l interesează nimic altceva.

In concepția poporului român, actul creației artistice e strâns legat de jertfa de sine. Balada Mânăstirii Argeșului e întreținută în întregime pe această sublimă ideie. Meșterul Manole nu admite să fie jignit în orgoliul său de artist. Se aruncă de pe acoperiș, își frânge aripile, moare, dar cu conștiința împăcată că și-a făcut datoria nu față de Dumnezeu, ci față de artă. Odată cu el, dispar și ceilalți nouă zidari. E cea mai frumoasă moarte, descrisă în cele mai frumoase versuri:

Meșterii gândia
Și ei își făcea
Aripi zburătoare
Din șindrili ușoare;
Apoi le'ntindea
Și'n văzduh sărea,
Dar pe loc cădea
Și unde pica
Trupu-și despica...

Adevărata căpetenie, Manole se aruncă la urmă:

Ochi-i se'nvelea
Lumea se'ntorcea
Norii se'nvârtea
Și de pe grindiș
De pe coperiș
Mort bietul cădea!

In felul acesta, balada Mânăstirii Argeșului dă cea mai splendidă definiție poetului poporan: iubește arta și știe să moară pentru ea.

Am spus că prestigiul său derivă nu atât din genialitate, cât din modestie. Cum rămâne atunci cu Meșterul Manole? Răstoarnă el afirmația de mai sus? De loc. Manole e întruchiparea modestiei ideale, adică a acelui soi de încredere în tine din care lipsește cu desăvârșire orice sete de efemer. El nu e un ambițios, ca Negru Vodă de pildă. Primește orice poruncă, pe care o execută fără împotrivire. Când însă Domnul îl contrazice în ceeace crede el mai mult:

(Urmare în pag. 4-a)

„Lipiți pământului"

–Notă la un tablou de Bruegel–

de MIHAI NICULESCU

In după amiaza zilei de sfârșit de vară, acum doi ani, când am văzut la Bruxelles tabloul înfățișând „Prăbușirea lui Icar" de Bruegel eram, îmi aduc aminte, singurul vizitator al Muzeului Regal din capitala Belgiei. Temerile de război se accentuaseră în decursul ultimei săptămâni. Pluteau în aer ca o presimțire și se puteau citi pe chipurile trecătorilor. Se vorbea de mobilizare ca de un fapt neîndoelnic, așteptat să se producă poate chiar în acea zi. Incercam pentru prima oară în timpul călătoriei, impresia penibilă de a fi rămas pe dinafara prilejului care-i asocia pe cei din jurul meu la o neliniște împărtășită doar între ei, transmisă ca un cuvânt de ordine pe care nu-mi era îngăduit să-l cunosc. Condiția străinului, de a fi **în trecere,** adulmecând zadarnic în preajma unor realități sufletești la care el nu poate participa, o resimțeam atunci în toată asprimea ei neîndurată. Mă aflam fără rost, descumpănit, într'o lume cu gândurile ritmate de aceeaș teamă, în fața unei primejdii care-i făcea mai conștienți ca oricând de solidaritatea lor.

Rătăcind la întâmplare pe străzile îmbâcsite de oameni, am ajuns în fața Muzeului Regal de artă. Am intrat fără niciun îndemn lăuntric și fără vre-o nădejde. La capătul unui coridor dela etaj, într'o încăpere de proporții modeste se aflau expuse, împreună cu alte picturi mediocre, două tablouri de Bruegel, fără vreo preocupare aparentă de a fi valorificate prin așezarea lor.

Atenția vizitatorului era atrasă dela intrare de subiectul care reprezintă „Prăbușirea Ingerilor căzuți". Abia după ce a făcut înconjurul sălii și ajungi iarăși lângă ușă, te oprește și te absoarbe farmecul pânzei cunoscută sub numele de „Peisaj cu prăbușirea lui Icar". După jovialitatea grasă, rabelaisiană și violența unei fantezii apocaliptice, care în primul tablou covârșea, prin verva născocitoare, orice închipuire, calmul dumnezeesc al peisajului marin din celălalt era ca o răsplată făgăduitoare de voluptate: voluptatea nestânjenită a spațialității. Ostenite de aiuritoarea demirurgie de făpturi monstruoase, plăsmuiri larvare de coșmar, replici informe și disproporționate ale creației, privirile se odihneau literalmente, îmbrățișând conturele familiare și justele proporții ale peisajului bruegelian.

Aparența era atât de liniștitoare încât spiritul însuși se odihnea recunoscător într'un desăvârșit repaos contemplativ, fără să mai simtă nevoia refugiului în semnificații. Chiar prăbușirea lui Icar pedepsit pentru nemaipomenita îndrăsneală de a fi încercat să înfrângă tiparele condiției omenești, devenise în viziunea artistului un simplu detaliu concret: un picior al eroului se agită încă deasupra apei, pe când celălalt mai mult se ghicea din spuma împroșcată de căderea corpului în mare. Hotărît, tabloul era o pură voluptate a aparențelor sau, cum ar spune poetul: „un long regard sur le calme des Dieux".

Dar o lungă privire exersată nu întârzie totuși să iscodească, dintr'o veche deprindere, urma semnificațiilor ascunse sub aparențe...

Pe primul plan al tabloului, în stânga, un țăran ară, cu un picior proptindu-se țeapăn într'o halcă din brazda tăiată de plug. Mai departe, la marginea unui tufiș crescut chiar în muchea stâncii care înaintează în mare, un cioban — cu câinele alături și câteva oi păscând răslețite în jurul lui — se uită în sus spre un punct al cerului care n'a încăput în tablou. El contemplă ceeace privitorul tabloului nu poate să vadă. Vede ceeace nu poate fi văzut de altcineva. El e singurul martor al momentului în care meșterul Dedalus se va prăbuși din înaltul cerului, urmând soarta fiului său Icar. Martor al nașterii mitului.

Iar mitul este ceea ce nu încape în tablou, neputând fi reprezentat în vre-un fel, prin datele simțurilor — ceva care se acreditează pe mărturia unuia sau altuia. El n'are altă valoare de acoperire, altă garanție, decât aceea proprie mărturisitorului său. Poate că în realitate păstorul nu vede nimic. Se uită — cum se spune — în gol. S'ar părea că privirea lui nu întâmpină nicio rezistență afară doar de aceea, poate, imperceptibilă pentru noi, a unei himere. Dealtfel, soarele e la apus, jumătate din discul său s'a și cufundat sub orizontul mării. După versiunea lui

(Urmare în pag. 8-a)

CRONICA LITERARĂ

Radu Gyr: Femeia în eroismul spiritual, moral și național

Doi autori de versuri: I. D. Pietrari, (Ne fac dojană grea strămunii); I. Stănciulescu-Mehedinți (Viori de seară)

Când am scris, nu de mult, recenzia noastră despre poemul „Țară", al d-lui Aron Cotruș, am accentuat că, apărută într'o primă ediție în 1935, cartea ne făcea acum, la retipărirea *luxoasă*, cu totul altă impresie, care ne ajuta să comunicăm lectorilor sensuri mai adânci și mai adevărate. Acelaș lucru îl simțim citind *„Femeia în eroismul spiritual, moral și național"*, de d. Radu Gyr, broșură al cărui rost adânc îl poate înțelege lumea de azi mai just decât cu câțiva ani în urmă când autorul împărtășea cuprinsul ei în conferințe și articole de interpretare literară sau folclorică.

Pătrundem mai just rostul cărții d-lui Radu Gyr pentru că astăzi avem libertatea să gândim problema „integrării" și a „încadrării" legionare. Este într'adevăr util să observăm că atunci când „integrarea" și „încadrarea" legionară erau termeni nepermiși în exprimare liberă, sensul lor părea convertitor, *de pătrundere din afară, într'o comunitate* care primia cu dorința să instruiască și să facă educația. Meritul consta nu atât în a fi pregătit sufletește, ca să te poți „integra" ci în a accepta să intri, bravând riscurile, convertirii în educația legionară.

Participând la ședințele de cuib, din dorința de a te instrui, făceai pasul spre „integrarea" adevărată. Cum însă doctrina legionară pornește de la principiile eroismului prin luptă și moarte, principii naturale bărbătești, pricepem ce valoare deosebită trebue să aibă adeziunea tineretului femenin, care a dat, precum știm, eroine ale prigoanei și ale morții. Explicația fenomenului de „integrare" entuziastă a femeii romînce în legiune, ne descoperă o latură de o adâncime specială a doctrinei. Tineri și tinere lucrau la fel, învingând aceleaș greutăți în tabără, pe șantiere, în fiecare câmp de „bătălie" ce se deschidea. Elementul ce solidariza frățește la muncă, la suferință și moarte, era de ordin spiritual: întemeierea Patriei. Toate aceste fapte sunt bogate în tâlcuri și timpul ne va ajuta să le descifrăm și să scoatem din ele leacul tămăduirii complete a sufletului nostru. D. Radu Gyr spune: „Prin misiunile ei ca mamă, soție, camaradă, factor educativ creștin, moral și social, precum și ca element dinamic în stimularea elanului spiritual național-femeia devine o sinteză de: creștinătate, devotament, credință, abnegație, eroism și sacrificiu. *Eroism?* Da! Din ce în ce se vădește mai mult că femeia a fost chemată în fața tribunalului istoriei. Ea are, așadar, o răspundere istorică, fiindcă ea poate dărui evoluției românești pe *învins*, dacă sufletul ei a fost static, slab și opac, sau pe *învingător*, dacă sufletul ei, plin de arginturi grele și apt de a transfuziona avânt, dragoste și forță morală, a așezat cearcăn de luminiș pe tâmplele feciorului sau soțului, și lampadar aprins sub coasta lui. Căci nu trebue să uităm niciodată: prin femeie va porni în Patrie *lașul* sau *eroul !*".

Istoria legiunii oferă pilde și susține formula morală a d-lui Radu Gyr. Dar autorul mai cercetează numeroase exemple din trecutul eroic creștin și național, făcând demarcație între femeia „neluptătoare", suava figură a „Madonei", închipuită de poeți și femeia *reală*, care a murit pentru creștinătate și națiune.

Demarcațiunea ni se pare foarte utilă. Dacă încercăm să adâncim problema trebue să reținem faptul că femeile „suave" sunt „imaginate" pe câtă vreme femeia *eroică* este reală și ea *ajută* pe bărbat, *stimulează* în el forța de învingător, îi dărueste chipul moral al eroului, pe care ea îl *visează* în suflet. Atunci când femeile văd lumina ceasului Patriei despre care vorbește doctrina, și când din imaginea eroului lăuntric îndeamnă la luptă bărbătească, se înțelege măreția bătăliei. Dar ce putem spune în schița de aici, socotim simplă indicație către aprofundarea unei probleme de mare importanță pusă cu prestigiul d-lui Radu Gyr. Deocamdată nu uităm rolul eroismului femenin în biruința legiunii.

*

Lectorul care își amintește cele scrise de noi despre o literatură ce se va produce din suferința refugiului, a mutilării Ardealului și a pierderii provinciilor, are putința să verifice prevederile noastre, acum, cu volumul de versuri „Ne fac dojană grea strămunii", al d-lui I. D. Pietrari. Deducem din conținutul versurilor că toate poemele au fost compuse după data smulgerii Basarabiei și a Bucovinei de Nord, iar tonul cel mai viguros, îl au poemele privitoare la Ardeal. D. Pietrari a publicat o culegere de poeme documentare, în sensul că se va ține probabil seamă de plachetă, atunci când se va cerceta care a fost ecoul imediat, în literatură, al unuia din cele mai tragice momente din istoria noastră. Se vor întreba cei din generații viitoare, cum am simțit suferința aceasta, și e bine să se știe cel puțin din mărturii lirice, că însăși diversitatea suferinții ne-a turburat mai adânc, Ocuparea ținuturilor a fost însoțită de vărsarea de sânge; umilința refugiului s'a complicat cu ideia înfrângerii fără luptă, iată experiența noastră asupra căreia se vor căuta documente. Poetul Pietrari scrie de pildă, despre înfrângerea fără luptă.

Pe cât mi-era de'nvăpăiat trecutul,
Pe-atât bujorul zilei mi-e de stins.
Nu m'am luptat cu nimeni și-s învins:
In loc de Nistru, e hotară Prutul (pag. 23)

Să observăm că poezia se referă la Basarabia pentru apărarea căreia meritul ar fi fost mai mare, presupunând curajul de a lupta cu puteri inegale. O strofă de interesantă observație cuprinde poema „Scrisoarea Ardealului":

Te strigă răcoarea țurcană prin munți.
Și-a Nistrului slovă albastră,
Te plânge amurgul cu mieii cărunții,
Balcicul cu Marea'nfereastră. (pag. 18)

Puțini ne-am gândit până acum, într'adevăr, ce vor fi simțit românii din Basarabia la vestea sosită prin vre-o cale oarecare până la ei, că am pierdut o parte din Ardeal. Numărul mare de frați înstrăinați le va fi micșorat în suflet speranța ?

Nimic mai firesc decât desvoltarea unui lirism cu muzicalitatea „cântecelor" lui Goga:

M'aș aromi prin câte-o vale
De prin Ardealul azi clăcaș
Și-aș sta'n genunchi ca un pălmaș
In casa frumuseții sale...
Cine mă ține simbriaș
Numai argilei pentru oale
Când visul mi-e de călăraș ?

Semnificativ, bucata se intitulează „Dor de ducă". Subliniem deci redeșteptarea fiorurilor din poeziile lui Goga, fapt ce-l socotim natural, deoarece autorii tineri vor simți nevoia să recitească un „document" al *pătimirii*, actual astăzi.

Remarcăm și folosirea procedeelor din versurile d-lui N. Crevedia, de a cărui tutelă d. Pietrari încă nu s'a despărțit. Poema „Am fost catană pe la Ciuc" amintește maniera *vitalismului* rural al d-lui Crevedia. Cu *tonul* vechiului său model, poetul Pietrari versifică.

Și mai erau prin Ciuc livezi
Și niște văi cu brazii șui, —
Te-apucă plânsul când le vezi
Pomană date la Săcui...

Mi-e dor de ele ca d'un Mai.
Din sfânta mea copilărie,
Știu, vreme, ne primești roșie,
Dar toate-s ale lui Mihai.

Aveam pe-acolo prieteni dragi,
Moți ce-au dormit pe clăi de fân;
Le port icoanele în sân
Ca un copil cireși și fragi.

Mi-e dor de taica popa Vlad,
Și de notarul Decian:
Popa, mărunt, — notarul brad,
Adică Decebal și cu Traian.

Mi-e dor de Tețu Aurel,
Prefect și doctor mare'n Ciuc,—
Vorbea domol ca un tătuc
Despre Moldova din resbel.

Ardealule, iar te-am visat.
Când scoate visul nostru pui
Să-mi iau plutonul să mi-l sui
Pe unde Dacii au oftat ?
(pag. 51)

Destinul strofelor de felul acesta, poate fi destul de bun, dacă ne gândim că școlarii din „primare" cum ar zice iarăși d. Crevedia, — s'ar bucura să le recite la serbări.

De aceea recomandăm învățătorilor să aibă la'ndemână cartea cu încă alte „recitări" a d-lui Pietrari.

*

Să cercetăm ceeace socotim că este la d. Stănciulescu-Mehedinți, *calapodul* folosit spre a versifica, în general.

O strofă luată la întâmplare:

Ingerii tăcerii risipesc mister.
Undele cosmice cântă'n strana zării
Luceafărul arde colori de safir,
Orele curg pe tâmpla așezării
Liniștea'ngenunche sub mistic patrafir.
(pag. 15)

Ca să convingem că am luat la întâmplare, sărim de la pag. 15, la 25, unde citim :

Sus pe colina mică, un chioșc așteaptă trist,
Un goeland fugar spre înălțimi s'avântă,
Din focurile-aprinse cad pietre de-ametist
Și orga întomnării un imn de slavă cântă.

Sau ne oprim spre sfârșitul cărții, la strofa:

Iți creste'n ochi seninul sosirilor suave
Și înfloresc litanii, în zâmbetul tău pur,
Pe fruntea însorită se șterg orele grave
Și gândul clar se urcă pe trepte de azur.

„Calapodul" despre care vorbim nu ascunde nici un secret. Vedem lesne că autorului îi convine să construiască toate versurile la fel. Sudura metaforică între cuvinte o izolează pentru ficare vers, fără trecere de la unul la altul, astfel că avem o simplă înșirare de propoziții, fără comunicare necesară între ele. Lipsa de comunicare se datorește tocmai potrivirii de structură și nivel. Emoția, dacă este, se frânge la sfârșitul fiecăruia, nepermițând curgerea *fluidului* emotiv, precum în ape la același nivel, nu se produce schimb de curenți. Se va spune poate că simpla așezare a strofei, sub unghiul criticei noastre, nu dovedește lipsa ei de substanță.

Stăruim totuși în afirmația că, dacă compoziția se risipește astfel, când o cercetăm atent, este semn de alcătuire șubredă. Ne stau la îndemână și alte căi însă, spre a convinge de justa noastră observație. Ce se va întâmpla când mai toți versificatorii vor utiliza acelaș calapod? Vor compune la fel, și producția unuia nu se va deosebi de a altuia. Dar talentul tocmai particularitate cere și d. Stănculescu-Mehedinți ar înceta să mai scrie dacă n'ar avea nădejdea originalității.

Nimeni nu va susține că poeziile pot fi valoroase, când ele se confundă unele cu altel și par scoase în srie. Pe acest tărîm nu trebue să fim optimiști. Creația bună se întâlnește destul de rar, și devălmășie lirică nu există decât într'o generație cu conștiin'a artistică minoră. Este cazul să facem aici observația că uniformitatea lirică dă naștere la un simțământ tacit de complicitate. Autorii își acceptă soarta și nu se arată nemulțumiți câtă vreme nu se ivește altcineva care să turbure calmul nivelului comun. Apari'ia unui neconformist nu-i stimulează însă, ci doar îi solidarizează împotriva autorului novator.

Incheiem cu gândul că d. Stănciulescu-Mehedinți profită pe urma analizei noastre obiective.

Il sfătuim să părăsească procedeul și să lase simțirea să circule liberă ca în unele strofe destul de rare ca aceasta finală din „Liniște venețiană".

Pe ape de safir se plimbă în gondolă
O tânără toscană cu ochii rupți din cer;
Sub vraja melodiei desprinsă din mandolă
Ininde mâna blândă spre al nopții giuvaer.

Dacă în „Viori de seară" am găsi poezii cu adevărat frumoase, strofa transcrisă aci ar fi ocolită cu jenă din cauza sentimentalismului ei depășit. Voind să încurajăm pe autor, îi spunem totuși să pornească de la „reveria aceasta sentimentală" ca de la un prag norocos, și-i urăm să ajungă la simțirea adevărată.

CONSTANTIN FANTANERU

ALEXANDRU MARCU: „Predoppio-Mussolini"

de MARIELLA COANDĂ

Dacă încercăm să definim concepția întregii ideologii a domnului profesor Alexandru Marcu, vom spune că ea este caracterizată printr'o năzuință neîntreruptă către desăvârșit, către Frumos în sens clasic, platonic, de Formă-Idee, care subjugă armonios străduința intelectuală. Atât în lucrări de propórții mai mari, cât și în studii cu un conținut mai redus cantitativ, linia de conduită a muncii spirituale rămâne neschimbată. Este în această goană estetică după un clasic prototip static, principiul romantic al devenirii continue. Aceste aserțiuni ale noastre ne sunt confirmate de recentul esseu pe temelie de amintiri, **Predappio-Mussolini** (București, 1940).

Următoarea notă introductivă ne aduce o lumină:

„Aceste pagini cu unele prefaceri de formă sunt reluate din **Itinerar Adriatic**, spre a fi integrate ciclului „Acasă la Marii Italieni". Fotografiile care le însoțesc, pe lângă cele ale autorului, sunt reproduse din Giuseppe Massani, **La Sua Terra**, Bergamo, 1936-XV. Prezenta ediție este considerată pentru bibliofili. Exemplarele dela 1—30 au fost tipărite pe hârtie Vidalon, iar cele dela 31—150 pe hârtie Japon document".

Această notă ne-a adus două prețioase informații: în primul rând, ne întărește convingerea existenței acelui înlănțuit proces de auto-critică, dela o lucrare la alta. Ultima, cea prezentă, închide în ea un viitor apropiat. Această lucrare perfecționată formal în raport cu unul din „momentele" **Itinerarului Adriatic** va întruchipa, de sigur, prima verigă a unui nou lanț de „clipe" trăite intens ca spiritualitate, reunite cu o voită simplitate sub viitorul titlu **„Acasă la Marii Italieni"**.

A doua informație relevată de nota citată este țelul estetic al actualei tipărituri. Apărută doar în 150 de exemplare, ea „este considerată pentru bibliofili". Autorul a avut în vedere un public cetitor care să prețuiască întregul constituit din întrepătrunderea conținutului cu forma sa. Atât de intimă este această legătură, încât ne apare ca interesantă urmărirea paralelismului dintre fond și formă.

De cum privim scoarța care învelește esseul, suntem impresionați de chipul săpat în trăsături de o neasemuită energie a Ducelui Mussolini, fixat în mijlocul paginii, circumscris în forma rotundă a perfecțiunii. Conținutul studiului este analizarea conceptului de italianitate a cadrului natal martor și îndrumător al Conducătorului poporului italian. In rotunzimea acestui concept, autorul pătrunde tot mai adânc spre centru, atât cu impresiile senzoriale cât și cu gândurile prin Romagna drept în satul mussolinian Predappio Vecchia și se oprește la casa unde s'a născut Benito Mussolini. Dar nu rămâne în prag, ci pășește în interiorul modestei case rustice. Observațiile, derotând un puternic spirit critic, sfârșesc într'un punct central al atenției. Este locul în spațiu unde se află „patul în care și-au dormit somnul primei copilării Arnaldo și Benito". Acest centru al conținutului se propagă și asupra formei căci, dacă privim mai cu luare aminte din nou coperta, descoperim în jurul figurii puternice săpată ca într'un medalion, o lume stilistică de frunze și flori într'o voită estompare. Ea este aidoma celei desenate pe scoarța romagnolă care învelește și astăzi patul de fier cu salteaua de frunze uscate de porumb, „patul în care și-au dormit somnul copilăriei Arnaldo și Benito".

Dar din acest punct sensibil, autorul începe să lărgească de data asta cadrul, îndreptându-și raza de atenție spre celălalt sat nou, Predappio Nuova, în care s'a întipărit crezul fascist constructiv și apoi, printr'o nouă privire asupra întregii privelişti romagnole, sfârșește cu un ultim element de structură eroică, în cadrul acela simplu și maestuos de țară: „drumul care leagă Roma de Mare prin Rimini la Rubicon", purtând ecoul ritmic al pasului Legionarilor romani. Ca și cum ar fi dăltuit în piatră această ultimă viziune, autorul a încheiat:

„Drumul pe care Mussolini, mergând, știut numai de el, acasă, la Predappio, la Rocca delle Camminate, din Roma nouei împărății pe care a început s'o înfăptuiască, pe aici trece: printre stâncile sparte de Legionarii lui Vespasian, peste podul de piatră al celui mai înțelept dintre ultimii Cezari ai Romei.

Muntele îi strânge gândurile, în îngustimea Cheilor.

Fapta aceloraș înaintași îi dictează exemplul.

Peste stâncile de sus, singurele care văd soarele și simt ploile, îi rotesc deasupra capului șoimii.

Niște pietrari din Apenini i l-au surprins într'o zi, îndreptat în sus, privind spre acele acvile negre.

Și l-au cioplit așa, imens, în cele mai expresive trăsături latine, într'o stâncă din munți".

Autorul a sculptat în cuvinte de piatră, parcă, la rândul său, uriașul portret săpat în stâncă. Dar, dacă ne întoarcem privirea din nou spre scoarța cărții, descoperim că acel chip, cu semeție îndreptat parcă spre zborul șoimilor depe crestele înnalte nu este reproducerea unei medalii care ar cere o mult mai migăloasă execuție, ci stâncoasa imagine cioplită de niște pietrari din Apenini.

Stilul este sobru, necăutat, intuitiv, care se îmbină armonios cu reflecții ce închid o lume de idei. De pildă, demnă de reținut este necesitatea de a lămuri, la începutul studiului, față de necunoscători și denigratori, sensul **muncii** pentru un italian:

„Munca este pentru el act sacru, ca și munca țăranului dunărean. Acesta însă pătimește muncind. Italianul își face mai întâi unelte bune, trainice și ingenios născocite; apoi, schimbă munca, cea mai grea, în plăcere".

Punerea în pagină a textului, fotografiile însoțitoare, tăietura „rustică" a marginei filelor, încondeerea primei litere cu care începe studiul și care credem că **nu la întâmplare** este aceeaș cu inițiala cuvântului **Duce**, toate aceste elemente „pentru bibliofili" ne întăresc și mai mult convingerea în preocuparea spirituală, de orice clipă, a domnului profesor Alexandru Marcu, de îndoctrinare, în țara noastră, a principiului estetic umanist al Renașterii italiene.

MARIELLA COANDĂ

Corespondența noastră

CÂNTEC DE FAUN

Copil al gândului în destrămare,
Ca o nălucă, zămislit de cetini,
Sunt frate cu pământu'n sărbătoare
Și vântul și torentul mi-s prietini.

Tresar în sânge-mi sprintene Dryade
Când auru 'nălțimii urc să-l fur
Și 'n chiot lung mă'ncui când cerul cade
In lacul calm și limpede și pur.

Sub cortul de 'ntuneric frâng seninul
Și țăndă(ri de luceferi risipesc
In bălțile hrănite cu prea plinul
Mister și cu răsuflet câmpenesc.

In șerpii 'naltei stepe de lumină
M'ascund de smeii Gândului ursuz,
Când cupăna blestemelor se 'nclină
Furtunii 'nlănțuite din cobuz.

Cu câmpul înflorit, aprins în plete,
Aștept naiada viselor la scoc
Și-mi torc fuiorul bărbii pe 'ndelete,
Urzind o 'mpletitură de noroc.

Cu zările nădejdilor în pară
In iezerul amurgului mă scald
Și suflul primăverii mă 'nfioară
Rodind în mine dorul de înalt.

Meandrele-amintirii-mi sunt streine
Și, liber, vântur frunzele pe plopi,
Svârlind comori, ascunse, pe coline,
Momeală pentru fice de Cyclopi.

Cu turmele, zănatic, printre vânturi,
Colind coclauri, colnice și stânci
Și 'ngân, de-mi place, mugete și cânturi,
Doinind pe țărmul apelor adânci.

Astree, tu, plăpândă jupânească,
Tresari în îngerescul tău lăcaș
Când sburdă'n syrynx doina de mătasă
Și'n șoaptă-ți cântă dorul pătimaș!?!

Iulian Pavel

INCURSIUNE
Lui Virgil Carianopol

Când ne uitase vremea înapoi,
Tàiam mizeria, ca pe nișt frunze, la câini;
Știi, nebuniile aveau lanțuri la mâini,
Nu reușeau să evadeze din noi...

Drumurile erau ca plumbul de grele,
Nu ne mai cunoșteau urmele pașilor;
Ușor n'are să le fie urmașilor,
Să se călăuzească prin ele...

Noi am umblat cu cerul la sân,
Cu soarele galben ca o avere;
Nu ne-a 'nvățat nimenea cum se cere,
Căci nu ne-a fost nimeni, niciodată, stăpân...

Visele n'au știut să ne fure,
Să ne poarte spre alte păreri;
Dar liniștea întristatelor seri,
Ne dorea haiduci de pădure...

Ne-a plăcut hoinăreala hai-huie,
Fiindc' am fost jefuiți de dreptate;
Dacă n'am clădit pentru viață palate,
Ne va ridica moartea statuie...

Constanț I. Cosma

Vedenia dela Cornu-Caprii

de SĂRMANUL KLOPȘTOCK

Agronomul Dănăilă e un vizionar. Trăește cu el, pentru el și numai în el!

Restul nu-l preocupă!

Pe de-asupra, agronomul Dănăilă este și un contemplativ simplist, fără însă a se alarma și fără a alarma pe cei din jur, cu potolita lui imaginație!

Agronomul Dănăilă mai este și un meditativ al cauzelor ale căror efecte, pentru el, rămân indescifrabile, pasionându-l în schimb tocmai incertitudinea lor. Și în sfârșit, agronomul Dănăilă mai este și un fanatic religios, a cărui credință frizează bizareria, absurdul și chiar, de cele mai multe ori, mania!

Agronomului Dănăilă îi plac porumbeii moțați, câinii de rasă și vânătoarea de vidre.

Când Sabarul se prăvălește mai pompat de torentele dela munte, agronomul Dănăilă scoate din pătul *„alăul"*, se afundă în apele dulci și învlorătoare ale râului plin de păstrugi și de săbioare și dacă norocul nu-i surâde, aruncă prinzătoarea goală, în spate, trece apa, fredonând a nepăsare și merge să vadă pământul dat de stăpânire cu împroprietărire, — ca unul ce poartă *„Virtutea Militară"* — și care se revarsă mănos și cu ifos, de o parte și de alta a râului, într'o mare verde de trifoi, stropită cu boabele de aur ale rapiței.

Incolo, agronomul Dănăilă n'are nici o metehnă — cum zic megieșii gospodăriei lui.

Nu înmoae lingura în fiertură până nu și-a făcut cruce și nu se urnește din locul în care s'a ospătat până nu bombănește în piept, printre mustățile line cu lapte bătut și aduse în două semicercuri în înconjurul buzelor supte de solemnitatea rugăciunii, stereotipul imn de preaslăvire pentru „Cel" ce l-a săturat de bunătățile pământului: *„mulțumescu-ți ție Doamne că m'ai adăpat din bogățiile tale, Amin"!*

Milităria a făcut-o la jandarmeria pedestră, dar la foarte scurtă vreme după înrolare a solicitat căpitanului căruia i-a trimis mai întâi niște altoae de piersici roșii, mutarea, în oricare altă categorie de trupă numai să nu fie... obligat să tragă în vre-un creștin nevinovat, noaptea, pe întuneric, când, cel somat ar fi ezitat să-și dea parola sau să mai aibă îndatorirea să asiste, vrând nevrând localurile de noapte, în săptămâna în care îi venea rândul să vegheze la... morala publică și la buna ordine a șantanului!

Un scorbut dobândit din proastă alimentație i-a adus mai târziu reformarea și ștergerea definitivă din matriculele armatei și agronomul Dănăilă s'a îndreptat șontorog spre iconare, uneltele și răzoarele lui pline de soare și de făgădulnți, din vatra satului în care s'a născut.

A făcut după aceia și o însurătoare, dar n'a izbit-o — păcat de pistoalele cari s'au tras, păcat de urările cari i-au împuiat urechile dela pahar la pahar, păcat de zorzoanele nuntașilor, de paralâcul adunat la *„masa cu dar"* și de frumusețile edecurilor zestrale!

Nici de rachiu roșu n'a avut omul parte și nici de femee, deși pețitoarea i-a dat mireasa pe garanție — a prins-o cu învățătorul după o căpiță de coceni!

Jandarmul Țințeș a dresat actele de dare în judecată pentru *„flagrantu-delict"* dovedit cu martori — și justiția bizuită pe actele de constatare a pronunțat despărțirea!

Dar agronomul Dănăilă nu s'a descurajat.

A pus oameni ca să mai încerce odată marea cu degetul și a plătit un sărindar în *„Tântava"*, la mânăstire, pentru izbândă la a doua însurătoare! Credința l-a izbăvit, — Dumnezeu a ... primit sărindarul și de data asta i-a trimis o mireasă *adevărată* și cu copii!

Irosită în muncă fără preget, cinstită foc, la cateramă, harnică întocmai ca o mitocancă sadea, Lixăndrina a adus ca zestre la casa bărbatului o șaisprezecime dintr'o tutelă, de care au tras fără să o descurce toți avocații judecătoriei ocolului în circumscripția căreia cădea familia și averea miresei. Un contabil dela *„Banca Peleșul și Vârful cu Dor"* din *„Onești"* domnul Veniamin Șogodel, fost furier în *„6 Mihai Viteazu"* și camarad de militărie cu agronomul Dănăilă, a pus la punct moștenirea Lixăndrinii. Sesizată de raportul contabilului Șogodel, judecătoria a cerut tutorului să depună un bilanț. Bilanțul a fost depus, târîș-grăpiș. Bilanțul era tras de păr și contabilul Șogodel i-a simțit buba. Venitul se amortizase cu întreținerea acaretelor și cu plata dărilor către stat, județ și comună. Șogodel cerea însă ca amortizarea să se raporteze egal, la toți comoștenitorii-pupili, — la care aserțiune, tutorele pretextă vehement anihilarea cotei de raportat, față de femeia agronomului Dănăilă, prin efectul abitațiunii în imobilul tutelei, pe toată durata minorității ei.

Mai erau apoi de verificat niște oale cu mahmudele, gluvaericale vechi și diverse producte exploatate la întuneric, de cari Lixăndrina habar n'avea!

In sfârșit, ce învârteli să se fi petrecut între contabilul Șogodel și tutore, agronomul Dănăilă nu a putut dovedi și nici nu a pretins să i se dovedească.

Toată lumea a căzut, în cele din urmă, de acord pentru un partaj *„voluntar"* iar Șogodel a încasat la sfârșit două feluri de onorarii, dela două categorii de împricinați — una de partea consiliului de familie în cap cu tutorele, — alta de partea minorei devenită majoră prin căsătorie, în cap cu mirele zestral!

Niște arămărie, sfeșnicărie și alte cocliturl bătrânești revenite prin efectul executării împărțelii făcută de contabilul Șogodel, de comun acord cu... tutorele Lixăndrinii, fură grabnic prefăcute în parale și cu ele agronomul Dănăilă își trase un vicleim de casă pe un plan moșnenesc hotar cu acaretul părintesc și în care, dela o vreme, se cam îmbulzise prea multe nurori cu prea mulți gineri!

Și agronomul Dănăilă mai era peste toate dandanalele astea și un mizantrop!

El care avea în figură, în umblet și în întreaga lui alcătuire trupească ceva din smerenia și cucernicia biblică a lui Ion Botezătorul, își contura în intuiția lui religioasă existența pertinentă — fizică a lui Dumnezeu!

Fără a se mulțumi să și-l închipuie numai, agronomul Dănăilă păstra în cugetul lui fierbinte, definitiv și invulnerabil, ființa *omenească* a lui Dumnezeu. Il cunoscuse de Dumnezeu de copil, în iconanele Sfintei Treimi, în tablourile alegorice ale claselor primare și în soarele din tâmpla aurită de deasupra ușii grea, de fier, dela intrarea principală a bisericilor, în acel chip gigantic, aureolat de îndumnezeirea divină, plin de bunătate și de o barbă albă și ale cărui priviri îl urmăreau din orice parte i-ar fi înălțat rugăciunea.

●

— „L-am văzut", l-am văzut așa precum vă văd pe voi și așa precum mă vedeți voi acum pe mine" — se răsti agronomul Dănăilă la o clacă de cules porumb, oamenilor cari nu conveneau a-l crede pe cuvânt că, *pă cum vă* s'ar fi întâlnit în drum cu Dumnezeu.

— Așa să știți voi, l-am văzut, l-am văzut cu ochii mei!

— La naiba în colo, măi frate Dănăilă, cu nagodele astea, o fi fost Gică găinaru din *„Icoana"* sperietorul de oameni nătărăi ca d'alde-tine și tu, nerod ce ești, de spaimă, l-ai asemuit cu Dumnezeu! Da vezi că dela Gică hoțu și până la Dumnezeu, mai va! Păi, la urma urmelor ce avea să caute el Dumnezeu aci, între noi, pe pământ, cu atâtea răutăți între oameni? explică unul din pâlcul de prășitori tăvăliți pe mușuroaiele porumbilor.

— „Să vedeți cum s'a întâmplat minunea" — începu răgușit, cu glasul profund, scăzut de emoția aducerii-aminte, agronomul Dănăilă, privind năucit în gol. Veneam dela Obaia, dela pietriș, pe podu ăl vechi. Incheiesem campania de prestații și mă întorceam cu socotelile la centru la „Tărtășești". Am luat poteca ce dă spre „Drumul Bahlui" ca să cârmesc p'acasă, să las niște roabe în reparație, la inginerie. Am cotit-o apoi pă „Vâlceaua lui Bursucea" din marginea „Ulmilor". Eram cu murgu ăl mare, șoldiu și sperios. L-am lăsat slobod la pas. La un moment dat, înălță din urechi și pufui pe nas. Pasă-mi-te vita mirosise ceva. O șarlă de câine îi tăie drumul, în întuneric. Gloaba se opri lângă un șanț. Schimbai câteva vorbe cu el, dar el rămase tot cu urechile ciulite și cu pufneala în nas. Din față se apropia spre noi, tot mai deasă, rostogolirea întunericului. Eu și calu ascultam în văzduh. Nici un freamăt măcar.

(Urmare în pag. 6-a)

Astinții

Gânduri gemene
Paseri semene
Mor către-Asfințit
Intr'alt Răsărit

Suflete sărmane
Nu visa limane
Și raze ninsori
Pe mări sub alți sori

De-un foc de cuvinte
Mistuit cuminte
Poți afla stingher
In tainic ungher

Gemenii luceferi
Defuncții ochi teferi
Cântecul etern
Plâns în vreun catren

Cununa de ceară
A iubirii vară
Lacrima veciei
Floarea bucuriei

Pe zări de genune
Unică minune
Astru boreal
Nadir ideal

Infinite șoapte
C'un înger în noapte
Zodie ai asfințit
Pe-un liman sfințit

Paseri răznețite
Doruri logodite
Sbor către-Asfințit
Mor în Infinit

PAUL LAHOVARY

ALEXANDRU IACOVLEV

Cine-i vinovat?

(desene de IRÈNE RIȘLEACOV)

— Aceasta e cu neputință. La ce ne vor duce asemenea cheltueli? Mi-ai promis să cheltuești 15 ruble, dar ai cheltuit 27. In curând lumea ne va arăta cu degetul, ne va bănui de delapidare.

Petrov s'a uitat la soție supărat, chiorîș. Soția, Maria Semionovna, tânără, cu sprâncene negre și cu părul unduios, tuns, — se uita la noile ei ghete galbene. Ghetele erau înalte, aproape până la genunchi și, ca să le vadă (sau ca să le arate), Maria Semionovna și-a tras cu amândouă mâinile fusta în sus, privindu-și cu viclenie și pe furiș bărbatul.

— Nu-ți plac?

— Cine ți-a spus? Ghetele sunt bune, dar sunt buni și banii cari au fost plătiți pe ele. Săptămâna trecută ai plătit croitoresei 30 de ruble, pe urmă ai dat 16 ruble pe pălărie...

— Pe urmă, pe urmă!... Acum ai să începi să înșiri un pomelnic...

Maria Semionovna a dat din mâini, a alergat la soț, i-a cuprins gâtul în palme și l-a privit în ochi.

— Spune-mi, oare nu merit aceste lucruri?

— Nu te prețui după valoarea lucrurilor. Intelege odată că nu i vorba de asta. Incepem să trăim peste puterile noastre. Față de un venit de 200 de ruble, cheltuim prea mult pe îmbrăcăminte. Dacă vom continua așa, vom intra în curând în bugetul Statului.

Cu băgare de seamă, ca să n'o jicnească, Petrov și-a dat soția la o parte.

— Cum adică?

— Uite așa. Când nu ne vor mai ajunge banii noștri, vom lua din casa fabricii... pentru toaletele tale. Pe urmă nici închisoarea nu va mai fi departe. Se știe drumul.

Maria Semionovna s'a uitat cu ochi mari la soț.

— Vorbești serios?

— Foarte serios. Dar nu pot să pricep: pentru cine ai început să te îmbraci atât de elegant?

— Pentru cine? Nu știi?

— Firește că nu știu.

— Pentru tine. Mă îmbrac așa cum îți place ție.

— Pentru mine ești bună în orice rochie. Crezi că te-aș iubi mai puțin dacă te-ai îmbrăca mai simplu? (Petrov s'a uitat zâmbind la soție). Iți închipui că toaletele tale au vreo valoare pentru mine?

— Nu-mi închipui, ci știu că toaletele...

— Haide, ajunge. In orice caz, te rog să nu depășești limita. Când ceri 15 ruble, cheltuește 15, nu de două ori mai mult.

Inainte de prânz, când soția punea masa și alerga din casă în bucătărie și înapoi, pocnind din tocurile ghetelor noui, Petrov s'a posomorît din nou. „De unde această dorință de a se îmbrăca la modă?" Nu de mult, înainte de căsătorie, Maria Semionovna era o funcționară modestă și veselă, purta rochii simple și ghete eftine, pe când acum, în fiecare săptămână face o târguială nouă. Petrov a și cunoscut nevoia de a se împrumuta cu vreo 50 de ruble din cassa fabricii, când a avut odată acasă o nevoie urgentă. Săptămâna trecută, de pildă: „Valea, dă-mi bani, croitoreasa chipul posomorît și forfotea veselă. A pus pe masă o față albă, apoi trei farfurii care luceau de curățenie. Totul era curat și se părea că și Maria Semionovna însăși, într'o rochie albă și șorț alb, cu volane, strălucea de curățenie. Ea și-a sumes mânecile până la umeri, și mâinile ei rotunde și frumoase luceau ca niște raze luminoase. A venit Danilovna, mama lui Petrov, o bătrână uscată, cu o față de mumie. S'a uitat cu ochi lacomi la masă și a mutat din loc lingura, furculița și cuțitul, care erau puse lângă farfuria ei. Mainile ei uscate semănau a moaște; erau reci și de culoare închisă, bătând în violet.

Alături de ea, soția, gata să împartă supa, stătea cu o lingură mare, — svelță, rumenă, cu ochi râzători. A întins soțului o farfurie cu supă din care se ridicau aburi mirositori.

Și, — ciudat, — poate din cauza acestor aburi mirositori, capul lui Petrov s'a limpezit.

—Naiba să le ia de cheltueli, — și-a spus el.

Dar bătrâna a început să scâncească.

— A fost la mine Clavca dela Mamontov. Spunea că pe Grigore Mihailovici l-au băgat la pușcărie.

— La pușcărie? Din ce cauză? a strigat Petrov (Mama era cam surdă și, vorbind cu ea, trebuia să strige).

— Se știe cauza... A furat niște bani. Azi te arestează numai pentru asta. Au trăit pe picior mare, dar când s'a verificat cassa, au lipsit două mii. Eri a venit poliția să-l ia.

— Acum nu mai există poliție, a strigat râzând Maria Semionovna.

— Se va găsi, mamă, se va găsi, a răspuns bătrâna. Cum păcătuești, cum vine.

— Acum se chiamă miliție, nu poliție.

— Tot aia este. Să intri numai în banii altuia, că se vor găsi oameni cari să te ducă la închisoare. Ar fi trebuit să trăiască modest. Dar nevastă-sa se tot gândea la rochii și la pantofi. In schimb, acum bărbatul e la răcoare.

Cu ochi decolorați și reci, bătrâna s'a uitat la nora și la fiul său. Făcea o aluzie fățișă. Petrov a avut o senzație neplăcută. Avea ciudă pe soție că e cheltuitoare și pe mamă că se bagă unde nu-i fierbe oala.

— Acum toți se uită unul la altul, — a scâncit bătrâna, — toți știu cine și cum trăește. Cum au bănuit ceva, fac controlul cassei și te bagă la pușcărie.

—Lasă, mamă, că la noi nu vor ajunge lucrurile până acolo, a spus Maria Semionovna.

— Stiu că nu vor ajunge. N'am spus pentru asta. Dar s'a stricat toată lumea. Femeile sunt niște teleleici...

Petrov s'a indispus.

Seara târziu, ducându-se la culcare, Petrov a adus din nou vorba despre ghetele noui.

— Nu înțeleg totuși de unde ai înclinațiile astea burgheze?

După fața obosită a soțului, Maria Semionovna a înțeles că gândul ghetelor l-a chinuit toată ziua. Ea a hotărît să se explice.

— Doar spuneai și tu că trebue să cumpărăm numai lucruri de calitatea întâia. „Nu suntem atât de bogați ca să ne cumpărăm lucruri eftine". Ale cui sunt vorbele astea?

— Ghetele galbene trădează un gust burghez. In general, moda femeiască s'a prostit... Turbură pe bărbat. Inainte se purtau fuste închise, în care femeia era ca într'o fortăreață. Iar acum se poartă foi despicate până deasupra genunchiului, sau, încă mai rău, fuste care se încheie cu nasturi: le deschei într'o clipă. Asta se numește „bărbații n'au timp". Ptiu!

— Te rog să nu stupești. Femeia se îmbracă așa cum vrea bărbatul.

— Da' de unde. Eu nu-ți cer să porți ghete până la genunchi. Inteleg foarte bine pentru ce te îmbraci așa.

— Pentru ce?

— Iți place că bărbații holbează ochii la tine. Asta vrei tu.

— Vai, ce prostuț ești! Dacă vrei, am să mă îmbrac cum îmi poruncești tu. Dar, îți spun sincer, mi-e teamă că ai să mă prețuești mai puțin.

— Nu vorbi prostii, a spus soțul, supărat.

— Asta nu-i prostie, — a răspuns cu convingere Maria Semionovna, — asta nu-i prostie. Hai spune-mi, dar cinstit, ce femeie îți atrage privirile pe stradă: aceea care e îmbrăcată bine sau aceea care e îmbrăcată neglijent?

— De... cum să-ți spun.. Firește... (Petrov s'a fâstâcit).

Ei, vezi că ești de acord cu mine? Și asta e explicabil. Orice s'ar întâmpla și oricare ar fi regimul, tot ce e frumos te atrage. Numai un om de lemn poate să spună că îi este egal, dacă un lucru e frumos sau nu. Nu știu cum ești tu și bărbații, în general... Dar noi, femeile, când ne'mbrăcăm... Eu, de pildă, dacă sunt îmbrăcată cu o rochie frumoasă, simt așa, o voiciune, am elan și parcă sbor pe stradă... Pe urmă...

— Ce se întâmplă pe urmă?

— Pe urmă, știi tu proverbul: haina face pe om. Il știi, de sigur. E un proverb just.

— Dar se referea la vechiul regim. Acuma, însă...

— Și acuma e la fel. Incearcă să te îmbraci ca un cerșetor.

— N'am dece să mă îmbrac ca un cerșetor. Dar nici din buget nu trebue să eșim.

— Un lucru scump e mai eftin decât un lucru eftin. Crede-mă. Am citit nu de mult într'o carte: „Toaleta de femeie, cu toate subtilitățile sale, e o artă mare și originală". A spus-o celebrul Renan.

— Artă, artă... Trebue să ai un suflet de burghez, ca să susții această artă. Eu nu sunt nici burghez, nici falsificator de bani.

Petrov se desbrăca supărat: știa că nu va putea să-și facă soția să renunțe la părerile ei. Maria Semionovna, însă, simțind că l-a învins, îl privea cu un zâmbet ironic. Acum era veselă și svăpăiată, ca de obicei. Știa că-i stă bine svăpăiată. După ce s'a desbrăcat, s'a așezat pe marginea patului să-și scoată ciorapii și a spus:

— Nu știu dece ar putea să fie socotiți criminali aceia cari poartă haine frumoase. O haină frumoasă e numai o trăsătură frumoasă a vieții. Trebue să trăiești cu gust. Hai, hai, ai și început să te încrunți. Uite-te la ciorapii ăștia (Maria Semionova a întins un picior, strâns în ciorap). Privește!

— Văd, văd.

— Nu așa. Pune mâna, mângâie-mi piciorul. Pune mâna...

Petrov s'a aplecat spre soție, a atins cu mâna piciorul ei cald, strâns în ciorapul subțire și, supunându-se unui îndemn lăuntric, i-a sărutat genunchiul.

Maria Semionovna a râs și... s'a încruntat.

— Iți permiți cam mult, tovarășe. A săruta genunchii femeilor, e o prejudecată burgheză.

— Răsfățato, a râs Petrov, sărutându-și soția.

S'a culcat zâmbind în pat. Maria Semionovna i-a strâns obrajii între palmele ei calde.

— Cât ești de prostuț! Oare crezi că mă îmbrac pentru altcineva?... Te iubesc numai pe tine, și tot ce fac e pentru tine. Nu vreau să fiu mai prejos de cât altele, ca într'o bună zi să mă lași și să te duci la alta, mai frumoasă.

Ea a sărit din pat, a scuturat din cap și, ridicând mâinile, a spus cu entuziasm:

— Vrei să mă îmbrac cum îmi poruncești tu și să nu mă duc nicăeri?... Tu ești totul pentru mine, ești fericirea și durerea mea, tot, tot, tot...

— Ajunge, ajunge... Culcă-te mai repede...

Stamba, biata stambă! Se murdărește atât de repede și, parcă dinadins, prinde praful și noroiul din toate străzile și uliciorele, iar după primul spălat devine ca o cârpă. E atât de săracă în eleganța liniilor, iar cutele ei sunt atât de leneșe și moarte... Dacă e de trei ori mai eftină decât stofele de lână, se poartă de zece ori mai prost.

Soții Petrov se pregăteau să se ducă la teatru. Maria Semionovna și-a pus o rochie de stambă albă cu buline albastre, un bariș în cap și ghetele negre, cumpărate astă-primăvară dela „Skorohod", cu 13 ruble. Acum n'o să-i mai spună nimeni că în ținuta ei se găsește măcar un singur amănunt burghez. Petrov purta sacou, cămașă cenușie cu cravată și cisme. Și, prea tutindeni, în tramvai, în ușa teatrului, toți îi împingeau. Maria Semionovna simțea că, dacă s'ar fi îmbrăcat mai bine, lumea nu i-ar fi împins așa. Și plasatorul le-a cerut de trei ori biletele, la teatru, ca și cum nu-i venea să creadă că oameni îmbrăcați atât de prost pot să stea în stal, pe banca a zecea. După fața posomorîtă a soțului, Maria Semionovna și-a dat seama că el se simte jignit. Ea triumfa în taină. Să știe soțul că îmbrăcămintea bună e o cuirasă, care ne apără de o parte din neplăcerile vieții. Petrov privea distrat în dreapta și în stânga, căuta ceva. Se uita la soție rar, ca și cum era nemulțumit de ceva. Au vorbit puțin...

A mai trecut o săptămână. Soții Petrov se duceau în vizită la Mihail Dimitrievici. Maria Semionovna a eșit îmbrăcată din odaia ei. Purta aceeaș rochie albă cu buline albastre și ghete negre și modeste. Petrov s'a întunecat la față.

— Pentru ce-ți păstrezi ghetele noui? Dacă le-ai cumpărat, dece să stea în dulap?

— Să-mi pun poate și altă rochie? a întrebat Maria Semionova, făcând o figură naivă.

— Firește... Nici pălăria cred că n'ar trebui s'o știu...

— Mă schimb îndată, a spus soția și a eșit.

— Dar te rog mai repede, i-a strigat din urmă Petrov.

Posomorît și încurcat, a făcut câțiva pași prin odaie. De după ușă s'a auzit un râs înfundat. Sau i s'o fi părut numai?

Din rusește de R. DONICI

Promoroacă

Uite, inimă, se'nrară
Vârfurile. Trece, lin,
Cu-amirós de somn și chin,
Mână vânătă prin țară.

Trudnic suie soli din plâns.
Nimeni șoimii nu-și asvârle: —
Numai noaptea reci șopârle
Pune'n geamuri, leagă strâns.

Văduvită, subțiată,
Clipa sapă drum spre vămi.
Tremură din cătărămi
Suptă creangă, suptă. Iată

Ochii negri iar ne beu;
Toate Sudul și-l strămută...
Halde, inimă scăzută,
Cu trei jâlbi la Dumnezeu!

TEODOR AL. MUNTEANU

Aproape de soare

Mi-e sufletul cald ca lutu 'n grădină,
Când soarele-aruncă din haos lumină,
Cu mâini nevăzute.

Mi-e gândul o floare cu verde tulpină
Din cer oglindită pe plaiu de lumină
In prundul de aur.

Mi-e sufletul astăzi un șir de mărgele,
Un joc de lumini peste visele mele
Din bulgăr de soare.

L-așI prinde 'n palmă, și strânge mereu,
Incetul cu 'ncetul topindu-se, eu
Unindu-mi lumina cu-a sa.

M'așI prinde în hora-i de flăcări pe cer
Și focul cel veșnic ascuns înlumini
L-așI cerne 'n grădini.

ILEANA BUSUIOCEANU

=In cantonament=

(simple însemnări)

de EMANUEL VOINESCU

Clopote vestesc sfânta sărbătoare creștinească de mâine cu dangăte care se pierd departe, peste apele lenești ale Prutului. După marșuri istovitoare pe drumuri desfundate de ploi și de care, regimentul se odihnește acum în cantonament. Așezat pe o coastă care privește spre Prut, satul ne-a deschis brațe largi și primitoare, deși au mai trecut și alte regimente pe aici. Oamenii dorm pe unde pot, grămădiți prin șurile întesate cu pae, sau prin casele gospodarilor.

— „Vedeți, mă, să nu dați foc la pae, că ardeți ca șoareci"... spuse comandantul nostru de batalion, furierilor și gradaților chemați la ordine.

Trenul regimentar, un convoiu nesfârșit de căruțe acoperite cu coviltire înalte și diformate de ploi și de vânturi, s'a adăpostit în curtea largă și primitoare a unui fost conac boieresc de pe vremuri. Mă umflă râsul când văd căruțele acestea triste și resemnate, în atitudini cari mai de cari mai grotești...

Și cu toate astea, ce bine m'am simțit odată, într'o noapte când am făcut aproape o etapă de marș, în adăpostul cald și intim al unuia din aceste ciudate vehicule. Eram bolnav și m'am suit în ultima căruță din coloană. Ghemuit în fânul moale și acoperit bine cu mantaua de ploae, am adormit. Oboseala de peste zi mă doborîse. Așa ca prin vis, auzeam picurii de ploae cum băteau darabana în rogojina coviltirului. Soldatul care mâna caii îngâna un cântec trist dela el din sat și melodia suna așa de straniu, că până la urmă m'am deșteptat... Pe urmă a tăcut. Pesemne că adormise și el. Se auzea numai țăcănitul potcoavelor dela căluții cari trăgeau din greu, prin băltoace și noroae. Într'un târziu am auzit galopul unui cal care venea grăbit spre noi. O voce mânioasă s'a repezit ca un potop peste căruțașul care adormise cu capela trasă bine peste urechi și cu hățurile prinse de gât să nu-i cadă din mână în timpul somnului...

...„Mână măăăă... nu vezi c'ai rămas în urmă? Unde-i regimentu' mă? Și când a pornit hurdubaia într'o goană nebună, de părea o corabie bătută de furtună, s'au dus dracului și visele și tihna mea... Incepuse și frigul să mă strângă în spete. Când am ajuns regimentul, începea să se lumineze. O lumină turbure și tristă, îneca imensa câmpie. Nu se zăreau nici arbori, nici sate, nimic. Parcă eram la capătul pământului!...

....Coloanele nesfârșite de căruțe — botezate cu numele pompos de tren regimentar — alcătuesc bunul cel mai prețios al unei unități în marș. In marșurile nesfârșite, obositoare, pe drumuri grele și spre direcții necunoscute. Alături de căruțele acestea, soldații noștri se simt mai în siguranță. Ele aduc ceva din intimitatea caldă a vetrei, a satului părăsit, a trudei lor aspre din zori și până seara. In căruțele acestea își duc nevestele la târg, părinții bătrâni la groapă, cu ele străbat bărăganuri și trec peste ape în miez de vară, sau sub clarul argintiu al nopților de toamnă, când își cară porumbul din luncă. Căruțele acestea și căluții slabi și cocârjați care le trag din greu — căluți resemnați, blânzi, răbdători, cu ochi mari și cuminți — au sufletul lor pe care nu-l înțeleg cei cari văd în mașina de tot felul, zeul vremii noastre.

(Unul din aceștia e căpitanul Chiricuță dela a șaptea — în „civilie" profesor de fizică la un liceu din Nordul Moldovei. Ofițerii îi spun „Nea Nicu").

—...„Nici la șapte' șapte n'am avu d'astea mă!..." spunea Nea Nicu băeților, într'o zi când regimentul se afla în repaus, așteptând să vină și căruțele rămase în urmă. Tocmai atunci, trenul regimentar trecea cu greu prin vadul mocirlos al unei ape.

...„Dac'ar fi intrat nemții cu hurdubăile astea în Polonia, nu mai ajungeau ei în două săptămâni la Varșovia... Motorul fraților, fără motor, fără mașină, nu facem nimic!"

— „Ia mai lasă Nene Nicule, că și căruțele astea sunt bune... Treci cu ele și prin iad! Ce-ai fi făcut cu tancurile și cu automobilul dumitale prin mocirla asta?"...

— „Ei mă băiatule, cu argumente d'astea, n'ai să mă convingi pe mine așa de ușor! Tu n'ai văzut că..." și urma o lungă teorie asupra rolului mașinilor de tot felul, într'un războiu modern, de-ți părea rău c'ai deschis discuția. Intâmplarea însă, care le potrivește pe toate mai bine decât gândul omului, s'a grăbit să desmintă — măcar că numai în parte — pe bietul Nea Nicu. Un automobil dela divizie, care venea tocmai atunci, s'a afundat în mlaștină de-au trebuit tocmai bine vre-o șase perechi de gloabe de ale noastre, să-l scoată la mal.

— „Ei nea Nicule, acuma ce mai zici? Cum rămâne cu tancurile matale când mergi pe asemenea coclauri?"...

Ce să mai zică Nea Nicu, decât să ridice din umeri și să plece supărat și mormăind înciudat:

„Asta-i mașină, domnule?"

●

...Oamenii s'au sculat de dimineață, au luat ceaiul și acum stau de vorbă pe prispa caselor. Concentrații mai bătrâni vorbesc de-ale lor, iar cei mai tineri trag cu ochiul și fac glume pe socoteala fetelor din sat care trec grăbite spre biserică, sau își fac numai așa de lucru, pe ulițele satului. E Sfântul Dumitru... Zările de toamnă sunt limpezi. Departe de tot, spre Miază-Noapte se zărește o perdea subțire de plopi, abia desenată pe fondul vinețiu al cerului imens. Apele Prutului au reflexe metalice în lumina discretă a dimineții.

Mă duc la biserica așezată tocmai la capătul celălalt al satului. In drum, aud zarvă mare la una din companiile comandate de locotenentul M.... Oamenii sunt echipați în ținuta de campanie, căruțele sunt trase în drum, bucătăriile scot aburi, totul e gata de plecare...

— „Ce e mă? îi întreb eu, bănuind cam ce-ar putea fi...

— „Ce să fie, îm irăspunse M..., amărît peste măsură, trebue să mă mut, că nu e loc în catonament și m'au găsit tocmai pe mine!"

— „Ei lasă, încerc su să-l îmbunez. Tu nu știi că azi e Sfântul Dumitru și toată lumea se mută?" Dar prietenul meu n'are chef de glume. Până în cătunul cel mai apropiat, sunt tocmai bine vre-o cinci kilometri și drumul e desfundat de ploi și stricat de căruțe. Oamenii sunt istoviți de marșuri, cai de asemenea... Atunci n'a vrut să-mi spună, dar mai târziu mi-a mărturisit cu mult necaz că abia se instalase la o fetișcană „pe cinste" și că-i părea rău să plece așa de repede, mai ales că a trebuit să cedeze locul lui... Nea Nicu! Așa ghinion, mă! exclamase el cu năduf.

●

Biserica satului e plină de femei și de bătrâni. Bărbații nu prea vin, las' că și-așa sunt concentrați... Un miros de tămâe plutește în atmosfera ploasă a bisericuței. Vocea preotului se ridică domoală și caldă în răstimpuri. Troparele îngânate pe nas, amintesc de isprăvile ostașului Dimitrie care acolo, în depărtata Rumelie, a frânt mândria lui Nestor. Inșiruiți tutelar pe zidurile afumate, sfinți uscați, îmbrăcați în mantii din altă vreme, privesc îngăduitor spre mulțimea pestriță, care ascultă pierdută cântările bisericești... Mă duc cu gândul înapoi, la anii când eram copil, la bisericuța din satul nostru unde slujeau bunicul și tatăl meu. La toamnele de atunci și la anii cari s'au scurs pe nesimțite. Când am ieșit dela slujbă, am luat-o așa în neștire, peste câmp. Bătea un vânt de toamnă, călduț. O coloană de artierie trecea cu zgomot pe șosea. Tunurile de calibru mare, trase de cai puternici, au desfundat șoselele și drumurile, în așa fel că infanteria abia mai poate trece în șiruri subțiri, pe dreapta și pe stânga drumului.

...Imi amintesc de manevrele de toamnă din anii trecuți! Cam pe vremea asta, câmpiile se goleau de soldați, de rămâneau numai epurii și alte lighioane sălbatice. In cazărmi era zarvă și veselie mare. Trompetele sunau prelung liberarea... Anul trecut se vorbea de războiu, ca de ceva foarte îndepărtat și vag... Acum...

●

Popota ofițerilor s'a instalat într'o cârciumă mai încăpătoare din sat. După masă, ofițerii mai întârzie la un pahar de vin, la o cafea și discuțiile se duc firește în jurul războiului.

Intr'un colț, căpitanul Tomulescu și cu locotenentul Badea, joacă table. In jurul lor o mulțime de „chibiți" comentează în fel și chipuri jocul partenerilor. Căpitanul are un ghinion teribil. Asudă, se enervează și la urmă aruncă zarurile supărat. „Ce să joci cu ăsta? Are un noroc teribil. Vrea patru-șase? Ii dă patru-șase! Vrea să intre, intră... Vrea să mă dea afară, mă dă!..."

Chibiții râd și-și dau coate.

— „Mai bine hai să bem un păhăruț, domnule căpitan... nu vezi că azi dai numai „ghele"?...

●

Colonelul nostru e în vervă mare. Bucuros că și-a văzut regimentul astâmpărat de pe drumuri, povestește o întâmplare din războiul trecut. E un bărbat de statură mijlocie, bine legat, cu fruntea lată și cu o pereche de ochi cari te sfredelesc. Firele argintii dela tâmple îi dau un aer de distincție și bunătate, care-l apropie de sufletul subordonaților săi. Povestește cu mult farmec și mai ales cu căldură, o mulțime de întâmplări din lunga lui viață de militar. In vremurile bune de garnizoană „Conu Alecu" — cum i se spunea în intimitate—era răsfățatul saloanelor din frumosul oraș de pe Valea Teleajenului... A văzut și a trecut prin multe în viață... Povestește un episod din luptele dela Predeal. Gașca tablagiilor s'a strâns în jurul colonelului și ascultă.

Conu Alecu pune și teme în povestirile cu care-i place să ne desfete de multe ori. Discuția începuse mai demult, pe tema fricei și fusese provocată de un tânăr locotenent rezervist, profesor de filozofie în viața civilă, care amintise de romanul lui Roger Vercel „Capitaine Conan" printre ale cărui personagii, este și Erlane, care trezește oroare și desgust în sufletul celor mai mulți dintre cititori. Acest Erlane, răsfățat de mic copil, crescut între fustele maică-sii, este recrutat, instruit și trimis pe frontul dela Salonic, cu toate intervențiile disperate ale rudelor. Intr'una din zile, trimis să ducă un mesagiu, fuge la Bulgari și prilejuește moartea unui ploton întreg de camarazi. „Un neadaptat... un nenorocit, care n'avea decât vina de a-se fi născut!— spune colonelul. Oameni de ăștia sunt mulți... uite, să vă dau un exemplu". (Atunci numai scotea unul o vorbă. Vocea colonelului devenea mai gravă și mai duioasă în acelaș timp. Aveai impresia că retrăia aevea momentul pe care trebuia să-l povestească!)

„Eram comandant de companie și luptam cu regimentul pe culmea Baiului, la răsărit de Poiana Țapului. Ai noștri tocmai pierduseră Predealul, după lupte grele...".

Nu mai știu cât va fi durat povestirea colonelului, știu însă că se întunecase bine când ne-am ridicat dela masă. Era o noapte senină și friguroasă. Stelele sclipeau pe cer ca niște grăunțe de aur. Nici un sgomot de nicăeri, afară de pașii unei patrule care se pierduse în întuneric.

●

Oamenii noștri nu sunt pretențioși nici la dormit, nici la mâncat. Dorm pe unde apucă și mănâncă ce li-se dă. In privința asta, discut de multe ori cu căpitanul Nicoleanu dela compania a patra. Mărunțel de statură și sprinten ca un titirez, stă mai toată ziua în mijlocul oamenilor săi. Ii cunoaște pe fiecare în parte, cu necazurile și cu bucuriile lor. Bieții oameni îl iubesc și s'ar arunca și în foc pentru el, fiindcă pricep că dragostea aceasta pornește dintr'un suflet larg și bun.

— „Nu știu ce crezi tu despre mine — îmi spunea el într'o dimineață — dar mie îmi face mare plăcere să stau între ei, să le ascult necazurile, să-i încurajez cu o vorbă bună și mai ales, să-i înțeleg. Crezi tu că i-a înțeles cineva vre-odată? A căutat să coboare cineva mai adânc în viața și'n sufletul lor, care nu-i așa de simplu cum ni-l închipuim noi!

„Oamenii ăștia și-au lăsat totul baltă acasă și au venit la regiment, dela prima chemare. N'ar fi nedrept din partea noastră să nu le arătăm mai multă înțelegere și omenie?"...

„Ai să-mi spui că sunt obligați... Da, sunt obligați, dar pe mine m'a înduioșat graba și însuflețirea cu care-au răspuns la chemarea țării. Ei înțeleg poate mai bine decât noi, că în vremurile astea grele avem nevoe de brațele și de sufletele lor. Fiindcă oamenii aceștia simpli — cum îi credem noi, cel puțin — judecă mai sănătos și poate mai adânc decât noi...

„Ai văzut și tu, în Martie trecut, trenurile care gemeau de concentrați și gările pline de mulțimile acelea tăcute, resemnate, care așteptau rândul să se poată sui în tren — oameni de tot felul și din toate locurile: dela munte, din câmpie, de pe văi... N'am auzit la unul un murmur. Imi amintesc doar, că într'un compartiment de clasa a doua, plin cu fel de fel de oameni și mai ales cu concentrați cari mergeau la unitățile lor, doi evrei grași și soioși se plângeau că nu le mai merg afacerile. Aveau fabrici de cherestea undeva pe Valea Vișeului și încetaseră lucrul fiindcă le plecaseră oamenii la regiment.

●

N'am avut parte însă de tihnă prea multă, nici în sătucul ăsta sărac dar primitor, unde de bine de rău, ne-am odihnit câtăva vreme, fără să ne supere prea mult cei dela „Divizie..."

Intr'o seară ploioasă dela începutul lui Noembrie — era cu vre-o trei zile înainte de Sfinții Arhangheli Mihail și Gabriel— ne-am pomenit cu un motociclist că stopează brusc în fața popotei. Era un curier dela Divizie, ud leoarcă și stropit cu noroiu de sus până jos. A rezemat motocicleta de un stâlp, a bătut călcâele de-a răsunat odăița popotei și-a întins un plic galben, care numai bucurii nu putea să ne anunțe.

Colonelul a luat plicul, l-a deschis, a parcurs în fugă câteva rânduri și-a dat din cap, în semn foarte semnificativ pentru noi.

„S'a dus dracului chefulețu' nostru", zise Nea Nicu.

„Ce dracu le veni tocmai acum? Nu putea să aștepte și ei să mai stea ploaia asta? N'apuci să zici Doamne ajută și hai... luați-vă corturile și cărați-vă, că traiul bun nu e de voi! Infanteria săraca... regina bătăliei și a norcaelor!..."

Plănuisem și noi o petrecere de Sf. Arhangheli și când colo... Adio odihnă și-un vinuleț bun — când și când! — adio un foculeț strașnic și visuri la gura sobei, cu gândul dus departe, la cei rămași acasă, recitind scrisori primite cu săptămâni în urmă, scrisori trimise la vreme, dar care au rătăcit câte-o lună până s'ajungă bietului destinatar, dornic să afle ce se mai întâmplă în „lumea civilizată..."

Când auzi vorbindu-se de teatru, de cinematografe, de reviste, te gândești cu melancolie și cu necaz la zilele când treceai nepăsător prin fața lor și nu intrai.

●

La miezul nopții eram gata de plecare. Companiile se înșiruiau una după alta, nevăzute în besnă. Ordine scurte alergă dela un cap la altul al coloanei. „Comandanții de companie la Dom' Maior" sau... „A mai rămas cineva în cantonament?..." Trenul regimentar este și el gata de drum. Majorii mai trebăluesc pe la bucătării și prin curțile părăsite... Un felinar alb se bălăngăne de colo până colo, agățat de coviltirul unei căruțe triste și pleoștite de ploae. Oamenii vorbesc pe șoptite, strânși unii într'alții din cauza ploii care cerne fără întrerupere de câteva zile. Drumul desfundat de coloane s'a prefăcut într'o mare de apă turbure. E o besnă de-ți vâri degetele în ochi.

Pe marginea coloanei, agenți cari transmit ordine dela batalion, întreabă de companii, nu nimeresc, apoi se întorc și-o iau iarăși dela cap. Un cocoș prizărit dă semnalul cântării dela miezul nopții și deodată s'au pornit din toate părțile, ca niște trompete caraghioase de bâlciu, să cânte toată cocoșimea satului, pe fel de fel de tonuri. Un ordin scurt și apoi coloana se pune în mișcare. Bocancii grei abia se urnesc din loc.

●

Zorile dimineții de Noembrie ne-au găsit tot în marș. Mergem de zor, dealungul unei șosele nesfârșite.

Mi-se pare că ne apropiem de gara unde vom îmbarca. Coloana pare un balaur uriaș, care se mișcă anevoe, înecată în ceața turbure de toamnă. Nu străluces alămuri de fanfare și nici drapele desfășurate nu punctează cu colori vesele, peisajul cenușiu, de un cenușiu exasperant. Căștile, armele, mantalele, toamna care plutește peste noi, totul și toate sunt cenușii și mohorîte. Batalioanele de astăzi nu mai sunt ca acelea cântate odată de poeți, batalioane care la manevre sau la războiu mergeau cu drapelele în frunte și cu flori la baionete. Nu știu de ce, îmi vin în minte versurile lui Mihai Săulescu:

„Trec batalioanele spre munte
Și peste munți și peste ape...
. . . . . .
Pe 'ntinsele șosele 'ndepărtate,
Alunecă cu arme și fanfare
Cu cai aprinși, cu lănci înflăcărate,
Cu baionete spintecând în zare,
Cu cântece de luptă și cu goarne,
Cu tunuri grele și uruitoare,
Cu gloanțe, cu obuze și cu carne...
. . . . . .
Cu muzici și cu arme, drapele și fanioane
Inaintați senine și largi batalioane!

Batalioanele pe care Săulescu le-a văzut atunci, în drumul morții sale, spre munte, spre Predeal! A trecut de atunci un sfert de veac. Oamenii sunt alții, peisagiul e altul. Batalioanele de atunci mergeau spre un destin în care puteau privi în față, ca într'o oglindă. Cele de astăzi nu știu încă ce le așteaptă mâine... In ranițele lor grele și'n armele perfecționate, duc toate întrebările care chinue vremea noastră...

„O! batalioanele acestea dăruite
Cu tot ce omenirea le-a adunat din greu
Cu-atâtea adevăruri, din nou descoperite
Cu tot ce s'a visat și s'a gândit
Pentr'un pământ mai fericit!
Trec batalioanele mereu...

In mijlocul lor se regăsește astăzi un neam ce începe să se adune iarăși de pe drumurile pe care-l împrăștiase furtuna vremurilor grele! Batalioanele de astăzi sunt mai puțin vesele decât atunci la începutul acelei mari încleștări, dar sunt tot așa de hotărîte. Ca și atunci, ca și în toate vremurile!... Nu simți cum, odată cu vântul de toamnă, aleargă peste câmpiile cenușii un suflu de epopee?

●

Ne-am oprit la marginea unei păduri. Vântul suflă acum nebun, îmbulzind norii pe suprafața imensului ocean ceresc. Pădurea freamătă... Parcă s'ar teme de apropierea unui dușman nevăzut.

Cineva strigă tocmai din capul coloanei: „Ofițerii la ordine"...

Despre poetul poporan

(Urmare din pag. I-a)

Voi meșteri zidari,
Zece meșteri mari!
Spuneți-mi cu drept,
Cu mâna la piept,
De-aveți meșterie,
Ca să-mi faceți mie
Altă mânăstire
Pentru pomenire
Mult mai luminoasă
Și mult mai frumoasă?

Manole nu se mai poate stăpâni și-i dă acest răspuns, cu care s'ar mândri orice popor din lume:

Ca noi meșteri mari,
Calfe și zidari,
Alții nici că sunt
Pe acest pământ;
Află că noi știm
Ori când să zidim
Ală mânăstire
Pentru pomenire,
Mult mai luminoasă
Și mult mai frumoasă!

Nimeni n'a mai exprimat atât de senin și-atât de descătușat de patimă îndrăgirea de artă. Pare că vorbește însuș neamul românesc, suit regește pe treptele valorilor eterne.

Socotim că prestigiul poetului poporan derivă din modestie și nu din genialitate, întrucât nota sa distinctă o formează modestia și nu genialitatea. Poetul cult nu e atât de modest. El fuge de anonimat. Un scriitor din vremea noastră, care ar afla că opera sa apare fără numele lui pe copertă, și-ar retrage-o imediat dela tipar. Un pictor căruia i s'ar interzice să-și iscălească tablourile n'ar mai deschide expoziții, iar un muzicant ascuns după cortină n'ar mai cânta. Orgoliul propriei reclame ne roade neîncetat și căutăm să-l satisfacem cât mai mult.

Omul vechi — și mai ales cel din popor — nu era așa. El se închidea în anonimat și nu cunoștea întrecerea pentru succesele vane. Apusul a îmbogățit literatura lumii cu opere ale căror autori au rămas și până azi anonimi. Ossian aparține mai mult legendei. In Răsărit, existența lui Omer plutește și ea în mister.

Firește, anonimatul primelor producțiuni literare se poate explica și prin felul condițiunilor de viață de atunci, nu numai prin fuga de glorie a autorilor. Inventarea tiparului, apariția ziarelor, desvoltarea tot mai mare a centrelor culturale — neteziră drumul celor ce se îndeletniceau cu arta. Ispita semnării crescu și ea și numele începură a circula...

Oricum am pune problema, omul vremurilor trecute se deosebește radical de omul vremurilor moderne. Artistul evului mediu, considerând talentul drept dar divin, nu se va făli cu el. Intreaga laudă se cuvine lui Dumnezeu, izvorul tuturor frumuseților. Mai târziu, către secolul al XIX-lea, apariția individualismului va schimba radical această concepție de artă. Scriitorul de acum va pune atâta preț pe însușirile sale, încât, în afară de contribuția personală, nu va mai recunoaște nimic altceva.

Această evoluție descrescândă a anonimatului nu înglobează însă și pe poetul poporan. El se va menține mereu același, nelăsându-se ispitit de niciun fel de glorie. Nu pentrucă n'avea cum să-și semneze numele (producțiunile lui erau orale) a rămas poetul poporan anonim, ci pentrucă structura lui spirituală îl oprea dela un astfel de act. Nu-l interesa decât un singur lucru: reușita operei.

Mânăstire'naltă
Cum n'a mai fost altă!—,

aceasta-i era deviza. Restul, adică încântarea deșartă a gloriei, trecea pe seama celor mici, vreun Domn ori vreun boier ambițios. Pentru el, care beneficiase de bucuriile creației, lauda nu mai însemna nimic.

Așa e poetul poporan: modest.

Genialitatea e un lucru comun, modestia nu. Artistul din popor a zidit biserici și mânăstiri și pe pereții lor a zugrăvit tot felul de ctitori, numai chipul său nu. Și-a turnat durerile'n melodii unice, retrăgându-se cât mai în colț.

A încrustat lemnul, a cioplit piatra, dar nicăeri nu și-a înscris numele. Toate le-a făcut, fugând de glorie. Ce dovadă de modestie mai vreți?

VLADIMIR DOGARU

Desen pe covor

Din vremuri uitate, o nuntă păgână
Pornește prin grosul de lână,
Cu joc și cu lume mulțime
Spre locul unde taina se ține...

La dreapta și stânga, nunul și nuna
Duc împreună cununa...
In urmă — din fir auriu —
Pășește un tânăr frumos și sglobiu.

Apoi, în rânduri cu surlele mari,
Vin dansatori, lăutari...
Mireasa — țesută în verde —
De bucurie inelul și-l pierde...

Și joc și mulțime pe loc se opresc...
In iarbă, de-atunci mereu ssotocesc...
Din vremuri uitate, o nuntă păgână
Un pas nu mai face prin grosul de lână !..

NICULAI STREIU

o poveste din Pampas

Doña Pastora

nuvelă de Romeo Lazăresco

— Să nu ți se pară lucru de glumă, Dona Pastora, am jurat să te las văduvă și să te iau eu.

— Lasă-mă 'n pace, obraznicule.

— Numai că bărbatul d-tale e o nătăfleață și nu-mi dă ocazie s'o fac.

Erau în pulperia lui Yamandu.

Dona Pastora cumpărase ceva d'ale băcăniei pentru casă și bețivanul de Sandoval n'o lăsa să plece.

— Carlos Olivera, scumpul d-tale bărbățel, o știe prea bine și face pe mortu 'n trestie. De câte ori nu l-am provocat și fuge de mine ca o muiere.

— Astea sunt socotelile d-voastră domnule Sandoval, pe mine te rog să mă lași în pace, să plec.

Tot satul știe de ura ce s'a încins între Sandoval și Carlos Olivera de când s'a însurat cu Pastora.

Când erau flăcăi amândoi erau prieteni nedespărțiți, ca frații.

Ți-era mai mare dragul să-i vezi.

In tot locul împreună. La vânat, cine prindea mai bine struțul cu arcanul sau cine știa să îmblânzească mai repede un cal sălbatec, decât Sandoval și Olivera.

Dar și-a băgat într'o zi dracul coada în prietenia lor și a stricat-o.

Că, de, dracu-i drac și-are ochii frumoși și umezi, iar privirea limpede și lucioasă ca apa din izvor.

Dar gura ?

De-ar fi cineva chiar pe pragul morții tot ar pofti să sărute gura Donei Pastora, ca ultimă dorință.

Dar tu, că ești om viu și tânăr, gaucho în toată firea!...

Și-au fost amândoi amorezați „lulea" de frumoasa cu ochii umezi.

Și din prieteni s'au pomenit dușmani de moarte și nu odată au trebuit să încrucișeze cuțite când venea vorba de ea.

Au tras la sorți, pentru că trebuia să fie a unuia singur și sorții au aruncat-o pe Dona Pastora în brațele lui Carlos Olivera, iar pe Sandoval în brațele băuturii.

De cincisprezece zile de când Dona Pastora e a lui Carlos Olivera, Pedro Sandoval n'a ieșit din pulperie.

Și bea, bea de mama focului.

Dar gelozia n'o stingi niciodată cu rachiu. Mai rău o aprinzi.

— Cu d-ta eu n'am nimica, Dona Pastora... uite, aici e tot satul și poate să ți-o spună...

Și gloata de bețivani ce ascultau cearta, dau dosul beligeranților de frică să nu fie „băgați" și să aibă de face cu pumnii sau poate chiar cu cuțitul lui Olivera.

Cu fața la tejghea, se căsnesc să închege o conversație banală, cu vorbe încropite, de mântuială, însă gravitatea incidentului le-a înghețat imaginația 'n gât și d'aia se căsnesc s'o dea de dușcă cu ginebra sau cana quemada.

— Dacă n'ai cu mine nimica, de ce nu mă lași să plec?

— De ce nu te las? Azi e ultima zi când mai stau p'aici. Mă duc dracului de suflet. Opt cu-a brânzei nouă... Auzi?... Și nu vreau să plec d'aici cu coada 'ntre picioare ca o javră opărită... Vreau să plec cu fruntea sus, gauchește. D'aia vreau să am d'aface cu bărbatul d-tale. Să-mi plătească polița și mă duc liniștit și la mama dracului.

— Și d-ta crezi că bărbatul meu nu-ți ese în cale de frică?

— Nu, din precauțiune...

Un bețivan subliniază mojicia cu un hohotit de râs obrasnic.

Pe Dona Pastora o doare insulta și-i retează picioarele. Se clatină.

— Știi, Sandovale, de ce Olivera nu-ți ese înainte la cârciumă?... Pentru că el n'are nevoie să se afume cu ginebră ca să aibă curaj. E om dintr'o bucată. Dacă l-a călcat cineva pe coadă, să fii d-ta sigur că știe să-și apere onoarea... Cred că ți-a dat dovada... Și încă, de câte ori!... El n'are nevoie să se îmbete ca să scoată din teacă cuțitul și nici n'are să-l scoată pentru că un bețivan cu capul încins de băutură,îi trimite vorbe în doi peri: astea-l lasă rece. Pe un bărbat nu-l ofensezi de cât călcându-i mândria de bărbat.

— O să i-o facem și p'asta, Dona Pastora ; n'avea nici o grijă.

O să te cam ofensăm puțin pe d-ta și să vedem atunci ce face „cavalerul" d-tale galant, răspunde?

— Ce vrei să faci, Sandoval?

Drept răspuns, obrasnicul îi arată biciul gros și greu, de care orice gaucho îmblânzitor de cai e nedespărțit.

— Nu-mi rămâne altceva de făcut, de cât să-ți cârpesc una sdravănă, cu asta, peste gurița ta frumoasă.

Dona Pastora rămase nemișcată.

Bețivul era în stare s'o facă.

Cu pumnii strânși, cu ochii roșii de mânie, femeia căuta pe fețele celor de prin prejur o privire protectoare.

Dar toate fețele erau schimonosite de frică, de lașitate.

— Cum, nu se găsește unul singur între voi să-mi ia apărarea?

Sandoval îi ține vorba.

— Și chiar dacă s'ar găsi, n'o face. D-ta ai bărbat ca să te apere!... Nu spuseși adineauri că bărbatul d-tale e viteaz... că d'aia ți l-ai luat de bărbat?...

— Sigur. Am spus și așa e!...

Cine poate să spuie că Olivera e fricos?...

Nici unul din cei de față n'a suflat o vorbă. Asta e o socoteală între Olivera și Sandoval. Chestie personală, între ei doi. Judecători și martori n'au ce căuta în treburi d'astea.

Bătrânul Cassio, mai cu scaun la cap, cu judecata mai ascuțită de cât cuțitul, a ieșit frumușel din cârciumă.

Sandoval a ridicat biciul.

— Lovește, scârbă — îi poruncește mândru femeia — murdărește-te.

— O să-mi dea bărbatu-tău destul sânge ca să mă spăl.

Pulpero intervine în grabă ca să-i liniștească și să nu-și piardă clientela, dar s'a ales c'o înjurătură. Ca să-l liniștești pe bețiv, nu poți decât să-l legi; dar cine s'o facă?

Pentru o treabă ca asta trebuie brațul bărbat al lui Olivera.

El știe să pună la locul lui chiar un taur înfuriat. Lui singur nu-i e teamă de pericol. Știe să se bată. E un profesionist al curajului. S'ar zice că e născut pentru asta. Cuțitul în mâna lui e limbă de trăsnet.

Se bate singur, pe dreptate și la „fără egal". Își face cruce, rece și pe tăcute și trage cât doi, ca la fasole.

Știe că are mâna grea și d'aia se „lasă mai greu" la gâlceavă, că dacă s'ar pune la toate, de mult l-ar fi plâns Dona Pastora văduva.

— Dona Pastora, cu cea mai mare părere de rău, trebuie să te lovesc. Mă doare inima. Dar văd că numai cu vorbe nu catadicsești să mi-l aduci încoa pe Don Carlos... Așa, ai să-i spui că Sandoval, care are o poftă nebună să-l trimeată pe lumea ailaltă, te-a bătut...

(Urmare în pag. 6-a)

JURNALUL UNUI TANAR EUROPEAN

de LAURENȚIU FULGA

Sunt într'adevăr omul veacului XX? Cu neputință! Trebue să fie cea mai autentică amăgire, dar și cea mai sfâșietoare. Nici o mare experiență nu e măcar o experiență plină de tenebre, vulgarități, enormități sau scandaluri. Uniform, meschin, animal îmblânzit, sunt masca unui Adam perpetuu. M'am născut laolaltă cu gloata, sunt obligat să trăesc odată cu gloata, — laolaltă cu oamenii aceștia stupizi și cuminți alerg spre moarte. Cea mai sinistră cavalcadă a atâtor milioane de viermi. Nu este asta o înșelare? o eroare a identității mele?

Incerc să-mi justific existența printr'un act de eroism fantastic sau printr'o trădare istorică, ori prin cea mai grotescă lașitate de care aș fi capabil. Dar în fața tuturor anomaliilor pe care le văd, le aud și le trăesc — nu par a fi decât umbra din afara lumii, calmul spectator al acestor superbe jocuri de a viața și de-a moartea. Căci plecând dela o premiză ciudată, am dreptul să spun: — „nu sunt viu, nu mă simt, sunt poate doar propria mea iluzie". Firește e un paradox, dar cu atât mai tragic — cu cât îmi pipăi rănile pe care le deschide în mine veșnicia vremii. Asta înseamnă totuși că prin mine se justifică numai Dumnezeu, ceeace îmi precizează și mai mult semnificația mea de existență oarbă, sfântă sau omnizeească. Am fost creat anume pentru veacul acesta, ca să suport toate blestemele veacurilor trecute, să accept o istorie colosală, să mă revolt contra oricărei logici și să mor încântat că toate sunt opera lui. Dar în clipa asta nu vreau să recunosc nimic. Pentrucă mi-e teamă de moarte, mi-e frică de viață, mă îngrozește însuși faptul că am un tată și odată aș avea un fiu.

Oare lumea nu e tocmai această eternitate pe care o dorim atât de chinuiți, această eternitate agonică, lugubră, macerată? Oare nu devenim eterni, pe cât renunțăm la viață?

Oamenii se gândesc mereu la finalități: imcoprehensibile sau nu, logice sau nu, barbare sau nu, variate în tot cazul și destul de spectaculoase. Nimeni însă nu se gândește la o finalitate metafizică. Aici nu mai poate fi vorba de paradox. Căci în sine, orice orizont pierdut acolo îl regăsești imediat ce ajungi acolo — și mereu la nesfârșit, se continuă perspectiva altui orizont. Asta numai din cauză că pământul e perfect rotund sau așa ceva, deci în funcție de o formă curat circulară. Dar experiențele unor oameni sunt adesea pentagonale, cubice, trapeziale — oricum, — doar sferice ori linii întâlnite chiar la infinit nu pot fi.

Asta derivă dintr'o logică foarte curioasă. Cosmosul e o mare tăcere, capătă caracterul unui „silentium vide" etern. Ar însemna deci, ca oamenii să trăiască muți, viața lor să fie o simplă pantomimă. Și chiar de-ar fi așa — însăși liniștea s'ar materializa, însăși mimica s'ar schimba în svon sau ceva turburător totuși. N'ați văzut că gesturile fac umbră, iar somnul nu separă complet omul viu de omul mort al visului. Deaceea cred că misterul existenței unui om nu este desțărmarea acestei tăceri, ci neputința de a face din ea o și mai compactă tăcere, o tăcere virginală aș spune.

Căci nu știu dacă viața e numai viață — adică un certificat de naștere, o adolescență, o maturitate și o îmbătrânire. Eu, cel puțin, aș mai adăoga ceva: viața e numai groaza de a trăi cu adevărat.

Și atunci începi un proces de eschivație. Incepi să te înșeli. Indiferent prin ce, cauți o realizare. Dacă vrei numaidecât să fii uman, devii foarte simplu un burghez cumsecade, un om al întâmplărilor mici, fără nicio biografie deochiată și nu te mustră conștiința că n'ai putut fi Newton, Platon sau Columb. Ai fi vrut poate să fii chiar toiagul cu care Moise a despărțit marea Roșie în două sau chiar măgarul pe care a intrat Iisus în Ierusalim. Dar, de îndată ce acum nu ești decât un incult de 1,70 m., cu cisme în picioare și training alb pe umeri — n'ai dece te plânge. Ai devenit prototipul omului-broască, iar eu te felicit pentru sârguința de a-ți reduce sintetic înălțimea și creerii la o simplă pastă gelatinoasă.

Altădată încerci această înșelare prin revoltă, prin iubire, prin fugă sau prin excitații mistice. Îți place să te crezi mântuit, dar pentrucă poți verifica oricând înșelările — bazat pe aceste neputințe — suporți și mai mult propria-ți ignoranță patetică, te refugiezi în mediuri de prostie halucinantă, te scaizi în ape scârboase — ești om însă. Idealitatea ta nu suferă niciun atribut și nicio diformare, dar eu am libertatea să spun că tu nu ești decât o iluzie a propriilor tale ornamentații corporale.

Am câteodată melancolia vieții pe care n'am putut-o trăi încă. Viața asta symfonică urcă pe piscuri înalte, depășeș.e barierile văzduhului — mă las dus de vis mereu spre zone inspațiale, unde repaosul meu desăvârșit este singurătatea divină. Trăesc și eu o mare înșelare, dar prin obsesia lumii transcendentale și nu încerc s'o verific, pentrucă aș intra într'un gol unde m'aș prăbuși clipă de clipă, infinite clipe — fără să ating ceva. Această amețitoare prăbușire în „nicăieri" e mai tragică decât orice revelație sau blestem.

Dar oamenii în toate se înșeală, verificându-și experiențele. Așa cum s'au înșelat procurorii lui Galileu, arzându-l pe rug — convinși că pământul va înceta să se învârtă. Așa cum s'au înșelat iudeii, crucificându-L pe Iisus — crezând că hoitul lui Iehova va rămâne singurul dumnezeu etern. O înșelare narcisică, aproape de demența lentă, un fel de suspensie letargică între viață și moarte.

Există și aici o explicație. Ni se pare groasnic cum oamenii pot trăi așa, ca într'un conglomerat multicolor, sgruntos, înfipți unul în altul, înlănțuiți de un feroce satanism, cramponați toți într'o amară lașitate și o insuportabilă îngenunchiere. In fiecare om de pe stradă, din tren sau cafenea — eu văd maimuța hohotind sau sbătându se. Văd mai ales sensul crucii — acea cruce care niciodată nu mai poate deveni răstignire și înviere în acelaș timp. Atunci nici fericirile, nici suferințele lor nu sunt armonice, nici divizate măcar, cu atât mai mult nu pot fi symfonice. Există un sistem polar interzis oamenilor. Acest sistem polar nu poate căpăta formă, nici abstracțiune aritmetică. Totuși există o formulă (pare-ni-se a unui oarecare Labasevschi): 00—1=Geneza sau sensul înapoi spre Geneză, ori însăși clipa în care apare „1" (Adam). Prin botez eu am scăpat de păcatul lui, dar mă întorc mereu spre el, am nostalgia herediară a acelei clipe de creație, ca și cum eu însumi aș fi OMUL DINTÂIU. Sistem polar interzis, însă. E cu neputință de înțeles, dece Dumnezeu le-a luat blestematelor Lui creaturi până și această bucurie întoarsă pe dos.

Toți în schimb se leagă de destin. Asta pare a fi singura scuză a nevinovatei lor inferiorități. Dar oamenii confundă semnificația destinului sau mai bine zis nici nu știu ce înseamnă. Destin nu este viață în sens biologic, nu este nici măcar accident, nici o serie de fapte determinate sau o cauză ocultă care pândește din umbră viața cuiva. Destinul e un păcat, dar nu un păcat de rând — și tocmai în asta constă nenorocirea fiecărui destin — pentrucă e un păcat nesăvârșit. Compus din mii și mii de crispări, compus din renunțări și geniale negații, compus din mizerabile crematorii — sfârșit destul de superb în moarte. Știu că într'o zi mă voiu naște, știu că voiu intra în biserică, știu că voiu iubi o femee, știu că voiu scrie o carte, știu că voiu fi conducător de popoare, știu că nu voiu crede în Dumnezeu, știu că voiu muri. Toate acestea sunt păcate (chiar nașterea și moartea), pentrucă nu-ți aparțin ție — ci unuia dinaintea ta, pentrucă tu nu le poți înlătura și ești nevoit să le accepți inconștient.

Nu mi-am revizuit încă destinul. Dar știu că în existența mea nu admit niciun principiu de ordine exterioară, nici o matematecă severă — care să mă oblige să fiu ca tine sau ca el. E foarte simplu să spun : eu sunt EU ! Adică, egal cu mine însumi (nu ca chip biologic, nici ca formă — fragment dintr'o mare colectivitate) — ci pentrucă sunt convertit la iluzia propriului meu duh, sunt născut pentru a fi numai unul, independent — și totuși foarte aproape de infinitul meu personal. Acesta nu este orgoliu psihologic, nici separatism social — ci o simplă potolire a instinctelor față de exasperarea pe care o încerc în căutarea asta nesfârșită.

Eu nu iubesc oamenii. N'am disciplina necesară pentru a-i iubi (câteodată mă apasă ca o inchiziție corporală). Deaceea disprețuesc poate faptul că m'am născut așa ca orișicare — și n'am putut fi altceva : poate o floare din buchetul aruncat pe pieptul Ofeliei, să merg cu ea în mormânt ; poate steaua lui Savonarola și în clipa aceea să cad dintre spații chiar pe rug — să ard odată cu el. Fără îndoială trăesc o nostalgie a altcuiva, a unui suflet neodihnit sau a altei morți neîmplinite. Și asta mă supără, mă turbură — fiindcă nu pot fi deplin singur, în afara oricărei condiții umane.

Cred că cel mai frumos lucru acum, este să poți fi omul morganatic al cuiva, să știi că în aceeași clipă cu tine e cineva care la fel gândește, visează sau plânge. Această iluzie a celui de-al doilea trup și spirit — creează în mine o mare pasiune. Să fiu încredințat că mereu aleargă cineva spre mine, să mă iubească, să-mi dea averi sau să-mi ridice statue — să se apropie necontenit și tot necontenit eu să mă depărtez fără să-mi fie frică, fără să am remușcări.

Deaceea azi, aș vrea mai degrabă să fiu sfânt — dar fără să mi se ceară virtuți. Cred că aș fi foarte fericit. Și nu spun asta din simpla plăcere de a paradoxa cu mine însumi, ci pentrucă dacă mă uit în oglindă, văd cealaltă față a mea, care nu se aseamănă însă deloc cu mine. Asta înseamnă că pot fi orice, numai om adevărat — nu.

Dar omul veacului XX ? Priviți-l bine pe stradă. El este măturător, vânzător de nasturi, funcționar, lingău, femee la toate, cocotă, profesor universitar, student sau căutător în stele. Poate fi acesta omul tăcerilor virginale, al înșelărilor symfonice, sau omul morganatic? Nu cred. El se laudă întotdeauna că este numai „homo nevropatus" — Și rămâne foarte nedumerit că râd în urma lui cu hohote. Îi acord totuși o scuză : nu este singura surpriză gloricasă a veacului XX. Inaintea lui sunt situate pisicile, calâriii și întreaga Arcă a lui Noe.

— „Dece întreaga lume nu are numai o față spirituală ?" se întreabă undeva Louis Lavelle. Pentrucă miracolul metafizic nu poate crește din măștile ființei, ci din infinitele existențe reale. Ori veacul XX nu este decât un fel de cavernă, în care se nasc și mor numai Măști.

Ianuarie 1941.

FOI VOLANTE

EPISTULA

Privește, prietene, sertarul acesta dinaintea mea e plin cu plicuri. Am învârtit cheia în broască, fără să-mi dau seama că din fundul lui se va revărsa un morman de tristețe care mă va inunda ca o apă calmă și puțin tulbure. Le simți mirosul? Lavanda, violetele, colonia și tabacul, toate s'au amestecat într'un singur parfum, care e însă mai mult un miros: *mucegaiu dulce, ca în podurile din copilărie. S'a dus de mult parfumul, așa cum s'a dus și farmecul. Din poesia unei pagini, astăzi n'a mai rămas decât truda mâinii care se chinuia deasupra hârtiei, iar din neașteptata surpriză care țâșnea dintre rânduri ca un arc, n'ai să găsești astăzi decât ștearsa și amara formă a unei slove. Lasă scrisoarea în plic. Stai lângă mine și privește: în căpetelul de sfoară care ținea unite teancurile frumos rânduite, o molie a ros, ca un fierăstrău implacabil. Sunt anii.*

Și-acum, dacă vom mai avea curiozitatea să răscolim acest cimitir, poate că vom face o preumblare pe care o vom regreta. Eu cunosc aceste drumuri, care se aseamănă cu plimbările oamenilor care se despart, fără să mai aibă a-și spune ceva.

In drum, dau peste crengi uscate, cari coboară în mijlocul uliții, din curți umbroase și uitate, iar singura voce care îi mai însoțește, este aceea a caldarâmului, dogită și goală. Nu mai avem ce culege din scrisori, pentrucă odinioară le-am vămuit toate darurile ca niște copii lacomi și nerăbdători: ele au rămas astăzi numai hârtie.

Tandrul sărut al iubitei e îmbibat cu veninul uitării, îmbrățișarea fratelui se pierde, sleită și nerostnică, iar din strângerea de mână a prietenului nu vei simți acum decât o ghiară rece și grea.

Vezi, am păstrat în sertar epistole de care credeam că mă voiu bucura, iar acum, când cheia a scrâșnit în broască, am dat doar de praf și de plicuri: n'a mai rămas cine știe ce.

Nu știu cât voiu mai ține sertarul acesta doldora.

Dar astăzi, iar am primit un plic. Pecetea care înnegrea marca era încă umedă, încât o puteam întinde cu degetul. Cerneala de pe coală mirosea acrișor și nici nu prinsese să-și schimbe coloarea, iar slovele înșirate dealungul ei vesteau frumuseți și elanuri; un sărut înfloarea într'un colț, ca o floare. M'a speriat însă sertarul care se căsca în fața mea. Deaceea am luat plicul și am suit înspre pod. Pe scări l-am făcut fărâme, iar când am văzut bucățele albe fâlfâind în vânt, mi-am adus aminte de porumbeii călători.

...Lumină din lumină !...

VLAD ALIMAN

Dona Pastora

(Urmare din pag. 5-a)

Şi biciul căzu greu pe frumosul obraz
Lacrămi grele au înflorit în gene.

Sfârcul biciului a marcat ruşinea insultei pe frunte, în culori roşii-vinete.

Dona Pastora nu putea să plângă.

— Am să-l pun să-ţi tae mâna asta Sandovale şi n'am s'o îngrop. O s'o ţiu la capul patului, să fie mărturie a desmierdării cărnii acesteia pe care ai dorit-o şi acum o pângăreşti cu biciul.

Şi întorcându-se către ceilalţi, le strigă cu scârbă.

— Şi voi, la ce mai purtaţi pantaloni şi cuţit la cingătoare ? Nu meritaţi nici să vă scuip. De-acum o să eşiţi numai noaptea ca bufniţele, ca să vă ascundeţi faţa de ruşine.

Tremura de necaz şi neputincioasă mânie.

— O să vă ţiu minte pe toţi ! Să n'am parte de sfânta Cuminicătură, de n'oi face cărări pe fruntea voastră.

Dacă cuţitul răsbunărei lui Carlos n'are să cresteze ruşinea asta pe frunţile voastre, aşa cum m'aţi crestat voi cu biciul.

Şi cu pumnii strânşi, cu buze livide continuă :

— Iar tu şopârlă veninoasă, vezi să nu dai bir cu fugiţii. Acuma trimit pe Carlos. El n'are nevoie să se 'mbete ca să ucidă o năpârcă.

Pe beţiv insulta-l lasă rece.

Se îndreptă spre hangiu şi arătând cu mâna un cuţit lung cu teacă, ce spânzura la vedere, într'un raft, îi zice în chip de glumă.

— Auzi Culeco, îmi vine musafir viteaz, îmi trebuie custură nouă ca să-l primesc cum se cuvine. Dă-l încoa, îl cumpăr.

— O să aibă nevoie de el să-ţi cresteze numele pe cruce, javră !...

— Bine Dona Pastora, nu mai pierde timpul. Uite, e ceasul şease trecute. Spune-i lui Carlos că-l aştept până la apusul soarelui. Grăbeşte-te, că nu mai e mult...

Şi după ce Dona Pastora a eşit trântind uşa în urma ei, în cârciumă a rămas stăpână o tăcere de mormânt.

La aer, afară, cu nările'n vânt, Pastora aleargă nebună, orbită de sărutul razelor de soare ce învăpăiau câmpia.

Tot ce o înconjoară-i aduce aminte că timpul zboară ca gândul. Ca gândul ăsta nebun care-i clocoteşte sub cicatrice.

Tot : vitele care-şi caută culcuş de seară, sborul liniştit al păsărilor, privirea ofilită a florilor, totul îi dă ghes să se grăbească, să ajungă înainte de asfinţit.

Dar picioarele n'o ajută.

I s'au tăiat de frică.

Nu mai aude păsărelele, în schimb, mai mult ca niciodată, aude cucuvaia.

Fiecare vaet parcă e pentru ea ; o plânge, o consolează.

— Carlos trebuie să vină la timp, să vadă şi beţivii ăia cum îşi apără un bărbat nevasta.

A ajuns la gârlă.

Torturată de gânduri se lasă grea pe marginea apei. In luciul ei îşi vede dâra de sânge de pe frunte. Un chip hidos s'a născut în unda tremurătoare, ca un zeu al răzbunării.

E chipul ei ciuntit de mânie şi de sfârcul biciului. O arde fruntea de necaz şi ruşine. Se răcoreşte în undă. Apa rece îi face bine. Alungă arsura, dar nu răcoreşte sufletul.

Işi aduce aminte că pământul e bun la arsuri.

Pământul o s'o vindece.

— Cum ajung acasă i-arăt asta lui Carlos şi eu singură, cu mâna mea îi pun şeaua pe roibul, îi sărut mâna şi crucea pumnalului şi... mână !

Şi cât drum mai e până acasă !

Dealurile şi copacii care o cunoşteau de copilă, îşi cufundă siluetele în soare să n'o mai vadă.

Un şir de eucalipţi înalţi, semne de hotar, s'au aliniat la orizont ca să-i ascundă de faţa soarelui ruşinea de pe frunte.

Ea e din partea locului ; soarele e străin şi curios. Se apleacă să tragă cu ochiul printre zăbrelele de ramuri.

— Şi dacă mi-l omoară ?

Căsuţa a început să se zărească. S'au mutat într'însa de la nuntă. Nu sunt bogaţi. Pe pragul lor n'a trecut alt aur decât razele lunii. Sunt şi ele bune la ceva. Indulcesc melancolia singurătăţii, mai dihai ca toate cofeturile dela pulperie. Şi cu cât se apropie mai mult de casă, o roade întrebarea :

— Dacă rămâne văduvă ?

Printre gânduri i se cuibăresc sumedenie de amintiri dragi : un sărut furat lângă claia de fân. Patru sau cinci întâlniri la crucea drumurilor. Seara cu lună când a furat-o 'n şea, ca pe un copil... Toate-i mângâie cicatricea.

— Ce puţin soare-mi mai rămâne să-l văd pe Carlos !.. Dacă-i spun că-l aşteaptă'n asfinţit, pleacă numai decât... Trebuie să plece...

O clipă, inima-i spune să tacă, să nu spuie nimic. Aşa nu mai e nici un pericol.

— Dar nu o să rămân toată viaţa cu semnul ruşinii pe frunte. Are să râdă de noi tot satul. Dar râsul nu omoară.

Cuţitul e mai al dracului ! El aşteaptă să-mi sfâşie carnea cealaltă a mea, carnea lui Carlos...

Vântul îi şueră în urechi : răsbună-te.

Dar vântul e bărbat.

Conştiinţa e femeie şi o femeie poate pune iubirea înaintea mândriei.

Pentru iubire o femeie are dreptul să fie laşe !..

— Dar Carlos !... Poate el să fie laş ? Numai de n'ar afla de cele întâmplate. Dar cine are să-i spună ? Aş fi o trădătoare să nu-i spun !... Ce valorează mai mult : carnea sau onoarea ?

Dacă-l iubesc, trebuie să-i apăr onoarea. E datoria mea... Eu trebuie să-l trimit :

A ajuns.

Vrea să intre.

Dacă deschide uşa, a şi dat cu ochii de el.

Se uită la soare. Mai e destul timp. Mai are o bucată bună până la apus. Dacă dă pinteni roibului, ajunge tocmai la vreme.

— Săracul de el — se gândeşte — eu Pastora ta, iubita ta, îţi aduc moartea. Dar trebuie, n'ai altă scăpare !...

Şi dacă n'ai fi curagios... dacă nu te-aş fi iubit atâta... nu ţi-aş fi spus nimic... aş fi luat arma, m'aş fi întors la dugheană şi mi-aşi făcut singură dreptate !...

Aşa ar fi făcut una care s'ar fi măritat cu un fricos. Dar eu nu pot. Eu m'am măritat cu „tine". Trebuie să te duci.

De astă dată e hotărîtă.

Işi aduce aminte că i-a jurat în altar credinţă. Dacă tace acuma, înseamnă că l-a înşelat... S'a dat celuilalt. Tăcerea i-ar murdări bărbatul.

Cu degete tremurătoare atinge poarta. O deschide.

Călcând iarba curţii, îi pare că păşeşte pe inimă. Simte că aici, în cuibul ei, se înmoaie.

— Dar tot am să-i spun !.. Dacă moare, moare cu cinste... Şi ce ,el pierde mai mult ca mine ?..

Ca să-şi facă niţel curaj, se mai uită la soare.

Din imensul ceasornic curge sânge.

— Fie !... îşi porunceşte.

Dar picioarele n'o mai ascultă.

Inaintează.

Caută cu privirea vre-o buruiană înţepătoare să-şi pedepsească nesupunerea.

Nu găseşte.

Toate buruienile s'au îmblânzit la durerea inimii ei. Toate florile din curtea ei miros a dragoste şi milă. Tot ce vede surâde cu ochi de amant. Se gândeşte.

Dragostea trebuie s'o întărească.

Cere ajutor sfârcului de biciu...

Recapitulează : biciul, trufia beţivului, neputinţa ei, privirile zeflemitoare ale ţăranilor...

Şi dând cu piciorul amintirii acestor orori, înfuriată, deschide uşa cu bărbăţie.

Carlos, plictisit de aşteptare, dormea.

Se duce drept la el. S'a deşteptat.

— Tu eşti Pastora ?... Aţipisem.

Dar s'a făcut noapte !...

Ea îl acoperă cu priviri de dragoste, se uită la cuţitul dela brâu.

E scurt, nu e ca ăl cumpărat de Sandoval la pulperie.

Se duce la uşe. Aşteaptă tăcută, câteva minute. Aşteaptă ca soarele să apună de tot după creste şi se întoarce albă ca varul.

— Da Carlos, s'a făcut noapte. Soarele a apus de tot... de ce să te mai dai jos din pat ?

O clipă bărbatul rămâne mirat de vocea ei stranie.

— Dar ce-i cu tine ?... Ce ţi s'a întâmplat ?

— Nimica toată... n'am vrut să-ţi spun, ca să nu te sperii...

— Ce ? şi ca fulgerul fu în picioare.

— Ştii... când am fost la pulperie... m'am lovit într'un oblon... aici la frunte... Nu se vede ce roşie sunt ?

Tres Aroyos (Argentina). Mai 1932.

ROMEO LAZARESCU

Vedenia dela Cornu-Caprii

(Urmare din pag. 3-a)

Departe, pe dealurile Cosobii, fulgerau luminile uzinii de apă. In lături, lucea în intunecime, revărsarea râului Ulmilor. Un lătrat curmă, de undeva, potolirea nopţii. Intr'o groapă la o parte fulgerau câteva fălci de hoit mâcat de lupi.

Deodată, un ochi alb de lumină crestă întunerecul înaintând dinspre besna Stoeneştilor. Calul speriat, se înălţă pe picioarele dindărăt. Ochiul se apropia întinzându-şi văpaia peste toată câmpia. Din clăile Ulmilor se desfăcu o altă lumină la fel, îndreptându-şi şi ea văpaia galbenă spre focul care se ridica din Stoeneşti. Calul se înălţă tot mai sus, rămânând spânzurat în două picioare, tocând aprig pietrişul cu copitele de dindărăt. Eu îl fişcuii de-alungul gâtului. Dobitocul nu se mai urni neam! Cele două lumini se întâlniră de-odată ca prin minune, la câţiva paşi de brişca noastră şi un perete alb ca ziua se puse d'acurmezişul drumului. Atunci lovii calul cu sete. Calul înfuriat, cârmi să zdrobească peretele de lumină. Făcui o cruce. Năduşeala îmi îngheţă între spete. Din grâu veni o icnire ca o mirare. Luminile se sparseră în păretele din faţa calului şi copitele câte-şi patru găuriră zidul alb din drumul lor. Un pistol trosni în apropiere şi o altă descărcătură îi urmă mai departe, zdruncinând pământul până în adâncuri. Păretele se nărui d'antregul în ierburi, calul luă a prinde chef de drum şi roţile briştii retezară în goana lor turburată pietrişul adormit. Intr'o vreme priponii ca să mai răsufle calul, în coasta conacului boerului Băleanu. Un rumân cu tutun, înapoi spre oraş, îmi ceru foc pentru lulea.

— Văzuşi grozăvia vericule? întâmpinai eu pe cărăuş, intinzându-i amnaru?

— Care grozăvie?

— *„Dumnezeu"*, — nici mai mult nici mai puţin, colea în capu Poenarilor, lipit pe un părete de lumină, — cum te văz şi cum mă vezi!

Rumânu muşcă de două ori din coada luleliii, înghiţi cu sete două duşci de fum, trase căciula pe ochi şi se cocoţă muteşte pe încărcătura din căruţă.

●

Aci, agronomul Dănăilă tăcu. Un fior îi cutremură spinarea.

Inălţă o cruce şi privi în sec. Câteva clipe trăi din nou sperietura din „Drumul Baiului".

Un ascultător trase într'un timp din stuful jumulit al mustăţilor, luleaua, scuipă într'o parte şi scărpinându-se sub căciulă, întrerupse tăcerea:

— Păi m'ai uitat vericule? Doar eu eram rumânu cu tutunu la oraş; n'am fost şi eu acolo când mi-ai dat amnaru ce s'aprinz? Da cu Dumnezeu din „Drumul Baiului" cum a rămas? că d'asta nu ne spuseşi.

— A rămas aşa cum v'am spus dă la început, că l-am văzut cum vă văz şi cum mă vedeţi!

— O fi, nu zic ba, dar vezi d-ta, că Dumnezeu nu crez să fi avut gând să treacă tocmai în vremea aia p'acolo, pă drumul ăla pe unde te brodişeşi d-ta. Numai că întâmplarea făcuse să fie poteca îmbulzită de cine-ştie ce şiraguri de care iar d-tale şi calului să vi să năzare atâtea parascovenii! La urma urmii stai să-ţi spui eu cum a fost. Când am dat să-mi aţâţ luleaua în poarta boerului Băleanu, soarele apunea tocmai în snopii Ulmilor, iar luna răsărea şi ea din bostănăriile Stoeneştilor şi din întâlnirea luminilor răsăritului lunei cu ale apusului soarelui s'a înălţat, aşa ca o vedenie de seară, peretele din „Drumul Baiului". Dar întunecimea luă îndată locul la toate şi calul cu brişca trecu în voe peste dărâmăturile lor.

— Atunci cine să-mi fi ieşit în drum dacă nu a fost Dumnezeu?!

— Iaca na, o vedenie, o nălucă, — o arătare de noapte dela „Cornu-Caprii". Acolo, şi apusul soarelui ca şi răsăritul lunii îşi dau întâlnire şi tot dincolo se uită pe pământ, seara în asfinţit, vracii pământului!

Şi ţie ţi s'a părut că e Dumnezeu!

●

— Adică cum? Ce spun oamenii? Cum, nu l-am văzut eu pe Dumnezeu în carne şi oase? Nu l-au văzut ochii mei de Dumnezeu?

Rumânu cu luleaua minte; el râde şi de mine şi de Dumnezeu!

Şi agronomul Dănăilă se îndreptă spre coliba lui de reculegere, profund turbrat de neomenia zeflemistului cel fără de lege.

Nu există Dumnezeu? Dar cine oare porunceşte atunci focurilor în Mucenici să se aprindă vestind frumuseţea primăverii? Ce putere dumnezeiască despică boaba ghiocelului? Care este voinţa care porunceşte la timp grâului să-şi înceteze coptul şi cine varsă bogăţia spicului, în aur, — belşugul dumicaţilor, tuturor înflămânziţilor lumii, — dacă nu însuşi Dumnezeu, pentru îndestularea tutulor lighioanelor pământului?

Agronomul Dănăilă se sprijini îndurerat în codiriştea biciului, smintind cu ea din loc, câteva boabe de pietriş din drum.

— N'am văzut eu pe Dumnezeu, atunci? Sau am orbit şi ca un netrebnic ce sânt poate că nu mai am dreptul nici să-l văd şi nici să mă închin lui!

Un clocot cald de mâinie îi priponi răsuflarea în mărul lui Adam. Oftă adânc, din rărunchi, cu pătrundere, din toate mădularele trupului şi două lacrimi îi aşezară câte un tăciune aprins în stuful genelor.

●

Se însera, — se însera ca şi în vremea întâmplării cu zidul, cu vedenia cea divină, cu superba şi sfânta arătare din „Drumul Baiului", atunci când măreţia tabloului dela „Cornu-Caprii" încremenise în şleauri calul care croise spărtura zidului din drum — zidul alb al apusului mâniat de netrebnicia supuşilor de pe pământ — zidul îndumnezeit de minunea înfrăţirii celor două ameţitoare arătări: răsăritul lunii ale cărei volane de ametistă iradiau fâşii imense de ivoriu pe drâmbele şi mai imense de purpură ale asfinţitului — şi apusul soarelui ale cărui suliţe de foc aprindeau însângerate toată încăperea obosită a lumii!

Dănăilă îşi înghiţi răsuflarea în sec, întoarse biciul cu fişca în jos, flueră în neştire printre strungăreţele pline de mămăligă ale dinţilor, — retezând mânios câteva bălării înalte.

— Cum? Nu suntem oare dintr'un tată şi dintr'o mamă? Nu suntem din acelaş Adam şi din aceeaş Evă, eu şi cu românul cel posnaş căruia i-am aprins luleaua în „Drumul Baiului" şi care în schimb râde şi de mine şi de Dumnezeu? Hm!

Un scuipat ţâşni supărat din gura amărîtă de îndurerare a lui Dănăilă. Departe, un fulger despică a zăpuşeală o fâşie de cer. Dănăilă trecu biciul în mâna stângă şi cu dreapta se închină. In vale, în porumbii Răcarilor un tunet îi frânse în două cea din urmă închinăciune.

— Da asta ce mai înseamnă ? Acum adică nici aci nu e tot Dumnezeu la mijloc?

Cine a făcut fulgeru şi tunetu?

Ce putere şi ce mână să fie care acolo, în smârcurile Cerului, dacă nu tot a lui Dumnezeu care porunceşte fulgerului să fulgere şi tunetului să tune?

Un licurici scăpără în troscot. Tunetul se rostogoli pe meleagurile Târgoviştei, mâniat ca şi agronomul Dănăilă, potolindu-şi nemulţumirea la marginea lumii. Licuriciul mai trimise o scăpărare din amnarul fiinţei lui mătăsoase, apoi muri în iarbă. Dănăilă se freacă năucit la ochi, urmărind până în sfârşit dâra luminoasă pe care gângania o aprindea şi apoi o stingea pe loc prin desişurile bălăriilor. Zâmbi căsnit. Lighioana o asemeni cu o scamatorie — o parodie a fulgerului din cer. Dar oricum, şi licuriciul ca şi fulgerul e tot zidirea lui Dumnezeu; totuşi nici pe de parte nu avea, nici strălucirea, nici lumina şi nici tăria celui de sus. Acum Dănăilă râse în plin, a pofidă. Adică de ce două feluri de fulgere? Ce rost mai poate avea fulgerul din iarbă pe lângă orbirea celui din cer? Dănăilă se încurcă. Trecu căciula pe ceafă, trase cu putere o duşcă de aer, pe nări, umflându-şi foalele pieptului cu mireazma de pelinţă a înserării şi când se desmetici din încurcătura socotelilor despre fulgerul cerului şi al licuriciului, se trezi cu ochii într'un glob electric din sârma conductelor dela uzina de apă a Ulmilor.

Alt fulger! mormăi Dănăilă. Şi p'ăsta cine l-a mai făcut? Tot Dumnezeu, conveni Dănăilă prompt dumerit. Dar vezi, aci, omul a fost mai hoţ: a prins lumina din cer într'o băşică de sticlă şi îi dă foc de câteori vrea. Şi aci iar se încurcă agronomul Dănăilă. In capul lui, acum aprins de o nedumerire mai ucigătoare se iviră deodată, două puteri opuse, una a lui Dumnezeu şi alta a omului. Ori cum, în mintea lui Dănăilă se distingea clar că, cel puţin lumina fulgerului din cer rămâne proprietatea puterii dumnezeeşti. Dar imitaţiunea fulgerului pământesc încuiată în băşica de sticlă a „fabricii de apă" îl încurca. Dacă rămâne, nimic nu se clinteşte atât în cer cât şi pe pământ fără ştirea Atotputernicului, cum de s'a putut ca omul să... fabrice şi el un fulger asemănător celui de sus? Hotărît, globul electric dela uzinele de apă îl încurca amar în crezul lui de până acum, înclinându-l spre închipuiri cari oscilau acum între admiterea existenţei unei atotputernicii divine cu înfăţişarea fizică a lui Dumnezeu şi o alta pământească, cu înfăţişarea fizică a omului. Amândouă cumpene îl scoteau din minţi! Cum ar putea oare să mai fulgere o altă putere, de aci de pe pământ, alături de aceea a fulgerului cel ceresc? O brumă rece de sudori i se scurse din căciulă, în sân.

Rumânul cel zeflemist dela claca porumbului îl stropi cu tot dispreţul lui şugubăţ prin tăciunii lulelii, într'o viziune apăsătoare, venind până în straşina ochilor aproape plânşi de nedumerire, ai agronomului Dănăilă.

Când ajunse chinuit astfel, în dreptul răspântiei din „Drumul Baiului", — răspântie unde se înălţase zidul cel dumnezeesc deatunci, iar calul înebunise în hăţuri de splendoarea arătării, Dănăilă încă nu-şi lămurise amestecul invenţiilor omeneşti în puterea lui Dumnezeu! Prin ce minune se strecurase lumina fulgerului ceresc drept în sticla lămpii uzinei de apă din Ulmi şi cum putuse mâna omenească să o închidă acolo? Vag, aproape indescifrabil i se conturau în memoria măcinată de îndoeli câteva principii de ştiinţe naturale din... *„Cartea de citire pentru clasa a 4-a primară"*. Acolo se pomenea ceva despre electricitatea care îl frământa atâta! Dar acolo se vorbea numai despre electricitatea din cer, iar nu şi despre aceea monopolizată de... *„Societatea de gaz şi electricitate"* de pe pământ! Osebit de asta, scurgerea vremii, îngrămădirea anilor de povara necazurilor de toate zilele îi întunecă orice lămuriri în direcţia asta!

In preajma Poenarilor, spre casă, socoti, în torentul frământărilor ce-l trudise atâta, că fulgerul de pe cer ar fi o... şmecherie şi că la urma urmelor tot fulgerul din globul electric este adevărat, ca unul ce se poate vedea şi... pipăi, atât timp cât cel ceresc rămâne incontrolabil — acesta primind lumina tot dela cel de pe pământ, alegându-ne astfel în schimb numai cu vedenia şi cu tunetul lui; că omul a fost acela care la drept vorbind a creiat tot ce ne înconjoară, şi că, de bună seamă, rumânu cu luleaua avea dreptate când a socotit pe Dumnezeu drept o nălucă, la urma urmelor!

Constatările astea le făcu agronomul Dănăilă mai mult dintr'un îndemn lăuntric de-a se descătuşa de toate presupunerile şi de toate ereziile care îl munciseră îndelung şi ucigător, decât sub imperiul vreunei convingeri reale, bine statornicită.

Trecu o podeaţă. Codiriştea biciului astâmpărată nu mai simţea pietrişul din drum, căciula sta pe cap locului şi sudoarea i se uscă între spete. Dănăilă se linişti se într'o măsură. Până la o eventuală întâmplare care avea poate să-i întărească cele de pe urmă încredinţări despre existenţa, acum îndoielnică a lui Dumnezeu, agronomul Dănăilă se afundă în crezul lui cel nou şi turbure, cumpănind între o putere divină nevăzută şi alta umană, vizibilă — una care coace bucatele şi alta care fabrică pâinea.

●

Un fulger croi o leduncă de aur, jos, la poalele asfinţitului şi un trăsnet zdrobi globul electric din pălimarul uzinelor de apă — globul care îl muncise pe Dănăilă atâta. Podeaţa se cutremură din ţâţâni şi becul trăsnit se fărîmiţi în întuneric.

Agronomul Dănăilă amuţi!

O cruce enormă îi apăsă răsuflarea pe cele patru puncte ale pieptului. Câteva lacrimi înspăimântate îi încropiră iarăşi pleoapele trudite. Controversa se curma.

Dumnezeu se răzbuna aducând pe suliţele trăsnetului credinţa cea de pe urmă a agronomului Dănăilă. Aşa dar, lumina din băşica de sticlă din parmalâcul fabricei de apă era ruptă tot din averea cerului şi deoarece Dănăilă cunoştea din Biblie că păcatul se înfăptueşte chiar cu gândul, se rostogoli învins la pământ, cerând iertăciunea Aceluia despre a cărui existenţă se îndoise o clipă, din îndemnul cel rău al rumânului necredincios, jurându-i răsbunarea îndoelii amândoror!

Agronomul Dănăilă se înălţă plin de noroi. Urgia trăsnetului care ucisese lumina din glob bubui pe deasupra fabricei de apă, încercuind pământul într'o chingă asurzitoare de cutremurări şi sculând adâncurile din somn. Agronomul Dănăilă se pipăi zorit la coapse. Un cosor îl săgetă în şale. Se smuci hotărît din loc. Inserarea se îngroşa. Tăie din nou „Drumul Baiului" cotind, într'un mers zădărnicit de spaima trăsnetului, spre claca de porumb unde avea să găsească iarăşi pe rumânul cu luleaua. Verifică dacă cosorul e la locul lui. Cu vârful bine înfipt în vârful inimei bârfitorului de Dumnezeu, avea să fişcuiască viaţa rătăcitului care se îndoise de cel de sus, de acela care poruncise trăsnetului să-i aducă lumina îndărăt, lumina furată pe pământ, — trăsnetul care adusese la loc mintea cea smintită a necredinciosului şi mai smintit!

●

La Vâlceaua lui Bursucea mai cercetă încă odată voinicia cosorului; trase căciula pe nas, sui biciul subţioară şi croi o cruce până dincolo de marginile pieptului. Intunecimea se îngroşa tot mai apăsătoare. Asprimea răcoarei de după trăsnet îl încremeni din creştet până în tălpi. Dar cosorul îl îmboldea! O altă cruce, din ţuţuiul căciulei şi până în brâu, luci în pânza albă a cămăşii agronomului. Cerul albăstrit de ploae îşi plimba apele reci de smarald prin văile norilor spălăciţi de orbirea asfinţitului. O fereastră albă se deschise dintr'odată în locul unde scăpătase soarele. Lumina care năvăli pe ea, dete foc unei jumătăţi a pământului. Până la locul omorului, lui Dănăilă îi mai trebuiau câteva scurtături. Claca era în apropiere. Se auzeau chiar glumele adunării în şoşoteli de voebună. Răzbunarea lui Dumnezeu se apropia şi cosorul agronomului Dănăilă avea să se înfigă cu sete în coastele bârfitorului!

Dar deodată, în faţa năucită a agronomului Dănăilă splendoarea amestecată cu grozăvie a arătării de *atunci* înalţă acelaş perete alb de lumină de altă dată, exact în acelaş curmeziş al drumului. Din partea opusă a peretelui, răsăritul lunei îşi arcuia placid sprâncenele de văpăi în limpezimea violacee a cerului, în vreme ce fereastra asfinţitului se micşora închizându-se peste un ochi care continua să mai privească mâniat, nelegiuirile pământului, — ochiul lui Dumnezeu, — vedenia dela „Cornu-Caprii". Agronomul Dănăilă îi vorbi rugându-se îndelung şi desnădăjduit, în vreme ce acelaş curtemur de atunci îi dobora mădularele.

Fereastra se închise la loc, ochiul din pervazul ei asfinţi de tot, zidul cel alb şi luminos se rostogoli pe aceiaşi bulgări de scăpărări ca şi atunci şi Dumnezeu pieri din faţa agronomului Dănăilă.

Agronomul Dănăilă se ridică uluit de jos. Un întuneric des luă grabnic locul la toate, împietrind pe Dănăilă în mijlocul lui.

Un cosor luci în besnă pierind în bozii şi o cruce cumpănită, — suprema cruce a răfuelilor — se rostogoli larg pe pieptul îndurerat al agronomului. Unul îl mai lovi în ceafa aprinsă şi o retezare a puterilor îi frânse genunchii. Agronomul Dănăilă se prăbuşi cu toată greutatea trupului la temelia peretelui de lumină în care se ivise şi acum ca şi atunci, acelaş mâniat Dumnezeu:

— *„Doamne, am voit să ucid şi cu gândul am păcătuit; iartă-mă Dumnezeule că n'am ştiut ce fac"!*

SARMANUL KLOPŞTOCK

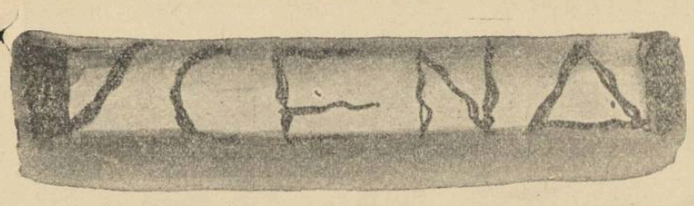

TEATRUL NAȚIONAL: „NUNTA LUI FIGARO" COMEDIE DE BEAUMARCHAIS

Dacă ne-am gândi la epoca în care a fost reprezentată pentru prima oară, comedia lui Beaumarchais am putea pricepe imensul succes de care s'a bucurat atunci această naivă „Nuntă a lui Figaro".

Reamintim aici din jurnalul doamnei de Campan, doamnă de onoare a reginei, fragmentul în care regele Ludovic XVI, citind această piesă, declară nemulțumit: „E îngrozitor. Această piesă nu va fi niciodată jucată. Ar trebui distrusă Bastilia pentru ca reprezentarea piesei să nu însemne o inconsecvență primejdioasă. Acest om își bate joc de tot ceeace trebuește respectat într'un guvernământ".

E explicabil atunci entuziasmul cu care a fost primită această piesă, la premieră.

Scrisă de un om din popor pentru popor, ea nu este decât o biciuitoare satiră la adresa nobilimii și a tot ceeace, până atunci, fusese primit cu respect.

Fostul ceasornicar, care în tinerețe trecuse și el prin mai multe procese, nu putea decât să-și bată joc de judecători și de mita, foarte la modă pe atunci.

Beaumarchais apărea în fața publicului cu o foarte originală și amuzantă definiție a politicei: „o serie de încurcături cari se descurcă pentru ca apoi să fie din nou încurcate".

Era normal ca o astfel de piesă să fie pe gustul marelui public dornic de a vedea înlăturate asupririle nobililor.

Un exemplu al popularității piesei: o frază din monologul lui Figaro a circulat mult timp pe seama regelui, luând proporții de proverb: „Il n'y a que les petits hommes qui aient peur des petits écrits".

Era normal ca publicul, auzind că erau spuse cu glas tare, lucruri cari-l dureau atât, să fi trecut cu vederea multele naivități ale piesei.

Gustul publicului s'a schimbat însă, în decursul anilor. Șarja politică nu mai este admisă și agreeată decât pe scenele teatrelor de revistă.

De această transformare a publicului și-a dat seama și domnul Bumbești, căutând să insiste asupra amănuntelor din piesă, cari pot „încânta ochii".

Ajungând la distribuție, vom remarca reapariția doamnei Elvira Godeanu, după o destul de lungă absență.

Murmurul de satisfacție cu care a fost primită prima ei intrare în scenă spune mai mult decât o pagină întreagă de vorbe goale.

Una dintre puținele artiste într'adevăr distinse ale noastre, a repurtat o nouă frumoasă biruință.

Doamna Marieta Deculescu a dovedit că o amuză mult rolul ei. Câteodată, chiar prea mult.

O adevărată surpriză a constituit jocul doamnei Doina Missir-Drăguș, un nume cu totul nou și o cât se poate de agreabilă apariție.

De altfel jocul doamnei Doina Missir, a însemnat subiectul cel mai discutat în foyer. Ne alăturăm acelora cari au afirmat că doamna Missir va eclipsa multe dintre falsele valori ale teatrului nostru. Ne aflăm în fața unei „artiste" în adevăratul înțeles al cuvântului. Vom remarca aici argumentul unei artiste care spunea, în foyer, că nu i-a plăcut doamna Missir, deoarece „era prea înaltă pentru rolul lui Cherubin". Acest argument pur femenin și trădând o oarecare invidie, nu poate decât pleda în favoarea doamnei Missir.

Doamna Sonia Cluceru a fost o Marcelină, plină de haz.

Domnișoara Corina Constantinescu a avut o apariție simpatică în rolul Fanchetei.

Domnii Nichy Atanasiu și Critico, cari ar fi putut să-și învețe puțin mai bine rolurile, au realizat totuși lucruri bune în rolurile lui Figaro și al contelui de Almaviva.

Domnul Manu, silit de regie să fie prea caricatural, rămâne totuși „comicul No. 1" al teatrului românesc.

Domnul Gr. Măreulescu a realizat un Don Basil, puțin cam șters.

Despre domnii Antoniu și Brădescu nu găsim decât cuvinte bune de spus.

TRAIAN LALESCU

Ecran

CINEMA CAPITOL: IȚI AMINTEȘTI?

Ne-am declara mulțumiți de comedia prezentată de cinema „Capitol" dacă n'ar fi cusută din loc în loc cu ață albă.

Eroii sunt doi americani, cari, ca 'ntotdeauna când se numesc „prieteni" nu găsesc altceva mai bun de făcut decât să se 'ndrăgostească de aceiași fată.

Pe tema acestei nefaste inspirații — pentru cel cu mai multe drepturi — d Mc. Lood a reușit să ne prezinte o comedie, care, deși ușoară și cu unele exagerări destul de puțin admise, reușește să amuze.

Lew Ayres reușește totuși să-l eclipseze pe Robert Taylor (cer scuze admiratoare or acestuia dar... e adevărul adevărat...).

Frumosul Bob, mai puțin sprinten ca'n filmele din trecut, are un aer destul de plictisit într'unele scene.

Probabil că în concordanță de păreri cu unii dintre spectatori ar fi preferat altă parteneră.

Deși Greer Garson e mai mult decât dragă așe și aduce uneori cu Luise Reiner.

ADRIANA NICOARA

MUZICA

de ROMEO ALEXANDRESCU

LITURGHIA PSALTICĂ OMOFONĂ, DE PROF. I. CROITORU

O carte mică, dar foarte însemnată, este aceea, recent editată și la îndemâna tuturor, a d-lui Ion Croitoru: „Liturghia psaltică omofonă, pentru școală și popor".

D. Croitoru înpezește, într'o versiune extrem de atent și de priceput înfățișată liturghia în notație liniară rezolvând în cele mai simple și accesibile forme toate problemele de măsură, accent, frazare, respirație, ton, pe care le prezintă cântul nostru liturgic și strânge totul într'un mic volum care este menit să aducă cele mai mari foloase fiecărui credincios, cu cunoștințe muzicale strict elementare.

Este o contribuție atât la educarea religioasă a tineretului, cât și la cea muzicală și un mijloc de a parcurge una din căile care urcă la isvoarele tradițiilor vii ale sufletului muzical românesc.

Volumul d-lui Croitoru răspunde de aceea unei sericase necesități culturale și într'un chip care a fost și oficial recunoscut și confirmat ca foarte valoros. Patriarhia acordând lucrării premiul I la concursul de liturghii, pe care a avut fericitul gând de a-l organiza.

CADENȚELE DE IOAN KESSARIS, LA UN CONCERT DE MOZART.

A scrie cadențe la un concert este desigur, când lucrul se întreprinde cu toată seriozitatea ce merită, o ramură compozițională nu tocmai lesnicioasă. Faptul că materialul tematic este dinainte stabilit, limitează de sigur raportul prelucrătorului, dar îl încarcă în acelas timp de dificultăți. Diferite canoane se impun de la sine celor ce trebue să făurească din elementele date, o cadență. Nu odată sau, ca să fim mai precișI, de cele mai multe ori, am avut surprinderea să ascultăm intercalate în concerte celebre și interpretate de artiști cu renume, cadențe nepotrivite, în isbitor conflict stilistic cu textul și trădând și în proporții și formulare instrumentală, flagrantă lipsă de gust și de bun simț estetic.

Din aceste incriminări, se poate deduce cât de mult se cere dela un autor de simplă cadență, clipă de strălucire instrumentală mai vie, închisă în plinul unei compoziții ample. D. Ioan Kessaris, deși la prima încercare pe care o dă în vileag, a isbutit dela început să evite păcatele citate mai sus. Cadențele pe care le-a scris la concertul în la major pentru vioară și orchestră, de Mozart, au meritul clarității de linie armonizate cu ale operei însăși, al menținerii trăsăturilor tehnice ale vioarei în limitele verosimile ale stilului și vremei, al folosirii judicioase a temelor, din care face deducții bine cumpănite, fără a le exploata niciodată până la ostenire.

Cadențele d-lui Ioan Kessaris vor putea găsi, pentru toate aceste excelente calități împrumutate lor de autor, care a făcut astfel oficiu de bun muzician și cunoscător luminat al exigențelor întâmpinate, un justificat interes din partea violoniștilor, care ne vor da probabil prilej să le ascultăm în curând, în săli de concert.

Chipul în care d. Kessaris s'a achitat de lucrarea delicată ce și-a propus, îl vor îndemna, sperăm, să dedice confraților d-sale și alte pagini de acest fel, atâtea alte concerte de vioară prezentând atrăgătoare șantiere de motive muzicale pentru cadențe, fie de compoziție pură, pentru care d. Kessaris este, o putem ghici din cadențele ce comentăm, de asemeni pregătit.

Cronica plastică

de PAUL MIRACOVICI

EXPOZIȚIA DE PLASTICA. MUNCA LEGIONARA. DEM. IORDACHE ȘI ANA MITREA

SALILE DALLES.

Mai toți expozanții dela Dalles sunt destul de cunoscuți publicului din expoziții personale și din participările lor

G. ZLOTESCU
Moța-Marin (Fragment din „Legiunea biruitoare)

la Saloanele oficiale unde — pe bună dreptate — au fost încurajați cu distincții în repetate rânduri. Geo Zlotescu, Gh. Vânătoru, N. Stoica, P. Anastasescu, Zainea, C. Grosu, A. Cantacuzino constituesc gruparea „Luchian" a cărei apariție acum câțiva ani am anunțat-o cu bucurie și cu încrederea firească ce inspira o echipă de tineri talentați și entuziaști.

Operele expuse azi la Dalles marchează o etapă în ascensiunea fiecăruia; regăsim aceleași calități de fin colorist la Vânătoru, aceleași preocupări de sobrietate la Stoica, același avânt și putere de muncă la sculptorul Anastasescu. Fără a fi nevoe de o analiză amănunțită, tablourile de șevalet ale tuturor expozanților vădesc limpede cât datorăm încă picturii franceze, lucru firesc de altfel și — poate — cu neputință de înlăturat.

Dar accentul expoziției e pus pe pictura murală, monumentală. Astfel văzută, expoziția capătă un interes și o semnificație cu totul neobișnuită. Nu vom discuta noutatea sau originalitatea lucrărilor expuse pentru că nu se poate inventa spontan un stil, ci principiul și elanul de care sunt însuflețiți expozanții. In această privință suntem cu cea mai profundă convingere lângă ei.

De nenumărate ori, în cronicele noastre ne-am ridicat împotriva tipului obișnuit de colecționar închis cu darzenie oricărei manifestări artistice care nu intră în douăzeci de centimetri pătrați, împotriva acestei răutăcioase miopii. Decadența picturii, începutul acestei decadențe a luat naștere în clipa când ea a divorțat de arhitectură: adică de foarte mult timp. Tablouri din ce în ce mai mici, perspectiva și clar-obscurul, tendința de a imita natura dând operei de artă acest fals aspect de viață, au coborît arta plastică din rosturile ei divine la un vulgar instantaneu al înfățișării vremelnice și superficiale a lumii. Artiștii s'au desvățat de a se disciplina. de a se gândi la veșnicie, la grandios, la monument. Azi mai ales, ne flatăm „sensațiile" meschin simțite și adresate unei tot atât de meschine receptivități. Nevoia de **altceva** o simt mai toți artiștii care își merită numele în Franța, Italia ca și în Germania și la noi. Problema e mult mai grea însă decât pare. In cadrul picturii de șevalet, nu te împiedica materialmente nimic pentru a forța și a zgudui temeliile prejudecăților, a vrea însă să faci pictură murală, a îndrăsni să te gândești la monument, ar fi trebuit — în societatea

D. ANASTASE
Arhanghelul Mihail (Fragment realizat din „Legenda meșterului Manole")

de ieri — să schimbi întâi structura întregei alcătuiri a unei societăți în care totul era fărâmițat de egoism și de individualism. In Italia, în Germania de pildă aceste revoluții au fost posibile pentru că însăși concepția de națiune este unitară și grandioasă și nu se bizue pe procese-verbale și pe referate. Puțin ne interesează dacă beneficiarii de azi

ALEXANDRU BASSARAB
Sf. Eustațiu (Fragment de frescă exterioară).

italieni și germani nu sunt mari artiști, dar drumul e deschis, climatul e prielnic și dacă artiștii nu se vor fi putut ridica al nivelul posibilităților, vor veni alții; dar regimul de azi nu poate naște decât opere monumentale, mai curând sau mai târziu. In această ordine de

N. STOICA
Ing. Clime (Fragment din „Revoluția lui Horia")

idei, nu ne putem opri melancolia gândindu-ne la „Tiranii" Jules II, Henri IV, Louis XIV, Napoleon și atâți alții.

Echipa de la Dalles are nu numai cinstea de a vedea ca țintă o asemenea înnoire, ea are tinerețea, entuziasmul și mai ales posibilitatea de a fi ascultați și înțeleși de cei ce conduc Națiunea. Astfel, situația lor e fără precedent în arta noastră atât de tânără. Noi care vedem pe un drum concret o atât de veche aspirație a noastră, le urăm din toată inima isbândă.

●

D. Dem. Iordache deschide — în restriștea de azi — o fereastră largă spre frumusețile Italiei. D-sa expune un mare număr de pânze pitorești și viu colorate, evocându-ne cele mai variate aspecte ale acestei minunate țări. Lucrările din țară, mai puțin exuberante — ca și naturile moarte — în tonuri sobre, le menționăm cu deosebire. Lavisurile în care d. Iordache are mare ușurință de exprimare ocupă un loc important în expoziție. Regăsim în ele aceleași calități pe care le-am prețuit în expozițiile saloanelor de Alb și Negru. In aceeaș sală cu d. Iordache expune d-na Ana Mitrea lucrări în aramă bătută. Prețuim eforturile d-sale — unele lucrări sunt foarte armonios închegate dar în cele mai multe — vasele mai ales — preocupările tehnice par a fi depășit intențiile de artă, „Cules de mere", „Fuga în Egipt" și alte câteva lucrări, al căror titlu ne scapă, se remarcă dintre celelalte.

UN NUME NOU

Am fost întotdeauna bucuroși atunci când am avut ocazia să remarcăm în aceste coloane nume necunoscute, cari înfruntau cu talent și jără teamă acea mare de capete ce se numește „public".

Colaboratorii acestei pagini, tineri și ei, au salutat cu entuziasm orice succes repurtat pe scenă de către tineri.

Și anul acsta este bogat în surprize pe cari le vom aduce, treptat, la cunoștința cititorilor noștri. Se cuvine să vorbim mai întâiu despre o actriță, care, în ciuda vârstei, (pretind că are 17 ani, dar noi am auzit că are numai 16) a știut, chiar de anul trecul să se facă remarcată de publicul și presa noastră. Ne gândim la d-șoara Silvia Pancu. Deținând un rol de seamă în farsa „Cinematograful", alături de maeștri ai genului, cum ar fi regretatul Morțun, C. Toneanu, Ghibericon, Silvia Dumitrescu și alții, a știut să înfrângă tracul inerent oricărui debut, constituind o cât se poate de agreabilă apariție.

Apărând, de astă dată, în rolul Fedosiei din drama „Invirea", tânăra actriță a uimit, pur și simplu, publicul prin gingășia și sensibilitatea cu care a intrpretat dificilul rol.

Urmarea? Vom avea ocazia în această stagiune s'o vedem interpretând rolul suavei Kaethy din „Vechiul Heidelberg".

Suntem convinși că d-șoara Silvia Pancu va confirma toate speranțele puse în dânsa, realizând lucrurile frumoase de care credem că este capabilă.

Noi nu putem decât să-i urăm: „Succes" și să așteptăm.

Trail

COLOCVII ÎN ACTUALITATE

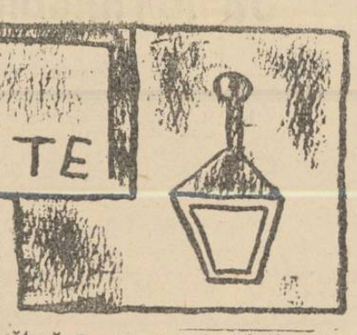

Ascultă Menip, nu știu ce spiriduș mă îmboldește să fiu ireverențios — poate urmările unei proaste digestii sau reminiscența vreunui coșmar? Dar mă irită aerele tale de predicator ibsenian. Imi răspunzi că „dragostea sângelui nu este decât temelia de lut pe care va să se înalțe locașul cel divin..." Dacă m'ar chemă oaie as behăi de emoție pioasă. Dar fiind ceea ce sunt (fără să știu anume ce) te previn: jos bărbile metafizice și sutana ipocriziei convenționale.

Dela om la om, Menip, chiar de după perdea, dar goi ca îngerii sau ca păcatul... Oricum. Ciineva tot ne vede.

Șubredă temelie, această dragoste a sângelui, pentru „locașul cel divin". Atât de șubredă, că doar cu penibile cârpeli, abia dacă se poate rezima pe ea — și fără prea mare nădejde, — un biet și prozaic cămin omenesc. Și pe urmă prea mult sânge amestecat în toate sosurile, ca o explicație bună la orice. Răsbunarea lasă cere sânge ca și eroismul. Martiriul sfântului, ca și pedepsirea tâlharilor. Prichindel când a plecat de'a croitorul unde-și făcea ucenicia, sătul de mâncarea gătită în casa meșterului a scris cu creta pe ușe: „Prea mulți cartofi, prea puțină carne". Eu Menip, când o să-mi fac lada de campanie (nu te înduioșa) o să scriu pe porțile Civilizației noastre: „Prea mult sânge, prea puțin... zâmbet". Am să scriu cu un deget dela mâna dreaptă, muiat în sânge — poate chiar al meu. Primăvara e aproape Menip, și iarba încolțește mai tandră și mai mătăsoasă când e stropită cu sânge.

Sângele este mitul unui mare popor, iar culoarea lui, steagul de luptă al altuia. Obișnuit, sângele e prețul cu care se plătește orice ideal sau chiar o simplă idee, care nu-l costă pe autorul ei nicio picătură. I-se poate oricui întâmpla (Doamne ferește!): stai acasă instalat confortabil dinaintea biroului, în odaia de lucru și scrii idei, cu cea mai senină și inofensivă cerneală. Să nu te miri dacă într'o zi vei afla că pentru ele a curs undeva sânge din belșug. Uneori, ideile sau idealurile ajung pe câmpurile de luptă fără nume de autor, așa că oamenii plătesc prețul sângelui fără ca măcar să apuce a blestema, neștiind pe cine. Asta înseamnă a muri pentru o idee, de pe urma căreia alții trăesc și prosperă până la adânci bătrânețe.

Știu Menip, că nicio moarte nu-i zadarnică. Cred că ești de acord cu mine, că toți nu se poate să... trăiască pentru o idee. Eu de pildă îmi închipui — fiind și niței cabotin — că moartea mea are să înduioșeze pe câțiva oameni cumsecade cari mă cunosc și mă „apreciază". Are să-i facă mai buni, mai primitori poate și pentru altfel de înțelesuri, măcar câteva clipe — câte vor fi deajuns ca să închine un pahar cu vin. Emoția este suportabilă și nu poate să le facă niciun rău bine-gânditorilor mei. Dar pe tema asta sunt prea mișcat ca să mai pot continua. (Un moment să-mi suflu nasul, Menip).

Iți mărturisesc, că am și eu o idee, pentru care simt că aș putea să mă duc la moarte, când va fi nevoie. (Deși, să-ți spun cinstit, nevoie cred că nu e). Dar n'o spun, fiindcă nu vreau să mă blesteme nimeni. Te las să o ghicești, Menip.

MENALC

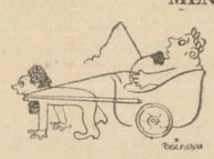

Imi place răzvrătirea ta, Menalc, și sunt gata să-mi dau jos rebarbativa barbă; te previn însă că tot aria flașnetei mele metafizice ai s'o auzi și azi, aria perimată și siropoasă a iubirii universale.

Știu bine că nu spun vreun lucru nou. Știu doar că acum un secol bunăoară sentimentalul Michelet avea mesianica vedenie a unor vaste Federații în care sufletul neamului omenesc s'ar uni în acordul final al Amiciției universale. Și scriu (am spus-o poate c'un aer de predicator ibsenian, dar o repet c'un aer de mucenic neînțeles), că în iubirea aceea cred, ce este cea mai generoasă, cea mai cuprinzătoare, cea mai iertătoare.

Intrevăd chiar că mâine, mai curând decum bănuiești, dorința-mi se va înfăptui. Răul și Binele, Adevărul și Minciuna își urmează în lume neînțelesele lor orbite într'o cumpănire de ritmuri cosmice și după întunecarea prezentului pot nădăjdui în zorile depășirii lui! Dece ți-a trezit îndoielile afirmația mea că locașul cel divin are a se înălța pe temelia de lut a dragostei sângelui? Doar îi recunoști, în răspunsul tău, valoarea-i infinită. De bună seamă că-i amestecat în toate sosurile de vreme ce sângele e tocmai simbolul Iubirii! Și tocmai fiindcă nu suntem îngeri știm că pe temelia de lut a dragostei sângelui s'a clădit credința cea mai pură și adevărul cel mai sfânt. „Cine mult a iubit, aceluia mult i se va ierta", a spus Învățătorul întru Iubire. „Ama et fac quod vis" — zicea autorul Confesiunilor. Totuși Menalc, așa este: floarea rară a iubirii, pure își înfige adânc rădăcinile în lutul

dragostei sângelui, după cum trandafirul ce peste câteva luni îți va bălsăma odaia și-a strâns minunea gingășiei dintr'un pumn de pământ... Și răsbunarea lasă și eroismul cer sânge, afirmi. Trebuie să ținem seama aici ca'n algebră de semnul specific: plus infinit e semnul eroismului de care vorbești; minus infinit, este al răsbunării lașe. Uneori două fapte par înzestrate cu semn deosebit numai în aparență. De pildă între actul troglodítului care-și înjunghia fratele ca să-și însușească turma acestuia (vezi Abel și Cain) și europeanul civilizat de azi care viu e decorat și mort e slăvit de a fi ucis un frate, între fapta sălbatică din preajma peșterii și declarația de război la radio învăluite într'un discurs retoric subtil nu e deosebire esențială, semnul este identic. Doar blana și-au schimbat-o oamenii, năravul ba, vezi bine!

Cine știe! poate că vărsarea sângelui e o lege de proporții cosmice ca bunăoară aceea a degradațiunii energiei, și aceași necesitate ce face ca revărsări eterne de raze să se irosească în Infinit, aparent zadarnic, statornicește și permanenta curgere a sângelui omenesc pentru țeluri ascunse ce mintea noastră chinuită în goana după adevăr le denumește într'un fel sau altul.

Astfel mor oamenii deapururi cu aceleași întrebări pe buze!

MENIP

VITRINA EUROPEI

Note franceze

DUCELE DE REICHSTADT

Odată cu sărbătorirea centenarului aducerii osemintelor lui Napoleon dela Sfânta Elena, Franța a primit din partea cancelarului Hitler rămășițele pământești ale celui care a fost ducele de Reichstadt. In zilele următoare dureroasei înfrângeri suferite, Franța se va putea strânge în jurul amintirii acestui nefericit fiu de împărat, care primise o glorioasă moștenire prea împovărătoare pentru umerii lui spre a-l face fericit, fiind el însuși prea slab spre a-și putea înfrânge soarta vitregă. Numeroasele legende, țesute pe seama ducelui de Reichstadt, vor fi iarăși actualizate, reamintind poporului căruia el era sortit să-i fie împărat, destinul crunt al conducătorilor și, cine știe, poate că amintirea acestui nevinovat copil împărătesc va înmănunchia energiile Franței spre a-și păstra, în dureroasele întâmplări de astăzi, lumina și gloria care au menținut-o timp de veacuri, în atenția popoarelor.

ACUM CĂTIVA ANI

s'a reprezentat la Paris opera *L'Aiglon*, după renumita dramă a lui Edmond Rostand, muzica fiind scrisă de Honnegger. Era pe vremea când Franța se afla sdruncinată intern mai mult ca niciodată, de nefericitele guverne ale Frontului Popular. Au fost atunci, în sala Operei Mari, manifestații cum poate de mult nu văzuse Parisul, în momentele în care, pe scenă, Flambeau evoca vremurile de glorioasă epopee a campaniilor napoleoniene :

In slujba Majestății Franceze, el petrece
Șaispre'ce ani cu totul ; campanii șaisprezece.
La Austerlitz și Eilau, apoi Somo-Sierră,
Eckmühl, Esling și Wagram, Smolensk, etceterâ.
Treizeci și două fapte — vreo două răni; — cum zic,
Se bate pentru slavă, și 'ncolo mai nimic!

Era poate, din partea publicului, manifestarea dorinței de a-și găsi un conducător hotărît să înlăture haosul și care, desigur, ar fi ferit poporul francez de nenorocirea abătută astăzi asupra lui. Poporul era pregătit să-l primească, dar o mentalitate nebunească a împiedicat acest lucru să se producă la vremea lui.

NU S'A SCRIS INCĂ

dar probabil că vor fi multe de spus în ce privește activitatea marinei franceze pe timpul războiului. Discretă, nimeni n'a auzit aproape vorbindu-se de ea . Rolul ei a fost mare, dovedind că acolo unde este pregătire și suflet se poate face mult. Intr'un articol pubicat de curând în „Gringoire", se spune că „marina a fost foarte activă (în perioada Septembrie 1939—Mai 1940) menținând intacte legăturile cu imperiul întins peste toată lumea, păzind convoaiele, asigurând aprovizionarea", etc.,... și mai departe : „grație curajului și energiei marinei, Dunquerque a rezistat timpul necesar, astfel că evacuarea a putut să fie în mare parte efectuată în ordine". Bine înțeles, un rol important l-a avut în această operație și marina britanică, ceeace nu micșorează însă gloria marinei franceze, care s'a comportat tot timpul admirabil.

TRANSCRIEM

o evocare — citită în „Candide" — a Parisului de astăzi, întunecat și tăcut : „Totul ceda sub apăsarea fantastică a acestei tăceri, dar gândurile care năsteau nu erau ale desnădejdii sau ale pierzării, ci mai de grabă ale unei vieții de nepătruns, ferecată și incaccesibilă fluxului și refluxului invaziilor care de atâtea ori s'au abătut peste Paris, gata mereu să renască. S'ar fi zis că nimic nu poate amenința soliditatea construcțiilor acestor oameni din rasa noastră, ridicate în decurs de veacuri și rușinea sau nenorocirea nu și-ar putea întipări urmele pe aceste imagini eterne".

CÉZAR FRANK

este unul din marii nedreptățiți ai muzicii. Și-a început foarte târziu activitatea de compozitor. Este chiar un fenomen ciudat, că abia în jurul vârstei de 40 de ani acest artist care avea să creeze opere de înaltă inspirație muzicală, a purces la închegarea și exprimarea concretă a inspirației sale. Poate tocmai din această cauză se explică de ce nu a fost înțeles și apreciat de contimporanii săi. Există un fel de neîncredere față de încercările artiștilor cari nu încep să producă decât la o vârstă înaintată, pentrucă — după o concepție simplistă — numai elanurile tinereții pot fi valabile ca expresie artistică.

Un cunoscut, om mai în vârstă, îmi spunea odată că s'a apucat să învețe pianul. Cu greu mi-am putut împiedeca un surâs de ironie compătimitoare. Cine știe dacă și César Franck nu a fost întâmpinat cu aceleași sentimente de neîncredere, de societatea contemporană lui, atunci când a început să publice primele compoziții.

Din fericire, posteritatea nu mai este legată de asemenea prejudecăți și în luna Decembrie, când s'au împlinit 118 ani dela naștere și 15 dela moartea compozitorului, la Vichy a fost o comemorare mai mult decât necesară, organizată sub îndemnul maestrului Alfred Cortot, care a dirijat un concert și a executat el însuși partea pianului din faimoasele „Variațiuni simfonice" de Franck.

Arta lui César Franck ajunge să fie din ce în ce mai apreciată și se dovedește din fericire superioară disprețului pe care Ambroise Thomas, directorul Conservatorului din Paris pe vremea artistului, cu destulă lipsă de eleganță l-a arătat neluând parte nici măcar la înmormântarea *profesorului* de conservator César Franck, dacă nu la aceea a compozitorului.

VICTOR POPESCU

IN ULTIMUL NUMĂR DIN „GRINGOIRE"

Marcel Prévost caută să convingă pe cetitorii săi, că literatura franceză a ultimelor două decenii a contribuit întrucâtva la dezastrul patriei. Invinuirea cea mare pe care o aduce literaturii post-belice este de a fi „îndreptat spiritul francez către anumite însușiri de eleganță și nu spre acțiune". Noi nu credem că literatura poate în vreo măsură oarecare să schimbe firea unei națiu, însă adevărata lipsă stă în faptul că tineretul francez n'a primit, pe lângă rafinata educație intelectuală, și o solidă educație sportivă. Dacă Anglia dă azi lumii dovada unei impresionante dârzenii, ea o datorește poate tocmai unei deosebiri padagogice în educarea tineretului.

MARELE PREMIU PENTRU LITERATURĂ

al Academiei Franceze a fost decernat d-lui Edmond Pilon, care a mai obținut o seamă de alte premii, dintre care citățm premiul „Virenque" pentru literatură spiritualistă, premiul „Broquette-Gonin" al Academiei Franceze, premiul „Lasserre", premiul „Turismului francez", premiul „Charles-Blanc", premiul „Kastner-Boursault"... Iată o carieră literară ce poate pe drept cuvânt să facă mulți invidioși !

S'A INTOCMIT

inventarul monumentelor ce au suferit de pe urma ultimului război. Bilanțul e îndeajuns de dureros, deși mult mai redus decât cel din trecutul război : sunt 400 de monumente lovite, totalul stricăciunilor cifrându-se la 300 milioane franci. S'a și elaborat un plan de refacere pe patru ani ; s'a acordat un credit de 70 milioane pentru anul bugetar 1941. Niciun monument n'a fost în întregime distrus : au suferit cel mai mult castelul dela Sully, biserica din Châteaudun și catedrala din Evreux.

P. L.

Note italiene

GIULIO SALVADORI

Putem întregi interesanta evocare a lui Gabriele d'Annunzio prin schițarea mediului intelectual dela Roma, în contradicție cu „parnasienii" grupați în jurul lui Carducci și înălțând toate valorile umane în sfera „Idealului". Piero Bargellini, scriitorul de aleasă ținută pe care îl prețuim pentru concepția etico-estetică promovată în scrierile sale, ne-a făcut să intuim acest cadru „nou" și să-l putem privi astfel pe d'Annunzio, nu numai ca un izolat, ci ca un participator la un cerc de tineri literați al căror scop poetic era cunoașterea reală a vieții, sub unghiul epicureic: Plăcerea. Il Frontespizio, **valoroasa revistă florentină, având ca directori pe Bargellini, Papini și Soffici, a publicat în numărul său din Noembrie 1940-XIX, articolul intitulat** „Giulio Salvadori", **de care ne ocupăm. După numele simbolic al publicației** Cronaca Bizantina, — **tinerilor cari combăteau în toate atitudinile lor pe moderații și idealiștii parnasieni, li se dădu numele de „bizantini". Acest epitet aruncat ca o sfidare fu primit și scris pe steagul lor roz. Se înfiripă, astfel, un cenaclu literar în Roma terza, de fapt primul scandal literar în capitala Italiei. Tinerii cei mai diferiți se înscriseră sub noul steag, reunindu-se în odăile unui mare palat pe care Sommaruga îl închiriase la Roma. Insuș Carducci fu poftit de amfitrion dar rămase în afara cenaclului, iar, în prezența lui, atmosfera devenea rece și apăsătoare. Printre „bizantini" temperamentul de meridional al lui d'Annunzio își găsea un mediu prielnic de desvoltare și sublimare a sensațiilor puternice în rafinamente estetice. Alături de poetul abruzzan, Giulio Salvadori a fost o personalitate care a dat un sprijin efectiv, atât cenaclului cât și carierii de început a lui d'Annunzio, prin spiritul său de abnegație. El a inaugurat acea „criză spirituală" : „o rinnovarsi o morire" — ori să te reînnoești ori să mori — care cuprinse pe toți tinerii : Guerrini, Panzacchi, și Boito ; Edoardo Scarfoglio și Gabrielle d'Annunzio, Guido Mazzoni, Giovanni Marradi, Giovanni Alfredo Cesareo, Ugo Fleres și — adaugă Bargellini — „toți noi alții în definitiv", înserându-se modest printre numele citate. Păgânismul estetizant din doctrina rece a lui Winkelmann, în mediul prielnic al Romei, căpăta tonalități mistico-sensuale. In legătură cu primul roman d'annunzian,** Il Piacere, **Piero Bargellini face un interesant paralelism între d'Annunzio și Salvadori, demonstrând prin citații, că Salvadori a precedat cu poezia sa proza d'annunziană.**

Autorul articolului analizează figura acestui literat, care la un capăt al vieții s'a smuls brusc din doctrina epicureică spre a se converti la creștinism. Poezia sa capătă atunci o adâncime deosebită. Gabriele d'Annunzio a închinat prietenului său o poezie, sub influența lecturii lui Omer. El s'a adresat amicului care preamărea plăcerea. Dar pașii lor s'au despărțit definitiv, căci Salvadori a pătruns într'o reînnoire definitivă creștină, de umilință, care l-a dus în stilistică la o simplitate de model manzonian.

FRAȚIA ITALO-ROMANA

Un erudit cercetător de documente, Nunzio Coppola, a scris un interesant articol, publicat în **Nuova Antologia** din 16 Decembrie 1940-XIX, care se integrează în problema relațiunilor istorice și culturale dintre Italia și România. Revista română de sub conducerea domnului profesor Alexandru Marcu, **Studii Italiene,** care are ca prim țel urmărirea acestor legături spirituale între cele două popoare surori, poate afla o contravaloare a propriilor sale articole în recentul studiu italian. Acesta este intitulat **„Frăția italo-română în zorile unității noastre naționale „(Fratellanza italo-romena agli albori della nostra unità nazionale).**

Studiul se bazează pe un raport epistolar între patriotul italian Vittorio Imbriani și tânărul român Matei Sturdza, epistolar păstrat la Berlin și constând din treisprezece scrisori ale lui Sturdza adresate prietenului său italian și datând din perioada anilor 1861—1862. Corespondența aceasta care se continuă și ulterior s'a pierdut și fără succes au fost străduințele eruditului italian de a reînnoda firul istoric. In urma cercetărilor întreprinse pe lângă descendenții din familia lui Matei Sturdza dela conacul Miclăușani, a putut afla o ultimă scrisoare, din 1870. In jurul prezentării acestor texte inedite ale unui român — care ar fi putut însemna ceva în cultura noastră dacă nu ar fi murit prea de vreme — se reface momentul crucial din istoria română al unirii Principatelor românești, Valahia și Moldova, sub o singură înțeleaptă conducere a domnitorului Alexandru Cuza.

Infrățirea dintre cele două popoare de origină comună latină s'a înfăptuit mai sensibil dincolo de hotarele ambelor națiuni, în mediul cultural dela Berlin. Istoricul moment eroic al Renașterii naționale era simțit cu aceaș tărie de studenții italiani și români uniți și prin vârstă și prin preocupări intelectuale.

Vittorio Imbriani, ale cărui idei politice sunt mult prețuite de către italieni, cari tocmai celebrează centenarul nașterii lui, pe lângă legătura de prietenie cu Matei Sturdza pecetluită prin scrisori, a numărat și alți amici români în epoca de pregătire universitară și autorul articolului citează printre cei cari au fost deasemeni în relații epistolare, numele celor mai însemnați: Iacob Negruzzi, Titu Maiorescu, Nicolae Quintescu. Adaugă un alt nume pe care însuș cercetătorul italian îl recunoaște ca fiind necunoscut chiar printre noi, românii: Gheorghe Petreanu și explică acest fapt printr'o întreită ipoteză: poate a murit prea tânăr; sau viața l-a îndreptat spre alt făgaș de activitate; sau, însfârșit „embrionul moral" — după exprimarea lui Imbriani — nu a evoluat după cum au prevăzut cu entuziasm prietenii săi.

Nunzio Coppola publică în cursul acestui studiu o avântată odă aparținând lui Imbriani și dedicată **„All' amico Giorgio Petreanu".** A fost compusă în primăvara anului 1861, la 20 Aprilie, la Berlin anume spre a celebra frăția de sânge italo-română. Pentru prima dată apare în forma sa corectă după autograf. Redăm cele trei strofe formând refrenul:

„Siamo una gente, — Siamo una [mente!
Figli di Roma. — Nessun ci doma
Rumenia, Italia e Libertà!

Astfel de sentimente sincere de înfrățire, sub semnul libertății patriotice comune exprima un italian ca Imbriani, în timp ce un român ca Matei Sturdza se străduia să scrie în limba țării surori pe care o iubea mult, scuzându-se față de prietenul său pentru greșelile comise!

Astăzi, când aceleași simțiri unesc cele două națiuni, amintirea acestor pagini din trecutul comun al istoriei ne apare ca o temelie de trăinicie pentru viitor.

O JUDECATA INEDITA A LUI GABRIELE D'ANNUNZIO

In acelaș număr din Nuova Antologia, *Antonio Bruers înfățișează publicității câteva rânduri inedite ale marelui poet dispărut, însoțindu-le de o subtilă analiză prin raportarea lor la concepția generală a lui d'Annunzio asupra poeziei.*

Iată pagina revelată, scrisă cu creionul și — adaugă comentatorul — redactată, de sigur, în ultimii ani din viața Comandantului :

„Unde este poezia în literatura Italiei? In primitivi, în unele notări pe marginea foilor de notariat — dar Ariosto, Tasso, toți ceilalți. Și Manzoni? Și Leopardi ?

Poezia italiană începe cu 200 versuri ale lui Dante și — după un lung interval — continuă în mine".

Interpretarea cea mai simplă și brutală a acestor afirmații post-mortem este aceea că d'Annunzio a repudiat cu desăvârșire literatura poetică dela Renaștere până la el. Subtilul critic-foscolian și manzonian, după cum se declară singur — ne spune că a desvăluit rândurile d'annunziene, tocmai spre a le feri de o înțelegere prea dogmatică. Integrându-le printre alte judecăți ale poetului care par a le confirma și altele care, dimpotrivă, a le contrazice, Antonio Bruers întrevede o latură psihologico-estetică a lui dAnnunzio care s'a manifestat dealungul creației sale : „instinctiva reacțiune împotriva a tot ceeace în literatura italiană dela umanism încoace, a îngreunat tradiția academică formalismul de curte, convenționalismul religios rece, în sfârșit toată acea poezie care nu exprima direct viața ci răsfrângea prin repetări și imitări clasice, tehnicele atât de virtuoase și limitările impuse de parum de principe nihil de Deo".

In acastă lumină cât se poate de justă, cuvintele „inedite" ale lui Gabriele d'Annunzio pierd din rigiditatea dogmatică și se înlănțuesc propriilor confesiuni ale poetului din întreaga operă, culminând cu Laus Vitae.

MARIELLA COANDA

A apărut

Cetatea lui Bucur

versuri

de Ștefan Baciu

cu ilustrații de Ștefan Constantinescu

Prețul lei 50

Colecția „UNIVERSUL LITERAR"

Despre rolul unei edituri

Despre rolul unei edituri în viața culturală a statului, am mai scris aci cu câteva săptămâni în urmă.

Ne mărturiseam atunci bucuria resimțită la apariția unei noui case de tipăritură și, cu părere de rău, adăugam amărăciunea pe care o purtăm cu toți în suflete pentru anumite firme comerciale (nimic mai mult!) ce din greșeală au fost înscrise la registrul legal printre edituri. Rubricile acestui registru de care vorbim și căruia-i spune comercial, sunt variate. Nimeresc unii negustori la locurile cinstit mărturisite și nu e nimic grav; se strecoară alții la categorii de ocupațiuni reprezentând aproximativ intențiile cunoscute numai lor, — și e mai puțin grav; dar atunci când cineva își spune editor doar pentru motivul că întreține în preajmă-i un număr de „consilieri" care să-i arate cu degetul lor cel mic și cultural ce anume este demn de imprimat (citiți exploatat) — e rușinos.

Deaceea este o legitimă mândrie să poți spune câteva lucruri bune despre una din puținele edituri dela noi care angajînd sume importante în imprimarea a tot felul de cărți: literare, științifice, pentru copii, etc. urmărește în primul rând propagarea cuvântului scris în păturile cât mai largi de cititori, punând în foarte mică măsură accentul pe latura negustorească. Prețurile accesibile oricărei pungi, condițiile technice ireproșabile în care au apărut volumele tipărite de „Universul", activitatea desfășurată fără întrerupere, chiar în aceste vremuri excepțional de grele, sunt câteva din dovezile incontestabile că odată trecută această perioadă tulbure, vom putea vorbi de editura „Universul" ca de un post înaintat verificat și ocupând un loc de cinste printre întreprinderile similare din țară.

„Lipiți pământului"

(Urmare din pag. I-a)

Ovidiu, corespunzătoare și logicei înlănțuirilor cauzale, soarele era sus la amiază, când arșița lui dogoritoare a topit ceara cu care legendarii aeronauți își încleiaseră aripile. S'ar putea chiar, ca și presupusul Icar din tablou să fie doar un înotător care se dă la fund. Dar comentatorii bruegelieni sunt siguri de ceea ce afirmă și această certitudine a lor, firește că nu poate stânjeni dar nici obliga pe nimeni.

Iată-ne dar în plină Fabulă, în perspectiva istoriei, unde totul este și nu este. Cine ar putea pretinde că pe dedesubtul aparențelor sensibile există o realitate statornică a semnificațiilor, în felul urzelei complicate a gobelinurilor? Mai mult noi nu putem afirma decât că realitatea **este posibilă.** Ceea ce există nu este în mod necesar. Ar putea să fie, dar și să nu fie. Nu există înțelesuri limită, nici certitudini definitive... Istoricul la fel privește, cum se uită păstorul bruegelian. La ceva care nu se vede, dar care se afirmă pe credință și se comentează cu aprigă convingere. Istoria e „un trompe l'oeil", un artificiu de perspectivă al spiritului omenesc.

Dar iată plugarul pe care l-am uitat câteva clipe, ispitiți de presupusa viziune a celuilalt. El a rămas fidel. Mereu aplecat deasupra plugului, calcă apăsat făgașul proaspăt, brazda concretă. Este omul aparenței sensibile. Tot ce-l înconjoară are pentru el realitatea și asta îi ajunge, căci despre sensuri prea puțin se sinchisește. Dealtfel, noțiunile și sensurile pe care le folosește nu au valoare decât în măsura în care el le poate converti în senzații. Stăpânirea lui asupra pământului are pentru el înțeles, fiindcă brazda o scormonește cu plugul de dimineață până seara și din revărsatul primăverii până toamna târziu îi respiră mireasma. Certitudinile pe care i le dă munca pământului ce-i aparține sunt pe măsura lui și-i ajung. Țăranul știe că brazda croită și însămânțată de el va rodi negreșit la vremea prevăzută. Dar cine poate fi sigur de rodul însămânțărilor în istorie?

. . . . . .

Răsfoiam de curând, după anul tragic 1940, al celor mai dureroase desmeticiri, o monografie a lui Bruegel și dând peste reproducerea în culori a „Prăbușirii lui Icar" mi-am adus aminte de ceasurile petrecute în Muzeul bruxellez, cu doi ani în urmă, câteva zile doar înainte de isbucnirea războiului.

Ce înfiorată mi se părea acum, de înțelesuri turburătoare, liniștea dumnezeiască a peisagiului bruegelian.

Fidelitatea țăranului, certitudinile lui armonioase făcute să i se potrivească! Fiecare la uneltele lui, după pricepere și tragere de inimă. Dacă nu vom fi asemenea țăranilor nu ne vom mântui: **lipiți pământului,** căci nu există mit, oricât de cuprinzător și oricât de mult ne-ar măguli, care să compenseze lipsa unei palme de pământ românesc. Stearpă consolare, neputincioasă — consolarea istoriei. Dar „pământul nu înșală — îmi spunea astă iarnă un țăran, în Caliacra — el tot îți dă înapoi mai mult decât i-ai dat".

Lipiți pământului, că doar din el ne hrănim și în el ne învelim ca să nu ne fie frig când adormim somnul din urmă.

MIHAI NICULESCU

Să ne ridicăm cu gândul...

(Urmare din pag. I-a)

In 13 Ianuarie 1939 **(și par'că era — vorba lui, —** necesar ca data să coincidă), Nae Ionescu a fost internat în lagărul dela Miercurea Ciucului. Sfârșitul lui, plinirea pildei lui Moța...

Iată dece, ridicându-mă cu gândul în ziua aceasta de reculegere, la cel ce, mai deplin decât noi toți învățăceii lui, s'a putut ridica cu gândul și nu numai cu gândul la piscurile ghețurilor incandescente ce topesc în azur înălțimea eticei legionare, nu izbutesc să mă mențin în cadrul strict problematic al teoretizărilor. Și iată dece, acordând însemnătate simbolică, acestor coincidențe, alunec în mărturisiri.

Pentruce-mi fulgeră 'n inimă svâcnetul arzător al unui gând: poate cum va fi simbol că am avut revelația legiunii tot într'o zi de 13 Ianuarie?

Aș putea crede, astfel, că sunt și eu sortit pentru înviere !

Dar ce însemnătate poate avea asta pentru cititor? Ne răfuiam cu o problemă.

Problematica nu poate fi înlocuită prin confesiuni. Cu toate că, în fond, confesiunile sunt izvorul care dă naștere, și oceanul care primește apele oricărei problematici.

ION FRUNZETTI

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938

5/941

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL L • Nr. 5
SAMBATA 25 Ianuarie 1941
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

BIBLIOTECA CENTRALĂ ... SIBIU

Xenopol discutat de Mussolini

de Prof. ALEXANDRU MARCU

Unul din reprezentații cei mai autorizați ai Culturii academice românești, care au susținut-o statornic și au servit-o devotat întru afirmarea ei în țară și peste hotare, a fost de pe la 1890 și până în primele două decenii ale acestui secol, Alexandru Xenopol, profesorul de Istoria Românilor dela Universitatea din Iași.

Vechi „junimist" și activ colaborator al Convorbiri-lor, el s'a dovedit în toate împrejurările carierei sale prezent: la memorabila comemorare al lui Ștefan cel Mare din 1871; la lucrările Academiei Române, al cărui membru activ a fost; la conducerea revistei sale Arhiva; la publicarea unei cunoscute și bine apreciate sinteze a Istoriei noastre în Limba franceză, spre a cunoaște apoi mulțumirea unui premiu de încununare din partea Academiei Franceze; la ilustrarea domniei lui Cuza, sau la marea întreprindere care a fost Istoria Românilor în șase volume, dacă nu la colaborarea pentru partea românească la Istoria Universală a lui Lavisse și Rambaud.

Dar Alexandru Xenopol nu s'a mulțumit numai cu relatarea cât mai precisă a faptelor istorice; el a căutat să-și organizeze un sistem, pe cât posibil personal, întru explicarea fenomenului istoric, ridicându-se astfel dela particularitatea faptelor, la generalizarea teoriilor. S'a afirmat, cu un cuvânt auzit, între gânditorii sociologi, care au ilustrat Filosofia Istoriei la începutul actualului secol. In acest scop, Xenopol a colaborat la cele mai cunoscute reviste de specialitate dela Paris, Berlin sau Roma, cu studii ca acelea despre Științele Naturale și Istoria (din Revista de Filozofie a lui Ribot), sau despre Teoria Istoriei, publicat tot la Paris, încă din 1908. Această bine susținută activitate, i-a putut asigura profesorului român prestigiul necesar ca să fie invitat la Colegiul Franței pentru un curs asupra Istoriei Românilor, sau la Sorbona pentru o serie de prelegeri asupra Teoriei Istoriei, în timp ce Institutul Franței l-a ales printre membrii săi.

Iată de ce nu au fost pe timpul acela mulți academicieni sau profesori români care să reprezinte țara la diferitele congrese din străinătate, cu mai multă prestanță și autoritate decât Alexandru Xenopol.

In cariera de adevărat om de știință a acestui profesor, se notează cu satisfacție o singură mulțumire sufletească: aceea de-a alterna îndatoririle profesiei cu repetatele călătorii de reculegere în Elveția sau în Italia. „De cum începe a adia vântul de primăvară (scria Xenopol în unele din Amintirile sale de drum) un dor nesfârșit se aprinde în sufletul meu, dor straniu și neînțeles, care pare la început a nu avea o țintă hotărîtă, dorul de ducă". Declarația aceasta, pe care o putea semna la aceeaș dată Vasile Alecsandri sau Duiliu Zamfirescu și în aceeaș formă, îl înfrățește desigur pe harnicul istoric și pe sobrul gânditor, cu generația ultimilor Romantici, a sentimentalilor încă suficient de entuziaști, sub auspiciile excepționalei împrejurări, care poate fi pentru un intelectual totdeauna o călătorie în străinătate. „Vreau să mă pierd în lumi necunoscute — continua el mărturisirea — străine de a mea", spre a duce, fie și numai pentru un răstimp limitat, o existență de reculegere, în fața unei Naturi care să-l încânte și a unei omeniri care să nu-l știe.

In felul acesta, și-a făcut Xenopol de mai multe ori apariția în regiunea Lacurilor italiene, coborînd acolo dintre romanțioasele și predilectele văi ale Elveției. Cine îi revede astăzi notele din aceste variate călătorii, rămâne poate surprins de sincera activitate a pretextelor de entuziasmare și a tonului de facilă admirație, în fața celor ce vede și reține savantul profesor. Surprinde, mai ales, și în bine, lipsa totală a oricărei pedanterii; ceeace denotă și sinceritatea călătorului, care-și impune să se desprindă realmente din lumea preocupărilor sale de acasă, în acea lume nouă pe care o caută anume. Amintirile de călătorie ale lui Xenopol apar astfel drept notele cuminți, ale unui călător bucuros de toate câte vede și simte și care nu caută în acele clipe excepționale decât a gusta „fericirea de a trăi", cum spune singur, legănat fără țintă într'o barcă, pe Lacul Como, la Bellagio de exemplu. Căci acesta era pentru el adevăratul farmec al călătoriilor în Italia: ele te apropie de Natură și de Artă, te fac să te simți tu însuți, liber, adevărat liber.

Aceste stări sufletești i se impun pentru sine și pentru alții, cititorului Amintirilor lui Xenopol. Iar această nevoe de comunicativitate accentuiază îndrumarea lor spre un neafectat sentimentalism: „Când vor trece aceste rânduri — adaogă el în altă parte — pe sub ochii acelor ce au văzut lucrurile descrise, se va întâmpla poate ca un cuvânt fericit, o înlănțuire de gânduri potrivite, să recheme, ca prin lovitura unei vărguțe năsdrăvane, în mintea cititorului, încântătoarele tablouri ce au lucit cândva sub ochii lui la lumina soarelui, sau au licărit pe sub genele lui, la zarea amurgitoare a visătoarei luni".

Ascultând de asemenea porniri sentimentale, el se apropiase în mai multe rânduri de Italia, dar de o Italie care să-i convină numai unui atare program sentimental. Pe Lacuri, pe Coasta de Azur, sau cel mult la Genova și Milano, își purtase deci întâmplător reveriile. Ne va surprinde, sigur, iarăș, constatarea că un istoric precum era el, obligat să cerceteze arhivele, bibliotecile și muzeele Italiei, nu aflase încă prilejul să cunoască cealaltă Italie, prin centre ca Roma, Florența, Veneția sau Napoli.

Lacuna aceasta, cu adevărat supărătoare și de care își dăduse de altfel singur seama, a putut fi împlinită de Xenopol cu prilejul Congresului de Psihologie ținut la Roma în primăvara anului 1905, la care a luat parte ca delegat al României. In felul acesta, a putut să cerceteze mai de aproape Roma, spre a se simți apoi, precum mărturisește, „răpit și răpit pentru totdeauna"; căci „înaintea acestor rămășiți mărețe ale cugetării și voinței romane, închini fruntea ca înaintea oceanului sau a munților înalți, ca înaintea soarelui sau a firmamentului, căci vezi mărimea întruchipată în forme neperitoare".

„Fericită țară și fericit popor — va exclama el atunci. După ce a umplut lumea în vremurile vechi cu răsunetul armelor sale; după ce a întipărit pecetea geniului său în țările cele mai depărtate de dânsul; după ce în tot veacul de mijloc și până astăzi încă s'apănește prin biserică o bună parte din conștiința omenească; după ce a bucurat lumea întreagă cu producerile lui artistice pe toate terenurile: arhitectură, pictură, muzică și poezie; după ce a dat un avânt atât de mare și de roditor gândirii științifice, apoi mai are, pe deasupra, și o natură de o neauzită splendoare, care pare a înconjura înadins ca un chenar, această minunată activitate omenească, pentru a o pune mai bine în lumină, întrecându-se cu plăsmuirile lui Dumnezeu".

Participarea istoricului român la acest Congres dela Roma, i-a sporit desigur reputația în lumea colegilor italieni, care i-au solicitat colaborarea la revistele de specialitate. Printre acestea, se bucura atunci de un deosebit prestigiu Rivista Italiana di Sociologia.

In colecțiile acestei reviste am identificat într'adevăr un studiu al lui Xenopol, intitulat Legile Evoluției sociale și care a avut meritul să

(Urmare în pag. 7-a)

Legânat cu tine...

Albă dimineață —
Apele înghiață.
Chiciure pe ramuri
Prind lumina'n lamuri
Și pe rămurele
Dau polei de stele.
Legi de talpă bine
Arcuri de paline
Și în sbor de lebezi
Pieri pe pârtii repezi —
Tai și eu olmazul
Gerului pe iazul
Apei cristaline.
Legânat cu tine
Pe stihii străine,
Cu aripi alunec —
Sunet lung de tulnic
Surpă în cleștare
Bolți cu-o tremurare:
Crengi neprihănite,
Sălcii pudruite,
Reci mărgăritare.
Glasul tău adună
Clopoței de lună —
De argint sunt teii,
Sună clopoțeii.
Limpezile liniști
Sboară din ariniști.
Prea e clar văzduhul:
In argint văd duhul
Râsetelor tale
Strălucind pe vale.
A căzut cernută
Nea neîncepută
Dintr'un corn de lună
Ce prin zări pășună
Stelele din strungă,
Și ieșind în luncă,
Pe omăt oprită,
Căprioară mică,
Sora ta sfiită,
Capul și-l ridică.

1 Ianuarie 1941.

ION PILLAT

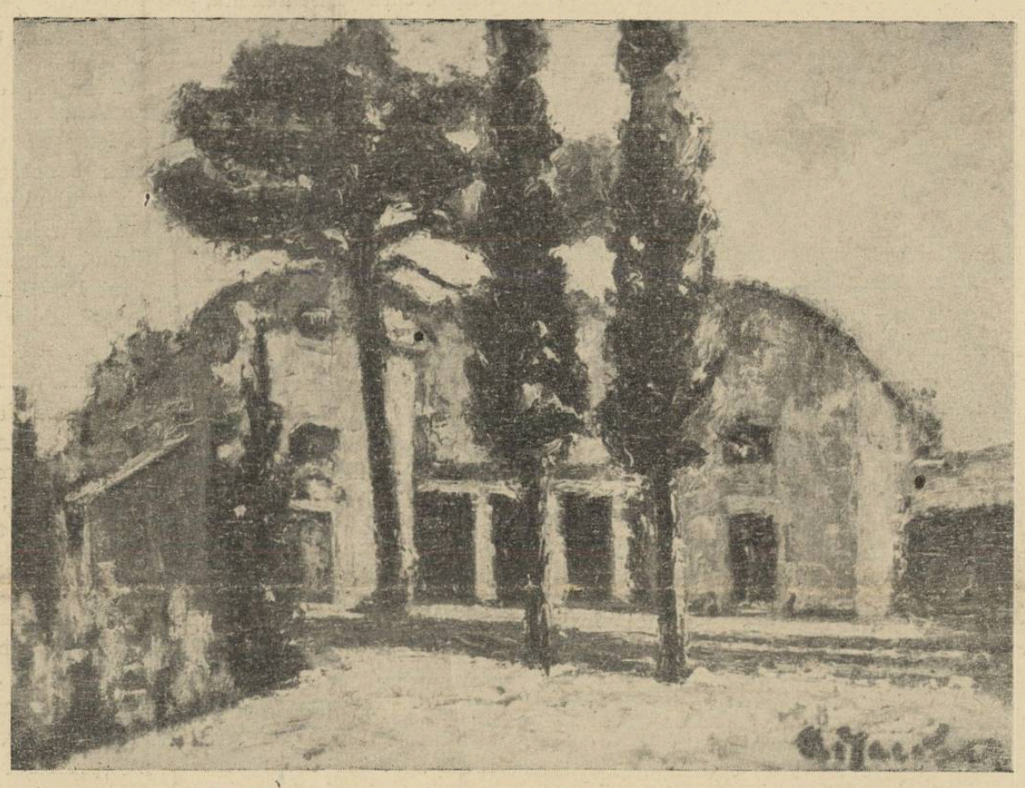

AUREL IACOBESCU — Peisaj roman

Sorții esseistului

de ION FRUNZETTI

Termenul care înglobează în limbajul comun pe cei ce-și fac, din abordarea nepremeditată a diverselor probleme prezentate spiritului lor mobil, profesie, — cuvântul „esseist", — închide în el chiar și sensurile pe care nu i le acordăm asătzi încă, pe lângă cele pe care le-a definit succesiv. „Esseist" a fost cândva, și este încă în destul de răspândită accepție, denumirea celui care vorbește „accidental", politică, religie, filosofie, morală, știință, artă și câte toate! Faptul de a se ocupa oricând, pe nepregătite, de orice, asemănându-se astfel anticilor negustori de înțelepciune — sofiștilor— i-a adus desigur faima nedreaptă de superficialitate. Nu i s'a imputat oare lui Montaigne, (primul esseist francez de care știm să fi intrebuințat termenul consacrat astăzi, pentru a-și prezenta celebra sa carte „de bonne foy"...), nu i s'a imputat de a fi introdus superficialitate, egoism și lipsă a simțului marilor obligații vitale, în tratarea problemelor morale? N'a fost el oare calificat drept „un pauvre homme", de către diverși reverenzi Chauvin „de l'Oratoire?"

„Essayiste", Montaigne, n'avea a se sinchisi de asemenea întâmpinări. O mărturisire: nu dorea decât ca, după moartea sa, cititorii săi „y puissent retrouver quelques traicts de mes conditions et humeurs, et que par ce moyen ils nourrissent plus entière et plus vifue la cognoissance qu'il ont euë de moy". In fond, e definită aici atitudinea constantă a esseistului față de orice critică i s'ar aduce: acuzat fie de lipsă de informație, fie de neseriozitate științifică, de lipsa materialului sau mijloacelor de apreciere într'o problemă abordată, esseistul va reaminti tuturor că nu adevărul sau neadevărul celor susținute de el interesează, că nu exacta oglindire a obiectului discuției și aptitudinea mijloacelor trebuie avută în vedere la lectură, ci pur și simplu, mărturia omenească inclusă, reflexul fugar al unei scurte perioade din frământarea interioară a autorului, atitudinea sa, dintr'un anumit moment, față de o anumită problemă, în legătură cu care își desvălue cele gândite, dar pe care nu speră și nici n'are nevoe să o soluționeze. Esseistul e literat, nu gânditor. Fie că vorbește politică, sociologie, etică, religie, filosofie, el se mărturisește... și în confesiune stă valoarea sau lipsa de valoare a spuselor sale. Nu adevărul obiectiv al problemei, ci adevărul uman al resimțirii ei, urmele torturii antinomiei dela care pornește problema, într'o conștiință, — aceasta urmărește esseistul. E firesc să fie socotit superficial — științific, obiectiv vorbind. Nu caută să afle mai mult decât știe, înainte de a trata o problemă. Desigur! Dacă ar căuta, ar face studiu, nu esseu. Se mulțumește să mărturisească relația dintre el, dintre ființa sa gânditoare și reactivă de-oparte, și datele problemei, atâtea câte le-a aflat până în momentul confesiunii, de altă parte. Relația aceasta aduce în conștiința cititorului reprezentarea individului spovedit în esseu, cu imperfecțiunile cunoștințelor și judecății sale, cu dureroasa tensiune a aspirațiilor sale, cu iluzoria credință în realizările sale. Imaginea omului particular, individual, viu, incarnare și casetă momentană a arhetipului uman, a universalului, esențialului uman. Pe dreptate recomanda cititorilor, în prologul povestirii „de la vie très horrifique du Grand Gargantua, père de Pantagruel", abstractorul de „quinte essence", cum își spunea, Fr. Rabellais, exemplul câinelui, „la beste du monde plus philosophe", A l'exemple d'icelluy vous convient estre saiges pour fleurer, sentir et estimer ces beaulx livres de haulte gresse, legiers au prochaz et hardiz à la rencontre; puis, par curieuse leçon et meditation frequente, rompre l'os et sugcer la substantifique mouelle"...

(Urmare în pag. 7-a)

POPULARITATEA LUI EMINESCU

Nu cunoaștem violență mai purtătoare de consecințe decât acesa care turbură un fel de a fi sau de a vedea îndătinat printr'o îndelungată deprindere. In literatură ca și în multiplele expresiuni ale artei, violența înseamnă refuzul unei tradiții mecanizată în forme corecte și sterpe, care ar vrea să facă din Eminescu, de pildă, atât de viu și de actual în conștiința vremurilor noastre, o lespede mormântală a însăși poeziei românești. Ca și cum elogiul suprem ce s'ar aduce unui poet ar fi acela de piatră de hotar care să închidă deapururi zarea năzuințelor poetice, în urma lui.

Eminescu nu merită desigur, un elogiu atât de îndoelnic. Aparența îmbietoare a unei clarități de care se apropie sigur de sine orice interpret — plin de bunăvoință când nu e de ifose solemne — a avut drept consecință o popularitate dăunătoare pătrunderii mai adânci a poeziei eminesciene. Cele mai multe clișee de judecată și banalități critice s'au colecționat pe seama acestui artist. O bună parte — adică cea mai rea în ordinea calitativă — a explicărilor propuse pentru adâncirea operei lui, adică pentru actualizarea ei ca farmec poetic și ca bucurie revelată în cuprinsul conștiinței cititorului, este aceea tocmai de care ne putem lipsi fără pagubă.

Confuzia ni se pare că începe chiar dela principiile de temelie ale metodei prin care se înceacă îndeobște introducerea în arcanele poeziei eminesciene. Semnalarea elementelor care-i constitue farmecul, descompunerea și apoi orânduirea lor într'o sistematizare critică, le socotim deadreptul păgubitoare contactului cu poezia în genere.

Practicanților obișnuiți ai acestui fel de investigație critică, li se potrivesc următoarele versuri ale poetului Patrice de la Tour du Pin:

S'ar spune că ochii voștri privesc altceva,
Că vă opriți dela nu știu ce tăinuit amor:
Trebuesc sfărmate toate regretele mijlocitoare.

Să fie oare aceste „regrets qui s'interposent" denunțate de poetul francez, expresia neputinței acelora cari zadarnic dau târcoale în preajma înțelesurilor interzise ale frumuseții?

Una din cele mai neînsemnătoare judecăți critice — și cea mai puțin caracteristică pentru înțelegerea poetului — ni se pare aceea privitoare la pesimismul lui Eminescu, — judecată primită și transmisă prin generații, de cele mai multe ori pe credit necontrolat, ca un svon anonim din care nu mai deslușești partea contributivă a fiecăruia. Negreșit, pentru cunoașterea **biografică** e necesar să cercetăm adânca înrădăcinare doctrinară a pesimismului eminescian în metafizica voinței schopenhaueriene; după cum trebue subliniată ostilitatea acestui stoic contemplativ și eleat convins, față de ideea oricărei deveniri, de unde neîncrederea lui implicită în civilizație și progres. Dar „pesimismul" lui Eminescu, ideile lui, nu sunt decât un **stimulent** al emotivității sale, o formă — între altele — a acestei emotivități, cum observa cu multă fineță G. Ibrăileanu (în prefața ediției de „Poezii" pe care a publicat-o). Iar ceea ce pentru geniul eminescian constituia un stimulent, devine farmec cuceritor și forță adânc răscolitoare a cenesteziei noastre, în contact cu poezia lui.

Generozitatea lirismului eminescian, creator de noui forme prozodice dar mai cu seamă creator de armonie al cărei secret și a cărei ireductibilă vrajă nu vor putea fi niciodată sleite, ni se înfățișează sub semnul neîndoelnic al unei robusteți temperamentale ce se afirmă cu toată plenitudinea și bucuria creației. Amplitudinea orizontului liricei eminesciene, atotcuprinzătoarea ei îmbrățișare, —altfel spus: funcțiunea de limbaj universal pe care o manifestă poezia în opera lui, aceea de-a însuma toate marile teme și motive călăuzitoare ale cugetării și sensibilității omenești, sunt expresia unei personalități lirice de covârșitoare bogăție, a unui „organism complet", cum observa tot Ibrăileanu.

Oricât ar părea de paradoxal, dar Eminescu e sortit să dureze — și destinul lui este de a păstra sceptrul unei întâietăți nediscutate în lirica românească, — datorită tocmai elementelor prin care poezia lui s'ar spune că e vulnerabilă, adică generozității comunicative a elanului și faptului de a fi lesne accesibilă din punct de vedere gramatical, făcând astfel cu putință transcrierea ei în registrul sufletesc chiar al cititorului ocazional sau „neinițiat".

Gloria creatorului de valori ale spiritului nu este necesar legată de popularitatea operei lui, care-i poate fi uneori deadreptul dăunătoare. După mai mult de-o jumătate de veac dela moartea poetului, lirica eminesciană, cea mai populară din literatura noastră rezistă admirabil popularității, păstrându-și neștirbit prestigiul, în admirația unanimă a cititorilor, — a celor rafinați ca și a celor mai puțin pregătiți pentru înțelegerea poeziei. Ceea ce o apără și de vulgaritatea unora, și de snobismul acaparator al celorlalți, este puterea de transcendere a gândirii poetului în lumea simbolurilor și a ideilor eterne și farmecul incomparabilei armonii a poeziilor lui.

Esența geniului eminescian e această armonie a cărei putere de sugestie muzicală i-au recunoscut-o comentatorii, mărturisindu-și totdeodată și neputința de a-i descifra taina.

MIHAI NICULESCU

CRONICA LITERARĂ

SCHIȚĂ DESPRE CUNOAȘTERE

Plăcerea ce o am când întreprind o acțiune în care mă cunosc pe mine, constă în faptul că-mi cercetez organele de cunoaștere. A cerceta un organ în cazul de față însemnează a-l pune să funcționeze. Vrem adică să spunem, că în cunoașterea despre care vorbim aici, ne referim la *omul viu*. Pentrucă altceva este cercetarea organelor ce-o face anatomistul pe masa de disecție cercetând totdeauna cum a funcționat ochiul, urechea, etc. Comparația indică, firește, numai trebuința de a face deosebirea între organul omului viu și organul omului anatomic. Diferența constă, în chip natural, în aceea că organele viului le cercetăm numai în momentul când funcționează. Ochiul, văzând, urechea auzind, sensibilitatea tactilă, pipăind. etc. Toate observațiile juste ce le vom face, încep în momentul când pornește funcționarea și se întrerup când aceasta încetează. Dacă închid ochii, nu mai pot spune nimic despre vedere, adică despre vederea mea de-acum, din clipa în care mă aflu în fața unui obiect care dă prilej ochiului să funcționeze. Căci dacă ar lipsi obiectul, ochiul n'ar funcționa, în sensul în care dacă nu se produce un sunet, urechea nu funcționează, nu aude. Evident, funcționarea ochiului se desfășoară după voia mea și ca atare, pot închide ochiul și obiectul dispare, după cum, dacă suprim sunetul, după voia mea, de pildă întreruperea unui aparat radiofonic, urechea încetează să funcționeze. Aici mai sunt încă observații de făcut: că voința mea este numai regulatorie, ea arată în timp și în spațiu când să funcționeze organele și când nu și nu este constitutivă, deci ea nu poate opri o funcționare, când se produce fenomenul ce-o prilejuește, dacă noi nu putem să înlăturăm acest obiect. Dacă ni s'ar suprima pleoapele, am vedea continuu, dacă n'am putea să ne îndepărtăm sau să oprim sunetele, ce se produc în jur, am auzi necontenit, etc., și rezultatul acestei neîntrerupte funcționări ar fi, presupunem, o slăbire și chiar o anulare a funcționării. Folosirea îndelungată fără întrerupere a simțurilor, obosește și produce maladii, fie la organele respective, fie la altele...

Important de observat este iarăși că oboseala de la un simț se transmite la altul, încât simplu vorbind, știm că nu putem contempla panorama unui oraș, în vreme ce alături de locul unde ne-am așezat să privim, s'ar produce sgomotul motoarelor unei fabrici. Cu alte cuvinte nu putem face să funcționeze văzul, atunci când auzul funcționează cu mare intensitate. Credința comună totuși este că, spre a odihni un organ, în timpul funcționării lui trudnice, e bine să punem altul în funcție. Astfel, ne gândim să alinăm oboseala produsă de sgomotul trenului, recurgând la contemplarea peisagiilor privite dela fereastră, vedere care nu este însă o funcționare, deoarece obiectul nu întrunește condițiile de stabilitate și distanță prielnică. Lucrurile îndepărtate sunt alterate de distanță, iar cele de aproape dispar numaidecât. Incercarea de a pune în funcționare ochiul dela fereastra vagonului se reduce la simplă intenție, neputând oferi condițiile de stabilitate și apropiere. Ochiul refuză să funcționeze, iar dacă îl silim, de pildă, să urmărească stâlpii de telegraf. cari alunecă în viteză la câțiva pași de fereastra vagonului, vederea se turbură repede și-și pierde obiectivul Fenomenul nu s'ar întâmpla dacă noi am sta pe loc și în realitate stâlpii de telegraf ar defila în viteză, caz în care ochiul ar funcționa normal, vederea fiind însoțită de mulțumirea mărită parcă a folosirii potențiate a organului. (E clară plăcerea ce-o avem toți, de a privi soldații în marș, cârduri de păsări în sbor, turme de oi și chiar un tren în viteză. Un singur avion pe cer stârnește mai puțină curiozitate văzului, decât o escadrilă.) Prin urmare, considerând oboseala din tren, produsă în special de sgomot și deci de funcționarea îndelungă a auzului, conchidem în acest caz că auzul este singurul instrument de percepere în funcție necesară și neputința noastră de a înlătura prilejul utilizării acestui auz — (trepidația trenului) lasă drum liber perceperii neîntrerupte și deci oboselii. Concluzia este că, din moment ce organele simțurilor nu funcționează simultan, funcționarea lor succesivă se împlinește după reguli cari ne interesază, deoarece numai prin respectarea regulilor este posibilă mulțumirea de care am vorbit că însoțește o cunoaștere. Cât de importante sunt aceste regule, putem vedea din considerentul că pictura, tehnic vorbind, este arta de a dispune culorile așa fel, ca să fie prilej plăcut ochiului. Iar în cazul muzicei, e și mai clar că nu avem de-aface decât cu ordinea strict respectată a sunetelor producătoare, prin compoziția lor, a melodiei plăcute auzului. Muzica de orchestră, care este posibilă numai prin dispoziția după reguli a sunetelor existente în acelaș timp, se dovedește a fi cu putință doar prin respectarea condițiilor de funcționare bună a auzului. Dacă într'o sală de concert s'ar afla cineva ascuns fără să-l putem descoperi spre a-l îndepărta, și în tot timpul execuției ar produce un sgomot ca o lovire stridnetă de bucăți de fier sau lemn, bănuim că producerea muzicală s'ar întrerupe, pentrucă nici artistul n'ar rămâne în sală. Deasemeni o lucrare de pictură peste care s'a asvârlit o mare pată de cerneală nu mai este obiect plăcut de funcționare a ochiului. Toate aceste considerații sunt un comentar la convingerea comună că nu cunoaștem decât prin afectarea într'un anumit mod, a simțurilor.

Noi am pus accentul pe ideia că în activitatea cunoașterii, ne cunoaștem pe noi înșine. Când zicem: „ne cunoaștem pe noi înșine", trebuie să reținem ideia că ne cunoaștem numai într'un anumit mod, ceeace însemnează că dacă am voi să ne cunoaștem într'alt mod, nu ar fi cu putință. Deoarece zicem că nu putem să ne cunoaștem decât într'un anumit mod și într'altul nu, urmează de aci că există o parte în noi pe care nu o cunoaștem? Activitatea cunoașterii constă deci în a cunoaște numai o parte din noi, iar alta rămâne necunoscută? Intrebându-ne astfel, ne aflăm totuși în criticism, fiindcă „prioritățile" pe care la stabilește, doctrina, ca forme ale intelectului, nu sunt desigur decât moduri transecdentale de cunoaștere a subiectului, ca fenomen în porpria sa conștiință. Prin urmare, din moment ce în sine subiectul își rămâne sie-și necunoscut, deducem că în cunoașterea de mine însumi, cunosc totdeauna numai o parte, iar altă parte rămâne a fi necunoscută și nu o voi cunoaște niciodată", însemnează, totuși, că afirm tot o cunoaștere despre mine și anume că în funcționarea organelor mele de cunoaștere, la un moment dat apare ca prilej al funcționării, ceva căruia îi dau numele de necunoscut. Acest necunoscut nu este, firește, o lipsă, în sensul în care într'un sertar gol nu se află nimic, ci este numele a ceva despre care știu că există, pe care nu-l cunoaștem încă de cât după efect, adică după împrejurarea că pune în funcție un organ, așa cum electricitatea pune în funcție un instrument de funcționare. Real, nu cunoaștem electricitatea, ci numai efectul ei, iar teoretic, o definim prin funcție. Necunoscutul are așa dar o funcție. Care este în cazul acesta, organul prin care-l punem în funcționare și prin care se manifestă ca atare? Cu alte cuvinte, la ce organ apelăm noi, ca să producem o cunoaștere despre noi, când necunoscutul se ivește ca prilej al funcționării modului nostru de a cunoaște? Acest mod nou de a întreba ne este îngăduit în mod criticist, din moment ce, chiar conștiinței lui Kant, necunoscutul ca idee, nu a apărut permanent, ci treptat. altminteri n'ar fi fost cu putință să scrie despre nimic cunoscut, fiind tot timpul ocupat cu necunoscutul. Pe de altă parte, a ține un organ necontenit sub stăpânirea unui prilej de funcționare, am văzut că este cu neputință la omul viu, iar omul anatomic nu ne interesează în metafizică, pentrucă necunoscutul celui viu este altceva decât necunoscutul celui anatomic.

Odată ce aflăm organul de producere al necunoscutului, trebue să vedem dacă funcționarea lui este însoțită de vreo emoție sau nu. Firește, totul depinde de felul în care necunoscutul este un prilej ca să mă cunosc pe mine însumi. Când consider însă necunoscutul un simplu prilej, și când știu că eu însumi sunt față de conștiința mea un necunoscut, ajung în situația ca să-mi fiu mie însumi prilej să mă cunosc pe mine.

Spre a clarifica ceeace gândim, să presupunem cazul în care necunoscutul, ca prilej, știm că se află afară de noi. Care va fi primul lucru pe care-l vom face, ca să fixăm în afară de noi, un loc unde s'ar afla necunoscutul? Acest prim lucru este actul de a numi un obicet. Prin urmare pronunț numele unui obiect, pronunț un cuvânt. Altă posibilitate nu există. Dar ce însemnează a pronunța un cuvânt, când pornim în căutarea necunoscutului? Oare nu am descoperi și organul însuși pe care necunoscutul, când vrea să se manifeste, îl pune în funcționare? Intr'adevăr am descoperit acest organ și el este rostirea, limba, vorbirea. Urmează să arătăm în ce fel necunoscutul se manifestă prin organul graiului.

La comemorarea lui Eminescu

In numărul pe Ianuarie, al revistei „Convorbiri literare", d. I. E. Torouțiu publică un amplu comentar prilejuit de ultimele editări ale poeziilor lui Eminescu.

Tipărită de „Fundațiile regale", ediția îngrijită de d. Perpessicius este astăzi bine cunoscută și acceptată. Obiectul observațiilor d-lui Torouțiu îl formează, în articolul menționat, volumul d-lui D. R. Mazilu, publicat de „Academia Română" ca ediție „omagială". Intreprins cu un spirit critic care vrea să epuizeze din toate punctele de vedere materialul, lucrarea încredințată d-lui D. R. Mazilu, numără 844 de pagini, deși cuprinde numai *zece* din poeziile lui Eminescu. Trecem peste numeroasele observații susținute cu lux de amănunte de d. I. E. Torouțiu. Atenția noastră se oprește însă asupra cunoscutului vers din „Epigonii", privitor la Eliade Rădulescu: „Adevăr scăldat în mite, sfinx pătrunsă de'nțeles". Autorul ediției „Omagiale", socotește adjectivul femenin „pătrunsă", pe lângă „sfinx", o licență și modifică versul eminescian, tipărind: „Adevăr scăldat în mite, sfinx pătruns de înțeles".

După ce condamnă declarând că nici o schimbare a textului lăsat de poet nu este îngăduită, d. Torouțiu arată cu multă erudiție, că de fapt nici nu este vorba la Eminescu de o licență, ci de aplicarea corectă a adjectivului la un substantiv femenin. Pentruca nu se referă la sfinxul egiptean, care era un principiu masculin, ci la cel femenin, cunoscut din mitologia greacă, în povestea lui Oedip. Eminescu a făcut deosebirea aceasta necesară și desigur, și Eliade Rădulescu o cunoștea, dacă ne amintim erudiția din „Echilibrul dintre Antiteze".

Cu autoritate deplină, d. Torouțiu mustră aspru dar just ignorarea acestei distincțiuni, într'o ediție concepută vast spre a fi cât mai documentată.

n aceiași ordine, sunt instructive considerațiile despre „mania de a pune virgule" (comatizarea), deoarece prin separația abuzivă a cuvintelor, se fărămițează versul și înlătură cititorului libertatea de a se apropia de conținut, pe căi personale.

Ce ne interesează cu deosebire pe noi, sunt cele două sensuri, „masculin" și „femenin" ale cuvântului „sfinx".

Surprindem aici deosebirea de mentalitate între lumea greacă și cea egipteană, și faptul că Eminescu știa un amănunt în aparență nesemnificativ, mărturisea adânca sa cultură. „Sfinxul" care punea lui „Oedip" întrebări era într'adevăr un principiu femenin, iar deslegarea enigmei și moartea monstrului desvăluie un aspect al destinului eroic masculin. Deslegarea enigmei, n'a adus fericirea, ci a deschis drum unei tragedii în care singura satisfacție a fost gloria luptei cu natura misterioasă și oarbă.

Alta era gândirea teocrației egiptene, unde puterea ascunsă și dominatoare nu o avea „omul", ci zeul solar. rațiunea supremă. Realitatea umană se manifestă ca un principiu femenin, — al înmulțirii și creșterii, pe câtă vreme fecundatorul etern, rămânea învăluit, dincolo de granițele înțelegerii. De aci sfinxul regal, stăpân al misterelor fertilității. In lumina acestor precizări, deducem ușor că în versul lui Eminescu, „sfinx pătrunsă de'nțeles", exprimă ideia deslegării enigmei de către Oedip, dar și sensul destinului tragic al răzbunării naturii împotriva geniului. Iar lui Eliade Rădulescu i se potrivea aluzia la destinul tragic de luptător cu ambianța.

CONSTANTIN FANTANERU

Corespondența noastră

VEDERI DIN TARA MEA MAREA JERTFA

D-nei Elena Z. Codreanu

Mama prinde 'n scrâșnet clanța din portiță
Și — învinsă — cade greu cu plânsu 'n palmă:
De ce Doamne, de ce Doamne?....
Se desprinde din a Cerului cosiță
Inc'o stea, ce va să moară — calmă.

De ce Doamne?...
La o margine de drum credința-i vie,
Cum din trup aur fierbinte isbucnește.

...Mama cade greu cu plânsu 'n palma udă,
Dar din lacrimă și suflet crește
Sfânta, sfânta Românie...
— „Arhanghele, Dumnezeu să te audă!"

Focșani, Sept. 1939.

A DOUA RASTIGNIRE

Își plânge crucea lemnul: să ardă
Chipul blândului Iisus?!
Din nemiloasă bardă,
Sar așchiile în sus...

De vorba grea, nici cerul azi nu scapă:
Câte-altare, câte-altare mai rămân?
Flori de ani se chinuesc sub sapă —
Zi de zi, e râsul mai păgân.

Chipul blândului Iisus
Se mistuie încet în ploaie.....
Ruga nu mai drumețește 'n sus;
Crucea, lemnul își îndoaie...

Cobia, 11 Dec. 1939

Coleru Dumitraș

DEALURILE COPILARIEI.

Dealurile copilăriei s'au micșorat,
Casa părinteasă e-acum mică
In cimitir cum o' mai duci, bunică,
De când ai plecat?

Și grădina e foarte săracă,
Timpul, o droae de copaci i-a smult;
Din nucul ce-mi făcea scrânciob, demult,
N'a mai rămas acuma nici-o cracă.

S'au spulberat atâtea zile fericite;
Trecutu-mi hăuz 'n urechi,
Trosnește 'n toate lucrurile vechi
Un cântec care vremea îl va 'nghite.

In casa care-a fost odată rai
Părinții gârbovi, gata-s de plecare
Pe drumul care-om merge fiecare;
Și amintirile prind mucegai.

TUȘNAD.

Prin luminișul codrilor de brad
Aleargă vesel trenul spre Tușnad.
De pretutindeni ne zâmbesc senine
Neîntrecutele splendori alpine.

In golul geamurilor, larg deschise
Să perindează lumea ca din vise;
Iar frumusețea munților ne cere
In baia de ozon și de tăcere.

De-odată — apar stinghere și-apoi cete
De vile însorite și cochete,
Cu 'nfățișările surâzătoare
Ca chipurile unor dragi fecioare.

Din cetini de verdeață și rășină
Răsare stația, — numai lumină.
Cerul albastru pe păduri de brad
A coborît tot raiul în Tușnad.

21 Aprilie 1940.

Dumitru Baciu

MOARTEA MEA

Când doina s'o preface 'n lut
și dorul meu va putrezi în tină
eu sub al morții tainic scut
voiu reînvia în floarea de sulfină.

Și răscolit de-a vieții grea ispită
n'am să găsesc dorința nicăieri
iar moartea mea prin haos poposită
vo fâlfâi stindard prin primăveri.

Onea Talpa

CÂNTEC PENTRU MINE

Mă poartă dorul către înalte zări senine.
Adun tulpini de stele și fac cu ochiul, lunii.
Pe visul meu, de floare se scutură alunii
Și nuferii luminii înmuguresc în mine.

Când trag pe îndelete, zăvoarele tăcerii
Și mân către pășune, singurătăți, o ciurdă,
Ies gândurile mele zănatice, la pândă,
Ca un haiduc, în codru când cad umbrele serii.

Isbind cu dalta 'n beznă, sar țăndări de lumină.
Eu le adun în cioburi, în cupe și ulcioare,
Ca cei setoși să soarbă din plin, sacra licoare,
Urcând în ei, să simtă aroma de verbină.

Așa, ciudată soartă, îți chinui anii, barde!
Și clipa cea din urmă te va găsi, boeme,
Cântând zădărnicia amară, în poeme
Și cărutând obrajii uibirii, în balade.

Petre Vicșoreanu

POETUL ȘI-A PARASIT TINEREȚEA...*)

Fruntea îi ra ca o lună plină,
Gândurile, ca niște mărgele de lut;
Cât d albastră, înaltă, senină,
Era nădejdea lui de 'nceput!...

Pieptul îi bătea ca o inimă bună,
Și pntru o floare și pentru un spin;
Sufletului nu putea durerea să-i spună,
Că-i de umbrel trecutului plin...

In amintiri nu-i mai trăiau bucurii,
Se pierdeau ca niște femei în plăceri;
Beție de priviri curate, azurii,
Incerca să-i alunge tăceri...

Moartea era prea mică pentru sfârșit,
Pentru el avea și liniștea șoapte;
De nemărginirea din el covârșit,
Poetul a încercat să muște din noapte...

Ce bine îi ședea lui cu tristețea,
Cu visele culcate pe amintiri;
Dar într'o zi și-a părăsit tinerețea,
Și-a dăruit viața altei iubiri...

*) Din volumul, în curs de apariție, „Țărâna sângelui meu".

Constant I. Cosma

IN ȚARA NOUA

Ce FătFrumos s'a rupt din amintire
In ziua cu lumină și isbândă?
Ce ochi au râs cu ceru 'ntreg? Ce mire
Nuntitu-și-a speranța în osândă
Și astăzi cântă — verde isbăvire?

Ce brat întins, cu inima în palmă
Ne ocrotește sufletutl și țara?
Ce om topita 'n dragoste-o sudalmă
Și prefăcut-a în isbânzi ocara?

Care Codrean, mutat în vis de dume
Dârz sue veacul nou p culmi carpate?
Pe cine-l strigă doinele pe nume,
Și-l strâng în cronici, plaiurile toate?
Ce Căpitan cu fulgere 'n privire
Ne dărue cu mâinile-amândouă
Comori de gând și verde isbăvire?
In țara genelor bogate n' roună,
Ce Făt-Frumos s'a rupt din amntire?

CUTREMUR

Ne-a bătut moartea în gam
Și-a râs în noi
Incovoindu-ne spinarea cu tristețe și nevoi.
Pământul a căscat besne adânci
Și ies pe brânci
Din ele
Păcatele grele înfipte în veac.
Ici colo, luceferi și stele
Cer milă din zări pentru neamul
Țâșnit din viteză sânge dac.
Râinile plâng peste trupuri sdrobite,
Pedeapsa dreptății lovitu-ne-a greu.
Dar ard curcubee deasupra durerii.
Ne iartă din nou Dumnezeu.

Th. Em. Brudin

PRIMII FULGI

Au venit mânați de vânt,
Mici, grăbiți și 'nfrigurați,
Focul l-au oprit mirați
La pământ

Un gutui bătrân și-un teiu,
Le oprește'n loc căderea
Mâni de ramuri întinzând
După ei

A scăpat câți-va hasardul,
Și tremurând speriați,
Se opresc desordonați
Isbind gardul.

Câți-a fulgi cari 'ndrăsnesc
Să se joace cu'n copil,
Plătesc scump jocul hain...
Se topesc!

AMAR

Cer de zgură și de scamă...
Gândurile se distramă
Sus, în toamna pomilor
Și'n plânsul cocorilor.—

Suflet trist ca o cărare
Către drum de țintirim
Tremurat ca un amin
La sfârșit de 'nmormântare —

Suflet care-ai fost eri altul
Ridicat spre nouri — vultur —
Astăzi ești buratec verde
Lângă gard sub foi de brustur. —

Cer de zguri și de scamă...
Bate clopot de aramă...
Sufluetul e țintirim,
Glasul doar atât: amin!

Aurel C. Oprescu

Luca Dumitrescu: Remușcări.

Mă trezesc din pricina luminii. Mă frec la ochi și mă uit împrejurul meu zăpăcit de amintirea unei formidabile lupte pe care am dat-o în somn. Mă ridic pe marginea patului și cu capul în palme mă gândesc.

Nu știu dacă mă găsesc azi sau ieri. Nu știu dacă m'am întâlnit cu nevastă-mea la tribunal sau dacă urmează să mă întâlnesc. E o harababură în capul meu, că-mi vine să renunț cu totul la intenția de a ști. Mă simt după acest somn, ca un bălegar umed pe care cineva l-a răvășit. Soarele absorbit în tăcere vreme îndelungată, abia acum se vede că n'a operat nimic, la fund, bălegarul fiind tot ca mai înainte, plin de miasme și de umezeală.

Imi vâr degetele între gât și gulerul cămășii și-mi smulg cravata cu guler cu tot și o arunc în fața mea pe covor. Cravata și gulerul sunt mototolite și imbibate cu apă. Peste tot cămașa mi se lipește de corp, insuportabil, unde mă atinge, ca o reptilă.

Dau s'o scot, dar întâlnesc deasupra sa massa aspră a hainei.

Mă uit din nou împrejurul meu și iarăși vreau să ies cu orice preț din confuzie. Patul nu mi e făcut pentru noapte. Salteaua e cu partea bună în sus și neacoperită de cearceaf. Pernele nu sunt scoase. Plapoma de asemeni. Pe pat nu sunt decât cele câteva perne decorative, cari stau în permanență, ziua răspândite acolo, și eu îmbrăcat. Sunt deci toate semnele că mă găsesc într'o după amiază. Intr'o după amiază, dar care? mă întreb. Inainte, ori după proces? Și sunt pe punctul să mă înfurii, că nu sunt sigur nici de una nici de alta.

Dacă aș fi înainte de proces, mă gândesc, n'aș avea nici un motiv să mă întreb dacă nu cumva sunt după. Trebue deci să mă găsesc neapărat după proces. Dar — îmi zic — dacă aș fi în adevăr după proces, ce rost ar avea să mă mai întreb, dacă nu cumva sunt înainte?

Argumentul este așa dar, același pentru ambele alternative. Care este adevărul? Imi scot enervat haina, și o arunc pe scaunul din fața mea, dar rămân cu ochii înmărmuriți pe ea. Este haina mea cea mai nouă, haina pe care am făcut-o înadins pentru acest eveniment. Ce rost ar avea să fiu îmbrăcat cu ea, dacă n'ar fi avut loc procesul?

Mă ridic clătinându-mă pe picioare, o iau, o țin în mâini și o privesc pe o parte și pe alta. Este ea. Haina pe care am făcut-o înadins ca s'o dau gata pe nevastă-mea, la acestă primă întâlnire a noastră după acea oribilă noapte cu lună. Nu sunt eu acela care voiam să-i apar „soigné"? Nu mi-a spus ea totdeauna că atunci când sunt „soigné" eu sunt un bărbat frumos? Nu mi-am făcut această haină în acest scop? „Ba da" îmi răspund și încep să o întind între mâini prin părțile unde s'a boțit și o așez ordonat pe spătarul scaunului. Când mă găsesc deci: înainte ori după proces? După — îmi zic cu jumătate de glas. Hotărît, după. Și mă aplec să-mi ridic cravata și gulerul de jos.

Dar și aci se întâmplă ceva curios. Cravata aceasta, roșie, presărată cu puncte mărunte albastre, nu e străină de un proces care sunt sigur că s'a petrecut în mine. Imi pare rău că mi-am scos-o dela gât. Dară ar fi așa cum țin minte că am înnodat-o înainte de a pleca la proces, ar fi peste putință să nu mă convingă de adevăr. O țin în mână și mă uit la ea concentrat. Imi aduc aminte cum i-am măsurat părțile și cum le-am potrivit ca să nu mi iasă nodul nici prea mare, nici prea mic și nici strâmb, cum îl fac de obicei când mi-o pun în fugă.

Sunt așa de clare lucrurile, că ar trebui să nu mă aflu în toate mințile ca să mă îndoesc de ele. M'am îmbrăcat sigur cu hainele cele noi și mi-am pus această cravată, înainte de a pleca la proces.

„Prin urmare, tot ce a fost până acum s'a întâmplat — îmi zic. Nu mai încape nici o îndoială".

Așez cu această siguranță și gulerul și cravata pe spătarul scaunului, peste haină și cum cămașa continuă să mă enerveze din cauza transpirației, mi-o scot și plec la bae cu gândul să fac un duș.

Gura îmi e amară și coclită. Inainte de a intra sub duș, mă gândesc să mă spăl pe gură, dar când pun mâna pe pahar, îmi aduc aminte că a băut din el nepoata directorului și mi se face scârbă. Il pun la loc și-l privesc. Pe buze are urme de pastă, cari s'au prelins, cărăi, în jos, pe pereții lui, în afară și înăuntru. Este deadreptul murdar, mă gândesc. Și nu-mi vine să cred că a putut să bea cineva din el, fără să-l spele. Din nou, încep să mă îndoesc. A fost cineva la mine ori n'a fost? A băut cineva ori n'a băut din acest pahar? Mă uit peste tot în bae ca să găsesc o urmă edificatoare. Faianța pereților, este tot imaculată, cum o știu de ani de zile. Lucrurile de pe cristalul lavaboului sunt însă într'o dezordine atât de mare, că mi-ar fi peste putință să descoper vreo schimbare în ele. Mă întorc atunci și mă uit la dulap. Dacă în adevăr femeea aceea a fost aici, și a stat, cum îmi aduc aminte atâta vreme în bae, este imposibil să nu-și fi vârît nasul în acest dulăpior, unde sunt în special lucruri de ale nevestei mele. Dar aici întâmpin altă greutate. Aici ordinea e atât de perfectă, încât chiar dacă n'ar fi un lucru exact pe locul pe care îl punea nevastă-mea, spațiul fiind extrem de mic pentru fiecare, ți-ar fi imposibil să sesizezi schimbarea.

Inchid și dulapul și mă opresc disperat cu mâinile în șolduri în mijlocul camerei, căutând un indiciu. Nu descoper nimic. Pielea mi s'a svântat și gustul de duș mi-a trecut. Plec de la bae fără să mă spăl și reviu în casă, mai confuz decât am plecat.

„Ce prost sunt" îmi zic după câtva timp de gândire. Nu mă găsesc în nici o după amiază. Mă găsesc pur și simplu, a doua zi dimineață. Și întind mâna pe măsuța de noapte să iau ceasul. Il deschid încet și-mi râd de mine în gând. Când mă uit la el însă, devin dintr'odată serios. „Două"! E posibil să fie două? Să fi dormit astfel în neștire, de aseară până azi la două?".

Mi se pare foarte curios. Mă așez pe un scaun și încerc să-mi aduc sistematic aminte de fiecare fapt de ieri.

Care va să zică, m'am îmbrăcat cu hainele acestea noi, mi-am pus cravata aceasta roșie cu picățele albastre și m'am uitat în oglindă să văd cum îmi vine. Imi venea foarte bine. Apoi, am deschis ușa aceasta și am plecat. Mă scol și repet gestul. Exact așa. Pălăria mi-am luat-o de la cuier. Mânușile le-am uitat. Prin urmare e sigur că am plecat la tribunal. La ce oră? La unu fără un sfert. Ba nu, mai de vreme parcă. Iau ceasul în mână și repet gestul. Parcă am văzut unu fără un sfert, dar parcă nu m'am uitat la ceas. Dacă nu mă uitam însă, era imposibil să văd. Deci, probabil că m'am uitat, dar nu-mi mai aduc aminte gestul. Am luat o mașină. Asta se poate verifica foarte ușor, numărând banii din portofel. Aveam patru sute douăzeci. Am schimbat cinci sute ieri seară la masă și știu precis că mi-a dat patru sute douăzeci, rest. Dacă sunt deci în portofel patru sute douăzeci de lei, înseamnă că îmi aduc aminte precis ceva. Să vedem. Iau portofelul și-l cercetez. Exact patru sute douăzeci, constat cu satisfacție. Dar în acelaș timp pălesc: n'am fost la tribunal. Dacă aș fi fost, ar trebui să am aici, mai puțin costul mașinii și țigările și bacșișul portarului. Hotărît prin urmare n'am fost la tribunal. Am visat numai că am fost. Am visat tot: și mașina și scena cu portarul și pe nevastă-mea. De fapt nici nu m'am clintit din această odae. Acum îmi aduc perfect aminte. M'am îmbrăcat să plec, dar cum era devreme, m'am trântit pe spate în pat și am adormit, gândindu-mă la ceea ce se va întâmpla. Am adormit și am visat totul, din fir în păr. Este prin urmare, ora două exact în ziua procesului. Mă scotocesc cuprins de panică prin buzunare, ca să găsesc citația și să mai văd odată ora la care sunt chemat. O rup aproape, desfăcând o și cu toate încercările mele de a citi printre rânduri, nu pot descoperi nici un motiv de întârziere. Acolo scrie categoric: Tribunalul civilo-corecțional sect. IV, ora 13. Mă uit zăpăcit în toate părțile și nu pot face nimic afară de asta. Mintea mi s'a oprit la marginea unui gol drăcesc și a înțepenit acolo, lipită de platitudinea mea musculară și cuprinsă de vertigii.

In saltea a rămas urma corpului meu adormit. Mă uit la ea amenințător. Nu se putea să nu dau eu o nouă probă de deșuchere. In casă s'a făcut din nou cald. De astă dată mă duc hotărît la bae să fac un duș. Dar la atingerea primului val de apă, mintea începe să mi se învioreze și o speranță răsare dreaptă și clară în inima mea. Ora treisprezece se pune pe toate citațiile. E ora de deschidere a tribunalului mă gândesc — însă sunt procese cari țin două-trei ore. Dacă a fost un astfel de proces înaintea celui al nostru? Și săr așa cum mă găsesc, afară din bae, mă șterg și mă îmbrac cât ai clipi din ochi și plec.

Nu dau nici o atenție celor doi câini ai proprietarului, cari jubilează împrejurul meu. Imi aduc aminte că i-am visat și pe ei, dar nu le dau nici o atenție. Săr în prima mașină și după cinci minute, mă găsesc în fața tribunalului. Dar, de astă dată mi se întâmplă mie ceea ce am visat că i s'a întâmplat neveste-mi. Portarul se așează în fața mea și mă invită să mă duc la intrarea din față. Mă uit la el să-i găsesc vreo asemănare cu cel atât de serviabil, pe care l-am visat. Nu-i găsesc nici una. Mă gândesc atunci la o soluție promptă și duc mâna la buzunar dar nu pot face gestul destul de repede din pricină că sunt preocupat să știu de unde mi-a rămas mie în inconștient, figura portarului din vis.

In acest timp, el m'a împins cu totul afară. Cobor scara, mă opresc în mijlocul trotoarului și cu pălăria în mână mă gândesc cum

să rezolv problema; pentru că s'ar putea întâmpla ca în timp ce eu intru pe dincolo, nevastă-mea să iasă pe aici.

Sunt atât de preocupat de acest lucru, încât nu observ decât foarte târziu, aproape când e gata să se urce într'o mașină, că femeea aceea care traversa la colțul dinspre cheiul Dâmboviței al trotoarului, strada, pe trotoarul celălalt și mi-a reținut privirile, e nevastă-mea.

O rup la fugă într'acolo și o strig disperat.

Ea se oprește în ușa mașinii și se uită. Am văzut bine tresărirea pe care a avut-o, identificându-mă, dar imediat a devenit rece și încruntată.

Mă opresc în fața sa suflând și-mi învârtesc pălăria în mână, neștiind ce să fac. Râd într'una și mi-e frică să-i întind mâna. Nu știu dacă în raporturile în care ne găsim acum, mai este normal să ne strângem mâinile. Apoi nu știu de ce îmi vine gândul că de fapt suntem dușmani numai în fața legilor. Inapoia frontului, adică dincoace de ușile tribunalului, nu ne împiedică nimic să fim cavaleri și să ne strângem mâinile.

Ea a închis ușa mașinii și stă lângă mine calmă, așteptând să ies din încurcătură. E îmbrăcată într'o rochie deschisă și poartă o pălărie crem de pai. Are un aer de curat și de proaspăt care mă zăpăcește mai mult.

In cele din urmă, îmi trec pălăria din mâna dreaptă în stânga și-i întind mâna.

— „Sunt disperat că n'am putut veni la timp — spun — aș fi vrut să mai stăm puțin de vorbă".

Probabil procesul din mine se repetă și în ea, pentru că îmi dă mâna, după oarecare ezitare.

— „Nu-ți fie nici o teamă — spun observând-o — suntem în dosul frontului.

— „In orice caz — îmi spune — nu mai ai dreptul să gândești și în locul meu.

Mi se pare destul de înțepat acest răspuns, dar sunt bucuros că o văd, și mă fac că nu-l observ, mai cu seamă că în ciuda lui, mâna mi-a dat-o.

— „Ce s'a întâmplat? o întreb. Ai avut vreun neajuns din pricina lipsei mele?"

— „Așa! nu — zice, dimpotrivă, mi-a fost de folos".

— „Vrei să lipsesc la toate termenele?"

— „De ce, dacă ții să te aperi?

Tăcem și ne uităm exact ca în vis, unul la al'ul. De aci, ea se uită în spatele meu, pe turlele bisericii Domnița Bălașa, care știu că e singurul loc spre care s'ar putea uita acolo. Și știu că turlele sunt galbene și că între ele atârnă ca între două catarge, cerul albastru de mătase. Iar eu, mă gândesc că s'ar putea întâmpla să nu mai fie femeea mea și la acest gând mi se strânge inima. Șase ani am trăit laolaltă. Nu e nedrept oare ca un text stupid de lege să anuleze într'o clipă, șase ani din viața ta? Șase ani din viață nu sunt un strat de pulbere pe care-l sufli de pe o pagină. Sunt șase ani de viață. Sunt șase ani cari s'au scurs prin tine. Care au desgărdinat și au împins cu ei în neant, bucăți din ființa ta... Nu sunt o glumă. Nu sunt un fleac.

(Urmare în pag. 8-a)

Vămile văzduhului

Ca mâine mor, ca mâine-s de prisos.
Așa sunt toate'n lume — fără vrere —
De când aștept îmi dete os prin os
Și-o duc cu câte-o dușcă de tăcere...

Am văcuit în vatră — buturugă
Intoarsă după vânturi și nevoi —
De câte ori m'am stins durerea, slugă
Mă despuia de moarte pentru voi.

Și cât am fost de toate m'am temut:
De Primăvara zilelor de mâine,
De umbra mea cu pasul rob, gemut,
De visul meu flămând, ca de un câine.

. . . . . .

Va să apună Soarele și Luna
Și vor veni, vorbiți mai dinainte,
Alți cămătari să-mi cumpere furtuna
Pentru o groapă și un blid de linte.

MATEI ALEXANDRESCU

Cântec la marginile somnului

Ne svâcnesc în tâmple timpurile.
Călători cu anotimpurile.
Ingerii vin, noaptea, să ne'ndemne
S'ascultăm torentele solemne.

Laudă măririi Domnului.
Vine căprioara somnului.
Câinii deslegați dac'ar simți-o
Ar lătra pustiu și-ar fugări-o.

Simți? In noi olarii vremii cântă.
Lutul pentru vase și-l frământă.
Ni vor stinge gurile'n dogoare
Când vor arde vasele'n cuptoare.

Laudă măririi Domnului.
Vine căprioara Domnului.

EUSEBIU CAMILAR

Ora impreciziunilor...

(nuvelă inedită)

de VASILE TROTUȘAN

Era a sufletelor stranie mină"...
(Rilke)

...Sunt stări ciudate între oameni, împreciziuni ale adâncului, din care se nasc uneori întmplări cumplite, iremediabile; stări în clar-obscur, cu origini parcă ancestrale, a căror consecință, la urmă, te ulește, dându-ți un anumit fel de teroare, ca în vis. E cașicând întreaga realitate a existenței noastre s'ar rezuma la un punct secret, într'o regiune ascunsă, punct pe care dacă, din greșală, l-ai atins, totul se răstoarnă în halucinație, în ireal.

Sosisem, cu Nina, de două săptămâni în această gară mică, ascunsă între munții uriași ca jucărie — și, sus, în casa cea mai înalt așezată, pe dealul cel mai apropiat de masivul care străjuia valea întreagă, înjghebasem un cămin fericit, exact după cum ne închipuisem la plecarea din Capitală. Numai că viața pe înălțimi, și în singurătate, părea să aibe influență și asupra firii noastre intime. Incet dar sigur simțeam în țesuturile, în ritmul sângelui, alte legi ,alte porunci. Eram în acelaș timp mai apropiați unul de altul, dar și mai separați, prin nu știu ce subtilă înstreinare a eurilor. Prezența muntelui ne stăpânea, cu ceva viu dar greoi, imens, pe inimă. El era acolo, în fiece dimineață, când deschideam ochii, și sufletele noastre de citadini se trezeau la o altă viață, sălbatecă, stranie, cu impulsiuni adormite cu mii de ani în urmă. într'o cinică deslănțuire a reminiscențelor.

Astfel, într'o dimineață, ne-am trezit amândoi, eu și Nina, cu aceeași încordare lăuntrică, struniți în aceeași atenție, ca de pândă în pădure, a unor fiare: fiecare simțea în celălalt o inefabilă nemulțumire, fiecare știa că celălalt e conștient de starea partenerului, dar niciunul din noi nu făcea un gest, nu clipea, de teamă să nu se trădeze. La ce se gândea Nina? La ce mă gândeam eu? Oare gândeam, amândoi, ceva?... sau ne visam turburarea?

Alături, lipiți unul de altul, sub aceeași plapomă și totuși, fiecare la un alt capăt al pământului, ezitam să ne confirmăm trezirea, stânjeniți de o ridicolă ambiție și de o și mai ridicolă furie reciprocă. Dar pentru Dumnezeu, dece? — când ne culcasem, aseară, ca doi soți fericiți, ca doi oameni cu sufletul împăcat, convinși că până la moarte nimeni și nimic nu ne va putea despărți?!

Când am făcut, însfârșit, o mișcare, Nina a tresărit ca atinsă de o flacără. Am întors amândoi capetele, în aceeași clipă, și ne-am privit fix, surprinși. Pentru întâia oară trezirea noastră nu începea printr'o sărutare.

Altădată mă simțeam bine lângă căldura trupului ei încă mustind de vise. Noaptea, în mijlocul somnului sbuciumat, mă lipeam de ea ca ocrotit de o putere maternă. Strania senzație de mamă și de amantă mă răcorea. Acum, însă, trupul ei mi se părea dușman tocmai prin ceeace conținea rest de vise. Am încercat, totuși, să schimbăm obișnuita sărutare. Am făcut-o ...cu ochii deschiși. Am surprins-o pe Nina cercetându-mă curios, cași cum încă nu m'ar fi recunoscut.

— Ce-ai Nina? au răsunat artificial întâiele mele cuvinte, în atmosfera rară a odăi.

Nu mi-a răspuns și nu m'am supărat. După un răstimp lung de tăcere, s'a lipit violent de mine, cu exasperare, apoi s'a desprins tot atât de iute, ocolindu-mi privirea.

— Ai visat ceva urît? am întrebat iar, străduindu-mă să par îngrijorat.

— N'am visat nimic... Glasul îi sunase uscat

— Atunc ce ai? am replicat, cu încăpățânare.

— Dar tu, ce ai? mi-a întors ea vorba brusc, cu o răutăcioasă prestiință a efectului, clipind iute, ironic.

De astă dată nu am răspuns eu.

— Ce am, ce am! îmi repetam singur. Deodată am cuprins-o în brațe, exact cum făcuse ea cu câteva minute înainte, căutând în violente îmbrățișeri să anihilez tot ce era inexprimabil între noi. Aveam senzația că scăpăm, alunecăm unul dintr'altul, că sufletele noastre se desfac exact pe măsura în care încercasem să ne unim trupește... și la un moment dat brațele au căzut, reci, din jurul ei și m'am desprins, mâniat, mâhnit, biruit ca de o altă putere.

Așa a început ziua asta, însemnată pesemne cu negru în calendarul legăturii noastre — și astfel s'a pornit cearta de mai târziu, care avea să ducă la un desnodământ atât de absurd...

— Acum îți bați joc de mine, după ce m'ai adus aici? strigase Nina în toiul certei și am rămas încremenit. Nu-mi venea să cred. Ea, tocmai ea să pronunțe astfel de cuvinte? Cine dacă nu ea ceruse s'o aduc aici, într'un loc „cât mai retras", pentru a petrece o lună de „absolută singurătate"? Cât ne încântase realizarea acestei dorinți, de atâta timp dospită! Și acum...

O privii. Două pete roșii, de furie, i se iviseră pe obraji. Era ceva inexorabil în atitudinea ei de leoaică rănită. Nu înțelegea că astfel de vorbe nu trebuesc spuse? **Nu îi era frică de ele?** Legătura noastră dura de trei ani. Trei ani plini și rotunzi de nebunii, de vise, de credințe înfrățite. Vara aceasa culmină legătura noastră, prin realizarea acestei escapade în munți. Și tocmai acum, și aici, să se destrame totul? Nu înțelegeam, mi se părea ridicol, ireal. Totuși, în noi, între noi, peste tot, primejdia plana vie, palpabilă. Mă răsvrăteam degeaba: ca într'o fatalitate, cuvintele grele, cele care rănesc iremediabil, cădeau necruțător pe suflete, strivindu-le, ucigându-le. In cele din urmă, am scăpat cuvântul decisiv: M'ai plictisit!

— Te-am plictisit?

A fost un moment de suspensie eliminatoare, — s'a trezit parcă și Nina din șivoiul certei și am rămas în mijlocul odăii ca două marionete, într'o pauză caraghioasă, cu gesturi neisprăvite. Nu, nu e adevărat! Cere-ți imediat iertare, ai mers prea departe! striga în mine un glas speriat — glasul tandreților apuse — dar nu făceam nici un gest, rigid.

(Urmare în pag. 6-a)

PROLOG

de MENALC

Suntem toți? Ia să vedem: doi poeți — Ștefan Baciu și Traian Lalescu; o fată care a îndrăgit prea mult cinematograful: Adriana Nicoară (are scuza tinereții) — și două măști: Menip și Menalc.

Am ales într'adins speciile care ni s'au părut cele mai reprezentative din întreaga creație, pentru seria de spectacole pe care „Universul Literar" le va oferi săptămânal, începând cu acest număr, cititorilor săi: intrarea — preț unic — 5 lei.

Echipa noastră e alcătuită, cum spuneam, din trei categorii de protagoniști: poeții, adică lumea transfigurată prin duhul fanteziei, — moraliști, observatori din culisele vieții, convinși că ei singuri știu despre ce-i vorba pe scenă — în sfârșit, Aceea în lipsa căreia nimeni nu și-ar mai bate capul să înfrumusețeze realitatea și să desprindă înțelesurile de nonsens.

Subiectele vor fi „dela lume adunate" — D'ale Carnavalului — **în înțelesul lesne de ghicit pe care îl propunem prin emblema noastră: viața e așa cum vi se pare.**

Vreți să spuneți că n'am descoperit America? De acord: ca viziune de viață sau ca filosofie nu este original. Și în expresie chiar, amintește foarte de aproape titlul unei piese de Pirandello: „Fiecare cum vede".

Menalc

Dar să ne fie îngăduit să invocăm argumente de care facem uz cu perfectă onestitate, rugându-vă doar să binevoiți a le primi cu tot atâta bunăcredință: dacă războiul n'ar fi tragica experiență inumană de-a cărei realitate nimeni nu s'ar putea îndoi, nu am fi ispitiți să credem că e un grandios spectacol unde totul se petrece așa cum vi se pare și cum vede fiecare (citiți comunicatele)?

Mentalitatea sau atitudinea spectaculară — „privitor ca la teatru" — e însă impracticabilă astăzi și cine s'ar mai aventura să privească lucrurile din perspectiva îndepărtată a punctului de vedere Sirius?

Năzuința noastră e onestă și deaceea perfect avuabilă: de-a înfățișa, prin pana poeților echipei, aspecte din realitate pe care să le recunoașteți numaidecât că sunt întocmai ca în închipuire.

Primul nostru subiect va fi un reportaj din lumea bună: **o lume de care ne-am apropiat cu simpatie nedesmințită până acum, cu acea vocație aproape, mărturisită pentru tot ce este omenesc. Această lume „bună" — care nu-i mai rea decât cealaltă — are metehnele și virtuțile ei proprii care-s așa cum le vede fiecare.**

Cei doi poeți vă vor spune numaidecât ce au văzut ei. Ștefan Baciu va avea prilejul să vă arate, cu lampa căutătorului de comori în mână, un aspect inedit al Cetății lui Bucur, înainte de miezul nopții; fix la 12 noaptea, Adriana Nicoară va face un scurt intermezzo încercând — dacă își va aduce aminte — să prindă ca pe un miez de aluna miezul nopții și să-l povestească. După care, va continua Traian Lalescu. Mi se pare timpul cel mai prielnic — după miezul nopții — fanteziei lui (el pretinde că pot adăuga: și talentului).

Cât despre Menip și Menalc, ei vor fi mereu în scenă, dar cu atâta discreție ascunși sub aparențe distrate, că nimeni nu va ști delectarea apropape vinovată a acestor martori lucizi.

Acum, cred că e timpul să începem. Mi se pare că am auzit niște aplauze și curând după aceea se văd perechi dansând, în timp ce patefonul cântă: „O, Maria-Magdalena". Dar spune-ne te rog, Ștefan Baciu unde ne aflăm? In amintire sau mi se pare mie?

Inainte de miezul nopții

A sunat telefonul. Ședeam tocmai la masă și contemplam ziua de afară, care se tot închidea la față. Din pâlnia neagră, a răsunat vocea unui prieten, care-mi reamintea invitația domnului A. M. Fitrion, pentru marele „ceai" care trebuia să aibă loc în acea seară, în locuința sa. „Vii, poete ?", au fost ultimele cuvinte ale prietenului meu Pavel Gassda. I-am făgăduit. Imi plac reuniunile din lumea bună, unde oamenii știu să se plictească atât de elegant și de enigmatic.

Fracul, pe care domnișoara blondă îl ceruse ca vestmânt obligatoriu, pentruca să nu stea la cot cu plebea, lipsea (chiar în ziua aceea !) din garderoba mea. O să pun haine negre, chiar cu riscul de a fi lapidat, sau aruncat pe scară ; n'am încotro !

Când am sunat la ușa de sticlă mată a d-lui A. M. Fitrion, distinsa noastră gazdă și nobil avocat, am băgat de seamă că valetul înmănușat privește strâmb, ca într'o poesie de-a mea, din „Cetatea lui Bucur". Deabia când mi-am depus pălăria în mâinile lui, mi-am dat seama de motivul acestei ancillare ironii : eram primul venit. ...Și doar era nouă și douăzeci... Dar în clipa aceea soneria mai bâzâi odată scurt și sec. Domnișoara ducesă Nora Roussloato, arborând eternul ei zâmbet de sfinx fără mistere, păși în hall și-mi întinse o mână albă și rece. Răsuflai ușurat și intrai în odaie, dar în clipa aceea valetul se aplecă la urechea mea și-mi șopti : „Coane, ați uitat numărul dela garderobă !" I-am mulțumit emoționat, fără să bănuesc că grație acestui carton magic mă voiu întoarce acasă cu șoșonii roși — dar cu blazon — ai prințului Eugeniu Nobil. Iau loc pe-un scaun. In fața mea șade domnișoara Roussloato, iar gazda stă în picioare, lăudându-ne nouile plăci de pathefon, cu cari se va produce în astă-seară. Eu tac și-mi aprind o țigaretă. E aproape zece. Intre timp am mai văzut deschizându-se câteva uși, am zărit trecând în fundul odăii din stânga pe mătușa săracă a familiei, care a venit să facă sandviciuri, pentruca fata ei, timida și stângacea domnișoară Boanța Fitrion, să fie invitată și ea la ceai.

Acum însă au început să sosească musafirii; eu stau în picioare și întind mâna, chiar de câte două trei ori aceleiași persoane, fiindcă prezentările sunt făcute în cerc și nouii veniți se învârtesc în centru, ca într'o râșniță. Domnișoara Mica Monotarc s'a învârtit de vre-o trei ori și când a ajuns din nou în dreptul meu, și-a dat seama că-i mai fusesem prezentat: amețise. Iată-i acum pe toți, cum intră și se repartizează, după simpatii, după flirturi sau chiar la întâmplare. Domnișoara Vanda Perlescu circulă printre toți ca o dropie radioasă, iar Geta Adrinescu întinde mâinile în cele patru vânturi, ca să-i fie linse și sărutate. Am impresia că se crede icoană. In stânga, pe un scaun Manuela Nicoliu învârtește manivela pathefonului, încât cele opt brățări care-i împodobesc mâinile amândouă, sună ca niște clopoței de sanie rurală, în timp ce prietenul meu Ucselal Naiart îi povestește (într'un foarte lung rezumat) ultimele opt piese de teatru pe care le-a văzut. Manuela Nicoliu îl privește din când în când, întrerupându-l. Dar acolo în colț (vezi prietene Sabin Tăcutu?) doi domni gravi și cu un început de chelie octogonală, cu fire de păr trase cu îngrijire deasupra ei, discută probleme arzătoare; nu-i cunoști? Ei, asta nu se poate! O lume întreagă îi știe: dela „Nestor" și până la „Dragomir", ei își plimbă o competență rozâ și sonoră, salutând pe toți cunoscuții, cu un deget dus confidențial pe buzele țuguiate: pusi, pusi! Unul e domnul E. Pi. Centru, simpatic și vioiu ca un marsiliez, iar celălalt e domnul Balcu, sumbru ca un logician și sinistru ca o stafie. *Ei circulă.* Dela om la om, din grup în grup, acești cei mai aleși reprezentanți ai lumii bune își deplasează tonajul, fără să se cufunde niciodată. Ii vezi, prietene Sabin Tăcutu, ce fericiți și rumeni sunt?

Dar într'un colț mai e cineva: poeta Ofelia Garofu și romancierul Niculaie Mihăescu, cari au venit aici să culeagă „material uman", poate, pentru o carte pe care n'o vor scrie niciodată. Niculaie Mihăescu surîde și fumează, întrebându-mă dacă, în urma cercetărilor mele, nu am dat de urma faimosului bufet. Nimic. Lumea dansează pe muzica unui tangou care nici nu se mai aude, dar asta nu are vre-o importanță. Pășește fiecare după bătaia inimii sale, sau după aceea a partenerei și poate din cauza asta candidul domn Limpede, care pare un corp atârnat de-o cravată, a călcat-o pe picior pe Geta Adrinescu, care-i surîde acru, dar îi surîde, ca o bomboană spirtoasă. Lumea dansează. Discul se învârtește, perechile se învârtesc, numai eu stau în pragul ușii, privind peste toată lumea asta bună, contemplând plinul zâmbet de fericire al domnișoarei Cecilia Ghiulea, care pășește cu ochii pe jumătate închiși, agățată de gâtul unui domn pe care nimeni nu-l cunoaște. Aici voiu deschide o paranteză: să nu vă mirați, doamnelor și domnilor, dacă vă vorbesc de-un domn „pe care nimeni nu-l cunoaște". Dar așa se întâmplă deseori: apare câte un domn, ras proaspăt și cu zâmbet de cuceritor; vorbește cu toată lumea, surîde în toate părțile, zâmbește în toate sensurile, dar nimeni nu știe cine e. Este însă el, *e prietenul nostru.* Vă asigur *că este el.* Acuma îl cunoașteți, nu?

Stau tot în ușe, privind. Deodată se apropie de mine, una din cele patru surori Boccescu și îmi zâmbește în diagonală: „Vai domnule, nici nu-mi imaginam că arătați așa! Eu credeam că aveți o față lungă și tristă, părul blond și bogat, văd însă că aveți o mină veselă și clară ; ce ciudat, eu îmi închipuiam că trebuie să arătați cu totul altfel? Dar, ce părere aveți despre Montaigne?" — „Ah, Montaigne", sare Geta Adrinescu, „scrie foarte drăguț. Eu mă înnebunesc după el, l-am cetit încă în liceu, dar îl voiu reciti curând. Eu îi ador pe Montaigne și pe Bedel!"

Dece zâmbești în oglindă, Ștefan Baciu? mă întreb eu. Uite, acuma s'a deschis în dreapta o ușe și tot poporul a dispărut în camera aceea. „Bufetul" jubilează domnișoara Vanda Perlescu, legănându-se ca un șarpe boa și ținând în dreapta o tartină cu șuncă, iar în stânga un pahar cu vin negru.

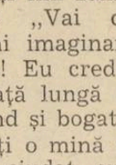

„E foarte asortat, o, și are niște măsline și o spinare de iepure și un curcan în aspic — c'est une follie" se extaziază și Cecilia Ghiuleă trăgându-mă după ea în camera plină de-o religioasă tăcere. Lumea mănâncă. Mănâncă și tace. Zăngănesc doar farfuriile, mai cade câte-un cuțit sau se lovește câte-un pahar gol. Lumea asta bună mănâncă la fel de lacomă ca și săracii, tăind cu poftă din alba și ispititoarea friptură de porc, rupând pâinea și înghițind-o în fugă. Valetul toarnă vin, adaugă sifon, (Manuela Nicoliu cere mereu sifon) pune sub masă farfuriile și tăbliile golite, surâzând casant și rece, ca un om care a văzut destule năvăliri de-acestea în viața lui. Acuma lumea roade mai rar ; parcă rumegă. Numai Vanda Perlescu, supranumită și „spaima bufetelor", se luptă entuziastă cu o nouă farfurie cu „bunătăți"; Geta Adrinescu și Mica Monotarc mă asigură că e a patra încărcătură. Bufetul se golește, tot ca într'o poesie din „Cetatea lui Bucur", iar suava Domniță Dragodănescu, care a venit chiar acum câteva clipe dela o altă reuniune de fini intelectuali, soarbe blazată și absentă dintr'un un pahar cu vin negru. A căzut pe gânduri. Acum ultimele resturi alimentare sunt luate cu asalt de publicul înspăimântat de-o eventuală epuizare, și-apoi fotoliile și canapelele largi și primitoare se umplu de corpuri sătule, într'o dulce și caldă promiscuitate. Vanda Perlescu ține în mână o fructă glasată pe care caută s'o vâre în gură; stomacul însă pare-se că refuză. Și-atunci, legănându-se abilă, ca o corabie, se îndreaptă spre tânărul Vlad Sulițașu, care-și șterge pentru a nu știu câta oară fața asudată cu o batistă murdară, tăcând de două o re. Acesta se sperie și dă să se ridice, însă domnișoara Vanda i-a vârât în gură bomboana, (cam mare) pe care Sulițașu o înghite recunoscător.

„Mulțumesc" — în sfârșit a scos și el o vorbă în seara asta și poate să plece împăcat ! Il văd cum se furișează pe ușe, ținând în mână numărul de garderobă. Calcă pe vârfuri, ca să nu fie băgat în seamă. „Intâiul dezertor" îmi spun eu.

Mă așez la picioarele ducesei de Roussloato, care are, în acest fel, întâiul prilej să-mi surâdă într'adevăr de sus, ceeace și face, cu o înclinare a capului, abia perceptibilă. Mă simt ca un dulău la picioarele unui iepure cocoțat într'un par. Dar nu latru. Torc.

Văd cum se tot umplu paharele cu vin și pe măsură ce licoarea scade în sticle, perechile de pe fotolii și de pe canapele se apropie mai mult. E cald și e un fum sufocant. Ucselal Naiart stă în fotoliu lângă Ofelia Garafu și-i recită poesioare dulci, fumând foarte convins, în timp ce Niculaie Mihăescu și-a tras scaunul lângă Pavel Gassda, cu care s'a afundat într'o discuție interminabilă. Aud cum se complimentează reciproc și din când în când Pavel Gassda își trece mâna peste idei, (peste frunte era să zic) ca un copil cuminte și obosit. Dar încă nici nu-i târziu.

Lumea începe să se refacă, să se îmbujoreze, iar un locotenent de rezervă care și-a făcut apariția între timp, se recomandă cu stăruință, fiecăruia : „Am onoarea a mă prezenta : Locotenentul Pilescu din intendență". Toată lumea, bineînțeles, e încântată. Mie îmi pare chiar foarte bine că a venit, căci am început cu el o vie discuție. Și în rezumat: „Bun băiat A. M. Fitrion. Ce ziceai că învârtește ? Dar uite, am pontat o frumoasă ! Te las!"

...Ii vezi, Menip, îi vezi, Menalc ? Sunt oameni... Sunt oamenii... Dintr'odată au început să se rotească toate luminile din casă, iar ei au luat fața unor ridicole păpuși. In fiecare dintre ele țipă o altă muzicuță, în fiecare se răstoarnă alte gânduri. Stau ca pe marginea unei ape și privesc din nou la perechile care dansează, poatecă sunt și ceva mai sentimental, poatecă am început să-i văd cu alți ochi. Au toți fețele de cârpă și se sbat legați de funii nevăzute, ca acele marionete din amintirile copilăriei noastre. Sunt mulți. Incerc să-i pricep. Ei încă nu sunt alții, dar parcă o dulce lumină de lanternă-magică s'a lăsat pe frunțile lor. Sunt oameni. Manuela Nicoliu stă lângă mine și-i simt carnea albă și tânără, cum palpită cu mine ; a lăsat capul puțin în jos și privește ca și mine. Zeci de picioare care aleargă, zeci de

Dece oare domnul Limpede se plimbă prin odaie, singur și neliniștit? Mă lămuresc curând și dacă vă voiu împărtăși descoperirea mea, vă rog să nu-mi puneți la îndoială spusele. Iată: îl examinez atent. E, ceeace se numește, un tânăr șic. Acum a început o lentă retragere strategică înspre sobă, răzimându-se de teracota roz, ca un veritabil om de lume. Piciorul stâng l-a pus cu vârful pe parchet, foarte elegant dealtfel, așa că stă în odaie singur, ca o barză. In mână mototolește ceva și se uită în toate direcțiile. Ați ghicit : caută o scrumieră, dar n'o găsește. Și în clipa aceea îl văd cum dă drumul unui muc de țigare de foi, pe covor, strivindu-l, optimist, cu piciorul. O pată cafenie se desemnează pe covorul gălbui ,dar în clipa aceea valetul îl ține și cu o căutătură atât de fioroasă, încât junele Limpede ridică mucul și-l înfige eroic în vasul cu flori care tronează lângă el, repezindu-se apoi în odaia vecină, unde o lovește pe Domnița Dragodănescu, care discută despre Ionel Teodoreanu cu Manuela Nicoliu și cu un tânăr bubos și spelb, care a ieșit ca din pământ.

Mă uit pe jos : oamenii, distrați, au lepădat pe parchet tot felul de lucruri : țigarete strivite, coji de pâine, șervețele de hârtie mototolite, ba chiar câte-un dop de sticlă. Probabil că din prea multă „spiritualitate" indivizii au început să uite și să confunde podeaua cu sobele, cu farfuriile, dând astfel naștere unui tablou expresionist de natură moartă și murdară.

Câțiva au început să plece „pe șest" cum se exprimă prietena noastră nobilă, Mariana Fracku. Strângeri de mână, surâsuri, îmbrățișări, în timp ce valetul și servitoarea numără în podul palmei bacșișurile strecurate cu o sunătoare discreție de către domnii înmănușați. Uneori, valetul se strâmbă : cinci lei sau zece.. Puțini pleacă. „Lumea" rămâne.

Intr'o odaie domnul A. M. Fitrion, înconjurat de-un pomădat sobor de crai, a despăturit o coală albă cât un fular și a prins să cetească niște răvașe de plăcintă — epigrame. Șușoteli supra-admirative se aud din colțul intelectual care era tocmai preocupat cu discuția ultimului roman al lui Dekobra și cu filmele lui Errol Flynne, iar grațioasa Cecilia Ghiulea, își pune, pe sub masă, cu o impecabilă mină de auditoare, pantoful drept care-o jena „horriblement, monchère Loulou" !

Fiecare invitat prezent este pomenit în coloanele frumos bătute la mașină, iar respectivul se rușinează, (roșind la nevoie) când numele îi e pomenit scurt, dintr'un vârf de limbă obosită și enervată. Domnul A. M. Fitrion își face doar datoria și-apoi, culmea, e enervat, fiindcă un mitocan de poet care n'are nici cel puțin frac, a îndrăsnit să spună că parchetul e acoperit cu praf. Auzi mata, ce grosolănie teribilă! I-a aruncat mănușa.

— „Ce faci, Sabin Tăcutu ?" îl întreb pe amicul meu care era preocupat cu Ucselal Naiart să caute în cartea de telefon, numerele unor cunoscuți cărora ar putea să le facă o farsă. „Mă amuz", răspunse el, privindu-mă cu înțeles „mă amuz grozav. Ce să fac ?"

De fapt, petrecerea de-abia începe ! Unii au început să se ia la trântă, alții dansează o căzăcească îndrăcită, mai-mai să doboare aparatul de radio, pe care gazda, îngrozită, îl lipește cu ambele mâini de perete, șoptind în același timp la urechea valetului, care dă din cap, filosofal și rectilin. Un tânăr mai entuziast, nu pot preciza cine era, s'a învelit într'o față de masă și se plimbă prin toate odăile, cu o stăruință și cu o naivitate emoționantă. Un fel de fantomă... Cei mai snobi și mai blazați s'au instalat într'un colț retras și comentează cu aprindere picioarele uneia din ducese. Locotenentul Pilescu din intendență moțăie din cap și pică de somn; ca să mascheze acest „lapsus", și-a înfipt un monoclu în arcada stângă, pe care era cât pe-aci să-l scape în ceașca de bulion care se servește acuma pe tavă. „Nu e țuică fiartă ?" mă întreabă el naiv.

— „Ți se apropie ceasul ! Imi șoptesc confidențial Manuela Nicoliu și Geta Adrinescu. Mă uit la pendula florentină de pe perete : e douăsprezece fără un sfert. Un ceas cu cuc din camera vecină, cârâie de trei ori, galinaceu. Nora Roussloato îmi surâde ca printr'un păienjeniș, de foarte departe și mă întreabă ce-am mai scris. E foarte târziu, sau mi se pare ?

Domnul E. Pi. Centru se lamentează că la garderobă i s'a dat fularul altuia, încât nu poate pleca, iar una din surorile Boccescu nu-și mai găsește poșeta, pe care Ionel Curmală, reporterul care tocmai a pășit pe ușe, o descopere între șoșoni, pe scară. E cam udă, dar *este.*

Măștile, măștile! Unde sunt oamenii de-acum o clipă ? Intind brațele după ei și văd că mă sbat ca într'o pantomimă. Toți sunt alții. Iar alții. Le-au crescut bărbi, le-au căzut mustățile, au întinerit și au îmbătrânit, deavalma.

Unde sunt oamenii de-acum o clipă ? Ii vezi, Sabin Tăcutu, cum se fac alții, din vin și din fum ? Bang-odată — bang-de două ori — bang-de trei ori — de douăsprezece ori.

Adriana Nicoară și Traian Lalescu, unde sunt EI ? Nu vreți să ni-i arătați voi ? Eu am început să-i uit !

Intermezzo

(Adriana Nicoară fiind reținută acasă, după avizul medicului, să facă gargară antiseptică și preventivă în vederea epidemiei de gripă care bântue mai ales printre minori și minore, n'a putut să-și aducă singură manuscrisul, la redacție. L-a trimis totuși, cu o punctualitate pentru care-i sunt recunoscător, însoțit de câteva rânduri. Iată-le):

Prea înțeleptule Menalc,

(„Înțeleptule" mi-ar fi făcut mai multă plăcere — prea înțeleptu-le" nu... prea îmi face).

Nu știu dacă „penseurile" din jurnalul „fiicei rudei sărace" care-a preparat sandviciurile la vestitul și imaginarul bal e adaptat la mediu.

In orice caz, în loc de Lola Fitrion, mi-ar plăcea s'o cheme Boanța (s'a făcut). Am căutat pe cât mi-a fost posibil să dau impresia că citești jurnalul unei gâște dintr'a șasea **(gând la gând... seamănă leit)** trăind o lume „din romane" pe care o face să retrăiască în diversele imprejurări din viața ei.

Dacă „essaiul" e prea slab pentru înalta proză — sau mai bine zis în comparație cu savantele rânduri scrise de talente ca Baciu, Menip. D-ta, Sandi **(adică Lalescu)** etc. **(cine să fie „etc."?!)**, renunț la publicarea lui..

(Renunțarea e un fel de a vorbi al Adrianei Nicoară — dar numai atât. Iată acum și „essaiul" —Intermezzo la 12 noaptea — despre care era vorba) :

Slavă Ție, Doamne, că e bolnavă Doamna de Latină și deci ultima oară voiu putea fi trecută cu toate onorurile cuvenite, în rândul „emancipatelor" dintr'a șasea.

Mi se pare nespus de nostim, ca tocmai eu să fiu prima care pleacă anul ăsta din mijlocul „piftiilor" clasei.

Acest „Inalt Ordin al Piftiilor" a fost înființat în ora de Gospodărie, în urma scandalului făcut de „Să știți fetelor" — Doamna noastră, — din cauza „stricării materialului" destinat unor duzini de farfurii cu piftii, cari se 'ncăpățânau să arate „apetisant".

Comitetul „inspiratelor" este compus din cele mai „vampe" dintre emancipate. Acestea disprețuiau foarte pe acelea care, dacă nu au ca ele o listă numerotată, nu se pot lăuda cel puțin cu un flirt.

Aceleași decane ale „flirtului" ne-amenințaseră chiar, la ultimul „ceai de cucoane" al clasei — că acelea care nu vor putea să ispitească pe nimeni, nu vor purta alt nume mai potrivit decât „piftie la pătrat".

Nu știu prea bine însă, cum o să ticluesc petiția mea pentru a fi admisă în acest cerc invidiat, fiindcă... în fine, fiindcă nu pot deloc s'așternpe hârtie, tot ce am simțit în clipa când m'a sărutat „El". Nici prin cap nu mi-ar fi trecut că o să-mi fie atât de greu și, mai ales, o să fiu atât de jenată să arăt cum devine cazul cu complicațiile pe care mi le-a produs... vidul lăsat în inimă de primul sărut.

Ceace-i mai jalnic e că mi-e dor de Sabin.

Cu toate că mi-a spulberat oarecum iluziile despre viață, am să încerc să postesc nouă Marți la Sfântu-Anton ca să mă iubească...

Eu știu, poate că era mai bine să nu-mi fi împrumutat veri-

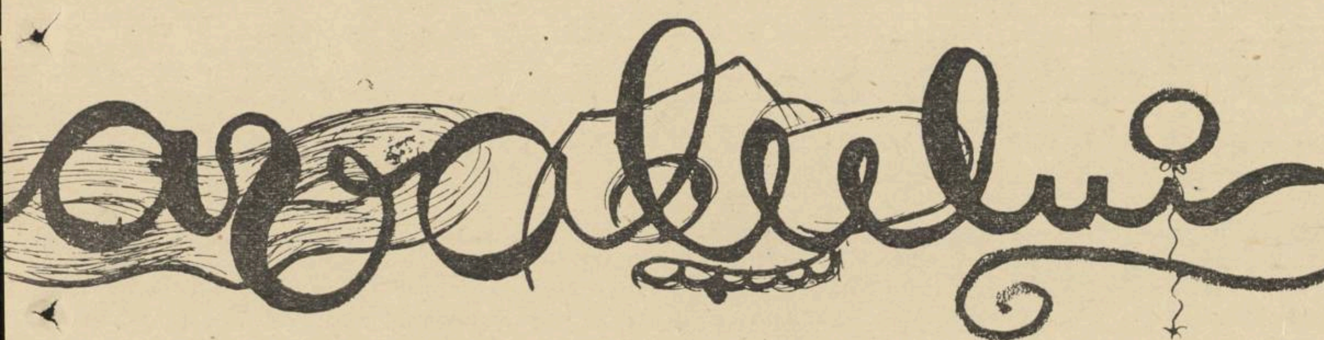

...ună şi din imaginaţie

...şi TRAIAN LALESCU

Intotdeauna ţi-a plăcut să exagerezi, prietene Ştefan Baciu. De-o pildă, acum : pretinzi că nu-i mai vezi pe oamenii cari te înconjurau la acest „ceaiu în lumea bună".

Să presupunem că ai avea dreptate. S'ar putea ca tu să fi închis, dintr'un capriciu, ochii, şi atunci, bine înţeles, nu-i mai poţi vedea.

Dar cum poţi pretinde că ai început să-i uiţi ? Oricât te-ai sili tu, oricât de strâns ai ţine lipite pleoapele, oricât ai dori să-i alungi din amintire, tot n'ai să reuşeşti. Nu te lasă ei să-i uiţi; sunt prea sgomotoşi. Prin larma lor insistentă îţi vor aminti mereu : „Suntem aici ! Suntem aici !"...

Şi noi doi, eternii prieteni Ucselal Naiart şi Uicab Nafets, ne vom plimba stingheriţi hainele noastre negre, frumos şi proaspăt călcate, prin sumedenia asta de fracuri şi smokinguri cari se agită, trecând din cameră în cameră, în culmea bunei dispoziţii, cu un deget ridicat, şugubăţ, în aer, şi cu întreg trupul pradă unui ciudat acces de tremurici.

Mă uit, surprins de această epidemie care se pare că i-a cuprins pe toţi invitaţii.

Stau cu capul aplecat puţin spre dreapta, cu un semn de mirare în ochi, şi sunt convins că dacă aş întâlni o oglindă m'aş zări în chip de căţel, făcând sluj şi fiind în acelaş timp puţin supărat pe stăpânul care nu se hotărăşte să-l repună în poziţia normală.

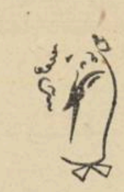

Un frac impecabil călcat, având de-asupra un cap rotund şi fericit mă întreabă, puţin ironic şi distrat (din nou hainele negre sunt de vină) : „Dumneata nu faci un lambeth walk?" Il privesc supărat, hotărît să-l pun la punct (nu-mi place să mi se vorbească urît). Ducesa de Roussloato îmi vine în ajutor, nerenunţând însă la mutrişoara plictisită care i se potriveşte, de altfel, tot atât de bine ca şi rochia albă de seară : „Are dreptate să nu danseze. Lambeth walkul e un dans demodat. Mă mir cum îl mai acceptaţi". Am priceput despre ce e vorba şi am intervenit, şi eu, demn : „Şi eu mă mir". Dar domnişoara Cecilia Ghiulea, care are „draci" şi o rochie înflorată, chicoteşte şi lasă frâu liber vocii sale cu diferite tonuri, dela cele mai grave până la cele mai subţiri: „N'ai dreptate, chèrie" — pe semne că dânsa nu-şi mai amintea cum se spune : „dragă", pe româneşte. Ii dăm dreptate. Are prea multe treburi pe cap: coiffeur, manecură, modistă, croitoreasă şi, pe de-asupra, şi o şedinţă a societăţii fecioarelor române. — „Eu mă înnebunesc după lambeth. E cel mai genial cântec". Şi, fericită, domnişoara Ghiulea se agaţă de braţul domnului E. Pi. Centru.

Nu pot privi prea mult admirabila pereche, deoarece domnişoara Stafidă, răsărită din pământ, mă pofteşte : „Hai şi noi!".

Şi de ce nu ? Mă las purtat de soartă şi de domnişoara Stafidă. Mă pomenesc când la braţul drept, când la braţul stâng al domnişoarei Stafidă. Ii văd, când buclele ieşite de curând de sub casca de ondulaţii, când faţa scăpată şi ea de curând, de fricţiile masseuzei. Trag, din când în când cu coada ochiului, în stânga şi în dreapta. convins că am să întâlnesc priviri severe şi mustrătoare. Dar nimeni nu se uită la mine. Am chiar ocazia să-l admir pe Uicab Nafteş, la braţul domnişoarei Vanda Perlescu, ridicându-se în vârful picioarelor ca să ajungă la înnălţimea partenerei, ţinându-şi cu o mână ochelarii, ca să nu-i cadă, iar pe cealaltă agitând-o în aer: „Taratata tatata Tatarata ratata Taaa tatata Taratata tata Oi". Strigătul „Oi" este primit cu entuziasm de toată asistenţa. Şi, iar dela cap : „Taratata tatata...".

Straşnic dans !

Nu mai pot rezista. Mă smulg din strânsoarea braţului domnişoarei Stafidă şi mă asvârl în braţele primitoare şi, oarecum, mai confortabile, ale unui fotoliu.

Mi-am întins picioarele peste un minunat covor persan. Merită şi ele, sărmanele picioare, o răsplată, după grelele încercări la cari au fost supuse.

Sunt silit, însă, să le retrag numaidecât, deoarece, în caz contrar, ar fi fost mascrate de veselul domn despre care a scris şi Ştefan Baciu şi care venea valvârtej, din camera alăturată, înfăşurat în aceeaş faţă de masă şi cu un şir întreg de admiratori, în urma lui.

„Vai ! Ce spiritual e !" se entuziasmează Geta Adrinescu, iar eu nu pot decât să o aprob.

Acum „domnul spiritual" a trecut în altă cameră, unde a fost primit cu tot entuziasmul cuvenit : „Bravo ! Ura ! Eşti colosal !".

In fotoliul din faţa mea s'a aşezat un domn tăcut şi grav care — îmi dau prea bine seama — aşteaptă ceva.

„Ce vrea domnul ăsta ?", o întreb pe Vanda Perlescu.

„E domnul P. Dală", îmi răspunde ea, convinsă că m'a lămurit.

„Bine ! Dar..." încerc eu să aflu mai mult. Dar domnişoara Perlescu nu mă mai bagă în seamă. A trecut prin faţa ei domnişoara Ghiulea, cu un sandwich în mână, cu un pahar în cealaltă, şi cu o informaţie pe buze: „Au adus mâncare nouă la bufet". Domnişoara Perlescu, cu mâinile întinse, ca o somnambulă, a părăsit camera.

In schimb, Geta Adrinescu s'a apropiat de fotoliul meu şi m'a informat fără să mai aştepte s'o întreb : „Il vezi pe domnul din faţa ta ? E domnul P. Dală". Nici dela ea n'am putut să aflu mai mult, fiindcă l-a văzut pe tânărul domn Limpede în mare încurcătură : Domnişoara Ghiulea se încăpăţâna să vorbească cu dânsul franţuzeşte. Geta Adrinescu s'a apropiat de ei surâzătoare : „Dansăm ?". Tânărul domn Limpede se îndreaptă recunoscător spre Geta Adrinescu, dar domnişoara Ghiulea, fericită, se repede în braţele disperatului domn Limpede : „C'est une trés bonne idée. Allons adnser. Et, comme je vous disais, monsieur"...

Dar eu tot nu sunt lămurit. Cine e domnul P. Dală ? Ce aşteaptă domnul P. Dală ?

Explicaţia mi-o dă domnul Pavel Gassda, care se postează în mijlocul camerei strigând cât poate mai tare, pentru ca să fie auzit de toată lumea.

„L-am rugat pe domnul P. Dală să ne cânte ceva la pian".

Domnişoara Ghiulea a străbătut — ghiulea — trei camere şi s'a oprit drept în faţa domnului P. Dală, implorându-l: „Hai, domnule P. Dală. Te rugăm cu toţii: Cântă-ne ceva".

Domnul P. Dală a renunţat la ospitalitatea fotoliului, şi, drept ca o lumânare, mângâindu-şi, galeş mustăcioara, a protestat fără convingere : „Vai, nu !" A aşteptat puţin, surprins că domnişoara Ghiulea nu insistă. Au urmat câteva secunde de penibilă tăcere. S'a auzit din altă cameră, un glas : „Hai, zău ! Te rog !" O fi fost vre-un june care-o rugă pe jună să-l sărute pe frunte, „ca pe-un frate". Domnul P. Dală a interpretat însă rugămintea în sensul în care-i convenea şi după ce, cu un gest demn, a ridicat acul de pe placa de gramofon, s'a aşezat la pian.

Domnişoara Ghiulea şi-a dat ochii peste cap; Geta Adrinescu a privit cu jind gramofonul, iar domnul Limpede a privit cu un jind amplificat braţul Getei.

După miezul nopţii

Şi a trecut un minut... Şi au trecut două... Şi au trecut zece minute.

Domnul P. Dală continuă, foarte convins, să cânte la pian.

Am auzit un glas foarte subţire, în dreapta mea : „Il ador pe Mozart, ăsta".

In stânga mea, un glas cu nimic mai gros decât primul, se extazia : „Mă înnebunesc după Bach, ăsta".

Amândouă glasurile au fost acoperite de un glas bărbătesc : „O fi bun spaniolul ăsta, dar eu prefer muzica americană".

Şi a reapărut domnul spiritual în cearceaf.

Făcuse „turul" celorlalte camere şi, acum părea tare surprins de tot ce vede. A reacţionat totuşi, destul de prompt : „Ia mai slăbiţi-mă, nene !"

Domnul E Pi. Centru l-a sărutat : „Bravo, mă ! Eşti genial !"

L-am întrebat pe E. Pi. Centru „Cine e domnul înfăşurat ?" Şi E. Pi. Centru mi-a răspuns: „Habar n'am!"

Domnul P. Dală a părăsit, indignat, pianul şi şi-a reluat locul în fotoliu.

In jurul lui au început din nou să roiască şi să danseze, „fericiţii".

Hai, Menalc! hai Menip!

Ştiu eu un colţ unde n'o să ne vadă nimeni.

Doar noi o să-i vedem pe ei..

Putem să-i privim în linişte, şi să râdem în voe.

Dar de ce nu râzi, Menalc?

Şi nici tu nu râzi, Menip !

Culmea e că nici eu nu râd.

De ce oare ?

Tu, Menalc, l-ai văzut în mijlocul **„lor"** pe unul care-ţi seamănă. Se poate să fie chiar Menalc.

Uite-l şi pe Menip. Uite-l şi pe Uicab Nafetş. Uite-l şi pe lunganul Ucselal Naiart.

Unul dansează cu un coif pe cap. Altul umblă în patru picioare. Sunt şi ei ca şi **ceilalţi, câteodată**. Şi câteodată, sunt şi **ceilalţi** ca şi ei. De ce-ar râde atunci, Menalc, Menip, Nicab, Nafetş şi Ucselal Naiart de *ceilalţi?*

Să ne rezumăm, deci, să povestim lucrurile, aşa cum s'au întâmplat... Simpli reporteri.

Mă uit foarte mirat la domnul Balcu. Are ceva schimbat. Dar ce ? Aha ! Da ! Are cravata smockingului, desfăcută. Cum ţi se poate întâmpla aşa ceva, domnule Balcu ? Dar, uite ! Şi domnul E. Pi. Centru are cravata desfăcută. In sfârşit, am înţeles. Domnul „spiritual" e şi mai spiritual. A găsit un nou amuzament.

Trece pe la fiecare domn şi îi desface cravata.

Toate domnişoarele se prăpădesc de râs

Vai! Ce amuzant!

E pentru prima oară când îmi binecuvintez hainele negre şi cravata mea lungă. Domnul spiritual n'o s'o poată desface, atât de uşor.

Acum s'a oprit în faţa mea şi îmi priveşte atent, cravata. Par'că-ar vrea s'o hipnotizeze. Ce-o mai fi vrând ?

S'a îndreptat, calm, spre domnul A. M. Fitrionu şi a cerut o foarfecă.

Am înţeles tot. Scumpa mea cravată ! Iubita mea cravată care m'a costat 450 !

Ca s'o salvez, am fugit în camera cea mai retrasă. Stătea acolo un domn pe care-l vedeam pentru prima oară. M'a întrebat: „Dumneata eşti domnul Ucselal Naiart."

„Da ! Eu sunt !" am răspuns, timid.

„Imi pare bine. Aş vrea să-ţi spun ceva despre prietenul nostru comun, A. Nonimu".

„Hâ ?"

Habar n'aveam cine-ar putea să fie domnul A. Nonimu. Nu-l cunoscusem niciodată.

Dar, domnul din faţa mea a continuat : „A. Nonimu e în ultimul timp foarte trist. Dumneata trebue să ştii de ce e trist, fiindcă îl cunoşti mai bine decât mine".

N'am avut curajul să-l contrazic. Nu m'ar fi crezut, dacă i-aş fi spus că nu-l cunosc pe A. Nonimu.

Şi am povestit... Vai ! Ce frumoasă era povestea lui A. Nonimu !... A. Nonimu era trist, fiindcă iubea o fată cu păr de aur şi cu ochi de stele. Dar fata cu păr de aur şi cu ochi de stele nu-l iubea pe bietul A. Nonimu. Ea era o intelectuală şi-l iubea pe Dănuţ Deleanu...

...Prietene necunoscut, domnule A. Nonimu, iartă-mă că într'o noapte te-am făcut să iubeşti o fată cu păr de aur şi ochi de stele...

Dar Geta Adrinescu nu mă lasă să stau mai mult de vorbă. A venit în fugă, şi mi-a spus : „Hai cu mine ! Să vezi ce amuzant e !"

Am fugit în urma Getei Adrinescu. In sufragerie un domn se suia pe un scaun, cu un pahar de vin în mână, îl bea iute, coborâ de pe scaun, umplea paharul şi, din nou se suia pe scaun. Toată lumea râdea cu hohote. Mi-am spus : „Oamenii ăştia sunt... făcuţi". Dar a trecut atunci, pe lângă mine, Sabin Tăcutu, m'a privit şi mi-a spus cu convingere : „Beţivule !" Am înţeles atunci că şi eu râdeam ca şi ceilalţi. Poate, chiar mai tare.

M'am dus adunci la bufet, să cer un pahar cu apă, dar am cerut unul cu vin. L-am văzut acolo pe Uicab Nafetş agitându-se pe lângă rochia albă a pretenţioasei domnişoare Fracku. Dânsa îl privea indignată : un om care n'are frac ! Un mojic !

S'a agăţat grăbită de braţul primului frac pe care l-a întâlnit : „Hai să dansăm !"

De-asupra fracului, o priveau tâmp, ochii chelnerului : „Aş dansa cu plăcere, dar trebue să servesc la bufet !"

Vai, domnişoară Fracku! Te-ai făcut de râs !

Ai plecat acum din odaia bufetului, dar Uicab Nafetş nu ţi-a remarcat absenţa. El — miop incorigibil — continuă să se agite pe lângă altă rochie albă : rochia ducesei de Rousslato.

M'am apropiat de el : „Hai să plecăm !"

A răspuns fără convingere : „Hai !"

Am sărutat diverse mâini. Pe altele le-am strâns, prieteneşte...

— „Vă mulţumim domnule A. M. Fitrionu... Aţi fost foarte amabil..."

Afară ne-a întâmpinat frigul.

Uicab Nafetş mi-a spus: „M'am distrat grozav".

„Şi eu !"

Uite !... Au început să circule tramvaele...

Am pornit, totuşi, pe jos...

Am scos un strigăt ciudat...

Aşà !... Fără nici-un rost...

Parcă tot ce făcuserăm până acum, avea vre-un rost...

„Diseară, când m'oi scula, o să mă doară capul" a spus Uicab Nafetş.

...Şi avea dreptate...

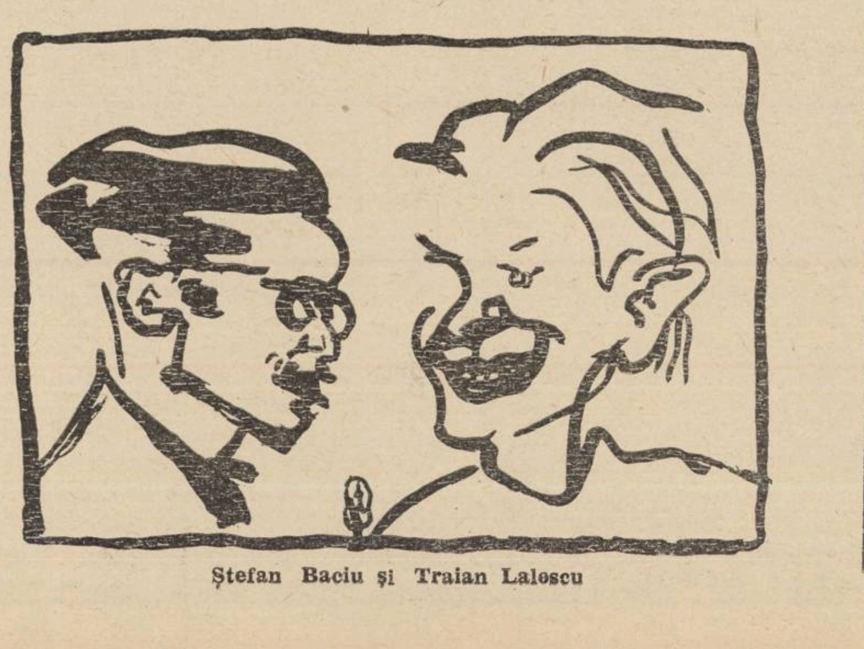

Ştefan Baciu şi Traian Lalescu

la 12 noaptea

şoara Medi, rochia ei de seară, şi deci nu aş mai fi însoţit-o pe mami la acest bal din lumea bună care-mi face impresia că-i destul de rea de gură.

Tare mi-e teamă să nu fiu prea îndrăgostită deşi, când l-am văzut, am avut impresia că devin tot atât de dezorientată ca Ileana din „Adam şi Eva" de Rebreanu, romanul meu preferat.

Nu cred însă ca el să fi avut impresia că m'a cunoscut vreodată, într'o viaţă anterioară...

Fiindcă gazda nu permitea să danseze în camera obscură decât acelora cari vor găsi partenerului câte-un nume nou la fiecare placă, eu i-am spus bineînţeles, Toma (ca în romanul lui Rebreanu).

Dar mi se pare mie că acest Sabin Tăcutu nu-i prea cult, fiindcă inspirat de placa după care dansam, m'a botezat Tabu.

Deşi mă ţinea destul de strâns, mi-era grozav de teamă să nu alunec pe parchet, şi — dece să nu spui, — mă simţeam foarte bine cu obrazul lipit de-al lui.

Oare „vampele" clasei fac la fel?

„El" vorbeşte cu r, cu un uşor accent moldovenesc care-mi face Moldova cea mai simpatică dintre provinciile noastre.

— „Probabil pentru că eşti foarte tânără, ai un păr care vorbeşte, ca şi rochia care-ţi vine de minune — şi asta-i mare lucru.. Fiindcă nu-mi venea nimic în minte era cât pe-aci să-i spun că-i de împrumut.

Insă, ultima lumină din camera obscură fu stinsă de „Destin" şi am avut nemaiîntâlnita senzaţie că buzele-mi cari şovăiau în a mărturisi sau nu „misterul rochiei cu spatele gol", nu-mi mai aparţineau...

Dacă s'a distrat măcar ? Şi mai ales dacă o să spună cuiva ? Trebuie că are o impresie detestabilă despre mine. Sunt sigură că mă crede mai mult decât uşuratică. Dar, ce-mi pasă odată ce mă simţeam atât de plutitoare printre nori, ghemuită la pieptul lui.

— „Parc'ai fi o pisicuţă de Angora!

Placa se sfârşise.
Odată cu ea şi vraja.

Dece-mi venea să plâng, Sfinte Antoane? Auzi, să mă facă pisică, „El" primul care m'a sărutat. Auzi, pisică...

— Iubito, bomboano, acadeao, — orice afară de pisică.

Ce, eram la grădina zoologică? Mă mir că nu mi-a spus „Felis catus" sau „Felis maniculata" ca să-mi amintească de „Scobitoarea" de Naturale.

Ştiu eu că nu vorbesc prea „vamp" şi că am voce destul de piţigăiată, dar în loc de declaraţie ca la cinema: „Parc'ai fi o pisică"...

Lumina s'a aprins şi diverse glasuri începură: „Tăcutule, lasă minorele !

Codul Penal o să te mănânce"! Eram furioasă. Ce idee şi cu Codul Penal...

Mi-a trecut ameţeala ce mă cuprinsese şi m'am furişat în camera vărului meu, ca să mă văd în oglindă, cum arăt ca „emancipată"...

Mai bine rămâneam tot „piftie la pătrat" decât să-mi spună la plecare, „El" care a jucat un rol atât de mare în viaţa mea:

„La revedere, Faluchette, regină pisicilor".

Nu mai pot suferi pisicile...

ADRIANA NICOARA

EPILOG

de MENIP

Cetitorule, mă voiu folosi de avantagiul că încheiu spectacolul, şi n'am să fiu contrazis, spre a-ţi desvălui o scenă pe care cei doi poeţi satirici ce te-au desfătat, pe drept cuvânt au omis-o. Pare-se, ameţiţi cum erau de însăşi verva lor, ei n'au luat seama că învăluită de întunerec o umbră îi iscodea... şi deodată patru braţe voinice i-au înşfăcat poliţieneşte. Cerberii erau Vlad Suliţaşu şi E. π. Centru. Pe loc li s'a aplicat o procedură sumară. Concluzie: Nu judeca, de nu vrei să fi judecat!

PRIMA UMBRĂ. — (Face o plecăciune, apoi, cu mâinile în şolduri): **Ha, ha! Nafeţ Uicab. Mai râzi dacă-ţi dă mâna !** (Ii dă un bobârnac pe sub nas) **Ţi se pare că semăn cu o dropie, nu-u-u-u ? Dropia-i o pasăre ce n'o poate vâna orice nătărău ! Aşa să ştii !** (Cu nespus dispreţ) **poet bulevardist !.. Te las acum să momeşti gâsculiţele cu versuleţele dum'tale !** (Dându-i cu tifla) **Succes !..**

UICAB. — (Se sbate ca un diavol, are urechile roşii ca nişte maci, străfulgeră prin ochelarii groşi ca două lupe) : **Am să scriu asupra dumitale o poezie intitulată „Dropia !" şi am să ţi-o dedic! O să vedem atunci!**

PRIMA UMBRĂ. — (Fără să se mai întoarcă) **Aa ! bine a zis Socrate** : Iritabiles gen vatman ! **Sunteţi un gen mai iritabil ca vatmanii !** (Dispare în mulţime) : **„J'en ai soupé"!**

A DOUA UMBRĂ. — (E măruntă, cu păr roşu, nasul cârn. Pare să fie domnişoara Mica Monotarc. Face o piruetă în faţa poetului Uicab şi-l ciupeşte de sub bărbie. Poetul scrâşneşte mânios) : **Te înşeli, Domnule Uicab, asupra uzajului meu mondeN ! şi află,** (cu suprem dispreţ):

Menip

neofitule, că-s ceva mai uzajată ca d'neata ! că nici nu te născuseşi când am debutat eu dans le monde...

UICAB. — (Punctând fiecare vorbă cu un ascuţiş de limbă viperină): **Nu v-am contestat nicio clipă uzajul, Domnişoară Monotarc !**

A TREIA UMBRĂ. — (O umbră mare sub care trosneşte parchetul. Are un glas ascuţit ca un pumnal) : **Cred că-ţi dai seama, poetule, că dac'aş vrea, te-aş putea strivi ca pe o muşiţă ?!** (Poetul s'a gârbovit de spaimă, tremură ca o gelatină, e străveziu).

UICAB. — (Cu glas sugrumat): **Ştiu, principesă, ştiu că eşti puternică ! Ştiu că sunt doar o muşiţă.. Da ! da ! Sunt doar o trestie ,cea mai slabă din natură, dar sunt o trestie cugetătoare. Nu trebuie ca'ntreg universul să se ridice ca s'o strivească...**

UMBRA. — (în apartè): **Aiurează de frică, sărăcuţul!**

UICAB. — (Tremurând ca o trestie) : **Iiîi... şiii.. şiii... un fum, un strop de apă e deaajuns ca să mă uuu-cidă !**

UMBRA. — (Induioşată): **A început să-mi placă...** (Tare) : **Dece te-ai oprit, Poetule ?.. Vorbeşti ca o carte... Vorbeşti dumnezeieşte !...**

UICAB. — (In apartè) : **Dacă l'a cetit pe Pascal, sunt un om mort !** (Cu glas tare) : **Daaa... şi chiar de m'ar strivi universul, eu aş fi încă mai... mai...**

UMBRA. — (Nerăbdătoare) : **Mai ce ? Mai ce ?**

UICAB. — (Cuprins de panică, înghite în sec) : **Dacă m'ar strivii uuuniversul încă aş fiii mai..** (Cu eroică hotărâre) **mai nobil decât...**

UMBRA. — (Tresărind ca picată cu ceară. Cu o voce cumplită) : **Mai nobil decât CINE ?** (Il ia de guler. Poetului i se taie picioarele). **Te somez să-mi răspunzi îndată ! Altfel.. altfel nu mai răspund de mine !**

UICAB. — Uite, spun. (Recită): **Incă aş fi mai nobil decât acel ce mă ucide...** (Un scâncit. Apoi se aude glasul poetului pe jumătate sugrumat) : **A-a-adi-că... uuu-ni-versul, nu dumneata ! M'ai înţeles greşit, Principeso..**

UMBRA. — (Către un valet) : **Adu repede o cupă cu ambrozie... Poate fi chiar din cea de 48 de lei.** Il est dans la cămară. (Valetul se pleacă cu subînţeles).

UICAB. — (Dupăce a băut trei cupe cu ambrozie din cea de 48 de lei kilogramul se scutură înviorat. In apartè) : **Uf ! parcă tot mai bine ar fi fost dacă principesa l'ar fi citit pe Pascal !** (Mai bea o cupă) : **Periculos e, Dom'le, Pascal ăsta..** (Către valet) : **Nu-i aşa ?**

VALETUL. — (Glacial) : **Nu-l cunosc, Coane, pe Domnu' Pascu.**

UICAB. — (Cu melancolie) : **Fericit muritor !...**

(După ce poetul şi-a mai venit în fire, cei doi cerberi, Suliţaşu şi E. π. Centru, îl imobilizează

(Urmare în pag. 7-a)

Ora impreciziunilor...

(Urmare din pag. 3-a)

Insfârşit, Nina şi-a revenit. A luat altă atitudine şi calm, zeflemitor, cu un gest de cochetărie, spuse:

— Ah, dacă te-am plictisit, e cu totul altceva. Dece nu mi-ai mărturisit-o mai de mult? Acum înţeleg...

Apoi, cu un strigăt sugrumat, între furie reţinută şi ură:

— Plec!

Am simţit o scurtă ameţeală, o febră iute, acută, prin trup, ca atunci când te curentează... dar în loc să sar şi s'o prind în braţe, s'o înăbuş în sărutări de împăcare, să topesc neînţelegerea... jocul acesta înveninat, neuman... am făcut o mişcare vagă cu mâna, şi am silabisit rar, cu indiferenţă.

— Faci cum vrei...

— Plec, să ştii, plec! a întărit ea, dându-şi seama că şovăe, ca să se întărească mai ales pe sine — abia atunci dându-şi seama de gravitatea făgăduinţii.

Atât şi nimic altceva nu s'a petrecut între noi. Din câteva cuvinte, numai din câteva cuvinte ,ceeace trebuia să se întâmple se hotărîse. Caşicum nu ar mai fi fost nevoe de vorbe...

Am început — după replica ei îndârjită — s'o urmăresc cu ironie. Enervată de privirea mea, Nina a făcut câteva mişcări dezordonate, s'a învârtit prin odae fără rost, apoi... a început să-şi strângă lucrurile... pentru plecare! desigur... Zâmbii amuzat. „Aş vrea s'o văd şi pe-asta! O las să strângă tot, să se îmbrace, apoi o iau de braţ şi o duc jos, la restaurant, să bem ceva în cinstea... celei care a plecat! mi-am zis răutăcios. Simţeam în Nina speranţa că voi sări în sfârşit s'o opresc — şi tocmai de aceea nu mă sinchiseam. Şi-a pus rochia de stradă şi a început să-şi aranjeze valiza. Observai cum caută cu grijă obiectele ei, să nu care cumva să greşească. Câteva cadouri mărunte le-a pus la o parte, cu dispreţ, — să văd că n'are nevoe de ele. Un săpun mie, unul ţie... Peria de dinţi, alte mărunţişuri... Din când în când se întorcea pe furiş, dar când vedea că nu mă mişc, se precipita mai enervată, cu maxilarele încleştate. Era frumoasă, începea să-mi placă, aşa, palidă, mai sprintenă în furia care o ardea. „Cu atât mai dulce va fi apoi revenirea..." îmi continuam monologul.

Am făcut un pas înspre ea, dar mi-a aruncat o privire prevenitoare, ca de mic animal înfuriat, şi am renunţat, puţin deconcertat. Era „prea târziu"? Incepea să devină un joc interesant! Era cu atât mai caraghioasă această „ruptură definitivă" cu cât cearta începuse din nimic, fără motiv, nepregătită, din simple impreciziuni, ca ale unor oameni indispuşi după o masă prea copioasă sau un somn agitat. Mai era şi altceva? Dar nu, în această regiune, a lui „altceva", mă hazardam prudent, preferând s'o ocolesc...

O, Nina se juca şăgalnic cu „marea" noastră dragoste, ameninţându-mă cu o ruptură care nici în mintea ei nu avea înţeles prea lămurit. Voia să mă sperie, ca s'o rog să rămâie! Ia să vedem **până unde** îşi va permite să glumească... Eram atât de sigur de mine, încât am vruţ s'o ajut la împachetat. O sticluţă cu parfum, pe care o uitase într'un colţ, i-am oferit-o cu un gest de politeţe afectată. Mi-a smuls-o din mână fără ceremonie. Surprinsei în ochii ei un fel de păclă, un abur uşor, ca într'o somnolenţă. Nu se gândea şi ea, oare, **până unde** îmi voi permite eu să glumesc?

Era îmbrăcată, cele două mici valize stau încuiate — îşi mai netezi odată părul cu mâna, apoi prinse valizele de mâner...

Pentru întâia oară în spiritul meu amorţit scânteie sentimentul unei primejdii adevărate. „Dar ce facem noi?" mi-am zis cam ameţit, ca de o beţie a sufletului. Cum şi de unde avea Nina curaj să înfrunte o situaţie atât de absurdă? — m'am corectat. Toată fiinţa ei o simţeam vibrând într'o dârzenie care începea să mă sperie. Eu o învăţasem cu astfel de jocuri pe o muchie de cuţit, şi acum parcă mă depăşea! Da, noi ne jucam cu absurdul! Dar acest absurd avea acum puteri fascinante, magice, ca ale viciului, care te atrag până la marginea prăpastiei şi te împing mai departe, dincolo de ea, în hău! Alunecasem fără să ne dăm seama în acea atmosferă de neverosimil în care toate cuvintele şi gesturile par inspirate de o putere ocultă, demonică. Am zis, echivoc:

— Vasăzică, Nina are astăzi un acces de independenţă... şi am vrut să-i prind braţul. S'a smucit, cu o ochire de ură, de atâta ură încât privirea ei m'a lovit ca o palmă. Sta acolo, în faţa mea, ostilă, străină. Fără să-mi dau seama cum, am simţit şi eu un svâcnet de ură şi am strigat:

— Haide, pleacă odată, ce mai stai!

Simultan, Nina a ridicat valizele şi a făcut un pas spre uşă.

Atunci am isbucnit în râs. Un râs larg, hohotind nefiresc, ca de eliberare, ca de rupere a unor zăgazuri lăuntrice.

A şovăit Nina în clipa aceea? M'a privit lung, lung, ca o lipire parcă de tentacule luminoase (niciodată nu voi uita această privire, atât de turbure şi atât de acută — privirea unei mândre desnădejdi, în care pâlpâiau toate incertitudinile ei de femee insultată)..., a făcut ultimul pas care o mai despărţea de prag şi a deschis uşa încet, cu mână de somnambul.

Odată cu micul scârţâit al ţâţânilor, orice luciditate se stinse în mine ,făcând loc numai furiei. Mă lăsai pe pat şi întorcând faţa la perete, crispat, rămăsei aşa nemişcat într'o aşteptare chinuitoare. „Ei bine, îmi zisei clocotind, fata asta începe să devie groaznică, monstruoasă. Să plece odată, să plece!" şi nu o mai putui suferi aşa, în prag nemişcată ca o stafie.

— Hai, ce faci? am isbucnit — tot cu capul întors — pleci sau nu?

Nina a păşit brusc peste prag, ca împinsă de un resort, am auzit uşa... şi am rămas aşa mult timp, ca într'un leşin.

Plecase?

Sgomotele îndepărtate începeau să se audă parcă mai tare... urcau în aerul pur cu o intensitate neobişnuită... un lătrat de câine, claxonul unui automobil... de jos, din gară... apoi nimic... tăcere, linişte omorîtoare, ca într'o încremenire a întregii lumi.

Ce s'a petrecut în mine în primele zece minute de nemişcare, după o jumătate de oră — însfârşit: după o oră întreagă? Şi ce putere m'a ţinut ferecat de pat, de casă, atâta timp? Ghemuit, cu privirea fixată năuc pe desenele covorului din perete, golit de gânduri, am zăcut inert, ca într'o scurtă moarte.

M'am trezit din această stare cu o panică nebunească risipită prin tot trupul. Cât e ceasul? a fost întâiul gând. Când mi-am dat seama, am început să tremur. Imi amintii că între timp trecuse şi un tren spre capitală, la unsprezece! Nu, nu se poate, Nina trebue să fie pe aici, pe undeva, prin apropiere! Dar odată cu plecarea ei, parcă mi se revelase un alt sens al acestei femei, **pe care n'o cunoscusem până în ziua aceea.** O femee mare, copleşitoare, de o voinţă fără margini... nu Nina umilă şi tandră a dragostei noastre, nu Nina cea de toate zilele, nu Nina celor trei ani de până atunci...

M'am îmbrăcat în câteva secunde şi am început să cobor, împiedicat pe cărarea strâmtă care ducea spre gară, printre grădini. Nicio dată nu mi s'a părut mai lungă, mai întortochiată, cărarea. Blestemate cărări de munte — dece atâtea cotituri? Era o amiază de August senină şi răcoroasă, ca la munte. Depe dealurile împădurite din jur veneau miresme tari, proaspete. Dar ce ciudat era tot acest peisaj de munte, ce duşmănos şi **neactual!** Muntele, solemn şi indiferent, îşi profila umerii uriaşi pe cerul curat, ca o imensă făptură preistorică, sgrunţuroasă, din alte ere, când omul nu apăruse încă pe pământ, cu josimile şi absurdităţile lui mărunte! Coboram, mă grăbeam cu un sentiment de jenă, de ruşine — eu, fiinţă mică, bicisnică, rătăcită pe o planetă pustie... Muntele, pădurea, împrejurimile toate, râdeau parcă un râs gros de fiară biruitoare: ai glumit! ai glumit! Insfârşit, iată gara. Trece un ceferist, îl opresc, întreb:

— Fii bun... trenul de unsprezece, a trecut — a venit?...

Cercetare absurdă — desigur, dacă era douăsprezece şi jumătate!

— Dar spune-mi ,ai fost aici, pe peron... n'ai văzut cumva o doamnă, o domnişoară, aşa, cu rochie gri, cu două valize?... Nu?

— Apăi ştiu eu, c'au fost multe cucoane şi multe domnişoare...

— Bine, bine, mulţumesc...

Unde e Nina, dece nu apare? S'a ascuns pe aici ,prin sala de aşteptare... sau... la vre-un restaurant... să merg, să caut..

Nu puteam concepe deloc să fi plecat în realitate. Acest absurd **concret** pe care trebuia să-l trăiesc, mă strivia, mă anihila...

Pornesc cu paşi mari peste linii, spre dealurile din faţă, şi încep să urc. Ridic braţele spre muntele de deasupra capului, spre cerul care se deschide ca dintr'o spărtură peste văi... cu un gest ridicol de implorare, de protest, pe care ţi-l permiţi numai când te ştii în absolută singurătate, şi strig:

— Dar Doamne, eu m'am jucat numai, eu m'am jucat! Cine mă poate acuza că nu m'am jucat, că nu am glumit?

★

Soarele se ridcase drept deasupra capului, reflectând în nourii mici, plini de nelinişte, zeci de nuanţe. Un vânticel se porni printre stânci, ca un tovarăş ce te întâmpină la hotarul singurătăţilor înalte. Urcam cu repeziciune, gâfâind, însetat de alte privelişti, urmărit de obsesia care se înstăpânise cu rădăcini adânci în mine, din clipa când mă convinsesem de plecarea Ninei: ea s'a sinucis, ea nu va supravieţui! Era un gând absurd, pe care-l alimentam bucuros, pentru a mă pedepsi. Nu se putea altfel, dacă făcuse jocul, se va şi sinucide! Nina putea fi moartă în clipa de faţă — eram sigur — şi la un moment dat mă învăţai cu această nouă realitate, ca oricare, cât de cruntă. Imaginea de ceară a Ninei, cu ochi închişi, mă urmărea tăcut, precis, necruţător. Totuşi, din pas în pas, din efort în efort, mă eliberasem şi de noua obsesie, devenind altul. Hipnoza ei scădea în aerul sănătos, rarefiat. Tot ce se întâmplase rămăsese jos, făcea parte dintr'o altă condiţie, acolo, de vale. Eu, **eu cel adevăratul,** urcam. Nu mă interesa ce lăsasem jos: moartă, dispărută sau vie şi revenită în casă, biruită, Nina devenea ca o amintire fumurie a unei alte vieţi...

Peste puţin mă simţii numai muşchi contractaţi să urce, numai plămâni aspirând cât mai mult aer, cât mai înalte atmosfere. Depăşisem dealurile şi începusem să dau de colţuri abrupte. Tăiam drumul, luam în piept câte o coastă, mă căţăram de rădăcini, cu voluptatea pură a urcuşului. Valea se lărgea din ce în ce sub mine şi la un moment dat m'am oprit, pe buza prăpastiei, ţinându-mă cu o mână de un brad şi privind în jos... Adâncime... de mi-aş da drumul deaici... jos, o, adâncime!

Dar urcam iar, cu acelaş elan. Peste un mic platou am trecut în fugă. Satul şi gara păreau nişte jucării. Peste puţin nu se mai văzură, acoperite de pătura brazilor.

De acum, numai între mine şi munte, numai între noi! am strigat lăuntric, cu o necesitate de luptă, de victorie. Dar am dat de o cărărue generoasă, care m'a condus printr'o pădurice de pini prietenoşi, unde a trebuit să mă odihnesc câtva timp.

Când am ieşit la larg, soarele mă reprimi într'o bae de raze prietenoase. Aici, o rază cădea pe o piatră cheală, roasă de timp, şi se reflecta argintie; mai încolo, lumina tremura pe un petec de iarbă udă, bătând în verzui; dincolo, un mănunchiu de raze se pierdeau într'un afund de surpătură, ca într'o peşteră... Contemplând astfel sumbra feerie a muntelui, am început să înţeleg altfel rostul acelei zile. Eram abia pe pântecul masivului, al cărui cap se ridica hăt departe, cale de două-trei ceasuri, de mers în serpentină. Am lăsat iar cărarea, îndârjit, am tăiat serpentinele, dar m'am trezit tot pe ea, păşind cuminţit. M'a înduioşat la urmă revenirea credincioasă a cărării, care parcă mi-ar fi purtat de grijă să nu mă rătăcesc — ştiind câte primejdii mă pândesc.

Un sentiment uitat, din îndepărtata copilărie, se retrezea în mine. Mă jucam, mă ascundeam de cărare, apoi îi săream iar în spinare ca pe un cal năsdrăvan care trebuia să mă ducă în ţinutul cu minuni. Cărarea devenise sora mea bună iar muntele, un frate mare, bătrân şi sfătos. Un suflu de universală bunătate mă înconjura. Nu era nimeni, eram atât de singur pe această lume prăpăstioasă a muntelui! Cât mai sus, cât mai aproape de inima lui!

Urcam îndârjit, cu respiraţia precipitată, năpustindu-mă orbeşte printre obstacole. Dar după câteva minute de mers în zig-zag, a trebuit să mă opresc, îngheţat de spaimă. Incă un pas şi m'aşi fi prăbuşit!

După colţul de stâncă depe care săriserm pe muschi, muntele se despică neprevăzut, ca dintr'o lovitură de bardă uriaşă. O încălecare înfricoşătoare de pietroae părea că stă să se prăbuşească din rana imensă ce se deschidea în coasta muntelui. Masivul întreg părea aici aplecat, îndurerat, încruntat. Iar jos, priveliştea unei prăpăstii fără fund îţi oprea respiraţia. Soarele, care începuse să se încline bine spre apus, trecând prin nourii îngroşaţi, îmbrăca cerul într'un roşu-gălbui, cu reflexe stranii, de infern. Da, cerul întreg părea un ciclop, care — cu singurul lui ochi însângerat — privea ameninţător muntele! Cerul şi muntele se sfidau...

Instinctiv, m'am ghemuit după un pietroi, prinzându-l bine în braţe — să mă simt prins, legat de ceva — şi am închis ochii. Priveliştea depăşea puterile mele de rezistenţă, omeneşti. Dârdâiam... Unde mă hazardasem eu, un copil fără experienţă — ce căutam în această lume de monştri?!

In aceeaşi clipă... **am înţeles!**

Globul soarelui nu se mai vedea şi prin aer plutea ceva **ca o...remuşcare!** „Tu ai ucis, tu!" striga cineva, chiar din mărunţaele muntelui. Totul, şi zarea, şi stâncile, începură să se clatine, să alunece, ca într'o halucinaţie. Brusc, mi-am dat seama că pentru mine venise ziua din urmă şi am început să fug înapoi, la vale...

La poalele dealurilor era linişte, înserarea dădea ceva idilic oraşelului, câteva ţărance se întorceau acasă cântând.

Răsuflând adânc, îmi reveneam ca dintr'o aventură cumplită. Picioarele mele călcau iar pe un tărâm firesc... acolo, sus, — mă înfricoşam târzielnic — lăsasem o regiune de moarte, blestemată.

— Dar Nina?

Iată primul strigăt lăuntric cu care m'am retrezit la viaţa obişnuită.... şi un presentiment cald, reconfortant, mi-a îndreptat paşii spre căruţa noastră din deal.

Uite casa, sunt în prag, smulg uşa... desigur, nu e nimeni... Nina a plecat, Nina a murit... poate o găsesc chiar întinsă în pat, cu lumânări deoparte şi de alta, (au adus-o ţăranii, au găsit-o undeva, strivită, însângerată... imagine insuportabilă!)... dar uite... uite...

Nina, în capotul ei obişnuit, de casă, comodă şi cuminte, cu privirea ei de totdeauna, liniştită, blândă, se ridică din colţul de lângă geam şi mă întâmpină:

— Dar unde ai fost Mihai, ce-i cu tine?

Mormăesc ceva nedesluşit, fac gesturi dezordonate şoptesc: Tu eşti, **chiar tu?** — şi mă nărui fericit în braţele ei.

— Ciudată zi, inexplicabilă zi — îi spun mai târziu, mângâindu-i, cu voluptate, părul inelat, vrei s'o ştergem din calendarul dragostei noastre? Renunţăm s'o mai explicăm, da? da?

Nina aprobă — fiindcă Nina înţelege că sunt unele lucruri, în lumea această, care nu se pot explica...

VASILE TROTUŞAN

Sisi

Intre patimă şi ură,
Ursitoare taie drum!
Cine inimile fură
Vestind veac de fer şi plumb?

Creste'n noapte se aprind,
Vracii farmece urzesc,
S'aud văile vuind:
Duhuri nu-şi mai află loc.

Intre patimă şi ură,
Creste'n noapte se aprind,
Vracii farmece urzesc,
Vestind veac de fier şi plumb.

ALEXANDRU ILEA

FEBRĂ

de EUGEN V. HARALAMBIE

Cândva — şi nu de mult — am ieşit pe poarta de Est a cetăţii Sibiilor, pe drumul care trece prin satul cu nume atât de expresiv: Guşteriţa. Mergeam pe jos, de unul singur, înconjurat de gânduri, amintiri şi splendoarea munţilor.

N'ar interesa, ca să precizez, totuşi o fac.

Era o zi de sărbătoare cu învoire generală şi n'aveam nici o axă de conducere pentru după amiaza aceea.

O după amiază de pastel, cu brazii împodobiţi de omăt şi tremurată de sunetul cadenţat al clopoţeilor de la sănii. Eram îmbrăcat militar şi costumul acesta pe lângă alte foloase îl are şi pe acela de a te ţine încorsetat, strâns în curelele şi diagonalele lui, aşa că nu numai că suporţi cu uşurinţă dar nici nu simţi, uneori gerul. Sub greutatea mea şi a cizmelor, zăpada scârţâia întocmai cum se spune despre ea în cartea de cetire de curs primar.

Ce căutam eu pe drumul acesta, în timp ce unii din camarazii mei se plimbau prin centrul burgului lui Herman sau pe străzile şi uliţele înguste de un metru, doi şi mărginite de-o parte şi alta de zidurile caselor înalte de cinci, şase metri ale Unterstadtului?...

Nici eu n'aş şti dece!

Poate pentrucă voiam să străbat minunatul peisagiu alpin pe care-l vedeam în fiecare dimineaţă, când traversam curtea Şcoalei de Echitaţie a Cavaleriei — sau poate — şi mai simplu, fiindcă voiam să vagabondez şi direcţia asta era mai singuratecă decât oricare. Nu ştiu nici eu — dar după ce-am călcat şi cei vre-o doi kilometri, cât se 'ntinde satul Guşteriţa, am părăsit şoseaua apucând pe un drum care se schiţa aproximativ în planul decorului, într'adevăr splendid.

Eram cu totul absorbit de sublimul brazilor grei de zăpadă şi copleşit de amintirea unui mai vechiu drum pe care-l făcusem cu ani mai 'nainte printr'o minsoare de basm...

Gerul se'nmuiase şi din înaltul cerului zăpada cădea liniştit în fulgi mari, unii după alţii, întocmai ca'ntr'o poveste din Scandinavia.

De undeva, de pe aproape, plângeau jale mare buciumele şi totul se cuprindea şi 'nţelegea în cartea închisă a unor destine de oameni. Destine de mucenici-eroi.

Mergeam — poate aţi ghicit — după o înmormântare şi, desigur, că şi din marea mea neobişnuinţă faţă de ritual, dar şi din cauza greului doliu al nostru, celor dimprejurul carului — înmormântarea aceia mi-a rămas ca unul din cele mai impresionante momente minore din viaţă...

Curând am ajuns acolo unde se desfac potecile şi ţăranii iau muntele în piept ca să taie drumurile. Am apucat pe-o astfel de potecă. Pe una, oarecare... Brazii erau mai strânşi, culoarea decorului mai închisă. N'aş fi putut spune cât am mers, cât am urcat. La un moment dat, poteca a ieşit din brădet într'un platou, pe coamă de munte, întocmai ca şi şuviţa unui părău, care se pierde într'o apă mare.

De abia atunci mi-am dat seama c'am urcat pe puţin vre-o două ceasuri.

Decorul devenise maiestos, orizonturile conturându-se în perfecţii geometrice.

Soarele se apropia de apus şi roşul nuanţa zăpada, dându-i reflecţii minunate.

Câteva umbre, colţi de stâncă, se profilau linii lungi şi aproape paralele.

Poate din cauza asta m'am gândit la un imens portativ... Poate şi pentrucă urmele paşilor mei — singurele urme cari însemnau mobilitate, viaţă, în vastul static al peisagiului — păreau nişte note dintr'o partitură.

Ningea.

O ninsoare tot atât de liniştită dar mai puţin abundentă.

Urcam pe drumul însemnat de-o parte şi de alta de brazi, traversând de atâtea ori peste urmele iepurăşilor (pe cari mi-i închipuiam graţioşi şi sgribuliţi) şi chiar peste urmele mai mari (pe cari îmi plăcea să le identific ca urmare de lup sau chiar de urs)...

Dac'ar fi fost mai pe 'nserat şi cerul vânăt de 'noptare, desigur, c'aş fi putut uşor să fiu confundat cu un voinic, cu un halduc rămas din cărţile întâiei mele adolescenţi, petrecută în regatul imaginaţiei şi 'nvecinată cu sfoara de moşle a lui bătrân Novac...

Şi atunci, m'am gândit direct la Strauss, la valsurile lui. N'aş putea indica precis la care.

Valsul se desfăşura în ritmul aducerilor aminte şi orchestrau deopotrivă la el reminiscenţele personale muzicale dar, şi văile, munţii cu umbrele lor. Se părea că spaţiul întreg s'a prins în această simfonie.

Decorul era un imens şi simbolic libret. Libretul dansului dintâiu.

De undeva, de după un trunchiu de brad, poate, — nu ştiu — a apărut Zeiţa Dansului.

Sculptatul trup îi era graţie şi bronz.

Inainta pe coama muntelui cu paşi mari, svelţi; picioarele — sublimele-i picioare — întinzându-i-se arc de cer. Pantofii de mătase atingeau doar cu vârful lor spuma zăpezii...

Era ceva de fantast. De irealitate. Şi pantofii erau roşii şi cusuţi cu fir de argint.

Picioarele i se lipiră unul de altul — muşchii se încordară şi spectatorul îi deveni rob definitiv. Mâinile, se ondulau şi cântau aerului — iar Zeiţa înaintă cu paşi mici, măsurat de mici, mai mult alunecând decât păşind...

Şi, ca dintr'un savant tratat de balet, atunci — atunci, doar — a început cumplitul dans al înoptării...

Dansul pierzării...

Trupul i se frământa din şolduri — şoldurile cărora eşarfa de mătase putea prea puţin să le mascheze forma — şi totul: trup, mâini şi picioare erau o sculptură, o măiastră şi ispititoare sculptură.

Notele muzicale curgeau într'un rapid tril, şaisprezecimile prinzându-se în accelerate tonuri pentru ca puţin după aceia ele să evadeze într'un pianissimo impresionant.

Jocul Zeiţei era o perfectă armonie cu muzica, şi ai fi putut jura că atingerea zăpezii de vârful picioarelor ei nu era altceva decât apăsarea clapelor imensei claviaturi, care atunci — orice s'ar zice — stăpânea prezentul.

Banii sânilor îi tremurau, cum în nopţile de iarnă uscată, sticlesc stelele.

Dansul dintâi.... Dansul originar. Şarpele înaintea Evei, învăţând-o cel dintâiu: unduirea, graţia, jocul însuşi al dansului.

Degetele Zeiţei se modulau permanent şi ele cumulau în flexiunea lor, graţia unei întregi şcoale de balet.

Era, oare, doar o alegorie? Un vis?

N'aş putea preciza, dar şi acum mă ard ochii aceia verzi, ochii de sticlă, ochii de strigoi. Ii simt aţintiţi în ochii mei, îi simt înfipţi în adâncul lor, adâncul meu. Părul negru — strălucitor de negru — şi bogat îi curgea în valuri pe umerii rotunzi şi cerul se 'nvineţise ca într'o fantastică şi misterioasă povestire.

Apoi totul s'a stins.

Zeiţa a dispărut după probabilul brad de unde şi apăruse.

Notele valsului mai stăruiau; sublimul şi graţia mai concertau încă.

Când m'am întors în Sibii — orele erau nouă şi jumătate. Plantoanele din schimbul întâiu numărau perechile de cisme înşiruite pe coridor.

Am intrat în program. Simplu şi uitând că undeva — pe creste de zăpezi — poate şi atunci, încă mai domneau ecouri din acordurile cari au călăuzit valsul Zeiţei...

In Sibii, 13 Ianuarie, 1940.

Publicăm încă odată nuvela *„Febră"* a d-lui Eug. V. Haralambie, care în nr. 1 (de Anul Nou) al revistei apăruse cu unele erori de corectură ce făceau textul neinteligibil pe alocurea. Cerem scuze totodată, autorului şi cititorilor, pentru neplăcerea pricinuită. (N. R.).

GEORGE LÖWENDAL **Nebunul satului**
Ilustraţie la volumul de poeme în proză
„CANTEC FARA GLAS" de NELA STROESCU

Premierele

de GEORGE VOINESCU

TEATRUL NAȚIONAL: „NUNTA LUI FIGARO" DE BEAUMARCHAIS.

ELVIRA GODEANU
(contesa Almaviva)

MARIETA DECULESCU
(Suzanne)

DOINA MISSIR-DRĂGUȘ
(Chérubin)

GR. MĂRCULESCU
(Don Basilio)

Note teatrale

Individualitatea actorului

de SERGIU DUMITRESCU

Afirmând că teatrul este o artă colectivă, în care numai participarea tuturor elementelor ce compun un spectacol, poate duce la o închegare armonioasă și impresionantă, nu ne-am rostit împotriva individualității actorului — și n'am pledat niciodată pentru supremația regisorului în teatru.

Nici în muzică faima și fascinația pe care unii artiști de geniu și de mare virtuozitate tehnică, au exercitat-o asupra contimporanilor, n'a putut fi umbrită de prestigiul vreunui dirijor. „Soliștii" s'au bucurat în orice orchestră de atenția specială a publicului ca și actorii principali din distribuția unei piese.

Atunci când Stanislawsky a realizat în Rusia cele dintâi spectacole de artă în care se vădea rostul regisorului, toți oamenii de teatru europeni s'au grăbit să-i adopte metodele. Dar prea puțini au înțeles și spiritul care însuflețea aceste metode.

Stanislawsky nu se apuca nici odată să însceneze o piesă, dacă nu avea la îndemână pentru cel din urmă rol — actorul cel mai potrivit. El nu credea atât în meșteșugul teatral, cât în afinitățile actorului cu personajul. Odată aflați pentru toate rolurile piesei interpreții visați — pe cari uneori trebuia să-i caute în tot cuprinsul Rusiei — Stanislawsky, îi provoca să-și exprime părerile și prezida discuții îndelungate în jurul personagiilor și episoadelor principale din piesă până când fiece actor simțea viețuind aevea în el personajul pe care era chemat să-l înfățișeze pe scenă. Abia târziu, se adăugau accentele, gesturile și nuanțele necesare unei trăiri lucide și intense cari să valorifice anumite fragmente ale textului și să sporească puterea de sugestie a actorului.

Prezența acestui regisor de geniu, n'a fost niciodată vizibilă și ostentativă pentru spectator. Nu i-a solicitat niciodată atenția și aplauzele. N'a încercat nici odată să aibă o viziune proprie, dincolo de viziunea autorului. A slujit, nevăzut și smerit — fără să-și tiranizeze actorii — numai gândului și frumuseții aflate în piesele ce jucau.

Iată pentru ce în spectacolele pe care Stanislawsky, le-a dăruit cândva Europei, fiorul vieții și fiorul artei adevărate, se împerecheau într'o emoție unică.

Unii regisori, au încercat mai târziu, să ajungă la aceleași rezultate uitând spiritul de colaborare din care obârșia armonia unui spectacol înscenat de Stanislawsky.

Alții mai vanitoși au negat chiar necesitatea actorilor. S'au arătat gata să joace teatru cu... bețe de chibrituri. Au înlocuit oamenii cu reflectoare, stofe, mătăsuri și tot felul de artificii cari împodobeau o scenă goală de suflet, lipsită de viață...

Actorii goniți din teatru, s'au refugiat unul câte unul, în cinematograf. Și s'a ajuns la acest paradox — ca tocmai în film — unde supremația regisorului e mai necesară și unde elementul tehnic e mai evident, actorul să-și regăsească gloria de odinioară și să-și exercite seducția asupra milioanelor de spectatori din toate colțurile lumii.

Sunt, bine înțeles, în film și regisori cari pot provoca interesul și încrederea mulțimii. Dar numele unei „vedete" preferate a rămas cea mai sigură atracție pe un afiș cinematografic.

Pentru noi cari nu cunoaștem decât din legende și din mărturiile ce ne-au căzut în mâini, pe marii actori ai trecutului, gloria actorilor de azi e o certitudine că teatrul își va afla curând prin cei mai buni slujitori ai săi, strălucirea de odinioară.

Individualitatea actorului se arată în zilele noastre ca o necesitate.

Și dacă n'am văzut niciodată pe Mounet-Sully, cea mai perfectă întruchipare a tragedianului, nici pe Novelli care izbutea să-și emoționeze până la lacrimi spectatorii, citind cu neîntrecute accente dramatice, o listă de bucate — ca apoi să-i facă să râdă cu spasmuri, folosind același text, dacă n'am văzut pe Elonora Duse și nici pe Aristitza Romanescu— iată, mai trăesc încă în jurul nostru câțiva actori cărora nimeni nu le-ar putea nega puterea de emotivitate și acel magnetism personal, prin care își robesc de ani de zile spectatorii. Nu dăm nume proprii. Cei ce iubesc teatrul, îi cunosc bine pe acești actori. Și nădăjduim că se vor ivi și alții, dintre cei mai tineri, prin care individualitatea actorului român să se afirme tot mai mult și mai cu folos pentru viitorul teatrului.

D-NA LUCIA DEMETRIADE-BĂLĂCESCU, SORIN IONESCU, TOMAZIU, GEORGETA HOLBAN, N. GRANT (DALLES) MARIOARA ROMALO - CONSTANTINESCU, CONST. C. CONSTANTINSECU, NINA BATALI, TUCULESCU (ATENEU)

Cronica plastică

de PAUL MIRACOVICI

Invitația-catalog a d-nei Lucia Demetriade cuprinde și un scurt text care sună cam așa: „materia" cu toptanul nu mă preocupă, nici stridențele ieșite din tub. Dulceagul, vaporosul mă plictisesc. Atunci? — Sunt ambițioasă; năzuesc la însușirile Neamului (în artă): discreție, nuanță, frâu și consecvență. Aș vrea pictura trainică nepăsătoare de fugar".... Cei ce au urmărit cronicele noastre vor înțelege că am tresărit citind aceste rânduri. Mi-am zis: Lucica asta să știi că ne-a făcut-o! Am alergat într'un suflet la Dalles, gândind că dacă singură a iscălit un asemenea program și socotind și o bună parte de modestie ce-l putea cuprinde, voiu vedea ceva cu totul extraordinar. E adevărat că acel text se închee cu următoarele cuvinte: „Am rezolvat-o aici? Nici gând, m'ar omorî confrații". Credința noastră e că d-na Demetriade poate fi liniștită — nu o amenință niciun pericol. Operele d-sale nu au caracterul atât de nou la care ne pregătise catalogul. Stindardul desfășurat în catalog e disproporționat cu expoziția. In schimb am găsit peisage delicioase din Grecia, nuduri sidefate, minunat contrastate cu negru, un admirabil „Bd. Brătianu" și alte multe lucruri de o fermecătoare feminitate. Am mai văzut o „Odaliscă" și ne-a plăcut mai puțin pentru că era mai puțin personală. Nu știu ce anume prețuește d-sa din lucrările destul de variate ce a expus și nici nu știu care dintre ele și în ce măsură corespund însușirilor Neamului dar în întregul ei, expoziția — luminoasă și aerată — e una din cele mai interesante din sezonul actual. Pe d. Sorin Ionescu îl socotim printre cei mai dăruiți dintre artiștii tineri. Am scris și alte dăți despre calitățile de culoare atât de prețioase ale lucrărilor d-sale. In expoziția actuală naturile moarte dovedesc aceleași înclinări. Sunt de altfel și cele mai bune lucrări din expoziție. Peisagele, în mare parte sunt mai neglijate ca sentiment și colorație. Nu ne îndoim de resursele d-sale, îi dorim însă o mai strânsă supraveghere a emotivității căreia pare a se abandona prea ușor. D-na Georgeta Holban evocă Balcicul — uneori excelent — mai întotdeauna în tonuri calde, agreabile. Interioarele, florile par a-i solicita d-nei Holban o puternică înclinare către lucruri liniștite, calme. E și de altfel sentimentul cu care pleci din expoziția d-sale. D. Tomaziu pare a fi pătruns pe deplin cubismul cu care cochetează. Tablourile d-sale sunt mult prea corect desemnate și adeseori colorate cu o grijă de efect aproape impresionistă. Cubismul presupune o desăvârșită transpunere pe un plan abstract, ideal, or, arta d-lui Tomaziu are — spre binele d-sale — rădăcini destul de puternice cu *pictura* pur și simplu.

SORIN IONESCU „Autoportret"

TOMAZIU „Flori"

Alături — teribil contrast — expune d. N. Grant, exact același de acum zece, două zeci sau treizeci de ani. Aceleași peisagii, flori, interioare cari i-au făcut succesul. Marioara și C. P. Constantinescu (Ali-Baba) expun numai Balcicuri. Ar fi greu de găsit printre artiști oameni mai amorezați de acest oraș. Nici unul dintre pictori nu a rămas acolo mai mult de cât „sezonul" obișnuit. Soții Constantinescu au stat și vara și iarna fără întrerupere, căutând să surprindă toate aspectele atât de variate și de capricioase ale orașului drag. Falezele, străzile, portul și localnicii au fost pictate cu tonuri luminoase, cu detalii neașteptate în culori cari păreau frecate cu însăși humusul strălucitor al dealurilor. Marioara Romalo mai timidă, ne evocă un Balcic mai calm, uneori aproape melancolic, Const. Constantinescu își face o bucurie în a se opri la fiecare amănunt căruia îi dă o prețiozitate de perlă. Cafeneaua lui Mamut, turcii singuratici cu filigene în față, siluete familiare din Balcic desenate de Constantinescu cu o mână sigură și ușor aquarelată completează o expoziție care trebue văzută. D-na Nina Batali debutează cu lucruri cuminți și cu multă timiditate. Lucrările unde a îndrăsnit mai mult adică „Peștii" „Nud" silueta d-rei Anișoara Odeanu si altele al căror titlu ne scapă, sunt și cele mai bune din expoziție.

O îndemnăm să persevereze și să îndrăsnească și mai mult. Expoziția actuală îi dă dreptul să aspire la frumoase nealizări. D. Țuculescu, mult mai temperat de data aceasta, ne aduce peisagii din țară, un peisaj cu vegetația exuberantă și în care d-sa are admirabile pretexte pentru a mânui verdele. In general d. Țuculescu e în progres. De data aceasta d-sa își pune probleme foarte grele și cari nu pot fi rezolvate numai cu îndrăsneala.

Grija de *ton*, de *valorație* pe care le dovedește în cele mai multe din lucrări, e un semn sigur să se afle pe drumul cel mai greu dar și cel mai bun.

EPILOG

(urmare din pag. 5-a)

din nou pe poetul Uicab. Poetul Ucselal e cufundat în visare. O altă umbră vine, e pare-se a Getei Andrinescu).

A PATRA UMBRĂ.—(S'a împlântat cu insolență la nasul poetului și-l sfidează cu privirea. Cu pantoful drept bate un tact nervos): **Te urăsc! Mă auzi? Te u-răsc! Bine ți-a făcut caricaturistul Voinescu că te-a' ncondeiat în chip de bufniță! Nimic nu-ți scapă! chiar pe întuneric!** (Sarcastică). **Sau ai ochelari magici?**

UICAB. — (Scuturând din cap ca un ied prins între uluci): **Eu nu sunt** ochiul magic. **Domnișoară parfumată cu „Rêve d'Anravac!"**

(Dansând umbra dispare, cu brațele întinse molatic, cu degetele răsfirate, pentruca cei 10 adoratori să poată, fiecare, săruta câte o unghie. In clipa aceea apar trei umbre ținându-se de mână. Cei doi poeți au înghețat. Ucselal Naiart a recunoscut-o pe una din ele: e domnișoara Mariana Fracku pe care a bârfit-o generos. Celelalte două par să fie Nora Russloato și Ofelia Garafu).

UCSELAL NAIART. — (Face un gest de supremă desnădejde): **Ele sunt! Alecto! Tisiphona!! Megera!!!** (Râde sinistru): **Ha, ha, ha, ha... Pe câine! suntem pierduți, frate Uicab! Să murim recitând o poesie ce ne e scumpă... Așa trebuie să moară poeții!**

CELE TREI UMBRE. — (Strigă tustrele deodată): **Ucselal! Uicab! Care vă este ultima dorință? Repede! N'avem timp de pierdut! Suntem așteptate la dans!**

UICAB. — (Către Ucselal, în taină): **Frate Naiart, avem o singură scăpare...**

UCSELAL. — (Amarnic și sinistru): **Eu nu vreau scăpare! Eu vreau să mor! De când m'am născut nu vreau altceva... Nu vrei, Naiart, să mori și tu? Să-ți spun un secret: Putem muri acum, fiindcă tot suntem nemuritori...** (Strigă): **Vreau să mooor... Omoriți-mă!**

UICAB. — (Impăciuitor): **Aibi puțină răbdare! Așteaptă să vezi sfârșitul războiului, prostule! Dece să pleci înainte de sfârșitul farsei? O să murim după război...**

UCSELAL. — (Mai amarnic): **Te credeam poet!... Dar văd că numai eu sunt!**

UICAB. — (Subtil): **Iți spun eu că-i mai cuminte să amâi... Eu am experiență! Uite, sunt sigur că dacă îi reciți Ofeliei Garafu o poemă de a ta, din „Lumină Tristă", are să plângă și vom fi iertați...**

UCSELAL. — (Frământat): **Am uitat tot! Spune tu ceva din „Cetatea lui Bucur". Eu vreau să mooor!**

UICAB. — (Ingrozit): **Eu nu recit. Vrei să nu mai scap de ea...**

UNA DIN UMBRE. — (Către celelalte): **Privește-i cum se pierd** ma chère Ophelie! **Indrăsneala lor le stă numai în călimară! Credeam că sunt șoimi și sunt doar niște puișori de găină!...**

UICAB. — (Care a tras cu urechia, se scutură eroic ca un cocoș gata de luptă): **Uneori șoimii se travestesc astfel ca să nu sperie găinile! Li se urâște de atât azur, de atât aer rarefiat... și-i prinde câteodată dorul de pământul cald și îmbălsămat al ogrăzilor...**

UMBRELE.—Iar a luat-o razna!...

O UMBRĂ SULEGETA. —(Pare a fi domnișoara Manuela Nicoliu. Alunecă pe parchet ca o zână, are mâini albe și parfumate ca niște crini, glas dulce. Către cele trei furii): **Scumpele mele, sunteți mai rele ca niște iele...** (Arată către cei doi): **Aceștia sunt prietenii mei, blânzi ca niște miei, cu inimi de lei...** (Cu multă duioșie): **Dacă i-ați cunoaște mai cu adevărat, i-ați iubi neapărat...**

UMBRELE. — (După o scurtă consfătuire): **Să fie lăsați liberi!**

POEȚII. — **Adevărat, Domniței or?**

UMBRELE.—Nu suntem domnițe, suntem doar niște umbre... niște sărmane umbre... Dați-ne mâna, vorbiți cu noi, iubiți-ne, ca să se farme vraja blestemată! și să fim și noi ființe adevărate... adevărate...

MENIP

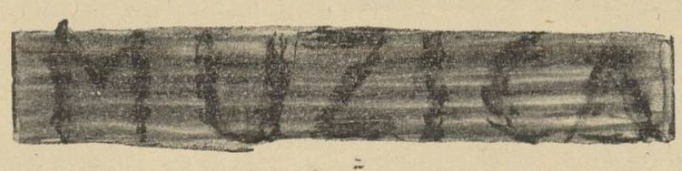

de ROMEO ALEXANDRESCU

CONCERTUL GABRIELLA LUPANCEA

Talentul liric al d-rei Gabriella Lupancea, absolventă recentă și merituoasă a „Academiei Regale de muzică și artă dramatică", înmănunchiază multe calități demne de relevat. In cursul concertului d-sale dela „Dalles", primul concert „independent" pe care îl dă, dacă nu ne înșelăm, până acum ne apărând în scene decât între marginile restrânse ale audițiilor de școală, sau în micile mostre costumate ale fragmentelor de operă de prin producții de fine de an, d-ra Lupancea a confirmat aproape toate bunele impresii pe care le-a lăsat, cu prilejurile ce amintim. Simțire muzicală incontestabilă, tradusă în felurite aspecte ale stilurilor, caracterului particular și formulării în frază muzicală, nuanțare expresivă și ritm interior, a unui program extras din rafturile bune ale bibliotecii liedului, înclinații și prezentare scenice promițătoare, resurse fizice ale glasului de bun și plin cuprins. De asemeni, trăsături de inteligență și temperament interpretativ. Trebue totuși să facem, deși constatăm în toate privințile arătate, un progres îmbucurător, anumite rezerve.

Așezarea, fixarea în sunet a glasului, unitatea și netezimea de emisiune, nu ni s'au mai părut aceleași ca în trecut. Tonul d-sale capătă acum falduri, fluctuări, care frâng armonia liniei uneori și creiază pe alocuri și imprecizinne de intonare, deși, în numeroase rânduri, urechea muzicală a d-rei Lupancea s'a dovedit în afară de orice vină. Element valoros prin capitalul d-sale vocal de bază și cu cel muzical, natural și agonisit, d-ra Lupancea trebue cu toate acestea să știe că o singură abatere dela multiplele cerințe fundamentale ale artei către care s'a îndreptat, poate scădea sau chiar anihila, acțiunea și aportul, rezultatul practic, al celorlalte, cât ar fi ele de bine realizate. De aceea d-sa trebue să cerceteze cu atențiune, discernământ și perseverență, cauzele celor arătate, pentru a putea stăpâni situația astfel cum o merită talentul d-sale, cucerindu-și cu integritate dreptul la carieră.

D. Ion Filionescu a acompaniat concertul d-rei Lupancea cu experimentat și cizelat meșteșug.

RECITALUL VIOLONISTULUI GEORGE MANOLIU

Un caz opus aceluia înfățișat de d-ra Lupancea pare să fie acela al fazei artistice în care se află d. George Manoliu, violonist, judecând după cele ce-au fost mărturisite de concertul d-sale, tot dela „Dalles".

La d-sa, materialul sonor, structura și particularitățile constitutive ale „glasului" coardelor d-sale, sunt partea cea mai interesantă și mai isbutită a jocului d-sale.

Sonoritatea d-sale, deși fără insușiri de amploare sau bogăție cantitativă, este destul de frumos conformată și de plăcut emisă. Nu este însă de fel armonizată cu restul condițiilor de execuțiune, acelea pe care le-am putut constata excelente, la d-ra Lupancea.

Prin nesiguranța și neregularitățile diletantistice ale ritmului și mișcărilor în care a interpretat adesea compozitorii din programul ce și-a ales, prin „derapările" din justețea tonală în care a căzut uneori, nu din defect de vibrație, dar din lipsă de autocontrol tehnic, d. George Manoliu, n'a putut oferi publicului d-sale, din întregul buchet pe care trebue să-l îmbine talentul unui solist în interpretările sale, de cât o singură floare, a cărei frăgezime a dispărut printre crengile spinoase ale insuficiențelor de ordin muzical, pe care le-a lăsat s'o năpădească. Este păcat, deoarece, d. Manoliu, ar fi putut, credem, să slujească mult mai frumos muzica, dacă și-ar fi verificat și captat altfel, elementele înzestrării d-sale și ale culturii d-sale de concertist.

Cu voință și metodă, se pot schimba multe în jocul unui executant. D. Manoliu nu este primul tânăr concertist care se lasă sedus de ușurințe de exteriorizare, pe căi opuse principiilor esențiale ale muzicii. Din punctul unde d-sa se află acum, întoarcerea nu este imposibilă. Dar trebue s'o întreprindă de îndată, pentru a-și valorifica talentul și a dărui muzicii, tot ce i se cuvine.

Sorții esseistului

(Urmare din pag. I)

A sparge osul esseului și a-i suge măduva substanțială, nu vrasăzică, desigur, a-i utiliza adevărul științific, ci a-ți integra, a-ți asimila profitul omenesc al experienței celui citit.

Căci „esseist" înseamnă și experiențialist. „Esseul" nu e numai un titlu generic de înjghebări literare, un fel de a-și sublinia modest, neputința. Nu e numai o încercare de a spune ceva, e și o încercare interioară, alături de un fel de „a pune la încercare" sufletul celui care încearcă să-și și împărtășească altora viața.

Un esseist e un om care face încercări, dar și un om încercat, adică un om pe care încercările nu l-au iertat. Și cu cât mai greu încercat de viață va fi, cu atât calitățile sale de esseist vor crește, valoarea experienței sale umane va fi mai rodnică.

Un esseist e însă și un om care încearcă, încearcă pe alții, ispitește. Un esseist e un ispititor, cu forța pe care o oferă superioritatea unei certitudini achiziționate, asupra celor lipsiți încă de certitudine.

Socratismul, ispitirea dialectică, e o formă a esseismului, o calitate a lui. De mirare că el înglobează în mijloacele sale, ironia? (La Socrates, ironia se baza pe superioritatea față de ceilalți, pe cari i-o conferea certitudinea conștiinței că nu știa nimic). — „Celui qui fronde la vie humaine, sans attaquer personne en particulier, ne paraît — il pas vouloir plutôt avertir et reprendre par des conseils que blesser par la sortire?", întreabă, într'o scrisoare către Thomas Morus, apologetul Nebuniei: Erasmus din Rotterdam.

Dornic de experiențe interioare, om încercat (cu experiență), punându-și la încercare semenii, esseistul cumulează calități cari să-l facă antipatic. Deținătorul prin excelență al acestor însușiri, Voltaire, n'a fost oare, pentru societatea bună a timpului său, apariția cea mai nesuferită?

Hotărît lucru, esseiștii nu pot fi agreați, deci nu pot fi sociabili. „Incercările" lor interioare, în „încercarea" de a se mărturisi altora, punându-i „la încercare" astfel, sunt menite să nu întâmpine decât adversități. Spiritele de nimic, laolaltă cu reprezentanții cei mai cu autoritate ai filosofiei și științei consacrate, vor concura să-i denigreze. Reverenzi Chauvin „de l'Oratorie" vor exista oricând, peste tot, ca să înfiereze „imoralitatea" celor cu deviza „j'ose non seulement parler de moy, mais parler seulement de moy". Esseistul va fi mereu la interferența primejdioasă a două domenii. De-o parte subiectivismul literar, lesne primejduit să alunece în neseriozitatea paradoxurilor exterioare, fără acoperirea-aur a trăirii adevărate, de alta obiectivitatea științifică, ușor fungibilă printr'un dogmatism cauzalist dintre cele mai grosolane. Menit să poarte cu mână neînduplecată balanța cinstită a omenescului „que sçais-je?" montaignian, esseistul are, față de emfaza superficială a primului, ancorat în efemerul unei mode, cași față de doctoralismul sec al celuilalt, covârșit de reprezentarea mecanicistă a unui timp abstract, — sorții pe care i-i conferă prezența continuă a perspectivei veșniciei: durabilitatea, trăinicia, permanența eterno-omenescului realizat individual, în el.

Intre adevărurile științifice care se perimează prin progresul cunoașterii și capriciile preferințelor momentului în obiceiuri și mijloace literare, esseul rămâne — cum a rămas până azi — sortit să slujească Omului față de oameni: împărtășindu-li-l.

De aceea dintre sorții de eternizare, ai esseistului („ca c'est moy que je peinds!") învinge.

ION FRUNZETTI

Xenopol discutat de Mussolini

(Urmare din pag. I-a)

atragă imediat după apariția lui (în 1909), atenția unui excepțional tânăr publicist italian, adică a lui Benito Mussolini.

In primăvara acelui an, temutul luptător socialist și gazetarul citit, care era încă de pe atunci viitorul Duce al Italiei, părăsise Romagna lui și chiar Italia, spre a se duce la Trento, în Austria iredentei italiene, ca secretar al Camerei de Muncă din acea localitate și ca redactor al ziarului Popolo, **pe care-l scotea acolo aprigul social-naționalist și neînduplecatul iredentist Cesare Battisti.**

Prilejul acesta era pentru Mussolini cel mai bine venit, pentru a se iniția la fața locului, în problemele iredentismului, în raport cu problema Pan-Germanismului, a Pan-Slavismului și a unui eventual Pan-Latinism. El își satisfăcea astfel totodată aviditatea impresionantă de inițiere rapidă, și totală în cele mai variate directive ale ideologiei europene a acelui timp.

Atunci și așa s'a format definitiv omul de Stat al Italiei actuale. Seria articolelor de fond, a dărilor de seamă, a polemicelor sale, denotă această neîntreruptă nevoe a spiritului de a se ține în curent cu marile probleme ce se desbăteau, de oriunde și de către orice om cu autoritate, în legătură cu destinele popoarelor și ale oamenilor laolaltă.

Așa a ajuns Benito Mussolini, imediat, să ia cunoștință de studiul publicat de profesorul român în Rivista Italiana di Sociologia; **așa a simțit el nevoia să discute problema evoluției sociale și a legilor ei cu Alexandru Xenopol, într'un articol pe care mi-a fost dat să-l identific de curând, în colecția foarte rară a ziarului amintit din Trento, datorită și amabilității directorului Bibliotecii Comunale, de acolo, Consilierul de Stat Italo Lunelli.**

Din citirea recenziei lui Mussolini la studiul istoricului nostru, (și asupra ei nu vom insista aici) se poate vedea pătrunderea cu care i-a urmărit acestuia teoriile, cât și simpatia, plină de înțelegere, cu care i le-a admis în parte.

Cu chipul acesta, am putut preciza participarea, oricât de modestă, singura totuș în felul ei pentru moment, pe care a putut s'o aibă la un moment dat spiritualitatea românească, la formarea și definirea ultimă a lui Benito Mussolini.

ALEXANDRU MARCU

VITRINA EUROPEI

Note italiene

A FOST SĂRBĂTORITĂ

în Italia, luna trecută, aniversarea celui de al 475-lea an dela noartea lui *Donatello* (Donati di Betto Bardi). Războiul n'a împiedecat pe Italieni să-şi arate pioasa recunoştinţă şi admiraţia pentru marele sculptor din quattrocento; iar Florenţa s'a mândrit din nou cu amintirea unui fiu ales şi atât de preţuit de posteritate.

I-a fost dat Florenţei destinul plin de măreţie de a fi depozitara istoriei culturii şi civilizaţiei italiene.

Donatello învaţă la Roma, dar se întoarce curând în frumosul oraş al Florenţei. Deşi tânăr, faima de neîntrecut vrăjitor în a însufleţi piatra, crescuse atât de mare, încât e însărcinat mereu cu noui comenzi, pe care abia poate să le execute. Contemporanii lui Donatello, dornici de a îmbogăţi bisericile cu chipuri de Sfinţi şi de Ingeri, impun artistului să se ocupe aproape exclusiv de sculptura religioasă. In Evanghelistul Sf. Ion, tânărul artist, relevă pentru prima oară, complect, posibilităţile sale excepţionale; un nou sens al vieţii, o profundă conştiinţă de sine, care duc gândul spre Michel Angelo.

Treptat se şterg din opera sa toate reminiscenţele gotice şi statua Sfântului Gheorghe (Muzeul naţional din Florenţa) e mărturia întregului său talent. Dar, contenporanilor săi, opera lui Donatello le pare o sfidare; gustul acestora tindea încă spre o frumuseţe rece. obiectivă, aproape de idealul clasic, cu formele senine şi armonioase. Spiritul aproape rebel al artistului, puternica sa personalitate, nu pot să accepte reguli prestabilite: „egli non si cura di cio che piace agli altri — cica come voule, cio che vuole, ansioso soltanto di spiegare se stesso".

Pentru glorioasa biserică „Santa Croce", Donatello face acea faimoasă „Annunciazione", neîntrecută în graţia emanată de cele două figuri, în delicateţa chipurilor şi eleganţa cu care sunt dispuşi faldurii largi ai vestmintelor.

Statua din Creuz al lui David (Muzeul Naţional din Florenţa), cerută probabil de Cosimo il Vecchio pentru a orna palatul său, a rămas până astăzi una din cele mai admirate opere ale lui Donatello; în bronz, artistul transformă aproape caracterul plasticităţii, redă mai vibrantă mişcarea suprafeţelor, mai mobil jocul luminii. In Madonna col Bimbo (Padova — altarul bisericii „del Santo"), noutatea aceasta fu mai evidentă, dar mai puţin înţeleasă.

Dar cu adevărat noutate — şi prin subiect încă — a fost statua equestră a condotierului Gattamelata (Padova). De secole, nimeni nu îndrăznise să execute un monument equestru mult mai mare decât modelul lui din natură, şi de a aşeza acest colos într'o piaţă, independent de arhitectură. Donatello „il furente", alege totuşi pentru statua sa un moment de calm; atitudinea lui Gattamelata e a unui căpitan ce urmăreşte, absorbit de gânduri, desfăşurarea bătăliei. Deşi amintirea claricistă se impune, prezenţa personalităţii lui Donatello e mai puternică decât oriunde.

Alături de Brunelesco şi Mesaccio, Donatello e primul mare sculptor italian. Venit cu o nouă concepţie a omului, a naturei şi a credinţei, transformă linia gotică, suverană în arta timpului, se arată antitradiţionalist, plin de o nouă energie, de o faţă necunoscută până atunci.

El inovează viziunea sa complicând arta. Donatello n'a aderat la o estetică; spiritul său independent se dădu căutărei efectelor de lumină şi mişcare şi neasculţând de nici o lege, întui toate posibilităţile.

Anticipând cerinţele secolelor viitoare, imprimând operelor o personalitate care nu se poate confunda, Donatello a fost puţin înţeles de contemporani.

De aceea admiraţia noastră pentru el, rămâne mereu ca pentru unul din titanii Renaşterii.

BALBO SCRITTORE

e articolul prin care apreciata revistă florentină „Il frontespizio" (Novembre 1940) comemorează pe neuitatul „quadrumviro", ca scriitor. Giovanni Savelli spicueşte din opera lui Balbo; „Diario (1922), „Stormi in volo sull' Occeano" şi „Da Roma a Odessa", pagini de o reală valoare literară.

Italo Balbo, eroicul ambasador înaripat al Italiei, e cunoscut mai mult ca îndrăzneţ sburător, ca organizator, ca neuitat soldat mort la datorie. Firea lui sensibilă l-a îndemnat însă să se aplece din când în când pe paginele albe şi să-şi însemne acolo gânduri şi impresii prinse în timpul sborului.

Căci el n'a fost numai scriitor din necesitatea polemică a unei politice militante, ci un scriitor în adevăratul înţeles al cuvântului, din dorinţa de puritate şi frumuseţe spirituală. Scrisul său intim, desvălue un caracter dinamic, un spirit spontan, pornit spre confidenţe, entusiast şi tânăr.

Un stil rapid, caracterizat prin uşurinţa jurnalistică, totdeauna cald şi precis, de un realism care rămâne poetic. Opera sa principală rămâne „Diario", scris în 1922, definit de însuşi autor, astfel: — „Annotazioni, appunti, rapidi promemoria di giorni Cruciati, incalzanti, folgorati — un incontro, un colloquio, un ordine di movimento, un dispaccio ricevuto o spedito, un discorso, un viaggio, un urto con gli nomini"...

AUREL IACOBESCU
Columna lui Traian

Transcriem şi o pagină din „Da Roma a Odessa" pentru ritmul ei deschis, pentru transfigurarea plastică, pentru energia spaţială şi armonia domoală a cuvintelor.

„In volo sui minareti. Da ragazzo tanto splendore di poesia mi faceva sognare ad occhi aperti; il navigante che veleggio quel mar... faccio segno col dito all' isola... sottostante... il sole indora sempre più preciso i piccoli villaggi della costa frastagliata. Addio isola dei poeti! Ora siamo nel regno ampio dei venti, soli tra cielo e mare...

Ci avviciniamo all' isola di Metilene, l'antica Lesbo. Dove sarà Saffo dai capelli viola?

Non si finisce più di navigare sopra memorie di liccali che ad ogni instante agganciano il pensiero ed il cuore ad un nome celebre". (pag. 61).

ANGELA TOLLI BORDONI

e o tânără şi talentată scriitoare italiană, pentru cunoaşterea căreia vom răsfoi ultimul său volum „L'approdo sommerso" (Debarcaderul scufundat), apărut în colecţia „I poeti italiani vivanti", La Prora, 1939, Milano.

In 1934 a tipărit primul volum de versuri „L'ombra del salice".

Ettore Bignone consacră Angelei Bordoni un articol (Meridiano di Roma, 22/XII/1940) intitulat „Un poeta dell'ordine del cuore".

Fără a cădea în sentimenalitatea excesiv de plângăreaţă a postromanticilor, Angela Bordoni e o cântăreaţă a misterului, a unei singurătăţi pe care ne-o relevează şi titlul.

Un temperament pasionat, complăcându-se în durere, în nelinişte. Chinuit şi înfricoşat sufletul de trecerea fără încetare a tuturor tristeţilor şi bucuriilor, întinzând antene fine spre viaţă pentru a prinde bătaia unei inimi înrudite, dar nevoit tot la întoarcerea spre sine.

Frumuseţea indiscutabilă a versului constă într'o simplitate a formei, care dacă la alţi poeţi denotă sărăcie, aici desvălue prezenţa unei plinătăţi de simţire, a unei bogăţii interioare care se lasă cu sgârcenie ghicită.

Non mi senti? Non mi ascolti?
Tanto ormai, siamo lontani?
Ma qualcosa c'è, lo vedo,
Entro il cavo delle tue mani.
(Solitudine).

Un cerchio d'aria mi sembrò.
[Soltanto,
Carezza senza peso
Attorno al polso fragile.
Il gesto n'ebbe la levità
D'un fiore in sogno.
Tutt' armonia fu.
Come se dentro l'azzure vene
Non sangue fremesse ora.
Ma canto
Questo l'anello primo.
(Catena).

Prinderea în cuvinte atât de puţine a momentului în care, deşi alături, cei ce se iubesc, simt instinctiv că sunt îndepărtaţi, străini aproape — în primul fragment.

In al doilea, notarea delicată, feminină, a impresiilor primite la împodobirea mâinei cu primul inel.

(Un cerc de vânt mi se păru.
[Numai
Alintare uşoară
In jurul pulsului fragil.
Mişcarea avu uşurinţa
Unei flori în vis.
In totul armonie
Ca şi cum înăuntrul vinelor
[de azur
Nu curse atunci sânge,
Ci cântec.
Acesta, inelul dintîi).

SORACTES

FAMILIA

Apărută la 1865 din râvna şi îndemnul lui Iosif Vulcan, revista „Familia" a stat neclintită la postul de comandă al românismului curat şi puternic din Transilvania, peste trei sferturi de veac, nimeni şi nimic nereuşind s'o abată dela marele rost pe care întemeietorul ei i l-a dat. Isvor de credinţă în frumos şi dreptate, „Familia" a fost ani de-a rândul un cuib al sufletelor greu încercate ale fraţilor noştri de dincolo de munţi; păstrându-şi neştirbită comoara de simţăminte româneşti, revista aceasta şi-a strămutat vremelnic redacţia în Capitala ţării, regrupând în jurul ei unele dintre cele mai însemnate condee româneşti, continuând să ducă aci, pentru scurtă vreme, aceeaşi luptă pentru menţinerea spiritualităţii româneşti.

Ţinuta şi colaborările distinse ale acestui prim număr din „Familia" apărut în pribegie, o recomandă ca pe una din cele mai bune publicaţii lunare dela noi.

IN TOVARĂŞIA LUI LUCIFER

Tânăra generaţie de actori, spre deosebire de înaintaşi, oameni cari în afară scenei nu cunoşteau altfel de preocupări decât în măsura în care acestea puteau servi unei cât mai desăvârşite desvoltări — unilaterale, numără în rândurile ei câţiva poeţi de o necontestată valoare.

Actorul Alexandru Ilea, îndeajuns de cunoscut în teatru, a scos de curând un volum de versuri intitulat „In tovărăşia lui Lucifer". O aleasă sensibilitate, o bărbătească atitudine în faţa vieţii, — atitudine ce uneori frizează revolta, brutal exprimată — iată ce aduce Alexandru Ilea în poezia noastră nouă, totul într'o formă mereu îngrijită.

Redăm aci una dintre cele mai caracteristice poezii din volumul „In tovărăşia lui Lucifer", intitulată „Enigmă":

Pe 'ntinderi masive de nouri,
prin scăpărări de fulger,
am ajuns în faţa porţii, Enigmă!
E cheia 'n mâna mea.
Eu deschid poarta lumei noui!
S'a rupt cheia 'n broasca porţii...
Cunosc poarta.
Voiu făuri mâine altă cheie.

C. POSTELNICU

REMUŞCĂRI

(Urmare din pag. 3-a)

— „Nu vrei să facem câţiva paşi împreună? o întreb.

— „Nu, că mă grăbesc — zice — plec astă seară la Braşov".

Râd. Ce noţiune confuză au femeile despre timp. Pleacă diseară la Braşov şi nu e ceasul nici două şi jumătate. Totuşi se grăbeşte.

— „Tocmai diseară? — spun — ai destul timp".

— „Da, dacă aş fi ca tine — zice — dar mai am să-mi cumpăr câteva lucruri, să-mi fac bagajele".

„Dacă ar fi ca mine, mă gândesc. Pe cine va mai cunoaşte ea atât de bine?

— „Te-ai îndrăgostit de cineva? o întreb.

— „Incă nu — spune — mai e timp destul".

E rea. E absolut rea. Nu e momentul să stau mai mult de vorbă cu ea. Nu s'a schimbat deloc de când o cunosc. N'are nici un pic de solicitudine pentru mine. Totuşi mai fac o ultimă încercare:

— „Te-ai gândit foarte puţin, hotărîndu-te la acest pas — îi spun.

Râde. Imi pare foarte rău că râde. Eu sunt extrem de serios, pentru că simt adânc eroziunile făcute în mine, de cei şase ani cari s'au scurs prin noi.

— „De ce? întreabă. Eu sunt convinsă că m'am gândit bine".

Cu toate astea — îmi spun — nu trebue s'o iau aşa cum mi se prezintă. Sunt sigur că minte. E prea serioasă ca să creadă în adevăr cele ce spune.

— „Nu te gândeşti — spun — că am trăit laolaltă şase ani?"

— „N'are nici o importanţă. Suntem destul de tineri ca să-i uităm". Imi răspunde şi eu mă uit la ea şi nu mai ştiu ce să cred. Nevastă-mea să fi ajuns în acest hal de nesimţire, încât să-şi închipue că poţi uita atât de uşor, şase ani, acei şase ani, în care ţi s'a deschis bobocul vieţii! In care ţi-a înflorit carnea şi ţi-au crescut aripile visului? Mi se pare de necrezut.

— „Nu uita — spun abătut până aproape de lacrimi — că în acest timp fiinţa ta a fecundat şi că eu, acesta care mă găsesc acum în faţa ta, am fost pentru ea timp de şase ani, cum sunt soarele, umezeala şi pământul pentru plante. Eu i-am gradat elementele şi pregătit condiţiile. Eu am maturizat-o".

M'a ascultat atentă şi îmi dau seama că în ea se petrece o mică furtună, dar la lumina scurtă şi repetată a fulgerelor, nu poate înţelege până în adânc problema. Ezită încă, menţinându-se nesigură deasupra apelor.

— „N'am fost în stare să fac copilul — spune —, dar glasul nu-i mai e limpede. Trene de şoapte fâşâe în unele cuvinte. Nu se putea să fie atât de nesimţitoare, mă gândesc.

— „Haide — zic — dă drumul maşinii şi să facem câţiva paşi împreună. Intre templul acesta al dreptăţii şi între cestălalt al păcii şi al morţii, — îi spun arătându-i cu o mână tribunalul şi cu cealaltă biserica — nu e frumos să discutăm lucruri atât de delicate ca sentimentele omului. Moartea şi dreptatea nu cunosc nuanţe. Nu există decât o singură realitate profund omenească: dragostea. Numai ea e a noastră, de aceea ne râdem cu atâta uşurinţă de ea. Prin celelalte trecem, ca prin nişte porţi de ghiaţă, ale fatalităţii, fără să fim răspunzători de ele.

Ea face semn maşinii că e liberă şi plecăm. La această oră, afară de animaţia din jurul palatului de justiţie şi de scurgerea adormită a tramvaelor şi a autobuzelor goale, oraşul e aproape pustiu. Rarii oameni pe cari îi întâlnim, ori ies obosiţi de indigestie din birturi şi merg moleşiţi pe stradă, ori sunt negustori ambulanţi cari gălnează în faţa coşurilor şi a tarabelor, pe caldarâmul încins de soare. Nimeni în orice caz, nu ne supără. Mergem încet şi probabil fiecare din noi se gândeşte la celălalt. O luăm din faţa Palatului de Justiţie, în sus pe Şelari. Traversăm Lipscanii şi printr'un strâmt pasaj, dăm la biserica Gabroveni. In faţa bisericii picotează la umbră o femee fără picioare, enorm de grasă. Mi se face milă de acest monstru pe care cine ştie ce stupidă întâmplare l-a lăsat fără putinţa de a se hrăni cu propriile lui mijloace şi-mi scot portofelul şi-i pun în mână câţiva gologani. Nevastă-mea şi-a scos pălăria şi merge cu capul gol în jos. Copleşit de soare, părul i s'a irizat de tot. Parcă are o aureolă. De sub lumina părului, îi văd din spate, ivindu-se corpul tare şi alb al cefei şi dintr'o parte linia gravă şi pură a obrazului. Fără să vreau mă gândesc la Maica Domnului şi-mi aduc aminte de înfăţişarea sfântă sub care mi-a apărut în vis. Se petrec — mă gândesc — lucruri serioase în inconştientul meu.

Când trecem prin faţa bisericii, în timp ce eu dau de pomană femeii slute — ea se închină şi gestul ei mă mişcă. Ii iau braţul, o întorc în loc şi intrăm în biserică.

Inăuntru e aproape întunerec. Două lumânări lipite pe un sfeşnic, ard şi abia isbutesc să rupă puţin din acest întunerec grav şi înalt care şi-a lăsat peste mine, palmele răcoroase şi parfumate.

O femee bătrână stă ghemuită la o masă, aproape de intrare. Este singura vietate de aici. In faţa ei sunt câteva stocuri de lumânări, cari şi ele au ceva din vineţiul întunerecului în ceară. Nevastă-mea se duce la femee şi ia două lumânări. Eu mă opresc în mijlocul bisericii şi-mi fac cruce. Prin cele două geamuri ale turlei, lumina intră sfioasă şi se scurge pe zugrăveala pereţilor turlei jos, exact în mijlocul bisericii. Pe ferestrele laterale pătrunde de asemeni puţină, dar se adună tot aci la mijloc, unde cade cealalaltă. Corpul mare al bisericii şi altarul, sunt cufundate în întunerec.

Nevastă-mea a aprins lumânările, s'a închinat la icoane pe rând şi s'a oprit şi a îngenunchiat în faţa Maicii Domnului. Ii văd din spate trupul prosternat ca o umbră imobilă şi mă gândesc că se roagă pentru mine. Atunci îngenunchi şi eu pe locul pe care mă găsesc şi cu ochii pe un Christ coborît de pe cruce, cu braţele şi picioarele scheletice şi cu trupul frânt în poala Maicii Lui, zugrăvit sus pe cupolă, încep să plâng şi să mă rog.

„Ai milă de noi Doamne, Tu care ai suferit mai grozav ca mine şi ai fost mai bun decât nevastă-mea. Te iubim din tot sufletul şi dacă uneori am greşit, iartă-ne pentru că nu putem să nu greşim. Tu eşti singurul om care n'ai greşit, dar Tu eşti Dumnezeu şi Dumnezeu nu e ca noi, oamenii. Noi suntem îngâmfaţi şi proşti. Noi vrem ceva, dar nu ştim ce vrem. De aceea ne uităm unii la alţii, bănuitori şi ne luăm la harţă. Cu toate astea, nevastă-mea şi cu mine suntem buni creştini, Doamne, şi mai înainte de toate suntem buni oameni. Dacă n'am uitat cu totul învăţătura Ta, cu care mi-am pierdut de multe ori zilele şi nopţile, Tu nu ceri mai mult de la noi, decât să fim buni oameni, pentru că un bun om este şi un bun creştin. In altfel nu poate să fie, pentru că aşa ai orânduit Tu şi orânduiala Ta este singura regulă a lumii.

„Intoarce, Doamne, spre bine gândurile nevestei mele. Recunosc că sunt cea mai mare canalie, Doamne pentru câte le-am făcut. Eu n'am dreptul în acest univers decât la femeea mea. O recunosc şi nu mai insist degeaba. Dar ce să fac eu dacă m'ai făcut fiinţă slabă şi neputincioasă? Crezi că eu n'aşi vrea să fiu sobru şi infailibil ca Tine? Vreau, dar, dacă nu pot! Eu sunt om şi dacă aşi putea, n'aşi mai fi. Atunci, în loc să fiu un mare păcătos, mintea mea umilă, înţelege Doamne, că aşi fi un mare prost. De aceea Te rog din tot sufletul, iartă mă şi de astă dată, cum de atâtea ori când eram copil şi deschide nevestei mele ochii asupra adevăratului înţeles al greşelii mele. In numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh! Amin!"

Dar nu mă ridic de jos. Mă uit la nevastă-mea care continuă să se roage şi rămân în genunchi, gândindu-mă dacă rugăciunea mea a fost destul de sinceră. Nu pot fi mai sincer decât atâta. Poate că mai e ceva de mărturisit, dar acel ceva nu-l pot înţelege şi spune.

Ruga neveste-mi ţine prea mult. Intotdeauna a fost mai scrupuloasă decât mine — îmi zic — şi-mi pare rău că am terminat înaintea ei. O să creadă că nici nu m'am rugat. Insă a rămâne aşa în genunchi numai pentru a fi văzut de ea şi a-i arăta că nici eu nu sunt nesimţitor la gândurile religioase, mi se pare nesincer şi mă gândesc cu teamă că acest gest ar putea anula toată credinţa mea de adineauri. De aceea, văzând că ea întârzie încă, mă ridic, îmi fac cruce şi mă retrag spre eşire lângă unul din stâlpii negri cari despart corpul bisericii de tindă.

Poate îi dă Dumnezeu gândul cel bun — îmi zic. Poate mă ascultă Dumnezeu şi i-l dă. Nu trebue să împing mai departe jocul acesta de-a divorţul, pentru că s'ar putea termina prost. E peste putinţă să nu şi închipue ea, toată suferinţa prin care am trecut eu, din seara aceea şi până azi. Am pretenţia că-şi dă seama cât o iubesc. In şase ani de zile de trai împreună, este drept, că mi s'a întâmplat uneori să-i arunc o privire de ură sau să-mi vină să o strâng de gât. Cui nu i se întâmplă acest lucru, când e trezit de prezenţa cuiva, tocmai în clipele când are mai multă nevoe de singurătate?

In şase ani de zile, au fost între noi destule scene violente, o recunosc, dar de aci până la a crede că n'o iubesc, e distanţă. Ea ştie prea bine, că sunt un om sucit. Că îmi place să văd alb unde toţi oamenii văd negru, că mă frământ o săptămână întreagă pentru un fleac şi sunt în stare să primesc cu cel mai rece sânge o întâmplare catastrofală. Ştie bine acest lucru şi i-am explicat că pentru mine valoarea unui fapt, ţine de starea sufletească cu care o accept. Ştie toate astea. E peste putinţă deci să nu şi dea seama de suferinţa mea şi să întindă coarda mai mult. O iubesc, Doamne... O iubesc de nu-mi mai văd capul de ea. Ţip din adâncul sufletului, strângându-mă lângă stâlpul negru al bisericii, din toate puterile, ca să nu încep să plâng.

In acelaşi clipă ea se ridică din faţa icoanei, se închină şi se întoarce spre mine. Mă caută, luminată şi serioasă, cu ochii prin biserică şi mie, acest lucru mi se pare de bun augur. Ies din ascunzătoarea mea de lângă stâlpi şi ea mă vede fără acel gest lăuntric de distanţă cu care m'a chinuit în seara aceea a despărţirii şi tot timpul de când am văzut-o astăzi.

Ieşim unul lângă altul, gravi, ca după o a doua cununie. In faţa bisericii ea se opreşte.

— „Acum adio, şopteşte întocmai ca în vis. Iată, s'au deschis magazinele şi-mi arată în jurul nostru mica animaţie care a început să se închege pe străzi.

Mă uit la ea năuc şi isbutesc greu să scot un cuvânt din răsturnarea aceasta a nădejdilor mele.

— „Pleci? — spun.

Dar mi se pare că n'am isbutit să scot decât pe cel mai stupid cuvânt şi mă enervez.

— „Eşti extraordinară" — ţip.

Ea e liniştită şi încearcă să mă stăpânească. Imi ia mâna şi mi-o strânge zâmbind.

— „Nu te înfuria aici, în faţa bisericii — zice.

Părul mi s'a răvăşit şi fălcile mi s'au crispat din pricina stăpânirii, aşa de mult, că le simt.

— „O să creadă lumea că eşti nebun — zice — şi mă ia de braţ ca să mă mişce din faţa bisericii, unde atragem atenţia oamenilor. Dar eu îmi desfac braţul şi pornesc singur înainte.

La colţul străzii însă, îmi trece prin minte că în acest timp ea s'a putut face nevăzută şi mă întorc brusc.

N'a dispărut. E numai la un pas de mine în urmă, dar această nouă răsturnare a gândurilor mă scoate şi mai rău din sărite. Mă opresc, mă apropii cu toată furia de obrazul ei şi scrâşnesc:

— „Pleacă! De ce ai mai venit după mine? du-te".

Sigur că nu e cârpa mea de şters ghetele. Se opreşte o clipă, neştiind ce să facă, apoi lasă capul în jos abătută şi o apucă la stânga pe strada Doamnei, cu corpul ei frumos târâş după dânsa, ca un şarpe cu capul sdrobit.

Imi apuc fruntea în palme şi-o strâng. O strâng până îmi storc tot veninul din ea. Apoi obosit, turbure, ridic ochii şi privesc. Nu se mai vede; dar în str. Bursei circulaţia s'a întrerupt şi toată lumea aleargă într'acolo. Nu mai am timp de gândit. Ştiu. Ştiu ce s'a întâmplat. Şi mă reped cu capul înainte, în această lume care creşte în faţa mea, neagră ca un zid.

LUCA DUMITRESCU

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL L • Nr. 6
SAMBATA 1 Februarie 1941
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

DESPRE POZIȚIA OMULUI

de ION FRUNZETTI

Desigur — și vom cădea de acord oridecâteori veți încerca să mă contraziceți, pentrucă tema mea e tocmai poziția contradictorie a omului în cosmos — desigur, nu există un mod de existență care să poată fi etichetat sub categoria „Om".

Există un mod de a fi „piatră", un mod de a fi „plantă", un mod „câine" de a exista, dacă vreți. Dar nu există un mod „Om"...

In dialectica procesului genetic al universului, „Cuvântul", care făurea prin simplă definire („fiat LUX et lux fuit !"), obosit în cea de a șasea zi de creație, a uitat să definească pe ultima sa creatură.

„Și a zis Dumnezeu : Să facem om, după chipul și asemănarea noastră, care să aibă stăpânire peste peștii mării și peste... și peste..."

„După chipul și asemănarea noastră", nu e o definiție ci o analogie. Dumnezeu s'a luat drept model pe sine. Atât. Dar opera a ieșit, desigur, inferioară modelului. Asemeni modelului, după asemănarea modelului, dar nu identică lui. (De altfel ar fi fost și imposibil ca Dumnezeu să-și creeze rivali). „Asemeni lui Dumnezeu", nu e deci definiția omului, pe de-a'ntregul. Dar Dumnezeu mai spusese „să facem". Omul e deci făptură, creatură : acesta e genul său proxim. Insă propoziținea :

„Omul este creatură" nu e nici ea o definiție valabilă : obiectul nu e determinat în speță. I se proclamă numai genul. Dacă am cuteza să întregim : „omul este o creeatură asemănătoare lui Dumnezeu", nedumerirea noastră n'ar face decât să sporească. E o contradicție in adjecto : „creeatură asemeni lui Dumnezeu", pentrucă ceeace e creeatură, nu poate fi asemeni Creatorului, ci ține de ordinea făpturilor, a căror lege nu stă în ele însile ci în voința celui care le creează.

Bâlbâim de milenii :

„Suntem făpturi după chipul și asemănarea lui Dumnezeu", și ne simțim măguliți. Dar în ce, Dumnezeule, în ce ? In ce ne asemănăm lui Dumnezeu ? In faptul că suntem făpturi, desigur, nu. Atunci ? Numai atâta știm despre noi. Că suntem făpturi. Chipul și asemănarea lui Dumnezeu ne-ar putea aduce vre-o lumină asupra structurii noastre, abia atunci când am cunoaște structura Divinității, ca să avem termen de comparație.

Să fie numai o criză de cunoaștere, o criză epistemologică adică, criza omului ? Ne îndoim. Dumnezeu a creeat definind. Pe om nu l-a definit, deși l-a creeat. Definiția, pentru intelectul intuitiv al divinității, în care gândirea e tot una cu existența, definiția înseamnă însăși legea structurală, esența operei creeate. Omul, nedefinit, înseamnă cevă a cărui lege de structurare nu se află în sine însuși. De aceea simte Omul nevoia împlinirii, nevoia descoperirii esenței sale, nevoia acaparării esenței sale ce nu-i e imanentă.

S'a văzut undeva piatră suferind de neîmplinire, piatră tânjind după mântuire ? Nu ! Există un mod „piatră", de existență.

Dovadă suplimentară că e așa : o piatră nu poate abdică dela condiția sa. Nu poate încetă să fie piatră. Poate deveni nisip, sau magmă sau grohotiș. Își poate adică schimba aspectul fizic, dar structura chimică a pietrei persistă sub toate transformările acestea. Legea conservării materiei aceasta înseamnă : constatarea existenței unui mod ontologic al mineralului, imprescriptibil. O piatră nu se poate sinucide, cum nu se poate sinucide o plantă. Dialectica evoluției unei plante e de ordin ontologic. Fazele ei sunt faze de existență. Planta nu caută în transformările ei biologice, o împlinire, o cuminecare cu esența sa, din afara ființei sale, ci pur și simplu desvoltarea firească a latențelor sale, conformitatea cu imanența esenței sale, care în existența sa se realizează total. Ce contradicții interne poate întâmpina o plantă ? A simțit vreodată planta tragismul condiției vegetale ? A dorit vreodată planta să fie altceva decât e ? Sau cel puțin să se cunoască ? Nu, nu e deosebire numai în existența sau lipsa rațiunii.

Sub forme mai puțin perfecte, s'a dovedit că viață intelectuală au și animalele. Poate cineva susține că la animale existența ia și alte forme decât cea biologică ? „Minunile instinctului" care pot înșela uneori cu aparența lor de umanitate, sunt departe de orice bănuială de a dovedi spiritualitate. Trebuie să fii copil, sau poet, sau nebun, ca să vorbești despre „setea de mântuire" a regnurilor sub-umane. Stăpânirea omului asupra lor nu poate fi definitorie pentru el. „Să aibă stăpânire peste peștii mării și peste păsările cerurilor și peste toate vietățile care se mișcă pe pământ", înseamnă oare pentru om, să fie el însuși vietățile ? Desigur nu. — „Stăpânirea" ține de domeniul lui „a avea", nu de al lui „a fi". Stăpân peste cele trei regnuri, omul află „cum este" sau „ce face", nu „ce este". — „Stăpân" se predică despre om, e predicatul lui, dar nu-l definește.

Intr'un singur caz „stăpân" ar fi de domeniul substanței omului ; când omul și-ar fi sie-și stăpân. Când ar intra adică în posesia legei sale de organizare, esenței sale, principiului ultim al structurii sale. Dacă și-ar avea esența, omul și-ar fi stăpân. Pentrucă, însă, intelectul său e discursiv și nu intuitiv ca al divinității, pentru om

(Urmare în pag. 4-a)

AUREL DIACONESCU — Tătăroaică

Un caz de gramatică eminesciană

de VLADIMIR DOGARU

Pentru poeți ca Eminescu, meniți să revoluționeze totul, gramatica nu mai e un mănunchi de reguli fixe. Răstoarnă sau înnoesc, modifică ori construesc, — nimic nu lasă cum a fost. Prin aceste neașteptate transformări, ei își arată încă una din multele lor puteri creatoare. Cea mai mare și cea mai interesantă desigur, fiindcă dacă e ușor să găsești imagini și cuvinte noi, e foarte greu în schimb să răstorni legi, a căror valabilitate pare să dureze uneori veșnicii...

Creindu-și o limbă poetică, necesară simțirei sale, era natural ca geniul lui Eminescu să se reverse și asupra gramaticii române. Din exemplele nesemnalate pe care le conține opera lui, alegem unul singur.

Va fi vorba de un ciudat caz de feminizare a masculinului, feminizare ce dovedește cât de departe îl împinge uneori pe Eminescu o anumită stare spirituală. Fenomenul își are însemnătatea lui și aruncă o rază de lumină în deslegarea marei și complexei sale personalități. El se află în începutul *Melancolie-i :*

Părea că printre nouri s'a fost
[deschis o poartă
Prin care trece albă regina
[nopții moartă.
O dormi, o dormi în pace prin-
[tre făclii o mie
Și în mormânt albastru și'n
[pânze argintie
In mausoleu-ți mândru, al
[cerurilor arc.
Tu adorat și dulce al nopților
[monarc !

Lectorul ghicește cu ușurință că e vorba de lună, deși numele ei nu apare nicăeri, nici măcar mai spre sfârșit. Eminescu ține să creeze o atmosferă de tristețe, ferindu-se să spună lucrurilor pe nume. Desfacerea norilor e „poartă", stelele sunt „făclii", razele „pânze argintie", cerul „mormânt albastru" iar luna „regină moartă". Procedeul — un superb buchet de metafore — e un caz care până la urmă nu mai surprinde, fiindcă poesia toată devine alegorie. Ceeace atrage luarea aminte e însă întrebuințarea epitetului „al nopților monarc", alături de „regina nopții moartă" — ambele pentru unul și același substantiv : luna — care, spre mai mare efect literar, rămâne mereu subînțeles. In nicio altă poesie luna nu mai este comparată cu o ființă bărbătească. Din contră, e numită „stăpâna mării" în *Scrisoarea I*, unde „varsă voluptoasa ei văpaie", ori „doamna mărilor și-a nopții" în *Scrisoarea III*. Prezentată ca o fată „sfiicioasă și smerită" în *Călin*, ea devine în *Scrisoarea IV* „copilă de aur" :

Luna... luna iese'ntreagă, se
[înalț'așa bălaie
Și din țărm în țărm durează o
[cărare de văpaie,
Ce pe-o răpede'n miire de mici
[unde o așterne
Ea, copila cea de aur, *visul*
[negurii eterne...

In felul acesta luna capătă toate atributele unei ființe atrăgătoare. E — rând pe rând: copilă, fată, doamnă și regină. Creiază atâta farmec în jurul ei, e atât de tânără și frumoasă, încât poetul însuși pare înamorat de ea. Cum se face că în *Melancolie* Eminescu o compară cu un... monarc ? Judecând profund și, mai ales, ținând seama de contextul versurilor, comparația ascunde o ființă tot femenină. Substantivul monarc, deși de genul masculin, *se feminizează*. Regele la care face aluzie Eminescu nu mai păstrează nimic din caracterul obișnuit al bărbatului. El e „dulce" și „adorat" și, pe măsură ce ne lăsăm furați de vraja versului, simțim cum firea lui se schimbă, cum nu mai e ceeace era la început. Monarcul a devenit — ca sens — regină...

Fenomenul e ciudat desigur, dar nu fără explicație. Fiind o fire erotică (poesia „Melancolie" datează din epoca anilor celor mai încercați în dragoste), Eminescu vede și clădește totul prin prisma iubirii. Acest *Weltanschauung* temporar se răsfrânge cu alte cuvinte nu numai asupra imaginilor (copile cu păr bălai, ochi albaștri în care „toate basmele s'adună", „mirese blânde din povești" ș. a.) — ci și asupra gramaticii în ceeace are ea mai consistent. Faptul e demn de crezare, întrucât, sub altfel de forme, el se găsește și la alți scriitori. Alecsandri, de pildă, care era extrem de optimist, întrebuințează frecvent două adjective pentru un singur substantiv:

Vesela verde câmpie acu-i tristă, vestejită... Cui altcuiva i-am atribui această dublă epitetizare dacă nu tocmai structurii optimiste a lui Alecsandri ? Pentru a explica diferite forme literare din opera lui Goethe, Gundolf ține seama de fazele spirituale prin care a trecut marele poet. O anumită concepție despre lume influențează așa dar lexicul, morfologia și sintaxa unui scriitor în atât de mare măsură, încât ele se deosebesc radical de formele limbii comune.

La Eminescu, cazul deschide probleme noi și o cercetare în acest sens ar da rezultate surprinzătoare.

TREI SCRISORI INEDITE ALE LUI OCTAVIAN GOGA

de VASILE NETEA

In vara anului 1902 o mână de studenți din capitala Ungariei, în frunte cu A. P. Bănuț, Octavian Goga, Ion Lupaș, Ion Lapedatu, Sebastian Stanca, Ion Montani, *etc., la cari se alăturase și mai vârstnicul* Alexandru Ciura *(bătrânii ardeleni i-au zis totdeauna* Țura*) au înființat și au dat avânt revistei* Luceafărul — *singura — după* Familia, *cronologic ! — mare revistă pe care Ardealul a dat-o literaturii române.*

Scopul Luceafărului, *definit de Alexandru Ciura, era de a fi un „campo santo" al tinerimii, unde se va sintetiza tot ce avem mai bun și mai frumos și de a strânge "șirele risipite ale tinerimii". Idealul acesta a fost realizat pe deplin și, în curând, datorită colaborării impetuoase și masive a lui Octavian Goga, precum și spiritului organizator al d-lui Octavian CD. Tăslăuanu (în mâinile căruia intră* Luceafărul *începând dela 1 Aprilie 1903) tânăra revistă studențească a devenit o aprigă și strălucită tribună a durerilor Ardealului și a dreptului de libertate al acestuia.*

Printre cei cari și-au pus în această luptă tot sufletul și toată dârzenia tinereții lor clocotitoare, locul de frunte îl ocupă, incontestabil, cântărețul pătimirii noastre, — pătimire care se tânguește astăzi din nou peste mormântul dela Ciucea — al cărui glas de Arhanghel a cutremurat toate inimile românești.

Octavian Goga, la Luceafărul, *n'a fost însă numai talentul cel mai superb, vioara cea mai emoționantă, ci, în acelaș timp, și un redactor foarte iscusit, un luptător pentru strângerea într'un mănunchiu a tuturor scriitorilor ardeleni.*

Nimeni, în această epocă, din cei cari puteau ține în mână un condei, din cei cari puteau contribui la înfiorarea și la ridicarea sufletelor românești, începând dela modestul dascăl din Reteag, Ion-Pop-Reteganul, și până la consacratul G. Coșbuc dela București, n'au rămas neinvitați de a se strânge în jurul Luceafărului.

Printre scriitorii la cari s'a făcut apel pentru a colabora la tânăra revistă budapestană, a fost și Maria Cunțan *dela Sibiu (născută 1862) una cele mai delicate poete ale Ardealului, al cărei prestigiu — în urma succesului obținut de volumul de poezii tipărit în 1901 la Orăștie — se afla în plină ascensiune.* Luceafărul *nu putea deci ignora o colaboratoare atât de prețioasă. Cel încredințat cu aducerea Mariei Cunțan în cercul* Luceafărului *a fost Octavian Goga, care, desigur, o cunoștea dela Sibiu, astfel încât, la 10 Decembrie 1902, în preajma pregătirii numărului de Crăciun, marele cântăreț, pe atunci student în litere și filosofie, trimite poetei dela Sibiu următoarea scrisoare :*

Mult Stimată Domnișoară,

Insărcinat fiind din partea comitetului redacțional al revistei „Luceafărul", vin a vă transmite respectuoasa rugare, ca pentru Nr. de Crăciun al revistei noastre, ce va apărea la 1 Ian. st. n., să binevoiți a ne trimite și D-voastră ceva material. Voim să întrunim mai multe personalități literare în coloanele Luceafărului *și cunoscând interesul ce D-voastră purtați pentru mișcarea literară dela noi, suntem firm convinși, că vom fi ascultați, când apelăm la gentileța aprețiatului D-voastră condei.*

Vă rog primiți asigurarea sentimentelor mele afectuoase.

Octavian Goga
st. fil.

Adresa : Red. Luceafărul.
Buda-Pesta, Vörösmarty n. 60 A.

Cu toată măgulitoarea invitație a tânărului redactor dela Buda-Pesta, Domnișoara Cunțan nu s'a grăbit însă să-și trimită colaborarea atât de politicos solicitată, astfel încât „Luceafărul" a fost silit să apară de Crăciunul anului 1902 fără colaborarea poetei dela Sibiu.

*Se vede însă că refuzul acesta — de altfel reparat în 1903 *) — nu l-a decepționat pe entuziastul student, astfel încât la 16 Decembrie 1903, în momentele în care redacția* Luceafărului *pregătea un mare număr festiv ce avea să fie închinat Reginei României,* Carmen Sylva, *Octavian Goga, care prețuia în mod sincer talentul Mariei Cunțan, face un nou apel pe lângă poeta dela Sibiu, solicitându-i colaborarea pentru acest număr :*

Mult Stimată Domnișoară,

Vă rog să mă iertați pentru incomodarea ce din nou Vă fac, rugându-Vă a ne trimite o contribuție pentru numărul de probă al Luceafărului, ce va apărea în 1 Ianuarie nou, pe-o estensiune de 50 de pagini. Avem sprijinul mai multor condeie de seamă și din România, am dori foarte mult să avem ceva și dela D-voastră. Cât pentru cele cuprinse în epistola anterioară, noi dacă nu Vă supărăm, am insista și pe mai departe în dorința noastră, considerând în D-voastră condeiul cel mai chemat de-a interpreta sentimentele femeiei române din Țara Ardealului, față de regina țării românești.

Primiți, Vă rog, asigurările deosebitei mele stime.

Octavian Goga

Manuscriptul am dori să-l avem până prin 25 Dec.

P. S. — In numărul de anul nou, vom înșira numele tuturor colaboratorilor noștri regulați, credem că nu Vă supărăm, dacă apelând din nou la gentileța D-voastre, Vă rugăm să ne dați voie să amintim și numele D-voastră — dându-ne astfel și nouă și publicului cetitor : prilejul unei deosebite bucurii.

Idem

Nici această invitație n'a avut mai mult noroc, astfel în cât și numărul închinat Carmen Sylvei (Nr. 2 din 1904) a apărut fără colaborarea Mariei Cunțan.

In anul 1905, beneficiind de o bursă a societății „Transilvania" din București, poetul se afla împreună cu Ion Lupaș la Berlin pentru continuarea studiilor. Acolo îl găsește o scrisoare a poetei dela Sibiu în care, după mărturisirea unor neașteptate decepții literare, provocate de lipsa de răsunet a volumului său de poezii din 1905, (editat de Ilarie Chendi), îi trimite copia unei poezii lirice a lui Gheorghe Coșbuc. (Maria Cunțan avea

*) In N-rii 20 și 22 au apărut de M. Cunțan : **Imitațiuni** și **Sonet.**

(Urmare în pag. 2-a)

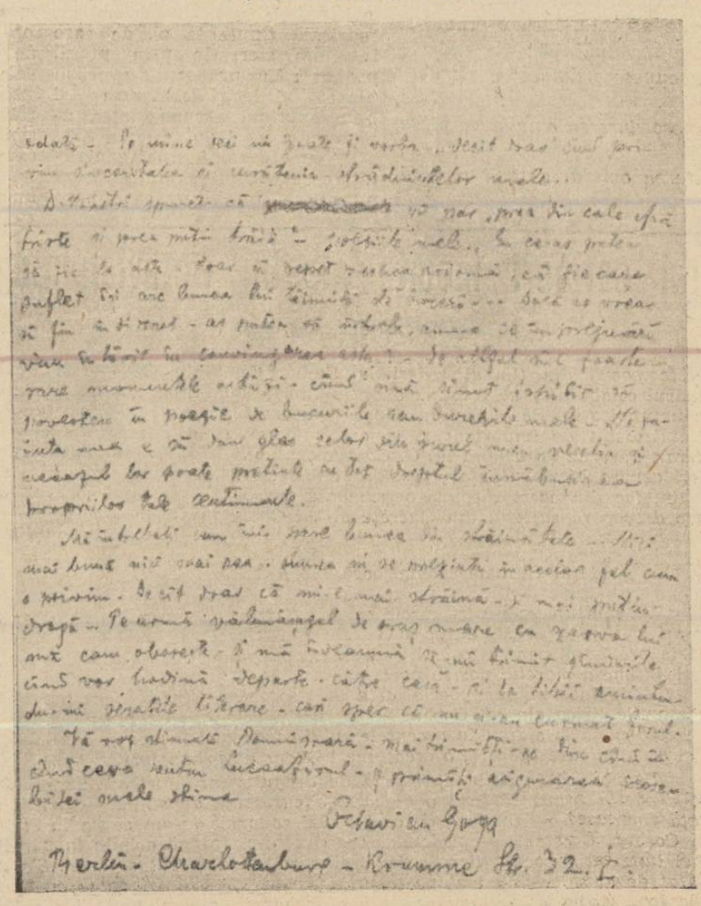

CRONICA SĂPTĂMÂNII

Alexandru Ilea: In tovărășia lui Lucifer, poeme. — Nela Stroescu: Cântec fără glas, poeme in proză

Printre poemele grupate la începutul volumului ce-l recensăm, în care se cuprinde, spre a spune astfel, ideia de „tovărășie" cu „Lucifer", găsim versuri ca acestea:

Lucifer,
întruchipat în cer,
mărginirei sens opus,
liberarea conștiinței
prin atei,
tovărășiei noastre-i aduc
întregul prinos.
(pag. 12)

sau altele la fel de caracteristice:

In astă clipă,
cel mai păgân între oameni
sunt eu.
Mă 'ngân cu Dumnezeu,
și 'n față-i arunc cuvinte de
ocară
ca unui ipocrit de rând.
In văzduh înalț o scară...
c'un gest de amenințare,
râzând mă urc spre cer,
Ține-mi scara, frate Lucifer,
ține-mi scara...
pag. 8)

Lăsând considerațiile asupra realizării artistice, versurile din această categorie nu ne convin pentru motive de „doctrină", exprimate de noi deseori în paginile revistei: „Lucifer", în gândirea teologică este altceva de cât vede în el d. Al. Ilea. O tovărășie cu îngerul „luminii căzute" nu implică necesar ateismul, așa încât Lucifer să fie patronul negației divine. Ca principiu teologic al unei lumini pierdute Lucifer nu însemnează prinurmare o „liberare" a conștiinței, ci tocmai contrariul, dacă e vorba de interpretarea justă a blestemului adamic. Așa încât, ideia că îngerul „căderii" ne desparte de divinitatea biblică, este falsă; deabia doctrina creștină anunță mântuirea de blestem, mila divină. Creștinismul lărgește cu adevărat „conștiința", prin „credință", și în el pare a se găsi o iertare a lui „Lucifer", îngerul „conștiinței" întunecate după pierderea paradisului pământesc. Din moment însă ce Lucifer începe să trăiască în nădejdea luminii, pe care Iisus o promite făpturii, se înțelege că ateismul nu mai poate fi conceput ca o lărgire a conștiinței, ci doar ca o acceptare nepăsătoare a destinului căderii. Or cu acceptarea destinului căderii nu se solidarizează Lucifer, care este îngerul suferinții și care nicidiată nu va da ajutor celui care vrea să dărâme cerul. Mai degrabă se va ruga pentru iertare, și va deri întoarcerea în paradis.

In concluzie, „revolta" d-lui Al. Ilea nu mi se pare că are temeiul unei curate interpretări, iar versurile injurioase față de „credință", le găsim un exercițiu cam ușuratic care, în orice caz, nu merită tiparul.

Nu ezităm să spunem însă că, rămânând la această convingere „defavorabilă" în ce privește poemele din partea întâia a culegerii, recunoaștem d-lui Ilea talentul, în a doua parte, în producțiile de altă inspirație decât a „ideilor". Este vorba de o experiență directă și adâncă a suferinței, sub diferite aspecte. Iată o frumoasă poemă a „pâinii":

Nu cunosc frumusețea florilor
nici iubire,
cunosc durerea omului ce n'are
pâine,
durerea omului desculț și fără
casă
ce-și poartă peste tot răsvrătirea 'năbușită.
(pag. 39).

Tot atât de sinceră este poema „muncii":

Cred în muncă, dă-mi-o
Doamne,
pâinea mea de totdeauna
așa 'nțeleg să mi-o câștig
Nu fii milostiv, Părinte,
mila Ta eu n'o primesc.
Muncă cer, să simt viața,
să simt, Doamne, că trăesc"
(pag. 29).

Iar mărturisirea că, în umilința dificultăților vieții, poetul nu va renunța la arta cuvântului, care e poezia, este semnificativă și ne îndeamnă să-l elogiem pe autor:

Am crescut în umilință și tăcere
De multe ori foamea a bătut la
ușa mea,
și frigul, fără remușcări, m'a
strâns în brațe,
cuvântul însă nu mi-a înghețat
pe buze.
(pag. 37).

Conchidem că d. Al. Ilea a publicat un volum de versuri interesant, întrucât se recomandă prin el un temperament sensibil și ager, dar că chestiuni cum sunt cele privitoare la „tovărășia" cu Lucifer sau trebuesc părăsite, sau adâncite, deoarece problema este prea gravă spre a fi bagatelizată.

*

Distingem în cuprinsul mic al culegerii d-rei Stroescu, în primul rând tema obișnuită în lirism, a purificării emoției prin „înălțare".

„Cântecul" fără glas, la care se referă în titlu, autoarea, este viziunea unui domeniu al interiorității, unde viața se desfășoară doar în timp, ca o melodie cu atât mai pură, cu cât nu se aude. „Drumul" din vale spre „turlă" stăruie între imaginile poemelor: „Du-te și vezi sfinții cu ochi negri și haine de pară, candelele deschizându-se în boboci de flori pâlpâind lumină și sborul înlemnit al porumbeilor mai albi decât zăpada. Dar nu 'ntreba și cine i-a cioplit, cu meșteșug deprins la vale — în ocnă" (pag. 9).

Acestui podiș pe care îl situăm mai degrabă în minte, îi corespunde în alte poeme simpla descripție sau notația amănuntului transfigurat: „Flacări mici, reci și nemișcate ca deasupra unei comori, în soare, brândușele cuminți veghiază poiana uitată" (pag. 17). Elemente de idilă sau chipuri schițate din câteva linii, au viață prin observația justă și emoția sinceră.

Astfel, despre o fetiță care păzește caprele, d-ra Stroescu notează: „Când n'o aude nimeni, cântă cu glas subțire, dacă o întrebi cum o chiamă fuge plângând (pag. 29).

Alteori notația urmărește să prindă rafinamentul emoției: „Picături mari, fierbinți ca sângele, prinseră să cadă rare. Apoi, repezită, ploaia lovi în frunziș, cu disperarea cu care bați în vis la ușa care-ți stăvilește mântuirea. Sub ploaia caldă ne-am sărutat cu ochii umezi" (pag. 45). Simpatia pentru amănunt, se asociază cu un sentiment de milă în fața efemerității lucrurilor și a ființelor: „Castane lucioase zac lângă trotuar, cu violetul pătat, așteaptă măturătorul. ...O pisică mică, slăbă și murdară, se prelinge pe lângă ziduri, înspre soare" (pag. 40). Autoarea se mulțumește uneori să sugereze dezolarea unui cadru, ca în bucata „Bal", alteori urcă spre conștiința sacralității, ca în „Dorință": „Zugrăvește-mi toamna casta atât de sfântă, că buzele mele nu cutează să te atingă" (pag. 69).

Iată suficiente probe de talent, care îndreptățesc să așteptăm cu încredere producția viitoare a poetei.

CONSTANTIN FĂNTÂNERU

Premierele

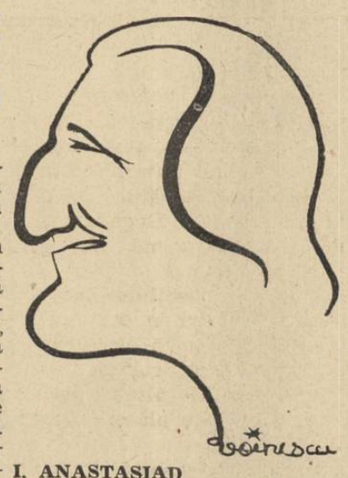

I. ANASTASIAD (Ducele Milanului)

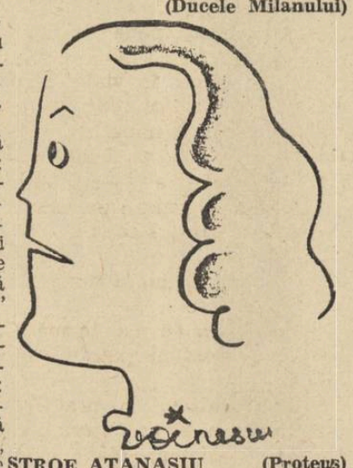

STROE ATANASIU (Proteus)

G. MĂRUȚĂ (Valentin)

STUDIOUL TEATRULUI NAȚIONAL „VASILE ALECSANDRI": „DOUI TINERI DIN VERONA" comedie de W. SHAKESPEARE.

Prezentându-se comedia „Doui tineri din Verona" pe scena Studioului Teatrului Național, a fost inaugurat un nou gen de spectacole: acela al pieselor ce se prezintă chiar și la premieră numai în matineuri.

Ne întrebăm care e rostul acestor spectacole.

In orice caz, unele piese fiind jucate numai în matineu, ele nu vor putea fi văzute de o mare categorie de spectatori: funcționarii cari sunt ocupați în timpul după amiezelor.

Bine înțeles, în cazul acestor „Doui tineri din Verona" spectatorii nu vor avea prea mult de pierdut.

Piesa este — incontestabil — una din primele opere ale genialului Shakespeare, având în vedere calitatea mediocră a ei.

Vaga schitare a caracterelor, notele prea vulgare, patosul neobisnuit la Shakespeare, precum și desnodământul oarecum „tras de păr" ne fac să întrezărim în această piesă inexperienta și dibuirile unui geniu în devenire.

Și deși, după Malone, se pare că piesa ar fi fost scrisă în anul 1595, fiind deci contemporană cu „Visul unei nopți de vară" și cu „Romeo și Julietta", noi înclinăm să dăm dreptate acelora cari situează „Doui tineri din Verona" printre primele piese ale lui Shakespeare.

Mulți au refuzat chiar să creadă că piesa ar fi fost scrisă de Shakespeare.

Tuturor acestora li s'a adus următorul naiv și totuși nu lipsit de dreptate argument: „Dacă această piesă nu e scrisă de Shakespeare, atunci cine-a scris-o?"

Ne vom rezumă doar la citarea acestor controverse iscate de piesa prezentată actualmente de Studioul „Vasile Alecsandri".

Un fapt reese, însă, clar: piesa este mult sub nivelul obișnuitelor piese ale lui Shakespeare.

Ne întrebăm atunci: care este rostul prezentării acestei piese, chiar și numai în matineuri?

Și, să fim sinceri, nu prea găsim răspuns.

Povestea naivă a celor două „perechi" de tineri, Proteus și Julia precum și Valentin și Silvia, s'a desfășurat în fața ochilor îngăduitori ai unui public vagamente plictisit.

De altfel nici domnul T. Teodorescu, regisorul și autorul machetelor de decoruri nu s'a străduit prea mult să ridice spectacolul de-asupra nivelului oarecum mediocru.

Am observat o oarecare inovație, și aceasta lipsită de noimă.

Cei doui lachei, Speed și Lance, au apărut în chip de paiațe, făcându-ne, din când în când impresia că ne găsim la circ, iar nu la teatru.

Nu găsim în textul lui Shakespeare nici-o indicație, în acest sens.

Am fost avertizați în ziare că spectacolul va fi montat și jucat în genul „commediei dell'Arte".

Cred că am dreptul să întreb: „De ce, mă rog?"

In ceeace privește decorurile piesei, prefer să tac.

Piesa a fost interpretată de câțiva actori tineri.

Acesta este, mi se pare, și rostul acestor „spectacole în matineu": să promoveze nume noui de actori tineri și talentați.

Actori tineri am văzut la acest spectacol. Actori talentați, însă nu.

Nici domnul Stroe Atanasiu — fals până la exasperarea sălii — nici domnul G. Mărutză — actor talentat, dar posedând o voce cu totul antiteatrală — n'au știut să joace în genul pe care îl reclamă teatrul lui Shakespeare.

Domnișoara Papagoga n'are absolut nimic comun cu teatrul.

Doar domnișoara Demetriad a arătat o oarecare înțelegere a rolului. Dar nici dânsa n'a realizat prea mare lucru.

Ii vom menționă aici pe tinerii actori, Stoiceanu și Al. Alexandrescu, cari au reușit lucruri bune în roluri secundare.

Trecând la actorii „consacrați" vom remarca ținuta domnului Anastasiad, care a jucat totuși, lipsit de convingere, dând mereu impresia că'l amuză ceeace se întâmplă cu el.

Domnii Scărlătescu și Balaban au fost, de astă dată, c'owni.

Noi ,însă, îi apreciem ca actori și dorim, deci, să-i revedem ca atare.

TRAIAN LALESCU

ECRANE

CINEMA TRIANON: „ȘOIMANA"

Cu toate regretele posibile, de foarte mult timp n'am plecat prea încântată dela vreun film german.

Nu doar că regisorii ar fi mai puțin talentați, dar aceste filme au avut mai totdeauna o acțiune greoaie, ducând la un sfârșit pe care-l ghiceai încă dela primele scene ale filmului.

Se pare însă că în ritm cu toate progresele, și cinematografia germană a făcut un pas înainte. Spun asta după ce am văzut filmul „Șoimana" — căci „Bal paré" și „O viață 'ntreagă" au destule lipsuri pentru a-mi asigura materialul unor veritabile... critici.

„Șoimana" e incomparabil de bun.

Termenul „incomparabil de bun" ar putea da de bănuit spectatorilor cari își închipuesc pe critic, cu buzunarele pline de bilete de favoare, că nu fac excepție dela „obiceiul pământului" și, deci, fac acestui film o reclamă cu subînțelesuri mercantile.

Originalitatea filmului nu constă în ineditul subiectului ci în felul cum eroina își interpretează rolul.

M'am întrebat chiar, dacă nu cumva scenariul filmului a fost scris pentru lansarea nouei vedete Heidemarie Hatheyer, care poate fi considerată ca una din cele mai bune interprete ale psihologiei femeei îndrăgostite.

Și iată decе. La început. Iosef Ursanul e un oarecare pe care spectatorul îl invidiază mai mult sau mai puțin, că a inspirat un „sentiment nobil" unei tinere și curagioase copile.

Insă această fată îndrogostită, atât de naturală în sălbăticia sentimentelor ei, prin felul cum știe să-și impuie și să-și apere dragostea, îl creiază făcându-l chiar, simbolul acelei „mari dragoste", de care se face atâta caz.

Mai ales de către oamenii superficiali.

Din pepiniera artiștilor germani face parte și Seep Rist, un artist despre a cărui valoare nu s'ar putea pronunța nici una din sentimentalele care sugestionate de felul cum e iubit de Vali, eroina filmului, ar face dintr'un actor cu fizic plăcut, un ideal inspirator de pasiuni eterne.

Lăsând în părăsire paranteza de mai sus, Seep Rist este un interpret potrivit rolului.

Ași putea continua cu o serie de mențiuni bune pentru acest neașteptat de bun film. Insă pentru a nu diminua interesul spectatorilor mă abțin, invitându-i s'o vadă pe această Heidemarie Hatheyer, care, deși nu-i „frumoasă de pică" are pe vino 'ncoace.

CINEMA CAPITOL: „O VIAȚA INTREAGA"

Ce fericire că oaspeții germani nu pot citi textul, tradus de data asta mai mult decât mediocru. N'are nimeni pretenția ca acele două rânduri în limba maternă, cari servesc drept „explicație" să fie monumente de linguistică. Fără să avem intenția de a plagia pe cei cari se ocupă cu „limba noastră" susțin că nu-i admisibil să citești pe banda de celuloid în momentul când Paula Wessely se simte prost, din diferite cauze inerente subiectului: „Arătați palidă, domnișoară".

Intr'altă ordine de idei, pe cât de frumos e subiectul filmului „O viață întreagă" — pe-atât de prost e jucat.

Așteptam cu nerăbdare să o revăd pe Paula Wessely, care uimise acum câtva timp prin minunata interpretare a rolurilor ei, pe care le trăia.

Se vede treaba că s'a ocupat în ultimul timp mai mult cu teatrul, în dauna cinematografului.

Dacă n'ar fi fost celebra Paula Wessely, ci o începătoare, am fi spus: „Hm, nu poți pretinde prea mult. Are numai câteva scene cari ne reamintesc pe „Steaua" filmelor europene". Poate să fie o simplă părere, dar uneori e atât de mecanică, încât te întrebi dacă nu se crede pe scena teatrului, la premieră și așteaptă să i se sufle rolul pe care nu-l știe prea bine.

N'ar fi exclus ca una din cauze să fie și partenerul ei Ioachim Gottschalk, care-i pur și simplu anost.

N'are haz, nici măcar în scenele în care-și arată dinții, singurul element estetic la acest tip nesărat.

Și poate nu e nici vina lor, cât a regisorului Gustave Uciki.

CINEMA ARO: „BAL PARÉ"

O comedie obișnuită, cu intrigă din când în când amuzantă prin simplitatea ei.

Nu sunt de admirat decât evoluțiile coreografice ale baletului Operei de Stat din Berlin și entuziasmul juvenil natural jucat, al celor doi tineri care-și dau seama în timpul unui vals, că sunt făcuți unul pentru altul.

Un film asemenea spumei pe care-o face berea turnată 'n paharele localului unde „tânărul de familie" recită versuri, în loc să se-adâncească 'n studiul dreptului roman (Dealtfel — pur subiectiv — îi dau dreptate).

Gingășia tânărului șoricel de balet, transplantat într'o lume ce nu-i aparține e bine redată de făptura fragedă a Ilsei Werner.

Așa zisul al doilea „Pierre Blanchar" al ecranului, Hannes Stelzer, cu expansiunea inerentă tinereței promite să devină în scurt timp, cu mici retușări, „junele prim" care va ține loc de frunte în colecțiile școlărițelor din cursul superior.

ADRIANA NICOARĂ

Muzica

GIUSEPPE VERDI

de ROMEO ALEXANDRESCU

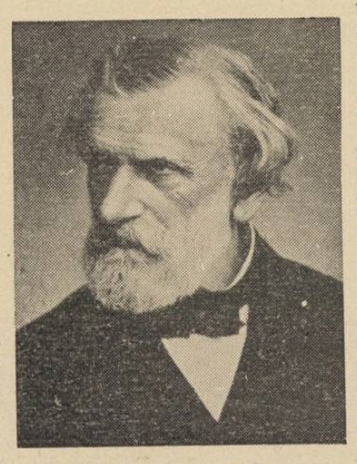

In Italia și pretutindeni, cei patruzeci de ani dela moartea lui Giuseppe Verdi, împliniți la 27 Ianuarie, găsesc acel ecou cald și spontan care depășește obicinuitele note de cronologie muzicală ținute la zi, de care întâlnim stereotip prin presă, pentru a lua proporțiile evocării sincere și larg desfășurate și care exprimă recunoașterea unanimă a unei autentice genialități creatoare. A unei genialități care a știut să îmbrățișeze nu numai un viitor care pare tot atât de durabil cât și arta lirică însăși, dar și toate straturile înțelegerii și simțirii, astfel cum sunt ele rostuite, în nenumăratele categorii de iubitori ai operii.

A unei genialități care a avut forța, vitalitatea și vibrația de suflet atât de generoase încât au putut, în vremea adevăratei revoluții muzicale create de inovațiile de concepție și stil ale lui Wagner, să străbată cu neîntreruptă glorie drumul de triumf al melodiei.

Giuseppe Verdi a fost desigur, și ținta criticilor acelor extremiști estetici, care se ivesc oricând în jurul reformatorilor în artă și care nu mai pot tolera și recunoaște decât ceeace se încadrează în sfera nouilor lor idealuri, ceeace reprezintă un steag închinat celui care i a cucerit până la obsesie. Dar aceste obsesii, pe cât sunt de violente și de intempestive, în lumea unor anumite fenomene de ordin psihologic, pe atât sunt de efemere, valorile luându-și dela sine, în luminoasa lume a artelor, locul, semnificația și rolul cuvenit, cu prea mici posibilități de situare improprie și care poate fi mai ales parțială, locală, independentă de un anumit mediu.

Flacăra creației verdiste, chiar în operele de tinerețe ale maestrului pe care, privindu-le dela distanța evoluției muzicei dramatice de până astăzi, le putem găsi uneori simpliste, naive, sau învechite, este însă prezentă și vie și astăzi, în întreaga lui operă.

Este flacăra unei credințe în frumosul nemuritor al cântului italian, al cântului omenesc, isvor al lirismului de unde însăși expresia instrumentală și-a găsit originile și unde, întorcându-se după cele mai îndrăsnețe explorări, va putea din nou primi înviorarea regăsirii unui adevăr etern.

Sărbătorirea operii lui Verdi cuprinde de aceea, odată cu Italia, tot ceeace înseamnă teatru liric în întreaga lume și tot ceeace înseamnă recunoaștere a muzicii, dela admirația auditorului inițiat care găsește în Falstaff, mărturiile extraordinare a unor resurse de reînoire unice în analele creației, în opera aceluiaș compozitor și în condițiile de evoluție și vârstă pe care le cunoaștem, până la entuziasmul, poate mai emoționant, al masselor, stârnit frenetic, de prinosul cultului adus glasului și măestriei lui cele mai pure, în toate operile ce i le cunoaștem și la care, chiar după ce gustăm din rafinamentele celor mai evoluate făuriri moderne, ne întoarcem cu aceeași mișcătoare bucurie.

Trei scrisori inedite ale lui Octavian Goga

(Urmare din pag. I-a)

aceste poezii din timpul șederii lui Coșbuc la Sibiu (1884—1890), când tânărul colaborator al Tribunii *onora albumele domnișoarelor cu fel de fel de improvizații). Răspunsul lui Goga la această scrisoare-răspuns lung — este deosebit de important și el are valoarea unui adevărat document literar. Părerile lui asupra lui G. Coșbuc din anul 1905, curtenitoarele aprecieri asupra Mariei Cunțan, precum și mărturisirile asupra propriului său destin, fac din acest răspuns o frumoasă scrisoare literară — o scrisoare care descoperă sufletul din tinerețe al lui Octavian Goga.*

Mult Stimată Domnișoară,

Vă mulțumesc pentru șirele ce mi-ați trimis — asemeni și pentrucă mi-ați dat prilejul să citesc o poezie din tinerețea lui Coșbuc care e foarte prețioasă, pentru toți câți doresc să pătrundă în tainele vieții sufletești intime a marelui nostru poet.

E de însemnătate poezia asta cu deosebire fiindcă face parte din creațiunile lirice ale lui Coșbuc — de cari avem așa de puține. Dacă ar fi ținută până la sfârșit în accentele sublime cu cari începe și continuă ar fi și ea o valoare literară, o creațiune literară de prima forță.

Pagubă că în șirile din urmă de dragul rimei, forțează versul. Din toată poezia transpiră însă o vigoare, o curățenie de suflet — prisos de forță tinerească — tot însușiri cari astăzi zadarnic le-am căuta în scrisul lui Coșbuc. E ostenit — sufletul a început să-și frângă aripile în vârtejul unei lumi cu preocupații atât de streine avântului curat al artei. S'a depărtat de ai săi — nu mai poate prin urmare să se înfrățească cu bucuriile lor... Astfel a început încetinel să coboare culmea, unde l-a ridicat strălucitul lui talent. Cu toate astea eu nădăjduesc că literatura noastră e în drept să aștepte și dela Coșbuc cel de astăzi încă multe. Acest bărbat cu ochii vioi, glumeț și totdeauna sprinten e și astăzi mult mai rumen și mai treaz decât mulți din tânăra generație, crescuți într'o atmosferă mai mocnită, ocrotiți de un duh mai posomorît și neîntăriți de sănătatea cântecelor din munții Bistriței.

D-voastră, însă, nu puteți fi socotită ca începând coborâșul acestei culmi... Nu, pentrucă orice cetitor inteligent, va putea constata în noul volum de poezii aceiaș curățenie de sentimente, aceiaș duioșie și sinceritate încătușată în fiecare vers... Și dacă celor mai multe din noile creațiuni le lipsește nota națională, mai mult impregnată la cele dintâi, ni se dau în schimb analizele mai subtile ale sufletului de femeie — cu toată comoara lui de taine cari nu pot fi zugrăvite de condeiul nostru... De sigur indolența criticei v'a pricinuit câteva clipe de resignare... Dar așa e la noi... D-voastră în singurătatea care vă izolează de răutățile lumii, nu știți că și în tabăra muncitorilor noștri intelectuali, bântuesc aceleași patimi mici, imbolduri și năzuințe atât de puțin curate cari se țin lanț pe toate terenele de manifestare ale vieții noastre românești.

Nu de mult a scos un volum „Cântece de vitejie" — Coșbuc — și cine s'a găsit să-l aprecieze după cuviință? Asemeni Vlahuță *și-a depus într'un volum tot rodul unei migăloase și cinstite munci de 25 de ani — și care a fost condeiul ce se cuvenea să-i aducă tributul de cinste meritată? Iată de ce cred eu neîndreptățită această resemnare, fiindcă nu cele câteva rânduri înjghebate pe repezeală de-un condei critic, fără multe scrupule de conștiință, nu aceste fixează valoarea adevărată a unei opere de artă — ci sufletele fără număr cari în ciasuri de singurătate sorb farmecul curat: mângâierea ori desnădejdea, amarul ori veselia, zâmbetul și prisosul de lacrimi ferecate în slovele mărunte... Publicul, acest mare județ care rar dă greș — găsește și astăzi același farmec în creațiunile D-voastră și vă apreciază în tăcerea lui cu aceiaș măsură de judecată, cu acel tribut de mulțămire care nu se dă celor ce au început coborîșul...*

Cât despre mine eu n'am ajuns încă la acea răspântie când să mă pot opri cu inima împăcată ca să privesc înapoi... Eu sunt un călător încă, cu multe doruri și nădejdi neîmplinite și cu o țintă care plutește încă departe — pe culmea celor aleși — unde eu poate n'o să ajung niciodată. De mine deci nu poate fi vorba... decât doar când privim sinceritatea și curățenia străduințelor mele...

D-voastră spuneți că vă „par prea din cale afară triste și prea puțin trăite" — poeziile mele. Eu ce-aș putea să zic la asta — doar să repet vechea axiomă, că fiecare suflet își are lumea lui tăinuită de dureri... Dacă aș vrea să fiu indiscret aș putea să întreb, anume ce împrejurări v'au întărit în convingerea asta? De altfel sunt foarte rare momentele astăzi când mă simt ispitit să povestec în poezie bucuriile sau durerile mele... Năzuința mea e să dau glas celor din jurul meu, veselia și necazul lor poate pretinde cu tot dreptul înăbușirea propriilor tale sentimente.

Mă întrebați cum îmi pare lumea din străinătate... Nici mai bună nici mai rea... Lumea ni se prezintă în acelaș fel cum o privim. De cât doar că mi-e mai străină și mai puțin dragă. Pe urmă vălmășagul de oraș mare cu zarva lui mă cam obosește și mă îndeamnă să-mi trimit gândurile când vor hodină departe — către casă — și la Sibii amintindu-mi seratele literare — cari sper că nu și-au curmat firul.

Vă rog stimată Domnișoară trimiteți-ne din când în când ceva pentru Luceafărul *și primiți asigurarea deosebitei mele stime.*

Berlin 16 Ianuarie 905. OCTAVIAN GOGA
(Charlottenburg-Koumme Str. 32. I.)

La sfârșitul acestui an școlar Octavian Goga, însoțit de nedespărțitul Ion Lupaș, pleacă să-și plimbe nostalgiile sub cerul însorit al veselei Italii, iar Luceafărul, *nu peste mult (1906), își mută și el redacția la Sibiu, astfel că Maria Cunțan nu mai avea nevoe de poștă pentru a-și trimite poeziile și schițele.*

*

Cele trei scrisori de mai sus fac parte din bogata corespondență rămasă pe urma Mariei Cunțan († 1935) — corespondență asupra căreia ne vom opri în curând) — și ele fac dovada, alături de atâtea altele, a sufletului tandru, generos și sincer al poetului Octavian Goga.*

VASILE NETEA

*) Inregistrată la Academia Română, sub nr. 76/940.

Treizeci și Trei de Centime

de N. Papadopol

Doamne, ce nenorocire!

Popescu Lucreţiu rămăsese corigent la latină. Socoteala era dealtfel simplă. Pe trimestrul I avea nota 5, pe al doilea tot 5, iar pe ultimul trimestru, din cauza unei note proaste la lucrarea scrisă căpătase nota 4. Avea, deci, media generală 4 şi 67 centime sau mai bine îi lipseau 33 de centime, ca să fie mai puţin amărît decât era.

Un ins oarecare nu poate înţelege ce însemnează o lipsă de 33 de centime şi uneori nici chiar un dascăl, care în cele mai multe cazuri îşi precupeţeşte notele, mai rău ca un farmacist, tincturile.

Deci Popescu Lucreţiu rămânea corigent la latină, fiindcă îi lipseau 33 de centime.

Oricâtă osteneală şi-ar da cineva să priceapă prăpastia dintre 4 şi 5 nu va reuşi nici odată, fiindcă e uneori mai mare decât cea dela cer la pământ.

Pentru un 4 se aruncase înaintea trenului, când eram în clasa a 4-a, blândul Mihail Petrovici.

Tot pentru un 4, la higienă, se îmbolnăvise de oftică timidul Mihăilescu Cornel, pentru un 5 plânsese de bucurie în clasa II-a Grünberg Marcel, care ne mărturisise atunci, printre lacrimi că „maica n'a dormit toată noaptea de grije şi de plâns. iar tătîcul nici n'a venit la masă".

Patru e disperarea, lacrimile, ura, desnădejdea, şi uneori maidanul.

Cinci e speranţa, bucuria şi totdeauna singura fericire de care te legi.

Patru şi treizeci şi trei sau patru şi şase zeci şi şapte e, în schimb o notă pe care numai un pervers sau un profesor rău la suflet poate s'o dea, fiindcă de ea se leagă cele mai frumoase speranţe, dar şi cea mai neagră deziluzie. Cele câteva centime în plus sau în minus, cari depind de ştiinţa ta din ultima clipă, de tăria nervilor tăi puşi la încercare sau de bunăvoinţa dascălului revenită subit, sunt uneori mai chinuitoare decât legendara sabie a lui Damocles.

Lui Popescu Lucreţiu nu-i trebuiau, bunăoară, decât 33 de centime, pe cari — din fericire — mai putea nădăjdui să le câştige în examenul de fine de an, după cum le putea pierde cu desăvârşire, mai ales că rămăsese o umbră de om, iar inima îi era frântă de grijă şi de spaimă.

Treizeci şi trei de centime lipsă la latină însemnau o adevărată catastrofă. Ne cunoşteam prea bine dascălul de latinească, spre a nu spera vreo indulgenţă pentru colegul nostru.

Şi când te gândeşti că 33 de centime mai puţin însemnează un an de muncă inutilă, o vacanţă pierdută stupid, o nouă sabie a lui Damocles spânzurată deasupra capului, fără ca toamna să fii mai bogat în cunoştinţe.

De altfel nici nu există invenţie mai fără sens decât corijenţa. Să faci în două luni de zile singur şi plictisit, ceeace n'ai fost în stare să desăvârşeşti cu ajutorul dascălului, mi se pare un lucru deadreptul stupid. In realitate corijenţa nu are decât sensul celor câteva centime necesare ca 4 să devină 5, o speranţă, o poteacă, o portiţă de evadare către vacanţă...

A rămâne însă corijent în ultima clasă a liceului, este o tortură pe care nici fantezia unui călău chinez n'a putut-o depăşi. E ca şi când Sf. Simion, care trăise ca să vadă pe Mântuitorul, ar fi murit cu câteva clipe înainte de naşterea Lui.

Şapte ani de grije, de muncă zilnică, de oboseală, de emoţii, răsplătiţi printr'o corijenţă finală este prea mult, chiar pentru un suflet călit, dar pentru un băiat de 17 ani, slab, palid şi care ia de trei ori pe zi câte o linguriţă de „Tonoglobin" ca să se ţină pe picioare.

N'am văzut niciodată atâta disperare, cât am găsit în ochii colegului nostru Popescu Lucreţiu, în dimineaţa în care trebuia să dăm examenul de fine de an, la latină. Se vedea de departe că nu dormise toată noaptea şi figura îi era albă, de gips, descompusă. Dar pe umerii obrajilor i se ivise o pată falsă roz, din cauza ferbinţelii.

Nu spunea nimănui nici o vorbă, fiindcă ar fi fost, poate, incapabil să articuleze un cuvânt. Nu era însă greu de ghicit vijelia care îi mistuia sufletul şi pe care încerca s'o ascundă cu um zâmbet umil.

Ziua aceasta hotăra soarta unui om, a camaradului nostru Popescu Lucreţiu şi noi nu ştiam încă, dacă îi puteam da o mână de ajutor..

La ora 9 precis, profesorul intră în clasă. Avea ca de obicei, tema alcătuită de mai înainte şi nu-i rămânea decât să o dicteze.

Erau patru fraze dintr'o carte oarecare a lui Titus Livius. Uşoare la prima vedere, însă destul de subtile ca interpretare.

Limba latină — e lucru ştiut — nu seamănă cu nici o limbă de pe glob. Seamănă mai de grabă cu acele flori carnivore din junglă, atrăgătoare ca înfăţişare, seducătoare, însă foarte primejdioase dacă te conduci după aparenţe.

Cele patru fraze, dictate de două ori de dascălul nostru, erau prototipul acestei ilustrări.

In clasă era o linişte de mormânt şi pe faţa fiecăruia dintre noi se citea încordarea de a deschide un drum printre lianele cuvintelor latineşti.

Nu mă puteam însă concentra, fiindcă mă obseda amarnic figura disperată a colegului meu Lucreţiu.

După traducerea primei fraze, îmi ridic privirile şi mă uit împrejur. Profesorul îşi citea liniştit pe catedră ziarul, iar colegii mei, plini de neastâmpăr, se străduiau să găsească vreun mijloc de a-l salva pe Lucreţiu.

Toate privirile erau îndreptate asupra lui ca asupra unui naufragiat, iar el se zbătea, cu toate puterile omului desnădăjduit, să scape de strânsoarea perfidei liane latineşti. Nu putea însă să facă nimic. Noi o vedeam prea bine. Obosit, extenuat şi nedormit, cine ar fi putut traduce în aceste condiţii 4 fraze întortochiate din „Titus Livius"?...

El, însă se sbătea cu disperare şi încerca cu ascuţişul privirilor să dezghioace fiecare vorbă de învelişul înşelător al sensului latinesc ca să poată redobândi cele 33 de centime pierdute.

Trecuseră mai bine de trei sferturi de ceas şi Lucreţiu — care transpira ca un muribund — încă nu scrisese nici un cuvânt pe albul hârtiei. Era însă timp suficient. Ni se dăduse o oră şi jumătate spre a deslega această temă.

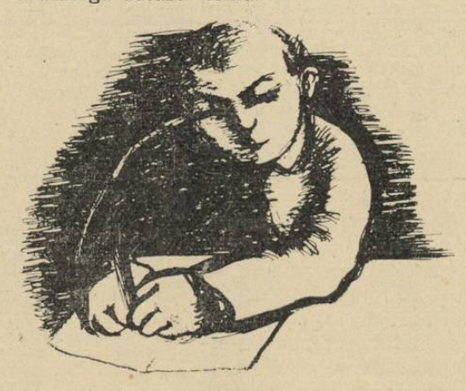

Dar dacă nu făcea nimic nici în aceste trei sferturi de oră, rămase?

Imposibil!

Timofte nu-şi mai găsea loc în bancă. Mândruţ rosese jumătate din tocul cu care scrisese, Berheci, colegul de bancă al lui Popescu Lucreţiu vărsase călimara cu cerneală, iar Brebenaru deschisese toate geamurile, cu dela sine putere.

Mai erau douăzeci de minute. Numai 20 şi ştiam bine că în clipa în care ceasul dascălului nostru va arăta ora 10 jum. tocurile trebuiau puse jos, oricare ar fi fost situaţia în care s'ar fi găsit lucrarea ta.

De bine, de rău scrisesem fiecare ce ne pricepusem, afară de Lucreţiu, care nu mâzgălise decât un singur cuvânt „Hanibal"...

Nervozitatea noastră creştea cu fiecare clipă, şi cu fiecare clipă pierdeam nădejdea de a-l salva pe bietul Lucreţiu, care devenise mic de tot şi era ud leoarcă din cauza transpiraţiei. Şi când te gândeşti că tot chinul lui era datorat celor 33 de centime care-i lipseau?

Privirile noastre se încrucişau ca săbiile unor luptători struniţi prea multă vreme. Timofte se uita încruntat la Mândruţ, Mândruţ la mine, iar eu la Maica Precista din icoană, care zâmbea convenţional şi inocent.

— Cum îl părăsim pe Lucreţiu? se revoltă, în şoaptă, Timofte.

Nici un răspuns.

Profesorul întoarse pagina ziarului, privi la ceas, apoi cu o voce de paznic, care anunţa odinioară, în vechile burguri, orele nopţii, ne spuse calm: mai sunt 10 minute.

Tresărirăm.

Eram dezolaţi fiindcă pe caetul lui Lucreţiu nu mai apărea nici un cuvânt alături de „Hanibal", iar pe frunte îi picurau broboane mari de sudoare.

Il priveam neputincios şi simţeam că mă sufoc din cauza neputinţei mele.

— Domnilor, cine a terminat poate să dea lucrarea... se auzi din nou vocea dascălului.

Chiar în clipa aceea răsună o lovitură înăbuşită, în fundul clasei, iar enormul Gogâltan se sculă legănându-se pe picioare. Ochii îi erau înlăcrimaţi şi-şi ţinea mâna dreaptă peste faţă.

— Ce e Gogâltan, întrebă mirat dascălul nostru.

— Nimic, domnule Profesor... O hemoragie şi ca să arate că aşa e, îşi luă mâna dela nas şi o controlă. Era plină de sânge.

Dascălul se cutremură, Gogâltan însă înainta calm printre bănci, rezemându-se de fiecare pupitru.

— Te simţi rău?

— Rău, domnule Profesor.

Lângă banca lui Popescu Lucreţiu era gata să se prăbuşească, însă Gogâltan nu voia să-şi desmintă puterile. Când fu aproape de catedră, dascălul îi eşi în întâmpinare. Abia atunci, Gogâltan îşi scoase batista, îşi şterse palma însângerată şi şi-o apăsă pe nas.

Ii întinse apoi dascălului caetul.

Profesorul îl privi în ochi ca şi când ar fi voit să-i ghicească gândurile, apoi îi zâmbi ca un vechiu prieten.

— Nu-i nimic Gogâltan, peste câţiva ani te vei gândi cu plăcere la emoţiile astea.

—Sunt convins de aceasta, domnule Profesor.

Dascălul îl petrecu până la uşe şi îi strânse mâna.

— Iţi doresc succes în viaţă, Gogâltan.

— Vă mulţumesc, domnule Profesor.

Scena reuşise de minune.

Popescu Lucreţiu avusese destulă vreme ca să copieze de pe petecul de hârtie, pe care îl lăsase Gogâltan pe bancă, cele patru fraze din Titus Livius.

Terminase.

Acum era calm, fericit şi rumen la faţă ca un măr domnesc.

Nu avea de ce să se mai teamă. Câştigase cele 33 de centime pierdute în timpul anului.

In schimb Gogâltan, cu nasul zdrobit din cauza pumnului prea puternic pe care şi-l cârpise, ne aştepta, stând culcat pe spate, pe o bancă din grădina liceului şi fredonând „O dona Clara", îşi schimba cât mai des compresele ca să nu facă impresie urîtă când s'o întâlni cu „ea" diseară, în Parcul Rozelor.

Iar ea era cârnă şi blondă.

Tata

Te mâhnea isprăvitul vegherii de seară,
Când plecam mai cu zor să mă sui în crivat —
Ai fi vrut să şedem fără vreme la sfat,
Spre culcuşu-mi veneai să mai bei o ţigară.

C'un cuvânt porunceam despre ce să-mi vorbeşti,
Te-ascultam sub isvodul de lână pufoasă.
Dimineaţa, pândindu-mi trezirea voioasă,
Erai tu la oblonul închisei ferești.

Din prezent răşchirai desfătări legănate,
Viitorul schimbai în ferice ajun,
In meleagul natal aşternut-ai regate,
In străine eşiri, al uimirilor drum.

Prunc dintâi, singur prunc, vitregia mănoasă
Mă ciuntise de mamă, de fraţi, de bunei.
Sub picioare mi-ai pus înstelatul temei,
M'ai visat a măreţei alegeri crăiasă.

In nisip nimeritu-ne-a zeblea sortirii...
Te-ai sfârşit într'o clipă de Sfântul Ioan.
Am rămas în veninul căinţii avan,
Jumătate de trai l-am predat netrăirii.

Mai încoace de strană, pa marmura latâ
Scrie ziua, şi luna, şi anul... o Tată!

OLGA KRUŞEVAN

Jurnalul unui tânăr european

DRAMA UMANISMULUI

de Laurenţiu Fulga

Nu ştiu câţi dintre soldaţii — cari plecau pe front — purtau în raniţe (alături de cutia cu conserve şi rezerva de gloanţe) aşa zisul Manual al lui Epictetus.

Eu cel puţin (să mi se erte c'o spun cu atâta ingratitudine) cetind cartea contemporanului lui Neron i-am plâns de milă şi nici acum nu am remuşcarea de a mă fi înşelat poate asupra valorii acestui filosof şchiop. Fireşte că niciodată n'am să-i fiu admirator. Nu pentru că niciodată nu voiu deveni stoic, ci fiindcă Epictet n'a fost decât un sclav (e groasnic să asculţi predicile morale ale servitorului tău) care a avut totuşi o conştiinţă a binelui şi care mai ales, înaintea lui Hristos a propovăduit o învăţătură asemănătoare creştinismului.

Mi se pare foarte ciudat să ai în faţă cărţile unui om, despre care nu se ştie absolut nimic. Nici unde s'a născut, nici anume când, nici cum îl chema cu adevărat, pentrucă însuşi „Epictetus" nu înseamnă decât „sclav".

La început n'a fost Cuvântul, ci Iubirea. *Şi e curios un lucru: cum prin iubire ţi se acordă o viaţă şi în acelaş timp te apropii de moarte. (Epictet, care era superficial şi desgustător la înfăţişare — nu şi-a putut da seama de acordul acesta perfect între iubire şi moarte). Trebue să iubeşti ceva (indiferent ce anume) ca după aceea să mori. Asta înseamnă oarecum că moartea mea sau a ta are un sens, devine capătul unei săvârşiri. Dar înainte de toate* trebue să trăesc! *Altfel cum se poate tălmăci aforismul — a fi sau a nu fi — dacă nu tocmai prin acceptarea acestei funcţiuni inconştiente şi damnate, care se cheamă VIAŢĂ? Viaţa este pericol pentru copii, o nebunie pentru tineri, pentru bătrâni un declin lamentabil. Dar dacă mi se cere să-mi ajut aproapele (indiferent de ce vârstă) eu n'o pot face decât cu groaza de a nu mi-l putea închipui vreodată identic cu mine. Pentrucă aproape nu-mi poate fi decât fratele care poartă acelaş sânge ca şi al meu, prietenul cu care îmi împart odaia şi cărţile sau femeea în al cărei trup las un atom din geniul meu personal. Să iubesc toţi oamenii deodată, să lupt şi să mor pentru fericirile lor mediocre? Mi-e cu neputinţă. Iubirea nu este o dăruire totală celorlalţi, ci o aducere a cuiva în tine, o împlinire a propriului tău tot prin carnea şi spiritul celuilalt — care la un moment culminant trebue să devină o altă identitate a ta.*

Dar să recurgem la conştiinţele tuturor tinerilor din cele 26 de ţări ale continentului şi să-i întreb: poate fi vorba astăzi de un umanism european, *vă puteţi iubi unul pe altul dincolo chiar de limita creştină?*

Dar ce înseamnă mai întâiu umanism? Epictet ar spune: fă binele şi zeii te vor primi în Olymp. Formula lui Jacques Maritain însă e foarte simplă: „...l'humanisme tend essentiellement à rendre l'homme plus vraiement humain, et à manifester sa grandeur originelle en le faisant participer a tout ce qui peut l'enrichir dans la nature et dans l'histoire". *Fireşte că postulatul acesta era valabil în 1936, când Europa părea un fel de biserică bătrână în care numai babele cu umbrele şi preoţii neconvinşi veneau să se închine. Dar astăzi — când Natura şi Istoria au devenit o identitate implacabilă, când mai ales se aşteaptă o despersonalizare a individului, când se plămădeşte aluatul pentru* omul-tipar, *trebue să vă închipuiţi că a vorbi de umanism poate fi o minciună sau o teribilă suferinţă. Umanismul nu este o teorie care se aplică lumii vizibile, politice şi sociale; umanism înseamnă viaţă ideală, înseamnă îndeosebi* religie *mai mult decât viaţă, înseamnă* iubire *mai mult decât moarte.*

Mă întreb, ce au devenit tinerii din perioada marelui războiu în clipa semnării păcii generale, dacă nu imediat nişte bătrâni. Ce s'a transformat în noi, care am văzut cu ochii noştri cum peste păraginile veacului nostru creşte un ev nou, dacă nu tocmai această îmbătrânire deodată, această conştiinţă a lucrului definitiv sfârşit? Ca şi în 1918 şi astăzi în 1941 — se petrece acelaş proces de stagnare bolnăvicioasă; tinerii europeni par larvele unor fluturi care nu vor avea norocul să isbucnească spre altă existenţă pentru motivul degenerării lor psihologice interioare, tocmai pentru motivul lipsei altui început.

Atunci se pune altă problemă: tânărul de astăzi are sau n'are dreptul să fie o personalitate, are puterea să devie o independenţă? Imposibil. Vei fi un simplu termen într'o formulă absolut matematică, vei fi unul anonim într'un tot care te absoarbe. Capeţi o independenţă, dar nu în afara ta şi nici în afara lumii care te-a supus — ci numai în sfera acestei robii. Totul se reduce la gloată, la imaginea falsă a omului-tipar. Cine o admite va fi nevoit să sufere chiar drama acestei gloate, care până la urmă se va chinui ea însăşi să-şi capete o independenţă. Eu niciodată n'am să pot accepta această închidere în pătrat! Cineva mă întreba într'o zi însă, dacă este posibilă o comunitate europeană? Dar asta înseamnă francmasonerie ideistică, înseamnă o mască a liberului cuget.

Umanismul tocmai această pacificare a ideilor o urmăreşte, tocmai această coordonare a individului cu natura şi istoria. Dar pentru Europa de mâine se pun două alternative: ori umanismul anarhic *ori* umanismul armonic. *Intre amândouă — ca într'un gol care le separă complet — putem afişa fenomenul actualului umanism vitalist. Perioada lui de tranşă însă e limitată, fiind cauzată de efectele păcii. Ceeace înseamnă că până la urmă nu mai intervin elementele sociologice sau politice — ci în toată profunzimea lor, elementele de civilizaţie ale disperărilor rasiale. Dacă Europa va avea aceeaşi conjunctură geografică (cu ţări despărţite prin frontiere şi guverne) — umanismul anarhic va fi simptomul celei mai autentice prăbuşiri. Dacă Europa va deveni (utopie!) o uniune federală, — singura realizare concretă va fi acest umanism armonic. Subteran însă, pentru amândouă, există o otravă: anticreştinismul.*

Jacques Maritain fireşte, ca orice predicator catolic, pledează pentru idealul istoric al altei creştinătăţi. Şi toată concepţia lui creştină se bazează pe ideia că viaţa pământeană nu este decât o veşnică cetate peregrinară spre neantul suprauman. Pentrucă nu-l poţi ajunge pe celălalt, nu-i poţi fi prieten, nu-l poţi iubi, n'ai să poţi mai ales deveni omul morganatic *al semenului tău. Războaiele de mâine vor fi războaie religioase, Europa de mâine nu va fi deloc creştină. Nu în sensul desfiinţării dogmelor, nici al reprimitivării, ci fiindcă omul de mâine va fi neputincios să aleagă între Dumnezeu şi viaţă.*

Dacă aş întrebuinţa formula lui Nietzsche („morala nu este decât o simptomatologie — un înţeles al semnelor"), mi-ar fi ruşine să mai pledez pentru o morală nouă. Credinţa în sine nu este decât o frică necesară. Morala — o răsturnare a cărnii. Umanismul static sau reformator — o simplă fatalitate. Cum reacţionează totuşi omul morganatic faţă de aceste abstracţiuni false? El nu se poate întoarce spre prima zi a naşterii (trecutul e o formă, nu un conţinut). Nici în loc nu poate rămâne (toate curg doar spre veşnicie). Aşa dar nu ne mai rămâne decât să începem a ne iubi ziua a doua, noaptea de mâine, să iubim femeea şi fratele care ne apare la ceasul unu dimineaţa.

Am adesea această conştiinţă a fugii, dorinţa clipei neträite. Atunci parcă omul morganatic din mine se identifică cu omul-arhanghel. Adevărurile despre ei sunt aceleaşi, doar că feţele lor se schimbă ca ritmul valului mării. Unul este iluzie demonizată, celălalt pare a fi o realitate sacră. Vezi, asta ar trebui să fie şi esenţa umanismului. Bine înţeles că în Europa de azi, mai mult ca niciodată, se poate vorbi despre aceste două tipuri.

De aceea lumii exterioare mie, nu i se cuvin nici elogii, nici desaprobări, nici coroane funerare. Cred că mai degrabă ar trebui să i se creeze simbolul altul creştinism — numai aşa europenii ar putea înţelege dece astăzi într'adevăr e o tragedie a fi creştin, moral sau uman.

Ianuarie 1941.

Mozaicurile bisericei San Marco din Veneţia

de PAUL MIRACOVICI

E cu deosebire interesant studiul decoraţiilor bisericei St. Marc din Veneţia. In primul rând pentru că aproape nicăeri nu sunt mai distincte stilurile bizantin şi acel al plinei Renaşteri, în acelaşi loc. Ea a fost câmpul de luptă al artiştilor ca Tiziano, Tintoretto, Veronese, sculptorul Sansovino etc., duşmani hotărîţi ai stilului bizantin. Fie că nu au înţeles grandoarea lui, fie că erau mult prea stăpâniţi de antichitate, au făcut tot ce le-a stat în putinţă să înlocuiască mozaicurile vechi ale artiştilor greci cu lucrări de ale lor, concepute desigur cu infinită măestrie dar — mai ales cele executate după cartoanele lui Tizian — teribil de străine de arhitectură. Istoricul bisericei St. Marc ne spune că prin sec. al IX-lea, corpul St. Marc Evanghelistul, patronul Veneţiei, a fost adus din Alexandria la Veneţia iar în 977 Dogele Pietro I. Orseolo hotărî construirea unei biserici în cinstea lui. Chemă cei mai dibaci meşteri, cei mai buni lucrători din Orient, iar corăbiile veneţiene, cutreerând archipelagul şi coastele Asiei Minore, aduceau în patrie — cumpărate sau furate — tot ce se putea găsi frumos, a convingerilor lor dar şi cu o aproape de neînţeles orbire, înlocuirea lor; ca să ne dăm seama cât de puţină înţelegere au avut artiştii Renaşterei pentru mozaic e destul să spunem că ei considerau ca foarte reuşită o lucrare numai în măsura în care semăna cu o pictură în ulei.

Vasari avea dispreţul cel mai desăvârşit pentru mozaicurile bizantine, dar lăuda „Judecata lui Solomon" a mozaistului Vincent Bianchini iar despre „Apocalipsul" fraţilor Zuccati spunea: „...Se văd figurile executate cu atâta grijă, încât eşti ispitit să crezi nu că e o pictură, ci o miniatură".

Este evident că, cu asemenea idei — generale în acea epocă — nu se putea să nu decadă mozaicul. Marii artişti ai Renaşterii atât de exclusivi în idealul lor, nu îşi dădeau seama de frumuseţea monumentală a artei bizantine. Somptuozitatea, caracterul ei arhitectural ca şi bogăţia şi exuberanţa ei atât de specifică Orientului, le scăpau sau se încăpăţânau să nu le vadă. Clar-obscurul încă nou şi căruia Michel-Angelo îi dăduse o atât de strălucită întruchipare, hipnotiza pe contemporani. Era firesc deci să se acorde un interes minim unor opere cărora le lipsea tocmai acest element, element din care îşi făcuseră un mod ideal şi — uneori de neatins — de exprimare. Tiziano însuşi fu acel care ceru Senatului înlocuirea vechilor decoraţiuni. Se crezu că e vorba numai de o restaurare — destul de obişnuite în acea epocă — şi se acceptă cu destulă uşurinţă propunerea. A trebuit un decret, pe care din nefericire, nici Tiziano, nici Tintoretto şi niciunul din artiştii moderni atunci nu l-au respectat, decret care oprea înlocuirea vechilor opere sau obliga pe artişti să ia copii exacte după ele. Un alt decret — mai categoric — interzicea cu desăvârşire înlocuirea vechilor mozaicuri, motivând — cu câtă dreptate — că cele vechi „au mai multă valoare decât cele noui" Desigur că prestigiul lui Tiziano, ambiţia lui şi a celorlalţi artişti influenţi din acea vreme au făcut tot ce le era în putinţă ca să facă inutil şi acest decret. Intr'un articol viitor vom încerca o desfăşurare mai amănunţită a contribuţiei fiecărui artist vechi sau nou la înfrumuseţarea acestui imens giuvaer care este biserica St. Marc din Veneţia. Din acest exerciţiu vom isbuti poate şi noi ca şi cititorii noştri să tragem folositoare învăţături pentru timpurile prezente.

VITRINA EUROPEI

DESPRE ROLUL LITERATURII

„Rolul literaturii în dezastrul nostru, există oare?“ — iată tema problemei desbătută de revista „Gringoire“, în unul din numerele sale recente. O relevăm cu mult interes, fiindcă în ultimii ani și acum, într'un fel dureros, negreșit, pentru Franța, chestiunea influenței literaturii asupra unui mediu social și desigur a unei națiuni s'a pus cu insistență. Este foarte greu de făcut delimitări în privința aceasta. Să influențeze oare literatura mediul? Sau poate avea mediul resfrângeri puternice asupra literaturii?

Problema este simplă în aparență; aceasta, din cauză că aproape toți, când și-o pun aduc multă pasiune, prea multă, și cele mai adesea ori, negândind destul de adânc, nu observă ambiguitățile în care se află. Fără îndoială, „bovarismul“ este o formă de viață prinsă de autor în cadrul cărții sale, și în mare parte suntem de acord cu observația lui Flaubert. Dar nu mai puțin putem socoti opera sa, un far de influență. Nenorocit desnodământ — se va spune — și deci lipsit de consecințe. Dar oare atâtea nenorocite desnodăminte din operele unor scriitori n'au aruncat totuși o lumină revelatoare asupra mediului social în care se petreceau? Intrucât însă un Dimitrie Karamazoff sau un Rogojin sunt expresii ale mediului existent, sau numai monștrii fanteziei unui scriitor, dar realizați cu o intensitate halucinantă a expresiei, izbutind astfel să influențeze adânc societatea contemporană?

Exemple putem aduna oricâte. Pe de o parte, totdeauna vom semnala influența mediului asupra literaturii, pe de alta, iarăși totdeauna, vom fi nevoiți să recunoaștem puterea ei de acțiune asupra societății. Și totuși, de câte ori nu mărturisim, citind pe un Sinclair Lewis: ce american este, pe un John Fielding sau Huxley, cât de britanici sunt — iar un Paul Valéry, ce artă franceză! Atunci suntem nevoiți să recunoaștem dificultatea acestei probleme și, totodată, neputința luării unei atitudini precise.

Totuși, discuțiile în jurul ei sunt nespus de interesante; se pune atâta pasiune, atâta dârză convingere, încât până la sfârșit nimeni nu poate da dreptate vreuneia din tezele ce se înfruntă și probabil așa ceva este o imposibilitate, dar este totuși un câștig, că se poate ajunge la recunoașterea imparțială a noțiunilor.

Discuțiunile acestea capătă intensitate mai cu seamă când sunt puse în preajma sau următor unor evenimente importante, cu care stau într'o aparentă legătură.

Este cazul Franței, astăzi. Iată dece „Gringoire“ a pus această problemă. In urma unui dezastru, indivizii caută să se regrupeze, să-și explice cauzele, să priceapă înlănțuirea lor. Simt nevoia unui nou echilibru, iar la acesta se ajunge, în primul rând, printr'o explicare clară, precisă, acceptabilă, a cauzelor.

Examinând problema, Marcel Prévost scrie: **„Tineretul francez, ferit de vreo amenințare iminentă, își îndrumă spiritul și trupul nu în spre activitate, ci înspre o ATITUDINE ELEGANTA. Dar chiar sportul de care se mândrea într'atât, și pe bună dreptate, nu mai avea de obiect, pentru un număr de tineri, decât de a perfecta eleganța“.**

Justă definiție a spiritului francez care, cu toate că autorul ei o aduce pentru a ilustra nepregătirea țării sale în fața amenințării dinamismului, nu face, totuși, decât să accentueze atât de demult strălucita eleganță franceză, care a făcut gloria Franței, înălțând-o în admirația popoarelor.

Dealtfel, Prévost adaogă, câteva rânduri mai jos: **„ar fi necorect și neavenit să se acuze literele franceze de a fi demoralizat și amorțit în timpul celor douăzeci de ani de pace, puterile active ale națiunii; o excesivă înțelegere a subtilității, a singularității, o supra eleganță intelectuală a micșorat chiar efectul binefăcător ce ar fi realizat o tendință spre activitate“.**

Observații pline de pătrundere, atât de caracteristice pentru Franța! Nici în fața unor probleme ca acelea ale refacerii unității franceze, prin înlăturarea cauzelor prăbușirii, Franța nu abdică dela eleganța și recunoașterea „calităților“ sale, de a fi prea subtilă, prea elegantă, prea franceză. Este impresionantă această perseverență. E poate chiar o mărturie a permanenței trăsăturilor esențial franceze. A unei Franțe, — cum spune Guy de Pourtalès, — **necunoscută, fluidă, roșie și neagră, — în contradicție cu ea însăși, surâzătoare și plină de viață.**

Acolo, problema influenței literaturii asupra moravurilor nu se pune. Totul este prea rafinat, pentru a se mai lăsa influențat. **„Tot lucrul francez este obiect de lux, dela sapa țăranului atât de rafinată, până la frumoasa pană a scriitorului“. (Jacques Chardonne).**

VICTOR POPESCU

Note italiene

FANTASIA PURA E NON PURA

e articolul semnat de Francesco Bruno în „Meridiano di Roma“ din 17 Decembrie a anului de curând trecut.

„Fantasia pura” deoparte, de care se bucurau scriitorii secolului XIX, concretizată în marile romane care-au făcut epocă; fantesie care ducea la o puritate estetică necunoscută astăzi, la un stil expresiv, spontan în care se ghicea *imediata* transfigurare poetică a materialului brut.

Și „fantasia non pura” pe de altă parte, caracteristică vremii în care trăim noi, provenită din mulțimea de probleme sociale și morale care se pun scriitorului actual.

Necontenita prezență a unor probleme venite din afară, împiedecă pe scriitorul secolului al XX-lea să se mai lase furat de imaginație și să iasă prea mult din cotidian.

Odată dispărută fantesia, e necesar ca altceva să-i ocupe locul; și acel altceva, spune Francesco Bruno, „e inteligența”, pe care o numește „prerogativa degli scrittori contemporanei”. De unde, lipsa adevăratei literaturi și abundența acelei „prosa d'arte”.

Trebue să recunoaștem și noi împreună cu autorul articolului citat „că suntem în timpul bucăților sterpe de antologie, a fragmentelor de proză narativă”, dar nu putem recunoaște scriitorilor noștri contemporani, râvnita inteligență.

Sunt, din fericire pentru literatura noastră actuală și cazuri unde mai trăește încă fantesia pură, pe lângă scopuri doveditoare cu prisosință a inteligenței scriitorilor; în cele mai multe scrieri însă, lipsa totală de inteligență fraternizează cu „non pura”, bolnăvicioasa fantezie, sau — sunt și cazuri de acestea — și cu lipsa totală a fantesiei.

S'AU IMPLINIT 100 DE ANI

dela nașterea lui GIOVANNI VERGA, scriitorul italian care abia spre sfârșitul vieții și-a văzut valorificarea operei sale, întunecată la un moment dat de faima mereu crescândă a lui d'Annunzio și Fogazzaro.

Legat până spre 40 de ani de subiectivismul romantic, fiecare operă a sa devine un fragment de autobiografie. Viața de provincie i-a relevat un alt sens al literaturii; observarea și descoperirea unei lumi turmentată încă de pasiuni elementare, amestecate cu o umanitate primitivă, religioasă, devotă.

Dacă în primele romane și nuvele, protagonistul era centrul durerilor și a bucuriilor, în a doua perioadă literară, personagiile sunt înnăbușite, înghițite aproape de o colectivitate în care toți sunt egal de umiliți de norma fatală a universului uman; în locul desechilibrului individului, apare desechilibrul însuși al lumii.

O viziune obiectivă despre viață, îl integrează pe Verga în numărul naturaliștilor; dar un mod special de a interpreta toate dramele vieții — credința, dragostea — face ca scriitorul sicilian să se deosebească întru câtva de grupul de scriitori etichetați cu formula naturalismului.

Sentimentul religios creștin are un ton deprimant. Voința lui Dumnezeu, atât de puternic infiltrată în opera scriitorului religios prin excelență, Manzoni, devine o specie de fatalism.

Iar dragostea, chiar în „Vita dei Campi”, singura culegere unde pasiunile ocupă un loc mai însemnat, n'are nimic sensual, nimic din sensul uzual al expresiei, ci e subordonată unei rațiuni ascunse, advărată religie a casei, a familiei, a onestității.

Poema casei (tema capodoperei sale „Malavolgia”) e prima încercare din literatura italiană — Manzoni făcuse aceasta pe alt plan — de a face din poezia lumei domestice preocuparea permanentă într'un șir întreg de opere. Casa, în semnificația dată de Verga, nu e simbolul liniștei, a plăcerilor burgheze, ci e casa-calvar, iubită tocmai pentru lacrimile și oboselile care le implică.

Giovanni Verga e marele povestitor italian, marele nuvelist, care-a prins esența tragică a vieții în cele mai umile și aparent neînsemnate aspecte ale acesteia, într'un stil sobru și sgârcit în aruncarea de cuvinte goale.

POPULARIZAREA

în străinătate, a literaturii noastre, trebuie să ne bucure, chiar dacă literatura domnului Radu Boureanu e aceea care a început să intereseze pe străini; lucru destul de straniu pentru noi. In revista italiană „Letteratura“ (Iulie-Septembrie 1940), scriitorul român a fost prezentat cititorilor de către Marcello Camillucci. După o prea amplă biografie, și o bine studiată critic bibliografie, în care se încearcă afectiv stabilirea locului ocupat de d. Boureanu, în literatura contemporană română, Marcello Camillucci traduce și nuvela „Ustené, o la collina vuota“.

Familiarizat aproape cu literatura noastră, cu partea ei istorică mai ales, traducătorul italian și-a însușit și limba într'o așa măsură, încât să poată sesiza frumuseți ascunse de obiceiu străinilor și, ajutat și de talent, desigur, să dea o traducere care merită a fi semnalată, chiar dacă alegerea textului e îndoielnică.

SORACTES

Continuăm fără întrerupere..

Numărul acesta din „Universul literar“ apare în patru pagini, cu o întârziere de câteva zile peste data obișnuită înscrisă pe prima pagină.

Am simțit mai mult ca oricând, în zilele următoare aniversării dela 24 Ianuarie, trăinicia legăturii sufletești care s'a creat între noi și cititorii acestei reviste, în timpul celor trei ani dela reapariția ei sub o nouă conducere și îndrumare redacțională. Dar și obligația morală de a nu întrerupe o continuitate ajunsă pentru acei câțiva tineri, scriitori și artiști grupați în jurul revistei, un fel de a comunica, o nevoie firească de sociabilitate și poate chiar — fără exagerare — un fel de a fi.

Continuăm totuși — cu întârziere și în mai puține pagini — fără să întrerupem ritmul apariției acestei reviste, adică respirația ei chiar. Și aceasta desigur, grație înțelegerii generoase a direcțiunii ziarului „Universul”, dar și îndemnului tăcut pe care l-am simțit deopotrivă, venind dela aceia cari ne urmăresc scrisul cu atenție susținută și ne încurajează străduințele.

Indată ce va fi cu putință, nădăjduim chiar cu numărul viitor, vom reveni la formatul obișnuit (în 8 pagini).

*

Seria de spectacole D'ale carnavalului va fi reluată în nr. dela 8 Februarie, al revistei, continuând apoi din două în două săptămâni.

Săptămâna viitoare vom publica o pagină de Amintiri paradoxale semnate de Traian Lalescu și Ștefan Baciu, cu un prolog de Menalc, un epilog de Menip, Cum a fost la... percheziție de Adriana Nicoară și o „idee“ de George Voinescu.

Note românești

SCHIMBARE DE DECOR

eleganta carte de nuvele, datorită lui George Pallady, a însemnat pentru plăsmuitorul ei ultima bucurie, poate. Intr'adevăr, în timp ce lucrarea era sub tipar, George Pallady, a trecut pragul acestei vieți, păstrând în ochi, și dincolo, frântura de fericire așteptată cu atâta încredere să înflorească vitrinele librăriilor.

Căci un fericit este omul care poate privi, cu atâta înțeleaptă resemnare, sfârșitul tuturor sbaterilor de pe pământ, așa cum a făcut-o George Palady:

Așa dar — mai curând sau [mai târziu —
Va trebui să vină-o zi în care
Din infinitul necuprins din [zare,
Un glas va hotărî să nu mai [fiu...

NUMELE LUI ION IOVESCU

s'a făcut cunoscut în literatura noastră odată cu *Nunta cu bucluc*, romanul ce ne arăta, odată cu seva puternică ce gâlgâia în pagini, vâna nesecată a folklorului din care inspirația poate utiliza rezervele nenumărate fără teama de a-i seca vreodată isvorul. Dacă primul roman al tânărului autor *a prins*, dacă el a provocat discuții, dacă a pus probleme în ceeace privește limitele până la care poate merge un autor în folosirea termenilor împrumutați din limba viu colorată a poporului, ne-a dovedit că atunci când cel care mânuiește materialul acesta debordant ca un șuvoi de munte, are și îndemânarea necesară să-l păstreze în permanență sub control — așa cum face Ion Iovescu, — poate obține lucruri interesante.

Socotită mai mult ca o îndrăsneață experiență literară, de al cărei ecou în publicul cititor avea să depindă încercările viitoare ale acestui virtuos al jocului cu proverbele și metaforele neșlefuite, *Nunta cu bucluc* se pare a avea progenituri nesupuse legilor de evoluție. Ultima carte a autorului, *O daravelă de proces* se inspiră din acelaș mediu rural, cu viața lui plină de pitoresc, obiceiuri fermecătoare, dar și de roabă încă unor dureroase apucături, și pe unele și pe celelalte pana iscusită a lui Iovescu le prinde în jocul ei necruțător, înfățișându-ne un film variat în care cel din urmă amănunt este tot atât de îngrijit redat ca și scenele de largă respirație epică. Personagiile trăesc aevea destinele pe care fiecare și le păstrează dealungul povestirii, împletindu-se armonios în marea frescă ce se înșiruie în paginile amare ale acestei cărți

Viață chinuită de oameni simpli în care pâlpâie totuș nestinsă scânteia divină, un limbaj propriu care sună ca o melodie cu rezonanțe multiple, cortegiu alternând culori închise cu bogăția faldurilor unor nuanțe amețitor de vii, — iată ce ne aduce *O daravelă de proces*, ultimul roman al lui Iovescu.

Sperăm ca în curînd să putem reveni asupra acestui nume.

C. POSTELNICU

„UN OM CA TOȚI OAMENII”

viitoarea premieră a Studioului, va constitui, desigur, spectacolul surpriză al acestei stagiuni. D-l Florin Scărlătescu, eminentul actor al primei noastre scene, va apare la rampă, de astădată, în ipostaza de autor.

„Un om ca toți oamenii” *este un tulburător fragment de viață, o bucată de lume pe care autorul o scrutează cu un ochiu îngăduitor și sever totodată, ridicând totul la rangul de artă, de lucrare de artă.*

S'au petrecut, Menip, în cele câteva zile scurse dela ultima noastră revedere, atâtea evenimente excepționale câte nu încap de multe ori într'o viață de om depănată după tipicul calendaristic și al îndeletnicirilor obișnuite. Cunoscuți și prieteni pe care i-am întâlnit după răstimpul celor trei zile cât a ținut răsmirița mi-au apărut cu o înfățișare pe care nu le-o știusem până atunci. Și mi s'a părut că observ și la ei, văzându-mă, o tresărire de surprindere la fel cu aceea pe care o înregistrasem și eu în mine însumi.

Cele câteva zile se desfășuraseră pe o durată sufletească incalculabilă, în perspectiva căreia raporturile sufletești și relațiunile sociale pe care le întrețineam cu semenii mei își pierduseră intimitatea subectivă, acel aer de familie ce mă îndreptățea să le recunosc și să le numesc drept ale mele. Totul îmi apărea transfigurat, ca printr'un ochian miraculos și în acelaș timp proectat în afara mea, într'o depărtare contemplativă.

A fost deajuns o smulgere vremelnică din ritmul ocupațiunilor profesionale și al preocupărilor mele obișnuite, ca să-mi pot da seama cât este de fragilă acea stăpânire de sine de care se face atâta caz. Individualitatea, pe care mi-o închipuiam naiv ca pe un miez compact și inaccesibil la tot ce era străin de alcătuirea structurii mele intime mi s'a părut deodată că se distramă și se pulverizează într'o sumedenie de incitații și de ispite contradictorii. Duhul de răsvrătire pe care îl respiram în locul aerului neutru obișnuit creiase în mine o stare de așteptare confuză și de permeabilitate extremă în care abia dacă mai recunoșteam când și când, ca o tresărire lucidă, schița vreunui început de rezistență morală, — poate ultimul refugiu conștient al personalității, alungată pur și simplu dela îndeplinirea rosturilor ei firești.

Dar așteptarea aceea nu avea nimic pasionat. Era, cum îți spusei o stare confuză, de disponibilitate pe care nu o simțeam mai mult a mea decât a mulțimii în mijlocul căreia mă aflam, pe unul din trotuarele bulevardului Elisabeta, în ceasurile dinaintea amiezii dela 23 Ianuarie.

Incercam o senzație bizară de alteritate: parcă eram altcineva. Trăiam cu o voluptate nemaiîncercată a sensoriului pur, necontrolat de cenzura morală a propriei personalități, care este criteriul suprem de ierarhie și disciplină a funcțiunilor noastre lăuntrice. Imi dădeam totuși seama că era o voluptate vinovată aceea pe care o încercam și mă agățam instinctiv, ca de o scuză — singurul alibi moral ce m'ar fi salvat mai târziu — de senzația grație căreia mă simțeam preschimbat în altcineva.

Așa dar — îmi spuneam cu tristețe — nu se poate trăi decât anticipativ. Viața sufletească e lipsită de inedit, fiecare moment al ei este o premeditare a celui următor. Fiecare clipă din existența noastră actualizează amintirea unei clipe identice depozitată cine știe prin ce împrejurare, în zestrea adunată de suflet din peregrinările lui de odinioară.

Ai să recunoști desigur, Menip, că „descoperirea“ mea a mai fost făcută, dar să nu mă denunți că parafrazez aici indicațiunile și sugestiile faimoasei explicațiuni a reminiscenței platonice. Te asigur că este o întâlnire întâmplătoare și nimeni nu poate fi bănuit de ceea ce i se întâmplă fără voia lui.

Dar altceva mă interesează — anume voluptatea aproape vinovată pe care am simțit-o în împrejurările arătate și lipsa de rezistență sau de reacție personală încercată cu acel prilej. Simțirea voluptății se întovărășește cu o stare de porozitate extremă și destindere enforică a ființei noastre lăuntrice, din încheieturile personalității. Este un fel de aderență obscură și totală, de contopire cu tot ce ne înconjoară — dar o adeziune care interesează și satisface doar plasticitatea firească a simțurilor, lăcomia lor nesățioasă. Eram ca o casă din care fusese alungat stăpânul și în lipsa lui slugile își făceau de cap. Simțurile se răsvrătiseră împotriva conștiinței morale, făcându-și de cap. Dar stăpânul n'a întârziat mult și odată cu intoarcerea lui, ierarhia firească a fost restabilită.

Te rog să nu citești printre rânduri, Menip, în căutarea vreunui subînțeles de istorie sau politică, nemărturisit. Eu m'am străduit să-ți înfățișez cât mai exact cu putință ce s'a petrecut cu mine în ziua dela 23 Ianuarie. Pe mine mă descurajează istoria fiindcă nu o pot înțelege, — vreau să spun că nu mă pot înțelege cu ceilalți, prin istorie. Istoria e așa cum ți se pare și după cum vede fiecare, adică Fabula prin excelență, așa cum îți spuneam altădată. Amăgit de mirajul ei și vrând să faci cu orice preț istorie nici nu bagi de seamă când îți fuge pământul de sub picioare. Cine-ți cunoaște slăbiciunea te îmbie mereu cu ispita de a face istorie, fiindcă asta îi îngădue lui să-și facă mendrele, să te aducă la sapă de lemn. Până când vezi că nu mai ai ce săpa fiindcă ți-a fugit pământul de sub picioare.

Mai bine să facem geografie, Menip. Nici-o momeală primejdioasă: cât ai avut, atâta e al tău. Să-l stăpânești sănătos și voinic. De acela care vrea să ți-l răpească, apără-te cu colții, ciobănește.

Rănile nu se oblojesc cu fumurile istoriei. Dar trebue să fim de acord asupra unui lucru, că geografia țării ne-o facem cu toți împreună, prin îndârjirea noastră solidară. Istoria se face dela sine, cum poate, aproape fără voia noastră. Dar eu sunt convins, Menip, că după felul în care vom fi în stare să ne apărăm geografia, vom fi vrednici și în istorie.

MENALC

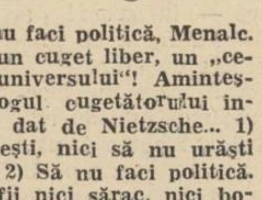

Știu că nu faci politică, Menalc. Ești și tu un cuget liber, un „cetățean al universului“! Amintește-ți decalogul cugetătorului independent, dat de Nietzsche... 1) Să nu iubești, nici să nu urăști popoarele. 2) Să nu faci politică. 3) Să nu fii nici sărac, nici bogat. Chiar numai în aceste trei dintâi porunci ale decalogului său oricine poate afla secretul fericirii. Dar vezi că nu duhul ci tot poftele împărățesc în lume, și Kierkegaard adânc a cunoscut oamenii ca să-și adune toată gândirea unei vieți în această concluzie amarnică: Ceea ce e cu adevărat nobil și înalt nu înrâurește massele!

Zilele ce ne-a fost dat să trăim, Menalc, ne-au prilejuit verificarea acelei judecăți. Eu unul trebuie să-ți mărturisesc că durerea ce-o încercam de-a vedea puhoiul frenetic al mulțimii revărsându-se cumplit, mi-a fost pentru un timp înăbușită de-o apăsătoare curiozitate, izvorând din dorința curată de a-mi intipări bine în minte o atât de dramatică experiență. Prin istorie nu izbuteam să lămuresc prea mult enigma năprasnicului prezent, căci istoria mă învățase că nicicând sângele fioroșilor Donatiști sau Valesieni nu se amestecase cu al Românilor... Știam că sunt și eu, ca și cei ce păreau înveninați, urmașii unor ciobani curați la suflet, blânzi și evlavioși, fiii unor haiduci trufași și mărinimoși... Știam toate acestea dar în acele ceasuri am ajuns să mă îndoiesc, Menlac, de tot ce știu... Eram doar spectator, și, credemă, tocmai de asta mă simțeam stânjenit, aproape rușinat, cât pe aci să mă socotesc mișel: în fiecare din noi pândește un avânt de eroism, ce vrea să fie cheltuit într'un fel sau într'altul. Adesea i-am ghicit prezența clocotitoare în omul de rând ca și în omul de vază. Dar vai de cel ce spurcă izvorul! de cel ce schimbă apa vie în lături! de cel ce preface îngerul în jivină! Ca poetului florentin mi-a fost dat să cobor în infern: am văzut copii cu ochii smulși din cap, femei cu sânii spintecați, oameni arzând ca niște torțe... Erau aceiași ca'n 1648, ca'n 1789, ca'n 1848, ca'n 1917... In Anglia, în Franța, în Rusia, peste tot... Dacă atunci ca și acum, dacă acolo ca și aici, îl luai pe oricare dintre ei de umeri și-l întrebai: Omule ,fratele meu, ce-ți dorești? — el ți-ar fi pus mân'n gât și ți-ar fi răspuns: Vreau să-ți ridic viața, să-mi umezesc mâinile cu sângele tău — asta vreau, DECE?

El nu-ți poate răspunde, și de-ți răspunde va fi un răspuns fără noimă.

El nu știe ce este Istoria! El nu știe ce este Geografia! Dac'ar ști n'ar ajunge niciodată la furia calectivă, la turbata sete de sânge și de avuție. El ignorează valorile morale, fatalitățile sociale, frumusețile metafizice; el cunoaște imperativele simțurilor, amăgirea bunurilor concrete, setea străndăviei. Dumnezeul căruia îi slujește în simplitatea sa și căruia jertfește sângele său se numește NEANT.

M'am întrebat cu spaimă: Va pieri Creștinismul?

Azi sunt mai liniștit: Creștinismul a învins!

MENIP

Despre poziția omului

(Urmare din pag. I-a)

problema stăpânirii esenței sale nu s'ar pune decât în momentul cunoașterii ei: gândirea și existența acestei realități nesuprapunându-se, succesiunea acestor două momente e de neînlăturat: momentul cunoașterii de sine anticipează — teoretic, pentrucă, practic, cunoașterea de sine nu e posibilă — momentul împlinirii de sine.

Dar încă odată, singurul element pe care-l posedă Omul pentru stabilirea unui sistem de coordonate în raport cu care să se auto-găsească, este postulatul biblic al asemănării sale cu divinitatea.

Ori, cum asemănarea trebuie să fie calitativă de vreme ce cantitativă e vădit că nu e, absolutul opunându-se tocmai, relativului uman, — și cum, mai departe, nimic din calitatea Dumnezeirii nu ne e cunoscut de vreme ce transcendentul e pentru intelectul uman un concept-limită, format nu în urma experienții pozitive a lui, ci prin negarea experienței imanentului — omul va căuta în zadar modelul pe care-l oglindește. Fiecare din însușirile omenești poate fi interpretată ca provenind din însușirile evoluate ale vreunuia din cele trei regnuri stăpânite, pe care oarecum le înglobează făptura umană. Unde e dar. asemănarea cu divinitatea? Concepția materialistă e lesne abordabilă, dar greu ospitalieră îndelung: esența unei făpturi nu poate fi decât una. A-și putea descoperi trei, e pentru om egal cu a nu și-o cunoaște. Ceva din inerția materiei și din desperarea obstinată a persistenței care-o caracterizează; ceva din firescul evoluției nereflectate, a organicului vegetal; ceva din tropismele obscure instinctuale ale regnului animal. Atât? Nu! Și încă...

Aspirația la seninătatea vegetală, sau la inerția pietrei... Și iarăși alternanța, și aspirația, și neputința, și lipsa curajului de a ți-o mărturisi și de a o curmă: minciuna.

Putința iluzionării, minciuna autosugestiei, minunea autocreării pe plan secund, ca altcevà: ca melodie, statuă, poemă.

Putința anulării valabilității universului, prin valabilizarea minciunii — condiția tragică a unei existențe, care în cazul când ar persista să rămână și conștiință, adică luciditate, — ar înceta să mai fie existență.

7/941

BIBLIOTECA CENTRALĂ ... SIBIU

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL L • Nr. 7
SAMBATA 8 Februarie 1941
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Vinovăția literaturii

de ION FRUNZETTI

Se încearcă, — oriunde s'a petrecut vreun fapt pe care mult citata, anonima și enigmatica „opinie publică" e de acord că trebue să-l regrete, — stabilirea înverșunată, platonică însă, a vinovățiilor. Ca și cum frământările, prăbușirile și spaimele evenimentului respectiv s'ar mai putea răscumpăra, ulterior.

Dezastrul Franței de pildă, care e numai unul din multele dezastre ce s'ar putea lua drept exemplu, aud că-și caută explicație în rolul literaturii asupra cetățenilor ei. Robele înalților magistrați chemați să mijlocească pe lângă Olimpurile Justiției, instaurarea unor neo-edenice epoci îndelungi pentru neamul omenesc, lasă să apară din mânecele căptușite cu mătasă, pumnii legitimi ai indignării — acompaniind tunetele retorice potrivit vacarmului supra-evaluat al cărora, „Tityre", „Ménalque" sau „Lafcadio", marionetele automimetice ale lui André Gide, trebuesc decapitate pe loc ca autoare morale ale premeditatei crime sociale.

Mult gustatele „Paludes" de pildă, ale aceluiaș, să fie oare izvorul miazmelor malarigene care au răpus Franța? Sau cele câteva volume de „Variétés" ale lui Paul Valéry, să fi avut oare efecte asemănătoare cu acelea ale omonimelor lor dancing-uri? Corupția, incuria și râvnele egalitariste ale societarilor societății franceze să fie ele datorite unui Cocteau tot atât cât, pe alt plan, incapacității politice a unor arivişti fără scrupule?

Poate fi pusă, adică, pe aceeaș bancă a acuzării, literatura ultimelor decenii, alături de indolența condamnabilă și de concupiscența rușinoasă a castei politice trase azi la răspundere?

Fără îndoială, numai unei învălmășeli, atât de absurde, atât de nebunești ca războiul, se datorește confuzia aceasta de planuri....

Literatura pe banca acuzării? N'ar fi nimic nou, dacă ministerul public care o citează în instanță ar face-o — rutinar, mediocru și strâmt — în numele pudoarei, bunului simț sau altei valori născocite de fetele bătrâne puritane.

Dar astăzi literatura se încovoaie în boxă, umilită sub învinuirile pe care o curte marțială i le aruncă, în numele și pentru apărarea unei Națiuni! In fața codului justiției militare, literatura — ca și muzele ei, între arme, — tace.

Intr'adevăr, ce-ar putea răspunde literatura întru desvinovățirea ei? Sau, mai curând, sunt convinși literații, pe de-a-'ntregul, de netemeinicia acțiunii pe care le-o intentează justiția socială? Au ei conștiința împăcată?

Pe alte rațiuni decât acelea ce se vor fi scriind în dosarele instrucției pre-judiciare, literatura e vinovată. Dezastrul Franței — ca toate dezastrele sociale de azi — poate ulcera dureros conștiința literaților. E caraghios să fie EI condamnați, tocmai ei, contemplativii, inactualii societății moderne, pentru concurs activ la dezastrul Franței.

A spune că Daladier și Valéry sunt pe aceeaș plan de culpabilitate, e o afirmație care poate stârni râsul. Dar a susține că Valéry nu-i mai puțin vinovat, deși altfel decât Daladier, de furcile caudine impuse Franței, poate conține un grăunte palpabil de adevăr, în cazul în care perspectiva acuzatorului se verifică justă, în sensul pe care încercăm aici să-l schițăm.

Paul Valéry spunea odată: „Viața valorează prin extremele ei și dăinuește prin medie". Angrenat în mecanismul valorilor și nu al dăinuirii, Valéry — satisfăcut de verificarea istorică a maximei sale — s'a desinteresat de valorificarea dăinuirii ca un corolar al dăinuirii valorilor în care credea. Iată însă că, datorită poate numai vârstei etnice a națiunei franceze, oamenii dăinuirii, ai mediei, au început să simtă nevoia valorilor. Aici intervine vinovăția celor din categoria Valéry. Pentru că, în loc să se îngrijească de răspândirea valorilor extreme, a acelora care dau strălucire existenței, pentru a face și pe proaspeții amatori de fericire spirituală să participe la ele, categoria Valéry — și întrebuințez numele acesta propriu în sensurile sale comune, tipologic — categoria Valéry se retranșează într'o orgolioasă, vinovată izolare. Setea de valori a oamenilor medii se satisface astfel cu străluciri de a doua mână. Participarea lor la sensul valorilor extreme e ratată dintr'un simplu orgoliu al elitelor culturii.

Deformate, incomplete, sensurile axiologice vor rodi strâmb în spiritele private de grădinari destoinici. Au rodit strâmb. „Ceux qui se veulent heureux", după o vorbă a lui Julien Benda, devin fericiți prin superioritatea iluzorie ce-și atribue, grație pseudo-valorilor cu care s'au nutrit.

Nu pot uita cât bun simț dialectic punea în discuție, în trenul societății Paris-Lyon-Méditérané, un simplu lucrător pielar, ale cărui singure elemente alfabetice culturale purtau însă marca unui furnizor, de calitatea submediocră a lui Jean Giono! Ce n'ar fi rodit spiritul acestui biet fabricant de genți de damă, dacă n'ar fi văzut întâia oară reflectat mental, universul, prin grătarul grosolan al lui Giono.

Numai orgoliului de castă, geloziei de a nu ni se „fura meseria", dorinței de patentă intelectuală a scriitorilor și a celor inițiați în „valorile extreme", se datorește greșita îndrumare a milioanelor de inși dornici de luminile spiritului. Dacă au putut prinde, în Franța și aiurea, curente bazate pe grosolane confuzii de planuri, pe o pseudo-științifică armătură teoretică, aceasta se datorește rezervei reprobabile, sau desinteresări orgolioase a „aleșilor", convinși că și popoarele trebue să dăinuiască tot prin medie, ca și individul stăpânit de obsesia autoconservării care elimină putința tensiunilor extreme obținute prin trăirea valorilor.

Politica (dăinuirea) ca și cultura (valorificarea), au dovedit însă predilecții pentru extremele strălucirilor spirituale. Cei care le scindau din orgoliu sau oboseală contemplativă, din astenie, — sunt azi în situația de a le unifica, nu însă în strălucire, ci în favorul „mediocrității" conservării naționale.

Odată pierduți sorții unei istorii strălucite, țările pe care le-au ulcerat dezastre trebuie să se mulțumească a dăinui, prin valorile mediocrității...

Suntem vinovați, orice-am zice, suntem vinovați.

Pentru că n'am sguduit la timp semenii în stare să priceapă, și nu le-am strigat în ureche: foc! Pentrucă nu i-am învățat a distinge care sunt valorile îngerului față de cele ale măgarului, lăsându-i în orbecăiala „dăinuirii" lor, pentru a ne putea numi înșine „aleși", „spirite proeminente", „elite"...

Noi am ucis traectoria stelară a istoriei neamurilor acestora încercate de flageluri biblice. Noi, cei ce-am văzut, am crezut și-am tăcut.

Fericiți cei ce n'au crezut muțeniei noastre!

SORIN IONESCU — Peisaj din Balcic

PACIUREA — „Războiul"

12 cântece de dor

I

Foaie verde micșunea
Fă-mă, Doamne, iarnă grea
Apele să le închieg,
Oltul să-l podesc întreg,
Badea roibul să-și gonească,
Ghiața piatră să pocnească,
Oltul tot și inima
De-o lovește dragostea.

II

Foaie verde, măr rotat,
Dorul a picat în sat
Pe aripi de rândunele
Jos la casa dragii mele.
Draga mea de l-a văzut
Dorul nu l-a cunoscut
Că era golaș la pene —
Și'l goni peste poiene.
Mândro, mândro, ce făcuși,
Unde-i dorul meu acuși?

III

Păpădie, păpădie,
Fulgul tău cine să-l știe!
Dorul mi l-a vânturat
Mândra mea când te-a suflat.

IV

Foaie verde de răchită,
Bate murgul din copită
Că pe aripi de cocor
Mi-a trimes răvaș de dor
Primăvara și un sturz
Să nu stau așa ursuz,
Primăvara și un cuc
Iar la mândra să mă duc.

V

Floare, floarea-soarelui,
Ce duci dorul mirelui
Când apune soarele
Și se șterg ogoarele?
Fruntea nu ți-o apleca,
Floarea grea și inima,
Că în zori când stelele
Iși închid pleoapele,
Soarele iar s'o ivi
Și pe placul inimii
Inaintea altuia
Raza lui te-o lumina.

VI

Foaie verde și o lalea,
Dorul meu e iarnă grea,
Dorul tău, o rândunea.

De ți-aduce dorul iară
Cer senin de primăvară,
Doru-mi, bietul, moare 'n țară.

De învie dorul meu
Din fulgi reci și viscol greu,
Dorul tău prin zări mereu...

VII

Brândușă, brândușă,
Floare jucăușă,
Toamna pe poene
Toarce 'n pas alene
Și tu stai și stai
S'o alini pe plai
Și nu te gândești
Și nu socotești
Că frunziș de ceară
Nu e o comoară,
Că frunziș ce pică
Nu e rândunică
Și că mâine vine
Iarna peste tine,
Vine iarna rea,
Albă mi te ia.

VIII

Stele, stele și tot stele
Pasc albastrele vâlcele
Și le mână luna lină
Cu fuiorul de lumină.

IX

Țipă cucuvea pe șură,
Moartea intră 'n bătătură,
Țipă cucuvea pe casă,
Moartea bate la fereastră.
Cucuvea, nu mai țipa
Că adoarme mândra mea.
Cucuvea, te du departe
Că'i sunt genele brumate
Cu rouă din alte zori
Ce pălesc la cântători.

X

9 țări și 9 mări,
9 zări fără cărări,
9 lanuri de grâu nou
Și un lan de păpușoi,
Am umblat, am răsfirat,
Urma ei de am aflat.
Am aflat-o la un râu
Limpede ca un părâu,
La un lan curat de grâu
Ce crescuse pân'la brâu,
La un drum uitat de care
Plin de iarbă și răcoare,
La o margine de luncă
După umbra cea mai lungă.
Am aflat-o și 'nflorea
Luminoasă ca o stea.
Am lăsat-o, să mai dea
Flori ferite dragostea.

XI

Peste deal la țintirim,
De o vară ne iubim.
Numai morții și-o viorea
Ne ascultă dragostea.
Mândro, nu mă săruta,
Că de somn s'or sătura.
Mândro, ne 'ndrăgim în șoapte,
Că de dor nu mai au parte.

XII

De gândesc la ochii tăi,
Dau să ardă 'n vâlvătăi
Nouă sate, nouă șuri
Și pe munți nouă păduri.
De gândești și tu la mine
Nici nu prind să ardă bine
Trei surcele cât trei fire
Cu fum mult și foc subțire.

1 Ianuarie 1941.

ION PILLAT

Misteriosul poet Stefan George

de GEORGE SBÂRCEA

Taina creației poetului este tot atât de adâncă și de nelămurită, ca și misterul creației divine, spunea cineva, gândindu-se — desigur — la acel misterios proces al elaborării poeziei, asupra căruia poetul însuși este incapabil să dea lămuriri cuprinzătoare. Itinerariul intim străbătut de creația poetică, dela conceperea operei până la desăvârșirea ei în expresie, rămâne un capitol tulbure chiar pentru poet. De aceea au căutat esteticienii și istoria literară să repereze cât mai multe date concrete din biografia creatorului, pentru ca ajuntându-se de ele să încerce tălmăcirea marei taine în care s'a conceput și realizat opera poetică. Niciodată însă întunerecul ce plutește în jurul creației artistice nu va putea fi pe deplin împrăștiat, pentru că originea creației sale este divină.

Am înaintea mea portretul lui Stefan George, dintr'o veche ediție vieneză a poeziilor sale. Obraz aspru, fanatic. Privirile au ceva din răceala ascetică a inchizitorului, impresie accentuată de gulerul înnalt, clerical, al costumului sumbru, cenușiu. Liricul german, care alături de Richard Dehmel și Rainer Maria Rilke înscrie un capitol de unic aspect în peisagiul poeziei nemțești, întruchipează pentru cercetătorul istoriograf contemporan misterul însuși. Nicăeri un punct plauzibil în seaca lui biografie, nicăeri un luminiș mare să coincidă cu datele pe care unele din poeziile sale le poartă. Nicicând Stefan George n'a apărut în fața mulțimii pentru a-și recita versurile. Ele au fost tipărite cu predilecție în reviste de circulație redusă. Răsfoindu-i azi volumele, simți între pagini sufletul straniu al unui poet ce nu poate fi înțeles decât sus, în acea atmosferă înnaltă și pură, în care s'a consumat viața lui puțină în întâmplări exterioare. Stefan George n'a coborît niciodată de pe culmi, din vecinătatea brazilor și a stelelor.

Ar fi greu să-i găsești corespondențe în lirica germană, sau chiar în cea universală. Stefan George e atât de original, atât de german, atât de „el însuși", încât orice comparație este cu neputință. Frumusețea morală a personalității sale artistice, nu are echivalent, după cum timbrul etic al poeziilor sale nu poate fi descoperit la nici un alt liric. Dacă totuși câțiva din exegeții lui îl numesc un „Goethe al contemporaneității", aceasta se datorește nu atât desăvârșirii clasice a expresiei sale, cât purității viziunii cosmice, care iscodește — dintr'o elevată perspectivă filosofică — scopul și finalitatea existenței, plasând în miezul interesului său artistic permanenta luptă cu cosmosul a ființei umane.

E greu să identifici din poeziile sale vârsta istorică a culturii în a cărei contemporaneitate Stefan George a scris. Poate, de unde expresia sa este desăvârșită de la prima până la cea din urmă manifestare poetică. N'are un singur vers incolor, lipsit de plasticitate. Textele lui sunt rotunjite până la ultima perfecțiune. Nu li se poate nici adăoga, nici lua nimic. Dinamismul lor e copleșitor, primitiv. Nu cunosc niciun alt poet german modern, din opera căruia să respire atât de implacabil, necesitatea inexorabilă de a tălmăci întâmplările în raportul lor față de om, transfigurându-le în poezie.

E cel mai impersonal dintre lirici acest Stefan George, ale cărui influențe asupra poeziei actuale sunt foarte puține și incidentale.

(Urmare în pag. 5-a)

CRONICA SĂPTĂMÂNII

Virgil Gheorghiu: Cântec de faun,

Fundația regală pentru literatură și artă

Elena N. Dinu: Dela viață veche la viață nouă în școală

Ca motiv liric, „faunul" este **așteptarea** obiectului unui „dor". Obiectul „dorului este nimfa, cum însă faunul nu știe sigur că va apărea și chiar dacă va apărea nu știe dacă îi va accepta iubirea, înțelegem pentru ce accentul liric cade pe elementul **așteptării,** adică pe acea sumă de stări interioare în al căror centru domină imaginea senzuală. Totul rămâne reverie în spiritul „faunului", lucru de care el își dă seama, din moment ce nu are siguranța întâlnirii cu nimfa. Deaceea se lasă pradă, în atmosfera turbure a după-amiezii de vară, unui cortegiu de alte asociații lirice care lărgesc și aprofundează motivul dorinței. Astfel, sufletul faunului se umple treptat cu diverse stări muzicale, cu numeroase **portative,** pe care se așternă **cântece** deosebite, legate între ele prin notele comune ale iubirii. Firește, realizarea unei poezii cu tema aceasta prezintă serioase dificultăți, tocmai din pricina clarității ei schematice. E liber oricine să-și încerce talentul pe această temă celebră a lui Mallarmé. Aflată la îndemâna poeților, ea consacră pe acela care isbutește s'o realizeze și ne cere prețuirea ca și când ar fi o noutate în lirism.

Intâmpinăm cu prețuire fără rezervă, poema „Cântece de faun", a poetului Virgil Gheorghiu, apărută recent. Evident, valoarea ei o găsim în primul rând în orchestrația ingenioasă a elementelor strânse în jurul leit-motivului senzual. Dacă ar fi să indicăm revenirile imaginei senzuale, am cita versuri ca acestea:

Adulmec după semn de
[căprioare,
Culcușul de bacante sperioase.

Eu pot cuprinde'n păr o lungă
[ploaie
Și nimfele au loc în mine stol.

Aleg dibaci din iarba amăgirii
Plutirea vie-a unui șold rotund.
Amiaza la isvor se culcă'n lung.

Naiade rătăcite'n sus de apă
Șuvițele de păr cu soare'și ung.

Topise'n clipotitu-i leneș unda
Sidef de sâni și spumele de
[pulpe.

Strâng spinii tari ai ramulului
[bătrân
Să nu-ți însângereze vârf de sân.

Simt fuga unei nimfe'n mădulare
Și'n eleșteul cerului m'afund.

Tresar buimac de-o frunză
[căzătoare
Și tremur când văd șoldul unei
[stânci.

Dar dacă acesta este substratul concret, (deși **ireal**) al așteptării, substanța însăși a lirismului din poemă o constitue voința generală de viață manifestată pe o scară complexă, de la simpla visare și plutire de umbre, până la pânda nesățioasă și pofta sălbatică. D. Virgil Gheorghiu, cu multă virtuozitate, combină **treptele** reveriei sale, încât nu se poate vorbi de creștere și desnodământ în drama sa lirică, ci mai curând de o sbatere cu urcări și scăderi, cu credință și desnădejde, până la stingerea finală a sufletului faunului încremenit în iarnă. Peisagiul prielnic așteptării „dorului", este vara, cu după amiezi tăcute și aprinse, dar cum vara este aici numai un simbol al ființei vii și roditoare, deasemeni iarna este și ea un simbol al încetării germinațiilor. Facem această simplă demarcare, spre a sublinia frumusețea aparte a poeziei d-lui Gheorghiu, și anume puterea de sugestie și de concretizare a unui domeniu mai profund decât cel exprimat. Parcă n'ar fi vorba de patima unei divinități elementare, ci de viața umană însăși măsurată în hotarele dorinței. Dorințele însă, oricât de aprinse, până la urmă se sting. Iată pentruce, poemul se termină cu o tristețe învăluitoare, dând impresia că întreaga compoziție n'a fost decât o puternică elegie a destinului. Iarna, în care piere halucinația fierbinte a verii, este acest destin: bătrânețea, încetarea naturală a patosului din sânge:

De nouri fugărit pe pajiști goale,
Visez un loc ferit între fânețe
Să 'ngenunchez blajin cu trupul
[moale,
Și pe ascuns să-mi văd de
[bătrânețe.

Se turbură tot visul pădureț
In iarna ca o tundere de lână;
Văd jelele de flacări la o stână
Și-mi cântă astăzi stolul de
[nămeți.

Sub mângâierea nimfelor
[pierdute
Cu cetina unit și anotimpul
Inchid în ochi legenda și
[Olimpul
Impresurat de apele tăcute.

Prin poema d-lui Virgil Gheorghiu, literatura noastră câștigă o lucrare lirică remarcabilă. Problema ce pare deschisă în această poezie dacă tristețea finală îi formează sensul și frumusețea, sau amploarea dorințelor trupului tânăr în după amiaza de vară. Soluția noi o vedem aceiaș pentru amândouă laturile problemei: amândouă se împacă în unitatea pură a visului, de sub a cărui stăpânire, odată introduși de poet, nu mai ieșim.

*

„Mărturisim, este o adevărată surpriză, pentru noi, volumul „De la viață veche la viață nouă în școală", în care d-na Elena N. Dinu încearcă să prezinte o metodă nouă de predare în învățământul primar. E o lucrare de „specialitate" și ca atare trebue să insistăm asupra însușirilor care ne îndeamnă să ne ocupăm de ea aici.

Aflăm din primele pagini, că în școlile de la sate din județul Ilfov, se desfășoară o activitate pedagogică nouă, astfel că învățătorii din alte județe ale țării au început să se intereseze de faptul acesta însemnat în profesia lor mereu în căutarea celui mai bun drum spre sufletul copilului. Cum inițiativa a pornit de la d-na Elena N. Dinu, pe-atunci revizor școlar în județ, învățătorii din alte regiuni i-au trimes numeroase scrisori în care i-au cerut o expunere doctrinară și practică a acestei „mișcări pedagogice". Din dorința de a răspunde voinței de instruire a celorlalți învățători care nu se pot deplasa la „cercurile" din Ilfov, autoarea a dat la iveală lucrarea de acum.

Ceeace ne interesează pe noi în realizarea cărții este sinceritatea ei literară, adică faptul de a fi fost scrisă numai în urma experimentării conținutului, și, deasemeni, numai în urma convingerii că ea folosește cuiva care o caută. Decurg de aici calitățile naturale: o neobișnuită prospețime stilistică, gândirea curată și armonioasă, patriotismul spontan, dragostea puternică pentru obiect: sufletul copilului! Și pe deasupra, atât de impresionant, devotamentul dăscălimii față de misiunea încredințată, simțul lor de răspundere față de viitorul țării! Pentrucă nicăeri gândul viitorului nu domină conștiința mai clar decât în școala primară din sat. Sub oricâte aspecte s'ar discuta problema pregătirii școlare a copilului de la oraș, în comparație cu cel de la sat, un punct deosebitor trebue ținut în seamă: în genere, la oraș, de la școala primară elevul trece la cea secundară, unde cultura și creșterea lui pedagogică se vor amplifica, având țel precis formarea personalității. La sat majoritatea copiilor se întorc lângă părinți să continue tradiția de gospodari și producători, cum e și firesc într'o țară agricolă. Asta însemnează însă că școala primară trebuie să pregătească pentru o viață întreagă, pentrucă săteanul nu va avea alt prilej de a se instrui sistematic și deci după metodele cele mai noi ale științei pedagogice.

In asemenea lumină vedem misiunea învățătorilor, iar cartea d-nei Elena N. Dinu cuprinde tocmai aceste serioase preocupări.

Dăm o simplă indicație despre fondul problemei. Metoda aplicată de autoare este numită a „centrelor de interes".

Exemplu: o „lecție despre Ștefan cel Mare". Care sunt „centrele de interes" ce se cer deșteptate în mintea copilului?

Stârnim unul din ele, punând întrebarea: Ce a spus lumea întreagă despre Voevodul român, care ajunsese vestit peste mări și țări? Firește, întrebându-se astfel, cu un ton oarecum de basm, dascălul produce „interes" în mintea normală a unui copil cât de fraged. Pentrucă în răspuns, se citează fazele celebre și atât de mișcătoare în inima noastră, ale lui Dlugoss, ale papei Sixt IV, Cromer, etc.

Metoda recomandă apoi să se indice pe hartă „locul" cetăților, al bătăliilor, al bisericilor zidite. Este începutul indispensibal „concretizării".

Metoda cere mai departe viața pe „teren" și învățătorul își va alege un loc nimerit din sat, și aici va fi o bătălie cu Turcii, dincolo o luptă cu Tătarii, cu Ungurii, etc. Școlarii vor înțelege direct, simțind în sânge svonul vitejiei și al biruințelor... Incheierea poate fi „Doina" lui Eminescu, chipul lui Ferdinand cel Loial....

Impresionează, repetăm, cuprinsul cărții acesteia când știm că, înainte de a fi scrise, paginile ei au fost trăite, iar acum se află în sufletul copiilor și rodesc... Dorim rodul minunatei opere și în înțelepciunea celorlalți dascăli, din alte colțuri ale țării.

Premierele

TEATRUL „CĂRĂBUȘ": TĂNASE... TOT TĂNASE", revistă în 2 acte, de C. TĂNASE.

S'a vorbit câtva timp despre perimarea genului revuistic. S'au căutat, deasemenea, inovații cari — se credea — aveau darul să reîmprospăteze bătrâna revistă.

Am auzit, astfel, vorbindu-se mult timp despre revista cu subiect, care avea rolul — după cum pretindeau unii — să țină mereu încordată atenția spectatorilor. Inchipuiți-vi-l acum pe pensionarul obișnuit să-și citească în fecare zi gazeta la gura sobei, fiind pus în situația de a constata că există o legătură între cronica economică, de-o pildă, și mica publicitate. Un exemplu: varza s'a scumpit (articol economic) fiindcă „doamnă dorește să cumpere pălărie înflorată" (anunț la mica publicitate).

TANASE

Sunt convins că pensionarul s'ar plictisi iute să-și citească gazeta și-ar arunca-o cât colo. Pe el îl amuză tocmai faptul că nu există nicio legătură între articole, neavând astfel nevoe să se concentreze prea mult.

Și spectatorii teatrelor de reviste — e drept mult mai tineri; „grosul" spectatorilor îl formează, de obiceiu, elevii, tocmai fiindcă la liceu teatrul de revistă este interzis, — au, totuși, tabieturi de pensionar. Ei nu pretind ca o revistă să aibă numai decât subiect.

Lenita Boldur

Vor, în schimb, să găsească într'o revistă cuplete — cu inevitabile apropos-uri la adresa soacrelor și a scumpirii traiului — sketch-uri — cu obișnuitele încurcături de genul arhicunoscut: un om a găsit o bicicletă și nimerește într'o casă în care s'a pierdut o fată — balete — cu jocuri de lumini și, în ultimul timp, cu cât mai mult step — și, mai ales, spectatorul vrea să-l găsească în revistă pe Tănase — aici nu mai e nevoe de nici-o paranteză, fiindcă pe Tănase îl cunoaște toată lumea.

Și ultima revistă a teatrului „Cărăbuș" contine toate aceste elemente: cuplete amuzante — e drept că unele mi-au făcut impresia unui obiect pe care îl văzusem, data trecută, din față, și care acum îmi era prezentat „din profil", — sketch-uri pe cât se mai poate acum, originale, balete excelente si — pour la bonne bouche — pe Tănase; un Tănase într'o vervă inepuizabilă și slujit, mai mult ca niciodată, de un text excelent.

Și dacă în cupletul Sonjei Henie este normal ca Tănase să provoace ilaritate prin grațioasele sale evolutii „pe ghiață", în schimb, în dificilul sketch al soțului neconsolat, are ocazia să desfășoare toată gama extraordinarului său talent.

Vom apropia de numele său pe acela al doamnei Mia Steriade, pentru care această ultimă premieră a „Cărăbușului" a însemnat o adevărată biruință.

E mai lungă povestea doamnei Mia Steriade, și vom încerca s'o rezumăm în câteva cuvinte.

Ii vom ruga pe spectatori să-și trudească puțin memoria și să-și amintească succesele pe cari le repurta o fetișcană, acum câțiva ani, alături de Tănase, la „Cărăbuș", sau alături de Ion Manu, la „Majestic".

Numele Miei Steriade strălucea ca numele unei autentice vedete. Nu-l vom uita niciodată pe Stan, creat de dânsa.

După câțiva ani de desăvârșită absență de pe scenă, ea și-a făcut reapariția în revista „Curaj Tănase", în condiții cât se poate de vitrege: a debitat un text arid, din care nu se puteau scoate efecte comice, precum nici din piatră seacă nu se poate stoarce apă.

In schimb, în această nouă revistă, a fost deajuns să întâlnească doar câteva „poante" bune, pentru ca „partida" să fie câștigată.

Publicul a aplaudat-o cu entuziasm și cupletele ei au fost bisate ca și înnainte. Bravo Mia!

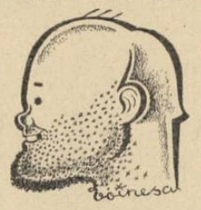

Dan Demetrescu

Cealaltă Mia, Mia Apostolescu a fost excelentă ca întotdeauna Am întâlnit la dânsa aceeaș vervă, aceiași „draci" la cuplete, aceiaș emotivitate la obișnuitul ei cântec trist și, chiar, aceleași „goange" pentru satisfacerea publicului care aplaudă.

Lenita Boldur s'a remarcat în chip special în tabloul „Parisului de altă dată". Altfel a fost cam invizibilă.

Elena Burmaz a avut de spus cuplete „grase" și a arătat că merită să le spună. Are, pentru genul revuistic, talent „cu carul".

Silly Popescu, care ne-a fost anunțată ca o viitoare mare stea, are încă străluciri de steluță. Este o cât se poate de simpatică apariție.

Zizi Șerban, Coca Niculescu și Valerica Covie n'au avut până acum, curajul să se despartă și să înfrunte succesul, fiecare pe cont propriu. Până ce vor avea acest curaj, vom continua să aplaudăm aparițiile lor plin de frăgezime.

Doamna Paula Georgescu este o excelentă artistă de revistă.

N'am înțeles nimic din ce-a cântat doamna Letiția Brădescu.

Domnii Roman, Trestian, Dan Demetrescu, Ion Antonescu au avut apariții dese, cari pentru fiecare au însemnat succese. (Remarcăm masca lui Roman-Nimbus, mască mai reușită decât textul pe care îl debitează).

MIA STERIADE

Domnul Titi Botez a cântat cu aceeaș voce caldă și insinuantă cu care ne-a obișnuit. Apariția sa în rolul lui Eminescu ar fi trebuit evitată. Un Eminescu gras, care cântă, e cu totul lipsit de sens.

Domnul Piu Mironescu, mai puțin „tenor", ca de obiceiu.

Domnul C. Dodu n'a mai fost, de astă dată „comper". I-au luat locul domnii V. Florescu și E. Popescu. Plin de vervă a fost trio-ul Cărăbuș.

Baletele domnului Siomin („Valsul alb" și „Balet exotic") au fost minunate.

Il remarcăm pe domnul S. Fayer, care va reuși lucruri excelente, dacă nu va renunta, ca Oleg Danovsky, la sfaturile lui Siomin.

Melodiile domnilor Dendrino și Vasilache, cât se poate de inspirate — nu dați un înțeles greșit cuvântului „inspirat".

G. Trestian

Decorurile au fost lucrate cu gust de pictorul Caramanlău — excepție făcând doar luna reflectată din tabloul țigănesc.

TRAIAN LALESCU

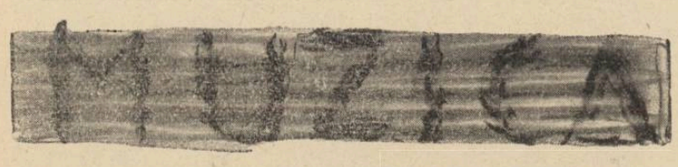

de ROMEO ALEXANDRESCU

REDESCHIDEREA STAGIUNII DE OPERĂ

Cu speranța că ultimul capitol al suferințelor de tot felul, îndurate de „Opera Română" de-a lungul anilor, dela fondare și până astăzi, este pe sfârșite, instituția și-a redeschis porțile, ca caspete al teatrului „Regina Maria". O amenajare rapidă a sălii și sforțări de adaptare care fără exagerare se pot numi „eroice", au îngăduit ansamblului nostru liric de Stat să pornească din nou pe drumul actvității, stagiunea oprită în loc, la 10 Noembrie, când teatrul din piața Mărăcineanu, impropriu chiar înainte de cutremur, a primt lovitura de grație.

Repertoriul anului, proectat în linii generale deosebit de cuprinzător, care, la începutul stagiunii, va suferi, fatal, comprimările impuse de împrejurări.

Pe deoparte, va trebui să se renunțe a lo parte din premiere, din cauza atât a întreruperilor și a dificultăților de repetiții cât și din cauza reducerii excepționale a duratei acestei stagiuni.

Pe de altă parte, greutățile bugetare simțitoare, provenite atât din lipsa de retete pe timp de mai bine de 10 săptămâni, cât și din mulțimea de speze suplimentare ale funcționării în trei locuri diferite, teatrul, sălile de repetiție și administrația și magaziile de decoruri fiind risipite la mari distanțe în Capitală, și ale tuturor nepreväzutelor ivite în asemenea împrejurări, mijloacele de susținere a premierelor au suferit alte simțitoare scăderi.

Se adaugă la totul și dificultăți scenice ,anumite mișcări de coruri, figurație, balet, putând crea probleme de regie fie din cele mai anevoioase, fie din acelea care nu-și pot găsi nici o soluție satisfăcătoare. A fi director de scenă, în aceste condițiuni, nu mai poate fi un post tocmai comod și de invidiat și numai știința, răbdarea și admirabila putere de voință a d-lui Constantin Pavel, va putea duce la bun sfârșit, cu prețul unor trudiri indescriptibile, soarta de anul acesta a spectacolelor Operei Române, în ceeace privește latura teatrală. Cât despre conducerea generală, d. Alexandru Zirra este de sigur directorul despre care este inutil să mai spunem că nu-și crută nici o strădanie și nici un sacrificiu de muncă și vreme și nu precupețește îndemnurile pline de părintească insistență și cuminteníe pentru a lupta cu toate piedicile, nenumărate, pe care le găseste în cale, și a asigura mersul, cât mai bun posibil, al Operei Române.

Redeschiderea stagiunii n'a adus încă nimic nou, dar a fost în tot cazul semnul hotărîrii de-a realiza, în ciuda oricăror greutăți.

Premierele românești „Nu glumiți cu dragostea" de Constantin Nottara și „Alexandru Lăpușneanu" de Zirra, vor fi reprezentate însă în curând, aducând stimulările și însuflețirea pe care le așteptăm, în mediul nostru muzical, dela „Opera" noastră națională, care-și justifică astfel unul din principalele scopuri ale existenței ei.

GONG

MATINEELE POPULARE

organizate la Studioul Teatrului Național, cu preț unic, înlesnesc publicului nostru — și mai cu seamă tineretului — să asiste, în număr tot mai mare la aceste spectacole.

E o măsură, prin care direcția Teatrului Național se învrednicește de recunoștința publicului cu venituri modeste — pregătind în acelaș timp cadre noui de spectatori în rândul celor ținuti până acum departe de teatru.

D. Profesor ALEXANDRU MARCU

a mai dăruit zilele acestea un succes Teatrului românesc, pe care îl slujește de vreme îndelungată cu pilduitoare modestie și râvnă.

Piesa tânărului scriitor italian Nicola Manzari „TOTUL PENTRU DOAMNE" prin care valoroasa echipă a teatrului „Tudor Mușatescu" își câștigă un loc de frunte în mișcarea artistică a Capitalei, a fost — după câte știm noi — tălmăcită și recomandată de d. prof. Alex. Marcu.

Cum se face atunci că numele tălmăcitorului lipsește de pe afișul Teatrului?

Pentru cine a cetit, cu ani în urmă, în versiune românească „Cetatea moartă" a lui D'Annunzio sau „Henric IV" de Pirandello, ca și pentru cei ce-au aplaudat la Teatrul „Muncă și voe bună" piesa „Stră-strămoșul", sau recentul succes „Totul pentru doamne" — contribuția adusă de d. prof. Alex. Marcu, artei dramatice românești, depășește cu mult caadrul unei colaborări culturale italo-române.

Este o contribuție în care se simte prezența unui poet de rară sensibilitate și a unui dramaturg autentic, pe care îl dublează atât conținutul operelor tălmăcite, cât și forma în care știe să potrivească atât de armonios cuvintele graiului românesc pe toate portativele fanteziei, gândului și virtuozității dramaturgilor italieni.

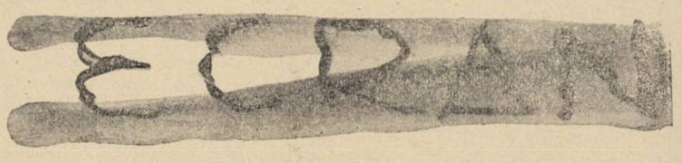

CINEMA „ARO": „OMUL INVIZIBIL"

Acum câțiva ani, fostul cinema „Vox", a făcut săli pline cu „Omul invizibil", mai reușit decât cel prezentat de cinema „Aro".

N'ar fi exclus ca succesul de atunci, să fi constat în ineditul pe care-l aducea spectatorilor, cari nu numai că erau mai puțin blazați, dar nu asistaseră încă la filme, sistem „Mister Topper".

Actualul film e într'o oarecare legătură cu filmul sus citat, căci actualul „Om invizibil" era prieten cu răposatul „Invizibil" de pe vremea când nu arsese încă Eforia.

N'ar fi exclus ca de acum înainte, regisorii americani, bazați pe noua idee a „rețetei indiene" care te face invizibil, să ne trimeată o serie de filme mai mult sau mai puțin polițiste, în decursul cărora diverși „oameni invizibili" să se distreze pe socoteala „oamenilor vizibili".

Cei cari n'au putut vedea filmul prin prizma americănească necesară, nu s'au declarat prea mulțumiți de „acest film misterios și senzațional", după cum sună reclama.

Amatorii colecțiilor „Le Masque" și „Point d'Interrogation"-sfârșind cu cei mici pe cari îi entuziasmează încă Sherlock Holmes, au fost încântați, văzând în sfârșit după atâta amar de timp, un film ce izbutește să le țină atenția încordată, reușind să-i facă să se concentreze numai asupra acțiunii.

Și asta-i mare lucru, în aceste timpuri.

CINEMA TRIANON: „RIO"

„Rio" i însă un film destul de slăbuț, care dacă n'ar avea ca interpretată principală pe frumoasa Sigrid Gurie, n'ar putea fi de recomandat.

Imi amintesc că am mai văzut mai de mult, un film cu subiect asemănător.

De câtva timp se face chiar abuz prin redarea atmosferei din închisorile vestite din America. De data aceasta ni se înfățișează silueta și atmosfera închisorii din Rio de Janiero, care-i așezată într'adevăr într'un cadru pitoresc din punctul de vedere al frumuseților naturii, dar atât de riscant din acela al pericolelor prezentate de această natură, în cazul unei evadări.

Bazil Rathbone, deși joacă foarte bine, nu i prea simpatic și nici regretat când „la urmă", pentru a nu desminți rolurile sale anterioare de intrigant, moare pentru a face pe alții fericiți.

Lui Sigrid Gurie i se potrivesc mai bine rolurile „exotice", ca acel din Marco Polo, de exemplu. Nimic de spus, e foarte nostimă, dar n'are acel farmec straniu pe care i-l admiraserm în rolul anterior al prințesei cu ochi oblici.

Robert Cumings un actor tânăr, destul de talentat, e secondat de excelentul Victor Mc. Laglen, de data aceasta într'un rol secundar. Ca și Leo Carillo care nu cântă decât prea puțin.

Ținând seama de recenta secetă de filme bune, poate să fie văzut. Insă fără prea mari pretenții.

ADRIANA NICOARA

GIOVANNI PAPINI

de ŞTEFAN CUCIUREANU

(In vremea când a scris „Omul sfârşit")

Pe drum spre singurătatea scriitorului sexagenar, un gând mă ispiteşte: Giovani Papini este un biruitor. Atât în artă cât şi în ceea ce comun se numeşte lupta vieţii. Şi este un biruitor Papini fiindcă, ivindu-se inamicul, scriitorul l-a atacat fără ocol şi codire, cu toate armele spiritului său bătăios nu atât prin firească devenire, ci bătăios mai cu seamă pentrucă el n'a putut niciodată răbda brutalele contradicţii ale lumii acesteia.

Dela începutul carierii sale de scriitor, — căci Papini n'a făcut o alta, fiind totuşi numit profesor universitar moştenitor al catedrei celor doi iluştri, Carducci şi Pascoli, catedră la care, cu toată cinstea, a renunţat —, pare că tot mai mult, cu trecerea anilor, devine un fel de Marte al scrisului italian. In luptă cu alţii, în luptă mai ales cu sine. Lupta cu alţii e mult mai uşoară fiindcă zeul e înarmat până în dinţi. Cultura lui Papini, se ştie, nu este numai italiană, ci europeană, universală. Şi cine va avea curajul să scrie ceva organic, nu numai simple impresii, capitole răzleţe despre Giovanni Papini, va trebui mai întâi să cunoască literaturile europene, limbile europene, să ştie limbile şi literaturile clasice, şi pe deasupra să fie un enciclopedist, (mulţi nu ştiu că încă din copilărie Papini alcătuia prin bibliotecile şi anticăriile Florenţei o enciclopedie şi o Istorie a tuturor lucrurilor şi activităţilor). Astfel înarmat, lupta cu alţii îi este uşoară, — grea lupta cu sine. Mărturie patetică e Omul sfârşit (în traducere şi introducere, admirabile de Al. Marcu), carte, s'ar putea spune, căreia i-am subscrie cu toţii, — a meno che non siamo imbecilli — ar săgeta nemilos autorul. Carte care închide în paginile ei mute, experienţa vijelioasă a unui suflet de Titan. Imi place să compar hotarele ei de sbucium, cu bolta senină a cunoştinţelor noastre, sub care zeul acesta se sbate, căutând să o străpungă, spre a ieşi către lumina eternă — zadarnic însă. Şi e tocmai zădărnicia aceasta pe care o trăim în luptă cu încercuirea inconsolabilei relativităţi, care e zodiacul dramatic al lui Giovanni Papini, scriitor chinuit — „travagliato" cu osebire. Chiar în marginile optimismului, — căci ar fi o gravă eroare să considerăm pe autorul „Omului sfârşit" ca un câştigat al gândului negru. Iată, chiar această carte intitulată „Un uomo finito" termină cu mărturisirea „non sono finito" şi cu promisiunea de a lupta, spre a birui mai departe: „simt că impersonez ostilitatea şi inimiciţia împotriva a feluri de gândire şi de scriere cari sunt ruşinoase, pernicioase, imbecile" (p. 389). Insă înainte de a ajunge la o viaţă tihnită, indiferentă „vreau să umplu de sufiare toate goarnele universului, să îndeplinesc toate mandatele, să-mi desăvârşesc toate răzbunările mele şi să las scrise şi săpate cuvintele mele şi voinţele mele. De abia am început. Copilul se naşte la nouă luni dar omul începe la treizeci de ani". Omul sfârşit din Papini a biruit frământările şi n'a căzut în catastrofa multora.

Formându-se în vremea tuturor experienţelor spirituale — cenuşiul amurg al cosmopolitului secol al XIX-lea — Papini n'a părăsit niciodată o direcţie. Ramura lui spirituală, deşi în contiguitate cu cele ale altor arbori, nu s'a amestecat niciodată într'atâta cu ele pentru ca să uite trunchiul — „il fusto" — pe care a crescut. Intocmai ca marii înaintaşi. Dante, Petrarca, Leopardi, Carducci, Pascoli. Simţămintele lui în sensul acesta, le-a exprimat în matura vârstă, fiind un fel de coroană pentru cei şasezeci de ani: Italia mia, sinteza, viziunea şi speranţele Italiei lui. Papini italianul a fost pe drumul biruinţei Patriei lui şi a biruit cu ea. Intervenţionist, a slujit cu pana, deoarece cu trupul nu putea, cauza Italiei. A fost drumul de întâlnire cu Benito Mussolini, la „Popolo d'Italia". Şi nu s'au mai despărţit. „Istoria literaturii italiene" (mai 1937) poartă dedicaţia: „A Benito Mussolini amico della poesia e dei poeti è dedicata quest opera che descrive e illustra una delle più ricche provincie dell'Impero spirituale italiano".

Şi pentrucă suntem la această carte, vom spune că Papini duce de hăt demultişor o aprigă luptă, din care după opinia noastră, el este hotărât învingător. Boala scriitorului, ca s'o spunem popular, au fost prejudecăţile, idolii de întotdeauna. Idolii aceia ai filosofului englez şi alţii, mulţi. Impotriva acestora şi-a repezit, cu neobosire, sulifele. Vorbesc de prejudecăţile criticilor literari. Felul în care Papini a conceput istoria literaturii italiene, spre deosebire de toţi ceilalţi este cu totul nou, original. Proiectorul lui imens de lumină a descoperit, credem, adevărul. Dar nu numai în istoria literaturii ci şi în cărţile mai vechi, în „Ritratti", în „l'Uomo Carducci", „24 cervelli", ş. c.

Papini, gazetarul, polemistul dela Leonardo, La Voce, Lacerba *şi de aiurea n'a rămas niciodată cu capul plecat şi sabia în teacă. S'a războit cu toţi de pe orice piedestal. Astfel s'a izolat şi mai mult de prieteni şi de duşmani. De întreaga contemporaneitate.*

Papini, mulţi n'o ştiu a avut o existenţă grea. Din care, în tinereţe l-a salvat precocitatea, mai apoi geniul. Acela care a scris aşa de frumos despre Crist, i-a îndurat suferinţa lăuntrică şi de multe ori şi pe cea trupească. A scris, a cetit, a studiat, a combătut, a redactat, condus, a învăţat în şcoală plătit mizerabil, l-a făcut şi pe librarul, a suferit foame şi frig, surescitarea şi surmenajul, în vreme ce sufletul lui însetat de glorie se topia în avalanşe de gânduri, creia, învingând povara fizicului. Odată cu gloria a venit şi viaţa omenească. Papini a câştigat această luptă cu preţul unei copilării pierdute şi al unei maturităţi constrînse de lipsuri. Astăzi însă, ce nu înseamnă un articolaş cât de mic semnat de el, pentru vreo revistă! Astăzi ce vrăfărie de cărţi, cu dedicaţii, omagieri! Şi, mai greu, adulările! In jurul lui s'a creiat mitul. In jurul casei de retragere, dar şi de muncă pluteşte o atmosferă de mister, de religiozitate, în care se aud numai paşii puţinora. Să vadă pe omul Papini care, după A. Viviani: „Papini aneddotico" şi-a mai descreţit brazda verticală a frunţii, şi-a împăcat oarecum expresia feţii. Iar ochii lui senini, obosiţi atâta şi chinuiţi de slovă până la întunecarea vederii, în urma operaţiei s'au înseninat din nou. Şuviţele-i blonde, de altădată, rebele s'au domolit acuma.

Dar mai este o luptă câştigată, şi cea mai dramatică. In urma căreia a venit complet împăciuirea. Pe care mediocritatea nu o cunoaşte, ci numai oamenii superiori. Frământarea raţională. Tormentul filosofic. Din care iese fiecare cum poate: unii cu fuga, alţii cu sufletul în prăbuşire, alţii cu dubiul perpetuu. Ei bine, rar caz de prometeism spiritual şi sufletesc, — şi într'un fel singurul — ca acela din care iese biruitor creştinul Giovanni Papini, şi încă mai departe, catolicul. Caz cu totul sublim de conversiune, de confluenţă a tuturor experienţelor filosofice. Prostrare în faţa lui Dumnezeu, după lepădarea de Satan, prin apele divine ale învăţăturii lui Crist. Drept care, în brutalitatea contimporană, în brutalitatea de totdeauna este a se vedea o explicaţie: absenţa lui Dumnezeu. In aceste ape divine se scaldă scrisul lui Papini de astăzi, oridecâteori întâlneşte eterna răutate a oamenilor. Sub zodia aceasta, vom spune că în atitudinea papiniană, ironie, sarcasm, muşcătură necruţătoare, săgetare nemiloasă, dispreţ, — plecând toate dintr'un „eu" puternic, inaccesibil, „eu" în gând, simţire şi expresie, — în atitudinea aceasta papiniană este a se descoperi însetatul după idealitate, bunătate, perfecţiune, cu o vorbă, după creştinism. Lupta cu sine, omul a câştigat-o cum oricine ar râvni. Şi a câştigat-o în fond, deci fără posibilitate de mutaţie ori deviere.

In fapt de artă, realizată şi în canoane, scriitorul s'a putut feri de greşeli drept care, din vijeliile futurismului, ale simbolismului şi ale altor experienţe artistice, scriitorul nu s'a abătut dela concepţia artei pure. El scrie şi astăzi, cu ură împotriva rătăcirilor în poezie, roman, muzică, pictură, etc. şi chiar ştiinţă, căci spiritul său larg le cuprinde pe toate. Rară siguranţă în intuirea artei adevărate şi a celei false.

„Arte: giustificazione del mondo — contrappeso nella bilancia tragica dell'esistenza. Nostra ragione di essere, di accettar tutto con gioia".

„Arta: justificarea lumii — contragreutatea în cântarul tragic al existenţii. Raţiunea noastră de a fi, de a accepta totul cu bucurie". (A. Viviani: „Papini aneddotico", *p. 160).*

Giovanni Papini este un biruitor, pe toată complicata linie a fronturilor existenţei artistice, existenţei reale, omeneşti. Pentrucă l-a căutat pe Crist, şi l-a găsit pe Crist ca nimeni altul.

Balada mizantropului

Repezi, aspre judecăţi!
Să te 'ntrebe nimeni nu e,
Cine eşti şi cum arăţi.
Prietenul în slăvi te suie
Şi-ţi aprinde 'n umbră casa...
Mulţi îţi spun: Cât te iubesc!
Şi 'n tăcere 'ncet, cuirasa
Inimii 'ţi ferfenitesc!

Ucenicul adversar
Neştiut, cu răni sub haină,
Ca un aprig impresar,
Iţi pândeşte lucru 'n taină.
Rodul strâns, întoarce-ţi plasa!
Dacă-i bun, ţi-l pizmuiesc;
Dacă-i slab, toţi, cuirasa
Inimii 'ţi ferfenitesc...

Nu-ţi mai mulţumesc amabil,
Voe 'n toate nu-ţi mai cer,
Dacă eşti un serviabil
Şi un ospitalier.
Buni, prin şcoli, repetă clasa,
Răii premii năzuiesc.
De ţi-s dragi, mulţi, cuirasa
Inimii 'ţi ferfenitesc...

Dacă strigi, te-ascultă 'n silă,
De te vaeţi, nu te-aud.
Datoria-şi fac din milă,
Blestemând destinul crud.
La sătui se 'ntinde masa,
Când calicii flămânzesc.
Să cârteşti, curând, cuirasa
Inimii 'ţi ferfenitesc...

Rob al cauzei frăţeşti,
Ne 'ntrecut poţi fi la muncă.
Slab de înger dacă eşti,
E'n zadar tot... Nu-i deajuns că
Stilul, sabia şi rasa,
Infruntând, ţi le 'njosesc:
Cerul frunţii şi cuirasa
Inimii 'ţi ferfenitesc...

ŞTEFAN STANESCU

Tăuroaica

de IANCU BĂRNEANU

Cât ai bate din palme hora se înfiripă. Joacă fetele pe îndrecute de rup pământul.

Băieţii ?.. fac pe supăraţii... dar nu-i rabdă inima un pic şi se întrec şi ei la joc.

Incep *strigăturile!*

Doamne, ce mişcare e în popor, câtă vâlvă stârnesc ele!...

Hora-i mare, băieţi n'are
C'au murit de gălbenare!...,

dă poarna Miţa în semn de pontuială pentru Gherghină care face semn fluierăşilor să-i zică şi lui hora.

— De ţesut nu ştiu să ţes
Şi la joc mă'ndes, mă'ndes,

îi răspunde Dumitru Vetii, în vreme ce chiote de bucurie se înalţă din puhoiul de lume.

— La o parte nene dragă
Să joace şi tofoloagă
Că şi lui i-e lumea dragă...

— Pe valea cu tufele
Spală lelea rufele;
Le'ntinde pe rug în sus
Latră cânii ca la urs.

— Uiu, iu pe deal al gol
Că mireasa n'are ţol;
Şi i-o face mirele
Când o tunde cânele.

— Nu te uita la căciulă
Şi te uită la făptură...

— Fata care-alege mult
Să mărită după slut...

— Flăcăul care se ţine
Ia fata care rămâne!...

Râsul e mai mare, pofta de joc se întteţeşte, fluierul sună mai cu temeiu, că şi bătrânii îşi înfig lulelele în brâu şi se avântă printre cei tineri, care parcă nu joacă brâuşorul pe inima lor...

Peste sat e linişte de mult.

Cocoşii cântă miezul nopţii când tăuroaica începetează. O portiţă scârţie în apropiere, căci tocmai îşi iau noapte bună doi îndrăgostiţi; un câine latră la luna călătoare printre norii aşezaţi în brazde; un chiot în depărtare se mai aude şi fluierul drag se pierde şi el în liniştea nopţii...

Tovarăşi ai copilăriei, ferice de voi că aţi rămas să trăiţi mai departe vremurile de altădată, vremurile noastre sfinte!...

22 Ianuarie 1941

Calistru

de Eusebiu Camilar

Fetele dorm vara în fân în podul şurii. Decuzi, au vorbă cu flăcăii: „Am să viu deseară"...

S'a întâmplat odată în sat la noi ca fetele unui gospodar să se culce în carul încarcat cu fân, adus de cu seară şi lăsat în ogradă. Flăcăii au deschis poarta şi au tras carul afara din sat, în noaptea aceea cu lună. Fetele s'au trezit dimineaţa cu roua'n păr şi pe obraji.

— Unde suntem, Casandra?

Au alergat acasă şi au adus vitele. Gospodarii, abea sculaţi, scarpinandu-şi purecii somnului, ziceau catre fetele lor:

— Halal fete are Moruz. Uite, se şi'ntorc cu carul cu fân. Halal fete. Nu ca voi, puturoaselor...

Şura noastră e chiar lânga drum. Are un oblon mare. Pentru ca să descarci fânul în pod, opreşti carul în drum lânga perete şi-arunci fânul cu furca. Unul îl ia şi-l înfundă pe sub straşini. Ca să te sui la noi în podul şurii, pui piciorul pe gardul de nuele făcut chiar lânga perete. După aceea nu-ţi trebue mare lucru ca sa te vezi în pod.

Mamele îşi păzesc fetele şi unele se culcă lângă dânsele. Se'ntamplă ca, flăcaul, bojbăind, să nimerească în sânul mamelor. Deseori, noaptea, s'aud peste sat isbucniri de sfadă: „cinstea mati, golanule"... Flacaul sare din podul şurii şi-alearga suduind: „am dat peste măsa"...

Se'ntâmplă că se mai coboară la fetele satului flăcăi lătureni, de peste păduri, din Mereşti sau din Plavalar. Flăcăii noştri stau la pândă. Un mereştean s'a întors acasă tărîndu-se: i-au împlântat udeştenii noştri câteva cuţite în spate. Tatăl unei fete nu dormea toată noaptea. Cum auzea paşi pe fân, lua furca cu trei coarne şi se urca repede în podul şurii. Vai de flăcăul prins în aşternut... Pe fată o scărmăna de păr:

— Puiţă ce eşti... Sameni cu măta...

●

In sat la noi la horă au venit odată bosăncenii, cei mai bătăuşi oameni din partea locului şi-au omorît cu cuţitele o fată şi doi feciori. Altădată au venit merestenii şi racovenii şi au jucat flăcăii şi fetele noastre numai după hatârul lor. Le ziceam „corlopeţi" şi „cojani"; ei ne spuneau „corduneni" — după cordonul pus hotar între Bucovina şi Moldova, de Impărăteaesa dela Viana.

Se obişnueşte ca la venirea lăturenilor, banda cu trupcă şi scripci să le zică în semn de bun-venit si prietenie, un marş. Pe vremea aceea, ca şi azi, banda cânta „Deşteaptă-te, române"...

●

Intre regăţeni era vestit unul Calistru. Spărgător de hore, bătăuş temut, într'o Duminică a venit fără tovarăşi la horă la noi.

Jocul s'a oprit fără să-l oprească nimeni.

A trecut un murmur: „Calistru"...

Mic, îndesat, cu mintean nou, cu chimir înflorit. Şi-a tras cuşma pe ochi:

— Hai noroc, flăcăi...

(Ai noştri sunt fricoşi, se bat doar între ei...). Andrei trâmbiţaşul, s'a ridicat cu trupca lui la gură şi a început marşul. Il cunoştea bine pe Calistru. Canta, câteodata, cu banda lui, prin Moldova.

Calistru s'a dus de-adreptul la bandă, tăind cale printre flăcăii strânşi gramadă. A facut semn să nu mai cânte marşul.

— Badiţa Andrei, zi-mi o jale...

Andrei, în picioare, cu trupca la cer cânta cântecul miresei care s'a înecat în Siret la Namoloasa.

Calistru a strigat odată: „Zi, măi"..., şi-a inceput şi el:

In Siret la Nămoloasa
unde s'a înecat mireasa,
sărmanica, vai de ea...

Calfele horei cu gramada flăcăilor la spate, s'au dus la badiţa Andrei:

— Opreşte! Cine-i mare aici?

Calistru cânta cu ochii în pământ. Avea ochi mici, albaştri. Andrei a întrerupt cântecul. Calistru se'ntoarse spre flăcăi şi i se văzură ochii plini de lacrimi:

— Măi feciori... Am vrut şi eu o jale..

Femeile vorbeau cu mâinile la gură:

— Oare de ce plânge tâlharul?

— Ii trecut de beat... spunea una.

— Are ceva pe suflet... spuneau altele.

Iar Calistru spunea flăcăilor noştri:

— Măi băieţi, am venit şi eu odată la voi...

Apoi:

— Dacă nu-mi sunteţi prieteni, îmi sunteţi duşmani...

Şi şi-a scos pistolul dela spate, de sub chimir:

— Zi-i, bădiţă Andrei...

Din grămada de fete, a pus ochii pe una, pe soră-mea:

— Aci, vino'ncoa...

A prins'o de mijloc cu stânga, iar în dreapta ţinea pistolul:

— Zi-i, bădiţă Andrei...

Trâmbiţaşul începu un joc „în doi" pe care l-au jucat până la capăt numai Calistru cu soră-mea. Când s'a oprit banda, regăţeanul răcni către flăcăii strânşi grămadă:

— Muerilor... Vi-i frică de-un om? Hai, cine are curajul?... Mama voastră, nagîţi...

Apoi şi-a descins chimirul şi l-a scuturat, ţinându-l ridicat într'o mână. Din chimir curgeau, zornăind, bani de aur. Calistru i-a cules în pumn şi i-a turnat în trupca lui bădiţa Andrei:

— Na, bădică, şi mulţămesc de cântec...

După aceea şi-a încins chimirul, şi-a tras cuşma pe ochi şi-a zis către flăcăi:

— Cu bine, muerilor...

Pe soră-mea a bătut-o pe umăr:

— Bună fată... Am să te mai văd...

După ce-a ieşit pe poartă, flăcăii s'au luat după dânsul.

— Lasă-l dracului... a spus unul.

Calistru urca poteca Oadecilor, spre codru. Pe soră-mea n'au mai jucat-o flăcăii nici în Duminica aceea, nici în alte Duminici. „S'o joace Calistru... Să vie Calistru s'o joace"... Dar Calistru n'a mai venit în sat la noi la horă.

●

In sat la dânsul era om aşezat; i se dădea cinstea cuvenită celui mai stătut dintre flăcăi.

Mai avea fraţi, dar niciunul nu semăna cu dânsul la chip şi la iuţeala sângelui.

Babele îi spuneau:

— Insoară-te, măi..., te-ajung copiii din urmă...

Umbla pe la hramuri până departe sub munţii Neamţului. Se ducea la hore peste şapte sate. Căuta pe cineva, par'că. Şi se întorcea totdeauna în sat la dânsul, singur, nemulţumit. Il luase vremea pe dinainte.

Flăcăii de seama lui erau acum gospodari aşezaţi, cu plozi şi cu greutăţi.

Se spunea că'n ceasuri de noapte Calistru făcea hoţie de cai. Că altfel, de unde ar avea bani să bea în toate Duminicile, să-i svârle cu pumnul la muzicanţi pentru o jale sau o rusească...

●

In podul şurii la noi, prin uşa cea mare a oblonului dinspre drum, după vreo cinci Duminici, într'o noapte s'a urcat un bărbat. Era lună. Câinii lătrau a senin şi singurătate.

Foşnetul fînului m'a trezit. Umbla un om... Mama dormea pe prispă.

Soră-mea pe care a chitit-o într'o Duminică vestitul de peste hotar, a şoptit: „Calistru"...

Omul din umbră a răspuns:

— Am venit la tine...

Soră-mea s'a sculat în cămaşa albă:

— Dă-te jos, bădiţă... Te-aud surorile...

— Am venit cale de jumătate de noapte pentru tine... Proastă... Vino'ncoa...

Mama a intrat în şură şi-a urcat scara.

— Cine-i acolo? întrebă ea.

Soră-mea a răspuns:

— A venit un om pe care nu l-am ştiut niciodată...

— Să te dai jos, omule... a spus mama; că de nu, strig să vie vecinii...

— Proastelor... a răspuns omul din umbră şi s'a scoborît pe uşa oblonului.

Când a pus piciorul pe gard, au pârîit vreascuri şi-au lătrat câinii a om străin. Calistru a sărit de pe gard drept în picioane şi-a apucat-o la deal pe drumul care duce în Mereşti.

●

In Poiană s'a auzit cineva răcnind, apoi pârîituri de garduri. După câtăva vreme, după ce s'au liniştit câinii de departe şi din vecini, la noi la portiţă sgrepţăna o mână. Calistru se târîse pe brânci până la noi la portiţă.

In pârâu, acolo pe uliţa întunecată, i-au ieşit înainte flăcăii satului şi l-au junghiat în spate şi'ntre coaste.

Mama a sculat surorile. (Alecu era strungar la stâna de peste apă. L-au dus pe Calistru în casă şi l-au culcat între lăicere, pe zestre.

— Dacă nu te-astâmperi.. îl dojenea mama. Dacă nu te-astâmperi...

Calistru spunea:

— Mătuşă, se face ziuă... Trebue să mă duc. Mă prinde ziua aici....

(Urmare în pag. 5-a)

O NUVELA DE CONST. ENE

Suferința lui Ștefan Bobancu

De necaz, Ștefan se opri la Petrache să bea o țuică. Avea presimțirea că-l va întâlni pe părintele Matei. Nu-și putea închipui cum se pot schimba unii oameni dela o zi la alta, de nu-i mai recunoști.

In cârciumă, retrași într'un colț, aplecați deasupra mesei discutând înfocat, Florea Căruntu și băiatul lui Pintea Movilă, venit în permisie din armată.

Niculae a lui Pintea, fecior înalt, cu ochii scăpărători, cu mustața neagră și vorbă sănătoasă, convingătoare, era cel mai bun prieten al lui Ștefan. Se împrieteniseră pe negândite. Nu le stătea rău unuia lângă celălalt. Parcă erau frați. Mai ales când se porneau pe spuse la vreun pahar cu băutură, sau Duminica dimineața, în gară în așteptarea trenului care aducea jurnalele.

Când a plecat în armată, Niculae a stat o noapte întreagă cu Ștefan, luptându-se voinicește cu o damigeană cu vin. Și-au încredințat secrete și s'au legat mai vârtos, hotărînd ca după ce flăcăul va pune capela în cuiu, să muncească împreună pământurile. La fiecare concediu, de Paște sau Crăciun, Niculae avea o zi rezervată lui Bobancu. Ștefan, întocmai ca o gospodină, pregătea masă bogată și se îngrijea de băutură întăritoare. Ca haiducii. Îi prindea amurgul răsturnați într'o rână pe pat, împletind la țigări, spunând snoave și facând planuri.

Bobancu se alătură de tejgheaua plină cu sticle de tot felul și se făcu, cerând un pachet de tutun, că nu-i observă. Petrache îl servi numaidecât. Văzându-l cătrănit, plin de ură îl întrebă compătimitor, cu acelaș zâmbet afabil de negustor căruia-i merg afacerile:

— „Ce-ai nea Ștefane, de ești așa de cătrănit? Parcă ți-a murit purceaua 'n cocină?! Nu te mai vezi deloc... Ori te-ai hotărît să te faci călugăr?

— Ca omul, neică! Azi mai voios, mâine mai necăjit!... Așa e viața!... Ce, zilele sunt toate la fel? Una mai însorită, în alta plouă... Și omul e la fel...

Trase un scaun și se așeză lângă fereastră. Desfăcu tutunul, scoase tabacherea și după ce-și împleti cu multă răbdare o țigare groasă ca degetul, se adresă lui Petrache șoptit, cu teamă de a nu fi auzit.

— Beau de mult flăcăii?

Petrache își svârli privirea la masa din colț, se frecă în ceafă, vru să spună un neadevăr, dar sub fosforul ochilor lui Bobancu, îngână greoiu:

— Trei chilograme, nea Ștefane! Nimica toată pentru doi zdraveni!.

Bobancu dete din cap, neîncrezător. In gândurile lui, Petrache oricât s'ar fi străduit el, nu trecea ca un om cinsit. Aflase multe, dar nu căutase să-l descoase dacă e adevărat sau nu ceeace se spunea despre faptele lui și despre felul în care și-a făcut averea. El nu-i trecea pragul decât odată sau de două ori pe an și atunci numai pentru câteva clipe.

— Mai dă-mi un țoiu! Da rece să fie!... apăsă zâmbind Ștefan.

Urmări efectul acestei schimbări pe fața cârciumarului. Petrache bătu din palme, scoate cu dinții dopul unei sticle cu conținut verde și turnă în păhărel până-l umplu ochiu.

„Nemernicul", își-zise în sine Bobancu. Își închipue că m'a prins" și dete băutura pe gât cu scârbă. Scoase, plăti și vru să plece.

Niculae lovi cu sticla în masă, cerând încă un chil. Atunci îl zări pe Ștefan care-și vâra tabacherea în buzunar.

— Nea Fănică, neai trădat! Se repezi și-i strânge mâna voinicește. Cum se poate, haiducule, să pleci fără să luăm un pahar! Pe unde-ai intrat, dom'le? Pe ușă?! Că n'oi fi șoarece să nu te vezi!... Un pahar mare, un țap să fie, Petrache!... zăngăni glasu-i dur între pereții camerei.

Ștefan îi puse mâna pe umăr și-l privi adânc, cu scăpărări de aur în ochii blânzi, melancolici.

— Culiță, mai bine mergem acasă!... Vreau să-ți vorbesc ceva important... Om bea mâine că e sărbătoare!...

— Nu se poate, bătrânule! Vino încoace s'auzi ce-am hotărât! Să râzi să te prăpădești... Un pahar și plecăm... Numai să afli... Și Florea vrea să plecăm!...

Il trase la masa lor. Niculae turnă în paharul nou sosit, cu o dragoste frățească. Se simțea acum mai puternic, mai plin de el. Ștefan îi era un sprijin cu care nu se temea nicăeri.

— Vreau să aud hotărîrea! Numai atât!... Dacă-i bună, îi ordin pentru mine! De nu, vezi-ți de treabă, mustață năbădăioasă...

— Niculae vrea multe, nea Ștefane, dar nu știu dacă s'o putea măcar un sfert, grăi doctoral Căruntu... Planu-i plan și fapta-i faptă!... Om încerca și-om vedea... De nu, lumea e mare...

— Care-i focul, mânzule? râse ironic Ștefan descreștindu-și sprâncenele O lumină viorie îi trecu prin pupile. Era acum un sfetnic al flăcăului de care se legase atât de strâns. Măcar de i-ar putea fi cu ceva de folos. Zi, că nu pot s'aștept prea mult... Popa văd că nu vine, și n'am gaz pentru lampă.

— Lasă-l dracu de gaz!... In toată mahalaua oi găsi tu o litră pentru seara asta! se formaliză Niculae de ușurința cu care Bobancu privea chestiunea care-i frigea limba, dar nu îndrăsnea s'o împărtășească.

— Și eu i-am spus să nu se grăbească... Mai are destul timp... Fete sunt pe toate drumurile... Numai să deschizi gura și târgul s'a făcut... De, nea Ștefane, spune și tu dacă n'am dreptate... accentuă cu o figură gravă Florea Căruntu.

— Dacă nu știu despre ce-i vorba, zadarnic îmi ceri părerea, Florea! Să auzim care-i cauza și nu zic că nu mi-oiu da și eu cu lămurita că e de-al nostru, bată-l norocu de cârlan!...

Niculae râse înfundat.

— Hai mă, spune! îl îndemnă Căruntu...

— Să nu râzi, bătrânule, auzi?!... Să nu râzi!...

— Nu, nu! De plâns am să plâng, dar de râs te asigur că n'o fac!...

— M'am decis nea Ștefane: mă însor!

— Bine! Până-aici nimic rău...

— Cu fata lui Vișan... Tu știi că mă am bine cu ea de câțiva ani... Ce s'o mai duc de nas? S'a urît și fata cu atâta amânare...

Ștefan lăsă capul în jos și începu să învârte paharul...

— „Florea e cumnat cu Vișan... Ne-am înțeles să meargă să-i spună cu binele... Are și el o vorbă grea pe lângă soru-sa. Ce zici, bătrânule? Taci!... De n'o vrea fata, omenește, o fur mâine noapte după deal!... Ce-o să-mi facă... Câți nu fac la fel și-o duc de minune?

Bobancu bău din pahar și-l umplu la loc, fără să ridice privirea spre el. Ar fi fost mai bine să-l fi ocolit pe Niculae astă seară. Fata lui Vișan nu era de lepădat. O cunoștea în toate ale ei. Erau doar vecini. Gândul lui Niculae, luat numai la suprafață, nu constituia o greșală. Din contră. Se potriveau. Voica se întrecea în vrednicie. Și pe urmă era și mândră. Iar Niculae, un om și jumătate. Toată buba era Vișan. Om cu care nu te poți înțelege. Avea gânduri întoarse, de câine nărăvit.

— Ascultă Culiță! Momentul e potrivit pentrucă e și Florea de față. Cuvântul meu e ăsta, și-l respect până mi-oiu da duhul: fata lui Vișan e bună, tare bună pentru tine, dar Vișan n'are să vrea. El e om cu ambiție!... E om rău!... Are să-și nenorocească fata, însă află dela mine că nu faceți târgul... El îl cunosc... Are inimă de fiară... N'ai să poți vorbi cu el... Nici n'are să vrea să audă de tine... Uite! Ți-o spun' Să nu zici că am fost contra... Imi place de Voica, parcă ar fi copilul meu, dar pe Vișan l-aș toca să-l dau la câini...

Florea și Niculae îl priveau înmărmuriți. In semiîntunericul odăii slab luminată de o lampă atârnată în tavan, figura lui Bobancu se înăsprise, devenise de nerecunoscut. Ochii lui blânzi, căpătaseră lucirea metalică a fiarei întărâtate. Se căsnea să-și stăpânească ieșirea, însă clocotul din suflet năvălea în obraji, îmbujorându-i.

Ștefan goli din nou tot paharul, ca să se calmeze și reluă.

— E bine însă să încerci... Poate să fie pe voia ta. Eu însă strig sus și tare, că Vișan te scuipă în obraz dacă îndrăsnești, personal, să-i ceri fata... Câinele!... și strânse din măsele...

Părintele Matei intră cu doctorul veterinar. Cei trei se ridicară, salutară respectuos și căutară să-și termine ce mai aveau în pahare.

Când să plece, Bobancu fu oprit de părintele Matei, care-l trase într'o parte și-i spuse ceva la ureche, numai pentru ei doi.

Ștefan clătină din cap aprobativ, se uită răutăcios spre doctor, prietenește spre Niculae și Florea care-l așteptau în drum și întări, fără teamă:

— Bine taică, te aștept!...

●

Părintele Matei, îi găsi stând pe vatră în jurul unui foc pirpiriu, care-și întindea aripele flăcărilor, întocmai ca o pasăre obosită, pe pereții spoiți într'o culoare galbenă ca ceapa.

Și Ștefan și Niculae se sculară cu o teamă în suflete, parcă ar fi fost surprinși complotând contra ordinei de stat, sau hotărînd o spargere. Ar fi preferat și unul și altul să nu fie turburați. Ii cunoșteau meteahna părintelui Matei: când se așează la vorbă, nici cu boii nu-l mai poți ridica. Spune, râde, bârfește ca un om de rând, îndeamnă la bune și la rele, după ocazie. Oricând, Ștefan îl primea cu brațele deschise. Așa flecar cum era popa, ca o babă care știe tot și nicio frunză nu se mișcă fără voia ei, — se obicinuise cu el, cu râsul lui sgomotos ca o rafală de mitralieră, și când treceau două zile fără să-l întâlnească, îl căuta. Niculae la fel. Părintele-i fusese învățător la școală și din când în când îi muncea la câmp. Cunoștea din ochii părintelui că nu-l urăște și că i-ar face plăcere să-l știe mai apropiat de casa lui.

Dar acum, cu toate că Ștefan spusese că-l așteaptă, venirea lui le produse scârbă. Ca o rudă pe care n'o poți suferi și totuși se îndeasă la masa pe care ai pregătit-o pentru alții. Le turburase gândurile venirea lui le amestecase visurile, îi desarma ochiul lui șiret de copoiu bătrân. Inghițiră în sec amândoi, parcă i-ar fi îndopat cineva cu nuci necurățate.

— Ce mai nou, băeți îi cercetă părintele, așezându-se între ei cu mișcări greoaie.

— La noi, toate vechi taică!... făcu Niculae uitându-se la el pe furiș, examinându-i atent fiecare tresărire a mușchilor feții. Spune-ne, sfinția ta noutăți, că ești mereu cu „domnii", ironiză flăcăul.

— Lasă-i încolo de domni, frate!... Sunt mai proști decât Chiriac! Toți, fără deosebire!... se schimonosi părintele, afișând un aer de superioritate.

Chiriac era un surdo-mut, de care-și băteau joc toată ziua copiii satului, oriunde-l întâlneau.

— „...Cea mai bună probă e chestia lui Fănică!... Auzi dumneata oameni cu glagorie să se facă de râs în așa hal!... Și mai zic nu știu ce și nu știu cum, că nu-i respectă țăranul... continuă într'un tempo mereu crescând părintele... Ce considerație să-ți mai dea Ion și Radu și Stancu, nenișorule, când tu nu te știi purta omenește cu lumea... Autoritate! Puah!... Vai de ea de autoritate, servită de niște maimuțoi cari nu știu nimic!...

Niculae se uita lung, pătrunzător, cu ochii lui vioi, în ochii vicleni, mincinoși, ai părintelui. Ștefan îi urmărea gesturile mâinilor agitate, fără să-i caute privirea, de rușine.

— Părinte, făcu Niculae pe un ton dulce, plin de sinceritate, eu cred că s'a terminat povestea cu nea Ștefan... Nu știu ce mă face să bănuesc, poate să mă înșel, că doctorul veterinar nu e om rău. A fost îndemnat de alții să facă asta!

Umbre, la Hanul Ancuței

Se 'ntunecă valea Moldovei —
Balauri de nori o cuprind...
Sălbatece focuri de seară
La Hanul Ancuței s'aprind.

Amurgul de sânge 'ntârzie
Pe apele 'ntinsei tăceri.
In prag mai surâde Ancuța
Din umbra mâhnirii de ieri.

Trecutul se surpă amarnic
La hanul cu porțile grele.
Departe, fug ruguri de ape...
Ancuța e lut de ulcele.

ION SOFIA MANOLESCU

— Da de unde, măre băete!... Doctorul, la insistențele mele, a trecut totul cu vederea... Vorba e de Vișan...

— Cum?! Ce?! Vișan?!... sări ca mușcat de viperă Bobancu. Din ochi îi țâșniră flăcări. Își simți trupul cum îi tremură ca varga, în palme, cum îl înțeapă ace. Se stăpâni, așteptând să audă sfârșitul din gura părintelui Matei.

— Vișan și cu șeful de post, reluă, cu glasul înăsprit, popa, aduc parchetul!... Vor cu orice chip să te bage la apă!, se adresă el special lui Bobancu...

— N'au decât s'o facă!... răspunse calm, neturburat Ștefan, parcă nici nu l-ar fi interesat direct.

Gânduri negre îi năpădiră mintea ca niște ciori pe-o mirişte proaspătă. Se văzu cu ani în urmă, tânăr, om de ispravă. Porumburile verzi ca brotacii se întindeau pe șoldurile dealurilor ca niște pecingine. Ici colo, pe câte-o ridicătură se zărea câte-un plug. Iar departe, unde albastru cerului se îmbrățișa cu pământul, o cortină neagră acoperă munții. Soarele, ca o farfurie de purpură, incandescentă, lega funtulițe de crengile copacilor, învesmântându-i într'o haină de mătase aurie. Se oprise în creasta dealului. Aerul rece, pătrunzător al dimineții, îi obosea ochii. Umblase noaptea 'ntreagă ca un strigoiu fără să-și dea seama unde se află și unde se duce. In cumpăna nopții, ploaia încetase cu totul, iar vântul își domolise colții. A trântit cufărul și s'a rezimat de-un stejar crescut în câmp. Se simțea sfârșit de puteri. Avea capul greu ca un om beat. Sub cheba întărită de apă, ca o scoarță, corpul îi era cald, parcă ar fi eșit dintr'un cuptor. S'a uitat în urmă cu ochi sfredelitori, scânteioși și n'a zărit nimic prin întuneric. Lătrături de câini răgușiți, i-au ajuns la urechi. Se afla în apropierea unui sat.

Amintirile l-au năvălit ca o ceată de lăcuste. Ani se scurseră de când, câinoșit de haina soartă, se așezase aci în Salcia. O întâlnise pe Florica lui Trofin, se însurase cu ea, avusese un copil, dar destinul vrusese ca să rămână tot singur, sub ploaia loviturilor oamenilor mai răi decât tigrii.

Făcuse jurământ, sub icoana din perete să nu se mai întoarcă în satul lui, să i se piardă urma, să nu mai vorbească niciun om de el, ca și când n'ar fi existat.

Acum însă un dor nesăbuit îi cuprinse sufletul. Să plece în satul unde se născuse, unde crescuse și unde poate, lumea își mai aducea aminte de un om mătăhălos, mereu trist, mereu preocupat de gânduri adânci, bun cu toți, dar răsbunător. Poate că mai trăia și mama lui, bătrâna aceea pe care o părăsise fără să-i spună măcar unde se duce. Va isprăvi pedeapsa.

Trecuse timp mult de când se priveau ca niște străini. Lacrimile cari se rostogoliră pe obrajii lui Bobancu, îi deteră părintelui să priceapă că orice întârziere e deadreptul inutilă. Așa că se pregăti să-i părăsească...

Ștefan se sculă să-l petreacă până la poartă.

La despărțire părintele, strângându-i mâna în loc de bună seara, îi spuse semnificativ:

— Anghelina e toată cheia, Fănică!... și râse cu înțeles.

Ștefan, la început vru să ridice o piatră și să-i crăpe capul, dar auzind vorbe pe uliță, închise poarta cu zăvorul și intră în casă.

Niculae se înegrise ca huila. Cunoștea o parte din drama lui Bobancu și-l durea până în sânge suferința lui nemărturisită. Nu încerca să-l descoasă pentrucă Ștefan era muncit.

— „Aduc parchetul!... Vișan și șeful de post vor să mă bage la apă!... Să aducă parchetul, auzi tu Culiță?!.. Iată cine-i Vișan!.. Omul tău!.. om de nădejde!... făcu Bobancu mestecând un scuipat. Apoi continuă tărăgănat, profund, ca dintr'o peșteră... Eu, Culiță, am venit aci în Salcia, adus de furtună... N'a fost pe voia mea... Nu mă pot împăca de fel cu oamenii care te urmăresc la fiecare pas, cari vor să faci ce zic ei!...

Niculae asculta cu ochii împăenjeniți și nu-i venea să creadă dacă într'adevăr în fața lui, lângă el, stă Bobancu sau un necunoscut, un om înfricoșetor.

— Acum vine rândul meu, Culiță!... Mă paște destinul!... Clocotește în sângele meu... Simt că am în suflet o pasăre cu aripile deschise, gata să-și ia sborul... Când pun mâna pe secure, mi se îndemână ca unui grefier tocul... N'o simt greu deloc... Aș svârli-o la un kilometru... Vorbesc în urechea mea, mereu, doi oameni de vârste diferite. Și aud și acum!... Dar nu-i recunosc după glas. Sau poate mi se pare mie unde sunt atât de înfierbântat?!

Să mă ducă pe mine Vișan la parchet!... Auzi!... Vișan!... Hm!.

Își împleti o țigare și începu să murmure o melodie. Era altul. De nerecunoscut. Zâmbea ca la întoarcerea dintr'o călătorie.

Niculae se înveseli și el, dar plin de rezerve, îl întrebă:

— Cu averea ce faci bătrânule?...

— Ți-o las ție Culiță!... Eu la avocați nu dau bani! N'am nevoe de apărare... Mă apăr eu singur... Ți-o las ție!... Am să fac toate formele...

●

Toată noaptea, Ștefan n'a lipit geană de geană, ca un bolnav cu temperatura ridicată la maximum. Odată cu plecarea lui Niculae, a intrat parcă în odae o femee îmbrăcată în doliu, care s'a strecurat pe lângă pereți și s'a ascuns după sobă.

Când s'a întins pe pat să adoarmă, în urechi i-a răsunat un glas ascuțit ca de copil îngrozit de flăcări. S'a ridicat într'o rână, a ascultat auzul, a așteptat cu capul răzimat în palmă, dar glasul nu l-a mai auzit. O fierbințeală cumplită simțea pe limbă. A coborît în tindă să-și stâmpere setea cu o cană cu apă. Lumina dela mucul de lumânare îi proecta umbra pe zidul din partea dreaptă, sluțindu-i-o la împreunarea cu plafonul, încât semăna cu a unei mâini cu degetele răsfrânte înfiptă într'un gard. Motanul care se odihnea pe laviță sbughind-o la fugă, a lovit toarta căldării. Sgomotul a umplut toată încăperea cu rezonanțe puternice, înfricoșetoare care în urechea lui Bobancu s'au ridicat ca o notă stridentă de orgă. Ecoul sunetului s'a auzit apoi mai profund, ca o răbufnire, ca un prohod într'o noapte de vijelie apocaliptică.

Ștefan a rămas încremenit, a privit absent în toate părțile, a adăstat urmarea, apoi cu aceași pași siguri, apăsați s'a reîntors în pat.

Indurase toate mizeriile; toate neajunsurile își vărsaseră veninul asupra lui... In opintirea voinții lui năstrușnice de a trăi, cu orice risc, învinsese totul. Ingenunchiat, sfâșiat, cu rănile deschise, din care șuvoiul sângelui cald nu mai contenea, nimic nu l-a făcut să renunțe la dreptul de a trăi.

Iar acum, o scârbă acră îl cuprinse. Gândi că nu mai are niciun rost să-și prelungească durerile până mâine, poimâine, sau cine știe când natura se va îndura să termine odată și cu el. O existență inutilă. Cu mâinile sub cap, întins pe spate, cu ochii țintă la tavan, așteptând să apară de acolo ființa pe care o visase, Bobancu părea mort deabinelea. Ar fi dorit să se prăbușească plafonul peste el, să-l închidă de viu între cărămizi. Acolo să sfârșească viața de câine pe care o târâe de un an de zile.

L-a strigat cineva, din nou. Acum a înțeles bine că e o voce bărbătească. A sărit drept în picioare și s'a îngrămădit la fereastră. Prin geam se aude mai deslușit.

„O fi Niculae!"... se gândi. „Poate a uitat ceva"!

Făcu lumina la lampă mai mare. In casă, afară nu se mișca nimic. Doar răsuflarea lui adâncă, obosită bătea ca un ceasornic.

Lui Bobancu îi veni să crăpe geamul cu un pumn și să întrebe cine e? Nu se poate înșela. Cu urechile lui a auzit destul de clar: „Nea Ștefane"...

Tăcerea e atât de deasă, de apăsătoare, încât lui Ștefan îi vine să plângă, să sbiere ca un nebun. Incotro să apuce? Ce să facă? Pretutindeni simte aceeași apăsare care-l sfâșie. De unde atâta întuneric în sufletul lui? Pentruce atâta goană după oamenii din afară de el, când nici pe cel cu care stă de vorbă în inima, în mintea lui, nu-l mai recunoaște?

Fruntea îi e plină de broboane de sudoare. Se șterge cu dosul palmei. Parcă ar fi muncit la desgropatul unei comori. Stărue în el credința că dacă ar încerca să facă un pas, s'ar prăbuși. Desprinderea din acest echilibru static în care-și controlează orice acțiune, ar însemna nu numai dărâmarea lui, ci a lumii întregi.

Cum stă plecat înspre fereastră, găurind cu ochii întunericul pâslos de afară, în înălțimea lui care nu mai dă deloc factura aceea impresionantă de forță și răzbunare, Bobancu pare mai curând un răufăcător cu mâinile în cătușe, adus în fața judecătorilor, într'o sală în care asistă mulă lume cunoscută. Un învins. Dacă ar reuși să-și vadă poziția într'o oglindă cuprinzătoare, Bobancu, el, în care orgoliul demnității n'a cunoscut niciodată povara înfrângerii, ar țipa, spunând că nu el este cel din oglindă, ci o mască a lui, perfect reușită.

Ii hurue urechile parcă ar trece pe drum un tanc, sau ar ploua cu pietre pe acoperișul de tablă galvanizată. Il dor mădularele, îl ustură ochii ca de un fum înecăcios, îi tremură picioarele, se simte slcit de puteri, ca un nemâncat de-o săptămână. Limba îi e grea, sărată, parcă i-ar fi cusută.

Bobancu nu cedează însă. Orice se câștigă prin luptă grea, prin sacrificii. Nu l-a mai strigat nimeni. Poate-și va găsi liniștea. Ceasul indică orele dimineții.

Stinge lampa și cu mâinile la ochi se acopere cu velința. Tot ce a făcut astăzi, îi trece prin față. Intâlnirea cu Niculae, cu Florea Căruntu cu părintele Mihai... Numai pe Vișan nu l-a întâlnit în cursul zilei și totuși acum, când, fără voința lui se face recapitularea celor întâmplate, Vișan apare alături de ceilalți, îmbrăcat în haine de sărbătoare, râzând hidos, ca un lup cu falca ruptă.

In mintea lui Ștefan, figura lui Vișan ia proporții extraordinare. Omul acesta josnic, pe care cu un pumn l-ar fi strivit ca pe o muscă, îi stoarce inima. Ii e teamă de el. O teamă nejustificată, dar pe care Bobancu o trăeste.

„Vișan vrea să se răsbune" gândește Bobancu și rânjește.

Imediat, o îngrijorare nebănuită îl cuprinde.

Vișan are mulți prieteni în sat. El e cântăreț la biserică. Oamenii, când vor auzi că Bobancu l-a omorît pe Vișan, îl vor linșa. Oricum, totul se va împlini la timp.

Ștefan trase o velință peste cap, oftă prelung și înainte ca ceasul să bată patru, adormi.

VITRINA EUROPEI

Note italiene

RITRATTO DELL'UOMO DELLA STRADA

Portretul omului de pe stradă, cum spunem noi, îşi întitulează articolul din Meridiano di Roma (5-I-1941), Guido Morselli.

Autorul însă, îi restrânge existenţa şi-i dă ca patrie numai Anglia ; „the man in the street". Din nenorocire îl cunoaştem şi noi, îl cunoaştem bine chiar, ne lovim în fiecare zi de el sau de ideile lui — când le are — şi pentru aceasta nu e nevoe de-un voiaj până în Insulele Britanice.

Nu e vorba de omul care aparţine clasei de mijloc, nici de cetăţeanul care se mulţumeşte cu mijloacele normale de informaţie ; ci omul care trăeşte conform obiceiurilor „apucate dela părinţi", care argumentează după criterii universal acceptate, care se comportă în anumite circumstanţe cum ar fi făcut cea mai mare parte dintre semenii săi. O natură puţin complexă, fără personalitate, tremurând la gândul că persoana sau bunurile domniei-sale ar putea fi atinse de cineva ; incapabil să ia o atitudine făţişă, în faţa primejdiei — chiar când sunt în joc interese superioare, — nepricepând nimic şi având oroare de tot ce e nou.

E o afinitate puternică între „omul de pe stradă" situat de Guido Morselli în Anglia şi omul de pe străzile Ţării noastre, care indiferent de cultură şi clasă socială are aproape aceleaşi păreri politice, aceleaşi dorinţe ascunse de cele mai multe ori cu grije, şi are mai ales, aceleaşi spaime.

FURIO DI BELLO

pornind dela un articol — „Psicologia della curiosità" semnat de Michele del Vescovo în ultimul număr al revistei trimestriale „Il giornalismo" — examinează felul în care citeşte un ziar sau o revistă, publicul pe de o parte şi jurnalistul, esseistul în speţă, pe de altă parte. (Il giornale dei giornalisti", Meridiano di Roma, 5-I-19-1941).

Jurnalistul la grupul căruia noi adăogăm pe puţinii cititori avizaţi, capabili de interpretarea justă a unui text, îndeajuns de subtili pentru a descoperi printre rânduri sensuri ascunse, grupul de oameni care judecă, confruntă realitatea trăită sau numai văzută cu relatarea ei de către alţii ; îndeajuns de cunoscători pentru a şti dacă autorul e compatibil să trateze un anumit subiect şi mai ales buni şi obiectivi critici, observând imediat unde s'a pornit dela o premiză falşă numai de dragul unei anumite concluzii — cerută de alţii, sau impusă de el ca un capriciu.

Dar „massa" — „la povera massa" — amestecă cu o candoare care face milă, informaţiile sportive cu cele de natură politică, un articol literar cu o reclamă sau cu anunţurile dela „Mica Publicitate". Cu aceiaşi pasivitate şi indiferenţă deschide ziarul în tramvai, la birou sau restaurant, îl citeşte cu atenţie dela un capăt la altul, dar nefăcând nici o distincţie de valori, nesilindu-se să priceapă ceva şi nereţinând nimic.

Dacă pentru prima categorie de oameni numele celui ce semnează un articol era o garanţie, un ce important care hotăra dacă articolul trebue citit sau nu, sau dacă fiind citit se poate încrede cineva în cele scrise, pentru categoria a doua contează mai mult sonoritatea şi noutatea titlului.

De aceea „jurnalul, în mâinile unui jurnalist, se ridică la însemnătatea unei arme, oţelită în viaţă pentru însăşi viaţa".

VINCENZO SPINOSO

constată că teatrul nu mai cunoaşte afluenţa de altădată a publicului, sălile sunt aproape goale, artiştii descurajaţi ; concurenţa cinematografului de alături e prea mare şi armele de luptă ale teatrului învechite, pentru a putea ţine piept noului venit. (Meridiano di Roma, 5-I-941).

Dar dacă reprezentaţiile scenice nu mai atrag prin ele însele astăzi, e greu de crezut că teatrul e pe cale de dispariţie şi deci, se poate foarte bine lipsi cineva de cunoaşterea literaturii teatrale universale. E o părere greşită că teatrul trebue „văzut" numai, pentru a fi înţeles.

Mare parte din literatura teatrală are o valoare interioară, o funcţiune spirituală pe care le descoperi citind mai ales.

Vincenzo Spinoso cere o răspândire mai mare a acestei literaturi ; punerea în comerţ a unor ediţii populare mai ieftine, care să cuprindă texte alese din clasici şi moderni şi pe lângă un preţ scăzut să aibă şi avantajul unei bune traduceri şi a unui text original revăzut critic. In locul rafturilor de „libri gialli" — de care ne-am ocupat într'o notă anterioară — operele lui Goldoni, Shakespeare, Moliére, Pirandello, Shaw etc.

Dacă autorul se plânge că literatura teatrală, mai cu seamă cea străină, e puţin cunoscută de marele public italian, mai ne plângem că toată literatura română e foarte puţin cunoscută de Români. Şi la rezultatul acesta duce, în special, preţul ridicat al cărţilor ; o carte pentru intelectualul român e un adevărat lux — şi mai ales o carte românească.

Dacă o editură ca „Alcalay" punea în comerţ cărţi ieftine de tipul celor din „Biblioteca pentru toţi", era un alt desavantaj ; textele copiate greşit, nerevăzute după original, tăiate pe alocuri, schimbate uneori după fantezia vreunui „critic" improvizat şi bieţii scriitori şi poeţi români ajungeau adevăraţi cârpaci de limbă.

In Italia sunt edituri care trec peste interese pur materiale şi pun la dispoziţia publicului cărţi frumos tipărite, cu texte comentate critic şi pe un preţ destul de mic: „Casa editrice A. Salani" din Firenze", „Casa editrice Sonzogno" din Milano. Cu 40 sau 60 de lei se cumpără un volum cartonat cuprinzând scrieri din Dante, Tasso, Leopardi, Alfieri şi aproape toate numele care fac gloria literaturii italiene.

Pe când şi la noi această minune ?

SORACTES

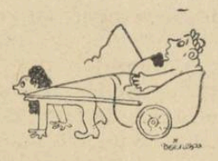

Note românești

GÂND ŞI FAPTĂ

Cu un titlu atât de potrivit activităţii şi năzuinţelor de viaţă, elevii şcolii normale „Spiru Haret" din Tg.-Jiu au scos o revistă, numai a lor, în care îndrumătorii de mâine ai tineretului dela ţară îşi încearcă puterile de muncă, în pragul unei noui etape din existenţa lor. Dela gând la faptă, iată pragul peste care păşesc cu atât mai încrezători în puterile lor, cu cât vor fi fost mai bine pregătiţi în ultimii ani de învăţământ. Afirmarea lor şi pe plan extraşcolar ţine mai mult de marea experienţă de viaţă de care vor fi solicitaţi mereu şi-aproape exclusiv din momentul când au obţinut acel permis de liberă practică, numit diplomă.

Deaceea, rîvna profesorilor acestei şcoli de viitori dascăli şi părinţi sufleteşti a multe generaţii de copii, este demnă de imitat şi de directorii şi profesorii cât mai multora din şcolile noastre secundare.

TIMOCUL,

„organul societăţii Românilor din valea Timocului şi dreapta Dunării" (an. VII, nr. 7—12 Iulie-Decembrie 1940), este publicaţia ce se ocupă în cea mai mare parte a paginilor sale cu aspecte din viaţa fraţilor noştri din sudul Dunării.

Din acest număr desprindem articolul „Numărul Românilor din Bulgaria", semnat de d. Florea Florescu. Prelungire naturală a statului nostru politic actual, Românii din Bulgaria se găsesc în unele locuri în masse compacte. Istoria lor este una cu aceea a poporului român organizat politiceşte, deoarece — după constatările cercetătorilor istoriei şi ale filologilor, neamul nostru s'a format de ambele părţi ale Dunării, având drept centru, în sud, Valea Timocului. Autorul cercetează apoi minuţios istoria Românilor din Bulgaria, începând cu evul mediu, când se pare că ei reprezentau o treime din populaţia totală a Bulgariei. Armate organizate de mercenari se angajau în slujba împăraţilor germani, cum atestă cronicarul Ansbertus.

Statele formate în aceste epoci s'au desagregat cu timpul, slăbindu-şi coeziunea, împrăştiindu-se. Totodată numărul Aromânilor scădea, prin plecări repetate. In secolele ce-au precedat pe cel în care trăim, elementul românesc a fost greu încercat de lupta ce a trebuit s'o ducă, nu îndeajuns de pregătit, cu forme noi de cultură şi cu metode neaşteptate de desnaţionalizare. Se poate deci spune că abia în ultimul veac am pierdut ceeace conservaseră şi transmiseseră — ca bunuri spirituale — sute de ani dearândul. Mărturiile unor învăţaţi străini, — socotiţi deci imparţiali — din toate timpurile, statisticile oficiale bulgare, deşi diferă unele de altele în oarecare măsură, confirmă faptul că elementul românesc atât de numeros şi atât de puternic prins în istoria popoarelor sud-dunărene, a jucat şi continuă să joace un rol din cele mai importante în istoria acestui sector european.

TRANSILVANIA,

buletinul de technică a culturii (an. 71, nr. 5-6, Septembrie-Decembrie 1940) care apare la Sibiu sub conducerea unui comitet în frunte cu prof. dr. Iuliu Moldovan, ne aduce un interesant studiu al d-lui dr. Petre Râmneanţu, întitulat **Consecinţele amestecului de populaţie.**

De o acută actualitate azi, — când peste continentul nostru bate un vânt de primenire şi când mai toate popoarele pun pe primul plan al preocupărilor de stat grija pentru viitorul neamului şi sănătatea trupească şi sufletească a tineretului, când ţări ca Germania şi Italia îşi îndreaptă întregul efort către viitorii lor cetăţeni, pe care-i vor cât mai aproape de expresia perfecţiunii, cheltuind în acest scop energie şi bani, — este timpul ca această problemă să-şi capete şi la noi importanţa cuvenită.

Corcii sau hibrizii, produşi ai amestecului între indivizi de rasă, de origine etnică sau de castă diferită, întrunesc caracterele fizice şi morale individuale ale părinţilor încrucişaţi. In lumina nouilor cercetări, se poate spune că hibrizii prezintă o multiplicitate de combinaţii de caractere, care nu dau un produs intermediar între cei doi părinţi, ci pot prezenta combinaţii uneori inferioare faţă de perechile de caractere ale procreatorilor. Cercetări experimentale numeroase, făcute în diferite părţi ale globului şi asupra a diferite încrucişări, au dovedit cu prisosinţă acest lucru.

C. POSTELNICU

CALISTRU

(Urmare din pag. 3-a)

Şi când cerca să se ridice, recădea pe perne.

— Stai până mâine... îi spunea mama ; numai până mâine. Duşman de-ai fi şi tăeturile tot ţi le-oiu lega...

(Noi n'aveam nici cal nici căruţă. Carul nostru era vechiu şi hodorogit. Il făcuse tata tocmai pe vremea însurătoarei lui. Aveam numai o vacă şi când începea căratul câmpului, împrumutam una de la un vecin. Oamenii cu o singură vită se'ntovărăşesc pe vremea plugului şi-a căratului).

Abea se luminau depărtările când mama trezea o vecină :

— Marioară, dă-mi vaca, s'aduc lemne din pădure...

După ce l-au culcat pe Calistru în car, au pus deasupra lui fîn proaspăt, atâta cât ar roade vitele la proţap, până ar încărca lemnele. Au înjugat vitele şi s'au dus cu carul scârţîind spre pădure, mama şi plăcuta lui Calistru.

Când era soarele sus, se şi'ntorceau cu carul cu lemne. Pe Calistru l-au dus până dincolo de păduri, în Mereşti, unde-avea un văr cu căruţă cu cai.

●

După vreo două săptămâni, Calistru cu cei patru fraţi ai lui, au descălecat la noi la poartă.

— Măi ţucule, e-acasă măta ?

Am fugit în grădină strigând :

— A venit Calistru... Mamă, a venit Calistru...

●

— Mătuşă, mie mi-i dragă fata dumitale.

— Şi mie mi-i dragă şi dumeta o duci departe. I-ar trebui un flăcău de pe la noi...

— Mătuşă, mi-i dragă fata dumitale. Am avere şi neamuri bune. Dacă nu mi-o dai, ţi-o fur într'o noapte. Am holteit destul...

— Incă nu ştie ţese, omule. Incă nu ştie mânui vătalele.

— Eu nu ţi-o iau pentru mânuitul vătalelor. Mie mi-i dragă şi-am s'o ţin ca pe-o duducă, vara la umbră şi iarna la căldură... Am bani de-argint şi de aur, mătuşă...

●

După alte două săptămâni soră-mea aştepta venirea mirelui, îmbrăcată în şlaere albe.

De la noi din fundul grădinii se văd dealurile până sub păduri. Alecu venise de la stână şi'n locul cămăşii ciobăneşti spălată'n zăr şi'n unt, a îmbrăcat ţarii şi cămaşă albă de in.

Pândeam cu Alecu în fundul grădinii, dealurile care se pierd în păduri.

La margine, s'au ivit deodată călăreţi ; în urmă un şir lung de căruţe, coborînd coasta spre sat. Pe cai mărunţi, înveliţi în lăicere, nuntaşii s'au oprit în poarta deschisă larg. Calistru, cu cuşma neagră pe-o ureche, cu mintean nou, cu chimir înflorit, îşi ogoia calul mărunt :

— Stăi, mânzule, că nu dau lupii...

Bădiţa Andrei trâmbiţaşul cânta pe prispă cu trupţa la cer jalea miresei înecată în Siret la Nămoloasa, cu toată nunta după ea...

EUSEBIU CAMILAR

Din volumul „Cordun", în curs de apariţie în editura „Fundaţiilor Regale".

Misteriosul poet Stefan George

(Urmare din pag. I-a)

Poate că acest ton impersonal ne-a determinat să vedem în opera lui ceva glacial, impenetrabil, închis în clasicitatea proprie, ca într'o crustă. Apelăm la poeţi, pentrucă ei ne exprimă clar şi muzical, vânzoleala turbure a subconştientului nostru. Căutăm într'înşii sprijin, un „hallo" la neliniştile individuale. Intotdeauna însă dorinţa mea de a-l înţelege pe Ştefan George, a avut soarta bondarului oprit de lumină, care îşi frânge avântul de geamul străveziu, dar neiertător.

Acum, că i-am recitit poeziile, în câteva după amieze cenuşii din această iarnă aspră, mi-am amintit de o afirmaţie a lui Stendhal, după care orice poezie a fost odată romantică, pentru a evolua spre clasicitate.

Intre poetul şi omul Steţia stendhaliană este invers valabilă: poezia lui a evoluat dela clasicitatea sobră, la romantismul vibrant. Tot ceea ce mi-a apărut altădată glacialitate impenetrabilă, asprime ascetică, este azi însăşi cheia de înţelegere a poeziei sale. Cum ar fi putut scrie în altfel un poet care a trăit şi creiat în singurătate şi al cărui suflet era răvăşit de cele mai năpraznice patimi şi desamăgiri?

●

Intre poetul şi omul Ştefan George, prăpastia se adânceşte categoric, pentrucă etica după care s'a condus aşa l-a îndemnat să facă, deşi tocmai liricii sunt aceia la care întâmplările mărunte zilnice se împletesc inseparabil cu opera. Biografia lor ne înlesneşte, până la un anumit punct, pătrunderea în operă. Rostul oricărei creaţii este ca artistul să se realizeze într'însa, în întregime. Cine a fost deci creatorul? Care i-a fost viaţa intimă ce se resfrânge în creaţie ? Cum şi dece s'au închegat într'însul versurile aşa cum s'au închegat? In ce împrejurări a iubit şi a suferit? Unde a zugrăvit imaginile minunate ale toamnei şi primăverii, tonurile miraculoase ale anotimpurilor din ce peisagiu le-a desprins, pentru a le cristaliza apoi în poezie?

Aşi vrea să-l văd pe Stefan George în aspectul său **burghez,** uman, în indestructibila ţesătură a cotidianului. Să-i descopăr meschinele desnădejdi omeneşti şi ţipetele ancestrale ale sângelui său, care poate să fi fost sălbatec ca un şuvoiu de munte, sau potolit ca un larg râu câmpenesc. Cu cât se închide mai ermetic Stefan George în turnul său de fildeş, cu atât mai neliniştitoare este dorinţa de a-l surprinde în ceeace are mai intim, mai tăinuit. Nu pentru a-l pauperiza de misterul în care s'a încercuit, ci pentru a-l înţelege mai bine.

Misteriosul Stefan George! Originar dintr'o familie cu certe filiaţii franceze, de undeva de prin preajma Rhinului, George a trăit multă vreme la Paris, cunoscând câţiva poeţi ai şcolii simboliste, pe un Albert Mockel, de Lisle Adam, Verlaine şi Mallarmé. A tălmăcit în nemţeşte „Les Fleurs du Mal" ale lui Baudelaire. I-a îndrăgit şi pe englezi, traducând din Swinburne şi Rosetti. L-a preocupat chiar înţelepciunea antică, elenă şi romană. Ceeace l-a impresionat însă profund, a fost Nietzsche şi Wagner. Il întâlnim pretutindeni dealungul drumului cu bogate meandre, care duce dela **Das Jahr der Seele,** până la piscurile odelor din **Siebenter Ring.** Uneori ne apare chiar un Stefan George chinuit de dorinţa cunoaşterii lui Dumnezeu, dorinţă care în **Stern des Bundes** se tălmăceşte apoi într'o densă religiozitate, de esenţă medievală, cu registre grave de orgă.

Dar, ceeace la început n'a fost decât o notă secundară, aşa zisul **nou eroism,** devine în cele din urmă ton fundamental al liricei georgeiene.

●

Desigur, şi fără sprijinul întâmplărilor cotidiene, portretul sufletesc al lui Stefan George îl pot zugrăvi fără greutate. Dar vreau **mărturii,** vreau probe concrete şi biografia lui este mai seacă decât cea mai cenuşie viaţă de meschin burghez.

De ce oare curiozitatea noastră intelectuală coboară la acele **intime choisie** ale creatorului, răscolindu-i viaţa personală ca pe un bun al tuturor? De ce nu ne mulţumim cu atât cât creatorul socoteşte de cuviinţă să ne împărtăşească? Oare toate momentele şi împletiturile mărunte ale vieţii intime a artistului, pot să valoreze cât opera în care se cristalizează în forme eterne ceeace este mai valabil, mai autentic din personalitatea sa? Şi, în cele din urmă, oare nu comitem o gravă impietate împotriva fiinţei impersonale a poetului, cercând să-i străpungem crusta de ghiaţă?

Mi-amintesc de un strălucit dialog dintre **Gabriel** şi **Clemens,** din **Das Gespraech ueber Gedichte,** al lui Hoffmannstahl, în care celălalt mare liric german, încearcă prin subtile procedee psihologice să lămurească procesul elaborării poeziei. **Gabriel** vrea să-i tălmăcească lui **Clemens** taina intimă a creaţiei poetice, exemplificându-şi expunerea tocmai cu **Das Jahr der Seele.** Personagiul lui Hoffmannstahl recită o autumnală a lui Stefan George.

„Iată — spune el — aici e o toamnă oarecare, şi totuşi e mai mult decât toamna; dincolo e o iarnă, şi totuşi e mai mult decât o iarnă. Aceste anotimpuri, aceste peisagii nu sunt altceva decât purtătoarele a ceva mai profund. Sentimentele, gândurile, toate stările adânci şi tainice ale fiinţei noastre lăuntrice, nu se împletesc oare în mod ciudat cu un peisagiu, cu un anotimp, cu felul particular al unei atmosfere, cu o respiraţie? Dacă vrem să ne simţim pe noi înşine, nu trebue să ne coborîm în tainiţele fiinţei noastre. Trebue să ne căutăm şi să ne descoperim în afara noastră. Dacă poezia „face" ceva, atunci acesta este meritul ei: din toate imaginile vieţii şi ale visului, culege cu sete sălbatecă esenţialul, particularul. Aceasta-i poezia — explică mai târziu Gabriel. Ea nu caută simboluri şi metafore: totul este ea însăşi, eul în raport cu cosmosul. Ştii ce este simbolul? N'ai încercat niciodată să-ţi închipui cum s'a născut jertfa? Jertfa animalului înjunghiat, sângele şi viaţa închinate (unei divinităţi) ale unei capre ori hulub? Cum se poate ca toate acestea să potolească mânia zeilor? Se face că-l văd pe cel dintâi om care a jertfit. Simţea că zeii îl urăsc. Simţea că noaptea vine — odată cu vântul — sufletul flămând al unui mort, i se aşează pe piept şi îi ahtiază sângele. Atunci, în dubla penumbră a colibei turtite şi a inimei sale arse de friguri, prinse cuţitul tăios, gata să-şi verse sângele din gâtlej, pentru a-i satisface pe cei nevăzuţi. Şi atunci, buimac de teamă, aiurit de sălbăticie şi de apropierea morţii, mâna lui mângâie, aproape inconştient, lâna caldă, moale a caprei. Acel animal, acea viaţă, acel ceva care respira într'un ungher întunecat, încălzit de sânge, acel ceva care era atât de aproape de el, atât de familiar... îşi implântă brusc cuţitul în gâtlejul animalului şi sângele fierbinte se scurse pe lână, pe pieptul caprei şi pe braţul omului. Şi pentru o clipită, omul a trebuit să creadă că acela e sângele său, o clipită — în răstimpul căreia strigătul său de biruinţă se va fi amestecat cu horcăitul animalului muribund — a trebuit să simtă voluptatea existenţei exaltate, paralel cu spasmurile morţii. A trebuit şi el să moară pentru o clipită în animalul înjunghiat, pentrucă numai astfel putuse muri pentru dânsul animalul acela. Şi, pentrucă animalul fusese în stare să moară pentru el, astfel se născu misterul, marea, tainica realitate. In acest fel, animalul muri simbolic şi jertfelnic. Totul însă depindea de faptul ca şi omul să moară în animal, cel puţin pentru o clipită. Ca existenţa sa, atât cât ţine o respiraţie, să se contopească într'o existenţă străină. Iată rădăcina oricărei poezii. De aceea, alegoria este instrumentul ei şi de aceea poezia face un lucru în locul altuia, exprimă cuvintele numai pentru ele însile. Aceasta e vraja ei".

Iată că Hoffmannsthal îmi ajută să intuesc misterul lui Stefan George şi cu el, pe cel al tuturor poeţilor. Noi şi cosmosul una suntem, spune într'un loc **Gabriel,** ceeace înseamnă că poetul şi creaţia sa sunt indivizibile. Poate că aceste reflecţii asupra misterului creator, se pot face în legătură cu oricare dintre marii şi înfioraţii poeţi ai lumii. Dacă însă penita mea le-a întâlnit tocmai după recitirea lui Stefan George, aceasta este pentrucă liricul german, cu sufletul său straniu şi inedit, pluteşte în mister, asemenea unei planete în ceaţa cosmică.

GEORGE SBARCEA

D'ale Carnavalului

PROLOG

Mă întrebaţi unde-i Adriana Nicoară şi de ce lipseşte tocmai acum, la distribuirea rolurilor pentru cel de-al doilea spectacol al nostru carnavalesc? Vă răspund numaidecât, deşi m'a rugat stăruitor să n'o trădez („să ştii Menalc, că dacă mă spui în redacţie, am să-ţi pun o pilă să te concentreze mai repede"). Merită să o dau în vileag şi meritaţi şi voi să ştiţi unde se află şi ce face Boanţa la ora asta. Ascultaţi: adineauri, nu sunt zece minute de atunci, venind la ziar o întâlnesc pe Adriana Nicoară — ca o demnă intelectuală ce este — în faţa vitrinei cu cărţi dela „Cartea Românească", schimbându-se de pe un picior pe altul şi bătând din călcâie să se încălzească. Avea nasul trandafiriu — roşu bordelez — şi ochii înlăcrimaţi de ger.

Zic: — Ce-i cu tine Boanţo, în halul ăsta de vampă degerată?

Zice: — Ascultă Menalc, ţi-pot să-ţi spun, dar să nu mă spui în redacţie, etc... (chestia cu „pila"). Ieri, tot la ora asta m'a oprit o patrulă, şi ofiţerul care era cu ea m'a percheziţionat cerându-şi jenat scuze. „Fă-ţi datoria", l-am îmbiat eu suspinând resemnată, cum am văzut că fac ducesele din filme. Dar când m'a întrebat pe unde am să trec a doua zi la aceiaş oră i-am răspuns ca o adevărată fiică din popor: „Te rog domnule ofiţer — nu cunosc gradele — să rămânem în legalitate. (Cred că sub'locotenent a fost, că tare era frumuşel)".

— Ei, şi acum? fac eu.

— Ei şi acum, face Boanţa împărţindu-şi cârlionţii pe frunte îl aştept să vină la... percheziţie.

Istorisirea provoacă reacţiuni deosebite la ascultători. Traian Lalescu refuză cu indignare să creadă în adevărul spuselor mele. E gelos şi gelozia îi dă un aer de precocitate care se potriveşte cu vârsta lui încă tandră. „Dom'le, eu de când eram de un an am ştiut ce-i gelozia".

Dar Ştefan Baciu „scuturând din cap ca un ied prins între uluci" — cum ar zice Menip, care a prins atât de just, în această trăsătură, unul din gesturile familiare ale poetului — e de altă părere. De astă dată, chiar scuturătura lui din cap nu are nimic tineresc ci dimpotrivă pare a unui om care a văzut multe, a unui înţelept sau resemnat. Un gest aproape senil. Nu m'ar mira să-l aud recitând ca pentru sine versul lui Baudelaire: „J'ai plus de souvenirs que si j'avais mille ans".

Dar poetul nostru, contrar aşteptării, reflectează în proză: „Ehei Sandi, tu n'ai trăit ca mine câte un an pe zi. Eu la vârsta..." (Ştefan Baciu e cu câteva luni mai mare ca Lalescu).

— L-am prins, strig eu deodată, iluminat.

— Ce? tresare Menip, din scaunul pe care trona prezidenţial şi absent desbaterea noastră, închizând pe rând câte un ochi, ca să-şi poată privi cu voluptate clandestină nobilul său profil pe care Voinescu n'a catadicsit să i-l imortalizeze cu ocazia primului nostru reportaj.

— Subiectul celui de-al doilea spectacol, răspund cu triumf: Lalescu ne va spune amintirile lui de când a împlinit un an, iar Baciu va încerca să se închipue la 80 de ani. Cât despre Adriana Nicoară, ea va face mărturisiri complete în legătură cu... percheziţia.

In acea clipă sună telefonul. „Adriana întreabă ce rol va avea în D'ale carnavalului de săptămâna viitoare", — ne informează Menip, cu receptorul la ureche. Şi i-l comunică. Se pare că Boanţa face fasoane, dar în cele din urmă primeşte: „Dar să ştii Menip, că în reportaj ai să scrii că Boanţa a fost la percheziţie nu eu, că dacă află Mami îmi ascunde ciorapii şi manşonul de am să ajung de râsul pisicilor, tocmai eu, Faluchette regina lor. Dă-ţi cuvântul Menip că n'ai să mă divulgi".

— Pe cuvântul meu, Adriana o asigură Menip şi aşează cu demnitate receptorul în furca aparatului.

— Să te văd acum, îi spun, cum ai să te ţii de cuvântul dat Boanţei.

— Foarte simplu, răspunde suav Menip: i l-am dat, să fie la ea. Mai am altul acasă...

Voinescu are şi el o idee. S'ar putea s'o mai fi avut şi alţii înaintea lui, dar asta n'are nicio importanţă. Nu sunt oare ideile noastre toate „dela lume adunate"? — dar împrejurarea — adică ideea lui Voinescu — este emoţionantă prin raritatea cu care se produce şi e primită în consecinţă.

— Veţi vedea, ne asigură ilustrul ilustrator.

— Vom vedea, repet şi eu mai cu jumătate gură (de un lucru sunt însă convins, că ideea lui Voinescu trebue să fie desigur vreun avatar al ideii despre sine, singura pe care i-o ştiu dacă memoria nu mă înşală...)

Poeţii au ieşit val- vârtej pe uşe, împreună cu Voinescu.

Mă despart şi eu de Menip. Ne strângem mâinile ceremonios. Îl întreb: „Ei, ce zici?" Drept răspuns, Menip îmi promite că are să se... documenteze. Sunt sigur!

MENALC

Amintiri şi impresii paradoxale

Noroc că am o excelentă memorie.

Voiu putea, astfel, povesti aici toate evenimentele, întocmai cum s'au petrecut, fiind scutit să exagerez — lucru pe care nu l-am putut niciodată suferi.

Să recapitulăm:

Implineam tocmai un an. Eram un copil sănătos şi — lăsând orice falsă modestie la o parte — eram, ca şi acum, frumos.

Mulţi pretindeau, pe atunci, că aş fi fost un copil genial.

Dacă judec drept, nu pot decât să-i aprob pe cei ce afirmau aşa ceva.

Unii dintre duşmanii mei susţin că aş fi fost un copil normal — şi nicidecum genial — aducând ca suprem argument, acela că, la vârsta de un an, nici măcar nu vorbeam.

Refuz să răspund acestor insinuări.

Iar prietenilor mei, le voiu mărturisi ceva: Ei bine, la vârsta de un an, aş fi putut vorbi mai corect decât mulţi oameni maturi; şi sunt sigur că aş fi respectat, întotdeauna, acordul gramatical. Un simplu amănunt: dela acea fragedă vârstă, eram un înflăcărat admirator al domnului Pisani.

Mă veţi întreba de ce totuşi nu vorbeam atunci când aveam un an. Răspunsul e simplu: nu vorbeam fiindcă **nu vroiam** să vorbesc. Aflaţi că pe atunci nu aveam ambiţii poetice. Marea mea pasiune era filozofia. Vroiam chiar să scriu un tratat despre reacţiunile oamenilor maturi în faţa copiilor. Inţelegeam că, numai tăcând, voiu putea strânge toate datele necesare tratatului meu.

Acesta eram eu la vârsta de un an. Suferisem pe atunci prima decepţie sentimentală: tocmai „o rupsesem" cu Manuela, prima mea guvernantă. Gelozia, acea afurisită gelozie, îmi jucase o foarte netrebnică farsă.

Simt că mă înroşesc de ruşine. Sunt silit s'o spun: o iubeam pe Manuela. Era şi normal s'o iubesc. Fiind, pe atunci, oarecum neexperimentat, a fost de ajuns s'o văd pe Manuela, pentruca să înţeleg: eram îndrăgostit. Incercam pe cât puteam să-mi ascund sentimentele.

Sufeream, şi totuşi eram fericit.

Cu câtă durere mă gândesc la ziua primei mele decepţii.

Manuela mă plimba prin Cişmigiu, în cărucioruş meu lăcuit, în care dormeam ca un prinţişor — tare mai eram frumos! — sub cuvertura cu danteluţe roz.

Manuela, frumoasa mea guvernantă, începuse o lungă discuţie cu Adelaida, guvernanta unui copilaş în vârstă de un an şi jumătate, posesorul — pe atunci — al unui cât se poate de drăgălaş năsucior cârn, pe care băiat îl chema George Voinescu.

George Voinescu — i se spunea, pe atunci, Dudu — se distra să-şi prindă sub sprânceană o „formă" rotundă pentru confecţionat cozonaci de nisip. Mult mai târziu am înţeles că tânărul copil încerca să-şi dea seama cum i-ar şedea cu monoclu.

Işi făcuse apariţia şi schwester Hilde (o chema Brunhilda, dar Ştefănel, stăpânul ei de doui ani îi schimbase numele, fiindcă nu agrea de loc legenda Nibelungilor).

Ştefănel era un admirator al poeziei lirice şi se numea: Ştefan Baciu.

Toate lucrurile decurgeau normal până în clipa în care Ştefănel l-a apucat de nas pe Dudu — George Voinescu (de altfel, din clipa aceea i-a şi crescut nasul lui Voinescu).

A urmat un tărăboiu în toată regula.

Eu, din cărucior, gesticulam, dând a înţelege că îi ţineam partea lui Ştefănel.

După ce lucrurile s'au mai calmat puţin, şi-au făcut apariţia, în capul aleii, doui băeţaşi, cari mergeau ţinându-se de mână şi cântând cât puteau mai tare: „Wir sind sehr gescheit". Unul avea cam vre-o 7 ani şi era îmbrăcat într'un delicios costumaş de catifea. Pe buzunarul de deasupra inimei îi era brodat numele: Menalc.

Celălalt băiat, tare visător şi delicat, era gătit într'o rochiţă cu volănaşe şi avea în mână o umbreluţă pe care stătea scris: Menip.

La acest de-al doui-lea infam individ s'a repezit Manuela şi l-a sărutat pe amândoi obrajii. Ah! N'aş mai vrea să retrăesc acel groaznic moment de gelozie!

Şi după ce l-a sărutat, inconştientă, Manuela i-a spus Brunhildei: „Ştii? Pe piciul ăsta l-am alăptat acum cinci ani".

Rele mai sunt femeile!

Deşi o rugasem din ochi, de atâtea ori, să nu-mi amintească nimic din trecutul ei, în clipa aceea, cu un calm desăvârşit, Manuela a dat totul la iveală.

Cuprins de gelozie, am făcut prima faptă rea din viaţa mea. Ajuns acasă, am refuzat să mai primesc ceva din mâna Manuelei. De oarece riscam să mor flămând, părinţii mei s'au văzut siliţi s'o concedieze pe Manuela, pe frumoasa, pe iubita mea Manuela.

In schimb au angajat-o pe Suzana, o femee vulgară pentru care nu nutream decât dispreţ.

Dar ce mai puteam face?

Eram prea obosit, prea deziluzionat, ca să mai pot reacţiona.

Şi în ziua în care împlineam un an, am lăsat-o pe Suzana să mă pişte de bărbie — ce gest stupid şi vulgar! — şi să-mi îmbrace o rochiţă.

Am lăsat-o, cu toate că rochiţa mă rănea teribil în amorul meu propriu de băiat.

Şi — ca să vă dau un exemplu cât de plictisit eram — în dimineaţa aceea nici nu m'am silit să umblu în două picioare, ci am preferat, pentru locomoţie, să mă slujesc şi de cele două mâini.

Vă închipuiţi disperarea care i-a cuprins pe cei doui părinţi ai mei.

Dela vârsta de 11 luni, învăţasem să umblu în două picioare. Şi, tocmai astăzi când fuseseră invitate diverse rude, să-mi admire progresele — tocmai astăzi îmi adusesem aminte că am şi mâini. Nu-mi păsa că Toanta — astfel o numea mama, cu consimţământul meu mutual, pe servitoare — nu curăţase praful de pe covoare. Mă încăpăţânam să umblu în patru picioare. A fost nevoe de intervenţia unui taburet de care s'a lovit capul meu, pentru ca să renunţ la umblatul „în patru labe".

Nu voiu mai povesti aici cum a decurs restul dimineţii. Ştiu doar că am plâns de patru ori. Suzana credea că mă doare burta dar eu plângeam fiindcă mă gândeam la Manuela. La masă mi s'a servit spanac. Şi eu care nu puteam să sufăr spanacul! Era o zi tristă, ziua aniversării mele.

După masă, am refuzat să adorm. A intervenit întreaga mea familie care a început să cânte.

Tata cânta: „Nani, nani, puiul mamei". După cum observaţi era un cântec de leagăn, cu toate că eu, de două luni nu mai dormeam în leagăn, ci fusesem trecut într'un foarte comod pătuc cu perdeluţe.

Mama cânta: „O Tanenbaum" — cu toate că eram în luna Martie şi acest cântec se cântă doar de Crăciun,— iar unchiul Paul— un unchiu care purta ochelari şi îi făcea, pe sub aceşti ochelari, ochi dulci, Suzanei — cânta un tango spaniol foarte la modă pe atunci.

Atunci când a intervenit şi Suzana, cântând: „Lorelei", n'am mai putut rezista şi am închis, plictisit, ochii.

Când m'am trezit, am fost adus în faţa rudelor.

Am văzut, astfel, că mătuşa Esmeralda, se strâmba, convinsă că mă va hotărî să spun: „Aa!"

Unchiul Theobald s'a apropiat de mine şi mi-a arătat o bomboană englezească, spunându-mi: „Dacă râzi, îţi dau o bomboană".

Prost mai era unchiul Theobald. Nu-şi dădea seama că, cu cei doi dinţi pe cari-i aveam atunci, nu puteam mânca bomboane englezeşti.

Şi — în semn de dispreţ pentru tot ce mi se întâmplase până atunci — am adormit din nou.

O uitasem chiar şi pe Manuela.

TRAIAN LALESCU

Prima dragoste!... Prima durere!...

Dar voiu fi scurt.

Era în epoca de piatră.

Trăiam într'o grotă elegant amenajată pe malurile fluviului... (găsesc eu unul, îndată, într'un atlas).

Imi aduc aminte cu legitim orgoliu de familia mea; toţi oamenii cu idei avansate: au fost printre primii cari au avut curajul să se ridice pe două picioare.

Liceul l'am făcut în peştera din Altamira (secţia reală) şi studiile universitare la facultatea lacustră din Neanderthal, unde mi-am luat diploma de vânător de dropii şi pescuitor de icre de Manciuria.

In asta se rezumă existenţa mea: banalul cotidian, lipsit de interes, şi pe care îl voiu ignora în aceste pagini...

Dar într'o zi, apăru ea!...

Luni de zile i-am trimis, de trei ori pe zi — la cafea, la prânz şi seara — orchidee dela florăria:

Publicitatea în revista noastră, după tariful oficial.

In curând născu doi fraţi siamezi — primii din lume. Aceştia aveau extraordinara particularitate că nu erau lipiţi.

In faţa acestui fapt, mă hotărâi, în secret să grăbim căsătoria noastră. Imi construii o garçonieră într'un bloc de bazalt şi pe care am mobilat-o cu gust, ferindu-mă însă de orhidee, deoarece bugetul meu nu-mi permitea deocamdată să întreţin o familie mai numeroasă.

Dar vai! în ultima vreme o schimbare se petrecuse; schimbare pe care eu, îndrăgostitul, n'avusesem timp să o remarc. Nevastă-mea era din ce în ce mai străină de mine. Eşia în schimb, şi foarte des, în compania unui mamut. La început

nu dădui prea mare importanţa acestuia din urmă. Dar privindu-l mai cu atenţie, o idee îmi străfulgeră prin minte:

— Drace! mi-am zis. Mamutul nu e oare azi strămoşul celui care peste doar câteva milioane de ani se va numi elefant?

Asta era. Femeia mea era o întreţinută.

Am căzut pradă unei negre disperări, prietenă foarte intimă cu nebunia. Şi ca să nu creiez o diversiune, luai urgent hotărîrea să mă fac umorist. Şi astfel am scos eu, în epoca de piatră, prima revistă humoristică, tipărită pe piatră ponce, în trei exemplare de marmoră, ediţie de lux.

Trec peste celelalte mii şi mii şi ceva de reîncarnări pe care spiritul meu le-a suferit dealungul timpurilor. Dar vă mărturisesc că într'o proximă reîncarnare, mă voiu naşte cocoş.

Planul meu e bine stabilit: mă voi isca într'un ou de mărime neobişnuită, şi voi fi adus pe lume de o cloşcă săracă, dar bravă şi onestă. S'ar putea să am un singur ghinion: să fiu smuls dela cloşcă, fiert şi mâncat înainte de a mă naşte. Dar asta e foarte puţin probabil, deoarece se ştie din totdeauna, că ouăle geniale n'au fost niciodată, nici înţelese, nici apreciate, nici comestibile.

Astfel că evenimentele îşi vor urma cursul normal.

GEORGE VOINESCU

M'am trezit cu un junghiu în coaste, încât deabia am putut sa mă ridic de pe pat. Nevastă-mea, care se tot plânge de insomnii, dormea, cu boneta trasă puţin pe ochi şi nu ştiu dece, privind-o, mi-am adus aminte deodată de Caterina, întâia mea soţie. Eram tânăr pe-atunci, aveam cincizeci de ani şi nu mi-aşi fi putut închipui nici în ruptul capului că voiu mai trăi treizeci de ani ca un dar din partea Bunului Dumnezeu. Trebue să mă scol, să mă pregătesc pentru ziua care începe, gândii, însă junghiul nu-mi dădea pace deloc. Ipocondru am fost o viaţă întreagă, însă la optzeci de ani durerile parcă sunt altfel, reamintindu-ţi cu prea multă impertinenţă de praful şi pulberea ce-or să vie. „Polixenia" am strigat atunci cu jumătate voce, sperând că jumătatea de lângă mine va prinde de veste că nu mai dorm, însă în pustiu... In aşteptare, am pus mâna pe noptiera, scoţând-mi dantura din paharul plin cu apă şi căutând ziarul, pe care servitoarea îl aşează în fiecare zi la 'ndemână. Ehei, dar mai lipsesc ochelarii, băgai de seamă când pagina tipărită juca în faţa mea ca zeci de cercuri. Ochelarii însă sunt în halat, halatul este pe scaun, iar toanta de servitoare a mutat scaunul în mijlocul odăii, apropiindu-l de masă, aşa pentru simetrie, cum îmi plăcea să zâmbesc deobiceiu.

Polixenia începe să se deştepte, şi între timp eu mai fac odată încercarea să mă ridic dintre perne, căci e destul de plicticos să stai iar lângă nevasta care descinde din somn, când te gândeşti că un sfert de secol n'ai făcut decât asta. „Polixenia", încep eu, „cum ai dormit?" Răspunsul mă bucură, mai ales că din bucătărie se aud şi canarii noştri, cari cântă minunat, din zori şi până în noapte. Polixenia „n'a putut să închidă ochii nici o secundă, dar nu e nici o mirare, când clipele toate trec atât de triste şi de uniforme, când ea îşi mănâncă zilele ei cele mai bune lângă un hodorog". Zâmbesc pe sub dantură; Polixenia are şaizeci şi unu de ani, şi la urma urmelor mi se pare că nici n'are dreptate. Eri am făcut împreună o preumblare pe bulevardul Dacia, castanii erau înalţi şi neschimbaţi. N'am simţit nici un pic de oboseală, cu toate că o tuse cu certe aderenţe astmatice mă tot încerca. A fost frumos eri. Păcat doar că un grup de tineri şi de tinere, îngrămădiţi deavalma fără pic de ruşine într'o maşină, au trecut pe lângă noi, râzând, aşa din senin, şi (auzi ce obrăznicie!) arătându-ne cu degetul. Eram îmbrăcat cum nu se poate mai corect, ba pusesem chiar o cravată pe care acum treizeci şi nouă de ani mi-a făcut-o cadou Tr. L. şi pe care o mai port câteodată. E din mătase fină, Caterina, săraca, mi-a mai cârpit-o puţin şi astfel e ca şi nouă. Asta nu de sgârcit, ci dintr'o superstiţie. Urât lucru tinerii acei desmăţaţi, căci pe vremea mea, altfel era tinereţea cu toate ale ei.

Servitoarea ne aduce câte un ceai de romaniţă, deşteptându-ne definitiv. Ceaiul de romaniţă nu e grozav de bun, însă e sănătos. Prelungeşte viaţa şi dă noui forţe organismului. Elefterescu, directorul dela externe, bea ceai de acesta de când îl ştiu şi — uite-l — umblă pe stradă ca un fante, încât toate fetele întorc ochii după el. Nici nu se cunoaşte că are şaptezeci şi opt de ani. E tânăr şi vioi ca o sfârlează şi dacă genunchii îi tremură mereu, nu e de bătrâneţe, ci fiindcă Elefterescu e un om plin de temperament şi de nervi... Ceaiul de romaniţă numai asta îl menţine!...

M'am sculat cu un foarte mic efort şi acum mă văd instalat în jeţul meu de nuc. Păcat că mi-am uitat dantura în baie. Dar pot s'o rog pe Poli să mi-o aducă şi după aceea o să-i cetesc din ziar. Multe lucruri teribile se publică zilnic, mult mai multe decât pe vremea când şi eu dădeam contribuţia în atâtea şi atâtea foi, spalturi şi pagini întregi. A venit şi dantura. Deschid ziarul la pagina penultimă, la lista morţilor, dar îl şi închid. Prea mor mulţi oameni bătrâni, ducând cu el resturile unei lumi pline de farmec şi de tandreţe. Şi, în cele

din urmă, ce înseamnă „bătrâneţe", când eu însumi constat că întreg şirul zilelor e o viaţă fără de moarte? Anunţurile astea mi-au stricat însă pofta de lectură. Nu-i nimic. Ziarul o să-l pun la o parte şi-l voiu ceti într'o zi, când îi va veni rândul. „Nimic nou sub soare", am învăţat cu timpul şi parcă are vreo importanţă că voiu ceti ziarul de azi doar peste o săptămână sau două?

Privesc în grădină şi mă gândesc. Strada din faţa casei noastre nu mai e aceeaşi de întotdeauna. Casele stau nemişcate, însă au apărut alte feţe de oameni, capete pe care nu le mai cunosc şi cari nu-mi mai dau bună ziua când stau în grădiniţă, aşteptându-l pe Elefterescu sau luând, pur şi simplu, aer. Nici chiar factorul nu mă mai ştie. Acum câteva zile când a intrat în curte, am simţit o bucurie grozavă, gândindu-mă că mai sunt oameni care-mi scriu. Vroiam să-i dau un bacşiş gras, însă am renunţat, când l-am auzit întrebându-mă dacă nu ştiu unde locueşte domnul Grulescu. I-am spus că nu ştiu. Ce măgar poate fi un factor poştal; pentru atâta lucru să intre el în curte la mine!

Poli şade lângă sobă (cu toate că nici nu e foc în ea); a pus mâinile în poală şi şade. Atât. Mă întreabă apoi: „Domnule, dece nu binevoieşti să-mi faci o mică lectură din ziarul de azi? Eşti un egoist, care nu mi-ai dat niciodată ocazia să mă cultiv şi să mă documentez; de-aia mă dai mereu afară din odaie când vine rabla de Lalescu şi discutaţi literatură. Literatură, auzi domnule, dece le arde hodorogilor! Şi eu care-mi mănânc zilele cele mai bune lângă tine! Of, Dumnezeule mare!" Şi în clipa asta Poli care devine iar Polixenia, pleacă trântind uşile, să cânte la pian. Un biet suflet de femee şi ea!

E adevărat: în curând trebue să vie Lalescu. Şi asta e o veche pasiune a noastră. Stăm la un păhărel de apă cu zahăr (face foarte bine la astmă) şi discutăm câte în lună şi'n stele. S'a cam zaharisit şi Lalescu, dar e tot bun băiat. Răsfoim împreună scrisorile pe care ni le-au migălit numeroasele noastre iubite din tinereţe şi câteodată mai ieşim şi în parcul Ioanid, unde ne întâlnim cu Victoraş, cu Alecu Paleologu sau cu Adriana Nicoară, care a venit să-şi viziteze nepoţii dar nu-i recunoaşte prea bine fiindcă e tare mioapă. Ei, ce să caute oare Polixenia în grupul acesta ales? Ceilalţi nu mai vin. Stau în pat sau au luat alte drumuri (de ce mă tot obsedează oare mizeria de ziar?).

Menip şi Menalc sunt la Belu.

Dar iată şi ora prânzului. Dieta e un lucru delicios, mai ales când îţi dai seama în mod logic de imperioasa ei necesitate. Lapte, unt şi cartofi cu smântână. Apoi o ceşcuţă de compot, urmată de-o ţigaretă denicotinizată — numai una pe zi! —, care e un început de siestă.

Şi uneori, după masă, mă fură somnul. O picoteală neştiută, fără vise rele, în jeţul de nuc, cu o pătură pe picioare şi cu capul pe piept.

Iar când mă deşteaptă sgomotul străzii, tresar. Pe mescioara de lângă mine, Poli a pregătit o ceaşcă de ceai de romaniţă cu pesmeţi. Nu de alta, dar ceaiul de romaniţă prelungeşte viaţa şi dă noui forţe organismului, aşa că mâine, poate, o să cetesc ziarul de azi!

Şi'n timp ce sorb ceaiul de romaniţă, mă uit mulţumit împrejur, o privesc pe Poli şi gândesc ce mare lucru e să simţi lângă tine un om tânăr şi energic, de şaizeci şi unu de ani...

Domnul a dat!...*)

* *(Insemnări dintr'un carnet încă nescris!)*

ŞTEFAN BACIU

EPILOG

Vă mulţumesc că nu m'aţi uitat, prieteni, şi m'aţi chemat la această şedinţă de spiritism.

După cum v'a destăinuit-o Ştefan Baciu, fostul meu amic terestru, de mult timp (iată un cuvânt ce nu mai are înţeles azi pentru mine!) rămăşiţa materială s'a irosit în lume, acest misterios alambic de fantastice şi nesfârşite schimburi de atomi... Nu cred să mă înşel, Ştefane Baciule, afirmând că atomii de fosfor şi fier ce-au slujit zămislirii povestirilor mele din „Casa Terekow", poate sunt amalgamaţi în moneda de doi lei ce ai strecurat-o c'un zâmbet complice flaşnetarului de pe strada Brezoianu, adineaori, fiindcă şoricelul alb a scos Adinei o planetă ce-i făgăduia o căsnicie aproape centenară cu unul, Ştefan...

Dar mă depărtez de subiect.

Acum abia, după moarte, îmi dau seamă că onorabilul meu adversar, Soractes, care mă acuza că lunec mereu din subiect, avea dreptate! De şapte ani — lumină îl caut, să i-o spun, pe toate crugurile sistemului galactic, dar nu-i chip să dau de el!

Pe Menalc l'am întâlnit într'o plimbare ce făceam în preajma constelaţiei Lyra. Intrebându-l ce caută prin atât de depărtate meleaguri, el îmi răsunse, cu acel zâmbet adânc şi cam ostenit, pe care desigur nu l'aţi uitat, un vers al lui Ovidiu: „Coelum certe patet, ibimus illae!". Cerul ne e deschis, să-l cucerim! Era, după cum vedeţi, o foarte nimerită introducere pentru urmarea Colocviilor. Doar că aici le spunem Colocvii în Eternitate, şi parcă sună mai frumos, nu vi se pare?

Imi cereţi părerea, iubiţii mei poeţi? Sincer vă spun, eu găsesc noţiunile voastre de spaţiu şi de timp cu totul absurde. Acum noţiunile acestea mă înduioşează cum îl înduioşau pe Newton mărgelele înşirate cu care învăţase a număra în şcoală... Mă întrebaţi cum mă deosebesc de voi. Am să încerc să v'o spun, însă nu sunt sigur c'aveţi să mă pricepeţi. Iată. Din clipa morţii mele, prematură de altfel, Dinamismul Infinit, sau Dumnezeu, după cum spuneţi voi — e acelaşi lucru — mi-a hărăzit drept loc de şedere steaua la care atâtea seri am privit cu o nedesluşită nostalgie, planeta vecină pământului: Luceafărul, — Pasărea lui Osiris, cum frumos îi ziceau Egiptenii. Dar uitam să vă spun că iubitul nostru Menalc, ca unul mai meritos decât noi toţi, a fost sortit să veşnicească chiar in Soare. Dece râdeţi? Negreşit fiindcă judecaţi cu simţurile! Voi nu vă puteţi închipui cum s'ar putea vieţui într'un loc unde căldura e atât de fantastică încât (amintiţi-vă problemele din liceu) ar face să fiarbă într'un ceas 2 trilioane nouă sute de miliarde de kilometri cubi de apă la temperatura gheţei! Dar poate aţi ghicit că pentru Menalc ca şi pentru mine nu mai poate fi vorba de simţuri, de când am lepădat grosolana cherestea a nervilor...

Dragii mei prieteni, mi-aduc aminte, copleşit de ruşine, că cele cinci simţuri ajungeau cu prisosinţă sărmanei noastre vieţi pământene! Ce glumă!... Ascultaţi: eu sunt acum înzestrat cu 35 de simţuri şi totuşi tare mă simt sărac! Mă chinue gândul că Dinamismul Infinit nu mi-a îngăduit să pătrund mai mult încă tainele Sale, şi aştept ciclul în care, ca Menalc vou avea 88 de simţuri! Din păcate nu vi le pot aici înşira pe toate, ci numai pe cele cari se pot tălmăci în vorbire pământească, bunăoară simţul gravitaţiunii, simţul eternităţii, simţul infinitei geometrii, simţul electricităţii cosmice...

Mă întrebi, Traian Lalescu, dacă nu mi se pare vremea (iar vorba fără înţeles!) omorîtor de lungă în Absolut, fără flori, fără nori..., fără dealuri, fără baluri..., fără sete, fără fete..., fără lacuri, fără stihuri... Drept răspuns te rog aminteşte-ţi de-o goană cu expresul în care călătoreai alături de fata cu ochi de lună spre ţările dela miază-zi... Nu mai ştii ce neînsemnate şi vane şi năroade ţi se păreau în depărtare turmele cu ciobanii, grădinile cu tineri aşezaţi pe bănci, casele oamenilor, tot, tot... Aşa şi eu în lumea mea. Incerc o bucurie aprigă şi pură ca diamantul, pe lângă care desfătările voastre sentimentale sau artistice sunt doar nişte scălâmbături!

Credeţi-mă, prieteni, altfel de bucurie e aceea de a simţi cum întreg sistemul galactic se tălăzuieşte prin Infinit, ca o corabie uriaşă, cu patru milioane de noduri pe oră. Da, da, voi îmi păreţi acum păpuşi caraghioase ce v'aţi făcut un Dumnezeu după chipul şi asemănarea voastră: o păpuşă mai mare şi mai desăvârşită decât voi. Grijile, ambiţiile, biruinţele, mândriile voastre sunt doar nişte glume de păpuşi!

Dar cred că v'am supărat îndeajuns ca să-mi fie iertat să plec de lângă voi. Pe curând dragii mei, dar luaţi seamă la ce vă spun: Abia când o să muriţi aveţi să scuturaţi tărâţa ce umple capul vostru de păpuşi şi vă veţi simţi în sfârşit adânci...

MENIP

Domnişoara Boanţa şi percheziţiile

De trei săptămâni nu mai ştiam nimic de Sabin Tăcutu.

Mai pesimistă ca oricând, priveam ieri la prânz titlurile romanelor poliţiste expuse'n vitrina librăriei pe lângă care trec la întoarcerea mea dela şcoală. Lângă mine colegele şi în acelaş timp vecinele mele, Lucy şi Viky, discutau cu aprindere o oarecare apariţie militărească, şi care, după spusele lor era mai mult decât fermecătoare.

Intorcând capul, am văzut apropiindu-se de noi, un tânăr sublocotenent, care ne spuse pe un ton mai sever ca al doamnei directoare:

— Servietele, la control.

După obrajii lui Viky, transformaţi subit într'o stare de incandescenţă dubioasă, mi-am dat seama că şi la ea, ca la orişice minoră care se respectă s'a lăsat cu „coup de foudre".

Lucy, căreia nici ei nu-i displăcuse „fasonul chic" al sublocotenentului, ca să-mi spună ceva, îmi şopti:

— Treci tu întâi.

Mi-o luă însă înainte Viky, marea admiratoare a tinerelor elemente ale armatei, cari as'stă deobiceiu la serbările noastre şcolare:

— Din ce regiment faceţi parte dumneavoastră?

Un tramvai trecu făcând un sgomot asurzitor, împiedicându-mă să „mă cultiv" şi eu cu numele regimentului. Viky continuă: „Ce coincidenţă, dar am şi eu o veche cunoştinţă acolo. Trebuie să-l cunoaşte-ţi pe domnul Petrescu Paul. Chiar, mă miram să nu-l cunoaşteţi... V'aşi rămâne foarte îndatorată dacă i-aţi spune că „Viky Preda, dintr'a şasea" şi-a schimbat numărul de telefon".

Mă apucă o admiraţie subită pentru colega mea, care, într'un mod atât de degajat îşi dădea numărul de telefon, junelui de care vorbise cu Lucy, atât de elogios, cu cinci minute înainte de apariţia „controlului". Ceeace era mai nostim e că nici nu avea la ea legitimaţia.

Oarecum agasată, căci îmi venise rândul, trebuii să prezint unui soldat, servieta văduvită de cărţile şi caetele aruncate de-avalma, odată cu sunetul clopoţelului, ce anunţa sfârşitul orei a cincia.

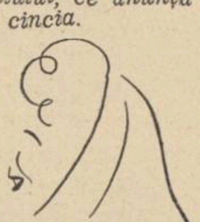

Eram ferm hotărîtă să profit de ocazie, de această percheziţie şi să le aranjez frumos pentru a evita obişnuita observaţie de-acasă: „Boanţo, parcă vii dela piaţă, nu dela şcoală. Aştea-s cărţi, sau verze?"

Insă, am uitat ce-mi propusesem, căci nu ştiu prin ce nefericită întâmplare, zării între cei cari făceau coadă pentru a fi „în conformitate cu legea", pe Sabin Tăcutu ţinând de braţ într'un mod foarte tandru, o domnişoară brună cu ochii verzi.

Importantul personagiu, pe care-l legănasem în visurile mele timp de trei săptămâni, nu mă mai recunoştea...

Ce planuri grandioase îmi făcusem eu despre această revedere şi când colo, „El" — el cel mai drag — să mă privească'n treacăt şi, fără să mă recunoască, să evoace acelei Lelii nesuferite, timpul când era şcolăriţă.

Probabil că mă schimba teribil rochia de seară a verişoarei Medi... Bine-ar fi de n'am mai umbla în uniformă.

Au trecut înainte.

Lucy o convinsese pe Viky să nu mai ţină omul de vorbă, că-i scade prestigiul în faţa inferiorilor.

Acest argument decisiv o hotărî pe Viky, care amintindu-i domnului în chestiune numărul ei de telefon, îi spuse la revedere, cu cel mai dulce surâs din „repertoire".

Ieri, am fost năucă toată ziua.

Azi dimineaţă, Viky, mai radioasă ca oricând ne-a „raportat" că domnul sublocotenent i-a telefonat aseară, ca să-i spună că nu l'a găsit pe Petrescu Paul şi... s'o invite la cinema. Prevăd că Viky va face o mare pasiune pentru tânărul pe care-l cunoscuse „în exerciţiul funcţiunii". Nu-i vorbă fata-i foarte drăguţă.

Eu am rămas cu o antipatie profundă pentru femeile brune cu ochii verzi.

ADRIANA NICOARA

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938

8-911

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" SIBIU

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL L • Nr. 8
SAMBATA 15 Februarie 1941
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

G. TOMAZIU — Ziduri năruite

Definiția intelectualului

de ION FRUNZETTI

Nicăieri și nicicând, generozitatea cu care s'a atribuit anumitor concepte o nemăsurat de extinsă rază de aplicabilitate, n'a fost mai emoționantă decât în România veacului nostru.

Penrucă nicăieri și nicicând oamenii n'au fost mai puțin conștienți de valoarea definitorie a unui concept — de faptul, adică, simplu, că el este indicarea formulată a unei zone de realitate — sau de implicațiile etice ale operației de definire: cerința descoperirii între concept și realitatea căreia se aplică, a acelorași legături de identitate care au dus, genetic vorbind, la închegarea lui ca realitate mentală. Și asta pentrucă, din nou, Românii, oricât de „deștepți" s'ar descoperi, nu sunt câtuși de puțin filologi. N'au, cu alte cuvinte, simțul originei intuitive a termenilor, care duce la respectarea integrității lor teritoriale — numită în stilistică „proprietatea termenilor". (Nu vorbim aici de calitățile etnice ale Românilor, de porul român, ci de clasa „cultă" sau așa zisă...). Și e natural să fie așa: această categorie socială, a oamenilor trecuți prin școală, prin biata școală românească, a cărei programă analitică se modifică trimestrial de 20 de ani încoace, n'au putut beneficia nici de avantagiile intelectualismului formativ, nici de cele, mai puține, ale materialismului didactic, nici, cu atât mai greu, de noutatea principiului intuiției și al școalei active bazate pe centrele de interes. In lipsa unei concepții unitare și stabile de învățământ, școala românească n'a putut forma decât pe aceia cari s'au dispensat de concursul ei, sau i s'au opus, deși încadrați în formalismul său superficial, practicând metoda antagonistă celei oficiale, a negării sceptice până la descoperirea directă, personală, a sensului.

Atât. Rolul școalei pentru ceeace e creație culturală, în România s'a redus la acela, puțin glorios, de model negativ...

Personalitățile s'au crescut singure, înnodându-și frământările, peste veacuri, de cele ale spiritelor consanguine, descoperite în biblioteci și nu în ore de curs. Afară de rare excepții, profesorii români sunt profesori în sens de profesioniști, mai curând de cât de profeți. „A profesa" a însemnat de mult la noi, a face profesie din vânzarea unor biete rezumate după manualele străine consacrate, pe prețul scump al stimei unanime, și nicidecum a face profesii de credință spirituală între elevii de care să te lege iubirea pedagogică, afinitățile sufletești și intelectuale, credința în valori comune.

O școală de structură instabilă, capricioasă, mimetică, nu poate crește unitar, axat și organic, un intelectual. O școală în care Academism înseamnă flegmă, calcul și poză, orice afară de Erosul intelectual al dialecticienilor Academosului platonic, nu e o școală, ci poate un teatru al vanităților diverse, o rampă din lumina căreia se colectează aplauze, o trambulină poate către demnități publice. In nici un caz, un mijloc de comunicare între generații, în care influența tradiției uneia să se exercite grijuliu și duios asupra puterilor inovatoare a celeilalte. E de mirare deci, că pătura „cultă" românească, adică oamenii cu diplomă — certificat de intelectualitate — să nu aibă simțul gramaticei culturii? Al alfabetului elementar al noțiunilor? Al valorii juste a termenilor? Al realităților indicate în limbaj?

Un singur exemplu: cuvântul „intelectual", repetat cu valoare de calificativ umflat, de toți pretendenții la o întru buințare mai mult sau mai puțin onorifică, în ceea ce privește activitatea, dar cât mai puțin onorifică atunci când e vorba de cifra înscrisă pe statul de plăți.

E „intelectual" în România orice posesor al unei diplome care dă dreptul la termen redus în armată. Absolvenți de liceu sau de școală secundară echivalentă, chiar și de școală profesională sau de meserii, (ceeace n'ar fi deloc pejorativ, dacă titlul ar însemna pregătire și nu numai titlu), sunt „intelectuali" pentru că beneficiază de prevederile articolului Nr... (71 mi se pare), din legea recrutării.

E într'adevăr derizoriu. Dar e semnificativ. A califica de „intelectual" pe cineva, pentrucă intră în prevederile legii obligațiilor militare, la un anumit articol...

Așa se face că avem cel puțin tot atâți „intelectuali" câți tineri cu termen redus s'au perindat prin cadrele armatei, dacă nu mai mulți, având în vedere pe cei ce-au fost, eventual reformați, scutiți, dispensați.

„Șomajul intelectual" despre care s'a vorbit atâta, aceeași definiție a intelectualului o acceptă; adeseori însă generozitatea atribuției termenului sporește, înglobându-se între intelectuali, diplomații absolvenți ai gimnaziului. Indiferent câte clase se cer, sau ce diplomă, un fapt rămâne cert: că se recurge la titlul scris, la certificatul școlar, la diplomă, pentru definirea intelectualului.

El ar fi, în spiritul acestor calificări, persoana care, posedând o diplomă, are dreptul a munci cu mintea și nu cu brațele.

Dar cum cu mintea se poate munci și în comerț, și în industrie, nu numai în administrații ori instituții publice de orice natură, afluența solicitanților înspre acestea din urmă ne dă dreptul să conchidem, — și nu pur aprioric, ci după oarecare experiență — că nu „a munci cu mintea" caută „intelectualul" nostru, ci el urmărește posibilitatea de a nu munci de fel, fiind totuși plătit bine, pe temeiul titlului său de intelectual.

Indiferent însă de fluctuațiile contingente ale realității însumate sub conceptul de „intelectual", și admițând că el ar echivala cu „om care trăește de pe urma minții sale", îndreptățirea definiției nu ni se pare mai valabilă.

De pe urma minții trăesc, în fond, toți oamenii. Nu există muncă, oricât de brutal manuală ar fi, din care contribuția minții să fie exclusă, după cum nu există muncă intelectuală, oricât de subtilă, la care să nu participe și fiziologic, practicantul ei.

De pe urma destoiniciei minții sale inventive trăește vânătorul quaternar, fără să se pretindă deloc intelectual. De pe urma prevederii sale, de natură intelectuală, și a prudenței cuminți în tot ce face, trăește, în general muncitorul. Diferența specifică a muncitorului „intelectual" nu e așa dar faptul că muncește cu mintea.

In paranteză fie zis, cuvântul de intelectual ar trebui detronat dela rangul său de substantiv — nu exprimă nici o substanță de altfel — și redus la forma adjectivală. „Intelectual", ar trebui să se spună, ca notă diferențială, despre cineva căruia i se poate aplica noțiunea de muncitor.

„Muncitor intelectual", așa dar, și nu „intelectual" pur și simplu. Ca să se vadă că definiția se face după felul muncii sociale depuse, și nu genetic, după diploma care conferă titlu, sau după articolul legei militare... Iară muncitorul intelectual nu e muncitorul cu mintea, ci muncitorul pentru minte.

A munci intelectual pentru intelect, pentru desăvârșirea spirituală proprie sau pentru a altora, iată ce înțeleg că înseamnă cu adevărat a fi intelectual. Mintea pusă în slujba minții, mintea trudind asupra legilor și rosturilor ei proprii,

(Urmare în pag. 2-a)

Izolare

Din mlăji ce 'n pacea slăvilor răsar,
Sub streașină de vis și de gândire,
Un cuib să-ți faci, ferit de omenire,
In taina revărsărilor de har.

Și-asemenea omizii țesătoare,
Ascunsă 'n adăpostu-i aurit,
Să duci un trai lăuntric și tihnit,
Țesând extaz din caere de soare.

Să-ți fulgere comorile-amintirii
Imagini dragi de lucruri contemplate
Și 'n ele 'nfiorat s'auzi cum bate
Misterioasa inimă a firii;

Iar sufletul să-ți plece și să-ți vină,
O clipă doar, pe cosmicele căi,
Nou Fenix renăscut din vâlvătăi,
Vibrantă libelulă de lumină.

I. GR. PERIEȚEANU

Critica de directivă

de ȘERBAN CIOCULESCU

Un deziderat dintre cele mai curente este acela care tânjește după critica de directivă. De câte ori nu ne-a fost hărăzit să citim că viciul fundamental al criticei actuale, n'ar fi altul decât lipsa unei directive statornice, cu care ea este înainte de orice datoare publicului! Prin alte cuvinte, criticul ar fi obligat să orienteze publicul pe linia unui dogmatism oarecare, spre a-i impune cu autoritate, îndreptările lui. Funcția de cenzor pare așadar legată indisolubil de imaginea ideală a criticului. Intr'un moment când conceptul autorității predomină în domeniul politic, nu e de mirare că el se răsfrânge și asupra sectorului însemnat al culturii, care este literatura. Ar fi însă o eroare să se creadă că acest concept al autorității dogmatice este de recentă origine. In realitate, el caracterizează o tendință culturală permanentă, și anume tradiționalismul (care, ce e drept oriunde s'ar ivi, învederează amestecul planului politic într'un domeniu străin).

Mai ciudată pare nostalgia după dogmatism, când provine din rândul tineretului, în care se sbat cele mai diverse năzuințe, cu aparența haosului și a anarhiei. In ceasul nostru și în ciuda esenței individualiste a temperamentului juvenil, se constată însă militarea convergentă a tineretului, pentru dogmă și autoritate. Ne interzicem deocamdată stăruința asupra configurației morale a tinerimei de azi, spre a nu ne îndepărta prea mult de raportul de necesitate stabilit între critică și directivă.

Dogmatismul, considerat de altfel în esența sa elementară, nu e adeseori decât expresia grăbită a nevoii de certitudine. Privit sub acest aspect, el definește însăși modalitatea juvenilă a criticei. Cine se satisface cu adeziuni entuziaste sau respingeri categorice, dacă nu tânărul neexperimentat, prevăzut cu un câmp de viziune redus?

Sub aspect politic, dogmatismul literar corespunde nevoii temperamentale, foarte accentuată la adulți, de regentare. In fiziologia vârstelor, exclusivismul nu mai este, de rândul acesta, rezultatul inexperienței, ci acela al alegerii deliberate, al optării disciplinate, al normei îndelung chibzuite. De bună seamă, un asemenea dogmatism nu se traduce în act, fără să-și întemeieze titlurile pe o etică. Astfel critica antiromantică și mai în genere antiindividualistă, care are în Franța o filieră respectabilă, dela Gustave Planche la Pierre Lasserre, își justifică acțiunea prin conștiința unei funcțiuni de salubritate publică. Criticul, din această perspectivă socială, nu se străduește cu explicarea frumosului și cu definirea personalităților literare. El are, ca și romancierul tradiționalist, misionar laic, „charge d'âmes".

Fără să tăgăduim justificarea acestui dogmatism literar în peisajul unei culturi, mărturisim că autoritatea, derivată dintr'însul, nu ne ispitește. Ea ne apare ca o iluzie, provenită poate inconștient din desconsiderarea publicului. Intr'adevăr, criticii dogmatici se situează față de cititorii lor într'o gravă postură pedagogică. Exact vorbind, ei se interpun între cititor și operă, ca niște educatori, cari l-ar avertiza de primejdiile literaturii pure. Rostul lor permanent și esențial este de a mustra această literatură, că și-ar găsi finalitatea în ea însăși, și de a îndemna pe lector să nu se lase vrăjit de ceeace l-ar încânta fără să-i reformeze sufletul, într'un sens civic oarecare. Un astfel de critic dogmatic, fie în domeniul literaturii, al artelor plastice sau al muzicii, judecă totdeauna obiectul artei respective, nu după realizarea ei, conformă structurii intime a autorului, ci după intențiile pe care artistul ar trebui să și le însușească, spre a servi unui scop practic. Dogmatismul, în esența sa, nu poate fi decât pragmatic, utilitar. Directivele dogmatice subordonează pe artist, unui ideal care nu decurge din conformația sa structurală, neinteresantă în cauză: ele pretind ca artistul să servească de vehicul unor probleme exterioare alcătuirii lui fatale. Ignorând așadar datele psihologice fundamentale, care individuiază pe artist și condițiile specifice ale disciplinei artistice, dogmatismul pretinde a modifica și a modela arta, pe artist și publicul.

In alcătuirea sau structura criticului dogmatic, învederăm deci un îndoit fenomen psihologic: inaptitudinea de a izola opera de artă sau pe artist, spre a le surprinde esența proprie, individuală, contemplabilă și ca atare distinctă de propriile lui poziții intelectuale sau prejudecăți; și excrescența facultății sociale, spune-i-se etică sau pedagogică, de ajustare a artei și a gustului public, la o normă de activitate practică.

De bună seamă, oricine consideră cu exclusivitate arta sub unghiul funcțiunii sociale, este îndreptățit să aștepte dela critic formularea acestei dependențe și judecarea ei strictă, sub raportul gradului ei de binefacere sau de nocivitate. Criticul pedagog alunecă funcțional în ipostaza de critic-judecător de instrucție. Societatea îi așteaptă cu încredere codul și sentințele. Sau le află, chiar de nu-l interesează și nu le cere, deoarece niciodată n'a lipsit cu desăvârșire, în niciun moment al civilizației, această specie de critică. Este deci nedreaptă tânjeala după critica de directivă, ce se oferă oricând, în numele marilor principii mântuitoare, care au pasionat în toate vremurile naturile pedagogice și politice. Și, slavă Domnului, această familie spirituală, dacă se poate spune, înflorește fără a suferi de discreție, ca să treacă neluată în seamă.

Despre o altă modalitate a criticei, în mai strânsă conexiune cu ființa artei și a artistului, despre felul în care își exercită și ea, oarecum, judecata, cu un alt gen de autoritate, vom încerca a expune într'un alt articol.

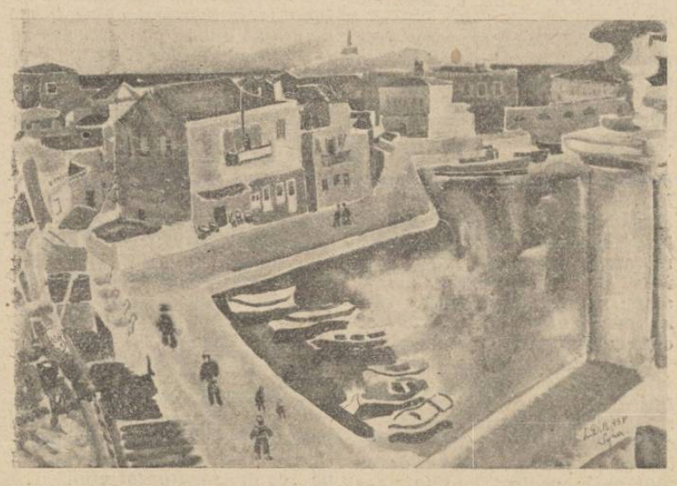

LUCIA DEMETRIADE-BALACESCU — Portul Syra

Trei proecte nerealizate ale lui Ilarie Chendi

de VASILE NETEA

Cea dintâi caracteristică a scrisului lui Ilarie Chendi o constitue viciciunea și multilateralitatea sa.

Fără a fi un polihistor, sarcasticul critic ardelean era totuși un intelectual cu o solidă și înaltă arhitectură culturală — cu temeinic fond german, câștigat la liceul săsesc din Sighișcara și apoi la Universitatea din Budapesta, unde se inscrisese (1893) la limba și literatura germană (cu profesorul **Gustav Heinrich**), urmând paralel și cursurile de limba română (cu profesorul **Alexandru Roman**), dorind astfel să devină profesor, — având un larg orizont cărturăresc în care literatura română, germană, maghiară, istoria, filologia, etnografia, folklorul, artele, filozofia, psihologia, pedagogia, politica etc., etc. ocupau vaste și luminoase terenuri. In scrisul divers al lui Ilarie Chendi, precum și în critica sa literară, toate aceste științe — și multe altele — sunt prezente prin mii de ecouri, prin nenumărate argumente și silogisme, dând scrisului său acea vigoare și claritate care-l face întotdeauna interesant și cald.

Timp de un deceniu și jumătate (1897—1912) scrisul acesta a strălucit și a vibrat necontenit în cele mai de seamă periodice atât din București cât și din Ardeal.

Mai ales în Ardeal — (la **Tribuna** din Arad), **Libertatea** (Orăștie), **Țara Noastră** și **Luceafărul** (Sibiu) — scrisul lui Ilarie Chendi era privit și așteptat cu un interes și cu o căldură greu de înțeles astăzi. „Când a început a scrie Chendi la **Luceafărul** — mărturisește d. O. C. Tăslăuanu în amintirile sale — a fost în redacție o adevărată **sărbătoare**". [1]).

Puțini dintre contemporanii săi mai trăesc, puțini sunt deci acei cari mai știu că de aici, din București, Ilarie Chendi a condus cea mai aprigă campanie politică din Ardealul din preajma războiului mondial, campania **Tribunei** împotriva partidului național, și că scrisul său a fost cel care a alimentat ca o flacără nestinsă întreagă această campanie. [2]).

Una din dorințele cardinale ale lui Ilarie Chendi era de a crea o cât mai perfectă osmoză culturală între frații din țara liberă și cei de sub dominația maghiară.

Pentru realizarea acestei osmoze, el s'a străduit necontenit a face cunoscute în România liberă valorile literare și culturale ale Ardealului, iar în acesta creațiile și realizările similare de sub cerul independent al neamului românesc.

Dacă în această direcție a reușit din plin, atunci când proectele și realizările depindeau numai de sine, de condeiul său, el a fost totuși mai puțin norocos atunci când avea nevoie și de înțelegerea și concursul altora.

In cele ce urmează, vom evidenția, în ordinea literară, cum au eșuat două din proectele de această natură ale lui Ilarie Chendi — proecte cari dacă ar fi reușit ne-ar fi putut da o masivă și frumoasă carte despre **Activitatea dascălilor din Transilvania și Ungaria în România**, precum și un **Manual de literatură românească**. (Acesta din urmă era destinat Ardealului). In continuare, în ordinea politică, vom arăta apoi cum a eșuat și un proect de lucrare politică ce urma să înfățișeze și să explice întregii lumi românești cauzele și aspirațiile politice ale tribuniștilor dela Arad.

Primul și ultimul din aceste proecte le-am aflat în corespondența purtată de Ilarie Chendi cu protosincelul **Roman Ciorogariu** din Arad și cu **Nicolae Oncu**, comanditarul principal al ziarului **Tribuna**. Proectul **Manualului de literatură** ni-l desvălue arhiva **Asociațiunii** din Sibiu.

Iată scrisoarea trimisă lui Roman Ciorogariu:

București, 10 Martie 1906

Unchiule dragă, [3]).

Ai plecat fără să mai fi putut vorbi împreună. Te-au împiedecat, desigur, împrejurările, ca să-mi mai dai și mie de știre când pleci. Eu mă țin însă de cuvânt și iată vin a-ți reaminti de ultima noastră convorbire. E vorba de lucrarea, despre care eu îți spusesem că am adunat întregul material și că nu depinde decât de găsirea unui editor, pentru a o duce la îndeplinire. Titlul ar fi: **Activitatea** (sau rolul) **dascălilor din Transilvania și Ungaria în România.**

(Urmare în pag. 5-a)

CRONICA SĂPTĂMÂNII

Emilian Vasilescu: Râvna Casei Tale, Ed. „Cugetarea“

Cuvintele „râvna casei tale”, pe care d. d. Emilian Vasilescu le pune titlu volumului, se găsesc într'un verset de la începutul evangheliei lui Ioan: „Şi şi-au adus aminte ucenicii lui că este scris: Râvna casei tale m'a mâncat (II. 17).

Observăm că nu Iisus a spus cuvintele, ci ucenicii şi-au amintit că au fost scrise altă dată, pentruca sensul lor să se aplice la faptele săvârşite în acel moment. Momentul este anume isgonirea negustorilor şi zarafilor, din templu, la Ierusalim, unde Mântuitorul se dusese după nunta de la Cana. Răsturnarea meselor pe care se vindeau animale şi păsări şi se schimbau bani, însemnează începutul reformei doctrinei iudaice, act de mare îndrăsneală a cărui împlinire avea să cauzeze moartea întemeietorului creştinismului. Sensul cuvintelor amintite de ucenici devine deci profetic şi arată că se va produce ceea ce a prevăzut David, autorul lor, într'unul din psalmi: „Căci râvna casei tale m'a mâncat şi ocările celor ce te ocărăsc pe tine au căzut asupra mea” (LXIX),10). Trecând peste consideraţiile de natură christică ce se pot face despre această profeţie şi moartea lui Iisus, problema actuală ce ne preocupă este dificultatea enormă ce se iveşte în calea oricărei primeniri religioase. Cine a ajuns să cunoască realitatea sacră şi a pătruns rostul teologiei vede cu precizie prăpastia deschisă în drumul celor *ce nu cred*, şi în acelaş timp simte că nu poate face nimic pentru salvare. Pentrucă nimic nu este mai straniu în psihologia omenească, decât opunerea la cunoaşterea sacră. In privinţa aceasta majoritatea, — excepţiile sunt atât de rare încât par anormale, — procedează în felul copiilor care se înduplecă foarte greu să ia medicamentele prescrise de medic. Copilul nu crede că este vorba de o putere ce-i va veni în urma însănătoşirii, ci consideră tratamentul ca o pedeapsă ce i se administrează pentru vina de a se fi îmbolnăvit. Şi după cum copii socotesc că nu sunt vinovaţi de îmbolnăvire, asemeni şi oamenii nu se consideră responsabili de lipsa lor de credinţă, iar încercarea de a-i face să cunoască adevărul sacru o întâmpină doar ca o plăcere a ta capricioasă de a-i „moraliza”, căutând să-i îndrepţi prin rigorile religiei.

Cum se explică această *rezistenţă* la învăţătura sacră, şi ce mai pot face aceia care văd limpede şi cu totală siguranţă că nu ne-ar mântui decât înţelegerea creştinismului nostru?

Oamenii nu vor să-i înveţi, nu primesc „să discute”, se feresc de astfel de lucruri „religioase”, se plictisesc, nu simt interes. Şi cum, evident, doctrina creştină este atât de adâncă, fiind prin *sfinţenia* ei deasupra oricărei învăţături, se înţelege lesne că nu poţi dumiri pe cineva într'o simplă „conversaţie”, şi nici într'o „conferinţă”, precum nici într'un articol de ziar. Şi cu atât mai puţin nu-i poţi veni în ajutor printr'o carte, pentru că astăzi cărţile nu se mai caută în librării, şi nu se mai citesc. Ceea ce vrem să subliniem ca fiind absolut important în această problemă a creştinismului nostru, este faptul psihologic al desinteresării de el. Cum să faci pe cineva să te asculte, să primească să-l înveţi, să-i descoperi ceea ce el, spre răul lui, nu ştie? Fiindcă lucrurile au mers atât de departe, încât nu numai s'a pierdut credinţa în adevărul sacru, dar a pierit şi încrederea că există o cunoaştere a acestui adevăr sacru, că ea se află în cărţile noastre creştine, şi că de aici poate fi însuşită cu ajutorul celor ce o studiază şi au misiunea s'o transmită şi celor cari nu se ocupă special cu aceasta. Cu studiul cărţilor sfinte se îndeletnicesc preoţii şi teologii şi într'un stat creştin, ca al nostru, ne dăm uşor seama de importanţa religiei observând rangul de mare demnitate ce l-a avut şi-l are biserica la noi, ca instituţie. Incercăm să punem chestiunea cât mai clar, şi să înţelegem că avem biserica şi slujitorii ei, avem şi o activitate teologică reprezentată prin profesorii facultăţilor de teologie din ţară, iar de valoarea acestor aşezări în stat, nimeni nu se îndoieşte. Şi totuşi ne îngrijorează lipsa de credinţă ne înspământă indiferenţa pentru învăţătura noastră creştină, lipsa de interes pentru adevărul sacru, opoziţia în genere, la orice iniţiativă de a instrui. Primejdia devine mai mare, când ne gândim că împotriva sistemelor sociale bazate pe ateism, nu putem lupta decât prin credinţa în adevărul sacru. Cum se explică situaţia la care am ajuns. Cine poartă vina? Dar, întrebarea esenţială este aceasta: ce mai putem face acum?

La astfel de preocupări şi concluziuni ne îndeamnă cartea d-lui Emilian Vasilescu, asistent la facultatea de teologie din Bucureşti.

Titlul l-am explicat în începutul cronicii, şi repetăm, nu insistăm asupra semnificaţiei sale, decât sub aspectul acesta actual al refuzului învăţăturii sacre. Cartea cuprinde articolele autorului apărute în ultimii ani, în diverse ziare şi reviste, având ca obiect situaţia noastră faţă de doctrina bisericii, şi denunţă gravitatea lipsei de credinţă, care este de fapt o necunoaştere. Autorul urmăreşte să stârnească într'un chip sau altul, interes pentru învăţătura pe temeiul căreia ne numim creştini; propune anchete printre intelectuali, în care să se constate dacă ştiinţa şi cultura europeană îndepărtează sau nu de religie; crede că difuzare prin literatură a sensurilor sacre ar fi deasemeni bună. Sub acest raport bisericii i-ar reveni obligaţia să susţină o acţiune „pe terenul manifestărilor culturale româneşti”. pag. 112).

„Dar cel mai urgent lucru, — scrie autorul, — se pare a fi o campanie de lucrări apologetice populare, bine întocmite”. (113).

Nu discutăm eficacitatea propunerilor, esenţialul fiind, înainte de orice, producerea dorinţei de a primi învăţătura bisericii. Numai cu scopul deşteptării interesului de pildă, admitem lucrările apologetice, pentrucă, altminteri, cei ce cunosc ortodoxia, ştiu bine că, faţă de profunzimea ei, toate celelalte „sisteme”, „concepţii” ştiinţifice sau filosofice, sunt triste zădărnicii.

Stăruie, prinurmare, întrebarea, cum se va produce dorinţa sinceră de a cunoaşte ştiinţa bisericii, astfel ca toţi care se numesc creştini, şi văd totuşi că le-a slăbit credinţa şi ca atare n'au putere creştină, să meargă de bună voie la preoţi şi la teologi şi să ceară să fie lămuriţi şi ajutaţi? Cu sila nu poţi îndrepta pe nimeni, mai ales când calitatea instrumentului de îndreptare, adică adâncimea ortodoxiei, cere virtutea bunăvoinţei şi a aşteptării. Dacă, însă, gândindune la cazul individual al fiecărui necredincios, putem spune că fiecare îşi va îndura rezultatul îndărătniciei sale, nu cu aceiaş resemnare ne este îngăduit a privi problema, în ce priveşte comunitatea noastră creştină, care e ţara românească. Căci credinţa trebue să fie o putere a ţării, şi să garanteze unitatea în spirit şi ca atare, solidaritatea politică. Iată pentru ce aşteptăm răspuns la întrebarea: ce putem face, acum, fără nicio întârziere?

CONSTANTIN FĂNTĂNERU

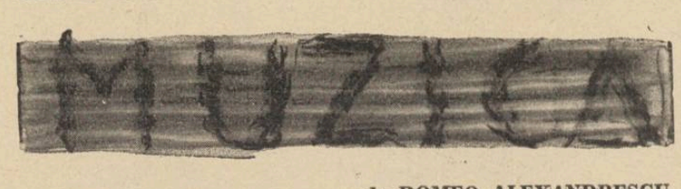

„CU DRAGOSTEA NU TE JOCI”, de CONSTANTIN NOTTARA, la „OPERA ROMANĂ”

de **ROMEO ALEXANDRESCU**

O premieră românească este un eveniment rar la „Operă”, biblioteca repertoriului autohton sporind încă anevoie, atât pentrucă autorii noştri de operă sunt puţini, cât şi pentru că genul este de prea puţini ani încercat de compozitorii noştri şi se află, propriu zis, în perioada lui de formaţie.

D. Constantin Nottara şi-a sortit dintru început inspiraţia, aunci când şi-a ales ca pretext liric „On ne badine pas avec l'amour“ de Alfred de Musset, unei evadări din orice ambianţă stilistică naţională. Şi-a impus deci o înstrăinare, în sfera căreia trebuia totuşi să-şi găsească o cale proprie, deşi cu obligaţia de a evoca un anumit climat psihic al unei anumite epoci.

De aceea, tot ceeace decurge din aceste condiţiuni genetice ale operii d-lui Constantin Nottara, nu-i putea favoriza eflorescenţa personalităţii d-sale şi în special a personalităţii d-sale de compozitor român.

Vom renunţa de aceea să privim, din aceste puncte de vedere, lucrarea d-sale, mulţumindu-ne să afirmăm că d-sa prinde în genere cu aleasă înţelegere ecoul în muzică al gamelor de sentimente ale libretului, extras din originalul francez de însuşi compozitorul, găsind în special ultimelor scene şi care sunt şi cele mai dramatice, forţă emotivă crescândă şi respiraţie muzicală bine susţinută. Anumite momente, episoade, sau personagii, ca d-ra Pluş, de exemplu, sunt deosebit de reuşit caracterizate şi se evidenţiază uşor, în partiţiune şi spectacol, prin calitatea lor.

Din punct de vedere vocal, unele roluri sunt poate cam ingrat tratate, ca de exemplu acela al preotului Bridaine, care ar fi putut atinge efecte mult mai categorice, scris în linii de exteriorizare mai generoasă. Preludiilor orchestrale le-am fi dorit de asemeni mai mult accent, mai mult relief.

Tehnica simfonică a d-lui Nottara rămâne însă remarcabilă şi dovedeşte seriozitatea evoluţiei acestui muzician, dela care aşteptăm în chip firesc, după această compoziţie de distins nivel, realizări hotărîtoare, ţesute pe elemente de bază româneşti.

Interpreţii au contribuit frumos la succesul remarcabil al acestei opere, punând la contribuţie atât talente de valoare, cât şi o merituoasă posesiune muzicală a rolurilor.

D-rele Maria Moreanu, Arax Savagian, Nella Dumitriu şi d-nii Enăcenu şi Stirbey, în special, restul ansamblului asigurând de asemeni un bun aport.

A dirijat autorul.

TRAVIATTA

In seria reluărilor verdiste, sărbătoriri tacite a inepuizabilului melodist şi genial maestru al mânuirii glasurilor şi al marilor emoţii dramatice încredinţate lor, dela a cărui moarte s'au împlinit, luna trecută, patruzeci de ani, s'a reprezentat Traviatta, cu interpreţi care au reuşit să argumenteze cald şi convingător, cât de vie poate fi şi astăzi arta şi sinceritatea de simţire înflăcărată a lui Verdi, chiar într'o operă a sa din cele mai vechi.

D-na Fea Ponponiu, cizelând în materialul excepţional de pur al glasului d-sale fraza tipică de „bel canto“ şi învingând cu uşurinţă şi în delicate mlădieri şi frăgezime de emisiune la adăpost de cele mai neînsemnate asprimi sau stridenţe, toate treptele cunoscutelor dificultăţi ale rolului, d. Mircea Lazăr, în frumoase avântări vocale şi cu toată plinătatea dulce a timbrului ce stăpâneşte, d. Alexandru Lupescu, într'o fermă şi stilizată interpretare şi cu mature şi impunătoare mijloace dramatice, au fost principalii animatori ai reluării, căreia i-au prilejuit din plin tot succesul dorit.

Cronica dramatică

TEATRUL MUNICIPAL „I. L. CARAGIALE”: „RAPIREA SABINELOR” — comedie în 4 acte de PAUL GUSTY

Aruncându-mi privirea, prin preajma Crăciunului, pe afişele teatrelor noastre, putusem constata un fapt cât se poate de interesant.

Direcţiile teatrelor cari făcuseră, pe la începutul stagiunii, oarecare caz despre aşa zisa campanie de reeducare a publicului, se complăceau din nou în prezentarea farselor lipsite de sens, dar cu mare „priză” la public.

Alături de afişele cari anunţau „marele succes repurtat de comedia **Fritz şi Frantz”** sau aduceau la cunoştinţă „hohotele de râs provocate de farsa **Imi pare rău de mine“** se furişau, timide, afişele poraspătului teatru „I. L. Caragiale”, care teatru se încumeta, în vremurile astea, să prezinte piese de I. L. Caragiale, Pirandello sau Tolstoi (în adaptarea scenică a lui Bataille).

Am remarcat, dintru început, acest frumos curaj al tinerei direcţiuni.

Era normal ca teatrul să prezinte, acum, şi o piesă dintre acelea cari „aduc lume la cassă”.

Cu mult regret, am putut constata absenţa aproape totală a criticilor dramatici, dela ultima premieră a teatrului I. L. Caragiale.

Şi, cu oarecare surprindere, am ascultat părerile câtorva domni nemulţumiţi de calitatea piesei prezentate.

Intr'adevăr, nu-i pot înţelege pe acei cari — sunt sigur — au aplaudat cu entuziasm povestea pur şi simplu stupidă a lui Fritz şi Frantz, şi cari strâmbau din nas, nemulţumiţi, în faţa biruinţei echipei de actori tineri dela Teatrul Municipal.

Evident, vechea localizare a d-lui Paul Gusty, face parte din marea familie a farselor, multe personagii fiind tipurile clasice din obişnuitele „comedii cu încurcături”.

Există, însă, în piesă un personagiu asupra căruia vom insista ceva mai mult.

Este vorba despre Manolache Iorganda, „artist dramatic şi director de trupă”. Trăeşte acest personagiu o viaţă intensă, dincolo de artificialitatea obişnuitelor personagii ale farselor, astfel că localizarea d-lui Paul Gusty se ridică — numai prin existenţa acestui Manolache Iorganda — de-asupra nivelului mediocru al pieselor de acest gen.

Manolache Iorganda întruchipează tipul perfect al cabotinului cu toate ale sale cusururi şi calităţi.

Mai întotdeauna copil, şi, mai rar, „om de pe pământ”, Manolache Iorganda şi-a realizat o lume a lui cu succesele şi minciunile în cari — sunt sigur — Manolache Iorganda crede.

La realizarea acestui minunat tip de cabotin, bănuim că a contribuit şi localizatorul, d. Paul Gusty, acel înţelept şi iubit patriarh al teatrului românesc.

E prea românesc, e prea „de-al nostru” Manolache Iorganda, pentru ca să putem crede că d. Paul Gusty s'a rezumat doar la tălmăcirea textului şi la „românizarea” numelor eroilor.

Alături de Manolache Iorganda, o figură interesantă este aceea a profesorului maniac — „lucrat” însă, pe obişnuitul calapod al eroilor din farse.

Ajungând la interpretarea piesei, constatăm că există la acest discret teatru municipal o mână de actori talentaţi — e drept, prea puţin cunoscuţi — cari, dacă publicul ştie să răsplătească meritele actorilor, vor isbuti, în curând, să-i răstoarne pe mulţi din actualii „maeştri”.

O vom menţiona, mai întâi, pe doamna Maria Burbea, care după ce-a apărut, ani întregi, pe scena Teatrului Naţional, în roluri secundare, ridică de astădată, prin mijloace simple, la adevărate culmi artistice, rolul „oarecare” al unei servitoare guralive.

Acelaş lucru putem să-l spunem şi despre doamna Ulpia Botta, care, deşi ţinută atâta timp în umbră de nişte directori orbiţi de „farmecele” unei Leny Caler, a dovedit de astă dată că este „doldora” de talent, situându-se printre cele mai bune ingenue ale teatrului românesc.

Doamnele Renée Anny — într'o vervă de zile bune — şi doamna Lily Mihailescu — amuzantă în rolul soţiei iubitoare — au întregit ansamblul feminin.

D. C. Economu a realizat, în condiţii minunate, rolul dificil al lui Manolache Iorganda.

Merită toate felicitările acest actor, necunoscut la Bucureşti până mai eri, care, vertiginos, a câştigat laurii gloriei.

D. Jenică Constantinescu, distribuit într'un rol care-i convenea, a fost la înnălţimea d-lui Economu.

D. Lică Rădulescu a realizat o fcarte amuzantă apariţie caricaturală.

D-nii Niculescu Cadetu — cu gesturi oarecum şarjate, dar pe gustul publicului — şi Urlăţeanu — unul din cei mai talentaţi tineri eşiţi de curând de pe băncile conservatorului — au fost „indrăgostiţii” piesei.

Toate felicitările le merită, de asemenea, d. Bumbeşti, care a ştiut să strunească acest excelent ansamblu.

TRAIAN LALESCU

Academicianul Liviu Rebreanu şi teatrul românesc

Chemarea d-lui Liviu Rebreanu la Direcţia Generală a Teatrelor în aceste zile de încercări aspre, atât de puţin prielnice manifestărilor de artă, trebuie socotită ca un semn al atenţiei deosebite ce se acordă — în aşezarea actuală a statului — scenei româneşti.

Personalitatea marelui romancier se suprapune astfel într'un moment crucial pentru neamul nostru — peste orice frământări — să fie chezaşe la împlinirea adevăratei meniri a teatrului, care de-alungul istoriei s'a arătat, în atâtea rânduri, pilduitoare în viaţa popoarelor.

Sarcina d-lui Rebreanu e neînchipuit de grea.

Atâtea îngrijorări adunate în ultima vreme au îndepărtat publicul de teatru. Spectatorii de până ieri — după încordarea nervoasă la care sunt supuşi — mărturisesc toţi o nevoie sporită de desfătări. Totuşi sălile de spectacol se golesc tot mai mult.

Intoarcerea publicului spre teatru este — în aceste condiţii — o problemă de a cărei rezolvare e condiţionată însăşi existenţa teatrului românesc.

D. Rebreanu a străbătut biruitor şi alte crize. Tot freamătul unei lumi în prefacere, închis între scoarţele romanelor d-sale, stă mărturie că Directorul General al Teatrelor e menit să creeze şi să cârmuiască.

Din tălăzuirea atâtor evenimente cari agită azi viaţa întregii naţiuni, cel ce a scris „Pădurea Spânzuraţilor”, „Ion” şi „Răscoala”, va închega, desigur, într'o zi episoadele impresionante ale unei cărţi care să prelungească şi în sufletul cititorilor de mâine, tot vuetul vremii noastre.

Dar în aşteptarea acestei opere în care scriitorul va evoca pentru posteritate — prezentul, suntem siguri că d. Rebreanu, va şti să facă părtaşe scena românească la trezirea tuturor virtuţilor acestui neam peste cari s'au abătut de veacuri — fără să-i clintească — atâtea furtuni.

Impresia de vigoare şi de siguranţă, pe care o dă numai prin prezenţa d-sale academicianul Liviu Rebreanu, este o realitate de care viaţa noastră artistică primejduită, se va resimţi în curînd şi cu folos.

Iar faptul — poate uitat de unii — că actualul director general, a iniţiat şi a înfăptuit Studio-ul Teatrului Naţional, este pentru întregul tineret ce luptă încă să se afirme, cea mai bună garanţie, că va fi sprijinit în încercările sale şi chemat la muncă.

Probitatea artistică şi respectul muncii fiind semnele de căpetenie sub care s'a desfăşurat cariera marelui scriitor şi bunului sfetnic al celor tineri.

SERGIU DUMITRESCU

Difiniţia intelectualului

(Urmare din pag. I-a)

spiritul reflectându-se pe sine ca să-şi descifreze tainele, conştiinţa încercând să se domine, cunoscându-se, iată activitatea definitorie a intelectualului.

Ca gen proxim: muncitor. *Ca diferenţă specifică:* pentru spirit, = *definiţia intelectualului. Tinzând să înglobeze numai forţele* active, vii, *ale spiritului unei naţiuni, definiţia aceasta ţine seamă de cerinţele logicei formale, cât şi de realitatea spiritului în care intră ca prim element,* activitatea.

Numai oamenii care produc spiritual, care rodesc în folosul spiritului, au dreptul să se numească intelectuali. Ecrasez la pastiche! Huiduiţi uzurpătorii pare să spună definiţia aceasta. Toţi cei care trudesc chiar cu mintea (fie, şi cu mintea), pentru rezolvarea problemelor conservării lor fizice, nu sunt intelectuali, sunt impostori. Ei uzurpă un titlu ce nu se cuvine decât acelora a căror supremă ţintă de viaţă sunt valorile spiritului.

Năzuinţa spre valorile spiritului, dacă nu posesiunea şi realizarea lor, pot singure îndreptăţi etichetarea c u i v a drept intelectual.

Nici o diplomă din lume nu c va putea oferi unui „Mitică” din naştere. Miticii nu sunt intelectuali, întâi pentrucă nu muncesc, al doilea pentrucă nu-i preocupă valorile spiritului. Şi iarăşi, nimic nu poate împiedeca un autodidact sau un inculţ de-adreptul, oricât de a-titrat ar fi, oricât de puţin şi-ar putea stabili cu acte cu „scripte”, intelectualitatea, nimic nu-l poate împiedica să fie intelectual, dacă râvna, munca şi puterile sale îl mână către realizarea valorilor superioare ale omenirei.

S'a spus că suntem ţara cu cel mai mare şomaj intelectual. Fals! Nici 999 la mie din cei ce şomează, nu sunt intelectuali în adevăratul sens. După cum nici 999 la mie din cei plasaţi, cari nu şomează, nu sunt nici ei intelectuali.

Nu statistic, ci calitativ se privesc faptele acestea imponderabile. Suntem ţara cu cei mai buni intelectuali. Pentrucă nicăieri în lume nu există — jos, undeva, neştiut — dorul ardent de a participa până la consumare, la valorile supreme ale spiritului. Alţii au scris metafizică şi au creeat astfel cultură. Noi trăim — câţi trăim — metafizic, deşi spiritualitatea noastră rămâne, de-o-camdată, de domeniu subiectiv.

ION FRUNZETTI

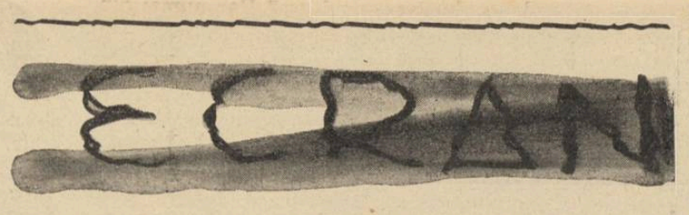

CINEMA CAPITOL: „FETE MODERNE”

Ca pretutindeni, chiar şi în viaţa studenţească americană se dă prioritate posesorilor de nume sonore, descinzând din diverşi plebei deveniţi regi ai unuia din multiplele trusturi, graţie norocului sau meritelor personale.

Profitând de obişnuitele serate care se dau în fiecare primăvară de facultăţile vestite prin studenţii cari le frecventează prin tradiţie, americanii ne prezintă un film foarte distractiv.

Aceşti studenţi, cari datorită banilor pe cari îi au sunt decretaţi nobili până'n vârful pantofilor, nu invită la aceste serate decât dudui, tot atât de nobile. De aici o serie întreagă de peripeţii în care dragostea triumfă.

Tinerele copile care nu pot ieşi fără „chaperon“ vor regreta desigur că nu s'au născut în America. Nu sunt însă tot atât de sigură dacă cei mai în vârstă se vor obişnui cu acest fel de a fi atât de deosebit de timpurile trecute — şi — după mulţi autori, mai sănătoase.

Aşa zisele „fete moderne“ sunt independente ca spirit iar în conduita lor nu sunt copleşite de supravegherea continuă a familiei.

Işi pot permite foarte bine — după principiile unora: „luxul” — de a se duce singure la o serată fără să aibă inevitabila şansă a comentariilor persoanelor ce mobilează deobicei scaunele aşezate de jur împrejurul sălilor unde se dansează.

Acţiunea spirituală şi vioaie prilejueşte tinerilor artişti o manifestare vădită a talentelor lor.

Tipul „băiatului modern“ american ne-a fost bine prezentat de Lew Ayres, care „s'a distrat“ în acest rol, uşor, în comparaţie cu cele din filmele anterioare.

O ingenuă drăguţă e lăudata descoperire Lana Turner în rolul Janei Thomas, care deşi-i dansatoare la „Joylane“ are calităţi sufleteşti superioare aristocratelor din film. Interpretează cu multă sensibilitate unele scene. Păcat că din când în când uită să exteriorizeze ceeace simte.

Pe Anita Louise n'o avantajează deloc pieptănătura în sus. Putea să-şi joace tot aşa de bine rolul în care trebuie să fie cu orice chip nesuferită, cu „ovalul ei perfect“ încadrat de nu mai puţin perfect ondulatele ei bucle blonde.

Marsha Hunt bine plasată în rolul dramatic al fetei bătrâne ce caută să se mărite cu orice chip.

In general, un film drăguţ, cu vagi tendinţe moraliste şi câteva bancuri bune, plus dansul în ciorapi, ale cărui consecinţe cred c'au făcut să râdă şi pe cel mai pesimist spectator.

CINEMA ARO: „EŞTI UN INGER”

Nu cred că L. Broomfield ar fi prea încântat văzând afişul ce face cunoscută premiera filmului, inspirat de „It all came true“, unul dintre cele mai bune romane ale sale.

Sunt de acord: Ann Sheridan este un înger.

Mai mult chiar decât un înger, e perfectă şi place tuturor teribil de mult — chiar şi spectatoarelor. Insă e exagerată această traducere a titlului. atât de depărtată de subiectul filmului.

Pe urmă n'ar trebui să se uite că nu ştie toată lumea englezeşte şi n'ar fi exclus ca un oarecare sau mai ales o oarecare x discutând literatură să spună, crezând că poate susţine o discuţie, cunoscând subiectul dela cinema: „Aţi citit „Eşti un înger“ de Louis Broomfield“?...

In afară de acest amănunt ce-i priveşte numai pe cei cari sunt uneori prea puţin inspiraţi la botezarea filmelor, nu pot spune decât lucruri bune.

Asistăm la primul contact cu viaţa reală a unor indivizi, nu trăzniţi — ci îngrozitori de credincioşi obiceiurilor de mult trecute.

Ca'ntotdeauna oamenii buni triumfă îndulcşând chiar inima de granit a unui gangster temut. Intervine mai ales şi eterna dragoste al cărei simbol e acea tânără plină de bune sentimente în faţa căreia se înclină toţi şi toate.

Gangsterul urmărit de poliţie, care trage sforile ca într'un teatru de marionete e bine interpretat de Humphery Bogart.

Foarte bine redată atmosfera agasantă a pensiunei unde-l revedem pe anticul Felix Bressart şi pe talentata Zasu Pits într'un rol în care s'a specializat.

Ann Sheridan e prea frumoasă şi prea atrăgătoare pentru a putea suporta critici.

Destul de drăguţ Jephrey Lyn, foarte invidiat de toţi bărbaţii pentru faptul că-i unul din fericiţii muritori cari pot săruta pe regina sex-appeal-ului.

ADRIANA NICOARA

PARALELE

de DAN PETRAȘINCU

Cora îl invitase, pentru întâia oară dela marea lor despărțire, la ea acasă. Grigore porni înfrigurat, pregătit s'o înfrunte.

Din ziua când îi aruncase, în treacăt, proverbul, relațiile lor deveniseră mai strânse, dar tot prietenești. Exasperat dar afectând nepăsarea, Grigore lupta cu încăpățânare s'o recâștige.

Proverbul nu-i ieșea din minte :

Unde a ars odată focul,
Treacă vreme cât de lungă,
Tot se mai cunoaște locul...

Expresia cu care Cora însoțise cuvintele îi dădeau mari speranțe. De fapt, ea era ca și recâștigată, numai că mai cocheta... sau... cine știe... poate într'adevăr își bate joc de el... și atunci... și atunci...

Când încercase, a doua zi, să-i amintească de proverb, Cora se prefăcuse că nu știe nimic. Iar când insistase, ea se supărase.

— Vrei să ne certăm iar ? Nu ești mulțumit cu prietenia ? N'ai spus că vrei... doar atât ?

— Ba da... dar... vorbele tale... vezi... poate că totuși... îngăimase el, exagerându-și umilința, derutarea.

— Nu, nu însemnau nimic ! Ți-am spus de atâtea ori că nu mai simt nimic deosebit pentru tine, de ce mă pui în situația de a repeta... și de a te jicni ?... — replicase Cora, când aspru, când blând.

In acest răstimp vorbiseră multe alte lucruri, povestindu-și chiar unele din întâmplările trăite în cele șase luni de despărțire. Pentrucă el nu-i putea spune nimic de Alice, avea impresia că și ea ocolește, prudent, de câte ori venea vorba de „prietenia" ei cu Valentin — de acolo, din sanatoriu.

Aceste pauze le păndea încordat, gata să dea drumul mâniei... dar nu, — își revenea — încă nu e momentul. Necesitatea de a se răzbuna se retrezea în el, dar o stăpânea repede, cu gândul la deliciile viitoare. Pentru moment trebuia să tacă și să suporte orice lovitură, cât de umilitoare. Crispa pumnii și tăcea, privind înlături. Ura și dragostea umilită din el îngânau : mai târziu ! mai târziu !

...Când ajunse, Cora îl primi din prag într'o rochie nouă, de culoare deschisă — și chiar prea decoltată — numai zâmbet, numai voe bună. Il invită în casă și-i servi câteva bunătăți, pregătite „special" pentru el. Erau numai ei doi, singuri, în această odae de care-i legau atâtea amintiri comune și păreau că sărbătoresc un eveniment deosebit. — „Poate inaugurăm o altă apocă ?", glumi Grigore. — „Poate".

Dar Cora alunecă repede spre altele și, râzând, gesticulând, îi reaminti unele scene „tragice" din trecutul apropiat. Se amuzară amândoi, cașicum ar fi fost vorba de cineva străin.

— Uite așa voiai să te împuști — striga Cora, lipind un corn de tâmplă și încruntându-se fioros. Imi dai scrisoarea, ori trag? Un, doi... ha, ha, ha !... crezi că nu știam că n'ai să tragi? Și cu toate astea îți mărturisesc că mi-a fost o frică grozavă. Cine știe, îmi ziceam, astfel de momente sunt primejdioase... mai ales la unul ca tine !

Ironia ei îl dispunea. Intr'adevăr, ce simple, ce copilăroase păreau toate în lumina de acum, ușoară, camaraderească! Ce copil fără minte fusese... și râdea, făcea haz în unison cu ea. Ii plăcea starea prietenească de acum și ar fi dorit-o prelungită indefinit. Dar Cora fu cuprinsă peste puțin de o febrilitate inexplicabilă, — o nervozitate care turbura atmosfera. La un moment dat trecu în odaia vecină și aduse un pachet cu scrisori. Grigore deveni grav.

— Vrei să-ți citesc ultima scrisoare a lui Valentin? spuse Cora deodată, cu un zâmbet chinuit în colțul gurii.

Tresări. Iarăși Valentin! Cândva reuși să înlăture, să birue umbra acestui om dintre ei.

— Citește, desigur, de ce să nu citești...

Cora se așeză alături de el, pe divan, și tot agitând picioarele, băețește, începu:

„Dragă prietenă... te iert pentru toate câte mi le-ai spus, și mai ales pentru toate câte mi le-ai ascuns... fiindcă, oricum, nu mai am mult de trăit. Eri mi s'a făcut o nouă radiografie și rezultatul — e dezastruos. Am făcut lichid în urma pneumotoraxului...

Te iubesc ca și până acum. Nu la trupul tău m'am gândit vreodată... dar înainte de a muri, te rog să-mi făgăduești ceva — dacă e adevărat tot ce mi-ai scris despre „el": făgăduește-mi că te vei despărți cu totul de el! El te va distruge, el e un om „de dincolo" (mai ții minte deosebirea pe care o făceam aici, între noi, cei suferinzi, și oamenii „sănătoși" — răi, egoiști, negândindu-se decât la plăcerea lor — mai ții minte, Cora?) — el e un om care nu poate înțelege legile noastre, ale condamnaților. El nu cunoaște, oricât ar crede , că te iubește, prețul sfânt al sănătății, al liniștei tale. Fiindcă, dragă Cora, cred că n'ai uitat de boala ta, care cere odihnă, numai odihnă... Dacă ai să faci neglijențe !...

Cora se ridică brusc, făcând câțiva pași agitați în odae. Apoi se întoarse în spre Grigore.

— Vezi? Vezi cum se iubește cu adevărat?

El sta cu capul plecat și nu răspundea.

— Spune ceva! țipă ea înăbușit, cu un început de îmbujorare a obrajilor.

Grigore ridică ochii și o privi. Fură câteva clipe de suspensie, de incertitudine.

Apoi, cu un oftat, Cora reveni pe divan.

— Nu ți se pare ridicolă scrisoarea? spuse tot ea, după un timp.

— Nu, șopti el.

— Ba da, e ridicolă! se sbătu Cora. E un om prea... simplu! Tu... nu mi-ai fi scris niciodată o astfel de scrisoare... patetică. Da, chiar dacă ai fi fost pe moarte. Tu... ești altceva...

— Altceva?

— Nu, tu ești un om rău, lasă-mă în pace! se ridică ea din nou, din ce în ce mai agitată.

Atunci Grigore pronunță cuvintele care-i exprimau cu adevărat gândurile. Pentru prima oară de când se împăcaseră, el încerca un astfel de sentiment...

— Da, Cora, omul acela are dreptate... sunt rău... e numai egoism în dorința mea de a te face să revii... Uneori am impresia că nici nu te iubesc... E... e ceva monstruos, inuman, nu-i așa? Dar numai din ambiție te vreau iar, numai fiindcă sunt gelos pe tot ce ați realizat voi acolo, în acel sanatoriu nesuferit, așa, puri, într'o atmosferă atât de... atât de... înaltă!... Înțelegi? Tu și el... el, un om simplu, e adevărat... Dar înălțat și purificat de suferinți, de ideea morții... E prea frumos, prea frumos... și voiam să distrug asta... ca un om inferior gelos pe ceeace realizează alții, superiori... o furie de distrugere, o răutate...

— Grig ! — îl chemă ea pentru întâia oară așa cum îl chema în trecut — n'ai voe să vorbești așa, de ce te ponegrești, nu-i adevărat.

— Ba da, e purul adevăr. Vreau să plec.

— Ba nu, rămâi. Ascultă Grig. *Mi-ești drag...*

Spunând aceste cuvinte, Cora se aplecă în spre el, cu ochii strălucind într'o febră ciudată, ridicând brațele, gata să-l cuprindă. Dar Grigore, dintr'un salt, fu departe de divan.

— Ce înseamnă asta, Cora? Ai febră, nu-ți dai seama ce faci. Nu vreau să profit.

— Dar nu, dar nu Grig...

— Cora, atunci... ai început să joci teatru cu mine? Te rog, nu mai glumi așa. Altfel voi suferi și o altă remușcare: aceea de a te fi molipsit cu ridicolul meu. Nu te prinde pe tine...

— Ai dreptate, nu mă prinde, întoarse ea deodată cuvintele, cu un ton de ironie și... începu să râdă! — Te-ai acuzat de răutate? — continuă ea netezindu-și părul cu un gest absent. De fapt *eu* mă joc, *eu* sunt rea. Imi place să te văd suferind, îmi place să te pedepsesc pentru tot ce mi-ai făcut.

Grigore își luase pălăria și părea că se gândește la cu totul altceva. Apoi șopti:

— Suntem îngrozitori... Amândoi...

Și ieși.

●

Iată însă că a doua seară, din nou îl cuprinse acea neliniște ascunsă, de neexplicat care biruia orice raționament și orice hotărîre. O văzuse ziua, pela cinci, și-și vorbiseră cu indiferența unor amici ce se întâlnesc întâmplător, undeva, într'o casă străină. Intr'adevăr, la Paula, prietena comună, părea că nu veniseră pentru a se întâlni anume.

Acum, însă, nu se putea culca. Era zece și-și dădea seama că iar se va întâmpla cu el ceva absurd. Se îmbrăcă și ieși. Drumul până la Cora îl făcu repede, ghemuit în sine, împins ca de o putere străină, evitând să se gândeacsă la ce face.

Cora se pregătea tocmai de culcare. Deschise portița, trecu prin curte și apăru deodată în prag. Ea scăpă un mic țipăt de spaimă.

— Ce înseamnă asta, Grig... iar vii să mă turburi?

El încercă să râdă, ca de o glumă năstrușnică, dar patul desfăcut, trupul Corei, ca o umbră sinuoasă prin transparența cămășii de noapte, luminată din spate cum era, apoi tot interiorul acela cald, intim, cunoscut, îi pricinui o scurtă ameteală.

— Cora, plec, am vrut numai așa.. să-ți spun ceva...

In același moment se auziră pași prin curte, și pentrucă nu mai era timp să se retragă spre poartă, ea fu nevoită să-l ascundă în casă. Grigore trecu în odaia cealaltă, cu inima iuțită de teamă și bucurie. Aici, era iarăși aici, noaptea... și aceeași atmosferă încordată, complice!

Bunica întrase în casă. Se auzi.

— Parcă mi s'a părut că văd pe cineva prin curte,grăi bătrâna tărăgănat.

— Nuu... n'a fost nimeni, ți s'a părut, răspunse Cora, cu ceva fragil în glas. Dar bătrâna avea pesemne chef de vorbă. O auzi așezându-se pe un scaun și suspinând prelung. Urmă o conversație, rău întreținută de Cora, a cărei nervozitate o putea înțelege doar el. Dacă femeii i-ar trece prin minte să intre și aici, alături? Primejdia îi dădea un dulce tremur de panică. Dar iată că se hotărîse să plece...

— Somn ușor, Cora...

— Noapte bună, ma'mare — și o auzi încuind ușa cu cheia — odată, de două ori. Apoi stinse lampa și veni la el. Tremura.

— Ce-ai făcut, de ce ai venit... Uite ce era să se întâmple — șopti pe întuneric.

Grigore nu răspunse. O distingea, o vedea și o simțea întreagă în fața lui, dar nu cuteza s'o prindă în brațe. Făcu doar un gest ca din greșală, o atinse pe brațul gol și îi simți tresărirea adâncă. Când o cercetă mai bine, văzu pe fața ei o expresie care-l înspăimântă. In tăcerea întunecată a odăii, ființele lor păreau că se pierd, se cufundă ca într'o apă, topindu-și limitele. Bărbia Corei svâcnea scurt, ochii îi luceau ca de febră. In sfârșit spuse :

— Grig, de ce mă urmărești, de ce numi dai pace, dece mă omori cu insistența ta? Fie-ți milă de o biată bolnavă.. nu înțelegi că sunt bolnavă? Nu mă atinge, lasă-mă... trebue să fiu credincioasă altcuiva... nu, nu lui Valentin, cum crezi tu, ci boalei din mine, o știi doar și tu, știi...

— Da, Cora, te las... dar de ce vorbești astfel? nu-i adevărat, nu ești bolnavă... niciodată nu am crezut, e o închipuire... Haide Cora, revine-ți, nu te speria, nu se va întâmpla nimic... iată, plec... deschide ușa și te las... deși am impresia, am impresia... că mă urăști, că nu mă mai poți suferi... iată, acesta e gândul pe care nu-l pot suporta...

Cora făcu un gest de oprire, exasperat.

— Dar nu Grig, nu... nu mă înțelegi, nu te urăsc... mi-ești drag... Dar mi-e frică de tine, de mine, de tot... Nu trebue să începem Grig... simt că vom sfârși rău dacă vom reîncepe... nu se poate, nu...

De ce natură fu scânteia care îl sgudui pe Grigore în clipa aceea — de bucurie pură, nebunească? sau de satisfacție imensă, de orgoliu — în acel moment când o vedea pe Cora din nou a lui, supusă, biruită, așa cum o visase de atâtea ori, dealungul acelor penibile luni de luptă? Intâi nu știu ce să facă: s'o prindă în brațe și s'o acopere de sărutări, sau să fugă—pur și simplu — pentru a-și savura bucuria singur, cu sgârcenie.

In loc de acestea, o mângâie încet pe păr, ca pe o soră, și bâigui fără rost:

— Cora, mă iubești? mă iubești? Nu mă minți?

— Nu Grig, e trist dar așa e — suspină ea, cu o liniște solemnă, care-l impresionă. Atunci el își pierdu capul. Incepu s'o sărute, s'o înăbușe, s'o mângâe cu toată violența reținută atâta timp, luni și luni, într'o deslănțuire oarbă, dureroasă. Spunea cuvinte fără șir, copilărești, tot ce-i trecea prin minte...

— Cora, Cora, în sfârșit ești din nou a mea, a mea... Nu-mi vine să cred. De ce ți-e frică, de ce spui că e trist... De ce ne-am ascuns atât, Cora, unul de altul? Am știut, am știut din prima zi... nu se putea... Trebuia să te recâștig... Tot ce-a fost între noi... Știam, presimțiam... Cora, să uităm, să fim ca la început... N'ai fost nicăeri, nu ne-am despărțit... Cât e? Șase luni ai stat acolo... și acum... o lună... mai mult ? Nu știu... Am șters totul... Iți mulțumesc, îți mulțumesc...

— Nu-mi mulțumi, nu te bucura, Grig... Nu se schimbă nimic... Eu tot o moartă sunt.

— Nu, Cora, nu! Nu ești, nu ești! Voi răsturna lumea, voi face imposibilul și vei fi a mea. Iți voi reda sănătatea, te voi îngriji. Principalul e că mă iubești, că am pentru ce și pentru cine munci. Intelegemă, sunt un alt om...

Deodată Cora îi alunecă grea în brațe. O crezu leșinată dar era numai epuizată, ametită. O duse încet până pe divan, îi ajută să se întindă, o înveli, bâiguind scuze, blestemându-se.

— De azi încolo, s'a sfârșit, nu te voi mai obosi, vei vedea... acum revino-ți, te rog... Acum vreau să te văd dormind, trebue să te odihnești, nu e permis să-ți pierzi noaptea.

Blestematul de mine, cum te țin, cum te fac să pierzi orele acestea prețioase... Haide, liniștește-te, plec... Și mâine, și mâine!...

Rămase asa câteva minute la marginea patului, ținându-i mâna în palme, în tăcere — apoi o sărută pe frunte și se strecură afară...

●

Se trezi, a doua zi de dimineață, cu un sentiment de nou, de proaspăt, cu o senzație de infinită sănătate trupească și sufletească. Dormise întâia noapte liniștită de o lună încoace, dela revenirea Corei. Deschidea ochii ca într'o altă lume, plină de sens și culori. Și numaidecât svâcni în el necesitatea de a o vedea — numai așa, să-i privească o clipă obrazul; să primească dela ea un zâmbet fugar, de daprte, să se încredințeze că tot ce se petrecuse azi noapte nu era închipuire sau vis.

I se părea că tot acest timp de harțe fusese necesar, fatal, numai pentru ca legătura lor să se cimenteze, să devină mai trainică. Aproape că binecuvânta tot ce se întâmplase, plecarea Corei, scrisorile, cearta, revenirea și celelalte...

...Cora însă nu era acasă. Dar unde putea fi atât de devreme? întrebă pe bunica ei. *Plecase cu noaptea în cap la biserică!* Era vre-o sărbătoare? Nu. Atunci? Bunica ridică din umeri...

Curiozitatea îi mări dorința de a da ochii cu ea. Plecă așa dar, la întâmplare, spre biserica cea mai apropiată, a cartierului. Era aproape pustie. Preotul, dascălul, câțiva copii și mai multe femei bătrâne. Când intră, câteva capete se întoarseră mirate în spre el. Și numai decât o descoperi pe Cora, ascunsă într'o strană din primele rânduri, îngenunchiată, curbată, nemișcată.

Se apropie încet, cu ochii la preot, dar i se păru că observă un gest de dojană la acesta și se opri la câțiva pași de ea, pe dreapta, într'o așteptare plină de nerăbdare. Nu se simțea bine în cuprinsul bisericii. Nu-și putea explica deloc ce căuta Cora aici — după o astfel de noapte mai ales! Era intrigat și puțin supărat.

Văzând că nu e chip să se facă simțit, tuși de câteva ori. Cora nu se mișca, părând cu totul cufundată în rugă.

Grigore se agita, privind în jur cu un fel de sfidare temătoare. Cum de nu-l simțea Cora, când era atât de aproape de ea? De ce se ruga atât de umilită? Ce păcat avea pe suflet? Ce e cu accesul acesta de misticism? Își aminti de scrisorile ei dela sanatoriu, când îi spunea că ar vrea să se... călugărească! Luase în glumă astfel de idei... retrograde. Dar acum începea să-l cuprindă turburarea. Bucuria cu care venise, se risipea în atmosfera senilă a lăcașului. Totul părea mort și sufletul nu reușea să-și păstreze independența în acest mediu refractar bucuriei simple, naturale, cu care venise. Simțea necesitatea de-a avea alături pe Cora, vie, sglobie, dar ea nu se mișca de acolo, streină și încremenită, stăpânită ca de o putere magică. O privi fix, cu un început de dușmănie. „Cum se poate să nu mă simți, cum se poate" își repeta înrăit. Și dece se roagă? O, obiceiurile astea, rămase dela sanatoriu!

Era gelos pe ruga ei. Il isbi o nouă expresie a chipului său. Ochii adânciți în orbite și trăsăturile încordate în concentrarea rugii o făceau aproape bătrână. Schița din când în când cruci repezi, chinuite.

Mai făcu doi pași spre ea, era la un metru depărtare, tuși din nou — dar cu acelaș rezultat. In aceeași clipă îl lovi certitudinea prăpastiei sufletești dintre ei. Il mințise, nu-l iubea! Fusese o simplă stratagemă, ca să scape de el — aseară. Ce prost fusese el ! Crezuse și... plecase ! Se simți caraghios, furios, neputincios. Cu ce rafinament își bătuse joc de el fata asta! Unde învățase o astfel de școală înaltă?

Acolo, la spatele ei, înalt și încruntat, tropăind din picoare, Grigore abia se mai stăpânea să nu facă un gest brutal — să se apropie, s'o ia de braț și s'o tragă afară. Dacă ar fi întors capul și l-ar fi privit duios, și el ar fi fost dispus, poate, să se roage, alături de ea. Pe când așa, ea-l transforma într'un fel de demon, un spirit rău ce planează deasupra ei, gata s'o înșface... Cora îl trăda, Cora îi scăpa...

Bătrânele de alături mormăiră ceva a dezaprobare și trebui să se retragă tocmai lângă ușă. Acum își dădea seama că ea-l văzuse, că ea-l simțise... dar *nu voia* să-l bage în seamă...

Pe neașteptate, Cora se ridică și, făcând câteva cruci, veni deandaratelea spre ușă. Când fu lângă el, se întoarse scurt și ieși, lăsându-l buimac, încremenit...

...O ajunse tocmai în stradă, după ce parcursese curtea bisericii în goană. O prinse de braț și o întoarse pe loc, cu violență. Cora se smuci. Se priviră o secundă cu ochi grei de dușmănie, de indignare.

— Ce cauți, ce vrei! șuieră ea ascuțit. Lui i se păru că visează, ezită, îi scăpă brațul — ea porni numai decât, iar el rămase pe loc, cu voința înghețată. Ce era asta? Dece? Ce se întâmplă cu ei?

Făcu câțiva pași mari și o ajunse din nou.

— Cora, dar ce înseamnă toate astea, suntem nebuni? Ce s'a întâmplat... Dece te porți așa?

Ea mări pasul, încleștând gura. O prinse iar de braț, de umeri. I se păreau toate atât de absurde, de nemotivate... și totuși... simțea parcă nevoia s'o lovească, da, s'o lovească, s'o vadă căzând, neînsemnată, la picioarele lui...

— Cora, răspunde!

Voia să fie blând dar își auzi glasul încărcat de mânie adâncă, de ură.

— Lasă-mă! țipă ea, eliberându-se de strânsoarea mâinii lui. Nicăieri nu pot scăpa de tine. Dece ai venit... și la biserică! Era singurul loc unde credeam că mă pot reculege... și... ai venit. Lasă-mă!

Și porni iar, repede, aproape fugind. Dar nu! Dar nu! Se răsvrăti în Grigore ultimul rest de rațiune — nu se putea lăsa biruit de o astfel de situație absurdă, nu. Trebue să-mi explice, trebue să ne înțelegem. E un moment penibil acesta. Cora! — după cele ce s'au întâmplat aseară între noi, nu-ți dai seama?

Alergă din nou s'o oprească.

— Cora!

Își dădu seama că ajunseseră aproape de casa ei, dar reuși s'o mai prindă odată, chiar lângă poartă.

— Cora, făcu gâfâind, nu ți-e rușine... Aseară ce-a fost vorba ? De ce m'ai mințit?

Ea clipi des, ca într'o somnolență. Plutea parcă, toată, într'o beție tare, acidă — și zise rar, ca și cum n'ar fi înțeles:

— Eu... te-am mințit?

— Da, tu, ai mințit...

— Ei bine, da, te-am mintit, și acum lasă-mă în pace, nu înțelegi că vreau să mă lasi în pace! țipă ea cu o nouă deslănțuire, ca de om care încearcă să se descarce, printr'un ultim efort, de o povară lăuntrică.

— Cora, să știi, nu mai sunt dispus să-ți sufăr hachițele... strigă și el, jumătate cu furie, jumătate cu amărăciune.

Dar ea nu-l mai auzise. Intrase în curte, trântise portița, apoi dispăruse în casă, fără a mai întoarce capul.

Grigore se întoarse și el, pășind repede, ametit...

Florii

Impletește-ni-te'n jurul frunții, rază
Inspirată cu strălucete stelare.
Spini ai frunții, sângerați-vă cu zare,
Sânge, ostoește-ți flacăra cu amiază.

Cancer ispitind să gâtuie pe coarde
Lebăda 'ncârjată a tinerei aorte
Picură 'n sfarogul fiecărei note
Timpul — vin răvac îmbuchetat cu moarte.

Dă prin preajmă buzna sau târcoale.
Hei! Inghimpă-ni-te'n creștete, lumină !
Va să vină, hoit nevolnic, va să vină...

Ramuri, repede, și străi, și osanale !...

ION FRUNZETTI

FOI VOLANTE

GAZARUL

Nu numai rumânul care aleargă în fiecare zi cu bidoanele pe sub fereastra mea este un găzar. Bietul om care circulă oră de oră ca să-și scoată o pâine din lichidul galben și unsuros, e găzar fiindcă așa îl definesc cele două vase de tinichea pe care le duce pe umeri și fiindcă așa îl știu și servitoarea și băcanul și ordonanța.

Găzarul despre care scriu aceste rânduri e cu totul altceva. El poate fi pictor, actor, om de afaceri, tot așa cum poate fi și poet. Și nu știu dacă ați băgat vreodată de seamă că găzării prevăzuți cu bidoane, propriu zișii găzari, au o meteahnă tare caracteristică. După ce au făcut târgul și au încasat parale, a apărut ca din întâmplare în balcon sau la fereastră, cucoana sau domnul. Unsurosul personaj de pe caldarâm privește în sus, sașiu și supărat. Așa i s'a năzărit lui în devlă. Ori cucoana e rumenă și frumoasă, sau domnul e prea freș și elegant. Găzarul care a luat însă paralele și poate și un sfert de pâine, se mai uită odată în sus, scuipă printre dinți și înjură ca la el în Gorj. Dece să fie domnul atât de freș?

Așa și găzarul nostru, poetul, de pildă. Circulă blond și strengar pe foarte multe uliți, scrie foarte lungi epistole de admirație confraților și maeștrilor, bate cu degetul arătător la foarte multe oglinzi strâmbe care-l arată drept și stă de vorbă cu fete foarte frumoase. Dar într'o zi, zărește în fereastră, la etaj, un personaj oarecare, unul care primise și el una din foarte multele scrisori. Știți, găzarul are psihologia lui! Dece stă nerușinatul acolo la etaj, în timp ce eu vând rime la parter, frumos ca un afiș, dar răgușit ca o caterincă? Și într'o clipă insul a uitat epistole, uși, oglinzi și fete, răcnește în sus spre fereastră și sloboade o înjurătură plină de sevă și vigoare. Dece să fie domnul atât de sus?

După acest gest eroic, se duce la o cafenea să scrie maxime și sfaturi pentru adulți. Nu răsună bidoanele, dar parcă vine o undă.

In lături, coconi, căci trece găzarul!

VLAD ALIMAN

Misiunea lui Vasili Vasilievici

de C. MARINO

Intr'o toamnă se primeşte la şcoala noastră ordinul cu numirea la catedra de filosofie, rămasă vacantă, a unuia Vasiliev, cu studiile deabia terminate. Se vacantase catedra, vorba vine, că de fapt s'a uşurat prin scoaterea la pensie a bătrânului Bogolepov.

Poate vreţi mai întâi să ştiţi cum arată acest moşneag. Era mic şi îndesat, dar simpatic la privire. Avea părul alb şi rar, iar barba-i căruntă cobora dealungul vestei lui albe, puţin cam slinoase. Vorbea cam încurcat, dar asta nu-l împiedica să fie guraliv. Când spunea ceva original, din partea lui, arăta o gândire neguroasă, în schimb scanda clar şi răspicat orice dicton sau vreo cugetare cu mult înţeles din vreun mare filosof. Cu astfel de cugetări, pe mulţi îi tăia sentenţios. Atunci numai ce-l vedeai că-şi lua o poză majestuoasă, îşi proţăpea barba înainte şi parcă rostea un verdict în cazul unor mujici vinovaţi, ori o comandă unei trupe imaginare. Toţi făceau un haz discret de moşneag. Era de un leat cu seminarul şi el întreţinea atmosfera de vetust a şcolii şi chiar a oraşului. Lumea ştia tot ce gândeşte, dar lui i se părea că în adâncul anilor zace încă înţelepciune necercetată şi de acolo ar mai putea scoate ca dintr'o fântână fără fund încă mult pentru adăparea celor „săraci cu duhul". Pentru el, toată lumea era „săracă cu duhul".

Depe vară chiar deplângea soarta catedrei pe care el a tot urcat şi a tocit timp de 40 de ani şi într'o bună zi şi-a spovedit în cancelarie ultima lui dorinţă. Şi care era dorinţa lui supremă? Nici una nici alta, decât aceasta: când se va prezenta noul numit, acela să stea într'o bancă lângă elevi şi el să mai ţină o lecţie, o singură lecţie, după care se va retrage împăcat din viaţa şcolii, împăcat că a trecut torţa filosofiei în mâinile lui Nimichiev (desigur cuvântul traduce porecla ce-i dăduse el în ruseşte), cum îl numea în ironie pe acela care avea să-i ia locul de reprezentant al înţelepciunii pe o suprafaţă de sute de verste în lung şi în lat şi cine ştie pe cât timp în viitor.

In Seminar era zarvă mare. Nu-i puţin lucru să se întinerească — şi asta atât de rar — cadrele. Nu mai vorbim de lumea târgului! Prin venirea lui, Vasiliev trebuia să primenească aerul, să aprindă lumină nouă, să cureţe sgura şi rugina, să se facă loc larg de gândire şi acţiune.

Bogolepov bătrânul era privit ca simbol al anchilozării, iar Vasiliev aşteptat ca sol al întineririi. Il aşteptau cercurile culturale şi intelectualii mai mici sau mai mari ca pe un săditor de viaţă nouă. Chiaburii târgului, mai neîncrezători, spuneau: „să vedem, să vedem" şi se preocupau şi ei de Vasiliev ca toţi ceilalţi.

Intre „barâşnele" cele frumoase şi cele cu pretenţii, cari nu obosesc niciodată aşteptând, se iscase un zumzet pe o coardă mai înaltă. Fiecare se întreba dacă va corespunde idealului ei sau îl modela după acel ideal. In aşteptarea lui nu ştiau dacă trebue să-l facă înalt sau tot scund, cu barbă sau fără barbă. Cum pe acolo încă rămăsese credinţa că purtarea bărbii este un semn de distincţie, el ar trebui să fie înalt şi cu barbă, ca orice filosof, dar de culoare neagră. Iar prin ochii lui mari toate fetele presupuneau că se vor revărsa infinite surprize. Era Vasiliev, pentru ele, mai mult magician de cât filosof, gata să scoată şi să dăruiască fiecăreia ceeace îi doreşte inima.

Şi zic, venise ordinul de numire prin mijlocirea Guberniei, mai era o zi două până se deschidea şcoala şi aşteptam alte adrese care să ne confirme prezentarea, căci aşa se obişnuia. Nu ştiu dece, ni se părea pentru înălţimea evenimentului, că trebue să fie primit în gară şi condus în oraş cu tot alaiul cuvenit unui sol care avea să aducă o schimbare în viaţa oraşului nostru bătrân.

Dar de unde? — Singur şi necunoscut şi-a coborît pe scările vagonului o valiză grea de cărţi şi căptuşită cu lucruri trebuitoare omului la drum. S'a strecurat uşor din vălmăşeala depe peron, în care era amestecat ca orice călător şi s'a aşternut la drum pe sub teii şcolii, până în oraş.

★

Prima zi de şcoală. Elevii claselor superioare erau adunaţi în amfiteatru, unde trebuia să se înceapă cursul comun de Exegeza Noului Testament. Aci se rătăcise şi Bogolepov, care căuta pe fostul coleg, pe părintele Bogoiavlenski, cel care preda Exegeza. Dar cum părintele a anunţat că nu poate veni, îşi face intrarea în amfiteatru tânărul profesor Vasili Vasiliev. Imbrăcat într'un pardesiu gris-fer, încins cu un cordon asemeni unei rase călugăreşti, era înalt, cu o frunte largă şi senină, păzită jos de ochii-i forţat închişi şi adumbrită sus de un păr bogat blond, aruncat cu grijă înapoi. Nici gând să poarte barbă. Seminariştii îl văd pentru prima oară şi în iureşul lor de a-şi apuca locuri, uitară de bătrânul Bogolepov care, buimăcit, se afla printre bănci, şi fără intenţie îl sechestrează în sală timp de o oră, cât trebuia să ţină lecţia noului profesor de filosofie.

Vasili Vasiliev îşi cere voie, ca în locul părintelui de Exegeză, să ţină el lecţia de iniţiere în filosofie. Şi numai ce începe să vorbească. A pornit dela întrebarea, pe care şi-a pus-o omul întotdeauna:

„Cine este el?" — şi a arătat cum dealungul veacurilor mintea omenească s'a străduit să afle un răspuns mulţumitor la această chestiune. A descris cum s'au născut ştiinţele şi artele, dar cum s'a pierdut formula întrebării celei dintâi. La sfârşit a conchis că filosofia are misiunea de a căuta esenţa tuturor esenţelor, deslegarea problemei tuturor problemelor.

In acest timp fostul profesor nu-şi mai recunoştea elevii care ascultau extaziaţi un vrăjitor al cuvântului. De unde în primul moment, cum sta el mărunt şi gras într'o bancă, îşi arunca în sus o barbă de negaţie absolută, încet încet începu a-şi pleca fruntea înainte şi barba îi cobora depe piedestalul măreţiei. Iar când vorbitorul încheia, spunând că „filosofia e strădania minţii de a înţelege înaltul din înălţimi, adâncul din adâncimi (ce e drept, abuza de emfază şi patetism) şi ea caută eternul frumos din arte, adevărul imutabil din ştiinţe şi binele absolut din viaţă, că însfârşit filosofia este setea veşnic nepotolită de a găsi şi a te regăsi", bătrânul a plecat capul cât au permis vertebrele cervicale şi până i-a absorbit reverul hainei aproape în întregime barba lui semeaţă, în care trebuia să se fi încâlcit spovedania— căci era mai mult decât o prelegere — a „învăţăcelului". Şi el care se credea atotştiutor, că a găsit ceiace caută...

★

Când s'a sfârşit lecţia, toţi s'au ridicat în linişte, parcă erau după o rugăciune. Bogolepov s'a strecurat printre foştii elevi — cari îi făceau loc cu foarte multă bună voinţă — şi dus a fost, căci n'a mai dat nici când pela Seminar şi nimănui n'a mărturisit — aşa cum de fapt el gândea — că la această şcoală s'a aprins o lumină nouă. Dar din acea zi s'a răspândit ca fulgerul svonul în oraş: „au început lecţiile Vasili Vasilevici Vasiliev!" (tatăl lui purta acelaşi nume cu el, deaceia se numea atât de curios).

*

Curând a început să devină obiectul discuţiilor şi centrul de interes în târg. Toţi şi toate rugau să li se arate şi întrebau cum este. Fetele mai ales, erau curioase să-l compare cu imaginea pe care şi-o creiaseră singure.

El însă nu ştia nimic de zarva ce se petrecea în jurul lui şi străbătea drumul spre şcoală, spre biserică, ori spre librării cu totul indiferent. Pentru că nu şi-a făcut dela început cunoştinţă, mult timp a fost necunoscut. Muscalii, uneori chiar aceiaşi, îl luau drept un călător, nu un om al târgului, şi-l invitau să-l transporte unde are nevoie, mai adeseori la „gară" cu caleşcile lor de două persoane. trase de câte o toroapă dolofană. Pe faţa lui senină şi'n ochii-i albaştri nu se cetea nici o preocupare înaltă, dar mi-te să gândească să pozeze. Totdeauna îşi urma drumul plin de naturaleţe, parcă era de-al familiei în noua societate.

— E Vasili Vasilievici, — şopteau cu un aer constant de intimitate cei cari l-au cunoscut (li s'a arătat şi lor de către alţii).

In pardesiul său lung, asemeni unui antereu elegant, cu chipul foarte luminos, părea un tânăr serafic, nevinovat şi stăpân pe sine.

In micile cercuri, în care era nevoit să intre, i se făcea cunoştinţă cu diferite persoane (cari regizau aceasta, dar spuneau că „întâmplarea a făcut"..) i se vorbia de reuniuni, de serbări familiare, de petreceri; chiar „era proectat un mare bal de Sărbători".

Toţi sau cât mai mulţi îl considerau al lor şi căutau să-i facă viaţa cât mai plăcută. Le era teamă să nu părăsească târgul din pricina plictiselei. Era, într'un cuvânt, înconjurat de toată atenţia, dacă nu chiar se abuza. Mulţumea în dreapta şi în stânga, răspundea cu zâmbete, cu bună voinţă, dar nu făgăduia formal că va lua parte. La orice nouă invitaţie răspundea tipic: mai este invitat şi de „familia Cutariev ori Cutarievici" şi-i dăruia pe toţi cu epitetul că „sunt foarte îndatoritori!"

Părinţii fetelor auziseră deasemeni despre el şi ţineau să-l cunoască din două motive: întâi, ca să poată să răspundă afirmativ la întrebarea dacă l-au cunoscut pe Vasili Vasilievici (şi această întrebare era oricând iminentă): al doilea, pentru că presupuneau că le-ar putea fi un ginere ideal (adică nu atât de deştept).

Atunci se organizau petreceri familiare, se pregăteau „ceaiuri" în saloane luxoase — toată toamna s'au ţinut lanţ — la cari fiecare amfitrioană a casei visa să facă impresie cu „participarea aşteptată" a d-lui profesor de filosofie, se anunţau dansuri şi el tot nu venea. Cu primul prilej îşi cerea iertare invocând motive cari nu mai lăsau nici o îndoială asupra „profundului său regret".

★

Văzând că la sindrofii nu găsesc argumente să-l aducă, deşi nu-şi închipuiau că trebue mare putere de convingere „pentru un om tânăr şi atât de bine" ca el, Vera Feodosievna, care dădea în particular ultima clasă de liceu, mărturiseşte mamei ei că se simte foarte rău pregătită la limba elenă şi ar dori să ia lecţii dela cineva. „Cum domnul Vasiliev a studiat teologia, ar pimi, poate, s'o prepare".

Mama fetei nu numai că a acceptat, dar a găsit în sinea ei ideia Veruţei genială.

— Mititica de ea! noi nu ne-am fi gândit la acest lucru!

A doua zi profesorul găseşte acasă o scrisoare de rugăminte, dictată în termenii cei mai curtenitori de Maria Teodosi Semeonov, mama, scrisă citeţ şi cu cea mai mare îngrijire de mâna tatălui şi expediată discret de Vera. Fetele cunosc mai bine decât oricine arta discreţiunii.

Vasiliev, îndatoritor din fire, ar fi suferit remuşcări dacă n'ar fi dat ajutor acelei tinere aflate la ananghia în care o pusese studiul unei limbi clasice. Ba chiar se simţea măgulit că ştiinţa lui putea sluji şi în afară de zidurile înalte ale Seminarului.

De a doua zi şi-a luat cu sine un autor clasic, pe Cicero, care a mai condus şi pe alţii în alte împrejurări, şi s'a dus, apoi a continuat cu o regularitate kantiană la aceleaş ore, de două ori pe săptămână.

Primirea în ziua dintâi şi în celelalte, n'a fost aceia a preparatorului unui copil, fie acel copil şi singura fată la părinţi în ultima clasă liceală, ci tratată ca vizita unei persoane distinse.

Cabinetul de lecţii era un salon frumos împodobit cu mobilă şi tablouri moderne. (Ca la toţi cei îmbogăţiţi de curând). Mama şi fata apăreau întotdeauna în ţinută de rigoare. Vasili Vasilievici în costumul lui simplu, parcă era clasicitatea îmbrăcată în togă sordidă, dar rătăcită într'o lume străină. De fiecare dată, până se aşeza la masă şi începea lectura şi interpretarea unui text, se simţea foarte stânjenit, chiar copleşit uneori. Dar ca printr'o forţă magică tot belşugul de baroc din jur se risipea — un baroc sui-generis alcătuit din îngrămădirea fără gust a lucrurilor moderne — mobila casei devenea mai grosolană, ca de piatră, tablourile se înfundau în pereţi, dincolo de fereastră se părea că trece un portic cu ghirlande şi el scotea din carte şi din minte comoara de frumuseţe a limbii eline.

Aceste ore erau pentru Vera o încântare, un deliciu şi Vasili Vasilievici devenea de o loquacitate pe care n'o puteai bănui când îl vedeai în grupuri mai mari.

Cum se termina lecţia, apărea din camera ei, mama Veruţei, care veghea să nu fie lecţiile prea obositoare. Acum urmau fel de fel de tratatii cu rugăminţile mieroase de a servi, se schimbau chestiuni nenumărate din enciclopedia zilei (profesorul aci dovedea destulă ignoranţă şi când Vasili Vasilievici cădea din nou din clasicitate în realitate, pretexta că întârzie prea mult şi cerea voie să plece).

După ce la elenă eleva progresase destul de mult şi în zadar sperase că în această limbă să poată vorbi inimii profesorului ei, l-a rugat să facă lecţii şi la limba latină.

Intre timp s'a răspândit vestea în oraş şi fiecare a aflat uluit că Vasili Vasilievici face vizite casei bogătaşului Teodosi Semeonov. Deacum omului acesta i se da consideraţia unui mecenat, casa lui era privită ca un templu, iar matroana şi fiica invidiate cel puţin de jumătate din târg.

Clara Andreevna verişoară bună cu Vera, de când cu lecţiile lui Vasili, a îndesit vizitele la mătuşa ei. In prima zi, când Vera i l-a prezentat familiar pe domnul Vasili Vasilievici, şi-a zis că a apărut omul care va şti să aprecieze frumuseţea ei şi cu un aer de fericire nesperată, s'a dus într'un suflet acasă să anunţe că „a cunoscut pe profesorul dela Seminar, care a fost chemat de unchiul Teodosi pentru Veruţa".

— Ştii, mamă, unele materii sunt prea grele pentru Vera!

Şi a început să-l descrie celor din casă, scoţând în evidenţă deşteptăciunea lui Vasili Vasilievici şi mai cu osebire puterea lui de discernământ care va şti până la urmă să deosebească între o fată bogată şi o fată frumoasă, o fată — Vera — care are nevoie de preparator şi ea — Clara — care e cu mult superioară şi în această privinţă.

Lecţiile de limbiile clasice mergeau normal, dar neadormitul Cupidon a aprins de dragoste inimile celor două verişoare pentru profesor. Vasiliev credea că asistă la afecţiunea Clarei pentru verişoara ei. Deveniseră într'adevăr cele două verişoare de o tandreţe plictisitoare una faţă de alta.

Numai că această dragoste între rude nu putea merge prea mult.

Sta Vasili Vasilievici — cum am spus — pe uliţa Prohorodscaia, pe care se afla şi casa Clarei Andreevna. Din ea se desfăcea uliţa mare Novoselscaia, pe care se ridica înzorzonată casa lui Teodosi Semeonov.

Vasili ajunsese idolul şi şeful copiilor depe uliţa lui. Dracii aceştia îndrăsneau să-l scoată, mai ales spre primăvară, în fiecare zi din casă, să vină în mijlocul lor ca să le spună câte ceva, să-i înveţe jocuri şi ei să-i povestească isprăvile, căci era singurul om care le da ascultare. Vrea „să modeleze sufletele nevinovate ale acestor copii după sine — îşi spunea el în gând — ca să fie oameni buni şi blânzi în viaţă".

Dar şi pe Novoselscaia devenise dela o vreme tot atât de popular şi cum amorul copiilor nu cunoaşte graniţe ori convenienţe, văzându-se mângâiaţi, întrebaţi, consideraţi, lăudaţi, de grabă i-au sărit de gât. Lumea copiilor din cele două străzi se închina aşa dar la un acelaşi zeu. Dar când au aflat micii vecini ai lui „Vasili Vasilievici" — căci aşa-i ziceau ei, tot pe nume — că şi ceata de copii din Novoselscaia a pus stăpânire pe idolul lor, s'a declarat un război cum nu s'a mai pomenit: cu ocări, cu lupte corp la corp, cu geamuri prefăcute în ţăndări — adevărate bombardamente — cu răniţi. (Doar Crucea Roşie lipsea).

Totul se petrecea după logica amorului. Triburile primitive sunt intolerante pentru cei care se închină la alţi idoli, pe când aceşti mici, dar cruzi sălbatici urăsc pe cei care şi-au însuşit idolul lor.

Disputa a devenit cronică şi numai Vasili Vasilievici nu ştia şi nu bănuia nimic, pentru că apropierea lui îi făcea pe toţi îngeri. E dela sine înţeles că de fiecare dată când copiii îl vedeau în mijlocul lor, aveau siguranţa deplinei proprietăţi.

Cele două „domnişoare" foarte mândre până atunci, au coborît şi ele în mijlocul copiilor ca să mângâie şi să desmierde pe aceia pe cari îi lua Vasili în braţe. Dacă gelozia lor nu se putea descărca într'alt chip, atunci întărâtau fiecare armata respectivă de copii împotriva celeilalte. De acum ele alimentau vizibil conflictul, comportându-se ca doi generalisimi cari nu înţelegeau să se dea bătuţi. In casele lor războiul era tot atât de acerb, ca în birourile unor diplomaţi. „Dragile verişoare" nu se mai aveau bine dela Blagoveştenie şi când se întâlneau întâmplător la răspântia lor comună — se'nţelege că pe acolo le era drumul — nu-şi mai spuneau „Clara dragă" sau „Veruţa" — ci ceremonios şi ironic:

— Ce mai faci Vera Teodosievna?

— Ce mai zici Clara Andreevna?

★

Fiecare dintre cele două familii credea că cealaltă se opune la fericirea fiicei şi prietenia de altă dată s'a prefăcut în ură şi chiar s'a deschis un proces de moştenire — după ce se ajunsese la o împăcare mutuală. S'au aprins în vetrele celor două cămine focuri de infern şi Vasili Vasilievici nu bănuia nimic din toate acestea.

El ştia păcatele lumii din cărţi şi din auzite, dar nu experimentase personal. Era departe de el gândul că persoana lui poate provoca tragedii cari să ducă la catastrofe. Prezenţa lui era asemeni unei corăbii care răscoleşte o mare până la fund sau un lac mocirlos mai bine zis şi scoate la suprafaţă toată necurăţenia care zace jos, dar ea priveşte numai înainte pe deasupra undei de cristal, fără să vadă măcar că o despică. Era sincer, naiv ca un copil, nu cugeta nimic rău, inima lui era pe buze, nu cunoştea contraziceri şi revenir.. Străin de ipocrizie, nu ştia ce e calomnia şi bârfirea decât din auzite. Era de un calm dezarmant, iar razele de iubire ale privirilor lui îmbrăţişau — cum am spus — pe toţi deopotrivă: copii, tineri, bătrâni, oameni de jos sau colegi de seminar. Nu credea în ofense, deaceea ierta şi uita dinainte. In sufletul lui sălăşluia o bunătate naturală, necreeată, nestudiată şi neimpusă, ci născută. Avea o inimă bună, cum avea ochi albaştri. Credea că posedă darul să calmeze răutăţile, să topească urile, să aducă împăciuire prin însăşi ţinuta lui exemplară. Era convins că aduce pretutindeni înseninare, dar scotea din funduri — asemeni corăbiei cu carena adâncă de mai sus— instincte primare şi uri refulate. Era plin de ardoare de a ajuta pe „om", dar nu observa că în fundul „omului" se petrec conflicte care se termină tragic. Pe drept cuvânt îşi puneau unii întrebarea dacă el este un cunoscător al „oamenilor", — au ba.

Zavistia nu s'a oprit în sânul lumii de rând, ci a urcat chiar în capetele preoţilor. Doi tineri cucernici părinţi au început a căuta motive de sfadă celui bătrân, pentru că la biserica lui din vale se ducea adese ori Vasili Vasilievici să ţină predici şi nu mai era loc de binecredincioşi — atât de multă lume se ducea acolo jos.

Ura împotriva tânărului teolog a crescut din ce în ce, până când l-au scos „eretic".

— Noi suntem oare teologi mai mici? Dacă aleargă lumea la el, trebuie să facă propagandă pentru vreo erezie, — conchideau ei după o logică impecabilă. Este cazul de intervenit la chiriarhii noştri! — mai spuneau, căinând norodul simplu care se duce să-l asculte.

Intr'o bună zi Vasili Vasilievici se aude chemat de un grup şi anume unul dintre cei doi preoţi tineri, pretextează că doreşte să discute o chestiune de dogmă. Profesorul nu poate refuza invitaţia şi se duce în mijlocul lor. Unii se bucurau că pot sta de vorbă cu „cel mai popular om". Enunţul chestiunii discutabile de dogmă era următorul:

— De ce umbli să atâţi pe enoriaşii noştri împotriva Bisericii şi a clerului? (ceiace era complect fals) — şi în uluirea generală „cucernicul preot" pălmuieşte cu putere obrazul subţire ca de hârtie al filozofului. (Au mai fost cazuri în istorie când teologia nu s'a împăcat cu filozofia). A urmat o mică învălmăşeală, după care agresorul a fost retras la oarecare distanţă de victimă, izolat cum se spune, şi făcut inofensiv. In el reisbucnise instinctul primar al „popei" din antichitate!

Vasili Vasilievici, cu un obraz roşu şi cu unul galben, a zâmbit. N'a întors şi obrazul celălalt, dar ar fi zâmbit şi după a doua palmă, dacă ar fi urmat. Făptaşul însuşi era consternat, nu ştia ce să mai facă şi rău îl durea braţul.

Ce credeţi c'a urmat? proces? — Nimic. Vasili Vasilievici îl ertase dinainte. Când unul l-a întrebat:

— Nu-ţi pasă de această palmă?! — el a răspuns îngândurat, cu primii nori în privire:

— Ba da, *s'au clătit temeliile Rusiei!*

Preotul cel tânăr nu şi-a mai ridicat de atunci ochii asupra lui, dar de câte ori îl întâlnea, simţea o durere în braţul drept, după cum mărturisea el însuşi celuilalt preot tânăr.

Acesta din urmă vine cu altă ideie mai înţeleaptă: să se facă intervenţii ca să fie mutat dela toamnă în alt oraş, pentru că a produs prea mari turburări în târgul acesta, „în care, timp de un an de zile, n'a făcut decât să învrăjbească lumea!" — Aşa sunt alungaţi cei cari au fost atât de dornic aşteptaţi.

*

Dar la terminarea cursurilor, el singur şi-a cerut un concediu de câţiva ani dela Episcopie şi învoirea de a se retrage departe, departe, tocmai la Manăstirea Sarov din eparhia Tambovului, unde ştia că este un loc bun pentru meditaţie şi rugăciune. Acolo plănuia să se ocupe cu studiul cărţilor Sfinţilor Părinţi şi să traducă în voie predicile şi omiliile lui Ioan Gură de Aur, căci spunea el — lipseşte o ediţie complectă în ruseşte a acestor scrieri.

Intre timp s'au trecut şi examenele particulare. Preparaţia la elină şi latină nu i-a ajutat Verei Feodosievna la nimic mai mult decât să capete notele cele mai mari la aceste două obiecte.

In ziua în care şi-a luat rămas bun dela cunoscuţi, pe toţi i-a cuprins un fel de tristeţe inexplicabilă, pluteau parcă într'un gol şi cei mai mulţi se simţeau străini între ei. A fost Vasili Vasilievici ca un mortar comun şi, acum scuturat, ei trebuie să-şi caute un nou echilibru.

Elevii Seminarului s'au împăcat uşor cu ideea despărţirii de dascălul lor. Printr'o intuiţie proprie, înţelegeau c'a fost un profesor prea bun ca să rămână la acel Seminar.

Vasiliev n'a uitat să treacă şi pe la preotul cel bătrân, ca să ceară blagoslovirea pentru plecarea la drum.

Vreţi să ştiţi şi părerea pensionarului Bogolepov, care aproape se volatilizase din oraş până la vestea plecării tânărului nostru, atât de mult se cufundase în anonimat?

— Eram sigur că „Nimichiev" nu-i capabil să ţină catedra de filosofie 40 de ani, cum am ţinut-o eu!

Era şi natural: când a fost armonie între filosofi?

★

Un fapt mai banal îl treceam cu vederea. Era în cartier o femee uşoară, care-şi jertfea tinereţea pentru o bucată de pâine. Şi sufletul acesteea a fost răscolit şi răvăşit de enigmaticul Vasiliev.

— Ce să fac? — l-a întrebat ea odată.

— Intră undeva şi munceşte!

— Bărbaţii vor mai mult decât munca mea, mă vor pe mine!

Atunci Vasiliev a intervenit prin cunoscuţi şi i-a găsit un loc de lucrătoare la fabrica de ţesătorie din comuna vecină. Lumea, ca lumea, o arăta cu degetul, ca pe „protejata lui Vasili Vasilievici", dar femeia aceasta s'a răscumpărat pe ea însăşi şi ea singură s'a mântuit din tot târgul, în care Vasiliev a crezut că va întrona iubirea creştină.

★

De el nu s'a mai aflat nimic, pentrucă s'a început războiul cel mare şi tot ce a urmat, se ştie. Numai câţiva continuau să se întrebe: *„S'au clătit temeliile Rusiei"* ce-or fi însemnând oare aceste cuvinte ale lui Vasiliev? a fost o profeţie? sau a fost numai o figură de stil?

(Desene de IRÈNE RIŞLEACOV)

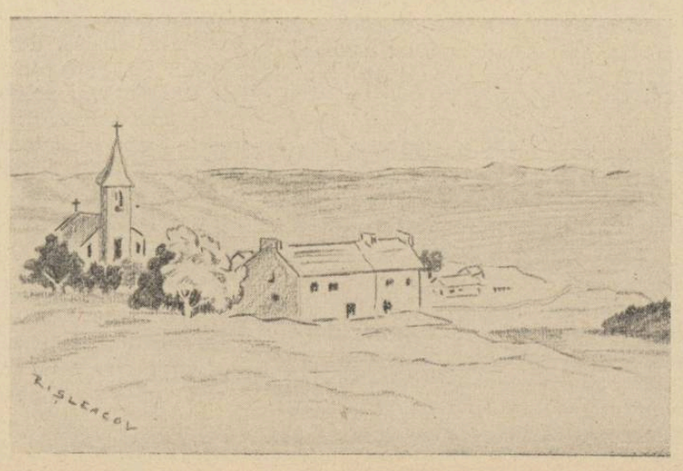

VITRINA EUROPEI

Note italiene

PIER ANGELO SOLDINI: Duri a morire, V. Bompiani Editore, Milano, 1940.

E o carte inspirată de războiul din Spania; nu imaginea unui război trăit numai cu gândul, ci impresiile unui luptător care-a stat pe front mai bine de doi ani. Soldini nu e un literat în accepția comună a cuvântului; nu-și înfrumusețează stilul, nu-l împodobește cu ornamente inutile, nu îndulcește imaginile, nu cizelează expresiile de asperități.

E un soldat care scrie retrăind cu aproape aceiași intensitate drama de fiecare zi a războiului. E un „scrittore vergine"; nefalșificat!

Zece episoade, zece momente în care se mișcă oameni vii, cu veșnicele lor dureri, luptând, murind eroic, înfruntând primejdia cu un înfricoșător dispreț pentru tot ce e trecător. Niciun nume. Luptători necunoscuți, modești, care se vor întoarce, dacă se vor întoarce vreodată, la casele lor din Italia, din Spania, cu siguranța că au îndeplinit o datorie și nimic mai mult.

Ca și viața, moartea vine pe neașteptate, simplu, natural. O cruce ridicată de tovarășii de arme; silueta subțiratecă a mamei venită din Andalusia sau din Asturii, să adune ce-a rămas din fiul ei.

Pe front viața e trăită intens: fiecare clipă are însemnătatea unei veșnicii. Și viața aceasta resimțită profund, dureros de conștient. P. A. Soldini o evocă în fraze scurte, dure, scandate ca ritmul năvalnic al vieții însăși.

Un stil nervos, ascuțit; evocări de fapte, acțiuni și întrezăriri de întunecimi și lumini sufletești.

Toate creaturile vii și cele care mor sunt învăluite de Soldini într'un suflu de pasiune arzătoare; culorile sunt tari, căci așa erau în prima linie.

O carte care nu atrage pe cei slabi, nu reconfortează prin liniște și vagabondări lunare; e o carte care strânge pumnii, și dă curaj luptătorilor.

ARTURO ZANUSO: Deserto, Garzanti, Milano, 1940.

Romanul italian e în plină evoluție. Nu s'a ajuns încă la un tip bine definit; coexistă încă romane cu un pronunțat caracter romantic, romane naturaliste, ca și romane scrise după chipul și asemănarea celor venite de peste Ocean. Dar nu e încă „romanul italian" de astăzi.

Cartea de care ne ocupăm „Deserto", ar putea însemna, dacă autorul va merge pe drumul ales, un pas spre definitivarea romanului italian. E prima carte a lui Zanuso.

Un scriitor aproape vagabond, cutreerând de ani de zile toate continentele, dar nu ca un leneș turist căutător de exotic în hall-urile marilor hotele internaționale, ci ca un curios și bizar trecător strângător de curiozități umane.

Reminiscența călătoriilor l-a hotărît să localizeze acțiunea într'un pământ îndepărtat, în Africa meridională. Peisagiul e fără culoare însă, corespondent personagiilor, figuri fără mare relief, oameni capabili de gesturi mari, dar trăind după obiceiu, fără a fugi de micile josnicii inseparabile vieții omenești.

Louis, protagonistul, vine de timpuriu în Transvaal să lupte contra Englezilor; bani câștigă abia mai târziu, prin deschiderea unui mic hotel. Viața i se scurge regulat ,fără nimic turburător. Spre sfârșitul ei însă, Louis simte că tot ceeace a făcut n'are nicio semnificație, că totul a fost inutil. De aici „Deserto" ales de autor ca titlu al cărții. Intristarea fără margine a omului care-și dă seama că a trăit o viață neluminată de niciun ideal, că a omorît cea mai bună parte din ei în schimbul unei vieți vulgare. Aproape de moarte, scârbit el însuși de egoismul vieții lui, de setea rușinoasă de câștig, caută să salveze sufletul Margheritei, tovarășa de muncă, relevându-i viața lui fără sens, fără dragoste, fără nimic uman. Căci Margherita, această țărancă din Piemont e și mai egoistă și mai îndrăgostită de strălucirea banului. Nu știm dacă lecția oferită de Louis a folosit Margheritei. Și n'are nicio importanță să știm.

Zanuso a fixat linia de conduită a personagiilor sale, ele pot să aleagă ce cale vor; sunt personagii autonome. Capriciul autorului nu le poate influența cu nimic.

O poziție diametral opusă romanticilor și în concordanță cu tendința omului nou de a cuceri totul prin sine.

UGO DETTORE: Nel nostro cuore, V. Bompiani Editore, Milano, 1940.

Patru povestiri, patru nuvele am putea spune, formând o carte plină de cercetări adânci în inima noastră, a omenirii; prinderea, atât cât e posibil, a momentului intim psihologic. De aceea povestirea nu e făcută din episoade, ci din personagii.

Fiecare figură trăește prin viața ei proprie, se bucură de-o fizionomie de neconfundat, un mod particular de a simți, un caracter cu totul al său. Între multele lui personagii nu se găsește un tip, înțeles ca fină abstracție sau ca sumă de caracteristice. Strânse la un loc, personagiile din „Nel nostro cuore", dau mulțimea pestriță în care trăește fiecare din noi.

Ugo Dettore a făcut din artă oglinda vieții, a culeș cu grijă adevăratele mișcări ale inimei noastre. In el s'au combinat o subtilă analiză și un artist desăvârșit. Un stil de o fermitate cristalină ,rapid și mișcător.

Una din cele mai semnificative opere literare din anul abia trecut, scrisă cu o sensibilitate modernă și cu o modernă mobilitate.

SORACTES

Note germane

DORNICII DE INIȚIERE

În actuala literatură germană găsesc un foarte prețios îndreptar în practicul breviar Die Dichter unserer Zeit, 281 Einzeldarstellungen zur deutschen Dichtung der Gegenwart, **(Alfred Kröner Verlag Stuttgart; III. Auflage, 1940; Kröners Taschenausgabe Band 151), de** Franz Lennartz.

Cartea nu este o istorie a literaturii ci numai un mijloc de orientare asupra scriitorilor. Autorul s'a gândit la acel mare public cetitor care întâlnește zilnic, în presă, în reviste, în cărți, la teatru sau în fața aparatului radiofonic, nume de poeți, prozatori sau dramaturgi despre viața și activitatea cărora vrea să fie informat în modul cel mai rapid și mai obiectiv, deci și cel mai practic cu putință.

E deci evitată orice altă sistematizare în afară de cea necesară „medalioanelor" ce se înșiră, pentru o mai facilă orientare, alfabetic. Cu alte cuvinte, ni se pune la îndemână un catalog al tuturor numelor de poeți, prozatori, esseiști și dramaturgi germani cari, după aprecierea autorului și a oficialității, reprezintă, în cel de al treilea Reich, o valoare indiscutabilă, și, deci, demnă de atenție.

Intenția principală a lui Franz Lennartz a fost să nu treacă peste nici unul dintre scriitorii vii și autentici, dară să-i aibe în vedere și pe acei dintre antecesorii imediați a căror operă vine în directă atingere cu actualele zone și perspective ale literaturii germane și fără hotărîtoarea influență a cărora, acestei literaturi i-ar lipsi tocmai punctele de reper cardinale.

In cele 392 de pagini de text mărunt se perindă 281 de nume celebre sau cunoscute, mai puțin celebre sau mai puțin cunoscute. Dela un Ștefan George, Rainer Maria Rilke, Paul Ernst la un Gerhart Hauptmann, Hans Carossa, Josef Weinheber, Hermann Hesse, Friedrich Schnack sunt prezentați, ca să nu citâm decât pe cei mai cunoscuți, Paul Alverdes, Fr. Bethge, Rudolf G. Binding, Hans Fr. Blunk, Paul Fechter, Walter Flex, Fr. Griese, Hans Grimm, Max Halbe, Ricarda Huch, Hans Johst, Ernst Jünger, Erwin Guido Kolbenheyer, Josef Ponten, Baldur von Schirach, Gerhard Schumann, Walter Stegemann, Hermann Ster, Will Vesper, etc., etc.

Dintre scriitorii cari au trăit sau mai trăiesc pe pământ românesc, figurează Adolf Meschendörfer, Karl Möller, Emil Witting și Heinrich Zillich.

Pentru fiecare din cei prezenți, Franz Lennartz găsește caracterizarea potrivită, evidențierile necesare și prețuirea justă.

Oprindu-se numai asupra datelor marcante pentru viața și evoluția artistică a fiecărui scriitor, autorul acestei mici „enciclopedii" înțelege să dea, în mod sigur, succint și sugestiv, esențialul fără, totuși, a fi prea laconic și, mai ales, fără a neglija sublinierile ce se impun. Astfel aflăm cât trebuie să știm despre originea, situația socială autorului, numărul operelor lui, dimpreună cu data apariției celor mai de seamă dintre ele, recompensele, etc., etc.

Bineînțeles nu lipsește din acest breviar al actualei literaturi germane, nici accentul mai viu, ca să nu spunem mai subiectiv, acolo unde evitarea lui nu ar scoate, cu suficientă pregnanță, semnificația și locul scriitorului respectiv în cadrul general al literaturii germane de totdeauna.

Dacă numele celor 281 de neobosiți creatori pe tărâmul literar german actuale nu reprezintă totalitatea poeților, romancierilor, nuvelișilor, esseiștilor și dramaturgilor, nemți, țelul urmărit de autorul cărții Die Dichter unserer Zeit, **fiind cel al unui manual practic de orientare asupra numelor curente în Germania de azi, munca nu a fost în zadar. O dovedește și faptul că din vara anului 1938, când a apărut cartea, s'au epuizat două ediții, iară a treia, completată și adăogită, se bucură de același succes de librărie.**

DR. OWLGLASS

al cărui volum de ritmuri și rime, intitulat **Scherzo,** îți prilejuește surprinzătoare bucurii, este un autentic Hanswurst sau Till Eulenspiegel al humcrului german popular. Desigur că Dr. Owlglass este conștient de această calitate, care îl așează ca prozator, alături de marele înaintaș Gottfried Keller, sau, ca poet, chiar alături de ilustrul mester de ghețe și farse Hans Sachs, deși „Owlglass", se lasă tradus, mai forțat sau mai puțin forțat, prin „Eulenglass" și, mutatis mutandis „Eulenspiegel". Cărțile lui sunt și pot fi gustate de toate categoriile de cetitori. „Lichter und Gelächter", „Stunde um Stunde", „Gottes Blasbalg", „Die biblischen und weltlichen Komödien des hochwürdigen Herrn Sebastian Sailer weiland Kapitular im Kloster zu Obermarchtal", „Alte deutsche Schwänke", „Von Lichtmess bis Dreikönig și „Scherzo" sunt cărți de haz pe care nu le lași din mână odată ce le deschizi. Ca un gust de migdale amare îți rămâne în memorie morala, totdeauna prezentă acolo unde slăbiciunile noastre sunt prinse **sur le vif,** căci în arta lui Owlglass se ascunde, ca sub masca de mulaj strident a clownului, un mcralist fin - ale cărui mijloace de comunicare sunt farsa și humorul. Cărțile se pot comanda la Albert Langen-Georg Müller Verlag, München).

TRAIAN CHELARIU

Note românești

NUMELE ANTONIEI POZZI,

tânăra și suava poetă decedată de curând, ni-l face cunoscut d. **Mihail Chirnoagă,** prin traducerea volumului de versuri **Cuvinte,** apărut în editura „Frize".

Descendentă dintr'o veche familie de intelectuali milanezi, Antonia Pozzi se dedică încă dela început, cu egală pasiune, studiului și peregrinărilor. Cunoștea perfect engleza, franceza și germana; călătoriile nenumărate pe care, în scurta-i existență, le-a făcut în aceste țări, i-a dat posibilitatea să culeagă o serie întreagă de impresii cari i-au îmbogățit experiența de viață, ce din nefericire avea să se frângă atât de curând. Munții, cu splendorile lor, au exercitat o atracție deosebită asupra acestei inimi iubitoare de spații pure. Aci, în zonele eterate, alături de vârfurile veșnic înzăpezite ale Alpilor, sufletul curat și deschis al Antoniei Pozzi avea să-și găsească întreaga-i strălucire.

Cât a trăit, poeta n'a publicat niciun volum; **Parole** și un esseu despre Flaubert (care i-a servit drept lucrare de licență) au fost tipărite după moartea autoarei prin îngrijirea părinților. Discreția și fuga de publicitate pe care le-a manifestat mereu, vădesc o sensibilitate de-o aleasă gingășie în fața vieții. Contactul acestei ființe cu realitatea brutală din jur a dat naștere emoției ce-și găsea răsunet adânc în ea și înregistrarea fidelă a emcției constituie însuși procedeul technic în poezia Antoniei Pozzi. Departe de-a ajunge la monotonie, din cauza durerii resimțită de autoare cride câte ori încearcă o nouă lovitură, poezia din volumul **Cuvinte** este expresia unei emoții mereu proaspătă, mereu nouă.

Traducerea d-lui Mihail Chirnoagă ne arată încă odată dragostea tălmăcitorului pentru frumos, din care dă prilej lectorilor să se împărtășească din belșug.

CONVORBIRI LITERARE

A apărut no. 2 (an. 74), al revistei conduse de d. I. E. Torouțiu, în aceleași condiții technice ireproșabile cu care ne-a obicinuit de când a trecut sub actuala direcție.

Din bogatul și substanțialul cuprins al numărului pe Februarie, desprindem următoarele colaborări: I. Petrovici: *O prelegere de Istoria filosofiei;* S. Mehedinți: *Primatul sufletului;* Nicolae Țimiraș: *Figura lui Creangă;* Teodor Al. Munteanu: *Câine de codru;* Ovidiu Papadima: *Folclorul, — neobosit laborator de miracole;* D. Iov: *Icoana;* G. Tutoveanu: *Unui ostaș;* Mihai Niculescu: *Păstorul;* Alexandru Ionescu: *Plânsul slav:* Traian Chelariu: *Pribegie, etc.*

D. I. E. Torouțiu continuă extrem de prețiosul d-sale studiu asupra edițiilor critice Eminescu. O cronică variată completează conținutul acestui număr.

C. POSTELNICU

VIAȚA SOCIALA C. F. R.

A apărut revista „Viața Socială C. F. R.", condusă de d. Vasile I. Vior. Valoroasa publicație, al cărui program este răspândirea culturii în special în lumea muncitorească c. f. r., are următorul cuprins:

Vasile I. Vior: Crăciunul durerii românești; **N. N. Șerbănescu:** Noul Director General C. F. R.; **Col. T. C. Orezeanu:** Urare de anul nou; **Ing. Al. C. Vissarion:** Aviația în războaiele actuale; **Ing. Ioan Georgescu:** Produsele de petrol în serviciul c. f. r.; **Dan Bălteanu:** Moș Nae (N. Batzaria); **Dr. Augustin Tătaru:** Presa ca factor educativ; **Valeria Sburlan:** Importanța bibliotecilor C. F. R.; **Aralda Arad:** Poem hindus în proză; **Ioan Georgescu:** Altă Iarnă (versuri); **Mihail Boca:** Moarte vie; **Nicolae Tonciu:** Cuvântul; **N. Ghereulescu:** Ție (versuri); **Em. Pauleț:** Clapa; **Gheorghe Zaharia:** Grindina (versuri); **Petre Bruteanu:** Viața pe Locomotivă; **M. Nisipeanu:** Singurătate; **Sandu Gavrilescu:** Către Eternitate.

Trei proecte nerealizate ale lui Ilarie Chendi

(Urmare din pag. I-a)

Capitolele esențiale ar fi cele schițate pe hârtia ce-ți alăturez. Firește, schița e făcută foarte laconic. E de prisos să-ți spun, că fiecare figură măreață din lunga pleiadă de dascăli își vor avea capitolele lor. Așa **Bojinca, Valer Câmpeanu, Fabian Bob, Ion Maiorescu, Florian Aaron** și alții își au paginile lor.

Cartea sccot că va eși de vreo trei sute de pagini și cum la d-voastră hârtia și tiparul sunt mai ieftine, n'are să fie mare socoteală. Și e bine să se tipărească acolo, întâi pentrucă e o chestie care ne privește pe noi ardelenii, al doilea pentrucă are să fie un strașnic titlu de mândrie românească și un mare îndemn la muncă pentru dascălii noștri de astăzi. In general concluziile ce se vor putea trage, sunt multe.

Eu îți recomand din nou, cu toată stăruința, să iai d-ta afacerea în mână, căci săvârșești o faptă utilă.

Te rog însă, Unchiule dragă, fă-mi un bine și lămurește-mă degrabă. Vorbește cu episcopul (4) și luați numai decât o hotărire. Evident, eu n'am să mă supăr dacă nu primiți, dar n'aș voi să fiu ținut în credința că totuși s'ar putea face ceva cândva. Pentrucă dacă d-voastră îmi dați însărcinarea formală, eu mă apuc repede de muncă și în cel mult două luni putem începe tiparul. Condiția mea o știi. Socot că nu e mult suma de 600 lei, dintre cari 1/3 parte imediat ce mă însărcinați, 1/3 în momentul când trimit lucrarea la tipar, iar restul la terminare.

D-voastră puteți tipări câte exemplare și câte ediții voiți, căci vă cedez toate drepturile de editură.

Atât. Și acum, dragă Unchiașule, fii bun nu mă lăsa în așteptare și răspunde-mi, albă ori neagră, tot una.

Te salută devotatul d-tale nepot.

Il. Chendi

Hârtia pe care o alătura Chendi avea următorul cuprins:

„Lucrarea va cuprinde viața și activitatea dascălilor din Transilvania și Ungaria în România.

1. **Inceputurile. Epoca lui Gheorghe Lazăr.**
2. **Dascălii aduși de Asachi în Moldova. Academia Mihăileană.**
3. **Epoca de transiție dela 1848.**
4. **Dascălii latiniști: Bărnuțiu și contimporanii săi.**
5. **Epigonii contimporani.**

La sfârșit, în ordinea alfabetică, **biografia** tuturora, împreună cu bibliografia tuturor operelor lucrate de dânșii, — un fel de dicționar biobliografic".

Răspunsul protosincelului dela Arad, care de altminteri avea multă afecțiune și înțelegere pentru talentul și persoana lui Ilarie Chendi, a fost din nefericire, un răspuns negativ — unul care nu era însă cel pe care l-ar fi dat Roman Cicrogariu, ci acela care a eșit din hotărîrea lui Ignatie Pap.

Proectul acesta îi era însă prea drag lui Ilarie Chendi, prea ispititor pentru un ardelean și un cărturar de soiul criticului nostru, astfel că, neavând noroc la Arad, el își îndreaptă pașii spre celălalt centru cultural al Ardealului, spre Sibiu.

La Sibiu era sediul **Asociațiunii,** iar secretar literar al Asociațiunii era bunul său amic **Octavian Goga.** La el face deci apel pentru a-i susținea proectul respins de episcopul Aradului, și odată cu acesta alte trei proecte.

Octavian Goga, leal față de Chendi și influent în sânul Asociațiunii, prezintă comitetului central în ședința din 29 Februarie 1908, următoarele propuneri ale amicului său dela București.

1. Tipărirea unei antologii **Din vechii poeți români.** (Cu o introducere).

2. **Scrieri alese din C. Negruzzi.** (Cu o introducere).

3. **Scrieri alese din Vasile Alecsandri.** (Cu o introducere).

4. **Manual le literatură română.**

Din acestea, la insistențele lui Goga, comitetul a hotărît să se tipărească câte se vor putea". (5).

In ședința din 21 Mai 1908, Goga prezintă deja comitetului manuscrisul cu **Poezii alese din Alecsandri,** care a și apărut în **Biblioteca poporală a Asociațiunii** (No. 29 din 1908). In același an (No. 32 din Bibliotecă) apare și prima parte din antologie, cuprinzând **Fabule alese din D. Țichindeal, G. Asachi și A. Donici.**

Celelalte două lucrări, probabil din motive pecuniare, nu s'au mai „putut" însă tipări, astfel încât au fost sortite să rămână numai niște simple și frumoase proecte literare.

Proectul pentru lucrarea politică sortit de asemeni eșecului, este acela ce ni se desvăluește în scriscarea de mai jos:

București, 2 Ian. 1911

Dragă nene Oncule,

Intors dela un prieten, dela țară, unde am petrecut două zile de sărbători, mă grăbesc să-și răspund la amabila scrisoare.

In orice caz, îți mulțumesc înainte de toate că mi-ai dat dreptate. Eu nu am nici o ambiție și sunt foarte puțin pretențics ca om de muncă, dar am insistat asupra cazului I., de oarece nu mai era de suportat și modul cum mă injuria, se răsfrângea și asupra „Tribunei".

Acum să-l lăsăm în știrea Tatălui, căci nu merită să ne tulburăm lucrarea din pricina lui. Pe cum vezi, mi-am continuat lucrarea zilnică la gazetă și sper că sunt în intențiile foii.

Te rog însă foarte mult să crezi, că îți primesc cu plăcere cuvântul și sfatul d-tale și de câte ori găsești ceva urgent de scris, sau o observație de făcut, mă voi ști conforma. Dacă ne-om așterne pe muncă intensă și va eși și Bocu din temniță, ne va fi ușor să ținem piept cu goldișiarda din Arad. (6). Numai să mă țineți și d-voastră în curent cu date positive despre faptele lor.

Goga vine și el peste vreo 10 zile. Cât pentru broșura de care v'am scris, într'adevăr c'ar merita să o facem. (7).

Lumea a fost așa de cumplit mistificată încât o expunere clară a întregului aparat de intrigi, povestite calm, ar face servicii. După cum v'am spus, în broșură ar avea să se expună:

1. Rolul politic al „Tribunei", procesele ei și meritele ei politice și culturale; 2. Discuția mai nouă în contra indiferentismului oficial politic; 3. Tribuna și împăcarea (8); 4. Criza dela „Lupta" (9) și slăbiciunea comitetului de a face un ziar; 5. Critica hotărirei comitetului și intrigile celor din Arad; 6. Ideia nebună a „Românului" de concurență; 7. Fine: câteva articole mai de seamă apărute despre toate astea în „Tribuna".

Această broșună, pe-o estensiune de vreo 120 pagini, s'ar putea considera ca titlu de document socotiți, vă rog, importanța ei pentru „Tribuna" și scrieți-mi. Se cere multă muncă și chibzuință, dar o fac eu, dacă nu e altul".

Te salută cu nepoțească supunere.

Mulți ani fericiți!!!

Chendi

Nicolae Oncu n'a înțeles însă acuta oportunitate politică a uneia asemenea broșuri, astfel încât **Tribuna,** în curând, din acuzatoare, prin broșura d-lui **Al. Vaida-Voevod, „Mangra, Tisza și Tribuna"** (Brașov 1911), va deveni acuzată.

Broșura scrisă de protosincelul Roman Cicrogariu, **„Spre prăpastie"** (Arad 1911), ca răspuns la broșura d-lui Vaida, deși a contribuit într'o mare măsură la lămurirea acestui faimos proces politic, a venit însă prea târziu. In toamna anului 1912, prin oficiile lui C. Sere, întreagă **Tribuna** eșua în brațele Partidului Național Român.

Un mare proces politic se pierduse.

VASILE NETEA

1) Amintiri dela „Luceafărul".

2) Vezi **Drumuri și răscruci,** memoriile politice ale d-lui Sever Bocu, pag. 65.

3) Nu-i era unchiu, fiind însă mai bătrân și față bisericească, îi zicea, „unchiule, unchiașule".

4) Ignatie Pap.

5) Vezi rev. ofic. a Asociațiunii Transilvania, 1908, Nr. 1, pag. 8.

6) Ziarul **Românul** din Arad, condus de **V. Goldiș.**

7) Intr'o scrisoare anterioară din care desprindem următorul fragment:

„Incă ceva: nu crezi D-ta că ar fi bine, ca cineva, eu sau altul, să facă o broșură, **limpede** de tot, despre procesul petrecut între „Tribuna", partid și cu toată campania? Broșura aceasta, cu o introducere și reproducere de texte, tipărită în mii de exemplare și răspândită în Ungaria și România ar aduce cauzei **Tribunei** enorme servicii!

Te salut cu nepoțesc devotament

Chendi

8) Cu Partidul Național Român.

9) Ziarul partidului ce apărea la Budapesta.

In loc de cronică plastică

Ce este o expoziție de artă plastică, puțină lume știe cu precizie. Mai exact: puțină lume e de acord asupra ceeace știe. Considerată de unii ca un fel de **târg** dela care se achiziționează obișnuit pânze sau bronzuri, căutate poate nu atât pentru valoarea lor, sau pentru delectarea pe care-o oferă eventual, proprietarului, un asemenea obiect inutil, cât pentru surpriza pe care — ca un ou de Paște, — inutilitatea ei momentană o închide, în eventualitatea în care autorul său va fi cândva proclamat geniu și opera sa căutată cu sunet de arginți și fosnet de bancnote, expoziția oferă pentru alții o simplă ocazie de a se distra, așa ca la un spectacol de teatru sau ca pe stradă, ori în fața unei vitrine. O expoziție de pictură poate însemna iarăși, un loc de întâlnire pentru liceenii ținuți în frâu de pedagogi ori de părinți, un loc unde se pot acorda rendez-vous-uri, ori aconta viitoare...

Expozițiile — mai ales dacă sunt la Salon, dacă au gir oficial și dacă sunt prevăzute cu fotografi și reflectoare, care vor imortaliza asistența, publicând-o a doua zi, cu reportagiile mondene de rigoare într'unul sau în toate ziarele, — expozițiile pot fi un fel de „curse" de iarnă, atunci când hipodroamele sunt în repaos și toaletele nou-confecționate cer să fie expuse pe viu și admirate sau invidiate.

O epoziție e pentru snobul intelectual („je sais-tout" picodelamirandolian) prilej de reflecții inteligente, sau de discuții în contradictoriu în care să se evidențieze imensa-i competință și admirabilu-i gust, laolaltă cu spiritul său inepuisabil.

Dar o expoziție, mai poate fi privită și din alt punct de vedere: al pictorului.

Atunci când n'a devenit încă fapt banal, corvoadă periodică impusă artistului de societatea în care trăește și care-i acordă sinecuri, o expoziție poate însemna nopți nedormite, lacrimi, griji materiale, privații dela mese pentru confecționarea unei rame, sau așezarea unui passe-partout. Ea mai înseamnă pentru debutantul tânăr nădejdi, nădejdi, nădejdi!... Și temeri... Inseamnă putința recunoașterii îndreptățirii trudei sale artistice, justificarea nebuniei orgoliului său, de a se crede „alesul", înseamnă putința primului pas către Pantheon.

Există expoziții mostre, expoziții antologii, expoziții-bilanț și expoziții-sold, Există expoziții care solicită publicului sufragiile la răscrucea unui drum artistic, între două faze de evoluție, și există expoziții care cer pur și simplu aplauze și onoruri.

Publicul care trece între două tramvaie, prin sala bine încălzită și luminată scump, în care un tânăr cu puloverul cârpit sub haină, citește necăjit ultima cronică, să știe că indiferența cu care trece dela tablou la tablou doare, că momentele de „relache" pe care și le acordă privind, sunt veacuri de încordare pentru omul care și-a vărsat sufletul pe pânză. Că e o datorie pentru el, oricât ar fi de cetățean detreabă și fără gânduri subversive, să priceapă odată cum, de sfoara de care atârnă o pânză, atârnă un destin, un viitor, sau truda unui trecut jertfit — oricât ați zâmbi Dvs.

Că, dacă vizitatorului nu-i cere nimeni socoteala la intrare dacă-și legitimează îndrăzneala de a se aventura într'o sală cu spectrele nebuniei soterice a artistului, prin vre-o pregătire specială prealabilă — apoi nici chiar fără nici o justificare pozitivă n'are dreptul să nege ceeace nu poate pricepe, sau să afirme drept culme de talent artistic, ceeace i s'a putut cerne prin sitișca discernământului critic al Atotștiinței Dumisale.

Și că, așa cum legile pun la scară sau la zid pe delicvenții sociali, la fel, pe delicvenții împotriva artei, prin vorba sau fapta lor inaptă, are cineva dreptul să-i condamne pentru lèsevaloare sau pentru crimă împotriva sufletului celui denigrat pe nedrept, din nepriceperea d-sale doctă, sau împotriva sufletului celor înșelați cu laudele nedrepte aduse unui cârpaci, de aceeaș doctă și sublimă ignoranță a Excelenței sale Marelui Nepăsător: Publicul.

INTERIM

O rectificare

Primim următoarele:

„DOMNULE DIRECTOR,

Deoarece nu mi s'a îngăduit — într'un trecut apropiat — să public desmințirea de mai jos, cu prilejul unei greșite treceri a numelui meu într'o listă a scriitorilor evrei, vă rog să binevoiți a mi-o da publicității acum.

Sunt de origină italiană, mă numesc în realitate Angelo Morretta, de rasă ariană, creștin-catolic după tată și ortodox după mamă (care e româncă, născută Munteanu).

Pentru acestea țin la dispoziția oricui actele corespunzătoare.

Cu distinse mulțumiri,

DAN PETRAȘINCU

Șos. Vitan 52, București

=IN FELUL POEŢILOR...=

parodii de N. PAPADOPOL

ION PILLAT

TOAMNA.

Cerul e greu de nouri, pământul este ud,
Cum latră câinii 'n Giurgiu ajuns-am să aud.

RAPIRE.

Iubito, lasă-ți lumea, trecutul și părinții
Și am să-ți cumpăr pastă, să-ți perii bine dinții.

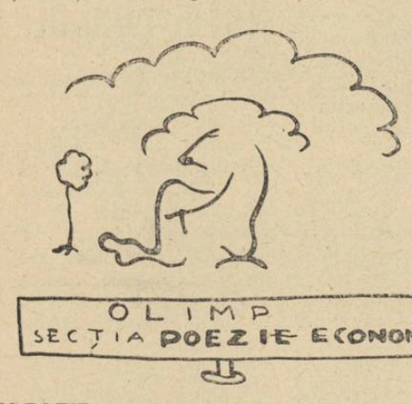

INVITAȚIE.

Am primit porumb și fasole în dar
— O! Vino o! Vino să jucăm țintar!

DRAGOSTE TÂRZIE.

Luna își scutură de-argint tărâțele,
Pe casă, negre, miorlăe mâțele.

ION BARBU

JOC MINOR

Am avut cu voi
Un joc
Minor
Un joc strengar
Pe acele de minutar.
E jocul nostru
Mic
Pe ace
De-a fripta —
Joc de carapace:
O mână sus — alfeliu
O mână jos — periheliu.
Și totul e, privește
Iată:
Lamelibranchiată.
Acum tu crezi,
Te enervezi,
Dar carapacea
Nu se mișcă,
Hop!
Carapacea fuge,
Pișcă.
Revine iar la loc
— Noroc!
Jocul s'a dres
Dar reîncepe pe revers:
Cu ea la alfeliu,
Cu el, la periheliu.
Scoica de jos un pantalon,
Scoica de sus
O gustă
O fustă;
Se apropie,
Se'mperechează,
Flirtează,
Ea râde, se distrează.
Privește, începe jocul:
— Joc!
— Noroc!
Mâinile
Sunt palmă 'n palmă,
Tremurătoare,
Una calmă,
Sunt iar perechi acuma,
Iată:
Lamelibranchiată.

AL. PHILIPPIDE

NOAPTEA WALPURGIEI.

E noaptea Walpurgiei...
Firavi fug pretutindeni sfinții,
Iar dracilor le tremură dinții...
Al nopților trist și întunecat astru
Atârnă ca un gumilastru.
E noaptea Walpurgiei!
E noaptea urgiei!
Stăpâne și slute ielele
Sting, câte una, stelele;
Iar fiarele
Sfâșie cerbilor picioarele.
Nebunii — înțelepții — spre cer se sue
Să bată în iad trei cue,
Ca să-și atârne ismenele
Și să-și cânte catrenele...
E noaptea Walpurgiei
A ielelor și a nebuniei.
E noaptea de smoală
Drăcească, finală.

DEMOSTENE BOTEZ

DIMINEAȚA DE VARA

Ciuperca albă, fină, de culastră
Și-a pus pe-o parte — creață — pălăria,
Și-și numără norocul pe petale
Ingălbenită, mică, păpădia.

Un greer negru, mic și rotofei
Sucește-un tirbușon în iască tare
Și când l-aud cum târâe spre mine
Zăresc procuri și penitenciare.

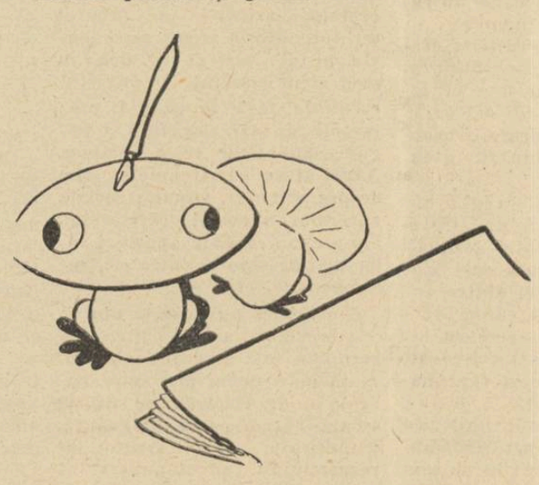

O muscă m'a pișcat perfid de mână
Și-un purice se sbate în ureche,
Iar eu citesc „Amok" și nu mă mir,
Că vara-ți vine câte-odată streche.

CONSTANTIN FANTANERU

LUMEA

Lumea îmi stă drept, înainte
— Lumea aceasta strictă, mașinală, —
Sătulă de înțelepciune, de minte.

E o lume
Tulbure, fără nume.

Acum, prin ceață, nu mai e nimeni.

Mă plec și ascult interior
Un cântec ascuns, de graur
Pe sub bolte îi aud cum râd
Morții mei de aur.

HORIA FURTUNA

SOARELE ZILEI DE MAINE

Soarele zilei de mâine va fi
Cu oglinda mai pură ca ziua de eri
Un soare curat și fără rabat
Adus din adâncimi de furi și mineri.

Desigur lumina-i va fi cum n'a fost
Căci nu poate fi ce-a fost și ce este,
Iar toate acestea pot fi și altfel
Când tot ce auzi e numai poveste.

A fost ca să fie așa cum va fi,
Iar bozii miros a cârtiță moartă,
Că-așa va să fie din tot ce n'a fost,
Când Ora va bate la tine la poartă.

LUCIAN BLAGA.

SPAȚIU

In drumul meu de vis și de răcoare
In veșnicia clipei trecătoare
Eu m'am plimbat pe-a cerului moșie
Ca orice om deplin, cu fantezie.

Și stăpânit de-un gând ancestru, mitic,
Mi-am făurit un spațiu mioritic,
Dar asta am făcut-o doar mintal
Ca să ocup un spațiu nou, vital.

Aci, în gând, sunt zeu și demiurg,
Si nu sunt zori, cum nu e nici amurg.
Acesta-i spațiul meu totalitar,
Când vreau ca să fiu singur — solitar.

N. CREVEDIA.

INSCRIPȚIE PE-O POARTA NOUA

Eu m'am născut definitiv la țară
Unde țăranii daci ogoarele își ară,
Eu m'am născut la umbra ce-o lasă svelt aracii
Și unde boerie e numai coada vacii.

La strămoșeasca vatră, ca un barbar prelat.
Atâtea seri de iarnă cântând mi-am închinat
Și-am aruncat coceni în flacări ca să arză
Răzimat ca un titan de putina cu varză.

Eu sunt țăran, să știți, din geto-traci mă trag
Și tot ce e valah îmi este scump și drag,
Eu, cu stilou-acesta, îmi apăr dârz moșia
Și ca să 'nfrâng dușmanii semnez: N. Crevedia.

ALEXANDRU STAMATIAD

TRADUCERI DIN POEZIA MANCIURIANA
CICLUL II
DIALECTUL: GOAN-GA-FU

Fata mandarinului e cârnă și albă
Ca floarea de lotus,
Priviți: De-aseară
Stă în curte și plânge.
Horbota de argint a lumii
A dantelat, suavă
Sub streșină lăstunii,
Iar jos, în umbră, în parc, alunii...

Lacul tremură nemișcat,
Ca un păcat vechiu, neîmpăcat...
Fata mandarinului
Stă în curte și plânge,
Ca ieri, ca mai înainte
Fiindcă sub clarul de lună,
O doare un dinte.

I. U. SORICU

Au eșit la soare
Pui și rozăloare,
Jos în bătătură
Să ia ceva 'n gură;

Pui de gâscă verzi,
Să-i vezi să nu crezi,
Și galbeni, de rață,
Înșirați pe ață.

Și ce triști ei stau,
Că nimic nu au,
In gură să ia
De pe undeva.

Insă din obor,
Vaca, domnilor,
Iese 'ncet și rece
Și prin curte trece.

Dar de-odată ea
Stă în loc colea
Și ca din chisea,
Ea face ceva...

. . . . . .

Iată-s toți sălui
Rațe mici și pui
Din darul picat
Pe neașteptat.

Apoi fug la apă
Cu toți și s'adapă,
Iar în eleșteu,
Simt pe Dumnezeu.

ȘTEFAN BACIU

MA RAPESC AMINTIRILE

O! prieteni și voi cetitori
Azi vă voi spune indiscret, una
De când eram cel mai reușit elev
Al liceului Andrei Șaguna.

Voi care pretindeți că știți tot
Ei bine, vă spun eu, nu știți nimic
Voi nu știți ha! ha! ha!
Că eu fac versuri de mic.

Intr'o zi — mi se pare într'o Marți,
Când ne găseam în recreație
Mi-a venit de-odată, subit
O gravă inspirație,

Am scris la repezeală un catren
— O splendidă și minunată poezie —
Așa cum scriu de obiceiu eu
Când scriu pentru antologie.

După aceia am citit-o în clasă,
Colegilor mei — ce băeți, ce elită!
Dar dirigintele mi-a spus: Fii serios.
Și m'a 'nsemnat la conduită.

TRAIAN LALESCU

MELANCOLIE

Piu! Piu! Piu!
Un pui de pasăre slab și pirpiriu
A venit la fereastra mea blând ca un câine
Să ceară-o fărâmă de pâine.

Nu-l văd, fiindcă nu-l pot vedea,
Atât este de tristă lumea mea!
Aripile îmi sunt frânte pentru totdeauna
Și din versuri îmi fac cununa.

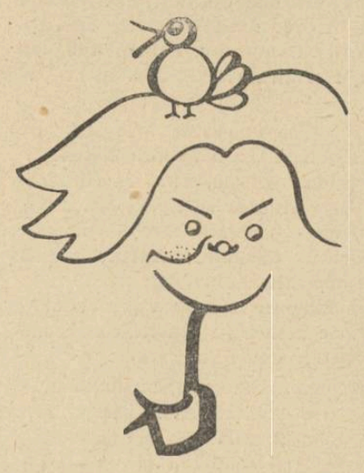

Piu! Piu! Piu!
Pui de pasăre, pirpiriu
Sufleul mi-e robit, de câine
Din sborul tău dă-mi un pic de pâine!

Micul și durerosul meu demers
Făcut cu talent și în vers
Pasărea nu l-a priceput, ci indiscretă,
Mi-a lăsat pe pălimar un pic de cretă.

COLOCVII ÎN ACTUALITATE

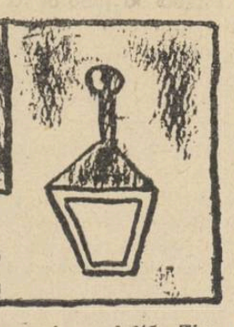

Mă simt stingher, Menip, cum nu-mi aduc aminte de când mă știu să mai fi fost, — ca de o lipsă, care mă stânjenește totuși ca o supărătoare prezență inoportună. Poate fiindcă n'am dormit,—n'am putut să dorm— noaptea trecută. Somnul a trecut pe lângă mine ca o lină adiere abia presimțită,, găsindu mă și lăsându-mă la fel, cu pleoapele deschise.

A fost așa: Noaptea era târzie, ora mică. Somnul nu venise. nu mai venea. Dealtfel, nici eu nu-l mai așteptam. De mult nu-l mai aștept. M'am obișnuit cu el până 'ntr'atât că nu-i mai simt un gust anume. o savoare deosebită. Pe scurt, relațiunile mele cu somnul au devenit... conjugale.

Deprinderea rutinară și-a lăsat și aci urmele. O simplă funcție fiziologică, un destin oarecare. inevitabil și anodin: somnul meu.

Dar ceeace descopeream în acea oră dinaintea zorilor, când noaptea începea să fie translucidă, era certitudinea că până la somnul din urmă, adânc și odihnitor aveam să rămân treaz și că trezia aceasta voi simți-o prea mult ca un blestem împotriva căruia zadarnic voi tânji după alinarea voluptoasă a somnului.

Am avut atunci intuiția bruscă, la ceasul de noapte târzie, că oamenii cari nu dorm, când se lasă întunericul se gândesc mai mult unii la alții. Sunt convins că mersul omenirii e călăuzit și îndrumat de acei cari veghează în timp ce semenii lor adorm încrezători. Toate valorile culturii și ale civilizației se desfășoară la lumina zilei, în văzul tuturor dar cu atât mai îmbelșugată se revarsă lumina lor în tiparele veacului, cu cât au dospit mai pe îndelete în taina ferecată a întunericului nopții.

Nu este oare noaptea elogiul autorizat și cel mai convingător al zilei? Imi vine greu, Menip. și aș socoti chiar neonest din parte-mi să încerc a valorifica pe una prin cealaltă. Ziua și noaptea sunt doar termeni dialectici în deprinderile gândirii noastre, nu însă realități contrarii și cu atât mai puțin contradictorii, în ordinea realității fizice, a naturii. Ca să te hotărăști pentru una din ele înseamnă să alegi drept criteriu sau argument decisiv, propria înclinare subiectivă. După câte știu însă, simpla preferință n'a fost niciodată încuviințată ca argument sau criteriu hotărâtor.

Dar pe mine Menip nu mă interesează ceea ce este sau ii se pare altora indiscutabil. Mai bine zis, din punctul meu de vedere, exprimat în formă afirmativă, mă interesează tot ce e discutabil: adică TOT. Adevărurile, științifice sau cum vor mai fi sunt chestie de oportunitate și de confort: personal, social sau: fizic, metafizic, etc.

Intocmai ca etapele la un drum nesfârșit: după fiecare, priveliștea e alta. Sau cum ar spune Cocteau: „adevărul e o poartă deschisă înspre noui erori".

Deaceea, Menip, îmi cultiv preferințele, plivindu-le de ale altora, cu satisfacția înțelepțitului Candide, dar fiindcă respect preferințele altora, din spirit de reciprocitate, nu îmi voi da osteneala să te conving că ale mele sunt... preferabile, ori-care ar fi acelea pe care le profesezi tu, Menip. Abia dacă mai am răgazul să mi le justific și față de ceilalți.

Cinstit vorbind, nici nu ne ținem de altceva, toată viața, decât să ne justificăm preferințele. Intâi preferăm și apoi judecăm, justificăm, legitimăm, etc. Fiecare vede pentru sine și tot ce se vede poartă nuanța temperamentală a preferinței personale. Toate valorile artei și ale culturii în general sunt valabile în măsura în care ele exprimă preferințele celor care le-au creat și obțin ratificarea celor cărora le sunt destinate. Dar a prefera înseamnă și a renunța la unele preferințe pentru altele, adică a refuza să recunoști, cum îți spuneam altădată, existența unor înțelesuri-limită, definitive.

Funcțiunea preferinței întreține o stare de permanentă revoltă împotriva gata-făcutului și a tradiționalismului fetișist. (Nu însă împotriva tradiției care înseamnă îndemn de a continua, de a fi altfel, adică tu însuți).

A prefera e tot una cu a fi violent. Aici, Menip aș cuteza să-ți fac elogiul violenței, dar mă tem să nu fiu răstălmăcit. Oamenii cari nu sunt deprinși să gândească pe seama lor, sunt atât de sperioși că se tem până și de vorbe — umbra gândurilor Acestia sunt măsluitorii înțelesurilor clare și instigatorii de confuzii, cari trăesc pe întuneric, cu ușile închise și ferestrele oblonite E un fel de a-ți spune, Menip, că prefer claritatea neîndoelnică a zilei, în care conturul gândului se precizează limpede ca și siluetele prietenilor, fără putința vreunei confuzii.

MENALC

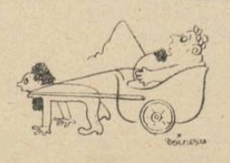

Parcă ne înțelesesem, Menalc, să urmăm tot cu Colocviile în Actualitate, văd însă că luneci tu de data aceasta, neîngăduit dincolo de această îngrădire. La drept vorbind, ai omis să ne destăinuești cuvântul pentru care atât de stingherite simțiți, încât nici somnului nu-i mai cunoști gustul. Cred că tristeții ttle ii răspunde tristeța generațiilor veacului și că veghia ta se împărtășește din nesomnul a zeci de mii de oameni. Trăim o vreme apăsătoare, întunecată, crâncenă, un alt ev-mediu. Toate certitudinile ni s'au sdruncinat. Iar azi oamenii cari nu dorm nu se mai gândesc unii la alții creștinește, ci dimpotrivă. Prin tainițe se urzesc uneltirile ambițiilor deșarte și ale lăcomiei nelegiuite. In cerul nopții pe care stă scris cu luceferi numele Lui Dumnezeu noi pândim, ceas după ceas, ivirea escadrilelor morții. Din suflet, mai gol de cât cutia Pandorei, s'a risipit chiar și speranța, sau mai adevărat: credința. De unde mai putem acum nădăjdui scăparea, mântuirea ? Vorbești de preferințe, Menalc. Dar, spune-mi, când bate un vânt puternic, mai poate steguletul să nu fluture în voia vântului ?

Tutuși dac' ar putea vorbi, ar spune că nu e conformist, că are idei noui și că el hotărăște direcția vântului... Noroc că moriștele nu pot vorbi! Că tare ar fi umilitor pentru oamenii de omenie!

Cât e de ciudat faptul că oamenii descoperind odată că scaunul, lingura, cămașa, pâinea sunt formule cuminți, perfect potrivite nevoilor lor, le-au păstrat cu sfințenie și negreșit le vor păstra veșnic, și cum pe de altă parte oamenii se frământă să descopere pe tărîmul social formule mereu noui, căutând să se convingă între ei bunăoară, că e mai lesne și mai bine să stai în capul oaselor decât pe scaun, să mănânci cu cuțitul, să porți pe spate o piele de lup și să te hrănești cu mere pădurețe. Astfel sunt soluționate multe probleme, ți se afirmă. Și fiindcă citezi un Francez, pe Cocteau, eu îți propun și mai topic un German, din cei cu adevărat mari pe care s'ar zice că domnul Cocteau chiar l-a plagiat; e Goethe care spunea că „orice soluțiune a unei probleme este o nouă problemă"... Așa dar, Menalc, nu-i mai bine să păstrăm lingura de lemn decât să ne încurcăm cu cuțitul, ș. a. m. d.?...

Ne simțim stingheri în noapte, Menalc, fiindcă e prea lungă și prea întunecoasă și c'am pierdut toate cărările știute și ne-am rătăcit de izvoare... și că parcă spre răsărit, prin ceața se aud urlând lupii și turma ni s'a răzleții și tânjim din tot focul inimii către zori.

MENIP

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ŞI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorităţi şi instituţii 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA
BUCUREŞTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREŢUL 5 LEI

ANUL L • Nr. 9
SAMBATA 22 Februarie 1941
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

9-941

BIBLIOTECA CENTRALĂ A „ASOCIAŢIUNII" SIBIU

Intâi conştiinţa

de ION FRUNZETTI

Se află înscrisă undeva, în istoria biologiei, o foarte curioasă doctrină pe care geniul ordonator imanent al timpului, — acest bibliotecar specializat în catalogări, — a etichetat-o „arhestesism". Semnificaţia termenului („arhe" = început: „estesis" = simţire), etimologiceşte vorbind, nu spune prea mult, dacă ignorăm împrejurările istorice în care teoria menită acestui nume, a avut raţiunile ei să apară.

— Ce ne interesează ? veţi putea zice. Ce ne interesează raţiunile necesităţii genetice ale cutărei teorii biologice cu nume straniu sau fără nume, când împrejurul nostru se sfărâmă munţi, se prăbuşesc state, regimuri şi credinţe, când se 'nvălmăşesc limbile şi se 'ncaeră continente? Omenirea e într'un impas prea tragic ca să mai avem vreme de filosofat asupra labilităţii sau fixităţii speciilor. Să revenim aşa dar la actualitate, sau să renunţăm la discuţie.

— Dar nicidecum, stimat cititor, nicidecum, (pare să protesteze, vexat, spiritul intern al esseului acesta, care se vede ameninţat să nu-şi poată împlini ursita, acuzat aşa de pe-nepusă-masă de inaderenţă la actual). Nicidecum ! Sunt şi eu un copil al veacului, (se recomandă spiritul intern al esseului,) şi din neliniştile lui mă nasc. Iar faptul că autorul teoriei „arhestesismului" îşi expune convingerile într'o carte apărută în 1896, nu înseamnează că ea e fără legătură cu situaţia actuală. Dimpotrivă! Situaţia actuală şi putinţele de a eşi din ea, care se prezintă pe rând conştiinţei gânditorului dureros pătrunsă de pintenul prezentului, au dus la soluţia dată unei probleme nu lipsită de trăsături analoage, în 1896, de americanul E. Cope. In „The primary factors of organic evolution", acesta desbătea, din sânul şcoalei transformiste a neolamarckismului, problema variaţiei speciilor organice. In formarea unui organism viu, în totalitatea caracterelor lui specifice, Cope recunoştea rolul acţiunilor fizico-chimice ale mediului: fiziogeneza, cu termenul său. In virtutea acestei fiziogeneze, au de pildă spini, plantele din regiunile uscate şi deşerte, în virtutea ei diferă după volumul apei dulci în care trăesc, diametrele cochiliilor de moluşte, în virtutea ei pupele aceloraşi soiuri de fluturi, expuse la temperaturi diferite în timpul metamorfozei, vor da adulţi de culori diferite, în virtutea ei animalele din grote sunt oarbe.

Fiziogeneza îşi întovărăşeşte, pentru determinarea variaţiunilor specifice, kinetogeneza, care este producerea de noui caractere prin mişcările vietăţei, sau prin imobilitatea sa, sau nefolosirea organelor sale. Kinetogeneza lui Cope este acea „funcţie creatoare de organe", a tuturor lamarckienilor. Până aici, originalitatea lui Cope e îndoielnică. Dar iată două concepte: „anageneză", şi „catageneză", care semnifică dintr'odată vederi noui. Să le explicăm: Dacă fizio — şi kinetogeneza acţionează fără nici o finalitate, ele aduc prin mecanicitatea lor, stereotipizarea indivizilor şi degenerescenţa, astfel, a speciei: catageneza. Dacă dimpotrivă, funcţionarea celor două acţiuni fizico-chimice duce la structuri organice mai complexe, este pentrucă în jocul lor pur mecanic, a intervenit ceva: schimburile energetice dintre diversele părţi ale organismului, energia sa bathmică, cu termenul lui Cope, forţa creşterii nesupuse legilor mecanice, legea internă a animalului însăşi, libertatea desvoltării sale paralel cu determinismul exterior.

Animalul şi-a impus o finalitate. Sau, mai curând, o finalitate s'a impus animalului, care a postulat integrarea — într'un anumit fel — a determinantelor externe. Anageneza, evoluţia pozitivă, nu e posibilă decât datorită acestei finalităţi, acestei nemaiîndestulări cu determinismul.

De altfel, în concepţia lui Cope, legile mecanice, deşi determină viaţa, nu o pot naşte. Materia, an-vitalul nu poate naşte viaţă. Cele mai multe doctrine, observă el, închipuie o complicare progresivă a materiei prin simplul joc al legilor fizice. Şi dintr'odată, ca printr'o lovitură de baghetă magică, introducem în complexitatea materiei, viaţa. Trucul e de neînlăturat, dacă pornim dela explicaţia pozitivistă, a evoluţiei acesteia dela simplu la complex.

Cope însă nu acceptă salturile în gândire, odată ce natura nu le practică. E mai simplu să deduci viaţa din viaţă. Organismele rezultă, după el, din integrarea anumitor efecte ale legilor mecanice, în finalitatea iniţială a vieţii. Şi viaţa, întrucât înseamnează finalitate (libertate, non-determinism) înseamnează conştiinţă.

„Consciousness was coïncident with the down of life", scrie Cope. (Conştiinţa a fost coexistentă cu zorile vieţii). „Nu se poate înţelege că circulaţia s'a născut într'un protozoar plecând dela o vacuolă supra încărcată de materii alimentare, decât dacă protozoarul, suferind de supraîncărcarea aceasta, a găsit o uşurare în mişcările prin care ajuta la repartiţia lichidului alimentar în diversele părţi ale protoplasmei sale". „Este deci durerea, suferinţa, ca principiu al tendinţei (scrie un comentator) şi prin urmare conştiinţa (nu gânditoare dar sensibilă), care trebuie recunoscută la începutul oricărei evoluţii".

*

Analogiile se impun dela sine. De-atâtea ori doar am speculat teoretic asupra concepţiei organiciste, manifestată în sociologia nouilor sisteme politice totalitariste.

Se porneşte dela realitatea rasială a naţiunei. Calităţile rasiale specifice ale unui grup etnic sunt rezultatul acţiunilor mecanice ale mediului fizic asupra acestuia, (Fiziogeneza), şi ale reacţiunilor, rezistenţă sau mişcare, prentate de grupul social (kinetogeneza), acţionând astfel prin reflex asupra celor ce le produceau.

Organismul etnic astfel înfiripat, n'are însă altă realitate decât cea naturală. Insemnătatea lui e aceeaş cu a orcărei vietăţi, diferenţiate de speţa care o naşte, prin acţiunea mediului, cu legile sale mecanice.

Rămânând în cadrul determinismului, organismul etnic natural nu va dobândi niciodată realitate socială. Politic, faţă de celelalte neamuri, el nu va însemna nimic mai mult decât pădurea în care trăeşte sau cireada pe care-o mână la păscut. El aşteaptă catageneza.

(Urmare în pag. 2-a)

N. N. TONITZA — „In pridvor"

Scrisoare despre cer, lumină şi cântec

de C. N. NEGOIŢA

Insingurat, prietene drag, îmi scrii că ai regăsit vechi preocupări; că ai isbutit să legi un fir al trecutului cu prezentul şovăitor, şi că într'o sclipire a clipei care se poate reţine uneori, ai văzut iarăşi lumi pe care le socoteai pierdute. Mă anin şi eu de gândul acesta fermecător, cum l-ai numit, şi încerc să trec pe lângă chipurile primei noastre tinereţi.

Ştii că nu pot să mă opresc la acea viziune redusă a universului, la acele comparaţii simplificate, cum le spuneam odinioară. Pascal se mulţumea să treacă prin faţa lui imaginea celor două universuri. Al fiinţei noastre şi a celor neînsufleţite. Şi lesne dădea o definiţie, rămasă de atunci clasică: o sferă al cărei centru este pretutindeni, iar circonferinţa nicăeri.

N'a fost numai o simplă ieşire din încurcătura pe care ţi-o pune în cale nesfârşitul, când voieşti să străbaţi drumurile prăfuite de stele. Ceeace a adus ştiinţa, dela Pascal până astăzi, poate fi interesant prin amănuntele iscate la fiecare pas. Poţi rămâne uimit, asistând la săriturile cutezătoare ale ştiinţei; poţi să priveşti înapoi, aici şi înainte, în viitor... Dar peste limitele din al şaptesprezecelea veac tot n'ai înaintat. O sută de universuri, un milion de universuri, nu redau capătul sau marginea, căutate în zadar.

Plimbă-ţi sufletul pe potecile acestea unde au mai ostenit, de atâtea ori, atâţia alţii. Incearcă să potoleşti setea de nemărginire, şi fii cutezător. Suprema bucurie, o repet, rămâne numai în neîncetata şi neobosita căutare.

Ai vrea apoi să ai şi o altă satisfacţie, cercetător modern al universului! Să cuprinzi în mintea ta ceeace nu şi-au însuşit alţii. Mulţumiri nu ai să ai. Vei vedea lumi peste lumi rostogolindu-se, sori multicolori, iradiaţiuni şi vedenii ameţitoare. Vor trece înainte aceleaşi scene ale firmamentului; privirea ta se va obişnui în necurmata căutare, care nu se opreşte, deşi spectacolul este aproape acelaş.

Mai curând ai să mărturiseşti că se repetă ceeace s'a ştiut altădată şi că o icoană comună întregei omeniri străbate timpurile şi cugetul.

Viziunea universului rămâne, prin urmare, aceiaşi. Ai simplificat sau i-ai îmbogăţit datele, lumina îţi întunecă privirea. Alighieri, ajuns la popasul din urmă al Sfântului Poem, nu încerca acelaş lucru? In cercul întreit al divinităţii, unde i se înălţase sufletul, acolo unde în slavă şi maestoase cântece de argint, sferele dănţuesc dela începutul veacului, inima tresaltă, dar spiritul se închină, fără puterile de până atunci.

Din „înalta lumină", cum o numeşte rătăcitorul florentin, ar vrea să culeagă o scânteie, pe care s'o treacă apoi „lumii viitoare". Ochii nu se pot întoarce, însă, din faţa uraganului de lumină. Mintea stă suspendată, tăria hotărîrii se topeşte în căldura cerească şi numai amintirea extazului paradisiac ne este trecută în versurile care trebue să încheie Divina Comedie.

Se pare că singurul ţel ce înşpteşte sâmburele nesfârşitului este ca singur să se înţeleagă, singur să priceapă şi tot singur să-şi împlinească iubirea care-l mistue. Cuvintele Sfântului Apostol Ioan rămân temelie în această eternă definiţie a înaltei lumini: „*Dumnezeu este lumină şi niciun întuneric nu este întru el*" (Epist., I,5).

Am urmat, aşa dar, căile stufoase ale universului material, am străbătut apoi limpedea regiune a paradisului ceresc, iar răspuns n'am ajuns să dăm chinuitoarei întrebări dela care am pornit. Poate că o altă mulţumire am obţinut acum. Negreşit că oboseala spiritului n'a fost biruită. Dar acest spirit nu s'a înecat în oceanul de lumină, ci a prins alte aripi, pentru alte căutări ispititoare.

N'a fost, însfârşit, nici spulberarea oricărei nădejdi. Am ieşit împreună, în aerul tare al nopţii, cu zâmbetul dulce al supremei bucurii de care-ţi pomeneam. Şi ne-am întors, tot ca odinioară, către versurile care prin imaginile şi armonia lor cântă străduinţi şi preocupări asemănătoare.

Simţi versurile în pieptul tău mai fragede, roua în care sunt învăluite nu se destramă, ci mereu se împrospătează, îmbrăţişând cu ardoare cântecul care vine spre ea.

(Urmare în pag. 2-a)

N. N. TONITZA

de pictor P. HARTOPEANU

Nu cred să fie vre-unul din cei ce l-au iubit, l-au ascultat pe Tonitza, ca profesor şi l-au admirat ca artist, care să nu aducă pe mormântul lui, pioasele flori ale aducerii aminte.

Sfaturi, crâmpeie de conversaţii, ceasuri petrecute în preajma Maestrului, îmi sunt intipărite adânc în minte.

Eram la Bucureşti, în Februarie 1940, aveam expoziţie la Ateneul Român. N. N. Tonitza era bolnav, de peste un an. Pe la mijlocul lunii, am aflat că se simte mai bine şi speram că Maestrul meu, dela Academia de Arte Frumoase din Iaşi, va poposi şi în expoziţia mea.

La sfârşitul lui Februarie însă, a închis ochii pentru totdeauna,— după Ştefan Dimitrescu, — al doilea stâlp al „Grupului celor patru".

Imi amintesc de clipele trăite în preajma „Maestrului", — cum îi spuneam noi, elevii lui, — începând de prin 1934, când m'am înscris la secţia de specializare a picturii, atelierul „N. N. Tonitza".

Era într'o dimineaţă; după corectură, când cobora scările din atelier, l-am întâmpinat şi l-am întrebat cum să fac să-mi vadă picturile, spunându-i că majoritatea lucrărilor sunt încadrate şi e greu să le aduc la şcoală; mi-a promis că a doua zi, la ora 8 dimineaţa, dacă mă voiu duce cu o trăsură la d. Cosmovici, (unde stătea), va veni să mi le vadă.

A doua zi, la ora hotărîtă, Maestrul mă aştepta; l-am dus acasă, mi-a văzut lucrările, unele i-au plăcut, altele nu; mi-a dat anumite sfaturi, reţete pentru prepararea cartoanelor, aşezarea culorilor pe paletă, încadrarea tablourilor, etc., sfaturi ce ni le repeta mereu în atelier.

Ca un omagiu pentru tot ce-a fost pentru mine Maestrul Tonitza, înşir câteva din nenumăratele lui sfaturi, pe care ni le dădea cu atâta generozitate:

— „Paleta, cu vopselile de pe ea ar trebui să fie pentru pictor ceiace pentru un muzician e orchestra cu diversele ei instrumente muzicale. După cum prin punerea în mişcare a tuturor acestor instrumente muzicianul poate să scoată un ansamblu de armonie fonică, — tot astfel pictorul — din combinaţiile culorilor sale de pe paletă, — trebuie să capete un ansamblu de armonie, cromatică.

Aşa precum fiecare instrument muzical trebuie să-şi păstreze în ansamblul unei orchestre caracterul lui original. — asemenea o culoare, trebue să-şi păstreze în ansamblul cromatic, caracterul ei original.

Conducătorul de orchestră care va gândi să scoată din instrumentele de metal sunete de instrumente de coardă, sau din cele de coardă sunete de instrumente de vânt, vă asigur că e un om lipsit de simţul meseriei sale.

Dacă un instrument muzical poate stabili, prin intervenţia singură a arcuşului sau a aerului, o scară muzicală, tot astfel o culoare poate stabili — prin intervenţia **albului,** — o întreagă scară cromatică.

Pentru pictor, paleta este un instrument prin intermediul căruia sufletul lui cată să se exprime plastic, — tot astfel cum, pentru un cântăreţ vioara este instrumentul prin intermediul căruia sufletul lui se exprimă muzical

Fac înadins această alăturare, pentrucă singura artă cu care pictura se înrudeşte mai adânc, rămâne tot muzica.

Deci, ceia ce sunt strunele viorii pentru un cântăreţ. — pentru un pictor sunt culorile paletei lui.

Albul nu e o culoare, ci un mijlocitor; cum fiecare strună a viorii poate fi singură sursa unor infinite note muzicale, tot astfel o singură culoare pe paleta noastră poate fi isvorul unor infinite nuanţe cromatice. Degetele, lunecând pe o strună, nasc o „scară muzicală". Albul — strecurat într'o culoare — naşte o scară cromatică. Desenul, afară de interesul lui pur constructiv, este o scară melodică de negru şi alb.

Nesfârşite şi înalt delicate sunt armoniile ce se pot scoate numai din cele patru strune ale viorii, cum nesfârşit de bogate şi miraculos de fine sunt armoniile ce se pot stabili cu cele trei culori elementare ale paletei noastre: roşul, galbenul şi albastrul.

Sinteză a spectrului solar, roşul, galbenul şi albastrul păstrează în sâmbure suma tuturor „combinaţiilor" câte s'au etalat până acum pe paleta pictorilor şi câte vor mai fi. deacum înainte, puse în circulaţie de iscoditoarea râvnă neodihnită a chimiştilor"

DEPRE PALETA

Maestrul Tonitza ne spunea:

— „Nu puneţi pe paletă decât culori de aceeaşi marcă şi pe cât vă îngădue controlul, de aceeaşi vârstă; nu vă aşezaţi niciodată la lucru înainte de a face, cum spun pictorii „toaleta" paletei. Toaleta paletei constă din aceasta: frecaţi fiecare grămăjoară de culoare cu cuţitul, întâi ca s'o împrospătaţi (operaţia asta e bine să se facă chiar şi atunci când scoateţi culoarea nouă din tub) şi apoi, ca să v'o potriviţi (adăogându-i câteva picături de uleiu), — atât de moale, cât credeţi că e necesar lucrului. Căutaţi cu acest prilej, ca toate grămăjoarele de culori, să fie egal de frecate şi egal de noi.

Seara, când vă lăsaţi de lucru, aveţi iar grijă de paletă, curăţaţi-o bine, apoi faceţi controlul tuburilor; nici un tub de culoare să nu rămâe neînşurubat şi să fie bine strânse.

Ordinea şi curăţenia paletei unui pictor e oglinda disciplinei lui interioare şi a dragostei lui curate pentru meseria pe care şi-a ales-o.

Pentru cei ce vor cu tot dinadinsul să intre în tainele desenului sau ale picturii, materialul (absolut indispensabil chiar din primele clipe) care nu va trebui părăsit până la sfârşitul vieţii de artist, e aşa zisul „carnet de schiţe", cu creionul ori cu stiloul.

Marele capital al unei strălucite cariere plastice nu se agoniseşte decât din micile (adeseaori neînsemnatele) observaţii ale naturii — şi **însemnarea lor imediată,** ceas cu ceas şi zi cu zi.

(Urmare în pag. 5-a)

N. N. TONITZA
(Ultima fotografie, Februar 1940)

CRONICA SĂPTĂMÂNII

Ernest Bernea: Pași în singurătate, poeme în proză

Este vrednică de studiat atitudinea cărturarilor noștri mai tineri, față de creștinism. In unele manifestări ale scrisului lor își mărturisesc adeziunea doctrinară, astfel încât trec drept rânduitori ai unei culturi creștine, — iar în altele, opuse **teoriei**, cum este poezia, își destăinuesc desorientarea lăuntrică față de ceea ce constituie însăși temeiul învățăturii creștine: cunoașterea adevărului sacru. Ar fi deci cazul să ne întrebăm cum este posibil ca acelaș autor să susțină în filosofia culturii adevărul sacru, iar în intimitatea persoanei sale, din care se produce lirismul, să-și tânguie tristețea necunoașterii. Firește, nu punem decât o problemă, fără a ști dacă putem să corectăm pe un astfel de autor. Incepând astfel recenzia despre „poemele în proză" ale d-lui Ernest Bernea, vrem doar să amintim că poetul este și un gânditor preocupat în numeroase studii și eseuri, de tradiționalismul nostru ortodox. In acest domeniu, scriitorul se străduie să formuleze temele unei culturi și chiar ale unei metafizici creștine. In poezie însă d. Ernest Bernea exprimă nedumeriri ca acestea: „Viața este dureroasă; viața este frumoasă. Care să fie adevărul? Amândouă la un loc. Dar știm noi oare care este adevărul?" (pag. 11). Ni se pare curioasă întrebarea chiar raportată aici, la bucurie sau tristețe, cu atât mai mult când vedem că poetul a ales un verset din evanghelia lui Ioan și l-a transcris la începutul cărții: „Lumina luminează în întuneric și întunericul n'a biruit-o".

Pentrucă în evanghelia lui Ioan găsim și faimoasa întrebare a lui Pilat, pusă cu degajarea unui filosof sceptic „apusean": „Ce este adevărul"? (Ioan, 18, 38). In felul acesta procuratorul rezolva problema intimă pentru el dacă să creadă sau să nu creadă pe Iisus care în versetul anterior spune: „Eu spre aceasta m'am născut și pentru aceasta am venit în lume, ca să mărturisesc adevărul".

Sensul prezenței lui Pilat, în evanghelia IV, este, între altele, și acela de a arăta gradul de oboseală al sufletului greco-latin, care, înaintea unei mărturisiri despre adevăr, se apără de păcat, punând o întrebare la care nu așteaptă răspuns, pentru că nici un răspuns nu l-ar face să vadă, când n'are ochi să vadă. Un creștin cunoaște însă adevărul, din moment ce se numește creștin, și nu știm dacă se mai poate întreba despre el, cu atât mai mult când nu e vorba de o fixare dogmatică ci de lumina lui interioară. Ni se va obiecta, desigur, că în cazul d-lui Ernest Bernea avem de a face cu ceea ce se cheamă „dramatismul sufletului modern", care își caută reazămul în învățătura ortodoxiei noastre, și că orientarea sa, fie și șovăelnică, merită o prețuire totală.

Noi avem siguranța că fără ortodoxie, care este cea mai înaltă din învățături, nu putem face nimic. Chestiunea este dacă este bine să vorbim sau să scriem turburați, înainte de a fi lămuriți, ca nu cumva, mărturisind nelămuririle noastre să nu contribuim mai mult la dezorientarea generală.

Pentru că un fapt rămâne stabilit: problema doctrinei noastre creștine se află astăzi în sarcina cărturarilor. Vor ști ei să-i afle adevăratele sensuri, să le scoată din uitare, și să le dăruie proaspete și vii, porului flămând de luminare sfântă?

Chibzuim astfel, bucurându-ne că îl știm pe d. Ernest Bernea pornit mai demult, cu convingere susținută în căutarea acestor sensuri. Aci, nu ne scapă totuși din vedere ciudățenia felului comun de a vorbi, când zicem că „suntem in căutarea adevărului creștin". Pentru ce suntem în căutare? L-am pierdut cumva? Sau dacă unora li se pare că l-au pierdut, de ce nu apelează la cei care îl au, ci fiecare trebue să umble pe cont propriu, rătăcind în multe chipuri, nesigur de reușită? Se va obiecta, ca de obicei, că numai acel adevăr, aflat pe căi proprii, este valabil pentru suflet; trebue să se știe însă că ortodoxia se chiamă învățătură tocmai fiindcă se transmite pe calea directă, dela un cunoscător la alt cunoscător. Orgoliul aflării personale, este prin urmare tocmai contrar sensului doctrinei, fără a face excepție nici în ce privește harul. Pentru că harul, fără ajutorul învățăturii creștine, va fi o simplă revelație, fără dragoste, și deci fără porunca intimă de a fi transmis mai departe și celor ce nu-l au, spre a se lumina.

Fie din milă, fie din dragoste, adevăratul creștin, nu păstrează „făclia sub obroc", ci după cum el a primit-o, o dăruie la rândul său.

Repetăm, mulțumirea noastră este că volumul de poeme al d-lui Bernea ne îngăduie să atingem puncte esențiale din învățătura noastră transmisă. Socotim că ne așezăm, cu aceste preocupări, în plină actualitate. Accentul îl punem așadar, nu pe valoarea literară certă a poemelor din „Pași în singurătate", ci pe sensul orientării spirituale a poetului.

Exprimând satisfacția de a constata orientarea creștină, nu ne oprim totuși să reflectăm dacă în această orientare nu e un rău să se înfățișeze laturile de nesiguranță în ce privește trăirea, pentrucă este imposibil să facem „filosofie" creștină, dar să simțim că nu trăim adevărul creștin.

Este un scrupul legat de felul nostru de a vedea, și ca atare formularea lui nu trece o judecată asupra cărții însăși. Nu mai judecăm pe nimeni, ci încercăm să fim pozitivi. Deaceia așteptăm sfaturi, și ne pronunțăm cu sfială, spre a nu primi osândă tocmai pentru neliniștea noastră.

CONSTANTIN FÂNTÂNERU

MUZICA

de ROMEO ALEXANDRESCU

ENRICO MAINARDI. Dintre violonceliștii de seamă care ne-au fost oaspeți, Enrico Mainardi a știut, încă dela prima lui călătorie în România, făcută acum aproape douăzeci de ani, să-și găsească un loc privilegiat în sufletele și simpatia ascultătorilor noștri.

Infățișarea lui de făt frumos nu contrasta întru nimic cu viersul violoncelistului, ale cărei corzi știa încă de atunci să le răsfețe cu atâta naivitate. Privirile lui visătoare nu erau o atitudine studiată, nu erau „teatru".

Muzica pe care o răpea violoncelului său, o mărturisea fără încetare. Și totul se contopea atât de armonios, sub accentele înflăcărate care dădeau în fiecare clipă muzicii exprimate emoția sincerității, emoția unei simțiri pe cât de vie și de mistuitoare, pe atât de aristocrată în subtilele ei ecouri în arta instrumentală căreia i se încredința.

Din nou la „Filarmonica", orchestra debutului său la noi, cu maestrul George Georgescu la pupitru, tot ca în ziua în care talentul său de elită se desvăluia pentru prima dată la „Ateneu" și când, după o interpretare revelatoare, dirijorul, care nu de mult părăsise violoncelul în urma unei dureroase oprelițti fizice, îl aplauda și el, cu mulțimea, cu lacrimi în ochi, Enrico Mainardi a răscolit cu dogoritor temperament paginile concertului de Dvorak, cu admirabilă virtuozitate și o elocință atât de persuasivă, în spontanele ei svâcniri încât, tot ceeace putea părea mediocru, s'a metamorfozat în fermecătoare muzică. Mecanismul de rară puritate a artistului a prins în transparențele sale tot ceeace elocința expresiei muzicale trebuia să aleagă din țesătura compoziției, în stilizări care, apanaj al marilor artiști, rămâneau tot atât de nobile și de delicate chiar în cele mai tumultoase involburări sonore.

Mainardi va trebui de aceea să răspundă și altădată admirației particular de calde a publicului românesc, întorcându-și iarăși pașii de călător muzical pe meleagurile noastre. Pentru atunci, pentru viitoarele lui drumuri în țara noastră, căci, de sigur, va mai veni de multe ori, deși prin resursele de preț pe care le risipește din plin în fiecare interpretare, reușește să situeze pe un superior plan muzical tot ceeace își alege din biblioteca de concert a violoncelului, ne va prilejui sărbătoarea integrală a ascultării concertului de Schumann, de pildă și ne va iniția în recitaluri, și asupra muzicii italiene moderne, care trebue să fie reprezentată, presupunem, interesant, și în literatura violoncelului.

Reîntâlnirea Mainardi - Georgescu-Filarmonica, a strâns elementele muzicale și sufletești ce pot da unui concert nu numai prestigiu și ținută, dar și ambianța fecundă a unor fericite coincidențe cu particular ecou în atmosfera lui, în aportul lui, în autenticitatea lui de emoție.

Au putut de aceea hotărî un concert deosebit de frumos, din acelea ce se înscriu dela sine peste marginile de fiecare săptămână, ale stagiunii.

ECRAN

Cinema „ARO": „UN VALS DE ODINIOARĂ".

Dacă nu mă înșeală memoria, în trecutul mai mult sau mai puțin îndepărtat, filmele regizate de Geza von Bolvary, erau bune. De data aceasta, ținând seama că acest „Vals de odinioară" a fost inspirat de opereta lui Zeller, cele două ceasuri necesare vizionării unui film, nu pot fi trecute la capitolul „timp pierdut".

Nu mi-am mai spus acelaș lucru când am văzut că în acest film e adunată întreaga serie de „bancuri" arhaice întâlnite în mai toate filmele umoristice. Mare minune că nu le-a venit ideia să arate cum Cristina — fata dela poștă — nu poate apare la cine știe ce recepție, din cauza unei indigestii provocată de-o cantitate impresionabilă de prăjituri, — ca în filmele mute ale Lei Mara.

Unii dintre actori, comici consacrați, pierd, cu toate străduințele pe care le depun, din cauza celorlalți cari, deși își dau silința să fie cât mai naturali, nu sunt avantajați de fizic.

Nu știu unde l-or fi găsit pe interpretul rolului „nepotului" aspirant la mâna prințesei. După ce e anost și prost fardat, i se mai vad și gingiile, în puținele scene când râde.

Singurii acceptabili, Leo Slezak, Hans Mosser și'n unele scene, Marte Harrel.

CINEMA CAPITOL: „DANSEZ PENTRU TINE"

Subiectul nu-i altceva decât o serie de pretexte, pentru a oferi prilejul de a dansa perechei Eleanor Powel—Fred Astaire.

Deși Eleanor Powell e una din cele mai bune dansatoare, nu mă pot opri de-a o compara cu Ginger Rogers, care dacă nu dansa tot atât de bine, avea multă drăgălășie, mai bine zis, mai mult sex-appeal.

Armonioasă și original aranjată, partea coreografică a filmului.

Amuzantă figura somnoroasă a lui George Murphy. De invidiat felul cum stepează Fred Astaire, care rămâne acelaș „domn bine".

Un film distractiv, antrenant ca un dans.

Ești bine dispus la sfârșitul lui, pentru a-l uita complect a doua zi. Dacă nu ești afon, fredonezi din când în când melodia.

CINEMA TRIANON: „INIMI LA RĂSCRUCE"

Un film duios, pentru cucoanele sentimentale. Poate și pentru cele la a căror mână aspiră studenții sau absolvenții facultăților de medicină.

Problema mult discutată și uneori variabilă a doctorilor cari își exercită cu pasiune meseria, neavând ochi decât pentru bolnavi, deși în jurul lor sunt diverse persoane — la cinema, de obicei infirmierele — cari le nutresc sentimente din cele mai nobile.

Ași fi tentată să continui în felul de mai sus povestirea subiectului, însă mă opresc, de teamă să nu mi se aducă imputări de acei cari, vrând să-l vadă, nu vor să știe cum se termină.

Paul Hartmann, acelaș actor sobru, cu prestanță.

Pe Leni Marenbach n'am mai văzut-o și ca să fiu sinceră nici nu-mi pare rău, căci nu-i poți admira decât felul natural cum joacă.

Dacă nu faceți parte din categoria cinefililor prea exigenți: un film de văzut.

ADRIANA NICOARA

Cronica plastică

„Tinerimea artistică"

Una din surprizele cele mai plăcute ale stagiunei acesteia plastice, este proba de reînoire neașteptată pe care ni-o oferă societatea quadridecenală „Tinerimea Artistică".

Membrilor fondatori, avem să le datorăm de-acum înainte ceva, care înseamnă mult, anume: regenerarea „Tinerimii artistice" cu elemente care să-i poată justifica numele.

Astfel,pe primul plan se înșiră în ordine alfabetică. Angheluță, Bălțatu, Ștefan Constantinescu, Ghiață, Lucian Grigorescu, Sorin Ionescu, Iordache, Phoebus, Vasile Popescu, Țuculescu, G. Vânătoru, (dacă nu cumva ne-a scăpat vre-unul dintre acela pentru care expoziția merită să fie văzută).

Despre peisagiile d-lui **Angheluță**, ale cărui expoziții anterioare ne-au prezentat faze lirice, nu putem spune decât bine. Surpriza e cu atât mai mare cu cât lirismul actual al pictorului — constant în ceeace privește trăsătura aceasta de caracter — se exprimă prin culoare mai curând decât prin subiect, ca în faza anterioară. Oarecare desvoltare a intensității coloristice, o revenire la puritate, la armonia tare, la strălucirea tonurilor sincere.

Stefan Constantinescu, remarcându-se în faza-i prezentă printr'o volatilitate crescândă a tonurilor, a căror delicată armonie se îmbină cu un simț lucid al putințelor de abreviere, se menține pe poziția sa cunoscută.

D. Ghiață, trimite două puternice naturi moarte și un excelent peisaj de periferie bucureșteană, ca un avant-goût al expoziției ce va deschide în Martie.

Sensualismul elegant și distins al maestrului **Lucian Grigorescu,** marchează o preferință din ce în ce mai accentuată în spre părăsirea divizionismului cromatic, ca procedeu de analiză, lăsând largi suprafețe să le acopere cu culori omogene, recompunând obiectele prin jocul nuanțelor, **valorând** adică altfel decât divizionist. Roșul feței de masă dintr'o natură moartă, de o intensitate și un potențial sentimental înalt, este de neuitat.

Apropiat de felul anterior al maestrului de a picta, cu o culoare nițel mai fluentă și cu o instabilitate proprie anilor săi, d. **Sorin Ionescu** expune două din cele mai reușite bucăți ale expoziției sale abia închise.

D. Iordache, unul dintre cei mai formați, dar de curând formați, pictori ai generației actuale, arată multă pricepere în administrarea unei prețioase moșteniri ca aceea a filiației Luchian-Tonitza. Talentul cu care încearcă să-i continue, nerenunțând la personalitatea sa, este cert.

D. Phoebus, ale cărui tendințe în portret încep să devină — cu autoportretul acesta — realizări dintre cele mai reușite, ne încântă în genul care i-a adus faima.

Maestrul **Vasile Popescu,** ingenios, subtil și discret în chromatism sau savant, arată probe ale rafinamentului său artistic, într'un pancu întreg, în care nu știi ce să admiri întâi: technica măiastră sau calitățile alese ale invenției tematice?

Despre d. *Țuculescu,* pasionatul și fugarul pictor-chirurg al realității, cu un instinct atât de sigur, ne-am ocupat de curând, ca și de d. **Bălțatu,** cu melancolica și grava d-sale desăvârșire tehnică. Florile puternice și vii ale lui **G. Vânătoru,** ne plac tot atât cât altedăți. Și ca și atunci nu pregetăm să ne manifestăm încrederea în viitorul său de artist.

Despre sculptură ne vom ocupa în cronica viitoare.

INTERIM

PREMIERELE

TEATRUL NAȚIONAL DIN IAȘI

D. NICOLAE MASSIM...

...directorul de scenă al teatrului Național din Iași a realizat un excelent spectacol: „Hoții" de Schiller într'o montare foarte interesantă și în cadrul căreia domnul

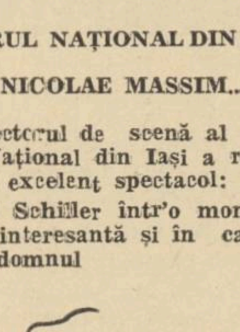

Ștefan Cibotărașu

și-a asumat foarte greaua sarcină a interpretării ambelor roluri titulare: Karl și Franz Moor, înscriind totodată o interesantă biruință artistică.

Un actor tânăr și plin de umor, este domnul

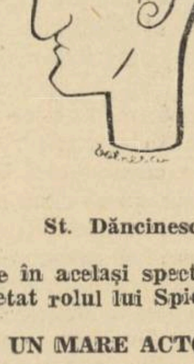

St. Dăncinescu

care în același spectacol a interpretat rolul lui Spiegelberg.

UN MARE ACTOR...

...unul dintre comicii de valoare ai scenii românești este domnul

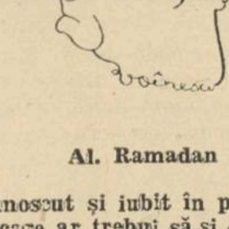

Al. Ramadan

cunoscut și iubit în provincie, dar care ar trebui să-și continue cariera în București

G. VOINESCU

★

TEATRUL NAȚIONAL: „IPHIGENIA" — PIESA IN 3 ACTE (6 TABLOURI) de MIRCEA ELIADE.

Este îndeajuns de cunoscută personalitatea d-lui Mircea Eliade, precum la fel de apreciate îi sunt meritele de romancier și esseist; astfel că nu vom insista în aceste coloane asupra aspectelor cunoscute dinainte ale acestui „șef de generație" care este d. Mircea Eliade.

Era normal ca debutul său ca dramaturg să trezească un viu interes, publicul dela premieră împărțindu-se în două tabere, unii spectatori lăudând piesa, alții făcând oarecari rezerve.

Era — în orice caz — de așteptat, ca d. Mircea Eliade — fiindu-i cunoscute înaltele preocupări — să nu fi ales pentru prima sa piesă un subiect banal, unul din acele „șabloane" care îi preocupă pe dramaturgii noștri.

Nu îndeajuns de mulțumit — pe semne — de chipul în care a fost rezolvată, până acum, tragedia Iphigeniei, nefericita fiică a lui Agamemnon, d. Mircea Eliade s'a hotărît să reediteze această impresionantă poveste din istoria Greciei antice.

S'a întâmplat, însă, un lucru destul de normal: Impresionat, totuși, de personalitatea marilor săi înaintași, sau, pur și simplu, neputând să egaleze suflul dramatic al lui Euripide, Racine sau Goethe, autorul s'a ținut, dealungul actelor, ca să spunem așa, cu un pas respectuos în urma predecesorilor săi, neputând în nici-o clipă să-i egaleze.

E drept că d. Mircea Eliade a căutat să dea o interpretare proprie sacrificiului conștient al Iphigeniei.

Astfel, la un moment dat, prin gura Iphigeniei, vorbește simbolicul cioban mioritic. La „nunta Iphigeniei cu moartea", „cad luceferi de sus", „brazii foșnesc", „paserile cântă".

Avem însă impresia că, preocupat să dea amploarea cuvenită acestui sacrificiu al Iphigeniei, autorul a neglijat cu totul personalitatea celorlalți eroi, — Agamemnon, Clytemnestra sau Achille fiind simple fantoșe, cari vorbesc într'un anumit fel, numai pentru a prilejui Iphigeniei reacțiunile cerute de legendă.

Să vedem acum dacă d. Mircea Eliade a realizat ceeace se poate numi o operă dramatică, înlăturând influențele celorlalte genuri literare.

E drept, avem impresia că piesa ar câștiga mai mult fiind cetită, ceeace ar însemna că ne aflăm în fața unei merituoase opere literare, dar în fața unei piese de teatru ratate.

Analizând în amănunțime piesa d-lui Eliade, pe lângă tablouri oarecare neteatrale — tabloul II (monologul cu scurte întreruperi al lui Agamemnon), taboul III (monologul întrerupt și mai rar, al Iphigeniei), tabloul IV. (monologul lui Achille), vom găsi și unele tablouri în cari dialogul viu, reușitele mișcări de masse și interesantele conflicte trădează o operă dramatică reușită (tablourile I, V și VI).

Distribuția piesei a fost încredințată d-nei Aura Buzescu — care a dat o adevărată lecție de interpretare — d-lui Mihai Popescu — o interesantă achiziție a Teatrului Național, posedând, însă un supărător accent străin — și d-lor Calboreanu, Sireteanu, Dragoman, Toma Dimitriu, Brădescu și dnelor Lilly Popovici și Clody Bertola — cari au reușit, pe cât le-au permis rolurile, lucruri interesante.

D-l Ion Sahigian a condus cu multă pricepere regia de scenă.

Decorurile și costumele, nepotrivite atmosferei piesei, au fost lucrate după schițele d-lui Gabriel Negry.

TRAIAN LALESCU

Intâi conștiința

(Urmare din pag. I-a)

La anageneză nu va ajunge decât desfășurându-și energia sa bathmică, forțele sale intrinseci de desvoltare, scăpate de impulsurile externe.

Aceasta nu înseamnă rupere cu determinantele de până ieri. Nici n'ar fi cu putință, fără primejduirea existenței însăși a organismului, înseamnă numai integrarea efectelor lor în fluxul unei finalități izvorîte din însăși natura organismului etnic.

Iară finalitatea aceasta creatoare, pentru a fi într'adevăr finalitatea internă a organismului, trebuie să fie scoasă la iveală prin răsfrângere asupra sa însăși. Prin resimțirea organismului ca organism. Prin recunoașterea structurei și rostului funcțional al fiecărui organ, al fiecărei celule. Prin conștiința sa colectivă; prin conștiința adică, a dependenței organice a fiecăruia de toți ceilalți componenți și numai de ei.

Există organisme care nu trăesc, după cum există popoare care nu trăesc. Acelea sunt, ne revelează teoria lui Cope, cele care se lasă determinate, ca și cum ar fi elemente materiale, nu organisme. Viața lor derivă din conștiința lor. Intâi conștiința. (Arhestesis !)

INTAI CONȘTIINȚA !

Neamurile care n'au trăit, **ci care numai** s'au conservat, **strecurându-se mai mult prin inhibiție, dela viforul forțelor determinante din afară, neamurile care s'au pregătit numai, să trăiască odată și odată, neamurile care nu s'au rostit în fața istoriei,—să-și caute, dacă nu cumva au renunțat să mai trăiască vreodată,—întâi de conștiință. Să afle că toate acțiunile lor de până acum n'au fost viață proprie, ci reacții la determinantele externe (kinetogenezie) și, înainte de a încerca să-și croiască o viață, să încerce a-și trezi conștiința prin răsfrângerea imaginei lor în ele însile.**

Mă întreb (în cazul când neamul românesc s'ar găsi printre cele care ar voi să-și însușească „arhestesismul" politic, și n'ar găsi mai comod să tindă la catageneză), mă întreb, ce conștiință ar realiza neamul în fiecare component al lui, atunci când încă șocul chirurgical al amputărilor încă nu și-a șters efectele, când mai există celule ale organelor rupte, neasimilate încă în organe noui, când sistemul nervos al organismului a trecut prin criza groaznică a autofagiei?

Și, în cazul în care această imagine a estropierii organismului nostru etnic, ar fi realizată în toate conștiințele, când fiecare s'ar simți solidar ciuntit și alienat, când conștiința neamului ar fi singura conștiință vie în toți, mă întreb (și nu cutez să cred frumuseții visului), s'ar putea găsi finalitatea?

ION FRUNZETTI

Scrisoare despre cer, lumină și cântec

(Urmare din pag. I-a)

N'ai fi voit poate să ajungi aici. Să constați că drumurile tale se întorc și că setea de necuprins se va îndruma către vers și armonie. Dar ai să începi iarăși, mâine sau mai târziu, o călătorie pe care o cunoști și de care n'ai să mărturisești că este necontenit aceeaș, fără alte surprize. Te oprești și întârzii la popasuri hotărîte, și o altă mângâiere nu întâlnești în afară de ceeace ai încercat în trecut. Și lași ca migala noastră să afle răspunsurile de altă dată, mereu repetate...

Poate că am fi dispuși să reluăm și acum această peregrinare. Pentru cântecul stârnit de lumina ce se revarsă de pretutindeni, cu adânci ecouri, pornite din cer și nemărginire, de unde a sosit și unde se va întoarce iarăși cântecul, odată cu palpitarea domoală a sufletelor noastre.

C. N. NEGOIȚA

SONIA LUICEVA

–episod inedit din cartea „Straniul Paradis“–

de **LAURENȚIU FULGA**

Dacă mi-aș destăinui pe larg impresiile din nopțile mele de an nou, ar trebui să mai scriu o carte — și cred că destul de interesantă. Totuși voiu reda aci succint, trei nopți: prima, petrecută în tren. In trenul care pornea la 7,35 din Chișinău și ajungea la ora 12 aproape de Vaslui. Nu eram decât eu — singurul halucinat. Ce-am descoperit în plus? Ce-am câștigat cu această fugă? Veșnica mea poftă de a căuta fețele fetei-morgana, de a trăi singurătatea ca pe un extaz celest. Trenul acela parcă nici nu traversa un aer pământean; părea mai degrabă pe un drum spațial între două planete. Mă găseam între amurg și zori, deci într'un imperiu al beznelor, care nu căpăta decât valoarea unei transcendențe divine. A doua noapte, închis în odae, citind „Luceafărul“ Ciudat, nu-i așa? Dar niciodată n'am trăit o noapte mai perfectă decât aceasta, nicidoată n'am înțeles mai adânc semnificația celor două lumi, care reprezentau în mine aceleași chipuri ale sufletului — mereu înălțat, ca un vultur spre Ochiul lui Dumnezeu de sus. Versurile sunau atât de stranii în odaia aceea, că mi se păreau recitate de o voce streină — atât de mult îmi pierdusem caracterul de prezență, omniprezentă nefiind decât obsesia luciferică a lui Hyperion. Și agonia armoniilor, sfâșiindu-mă pe mine însumi ca în cea mai definitivă moarte. A treia noapte: plimbându-mă singur prin grădina Soborului — absent din mine, într'o singurătate unică și metaforică, în afara lumii reale. E greu de înțeles, dar și de explicat acestea. Știu numai atât: că sunt câteodată nopți pe care nu le poți petrece decât așa, desăvârșindu-le treaz până în zori.

Și iată că sosi Sonia Luiceva. Locuiam atunci într'o casă pe strada Viilor. Din fereastra mea se vedeau toate luminile orașului, dela spitale până la Moara Roșie, Alexandrowskaia până în cartierul tenebros al gării, drumul spre Orhei—care inundat de văpăile lunii apărea fantastic de alb. Nu știam ce s'ar putea întâmpla, nu mă pregătisem pentru nimic. Deodată auzii trei bătăi în ușă. Imediat mă întorsei înfricoșat, cu ochii spre ușă. Pentru prima dată când nu voiu mai fi **singur**, când vine cineva să mă mântue de răul care se răscolise în mine. Mă încleștai astfel de ușa aceea, de bătăile ce reveneau mai insistent, de ființa necunoscutului de dincolo. Chiar și cele două pisici albe tresăriră, rămânând la fel cu privirile îndreptate într'acolo, mirate că în tăcerea de moarte a acestei odăi s'ar mai putea produce vreo schimbare.

Sonia intră, surprinsă poate că nu-i răspunsesem încă. Purta o haină de blană albă, un fel de capă strălucitoare formată din vreo 12 șaluri. Nu contrasta cu albul acesta foarte obositor decât turbanul violet (cu câteva flori galbene prinse'n păr aproape de tâmpla stângă), cercei curios de conici și probabil foarte scumpi, manșonul tot violet, cismele negre. Inaltă, într'o ținută de majestoasă mândrie, părea mai de grabă o ispititoare apariție de vis. Sonia avea ochii verzi de o melancolie ciudată și cea mai frumoasă gură pe care am văzut-o vreodată.

— Mă așteptai? întrebă ea cu un surâs liniștit.

— Da, Sonia. Știam că odată vei veni!

Cele dintâiu, pisicile îi eșiră înainte. Lepădându-și haina, Sonia rămase într'o roche de tafetas rosie, cu mâneci până la încheietura brațelor, doar sus tăiată involt deasupra sânilor — lăsând să se vadă un medalion-cruciuliță, scânteetor, luminându-i fața și mai mult.

Totul se petrecu apoi într'o tăcere supremă. O singură clipă ne privim stăruitor, căutând parcă să înțelegem misterul care ne adunase într'o asemenea noapte — pentru viitoarea noastră logodnă. Dar liniștea asta pură era mai elocventă decât orice manifestare, chiar magică, a brațelor sau a buzelor. Ea se așezase în fotoliul de lângă cămin (cele două pisici veniră alintate la picioarele ei) concentrându-se toată în văpăile focului, care ardea un-

FOI VOLANTE

A fi singur

Privește cireada: burtă lângă burtă, bot lângă bot, într'o înghesuială aproape poetică, pășește prin colbul drumului, ținându-și de cald. Rareori se mai aude câte-un muget, ca un izolat act de prezență. Tropotulu monoton, însutit și înmiit, a luat cirezii dreptul de a fi singură. De mult, ea a uitat.

Nu știu dece mi-a venit în minte imaginea aceasta, într'o după-amiază clară de toamnă, pe când băteam una din străzile dosnice, pline de-un gras pitoresc ale Bucureștiului. Era un sfârșit de anotimp care n'ar fi spus nimănui că poate exista și turma, cireada. Un cer înalt, de-o albăstreală primăvăratică, iederi răsucite care sbucneau roșii peste garduri, iarba puțin arsă stăruind încă în crăpăturile caldarâmului și un soarte bolnav și blând, care se isbea de fiecare geam cu un sunet clar și mereu altfel. O stradă ca atâtea străzi, în cetatea asta necunoscută de noi, locuitorii ei guralivi. Din curte în curte mi-am plimbat privirea și în fiecare casă am bănui alte universuri. Erau case de piatră, vechi case, al căror aspect te îndeamnă la singurătate și vis. Nu pica nici o frunză din înaltul cerului, ca să-mi tulbure acest drum în mine, strada era albă și goală, ca orice stradă la cinci dimineața, cu toate că după amiaza se vestea mereu mai târzie, prin umbrele care lunecau neștiute și negre, din copac în copac. N'am avut nici curajul să-mi aprind o țigaretă, gândindu-mă că așa trebue să fie căpitanii de vase, când stau singuri la pupă, în nopți la fel de dulci și înalte ca această după-amiază, privind Scorpionul și Săgetătorul Și orașul de dincolo de casele acestea vuia și el, undă de undă. Aș fi putut să mai umblu mult și mai mult, înainte. Aș fi ieșit poate în câmp, în câmpul bubos și murdar care încinge orașul. Dar m'am întors înspre El, ca un călător straniu din alt ev, cu toate că veneam doar dintr'o stradă cu nume și numere.

Am cotit de câteva ori, și iată-mă pe alte uliți, privind și gândind: privește cireada: burtă lângă burtă, bot lângă bot, într'o înghesuială aproape poetică, pășește prin colbul drumului, ținându-și de cald.

...Intre timp luna nouă se înălțase între blockuri ca un tăiș de săcure...

VLAD ALIMAN

duitor. Eu lângă fereastră, tresărind câteodată, cașicând s'ar fi mistuit sau din nou ar fi fugit. Era însă tot acolo, cu mâinile încrucișate între genunchi — sau în alte clipe, cuprinse spre tâmple, aplecată ca pentru o mare — o senină spovedanie cu ea însăși. Nu știu cum au trecut orele. Nu le-am simțit. Noaptea aceea nu aparținea timpului istoric din afară, nu aparținea nici oamenilor. Noaptea aceea numai pentru noi fusese făcută. Nici nu se putea confesie mai înțelegătoare ca tăcerea dintre noi. Nici nu putea fi un început de an mai emoționant, decât în această stinsă tulburare. Aveam senzația unei ample revelații, fără nico certitudine decât prezența ei vie în odae. Mă invadase deodată dorul după o singură vrăjitorie, speranța că mă împlinesc în omul din mine, că retrăiesc acum ceasuri din viața cealaltă înainte de a mă fi născut. Cred că o asemănătoare însuflețire, mută și tainică în acelaș timp, nu simți decât în clipa în care ți se naște un frate, cu care știi bine că-ți vei petrece copilăria, dar, care mai ales poartă ca și tine acelaș sânge, acelaș sfâșietor suflet. Căci așa mi-a apărut Sonia Luiceva în noaptea aceea: ca o **naștere concretă**, ca o înălțare din aceleași forme cosmice particulare mie, o naștere limitată la dualitatea necontenită a iubirii.

Numai când veniră zorile, tresărirăm amândoi deodată. Parcă trăisem sub puterea unei magii din întuneric — și acum o vedeam sfârșindu-se ca și cum prezența ei ar fi provenit dintr'o prezență fantastă de strigoi numai până la răsăritul soarelui. Dar nu, tresărirea se iscase dintr'un dor fierbinte de a ne da mâinile, de a ne apropia, din acea însetare plină de adorații după propriile noastre realități corporale. O așteptam să vie. Sonia se ridică în clipa următoare, cu un suspin înecat imediat. Nu părea deloc obosită, ci numai istovită de acea inexplicabilă voluptate. Se apropia ca atrasă de o forță exterioară nouă. Și n'a fost decât o îmbrățișare de o clipă, o sărutare svăpăiată, mișcată, cu mâinile crâncen înlănțuite, spintecător înfipte în carnea celuilalt. O clipă atât de imensă, atât de sdrobitoare. Parcă în îmbrățișarea asta se vărsaseră toate flăcările spiritelor noastre, parcă ne dăruisem unei singure clipe toată iubirea netrăită până atunci. Și numai decât ne descleștarăm.

— N'am să mai pot pleca de acum, îngână ea privindumă insistent. N'am să mai pot.

Era totuși în ochii ei ceva înspăimântat, o mare desnădejde. Căutam un punct de sprijin, căutam cuvinte de dragoste înflăcărată pe care să i le șoptesc. Eram însă atât de neomenește sdruncinat, sărutarea aceea ni se părea atât de dumnezeiască — atât de fără păcat — că o priveam numai, o priveam ametit, extaziat. Mă copleșea acum o vastă dorință de moarte. Totul să se prăbușească aci, să se sfârșească cu această noapte. Dar dincolo de noi, infinită se ridica soarta care ne hărăzise cea mai fără de seamăn, cea mai nefirească iubire.

Sonia Luiceva se retrase apoi în camera cealaltă, isbucnind deodată în cântec, o romanță rusească, plină de suferință, plină de fericire, plină de spaimă. Am adormit dincoace, cu capul strâns pe masă, fermecat ca de o vrăjitoare din afara pământului, amorțit în cel mai nesfârșit somn.

Cât mă aflam în preajma ei, nu doream nimic altceva. Eram amândoi foarte tineri (nici nu împlinisem 22 de ani), poate de aceea nu mai visam altă fericire sau alt om. In dualitatea asta (câteodată sălbatecă — alteori reținută) nu trăiam decât pentru noi înșine. Zile întregi închise în casă: eu aici, ea dincolo. Știa că sunt anumite ore, când nu trebue să mă deranjeze, știa întotdeauna să se retragă, când eram nevoit să rămân singur. Mă așteptа în odaia ei, citind, sfătuindu-se cu pisicile sau melancolizând la fereastră. Nopți întregi treze, complet arbitrare — când viața curgea în jurul nostru neștiută, numai că prelungind până în zori veghea într'un calm vegetal, tresărind câteodată spontan, fără niciun înțeles. Consimțeam parcă la o cină de taină superbă în sfințenia ei, cuprinși într'un fel de amorțeală ca de moarte aparentă, florală. Niciodată n'am trăit pentru cineva o adorație mai plină și mai complexă, ca pentru Sonia Luiceva. Totul în jurul nostru era tăcere. Din afară nimic nu ne clintea. In odaia asta plină de cărți, lângă cele două pisici albe, cu focul trosnind în cămin și samovarul fremătând alături — rămâneam ceasuri multe numai privind-o. Imi făcusem din ea un Dumnezeu, viața mea nouă, lumea mea necunoscută, toate așteptările mari întruchipate în făptura ei.

— Mă privești ca un păgân intrat în biserică; îmi spunea ea zâmbind, cu zâmbetul acela de totdeauna, amar și viu în acelaș timp.

Poate că Sonia Luiceva avea dreptate. Mi-o închipuiam mereu altfel, nu femee, nu trup, dar ceeace înseamnă o idee a frumosului pur, a jertfei supreme neadeverită decât prin unirea noastră extatic spirituală. Femeiei — pe care o iubești în afara instinctelor, supus unui cumplit dor de iluzii luminoase — îi acorzi întotdeauna un atribuit divin, nu poți iubi decât cu conștiința unei suferințe celeste. Dar disperarea mea de-a o preschimba din idol în realitate feminină, patima surprinzătoare pentru prezența ei trupească — le înăbușeau în clipa în care Sonia devenea câteodată și mai absentă, fugind parcă din sfera iubirii mele calme. Cred că îi lipsea ceva. Dar nu dăruirea definitivă. Ci se isca în ființa ei un gol, pe care nu știa cum să-l ascundă sau să-l împlinească prin întâmplări streine. Avea anumite ceasuri când renunța la toate cu atâta simplitate, dar părea foarte nefericită. Am crezut la început că dragostea mea (dragostea asta îngerească) o plictisește, dar când i-am mărturisit-o, m'a privit tristă, neasemuit de surprinsă:

— Să nu te mai gândești la asemenea lucruri. Ești singurul om cu care aș putea trăi până la sfârșit.

— Și crezi că nu până la sfârșit? o întrebam înfricat.

— Cine știe? Dar liniștește-te, nu te chinui zadarnic.

Din trecutul ei nu aflasem nimic. Și decâteori am încercat, dădea din umeri, ascunzându-și un tremur al mâinilor. Dar ochii care i se umezeau în aceeași clipă, nu-i putea masca. Știam că'n urma ei trebue să fie ceva. O mare enigmă, un mare gol care o făcea să sufere atât. Imi închipuiam alt om, altă iubire. Toate mi le spulbera însă, pentrucă referindu-se la legătura noastră, Sonia Luiceva vorbea despre ea ca despre singura întâmplare în acest fel, singura precizată de destin.

In oraș n'o cunoștea nimeni. Luam masa de obiceiu la „Suisse“ sau „Covalschi“, dar n'am aflat în timpul acesta nicio persoană care s'o surprindă. Toți o priveau fascinați. Sonia Luiceva apărând cu fiecare zi mai frumoasă și mai ispititoare. Și ceeace mi se părea foarte curios, era indiferența cu care primea exclamațiile de laudă sau entuziasmul viril al celorlalți. Imi prindea numai brațul cu o tărie crispată, agățându-se astfel de mine ca de un colac de salvare. Frumusețea ei stranie, covârșitoare — laolaltă cu iubirea asta oarbă pe care mi-o arăta numai mutește — zideau în mine și mai durută, speranța de-a o avea. Nu știam când anume se va întâmpla. O așteptam. Știam că toate lucrurile mari, între noi, survin unei îndelungi căutări, unei extraordinare emoții.

In odaia mea, tresăream atent la fiecare foșnet, la fiecare mișcare de dincolo — așteptând mereu înfierbântat cu o groază nelămurită că nu va veni, că niciodată nu mi se va dărui. Și dacă încercam să trec la ea, mă opream neliniștit în dreptul ușii, ne mai îndrăznind niciun pas.

Aveam impresia că și Sonia Luiceva, în aceeași clipă, se află la fel, gata să treaca. Doar ușa trebuia să se deschidă, pentruca să ne prabușim unul în brațele celuilalt. Dar știam destul de bine că nu noi trebue să deschidem ușa, ci altcineva. Sau dacă adesea o cuprindeam cu îmbrățișări dogoritoare, mustrând-o, rugând-o să primească taina împlinirii ultime, se desfăcea repede, punându-mi mâna pe gură, invocand mereu că nu acum, nu acum — și se retragea lângă pisici (o știam bine) cu remușcarea că păcatul nu putea fi savârșit atât de repede.

Imi amintesc că era în iubirea ei o perfectă autonomie și independență cu atât mai ciudată cu cât se manifesta în anumite clipe, cu desnădăjduite sărutări, înfiorându-se ea însăși de pasiunea cu care se lipea întreagă de mine sau mă mangaia, pentruca după aceea să fugă rușinată ori copleșită de febra care o mistuia. Incercam s'o readuc în aceeași atmosferă, să continui la nesfârșit înfigurarea ei emoțională, dar după ce se abandonase înaintea unei totale îmbrățișări, părea istovită și îndurerată. Aveam credința că peste asta Sonia nu poate trece, numai atât poate înfăptui.

Trei luni trăirăm astfel, separați. Parcă pluteam într'un naufragiu lent, într'o moarte dulce, tot mai obositoare.

Pe la începutul lui Aprilie se întâmplă însă ceva nou. Sonia Luiceva dispăru într'o dimineața. Lipsa ei mă înfiora atât de mult încât credeam că pusese stăpânire pe mine demența de a nu fi putut-o avea. Mi-am înfundat capul în patul în care dormise, să n'o simt, să n'o mai văd. Am căutat-o în fiece lucru care-mi amintea de ea, cașicum o vrăjitorie nouă ar fi schimbat-o în floare, în fluture, sau în inel. Am pornit năuc pe străzi întrebând, oprindu-mă stupid în loc și așteptând la colțuri de stradă să apară.

— A dispărut Sonia! N'ați văzut-o pe Sonia Luiceva? țipam aproape înebunit.

Toate boschetele unde ne oprisem odinioară să visăm, le-am răscolit, prin toate localurile, prin case streine. Nicăiri. Simțeam numai oboseala sfâșiindu-mă, îndurerându-mă. Noaptea petrecută fără ea a fost groasnică. Străbătută de coșmaruri conștiente, treaz cu ochii în fereastră, tresărind violent la fiecare adiere a vântului, tremurând la fiecare mișcare a străzii. In această mare dezordine, în această spaimă larvară, m'am trezit strigând-o, țipându-i din nou numele:

— Sonia! Unde ești Sonia Luiceva? Și de toate ușile deschise mă încleștam ca de o gură de rai.

Niciodată nu mi s'a părut viața mai fără rost. De-aș fi știut că peste o clipă se prăvale cerul sau năvălește în odae un puhoiu de ape, nu m'aș fi clintit, aș fi rămas drept, să mă doboare pereții sau să mă înece furtuna. Singur! Și'n singurătatea asta sălbatecă, sinistră, ca de junglă — obsesia macerantă a Soniei Luiceva.

Sosi a doua zi pe înserat. Și nu-mi credeam ochilor, nu o vedeam decât în halucinația mea bolnavă. Dar am cuprins-o deodată în brațe, înfiorat. Ii sărutam mâinile, fața, fruntea, din nou mâinile, plângând copilărește peste umerii ei și întrebând-o neîncetat:

— Unde-ai fost? De ce-ai fugit de mine, Sonia Luiceva?

Isi ridică numai odată privirile. Păreau de ghiață, aspre și bolnave.

— Am fost în Rusia, dar iată că m'am întors, răspunse ea calmă.

— In Rusia?! isbucnii înmărmurit. In Rusia, Sonia?!

— Exact, dar nu te mai mira atât. Dacă nu mă vrei, plec.

— Nu, Sonia — explică-mi însă....

— E mai bine să nu știi...

Deabia atunci i-am observat încheeturile mâinilor pline de sânge.

— Te-ai lovit, Sonia, ți-ai sdrelit palmele.

— N'am căzut așa cum îți închipui poate, ci vroiam pur și simplu să mor. Mi-am tăiat vinele cu o lamă. Simțeam sângele cum curge, cum mă sleiesc, aș fi vrut să cad deodată în stradă, neștiută de nimeni, nebăgată în seamă. Dar mi-a fost dor de tine, aproape că m'am târît până aici. Nu puteam muri fără să te văd, fără să se împlinească soarta.

Aceeași enigmă a trecutului, aceleași goluri care o scoteau din normal, dezagregarea aceea fără blesteme și fără strigăte, care începea să facă din Sonia Luiceva o prezență plină de inconștiențe, plină de rupturi necontenite. Misterul ei creștea cu cât acest ultim fapt mă dezorientase complet. Mi-era teamă de alte fugi, de alte întoarceri cu fața spre moarte. Iată pentruce în seara aceea i-am spus blând, rugător, mângâind-o:

— N'ai să mai pleci, Sonia Luiceva! Așa-i că n'o să mai pleci? Și mereu îmi răspundea clătinând capul, privind prin ferestre, departe spre tenebrele beznei.

*

In noaptea aceea s'a întâmplat cununia noastră. Incercam să dorm, dar mi-era cu neputință. Mă gândeam numai la aceste subterane obscure din viața Soniei, la aceste disperări nemotivate. Nu puteam accepta o altă fugă și chibzuiam la un plan de restrângere a libertății ei, cu toate că până la urmă mi se părea absurd și nerealizabil. In aceste clipe, am auzit ușa deschizându-se și m'am întors brusc. Venea îmbrăcată într'un voal lung, un fel de mantie albă, ceeace da trupului o plutire vaporoasă, una din acele transparențe lucioase care te înmărmuresc. Venea spre mine ca în noaptea aceea de an nou, cu brațele alungite în jos, cu capul puțin plecat într'o parte, cu tot părul desfăcut din cozi enorm și impecabil de galben până aproape de coapse, venea însuflețită ca într'un ritual magic. Aparițiа ei mi se păru atât de feerică, atât de perfect iluzorie, că închisei ochii nemaiputând suporta amețeala care creștea în mine odată cu speranța că e reală. Apoi o simții aplecându-se spre mine și mi se păru în clipa aceea că e un înger de sus — coborît numai pentru o sărutare cerească. Vălul de mătase căzu desfăcut din copci; prin penumbra odăii o vedeam în forma ei ondulatorie, îmbălsămată acolo ca pentru o nuntă între spații euforice. Când se prelinse în pat, un tremur turbură prima noastră atingere.

In noaptea aceea am simțit cum mă pierd din identitatea mea corporală, cum mă desprind din mine însumi ca dintr'un trunchiu greu întinerit deodată cu alte seve. Nu știu, poate așa simți numai când ți se întâmplă ceva măreț în viață, ceva cu totul neobișnuit.

Tot ce a urmat a fost atât de tragic și de neînțeles, încât nu m'am putut trezi din acea ultimă clipă a biruinții noastre feciorelnice, n'aveam conștiința deplină a acestei uniri definitive. Și dacă într'adevăr, Sonia ar fi plecat din odae, dimineața nu-mi puteam crede să fi fost adevărat, convins că n'a putut fi decât un vis extatic, că numai într'o irealitate tristă s'ar fi putut petrece. Dar rămase aici, la fel de încleștată în acea supremă doborîre, contopiți până la pierderea simțului realității fizice.

Dimineața, pretextând treburi grabnice în oraș, am colindat pe la toate bijuteriile în căutarea unui inel. I-am cumpărat unul dela Nemirowschi, un inel-verighetă, cu o boabă albastră deasupra. Toată ziua l'am păstrat în buzunar, neîndrăsnind să i-l dăruesc. Nu i-l puteam întinde ca pe orice lucru. Numai seara, după ce luarăm ceaiul și stam reculeși în întuneric, lângă căminul din bibliotecă, pe neștiute i-am prins mâna și i l'am băgat pe deget. Tresări deodată înspăimântată, cașicum asta avea să schimbe ceva din viețile noastre. Apoi sări brusc din fotoliu, aprinse lumina și-l privi câteva clipe lung, mușcându-și buzele. Părea foarte emoționată, doborîtă ca într'un alt mister. Il mângâia îndelung ca pe o ființă vie, dar bucuria ei era atât de ascunsă și așa de palidă! Aveam impresia că Sonia consideră darul meu ca pe o jertfă sau inelul căpăta în mâinile ei sensul unei bruscări a destinului. După ce stinse lampa, reveni lângă mine sguduită toată de plâns, încercând zadarnic să-și oprească lacrămile.

— Ce înseamnă asta, Sonia Luiceva?

— Nu trebuia. Nu trebuia să-mi cumperi inelul.

— Dar asta nu e atât de grav...

— Taci!... Niciodată n'ai să poți înțelege.

Aceleași enigme îmi reveneau în minte. Desigur că în viața ei se află altceva mai mare, mai puternic decât mine, de care se simte legată prin alte rădăcini, care o opresc să rămână a mea pentru totdeauna. O mistuia un dor nespus după altceva, care mie mi-era oprit să-l aflu atunci. Totuși se retrăgea întotdeauna sperlată în brațele mele, poate ca să uite, să-și șteargă definitiv orice urmă din trecut.

Sonia Luiceva îmi apărea astfel cu alte chipuri, mereu cu alte neliniști. Erau îndeosebi cele două personalități: aceea, când o supuneau până la nimicire anumite amintiri și când nu găsea decât o rațiune sbaterii ei lăuntrice: tăcerea. Cealaltă, iubirea pentru mine care-i rămăsese singura scăpare, singura semnificație a trăirii ei adevărate. Știam de altfel că unele femei iubesc tocmai pentru a fugi de obsesia unor întâmplări, tocmai pentru a se regăsi neutre, pe un liman mai luminos. Nefericirile lor, experiențele tragice, disperările în urma altor oameni sau după ce au trăit o viață simplă, plină de renunțări — toate găsesc deslegare într'o altă iubire mai mare, pe care o cerșesc cu ultimele lor puteri, pentru care sunt chiar în stare să se jertfească într'un fel. Cred că în trecutul Soniei nu putea fi un om, nici experiențe sfârșite mizer, nici o copilărie plictisitoare sau o tinerețe neînțeleasă de ceilalți. Trebue să fie altceva, altceva de care eu însumi mă legam pentru a dobândi o dominație asupra ei, pentruca iubirea mea față de ea să fie desăvârșită. (N'am putut și după cele ce s'au întâmplat nu-mi găsesc nicio vină, nici aceea mai ales de a mă fi lăsat iubit cu atâta exasperare)

Imbrăcată, Sonia Luiceva apărea altfel. Mai sinceră cu ea însăși. Imi era greu, în orele acelea de zi, să o privesc în ochi, par'că n'aș fi fost în stare să suport păcatul. Incercam să descifrez această taină a dăruirii ei frenetice, dar abia mai târziu mi se relevă într'adevăr semnificația logodirii noastre.

In ceasurile acelea de leșin aproape, care sfârșeau întotdeauna lente ca într'un înec voluptos, îmi dam seama cât e de înfiorătoare unirea între noi. Atunci am înțeles pe deplin, că dragostea asta carnală îmi ajută să mă regăsesc în altă ființă, să mă desăvârșesc prin intermediul ei. Apărea foarte ciudat la început sentimentul acela de dor intens, de contemplație pătimașă în fața trupului ei. Aș explica asta ca pe o retrăire a imaginației mele ireale într'o oglindă. In primul moment, părea că n'o simțeam lângă mine. Părea absentă, îndepărtată prin spațiul care o obliga să retrăiască peste amintirile ei. Poate și ea, în acelaș timp, simțea acelaș lucru. In dragoste de altfel, întotdeauna se petrece procesul acesta. Intâi începe dorul. Ca într'un vis, încercam s'o desferec din existența ei arbitrară, s'o trezesc, să mi-o apropii. O doream astfel, cu toată sfințenia, de care eram capabil în nopțile acelea. Apoi, de întindeam mâna, tresăream imediat, pentrucă o întâlneam mai vie și mai firească decât mi-aș fi închipuit, ea însăși neliniștindu-se de această mână întinsă Atunci știam că dorul se transformă pe neașteptate în voluptate. Și în contopirea care urma acestei căutări, acum îmi dau seama că într'adevăr eram numai unul (nu un trup) ci numai o singură viață și o singură moarte

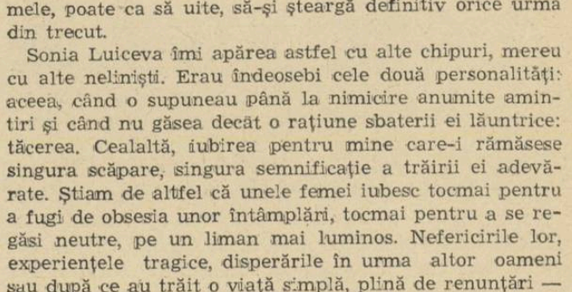

Deaceea n'am considerat niciodată dragostea mea ca un păcat, un dezechilibru în ordinea micului nostru univers — ci tocmai o spiritualizare a cărnii. Căci identificarea noastră nu căpăta un contur exterior, ci o plinătate celestă, o bucurie dumnezeească.

(Urmare în pag. 4-a)

Baladă

după Villon și împotriva dușmanilor Țării

Orbit de cazne, cadă, an de an,
cu pas greșit și grai înjositor;
în iaduri arză-i sufletul viclean
și 'n focul cel mai greu și 'ngrozitor:
strivit în cuget și în mădulare
să geamă milă numai și 'ndurare
și-oricât de-ascuns ar fi sau cât de sus
ajungă-l junghiul desperării: dus
să fie'n lanțuri și lăsat urgiei
sau, încă viu, pe năsălie pus
acela ce-ar vrea răul României.

Zmintit să umble și mereu în van
purtându-și râsul înfiorător:
să i se piardă numele'n noian
de umiliri și ură: târîtor
în rândul celor mai lihnite fiare,
să-și blesteme 'nceputul: cu chemare
pustie-l strige vocile ce nu-s:
asude groază chipu-i descompus:
să-l înfiereze fierul mișeliei
și să se 'nvârtă 'n chinuri ca un fus
acela ce-ar vrea răul României.

Impiedecat în zmârc și bărăgan,
stârpit și sterp și fără viitor,
hrănindu-se cu leșuri și catran,
să-și bea veninul neizbăvitor;
să se căiască de păcatu-i mare,
dar vorbele să-i sune a sfruntare:
din miazăzi, din răsărit, apus
sau miez de noapte-osândă drumul fie-i
și fie păsărilor pradă pus
acela ce-ar vrea răul României.

INCHINARE

Mărite Doamne, doară-l dor nespus
de faptă rea, dară mereu supus
rămâie morții și nimicniciei
și stee, pururi, de robii răpus
acela ce-ar vrea răul României.

TRAIAN CHELARIU

„ANIVERSARE"...

Lui Z.

de ION MINCU LEHLIU

„Iți scriu tocmai azi, când în ciuda trudei de a-ți șterge amintirea, te simt mai temeinic ancorată în gândurile mele, turburându-mi tihna sufletească, de parcă viața mea ar fi ispășirea păcatelor tale...

Fiindcă viața o simt mai puțin decât pot, iar dragostea mai mult decât vreau, mă surprind plecat ca la o mărturie spirituală, peste vraful de amintiri, din care căsnesc să desprind taina legăturii existenții mele cu viața și ființa ta...

Și asta, tocmai azi !...

Tocmai azi, când mă socoteam întâlnit doar cu credința unei biete liniști arhaice, care să-mi tămăduiască ghesul iluziilor vagi, înseninând zilele de mâine, tocmai azi mă simt mai trist și mai sbuciumat ca tot prilejul durerilor cari frâng speranțele...

Implinesc azi 40 de ani !...

Aniversarea aceasta are ceva trist, din căderea frunzelor de toamnă, târnosind o viață cuibărită deaci înainte în regulii de mătănii, și dela care îți goneam prezența tăinuită în gânduri ca să nu-mi măsori viața scursă într'o așteptare zadarnică.

Dar în ciuda efortului de a te ști absentă, participi mai cutezător, iscodindu-mi frământarea până a ți-o mărturisi...

Iat-o :

Mă'ntorc acolo unde mi-ai stimulat viața, pentru a nu cădea pradă unei scadențe timpurii și ridicole, ce-ar fi putut furniza material eftin rubricilor de ziare.

Mă ademenise viața spre o eftină cumpănire a rostului ei, încât la vârsta de 30 de ani eram un ratat, dispus să-mi orânduiesc sfârșitul, cu un ceremonial simplu de vagabond. Gândul acesta de sfârșit mizer și anonim îmi insulta căința învățăturii pentru care depusesem ani lungi de muncă, ispitit de o diplomă universitară și amânam zi după zi înfăptuirea, ca să-mi prefac căința în orgoliul uitării.

Când mi-ai apărut în cale, rumenă în obraji, ageră în priviri, cu fața toată numai ispită a tinereții, am simțit cum mi-ai dăruit generos nădejdi noui de viață, de care m'am prins zănatec, urmându-te și apropiindu-te cu necunoscute emoții.

In întâlnirea noastră a fost ceva din vraja unei stimulări la o viață neträită, pe care ai știut apoi, cucernic să mi-o deretici în suflet, cu grijă de îndrăgostită, îndestul apreciată și împărtășită de îmblânzita mea inimă.

Până când viața îți face pozne dureroase, pe care cu greu le vei putea pătrunde sau le vei putea pricepe rostul...

Așa a fost și ziua aceea !...

Sortită unei îngemănări trainice a sentimentelor, n'a fost decât divulgarea brutală a nestatorniciei,— când arătându-te făptașa unei minciuni odioase mi-ai alungat toate speranțele...

Tăcut, resemnat, comprimând uriaș revolta, ți-am ascuns fapta, cu o grije de părinte, tocmai spre a nu-ți tulbura iluzia cuceririi mele definitive.

Era ziua hotărîtă fugii noastre !... Te așteptam stăpânit de aceleași trecute senzații, cu aparențe de glorie veșnică a aventurilor tinerești, ca că domnim regatul năzuințelor contra legilor lumești ticluite convențional.

In prelungita așteptare, bucuria și elanul au capitulat mai întâi neliniștii, iar apoi nesiguranței. O stare de nervozitate mă cuprinsese. Te știam punctuală, dar mai ales te credeam hotărîtă; și una și alta au făcut să nască în mine teama unei nereușite a planului. Dar cu toate relele presimțiri ce adânceau grija de tine, n'am înțeles să înlătur prisosul de răbdare și amânând minut după minut plecarea, am avut de ales între a fi sau a nu fi ridicol. Se spune că prilejul de a deveni ridicol este la îndemâna oricui. Depinde însă de inteligenta cu care știi să-l înlături. Până la urmă, am dovedit că nu posed acest spirit sau provindența zădărnicindu-l, m'a dus până acolo cu îndemnul, încât să pot afla fapta ta.

In consumarea ei ai pus atâta banal, numai din dorința de-a arunca sfidare dragostei și tot ce-am făcut temelie vieții ce mi-o renăscuseși, că mi-aș atribui atâta mustrare și anateme, denunțându-ți-o amănunțit...

Când azi, tocmai azi !... mă'ntorc la data aceea tristă, simt cum viața mizeră și anonimă ce mi-ai destrămat-o cu dârzenie, n'a dus decât la constatarea de mai târziu, de-a înțelege și mai bine deșertăciunea ei...

Ce ironie !..."

. . . .

Și avocatul Alex Zlatcu părea să termine aici scrisoarea către Sabina. Ar mai fi vrut să facă o încheiere tot în nota tristă a conținutului, dar soneria, pentru a treia oară, a sbârnâit mai prelung și mai enervat.

Alex s'a sculat contrariat dela biurou și s'a îndreptat spre ușa dela intrare. A deschis. In momentul acela, sunetele tuturor clopotelor de catedrale n'ar fi dăngănit atât cât vâjâit ametitor a simțit în cap. S'ar fi vrut stăpânit de un calm și de-o indiferență care să-i depășească emoția ce-a simțit, când la ușa intrării a dat peste Sabina.

Dar în fața ochilor, a obrajilor, a gurii, a siluetei și a tot ce ființa Sabinei era numai ispită, Alex s'a lăsat deposedat de orice ambiție, apropiindu-și farmecul momentului la înțelegerea dorinții lui tăinuite.

După ani și ani, trecuți greoi și necruțător de la fel unul cu altul, Alex s'a simțit la hotarul altei tinereți, cu îndrăznețe aspecte inedite, cărora doar vârsta încerca să le opună reguli, dar nu în acord cu biata lui inimă îndrăgostită.

Roșiile flori aduse de Sabina și risipite cu gest de intimă pasiune pe biuroul lui Alex, au stimulat reținuta lui încercare, că îmbrățișându-se într'o fierbinte regăsire, a putut smulge din suflet și ultima licărire a căinței.

Pe urmă, tăcerea așternută inoportun a stingherit toate încercările, până când, ca o scântee de amnar în besnă, Sabina, femee, a știut să o înlăture cu o șireată cochetărie :

— Alex, mă găsești mai frumosă, sau...

Răspunsul însemna o destăinuire dacă nu, chiar mai mult : o slăbiciune.

Dar Alex nu înțelegea să meargă cu judecata prea departe. Pentru el, dragostea îi era completă și definitiv păstrată și dăruită Sabinei, așa că răspunsul a fost sincer și cuceritor :

— Nu ești mai frumoasă decât te-am dorit și nici mai puțin frumoasă, pentru a regreta dorința...

— Alex, mare meșter ești în vorbe...

— Sunt meșter în a-mi alege dragostea...

— Nu te'nșeli ?

— Ai ceva să-ți reproșezi?

— Da!

— Ce ?

— Viața dusă până acum...

— Nu crezi că ești nedreaptă cu ea, când la alegerea ei n'ai contribuit decât tu?

— Ai dreptate. Dar nu mai pot. Temperamentul meu, care purta ca un blestem pecetia unui climat sudic, a suferit o schimbare salvatoare, pentru a-mi reface forța unei dragoste asemănătoare celei dorite de tine : liniștită, ocrotitoare și durabilă, nesocotită odată fiindcă mă încăpățânasem să sper în frumusețea unei vieți pe care s'o trăiesc în teribilă vrajbă cu toate principiile lumii liniștite și ordonate. In această privință, aventura și măritișul grăbit cu Mihai a fost un lest, iar renunțarea la tine, un miraj pe care nu atât de rar doream să-l trăiesc. Din păcate însă, Mihai te făcea mai insistent prezent în casa noastră, reamintindu-mi de tine în orice discuție sau ceartă, ca de ceva căreia viața mea i-se părea inconștient subordonată. Dar a te dori în liniștea izolată ce-o pregăteam zilnic și a mi te impune cu strigăte și revoltă vulgară, socoteam că e o jignire adusă grosolan sentimentelor ce-ți păstram ascuns, încât ne mai putând suporta, am părăsit casa, desmeticită din rătăcirea în care mă afundase zelul unui trai frivol, ciudat și capricios, ca să-mi ridic speranța la însorirea zilei de azi. Aici la tine, socotindu-mă ocrotită, pot să-mi strig în voie toată muta durere strânsă cu resemnare ani în șir, ca o ispășire a nesocotinței destinului ce-mi pregăteai și să las mărturisit că Mihai mi-a depășit și mândria și instinctele. Ajungând, poate, la o stare de falsficare a cerebralului, păstrez intactă doar gingășia unuui suflet dezamăgit, cu suficientă tărie de-a renunța la orice menajare, din partea unui om care n'a uitat să-l prețuiască. Lasă-mă, te rog, să-mi cuceresc prin timp și străduință cinstită, încrederea ta, ca să-mi apreciez îndreptarea lângă un suflet atât de mare ca al tău...

Mărturisirea Sabinei, reținută și ferită de orice comparații și amănunt, cu emotive accente de sinceră durere, a impresionat mult pe Alex, nu mai puțin vinovat de-a fi „aruncat piatra" pregătită pe masa de lucru și peste care lăsase, laș, o mapă de dosar.

Cum ar fi putut reda înțelegerea frământării amândorora, decât prin recunoașterea împlinirii unei dorinți !....

— Capricioasă mai e viața !... Ceeace-ți refuză la 32 de ani, îți dăruiește la 40.

— E un regret?

— De loc !... E, poate o înțelepciune a destinului și — de netăgăduit — deplina mea fericire...

Rugă

Trimite-mi astăzi, Doamne, o ploaie diafană
De praf în care joacă lumini de smalț de cer
Și-un înger, din aripă să-și smulgă alb, o pană,
Să curățe rugina din timpul meu de fier...

Trimite-mi stol de îngeri să mă cufunde'n bae
De rouă picurată pe vârfuri verzi de brazi
Și-alege Tu o rază, plăpândă și bălae,
Pe ea încet să luneci și'n inimă să-mi cazi...

Trimite-mi noi vestminte de-azur, după 'mbăiere;
Un braț de iarbă verde și crengi cu flori de vată,
Să'mbrac un trup de humă și carne de muiere
Ca să renască'n ele un trup de Prea Curată !

Voi fi schimbat atuncia prea pângărita haină.
Voi fi svârlit în noapte iubirile-adunate
In văzul gloatei sterpe, ori petrecute'n taină,
Iubirile cerșite, sau cele nechemate !

Și-atunci, ca o nălucă din lumea boreală,
Pe cap încununată cu frunză de lămâi,
Să viu cu totul nouă, cu totul virginală,
Iubitul de acuma, să-l pot iubi întâi.

NUTZI IUPCEANU

SONIA LUICEVA

(Urmare din pag. 3-a)

Erau nopți când se întâmpla ceva foarte ciudat cu ea. Se trezea deodată, cu brațul încleștat pe umerii mei, înfricoșată de un fel de tremur al beznei sau de un alt semn venit din afară. Atunci n'avea nimic omenesc în făptură, părea că se dărue unei puteri necunoscute, cuprinsă pe neașteptate de o neînțeleasă spaimă. O priveam, eu însumi mistuit de starea asta disperată, căutând s'o liniștesc. Nu-mi spunea decât atât:

— Tu n'auzi că mă cheamă cineva, mă strigă, și trebue să mă duc, **odată** va trebui să-i ascult chemarea!

Mi se păreau cuvintele ca flăcări care ard în jurul nostru, mărind taina până la exasperare. Nimicită, între febre și atâtea neliniști sosite deavalma peste noapte, rămânea până dimineața agățată de acea obsesie chinuitoare, fără să mai poată dormi, fără să mai capete odihnă.

Singurul lucru care l'am putut afla întâiu din viața ei, cred că a pornit tot de aici. Nu știam că într'un sat din județul Soroca — la Baxani — are o casă, pe care deodată a dorit neasemuit de mult s'o vadă. Pornirăm în preajma Paștelui, la un drum destul de obositor și aveam impresia că prin călătoria asta o să aflu multe altele din trecutul ei. Satul este așezat chiar pe Nistru. Și cum ajunserăm, în după amiaza aceea, plini de praf și extenuați — nu oprirăm acasă, așa cum mi se părea mai firesc, ci merserăm până pe malul Nistrului, dintr'o dorință a ei pe care atunci nu mi-a puteam explica. Și am văzut-o cuprinsă de aceleași turburări, din celelalte nopți, căci se schimbă imediat la față, neputând să-și ascundă tremurul nervos al mâinilor și al buzelor pe care și le mușca la fel, aproape până la sânge.

— Vezi, îmi spuse ea întinzând brațul pe deasupra apei, acolo e Rusia! Dar nici nu-ți închipui ce groază mi-i, de câte ori mă aflu atât de aproape, groază ca de o fiară pe care o simt că mă pândește din umbră, gata să mă spintece.

— Dar, pentru Dumnezeu, Sonia Luiceva — exclamai revoltat — îți place să te ascunzi după vorbe, fără să te clarifici, fără să-mi spui totul.

— O, nu — mai bine lasă, acum îmi pare rău că te-am adus. Privește totuși și tu puțin, dincolo și o să simți la fel.

Cred că avea dreptate. Mai fusesem pe malul Nistrului, dar niciodată ca în clipa aceea nu mi-am dat seama că nemărginirea din stânga apei te înspăimântă, îți lasă un gust de scârbă amestecată cu uimire. Pe mine nu mă lega nimic de pământul acela, dar trebue să recunosc că ai deodată senzația unei mari despicări. O frontieră care nu limitează o țară — ci o lume întreagă, o civilizație, o istorie, un viitor european. Dincolo, Rusia imensă, mizeră, sălbatecă. Și atributele se pot mări, negându-se unul pe altul. In fața acelei vaste stepe — totul se prăbușea ca într'o prăpastie fără fund, totul se năruia ca într'o căscare de veacuri. Dar, mai ales când ai, ca Sonia Luiceva fără îndoială un trecut care începe și sfârșește acolo, — este cu neputință să nu tremuri, să nu te simți nimicit.

In clipa aceea, Sonia părea asemeni unei biserici arse, pângărite. Iubirea mea nu putea să mai învie icoanele, nici să redea atmosfera de cucernică și nemuritoare sfințenie pe care o cunoscusem întrupându-se atât de straniu în ființa ei de mai înainte. Intorcându-ne spre casă, aveam senzația unei ruperi definitive, unui sfârșit care agonizează nebun prin preajma noastră. Era o casă foarte veche, aproape neîngrijită, cu două caturi, toate ferestrele oblonite — părând și mai sinistră în amurgul acela roșiatec, care parcă toată lumina soarelui apus pe muchea dealului o arunca să dănțue și să țipe pe acoperișul de tablă ruginie, ca într'un joc cu blesteme vrăjitorești. Strein să fi fost, înfometat, obosit de drum, cu o rană în piept — și nu te-ai fi oprit la casa asta să ceri adăpost sau un pahar cu apă. Nici nu-mi puteam închipui, că mai locuește acolo cineva. Am găsit totuși o femee bătrână, aproape oarbă, care se mișca târându-se ca o șopârlă și vorbea foarte strident — ca sunetul acela caracteristic de farfurii sparte, al căror sgomot se repetă în ecouri și mai subțiri. Am aflat mai târziu că e o mătușă a Soniei, care niciodată nu eșise din casa aceea. Pe mine m'a privit suspectându-mă, cu ochii ei mici, voalați, mormăi ceva confuz, — apoi se retrase într'o odae din fund. N'aveam s'o mai văd, decât peste câteva zile când plecam, de astă dată ca să închidă poarta în urma noastră. (Și acum mi-a rămas în urechi scârțâitul porții, parcă era trasă peste un cavou în care nimeni nu mai are voe să intre). Trebuia să fac sforțări serioase ca să par ca'm și mi-au fost necesare câteva ceasuri ca să mă obișnuesc cu aerul îmbâcsit de acolo, cu pereții cenușii, cu odăile acelea imense, goale — în care fiece pas suna extraordinar de înfricoșetor — parcă umblau deodată zeci de oameni — toți cu acelaș pas, cu acelaș ritm, cu acelaș răsuflet — într'atât părea de naturală fiecare mișcare. Cât am locuit acolo, mi-aduc perfect aminte, n'am zâmbit o clipă, n'am îndrăsnit nici să întind brațul spre Sonia, nici noaptea n'am căutat-o. Știam bine că aici ne despărțim firește, nu prin spaima mea — ci prin faptul că Sonia aparținea numai casei, venise fără îndoială aci să afle, să ia, sau să îngroape ceva. Așa și era: toate gesturile Soniei, toate vorbele, umbletul, chiar ființa ei — făceau parte din natura încremenită a casei, toate se petreceau după ritmul implicat ocult de viața înecată a pereților și-a ferestrelor oblonite. Sonia mă purta din odae în odae, ea însăși dorind parcă să rămână definitiv singură, pentru fiecare lucru în parte împărtășind un tumult de spaime abia reținute. Erau acolo mobile de stejar vechiu, stil Ecaterina II-a, covoare țesute în Caucaz, policandre cu sfeșnice încovoiate meșteșugite în turnătoriile dela Petersburg, oglinzi imense cât un perete, în care toată odaia se vedea mai întunecată, sobe de faianță cafenie, fotolii și paturi cu perdeluțe la capete, biblioteci în zid, cu uși de fier și lacăte grele — uriașe — și peste toate, un praf gros, atât de gros că părea zidit odată cu casa. Am întâlnit și trei portrete: mama, tatăl, fratele Soniei. Am întrebat-o mut despre existența lor. A dat din umeri. Mama părea foarte frumoasă, dar de o frumusețe obosită, chinuită. Purta o rochie cu franjuri până jos dantelate, o mulțime de brățări și inele, o coafură simplă adunând tot părul într'un coc uriaș pe creștet. Tatăl, în haină neagră, cu o barbă care se pierdea în îmbrăcăminte, ochii sclipitori. Singur fratele se deosebea, tânăr și foarte trist — de o tristeță care eșea afară din portret. De câte ori îi privea, Sonia își frământa mâinile, — veșnicul ei gest de a-și acoperi o turburare și își mușca mai ales buzele. Nu era odae în care să nu întâlnim portretele astea. Și în fiecare odae parcă apăreau altfel, poate unde erau așezați pe alt perete, cu alte mobile în jur.

Noaptea aceea n'am putut-o dormi. Aveam senzația că e o ora anumită când toate se trezesc din încremenirea lor și încep să se miște, să mișune ca viermii prin odae. Mai ales cei trei oameni păreau atât de prezenți, atât de sdrobitor prezenți — că le auzeam și respirațiile și vorbele și umbletul. Mă trezeam mereu cu impresia că sunt aplecați asupra mea și mă privesc, numai atât — mă privesc — dar în ochii lor întrevedeam ca într'o ceață o imensă tragedie, nespusă, cu neputință de descifrat. Și de câte ori tresăream, o vedeam pe Sonia în aceeași odae, așezată în fotoliu, neclintită, trează, privindu-mă. Nu știu de ce, groaza mi se mărea pentrucă mă credeam o victimă nevinovată — și Sonia și fratele și părinții ei privindu-mă toți în acelaș fel, cu aceeași nuanță de batjocură sau milă.

— Dece nu dormi?

— Nu pot, Sonia. Parcă se tot mișcă, se plimbă cineva pe aproape.

— Așa e în casa asta. Toate se plimbă noaptea. Și oglinzile și paturile și figurinele. Incearcă totuși să dormi

Numai în zori am ațipit. Și poate am dormit destul de mult. Când m'am deșteptat, nu mi-am dat seama ce oră putea fi. Era acelaș întuneric, aceeași atmosferă de azi noapte. Numai eșind afară, pe un fel de balcon, mă uitai la ceas: aproape 12. Incepuse să plouă. Auzeam picăturile căzând pe acoperiș cu un zgomot surd, insuportabil. Și din nou neliniștea mă cuprinse. Sonia nu era nicăiri. Cu toată frica înrădăcinată în adânc, răscolii toate odăile dar n'am descoperit-o. Am găsit numai o cutie cu biscuiți, astâmpărându-mi astfel foamea. Am mai petrecut câteva ceasuri tot acolo pe balcon, așteptând-o. Târziu, (ploaia cădea tot mai vijelioasă și biciuitoare, în lungi șiruri) o văzui venind calmă prin apă, în aceeași rochie simplă pe care o îmbrăcase dela Chișinău. Mi s'a părut indiferența ei o mare prostie. Abia când ajunsese sus, începu să tremure și după ce îi adusei o haină din lăuntru. înfășurând-o, am întrebat:

— Ce înseamnă toată nebunia asta, Sonia?

— Nu te înspăimânta. Am fost pe Nistru, acolo m'a prins ploaia.

Ceaiurile fierbinți luate unul după altul, fricțiile făcute cu apă de Colonia găsită întâmplător — nu-i ajutară la nimic. Temperatura creștea mereu, febra o adusese într'un fel de leșin adânc. Chiar în noaptea aceea pornirăm spre Chișinău. Luai toate măsurile ca drumul să nu fie obositor, eram îngrijorat mai ales ca boala să n'aibă o schimbare neașteptată. Doctorul Constantinov, după consultație, a încercat să ascundă, dar l'am surprins dând din cap nemulțumit și clătinând termometrul cu un gest nervos, pe care nu i-l cunoșteam înainte. Atunci am înțeles. Mă forțam totuși să îndepărtez moartea asta de mine, îmi închipuiam că Sonia nu poate muri decât în însuși trupul meu, într'un fel de moarte extatică, divină aproape. Zile și nopți întregi, vegheam lângă patul ei, înfiorat de sfârșitul pe care-l vedeam apropiindu-se cu pași giganți, îngrozitori. Niciodată ca în ceasurile acelea n'am simțit ceeace înseamnă iubire adevărată, iubire magnifică, nepământeană. Uitasem că Sonia fusese odată a mea, uitasem că mai există ca realitate trupească. O vedeam în acea majestoasă apariție proorocită de alte înalte zenituri din destinele noastre, perechea noastră umană o consideram pe un plan de dincolo de noi realizat într'o plenitudine cerească. Nu ne despărțea în clipele acelea moartea aparentă, ci tocmai viața imperfectă, nedesăvârșirea cununiei noastre în altceva mai necunoscut, mai fericit. Sonia mă privea cu ochii împăienjeniți, mereu prinzându-mi mâinile și sărutându-mi-le cu o frenezie nouă, sălbatecă.

— Numai până la Anul Nou să trăesc! îmi spunea ea îmbujorată deodată de febră. Numai o noapte ca atunci să mai avem.

Și apoi își încleșta din nou brațele după gâtul meu, chemându-mă cu o voce disperată, sărutându-mă cu mai multă patimă decât în trecutele seri, sufocată în îmbrățișări turburătoare, renunțând la propria ei ființă în această infinită beție de a trăi, de a mai parcurge odată o noapte ca aceea. Era în desmățul acestei iubiri descoperite cu altă față — tot ceeace Sonia nu putuse câștiga până atunci, tot ceeace mai dorea fierbinte să se realizeze în iubirea noastră. In clipele acelea, începea să plângă pe umerii mei rugându-mă mereu să nu plec, amestecându-și plânsul cu triste exclamații de iubire, spunându-mi necontenit:

— Iubitul meu, nu mă lăsa acum, oprește-mă să plec, oprește moartea!

Nu izbuteam decât s'o liniștesc, s'o conving să fie calmă. Stăruia să mă privească mirată, căutându-mi palmele, lipindu-și-le de obraz. Erau momente, când credea că pot răsturna soarta, când invoca letargic pe Dumnezeu s'o salveze — după care cădea ca într'un înec, se topea într'o mare văpae.

Intr'o zi totuși, avu puterea să se ridice și sprijinind-o (părea atât de ușoară, atât de nefirească!) am dus-o până lângă feerastră. Infloreau în fața casei primele buchete de liliecí. Dar pe ea n'o entuziasmau florile, nici soarele acela care cădea înflăcărat pe geam.

— Incotro e Nistrul, iubitule? mă întreba mereu, nedesmeticită din febră.

Și după ce-i arătam răsăritul, rămânea stinsă într'o beatitudine superbă.

— Acolo! Acolo! și mâna ei sta întinsă ca un arc spre nemărginire.

Chiar în ziua aceea, fugi pentru totdeauna. Mă obosiseră și pe mine nopțile vegheate lângă ea și în durerea pe care nu puteam să i-o mărturisesc, mă retrăgeam în bibliotecă să dorm, să uit. Nu-mi pot închipui cum a isbutit să plece singură, când deabia putea merge, atât de slăbită era în ultimul timp. Am descoperit asta târziu și mi s'a părut în clipa aceea că toate în jurul meu se sfarmă sau se încercuesc într'un blestem, într'un inel de foc. Primul gând mi-a fost la casa din Baxani. Bătrâna n'a rămas deloc surprinsă, aflând vestea mea. Dar mi-a povestit totul. Atunci am deslegat taina. Caut și azi să-mi lămuresc dacă în viața oamenilor nu există câte odată dovezi că prea sunt singuri, prea departe de cer ori de spiritele celor pe cari îi iubesc în neștire. Taina începe cu părinții. Și ei și fratele, în timpul revoluției din 1917, pe când încercau să treacă Nistrul în dreptul Tighinei — au fost împușcați și îngropați acolo, mult timp după aceea, când aproape că începuseră să putrezească. Sonia singură a scăpat, trecută dincoace de un ofițer român, fugit dintr'un spital din Odesa. A crescut în casa aceea și sfârșitul celorlalți l'a aflat încă de mică. Avea câteodată senzația că o cheamă cineva afară, o strigă, și trebue să-i caute. Parcă, în zori sau noaptea, cei trei s'ar fi ridicat din pământ anume ca s'o aducă și pe ea. Poate erau nefericiți în țărna aceea pe care n'o mai puteau iubi, după ce se jertfiseră pentru o glorie care a fost îngropată toată în sânge. Poate suferința asta de dincolo de zări se transmitea și Soniei. La 14 ani a trecut pentru prima dată Nistrul. Și apoi în fiecare sau la doi-trei ani odată. Rămânea numai câteva ceasuri cu obrazul lipit de pământ, să-i simtă, să-i audă, să le spună că a venit, că odată va veni pentru totdeauna. Sonia nu putuse muri într'un pat — plecase să moară lângă ai ei, în acelaș pământ din care duhurile se ridicau neliniștite să se svârcole prin aer și să plângă.

Peste două zile eram la Tighina. Căpitanul, comandantul pichetelor, tocmai terminase raportul încheiat după conferința cu comisia rusă „referitor la cazul unei necunoscute, ale cărei semnalmente se văd în darea de seamă a doctorului legist".

— Colo au îngropat-o, chiar sub ulmii aceia de sub coastă!

— Acolo? Acolo? întrebam eu înspăimântat, înălțând brațul ca spre un strigoi care mă chema, de care vream să mă apăr, dar mă înăbușeam și nu mai puteam uita nimic.

— Dar degeaba au mai tras grănicerii; murise înainte și ceeace mi se pare curios e că apa o ducea spre mal, mereu spre mal! spuse apoi căpitanul neștiind că spiritele celorlalți coborîseră în ape s'o întâmpine.

Aci se sfârșește strania și neînțeleasa poveste a Soniei Luiceva. In fiecare noapte de an nou deschid toate ferestrele, toate ușile și o aștept. O simt cum vine întotdeauna ca un abur, cu pași șovăitori, senină — să nu mă înspăimânte poate. Inchid ochii și o aud mișcându-se în jurul meu, sărutându-mi apoi palmele, mângâindu-mi fruntea. Dacă întind brațele s'o cuprind, închipuirea se pierde, se destramă. Dar dorul imens după iubirea Soniei Luiceva rămâne necontenit.

LAURENȚIU FULGA

Nostalgie

E frig
ș'afară
și'n mine însumi !

Te strig
și într'o doară
mă'neacă plânsu-mi !...

Ca'n vis
îmi reapari
să mă'ncălzești cu zâmbetul divin.

Ca'n vis,
din nou dispari,
lăsându-mă iar pradă năprasnicului chin!...

VICTOR CONSTANȚEANU

VITRINA EUROPEI

Note franceze

LOCAŞURI UNIVERSITARE DE CERCETĂRI

se intitulează un articol al d-lui François Canac, din „Revue de deux Mondes". Sunt multe de cercetat în legătură cu constatările autorului, dar nu toate ne pot privi şi ar fi desigur prea lung să expunem pe rând înlănţuirea ideilor sale. Ceeace ni se pare important şi demn de luat aminte este felul cum d-sa vede rolul descentralizării statului, strâns legat de cultura universitară şi de aceea îl subliniem :

„Descentralizarea care va uşura statul şi regulă bunul mers al forţelor sale poate găsi în universităţile noastre provinciale, puternice puncte de sprijin. Aşezate în capitalele marelor noastre centre regionale, ele au într'adevăr o funcţiune imediată şi foarte indicată: aceea de a le furniza în toate domeniile şi cu simţul ascuţit al realităţilor, o sănătoasă hrană intelectuală, morală şi ştiinţifică, ce ne-a lipsit adesea şi din care cauză, în special, suntem atât de înapoiaţi ca tehnică, înţelegem atât de puţin lumea actuală şi, pentru a fi sinceri cu noi, suntem atât de loviţi".

In spusele acestea întrezărim semnele unei renaşteri franceze, în felul specific geniului său.

Strălucirea Franţei s'a datorat totdeauna focarelor regionale de cultură. Este prin excelenţă o ţară cu varietate de centre, tocmai fiindcă individualistă şi însetată de glorie personală, — căutând să se restrângă la un singur centru i s'a pierdut puterea şi o reclădire a ei, într'o viitoare nouă ordine, este tocmai această reîntoarcere la propriul său fel de a fi. Vor retrăi acum focarele de cultură, pe tot întinsul său şi vor fi specifice puteri de creaţie a poporului francez.

DE ALTFEL, PROBLEMA ACEASTA

se pare că preocupă foarte mult intelectualitatea franceză, căci în acelaş număr al revistei, un foarte interesant articol atinge indirect o temă asemănătoare :

„Pentru a produce calitativ şi cantitativ, la un preţ convenabil, una din resursele cele mai sigure se găseşte tocmai în meşteşugarul francez, în puterea sa, transformându-se din simplu ciolpitor, în industriaş al satului. Quasi-uzinele săteşti, populate de meşteşugari, n'ar fi decât ţărani grupaţi în orele lor libere, de dorinţa unei modelări artistice".

Pe tărâm intelectual şi în direcţia unor preocupări economice, aceste două articole din care am citat câteva rânduri, nu fac decât să contureze adevărata formă de glorie a Franţei. Şi precum spuneam, o vagă înjghebare de renaştere.

Nimic n'a fost mai propriu poporului francez decât această putere individuală de creaţie. Şi explicaţia poate veni nu numai din înţelegerea individualismului francez.

Dar acest popor are un larg simţ al iubirii de oameni, prea larg poate şi prea lesne dispus să accepte în sânul său tot felul de elemente mediocre respinse de alte comunităţi naţionale. De aici au isvorît nespus de multe nepăceri dar nu puteau fi şanse de îndreptare până ce nu se refăcea vechea tradiţie a meşteşugului particular. Fiindcă Franţa nu este ţara producţiilor-maşină, cât ţara producţiilor frumoase. Trăsătura ei dominantă este de a sacrifica multul, minuţiosului. Dar acest minuţios nu putea fi realizat în centrele mari sau în organizaţii standardizate. Iar acum ne gândim desigur la artă, căci şi ea, în ultima vreme, ajunsese acolo un produs standardizat. Afară de puţini intelectuali cari produceau sau gustau adevăratul gând francez, o savuroasă ironie, un vers prea fin, un madrigal, o frază caldă şi muzicală, o idee plină de subtilităţi, cei mai mulţi îşi apropiau neasimilând-o, o manieră prea prozaică muzicii, ritmului, simţirii acestui popor.

Arta lui este aceea care se adresează celor puţini, dar plăcută celor mai mulţi. Paradox ? Nu ! Fiindcă se adresează celor puţini nu datorită faptului că ar fi greu de pătruns, ci prin simplitate, prin lumină, prin puritate. Prin prea multă uşurinţă pentru a fi acceptată de nepricepuţi, dar şi cu atâta putere spre a fi admirată de toţi.

Simplitatea, în care fiece amănunt nu este o încărcare, un ornament baroc, ci poate esenţial, precum gândeşte într'un dialog celebru, Paul Valèry : „Realul, într'un discurs, este ca urma urmei acea muzică, acea culoare a vocii, ce socotim, cu multă uşurinţă, ca un detaliu sau un accident". Iată rânduri în care găsim, exprimată în cele mai simple cuvinte, toată substanţa artei franceze.

Şi probabil, o înfiripare în jurul căreia se strâng astăzi cei meniţi să organizeze viaţa Franţei viitoare.

VICTOR POPESCU

Note despre teatrul italian contemporan

Dela d'Annunzio, sensul dramei căruia n'a fost înţeles nici de cei mai dotaţi critici, teatrul italian a consacrat puţine nume; acel al lui Luigi Chiarelli merită toată atenţia, ca unul care s'a înscris în istoria teatrului italian cu triumful — râvnit cândva de marele d'Annunzio — distrugerii mediocrei drame burgheze, prin ale sale „grotteschi".

„La maschera e il volto" (scrisă în 1913) investeşte pe Chiarelli cu titlul de iniţiator al unui nou gen dramatic; „il grottesco", derivat din comedie şi în acelaş timp faţă de aceasta din urmă, ca drama faţă de tragedie.

In „grotesc", operă din toate punctele de vedere nouă, schemele tradiţionale sunt fără milă lăsate la o parte.

Dacă autorii de teatru realist se mulţumeau cu reprezentarea faptelor din viaţa cotidiană, Chiarelli, şi după el o întreagă şcoală de tineri literaţi, deformează, transformă „a priori" realitatea.

S'ar mai putea numi noul gen dramatic, întrebuinţând termenii lui Pirandello, „una farsa trascendentale ; sau, cum îl defineşte însuşi Luigi Chiarelli, „una farsa eroica".

Printre autorii de „grotteschi" înnumărăm pe Luigi Pirandello şi Massimo Bontempelli, mai cunoscuţi publicului românesc, care poate uşor surprinde în operele acestora, caracterele întregului gen; coexistenţa aspectului comic lângă cel tragic şi predominarea celui din urmă, originalitatea concepţiei — ducând de multe ori la neînţelegerea sau blamarea unei opere, — o intuiţie de multe ori genială, susţinute toate de o sugestivă frumuseţe estetică.

După prea sumara introducere — termenul e desigur pretenţios — în literatura teatrală italiană, să aruncăm o scurtă privire asupra celor mai reprezentative noutăţi ale stagiunei teatrale 1939—1940.

Numele lui Ugo Betti, *— poet, nuvelist, dramaturg, — ca al celui mai bun scriitor de astăzi din Italia, ne sileşte să ne oprim întâi asupra lui. In „Cacciatore d'aitre" (vânătorul de raţe), reprezentat în 1939 de Regia academică de artă dramatică, mulţi critici au văzut capodopera dramatică a lui Betti.*

E tragedia setei de câştig, a setei de bani. Marco, sacul vânător de raţe, pentru a se apropia mai mult de bogata sa rudă Michial, îşi părăseşte copilul, femeia cu care împărţise tristeţile vieţii, renunţă la cel mai drag prieten şi se logodeşte cu nepoata bătrânului bogătaş. După multe peripeţii, între care un proces unde e acuzat de omorirea lui Michial, Marco ajunge moştenitorul râvnitei bogăţii. Dar e omorît de un servitor, Ignazio, pe care proaspătul stăpân voia să-l alunge.

Un subiect care nu surprinde prin nimic. Interesant e studiul profund făcut asupra sufletului lui Marco; suflet care se sbate dureros între dorinţa de neînvins a bogăţiei şi un rest de noblеţă moştenită, care nu-l părăseşte aproape niciodată.

Împărţită drama în şase tablouri, păstrează unitatea şi repeziciunea cu care ne-a obişnuit Ugo Betti în operele sale anterioare.

Dacă „Il cacciatore d'anitre" nu marchează un progres faţă de „Frana allo scalo nord" (Prăbuşire în portul de miază-noapte), constitue totuşi o nouă probă a geniului tânărului autor şi o mare speranţă pentru teatrul italian.

Alături de Ugo Betti, menţionăm pe Stefano Landi. *Pseudonimul lui Stefano Pirandello; căci acest nou scriitor e fiul cel mai mare al lui Luigi Pirandello.*

Cele două comedii jucate în stagiunea trecută pun problema raporturilor, din zilele noastre, dintre părinţi şi copii. Protagonista din „In questo solo mondo", interpretată de „Compania del Teatro Eliseo" din Roma, e o femee inteligentă şi energică, Ebe Iorriani, care ia locul tatălui, plecat în război, în conducerea unei afaceri comerciale destul de complicată.

Dar adevărata ei viaţă i se relevă abia în momentul când simte că e îndrăgostită, când renunţă la tot pentru desăvârşirea unui cămin. O apologie a dragostei materne, a bunătăţii, şi credinţa că viaţa e urîtă din cauza pacatului originar numai aici „in questo solo mondo".

In „Prove d'amore", conflictul izbucneşte între tată şi fiică; tatăl care vrea să-şi refacă viaţa recăsătorindu-se şi fiica, prea independentă poate, care nu acceptă să mai locuiască în aceiaşi casă. Mai bine zis, nu mai poate să locuiască unde s'a introdus o străină.

Dar totul se împacă prin căsătoria fiicei rebele. Lorenzo Giolli întruchipează părintele modern, îndeajuns de inteligent ca să-şi dea seama că nu e suficient numai autoritatea de tata pentru a impune unui copil anumite lucruri. Scenele în care nefericitul părinte simte cât e de tragică situaţia, scenele de dialog între el şi Fulvia, modernă şi ea, sunt unele dintre cele mai vii şi mai profunde din literatura italiană contemporană.

In ceeace priveşte realizarea formală, Stefano Landi mai are încă de învins unele reminiscenţe paterne.

SORACTES

Note germane

WIEN WÖRTLICH.

adică: Viena verbal *este o carte de versuri mai mult tristă. Dealtfel, marele poet vienez Josef Weinheber, cu toată măiastra stăpânire artistică a dialectului metropolei natale, nu poate fi decât ceeace este, adică poet în sensul cel mai nedesmințit al cuvântuui. Sau poate, dat fiind că toate marile noastre bucurii şi surâsuri ascund profunzimi umane şi deci grave, melancoliile pe cari le simţi, ca pe un fluid specific dealungul lecturii celor 57 de poezii, se datorează acestui fapt.*

Scrisă înainte de unirea Austriei germane cu marea Germanie, cartea e însă şi o carte a trecutului. A unui trecut care, oricât de apropiat ar fi, aparţine ca şi legendele, domeniului tuturor aceior lucruri, fapte şi fiinţe câte, precum nu se poate să nu fi fost, nici nu mai pot invia. O Viena medievală, — evocată, de exemplu, în impresionanta baladă „Diethelm Trausenit", — stă, asemeni domului Sfântului Ştefan, alături de viaţa fără de nici un ideal a unui individ oarecare robit numai cerului... gurii, (Der Phäake). O Viena cu foste splendori şi tradiţii imperiale tânjeşte alături de existenţa tragicomică a unui funcţionar prea supus micii lui datorii şi mai micilor sale programuri personale, („Ballade vom kleinen Mann"). O Viena cu castităţi tereziane, („Colombongen"), alături de Viena periferică din „Die Werbung". Şi peste tot numai două regrete mari: dispariţia zilelor senine de altădată şi înstrăinarea tot mai crudă şi mai urîtă de bunele tradiţii.

E o carte de „balade vesele şi triste", numai cât veselia şi tristeţea lor rămân, ca şi apusurile autumnale, veselii şi tristeţi melancolice. Dar părerea noastră este că autorul odelor „Zwischen Göttern und Demonen", al volumului „Adel und Untergang" şi al lui „Späte Krone" nu putea să scrie altfel fără a se contrazice.

JOHANN VALENTIN ANDREAE

(1586—1654), este una dintre acele personalităţi clericale luterane cari stau la rădăcina actualului germanism. Deşi foarte puţin cunoscut, Joh. Valentin Andreae a trăit o viaţă elevată şi zbuciumată, despre care s'a spus că ar trebui scrisă numai în limba latină. In însemnările sale se oglindeşte întreg războiul de treizeci de ani dimpreună cu pasiunile şi erorile lui şi în aceste însemnări se frământă, conştientă, voinţa de unitate şi independenţă spirituală şi politică a poporului german.

In numărul pe Februarie 1941 al revistei Deutsche Rundschau **(editată de Rudolf Pechel în colaborare cu Paul Fechter), Friedrich Seebass îi închină nedreptăţitului Johann Valentin Andreae un studiu urmat de câteva pagini antologice din opera de acum peste trei sute de ani.**

Iată un „Epitaf pentru adevărul înmormântat" (Grabschrift der begrabenen Wahrheit): „Aci zace adevărul, copil al lui Dumnezeu, ucis de miselia superstiţiei, de otrava ducerii în ispită şi de plăcerile trupeşti, de despotismul voievozilor, de lenea preoţilor, de viclenia oamenilor de stat, de superficialitatea istoricilor, pedanteria literaţilor şi de prostia poporului şi înmormântat în gunoiul minciunilor. După o sută de ani revedem soarele; vă salut urmaşii mei !"

HANS CAROSSA

(n. 1878), autorul volumelor : „Stella Mystica" (1907), „Gedichte" (1910), „Doktor Bürgers Ende" (1913), „Ostern" (1920), „Eine Kindheit" (1922), „Verwandlungen einer Jugend" (1928), „Tagebuch im Kriege: Rumänisches Tagebuch" (1924 şi 1934), „Der Artz Gion" (1931), „Führung und Geleit" (1933) şi „Geheimnisse des reifen Lebens: Aus den Aufzeichnungen Angermanns" (1936), e cunoscut cercurilor noastre nu numai prin faptul că ne-a vizitat anul trecut, conferenţiind în cadrul expoziţiei germane de cărţi.

Publicând, în revista Corona *(Jahr X, Heft 1), câteva minunate pagini de proză, acest mare scriitor ţese în trama povestirii sale o serie de reflexiuni şi notează, printre altele, şi acest frumos adevăr: „Foarte adese, când oameni prea tineri îşi povestesc amintirile (Erlebnisse), acestea păstrează, cu toată impresia imediată de prospeţime, ceva de prim plan; abia în anii târzii putem privi pe deasupra diferitelor dimensiuni ale vieţii şi ne dăm seama dece ne-a fost dat să făptuim cutare lucru şi să lăsăm cutare altul. Pentru această mai profundă intuiţie (Schau), face să îmbătrânim" (p. 60).*

TRAIAN CHELARIU

Nota

Dificultăţi de ordin tehnic au întârziat apariţia ultimului nr. al revistei, din 15 Februarie. Incepând cu nr. viitor, dela 1 Martie, „Universul literar" va apare ca de obicei, Sâmbăta, la data indicată pe prima pagină, în 6 pagini, până când repararea stricăciunilor suferite de maşinile de cules, ne va îngădui să revenim la vechiul format (8 pagini).

★

Săptămâna viitoare vom publica al treilea spectacol din seria D'ALE CARNAVALULUI : „TOŢI AVEM CÂTE-O TRĂSNAE", de Ştefan Baciu şi Traian Lalescu, Adriana Nicoară, George Voinescu, Soractes, Menip şi Menalc.

N. N. TONITZA

(Urmare din pag. I-a)

Nu mă gândesc, firește, la acel album cu hârtie fină de desen, legat în piele sau catifea, ce se vede adesea pe mesele diletanților noștri de artă și în care musafirii sunt invitați să-și depună „souvenirul" în versuri ori aquarelă.

Mă gândesc, dimpotrivă, la caietelul modest, mare atâta cât să poată fi strecurat în buzunarul hainei și confecționat din simplă hârtie-maculatură, dar care, întotdeauna, trebuie să întovărășească pe pictor : în odaia lui de dormit, pe terenurile sportive, la teatru, în excursii, la birt, pe stradă, în atelier; și mai ales în atelier.

Obiceiul de a ataca un studiu mare, de desen sau pictură, direct pe coala de hârtie sau pe pânză, înainte de a te fi lămurit asupra calităților modelului și asupra intențiilor tale —e nenorocit".

MODELUL

— „In școală, se înțelege prin „model", omul sau femeia vie, cari sunt aduși să pozeze, pentru studiul capului, torsului sau nudului.

In viața slobodă a pictorului, care urmează după eliberarea lui din stănoagele disciplinilor didactice, — să-și afle singur și liber propriile drumuri de exprimare plastică,— modelul înseamnă tot ce cade în câmpul retinei lui și o impresionează din punct de vedere pur pictural.

Astfel : un cartof sau o vulgară cârpă de bucătărie; un clob de oală ori un trunchiu de copac; o știucă proaspătă și orgintie ; o gutue, o felie de caşcaval sau un motan negru, cu ochii de smarald, sunt deopotrivă „modele" la fel de interesante pentru artist, ca și torsul bronzat al unui atlet sau masca angelică a unei fecioare bălane.

Totuși, am întâlnit adesea pictori șomând luni întregi, sub pretextul că n'au model. Nici unul din aceștia nu vor realiza nimic de seamă în cariera lor,căci e peste putință să te naști pictor, — adică ins cu retina permanent trează în căutarea plasticului, — ca să nu te simți copleșit, din zorii zilei până la apusul soarelui, — de nesfârșita varietate de motive picturale pe care natura le desfășoară cu o copleșitoare generozitate, ceas cu ceas, clipă de clipă.

Unul din marii pictori contemporani îmi mărturisea odată: „cred că dacă aș avea nenorocirea să fiu închis în temniță, încă aș avea posibilitatea să pictez zilnic și până la sfârșitul vieții înregistrând pe pânză miile de variații de culoare și lumină care s'ar perinda pe cei patru pereți goi ai celulei mele de puşcăriaș".

In ce privește timpul de lucru, mi-l dădea exemplu pe Maestrul Petrașcu:

— „Domnilor, disciplinați-vă munca și nu lăsați să treacă o zi fără să faceți un exercițiu. Petrașcu, om de aproape 70 ani, stă zilnic 8 ore în fața șevaletului. Învățați-vă a vedea obiectele și infinitatea de culori în care sunt învăluite. Uitați-vă la prețiozitatea materiei din tablourile lui Petrașcu, în care fiecare părticică din tablou e o piatră prețioasă".

Tonitza a fost pe cât de mare pictor, pe atât de mare profesor și om. Imi aduc aminte că într'o discuție cineva l-a întrebat dacă primește pensie de maior; (știa că a făcut războiul, a fost decorat cu ordinul „Ofițer al Coroanei României" și „Meritul Cultural", rănit pe frontul dela Turtucaia și a fost prizonier în Bulgaria).

Tonitza i-a răspuns : „Am fost rănit, am și acum o bucată de schijă în piciorul drept ; mi-a venit hârtia în care-mi făcea cunoscut că am dreptul la pensia de maior; am renunțat și le-am răspuns că eu lucrez cu mâinile."

In 1936, vara, am stat timp de o lună în preajma Maestrului Tonitza, la Balcic. M'a sfătuit să mă pornesc la lucru dimineața, ca pe la 4 să fiu la locul ales pentru pictură; mai fusesem la Balcic și cu un an în urmă, dar n'a avut cine-mi spune acest lucru; cine n'a văzut Balcicul la această oră de dimineață, nu poate spune că a văzut Balcicul. De acolo, am plecat împreună la mânăstirea Durău, unde, cu un an înainte, se începuse pictarea interiorului bisericii. Parcă-l văd stând noaptea târziu, scriind la lumina pală a lumânării sau a lămpii; uneori mă chema și-mi da să citesc tare cele ce scria (Tonitza a scris minunate „cronici literare" — titlul unei cărți a sa este : „Cronici fanteziste neliterare"); se așeza la spatele meu și numai ce-l auziam plângând, mai ales când în cronică scria despre Luchian sau despre copiii săi.

La Iași a stat un timp pe Str. Tăutu 4, la un camarad al său de Academie: Alfred Launay; mă duceam de multe ori să-l văd acasă pe la ora 6 dimineața; îl găseam pe Maestru îmbrăcat cu o bluză roșie sau cafenie, închisă până sus, cu pantaloni din pânză de cânepă, lucrând; după un timp, lăsa lucrul și făcea câte o cafea, la mașinuța de spirt; când cafeaua din ceșcuță era pe terminate, Maestrul mai turna câte „un pic de apă, ca s'o mai lungească"

Intr'o zi, tot pe când stătea pe Tăutu, a adus un pisoi, pe care l-a botezat „Brichi". Era negru, gris vărgat; îi aducea oscioare rămase dela masă, uneori îi duceam și eu; Brichi era jucăuș, umbla ca sfârleaza prin casă, mereu după joacă și de multe ori îl găseam pe Maestru sgâriat pe mâini sau pe nas. Când crescuse mai mărișor, aștepta seara la ușe și nu adormea până nu venea Maestrul.

In ultimul timp, înainte de a se îmbolnăvi, Tonitza se mutase cu locuința la Academie, unde era Rector și unde l-a luat și pe Brichi.

Dăunăzi am fost la Iași ; l-am văzut pe Brichi stând în cerdacul din fundul curții Academiei, la mătușa Mandița, femeia de serviciu; m'am apropriat de el, dar s'a retras; mi s'a spus că după plecarea Maestrului la București, după ce se îmbolnăvise, (Noembrie 1938) a rămas la dânsa; e sperios, nu mănâncă decât din mâna ei și nu lasă pe nimeni să se apropie de el.

Intr'o seară, târziu, trecând pe la portița Academiei, l-am văzut pe Brichi; mereu și-așteaptă stăpânul, care nu mai vine.

pictor. P HARTOPEANU

COLOCVII ÎN ACTUALITATE

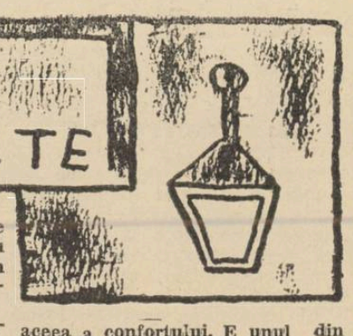

Mustrarea pe care mi-ai făcut-o, Menip, săptămâna trecută, de-a fi călcat regula jocului ieşind din actualitate am înghiţit-o cam pe nemestecate. Poate de aceea mă simt şi indispus, iar faptul de a mă recunoaşte — cu oricâtă neplăcere — în acest fel mă surprinde şi, în cele din urmă, mă irită. Aşa că, în concluzie şi pe scurt, observaţia ta a avut darul — mulţumesc de aşa dărnicie ! — să mă scoată din sărite. Dar odată ajuns la capătul procesului psihologic pe care ţi l-am schiţat, o constatare mi se înfăţişează ca dela sine, şi mă grăbesc să ţi-o împărtăşesc, convins fiind că nu e lipsită de interes :

Dacă toţi oamenii am fi de bună credinţă, cele mai multe dacă nu chiar toate motivele sau prilejurile aparente de discordie ar putea fi înlăturate cu cea mai mare uşurinţă, prin explicarea politică şi pe îndelete a pricinei. Bănuesc, Menip, că vei socoti constatarea mea puţintel naivă şi chiar prostuţă. Eventualii noştri cititori, despre cari avem amândoi aceeaş părere excelentă, vor trece probabil cu un zâmbet de superioară îngăduinţă, peste această observaţie vrednică să figureze într'o antologie a optimismului trandafiriu, pentru uzul amatorilor de chipuri de Epinal. Dar mă grăbesc să însemn numaidecât, întru apărarea mea, că eu nu caligrafiez aici, pe încredere şi „in verba magistri", opinia cutărui autor, ci însemn doar rezultatul modest al unui fapt de experienţă propriu, pe care voiu încerca să-l generalizez într'un fel ce-mi este deasemeni personal.

Dacă eu ţi-aşi fi făcut cunoscut, Menip, numai sfârşitul procesului psihologic determinat de observaţia ta, s'ar fi putut crede atunci că învinuirea de-a fi ieşit din actualitate, ce-mi aduceai, a isbutit pur şi simplu, adică fără nuanţe intermediare, să mă irite. Dar ar fi fost incorect din partea mea şi inexact să las să se înţeleagă acest lucru.

Adevărul este că starea de indispoziţie pricinuită de mustrarea ta a turburat un anume fel de a gândi despre mine, un fel de a mă gândi eu însumi, pe scurt : un fel de a fi confortabil, intrat în deprinderile subconştientului propriu. Abia ca ultimă consecinţă a acestei profunde tulburări recunosc acum senzaţia de iritare, de a fi fost scos din sărite, adică din însăşi încheieturile morale determinate de automatismul propriului meu fel de a gândi despre mine însumi. Iată dar ce importanţă, ca valoare de semnificaţie, au acele nuanţe intermediare de care-ţi vorbeam, pentru stabilirea... răspunderilor.

Noţiunea confortului mi se revelează astfel, strâns legată, organic aproape şi intim legată, de ideea pe care fiecare şi-o face despre sine. Nici nu cunosc, Menip, problemă mai actuală şi de o mai permanentă actualitate decât aceea a confortului. E unul din aspectele cele mai rodnice în semnificaţii sub care poate fi privită realitatea, mai ales atunci când privitorul stăpâneşte cât de puţin deprinderea şi are gustul împletirii dialectice a ideilor. De exemplu :

Iţi aminteşti, Menip, de vigoarea concretă, brutală aproape, cu care Liviu Rebreanu înfăţişează în „Ion", pasiunea exclusivă pentru ţarină a Glanetaşului. E o trainică legătură, o atracţie misterioasă a pământului pe care orăşeanul abia dacă isbuteşte să o presimtă, fără să şi-o poată însă reprezenta, graţie categoriilor culturii. Dar ţăranul care trudeşte şi se trudeşte frământându-l câte-va luni pe an, altfel se simte legat de ogor. In măsura în care existenţa îl ispiteşte cu vreun înţeles, legătura cu ţarina e sensul concret al destinului propriu, desluşit pe măsura priceperii lui.

Pentru târgoveţ, desrădăcinarea are doar valoarea unui termen cărturăresc, aproape fără ecou în cenestezie. Natura este de cele mai multe ori, pentru el o prejudecată culturală, graţie căreia îşi verifică şi clasează amintirile păstrate din lectura cărţilor lui Hogaş sau Mihail Sadoveanu. Orăşanul îşi recapătă lesne echilibrul — admiţând că şi l-a pierdut — şi nu riscă să rătăcească desorientat, graţie obiectelor familiare de care se înconjoară, isbutind astfel să-şi constitue un confort ; adică imaginea concretă şi replica măgulitoare în acelaş timp despre sine însuşi.

Ţăranul e străin însă concepţiei sau mentalităţii insulare a confortului. Sentimentul proprietăţii concrete este la el infinit mai desvoltat. Deaceea şi desrădăcinarea are, în cazul omului dela ţară, un sens profund tragic, resimţit ca povară a unei covârşitoare desorientări.

MENALC

Aşa dar, Menalc, motivul pentru care te simţeai stingher mă lămureşte c'ar fi acesta : turburarea confortului, adică a unui anume „fel de a ne gândi pe noi înşine". De aci până la scosul din sărite şi la „tragedia covârşitoarei desorientări", tu vezi doar fireasca treaptă ce desparte cauza de rezultat. Şi însemni chiar cu o cam apăsată modestie „rezultatul modest al unui fapt de experienţă propriu", cum îl numeşti, spre deosebire poate (nu cred să mă înşel) de acei cari, ca plecatul tău convorbitor, „caligrafiază" doar părerea sacrosanctă a cutărui autor... Eşti pus pe răfuială, Menlac, pe cât văd eu ! In gardă, prietene ! Altfel ţi s'ar adeveri teoria asupra confortului...

Generalizarea unei teorii e un joc pe cât de ispititor şi plăcut, pe atât de primejdios şi adesea deşert. Cred că eşti de acord, Menalc, că bunăoară confortul lupului nu prea îngăduie pe acela al oaiei, şi — aproape c'ai să mă lecuieşti de a mai face citate! — un esseist cu mai multă „experienţă proprie" ca mine făcea remarca mucalită că a-ţi fi milă de lupi însemnează a fi nedrept faţă de oi. Fiindcă ne aflăm pe meleagurile fabulei putem strămuta constatarea în lumea omului, că se potriveşte de minune. Priveşte, Menalc, cât stinghereşte Totalitarismul confortul Democraţiei, şi invers . La drept vorbind, deşi sună paradoxal, mi se pare că confortul poate exista numai datorită inconfortului, aşa după cum viaţa e condiţionată de moarte, Binele de Rău, etc. Tu însă ai credinţa — şi e o nobilă teorie chiar în deşertăciunea sa — că Dumnezeu şi Diavolul ar putea fi, după cum în străvechile basme, de bună credinţă unul faţă de celălalt, dornici de a se înţelege Unul pe altul !

Ar fi negarea fiinţei lor şi o contradicţie în adjecto.

Buna credinţă ce-o visezi este un principiu vrăjmaş vieţii, o formulă magică ce-ar putea realiza unitatea spirituală numai într'o utopică supra-omenire cum e aceea închipuită de un visător genial ca Nietzche.

Eu cred, Menalc, că armonia lumii este condiţionată, ca şi o simfonie, de principiul inegalităţii, antinomiei, contradicţiei... căci zeilor, ştii bine, le place numărul fără soţ...

Confort, „imagine concretă despre sine"... Aş spune mai curând luptă crâncenă, neostoită şi vană întru păstrarea acestei fugare imagini ,acestui fum iute risipit : Viaţa...

MENIP

Amintiri şi nostalgii din studenţie

de GEORGE PUTNEANU

PRIN PURGATORIUL STUDENŢIEI

Studenţie! Un vis frumos pentru tinerii bacalaureaţi; o realitate uneori plăcută, alteori tristă şi descurajatoare pentru adevăraţii studenţi; o amintire luminoasă pentru bătrânul pensionar, care mai păstrează într'un cadru de icoană titlul său de academic.

Studenţia e un purgatoriu prin care trec toţi cei ce aspiră la paradisul unei vieţi intelectuale. E un fel de mucenicie aleasă, pe care nu toţi sunt vrednici s'o facă. O fac numai cei chemaţi numai cei aleşi, care vor fi unşi mai târziu „intelectualii" sau „artiştii".

Studenţii erau cei ce frecventau academiile greceşti. Socrates avea ucenici, cărora le preda ştiinţa sa. Aceştia însă, nemulţumiţi, au dat foc cocioabei în care filosoful le preda speculaţiile sale şi-l părăsiră, după cum ne mărturiseşte comicul Aristofan.

Un fel de studenţi erau şi ucenicii lui Iisus, cari au urmat academia vieţii şi a sufletului şi au răspândit în lume învăţătura cea nouă a Învăţătorului lor.

Un student harnic, fără diplomă însă, a fost şi Dante. La fel Petrarca ,a învăţat din dragoste cartea rimelor. Michel Angelo, Raffael, Tizian şi Rembrandt au trecut prin proba grea a uceniciei, în nu ştiu care ateliere de pictură. De câte ori n'or fi mers cu soţia maestrului lor la piaţă, cu coşul subţioară, ca să aducă zarzavaturi şi cumpărături. Sau de câte ori n'or fi ajutat la spălatul rufelor şi vaselor Şi aceasta era un fel de studenţie.

Când universitatea s'a deosebit de atelier şi pictura sau sculptura se învăţa în Academia de Bele-Arte, muzica în conservator, limbile, teologia, istoria, filosofia, geografia, astronomia, fizica, chimia şi matematecile în facultăţi, studentul era cineva: un viitor pictor, sculptor, compozitor, literat, predicator, istoric, filosof, geograf, astronom fizician, chimist sau matematician. Se bucura de oarecare prestigiu. Căci era mare lucru să frecventezi universităţile din Oxford, Sorbona Bologna, Padova Heidelberg, Praga sau Kracovia.

Pe băncile universităţilor şi-au ros coatele toţi marii cuceritori de taine şi destine. In amfiteatre, în sălile de seminarii şi biblioteci în prezenţa maestrului şi la umbra cărţilor, s'au născut sub tâmplele înfierbântate ale studentului, ideile mari, ideile noui, care aveau să răstoarne o ordine veche şi să instaureze alta nouă, să perfecţioneze o disciplină sau să dea naştere unui curent. Sub haina roasă în coate, pantalonii burlane, pantofii scâlciaţi şi părul răvăşit, se ascunde uneori un inventator, un artist, un mare avocat sau om de stat.

Studentul a fost întotdeauna şi este un revoluţionar. Un revoluţionar în sensul înnoirii, al prefacerii. Şi aşa îi stă bine. Înarmat cu tinereţe şi cu idei e mereu pe baricade. In mintea lui se ciocnesc ideile vechi şi din pulberea lor se nasc altele noi. Iată-i pe studenţii creştini înmormântând Antichităţile şi întronând Scolastica. Vin alţii s'o răstoarne, înlocuind-o cu Umanismul. Şi principiile acestora dispar sub presiunea studenţilor moderni, cu idei mai înaintate.

La noi, toţi studenţii au fost aceia cari au răsturnat ordinea şi concepţiile orientale, înlocuindu-le cu forme şi idei aduse din Occident. Sunt fiii boierilor, care, studiind în Apus, se întorc în ţară şi sunt împotriva concepţiilor părinţilor lor crescuţi în duhul Orientului. Şi tot cei tineri au învins, studenţii veniţi dela Paris şi Berlin: Nicolae Bălcescu, Mihail Kogălniceanu, Vasile Alecsandri. Alecu Russo, Titu Maiorescu, Mihai Eminescu, Take Ionescu şi Brătienii: Sunt trei generaţii: prima a pregătit revoluţia dela 1848 şi Unirea; a doua a pus bazele unei literaturi naţionale; a treia a creeat România Mare.

Iar după războiu, timp de douăzeci de ani, studenţii au luptat împotriva comunismului, ţinând treaz conştiinţa naţională. Lupta lor s'a terminat prin instaurarea unui regim naţionalist, care să asigure ţării un viitor mai bun în noua ordine europeană.

Studentul a fost totdeauna generos, capabil de orice jertfă. Şi-a dăruit tinereţea idealurilor mari. A crezut într'o lume mai bună şi onestă. N'a pus la îndoială bunele intenţii ale altora şi a aderat cu spontaneitate la tot ce credea că e spre binele neamului său.

Ultimii ani prin cari am trecut noi, studenţii au fost şi cei mai grei, mai primejdioşi şi mai sângeroşi pentru România întregită. Sunt anii marilor prefaceri, ai marilor prăbuşiri şi înnoiri O lume veche apune şi alta apare la orizont. Studentul e la datorie. E prezent pretutindeni: la carte, la petreceri, la manifestaţii, pe front, în temniţă, în surghiun şi în mormânt. E mai activ ca niciodată. Simte apăsând asupra sa povara unei mari răspunderi pe care-o uşurează mândria de a o purta.

Aşa ne-am simţit noi, în timpul studenţiei!..

BUCUREŞTI, CARTIER LATIN

Studenţia e legată totdeauna de un oraş. Fiecare îşi are amintirile sale din timpul studenţiei. „Când eram la Paris"... sau „Pe când studiam dreptul la Berlin" sau „După ce mi-am luat doctoratul în litere la Universitatea din Padova, sau Roma..." aşa încep mai toate amintirile foştilor studenţi în străinătate Pentru noi sudenţia e legată de Bucureşti.

Noi suntem mai puţin pretenţioşi. Am mutat „cartierul latin" din Paris sub cerul ţării noastre, la Bucureşti. Pentru noi, Bucureşti e mai mult ca Oxford, Sorbona, Roma sau Berlin. E oraşul visurilor noastre din liceu, al tinereţii şi al amintirilor de mai târziu. E adevăratul „Cartier latin" al studenţiei noastre. Aici am învăţat, am visat, am îndurat foame, am disperat, am vagabondat, am făcut chefuri şi am iubit

Lăsând de-o parte culisele, strada, bârfeala de cafenea, mariile depravări, afacerile veroase, cancanurile, pentru noi studenţii, cari ne-am oprit aici să sfidăm josniciile, Bucureşti e oraşul tinereţii, al culturii, al cărţii şi al studenţiei

Printre cocioabe, vile, blocuri, parcuri şi străzi, răsare câte o frântură de universitate. Chiar lângă gară îţi stă în cale Şcoala Politehnică. Tânără, dar cu mari perspective pentru viitor, e totuşi singura recunoscută ca şcoală temeinică în acest sens din Orient. Aici se formează tinerii ingineri, cari mâine vor scormoni pământul ţării să-i scoată bogăţiile, vor împânzi cerul şi pământul cu aparate, maşini şi furnale, ca să toarne cu ele destinul de aur al României.

In centru, pe locul vechei academii greceşti, se înalţă palatul înegrit de vreme al Universităţii In faţa Universităţii, depe soclul lor de marmoră, privesc la mulţe de studenţi, întemeetorii şcoalei româneşti: Gheorghe Lazăr. Heliade Rădulescu şi Spiru Haret.

Sub acoperişul ei se adăpostesc patru facultăţi: Litere, Ştiinţe. Teologie şi Farmacie. In ele se pregătesc viitorii dascăli şi preoţi ai neamului, scriitorii şi ziariştii, istoricii şi filosofii, cunoscătorii şi cercetătorii pământului, ai plantelor şi leacurilor.

Alături e şcoala de arhitectură, în care se modelează viitorul mare arhitect al stilului românesc.

La capătul Bulevardului Elisabeta se vede începutul Cetăţii Universitare cu Facultatea de drept, unde se oţelesc apărătorii drepturilor româneşti şi Casa studenţească unde se adăpostesc forurile conducătoare ale studenţimii române, amândouă înconjurate de frumoase grădini şi parcuri. Realizând acest proect, Capitala se va putea mândri cu cea mai modernă Universitate din Europa.

Vis-à-vis pe cheiu, pierdută printre alee şi grădini, e Facultatea de medicină veterinară; iar ceva mai departe, retrasă în Cotroceni, aproape de grădina botanică, Facultatea de medicină umană. Din ele ies veterinarii, prieteni buni şi înţelegători ai animalelor şi doctorii, care vor îngriji de sănătatea poporului român, până mai ieri încredinţată străinilor.

La Academia de înalte studii industriale şi comerciale din Piaţa Romană studiază mii de tineri, pentru înflorirea şi propăşirea industriei şi comerţului românesc.

La fel în Academia de agronomie, retrasă într'o frumoasă grădină dela şosea, tinerii se pregătesc în ştiinţa unei mai bune folosiri a pământului românesc.

Am lăsat la urmă Academia de Bele-Arte şi Conservatorul unde se pregătesc viitorii artişti: oameni cu ceva divin în ei, cari năzuesc la realizarea frumosului românesc.

Cu aceastea n'am terminat şirul instituţiilor academice frecventate de studenţi. Bucureşti e un vast şantier cultural. Au rămas neamintite: Bibliotecile Academiei Române şi ale Fundaţiei Carol, frecventate zilnic de sute de studenţi; spitalele şi clinicile în care îşi fac practica viitorii doctori; Institutul Pasteur, Institutul zoologic, fermele şi şantierele, în care tinerii doctoranzi, veterinari, agronomi şi ingineri îşi pun la încercare cunoştinţele.

In jurul acestor instituţii freamătă numai tinereţe: tinereţea a 30.000 de studenţi, dornici de a învăţa, de a înălţa, de a pătrunde, de a creea ceva, de a fi de folos, în vre-un fel colectivităţii româneşti. Pretutindeni studenţi şi iar studenţi. Să nu uităm că Universitatea bucureşteană e a cincea din lume în ce priveşte populaţia studenţească. Nu e bloc în a cărui mensardă sau subsol să nu se adăpostească un student. Dar cămăruţele, aceste focare de visuri, tinereţe şi poezie! Cu drept cuvânt, Bucureşti e cartierul nostru latin.

SPRE CAMIN

Cu aceste gânduri despre Bucureşti, Universitate, studenţi şi studenţie, descindem în Bucureştii toamnei anului 1935, câţiva „balici" săraci din provincie. Suma totală a buzunarelor noastre se reducea la câteva mii de lei. Eram în schimb plini de nădejdi, entuziasm, visuri şi tinereţe.

Incotro s'o apucăm? Rude n'aveam în Bucureşti, cunoştinţele la fel. Am pus bagajele grămădă la ieşirea din Gara de Nord şi ne-am aşezat pe ele, la sfat. Era dimineaţa, pe vremea când soseşte trenul dela munte. Nici-o grabă, deci. Până la asfinţitul soarelui aveam destul timp.

— Ce e de făcut, fraţilor? Trebue să ne căutăm casă, zisei eu grav, ca mai mare şi mai încercat dintre ei.

— Să luăm „Universul" şi să ne uităm la mica publicitate, răspunse Vlad, poate găsim vreo cameră de închiriat.

— Da, dar cine se pricepe să descurce străzile astea întortocheate? Mai bine să mergem la cămin.

— Să mergem la cămin, repetarăm toţi în cor, să mergem la cămin.

— Hei, taxi! Şoferul vină numa'decât lângă noi. Cât ne iei până la cămin?

— Până la care cămin, căci în Bucureşti sunt mai multe cămine?

— Până la cel mai apropiat de Universitate

— Adică până la cel din strada Gogu Contacuzino?

— Da.

Văzând cu cine are de-face, şoferul nu ezită mult.

— O sută cincizeci!

Crezând că e departe, i-am plătit fără să ne mai tocmim. Venea câte treizeci de căciulă. De fapt, aparatul de taxat înregistrase numai cincizeci. Abia mai târziu am priceput că şoferul ne-a „fraerit".

Ne-au primit provizoriu în cămin, până la distribuirea burselor. Când am auzit că e rost de bursă, am început cu petiţii pe la decanatele respective. Pe atunci erau mai puţine burse ca astăzi. După multe străduinţe, ne-am văzut bursieri ai statului la căminul din strada Gogu Cantacuzino.

Viaţa costa eftin. Cu cincisprezece lei mâncai la cantină trei feluri: o supă, o mâncare şi o prăjitură, pâine şi apă la dis creţie. Dla cei mai vechi am învăţat să mergem la prânz cu servieta ca să ne luăm pâine şi pentru cină. Seara ne mai cumpăram de câţiva lei cârnaţi, brânză sau măsline şi gata cina. Mâncam „în familie" cum se spune în limbaj studenţesc. Iar banii destinaţi cinei îi păstram pentru tutun, reviste, scrisori şi altele. In curtea căminului aveam spălătorie, croitor să ne cârpească hainele (călcatul pantofilor nu-l plăteam niciodată, căci tradiţia studenţească ne învăţa să-i punem seara sub saltea şi dimineaţa erau „la dungă") şi cismar să ne pingelească eftin pantofii.

Aveam la îndemână sală de lectură ,sală de gimnastică, teren de sport şi un parc. Camerele erau spaţioase şi încăpătoare şi pentru cei ce n'aveau bursă şi nici unde să doarmă, pe care îi introduceam seara pe sub ochii portarului nebănuitor Dacă n'aveam loc în cameră dormeau pe mese, în sala de lectură. La prânz aveam grije să dosim în servietă pâine în plus peste raţia obişnuită, ca să le dăm şi lor seara. Aşa înţelegeam noi camaraderia. Căminul era o familie de studenţi. Cine n'a trăit viaţa de cămin, nu ştie ce înseamnă studenţie.

INTAI CARTEA

Ne-am înscris fiecare la câte-o facultate, după gusturi şi interese: Vlad la Politehnică, ţinea cu orice preţ să se facă inginer silvic. Îi plac sporturile şi vânătoarea. Orest urmă Academia Comercială. Auzise că absolvenţii ei sunt foarte căutaţi şi bine plătiţi. Dragoş se încurcă pe la Drept. Nu-i plăceau frecvenţa regulată şi seminariile. Voia să facă dreptul pe neştiute, pentru a intra mai târziu la jandarmerie. Gicu apucă drumul medicinei. In ţară bătea vânt naţionalist şi se simţea lipsa medicilor români cari să înlocuiască pe cei străini.

Pe mine degeaba mă bătuseră la cap mama şi tata să mă fac popă sau „doftor de oameni". Făcui tot ce vream eu. Le spusei că m'am înscris la teologie, dar mă înscrisei la Litere şi Filosofie ca să mă fac: literat, poet, scriitor, gazetar (slăbiciunea mea) şi... şomer intelectual.

Frecventam cu plăcere cursurile răposaţilor profesori: Nae Ionescu, cu logica sa caustică; Nicolae Iorga, cu verva sa neîntrecută; Ovid Densuşianu, cu înţepăturile sale lingvistice; Demostene Russo, cu erudiţia sa în bizantinologie; — şi a domnilor profesori: Alexandru Marcu, elegant în vorbire; N. Cartojan, evocator puternic al vremurilor apuse; D. Caracostea adânc înţelegător al fenomenului românesc şi Mircea Eliade, care ne atrăgea cu taina unor mituri ale poporului nostru.

Nae Ionescu îşi ţinea cursurile cu sala totdeauna arhiplină. Ieşeam dela curs gânditori, cu impresia că suntem şi noi filosofi.

Plăcute erau serile de iarnă. când cei din dormitor ne strângeam lângă sobă şi începeam discuţiile în jurul cărţilor, oamenilor mari, religiilor, filosofiilor şi credinţelor noastre politice. Fiecare îşi slăvea disciplina ce şi-o alesese ca studiu, poetul, filosoful sau profetul său. Toate mergeau bine până ajungeam la politică. Aici se schimba treaba. Printre noi erau legionari, cuzişti, vaidişti, liberali, ţărănişti şi indiferenţi Chiar şi răposatul Iunian avea un partizan. Acum discuţiile deveneau mai violente şi se terminau în ceartă uneori. Ne supăram unii pe alţii. Până a doua zi numai, când ne împăcam. Aşa e viaţa în cămin; nu poţi fi supărat cu camaradul tău.

...PE URMA VIS, DRAGOSTE ŞI POEZIE

Dar studenţia nu se mărgineşte numai la bibliotecă, seminar şi curs. Şederea îndelungată între cărţi te face să miroşi a şoarece şi să iei aspectul unei măşti de ceară. Simţi că afară timpul şi viaţa se scurg în vreme ce tu rămâi atârnat cu vechiturile, în rafturi. E adevărat, cărţile, aceşti buni prieteni ai studentului, nu-i prilejuesc dezlănţuirile vieţii cu visurile şi dragostea, dar nici bucuriile pe care le hărăzeşte exuberanţa ei.

E imposibil să stai mereu închis în bibliotecă sau în sala de laborator şi de disecţie, fără să fii atras de curentul vieţii. Evenimentele te fac să iei parte activă la ele.

Cum să nu te ademenească primăvara, parcurile cu flori şi copii, străzile mişunând de lume, spectacolele, muzica, fetele... Între cărţi te simţi bătrân pe stradă eşti tânărul seducător. La cămin eşti un biet student, în parc, junele spre care se îndreaptă ochii fetelor la spectacol, unul din eroii piesei sau filmului.

Iernile noastre studenţeşti au fost prielnice cărţii, dar primăverile ne-au predispus la visuri şi dragoste. Inspre primăvară începurăm să lipsim serile dela cămin. Eram la „meditaţie". Dar ne minteam unul pe altul. Fiecare din noi ştiam însă, că meditaţia se făcea în Cişmigiu, în grădina Icoanei sau în parcul Ioanid. N'am fi aflat dacă întâmplarea n'ar fi făcut să dăm unul peste altul Ne întorceam la cămin târziu şi găsind porţile încuiate, săream gardul de fer, ca să nu mai sculăm omul de serviciu. Iar când ne prindea, trebuia să-l cinstim cu un pachet de ţigări, ca să nu ne spună administratorului ,care ne făcea morală.

Uneori se întâmpla să ne agăţăm pantalonii sau pardesiul sărind grilajul de fer. Paltonul meu, pe care-l păstrez ca pe o relicvă studenţească mai poartă urmele unei asemenea aventuri.

Primăvara trecuse şi eu nu învăţasem pentru examen. Şi nici nu mai aveam timp. Pe deasupra, veniseră şi căldurile înăbuşitoare ale lui Iunie. Cum să mai înveţi! „Nu e rost să stau în Bucureşti", mi-am zis. „Trebue să plec acasă, la munte.

„Nu face nimic, mă gândii eu. Incă nu e perdut totul. Examenele se pot lua şi la toamnă". Dar toamna se numără bobocii.

CU CHIRIE PE STRADA ZECE MESE

Iarăşi toamna... Se redeschid universităţile. Vin studenţii şi cu ei tinereţea şi veselia. Incep cursurile, visurile, dragostea...

Colegii mei, care s'au ţinut numai de carte, s'au înscris în ultimul an. Neputând lua toate examenele, fiindcă n'aveam frecvenţa, rămăsei restanţier. Din această cauză nu mi se mai dădu bursă. Adio cămin, adio cantină. Incepea foamea...

Prima grijă a fost să-mi găsesc o mansardă; ca să nu fiu asemenea celor ce dorm prin parcuri sau sub podurile Dâmboviţei. Trebuia să-mi găsesc un adăpost. Şi cum singur nu-mi dădea mâna să 'nchiriez o cameră, mă întovărăşii cu trei prieteni: Dode, dela medicină; Doru dela drept şi Mihai dela Politechnică, şi ei în aceeaşi situaţie, şi ne puserăm tus-patru pe căutat cameră eftină. Luarăm străzile la întâmplare şi oriunde vedeam un bilet'el de închiriat, intram. Ne întâmpina câte o doamnă în halat de mătase.

— Am văzut că aveţi o cameră de închiriat.

— Da, avem. Şi măsurându-ne de sus până jos: nu cumva sunteţi studenţi?

— Intocmai. Cum de aţi ghicit?

— Scuzaţi, dar nu închiriem la studenţi.

Şi aşa păţeam pretutindeni pe unde intram.

— Asta e din cauza ta, Dode. Te văd aşa de perpelit, cu pantalonii necălcaţi şi ghetele nefăcute. Deacum va intra numai Mihai si cu mine. Ne vom da drept funcţionari. Iar Dode şi cu Doru vor rămâne afară. Poate aşa vom găsi mai repede.

Dădurăm peste studiouri elegante cu calorifer, acces la bae şi telefon, cu proprietărese amabile şi fete drăguţe, dar mult prea scumpe pentru buzunarele noastre. Insfârşit găsirăm o cameră mare, mai mult goală decât mobilată, la o doamnă bătrână pe strada Zece Mese.

— Dar ce sânteţi maică, ne întrebă ea.

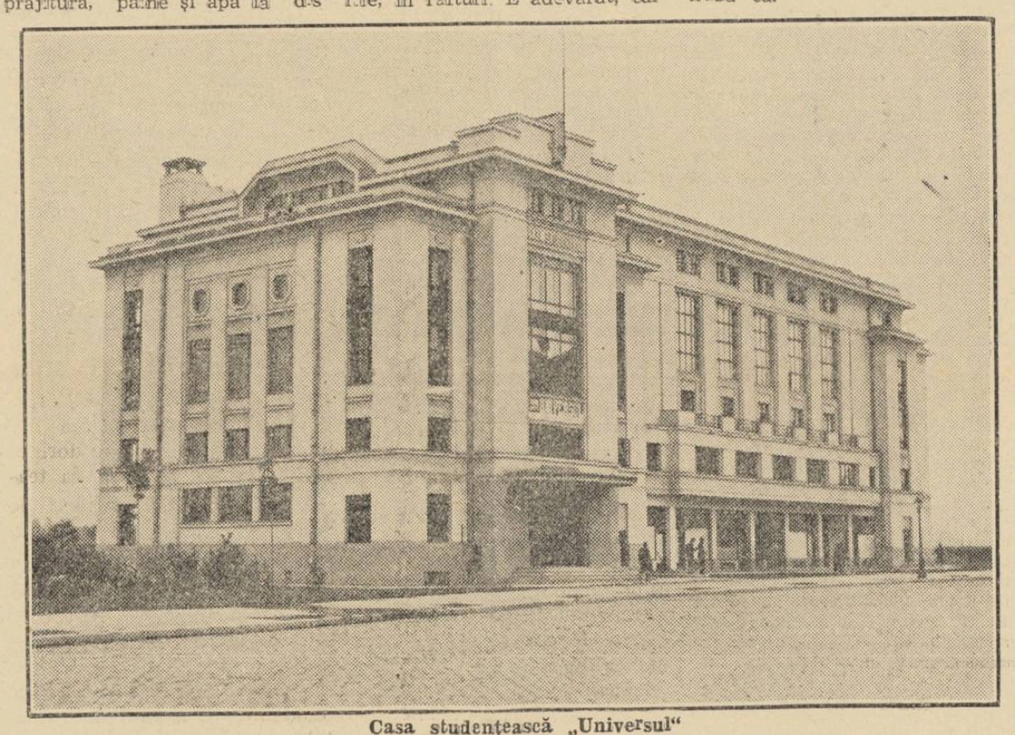

Casa studenţească „Universul"

— Funcţionari.

—Mi-ar fi plăcut mai mult să fiţi studenţi. Mie îmi plac studenţii .Sunt veseli şi în jurul lor e numai tinereţe. Mai am o cameră închiriată la trei studente. Foarte simpatice şi bune fete Dar dacă sunteţi funcţionari nu-i nimic.

— Păi să vedeţi, Doamnă, că suntem şi noi studenţi. Numai unul e funcţionar...

— Aşaaa?...

— Aşa.

Am plătit jumătate de chirie şi ne-am adus bagajele în camera de pe strada Zece Mese. Aşa începu menajul nostru în patru şi noul an şcolar.

„A FI SAU A NU FI"

Aceste cuvinte celebre ale lui Shakespeare aveau pentru noi cu totul altă semnificaţie decât aceea a existenţei sau a nonexistenţei. Pentru noi însemnau pur şi simplu: a avea sau nu ce mânca.

La început nu simţirăm lipsa. Proaspăt întorşi de-acasă, mai rămăsesem cu ceva parale. Curând însă secară buzunarele. Dintre noi, numai Mihai primea regulat bani de-acasă. Ceilalţi erau mereu în aşteptarea unui mandat ce nu mai venea. De aceea îl şi făcuserăm pe Mihai casierul menajului. Dar oricât de priceput ar fi fost el, bugetul nostru era mereu în deficit. Trăiam de pe o zi pe alta. Ajunserăm chiar să mâncăm odată pe zi.

— Ce e de făcut, fraţilor, ni se adresă într'o seară Mihai: Banii s'au terminat. Şi burta s'a speriat c'a murit gura.

— Ce să facem? Facem post negru.

— Post negru am făcut ieri.

— Atunci foame mare.

— Şi foame mare am făcut.

— Atunci post negru lung.

— Mă mir cum îţi mai arde de glume, mă mustră Mihai, aspru. Tu ai contribuit până acum cel mai puţin la menajul nostru. Dacă n'ar fi d'alde tine, eu cu banii mei aş putea trăi destul de bine

Văzând că s'a îngroşat gluma căutai să-l molcomesc.

— Ascultă, situaţia nu e atât de tragică încât să disperăm. Am mai trecut noi prin crize deastea. Intreabă-l pe Dode. Şi niciodată n'am disperat. Iată ce e de făcut. Am auzit sunând la Doru câţiva gologani. Cu ei să cumpere brânză în loc de tutun.

— Mai bine rabd de foame, decât să n'am ce fuma, sări Doru depe saltea.

—Las'că ţigări îţi dă Dode. Mai are el câteva. Eu mă duc la brutarul din colţ să aduc pâine, căci e din judeţul meu şi am credit la el. Dode să aducă apă şi să pună ceaunicul mare la priză. Încet ca să nu simtă baba, că ne dă afară dacă află că îi consumăm curent.

Iar Mhai, care are mai multă trecere la fete, să se ducă să împrumute măcar ceai. Am văzut ieri că au un pachetel întreg. Dar nu acum, ci mai târziu ceva, după ce prăvăliile se vor fi închis, ca să le poată spune că n'avem de unde cumpăra. Aţi înţeles?

— Bravo Geo, să ne trăeşti.

In curând camera noastră se lumină de bună dispoziţie. Dode făcu focul cu restul lemnelor aduse tot de el, acum două zile, dela căminul Cantacuzino. Intr'un geamantan vechiu de-al lui Doru. Apoi puse de ceaiu, după ce încue uşa ca să nu prindă baba de veste. Doru aduse o liră de brânză, iar eu mă prezentai cu două pâini calde. Il aşteptam pe Mihai cu ceaiul. Trecuse mult peste ora de închidere a prăvăliilor şi nu mai venea Probabil nu se'ndura să plece dela fete. Insfârşit se întoarse şi el.

— Par'că-l-ai adus din India, îl dojeni Dode. Acum o oră strigai că ţi-e foame şi-acum nu te mai dădeai plecat dela fete.

— Dac'aţi şti voi ce fată delicioasă e Mărgica! Ne-a invitat să cinăm la ele. Au curcan şi ouă, aduse de tatăl ei dela Constanţa. Noi să ducem pâine, brânză şi apă pentru ceai.

Toţi aplaudarăm invitaţia binevenită a Mărgichii. Şi'n seara aceea cinarăm boereşte. Masa se termină cu cântece şi veselie.

— Nu v'am spus eu că nu trebue să disperăm niciodată? Dumnezeu are grije de toate făpturile Sale.

Peste câteva zile primii şi eu mult aşteptatul mandat poştal. Doru găsi o meditaţie la matematici cu care-şi echilibră bugetul. Intr'o seară sosi şi Dode radios.

— Am dat lovitura, băeţi. Am fost numit agent sanitar cu 3500 lunar. Să vedeţi ce costum îmi trântesc! N'o să-l mai recunoaşte-ţi pe Dode Iliescu!

Dintre toţi numai eu mai rămâneam necăpătuit.

— Vezi şi tu, învârteşte-te. Fă cereri peste cereri, bate pe la uşi. Nu aştepta mură'n gură, ca un nătăfleţ. Desigur, tot Mihai moralistul.

„STAI, PLATEŞTE CHIRIA!"

Cu post negru, foame mare şi cărturărie, cu veselie şi dragoste, lemne sfeterisite dela cămin şi ameninţările babei că ne dă afară dacă nu plătim chiria, menajul nostru şi al fetelor se ţinea totuşi pe picioare.

După Crăciun începu sezonul ceaiurilor. Fiindcă n'aveam haine să mergem toţi odată, îmbrăcam pe rând, câte unul, acelaş costum de haine compus din ceeace aveam fiecare mai bun: haina lui Mihai, pantalonii lui Doru şi pantofii mei. Când veni vorba de ceaiul dela Litere se iscă ceartă între Dode, Doru şi Mihai. Toţi voiau să meargă. A trebuit să intervin cu autoritatea şi prestigiul vârstei (eram cel mai bătrân dintre ei).

— Mie nu-mi plac ceaiurile, deci nu merg. Mihai a fost cu Mărgica la ceaiul medicinăştilor. Să-şi mai puie pofta'n cui. Doru şi-a rupt pingelele dansând cu Vichi la Drept. Numai Dode săracul, n'a fost la nici-un ceai Deci e rândul lui.

— Amin, strigă Dode.

Il îmbrăcarăm ca pe un conte. Nu-i venea bine doar cravata; nu era în tonul hainelor. Mi se adresă puţin jenat:

— Ascultă Geo, cu asemenea costum, pantofi şi ştaif, cravata ta cu picăţele m'ar prinde de minune. Imprumută-mi, te rog. cravata.

— „Să fie", să ţi-o dau. (Expresie ce aparţinea exclusiv menajului nostru şi însemna „treacă de la mine").

După ce-l făcurăm „gigea" ca să nu ne facă tagma studenţească de ruşine, Dode plecă la ceai cu Bimba.

•

Când se apropie sesiunea de examene din Februarie, o mai rărirăm cu ceaiurile. Dintre noi numai Mihai era la zi cu lucrările şi examenele. Eu eram în coada restanţierilor. Deci ne căutarăm cursuri ca să pregătim examenele.

Toate ar fi mers bine, dacă între timp n'ar fi intervenit unele lucruri neplăcute. Fetele s'au certat cu proprietăreasa şi s'au mutat pe Splaiu. Rămaserăm singuri cu baba ,care ne ameninţa mereu că ne sechestrează lucrurile şi ne dă afară dacă nu-i plătim chiria pe două luni. Fetele ne spuseră că mai e o cameră de închiriat în „Vila" lor din Splaiu. Ca să-i facem în necaz babei, plănuirăm o retragere ingenioasă. Citiserăm cazuri analoage în „Zilele şi nopţile unui student întârziat" a lui Gib. Mihăescu.

Primul a şters-o Mihai într'o dimineaţă de Februarie, pe ceaţă. I-am slobozit bagajul pe geam. Seara s'au retras tiptil, Doru şi Dode. Eu rămăsei sacrificatul. Urma să mă furişez ultimul ,a doua zi dimineaţă. Dode veni să-mi ajute, după cum ne fusese vorba. Ii dădui bagajele pe geam şi le duse la un taxi după colţ, unde mă aştepta. La ieşire mă întâmpină baba:

— Stai, plăteşte chiria!

M'am înecat ca ţiganul la mal „Cum dracul să scap de beleaua asta neaşteptată", mă gândii eu.

Ca să nu fac scandal şi să nu cheme poliţia, lăsai paltonul din spate zălog, în schimbul chiriei neplătite.

PLECĂM IN CONCENTRARE

Nici nu ne instalarăm bine în noua noastră cameră din Splaiu, că la doi dintre noi, lui Mircea (nou venit) şi mie, ne veni ordine de concentrare.

Nu eram prea supăraţi. Auzisem că se trăeşte bine pe zonă. Unitatea lui Mircea era pe la Oradea, iar a mea prin munţii Maramureşului. Mi se oferi astfel ocazia să cunosc ţara Voevodului Dragoş.

Primăvara şi vara o petrecui în Maramureş, stând de veghe pe frontieră. N'aveam timp să mă gândesc la facultate, colegi şi examene. Săpam de zor la tranşee şi amplasasmente pentru armele automate. Ne aşteptam în fiecare zi la evenimente grave.

Dar într'o zi de August, când fără luptă şi fără să fim învinşi a trebuit să părăsim pământul sfânt al Ardealului, cu sufletul strâns de durere şi să ne retragem spre Moldova, pela Bistriţa şi Bârgău. Fiecare pas făcut îndărăt spre a ceda inamicului pământul nostru scump, smulgea din inima noastră o lacrimă.

Toamna ne-am întors la Bucureşti, la studii. In ţară se schimbase ceva. Părea că o nouă epocă începe: o epocă aspră ,de renunţare la confort şi plăceri ,cu trezirea virtuţilor strămoşeşti pentru a fi pregătiţi şi dârji la socoteala cea mare.

FETELE S'AU MARITAT

Şi în Universitate se schimbase ceva. Era mai mare animozitate ca înainte. Multă lume tânără pe care n'o cunoşteam. Mă simţiam străin. Mi se păru mai ales curios faptul că nu vedeam decât foarte puţine din colegele mele vechi In anul întâi de facultate aveam o mulţime de prietene. Din anul doi începură să dispară câte una. O parte din ele au intrat funcţionare la diferite întreprinderi de stat sau particulare. Ce-ţi trebue licenţă când eşti tânără, drăguţă şi mai ai pe de-asupra un serviciu bine plătit?

Dar cea mai mare parte dintre fete s'au măritat. Unele sunt acum mame. Cele drăguţe s'au măritat: Bombonel cu un teolog, Angela cu un funcţionar, Virginica cu un locotenent — dar a divortat după trei luni de căsnicie — Mioara cu un sublocotenent...

Câteva s'au logodit numai şi aşteaptă să se mărite. Altele sunt în „perspectivă" să se logodească. Numai Maria şi Zoica au luat licenţa şi s'au înscris şi la doctorat. Bravo lor!!

GAUDEAMUS IGITUR..

Singur în sala de marmoră a facultăţii de Litere. Studenţia intră şi ies! Nu-i cunosc şi nu mă cunosc. Mă ştiu doară uşierii, cari mă salută respectuos şi bibliotecarii, care mă servesc la cerere cu orice carte.

Mă simt bătrân şi puţin obosit. Student întârziat! M'au ţinut în loc evenimentele şi m'au ajuns din urmă copiii.

Fetele s'au măritat. Câţiva din colegii cei mai buni au căzut pentru o credinţă, la Cluc: Cornel, Marius, Virgil... Ceilalţi şi-au luat licenţa şi s'au împrăştiat care încotro. Ne vom mai întâlni ca să ne amintim de vremurile studenţiei?

Câte un cunoscut mă întâmpină cu: „Incă n'ai terminat?" sau „Când îţi dai licenţa?" Le răspund: „poate la toamnă".

Am rămas singur în anul patru. Mai am câteva examene. Le voiu lua în Februarie iar în Iunie licenţa. Ce voiu face după aceea? Probabil, şomer intelectual.

Trec îngândurat pe lângă restaurantul „Tinerimii Române". Imi ajunge la urechi o melodie veche, acompaniată de muzică. Intru. Dau peste un chef studenţesc. Băeţii cântă:

Sunt sudent în medicină,
Iupai dia, iupai da,
Prescriu vin şi nu chinină,
Iupai, dia da
Căci chinina amărăşte,
Iară vinul îndulceşte.
Iupai dia, iupai da
Iupai dia, n'o lăsa
Legile nu le pricep,
Iupai dia da.
Când citesc dreptul penal
E ceva fenomenal
Iupai dia iupai da,
Iupai dia n'o lăsa!

Mă aşez la o masă şi comand o halbă. Bere, cântec şi studenţi mă simt întinerit. Unde-i Heidelbergul de altădată?

Studenţie! Ce greu e să mă despart de tine. A fost visul meu din liceu, am îndurat tot felul de mizerii ca student şi azi, în preajma licenţei, îmi vine greu să te părăsesc. Pe ce drum s'o apuc? Ieşind pe poarta Universităţii, se deschid toate drumurile. Eu însă am să mă întorc înapoi. După ce-mi iau licenţa la Litere, am să mă înscriu la doctorat şi am să mă însor. Amândoi, cu nevesta o să ne înscriem în anul întâiu la drept ca s'o luăm dela început. Vivat Academia! Vivat profesores! Gaudeamus igitur...

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII"

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL L • Nr. 10
SAMBATA 1 Martie 1941
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Negativismul valorilor

de ION FRUNZETTI

Nu poate exista satisfacție spirituală mai deplină decât aceea izvorîtă din trăirea valorilor. Niciodată spiritul n'a râvnit altă fericire decât valabilitatea actelor sale. Cine fixa în participarea la sfera valorilor rostul ultim al existenței, înțelesese mult din drama omenirii constrânse la autoconservare, făurind continuu visul compensatoriu al împlinirii pe planul suprem al libertății confuziei cu sine însuși, prin interceptarea radiațiilor luminii unui Absolut. Nu știu ce blestem originar al făpturilor împiedecă ursitele să se încheie pe firul lor.

Soboli, afazici și opaci oricăror vibrații din afară, oamenii își poartă kilogramele de-alungul unei existențe, la capătul căreia și le părăsesc să se năruiască nevertebrat, asemeni sacilor deșertați brusc. Pe undeva rătăcește umbra unei împliniri neizbutite și suspinul de strigoi al unei remușcări: indiferența zeească a valoarei ignorate nu poate să nu-și impute ratarea vieților care n'au izbutit să vadă.

Pentrucă există — pe lângă opacitățile înnăscute, — opacități accidentale, desăvârșite treptat în spirite, din pricina doar a lipsei unei licăriri care să împiedice căderea în desuetudine a unui simț, prin neutilizare.

Și de frecvența acestora numai pasivitatea valorilor este răspunzătoare.

Dacă valorile ar fi active, multe din spiritele stinse le-ar fi putut pâlpâi sensurile, și întreține sclipirea. Ele pălăvrăsesc însă în spații în care vibrațiile emotive nu pot lua ființă, nici pătrunde. Captarea lor doar prometeismul unor spirite înnăbușite 'n trup ca 'ntr'un coșmar, o poate încerca. Dar realizarea lor sensibilă prin aderența la lucruri și persoane, e mai lesnicioasă. Desigur, produsele acestea nu dețin caracterul absolut al valoarei, dar participă la ea.

Există oameni care-și închină viața realizării lor cât mai intensive. Există alții care caută răspândirea luminilor lor, împrăștierea valorilor, calitatea lor extensivă.

Unii se zic eroi, savanți, artiști, sfinți, (după cum accentuează pe realizarea binelui, adevărului, frumosului, iubirii) ceilalți se cheamă apostoli, pedagogi, dascăli, misionari.

Valorile au însă aceasă primejdioasă toană a exclusivismului, uneori imperialismul lor cere captivarea totală și definitivă a spiritului care le a întrevăzut. In felul acesta, valorile care sunt într'un sens, tot una cu pozitivitatea, devin negative.

Domeniul valorilor scurtat parțial, devine sursa nefericirilor terestre. Câți savanți trudind zi și noapte să descopere adevărul, sub forma redusă a unei mici soluții științifice, au uitâ, cercetând de pildă un leac cancerului, suferința omenească ce se întinde dincolo de ușa laboratorului lor, institutt tocmai în folosul nenorociților uitați! Câți artiști căutând reflexul sensibil al Absolutului, nu-și desorganizează viața până în a o închina tuturor viciilor, cinismului și crimei! Câți eticieni nu condamnă în numele ideei de bine, spontaneitatea însăși a caritații, din răzorul căreia numai, desinteresat și cald, poate răsări lumina tainică a alinării? Și câți iluminați ai dragostei, nu neagă viața însăși în numele ei, viața a cărei torsiune simpatetică asupra ei însăși este dragostea!

Idolatria adevărului științific face să triumfe concepția naturalistă, materialistă despre viață, care a trage devalorizarea omului. Eroismul fără conținut, eroismul de dragul eroismului, este destinat să devină furoare nihilistă, scrie undeva René Le Senne, metafizicianul idealist al „Datoriei". El îmbracă un pesimism deplorabil, dacă nu e inspirat de o altă valoare pe care dorește s'o slujească. Eroismul pur e un hedonism al curajului; groaznică naufragiere în tocmai concepția josnică împotriva căreia binele își mobiliza eroii.

Acelaș lucru cu arta pentru artă. De bună seamă, a refuza să aservești arta moralei sau plăcerii sau adevărului, a-i refuza orice tendință, e lăudabil: înseamnă respectarea autonomiei absolute a valorilor. Dar a practica un tehnicism sec, dispensat să slujească vre-unui conținut omenesc, nu înseamnă oare a priva o activitate de sensul celei mai bogate și mai suave intenții expresive?

Viața servește hrana geniului artistic. Cine se poate gândi că temele mari ale vieții: dragostea, moartea, Dumnezeu, natura, ar putea fi vreodată surghiunite din artă?

Dragostea, esența religiozității, dragostea care înseamnă toată elan, dăruire, renunțare la tine, nu se transformă oare la bigoții valorii religioase, în habotnicia rigidității formale, în intoleranță și ură?

„Optimi corruptio pessima!" Cele mai oribile acte de inumanitate și de înjosire a spiritului, le-au comis întotdeauna cei mai buni, cei mai încrezători în valoarea în numele căreia acționau cu fanatism.

Din nefericire, leac nu există. Progresul valabilizării sforțărilor unilaterale ale omenirei pretinde încrederea nețărmurită în valoarea respectivă. De aici idolatria, pasiunea, exclusivismul. Cei meniți să contribue la sporirea valabilității unei manifestări spirituale anumite, nu pot să nu fie negativiști față de valorile restului.

Insă oamenii în sarcina cărora nu stă ducerea mai departe sau mai sus a cunoașterii adevărului științific, a asigurării unui minimum de bine, a creării de noui valori estetice, a sporirii dragostei în suflete, — oamenii deschiși deopotrivă tuturor acestor mesagii, — să și amintească exigența unificării esenței valorilor într'una singură: Dumnezeu, sau valoarea valorilor. Și să înțeleagă că numai trăind fiecare valoare ca pe o față, ca pe un aspect parțial al divinității, numai operând fuziunea a ceasta într'o rădăcină comună a valorilor, iradiază asupra fiecăreia lumina Absolutului a cărui destăinuiri sunt.

Monismul acesta axiologic pretinde oamenilor întregi, nespecialiștilor, — căci specialiștii, sunt ciuntiți prin natura lor, — realizarea unui ideal universalist, al Umanismului.

Tăinuita textură a valorilor e îmbibată de justificarea lor globală: divinitatea. Și receptarea justă a fiecărei participări la valoare nu e posibilă decât din perspectiva realizării acestui „maximum de Absolut", cum formula Nicolaus din Cusa, prin exclectismul benign al valorilor.

E poate o atitudine necreatoare. Poate. Dar e singura omenească: neprometeică și antiluciferică.

OLGA GRECEANU
Figură cu mărgele

Figură cu evantai

ARDENGO SOFFICI

de MARIELLA COANDĂ

In luna August 1939, revista cu doctrină de reîncire spirituală, întemeiată pe sănătoasa tradiție, **Il Frontespizio**, a publicat un articol de fond în care Soffici desvălue firul tainic al personalității sale. Trecut de pragul celor șaizeci de ani, artistul și scriitorul își poate îngădui acum un popas de reculegere sintetică: cercetarea prezentului reprezentat prin tinerele generații, cu ajutorul celorlalte două împărțiri ale timpului: trecutul și viitorul. Trecutul e al său și al celor din preajma sa vârstnică, viitorul e al lor, al celor ce pătrund spre cucerirea vieții. Maestrul își dojenește discipolii. Lor le lipsește acea veșnică năzuință către absolut, către firea nevăzută a lucrurilor. Soffici le cere să rezolve problema, căreia el însuși i-a dat un răspuns, nu prin prisma gândirii sale individuale, ci cu ajutorul elementului social al ordinei fasciste. Important este să se pună problema în munca unui scriitor sau artist și un ton strunit, fie pe coarde optimiste sau pesimiste, va întovărăși prelucrarea răspunsului. Toată această frământare lăuntrică va construi spiritual concepția despre univers și despre viață a autorului.

Ardengo Soffici, ca și amicul său Giovanni Papini, și-a croit o cale în lume spre a potoli această sete de cunoaștere și de adâncire în miezul pur al lucrurilor. Dacă acelaș dinamism spiritual a mânat pe cei doi gânditori mari ai Italiei contemporane, dacă această energie a căpătat astăzi aceleași îndiguiri spre o continuitate mai blândă, în cosmosul național fascist, forma prin care s'a manifestat a fost diferită. Papini a început printr'o atitudine negativă sarcastică. Voia, nemilos, să distrugă totul spre a pătrunde taina și a reconstrui din nou, el singur, universul. Soffici, însă, a pornit cu armă mai elegantă decât sarcasmul: cu surâsul ironiei. Papini s'a răsboit în tinerețe cu filosofii, s'a împotrivit lui Dumnezeu chiar, spre a cădea apoi în adorare mistică, s'a urît pe sine și s'a negat ca un „om sfârșit". Soffici nu a căzut niciodată în asemenea excese, nu pentrucă poseda mai puțină energie, ci pentrucă structura sa spirituală nu-i îngăduia. Frumosul și adevărul sunt două stele cari au călăuzit deopotrivă activitatea lui Ardengo Soffici.

S'a născut la Rignanc pe Arno, în anul 1879. Pe la 1900, s'a dus la Paris spre a se perfecționa în pictură. Acei ani de viață pariziană l-au influențat adânc pe tânărul Soffici și nu numai în arta picturală. Intreaga sa concepție artistică și literară păstrează până astăzi, pe lângă fondul autohton puternic de italianitate, un ecou din individualismul francez. Franța trăia prin viziunea impresionismului încă nedegenerată de exagerările postimpresioniste de după 1900. Italia, pe atunci, era în prada academismului artificial, după cum afirmă însuș Soffici. Parisul a rafinat spiritual și senzorial pe tânărul italian, după cum atestă culegerea de amintiri publicate mai târziu: **„La Giostra dei Sensi"**, în 1919 sau **„Ricordi de vita artistica e letteraria"**, în 1930.

Odată revenit în țară, Italia a recăpătat însă, pe unul dintre cei mai autentici și fideli fii ai săi. Analizând într'un articol conceptul de italianitate a prietenului său Papini, fără să vrea, a descris o noțiune care îi aparține tot atât de mult și care reese din amintirile comune înserate în ajunul războiului trecut. Participă, printre primii, împreună cu Papini, la revista cu orizonturi naționale și de universalizare a culturii italiene, **La Voce**, de sub conducerea leonardianului Prezzolini. Tot cu Papini a fundat **Lacerba**, acea revistă cu substrat de italianitate revoluționară. Războiul deșănțuit în Europa i-a apărut ca „o grozavă chemare spre realitatea lucrurilor și a vieții". Cu entuziasm lua parte la fenomenul de redeșteptare națională și împrăștia cele văzute și simțite pe „cartelle" albe destinate articolelelor din **Lacerba**. Odată, însă, ce și Italia a mobilizat, legătura spirituală cu Papini se rupse vremelnic. Se înrolează voluntar și ia parte ca locotenent la cucerirea muntelui Kobilek. El a fixat acest interval eroic din viața sa, — în care a fost de două ori rănit la ochi — într'un memorial intitulat după numele punctului strategic pentru a cărui luare în stăpânire, nu odată și-a pus ființa în primejdie. Intâmplări impresionante alături de fapte comice sau dulcoase colorează această descriere, din care, ca într'un roman, se reliefează personalități, între cari mai în evidență reese aceea a căpitanului Casati, prietenul și superiorul lui Soffici în război. Dar ceeace ne interesează cu deosebire, e propria individualitate a scriitorului însuș, pe care îl simțim atât de dornic de viață, căruia i se părea că aude în șueratul gloanțelor mai îndepărtate șcapta voluptoasă a unui sărut și care noaptea, deșteptat pe pământul mulat de ploae, uită o clipă de primejdia ce-l păndea, rămânând înmărmurit și observând cu emoție artistică tabloul impresionist al iluminării pădurii sub ploaia din cer și ploaia de gloanțe.

Patria l-a răsplătit pentru atitudinea sa demnă și l-a decorat. Ardengo Soffici a continuat să o servească, colaborând dela început la ziarul care arunca sămânța reînnoirii naționale, **Popolo d'Italia** — și a fost printre primii fasciști.

Impletindu-și activitatea artistică cu cea literară, în ultimul timp a dat prioritate îndeletnicirii picturale, câștigând în anul 1932 premiul „Mussolini" al Academiei italiene, pentru pictură. Inrâurit de pictorii francezi Degas și Cézanne, Soffici continuă tradiția toscană ottocentescă mai robust reprezentată de Fattori și Signorini. Critica sa de artă plastică voește să demonstreze o teză: impresionismul francez cu care se mândrește arta franceză, ca fiind izvorît din geniul ei național, este, de fapt, beneficiară a artei italiene, din Quattrocento până în zilele noastre. Această afirmație atât de sincer susținută este o mărturie în plus cu privire la specificul italian al lui Ardengo Soffici, complex care, în prima tinerețe nu i se relevase încă, deoarece în al său **Giornale di Bordo**, dinainte de răsboi, scrisese că patriotismul nu ar trebui să existe. Atunci căuta omul pretutindeni. Iar pe sine se cerceta. Și când s'a desvăluit sieși, a înțeles însușirile poporului italian. Căci el este unul dintre aceia cari reprezintă quintesența geniului națiunii sale. Iubește cu patimă viața, apropiindu-și-o prin toate simțurile și redând-o prin artă, uneori nudă cum a primit-o, alteori învăluită de dorințe spre o nouă cucerire a ei. In general, scrierile sale poartă întipărită o vitalitate latină sănătoasă, rafinată de cultură. Râsul realist toscan se estetizează în surâsuri și ironii fine. Optimismul sănătos de fond nu exclude și atitudinea melancolică, pe care un om care trăește viața din plin trebue să o posede. In **„Elegia dell' Ambra"**, Soffici apare ca un poet melancolic neoclasic, sub înrâurirea lui Foscolo, de care îl leagă o afinitate temperamentală.

După interesantul **„Giornale di Bordo"**, cu care începe să pue întrebări lumii și sie-și, după încercarea de roman neterminat din 1911, **Lemmonio Boreo**, după amintirile de răsboi, multe studii și eseuri despre arta contemporană și ultimul volum de poezii, **Marsia e Apollo**, Soffici părea că își întrerupsese activitatea literară spre a se dedica mai ales picturii.

Anul 1939 însă, a înfățișat omenirii o nouă carte de literatură în care maturitatea de gândire și viziune a atins apogeul: **„Salti nel tempo"**. In luna Iulie a aceluiaș an, Ardengo Soffici a primit cea mai înaltă răsplată de cultură a Italiei: numele de academician.

Pentru noi, judecători obiectivi, cariera artistico-literară a lui Ardengo Soffici ne apare schematic sub forma unei linii îndreptată din afară spre interior. Marile întrebări s'au pus. Cosmosul a vorbit sau nu. Dar, seninătatea maturității a adus alt răspuns decât acela cerut dela stelele prea îndepărtate. Specificul său național estetic, armonizat după idealul fascist, i-a împlinit dorința de cunoaștere.

In adevăr, Soffici poate să întrebe pe tineri ce năzuințe îi mână spre viitorul lor de cultură. El, însă, a găsit cheia de boltă în zarea albastră ce înconjoară țărmurile Italiei sale. Să-l lăsăm chiar pe el, unul dintre cei trei directori ai revistei

(Urmare în pag. 5-a)

Femeile în literatură

I

— Note la corespondența Adela-Xenopol-Maria Cunțan —

de VASILE NETEA

Monografia d-nelor Marg. Miller Verghi și Ecaterina Săndulescu, Evoluția scrisului feminin în România, apărută în anul 1935 în editura „Bucovina" din București, ne înfățișează o bună parte din strădaniile și creațiile literare ale unora din scriitoarele române.

Subiectul este departe însă de a fi epuizat, cu atât mai mult cu cât autoarele nu ne-au dat încă nici mult așteptata continuare (vol. II) care promitea să cuprindă biografia și activitatea scriitoarelor Sanda Movilă, Ticu Arhip, Ecaterina Săndulescu, Alice Soare, Sabina Paulian, Ecaterina Pitiș, Irina Lecca, Alice Gabrielescu, Lia Hârsu, Mia Frollo, Natalia Negru, Sarina Cassvan, Lucreția Karnabatt, Laurența Bacalbasa, Galia Tudor, Maura Prigor, Iza Sion, Otilia Ghibu, Nicole Arion, Eufrosina Palla, Alina Vidrașcu, Isabela Sadoveanu, Zoe Verzea, Erastia Peretz, Martha Rădulescu, Anișoara Odeanu, Getta Popp, Sidonia Drăguțanu și Cora Irineu, cât și fiindcă din volumul apărut lipsesc unele figuri de scriitoare cari meritau a apărea alături de celelalte camarade de condei și de sbucium. Prin caracterul său de expunere succintă și de biobibliografie, volumul acesta, deși de o reală valoare documentară și care aduce o prețioasă contribuție la cunoașterea literaturii feministe din România, a fost obligat apoi, de altfel și din dorința de a cuprinde cât mai mult, să privească evoluția acestui scris numai prin esențialitatea și datele sale istorice. Acesta a fost însă însuși planul autoarelor, scopul lor exclusiv, așa că din acest punct de vedere nu li se poate aduce nici o critică. Nici nu urmărim de altfel o asemenea țintă. Ceeace vrem să subliniem este însă trebuința istorică și critică a continuării și adâncirii cercetărilor de această natură, pentruca astfel contribuția femeilor la desvoltarea culturii și literaturii naționale să fie cât mai temeinic cunoscută, cât mai clar înfățișată. Inafara creației de artă pură, de artă înnaltă, în registrele căreia se pătrunde atât de greu, dar în care scriitoarele noastre au isbutit totuși să înscrie câteva pagini frumoase și rezistente, în societatea românească contribuția feminină se resimte din plin în crearea și afirmarea unei mentalități favorabile aspirațiilor și realizărilor cărturărești și artistice. Din acest punct de vedere contribuția feminină este deosebit de importantă, și ea merită o mai adâncă și mai atentă cercetare istorică.

Lupta feministă apoi, lupta femeii pentru dreptul și posibilitatea de a participa la viața culturală și științifică a neamului, este apoi prin ea însăși o luptă interesantă, un fenomen cultural vrednic de o mai dreaptă cercetare, de o mai justă cunoaștere. In această luptă revistele feministe dela sfârșitul secolului al XIX și dela începutul secolului nostru — cu tot exclusivismul și rivalitățile dintre ele — au jucat un rol de mâna întâi și lor li se datorește apariția în arena literară a unui atât de însemnat număr de femei. O reprivire asupra lor nu e deci un lucru inutil.

Iată dece, pornind dela monografia d-nelor M. Miller Verghi și C. Săndulescu, vom încerca să aducem și noi o contribuție la lămurirea și la cunoașterea unor acțiuni și personalități feminine cu caracter cultural și literar.

In această încercare vom căuta să ne servim de unele documente inedite, și de unele conjuncturi de fapte mai puțin cunoscute marelui public.

Corespondența Adelei Xenopol, *sora marelui istoric, cu* Maria Cunțan *ne oferă un prim început pentru această încercare.*

Din corespondența Adelei Xenopol, conducătoare a revistelor Dochia *(1896—98),* Românca *(1905),* Viitorul Românc*elor (1912—1916),* Revista Scriitoarelor *(1929) — dar care n'a fost totuși prima femee conducătoare de revistă românească așa cum se afirmă în mai sus amintita monografie (pag. 206), întâia femee și întâia revistă de acest fel, fiind*

(Urmare în pag. 2-a)

MARIA CABADAIEFF-DRĂGAN „Mama"

CRONICA SĂPTĂMÂNII

URSULA G. BIJI:
Drum prin zodii, versuri

Producția lirică din ultima vreme, ni s'a parut demnă de interes și am cercetat-o în diverse cronici, cautand să-i stabilim punctele de orientare.

Interesul nostru nu s'a îndreptat spre valoarea în sine a poeziei publicate de tineri, ci spre posibilitatea ce ni s'a oferit de a cunoaște preocupările lor spirituale. Pentrucă versurile, indiferent de reușita estetică și artistică, lasă să se întrevadă un spirit viu, chiar dacă ni se pare cuprins de șovăeli. In cazul d-rei **Ursula G. Biji,** autoarea culegerii de poeme „Drum prin zodie", este limpede că atenția noastră nu se va opri la realizare, pentrucă, dacă debutul d-sale nu consacră, în schimb nu lipsesc semnele spiritului său în căutare de cercetutini. De pildă, însuși titlul pus plachetei, mărturisește o preocupare puțin banală. E drept, că dacă un lector ar cere autoarei să indice sensul real al acestui „drum" prin „zodii", explicarea, cu oricâtă bunăvoință ar fi dată, n'ar mulțumi.

Nu voim să supărăm pe poetă, dacă afirmăm că nici ea nu cunoaște clar înțelesul unor termeni cu întrebuințare frecventă.

„Zodiile" ar fi, precât înțelegem, locul unde începe **necunoscutul.** sau unde gândul **neîmplinirei** începe să doară.

Din vagul acestor limitări nepreväzute, apăsate de nemulțumire și teamă, poeta nu vede deocamdată cum poate ieși. Ajutorul îi va sosi numai din propria-i căutare, dacă va proceda cu totală sinceritate, și fără alt țel decât al bucuriei ce trebue să înlocuiască suferința. Despre calitatea sinceității însă avem o lămurire în prima poemă întitulată „Ecce" unde citim:

Păcatul meu are douăzeci și
[unu de ani, mamă,
Și bogăția mea are tot cam
[atâția...
Mamă, mamă...

Prețuim, fără îndoială, modul acesta smerit de autorecomandare. Vârsta tânără la care se referă, poate să-i pară poetei, ca un prag al păcatului, în sensul că dorințele și emoțiile nu pot fi înăbușite oricât le-ar strunji frica.

Zodiile amenință ființa care nu se apără destul, și care chiar pare complice cu vecinătățile de teamă, spre care se simte atrasă sau le atrage.

De aci nevoia autoarei de a se smeri, de a **muri** spre a lăsa locul altei făpturi care să învieze și care să ne fie apoi prezentată cu un „ecce" de consolare.

Pentrucă acesta este sensul profund al recomandării lui Iisus pe Cruce: ...„văzând pe maica sa și pe ucenicul pe care îl iubia, stând alături, a zis maicii sale: „Femeie, iată fiul tău". (Ioan, 19, 26). Ne întrebăm însă dacă noi ne mai putem recomanda pe noi înșine, din moment ce am fost recomandați odată, și învățătura a fost dăruită, pentru totdeauna. Mai curând socotim că săvârșim o mare eroare când ne atribuim puterea de a decide de noi, știut fiind că rostul nostru în lume a fost stabilit prin înviere.

In consecință, să fim asemeni „ucenicului" pe care îl iubia Iisus, spre a avea certitudinea că am fost dați pe seama unei mame din care nu ne naștem sub blestem. Dar cine este ucenicul, pe care îl iubia Iisus, și cine este fiul maicii fără blestem? Nu avem dorința să discutăm aceasta și dealtminteri, obiectul de față nu o cere neapărat. Stârnim întrebările totuși, spre a schița întrucâtva un „drum" pe care autoarea ar merge cu mai multă siguranță, și ceea ce ar culege ar bucura-o mai mult. Găsim oportun să-i promitem ceva ce poate nu s'a gândit, din moment ce vedem că se folosește de acel „ecce", a cărui justă înțelegere i-ar deschide un „drum" de o bogăție nevisată. Cum rămâne însă cu „zodiile"? Și asupra acestui punct, îndemnăm spre o nouă lămurire, deoarece știm că odată cu învierea, blestemul „mărginirii" a fost ridicat. Suntem liberi să ne apropiem de ori și ce față a vieții, fără **spaimă,** cu condiția dragostei, și a nădejdei că vom învia din orice moarte.

Iubirea alungă teama de stihii, și doctrina creștină a avut grijă, prin Sf. Pavel, să ne instruiască. Dacă ați nemerit împreună cu Christos față cu stihiile lumii, pentru ce atunci, ca și acum ați fi viețuind în lume, răbdați poruncă ca acestea? Nu te atinge! Nu gusta! Nu pune mâna! (Col. 2. 20).

Dintre diversele sensuri ce le comportă versetul, alegem sensul ieșirii de sub **blestemul** interdicțiilor, știind că dragostea desființează orice îngrădire. Se înțelege că exprimăm reflecțiile noastre, fără intenția de a le propune ca principiu spiritual, ci doar cu sentimentul că neliniștea acestui „ecce", al poetei, justifică prezența lor aici. Controlăm, cu orice prilej, temeiurile vieții noastre spirituale, fără teama de „zodii", ci numai a „drumului" drept.

CONSTANTIN FĂNTĂNERU

MUZEE

de ROMEO ALEXANDRESCU

VOLUMUL DE AMINTIRI AL D-LUI GEORGE NICULESCU-BASU.

Hotărîrea admirabilului artist liric George Niculescu-Basu, cântăreț a cărui valoare și popularitate se dispensează de orice comentariu, de a-și scrie amintirile, a fost de două ori fericită. Odată pentrucă într'adevăr sacul de amintiri al artistului era o avuție care merita să fie împărtășită și altora. Și tot pe atât de fericită, prin darul cu care sunt istorisite nenumăratele scene savuroase din trecutul teatrului românesc, din mediul specific al operii și cântăreților dela noi, din Italia și de prin alte meleaguri, colindate de artist.

Deși scrisă fără pretenții literare și fără romanțări căutătoare de efect, cartea d-lui Niculescu-Basu găsește adesea drumul emoției, nu prin cuvinte căutate, dar prin accentul ei sincer, prin suflul de iubire credincioasă a artei ce se desprinde în fiecare clipă, împletită cu un umor și o voioșie care îi mărese farmecul și o ascund, cu discreția și pudoarea artistului adevărat, în desișul atâtor întâmplări hazlii, boclucașe, neașteptate, care abundă în volum și se perindă neîncetat în fața cetitorului.

D. Niculescu-Basu dovedește, fără a face altceva decât să dea curs liber povestirii sale rupte din viața de sbucium și de voe bună a artiștilor, că este și un rar cunoscător de oameni. Fără a urmări să întocmească laborios portretul amănunțit al fiecăruia din personagiile, adevărat carnaval de apariții din toate colțurile teatrului nostru și străin din ultimele decenii, care iau parte la acțiunea istorisirilor, autorul isbutește să prindă, ca din întâmplare, trăsăturile cele mai caracteristice ale fiecăruia, aspectele cele mai tâlcuitoare, atmosfera vie a realităților, totul prin prisma unui nesecat umor.

Amintirile din viața de artist ale d-lui Niculescu-Basu sunt în acelaș timp o extraordinară pildă a tenacității, a inepuizabilelor resurse de perseverență dusă până la cele mai neînchipuite privațiuni și sacrificii, care au întovărășit în drumul lor de urcuș către înălțimile artei, atât pe semnatarul cărții cât și pe mulți din camarazii săi de luptă pentru realizarea unui ideal.

Greutățile de astăzi apar neînsemnate pe lângă acelea pe care trebuiau să le îndure cei din generațiile ceva mai vechi, totuși plini de isbânzi și fără a-și conteni nici zâmbetul, nici entuziasmul.

Cei ce vor ceti amintirile marelui cântăreț român George Niculescu-Basu, vor înțelege multe din evoluția teatrului românesc, vor putea privi în altă lumină viața scenei, vor putea face cunoștință de aproape cu atâți artiști care au însemnat ceva în lumea actoricească și a cântului și de care nu odată auziseră, răsleț, câte ceva, știind numai că au existat și rămânând cu totul depărtați de înfățișarea, rostul în scena românească și sufletul lor.

Vor pătrunde altfel bucuriile și durerile, vor respira mai de aproape tainele și farmecul, atracția și rigorile, omenescul și înălțările scenei.

Și de sigur, vor îndrăgi mai tare pe autor, pe care de atâtea ori l-au aplaudat în marile lui creații, în multiplele lui încarnări, dar abia acum i-au putut ceti în cutele propriului său suflet, pe care i-l vor simți, cu toții, inseparabil de marele talent ce-i admirăm.

TEATRUL „LUPTA ȘI LUMINA": „RAMASAGUL" COMEDIE IN 4 ACTE DE JEROME K. JEROME

Există o sumedenie de autori dramatici, fiecare dintre ei având alte motive de a scrie piese de teatru.

Astfel, unii scriu teatru pentrucă poezia li se pare prea grea și n'au, de-asemenea, afinități pentru nuvelă sau roman. Alții, dimpotrivă vor să dea dovadă publicului de marea lor inteligență și, după ce au scris nuvele romane, poezii, poeme în proză, proverbe, cugetări, glume, etc. etc., „trântesc" la iuțeală și o piesă de teatru.

Pe unii, impresia că în teatru se câștigă mai ușor bani, îi face să

Maria Mohor

abordeze genul dramatic; tot așa cum pe unii îi împinge să scrie teatru simpla vanitate de-a se auzi strigați de public pentru a apărea la rampă la sfârșitul piesei.

Pe Jerome K. Jerome, autorul piesei ce se prezintă la Teatrul „Luptă și Lumină", nu-l vom trece în nici una din aceste categorii.

Viața pe care-a dus-o acest original autor englez, îl trădează pe omul îndrăgostit de teatru, care, din tinerețe, a cunoscut cu'sele, învățând să le iubească și să facă sacrificii pentru ele.

Născut într'o mahala a Londrei, din părinți săraci, de mic copil a aflat că trebue să se ia la trântă cu existența.

Mircea Axente

Viața sa e plină de experiențe. Fost, de la vârsta de 14 ani, impiegat la gară, plătit cu o leafă mizeră, se hotărăște curând să plece cu o trupă nomadă de teatru, interpretând orice gen de roluri.

Ne dăm ușor seama de experiența pe care-a putut-o câștiga un om care a jucat în Hamlet, toate rolurile — inclusiv rolul reginei — cu excepția Ofeliei.

Era normal ca acest om să învețe a cunoaște publicul, să știe pe de rost toate gusturile acestei masse anonime de capete, să poată deosebi o bucată dialogată de o piesă de teatru.

La acest bogat bagaj de experiență, este de-ajuns să se adauge o fărâmă de talent, pentru ca să avem în față un bun autor dramatic.

Piesa „Rămășagul" dovedește toate aceste spuse.

Jerome K. Jerome a știut să dozeze efectele, conducând firul acțiunei ca un adevărat maistru.

Plină de haz, fără să fie tri'vială — luați aminte, domnilor — piesa lui constitue un agreabil divertis-

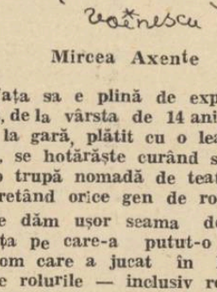

Const. Botez

ment.

Ne aflăm chiar în fața unei piese „cu teză", autorul necăutând totuși să le vâre spectatorilor pe gât teoriile sale.

E drept — în actul III eroul principal are de spus câteva tirade împotriva absurdelor pretenții ale femeilor. Știe totuși — și aici se poate remarca d'băcia lui — să nu plictisească pub'icul, cu toate că teoriile sunt destul de banale și lipsite de actualitate.

Care este procedeul? In mijlocul tiradelor intervin unele replici cari anihilează caracterul emfatic dăunător spectacolului. Astfel, pe când eroul vorbește despre greșelile pe cari le comit unele femei socotind că au aceleași drepturi ca și bărbații, se întrerupe la un mo-

Ștefania Popescu

ment dat ca să întrebe dacă fripturile pe cari le gătea iubita lui sunt gata.

Ar fi fost o greșeală dacă s'ar fi dat o prea mare importanță teoriilor din această piesă, cari se pot rezuma în 5 cuvinte: „Femei, întoarceți-vă la bucătărie".

Și greșala aceasta n'a comis-o Jerome K. Jerome.

I. Gheorghiu

Piesa s'a bucurat de o excelentă distribuție de tineri. De altfel acesta e și marele merit al domnului Victor Ion Popa: Știe întotdeauna să pună în evidență calitățile actorilor tineri, distribuindu-i în roluri potrivite.

Am avut astfel surpriza de a-l admira pe domnul Sașa Stoianovici care-a realizat lucruri excelente în rolul dificil al tânărului american.

Domnul Mircea Axente a fost un sot foarte simpatic. Domnul Ion Gheorghiu a dovedit încă odată că este un comic plin de calități, care ar face cinste oricărui ansomblu de comedie. Domnul C. Botez este un actor tânăr care va face frumoasă carieră în teatru. Are un desvoltat simț al humorului. Domnișoara Joujou Pavelescu a interpretat cu multă grație rolul soției, dovedind că este cât se poate de înzestrată pentru genul dificil al comediei. Domnișoara Coca Enescu, desghețată și cu un fizic agreabil a fost o delicioasă ingenuă. Domnișoara Ștefania Popescu a dovedit că este o bună comediană, care știe să dozeze efectele comice.

Am lăsat-o înadins la urmă pe doamna Maria Mohor care, în fruntea acestei echipe de actori tineri, a știut să dea amploarea cuvenită, dificilului rol al domnișoarei Hobbs.

TRAIAN LALESCU

GONG

„CAMELEONII"
Comedie în 4 acte de Valeriu Mardare

Viitoarea premieră românească a Teatrului Național din București va fi „Cameleonii", comedie în 4 acte, de d. Valeriu Mardare.

Autorul mai are reprezentate comediile „Nu zice vorbă mare!", la teatrul Național din Cluj; „Haidem la teatru", un act, premiat de S. A. D. R. și reprezentat la teatrul Național din București și „Omul fără identitate", 3 acte, la teatrul „Regina Maria" din București și teatrele Naționale din provincie.

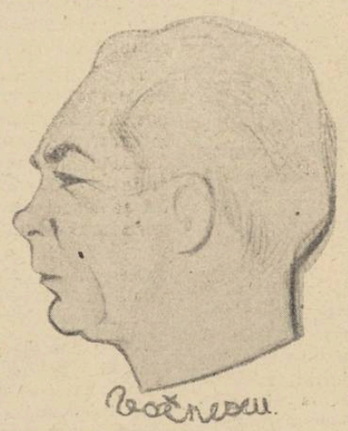

Valeriu Mardare

Comedia „Cameleonii" se repetă în distribuția d-nelor Ana Luca, Eugenia Zaharia și Maria Magda și a d-lor C. Antoniu, Ovid Brădescu, I. Ulmeni, N. Brancomir, Al. Clonaru, Th. Păunescu și Gh. Buliga.

Montarea și direcția de scenă au fost încredințate d-lui I. Sahighian, iar decorul d-lui Traian Cornescu.

De o factură nouă și impresionantă, comedia „Cameleonii", a cărei premieră a fost fixată în prima jumătate a lunii Martie, va fi o surpriză pentru public.

DELIORMAN

De sub tiparnițele harnicei edituri **„Cugetarea"** va apare — — chiar în prezentul sezon literar, romanul de amplă inspirație al tânărului scriitor dobrogean **N. Papatanasiu,** intitulat: **„Deliorman".**

Cronica plastică

Tinerimea artistică
Sculptura

Ca mai toate expozițiile de soulptură dela noi, aceasta a Tinerimii artistice, colectivă, decepționează. Abia dacă din multele și platele bucăți expuse, se pot remarca, prin calități de inteligență, tehnică și simț plastic, o duzină de lucrări. In fruntea tuturor stă excelentul portret datorit domnului *Irimescu,* remarcabil prin mobilitatea vie a jocului de umbre, prin acuitatea studiului psihologice a personajului.

Câteva bune capete expune d. *Călmescu,* într'un gen mai dulce, mai grav și mai melancolic.

D-nul *Boris Caragea,* ne verifică prin 3 din statuile sale, opinia despre calitățile de stilizator și păstrător al esențialului din forme. D-ra *Zoe Băcoianu,* într'o artă bărbătească, reușește să aibă forță. D. *C. Medrea* expune un bun nud, arhaic în forme și nevăzut ca volume, alături de un Christ nițel prea imanentizat, în spostaza unei suferinți prea omenești. (Allzumenschliches !). D. *Peer Merlöe,* admirabilul animalier, trei portrete, (pentrucă portrete sunt, atât de viu e exprimat sufletul fiecăruia) trei portrete, măsurat lucrate, de animale.

Mai expun d-nii Spaethe, Baraschi, Hahn, Pupi Georgescu, Iondănescu, Leonida etc.

O completare trebue să facem cronicei trecute amintind despre foarte frumoasele desene ale d-nei *Adina-Paula Moscu-Melinte,* asemănătoare acelor vestite „crayons d'Ingres", a căror factură o realizează. Chiar portretul în uleiu datorit aceleiași, are ceva din faza etruscă a lui Ingres; perfecția desenului, idealul formal, rinascimental al cadrului.

D. *Alexandru Moscu,* într'o factură destul de asemănătoare, cu mai puțină delicateță dar cu mai bărbătească forță, realizează lucruri demne de luat în seamă. Pentru complectarea tabloului acestei familii de artiști, *Despina Moscu-Gynokasira* aduce o știință a culorei mai complectă, în slujba unei simțiri mai sălbatice, mai puțin socializate.

O surpriză însemnează cele 2 naturi moarte (mai ales cea cu mănușile negre pe fond bleu-gris), semnate *Anisia Statescu.* Dacă n'am vorbit în cronica trecută despre ele ,e numai pentrucă ni s'au părut prea tributare artei maestrului Vasile Popescu. Dar faptul de a fi putut fi atât de aproape de subtilul colorist, e tocmai un omagiu pentru cineva pe care-l socotim la începutul carierei. *Anisia Statescu* va fi un nume în pictura noastră.

Un cuvânt trebue spus și despre mozaicurile d-lui *Brăescu,* realizate în marmore policrome. Gen dificil, în care artistul reușește să se ridice la înălțimea modelelor protocreștine ale genului, realizând un hieratism abstract și magnific în elematar tatea lui înfricoșetor de supraumană.

INTERIM

CINEMA

CINEMA SCALA: „SÂNGE MEXICAN"

Fără complimente: o comedie foarte reușită.

Judecând după ilaritatea din sală, a plăcut mult această revenire la formulele comice din îndepărtatele timpuri ale filmului mut, dintre care menționez bătaia cu prăjituri "made in America".

Judecând și după „fasonul" rochiilor „sistem Ann Sheridan" mă'ntreb dacă regisorul n'a avut intenția de a ne-o prezenta pe Lupe Velez în chip de zeiță a sex-apeal-ului mexican..

N'ar fi exclus să fie așa — numai că spre deosebire de Ann Sheridan, Lupe Velez, deși într'un rol dinamic, exagerează oarecum nota.

Ar trebui să învețe să exclame — sau mai bine zis să țipe — spre a nu risca să fie comparată — ca timbru — cu simpatica maimuță a lui Tarzan.

In acest mănunchiu de actori buni, menționez pe excelentul L. Errol, care contribue în cea mai bună măsură la succesul filmului.

CINEMA RIȚGAL: „MÂINI DESCĂTUȘATE"

Film care va pasiona „sufletele de artiști". Va place enorm sculptorilor și va place — fără mențiune — în general.

Meritul e al regisorului, care a reușit să redea atmosfera romanului după care a fost lucrat filmul. Pe lângă asta, a dat rolul principal Brigittei Horney, care are un joc uimitor de inteligent și natural. Circulă svonul că ar fi într'adevăr sculptoriță. N'ar fi exclus, fiindcă-ți dai seama, în unele scene, că nu-i deloc artificială expresia ei de admirație pentru tot ce privește arta.

Dacă-i un neadevăr — că face parte din această categorie de oameni cari văd lucrurile și chiar viața într'un mod specific lor, prevăd Brigittei Horney o carieră strălucită.

Olga Tschekowa, întinerită cu ajutorul machiajului ar fi drăguță dacă n'ar afecta chiar mai mult decât îi cere rolul. Era oare afectată că joacă alături de Karl Raddatz și Ewald Balser, în locul frumosului Adalbert von Schletow ?

ADRIANA NICOARA

Femeile în literatură

(Urmare din pag. I-a)

Elena Sevastos *conducătoarea revistei* Răndunica *(Iași 1893) — vom afla unele interesante amănunte feministe, de ordin literar, dela sfârșitul secolului al XIX, precum și afirmarea dorinței de a întemeia un teatru pe a cărui scenă să se joace numai piese scrise de femei. Corespondența de care ne servim a fost scrisă de Adela Xenopol în epoca redactării revistei* Dochia, *(înregistrată la Academia Română sub același număr ca și scrisorile lui O. Goga apărute în nr. 6 al „Universul Literar" și a fost adresată Mariei Cunțan la Sibiu.*

Mai înainte de a evidenția însă conținutul acestei corespondențe, ne simțim obligați a spune câteva cuvinte despre scurta viață a revistei Dochia. *Revista aceasta a apărut în București la 1 Maiu 1896, începându-și apariția la sfârșitul lunii Aprilie din 1898. Apărea lunar. Programul* Dochiei *era afirmarea drepturilor și a aspirațiilor feministe. Printre colaboratorii și colaboratoarele ei figurau: A. D. Xenopol, Stanca (pseudonim),* Ina Bucov, Smara, Cincinat Pavelescu, V. A. Ureche, Virginia Miele-Gruber, D. Karr, Valeriu Hulubei, Silvia Em. Drăgoescu, Cornelia din Moldova, Hétrat, Elena Sevastos, Nelli Cornea, Iulia Hasdeu *(traduceri)* Maria Cunțan, etc. *Cu excepția savanților A. D. Xenopol, Ureche și a bardului Cincinat Pavelescu,* Dochia *era deci o revistă scrisă mai mult numai de femei. Printre pajiștele de proză și de versuri ale acestor entuziaste cucoane madrigalurile și „liedurile" lui Cincinat scânteiau ca niște luceferi de argint. (Cincinat era pe atunci un foarte tânăr debutant iar prezența lui la* Dochia, *deși frecventa cercurile lui Macedonschi, se explică desigur și prin prezența în paginile acestei reviste a unor obrăjori cu cântec). Deși în afara subiectului, totuși nu putem renunța la reproducerea a două strofe scrise de Cincinat Pavelescu în 1896.*

Iată acest „madrigal" apărut în nr. 1 (1896):

„Ca ori și ce poet sărac
Buchete mari nu pot să-ți fac,
Dar sunt al muzelor amant
Și pui în fiecare floare
A mea iubire arzătoare
Și o lacrimă de diamant".

Și acest fragment de „lied" din nr. 7 (1896).

„Tu ai în lenesul tău mers
Ceva din ritmul unui vers!
Mijlocul tău strâns în corset
E mlădios ca un sonet.
O! cum aș vrea să te închid
In armonia unui lied". etc. etc

Acestea au fost uvertura vestitei și emoționante Serenade!

Printre colaboratoarele Dochiei, *încă dela început, Adela Xenopol a ținut în mod special să o aibă și pe Maria Cunțan. Va fi fost în acesta dorință și sincera apreciere pentru talentul poetei dela Sibiu, dar și calculul că astfel revista dela București va avea ecou și influență și în Transilvania.*

Corespondența poartă pecetia întreagă a firii feminine, cu toate impulsurile și accentele ei, înfățișează însă pasiunea viguroasă a Adelei Xenopol pentru Dochia, *și preocupările cărturărești a două femei de aleasă cultură și de real talent.*

VASILE NETEA

DIAGNOSTIC Cu Catrene de N. Paradol

Prietenilor mei: Haș, Coca și Pișto

Sunt grav bolnav. Faptul nu-l știu încă, dar îl presimt. Traiul mi-a devenit insuportabil și mă paște gândul sinuciderii. Nu pot spune o vorbă ca să nu strănut, iar pe urmă îmi vine pe nas un fel de damf cu înțepături, ca țâfna dela sifon.

Să ți se întâmple odată, de două ori, faptul nu e grav, dar de cincizeci de ori pe zi, e.

M'am dus deci la Odisseu, de care mă leagă o veche prietenie, fiindcă m'a scăpat de nevastă și i-am spus cam așa:

Cum Dante pe Ovid, jos în Infern
De mână prietenește l-a purtat,
Așa mă poartă tu în Purgator
Și du-mă drept la domnul
Hippocrat.

Odisseu s'a lăsat înduioșat de tonul pe care iam vorbit și mi-a răspuns emoționat:

Voi merge-acum cu tine 'n Purgator
Copil prebeag, sfrijit și muritor
Un diagnostic Hippocrat să-ți pună,
Un diagnostic să ți ajungă-o lună.

După care m'a luat de mână și am pornit. După vreo 40 de pași ne găseam în fața unei uși pe care scria discret: Walter Clop. La vederea tăbliței scrise doar cu inițiale, Odisseu îmi spuse, dar de data asta ferm:

Lasă-ți amice aici orice elanuri
Nu te jena de fel de-a mea prezență
Și nu uita că orișice prudență
E mama fabricii de porțelanuri.

Implinită și această formalitate, care face parte din preliminariile unui diagnostic, ne strecurăm spre o ușe laterală și apoi intrăm. Odisseu face prezentările:

— Imi dați voie, domnul Hippocrat, domnul Bolnavu...

— Imi pare bine!

— Și mie!

— Luați loc. Sunteți bolnav, domnule Bolnavu?

— Da, domnule Hippocrat.

— Carevasăzică acesta este motivul vizitei dumneavoastră!

— Da.

— Desbrăcați-vă.

— Să-mi scot și pantofii?

— Nu, numai cămașa. Vă voi asculta inima.

Domnul Hippocrat mă prinde cu intimitate de talie și își apasă urechea pe inima mea, pe care o pândește nemișcat ca o fiară de pradă.

— Aveți amețeli!

— Nu.

— Spuneți: 16, 984. 683.

— Vărsați?

— Nu.

— Mă mir. In mod normal, dumneavoastră trebuia să fi vărsat de 15 ori pe zi. E și aici o anomalie! In rezumat însă boala dumneavoastră e foarte gravă, deoarece sistala nu se produce în condiții normale, fapt care aduce după sine uzura. Trebue să vă îngrijiți serios. Ar fi păcat!

— Dar plămânii?

— Eu sunt specialist numai în inimi, domnule,—mi-o retează scurt domnul Hippocrat, de maladiile bojocilor este specialist colegul meu de alături, pe care trebue să-l vizitați neapărat.

Domnul Hippocrat își aruncă ochii spre o farfurie de colivă, ascunsă discret într'un colț, mai privi odată speriat spre mine ca și când m'ar fi întrebat: n'ai murit? după care mâzgăli ceva cu ruhne gotice, ceva care cetit după alfabetul latin ar eși: șoșon.

— Uite, vei lua picăturile astea de 16 ori pe zi. Și caută-te, nu te lăsa. Ești tânăr.

Sunt emoționat. Deci boala mea e mult mai gravă.

— Am onoare!

— Și eu!

Odisseu, care probabil ghicise că boala mea e mai gravă și care era obișnuit cu ritualul hippocratic, zâmbea, zâmbea, zâmbea.

Am ajuns în fața unei alte uși. Intrăm.

— Imi dați voe, începe Odisseu, domnul Hippocrat, domnul Bolnavu...

— Cum, tot domnul Hippocrat, mă mir eu.

— Tot, spune scurt domnul Hippocrat. Vă rog luați loc și desbrăcați-vă, domnu Bolnavu.

— In ce regiune?

— In regiunea toracică, vă rog.

Domnul Hippocrat, care are doi limbrici vârîți în ureche, îmi plimbă pe coaste și stern un fel de pecete și îmi spune:

— Respiră... Așa!... Tușește... Așa! Tușește!... Așa!... Respiră! Așa!... Bravo! Bine! Excelent. Respiră!... Tușește... Respiră... Tușește... Respiră... Zi 33, zi 33... zi 25 de minute 33... Așa! Așa!... Bravo!

Domnul Hippocrat pare mulțumit de felul în care îi executasem ordinele. Totuș nu părea lămurit în ceeace privește diagnosticul pe care să mi-l pue. De aceia scoase o bucată de carton care reprezenta o țintă, așa cum avem noi la școlile militare.

— Vezi ținta asta?

— O văd.

— Incearcă dela distanța aceea să scuipi în centrul ei. Mă execut îndată, dar nu tocmai bine, fiindcă abea reușesc să nimeresc în cercul 5.

Domnul Hippocrat este de data aceasta edificat.

— Situația dumitale pulmonară, domnule, e gravă. Abea ai reușit să scuipi în cercul 5 ceeace însemnează că n'ai destulă presiune. Și pe urmă se aud înăuntru niște sgomote înfiorătoare, mai ales când spui 33, încât am impresia netă că circulă prin dumneata un Ford tip 23. Ia lucrurile în serios și nu te lăsa. Ești tânăr și ar fi păcat!

— Dar cu strănutul meu și sifonul?

— Strănutul dumitale cred că e din cauza circulației. Uite, ține biletul ăsta și du-te dumneata la circulație...

— La serviciul circulației de pe lânaă Prefectura de Poliție?

— Pardon! Am vrut să spun la colegul meu, care este specialist în circulație.

— Am onoare!

— Și eu!

Iar Odisseu mă ia din nou de mână și mă vâră pe o altă ușe:

— Imi dați voe: domnul Hippocrat, domnul Bolnavu.

— Imi pare bine!

— Și mie!

— Sunteți bolnav?

— Da, strănut și îmi vine cu sifon pe nas.

— Desbrăcați-vă.

— Și pantalonii?

— Nu, numai mâna dreaptă. Trebue să vă iau tensiunea. Domnul Hippocrat îmi înfășoară mâna dreaptă în niște chingi și începe să pompeze dintr'o băsică, apoi mă atinge la încheietură cu un fel de ștampilă. Operația e scurtă. A terminat. Pare însă îngrijorat.

Domnule, cazul dumitale e grav. Dumneata ai arterele prea subțiri și venele prea groase. Din pricina desechilibrului de presiune ce se întâmplă când se pritocește sângele, dumneata simți nevoia să strănuți. Cu constituția dumitale n'ai ideie ce bine ai fi dus-o dacă aveai arterele ceva mai largi, iar venele ceva mai strâmte. Oh! Atunci...

— Dar sifonul!

— Acesta cred că este din cauza compoziției acide a sângelui dumitale. O analiză n'ar strica!

— Mă duc să-mi facă o analiză.

— Am onoare!

— Și eu!

Odisseu mă duce direct în laboratorul de analize unde face prezentările ca mai sus. Coincidență: pe doctor îl chema tot Hippocrat.

— Doriți o analiză?

— A cui?

— A mea.

— Integrală?

— Nu, parțială.

— A căreia din cele patru humori?

— A sângelui.

— Din ce punct de vedere?

— Al compoziției.

— Adică?

— Da.

— Adică dacă este acid.

— Perfect. Domnule Bolnavu, te rog desbracă-te.

— Să scot și ciorapii?

— Nu, descoperiți-vă numai o mână. Am să vă iau sânge.

— Mult?

— Cred că un sfert de kil mi-ajunge. De-o mai trebui, om mai lua — și Hippocrat zâmbi strengărește.

Un sfert de kil, reflectez eu, nu e mult. Numai de s'ar face la loc!

Domnul Hippocrat îmi stoarce mai întâi mâna, mă leagă cu un maț, apoi îmi vâră în carne un ac cât o sulă.

— Nu-i așa că nu te doare!

— Nu, fac eu batjocoritor, deși simt cum mi se desumflă vinele din cauza sângelui pierdut.

A terminat. Domnul Hippocrat privește triumfător sticluța cu sânge, apoi dispare într'o cameră alăturată, de un revine curând.

— Domnule, sifonul care-ți vine dumitale pe nas nu e din pricina acidității sângelui. Dimpotrivă, sângele dumitale e prea alcalin, ceeace e îngrozitor. Ar trebui să mănânci acriturl, lămâie, corcodușe, pere pădurețe sau să citești versuri. Starea dumitale este însă îngrijorătoare. N'ar trebui să te lași... Ar trebui să-ți faci și un examen sintetic...

— Hai Odisseu!

— Hai!

Ajunși afară, îi spun discret lui Odisseu:

— Crezi că un examen sintetic este necesar?

— Desigur, fără acest examen nu faci nimic. El este media proporțională a diagnosticelor analitice parțiale în legătură cu coeficientul hormonic și al potențialului electric din subconștient.

— Ești formidabil Odisseu, mă entuziasmez eu.

— Te cred, răspunde el modest.

Odisseu pare însă obosit, așa că nu mă mir când îmi spune la un moment dat:

— Scuză-mă amice 5 minute!

Ca să nu mă plictisesc, iau loc pe o bancă. Lângă mine mai sunt doi inși în halate: doi Subhippocrați care discută.

Trag cu urechea — urît obicei! — și ce aud mi se pare înfiorător:

— Nu-i așa că am avut dreptate?

— Ai avut dreptate, ce să zic!

— Domnule, ascultă ici ce-ți spun. Baba m'a învățat așa: „dacă te apucă strănutul și-ți vine cu sifon pe nas, afumă-te cu mălai și zi de 7 ori:

Cu ibric, cu fistic
Nu mai ai nimic,
Du-te boală pe pustie
Că te fac piftie.

și-ți trece imediat". Spune dumneata, nu ți-a trecut?

— Mai e vorbă!

Ii povestii lui Odisseu întâmplarea cu Subhippocrații, dar el în loc să protesteze, mă întrebă răspicat:

— Ce vrei să știi?

— Ce am.

— Adică un diagnostic!

— Exact.

— Tu știi ce e un diagnostic?

— Nu!

Odisseu făcu o reverență, apoi îmi spuse cu o voce gravă:

Un diagnostic e o axiomă
Ce îți arată cum se intră'n comă,
Dacă te cureți e un fapt fatal,
Ce, n'au murit atâția? Nu fii banal!

— Bine, zic eu, dar baba l-a făcut sănătos pe Subhippocrat, pe când eu...

— Ce copil ești, îmi spuse Odisseu. Ascultă:

Decât o babă viața să mi lungească
Cu păr de lup, cu broaște și cu iască
Mai bine vreau cu'n diagnostic bun
La poarta iadului subit să sun.

— Ah, Odisseu! făcui eu în extaz, ești parnasian!

Dar el îmi răspunse, zâmbind șiret:

— Și de data asta te înșeli pușt iule!... fiindcă eu sunt șef de serviciu clasa I cu două gradații... Ha! ha! ha!...

SECETA

(Fragment)

de EUSEBIU CAMILAR

— Ai să mai mergi? o întreba Manai smucind-o înc'odată de păr; țiram spus că acolo-i pierzania lumii.

Samca își așează capul pe mâini și aștepta lovituri. Dar pe semne că pe moșneag îl dureau acum picioarele, căci începu s'o lovească cu pumnii. Apoi o smuci iar de păr, să-i vadă fața.

— Așa era și măta... spunea el; n'o scoteai dintr'ale ei, nici cu boii. Și cu cât o lovea, cu atât se'nfuria mai rău.

— Dacă ți s'a făcut a om, am să te tai cu toporul...

Abea când pași tatălui ei se auziră cepând înspre șură, Samca își cuprinse obrajii în palme și începu să plângă în hohote. Bocetul ei trezi numaidecât câinii vecinilor și peste case trecu ca o spaimă. Ca și'n alte nopți, Samca ieși pe prispă, cu părul lung despletit și bocea în gura mare. Manai venea din șură și punea mâna pe câte-o bâtă.

— Taci din gură — taci. Te-aud oamenii.

Dar fata bocea mai tare și Manai se'ntorcea desnădăjduit în bârlog.

In seara aceea a bătut-o pentrucă peste zi fata fusese peste drum la un fel de petrecere unde cântau niște țigani cu vioriile și veniseră și câțiva flăcăi. Era un fel de sărbătoare, pentrucă vecinul își isprăvise casa cea nouă și chemase vecinele să-i ungă pereții cu lut. La urmă, ca răsplată pentru lucru, țiganii prinseră a zice din viori și gospodinele și fetele jucau cu flăcăii.

Dar asta era o greșală mare în fața lui Dumnezeu, acum când seceta uscase ogoarele, arsese păpușoii abea crescuți până la oul piciorului. Cui îi mai ardea acum de veselie, când cerul pedepsea așa de crunt pământenii pentru nelegiuirile lor. Ar fi trebuit să n'ai inimă, ca să nu vezi cât prăpăd făcuse seceta în țarina Lisaurei și'n alte țarini, până departe sub munți.

Ieșiseră popii cu icoane și prapuri, se rugară pe la fântâni, pe sub pomii singuratecl din câmpie, dar ploaia mult așteptată nu mai venea. Un vânt fierbinte usca firișoarele galbene ale gâtului, secării, orzului. Și se uscase mai cu seamă păpușoiul, toată nădejdea oamenilor.

Se spunea că prin alte părți prăpădul ar fi mai mare, că veniseră lăcustele întunecând soarele 'n amiază — și au ros până și spinii de pe imașuri. Cică sate întregi își luau lumea 'n cap fugind mai spre miazăzi, unde câmpul era verde, în plină creștere, sub ploile care cădeau la timp. Și toate svonurile se adevereau zi cu zi. Când lisaurenii văzură primii pribegi, galbeni la față, călări pe cai mici cu coastele ieșite, a fost un fel de groază; gospodarii căzură adânc pe gânduri, iar femeile ieșiră la câmp să cânte cântece de mort asupra păpușoiului uscat.

Unii lisaureni care știau să citească, se adunau noaptea și gângăveau la lumânările palide rugăcuni nesfârșite dintr'o cărțulie veche pe a cărei filă dintâi spunea despre venirea apropiată a lui Antichrist. Unii credeau din tot sufletul că se apropie sfârșitul. Așa cumpănă nu se mai văzuse niciodată, nici unul din bătrâni nu văzuse, nu auzise să mai fi căzut peste oameni un astfel de blestem. Se'ncheia a șaptea săptămână de secetă și cerul rămânea același, fierbinte ca un cuptor nesfârșit care parcă trosnea în înălțimi de dogoare. Nopțile se răcoreau puțin, mai ales pe la cântatul cocoșilor — și — atunci prindeau să ragă vitele legate la pripoane, iar gospodarii întinși pe prispe se sculau repede și se uitau spre miazănoapte de unde așteptau să vie nourii.

In alte părți, se spunea că a plouat cu un fel de cenușă roșiatică; și că un vânt mare a adus nu se știe de unde niște făpturi nemaivăzute, un fel de pești cu cap de broască și cu aripi de liliac. Oamenii ar fi sărit în-

spăimântați cu coasele și cu topoarele, dar dihăniile erau așa de multe, că ajunseră până la pragurile caselor, încât oamenii stau cu ușile zăvorîte. „Ca pe vremea Eghiptenilor"... adăugase omul străin care spunea lucrurile astea; „ca pe vremea când jidovii cărau stânci în robia lui Faraon"...

Cititorii se strângeau acum mai des, veneau îmbrăcați în cămăși curate de in, spălați pe mâini cu îngrijire, cu mustățile răsucite; și toți înainte de-a porni la adunare, sfărâmau busuioc în palme, ca să miroase frumos. Căci trebuiau să fie pregătiți în ceasurile astea mari când se așteptau atâtea minuni.

Manai se descurca mai bine decât toți în citirea cărțuliei, deaceea ceilalți gospodari îl credeau mai-marele lor. „Și noi și copiii noștri, spunea Manai, trebue să dăm pildă satului. Dacă copilul n'ascultă, ia bâta! Căci altfel, cum i-am face să înțeleagă că nu trebue să-și facă de cap și să-l mânie mai rău pe Dumnezeu?"...

Spunea vorba asta, pentrucă el așa făcea acasă la dânsul. Și nu simțea nici o părere de rău, după ce-și bătea fata. „Să știe alții, spunea el, că la mine nu se iartă". N'a spus înțeleptul: „ochi pentru ochi?" Și Dumnezeu pe care-l desprindeu gospodarii în fiecare noapte din paginile cărțuliei, era un dumnezeu aiurea, răzbunător. N'a adus broaște, n'a adus șerpi și alte atâtea gângănii, ca să sperie Faraonul? N'a pedepsit cu foc și pucioasă pe toți vinovații din vechimi?

Afară, cerul nesfârșit sclipea de mulțimea stelelor. Era liniște mare, dar nimeni nu dormea în Lisaura. Intinși pe prispe, oamenii se uitau drept în sus la stelele albe care par'că le făceau semne. Tot mai des, în mijlocul nopții, s'auzeau dinspre drumul cel mare din inima satului, sgomote de cară, nechezat de cai, glasuri îndemnând dobitoacele la deal.

Treceau tot mai mulți pribegi dinspre munți și spaima creștea tot mai puternică în inima lisaurenilor. „Ce vom face?... se jeluiau, copiii vor crăpa de foame la iarnă; vitele s'or usca în ocoale"...

*

Intr'o seară veniră la casa lui Nicolai Manai trei oameni străini. Cel care intră întâi era înalt, încins peste cămașă cu un brâu roșu. Ca și ceilalți doi, mai bătrâni și cu bărbi vinețiii, avea o traistă la șold. Tustrei intrară cu pălăriile în mână și întâi se uitară tăcuți la fețele celor zece gospodari așezați în jurul mesei, apoi cel tânăr, nalt, zise par'că zâmbind:

— Pacea lui Isus...

— Deasemenea și dumitale... răspunseră gospodarii și câțiva se ridicară.

Manai tocmai ținuse un fel de cuvântare cum trebue să se poarte oamenii, cum trebue ținuți din scurt copiii apucați pe căile Satanei. „Dacă n'ascultă, ia bâta... încheiase el ca și'n alte seri. Se vede că străinii ascultaseră la prag, căci cel înalt zise:

(Urmare în pag. 4-a)

Indemnul cunoașterii

Mă lupt cu tainele'n urcare,
Cunoscător a tot să fiu
Și'n cărți cu foi de piatră scriu:
Atâtea lucruri sunt, pe care
Nu le-am știut și nu le știu...

De-am cercetat văzduh și mare,
Pământu 'ntreg și tot ce i viu,
Comoara vânturîn pustiu:
Atâtea lucruri sunt, pe care
Nu le-am știut și nu le știu...

Cu deamănuntul în lucrare,
Credinței sacre robul piu,
Mă 'mpart cu damnic duh sglobiu:
Atâtea lucruri sunt, pe care
Nu le-am știut și nu le știu...

Din încercare 'n încercare
Mai trist mereu, de ce reviu
Trudind din zori până 'n târziu?
Atâtea lucruri sunt, pe care
Nu le-am știut și nu le știu...

Priviri închise din născare
M'or urmări pân' la sicriu
Și 'ntreg neantul străveziu, —
De n'oi ști mâine — un tot pe care
Nu l-am știut și azi, nu-l știu...

ȘTEFAN STANESCU

Primăvară tristă

Când se albi de primăvară casa noastră,
Arà un ungur trufaș la fereastră.

Brazde nouă spintecând șireag,
Imi venea cu ele până'n prag.

Astupai un grajd dinspre livadă,
Boii mei de pâclă să nu vadă

Că pe un strângeam ieri pâinea și fânul,
Altu-i munctiorul și stăpânul...

Codobaturile, trei pe-un păducel,
Nu vrură să umble după el;

Nici fluturii să-i sboare dinainte,
Nici vântul să pogoare și să-l svinte.

Arà un ungur mal de zi îngustă,
Cu plugul lui vărgat, adus din pustă

Și se mira că'n brazele mănoase,
Nu-s râme oarbe, ci săgeți și oase.

I. CALBOREANU

EUSEBIU CAMILAR:

SECETA

(Urmare din pag. 3-a)

— Nu cu bâta, frate... Nu cunoşti d-ta sabia cuvîntului?...

Manai îşi trecu mâna prin barbă; ochii i se aprinseră deodată:

— N'ajută la nimic sabia asta, om bun..

De fapt îi venea să-l întrebe: „Ce-ţi pasă d-tale? De ce-ai ascultat la uşă?" Dar îşi muşcă buzele şi privi mirat feţele străinilor.

— Dar voi, întrebă el, dincotro? Sunteţi tot de cei cu seceta? Apoi le făcu loc pe laviţă.

— Nouă ni-i sete... zise unul dintre străini. N'ai d-ta ceva apă? Manai stătu o clipă pe gânduri.

— Apa, om bun, îi de mare preţ acum. Vitele ni le-adăpăm cu mâl de pe fundul fântânilor.

Ieşi în tindă îi spuse fetei lui care stătea după uşă:

— Adă nişte must pentru oamenii ştea.

Peste puţin Samca intră cu un ulcior de lut, plin cu must de pere; umplând ulcica, o întinse străinului celui mai tânăr.

— Na-ţi. De sufletul mamii...

— Dumnezeu s'o ierte... zise străinul şi bău mustul până la ultimul strop.

Samca turnă şi celorlalţi doi, apoi puse ulcica pe masă şi sta în mijlocul casei, cu ochii în pământ.

— Du-te... îi făcu semn Manai.

Intorcându-se să iasă, fata privi pe sub gene chipurile străinilor, apoi ieşi repede, în vârful picioarelor. Se opri în tindă şi se ascunse după uşă s'asculte. Afară, luna lumina până la prag, intra în tindă până la picioarele ei.

— Care vi-i rostul? întrebă după câtăva vreme Manai.

In casă se lăsase o linişte grea

— Noi, începu drumeţul înalt, suntem de pe lângă munţi. Umblăm prin sate să răspândim cuvântul Domnului. In curând vor fi şi alte semne. Vremea se apropie...

Samca, privind prin crăpătura uşii, vedea toată faţa străinului, albă în lumina lumânărilor. O cuprinse par'că teama când acesta se ridică de pe laviţă, scoase din traistă o carte groasă şi se apropie de lumânările puse în ulcioare în mijlocul mesei.

— Să cercetăm cuvântul... începu el deschizând cartea drept la jumătate. Ca să vedeţi cât îi de mare mila Tatălui, ascultaţi întâmplarea de la Sodoma...

Răsfoi repede, apoi începu să citească pe la începutul cărţii. Spunea acolo despre trei feciori veniţi la Abraam subt un stejar. Şi se negoţau: „dacă în cetate vor fi o sută de drepţi, o vei pierde?" „Nu o voiu pierde"... răspundea feciorul cel mai luminos. „Dar dacă vor fi cincizeci?"

Samca asculta şi se uita afară la fereastra vecinului unde sclipea lumina albă a lunii. Şi închipuirea ei ţesea înfăţişarea îngerului luminos, îi vedea aripile desfăcându-se, înălţându-se uşor spre streşina casei. „Şi în cetate era un singur om drept. Sodomiţii, auzind că la casa lui au venit nişte străini, năvăliră tineri şi bătrâni, femei şi copii şi strigară la prag ca tinerii să iasă afară...

Fata tresări speriată, pentrucă i s'a părut că aude glasuri apropiindu-se de prag. Ingerul luminos dispăru de pe streşină, odată cu luna ascunsă undeva după vr'o creastă de şură. In inima satului s'auzea larmă de cară, glasuri. Străinul citea lin, liniştit. După ce isprăvi, închise cartea spunând:

— Iată cum pedepseşte Dumnezeu. Care din noi e curat ca Lot? Cui nu-i inima neagră ca fundul ceaunului?

— Apoi aici ai drept... i-a răspuns un gospodar. Asta aşa-i. Toţi suntem ai nabei.

Dar ochii tuturora priveau ca vrăjiţi la cartea groasă, cu pereţi negri pe care cetitorul o puse în mijlocul mesei. Unii îşi aminteau că mai văzuseră astfel de carte în altar la mânăstire.

Dacă nu ţi-i cu supărare, întrerupse Manai tăcerea, spune-ne şi nouă ce-i cu cartea asta?

— Asta-i Biblia, răspunse drumeţul. Asta-i temelia lumii.

Unul dintre lisaureni, un moşnegel cărunt ca argintul se înroşi de odată la faţă, începând să tremure...

— Ia'n ascultă... răcni el, cum umbli dumneta cu Sfânta Carte în traistă? Cine ţi-a dat voe? Şi-apoi să nu ne amăgeşti, că nu suntem boi. Ii asta sfânta Evanghelie cum îs eu acum Sfântul Vasile. Să te creadă proştii...

Da. Avea dreptate moşul. Sfinte Carte sta numai la altare, bătută în aur şi argint şi numai popii au drept s'o deschidă. In toată lumea se află numai câteva sfinte cărţi căzute din cer într'o piatră neagră. Cum ar putea băetanul acesta plin de colb să aibă o astfel de carte în mâini?

Se înfurie tare moşneagul, dar străinii zâmbeau.

Om bun, moşule, începu cel înalt; aici scrie negru pe alb: „cercetaţi scripturile"... Iată, să vă arăt.

Şi răsfoi cartea şi le arătă unde scrie că toată suflarea să cerceteze scripturile. Toţi se holbau, clipeau des, urmărind degetul tânărului, pe sub şirurile mărunte, apoi se făcu linişte.

— Aşa-i... Aşa-i... spuseră câteva glasuri.

Dar moşneagul se întunecă la faţă şi ieşi. Din prag spuse, măsurând străinii din cap până'n picioare:

— Asta nu-i lucru curat. Asta-i treaba Satanei. Imi spune mie inima că n'are să iasă lucru bun...

El ştia că Biblia căzuse din cer, ascunsă în inima unei pietre negre şi s'au rugat o sută de cuvioşi până ce piatra aceea s'a desfăcut în două şi cartea sfântă a ieşit la iveală.

„Ce mă chlorăsc ei pe mine? îşi zise el îmbătrânindu-se de prag.

— Cum să te credem? începu Manai, uitându-se în ochii tânărului Ne trebue o faptă.

— Fapte? răspunse drumeţul; ce faptă mai bună vrei, decât suferinţele noastre că umblăm flămânzi, însetaţi, numai pentru mângâerea oamenilor? O să vă arătăm şi fapte...

Toţi se luminară deodată. N'o fi având cu dânsul străinul acesta ceva ascuns, o putere mare aducătoare de nouri? Pentrucă auziseră ei că umblă astfel de oameni prin alte părţi.

Acum i se adresară cu glasurile coborîte, par'că spre a nu-i auzi cineva de-afară.

— Ai ceva? îl întrebară uitându-i-se în ochi; numai să nu mai ştie nimeni...

Şi toţi aşteptau ca străinul să bage mâna sub brâu, să scoată vr'un lucru vrăjit.

— Mi se pare că ai un fel de cuţit, zise Manai. Dacă-l înfigi în mijlocul ogrăzii, vin nouri şi plouă numaidecât.. Vezi dumeta, continuă el fără să vadă faţa îndurerată a străinului, nouă ne trebue ploaie...

— Săracii de voi... zise străinul. Ne credeţi vrăjitori, în legătură cu Necuratul. Noi n'avem nimic, toată puterea noastră stă în rugăciuni.

Oamenii simţiră un val de răcoare lăsându-li-se adânc în fundul inimii şi par'că se clătina ceva într'înşii.

Rugăciuni? Păi nu-şi băteau ei gurile cu rugăciuni de-atâtea săptămâni? Nu se chlorau la lumânări de-atâtea nopţi? Dacă-i vorba de rugăciuni, apoi ştiu ei singuri ce să-i ceară lui Dumnezeu.

— De şapte săptămâni ne rugăm... spuse un gospodar cu glas plângăreţ.

— Trebue şi fapte bune, adăugă unul dintre străini. Vorbele, sboară ca paserile...

— Apoi dacă-i vorba de fapte, noi n'am omorît pe nimeni... intră în vorbă Manai, supărat din cale-afară.

Acum, intră în odaie Samca şi-i tremurau buzele vorbind.

— Da, da... striga ea. Nu omorîţi pe nimeni. Dar pe mine, tată, mă baţi ca pe-o tâlhăriţă. Mi-ai rupt spinarea şi mi-ai ologit picioarele... Iacă, să vadă şi oamenii ştea, continuă ea şi punându-şi piciorul drept pe laiţă, îşi trase cătrinţa mai sus de genunchi.

Pe pulpa piciorului i se văzură fel de fel de vânătăi şi sgârieturi, unele încă proaspete.

— Marş afară... răcni Manai apucând-o de păr. Să-ţi fie ruşine să-ţi arăţi labele...

Samca ieşi tăcută, albă ca varul şi-i păru rău că a intrat în vorba lor. Ştia bine că încolo ce se vor duce străinii, Manai o va bate cu bâta Dar se simţea uşoară, liniştită. Gândea: „De-ar lăsa să citească încă o leacă..." şi se uita prin crăpătura uşii la chipul făcăului străin.

Era târziu, cântau cocoşii de ziuă. La răsărit s'aprindeau zările.

— Ar trebui să vă strângeţi în fiecare seară cât mai mulţi, spuse străinul într'un târziu. Să citiţi din Biblie şi să vă rugaţi cu toată inima. Eu vă dau fiecăruia câte o carte de asta. Şi cerul are să fie milos...

Câţiva dădură din mâini în semn că nu le trebue, dar fiindcă ceilalţi doi drumeţi începură a scoate din traistă câte-o carte, se răsgândiră.

— Să vă fie de folos... le ură tânărul cel înalt, împărţindu-le.

Gospodarii, după ce le pipăiau scoarţele lucioase, le ţineau în mână şi nu ştiau ce să facă cu ele. Apoi, rând pe rând le băgară sub brâu. „Cel puţin ne-am ales cu câte-o carte din treaba asta..." îşi spunea fiecare în gând.

— Acum, le zise drumeţul cel cu brâu roşu, va trebui să juraţi...

Dar nu sfârşi ce-avea de spus, pentrucă gospodarii săriră ca arşi:

— Ce să jurăm? Noi nu jurăm nimic...

— Liniştiţi-vă... zâmbi străinul. Juraţi fiecare în gândul lui că de azi înainte veţi fi oameni mai buni ca până acum. Atari.

— Apoi asta 'om jura-o, cum nu? spuse Manai şi deodată simţi că-l doboară somnul.

Străinii se ridicară, îşi puseră traistele la gât şi se pregăteau de plecare. Acum, oamenii simţeau ca un gol în tindă, văzându-i că pleacă.

— Rămâneţi sănătoşi... spuseră tustrei.

— Dumnezeu vă ajute... le urau gospodarii şi un gând le spunea că ar fi bine să-i oprească, să mai stea printre dânşii.

In vecini au prins a lătra câinii. Gospodarii au căzut în genunchi în tindă şi pe lângă pragul de-afară. Manai, cu barba despărţită în două, scofâlcit la faţă, se uită la Samca făcându-i semne nedesluşite cu mâna şi rămase în picioare cu ochii în pământ.

„Indură-Te, părinte ceresc... plângea rugăciunea străinilor.

Lumina se făcea tot mai albă. Apoi, pe nesimţite cerul s'a întunecat de-odată, par'că s'ar fi întors noaptea. Un nour lung, negru, aluneca pe faţa răsăritului, şi s'apropia repede peste casele Lisaurei. Pe acoperişuri porniră stropi rari, din ce în ce mai repezi.

Satul s'a trezit dintr'odată, ca la o veste de foc. Departe, în inima caselor cineva suna dintr'o goarnă. „Plouă... Plouă..." s'auzea din toate părţile. Vecinele se strigau peste garduri: „Plouă. Scoală, hei.. Plouă.. Plouă... Plouă... strigară glasuri subţiri.

Bărbaţi, femei şi copii umplură uliţele alergând în neştire. „Plouă.. Plouă..." strigau cuprinşi de-o bucurie neînchipuită. Grupuri mari se repezeau la fântâni şi se uitau miraţi în fundurile negre. „Mila ta. Iisuse..." se rugau străinii. „Dă-ne-o... Dă-ne-o..." răspundeau gospodarii îngenunchiaţi.

Dar stropii se rărira, către marginea de asfinţit a satului. Norul negru pieri în adâncul văzduhului şi soarele se arătă departe pe zare ca un ban de aramă.

Mulţimea umplu ograda lui Manai prin poarta deschisă larg. Larma încetă de-odată, pentrucă cei trei străini nu mai sfârşeau cu rugatul. Acum se târguiau par'că asupra unui mort şi fiecare par'că-şi vedea la picioarele străinilor ogoarele arse de secetă. „Pentu grâul lor, Doamne: pentru orzul şi pentru secara lor, te rugăm: adă ploaia cea bună..."

Pe obrajii drumeţilor alunecau lacrimi mari. Umerii li se sguduiau în răstimpuri şi-atunci glasul le devenea mai puternic.

— Cine-s? Cine-s? întrebau încet femeile din mulţime.

— Proorocul.. răspunse un glas.

— Care-i prooroc? întreba o femeie.

— Cel din mijloc.. i-a răspuns cineva.

Iar cel înalt din mijloc îşi ştergea acum ochii cu mâneca şi se ridică.

— Fraţilor... îi chemă el încet pe ceilalţi doi care tăceau plecaţi adânc spre pământ E timpul. Haidem...

— Cu bine... spuse el gospodarilor din tindă

Prin grajduri şi prin hambare se înmulţiseră şoarecii; şobolanii vărgaţi apăreau ziua'n amiaza mare din fundul pământului şi fugeau în lungul drumurilor. Şerpi vineţi, coropişniţe cu zeci de picioare ieşeau pe cărări şi nu se mai fereau din calea oamenilor. Căldura nesuferită din adâncul dâmburilor fugărea lighioanele spre sate.

Cele câteva pârae care înconjurau Lisaura erau seci de mult. Fântânile care mai aveau puţină apă pe funduri, secară şi acestea, aşa încât prăpădul devenea din zi în zi mai neîndurător.

Intr'o dimineaţă o gospodină, intrând cu doniţa'n grajd, văzu un şarpe negru, lung, gros ca mâna, încolăcit pe picioarele de dinapoi ale vacii şi capul lui mare ca de mâţă, se legăna pe sub uger, sugând pe rând ţâţele. A fost o spaimă neînchipuită atunci. Femeea striga alergând prin case şi s'au strâns gospodarii cu topoare şi pari, să ucidă balaurul. Dar le-a dat mult de lucru şarpele acela, pentrucă aşa încolăcit cum era pe picioarele vitei, îşi repezea capul în toate părţile, cu limba în formă de furcă, tot căutând să muşte mâinile şi parii întinşi. La urmă a venit un flăcău mai curajos cu coasa şi i-a secerat capul dintr'o smucitură. Şi se svârlea prin grajd trupul căzut de pe picioarele vacii, iar capul cu limba scoasă se repezea în lungul pereţilor.

S'a strâns aproape tot satul în ograda femeii, iar la urmă un moş de-al ei hotărî că vita-i blestemată, de-aceea trebue ucisă.

— Cum s'o ucid? se tânguia femeia; asta mi-i singura avuţie...

Şi a racnit ca arsa când un gospodar a vrut să intre cu toporul în grajd.

Odată cu seara, gospodina a luat vita de funie şi-a dus-o tot într'un bocet până'n mijlocul câmpului, unde a lăsat-o slobodă, în voia lui Dumnezeu. Dar peste noapte vita s'a întors acasă şi mugea la poartă. Femeia a dus-o din nou în câmp şi pentruca a treia zi noaptea s'a întors din nou, a chemat un gospodar care i-a ucis-o trimţându-i cu toporul între coarne. Şi s'au arătat încă multe alte semne. Şapte copii au fost îngropaţi de vii sub un mal, pe când scormoneau malul în albia unui pârâu, să caute apă

Iar dinspre munţi treceau mereu pribegii, unii singurateci, numai cu bâtul în mână, alţii călări pe cai mărunţi.

La adunările sectei se iveau uneori noaptea târziu, oameni necunoscuţi care cum treceau pragul, cădeau în genunchi, bolboroseau o rugăciune scurtă, îşi loveau fruntea de trei ori de pământ, apoi se ridicau şi plecau.

De citit, gospodarii citeau tot în cărţulia cea veche, în care scria că a fost găsită într'o pustie mare, la gâtul unui hulub, iar un călugăr ales a deslegat-o de la gâtul hulubului, după ce acesta i s'a aşezat în palma stângă.

Veneau oamenii şi cu bibliile, dar o teamă le cutremura mâna decâteori încercau să le deschidă.

Samca umbla acum mai repede par'că, robotind pe lângă casă, încât Manai nu-i mai făcea răci o pricină s'o bată. Seara, când adunarea era în toiu, ea intra în casă şi se aşeza în colţul dinspre asfinţit unde se strângeau cele câteva lisaurence şi ascultau, cu mâinile în poală, vorbele bătrânilor. Cartea căpătată dela cei trei străini o păstra într'o lăduţă mică de lemn, la un loc cu ştraguriile de hurmuz şi panglicele cu care-şi împodobea părul Duminica. Deschidea uneori lăduţa aceea şi după ce lua cartea în mână, o privea o vreme, după aceea o frunzărea la întâmplare. Şi cu cât reuşea să lege cuvintele unele de altele, i se părea că glasul străinului cu braţ roşu îi vorbea dintr'o lume neînchipuit de departe şi-i spune fel şi fel de întâmplări cu îngeri şi cu secerişuri. In răstimpuri tresărea speriată şi se mira de marea linişte din juru-i, se mira mai cu seamă când auzea glasul tatălui ei suduind vaca în şură. Şi încerca Samca şi după aceea să mai audă glasul străinului, dar nu reuşea. Şi păstra cartea sfântă în lăduţa cu hurmuz, ca pe-un odor de mare preţ.

Intr'o seară Nicolai Manai aduse vorba despre Biblie.

— Ar trebui să citim şi'n cartea asta.., spuse el, privind pe furiş chipurile gospodarilor. Străinul cum citea?

Cineva răspunse: „Ar trebui să încercăm". Samca se ridică dintre gospodine:

— Hai, să citesc eu, tată...

Se făcu linişte şi toţi ochii aceia stufoşi se îndreptară spre dânsa.

— Tu să-ţi vezi de mătură... îi răspunse Manai. Pentru asta, sunt minţi mai luminate.

Şi deschise Biblia.

Fata simţi ca o părere de rău după un lucru drag care i se ia.

— Lasă-mă pe mine, tată, că eu am mai încercat.. Eu m'am învăţat să leg vorbele, adăugă ea scoţând lăduţa din zestre.

Dar Manai îşi ieşi din răbdări şi cu mare greu şi-a oprit înjurătura de pe vârful limbii.

— Ţi-am spus să-ţi ţii cloanţa... scrâşni el, apoi îşi potrivi mâinile pe masă şi-şi plecă fruntea peste cartea cu şiruri mărunte. Nimerise la pagina unde spune despre Invierea Domnului. Gângăvi câteva rânduri, apoi îşi ridică privirea să se uite la feţele celorlalţi gospodari. Aceştia ascultau neclintiţi.

— Citeşte, frate Nicolai... îl îndrumară câţiva.

Glasul lui începu din nou a gângăvi, rar, tânguitor şi răsuflările oamenilor abea s'auzeau în încăperea strâmtă. Câteva femei isbucniră în plâns. Cineva strigă să se facă tăcere şi plânsetele abea s'auzeau. Manai se aşeză în genunchi lângă masă şi citea înainte. Bărbaţii şi femeile îngenunchiară pe nesimţite iar plânsetele tăcute se înmulţeau în toate colţurile încăperii. Deodată cineva bătu în geam: „Hei, ieşiţi afară, oameni buni...".

„Arde"... strigă un glas. Femeile ţipau, bărbaţii se împingeau de umeri unii pe alţii, să iasă mai repede. Toată adunarea ieşi în ogradă „Unde arde?"... se întrebau, uitându-se peste acoperişuri. „Colo"... spuse unul, arătând spre asfinţit.

Pe cer, departe, se înălţau valuri sângerii care creşteau şi se retrăgeau în răstimpuri. „Doamne... Doamne..." se tânguiau femeile.

— Nu-i în sat la noi... spuse Manai, aducând scara să se urce pe acoperişul casei.

Ceilalţi se urcară pe garduri, prin pomi. „E departe..." spuneau înfiorati.

— Poate arde târgul... răspunse Manai de pe creasta casei.

— E mai departe, mult mai departe... plângea o femeie în vârful nucului.

Valurile roşii creşteau, se înălţau. Apoi se iviră departe în zări o mulţime de limbi de foc, mici ca nişte săbii de aur cu vârful la cer. După câteva clipe flăcările pieriră şi valurile sângerii urcau tot mai sus, apropiindu-se de cerul Lisaurei. „Prăpăd..." strigă un moşneag.

Priviră oamenii până târziu după miezul nopţii înălţimile aprinse, apoi câte unul intrară par'că pe furiş înapoi în casă.

— Acolo unde arse, o fi mare tânguire, oameni buni... spuse Manai aşezându-se la masă; lipseşte apa...

Şi stătură încă o vreme cu mâinile cruciş, apoi ieşiră pe rând. In ogradă, se mai uitară o clipă să vadă cerul. Dar valurile roşii se stinseseră de mult. Stelele ardeau neclintite în tot adâncul văzduhului.

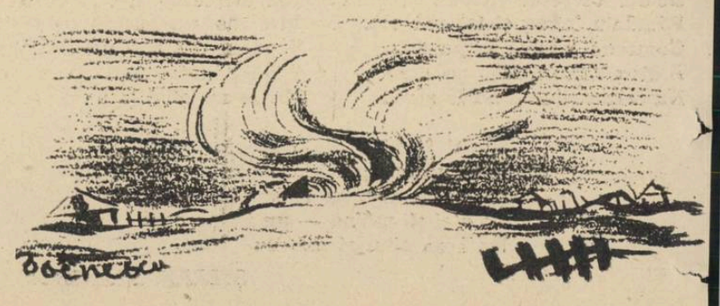

RÂNDURI...

Chinuitor mi se frânge junghiul desnădejdii în inimă, văzând cum dimineaţa tinereţii îşi mijeşte geana însângerată de ura ancestrală. Din streşina ei picură greu roua sângelui generos, care fură bujorii obrajilor fragezi. Sufletul meu îşi îngenunche truda de fiecare clipă spre a şterge cu borangicul gândurilor, belşugul de păcat al sângelui de frate, iar graiul meu freamătă de dorul să înflorească luminile ochilor tinereţii cu frumuseţea visurilor împlinite.

In preajma tuturor să se împânzească luncile aşteptărilor voinicesti ce îndeamnă la înfrângerea veacurilor şi biruirea culmilor de griji învrăjmăşite. Ruga mea cheamă trăirea la biruitoare luptă cu destinul, spre a gâlui veacul de umilinţă.

Cuvântul meu e steag ce flutură a biruinţă, chemându-vă peste vreme la vitejia strămoşească ce împlineşte dorul. Iar dorul e gând de înălţare, împodobit cu icoana sfântă a pământului şi neamului neîncolţit de duşmani vicleni.

Z. SANDU

Tustrei trecură printre oameni fără să-i privească. Ieşiră în drum şi apucară spre inima satului, la drumul cel mare.

Lumea se ţinu o vreme după dânşii. Samca mergea cu capul în pământ, repede, vorind par'că să-i ajungă.

Străinul cu braţ roşu se opri, poate din pricina paşilor şi a şopotelor. Tovarăşii lui mai făcură câţiva paşi şi se opriră şi ei.

— Ştiţi voi când a intrat Iisus în Ierusalim.., începu drumeţul cu braţ roşu, dar nu-şi isprăvi vorba, pentrucă văzu pe obrazul Samcăi alunecând lacrimi mari.

— Dacă vă duceţi voi... băibâi fata.

— Fii liniştită... îi răspunse străinul. Toate drumurile au întoarcere. Tu să fii la fel cu proorocitele care-au scoborît de pe cruce trupul Mântuitorului...

In mintea fetei se ivi icoana sfintelor, ţinând în braţe trupul lui Iisus plin de răni. „Nu te duce, bade... îi venea să strige, dar străinul îi zise:

— Rămâi cu bine, proorociţă...

Câteva femei râseră în basmale, apoi o mulţime de pietre prinseră a sbârnâit în lungul drumului, pe urma celor trei străini.

*

S'a răspândit vestea că ploaia rară din dimineaţa aceea a căzut mai cu seamă peste gospodăria lui Nicolai Manai, că norul negru s'a oprit deodată cât era de lung, peste grădina şi ograda lui. Credinţa că cei trei drumeţi sunt în legătură cu duhurile rele pieri, făcând loc părerii că cei trei oameni erau trimişi de-o putere de sus. Secta secetoşilor se mărea pe fiecare zi cu câte-un adept nou, că abea mai încăpeau în casa şi'n tinda lui Nicolai Manai. Dar mai erau şi alte pricini care hotărau pe lisaureni să se adune noapta să se roage.

VITRINA EUROPEI

Reapare „Luceafărul" Ardealului

Suntem cei dintâi cari vestim în presa bucureșteană reapariția aprigei reviste a cântecului protestator al lui Octavian Goga: Luceafărul.

După o întrerupere de douăzeci și doi de ani, în care timp s'au făcut nenumărate încercări pentru reluarea firului părăsit a doua zi după marea Unire, Luceafărul reapare, însfârșit, la Sibiu, pentru a redeveni ceeace a fost și înainte de 1919: crainic al durerilor și nădejdilor ardelene.

La această reapariție — pe care d. Victor Papilian, președintele Asociației scriitorilor români din Ardeal, noul conducător al Luceafărului, ne-o anunță pentru primele zile ale lui Martie — gândul ne sboară spre acele vremuri dela începutul veacului nostru, când, la Buda-Pesta, din elanul și inițiativa unor studenți, a apărut întâiul număr al Luceafărului (1 Iulie 1902).

Veacul al XIX-lea se încheiase târînd cu sine în eternitate drama de răscruce a Românilor ardeleni: Memorandul. După condamnarea din 1894 a mucenicilor cari cutezaseră a bate la porțile ingrate ale lui Francisc Iosif I, pentru a cărui coroană sângele ardelenesc cursese din belșug la 1848 și 1866, Românii ardeleni și-au văzut spulberate ultimele speranțe în dreptatea „prea-milostivului" dela Viena. O singură convingere a stăpânit de atunci încoace, toate inimile ardelene: Dreptatea Ardealului implică unirea cu Țara.

Pentru vestirea acestui „vis neîmplinit" s'a ridicat pe orizontul Ardealului Luceafărul din 1902. In paginile sale au apărut împletiturile de oțel ale lui Octavian Goga, acolo s'a sbuciumat cântarea pătimirii noastre, în Luceafărul au suspinat mai greu și mai răsunător Plugarii și Clăcașii Ardealului, și tot acolo a prins cuvânt clocotitorul vuet al Oltului ce-și aduna apele toate spre-a se muta în altă țară.

Luceafărul a însemnat însă și consacrarea literară a unei întregi generații ardelene, consacrarea definitivei integrări a Ardealului în spațiul larg al literaturii române. O perfectă coeziune a caracterizat de atunci raporturile și aspirațiile scriitorilor români de pe ambele versante ale Carpaților.

A venit apoi viforul războiului, iureșul crunt al sângelui, iar după potolirea furtunei, pe cerul românesc a apărut soarele dreptății și al unirii.

Luceafărul a fost socotit atunci de prisos, misiunea lui a fost socotită încheiată, iar cei cari veghiaseră până atunci la apariția lui au intrat în marea horă a României-Mari.

Maurul și-a făcut datoria, Maurul poate să plece. Și astfel Luceafărul n'a mai apărut.

Din când în când, în fața secetei și a haosului literar din Ardeal, lumea își mai aducea aminte de vechiul Luceafăr, iar amintirea durea. Dureau și mai mult comparațiile cu tot ceeace apărea în numele sau cu tendințele Luceafărului apus.

V. NETEA

FAMILIA DIKI

este titlul unuia dintre cele mai reprezentative romane din câte a scris puțin cunoscutul la noi romancier rus Artibașev.

De multă vreme, opera destul de numeroasă a acestui scriitor a trecut granițele Rusiei, fiind tradusă în mai toate limbile de cultură ale apusului, unde și-a găsit admiratori numeroși, grație noutății și îndrăsnelii temelor tratate. Bun cunoscator al mentalității slave, Artibașev a zugravit cu un penel de adevărat maestru fragmente din bogata frescă ce a inspirat și pe marii săi înaintași, al căror demn urmaș s'a dovedit. Religiozitatea proverbială a mujicilor de altă dată, misticismul bolnav al păturii de jos, patimile numeroase pe care poporul pravoslavnic le ținea în mare stimă, privindu-le ca făcând parte integrantă din viața lui, impenetrabilitatea la cultură, — toate acestea au intrat în materialul frământat de Artibașev ori decâte ori a scris.

In *„Familia Diki"* întâlnim lumea așa zisei burghezii rusești dinainte de 1917, o categorie socială cu totul interesantă prin virtuțile cași prin viciile pe care le prezenta. Nedeosebită de clasa de jos decât prin avere și prin pofta de a conserva cu orice preț bunăstarea ce o punea la adăpost de privațiuni, clasa aceasta ducea mai departe o viață trudită și mereu atentă la orice i-ar fi putut clătina echilibrul. Sunt, totuș, unele exemplare din această massă cenușie care, fără să știe prea bine dece, se desprind de pe linia trăirii lor predestinate, fac salturi în necunoscut, reușind să sguduie din amorțeală valuri întregi de ființe până atunci împăcate cu situația ce aveau. Unul dintre acești „trăsniți" este și Zahar Diki; anonim ca prezență în ansamblu, îi e suficientă o singură abatere din obișnuit pentru a deslănțui drame. Conștient de urmările nefaste pe care le creiază prin luarea în piept a bunelor tradiții, nu ezită să prăbușească, odată cu el, o întreagă lume în al cărei angrenaj se înșurubase perfect.

Pe lângă redarea minunată a psihologiei specific slave a eroilor săi, Artibașev se dovedește și un mare îndrăgostit al naturii. Stepa nemărginită în mijlocul căreia se desfășoară acțiunea este zugrăvită în culorile ca de ale unui om căruia i-au intrat în sânge melancoliile vaste ale unor spații triste și care se întind dincolo de orizonturile de sub controlul ochiului.

Traducerea d-lui *R. Donici* te face să nu regreți prea mult că nu poți gusta această operă în original.

C. POSTELNICU

Note germane

DER TÜRMER,

editată de Heinrich Beenken din Berlin, nu este, propriu zis, revistă, ci mai mult magazin, dară de calitatea celor mai bune și se găsește în anul al 43-lea de apariție. Cu cele 64—70 de pagini, în afară de anexele artistice nepaginate, acest „Străjer de pe turn" constitue o adevărată bucurie pentru cetitor și o prețioasă colecție de informație culturală și artistică. Indeosebi partea ilustrată concurează cu cele mai bune imaginabile. Dară nici cea literară nu e mai prejos.

Numărul pe Ianuarie 1941 aduce un cuprins bogat, din care reținem contribuțiile: „Geschichte und Technik" de Alois Wagner; „Gruss an Peter Breugel" de Felix Timmermans (autor flamand); „Kalender und Volksbildung" de A. Recktenwald; „Deutsche Liebesbriefe" de Dr. Julius Zeitler; interesantul articol „Mit Eskimohunden in der Antarktis" de Paul Wolff și „Vom ehrgeizigen Schneiderlein" de Dr. Anton Klima. Marga v. Rentzell închină celor 150 de ani dela nașterea marelui poet vienez Franz Grillparzer, două pagini evocative („Ein Dichterherz").

Punând problema paralelismului dintre istorie și tehnica, Alois Wagner conchide că o rasă poate fi depășită de altă rasă numai dacă rămâne tehnicește în urmă. Ceeace însă nu e cazul cu rasa europeană și, cu atât mai puțin, cu poporul german, care dispune de remarcabile aptitudini tehnice și mai e dotat cu o puțin întâlnită perseverare în muncă.

In scrisoarea-i lirică, adresată lui Peter Breugel, Felix Timmermans îl caracterizează astfel pe genialul său compatriot și înaintaș: „Tu ești străjerul spiritual al datinelor noastre și al felului nostru de a fi... Tu care râzi și-ți bați joc, tu om mistic, trist, tragic, satiric, înțelept și triumfător... Cum ne-ai văzut tu, așa suntem încă. Ai fost o parte din poporul tău. Dară ai fost binecuvântat de cer să faci icoana acestui neam. Te-ai exprimat pe tine și ți-ai exprimat poporul, ți-ai exprimat poporul și te-ai exprimat pe tine... Și astfel, tu artistul, ne ești, în această vreme plină de isme și diletantisme exotice, un adevărat turn și o cale solară. Ca să fim siliți a rămâne credincioși nouă înșine și poporului nostru, nu trebuie să ne îndreptăm privirile spre răsărit sau miezăzi, ca să fim mari în lume și artă. Toată lumea se descoperă înaintea geniului tău..."

In textul scrisorii sunt reproduse vestitele tablouri breugeleene: „Intoarcerea cirezii", „Țara lui Cremene" (Schlaraffenland), „Vânători în zăpadă" și „Nunta țărănească".

In „Deutsche Liebesbriefe", Dr. Julius Zeitler introduce și reproduce câteva din scrisorile de dragoste ale celor mai mari personalități germane, Meta Moller către Klopstock, Mozart către Konstanze Weber, Arhiducesa Elisabeta, prințesă de Würtemberg, către Francisc de Austria, Beethoven către „nemuritoarea sa iubită", quadragenarul Moltke către logodnica sa Maria Burt, de 16 ani, și Bismark către logodnica sa Johana von Puttkammer.

Ilustrat cu reproduceri din Giovanni Battista Moroni (1525-1578), Daniel Chodowiecki (1768), Jost Amman (1568), Susanna Maria Sandrart (1689), Quieringh Brekelenkam (1620—1688), din manuscrisul mendelian despre meseriile în sec. 14, și din cel al lui Cristoph Weigel despre meseriile în sec. 17, micul studiu al lui Dr. Anton Klima este o pagină de laudă la adresa branșei croitorilor. Astfel, pe lângă multe altele, aflăm că marele savant de pe timpul lui Friedrich al II-lea, filosoful, astronomul, matematicianul și fizicianul Johann Lambert (1728—1771), a fos ucenic croitor, ca și pictorul italian Annibale Caraccei. (1560-1609), ca și sculptorul german Johann Gottfried Schadow (1764—1850). Și ucenici croitori au fost Heinrich Jung-Stilling (1740-1810), prietenul lui Goethe, marele băsmuitor danez Johann Christian Andersen și francezul Pierre Jean de Beranger (1780—1857). Dece să nu amintim că Andrea del Sarto (1486—1531) și Goethe fuseseră și ei descendenți ai unor părinți sau bunici croitori?

„Der Türmer" mai are, în afară de colaborări în proză și vers, o frumoasă parte de recenzii și note literare și culturale.

EDITURA POESCHEL & TREPTE

din Lipsca a tipărit, în preajma Crăciunului 1940, un catalog al scrisului german „de valoare". Cărțile apărute în 1940 sunt marcate cu un asterisc. Repartizat pe diferite categorii de literatură documentară, culturală, beletristică propriu zisă și literatură tradusă din autori streini, materialul atinge considerabila cifră de 670 de volume. In numărul acesta sunt cuprinse și cele 86 de cărți reeditate din clasicii germani, iară traducerile se cifrează la 49. Restul de 535 opere noui ale anului 1940 se distribue astfel: 14 volume au conținut divers, 27 cărți de poezie; 12 drame, etc.; 192 romane, nuvele, povestiri; 56 memorii, biografii; 69 cărți de istorie; 27 despre țări streine; 88 de cultură și 50 de artă. Deci numai 27 de volume de poezie fața de 192 de proză literară sau 512 diferite. Cifrele sunt reci și pot avea limbajul pe care-l găsim de cuviință a le atribui. Noi reținem faptul că în Germania predomină proza. E însă, în general, o proză până și ea de caracteristicul lirism german inevitabil, ceeace, dacă nu ar fi cazul, ar dovedi un exces de maturizare și o lipsă de regiuni spirituale necucerite încă, deoarece poezia este termometrul și barometrul cel mai nedesmințit al climatelor sufletești.

EDIȚIA DEFINITIVĂ

a operei lui Stefan George, acest profet al liricei și, alături de Goethe, Hölderin și Nietzsche, uriaș înnoitor al limbii germane, cuprinsă în 18 volume, pe cât de splendide, pe atât de inaccesibile marelui public, l-a făcut pe Dr. Friedrich Wolters, fost profesor universitar la Kiel, să se gândească la o antologie.

De obicei, așa numitele „pagini alese" din vreun autor sunt și rămân artificiu, căci angajează o anumită sensibilitate estetică a cuiva și reprezintă, în cazul cel mai bun, un sistem de perspective ale cuiva asupra unei opere care nu-i aparține mai mult decât oricăruia dintre cetitorii deprinși să prețuiască un volum de versuri, un roman sau o piesă de teatru.

Totuși, urmărind o mai largă difuzare a scriitorului respectiv, paginile alese au o valoare hotărîtă: ele ne pun la dispoziție chintesența unei opere și ne deschid calea cea mai luminoasă cu putință către cunoașterea ei în întregime.

Dr. Friedrich Wolters a ales cu dovedita-i competință, și a editat, la F. Hirt din Breslau, un volum antologic din opera lirică a lui Ștefan George. Din fiecare carte a ediției definitive figurează, în broșura alcătuită de Dr. F. Wolters, poemul cel mai bine ales. Cetitorul poate astfel face cunoștință cu „Die Hymnen", „Pilgerfahrten", „Algabal", „Die Bücher der Hirten und Preisgedichte der Sagen und Sänge und der hängenden Gärten", „Das Jahr der Seele", „Teppiche des Lebens und die Lieder vom Traum und Tod", „Der siebente Ring", „Stern des Bundes" și „Das neue Reich".

E o bijuterie în care se găsesc încrustate nestemate din toate tezaurele de vers ale geniului poet.

STEFAN PAUL ANDRES

(n. 1906), a publicat, anul trecut, în editura Riemerschmidt, o nouă carte de proză: „Das Grab des Neides" (Mormântul invidiei). Este cel de al unsprezecelea volum ieșit din condeiul acestui autentic și puternic povestitor renan, în sufletul căruia sălășluesc, alături, dorul de priveliști însorite al nordicului și dragostea de culoare a omului născut sau format pe semne meleaguri meridionale. Andres, fost candidat la preoție și frate samaritean la mai multe mănăstiri cu spitale, a călătorit mult și a cunoscut, ca puțini alții, cerul mediteraneean.

„Das Grab des Neides" cuprinde numai trei nuvele. Dar pasionanta lor acțiune se desfășoară în cadrul acelui splendid și policrom peisaj grecesc pe care l-am întâlnit acu în romanul „Der Mann von Asteri", carte în care ți se destăinuie un suflet frământat și chinuit de multe și mari patimi omenești. Protagoniștii din recentul său volum de nuvele trăiesc și ei angajați în aceeași inextricabilă, halucinantă și, totuși, mântuitoare luptă cu destinul. Ei nu bat cărările obișnuite și firești ale existenței. Viața lor se proiectează asemeni unui film fantastic, pe ecranul unei realități aparte, clădită numai din elemente pasionale și, în consecință, extraordinare. Dar ținuta sufletească a acestor eroi stranii fiind, în totdeauna, nobilă, paginile scrise de Stefan Paul Andres îți prilejuiesc o dublă reculegere: estetica și morală. Iar nuvela „Hagia Mone" nu este numai o admirabilă creație artistică, ci și mărturia unui înalt simț de răspundere a artistului.

Andres scrie, precum ar trebui s'o facă fiecare autor de cărți bune, cu propriul său sânge. De aceea arta lui este și va rămâne viață vie transpusă pe un anumit plan de sensibilitate.

După romanele „Die unsichtbare Mauer" (1935), „Der Mann von Asteri" (1939) și după volumul de nuvele „Moselländische Novellen" (1937), aceasta din urmă carte îl așează pe tânărul scriitor german în rândul creatorilor de literatură căutată.

Principalele lui scrieri sunt: „Bruder Luzifer" (1930), roman autobiografic, „Eberhard im Kontrapunkt" (1933), „Die Löwenkanzel" (1933), oratoriul „Der ewige Strom" (1935) și cărțile citate în această notă.

DIE LITERATUR

Monatsschrift für Literaturfreunde (Literatura, revistă lunară pentru prietenii literaturii) este un mensual de informație și documentare. Cei ce vor să fie la curent cu ultimele apariții în vitrina cărților germane, numai cu greu s'ar putea lipsi de această revistă care, pe lângă mostre de text și recenzii judicioase, îți pune la dispoziție și o bibliografie covârșitoare.

Din numărul pe Feoruarie 1941, reținem considerațiile lui Friedrich Georg Jünger asupra poveștilor din cele o mie și una de nopți („Gedanken über die Geschichten aus tausend und einer Nacht"), din cari traducem următoarele: „Aici individul nu are semnificație prin faptul că s'ar deosebi printr'un caracter propriu și bine marcat; interesul pe care-l trezește nu este biografic. Dar individul devine semnificativ prin faptul că este purtător al unui Fatum și Kismet care merge, prin ciudățenia sa, până la miraculos". Acest Fatum contează, nu individul, căci, pe căi felurite și în făpturi omenești deosebite, el se realizează cu preciziunea unei legi necunoscătoare de excepții. Și în acest Fatum se cuprind toate orizonturile Orientului.

Mai remarcăm studiile shakespeareene ale lui Gerhard F. Hering-Köln (Shakespeare-Studien) și versurile poetei Annemarie Schwemmle, versuri feminine și delicate ca broderiile de spumă ale izvoarelor de munte: Der Apfelbaum și Tanzend Mädchen mit einer Maske.

TRAIAN CHELARIU

Note italiene

CARTEA IN ȘCOALA

Guiseppe Bottai, ministrul educației naționale al Italiei, în ajunul unor mari reforme aduse școalei italiene de toate gradele — în care se preconiza înființarea multor biblioteci sistematice pentru uzul liceelor — semnează sub titlul tradus mai sus (în „Il libro Italiano", Novembre, 1940) un foarte interesant articol, din care traducem câteva rânduri, pentru justa observare a unor probleme, care la noi, mai mult decât în Italia, ar fi trebuit soluționate cu ani în urmă.

„La școală, pentru cea mai mare parte, s'a citit puțin până astăzi. Elevii cari citesc, citesc de obiceiu singuri, în afară de școală și aproape într'un spirit ostil școalei, nemai acordând nici un respect temelor lor școlare; citind, când citesc, ca și cum ar da la o parte hainele lor de școlari.

Nu întotdeauna într'un mod manifest, și nu întotdeauna mărturisit, s'a creat, într'o comună obișnuință, un fel de neîmpăcare între „a studia" și „a citi", între „lecție" și „lectură". Și totuși „a studia" e mai ales un „a ști să citești", o lectură din care să profiți ceva; o lectură făcută așa încât vocea cărții să nu se piardă după ce paginile au fost închise, dar să se continue în noi, să se armonizeze cu glasul nostru, să-l îmbogățească, să-l perfecționeze. Căci cuvântul „lecție" are aceeași rădăcină cu cuvântul „lectură".

Se citește de obiceiu, mai mult în universitate ca în licee. Dar trebue să considerăm că la universitate, de cele mai multe ori, lectura ia locul lecției, ia locul școalei deci.

In concluzie, în licee se citește puțin pentrucă se merge la școală; în universități, se citește puțin mai mult, pentrucă foarte adesea nu se merge și se crede că e posibil să nu se meargă la școală".

CULTURA ITALIANA

Intre anii 1903 și 1907 — și chiar până aproape de noi — a fost dirijată de trei mari reviste; La Firenze Papini conducea „Leonardo", Benedetto Croce fundase la Napoli „La critica", iar „Poesia" apărea la Milano sub directa priveghere a lui F. T. Marinetti.

Prin conducătorii lor, revistele dictau în cele trei domenii ale culturii; „Leonardo" purta ca subtitlu denumirea de „Rivista d'idee" și paginele sale făceau cunoscute Italiei noile orientări ale gândirii anglo-saxone, mistica germană, într'un cuvânt tot ceeace interesa filosofia. (Insuși numele revistei amintește pe frământatul artist din Renaștere, iscoditor de mărețe neliniști; „geniul său tutelor" cum îl numește, nu fără orgoliu, D'Annunzio).

„Leonardo" devine organul italian al pragmatismului. Iar tipul ideal de poet devine „il poeta filosofo", secretul stăruitor al lui Giovanni Papini.

Crociana „La critica", pe lângă aportul pur critic adus de conducătorul ei, publică și literatură propriu zisă, franceză mai ales și romantică-idealistă germană.

Rolul lui F. T. Marinetti nu e cu nimic mai prejos decât al confraților săi.

El e inițiatorul și susținătorul de până azi al noului curent poetic italian cunoscut sub numele de „futurism". O uriașă revoluție poetică, răsturnarea tuturor idolilor la care se închinau până atunci poeții. O nouă formă, alt conținut. Norocul a fost că Marinetti și-a dat seama că nu se realiza „ad litteram" punctele enunțate în celebrul lui manifest. El însuși a renunțat la multe „noutăți" descoperite — sunt trei decenii de atunci — de înflăcărarea unui tânăr doritor de prea radicale schimbări. Literatura italiană de azi stă sub semnul „futurismului". Corrado Govoni, Aldo Pallazzeschi și Massimo Bontempelli sunt discipolii dragi ai lui F. A. Marinetti.

Toate revistele, și Leonardo și La Critica și Poesia, dau o nouă orientare vieții culturale italiene, îndeamnă spiritele să se frământe, să iasă din amorțeala moștenită dela sfârșitul secolului al XIX, să ia contact cu suflul nou și complex al culturii europene. Au de luptat contra culturii oficiale universitare, contra epigonismului carduccian, contra positivismului în filosofie, contra verismului — dramatic și melodramatic — exponenți, în genere, ai obiceiurilor conformiste antieroice și antipoetice.

Iar cultura italiană de azi, dovedește că în mare parte, lupta dusă de trinitatea revistelor a reușit.

„CRACIUNUL ȘI ANUL NOU IN POEZIA POPULARA ROMANA" e titlul unui studiu apărut în „Meridiano di Roma" (din 19/I/1941) iscălit de Petru Iroaie, desigur român după ortografia și rezonanța numelui. Inițiativa domnului Iroaie e lăudabilă — în străinătate și mai ales în Italia literatura română e aproape necunoscută; despre cea populară nu putem avea nici o pretenție. Dar, oricât de puțin spațiu ar cere o revistă pentru un esseu, când cineva încearcă să prezinte o parte din literatură, fie ea și populară, o face cu mai multă sgârcenie în ceeace privește traducerile — pe care le alege dintre poeziile reprezentative, — și se arată mai darnic cu explicațiile. Pentru noi e simplu; ne-am obișnuit din copilărie cu colindele dela Crăciun și urările dela Anul Nou și orice aluzie a d-lui Iroaie o înțelegem prea bine; dar străinii, pentru care a fost scrisă, nu pricep nimic. Cine recunoaște în:

„Al cavallo le briglie ha tirato,
Per il campo ha girato
Sulla lancia si è appoggiato",

cunoscutele:

„Și pe cal a 'ncălecat,
Și în scări s'a ridicat,
Peste câmpuri s'a uitat"?

SORACTES

Ardengo Soffici

(Urmare din pag. 1-a)

„Il Frontespizio", să-și desfășoare gândul, așa cum l-a înfățișat în articolul din luna Aprilie a anului 1939:

„Nu aș ști cum să exprim sentimentul pe care întotdeauna l-am avut despre o identitate între lumina fizică și lumina spirituală. Inalta știință e tocmai pe punctul de a demonstra poate, că, de fapt, universul constând dintr'o unică forță de energie variat ritmată, pentru a spune așa, — dualismul materie și spirit dispare și nu există între cele două lumini diferență substanțială, ci numai de timbru și de număr, ca între două muzici.

Ori cum ar fi, se poate totuș observa, că cele mai sublime expresiuni de civilizație au avut loc în ținuturile soarelui și cu preciziune, unde soarele strălucește cu o lumină mai limpede și armonicasă".

Aceste asertiuni din domeniul problemei cosmologice sunt completate cu afirmația, că zona ideală prin conformația fizică a unei viziuni luminoase despre lume și viață este Mediterana. Firește că orice alt patriot din alt ținut decât cel mediteranean ar putea aduce spre confruntare priveliști din țara sa, generatoare de creație. Autentică și nesdruncinată, însă, va rămâne credința acestui estet, pictor și literat care știe mai presus de toate să fie italian.

MARIELLA COANDA

Nasul lui Jules Verne

„Revue des deux mondes" a început în luna Decembrie anul trecut, publicarea unui interesant studiu despre „Jules Verne și călătoriile lui". Fiu al unui avocat din Nantes, Jules Verne a fost de timpuriu atras de mirajul vieții de boemă artistică și literară a Parisului. Refuzând să se asocieze cu tatăl său, urmând ca după moartea acestuia să-i moștenească și clientela, tânărul Jules care nu-și simțea nici un pic de vocație avocățească și nici... conjugală, ia hotărîrea eroică să încerce suprema aventură: aceea de a-și croi singur drumul în viață. Hotărîrea era desigur eroică, fiindcă severul avocat din Nantes nu înțelegea să încurajeze apucăturile de boem ale odraslei răsvrătite. In lipsa subsidiilor paterne, Jules Vernes primea din când în când, pe furiș, dela mama lui unele pachete cu un conținut foarte prețios pentru el: mai ales lingerie. Odată, primind două duzini de batiste, chiar... nasul lui Jules Verne, adânc mișcat a mulțumit în numele posesorului său pentru darul primit, prin următoarea scrisoare pe care o transcriem aci:

„Doamnă,

Tocmai aflai din gura Domnului fiul dumneavoastră, că aveți de gând să-i trimiteți ceva batiste; i-am cerut îngăduința să vă mulțumesc eu însumi și mi-a acordat-o cu grațiozitatea care-l osebește. Ii sunt foarte apropiat prin legături de nedesfăcut și niciodată cât va trăi n'am să mă despart de el; într'un cuvânt „sunt nasul lui, iar cum destinația batistelor mă privește cu dinadinsul, el mi-a dat voie să vă scriu cu acest prilej. Ați avut Doamnă, o excelentă idee: curând intra-vom în anotimpul guturaielor și al mucilor și e mângâietor să știi că poți culege acest fruct al intemperiilor iernatice.

Mă voi sluji Doamnă, de acest prilej, ca să spun despre Domnul fiul dumneavoastră câteva bine simțite cuvinte; e un foarte de ispravă băiat, de care-s mândru. A pierdut obiceiul să mă scotocească vârându-și degetele până în străfunduri; ba dimpotrivă, are grijă de nările mele, mă privește adesea în oglindă și mă găsește pe gustul lui, fără îndoială, fiindcă-mi surâde cu farmecul ce-i prinde atât de bine. Dealtfel, nu am dece mă plânge; poate sunt puțin cam lung, dar forma mea amintește cameele antice și Domnul fiul dumneavoastră mă pune în valoare oridecâteori are ocazie; câteva tinere doamne mă găsesc pe gustul lor și voi sfârși prin a deveni vanitos.

Nu m'aș plânge de soarta mea, Doamnă, dacă dela o vreme Domnul fiul dumneavoastră nu și-ar răsuci mustața 'n furculiță. Prea o mângâie, ceeace mă face nespus de gelos; dar toate nu le poți avea pe lumea asta.

Dealtfel, Doamnă, dumneavoastră vă datorez succesele mele de până acum; se pare ca în ceea ce privește forma mă asemui mult cu unul din confrații mei care se află între fruntea și gura dumneavoastră; de mult nu l-am mai văzut pe acest scump prieten, dar ce vreți? nu mă pot despărți de Domnul fiul dumneavoastră.

E un poet, se spune; uneori îl văd ocupat să scrie versuri. Detest acest exercițiu, fiindcă atunci trage mereu de mine și mă șterge de mâneca lui, ceea ce îmi este cu deosebire neplăcut. Când va fi primit acele prețioase batiste de care îl înștiințați, îmi place să cred că n'am să mă mai afund decât în olandă fină, care se potrivește de minune frumosului meu caracter. In clipa asta sunt cam înfundat: nara mea stângă nu percepe lesne plăcutele emanații ale străzii; totuși, sănătatea mi-e bună iar secrețiile nu-mi sunt prea îmbelșugate.

Aflu cu bucurie că serbările Carnavalului încep în patria mea. Credeți-mă, doamnă, că nu m'aș fi băgat în această gloată! Am prea mult respect pentru numele ce port și Domnul fiul dumneavoastră nu m'ar fi compromis în locuri frecventate de o lume atât de dubioasă.

Binevoiți, Doamnă să înfățișați complimentele mele cele mai sonore membrilor corespunzători ai familiei voastre; vă rog să nu uitați nasurile tinerelor surori ale Domnului fiu al dumneavoastră (un tânăr foarte îndatoritor) și fiți pe lângă ei interpreta urărilor mele fârnîite de fericire.

Rămân Doamnă, împreună cu noile batiste, prea respectuosul și lung nas al Domnului fiul dumneavoastră. NABUCO

pentru copie conformă,
JULES VERNE"

D'ale Carnavalului

(Urmare din pag. 6-a)

Istorisirea m'a turburat, însă n'a izbutit să sdruncine încrederea ce aveam în amicul meu. Eram încredințat ca teama fusese mai mare decât primejdia. Căutam s'o conving pe sora mea că pentr'o sărutare nu piere lumea! Ea îmi răspundea cu amărăciune: „Ești prea cum se cade ca să pricepi unele lucruri!"— Nu ești decât o fată sceptică", îi întorceam eu.

Intr'o Duminică pe când cu toții, ca de obiceiu prânzeam la bunici, prietenul nostru veni și ceru slujnicei să-i dea cel mai mare geamantan ce se află în casă voind — spunea — în dar de ziua mea ce cădea în curând să dea la legat cărțile din biblioteca mea. Am găsit rafturile goale ca'n palmă, în schimb mi-era sufletul plin de înduioșare: „Mai ai acum îndrăzneala să susții că prietenul nostru nu e o comoară la casa omului!?", îi tocam mereu surorii mele. Ea îmi împotrivea obișnuitul ei zâmbet sceptic.

De ziua mea însă nici prieten, nici cărți, nici geamantan! Negreșit nu fusese gata la timp cărțile. Avea fără îndoială să mi le aducă în curând. In cea nădejde trecură încă două săptămâni. Intr'o zi îmi zăresc amicul pe stradă, dau să scot pălăria, dar în același moment el face stânga împrejur și se pierde în mulțime. Acum vedeam tot adevărul: nu avusese destule parale ca să scoată cărțile de la legătorie.

Alerg la poștă și-i trimet cinci mii de lei. Cum mă înapoiam cu inima ușoară spre casă, zăresc în taraba unui anticar, cărțile mele, de vânzare la un preț foarte scăzut. M'am grăbit să le cumpăr. Imi zic: „Desigur vreo nenorocire s'a abătut pe capul sărmanului meu prieten!.. și a fost nevoit să vândă cărțile!" Intr'un suflet alerg la locuința lui. Se mutase de o lună. „Numai să fie sănătos!"— mă rugam eu întrebând de el pe toată lumea care-l cunoștea. Când mă așteptam mai puțin, am dat peste el la cafenea. Sorbea voluptos un capuținer, citind o gazetă.

Mă arunc aproape de gâtul lui:

— Ce fericit sunt că te întâlnesc însfârșit! Ai fost bolnav?

— Faceți confuzie. Nu v'am văzut în viața mea și nici nu țin să vă cunosc!— îmi asvârli drept în inimă festul meu prieten, privindu-mă hain.

Trebuia să-l dau pe mâna poliției? De ce? Asta poate l'ar fi îndreptat în cel mai bun caz pe el, în vreme ce eu tot om cum se cade aveam să rămân! Așa că cerând politicos iertare pentru „confuzie" m'am depărtat de omul din cafenea, nefericit cum numai un om cum se cade poate fi...

Plângeți-mi de milă, prieteni: Mai bine să fi fost câinos, îngâmfat, mincinos, bețiv; ceacâr, ciupit de vărsat, șașiu, ghebos, cu picioarele haitișe decât OM CUM SE CADE...

MENIP

P. S. — Paginatorul revistei noastre, Ion Florescu, harnic la gură ca și la treabă, a avut și el o trăsnae: să înceapă cu proza lui Menip din ultima pagină și să termine într'a cincia.

...Și de ce nu? Când spuneam că toți avem câte-o trăsnae!

COLECȚIA „UNIVERSUL LITERAR"
a lansat zilele acestea noua lucrare
a d-lui
MIHAIL DRUMEȘ
O CRIMĂ PASIONALĂ
Grotescă în trei acte, jucată cu succes pe scena Teatrului Regina Maria din București și a Teatrului Național din Cluj
Cu o prezentare de TEODOR SCARLAT
De vânzare la toate librăriile din țară; 40 lei

D'ale Carnavalului

Toţi avem câte-o trăsnaie

Ca să vorbesc despre ceea ce s'ar putea numi „trăsnaia" mea simt că nu e nevoe să fac nici o sforţare de imaginaţie sau de talent (presupunând că am) şi nici să scot panglici pe nas spre a fi crezut pe cuvânt, luat adică drept ceea ce-mi place să mă socotesc eu însumi. Anume, am convingerea că oglinda-mi arată, ori de câte ori mă uit în ea, chipul unui mare şi autentic dar nebănuit aventurier.

La drept vorbind „trăsnaia" mea, cititorule, — dacă astfel îţi place să numeşti mărturisirea ce îţi făcui — este de a mă socoti altcineva, altul decât acela din fotografia măgulitoare sau din caricatura pentru uzul de toate zilele pe care şi-o formează despre fiecare dintre noi, prietenii şi neprietenii noştri.

— „Te-am prins", mi-a strigat cineva odată, triumfător. „Ţi-ai găsit, mai vezi de altul", i-am răspuns eu, răsărind tocmai din-

cotro se aştepta mai puţin să mă vadă.

Cu toată greutatea identificării răspunderilor, în aventura mea o parte însemnată o are şi luna. Invocând augusta mărturie selenară, istorisirea aventurii mele ar putea începe la miezul unei nopţi de toamnă cu lună plină (data nu interesează) precum scriu:

Pendula bătu miezul nopţii, despicând liniştea compactă în douăsprezece felii sonore, egale. Când cele din urmă vibraţii se mistuiră suspinând ostoite în faldurii draperiilor, liniştea adulmecă iarăşi, nesăţioasă. Ascultam tolănit, freamătul singurătăţii îmbibate de răsunetul mut al bătăilor care s'au cu altă ureche, când sonurile pozitive s'au stins, ca o umbră a lor. Din sus, lumina lunii topea sidef străveziu peste rafturile simetrice cu cărţi, din care clasicii literaturilor îşi îndreptau către mine căscatul de mai multe ori secular, prin pâcla comentariilor. Ridicai ceasornicul în dreptul unei speteze luminoase şi, din'r'o veche obisnuinţă socială controlai punctualitatea miculului maniac, deşi în călătoria proectată preciziunea era de prisos...

Când am deschis fereastra, emisferul întreg visa cufundat în legendă. Am vrut să strig de uimire dar glasul a scăzut singur, ca o flacără pâlpâitoare de opaiţ, în şoaptă. Intre conturul gândului sinuos, şi ale lucrurilor incerte simţeam nelămurit, ca o margine de vis, prin care schimbul fantezei cu neantul înconjurător devenea mai intens şi fecund...

Liberat de atractia socială şi de obsesia cronologiei, deplasarea deaungul sensurilor devenea un simplu joc. Părăsii fără strângere de inimă viaţa colectivă traversată de amintiri, speranţe şi trădiţii, fără o lacrimă de compătimire pentru semenii mei — sclavi ai memoriei — istovind sub povara păcatului originar, şi dintr'un singur salt de o perfectă graţie coreografică aterizai pe prundişul scânteetor al Căii Lactee. Ca să-i contemplu imaginea pură suf'ai energic colbul persistent al amintirilor didactice şi deschisei un repertor, singurul obiect luat cu mine, pentru notarea impresiilor în ordine alfabetică. La pag'na P. însemnai: „Pământul dispărut fără urmă, timpul în descompunere, când şi când, adieri încropite de civilizaţie rămasă". Inchisei carnetul, sleit de sforţarea făcută şi cu părinteasca grijă mă pregăteam să-mi învelesc circumvo'uţiunile în gutaperca protectoare a somnului, mai cu seamă că nenumăraţi asteroizi, atraşi probabil de emanaţiile substanţei mele cenuşii, îmi dădeau insistente târcoale.

Deodată o întrebare perfidă, venită nu ştiu de unde mi se cuibări în minte, răsucindu-se ca un şurub: „Cine eşti? Cine eşti?" In zadar mă căsneam, alarmat de această bizară amnezie, să-mi reamintesc cine eram. Insfârşit, cu un gest eroic (l-am păstrat ca să-l torn în bronz, la întoarcere), respinsei somnul îmbietor, hotărîndu-mă să pornesc în căutarea identităţii pierdute. Aventura căpăta astfel un sens, dar intrând într'o lume fără dimensiuni şi fără repere, traectoria existenţei mele risca să nu se mai întoarcă nici când asupră-şi, să se piardă într'o veşnică năzuire, fără şansa (sau riscul) închegării în vre-un contur, căutându-şi zadarnic chipul într'o oglindă care nu-i poate arăta nimic, pentrucă NIMENI nu se uită în ea...

Din deferenţă pentru cititor, dar — ca să fiu sincer — şi pentrucă nu mai am ce spune, mă opresc aci. După mine — ca şi până la mine — Neantul.

MENALC

N'am prea avut niciodată tristeţea lucrurilor care nu sunt, ci dimpotrivă, am fost întotdeauna mulţumit cu ceeace am avut. E drept că uneori am aşteptat mai mult, însă când am băgat de seamă că **altfel** se cere, eu nu am întins mâna. Asta e o introducere care seamănă cu un fel de scuză, va gândi vre-un cetitor, şi eu va trebui să-i dau dreptate, pocăit. Da: pentrucă o singură dată în puţinii ani de când vieţuiesc, am râvnit şi eu la ceva ce nu eram — şi anume atunci când am primit sugestia acestui reportaj colectiv şi fantezist, care nu va trebui să stric siesta nici unui domn bun şi cu principii. N'am visat la cinci ani să devin şofer, cum nici la cincisprezece nu m'am văzut marinar pe Gange, ci la douăzeci şi ceva de ani, într'o redacţie, mi-a trecut prin cap ideia că ar fi fost foarte frumos şi instructiv dacă eram bancă. Peccavi, Domine, peccavi!

Nu bancă de depus parale sau de pierdut, Doamne fereşte, ci o simplă bancă de lemn cu patru picioare, ca un câine oarecare, sau ca un cal.

Cu lemnul adus de pe cineşte-ce vârf de munte şi garnisit cu frumoşi drugi de fier, aş fi dorit să domiciliez într'un parc provincial sau într'o localitate climaterică. In acest fel aş fi auzit de-atâtea ori muzicile militare de sezon şi aş fi avut marea cinste să od'hnesc pe mădularele reci de lemn pe cri-

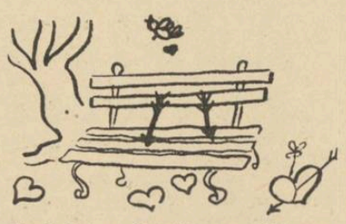

ticul Octav Şuluţiu sau alte persoane importante. Uneori, aş fi sângerat, când vre-un chiulangiu amorezat m'ar fi încrustat cu inimi şi săgeţi, dar aş fi oftat cu o dulce durere, nu ca o bancă, ci ca un mucenic!

Marele meu ideal, visul vieţii mele, mi-am dat seama în clipa aceea, era însă să fiu o bancă în Cişmigiu.

Cetitorule, „sprijinul meu moral" te costă doi lei în schimbul cărora o femeie în halat negru, îţi oferă un bilet verde sau galben, după anotimp. Acuma, eu sunt banca. „Stau în faţa lui Panu, ziarist şi semănător de idei, oferindu-mă trecătorilor cu o tăcută reverenţă. Făcând parte dintr'o nobilă familie, n'am obiceiul să mă laud sonor şi enervant, ca halviţarii sau covrigarii, ba pot chiar să afirm că sunt de-o distincţie principiară, păstrând pe spetează o gratificaţie albă de sburătoare, ca un blazon. Ordonanţele şi şomerii mă evită (tarif ridicat), în schimb guvernantele şi visătorii mă caută cu predilecţie. Prefer ultima categorie de clienţi, căci copiii cari însoţesc guvernantele au darul de a mă indispune cu gălăgia lor; închipuiţi-vă ce enervant e pentru un lemn dela 2000 de metri altitudine, din tăcerea piscurilor, să îndure numai ţipetele copiilor.

Suport însă gălăgia, fiindcă Cişmigiul e un loc foarte pitoresc. Perechi de îndrăgostiţi, tocilari, pensionari, astmatici, somnoroşi — iată categoriile pentru care am o aleasă pasiune. Fiind de-o delicată structură fizică, detest oamenii graşi şi oamenii cu greutate, pe care-i gonesc scârţâind şi lamentându-mă. Uneori poeţi săraci şi flămânzi se stabilesc pe spatele meu, despachetând dintr'un sfert de hârtie, o chiflă, o felie de salam şi două felii de tobă. Fiind o natură visătoare, admir pofta plebee a bardului şi nici nu mă indignez când îmi trânteşte „în obraz" ultimul strop de muştar. La rându-mi, îl voiu aplica pe pardesiul unui elegant — pentrucă se asortează.

Nopţile cu lună îmi dau fiorii poeziei şi-atunci simt cum în sistemul meu de vase lemnoase, ultimii stropi de răşină se umflă şi prind să circule. Privesc stelele de pe boltă, încep să recit toate stanţele care au fost tatuate pe mine şi sunt clipe de beatitudine, când îmi dau seama cu o luciditate lirică, pot spune, că lucrurile au şi ele o frântură de suflet.

Prietenii mei sunt nişte intelectuali şi mă frecventează foarte des, fiindcă n'au bani de cafenea. Lor doar le fac semn când vine taxatoarea, ca să se ridice şi să nu plătească, plimbându-se ca şi cum nimic nu s'ar fi petrecut. Precum vedeţi, sunt foarte ocupată şi mi-e teamă să nu mă îmbolnăvesc de surmenaj. Singurele mele ceasuri de odihnă sunt între unu noaptea şi cinci dimineaţa, vara, toamna şi primăvara — pentrucă iarna deger de frig. Dar pentru asta îmi voiu împrumuta blana lui Paul Lahovary şi căciula ocrotitoare a prietenului său Ion Frunzetti; acoperit de toalele acestor doi oameni generoşi, sunt sigură că voi putea trăi o mie de ani şi voiu ajunge în mitologie".

Am ascultat vocea din mine şi am scris întocmai ceeace mi-a spus. Drept care semnez:

ŞTEFAN BACIU

Sunt un burghez de treabă, onorabil, iubit şi cinstit de toţi cei care mă cunosc. Sunt însă pentru ei, un individ la fel cu oricare altul şi asemănător fiecăruia în parte. Nimeni nu-mi cunoaşte însă particularitatea, de importanţă capitală, care deşi îmi provoacă multe suferinţi, mă deosebeşte de ceilalţi muritori, innobilându-mă. Iată despre ce este vorba: niciodată nu-mi pot urmări gândurile.

Lipsă de atenţie, de putere de concentrare? Nu ştiu. Iată însă dece, îmi dădeam seama uneori, la miezul nopţii, că în dimineaţa zilei care tocmai se sfârşise, m'am gândit la un moment dat, să mă scol din pat. Cum însă gândul a plecat fără să-l pot înregistra, miezul nopţii m'a prins tot culcat.

Dar ăsta e numai un fapt fără importanţă. Sunt alte lucruri mult mai grave şi cari mi se întâmplă mereu.

Nu se putea însă, să nu găsesc o soluţie. Şi iat-o: e simplă ca o soluţie după regula de trei simplă: îmi practic în frunte o mică

fereastră

şi cu ajutorul unei oglinzi, pot să-mi urmăresc toate gândurile, şi deci să le întrebuinţez în timp util.

Imediat operaţia terminată m'am simţit alt om. Ce fericire, să poţi să fii imediat la curent cu tot ce gândeşti!

Dar — vai — lucrurile s'au încurcat din nou. Omisesem un lucru, fără importanţă în aparenţă, dar foarte grav, după cum s'a dovedit: cum un cuvânt tipărit, citit în oglindă începe cu ultima literă şi termină cu prima, aşa şi gândurile mele: reflectate din oglindă îmi parveneau pe dos!

Ce te faci acum? Poţi să-ţi urmăreşti gândurile, dar dacă le iei în serios, poţi lesne să faci cine ştie ce drăcie.

Aşa am păţit la un moment dat, când, vroind să intru în bae m'am gândit să mă dezbrac: luându-mă însă după imaginea inversată a gândului meu, am decis că nu trebuie să mă dezbrac, şi am intrat cu un

costum superb

sub duş. Alte ori mă trezesc convins că Ştefan Baciu e frumos, deşi eu gândesc pe dos!

Deci, la soluţia ferestrei, mai trebuia adăugată una nouă, care să mă scape de neajunsul imaginii răsturnate din oglindă.

Şi am găsit-o. Dar vai! ce dificilă.

Ca să pot avea o imagine justă în oglindă, trebue să gândesc eu însumi contrariul de ceeace ar fi trebuit să gândesc în acea clipă! Acest efort m'a slăbit atât de mult încât în zece zile am ajuns din 70 de kg., la o greutate de numai două sute de grame, cu care ocazie am şi venit la această fermă cu zidurile albe şi duşuri reci.

Aici, e drept, m'am mai întremat. Cred însă că a contribuit mai mult imensa bucurie ce ţi-o provoacă de obiceiu visele când se împlinesc. Să poţi să ştii precis în fiecare clipă ce gândeşti!

Eram un om fericit...

...Când iată că o nouă nenorocire se abătu asupra mea: ordonanţa pentru camuflări.

Căci mintea mea, fiind o minte luminată, trebuie să acopăr fereastra cu hârtie neagră, între şease seara şi şease dimineaţa.

Ei, ce te faci că

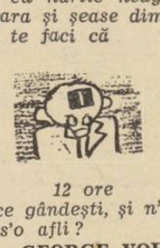

12 ore

nu ştii ce gândeşti, şi n'ai nici o putinţă s'o afli?

GEORGE VOINESCU

Desigur, am şi eu „trăsnaia" mea: sentimentul inimitabilei, inalterabilei şi autonomei mele identităţi cu mine însumi. Am început de mic să cred că eu sunt Eu, şi asta numai în favoarea confortului meu în societate n'a putut să-mi fie.

E adevărat, uneori punându-mi întrebarea dacă n'aş fi preferat să fiu altceva decât ceeace sunt, în cazul în care o „restitutio in integrum" sau o „repetiţie" kierkegaardiană ar fi posibilă, m'am jucat închipuindu-mă plantă. Seninătatea neştiruncinată a modului acestuia de existenţă, imposibilitatea de a nu-şi împlini destinul (afară de cazul arghezian al boului trecând care-o paşte), securitatea metafizică a regnului vegetal (desigur, acesta e termenul just: securitatea metafizică), lipsa oricăror frământări şi prob'eme, a oricăror spaime şi doruri, ori căror tensiuni şi istoviri, m'au ispitit, şi nu odată... îmi închipuiam, pe urmă, că o plantă nu se poate simţi „desrădăcinată" şi că obsesia autoanulării voite n'o tulbură. Grija continuă de valabilitatea actelor şi râvnelor proprii îi e străină. Afară de valoarea vitală, o plantă nu cată împlinirea niciunei altei valori obsesive. Maximum de conştiinţă estetică îl rezolvă stadiul de plantă, pentrucă se menţine în pură sensitivitate, excluzând orice intelectualism...

Dar poate nu despre ceeace aş vrea să fiu ar trebui să vorbesc, ci despre ceeace cred că sunt. Pentrucă numai aici poate fi „trăsnaia": în a crede că eşti ceva, sau că ţi-e dat să fii nu importă ce, vreodată.

Eu sunt Eu. Atâta ştiu, atâta simt, atâta cred. Eu sunt Eu e o ecuaţie justă. N'ar avea nimeni dece să mă încrimineze pentru aritmetica aceasta simplă. A este A. Principiul identităţii. Dar asta se spune mai simplu sub forma „eu sunt"; adică „eu exist" pur şi simplu.

N'ar fi nici o trăsnaie dacă aş crede numai atât. Judec însă mai departe: eu ex'st, deci sunt

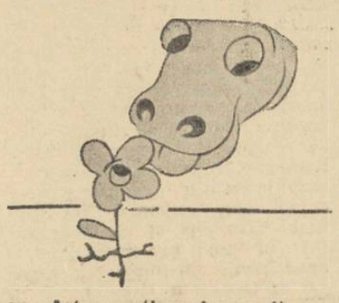

eu. Asta nu-ţi mai permit semenii. Principiul identităţii poate să-ţi slujească până la un punct: până la stabilirea fiinţării tale biologice. Dar „exist, deci SUNT EU", înseamnă postularea etică, nu pur şi simplu existenţială, a unei esenţe a cărei existenţă se realizează în fiinţa mea. „Eu sunt eu", înseamnă pentru cugetul meu de cartesian aparent, (în fond Iov) că existenţa mea înseamnă realizarea esenţei mele.

Ei vezi, vocaţia asta către adâncuri nu mi-o iartă oamenii. Caută unii să mă încredinţeze că „eu sunt esseist", sau că „eu sunt poet", sau că „eu sunt critic de artă", sau că „eu sunt premilitar", sau că „eu sunt contribuabil", sau câte şi mai câte identităţi pe care ţi le atribuie societatea, morala ei, administraţia ei, structura ei, curiozităţile ei, absurditatea ei.

Ei bine, nu: sub oricare din identităţile acestea, am trăsnaia să afirm că eu rămân eu. Şi pentru a putea ţine minte oricând această inofensivă judecată asertorică, apodictică, limitativă şi absolută, sunt nevoit să scriu întotdeauna „eu", ca „Eu", cu „E" mare. Pe drept cuvânt, un calamburgiu ca Baciu sau Lalescu, m'ar putea acuza de ridicul, căci pe când trăsnăile lor sunt demne de foiletoane, umila mea trăsnaie constă într'o majusculă...

E o trăsnaie de zetar!...

SORACTES [1]

---

1) P.S. — Şi pseudonimul acesta mi-e impus de societate. Dar, dedesubtul lui sau lângă el, pentru că nu e numai al meu,— eu sunt totuşi Eu.

Ca orice speţă feminină care se respectă, nu pot spune c'am avut doar o trăsnae în viaţă.

La din contra.

Începând cu îndepărtata vârstă de şapte ani, când familia m'a dus să mă înzdrăvenească la Tekirghiol, cea mai mare dorinţă a mea era să mă pot transforma într'o raţă, spre a scăpa de antipatica baie de nămol.

La nouă ani, când am început să aprofundez tabla 'nmulţirii, tare aşi fi vrut să fiu profesoară de matematici, pentru a nu mai fi nevoită să scriu pe bancă neliniştitoarele cifre din tabla care se găseşte pe dosul fiecărui caet de teză.

Intr'a patra primară, aşi fi vrut să fiu „Miss Şotron". Vă amintiţi desigur, cu duiosie, de şotroanele din copilărie. Cu mai puţină duioşie părinţii, pentru cari soarta pingelelor, ce se topesc văzând cu ochii, constitue o problemă.

Inaintea examenului de admitere, mi-ar fi poftit inima să fiu Smărăndiţa Popii din „Amintirile" lui Creangă Făcusem o pasiune serioasă pentru „tunsul-felegunsul" de lonică. De pe atunci eram o nestatornică: un an mai târziu Hăplişor era „tipul bine" al visurilor mele.

Insă, în clasa treia, când am cunoscut „minunatele" taine ale morfologiei şi sintaxei latine, aş fi dorit teribil să mă fi născut cu două mii de ani în urmă, ca s'o dau gata pe latinistă, cu o conversaţie curentă'n limba Mamei Grahilor.

Am evoluat într'a cincea, când vroiam să fiu nici mai mult nici mai puţin decât o distinsă literată. Aşi fi vrut să fiu George Sand. Să nu vi se pară bizar acest gust — însă eram într'un flirt nebun cu un june poet dintr'a şaptea de liceu. Cum acesta-mi făcea nişte poezii admirate de-o clasă întreagă, aşi fi vrut să-i răspund cu aceiaşi monetă... în proză.

Cine l-o fi pus însă pe Sainte-Beuve s'o facă „vacă bretonă" pe autoarea „Indianei" şi mai ales pe directorul liceului să ordone dispariţia frezei de sub şepcile elevilor dintr'a şaptea?

Un an mai târziu, socotindumă un biet suflet neînţeles, foarte inclinată spre pesimism, n'aş fi dorit altceva decât o rasă de călugăriţă.

Noroc că m'am îndrăgostit după această „passă neagră" de un doctor căruia i-am închinat toate gândurile mele şi al cărui nume, cu toate diminutivele, figurează încă pe maculatoarele mele din clasa a şaptea şi-a opta.

Ce folos însă: cu o lună înainte de bacalaureat, fiind un interesat s'a însurat cu o fermecătoare duduie cu multe milioane.

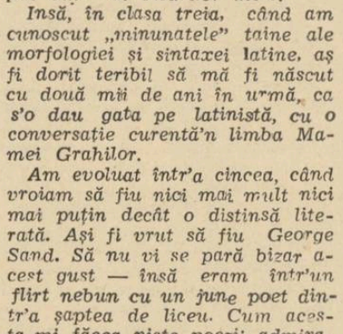

Mă bătea gândul să mă sinucid cu o soluţie blajină, care să-mi provoace numai o intoxicaţie uşoară, iar el să mă îngrijească şi apoi, cuprins de remuşcări să mă ceară de nevastă, pentru a scăpa eu de bacalaureat şi a putea purta pălărie cu voaletă.

In fond, asta nu era decât o idee normală la o june de nouăsprezece ani.

Bine înţeles nu s'a întâmplat nimic din toate astea şi de atunci nu mi-a mai venit cheful să fiu ce nu sunt.

Nu ştiu dacă observaţi că sunt şi diplomată, căci dacă aşi continua, aţi putea ghici uşor numărul anilor mei şi ţin să mă opresc la nouăsprezece, încă trei ani de acum înainte. Atunci, iarăşi nu voiu mai putea face astfel de confidenţe, ajungând la un număr de ani despre care voi păstra o... discreţie absolută.

ADRIANA NICOARA

Nu te uita, domnule, aşă de speriat la mine. Apropie-te. N'am să-ţi fac nicicun rău. N'am să te zgârâu şi nici n'am să te muşc. Uite: chiar şi doctorii spun că sunt un bolnav liniştit. Nici-odată n'am avut accese de nervi ca regina Elisabeta a Angliei, de-o pildă, care de câte ori îi aminteşti ceva despre nevrată-sa, îşi sfâşie hainele de pe trup şi urlă de se-aude în întreg balamucul.

Eu, până să-mi dau seama că sunt nebun, credeam că sufăr de altă boală: *aceea a curiozităţii.* De mic copil puneam întrebări. Vroiam să aflu tot: de ce li se spune oamenilor, *oameni*; de ce li se spune animalelor *animale*.. Totul.. totul vroiam să-l aflu. Şi am avut mult de pătimit din pricina boalei mele. Când am mai crescut, în liceu, colegii spuneau de mine că sunt pisălog, iar profesorii, că sunt obraznic. Imi amintesc că într'o oră de filozofie, un profesor slab ca o scândură, cu o pereche de ochelari pe nasul kilometric, ne spunea că daltonismul este o boală de care suferă unii oameni, confundând, de exemplu, culoarea verde cu cea roşie, şi invers. M'am sculat atunci nedumerit din bancă şi l-am întrebat pe profesor foarte respectuos, de altfel — ce se întâmplă cu aceşti oameni atunci când sunt nevoiţi să traverseze vre-o stradă. Neştiind nici-odată dacă stopul arată culoarea verde sau roşie, nu riscă ei mereu să fie călcaţi de maşini? Drept răspuns, profesorul m'a spus că sunt obraznic şi m'a dat afară din clasă. Afurisită soartă.

Altă dată un prieten m'a invitat la un „ceai dansant". Nu-l puteam refuza. Am îmbrăcat hainele mele negre şi m'am dus la prietenul meu. Acolo am găsit într'o cameră o mulţime de tineri cari dansau. Perechi de îndrăgostiţi se plimbau pe parchet, în acordurile unui cântec, cu trupurile şi obrazurile lipite, unul de celălalt. M'am apropiat atunci, îmbins de afurisita mea curiozitate, de un tânăr pomădat şi spilcuit, cu floarea la butonieră şi l-am întrebat: „Domnule, de ce te plimbi dumneata ţinând fata asta în braţe şi mângâind-o, atunci când e mai comod să faci acelaş lucru, stând jos şi nu în văzul întregii lumi".

Oamenii au spus atunci de mine că sunt prost crescut, iar prietenul meu mi-a dat a înţelege că n'aş face rău dacă aş pleca.

La teatru am păţit-o şi mai rău. Se juca o piesă foarte frumoasă, dar la un moment dat o actriţă a scos un ţipăt ciudat şi a căzut jos, moartă. A venit apoi un inspector de poliţie care a spus că cineva din sală trebue să fie criminalul. A întrebat dacă are cineva ceva de spus. O doamnă elegantă care stătea chiar lângă mine, a vrut să afle intimităţi din viaţa moartei. Politicos, inspectorul i-a satisfăcut curiozitatea. Eram fericit. Găsisem un om care nu-i repede pe cei ce-l întreabă ceva. Mi-am dres atunci glasul şi l-am întrebat pe inspector de ce şi-a pus mustăţi false. Inspectorul s'a fâstâcit şi doi controlori m'au dat, în brânci, afară din sală, cu toate că inspectorul spusese că nimeni n'are voe să părăsească sala.

Mai târziu am aflat că totul erà doar o piesă de teatru şi că femeea de lângă mine era tot actriţă.

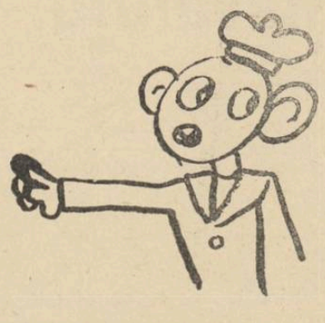

Dar tot nu m'am vindecat de boala mea. Intrebam mereu câte ceva pe oricine-l întâlneam. Şi mereu mi se spunea: „Taci din gură!" „Taci din gură!" „Taci din gură!".

Deveniseră pentru mine o obsesie aceste trei cuvinte. Până ce odată m'am enervat, am ridicat glasul cu o octavă şi i-am întrebat pe cei din jurul meu:

„De ce nu vă ia dracul, odată?". M'au întrebat şi ei miraţi: „De ce să ne ia dracul?" Mă luaseră în sfârşit, în serios. Am început să râd de bucurie. Râsul meu li s'a părut ciudat. Şi m'au trimes la balamuc.

Aş fi putut prostestă. Dar mi-am pus din nou o întrebare: „Oare, nu sunt într'adevăr nebun?"

Fiindcă n'am putut să-mi răspund, am rămas la balamuc. Aici l-am cunoscut pe Cicero. E un om foarte cumsecade. Avea înainte o fabrică de cărămidă. L'am întrebat odată: „De ce nu-l înghiţi, domnule, pe Catilina?"

Şi mi-a răspuns privindu-mă de sus: „Nu-l înghit, pentrucă o femee a născut în Canada, cinci fetiţe gemene".

Erà primul om care răspundea serios la o întrebare a mea.

TRAIAN LALESCU

Să vorbeşti despre tine e odios, şi mai cu seamă de rău, fiindcă aşa eşti pe deasupra şi fătarnic. Ca să nu fiu, aşa dar, de două ori vinovat, am să mă vorbesc de bine. De rău are grijă să mă vorbească Ştefan Baciu...

Beţeşugul meu e din cele mai mâhnitoare: sunt un om cum se cade! De ce nu m'a lăsat Dumnezeu să nu fiu câinos, îngâmfat, mincinos, beţiv! De ce nu sunt ceacâr, ciupit de vărsat, şaşiu, ghebos, cu picioarele haitişe! Câtmi-a fost de potrivnică soarta! Plângeţi-mi de milă, voi răsfăţaţii ursitoarelor şi ai muzelor!

Incă din şcoală scumpii mei tovarăşi de joacă îmi descoperiră meteahna; ceea ce le da prilej să-mi joace tot soiul de renghiuri. Bună oară să-mi toarne apă în ghete, piper în ciorbă şi praf de scărpinat în aşternut. Eu însă făceam haz de necaz. Nu mă sinchiseam d'a le rămâne mereu dator la păcăleli. Nepăsarea mea îi scotea din sărite. Nu le plăcea să mă vadă zâmbitor atunci când se aşteptau să mă vadă plângând. De pe atunci am prins să disprefuiesc pe Jean-Jacques Rousseau pentru a sa teorie asupra stării îngereşti cu care vine pe lume puiul de om, pe care numai şi numai societatea îl înrăieşte... Cugetam cu multă voie bună, de altfel, că autorul EDUCAŢIUNII şi al CONTRACTULUI SOCIAL nu va fi stat nici când într'un internat... Buletinele mele de sfârşit de an purtau întotdeauna observaţiunea „Elev silitor, cap bine organizat. Va reuşi în viaţă dacă va putea deveni ceva mai puţin cum se cade".

In vremea studenţiei, ce este, zice-se, cea mai încântată, (pe semne fiindcă de obiceiu coincide cu cea dintâi iubire), ca şi ceilalţi m'am îndrăgostit de o fată, o bălaie cu ochi de cicoară limpezi ca zorile înrourate ale zilelor de Mai. Mă pierdeam de dragoste pentru ea, îi făceam toate gusturile, îi iertam — ce spun!— îi admiram toate lipsurile. Drept răsplată fata pierdu repede orice fel de preţuire faţă de mine, ba chiar prinse a mă chinui cu acea nevinovată cruzime ce-o au felinele pentru prada ce le-a căzut în ghiare. Din această pricină mi se părea mai vrednică de îndrăgirea mea. Intr'o zi — blestemată zi, mai întunecată, mai lungă decât ale iadului — când îi aduc obişnuitul mănunchiu de irişi argintii ce-i plăceau ei, slujnica şi aşa cam nerespectuoasă, îmi întinde dispreţuitor un bilet, apoi îmi trânteşte usa în nas. Răvaşul cuprindea aceste cuvinte: „Vreau să nu te mai văd nici odată. Eşti prea cum se cade". Nici măcar nu-şi iscălise sentinţa de moarte, bănuind c'aş fi sărutat ca un zănatic autograful cel caligrafiat copilăreşte. Desnădăjduit încercam să mă mângâi gândind că soarta mi-a pus deoparte bucurii mai înalte, mai bărbăteşti. Repetam cuvintele Ecleziastului, că un bărbat mai poţi afla la o mie, ci o femeie nu este între toate femeile...

Imi trebuia mai mult ca ori şi când un prieten căruia să-i vorbesc despre mine, despre ea. L'am cunoscut pe Ghiţă Zalov, un băiat vioiu, glumeţ şi foarte limbut (asta mai cu seamă îmi plăcea, ca unuia ce e scurt la vorbă cum sunt eu). Prea eram dornic atunci de un amic, ca să-i mai răscolesc biografia. L'am poftit în casa mea, l'am lăudat peste măsură surorii mele, părinţilor. O rugasem să fie cât mai prietenoasă cu el, ştiind-o cam aspră cu bărbaţii. Pentru noul meu prieten mi se părea că nu-i nici un jilţ prea bun, vin destul de scump, vin destul de bătăios. Tremuram gândind, Doamne fereşte! că în curând are să prindă de veste şi el că sunt un om cum se cade, şi gândul acesta mă înghiaţă.

De ce ţi-e teamă nu scapi! Curând am băgat de seamă că prietenul meu găseşte jilţul prea moale, vinul prea gros, ţigările prea dulci, şi de aici până a dibui şi cusurul meu era doar un vârf de pămălie! Iute am cumpărat un fotel mai sdravăn, şampanie trandafirie, ţigări de foi de Havana. Zadarnic. Remede i-a fost lehamite şi de acestea... Imi dam sama că prezenţa mea îl irită, că preferă să stea de vorbă cu sora mea. Căutam să-i las cât mai mult singuri. O îndemnam să se ducă cu amicul meu la plimbare, să nu-l supere cu nimic. Intr'o zi codana se întoarce

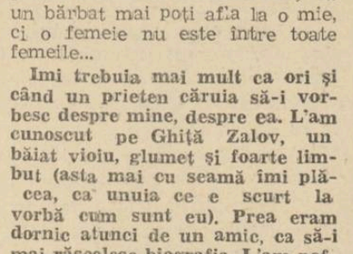

acasă plânsă şi mâhnită. După multă stăruinţă am izbutit să aflu că prietenul meu o rugase să meargă împreună cu el la Znagov unde aveau să mai întâlnească şi alţi prieteni. O minţise. Nu-i aştepta nimeni. Porniră cu o barcă. Vâsli către partea de miază-noapte a lacului, trase la mal într'un loc pustiu. Aici omul se făcu fiară. Voia să batjocorească pe sora amicului său. Din fericire se ivi un pescar. O aduse cu luntrea lui înapoi.

MENIP

(Urmare în pag. 5-a)

ATENŢIUNE: AICI INCEPE!

Ingădue să-ţi atragem luarea aminte, cititorule — fiindcă nu ştim când se va ivi a doua oară prilejul — că o trăsnae este doar un fel de a vorbi şi de a se recunoaşte solidari al celorlalţi, împotriva unuia singur, cam în felul în care pretindea Flaubert că paradoxul e numele pe care îl dau proştii adevărului. Pentru alţii, trăsnaia poate lua, ca şi adevărul, o aparenţă paradoxală, dar pentru cel în cauză ea este un adevăr esenţial, de o natură prea subtilă şi intimă ca să nu pară bizar celorlalţi. Trăsnaia poate să fie, după împrejurări şi după oameni, un refuz al fatalităţii biologice sau un protest împotriva constrângerii sociale. In orice caz, trăsnaia înseamnă împotrivire. A fi trăsnit e tot una cu a te împotrivi — de obicei la un fel de a fi pe care îl practică fără să crâcnească generaţii după generaţii, subt pretextul tradiţiei şi al ordinei sociale.

In sfârşit, trăsnaia este şi un viţiu pe care şi-l răsfaţă fiecare, cu voluptatea clandestină a libertăţii absolute, neîngrădită de nicio judecată sau prejudecată. E voluptatea unei libertăţi neîntristate de „obsesia cronologiei şi atracţiei sociale", a lui Menalc; aceea exuberantă şi zeflemitoare ca o primăvară înseninată de negurile iernii, a lui Ştefan Baciu: sau dorul de călugărie, foarte „esprit de son âge" pentru adolescenţa Boanţei, în care trăsnăile Adrianei Nicoară s'au întrupat retrospectiv: sau voluptatea destinului metafizic plantă, a lui Soractes; sau sburdălnicia de copil teribil a lui George Voinescu interpretând gândurile şi gesturile vieţii pe dos, ca şi cum le-ar vedea răsturnate în oglindă: sau curiozitatea indiscretă, cu un ciudat accent tulburător, a lui Traian Lalescu: sau în sfârşit, „cumsecădenia" cu urmări catastrofale a lui Menip, încăpăţânat într'o idee despre sine.

Da, da, cititorule — toţi avem câte o trăsnaie. Acum, că le cunoşti pe ale noastre, primeşte şi acest sfat: cultivă-ţi trăsnaia, că dela ea îţi vor veni cele mai mari satisfacţii în viaţă. Amin!

CEI ŞAPTE

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIA” BIEL

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL” BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL L • Nr. 11
SAMBATA 8 Martie 1941
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Bibliografia literară română

de G. C. NICOLESCU

In studiul literaturii, unul din auxiliarele cele mai prețioase și mai primordiale este bibliografia. Deși la noi cei ce o slujesc sunt încă priviți de unii cu oarecare superioritate, atitudine a cărei explicație stă în superficialitatea concepției de studiu literar științific a celor mai mulți din cei ce activează în acest domeniu, ea a reușit pretutindeni să-și impună necesitatea și să nu mai fie privită ca o cenușereasă, specialiștii devotându-se perfecționării ei. De altfel, astăzi, fiecare domeniu științific își are bibliografia lui și își face un titlu de glorie din a o avea cât mai bine organizată, ca să fie cât mai folositoare, mai pusă la punct, mai ușor utilizabilă și mai la curent cu ultimile noutăți.

Nu este locul să arătăm aici toate avantajele pe care le avem prin posesia unei complete și bune bibliografii. Cei care sunt orientați asupra acestei probleme își dau seama câte neajunsuri decurg pentru studierea temeinică a literaturii noastre, în care sunt atâtea de făcut, din lipsa unei satisfăcătoare bibliografii literare și cât de mult se impune să avem cât mai curând această lucrare fără de care se pierde atâta timp, se uzează atâtea perseverențe și se relativizează atâtea concluzii. Cunoaștem cu toții Contribuțiunea la bibliografia românească a d-lui G. Adamescu, știm golul pe care l-a umplut, apreciem serviciile pe care continuă încă să ni le facă, dar ea este de mult insuficientă. Este nevoie de bibliografia completă a literaturii românești și, dacă nu se va înțelege necesitatea de a păși la această realizare cu toată graba, studiul literaturii noastre naționale va stagna și se va rătăci, pentru încă mult timp.

Realizarea aceasta nu trebue amânată de considerația că nu este ușoară. Intr'adevăr, ea cere multă trudă în ce privește culegerea materialului, multă chibzuință în ce privește tehnica și multă cheltuială în ce privește tipărirea. Acestea toate se multiplică încă ținând seama că se impune să avem o bibliografie completă, nu una cu materialul selecționat. Nu numai că, în situația noastră, este nevoie să avem inventariat odată tot materialul, opere literare sau studii, ce stă pierdut prin vechi periodice uitate, dar și principiul socotim eronată concepția selecției materialului de inventariat în bibliografie. Selecția este legitim să o facă cercetătorul fiecărui subiect, fiecărui scriitor în parte. Nu poate ști niciodată bibliograful, care îmbrățișează prea mult ca să cuprindă bine ca fond și să fie un adevărat specialist, ce sugestii sau ce verificări va scoate cercetătoud specializat într'o anumită problemă dintr'un articol aparent fără însemnătate. Dar, pe de altă parte, truda, chibzuința și cheltuiala pot fi într'o măsură restrânse concepând această bibliografie cu un caracter strict literar, iar nu cu unul cultural, care i-ar lărgi marginile până la infinit.

Dacă presupunem că până la urmă vom afla chibzuința pentru organizarea tehnică, nesocotind chiar din cale-afară de simplă aflarea ei, rămân încă două mari impedimente în calea acestei realizări: culegerea materialului și fondurile pentru tipărire. In ipoteza că întreaga culegere a materialului și orânduirea lui se va face dintr'un devotament dezinteresat și că, prin urmare, în această privință nu va fi nevoie de cheltuieli, ele vor fi totuși necesare pentru lucrările pregătitoare: fișe, fișiere, hârtie și, mai ales, pentru tipărire. Tipărirea este greu de prevăzut, chiar și cu aproximație, cât va costa, pentrucă nu se poate aprecia decât foarte vag cam care vor fi proporțiile întregului material. In orice caz, materialul va fi în cantitate mare și vom avea mai multe volume, iar cheltuiala va fi relativ mare și, dacă suntem siguri că se va acoperi, aceasta se va întâmpla într'un timp prea lung ca o editură particulară, al cărei caracter este în primul rând comercial, să-și poată permite să o facă. La noi, deci, unde categoria oamenilor care au nevoie de o bibliografie literară este relativ restrânsă, cel puțin până va exista o bibliografie completă și i se vor vedea foloasele, această operă nu va putea fi realizată, ca să corespundă nevoilor și idealului, decât de Fundațiile Regale sau, în deosebi, de Academia Română.

Presupunând că una din aceste instituții își va asuma misiunea tipăririi, ar mai rămâne, numai impiedimentul culegerii și clasării materialului, care poate fi socotit ca cel mai greu de depășit. Intr'adevăr, dacă și chibzuința organizării technice și fondurile relativ mari necesare tipăririi cu oarecare străduință se pot afla, este imposibil să găsești un om care să culeagă întreg materialul bibliografiei literare române, să-l clasese și să-i supravegheze tipărirea. Și este imposibil, pentrucă toată această muncă cere un timp mai mare decât o vieață de om. Chiar dacă s'ar găsi energia supraomenească hotărîtă să înfrunte acest calvar o întreagă vieață, admițând că ar reuși să ajungă până la zi cu strângerea materialului, cu clasarea și publicarea lui, ar rămâne încă doi factori care ar face această muncă inoperantă pentru noi. In primul rând, omul care ar face aceasta ar trebui să aibă în tot lungul activității sale concepții unitare în fața materialului: ele nu vor putea fi, firește, decât cele dela începutul lucrului și este foarte normal ca, peste mulți ani, la sfârșit, ele să nu mai corespundă cerințelor evoluate ale timpului, iar bibliografia să fie din primul moment caducă. In al doilea rând, ar trebui să mai așteptăm încă multă vreme și nu mai este timp de așteptat. Va trebui să ne apucăm curând de această treabă și să o sfârșim repede.

Această bibliografie este așa dar o operă pe care un singur autor nu o poate realiza și o editură particulară nu riscă să o editeze. Ea devine astfel o adevărată operă națională și prin utilitatea ei, dar și prin întreg capitalul, material ca și cultural, investit într'însa, așa că nu trebuesc îngăduite experiențele individuale, prea neînsemnate față de proporțiile materialului ca să izbutească, nici întrecerile între ambiții nemăsurate, prea pătimașe ca să nu ducă în chip cert la eșuări lamentabile.

Care este atunci soluția și cum poate fi realizată lucrarea aceasta mare și atât de necesară? Ea nu va putea fi dată la iveală, în condițiile în care să poată folosi și în cel mai scurt timp, decât printr'o colaborare. Dacă în lucrările științifice,

(Urmare în pag. 2-a)

NICOLAE BRANA — La fântână

Treptele înțelegerii

de ION FRUNZETTI

Tendințele sociologiei contemporane par a se concentra toate înspre acordarea unei valori de intuiție nemijlocită, ideei de **„noi”**.

Societatea, care începe pentru pozitivistul secolului XIX dela numărul 2, (un producător și un consumator cu funcții interfungibile și reciproce), sau care, pentru jurist e reprezentată prin cifra 3, — preopinenții și arbitrul — începe pentru sociolog cu numărul 1 (unu).

Există un apriorism social în esența omului, izolat pe insula sa robinsoniană reală sau fictivă, pământeanul realizează în el societatea: nevoia de dăruire, de **alter**-are, de ieșire din limitele proprii.

In esența omului există „condiția posibilității” societății. Individul nu există ca o substanță autonomă, ci doar ca **termen al unei relații.**

Oricât de dureros ar fi să recunoască aceasta, după sbaterile independenței spirituale care-l macină inevitabil — un timp — pe cel ce întrezărește geana luminoasă a autenticității sale, a cerului său interior, formularea i se va impune odată și odată. Există un **„noi”** presupus în fiece **„eu”**. Și imposibilitatea eului de a se mai păstra ca **„eu”**, odată rupt de **„noi”**.

Nu vorbim de un **noi tribal**, limitat și idolatru, nici de un **noi universalist**, în accepția politică, militantă, a acestui termen. Și unul și altul sunt ficțiuni, asvârlite pe piață de inflația conceptelor mitice care preced sau prepară chiar, activ, fapta.

Un „noi” intuitiv, un „noi” afectiv, postulat de năzuințele cele mai intime ale spiritului. e neapărat la temelia oricărei cât de mici acțiuni individuale. Conștiința nu poate accepta cea mai groaznică dintre consecințele căderii metafizice, singurătatea. Lipsa de densitate a unei vieți care s'ar vedea restrânsă la limitele ei vegetative, însemnează o presiune prea slabă ca să mai permită respirațiile spiritului. In izolarea totală — înțelegând prin ea smulgerea din cuget până și a rudimentelor apriorice de conștiință socială, dacă ar fi posibilă — văpaițele conștiinței cedează beznei împâclite, neoxigenate și înghețate: neantul.

O anumită, instinctivă, poliție a conștiinței, are grijă ca autoconservarea să nu se compromită. Ceeace e numai un postulat afectiv — aprioritatea conștiinței de noi — poate fi lesne demascat de lucidîtatea intelectuală drept lipsit de bază reală. Incisivitatea lucidității n'are însă prilejul să distrugă iluzia vitală, (iluzia necesitate a existenței), tocmai datorită acestor vigilenți agenți narcotici cerebrali, în virtutea cărora încrederea într'un **noi** primar, un **noi** originar, un noi izvor al actelor și reacțiilor eului, continuă să proptească șchelăria incertă a ideei de sine.

Impresia de nesingurătate a individului provine uneori din experiența **comunicației** dintre spirite. Știm că există posibilitatea unei înțelegeri asupra duratei, prin instituția obiectivă a convenției calendaristice. De aici și până la a socoti că toți resimțim uniform timpul, nu e decât o nesimțită decalare de niveluri.

Un sistem de semne de mult întipărit în străfundurile subconștientului nostru este și limbajul. Grație faptului că reușim să indicăm aceleași obiecte prin cuvinte prestabilite, ne poate duce să credem că avem despre lucruri aceleași reprezentări, ceeace e complect neadevărat.

Un fapt, o regulă, un principiu, o convenție în virtutea căreia se poate închega o discuție sau acorda un asentiment, sunt luate drept temeiuri și probe ale înțelegerii dintre conștiințe.

Uniunea pe care **comunicația** o operează înlăuntrul unei societăți, crează înlăuntrul ei iluzia stenică a unei unități depline. In fapt, sistematizarea care stă la baza uniformității, provoacă ea însăși nevoia diferențierii, a „ieșirii din comun”.

Asimiliția identitară e departe de a putea fi produsă prin simplul fapt al comunicării, chiar dacă aceasta duce la **colaborare** voluntară, în știință, artă sau ideal social. **Colaborarea** e absolut indispensabilă pentru realizarea unei identități totale de spirit, a unei unități sociale depline. Ea însemnează — pe lângă unificarea intelectuală a **comunicației**, — o unificare volitivă. Un acord al voințelor, o sinergie, un sincronism al efortului, demn de căutat întâi pentru efectele sale practice, al doilea pentru deprinderile morale pe care le formează, infuzând astfel societarilor un nou morb al omogenității. Colaborarea cerută de un ideal social, artistic. etic sau științific, se izbește însă adesea de pretenția **organizației** de a se substitui **realității pe care o organizează.** Cercând să fie organizarea unui acord al libertăților, dreptul, norma juridică sancționată, statul nu reușește de cele mai multe ori decât să distrugă libertatea spiritelor, prin exigențele sale constrângătoare. Diversitatea spiritelor, mobilitatea neîncetată a circumstanțelor, vor pretinde mereu alte sisteme de acord al voințelor. Altfel de colaborare, adică. Unitatea va avea de suferit din nou. Soluția este **„Concertul”** spiritelor, armonizarea lor simfonică, (— despre care convorbeam odată într'un articol cu numele: „Structuri polyfonice și structuri simfonice”).

Organizația industrială. economică, și juridică, revelează o prevalență legitimă pentru voință. Exacerbarea acesteia în dauna totală a spiritului nu e rară, în cazurile de urgență, când organismul social se simte amenințat. In organizarea „artistică” a indivizilor, un concert al spiritelor e posibil. E vorba doar de acordarea exactă a rolurilor, convenind aptitudinelor fiecăruia. De coincidența **funcției** cu **structura** depinde armonia simfonică a societății, concert al indivizilor.

Integrarea funcțională a membrilor — idealul totalitarismelor — este însă zădărnicită de imposibilitatea cunoașterii pre-experimentale a aptitudinilor necesare unei acțiuni. Testele și aparatele psihotehnicei n'au izbutit până azi mare lucru în selecția profesională, problema care preocupă atâta actualitatea. Concertul rămâne încă un acord amenințat, dacă nu-și adaugă **comuniunea** afectivă a sufletelor.

Originalitatea modului acestuia de unificare socială este faptul că se fundează pe dragoste. Comunicarea intelectuală, colaborarea voințelor, concertul efectelor care întăresc și justifică aceste prime două moduri de **înțelegere** (în sens major, total. exhaustiv), se complectează și se precizează prin valorile imponderabile ale iubirii.

Tencuială a societății, comuniunea indivizilor înseamnă adoptarea altuia în calitate **de altul**, opunându-se în modul acesta simpatiei, care se poate echivala cu substituirea, cu raportarea la **eu.**

A accepta alături fără a căuta să-l converteșți la valorile proprii, pe un altul, înțeles ca un cosmos unitar, cu originalitatea lui, — a căuta să trăești în el, drept el, să trăești valorile sale — nu raportându-le la cele ale tale, ci în calitatea lor de extraneitate, de valori ale altuia, — a-l adopta, însușindu-ți durerile și împărtășindu-i bucuriile, **trăindu-i** mai exact zis, **valoarea**, iată ultima treaptă, sau cea dintâi dacă vreți, și cea în care se împlinesc final toate celelalte trepte ale **înțelegerii omenești**.

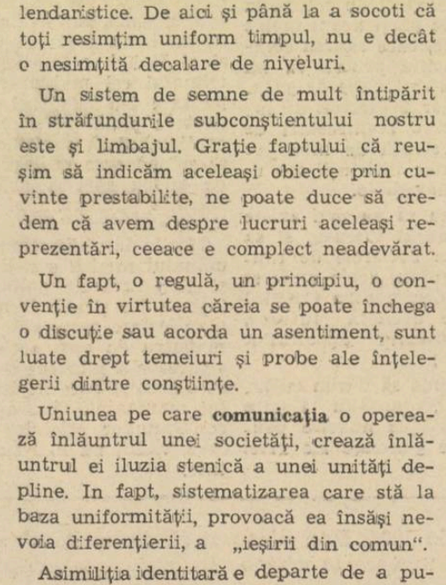

V. DOBRIAN
„Și dacă ramuri bat în geam...”
(Eminescu)

Corespondența Adela Xenopol-Maria Cunțan

de VASILE NETEA

Intâmplarea a făcut ca primele scrisori trimise Mariei Cunțan să nu le mai putem afla, astfel că scrisoarea de mai jos ne introduce în taina raporturilor și a corespondenței dintre cele două scriitoare. Nici una din scrisori nu este datată calendaristic. *Ceeace le indică totuși data, este conținutul literar al cărui ecou apare în coloanele* Dochiei.

I.

Stimată colegă,

Cu cea mai mare mulțumire am citit, nu sunt decât câteva minute, scrisoarea și poeziile cu care îmi onorezi foaia și pentru care îți fac complimentele mele. Pe aici ești foarte simpatizată — cetitorii mă întrecbă mereu cine e Cunțanca? Eu încă le împărtășesc curiozitatea care totdeauna naște din admirație ce ai de o ființă, și sunt sigură că n'ai fi mai sajistăcută decât cititorii — astfel îmi vei trimite fotografia până când ne va fi dat să ne întâlnim. Te rog insistent să mi-o trimiți — de îndată ce mă voi fotografia nu voi lipsi a-ți face schimbul.

Cu numărul viitor îți voi trimite și numărul cerut; poate îl voi fi uitat, sau la poștă unde se cam fură revistele, să fi fost pradă și numărul cerut. Poezia tradusă e buna, nu aibi nici o grije — însă cand îmi trimiți originale atâta de drăguțe, traducerea o las tot mai pe altă dată (1). Dacă ai ceva proză, desigur că va fi tot atât de bine scrisă cât și poeziile, astfel că nu voi avea decât să-ți mulțumesc de o colaborare atât de vrednică și gentilă.

Așteptându-ți fotografia eu nu te salut cu stimă ci te sărut dulce.

Adela Xenopol

Scrisoarea a fost scrisă în toamna anului 1896, după ce Maria Cunțan trimisese poeziile Doina firelor de tort, *aceacata poetului G. Coșbuc, (apărută în nr. 3, Iulie 1896),* Tablou rustic *(nr. 4, Sept. 1896) și mai ales acest grațios* Sunet de talânce (nr. 6 Noembrie 1896):

Talancele răsună lin
Căci soarele ne lasă,
Talencele răsună lin
Și turme peste turme vin
De peste deal, spre casă.

Cunosc pe sunet turma ta
Mi-e cea mai dragă mie.
Cunosc pe sunet turma ta
Imi stă de-a bate inima
In piept... de bucurie.

Stau sprijinită de pridvor
Cu lacrimile 'n ploape,
Și-ascult, și-ascult de pe pridvor,
Talancele sunt la isvor,
S'aproape... mai aproape.

Aș vrea, dar nu mai știu ce-aș [vrea
Și nu știu cum îmi vine.
Aș vrea, dar nu mai știu ce-aș [vrea —
Să fiu o floare 'n calea ta
Și să mă iei cu tine...

Scrisoarea următoare e scrisă probabil la începutul anului 1897.

Scumpă Domnișoară,

Cu câtă părere de rău am citit că ai fost bolnavă și că încă tot nu te-ai restabilit. Te rog să nu crezi că ești obligată cu colaborarea fiindcă îți trimit revista — sunt multe persoane care o primesc și chiar d-na Suciu Rudow (2), care încă până acum nu mi-a trimis nimic. Vezi deci că e dreptul meu să-ți mulțumesc pentru amabilitatea și interesul care-l ai ca orice femee inteligentă pentru unica foaie feministă, pentru care luptăm cât putem împreună (ca) să se prezinte cât de bine. Te rog mult nu te obosi; îți mulțumesc însă că ai avut grijă. Am încă o mulțumire din frumoase(le-ți) poezii, și numai când te vei simți bine de tot vei revedea noveleta, vei da-o la rendea *cum spui, și când voi citi-o, știind că nu te supără, dacă va fi nevoie, fiindcă sunt mai bătrână în ale scrierii, aproape 15 ani de carieră literară, voi corecta și eu.*

Curând o să mă fotografiez și nu voi lipsi să-ți trimit, așteptând cu cea mai mare plăcere copia măcar — fiindcă originalul e atât de departe. Ești o scriitoare foarte distinsă; pe la noi ești citită cu foarte mare admirație, și vezi cât de mult trebue să-ți mulțumesc că ești atât de fidelă Dochiei. *Când vei putea fără a te obosi scrie-mi câteva rânduri pe o carte postală cum te mai simți; îți am grijă și te sărut dulce.*

Adela Xenopol

(Urmare în pag. 2-a)

CRONICA SĂPTĂMÂNII

PREMIERELE

TEATRUL NAȚIONAL: „AIMÉE", COMEDIE IN 3 ACTE DE HEINZ COUBIER

Aș vrea ca rândurile acestea să însemne ceva mai mult decât o simplă cronică; cetitorii să poată bănui în cuvintele ce urmează, entuzaismul cu care am aplaudat această bijuterie în trei acte, ce se numește: „Aimée".

O tradiție cere ca un cronicar să fie întodeauna temperat. Obiecțiile pe cari el le face, să nu fie niciodată triviale înjurături, tot așa cum elogiile aduse unei piese să nu facă impresia unor adevărate osanale.

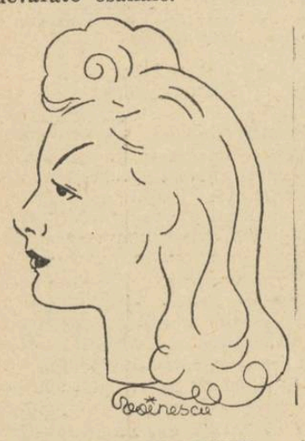

ELVIRA GODEANU

Și, poate, din pricina asta, am dorit, asistând la ultima premieră a Teatrului Național, să lepăd corsetul de prejudecăți impus unui critic și să exclam împreună cu domnul care stătea în fața mea: „strașnică piesă".

S'ar putea să fiu influențat de calitatea mediocră a mai tuturor pieselor prezentate în ultimul timp pe scenele noastre.

E, într'adevăr, îmbucurator să constați că în dosul cuvintelor debitate de cei 4 eroi ai piesei, se află „ceva"; că vorbele nu mai sună a gol, așa cum se întâmpla cu ultimele piese în cari tiradele eroilor făceau impresia arhicunoscutelor mere frumoase dar putrede pe dinăuntru.

E minunat să privești o piesă, fără să fii deranjat de căscaturile plictisite ale vecinului sau de tusea nervoasă a unei doamne din loje. Timp de trei ceasuri, spectatorii au format o unitate hotărită să asculte textul excelent al piesei și să constate că se află în fața unei opere superioare.

Cu toate că nu stă în obiceiul nostru, vom rezuma în câteva cuvinte subiectul piesei.

Ne aflăm în mijlocul revoluției franceze. Regele Ludovic al XVI-lea a fost ghilotinat. Un tânăr conte, Gaston și un tot atât de tânăr comisar al binelui public, Georges, iubesc aceeași femee: „Aimée", nume predestinat pentru a fi iubit.

Ne vom opri aici. Și vom încerca să vedem ce-ar fi făcut alt autor, având de tratat același subiect. Ne gândim la lungile discursuri pe cari le-ar fi ținut comisarul binelui public, pentru a preamări ideea pentru care luptă. Replicile contelui ar fi fost, suntem siguri, la fel de lungi. Bănuim și rezultatul acestor „discuții, în doi": plictisirea publicului.

Heinz Caubier a recurs, însă, la alt procedeu: ironizarea moravurilor din acea epocă.

Bine înțeles, nu orice om poate fi ironic. Mulți mitocani se socotesc ironici, fiindcă știu să înjure în toate felurile sau să debiteze calambururi.

Sunt, însă, puțini aleși cari știu să îmbrace lucrurile în acea haină de fină ironie, pe gustul publicului ales.

Și printre acești „aleși" se află și domnul Heinz Coubier.

Personajul principal al piesei este Aimée, acea „eternă femee" (scuzați această expresie vulgarizată de un tango la modă pe vremuri) pe care autorul a știut să o prezinte, dovedindu-se un fin cunoscător al sufletului femenin.

Am putea da numeroase exemple pentru a dovedi priceperea autorului; n'o vom face, însă, fiindcă nu vrem să răpim nimic din farmecul piesei.

Scena dintre servitor și stăpână, imediat următoare plecării revoluționarului, dovedește în deajuns spusele noastre. Credem că cei cari au văzut piesa, ne vor da dreptate.

Raisonneurul piesei este servitorul — lucrat însă pe un calapod deosebit de acela al valeților débrouillards, obraznici și deștepți, specifici comediilor lui Molière sau Shakespeare. El este valetul care respectă tradiția; omul care are în urma lui alte 17 generații de valeți.

MAESTRUL ION MANOLESCU

a repurtat un frumos succes în „Strigoii" lui Ibsen

L-am putea numi: „câinele credincios" al casei, dacă nu ne-ar fi teamă să fie asemănat de unii cu servitorii din romanele tinereței, scrise de Contesa de Ségur.

Domnul Soare Z. Soare a fost regisorul acestei piese. Se vede că piesa a fost pe gustul său, așa că se explică ușor condițiile excelente în care a fost prezentată.

Rolul lui Georges a fost interpretat de domnul G. Vraca. Reapariția sa pe scena Teatrului Național merită toate elogiile.

Distribuit într'un rol pe măsura marelui său talent, domnul Vraca a renunțat la aerul blazat cu care ne obișnuise în ultimii ani. Să sperăm că de acum înainte nu va mai fi folosit pe scenă pentru a da replicile actrițelor de talia unei Leny Caler.

Domnișoara Elvira Godeanu a fost interpreta ideală a capricioasei Aimée. Și dacă după primul act, aveam impresia că doar frumusețea sa o îndreptățește să joace acest rol, în celelalte două acte dânsa ne-a dat dovada calităților sale scenice, interpretându-și rolul cu o sensibilitate nebănuită.

Mai puțin inspirat ni s'a părut domnul Pop Marțian. Ceeace nu împiedică pe nimeni să constate că domnul Pop Marțian este unul din cei mai talentați actori ai primei noastre scene.

Domnul Fintești, o mare slăbiciune a publicului nostru, ne-a delectat în rolul valetului. Iată un actor care poate interpreta orice gen de roluri. Și credem că nu greșim când ne gândim chiar la roluri de „prim-amorez".

Incontestabil, „Aimée" este cel mai bun spectacol al acestui an.

TRAIAN LALESCU

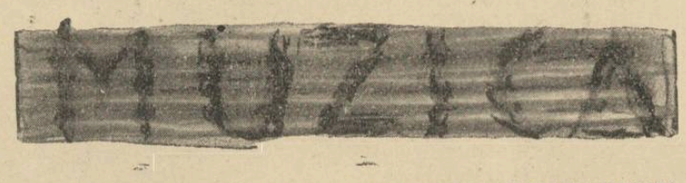

de ROMEO ALEXANDRESCU

MUZICA ȘI ARTIȘTII NOȘTRI AȘTEAPTA O SOARTA MAI BUNĂ

Este de sigur vremea să se deschidă definitiv porțile de acces în viața artistică tineretului de talent din toate ramurile muzicii. Sau, mai bine zis, tuturor elementelor valoroase, pur și simplu, deoarece nu este, în realitate, vorba de un conflict între generații, ci doar de-o rezistență a unora din cei „ajunși" față de cei rămași în umbră. Este întrucâtva o analogie între această situație și psihologia călătorului care odată instalat într'un compartiment de tren sau pe o platformă de tramvai, are impresia că e lovit în drepturi de proprietate și suveranitate de oricine îndrăznește să-și asigure locul vecin.

Nu se poate generaliza în chip absolut această constatare, căci s'au văzut și inițiative sau fapte doveditoare de deplină înțelegere și oameni, în sp.noasa lume muzicală românească. Dar, din nefericire, mai dese sunt exemplele triste decât cele frumoase. Acaparatori de roluri, la Operă, în alte părți drum închis atâtor talente, care rămân complet necunoscute pentru că nu au norocul să se bucure de agrementul marilor deținători de influență, diverse manifestări de adevărate pretenții de monopolizare, în atâtea instituții sau asociații, au dovedit-o.

Este vremea să nu mai existe alt criteriu decât talentul și să se desființeze barierele de răutate și de egoism, acolo unde se mai găsesc. Loc, pentru talente! Recunoaștere dreaptă tuturor, drum liber tuturor aporturilor însemnătoare!

Iată ce trebue să dorim culturii românești, luptând fiecare după posibilitățile noastre pentru interesele generale ale artei românești.

Fiecare instituție muzicală trebue să caute să aplice, prin conducătorii ei, aceste elementare dar părăginite principii. Fiecare comitet de conducere, fiecare direcție să rupă hotărît cu moravurile trecutului, cu sistemele de părtinire și de joc al intereselor personale, cu favoritismul, animozitățile și plecarea urechilor la intrigi și lingușiri.

In acelaș timp, din punct de vedere social, sunt necesare pentru muzicienii noștri, înfăptuiri de proteguire și asigurare a unei existențe demne și apte muncii de creare și activitate profesională rodnică.

Case de retragere, de ajutor, căminuri, posibilități de lucru, trebue create prin legi luminate și aducătoare de onoare nu numai celor ce le vor crea, dar și neamului întreg. Căci este dăunător și prestigiului unui popor să nu-și respecte purtătorii de făclii ai culturii sale, ai artei sale.

Ne trebue de aceea o eră nouă de constructivism artistic, de recunoaștere a acestor înalte probleme ale existenții culturale a unui popor, având în față în special exemplul strălucit și minunat întru toate al Germaniei și al Italiei, care deși poartă triumfal cel mai mare războiu pe care l-a cunoscut omenirea, sunt în plină înflorire artistică, continuând să contribue în toată splendoarea mijloacelor lor și cu mereu sporită avântare, la mărirea patrimoniului de cultură al omenirii.

Marile dăruiri naturale ale Românului merită o acțiune mare și generoasă de punere în valoare a lor și sub formele ei de manifestare muzicală, pentru a se putea da curs acelei evoluții viguroase și pline de sevă pe care o simțim gata de isbucnire în tot momentul, în așteptare a condițiunilor prielnice de viață, care, vădit, nu mai sunt depărtate.

Cronica plastică

de PAUL MIRACOVICI

„GRUPUL PLASTIC" ȘI IACOB BRUJAN.

Au trecut numai puține zile dela impasul care gonea din noi preocupările de artă. Din fericire, natura excelentă a românului. lesne uitător de dureri și necazuri se arată din nou; pe străzi aceeași mulțime forfotește, aurită de soare de parcă n'ar fi necăjită, expozițiile sunt din nou cercetate cu interes și pe cât e posibil ...se și cumpără.

In ultimul timp au fost expoziții cu deosebire interesante. I. Jalea, Adam Bălțatu, au avut expoziții personale, la Dalles; la „Tinerimea artistică" participă un mănunchi foarte ales de artiști. Imi pare rău că nu le-am putut vizita — îmi pare rău pentru mine de a fi pierdut asemenea prilej, căci cititorilor noștri le-au fost semnalate în revistă.

Actualmente, Ateneul e ocupat numai de tineri: „Grupul plastic" (Paul Constantinescu, Aurel Diaconescu, Alexandru Țipoia) și d. Iacob Brujan.

Am prețuit de anul trecut la „Cartea Românească" calitățile expozanților „Grupului plastic". Incertitudine sau o prea mare siguranță, dibueli sau reușite, expoziția avea însă fermentul tinereții. Aurel Diaconescu era mai îndrăsneț, simțea o mai mare nevoe de a transpune, de a crea armonii de culoare inedită, Paul Constantinescu mai cuminte, consacrase meseriei în sine toate eforturile sale. Anul acesta d. Țipoia e acela care apare mai schimbat, cu alte preocupări decât cele de până acum.

D. Constantinescu, într'un mare număr de pânze, evidențiază o mare putere de muncă și multă stăruință în studiu. D-sa a ajuns la o ușurință de meșteșug care îi permite mai multă fantezie, d-sa e îndreptățit să aspire o exprimare de sinteză, la o limpezire pe care o anunță foarte multe din lucrările d-sale.

D. Diaconescu, deși își a îmbogățit paleta, poate nu a câștigat prea mult. Armonia delicată a tablourilor d-sale de anul trecut era mai aproape de **pictură** decât acele de azi. Progresul, totuși evident de acum e datorit în primul rând faptului că și-a mărit câmpul de investigații, ceeace întotdeauna e un câștig pentru un artist tânăr. Problemele sunt văzute mai amplu acum, volumul care părea că nu-l interesa altădată capătă uneori aspecte cari dovedesc discernământ.

D. Al. Țipoia pare a fi cel mai încercat de nevoia inventivității. Peisajele d-sale — poate prea stilizate — dovedesc o înțelegere destul de limpede a importanței valorilor într'un tablou. D-sa a știut să redea poezia unui zid alb a unui fund închis, fără să cadă într'un romantism eftin și să compună cu multă grijă peisajele. Prețuim de asemenea sobrietatea mijloacelor d-sale.

D. Iacob Brujan e un nume destul de nou pentru noi, ceeace e în contrast cu lucrările d-sale care dovedesc o îndelungată experiență. Factura lucrărilor d-sale ne face să bănuim că e moldovean, ceeace ar explica îndeajuns lucrurile. Destul de puțini Ieșeni se abat pe la noi. Pe cei mai mulți îi recunoști ușor — sunt tentat să scriu: după accent — după un „nu știu ce și nu știu cum" al manierei lor. ceva care se găsea în pictura lui Aurel Băeșu și Adam Bălțatu (în lucrările mai vechi) aceeaș înclinare spre pitoresc, aceeaș înclinare de a se exprima elegant și a face dintr'o șandrama pe o câmpie ceva agreabil. optimist chiar. In lucrările d-sale — foarte variate — d. Iacob Brujan exprimă întotdeauna acest fel de a vedea lumea.

Corespondența Adela Xenopol - Maria Cunțan

(Urmare din pag. I-a)

N. B. In curând o să-ți trimit *Poveștile Carpaților* scrise de mine sub pseudonimul *Stanca*.

Scrisoarea treia e scrisă curând după cea dela nr. 2, spre sfârșitul lunii Februarie 1897, urmată în Martie de o alta, în urma căreia în numărul de pe Mai al *Dochiei* apare prima parte a nuvelei despre care vorbește Adela Xenopol.

3.

Scumpă Domnișoară,

Mă vei ierta că am întârziat a-ți răspunde, însă vei crede că vina e ocupația iar nu rea voința. Sunt mulțumită că ești deplin restabilită; eu încă am fost indispusă câteva zile, însă n'am vreme să mă gândesc (la boală). Imi scrii că nu ești sigură dacă prin scris se poate lega o simpatie; să mă crezi că încă cu forță mare, enormă. Nu știu dacă ți s'a întâmplat, însă după ce ai citit mult un scriitor care-ți place dorești să-l vezi, deci nu e decât dovada marei simpatii care vrea să-și satisfacă dorința în a admira întregul.

Desigur amorul e departe de acest caz, însă se apropie de îndată ce suntem încântați de o ființă de-a cărti peniță suntem fermecați și pe care avem prilejul să-l întâlnim. Te rog trimite-mi noveleta — doresc să te citesc și în proză — desigur că tot atât de profund și dulce scris (3). Nu vei uita să-mi trimiți fotografia — eu nici nu am avut vreme să-mi permit acest lux.

Imi place să te consider ca cea mai drăgălașă prietenă și deci între noi titlul Domnișoară să nu mai existe — îl vom înlocui cu cel de dragă prietenă. Un sărut și sunt mulțumită că ți-au plăcut răfuelile lui Radu Rosetti. Acum vor veni alții la rând

Sărutări,
Adela Xenopol

4.

Dragă prietenă,

Cauza de ce am zăbovit cu răspunsul a fost un accident de și grav însă trecător al fratelui meu Alexandru. Cred că vei fi citit în jurnale că a fost lovit de o trăsură. Acum e mult mai bine și peste câteva zile cred că va eși din casă. Astă scrisoare îți vine din Iași unde am venit pentru a-l vedea. Nuvela care mi-ai trimis-o încă nu am citit-o, însă nu poate fi decât bine scrisă de vreme ce e datorită unei pene atât de drăgălașe. De îndată ce mă voi reîntoarce în București, și aceasta va fi la 18 al acestei luni, mă voi ocupa de toate manuscrisele. Te rog mult scrie d-rei (4) despre care îmi vorbești că ar fi ținut o conferință și dacă primește să scrie, bineînțeles dacă scrie bine, sunt gata să-i trimit revista.

Nr. 11 (cel de pe Martie n. n.) încă e întârziat din vina lipsei mele — cred însă că pe la 20 să fie apărut.

Iți trimit Poveștile Carpaților *pe care ți le-am făgăduit de atât timp. Să-mi comunici critica.*

Te sărut dulce
Adela

5.

La sfârșitul lui Aprilie 1897:

Dragă prietenă,

Cu cea mai mare părere de rău am citit rândurile că ești în convalescența unei boli pe care o cred trecătoare. Doctorii întotdeauna exagerează pentruca să fie meritul lor că ne-au însănătoșit. Sunt însă sigură că în curând o să te restabilești — vara aduce cu sine multe bunătăți și odihna în care vei fi o să te însănătoșească mai curând ca orice leacuri doctoricești...

O veste care încă m'a întristat mult e că ești infidelă Dochiei, *trecând cu colaborarea la foaia d-nei Rudow (5) — eu am crezut că o să fii totdeauna cu noi, și sper că o să te răsgândești și poeziile pe care spui că le-ai copiat să mi le trimeți după* Dochia *care plânge după o scriitoare drăguță ca D-ta. E mai gata Nr. 1 din anul al doilea (1897) în care îți public novela — e prea bine scrisă, multă simțire și observații admirabile. Să nu crezi că-ți fac complimente — sunt gura adevărului.*

Dorindu-ți sănătate, te mai rog să nu ne părăsești căci colaborarea D-tale ne e scumpă.

Să aud de bine și te sărut dulce.
Adela

După primirea răspunsului lămuritor al Mariei Cunțan:

6.

DRAGA MARIE,

Cu cea mai vie plăcere am citit rândurile pe care le așteptam cu nerăbdare; sunt mulțumită că lucrezi, ești bine și nu vei părăsi pe Dochia *până la ultimul său moment.*

Iți trimit mutra mea — sunt foarte reușită și aștept cu toată nerăbdarea pe a ta pentru a putea începe să public și colaboratoarelor Dochiei *în ăst an. Mă întrebi cum găsesc revista D-nei Rudow. Mă crezi ce am citit e atât de scârbit — ceeace mi-a plăcut a fost poezia ta, care însă m'a și întristat, văzând că ți-ai schimbat sentimentele. Acum însă sunt veselă căci* Dochia *mea iar o să-ți publice, atât cât va mai trăi. Sunt sănătoasă și muncesc după cum vezi, căci revista mai mult e scrisă de mine.*

Iți doresc sănătate și te las cu o dulce sărutare.
Adela

In toamna anului 1897:

7.

DRAGA PRIETENĂ,

Voi să-ți comunic cât de curând o hotărire pe care am luat-o și care cred că va fi primită, cum a fost și de ceilalți. Neavând încă un fond, sau mai bine zis venitul Dochiei *fiind prea restrâns, de abia ajunge pentru tipar, dorința mea e însă ca toți colaboratorii să-și aibă partea lor pentru bunătate ce au (de) a-mi colabora; astfel am propus că fiecărui dintre scriitori să-i dau o parte din abonați ,astfel te rog caută și tu dragă prietenuță căci tot vei găsi în toată țara Ardealului zece persoane care să-ți plătească abonamentul, iar mie trimite-mi adresele pentru a le trimite regulat foaia. Inteligentă cum te știu nu cred că vei refuza, cum n'aș refuza nici eu dacă mi s'ar propune așa ceva. Cu astă ocazie și cititorii devin mai mulți, (iar) fiecare scriitor va avea măcar de hârtie, cerneală și peniță, iar eu o nemărginită mulțumire știind că pot veni în ajutor cum și alții îmi vin mie.*

Mai aștept ceva poezii; ce zici? Aștept răspunsul dorit și te sărut de mii de ori.
Adela Xenopol

După încă trei scrisori *) se încheie prima perioadă a relațiilor dintre cele două scriitoare.

Dealtfel *Dochia* își încetează apariția la sfârșitul lui Aprilie 1897.

In afară de cele menționate mai sus, *Maria Cunțan* a mai publicat în *Dochia* următoarele poezii: *Acelaș rost* (nr. 8 din 1896), *La lucru* (nr. 9 din 1897), *Te duci* (nr. 11-12 din 1897), *Toamna* (nr. 6-7 Oct., Nov. 1897) și *La Rabiatta* (nr. 12 din 1898).

La 1 Noembrie 1905 Adela Xenopol înființează (tot la București) o nouă revistă *Românca* (1 Nov. 1905 — 1 Dec. 1906) iar la 1 Ianuarie 1912 *Viitorul Românceior* (la Iași), pentru care face din nou apel la colaborarea Mariei Cunțan: „Sper că nu vei refuza colaborarea — îi scrie Adela în Ianuarie 1912 — deoarece am început în tovărășie la revista *Dochia*".

Inainte însă de a-și începe colaborarea la noua revistă feministă, Maria Cunțan o anunță că are o piesă de teatru pe care ar dori să o prezinte Teatrului Național din București.

La această scrisoare Adela Xenopol îi răspunde următoarele:

8.

SCUMPA MEA MARIE,

Profit de câteva minute libere pentru ca să-ți scriu. Piesa de teatru ar fi foarte bine primită, însă află că sunt atât de ocupată încât nu am vreme să-l caut pe D-l Eliad (6), așa că dacă vrei poți să trimiți de copiat piesa — se poate întâmpla ca la iarnă să pot înființa teatrul în care se vor juca numai piese scrise de femei, s'atunci om putea avea un mai mare stoc în repertor.

Cum îți place revista? Nu s'ar putea face vreo câteva abonamente în Sibiu?

Cu toată dragostea,
Adela Xenopol

9.

Ideea acestui teatru apare și din scrisoarea următoare trimisă în Octombrie 1913:

SCUMPA MEA MARIE,

Am primit prin amabila Dr. Pruncu manuscrisele, și-ți voi trimite pentru fiecare poezie publicată atât cât pot trimite.

Cât despre piesă ai făcut foarte bine că ai trimis-o, poate voi răsbate să pot înființa un teatru.

VASILE NETEA

---

1) In **Dochia** n'a apărut nici o traducere de M. Cunțan. Lăsarea se vede că a fost pentru totdeauna.

2) Scriitoarea Lucreția Suciu M. Rudow.

3) In Nr. 1 și 2 al **Dochiei** (Mai-Iunie 1897), a apărut de M. Cunțan nuvela **Spirite rele.**

4) Nu cunoaștem numele acestei d-re.

5. E vorba de revista **Foaie literară** ce a apărut în 6/18 Aprilie 1897 la Oradea-Mare sub conducerea Lucreției Suciu-Rudow.

*) Pe cari le vom publica într'un alt număr.

6) Pompiliu Eliade, directorul Teatrului Național din Buc.

Bibliografia literară română

(Urmare din pag. I-a)

acest procedeu este oarecum de ocolit, pentru foare numeroase motive, socotim că în domeniul bibliografiei, mai ales în această epocă în care individualitățile tind tot mai mult să se înfrângă pe ele și să se subordoneze unui ideal superior pe care să-l slujească, desinteresat și devotat, el este posibil. Un grup de douăzeci bibliografi pregătiți, sub o conducere unitară și autoritară, cu munca repartizată dintr'un început, publicându-se apoi ce anume a lucrat fiecare, așa ca răspunderea să se poată răsfrânge individual, vor putea duce la bun sfârșit, dacă li se vor pune la dispoziție mijloacele materiale, tipărirea unei bibliografii complete a literaturii românești.

Este singurul mijloc de a o realiza în cel mai scurt timp, pentrucă e urgentă nevoie de ea, și în cele mai bune condiții, pentrucă altfel intențiile optime, munca și cheltuiala rămân zadarnice. Speranța ca bibliografia completă a literaturii române să fie realizată de un singur om n'ar fi decât o himeră pe care ar abandona-o primul cel ce s'ar hotărâ să o realizeze. Numai printr'o colaborare leală, stăruitoare și subordonată unei autorități supreme care, plină de prestigiu și siguranță în specialitate, plină de tact și de bunăvoință față de cei subordonați idealului comun, să conducă discuțiile din care poate ieși calea cea bună dacă nu sunt lăsate să devină sterile, se va putea realiza, cel mai scurt timp posibil pentru o asemenea întreprindere, bibliografia atât de necesară.

Ca să se vadă cât de neputincioase sunt munca și vremea unui singur om e suficient să spun că vor trebui parcurse cu atenție, pagină de pagină, toate ziarele și revistele românești, pline de colaborarea scriitorilor noștri sau de articole asupra literaturii. Catalogul publicațiilor periodice românești, care înregistrează în ordine alfabetică pe cele apărute până la 1906 (dată dela care numărul lor s'a multiplicat considerabil), are nu mai puțin de 800 pagini. Socotind ca medie numai 5 pe pagină, ajungem la 4000 periodice de cercetat până la 1906. Este adevărat că din multe n'au apărut decât puține numere. In schimb sunt altele care au apărut zeci de ani, cum sunt ziare ca Timpul (cel vechi), Universul, Epoca, Viitorul sau reviste ca Viața românească, Convorbiri literare, Gândirea, Foaia pentru minte, Familia.

Firește, nu se pot discuta în acest cadru strimt toate amănuntele technice ale acestei mari lucrări, dar se poate schița în linii mari planul de lucru. Cunosc câlă nevoie au specialiștii noștri de bibliografii organizate pe probleme. Nu se poate ajunge însă la ele până nu trecem prin faza bibliografiei pe autori. De altfel, prima bibliografie de care avem nevoie este una pe autori, cam după modelul lui H. Thieme. Altele vor veni mai târziu. Schemele lor vor putea fi, eventual, bine definite de când se stabilește planul de lucru al primei lucrări bibliografice și, pentru a evita reveniri asupra unui material deja parcurs, fiecare bibliograf, în momentul inventarierii în fișe a titlului, va nota și clasificarea pentru organizarea pe probleme. Studiat în amănunțime, lucrul este foarte posibil.

Fiecărui bibliograf i se va da un anumit număr de periodice, ținând seama de proporțiile materialului, împărțind astfel totul din acest domeniu. Doi sau trei vor fi însărcinați cu inventarierea volumelor și a broșurilor. Materialul adunat va fi centralizat la anumite termene, astfel că paralel se va putea realiza și clasarea lui. Lucrările preliminare: repartizarea lucrului și stabilirea principiilor unitare de procedare, constituiesc etapa în care rolul conducerii supreme unice va avea cel mai mare rol din întreaga desfășurare. Ele vor trebui să dureze maximum trei luni. Strângerea și clasarea materialului socotesc, apreciind cu multă aproximație întru cât n'am niciun mijloc de comparație, că va putea fi sfârșită în doi ani: lucrului diverselor indexuri ce vor fi necesare i se vor consacra șase luni; iar tipăririi, cu o îngrijită corectură, un an.

Astfel, în mai puțin de patru ani, sub o conducere spirituală prestigioasă, douăzeci de oameni tineri și pricepuți în asemenea treburi, lucrând zi de zi, vor putea să dea culturii noastră, teancul de volume cuprinzând întreaga bibliografie a literaturii românești, bibliografie a cărei lipsă o simțim de atâta vreme și pe care zadarnic o vom aștepta ca rezultat al unui efort individual.

G. C. NICOLESCU

LEON TOLSTOI

de VALERIA COSTACHEL

Drumul vieţii lui Tolstoi e lung. Acest drum a însemnat însă o creştere neîntreruptă a spiritului său. Mărturie ne este opera şi, mai ales, jurnalul lăsat. Incepând din anii copilăriei, cari şi-au găsit expresie în romanul „Copilăria", apoi în primele

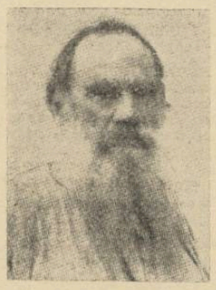

nuvele, mai târziu în „Război şi pace" şi „Ana Karenina" şi terminând cu tratatele religioase şi filozofice din ultima perioadă a vieţii sale, Tolstoi a fost un neobosit căutător al adevărului şi un denunţător fără cruţare al răului.

Multilateralitatea lui e uimitoare. Nu rămâne o latură a vieţii, o problemă cât de neînsemnată, care să-l piemă cât de neînsemnată, care să nu-l fi preocupat. El nu alege. Viaţa întreagă, cu tot ce are bun şi rău, şi-a găsit expresie în opera sa. Cu simplitatea şi naturaleţea unui mare realist, Tolstoi înfăţişează realitatea, esenţa ei, viaţa de toate zilele. Viaţa prozaică, cotidiană, din care nu lipsesc cele mai mici amănunte, alături de problemele cardinale, trăieşte în operele sale. El nu inventează nimic, îşi găseşte materialul în oceanul infinit al vieţii. In abundenţa şi diversitatea faptelor acesteia caută înţelesul, esenţa, adevărul vieţii omului. In mic şi neînsemnat, găseşte explicaţia a ceeace este mare şi important. Il ajută spiritul său de observaţie, o memorie neobişnuită a celor ce i-au frământat spiritul, o adâncă percepere a lumii. Tolstoi este cu desăvârşire realist; poet al vieţii reale, rămâne aici, pe pământ, înfrăţit cu glia şi îmbrăţişat cu natura. Pe Tolstoi nu ni-l putem închipui într'un mediu orăşenesc. Ca un stejar bătrân răsare din pământul strămoşesc al ţării sale şi, înălţându-se mereu mai sus, vede tot ce stă ascuns privirilor altora. Pentru el natura este un mediu firesc, singurul mediu adevărat. Parcă ar fi un copil al naturii, viguros ca şi forţele ei, simplu ca tot ce e viaţă, înţelept ca tot ce şi-a urmat drumul firesc.

Crescut în mijlocul naturii, tâlmaciul ei desăvârşit, a admirat pe muncitorii ogoarelor, munca lor grea şi cinstită; de aceea, i-a idealizat şi i-a poetizat. Viaţa la ţară, simplă şi firească, l-a cucerit, i-a arătat principalul izvor al adevărului şi l-a îndepărtat de civilizaţia artificială a oraşelor. In mijlocul naturii, departe de sgomotul uzinelor, Tolstoi caută viaţa firească a omului, simplitatea, adevărul, frumuseţea primitivă. Civilizaţia schilodeşte, încarcă viaţa şi sufletul cu nimicuri netrebuincioase. De aceea, el chiamă înapoi la natură; aceasta nu înseamnă însă întoarcerea la o viaţă primitivă, ci transformarea sufletului şi a inimii prin sinceritate, naivitate, curăţenia gândurilor.

O latură caracteristică a personalităţii lui Tolstoi e conflictul cu lumea înconjurătoare şi chiar cu el însuşi. El a fost totdeauna nemulţumit, totdeauna în luptă: cu el însuşi, cu rudele, cu pedagogii, cu familia sa, cu clerul, cu guvernul, cu societatea.

Această nemulţumire s'ar putea pune în legătură cu nepotrivirea dintre vocaţia sa şi talentul lui literar. El s'a născut cu o vocaţie pronunţată de reformator religios, iar natura îl înzestrase cu talentul de artist realist. De aici primul germene al conflictului în viaţa lui: lupta dintre talent şi vocaţie. Mai târziu, Tolstoi şi-a învins talentul uriaş, care a devenit o armă ascultătoare în serviciul învăţăturii sale religioase.

Ca propovăduitor religios însă, a fost lipsit de orice misticism, de orice avântare metafizică. Raţionalist indiscutabil, a căutat în raţiune ultimul criteriu al adevărului. De aceea, religia lui e uscată, raţionalistă, apelează la judecată şi nu la inimă, cu toate că el însuşi aprecia cel mai mult o credinţă pornită din inimă, fără să fie controlată de raţiune, ceeace l-a atras la oamenii simpli. Neocreştinismul lui Tolstoi nu este înfrumuseţat de nici o legendă seculară, de nici un chip luminos, de nici o formă exterioară. Mijlocitorii nu mai există. Omul şi Dumnezeu stau faţă în faţă. Aceasta e religia oamenilor tari; ea nu ocroteşte, nu încălzeşte sufletul.

O religie înglobată aproape cu totul în morală, o aspră morală. Legea supremă e iubirea, care este o stare firească a sufletului omenesc. „Prin natura sa, iubirea tinde să cuprindă tot ce există". Nu este numai o necesitate, dar însăşi esenţa sufletului omenesc.

Principiul non-rezistenţei decurge din postulatul iubirii, pentrucă violenţa ar însemna o abatere dela legea iubirii. Acest principiu nu exclude lupta cu răul, admite însă numai lupta pasivă. Răul nu poate fi învins prin rău. Numai iubirea îl poate neutraliza. „Dacă vezi că societatea e rău organizată şi vrei s'o reformezi, pentru aceasta nu există decât un singur mijloc: acela ca toţi oamenii să devină mai buni! Dar pentru ca oamenii să devină mai buni, ai în puterea ta un singur lucru: tu însuţi să devii mai bun".

Acesta este drumul perfecţionării individuale indicat de Tolstoi. El n'a acceptat ideea progresului social, a negat existenţa Statului şi, în predicarea anarhismului, a ajuns la un individualism extrem. Intr'o muncă cu braţele obligatorie pentru toţi şi în condăţiunile uniforme de viaţă pentru toţi, a văzut o aşezare dreaptă a societăţii.

De aceea, şi arta a înţeles s'o pună la dispoziţia oricui: artă pentru toţi, nu numai pentru cei aleşi. Idealul oricărei arte, către care aceasta trebue să tindă, e de a fi accesibilă tuturora. „...Trebue să scrii în aşa fel, încât să ai în vedere nu numai publicul din clasa cultă, dar şi toată massa uriaşă a muncitorilor, bărbaţi şi femei, în aşa fel încât o carte să poată fi citită la fel de bătrâni, femei, copii, — ca unora şi altora să le trezească interesul, să le moae sufletul, încât toţi să se simtă mai buni". Şi a scris asemenea cărţi, cărţi pentru toţi. „Stăpân şi slugă", o capodoperă a literaturii universale, nu se adresează oare înţelegerii şi simţirii tuturora?

„Munca este prima condiţie a unei vieţi bune şi naturale, deci şi a fericirii. Sunt convins că fericirea unică, adevărată, veşnică şi superioară este dată de trei lucruri: munca, abnegaţia şi iubirea".

In literatura rusă, Tolstoi e un izolat. Opera lui stă în afara curentelor dominante ale ideologiei ruseşti din secolul al XIX-lea. El reprezintă o lume spirituală de sine stătătoare. Avangarda societăţii ruseşti, revoluţionară şi progresivă, a urmărit alte idealuri. „Ideile şi năzuinţele lui capătă încetul cu încetul caracterul unor mari şi obiective idealuri, care nu se pot înfăptui într'un cadru real şi care, în mod practic, sunt inaccesibile societăţii omeneşti imperfecte". El caută să găsească bazele veşnice ale moralei, care numai ele vor arăta omenirii drumul adevărat al vieţii. Dar omenirea n'a ajuns încă la o treaptă atât de înaltă; fiecare combate răul cum poate. Tolstoi cere reforma personalităţii, iar societatea, reforma instituţiilor. Lumea crede în drumul revoluţiilor politice, el — în revoluţia conştiinţei. Tolstoi chiamă la idealuri adevărate. veşnice, nepieritoare, pe când omenirea urmăreşte scopuri practice, realizabile.

Tolstoi a depăşit demult patrimoniul spiritualităţii ruseşti, deşi este unul din cei mai reprezentativi scriitori ruşi. Printr'o analiză dusă la extrem, prin răscolirea problemelor sociale, printr'o luptă neobosită în căutarea adevărului, se înrudeşte cu marii gânditori ruşi. Aparţine însă lumii întregi, e al tuturora. Opera lui a străbatut toate continentele şi toate popoarele. Invăţătura lui a avut urmaşi în Japonia, ca şi în Olanda, în Slovacia, ca şi în America. Gândul lui a aprins multe cugete, a îmblânzit multe inimi. Toate problemele vieţii: raporturile dintre om şi Dumnezeu, dintre individ şi societate, bărbat şi femeie, toate au trecut prin filtrul riguros al raţiunii lui. N'a existat o problemă cu adevărat omenească şi să nu fi frământat inima vastă a acestui mare om.

Bărăgan

Ne dai lumină şi otravă tuturor...
Pe Moşii mei i-ai logodit cu-o Fată-Morgană
Şi-apoi — cum călătoria începea cu un nor —
Le-ai aşternut pământ pe piept, peste rană.

Sufletul lor răbufneşte câte-odată, iarna,
Când Crivăţul înmuiat e horă cu ostenite viori
Şi se tăvălesc mioare 'n bătătură — dar n'a
Trecut ziua şi se umple cerul de ciori...

...La fel ne amăgeşti viaţa — ca ieri.
Peste toate-ai pecetluit acelaşi totdeauna;
Chiar grâul, dăruit vara, ni-l ceri,
Toamna, să-şi facă prescură de ceară, luna.

Bunicului i-ai luat vederea; mie, inima toată.
Să răsară altădată, din tine, rosmarin —
Dar condeiul te cântă, de-ar fi să tot bată
Acelaşi—de ieri, de azi şi de mâine—vifor de chin...

NICHITA TOMESCU

ONUVELĂ DE TRAIAN CHELARU

Lupul

„...au vei fi în stare să mi te împotriveşti?... sau puterile pieptului tău sunt mai mult decât lut neputincios?!... dară tu stai şi stai şi încerci toate uneltele minţii mărunte, aşa cum îşi încearcă lăutarul strunele, ca să-i iasă mai curat cântecul şi mai mare laudal... uiţi însă că'n vinele munţilor nu sălăşluiesc numai izvoarele... Nu te frământa şi nu te face uituc... Sau crezi că măsurându-l cu ceeace-ţi depăşeşte înmiit puterile, sufletul tău va cunoaşte mai multă bucurie şi mai puţină prihană?..."

Ion se svârcoli în culcuş ca o sălbătăciune încolţită de vânători, dară nu se trezi. Ştia, totuşi, că visează şi că a mai visat glasul acesta ce i se sfredelea ca o spaimă în suflet.

Şi acel cineva îi ceti iar: „...ţie îţi zic, scoală-te, nu dormi! Strânge toate ale tale şi du-te până nu e târziu... Zădarnică-i truda, zădarnică vegheal... Vin peste noapte, ca un potop şi nimic nu-mi stă împotrivă..."

— Nu! Nu-ţi dau voie! Piei de aici... e dreptul şi munca meal Înţelegi?!

Când se trezi, inima îi bătea ca sub apăsarea unei uriaşe poveri şi cămaşa îi era numai o apă. Işi adună gândurile ca să se liniştească, dară de adormit nu mai putu să adoarmă. Săptămâna de îndârjită veghe prea îi ascuţise din cale afară toate simţurile. Nările îi adulmecau depărtări nemaicunoscute, gura îi era plină de gusturi leşietice, ochii-i vedeau prin funinginile întunericului, auzul cernea, asemeni unor minunate site, negurile zgomotelor, dela cele mai uşoare şi pân' la cele şi mai puţin simţite, şi mâinile-i aveau parcă dar să pipăie toate lucrurile de pretutindeni.

Culcat cu faţa în sus, aşa cum se trezise, stătu neclintit şi cu gândurile pline încă de promoroaca visului. Incerca să-i descoase înţelesurile, dar nici o tălmăcire nu-l mulţumi.

— Visu-i vis! Sunt prea obosit. Asta e tot. Nu ni-i grijă. Ceva lăuntric îmi spune că eu am dreptate.

Deşi nu credea în ele, arătările şi vocile cari i-au tulburat, de câteva nopţi, scurtele aţipiri, aveau, toate, acelaş înţeles şi vorbeau unul şi acelaş grai: „...du-te cât mai e timp... nu-mi sta în potrivă..."

— Şi dacă totuşi nu am dreptate?... întrebarea îl zgudui ca o mână care încearcă să te smulgă dintr'un vârtej.

Işi reţinu răsuflarea, ca şi cum ar fi vrut să nu-l simtă duşmanul nevăzut pe care îl ştia mereu aproape şi la pândă. Se făcu o linişte ca de cremene, dar numai câteva clipe, căci ochii-i rotiră iar cercuri albăstrii prin golurile nopţii şi auzul îi deslupi, mai răzvedit, cântecul de mărgele al ploii molcume ce se frângea, aici, de geam, şi dincolo de el, în prejmele grădinii, vuind prin mulţenia lutului răscolit, ca o înfiorare prelungă, stârnită de jale sau geamăt depărtat.

— Glasul ei, — îşi zise, — al ploii, — mă urmăreşte până şi'n vis.

Faţă de abea ghicitul suspin al stihiei, respiraţia nevestei şi a celor doi copii i se păru supărător de zgomotoasă. Şi totuşi Ileana se împărtăşea neauzit de lin cu această nefăcută de mâni omeneşti azimă care este aerul şi fetiţa îl sorbea printre buze ca pe o apă de care nu te mai saturi. Numai băiatul răsufla mai tare şi grăbit parcă să ajungă mai repede la limanul limpede al zilei.

Fiinţele aceste, ale lui, îi erau atât de dragi cum nimic altceva nu-ţi poate fi drag pe lume. Ii veni să se ridice, să le audă de aproape bătăile, cât un gâlgâit, ale inimii. Ii veni să-şi întindă, ocrotitor, mâinile peste neştiutoarele lor vieţi şi să îndepărteze, odată pentru totdeauna, pericolul ce le ameninţa şi de care nu voiau şi nu puteau să-şi dea seama. Ar fi vrut să rămână zmintit în ochii nevestei şi ai tuturor vecinilor, numai de s'ar opri năvala muntelui. Dar câte nu a încercat el! — Te poţi însă măsura tu, om pitic, cu lutul nesfârşit? Acum îşi dă şi el seama că toată truda i-a fost zadarnică şi că trebuie să se dea bătut. Zidăria, ridicată, ani dearândul, în drumul marelui său duşman, a rămas jucărie împinsă la vale dimpreună cu bârnele de cari se răzima şi cu şanţurile ce o înconjurau. Livada, sădită mai mult a încercare, îşi înfipse prea târziu rădăcina în mădularele mişcătoare ale lutului. Dealul, grămădit cât o spinare de bivol, deasupra gospodăriei sale, se lăţea ca un aluat sau ca un trup hâd de uriaş fără oase.

Cinci ani se războise cu el, nădăjduind că-l va opri sau îl va învinge cu vicleşug omenesc. La început muncise voios, apoi îndârjit şi cu duşmănie, în cele din urmă cu desnădejdea omului care se vede jefuit de bunurile sale cele mai scumpe, jefuit de viaţă şi avut.

Se sfătui cândva cu Ileana, dară ea îl întâmpină cu vorbe răutăcioase. De atunci nu i-a mai cerut nici un sfat.

Altădată, pe când se ostenea cu potrivirea unor stâlpi, un vecin găsi de cuviinţă să-i dea o mână de ajutor, dară să-şi dea şi cu părerea.

— Măi omule măi, cât ai mai săpat şi zidit, nu-ţi puteai face gospodărie nouă la loc neted şi bun? Dacă n'ai vrut, dece să te temi acuma? Aici ţi-au trăit părinţii şi bunii şi aci au vieţuit străbunii lor. Cum lor nu li s'a întâmplat nimic, nici ţie nu ţi-a fi mai rău. Dece te zbuciumi atâta?

— Dragă cumetre, — i-a zis, — e adevărat, dar aici m'am pomenit şi aici vreau să rămân. Şi apoi loc mai potrivit de casă nici că se poate, de numai n'ar fi bestematul acesta de lut pe care trebuie să-l stăvilesc cu orice preţ, — şi-l voiu stăvili...

Deh, gospodărie nouă şi-ar fi putut înjgheba... Şi poate că i-ar fi mers mai bine odată cu schimbarea locului. Dece să plece însă aşa din senin, fără să încerce totul ce era de datoria lui să încerce? Că acuma a fost învins de puterile nemăsurate ale lutului, nu era vina nimănui şi, cu atât mai puţin, vina sa. Ceeace-i rămânea să mai facă, de acum înainte, e doară să vegheze. Iar dacă scapă teafăr până în primăvară şi la vreme uscată, îşi va încerca şi în altă parte norocul. Numai de ar înceta odată ploaia, căci, de altătăieri, dealul se apropiase mai mult ca oricând, iară livada, strânsă din toate părţile ca îmbrăţişată de urs, s'a unduit ca un iaz răsculat de furtună şi a crăpat de-a curmezişul. Trei dintre prunii din fund îşi făcură drum printre vecinii lor, gata să fugă. Cum? Incotro? Dar îi ţinea zidul fiindcă-l ridicase muncă de om, nu glumă. Numai că lutul nu se opreşte şi nime nu-l mai poate opri. Doar Dumnezeu sfântul...

Urechile lui, mereu în aşteptarea semnului vestitor şi trupul, încordat ca o strună de arc, gata să nu se lase înghiţit, îl ţineau într'o stare de veghe dureroasă. Şi ploaia curgea mereu mare şi deasă, ca'n ajunul potopului. Da, ca în ajunul potopului despre care citise numai în cărţile de şcoală, pe care însă şi-l închipuia altfel, căci înaintea apelor trebuia să vie o surpare a lutului. Surpare de sfârşit şi de neînchipuit de ori mai mare decât aceasta ce va să vie. Vedea munţi, lanţuri de munţi, toţi munţii lumii lunecând şi topindu-se cu grozavă învolburare sub clocotul de puhoaie tulburi. Auzea bubuit de tunete rostogolind peste toate şi toţi prăpădul răzbunător. Simţea cenunile spaimei ce trebuia să fi cuprins în acele ceasuri de ispăşire lumea înebunită.

— Atunci a fost altceva şi prea târziu. De astădată dreptatea ese a mea şi nici paharul răuăţilor noatsre nu s'a umplut ca să se reverse iarăşi potopul.

Se ridică încet, să nu-l simtă nevasta, şi ieşi. Din prag îl primi, umedă şi rece ca botul unei jivine plouate, bezna. Câteva glasuri de cocoşi, subţiri şi plictisite, se treziră, ca anume, în cele patru vânturi ale nopţii, dară numai cât ai spune un Tatăl nostru, căci sufletul necontenit al ploii le acoperi numaidecât. In afară de el nu se auzia nimic.

Noaptea îl umplu de tristeţe şi părăsire. Se simţi neputincios ca un câne lovit şi izgonit de pretutindeni, fără putinţă de aciuere, fără pic de crezare din partea nimănui. Merse dealungul prispei, dela un unghiu la celălalt al casei şi o mângâie cu amândouă mâinile ca pe un lăcaş sfânt de care trebuie să te desparţi pentru totdeauna. Varul, spălat de ploaie, se coşcovise, dimpreună cu tencuiala, şi ameninţa să cadă. Il lovi cu palma ca pe o podoabă fără preţ. Dar pe inimă i se lăsă o neînţeleasă părere de rău. Pălmuită de stăpân, casa parcă începu să geamă.

Coborî cele câteva trepte şi se duse până la zid. Picioarele goale i se cufundau până peste glezne în noroiul cleios, străbătu nehotărît lungul ogrăzii până ce mâinile-i dădură de bârne şi zid. Le cercetă cu vârful îndelung şi amănunţit. Totul era în bună stare, afară de două trunchiuri de stejar care nu se mai găseau la locul lor. Făcându-şi drum peste bolovani, apa venea, ciurloiu, din livadă şi cădea ca un valet de fiinţă omenească în băltoaca din curte. Incolo numai ploaie, vânt, ploaie şi întuneric.

Răzbit de frig şi umezeală, nu-şi mai stăpâni izbucnirea de mânie împotriva vremii:

— Nu plec de aici, să ştiu că voiu răzima cu pieptul meu zidul ce se dărâmă sub apăsarea pieptului de dincolo.

Dându-şi însă seama de zădărnicia spuselor, se întoarse amărît, se svântă şi intră în odaia unde dormeau ai săi.

Necăjită, Ileana se porni să-l mustre.

— Iar nu dormi, Ioane? Să ştii că nu este a bine ce faci.

— Nu mai e mult. Aşteaptă că trecem şi de această cumpănă.

Se îmbrăcă, se încălţă ca de plecare şi se întinse pe laviţă, atent la fiecare pic de ploaie oprit de geam, la fiecare tresărire de vânt. Ileana se încumetă să-i mai spună ceva, dar el nu o auzi. Fel de fel de gânduri îi treceau prin cap şi toate iuţi şi nestatornice ca nişte furnici când le răscoleşti în muşinoi. Ceeace însă îl apăsa dureros ca un spin, era numai gândul că trebuie să fugă. Să fugă cât mai curând cu putinţă. Glasul din vis îi spusese cele ce avea de spus. Acum era rândul lui să nu se mai împotrivească. De va veni chiar într'as-noapte şi nu dintr'odată, îmi scap copiii şi nevasta. Dacă mai întârzie până mâne, mă mut cu tot calabalacul. Oricum, aici nu mai e chip de stat. Ploaia a umplut vinele pământului şi muntele fierbe ca aluatul dospit... Dar dacă va veni pe negândite? Fereastra e prea îngustă ca să mă încapă şi va trebui să ies pe uşă. Numai zidul ne poate păzi până fugim şi ştejarul, căci e gros şi tare.

Se sculă, bâjbâi după grindă, luă legătura cu bani şi hârtii şi o puse în sân. Se duse apoi până în grajd şi deslegă vaca, lăsându-i deschisă uşa. Trecu pe lângă căţea şi-i dădu şi ei drumul. Javra i se gudură la picioare, se scuturâ de ploaie şi începu să latre mulţumită, dar amuţi ca speriată şi scoate apoi un urlet a pustiu şi jale.

— Eşti năzdrăvană, hai? Ştii şi tu că m'a învins lutul? Du-te, fii slobodă să umbli unde-ţi va plăcea.

Căţeaua scoase câteva scâncete neliniştite, i se gudură iară la picioare şi-l petrecu apoi până în prag. Parcă voia să-i spună ceva, parcă voia să audă o poruncă din partea stăpânului.

Când intră în casă, Ileana era sculată şi ea.

— Ai dat drumul căţelei?

— Da.

Nu îndrăzni să-l mai întrebe altceva, sau nu mai avu timp, căci un vuiet pornit ca din măruntaiele pământului făcu să li se cutremure casa, troznind din încheeturi.

Ascultară amândoi, muţi şi îngroziţi. Tăcerea ce urmă bubuiturilor le stătea în urechi ca o perdea de ceară.

El ieşi iar şi se duse deadreptul la zid.

Incă nu se întâmplase nimic, — numai apa curgea într'una. Mai multă şi mai zgomotoasă şi de peste tot, iară pomii din livadă fremătau surd prin vuietul ploii ce parcă se mai luminase, căci prin zarea-i pământie ghiceai acum înălţimea zidului, umbra grajdului şi pereţii alburii ai casei.

— De-ar veni mai curând ziua, — zise el, dând în prag de nevastă, — căci prin ceaţa unei vremi aşa de urîte, nici uşa n'o nimereşti la nevoie.

Neliniştită de cele întâmplate, Ileana îngenunchiase în colţul cu icoana Maicii Domnului şi şoptea rugăciuni. Se treziră şi copiii.

Băiatul ascultă cântecul mohorît al ploii şi zise cu părere de rău:

— Afară tot mai plouă..

Fetiţa ceru de mâncare.

Intrerupându-şi ocnaşele, Ileana căută o strachină în blidar, scoase oala cu lapte şi le puse pe masă.

— Nu vreau lapte rece, — începu să plângă copilul.

— Atunci rabdă până fac focul.

— Fă foc, nevastă, — se răsti el, ursuz.

(Urmare în pag. 4-a)

FOI VOLANTE

Gaudeamus...

A sunat un clopot la o şcoală primară, nu vezi aceasta în sburdălnicia zecilor de copii care aleargă pe uliţă, zâmbind înspre cer?

Şi tinerii cari trec pe lângă tine guralivi şi singuri printre atâţia oameni, nu-ţi spun oare nimic din tot ceeace ar putea să ţi spună?

Priveşte în lume: sunt sute şi mii de sgomote în bâlciul acesta sonor şi pestriţ, atâţi saltimbanci îşi frâng gâtul pe sârmă, atâţi îngeri cad cu aripile pârjolite, atâţi porci se ridică în două labe, grohăind mulţumiţi! Tu ce-ai putea oare să iei din tot ce vezi înainte ţi, întinzând mâinile aiurit şi ameţit, ca după un vis, ca după o arătare, când năvodul cu care ai ieşit astăzi la mal e făcut numai din ochiuri?

Cunoşti seara? Sunt umbre şi sunt plopi. Sunt stele care sclipesc pentru fiecare din noi, albe sau galbene, depărtate şi reci. Şi mai sunt străzi în noapte... Uşi care scârţâie, putrede şi murdare, mese pline cu sticle şi pahare, iar uneori la răspântii fulgeră câte-o lamă albă, văpsindu-se în roşu. Trăiască viaţa! Şi-apoi nimic mai mult, numai zorile care se ridică pe cer, soioase şi reci ca o băltoacă stătută.

Şi dimineţile apoi...

Bâjbâim, bâjbâim. Intindem laba după un zâmbet, sau ne visăm pe-o altă emisferă, mai singuri, mai puri şi mai albi. Tragem după noi ghiulele legate de picioare şi'n straniul lor cântec metalic, mai fluierăm uneori ca o pasăre pe-o ramură topită 'n albastru. Am început o sută sau o mie de bătălii, dar parcă tot mai aşteptăm un al doilea războiu de-o sută de ani. Curând de tot, mâinile se vor sbate în alte sensuri, uitând bătăliile, sgâriind, implorând. Şi n'or să mai fie mâini, ci suliţi...

Să stăm la fereastră. Vom auzi zumzetul lumii, vom vedea furnicarul, dar vom avea voie să râdem sau să tăcem. Jos va goni altceva. De undeva însă, o să vie un vânt, aducând o melodie ce-o să acopere totul sub aripile-i largi: gaudeamus!

VLAD ALIMAN

O nuvelă de ROMEO LĂZĂRESCU:

„BLEGUL"

— Un'te duci flăcăule ?...

„Flăcăul" era o drăcovenie de băiat de vreo 13 ani, urît de mama focului, cu o hălăciugă de păr roșu, care abia lăsa să se zărească o frunte îngustă de două degete și două urechi cât două șnițele de om sărac. Dar „farmecul" lui îi făceau ochii. Mici, fără culoare și fără expresie și — raritate — fără clipire.

Iși oprește calul — că era călare — se uită curios la cel ce l-a întrebat și înainte de a răspunde, mai aruncă o privire plină de nedumerire spre pușca ruginită a bătrânului vânător.

Și avea la ce să se uite!

Era o piesă rară, ce ar fi făcut cinste oricărui muzeu de antichități din lume.

In vremurile ei bune, vărsă pe nări foc și plumbi de făcuse prăpăd prin cojoacele lighioanelor.

Azi a eșit la pensie. Ș-a făcut veleatul. Mai pașnică decât Liga Națiunilor, când e în repauz acasă în hambar, stă laolaltă cu porumbeii și n'a zis niciodată nimic când vreunul i-a ofensat țeava cu un găinaț.

— Ia, dau și eu o raită prin partea asta — și cu o mâna nedecisă, copilul arată la întâmplare, peste câmpuri întinse.

— Nu mă cunoști ? Eu sunt Indalencio, vânătorul... Ție cum îți zice ?

— „Blegu".

— Dar de ce nu clipești tu, mă băiatule ?... Parcă ți-au răposat ochii.

„Blegu" îl cunoaște pe Don Indalencio. Știe că e vânătorul cel mai iscusit din ținut. Știe că ucide cu măestrie orice lighioană cât de rea și cât de isteață. Nimeni din tot satul nu se pune cu dărâmătura asta de moșneag!...

Nimeni nu știe mai bine ca el, cum se scoate peludo-ul din bârlog, sau cum se prinde vie o muliță grasă.

Nimeni nu știe cum face el când sperie noaptea cu focul pisicile sălbatece — îndrăcitele alea de Gato-Montes — și nu se duce liniștit acasă, până ce nu le are pielea bălțată în traistă.

Acuma „lucrează" la vulpi.

E[illegible] se înțelege [illegible] și pe când ceilalți locuitori plătesc tribut de găini și orătănii Don Indalencio se răsfață în piei lucioase și codoase.

— Dar dumneata ce cauți, Don Indalencio?

— Aștept să se încopteze „blegule"... Tu ești dup'aici?

Blegu are privirea dreaptă, nu și răspunsul. Și moș Indalencio e vânător. Și vânătorul e viclean. E chiar mai viclean decât lighioanele pe care le prinde, că d'aia le prinde, c'apoi n'ar mai fi vânător.

Așa că nu trebuie „să te pui cu el"...

— Nu senor... sunt mai dup'acolo — răspunse.

Pe Indalencio, om încercat în rele, nu-l miră răspunsul în doi peri al pruncului. Și cum noaptea începuse să-și arate vestitorii și din spre sat începuse să strălucească primele lumini pe la ferestre, iar focurile de cină își trimeteau fumurile drâmbă spre cer, se gândi că blegu ar putea să-i fie de oarecare folos.

— Ascultă, blegule, vrei tu să câștigi un real?

Oferta era căzută ca din cer.

In viața lui copilul nu văzuse întreg un real adevărat. Odată a găsit unul în ușa pulperiei, dar când l-a dus maicăsei acasă, a văzut că era fals. Era din ăla de se pune pe poleială la ciocolata englezească.

— Vreau... Dar să nu fie fals... Să nu fie tot ăla!...

— Bine ți-a spus cine ți-a spus „Blegu". Dacă mai făcea măta încă doi ca tine, puteau să vină indienii peste noi.

Cum o să fie falsă moneda mea, mă blegule?... Monedă bună, de-a guvernului, cu căciula republicei pe ea... păi ce crezi tu?...

— Atuncea, vreau...

— Descalecă.

Prudent, blegul descalecă pe partea opusă moșneagului.

Amândoi mărunți, cu gloaba înaltă la mijloc, încep tratativele.

Don Indalencio vorbește... vorbește...

Blegu e numai urechi, pe când ochii-i afișează nouăzeci la sută neîncredere.

Din când în când, calul plesnește muștele insolente câte o coadă, pe când un Hornero ciripește printre fraze puncte de suspensie.

— Dar mai clipește și tu dracului odată, mă băete, că mă scoți din sărite!...

Parcă ești un iepure adormit... Ascultă ici... Ai înțeles?... De trei zile de când umblu după ea... Asta e ultima vulpe ce se mai află p'aici... Ea mă cunoaște pe mine... e a mea. Câți puișori nu mi-a mâncat ea mie!... Dar tot nerecunoscătoare e... nu mă lasă să-i trăsnesc un glonț la „numele tatălui", ca să nu-i stric pielea...

Și după o pauză:

— Tu-l cunoști pe Don Marcelino, colonistul dela casa nouă?

— Din auzite...

— Are un drac de fată „ţiţitoare", de zice că-i nepoată... dar ea e d'a noastră... e creolă... Are niște ochi ca fumul și părul scurticel și fusta, ca părul... Bun!... Și fata asta dă un pesc de argint pe o blană de vulpe... Eu i-aș fi dat una de a mea. d'alea uscatele, dar Don Marcelino nu prea are încredere, o vede așa sgârcită. spune să nu fie putredă... D'aia vrea să-i dau una proaspătă... Crudă... Tu, ce zici?

— Eu nu mă pricep, Don Indalencio.

— Cum, nu te pricepi?... Acuma umblu după ea... Ce n'am făcut!... Am pândit toate cotețele, toate văgăunile... Nimic!.. Am pus curse, lațuri, carne cu otravă de furnică. cu venin de șarpe și... nimic!...

Blegu râde.

— De ce râzi, că nu-i de râs... Dar cum era să pun mâna pe ea, când nu mai este?... Acuma am aflat, vorbeau unii la pulperie. Știi tu unde e cumătra? Acasă la Pancho Reyes. ăla de l-au poreclit „lunganu"... Auzi tu, lunganu dracului, să-mi prindă el vulpea mea și să mi-o țină închisă în casă!...

— Asta era vulpea pe care o căutai matale?...

— Firește!... Ce nu știai?... Prin părțile astea n'a fost decât o singură vulpe: a mea!... Eu sunt proprietar de drept. De când o pândesc! Am jurat că eu o să-i fac felu.... Și lunganul, în derâdere, cu bețivii lui acolo la pulperie, zice c'are să mă chieme pe mine să i-o jupoiu, că mă pricep mai bine, că lui îi tremură mâna.. Asta s'o creadă el!... Tu, blegule, cunoști ceva legi?

— Nu senior...

— Vezi, legea e de partea mea!... La noapte mă duc la lunganu și-mi iau frumușel vulpea.

— Atunci, cu mine ce faci?

Bătrânul îl privește o clipă și înainte de a se „azarda" cu răspunsul, caută, în fundul sacului lui cu viclenii, o vorbă mai mieroasă, ca să prindă într'însa — cum îi e obiceiul — înțelepciunea de muscă necoadă a blegului.

— Ia mă gândesc la realul ăla de ți-l promisei... Păi, ăștia-s bani nu glumă, mă!... N'ar fi păcat să-i pierzi?... Ce, pe tine te dau banii afară din casă?... Și p'ormă, fata aia să nu poarte ea o vulpe? S'o poarte lunganu!...

— Dar spune Don Indalencio, ce trebuie să fac eu ca să câștig realul?

— Simplu. Ai să faci ce ți-oi spune eu... Te duci la Pancho Reyes... Eu aștept afară... Tu intri înăuntru, pui mâna pe vulpea mea și mi-o aduci mie... Eu o jupoi, o vând, îți dau realul și... noapte bună!..

Blegu clipește pentru prima oară și fără să spună o vorbă, ia gloaba de căpăstru și o pornește la vale. Vânătorul îl urmează tăcut. Dacă mucosul se hotărăște, a făcut o afacere frumoasă.

Cum mergea în urma lui, îl privește din cap până în picioare. E el iznit, dar calcă vârtos. Are picioare strâmbe, dar sunt sprintene. Asta, pentru un real, e în stare să se ia la întrecere cu o turmă de câini. Că lui Indalencio de câini îi era frică, să nu-l simtă.

Un „nu știu ce" îl făcea să aibă încredere în blegu. Avea în el ceva de animal și dacă umblă acuma pe două picioare, e ca s'o fi dresat maică-sa când a fost mic.

— Don Indalencio, dar dacă m'or simți câinii, ce fac?

— Te sperii.

Copilul și calul se opresc.

Indalencio, la fel.

— Aicea e, — zice blegu, arătând un bordeiu în dreapta drumului.

— Cum o să fie ăsta, mă... Casa lui Pancho Reyes este aia mică din stânga învelită cu stuf... Vezi mogâldeața aia neagră care pare o lighioană adormită p'o coastă?

— O văd.

— Bine!... Acolo, în dos, într'un coteț, îmi ține vulpea legată cu un lanț. Du-te binișor și... Dumnezeu cu tine...

Blegu se apleacă la urechia vânătorului și-i șoptește:

— Mă duc, dar cu o condiție. Dă-mi realul să-l am eu colea, în mână. Te pomenești că acolo, în loc să prind eu vulpea, mă prind pe mine câinii și mă face a-șișe... Dumneata ești dat dracului, Don Indalencio... Promiți și eu rămân moțluz cu promisiunea... Ințelegi?

— Ințeleg. Da-ți răcești gura degeaba. N'am bani la mine. I-am uitat acasă. Ce dracu, n'ai tu încredere într'un om bătrân?

Cu capul plecat, cu pălăria în mână, în semn de respect pentru bătrânul vânător, blegu e gata să-și ia rămas bun; dar nu se mișcă.

— Atuncea... — rupe din nou tăcerea Blegu — intru, dacă vrei să mă lași pe mine să mă duc cu pielea la domnișoara aia dela casa nouă. Dumneata mă aștepți afară. Cer un peso în real., îi opresc p'al meu și ți-i dau p'ai dumitale... Vrei?

— Vreau... Intră binișor. Vezi să nu te împiedici. Eu te aștept lângă pomul ăla gros.

Blegu, cu o măestrie de șopârlă, se prelinge ușor pe sub gardul de sârmă ghimpată și dispare în noapte. Indalencio s'a ascuns la locul convenit.

— Să dea Dumnezeu să nu pățească ceva vulpea mea. Dacă o fi să se întâmple ceva, să nu i se întâmple vulpei. Gaucii ăștia sunt cam ne duși la biserica... Te pomenești că trage vre-un glonț după blegu și-mi găurește vulpea.

Ascultă.

Nu se aude nici o mișcare.

Toată lumea trebuie să doarmă în casa lui Pancho Reyes.

Trec cinci minute... zece minute... și băiatul nu dă nici un semn de viață. De odată, din casă, țâșnește o dâră de lumină însoțită de un strigăt speriat de femeie:

— Hoții!... Săriți, hoooții!... Pancho!... Ți-a furat vulpea... Săriți!...

Un câine răgușit îi ține isonul. Ceva negricios se mișcă pe sub sârma ghimpată.

„Ceva-ul negricios" începe să ia forma blegului.

E chiar el.

Târăște după el un lanț și de lanț ce credeți?... Vulpea... Vulpea pe care o dorea Indalencio, speriată și cu coada vulvoiu...

Și ce coadă!...

Doi stânjeni de coadă!...

Luna se arăta și ea veselă de isbândă, pe când un greer străpungea tăcerea cu semnale disperate de străjer.

După o clipă a tăcut și el.

Totul a reintrat în tăcere. Totul a adormit din nou. Numai luna a uitat să se ducă la culcare și-și lucește somnambulă razele, în lama de cuțit a lui Indalencio, care e ocupat, nevoie mare, să-și jupoaie prada.

Și cu câtă măestrie știe el să o jupoaie!

— Bagă de seamă, să nu strici pielea!...

— Cum să-mi stric peso-ul!... Incet, încet... Bucată cu bucată, vulpea începe să-și scoată pielea elegantă, ca o femeie lingeria de mătase.

Bătrânul vânător e în culmea fericirei.

— Să poftească acuma lunganul să mă mai cheme să o jupoi pentru el. El să-și vadă de cărțile lui, acolo la cârciumă, cu bețivii... Când o să vină acasă și are să găsească carnea fără piele, aicea pe drum, să vezi ce plăcere o să-i facă!... Dar nu cumva, mă blegule, te-a recunoscut cineva din casă?

— Cine știe?

— Dacă-mi dai mie realul tău, eu am să spun că nu știu nimic. Că n'ai fost tu.

— Zău!?... Așa ne-a fost vorba?... Mie nu mi-e frică... Ascund lanțul și cine are să știe că am fost eu?... Am să spui că vulpea e a dumitale. A lui Pancho a fost alta... Că toate lighioanele astea sunt la fel!...

— Dar știi, măi băete, că nu ești așa de prost cum te arată chipul?...

Odată lucrul terminat, blegul ia pielea la spinare, se duce și desleagă calul de acolo de unde-l ascunsese, încalecă și se îndreaptă spre Casa Nouă.

— Ia mai stai, măi puștiule. Știi că pentru realul ăla care mi-l dai mie ca să nu te spun, te alegi și tu cu ceva... Te învăț arta vânatului... Te iau pe lângă mine și-ți arăt cum se fac lațurile, cum se prind mulitele grase, peluzii, cum să iei martineta din sbor...

— Dă-te la o parte moș Indalencio, că se face târziu.

Te pomenești că afurisita asta de vulpe vine din nou în piele și-mi scapă..

— Vai de capul tău, taică, n'o să fii tu în viața ta vânător!... Pe mine nu m'a tras pe sfoară nimeni până acuma. Bagă de seamă să n'o scapi jos! Auzi?... Dă-o cu coada în partea asta, s'o țiu și eu de ea... Așa, amândoi o ducem mai bine!...

Și așa, ținând amândoi de piele, înaintează tăcuți în liniștea nopții. Aproape de Casa Nouă, Indalencio rupe tăcerea:

— Așa!... Va să zică. ce-am vorbit, e sfânt?!... Te duci. Incasezi peso-ul. Mușcă-l să vezi dacă nu e fals și vino'ncoa!... Pe urmă, ne ducem frumușel, ca doi prieteni la pulperie, îmi plătești un rachiu mare și gata tocana...

Blegul se încăpățânează:

— De ce mă faci matale, mă moș Indalencio să mă fac al dracului să-ți spun: „nu-ți plătesc nimica"?... Dacă vrei, mergem și la pulperie... Ia-o încet, pe lângă gard și te ajung și eu din urmă.

Dă pinteni globanului și dispare în noapte.

Un sfert de ceas mai târziu, se întâlnesc din nou.

— Ai dat-o?

— Da.

— Cât ți-a plătit?

— Un peso.

— Mărunt?

— Nu. Unu întreg.

Il arată.

— Dă-l încoace.

— Zău!... Dumneata ești dat dracului Don Indalencio... Așteaptă să ajungem la pulperie... Il schimb, și-ți dau... Dar spune-mi un lucru... După ce ai plecat dumneata de la pulperie, lunganul a mai rămas acolo?

Vânătorul a înțeles că blegului îi era frică de lungan.

— Sigur că a rămas... și era supărat foc pentru că pierdea o grămadă de parale la cărți... E un om afurisit lunganul ăsta... Eu să fiu ca tine, după ce i-am făcut ce i-ai făcut tu, n'aș mai avea curaj să dau ochii cu el!...

— Dar de unde știe el ce am făcut?

— Mai bine dă-mi mie peso-ul și ai scăpat de bocluc. Te duci liniștit acasă și te culci frumușel. Și cu vorba, s'au pomenit c'au și intrat în pulperie.

In partea unde se vindeau d'ale băcăniei, nu era nici o mișcare.

Doar un băiat de prăvălie moțăia după tejghea.

In schimb, în odaia de alături, era „bairam" mare.

Jocul de cărți era în toi.

Fum gros de tutun prost. Aer încărcat de miasme, speranțe și nărav.

Cu vinele gâturilor încordate, comesenii, aplecați peste postavul verde soios, așteptau „verdictul" dela „bancă".

Pancho Reyes prezida cu înălțimea. Pe bună dreptate îi spuseseră „lunganu". Era cu un cap deasupra celorlalți.

— Zi, nu vrei?... Imi dădui eu drăgălășenie de vulpe și nu pot să am pe ea nici măcar un peso întreg!...

Schimbă-l, dacă vrei...

— Ce-ai zice, Don Indalencio, dacă i-aș cere chiar lunganului să mi-l schimbe?

— Hai, zău... Să râdem puțin!...

Dar în gândul lui, Don Indalencio abia aștepta ca să-l ia la palme jucătorul pe copil și el să rămână cu pesc-ul, așa cum își pusese în gând.

Cu capul sus, plin de curaj, blegu se duce drept la lungan:

— Tăticule...

— Ce taică?...

— Am venit cu Don Indalencio vânătorul. M'a pus să-ți fur vulpea. Eu m'am învoit... Mama s'a sculat și a strigat: „Hoții"... Dar eu m'am strecurat pe sub sârme și nu m'a văzut... Pe urmă Nea Indalencio i-a făcut seama... a jupuit-o... N'ai idee ce bine se pricepe la jupuit!...

Și am luat pe ea un pesc... Uite-l!...

Indalencio se sprijini în pușcă să nu cadă...

. . . .

Pancho Reyes — lunganul — luă moneda, o strânse în dinți, să vadă dacă nu cumva e falsă și o băgă frumușel în chimir!..

— Să nu mai vorbești prostii, mă blegule. Don Indalencio nu te-a pus „s'o furi"... A vrut numai să-mi dea o mână de ajutor, să mi-o jupoaie — cum jupoaie dânsul, mai rar!... — și s'o vând mai cu preț. Așa e dânsul, are inimă bună!...

Hai sărută-i mâna și cere-i iertare pentru cuvântul „furat"...

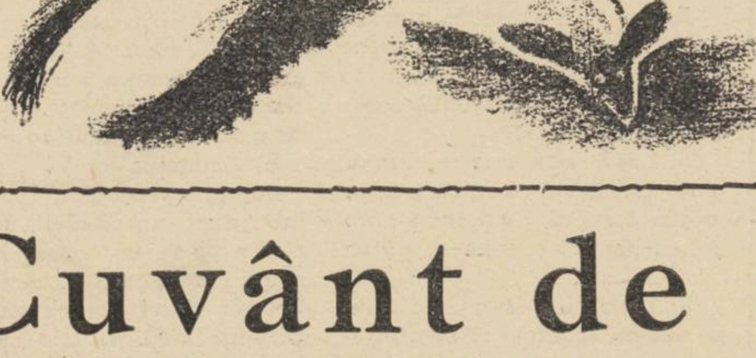

LUTUL

(Urmare din pag. 3-a)

Ea îl ascultă fără cuvânt de împotrivire și ieși să aducă un braț de vreascuri din șopron. Se luă și el după ea, dară se duse tot la zid. Il găsi prăbușit în două locuri și înclinat, gata, gata să cadă. Printr'o spărtură curgea puhoi cu miros ciudat de pădure. Livada se grămădise și ea ca pentru năvala cea din urmă, iar prunii zăceau toți cu rădăcinile ieșite din pământ. Le văzu lămurit, toate și cu sânge rece. Se întoarse în casă și prinse a-l îmbrăca pe băiat și fată.

— Unde ne ducem? — îl întrebă copila.

— Fugim, puii mei, vine lutul.

Ileana, care tocmai se pregătea să aprindă focul, începu să plângă.

— Lasă plânsul, — îi zise, — vezi de scapă ce crezi că-ți poate fi mai de folos.

Ea se repezi în cealaltă odaie, răscolind prin grămada de perini și covoare.

Zgomotul se trezi din nou și se apropia ca nenumărate herghelii de cai sălbătăciți de spaimă.

— Plec Ileană! Vino după mine!

Işi luă în brațe copiii și ieși. Mai era timp. Și Rujana părăsise grajdul și fugea speriată de colo până colo. Numai cățeaua dispăruse. Impinse cu piciorul portița ce dădea înspre râpi. Se mai întoarse să vadă dacă nevasta i-a auzit chemarea. Ea însă nu mai venea. Și treceau veșnicii de așteptare.

— Hai, Ileană! N'auzi?! Fugi! Fugi! Fugi!!

Dară zgomotul de pe celălalt tărâm îi acoperi glasul și-l asurzi și lutul curgea, ducându-l ca în ziua de apoi. O putere dușmănoasă îl răsuci în loc și-l întoarse cu fața înspre casa din care fugise și care se sfărâma fulgerător ca sub nevăzute lovituri de ciocane. Dar pământul curgea, curgea ca o cădere de apă, dimpreună cu el și cu copiii lui pe cari îi ținea mai strâns ca oricând.

Totul se petrecu în câteva clipe și se potoli ca prin farmec.

Văzându-se scăpat, îngenunchie lângă trunchiul arinilor pe cari îi știa acolo, departe, lângă un pârâu, ce nu mai era. Incepu să se roage, rar și răspicat. Copiii țipau îngroziți. Dar el se ruga. Când au sosit vecinii, îl găsiră tot în genunchi și plin de noroi galben, asemenea dealului cu care se măsurase, ani și ani, și sub dărâmăturile căruia îi zăceau acum jumătate din viață și avut. De sus venea, aceeași, mare și deasă și neoprită, ploaia, fumegând ca un abur pe crestele mai coborîte ale muntelui apropiat, iar la poalele lui, arate ca de un plug furios, se grămădeau brazdele, ca niște turme de oi, ale lutului mut și nesfârșit.

TRAIAN CHELARIU

Cuvânt de onoare

de CAROL ANTON APOSTOLESCU

— Când? Singur Dumnezeu poate ști când vom sfârși cu vieața asta de câine De luni de zile aceleași necazuri, aceeași suferință, aceeași speranță, care ne amăgește sufletul: victorie... pace... Am ajuns să nu mă mai gândesc la ce va fi mâine, să nu mai sper nimic. Răsboiul este ceva mai presus de voința și puterea noastră, este ceva ineluctabil și sunt deplin convins că nimic nu-l poate stăvili, decât același atotputernic și capricios hazard. care l-a stârnit, care ne vântură vieața, cu nepăsare, printre degete.

— Ai dreptate, Costin, spuse sublocotenentul Mihai Tătăran, cu amărăciune. Nu mai poți crede în nimic, cu certitudine, decât în hazard. El leagă și desleagă totul; chiar viața noastră Păcat că nu-i putem pune mâna în gât să ne cânte așa cum ne poftește inima.

— Cum ne poftește inima? se miră sergentul Costin Maican, zâmbind trist. Bietul de tine! Tu nu-ți dai seama, Mihai, că în fond e vorba de acelaș rău, că unicul și marele vinovat nu este decât acest hazard, care ne-a deschis ochii asupra vieții, care ne-a învățat, cu prea multă asiduitate, să cunoaștem ce este fericirea și frumosul, care ani dearândul ne-a hărăzit o existență tihnită și ferită de neplăceri, ca acestea pe care le îndurăm astăzi, pentrucă atunci când îi convine să-și arate colții și să ne forțeze să-i plătim, cu vârf și îndesat, datoriile trecutului? Drama noastră nu trebue s'o vezi în vlăguirea morală la care am ajuns, cum era și natural, ci în circumstanțele care ne-au adus aici. Nu e deloc tragic să înduri o vieață obidită, așa cum s'ar părea la prima impresie. E chestie de obișnuință, de aclimatizare. Tragedia este să cunoști suferința, până în adâncul ei, dupăce o vieață întreagă ai fost străin de ea. Dacă aș fi trăit la coarnele plugului și m'aș fi lovit, la tot pasul, de neajunsuri, astăzi m'aș fi bucurat în rând cu ceilalți de tihna Crăciunului. Vieața noastră are însă ceva aparte, ceva straniu. E ca o plantă plăpândă, căreia nu-i priește orice teren, orice climat.

— Mi-aduc aminte cu cât elan am dorit răsboiul și mă înspăimânt când văd cât de adâncă este prăpastia, între ce îmi închipuiam să fie și ce este până la urmă. Parcă a fost o hipnoză. E drept că aveam altfel de gânduri atunci, că eram mai naiv; nu sorbisem încă destul din băutura vieții. Am văzut umbra morții galopând necruțătoare, în preajma mea, am văzut cât de ușor se moare și cât de ridicol de nepăsători uităm totul și am început să înțeleg mai temeinic sensul vieții.

— Așa e tinerețea, dragă Mihai, zise cu vădită melancolie Costin Maican: plină de visuri. Răsboiul e pentru ea pasiunea supremă, terenul nebuneștilor desfășurări de eroism; e chiar sensul vieții ei. De unde poate să cunoască amploarea tragediei, când vieața îi stearpă, cu o trăire mai mult imaginară? Când ești tânăr, ajungi să crezi că primejdiile au fost creiate numai pentru cei din jurul tău, că moartea nu se lipește de tine și că mormintele care se deschid la tot pasul, nu te pot privi.

Sergentul Costin Maican rămase cu capul sprijinit în palme și ochii lui, de obicei atât de vii, se tulburară, cașicum în zarea depărtată, unde se oprise privirea lor, ar fi întâlnit o lume care părea să-l intereseze în aceeași măsură, în care îl contraria. Mihai Tătăran îl examină în tăcere și cu toată atenția. Costin Maican era pentru el aceeași enigmă, acelaș semn de întrebare, care-l atrăsese dintru început, prin ineditul lui plin de farmec, un om căruia îi plăcea să lase nelămurit un motiv, la care făcuse o ușoară aluzie. Sperase că, trăind în preajma lui, avea să-l cunoască mai bine, să-și explice toată bizareria felului lui de a fi, care începuse să-l pasioneze, dar se scursese timp bun și așteptările sale se dovediră neîntemeiate.

In seara aceea însă. el părea alt om. Işi simțea sufletul plin de imaginea Rodicăi și amintirile trecutului erau așa de tonice și de răscolitoare, încât își spuse că singurul drum care l-ar fi ajutat să-și găsească liniștea de care avea nevoe nu putea fi altul decât spovedania O vedea aevea, înaltă, cu bustul elastic, cu părul de aur, bogat răsfirat, ca un car cu spice răsturnat în mijlocul drumului, cu ochii albaștri, semeață ca o Walkyrie din „Rheingold" și imaginea ei creștea năvalnic într'ânsul și-l înfiora de o mulțumire neașteptată și suavă, dar pe măsură ce se cufunda mai deplin în visuri, ochii ei, mari și aprinși de patimă, îl sfredeleau cu o intensitate rară și parfumul părului blond îi înneca sufletul cu o aromă puternică și-l făcea să uite orice convenientă și orice discreție și să-și mărturisească exaltata pasiune. Pe Rodica Trifu o iubea cu o ardoare care uneori îl înspăimânta, dar niciodată nu se învinuise de acest lucru. Pentru el femeea asta era simbolul vieții și al fericirii pe pământ și îi consacrase un adevărat cult, dela care nu l-ar fi abătut nicio altă putere, decât moartea. De dragostea ei nu se îndoia. Rodica îi dovedise, de câte ori se ivise prilejul, că e demnă de încrederea și sacrificiul lui. Ceea ce părea să le întunece fericirea era însă un amănunt, peste care trecuseră cu vederea o bucată de timp, ca peste ceva neînsemnat, dar până la urmă se dovedise un obstacol mai serios și mai plictisitor decât îl socotiseră la început. Rodica Trifu era căsătorită cu un bărbat care i-ar fi putut, tot așa de bine fi și tată și care nu se ocupa de ea decât atâta ca să nu se spună că e de capul ei, ceea ce în fond era adevărat. Făcuse o căsătorie din interes, pe care nu o dorise nici cât negrul de sub unghie, dar pe care o acceptase, cu resemnare, pentrucă așa o sfătuise familia, și libertatea pe care soțul ei i-o îngăduise, o lăsase să spere că nu va avea prea mult de suferit depe urma

(Urmare în pag. 6-a)

VITRINA EUROPEI

Note germane

OTTO GMELIN

Există nume și opere cu cari te întâlnești odată și nu le mai uiți. Ele ți se imprimă în conștiință, te urmăresc ani și ani, îți modelează sufletul și țin treze avânturile și nostalgiile lui.

Un astfel de nume este Otto Gmelin și o astfel de operă este proza lui. Dela primul rând scris de el și oână la ultima pagină simți, asemeni unui climat, prezența unui spirit viguros, larg ca întinderile stepelor sau ale mării și limpede ca o apă renăscătoare.

Gmelin avea 39 de ani când și-a publicat primul roman: „Dschinghis Khan der Herr der Erde"; dar autorul făcuse studii foarte serioase până a nu se dedica literaturii și desfășurase o strălucită activitate de educator.

Doctor în științele naturale și matematici și descendent al unei vechi familii alemane, Gmelin iubea logica înainte de toate, evitând, cu repulsiune, orice divagație. El însuși mărturisește undeva că are instinct numai pentru cugetarea clară și precisă, fiindu-i nesuferite frazeologiile neprecise. Pentru științele pozitive și pentru matematici în deosebi avea un cult rar, considerându-le drept „poezia cea mai însemnată și mai sublimă a vremilor noastre".

Desi îi era zdruncinată sănătatea, face o călătorie în Mexic unde îl duce dorul de orizont nou, de culoare și fapt extraordinar. Firea lui de savant sobru e, din fericire pentru literatura germană, tulburată de neliniștile tuturor eroilor aventurii nobile. Se prea poate ca toți marii îndrăgostiți ai preciziunii absolute să fie și mari aventurieri. Se poate că Gmelin suferea de o anumită dispoziție sau indispoziție psihică și ea l-a determinat să se hotărască pentru literatură. Cert este că în această perpetuă suferință a autorului trebuie căutat izvorul unei opere care, imediat ce fusese cunoscută, a pus stăpânire pe un cerc tot mai larg de cetitori și, în special, asupra tineretului. Otto Gmelin trebuie considerat, din acest punct de vedere, ca un conducător de rasă al generațiilor tinere.

In „Dschinghis Khan..." ne este prezentată ,cu puterea unui desăvârșit povestitor și creator, figura clasică a marilor conducători de destine umane. Genghishan cucerește China, iar hoardele lui se revarsă și asupra Europei, amenințând-o cu o totală schimbare la față. Dară temutul mongol se prăbușește sub povara propriei sale nesăbuiri. Destinul se împlinește și în el precum s'a împlinit și se va împlini, întotdeauna, în toți cei ce uită că splendorile și împărățiile lumii acestea au un sfârșit cu atâta mai tragic, cu cât mai avid de putere este cel ahtiat după ele.

Doi ani după aparitia lui „Genhishan, stăpânul pământului", autorul atacă, în romanul „Das Angesicht des Kaisers" (1927), o temă asemănătoare, de astă dată însă din istoria evului mediu european. Gibelinul Frideric al II-lea luptă pentru înfăptuirea unui Reich al său. Nici Papa, nici celelalte puteri nu-l pot abate din drumul destinului. In cartea lui Gmelin, Frideric al II-lea apare drept cel mai mare și mai puternic monarh de origină germană.

Cu aceeași forță creatoare, dar într'un ritm fascinant, este desenată și fresca năvălirii popoarelor din romanul „Das neue Reich", apărut în 1930. Gotul Alaric, rege și mare începător al unui veac nou, se ridică pe apusul Romei. Ginții germane frâng ultimele rezistențe ale lumii depășite și, de acu înainte, fluviul secolelor ia alt curs.

In celelalte opere epice, construite cu material și pe temelii istorice, Gmelin ilustrează, cu o rară putință de evocare, aceeași eroică luptă a omului cu destinul său și al tuturora. „Die junge Königin" (1936) e povestea unei vieți de regină, a soției lui Henric al IV-lea, iar „Der Ruf zum Reich" (1936),— într'o ediție ulterioară: „Die Krone im Süden", — una din înfățișările cele mai pitorești a luptelor germane în Italia. Sudul și Roma, cuvintele magice cari au atras, de totdeauna, sufletul german septentrional, îi devin destin tragic.

O capodoperă din punct de vedere stilistic este „Konradin reitet" (1933), carte care, prin desăvârșita stăpânire a melosului limbii germane, este un poem asemănător numai cu vestitul „Cornet..." al lui Rainer Maria Rilke.

Dar Otto Gmelin, care s'a stins anul trecut, în vâstă de 54 de ani, nu a fost numai un clasic plăsmuitor de romane și povestiri istorice. „Das Mädchen von Zacatlan" (1931) și „Sommer mit Cordelia" (1932) ni-l arată ca pe un neîntrecut creator de fizionomii și caractere omenești pure ca primăverile unei Botticelli. „Das Mädchen von Zacatlan" este basmul de dragoste mexicană, unic prin farmecul său exotic, prin stil și motiv, iară „Sommer mit Cordelia" poemul de iubire curată a unui om trecut de jumătatea vieții care întâlnește o necunoscută și descoperă, în cele din urmă, că este propria sa fiică.

Plin de tinerească aventură și tinerese elan e și cartea „Jugend stürmt Kremzin" (1935), carte a tineretului german actual care învinge toate barierele sociale de rang și clasă și realizează un ideal al fiecăruia și al tuturora.

Adânc înrădăcinat în solul natal, — dovadă sunt povestirile „Die Gralsburg" (1935) și „Frühling in Deutschland" (1933), — cât și în trecutul poporului său, Gmelin crede în marele destin al Germaniei. Nici suferințele fizice, nici cele morale nu-l fac să șovăie o clipă în credința ce dă sens și lumină vieții și operei sale. „Prohn kämpft für sein Volk" (1933) e documentul acestui crez și al acestei atitudini. Frânt în 1918, Prohn e convins că războiul nu s'a încheiat și-i îndeamnă pe ai săi să fie pregătiți pentru restabilirile ce vor mai veni.

Deși profund german, Gmelin nu este nicidecum șovinist, în ale sale „Italienfahrten" despre Florența, el mărturisește, asemeni multor mari poeți și scriitori germani, că aici a simțit, ca și la Paris, că, pe lângă patria sa germană, există și patrii spirituale. Totuși, prin romanele și povestirile istorice principale, Gmelin rămâne, eminamente, un reprezentant indiscutabil al scrisului german permanent.

S'ar crede, precum greșit s'a crezut, că Gmelin este mare numai în opere de inspirație istorică. Cine însă i-a cetit „Das Haus der Träume" (1937), roman autobiografic care, pe lângă faptul că este o realizare culminantă în cadrul operei sale, excelează, în proza germană, prin nebănuite fineți de observare psihologică și admirabile țesuturi de limbă, își poate da seama că Gmelin se găsea la începutul unui drum ce i-ar fi hărăzit multe opere de acelaș gen, dacă moartea prea timpurie nu-i întrerupea activitatea.

Scrisul lui însă, așa cum a rămas, este un model de seriozitate și conștiință stilistică. Nimic prea mult, nici prea puțin. O frază virilă și înviorătoare. O stăpânită și sigură desfășurare a celor povestite și un desen precis al caracterelor. Și, toate acestea, cu și împotriva unui material antrenant până la fantastic. In aceste calități ale scriitorului Otto Gmelin rezidă, fără îndoială, farmecul și succesul operei sale. Dar și în faptul că e un nedesmințit german.

O CARTE DE CITIRE

pe care s'o poată deschide orice intelectual adult, dela cel mai modest și până la cel mai pretențios, ne lipsește încă. Nu tot astfel stau lucrurile în Germania. Cu titlul de „Deutscher Geist. Ein Lesebuch aus zwei Jahrhunderten", a apărut, în editura S. Fischer din Berlin (1940), o operă în două masive volume legate în pânză și cu peste 1700 de pagini de text. Această carte de citire a fost alcătuită, îngrijită și prezentată de Karl Korn, Oskar Loerke și Peter Suhrkamp și cuprinde, esseistic, pagini din cele mai glorioase și reprezentative pentru spiritul german creator între anii 1750 și 1914.

Dela Winkelmann la Helingrath ne sunt prezentate 120 de personalități a cărora cuget, simțire, faptă sau străduință a jalonat drumul către destin al unui popor mare și cu indiscutabile virtuți etnice. E o perspectivă de profil înspre un impunător lanț de culmi spirituale. Peter Suhrkamp, scriind, pentru fiecare din acești 120 de oameni mari, prezentarea cuvenită, a înțeles să pună în justă lumină valoarea și locul fiecăruia în evoluția și domeniile de manifestare ale spiritului german și uman îndeobște.

„Deutscher Geist" este o carte de citire scrisă pe măsura unui popor conștient de potențele și climatele specifice ale sufletului său și pe măsura unui popor care ține să rămâe conștient de ele.

O recomandăm tuturor cetitorilor noștri.

RUDOLF KASSNER

publică, în revista „Die neue Rundschau" (Januar 1941, p. 40-52), un articol de amintiri și discuții pariziene: „Erinnerung an Paris". In paginile sale, doldora de informație și documentare umană, se revelează un spirit critic pe cât de complex și de subtil, pe atâta de comunicativ și simpatic. Cunoscând profund mediile literare pariziene de pe la 1900, Kassner pune o mulțime de probleme noui în legătură cu arta unor Mallarmé, Paul Valéry, Gide, etc., — probleme ce ar putea interesa și instrui, mai ales că vin din partea unui neamț, încă pe foarte mulți dintre tinerii dar prea grăbiții noștri literați cari consideră închisă sau chiar sterilă discuția despre și în jurul tezaurului de vers, maximi, notă, încercare și părere al unui Paul Valéry spre exemplu.

TRAIAN CHELARIU

Note italiene

„LINGUE STRANIERE E UMANESIMO NUOVO"

e articolul semnat de Carlo Pellegrine „Meridiano di Roma", 2 Febbraio, 1941) ,în care se reia discuția în jurul faptului de a se fi introdus în școlile secundare italiene obligația de a se învăța câteva din limbile moderne. E o reformă adusă tot de Giuseppe Bottai, din ale cărui scrieri, cu privire la această problemă, traducem textual:

„Pe lângă necesitatea vieții practice unde cunoașterea limbilor este necesară practicanților nu mai puțin decât studioșilor, adevărul este că nu se poate gândi un studiu umanistic bun asupra adevăratelor valori ale antichității, fără ca să se stăpânească și lumea modernă".

Nu e vorba de studiul practic al unei limbi — inițierea superficială în unele reguli sau formule consacrate, așa cum se înțelege în mod curent învățarea unei limbi moderne și la noi, mai ales la noi am putea zice — ci sesizarea însăși a vieții, a culturii și civilizației, a esenței spirituale a poporului reprezentat prin limba studiată.

Se înțeleg astfel fenomene care ne interesează numai pe noi; formarea spirituală a unui scriitor prin influența exercitată asupra lui de un anumit curent, de o anumită epocă: explicarea anumitor tendințe din opera altui scriitor, artist sau om de cultură: posibilitatea, în general, de a face legături, de a coordona unele fenomene, din orice domeniu, care altfel ar rămâne izolate, închise, fără putința de a le înlănțui.

Și ceeace e mai important, prin o astfel de cunoaștere a unei limbi străine, e faptul că tinerii își dau astfel seama conștient de caracterele tradiției și ale poporului lor, caractere specifice, unice, pe care le vor purta mai departe viitorului.

Desigur că acesta a fost și scopul introducerii limbilor străine moderne în școlile noastre secundare— făcută mult înaintea școlilor italiene:— iubirea și întoarcerea la viața spirituală, la literatura noastră, nu negarea sau disprețul pentru ea.

PIEMONTUL

e reprezentat în pictura contemporană italiană prin două nume care conteză mult în viața artistică a Italiei: Umberto Ravazzi *și Alessandro Lupo. Primul, un mistic; fiecare tablou, fiecare colț din cadrele sale e pictat cu religiozitate. Are o mână sigură, o sensibilitate viguroasă, o voință de neînvins care-l conduce; e unul din acei artiști predestinați, mergând pe un drum trasat cu hotărâre mai dinainte, care nu poate fi câștigat de „alt gen", un pictor complect străin de categoria „pitori-sorpresa".*

Atacând în pictura sa cele mai grele probleme, Umberto Ravazzi, a ieșit întotdeauna învingător.

Alessandro Lupo *aduce prin pictura sa un adevărat imn de laudă vieții, bucuriei de a trăi; claritate, luminozitate, transparență, bogăție de tonuri și de reflexe. In sânge cu nostalgia mediteraneană a culoarei, pe care o culege senin și o împrăștie cu dragoste. De unde, în pictura lui, impresia de o lume aprinsă; un univers de lumină însutit ca intensitate de vibrațiile unei retine fermecate.*

E unul dintre rarii coloriști italieni. In pânzele lui: bâlciuri cu mulțimi pestrițe de târgoveți și țărani, figuri ascunse pe jumătate în umbra păriilor imense sau ale umbrelelor, munți însoriți reflectându-se în lacuri clare, ceruri roșiatice, nouri, pete mari de soare—aspecte, în general, care vorbesc, în culori, de sărbătoarea vieții.

O deosebită înțelegere a poeziei muntelui; a munților piemontezi, din care Umberto Ravazzi luase doar duritatea, o tenacitate cu care se încăpățâna să învingă totul.

Impresionante în pictura lui Alessandro Lupo sunt scenele cu animale, unde talentul său coloristic vorbește mai liber. Inrudit cu impresionismul în multe opere, prin sensul picturai al gamelor și rezonanțelor coloristice pe care-l posedă, prin siguranța și îndrăzneala sa măsurată totuși, Alessandro Lupo e unul din adevărații pictori de azi ai Italiei.

ALBA DE CESPEDES

Fuga, Mondadori, Milano, 1940. Prin noua sa carte— Fuga—Alba de Cespedes rămâne tot în domeniul povestirii, cu care ne obișnuise în romanul său „Nessuno torna indietro". Dacă în prima carte autoarea culegea fluxul vieții în întregime pentru a ajunge la o concepție personală despre viață, aici se oprește la momente izolate, la fragmente de viață, prinse în cele paisprezece povestiri.

Dar nu fragmente de viață reală, cu localizări, ci produse ale unei izolări spirituale, unde totul e trăit intens, dureros de conștient.

O continuă fugă de tumultul confuz al vieții, dar nu o complectă îndepărtare de ce viața poate să coloreze dramatic.

Nu un spor spre lumi de încântare, ci o încercare de a atenua concepția pesimistă despre viața prin vagabondari prin peisagii luminate deacât de culori calde. Iar pesimismul Albei de Cespedes nu-i izvorît din cercetări psihologice sau speculații de ale gandirii, ci e susținut de continua iovire de personagii, de lucuri, din însași trăirea.

Povestiri cu caracter de confidențe, interesante mai ales când însași autoarea e protagonistă. O robustețe de conținut spiritual cum nu se întâlnește des; se simte că totul e scris din nevoia de a spune ceva, de a explica ceva și Alba de Cespedes știe să spună într'o manieră a ei, admirabilă.

Fiecare povestire are un adânc sens al moralității și e impregnată de o filosofie particulară, seducătoare. Iar peisagiile, schițate puternic în puține trăsături, devin, ingenios, fondul pe care se profilează caracterele a numeroase personagii.

Iar calitățile de desăvârșită și rafinată stilistă adăogate celor relevate mai sus, fac din Alba de Cespedes o figură importantă a literaturii italiene contimporane.

SORACTES

Note românești

PESCUITORUL DE BUREȚI

Panait Istrati, scriitorul plecat acum patru decenii din mijlocul nostru pentru a se stabili în Cetatea culturii unde avea să cunoască mai târziu culmile amețitoare ale unei glorii literare cum puțini scriitori străini le-a fost dat, reîntors în țară sătul de atâta pribegie, a continuat să scrie.

Pescuitorul de bureți, cartea cuprinzând admirabile pagini autobiografice, — apărută recent în colecția pentru toți, — este un imn închinat oamenilor pe cari Panait Istrati n'a încetat să-i caute, să-i aștepte și să-i iubească.

ORIZONTURI

Menirea profesorului secundar, depășind cu mult cadrul noțiunii de simbriaș cuminte și resemnat al statului, gândind grijuliu la pensioara lui și cu oarecare melancolie la zilele de odihnă forțată de dincolo de activitate, — pare a fi fost înțeleasă de conducătorii Orizonturi-lor, revista Asociației Profesorilor Secundari din Galați. Râvna deosebită pe care comitetul de conducere o pune în apariția acestei publicații luminoase, fără să se împiedice de greutățile materiale crunte prin care trecem de câtva timp, îi face cinste.

Colaborările acestui ultim număr (5-10, an. III) reprezintă cele mai valoroase contribuții. Notăm: E. Caraman: **Imperativul vremii;** Victor Revent: **Carmen;** Lucia Scurtu-Șerbu: **Surioara;** G. Stănescu: **Hrisov;** Mircea Petrescu-Dâmbovița: **Călătorie de cercetări arheologice;** Al. Tutoveanu: **Nopțile mele de primăvară;** Augustin Z. N. Pop: **Note despre influența italiană;** Paul I. Papadopol: **Amintiri literare.**

O cronică bogată, semnată de d-nii: I. Argintescu, I. Licea, dr. Victor Odobleșteanu, Al. Popovici, Ioan Șt. Botez.

C. POSTELNICU

TURNUL BABEL

Editura Cugetarea Delafras a pus sub tipar o nouă carte de d. Neagu Rădulescu, cunoscutul și apreciatul scriitor humorist.

După succesele obținute cu „Dragostea noastră cea de toate

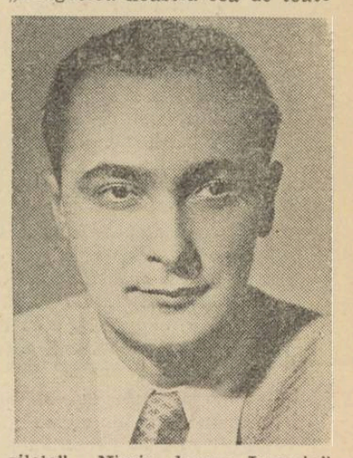

zilele", „Nimic despre Japonia" și romanul „Sunt soldat și călăreț", d. Neagu Rădulescu apare în vitrinele librăriilor cu încă o carte de vervă și humor, intitulată sugestiv „Turnul Babel".

Confidențele domnișoarei Boanța

de ADRIANA NICOARA

Cu toate rugăciunile înălțate de viitoarele moderniste dintr'a șasea, doamna de Latină, zisă „Mama lui Ciclop" s'a însănătoșit.

Zadarnice au fost acatistele pentru transformarea bronșitei în gripă spaniolă!...

In consecință, ultima oră, în loc să fac cunoscut fetelor „emancipareа" mea datorită (ah! oftez și acum) fermecătorului Sabin Tăcutu, a trebuit să chiulesc. Asta, și din cauză că pe deșteapta dela sfârșitul catalogului, a găsit-o și pe ea gripa.

Eu sunt a șaptea dela sfârșitul gogoriței cu note. Pe ziua de ieri trecusem prin prea multe emoții în toate cele patru ore în care aveam șanse să mă ascult, ca să mai pot suporta perspectivele unei note proaste, la limba lui Cicero. N'aveam nici un chef să se repete povestea de pe 'ntâiul trimestru, când am șfecât-o la oral și în consecință, la lucrarea scrisă, a trebuit să-mi tocesc privirile ca să pot copia dela savanta din fața mea. Această Marcela Ciorănescu nu conteză în ochii mei decât pentru talentul pe care-l are de a toci sintaxa și morfologia latină. Și decât să-mi scoată ochii c'am luat un nenorocit de cinci grație științei ei, mai bine iau drumul infirmeriei. (Invăț pentru data viitoare traducerea și neprețuita de scandare, ca să mă asigur la oral).

Pentru încruntatele de premiante, care nu admit „volatilizări" din orele principale decât în cazuri de forță majoră, a trebuit să simulez o criză de apendicită.

Iată cum se spulberară planurile pe care mi le făcusem!

Eu, care vroiam să-l prezint clasei a șasea pe Sabin Tăcutu, cu tot farmecul lui, sort.tă să stau cu punga de ghiață, într'o infirmerie mirositoare a formol.

Toate astea, pentrucă „Mama Ciclopilor" a venit la școală cu venturezele pe spate.

Colega mea de bancă, Dinu Victoria, căreia din cauza ovalului feței de-o rotunzime perfectă, a tenului închis și mai ales a părului ei negru, foarte lucios, i se spune „Măsl.na", e convinsă că am apendicită și m'a întovărășit la infirmerie, bombănindu-mă că-s candidată la peritonită dacă nu mă operez. Ea nu poate înțelege că râul de lacrimi cu care am reușit să ud „batista de popă" pe care mi-a dat-o tanti Titi, — e din cauză că nu știu nimic de Sabin Tăcutu, care deși m'a făcut pisică, în cel mai important moment din viața mea, mi-e drag. N'ar fi exclus să-i fi părut cam ușuratică, dar când am să-l mai întâlnesc, am să fiu mai demnă. Și-așa, în căldura dela infirmerie, mă vătam de zor din cauza unei apendicite imaginare, gândindu-mă lăcrămând la dragostea-mi nefericită, în timp ce Viky îmi zâmbea maternel.

In definitiv, ce-i pasă ei, care este în fond o fericită?

Alesul inimei ei este ofițerul pe care l-a cunoscut când cu percheziții și cu care probabil c'o să se și mărite. De altfel, bravo lui, căci ține la ea tot atât de mult ca și „Măslina" cu care, dacă ai nefericirea să ieși în oraș, nu poți schimba nici o părere, căci nu știe să-ți spună altceva decât: u.te-un un artist, zău, un artist — dacă-i Sândel??

Observ cu jale că sunt incorigibilă; am făcut iar o digresiune și asta-i ceva care — după cum spune doamna Mihăilescu-Cârna (dela N. Milescu-Cârnul) doamna noastră de română — mă caracterizează.

Rămâsesem la infirmerie, unde prea fericita Viky mă compătimea pentru criza mea de apendicită.

N'am avut curajul și poate nici împrejurările nu mi-au fost favorabile, ca să-i spun că sunt — pentru prima oară în viața mea — îndrăgostită până peste urechi.

Nu-i vorbă, îmi vine cam peste mână. Chiar în petiția pe care am înaintat-o „Cluburui Emancipatelor" aduc argumente foarte vagi.

Poate că totuși i-așI fi spus Lucichii măcar începutul, dacă n'ar fi năvălit pe ușa infirmeriei niște domnișoare dintr'a opta, cari chiuleau — chipurile — dela Greacă.

Tot dela o limbă moartă, ca și mine.

Am făcut și mai mult pe lesinata, deși tare aș fi avut chef să le svârl cu ceva contondent în cap.

Pasămite, dumnealor discutau politică.

Urechile mele au fost însă repede scutite de aceste „parlamentări diplomatice" prin apariția d-rei Frankenștein, pedagoga cursului superior.

La auzul glăscioruiui ei drag, drăgălașele dintr'a opta și-au compus în doi timpi și trei mișcări câte-o mină suferindă...

După darea explicațiilor asupra fiecărei bolnave în parte, speram ca „Frankenștita" să ne scutească de indezirabila ei prezență.

Insă, milostivă cum e din fire, a rămas „să compătimească" împreună cu noi, ora chiulită prin „simulare de maladie".

Să fie oare și d-ra Frankenstein, unul din factorii cari m'au împiedicat să povestesc Lucichii, începutul primei mele dragoste? Sau numai o timiditate inexplicabilă mă împiedică să 'ncep spovedania?

Parcă am început eu însumi să mă rușinez la gândul că m'a sărutat pentru prima oară — la un ceai — un băiat cu zece ani mai mare ca mine. Nu-mi pot închipui că individa cu care l-am văzut zilele trecute la brat, poate fi altcineva decât sora lui. Abia acum îmi amintesc că parcă semănau. Avea ca și ea, acelaș aer de madonă.

Numai de nu și-ar fi făcut o părere prea proastă despre mine.

Asta nu m'a împiedicat să mă visez alaltăeri noapte, mireasă, ieșind din biserică la brațul lui Sabin Tăcutu.

Vrabia mălai visează....

Când veți citi aceste rânduri eu voi fi — nu te înduioșa, Menip — undeva pe zonă si — slavă Domnului! — sănătos tun, sper. Am primit pentru 1 Martie un mărțișor de hârtie verde, ca să-l port 30 de zile. Numai de n'ar fi de 3 ori câte 30 sau mai mult chiar. Nici întâia oară n'ar fi!

Nici o îndoială că mie îmi era destinat: se vede clar din dedicație (fiul cutăruia și al cutăreia) împodobită cu un lux de amănunte, fapt care m'a mișcat ca o delicată atenție. Locul și data nașterii m'au umplut de nostalgia copilăriei petrecute pe lângă malul Dunării și gura Argeșului. Poate că nostalgia mea să-ți pară desuetă, lipsită de actualitate. Dar cauza, te asigur Menip, că este cum nu se poate mai actuală. Intreabă-i — ca să te convingi — pe toți acei cari au primit mărțișoare ca al meu.

In atmosfera veacului pe care îl trăim, când cele mai dârze intransigențe se topesc și totul devine acomodabil, începând cu conștiința iar compromisul moral este una din virtuțile cele mai practicate, dacă nu oficial și fățiș dar cel puțin clandestin încuviințat, perspectiva de a pleca pe zonă cuprinde în ea nu știu ce făgăduială de aer salubru odată cu aceea a unui minimum de aventură, adică întrerupere a monotoniei ritmului de viață obișnuit. Dar sensul adevărat al aventurei acesteia nu are nimic comun cu diversificarea în aspecte de un pitoresc aparent. Condițiile vieții pe zonă favorizează, în unele împrejurări manifestarea spontană a omeniei din om, cu o căldură, chiar, uneori, de multă vreme nemaicunoscută raporturilor sociale, în care metafora tinde tot mai mult să se substitue prezenței fizice, iar oamenii au ajuns să se recunoască unii pe alții, prin semne și aluzii tot mai puțin însemnătoare.

Mi se pare Menip, că sensul aventurii însuși, care este cunoașterea omului de către om, grație omenescului din sine și al celorlalți, s'a falsificat cu timpul și amenință să fie pierdut deabinelea, ca urmare a socializării existențelor omenești, tot mai apăsătoare.

Am să-ți vorbesc ca un școlar silitor care știe viața doar din teancurile de cărți legate cu panglică tricoloră ale premiantului întâi, — dar fii atent, Menip, să nu mă iei drept ceea ce nu sunt. De când mă știu am prețuit foloasele unei existențe oarecare, onestă și respectabilă. In răstimp, pe măsură ce prețuirea acordată acestui fel de a fi tindea să devină prediliecție statornică dacă nu chiar supremă vocație „eram tot mai nedumerit despre ceea ce se înțelege prin „aventură", mai ales de când avusesem prilejul să cunosc și câțiva așa ziși aventurieri. Pentru toți aceștia, aventura avea un înțeles de spațialitate, se reducea la o nevoie frenetică de schimbare a decorului prin care ființa lor trecea ca lebăda prin apă, fără să prindă vre-un strop de semnificație. Dar știu acum că aventura, adevărata aventură are, și nu poate avea decât un sens lăuntric, moral: atât ca orientare cât și în esență. Căci dacă aventură ar fi tot una cu frenezie ambulatorie și deplasare spațială, iar nu întoarcere spre înăuntru, atunci pipa lui Jack London, de pildă ar avea tot dreptul — dacă ar fi în măsură a și-l revendica — să se proclame... aventurieră. Cred însă că adevăratul aventurier e altceva decât o pipă care nu mai păstrează din scrumul aventurii fumatului decât un gust sălciu de mahorcă.

MENALC

Mi-e cu neputință să nu mă înduioșez, Menalc, fiindcă iată ce potrivire ciudată: acum doi ani la timpul acesta, porneam și eu într'o noapte cu ploaie deasă, la un marș de treizeci de kilometri, având în spate întreg calabalâcul soldățesc. Cred că-ți vine ușor să ți-l închipui pe Menip cum arăta după primul kilometru... Incearcă să-ți închipui aspectul său ,șubred, cobaltic cum îl știi, după nouă ceasuri de mărșăluire, patruns de umezeală până în măduva oaselor, șonț, supt la față și cu ochii adâncați. Un strigoi! Cum nu m'ași înduioșa, Menalc, când îmi vestești c'un zâmbet senin și șoltic despre mărțișorul cel verde?

Ingăduie-mi însă, ca să-ți mai risipesc gândurile melancolice, să urmez azi cu povestirea ce-am început-o la ultima întâlnire. (Sună ca 'ntr'o romanță de Vasilescu).

Ai adus vorba despre aventurieri.

Omul din cafenea care îmi golise biblioteca, care râvnise la nevinovăția surorii celui ce-l primise cu cinste în casa lui, era după cum fără îndoială vei fi presimțit, prea bine înzestrat spre a nu izbândi în viață. Și de bună seamă chiar și a izbutit. „A parvenit", cum se mai zice acum.

Deunăzi profesiunea mi-a îmbiat prilejul să fiu de față la un oareșicare proces dintr'acelea în care statul trage la răspundere pe unul bănuit de a fi mânuit cu o prea mare nepăsare banul obștesc. Venisem tocmai în clipa când apărătorul intereselor publice — un bărbat voinic, c'un chip de consul roman și voce de stentor — arăta cu degetul spre cel învinuit. Gestul era de o măreție strivitoare și sublinia una din acele fraze ce pe loc cuceresc (dacă se poate spune) indignarea unanimă. Deodată mi se întunecă dinaintea ochilor, mă pipăi ca să mă incredințez dacă— vorba lui Ion Frunzetti—eu sunt eu. Da! eu eram eu. Dar el era el! Era omul din cafenea! Cel ce acum câțiva ani fura cravate prietenilor și la baluri scotocea în „poșetele" cucoanelor judeca pe furi!... Intr'o clipă cucerise și indignarea mea. Cu o deosebire — mai e nevoie s'o spun! — indignarea mea îl privea mai mult pe acuzator decât pe acuzat.

Nu ți se pare aci, Menalc, o aventură vrednică de Cervantes sau de Rabelais?

Astfel vezi bine că uneori aventură poate însemna, contrar părerii tale, și „deplasare spațială"... Judecă și tu cât drum a străbătut aventurierul nostru și cât de bine trebuie că și-a potolit „nevoia frenetică de schimbare a decorului" de când l-am văzut ultima oară până în ziua aceasta...

MENIP

Cuvânt de onoare

(Urmare din pag. 4-a)

acestei nepotriviri de vârstă şi de caracter; prietenia lui Costin Maican răsărise într'un moment foarte oportun şi Rodica Trifu socotise că nu e nicio imprudenţă din partea ei să-i dea curs, fiind convinsă că nu e vorba de o toană trecătoare şi că merită dragostea ei.

In mintea lui Costin imaginile trecutului se suprapuneau luminoase, într'un ritm uluitor, care-l făcea să tresalte şi să chiuie de fericire.

— Eu nu cred, Mihai, să existe o bucurie mai mare decât aceea pe care ţi-o dă dragostea! zise el dintr'odată.

— Chestiune de temperament! răspunse Mihai Tătăran cu amabilitate şi aproape indiferent, dar imediat se întoarse spre el şi-l privi, cu mirare: „Ce-ţi veni să mă întrebi? Nu mi-ai vorbit niciodată despre aşa ceva".

— Ai dreptate, dar acum mi-este peste putinţă să-mi ascund beatitudinea care m'a cuprins.

— S'ar putea să fie adevărat ce spui, însă nu pot fi cu totul de acord. O bucurie absolută, cum pretinzi tu, nu ţi-o poate da decât ceva imuabil. O pictură celebră, o operă literară, o statue, creaţia în general. Dragostea e volatilă, prea aeriană ca să o poţi califica cu atâta certitudine. Nu trebue să te entuziasmezi peste măsură de ceva care, mâine, te-ar putea umple de desnădejde. Ştiu că ţi-ar fi făcut plăcere să te fi aprobat întocmai şi că în clipa asta regreţi că mi-ai cerut părerea, dar niciodată compromisurile n'au fost slăbiciunea mea. Eu te admir că ai atâta elan încât să poţi crede nestăvilit, până şi în dragoste, care este mai proteică decât oricare alt sentiment, lar prevăd cât de prăpăstioase vor fi decepţiile pe care le vei suferi. Costin Maican se sili să nu-şi manifeste consternarea, pe care felul de a vedea al prietenului său o stârnise în sufletul său, dar diversiunea pe care o încercă era prea străvezie, ca Mihai Tătăran să nu-şi dea seama de nemulţumirea pe care i-o pricinuise şi de adevăratele sale sentimente.

— Pare curios, nu e aşa? continuă el să-l scormonească. Eu te înţeleg şi cred în sinceritatea D-tale, însă ai să te loveşti, mai târziu, cu capul de prag şi nu vreau să zici că am fost un prost, sau că te-am indus în eroare.

— Dacă ai şti, Mihai, ce m'a făcut să-ţi mărturisesc tot ce am pe inimă, poate ai vorbi altfel.

— Ce te-a apucat, Costine? ţipă Mihai Tătăran, cu un gest de enervare. Iţi închipui că până acum am crezut că-mi vorbeşti despre Robinson Crusoe? Ştiu. Nu există în lume două lucruri care să fie la fel. Femeile însă se aseamănă ca două picături de apă. In dragoste, toţi socotim că am descoperit America; că femeia, pe care o iubim, e ca Venus din Millo: unică şi inegalabilă; dar până la urmă, de voe de nevoe, constaţi că drumul pe care ai mers era nou numai în aparenţă, dar că în realitate arhicunoscut. E timp pierdut zadarnic să-ţi faci iluzii despre fericirea pe care ţi-o dă dragostea.

— Eşti un misogin incorigibil.

— Nu vorbi prostii, Costine. Cine ţi-a spus că misogin înseamnă un om care să aibă destul bun simţ ca să nu se încreadă orbeşte în dragoste?

— Şi căruia să-i placă femeile aşa cum par să-ţi placă ţie.

— Tocmai pentrucă le-am cunoscut prea bine şi ştiu ce le poate pielea. Femeea e un fagur, din care musteşte deopotrivă, miere şi venin. Cât timp se prelinge mierea, te simţi, ca Dante, în al nouălea cer. Dela o vreme începe să i se altereze gustul; nu mai are aroma, în faţa căreia te entuziasmaseşi la început, ba îţi provoacă chiar indigestii. Iar dacă ai răbdarea şi curajul s'o storci până la fund, ajungi să-ţi blestemi zilele.

— Sper că nu ai spus vreodată toate astea în faţa unei femei.

— Ce rost ar avea să-ţi reamintesc că ai unghiile necurăţate, că nu ţi-ai dat cu vax pe cisme de o săptămână, sau că n'ar fi stricat să-ţi aranjezi părul măcar acum, de Crăciun? De ce să-mi complic vieaţa cu lucruri, care nu mi-ar putea creea decât neplăceri?

— E drept că oamenii n'au iubit niciodată adevărul. Mihai Tătăran zâmbi.

— Ştiu de mult, dar nu-mi foloseşte la nimic. Moravurile au prea multă tradiţie şi poate numai un nou potop ar reuşi să le schimbe.

— Cred că ai suferit mult până să te resemnezi.

— Nu cred să-mi fi împins slăbiciunile aşa departe. In orice caz m'a tulburat binişor până când mi-am dat seama că era o nebunie ceea ce visam şi că nici Iisus Hristos n'a reuşit să transforme, cu desăvârşire, lumea.

●

La o săptămână după conversaţia cu Mihai Tătăran, Costin primi o scrisoare dela sora lui, Gaby, care-l umplu de tristeţe. Ii scria că mama este bolnavă, mai grav chiar decât bănuise, dar că speră, aşa cum o încurajaseră doctorii, ca până la urmă să se însănătoşească. Il sfătuia să facă tot ce-o putea şi să se repeadă o zi-două, pe acasă, dacă ţine s'o mai vadă. Scrisoarea era plină de contradicţii şi Costin înţelese numaidecât că Gaby, care era o fată cu mult bun simţ, n'ar fi fost capabilă să îndruge verzi şi uscate, decât numai într'un moment de surescitare nervoasă, sub impresia profundei emoţii pe care o trezise într'ânsa starea alarmantă a mamei sale. Nu putu să adoarmă o clipă, toată noaptea, căci de cum închidea ochii, visa chipul blând şi suferind al mamei şi i se părea că îi aude glasul de pe urmă. Gândurile i se depănau apăsătoare şi se încâlceau într'un păienjeniş fantastic. Slovele scrisorii veneau să i se aşeze hoţeşte, în faţa ochilor, ca o ameninţare, ca un îndemn. Işi acoperi faţa cu amândouă mâinile, ca şi când ar fi încercat să-şi alunge vedenia care-l scotea din minţi şi în desnădejdea care-l chinuia, începu să se gândească cum ar putea face să-şi vadă mama. Zorile îl găsiră însă tot atât de chinuit şi de nelămurit. Alergă la Mihai Tătăran, îi arătă scrisoarea şi-i mărturisi, fără niciun înconjur, dragostea pentru mama sa şi cât de nenorocit s'ar simţi toată vieaţa dacă n'ar isbuti să plece la căpătâiul ei de suferinţă, măcar acum, în ultima clipă. Il rugă să intervină pe lângă căpitan, să-i explice întreaga situaţie şi să-l înduplece să-i dea o învoire, numai cât să-şi facă datoria pe care cugetul său o punea înaintea oricăror obligaţii.

Sublocotenentul Mihai Tătăran îl privi lung şi cu vădită compătimire şi văzându-l cum se sbuciumă, încercă să-l liniştească, dar Costin nu dădu vorbelor nicio ascultare.

— Ascultă, băiete, spuse Mihai Tătăran, cu hotărire. Căpitanul nu-ţi poate fi de niciun folos. Eu îmi închipui ce este în sufletul tău şi aş vrea să-ţi fiu de ajutor, pe cât mă ţin curelele. Peste un ceas, pleacă maşina aprovizionării la Focşani. De acolo până la Odobeşti nu mai e decât o aruncătură de piatră. Eu te-aş putea învoi, pe răspunderea mea, până mâine dimineaţă, când se înapoiază maşina. E tot ce pot face pentru tine. Dar înainte de toate e necesar să-mi dai cuvântul tău de onoare că nu mă vei face de ruşine. Mâine seară ne înapoiem pe poziţie.

Sergentul Costin Maican îşi simţi sufletul plin de un clocot pe care nu-l putea defini şi ochii i se umplură de lacrămi.

— Ai cuvântul meu de onoare, Mihai, că va fi aşa cum spui, orice se va întâmpla.

●

— Bine că ai venit, Costin, spuse Gaby, sărindu-i de gât, de cum întrase pe uşe. Mama de abia aşteaptă să te vadă. Slavă Domnului! S'a mai îndreptat puţin şi toată ziua nu-mi vorbeşte decât de tine. Ieri a fost pe la noi o prietenă de-a mea şi i-a dat în carţi. Ce crezi ca i-a spus? Că ai să vii neapărat zilele astea. Să fi văzut-o pe biata mama ce fericită era! Parcă i-ar fi prezis că o să ajungă împărăteasa Chinei, şi mai multe nu.

— Dar cu scrisoarea ta ce-a fost, zise Costin? M'ai speriat nu glumă, zău aşa.

— Ba a fost foarte adevărat. Am crezut că moare, dar a dat Dumnezeu şi şi-a revenit. Acum e în convalescenţă.

Revederea dintre mamă şi fiu a fost duioasă, ca întotdeauna. S'a cuibărit, ca un copil, în braţele ei, sleite de suferinţă şi a plâns acolo cu lacrămi fierbinţi, gândindu-se nu atât la mulţumirea pe care o trăia, ci la întreg trecutul semănat cu blândeţea şi duioşia ei de mamă. Puţin după aceea a venit doctorul, care o consulta zilnic şi a trecut în altă cameră, cu Gaby. Primul lui gând, cum au rămas singuri, a fost la Rodica.

— Rodica? făcu Gaby, cu dispreţ. Nu merită să te mai ocupi de ea. In ultima vreme s'a înhăitat cu un ofiţer de administraţie. Nu-i mai e ruşine nici de barbat, nici de lume.

Il cuprinse o ameţeală sdravănă, caşicum l-ar fi pălit cineva în creştetul capului. Işi simţea cugetul şi sufletul plin de un deşert fără hotar şi inima împietrită, iar prin cap îi vâjâiau cuvintele lui Gaby. Imbrăcă mantaua în grabă şi fugi, într'un suflet, s'o întâlnească pe Rodica. Era aşa cum o ştia: frumoasă ca o zeiţă şi ispititoare ca un vis. Il întâmpină cu surâsul pe buze şi cu braţele deschise, dar el rămase nemişcat, în pragul uşii, măsurând-o de sus până jos.

— Asta a fost dragostea pe care mi-ai jurat-o, Rodica?

Ea nu spuse nicio vorbă, nici nu-l pofti să intre. Părea cuprinsă de o timiditate fără margini şi zâmbetul îi îngheţase pe buze, trist şi sfios.

— Toate femeile sunteţi o apă şi un pământ. Te-am crezut demnă de dragostea şi încrederea ce-ţi arătasem, dar m'am convins acum de realitate.

— Ce vrei să spui, Costin?

— Ce rost mai are să joci teatru cu mine, când am aflat totul? Crezi că te-aş mai putea strânge în braţe, când trupul tău e încă fierbinte de îmbrăţişerile altuia şi buzele umede de sărutarea lui?

Rodica nu mai asculta la ce-i spunea Costin, căci vorbele nu mai aveau nicio importanţa. In minte îi înflorise icoana unei pajişti smălţuite cu părăluţe şi pansele sălbatece, scăldată în lumina jilavă a serii de primăvară, când gândurile lor plutiseră înlănţuite spre limanul la care paşii n'aveau să mai ajungă niciodată.

— Vei fi numai a mea toată viaţa, Rodica.

— Numai pe tine te voi iubi, Costin. Ce frumoasă îmi pare viaţa alături de tine!

Clipele acelea i se păreau acum inaccesibile şi foarte depărtate.

— Mi-e scârbă când mă gândesc cu câtă neruşinare ţi-ai jucat rolul de îndrăgostită şi cât de uşor ai călcat în picioare dragostea noastră, continuă Costin, privind-o cu ură neîmpăcată.

Ea îşi înalţă capul, îl fixă adânc şi i se adresă, cu o violenţă, pe care o regretă zadarnic, după aceea.

— Fac ceea ce poftesc.

In clipa aceea Costin simţi nu o desamăgire şi nici gelozie, ci un fel de gol, care creştea neîncetat, ca un balon, în care suflă cineva puternic şi care nu va întârzia să plesnească şi să-l arunce în haosul pe care-l intuia, dincolo de această risipire a simţurilor. Apoi îl înnecă un suspin adânc şi întoarse capul să nu i se vadă sbuciumul care-l frământa. Rămase nemişcat câteva minute; pe urmă, ridicându-şi ochii, în fundul cărora pâlpâia o desnădejde fără seamăn, spuse sfios, ca şi cum irealitatea gândurilor i-ar fi retezat suflul vieţii dintr'ânsul:

— Ce frumos ar fi putut să fie, Rodica, dacă viaţa n'ar fi atât de ticăloasă.

Incet, foarte încet, ca şi cum s'ar fi temut să nu risipească liniştea casei, deschise uşa şi dispăru.

●

Viaţa Odobeştilor era la fel de închisă şi de monotonă ca a oricărui oraş de provincie. In urbea viilor, majoritatea locuitorilor erau oameni chiaburi şi singurul păcat ce li s'ar fi putut imputa era de-a nu fi isbutit să se miste după ritmul impus de civilizaţie.

Ceaiul dansant, pe care Coca Popescu, fiica unui bogat moşier din regiune, îl dădea, cu ocazia celei de a nouăsprezecea aniversare a naşterii sale, era un eveniment deosebit şi odobeştenii, deşi nu se prea dădeau în vânt după mondenităţi, îl aşteptaseră cu nerăbdare şi interes. Costin nu primise să ia parte, decât după numeroasele rugăminţi ale sorei sale şi mai ales, în urma insistenţei mamei, care îşi închipuia că deprimarea lui se datoreşte grijilor şi încordării de pe front şi n'ar fi rău să-şi mai descreţească fruntea. Printre invitaţi, o văzu şi pe Rodica Trifu, frumoasă şi exuberantă de parcă nici nu şi-ar fi amintit de ce se petrecuse cu câteva ceasuri în urmă. Indiferenţa ei îl umplu de mânie şi-l indispuse mai adânc. Se întrebă ce rost ar avea să mai rămână, ca să-şi otrăvească sufletul, dar îşi făcu îndată socoteala că faptul n'ar trece neobservat şi din toată afacerea asta n'ar avea decât de pierdut. In clipa aceea, Gaby veni să-i prezinte o cunoştinţă de-a ei, o fată foarte umblată şi emancipată, după care se retrase, lăsându-i împreună.

— Iţi place să dansezi? întrebă ea.

— Nu, dar îmi place dansul.

— Eşti artist, conchise fata.

— Deocamdată nu mă interesează nimic.

— Eşti îndrăgostit?

— După ce ai băut o căldare cu apă, nu cred să-ţi mai fie sete.

— Trebue să fii nefericit.

— O să-mi treacă.

— Numai îndrăgostindu-te din nou.

— Mă îndoesc şi de una şi de alta.

— Regret că trebue să plec. Nu s'ar putea să ne mai întâlnim?

— Crezi în metempsihoză?

— Ar fi naiv să-mi fac iluzii că şi la anul voi retrăi ziua de azi.

— In cazul ăsta probabil că nu ne vom mai vedea niciodată.

Costin făcu câţiva paşi să-şi ia paharul cu vin, pe care-l lăsase pe o consolă şi după ce sorbi câteva înghiţituri, îşi aminti că nu reţinuse numele fetei cu care vorbise, deşi bănuia că îi fusese prezentată. Se trezi cu Gaby lângă el dar nu se sinchisi s'o întrebe, căci nu găsea că are vre-o importanţă.

— E o fată inteligentă, spuse ea, intuind ceea ce-l preocupa.

— Nu sunt de părere că există şi femei inteligente. Par numai să fie, dar în fond toate sunt închipuiri. Nu e tot una să fii Napoleon şi să joci rolul lui.

Gaby îl ameninţă cu degetul şi plecă să danseze. Costin se gândi că ar fi bine să se întoarcă acasă, căci nu-i făcea nicio plăcere să mai stea şi trecu în birou, unde-şi lăsase paltonul, să se îmbrace.

— Pleci? întrebă Rodica, care tocmai intrase, pe neaşteptate. Vreau să vorbesc neapărat cu tine.

Costin întoarse capul şi se uită la ea, fără să zică ceva, ca şi când nici n'ar fi fost acolo, dar imediat înţelese că era hotărîtă cu orice preţ să-i vorbească şi că e mai bine să termine odată, definitiv, toată comedia.

— Nu văd ce am avea să ne mai spunem, de vreme ce nu ne mai leagă nimic.

Văzu că se aprinde la faţă, ca şi cum o emoţie vie i-ar fi umplut pieptul şi îşi dădu numaidecât seama că o jicnise cu vorbele sale, dar nu făcu nimic care ar fi putut să arate că regretă atitudinea avută.

— Ba dimpotrivă, adăogă ea, cu glasul stins. Mă gândeam adineauri că ar fi bine să vii mâine la mine, să stăm de vorbă, căci nu ştiu cum ţi-aş fi explicat, de faţă cu atâta lume, purtarea nesocotită pe care am avut-o astăzi. N'am înţeles nici până acum la ce ai făcut aluzie şi eu eram într'o stare de nervi nebună, aşa că îmi închipui că te-a durut ce ţi-am trâncănit.

Costin o iscodi cu o privire grăbită şi clătină din cap.

— Dacă te simţi obosit, vino mâine. Eu nu mă supăr, continuă ea.

— Mâine?! exclamă Costin, cu ironie şi amărăciune. Mâine cine ştie ce-o mai fi.

— Ce vrei să spui? întrebă Rodica, cu privirile aprinse de spaimă.

— N'ai nicio grije, zise el înveselit. Nu sunt atât de naiv să fac o asemenea prostie. Am vrut să spun că mâine mă întorc pe front.

— Ştii foarte bine cât ţin la tine, Costin. De ce mă faci să sufăr atât?

— Când nu ştiam, credeam ca un nebun în dragostea ta. Ce sens ar mai avea să ne mintim unul pe altul? Toată lumea nu vorbeşte decât de tine şi de aventurile tale galante. Ai vrea poate să-mi înfund urechile şi să-mi fac mai departe iluzii că te prăpădeşti de dorul meu? Am şi eu un orgoliu şi nu e demn să-mi bat joc de el.

Ii văzu buzele tremurând şi îşi dădu seama cum, din adâncul ochilor ei, se ridică la lumină o rază de adâncă desnădejde; lacrimile isbucniră năvalnic şi-i curgeau şiroaie pe obraz. Işi simţi sufletul plin de o mulţumire cinică şi-şi spuse că merită, cu vârf şi îndesat, sbuciumul care o chinuia, căci ea singură purta vina celor întâmplate.

— Iţi jur că nimic din tot ce ai auzit nu este adevărat, murmură ea, cu glas domol. Lumea e aşa de rea şi de ticăloasă, că mă bârfeşte, ori ce aş face. E de ajuns să schimb o vorbă cu cineva ca, a doua zi, să vuiască tot oraşul că mi-am luat un nou amant. Tu ştii cum sunt oamenii de aici şi trebuie să fii înţelegător.

Costin Maican era indiferent. Nu-l mai interesa că ideile şi purtarea ei erau inexplicabile şi nici nu avu vreun regret gândind că ar fi greşit, îmbrăţişând cu prea multă patimă o idee pe care nu o confirmase mimic decât surescitarea ei. Se hotărâse să se poarte cu ea ca faţă de oricare Venus a răspântiilor, deşi îi fusese cea mai dragă femee pe lume, dar dintr'un elementar simţ de omenie îşi zise că oricât de vinovată ar fi, nu se cade s'o lovească şi compătimind-o, începu, cu totul pe neaşteptate, să simtă milă pentru ea.

— Nu vezi ce nenorocită sunt? De ce mă chinuieşti cu atâta răutate? îngână ea.

— Pentru numele lui Dumnezeu, termină odată, răspunse el enervat. S'ar putea să vina cineva şi n'ar fi plăcut pentru nici unul din noi, să ne găsească în situaţia asta.

Cum sta alături de el, îşi ridică ochii şi-l privi inocentă şi sfârşită.

— Fără dragostea ta, lumea nu face doi bani pentru mine.

Costin o ascultă fără să clipească, dar în adâncurile fiinţei sale se frământa, ca un animal căzut în cursă, să priceapă care din pornirile aprinse într'ânsul va fi cea mai puternica. Parea atât de lipsită de prefăcătorie şi de suferinda, încât îşi dădu seama că îl iubeşte mai presus de orice întâmplare, dar inocenţa şi durerea care o mistuia nu-l scutiră de viziunea obsedantă a înşelării şi deşi sângele lor svâcnea în spre aceeaşi dorinţă, se mărgini numai să-i mângâie braţul gol şi umed de lacrămi. Ea îşi trecu braţul, cu mişcări moi, după gâtul lui şi cu totul pe neaşteptate, îşi lipi strâns gura arsă de patimă, de buzele lui, apoi îşi lăsă capul să cadă pe umărul lui Costin Maican.

— Du-mă acasă, se rugă ea cu blândeţe şi atât de sfârşită, încât Costin n'ar fi putut, pentru nimic în lume, s'o refuze. Sunt prea extenuată şi nici n'ar mai avea rost să rămân de vreme ce tu pleci. Am venit aici numai pentrucă ştiam că te voi întâlni şi nu mă răbda inima să suferi din cauza nebuniei mele.

Seara era liniştită şi minunată. Fulgii de zăpadă căzdeau domol şi atât de mărunţi şi de des, încât s'ar fi spus că slăvile s'au pornit să-şi macine prihana lor asupra oamenilor.

— Ce splendidă seară! exclamă Rodica, lipindu-se şi mai strâns de el.

Dar Costin nu spuse nimic, căci gândurile lui erau împrăştiate aiurea.

— De ce n'a venit soţul tău să te ia? întrebă într'un timp Costin.

— E foarte ocupat cu afacerile. Acum e plecat la Bârlad, să-şi aranjeze nişte conturi cu Cartierul General.

Ajunseră la casa unde locuia Rodica. Costin se opri, cu intenţia să se despartă.

— Vino puţin la mine, îl rugă ea, cu o inflexiune a glasului, care-l înduioşă. Mă simt prea singură şi bolnavă.

El murmură ceva neînţeles, care părea să fie scuză, dar o urmă, căci parfumul amintirilor era prea puternic şi încă nu luase o hotărîre definitivă cum trebue să se poarte cu ea.

Se întrebă ce o determinase să-l convingă că nu avea nicio vină şi că dragostea lor era neîntinată şi după câteva ezitări, se opri asupra unei explicaţii, care deşi nu-i convenea întru totul era, din fericire, mai puţin umilitoare şi mai suportabilă. Dragostea lor nu fusese sensualism, sau simplă amăgire. Rodica îl iubise şi, ca orice femee, îl înşelase. Nu se îndoia o clipă că aceasta era realitatea, pentrucă altminteri l-ar fi părăsit, fără menajamente. O femee nu te înşală decât numai când te iubeşte. In celelalte cazuri, te părăseşte, pur şi simplu.

Simţi cum, din adâncul sufletului său, sau din întunericul gândurilor, se destramă şi se volatilizează fluidul magic care-l legase de Rodica şi care era însăşi dragostea, cum se împrăştie, domol — dar sigur, visul pe care-l ţesuse cu ardoare şi nesfârşit orgoliu. Zâmbi cu amărăciune. Visurile sunt de domeniul fanteziei şi fantezia este un vis zadarnic.

Intoarse privirea către ea. Ochii îi scânteiau, aprinşi de o flacără care era când devoţie şi extaz, când îndrăsneală şi fermitate, iar gesturile blânde şi glasul plin de mlădieri, ca şi cum un alt eu dintr'însa era conştient de ceea ce făcea. Işi dădu seama că, în clipa aceea, era sinceră, că nu-şi calculase sentimentele şi felul de a fi, că era aşa cum o plăsmuise imaginaţia sa şi că se simţea fericită. Iţi făcea impresia că pentru nimic în lume n'ar putea fi capabilă să facă rău, să dea suferinţă, prin purtarea ei. Dar, pentru rana care se deschisese în sufletul lui Costin Maican, consternarea şi pocăinţa ei erau numai un paleativ, un anestezic, de care nu-şi lega speranţele. Inţelese însă că niciodată nu va avea tăria şi voinţa să-i mărturisească, deschis şi cinic, esenţa şi conversiunea sentimentelor sale, nu atât pentrucă s'ar fi gândit să nu o umilească, dar ca un respect pentru ce fusese între ei şi pentru dragostea, care mai pâlpâia, cât de cât, în el.

Rodica era vinovată şi cugetul lui nu se mai îndoia acum nicio clipă de acest lucru, dar orice s'ar fi spus, Rodica era o femee superbă, o frumuseţe misterioasă, căreia, dacă sufletul te opreşte să te dăruieşti, se opun simţurile. Simţea că deacum înainte, dragostea, care-l arunca în braţele ei, nu mai putea să fie decât o dragoste sensuală, o atracţie a simţurilor numai, că raporturile dintre ei vor fi convenţionale; minciuni. Va fi viaţa aşa cum o presimţise, dar refuzase să creadă în ea, ca în ceva nelalocul ei. Inchise ochii să viseze în taină: „Iubirea e cel mai frumos şi mai scump lucru din viaţa omului". Aşa gândise altădată, dar acum i se păru că e un dram de demenţă în gândul acesta şi că după ce a trecut prin viaţă, numai un cretin ar putea să mai judece astfel. Rectifică mental: „Iubirea este un continuu joc cu focul; dacă nu bagi de seamă, îţi frigi mâinile, sau arzi ca o torţă. Chestiune de împrejurări".

●

Când se trezi din vraja ce-i ademenise, ea îl mângâie încet pe frunte, ca şi cum s'ar fi temut să nu risipească visul care-i învăluise într'o fericire fără seamăn. Costin îi luă mâna în pumnul său şi rămase nemişcat, cu obrazul lângă obrazul ei, cu mintea împrăştiată aiurea. Şi în fulguirea gândurilor, îl săgetă, ca un trăsnet, adânc şi fără veste, amintirea lui Mihai Tătăran. Imaginea se desena limpede şi contururile aveau un relief aspru, muşcător: mâna prietenească, pe care i-o întinsese Mihai Tătăran. Cuvintele i se săpau în inimă şi durerea îl rodea cu dinţi de oţel. „Pe cuvânt de onoare". Aşa îi promisese. Dar alături de coşmarul care se deslănţuise în el, licărea, insinuant şi perfid, lumina amăgitoare a dragostei, care încă nu se scuturase deplin. Viziunile se suprapuneau, se amestecau intim, se îmbucătăţeau — ca într'o fagocitare — şi în vârtejul deşănţat de sentimente, Costin Maican se muncea să se sustragă, să-şi recapete voinţa şi stăpânirea de sine, care l-ar fi salvat. Se simţea fără nicio vlagă, ca şi cum orice putere i s'ar fi scurs din vine şi trupul tot îi era sleit, ca după un efort supraomenesc, ca altădată — când se deştepta după o noapte albă. Bău un pahar de rom să se desmorţească şi îşi aprinse o ţigare. Imaginea lui Mihai Tătăran se risipise, dar acum începu să se gândească la camarazi, la grijile care-l preocupau înaintea oricărei plecări. I se păru straniu să nu aibă aceleaşi preocupări, pe care le aveau şi ei, să nu fie în mijlocul lor ca întotdeauna, supraveghind şi îndrumând şi avu impresia vagă a unei desrădăcinări, o senzaţie de gol şi întristare, ca şi cum nu el fusese acel care plecase, ci ei s'ar

fi lipsit de el şi l-ar fi îndepărtat, ca pe un lucru de prisos, ca pe ceva a cărui prezenţă te incomodează şi-ţi creiază neplăceri. Pentru prima dată îşi dădu seama cât de adânc îi intrase în sânge viaţa, pe care o împărţeau de atâtea luni, cu frăţească dragoste şi înţelese că nu mai era unul dintre oamenii pe care întâmplarea îi strânsese laolaltă, că între ei se ţesuse o nevăzută legătură misterioasă, că ritmul inimei lor era sincronic, că devenise o simplă celulă a unei entităţi morale de nedesfăcut. Nesocotirea cuvântului de onoare nu-i mai apărea ca o profanare a neţărmuritei încrederi pe care Mihai Tătăran i-o arătase. In sufletul său, vinovăţia i se multiplica de nenumărate ori şi reprobarea gestului nesocotit era cu atât mai aspră şi mai chinuitoare. Desconsiderarea cu care l-ar fi tratat Mihai Tătăran n'ar fi însemnat nimic pe lângă dispreţul camarazilor. Oamenii simpli ştiu uneori să judece cu mult bun simţ şi (după ce şi-au făcut părerea) nicio putere din lume nu mai poate să-i urnească din convingerea lor. Işi aminti o scenă ai doma şi răsunetul pe care o trezise atunci în el, îl înfioră adânc.

(— Canalia! A fugit ca un laş!).

Se desfăcu din braţele calde şi parfumate, care-l înlănţuiseră frenetic, ca trezit din coşmar. Gesturile ei moi, de curtezană, limpezimea de cristal a glasului, care îngâna cea mai sublimă melodie, dragostea ei toată, nemărginită, erau departe, la mii de kilometri. In minte i se desenase o balanţă, cu talere inegale, monstruoase şi care îi lăsau impresia că fug unul de altul, ca polii de sens opus ai unor magneţi. Un taler mic şi distant, pe care cineva imprimase, cu litere şterse şi nesigure, un cuvânt: **dragoste,** dar în spatele căruia părea să se desluşească: **înfrângere** şi un al doilea taler, enorm, masiv, pe care străluceau, în caractere groase, distincte, gravate în granit, alt cuvânt: **onoare;** iar umbrele, pe care le aruncau literele, se combinau bizar şi totuşi natural şi-i subliniau semnificaţia: **caracter, demnitate, voinţă.** Nu mai avu nicio îndoială. Drumul era neted, ca în palmă şi forţele cu care începea călătoria, virile şi împrospătate cu un enorm val de încredere în sine.

— Iartă-mă dacă te-am făcut să suferi, îi spuse Rodica, în pragul uşii, printre sărutări.

— Ca să te iert, ar trebui să am ce să iert şi în cazul ăsta nu ţi-aş fi trecut nimic cu vederea, răspunse el, descătuşându-se din lanţul de foc al braţelor.

Pe drum, se gândi că Rodica nu va înţelege niciodată exact tâlcul vorbelor, pe care i le spusese la despărţire şi fu oarecum mulţumit de cum procedase. Oamenii trebusc lăsaţi cu visurile lor, căci şi de nu le vor realiza vreodată, nutresc speranţa. Şi atâta vreme cât mai au speranţă, se pot socoti fericiţi.

●

A doua zi, sublocotenentul Mihai Tătăran îşi dădu seama că avea în faţă un om nou. Un om căruia viaţa îi deschisese capul. Şi fără să-l fi iscodit, ca altădată, fără să fi făcut cea mai neînsemnată aluzie, îl auzi mărturisind cu convingere:

— Ai avut dreptate, Mihai. Dragostea nu lămureşte niciodată nimic. Iţi incendiază sufletul, arde cu flăcări fantastice şi în urmă nu lasă decât cenuşa melancoliei, în care stai să scurmi neîncetat, ca să-ţi aminteşti trecutul; un trecut efervescent, care-şi cerne tristeţea de acid peste bietele noastre iluzii, ca o doină jalea nemărginită. Mihai Tătăran desemna pe hârtie o linie frântă în zig-zag, ca şi cum cele ce-i spunea Costin nu-l preocupau întru nimic. Dar, după câteva clipe de tăcere, zise calm şi sfătos:

— Fii liniştit, Costin. In curând, n'ai să-ţi mai aminteşti de toate astea decât ca de un vis. Nu este nimic pe lume, decât numai Dumnezeu, care să nu fie dat uitării.

CAROL ANTON APOSTOLESCU

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNEA"

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL L • Nr. 12
SAMBATA 15 Martie 1941
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Mussolini și cultura

de Prof. ALEXANDRU MARCU

Este plăsmuitorul în tipare noi al poporului italian, deoarece este învățătorul poporului italian de astăzi, în înțelesul cel mai aderent al cuvântului la toate realitățile naționale.

Iată-i câteva din aceste învățături, prin vorbă și faptă, de când duce, pe senin și furtună, cârma Statului în mâini:

S'a deprins în primul rând să selecționeze valorile primordiale, din atâtea, ale vieții naționale. Și a văzut că Arta, alături de Drept, a fost aceea care a pecetluit, cu un sigiliu de neșters, „expansiunea unificatoare a lumii latine". Căci „fără Artă nu există Civilizație". Arta însă poate fi înțeleasă ca valoare universală de viață, față de toate celelalte îndeletniciri umane, precum ar fi aceea de-a putea armoniza elementele care condiționează viața întregului popor: „Acest străvechi pământ italic — spunea odată — poate da pâine fiilor săi de azi și de mâine, dacă oamenii vor ști să armonizeze într'însul aceste elemente: soarele, apa, munca și știința". Din buna stare a poporului, a făcut altarul credinței sale. „A spori până la limitele posibilului rodnicia pământului italian; a ridica soarta milioanelor și milioanelor de țărani ce muncesc cu o tenacitate dură și sacră", iată unul din scopurile cele mai nobile din câte și-a propus. Iar drept atingere a unui scop ca acesta, a decretat: „Toți țăranii italieni trebue să aibă o casă încăpătoare și sănătoasă, în care generațiile de țărani să poată trăi și să poată dura prin secole, drept temelia sigură și statornică a rasei". Căci dacă satele vor avea aspectul unei închisori, lipsite de lumină și de toate binefacerile Civilizației, țăranii vor încerca să evadeze sigur din ele. Pe câtă vreme totul este a-i face să rămână credincioși pământului, mândri de a fi țărani, mândri că-și muncesc ogorul. Așa cum mândria lui, este să se știe dela țară.

Obârșia aceasta îl face să adore munca. Ea singură i se pare a da frumusețea și armonia vieții. Munca este pentru el cel mai înalt și nobil și sfânt lucru din viața omului. Munca pașnică, ordonată, cuminte, va să fie deci norma fundamentală de viață a tuturor bunilor cetățeni ai Italiei sale. Cei pe care-i preferă, cei pe care-i stimează și cei de care se ajută cu încredere, sunt cei care muncesc din greu, voinicește, în ascultare și — spune însuș — „de se poate, în tăcere". „Dacă ai fier, ai și pâine — le-a afirmat odată celor din Bologna —; dar când fierul îți este bine călit, poți da și peste aur". Căci unde este o voință, „este și o cale".

Mai presus de toate cărțile din bibliotecile lumii, pentru el există una, grea de învățătură, generos deschisă în fața tuturor oamenilor de bună voe: cartea experienței și a vieții trăite. In ea a învățat înainte de toate, că marele cuvânt de ordine pentru propășirea unui popor, nu poate fi decât disciplina pe care știe să și-o impună. „Disciplină în lăuntrul țării — precizează el — spre a avea față de străinătate blocul granitic al unei singure voințe naționale". De aceea libertatea nu poate fi înțeleasă ca un scop, ci a un mijloc; iar „libertatea fără ordine și fără disciplină, — adaogă hotărît — înseamnă disoluția Statului, catastrofa lui. Libertatea nu este un drept, ci o datorie; nu o miluire, ci o cucerire; nu o egalitate, ci un privilegiu". De asemeni: „Dreptatea fără forță, ar fi o vorbă goală de înțeles; dar forța fără dreptate, nu poate fi și nu trebue să fie" formula sa de-a cârmui poporul. Obiectivul „marșului" pe care l-a întreprins în Istoria modernă a Italiei, este în ultimă analiză o „mai înaltă justiție socială pentru acest popor al său". Iar întru atingerea unui atât de imperios obiectiv, s'a înrădăcinat în el convingerea nevoii de reeducare a tuturor cetățenilor la Cultul Patriei. Deaceea: i-a convocat pe toți în jurul Altarului reînălțat pe cea mai glorioasă colină a Romei și le-a cuvântat așa: „Patria se servește mai ales în tăcere, în umilință și disciplină, prin muncă asiduă și de fiecare zi". Totul trebue să se întâmple în Stat; nimic nu trebue să se întâmple dincolo de Stat; nimic nu trebue să se întreprindă împotriva Statului. Căci el nu este „doar prezentul ci și trecutul, dar mai ales viitorul Nației. Statul este cel care, trecând peste limita scurtă a vieților individuale, reprezintă conștiința imanentă a Nației întregi". El este autoritatea supremă, în care „totul se centralizează și se armonizează, indivizii și grupările, trecutul și viitorul, spiritul și materia". Nația este mai întâi suflet și pe urmă teritoriu.

Fiu, întreg la minte și la suflet, al Italiei sale, a moștenit dela străbunii care au dat lumii Civilizația Renașterii, concepția și instinctul că tot ce întreprinde omul pe pământ, trebue înobilat cu semnul priceperii și al iscusinței, deci cu semnul „artei". De aceea, creația „politică" nu i se pare o îndeletnicire de rând. La fel cu cea artistică, această creație politică „este o elaborare lentă și o divinație subită. La un moment dat, artistul crează cu inspirația, iar omul de Stat cu hotărîrea". Totul este ca acesta să se lase inspirat de cel mai sănătos și robust idealism. „Spiritul este — după convingerea cea mai înrădăcinată a ființei sale sufletești — pârghia marilor înfăptuiri. Fără o atmosferă morală de entuziasm, de pasiune, de sacrificiu, nu se realizează nimic. Cele mai grandioase proecte cad, lipsindu-le un puternic suflu de idealism". Gândul trebue să condiționeze acțiunea și la baza oricărei fapte, trebue să se găsească el, gândul, drept act de fundare a acelei noi acțiuni.

In felul acesta un popor se va putea realiza deplin și fericit pe sine, sub auspiciile a trei comandamente: autoritate, ordine și dreptate pentru toată lumea. Căci acest trinom i se pare lui a fi rezultatul fatal al Civilizației contemporane, dominată de muncă și de mașini. Așa refăcut sufletește, poporul lui va putea să-și scruteze Destinul. „In fața Destinului — a mărturisit odată într'o piață a Romei — există cel slab, care se apleacă; și există cel tare, care nu se resemnează și caută să înfrunte Destinul și să-l covârșească și să-și croiască altul mai bun: cel slab, care vede închis ciclul speranțelor și cel tare care din loviturile soartei, capătă puteri sporite, spre a-și deschide o nouă cale și a reîncepe o viață nouă".

●

Intr'un muzeu al Florenței, se păstrează portretul lui Federico da Montefeltro, Ducele de Urbino, pictat de Piero della Francesca.

Pentru ca figura-i să se precizeze cât mai energică și poruncitoare, profilul i se taie pe cer; iar pentru ca bustu-i să se înalțe cât mai impozant, se desprinde pe un orizont îndepărtat, cu orașe, înălțimi și ape. Distanța dela viața ce se desfășoară în tot felul pe acea linie de orizont din fund, măsoară noblețea sufletească și distincția în ținută a personajului.

Psihologia i se lămurește imediat: energic, imperativ, bărbătos, nepregetat în hotărîre, înțelegător, generos, robust, optimist, cu grijă de ce se întâmplă în juru-i, gata să ia comanda, gata să-și ia răspunderea, necules până se hotărăște, ca să nu mai dibuiască după ce a hotărît; și totuș bun, leal, bucuros să râdă din tot sufletul, bucuros să trăiască viața din plin. Federico da Montefeltro a fost un Condotier. A fost unul din cei mai iscusiți Condotieri ai Istoriei italiene. Brav în luptele cu rivalii; milos cu învinșii; în stare să aducă dintr'o întreagă cetate cucerită de el, la Urbino, drept pradă și trofeu, o singură carte; priceput la conducerea Statului, în cele mai mărunte griji, pentru supusul cel mai trecut cu vederea; dornic de fast și cultură, dar știind ce să le spună cărturarilor dela Curte și ce să le pretindă meșterilor arhitecți, cărora le poruncea în fiecare seară cum să-i construiască palatul; cucernic, până la a păstra în timpul meselor

(Urmare în pag. 5-a)

Fals tratat de choreografie (proiect)

de ION FRUNZETTI

Din toate artele, dansul *singur n'a pus niciodată problema originei sale: în sânge, în inima făpturii vii, dansul e ritm, pulsație, viață, muncă și plăcere, repaus și moarte.*

Echilibrul planetelor și mersul mașinelor, spunea odată un apologet al dansului, tot dans este. Dar dans e mai cu seamă desperarea. Invălmășeala omenirii fără cârmă, spre prăpastie.

Hieroglife trasate în aer și scrijilate uneori în pietre, urmele dansului ni-l mărturisesc peste tot și în toate timpurile. Shiva, Domnul Lumii și al Dansului, *e cel dintâi patron pe care i-l putem găsi. Pe frontonul templului Khmer din Angkor-Thom, nouă „apsaras" cerești, dansează șerpuit, închipuind mlaștini cu lotuși, oaze cu palmieri și jungle cu șuer de șerpi. După Lucian din Samosate, antica fabulă a lui Proteu care știa să se transforme și să se asimileze elementelor, animalelor și plantelor, simbolizează dansul. „Teoriile" sculptate pe sarcofagiile egiptene din Necropola Thebei ori dela Ankmahoron sau Sakkarah, înfățișează lungi procesiuni funerare în care dansatoare asemeni ghawasi-ilor moderne, înaintează în lovituri rare ca de gong solemn.*

In jurul vițelului de aur Hebreii au jucat și ei, spune Biblia, iar David mulțumește Domnului pentru faptul de a-i fi schimbat inima în „cor de dans". Șofar-*ul, car biblic, la origine dans nuptial, pomenește de magnificiența iubitei, asemănătoare unui palmier. Paradisul însuși se cheamă* Pardès, *adică palmier, și fiecare coristă a șofar-ului era un palmier de mlădiere și răcoare subtilă.*

Corybanții greci, preoți ai Cybelei, pot fi socotiți ei creatorii jazz-ului; vacarmul scuturilor lor căuta să acopere țipetele lui Zeus nou-născut, în primejdie de a fi înghițit de Chronos, tatăl său.

Emmeliile, *gravele și majestuoasele dansuri religioase eline,* Hyporchimenul *himnic sau* Chironomia, *dansul expresiv al mâinilor,* Pyrrhicul *războinic și autoflagelantul* Thermastris, *sau* Xifismul *asemănător scrimei de astăzi, pot dovedi diversele aderențe practice ale dansului la Grecii vechi.*

Chiar și dansul-sport, Gimnopedia, *sau* Embateriile *spartiate executate în metru anapestic, ne pot arăta valoarea biologică a genului acestuia de artă, atunci când se neglijează caracterul său expresiv.*

Cortegiul dansurilor dionisiace, Phallagogiile *și* Phalléphoriile *(dela Phallus), și* Dithyrambul, *orgiastice manifestări ale unei mulțimi oprimate de destinul implacabil în care credea, aduc, după spusele lui Nietzsche, genul tragic în dramaturgie. Sophocle dansează și cântă o „statisma" în fața trofeelor la Salamina, iar Euripide, („tragikotatos ton poieton"), cel mai tragic dintre poeți, intercalează dansuri în piesele sale bogate în muzică. Paralel cu izbucnirea cathartică a unei omeniri nefericite sublimate în tragedie, corul comic (Kômodorgii, festinuri) oferă lumii un gen pe care-l gustă de-atunci necontenit:* comedia. *Țâșnită din dans, ea păstrează dansuri grotești și obscene.* Kordax-*ul e un soiu de dans negru în maniera unei „Syncopated Orchestra" americane. Bogăția ritmurilor gâlgâitoare aduce excesului de viață ce se cere cheltuit, o revărsare, căutată până astăzi. La rândul său, „Extazul" nu se exprimă numai prin impietrire. Dansurile dervișilor musulmani au găsit mijlocul de a-l reda prin rotiri exasperate, până la amețeală totală, până la hipnoză ritmică.*

„Triumfurile" Renașterii nu întrebuințează mai puțin decât „pompele" romane, dansul.

Influența maurească aduce în dansurile spaniole ecouri tânguitoare și ardente, nebunii fremătând, lâncezeli și voluptate. El Bolero, întrebuințând „la vuélta del pecho" (volta pieptului", sau Las Malaguenas, *pe cele ale coapselor* (rinones), La Jota, *las vueltas quebradas.*

In aglomerațiile unei Romeria *(bâlci), mulțimea ascultând las coplas (cuplete) și los estribillos (refrenele), nu e mai puțin răpită decât publicul înmănușat al unei săli de concert când se execută cunoscutul Boléro al lui Ravel.* Alegrias, Seguidillas, Fandangos, *și câte alte forme ale aceleași frenezii iberice dornice de tauromachii, oferă Spania.*

După „sărbătorile nebunilor" din Evul-Mediu, oglindă a aspirației eterne spre egalitate, în care servitorii luau locul stăpânilor pentru o zi, desperarea acestei întunecate epoci produce sărbătorile Inocenților, Măgarilor, Diaconilor, sub-Diaconilor, etc. Noui bacchanale se instaurează înlăuntrul creștinătății. Măști monstruoase trec prin străzile înnebunite. Furoarea și devoțiunea îndeamnă la autaflagelare și amor. Apar dansurile macabre curând: sufletele răvășite de

(Urmare în pag. 2-a)

MARIA CHELSOI-CRISTEA — Sibiul (aquarelă)

Tot problema bibliografiei literare

de G. C. NICOLESCU

Intr'un articol anterior, am pus problema bibliografiei literare române, am arătat stringenta nevoie pe care i-o simt toți oamenii de cultură ca și greutățile ce se ridică, din cauza lipsei ei, în calea cercetării literaturii noastre, după cum am schițat sumar mijlocul de a umple în chipul cel mai urgent și în condițiile cele mai bune cu putință acest gol. Nu știu dacă rândurile mele vor face pe cineva să gândească la folosirea sugestiilor ce le-am dat. Sunt însă convins nu numai că tot ce am spus este realizabil în practică, dar că avem acolo, în linii mari, singura posibilitate de a evita întârzierile dăunătoare și eșuările costisitoare în înfăptuirea atât de folositoare a unei bibliografii literare române complete.

Nu trebue să se creadă însă că dacă, printr'un mijloc sau altul, vom avea această bibliografie realizată lucrul s'a sfârșit și literatura noastră are pentru totdeauna un instrument perfect la dispoziție. Perfecțiunea unei bibliografii stă, firește, în primul rând în scrupulozitatea cu care este lucrată, dar nu mai puțin și în chipul cum este ținută la curent. Materialul literaturii, opere literare și studii, sporește pe fiecare zi, așa că cea mai amănunțită bibliografie, după un an dela tipărire, devine incompletă, pentrucă lipsesc din ea titlurile atâtor bucăți care s'au publicat dela apariția ei. Câteodată, lucrurile apărute cu un an, doi în urmă sunt mai greu de găsit unde anume au apărut decât altele vechi de zeci de ani, pentrucă ele n'au avut vreme să fie utilizate încă prin studii sau istorii literare care să-ți dea indicația cât de vagă, așa că, pentru perfecționarea instrumentului bibliografic ce-l dorim literaturii noastre, aici se ridică o probelmă destul de delicată. Ea însă nu este insolubilă.

Pentru a o soluționa, ceea ce presupune o preocupare permanentă pentru bibliografie a unor oameni prieepuți, este nevoie de organizarea unei secții bibliografice, în care nu va fi nevoie de mai mulți de doi funcționari, unde să se lucreze necontenit pentru ținerea la curent a bibliografiei tipărite. Această secție bibliografică având un caracter permanent va putea funcționa în cadrul instituției care va edita bibliografia: **Fundația pentru literatură și artă** sau **Academia Română,** eventual chiar **Facultatea de Litere.** Firește, locul ei ideal ar fi în cadrul **Academiei Române,** care are depozit legal, aceasta simplificând mult și lucrul și controlul.

După planul stabilit inițial pentru lucrul bibliografiei cele mari, cei doi bibliografi, care vor constitui personalul secției bibliografice permaente, vor inventaria treptat, pe măsură ce lucrurile sosesc, atât volumele și broșurile, cât și toate bucățile literare și studiile publicate în reviste, clasând acest material conform cadrului general. La sfârșitul fiecărui an, la sfârșitul fiecărui trieniu sau după fiecare cinci ani, aceasta depinde de cantitatea materialului — în fond, dacă prea rar este rău, nici prea des nu este mult avantajos pentrucă se complică orientarea și trebue căutat în prea multe volume pentru un același scriitor — se va publica un volum de bibliografie suplimentar care va ține la curent bibliografia noastră literară presupusă realizată și completă până la o anumită dată.

Cu aceasta se face un pas mare pe calea perfecționării acestui instrument de lucru, dar nu se termină. Rămâne un lucru nu mai puțin însemnat, dar care cere mult mai puțin timp. Este vorba de o inventariere a tuturor periodicelor ce au apărut pe pământul românesc. Evident, și aici problema se poate complica, dar rezolvirea ei sub aspectul cel mai simplu va fi, socotim, îndestulătoare. Aici, truda este ușurată prin faptul că avem deja o inventariere a periodicelor noastre apărute până la 1906, pe care ne putem întemeia cu deplină încredere. Rămâne să completăm această bibliografie a periodicelor cu eventualele omisiuni de până la data la care s'a oprit ea și, apoi, cu cele care au apărut dela 1906 până astăzi. Din mai multe puncte de vedere va fi necesară însă o editare integrală a acestei bibliografii, cuprinzând la un loc și materialul celei deja existente. In primul rând, pentrucă vechea bibliografie este rarisimă și nimeni nu și-o poate procura, iar idealul este ca fiecare cercetător să aibă în bibliotecă sa aceste lucruri indispensabile. Ca să nu lărgesc inutil discuția, mă limitez la acest simplu argument de fapt. deși se mai adaogă și altele.

La sfârșitul acestei bibliografii integrale a revistelor și ziarelor apărute pe pământurile românești, se va adăoga un indice a căruia lipsă, desigur simțită de mulți, n'a fost încă relevată. Este vorba de a alcătui un tabolu din care să se vadă în fiecare an, de când avem o presă periodică, ce anume ziare și reviste au apărut. Nu este vorba de a alcătui ordinea în care s'au publicat toate periodicele noastre, ci de a avea o evidență a periodicelor care au apărut în fiecare an, în acest indice fiecare periodic figurând așa dar nu numai odată, în anul când a apărut pentru prima oară, ci sub fiecare an în care și-a continuat sau și-a reluat apariția. Utilitatea unui asemenea indice nu va putea scăpa nimănui. De câte ori cercetătorul n'a fost în fața unui fenomen literar dela o dată certă și nu i-a putut urmări cu certitudine

(Urmare în pag. 5-a)

CRONICA SĂPTĂMÂNII

ROMULUS SEIȘANU: „Transilvania Românească" cu hărți și diagrame, (Universul, 1941)

Cititorii articolelor din „Universul", ale d-lui Romulus Seișanu, privitoare la problema minorităților și în special la pretențiile maghiarilor asupra Ardealului, cunosc fără îndoială și numeroasele lucrări în care d. Seișanu s'a străduit să edifice opinia românească asupra drepturilor noastre peste întreg teritoriul cucerit în 1918. Aceiași cititori care prețuesc o activitate de ziarist erudit și de istoric apărător al drepturilor românești, au observat, credem, faptul curios că autorul de care ne ocupăm, se află aproape **singur** pe o poziție a scrisului ce se cere câștigată și veghiată necontenit.

Ne referim în special la **presă**, prin urmare la **confrații** cărora profesiunea le impune adesea să desbată teza integralității noastre teritoriale.

Nu știm însă să se fi produs un început de solidarizare, la acțiunea susținută cu erudiție și patriotism, din „Universul". Integrându-se normal în tradiția naționalistă a gazetei în care apare, scrisul d-lui Seișanu stabilește o legătură doar cu marele număr de cititori ai **Universului**, rămânând izolat față de preocupările **la zi** ale confraților vizați. Dar ce probleme mai actuale au existat în scrisul cotidian din ultimii ani, decât acțiunea antirevizionistă pornită de către conducerea chibzuită a ziarului „Universul", acțiune în care d. Seișanu a dat concursul cu o pregătire egală cel puțin cu a unui cercetător istoric de specialitate?

Nimeni nu va putea spune că ocolirea problemelor tratate de autor se explică prin caracterul lor erudit, greu așa dar de urmărit și plin de riscuri pentru cine nu posedă cunoștințe suficiente. Riscurile constă în a afirma date greșite, și evitarea erorilor impune documentarea serioasă și amplă. Ce gazetar va susține însă că profesiunea nu-i poruncește o documentare temeinică în orice domeniu al vieții naționale ce trebue apărat?

Lipsa de solidarizare cu mișcarea de patriotism înțelept a „Universului", și nefolosirea argumntelor științifice ale d-lui Seișanu, de către confrați, pentru crearea unei atmosfere comune în presa din ultimii ani, își află deci altundeva explicația, iar asupra acestei explicații nu staruim aici. Constatăm doar obiectiv lipsa simțământului că trebue să **participăm**, cu sinceritate, la o muncă începută de altul, spre binele comun. Și nu ascundem că observațiile noastre elementare sunt un simplu ocol spre a nu mărturisi deadreptul tristețea ce o avem de a citi o nouă lucrare a d-lui Seișanu în care d-sa este silit acum să scrie, între altele, despre „Tragedia Românilor din Transilvania cedată". Cunoaștem risipa de dovezi adunate de autor, în alte lucrări, asupra Ardealului românesc și pretențiile maghiare. Numeroase din aceste probe sunt reluate în cartea de față și susținute pe baze de documente, hărți, diagrame.

Precise informații ni se dau asupra ținutului ocupat de maghiari, în secolul IX-lea, în Europa centrală, asupra spațiului etnic românesc în aceiași epocă, asupra cazului „Anonymus", etc.

Vedem cum înseși documentele maghiare apără teza noastră. A fost o Transilvanie principat autonom și stat aproape independent până la 1867.

Integrarea în Ungaria n'a fost decât o anexare te teritorii românești, rând pe rând pierzându-și autonomia Maramureșul, Banatul, Aradul... în secolele al 18-lea și 19-lea. Etnologia, ca știință modernă riguroasă, vine apoi cu statistici și studii să sprijine argumentele maghiare, streine de realitatea etnică.

A urmat totuși, ceea ce știm, prin aranjamentul de la Viena, din 30 August 1940.

Valoarea lucrării noui a d-lui Romulus Seișanu ne îndeamnă să ne gândim la marele număr de cititori ce-l știu din paginile „Universului". Aceștia vor parcurge cartea făcând probabil aceleași reflecții firești, ca și noi, în ce privește **lupta** autorului, simțind la fel o strângere de inimă, și nutrind deopotrivă în suflet germenii unei credințe care nasc din edificatoarea lectură.

CONSTANTIN FĂNTĂNERU

SCENA

STUDIOUL TEATRULUI NAȚIONAL: ROBINSON NU TREBUE SA MOARA — PIESA IN 3 ACTE (9 TABLOURI) DE FRIEDERICH FORSTER

Un public redus a asistat la această ultimă premieră a Studioului Teatrului Național. S'ar putea ca obișnuiții spectatori ai premierelor, înspăimânțați de ploaia abundentă din acea seară, să fi preferat o siestă la gura sobei „în halat și în papuci" în locul unui eventual drum prin ploae și băltoace, de-acasă și până la teatru.

Și ar mai fi un motiv. Nu ne-am mira, de-opilă, dacă am afla că spectatorii noștri, cu flerul lor obișnuit, au aflat că ultima premieră a Studioului este, ceeace se numește de-obiceiu, un spectacol pentru tineret.

Este normal ca snobul nostru spectator să strâmbe, blazat, din nas, în fața unui afiș care anunță un astfel de spectocol, și să prefere să-și dea banii pe un bilet de teatru la cine știe ce farsă absurdă.

Acesta e spectatorul nostru. Și mă întreb dacă e de vre-un folos constatarea pe care o voiu face în rândurile ce urmează. Piesa lui Friederich Forster, în afară de faptul că este un foarte agreabil spectacol pentru tineret, are darul de a-i emotiona și pe spectatorii mai vârstnici.

Piesa nu e altceva decât povestea bătrânului Daniel de Foe, pe care o mână de băetani, conștienți că „Robinson nu trebue să moară", se hotărăsc să-l scoată din neagra mizerie în care l-a aruncat fiul său, Tom.

Friederich Forster a reușit să realizeze un excelent spectacol în care duioșia se îmbină în chip armonios cu dorul de aventură pe care ți-l trezește această piesă.

Minunata poveste a marinarului Selkirk aruncat de-o furtună pe insula Juan Fernandez, este din nou sugerată de această piesă a lui Forster.

Robinson care, pe semne, murise pentru mulți dintre spectatori, reînvie pentru două ceasuri, în amintirea celor cari asistă la premiera Studioului.

Bine înțeles, piesa, respectând regulile după cari sunt întocmite piesele pentru tineret, are un sfârșit frumos ca în basm, care, odată cu bucuria eroilor dupe scenă, îi provoacă satisfacție și spectatorului din sală.

Pentru a realiza acest happy-end neapărat necesar, autorul a trecut cu vederea multe adevăruri istorice.

După câte știm, Daniel de Foe, a murit în cea mai neagră mizerie, averea fiindu-i cheltuită de fiul său.

Intocmai, și începutul piesei ni-l arată pe autorul lui Robinson Crusoe, ajuns în sapă de lemn din pricina fiului său risipitor.

Va interveni însă la un moment dat — deus ex machina — un rege dintre cei mai cumsecade, care se plimbă pe străzi, întovărășit de o droae de copii, făcând vizite oamenilor nevoiași, și care îl va trimete pe Daniel de Foe, într'un castel, unde va trăi fericit împreună cu o mică admiratoare.

Este vorba de regele George I al Angliei, pe vremea căruia a trăit Daniel de Foe.

Acțiunea piesei se petrece în anul 1730, cu un an înainte de a muri bătrânul Daniel (De Foe a trăit între anii 1663—1731).

Or, regele George I, despre care este vorba în piesă (la urcarea sa pe tron, Daniel de Foe s'a retras din viața politică) a murit în anul 1727, deci cu trei ani înnainte de anul în care Forster pretinde că regele l-ar fi ajutat pe De Foe.

Iată că realitatea nu se potrivește cu această instructivă poveste.

Suntem siliți să constatăm, cu părere de rău, că Daniel de Foe a murit, totuși, în cea mai neagră mizerie și că bețivanul Tom nu s'a pocăit.

Povestea este însă prea fermecătoare, așa că suntem ispitiți (măcar, timp de două ceasuri — atât cât ține spectacolul) să-i dăm dreptate, trecând cu vederea adevărul istoric.

Piesa a prilejuit doamnei Tilda Radovici o excelentă creație. Dânsa a izbutit, fără artificii inutile, fără cabotinării, să realizeze lucruri minunate în rolul lui Mand Cantley, fetița inimoasă și naivă.

Și, dacă nu ne înșelăm, doamna Tilda Radovici n'a fost, până acum, întrebuințată prea mult pe scena Teatrului Național. Există în totdeauna protejați și persecutați. Persecuția nu este o poveste inventată de oamenii leneși.

In celelalte roluri, au avut ocazia să se remarce alți actori tineri ai primei noastre scene.

Domnul Toma Dumitriu a reușit o interesantă compoziție în rolul lui De Foe.

Salutăm cu bucurie reapariția pe scenă a domnului Florin Scărlătescu.

Domnul Gingulescu a împrumutat tonul său domol, cunoscut din alte piese, rolului regelui.

Domnul Dorin Sireteanu a interpretat cu multă înțelegere rolul lui Tom.

Intersantă, creația doamnei Volătescu.

Doamnele Silvia Hodoș și Margareta Dumitrescu au avut două scurte apariții amuzante.

Domnii Pereanu, Ilea, Clonaru, Cassian și Stilu, au fost haimanalele dornice de aventuri. Fiecare, în parte, merită felicitări. Și toți laolaltă mi i-au reamintit pe „cei 7 copii ai străzii" din filmele americane.

Domnul Paul Gusty, a reușit lucruri excelente, dovedind încă odată că este cel mai bun regisor al nostru.

Foarte bună, traducerea piesei făcută tot de domnul Gusty.

Programul nu ne dă nici-un amănunt în privința autorului decorurilor.

Le vom remarca aici, cu excepția porții cam sărăcăcioase din curtea palatului regal.

TRAIAN LAESCU

CINEMA

CINEMA SCALA: „BARBIERUL DIN SEVILLA"

Benito Perojo, realizatorul filmului sus citat, este fără îndoială un bun regisor.

Transpunerea operei lui Rossini pe ecran, îi face cinste. Singura umbră ce întunecă însă succesul filmului, ar fi adusă — după unii — de domnișoara Raquel Rodrigo, interpreta Rosinei.

Auzisem că spaniolele sunt femei frumoase, iar, rolul Rozinei — chiar și la opera noastră — e interpretat de cele mai multe ori de artiste care pe lângă voce au și un fizic agreabil. Ori, domnișoara Raquel Rodrigo n'are nici măcar voce.

Ochii săi expresivi și fața-i fină, nu sunt deajuns pentru un rol ce i s'ar fi cuvenit unei femei frumoase.

Contele Almaviva, interpretat fără prea mult elan de Fernando Granada, care are o veritabilă figură de bărbier, spre deosebire de Roberto Rey, minunat interpret al lui Figaro.

Să sperăm că într'unul din viitoarele filme spaniole îl vom revedea pe acest talentat Roberto Rey, în rolul unui conte.

Miquel Ligero ne-a înfățișat un Don Bartolo tot atât de reușit ca și scena în care „rămâne de căruță" și la propriu și la figurat.

Albert Ronneo, un Don Basilio cu inima înăbușită de portiile de pește pe care le mănâncă cu o poftă, ce cred că a deschis apetitul multor spectatori, pentru acest fel de mâncare atât de scumpă astăzi.

Am lăsat „pour la bonne bouche" pe Estrellita Castro, personagiu suplimentar în opera lui Rossini. In rolul Gitanei — aleasa inimei lui Figaro — are prilejul să ne delecteze cu trei melodii spaniole, asupra cărora n'aș putea să insist, cunoscută fiind celebritatea „glasului de aur" al Estrellitei Castro.

Cu o Rozină mai drăguță, un film care ar entuziasma.

Neutându-se însă aportul adus de arile lui Rossini și plângerea unui grup de melomani, cari se așteptau la și mai multă muzică.

CINEMA CAPITOL: „OPERETA"

De remarcat faptul că Willy Forst, bun actor și regisor al filmului „Operetа", joacă și pe ecran, rolul unui tot atât de bun regisor, care spre deosebire de realitate, încetează la un moment dat de a mai fi pe gustul publicului din Viena.

Noroc că întristarea publicului din sală e atenuată de muzica lui Strauss, Milocker și Suppé și până la urmă, de succesul pe care-i are „opereta" veritabilă — și filmul „Operetа".

Poate că Willy Forts. fin realizator, a vrut să dea o vagă lecție vedetelor cari, îmbătate din cauza succesului, nesocotesc din când în când sfaturile regisorului.

Maria Holst e o artistă cu fizic agreabil și dacă n'ar intervenit elementul „sincronizare" — cu o voce frumoasă.

Paul Hörbiger și Leo Slezack aceiași din toate filmele vieneze de până acum. Și tot aceiași atmosferă favorabilă filmului, în mare parte datorită lui Willy Forst.

ADRIANA NICOARA

O ACTRIȚA

despre care am fi vrut să scriem încă mai de mult, este Elena Burmaz. Publicul, acest arbitru plin de capricii, o apreciază îndeajuns. Ceeace vrem să adăugăm însă noi, este un cuvânt de admirație, nu pentru actrița de revistă, ci pentru comediana Elena Burmaz, pe care o bănuim și-o așteptăm. Pentrucă noi am intuit în minunata ei vioiciune o actriță de teatru și încă una din cele mai bune. Așteptând-o și într'un gen „serios", în care va face o bună figură, aplaudăm apariiile ei — care sunt creații pline de vervă și talent.

ȘT. B.

SAPTAMANA TRECUTA

a fost cât se poate de bogată în premiere. Astfel la **Teatrul din Sărindar** a fost prezentată pentru prima oară fantezia muzicală: **„Gâștele"**; la Teatrul **„Luptă și Lumină"**: **„Moțu"**; la Teatrul **Ion Vasilescu**: **„Banii nu fac două parale"**; la Teatrul **Alhambra**: **„Vânt de primăvară"**.

In numărul viitor al revistei, cititorii vor găsi cronici despre aceste premiere.

MUZICA

de ROMEO ALEXANDRESCU

„ALEXANDRU LAPUȘNEANU" LA OPERA ROMANA

Cauza muzicii lirice originale a repurtat un răsunător succes, cu opera „Alexandru Lăpușneanu" de Alexandru Zirra. Prin legitimitatea și umanitatea acestui succes, care a creat sălii de premieră o atmosferă încă necunoscut de sărbătorească față de literatura lirică autohtonă, se poate afirma că încrederea publicului a fost larg câștigată pentru compozitorii noștri, cu acest moment care a demonstrat că opera românească poate fi o realizare viguroasă și o biruință la rampă.

Muzica în care d. Alexandru Zirra a învăluit acțiunea de puternic dramatism a libretului, are mari calități.

Are pe aceea, primordială, a ritmului larg, de maestoasă desfășurare, de suflu amplu. Niciodată nu se poate avea impresia, dealungul spectacolului, că o scenă are respirație scurtă, că o arie este retezată înainte de a fi evoluat complet. Este într'adevăr o rară calitate compozitorească de a putea crea pulsația dorită fiecărei scene, de a stăpâni acest element vital și stilistic de mare importanță.

Altă calitate văditâ a operii Alexandru Lăpușneanu este acea a scrierii vocilor. Deși orchestra comentează din plin cursul acțiunii, intervenind adesea cu contribuții expresive directe, țesătura vocală a operii și fiecare glas în parte se desprind, străbat, în toată libertatea și lumina dorite, amintind măestria compozitorească vocală a marilor creatori italieni.

Calități dramatice incontestabile, o linie de inspirație frumos susținută, arii, duete, grupări diferite, coruri, se înlănțuesc, fiecare cu un aport de accent, de varietate, de interes muzical, astfel în cât, deși desfășurată în falduri de ritm amplu, monotonia și lâncezeala nu sunt niciodată întâlnite dealungul operii. Iar pe lângă toate acestea, latura teatrală este consistentă, puternică, are nerv.

Iată atâtea din principalele motive pentru care „Alexandru Lăpușneanu" a fost pentru „Opera Română" o isbutire artistică deosebită iar pentru d. Alexandru Zirra o isbândă hotărîtoare.

Creația d-lui Ștefănescu Goangă a fost impunătoare prin concepție muzicală și expresivă și admirabilă prin aport vocal.

D-na Lucia Bercescu a cântat cu emoționantă strălucire și simțire rolul Doamnei Ruxandra, valorificând un glas de rară frumusețe de emisiune.

Din grupul celorlalți interpreți citâm pe aceia care ni s'au părut cei mai favorabili rolurilor ce au ținut și anume: d-nele Nella Maria Dumitriu și Thea Rămurescu și d-nii Puican și Oprișan.

D. Egizzio Massini a asigurat un robust aport edificării vii și sigure a spectacolului. D. Constantin Pavel a fost și cu acest prilej un director de scenă cald, convingător și de resimțită competență.

Cadrul creat de pictorul Feodorov, remarcabil.

Excelentă contribuția corului, de sub conducerea d-lui George Kubilin.

Cronica plastică

de PAUL MIRACOVICI

O copleșitoare plictiseală te cuprinde cercetând expozițiile actuale. Cele mai multe nu depășesc o mijlocie foarte scăzută. Ne întrebăm ce anume îi îndeamnă pe acești pictori să „facă expoziție" și nu găsesc aproape nicio justificare. Ar fi natural ca expoziția să fie expresia cea mai curată a eforturilor unui artist, lucrurile cele mai alese din opera lui și mai ales o etapă a năzuințelor lui. Aceleași dezolante flori și peisage, aproximativ simțite, aceleași locuri comune speculate până-la exces și aceeași obositoare lipsă de răvnă... Adeseori, — tineri — artiștii arată o senilă absență a oricărui entuziasm, o bătrânească și obcsită dorință de a face ceva convențional, deja experimentat, făcut și răsfăcu ... Ei nu se gândesc probabil că în afară de prietenile amabile, afară de un anumit public nepriceput, sunt destui care îi pot judeca și vedea așa cum sunt.

*

Expozițiile d-lor Ghiață, a d-nei Ghiață ca și aceea a d-lui Baraschi, ne compensează însă prin sericzitatea și ținuta lor. D. Ghiață expune în sala ministerului Propagandei un destul de mare număr de tablouri. Sala în care e instalată expoziția ar putea face să se creadă că ea are un tâlc, dar noi nu am remarcat deloc aceasta. D. Ghiață redă cu aceleași subtilități cromatice o scenă de târg ca și una de mahala sau o natură moartă. Prețuim și de data aceasta în arta d-sale acea constanță în armoniile sale sumbre și totuși luminoase pe care i le cunoaștem de atâția ani. Aceste armonii, discreția lor ca și firească lor sobrietate sunt apanagiile temperamentului d-sale, un foarte ales temperament care-i călăuzește simțirea direct, nealterată de prejudecăți scolastice. Despre covoarele d-nei Ghiață ar trebui să repet elogiile care i le-am adus întotdeauna de câte cri am avut prilejul să le văd. D-sa dovedește că poți fi foarte artist închipuind un covor frumos colorat, bine compus și închegat. D-sa face scoarțe în care intră infinit mai mult gust decât într'o întreagă expoziție de pictură pretențioasă. Eu mă încăpățânez să cred și să simt mai aproape de artă cele câteva culori măestru înfrățite ale unui covor vechi decât un peisaj convențional și meșteșugit din expozițiile curente. Ele se apropie mai mult de artă pentru că au păstrat în mai mare măsură principiul însuși al artei.

De pildă, nici un covor vechi nu are atât de mare varietate de motive, o mai mare varietate — desmăț mai curând — de culori ca cele expuse pe cheiul Dâmboviței, dar câtă trivialitate în alegerea lor! Ce nesuferită perfecțiune în țesătura acestora din urmă!

Nu știu dacă d-na Ghiață e răsplătită pentru osteneala și talentul d-sale și nici dacă ar face mai bine dacă ar fi încurajată dar lucrurile ce ne-a arătat până acum merită toată solicitudinea și interesul oamenilor de gust.

Domnului C. Baraschi (Sala Dalles) îi vom reproșa faptul de a fi expus lucrări pe care publicul le cunoaște de destulă vreme, lucrări care au mai fost expuse de trei, patru sau cinci ori până acum. Îi lăsăm tot d-sale răspunderea dacă va fi judecat după lucrări concepute și făcute acum 10 ani de pildă. Expunându-le — repetat — d-sa dovedește că e mulțumit de ele, ceeace de asemeni îi reproșăm. Tânăr încă, l-am fi dorit mai puțin respectuos pentru opere concepute într'o și mai mare tinerețe, într'o epocă în care, poate, înțelegea mai puțin diferența între o sculptură de interior și un monument, între **arhitectura** unei sculpturi și nuanțele delicate ale unui portret. Trebue oare — încă odată să invocăm pe Bourdelle? In muzeul Simu se află două lucruri care dovedesc limpede disernământul lui Bourdelle când era vorba de portret, sau sculptură monumentală; sunt bustul lui A. Simu și „Eva".

Portretul lui Simu era la locul lui în muzeu, „Eva" nu. Or, lucrările mari ale d-lui Baraschi poartă această vină a tinereții d-sale, nu au dimensiune, sau cum ar spune un arhitect, nu au „scară", sunt lucrări concepute mic și apoi mărite. Orice proporții vor avea, vor fi întotdeauna mici. D. Baraschi e poate cel mai muncitor și mai activ dintre sculptorii noștri, totuși d-sa e leneș. E leneș pentru că acordă mult prea puțin timp meditației, îi conservă prea puțin din timpul său. Noi avem certitudinea unei frumoase împliniri a carierei d-lui Baraschi, îi știm puterea de muncă și resursele, apoi un mare număr de portrete, și lucrări cărora d-sa probabil nu le acordă prea multă importanță, justifică cele mai frumoase proncsticuri ca și o deosebită reputație.

D. Eremia Profeta (Sala Dalles) expune pentru prima oară la București. D-sa are o paletă luminoasă, în contrast cu atâți ardeleni, influențați de școala dela Baia-Mare care colorau atât de violent. D. Profeta e oarecum inegal, sunt mari diferențe de calitate între tablourile expuse uneori chiar între părțile care compun tabloul. D-sa are însă multă vioiciune și destul de multe lucrări ne conving despre posibilitățile d-sale.

Fals tratat de choreografie (proiect)

(Urmare din pag. I-a)

războaie și ciumă, în sec. XI—XIII, încep să întrezărească în aceste Todtentanz, egalitatea claselor sociale în fața destinului comun.

„Du pied gauche je marquais la mesure, et je croyais avoir l'autre dans un cercueil", *scrie Balzac, gândindu-se la aceste dansuri ale morților vii. La adăpost de griji materiale, dar tot sub teroarea unui vid interior care amenință din ce în ce, curând se desvoltă dansul curtizan: Ecaterina de Medicis inventă pașii de balet. Elisabeth a Angliei dansează în fiecare dimineață după muzică, așa ca gospodinele de azi după radio.*

Gaillardes, Moresques, Courantes, Gigues, Tourdions, se numesc dansurile pe care desperarea mulțimii le adoptă curând.

Pe coperta unui volum de explicare a dansurilor, în 1589, se poate citi sentința aceasta a Ecleslastului: Tempus plangendi ei tempus saltandi. *Pretutindeni goana după divertismentele choreografice, naște din starea deplorabilă a umanității.*

Trecem peste dansul de balet născut la curțile suveranilor care cumulau odată cu bogățiile, plictisuri vaste, pentru ei și apropiații lor curtizani. Baletul comic, marele balet, burlesca, cei 4 coupe-teste, les Embabouinés, sunt distracții rafinate scornite de geniul inventiv al plictiselii. Tintind curând către dansul pentru ochi mai mult decât pentru suflet, considerându-i efectul numai în abilitățile acțiunii picioarelor, fără intervenția capului, baletul denaturează dansul-artă. Specie de mașină mai mult sau mai puțin complicată, surprinzând doar prin simultaneitate și promptitudine, baletul e de executat, *și nu de* exprimat. *Critica acerbă a celebrului choreograf* Jean-Georges Noverre, *în sec. XVIII, coincide cu critica adusă de teoreticienii Revoluției franceze, monarhiei și aristocrației.*

Sub Teroare, *dansul joacă roluri mari; în ajunul și în zilele de execuții, (adică mai în fiecare zi) se dansa în piețile publice de către și pentru popor, pe spezele guvernului.*

Elementul macabru începe să reapară în arta teatrală. Expresia grosolanei voluptăți resimțite de oameni în mijlocul catastrofelor, este dansul și muzica. Odată încetate primejdiile, poporul — nu caută decât să uite. La asta servesc tot muzica și dansul. Dancingurile *sunt, după epoca* Teroarei, *la modă. Favorurile doamnelor se îndreaptă mai cu osebire către cei ce pot număra în familia lor, mai mulți ghilotinați. Supraviețuitorii sunt fericiți să poată dansa ritmurile cărnii.*

Baletul, refăcut și renăscut prin suflul de romantism invadat în arta choreografică, câștigă scenele lumii. Publicul aplaudă câte o Fanny Elssler, o Maria Taglioni, o Anna Pavlova. Secolul XIX, pacific, pozitivist și idiot, monotonizează curând spectacolele, multiplicând nimfele în baleturi: lipsește disperarea!...

●

Abia trecut războiul mondial, (primul), omenirea se aruncă în dans: Foxtrot, one-step, two-step, shimmy, slow-fox.

Sincope, sacadări, preciziuni ritmice de mașini cu aburi și pistoane, câștigă publicul. Nebunia imediat următoare războiului cedează calmului nostalgic venit odată cu saxofonul: timbru de regret, de spleen cu intonații sobre și grave. Desperarea calmă, amărăciunea demnă a saxofonului cuprinde ecuatorial și meridian globul.

Cine s'a învățat să descifreze de-alungul istoriei fețele proteiforme ale acestui magician prevestitor care e dansul, nu se mai înșală când, în mijlocul senzațiilor exotice, rare, luxoase și scump plătite, descoperă gustul amărui, ca de sâmbure în „cherry-brandy", al catastrofei.

Pentrucă, în fond, fiecare abandonare a simțurilor într'un dans lâncezind de voluptate sau plesnind de delir vital deslănțuit, este, în împrejurările în care se însămânțează, crește și moare omul, un Todtentanz, *un Dans macabru.*

Fără emfază, sub o formă elegantă ori glumeață, un fragment de muzică traduce sufletul condensat al timpului nostru. Războaie și revoluții se întrezăresc într'un refren.

Există simptom mai cert al desperării decât exacerbarea unui erotism pecetluind petrecerile unei întregi omeniri uniformizate în gusturi, de apropierea acelorași primejdii? Nu prezicătoarele diplomatice, ci „șlagărele", (aceste surogate pentru marele uz, substituindu-se muzicei, dansului și literaturii laolaltă, dacă nu și limbajului chiar), ne pot înfățișa viitorul, à rebours. Și ele spun toate: DESPERARE.

ION FRUNZETTI

Parigoria lui Oancea = LOITRARUL =

— „Și zi așa coană Bălășico, gata-gata să-ți spargi casa la vreme de bătrânețe!"

La surlă e clacă. S'au dădulcit hostomanii la bostană și svântă pepenii dela un cap. Nici jandarmeria nu le mai poate da de hac!

La anchetă făptașii se amestecă, se jură de mama focului, se leapădă de furtișag cu gură de foc, se blestemă de curge țărâna și se bat cu pumnii în piept **pă cum că ei ar fi din altu sat!**

Plotonerul Turculeț raportează la centru că autorii au rămas necunoscuți și rodul paracliserului Oancea se distruge pe bună dreptate.

Paracliserul Oancea e dus după lemne, cu bon dela oraș, pentru pădurea Râioasa.

A dat în grija muierei să doarmă la bostană. L-au simțit ucigașii că e plecat din sat și mare minunăție dacă în noaptea asta desbrăcații n'or rade toți boșarii de pe pământ! Nu e vorbă, Oancea, — filotim cum este—nu s'ar opune ca bun creștin, să se răcorească și altul din poamele lui Dumnezeu. Dar omul ține morțiș să iasă el întâi cu trufanda la **„Sfânta Maria"**, la biserică. După aceea împarte el cu mâna lui felițile, cu lumânări aprinse, gustă și el după ei și în urmă ghiorlanii or mai fura dacă or fi dibaci; dar numai să apuce el întâi să împlinească datina. Dar până atunci nu vrea să știe că derbedeii au dat iama în ogorul lui. De aceea coana Bălășica la invitația paracliserului și-a luat femeia dăsaga, carabina cu repetiții și pe Osman, ciutu fără urechi, cu colții afară și cu fălcile de leu, să doarmă în surlă. In surlă s'a mai îngrămădit și altă lume, dornică de clacă. Bălășica și-a pitit arma în trifoi, a postat pe Osman în buruienile islazului și și-a răsucit pe genunchi o țigară butucănoasă. Conversația a început-o Safta spălătoreasa, înghesuită aci în surla lui Oancea, ca să facă și ea de caraulă cu Bălășica, pentru niște porumb, hotar cu locul paracliserului și în care s'ar fi prăsit și acolo dela un cârd de vreme, niște urme de tâlhari cari sgâmbie cotolanii dibuindu-i dă boabe.

— Păi cum ziseși d-ta, — cât p'aci să-mi risipesc gospodăria acum la ceasul morții! Oancea să-mi poarte ocara și tot el să-mi poarte și păcatu! Dacă i-a intrat rumânului bâzdâcuri de alde-astea în cap și s'a luat după bazaconiile mahalagiilor! Zor nevoe că îl înșel cu telefonistu dă la Ornești — eu femee bătrână ce mă găsesc și pă d'asupra și cu copil în pântece!

— Da cum i-a abătut omului așa d'odată pă ne pusă masă?

— Iaca așa, cum i se navără nebunului. Cumătru Mieluș era priciptor în **„Malu Spart"** și umbla cu încasările după oameni — om însurat și el — și ea tot în poziție ca și mine. Intr'o noapte s'a umflat Argeșu d'a trecut zăgazu dă s'a umplut podu dă la

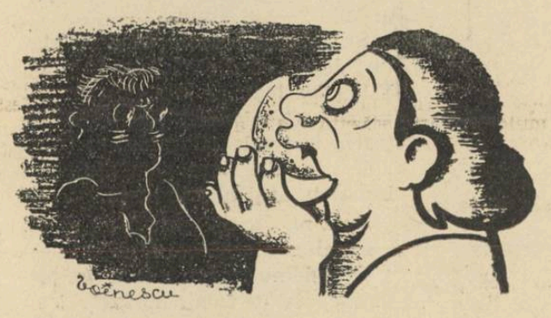

abator. Cumătru Mieluș taman să'ntorcea cam pă înserat din Tântava, dă la niște prestații. Omu n'avea faiton — își făcea daraverile pă jos. Podu, plin de apă până în parapete. Cumătru a ocolit. Aveam un bordei la zarzavaturi, în lunca din spatele chimitirului. Pungașii ne dibuise și acolo avutul. Oancea era dus cu popa la un maslu și eu am înoptat în bordei, ca și acuș, la pândă.

— Cioc, cioc!

— Cine-i ??

— Oameni buni!

Tronc cumătru Mieluș peste mine ca să-l găzduesc până s'o scurge Argeșu, numai noaptea asta, ca să poată rumânu a două zi să treacă, în sat în Țigănie. Bordeiul era dincolo de Argeș, în nisipurile Crivinii. Forfoteam un pepene cu lipie. Musafiru, care era și o firimitură de rubedenie cu noi, de, — dă-i și lui din pepene, — jinduia omu și nu era politicos să-l refuz. Cum zic, ciuguleam amândoi din boșar. Copiii erau la pășune. Argeșul vuia. Intr'o vreme auz pă Osman că să dă! Cine să fie? Rumânu meu trebuia să adăste și el la o gazdă pentru că apele stăteau tot pă pod. Maslu era dincolo de Argeș, în Ogrezeni, așa că, și el ca și cumătru Mieluș, trebuia să aștepte scurgerea apei ca să vie în bordei. Osman conteni asmuțitura. In zarzavat tuși deodată cineva. Am asvârlit pepenele și am eșit în prispă. Cine crezi că era? Hoțomanu dă Oancea — venise pitit în buruieni chip ca să mă prinză! Am intrat în bordei. Cumătru Mieluș dă să-i întindă mâna. Mocofanul meu i-a dat-o la o parte! Ce crezi că s'a întâmplat după asta? Gata să se ia cu cuțitele! I-am lăsat încăerați și m'am pitit în marginea satului. Ce s'o mai fi petrecut în bordei, nu știu. Nebunu meu n'a mai dat p'acasă — mă citase în divorț!

— Te-ai înfățoșat?

— Da dă ce să nu mă înfățoșez ce, nu care cumva furasem ceva? Ba mi-am cărat și copiii cu mine la judecată.

— De ce nu te împaci, măi creștine, cu femeia? Mai bateți drumurile, oameni cu copii ce vă găsiți!

— !!!???

— Ce ți-a făcut femeia?

— !!!???

Jerpelitu amuțise. Pasă-mi-te dă frică, i se încleștase zăpăcitului gura și nu mai știa cum s'o dreagă.

Judecătorul dă colo — D-zeu să-i dea sănătate, tot bătea cu pumnul în masă rățoindu-se către mangafaua mea:

— Ei, ce ai de spus? Ce motive ai de despărțenie?

— Motivele este că i-am prins!

— In ce fel? Explică!

— La pepeni!

— Furau din pepenii D-tale? Acesta nu ar fi un motiv pentru despărțenie!

— Mâncau amândoi dintr'o felie!

— Ei și?

— !!!???

— Vorbește!

Două schițe de SĂRMANUL KLOPȘTOCK

— Păi dacă mâncau amândoi dintr'o felie, copilu cu care acuș e grea, nu e cu mine! Nu-l recunosc!

— Dar bine, măi rumâne de D-zeu, țipai eu în judecătorie cât m'a luat gura; păi în seara aia când m'ai prins mâncând cu cumătrul Mieluș dintr'o felie, eu nu eram grea cu copilu mai dinainte?

— !!!???

— Ei?

— De, se prea poate ca muierea să aibe dreptate!

— Atunci?

— Retrag formele!

— Bine faci! Te pomenești că pe deasupra ăi mai avea și vreo pretențiune?

— Cam așa ceva.

— Care anume?

M'o fi înșelat nu m'o fi înșelat, nu știu! Dar să dea Dumnezeu să iasă copilu cu ochii negri ca ai mei, să-mi semene mie — barem atâta... ca să pot să astup, cel puțin, gura lumii!

Guță, ce mă fac? Bal la Bolintin!!!

Ei și?

Cum ei și? Păi eu nu merg?

Firește că mergi, adică ca dece nu ai merge?

Bine, de mers merg, dar cu ce? Așa ca o papanicoacă, pă jos pân porumbi și cu pălăria în cap?

Pune calu'!

Care cal? Cal într'o osie! Incaltea, dacă ar fi cu ulube brișca, du-te... vino! Da'așa,, un cal, bănănău singur? Și unde mai pui că nici nu trage! Își face numai spaimă și tomna în clăi m'aruncă ca pe o zdreanță.

Cată-i tovarăș!

Dă unde?

Uite Ciochindel în poartă, zi-i!

Pe podeața care retează șanțul porții, unind drumul cu bătătura, Ciochindel, agent la tutunuri, vârît până în glezne în carâmbii cizmelor de iuft, stoarce căciula în pumni, a nehotărâre:

Sfoară pentru răsaduri, Dom'le șef!

Troc în țindă, Ciochindel, ia-o și tu din poliță; da binișor, c'am o gâscă pe ouă și mi le răcești, rămâi fără boboci, dă sân-Pietru! Și trage ușa domol, că-mi spulberi gogoșile și iese muierea fără borangic în Paște!

Prea bine Dom'le Șef!

Căciula agentului își întinde blana sură a mielului peste țuțuitul capului, acum dumerit și cizmele potcovite bubuie în tinda pardosită cu „cubică". După el aucoana Didina a lu' Domnu' Ghiță Pitulice, mormăind printre frunzele de dud, sperind fluturii din cristalele de qur ale gogoșilor și gânsacul misirliu, pitit pe după albia care ascunde găoacele fierbinți.

Zău, mă nea Ciochindel, tot treci prin Bolintin cu ghemele, cocoață-mă și pe mine în droașcă, or dă-mi calu să-l înham cu al meu, c'așa barem ași pune și eu pălărie de aucoană, că de... în bal cu testimel nu merge!

Calu' ți-l dau dă dat, da'face praf și leagănu' și osia și calu' dumitale, și p'ormă am bucluc cu domnu' revizor!

Păi atunci cum?

Atunci, îi rămâne și Dumneata dă bal; ori îi da o goană pe jos; tocmai așa îndepărtare mare nu e. O iei pă la Băleanu, toi Joița și ieși în spatele lui Nea Bistriță și d'aci, uite și Bolintinu cu balu'!

Păi spusei eu lu' Pitulice al meu, că să sperie mârțoaga lângă cal străin, da' tir surdu, tir omu' meu! Calu' meu nu vrea la osie; ulubă n'am!

Păi așa coană Didină, cum spusei, ia-o apostolește pă jos, — o palmă de loc.

Păi hoții?

Hoții? Li s'a spart culcușul de când s'a dărâmat clopotnița; acolo să pitea ei. Și numeai ce țâșnea ca popândăi pă gurile turlii și gata în drumul oamenilor. Acuș s'a răsnitură, în toamnă, dincolo în văile Susenilor, — în dosul morii. Da' și d'acolo i-a prigonitură! Așa că'ncearcă!

Nu'ncerc dă loc; ia-mă Dumneata cu a dumitale!

Păi ce să-ți spui: n'am dric la droșcă; stau pă osia mică, așa cât să nu-mi rup gionoatele și să țin mânzu' dă hăț: încolo, căruță pustie — neam de ea!

Ia-mă pă loitrar!

Agentul își umflă pometele, arse, cu aer mult, sorbi din plămânii lui de aramă, clipi pripit ca un ciocârlan încolțit, încreți fruntea grabnic, trase țurcana pe ochi și îndesându-se tot în cojocul scorojit, icni într'un haz stropit cu scuipat, umplând curtea de larmă:

Păi cu pălărie pă loitrar? Mira-m'aș, zău așa cucoană Didină!

Stai, mă nene Ciochindel, nu te mai îmbulzi așa la râs, din senin! Până la unchiu Bistriță stau po-

ponete pă loitrar, mai călare, mai într'o rână, dar pălăria, pălărie, — tot n'o las; o iau în jurnal! Până acolo, cu capul gol; abia mai mă sulmenește vântul. Ajung, descalic, scot pălăria din pachet, dau bună-ziua la lume, fac pă niznaiu și cât colea, cât colea, m'ațiu după dumneata! La urmă, eșim din sat, bag pălăria în toltoașcă, și țâșt, mă protăpesc iar pă loitrar; și balul tot nu-mi scapă el, măcar dac'așî muri!

Hazul agentului se potoli în streașina căciulii; omul regiei trecu uluit dosul palmelor peste sârma mustăților prăjite de tutun, privi într'o parte, în iarbă, apoi ridică un ochiu către femeia revizoriului:

Păi zdruncinătura?

Ș'așa merg! Dumneata ții calu în voie; îmi găsesc eu loc, n'oi muri! Tai pă'n ogoare — afânătura pământului mai îndulcește ropotul.

Bine, cucoană Didină, fie și pă loitrar, numa să-ți fac voia; da'ai s'o pomenești, zău hodorogeala!

Oi pomeni-o, n'oi pomeni-o dumneata du-mă!

Calul, care ascultase tocmeala asta, înălță în lumina limpede a revărsatului, zgârciul de sus al botului, desgolindu-și lopețile galbene ale dințior; apoi icni înăbușit, în gâtlejul lui adânc, schimbând copitele și așteptând să vadă și el minunea. Axizarul își răsuci țurcana în cap, schimbă câteva vorbe cu calul care râdea înainte, despicându-și buzele lipicioase în undele spirtoase ale dimineții, care încă mai păstra boabe de rouă în îmbrățișarea ei înlăcrămată, trase hotărît codrișca în șipca chichiții, își înălță ochii în slava cerului, mormări ceva în pieptul cojocului; și, proprind o cizmă în căpățâna roții, se cuibări în leagăn, mestecând în maxilarele lui de asasin, hazul care îl mai stăpânea încă.

Atunci, așa să fie! Vârâ gâteala în jurnal și cu Dumnezeu înainte, Cucoană Didină!

●

Și din culmea loitrarului, cucoana Didina a lui Guță Pitulice din Suseni, înfigându-și pantofii înmuiați în analină violetă, în moșoroiul de trifoi din spatele cojocului agentului Ciochindel și sugându-și măselele a mândrie, trase din pachet pălăria garnisită cu vișine turcești de sticlă, însuflețând cu privirea abraze lumea încremenită în porți:

Ba e vorbă; ori sunt ori nu sunt cucoană?!

Dă ce nu mi-aș pune-o în cap d'acuși așa pă loitrar!

Cui nu-i place să nu-mi dea bună ziua, iaca așa!

Și droaga pieri, înomolindu-se în micșunelele Poenarilor.

Un imbecil

de N. PAPADOPOL

Am un prieten care este imbecil. Desigur, faptul nu constitue o nenorocire prea mare. Și la urma urmei care dintre noi nu e prieten cu câte un imbecil?

Dacă lucrurile s'ar mărgini numai la atât: imbecilitatea amicului meu, n'ar fi nimic, dar ținând seama de perseverența lui în ale imbecilității, îl denunț opiniei publice fără ură și fără părtinire.

Dar mai întâi să încep cu mine, ca să vedeți cum stau lucrurile.

Eu nu sunt din firea mea un om prea glumeț. Poate este de vină și meseria mea, oarecum șugubață, căci sunt: nic. mai mult nici mai puțin — expert juridic. A fi expert juridic nu e așa simplu precum pare. Aproape că îți vine să te revolți când auzi pe câte unii: expert juridic! ah! se uită în lege și gata.

Gata, da! dacă ar fi numai atât! Dar vezi că trebue să asculți zilnic atâtea prostii, inepții, măgării, bădărănii, samavolnicii, obrăznicii, perfidii, jonglerii, utopii, nerozii fantezii și dulcegării, încât uneori simți că devii criminal.

Dar să trecem mai departe.

Eu nu sunt numai expert juridic, ci și un om căruia nu-i place să se bage fie unde.

Faptul însă că a trebuit să ascult prea multă vreme tot soiul de bazaconii, a început dela o vreme să mă pună pe gânduri, și aveam halucinații, căpătasem manii, devenisem nervos, visam urît, nu-mi mai plăcea cafeaua cu lapte, simțeam nevoie să înjur, — și ceiace era mai grav — să pun lumii piedici pe stradă.

M'am hotărît deci să consult pe Freud... Așa am ajuns la concluzia că sunt un refulat, un ins care nu trăiam decât din ceiace nu făcusem. Vă va pare desigur curios, dar eu mă găseam — vai! — într'o penibilă situație, în ceiace privește conștientul, inconștientul și mai ales subconștientul meu.

Și pentru ce?

Pentrucă atunci când un avocățel îmi servise o inepție, nu-i dădusem două palme — cum îmi ceruse probabil temperamentul și când grefierul îmi furase timbrele îi spusesem candid: „să nu se mai întâmple asta" în loc să-i trântesc un picior undeva și așa mai departe.

Eram deci un refulat. Un om care înghițisem toate măgăriile de toate calibrele și acum urmam să crap cu orice preț.

Numai că eu nu voiam să crap. Era — recunosc — în aceasta o notă de egoism, dar pe care nimeni nu mi-o poate lua în nume de rău. La urma urmii, zău, arătați-mi și mie un om care vrea să crape și vorba canibalului — îl mănânc.

Deaceia m'am hotărît să scriu, ca să mă dăscarc, să mă scap de refulări.

Am scris deci articolul: „Ce cere un expert juridic dela public", pentru ziarul „Curierul Justiției neîndurătoare".

Era, cred, cea mai bună soluție la care ar fi putut ajunge orice om inteligent.

Deaici însă — trebue să recunosc — mi s'a tras o serie întreagă de necazuri și supărări.

Și numai din cauză că am un prieten care este imbecil...

Dar să urmăm: cum vă spuneam, am publicat articolul meu de înaltă ținută morală în „Curierul Justiției neîndurătoare".

Ei bine, chiar a doua zi după apariția gazetei mă pomenesc cu o scrisoare care avea următorul conținut. Reproducerea este absolut fidelă.

IDIOTULE,

Dacă mai scrii astfel de orori, te împușc.

Un cititor nenorocit.

Primesc scrisoarea și rămân perplex. Ochiul meu, care are însușiri grozave, distinge dintr'odată că această mârșevie era scrisă de Lache. Cunoaștem prea bine scrisul său perfid, ca să mă poată înșela cu prefăcătoriile-i nemernice. Am simțit că mi se urcă tot sângele în cap și am exclamat: Tuquoque Brutus — apoi am simțit nevoia răsbunării. A răsbunării cu orice preț!

Și ce greșală am făcut! vai, ce greșală!

Deaceia vă spun de pe acum tuturor: imbecilii nu sunt buni nici să vă răsbunați pe ei. Disprețuiți-i.

Dar să vedeți:

După o matură gândire, iau hotărîrea să scriu mamei lui Lache următoarea scrisoare ca să mă răzbun.

Doamnă,

Fiul d-voastră, mi-a nenorocit singura mea fiică.

Cum constat că este un laș și nu înțelege să repare această dezonoare, mă văd obligat să-l împușc.

Un tată nefericit.

Credeam că în felul acesta voiu pune indirect pe imbecil la punct. Dar de unde!

A doua zi de dimineață, abia mă sculasem, când aud pe cineva ciocănind la poartă. Deschid fereastra. La poartă un tânăr, care mă întrebă:

— „Aici a stat domnul consilier Biciușcă... ?

— „Cum? a stat", întrebai eu, mai stă chiar...

— „Știu eu că stă, Dumnezeu să-l ierte, păi toomai deaceea am venit.

— „Și de ce mă rog „Dumnezeu să-l ierte"? mă enervez eu.

— „Fiindcă a murit.

— „Cine, domnule?

— „Domnul consilier juridic Biciușcă.

— „Ești sigur?

— „Absolut.

Faptul era, după cum vedeți, grozav. Imbecilul mă omorise și acum mi se pregăteau funeraliile.

— „Și Dumneata ce vrei?

— „Sunt dela Societatea „Veșnica Pomenire" și am venit să pun doliul la poartă și să...

I-am explicat cetățeanului că mortul sunt eu, i-am arătat carnetul de reducere pe căile ferate, i-am explicat că e vorba de o greșeală, i-am dat 100 lei ca să tacă și pe urmă... am leșinat.

Când m'am deșteptat era ceasul 12 jumătate p. m.

Mă găseam deci într'o penibilă situație morală și socială, din cauza unui imbecil. Deci trebuia să mă răzbun cu orice preț. De aceea m'am îmbrăcat imediat, am eșit în oraș, am intrat în cea mai mare cofetărie și am vorbit patronului cam astfel:

— „Domnule, eu sunt doctorul Cipic (șiți, imbecilul) și cred că ai auzit despre mine. Locuesc în Str. Fluerului No. 12(adresa imbecilului). Te rog să-mi faci 4 torte de ciocolată și să mi le trimeți acasă la ora 9, fiindcă am musafiri deseară. Înțeles?

Patronul s'a aplecat respectos în fața mea și-a notat adresa și a exclamat vesel:

— „S'a făcut!

Eram fericit de ingeniozitatea mea, mai ales când — la ora 9 seara — am auzit din colțul străzii unde stam pitit, pe proprietarul cofetăriei „La Ionel cel dulce", vociferând în curtea imobilului din Str. Fluerului No. 12 și întrebuințând într'un mod abuziv cuvintele următoare: pungășie, neomenie, poliție, sparg geamurile, haimanale, lichele și pârliți.

M'am culcat aproape fericit și am visat frumos, oi, maci, rațe și pătrunjel. Pela ora 2.30 noaptea însă mă deștept într'un zgomot asurzitor de clopote, țicnale și răcnete de: foc! foc!

Sar din pat deadrepul în curte. Aci găsesc un pompier, cu o bardă în mână care mă întrebă aproape furios:

— „D-voastră sunteți don consilier Biciușcă?

— „Eu sunt.

— „Vă arde casa dom'le.

— „Nu mai spune, sar eu speriat. Dar de unde știi?

— „Dela tilifon.

— „Cum? Ne urcăm în pod, ne învârtim prin casă, ne vârîm în beci: nimic. Nici urmă de incendiu. Am achitat imediat 5000 lei taxa de pompieri. Desigur, aș fi încercat eu să nu plătesc, dar când am văzut că pompierul nu se desparte de bardă, și că semăna cu Samson, călăul revoluției franceze, am renunțat — mai ales că sunt un om cu mult simț estetic.

Auziți! 5000 lei pe gratis... și tortele nu costaseră decât 800 lei!

Ce imbecil domnule, ce imbecil!

IANCU BÂRNEANU:

RĂSCRUCE DE HOTAR

Pe uica Ciucă, starostele copilăriei, numai de vânător nu-l ştiam. Ne-o spuse într'o zi răspicat:

— Apoi eu am scăpat pe boierul Radu Barbacioru din ghiarele ursului, de m'a ţinut minte cât a trăit pe pământ şi la toate zilele mari m'a cinstit şi m'a omenit; — ne-i ţărâna uşoară, că de treabă mai erea!...

Ne amintea el des de boierul Radu, care-a fost îngrijind un sfert de veac de Moşia Vălmarescului, ce se întinde din capul satului nostru până în marginile zării, peste culmea Vicoglavei; — dar niciodată nu şi-a descris unchiaşul inima pornindu-se la vorbă, ci tocmai când dorul ne era mai mare şi ochii mai iscoditori căutau la rostul lui, se ridica şi pleca nepăsător pe aci încolo!...

Odată, pe o toamnă urîtă şi despletită ca o babă cloanţă, după ce un prânz întreg ne-am căciulit de surda pe lângă uica Ciucă să ne spună povestea — o ceată de copii nu mai puţini — ne-am fost întunecat într'atâta la fire, că scrâmură de graiu din gura noastră bătrânul n'a mai aflat.

Să mai alergăm la vite când ridica stânjenul în slăvi şi striga la noi din răsputeri? Ori să mai scoborîm în matca Răsboinicului ca să-i mai aducem câte o gură de apă rece să-şi mai ude sufletul?...

Ferit-a sfântul!...

Abia pe seară pela chinghia mică ieşiră răutăţile din inimile noastre. Uica Ciucă — tot el omul ăl bun — se trase încet pe alături, răzimă barba în ciomag şi prinse taină mai mult cu sine decât cu noi:

— Văd că vă oţelirăţi tare ca nişte năsdrăvani ce sânteţi!...

Am să vă tărăşesc eu şi treaba asta şi multe câte le mai port în sac; dar gândeam să vă duc acolo în inima văii Făgetului să puneţi călcâiul pe ciumpul de gârniţă, une a picat ursu; — să nu credeţi voi că vă băsnesc cu câte vi-le 'nşir din fapt de zi până în scăpătat.... Şi apoi om merge mâne, nu mai departe; oiu lua şi puşca; închidem oile devreme la conacul doftorului şi trecem în Făget la pândă, că se sbenguie jivinile pe poiană ca meii primăvara....

Dar văd eu că n'am cu cine mă socoti!...

Se înteţise o bură de ploaie şi un sfic de vânt începuse a ne strecura furnici prin vine; şi cum pufăiam de zor în nişte vreascuri să ne iese sufletele, uitarăm de **frig** şi de tot; apucarăm ca mânjii valea în lung şi în lat săltând şi strigând de bucurie, că înţeleniseră oile şi caprele cu iarba în gură, privindu-ne înfricoşate.

— Dumitre, Titule, Gherghină? — luăm şi noi puştile mâne; să facem o pândă ca'n legea veche; să pomenim cât e lumea şi pământul.

— Le luăm frate-meu, ce mai vorbă? O duc de sara în ţuţele de coceni în grădină, să nu prindă tata de veste, zise Titu.

Iar Dumitru asvârli haina cât colo pe pământul ravăn, întinzându-se una cu pajiştea şi, oftând să-i crape pieptul, zise apăsat:

— Copii, eu dorm cu ea 'n braţe la noapte, măcar de mi-ar mânca muma şi urechile!....

●

Uica Ciucă îşi ţinu vorba ca întotdeauna la asemenea prilejuri. Ne adăsta în colţul „curţii boiereşti" de mult; îşi ocolea el turma la deal, la vale, cu ochii ţintă în lungul apei Coşuştea, pe malul căreea înaintam noi ţanţoşi, cu puştile întâmbroiate la spinare şi cu trăiştile de vânătoare spânzurate până în călcâie.

Dumitru de mândru ce se ţinea nu mai lua seama nici la rădăcinile sălciilor gârbovite de pe marginea apoi, ieşite ca nişte spinări de şerpi deacurmezişul drumului; îşi sângerase alimănit unghiile tot împiedecându-se, dar habar n'avea: nu mai simţia pământul sub picioare. Puşca lui nu era mai lungă de trei palme; uşoară, cu cocoşul şi piedica mâncate de rugină; însă o ţinea el că nu e alta pe judeţ.

— Asta? — se încrunta nemintosul în către noi: îi descântată de nouă vrăjitoare şi-i împănată pela toate încheieturile cu păr de lup; trage şi la sânge de drac!...

In matca Răsboinicului cine se mai putu înţelege cu noi?! Lăsarăm vitele în plata Domnului şi cât ai da în amnar ne împrăştiarăm prin pădurea Mitesculuí. Care lătrând, care hoind, care plesnind cu măciucile în trunchiurile copacilor, privind cum se ridicau cioarele în văsduh, iar broaştele ţestoase cum îşi dădeau drumul îngrozite pe gura făgaşelor.

Puşcaşii, sus la culme, în genunchi, cu mâinile pe trăgaciu, aşteptau ceasuri întregi vânatul care nu se ivi în ziua ceea de parcă fu jurat şi blestemat!... Nu mai rămăsese potecă nebătută ori crâng neumblat, din culmea Similenii şi până *la naiba 'n pomană* în pădurea Gorganilor, unde era cât, cât să ne împartă câinii Ungureanului ce-şi păştea turma pe meleagurile acelea...

Ca pe vremea de ieri se înteţi o bură înţepată care se topea frumos pe obrazul îmbujorat şi scăldat de fierbinţeală. Iar când mai isbi şi-o aripă de vânt dinspre Cornul Caprii, numai ce-mi frânse bata dela pălărie, sărutându-mi faţa mai cu folos!...

— Haidem la vite, zic tovarăşilor, că se lasă seara şi pleacă uica Ciucă fără noi la pândă.

— Haidem!...

Greu şi anevoios drumul la înapoiere.

De surda ne umflarăm de apă limpede ca vioreaua din ştiubeiul văii Cornului, că inimile nu ni se întăriră.

Dumitru aproape nu grămuşti în tot drumul.

Părea înierbat şi înciudat de nu intra în cămaşă.

— Măcar urmă de jivină să fi văzut, să cad pe brânci şi s'o sorb, zise; — iar Titu de colo:

— Urma ca urma, da barem să trag odată la semn în pălăria ta, să zic Doamne ajută pentru ziua de azi şi să-mi uşurez sufletul!...

Dumitru stătu locului şi se uită lung!...

Când ajunserăm noi puşcaşii la plopul lui Sandu, de unde puteai să-ţi plimbi privirile pe întreg Răsboinicul, ceata „copoiandrilor" cu Gherghină în frunte scoborîse în matcă; se înlănţuiseră într'o sârbă şi-i ziceau un cântec mândru voinicesc de răsuna valea şi tăceau păraiele:

Foaie verde trei smicele
Peste dealuri şi vâlcele
Colind dorurile mele!...

●

La conacul nostru închideam vitele des, mai cu seamă când venea Coşuştea mare de lua punţile şi spăla lunca Mitesculuí până sub Dealul Cornului.

Câte o săptămână haiduceam pe văi până ce venea apa la matcă, de puteam trece vitele în sat. Grija celor deacasă era mare, dar nu întrecea dorul şi bucuria noastră. Căci toată noaptea ardeam maldăre întregi de vreascuri, jucând şi chiotind împrejurul focului. Coceam zeci de dovleci cu miez dulce şi sgurav, mulgeam caprele şi oile în cotoväici, sorbind din ele sănătatea laptelui.

De uica Ciucă nici nu mai vorbesc. Sporoja câte verzi şi uscate până 'n cumpăna nopţii; ne număra stelele pe cer care cu rosturile şi semnele lor până ce cădeam din picioare, unul câte unul în braţele somnului...

●

— Ce mai staţi la gând, se răsti bătrânul din uşa conacului? — ori să vă dau şi de cină că vitele vi-le păzii o zi întreagă!...

— Ce stăm noi la gând că ne fărâmarăm până nu mai ştim de noi, da ce-mi stai netale că ai fi înţepenit azi în ciomag lângă oi, răspunse Dumitru.

— Hâmm... ştiam eu care-i mai colţat, că dor sântem neamuri, — bată-te scârba 'n ceriul gurii!...

Apoi, tunet:

— Haideţi că nu-i vreme de glumit; numai bine scapătă soarele;... să vedem cu ce fel de vânători mă laud.

— Tiiii...

— Foaie verde şi-o lalea,
Ferice de muma mea;
Că m'a făcut un fecior
Să dau culmilor ocol;
Şi nu m'a făcut o fată
Să mă ţină lângă vatră!...

Intr'un suflet fuseram în fundul Răsboinicului la hotarul ce desparte Prejnenii de părţile satului nostru, unde stau de ani putrezi: o măgură vătuită măiestrit cu muşchiu de pădure şi trei gropi adânci în fundul cărora stă nesecată copcă de venin.

Nici una, nici alta; prinserăm a ne face vânt şi a sări ca neminţoşii peste ele şi peste măgură, când iată că vedem pe uica Ciucă alergând prin pădure la deal, crucindu-se să-şi scoată ochii, stupind în sân şi strigând:

— Fugiţi dela locurile blestemate,... fugiţi gheavoli împieliţaţi,... fugiţi!...

Ne fulgerară deodată rânduri, rânduri de fioruri prin trupuri!...

Măgura de alături prinse a se mări cât un munte;... gropile se lăţiră cât mările;... crângurile, câmpurile începură să se învârtească năprasnic împrejuru-ne;... Dumitru cât un Strâmbă Lemne mă privea încremenit; Gherghină, schimbat la faţă, bâiguia din nişte buze late ca lopeţile şi căsca dintr'o gură cât o şură: — vre a striga parcă şi nu putea!...

Titu se lungise cât drumul Poenii Lungi spre Făget la deal; iar strigătele de desnădejde ale lui uica Ciucă parcă suiau pe fluierele picioarelor din huma de sub călcâie şi se strecurau în văsduhuri pe fiecare fir de păr din creştetul capului...

Pe ce pământ am călcat până în capătul Poenii Lungi?!...

Dumnezeu ştie!...

●

— Ce mai fu şi asta, uică Ciucă?!...

— Ziceţi *Rugăciunea* şi 'nchinaţi-vă la vale, nevoiaşilor...

— !...

— Răscruce de hotar! — vorbi unchiaşul, scurt.

— !....

— Locul de întâlnire al răutăţilor pe pământ!...

— !?...

— Pe după cina bună, când s'aşterne linişte grea, ies puhoiu de pe *tărîmul celălalt* şi aleargă ca nălucile peste coame de păduri, bulugindu-se la hotarele dintre sate; şi ţipă acolo şi se bat cu şerpii din băltoace — făurarii de pietre păstimate cu care descui şi raiul lui Dumnezeu...

Se bat cât se bat şi de nu cântă cocoşii taman la punct, une nu se năpustesc nesăbuitele prin sate; iau chip de capre şi de iezi nestajnici şi fac fel şi fel de prefăcătorii pela ferestrele oamenilor, spământând copiii.

— !....

— Asta încă nu-i nimica; da să păzească Sfântul să scoţi capul din pătură şi să zici: ham, că atâta ţi-a trebuit; ţi-au şi luat răutăţile gura!... Aşa a rămas mut al Schiopoanii din dealul satului...

Poartă gând necurat la oameni şi la muieri.

Lui Dină Stoican i-a luat un picior precum că s'ar fi învrăjbit în miez de noapte să iese cu săcurea să le de 'n cap; unuia din Şişoştii-de-Jos i-a luat minţile numai precum c'ar fi gândit că nu-s răutăţi, ci caprele vecinului...

Şi câte altele n'au mai săvârşit ele prin împrejurimile satului nostru!... Le-oiu înşira eu de alt' dat...

— Uică Ciucă, să mergem mai bine spre conac, se rugă Gherghină cu plânsul pe buze...

Se lăsa seara tot mai mohorîtă, fără lună, fără stele, gonind din inimile noastre de puşcaşi năsdrăvani, după atâtea hărţueli, până şi ultimile picături de dor şi de avânt.

Uica Ciucă însă era în apele lui.

Asvârli puşca milităreşte la spinare şi zise mângâitor:

— Haideţi cu uica 'n vale că eu încă nu-mi împlinii suma pe ziua de azi.

Nu se înoptase bine când ajunserăm în valea Făgetului. Ne oprirăm lângă o gârniţă groasă ca pe putină, înaltă până la cer şi cu tulpina găunoasă de puteam intra toţi în scorbura ei. Putregaiul risipit prin ierburi prinsese a lumina ca argintul; deasemenea strălucea scorbura ca mândra lună toamna, picându-ne în suflet farmec şi mai îmbunându-ne câta.

Linişte grea domnea pretutindeni; nu muget de vale, nu trosnet în crâng!...

Vorbea uica Ciucă şi glasul lui parcă era al văii Făgetului, al pădurii Mitesculuí, al pământului tot:

— Aici sta ursul şi până mâna mea a dreaptă nu l-a răpus, nici gândul nu s'apropia de copac; că nu era urs ca toţi ursii, ci *tata-al ursilor*, — namilă cât toate zilele de mare!...

Cinzeci de primăveri am numărat de atunci...

Trece vremea, feţii mei, şi numai ei nu i-te poţi împotrivi!...

Făgetul? Tot o pădure de fagi cât vedeţi cu ochii. Nu răsbeai cu sufletul prin ea.

— Şi cine a prăpădit-o, săririm într'un glas.

— Apoi s'a fost pripăşit după răsboiu un venetic prin părţile astea; a făcut colibă în marginea pădurii şi-a fost pârjolit mândreţă de crâng să-şi facă loc de arătură.

Ardea Făgetul de urlau jivinile şi plângea satul de mila lui...

Se vede treaba că Dumnezeu n'a dormit; că pe o toamnă ca acuma l-a tot dus Coşuştea la vale până l-a trecut, bag-seama, pe lumea cealaltă.

— S'a 'necat?...

— S'a 'necat în Coşuştea, bată-l toaca!...

— Şi cu ursul cum s'a petrecut?

He, asta e mai cu tâlc... Bietul boieru Radu... Parcă nu mai fu!... Se ţinea puşcaş iscusit...

Cum mă lua el în râs, de parcă eu nu m'aşi fi născut cu puşca la căpătâiu!... Zice:

— Hai Ciucă să pândim ursul.

— Hai cocoane!

— M'ai face de ruşine, Ciucă?!...

— Măcar de ţi-ar fi vorba aurită, cocoane!...

A ieşit atunci, la porunca dumisale, toată „curtea" în hurc: logofeţi, rândaşi, grăjdari, toţi, toţi.

Ce mai suia boeru Radu pe dealul Viaşului, călare pe-un cal roib ţintat!... Parcă-l văd! El cu cisme noi de-ţi vedeai mustaţa 'n ele ca 'n oglindă; el rumân la obraz şi îmbrăcat numai cu scumpătăţi; curat Făt-logofăt din poveste.

— Bate mărginile Ciucă, nu te ţine de urma mea, că n'ai să culegi nu ştiu ce, glumi el...

Departe s'auzi un grohăit.

Boer Radu plecă o ţără urechea într'acolo, apoi intră fuga la pândă taman aci în scorbură...

Mă lipii şi eu pe-alături de-un copac.

— Groh, groh,... groh, groh; s'apropia ursul...

— !...

— Maică-Precestă, venea valvârtej!...

La zece stânjeni în faţa noastră se ridică în două picioare şi porni la pas ca omul; urla de te tăuzea şi duhnea din pielea lui de ţi-se tăia răsuflarea.

Boer Radu înţepenise cu puşca la umăr.

Aşteaptă,... aşteaptă...

— Trage boier Radule!

Nimic,... boier Radu:

— Du, du,... du-hu!...

— Trage boier Radule, că te mănâncă ursul.

— Du, du, du-hu!...

— Trage boier Radule, că-ţi rămân copiii săraci!...

— Du... hu...

Ajunsese ursul în ţevile puştii; şi dacă văzui că nu mai e chip, îl plesnii eu la urechea stângă şi-l dedei peste cap.

— !...

— Boierul Radu? Il scosei din scorbură mai mult rece!...

— Şi netale nu ţi-a fost frică, uică?

— Frică? Ce-i aia frică? Poate sânt ca voi să mă înspământ şi de umbră-mi. Răutăţile,... du-te, vino,... dar cât e osul de încercat, nu pier nici în faţa smeilor...

Bătrânul însufleţit ca 'n anii tinereţii, rămase o clipă cu ochii ţintă pe întinsul văii, apoi:

— N'auziţi, voi? Inlănţuiţi-vă grabnic la stânga, la dreapta şi tăceţi molcom că mi se năzare ceva venind dinspre culmea Prejnenilor...

Bătea vântul...

Pe alături tufele de corumbari şi zgaiurile mari de pălămizi jucau în loc ca umbrele.

— Joavina, sări Titu.

— Lăsaţi-o să se apropie, se pregăti Dumitru de ochire.

— E lup, fraţilor, zic, uite-l cum se lapădă: când în coace, când la deal şi când la vale!...

— Ţineţi-vă gura, şopti uica Ciucă.

O aripă de vânt ne plesni mai cu putere obrajii.

Lupul s'arunca nebunește.

Uica Ciucă ieşi înainte-i; duse puşca la ochi, dar când văzurăm că o lasă fuga în jos şi se trage la oparte, ni se încrâncenă carnea şi ni se făcu părul măciucă.

Dumitru, Titu, traseră câte un foc în neştire.

Lupul, de ce se apropia, lua chip de altă dihanie: urechile de şapte palme, gura cât o văgăună; păru că se ghemueşte o clipită la doi paşi în faţa noastră apoi iar se lungi cât o şură; numai ce se slobozi în pieptul lui Dumitru, îl trânti pe spate şi o întinse la sănătoasa...

Căzusem toţi cu feţele la pământ. Nu zicea unul pis. Numai Gherghină sughiţa...

Ne trezirăm tare băimăciţi ca dintr'un vis greu.

Ne purtă uica Ciucă de mână până la conac, căci nu mai ştiam pe ce lume trăim.

Ne-am pomenit a doua zi în vatra conacului.

Ne făcuse bătrânul focul, ne aşternuse, ne pusese drept căpătâiu un reteveiu numai mic, din pricina căruia începurăm a ne îndrepta grumăjii, unul altuia.

Se ridicase soarele de două staturi de om când răsărirăm în prag. Vitele păşteau pe dos prin prunii noştri. „Copoiandrii" cu care bătusem ieri valea Cornului se trânteau cât mi-i ţinea pământul, voioşi şi jucăuşi nevoie mare.

Cum ne zăriră, traseră un chiot. Dumitru alergă cel dintâiu...

Şi unde nu începu a le tărăşi păţaniile, mai de cum n'au fost şi s'au aflat...

Iar nevoiaşii băteau din palme şi râdeau botjocoritor, de nu ştiam ce să credem şi ce să zicem.

— Aţi tras tu Dumitre în lup?

— Am tras ca la şapte'şapte şi-am dat piept cu el.

— Tiii... potcaşule;... te-ai pupat cu zgaiul de pălămidă, nu cu lupu, — că ne spuse nouí uica Ciucă.

— !....

— Ce vă minunaţi?... I s'a 'nfipt pălămida 'n piept, l-a răsturnat pe şele şi s'a dus la vale pe aripa vântului... Tiiii.....

— !!!!!.....

18 Februarie 1941.

Amurgurile unei bănci de lemn

de CRIŞAN MIHAI

Era o bancă de lemn, lângă poarta ogrăzii străjuită de o parte şi de alta de doi plopi înalţi. Se şubrezise de atâta timp de când fusese făcută de mâinile unui moşneag ce locuia în casa din fundul grădinii, ca să se aşeze în fiecare seara pe dânsa, cu picioarele strânse sub el şi luleaua veşnic aprinsă, răsărită de sub mustaţa îngălbenită de fum, cu ochii lăcrimoşi privind la fereastra drumului ce se primenea în fiecare clipă.

Când întunerecul prindea să se lase deabinelea însă, lucrurile îşi schimbau înfăţişarea. Moşul se ridica încet, troznindu-şi încheeturile uscate şi intra în curte, închizând cu grijă zăvorul porţii. Mormăia cuvinte neînţelese, supărându-se în fiecare seară că nu nimereşte clempuşul pe care-l bâjbâia prin întunerec. Apoi pleca cu paşi mărunţi şi oftaturi dese, până când nu se mai zărea nici luminiţa mică a tăciunelui din lulea.

Când era mai tânăr, îi plăcea să întârzie în fiecare seară la taifas cu câte cineva, iar când trăia Baba o lua şi pe dânsa în poartă, să aibă cu cine schimba o vorbă:

— Hai Babo, să mai vedem ceea lume pe uliţă.

Dar Baba murise iar moşneagul acum nu mai răbda singurătatea. Se veştejiseră dorinţele în el. Rămânea să privească doar, ceasuri întregi, fără gânduri, fără aduceri aminte. Câte odată răspundea la o vorbă de bineţe a celor de pe drum. In colo nimeni nu-l întreba nimic căci toţi îl ştiau sădit acolo, în faţa porţii, de cum venea vara până în sfârşit de toamnă, fără să se amestece în treburile nimănui.

Rareori câte un copil venea să-şi caute o minge rătăcită de cine ştie unde, printre picioarele moşului. Dar atunci fugea repede, speriat de barba lui albă şi stufoasă, bucuros că nu i s'a întâmplat nimic. Moşneagul a fost singurul tovarăş credincios al băncii dintre cei doi plopi, cât timp a trăit.

Dar într'o seară, întrând în casă după ce se încurcase ca de obicei prin toate bălăriile curţii, şi-a făcut o cruce mare în prag şi s'a întins în pat aşa cum era îmbrăcat. Dimineaţa nu s'a mai sculat. A doua zi seara banca era goală. Aşa a rămas apoi mereu dar nimeni nu a luat seama la asta.

De atunci altă lume a năpădit ograda. Copii gălăgioşi şi o femee harnică ce curăţa des ierburile sălbatece crescute între pietre, spăla geamurile şi văruí cu a'b proaspăt pereţii căsuţei dărâmate.

Băncuţa din faţa porţii era de lemn şi nu-şi putea spune singurătatea. De aceea s'a bucurat când, într'o seară, o fetică tânără se aşeză mulcomind încetişor un cântec de dragoste. Crezu că i-au venit iar timpurile de tovărăşie liniştită, ca pe vremea când trăia moşneagul. Avea acum un mâner pe care fata îşi sprijinea braţul proaspăt, înfiripat în moliciuni de fruct dat în pârgă, mângâindu-i lemnul lustruit, cu gândurile duse într'aiurea, în ispitele tinereţii. Gemea atunci de fericire banca, în felul ei, cu scârţâituri din toate îmbinările sale prost făcute.

De ploaie se temea mai ales căci atunci rămânea singură şi lemnul i se îmbiba de apa care curgea şiroaie. Privea bulboanele de ploaie ce dansau sprintene în balta şanţului din faţă. Veneau copii desculţi să se bălăcească acolo, împroşcându-se cu noroi ce o ajungea şi pe ea murdărind-o Ah! cât îi ura atunci. Se suiau cu picioarele goale pe lemnul ei şi de acolo jos, în mocirlă. Cui ce-i păsa de umilinţa ei! Odată n'a mai putut să rabde: şi-a încordat spinarea şi a svârlit jos obrăznicătura de băiat, să-i fie învăţătură de minte. Dar nici când era timpul frumos nu scăpa de ei. O călăreau pe spetează ca să se poată sui într'unul din plopii ce avea o ramură deasupra ei.

Amărăciunea şi-o risipea însă în amurg, când venea codana să-şi cheltue visarea în braţele ei. Credea că nu are să se mai sfârşească fericirea ce începea în fiecare seară şi se termina când luna trecea în dosul casei. Dar Făt-Frumosul nu putea să întârzie de dragul unei bănci neroade. A venit astfel într'o seară, apropiindu-se cu sfială de locul unde şedeau ele împreună. Credea întâi că va trece mai departe dar, când băiatul a spus Bună seara şi s'a oprit în faţa lor, a înţeles că de acum vor fi mereu trei. S'a înfiorat prelung de vântul care a mângâiat-o în treacăt.

Incepuse să-şi recunoască stăpâna după pas, neputându-se întoarce să o vadă de câte ori venea. Nu mai ţinea minte acum de jalea moşului care o părăsise. Uitase şi asprimea iernilor prin care trecuse troienită lângă zăplaz. Işi tămăduise rănile atâtor bricege ce se înfipseseră în carnea sa scrijilind-o cu nume şi chipuri. Incepuse să creadă în tovărăşia trupului călduţ al fetei şi de aceea nu a presimţit nimic bun când tânărul s'a oprit în faţa lor, căndu-le bineţe. Era bătrână însă, şi învăţase că toate sunt în trecere pe lumea asta: oamenii pe uliţă, stăpânii casei şi chiar mădularele ei primenite, din când în când, cu bucăţi noi de lemn ce nu le putea suferi timp îndelungat, până când ajungeau să se contopească în trupul său.

(Urmare în pag. 5-a)

VITRINA EUROPEI

Note franceze

SFÂNTA MUZICĂ

Iată cuvintele cu care încep câteva considerațiuni asupra muzicei, făcute de Edouard Schneider, în ultimul număr al revistei „Voici la France d'aujourd'hui". Ne amintim de ele nu pentru a începe la rândul nostru, să ne depănăm gândul cald față de nespusele armonii pe care ni le produce muzica, ci pentrucă citind acest esseu, ne-a venit în minte unul dintre rolurile artei, poate de mult uitat, și totuși atât de frumos.

Să ne gândim la sensul distractiv al artei, spre pildă în luminoasa civilizație elenă. La acea îmbinare perfectă între artă, în toate adâncimile și subtilitățile sale ,și distracție, poate mai puțin gravă, în orice caz esențială.

Distracția aceia strălucitoare, intelectuală, am putea spune, dar nicidecum pedantă, departe de așa ceva, care devenea o artă, fără ca neapărat să indrituiască numirea oricărei distracții, „artă".

Acel echilibru minunat de frumos care poleia distracția, o înalța, o lumina făcând din ea o artă. Și fiind vorba de arta franceză, am putea folosi, fără a le mai traduce, câteva cuvinte care exprimă atât bine ce gândim— **Un sens aimable de l'art.**

Iată o caldă formulă, din nefericire uitată. Să fie din nou posibilă contopirea ideală cu arta, nu ca față de ceva copleșitor ci ca față de ceva frumos? Expresia aceea de „Sfântă muzică", isbucnită ca o satisfacție menită să cuprindă orice realizare de artă, care să satisfacă aproape trupește, am putea zice, atât de ușor se înfiltrează în noi: **Distraction? Admettons le mot; mais pour le cas magique où nous lui restituons son étymologie laquelle veut dire s'arracher à la médiocrité des choses pour se livrer au mouvement qui nous transporte plus loin, plus haut jusqu'à l'intelligence des essentielles réalités.**

Sunt cuvintele lui Edouard Schneider, cari conturează ideia ce-am expus mai sus și exprimă cu foarte multă căldură sensul atât de frumos al distracției, înțeleasă cu mult mai frumos decât ca o turbulentă deslănțuire de energii. Acea euforie minunată, a inimilor cari se înțeleg în distracție cu o politeță, o demnitate, o înălțare spirituală atât de plăcută și impresionantă, încât ești copleșit, nevcit să înțelegi că distracția poate fi o artă, și este, atunci când este cultivată de spirite cu adevărat radiind în cultură.

DESPRE PRIETENII „MAEȘTRILOR"

Intr'un sens spiritual, Edouard Schneider, în acelaș articol spune, la un moment dat, următoarele cuvinte pe cari le reproducem întocmai, pentru lumina lor:

„Ce prietenie, într'adevăr ar fi asemănătoare prieteniei lor!

Ii chemăm în ajutorul nostru când simțim nevoia. Mai mult decât oricare alta, prezența lor este salvatoare, pentru că e veșnic intimă, veșnic confidențială. Din rândurile deschise în fața ochilor noștri, se ridică un chip care vorbește graiul dorințelor noastre, un gând care este al nostru, inima vorbind inimii...

REINER MARIA RILKE SPUNE UNDEVA:

— Cuvintele noastre sunt asemenea unei mâini ce ar voi să se adâncească în apele oglinzii, și nu face decât să alunce pe fața ei rece.

Ne amintim, mai mult pentru a ne gândi la frumusețea lor și, poate, pentru a înțelege cu desnădejde cât de ascunse ne vor rămâne, necontenit, călătoriile poeților în lumea fermecătoarelor lor vise. Dar tot el spune altundeva: — Să ne plecăm care ar voi să ne consoleze redându-ne ceeace nu este.

Suntem nevoiți să primim așa fel, o invitație la poezie, un îndemn copleșitor să fim noi înșine poeți, atunci când poezia vine la noi. Să întindem noi mâna, pe care și oglinda ne-o întinde, s'o înțelegem, pentrucă pe noi încercăm să ne înțelegem.

Iar acum, nu ni se pare oare, luminos de adevărată, prietenia poeților? Căldura simțămintelor lor, fiind îndemnul simțămintelor noastre. Versul lor, rupt din suferința noastră, bucuria lor, căldura inimilor noastre, visul lor, dorul nostru înspre vis.

Și iată cea mai frumoasă prietenie a sufletelor cari se înțeleg, se consolează, se completează.

VICTOR POPESCU

Note germane

SEMNALĂM

cetitorilor noștri următoarele periodice germane: 1. Die Auslese aus Zeitschriften des In und Auslandes. *(15. Jahrg., Luken & Luken, Berlin SO 16, Kopenicker Str. 55). Caietul pe Februarie 1941 costă 50 de lei și aduce 21 de articole și esseuri din cele mai variate și mai documentate. — 2.* Geistige Arbeit, Zeitung aus der wissenschaftlichen Welt. *(Verlag Walter de Gruyter & Co., Berlin W 35). N-rul 4 din cel de al 8-lea an de apariție cuprinde, pe lângă interesantele articole ale unui A. Dörrer (Spanien und Tirol) și Harri Meier (Romanische Sprachen und romanische Nationen), valoroase note și prezări (Erlebnisse mit Büchern) cu privire la literatura germană. — 3.* Vehlhagen & Klassings Monatshefte *(Verlag, von Vehlhagen und Klassing, Berlin-Bielefeld-Leipzig), magazinul prea cunoscut care împlinește 55 de ani de existență, excelează mai ales prin admirabile ilustrații în culori. Caietul 7, pe Martie 1941, prezintă expoziția italiană de tablouri din Hanovra pe tema „Ofensiva grânelor" (Die Getreideschlacht). Nouă din pictorii cei mai cunoscuți ai Italiei actuale figurează cu pânze din viața agricolă: Luciano Richetti, Marcello Scarano, Biagio Mercadante, Leonardo Dudreville, Antonio Maria Nardi, Angelo Pisani, Antonio Rizzi, Mario Bazzi și Nereo Annovi. Dintre celelalte contribuții reținem* „Hauptmann ausser Dienst", unveröffentlichte Briefe Liliencrons aus „Abdera" (1885-1887), *publicate de Dr. Walter Gerhard și nuvela „Riele" de* Hans Frank, *fecundul și multilateralul poet, romancier, autor de drame, nuvelist și anecdotist, celebru prin ale sale „de șapte ori șapte povestiri" intitulate „Der Regenbogen" (1927).*

A MURIT OSKAR LOERKE

un mare esseist al Germaniei de azi. Volumul „Hausfreunde" (apărut în ed. S. Fischer) adună o serie de esseuri, dintre cari fiecare e un model de caracterizare. Nimeni ca Loerke nu a înțeles să analizeze viața și opera unui Johann Sebastian Bach, Jean Paul sau Gerhart Hauptmann. Romanul „Der Oger", ca și esseurile, ca și versurile pe cari le-a scris, sunt pline de întrebare. Născut în 13 Martie 1884, în Prusia occidentală, Oskar Loerke a fost, până în ziua morții, — 24 Februarie 1941, — un neobosit dialectician și cercetător de cea mai autentică plămadă germană. Versul său, încărcat de melancolie și metafore, e lucid și prezintă o structură aparte. Nici impresionist, nici expresionist, Oskar Loerke stăpânește deopotrivă registrele calde ale materialului poetic impresionist, cât și regiunile glaciale căutate de expresioniști. In urma lui rămâne un bogat material inedit.

D-l OSCAR WALTER CISEK

a publicat, în editura S. Fischer din Berlin, o nouă carte: romanul *„Der Strom ohne Ende".* Nu-l cunoaștem încă. Știm numai că „Die Tartarin" a fost o carte excelentă, iar d-l O. W. Cisek, care ne-a dat și luminoase pagini de proză românească, e un scriitor cu două patrii spirituale, pe cât de diferite în climat sufletesc, pe atâta de armonizate în scrierile d-sale bilingue.

E. G. KOLBENHEYER

stabilind, acu șase ani, într'o conferință, apărută și ca broșură (Lebenswert und Lebenswirkung der Dichtkunst in einem Volke.- A. Langen—G. Müller Verlg. München, 1935), că limba, bunul cel mai originar, mai propriu și mai specific al unui popor, poate fi creatoare, ca artă poetică, prin faptul că produce trăiri afective puternice, dătătoare de directive noui, trage următoarele concluzii cu privire la libertatea în artă:

„In artă libertatea, pentru care ridică strigăte emfatice tocmai aceia dintre literați cari sunt mai puțin în stare să aibă trăiri responsabile din punct de vedere etnic, e salvată abia atunci când suntem în stare să realizăm înalta și purificatoarea ei funcțiune biologică în viața unui popor. Libertatea în artă se aseamănă, în această privință, pe deplin cu libertatea unui om de cultură care poate avea trăiri libere numai atunci când prestațiunea funcțiunilor sale devine posibilă în ansamblul vieții supraindividuale, potrivit puterilor sale vitale constructive" (p. 21).

După Kolbenheyer, un popor intră abia atunci în rândul nemurilor culte, când e în stare să-și afirme funcțiunile spirituale specifice. Arta cuvântului e, în această privință, un factor de prim ordin. „Arta poetică este puterea vieții. Trebuie să-i slujim și să cultivăm puterile ei lecuitoare".

Erwin Guido Kolbenheyer, mare scriitor dublat de un tot așa de mare cugetător, e unul din cei mai de seamă etniciști în esseistica germană. Asupra operei sale vom reveni.

TRAIAN CHELARIU

Note italiene

ORESTE CIMONI

a scris de curând o carte asupra Eleonorei Duse (Edit. Garzanti), a cărei biografie i se pare autorului a fi prea săracă, incomplectă chiar. Și are dreptate harnicul cercetător să se plângă; în cronicile jurnalistice ale timpului se găseau puține aluzii la viața particulară a marei artiste, scrisori s'au găsit puține — cele scrise lui Gabriele D'Annunzio au fost cu grijă arse — iar confesiuni publice n'a făcut niciodată.

In 1907, când Onorato Roun-a cerut câteva date biografice, Eleonora Duse spune numai atât: „Imi pare foarte rău, dar nu mă pot ocupa de ceeace d-stră cu atâta bunătate, răbdare și „amor patrio" (să spunem așa) îmi cereți. Detest biografiile, autobiografiile, comemorările, onorurile, jubileele, solemnitățile și toate celelalte.

Iartă-mă. Fiecare trăește după normele sale. Urează-mi, te rog, să lucrez până la cea din urmă oră din viața mea.

Restul, adică povestirea acestei vieți a mele, nu mă interesează într'adevăr de loc".

Nu mai este nevoie, cred, să spun cine a fost Eleonora Duse. Cea mai mare artistă a timpului ei, cea mai strălucită interpretă a „Heddei Gabler" și a „Norei". marea tragediană a Italiei.

Inspiratoarea lui Gabriele D'Annunzio — pentru ea a scris capod'operele sale dramatice; I sogni, La città morta, La Gioconda, La gloria e Francesca da Rimini — și mai presus de toate un suflet mare.

E plin de semnificație faptul că Eleonora Duse a fost atât de sgârcită cu risipirea amintirilor vieții sale.

Stă în caracterul oricărei ființe mai presus de nivelul comun al oamenilor, o pudoare, o modestie chiar, o desinteresare de propria sa persoană. O delicatețe de suflet care nu se complace trâmbițată în articole sforăitoare pentru oamenii de rând.

„Ogmino vive secondo la sua legge"; pe cititori i-ar fi interesat numai senzaționalul, capriciul, efemerul din viața ei. Nu lupta, durerea, credința! A înțeles Eleonora Duse, această interpretă a atâtor eroine turmentate de mediul burghez, fără orizont, în care erau constrânse să trăiască și să moară, că esența vieții oamenilor mari o sesizează și o înțeleg prea puțini.

Și a renunțat să desvălue cuiva viața ei. Dar pătrunderea aceasta e blazonul celor mari.

Cei mici, artiști din toate categoriile, își fac reclamă, ca pentru orice lucru de vânzare, își își răsfață „interwiew-urile" pe coloane întregi. Se poate afla absolut orice din viața unui artist; căci cei mici cred a fi centrul tuturor preocupărilor, iar inițiații tainelor dintre culise sau din ateliere consideră îmbolnăvirea cățelului „lui Pussy" sau schimbarea cravatei lui „Nicky" drept evenimente capitale.

SORACTES

Note românești

CONVORBIRI LITERARE

A apărut Nr. 3 (Martie 1941) al revistei conduse de d. I. E. Torouțiu.

Din bogatul și selectul material ce cuprinde acest număr, desprindem: I. Petrovici: *Despre originalitate;* Victor Morariu: *Actualitatea lui Herder;* I. E. Torouțiu: *Ediții critice Eminescu (III);* Ovidiu Papadima: *Logică și absurd în folklor;* Ștefan Cuciureanu: *Giovanni Pascoli;* G. Tutoveanu: *S'aprinde iar (versuri);* Mihai Niculescu: *Aniversare (versuri);* Laura M. Dragomirescu: *Faust, traducere (sfârșit);* Tr. Ionescu-Nișcov: *Muzica cehă și opera lui Smetana;* D. Iov: *Noaptea la Prut (versuri), etc.*

Un admirabil poem semnează d. Teodor Al. Munteanu, *în care autorul evocă, duios, figura plină de farmec a mamei.*

JOCUL DE-A DRAGOSTEA ȘI MOARTEA

Autoarea volumului cu titlul de mai sus, d-na *Ștefania Zottoviceanu-Rusu*, a tipărit la „Cugetarea" acum câteva luni prima sa culegere de versuri întitulată *De ziua Tatii* și *Scrisoare către Dumnezeu*, căreia i-a urmat, la scurtă vreme, *Jocul de-a dragostea și moartea*, tot versuri.

Un număr de alte patru volume anunțate de autoare, din care două sub tipar, vădesc ușurința — care nu totdeauna înseamnă și expresie a perfecțiunii — de lucru a d-nei Ștefania Zottoviceanu-Rusu

PERMANENȚELE NAȚIONALE IN DREPTUL PUBLIC ROMANESC.

D. prof. univ. Ion V. Gruia, unul dintre cei mai de seamă teoreticieni ai dreptului public românesc, tratează în cursul de drept constituțional ce-l ține anul acesta la Fac. de drept din București, punctele esențiale ale permanenței românești.

Cursul d-lui prof. Gruia îmbrățișează naționalismul românesc în cadrul statului totalitar. De altfel d-sa aduce, ca întotdeauna, contribuții valoroase dreptului constituțional român.

C. POSTELNICU

Mussolini și cultura

(Urmare din pag. I-a)

tăcerea monahală, pe care o întrerupeau numai lecturile cu glas tare din Cărțile Sfinte, sau din opera unui nou scriitor al Antichității: învrednicindu-se de-a strânge la Urbino una din cele mai bogate și rare biblioteci ale timpului și, tot el, practicând sporturile cu tinerețul din Urbino, pe câte-o pajiște din marginea orașului: sau încumetându-se, până la riscul de-a pierde un ochi, într'un duel călare cu lancea, după vechiul obicei al desăvârșiților cavaleri.

●

Condotierul de azi al Italiei este un robust fiu al pământului său, întreg la minte, întreg la suflet, cu brațul puternic și călcătura solidă.

Un bărbat în toată puterea cuvântului: un întemeetor de orânduiri noi: un guvernator de Nație: un ctitor de cultură: un începător de civilizație; un spirit constructiv: un idealist între realitățile vieții și un realist între cele mai avântate idealuri: un armonizator al realităților cu idealul.

Ducatul pe care l-a stăpânit Federico da Montefeltro, adică Urbino, se află nu departe de locurile în care s'a născut, după alte cinci veacuri, cel din Predappio.

Și acestuia i se spune astăzi Condotierul. Cu toate că învestirea cu un asemenea titlu presupune trecerea dela marginele modeste ale unui mic sat din Renaștere, la întregimea unui Regat și la vastitatea unui Imperiu, el este Condotierul care-și împarte existența între lagăr și casă, între război și pace, între mărirea Patriei și asigurarea unui viitor mai frumos și mai îndestulat pentru toți supușii.

Condotierul este astfel expresia colectivității: el își recunoaște calitatea în identificarea cu ce este mai reprezentativ în rasă: și astfel, el își verifică aderența profundă și totală, pe întregul orizont sufletesc al Nației. Caracterizându-l pe el, se caracterizează ce este mai permanent în adâncul Istoriei naționale.

De aici solidarizarea acesteia cu el și a lor împreună cu poporul.

●

In Divina sa Comedie, Dante vorbește despre marea Carte a Destinului, „în care — ține să precizeze — ce este alb și ce este negru, nu se mai schimbă niciodată".

Tot Dante, în unul din cânturile de început ale Poemei, găsește prilejul să profetizeze pentru Patria-i italiană, cu perindarea veacurilor, apariția unui Dux, a unui Duce îndrumător.

Una din Sibilele lui Michelangelo este gata să întindă, cu amândouă brațele, dintr'o boltă a Capelei Sixtine, marea Carte a Destinului, larg deschisă, dar în care nimeni din cei de jos nu vede a citi.

Providența totuș a scris un nume.

ALEXANDRU MARCU

Tot problema bibliografiei literare

(Urmare din pag. I-a)

tot reflexul pentrucă nu cunoaște toate periodicele care apăreau în acel timp? Nu de mai puține ori, este nevoie să te orientezi asupra aspectului general și asupra nivelului literaturii dintr'un anumit moment. Dacă periodicele însemnate ne sunt cunoscute, cele mai fără relief rămân necercetate, deși tocmai ele ne pot edifica mai bine, mai conform unei medii a mentalității și gustului public. Printr'o muncă relativ foarte ușoară, acest indice se va adăoga bibliografiei periodicelor românești, care va fi astfel nu numai completă, dar își va spori utilitatea.

Am lăsat cu intenție la urmă problema bibliografiilor pe probleme, dintre care a bibliografiilor privitoare la raporturile literare dintre România și alte țări sunt desigur pe primul plan, pentrucă nici nu intenționam să mă opresc asupra lor. Ele sunt desigur necesare și vor trebui făcute. Dar pentru realizarea lor lucrul se complică imens, pentrucă ele, fiecare în parte, nu pot fi realizate decât de către adevărați specialiști în problema propusă, nu numai în bibliografie și cu cunoștiințe generale literare; iar pe de altă parte, pentrucă aici colaborarea nu mai este posibilă, dacă dorim să avem un lucru utilizabil și bun.

La realizarea acestor bibliografii, specialiștii vor putea porni cu sarcina mult mai ușurată, când bibliografia completă a literaturii românești va fi tipărită, când secția bibliografică va exista și va publica suplimentele sale, când inventarul tuturor periodicelor și evidența lor anuală vor fi sfârșite. Până atunci munca lor ar fi grea și cu rezultate nesigure. De aceea, toată strădania noastră trebue să se concentreze pentru realizarea preliminară a acestor elemente primordiale fără de care nu se poate. Apoi, se va merge mai departe, spre bibliografii din ce în ce mai speciale și din acel moment, fără nicio exagerare, zări noi se vor deschide cercetătorilor literaturii române.

G. C. NICOLESCU

Amurgurile unei bănci de lemn

(Urmare din pag. 4-a)

Acum le suporta povara la amândoi. La început cu ciudă și obidă, apoi, furată de șoaptele lor, nu i-a mai despărțit în gândul ei așteptându-i seară de seară, nerăbdătoare să-i primească și să-i asculte:

— Maria, greu mi-a fost ziua toată fără de tine.

— .....

— Maria, mă auzi Marie? Dacă te-ai uita tu odată la mine, până'n fundul ochilor, multe ai putea să vezi. Știi tu cât îmi ești de dragă?

— Cât visul, cât soarele, cât... nu mai știu cât.

Mult nu prea înțelegea banca din vorbele lor, dar era mulțumită să-i știe acolo fără să priceapă de ce își vorbesc oamenii, de ce se mișcă, vin și se duc, râd sau plâng. Simțea numai că ei nu fac parte din firea împietrită ce o cuprindea și pe dânsa.

— Măi Ioane, măi, dar tu crezi că eu de lemn îs bre? Da numa că mămuca mă ceartă și cășunează pe mine că-mi pierd nopțile teleleică la stele, de-or începe oamenii să zică de noi...

— Marie, hai și-om fi împreună și atunci n'or mai avea ce zice.

— Eeeeh!...

— Dragă-mi ești Marie. Și gândacu-și are soața lui și ei n'au suflet ca noi...

Mâinile flăcăului strângeau banca, cu degetele înțepenite ca într'o menghină de fier.

— ...și ei n'au suflet ca noi.

Acum tăceau amândoi despre dragoste. Dacă depărtarea nu ar fi adus zvonul greerilor de câmp, nu s'ar mai fi auzit nimic. Ca niciodată, în noaptea asta n'a fost mai multă suferință în sufletele oamenilor și tainică bucurie pentru lemnul neînsuflețit dintre cei doi plopi. De atunci însă, din seara aceea, i-a pierdut pe amândoi. I-a văzut cum se depărtează, rezemați unul într'altul, ca două umbre, topindu-se din ce în ce în întunerecul drumului. O pietricică doar și-a schimbat locul sub pașii lor, cu râset mic.

Au venit și alte amurguri. I-a văzut trecând prin fața ei là fel de triști dar fără să se mai oprească la ea. I-ar fi chemat, dacă ar fi putut, să le arate cât e de singură și de încăpătoare pentru trupurile lor, să-i amăgească cu întunecimea de care era înconjurată.

Mai rău a fost însă când a venit stăpâna casei, femeia harnică ce numai seara își găsea o clipă de hodină. Pe lângă dânsa au venit și alte cumetre. Ședeau care pe o bancă, care chircite pe vine, lângă zăplaz. Cu mâna peste gură sau netezindu-și fustele cu podul palmei, își spuneau despre necazuri sau bârfeau.

Nici n'a știut cum într'o zi a venit o frunză galbenă să i se aștearnă la picioare. Știa că ăsta e semn rău. Că mâine vor fi două și în curând vântul va purta în toate părțile surori de ale ei, rupte de prin pomi. Dar încă era cald, încă mai auzea foșnetul plopilor deasupra. Și-a făcut socoteala și a chibzuit că la urma urmei tot mai bine e cu femeile astea guralive decât părăsită cuc. Și pe ele măcar ar fi vrut să le aibă mai târziu, când au început ploile.

Ce cântec e mai trist ca țârîitul ploii? Zile întregi, săptămâni în șir a căzut apa norilor cernută prin sita deasă a toamnei. Își simțea picioarele înfipte în pământ, cum putrezesc de umezeală. Se coșcovise și mușchiul verde începuse să se prindă de dânsa. Ah! acum putea să spună că e nenorocită ascultând fâșâitul neîntrerupt al ploii! Cât de frumos ar fi strălucit acum soarele dacă ar fi vrut să iasă. Dar cenușiul cerului era pretutindeni.

Și-a adus aminte pe rând de toți oaspeții ei, chemându-i să o ocrotească pentru dragostea ce le-a dat. In locul lor veneau însă șuvițele lungi, despletite ale ploii și o scuturau cu fiori de tristeță. Nu mai era nici o asemănare cu ploile repezi de vară ce ridicau clăbuci în mijlocul drumului și apoi treceau fără urmă sub soarele încins ce svânta totul într'o clipă. Acum ținea de zile și nu se mai sfârșea amestecând în noroi vârtejul de frunze moarte dealungul uliței, curgând gâlgâit prin șanțuri.

In sfârșit, când soarele s'a ridicat din nou, tristețea a fost și mai mare căci s'a văzut atunci cum se schimbase totul în posomorala toamnei roșii.

— Phii, da straşnică ploaie sorrro... Bine că s'a terminat.

— Las'că vine alta, îi răspundeau cumetrele ieșite în porți să-și potrivească gândul după timp și să se răcorească în adierea vântului rece.

Incet, pe nesimțite, au fluturat ultimele frunze, s'au strâns ultimele roade și hogeacurile au început să fumege.

Un copil răsărit de cine știe unde, a venit să ciugulească un ciorchine de strugure bălăgănindu-și picioarele desculțe, prea scurte pentru banca șubredă de lemn. A îngânat cu gura plină un cântecel fără noimă, apoi s'a șters cu dosul mânecei și a plecat.

Copilul a fost ultimul musafir al băncii până în iarnă.

Acum știa ce trebue să vină. Mai apucase și alți ani, pe vremurile de tinereță ale moșului, dar nici odată nu i s'a părut mai grea despărțirea de oameni și de timpul frumos. S'a aplecat puțin să se reazime mai bine de zăplazul ogrăzii și a început să aștepte zăpada, nerăbdătoare parcă de prospețimea ei. Zăpada a venit însă fără să-i dea de știre căci într'o dimineață s'a trezit scăldată de sclipirea soarelui în diamantele mici și albe cernute peste tot, ca revărsarea unei spume a cerului. Până seara s'a topit toată însă, firavă cum era.

In noaptea aceea, un cerșetor la mila oamenilor prin sate și-a găsit culcuș pe banca dintre cei doi plopi. S'au încălzit unul pe altul și toată noaptea l-a simțit cum tremură încovrigat, ca un câine fără adăpost. Gemea în somn adunându-și rămășița de surtuc găurit ce-l mai apăra de frigul stelelor. Ce bine era să-l simtă cald, tovarăș de noapte lungă și friguroasă.

— Da ce faci măi Române aici? Nu ți-ai găsit la vremea asta loc de creștin să te culci? Hai, intră înăuntru că ți-om rostui un căpătâi și pentru dumneata.

— Bodaproste!

Până dimineața s'a pornit viforul. Și-a încercat întâi puterea în copaci. De mânie neputincioasă, fiindcă pomii nu s'au lăsat smulși, a început să urle și acele de ghiață se învârteau troienind colțurile adăpostite, șuierând ca bice mânuite de tăriile nopții.

Phiiii... Fiuuuu.... Intr'o răbufneală de viscol banca a simțit că se clatină, dar zăpada a început să se aștearnă deasupra ei în loc ferit, să o cuprindă și să o îmbrace în haină albă și călduroasă. A troienit-o până în zori și ziua toată. Strat după strat s'a ridicat deasupra până nu s'a mai cunoscut nimic dintr'ânsa. Dar ea dormea amorțită de îngheț, fără suferință. Numai odată i s'a părut că a venit la ea moșul cel de demult și i-a spus: Las' fă proasto, nu mai fi tristă, că acuș vine primăvara și te-oi drege și pe tine pe la cele căpătâie, să nu te mai văd așa. Dar ăsta a fost vis.

Când a venit de adevărat primăvara și desghețul, băncuța moșului n'a mai ieșit de sub troiene. Cineva a ridicat doar niște lemne putrede ce-i încurcau pașii în poartă și le-a asvârlit cât colo.

August 1939, Oradea.

CRIȘAN MIHAI

D'ale Carnavalului

Ce vom spune copiilor noştri

— Predici anticipative —

De ce să-mi bat capul cum să cresc un copil dacă n'am avut mai întâi grijă, — aşa cum îi alegi răsadului ce-l doreşti frumos un pământ bun, — să-i dobândeşti, dintre cele multe, o mamă cu o zestre cât mai mare în ale duhului. (Zestrea din „safe" oricum e de prisos aici). Dacă dăm crezare teoriei schopenhaueriene femeia e aceea care transmite fătului însuşirile intelectuale. **Germanii au născocit chiar un cuvânt pentru aceasta :** Mutterwitz. **De altfel este în deobşte ştiut că mai toţi oamenii de geniu au avut mame remarcabil înzestrate intelectual. Se citează mama lui Jean Jacques Rousseau, a lui Kant, a lui Buffon, a lui Goethe. In sprijinul aceleiaşi teorii ştiinţa a demonstrat că demenţa este întotdeauna transmisă de mamă. Aşa dar iată că înainte chiar de naştere apare cea dintâi datorie a educatorului, a părintelui.**

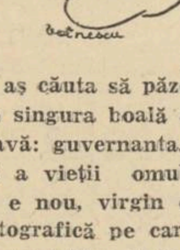

Apoi aş căuta să păzesc copilul meu de singura boală ce o socotesc gravă: guvernanta. In epoca edenică a vieţii omului, când creerul e nou, virgin ca o peliculă fotografică pe care totul se întipăreşte adânc şi indelebil (aceste prime impresiuni dăinuiesc cele din urmă: bătrânii îşi amintesc perfect fapte din prima copilărie), poate fi mai mare nărozie ca aceea de a da această gingaşă minunăţie în care stau virtual îngrămădite ca 'ntr'un mugur minunat toate creaţiile de mâine — de a o da cu criminală nepăsare în seama monstrului ce se numetşe guvernanta ! ? Nu ! şi iar nu ! Singura fiinţă ce are dreptul şi datoria să se îngrijească de copil este aceea care i-a fost aleasă încă dinainte de zămislire : mama copilului, cea care îi dărueşte substanţa creierului său...

La vârsta de 7 ani, când ştiinţific demonstrat este că creierul copilului atinge desvoltarea sa aproape definitivă se poate întotdeauna vedea ce aptitudini are copilul : bele arte, mecanică, ştiinţă, etc. Şcoala nu va face decât să înăbuşe acele aptitudini, cam aşa cum face tăvălugul asupra unui colţ de iarbă mijit abia şi bucuros de soare.

Copilul meu nu va pune piciorul în şcoală. Cei dintâi prieteni eu am să-i aleg pentru el ; deasemenea cele dintâi cărţi.

Nu mai este nevoie să spun, căci o ştie toată lumea din experienţă, că toate cărţile de şcoală sunt parcă anume întocmite spre a scârbi de oricare cunoaştere. Eu unul ştiu c'am rămas pentru toată viaţa certat cu istoria numai şi numai de pe urma „manualelor" din şcoală. In cât mă priveşte, aş răsturna pe de-a 'ntregul metoda actuală. Şcoala mea s'ar deschide la 1 Aprilie şi s'ar închide la 1 Octombrie. Lecţiile ar consta în peripateticiene plimbări în lunci, în păduri, pe râuri, pe la mânăstiri; în excursii mai lungi uneori. Aici s'ar învăţa istoria, geografia, botanica, geologia, fizica, desemnul, etc. In şase luni copilul ar învăţa cât în şase ani de şcoală, închis între cei patru pereţi ai închisorii clasei, chinuit şi veşnic exasperat de didacticismul neînţeles şi odios al dascălului, de renghiurile şi răutatea tovarăşilor de clasă înrăiţi şi ei. Dela 1 Octombrie la 1 Ianuarie ar urma vacanţa cea mare ; trei luni copilul meu ar găsi acasă toate minunatele cărţi ce au fost scrise pentru el nu de dăscălaşi agramaţi şi chiar idioţi, ci de cei mai răsăriţi cărturari ai omenirei. Nouăzeci dintr'o sută de copii, o afirm fără sfială, s'ar lua de o adevărată patimă pentru cetit, şi ar ceti în acele trei luni cât nu citesc altfel în toată copilăria lor, fiindcă i-a scârbit de carte „manualul" de şcoală... Şi odată căpătată acea nobilă patimă putem fi pe pace : s'a deschis pentru copil calea înstelată a culturii. Cu metoda aceasta vă dau în scris că va putea ceti la cincisprezece ani pe Descartes şi pe Pascal şi-i va înţelege poate mai bine decât tine, cetitorule, care nu ştiu chiar de ţi-ai vârît nasul în vreo carte de filosofie...

Şi ai o singură scuză : ai fost la şcoală !

MENIP

„Nu-ţi băga minţile în cap, băiete!". Cam aşa o să-i vorbesc copilului meu, pe care o să-l cresc într'un fel cu totul aparte. Căci prea m'am săturat de toate legile astea cu care unii îşi ţin pruncii în parc. Am să fiu un tată entuziast şi capabil de toate elanurile, o să-i trec cu vederea toate măgăriile, o să închid ochii oridecâteori va aduce câte-un patru dela şcoală, sau mă voiu preface că nu-l aud, când va înjura, ca din greşeală, pe un năbădăios tovarăş de oină. Dar, ce să mai lungesc vorba. Inchipuindu-mi că am un brad de flăcău, îl chem la mine şi-i ţin următorul cuvânt, pe care-l împărtăşesc şi cetitorilor acestei reviste, fiindcă aşa a dorit capriciosul inspirator al articolului fantezist de astăzi. Deci: am înaintea mea un băiat. Deştept şi talentat ca mine, elev în clasa a cincea de liceu, sau într'a şasea. Stau pe scaun şi fumez.

„Nu-ţi băga minţile în cap, băiete ! Nu ţi le băga în cap, pentrucă în felul acesta o să-ţi pierzi personalitatea, o să te tâmpeşti sau o să te îmbolnăveşti de un ciudat ramolisment infantil. Doamna Adriana Nicoară, soţia casierului de la percepţie şi amica tinereţilor noastre, mi s'a plâns mai ieri că treci pe lângă ea fără s'o saluţi, ba nici nu-ţi scoţi mâinile din buzunare, aşa, ca să schiţezi cel puţin un gest. Vezi, asta e treaba ta. Eu nu te pot sili să saluţi pe toate babele, dar să nici nu vii să mi te plângi când domnişoara Bonţica, odrasla ei, nu te va chema la ceaiul de Joi. Aşa să ştii, băiatule!

Bicicletă n'am să-ţi cumpăr. Şi asta nu fiindcă ai obiceiul să tragi la chiul la orele de latină, ci fiindcă peste un an sau doi o să vrei să-ţi iau o motoci-

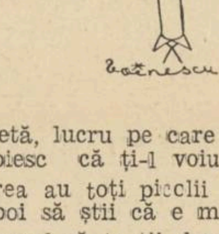

cletă, lucru pe care nu mă îndoiesc că ţi-l voiu satisface. Prea au toţi picolii biciclete şi-apoi să ştii că e mult mai incomod să te ţii după o fată cu bicicleta, decât fără ea. Vezi, de pildă domnul Lalescu, rentierul, a început să fie preţuit de genul femenin, numai din clipa în care nu mai făcea tururi peste tururi pe strada Vasile Boerescu. Toate lucrurile astea ţi le spun numai în interesul tău şi — te rog să-mi dai crezare — eu, tatăl tău, nu am dece să te mint sau să te duc de nas, pentrucă ţiu prea mult la tine. Chiulul poţi să-l tragi, dar să ştii că nu e prea recomandabil. Verile au un farmec mult prea duios, ca să le umpli cu toceală pentru diferenţe sau corigenţe. Şi să ştii: la vară vreau să te trimit la mare. O să te duci acolo să stai cu câţiva amici, vei vedea răsăriturile şi apusurile de soare, dar mai ales o să te entuziasmeze frumoasele fete pe care ai să le vezi pe plaje. Dă-te în vânt după ele, dar nu te prinde! Acuma, când păşeşti pragul adolescenţei, dă-ţi seama de toate dulceţile amare pe care ţi le rezervă viitorul. O să vezi o mie de june şi desigur că o să iubeşti cinci sute. Fii calm, pentrucă tânărul tău tată n'a fost calm niciodată şi treaba asta l-a costat o mie de cucuie. Dece oare să le mai simtă din nou, fiul lui?

Nu lăsa ţigările! Pune mâna pe ele, aprinde-le şi trage fumul adânc în piept. Ai să vezi că sunt amare şi rele, fumul lor albastru te va sufoca şi te va inneca. Şi de-ai să te obişnueşti cu ele, cu atât mai rău. Vei tuşi, vei scuipa şi vei regreta. Dar dacă vrei, nu le lăsa !

Altceva, ce-aş mai putea să-ţi spun oare? Ştiu că firele de albeaţă dela tâmple te fac să zâmbeşti, dar eşti încă prea june ca să-mi auzi inima. Te văd cum baţi din picior, nerăbdător şi însetat, ca mânzul priponit în câmp. Uite: te las să alergi. N'am să te ţiu în frâu, n'o să-ţi pun ochelari negri şi nici n'am să te încalec, spre a te însoţi, umilindu-te. Zâmbeşti? Poatcă logosul meu străbătut de-o ascunsă tristeţe, îţi dă ghies să râzi. Fii pe pace: cunosc şi asta, fiul meu grăbit. Şi-acum, n'ai decât să te întorci, diseară sau mâine, cu capul spart, cu fruntea crestată. Frumoasa ta mamă n'o să-ţi mai dea sfaturi, ci tifon.

De ce să-ţi bagi minţile în cap, băiatule ?"

Dar poate că eu n'o să am niciodată un băiat !

ŞTEFAN BACIU

Copilule,

Cred că a venit vremea răfuelii. Multe poveşti de ale noastre trebuesc astăzi limpezite.

De când am fugit de lângă tine mi-ai făcut odată semn. mi-ai spus: „vino", dar eram atât de grăbită. Trebuia să-mi tai cozile care atârnau pe spate, trebuia să cer cu îndârjire tocuri înalte la pantofi, trebuia să citesc mult şi fără rost, trebuia să arăt o mână cu degete încă pătate de cerneală, dar cu lac roz pe unghii, şi cu inelul de aur cu un nume şi o dată.

Astăzi însă, când îmi doresc părul lung, tocurile pantofilor mi le măsor prudent pentru lungimea plimbărilor şi degetele deşi câte odată pătate de cerneală, nu mai arată nici lac roz, nici inel de aur.

Şi nici grăbită nu mai sunt.

Mi-ai făcut semn şi viu spre tine. Trebue să înţelegi totuşi că eu trebue să-ţi dau ţie sfaturi în rândurile acestea. Aşa am promis. Şi de altfel aşa e şi frumos. E şi normal. Vezi că şi în basmul lui Grimm, copilul e cel care primeşte sfaturi. La urma urmelor (şi, vezi, zâmbesc acum) dece n'am intra şi noi în normal? E atât de liniştitor. Nu e numai decât nevoie să-mi spui că zâmbesc prea mult. Şi nu mă întrerupe. Vezi că vreau să-ţi impun într'un fel. Dacă ai să te uiţi atât de serios la mine o să mi se pară frivolă pălăria aceasta nouă care îmi place.

Pentru tine ştiu că frumuseţea şi haina care să îmbrace frumuseţea, erau pe pânze în muzee doar. E atât de frumoasă Jeana D'Aragon, că ar fi meritat să o picteze nu Rafael ci Leonardo Da Vinci. Aşa îmi spuneai acum zece ani. Şi aveai dreptate.

Totuşi, vrei să-ţi spun ceva? Nu da din umeri! Când seara pe ascuns cereai cafea neagră, citeai „Germinal" a lui Zola.

Şi nu ţi-ar fi displăcut să-i semeni celui mai adorabil ofiţer de marină a lui Farrère „dacă ai fi fost bărbat". Ştiu că n'are nici o importanţă, totuşi...

Azi am surâs amabil când mi s'a vorbit bine de o carte proastă! Copilule drag, eu nu mai am convingeri de neînfrânt ca ale tale. Tu te simţi vertical construit pe o lume orizontală. Şi pe urmă de când Shaw a spus că numai proştii nu-şi schimbă părerile, mi-a fost atât de uşor să fiu deşteaptă şi înţelegătoare.

N'aveai decât să nu-l citeşti! Dacă asta e tot ce găseşti să-mi răspunzi!

Şi pe urmă vezi, eu nu mai pot trăi numai în minuni ca tine. Pentru tine nu e obositor deloc. Pentru mine, da. Dacă nu-mi dădeai atâtea cărţi şi atâtea şi încă altele (citite cu lampa aceea de buzunar noaptea în patul internatului), ochii mei distingeau astăzi ca tine, albastrul sau verdele unei rochii de zâne.

Din cauza ta (din cauza ta?) am ştiut bine ce se petrece în cer. Cu siguranţa lucrului fami-

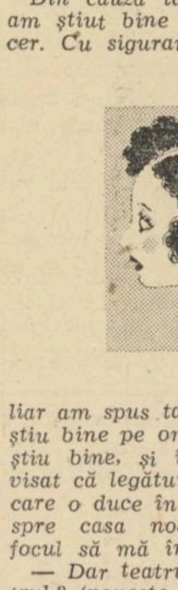

liar am spus tare şi răspicat că-l ştiu bine pe omul din lună. Că-l ştiu bine, şi într'o noapte am visat că legătura de vreascuri pe care o duce în spinare, o aducea spre casa noastră să-mi facă focul să mă încălzesc. Vezi?

— Dar teatrul, Madeleine, teatrul? (povestea cu omul din lună ţi-a plăcut şi deşi neîmblânzit încă, glasul tău începe să semene cu al meu atunci când vreau să fie pentru cei pe care îi iubesc aer respirabil, apă, lumină).

— Teatrul copilule? Şi acum doresc tinereţea şi suferinţa Juliettei; şi acum doresc rochia de stambă a Soniei şi glasul ei greu de plâns. Mi-aduc aminte însă, când întrebând dacă prinţesa Ileana (prinţesa copilăriei tale), poate să joace pe scenă, şi răspunzându-ţi-se că „ea e prinţesă şi prinţesele nu joacă pe scenă" tare ţi-a mai fost milă de ea!

Ţi-am mai spus odată. Aerul rarefiat al minunilor era bun numai pentru tine.

Şi acum ştiu că vine lucrul cel mai greu. Aş vrea să nu-mi pui întrebarea aceasta. Aş vrea să nu mă certi. Mai aşteaptă puţin. Dela tine am învăţat să spun „totdeauna". Dela tine am învăţat să spun „niciodată". Acum ştiu că totdeauna şi niciodată au valoarea perspectivelor dintr'o galerie de oglinzi. Dar lasă-mă totuşi. Vezi tu, undeva tot trebue să te odihneşti.

Copilule, acuma dai din umeri şi mi se pare că ţi-e puţin şi somn. Eu eram pusă pe poveşti lungi, dar tu nu fumezi şi vecinătatea mea nu-i vrednică să-ţi alunge somnul cu o cafea (cerută pe furiş la bucătărie).

— Şi nu mă uita. La al treilea semn viu sigur cu tine. Şi să nu uiţi să-i spui omului din lună că vreau să am în casa lui şi o pisică.

MADELEINE ANDRONESCU

Astăzi a împlinit fiul meu cincisprezece ani.

E un copil normal, tot aşa cum eu sunt un foarte normal tată.

Pentru mine, fiul meu a fost, cum orice fiu este pentru tatăl său, rând pe rând : 1) genial (la vârsta de 8 luni ştia să spună „Aaaaa !" şi câte-odată, când era inspirat spunea chiar „Ooooo !) ; 2) fala familiei (a luat în primele 3 clase primare, premiul al III-lea, iar în clasa IV-a primară, cu toate că a suferit timp de o lună de pojar, a trecut fără corijenţă) : 3) debil (în primele două clase de liceu, din pricina acestei debilităţi, lua mereu note mici la Matematici).

Acum normalul meu fiu se află în cea de-a patra fază : este o **puşlama !**

Acestea sunt, de altfel, chiar cuvintele profesorilor lui, cari mi-au spus, de asemeni, că trebue să iau neapărat măsuri.

— „Ţine-i o predică !" m'a sfătuit profesorul de geologie căruia obraznicul meu fiu îi spusese odată că printre fosilele cari se află în ţara noastră poate fi numărat şi directorul liceului.

Aşa că m'am hotărît : Astăzi îi voiu ţine o lungă predică fiului meu, puşlamalei, cum îi spun profesorii.

L-am chemat în camera mea, după ce-am avut grije, mai întâi să-mi pun pe nas ochelarii cu cari îi impresionez, întotdeauna, pe funcţionarii mei.

Cum a intrat în odae, fiul meu mi-a admirat ochelarii cu rame groase şi mi-a spus, abea ţinându-şi râsul :

— „Tată, trabuc îţi mai trebue şi eşti, leit, poetul Minulescu".

Indignat de comparaţie, mi-am scos ochelarii de pe nas.

Dar eram, totuşi, mulţumit. Fără să vrea, fiul meu îmi procurase subiect pentru predică.

L-am privit aspru (mă gândeam cu jind la efectul pe care l-ar fi putut face aceeaş uitătură aruncată pe sub ochelari) şi am început :

— „Domnule, să ştii dela mine că nu mai merge aşa. Eşti obraznic. Nu înveţi nimic. Te ţii numai de fleacuri. Ţi-e gândul numai la prostii de alea... la poezii: Eu te chem aici să te cert, şi dumneata îmi vorbeşti despre ochelarii lui Eminescu..."

Profesorii aveau dreptate : fiul meu este o puşlama. De exemplu, acum a început să râdă fără rost. A avut chiar curajul să spună : „Tată eşti delicios !"

I-am retezat-o, scurt :

— „Te rog !... Nu te-am chemat aici, ca să aflu dacă sunt, sau nu, delicios. Te-am chemat ca să-ţi fac morală. Am aflat, chiar, că scrii versuri. In loc să te ţii de carte şi să înveţi câte pietre avem în ţară şi câţi Ludovici au domnit în Franţa, dumneata smângăleşti hârtiile. Frumos îţi şade !

Am continuat :

— „Te-am văzut odată pe stradă, mergând alături de o elevă. Să-ţi fie ruşine..."

M'am oprit, intimidat. Prea mă privea, ironic, fiul meu. Par'că ştia ceva.

Am avut şi eu odată 15 ani. Şi domnişoara Amèlie avea cozi.

La urma urmei, fiul meu nu este chiar atât de vinovat. Nu e nici-un păcat că scrie versuri.

Şi eu am scris, la 15 ani, 3 versuri pentru domnişoara Amélie. Erau foarte frumoase.

Mi le amintesc, chiar :

„Te iubesc, frumoasa mea,
„Ca pe-o stea,
„Ca pe-o stea.

Mai ales, ultimele două versuri erau superbe !

Fiul meu mi-a moştenit, pe semne, talentul.

Dar profesorii nu-l pot suferi pentrucă e inteligent.

Da. Da ! Asta e adevărul : Fiul meu e un persecutat.

LIVIU MANOLE

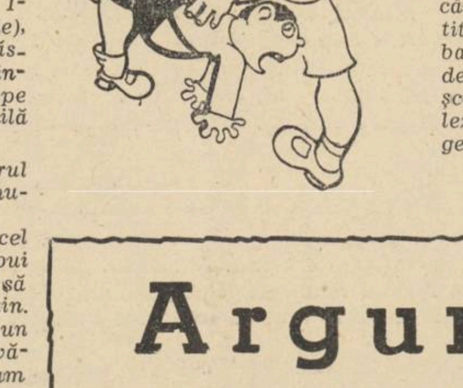

Aşi fi cea mai nenorocită dintre mame, dacă aşi avea neşansa ca gemenii mei să fie aşa de prost crescuţi ca odrasla lui Ştefan Baciu.

Nu catadicseşte să mă salute decât în Săptămâna Mare, când ştie că-i trimet obişnuitul ou de Paşte.

Ştiu eu că din principiu, copiii nu trebuesc dăscăliţi prea mult, dar niciodată nu strică cei şapte ani de-acasă.

Bănuesc că plozii subsemnatei au aceşti obişnuiţi şapte ani, ţinând seamă că mi-am sacrificat cei mai frumoşi ani ai tinereţii pentru a da societăţii nişte elemente folositoare.

In ultima şedinţă a societăţii noastre de binefacere „Puşculiţa copilului" doamna prezidentă, în dorinţa de a se da copiilor din oraşel o creştere cât mai aleasă, ne-a rugat să aducem pentru proxima Vinere, o listă cu sfaturile pe care le dăm copiilor noştri.

Fie-mi îngăduit s'o contrazic, căci mult prea rar se întâmplă ca un copil să asculte sfaturile părinţilor săi. In zadar te sileşti tu părinte să-i arăţi că-i soare afară — chiar dacă-i ninge şi-i plouă — el se crede tot în zilele babelor.

Jalea cea mare-i că-ţi dai seama că sfaturile părinţilor au fost bune abia după ce — cum spune „Ochiul Magic" — tatăl meu — te loveşti cu capul de pragul de sus, să-l vezi pe cel de jos.

Deşi în tinereţea-mi îndepărtată înţelepţii mei părinţi m'au sfătuit să nu mă mărit prea tânără, eu tot am fugit cu casierul dela percepţia orăşelului nostru, cu care m'am cununat apoi la biserica din Pucioasa, unde „dânsul" şi-a cerut mutarea. In salon e 'n loc de cinste poza din ziar în care pieptănată „à la garçon" ţineam în braţe cei patru gemeni cari mi-au umplut casa şi mi-au complicat bugetul. Recitesc cu mândrie titlul : „Fenomenul din Pucioasa".

Fiindcă leagănele şi cărucioarele erau pe atunci obiecte de lux, le-am comandat la cel mai bun tâmplar din târg, patru albioare.

Mai complicată a fost problema legănatului, căci m'am chinuit teribil până am ajuns la invenţia mea bazată pe un sistem de sfori cari puneau în mişcare în acelaş timp, cele patru albii.

Dar au trecut şi astea ca şi primii lor şapte ani de-acasă, de care prefer să nu-mi mai amintesc.

Cu toată bătaia mea de cap, inevitabilul s'a produs, căci m'au făcut prima oară de râs „în public" la sfeştania dela începutul anului şcoalei primare, când nici unul n'a vrut să spună cum îl chiamă, nevestei domnului primar.

Sfaturi! Nu cred că am să duc lista cu sfaturi doamnei prezi-

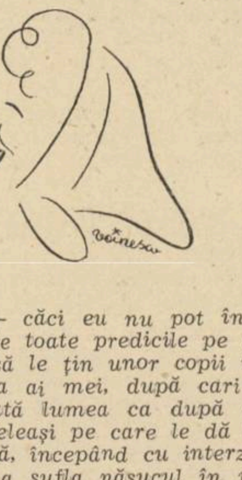

dente — căci eu nu pot înşira pe hârtie toate predicile pe cari trebue să le ţin unor copii răsfăţaţi ca ai mei, după cari se uită toată lumea ca după urs. Sunt aceleaşi pe care le dă orice mamă, începând cu interzicerea de a sufla năsucul în perdele sau de a-l freca delicat de manşeta hăinuţei şi sfârşind cu nesuferitul spălat, mai ales al dinţilor şi al urechilor.

Probabil că n'o să se supere prea rău pe mine, căci altfel n'am să mai dau voie copiilor mei să umble „în monom" cu cheta la kermesa dată de societatea noastră în parc, Duminica viitoare.

Văd că m'au absorbit amintirile — şi nu problema sfaturilor. Trebue să mă duc la bucătărie să nu-mi ardă toanta clătitele, căci parcă-l văd pe bărbatu-meu că vine la masă mai devreme chiar decât copiii dela şcoală. Iar vrea să mă controleze dacă sunt acasă. L-a găsit gelozia la bătrâneţe ?

ADRIANA NICOARA

Am mai rupt o foae de calendar. Suntem în ziua de 11 Martie a anului 1941. Poemul pe care vroiam să-l scriu pentru fata cu lumini în păr şi în privire, nu l-am putut isprăvi. Creionul n'a mai vrut să scrie. S'a oprit la mijlocul unui vers : „...Şi poate că odată..."

...Odată ?...

Ce, naiba ? N'am mai fost de mult atât de obosit. Am închis ochii. Şi, poate că am aţipit...

Privesc din nou calendarul din perete. Suntem în ziua de 11 Martie a anului 1971... Iute mai trece timpul. Eu m'am însurat de mult cu fata ce purta lumini în păr şi în privire. — Ce frumos s'a petrecut totul ! Ca în basme! — Acum luminile din păr au sclipiri de ghiocei. S'au adunat anii în părul fetei de odinioară.

N'am putut să dorm toată noaptea. Şi o noapte nedormită se resimte la vârsta mea. Nu mai am 21 de ani. Dar ce nu m'a lăsat să dorm? Poate că a fost teama... teama de-a nu fi înţeles de copiii mei. Astăzi trebue să le vorbesc. Au ajuns la o vârstă la care au nevoe de sfaturile mele. Mi-am măsurat, în tot timpul nopţii cuvintele, mi-am întocmit frazele. Acum, nu-mi mai rămâne decât să le vorbesc.

Am trecut în camera celui mai mare dintre copii. Nu l-am găsit acolo. Un bilet mi-a arătat că se gândise la mine înainte de a pleca : „Tată, n'am putut să te mai aştept, cum m'ai rugat. I'am promis lui Lou că am s'o plimb astăzi la şosea, cu avionul meu".

Nu pot să mă supăr pe el. Dacă n'am uitat, scrisesem şi eu cu ani în urmă un bilet asemănător. Doar numele fetei era altul. Şi, în loc de : „avion", scrisesem în bilet, alt cuvânt : „automobil". Sunt din ce în ce mai rare, automobilele acum. Când apare câte unul pe stradă, lumea se uită la el ca la o antichitate. Mai ales copiii se prăpădesc de râs. Şi nu pot pricepe de loc ce rost are şandramaua asta pe patru roţi.

In camera fetei mele, n'am găsit nici măcar biletul care să-mi explice absenţa ei. S'o fi dus la un match de volley-ball electric,

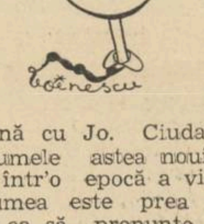

împreună cu Jo. Ciudate mai snut numele astea noui. Trăim acum într'o epocă a vitezei, în care lumea este prea grăbită pentru ca să pronunţe vechile nume lungi: Alexandru, Traian, Constantin, Magdalena... Şi, totuşi, ce frumoase erau numele astea vechi !

L'am găsit în camera lui doar pe mezin. Şi am fost fericit când l-am văzut, cetind o carte.

„Uite ! Copilul ăsta mai citeşte versuri !" m'am gândit atunci. Şi l-am întrebat :

— Ce carte citeşti?

Mi-a arătat numele cărţei. Erà un tratat despre o nouă categorie de roboţi

Mi-am dres atunci glasul şi am vorbit :

— Mă băiatule, o să ţi se pară ciudat ce-am să-ţi spun acum. Când aveam vârsta ta, scriam versuri.

Mezinul m'a privit ironic. Eu, totuşi, am continuat.

— Ştiu ! Ţie ţi se pare pierdut şi timpul pe care-l petreci, cetind cartea asta. Găseşti că ai fi făcut mai bine dacă ai fi dat-o secretarului robot să o citească şi să-ţi facă pe urmă un rezumat.

Nu ştiu dacă ai observat că în biblioteca mea (biblioteca pe care o priveşti cu atâta dispreţ şi despre care spui că ocupă un loc inutil) se află o carte cu scoarţe îngălbenite de vreme. Sunt ascunse acolo versurile lui Baudelaire. Ştii? Erà un poet care se numea Baudelaire. Ţi-aş da cartea s'o citeşti.

Fiul meu s'a cutremurat :

— Ce? Crezi, tată, că am înnebunit ?

Tot nu m'am descurajat :

— Te-aş ruga să nu te mai preocupe, măcar o săptămână, nouile descoperiri. Să citeşti. Să încerci să scrii. Să visezi. Să te duci noaptea într'o cârciumă.

— Să mă îmbăt ?

— Da ! Chiar să te îmbeţi.

— Tată, dumneata numeşti asta : *educaţie ?*

— Pe urmă când ai să eşi din cârciumă, să priveşti cerul. Să te plimbi într'o grădină publică...

— Ce înseamnă asta : *grădină publică ?*

— Iartă-mă ! Uitasem că nu mai există grădini publice. Sunt acum prea multe clădiri pentruca să mai fie loc pentru aşa ceva. Dar n'ai neapărată nevoe de grădini publice. Te aşezi pe un trotuar şi visezi.

— Să visez? Adică, să nu fac nimic? Mă sfătueşti să fiu leneş ?

— Nu! Te sfătuesc să fii **om**. Să uiţi că trăeşti într'o epocă a maşinilor şi a roboţilor.

Mezinul a eşit din odae, fără să-mi spună nimic. Sunt sigur că nu m'a înţeles...

...Am deschis din nou ochii. Am privit calendarul din perete. Suntem în ziua de 11 Martie a anului 1941. Poemul pe care vroiam să-l scriu pentru fata cu lumini în păr şi în privire, nu l-am putut isprăvi.

TRAIAN LALESCU

I-aş spune fiului meu: „FIULE!"

Şi el s'ar simţi probabil lovit în orgoliul său de vietate autonomă. Nimic mai puternic decât ruşinea de a te şti dependent de altcineva, până şi în ceeace ţi se pare mai al tău: viaţa, — nu poate izbi o făptură pătimaşă de sine.

Fiul meu are să fie o făptură pătimaşă de sine, desigur pentrucă are să fie fiul meu. Şi cu cât mai adânc i se va împătimi dârzenia autarhică, cu atât va fi mai al meu: mă va reedită.

„Fiule!" i-aş spune, şi el s'ar simţi plesnit ca de bice peste obraz, la gândul că n'a existat deodată cu universul, de-odată cu vremea sau dinaintea lor.

In roşeaţa care i-ar acoperi atunci obrajii aş vedea propriile-mi reacţii libertare, şi asta-mi va da puterea să continui.

„Fiule, nu asculta sfaturile mele.." **mi l-aş dăscăli. „Inţelege că fiecare povaţă pe care ţi-o servesc, este la mine fruct al unei îndelungi înăspriri de caracter, în lungul unei vieţi puse de-a-curmezişul tuturor şi a toate. Nu asculta povaţa pe care nu ţi-o rostesc decât din dorinţa egoistă de a te vedea mai**

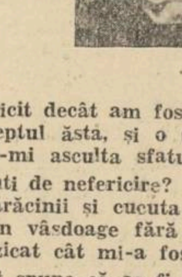

fericit decât am fost eu. Dar n'am dreptul ăsta, şi o ştiu. De aceea nu-mi asculta sfatul. La ce te-aş scuti de nefericire? La ce ţi-aş feri mărăcinii şi cucuta din cale? Eu prin vâsdoage fără cărări n'am urzicat cât mi-a fost viaţa, şi nu pot spune că aş fi fost mai fericit umblând pe poteci presărate cu nisip sidefiu de scoică, şi aburite zilnic de rouă. Dece ţi-aş rezerva ţie, prin sfaturile unei înţelepciuni de ceasul al unsprezecelea, o soartă mai comodă, odată ce ştiu că nu în comoditate-ţi poţi afla liniştea şi nici în confort fericirea.

Securitate nu-ţi poate fi paradis, după cum nu mi-a fost nici mie. Tu eşti fiul meu, oricât te-ar indigna asta, şi trebuie să te socot ca pe mine. Sufletul tău n'are să se bucure decât în neastâmpăr. Inima ta n-are să te susţină decât dela 100 de bătăi pe minut în sus. Pulsaţiile tâmplelor tale pe care mânia cu care mă priveşti ţi le accelerează, nu sunt pentru salturile dedesubtul cărora veghează o plasă bine întinsă de prevederea semenilor. Ţie-ţi trebuesc prăbuşiri, sângerări şi infernuri, ca să te poţi înălţa, tămădui şi hirotonisi înger.

Ai să fii măgar, ca să poţi dovedi arhanghelului tău imanent, că nu el te determină, şi că eşti liber. Ai să fii serafim ca să-ţi arăţi pahidermului interior voinţa şi puterea. Ai să încerci întotdeauna soluţiile absurde, de felul acelora pe care Dostoiewski le rezuma în libertatea de a egala pe 2×2 cu 5.

Ai să te lupţi cu tine oridecâteori te vei descoperi calm, ca să încerci a te linişti, oridecâte ori vei fi torturat de odihne.

Vei înălţa căutarea odihnei la rangul de tortură, freamătul la rosturi de metodă pacificatoare. Vei face din setea de libertate o obsesie care să-ţi lege mâinile, şi din obligaţie o uşurare. Vei căuta sfinţenia în păcat şi vei descoperi putreziciunea frăgezimii corolelor înainte ca ele să se fi deschis. Deşarte ş se vor părea toate, şi de preţ numai deşertăciunile, până când vei pune preţ pe ele. (Atunci vor începe a-ţi face silă).

Scormonind înălţimi în adâncuri, adâncimi în întinderi şi nemărginiri în limite, vei descoperi limitele nemărginite, singurele nemărginiri permise.

Şi toate, toate le vei suferi în numele unui sens, în numele sensului tău, pe care-ai să-l cauţi peste tot şi pe care nu-l vei înţelege decât atunci când vei osteni să-l mai cauţi, şi vei renunţa.

Nu, nu vreau să te feresc de nenorocirea de a-ţi cheltui viaţa în încercări. Ştiu că limitele pe care sfatul meu, de bătrân cu experienţa vieţii, ţi le-ar pune, vor fi pentru tine nefericiri mai acute, decât oricare altele. Cheltueşte-te, dărue-te, zdrenţue-ţi carnea şi cugetul în sârma ghimpată a tuturor interzicerilor. Vei fi totuşi, la sfârşit, fericit de a fi putut afla, singur, inexistenţa unui sens.

Altfel, durerea şi regretul unui „ar fi putut fi..." **ţi-ar întreţine până la moarte iluzia muşcătoare a ratării.**

Nu-mi asculta sfaturile, nu asculta de nici un sfat. Descopere singur ce ţi-e în putinţă şi ce nu, şi plângi abia atunci pentru ineficacitatea experienţelor altuia: când nu vei mai putea repara nimic. Nu-mi asculta sfatul!

Dar nu uita, Fiule, că şi acesta e un sfat, şi că prin urmare ai libertatea să nu-l iei în seamă!.-

LAFCADIO

P. S. Nu te mira că semnez aşa. Asta e pentrucă mumă-ta mi-a luat numele, cum se întâmplă întotdeauna după căsătorie. Fiind şi ea Socrates, **am simit, cum vezi, nevoia unei diferenţieri.**

Argument

„...Cei dela masă aşteptau să le aducă vinul, dar Catrina nu mai venea. Atunci femeia zise slujnicei : „Ia du-te jos în pivniţă şi vezi de ce nu mai vine Catrina".

Slujnica se duse şi o găsi stând la butoi şi plângând amarnic. „De ce plângi, Catrino ?" întrebă slujnica. „Ah", răspunse ea, „cum să nu plâng, că dacă oi luà pe Vlad şi oi avea un copil, copilul s'o face mare, şi o veni să scoată vin, o să-i cadă barda în cap şi o să-l omoare". Atunci slujnica zise: „Ce isteaţă e Catrina noastră !" Se aşează jos şi încep să plângă şi ea..."

„Catrina cea isteaţă"
din
Basmele fraţilor Grimm

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938

13

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIA”

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL” BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL L • Nr. 13
SAMBATA 22 Martie 1941
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Geotropismul contemporan

de ION FRUNZETTI

Un ecou care trezește altele: mitul biblic al bătăliei a cărei soartă depindea de mâinile înălțate către cer ale profetului: zeii vechimei iubeau starea contemplativă, a închinătorilor cu brațele ridicate a rugă și admirație. Și corolarul său: zeii momentului de față, care nu-ți lasă răgaz să 'nnalți către cer nici privirile, dar mi-te mâinile! Diferența e simplă: Dumnezeul vechimei se numea **Eloah**, (adică Ființa), zeul veacului nostru se cheamă **„actualitatea”**.

Zeul Bibliei cerea jertfa unui miel din când în când, și prăznuirea unei zile din 7. Zeul de astăzi cere șapte zile din săptămână și jertfa însăși a ființei tale spirituale. Cunoscând că **actualitatea** e mai curând un proces decât o realitate, ea însemnând mersul dialectic al civilizației, progresul, — nu mai avem să ne mirăm că nici un moment mâinile robotind în mișuna treburilor practice de tot soiul, nu mai află răgaz să se ridice, intemporal, cu palmele deschise larg și degetele răsfirate, către limpezimile vreunui cât de fugar întrevăzut **cer.**

Actualitatea cere **integrarea** ințiilor, a țelurilor lor și a eforturilor. Fiind o totalizatoare uriașă de energii, actualitatea pretinde **actualizare,** înainte de orice: actualizarea tuturor latențelor energetice ale personalității.

Omul actualității e omul **activ.** Desvoltarea sa este o hypertrofie hidoasă a calităților volitive, un desechilibru monstruos al funcțiilor sufletești, o convertire alter-antă a structurii proprii. Activitatea organizată are nevoie de diriguirea inteligenței, de prevederile rațiunii, de intuițiile instinctului, tot atât cât de hotărîrea promptă și tenace ori de execuția adecuată și imediată. **Productivitatea** la care zeul „actualitate” obligă insul, este acaparatoarea tuturor funcțiilor sale intelectuale și voluntare. O **„integrare”** însemnează tocmai putința de a gândi, hotărî și acționa conform cu un țel prestabilit.

S'ar părea că nu e nici un inconvenient în supunerea insului la regimul sec al **activității integratoare.** Structura sa unitară are însă de suferit, pe lângă desechilibrul hypertrofierei semnalate, **atrofierea** altor funcțiuni. In deosebi, **funcția afectivă** tânjește.

Capabil să raționeze just, să execute exact și conform, omul mecanizat de activitatea la care e constrâns pierde „disponibilitatea” sufletească, putința de a resimți simpatetic pulsațiile sufletelor vecine. Univers închis, urmând normele astronomice ale revoluției și rotațiilor sale în orbite calculate strict, omul contemporan, închinătorul actualității și al progresului tehnic, este incapabil să recepteze mesagiile suave ale unei vieți plăpând răsărite, și sfios, în firul de iarbă ori în cărăbușul zbârnâindu-i în preajmă, pe fire de soare.

Limpezimile unor priviri curate de copil nu-i vor spune nimic, după cum nimic nu-i poate îngenunchia făptura în fața unei dureri omenești. Robot, omul actualității este un complex de procese biochimice endocrine, sub influența activă a condiționărilor termoelectro-mecanice ale mediului, sau pur cantitative, numerice, ale colectivului social al cărui component este. Confecționat ca să producă, orice defect de funcționare își află corectivul, indiferent dacă remediul distruge omul: producția nu sufere.

(Urmare în pag. 5-a)

Nichifor Crainic și marea

de I. GR. PERIEȚEANU

Personalitatea d-lui Nichifor Crainic, legată de o temeinică activitate didactică, filozofico-socială și poetică, este una din cele mai complexe ale României contemporane. Cum opera, ca și omul, păstrează un profund caracter unitar, prin concepția creștină care-o adâncește și luminează, osebitele ei aspecte nu-s decât diagrama concordantă a spiritului său superior, care a rodit, pe tărâmul ultimelor două decenii, desigur câteva din cele mai autentice înfloriri ale sufletului și gândirii autohtone.

DARURILE PĂMÂNTULUI și **ȚARA DE PESTE VEAC** sunt, alături de **PUNCTE CARDINALE IN HAOS, ORTODOXIE ȘI ETNOCRAȚIE** și **NOSTALGIA PARADISULUI,** adevărate pietre de hotar.

Ca ziarist, dintre cei mai înzestrați și autor al unor eseuri, adevărate capodopere ale genului, în care arta și credința se împletesc cu măestrie, în slujba unui patriotism susținut pe linia mare a tradiției noastre creștine, d. Nichifor Crainic se remarcă prin siguranța cu care 'și stăpânește subiectul, ajutat fiind de o bogată cultură generală, ca și de un excepțional dar de a glosa în marginea evenimentelor importante, ceea ce constitue, de altfel, caracteristica stilului său atât de personal.

In poezie, d. Nichifor Crainic este promotorul grupului tradiționalist dela **GÂNDIREA,** după care valorificarea estetică corespunde unei interpretări organice a specificului național, înțeles ca o înfrățire, întru frumusețe, a graiului, locurilor și oamenilor țării.

Iată de ce, pentru mine, e foarte greu să transmit cititorilor, limitat numai la aspectul marin, întreaga semnificație artistică a poeziei d-sale, pe care o prețuesc în deosebi și care ocupă un loc de frunte în literatura română.

Primul volum de versuri, Darurile Pământului, are o singură însemnată imagine marină:

Ca râurile contopite 'n mare
Noi vom muri în nemurirea ta —

prin care poetul se adresează Patriei, adevărata matcă a eternității individului.

Cu al doilea volum, însă, Țara de peste veac, marea își reclamă belșugul de imagini și idei în poezia d-lui Nichifor Crainic. Pentru o mai bună prezentare, vom deosebi, în versurile d-sale, trei grupe distincte: prima, menită a releva impresiunile marine, risipite în diferitele poeme ale volumului; a doua, cuprinzând bucățile exclusiv închinate mării; și, în sfârșit, ultima, în care realizarea poemelor se întemeiază pe un cadru technic de pure imagini marine.

Prima grupă e o simplă enunțare de imagini, servind, în principal, interpretările ulterioare ale analistului: CÂNTECUL DUNĂREI, care schițează, în mod tangențial, importanța căilor de comunicație aquatică în desvoltarea economică și spirituală a țării; CÂNTEC DE PESCAR, lauda poetică a nestatornicei frumuseți a unui păsărav auriu; CÂNTECUL DE MUNTE, ce opune, prin două mari simboluri, credința și moartea, motivele de căpătâi ale poeticei d-lui Crainic: la un capăt tendința, care urcă parcă elementele firii pe drumul fără întoarcere al năzuinții, la Dumnezeu și, la celălalt, tendința contrară, care ne adună și ne coboară, din visul materiei, către marea taină în care toate curg.

Nu putem omite această ritmică strofă din poezia IGHEABUL:

Din gura de răcoare a fântânii
Imi curge ca un cântec printr'un flaut.
S'asvârle 'n melodii de vălurele,
Alunecă pe nodurile mele
Și gâlgâie 'n gurgulu —
Eu o primesc și-o dărui
Oricui
Și fiecărui.

Admirabil refren onomatopeic, care a surprins câteva accente clare din neasemuitul cântec al apelor.

O frumoasă imagine marină, găsim în finalul din MOLIMA:

Nori albi din nesfârșitul albastru s'au lăsat
Și parcă ancorează, iar satul e un port
La margine de ceruri, cu clopote de mort.
Și pleacă iarăși norii ca floarea de salcâm:
Corăbii încărcate pentru celălalt tărâm.

Aici intuiția poetului e ca un revers al concepției pe care am relevat-o în Cântec de munte.

In SUB CURCUBEU, norul, gonit de fulgere și furtuni, este sugestiv comparat unui naufragiat aerian. VILA BLANCA, pune în contrast urgia mării cu disprețul pe care-l încearcă autorul în fața unei nefolosite frumuseți naturale și arhitectonice. Terținele neregulate din PROGRES, răsfrâng multiple oglindiri marine, pentru a înfățișa desnădăjduita luptă a omului, în goană după în veci nerealizabilul mai bine. Iar gândurile despre moarte împlinesc cugetarea din PASĂRE ALBĂ:

Moartea-i ca noaptea: gol despicat.
Intre izvor și mare-arundat —

vădind concepția finalității în eternitate, indicată și în versurile citate din primul său volum.

Din grupa doua fac parte poemele CÂNTECUL APEI și ȚĂRMUL DE DINCOLO, în cari freamătul transcendental ridică până la ceruri adâncul misteriosului ținut pelagic.

Cântecul apei reia marea temă, a Cântecului de munte, într'un puternic imn închinat învelișului lichid, pe care Thales din Milet îl socotea drept temelie a lumii:

La tine, Doamne, nu mă'nalț
Cu muntele lucind în smalț:
De piatră e, dar se scufundă
Nisip mărunt sub apa scundă,
Precum a focului nălucă
Tot valul apei o îmbucă.

La tine, Doamne, nu m'avânt
Pe-al vântului desnodământ,
Balaur care 'nghite spații,
Dar târâtor sub constelații,
Ce cade prăvălit din zbor
De abureala unui nor.

Cu stropul, Doamne, mă ridic,
Mai tare cu cât e mai mic:
E Sfarmă-Piatră, Stinge-Foc,
E Frânge-Vânt, e'n orice loc,
Subpământean, aerian,
Și e izvor și e ocean.

Murmură'n râu și 'n mare geme,
E tinerețe peste vreme,
Din nori închipuie icoane
Și spânzură de bolți amvoane
Ca voia ta pe cer să steie
Prin fulgere și curcubeie.

Dela muntele și focul copleșite de apă, la vântul prăvălit de abureala unui nor, până la stropul care se ridică, sfarmă piatră, stinge focul, frânge vântul, în ascensiunea acestui poem e o minunată gradație, dominând toate sub și pe pământ. Finalul e unic și prin imaginile creștine, pe care poetul le realizează contemplând cerești ipostaze ale elementului umed.

Cântecul apei semnifică, poate, ceva din atributul ubiquității divine:

Murmură'n râu și'n mare geme,
E tinerețe peste vreme —

căci apa e oarecum asemeni Creatorului, care e în toate și'n care toți suntem. Poezia, departe de a fi un act gratuit, transmite pulsația pe care artistul o resimte în preajma imanentei frumuseți, prin transfigurarea în artă a marilor sensuri ale trecerii noastre, cari sunt: dragostea, moartea, credința.

Țărmul de dincolo e poetizarea problemei de care e stăpânit omul în fața marelui mister al morții. Subiectul presupune cunoașterea limitei incerte dintre a fi și a nu fi, care e piatra de încercare și a științei și a filozofiei. Să nu se creadă, însă, că poetul filozofează în versuri:

Țărmul de dincolo de mare,
Invăluitul Finister,
E poate margine de cer
Și poartă către alt mister,
Iar pentru gând cutremurare,
Hotar de jar, străjer de ger.

Ajuns-au oare câți plecară?
Plecații nu ne mai răspund.
Și sunt pe mare ca un prund
Ce cade surd și greu la fund —
Ca moartea, marea e amară
De câte taine o pătrund.

(Urmare în pag. 6-a)

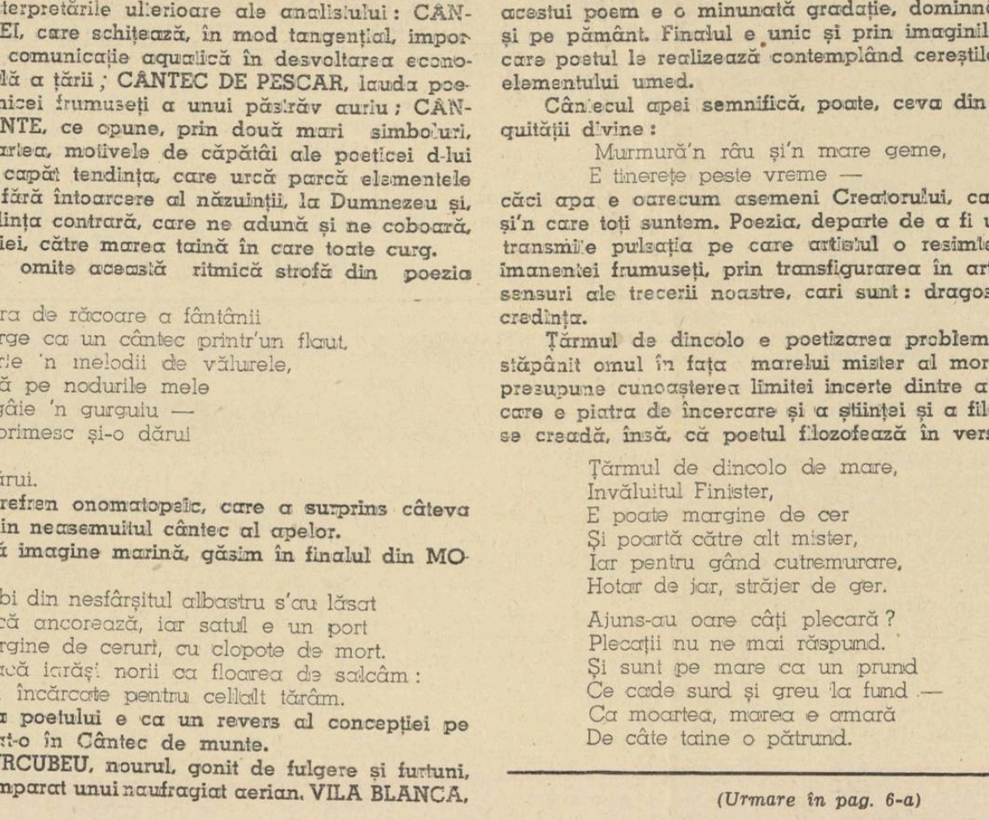

AL. ȚIPOIA (Sala Ateneului) Peisaj din Balcic

Note despre stil în cultură

de OVIDIU DRIMBA

In cultura franceză, cu toate caracterele locale de fizionomie spirituală (bretonă, normandă, provensală, etc.) asupra cărora unii critici încercau să insiste, enunțând astfel decisive consecințe de morfologie a culturii lor, — s'a menținut totuși ideea caracterului general latin, dela Lanson și până la subtila critică de școală maurrasiană.

Francezii sunt latini. Și geniul latin e geniul voinței, așa precum Grecii antici sunt geniul pasiunii; deaceea arta grecească e superioară celei latine. Geniul latin e un geniu al realității imediate, a realității pozitive, ordonate, clare. De aceea Spania romanizată n'are o poezie lirică înaltă, de aceea în Franța, țara care nu cu lirica se poate mândri, prima poezie o dă Provența neromanizată complet. Dar Franța a creat catedrala gotică, cel mai pur, cu templul grec, și cel mai sublim moment al architecturei, această „muzică a spațiului”. Franța a dat pe unul din cei mai mari sculptori ai omenirii, pe Rodin; Franța a creat o strălucită istorie a picturei, și un roman realist, — în timp ce Germanii o-muzică mult mai puternică, o poezie mai profundă, o metafizică... E paralela dintre geniul concretului și cel al abstractului.

Nota aceasta se întinde și de-asupra afirmației, că anume Francezii folosesc inteligența iar Germanii intuiția, — în viziunea interioară ce precede creația unei opere de artă. Iată de pildă, muzica franceză dela César Franck în ce măsură e realizată cu ajutorul inteligenței. Dealtfel, orice muzică adevărată se și adresează unei inteligențe muzicale (Suarès a probat-o magistral) — dar muzica germană găsește drumul mai scurt al emoției, așa precum cea italiană calea senzației mai facile, tocmai pentrucă e prea muzicală. Muzica franceză e puțin mai ermetică, realizată mai mult cu o conștiință clară decât cu misticism. Germanii au puternica intuiție a viziunii interioare precedentă momentului de realizare artistică, — aș zice chiar că fundalul instinctiv, primar al ființei sale se revelează el singur și prin sine. Și mă gândesc la întâmplare, la pictura lui Holbein, Dürer sau Grünewald, — de o realizare plastică inferioară picturei franceze. Pentrucă, la urma urmei, această intuiție convine mai mult artelor care se desfășoară în timp, decât artelor esențiale.

Francezii n'au o poezie profundă ca Gemanii (notați că marea poezie se citește în tăcere...) tocmai din cauza acestei lucidități inteligente a spiritului francez. Dacă totuși există în istoria literaturii lor nume ca Villon, Baudelaire, Valéry, e că aceștia reprezintă și manifestă o tragică, o halucinantă conștiință a dramei acestei lucidități; căci ce e acea „Ballade des pendus” dacă nu conștiința dramei descompunerii biologice față de posteritate, — de eternitate? Și „Fleurs du Mal”, aceste demonice lucidități ale consecințelor păcatului originar? Valéry nu e el poetul unei inteligențe pure? — Or, poeziei îi trebue atmosfera neliniștei, a marilor întrebări, a celor mai adânci neliniști, glasul frământărilor neliniștite ale misterelor lumii și vieții, chemarea depărtărilor și a veșniciei... Dar Francezii n'au nici o poezie poporală, — gândiți-vă la semnificația acestui fapt și la consecințele ce le pregătește pentru poezia cultă.

Iată o altă probă despre această inteligență calmă franceză, — calmă pentrucă inteligența maturizată când atinge gradul înțelepciunii, e calmă prin definiție. — Spunea parcă cineva că fiecare cultură e destinată să-și afle maximul de forță de expresie într'un anumit moment cultural, într'un anumit curent ale cărui caractere coincid cu spiritul acelei culturi. Deaceea romantismul și chiar expresionismul — forme ce tind spre o exprimare directă — e la el acasă în Germania; deaceea Renașterea, acest splendid echilibru de forțe, își află expresia cea mai înfloritoare în Italia, așa precum Rusia prin romancierii săi se regăsește în realismul epic; deaceea barocul, această combustiune internă ce frânge liniile și dilată volumele, e o etichetă perfectă a Spaniei (cine nu cunoaște superba luptă a lui Eugenio D'Ors?). Franța însă și-a găsit marea sa epocă spirituală în clasicism, această apolinică școală de cunoaștere și calm, căci cunoașterea înseamnă liniște. Iar Francezii au avut întotdeauna, încă dela „Chanson de Roland” o certă „horreur de la desmesure” („desmesure”, — acest corelat natural al lirismului...).

Și pentrucă suntem la clasicism: dece clasicismul francez a triumfat prin teatru? Desigur, fiindcă spiritul francez are sensul teatrului (nu în accepțiunea pejorativă a cuvântului însă), o anumită atitudine analitică, o singură și profundă penetrație psihologică prin gest, mimică și decor scenic. Cât despre decor, sunt tentat să văd aceeași notă de aplicație spre analiză și concret chiar și în simplul fapt că scena teatrului francez din veacul al XVII-lea e mult mai bogată, mai precisă decât aceea a teatrului englez mult mai simplă, mai abstractă, a aceluiaș timp.

Aceeaș atitudine analitică și aceeaș penetrație psihologică se vede în eflorescența portretului în pictura franceză, — și ce diferență între precisul portret francez și între nedecisul, umbrosul portret de școală flamandă! Ultimele păreri ale criticei plastice a stabilit maxima potență artistică a peisagistului Corot — de pildă — în portret. Dealtfel se știe că portretul e culmea picturii.

E perfect explicabil acest spirit de observație și analiză. Francezul e prin excelență un tip social, iar literatura franceză s'a născut în societate, din societate și pentru societate. Niciun francez n'a iubit singurătatea: Vigny n'a creat nimic „mare” închis în faimosul său „turn de fildeș”, iar înțeleptul din nu mai puțin faimosul turn dela Montaigne, nu s'a simțit niciodată în singurătate. Niciun francez n'a iubit singurătatea, — deaceea anonimul țăran n'a simțit nici nevoia dar nici n'avea vreme să facă poezie...

Lucian Blaga făcea distincție între cultura germană, pe care o numea catalitică și cea franceză. Intr'adevăr, în timp ce prima excită, a doua se impune. Prima e o stimulare continuă a celui ce se apropie de ea, a doua e o autoritate care nu poate da totul decât când e recunoscută ca atare. Prima e o invitație la a gândi, a doua o invitație la a învăța. Germanii au avut mulți metafizicieni, dar n'au avut un moralist ca Montaigne; Francezii au fost aceia care au debutat parcă, cu un gânditor care mai întâi te'nvață să gândești, — aceeaș urmă o poți găsi și în Pascal și în „Discours de la méthode”. In critică, la un Gundolf de pildă, găsesc perspective, mereu perspective, perspective noi, perspective infinite... dar la Thibaudet găsesc maniera de a face o critică... Deaceea poate că toți criticii francezi s'au grăbit cu „metode” — și mă gândesc mai ales la Taine, poate una din sensibilitățile, cum spune D'Ors, „una din sensibilitățile cele mai închise înțelegerii concrete a operelor artistice pe care a cunoscut-o literatura...”. In literatură, mă opresc la Marcel Proust a cărui influență e mai mare poate decât opera, pentrucă, mai mult sau mai puțin romancier, Proust ne învață felul realist al analizei psihologice a unui bun roman. Sau „Les Thibault” care nu e o capodoperă, dar care arată cum trebue compus un bun roman. Și n'aș putea să termin această simplă suită de gânduri răsărite din cărți închise, fără să notez acea impresie de complet realizat pe care o dă cultura franceză.

CRONICA SĂPTĂMÂNII

Andrei Oțetea: Renașterea și Reforma, Fundația Regală pentru literatură și artă

Ocupația noastră de recenzent săptămânal al cărții românești ne-a obligat, timp de câțiva ani, să dăm atenție **modului de a gândi** al fiecărui autor, indiferent de disciplina în care se îngloba opera tipărită.

Am căutat pe de altă parte să adâncim doctrina creștină sub aspectul ortodox, îndemnați de împrejurarea că aproape toți autorii de cărți din anii la care ne referim, au atins sub o formă sau alta problema creștinismului, fie în legătură cu viața națională românească, sau în general cu sensul culturii moderne. Nu pomenim aici de cercetările noastre asupra ortodoxiei, decât spre a îndreptăți o nedumerire față de **modul de a gândi** despre care am spus că situația de lector săptămânal ne-a înlesnit să-l cunoaștem atent. Iată, de pildă, lucrarea d-lui Andrei Oțetea, recent apărută „Renașterea și Reforma". Autorul urmărește să explice dintr'un punct de vedere personal producerea celor două momente importante din istoria Europei, „Renașterea" și „Reforma", anume prin cauze găsite în apariția burgheziei, și deci a condițiilor economice și sociale, în descoperirile geografice, în ivirea capitalismului, a muncii salariate, etc., etc. Nu avem evident, intenția să discutăm valabilitatea acestei noui explicații „istorice", ci punem accentul pe modul cum gândește autorul raportul Renașterii și al Reformei cu creștinismul în sine. Ne interesează stabilirea acestui raport mai ales că d. Andrei Oțetea nu socotește lucrarea d-sale streină de problemele românești și că: „pentru a realiza omul nou pe care toți îl dorim și pentru a ridica societatea românească la înălțimea problemelor care o așteaptă, trebue ridicate condițiile de existență ale națiunii. Din nouile condiții de existențe, mai drept și mai înțelepte, noua conștiință va răsări ca o recoltă îmbelșugată dintr'un ogor bine lucrat și răsplătit cu toate binefacerile Cerului" (p. 19).

Reținem aceste rânduri citate, ca o dovadă că autorul participă prin gândirea sa la formarea unei mentalități de cultură românească. Pentru că, deși aplicată la un obiect strein istoriei noastre, gândirea d-lui Oțetea ar putea servi în ce privește metoda și pasiunea de adevăr, drept un tipar pentru cercetarea din alte perspective a unor realități autohtone. Subliniem prin urmare caracterul formal al lucrării, acel plus care rămâne interesant chiar lectorului nepreocupat de „Renaștere" sau „Reformă". Sub acest unghiu al libertății intelectuale găsim **modul de a gândi** al autorului, oarecum neprielnic formării mentalității autohtone. Citim bunăoară fraza: „Calvin nu e mai puțin intolerant față de libera cugetare decât Biserica romano-catolică; și el vede în ea erezia prin excelență, păcatul împotriva Duhului sfânt... Rigorismul lui Calvin și defecțiunile lui Luther n'au putut opri decât vremelnic triumful final al libertății de gândire și de cercetare pe care Renașterea și Reforma l-au descoperit și l-au transmis vremurilor noastre". (pag. 322). Ințelegem, firește, că d. Oțetea vrea să scoată în evidență „libertatea de gândire și cercetare", pe care le crede un câștig glorios al vremii moderne. Deaceia d-sa lasă să se întrevadă o adversitate parcă personală împotriva Bisericii, care întârzia victoria spiritului științific modern. Cum însă nici „Renașterea" nici „Reforma" nu s'au produs la noi, și deci creștinismul nostru n'a luptat împotriva vreunei „libertăți de gândire și cercetare", sau împotriva vreunui spirit științific românesc, înțelegem că tonul de **adversitate** nu este firesc la un autor în a cărui țară biserica a jucat alt rol. După cum ne sunt streine istoric Renașterea și Reforma, la fel ne este strein și conflictul dintre creștinism și „libera cugetare".

Ivite în apus și rezolvate acolo în felul lor, la noi ortodoxia este încă o speranță, încât la un cugetător român, în mod logic, devine mai actuală înțelegerea tradițională a „Duhului sfânt", decât „libertatea gândirii", chestiune de import și în orice caz de examinare obiectivă ca un fenomen neînregistrat pe aceste meleaguri. Se va răspunde că autorul nu e teolog și că nu privește lucrurile sub acest raport. Fără îndoială, nu este vorba de teologie, ci de mentalitatea întreținută de cărturari într'o țară cu nădejdea salvării sale încă în creștinism. Ceeace vrem să accentuăm ca fiind un **mod de a gândi** oarecum general la cărturarii noștri este o ciudată supunere la obiectul cercetat astfel că se degajă, în jurul afirmațiilor istorice, și o atmosferă ostilă în general doctrinei creștine, fapt periculos pentru lectorul cu spiritul critic needucat destul. Cum însă noi n'am epuizat creștinismul, și sperăm în puterile lui salvatoare, e natural să ne ferim de ostilitatea „științei" unei Europe în conflict cu biserica.

Știm cu toții că ceea ce lipsește culturii noastre nu este „libertatea de cugetare" și nici știința europeană, ci poate tocmai aprofundarea caracterului propriu creștin și tradițional, adică „toate binefacerile Cerului". Sau dacă ne lipsește „libertatea de cugetare" aceasta o pricepem în sensul că nu cugetăm despre noi, **liberi** de orice obsesie a superiorității streinătății. Ce poate fi cu adevărat superior creștinismului? Și ce trebue să adâncim mai întâi dacă nu doctrina noastră?

CONSTANTIN FÂNTÂNERU

„PARADA DIMINEȚII"

Duminică 23 Martie a. c., ora 10.30 a. m., va avea loc în sala teatrului **„Alhambra Excelsior"** o mare paradă a dimineții, la care își vor da concursul cele mai strălucite vedete ale teatrului, în frunte cu: Dina Cocea, Ion Dacian, Liana Mihăilescu, Florica Demion, Lisette Dima, Maria Blejeanu, Telli Barbu, Ulpia Botta, Puica Stănescu, Lily Marian și Elisabeta Henția, acompaniate de cel mai melodios jazz.

Biletele se vând în fiecare zi la cassa teatrului „Alhambra" (str. Sf. Dumitru, în dosul Poștei).

„VEDETA"

A apărut primul număr din revista „Vedeta", cel mai mare săptămânal de teatru, cinema, muzică, sport și humor din țară.

Colaborează: Ionel Teodoreanu, C. Nottara, Ion Dacian, C. Tănase, George Groner, Neagu Rădulescu, Traian Lalescu, George Voinescu, C. Cristobald, Dumitru Lambru și Gaby Michăilescu.

Director: Nichita Tomescu.

8 pagini mari, 5 lei.

„VEDETA" se găsește la toate chioșcurile, atât în Capitală, cât și în provincie

Tristul destin al actorului tânăr

Intâmplător am asistat serile trecute la un spectacol al teatrului Național: „Nunta lui Figaro", a lui Beaumarchais, interpretată nu de d. Niky Atanasiu, ci de un actor mai tânăr.

Datoria noastră de obiectivi observatori teatrali, ne cere să însemnăm aci peripețiile unei reușite dubluri și să ridicăm din colțul dezinteresării, o tristă problemă a actorilor tineri.

La toate răspântiile teatrelor noastre, auzim de foarte mult timp aceleași curioase lamentări:

— Nu avem actori tineri!

— Ne lipsesc tinerele elemente!

— De ce nu mai apar în teatru nume noui?

Și iată că atunci când un actor tânăr, cu stema atât de rară a talentului în frunte, încearcă să răzbească, să iasă din rândurile așa zișilor funcționari teatrali, caracatița unor mâini necamaderești, îl trag cu violentă insistență înapoi.

Sunt actorii mai în vârstă cari țin rolurile cu dinții, rușinos de bine; sunt regisorii cari s'au obișnuit cu jocul cutăruia, cum te obișnuești cu un fel de mâncare, fie ea chiar afumată; sunt acele sforării de culise, neîntâlnite poate decât în defuncta și de pomina viață a uitatelor partide politice.

Actori tineri sunt, dar, ținuți la carantină. La un etern post negru.

Nu, mai departe decât la teatrul Național, putem număra o serie de actori tineri, cari pot fi întrebuințați ori când, în roluri destinate numai vedetelor.

Eugenia Voinescu, (a fost excepțională în dublura Margaretei din „Faust", totuși n'a mai jucat a doua oară rolul, decât atunci când s'a îmbolnăvit interpreta principală), Cella Dima, actriță de real talent și sensibilitate, (distribuită de obiceiu în roluri periodice), Emilia Cosachievici, (a dovedit multiple calități scenice în dublura Reginei Izabela), Al. Clonaru, (remarcat în „Fata dela mansardă" și „Orașul nostru"), S. Gabor (reușită dublură a lui Sanchez de Carera). Madeleine Andronescu (minunata interpretă a „Mansardei", nedistribuită pe scena Teatrului Național), I. Horațiu, N. Făgădaru, Dem Dragoman, etc.

Și o altă serie cu vechime în teatru — am numi-o, a oropsiților, — cărora nu li s'a dat posibilitatea să se afirme: Victoria Corciov (a luat sub direcția d-lui Mavrodi, premiul de creație în Suzane, din „Nunta lui Figaro", azi însă n'a mai putut obține acest rol), Elena Galaction (o neuitată creație în „Vocea omenească" a lui Cocteau), Toma Dimitriu (un tulburător profesor Storițin), Tilda Radovici, etc.

Iată, de exemplu, cum unuia dintre acești tineri, d-lui Al. Clonaru, care a reușit să creeze un Figaro superior d-lui Niky Atanasiu, ca stil, ca vioiciune, înțelegere scenică și nuanțare, i s'a întins din partea celorlalți interpreți mai în vârstă și vedete, o cursă necamaraderească, în care junele cu pricina de n'ar fi fost mai isteț, s'ar fi împleticit și s'ar fi dat de-a rostogolul în hazul galeriei.

Publicul indignat, a privit, acum câteva seri, cum Suzanne (Marietta Deculescu) care trebue să fie îndrăgostită de Figaro, se eschivează, își îmbrâncește iubitul și îi întoarce mereu spatele când i se vorbește, iar ceilalți interpreți, întârzie sistematic replicele, părăsesc scena fără motiv, comentează, râd și se amuză ca la o simplă sindrofie, nu ca la un spectacol al teatrului Național.

De ce?

Le este frică vedetelor să nu se ivească interpreți noui pentru roluri monopolizate?

Se tem că vor împărți cu alții gratificațiile și defeurile de toaletă?

Sau înțeleg camaraderia numai subt unghiul simpatiei, al vârstei și al intereselor comune? E rușinos!

Dacă nu au învățat să fie camarazi, dacă nu au învățat să cinstească scena pe care joacă și să o ridice la rangul de altar al artei, atunci trebuie să respecte măcar publicul venit să vadă teatru, nu demonstrații revuistice de culise.

Suntem convinși că sub priceputa direcție a d-lui Liviu Rebreanu, mare prețuitor al teatrului și încurajator al tineretii, vor dispare din teatru diferențierile de vârstă și aceste respectabile lucrături de culise.

NEAGU RADULESCU

SCENA

TEATRUL DIN SĂRINDAR: „GÂȘTELE", FANTEZIE MUZICALĂ IN 12 TABLOURI

Aflăm din programul Teatrului din Sărindar că la această fantezie muzicală în 12 tablouri au colaborat d-nii: Ion Cantacuzino, Tudor Mușatescu, N. Roman, V. Vasilache, S. Siomin și unul, Aristofan.

Activitatea primilor colaboratori este îndeajuns de cunoscută de spectatorii noștri, astfel că nu ne vom ocupa aici decât despre Aristofan.

După unii, se pare că Aristofan s'ar fi născut în Atena, tot așa cum există unele versiuni că ar fi originar din insula Rhodos. Sunt cunoscute foarte puține amănunte din viața lui. Chiar și asupra anului nașterii, există controverse. Le vom da dreptate acelora cari afirmă că Aristofan s'a născut în anul 450 a. Chr. Bănuesc însă că toate aceste amănunte prezintă prea puțin interes. Și nu știu dacă pe spectatorii, cunoscători ai tuturor farselor și localizărilor d-lui Mușatescu, îi interesează faptul că Aristofan, biciuitorul moravurilor din vremurile lui, dușmanul lui Platon și al celorlalți filozofi, a scris o sumedenie de comedii, dintre cari nu ne-au ajuns întregi decât 11.

Autorul „Broaștelor", „Norilor", „Republicii femeilor", a fost tradus pentru prima oară în Franța, de Artand și Destainville, Fallex traducând mai târziu toate comediile și fragmentele rămase dela marele autor comic al antichității.

In România, primul care s'a încumetat să traducă comediile lui Aristofan a fost P. Mușoiu care a prezentat în anul 1916 traducerea piesei „Lisistrata".

Nu putem decât lăuda hotărîrea d-lui Cantacuzino de a traduce acea biciuitoare comedie „Republica femeilor". După cum, deasemenea, nu înțelegem deloc colaborarea cu d-nii Mușatescu, Roman și Vasilache, la care a recurs autorul. Care-a fost rezultatul? Am avut ocazia să asistăm la o „fantezie", pe care nici „revistă" n'o putem numi. Așa zisele „cuplete" ar fi avut succes pe scena cinematografului „Marconi", debitate de Titi Mihăilescu. Tot așa cum numai acolo, cred că ar fi plăcut prologul piesei. „Procedeul comic" a fost acela mai fericit întrebuințat, nu de mult, de d. Nicușor Constantinescu în piesa „Greva femeilor". Anticii greci vorbesc tot timpul despre chibrituri, buzunare și nu lipsesc nici apropo-surile la recentul cutremur. Mă mir că nu s'a amintit nimic despre blocul Carlton, tot așa cum m'a surprins și absenta tradiționalului cuplet cu soacra.

Și astfel frumoasa inițiativă a d-lui I. Cantacuzino s'a împotmolit din pricina unor nefaste colaborări.

O echipă de buni comici, compusă din d-nii: Timică, Birlic, Niculescu Buzău, Romeo Lăzărescu, Mircea Șeptilici și d-nele: Silvia Dumitrescu, Nora Piacentini (excelente, amândouă), Cella Marion, Adina Duca și altele s'au străduit să distreze publicul. Și au reușit, în oarecare măsură. Dovada? Piesa s'a jucat cu „săli pline". Ar fi, însă, multe de spus despre ciudatul nostru public. Preferăm să tăcem.

TEATRUL ION VASILESCU BANII NU FAC NICI DOUA PARALE — COMEDIE IN 3 ACTE DE ARMANDO CURCIO

Este în de-ajuns de cunoscut genul de roluri în cari excelează acest genial „copil teribil" al teatrului românesc, Ion Iancovescu. Există, așa dar, o categorie de „piese pentru Iancovescu", piese cari, dacă ar fi interpretate de alți actori, n'ar mai obține succes. Putem da și un exemplu: Banca Nemo, o mare „cădere" a Teatrului Comoedia, în care un rol „iancovescian" era interpretat de domnul Nicky Atanasiu.

Tot așa, cum alte piese — „Afacerea Kubinscki". Om de încredere, Figurantul — au obținut succes numai fiindcă erau interpretate de Iancovescu.

Să fim, însă, înțelesi: nu suntem de părerea acelora cari afirmă că Iancovescu este omul căruia i se potrivește un singur gen de roluri. Este de-ajuns să amintim piesa Impăratul sau să ne gândim la acel extraordinar Spiegelberg realizat de dânsul.

Piesa d-lui Armando Curcio face parte din prima categorie amintită în aceste rânduri.

Profesorul interpretat de Ion Iancovescu, debitează o serie de teorii cărora autorul n'a isbutit decât în mică măsură să le dea aspectul unor lucruri reale.

„Banii nu fac nici două parale" susține personajul domnului Curcio, și isbutește chiar până la urmă să o dovedească.

Inchipuiți-vi-l, însă, pe alt actor român, debitând aceleași teorii. Mă întreb dacă publicul l'ar crede pe cuvânt; dacă spectatorii ar „înghiți gogoșile" servite de text.

In gura lui Iancovescu, — omul care din nimic a știut să închegheze trupe de teatru, care a fugit din fața celor mai ispititoare contracte pentru un capriciu, pentru o aventură, — toate aceste teorii prind viață, piesa devenind o minunată invitație la optimism.

Și în clipa în care Profesorul spune că „in viață omul n'are nevoe de bani, ci de talent" publicul aplaudă. Dar nu aplaudă teoria autorului. Iancovescu este cel aplaudat: omul care-a știut să dea cu tifla banilor, pentrucă a avut talent „cu carul".

Dacă multe piese obțineau succes numai prin interpretarea lui Iancovescu, de astădată un actor tânăr a știut în tot timpul piesei să stea alături de marele sau maestru.

Pe Radu Beligan l-a descoperit domnul Victor Ion Popa (cine știe că Radu Beligan a jucat în piesa „Roata în patru colțuri" la teatrul „Muncă și Voe Bună"?) Maestrul Iancovescu a șlefuit acest mare talent nativ iar noi, am asistat în seara premierei la nașterea unei viitoare mari vedete: Radu Beligan.

Domnul Victor Antonescu a interpretat în condiții excelente rolul fabricantului.

Costin Iliescu — în continuu progres — a fost un simpatic și desghețat elev al Profesorului.

Domnul Hociung, specializat în realizări de „tipuri", a reușit un mic tur de forță în rolul notarului astmatic.

In restul distribuției au apărut doamnele Ecaterina Ionescu, Sandra Cocorărescu, Ileana Doru (n'are nimic comun cu teatrul) Y. Nigrim (despre care, momentan, putem spune doar că e drăguța) și domnii Velculescu, Niculescu Brună, T. Simionescu și alții

Revenind la piesă putem spune că, numai grație interpretărei va obține un frumos succes. In ceeace privește titlul, credem că putea fi completat: „Banii nu fac două parale... dacă ai de-aface cu oameni proști". Aceasta, după câte putem constata din cele ce se petrec pe scenă.

TRAIAN LALESCU

ECRAN

Cinema Aro: IUBIREA LOR

Spre marele meu regret, n'am citit încă romanul a cărui acțiune a prilejuit lui Anatole Litvak să ne arate încăodată că este unul dintre cei mai buni regisori ai Casei Warner Bross.

Fără a avea o cât de îndepărtată intenție de a face reclamă filmului „Iubirea lor" — nu mă pot opri de a declara că am plecat entuziasmată din sala în care am văzut „o premieră" ce a început la ora 1 d. a.

Fac această confidență subiectivă, pentru a arăta că am văzut filmul la o oră când nu eram deloc îndreptățită să cad în romantismul — considerat atât de „puțin chic" de realistele fete moderne.

Cu toate astea, sunt convinsă că niciuna din batistele susnumitelor nu și-a păstrat obișnuitul loc în poșetă.

Cum am mai spus, Anatole Litvak, regisor inteligent a ales pentru interpretarea chinuitoarei drame — care — ca și 'n timpul lui Lamartine o întâlnim adeseori și azi — pe Bette Davis și Charles Boyer.

Aceste două nume, nu mai au nevoie de o elogiere, orice cuvânt fiind de prisos.

Ceace mă încântă, că americanii l-au mai scutit pe Charles Boyer de rolurile gen „Nopți în Alger".

In rolul ducelui de Preslin — ne reamintește creația lui din Mayerling.

Bette Davis, datorită inegalabilului ei talent ne arată încăodată că pentru a fi actriță de cinema, nu-i nevoie să fii frumoasă. Intr'un rol fără importanță, Jephrey Lynne, bineînțeles eclipsat de cele două mari vedete.

Deși nu-mi stă în obiceiu, am făcut o cronică elogioasă unui film ce merită să fie văzut.

CINEMA ELISÉE: „SBUCIUM"

Ținând seamă de titlul filmului și mai ales de numele lui Lawrence Olivier în fruntea distribuției, eram convinsă că voiu asista la un film lacrimogen, în decursul căruia voiu putea compătimi diverse suflete sfâșiate de durere și chin.

Zadarnic m'am înarmat însă cu o provizie serioasă de batiste, căci „Sbucium"... este un film polițist.

Lăsând la o parte nepotrivirea titlului cu acțiunea filmului, mă întreb, cum le-a venit americanilor ideia de a da unui Lawrence Olivier, acest rol de aviator ce devine în actul patru detectiv.

Inclin să cred mai degrabă că „Sbucium" e unul din primele filme ale lui Lawrence Olivier, căci nu-mi poate intra în cap cum un actor de talia idealului interpret a lui Heatcliff din „Răscruce de Vânturi" poate fi întrebuințat într'un rol atât de puțin potrivit....

Acțiunea se învârtește în jurul mult discutatei descoperiri a acelei misterioase raze distrugătoare X, Y sau Z — cum vreți s'o botezați — întrebuințată de data aceasta pentru a atrage diverse avioane pornite în sboruri de încercare.

Apare la orizont figura nelipsitului detectiv, magistral interpretată în acest film de Ralph Richardson.

Neuitatul interpret al orbului din „Cei patru camarazi", creiază acum un nou gen de detectiv.

Acest „Mr Hammond" repet — creeat de Ralph Richardson, eclipsează toate figurile detectivilor văzuți până acum pe ecran.

Fie-mi îngăduit de a-l situa chiar înaintea lui Charlie Chan, care n'avea atâta humor.

„Tout est bien, opui finit bien", căci până la urmă vedem că Mr. Hammond a avut tot atâta dreptate ca și viitorul lui cumnat — în speță Lawrence Olivier, — pe care nu pot decât să-l compătimesc că a putut să joace un rol atât de meschin

ADRIANA NICOARA

Cronica muzicală

de **ROMEO ALEXANDRESCU**

CONCERTUL ALEXANDRU TEODORESCU. — Deopotrivă de bine cunoscut și de apreciat atât în ramura muzicii de cameră, unde fără activitatea quartetului d-sale, bilanțul acestor concerte s'ar cobori foarte aproape de zero, cât și la locul de primă răspundere al „Filarmonicei" pe care îl deține cu vădit talent, d. Alexandru Teodorescu nu lasă în părăsire nici concertul de sonate, căruia de repetate ori i-a închinat în decursul carierii d-sale, interesante contribuții.

Un recent concert de sonate a pus din nou în valoare însușirile particulare ale violonistului Alexandru Teodorescu, in primul rând accent de caldă simțire, sunet bogat, arcuș sigur, cât și pe acelea ale interpretului avântat și mărturisind resonanțe emotive speciale pentru muzica modernă, pentru muzica iscodirilor sonore și ritmice de sugestivitate abundentă, de mlădiere de linie și inspirație bine venite pentru a fi prinse de resursele jocului d-sale.

Sonatina de Dinu Lipatti a înfățișat unul din aspectele de isbutită muzică nouă ale serii. De altfel, muzica de astăzi cât și aceea de totdeauna nu se poate împărți decât în două mari categorii: bună, proastă și indiferent de formula stilistică adoptată. O gândire reală, consecventă, viguroasă, o pecete personală în crearea atmosferii expresive, o știință și un simț constructiv reale, au putut crea în orice stil și întotdeauna muzica cea bună.

Sonatina de Lipatti are din plin toate aceste calități și este în acelaș timp instrumentată viguros, ingenios, interesant. Virtuositatea strălucitoare a autorului la plan și frumoasele sugestii sonore ale d-lui Alexandru Teodorescu la vioară au putut extrage din lucrare valori expresive și dinamice deosebit de generoase, înfățișând-o remarcabil de viu, de plastic, de caracterizat.

A doua sonată de George Enescu a fost o minunată culminare a concertului, atât prin paginile ei de involburare emotivă, de capricioasă și admirabilă fantasie, de evocări de visătoare poezie, cât și prin prezența la plan a însuși maestrului George Enescu. Podoabele sonore stârnite în cascade de mâinile predestinate artei ale incomparabilului muzician, viața ritmică unică, fenomenală, pe care o imprimă în tot ce însuflețește prin interpretarea sa, au făcut să străbată imediat acel fluid mai presus de analiză care dă fiecăruia intuiția că se petrece ceva extraordinar, că o forță miraculoasă a intrat în acțiune.

Bucuria acestor mari clipe a stârnit, precum era firesc, toate sursele emotive și de comuniune la darurile muzicii ale tuturor celor de față cari cu greu s'au putut hotărî să-și reia drumul cotidianului și numai după ce au mai ascultat, tot de maestru grăit, un andante de Beethoven.

D. Teodorescu a dat o foarte simțită interpretare sonatei de George Enescu. In sonata de Mozart și Beethoven, d. Teodorescu a apărut împreună cu d. Alferd Alessandrescu, pianist de aleasă linie stilistică și deosebită claritate de înțelegere.

Cronica plastică

de **PAUL MIRACOVICI**

Expoziția d-lui Panteli Stanciu (Sala ziarului „Universul") a constituit o surpriză pentru noi. Ne-am făcut înțeleasă adeseori rezerva noastră pentru concepția d-sale despre pictură, ca și pentru concesiile ce le făcea publicului sau mai corect spus unui anumit public.

Astfel, peisagele erau convenționale, de un pitoresc desuet, iar Țigăncile d-sale sau chiar portretele — în care totuși se vădeau calități demne de reținut — păreau, sau chiar erau făcute să flateze gusturi nu destul de formate sau îndoelnice.

O foarte mare parte din lucrările expuse azi la "Universul" sunt în mare contrast cu trecutul d-lui Panteli Stanciu. Ele sunt atât de bune încât îi putem vorbi deschis despre vechile sale lucrări dintre cari, mai sunt câteva și în expoziția actuală. Noi credem că publicul nu trebue să influențeze opera artistului. De altfel, e un adevăr care devine evident dacă ne gândim puțin la pictorii trecutului. Cei ce au căutat să mulțumească publicul, au fost înecați de anonimat, iar cei ce au avut curajul de a-l înfrunta și de a-l educa, au rămas și acum și vor rămâne întotdeauna cu strălucirea deschizătorilor de drum nou.

Gustul publicului mare e întotdeauna expresia locului comun și al banalității. Publicului îi e suspectă noutatea și originalitatea, le ocolește. De aceea, datoria unui artist e de a avea și răbdarea și puterea de a-l educa, de a-l ridica până la el.

D. Panteli Stanciu care a consimțit destule concesii până acum, ne dă pildă frumoasă de voință și de posibilități. Toate lucrările pictate în Dobrogea se deosebesc foarte mult de peisagele d-sale obișnuite. Nu le citez una câte una pentru că toate au aceleași frumoase calități de prospețime și de spontaneitate. Pământul dobrogean a inspirat artistului cele mai frumoase lucrări din cariera d-sale. D-sa a găsit valorile juste și tonurile cele mai potrivite în subiecte adeseori ingrate. Noi îi dorim perseverență pe această cale. Și avem și o certitudine: d-sa se va bucura mai departe de favoarea publicului, dar a unui public mai înțelegător pentru artă și mai aproape de artist. D. Vlaicu Dominic Ionescu își intitulează modest expoziția „Incercări de început". Intr'adevăr, d-sa este la începutul începuturilor. Nu putem spune nimic, decât să-l îndemnăm la o muncă stăruitoare și să se prezinte din nou publicului atunci când va simți că are ceva de spus. Ii urăm curaj și perseverență.

GRUPUL PLASTIC,

format din pictorii Paul Constantinescu, Aurel Diaconescu și Alexandru Țipoia, **expune la Ateneu, până la sfârșitul lunii Martie, un impreionant număr de pânze, despre a căror valoare critica de specialitate s'a pronunțat, elogios, la timp.**

Directoarea

de MIHAIL DRUMEŞ

Când pedagoga intră în cancelarie, directoarea şcoalei tocmai corecta tezele la franceză. Enervată că fusese întreruptă în toiul muncii, înălţă brusc capul, îşi scoase cu grije ochelarii, şi'ntrebă cu voce aspră, aproape răstită :

— Ce este ?

— Domnişoară, răspunse pedagoga, am venit să vă reclam pe eleva Ionescu A. Margareta din clasa şaptea. Azi făcând fetelor o inspecţie la pupitre, i-am găsit un bilețel...

— Un bilețel ? Ce fel de bilețel ?...

Pedgoga şovăi şi căută speriată la superioara ei. Indură cu greu săgeţile ochilor care o ţintuiau şi debită pe nerăsuflate, într'o isbucnire :

— E dela... un băiat. Un bilețel de dragoste... şi sfârşind cu o sforţare, roşi toată, par'că ea ar fi fost vinovată. In acelaş timp întinse superioarei o bucată de hârtie roză. Apoi oftă uşurată.

Directoarea se opinti să se ridice pe picioare, dar nu isbuti. In mişcarea ei, cărjele sprijinite de scaun, lunecară pe podele cu sgomot. Cu ochii holbaţi, cu muşchii feţei întinşi, gata să pleznească, se răţoi la pedagogă, care stătea smirnă în faţa ei :

— Cum se poate una ca asta ? La mine în şcoală să se petreacă astfel de lucruri ? Da' ce-mi păziţi dumneavoastră ? O să vă mătur pe toate. Auzi dumneata ! Cum a ajuns scrisoarea în mâinile elevei ? E ceva nemaipomenit ! Ia să mi-o trimiţi acum, numaidecât. E bine notată ? Cum ai spus că o cheamă ?

— Ionescu A. Margareta.

— Hm ! Da ! Ia să căutăm aici... şi răsfoind teancul de lucrări scrise depe masă, se opri la una pe care o cercetă cu luare aminte :

— Poftim afurisita, i-am dat zece la limba franceză.

— Ce-i drept, e foarte silitoare fata, îndrăsni să adaoge pedagoga cu jumătate de gură.

— Nu ! bătu energic directoarea cu pumnul în masă, nu-mi trebuie stricate d'astea. Astea mi le strică şi pe celelalte. Am s'o eliminez ! Hotărît o eliminez până la sfârşitul anului, să se înveţe minte. Trimete-mi-o ! Auzi, nerusinatei îi arde de... La vârsta ei ! Are să mă ţină minte mult şi bine.

Pedagoga ieşi în vârful picioarelor ca să nu facă sgomot şi închise uşa cu grije. Strășnicia directoarei băgase spaima până şi'n pedagoge ca şi'n tot personalul şcoalei. Tremurau chiar profesoarele şi nu cutezau să crâcnească în faţa bătrânei, deşi în doi o cleveteau şi urzeau zadarnic tot soiul de intrigi. Implinise de curând 60 de ani, dar semnele bătrâneţii nu se arătau încă. Băbuşca era spirt şi dacă n'ar fi fost şchioapă, betegug care o stânjenea amarnic, s'ar fi luat la întrecere în vioiciune cu elevele ei. Dar şi aşa în cârje, o vedeai pretutindeni, inspectând, dând porunci sau făcând mustrări, veşnic neobosită. Cu mâna ei de fier întronase o disciplină severă în şcoală : toţi îi îndurau cu greu tirania.

●

In aşteptarea vinovatei, privirile directoarei căzură pe hârtia mototolită care zăcea aruncată într'un colţ al biroului. O luă şi-i netezi cu grijă încreţiturile. ca şi când i-ar fi părut rău că o strivise ; apoi potrivindu-şi ochelarii pe vârful nasului, o cercetă cu luare aminte, ca pe un lucru straniu.

Citi începutul : iubită mică şi se opri spăimântată... Se pomeni şoptind pentru sine cuvintele vrăjite şi simţi o înfiorare plăcută în tot trupul. Faţa-i posomorîtă şi încruntată se însenină ca prin farmec.

Şi într'o vreme prinse de veste că-i tremură mâinile cari ţineau prada. Păru că se întreabă dacă e bine să citească mai departe. Şi după o îndoială, plină de neliniş'e, se hotărî, aproape fără deliberare. Străbătu cu poftă lacomă, rândurile înghesuite, cu slovă măruntă. Era atât de adâncită în lectura bilețului roz, că nu nici băgă de seamă cum gâfâia, ca şi cum ar fi urcat o coastă, cu povară grea în spate. Tot trupu-i părea răscolit de-o tulburare fără seamăn, ce suia şi i năpădea faţa îmbujorându-i-o.

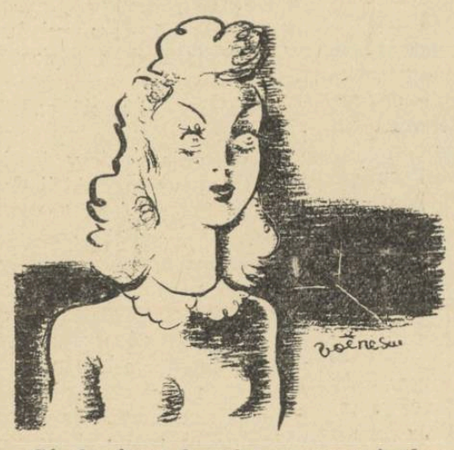

Când mântui de citit, nu-şi putu înăbuşi un oftat. Tresări ruşinată de fapta ei, de ea însăşi şi cercetă încăperea, de teamă să n'o fi surprins cineva. Apoi încetul cu încetul se linişti, îşi lăsă capul în podul palmelor şi un puhoi de amintiri, stârnite de împrejurare, îi copleşi gândurile.

●

...Acum vre-o patru decenii şi mai bine. Se vedea o elevă cu şorţuleţ negru şi cu pălăriuţă de catifea trasă strengăreşte pe-o ureche, tot aici la şcoala unde ajunsese azi directoare. Ce chipeşe şi răsărită mai era ! Lăsa cu mult în urmă pe colegele ei de clasă, care-i nutreau din cauza asta o ciudă tăcută, ascunsă.

...Şi din negura trecutului pustiu, înecat în atâta curgere de vreme, se desprindea ca o dâră luminoasă dragostea ei dintâi, senină şi înflorită ca o zi de Mai. Ce sfântă şi nevinovată îi fusese simţirea ! Cât suferise, cât sbucium strânsese ca'n cleşte inima ei cât un pumn. Şi acum tresărea de spaimă când îşi aducea aminte de ziua aceia cumplită când pedagoga clasei a VII-a îi prinsese scrisoarea. Ce scandal nemaipomenit se stârnise în toată şcoala de parcă s'ar fi întâmplat un cataclism îngrozitor... Şi doamna directoare ! Ce femeie fără suflet ! Ce monstru ! Cum o răbdase firea ?

Urmă ancheta, conferinţa profesoarelor, apoi eliminarea ei pe tot anul ! Când primi vestea îngrozitoare, o negură mare i se făcu în mintea ei fragedă. Nu-şi aducea nici acum aminte bine cum alergase la fereastra dormitorului şi cum se aruncase în gol, dela etajul al doilea. Incercase să-şi facă seama, de desnădejde. Din grădina de flori unde picase, ridicară o grămadă de carne strivită laolaltă cu trandafirii înroşiţi de sângele ei. Din nefericire nu muri. Işi schilodi numai trupul şi rămase cu picioarele retezate pentru totdeauna.

Şi aşa răzbătu prin viaţă aproape singură. Sufletul ei, în atingere cu vitregia soartei se înăsprise, se închisese parcă într'o crustă protectoare de piatră, din pricina căreia nu mai putea tresări, nu se mai înduioşa de suferinţa altuia.

●

Era atât de adâncită în gândurile ei, care-i stârneau dureri nemistuite încă, încât directoarea nici nu simţi când intră vinovata, care, cu capul plecat, tremurând de spaimă, aştepta din clipă în clipă să isbucnească mânia tiranei. Ridicând întâmplător privirile ,zări pe elevă lângă uşa cancelariei, ca şi cum ar fi vrut s'o sbughiască, de teamă. Ciudat, şi ea când fusese chemată în cancelarie de directoarea de atunci, se oprise parcă tot în locul acela şi aşteptase împietrită de groază cele ce aveau să se întâmple.

Vru s'o întrebe : aştepţi de mult ? dar îşi înghiţi întrebarea şi o pornire stranie o îndemnă să repete scena care se petrecuse cu patru decenii înainte.

Făcu semn elevei să vie mai aproape, tot aşa cum îi făcuse şi ei directoarea. Şi simţi o mulţumire ciudată în repetiţia aceasta a faptelor. Ca niciodată până atunci îşi dădu seama cu mândrie de însemnătatea slujbei ce avea. Fata înainta clătinându se, ca o halucinată, cu paşi mărunţi şi şovăitori, privind-o adânc, cu ochii măriţi de groază, şi se opri aproape de birou. Directoarea o cercetă pe sub ochelari, într'ascuns, cu priviri lacome şi curioase, ca şi cum acuma o zărea pentru întâia dată.

— Ce fată frumoasă, îşi şopti pentru sine, parcă cu ciudă, abia acum bag de seamă cât e de frumoasă ! Şi cât are să se bucure de viaţă... de frumuseţea ei... Pe când eu, cât am suferit eu ! Ce deşartă mi-a fost viaţa ! Dece a trebuit oare să sufăr din pricina dragostei ?

Un alt gând potrivnic i se încrucişă în minte.

— Nu, n'am suferit din pricina dragostei... ci a răutăţii oamenilor... d'n pricina directoarei, care m'a pedepsit cu o asprime prea mare faţă de greşala mea. Ah ! Doamna directoare !

Atunci se petrecu în ea ceva neobişnuit. I se păru că gândul, ca un mântuitor, o trezeşte dintr'un coşmar înfricoşat, care-i pocise sufletul şi culbărise în ea o fiinţă străină de simţirea ei. Acum, în trezire, se regăsea pe sine, aşa cum fusese şi cum ar fi fost firesc să fie...

Un junghi ascuţit venea dinspre partea inimii, ca o căinţă alinătoare. O, acum era copilă ca odinioară, cu sufletul. Doar trupul îi îmbătrânise de apăsarea vremii, în coşmarul acela care durase aproape o viaţă întreagă.

Se cutremură de târziul regăsirii şi o cuprinse o remuşcare amarnică. Lacrimile îi podidiră ochii, dar nu isbuteau decât în parte să potolească pârjolul din lăuntru. Gândul de a repeta cu eleva scena de odinioară, pieri în vârtej, ca şi cum nici nu s'ar fi născut.

— Margareta, drăguţa mea, strigă copleşită directoarea, şi apucând fata cu braţele-i uscate o îmbrăţişă şi o sărută cu o dragoste copleşitoare de mamă.

Acum bătrâna avu simţământul limpede că repară o mare nedreptate. In închipuire, înlocuia pe directoarea de altădată, şi ea se închipuia în locul elevei de acuma. Simţia o revoltă înăbuşită care o făcea să tremure din toate încheieturile. Candela dela icoana cancelariei sfârâi şi sgomotul îi atrase într'acolo privirile. Un gând îi isbucni proaspăt în minte, iluminându-i faţa, ca'n revelaţia unei taine înfricoşate.

— Iată cum trebuia să mă judece neleguita aceia, se adresă ea în gând sfintei Treimi din icoană, ca şi când o lua drept martoră, aşa cum o judec eu, pe copila asta, fiindcă am suflet.

Fata uimită de neaşteptata schimbare a lucrurilor, primea îmbrăţişările şi să-

rutările directoarei, fără să simtă, fără să priceapă o iotă, ca o păpuşă neînsufleţită.

— Acum stai colea lângă mine şi spune-mi: e frumos ? şi întrebând cu o sfială copilărească, în mintea directoarei apărea chipul iubitului ei de odinioară. Dar ciudat, deodată găsea în suferinţă o plăcere, o alinare nemai încercată.

Copila plecă ochii cu sfială.

— Haide, drăguţo, spune-mi totul. Nu te teme de mine. Nu-ţi fac niciun rău. Dimpotrivă.

Fata şopti un „da" abia auzit şi se făcu roşie ca para focului.

— Şi îl... iubeşti ?

Dar fata pierdută, se îndărătnicea în tăcere.

— Mărturiseşte-mi, micuţo, te rog, te rog !

Şi bătrâna punându-i astfel de întrebări, simţia o voluptate nouă şi rară.

— Domnişoară, de ce mă chinuiţi aşa? isbucnit eleva podidind-o plânsul.

— Biata fetiţă, îmi dau seama, o desmierdă ea cu tristeţe... ai dreptate.

După o tăcere lungă, îngândurată, luând mâinile copilei şi strângându-i-le, adăogă încet, cu sfială :

— Margareto... ascultă fata mea... şi eu am fost ca tine... frumoasă... şi eu am... aci se opri brusc simţind cum i se urcă un nod în gât, care o înecă. Două lacrimi mari, sclipitoare, se furişară din ochii ei şi lunecară pripit la vale pe obraji, ca şi cum s'ar fi temut să nu fie zărite de elevă.

Margareta deschise ochii mari. Pricepând tot ce până acuma fusese pentru ea taină, neîncrederea îi pieri şi se înseninâ dintr'odată.

Curajul îi crescu, şi 'ntr'un având nestăvilit, isbucni cu nevinovăţie :

— Domnişoară, cât sunteţi de bună, nu mi-aşi fi închipuit... şi cu un gest brusc, îi apucă mâna uscătivă şi i-o sărută.

— Da, da... de aceia te înţeleg şi te iert... continuă directoarea cu gândurile împrăştiate. Apoi zărind scrisoarea, o luă de pe birou şi i-o dădu.

— Păstreaz o bine. Să nu ţi-o mai găsească afurisitele astea de pedagoge.

— O, domnişoară, ciripi copila şi în ochii ei se ivi o lumină mare, acum ştiu eu cum să mă feresc !... Ştiţi, am s'o port mereu în sân...

Directoarea surâse cu bunătate...

— Când ai să pleci în vacanţa de Paşti e mai bine s'o laşi acasă...

— Dar eu nu plec nicăeri, domnişoară...

— Eşti orfană ?...

Eleva plecă, în piept, capul.

— Da...

Se lăsă o tăcere grea, de plumb... Fata nu ştia ce să facă, ar fi vrut să plece dar nu îndrăsnea. Intrebă cu jumătate gură :

— Domnişoară, îmi daţi voe să...

— Nu, mai rămâi... rosti pripit directoarea, mumcită de un gând proaspăt... Uite, ce este, Margareto... N'ai vrea să devii... fiica mea ?... Eu sunt singură pe lume şi tu la fel... Ar fi aşa de bine dacă...

— Doriţi să mă înfiaţi ? se miră fata, care nu credea încă urechilor o veste atât de îmbucurătoare.

— Da, Margareto... Spune-mi, vrei ?

— O, mă mai întrebaţi ?...

●

Când pedagoga intră ca să afle rezultatul anchetei, găsi pe directoare scriind de zor o petiţie...

— Domnişoară pedagogă, zise directoarea, am pedepsit pe eleva Ionescu Margareta cu eliminarea din internatul şcoalei...

— Cum, o daţi afară din internat ? se miră pedagoga. Dar ce-o să facă fata?... Unde are să locuiască ?...

— De-acum înainte eleva va locui la mine...

— La dv. ? In locaţul şcoalei? întrebă pedagoga uluită.

— Nu... In oraş... Mi-am cerut scoaterea la pensie cu începere de astăzi...

●

Timp de a săptămână în toată şcoala fu o fierbere nemaipomenită, pe tema adopţiunei elevei Ionescu Margareta şi a retragerii directoarei. Dar nimeni nu află ce se petrecuse în sufletul bătrânei directoare atât de severă şi neînduplecată, faţă de tot ce era greşală şi călcare de disciplină.

Valea cu neguri

— Episod inedit —

de MIRCEA STREINUL

— Superb, dragă, superb! Ţie ţi-a plăcut, Ernest? — îl întrebă doamna director general pe tânărul şef de birou la regionala c. f. r. şi doctor în drept Muşat, care, deşi se plictisise cumplit, se grăbi să afirme contrarul.

Doamna director general dădu mulţumită din cap. Ceremonia dela Universitate îi plăcuse foarte mult. In aulă, însuşi rectorul şi aproape întreg corpul profesoral al Facultăţii de litere şi filosofie. Discursurile acelea în latineşte, strălucita asistenţă, în care şi ministrul de comerţ, vechiu tovarăş de afaceri cu Anton Timoteu, întreaga atmosferă o emoţionase pe doamna Adela director general Ipolit Rezeda. Tânărul doctor Filip Timoteu se prezentase admirabil. Doct, distins, totuşi nu pedant, şi frumos ca un zeu, Filip cucerise toate femeile din sală.

— Face o impresie admirabilă tânărul Timoteu! Doctor în arheologie la douăzecişitrei de ani... Fantastic!

Admiraţia Adelei era sinceră. De când îl cunoscuse — cu prilejul unui bal al Doamnelor Române —, admira sincer pe fiul lui Anton Timoteu, cu care soţul ei era în relaţii de afaceri. Tatăl lui Filip era flatat de succesele fiului său, însă nu se prăpădea cu firea din cauza lor, ci le înregistra calm, chiar cu oarecare indiferenţă. In schimb, Mafteiu era în al nouălea cer şi se mândrea pretutindeni cu succesele nepotului.

— Bătrânul Timoteu are o înfăţişare de pioner american. Ştii că e simpatic? Dac'ar avea barbă, ar părea un patriarh din cartea de religie...

— Maman, e-adevărat că Timoteii sunt de-origină evreească?

— Prostii, Mabel! — se indignă doamna director general.

— In orice caz, am auzit că e un mister cu ei, — se 'ncăpăţână Mabel, pe care Ernest Muşat o luase încet de mână, evident fără ca Adela să-i observe manevra.

— Misterul e Mateiu Timoteu, dacă vrei neapărat un mister. Priveşte-i ochii, tăria lor. S'a ridicat de jos. Om vrednic!— se 'nflăcără Adela. — Cum am spus, pioner! Bunicul self-made-man, tatăl mare comerciant, fost deputat, actual senator, fiul intelectual de înaltă clasă, viitor profesor universitar... Imi plac oamenii aceştia! Ernest, vii la noi, nu? Un pockeraş...

— Cu plăcere, madame... — se grăbi şeful de birou, deşi ar fi vrut să-l evite pe directorul general al „Uniunii băncilor de Nord", care nu-l agreia şi care-l scosese cu câteva luni în urmă din nişte penibile încurcături băneşti; aceasta nu pentrucă i-ar fi fost drag tânărul şef de birou, prea efeminat şi fără caracter, ci pentrucă luptase peacelaş front cu tatăl lui, colonelul Bibi Muşat, o minune de ostaş şi excelent camarad.

Şoferul opri la poarta palatului din cartierul vilelor. Doamna director general coborî solemn ca la o paradă; când se convinse că n'are public, — cele două servitoare, cari ieşiseră la poartă fiindcă le plăcea şoferul..., nu contau —, îşi reluă înfăţişarea normală de femee obosită şi cum-se-cade şi, urmată de Mabel şi Ernest, intră în hall, unde, din nenorocire, acesta dădu de directorul general; Ipolit Rezeda mormăi sec un „Bună-ziua!" de ghiaţă şi, pretextând că are de lucru, se retrase în biroul său; furios că Adela i-l aduce iarăşi pe Ernest în casă, începu să foileteze grăbit un dosar mai mult voluminos decât confidenţial, pe care-l scosese dintr'un sertar al biroului.

— Passe! Am un ghinion teribil astăzi, Mabel.

— Cine n'are noroc la cărţi... — aruncă Ernest, uitând că nu joacă acasă la el, cu Fifişor dela Atlantic, dar o privire de Jupiter tonnans a Adelei îl readuse la realitate, aşa că se repezi să completeze în alt sens: — ...câştigă la loterie!

— Puteai găsi ceva mai interesant, domnule Muşat, — îi spuse glacial Adela. — Doamnele de societate nu obişnuiesc să joace la loterie, ci cel mult pocker cu juni şefi de birou, cari uneori îşi uită în vestibul stilul.

După câteva jocuri, Adela se ridică.

— Am o migrenă...! Voi, rămâneţi... Jorj, unde-i domnul director general? Feciorul de casă o conduse în bibliotecă, unde Ipolit, burzuluit, îşi luă în primire soţia.

— Ştii că nu-l suport pe Ernest... Mi-l vâri mereu pe gât!

— Ce expresii, dragă...!

— Te rog să mă laşi în pace cu bontonul tău! Ernest e o secătură, depe urma căreia m'am ales numai cu neplăceri.

— Ştii că nici eu nu-l agreez pe Muşat. Are o singură calitate. E amuzant... — dar, amintindu-şi de „Cine n'are noroc la cărţi...", adause repede: — uneori.

— Destul de amuzant ca să-i învârtă lui Mabel capul... Oroarea asta de Ernest mă 'mbolnăveşte pur şi simplu. Pe lângă toate, e şi măgar! La minister şi în societate, caută să profite din faptul să tu-l primeşti în casă.

— Stăpâneşte-te, te rog să fii calm. Strigi ca o slugă în grajd.

— Ascultă, cucoană! Eu îs fecior de ţăran şi tatăl meu nu şi-a păpat banii la Paris ca tatăl tău, pentru a cărui memorie

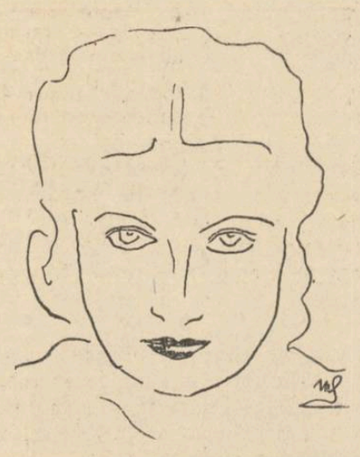

am, de altfel, toată consideraţia, căci a fost un boier cinstit şi cult... Eu vorbesc ţărăneşte! Slavă-Domnului, am ajuns destul de departe cu ţărăneasca mea, cucoană!

— C'est bien... — oftă cu intenţii împăciuitoare Adela. — L-am invitat pe tânărul Timoteu pentru azi după-amiază. Vrei să fii acasă pentru el?

— Evident, cu plăcere! Chiar ţin să-l văd. Doamne, păcat că nu e jurist... Ce mai om de finanţe aş scoate din el! Mabel desigur că-l va evita, ca şi data trecută. Educaţia ta! Dealtfel, să ştii că-l arunc pe scări pe Ernest dacă îndrăzneşte să-ţi mai accepte invitaţiile!

In hall, Mabel îl privea în tăcere pe şeful de birou şi-l compara cu Filip.

„Cu veleităţi de savant, Ernest ar fi caraghios..." — şi râse.

— Dece râzi, Mabel?

— Nimic...

— Vii pe la mine după-amiază?

— Să văd...

— Eşti un adevărat Ierihon!

— Fără ca tu să fii asediatorul victorios... N'ai talent muzical...

— Te joci cu mine.

— Mă joc... Adică... ştiu eu? Ernest, am auzit că trăieşti cu o... cu o... doamnă dela Atlantic... E bine?

— Calomnii, Mabel, — protestă el, însă mărturisi imediat: — E drăguţă...

— Ascultă, Ernest... Ai vrea să te căsătoreşti cu mine? Crezi că m'ai iubi? Că m'ai iubi cu adevărat?

Muşat rămase cu gura căscată. Simţea că se sufocă. Dacă s'ar căsători cu Mabel, câte neplăceri ar dispare... Incurcătura cu Fifi, datoriile, plictiseala de funcţionar obligat să-şi îndure la birou dimineţile... Ar putea să ţină cai la Bucureşti... A şi pus ochii pe-un armăsar admirabil! — Insă, privind-o pe Mabel, îşi dădu seama că dânsa îşi bate joc de el şi-i răspunse printr'o glumă. In sinea lui, îşi spuse: „Cum ţi-aş mai trage un douăzecişicinci dacă tat'tău n'ar fi domnul director general Ipolit Rezeda! Fetiţă impertinentă!" — şi-i luă mâna, ca să i-o sărute lung, căci, totuşi, mai punea speranţe într'o alianţă cu familia teribilului Ipolit Rezeda.

— Ernest, răspunde-mi serios la întrebare.

Deastădată, Ernest avu convingerea că Mabel nu-şi mai râde de el şi vru să vorbească, însă fata îl întrerupse:

— Să lăsăm pentru după amiază chestiunea asta. Voiu veni la tine. Sper că mă vei scuti de plăcerea de-a o cunoaşte pe Fifi.

Ernest căzu iarăşi în uimire, însă se reculese repede, căci doamna director general tocmai îşi făcea din nou apariţia, aşa că se despărţi de Mabel cu cel mai corect „Omagiile mele, domnişoară". De bucurie, îi dărui o sută de lei lui Jorj, care-l salută cu un „Să trăiţi!" de zile mari, înconjurându-şi apoi cu moneda capul tuns chilug.

●

La Timotei era masă mare.

— In cinstea lui Filip! — se bucura Mafteiu, sărutându-şi nepotul.

— In cinstea ministrului... — afirma Anton, care spera să se descurce cu ajutorul acestuia din nişte afaceri foarte încurcate. — Mai lasă-l în pace pe Filip, tată!

„Ce ştii tu!" — se gândi bătrânul. — „Pentru tine le-am făcut toate, Filipe!"

Imediat după ospăţ, Mafteiu se retrase în odaia sa, sus, la mansardă, unde-i plăcea să locuiască. De acolo, vedea până departe câmpiile de peste Prut, câmpiile acelea mănoase, care îi reaminteau tinereţea. Aşezându-se pe pat, îşi aprinse o „Naţională", ţigara sa favorită, şi gândurile îi sburară în împărăţia tainică a trecutului, în care Zanchira, Trifon, Varvara şi Vasâli continuau să trăiască aidoma. „Pentru gândăcelul aista de Filip le-am făcut toate!" — îşi spuse dânsul. — „Pentru acest împărăţel al meu..." Trifon — par'că nu-l mai musta din veşniciile lui. „M'ai iertat, Trifoane, nu? M'ai iertat de dragul

(Urmare în pag. 4-a)

Valea cu neguri

(Urmare din pag. 3-a)

lui Filip..."—şi privi iarăşi câmpiile de peste Prut, asupra cărora toamna coborise cu toate minunile ei. — „Mâne voi face o plimbare cu Filip... Numai de s'ar ţinea frumoasă vremea!"— şi cercetă cu ochii întinsul azuriu al cerului, peste care lunecau câţiva nouri alburii de-o calmă melancolie.

După-ce bătu încet în uşă, intră Paul Combra, care era întotdeauna musafir binevenit la Mafteiu.

— Ţi-i şi ţie lehamite de ministrul lui Anton, ha? — râse bătrânul, îmbrăţişându-l.— Şezi oleacă. Doamne, dacă ar trăi Zanchira... Ce s'ar mai bucura! Cum îi merge băiatului tău?

— Învaţă bine... Iată ce voiam să te rog... Convinge-o pe mama mea să locuiască la mine... Bob ar avea nevoie de cineva pe lângă el. Lidi, ştii cum e... Cred că băiatul se simte cam singur.

Mafteiu se posomorî. O cunoaşte el pe Veronia! Nu se dă ea dusă cu una cu două. S'a cuibărit aici în casă şi-l pândeşte. De zeci de ani, îl pândeşte mereu femeea asta. Nu poate face un pas, nu poate scoate o vorbă fără ca ea să nu afle, fără ca ea să nu-l privească ironic. „N'am să scap niciodată de dânsa!" — îşi spunea tot mai des Mafteiu. In timpul din urmă, Veronia par'că-şi ascuţise şi mai mult văzul şi auzul şi-l adulmeca fără cruţare, ca şi cum ar fi fost o ogarcă, iar el o biată sălbăticiune haituită. „Ce vrea femeea asta dela mine?" — se chinuia bătrânul; odată, o întrebase chiar pe ea, dar Veronia îi râsese în nas, spunându-i că el a intrat în doaga copiilor.

●

După-amiază, când Filip sună la marele portal de fier lucrat artistic al palatului din cartierul vilelor, Mabel era acasă. Doamna director general se-arăta foarte mulţumită că fiica sa acceptase să fie prezentă la vizita tânărului Timoteu. Filip era în vervă. Insăşi doamna director general, pe care discuţiile cu bază ştiinţifică n'o amuzau decât oficial şi cu auditori, ascultă cu interes o întreagă dizertaţie asupra săpăturilor lui Schliemann. După ce fu servit ceaiul, Mabel pretextă că trebuie să-l vadă pe comandantul aeroportului, care o introducea în tainele sborului, şi dispăru misterios — ceeace o înebuni pe Adela. Directorul general, jenat, îşi făcu de lucru cu o ţigară de foi şi se răsti fără nici un motiv la Jorj. Filip urmărea ca dintr'o altă lume toate acestea. Mabel îl fascinase. Ochii ei verzi îl priviseră cu o curiozitate rece, moartă, care-l jignise, dar îl şi interesase. Căutând în amintire, descoperi chipul unei zeiţe egiptene, cu privirea aceea îngheţată, metalică, în care s'a fixat ca pentru eternitate o înţelepciune rea, nemiloasă, menită să distrugă şi să ucidă.

Ipolit era dezolat de conduita lui Mabel. Adela încerca să risipească atmosfera greoaie care se lăsase ca o zăpuşeală. Când Jorj îl anunţă pe colonelul Stoian, Adela răsuflă uşurată; peste puţin, Filip plecă şi directorul general se deslănţui cu toată furia, fără să ţină cont de prezenţa lui Stoian, care asista cu un zâmbet neutru — de om pus în situaţie penibilă — la accesul lui Ipolit.

In cele din urmă, Adela isbucni în plâns şi directorul general ieşi trântind uşile, în timp ce colonelul, stângaciu şi transpirat, încerca s'o liniştească pe soţia prietenului său.

Smirnă lângă uşă, Jorj nu cuteza nici să răsufle; încremenise şi aştepta să i se deschidă pământul sub picioare.

●

— Locuieşti meschin...— spuse Mabel. — Tablourile astea's oribile.

— Un lichior?

— O ţigară. Ascultă, Ernest... M'am gândit bine. Nu mai doresc să fiu soţia ta. Eşti prea superficial ca să poţi juca ireprosabil rolul de soţ şi, mai ales, de soţ cum îmi doresc eu.

— Mabel, mă jigneşti.

— Lasă, Ernest. Imi trebuie un bărbat care să facă o mare carieră, nu gafe... Eu vreau să mă mărit ca să pot fi liberă, mă 'nţelegi? Ei da! Aşa sunt eu, Ernest... Imorală! Imorală din cauză vrei. Eu cred că din plictiseală... Tragic, dar aşa-i. N'am talent pentru altceva şi, din nenorocire, sunt destul de inteligentă ca să-mi dau seama de asta. Nu mai poza, Ernest! Nu te prinde. Dacă m'ai iubi într'adevăr, n'aş avea dreptul să-ţi spun toate astea, însă astfel...

— Cum poţi spune aşa ceva...? — se revoltă, congestionat, şeful de birou.

Glasul lui Mabel fu aspru ca o flacără de o...:

— Destul!

Ernest începu să se plimbe prin cameră; furios că nu găseşte ce să răspundă, încercă să-şi disimuleze într'un fluierat enervarea; privirea fetei îl urmărea batjocoritoare şi bărbatului îi veni să plângă. Până acuma, nici o femee nu-i vorbise astfel. Toate îl trataseră ca pe-un băiat bun, amuzant şi de societate — supunându-se vesele capriciilor lui.

— Te urăsc... — isbuti să spună el în cele din urmă.

— Asta n'are nici o importanţă, — îi răspunse Mabel. — Ce-aş putea face cu un bărbat slab ca tine? Nu eşti în stare să suporţi nici măcar insulta unei femei. Hai să ne împăcăm, Ernest. Acuma poţi să-mi oferi un lichior... chiar două... Acasă n'am băut decât ceaiu...

Ernest se execută. După ce Mabel puse pe masă păhăruţul, bărbatul o cuprinse brusc şi-o sărută. Apoi, ameţit de ea, începu s'o strângă tot mai puternic în braţe, apăsându-şi bărbia de gâtlejul fetei, care încerca zădarnic să se apere. Reuşind să-şi elibereze un braţ, Mabel îl pălmui.

— Idiotule! Imi rupi rochia... Un bărbat inteligent nu se răzbună în felul acesta.

Ernest o lăsă; transpirat, cu părul năclăit şi slobozit pe frunte, gâfâia; Mabel îşi refăcu indiferentă toaleta. Când termină, îl rugă calmă să-i dea încă o ţigară. Ernest trase un sertar al biroului şi scoase un revolver, spunând apăsat şi rar:

— Mabel, dacă mai vorbeşti în felul acesta, îţi jur că-mi trag un glonte în tâmplă. Pleacă. Pleacă imediat. Inţelegi? Pleacă odată!

Fata se apropie de el liniştită şi, privindu-l ţintă în ochi, îl pălmui încăodată.

Apoi, luându-şi mănuşile şi poşeta, plecă încet, ca şi cum nu s'ar fi întâmplat nimic. Inebunit, Ernest îşi rupse gulerul, care-l sufoca, şi'ncepu să râdă isteric. Revolverul, însă, şi-l puse liniştit la-o-parte. După ce bău din sticla de lichior, trimise servitoarea după Fifi, care veni imediat, giugiulindu-l cu buzele ţuguiate:

— Vai, Erni-mumosule! Cine te-a supărat?

In preajma lui Fifi, Ernest îşi recâştigă încrederea în sine; mângâindu-şi amanta, se gândea în ce fel să se răsbune; cum dânsul sta aşa, încruntat, artista îl găsea frumos ca un actor de cinematograf în rolul unui ofiţer colonial, pe care-l aşteaptă moartea în pustie.

Seara, înfruntând zâmbetele cu subînţeles ale prietenilor săi, ieşi cu Fifi pe strada Iancu Flondor. In dreptul cinematografului Capitol, o întâlni pe Mabel. Ernest deveni palid de furie când constată că domnişoara Rezeda surâde ironic, cu o privire de dispreţ pentru Fifi, care încerca să fie cucoană la braţul lui.

— De ce te-ai indispus, Ernimumuseţeo? — ciripi artista.

— Taci, gâscă! — scrâşni dânsul. — Nu eşti în stare să trezeşti nici măcar gelozia unei vrăbii! Şi-acuma te rog să nu 'ncepi să-mi boceşti pe stradă! Cum naiba de te mai ţin ăia dela Atlantic-bar?

Intrucât ochii lui Fifi se'mpăienjeneau da lacrimi, Ernest o 'mpinse într'o cofetărie, unde-o lăsă să plângă în voie, iar dânsul se duse glonţ la Pamula, ca să bea până la miezul nopţii cu câtiva cunoscuţi pescuiţi la 'ntâmplare pe strada Iancu Flondor.

●

Seara, Ipolit îi făcu o scenă groaznică lui Mabel. Fata ascultă calm, fără să riposteze — ceeace o scoase din sărite pe Adela, care începu să plângă. La urmă, plictisit, directorul general plecă în oras, de unde se'ntoarse târziu, fără ca supărarea să-i fi trecut. Spre mirarea sa, o găsi pe Mabel aşteptându-l în biroul său.

— Am îndrăznit să intru în sanctuarul tău, papa, ca să-ţi spun că mă voiu mărita cu Timoteu. Ai dreptate. E un băiat frumos, cult, de viitor, aşa că nu pierd nimic măritându-mă cu el.

Directorul general pufni de câteva ori pe nas; se temea că Mabel îşi bate joc de el, însă sfârşi prin a se convinge că fiica sa vorbeşte serios.

— Mă bucură, Mabel. Voiu aştepta ca băiatul să-şi facă o situaţie şi, apoi, voiu aranja cu Anton cele de civiinţă. Mamei i-ai spus?

— Da. Noapte-bună, papa. Lasă ca viitoarea doamnă Timoteu să te sărute... — şi făcu o reverenţă. — Visuri plăcute, papa!

— Noapte bună, fetiţo! Mi-ai făcut o mare bucurie.

— Sunt un copil bun, papa!— se răsfăţă Mabel.

— Bay... bay...! — şi ieşi cu întreaga lumină din biroul directorului general.

Ipolit se'ntinse obosit pe canapea. Simţea o bătrâneţă ciudată în sine. Medicul l-a avertizat în repetate rânduri să evite sforţările şi enervările. El, însă, n'a ţinut seamă de sfaturile medicului. Acuma, regreta şi se temea; deşi, pe front, văzuse de-atâteaori în faţă moartea, — astăzi imaginea ei îl înfricoşa. „Măcar de-aş muri subit!" — îşi dorea dânsul adesea, căci zăcerea şi durerile îl îngrozeau; uneori se uita cu o privire stranie la revolverul său şi se tot juca într'un fel de absenţă cu arma.

Adela se furişă pe vârful pi-

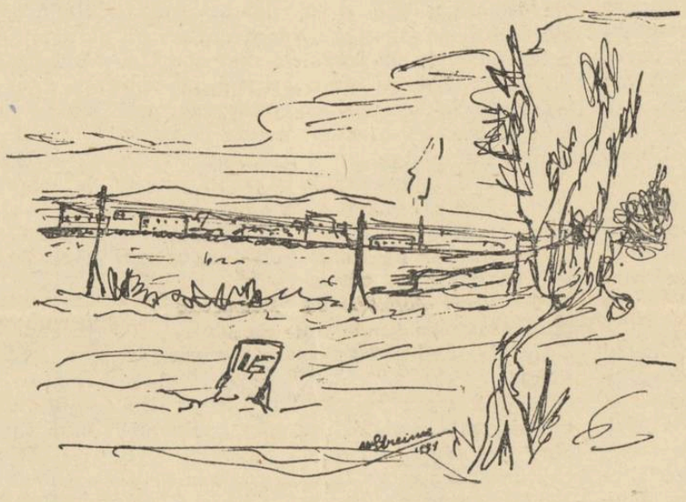

cioarelor în birou; directorul general n'o auzise intrând; văzându-l palid şi nemişcat, femeea avu o sensaţie de groază şi-alergă la el.

Ipolit îşi deschise ochii şi zâmbi obosit:

— Ce e, Adela?

— Nimic... nimic... — gângăvi dânsa şi-l sărută cu o patimă pe care el n'o înţelese decât când observă că broboane de sudoare năvăliseră pe fruntea ei.

— Nu te teme, Adela. Nu se va întâmpla atât de curând... Mă simt încă destul de puternic.

— Nu m'am gândit la asta! — minţi femeea. — Eşti tânăr şi puternic.

— Sunt tânăr şi puternic, — zâmbi Ipolit şi-o sărută recunoscător pentru această minciună. — Vom mai trăi o sută de ani, nu? Adela, Adela! Tu trebuia să te faci medic...

— Sigur! Acuma, hai la culcare, Ipolit. Ai lucrat destul azi şi-ai avut şi destule supărări. Mâne dimineaţă toate vor fi frumoase şi-am să caut să nu mai ai nici o supărare. Ne-am înţeles?

●

— Hai cu mine, Filipe.

— Numai să-mi iau fulgarina, bunicule! — sări vesel tânărul, căruia îi plăceau nespus de mult plimbările singuratice cu Mafteiu.

Ieşiră în stradă; o burniţă subţire încenuşa oraşul. Timpul se schimbase peste noapte. Cu toate că nourii acoperiseră cerul, dimineaţa aceea avea ceva atât de clar şi de proaspăt în ea, încât bătrânul Mafteiu sorbea cu nesaţiu aerul răcoros. Filip îşi privi cu dragoste bunicul. Ce bărbat frumos era el — cu părul lui alb, cu profilul de senator roman, dârz şi ne'nfricat, şi cu luminile acelea aspre în ochi! Filip se simţea mai bine lângă Mafteiu decât lângă Anton, care vorbea întotdeauna numai despre cifre şi relaţii mondene. Tânărul îl luă de braţ pe bătrân.

— Incotro astăzi, bunicule?

— Spre câmpurile noastre, nepoate. Să mangâiem oleacă ţărna aceea binecuvântată, că tare mi-i dor de ea.

Plecară cu tramvaiul până la podul de peste Prut. Acolo, coborîră, trecură podul şi linia ferată şi, apucând printr'o uliţă, se pomeniră în câmp. Sămănăturile de toamnă încolţiseră şi verdele lucea înviorător. Mafteiu se plecă şi-şi duse palma peste grâu.

— Iţi place fata lui Rezeda?

Filip se smulse din farmecul priveliştii.

— E o fată frumoasă.

— Trebuie să te'nsori cu ea, Filipe, Anton mi-a spus că directorul general ţi-ar da-o bucuros. Eşti moştenitorul unei averi uriaşe, mult mai mare ca a lui Combra. Dece nu ţi-ar da-o? Apoi, ai în faţa ta un viitor strălucit...

— Cred că n'aş fi fericit în căsătorie, bunicule. O Mabel Rezeda pretinde un soţ monden, care să se-ocupe mult de ea, s'o cultive... N'aş putea face toate acestea, bunicule. A fi soţul unei Mabel Rezeda, înseamnă o profesiune... Şi ştii cât de mult ţin la altfel de lucruri.

— Trebuie să te'nsori cu ea, Filipe! — se'ncăpăţână Mafteiu. — Timoteii au nevoie de sânge bun, nobil. Mă'nţelegi, Filipe? Noi suntem sânge de robi. Dacă nu ni-l vom amesteca, vom pieri, căci este un fel de otravă în noi. Nu uita că tatăl meu a fost spânzurat pentru o ucidere. Câte n'am făcut eu ca să uit asta! Sunt bogat, dar lucrul acesta nu mă mulţumeşte. Vreau ca tu să ajungi cât mai sus.

— Până unde bunicule?

— Până acolo, unde umbra tatălui meu nu te va putea urma ca să te chinuiască.

— De ce nu se simte chinuit tatăl meu? Pe el nu-l turbură niciodată trecutul tău. Dimpotrivă, par'că-l amuză...

— Tatăl tău e doar o simplă întâmplare. Rolul lui a fost să-ţi dea ţie viaţă. El nu poartă semnul Timoteilor pe frunte. Intr'însul s'a aruncat ceeace e mai slab în mine. In tine, ceeace e mai bun. Deaceea, va trebui să lupte pentru a goni răul care-apasă asupra neamului nostru. Filipe, vreau să fii puternic, să fii un Timoteiu ne'nfricat. Căsătoreşte-te cu Mabel. Fă-i câţiva copii. Apoi, poţi să-ţi trăieşti propria viaţă.

Filip zâmbi: Mabel şi copii...!

— Bunicule, aş vrea să-mi cumpăr câteva hectare, din pământul ăsta, să-l ar şi să-l samăn. Dece vrei să-mi apeşi umerii cu povara întregului neam al Timoteilor?

Burniţa se 'nteţise; totuşi, Mafteiu şi Filip nu plecară. Ploaia îi înviora, ca şi cum ei ar fi fost ierburi. Tânărul îşi ridică spre cer faţa, ca stropii să-i cadă pe obraji. Maftei smulse un fir de cimbru uscat şi-l sdrobi între degete, ca să-i bea, apoi, mirosul puternic. Zările se cufundaseră în burniţă şi oraşul aproape că nu se mai vedea. Totul par'că intra într'o lume veche, unde fiinţele se mişcă ireal, ca 'ntr'o legendă, pe-un fundal cenuşiu, cercetat mai des de pajere ne'nţelese decât de oameni.

„Oare m'aş putea ridica aici, tare, singur, în această moarte a câmpiilor?"

— Minunat îi pământul aiesta toamna! — vorbi Mafteiu. — Iţi vine să te dezbraci şi să te scalzi în aerul răcoros. Ce lărgime frumoasă pentru ochi!

— Par'că-i tabloul unui maestru flamand. Dacă am avea un Brueghel, care să ne redea câmpiile acestea... — spuse, mai mult pentru sine, Filip. — N'am văzut niciodată un mai frumos cer fumuriu. Priveşte grămezile acelea de bostan. Ui-te cum arde roşul lor. Bunicule, tu crezi că e neapărată nevoie să ne sbatem pentru a fi fericiţi? Oare nu e mai uşor să afli într'o colibă fericirea?

Bătrânul se posomorî:

— Să nu spui asta, băiete. Eu sunt fericit pentrucă m'am sbătut şi e nevoie să te sbaţi şi tu la rândul tău. Pentru gloria casei noastre, Filipe. Ah! Ştii tu ce 'nseamnă să pornesti de jos, să lupţi, să dobori obstacolele... Vezi, pălmile mele au bătături. Am rânit grajdul cu ele, am arat, am semănat, am secerat.... Apoi, am văzut că nu e destul atâta. Şi-am început să mă cultiv, să citesc, să mă informez... Te-asigur că sudorile mi-au curs mai dihai ca la sapă... Acuma, tu vii şi-mi spui că nu trebuie să te sbaţi!

— Bine, bunicule, — zâmbi Filip, — dacă vrei mata, mă voiu sbate... — însă, deodată, simţi că va avea nevoie să se lămurească odată şi-odată faţă de sine însuşi; totuşi, amâna mereu această socoteală; se temea de ea. — „Poate c'ar fi mai bine să nu fac nimic un timp..." —; ştia, însă, că demonul lucrului şi-al lăcomiei de-a cunoaşte nu-i va da pace. — „Atunci?"

Cerul nu-l lămuri cu nici un răspuns.

„Oare n'am devenit bătrân înainte de vreme? Alţii de vârsta mea fac chefuri, se bat şi se 'mbată..." — şi-şi aminti de-o petrecere uriaşă cu câţiva colegi, de pe urma căreia se-alese doar cu o grozavă durere de cap, aşa că renunţase fără părere de rău la chefuri. — „Incepe să nu-mi mai placă nimic. Ştiu că mâne va fi la fel cu azi, poimâne ca mâne şi-aşa mai departe. N'am în ce să mă angajez. Averea Timoteilor mă pune la adăpostul oricărei aventuri care să aibă gust de moarte şi de inedit. Singurul meu refugiu poate fi studiul. Cât de puţin lucru studiul la o vârstă ca a mea!" — şi Filip simţi deodată o irezistibilă poftă de-a alerga, de-a se bate, de-a face ceva violent, care să-l obosească, să-i aducă sudoare pe frunte, să-i grăbească inima sau chiar să-l doboare. — „Dar nu-mi pot permite aşa ceva. Eu trebuie să fiu tânărul distins, de viitor, cum mă vor bunicul şi tata... Doamne! Cine ştie... Poate că mâne voiu gândi altfel... Ploaia asta dă nervi".

O căruţă scârţâia jalnic pe şoseaua spre Lujeni. Seara începea să coboare şi semafoarele dela gara Moşi se luminaseră acu. Filip îşi închise ochii. Stropii de ploaie loveau cu o dulce muzică pământul, răscolind cele mai ascunse melodii cosmice. Maftei asculta cu atenţie, gândindu-se cât de bine va prinde sămănăturilor de toamnă această ploaie, care venea tocmai la timp.

„Oare Mabel ar sta cu mine în câmp pe-o ploaie ca asta?" — se 'ntrebă Filip, jucându-se cu lampa de buzunar, a cărei ploaie luminoasă cădea auriu peste brazde.

— Bunicule, crezi că Mabel ar putea lucra pământul cum l-a lucrat bunica? Te rog să nu râzi, ci să-mi răspunzi sincer.

— Nu. Dar ce nevoie ar avea Mabel să lucreze pământul? Pui nişte întrebări astăzi! Asta-i bună... Am să i-o spun directorului general când l-oiu întâlni!

— S'o luăm către casă, bunicule.

— S'o, măi băiete.

●

Filip frecventa regulat casa directorului general Ipolit Rezeda. Oraşul îi şi logodise; bărbaţii îl invidiau pe tânărul Timoteu, iar femeile pe Mabel. Bătrânetul îi invidia pe-amândoi. Doamna director general surâdea misterios în societate, iar Ernest îşi pierdea firea şi nopţile la Atlantic-bar, de unde ieşea, palid şi cu privirile rătăcite, spre dimineaţă.

In Februarie, directorul general îşi luă un concediu de sănătate pentru o jumătate de an. După mai multe zile de consiliu, familia căzu de-acord să facă nordul Europei, începând cu statele baltice şi sfârşind cu Anglia.

In ziua plecării veni şi Filip la gară. Adela era emoţionată. Ofiţeri, cunoscuţi, multe cucoane... Vor fi fluturări de batistă... Atât de romantic — totul! Filip fu invitat în vagon, unde rămase până aproape de plecarea trenului. Căpitanul Popescu, din aviaţie, cu care Mabel făcea sboruri de seară deasupra Cernăuţilor, fuma nervos şi asculta numai cu o ureche vorbăria sarcastică a lui Muşat. Adela se uita prin geam, cu Ipolit la umărul ei, însă Filip se menţinu în cadrul celei mai perfecte cuviinţe cu Mabel.

După-ce trenul se puse în mişcare, Mabel îi spuse doamnei director general, care-şi ştergea emoţionată ochii:

— Maman, am impresia că Timoteu îşi bate joc de mine. E scandalos de rezervat.

— Băiat binecrescut! — pufni Ipolit. — Mi se pare că l-ai luat pe Ernest ca etalon de conduită.

— Incetaţi! — interveni împăciuitor Adela. — Priviţi acest peisagiu admirabil...

●

Paul Combra reuşi în cele din urmă să afle amănunte despre soţia sa care-l părăsise între timp. Trăia cu un avocat la Bucureşti, unde nu-i mergea prea strălucit. Paul ar fi iertat-o — pentru Bob; într'o dimineaţă îl întrebă pe băiat dacă ar dori s'o revadă.

— Procuristul meu pleacă poimâine la Bucureşti. Ai putea pleca şi tu. Cred că şi mamei tale i-ar face plăcere să te revadă. Vrei?

— Nu, tată.

— Bob, ar fi trist să nu-ţi mai iubeşti mama.

Băiatul tăcu.

Paul se duse la fabrică. Acolo îşi desbrăcă haina şi puse pe sine un halat albastru de lucrător. Ii plăcea să stea în sala maşinilor, unde focul duduia sub cazane, sau sus, printre lucrători, muncind de multe ori alături de ei, până se extenua tot învârtind lopata, — uneori, îi plăcea să meargă pe locomotivă până la gara Moşi (căci fabrica avea o linie ferată de legătură cu traseul principal). Trecând în sala maşinilor, Paul rămase acolo până aproape de miezul-nopţii. In larma monştrilor de oţel, cari înghiţeau foc, Paul Combra simţea că se depersonalizează. Acest sentiment era foarte plăcut. Uita, atunci, de toate necazurile şi se-odihnea ca un animal, pierzându-şi privirea în vâlvătaia albăstruie a jăraticului.

La plecare, căută în amintire figura lui Peterle.

„Doamne, am început să nu mai ştiu cum arăta..." — şi urcă obosit de moarte în limuzina care-l aştepta la poartă, în timp ce lucrătorii îl salutau cu un respect neprefăcut, căci îşi iubeau sincer stăpânul, mai ales de când el se arătase foarte împăciuitor cu prilejul unei greve, care costase viaţa câtorva oameni.

In piaţa Unirii, îl văzu pe Filip. Oprind limuzina, coborî şi-i dădu şoferului ordin să ducă acasă maşina. Ii era dor să vorbească lucruri simple, să râdă puţin, însă o nimeri prost cu tânărul Timoteu. Filip tăcea sau răspundea monosilabic la întrebări, aşa că Paul sfârşi prin a tăcea şi el. Totuşi, nu se despărţiră, ci continuară să se plimbe încăpăţinat, fără sens, până spre dimineaţă, fără să admire nimic din straniile frumuseţi ale nopţii.

La despărţire, se priviră amândoi, cercetându-se; erau palizi, cu ochii încenuşaţi — ciudate apariţii dintr'o poveste romantică. Se duseră încet, fiecare spre casa lui, ca să cadă într'un somn obositor, cu visuri stupide şi fără nicio logică.

Adouazi, la amiază, Bob intră în dormitorul lui Paul, care tocmai se trezise.

— Ce-i, Bob? Cărui fapt îi datorez această plăcută vizită? — glumi Combra?

— Tată, voiam să te 'ntreb dacă ai avut vreodată în viaţa ta o taină, o taină mare, pe care să n'o poţi spune nimănui.

— Hm... Stai să mă gândesc... Nu. Nu cred. Dar ce 'nseamnă această întrebare misterioasă? Nu cumva ai devenit membru al Ku-klux-klanului? Serios, Bob... Ai ceva care te apasă? Destăinuieşte-mi. E ceva atât de groaznic, încât să nu-mi poţi spune?

— N'am nici o taină... — se eschivă băiatul.

— Bob, Bob! Incă nu ştii să minţi! Promite-mi că vei veni la mine cu taina ta când vei simţi că nu mai poţi s'o înduri. Promite-mi, Bob!

Băiatul dădu vag din cap şi se duse la geam, să privească în strada care se posomorîse sub cerul cenuşiu, fără un pic de soare.

— Bob, dece nu vrei să te hotărăşti?

— Nu pot, tată! Nu voiu putea niciodată...

MIRCEA STREINUL

VITRINA EUROPEI

Note germane

UN CRAINIC

al sufletului german și unul din scriitorii mari în genere este Hermann Stehr. Knut Hamsun l-a definit printr'o singură propoziție: „Nu știu de ce nemții îl citesc așa de mult pe Hamsun, — îl au doară pe Hermann Stehr". Însă, ca peste tot, nici profeții germani nu au fost întotdeauna recunoscuți mai întâi la ei acasă. Stehr, în care un Hanns Johst vedea pe cel mai mare scriitor în viață, și pentru care, tot după Johst, nu ar exista altă măsură de apreciere decât o nemăsurată stimă, acest Stehr a trebuit să ducă o luptă dârză cu mediul în care l-a așezat destinul hărăzindu-i, drept unică răsplată, numai căutarea de Dumnezeu. „Niciodată în viața mea ,— scrie el, — „nu am putut cumpăra din altă parte fericire decât numai dela sărăcie, și nici cinste decât dela dispreț, iar siguranță decât de la lupta cea mai amară". Pus în condiții de existență foarte vitrege, el se retrage pe acele poziții morale cari pot fi mai profund sădite în vreun suflet sensibil. De pe ele își angajează, într'o muncă împotriva nădejdilor, toate rezistențele de scriitor care ere o misiune de îndeplinit. „Bine, mi-ați bătut o piatră între dinți; voiu începe prin a o sfărâma și a o mesteca și nu voiu înceta până nu se va preface în pâine dulce". Cu astfel de credință oricine, dacă nu este o mediocritate, poate muta munții din loc. Și Hermann Stehr i-a mutat. Numai cu gândul, dar gând trecut prin puternica flacără a viziunilor unui erou al sorisului și gând călit în apa de ghiață a unei răbdări fără perece.

Născut înh 16 Februarie 1864, la Habelschwerdt (Silezia), din meșteșugari săraci, Hermann Stehr e al cincilea copil și ajunge învățător. Neînțeles și persecutat de autoritățile ecleziastice de cari depinde, este mutat într'una din acele văgăuni sălbești cari distrug orice ideal și cu atâta mai mult „veleitățile' unui scriitor nu prea plăcut celor ce au puteri lumești asupra-i. Sosind acolo, el își notează astfel prima impresie: „Ploaia de Octombrie răpăia prin noaptea cea mai neagră, izbindu-se de paravanul de scânduri al pereților; ramurile celor doi tei uriași treceau duse de furtună, pe deasupra acoperișului de șindrilă și apa din marele jghiab de piatră de dinaintea ușii se oprea în lemnul prea îngust al țevii de scurgere cu sunete horcăitoare, ca de spaima morții și întocmai ca un copil pe care-l gâtui. — „Eu sunt acesta, e sufletul meu, pe care mi-l strangulează aici, în pustietate", — mi-am zis, închizându-mă în mine, și-mi îngropai fața în perini". Aici, în pierdutul Pohldorf, Stehr are nenorocul să-și piardă trei copii. Dar nu se dă bătut. Scrie și luptă. Luptă și scrie. Paginile lui nu fac concesii gusturilor la modă. Ceeace urmărește el este deșteplenirea sufletului din grelele-i poveri pământești. Pentru el numai viața sufletească are sens și valoare. „Acela pentru care lumea nu devine suflet, nu-l poate găsi pe Dumnezeu în ea". Aceasta e estetica lui Hermann Stehr. Și aceasta îi este misiunea: Să lupte pentru drepturile sufletului pe care îl avem în har și dar dela însuși Creatorul tuturor văzutelor și nevăzutelor. Târziu, dară totuși, se ridică și înăbușitoarea pâclă a anonimatului din jurul său. Vin și celelalte onoruri și recompense. In 1915 poate trăi, retras la Warmbrunn, din scrisul său. In acelaș an se vede distins cu premiul Bauernfeld, în 1919 cu Fastenrath și Schiller, în 1932 cu medalia Goethe și cu Wartburgrose. In 1933 primește premiul Goethe și Dr. h. c., iar în 1934 marele Adlerschild des Deutschen Reiches, fiind, între timp, membru și senator al Academiei germane, membru în senatul cultural al Reichului, etc...

Capodopera lui Herman Stehr este romanul „Der Heiligenhof" (1917, în editura Paul List din Lipsca); celelalte scrieri sunt: „Auf Leben und Tod" (volum de nuvele, apărut în 1898); „Schindelmacher" (1900). „Leonore Griebel" (1900, roman); „Der begrabene Gott" (1905, roman); „Drei Nächte" (1909, roman); „Peter Brindeisener" (1924, roman); „Nathanael Maechler" (1929); „Die Nachkommen" (1933), amândouă romanele având drept temă destinul faustic al unei familii care e izbăvită în urmași; „Der Geigenmacher" (1926); „Meister Cajetan" (1931); „Der Himmelsschlüssel" (1939); „Mythen und Mären" (1929); „Lebensbuch" (1920, volum de versuri); „Mittelgarten" (1939, tot un volum de versuri, scrise între 1890 și 1936); „Das Stundenglas" (1936, cuvântări, scrieri mărunte, note) și „Mein Leben" (1934) autobiografie.

Asupra operei acestui mare și aproape necunoscut la noi scriitor german vom reveni.

CARI SUNT

cărțile cele mai căutate la Berlin? — întrebarea și-a pus-o Christian Bock, în hebdomadarul „Das Reich", iar răspunsul obținut, pe cale de anchetă, arată că succesele de librărie, oglindind gustul cetitorilor, își au tainele lor. De obiceiu lectura cea mai populară o constituie romanele și povestirile de senzație. Dar succes pot avea și cărțile bune. Intotdeauna însă capriciosul succes e condiționat de o anumită coloratură a operei căutate, coloratură corespunzătoare gradului de sensibilitate literară a publicului cetitor. Succesele de librărie ale multora dintre romanele românești, spre exemplu, se datorează, în prima linie, acestui grad general de sensibilitate literară a lumii noastre. Cam la fel stau lucrurile și la Berlin, căci Christian Bock stabilește că autorii și cărțile cele mai cetite sunt: Céspedes (Celălalt țărm), Simpson (Familia Barring ; Nepotul), Harsanji (Rapsodie maghiară; Cu ochii unei femei); Wiechert (Viața simplă) ; Gullvaag (A început într'o noapte de miez vară); Mungenast (Vrăjitorul Muzot) Knittel (Via Mara; Therese Etienne ; Amadeus) ; Philipp (Scotland Yard; Odată ca și acum); Kluge (Domnul Kortüm); Seidel (Lennacker); Caldwell (Odată veni-va ziua) ; Gritzbach (Hermann Göring, omul și opera) ; Kuni Tremel-Eggert (Bard); Dietrich (Pe căile victoriei); Eugen Roth (Un om); Emil Strauss (Jocul vieții) ; Prien (Drumul meu la Scapa Flow); Dibelius (Anglia); Trevelyan (Istoria Angliei); Boerner (Inima neschimbată); Holzach (Rama de aur); Langenscheidt (Regina Mărilor); Varé (Diplomatul surâzător) ; Goebbels (Lupta pentru Berlin); Fried (Oameni și economie mondială); Aschenzinger (Metal) și Winschuh (Oameni, tradiții, semnale).

Céspedes e romancier italian, Knittel elvețian, Simpson scrie englezește, Harsanji ungurește. Dintre ceilalți sunt scriitori de primă mărime numai: *Ernst Moritz Mungenast* (n. 1898, la Metz; romanul „Der Zauberer Muzot", apărut în 1939, are ca temă tragica existență a Lorenei dela 1860 încoace); *Ernst Wiechert* (n. 1887; „Das einfache Leben", apărut 1939, este romanul unui învins de brutalitatea zilei); *Kurt Kluge* (n. 1886; „Der Herr Kortüm, apărut în 1938, e o refontare a romanelor „Die silberne Windfahne" și „Das Flügelhaus") ; *Ina Seidel* (n. 1885; e scriitoare; „Lennacker", apărut în 1938, e o carte fantastică despre destinul bisericii și al protestantismului. Tema e brodată pe douăsprezece nopți de vise ale lui Lennacker care, întorcându-se din războiu, cunoaște istoria unei familii de pastori care ilustrează, prin douăsprezece generații, protestantismul german); și *Emil Strauss* (n. 1866; „Lebenstanz", apărut în 1940, deci în pragul celor 75 de ani ai autorului, este poate romanul său cel mai frumos și mai puternic și, în orice caz, cel mai plin de experiență omenească și artistică. Emil Strauss se situează pe linia marilor povestitori Gottfried Keller, J. P. Hebel, Storm și Raabe și este un desăvârșit maestru al limbii literare clasice).

Mai sunt foarte căutate cărțile din seriile *Inselbücherei, Kröners Taschenausgaben* și *Sammlung Dieterich*.

Foarte cetite sunt și cele două volume de *„Deutscher Geist"*, *Ein Lesebuch aus zwei Jahrhunderten*, de cari ne-am mai ocupat.

TRAIAN CHELARIU

„DER TÜRMER"

In publicistica germană „Der Türmer", care apare în editura „Heinrich Beenken" (Berlin), și-a cucerit, prin varietatea și selecția colaborărilor, un nume de frunte. Cu un trecut de 43 de ani, „Der Türmer" reprezintă o adevărată cetate literară. Arnold Ulitz, Heinrich Wolf, Hans Gottschalk, Artur Zickler, Georg Geesdorf și alții acordă revistei o beletristică mai mult decât onorabilă. De remarcat sunt suplimentele plastice, cu reproduceri din Fragonard, Rembrandt, Rubens, Boucher, Carl Spitzweg etc. Nici actualitatea politică nu e neglijată în „Der Türmer", care trebuie citită cu atenție și preferință.

M. S.

Note italiene

O HARTA GEOGRAFICA A DIVINEI COMMEDIA

A apărut de curând în vitrinele unei case editoare italiene specializată în material didactic, colorată viu, cu personagiile principale din Infernul dantesc în ocoalele lor (i gironi).

Tablourile explicative ale planului Infernului și ale celorlalte două părți din „Divina Commedia" mai sunt dar, ceeace la revoltat pe Fausto Flori („Meridiano di Romo" din 16 Februarie, a. c.) a fost intenția de a reduce studiul lui Dante la un simplu exercițiu mnemotehnic de nume și de date și de a sili pe elevi să repete papagalicește și „ca pe hartă" fazele călătoriei în lumea umbrelor.

Căci, încheie Fausto Flori, pentru a interesa și a face ca tinerii să se îndrăgostească de opera de artă, trebue să-i apropii de ea fără cârpeală erudiției inutile și a subtilităților sofistice, lăsând să vorbească numai poetul cu limbajul inimitabil al artei sale".

Câți profesori de liceu și chiar universitari știu acest lucru și dacă-l știu, îl aplică?

După masacrul clasicilor în timpul studiilor liceale, masacrul literaturii în general, câți mai deschid pe Racine sau Molière, câți mai citesc pe Eminescu sau Blaga, fără umbra răzbunătoare a ochelarilor didactici și fără amintirea obsedantă a „anilor și influențelor?"

„TINERII SCRIU"

constată cu o bine întemeiată groază Raffaello Sardiello — în „Meridiano di Roma" din 2 Martie, a c. — căci cei mai mulți scriu prost .

Apar în fiecare zi aproape, zeci de volume subțiratice de versuri, unele cu un număr de foi mai impresionant; de nuvele sau teatru, amintiri, jurnale, traduceri din cei mai dificili poeți străini, câteodată chiar romane și esseuri.

Toate sunt scrise, ce e drept, cu entuziasm, unele mărturisesc oarecare talent, dar aproape în niciuna nu se vede disciplină, reținere, cultura elementară chiar.

Și-și amintește cu melancolie Raffaello Sardiello de timpul nu prea îndepărtat, când într'o cafenea mică de pe Via Larga din Firenze, unde obișnuiau să se întâlnească acei „Amici Pedanți", un fel de asociație scriitoricească sub egida carducciană, s'a hotărît de către acești neîntrecuți cizelatori de versuri, ca nici o carte de poezii să nu mai scape cenzurii lor, încă înainte de a fi tipărită, „pentru a feri primele rime ale unui tânăr poet de o proastă primire din partea criticei și a publicului cititor".

Dacă astăzi s'ar mai ivi — prin ce minune? — o nouă „comitiva carducciană, primii cari ar arunca cu piatra ar fi tocmai acești „maniaci letteraloidi", căci greșeala lor cea mare e aceea de a fi mai mult decât satisfăcuți de tot ce scriu, de tot ce fac în general.

Se cred toți doldora de geniu, au fantezia și elanul tinereții și scriu, și scriu! Dar, observă Sardiello, această fantezie vrea să fie disciplinată și ținută strâns în limite e pe care bunul simț — atât de bun, adesea mai bun decât geniul — le impune".

Dar talentul, chiar și geniul, alăturat de o fantezie stăpânită, nu e deajuns: trebue o cultură!

„Inainte de a creea noi, să vedem puțin ce au creiat alții, maeștrii. Și chiar aici trebue urmat un drum serios și constant". Sfaturi cuminți la care se răspunde insolent prin faimoasa formulă „poeta nascitur"!

Rimbaud, care până la 19 ani scrisese tot — dar cum scrisese? — și „poeta nascitur" sunt principalii autori morali ai îngrijorătoarei manii literare de azi.

Ne-am oprit asupra articolului lui Sardiello, nu pentrucă ne temem noi de soarta literaturii italiene contemporane, dar pentru curioasa asemănare cu starea de lucruri de la noi.

Și poate mai mult decât confrații lor italieni, majoritatea tinerilor care scriu au o cultură incomplectă, superficială — n'au nici proprietatea termenilor măcar.

Și scriu, și scriu! Scriu tot ce se poate imagina și se cred mari.

Dar „mâine cine își va mai aminti de toată literatura aceasta?"

SUVERANITATEA EROULUI

In „Meridiano din Roma" din 17 Februarie a. c., Giuseppe Fuzzi semnează articolul „Sovranita dell' eroe", încercând să facă o apropiere între doctrina politico-religioasă a lui Th. Carlyle, așa cum se desprinde din celebra sa carte „Hero-Worship" (cultul eroului — tradusă în românește sub titlul de „Eroii") și doctrina fascistă.

Dacă e exagerat să prezinte cineva pe Carlyle drept profetul fascismului sau al național-socialismului — cum a făcut-o Power, — se pot găsi totuși, în opera scrisă acum 100 de ani, acest mesagiu trimis victoriilor de epoca victoriana, asemănări semnificative, acele așa numite „iluminazioni profascisti".

Carlyle pune la baza sistemului său etic, politico-religios în același timp, cultul eroului; cult, sinonim cu admirație nemărginită, transcendentală. Dar nu admirație în accepția comună a cuvântului, adica o totală pasivitate, contemplație, ci un sentiment activ, amestec de credință, fidelitate și ascultare.

Din felul cum o societate primește un erou, din intensitatea acestui cult, Carlyle ajunge să caracterizeze o întreagă epocă istorica, un popor. Vai, atunci, de cei ce-și omoară eroii! Ce poate fi mai tragic decât destinul unui erou, omorît de chiar acei pentru care El a venit să lupte! Eroul e un trimis al cerului, e purtătorul de cuvant al Divinității; e un inspirat deci. Oricare ar fi forma sub care se manifestă un erou — Zeu, profet, preot, poet sau suveran — el apare ca o ființă măreață, supranaturală.

Suveranitatea e de drept divin — ce turburătoare asemanare în afirmația aceasta a lui Carlyle și unele fraze aproape identice scrise cu sute de ani înainte, de Miron Costin, Ion Neculce. Asemănarea între cronicarii moldoveni și eruditul Carlyle rămâne însă aici.

Și acest suveran de drept divin, nu ce se înțelege obișnuit prin Rege, e eroul capabil să conducă poporul. Și ouată găsit Suveranul, conducătorul, toți sunt datori să-l recunoască, să-i asculte; supunerea e principiul pe care Carlyle a clădit edica sa socială.

Deci, eroism, credință, ascultare.

In „Obbedire, credere, combattere" se rezumă intreg fascismul. „Credere ancora e sempre nella santità e nell' eroismo", spune unul din preceptele mussoliniene.

Din eroism, fascismul ca și național-socialismul a făcut norma vieții, instaurând totodată și o ierarhie eroică, o nouă scară a valorilor umane.

Toate revoluțiile lumii, toate reformele, nu au căutat de fapt decât eroul; cel mai capabil din fiecare țară, dându-i puterea supremă și cele mai inalte onoruri.

Dacă astăzi semnificația căutării Eroului, credința că el trebue să vie, încrederea fără limită a poporului în mijlocul căruia el a fost deja trimis, sunt lucruri care nu mai prezintă nici o noutate, nimic extraordinar, — iar cel ce se incumetă să facă elogiul eroismului nu se mai teme de ironia în massă a contemporanilor — în clima de acum o sută de ani în care a trăit Carlyle, materialistă, evoluționistă și neeroică, a fost un curaj nemaiîntâlnit, și din nenorocire izolat, o sfidare chiar să se afirme prioritatea spiritului, a ideii și să se dea importanță mai ales credinței; credinței în Dumnezeu, în religie ca faptul central al vieții, în forțele vii, operante ale unui popor.

Incă de atunci omenirea avea nevoe de altceva; modernismul stă sub blestemul relativității — a dispărut sentimentul plenitudinii umane, a volumului uman, apropierea dela suflet la suflet

Și, poate prin acest cult al eroului — luat acum în înțelesul de Erou-Dumnezeu — prin cultura religioasă ridicată la rangul avut în trecut, se va câștiga sensul integrării umane.

Subscriem și noi deci, cu toată convingerea la următoarea afirmație a lui Giuseppe Fuzzi: „Discursurile asupra eroilor n'au fost niciodată atât de actuale ca în acest secol al nostru plin de epice antagonisme naționale, de grandioase răsturnări sociale, a căror protagoniști sunt oameni de statură gigantică!"

SORACTES

TEODOR SCARLAT

autorul recentului volum de poeme **Ora de sbor**, a scos zilele trecute o broșură, cuprinzând patru cuvântări rostite la radio, intitulată **Anotimpurile în lirica noastră contemporană**, prezentând — cu citate din poeții contemporani — aspectele sub care se înfățișează anotimpurile în opera câtorva dintre barzii noștri.

„Versurile citate în broșura de față au fost culese după un criteriu strict subiectiv. Autorul n'a intenționat, așadar, o lucrare de critică literară, ci o prezentare a poeziei noastre pastelistice inspirată de anotimpuri", — ne spune Teodor Scarlat în scurtele rânduri ce precedează textul.

Infățișată astfel, eleganta broșură de cari vorbim mai sus se adaugă în chip lumincs operei bogate și variate a lui Teodor Scarlat.

„AM FOST UN IMBECIL"!

se intitulează romanul pe care-l va lansa în curând editura „Cugetarea" și e datorit d-lui Grigore Olimp Ioan.

De o factură cu totul nouă, ignorînd voit anumite rețete literare convenționale, despărțind miezul unor realități pe lângă care trecem de multe ori indiferenți sau blazați, cartea aceasta — crustă amară dar plină de surprize — va sgudui, suntem siguri, multe obezități intelectuale, cucerindu-și un loc de frunte în literatura noastră tânără, consacrând pe nu mai puțin tânărul ei autor.

JOHANN BOJER: ULTIMUL WIKING

Personalitatea marelui romancier norvegian Johann Bojer este îndeajuns de cunoscută; valoarea literară a operelor sale — multe la număr — l-a consacrat drept unul dintre cei mai de seamă scriitori scandinavi.

Născut la 1872 într'un sat din regiunea Trondheim, ca fiu al unor oameni nevoiași, Bojer a cunoscut o viață aprigă în tinerețe, fiind nevoit să muncească din greu cu întreaga sa familie, spre a-și câștiga existența.

Vara se tocmia ca pălmaș la fermele din apropiere, iar în timpul iernii pleca la pescuit în insulele din nord, înfruntând mările de riscuri ce se legau de această ocupație nu totdeauna bănoasă. Inainte de a împlini 16 ani, se angaje într'o școală de subofițeri pe care-o părăsește spre a se dedica altor ocupațiuni. Satisfacția avea să i-o aducă tot literatura. Cu recomandația lui Hamsun reușește să colaboreze la câteva publicațiuni și cu banii câștigați de pe urma unui roman întreprinde o călătorie la Paris. De-aci face calea întoarsă pe jos până la Amsterdam unde își permite un popas mai lung; se angajează apoi pe-un vas care-l duce la Copenhaga și de-acolo înapoi în patrie.

Nestatornic, mereu în căutare de informație și noui orizonturi, bojer acumulează cunoștințe bogate, pe care le va utiliza mai târziu în numeroasele-i romane. Grimase dureroase, scrierile lui vor lăsa cititorului impresia de amărăciune a unei vieți chinuite, mereu la pândă cu ghiare amenințătoare.

Viața de pescar, cu multele dureri și rarile clipe de obositâ satisfacție, este magistral înfățișată în Ultimul Wiking. In fiecare pagină pulsează revolta mută a unei întregi categorii de oameni în sufletele cărora pustiește nimicitoare teama de-a nu avea cu ce-și duce zilele și resemnarea ce se așterne peste clpele de desnădejde.

Veșnic în luptă cu elementele naturii potrivnice, ființele acestea se'nchină lui Dumnezeu, a mulțumire, atunci când după luni aspre petrecute departe de casă, pe întinderea fără sfîrșit a apelor își revăd gospodăriile de după colțurile de stâncă lucind în soarele primăvăratec.

Ultimul Wiking este un imn al vieții trudite, neîndurate a pescarilor norvegieni — dar singurul lor fel de-a o înțelege

C. POSTELNICU

LECA MORARIU: GRAIUL VIU — CORECTIV STILISTIC

D-l Leca Morariu, profesorul de Istoria literaturii române dela părăsita Universitate a Cernăuților, astăzi la Facultatea de Litere din București, a publicat nu de mult broșura *Graiul viu — corectiv stilistic* (Focșani, 1940), extras din revista *Ethnos*.

In timpul bejeniei d-sale, în drum din Bucovina ocupată spre București, oprindu-se la Focșani, a însemnat acest popas al tristei călătorii prin publicarea studiului asupra căruia vrem să atragem atenția cititorilor. Preocupat de problemele ce se pun în legătură cu estetica limbii noastre, în paginile acestui studiu, d. Leca Morariu se oprește asupra câtorva aspecte, dând exemple cu o rară bogăție în sprijinul afirmațiilor ce le face. D-sa socotește că „robia gramaticală a profesoreștilor și a simetriștilor păcătuește nu numai prin burlescul limbii, ci chiar prin contrafacerea limbii adevărate".

Fără să fie un rebel în contra normelor culte firești, d. prof. Leca Morariu, plecând dela concepția că temelia limbii literare stă în limba vie „a lui badea Gheorghe" și că adesea trebue să ținem seama de învățăturile ce le putem scoate din ea pentru a îndrepta „anemica, bizara și chiar falsa limbă *aptică* și limbă a *hârtiei* și limbă a *cernelii*...", arată câteva din păcatele mai frecvente pe care le putem întâlni în limba noastră literară.

Relevăm această publicație, prima din timpul pribegiei d-lui Morariu, pentru interesantele observații și sugestii ce le cuprinde. Nimeni nu o va citi fără să nu-și recunoască o greșeală și fără să nu învețe ceva.

G. C. N.

Geotropismul contemporan

(Urmare din pag. 1-a)

Două imperative, reductibile de altfel la unul singur sau unul la altul, cunoaște omul integrat în actualitate: ordine și producție. Prima prilejuește pe a doua, a doua justifică pe prima și o presupune final.

In fond, portretul lui „homo faber" este de mult banalizat de partizani și critici. De asemeni identitatea sa cu „homo sapiens", în sensul acelui „savoir pour prévoir, prévoir pour pouvoir" lansat de pozitiviști. Prea hărțuit de obligații ca să lase un moment din mână unealta, fie ea lopată de agricultor, mistrie de meseriaș, stilou de „intelectual" sau telefon informator, de capitalist, omul veacului n'are când ridica mâinile, ca să birue în timpul rugăciunii sale, oștile binelui. De altfel binele nici nu mai e **actual.** Noul utilitarism care-și etalează impudic excesele, cinismul unui materialism care nu cunoaște decât „bunuri", din altă familie de cuvinte decât „binele", nu mai acceptă **valorile,** altfel decât de bursă.

Valori adânci — binele, valorile morale, caritatea creștină — s'au înmormântat, în carcasa de oțel a robotului modern. Valorile înalte — sfințenia, valorile religioase, pietatea, sunt prea sus pentru kilogramele blindate ale cărnii și pentru cai-putere trimotori ai avioanelor „Stuckas". Adevărul s'a refugiat în sferele în care relativismul nostru interesat n'are acces, iar frumosul suferă pe undeva, prin gunoiul în care soarta sa de umilă Cenușăreasă l-a exilat fără milă. Cât despre **dragoste,** valoarea aceasta infinit parodiată, dar singura valoare care le poate cuprinde pe toate celelalte fără să le altereze, ea ține de domeniul acelei părți de suflet pe care actualitatea a amputat-o omului modern, ca ineptă pentru producție și stanjenitoare.

Fețe prin care oamenii tatonau prezența divinității, valorile lipsesc pe contemporani nu numai de prezența lor înviorătoare, dar și de căile spre fundamentul lor ultim: Dumnezeu, Absolut, Valoarea valorilor.

In lipsa unui minut de contemplație pe an, (niciun program social nu prevede printre variantele celor de trei ori 8 ore — de somn, de muncă, de distracție, — pe zi, o secundă de contemplație dezinteresată, o clipită de disponibilitate sufletească, o geamă de căldură simpatetică, față de existența întreagă a cărei parte suntem), în lipsa unei părelnice, fugare clipe de ridicare a mâinilor spre cer, e de mirare dacă nu triumflă decât oastea „bunurilor" ferite de „bine" ?

Actualitatea înseamnă **act,** faptă. In lumea faptei mai e loc pentru un crâmpeiu de credință ? Dar o **credință** presupune conștiința unui **destin.** Când s'a proclamat odată „Schiksal ist Politik", se mai poate spera ca omul să se desvețe a crede că toate stau în fapta și puterea sa ?

Profet sieși, fiecare și-a lăsat odată pentru totdeauna, mâinile harnice lucrului ce întreprind. Rădăcini multiple ale omenirii, brațele cu degete active înfipte în actualitate, sunt imaginea **geotropismului** veacului nostru.

Mai nădăjduește cineva să vadă înmugurind contemplativ **mâinile,** ramuri irezistibil atrase spre Soare ?

ION FRUNZETTI

Joc de umbre

Joc de umbre peste casă,
Floarea Soarelui, mireasă,
prinsă'n horă de albine,
a'ntors fața către mine !

Soarele, gelos din fire,
în mândria lui de mire
i-a rupt iia de mireasă,
chemând nori și vânt la sfat !
Plouă și e toamnă'n sat.

ALEXANDRU ILEA

FOI VOLANTE

Domnul din colț

Ții minte, prietene, era, acum mulți ani, într'un oraș îndepărtat. Eram entuziaști cu toții, aveam inimile doldora de mari proecte, ne îmbătam cu reviste literare, cu manuscrise corectate chinuit și petreceam ore întregi în mica tipografie ale cărei ferestre dădeau într'o grădină năpădită de piatre și buruieni. Câți ani să fi trecut oare de-atunci ? Lasă-i, prietene, nu i mai număra ! Trăiam cu toții într'o atmosferă de boemă și poesie, risipind în dreapta și'n stânga baniți de elogii.

Și-așa, într'o bună după-amiază a apărut printre noi un ins despre care nimeni nu știa nimic. Cel mai vrâstnic dintre noi l-a luat de mână, i-a recitat rîmurile schiloade, l-a bătut pe umăr și l-a mai invitat să vie. Așa cum cereau legile unei camaraderii din cele mai ospitaliere.

De-atunci încolo personagiul a prins să se prelingă din ce în ce mai des printre noi. Incepuse să poarte în buzunarul hainei reviste săptămânale și rareori își lua îngăduința unui surâs îngust cât o scobitoare. Versurile lui umpleau hârtii ce se pierdeau pe sub mese, iar salutul lui tocea mereu vârful pălăriei de caldarâm. Intr'o zi, un defect de paginație i-a făcut vânt în revistă. De-atunci personagiul a devenit „publicist", cum jindula încă depe cărțile de vizită. La prânz și seara ne onora cu vizite. Ședea pe-un colț de scaun, elogia, iar la urmă scotea câte un maldăr de douăzeci-treizeci de versuri, oferind gratios spre publicare, câte o singură strofă. Intre timp devenea cineva în obscure foi din târguri neștiute. Ici o poesie, colo o recenzie laudativă, dincolo un pogon de nuvelă, încet-încet „se introducea". In același timp insul începuse să poarte papillon și ghetre și să întrebuințeze brilliantină lichidă, așa încât nu se putea să nu-i remarci prezența.

Și iată-l acum. Și-a cumpărat gambetă. Poartă sub braț o servietă goală, iar după ce îți întinde mâna asudată și rece, te aștepți să te bată protector pe umăr: „Ce faci, nene? Nu-ți spuneam eu că ai talent ?" Dar ușile au început să se închidă. Șoapta care devine răget, jenează deobicei. Personajul s'a mai dat peste cap și cu o piruetă îndeajuns de stângace ca să-i trădeze vocația, a încercat să spună : „Mă vedeți —sunt altul !" Cine poate oare să-l creadă ? Sub gambetă ascunde golul din servietă, iar în servietă are — vă asigur — sute de manuscrise.

Il vezi prietene ? E încă tot domnul din colț !

VLAD ALIMAN

OBICEIURI de PRIMĂVARĂ

de GEORGE PUTNEANU

VINE PRIMĂVARA

Primăvara vine dinspre Cotroceni. Cu soare, musculițe și veselie inundă străzile, grădinile și parcurile metropolei. Anul acesta a venit ceva mai devreme, scutind chiriașii săraci de lemne și pe scriitori de pălărie. De data aceasta e și Dumnezeu cu noi. Prea am îndurat multe în ultimul timp. Războiu, cutremure și alte neajunsuri. Insfârșit, o primăvară plină de nădejdi. Poate va răsări soarele și pentru noi.

Pretutindeni circulă acest svon: vine primăvara. Parc'ar fi o prințesă grațioasă așteptată de toți cu nerăbdare să sosească de undeva, dinspre sud. Se deschid ferestrele, se 'mbracă balcoanele, se curăță străzile.

Se întâlnesc doi prieteni pe Cale.

— Noroc.

— Noroc să dea Dumnezeu.

— Știi ceva?

— Ce?

— Vine primăvara.

Un flașnetar cântând „Primăvara în Prater", o vestește pe sub ferestrele boierilor.

●

Trecem trei pe Cale: Fulga, Baciu și eu. Ne întâmpină țigăncușe desculțe cu primăvara în coșuri. Le râd și sânii și ochii... Primul e preocupat: probabil de umbra Soniei Luiceva dela Chișinău. Al doilea nu le vede prin lentilele cu prea multe dioptrii. Eu privesc coșurile cu viorele și ghiocei. Țigăncușa mi-a ghicit intenția și se ține de noi.

— Conașulee... Conașulee... uite ce frumoase-s, zece lei pachetu. Auzind prețul, ne continuăm drumul. Țigăncușa după noi.

Conașuleee... conașulee... uite ce proaspete-s, opt lei pachetu... șase lei... ei haide cu cinci...

Iau câteva buchete de viorele și ghiocei. Prietenii mei mă privesc mirați.

— Le duc neveste-mi acasă, ca să intre și în camera noastră primăvara.

— Hai să iau și eu unul, zice Baciu, ca să-l duc lui Postelnicu la redacție să simtă și el primăvara

●

Conu Nicu, depe Emigratului 2, care a stat toată iarna în casă din cauza reumatismului și a gutei, a ieșit ieri pe balcon, bine îmbondoșit, ca să respire aer de primăvară. E galben la față și îi tremură mâinile și picioarele.

Pe balconul de alături, a ieșit și Zamfireasca-bătrâna, să se soreasă. E nițel rece, dar ea și-a luat pe umeri câteva șaluri. Așa cum e, seamănă cu Sfânta Vineri.

Conu Nicu o zărește.

— A venit primăvara, coană Margareto!

— A venit, și-am ajuns s'o vedem și noi.

Nu s'au văzut de astă-toamnă, bătrânii.

●

Pe casa lui Ilie Costache, concentrat cu șapte copii, din comuna Bolintin, s'a așezat mai dăunăzi o barză. Toți copiii au ieșit în curte să privească minunea.

— Mamăăă, mamăăă, a venit balza la noi pe casă să ne aducă un copil.

— Tățeți, nu lăcniți așa tale, că se 'pelie și 'boală.

Barza, liniștită, își vede de treabă, așezând bețele cu ciocul în jurul ei pentru cuib.

●

Știu că tata și-a'ndesat căciula pe ceafă și a ieșit în grădină să examineze mugurii pomilor.

— Ehei, copii, primăvara asta e înșelătoare. O să mai ningă. Nu lepădați depe voi cojoacele, c'o să le îmbrace Odochia cea friguroasă. Cărindariul ne-a prezis un Martie cu zloată.

El știe una și bună din bătrâni: să nu desbraci cojocul și căciula până la Sfântu-Gheorghe românesc. Atunci e primăvara.

Mama, cu ochelarii călare pe nas, stă aplecată asupra cămășii de Paști a lui Mihăiță (e doar flăcău și el și ca mâine iese la horă) cântă pe melodie de doină versurile:

„Primăvara-i mama noastră:
Ne ia bruma depe coastă
Și roua depe fereastră".

In popor primăvara are o semnificație adâncă. Ea e sărbătoarea firii, a renașterii, a vieții, a însemnării: „ia bruma depe coastă și roua depe fereastră". E mama tuturor lucrurilor și a noastră. De aceea e primită de popor cu atâta bucurie și cu un ceremonial deosebit.

MĂRȚIȘOARE

Cel dintâiu semn de primăvară e mărțișorul. O jucărie mică, o monetă, o broscuță, un purcel cu trifoiul în gură, o inimă săgetată, un fluture ori cine știe ce altă jucărie din câte a putut inventa fantezia omului, legată cu șnur la mână sau la gât, îți aduce noroc peste an. Aceasta e credința poporului, mai tare ca legile, ca așezările, ca hotarele. Mărțișorul, ca un sol al primăverii, trece vămile și ajunge soldatului pe graniță, trimis într'un plic de logodnica sa. In negura și tristețea depărtării sale e semnul primăverii de-acasă, al dragostei și al neuitării. Copilul îl primește în orice depărtare, ca semn al dragostei părintești. Sora îl trimite fratelui pe front și acesta îl trimite surorii la școală. Logodnicul îl expediază iubitei cu semnul întrebării și aceasta îi răspunde semnat, cu altul.

De fapt mărțișorul e destinat copiilor. Li-l oferă părinții ca să aibă noroc, să fie sănătoși și curați ca argintul, la venirea primăverii.

După ce l-au purtat un timp, copiii îl leagă de creanga unui pom din grădină. Dacă pomul de care s'a legat mărțișorul rodește, copilului îi va merge bine. Fetele, ca să fie frumoase, îl leagă de crengile unui pom înflorit, rostind:

Fața, fie-mi, pomule,
Frumoasă ca florile.
Dă-mi albeața florilor,
Hărnicia zorilor,
Și dulceața fructelor.

La originea mărțișorului e un ban de argint. Copiii sclavilor la romani obișnuiau să ureze la începutul lui Martie pe stăpânii lor, ca să fie feriți de rele în idele lui Martie, care nu prea erau aducătoare de noroc. Și banul dăruit copiilor a devenit cu timpul talismanul aducător de noroc. Locul banului l-au luat tot felul de fanteziuri.

De exemplu, cei doi frați siamezi: Lalescu și Baciu, au scos de 1 Martie o cărticică numai într'o sută de exemplare ,cu titlul: „Lanterna magică" și au trimis-o drept mărțișoare fetelor și prietenilor. Ce mulțumit s'o fi simțit N. Papadopol când a primit, într'un orășel de munte, acest sol al primăverii din București!

Lui Menalc i-a venit drept mărțișor o telegramă urgentă: „Prezentați-vă în cel mult 24 de ore unității d-voastră". Lămurit.

— Dar tu ce mărțișor ai primit, mă întrebă cineva.

— Eu n'am primit niciun mărțișor, căci nu sunt copil, m'am însurat. Ba da, am primit și eu unul: la 1 Martie, dimineața, a venit proprietăreasa și mi-a cerut chiria.

LEGENDA DOCHIEI

Primăvara nu vine totdeauna odată cu mărțișoarele. Uneori e botezată cu viscole, ploaie și frig. „Au venit zilele Adochiei", zice poporul, sau „Odochia își scutură cojoacele". Și câte odată le scutură bine, de clănțănesc dinții'n gură.

Dece s'or fi numind zilele friguroase dela începutul primăverii ale Adochiei? Iată ce spune o legendă populară:

„In timpurile de demult era un împărat și împăratul acela avea o fată foarte frumoasă și voinică, anume Dochia. Și fiindcă Dochia era nu numai frumoasă și voinică, ci, totodată isteață și cuminte, deaceea un fecior de împărat dorea s'o aibă de soție.

Dar tatăl ei n'a voit s'o dea niciunui fecior din câți au pețit-o, zicând că e prea tânără și nu i-a sosit încă timpul de măritat.

Nu mult însă după ce a fost Dochia pețită pentru ultima oară, având tatăl ei războiu cu un alt împărat, a ieșit învins. Împăratul învingător nu s'a mulțumit numai cu atât Știind că potrivnicul său are o fată foarte frumoasă, voinică, isteață și cuminte, a voit numaidecât să i-o ia.

Dochia însă, prinzând de veste că învingătorul tatălui său voește s'o ia cu sila și că nu e alt chip de scăpare, s'a îmbrăcat cu douăsprezece cojoace, a luat o furcă de tors în brâu și turma de oi a tătâne-său și, astfel schimbată ca nimeni să n'o cunoască că e fată de împărat, s'a pornit cu oile la munte.

Pe când se suia cu oile pe munte, fiind timp frumos și cald, ea aruncă în fiecare zi câte un cojoc, până le aruncă pe toate.

Dar iată că după ce a aruncat ea toate cojoacele și a rămas numai cu cămașa, de cald ce era, ajungând pe vârful muntelui, se porni o furtună amestecată cu ploaie și zăpadă. Și furtuna aceea ținu douăsprezece zile de-a-rândul și în fiecare zi se făcea tot mai aspră.

Dochia fiind numai în cămașă, iar pe de altă parte nedeprinsă cu asemenea furtuni, văzând c'o răsbește frigul, voi să se întoarcă înapoi cu oile, însă, uitându-se depe culmea muntelui în jos și văzând cât e de sus, nu se încumetă a se coborî, temându-se să nu cadă în vreo prăpastie. Neștiind ce să facă începu a plânge de se cutremura cămașa pe ea și a cârti împotriva lui Dumnezeu, dece a dat un frig așa de mare.

Dumnezeu, văzând că ea cârtește împotriva Lui, în loc să i se roage ca s'o scape, cum a scăpat-o și din mâinile împăratului care voia s'o răpească, o făcu stană de piatră, spre pedeapsă pentru nesocotința ei. Și astfel încremenită stă și astăzi pe culmea muntelui aceluia, împreună cu oile sale, pe care Dumnezeu le prefăcu în pietre.

Și de când s'a întâmplat aceasta cu Dochia cea frumoasă și voinică, de-atunci sunt și cele 12 zile ale ei ploioase și furtunoase".

BABELE ȘI MOȘII

„Zilele Odochiei" sau „Zilele Babelor" sau simplu „Babe", se numesc primele 9 sau 12 zile după întâi Martie. Ultima zi e a babei Dochia.

Dacă Dochia nu-și scutură cojoacele în cele 9 sau 12 zile, atunci și le scutură pe rând într'o singură zi, și în acea zi e vifornița și ninsoare cum nu s'a mai întâmplat.

Dacă zilele Babei Dochii sunt înainte de ziua ei, atunci oamenii pot ara și semăna, că e sigur că pământul nu va mai îngheța. Altfel ei așteaptă să treacă gerul Dochiei.

După Babe încep Moșii. Babele sunt rele și friguroase. Moșii sunt buni și călduroși. Ei desgheață pământul și vietățile. De aceea zilele moșilor sunt menite păsărilor. Prima e a sturzului, a doua a mierlei, a treia a cocostarcului, și urmează pe rând, a ciocârliei, a privighetorii, a cucului, a cotrobaticei, a rândunelelor. Ultima e a mieilor, fiindcă în acea zi mieii pot ieși pe pajiște. Primăvara nu vine deodată, ci treptat. In fiecare zi aduce ceva nou. Abia la Bunavestire primăvara e întreagă.

E obiceiul ca fiecare băiat sau fată să-și aleagă o babă: adică o zi din cele nouă dela începutul lui Martie. Cum îi va fi baba: caldă, cu soare, sau cu nor și friguroasă, așa îi va fi viața în cursul anului: veselă sau tristă.

Dacă baba a fost friguroasă, copiii aleg un moș: o zi din cele 9 ce urmează după babe. Dacă moșul e călduros, atunci și viața se îmbunătățește. Moșul e bun și anihilează răul adus de babă.

Poporul în concepția lui primitivă a găsit următoarea explicație babelor și moșilor:

Se spune că soarele la începutul primăverii dă să fugă spre miazăzi și din pricină că el s'abate din drumul său, se clătesc temeiurile lumii și încep ploile cu ninsoare înghețată.

Și are soarele nouă cai la teleaga lui și atunci ia nouă babe rele și încalecă fiecare pe câte un cal, ca să bată caii și să-i gonească până să le iasă sufletul, ca astfel să scape cu fuga de poarta cerului, unde stă Sân-Toader păzitor.

Și scapă soarele pe poarta cerului, fiind babele bune conducătoare de cai. Dar Sân-Toader aleargă după Soare și, ca să-l prindă, își ia și el nouă cai și încalecă pe fiecare câte un moș, care a îmbătrânit mânând caii și știe rânduiala frânelor.

Și tot pământul și toată firea stă amorțită opt zile dela plecarea lui Sân Toader în căutarea Soarelui, căci caii cu opt moși nu pot da de veste încotro a apucat Soarele. Dar Alexă, moșul cel de-al nouălea apucă pe drumul Soarelui și-l găsește. Dă de veste celorlalți opt și toți aleargă după Soare, îl opresc și îl aduc iar pe drumul lui de primăvară.

Și fug nouă zile babele până să dea Sân-Toader de veste că i-a scăpat Soarele; și fug nouă zile moșii după Soare până să-l găsească; și trec încă nouă zile până apucă să iasă toate vietățile din pământ, ca semn al bunei vești că n'are să piară pământul.

LĂSATUL SECULUI

Zilele Babelor coincid mai întotdeauna cu lăsatul secului. Toate câșlegile omul a făcut ce a voit. Acum trebue să se pregătească pentru sărbătoarea cea mare: Invierea din morți a Domnului. Trebue să postească și la sfârșitul postului să se împărtășească, pentru ca Paștile să-l găsească curat. Ultima zi înainte de începutul postului mare se numește lăsatul secului.

In această zi se mănâncă din toate bucatele și se bea din toate băuturile, ca să nu le dorească în post. Și pe deasupra se joacă până se rup pingelele dela cisme, căci în post nu e permis jocul, de oarece:

„Cine joacă'n postul mare
Face râie la picioare".

Ultima sâmbătă înainte de lăsatul secului se numește sâmbăta părinților. In această zi se dă de pomană pentru sufletele celor care au murit de moarte năprasnică: trăsnit, ucis, călcat de tren, spânzurat, otrăvit, mâncat de lupi, etc.

In ziua de lăsatul secului se bate alvița, se face legarea grânelor și se umblă cu cucii.

Prima luni după lăsatul secului se numește Lunia Curată, în Banat Lunia Păstorilor, iar în Bucovina și Moldova Spolocanie.

In această zi nu se lucrează, că nu-i bine. Dimineața se aduce cocoșul ca să cânte în casă pentru noroc.

Femeile mănâncă borș limpede cu turtă de mălai și apoi se apucă de opăritul și spălatul vaselor, ca să nu rămână înfruptate în post.

In Banat, femeea casei se scoală de dimineață și face o turtă din făină de grâu sau mălai, o coace și o numește pentru Sfânta Maică Luni, ca această să aibă în paza sa copiii păstori și turmele.

In Lunia Curată gospodinele pun borșul, ca să aibă cu ce înăcri mâncările de post. Se prepară din tărâțe de grâu sau secară, spălate, peste care se toarnă uncrop și se pun apoi puține huște, — tărâțe dintr'un borș mai vechi, — ca să se înăcrească mai repede. Se feresc însă să-l pună în cotruță, căci vine ucigă-l crucea, noaptea pe furiș, și se scaldă în borș, iar cei ce-l gustă se umplu de plescariță.

Ca oricărui rău, poporul găsește și acestuia un leac. Ucigă-l crucea poate fi prins cu un juvăț din brăcinar de mire, care se ține de-asupra putinei cu borș. Când iese, îl prinde de grumaz și vai de capul lui! Necuratul se roagă de cel ce l-a prins, să-i dea drumul din juvăț, promițându-i tot ce dorește.

Ca să nu se apropie necuratul de borș, femeile îl descântă cu cărbuni aprinși, cu care înconjoară putineiul.

După descântec, trag copiii de urechi, întrebându-i:

— Acru borșu?

— Acru, trebue să răspundă aceștia, căci altfel li se rup urechile. In acest timp rostesc femeile:

„Două ruște se bătea,
Borșul meu se oțetea.
Câte vinuri și oțeturi
Sunt în țara cea de jos.
Toate le-am adus
Și le-am pus
In budăiul meu de borș,
S'aibă grijă de oțetat,
Ca fata la măritat".

FETELE SĂ POSTEASCĂ

In ziua de lăsatul secului, în timp ce toată lumea mănâncă, bea, joacă și se veselește, fetele mari care au rămas nemăritate în câșlegi, postesc post negru, crezând că astfel se vor mărita după postul mare.

Seara se adună toate într'o casă, unde se bocesc:

„Iată seara că'nserează,
Urâtul mă negurează.
Iată seara ca'nserat,
Urâtul m'a negurat.
Astăzi îi lăsat de sec,
Mă duc mamă să mă'nec,
Unde-a fi balta mai lată,
C'am rămas nemăritată.
Unde-a fi balta mai lină,
C'am rămas fată bătrână,
De urâtul fetelor,
De râsul feciorilor".

Apoi dau în bobi, în timp ce vrăjitoarele tae nuele de alun ca să aducă prin farmec și vrăji pe cei amorezați.

Datul cu bobii se face în felul următor: Se face un cerc cu un cărbune pe pământ; fata care vrea să afle cum îi va fi dragostea, aruncă dela oarecare distanță zece bobi. După cum cad bobii în cerc: mai mulți sau mai puțini, așa îi va fi și dragostea: mai norocoasă sau mai puțin norocoasă, precum spune cântecul:

„Trage mândră cu bobii
Nu-ți mai lăcrima ochii.
De-or cădea bobii în zece,
Să știi că doru nu-mi trece.
De-or cădea bobii în opt
Să știi că mi-e dor de tot.
De-or cădea bobii în cinci
Să știi că eu sunt pe-aici.
De-or cădea bobii în doi,
Să știi că sosesc la voi.
Iar de-o mai rămâne un
Să știi că eu vin nebun
Pe-o prăjină de alun".

Deci fetele bătrâne, inclusiv Boanța Adrianei, dacă doresc să se mărite după Paști, să postească tot postul mare, iar vinerile și miercurile post negru și rugăciune toată ziua.

PATRUZECI DE MUCENICI

Anul ăsta n'am mâncat mucenici, căci prea e scumpă făina de grâu și nucile. Mi-am reamintit însă legenda lor.

Era odată un om foarte sărac. S'a rugat la toți bogații să-i dea boii și plugul să-și are petecul lui de pământ. N'au voit însă să i-l dea. Unul singur i l-a dat, dar tocmai în ziua celor 40 de Sfinți, când nu se lucrează. Neavând altă prindere, omul s'a apucat de arat. In timp ce ara, trecură pe-acolo cei 40 de Sfinți. Unul dintre ei l-a întrebat dece ară în această zi, nu știe ca e sărbătoare? Săracul povești ce i s'a întâmplat. Sfinții binecuvântară ogorul și munca și plecară. La cules, săracul observă cu mare bucurie că pământul i-a rodit de 40 de ori mai mult ca de obicei.

Auzind cel bogat, de lacom și hapsân ce era, ieși și el în primăvara următoare la arat în ziua celor 40 de Mucenici, îmbrăcat sărăcăcios ca un cerșetor. I se întâmplă ceeace i s'a întâmplat și săracului, numai că în loc ca pământul să-i rodească de 40 de ori mai mult, îi rodi de 40 de ori mai puțin ca în alți ani. Mucenicii îl pedepsiră pentru lăcomia și sgârcenia lui.

Mucenicii pe care îi mâncăm în această zi simbolizează belșugul din lanul săracului.

Ziua celor 40 de Mucenici e a agriculturii. Femeile seamănă legumele, iar bărbații leagă pomii, ca să rodească. In ziua aceasta, dar mai ales în cea următoare, se pornește plugul, după ce a fost afumat cu tămâie și stropit cu aghiasmă.

Din prima brazdă trasă primăvara, vrăjitoarele iau pământ pentru vrăji și farmece.

Tot în această zi știm că mama sapă iarba cea mare care servește de leac contra fulgerului, sfințită, se dă cu tărâțe vitelor, ca să aibă mană.

Dacă îngheață în această zi, se vor coace popușoii; dacă plouă, vara va fi ploaioasă; dacă e frumos, vara va fi călduroasă; dacă tună, vara va fi roditoare; iar dacă după 40 de Sfinți îngheață timp de 40 de zile, toamna va fi foarte lungă.

SÂN-TOADER — STÂNTUL FETELOR

Am văzut din legenda Babelor și Moșilor cine este Sân-Toader. E o ființă mitologică, reprezentată ca un tânăr înfocat și călduros, ca un Făt-Frumos. El vine cu caii săi și rupe lanțul lui Sân-Petru, făcându-și drum spre primăvară. După el vine Baba-Dochia cu zilele ei urâte. Sân-Toader e cap de primăvară.

Ziua lui trebue cinstită, căci altfel Toader se supără și, cu caii săi, pe care îi scoate la păscut păr de fete mari, pedepsește pe cine l-a nesocotit. Deci nu e bine ca în această zi fetele să iasă din casă.

Celor ce lucrează în această zi le amorțesc mâinile. Dacă vre-o fată necinstește ziua lui, o răpesc caii lui Sân-Toader, care sunt năsdrăvani, prefăcuți în Feți-Frumoși. Poate scăpa de ei numai dacă întoarce toate farfuriile și vasele din casă cu fața în jos. Ei vin și se roagă de vase să le deschidă ușa. Vasele le răspund că nu pot, fiindcă sunt cu fața în jos. Dar nu în fiecare casă intră caii lui Sân-Toader, ci numai în casele rele.

In ziua de Sân-Toader, fetele se scoală dis-de-dimineață, înainte de a ieși caii lui Sân-Toader la păscut, și-și spală părul cu descântece, ca să nu-l pască năsdrăvanii lui Sân-Toader peste an.

De ce o fi atunci Sân-Toader Sfântul fetelor, când le face numai rău? Face rău fetelor rele, nu și celor bune. Celor ce-l cinstesc și se roagă de el, le dă păr mare și frumos. De aceea, fetele când se piaptănă caută să vadă un cal și rostesc următoarele versuri:

„Toadere, sân-Toadere,
Dă cosiță fetelor
Ca și coada iepelor"
sau:
„Coadă'n sus,
Coadă'n jos,
Coada fetei
Ca a iepei".

TÂRGUL SĂRUTATULUI

In ținutul Zarandului, pe malul drept al Crișului Alb, în târgul Hălmagiu, se ține de Sân-Toader un bâlciu mare, la care se practică o datină ce nu se mai întâlnește nicăiri pe pământul românesc. In ziua bâlciului, nevestele tinere, care au fost fete mari până în câșlegile de iarnă, vin la târg și sărută rudele, cunoscuții și chiar pe străini, în bâlci, pe ulițe, în case, sau ori unde s'ar întâlni, iar cei sărutați le răsplătesc cu bani. Nevestele nu sărută însă pe oricine, ci numai pe cei ce sunt cunoscuți ca oameni cumsecade. Să fii sărutat de o nevastă tânără și cinstit cu vinarsul din ulcior, înseamnă că ești un om bine văzut, adică om de omenie. Iar cine refuză sărutul și vinarsul ei, o batjocorește și, să te ferești de răzbunarea femeească!

După această datină, bâlciul de Sân-Toader dela Hălmagiu se numește „Târgul Nevestelor", „Târgul de Sărutat" sau „Târgul Sărutatului".

Streinii au interpretat în felurite chipuri datina aceasta, ajungând chiar la concluzii defavorabile nouă, fiind acuzați de imoralitate și desfrâu. Etnografii noștrii i-au dat următoarele explicări.

Valea Crișului a fost cândva colonizată cu Moți. La târg la Hălmagiu, coloniștii se întâlneau cu consângenii lor din Țara Moților, care veneau la acest târg pentru afaceri. De bucurie că s'au întâlnit, coloniștii îi sărutau pe aceștia, iar aceștia îi cinstiau cu bani pe cei ce se depărtaseră de țara lor. Și cu timpul datina s'a generalizat.

Alții susțin că păstorii, când ieșiau primăvara cu oile la munte, erau însoțiți de nevestele lor până în târg la Hălmagiu (acesta aflându-se la poale de munte) unde, prin sărutări, își luau rămas bun dela soții lor.

O a treia explicare susține că Turcii, în timpul unei incursiuni în Țara Crișurilor, au răpit o mulțime de femei crișene și le-au dus în harem la Țarigrad. Unele dintre ele scăpând din robie datorită vredniciei lor și întorcându-se acasă, la Hălmagi, în târg, s'au întâlnit cu rudele și cunoscuții lor, pe cari i-au sărutat de bucurie, iar aceștia le-au cinstit cu bani pentru vrednicia lor de a-și iubi casa și neamul mai mult decât bogățiile păgânilor.

Și această întâmplare a devenit datină. Oricum nu e nimic ușuratec în ea, căci totul se întâmplă într'o atmosferă de cinste. Așa e datina și trebue respectată.

Iată-l deci pe Sân-Toader și Sfântul Nevestelor. Fetele să nu se supere pe sfântul lor ,acuzându-l de nestatordicie, căci le paște caii lui Sân-Toader părul.

ALEXIILE

Sub acest nume se înțelege ziua Sf. Alexe, care cade la 17 Martie. Știm din legenda Babelor și Moșilor că Alexă este cel de-al nouălea moș care zărește soarele fugar. Il zărește fiindcă este bun — omul lui Dumnezeu — după credința populară și e cald în ziua lui, datorită căldurii credinții sale.

Pentru cine nu cunoaște legenda acestui Sfânt ,iat-o:

Alexă era fiu de împărat, bun, ascultător, blajin și milos. Miluia pe toți săracii și făcea numai bine. Intr'o zi, tatăl său îl însură fără voe. Intors acasă dela cununie, se îmbrăcă în strae rele și părăsi curtea împărătească, fără ca nimeni să știe.

Intră călugăr într'o mănăstire. Murind starețul, ceilalți călugări ,cunoscându-l ca cel mai bun, mai drept și mai vrednic dintre ei, hotărără să-l facă stareț cu ori ce preț. Cum Alexă nu iubea măririle, se înbrăcă iarăși în haine de cerșetor și fugi dela mânăstire.

Se întorse acasă, fără însă să fie recunoscut. Cerând împăratului adăpost și ceva hrană numai ca să poată trăi, acesta îl milui cu o cămăruță printre slugi.

Trecură mulți ani și într'o zi se auziră trăgând toate clopotele bisericilor, ca pentru cine știe ce sărbătoare mare. Când se interesară să vadă de ce trag clopotele, spre uimirea tuturor, clopotele se trăgeau singure. Au început să caute în toate părțile minunea. Slugile aducându-și aminte că în ziua aceea Alexă n'a ieșit din casă, îl căutară. Și ce să vezi, minune! Camera lui era luminată ca o catedrală în zi de mare sărbătoare și Alexă zăcea mort, cu o scrisoare în mână. Incercară toți să i-o smulgă din mână, dar nu reușiră, fără numai decât singur împăratul. Pe ea stătea scris: „Eu sunt fiul tău cel de mulți ani pierdut, Alexă". Mult s'a căit împăratul că n'a știut cine este și l-a primit ca pe un cerșetor. Iar oamenii văzură că a fost Sfânt și l-au numit „Omul lui Dumnezeu".

Ziua lui este călduroasă ca și căldura credinții Sfântului. In ziua aceasta se desgheață pământul și se deschide pentru arătură. Din pământ ies toate gângăniile care au stat amorțite în timpul iernii. Alexă este ocrotitorul lor. De aceea țăranii nu se ating de ele ,iar ziua lor se serbează, ca să nu facă rău caselor și vitelor.

In această zi țăranii scot stupii și afumă, înconjurând: casesele, pomii, animalele, lucrurile și membrii familiei, ca să nu se apropie gângăniile rele de ele.

Când broaștele cântă înainte de Sf. Alexe, primăvara va fi lungă și rea. Când cântă după—din contră, va fi călduroasă.

Și atâtea altele o sută și o mie de credințe și superstiții...

BUNAVESTIRE

Cu Bunavestire primăvara e întreagă. Soarele a trecut de mijlocul pământului și pornește în galop spre tropicul Racului. Echinocțiul de primăvară a rămas cu 5 zile în urmă, bineînțeles dacă timpul nu se ține după calendarul vechiu. Căci de multe ori, Babele încep la 1 Martie al calendarului vechiu, adică la 13 Martie după cel nou, cum s'a întâmplat și anul acesta, întârziind astfel primăvara cu 13 zile, după socoteala bătrânilor.

In această zi se desleagă limba păsărilor cântătoare: cucul, sturzul, mierla, privighetoarea... și încep a cânta. Trebue să ai grijă să te cânte cucul cu bani în buzunar. Altfel, dacă nu ai bani când te cântă, rămâi lefter de parale toată vara. Și să mai veghezi ca să nu fii singur, să fii cu cineva. Dacă ești singur când îți cântă pentru prima oară, rămâi tot anul „singur cuc".

Fetele și flăcăii care vor să afle după câți ani se vor căsători, întreabă cucul:

„Cucule bucule,
Câți ani îmi vei da
Pân'moi mărita (însura)?".

și așteaptă să cânte. De câte ori zice „cu-cu", după atâția ani se vor căsători.

Cum va fi timpul la Bunavestire, așa va fi și la Paști. Dacă iese soarele de dimineață, popușoii sămănați întâi vor fi frumoși. Nu se seamănă popușoi în niciun caz în ziua ce poartă numele zilei în care a căzut Bunavestire, căci vor fi slabi.

Puii ce ies în această zi, nu se alege nimic din ei. De aceea femeile, când pun cloști, socotesc în așa fel ca puii să nu iasă tocmai în ziua de Bunăvestire. Nici cloști nu se pun în această zi, căci din ouăle puse la clocit în această sărbătoare ies monștri, nu pui.

Tot în această zi nu se duc vacile la taur, nu se mătură, nu se gâlcevește. Atât de mare e socotită această sărbătoare. Poporul spune că dacă din mălaiul măcinat în ziua de Bunavestire se face mămăligă și se aruncă în apă, peștii n'o mănâncă.

Azi se mănâncă pește și se bea apă din brustur ,ca semn că a venit primăvara.

Și câte nu s'or mai fi făcând în țara asta cu țărani buni și prea superstițioși! Dar cine poate să le scrie pe toate?

Nichifor Crainic și marea

(Urmare din pag. I-a)

Țărmul de dincolo de mare
O fi grădină ori pustiu
Ori sloiu polar și argintiu?
Nici tu nu știi, nici eu nu știu —
Și orice navă dusă'n zare
S'a dus pe veci ca un sicriu.

Poetul nu face decât să descrie starea de suflet care întovărășește sistemul său de a gândi. Problema morții este mai mult psihologică pentru artist. Țărmul de dincolo nu-l cunoaștem, pentrucă e în natura gândului de a nu putea percepe ceeace nu-i cosubstanțial sieși. Dar, misterul e sporit și de faptul că nu pătrunde nici măcar dincolo de durata vieții individuale. Mărginită la timpul și spațiul uman vaiabil, problema de dincolo rămâne o veșnică noapte a sufletului, pe care artistul o instelează cu visele lui, pe când cugetătorului îi scapă mereu, ca o lumină jucăușă pe care-ar incerca s'o prindă.

In grupa treia, alcătuită din poemele ELEGIA CELOR DOI și DESMARGINIRE, facem cunoștință cu domeniul transfigurat al mării.

Elegia celor doi, care deplânge tristețea iubirii trecute, plină altă dată de fermecătoare dorinți, termină cu această magnifică strofă:

O, pe ce țărm al părerii de rău
Singură te-a lăsat
Sufletul meu, ce l-am vrut lopătat
De luntrea cu nuferi a trupului tău!

E atâta frumusețe și atât adevăr în înflorirea ultimului vers, că lectorul întârzie, admirând mai mult noutatea, gingășia, puritatea imaginei, decât sensul ei profund și dureros. Tristul suflet, robit de trupeasca frumusețe, trebue să constate, mai devreme ori mai târziu, că satisfacerea visului nu înseamnă și împlinirea lui. Dragostea, în afara impresiunei de sațietate, conține doar cât știm fiecare să vedem întrânsa, căci, aprigul sentiment nu este un mod esențial al devenirii noastre. Artistul, care și-a irosit visul dincolo de frumusețe și adevăr, simțit-a el oare, cum această tristețe a iubirii, născând adevărul frumuseții, cade, ireversibilă, în aura contemplației, de unde aveau să răsară încântătoarele și incomparabilele lui versuri?

Desmărginire e una din meditațiile asupra morții, considerată ca o trecere, a condiției pământești, către limanul izbăvitor al dumnezeirii:

Și de pe vârf de munte mă voiu sui pe-un nor.
Zi grea, cutremurată va fi, o zi de-adio,
Când inima-mi, de tine, fășii voiu deslipi-o,
Amară frumusețe, pământ rătăcitor.

Voiu sfărâma sub pleoape tot spațiul din jur
Și-mi voiu culca suspinul pe norul meu: șalupă
Ritmată de arhangheli la proră și la pupă,
Cu aripile vâsle prin valul de azur.

Oceane de văzduhuri s'or lumina rotund
Prin stele-arhipelaguri șalupa mea să treacă,
Iar tu, frumoasă lume, să-mi pari o piatră seacă
Scăpând rostogolită spre-adâncuri fără fund.

Mă va 'nvăli, spumoasă, pe creștete de hău
O pretutindenească vibrare de lumină
Și m'oiu topi în boare de muzică divină,
Despovărat de zgura părerilor de rău.

Remarcăm, din nou, că preocuparea de căpetenie a d-lui Nichifor Crainic, ca artist, este poziția sufletului creștin în fața marilor probleme pe cari ni le pun durata și limitele existenții. Chiar titlul volumului, Țara de peste veac, denotă fatala constrângere a cunoașterii în propriile-i granițe. Nu mă opresc, pentru a distinge frumoasele imagini marine, cari au slujit la vehicularea, prin alese cuvinte, a fenomenului poetizat, pentrucă nu acest lucru interesează în elevația la care ajunge poezia d-lui Crainic, ci felul în care o problemă, atât de aridă, a putut fi proectată în lumina imediată a conștiinței creatoare. Dintre toți poeții pe cari îi cunosc, unul singur a reușit să rețină în vorbe suprema străluminare de aparențe divine, la granițele dintre uman și cosmic. E neîntrecutul Rainer Maria, pe care d. Nichifor Crainic îl prețuiește ca nimeni altul.

Insăilarea aspectelor marine a fost, pentru noi, un prilej rar, de a reaminti marile preocupări ale unei opere, care, prin prospețimea și clara simplitate a formei, reamintește literaturii noastre perfecțiunea eternă a poeziei.

Dela tradiționalismul din Darurile Pământului, concepția poetului a evoluat, în Țara de peste veac, spre culmile cunoașterii transcendentale, dându-ne, după Eminescu, în această latură puțin frequentată de poeți, cele mai bune realizări ale poeziei filozofice, în cari credința, frumusețea și gândul concură la unicitatea neîntrecutei sale arte literare.

I. GR. PERIEȚEANU

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938

BIBLIOTECA CENTRALA „ASOCIAȚIUNEA"

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL L • Nr. 14
SAMBATA 29 Martie 1941
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Lui Ion Pillat

Pe volumul „Scutul Minervei"

Ți-ncordași în suflet senina ta cruzime
Și vers cu vers ca Hercul luptând să'nvingi tăcut
Poema ca pe-o hidră cu capete de rime
Cu gândul și cuvântul eroic te-ai bătut:

Tăiat stă în sonete un vis din înălțime
Isprava lapidară în cer a străbătut
Misteriosul înger păgân, peste mulțime
Minerva luminată te 'nalță azi pe scut.

Ți-ai stins în piept ecoul de aur al iubirii
Pui patimii zăbală și frâu închipuirii
Cleștarul minții tale zeiței dând în pază

Și simți cum prin amurgul de lut al tinereții,
Altoi de nemurire pe sterpul trunchi al vieții,
Un zeu se sbate'n tine când ea te'mbrățișează.

V. VOICULESCU

DINTR'UN CAET VECHI (E)

de N. I. HERESCU

desprind câteva file pentru **Ion Pillat**, la tinerii săi cincizeci de ani. III. 1941.

PRESENTIMENT. Oamenii poartă în piept, ca pe un sâmbure, sentimentul duratei lor.

De ce, altfel, o zi risipită, un amurg petrecut în casă, o întâlnire pierdută, ar întrista așa de mult pe unii și așa de puțin pe alții? De ce, când se despart de o femee dragă, unii plâng cu desnădejde iar alții fluieră nepăsători? Cei dintâi simt cu siguranță că ani lungi se întind înainte, cu atâtea alte amurguri, cu alte iubiri; ceilalți aud din spate pașii de lup ai morții și zilele numărate.

De ce, altfel, când o nenorocire grea ne isbește — când prietenul cel mai bun moare sau când copilul tău e bolnav fără scăpare, — tu înduri în liniște lovitura iar el își pierde mințile de durere? Tu presimți că mai ai puțin de trăit și chinul tău va fi scurt. El însă, ghicind noianul de ani care-l așteaptă, e cuprins de panică în fața lungimii suferinții.

Și cum, altfel, s'ar explica sinuciderea?

FRUMUSEȚEA IN SUFERINȚA. Suferința hâdă e singura rea. Suferința frumoasă, suferința simplă e un fenomen natural al vieții, o întâmplare normală a existenții noastre, cum e iubirea, cum e moartea. Suferința aceasta e limpede și expresia ei trebue să fie luminoasă. Priviți viața de vie: plânsul ei e clar și transparent. De ce să fie lacrima omului mai urîtă decât lacrima viței?

Cealaltă suferință, cu fața schimonosită, este suferința pe care o creiază oamenii cu mintea lor. Aceia e cu adevărat o grea povară. Suferința „inventată", artificială, a omului, nu a naturii.

. . . . . .

TRUPURILE. „Când privesc un trup rumen și fraged de femee — îmi spunea câteodată unchiul Toma, — eu mă gândesc la ciolanele albe pe care le-ar descoperi iubitul dacă, mai târziu, ar voi să desgroape prietena moartă".

„Vara — îmi spunea altădată unchiul Toma — când privesc copacii cu trup verde și unduios, și fosnitor, eu mă gândesc la coastele negre care au să mai rămână din ei, târziu, în Noembrie..."

...Și astfel, pentru unchiul Toma viața însemna: niște schelete albe, niște schelete negre.

Ce va fi simțit unchiul Toma, în nopțile de patimă omenească, dacă, sub șoldul rotund și cald al iubitei, el ghicea, mângâindu-l, osul tare, rânjit, înegrit?

Viață în urîciune.

SUFLET ȘI TRUP. Trupul, fără îndoială, e drumul care duce la suflet. Dar nu toate drumurile sunt la fel. Câte trupuri nu ascund parcă drumul la suflet! De aceste trupuri te împiedici cum te-ai împiedica de un prag: mereu te împiedici și mereu rămâi afară.

Sunt trupuri bune conducătoare de suflet și sunt altele rele conducătoare. Iată de ce auzim vorbindu-se de femei cu „frumusețea rece". Iată ceeace explică — și nu frumusețea — de ce unele sunt iubite și altele nu.

MARIA PILLAT BRATEȘ - Poetul la 50 ani

Împlinire

Să'mbrac un suflet fără mărginire,
Cândcea mai străvezie formă să-o aleg —
E că prin jocul clasic de coloane
Mai viu, mai cald încape cerul'ntreg.

Ion Pillat

Experiența spirituală a lui Ion Pillat

de AL. DIMA

Imi vine îmbucurătoarea știre că la „mijlocul drumului vieții sale" cum se rostea odinioară sentențios Dante, soborul prietenilor poetului Pillat au hotărît să-i sărbătorească printr'o înaripată odă colectivă darul pe care boereasca sa generozitate l-a oferit literaturii românești. Dela o astfel de ideală masă a recunoștinței contemporane, scriitorul acestor rânduri care a poposit adesea prin scris și viu graiu în marginea poeziei lui, nu poate în niciun chip lipsi. El își îngăduie dar a-și spune cuvântul său mai cald ca de obiceiu depășind rezerva de rigoare a criticii, cu inima deschisă doar la valorile nepieritoare ale operei lui Ion Pillat.

•

Scriitorul acesta închide între paginile volumelor sale una din cele mai caracteristice experiențe poetice și spirituale ale literaturii românești. E mai întâi un neobosit jertfitor pe altarul muzelor, desvăluind un crez de o rară statornicie poetică și de vocație nu mai puțin hotărîtă. Dintre poeții contemporani are fără îndoială cel mai mare număr de volume. Faptul se conturează în relief când îl privim comparativ într'o literatură în care seva spiritului s'a irosit totdeauna de timpuriu și el se explică prin minunatul acord ce domnește între inspirația și voința creatorului. Căci Pillat aparține acelui tip poetic din structura căruia luciditatea nu lipsește o clipă.

Calitativ apoi poezia de care ne ocupăm, trăește pe calea aceluiași rationalism mai sus pomenit, în parte datorită științei poetului a cărui informație literară e din cele mai întinse. Intr'o literatură care nu se caracterizează printr'o prea mare cultură, Pillat s'a ivit cu o cuprinzătoare bibliotecă a poeziei universale. Nu ne gândim firește la așa zisele izvoare directe ale operei sale, ci numai la curiozitatea multiplă a unei sensibilități care și-a căutat puncte de plecare și fermenți de cristalizare în atâtea lucrări eterogene. Descifrăm însă de-alungul acestei odisee și un alt rost: șlefuirea continuă a uneltelor poetice întru făurirea unei tehnici de virtuoz. Căci dela avântatele desfășurări ale poeziei sale din prima epocă și până la concentrarea într'un singur vers a poemei, e un drum pe care numai un neostenit exercițiu l-a putut străbate.

Un moment crucial al operei sale l-a alcătuit apoi contopirea zăcămintelor folclorice ale poeziei cu inspirațiile ei apusene. Modalitatea acestei atingeri ni se desvăluește mai cu seamă în acel neîndeajuns apreciat volum „Biserica de altădată" în care dacă îndemnurile purced din Rilke, forma materială ai realizărilor aparține atmosferei etnografice. Dar simbioza aceasta dintre spiritul înalt al poeziei culte și urbane, și duhul încețat al pământului nostru rural, merită a fi mai de aproape cercetată. In poemele de formă populară, Pillat a revărsat atât har încât din bulgării amorfi ai folclorului, a desprins numai pietrele aurifere ale artei. Dacă rima, ritmul și vocabularul amintesc răspicat izvorul popular, combinarea lor muzicală schițează acorduri cu adevărat serafice, note subtil distilate din apele tulburi ale folclorului neomogen. Dar ca orice autentică poezie, ea nu se lasă nicicând pătrunsă de ascuțitul ochiu al criticii rationaliste care nu va putea descifra formula ce a combinat elementele în discuție. Ne-am trezit astfel în fața unei sinteze poetice care europeizează autohtonia și autohtonizează europeismul sau mai pe scurt realizează organic poezia însăși. Sinteza înseamnă totodată armonie și iată-ne în acest fel în preajma unei alte note caracteristice a lui Pillat care e structura ei clasică în adâncime.

Să ne explicăm. Clasicismul poetului nostru nu este cel al lui Alecsandri cu care a fost comparat. Il continuă și îl depășește fără îndoială, dar în același timp îl desvoltă pe un alt plan. Intr'adevăr, echilibrul poeziei lui Pillat ascunde dimensiunea de totdeauna a marelui clasicism care e umbra discretă a sbuciumului sufletesc. Sub oglinda senină a versului său, clocotesc în adâncuri sbaterile destinului neîmblânzit. Doar vagi ecouri — fiorii elegiei sale — străbat la suprafață. O eleganță sufletească deosebită înnăbușe însă la vreme orice barbară cutremurare și arta alină cu degetele ei fine convulsiunile inestetice.

Care este însă locul lui Pillat în evoluția poeziei noastre pe urmele bardului dela Mircești, așa cum de atâtea ori s'a spus? Dintr'o aceeași familie spirituală fără îndoială, înstrunind coarde asemănătoare ale lirei, cu izvoare populare la fel prețuite, nu se deosebesc ei totuși atât de vădit prin pașii mari ai vremii ce-i desparte? Căci dacă esența operei lui Alecsandri era celebrarea momentului istoric până la nivelul oficializării, nu-l depășește Ion Pillat prin devotiunea cu care se închină idealului artistic nepieritor și atemporal? Peste toate temele pe care pana poetului le-a înviorat, sufletul artei a trecut biruitor pentru totdeauna. Din acest punct de vedere, sărbătorirea lui pe criterii biologice nu are niciun sens. Doar poezia lui Pillat are unul și acela nu are vârstă.

Sibiu, Martie 17.

ION PILLAT

NOTELE UNUI CITITOR

de MIRCEA STREINUL

„Nisipu'n mână, totuși, te uită cum rămâne :
colina-și înstelează luceferii'n amurg,
anticipând, regală, aurorele de mâne". *)

Auzindu-le, un mierloiu drăcos începuse să fluiere de vuia pădurea : râdea de mine dardarotul !

Am deschis „Satul meu" — și mierloiul a tăcut. Avea spirit de discernământ păsăroiul... Și versurile sunau ca un cântec în mirozna reavănă de cimbru și sulcină, pe care boarea șosotitoare a fagilor imenși o mâna spre valea Prutului, ca s'o ducă tocmai la Cernauca Hormuzăcheștilor, al căror conac adăpostise cândva pe Vasile Alecsandri, pe Kogălniceanu și pe Alecu Russo.

Doamne, erau atât de clare cerurile în după-amiaza aceea, vre-un silvan poate că se-oprise din joacă între frunzele unei ferigi, ca să asculte poemele, iar soarele trecea ca o poveste prin rămurișul pădurichi.

Numai acea care nu poate s'asculte svonul pământului ridicându-se prin rădăcinile fagilor și trunchiul lor spre slăviile fără sfârșit ale cerurilor românești, e'n stare să nu iubească poezia cu sunet ca argintul al lui Ion Pillat.

*) Pre-textul lui Ion Pillat : *„Cum fuge ziua pe apele ce curg"* („Heraclit")

Vasile Alecsandri, Coșbuc, Ion Pillat, — iată o ipostază din cele mai fericite ale poeziei românești. Pornit din „Pasteluri" și din „Balade și idile", lirica lui Ion, Pillat se situează pe acelaș plan, respectând prestanța pe care trebuie s'o aibă poezia în consubstanțialitatea ei cu frumosul. După o scurtă experiență în afară de climatul său liric, autorul lui „Pe Argeș în sus" intră deodată în altarul unei poezii proprii, pe care n'a trădat-o niciodată. Suflet de poet adevărat, Ion Pillat — deși stăpân pe-o formulă personală a liricei — iubește nesfârșit de mult poezia altora, o iubește tot atât de mult ca pe a sa. Nobil hidalg al stelelor, Ion Pillat găsește — peste orice școală — întotdeauna poezie acolo unde ea ființează într'adevăr. Cine-a citit „Portrete lirice", cartea aceea de-arzătoare pătrundere a poeziei a simțit florul marii și sincerei înțelegeri pe care-o are autorul „Limpezimilor" pentru fenomenul poetic.

Lucrând timp îndelungat la comentariile mele lirice subnotate „Poemelor într'un vers", am cunoscut o rară fericire. Legat de textul poetului, i-am cercetat îndeamânunt tehnica și-am văzut cât travaliu stă la temelia fiecărui vers al lui Ion Pillat. Bucuria mi-a fost nesfârșită, căci am oroare de-așa numita „inspirație".

Câtă poezie, poezie majora, în acest vers de sub titlul „Descălecătorii": *„Întâiul fum de sate și'n vale glas de câini"*. Forța de sugestie a acestui vers n'ar fi fost posibilă fără o subtilă cumpănire a accentului subiectiv. Câtă artă e în poemele lui Ion Pillat, se recunoaște și din utilizarea extrem de distanțată a adjectivului. Numeroase poezii ale sale n'au nici un adjectiv.

Poezia lui Ion Pillat, dela poemele de amploare și până la acelea într'un vers, e rezultatul unei discipline severe, pe care-o egalează doar talentul poetului.

In atmosfera de multe ori periferică a scrisului dela noi, Ion Pillat e o pildă de eleganță colegială, de prețuire a muncii altora, de dragoste pentru poezie.

La 50 de ani, poetul Ion Pillat poate privi cu mândrie în urmă. Fiecare din cărțile sale a fost o sărbătoare pentru literatura română. Laurii acestui număr omagial al „Universului literar", cari se adaugă la florilegiul bogat al poetului, încununează fruntea luminoasă a unui creator de autentice valori spirituale, menite să ducă mai departe svonul fermecător al unei poezii pornite din tarinile bogate ale Mioreanilor peste coamele Carpaților până la molcomele ape ale Argeșului sclipitor de soare.

Bucureștii nu sunt decât un incident în evoluția lirică a lui Ion Pillat...

Pentru mine, autorul „Poemelor într'un vers", e și un mare prieten, care-mi amintește de Cernăuții înegurați, uriașă cetate peste cerurile Prutului ; acolo, numele lui Ion Pillat era familiar în plimbările noastre prin pădurica Horecii, unde cărările mai păstrează urma pașilor lui Eminescu. Ții minte, George Drumur ? Tu, Rybiczka, ții minte ? Citeam din comentariile mele lirice la „Poeme într'un vers" :

Ion Pillat și Balcicul

de MIHAI NICULESCU

Ajuns la maturitatea vârstei fizice, d. Ion Pillat poate privi cu îndreptățită bucurie la rodul bogat al activității literare desfășurate până azi, în miezul căreia idealul său de artă poetică a primit răsplata împlinirii desăvârșite a tuturor năzuințelor și făgăduielilor cuprinse în el. Dealtfel, „Implinire" este și titlul ultimului volum de poezii — încă în manuscris — al d-lui Ion Pillat. Este un ideal de artă a cărui cunoaștere ne-o prilejuiește — sub îndoitul aspect al definirii lui teoretice, ca revelație autobiografică și sub acela al realizării lirice — culegerea antologică de poezii dedicate Balciului și publicată la sfârșitul anului trecut.

In cele câteva rânduri introductive la această „monografie poetică" a Balcicului — cum o numește autorul — aflăm schițată o prețioasă — pentru noi — mărturisire de credință artistică a d-lui Ion Pillat. „Balcicul — citim în acele rânduri — mi-a fost hărăzit ca încununarea dragostei mele pentru mările sudice și cerul mediteranean... Mi-a fost o încântare pentru ochi, o inițiere pentru suflet și pentru minte un învățământ".

S'a spus că peisajul este o stare sufletească. Pentru d. Ion Pillat peisajul Balcicului a însemnat mai mult decât atât, adică decât o reacție spontană și trecătoare dinaintea unui oarecare peisaj marin. Balcicul pare să-i fi relevat acel „drum al Damascului" hotărîtor pentru desăvârșirea propriei credințe poetice. Poetul însuși îl socoate ca o răsplată a statorniciei sale întru credință și dragoste, ca o încununare *hărăzită*. Balcicul a însemnat, după mărturisirea poetului, deopotrivă „chee și prilej" de pătrundere și adâncire pe dimensiunea revelatoare a unei străvechimi ancestrale, în taina propriului suflet, a sufletului „adevărat".

Este un ideal de clasicitate acela pe care îl propune și în realizează arta poetică a d-lui Ion Pillat, dar fără îndoială cuprinzător în așa măsură că nu ar putea fi asemuit cu acela restrictiv al unui clasicism de școală:

(Urmare în pag. 6-a)

CRONICA SĂPTĂMÂNII

Pe Argeș în Sus

Când, la o dată anumită, ne concentrăm atenția în mod deosebit asupra operei unui scriitor contemporan, și ne exprimăm prețuirea printr'o sărbătorire, ne supunem de fapt, fără a ne da seama, legii **selecției** literare.

Pentru că, după cum nu sărbătorim pe toți autorii contemporani, cărora vârsta s'ar părea că le dă dreptul la aceasta, asemeni nici istoria literaturii nu așează sub aceiași lumină toate numele scriitorilor. Ca și zilele din ciclul unui an, sunt nume care se văd de departe, strălucitoare și pe care le dorim să se apropie, și sunt nume care rămân indiferente chiar când le întâlnim la trecerea lor în serie.

Pe d. Ion Pillat îl sărbătorim acum, la împlinirea celor 50 de ani, și fără îndoială, istoria poeziei românești îl va așeza în calendarul ei, pe o treaptă importantă și vizibilă.

Nu înfățișăm argumente critice spre a ne justifica certitudinea, ci ne mulțumim să constatăm gradul de actualitate a poetului în conștiința cititorilor. De aceia am intitulat cronica noastră omagială intr'adins, „Pe Argeș în Sus", spre a verifica efectul produs de cele patru cuvinte care la simpla lectură sau pronunție stabilesc necesar raportul lor liric cu o operă și un creator. Cine cunoaște cât de aproximativ poezia noastră contemporană, înțelege imediat din aceste cuvinte „Pe Argeș în Sus", că se află în fața unei proprietăți lirice, că e vorba anume de viziunea cea mai pură a tradiționalismului intim legată de numele d-lui Ion Pillat. Din astfel de efecte spontane, din descoperirea unor astfel de stratificări în sensibilitate, din deșteptările emoției la atingeri întâmplătoare cum este doar pronunțarea titlului, se construește limpede adevăratul chip al poetului, care, odată ce a început să trăiască ascuns între fibrele vieții noastre afective, este sigur că nu va înceta să trăiască și în sufletele celor ce vor veni după noi. Când l-am citit pe d. Ion Pillat și cum a fost posibil să-l transformăm parcă în ecou al unei părți din propria biografie, retrasă undeva și înconjurată de frumuseți ce se aprind din când în când?

Toți cei care citesc în anii pregătirii, opera poetului și se întâlnesc apoi cu ea mai târziu, vor identifica lesne temeiul analizei noastre. In ultimii ani de liceu ne apropiem atât de mult lirismul din „Pe Argeș în Sus", încât, mai târziu, la un prilej de reîmprospătare a lecturii cum este cel de față, avem impresia că ne întâlnim cu noi înșine. Faptul acesta fixează meritul poetului de a trăi pe mai multe planuri, învingând timpul tocmai prin legătura firească ce-o stabilește între diversele etape vii din viața lectorului.

Ne bucurăm că l-am citit atunci, cu o bucurie rodnică astăzi și nouă. Nu este acesta un sens al tradiționalismului, și poate cel mai viu? Ne întrebăm bunăoară când și în ce împrejurări ni s'au întipărit în memorie, încât putem astăzi să le recităm, versurile melancolice din „Aci sosi pe vremuri":

In drumul lor spre zare, îmbătrânără plopii,
Aci sosi pe vremuri bunica-mi Calyopi.
Nerăbdător bunicul pândise de la scară
Berlina legănată prin lanuri de secară.
Pe-atunci nu erau trenuri, ca azi, și din berlină,
Sări, subțire-o fată, în largă crinolină,
Privind cu ea sub lună, câmpia ca un lac
Bunicul meu, desigur, i-a recitat „Le Lac".

Iar când de-asupra casei, ca umbre berze cad,
Ii spuse „Sburătorul", de-un tânăr Eliad.
Ea-l asculta tăcută, cu ochi de peruzea...
Și totul ce romantic ca'n basme se urzea.
Și cum ședeau... departe, un clopot a sunat,
De nuntă sau de moarte, în turnul vechi din sat.
Dar ei în clipa asta, simțeau că-o să rămână.
De mult e mort bunicul, — bunica e bătrână...

Rareori avem prilejul să constatăm ca aici, că bătrânii sau morții despre care scrie un poet, sunt totuși tineri și vii în opera sa. Câtă vreme se va citi „Le Lac" și „Sburătorul" lui Eliad, se va citi cu aceeași emoție tânăra și frumoasa poemă a d-lui Ion Pillat. Și pe nebăgate de seamă, ea se va fixa în memorie spre a fi la rândul ei recitată ca un dar de logodnă la fel de pur ca și inelul.

Dar chipul bunicului mai trăește și în altă poemă, de data asta scos din reveria romantică și logodit cu țara într'un chip pe care îl cunoaște istoria noastră modernă, foarte bine:

Ai adormit în raiul din slovele scripturii,
Tu, ce-odihnești la umbră de arbori șoptitori.
Păstorule de oameni, bunicule. Acum
Ești zumzet de albine, și'mprăștiat parfum,
In via îmbătată de înflorirea viței.
Te-a biruit pământul, dar l-ai însuflețit
Și l-a pătruns iubirea de țară, ca sămânța,
Stejarilor prieteni le-ai dăruit ființa.
Și sângele ce curge cu seva înfrățit.

Versurile depășesc emoția estetică, puternică și deplină, și voim parcă să mulțumim poetului pentru ajutorul ce ni-l dă de a vedea atât de caldă în suflet, icoana ctitorului de țară. Talentul d-lui Ion Pillat excelează în îmbinarea vigurozității cu o inefabilă delicatețe, ca în poema „Florica", unde cu multă subtilitate ne informează că numele patriarhalei așezări de pe Argeș, a aparținut cândva unei fetițe:

Și vremea prea fugară și fragedul destin,
Al celei ce fusese, abia o zi — Florica...
Azi, de fetița moartă, noi nu mai știm nimica;
Dar când acum Florica, în soare aprilin,
Etern reînflorește, ceva în piept mă doare,
Privind cum prinde raza cu fermecatu-i fir
O fașă de bobocul plăpând de trandafir,
Și-un zâmbet de lumină, de fiecare floare.

Iată în fine, și logodna poetului cu viitorul, anume cu siguranța deplin îndreptățită că atâta vreme cât se va exprima în grai românesc numele domnescului râu, versurile poetului vor fi însăși aceasta exprimare mereu proaspătă:

In cipciit, în clipot și'n șopot neîncetat,
Alt râu, din clipă în clipă te-a zămislit izvorul.
Nebănuit ca dânsul mă naște viitorul
Dar tu te chemi tot Argeș, eu tot: Ion Pillat.

„Nebănuit" rămâne doar numărul celor care vor iubi și cultiva poezia românească. Felul cum va naște viitorul pe autorul acestei cântări, va fi, într'adevăr, acelaș și singur nume, neschimbat care ne va răsări în suflet ca stăpân al frumuseților ce se stârnesc spontan când auzim sau pronunțăm: „Pe Argeș în Sus"...

CONSTANTIN FÂNTÂNERU

SCENA

TEATRUL ALHAMBRA: VANT DE PRIMAVARA OPERETA IN 3 ACTE DE JOHANN STRAUSS.

Ne punem întrebarea dacă bunăvoința cu care publicul a primit această „reîntronare a operetei" pe scena teatrului Alhambra, poate constitui intr'adevăr un fapt îmbucurător, așa cum pretinde ingenioasa reclamă făcută ultimului spectacol prezentat de domnul Vladoianu.

Opereta a avut în toate vremurile, simpatizanți dar și mulți dușmani. De-o pildă, Mozart — e drept' într'o epocă în care opereta nu ajunsese pe culmile gloriei, prin opereta înțelegându-se, pe-atunci, o comedioară muzicală într'un act — socotea opereta drept un avorton muzical, susținând de-asemenea ca un om cu oarecare cultură muzicală poate scrie 3—4 operete într'o singură după amiaza.

Adevărata patrie a operetei a fost, mult mai târziu, Viena, orașul valsurilor și al halbelor de bere băute de visătorii și cheflii vienezi în ritmul unei melodii de operetă.

Cer scuze colegei mele de redacție, domnișoara Adriana Nicoară, cronicară cinematografică, dacă voiu trece pentru o clipă în domeniul ei amintind aici filmul lui Forst, nu de mult prezentat la noi și intitulat: „Opereta".

Spectatorii acestui film au putut ușor trage anumite concluzii.

Nici la Viena, victoria operetei nu a fost cu desăvârșire ușoară.

A fost neapărat nevoe de un om cu vederi largi, care să prezinte pe scenă mai mult decât o înșirare de cântece oarecum fade și de glume vagamente insipide. Omul acela a înțeles ca opereta trebue prezentată intr'o montare care să-ți ia ochii, astfel ca muzicile operetei să fie un simplu pretext pentru parada de costume și decoruri ce se perindă pe scenă

Cred că numai în cazul unei operete prezentate în astfel de condiții — și când spun aceasta mă gândesc la acel amuzant „Vals ca pe vremuri" prezentat de domnul Nicușor Constantinescu — s'ar mai putea vorbi de o „reîntronare a operetei".

Or, condițiile în cari a fost prezentată opereta „Vânt de primăvară" n'au fost de loc fericite.

Și, dacă primele două acte s'au bucurat de o montare acceptabilă cu o figurație destul de bogată și cu decoruri drăguțe, ultimul act, care se petrecea în Grinzing, trebuind prin aceasta să se bucure de o montare strălucitoare — va mai amintiți tabloul final de-o bogăție orbitoare din opereta „La calul bălan", prezentată la Vox? — a fost, pur și simplu sărăcăcios, făcându-ne să ne gândim la o farsă cu puțină muzică și nici decum la o opereta.

E drept că textul operetei, revăzut de domnul Timuș, este foarte amuzant, deși cam vulgar în unele părți. Bogăția textului nu poate însă, recompensa sărăcia montării, despre care am mai vorbit.

Trecând la interpretare, vom remarca mai întâiu frumosul succes repurtat de talentatul tenor Ion Dacian, în ciuda unei infame campanii pline de calomnii a unui ziar de specialitate.

Doamna Liliana Mihăilescu cântă, după cum susțin unii, frumos. Dar, spre durerea spectatorilor, este nevoită intr'o operetă, să mai și vorbească. Domnișoara Virginica Popescu, are un firicel de glas și mult, foarte mult farmec.

Au mai apărut pe scenă doamnele Maria Vauvrina (aceeaș din totdeauna), Florica Demion (o amuzantă subretă), Marga Rădulescu, Lulu Savu și domnii N. Gărdescu (excelent și uluitor prin ușurința cu care își plimbă kilogramele pe scenă), Jules Cazaban (amuzant în rolul unui lacheu; aș vrea însă să-l revăd într'un rol serios), N Antoniu, Rang ș. a.

In orice caz opereta „Vânt de primăvară" este un spectacol recreativ pe care-l recomandăm oamenilor cari vor să piardă în chip plăcut o seară.

TEATRUL LUPTA ȘI LUMINA: MOȚU. LOCALIZARE DE VALENTIN GUSTAV

Piesa ce se prezintă pe scena Teatrului „Luptă și Lumină", în versiunea românească a domnului Valentin Gustav, a mai fost prezentată acum câțiva ani în fața publicului bucureștean. Leny Caler interpreta pe-atunci rolul principal al piesei „Roxy".

Pe vremea aceea, lumea era convinsă că în teatrul românesc nu există decât o singură ingenuă. Chiar și autorii români, dacă scriau o piesă în care să apară o ingenuă, anunțau că au un *rol strașnic* pentru Leny Caler.

Domnul Victor Ion Popa — unul din cei mai pricepuți *oameni de teatru* pe care-i avem — a dovedit, cu un calm desăvârșit, cât de greșită era această teorie. Creația domnișoarei Mia Coca — știți? actrița care era întrebuințată în roluri *oarecare* pe scena Teatrului Național — în piesa „Vreau să muncesc" („Șoarecele de biserică") a sdruncinat mult faima acelei Leny Caler, actriță pe atunci „en vogue".

De astă dată, doamna Margareta Lascu a interpretat cu mult talent rolul principal din piesa „Moțu" care este localizarea piesei „Roxy".

Noi am remarcat-o în cronica făcută piesei „Micul Lord" pe această elevă de conservator care se dovedea a fi atât de obișnuită cu scena. Așa că ultimul ei succes nu poate însemna pentru noi decât o confirmare.

Despre piesa n'avem prea multe de spus. Este o comedioară agreabila, o mare parte din merit revenind și localizatorului, domnul Valentin Gustav.

Vom remarca în aceste câteva rânduri, realizările domnilor Cezar Rovințescu (un bun actor de comedie, cu „priză" la public). Ion Iliescu (nu ne-a făcut să-l regretăm pe Timică, creatorul rolului.) C. Brezeanu (un tânăr în care ne-am pus toate speranțele și de care suntem siguri că nu ne va desamăgi) și I. Manta (o amuzantă apariție caricaturală).

Domnișoara Predescu a avut un rol ingrat, isbutind, totuși, să realizeze unele lucruri bune.

Excelentă a fost doamna Florica Sterescu. Ar putea însă, renunța la strâmbăturile oarecum inestetice.

Domnul Victor Ion Popa a isbutit în câțiva ani să-i educe pe dificilii spectatori ai unui teatru muncitoresc, astfel ca să nu-i mai entuziasmeze o simplă strâmbătură.

Decorul ne-a sugerat mai de grabă liniștea unui orășel de vilegiatură, decât „sbuciumul marelui oraș" despre care este vorba în piesă.

TRAIAN LALESCU

Cronica muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

D. HERBERT ALBERT LA FILARMONICA. — Necunoscut încă la noi dar cu o bine stabilită reputație în Germania, d. Herbert Albert, dela Stuttgart, a dat concertului trecut al „Filarmonicii" imboldul viu și convingător al conducerii d-sale agere, sigure, stimulante. Un dinamism interior, propagat imperios, deși fără nici un exces de gesturi, o mare vitalitate ritmică, o prezență în adevăr permanentă și practică în plinul orchestral, al cărui debit îl stăpânește cu îndemânare și promptitudine vădite, sunt de sigur caracterizante pentru personalitatea d-lui Herbert Albert. In acelaș timp, muzicianul dublează pe dirijor, repercutând în stilizare, în nuanțare, în atmosferizare, toate sugestiile esențiale interpretării credincioase textelor.

Programul a cuprins, alături de capo d'opera de grație, de cizelaj simfonic, de înaripată inspirație și de desăvârșită armonie inspiratoare care este serenada în sol major de Mozart (eine kleine Nachtmusik), musica de balet pentru Rosamunde, de Schubert, uvertura „Anacreon" de Cherubini și simfonia IV în fa minor de Tschaikowsky.

Un singur regret, în urma acestui atrăgător concert, poate fi formulat. Acela de a se fi văzut scoasă din program și înlocuită, o lucrare simfonică germană în prima audiție, din muzica de astăzi.

Este știut că suntem aproape cu desăvârșire fără contact cu muzica germană actuală, cu compoziția noilor generații din această țară care joacă în lume și un rol muzical extraordinar de mare. Și este de sigur păcat. De aceea, pentru viitor, formulăm acest desiderat, care este, suntem convinși și acela al tuturor iubitorilor de muzică dela noi, de a vedea înscrise, în programele dirijate sau executate la noi de muzicieni germani, și compoziții din noile școale germane, din cele mai reprezentative, această inițiativă fiind cu totul de dorit pentru adâncirea legăturilor culturale dintre noi și marele popor german.

CONCERTUL PIANISTULUI GEORGE CIOLAC. — Sensibilitatea muzicală deosebit de delicată și de caldă și școala pianistică rafinată a d-lui George Ciolac, profesor la conservatorul din Timișoara, a impregnat o aleasă seară de muzică la „Dalles". Fie în pagini clasice, dominate de o remarcabilă interpretare a Chaconnei în sol major, de Händel, fie în muzica de virtuositate și fantasie capricioasă a minunatului „Carnaval de Schumann" sau în acea de mlădioase arabescuri și de subtilă chimie a disonanțelor, cum este dificilul și fantasticul dans al lui Olaf, de Pick Mangiagalli, pe care d. Ciolac l-a redat cu artă de mare pianist, artistul a ilustrat clasa de incontestabilă distincție a talentului d-sale și calitatea pianistică și muzicală deosebit de fină a meșteșugului d-sale sonor.

Expoziții

D-na MARIA CHELSOI CRISTEA

va deschide expoziția de pictură în sala Dalles, la 1 Aprilie.

Cei ce au apreciat lucrările d-sale, vor avea prilejul să admire și anul acesta efortul susținut al acestei distinse artiste.

Expoziția rămâne deschisă între 1—25 Aprilie a. c.

●

Dela 1 la 25 Aprilie, Teodor Dan, Ion Diaconescu, Mariana Petrașcu, Wanda Sachelarie și Dumitru Ștefănescu, expun în sala Dalles, desen și gravură.

In loc de cronică plastică

LUTERANA 6

de PAUL MIRACOVICI

De curând, s'a dărâmat o casă în București — încă una. Ea a dispărut înainte ca legenda ei să fie cunoscută. Foarte puțini, — cei inițiați — vor avea o strângere de inimă trecând prin fața maidanului îngrădit de azi și pe care se mai afla acum câteva luni doar, casa în care generații de artiști au trăit cea mai bună parte a tinereții lor.

Am trecut adineaori pe lângă locul din Luterană 6 și — ca întotdeauna — aceași emoție mi-a răscolit melancolia. Aș fi vrut să scriu mai demult despre ea și despre toți acei care au locuit acolo. Cei mai mulți azi fără să fie bătrâni, sunt la vârsta când pot zâmbi fără amărăciune chiar de momentele triste petrecute în acest Bateau-Lavoir al Bucureștilor. Odăile spațioase, căldura permanentă a caloriferului așa de comodă pentru modele, apoi camaraderia, pensiunea d-nei V. (se plătea cu tablouri...) făcuse ca la mai toate etajele să locuiască un pictor sau un sculptor. Ștef. Constantinescu, T. Papatriandafil, Ionescu-Sin, Cassilda Miracovici, C. Baraschi, A. Kessler, subsemnatul, L. Zin, și alți câțiva ale căror nume îmi scapă, erau „permanenți" dar care pictor nu a trecut pe acolo, care nu a locuit măcar o săptămână în Luterană 6? Se puneau la cale grupări, reviste, căci foarte mulți scriitori, poeți, gazetari, atrași de atmosfera tinerească a „cenaclului" veneau să-și vânture ideile și proectele. Câte mii de proecte nu au făcut acolo? Nimic nu era imposibil și orice propunere se bucura de cel puțin o jumătate de oră de atenție și chiar de entuziasm. In ajunul Salonului se lucra mai mult decât oricând iar în *ultima* zi de primire a tablourilor, o caravană întreagă de trăsuri pornea din Luterană 6, fiecare ținându-și tablourile departe de haine, căci toate erau ude încă. Cu inima strânsă de emoție, așteptam să trecem prima etapă: acceptarea de către juriu a lucrărilor, iar odată primite... premiul. Lucram toți cu multă nădejde și cu o adâncă seriozitate, căci nici unul dintre noi a trebuit să sufere umilitorul *refuzat*, scris cu roșu pe dosul tablourilor. Nu numai atât dar, furăm și premiați. Ce imbold au fost pentru noi aceste încurajări? „D-l Florescu", administratorul casei, uita și el în mijlocul entuziasmului general că cei mai mulți dintre noi erau „în urmă" cu chiria. Fără să știm, retrăiam Boema lui Murger în toate detaliile.

●

Acum un an sau doui, unul dintre scriitorii noștri își propunea să reînvie într'o carte atmosfera și figurile ce s'au perindat pe acolo. L-am așteptat mereu, gata să-i dau toate amănuntele, să-l ajut să însuflețească o vreme și un loc care mi-au rămas atât de dragi. Lui sau altuia, sunt sigur că acest material va servi vreodată să evoce câteva frânturi de viață. Se pare că numai tinerețea are apanagiul camaraderiei, căci lipsa cea mai mare, golul care-l simt gândindu-mă la acele timpuri e pricinuit de o singurătate cu atât mai mare, cu cât ne depărtăm de timpul primei tinereți.

Farmecul acelor timpuri, tristețile sau bucuriile se împărtășeau firesc, de toți. Ba necazurile modelelor, găseau și ele loc în inimile noastre... Prieteni, iubite, curioși, modele, cine vă vor da din nou viață?..

ECRAN

Cinema Scala
„BISMARK"

Sunt destul de cunoscute împrejurările istorice cari au prilejuit încoronarea lui Wilhelm I, ca împărat al Germaniei.

Filmul prezentat de Cinematograful Scala, reînvie atmosfera politică din timpul reginei Victoria și a împăratului Napoleon al III-lea cărora geniul diplomatic al lui Bismark le-a stricat multe planuri, nu mai puțin diplomatice.

Filmul în sine e interesant din punct de vedere istoric.

Asistăm retrospectiv la toate străduințele depuse de acest prim ministru ce n'a înțeles să fie slugă lingușitoare ci un om dintr'o bucată, insensibil eventualelor influențe din afară.

Mi-ar fi plăcut însă, ca acest film despre care s'a vorbit atât de mult, să aibă un conflict mai puternic decât obișnuita nepotrivire de idei dintre Bismark și moștenitorul tronului care vine până la urmă să strângă mâna aceluia căruia îi aruncă la toate recepțiile, atât el cât și grațioasa lui soție, priviri disprețuitoare.

Acest rol destul de dificil a fost nimerit încredințat lui Paul Hartmann, care a fost un bun interpret al „Cancelarului de fier" grație căruia i s'a recunoscut Prusiei, superioritatea armată și... diplomatică.

Observ că regisorii germani sunt teribil de conservatori în ceeace privește, unele dintre actrițele cari erau la modă imediat după războiul cel mare.

Astfel Lil Dagover — neuitata interpretă a misticului film „Cabinetul Doctorului Calligari — e o apariție grațioasă, în rolul elegantei împărătese Eugenia. Probabil că această veșnică tinerețe e datorită faptului că Lil Dagover e o ființă care se sinchisește prea puțin de eventualele-i necazuri. Ar putea servi de exemplu genurilor femenine cari își fac nervi pentru toate fleacurile cărora le dau o exagerată importanță.

In orice caz, acest spectacol fastuos, e foarte instructiv redându-ne una din nemuritoarele pagini ale istoriei germane.

Cinema Trianon
„KORA TERRY"

Un film de calitate eftină. Deși mențiunea de pe program sună: „înduioșătoarea dramă din viața reală" nu m'a înduioșat de loc banalul subiect cusut din loc în loc cu ață albă.

Văzând vâlva făcută de cele câteva filme în care Vivianne Romance, în combinezon, își trage ciorapii, în timp ce Jean Gabin sau oricare altul intră pe neașteptate pe ușe, regisorul filmului „Kora Terry" găsește că-i nimerit ca și Marika Rokk să apară în combinezon în scene cari dau impresia că n'au alt rost decât a ne arăta anatomia acestei actrițe.

Insă Marika Rokk nu se poate compara cu Vivianne Romance, căreia i se potrivește rolul de femeie fatală, în care-i mai puțin stridentă decât colega ei.

Poate pentru că am admirat de prea puțin timp „stepul" pe care îl bate Eleanor Powell în „Dansez pentru tine", nu ne-au entuziasmat deloc dansurile din Kora Terry. Nici chiar dansul șarpelui, despre care s'a spus că va stârni o adevărată senzație.

Ar fi stârnit o adevărată senzație dacă nu s'ar fi urmărit un anumit lucru, asupra căruia e inutil să insist.

ADRIANA NICOARA

GONG

TEATRUL RADIOFONIC

a sporit pretutindeni numărul ascultătorilor și — deci — al abonaților plătitori.

E drept că unele posturi străine — cele suedeze în deosebi — acordă acestui mijloc de agreabilă confiscare a atenției, un interes permanent, folosind contribuția unor scriitori de seamă și a unui mănunchiu de artiști experimentați în acest domeniu.

In alte părți, comentariul dialogat pe marginea actualității, întreține o propagandă neasemuită în slujba națiunii și a statului.

Postul nostru de radio, în vădit progres și conformându-se imperativului vremii a introdus în programele săptămânale o „Oră a tineretului școlar" și continuă să facă bucurie celor ce ne străjuesc hotarele, prin acea însuflețită „oră a oștirii".

Teatrul radifonic își afirmă astfel tot mai mult, utilitatea.

„MELODY-REVUE"

Noua formație artistică pe care d. N. Kirițescu și-a alcătuit-o pentru un turneu în Orient, a inaugurat, nu de mult timp, noul teatru „TAXIM" din Istambul. Popasul trupei românești, va fi, desigur, pentru publicul cosmopolit adus de împrejurările actuale pe malurile Bosforului, un eveniment fericit, în mijlocul preocupărilor de tot felul.

Să nădăjduim că probitatea artistică a conducătorilor turneului va acorda acestui eveniment întreaga semnificație cerută de împrejurări — pentru ca inițiativa aceasta, să fie, cu adevărat, vrednică de prețuirea noastră.

REGISORUL JEAN GEORGESCU

despre a cărui activitate în studiourile cinematografice din Franța avem cele mai bune referințe, va debuta — în curând — ca director de scenă al unei comedii originale — pe scena Teatrului Municipal.

Textul acestei comedii semnate de actorul Negoescu, va fi astfel cel dintâi pretext pentru o întâlnire a spectatorilor bucureșteni cu fantezia, cu humorul și cu procedeele „cinematografice" ale regisorului.

Și se pare că acest pretext va fi folosit ca să dăruiască strălucitei echipe de comedie a teatrului Municipal, un succes care să provoace invidia chiar între vedetele ce fac faima năzdrăvăniilor americane.

S. D.

Inscripţii pentru cărţile mele

INTÂILE CĂRŢI

— Visări păgâne. Eternităţi de o clipă. Amăgiri —

Cum în gogoaşă viermele urzeşte
Inchis şi orb — în ele poezia
Mea se'nchidea. Mătase, aripi, ceruri
Mi-a dat din plin. Pricepe-le solia.

GRĂDINA INTRE ZIDURI

Sta între ziduri poate fericirea
Pe iarba verde cu plăpânde flori...
Miros de brazdă nouă e mai tare
Când glasul ţării chiamă cu cocori.

PE ARGEŞ IN SUS

Cu apa Voevodul coborîse
Să-ţi poarte 'n ţară slava, ctitorie.
Oprit-am vremea. Am întors cântarea
Pornind-o iar spre culmi şi spre tărie

SATUL MEU

Oglinda cea mai mică dă tot cerul,
Un om cuprinde toată omenirea.
Nevoe n'am de falnice oraşe:
Pe Prut, Miorcanii mi-au ursit menirea

FLORICA

Din deal privind la lunca de pe Argeş,
Când rădăcini din moarte m'au născut.
Am învăţat că versul se zideşte,
Ca sufletul, dintr'un etern trecut.

BISERICA DE ALTĂDATĂ

Poveştile din vremi şi Legea veche
Mai înfloresc în inimi pustiite,
Aşa cum cresc sălbatic trandafirii
Pe bolţi de mânăstiri părăginite.

Poetul Ion Pillat, pictorul Jean Al. Steriadi şi Octav Moşescu, la Balcic, în 1933.

INTOARCERE

Cu capu 'ntors în spre trecut, las plugul
Să tragă brazda între eri şi azi —
Privind la fumul jertfii de pe rugul
Pe care stau întins cu alt obraz.

LIMPEZIMI

Când alţii dibuiau prin întuneric,
Am îndrăsnit clădirea în lumină.
Mai dragă mi-a fost raza decât umbra
Şi cerul meu, ca negura străină.

CAETUL VERDE

La bâlciuri se'mbulzea mulţimea. Singur,
Sfios ca un copil, am cutezat
S'ascult cum cântă zeii din Hellad?
In ţara mea pe-un fluer fermecat.

SCUTUL MINERVEI

Mi-ai fost, Helladă, mamă şi iubită;
M'ai învăţat minunea armoniei —
Cu trăinicia marmorei, în fuga
Luminei, 'nalţă-mi scutul poeziei.

PASĂREA DE LUT

Când Calul aripat îşi frânse sborul,
Cu nări de foc din ceruri de-a apus —
Lăsându-i alba coamă, fără teamă.
Mai sus mă duse Pasărea, mai sus.

POEME INTR'UN VERS

Cu'n singur vers am încercat să farmec
In tine-o lume de simţiri şi vis —
Pătrunde-l cum pătrunde'n zori lucirea
Priveliştii printr'un oblon deschis.

ŢĂRM PIERDUT

Un zeu mi-a uns pe vremuri fruntea. Incă
Ascult în juru-mi glasurile cari
Sunau adânc la Delfi, la Dodona,
In vântul nemuririi prin stejari.

UMBRA TIMPULUI

Se'ntoarce toamna, bruma ei sporeşte
Pe-oglinda unde caut al meu chip.
Ne lasă timpul, pasul lui s'aude
In suflet ca'ntr'un ornic de nisip.

BALCIC

Surpări de soare alb pe mări albastre
Şi seara foc de maci pe val de-argint:
Balcic, de care mi-am legat iubirea —
De ce şi dor şi graniţe ne mint?...

ION PILLAT

Moartea în Octombrie

— Episod inedit din cartea „STRANIUL PARADIS" —

Lui George Maria Prina

de LAURENŢIU FULGA

Pentru vecie, braţele şi anii
Şi-a desfăcut stelarul tău pilat.
O! Elli, Elli — Lama Sabactani
In asfinţit coboară-mă treptat".

(Esenin).

Ceasul arată exact cinci şi douăspreze minute. Exact, pentrucă Eronim Grigor este singurul om din lume — care trăeşte viaţa cronometrată până la nebunie. Prin ferestre se întrevăd zorile de cenuşă, probabil cu ploaie gata să înceapă. Surd, ca un răbufnet de bulgări care cad, se mai aude încă vântul încolăcit besmetic în ultimii arbori dela marginea oraşului. Numai o clipă durează. Eronim ascultă atent toate freneziile anticipate ale dimineţii. Apoi, peste lucruri se aşterne liniştea. El ştie că deabia acum o să înceapă adevărata descompunere. Căci în odaia asta, tăcerea — deslipită parcă din pereţi sau din insolenţa păianjenilor — capătă deodată un anumit mers, ca un tăriş de pisică. E o tăcere cu sgomote insensibile, dar absolut pline de conţinut. Chiar Grigor spune că de-şi astupă urechile, scapă de teroarea sgomotului exterior, dar îl înlănţue şi mai înverşunată spaima sgomotului din el insuşi.

— Ce oare am astăzi? se întrebă el frecându-şi neastâmpărat tâmplele. Vântul urlă, se izbeşte de geamuri, pătrunde prin ziduri, îl înfăşură. Undeva, în fundul trupului, se spumegă alt vânt.

— Iar o să fiu bolnav. Iar o să-mi fie dor de moarte! sfârşi Grigor cu o înjurătură ruptă între dinţi. Oricum, să vedem ce mai este prin lume — adăogă, sfruntând presimţirea care-i încolţise căineşte în gând.

Intr'adevăr, merita să-ţi dei lumea în cap pe o asemenea vreme. Toamna nu este obsesie, ci o ameţeală păcătoasă, o fantastică pasiune de demenţă a tuturor elementelor naturii. Trebuie să ai ciudata facultate, de a simţi cu toată carnea sguduită şi cu sufletul în convulsii, cum prima zi de Octombrie te înfăşură şi te suge. Cu neputinţă să nu fie un fel de nevroză perversă, care ca o osândă primară ţi se urcă în sânge şi ţi-l spurcă.

Eronim Grigor avea acest sentiment al dezagregării. Pornise cu el din somn, din bălţile visului. Se trezise cu senzaţia nedefinită că e ceva mort în jur, ceva care fâlfâe ca un vestmânt negru. Astăzi, o să se întâmple ceva cu neputinţă de suportat. Intr'adevăr, conştiinţa unei împliniri prin agonie sau prin lihnire reacţionă ca un ţipăt:

— Grozavă toamnă! şi scuipă biruitor în vânt. Dar n'ai nicio teamă, că nu mă sinucid chiar azi.

Eronim Grigor zâmbi. Gura i se lăbărţă, urâţindu-i faţa ca pe a unui clown boit până la exasperare. Zâmbet de câine, care roade oasele ultimului om.

Nimeni nu mai era pe stradă la ora aceea. Nimeni. Imens, oraşul se deschidea ca un cimitir. Perfect. Ca un cimitir, în care morţii se îngroapă mai adânc, tot mai adânc. Şi nimeni nu s'apleacă s'asculte inima durută a pământului. Singur printre tăceri de piatră, singur printre acesti zori halucinanţi. Ca o furie evadată din grotă, doar toamna îţi este prietenă şi te iubeşte. Nimeni, ca într'o planetă pustie rătăcind şi căutându-te pe tine însuţi. Nicio vrăjitoare care să cheme alţi băeţi tineri la sabatul antumnal, niciun beţivan care să se îmbrăţişeze cu felinarele. E ceasul celei mai cumplite libertăţi, ca mai defăimată şi murdară dimineaţă. Hu-hu, ce tare urlă vântul! De ce vrei să mă iei? Incă nu pot merge cu tine, mai lasă-mă! Hu-hu, ce zăvorite-s uşile! Toţi trântorii pământului dorm. Paşii sună pe asfalt, necontenit, ţstovitori, ca loviturile egale în propriul tău sicriu. Cine bate? Cine mă ceamă? Hu-hu, bună dimineaţa, Doamnă Moarte! Tu singură ai mai rămas ispita bucuriilor noastre eroice. Tu singură mai dispreţuieşti veşnicia asta leproasă. Dar şi pe tine, scumpă moarte, te simt întărâtată. Uite! primii zori de agonie colectivă, primii zori de plumb şi cenuşă. Fir'ai să fii de moarte, că numai cu tine n'am poftă să mă plimb astăzi. Lasă-mă şi du-te.

Durerea dansează ca o nebună prin arbori şi râde. Lacrămile cad odată cu frunzele. Suferinţa din tine şi suferinţa dimineţii îşi dau mâna şi hohotesc: hu-hu, hu-hu, hu-hu! Ai cel mai blestemat destin, Eronim Grigor, dar fir'ar făcătură dumnezeească sau drăcească, tu tot viaţa ţi-o iubeşti.

Acum, din spaimă nu mai rămase decât o îndoială plezişă. Eronim Grigor merge înainte zâmbind. Inalt cât arborii şi tânăr ca un efeb înfierbântat. Biruitor, vijelios, calcă apăsat, vehement, înflăcărat ca'n preajma unei nunţi mioritice. La colţul bulevardului, ţsbucni în el deodată chiotul bărbăţiei. Crâşma grecului deschisă. Izbi uşa cu piciorul şi intră fluerând. Mirosea urît a trupuri nespălate, a brânză veche şi a vin acru. In dosul tejghelei, grecul burduhonos şi mahmur, cu cicatricele acelea enorme pe obrazul stâng — care lăsau întotdeauna impresia unei broaşte imense cocoţată pe faţa lui.

— Ţuică, zeule Narcis! strigă de departe băiatul, răsucindu-şi pălăria pe-o ureche.

Şi grecu, înfoindu-se ca un nătărău — convins prosteşte că Eronim e sincer în atribute, îi dădu paharul cel mai plin din mastica într'adevăr cea mai parfumată.

— Straşnică! plescăi Grigor, aprinzându-şi o ţigară. Apoi respirând primul fum, întorcându-se spre crâşmar: ia ascultă zeule, dacă mă omor astăzi o să plângi?

Grecu îl privi o clipă înspăimântat. Niciodată nu-l auzise vorbind aşa. Dar cine ştie? poate i s'au sfârşit zilele...

— Glumeşti, Eronime!

— Răspunde! scrâşni Grigor.

— N'aş plânge, zâmbi ca un cătel grecul. Dar precis aş turna mastică peste tine.

Grigor hohoti cu gura lăbărţată până la urechi:

— Bravo, tâmpitule! dar linişteşte-te, că astăzi mai mult ca oricând mi-e dor de viaţă. Mai toarnă un pahar.

Ochii lui Eronim scânteiau ca luminile şerpilor în junglă. Rachiul era tare ca de stupefiante, aromă, otravă, extaz! Şi în mediul ăsta greţos, în oraşul ăste necivilizat, în acest dezolant Octombrie — băutura anestezia durerile din adânc, cicatriza într'o măreaţă înşelare toate rănile din inima bătrână a lui Eronim Grigor. Astfel în făptura-i se amorţiră rând pe rând, amintirile, visele, halucinaţiile, speranţele. Din clocotul sângelui însă, răsări suferinţa ca un puroiu. Dacă m'ar vedea astăzi fata pe care o iubesc, în halul ăsta de pierdere definitivă, m'ar face nebun. N'aş încerca s'o conving de contrariu. Ea nu şi-ar da seama că mă amăgesc, că-mi arunc peste rămăşiţe — lalele şi crini, că m'agăţ de viaţă ca de o scară spre cer. Am numai gentul vieţii. Atât!

Şi din nou, şuieră tâlhăreşte paharul pe gât. După ce-l umplu a şaptea oară, îl înălţă până la linia ochilor, privindu-i atent strălimpezimile, încercând să deslege acolo ca'ntr'o vrăjitorie — toate impurităţile şi armoniile vieţii lui. Nimic însă nu se adeverea. Sunt încă lucid, gândi el, şi faptul acesta mi se pare groaznic. De mi-aş pierde luciditatea, de aş fi capabil să uit. Dar nu ştiu de ce am impresia că se sfârşeşte ceva în mine. In fond, ar trebui să fiu vesel, să-mi urlu bucuria că mai trăesc încă.

— Hei, grecule, vină pân'aici!

Crâşmarul sosi schiopătând. Se lăsă dus până în faţa ferestrei. In clipa aceea soarele isbucni de după un nor, răvăşindu-se tot în geamuri.

— Uite, răsare soarele!

Era în vocea lui Eronim multă tristeţe. Grecul murmură ceva nedesluşit. Şi în el parcă sgârâia cineva în adânc.

— Nu ştiu câţi oameni, reluă Grigor absent, se trezesc în zori pentru a iubi soarele cu sentimentul întens al măreţiei lui, fără să se întrebe dacă nu tocmai în ziua aceea vor muri.

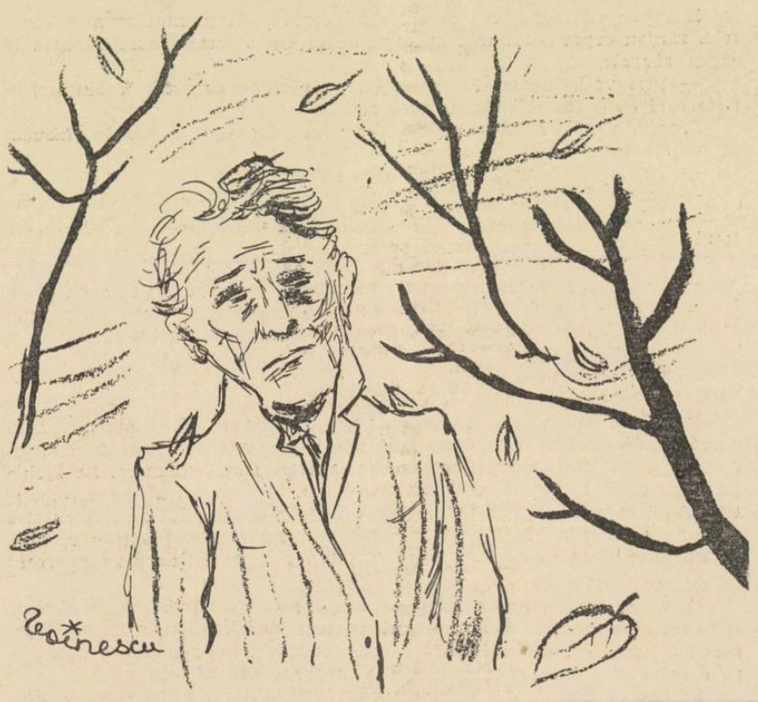

— Soarele răsare în fiecare zi!... fu răspunsul la întâmplare al celuilalt.

— Şi după moartea lui Iisus a răsărit... Hei, pe naiba tare-aş fi curios să ştiu dacă e sortit să n'apară într'o zi. Să trăesc ziua aceea din plin, să văd toţi oamenii înfloraţi aşteptând, şi aşteptarea asta să se transforme în nebunie. Hh!

Grecul îl cunoştea de mult pe Eronim Grigor, din nopţile când rămâneau singuri în crâşma asta să se spovedească. Nu văzuse în el un ratat, nici unul dintre şobolanii vieţii — ci un om liber, un om sdrobit de conştiinţă însă.

— Ce mă priveşti aşa, zeule? se scutură deodată băiatul, întorcându-se. Intr'adevăr, ochii grecului aveau ceva nedesluşit, ceva presimţitor şi aspru.

— Nu ştiu nici eu, poate că...

— Lasă-mă în pace! Paharele astea ţi le plătesc mai târziu, şi se îndreptă spre uşă.

— Nu pleca, Eronime! strigă grecul.

— Să nu plec? Asta-i bună, zău că da. Intors pe jumătate, cu mâna apăsată greu pe clanţă, aştepta nedumerit o explicaţie. O clipă ezită. Dar bine caraghiosule, am întâlnire cu cea mai frumoasă femee din lume.

— Astăzi nu te duce!

— Nu fii păcătos, se plictisi Eronim. Chiar dacă mi-ai promite toate viile depe pământ şi tot te-aş refuza. Tu n'ai de unde şti că'n preajma unei femei, beţia e mai majestoasă decât asta a rachiului. M'auzi?

— Nu pleca, te rog! se tângui umilitor crâşmarul.

— Dar' ce dracu te-a apucat? Nu cumva ai presimţiri că mor, ori m'ai visat urît azi noapte? Fii serios. Tu eşti prototipul celei mai murdare decadenţe umane. Dacă într'adevăr nu m'aş întâlni cu Iubita, te-aş lua să ne plimbăm puţin pe lac. Ascultă, decе se spune că drumul cel mai fantastic e spre Cytera.

— Pentrucă acolo se sfârşesc iluziile.

— Aha! Rămas bun, prietene.

Deschise uşa brusc. Din lăuntru, răsună încăodată întrebarea:

— Cum o cheamă pe iubita ta?

— Solitara, zeule!

Numele şuieră în crâşma goală ca o lovitură de clopot, ca un biciu. Aveai impresia că e ceva putred în toată lumea şi doar fiinţa iubitei înseamnă o geană de paradis tânăr.

— Solitara! murmură grecul, mângâindu-şi barba slinoasă. Trebue să fie frumoasă femeea asta.

Eronim începu să fluere. Gândul că din nou o va întâlni, îl emoţiona. De patruzeci şi două de zile (Grigor pe toate şi le aminteşte) o întâlnea, la aceeaşi oră din zori, pe una din aleele grădinii. Fie că sosise deja, fie că întârzia câteva clipe, necunoscuta nu lipsise niciodată. Nu ştia nimic despre ea: nici ce nume poartă, nici de unde vine, nici dece necontenit îşi plimbă melancolia pe-aici. N'o putea chema nici Ana, nici Luiza, nici Carmen, nici Despina. Prea depăşea orice nominativ, fiindcă identitatea ei avea ceva din transcendenţa unei lumi interzise. Deaceea, lui Eronim îi plăcea să-i spună Solitara. O, fireşte că era în făptura ei o măreţie a frumuseţii vrăjitoreşti. Imbrăcată până la cel din urmă amănunt în roşu — făcând astfel un tot provocător de superb în toată fiinţa ei — roşul părea a fi în deosebi o limită între oameni şi ea, o condiţie supremă a siguranţii, o faţă a iubirii luciferice.

In prima zi o privise înspăimântat. I se părea atât de straniе, atât de fascinantă prezenţa ei în parc. Nimic din inocenţa şi cuminţenia trecătorului întâmplător, nimic din înfrigurarea şi spaimele vagabondului. Ci mai degrabă, purătoarea unor păcate vechi, atât de nimicită şi nemângâiată părea. Ar fi vrut atunci s'o prindă de braţ, s'o întoarcă faţiş înspre el şi să-i spună: — ce cauţi aici? dece tocmai aici? Numai eu mă plimb pe cărarea asta şi sunt sortit dela început unei vieţi chinuite, unei morţi apropiate. De ce nu fugi mai curând? Nu simţi cum te paşte soarta lui Eronim Grigor? Dar era în nepăsarea femeei atâta trudă şi atâta tinereţe suptă, că Eronim n'avu curajul s'o ameninţe cu blestemul aleei.

Apoi, cu fiecare zi, avea tot mai mult nevoe de întâlnirea cu ea. Incepuse să-i intre în sânge şi să-l obsedeze, să-l destrame şi s'o dorească, începuse s'o creadă născută din însăşi coasta lui. Ca într'un joc primejdios, jocul cel mai frumos de-a moartea, se agăţase de existenţa şi de frumuseţea ei, iubind-o în neştire, nemărturisindu-i-o însă niciodată.

Adevărat, avem nevoe întotdeauna de cineva, de cineva pe care să-l aducі în tine, să umpli astfel golul care te roade ca un sobol. Pentru Eronim Grigor era femeea mult-aşteptată, dorita din nopţile de letargie, visata întrezărită în paharul cu vin. Iubita, pe care toţi o implorăm şi nu ne răspunde. Dar niciodată nu îndrăsnise s'o privească decât ca pe un lucru sfânt. El, Eronim Grigor, care era în stare de cele mai liberte acte, în faţa Solitarei se vedea învins. Căci Solitara prsonifica prea mult acea frumuseţe-passionarie, perfectă imaginâ a răului spre care tânjim şi ne ucidem.

Iat-o! cu părul enorm, impecabil de galben-lucios confundându-se cu vestmintele, şi dintre vestminte doar faţa şi mâinile răsărind contrastant de albe. Obraji suavi, de o culoare imprecisă, poate a azururilor de primăvară. Ochii cu ploape veşnic lăsate, ca ai Madonei. Gura zădărnicind un zâmbet. Şi înaltă — roşul acesta perfect înălţând-o şi mai mult, identificând-o cu arborii, un fel de fiinţă mitică a pădurii sau o altă soră a toamnei. In gest şi în umblet, uşure ca pasărea care se apropie de nori. Impărăştia în jur paroxismul vrăjilor medievale, dăruitoare a celor mai esenţiale ceasuri de revelaţie. Iubirea întruchipată, dorurile noastre toate, durerile noastre proprii. Astfel începu Eronim Grigor să iubească fiinţa necunoscutei. Nu din aventură, nu din capriciul zorilor, ci din amara necesitate de a nu mai fi singur, de a trece prin viaţă doi.

Grădina oraşului avea, ca toate grădinile, bănci, statuete, flori şi un lac. Toamna sosise, o simţeai mişunând încă printre boschete ca o şopârlă. Dacă vrei să simţi timpul trecând — nu sta în casă nici pe străzi — ci ascunde-te întreg într'o grădină şi înfăşură-te bine înăuntru. Numai aici rămân semne, numai aici se deschid rănile şi arar mai cresc violete.

Eri, Solitara a fost. Acum ar trebui să fie pe marginea lacului, privindu-şi tăcută chipul în ape. Ce gânduri oare de-atâtea ori au ameţit-o, ce obsesii sau ce speranţe au adus-o aici? Misterul ei părea a fi mai mult chin, decât singurătate.

Inconjură de două ori lacul, dar n'o întrezări nicăiri.

Azi frunzele copacilor au altă culoare, mult diferită decât cea de eri, şi mâine din nou se va schimba. Cu fiecare zi, mereu, până frunza va deveni o simplă senzaţie. Sufletul meu s'aseamănă ţie. Azi cazi, mâine iarăşi cazi, cădere infinită, suflete fără soartă.

Iată aleea, pe-aici trebue să fie. Cărarea asta s'ar putea numi: aleea ochilor ascunşi. Adevărat ai impresia că de după fiecare boschet te pândeşte o silfidă, o ielă, un pan sau un satyr. Ar fi extraordinar, să se populeze într'un miez de noapte toată grădina cu fiinţe mitice, adunându-se într'un fel de congres al zeităţilor. O, fără îndoială — singurătatea nu este o renunţare la oameni, ci dimpotrivă o fugă în propriile lor inimi. Niciodată nu te simţi mai bine ca în miezul lucrurilor.

Solitera nu se vede. Şi Eronim simte că se întunecă sau se prăbuşeşte ceva în jur. Astăzi n'a venit, astăzi n'a mai venit! ţipă gândul ca muşcat de şerpi veninoşi. O furie neînţeleasă îl scutură, îl cuprinde pe neaşteptate frica de ceva implacabil, predestinat. Dece tocmai astăzi, când ar fi avut curajul să-i destăinue iubirea lui, dece tocmai în acest început de Octombrie când îşi aude paşii alergând tot mai inconştienţi spre moarte?

(Urmare în pag. 4-a)

Moartea în Octombrie

(Urmare din pag. 3-a)

Se opreşte la fiecare răspântie şi cată dealungul cărărilor, se apropie de fiecare boschet şi ascultă. Unde eşti? Unde te-ai ascuns? Acum soarele creşte tot mai sus şi razele lui cad albe-pieziş peste arbori. Unde te-ai ascuns? Incepu să alerge înebunit, privind înspăimântat toate statuele, toţi arborii, pipăind trunchiurile şi pietrele, lipindu-şi urechea de crengi şi marmore: tu eşti? Pe primul om întâlnit, îl opri prinzându-l de braţ şi urlând răguşit, cu gura plină de spume:

— N'ai văzut-o pe Solitara?

Necunoscutul îl privi înmărmurit, înfricat, dându_se doi paşi înapoi.

— N'ai văzut-o? continuă Grigor cu ochii în flăcări. Femeea aceea în roşu, femeea aceea frumoasă care se plimba în fiecare dimineaţă pe-aici? Solitara?

— Nu, n'am văzut pe nimeni! răspunse streinul, convins că are de-a-face cu un nebun.

Nimeni, nimeni! Şi din nou fuga înfierbântată spre necunoscut. Parcă Solitara ar fi fost o simplă fantasmă, o înşelare a ochilor bolnavi? Dar e cu neputinţă de crezut. Unde te-ai ascuns? De ce nu-mi dai voe să te văd? Tu eşti? Arborii tac. Pietrele tac. Doar vântul trece şi spulberă chemările în aer.

Deodată, din fundul grădinii se auzi nedesluşit un sgomot surd. Forfotul crescu, glasurile se înmulţiră, sgomotul deveni mai diform şi încâlcit. Parcă s'ar fi trezit toate spiritele pădurii şi-acum dansează şi hohotesc. Oamenii îl aţing, dar nu simte. Eronim înaintează, chemat ca de un blestem păcătos. Din spaima lor nu înţelege nimic.

— Ce s'a întâmplat?

E peste toate o ameţeală covârşitoare, ca'ntr'un iarmaroc cu strigoi şi metehne.

— Ce s'a întâmplat?

Răspunde cineva zâmbind şi scuipând:

— S'a otrăvit o femee!

Grigor aude, dar cuvintele sună fără înţeles. Mai întreabă odată sbierând, acelaş răspuns de departe şi caraghios. Gândul lui Eronim urlă:

— Solitara! Solitara!

Parcă şi vântul s'a ascuns înfricoşat în cuşcă. Se împleticeşte, se vâră, se lasă dus în gloata de cască-gură. O babă se închină, cineva înjură, altul blestemă. Deabia acum băiatul îşi simte rachiul răsucit în picioare. Trebue să mă trezesc, trebue să fiu din nou lucid. Grecul m'a rugat să nu plec. De unde dracu ştia ce-o să mi se întâmple? Se înghesue tot mai mult, dă în lături cu coatele, spumegă.

Peste toate, ca'ntr'un sicriu, se lasă un leşin de moarte.

Intr'adevăr, ea este, Solitara!

Vestmintele roşii, mototolite, părul galben răvăşit pe bancă, mâinile spânzurate în lături, obrajii şi gâtul alb, mărgelele acelea roşii, scânteetoare. Eronim avu o ciudată senzaţie de pierdere în gol. Se apropie tot mai mult, îl năpădi deodată pofta de a o umili. Sângele se învălmăşi dureros ca o apă turbure în mâini. Ochii clocotiră şi buzele scrâşniră alte blesteme.

Ce curios! prima mea întâlnire cu Iubita. Acum pot s'o îmbrăţişez, pot s'o port pe braţe sau s'o sărut. Iţi mai aduci aminte de mine? Eu sunt Solitarul. Am fost amândoi o pereche divină şi-acum...

Eronim nu mai văzuse niciodată alţi morţi. Deaceea se găsea parcă pregătit pentru orice ameţeală. Dar în clipa următoare, se prăbuşi besmetic peste trupul înţepenit pe bancă, sufocat, cuprins ca de o boală necurată a iubirii de cavernă, o cumplită febră îl turbura şi-l făcea să plângă.

— Iubito!... Iubito!... striga înecat, mângâindu-i obrajii şi tâmplele.

Şi cu cât accepta îmbrăţişarea asta, cu atât se vedea mai lihnit. Parcă îi umbla cineva prin inimă şi i-o strângea cu ghiare de fer şi murdare. Fu astfel în clipele acelea o confesie nefirească. Chiar moarta se întorsese parcă pe o parte şi-l asculta zâmbind.

Ce-ar fi să te ridic pe umeri şi să pornesc cu tine deavalma pe străzi. Să nu mă opresc nicăieri, să mă pierd necontenit în acest vagabondaj fantastic. Şi să cad deodată, într'o moarte dulce şi erotică. Să ştiu că mor fericit cu trupul tău în braţe şi în ultima clipă să te sărut, rămânându-mi pentru veşnicie gura lipită de gura ta.

Moarta zâmbi tot mai mult, întinzându-i palmele să i le alinte.

Aşa ai fost şi eri, Solitara, tot aşa eşti şi astăzi! Tot te mai văd plimbându-te, nu vezi că nimic nu s'a schimbat? Mâine şi în fiecare dimineaţă ne vom întâlni din nou. Totuşi e ceva pierdut, ceva galben în adormirea ta. Ai fost femeea pe care am iubit_o, pentru mine te născuseşi — Solitara!. Unde ţi-i frumuseţea? Cum de nu poţi învia?

Se ridică brusc. Nu vedea nimic în jur, decât trupul iubitei. Misterul însă îl vulgarizase. Iubirea lui începuse să devie agonică şi obscenă, fierbinte şi dispreţuitoare. O! e groasnic... Gura asta, pe care ar fi vrut s'o sărute, e uscată acum. Sânii aştia doi, gemeni şi curaţi ca zăpada, i-ar fi putut mângâia. Trupul e ca de ghiaţă, carnea ei sfântă miroase. Deacum şoarecii şi viermii or să te ronţăe şi-or să te consume.

Mâinile lui Eronim Grigor se frânseră în strânsoarea pătimaşă. Ochii o priveau intens, ca pe o icoană, de care te înfricoşezi. Gata_gata, plânsul să cadă peste faţa ei. Cine eşti? Cine te-a făcut? Cine mi te-a dat să te iubesc? Şi de ce tocmai acum fugi de mine? Durerea cobora în toată carnea ca un jar care frige.

Veniră brancardierii şi o ridicară. Unul de picioare, altul de umeri. Gura se strâmbă, capul se lăsă moale într'o parte, sânii se diformară, mărgelele roşii se rupseră, trupul se înghesui pe targa prea mică. Morţii sunt oribili aşa. Ar trebui să fie purtaţi pe umeri ca în triumf majestos sau în lectice împărăteşti. Şi totuşi mai există un pic de frumuseţe în moartea Solitarei. Unde ţi-i sufletul? Mâine mai vii? răspunde, mai vii?

Maşina ambulanţei se auzi zornăind undeva departe, în fund.

Deacum s'a sfârşit.

Cade o frunză, cade a doua, şi încă una şi alta şi alta. Toată grădina se prăvale. Copacii se sgâlţâie din pământ şi scârţâie. Statuile tremură şi imploră. E în toate, până'n rădăcini, o cădere generală, o descompunere unanimă. Sărbătoarea agoniilor din Octombrie. Uite o frunză, uite un om spânzurat, uite o sticlă cu vin. Toamna! Octombrie! Agonia regească. Nici soare, nici noapte. Spaţiul ăsta murdar şi sfâşietor, timpul ăsta grotesc şi hulpav, timpul în care dorim numai să murim şi să uităm. Oamenii merg încovoiaţi ca maimuţele şi în spatele fiecăruia, stă câte o cruce. Un copil se apleacă să ridice o frunză. Nebunule, n'o lua! E otrăvită, e plină de lacrămi şi suferinţă. O fată frumoasă ridică privirile în sus, îi cad frunzele pe faţă ca fluturii vesteji. Nu, halucinato, nu, mai bine acoperă-ţi obrajii. Toamna îţi va lăsa pe buze şi pe tâmple, peceţi negre şi hidoase şi nimeni nu te-o mai iubi.

Eronim Grigor alerga dealungul străzilor cuprins de panică, urmărit de răscoale. Ii vâjâiau urechile, îi tremurau mâinile, ochii vedeau numai strigoiul absurd al Solitarei.

Din nou crâşma zeului Narcis. Intră răsuflând, lăsându-se pe scaun cu tot trupul greu, despicat parcă în două.

Ai avut dreptate, grec spurcat! Nu trebuia să plec de-aici. Dă-mi să-ţi beau toate butoaiele.

Se trudea să rămână însă calm până la sfârşit, să zâmbească. Incerca să creadă că n'a fost decât un vis, sigur — un vis stupid, hai trezeşte-te! Dar creştea în adânc forfotul mulţimii huiduinde, mirosul de mort, scârba de viaţă. Sunt singur, atât de singur! Aşa se întâmplă cu toţi oamenii care îşi fac planuri, care iubesc fantome. Rachiul îl condamna la uitare, la cea mai desăvârşită paralizie. Il simţea circulând haotic prin vine, prin inimă, prin creeri: rachiul-sânge, rachiul-cocaină, rachiul-agonie. Ah, da! e atât de bine să uiţi, să nu-ţi mai dai seama de nimic, să n'ai certitudinea niciunei întâmplări. Asta dovedeşte că mă pot reînoi, mâine mă pot trezi fără amintiri. Sau ce_ar fi să mor chiar în clipa asta, să cad deodată cu mâinile ţepene şi ochii tulburaţi. Asta e valoarea cea mare a beţiei: te obligă la iluciditate, în beţie nu te mai poţi recunoaşte, eşti în stare de orice laşitate şi orice eroism. Nicio raţiune nu te stăpâneşte, nu mai ai niciun sentiment.

Să încerc să reconstitui scenele: o grădină, o fată — hei! mai adă o sticlă — apoi, apoi... Nimic nu văd, nu mai mi-aduc aminte de nimeni. E aşa de bine, parcă mă străbate o mână a lui Dumnezeu şi-mi culege din adânc buruenele. Iţi mulţumesc Doamne că mă cureţi, îţi mulţumesc că doar tu mă iubeşti!

Eronim Grigor se simţea tot mai moleşit, mai învins. Cârciuma se popula cu alţi cheflii. Printre ei şi Pavel Botez. Sigur. ăsta e Pavel Botez. Tot murdar umblă, tot păduchios şi vagabond. Uite, ce mutră de şoarece are! El pentruce s'o îmbăta? Toţi streinii ăştia pentruce_or căuta uitarea în vin? Pavel Botez zâmbi imediat ce-l recunoscu şi se îndreptă spre masa lui.

— Dece bei singur, Eronim Grigor?

Se priviră o clipă stăruitor. Nu era nicio deosebire între unul şi altul. Parcă amândoi crescuseră din acelaş aluat. Amândoi fascinant de stricaţi, oribil de descompuşi, amândoi cu poftele imense de a ucide în ei înşişi anumite amintiri.

— Dece bei singur? mai întrebă odată Botez.

— Hm! caut taina vieţii — răspunse Grigor rânjind.

— E cel mai groaznic lucru, băete, să bei singur.

— Atunci stai alături de mine şi bea, făcu sincer Eronim. Auzi? Mi-e indiferent dacă beau singur sau înghesuit în gloată. Oricum ar fi însă, spaima mea, nebunia asta — rămân unice.

Botez se aşeză. După ce bău primul pahar, se scutură ca de friguri.

— Nu, Eronime — începu el lingându-şi buzele — trebue s'ajungi şi tu până la cunoaşterea principiilor absurde, care...

— Ce rost are asta cu beţia? întrerupse Grigor.

— Are. Trăim un timp atât de neutru, atât de îndepărtat de noi, încât nu ne mai putem agăţa de nimeni. Deaceea în libertatea asta aproape cosmică, nu ne-a mai rămas decât satisfacţia iluziilor. Tu n'ai simţit niciodată confortul visului, confortul stării de anulare?

Eronim era prea beat ca să dea un răspuns ferm.

— Explică-mi mai bine dece-ai venit la masa mea. Eu nu sunt o iluzie. Dece vrei să bei?

Răspunsul lui Botez veni târziu:

— Pentrucă mi_e urît singur, mă plictisesc.

— Şi morţii sunt singuri, Pavele, cei mai lepădaţi de soartă.

— Ai dreptate. Nu ştiu dece, Eronime, am poftă să vorbesc despre morţi. Şi eu cred că morţii trăesc singurătatea cea mai tragică din sicriu. Să n'ai în cele patru părţi decât pământ, în poziţia asta de nemişcare să nu simţi altceva decât sufletul beznei cum te înconjoară. De asta morţii ar trebui arşi pe rug, Eronime, sau înălţaţi în arbori sau să li se dea drumul pe ape, să curgă, necontenit să curgă, să intre în nemărginire. Deaceea, Eronime, ar trebui să se moară câte doi, iubitul cu iubita, fraţii, mama şi tata, tot câte doi, câte doi în acelaş sicriu, să-şi ţină de urît mână'n mână.

Ochii lui Grigor vedeau numai arbori, frunze, o fată şi iarăşi frunze ca un doliu peste toate.

— Poate că şi noi suntem în clipa asta doi morţi!

— Sigur că suntem, Eronime, spuse Botez enervat.

— O, calmează-te Pavele! Nu acuza nimic, pe nimeni. Acuză mai bine viaţa — viaţa generală, veşnică. Viaţa asta, care ne obligă să ne vulgarizăm şi să ne descompunem.

— Fireşte, poate n'are nici un rost să mă revolt. Nu ştiu, s'ar putea însă să mor...

— Şi dece mi-o spui mie, Pavele?

— Pentrucă vreau să ştiu până unde pot merge cu luciditatea.

— Ei şi?! Dacă mori tu, nu se schimbă nimic, nu se sinchiseşte nimeni. Vezi, asta vreau eu Pavele, ca moartea unui om să fie o rupere a timpului, să pue bariere speranţelor noastre. Puah — moartea ta, o porcărie. Pavele. Prefer să fac orice, decât să mor.

— Aşa? Tu ai văzut pe cineva murind?

— O singură dată. A fost...

— Vrei să mergi cu mine undeva? Trebue să mergi, o să înţelegi mai uşor.

Eronim se desmetici repede. Se sculă dintr'odată, îşi şterse gura cu mâneca hainei:

— După beţia asta pot merge oriunde.

— Dă-mi o ţigară.

— Na!

— Şi-acum haide.

Trecuse de miezul zilei. In forfoteala străzilor, numai lumină, oameni fericiţi, femei tinere şi voioase, pregătindu-se pentru banchetele ulterioare. Ajunseră deodată în faţa grădinii. Eronim tresări:

— Dece m'ai adus aici?

— Ţi-e frică?

— Da, Pavele — mi_e frică. Sunt un caraghios, dar asta-i. Promisesem cuiva să nu viu decât dimineaţa. In restul zilei am impresia că mi-ar sări un arbore în spate şi m'ar strangula. Nu, Pavele!

— Te-ai îmbătat ca un porc. Hai cu mine.

— Ţine-mă bine şi apără-mă, Pavele!

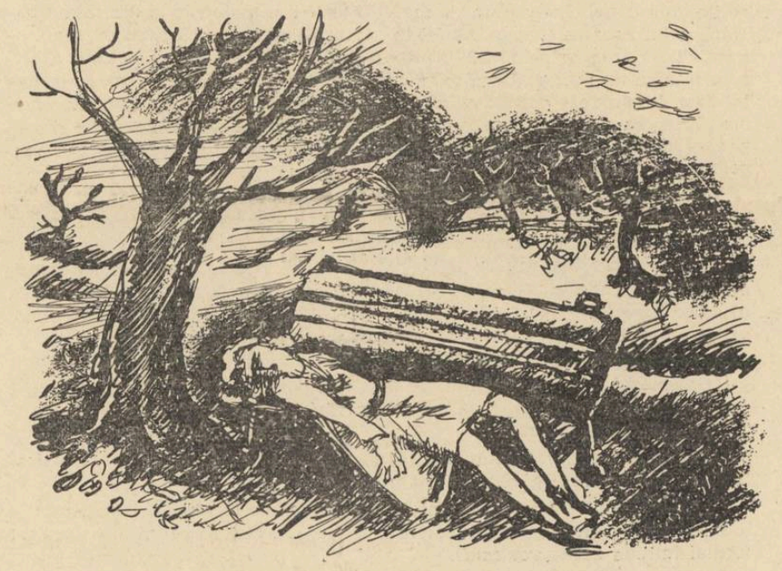

Mergeau clătinându-se, ca doi câini otrăviţi. Ii plesnea toamna peste feţe, rânjau copacii, tot mai aproape de ei era o iasmă murdară care le sugea sângele.

— Uite vezi, începu Pavel Botez, pe cărarea asta mă întâlneam în fiecare zi cu o femee îmbrăcată în roşu...

Eronim văzu înainte roşu, roşu, un roşu închegat şi hâldău. Isbucni ca o fiară înjunghiată:

— Tu, Pavele? Tu? Te întâlneai cu Solitara?

— Solitara? făcu celălalt mirat. Nu ştiu cum o chema. Eu îi spuneam Hedonia. Vrasăzică... O! Eronime — suntem nebuni amândoi. Atunci, ştii totul?

— Ştiu! răspunse frânt Grigor.

— Pe banca asta am găsit-o azi dimineaţă. Proştii spun că s'a otrăvit. Nu, Eronime — în viaţa unui om există o limită peste care nu se mai poate trece. A murit de prea multă viaţă, i-a fost dor de altceva.

— Ai iubit-o, Pavele?

— Nu i-am spus-o niciodată.

— Ce ciudat, ce ciudat. Nici eu, Pavele!

Incepu să bată vântul, răscolitor peste toţi arborii. Nu-i mai pomeniră numele. Rămaseră în faţa băncii, încovoiaţi ca peste o groapă. Era totuşi în gândul fiecăruia aceeaşi melancolie, aceeaşi surdă chemare. Se închipuiau cu ea de braţ, pe seară, într'una din acele plimbări tăcute şi romantice. Apoi capul ei s'ar fi aplecat pe un umăr şi gura lui ar fi sărutat-o lung pe gura albă. Mărgelele roşii ar fi tremurat pe pieliţa pieptului, mâinile s'ar fi mângâiat una pe alta şi undeva, pe aproape ar fi trecut un duh de bunătate şi curăţenie. O, ce fantastică seară!

Golurile lăuntrice pe amândoi îi despărţeau de lume. Eronim Grigor şi Pavel Botez niciodată nu fuseseră prieteni, dar legaţi prin făptura hieratică a iubitei, aşteptau mână în mână, covârşiţi în faţa acestei bănci — pe care acum câteva ceasuri trupul ei amorţise pentru totdeauna.

Se isca de undeva din necunoscut un parfum tare, de miresme streine, care se apropia îmbătător şi adormitor. Extazul în faţa acestei revelaţii stranii — creştea cu cât se auzeau mai clar paşii unui spirit liber.

— O simţi, Eronime, o simţi?

In înserarea care cădea pustiită şi galbenă, sub răcoarea asta a arborilor goi, aveai într'adevăr senzaţia că Solitara sau Hedonia trebue să fie ascunsă pe aproape, trebue s'apară.

— O simţi, Eronime?

Eronim făcu un gest brusc, un efort să se cumpănească bine, să judece conştient, să nu se piardă încă. Dar era ceva mai puternic care-i apăsa şi-i închidea ochii.

— Uite-o, Eronime, uite-o că vine!

Amândoi îşi înălţară privirile, înspăimântaţi, strângându-şi tot mai mult mâinile. Eşti nebun, eşti nebun. Dar nu, ea era. Venea plutitoare şi uşoară, zâmbind. Tot în vestminte roşii, tot uimitor de frumoasă, dar atât de vie că amândoi îi fugiră înainte s'o întâmpine.

— Solitara!

— Hedonia! strigară ei înfiorăţi, aşteptând să le răspundă.

Necunoscuta se apropia şi cu fiecare pas creştea nemărginirea din jur. Era atâta măreţie în umbletul ei, atâta puritate — că şi arborii se închinară, statuetele plecară capetele şi păsările îi sărutau hainele.

— Cine eşti? strigă înebunit Botez.

Ochii îi scăpărară, glasul se sparse uscat. Se afla numai la doi paşi în faţa lor, luminătoare ca o stea şi majestoasă ca o regină. Doamne, de unde ai răsărit-o şi cum de-ai înviat-o pentru noi? Cine eşti?

— Sunt Iluzia! răspunse zâmbind necunoscuta.

Şi în clipa următoare se afla între ei. Le prinsese umerii cu braţele, părul ei se resfira în bucle umede şi reci peste obrajii lor. Ii privea ea însăşi uimită, înfiorată de atingerea asta pământeană. Glasul ei începu curat ca un cântec:

— Amândoi m'aţi dorit, amândoi m'aţi căutat. De când am răsărit în grădina asta, mi-aţi fost cei mai credincioşi iubiţi. Tu Pavele, pentrucă mureai de foame şi începuseşi să putrezeşti sub păduchi, pentrucă visai să pleci în Spania într'o mare aventură. Tu Eronime, pentrucă 'n fiecare noapte în versuri mă zideai şi din poezie îţi făcuseşi lumea ta şi dumnezeii tăi....

— Dece-ai plecat? întrebă răguşit Botez.

— Nu se mai putea, Pavele. Pentru voi şi aşa, visele încep să se spulbere. Era scris undeva să vă las. Aţi crezut prea mult în mine, dar eu n'am putut să vă dau nimic. O să mă ertaţi?

Botez începuse să plângă. Grigor spumega înfuriat.

— Haide, Pavele — Eronime, răspundeţi-mi, mă ertaţi?

Tremura toată, gata să se prăvale.

— Da, da — răspunseră deodată amândoi.

Şi în clipa următoare, între ei nu mai sta nimeni. O vâlvătae urcă printre arbori, roşind văzduhul. Foşni ceva sus în coroanele ultimelor frunze. Apoi vântul isbucni cu şi mai multă tărie.

— Iată o grădină în care ne-am lăsat câte ceva din viaţă! zise ca pentru el, Pavel.

— Aşa-i. Deacum nu mai are niciun rost. Tu o să mai vii mâine dimineaţă?

— Nu cred, Eronime. Mi-e teamă să n'o văd în apele lacului şi să m'arunc hohotind în adânc, după ea. Mi-e teamă să n'o văd zâmbind în fiecare creangă, şi de crengile acelea să mă spânzur.

— Oricum, a fost frumos Pavele!

— Da, poate. Toate dramele sunt frumoase câteodată. Hai să eşim.

Incepeau să se aprindă luminile în oraş. Nimeni nu ştia că în grădina blestemată a mai rămas încă strigoiul Iluziei.

— Parcă merge odată cu noi! vorbi transfigurat Pavel.

— Prostii, răspunse mormăind Eronim. Nu poţi iubi o femeie din imaginaţie sau din memorie. Eu niciodată n'am să pot iubi o femee care a **fost.** Pentrucă dragostea presupune dela început două realităţi materiale, două trupuri, două forme eterogene.

— Dar bine, Eronime, tu nu înţelegi obsesia înspăimântătoare care mă urmăreşte. Insuşi faptul că am văzut-o, iată un semn că există în mine, că nu mai pot renunţa la ea. Asta se cheamă iubire...

— ...fantomatică, dragă Pavele. Dacă nu mă'nşel, spunea c'o cheamă Iluzia.

— Iluzia!... făcu îngândurat Pavel.

— Intr'adevăr, un nume şi o prezenţă halucinantă de femee. Dar băete, gândeşte-te că nu e decât simbolul fugii noastre necontenite spre o realizare perfectă, spre acele principii ultime de care_mi spuneai adineaori.

— Tu nu poţi înţelege, Eronime. Am astăzi nevoie de iubirea cuiva. Numai ea mai mi-a rămas, numai Iluzia. Dă-mi astăzi o fată vie şi-ţi dau pământul peste cap.

— Ce curios, Pavele! Fiecare căutăm câte o femee. Nu ne putem mulţumi cu cele pe care le întâlnim oriunde, oricând. Prea ne-am obişnuit cu ele. Vrem întotdeauna altceva nou, o femee care să ne înspăimânte...

— Iluzia!... întrerupse obsedat Botez.

— Nu, nu, altceva Pavele. In faţa cărei frumuseţi să nu mai poţi fi în stare de niciun dor, decât de moarte. E groaznic prietene, să stai în mijlocul străzii şi în fiecare din ele să vezi pe mult aşteptata. Tu ce crezi, ai iubit vreo femee adevărată?

— Tot iluzii. Să nu mă râzi, dacă ţi le mărturisesc: Maria Bashkirtseff şi „Les seins aux fleurs rouges" a lui Gauguin. Cele mai formidabile speranţe ale mele. N'am avut noroc de o femee vie, accesibilă până la dărâmarea totală, aşa cum spui tu. M'am legat mereu de fantasme, de legende. Imi suport încă tragedia asta, poate că...

— Dar asta nu e iubire, întrerupse Grigor violent. O simplă escamotare şi atât.

— Ce să fac, Eronime?! N'ai văzut că femeea din parc e tot o „iluzie"? Şi-aici am ratat. Eu ratez dealtfel în toate.

— Nu vorbi aşa. Hai mai bine să bem ceva. Trebue să ne amorţim puţin carnea.

Pavel se opri desorientat, privind în gol. Intr'adevăr, era o noapte anume făcută pentru desmăţ. Parcă şi stelele şi felinarele şi sticlele cu vin te invitau la orgie. In miezul, în inima nopţii trebue să ardă blesteme de prin evuri vechi, altfel nu se explică dece dorim câteodată să trăim noaptea ca şobolanii!

— Nu, făcu el brusc. Nu pot merge în cârciumă. Nu ştiu ce am. Cred că n'aş putea suporta. Şi-apoi mă îndeamnă nu ştiu ce să plec hoinar, să mă plimb în beznă. Tu nu simţi ceva stricat în lumea asta?

— Treaba ta. Eu nu simt decât rachiul, încep să devin omul din gloată. Tu eşti mai halucinant decât mine. Beţia te schimbă, mă, te orientează pe o traectorie cerească, te...

Pavel se despărţi repede, nemai auzind ultimele cuvinte, dar se întoarse imediat şi-l ajunse pe Eronim chiar în dreptul uşii:

— Ia spune-mi, începu el gâfâind, cu o licărire stranie în ochi, dacă mă omor astăzi o să mă deteşti, ai să-ţi baţi joc de mine. Asta nu vreau, să nu mă blesteme nimeni, să mă lase toată lumea în pace.

Grigor îi strânse braţul, scuturându-l, invitându-l parcă înăuntru să uite şi să se lepede de gândul ăsta. Celălalt se retrase însă, muşcându-şi buzele.

— Ei bine, nu — Pavele, îţi promit că nu!

Se fixase astfel legământul celei mai puternice frăţii de cruce. Pavel Botez se depărtă drept, cu fruntea sus, privind stelele. Părea asemeni unui pelerin beat de nemurire. Atât de înalt îi era sufletul şi atât de adânc coborîse Dumnezeu în el. Eronim Grigor se ascunse lângă prietenele lui: paharele. Părea un şoarece încolţit, atât de mult se îngrozise de propriul lui destin.

Trecură câteva ceasuri. Ca şopârlele, ca pisicile ameţite, ceasuri care te sgârie pe dinăuntru şi te ronţăe. Timpul fără cadre, leşietic, anestezic. Şi în toată crâşma plutea un aer de gravă adormire. Mirosul acela jilav de oameni turmentaţi şi murdari, feţele acelea descompuse şi soioase, pulpele acelea buboase şi trandafirii ale femeilor pierdute. O! prea sfânt alcool şi prea curată viaţă! Un paradis macabru ca un cremator — fiecare în contemplaţia propriei lui cenuşi. Câte ceasuri mai avem până mâine dimineaţă? Câţi ani mai sunt până în rai? Mângâie-mă, fată! şi sărută-mă bine! Ne stă aşa de bine singuri.

Târziu, vestea sosi urmată de scuipături şi înjurături.

— Tâmpitu, s'a spânzurat cu cureaua dela pantaloni.

— Cine?

— Unde? întrebară curioase femeile vopsite

— Un vagabond.

— La colţul străzii, de teiul acela singuratec.

— Era să mă 'mpiedic de el.

— M'am lovit cu fruntea de picioarele lui.

— Şi dece-a făcut asta? se trezi altul.

— Uite-aşa, pentrucă i s'a urît cu viaţa!

— Huo! huo!

Eronim Grigor auzea ca dintr'o depărtare infinită, gemetele şi spasmul spânzuratului. Biet Pavel Botez! N'ai putut parcurge noaptea până la capăt. Ar fi fost într'adevăr un lucru groasnic, să mai supravieţuieşti acestei prime zile de Octombrie. Să te detest? Pe dracu! Te felicit din toată inima, Pavel Botez, şi dă-mi voe să te sărut, pentrucă eşti un caraghios divin, un sinucigaş desăvârşit. Drum bun! înfăşură-te bine să nu-ţi fie frig — şi aşteaptă-mă, sosesc şi eu curând, cât de curând!

In crâşmă nu mai vorbea nimeni despre el. Mişunau totuşi pe aproape două suflete sfârtecate în mii de părticele. Astfel Eronim Grigor avu senzaţia că-i vede pe amândoi, desprinzându-se din beznă, întrând pe uşă, îndreptându-se spre el alături şi zâmbind. Iluzia şi Pavel Botez. Amândouă zâmbetele erau tot atât de obosite şi calme. Grigor încercă să-şi scuture capul, îşi frecă îndelung ochii. Ei erau însă prezenţi. Ii privea mut, uimit, gata să ţipe. Strângea mai amarnic paharul în palme. Ceva înăuntru, între creeri sau în coşul pieptului, vâjâia ca o furtună, spumega ca un clopot funerar, urla turbat. Unul se aşeză în stânga, celălalt în dreapta. Mărgelele Hedoniei se vedeau roşii, roşii, ca nişte ochi însângeraţi scoşi din orbite. Ochii lui Pavel Botez galbeni, uscaţi — sticlind între oasele craniului. Eronim Grigor nemişcat. Am înebunit, am înebunit — ţipa gândul în el ca într'un pustiu. Dar buzele stăteau neclintite. Dece nu fugiţi? Dece nu v'ascundeţi? Lăsaţi-mă! Strigoii rămaseră însă alături, zângănindu_şi ciolanele.

— Hei, trezeşte-te Eronime, bună dimineaţa! strigă grecul sgâlţâindu-l şi adunând cioburile unui pahar, care se spărsese în timpul luptei cu demonii.

Intâiu văzu ca prin ceaţă scaunele, mesele, sticlele, alţi nebuni adormiţi peste braţe, alte feţe greţoase. Zâmbetul grecului, ca o cicatrice căscată duhnind.

Intr'adevăr veneau zorile, roşii, mugind, cu alte semne de agonie şi moarte în Octombrie.

In alt pahar nou, lacrămile lui Eronim Grigor căzdeau în rachiu, una câte una, ca nişte stele într'un joc păcătos şi tâlhăresc.

LAURENŢIU FULGA

VITRINA EUROPEI

Note germane

HÖLDERLIN

genialul şi abea dela Stefan George încoace înţelesul poet de cea mai pură esenţă umană şi de cea mai autentică expresie şi simţire germană, a avut un destin tragic, în înţelesul sofocleic al cuvântului.

In afară de ale sale „Reimstrophen", „Antike Strophen", „Langzeilen", „Freie Rythmen", „Gedichte der Spätzeit" şi în afară de „Empedokles şi Diotima", volumul, apărut acu puţini ani în urmă, la Insel Verlag din Leipzig, cu titlul „Hölderlins Sämtliche Werke", cuprinde, în cele aproape una mie de pagini de text, traduceri din Pindar, Sofocle, etc., şi o foarte interesantă culegere de fragmente şi încercări filosofice.

Nu ştim dacă la noi aceste fragmente au fost sau nu studiate. Lectura lor însă, deşi dificilă, ca de altfel lectura tuturor celor scrise de Hölderlin, te reconfortează ca un text biblic. Ca estet, Hölderlin e influenţat de acela pe care l-a socotit drept marele său maestru, de Schiller. Totuşi neînţelesul „ucenic" depăşeşte unele puncte de vedere schilleriene, fiind, într'o anumită măsură, precursorul lui... Paul Valéry.

Iată două fragmente revelatorii în această privinţă: „Bine va fi dacă, — scrie Hölderlin la începutul notei sale la Edip („Anmerkung zum Ödipus", cf. Hölderlins Sämtliche Werke; Insel Verlag; pagina 869), — poezia va fi ridicată şi la noi la acel înţeles al anticilor, pentru a asigura, şi la noi, ţinând socoteală de deosebirea vremurilor şi a constituţiilor, o existenţă cetăţenească poetului.

Şi altor genuri de artă le lipseşte, imediat ce le compari cu cele greceşti, criteriul încrederii (Zuverlässigkeit); până acuma cel puţin ele au fost judecate mai mult după impresiile pe cari le fac, decât conform calculului lor legal sau conform vreunei alte metode după care e produs frumosul.

Poeziei moderne îi lipseşte însă mai cu seamă şcoala şi partea de meşteşug (das Handwerks mässige), — anume faptul că procedeele ei pot fi calculate şi instruite (gelehrt), iar odată ce sunt învăţate (gelernt), pot fi aplicate repetat şi, întotdeauna, cu încredere. La orice lucru oamenii trebue să vadă, înainte de toate, ca acel lucru să reprezinte ceva, adică să fie de recunoscut după mijlocul (MOYEN) *(cuvântul e franţuzesc în textul lui Hölderlin)* lui de apariţie, iară modul cum e condiţionat acel lucru să poată fi definit şi instruit. Deaceea, şi din motive superioare, poezia are nevoe de principii şi limite de tot sigure şi caracteristice.

Aici este locul calculului.

Apoi trebue să observăm cum se deosebeşte conţinutul de acest calcul, — prin ce metodă şi în ce dependenţă infinită, dară determinabilă în general, un anumit conţinut se comportă faţă de calculul general, cât şi în ce măsură pot fi puse în raport cu legea calculabilă, mersul (poeziei) cât şi ceeace trebue stabilit (der Gang und das Festzusetzende), (adică) sensul viu care nu poate fi calculat".

Ce înţelege Hölderlin prin *calcul*, vedem din următorul alt fragment (cf. ibidem; Anmerkung zur Antigone; pagina 917):

„Aşa precum filosofia se ocupă numai de o singură facultate a sufletului, astfel ca reprezentarea acestei singure facultăţi să constitue un întreg, — interdependenţa părţilor acestei unice facultăţi fiind logica; tot aşa poezia tratează despre diferitele facultăţi ale omului, astfel ca din reprezentarea acestor diferite facultăţi să rezulte un întreg, — legătura dintre părţile mai independente ale diferitelor facultăţi putând fi numită, în sens mai înalt, ritm sau lege calculabilă".

Ceeace reţinem, nu este greoaia traducere a unui text hölderlian, ci faptul că Hölderlin a avut serioase preocupări speculative, atât în domeniul filosofiei pure cât şi, mai ales, în cel al esteticei, şi faptul că, punând, aşa cum l-a pus, accentul pe „părţile calculabile" şi „meşteşugăreşti" ale poeziei, a enunţat, cu un secol în urmă, o părere care a găsit un nou reprezentant abea în Paul Valéry...

RAZBOIUL

a fost şi va fi, întotdeauna, tragedia în care neamul omenesc îşi angrenează cele mai mari tensiuni psihice. Lovitură a destinului sau unic caz de organizare la maximum a violenţei împotriva violenţei, războiul trece peste interesele noastre personale şi se serveşte de noi numai cât timp îi suntem factori de realizare. Că e moral, că e imoral? — nici un strateg nu are dreptul să-şi pună astfel de întrebări din clipa în care, epuizându-se toate posibilităţile de conciliere raţională, adversarii îşi stau faţă în faţă, gata să se sfâşie. Ca fenomen şi ca prestaţiune omenească sinergetică, războiul covârşeşte media imaginaţiei noastre.

In cele peste o mie de pagini in-8 mare a lucrării sale dedicate problemei războiului („Der Krieg. Sein Wesen und seine Wandlung", *2 vol. apărute în 1939 la „Deutsche Verlags-Anstalt" din Stuttgart şi Berlin) septuagenarul* Hermann Stegemann *sistematizează şi sintetizează, pe culturi şi epoci, un material ştiinţific imens, în baza căruia trage concluzii valabile aproape definitiv. Cu vasta sa experienţă — autorul nu e la prima sa operă, — Stegemann stăpâneşte* en maître *toate metodele cunoaşterii şi toate mijloacele expresive şi ne pune în faţa unei grandioase fresce în care se joacă patima oamenilor cea mai apocaliptică: războiul. După* „Geschichte des Krieges" *(patru volume cu peste 2250 de pagini, apărute în aceeaşi editură şi ajunse la 750.000 de exemplare cerute),* „Der Krieg" *e a doua lucrare amplă şi plină de probleme şi îndemnuri.*

Acuma când ne găsim în toiul unei noi şi nemaicunoscute sfâşieri între popoarele lumii, opera lui Stegemann te impresionează cu vehemenţa unui mane techel. Dotat cu talent de mare artist, istoriograful Stegemann *(n. 1870) contează în literatura germană nu numai ca istoric, ci şi ca scriitor de opere literare propriu zise. Amintim romanele cu probleme alsaciene „Die Kraft von Illzach", „Daniel Junt", „Theresle" şi „Die als Opfer fallen". „Schicksalssymphonie", carte apărută acum patru ani, e imaginea anilor de după războiul din 1914-1918.*

Totuşi Hermann Stegemann rămâne prin opera lui de istoric,— prin „Geschichte des Krieges", prin „Der Kampf um den Rhein", „Das Trugbild von Versailles", „Deutschland und Europa", „Weltwende" şi „Der Krieg", dar mai ales prin prima şi cea din urmă dintre acestea.

CREDINŢA IN DESTIN

este una şi cu desăvârşire altceva e pasiva supunere în faţa fatalităţii oarbe. Destinul presupune predestinare pentru ceva, — fatalitatea oarbă pecetluire a cuiva cu un anumit semn de noroc sau nenoroc. Destinul îngăduie omului în care se manifestă o cât mai desăvârşită desfăşurare a forţelor lui libere, — fatalitatea îşi afirmă tăria cu voia sau împotriva voinţei celui pe care-l stăpâneşte. Destinul ca idee şi credinţa în destin caracterizează pozitiv aproape toate popoarele rasei albe, — fatal tatea şi credinţa în fatum şi kismet e o atitudine quasibiologică a orientalilor de rasă neeuropeană. Walther Gehl, **pune, în volumul său** „Der germanische Schicksalsglaube (265 **pagini, în editura Junker und Dünnhaupt din Berlin) problema destinului la eroii germani de dinainte de era creştină. Aceşti eroi au o priză pozitivă asupra destinului pentru care sunt totdeauna disponibili şi cu care angajează fără ezitare, lupta dreaptă a omului curajos şi al faptei. Departe de a filosofa asupra libertăţii vrerilor noastre intime, eroii din străvechile legende, cântece şi cei din Edda acţionează.** Walther Gehl **studiind numai izvoarele germanice, arată că în raport cu problema destinului, ţinuta lăuntrică şi deci şi cea morală a nordicului e o neîntreruptă şi purificatoare luptă pentru drepturile faptei.**

UNDE PUTEŢI PROCURA

cărţile dvs. germane? La orice librărie mai mare din ţară şi capitală. Totuşi un serviciu prompt cât şi informaţiile cele mai serioase, dat fiind că personalul nu e numai specializat în branşa comerţului cu cărţi, ci şi cultivat, îl întâlniţi la librăria Buchho'z din Bucureşti, Calea Victoriei 45 şi la Cartea Românească.

TRAIAN CHELARIU

Note italiene

RENZO BRANCA — TESTIMONIANZA A GRAZIA DELEDDA. — Ed. Il lauro — Milano—1940.

Grazia Deledda, scriitoarea sardă distinsă cu premiul Nobel, nu e încă destul de cunoscută — nici chiar în Italia — şi de apreciată. Poate aceasta e soarta marilor scriitori; indiferenţa şi neînţelegerea contemporanilor şi — din partea generaţiilor viitoare — ofranda unei admiraţii de cele mai multe ori exagerate. Şi-abea târziu, adevărata valorificare a operelor lor.

Încă din 1938 Renzo Branca tipăreşe o „Bibliografia deleddiana", în care a culeş, harnic, note bibliografice, amănunte precise din viaţa scriitoarei, luminând cu unele informaţii detalii obscure din producţia Graziei Deledda. Şi pentru o explicare critică a celor scrise în primul volum de acum doi ani, Branca se complectează prin „Testimonianza a Grazia Deledda".

Cu spiritul îmbogăţit de o vastă cultură, de multe ori sentimental, criticul urmăreşte cu dragoste şi înţelegere pe scriitoarea italiană în realitatea mediului ambiant, pătrunde în viaţa ei intimă chiar şi ajunge să determine perfecta adeziune a artei Graziei Deledda la Sardinia sa. Trebue să facem o clarificare însă. Sardinia din operele scriitoarei, e Sardinia veche, tradiţionalăă, Sardinia sălbatică şi mândră, neconvertită la civilizaţia actuală, datorită erei fasciste.

De aceea realismul din romanele sale, i-a adus Graziei Deledda renumele de „diffamatrice dell' iscla" — datorită lui Renzo Branca, literatura scriitoarei sarde pare să se libereze de un epitet greşit.

Insistă Branca în special asupra misiunei sociale pe care şi-o propusese Deledda. Intr'o epocă de decadentism literar — căreia nu i-a scăpat nici însuşi D'Annunzio — Grazia Deledda înfruntă cu îndrăzneală realitatea cea mai crudă, ia ca subiect de roman pasiunile cele mai înrădăcinate, construind o lume nouă de adevăruri.

Chiar teziste, romanele sale au acel conţinut de forţă şi eleganţă în acelaş timp, care întrec defectul — atât de mult criticat de unii — unui scop urmărit dincolo de literatură.

Arta Graziei Deledda reuşeşte aproape întotdeauna să echilibreze fericit forma şi conţinutul, creînd acea consonanţă specifică marilor scriitori.

Grazia Deledda — în viaţă ca şi în literatura sa — a fost ea însăşi; demnă reprezentantă a Sardiniei, religioasă şi mândră ca şi poporul din care s'a născut.

Şi Renzo Branca, prin afirmaţia sa străluci susţinută despre temperamentul atât de personal al scriitoarei, îndepărtează şi acuzaţia pe care o fac câţiva critici, cum că unele romane ar fi mult influenţate de capod'operele literare epice din secolul XIX francez.

Prin cartea sa, Renzo Branca s'a dovedit un bun critic — poate prea entuziast uneori — şi unul dintre cei care s'au apropiat mai mult şi au înţeles mai bine literatura Graziei Deledda.

Recomandăm „Testimonianza a Grazia Deledda" tuturor celor ce vor să studieze şi să cunoască pe această mare scriitoare italiană.

ANTONIO BELTRAMELLI — TUTTI I ROMANZI — Mondadori — Milano.

Soarta i-a făcut lui Antonio Beltramelli cea mai mare nedreptate; l-a hărăzit uitării. Tovarăşii lui de condei de odinioară au devenit în mare parte glorii ale literaturii italiene; pe când scrierile lui, chiar şi numele, sunau tot mai străine generaţiilor proaspete de cititori.

Retipărirea romanelor sale de către Editura „Mondadori", interesul cu care începe să fie cercetate operele, poate îi vor reabilita renumele. Căci Antonio Beltramelli e un scriitor dotat, plin de elan şi de imaginaţie, reuşind să prindă în pagini numeroase viaţa bântuită de toate vânturile; înjosită de vicii sau purificată de virtuţi.

Scriitor narativ prin excelenţă, regional — îşi va lua protagoniştii din Romagna — Beltramelli excelează în două romane satirice asupra obiceiurilor romagnole; episoade şi anecdote din lumea în care a trăit, exagerându-le uneori şi dovedind multă sentimentalitate.

In „Gli nomini rossi" *Beltramelli povesteşte faptele acestor ţărani din Romagna, intrigele şi lupta între republicani şi partizanii clerului, având ca pretext dragostea candidului Manso Liturgico pentru Europa, fiica lui Gian Battifiore. Peste toate întâmplările şi figurile, se profilează puternic chipul cavalerului Mostardo, tipul eroului de „burla", rămânând pentru Beltramelli simbolul hiperbolic al ţăranului romagnol, — ruda literară a lui Tartarin din Tarascon — reluat în romanul cu acelaş nume* „Cavalier Mostardo", *puţini ani după „Gli nomini rossi".*

„Passo dell'iguoto", „Il cantico" *şi* „Ombra del Mandorlo" *sunt printre cele mai bune romane scrise mai târziu de de Antonio Beltramelli, strânse toate în „Tutti i rananzi".*

SORACTES

Note româneşti

LUCIAN VALEA

este numele unui tânăr care scrie versuri frumoase. In toată banalitatea ei, afirmaţia aceasta se poate face cu întreagă convingere de toţi aceia cari au păstrat zâmbetul bucuriei acestei constatări, în urma lecturii liliacelor gînduri şi imagini cuprinse în *Mătănii pentru Fata Ardeleană.*

Prospeţimea mirată a primilor ghiocei, liniştea cutremurată a brazilor, instinctul ce îndrumă fără greş în aflarea frumuseţilor firii, — îţi vin în minte după ce ai citit câteva din creionările rimate ale lui Lucian Valea, prinse fără efort şi cu o gingaşe discreţie, ca în poezia TÎRZIU:

Hei, fată albă, Someşul murmură
Litanii line şi'ngenunche arinii;
E ceasul cînd coboară heruvimii
Să ne sărute inima pe gură.

Inchide cartea de poeme... ce-i
De-o să citim din versurile lunii?
Adorm în cîntece şi plîng
petunii...
...Departe vremea sună clopoţei.

AGHAN

In condiţii tehnice ireproşabile, d. Dinu Nicodin *a făcut să apară de curînd un poem în proză intitulat* Aghan. *Naraţiunea cuprinde, pe scurt, blestemul ce-şi întinde aripa necruţătoare asupra câtorva generaţii ce se sbuciumă şi cad răpuse de o mână nemiloasă, conservată zeci de ani şi a cărei pasiune rămâne sugrumarea sau năpasta aruncată asupra victimelor ce-şi alege.*

Materialul acesta, puţin diluat, putea constitui prea bine un bun subiect de nuvelă fantastică. Cîteva desene de bună calitate măresc şi mai mult interesul acestui poem.

ALBATROS

este o revistă scrisă de tineri şi pentru tineri. Pornit cu entuziasm curat, grupul format din Geo Dumitrescu, Elena Diaconu, Florin Lucescu, Dinu Pillat, Marin Şerbănescu şi ceilalţi, a reuşit să imprime acestui bilunar pentru literatură — care se găseşte la al doilea număr — o ţinută demnă, ferindu-l de atmosfera otrăvită a cancanului, a bârfelei şi intrigilor literare.

In numărul 2 din 25 Martie a. c. colaborează: Geo Dumitrescu: Scleroză (versuri); Tib. Tretinescu: Ibrăileanu şi scriitorii contemporani; Elena Diaconu: Şah (versuri); G. Dăianu: Despre originalitate; Dinu Pillat: Jurnalul unui adolescent; Mihnea Gheorghiu: Epilog (versuri), etc.

CUGET MOLDOVENESC

revista de aleasă ţinută ce apare în capitala Moldovei, a intrat în al zecelea an de existenţă. D. Petre Stati, *directorul acestei publicaţii, a strîns în jurul d-sale un număr important de condee dintre cele mai talentate, promovând tineri cari au dovedit certe înclinaţii spre literatură. In acest Iaşi, leagăn al culturii noastre, în care artele au înflorit poate ca nicăeri în ţară,* „Cuget moldovenesc" *păstrează, prelungind în timp, o tradiţie cărturărească bogată în roade. De-aci au pornit talente strălucite ce-au brăzdat adânc ogorul literaturii noastre, fecundându-l. Strădania revistei d-lui Stati şi a cercului d-sale de-a se menţine la un ridicat nivel de intelectualitate, trebue apreciată aşa cum se cuvine.*

In nr. 1-3 pe Ianuarie-Martie 1941, colaborează: Gh. A. Cuza: Drumuri şi popasuri basarabene (Când pornesc puoaiele); George Lesnea: Soartă, Viaţă (sonete); Edgar Papu: Literatura română şi naţionalismul; Corneliu Dabija: Versuri; Emil Diaconescu: Un episod diplomatic în 1914-1915; Petre Stati: Versuri; Gh. Ungureanu: Din viaţa lui Calistrat Hogaş; etc.

O cronică bogată şi variată închee acest număr de proporţii neobişnuite al revistei ieşene.

DOAMNA STEFANIA ZOTTOVICEANU-RUSU

autoarea plachetelor de versuri „De ziua Tatii" şi „Scrisoare către Dumnezeu", a scos de curând o ultimă culegere de poezii intitulată *„Jocul de-a dragostea şi moartea".* In cel dintâi volum, durerea resimţită de mutilarea hotarelor noastre era înfăţişată în versuri patetice, vibrând de o revoltă reţinută.

In „Jocul de-a dragostea şi moartea", se cântă eterna luptă a iubirii pure, ce tinde să se înalţe în sfere superioare, învingând limitele convenţionalismului, — cu viaţa ce-şi impune implacabilă legile ei, sfărâmând de cele mai multe ori visurile urzite din firul de păianjen al iluziilor.

După cum se ştie, numele d-nei Ştefania Zottoviceanu-Rusu nu este nou în literatura noastră. D-sa a debutat cu 12-13 ani în urmă cu versuri pe cari le-a publicat în mai toate revistele ce apăreau pe-atunci Strînse într'un volum mare, aceste poezii autoarea intenţionează să le publice în curând.

In tot timpul cât numele d-nei Z. R. nu a mai fost văzut în coloanele revistelor literare, s'a ocupat cu filosofia orientală-hindusă, traducând din englezeşte şi editând în România numeroase opere de specialitate. „Insemnări şi aserţii despre Adevăr" se intitulează volumul de mari proporţii, cuprinzând acest material şi pe care autoarea îşi propune să-l dea în curând luminii tiparului.

Doamna Ştefania Zottoviceanu Rusu are şi două lucrări de teatru: „Ucenicul vrăjitor", jucată la Bucureşti, şi „Mariana", care a văzut lumina rampei la Chişinău.

CARTEA PLECĂRILOR

se intitulează volumul de versuri apărut la „Convorbiri literare" şi datorit tânărului poet Emil Vora.

Dacă în precedentele sale culegeri tipărite Floarea amară şi Fântânile tăcerii **am putut întâlni imagini proaspete, oarecare îndrăsneală, cum şeade bine tinereţii, în Cartea plecărilor ne găsim în faţa unui talent mult evoluat, utilizând cu grije experienţa îmbogăţită în versificaţie, căreea i se adaugă o preocupare de gând precumpănitoare.**

In prima parte a cărţii —poate cea mai preţioasă din întreg volumul — d. Emil Vora adună un important număr de terţine. Reproducem aci Şi ierburile cresc în mine:

Şi ierburile cresc în mine mari
[şi eu în ele
Şi-mi văd în ceaţa sufletului
[chipul mort
Ca într'un lac — răsfrânt -- un
[cer cu stele...

C. POSTELNICU

„LUPUL DIN ŢARA HUŢULILOR"

Săptămâna viitoare apare romanul „Lupul din Ţara Huţulilor" de Mircea Streinul. Cei ce au cunoscut romanele Ion Aluion, Viaţa'n Pădure şi Guzi, de acelaş autor, vor avea din nou ocazia să citească o carte în care poezia plaiurilor bucovinene se îmbină în mod fericit cu un dinamism necăutat, logic.

Concertul domnişoarei Arta Florescu

Sâmbătă, 22 Martie a. c., a debutat pe scena Ateneului Român tânăra cântăreaţă Arta I. Florescu.

Programul, ales din autori clasici şi moderni străini, precum şi din muzică românească veche gen lied şi romanţă, minuţios pregătit, a corespuns aşteptărilor, concertul constituind pentru d-ra Florescu un real succes.

Liedul pare a fi genul preferat al cântăreţei care, probabil sub această influenţă, a redat într'o manieră aparte **„Imnul Soarelui"** de **Rimski-Korsacoff,** cunoscuta arie de operă prezentată aproape ca un lied.

Timbrul cald, emotiv, cu egală întindere în registre, excelând în mezza vcce, emisiune justă, perfectă înţelegere a cadenţelor, frazare bună şi dicţiune ce denotă multă şcoală,— aşa cum rar se întâlnesc la profesionistele cântului; dar mai ales muzicalitate desăvârşită, — acestea sunt calităţile puse în slujba unui material vocal excepţional, hărăzit unor frumoase surprize în viitor.

Au plăcut în deosebi: Ständchen de R. Strauss, Rosenlieder de Eulemburg, Marienlied de Marx, acel cântec trist, plin de atmosferă al lui Duparc, Plini de Skeletti, cântată pentru întâia oară la noi în ţară, dealtfel ca şi superbul **„Night Wind"** de **Farley,** cu superbe onomatopeice imitând vântul şi pe care publicul le-a răsplătit cu îndelungi aplauze.

Dintre compoziţiile româneşti s'au remarcat „Te iubesc" de Dem. Florescu şi delicioasa „Luna surâde" a lui I. Brătianu; ca supliment d-ra Arta Florescu a oferit serenada lui Tosti.

Debutul tinerei cântăreţe, prin succesul obţinut, o obligă la mari răspunderi şi efort continuu, spre a legitima speranţele ncastre.

La pian, deplin sincronizat manierei cântăreţei d. Nicu Rădulescu a acompaniat plin de înţelegere, discreţie şi rafinament.

Păpuşa

Ţi-am făcut rochiţă nouă,
Înflorată, largă şi subţire.
De un fund rotund de pălărie,
Ţi-am legat peste urechile-amândouă
Pânglicuţe albastre sub bărbie.

Părul ţi l-am pieptănat zulufi
Când te mişc, aleargă parcă's vii.
Şi pe pantofiorii galbeni-cânepii
Ţi-am cusut cinci fire de mătase'n pământufi
Nişte albăstriţe din câmpii.

Te-am purtat o zi întreagă'n braţe
Şi te-am arătat la toţi câţi au venit
Ţi-am scos boneţica, ţi-am prins în păr moaţe
Te-am culcat şi pleoapele-au căzut ca'n adormit;
Te-am închis apoi în salonaş Alb şi Sur - pisicii - să nu te
[agaţe.

Eşti acolo singură de-o lună
Nu ţi-am făcut foc şi n'ai răcit
N'ai mâncat şi nu te-ai murdărit
Iar acum nu ştii ce'afară-i vremea bună
Şi în vârful zarzărului înflorit stă lumina soarelui cununâ.

Păpuşă,
De ce nu ai mânuţe calde moi
Să te agăţi de mine, să mă sgârii,
Să mă împingi să cad cu tine pe podea şi să mă târâi,
Să-ţi întinzi degetele mici şi să le 'ndoi,
Să-mi iei în fiecare zi ceva din viaţa mea, să mă despoi?

De ce nu eşti de carne şi de ce n'ai glas,
Ca rând pe rând să râzi, să plângi, să gânguri?
De ce n'ai umblet să porneşti în crânguri?
De ce nu poţi să mergi cu mine'n pas?
De ce nu eşti de carne, ca a mea? De ce n'ai glas?

DESDEMONA PETRESCU

Opera Română din Cluj la Timişoara

— CEVA DESPRE MENIREA EI, REPERTORIU ŞI ARTIŞTI —

Opera Română din Cluj, azi în refugiu la Timişoara, este una din instituţiile de afirmare şi propagandă românească pe teren. Este singura Operă care înfruntă greutăţile legate de organizarea unui turneu şi radiază pe scenele teatrelor de provincie arta în înţelesul ei superior, adunând în jurul ei pe toţi cei dornici de un spectacol de artă înfrăţind prin muzică pe diferiţii conlocuitori ai plaiurilor româneşti.

Eri din Cluj, azi din Timişoara, Opera Română întreprinde turnee în oraşele mai mari din Ardeal şi Banat, transformând aceste spectacole în adevărate manifestări de propagandă şi prestigiu românesc.

Intemeiată îndată după unire, la stăruinţa lui Octavian Goga, Opera din Cluj a păşit dela început în primele rânduri ale pionerilor românismului de dincoace de Carpaţi.

Prin muzică se făcea apropierea, legătura sufletească între minorităţile etnice şi majoritari, prin intermediul ei se întindea puntea de înţelegere şi legătură între cei pe cari destinul i-a aşezat pe pământul nostru.

De atunci, an de an, numărul spectatorilor minoritari ai Operei a crescut în raport cu desăvârşirea instituţiei.

Spectacolele date de această instituţie n'au fost considerate un apanagiu aristocratic, pentru spleenul celor bogaţi, ci au fost şi sunt accesibile tuturor celor cari caută să se apropie de sublim, să guste din nectarul artei. Incepând cu spectacolele pentru copii şi tineret, pentru muncitori şi ostaşi şi sfârşind cu cele adresate unui public restrâns, cunoscător al operelor, toate manifestările Operei clujene au fost prilejuri de ridicare şi afirmare a prestigiului românesc în artă.

Dar pe lângă această latură, Opera clujană a dat posibilitate compozitorilor români să se afirme. Cea mai largă înţelegere şi cel mai nimerit prilej a fost pentru compozitorii români să-şi monteze aici operele şi fiecare stagiune a avut şi 2—3 montări de opere româneşti.

Astfel, în stagiunea 1940—1941 au fost puse'n scenă patru opere româneşti, fapt împreunat cu multe greutăţi pentru o instituţie care luptă cu mari dificultăţi materiale.

Toate spectacolele montate, fie că se dădeau la reşedinţă, fie în turneu, au fost bine pregătite, serios studiate, prezentându-se într'o montare îngrijită, care face ca prestigiul ei să fie recunoscut şi apreciat în toate oraşele, unde instituţia a poposit.

In urma evenimentelor din 1940, Opera clujană a avut de îndurat multe şi dureroase lovituri. Mare parte din decoruri şi costume au rămas la Cluj, unele neputând fi transportate, altele trebuind să fie lăsate acolo.

Orchestra şi corul au fost descompletate, elementul minoritar şi parte din cel românesc rămânând în teritoriul cedat.

Cu aceste lipsuri şi cu sufletul răvăşit de părăsirea unei munci de 20 ani, Opera clujană a poposit la Timişoara.

Cu o muncă titanică, din partea conducerei, a artiştilor şi întregului personal, Opera a renăscut, învingând toate greutăţile.

Repertoriul Operei clujene este format din opere româneşti, italiene, franceze şi germane.

Anul acesta au fost cântate următoarele opere româneşti: „Seara mare" şi „La şezătoare" de Brediceanu, „Năpasta" de Sabin Drăgoi şi „Fata dela Cozia" de Monţia. Din repertoriul francez: „Faust", „Carmen", „Lakmé" şi „Manon"; din cel italian „Rigoletto", „Bărbierul din Sevilla", „Bohema", „Traviata", „Cavaleria rusticana", „Pagliacci", iar în preparaţie „Butterfly", „Aida" şi „Tosca"; din repertoriul german se prepară două opere de Mozart.

La Opera din Cluj s'au format majoritatea artiştilor noştri lirici. Aproape toate numele consacrate au trecut pela Cluj, de unde şi-au luat sborul spre Capitală sau în străinătate. De aici a plecat Traian Grozăvescu, apoi cei mai buni cântăreţi ai Operei din Bucureşti.

Intre elementele de valoare, cari au rămas dela început aici, menţionăm pe d. Bibi Demetrescu, baritonul de bogate resurse, Const. Ujeicu, d-na Ana Roza-Vasiliu, din vechea gardă, apoi elementele nou formate.

Am lăsat anume, deoparte, pe d-na Lya Pop, care a rămas credincioasă scenei clujene.

Intre ultimele opere pe cari le-am ascultat, menţionăm „Bărbierul din Sevilla" şi „Rigoletto", în care am putut asculta din nou pe d. Bibi Demetrescu în rolurile principale. D-sa e un artist care se bucură de aprecierea spectatorilor. Inzestrat cu o voce amplă şi un frumos talent scenic, este un maestru al cântului.

Nu putem să nu menţionăm pe d-ra Lya Hubic, element de viitor, d-na Bosică Istrate, apoi d-nii Diducencu, Gh. Znamirowschi, Nicolau, etc.

Orchestra bine închegată, corul excelent, baletul pe vechea linie, fac ca Opera Română din Cluj, azi la Timişoara, să fie o instituţie naţională, care-şi păstrează tradiţia de artă şi propagandă românească.

OCTAVIAN METEA

Bibliografie sumară a operei lui Ion Pillat

I. — VERSURI (Originale)

1. *Visări păgâne* colecţia „Cărţile Albe", Minerva, 1912.
2. *Eternităţi de-o clipă*. Editura Flacăra. 1914.
3. *Amăgiri*. Editura „C. Banu" Flacăra. 1916.
4. *Grădina între ziduri* (cu ilustraţii de Jac Martin-Ferrière) ediţie de lux. Frazier et Soye. *Paris*. 1919.
5. *Grădina între ziduri*. (Ed. II-a, adăogită). Editura Socec. 1920.
6. *Bătrânii* (30 de exemplare numerotate). Extras din revista „Cugetul Românesc". 1922.
7. *Pe Argeş în sus* (cartonat). Editura „Cultura Naţională". 1923.
8. *Satul meu* (cu gravuri în lemn, de Ion Teodorescu-Sion). Colecţia „Cartea Vremii". Ed. Fund. cult. Principele Carol. 1925.
9. *Florica*. Ediţie de mare lux, ilustrată de Ştefan Popescu, „Cultura Naţională". 1926.
10. *Biserica de altădată*. Editura „Cartea Românească". 1926.
11. *Intoarcere* (1908—1918), Editura P. Cătunaru „Luceafărul". 1927.
12. *Limpezimi*. Editura „Scrisul Românesc". Craiova. 1928.
13. *Caetul verde*. Editura „Cartea Românească". 1932.
14. *Scutul Minervei* (ed. de lux, 150 exemplare). Colecţia „Pleiada". Luceafărul. 1933.
15. *Pasărea de lut*. Editura „Adevărul". 1934.
16. *Poeme într'un vers*. Ed. „Cartea Românească". 1936.
17. *Pe Argeş în sus*. (Ed. nouă definitivă — adăogită). Col. „Biblioteca pentru toţi". Alcalay. 1936.
18. *Caetul verde*. (Ed. nouă întregită). Ed. „Cartea Românească". 1937.
19. *Ţărm pierdut*. Editura „Fundaţiilor Regale". 1937.
20. *Umbra timpului*. Colecţia „Universul Literar". Universul. 1940.
21. *Balcic* (ilustraţii de Maria Pillat-Brateş). Editura „Scrisul Românesc" Craiova. 1940.
22. *Implinire* (sonete). Ed. „Fundaţiilor Regale". Apare în 1941.

II. — VERSURI (traduceri).

23. *Poezii alese din Francis Jammes*. (In colaborare cu N. I. Herescu). Col. „Cartea Vremii". Ed. Fund. Princ. Carol. 1926.
24. *Anabasis de St. J. Perse*. „Cartea Românească". 1932.
25. *Din poezia germană*. (Antologie). Ed. „Literaria". Cernăuţi. 1937.
26. *Poezii din Baudelaire*. Tip. „Bucovina"-I. E. Torouţiu. 1937.

III. — ANTOLOGII.

27. *Calendar pe anul 1919*. Ed. „Amicii Orbilor". 1918.
28. *Antologia Toamnei*. Ed. „Viaţa Românească". Alcalay 1921.
29. *Antologia poeţilor de azi*. (în colaborare cu Perpessicius, cu 35 chipuri, de Marcel Iancu). Ed. „Cartea Românească". Vol. I, 1925.
30. *Antologia poeţilor de azi* Idem. Vol. II. 1927.
31. *Cântece din popor*. Col. „Cartea Vieţii" Ed. Fund. Principele Carol).
32. *Cartea dorului*. Col. „Pagini Alese-serie nouă". Cartea Românească. 1934.
33. *Poeţi Basarabeni*. Idem, idem, idem. 1936.
34. *Poeţi din Ardeal şi Banat*. Idem, idem, idem. 1936.

IV. — POEME IN PROZA.

35. *Povestea celui din urmă sfânt*. „A la Belle Edition". *Paris*. 1911.
36. *Iubita de zăpadă*. Tipografia „Ionescu". 1915.

V. — CRITICA.

37. *Poezia lui P. Cerna*. Ed „Amicii Orbilor". 1916.
38. *Portrete lirice*. Editura „Cugetarea". 1936.
39. *George Coşbuc*. Acad. Română. Memoriile Secţ. Literare. 1938.
40. *Rassengeist und völkische Tradition in der neuen rumänischen Dichtung (Rumänische* Reihe-Heft 14). Rumänischen Seminar der Friedrich Wilhelms Univ. zu Berlin. *Iena u. Leipzig*. W. Gronau. 1939.

VI — TEATRU (Original)

41. *Dinu Păturică*. (După romanul lui N. Filimon). Comedie în 4 acte; jucată la Teatrul Naţional din Bucureşti, în 1925.
42. *Tinereţe fără bătrâneţe*. în 10 tablouri; idem în 1926. (Amândouă piesele în colaborare cu Adrian Maniu).

VII. — TEATRU (tradus).

43. *Ingerul a vestit pe Maria*. (L'Annonce faite à Marie), de *Paul Claudel*. „Bibl. Teatrului Naţional din Bucureşti". 1939.

VIII. — PUBLICATE PRIN REVISTE SAU IN MANUSCRIS.

1. *Ţara pustie* (The Wasted Land) *şi alte poeme de T. S. Eliot* (în revista „Azi"). 1933.
2. *„Centaurul" şi „Bacanta" de Maurice de Guérin* (inedit).
3. *Cornetul de Rainer Maria Rilke* (trad. în colaborare cu O. W. Cisek, în revista „Cugetul Românesc" 1922 şi republicat în „Revista germaniştilor 1937).
4. *Poeme de Georg Trakl*. (Trad. în colab. cu O. W. Cisek, în revista „Cugetul Românesc, 1923 şi alte reviste de atunci).
5. *A doua carte a dorului*. Culegere de cântece din popor, gata de tipar.
6. *Tradiţie şi literatură* — un volum de studii şi esseuri — gata de tipar.
7. Un volum de *Poezii alese* (1906—1940), gata de tipar.
8. *Antologia liricei româneclasicii* — în manuscris. (In colaborare cu N. Herescu) şi altele.

IX. — PUBLICAŢII INGRIJITE DE I. P.

Colecţia *„Pagini alese"* — serie nouă — din care au apărut sau sunt sub tipar 44 de numere, în editura „Cartea Românească".

Comentarii lirice la „Poeme într'un vers"

de ION PILLAT

POEMUL INTR'UN VERS

Un singur nai, dar câte ecouri în păduri.

Şi câte noui sonanţe în crudul verde-al serii
din fiecare frunză, când liniştea ţi-o 'nduri
ca 'naltele coline, pe care tac oierii.

FATĂ LA FÂNTÂNĂ

Coboară, legănată, din frizele greceşti.

Cu amfora pe umăr, ca pinul pe colină...
Să-i dai pe fruntea clară sărutul te sfieşti
şi-i torni pe mâni fântâna, cu magică lumină.

CIOCÂRLIA

Din praştia câmpiei lumina cântă sus.

Zâmbind copilăriei, pe grâie revărsată,
se-opreşte s'o asculte din mersu-I 'nalt Isus —
şi-i dă să bea azurul din palma-I sângerată.

NORII

Albastru clătinate, aeriane culmi.

Ciobanul doarme şi turmele-şi visează
spre zare cum le mână vergilienii ulmi,
să urce spre azurul halucinat de-amiază.

MARE PĂMÂNTEANĂ

Desfăşurarea verde a grâului din zări.

Corăbieri, copacii amurgul şi-l plutesc
pe-o mare fără ţărmuri şi fără depărtări.
Călătoria serii cu stele mi-o plătesc.

MARMURĂ GREACĂ

Sub cuta caldă-a pietrei simţi trupul unui zeu.

Auzi un murmur tainic prin veacuri cum străbate
şi clopotele-albastre îl flutură mereu
prin iutul cald al ţarnei şi'n ierbile uscate.

PĂSTORUL

Cu fluierul la gură cum tace, codrul cântă.

A curs vuind tăcerea'n şiştare de azur,
dar seara o re'ntoarce la fagi: lumina sfântă
a păsării măiestre vâsleşte împrejur.

SAN FRANCISCO NEL DESERTO

Din cerul apei moarte cresc seara chiparoşi.

Mai văd pe sub amurguri, încununaţi cu laur,
rugându-se umilă o ceată de leproşi —
şi-o 'ntreagă seară curge în rănile de aur.

SANGELE VIEŢII

Ca vremea nu se-opreşte, ca moartea nu-l aud.

In trunchiu mai cântă dulce pământul întristat
şi-o ciută paşte soare 'n frunzişul încă ud
de rana stelei, care aici a 'ngenunchiat.

MIRCEA STREINUL

AUREL DIACONESCU — Peisaj din Balcic

Cuvinte la o sărbătorire

„Poeţii nu îmbătrânesc", îţi spui oridecâteori te afli pus în faţa unei date solemne, cum ar fi bunăoară aceasta de astăzi. Şi nu ştii cum, dar aniversările acestea ţi se par nu scadenţe, cum ar trebui să fie deobiceiu, ci agape. Iată dece nu ne-am apropiat niciodată cu gândul întristat de soroacele acestea lirice.

Ion Pillat a împlinit cincizeci de ani; îmi permit să contrazic timpul şi calendarele, mai ales că am avut nu odată bucuria de a sta alături de poetul Miorcanilor şi al Argeşului. In biblioteca plină cu cărţi de poesii, obiecte de artă şi tablouri, am simţit cum inima poetului Ion Pillat bătea, tânără şi entuziastă, în ritm cu inimile foarte junilor săi confraţi, pe cari de-atâtea ori i-a depăşit — cu o exclamaţie, cu o imagine sau cu o idee.

Eu nu scriu aici pentru laureatul Premiului Naţional, nici pentru omul din viaţa publică; studii şi bilanţuri, acestea să le facă alţii. Eu scriu stângace cuvinte, în nuda lor sinceritate, pentru sufletul tânăr, pentru marele prieten şi încurajator al Poesiei. Am stat mărturie la pasiunea cu care Ion Pillat trăeşte poesia. Pentrucă Domnia-Sa, face parte dintre aceia cari nu numai cioplesc versul cu atâta migală, ci-l trăesc în cotidian, cu nimicurile de preţ pe care le poate oferi meseria asta ingrată, cu nebănuitele bucurii pe care ţi le poate aduce alba aripă a unui volumaş de versuri pe care-l descoperi într'o dimineaţă pe-un colţ de birou.

Noi cei foarte tineri, am crescut cu poesia lui Ion Pillat, tot aşa cum am crescut cu aceea a lui Nichifor Crainic, V. Voiculescu, Mihai Codreanu, Lucian Blaga sau George Gregorian. Şi ei au crescut în noi. Balcicul, Florica, Râul Doamnei sau acela al Târgului ne-au cântat în gânduri, încă din manuale şi antologii. Şi fiindcă eri am crescut cu această poesie, azi bucuria noastră uimită este cu atât mai mare şi mai întreagă. De ce oare să fim trişti, situându-l pe Ion Pillat în „istoria literară", când deobiceiu acolo îşi are locul numai trecutul?

Poetul Ion Pillat a împlinit cincizeci de ani, în plină desfăşurare a productivităţii sale mereu tinere. Eri Domnia-Sa a tipărit un volum de „balcicuri" şi mâine sau poimâine va tipări unul de sonete. Asta e munca mare a poesiei. Şi-atâta vreme cât stai de vorbă cu Euterpe şi Polihymnia, anii nu se pot număra, pentrucă această tinereţe fără de bătrâneţe e sfântă.

ŞTEFAN BACIU

Poezia lui Ion Pillat

— PUNCTE DE REPER —

„Un volum de adevărată poezie e o piatră de hotar. Aici începe un om — aici îşi îngrădeşte el anumitul fel de a simţi, de a gândi şi de a oglindi viaţa.

Dar nu toţi poeţii izbutesc dela primele versuri, dela întâiul volum, să-şi afirme răspicat personalitatea, şi, într'un stil propriu, să-şi tragă hotărît graniţele sufleteşti. Sunt unii sortiţi să se caute mult timp pe sine. Ei sunt asemeni meşterilor fântânari, urmărind ape presimţite în adâncurile pământului. Dar, iată, într'o bună zi, sapa lor înfrigurată ajunge isvorul şi el isvoreşte cu atât mai limpede, cu cât a fost mai ascuns".

Sunt propriile cuvinte ale lui Ion Pillat cu care poetul îşi deschidea, acum patrusprezece ani, volumul **Intoarcere.** Sinceritatea acestei mărturisiri, nu numai că nu ştirbeşte întru nimic faima poeziei pillatiene, ci, dimpotrivă, mai mult, ea este un dar care ajută definirea poetului, evoluţia şi locul operei sale în ansamblul liricei româneşti de astăzi.

In literatura noastră contemporană, poezia lui Ion Pillat comportă o importanţă de un interes capital. Prin etapele pe care le-a străbătut, prin realizările şi, mai ales, prin polivalenţa ei, această poezie înglobează întreaga experienţă lirică dela începutul secolului al XX-lea până în prezent. Ea este nu numai o icoană ci, mai ales, o înfăptuitoare şi o determinantă de prim ordin în angrenajul poetic contemporan al liricii româneşti. In mai bine de trei decade, poezia lui Ion Pillat conţine întregul proces de interpătrundere al unor generaţii, în ceea ce acestea prezintă mai caracteristic, sub raportul sensibilităţii artei poetice.

Apărând într'o epocă în care lupta dintre adevăr şi frumos, etnic şi estetic, se manifestă în mod crâncen, în care eminescianism (neoromantism), parnasianism, simbolism şi semănătorism îşi disputau dreptul şi întâietatea la viaţă, poezia lui Ion Pillat cuprinde reflexe din toate acestea.

Am putea, astfel, încerca, traversând volumele de versuri ale poetului, următoarele etichetări. Incepând cu **Visări păgâne** şi cuprinzând **Eternităţi de-o clipă, Amăgiri şi Grădina între ziduri** (1912—1919) — să rezumăm perioada parnasiano-simbolistă; începând cu **Pe Argeş în sus,** cuprinzând **Satul Meu, Biserica de Altădată** şi **Limpezimi** (1922—928) — să rezumăm partea cea mai caracteristică a liricei pillatiene: tradiţionalismul; **Caetul Verde, Scutul Minervei, Ţărm pierdut, Umbra timpului** şi **Sonetele** (1928—1940), întruchipând latura **neoclasică** şi, însfârşit, **Poeme într'un vers** (1936), poezia pură.

Adâncind, sub aceste aspecte, lirica lui Ion Pillat, vom ajunge la concluzii şi mai fructuoase; vom constata că opera acestui poet nu sintetizează în sine numai curentele poetice ale literaturii româneşti, dar că în versurile pillatiene se întretae şi completează experienţele lirice cele mai caracteristice ale proeziei moderne şi contemporane universale. Posesor al celor mai importante limbi culte (franceza, germana, engleza, spaniola), Ion Pillat şi-a însuşit una din cele mai frumoase culturi poetice, pe care o poate râvni un literat. Temperament de o receptivitate cu adânci rezonanţe, deşi găzduitor a numeroase influenţe, poetul a reuşit în chip magistral să topească şi să asimileze toate influenţele, dând celei mai mari părţi din opera sa, o patină originală. **CONSTANTIN STELIAN**

Ion Pillat şi Balcicul

(Urmare din pag. I-a)

„Orice împlinire tinde la despoiere: peisajul ca şi poetul. Sub romantismul multicolor al Orientului, clasicismul desgropat îşi impune temeliile, şi marea veşnică, legile ei eterne. Particularul se rotunjeşte în simbol şi formele pământului frământat în linii senine de ţărm clasic".

Recunoaştem în aceste rânduri ecoul unui înţeles de artă poetică pe care îl sugerează Paul Valéry în poemul său *„Palme"*. Implinirea care tinde la despoiere are acelaş înţeles cu al „sporirii prin dăruire" („s'accroître de ses dons") a poetului francez.

In ceeace priveşte realizarea însăşi a idealului de artă propus, *„Balcic"*-ul e un exemplu desăvârşit de consecvenţă firească, de unitate de timbru şi echilibru armonios. Intreita revelaţie care a fost pentru poet Balcicul — „o încântare pentru ochi, o iniţiere pentru suflet, şi pentru minte un învăţământ" — înseamnă şi pentru cititor prilejul unor bucurii repetate, al unei voluptăţi în care ar fi cu neputinţă, desigur, să deosebeşti partea sufletului de aceea a minţii sau de pura voluptate spectaculară a ochilor.

Am numit, cu alt prilej, pe d. Ion Pillat, un poet al aparenţei formale, înţelegând să indicăm prin această denumire doar un punct de orientare în lirica domnieisale, dar fără vreun sens restrictiv. Iată, în ce priveşte încântarea ochilor, pura voluptate a aparenţei sensibile, această pereche de versuri atât de cuprinzătoare că încape în ele toată priveliştea panoramică a Balcicului:

Din viea în terasă vezi marea şi Balcicul,
Oraşul alb şi apa albastră ca un cer.

(Smochinul neroditor)

E începutul unei poezii scrisă aproape cu douăzeci de ani în urmă. Peisajul e numai încântare a ochilor, exuberanţă coloristică.

Sunt însă versuri, în care nuanţa picturală se împleteşte şi echivalează cu un ritm al formelor, într'o armonie mai subtilă, în care valorile diferite ale sensoriului, parfumele, culorile şi sunetele îşi corespund:

Terasele coboară către mare
Cu pasul de-armonie împlinit,
Purtând pe tava de aramă floare
Şi rodul sudic toamnei ce-a venit
Cu pânze roşii pe străvechea mare.

(Dionysopolis)

Iată acum altă strofă, în care peisagiul devine o iniţiere pentru suflet, o stare a lui:

Cişmele cântă, marea le răspunde.
Amurgu'şi strânge pânzele în port.
De ce ecoul umbrelor pe unde,
In mine când lumina o mai port?

(Seară pe ţărm)

Cu îngăduinţa unui minimum de pedanterie metodică vom transcrie acum şi două exemple ilustrative pentru cel de al treilea aspect al revelaţiei Balcicului, acela anume care i-a fost d-lui Ion Pillat, „învăţământ pentru minte": drumul Helladei, la capătul căruia „formele pământului frământat" aveau să i se înfăţişeze „în linii senine de ţărm clasic". Idealul de clasicitate al poetului e cuprins şi exprimat în strofe ca acestea, de o puritate şi legănare melodică desăvârşite:

La plaja liniştită când stelele înnumeri
Coboară pe poteca pustie sub smochin
Colina, cumpănindu-şi izvoarele pe umeri
Ca o fecioară greacă purtând urciorul plin.

Pârae în şoptire ascund prin seara sură
Străvechile tulpine cu tinere mişcări;
Treptat mai şters amurgul în ritmică măsură
Sandala de lumină o joacă peste mări.

Oglinzi se sparg cu sgomot şi se refac pusderii,
Colina se ridică pe cerul tot mai clar,
Când le aştern pe piatră poverile durerii,
Privind cum creşte steaua pe valul solitar.

(Stella Maris)

Sau în această magnifică imagine a unui amurg la Balcic, când:

...seara,
Cu amfora amurgului pe umăr,
O sprijină de zare peste apa
Ce-şi stinge rodiile 'nsângerate
In miezul tot mai vânăt al smochinei.

Accentuând poate mai mult decât era nevoie, consecvenţa între idealul de credinţă poetică al autorului — mărturisit în rândurile introductive ale volumului — şi realizarea lui în poezie, credem să fi isbutit a schiţa desfăşurarea acestui ideal, până la desăvârşita lui împlinire în expresia euforică a unei arte care armonizează într'un echilibru statornic, tendinţe şi împliniri sufleteşti aparent contradictorii, — „beţia dionysiacă" cu „seninătatea lui Apolo". Dar încă odată, acel minimum de pedanterie metodică pe care ni l-am îngăduit, oprindu-ne la un itinerariu sumar, intră doar în deprinderile de investigaţie ale cititorului critic, care amănunţeşte ceea ce poetul dăruie cu generozitate, în asocieri de înţelesuri şi armonii multiple.

MIHAI NICULESCU

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ŞI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorităţi şi instituţii 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA
BUCUREŞTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREŢUL 5 LEI

ANUL L • Nr. 15
SAMBATA 5 Aprilie 1941
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

ION PILLAT, poet tânăr

de prof. BASIL MUNTEANU

Aflu cu surprindere că Ion Pillat împlineşte 50 de ani. Aş fi putut totuşi oricând răspunde că e născut în 1891. Dar această numărătoare e aritmetică, istorie, cronologie. Nu este evidenţă.

Evidenta vrea ca Ion Pillat să nu aibă vârstă. Nici el, nici poesia lui. Amical şi niţel distant, omul evoluiază printre oamenii epocii sale cu vădită înţelepciune, fără patimi şi fără nădejdi indiscrete, fără exaltări juvenile, dar şi fără bătrâneşti renunţări. Ce vârstă să poţi da acestui statornic contimporan al tuturor generaţiilor, pe care fluctuaţia modelor şi a opiniilor nu-l poate atinge ?

Poetul e tot aşa de amical şi de distant. Nici el n'are vârstă. Fiindcă poesia lui e construită din elemente care nu pot îmbătrâni. Poesia lui Ion Pillat e un factor comun, care însumează, cu un eminent instinct al perenităţii, toate posibilităţile temperate ale inspiraţiei, ale tehnicei poetice şi ale limbei româneşti. De aceea aderenţa lui la şcoli şi tendinţe n'a fost, nu poate fi totală. Pillat simbolist, Pillat tradiţionalist, Pillat neo-clasic : nimic din toate acestea, sau toate acestea, şi multe altele, la un loc. Ion Pillat nu figurează o apariţie meteorică, ci o stea fixă.

Oricum ai privi-o, poesia lui Pillat e sinteză. Sinteză în sânul fiecărei facultăţi sufleteşti, sinteză a tuturor facultăţilor laolaltă — întru cât priveşte „subiectul"; iar întru cât priveşte „obiectul", sinteză de note concrete, de peisagii, de decoruri, de realităţi etnice, de momente istorice, de stări linguistice şi lexicale.

Iată, de pildă, aspectul senzorial al operei sale. Te întâmpină acolo, la fiecare pas, un imens cortegiu de note sensibile, poate mai ales vizuale, dar şi parfumate, tactile, acustice. Simţi că poetul percepe cu voluptate simfonia parfumată a primăverii şi a toamnei, verdele unui mugur, rotunjimea galbenă a unei gutui. Şi totuşi poesia lui Pillat e departe de a figura o simplă bacanală a simţurilor. La Pillat, excesele senzoriale se topesc sau se neutralizează. Departe de a exploda anarhic şi de-a se impune individual contemplaţiei, senzaţiile poetice, la Pillat, se organizează totdeauna într'o construcţie — un peisagiu, un interior, o idilă. Pillat ia contact cu natura concretă, dar nu se topeşte panteistic în ea. Acest senzorial e în acelaşi timp un arhitect lucid.

In această construcţie se insinuiază aproape totdeauna, cu mare discreţie, o notă sentimentală, niciodată excesivă. E vorba, cele mai deseori, de nostalgii general-omeneşti, nostalgia timpului, a spaţiului, a iubirii, a cerului, a morţii, adică de stări sentimentale domolite, aproape fără indice personal, sustrase furtunilor interioare.

Ideile lui Pillat sunt evidenţe sigure şi solide, tot aşa de impersonale ca şi sentimentele sale. Mai mult tematice decât problematice, ele exclud îndoiala, se opun misterului, refuză jocul dialecticei poetice.

Astfel, prin complexul ei de date medii şi sintetice, poesia lui Pillat rămâne exterioară fiecărei epoci în parte, şi superioară fiecăreia.

De aici marile virtuţi caracteristice şi binefăcătoare ale acestei poesii durabile. In primul rând, calitatea ei de exponent nedesmintit al realităţilor româneşti statornice — realităţi sufleteşti, etnice, morale, peisagistice. Aceleaşi realităţi, văzute de un temperament mai puţin lucid şi stăpânit, sau de un artist cu prejudecăţi de şcoală, privind lucrurile prin unghiul cutărui dogmatism estetic şi în perspectiva propriului său subiectivism deformant, aceleaşi realităţi ar fi devenit sau ar deveni, pentru o nouă generaţie, arhaice sau caricaturale. S'ar putea cita, în acest sens, exemple şi nume. Modestia şi moderaţia lui Pillat află astfel o recompensă neaşteptată. Tocmai prin lipsa lui de tensiune aparentă, tocmai prin rezerva lui faţă de fascinările abisale şi de frământările problematice aşa de ancorate în moment, Pillat domină anii şi epocile.

Le domină şi prin calitatea limbei sale. Prin ce miracol, acest contimporan al lui Alecsandri, pe care cu drept cuvânt îl preţuieşte atât de mult, a putut deveni un contimporan al lui Arghezi ? Pe acest teren al limbei, Pillat înfăptuieşte odată mai mult o sinteză românească. Limba lui e cea de ieri, de azi şi de mâine.

Fără înfrigurări aparente, fără declaraţii senzaţionale, mânat de instinctul său de artist pe care nimic nu-l poate abate din căile sale, Pillat cântă. El cântă chiar astăzi, când mai toate lirele au amuţit.

Intre epoci, aparenţe, experienţe şi turburări, înalte sau meschine, dar trecătoare, sprijinită pe realităţi sufleteşti mai mult solide decât subtile, poesia lui Ion Pillat e o punte de aur.

PANTELI STANCIU — Ilfoveancă

Veac protestatar

de ION FRUNZETTI

Dacă ar avea cineva putinţa de a despica secant, ca pe o rodie, epoca noastră, sâmburii căutaţi ai sensurilor i s'ar înfăţişa ciumaţi ca de mălură neagră, şi amari.

Pentru a întreprinde însă o asemenea ispravă, se cere să nu fii tu însuţi doar un sâmbure amar, cuprins înlăuntrul sferei globale a evenimentelor actualităţii, şi înnăclăit în ele. Cine însă, dintre cei câţi năzuesc să spintece analitic o eră, se poate mândri cu independenţa sa faţă de momentul istoric căruia îi aparţine ? Ar fi tot una cu a tăgădui obedienţa sa involuntară la legea gravitaţiei...

Fiindcă epoca noastră e neagră de orgoliu, capitonată cu baloanele efemere ale părerilor despre sine, intoxicată de imaginea oglindirilor sale în luciuri infinit paralele.... brutală în dogmatismul ei). Sărmana noastră eră !

Veacul nostru a cunoscut contradicţia, nonsensul şi absurdul încă dela naştere. Fapt care, ca tuturor infirmilor congenitali, i-a dat o câinoasă înverşunare împotriva lui însuşi şi a soartei. In felul acesta, protestând dela început împotriva felului cum a fost conceput, gestat şi realizat, veacul nostru s'a afirmat drept un neîmblânzit „anti-..."

Protestul este legea generală a timpului pe care-l trăim. Nu veac revoluţionar, ci veac protestatar. Revoluţia presupune o substituire de sisteme, o dorinţă meliorist㠂 care să îndreptăţească schimbarea, o forţă a idealului întrevăzut. Veacul nostru n'are idealuri, n'are ce substitui realităţilor a căror schimbare o cere, n'are perspectiva niciunei ierarhii de valori. El e protestatar **„de felul lui"** şi nimic mai mult, aşa cum unii oameni cu spirit critic sunt „de felul lor" cârcotaşi.

In numele valorilor carităţii, iubirii şi milei, veacul cu cenuşa tuturor penitenţelor pe creştet, cată să dezarmeze, lăcrimând sincer pe mormintele anonime şi ruinele vorbitoare ale războiului. Curând demonul contradicţiei îi cere să nege ori ce valoare afectivă. Caritatea e pusă la index de către valorile raţiunii, în numele căreia „anticonfesionalismul" perorează.

A doua valenţă „anti-" plasată, dialectica înaintează. Furoarea **„antiraţionalistă"** manifestată în politică prin boicotul Ligii Naţiunilor, acest pretins creier al globului, împinge lumea civilizată într'un dogmatism iraţionalist, şi alogic. Voluntarismul totalitarist foloseşte un „anti-"... anti-individualismul. Organismul etnic reîntronat în sociologie se întemeiază pe antisemitism, iar mecanicismul universalist pe „antifascism". Nenumăratele serii de „anti-". nu sunt nici măcar categoriale. Necesitatea logică a negaţiilor acestora nu e întotdeauna dovedită.

Veacul neagă din inconsecvenţă, din plictis, din isterie. Asta e : trăim un veac isteric ! Torsiunea exacerbată a vremei asupra ei însăşi, preocuparea continuă de a se contrazice, capricioasa sclipire ici şi colo, când şi când a câte unui grăunte de luciditate repede înăbuşit de Absurdul vremurilor noui, toate ne arată veacul nostru ca pe un imens şarpe auto-digerându-se.

Rar printre indivizii speţei umane, exemplu de neputinţă mai perfect decât îi-l oferă copios veacul în care trăesc.

Neputând să poată, veacul caută justificarea ideologică a neputinţii sale. Asta înseamnă pentru el **drept.** Neputând să vrolască, veacul impune. Imperativul lui, sancţionat drastic şi imediat, se numeşte „raţiune înaltă". Neputând să raţioneze, veacul proclamă vanitatea raţiunii : asta se cheamă la el „conformitatea cu instinctul profund" al neamurilor.

Nici o inscripţie, nici un strigăt, nici o acţiune care să nu însemne, în veacul acesta, protest ! Protestăm, protestăm, protestăm. Minciuna vitală a veacului fals şi ipocrit al luminilor (sec. XIX), se transformă în secolul XX în **„protestul vital".** Climat dorit şi atmosferă neapărat trebuincioasă vieţii, protestul, negaţia nemotivată, gratuită şi inutilă, este nota caracteristică a biografiei acestui veac. Filosofia lui proprie e freudismul, apologie a protestului subconştient şi refulării. Scornită de un doctor pentru infirmi psihici, psihanaliza devine îndreptarul

(Urmare în pag. 5-a)

AUREL IACOBESCU — Roma-Gianicolo

Peste ape veneţiene

de C. N. NEGOIŢA

Pe înserat, marea Adriatică este o oglindă imensă, cu luciri metalice, umbrită rareori de pânzele viu colorate, ale corăbiilor ce încremenesc lângă Veneţia şi Murano. Călătorul străin nu vrea să se depărteze de lagunele surori, din apropierea oraşului. Numai pescarii şi grădinarii localnici plutesc, ziua, către ţărmul peninsulei, către sate şi livezi.

Este o seară veneţiană, cu lumină şi aer pur, coborîte din seninul adânc al cerului. Vaporaşul nostru s'a strecurat sfios printre case şi bastimente, iar acum pluteşte liber, desfăcând în două şiruri de valuri, liniştea înserării pe Adriatica.

Marea pare aici o revărsare continuă de ape peste câmpie. Nu întâlnim pe nimeni în această scurtă călătorie. Nicio gondolă nu iese acum în larg, nicio pasăre nu sfâşie liniştea aceasta. Un şir de chiparoşi se ridică însă deodată. Răsare din adânc, pare-se, şi îmbrăţişează ostrovul unui schit franciscan: San Francesco del deserto... *Sfântul Francisc al pustiului... Cum s'a rătăcit acest locaş franciscan în singurătatea apelor, departe de Umbria şi Assisi?*

Am coborît în înviorareu serii, sub zidurile cenuşii ale mânăstirii. Un „frate" ne conduce prin grădina bogată, printre viţă şi flori, către biserică. Făclia lui aşterne umbre lungi peste treptele de piatră, până în inima bisericii, în colţurile unde lumina zilei nu ajunge niciodată. Aici, într'un perete, sub sticlă şi luminat de candele nevăzute, se află urmele unei minuni a sfântului. Este un trunchiu bătrân de copac, trunchiul uscat pe care Francisc din Assisi l-a înverzit odinioară. Credinţa sporeşte în apropierea acestei minuni de acum şapte veacuri, iar mânăstirea capătă la rândul ei un suport ideal, neclintit.

In chilia pe care ne-o deschide pentru noapte ospitalitatea franciscană am găsit, între cărţile de rugăciune, o ediţie veche a „Floricelelor Sfântului Fracisc": I Fioretti di San Fracesco d'Assisi... *Este descrierea cea mai cunoscută a vieţii şi minunilor „săracului lui Dumnezeu" cum îi plăcea sfântului să se numească.*

A văzut lumina zilei Francisc din Assisi într'o vreme de lupte neîntrecute ale cetăţilor italiene, la sfârşitul secolului al doisprezecelea. Fiul postăvarului Bernardone a trăit până la douăzeci de ani viaţa tinerilor bogaţi din vremea sa. In îmbrăcăminte scumpă, plătindu-şi ospeţe bogate, cavaler priceput fiind, a cunoscut toate plăcerile deşarte ale lumii acesteia. A luat parte la bătălia dela Perugia, unde a fost luat prizonier, iar după încheierea păcii, căpătându-şi libertatea, s'a ostenit iarăşi în aceeaşi viaţă plină de bucurii trecătoare. Cum s'a petrecut minunea cea mare a iniţierii acestui cavaler, nu ne povestesc Floricelele *şi nicio altă cronică a timpului. Atât se ştie că în expediţia împotriva lui Gualtiero da Brienna din Puglia, a renunţat la luptă şi s'a întors în oraşul său, Assisi, de unde a ieşit apoi convertit „luminând ca un nou soare inimile oamenilor"* (Dante, PARADISUL, XI, 43—63).

Intr'o societate prinsă în vijelia războaelor, dar însetată de credinţă şi idealism, el ridică steagul săraciei, care singură se apropie de viaţa umilă a lui Iisus şi a Apostolilor. Şi s'a asemănat în totul lui Iisus, a predicat a iubit pe cei oropsiţi, pe leproşi şi pe tâlhari... S'a apropiat de paseri, animale şi flori, vorbindu-le cu blândeţe şi dragoste. Lupul din Gubbio s'a îmblânzit la cuvintele lui de pară, şi l-a urmat, credincios, în cetate; păsărelele s'au oprit din ciripit şi l-au împresurat, supuse, ascultându-i cuvintele de miere. Şi tot asemenea lui Iisus, nu a lăsat nimic scris. Credincioşii i-au adunat apoi predicile, precum şi înălţătorul „Cântec al Făpturilor".

Se retrăgea pentru meditaţie şi rugăciune în pădurile din apropiere, ascultând susurul frunzelor, cântecul păsărilor, murmurul izvoarelor şi al râurilor.

Pe urmă venea iarăşi la Assisi cel mult iubit, aproape de bisericuţa numită Porziuncola, dela Santa Maria degli Angeli.

Către sfârşitul vieţii, pe când se ruga pe muntele Vernia, în anul 1224, i-au apărut pe trup cele cinci răni sfinte ale răstignirii, — faimoasele stigmate, — iar moartea l-a prins pe pământul gol, în sărăcie desăvârşită. „Şi apoi au cântat ciocârliile", — spune legenda, şi s'au înălţat în slava cerului, şi l-au binecuvântat.

Compozitorul Liszt a lăsat o sonată pentru pian, intitulată Legenda Sfântului Francisc, *unde reproduce predica pe care Sfântul a ţinut-o, odată, făpturilor înnaripate. Incepe cu un cor de păsărele, pe care vântul le acompaniază. Claviatura reproduce sunete mărunte, apoi altele ascuţite. Se aude un tril, un ciripit, un şuerat, un gungurit, şi pe urmă glasurile se întrunesc într'un cor mare ce se înalţă şi stăpâneşte întreaga sonată; apoi slăbesc şi se topesc însfârşit. Acum se aude numai un glas. E glasul Sfântului Francisc, care predică surorilor păsări:... „voi sunteţi foarte legate de Dumnezeu, plăzmuitorul vostru, şi mereu, şi'n orice loc se cuvine să-L preamăriţi, pentrucă El v'a dat slobozenie de a zbura în orice loc; şi v'a mai dat veştmânt îndoit şi întreit; apoi pentrucă v'a păstrat sămânţă în corabia lui Noe, pentruca neamul vostru să nu se risipească şi mai sunteţi legate de El prin văzduhul ce vi l-a dăruit vouă. Şi apoi, voi nu semănaţi, nu seceraţi, iar Domnul vă hrăneşte şi vă dă râurile şi izvoarele, ca să vă potoliţi setea, vă dă munţii şi văile spre adăpost şi copacii înalţi, unde să vă odihniţi, şi să vă faceţi cuibul vostru. Şi deşi nu ştiţi nici a ţese, nici a coase, Dumnezeu vă îmbracă pe voi şi pe puişorii voştri... Cinstiţi, deci, şi lăudaţi pe Domnul!!!...*

Sfântul Francisc vorbeşte întâi încet şi dulce, apoi glasul îi devine amplu şi solemn; urcă singur şi suveran, se înceţineşte, puţin câte puţin... Strigătul, în cor, al păsărelelor, se îmbină cu vorbele Sfântului; preludiul final împleteşte un mănunchiu de note limpezi şi săltăreţe. Glasul se dilată, trecând în note joase, fatidice şi austere... Un tril încet, un şuerat: stolul se îndepărtează, iar sonata se termină aici.

De pe paginile învechite ale „Floricelelor", în chiliuţa noastră din ostrovul veneţian, s'a desprins acum întreagă armonia franciscană, odată cu amintirea acestei muzici din Liszt.

Umbria verde, locul de naştere al Sfântului, ne chema înapoi, cu ani în urmă, când făceam o altă călătorie pe urmele franciscane. Iată, văd aievea colinele cu unduiri line, acoperite de măslini şi vii, oraşelele înşirate pe coastele verzi, chiparoşii şi pinii nelipsiţi peisajului italic.

Şoseaua de asfalt rămâne mereu jos. De aici se văd casele medievale, cenuşii, clopotniţele şi zidurile înegrite ale bisericilor. Dar drumul şerpueşte singuratec. O salcie în marginea unei vii primeşte necurmat pulberea albă venită de peste câmpuri. Assisi este aproape. Când am urcat dealul, către târguşor, soarele incendia cupola dela Santa Maria degli Angeli, acolo unde este şi astăzi Porziuncola, capela de rugăciune a Sfântului Francisc.

In biserica Sfântului Damian, pe o terasă unde şi astăzi se păstrează grădiniţa Sfintei Clara, tradiţia spune că Francisc al înălţat braţele către soare, într'o dimineaţă, şi a rostit inspirat „Imnul Făpturilor". Este una din rugăciunile rari, înflorită pe buzele unui extraordinar credincios.

(Urmare în pag. 4-a)

CRONICA SĂPTĂMÂNII

Literatura pentru Ardeal

Sensul cronicei noastre de astăzi prilejuite de pomenirea celor 60 de ani de la naşterea lui Octavian Goga este: ce influenţă are literatura pentru viaţa Ardealului. Ne referim, firește, la scriitorii de obârşie ardeleană, crescuţi şi formaţi între 1890—1910, cunoscători prin urmare ai soartei românilor sub maghiari. Octavian Goga are, în acest înţeles, o mare valoare, dar lucrul asupra căruia vrem să atragem atenţia este că însuşi poetul a formulat foarte interesante idei despre rolul „literaturii în Ardeal" în „Precursori", una din cărţile sale cu circulaţie mai restrânsă decât s'ar cuveni. Sunt în „Precursori" (Cultura Naţională. 1930, 309 pagini), texte de conferinţe, fragmente şi articole compuse în jurul figurilor apărute în epoca indicată: Coşbuc, Iancu, Şaguna, Vlaicu, Părintele Lucaci Iosif Vulcan, Gheorghe Pop de Băseşti, Iosif, Chendi... Deşi ocazional şi fără un plan pretenţios de „teoretic" cuprinsul cărţii ne instruește nebănuit asupra multor probleme rămase încă o preocupare a viitorului.

Problema „latinităţii", de pildă, socotită închisă, de către un anumit spirit obiectiv, odată cu înţelegerea istorică a Şcolii Ardelene, capătă o cu totul altă lumină, văzută în gândirea lui Goga: „Ne retransam cu mintea după arcurile de triumf ale cetăţii eterne, fiindcă acolo nu ajungeau ordinele ministrului Hieronimy, visam la splendorile Romei, ca să găsim măcar acolo o platformă de amor propriu. Dincolo de munţi începuse o viaţă de stat care angaja interesul tuturora, noi eram paralizaţi în acţiune şi din contemplarea trecutului scoteam argumente pentru ziua de mâine. De aceia latinismul nostru s'a perpetuat şi a rezistat vremii, de aceia el n'a fost nici numai e o formulă trecătoare, ci un fel de evanghelie pentru toată lumea, aş putea spune un azil moral al celor năpăstuiţi" (pag. 33).

Continuând tradiţia celor ce au studiat la şcolile din Roma, un ardelean modern ca Părintele Lucaci, îşi plămădeşte temperamentul de luptător, cu o pasiune exprimată astfel de poet: „...din lumea asta de spectri luminoşi şi sugestiuni măreţe s'a înfiripat catehismul fanatic al acestui preot care avea ca supremă dogmă: **latinitatea** (p. 218).

Fără libertatea culturii dintr'un stat liber, cărturarul stăruia într'un principiu care îi sporea totuşi această libertate, transformându-l în erou, şi în „factor determinant al ideii care trebuia să aprindă flacăra războiului de desrobire, dar salvând în acelaşi timp, pe seama umanităţii şi demnitatea românismului din Ardeal". (p. 230). Demnitatea ce trebuia salvată era a unui neam latin, robit de o rasă năvălitoare în inima Europei civilizate. Neamul latin cutropit s'a păstrat timp de secole ca o aşezare ţărănească, împiedicat să-şi desvolte ierarhiile sociale normale într'o naţiune. Rar întâlnim o mai caldă pătrundere a structurii ţărăneşti, din Ardealul românesc, ca în scrisul lui Octavian Goga: „Ardealul nostru, în acest sbucium istoric al neamului nostru, a trăit printr'un popor de ţărani. Vrăşmăşia stăpânirilor streine, care-şi pusese ca ţintă desfiinţarea noastră, ne-a supus unei despoeri metodice, vremuri îndelungate. Clasa conducătoare ne-au absorbit-o elementele dominante, biserica a tânjit în umbră cu persecuţii ruşinoase, şcoala nu ne-a împărtăşit cu binefacerile ei. Nu ne-a rămas de cât ţăranul rob al gliei... (pag. 82). Ţărănimea nu este înfăţişată ca un principiu abstract deşi activ cum este latinitatea, ci este înţeleasă în legătura ei directă cu viaţa din sat. Aproape toţi cărturarii luptători au pornit dintr'un sat. Goga evocă străvechea aşezare românească în care s'a format sufletul unui Aurel Vlaicu: „De acolo veneau cântecile pe care le cântă din gură sau din vioară, de-acolo veneau poveştile, principiile lui de viaţă, superstiţiile, dragostea lui de sunete şi de culori. Un ceas petrecut laolaltă îmi vrăjea toată simplitatea curată a vieţii noastre patriarhale. Părea că întreacăt o mână nevăzută ridicase vălul de pe un colţ înverzit din pământul Ardealului" (pag. 266). Altele dintre frazele tremurătoare ale bardului zugrăvesc dureros traiul poporului **latin** de ţărani, sub ungurii stăpânitori :

„Abia biserica, lăcaşul de ocrotire al tuturor desmoşteniţilor ne mai oferea un scut şi o apărare... Cată sfială, câtă cuviinţă, câte bănuieli acumulate într'o biată societate oropsită. Închideţi ochii o clipă şi reconstituiţi crâmpeiele fugare: ce potentat enorm era pretorul, cum smulgeau jandarmii tricolorul din cosiţele fetelor la horă, cum se ivea fişpanul în landoul tras de patru cai, ca o apariţie medievală în calpac cu egretă şi dolman cu brandenburguri, stârnind respect şi legitime temeri în toată lumea. (21).

Latinitate, ţărănime patriarhală, stăpânire ungurească, iată punctele esenţiale care ne fac uşoară acum înţelegerea literaturii cu expresie a sufletului naţional ardelenesc, dar şi ca armă de luptă împotriva unei dominaţii de neconceput.

Scriitorii ardeleni vor ţine seamă de aceste elemente, ca unii ce au pornit dintre ţărani, şi vor creia cu experienţe numai din viaţa lor : ...„într'o vreme când în mecanismul vieţii de stat masele nu-şi aveau greutatea lor, scriitorii şi artiştii noştri nu s'au deslipit de ţăran şi l-au urmat în toate nenorocirile lui. In deceniile din urmă ale istoriei noastre contemporane, literatura şi arta s'au refugiat la ţară şi aproape singurul lor subiect a fost acest om al pământului (p. 110). Devine lesne de priceput acum caracterul profetic al scrisului ardelean, deoarece numai mâna unui poet sau romancier-profet ar putea zugrăvi suferinţele unui trecut cumplit, descifrând totdeodată tâlcul unui timp al victoriei şi dreptăţii. O atribuţie profetică dă autorul „Oltului", literaturii, când spune: „trebuia o sinteză a solidarităţii militante, un foc pururea treaz care arde pe culme vestind tuturor că în văile dimprejur, lupta se ţine încă. Acest fluid miraculos din care beau forţele creatoare ale tuturor oprimaţilor, a fost şi la noi, ca şi în alte părţi, literatura" (p. 81).

In numele acestei forme de luptă, prin literatură, consfinţită de cultura europeană, ca singura permisă şi eficace în unele împrejurări, se întreabă Goga, cu glas profetic:

„Se va găsi oare cândva meşterul iscusit, care despicând întâmplările şi cântărind faptele să reconstruiască această pagină strălucitoare de demult? Va veni poetul să lumineze cu razele lui în sguduitoarea tragedie sombră, ori istoriograful să descifreze faţa vremii în toate tainele ei, şi să ne dea eternul omenesc din sbuciumul lui Avram Iancu, îndeplinind astfel o operă de educaţie naţională ?". (p. 169).

Considerăm **profeţie** tocmai „eternul omenesc" la care se gândeşte poetul, pentrucă atunci când va fi exprimat şi cunoscut, dreptatea se va împlini trecând peste zăgazuri de orice fel.

Altă notă caracteristică a literaturii ardelene, derivă din cele mai sus. E vorba de **consacrarea** de care se bucură sincer şi spontan, în sânul poporului recunoscător, un cărturar ardelean. Referindu-se la „depozitarii dogmei idealului naţional", care uneori sunt simpli organizatori de şezători sătești, poetul scrie: „Fiecare din aceste manifestări de viaţă îşi avea de obicei un patron al ei, fruntaşul consacrat, omul care încarna crezul obştesc şi care printr'o linie dreaptă a unei vieţi îşi răscumpărase dreptul de îndrumător deodată cu toate persecuţiile regimului ostil. (p. 207).

Amintim lectorului că toate cele spuse de Octavian Goga despre alţi „precursori" i se potrivesc lui însuşi, şi că el însuşi a fost un „consacrat" pentru darul de a suferi cu neamul său şi de a profeţi ! In fine, despre cripta unuia din luptători, a spus : „Epigoni ai ţării mele, duceţi-vă la ea să învăţaţi dragostea de neam". (p. 211).

Lucrurile sunt scrise deocamdată în cartea aceasta din care învăţăm lesne şi decisiv.

CONSTANTIN FĂNTĂNERU

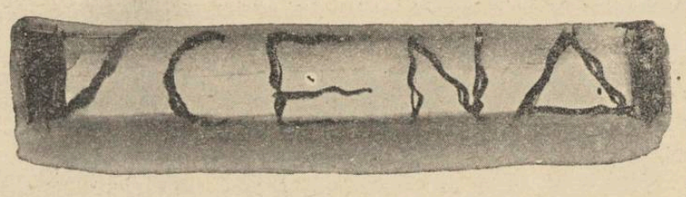

TEATRUL DIN SĂRINDAR: Eva în vitrină, comedie în 3 acte de **G. Gianini.**

Soră bună cu piesa domnului Armando Curcio de curând prezentată pe scena Teatrului Ion Vasilescu, lucrarea d-lui Giuglielmo Gianini, „Eva în vitrină" este o adevărată invitaţie la optimism, dovedind că prin intervenţia unor oameni cu teorii oarecum paradoxale, banii se pot câştiga şi prin alte sisteme, deosebite de cele cunoscute de aproape toată lumea.

Mătuşa Elisabeta de Rosa, nu e chiar de părerea Profesorului interpretat de domnul Iancovescu în piesa „Banii nu fac două

D-na MARIA FILOTTI

parale". Pentru a ajunge bogat omul trebue să dea din mâini, încercând să se descurce din orice situaţie dificilă.

Deci acea teorie a contemplaţiei, a lenei, cade, cel puţin la prima vedere, în faţa energicei mătuşi.

Dar să examinăm **procedeele folosite de Profesorul** domnului Curcio, de o parte, şi de **Mătuşa** domnului Gianini de cealaltă parte.

Amândoi isbutesc să arunce praf în ochii oamenilor din jurul lor, isbutind să-i orbească şi să-i facă să creadă că fac hotărîri din proprie iniţiativă, cu toate că — în fond — ei nu sunt decât nişte marionete în mâinile acestor două personagii originale.

Profesorul se serveşte, pentru a isbuti, de faima unei moşteniri imaginare. **Mătuşa** inventează o întreagă poveste făcând ca două femei cumsecade să apară în ochii celorlalţi în chip de **vampe** din cele mai primejdioase.

Nu importă, deci, că teoriile **Profesorului** şi ale **Mătuşei** se deosebesc.

Procedeele lor se aseamănă, la fel ca şi rezultatele la cari ajung. Aşa că vom aşeză aceste două piese italiene în aceeaşi categorie a pieselor optimiste.

Dacă am căuta o definiţie a piesei „Eva în vitrină" ne-am vedea siliţi s'o întitulăm paradoxal: „farsă cu teză". Cel puţin actul al doilea face parte din marea familie a comediilor de situaţii din cari nu lipsesc nici obişnuitele confundări, nici banalele schimbări de personalitate. — Ştiţi ? **Farsa-tip :** Birlic, veşnicul erou al farselor, a intrat în încurcătură. Ca să scape e silit să mintă spunând unei doamne că e servitor. Unui domn îi spune că e profesor iar altul e convins că Birlic e popă. Până la urmă nenorocitul, care e doar un biet funcţionăraş se vede pus în faţa tuturor celor pe cari i-a mințit. Hazul publicului, bine înţeles, e mare.

Ceeace deosebeşte piesa domnului Gianini de obişnuitele farse de genul celei povestite mai sus, este lungul şirag de teorii debitate de Mătuşe.

Dar, cum o ţiptură stropită, printr'o originalitate a bucătăresei, cu şirop de zmeură nu poate avea de loc un gust plăcut, la fel şi o **farsă cu teză** ar putea fi nereuşită.

Domnul Gianini, un abil autor dramatic a ştiut să învingă diferitele piedici, realizând o amuzantă comedie. I-am putea reproşa faptul că şi-a prezentat eroii ca pe nişte oameni foarte indiscreţi, cari de câte ori apar din culise, ştiu tot ce s'a petrecut pe scenă, fiindcă **au ascultat la uşe.**

E drept că majoritatea personagiilor sunt femei şi curiozitatea feminină este cunoscută, dar repetarea acestor indiscreţii ajunge la un moment dat a fi obositoare.

Distribuţia a cuprins nume din cele mai distinse.

Interpreţii ar fi putut pune totuşi mai multă silinţă în învăţarea rolurilor. S'ar fi evitat astfel desele **poticniri,** cari n'au putut decât să dăuneze spectacolului.

Doamna Filotti a interpretat în chip magistral rolul **Mătuşei.** Nu vedem care altă actriţă ar fi putut prezenta la fel de strălucit dificilul rol al femeii energice.

Domnul M. Fotino, excelent în primele două acte, n'a isbutit în actul al treilea să ne convingă de **totala transformare** a eroului său.

Nu vom uita niciodată creaţia domnului Maximilian, cu ani în urmă, într'un rol asemănător în piesa Topaze.

Domnul Mihai Popescu — pe care, cu toate că acţiunea piesei se petrecea în Italia, regisorul nu l-a oprit să-şi scoată ţigările dintr'un pachet românesc şi să le aprindă cu chibriturile produse de C. A. M. — a constituit o apariţie agreabilă.

Domnişoara Tantzi Cocea nu şi-a dat nicio silinţă să realizeze lucruri bune, deşi a avut la îndemână un rol simpatic. Credem că este doar o eclipsă în cari era acestei artiste în al cărei talent credem cu toată convingerea.

Domnii Bulfinski şi Ţăranu au realizat lucruri mari în roluri mici.

Doamna Ecaterina Sahighian a avut un rol cu desăvârşire şters.

Regia domnului Sică Alexandrescu, cu unele scăderi, a fost totuşi reuşită.

TRAIAN LALESCU

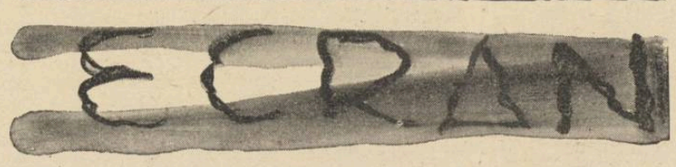

CINEMA CAPITOL: „Ultima întâlnire".

Am asistat acum câţiva ani la un film care, deşi se numea „Mandaloy" sau oricum afară de „Ultima întâlnire" avea aceiaşi temă, jucat fiind însă de Kay Francis şi William Powell.

(Intre alte mici deosebiri, Kay Francis nu era bolnavă de inimă ci... măritată).

Prin faptul să-i regisat de un om mai priceput, e superior filmului vechiu. Sunt însă convins că filmul vechiu a impresionat mai mult decât cel de azi pe cinefilii cari pe atunci, erau ceva mai puţin pretenţioşi.

Actualele filme americane au de câtva timp o vagă tendinţă spre „filmele cu conflicte psihologice intense". Deşi ele nu se potrivesc prea mult cu genul americanilor, despre care „se şopteşte" că sunt destul de superficiali.

Poate din cauza asta filmele cele mai reuşite sunt cele cu actori importaţi din Europa.

Lăsând la o parte această mică digresiune, constat că filmul n'a constituit o prea mare surpriză.

Fără să fie un film extraordinar, iese din rândul filmelor de serie, fiind bine jucat de Merle Oberon şi George Brent.

Amândoi îşi dau toate silinţele să ne convingă, că prin veselia lor aparentă, maschează o stare sufletească nu tocmai ideală.

Poliţistul „ce ştie tot" şi-i din actul trei până 'n penultimul, o inimă de aur, e bine interpretat de Pat O. Brien. Acesta, deşi-i un om al Scotland-Yardului, nu poate rămâne insensibil farmecului unei nostime franţuzoaice cu tip de englezoaică.

Antrenul e susţinut de Frank Mc. Hugh, al cărui dinamism înveseleşte această frântură de fericire întreruptă de ironia soartei.

CINEMA ARPA: Richard al III-lea.

Mă 'ntreb cu mare mirare cum de au admis cei ce hotărăsc — în chip de naşi — sub ce nume se vor prezenta filmele ca „Richard al III-lea", care-i un titlu ce nu spune prea multe unei anumite clase de cinefili, să nu fie înlocuit cu „Teroarea şi cruzimile din turnul Londrei".

Mai ales că premiera filmului a fost la cinema „Arpa" care s'a specializat în prezentarea filmelor „cum nu s'a mai văzut, cu acţiune trepidantă, senzaţii şi emoţii tari, cu mii de figuranţi" etc. etc.

Şi-au reamintit, din întâmplare, de drama cu acelaş nume, a nemuritorului Shakespeare?

Filmul „Richard al III-lea", contrar unora din svonuri, citez pe cel care spunea că ar fi fost refuzat de „Aro", este un film bun.

Regia nu lasă câtuşi de puţin de dorit, redându-ne atmosfera timpului.

Basil Rathbone, prin figura lui destul de puţin simpatică, reuşeşte să fie şi mai antipatic cucoanelor milioase, redându-ne un autentic Richard al III-lea. Alături de el, Boris Karloff în rolul călăului, din Turnul Londrei, omoară mai puţini oameni decât m'aşi fi aşteptat.

Frumoasa Barbara O'Neil, în rolul reginei Elisabeta, e secondată de Rose Hobert şi Nan Grey. Filmul nu se termină însă cu celebrele cuvinte pronunţate de Richard, când este învins la Bosworth: „Un cheval! Un cheval! Mon royaume pour un cheval" ci cu nunta inamicului Nr. 1 — la care s'a ajuns după multe peripeţii.

ADRIANA NICOARA

Cronica muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

CONCERTUL GEORGE COCEA

Numărul redus al violoncelistilor noştri şi puţin frecventa apariţie o fiecăruia din ei, face concertele de violoncel ale stagiunilor noastre, rarităţi.

Concertul d-lui George Cocea, dat săptămâna trecută la „Dalles" a fost desigur apreciat nu numai ca atare, dar şi pentru interesul remarcabil al programului şi contribuţiei d-sale artistice la aleasa lui prezentare.

Cu atât mai mult cu cât a prilejuit şi o memorabilă prezenţă la pian, aceea a maestrului George Enescu, a cărui simfonie concertantă a fost executată de d. Cocea împreună cu marele ei autor.

Simfonia concertantă pentru violoncel şi orchestră, de George Enescu întruneşte deosebit de reprezentativ complexul concepţiei creatoare enesciene, sub aspectele unei efervescenţe de inspiraţie tinerească, unei prodigioase idei muzicale exprimate cu măestrie încă de pe atunci, adică pe când compozitorul nu avea decât douăzeci de ani, ajunsă la deplină stăpânire a tuturor resurselor constructive, la timpurie maturitate.

Violoncelul îşi găseşte ecou amplu şi intim caracterizat în sensul naturei expresive însăşi a instrumentului, în cursul acestei mari compoziţii, impunătoare prin proporţii şi ţinută şi nespus de delicată prin nobila sensibilitate şi mlădierea subtilă de exprimare muzicală ce închide.

Tehniceşte, partea violoncelului poate fi considerată printre cele mai covârşite de dificultăţi aflate în literatura ce i s'a destinat până astăzi. Fie prin pagini de neîntreruptă virtuozitate, fie prin structură ritmică, tonală, prin varietate de culoare şi de caracter sau prin originalitatea dispoziţiilor instrumentale ce cuprinde, simfonia concertantă de George Enescu, nu se adresează decât violoncelistilor de înaltă şcoală şi cultură şi faptul singur a o vedea inscrisă într'un program poate atesta cât se poate de serios valoarea executantului.

D. Cocea a învins probleme de mare răspundere ale lucrărei cu remarcabil meşteşug şi experienţă muzicală de ansamblu, evidenţiind în deosebi admirabila cantilenă centrală, ce-şi înalţă ca dele ei accente în mijlocul efluviilor avântate ale mişcărilor înconjurătoare, în care uşor poate fi prididit solistul de cumulul capricios al înlănţuirilor furtunoase de fraze şi despletiri de cascade sonore.

La pian, evocările orchestrale ale maestrului Enescu au fost extraordinare. Sonorităţile ireal de diafane isvodite fără încetare de sub mâinile predestinate ale marelui artist, poezia şi originalitatea isbitoare a chipului său de a cânta pianul, care face din jocu-i isvor de unică dărnicie muzicală, au uimit şi vrăjit, au depăşit cu desăvârşire cadrul interpretativ normal, realizând minuni de frumos muzical.

D. Cocea a precedat această foarte însemnată parte a programului cu o serie de interpretări stilizate, de linii limpede conturate şi de aport muzical şi violoncelistic de calitate.

Finetea d-sale de arcuş şi şlefuirile sonore obţinute cu deosebit simţ şi gust artistic şi filtraj tehnic de şcoală superioară au fost viu aplaudate în interpretările pe care le-a dat „sicilianei" de Paradisi, rondo-u'ui de Bocherini, Malaguenei de Albeniz şi altor piese, precum şi sonatei de Haendel, toate acompaniate cu cizelat meşteşug şi curgătoare muzicalitate de d. Ion Filionescu, remarcabil pianist.

Aria de Bach cântată 'n bis cu maestrul Enescu la pian a fost sfârşitul emoţionant al acestui frumos concert.

Cronica plastică

Atelierul

de PAUL MIRACOVICI

Nu am dori să micşorăm câştigul ce l-a adus picturii studiul „plain-air-ului" sau — fără să facem jocuri de cuvinte — să contestăm aeraţia şi limpezirea ce a provocat pe atâtea palete studiul peisagiului ca motiv principal de inspiraţie. Elogiul ce-mi propun să fac atelierului e izvorîtă dintr'o firească reacţiune împotriva unei stări care a trecut dincolo de limitele unei conştiente înţelegeri a pretextului de artă. Mai limpede spus, peisagiul — care a făcut rostul unor vieţi ca a lui Corot, Turner, Cézanne, artişti care şi-au închinat toată puterea de muncă şi genul în a exprima cât mai sincer emoţia ce o resimţeau în faţa naturii, peisagiul a devenit azi pretext pentru un facil exerciţiu, exerciţiu care duce la expoziţii şi la o uşuratică împăunare cu titlul de artist.

Nu ne vom ocupa însă de această mulţime care în fond vor reţine numai vremelnic atenţia publicului, ci de atâţi artişti, dintre cei mai dăruiţi care au abandonat aproape cu desăvârşire atelierul în care revin numai când e frig şi când nu pot picta nici măcar prin geam. Atunci, pictează natură-moartă. Admirabil lucru, natura-moartă! Dar şi ea e pictată cu aceeaş absenţă, devine aceeaş comodă gimnastică a „senzaţiilor". Aţi remarcat trista goliciune a atelierelor de azi? Provizoriul pe care-l respiră? O cameră de hotel, un apartament în care „atelierul" e poate cea mai puţin potrivită dintre încăperi ţine locul atelierului de altă dată, atelierul din colţurile căruia fiecare umbră, fiecare şuviţă de lumină au fost martorii şi tovarăşii de meditaţie, de griji şi de îndoială ai artistului.

Un şevalet de câmp, o cutie care şi ea aminteşte ambulatoriile preocupări ale stăpânului, tablourile puse cu faţa la perete, aşteptând să fie rânduite parcă făcute dinadins pentru aceasta — pe simeza sălilor de expoziţie — dau aspectul obişnuit al atâtor interioare ale pictorilor contemporani.

●

Am putea învinui vremurile, epoca. Un colecţionar se recunoaşte azi — încă — după un număr cât mai mare de tablouri atârnate în perete. De numele autorilor depinde şi faima colecţionarului. Artistul trebue să-i alimenteze în permanenţă colecţia, deci să se închidă oricărei preocupări care depăşeşte pe acelea ale obişnuitului său susţinător. Astăzi, moda vrea ca pictorul să aibe expoziţie în fiecare an. Nu au răgaz... Cum vine primăvara, **trebue** să-şi ia cutia la spinare şi să pornească la vânătoarea de „motive" pentru ca la toamnă să aibe numărul necesar pentru a umple o sală de expoziţie iar amatorul — dificil — să ofere preţuri care **oricât de bune ar fi,** nu pot asigura artistului decât o existenţă care reîncepe — aceeaş — îndată după închidere. Obsedat de nevoia de a „face expoziţie" artistul nu poate întreprinde o operă de timp şi de meditaţie. De aci producţia mărunţelor lucrări, repetarea obositoare a expoziţiilor, mereu aceleaşi flori, aceleaşi peisagii. De aceea apar din ce în ce mai rar portretele prin sălile expoziţiilor, şi încă şi mai rar, încercările de compoziţie.

Cine ar mai răsplăti eforturile şi timpul ce-l cer acest fel de lucrări? Câţi dintre artişti îşi mai îngădue să lucreze o lună de zile la un portret, să facă zeci de încercări până să închege o compoziţie? Astfel, mulţi devin peisagişti numai din comoditate. Sculptura şi chiar gravura au fost ferite de abuzurile la care s'a ajuns în pictură din pricina peisagiului. Disciplina materialului nu a îngăduit divagări sau excesive specializări, iar atelierul, atât de necesar şi pentru una şi pentru alta a păzit în adăpostul lui un meşteşug şi o continuitate în stil care lipsise picturii. Regretăm atelierul nu pentru pitorescul său şi nu numai sentimental, ci pentru atâtea lucruri frumoase care pier odată cu el: meditaţia, continuitatea şi profunda seriozitate cu care se muncea în el.

CICLU din „TURNURI"

de VLAICU BÂRNA

TURN

Imprejurul turnului,
Liliecii urzesc pânzele nopții,
Rotind mereu, rotind,
O furtună de aripi.

Noi ascultăm,
Intre maluri pierdute viind,
Ale pârâelor subterane unde
Scăldate 'n umbrele turnului.

Sunt temutele mări de 'ntunerec,
Mările gnomilor, afunde, —
Izvorîte din peșteri,
Unduind spre abis.

EV MEDIU

Veacul fost-a aspru,
Piatră, foc și fier,
Suliți de jugastru,
Braț de cavaler.

Trâmbițe svoniră
Pasul teuton...
Cântăreț din liră,
Pântecos bufon.

Oști în rânduri multe,
Sprinteni cai în spume, —
Melodii de flute
Duhuri de cărbune.

TAINA

Cad zile — fluturi cenușii
Bătând sfioase aripi — umbre,
Pe mucegai de ziduri sumbre
Sub semnul albelor stihii.

Un ornic vechiu pe turn, oprit,
Se oglindește 'n lac sub vremi.
Din sure depărtări rechemi
Fantoma liricului mit.

Când prin azur, înfiorate,
Doar clipele se scurg spre-apus;
Aripi de corbi le-alungă, sus,
Spre neclintita 'n veac cetate.

SVON

Trec ore lungi dar nu mai bat
In turnuri, clopotele serii.
Din scutul lunii se revarsă
Rugini de aur pe regat.

In nopți — în alte nopți — pe-aici
Au poposit sub ziduri oști
Și torțele au luminat
Armuri de-oțel și cai voinici.

Pe cerul negru de vulturi
Se înalță — balaur — fumul...
Un corn se risipea 'n ecouri
Printre muncele și păduri.

DEPARTE

Umbre mă poartă departe, departe.
Către lumea de neguri a brazilor.
Vino și tu lângă stele
Subt cerul de-azur al nomazilor.

Intra-vom, eu — prinț al tăcerii,
Tu — albă prințes'a pădurilor
In domul nopții, când luna
Invălue vâlvele murilor.

In gravele umbre de-abis
Cu steme fără de moarte
Sburătoarele serii, tăcute,
Subt aripi prelungi să ne poarte.

Sus, peste vechile turnuri
Spre singuratece astre, —
Ochii tăi mari luminând
Adâncuri albastre.

RĂMÂI...

Rămâi după aceleași ziduri
Umbrite de bătrâne turnuri
Lângă ferestre ogivale
Aceleași rugăciuni să murmuri.

Cu ochii mari — văpăi albastre
Mă vei petrece lung pe drumuri
Când oștile adorm sub flamuri
In zile vinete de fumuri.

Baba de la etajul 4

de N. PAPADOPOL

O iubeam nespus pe Bibi. Le iubisem desigur și pe celelalte: pe Mimi, Fifi, Lili, Sisi, Chichi, Nini, Riri și Bobi, dar pe nici-una ca pe Bibi.

Ne-am cunoscut întâmplător. I-a căzut într'o zi mănușa fără să observe, eu am ridicat-o repede și i-am prezentat-o ca pe un omagiu, prezentându-mă în acelaș timp ca un proaspăt sublocotenent:

— Imi dați voe: Gogu.

— Imi pare bine: Bibi.

Și de-atunci o iubeam nebunește. Când o vedeam, inima începea să-mi bată ca un ceasornic uscat, limba mi se împletica și începeam să mă bâlbâi chiar înainte de a deschide gura. Eram, cu alte cuvinte, așa cum îi stă bine unui îndrăgostit sau cel puțin așa cum pretind humoriștii că arată acest specimen.

M'a urmărit însă totdeauna — în materie de femei — un ghinion fantastic, care avea și de data aceasta să se arate sub forma babei de la etajul 4.

Să nu vă închipuiți că baba dela etajul 4 este vreo stafie sau vre-un produs al fanteziei umane ca Tilu Buhoglindă, Joimărica, Mama Pădurii, Frau Hole sau Ciuma Găinilor. Nu. Baba de la etajul 4 este un produs al fanteziei divine. Ia închipuiți-vă o femee înaltă cât o speriatoare de ciori, uscată ca o coropișniță care n'a mâncat o săptămână, cu piele de caracatiță conservată, cu priviri de pește mort, cu o dantură în chip de lopeți ca rozătoarele, peste care se răsfrânge amenințător și urit un zâmbet de javră omenească lihnită; la încheeturi cu un miros de coșciug ovreesc uzat, iar la vorbă fiere, ca orice otravă a lui Dumnezeu, hâdă și nefastă.

Vă rog să mă credeți că în această descriere n'am pus pic de răutate sau răsbunare, ci numai durere, fiindcă pe femeia aceasta a trebuit să o sărut de dragul iubitei mele Bibi.

Desigur mai cunoscusem eu femei cari te scoteau din sărite și cari mă persecutaseră cu amorul lor desfrânat, dar nici-una nu fusese în halul acesteia. Avusesem onoarea să apreciez următoarele spițe femeiești: bârfelnițe, ciufute, ipocrite, plângărețe, căzături, îmbrobodite, cramponate, zbârlite, darnice, cătrănite, fățâite, etc. dar nici-un exemplar din aceste categorii nu se ridicase cu grotescul până la baba de la etajul 4.

Toate aceste urgii ale lui Dumnezeu — pentru că pe mine nu m'a învrednicit decât rar cu prezența unei adevărate femei — sunt niște modeste ucenice pe lângă arătarea diavolească a susnumitei babe.

Dar să vă povestesc lucrurile pe șleau:

O iubeam pe Bibi ca un nebun. Desigur că nu e nici o greșală, nici-un păcat. Bibi avea 18 primăveri, iar eu 20 de ani bătuți pe muche. Amorul meu cu Bibi a fost la început minunat. Vreau să spun că se desfășura în condiții normale: ne vedeam zilnic, ne țineam de mână, ne sărutam din când în când, ne priveam hipnotic în ochi, ea îmi descoperea câte un fir invizibil în păr, iar eu îi aranjam cu grijă batistuța pe care o avea prinsă într'un buzunăraș deasupra pieptului. Aceasta a durat circa 2 luni, adică până la 23 Mai când mă pomenesc cu acest bilețel:

Iubitule,

Să nu te întristezi de cele ce îți scriu. De mâine nu ne mai putem vedea în locurile noastre preferate, deoarece papa a hotărît să învăț câteva limbi europene și de mâine iau lecții cu doamna Zacuscă, în strada Ghinionului numărul 13 bis, la etajul 4. Cum eu nu pot admite să nu te văd în fiecare zi, i-am expus cazul nostru doamnei (care e foarte inteligentă, fină și de familie bună) și dumneaei a acceptat cu entusiasm să ne înlesnească în fiecare zi posibilitatea de a ne vedea.

Vino mâine la ora 5 p. m.

Bibi

Deși scrisoarea era în aparență tentantă, fiindcă nu trebuia să mai colind străzile și să mă ascund cu Bibi prin toate cofetăriile periferice, m'a prins totuș o tristețe amară și am simțit că Bibi s'a dus ca și Mimi, Fifi, Lili etc...

A doua zi la ora 5 fix sunam sub o carte de vizită pe care sta scris: Pirpirița Zacuscă, născută Blendereu, profesoară de limbi moderne.

O servitoare bătrână, care mă spionase mai întâi printr'un fel de ochean îmi deschise ușa:

— Domnul?

— Gogu.

— A! domnul Gogu! Poftiți în salonaș. Doamna este cu duduia în bibliotecă... Am s'o anunț.

Salonașul, ca orice salonaș de babă, era plin de mobilă renaissance, Louis XV, empire, modernă, modernistă, cubistă, țărănească și mârlănească.

Pentru orice eventualitate iau loc. După cinci minute simt că se deschide o ușe discretă și apare amfitrioana. Mă prezint respectos ca un crice june de 20 de ani, roșesc oarecum jenat și aștept. Baba mă ia de mână ca pe un țânc, mă duce la geam, mă privește ca pe un cățel de rasă, mă întoarce, mă răsucește, apoi rămâne cu ochii ei de pește sărat pe mine și îmi șoptește ca dintr'un cavou:

Ce mult semeni cu el, cu prima mea dragoste, apoi căzu într'o adâncă melancolie.

După vreo zece minute îndrăznii să-i spun:

— Dacă îmi permiți doamnă, Bibi...

— Nu, nu, nu mai vorbi! Semeni atât de mult cu el. Era la fel de înalt, de tânăr și de timid. Am fost a lui nebunește...

— De acord doamnă, însă Bibi.

— O, ce n'aș da să mai trăesc încă odată acea clipă, să mai revăd odată momentul primei lui sărutări. Să mai simt pentru ultima oară îmbrățișarea caldă a tinereții lui Iaccme...

Să știi că baba a înebunit, îmi zic eu, neîndrăznind să o privesc, totuș îmi iau inima în dinți:

— Bibi. doamnă?

— Bibi! Te roagă să o ierți acum, fiindcă i-am dat ceva de tradus din limba U. R. S. S. în limba U. S. A., dar dacă vrei s'o vezi, revino deseară la 8 și jumătate.

Mulțumii cuviincios și plin de recunoștință distinsei doamne și îi făgăduii să revin la ora indicată, punctual.

Exact la cra 8 și jumătate sunam sub cartea de vizită, emoționat ca la examene. Spre surprinderea mea îmi deschidea ușa baba, personal.

— Sărut mâna.

— Bună seara.

— Poftim. Și baba îmi face semn să intru pe ușa din stânga, unde bănuiam că trebue să fie dormitorul. In dormitor plutea un miros de levănțică amestecat cu un miros greu de carne. Mirosul babei.

De cum mă așez pe un scaun, baba mă ia fără menajamente.

— Te iubesc, te ador, te divinizez.

— De ce doamnă, întreb eu speriat, că nu v'am făcut nimic.

— Fiindcă semeni cu el, cu unicul, cu iubitul meu! ...In seara asta vreau să fii ca el, vreau să fii el, vreau să retrăesc o clipă trecutul.

— Doamnă...

Baba însă nu era dispusă să mă asculte:

— Și între noi nu trebue să fie nimic artificial. Totul trebue să se întâmple ca atunci. Și spunând acestea sluta își scoase părul, fiindcă avea perucă, își scoase rozătorii, fiindcă avea dantură falsă, își scoase chimcnoul (era îmbrăcată într'un chimonou) și rămase așa cum v'o imaginați fiecare, plus o cămășuță oarecare, destul de transparentă.

După aceea baba se repezi știrbă și chială la mine:

— Vreau să te sărut, vreau să fie ca atunci!

Dau să mă apăr, dar cad peste un divan. Baba însă e puternică: mă prinde de piept și cu scoica rece a gurii încearcă, gâfâind, să mă sărute. Imi vine să vomit, dar bestia îmi pune mâna în gât și mă sufocă. Simt cum îmi pierd mințile, îmi simt gura strânsă într'o ventuză și o aud vag strigând: Cristobald, Cristobald... Ești din nou al meu!...

Am leșinat. Altfel desigur aș fi mort.

Când am deschis ochii, am văzut-o pe babă stând la masă și tăind dintr'un ciolan felii de un roșu rânced, de șuncă. Casi cum nu s'ar fi întâmplat nimic.

— Dorești, îmi spuse ea întinzându-mi o bucată.

— Nu, făcui eu plin de scârbă și sărind spre ușe.

— Vrei să pleci?

— Da.

— Poftim!

— Și ușa nu e încuiată?

— Incearcă!

Intr'adevăr ușa nu era încuiată. Mă reped afară, dar cu ultimele priviri pe care le arunc înapoi, o zăresc pe babă tăind felii de șuncă de un roșu rânced, ca și când le-ar fi tăiat dintr'o bucată de argilă.

Onofrei, pomojnicul

de PAUL CONSTANT

După cum se întâmplă la înmormântări, toate trebuiesc rânduite în pripă, așa ca regretatul răposat să poată fi urnit după cuviință, și cât mai curând, spre locul de fericită odihnă. Se adună neamurile până la a șeaptea spiță, prietenii, toate babele din cartier, ciocli, birjari, paracliseri și lumânărari... Toată lumea se crede datoare să fie mâhnită sau să țipe, și nu sunt puțini dintre acei care cunoscând regula, leșină...

Atunci se produce panică generală, se cotrobăește prin dulapuri după eter, apă de Colonia sau oțet de vin, se procedează la respirație artificială... Mortul cade pe planul al doilea, și rămâne singurul care-și păstrează calmul, cu ochii închiși strâns, ca să nu vadă nimic din toată această neobicinuită agitație, cășunată fără cuviință asupra casei.

Sunt atâtea formalități și rânduieli de îndeplinit în astfel de ocazie, că ajutând cu toții, abia le pot prididi...

Așa stând lucrurile nu m'am mirat deloc, când la moartea bunică-mi am fost delegat să mă duc la primărie, ca să aranjez chestia locului dela cimitir, în care avea s'o îngroape.

Avea, sărăcuța, 90 de ani, și decesul ei nu mi se părea să fie înainte de vreme... Ca om cu puțină judecată, mă gândeam că viața, la vârsta asta biblică, nu-i putea fi tocmai plăcută, și, în cumințenia ei, va fi chemat în rugăciunile făcute, milostenia lui Dumnezeu ca să-i ușureze mai repede osânda...

O priveam liniștit, și-i fericeam seninătatea somnului ei adânc și vecinic, sporită de lumina lumânărilor care o strejuiau. Mărturisesc, că nu mă simțeam câtuș de puțin îndemnat să plâng... Ar fi fost cu totul fără sens... Asta n'a împiedecat pe o babă, pe care o vedeam pentru prima dată, să vină lângă mine și să-și stoarcă nasul, plângând cu sughițuri:

— Nu mai plânge, maică!... Destul o plâng eu, care am copilărit cu ea!...

Apoi, cașicum ar fi fost apucată de năbădăi, a început să dea gură moartei:

— Rusando, soro, scoal' că a venit alde nepotu-tău, Iancu, să te vadă!... Aoleu, da' dece te-oi fi supărat pe noi, și nu vrei să ne mai vezi și să ne răspunzi!?... Rusandooo!...

Am lăsat pe babă să-i facă mai departe aspre mustrări bunicămi, și am dat să plec la primărie...

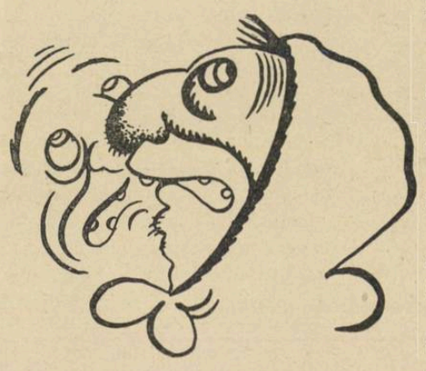

O mătușe mi-a legat doliu la mână, iar una, țața Paraschiva, m'a petrecut până la poartă, sfătuindu-mă să aleg locul „la poziție", și să nu mă las înșelat de pomojnic, „vede-l-ar îngropat la rând, cu droaga primăriei", care este un hoțoman, și-și păstrează locurile bune „pentru familia lui"...

Am asigurat-o că n'are să se întâmple așa ceva, și am pornit la treabă.

Când am intrat în biroul pomojnicului, l-am găsit psalmodiind pe nas un cântec bisericesc și contemplând planul de parcelare al cimitirului... Om conștiincios, care nu-și îngăduia să piardă un minut în afară de cadrul meseriei lui... Era un tip între două vârste, chel, îmbrăcat corect și extrem de amabil... S'a sculat în picioare, și s'a recomandat, cu glas mieros și frângeri de șale:

— Permiteți-mi să mă prezint: Onofrei Apostolu, intendentul cimitirului...

Când i-am spus și eu numele, s'a mai îndoit odată, adânc, descriind un unghiu de 90 grade, de credeam că are să vină peste cap, după care a icnit în fața mea, cu mâinile încrucișate a smerenie.

— Am auzit... Vă cunosc... Cu tot respectul datorat, vă stau la dispoziție... Desigur, doriți un plat la cimitir...

— Da, un plat pentru bunicămea..

— Bunica D-voastră!... Vai, ce nenorocire!... Condoleanțele mele... Nu vă închipuiți cât îmi pare de rău!... Era tânără?...

— 90 de ani...

— 90 de ani?... Ar fi putut să mai trăiască!... Am citit despre un turc, care a murit la 120 de ani...

— Posibil...

— Regret din inimă!... Ce nenorocire!...

— Dacă sunteți bun, să-mi dați un loc mai cumsecade...

— Mă rog... S'ar putea altfel?!... Atâta considerație trebuie să am pentru D-voastră!... Imi pare bine că am ocazia să vă servesc!...

S'a răsucit către dulapul de arhivă, și a început să scoată și să-mi înșire în față: planul de parcelare al cimitirului, registrul de vânzări și vecinătăți de plațuri, formulare de vânzare și acte de proprietate, notificări către gropari...

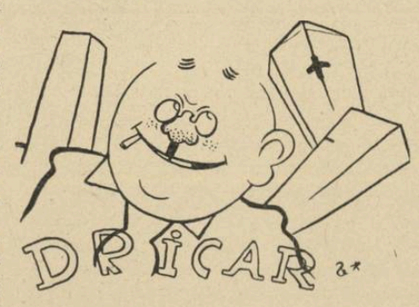

Permiteți-mi să vă explic situația locurilor și a vecinătăților...

— Tot ce vreau, este să nu fie dosnic și la loc rău...

— Am să vă servesc, ca pe mine însumi... Uitați-vă... Aci aveți șoseaua principală... Este drept, vara scoate praf, și-i puțin cam sgomotoasă, dar nu face nimic... In dreapta ei, am liberă parcela 54 și 55, din figura I-a... Un teren admirabil!... Capela este la 100 metri, iar vizavi aveți cavoul familiei Iacovachi și mormântul cu groapă de beton și cruce de marmoră al domnului Dăncăneț, subprefectul... Nici nu s'ar putea o poziție mai bună!... V'aș consilia să le luați pe acestea!... Sunt locuri de categoria întâia, și, vă spun cinstit, le păstram pentru niște prieteni!...

— Da?

— Da... Cu ce pot, caut și eu să-i servesc... Suntem oameni, și cu ce ne stă în putință, trebuie să ne ajutăm!...

— Mie mi-ar trebui un singur loc, pentru bunică-mea...

Auzind, domnul Onofrei a ridicat din umeri, semn că-i este indiferent.

— Cum doriți... Insă sunt dator să vă previn că deși locul este de veci, nu poate fi folosit, în cazul decesului D-voastră, înainte de împlinirea termenului de zece ani... Ar fi bine deci să vă asigurați și cealaltă parcelă...

— Nu, mulțumesc... Poate că n'am să mor înainte de împlinirea ăstor zece ani, și n'o să am nevoie!...

— Mă rog... Eu sunt însă dator să vă previn... Dacă-mi permiteți, voi căuta un altul...

Căută pe plan, își însemnă numărul altei parcele, și începu să controleze în registrul de „vânzări și vecinătăți"... Se opri la căsuța respectivă, și, cercetând atent, cu sprâncenile ridicate, se pronunță:

— Aveți parcela numărul 89, din figura doua, așezată tot la șosea... Vă poate folosi, eventual, și D-voastră... Cum sunteți scriitor, are să vină să vă viziteze un prieten, un admirator... O poziție admirabilă!... Lângă el este rondoul unde întorc birjile și dricul, în care se poate aduna lumea pentru un parastas, pentru o comemorare... în dreapta este înmormântat domnul Vasilescu dela Măsuri și Greutăți, om foarte cumsecade, în stânga domnul Găman, subcomisarul, iar în spate, o preuteasă... După cum vedeți, numai lume de ispravă... Oameni de înțeles, cu care nu v'ați putea gâlcevi...

— Văd aci un loc liber...

— Exact.., 124... Să căutăm să vedem vecinătățile lui 124...

Răsfoi din nou registrul, până la căsuța locului 124... Citi atent, în susul și în josul registrului, pufni pe nări și bătu cu dosul palmei, nemulțumit. Dupe care se pronunță:

— Nu face pentru D-voastră!... Aveți îngropat în dreapta pe unul, Pastramă, bețivan și scandalagiu nemaipomenit... Eu, unul, am făcut chiar o întâmpinare către domnul primar, cerând să nu i se permită înhumarea în centrul cel mai populat al cimitirului... N'am fost însă ascultat... Pentru o persoană liniștită și fină ca D-voastră, numai odihnă n'ar fi... In stânga este îngropat Mărculescu, amploiat la percepție, care între noi fie vorba, a murit de tuberculoză... Hotărît, nu face... Nu este nici liniștit, nici sănătos... V'aș ruga să-l luați tot pe 54....

— Bine, îl iau pe 54...

— Are un metru și douăzeci lat, și doi metri lung... Cu toate că sunteți puțin cam înăltuț, este suficient chiar pentru Dvs. Și-apoi, pe vremurile astea de criză, se mai strânge omul cum poate...

Incepuse să mă scoată din răbdări. Ca să nu-l pocnesc, am scos portofelul cu bani, și l-am întrebat, scurt:

— Cât costă?

— 1200, plus 260 săpatul, plus timbrele pentru cerere și actul de posesie, care revine la de câte două ori nouă, plus doi aviația...

— Poftim, oprește de aci...

Văzând că lucrul a putut fi terminat mulțumitor, Onofrei și-a frecat mâinile satisfăcut, și a pus mâna pe toc, să-mi complecteze formularul de cerere.

— Numele și pronumele decedatei...

— Ruxandra Popescu.

Onofrei a clătinat din cap a tristețe și a oftat adânc.

— Vârsta?

— 90 de ani.

— Hm... Săraca de ea... Putea să mai trăiască!... Eu am citit despre unul...

— Știu, despre un turc...

— Exact... Ala a trăit 120 de ani și a fost îngropat...

— N'a fost îngropat deloc... L-au împăiat, și l-au așezat într'un muzeu turcesc...

— Da?... Eh, dacă așa o fi obiceiul prin țara turcească!... Numele și pronumele părinților bunicei D-voastră?...

— Nu-l știu... După câte am auzit, au murit acum 60 de ani...

— Ar trebui să le căutați extractele...

— Le-am căutat și la Arhivele Statului... Mi s'a spus că au pierit într'un foc, pe timpul lui Vodă Cuza...

Onofrei a fluerat a pagubă, și s'a scărpinat cu tocul pe dupe ureche...

— Ar fi cazul să le publicăm la Monitorul Oficial... Altfel nu putem complecta formularul...

Ca să nu mai zăbovesc, și s'o termin cu păcătosul ăsta care mă scosese din sărite, m'am prefăcut că-mi aduc aminte.

— Scrie, domnule: Mitrofan, sărdarul, și Bălașa, sărdărița...

— Slavă Domnului, că ne-am descurcat... Așa este la înmormântări: se zăpăcește omul... Poftiți și iscăliți...

Am semnat cererea, mi-am luat restul de bani, actul de proprietate și notificarea către gropari, și am dat să plec.

Onofrei a eșit din nou de după birou, și-a frecat mâinile cu satisfacție, și s'a îndoit de șeale într'un salut de specială politețe.

— Iți mulțumesc, domnule Onofrei...

— N'aveți pentru ce... Să-l stăpâniți sănătos... Și, mai poftiți... Oricând, vă servesc cu plăcere...

Am trântit ușa cu necaz, și până am ajuns acasă, nu l-am slăbit din sudălmi...

Ciripiri în stepă

de STOIAN GH. TUDOR

Frunze desprinse din salcâmul ce-şi hârjolia ramurile de streşina hotelului pustiu, se lipiseră nefiresc pe geamul, ud de brumă, al ferestrei.

Andrei Bădiţă le privi cu un interes bolnăvicios. Ce erau mai mult decât nişte frunzuliţe abătute de întâmplare, acolo pe sticla umedă a ferestrei!

Cu toate acestea, Bădiţă zăbovi vreo oră asupra lor, privindu-le fibrele de un verde închis şi arătându-le, ca unor medici oculişti, ochilor leneşi şi buhavi de neodihnă.

Când îşi dete seama că tot nu era gata cu îmbrăcatul, în două ore abia îşi trăsese un crac al pantalonilor, avu o tresărire de ciudă şi îşi luă ochii dela frunzele ce-l derutau.

Andrei Bădiţă era un soiu de om-namilă, unul din acei inşi numai putere şi muşchi, născuţi parcă spre a deveni luptători de circ sau hamali.

Dacă Bădiţă nu ajunsese aici, soarta îi hărăzise în schimb meseria de portar la un hotel din Cluj, unde funcţiona de aproape zece ani.

In noaptea aceea dormise singur în clădirea cu trei etaje şi cu zeci de camere a hotelului „Regina", ale cărui scări interioare şovăiau până mai eri sub povara oamenilor ce-şi plătiau adăpostul acolo.

Proprietarul se refugiase „dincolo", lăsând indiferent sarcina lichidării hotelului în seama lui Bădiţă, portarul. Ca leteguş, dânsul n'avea să leşine de supărare, se rostise şăgalnic stăpânul, căutând să-şi creeze o veselie de care el însuşi se îndoia.

Amintindu-şi acum de această aluzie, Andrei Bădiţă se posomorî rămânând în mână cu şapca-i galonată de portar modern, pe care se pregătia tocmai s'o pună pe cap.

— Iată, îşi zise dânsul clătinându-se, chiar să leşin de jale... De s'ar termina!

Apoi se prinse din nou de roiul de frunze din geam.

Rămase astfel, ca un ermit în dulcele rugi către Atotputernicul, lipsit de viaţă exterioară dar plin de trăire lăuntrică, multă vreme.

Târziu, tresări cu acelaşi vădită supărare, de om păcălit.

In cele din urmă, scos din sărite, deschise grabnic fereastra şi cu o târşire de palmă aspră, mătură cu desgust frunzele pipernicite ce-l încurcau.

Privind oraşul de sus, străzile i se părură mâhnitor de pustii.

Pe uliţi ici-colo, se mişcau soldaţi posomoriţi, bătând pasul mai mult pe călcâie, din care pricină patrularea lor era însoţită de un sgomot exagerat.

Deodată, Bădiţă coborî glonţ pe scara de serviciu ce da în curte.

Un soare, parcă plin de pete sau ros de molii ca o cârpă, dăruia o lumină şi o căldură neisprăvite.

Portarul alergase într'aci pentrucă i se păruse că aude un strigăt, o voce umflată ca un balon de vidul pustiului din jur.

Nu se înşelase. In mijlocul ogrăzii aştepta un necunoscut rupturos, care îl salută scoţându-şi pălăria şi temenindu-se cu şiretenie.

— Ce doreşti?

— Vreau să rughem ceva pe d-ta, răspunse ciudata apariţie în care portarului nu-i fu greu să recunoască un ungur chilipirgiu.

— Ce vrei?

— Vinde la mine,uom serac, un pat frumos, continuă străinul chinuind nevinovata limbă română.

Câţi de alde ăştia nu-l asaltaseră pe Bădiţă în cursul săptămânii!

Erau corbii nenorocirii altora, calici cu apucături de bandiţi, cari dacă nu se năpustiau să prade hotelul, o făceau de frica pumnilor sdravănului român.

Bădiţă îi întoarse şi acestuia spatele. Dar necunoscutul stărui:

— Dă pat frumos. Pasnic dela restorant vândut toate mese şi scaune. Şi fără pic de sfială, maghiarul îi prinse braţul, căutând să-l conrupă.

— Hei, lua-te-ar dracii de lepră! se răsti portarul, eliberându-şi mâna din strânsoarea nedorită. Pleacă, n'auzi! Crezi că de asta îmi arde mie acum?...

Andrei Bădiţă dispăru trântind uşa în urma sa, în căutarea singurătăţii de care avea atâta nevoie.

Sosit din nou în camera de unde plecase la ţipătul cerşetorului, îşi făcu patul, trase de câteva ori cu mătura, dând gunoiul după uşe, apoi începu o plimbare frământată între cei patru pereţi. Se mişca şi în neastâmpărul acesta îndurerat privia des poza unei femei ce atârna de zid, d'asupra patului, făcând impresia unui sinucigaş ce-şi prelungeşte viaţa împotriva voinţei sale.

Sub greutatea trupului său mătăhălos, blănile subrede ale duşumelei scârţâiau ciudat, în triluri de cimpoiu.

— Ana!

Andrei Bădiţă rosti numele acesta cu un accent atât de mişcător, încât se sperie el însuşi de duioşia glasului său, pe care nu-l mai recunoştea.

Cu chipul plin de îngrijorare se opri, cercetă încăperea căutându-l parcă pe acela ce rostise atât de neomenesc numele Anei, apoi îngenunche în faţa fotografiei tinerei femei, din dreptul patului.

— De ce mă chinuieşti, Ana? isbucni iarăş Bădiţă. Vii cu mine, Ana? Eri m'ai mintit, nu? Of, Ana, nu mai pot trăi fără tine... Să plecăm amândoi la Bucureşti... Acolo, voi face negoţ. Găsit-am şi firma: „La refugiatul ardelean".

Vii cu mine, Ana? Haide, fii tristă, doară-te inima pentru bătrânul tău tată, dar vino cu mine. Suntem doi şi cu norocul tău şi-al meu facem patru...

Transfigurat, uriaşul îndrăgostit luă poza femeii din cui, o strânse la piept oftând şi nu o puse la loc până ce nu dete o serie de sărutări nebune locului ce închipuia gura fetei.

Indrăgostitul trecu la fereastră.

Ungurul plicticos era tot acolo, în mijlocul bătăturii, umil şi nemişcat.

— Pat! făcu el rugător de cum îl zări pe omul din cadra ferestrei.

— Javră pisăloagă! Aşteaptă!

Bădiţă se repezi pe culoar unde se aflau depozitate zeci de lighene, lavoare şi căni mari de apă. Luând o sculpătoare albă, reveni la fereastră, aruncând-o celui de jos.

Cerşetorul înşfăcă darul acesta atât de inutil în bordeiul său murdar, depărtându-se vesel, petrecut de huiduielile portarului: — Câine, vezi, acum laudă-te că nu te-ai lăsat până n'ai ciupit ceva dela „ţiganii" de români...

După această întâmplare, Andrei Bădiţă se gândi nestingherit la Ana, femeea din poză.

Imaginea tinerei la care se închinase ca în faţa unei icoane, era a prietenei sale, fiica unui negustoraş din Cluj-ul ce urma să fie dat ungu-

rilor, chiar în ziua aceea, până seară. Iubirea lor înflorise mulţi ani, dintr'o primăvară veselă până în toamna aceasta aducătoare de năpastă.

Acum, împletitura de flori şi vise care era dragostea lor, ameninţa să se destrame din pricina tatălui fetei.

Moş Pătru, având de luptat cu înfruntările fraţilor săi români cari se refugiau înlăuntrul ţării, se încăpăţâna a rămâne în târgul ce-şi schimba stăpânirea.

Om de modă veche, bătrânul negustor de brânzeturi era hotărît să facă gestul acesta din pricini cari îl priveau numai pe dânsul. La mijloc era o chestie de ambiţie, un proces vechi pe care îl avea cu un alt negustor din Cluj, un venetic sârb, venit din părţile Banatului.

Din 1925, an cu an, moş Pătru se înfăţişase dinaintea judecătorilor, dând ochi cu duşmanu-i de moarte, însă judecata se tot amânase din pricina avocaţilor tocmiţi de sârb. Aceştia aflau mereu noi cauze de prelungire a procesului, alungând şi dând cu piciorul dreptăţii ce i se cuvenea...

Cât s'a luptat bietul om ca să mântuie judecata! A adus chiar avocaţi vestiţi dela Bucureşti, pentru a căror plată trăsese tărişor de băierile pungii, dar în zadar.

Apărătorii negustorului venetic se arătaseră mai puternici.

Scormoniau prin cărţile şi hârtiile aduse la şedinţe, în tolbe de piele, şi gata, afurisiţii găsiau sumedenie de pricini pentru amânare.

Din această luptă, moş Pătru nădăjdula să iasă câştigat cândva, dar până atunci îşi oţelea voinţa din zi în zi, devenind rău pentru dreptatea lui, neînduplecat.

Ca nu cumva duşmanul să-şi închipuie c'a scăpat de răsbunare, Pătru trimise vorbă sârbului că rămâne pe loc să-şi termine judecata şi bine-înţeles, să-l vâre în puşcărie...

Hotărîrea fusese luată şi nimic nu-l putea sili pe moş Pătru să şi-o schimbe.

In ajun, tinerii se văzuseră în hotelul pustiu, împărtăşindu-şi decepţiile. Mândra Ana sau „Ana cea subţirică", cum obicinuiau să-i zică cetăţenii din partea aceea de Cluj, lupta de câteva zile împotriva unui sbucium fără margini.

Inima-i necălită încă la neajunsurile vieţii, trebuia să răspundă grelelor întrebări pe cari i le punea destinul.

Să rămână lângă bătrân? Să aleagă calea pribegiei alături de omul iubit? Mai trebuia apoi, ca înainte de a lua o hotărîre sau alta, să nu-şi nesocotească nici sentimentele patriotice de cari era animată încă din copilărie, ca orice odraslă de ardelean. In pustietatea apăsătoare a hotelului, Bădiţă şi Ana se răsboiseră cu toate încurcăturile acestea. Plângând în pumni, până la urmă fata îşi desprinse drumul: lângă tatăl ei!

Sdrobit sufleteşte, slăbit trupeşte, Bădiţă protestă, blestemă şi căzu într'o nesimţire ce-l ţinu în pat până seara. Pe întuneric se ridică, se plimbă pe culoare, coborî în pivniţă şi astfel până spre miezul nopţii, când răpus de oboseală şi durere, se trânti din nou pe pat.

Ziua următoare fu tot atât de tristă pentru flăcău. Se simţi îmbătrânit, suferind, trăind în fiece clipă vâltorile şi emoţiile unui an, din trecut...

Deodată, Andrei Bădiţă se repezi la fereastră. O mulţime de ţărani şi orăşeni manifesta pe strada învecinată, cu steaguri şi pancarde.

Drumul cortegiului era deschis de preoţi în odăjdii, ofiţeri în ţinută de campanie, şcolari, călugări, magistraţi în robe cernite, iar în urmă venia norodul neliniştit, cu ochii aprinşi de febră, cu piepturi hotărîte, cântând la unison sau strigând din rărunchi cuvinte patriotice. Soldaţii, cari mai înainte patrulaseră fără avânt pe străzile triste, se alipiseră şi dânşii gloatei, ameninţând cu armele, săbiile, până ce întreaga mulţime cuprinsă de acelaşi clocot, începu să ameninţe. Cu pumnii, cu bastoanele, cu steagurile şi crucile...

Priveliştea aceasta de oameni revoltaţi îl înflăcără atât de mult pe Bădiţă, încât îl făcu să-şi uite propria răscoală şi amărăciune. Deschizând fereastra, privi mult cortegiul, până o coti după colţul străzii, privind cu înţelegere frăţească ecoul din ce în ce mai îndepărtat al gloatei ieşite la luptă.

Din nou singur, portarul începu să-şi pregătească geamantanul de plecare. Din casa de alături a doctorului ungur, ajungeau până la urechile sale svonul unei tarantelle vesele bătute la pian. Muzica îl enervă. Cu graba unui borfaş care în puţin timp vrea să adune cât mai multe obiecte din casa în care s'a strecurat, portarul smulgea lucrurile din odaie şi le arunca în geamantanul din mijlocul încăperii. Din casa vecinului ţâşni un nou cântec: un marş triumfal!

Bădiţă vru să înjure de ciudă, să blesteme, dar în acea clipă auzi o ciocănitură în uşe, urmată de un:

— E voe?

Sudalma i se opri în gâtlej. Era glasul ei...

— Vino, Ana! tună Bădiţă abia ţinându-şi cumpătul de emoţie.

Ana intră, tiptil. Era îmbrăcată ca în zile de sărbători, în pardesiul negru pe care i-l cumpărase de curând dânsul, pe cap avea un basc, la gât o legătoare înflorată.

— Am venit să-ţi urez călătorie bună, grăi Ana încetişor, apropiindu-se şi luându-i mâna spre a i-o strânge.

— Asta e tot?

— Tot! răspunse fata desnădăjduită. Tata e neînduplecat. Nu mă lasă să plec. Poate, venim şi noi după mântuirea judecăţii...

— Atunci mai aştept şi eu, Ana! Vreau să fiu lângă tine, să murim aproape unul de altul.

— Nu, se împotrivi femeea îngrozită, tu să pleci îndată, până nu pică ungurii, că-i rău. Tu ştii ceti în cărţi şi au să te închiză, să te ucidă!.. Şi-apoi ceteşti şi jurnal... E rău de tine!

— Nu plec! isbucni Bădiţă răsturnând cu piciorul geamantanul cu lucrurile adunate pentru călătorie. Rămân lângă tine. Imi eşti dragă, Ana. Tu ştii cât te iubesc, aşa că nu întreba de ce nu te părăsesc.

Ana tăcu învinsă. Palidă, trecu la fereastră. Amurgea. Dinspre inima oraşului veneau frânturi de strigăte, de sgomote şi auziră şi câteva pocnete de carabină.

Fata tresări, sguduită de presimţiri rele.

— Merg şi eu cu tine!

— ???

— Da, întări Ana ducându-şi batista la ochi. Lacrima asta e pentru tata!

In drum spre gară, trecând pe lângă oameni ale căror suflete păreau năpădite de scaieţi şi uscăciune, Bădiţă şi Ana păşeau apăsat către viaţă, plini de fericire şi încredere.

Jurnalul unei dactilografe

„Je hais le mouvement qui déplace les lignes
Et jamais je ne pleurs et jamais je ne ris".
(Baudelaire)

Mişcarea muncii vatămă şi nemiloasă, frânge
Conture ideale, reci jocuri de lumini.
Bat la maşină cifrării şi simt cum scade 'n sânge
Avântul liniei de miere şi de crini...

Când ceasurile numără, egale, viaţa
Incercuită, solitudinea se curmă.
In soare tânăr vreau să mi scald o clipă faţa,
Cu mâini febrile, cuib de strângeri fără urme.

In jur stă oastea ochilor fluizi, albastre creste
Cu 'ndemnuri mândre ce mocnesc şi-atrag:
Statue vorbitoare şi diafană poveste,
Mă simt, în lumea unui tânăr vis de mag.

Simt ochii toţi asupra mea şi lacrima bastardă,
Ce mă despoaie de vestmânt şi'n umbră mă petrece.
Doar el, stăpân cu braţ de fier şi ochi ce nu desmiardă,
Cum singur ştie ce lucrez, stă 'n fund, masiv şi rece....

ŞTEFAN STĂNESCU

Peste ape veneţiene

(Urmare din pag. 1-a)

Nu este o invocare a iertării, o aspiraţie către fericirea de după moarte, ci o laudă adusă lui Dumnezeu, pentru tot ceeace este frumos, minunat şi mare în natură. Un psalm al Evului Mediu, unde se cântă laudă Domnului ce a făcut să se ivească, din nimic, frumuseţile nesfârşite: soarele, luna, stelele, vântul, nourii, seninul, apa, focul, ţărâna, fructele şi florile. Sfântul Francisc se înfrăţeşte cu toate făpturile, cu întreaga creaţiune, cu fratele soare, cu surorile stele, cu sora apă şi focul vioi, robust şi puternic. La sfârşit, întinde bucuros mâna sa morţei celei trupeşti, şi nu şovăeşte a o numi sora moarte.

Cerul este astfel pogorît pe pământ şi apropiat de înţelegerea şi iubirea oamenilor. O umanizare care nu exclude adoraţia credinciosului, căci chipurile sfinte trăesc lângă el, împart aceleaşi bucurii şi tristeţi de o clipă sau de o veşnicie. Deaceea Francisc nu s'a sfiit să se asemene în viaţa sa, cu Iisus. Nu l-a imitat, dar formele şi spiritul în care a predicat şi a trăit înfăţişează o asemănare isbitoare cu istoria Mântuitorului.

Viaţa lui a fost aproape de înţelegerea contimporanilor, iar legenda i-a încoronat faptele şi a lăsat posterităţii imaginea unui Francisc, care îngenunchiat în faţa copacilor şi florilor, uită pentru o clipă că slăveşte puterea cerească şi cântă numai frumuseţea pentru frumuseţe, şi armonia pentru armonie. Un Sfânt Francisc care nu ne-a lăsat decât un singur imn, CÂNTECUL CREATURILOR şi o Epistolă către credincioşii şi necredincioşii din lumea întreagă. Dar în Cântecul creaturilor sau al soarelui, găsim esenţa adoraţiei şi poeziei naturii, lucruri iubite în viaţă de către Francisc din Assisi.

●

In scurta noastră şedere pe ostrovul veneţian, între pini şi chiparoşi, sub chioşcurile de viţă unde pătrunde adierea dinspre mare, — misterul iubirii franciscane şi al sărăciei desăvârşite începea să se lămurească.

Chipul umil al îndrăgostitului de flori şi de păsări stăpânea pe uscat şi pe apă.

In ziua următoare, când ne-am desprins uşor de ţărmul acelui ostrov minunat, o gondolă plină cu rodul grădinilor de dincolo de mare, plutea către Sfântul Francisc al Singurătăţii. Doi fraţi franciscani călăuzeau această ofrandă a naturii, pe răsfrângerea apelor, acolo unde se întindeau două punţi de lumină, cu o cruce nesfârşită, cu braţele către cele patru zări ale lumii, pe care le îmbrăţişează iubirea de oameni a fericitului Francisc din Assisi.

C. N. NEGOIŢĂ

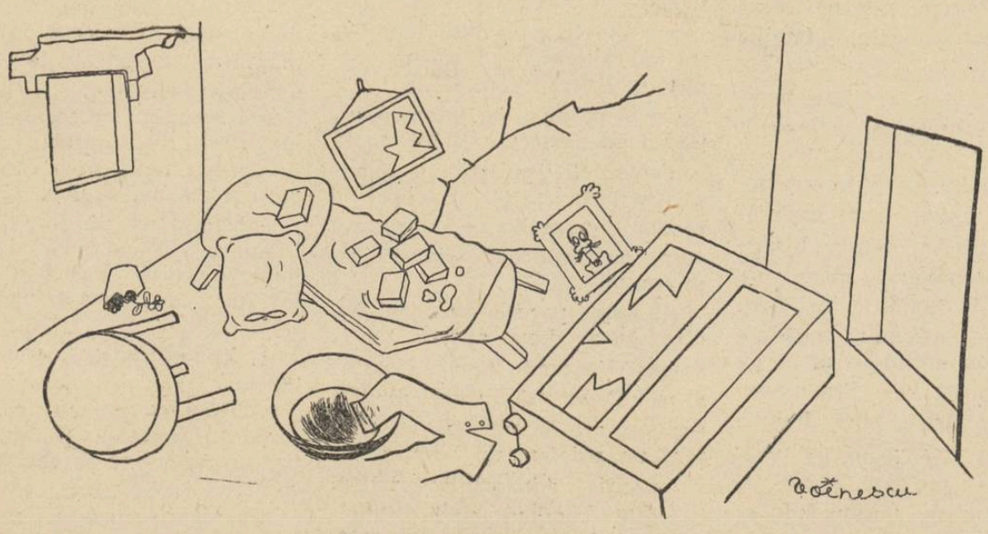

SFAT INŢELEPT

Dacă reuşiţi să vă aranjaţi astfel interiorul, niciun cutremur n'o să vă mai impresioneze.

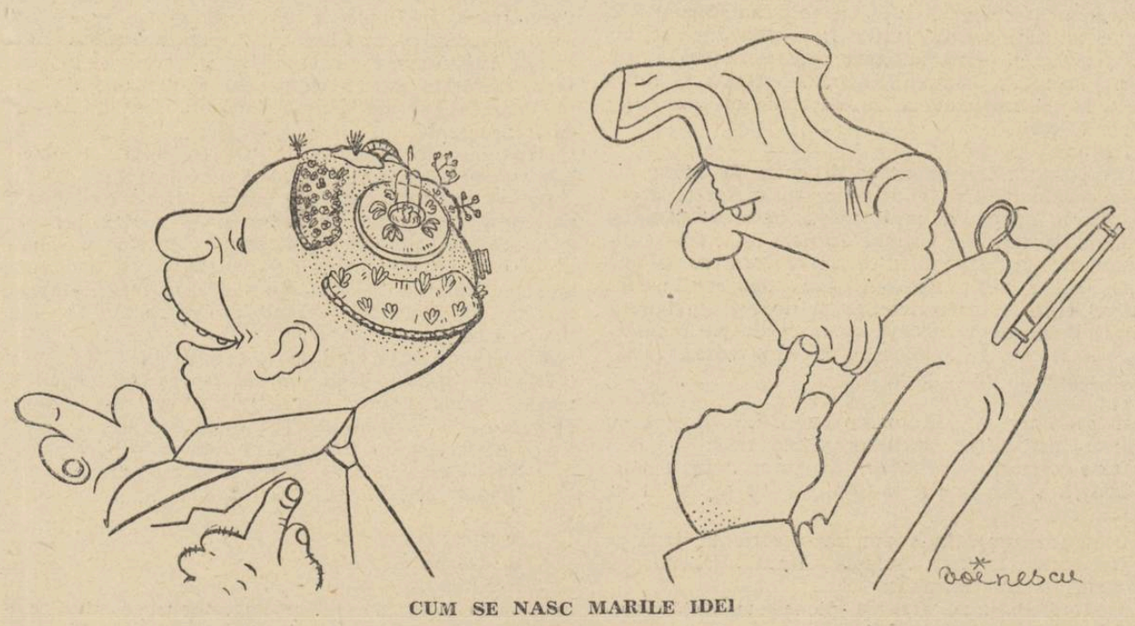

CUM SE NASC MARILE IDEI

— Cum ţi-a venit ideia acestui parc minunat?
— De la apărarea antiaeriană. Intâi am pus niţel nisip în cap, împotriva incendiilor, apoi am făcut o cărare cu pietriş şi în urmă am plantat florile.

VITRINA EUROPEI

Note germane

NUMAI PUȚINI

sunt scriitorii autentici cari, lăsând pe plan oarecum secund propria lor producție literară, se dedică, sincer și cu pasiune, editării, reeditării, înnoirii și popularizării scrisului altora. Intre poeții și prozatorii germani de seamă, Will Vesper *(n. 1882) ocupă un loc de frunte în această privință. Incepând cu 1906, când a publicat apreciata antologie din opt secole de poezie germană („Ernte aus acht Jahrhunderten deutscher Lyrik"), Vesper n'a încetat să-și facă un ideal din explorarea tuturor regiunilor literare ale poporului său. Fie că a scuturat praful uitării de pe paginile adăpostite în cine știe ce bibliotecă sau colecție puțin accesibilă marelui public, fie că a potrivit pe noi măsură și formă nouă prea vechile și deci și prea puțin atrăgătoarele texte câte presupun o pregătire specială înainte de a ți se destăinui în originala și adevărata lor frumusețe, Will Vesper a procedat cu aceeași mare dragoste și competință. Să obiectăm că o astfel de muncă nu cere decât răbdare și migală de savant și nicidecum foc din focul viu al poetului? Dar cărțile editate de Vesper, cât și minunatele versiuni proprii ale vestiților Simplicissimus, Landstölzerin Courache, Schellmuffsky, Don Quichote, Dyl Uhlenspiegel, Robinson Crusoe, Gulliver, Münchhausen, — ca să nu citâm decât cele mai de seamă, — poartă, toate, sigiliul unui mare talent de povestitor, — talent întrecut doară de poetul Vesper din Tristan und Isolde, Parsifal, Gudrunsage și Reineke der Fuchs, tuspatru opere de refontare a subiectelor vechi.*

Will Vesper nu e însă numai autor de antologii sau editor îndrăgostit de literatura veche germană. In afară de antologiile „Aus tausend Jahren, deutsche Balladen und Kriegslieder", „Der deutsche Psalter, geistliche Dichtungen", în afară de editarea operei poetice a lui Hartman von Aue sau a lui Luther, etc., Vesper a mai publicat ediții antologice și complete din opera unor Goethe, Hölderlin, Jean Paul, Eichendorff, Möricke și alții.

*Anul trecut, ca parte simetrică la repede popularа „Ernte der deutschen Lyrik aus acht Jahrhunderten" (carte revăzută în 1932 și ajunsă la 330-a mie de exemplare vândute), Vesper a mai publicat, în editura Wilhelm Langewiesch-Brandt din Ebenhausen de lângă München, un nou volum de 400 de pagini reprezentând recolta lirică a prezentului (*Die Ernte der Gegenwart. Deutsche Lyrik von heute*).*

Această antologie pune la îndemâna cetitorului esențele cele mai pure din opera a una sută de poeți germani, dela cei mai mari, precum sunt Binding, Stehr, Carossa, R. Huch, Claudius, B. v. Münchhausen, Agnes Miegel, Linke, Weinheber, Ina Seidel și până la numele celor mai tineri și mai promițători. Toate genurile lirice sunt luate în considerare, dela sonoritatea de perlă a catrenului la acordurile profunde ale imnului, dela liedul tors din firele cele mai simple și mai melodioase ale temei lirice și până la unduirea de orgă a baladei.

O „fugă", întitulată „Ernte der Zeit", închee cum nu se poate mai potrivit această culegere lirică prin realizarea căreia Will Vesper dă cea mai bună dovadă că poporul german, departe de a fi numai neam de oameni realiști, rămâne, prin excelență, o națiune de poeți. Asupra operei poetice personale a lui Will Vesper, vom reveni.

MAMA LUI NIETZSCHE

Judecând după fizionomie, genialul autor al lui *Așa vorbit-a Zarathustra,* a moștenit multe dela mama sa, Franziska Nietzsche, născută Oehler. Dar e îndeobște cunoscut faptul că fiii moștenesc, deobiceiu, caracterele psihice ale mamelor. Un Goethe, sau, la noi, un Eminescu, au dedicat mamei lor versuri mai mult decât semnificative în această privință. Nietzsche are dela mama sa, în primul rând, ochii. Acei ochi plini de suflet și de totală aplecare asupra adâncurilor lui. Despre Nietzsche s'a scris mult și, mai ales, multe. Despre cei din jurul lui, și, în special despre rudele de sânge, mai puțin și mai puține. E, totuși, cunoscută figura surorii sale Elisabeth Förster-Nietzsche. Mama, în schimb, a rămas ca și neștiută. Spre a completa o regretabilă lacună, dar și pentru a închina, ca rudă, câteva pagini de ploasă reculegere întru memoria aceleia care a simțit, poate mai bine decât toți ceilalți, greul destin îndurat de celebrul său fiu, — *Adalbert Oehler* a publicat, în editura C. H. Beck din München, (1940), un frumos volum intitulat *„Nietzsches Mutter"*, (176 de pagini + 5 clișee). In această carte nepotul Adalbert Oehler face un reușit portret psihologic al femeii care, ca și fiul ei, a băut din prea amarele pahare ale vieții păstrându-și, neumbrite, atitudinile de adevărată personalitate. Fiică de preot cu casă grea, Franziska Oehler se mărită la 17 ani și-și pierde prea de vreme soțul. Totuși loviturile cele mai dureroase le primește odată cu îmbolnăvirea genialului ei Friedrich. Singura care l-a admirat în înțelesul cel mai curat și mai cald al cuvântului, Franziska Oehler-Nietzsche a fost totodată și singura ființă care a suferit cel mai mult, și până la adânci bătrânețe, de pe urma tragicului sfârșit care a întunecat mințile celui mai lucid dintre vizionarii veacului al nouăsprezecilea.

Dară cartea lui Adalbert Oehler mai cuprinde un foarte prețios material inedit: Scrisori de ale mamei lui Nietzsche și, mai ales, un jurnal intim al ei, de pe timpul logodnei. Deasemenea valoroase sunt precizările cu privire la relațiile dintre Franziska Nietzsche și copiii ei Elisabeth și Friedrich, relatările noi în legătură cu Elisabeth Förster-Nietzsche și boala fratelui său.

Volumul *Nietzsches Mutter,* constitue, — cu atâta mai mult cu cât e opera unei rude a nemuritorului revalorificator al tuturor valorilor, — o rară și prețioasă achiziție pentru complexa bibliografie în jurul problemei perpetue: „Nietzsche".

TRAIAN CHELARIU

Note italiene

GUIDO LANDRA

profesor la institutul de antropologie dela Universitatea din Roma, a vorbit Miercuri 26 Martie la Fundația „Regele Carol I", despre „politica rasei în Italia fascistă" *(La politica della razza nell'Italia fascista".*

Guido Landra a început prin a face un scurt istoric al doctrinei rasiste italiene, arătând că, încă din 1938 se ajunsese la o înțelegere de acest fel între puterile Axei și tot în acel an a fost publicat primul manifest rasist italian.

Punctele principale din program erau: mărirea numărului populației italiene și în același timp îmbunătățirea stării materiale a populației. Iar problema evreiască urma să fie soluționată prin măsuri legislative.

A doua fază a rasismului italian, cea actuală, e mai mult o problemă spirituală. Se agită ideea apărării rasei de factori interni de degenerare (spirituali cât și biologici); se insistă în special asupra distrugerii burgheziei — nu luată în sensul de clasă socială cum se înțelege în mod curent, ci o ținută, o comportare determinată a spiritului, de factură internațională.

Se prevede în același timp și o protejare a Italienilor de peste hotare.

Mai departe, Guido Landra face o paralelă între mișcarea rasistă italiană și cea germană, arătând apropierile și deosebirile celor două doctrine.

Problema religioasă, de o importanță atât de mare în Germania, are în Italia un interes relativ, datorită catolicismului. Iar ideea nordică, înălțarea unei anumite regiuni, nu se poate pune în Peninsula italică, unde toate regiunile au în întregul armonic de azi, aceeași importanță.

Ca principal punct de contact a celor două doctrine rasiste, rămâne antiiudaismul; un punct de contact curios, căci diferă în multe privinți.

Preocuparea centrală a politicei rasei în Italia fascistă este afirmarea existenței unei rase italiene; nu numai din punct de vedere antropologic, ci văzută problema și din unghiul cultural, spiritual. Deși ca *tip,* înfățișarea Italienilor variază, formând în centrul Peninsulei cea mai tipică varietate, cea aquilină, găsim totuș, pretutindeni, aceiași familie italiană.

Dacă se dă o mare importanță problemei antropologice, este pentru faptul că există o legătură între calitățile fizice și cele spirituale; în ereditatea spiritului sunt de considerat și factorii fizici, fără a cădea prin aceasta în materialism.

Căci calitățile psihice imanente diferă după rasă.

Și aici, Guido Landa face o interesantă observație și anume aceea că, doctrinele politice sunt oarecum legate de cele biologice. Și dă ca exemplu democratismul, determinat poate, oricum înrudit cu faimoasa teorie a lui Lamark. Plecându-se dela ideea că toate popoarele se pot schimba, nu se putea pune de către democrați problema rasei.

Fascismul a echilibrat oarecum cele două aspecte ale problemei; nici pur ereditarism nici lamarkism. Ci, apărarea substratului ereditar, imortal al unei rase și educarea prin voință a acelui ceva variabil, influențabil din rasă.

Printre alte probleme puse și soluționate oarecum de fascism enumărăm și noi câteva dintre cele semnalate de d. Guido Landra: protecția muncitorului din Africa, pentrucă se pot produce perturbări în corpul și spiritul acestui muncitor prin încrucișeri — e atinsă aici problema metișilor — și pe un plan tot atât de important, chestiunea iudaică.

Evreii nu sunt numeroși în Italia și nici n'ar interesa importanța lor numerică — ci influența lor calitativă. Măsurile luate acum în Italia, sunt tranzitorii.

Trecând la problema rasismului în general, conferențiarul definește rasismul ca o mișcare mai mult decât politică, o mișcare mistică.

E o mișcare care nu va avea soarta politicianismului care se termină în mod constant în probleme de administrație, ci o adevărată revoluție care-și va păstra mereu caracterul de „idealistică". Și, sugeră Guido Landra, ideea de latinitate trebue să cedeze ideii de romanitate, care spune mai mult decât cultura și civilizația.

Ideea rasei va domina Europa de mâine, prevede conferențiarul, care închee prin cuvintele: „Per noi Italiani e per voi Romeni, il problema della razza è una questione di morte e di vita".

CARLO PLACCI

acel ambasador cultural al Italiei, cunoscut în toate orașele mari ale continentului, a murit de curând (16 Ianuarie, a. c.).

Și-a început cariera literară cu câteva romane: „Un frerto" (1892), „Mondo mondano" (1898) și „In automobile" (1908).

A scris multe articole însă, în „Corriere della Sera" și „Il Marfocco", tratând mai cu seamă despre evenimente contemporane lui, luate cu predilecție din lumea artiștilor de toate categoriile, pe care îi cunoștea în mare parte. Talentul său de memorialist era aplecat mai mult spre anecdotă, spre faptul plăcut; un scris vioiu, nervos, de o savoare specială, plin totdeauna de semnificație.

Bătrân, cu o experiență din cele mai bogate — fusese contemporan cu Verdi, Wagner, Tolstoi, Carducci. Pascoli, d'Annunzio, Strauss, Debussy, Degas, oameni cu care vorbise de atâtea ori — și-a însemnat în ultimii ani ai vieții memoriile unui trecut atât de deosebit de favorabil. Scrisese atât de mult la memoriile sale, încât i-a fost imposibil să pue o ordine în ele și le-a lăsat nepublicate. Il obosea o astfel de muncă.

Singură conversația îi mai stimula facultatea aducerii aminte și îl făcea să mai povestească una din neuitatele și atât de interesantele lui călătorii.

Lumea italiană a literilor plânge în Carlo Placci pe unul din cei din urmă scriitori ai secolului trecut.

(In numărul din 1 Februarie a. c. al revistei „Nuova autologia", Emilio Cecchi consacră câteva pagini memoriei lui Carlo Placci).

SORACTES

FOI VOLANTE

ANOTIMP

Au înflorit caișii, iubito, și la bodegi au fost scoase pe trotuar întâile mese. Eri a venit primăvara în orașul acesta drag. Cât de ciudate ni se par câteodată toate lucrurile mici și cât de nebăgate în seamă pot trece pe lângă noi marile farmece ale firii. Poatecă anotimpul a intrat în urbe ca în alți ani, mai buni. Dar ieri covrigarul stătea la colțul străzii mele și n'am văzut că era desculț; de bună seamă că venise primăvara. Și curțile au prins să ia alt obraz, pline de perne și de mături, sub lumina unui soare care aruncă aur ca un nabab, prin bârloage și tranșee. Tramwaiele s'au oprit la răspântia cu plopi firavi și dintr'o remorcă a coborît un ins în cămașe, negru și foarte sonor. Nici pălărie n'avea pe cap și își tot ștergea sudoarea cu o basma cât Cișmigiul, privind peste garduri și strigând: haaaine veeechi! Până mai ieri, și dumneasa purtase încă palton și căciulă. E o primăvară totală, aceasta care a venit eri.

Codanele ies din licee cu ochi mari cât călimările și de îndată ce-au trecut pragul școlii, o sbughesc la fugă. Pe bulevard în jos, elevii dela „Spiru" și „Lazăr" încalecă bicicletele ca niște gândaci enormi. Dar batistele flutură numai în gări. Mici steguleți, verzi, galbene, roșii, gonesc în vânt și se pierd după colțuri ca niște fulgi de zăpadă colorată.

Am surprins primăvara și în cartier. Lumea se plimba printre case, căci era Duminică, și zâmbea tristă. Copiii se înghesuiau la pozele decolorate ale unui cinematograf, iaurgiii alergau prin curți și prin ganguri ca niște paianjeni imenși. Nu mai cântau harmonici după perdele, ferestrele au stat mute și negre, întâia oară, poate, în anul acesta. Numai prin prăfuiții copaci desfrunziți încă, a trecut o boare de vânt aiurit, spânzurându-se apoi de-un fir de telegraf. Dar nimeni nu l-a văzut; aveau oamenii alte griji.

Iubito, au înflorit caișii, iar la bodegi au fost scoase pe trotuar întâile mese. Am luat anotimpul la braț, ca să ciocnim împreună un sfert de vin cu sifon.

VLAD ALIMAN

Note românești

INTERNATELE ȘCOLARE

Iată o problemă de o covârșitoare importanță pentru acei cărora soarta unei bune părți a tineretului nostru școlar nu-i este indiferentă. Școala a intrat de multă vreme pe un făgaș în care acționează, suveran, automatismul. Nu se pot cerceta aci multiplele cauze ce-au dus la această stare de lucruri, dar nu se pot nega rezultatele nu prea strălucite ce s'au obținut în ultimele decenii. Desigur, la aceasta a contribuit și mizera remunerare a corpului profesoral, până acum de curând, dar și mirajul ce-l exercita asupra celor dela țară, mai mult decât ar fi trebuit, orașul cu respectiva școală secundară, socotită drept calea cea mai sigură pentru alcătuirea unei stări mai bune. Dar, indiferent de cauze, atâta timp cât mai dăinuește o stare de lucruri bolnavă, se impun de urgență măsurile necesare.

D. **Octav Șuluțiu,** profesor la liceul din Brașov, se ocupă — în „Gazeta Transilvaniei" din 30 Martie — de problema internatelor școlare, aducând unele sugestii care, deși nu pot fi acceptate integral, sunt menite să însemne o nouă lumină în îndrumarea tineretului. Distanța ce se stabilise între catedră și micile capete avide de cunoaștere, se cere micșorată și completată cu grija de fiecare zi pentru sufletul școlarului. Aceasta se face în afară de orele de curs, în cadrul familiei. Este normal ca părintele să fie cel mai indicat în îndrumarea morală a odraslei respective; dar cum cel puțin jumătate din populația noastră școlară secundară este de proveniență rurală, pentru această categorie rămâne valabilă preocuparea de care vorbește d. Șuluțiu. Gazda, de cele mai multe ori, nu reprezintă altceva decât o tristă soluție și care cel puțin nu se poate dovedi că pentru părinte este favorabilă măcar din punct de vedere material. Pentru un preț tocmit negustorește, ea nu oferă decât o masă neîndestulătoare; cât despre control și îndrumare, sunt noțiuni necunoscute acestela. Iar când se întâmplă să fie executate, ele se fac superficial sau pe repezeală.

Deaceea crelerea unor internate-model, organizate după sistemul marilor colegii apusene, cărora părintele să-și încredințeze copilul, se impune. Repetăm, în privința soluțiilor, poate că cele propuse de d. Șuluțiu nu sunt integral acceptabile, dar simplul fapt al luării în discuție a unei atât de importante probleme pentru tineret și îndicarea câtorva bune și realizabile căi ce duc spre atingerea scopului, merită toată atențiunea celor ce veghează la bunul mers al școlii noastre.

LITERATURA BELGIANĂ

este destul de puțin cunoscută la noi, aceasta — poate — nu atât din cauza lipsei calitative, de cele mai multe ori justificarea cea mai la îndemână, ci pentrucă unui cititor obișnuit al cărții de limbă franceză îi este mai comod să socotească de proveniență galică un volum tipărit în limba lui Voltaire, înlăturând astfel în modul cel mai simplu oboseala de-a se informa.

Așa se face că mari nume literare belgiene sunt trecute cu ușurință în lotul francez. Un caz asemănător se întâmplă cu astăzi mult cunoscutul romancier flamand Maxence van der Meersch *autor a numeroase și bune romane ca:* Invasion 14, La maison dans la dune, *etc. Despre cea de a doua lucrare pomenită mai sus, s'a scris cu ocazia apariției în românește, neinsistându-se atât cât trebuia asupra caracteristicilor esențiale ale acestui tânăr scriitor belgian, reprezentativ pentru literatura de azi a țării sale. De o sobrietate și de un firesc fermecător, scrisul lui Meersch are cursivitatea necăutată, isvorîtă din însăși povestirea faptelor, ce ține pe lector mereu asupra paginilor, eroii săi devenindu-i dela primele file prieteni sau, în orice caz, desprinși din marea galerie a celor pe care-i întâlnim și de care avem certitudinea că se mișcă, trăesc, iubesc sau suferă.*

Dacă n'ar fi decât această calitate, de-a face din pensionarii cărților sale un furnicar de ființe omenești distincte, cu preocupări și atitudini, cu bucurii și griji, în permanentă desfășurare pe planuri diverse de viață, și ar fi deajuns să facă din van Meersch un scriitor mare. Dragostea și înțelegerea cu care autorul se apropie de animale, de câini în special, descrierea câtorva lupte între acești credincioși tovarăși ai omului, redată cu un impresionant realism, ne dau măsura posibilităților scriitorului flamand, un îndrăgostit al vieții văzute fără lentilele dăunătoarei idealizări, van Meersch rămânând un amplificator al vastului clocot de viață, desfășurată brutal sau duios, nu departe de inima sa.

DACIA

Odată cu acest început de primăvară însorită, a poposit printre noi o nouă revistă lunară: DACIA (sub acest titlu scris cu caractere groase, se poate descoperi și cuvântul **„rediviva"**, prizărit și apăsat, pare-se de greutatea ce poartă!).

Intr'o aleasă ținută, sărbătorească, acest prim număr aduce semnul unui mănunchi de colaboratori tineri și apreciați, din care desprindem: **Horia Nițulescu:** Prolegomena la o anumită duratã românească; **George A. Petre:** Psalm; **Valeriu Anania:** Intoarcere; **Sm. M. Vizirescu:** Așunel; **Ion Ojog:** Imprimăvărare în Duminecă; **Aurel Cosmoiu:** Mitologia originã a religiunii?

Cronica literară de **Const. Bărbulescu** și **George A. Petre**; cronica plastică de **Radu Boureanu,** iar cea dramatică de **D. Ionescu-Morel.**

REVISTA FUNDAȚIILOR REGALE

Apărut cu întârziere, numărul pe Februarie al Revistei Fundațiilor Regale se bucură, cași până acum, de co aborarea celor mai autorizate condeie.

Din bogatul material ce conține acest număr, citâm: N. I. Herescu: *Gânditorul Seneca;* Al. A. Philippide: *Imbrățișarea mortului;* Horia Furtună: *Ariel;* Basil Munteanu: *Metoda și personalitatea în studiul literaturii;* Al. T. Stamatiad: *Eșarfe de mătase;* D. Iov: *Sate moldovenești pe Nistru;* Petru P. Ionescu: *Artă și moarte;* Virgil Candianopol: *Bun rămas;* Al. Marcu: *Simțul armoniei în Renaștere;* Perpessicius: *Jurnal de lector (Divanul persian);* Nicolae Roșu: *Ideea de rasă la doi gânditori români;* Al. Dima: *Concepția estetică a d-lui Liviu Rusu;* Șerban Cioculescu: *Un mare nedreptățit: I. Codru Drăgușanu.*

Cronici și note semnează: Al. Busuioceanu, Vinti ă Teodorescu, Ion Frunzetti, Dorin Sperantia, Ion St. Moldoveanu și Petru Comarnescu.

DOUĂ FETE DINTR'UN NEAM

„Vizând vremurile de jafuri și de sugrumare ale defunctului regim, ele **(poezile)** les azi la veală, pe drumurile deschise în noua lumină. Să dea Dumnezeu să fie valabile numai pentru vremurile în care au fost scrise".

Sunt cuvintele lămuritoare cu care d. George Gregorian **își deschide volumul de poezii: „Două fete dintr'un neam", apărut de curînd în editura „Cugetarea". Mai fiecare poezie poartă anul când a fost scrisă, indiferent dacă a apărut sau nu în vreo publicație, rostul acestor datări având scopul să ne indice felul cum a prins și a vibrat sensibilitatea poetului în contact cu anumite evenimente ce-au culminat cu dureroasa desmembrare a hotarelor țării. Revolta autorului împrumută accente de o duritate puțin obișnuită, clocotul păstrându-se în adâncuri, ca ovice mari și adevărate dureri. Necopleșit, totuș, de tristețea momentului de față, poetul păstrează intactă, în versurile sale, speranța într'un viitor mai bun și nu prea îndepărtat, ca în** Rana din veacuri:

Să tăcem pentru tine, sfânta mea [Țară,
Până va crește fierul tăios.
Să tăcem, să privim capul de [fiară...
Îi văd băltoaca de sânge gros.

Așteptării mute și cu grije reținute pentru împlinirea unui destin strălucitor neamului nostru, d. Gregorian îi conturează răsplata ce nu va întârzia să vină, prin finalul din Azi sunt mic:

Și cu timpul, pân'atunci,
Din copilul de pe lunci
O să cresc și o să fiu
Pintene pe bidiviu,
Flăcăiandru și tunar,
Sburător peste hotar,
Pe trei zări gonind în roată
Cu chimirul zimțuit
Să tot sbor și să dau plată,
Că am multe de plătit!

C. POSTELNICU

SANDA

Noul roman al scriitorului Mihail Șerban, intitulat „SANDA" a apărut în vitrinele librăriilor. Câteva fragmente publicate de autor din această carte, au dat indicii pentru o lectură plină de viclciune și interes.

Cartea apare în editura Cultura Românească.

Asupra acestei cărți vom reveni.

Notă la o cărticică de demult

Adesea prima carte a scriitorului desvăluie întreaga constelație a operei viitoare. Așa Flaubert la 17 ani scria **Les Memoires d'un Fou** și **Voyage en Enfer,** schițe a două capod'opere scrise mulți ani mai târziu: „La Tentation de Saint Antoine" și „L'education Sentimentale". Teme minore cu încetul îmbogățite, orchestrate în anii de maturitate. Intru câtva prima operă a d-lui Ion Pillat „Povestea celui din urmă Sfânt", o broșură tipărila Paris, în anul 1912, când autorul are abia 21 de ani, e revelatoare a făgașului pe care va să se îndrepteze tânărul poet de atunci înainte. Intr'adevăr **Povestea celui din urmă Sfânt** simbolizează, după cum îndeajuns o sugerează titlul, zăvorîrea hotărîtă a unui trecut de gândire copleșit de preocupări mistice-romantice și adoptarea unei atitudini raționaliste și clasice. Presimți de pe atunci că sbuciumul turbure al vârstei se disolvă în seninul azur al idealului apolinic, și că poetul dacă are să se mai întoarcă uneori la o lume năruită va fi atunci numai și în măsura doar în care, liniștit și sigur pe sine, va ști să-i dibuiască vrăjitorește resursele nesfârșite de poesie. Stilul are de pe atunci sclipirea adamantină ce c'un fel de necesitate își va afla, 25 de ani mai târziu, desăvârșire de cerc metalic în „Scutul Minervei", când poetul simte cum însfârșit

Divin răsare ritmul din [formele confuze...

Acum e aproape „vindecat de Himeră", deși uneori simte încă „harpiile pe frunte cu sborul lor nefast". Când odată ai descoperit voluptățile simetriei divine întruchipate plastic de geniul elenic, când ai dobândit intimitatea rară a zeiței „cu chip de muritoare și gând nemuritor", când atingi perfecțiunea contemplației, ți se îmbie ciudata ispitire a tăcerii încântate:

Și-acum când știu că versul [din suflet nu-mi mai pleacă
Și'n albia lui cântă curatul [său izvor
Pe veci de-acum poate și [lira mea să tacă.

Intr'adevăr d. Ion Pillat nu s'a desmințit de-a-lungul unui sfert de veac: mereu îl regăsim senin, nobil, resemnat, sub zodia aceluiași scut al Minervei. In literatura noastră în care înrâuririle apusului mai întotdeauna se lasă prea vizibil ghicite, opera d-lui Pillat alcătuește o lume uimitor de independentă, aristocratic izolată, străbătută subteran de apa vie a celui mai autentic duh românesc.

PAUL LAHOVARY

Veac protestatar

(Urmare din pag. I-a)

normalilor, pentru a opera o normalizare în anormal. Literaturile veacului se neagă reciproc, protestând împotriva ecrifelor lor înșiși, prin „novatorii" iscați parazitar, unul pe humusul provenit din putregaiul celuilalt, ca ciupercile. Arta veacului, mai întâi protest nesfârșit repetat împotriva celei anterioare, se regăsește azi pe drumul de Canossa al câte unui „retour"...

In veacul protestului nu se vorbește decât de încvățl și de întoarceri. Evoluție nu mai există, ci salturi înainte sau îndărăt.

Orgoliul nemăsurat al veacului care disprețuește trecutul, este încercarea de a-și înlocui lipsa de certitudini, într'o criză a cuncașterii care se generalizează fără sfârșit. Fără orgoliul unei superiorități fictive asupra înaintașilor, oamenii veacului s'ar prăbuși disorganic, amorf, ca o movilă de pale ori ca un mal.

Tot ce-i axează e imaginea aceasta magnifică pe care și-au alcătuit-o tot protestând..., patima luciferică de sine.

Duritatea veacului de aici vine; nimeni nu simte câtă mizerie omenească e în nesiguranța ce se sbate sub masca celui mai nerușinat orgoliu?

Amărăciunea sâmburilor de sens, pe care-i disloci de spinteci secant rodia actualității, n'o poți decât bănui.

Pentru a o măsura, se cere ieșirea dinlăuntrul sistemului deșert de oglinzi paralele care fac ecouri vizuale infinite, imaginii hipertrofe a veacului nostru, — și putința de a te scobori, sondând psihanalitic, până la rudimentele pre-natale de conștiință, ale unui veac adus la lumină cu forcepsul.

ION FRUNZETTI

= MIMA =

de ROMEO LĂZĂRESCU

— Mima... Mimita maichi !...

o strigă cu glas stins bătrânica și mioara cu vocea tremurătoare, tandră, behăie un răspuns.

Așa își caută baba Rufina pe câmpurile golașe de iarbă, pe Mima. mângâierea bătrâneților ei trudite.

E o oiță creolă, cu privirea dulce și lăbuțele moi și păroase.

— Vino, scumpa mamei.

E singura ființă cu care mai împarte o vorbuliță și oaia o urmează pe bătrână pretutindeni.

„Pretutindenea" babei Rufina e câmpul și iazul, că numai pe acolo umblă.

Pe oaie a crescut-o de mică cu ceai de „mate" și pâine uscată mestecată în gură, ca pe copiii de om sărac.

De cum răsare soarele, se așează cu ea la pălăvrăgeală.

In dimineața asta i-a spus tot ce-a avut pe suflet.

Acum și-a strâns frumușel masa prânzului și s'a dus s'o caute, ca de obiceiu pe câmpuri.

— „Te-ai făcut calică, Mimita maichi, te-ai băgat și în fânul cailor și de te-or găsi, au să mi te găurească cu copitele.

La 70 de ani Dona Rufina nu are decât două lucruri dragi pe lumea asta ; pe fiul său Paucho la oraș, acolo departe, și pe Mima lângă ea.

De când i-a plecat băiatul, nu i-a mai rămas decât bucata asta de blană cu ochi ca să-și împartă necazurile.

Din tinerețe a pierdut totul.

Pe bărbat i l-a răpit un războiu, pe copil un amor ; sănătatea, timpul și casa o furtună.

De atunci își înșiră anii pe răbojul singurătății.

Trăește într'un bordeiu spre care nimeni nu vine, lângă o gârlă ce vecinic se duce la vale, sub niște copaci ce zilnic se înalță la ceruri...

Singurul lucru ce i se apropie e... pământul...

E spălătoreasă.

D'aia cunoaște oamenii din sat tot așa de bine ca și cârciumarul. ca și notarul.

Soarele — asociatul ei — nu-i ia nici un ban ca să-i păzească turma de rufe albe, întinse ca oile pe iarbă.

E „uscătorul" ei.

Numai vântul e mai șegalnic. Se joacă cu ele să te prăpădești de râs. Cum le-a gătat și le-a pus la uscat, numai că-l vezi că se bagă în cămașa albastră a lui Moș Nicanor, sau începe s'o umfle p'a Donei Melchora aia grasă dela „casa ncuă" și să-i glumească cu ismenele.

Atunci grăsana, rușinată parcă, începe să salte picioarele unul câte unul parcă ar vrea s'o ia la fugă.

— Vezi Mimo, a început vântul. O să-mi arunce toate rufele în gârlă și pe urmă cine mi le mai scoate ? Uite, batistele s'au împrăștiat toate !...

Hai să le strângem bălăioaro și p'ormă să căutăm și o leacă de „charamuscas" pentru sineală.

Mima se face că n'aude.

Cu toate se împacă ea, numai să n'o bagi în bordeiu înainte de asfințitul soarelui. Nu e vorba că o așteptă acolo sumedenie de bunătăți. Mai abitir ca un musafir distins, Mima se înfrupta din toate tabieturile babei.

Intâiu, magiun de portocale și apoi sirop de afine. pe care Dona Rufina îl amesteca cu ceai de „maté" și care curgea mai mult în gura Mimei decât în cana de ceai.

Astăzi Dona Rufina n'a vorbit încă cu Mima de ce-i e mai drag pe lume : de Pancho.

Plăcerea acestei conversații o păstrează pentru mai pe înserate. Atunci când nu se mai aude decât țârâitul greerului, când nu mai vezi nimica și totuși, în fiecare mogâldeață vezi „ceva", atunci ce bine te simți când ai lângă tine o „ființă omenească" chiar când e ea cu blană de oae !...

Din zi în zi se simte tot mai singură, tot mai stinsă.

De șease luni de când i-a murit măgărușul, nu mai câștigă nimic. Nu mai are cu ce să-și ducă rufele în sat pe la clienți.

Muncește și ea când pică câte ceva și atuncea, pe cât i se dă. Bordeiul e așa de departe de sat, că nu vine nici dracu până la el. Cine mai are milă de ea își mai aduce aminte și-i mai trimite rufele cu câte un copil. Și nu de multe ori, a rămas fără o bucată de pâine pentru că dracul de copil trimis cu banii, n'a mai venit pentru că i-a cheltuit !...

De două zile nu i s'au adus decât scuze; „să ne ierți" sau „când voi veni rândul viitor, am să ți-i aduc". Și fiece copil ce vine și pleacă, îi umple casa de vorbe frumoase și promisiuni, lucruri cu cari nu poți face nici măcar o fiertură.

— Nu stai la un loc, Mima ?!...

Botișorul moale o caută și-o gâdilă în palma muncită.

— Să știi că te trimit afară să te culci cu câinele! Ce, pentru o traistă de lână, ce o să-mi dai, o să-ți rabd atâtea șotii ? O privește cu drag, cu ochi de mamă iubitcare.

— Ce curios și Dumnezeu ăsta, cum a lăsat el ca o lighioană ca asta să se lipească așa de sufletul omului. Și se gândește ce fericiți vor fi toți trei, când i-o veni flăcăul.

Ea, băiatul și oaia!...

. . . . . .

Se aude ceva.

Oaia ridică capul și ciulește urechile.

Dona Rufina ascultă.

— E diligența !... Să fie ceasurile cinci ?

Pe partea cealaltă a gârlei trece poștalionul într'un nor de praf și zornăit de clopoței.

Dona Rufina lasă lucrul și-l privește.

Asta era singura ei bucurie, să salute pe necunoscuții din trăsură.

Salută așa fără să aibă pretențiile la răspuns și cu ochii în gol, prin praf, urmărea „năluca" până nu se mai vedea.

Dar astăzi, nu e ca de obiceiu. Poștarul a încetinit mersul cailor și fără să se dea jos, i-a aruncat ceva.

— Ține, bătrâno... Dela „logodnic"!... Și o scrisoare albă fluturâ pe iarbă, se rostogolește și se cprește în niște mărăcini.

Cu ocazia asta, Dona Rufina s'a convins că nu mai poate să fugă și apoi, că nu mai poate să citească.

Nu știe ce-i tremură: ochii sau literile ?

— E dela Pancho, Mima !...

E așa de cuminte sărăcuțul !... Cum își pierde el timpul să scrie mamei !... Când a împlinit 25 de ani, Pancho s'a îndrăgostit de o fată și s'a dus după ea.

Prima scrisoare dela el a primit-o Dona Rufina de mult.

Dela oraș, Pancho i-a scris de necazurile lui. N'a întâlnit nici iubire și n'a făcut nici avere, iar de durere, s'a înscris la oaste.

Decât la mânăstire, tot mai bine e la cazarmă !...

A doua scrisoare a trimis-o dela închisoare.

Și 'ntr'aia se plângea.

L-au prins jucând cărți, boala lui. D'aia nu-i trimite parale !... Atunci și-a vândut bătrâna patul pe câțiva pesos și i-a trimis băiatului să-l scape de bocluc.

Își aducea aminte de ea numai la nevoie și durere, ca atuncea când era copil și se 'nțepa în spini. In loc de ajutor îi dădea necaz și lacrămi. Dar îi erau tot dragi. Le strângea în colț de șorț ca boabe scumpe de aur. Erau dela el !...

Se gândea la cazarmă.

Câți amari de ani vor trece până are să-i mai scrie ?

Numai poștarul îi știa durerea. El o vedea zi de zi apropiindu-se tăcută, întrebând cu privirea.

Totdeauna... nimic !...

Și ziua următoare, la fel.

Odată cu timpul, Dona Rufina își dete seama cu groază că o lasă și vederea.

Și nu pentru lumina zilei, pentru culoarea florilor sau forma lucrurilor se îngrozea.

Ce se va face dânda că n'are să vadă când o primi scrisoare dela el.

. . . . . .

Astăzi va lăsa în grija soarelui să-i păzească rufele.

— Știam eu că astăzi o să am o bucurie. Simțeam eu că astăzi o să primesc ceva dela scumpul mamei.

Se așează pe o buturugă.

Privește cu evlavie scriscarea fără să atingă plicul.

— Ce-o fi scriind în ea ?...

Mima, cu capul în poala babei, rumegă în tăcere.

Tăcerea își luase sborul, parcă, de pe toate meleagurile lumei și se coborise lângă ele.

— Vezi Mima. Ți-am spus că nu-i minciună. Eu nu pot avea două bucurii deodată !...

Pancho scria că e bine. L-a făcut sergent. Dar avea și o grcază de necazuri. Singura lui dorință era să vină s'o vadă.

Regimentul lui trebuia să treacă spre frontieră și să facă tabăra la Paso Alto — o bătae de pușcă de casa lor.

Ceruse și obținuse permisiunea să vină s'o vadă astă seară pe la opt, o să-l aibă lângă ea !

O să mănânce amândoi ca altă dată : o rugăciune, o friptură, o binecuvântare...

Cu căpșorul plecat în fanfuria de tinichea, cu cuțitul bine ascuțit și cu inima bună și blândă.

— Să mâncăm amândoi !... Se duce la dulat, deschide și scoate cuțitul lui tată-su. Il încearcă cu degetul.

— Sigur că tae !...

Apoi caută ce mai trebuie. Nu găsește nimic !

— Doamne, ce-o să-i dau băiatului, că vine flămând!..

Se pune pe plâns.

Acolo, la cazarmă, are ce mânca și din belșug poate. Pe urmă, nu trebuie să știe băiatul că ea n'are ce mânca. Și chiar așa este. Nu mâncare îi lipsește ei, ci dinți ! Ceaiul de maté pe care îl culegi de pe câmp sau pâinea rece înmuiată în gârlă sau în lacrămi; ajunge !... Ba chiar este un lux pentru o „nevoie de babă" ca ea.

— Mima !... Mima e singura soluție.

Oița e și singura ei prietenă dragă.

Dar lui Pancho o să-i fie foame. Și când o să plece, sătul, ea n'o să mai aibă pe nimeni !...

Cu cine o să mai stea de vorbă ?

Cu copacii, dacă or vrea s'o mai asculte.

Și cu o sfoară-i leagă piciorușele moi, fine...

— Te-am crescut, oița mamei și dacă cineva mă vede, ești tu, draga mamei. Cu tine am împărțit și dulceața și necazurile.

Imi murdăreai toate, e drept, dar mă urmai peste tot... Dar să știi un lucru, maică: eu n'am să gust din tine, chiar dacă aș avea dinți...

Ține cuțitul în mână și nu se îndură să lovească.

Inchide ochii, dar vede tot mai dulce privirea animalului drag.

— Nu te mai uita așa !...

Ceasul se apropie.

Pancho trebuie să vină.

In casa părintească trebuie să-l aștepte o fripturică. Și când o pleca, trebuie să mai ia cu el și ceva pentru drum.

Și p'ormă, Mima, o să trebuie să fac o groapă să-ți îngrop pielea și oasele ce au să rămână dela băiat... Sunt doar mamă, înțelegi ? Ce să fac?... E o crimă!... Știu !... O să-i dau să mănânce băiatului, cu durere, ca altă dată țâța.

O să-i se pară, văzându-l mâncând, că Pancho e din nou sugaciu. Când l-o vedea mușcând din Mima, o să creadă că-i mușcă sânul, ca altădată.

Și numai Dumnezeu știe cât are să plângă după ce-o pleca !

Inchide ochii și lovește.

Nu știe de unde a căpătat puteri. Cuțitul se afundă în blana moale, în gâtlejul care va amuți pentru totdeauna și se oprește în șira spinării.

Dona Rufina dă un țipăt de disperare în locul Mimei care a rămas nemișcată ca pe vremea când o mângâia. O privește cu ochii mari, deschiși, plini de dulceață...

— Nu te mai uita așa!...

Sângele cald îi stropește mâinele, alunecă pe cuțit, țâșnește în toate părțile. Cade pe iarbă. Mai întâi spumoasă, pe urmă grea, fumegândă, apoi se încheagă. Tremură... Se sbate... se sbate, ridică de vreo două ori capul ca pentru a-și lua rămas bun... și gata !...

— Acuma știu că am rămas singură !

Lasă cuțitul jos, se apropie de drum și se așează pe iarbă.

. . . . . .

— Cum întârzie băiatul !... Noaptea o ajunge și o acoperе încet în mantia ei găurită de licurici.

— Pancho n'are să știe niciodată ce mult mi-am iubit oița ! Ce am făcut pentru el, n'are să înțeleagă niciodată...

Adevărat că la urmă m'am cam înmuiat.

Mie mi-e tare greu s'o mai jupoi. S'o facă el, că e mai tare.

E bărbat. N'a cunoscut-o vie. De departe se aude trapul unui cal.

Nu mai are dureri, nici aduceri aminte, nu mai are nimic. Are numai urechi.

— E calul lui !... De ce n'o fi galopând ?... Hai maică, dă pinteni !

Călărețul se apropie.

— El o fi ?... Nu-i aud țăcănind sabia!... Dar, poate că nu și-o fi luat-o !... Ce-i trebuie sabie la maica-sa acasă !...

Se gândește dacă o să mai aibă puteri ca altădată, să-l ia în brațe și să-l dea jos de pe cal !...

— Pancho !... Aicea sunt Pancho... Uite-mă !...

Călărețul se oprește.

— Nu e Pancho, sencra, sunt eu Nicasio, sărut mâna!...

Dumneata ești Dona Rufina spălătoreasa ?

— Da maică.

— Mama unui sergent dintr'al douăzecilea de grăniceri ?

— Sigur... a lui Pancho !...

— Așa !... M'a trimis să vă spun...

— ...că e bolnav !... Il ia bătrâna vorba din gură.

— Da de unde !... E sănătos tun!... E vesel și bine. Mi-a spus să-ți spun, dacă trec p'aicea, că acum vreo trei ceasuri i-a dat voe să vie să mănânce aici... Și ar fi făcut-o cu toată inima, nu ?... Dar vezi că dela tabără până aici, a pus dracul în cale un han. In han o masă, pe masă un ștergar verde...

— Cărți ?...

— Da. Băiatul d-tale e cel mai bun jucător din tot regimentul.

— Așa a fost el îndemânatec întotdeauna, maică...

— Ți-e mai mare dragul să-l privești jucând !... La cinci cărți pune o cupă, lasă jos un „Casto" și acopere „aurul". De vre-o șease ori i-a intrat „Calul de spatiu"...

Deschide, câștigă... tae, câștigă... Uite așa un morman de parale avea... I-a speriat pe toți!... Atunci, când a sunat gcarna'n tabără, feciorul d-tale m'a chemat la oparte și mi-a spus : Mă „județ"... maică-mea mă așteaptă acasă. Stă în bordeiul ăla din dreapta la Trecătoarea Crucei... Spune-i că aveam de gând să viu, dar a dat peste mine un noroc cum n'am mai avut în viața mea... Să vezi ce bine o să-i pară când o auzi ; eu o cunosc !... Spune-i că mă umplu de bani... nu pot să las „mâna"... Auzi... sună „apelul"... plecăm. Nu mai am timp... Asta e.., explică-i tu că nu mai am timp să viu să mănânc cu ea...

— Atunci... Pancho nu vine ?

— Poate. La întcarcere... peste o lună.

Dona Rufina nu putu să-și mai stăpânească lacrămile.

Perlele durerei se rostogolesc grele în poală. Ca pe flori, le strânge în șorț să le ducă Mimei.

— Nu mai plânge mătușe... Nu e băiat rău... N'a venit, dar în schimb, ți-a trimis în plicul ăsta ceva ce o să-ți facă plăcere !... Ține !...,

O scrisoare dela copilul ei !

O strânge la piept. O sărută. Cum știa el să ceară iertare... O vorbă dulce... o sărutare.

Tot e ceva.

Rupe plicul cu mâna tremurătoare. E gata să-l ierte pe neascultător. Bagă degetele uscate și scoate din învelitoarea albastră o bancnotă de zece pesos.

— Nici o vorbuliță, Mima...

Numai bani...

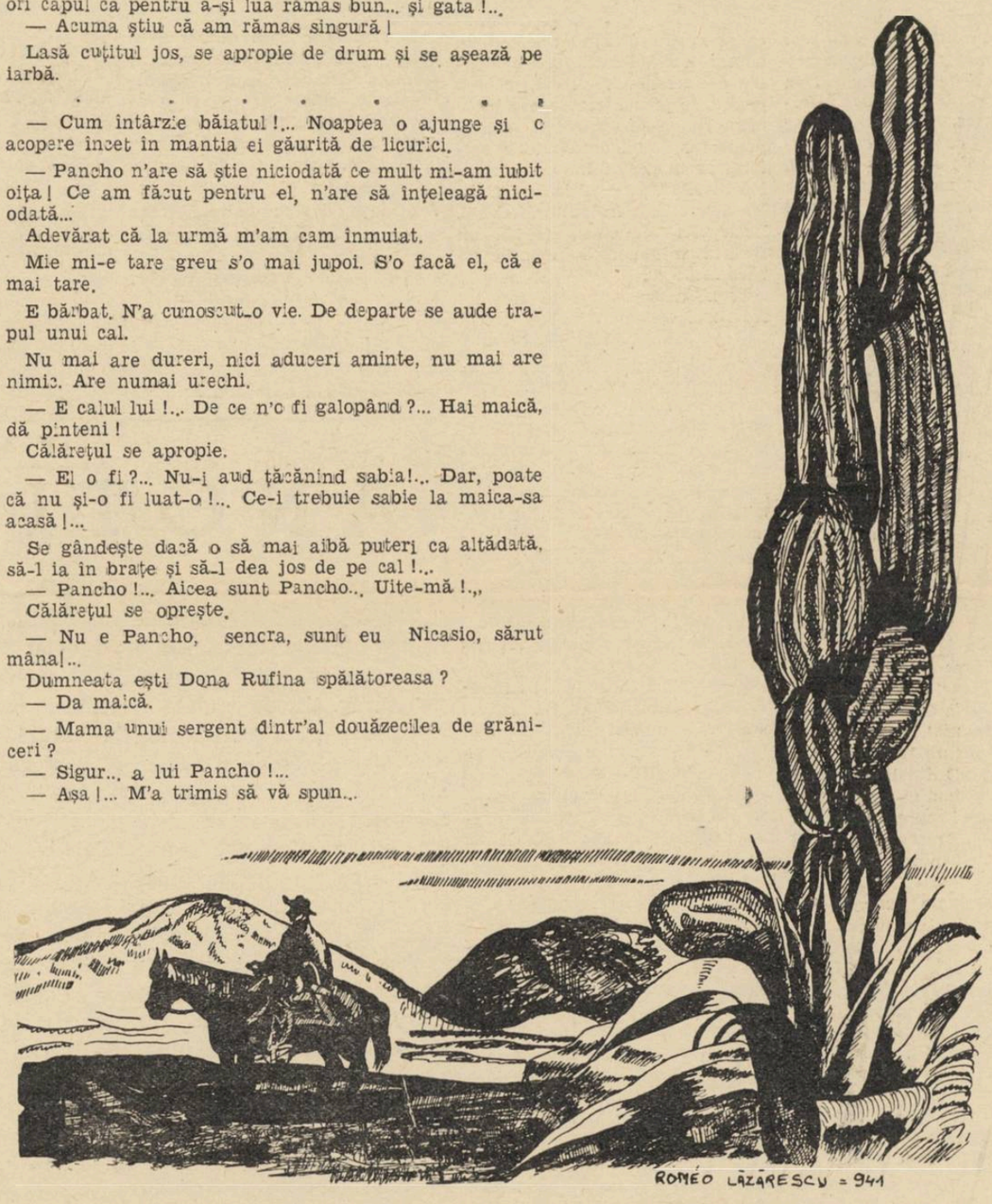

Corespondența noastră

MAMEI...

Obrajii cu surâsuri de cais,
Curg risipiți ca luna peste ape.
Ți-i va culege mamă, mâini de vis,
Să nu mai poată toamna să-i îngroape.

Vezi printre pleoapele-mi subțiri, de cer ?
Se uită ochii tăi de triste stele.
Mă simt mai blând, dar parcă veșnic pier
Privirile, prin ceturile grele.

Ascultă-mi graiul, graiul meu domol
Ca mersul legănat de cosânzeană.
Poeni te duc în basm cu lin ocol
Și ți-l anină : lacrimă, de geană.

Du-mi palma 'ncet și-așterne mângâeri
Pe fruntile de rană cenușie.
Nu suferi cu mine prin tăceri,
Când toamna de rugini pe frunză scrie.

In fața lui Florin te-aprind lumini
Pe pragul zărilor de altădată.
Și boabele de zâmbet, la găini,
Le-aruncă 'n visuri, mâna ta bogată.

RĂVAȘ

Albăstrită peste vremi, ca seara,
Unde-i casa cu odăi de lună ?
Unde visul tremură vioara
Peste care fruntea-mi sta nebună ?
Iartă, mamă, fugile și drumul
Și văpaia-mi stinsă de uitare.
Peste somnuri, fiul șters ca fumul,
Iți sărută ochii de visare.
Cine știe dacă plânsetele
Nu-l vor arde în aprinse suliți.
Poate nu-i simți gândul, umbletele,
Prin cătune și 'noptate uliți.
Se topiră 'n cântec de isvoare.
Versurile albe ca zăpada,
Primăvara scutură livada
Sufletului... mamă, vrei o floare ?
E ca visul, roșie și lină
Floare-aprinsă cu văpăi de sânge.
Mi-este, mamă, inima senină...
Crește codru, dacă o vei frânge.
Răsări-vor codri 'nalți din mine,
Ruga frunzei fremătându-și limpezi,
Să se 'ndoaie ulmii pentru tine
Și să-ți fie sufletul de cintezi.
Mamă, mamă, somnurile grele,
Fruntea albă mi-o visează 'n noapte,
Neclintită cumpănă de stele,
Peste Țara miilor de sate.

Florin Dumitrana

DESTIN

I

Dimineața albă când zâmbind apare,
Te ridici din jarul patimilor oarbe.
Nalți o rugăciune 'n răsărit de soare
Murmurând : „păcatul încă nu mă soarbe".

Brațul când n'atârnă sdreanță de silință,
In al zilei ager strigăt de pandur,
Nu mai simți cum anii-ți vin ca o velință :
Chiui răsmeriță și pornești vultur !

Drumul se deschide conturat de planuri...
Ce greu ți se pare orice început !
Zarea se topește 'n viscol de elanuri,
Când de-a vrerii piatră mușchii se ascut.

Iu-hu-hu ! pe șesuri... Iu-hu-hu ! pe dealuri...
Sufletul deschide lațătele muncii.
Sângele răscoace repezi idealuri
Pentru 'nfometata gură a poruncii...

II

Se isbesc de tine clipele flămânde...
Dar ce mână poate să te dea pieirii
Când, arici, te aperi de-ale vremii pânde
Cu inveninații ghimpi ai răsvrătirii ?

Nu e încă rânjet să te înspăimânte..
Din cuptorul cărnii, sângele-ți, fierbinte,
Va vui năpraznic, cu puteri ne'nfrânte,
Peste munți de vaet : „Iu-hu-hu ! 'nainte !"

Semizeu ! Ce jocuri de lumini sorine,
Când sub bolți de patimi visul tău de ulm e...
Desnădejdi, zadarnic, în gingii canine,
Vor veni să spargă dorul tău de culme.

Totuș, către seară, lutul se va frânge
Cum s'a frânt pe Cruce altădat' al Lui...
Iu-hu-hu ! spre cerul înroșit de sânge,
Sufletul și dorul vor porni hai-hui...

Leonida Secreteanu

SFÂRȘIT DE MARTIE

Zi de iarnă, zi de vară
Se'ntâlnesc și împreună
Fac o zi de primăvară
Și-într'un an, a trei-a lună.

Păsările călătoare
Se întorc, peste zăvoaie,
Și zidesc pe la isvoare
Casele de fulgi și pae.

Ori e soare, ori zăpadă
Dimineața și 'nserat,
Cadă norii toți grămadă
Știu că iarna a plecat.

Mircea Epureanu

TOAMNA

Stau sgribuliți toți pomii'n dimineață,
Și vârfurile 'ntind s'asculte-un sgomot,
Care s'aud răbufnind prin ceața
Ce-acoperă pământul ca un clopot.

Strabate orizontul cu vâjâit de smeu
Și aripile întinzându-și printre ramuri,
Le rupe și le ia cu eu — trofeu —
Lăsând în urmă scrâșnet de balauri.

Pom mândru înainte, — acuma ofticos,
Cu ultime puteri și cu năduf,
Aruncă frunza — plămâni scuipați — pe jos
Și desdoindu-se răzbunător, isbește în vâzduh

Ion Apostol Popescu

SCRISOARE CĂTRE MUNȚI

Pe la noi bădie :
Flori și bucurie,
Seri, cu vântul dulce,
Dor de tin' ne-aduce.
Basm în nopți cu lună,
Vraja mea nebună.
Cer senin, ca azi
Și păduri de brazi.
De pe-aici, din munte,
Din ce-avem mai multe,
Iți trimit pe cale,
Pe-aici, jos, pe vale :
Fajiști verzi, mioare,
Apă de isvoare,
Ciute,
Văi de munte,
Iezăre mărunte.
Caval visător . . .
. . . . . .
Cântece de dor.

Cindreiul, 17 Iulie 1940.

Ion Bucondu

PRIMĂVARĂ !.. (*)

Ai fost cântată de atâtea ori,
Și așteptată cu fiori
Și flori !...
Fecioară tânără învesmântată'n verde,
Cu nările'n vânt, de mânz,
Alergi scuturând de pe umerii tăi
Ultimii fluturi morți d zăpadă, prin văi.

In urma ta se face mai multă lumină
Și soarele se'ncălzește în tină.
Mieii albi și negri
Rup colțul firului de iarbă,
Iar oamenii ies la câmp cu treabă,
Să calce pe urmele tale
Cu plug, cu grape, cu sape și cazmale.

Din boarea respirației calde
Va răsări rod din pământ ;
Mii de fluturi și gângănii vor face legământ
Să fii mireasă în luna Mai.
Și te va întâmpina cu flori și nai
Mirele tău Aprilie
Să facă nuntă și veselie.

Vei așterne vestmântul tău verde pe pomi,
Și vei da de lucru la albine
Să sugă miererea din tine.
Vei scutura de flori caișii, prunii, merii și perii
Ca să dea rod în mijlocul verii.
Și să te binecuvinteze pe tine
Primăvară cu zile senine.

Lucian Văraru

(*) Din volumul „Maru" ce va apărea în curând.

AGAPIA

Bate toaca'n mânăstire
Toaca-toaca!
Mâine e Buna-Vestire
Toaca-toaca!

Trec călugărițe albe
Toaca-Toaca !
Cerul e la gât cu salbe
Toaca-Toaca !

Cerul-i aur și mătasă
Toaca-Toaca !
Maicele 'n gherghef să-l coasă.
Toaca-Toaca !

Se aud bătăi pe cale
Toaca-Toaca !
Și răsună jos în vale,
Toaca-toaca !

Toacă sus către morminte
Toaca-toaca !
Ctitorii să ia aminte
Toaca-toaca !

Sufletul lui Ștefan-Vodă
A venit dinspre Cetate
Toaca, toaca,
Bate, bate...

Aurel C. Oprescu

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL L • Nr. 16
SAMBATA 12 Aprilie 1941
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

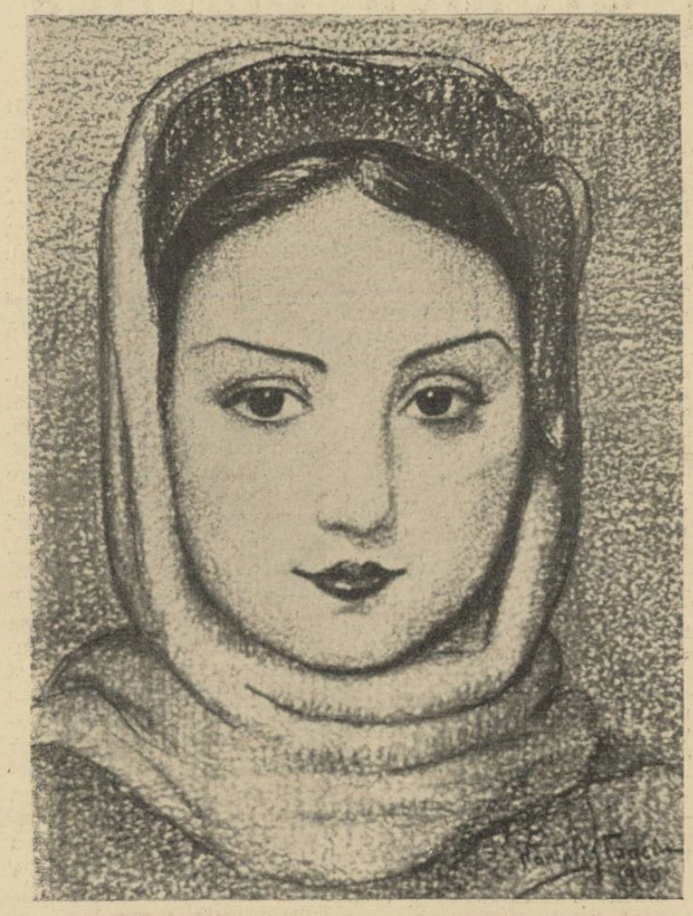

I. PANTELI STANCIU — Turcoaică din Dobrogea

UN CLASIC AL SPECIFICULUI ROMANESC

de Prof. T. PĂUNESCU-ULMU

Așa l-am denumit pe Ion Pillat, în conferința pe care i-am închinat-o anul trecut, în sala „Dalles". (Martie 1940).

Intr'adevăr, poetica lui Ion Pillat armonizează motivele unei inspirații ce se hrănește din cele mai autohtone izvoare reprezentative ale realității noastre etnice — cu mijloacele tehnice de exprimare însă cele mai noi, cele mai rafinate. Un conținut legat organic și adânc, de sufletul, pământul, trecutul și problematica neamului românesc — care vrea să-și clatine superba eflorescență expresivă, în azurul celor mai înalte preocupări de artă inefabilă și permanentă. Iar toată această încercare fecundă — poetul a stăruit să o urmărească pe un plan de echilibru luminos, în forme plastice și albe de nobilă viziune atică și cu măsura și claritatea augustei linii clasice a fondului latin ce sălășluește puternic, în adâncimile rasei noastre...

Un clasic prin integrarea lui în sfera de interese capitale ale caracterelor reprezentative ce se cer imperios ridicate la rangul de mare spiritualitate și autentică artă — la care această realitate viguroasă românească a dovedit că are tot dreptul.

Un clasic prin atitudinea de seninătate și cumpănire în fața lumii și vieții — acoperind discret cu voalul artei, aburul fin de melancolie care reiese din evocarea trecutului și din constatarea curgerii implacabile a timpului...

Un clasic prin cultul pentru Helada și pentru eternele lecții ale eternului clasicism antic — și un clasic prin forma armonioasă, șlefuită cu pasiune arzătoare pentru tot ce e limpezime, melodică arhitectură, rotunjime plastică și lumină cât mai din plin, lumină îmbelșugată solară aidoma șesurilor românești cutropite vara de alb scânteietor și de aur de grâne, sau lumină sudică asemenea liniei marine românești dela Mangalia, dela Balcicul nostalgic sau dela Caliacra exotică și cretoasă...

Evident — Ion Pillat scriind mult, în opera lui găsim și multă căutare și uneori poate urme de grabă și ingrediente. Desigur, clasicul din el ar fi putut să-l înfrâneze uneori mai mult sau să-l silească altă dată, la o dăltuire și mai răbdurie ori la o selecționare cât mai riguroasă. Concentrarea și ancorarea în profunzimi — sunt și rămân legile eterne și grele de rod, ale realizărilor artistice nepieritoare!

De aceia — Ion Pillat ar fi câștigat mai repede și mai de mult, dacă ar fi lucrat mai intens sub semnul acestor legi, ceiace a început să adaoge la opera lui poetică — în ultima vreme; adâncire, concentrare și subtilitate și în concept și în expresie.

Dela pitorescul din „Aci sosi pe vremuri":

In drumul lor spre zare, îmbătrânită [plopii,
Aci sosi pe vremuri bunica-mi Calyopi.
Nerăbdător bunicul pândise de la scară
Berlina legănată prin lanuri de secară.
Pe-atunci nu erau trenuri, ca azi, și din [berlină,
Sări, subțire-o fată, în largă crinolină.
Privind cu ea sub lună, câmpia ca un [lac
Bunicul meu, desigur, i-a recitit „Le [lac".
Iar când de-asupra casei, ca umbre [berze cad,
Ii spuse „Sburătorul" de-un tânăr [Eliad.
. . . . . .

până la sugestivul și finețea remarcabile, din „Seară pe ape":

Murmurul apei tot mai
Moale s'a stins împrejur
Seara și-a tras aur pur
Sub bărci de pescar.
Păsări se duc în lumină
Turma de fluer legată,
Leneș cu-amurg se-adapă
Insulă, pace deplină.
Cântecul suie stingher
Pe brațe fluide la cer.
Linia țărmului ca un tăiș

(Urmare în pag. 6-a)

Romanele de semnificații

de MIHAIL CHIRNOAGĂ

O parte din romanele scrise înaintea războiului pe care-l trăim, pot fi considerate romane de semnificații. Înțeleg prin această denumire cărțile în opoziție cu acelea care au subiect. Aceasta n'ar însemna că romanele de semnificații n'au subiect, dar că accentul lor de greutate se așează pe semnificativ și mai puțin pe acțiune, acțiunea fiind caracterizată prin dimensiunea lungimii, semnificația prin acea a adâncimii. S'aude des astăzi: carte fără subect. Nu înțelegem numai decât, în asemenea ocazii, că într'adevăr nu-i subiect în acea carte, ci înțelegem, sau trebue să înțelegem, că autorul n'a acordat subiectului atâta atențiune câtă semnificațiilor. Semnificația e sinonimă cu înțeles, de unde reese că romanele în cauză ne fac să medităm. Cele cu subiect ne amuză, ne distrează. După orele de serviciu, apăsătoare, intelectualul mijlociu citește o carte cu subiect. Așa crede că altfel face intelectualul din clasa celor adevărați, a cetitorilor pasionați, a acelor pe care Thibaudet îi considera făuritorii criticii spontane. In mare parte e adevărat că aceștia nu iubesc în măsura clasei mijlocii romanele cu acțiune, dar iarăși este adevărat că de ele nu se pot debarasa. Am văzut deseori intelectuali fini, creatori de conștiință critică, de opiniune, mari iubitori de romane polițiste, care-s exponentul cel mai înalt al romanului cu subiect. Acest fapt ar proba că amândouă tipurile de roman corespund unor necesități. O epocă literară se deosebește însă de alta prin intensitatea necesităților ce-o caracterizează. In romantismul francez opiniunea curentă vede pe Hugo, Lamartine, Vigny și Musset, exponenții în intensitate a unor necesități literare noi. Dar e surprinsă când află că Balzac și Stendhal au trăit și au scris copo-d'operele lor exact în aceiași epocă, glorios romantică. Aceștia sunt exponenții unor alte necesități literare, dar intensitatea fiind mai slabă, ei nu caracterizează epoca. Romantismul apare ca o reacțiune împotriva gustului elegiac postnapoleonian al formelor fără sinceritate, al scriitorilor fără suflet și necesitatea unei noui forme literare, a fost atât de mare încât noul curent literar potolește setea adânc resimțită. Exemplul poate fi multiplicat.

Epoca noastră literară nu s'a închis. Asupra ei nu se pot face judecăți definitive. I se pot, cel mult, remarca anumite direcții, linii mari de forță, asupra soartei cărora iar nu se poate spune nimic definitiv. O asemenea linie de forță ni se pare a fi gustul către semnificații, către înțelesuri și subînțelesuri. Se poate urmări linia aceasta atât în poezie cât și'n proză.

Hermetismul constitue un efort de concentrare care duce la eliminarea discursivității, la eliptism, de aceia putem spune că-i un efort de a concentra în cât mai puține vorbe cât mai multe înțelesuri. Poetice bine înțeles. Prozatorul francez André Gide în romanele sale n'are subiecte. Subiect propriu zis nu găsim nici la Charles Morgan. Iar subiectele lui Aldous Huxley ascund înțelesuri grele. Romanele de semnificații apar în societăți cu ascuțite preocupări intelectuale și cu o numeroasă elită de cetitori. Literatura franceză reprezintă cea mai abundentă culegere de romane semnificative.

In paranteză fie spus, nedumeriții de pretutindeni au pus căderea Franței în legătură cu mișcarea sa literară ca și cum scriitorii sunt făuritori de politicieni mediocri. Dacă literatura are vreun efect atunci acesta nu poate fi decât binefăcător, căci spiritul delectându-se asimilează în inconștientul său plăcerea cu cauzele care au produs-o. Ori nu cunosc scriitori mari care au scris cărți mari propulsate de ura împotriva oamenilor. Dar cunosc numeroși scriitori mari care au scris iubind adânc omenirea. Dragostea de oameni ne pare a fi și ea la baza marilor mișcări sociale ale tuturor timpurilor. De aceia nu am înțeles acuzațiile aduse de acei oameni împotriva Franței a cărei decădere, spun ei, începe cu Descartes. Insăși Franța întocmind azi, după dezastru, o listă a cărților prohibite, nu elimină pe Gide sau pe Valéry, făuritori de luciditate, dar elimină pe anumiți pornografi și anumiți evrei, lucru care este cu totul altceva.

Literatura de semnificații nu apare viguroasă, continuă, decât la popoare cu elită intelectuală numeoasă. Iar noi nu avem elite de cetitori până acum. O teribilă discursivitate poetică a urmat efortului d. Ion Barbu. Iar romanelor dd. Camil Petrescu și Mircea Eliade li s'au răspuns pe piața literară cu o invazie de ciuperci, romane în cea mai mare parte pornografice, sau pur și simplu inepții de forma „Bagaj", „Pe frontul Mărășești învie morții", „Mâl", și altele. Procesul desmățului literar e interesant dar nu ne putem opri. Ce înseamnă oare literatură de semnificații? Cu toată ispita definițiilor, nu trebuie căutat un răspuns exact, o precisă delimitare. Dar a spune că literatura de semnificație se sprijină pe valorile umane, ni se pare a cuprinde mult din noțiunea exprimată. Valori morale sau sociale, individuale sau ale diverselor grupuri, toate tinzând a lămuri umanitatea în diversitatea sa morală, în complexitatea sa spirituală, iată ce s'ar înțelege prin literatură de semnificații. Ea implică participarea morală a lectorului, căruia în cele mai numeroase cazuri îi expune probleme.

Delectează în măsura în care cetitorul se delectează meditând. Dar plictisește de moarte, când interesul cetitorului este îndreptat în afara vieții. De ce s'a născut o literatură de semnificații?

(Urmare în pag. 6-a)

ROMA

de Prof. ALEXANDRU MARCU

Spre a contempla urmele Civilizației egiptene, omul modern trebue să străbată deșertul, să fie împresurat de el, izolat de lume, între piramidele cu morți și tăcere, între colonadele stranii, cu cerul înfricoșetor drept acoperemânt și sfinxii la picioare. Spre a contempla urmele Civilizației elenice, acelaș om trebue să urce pe Acropole, în aceeaș singurătate de sus, în aceeaș izolare moartă, mai înfricoșetoare prin prezența mării albastre în depărtare, care-l împresoară acolo, pe Acropole, ca în fața templelor dela Agrigent, sau în teatrul, fără lume, de la Siracusa.

Roma, în schimb, este încă la Roma. Intâlnirea între toate formele ei de Civlizație și lumea actuală, se întâmplă în acelaș loc, permanent, fără evitare, fără ciocnire, în mod firesc și armonios, indispensabil de armonios și de firesc, sub ochii aceloraș mărturii de atunci și de acuma.

Iată în ce stă, dela început, unicitatea acestui oraș între celelalte Capitale de Civilizație ale lumii, între celelalte orașe ale Italiei chiar: iată ce trebue să emoționeze mai sincer pe oricine își face intrarea în Roma și caută să-i lămurească pentru totdeauna semnificația cea mai larg-cuprinzătoare: prezența ruinelor, persistența lor în actualitate, pătrunderea lor în formele de viață modernă, familiarizarea cu ele, conviețuirea cu ele, între ele, în ele. Marea Metropolă nu este însă prin aceasta un imens muzeu de antichități, o vastă zonă de săpături arheologice, o Capitală în care formele de viață ultra-modernă și ultra-mecanizată să nu se desvolte în voe și integral.

Roma este un grandios teatru în aer liber, regisat între Coloseu, Termele lui Caracalla, Capitol, Sfântul Petru și Foruri. Insă decorurile între care se desfășoară în cicluri cotidiane acțiunea, cu mișcarea atât de ordonată a maselor de actori-lume, nu sunt decât monumentele adevăratei Rome, a Papilor, a lui Constantin sau a lui August: sunt zidurile care-au susținut monumentalitatea de colonade și marmoră a Romei imperiale.

Pentru această unică scenografie, pinii aduc marea în incinta Romei, iar fântânele aduc munții.

Pinii din grădinele Romei și apele fântânelor ei, sunt cele mai simfonice elemente ale impresionantului spectacol. Ei sunt înalți și aerieni, în robustețea agrestă a trunchiurilor încovoiate elegant, svelte, în sus: sunt elastici și sonori, în miriadele de fire verzi, metalice, a buchetelor din vârf. Sub întsrunarea vântului, pinii din grădinile Romei învălue tonalități minore de harpe eoline, sau desfășoară notele grave, adânci, ale orgii din Catedrala lui Dumnezeu. Pinii din incinta de azi a acestei mari Capitale, au fost aduși dela țară, din Campania Romana, dintre mormintele de pe Via Appia, dintre turmele de oi care pasc și acum sub acele morminte, sau din pinetele de pe malul mării ostiense, dintre castelele dela Nemi și Genzano; dacă n'au răsărit, dela ei, în pământul Romei, ca acolo, în câmp. Ii simți urbanizați; rămași însă în rusticitatea lor primitivă, între eleganța și aristocrația marei Capitale. Văd încă, în răspântia aleei de sus, între Villa Borghese și Valle Giulia, pinul din mijlocul șoselei de asfalt. Acestea se desface, unde l-a găsit, în două, ca să-l ocolească, să-l respecte, ferit de vălmășagul din jurui-i; neatins. Pe soclul lui de zid și pământ, pinul acela se înalță drept simbol al legăturii subterane, între sol și cetate.

Apele din fântânile Romei îi aduc în centrele ei cele mai urbane, sănătatea și prospețimea, deopotrivă de agrestă, a izvoarelor de munte. Prezența lor nu rămâne însă ascunsă; ci se impune, apare la lumină, se înalță în colonadele din Piața Vaticanului, se revarsă în cascadele dela Trevi, se dantelează ondulat în gura leilor din Piața del Popolo; alunecă liniștit, ca pe laturile unei corăbii, sub treptele de flori ale Pieții di Spagna; se năpustesc printr'o spărtură de torent în fântâna monumentală de pe Gianicol. Este încă rece, această apă, așa cum a picurat dintre pietrele izvorului; așa cum a alunecat de acolo până în inima Romei, pe jghiabul de piatră al apeductelor. A pornit de sus, din munte, atunci, pe vremea Impăraților, dacă nu a Regilor. Ea este simbolul eternității Romei. De aceea se chiamă acolo cea mai bună apă „acqua perenne", adică apa veșnică. Atunci când nu vor mai fi izvoare în munții din jurul Romei, numai atunci va înceta perenitatea Cetății.

Iată, așa dar, Roma: nu stratificare de cetăți, suprapuneri de Civilizații, ascunderi de forme istorice și preschimbare integrală a lor, presupunere a lor; ci concomitență, alăturări, descoperiri, conviețuire a muntelui cu marea, a Naturii lui Dumnezeu cu zidirea omului, rămase în ceeace au ele mai autentic, aici, în metropola cea mai recentă, a Romei cesariene, cu Roma lui Mussolini. Iată Roma de azi, în care locuitorii se mai numesc încă „Romani". Monumentalitatea ei străveche trăește în mijlocul celei moderne, numai prin

(Urmare în pagina 6-a)

MARIA CHELSOI-CRISTEA — Vasul negru cu flori

CRONICA SĂPTĂMÂNII

REVISTA CLASICA

Din variatul cuprins al „Revistei clasice“, al cărei număr pe 1939—1940 a apărut recent într'un masiv volum de 360 pagini, ne oprim în deosebi asupra studiului conducătorului revistei, d. prof. N. I. HERESCU, Originalita della letteratura latina. Făcând nu de mult obiectul unei prelegeri la Facultatea de litere din Roma, (1940), articolul d-lui prof. Herescu prezintă puncte de vedere ocazionale, **apologetice**, dar și consideraţiuni ce ne interesează în ce ne privește pe noi, românii. Lăsând la o parte aspectele apologetice, și restrângând problema la un interes particular, o legăm cu întrebarea dacă nu cumva are vre-o importanță faptul că singuri noi am păstrat și purtăm ca popor numele **romanus**. Abaterea chestiunii asupra acestui punct ne e îngăduită de însuși studiul d-lui Herescu, pentrucă însuși d-sa, căutând să apere originalitatea literaturii latine, argumentează că nu perioada de imitație a culturii grecești este decisivă în formarea acestei literaturi ci momentul de emultație și apoi faptul cert al **continuării**, prin Roma, a culturii mediteraneene, spre vremile moderne. E vorba așa dar de o misiune ce a avut-o în Europa, neamul latin care a așezat civilizația actuală, fie pe temei creștin, **romanizând** doctrina sacră primită din Răsărit, fie pe temeiul științei, (Renașterea).

Ne permitem să contribuim cu câteva sugestii la explicația frumoasei misiuni romane, în lumea apusului, spre a trage apoi concluzii despre o misiune românească. In preocuparea noastră, adoptăm un punct de plecare deosebit însă de al d-lui prof. Herescu, și anume socotim valabilă teza lui Niebuhr, că în Italia a existat o veche cultură folklorică, tradițională. Amintim lectorului consideraţiile făcute de noi în acest loc, nu de mult, asupra numelui „romanus“ și „român“, când intenționam să arătăm că noi, românii, suntem la rândul nostru păstrători ai culturii latine tradiționale.

Când spuneam că la originea sa latină, „român“ (romanus) derivă dintr'o temă care însemnează „putere“, ne referam la puterea naturală, de creștere și desvoltare. Radicalul „ro“ sau „ra“ în limbile clasice, indică o forță în desfășurare, în sensul în care lemnul fraged la început, al unui copac, se **întărește** treptat. In vorbirea actuală avem cuvântul „robust“, rezultat din latinescul „robustus“. Adjectivul „robustus“ deriva dela „robur“ care însemna întâi „lemn de stejar“, și apoi „stejar“; forma lui pare a fi aceeaș cu a lui „arbor“, iar schimbarea vocalei trădează poate nevoia limbii de a avea un cuvânt prin care să numească o speță de copac, „stejarul“. Ideea este în orice caz aceeaș și o întâlnim și în „ramus“, cu diminutivul „ramulus“, cuvinte care s'au transmis la noi cu semnificația întreagă, „ram“ și „ramură“. De observat că, în latinește „ramus“ însemna și „spiță de neam“, „ramură a unei familii“.

Ce siguranță avem că „romanus“ se înrudește cu „robur“, „robustus“, sau „ramus“ și înseamnă forță, putere naturală? In limba latină nu întâlnim, într'adevăr, o folosire a temei „din romanus“, cu accepția „forță“, în schimb, limba greacă ne înlesnește deducția de înrudire, fiindcă aici, dela „ro“, derivă numeroase cuvinte comune, ca **rômê**, cu sensul de „forță fizică“, „putere corporală“, și apoi mai abstractizat de „putere a unei țări“, „tărie a sufletului“, curaj, inițiativă. In grecește „Roma“ se spune cu acelaș cuvânt „Rômê“, nefiind deosebire decât de majusculă. De asemeni numele întemeetorului Romei, este în grecește „Rômylos“, așezat în aceeaș familie cu „rômê“, ca derivat dela radicalul „ro“.

Dealtminteri „Remus“ are în greaca veche și forma „Rômus“ alături de „Rêmus“, încât numele celor doi frați alăptați de lupoaică ne pare a fi în strânsă legătură cu noțiunea „tare“. Cum tot în grecește întâlnim verbul „rônnymi“ care pe lângă semnificația „sunt tare“, posedă și pe cea tranzitivă „întăresc“, am fi ispitiți să credem că Romulus și Remus reprezintă numele întăritorilor cetății numită apoi „Roma“, ca rezultat al muncii de a întări opera lor de fortificație, în sensul în care spunem astăzi despre o lucrare similară că este o „întărătură“.

Reținem așa dar înțelesul activ de „întăritor“, ce pare închis în „romanus“, cuvânt pe care îl gândim ca o forță ce se manifestă modificatoare asupra ceva din afară. Cât pentru originea celor doi întemeetori, mergem mai departe, la numele propriu Rhamnes, pe care îl purta una din cele trei populații care locuiau colinele de pe malul Tibrului, în timpuri imemoriale. Mommsen crede că numele foarte vechi al Romanilor, era acest „Rhamnes“ care atestă prin sonoritatea sa nefamiliară oarecum în vorbirea latină, îndepărtata obârșie din limbile arice înrudite. Cât pentru semantism, Mommsen ptabilește cuvântului sensul de „pădurar“, „codrean“, „om al pădurii“, ceeace este foarte plauzibil deoarece avem în limba latină cuvântul rhamnes, cu semnificația „copac“, ca și grecescul „ramnos“.

Tot istoricul german atrage atenția că „Rhamnes“ erau un trib, adică a **treia** parte din populația care își împărția cele șapte coline. (Histoire Romaine, I, 53, 54).

In afară de ce afirmă Mommsen despre vigoarea bănuită a familiei Rhamnes, scoborîtoare din rasa latină pură, și în afară de dovada puterii făcută prin impunerea numelui ei cetății și celorlalte populații (Titii și Luceres), pe noi ne ispitește constatarea despărțirii în **trei** a acestor arhaice seminții. „Rhamnes“ erau o spiță dintr'un neam, erau un „ram“, luând termenul cu sensul de **ordin**, tagmă, (urzitori, începători). Acești „codreni“, „oameni ai pădurii“, au fost cei ce au avut **inițiativa** de a pune rânduială peste celelalte neamuri, amplificând numele lor de oameni „tari“ ai codrului, cu sensul de întăritori ai cetății. Ideia ce cutezăm să ne-o facem despre ei, închipuindu-i un „ordin cavaleresc“, îndeplinind o a **treia** misiune conform împărțirii între familiile depe malurile Tibrului, ne-o favorizează Titus Livius care, descriind tinerețea lui Romulus și Remus, primii ce se remarcă dintre Rhamnes, spune că străbăteau pădurile, pasionați de vânătoare, (venando peragrare saltus, 1, 8). Ocupându-se cu vânătoarea, arătau altfel decât ceilalți, mai „tari“, mai „curagioși“, (robore corporibus animisque) așa încât, în mod natural, le-a revenit sarcina de a **apăra** populația. Ar fi momentul să stăruim asupra semnificației lupoaicei, cunoscută în legendă ca doică a copiilor lepădați din porunca regelui Amulius. Rămâne să se alcătuiască un studiu despre mitul lupoaicei, atât de important pentru noi. Deocamdată ne mulțumim aici să luăm sensul său tradițional, și observând că tribul păstra cultul zeului-lup, să amintim că adorarea celui mai întreprinzător animal din pădurile Europei, stă în legătură cu divinitatea naturală a lui Pan, privind rodirea pământului, precum și cu a lui Marte, zeu al **apărării** pământului. In acest sens, o variantă a legendei face pe Romulus și Remus fii ai „lupoaicei“, iar dacă amintim că Rhea era fiica Cybelei, zeița pământului, înțelegem mitul nașterii lui Romulus și Remus, ce consideră tată pe Marte. Au **apărut** din pământ pentru care au luptat, iar această apariție a fost dela început o „romanizare“, o manifestare a forței și o garanție a ei. Este interesant să indicăm, pentru sensul tranzitiv ce-l acordăm lui „romanus“, existența termenului „Romania“ în limba latină, care avea însemnarea de „țări supuse Romanilor“, prin urmare ‚arăta rezultatul acțiunii „romanizare“, pe care trebuie s'o înțelegem altfel decât zicem astăzi, depildă, „rusificare“, „maghiarizare“, etc. Nu era vorba de o transformare prin felurite metode, a unei națiuni, cu scopul de a dispărea în cea latină, ci „romanizarea“ era o „întărire“, o indicație de întindere a puterii, o „fortificație“, așa cum, în vorbirea țărănească, se spune despre o coastă de deal pe care copacii o apără de surparea apelor, că s'a „înstejărit“, s'a „împădurit“. Cu acest înțeles transitiv, termenul „romanus“ s'a răspândit în întreg imperiul, titlul de „civis romanus“ fiind purtat cu cinstea unui merit câștigat.

Cu cât ne apropiem de perioada mai nouă a istoriei romane, și observăm în special partea răsăriteană a imperiului, devin foarte instructive informațiile lui Pârvan despre numele ce și-l dau coloniștii Daciei ori de unde veneau și din orice neam. Toți își ziceau „romani“ ceeace denotă pe lângă mândria de a fi cetățeni ai împărăției, și un rest din vechea semnificație de a fi „tare“ de a „întări“ a face „întăriturí“. Numele „romanus“ mărturisește parecă, o pecetie, o misiune și un rang, și în orice caz nu trebuie să uităm semnificația lui arhaică stabilită de „Mommsen, de „codrean“, de om tare ca stejarul (robustus) și să-l privim ca o pomenire a legendarului **ordin** de vânători „Rhamnes“. Cultul zeului-lup îl putem deasemeni alătura de zeificarea aceluiaș animal al codrului, de către Daci, știind că aceștia îl ridicaseră simbol în steagul de luptă, mărturisind astfel închinarea la acelaș zeu Marte. Am cuteza chiar să vedem o transmitere a mitului, dacă acceptăm ce spune Platon despre Zalmoxis (Charmides) și admitem că profetul trac a fost un elev al școlii pitagoreice din sudul Italiei, având în vedere pe de altă parte **întâlnirea** culturală a Romei cu sudul grecesc al peninsulei, de unde a adoptat alfabetul.

Consideraţiile noastre, au, precum am spus, rostul de a da câteva sugestii în problema isvoarelor străvechi ale **originalității** spiritului latin și a **puterii** sale de a continua spre timpurile de azi civilizația din bazinul mediteranian. Atinsă doar în treacăt problema, ea rămâne să fie arătată în aspectele mai importante, ce-o leagă de creștinism, lucru, ce trebue făcut, evident, într'un studiu mai amplu pe care îl promitem.

CONSTANTIN FĂNTĂNERU

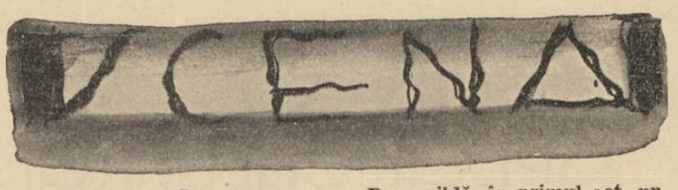

SCENA

STUDIO TEATRUL NATIONAL: SAPHO, piesă în 5 acte de A. DAUDET și A. BELOT

Intreaga operă a lui Alphonse Daudet este caracterizată printr'o deosebită influență a școalelor realiste și naturaliste.

Nu vom face aici o amănunțită analiză a operei lui Daudet, autorul acelor de neuitat „Letres de mon moulin“.

Spațiul prea restrâns al acestei cronici ne împiedică să insistăm asupra tuturor aspectelor interesante pe cari le oferă vasta lui operă.

Ne vom rezuma să scrim câteva cuvinte asupra romanului de scandal pe atunci: Spaho.

Inconestabil, Daudet s'a dovedit a fi mai ales un fin cunoscător al sufletului femenin.

Autorul a căutat să se rezume la rolul de rece observator, care înregistrează pe hârtie faptele, fără a le comenta prea mult.

Deseori însă, firea năvalnică pe care autorul încercă zadarnic s'o potolească l-a silit să arunce haina de indiferență pe care o îmbrăcase, devenind în unele fragmente ale romanului un aspru biciuitor al unor moravuri din vremea sa, sau un convins partizan al altor obiceiuri.

Romanul „Sapho“ a prilejuit pe vremea sa — după cum am mai spus — lungi discuții în contradictoriu.

A fost o adevărată carte de scandal. E drept că viața acelei femei, Fanny — Saphc, cea iubită de pictori și poeți — nu putea decât să indigneze pe mulți dintre moraliștii epocei. Lucru care nu l-a împiedicat însă pe Daudet să scrie o piesă cu acelaș titlu și subiect, împreună cu Adolphe Belot, autorul piesei de mare succes „Le testament de Cesar Girodot“.

In totdeauna ne-a interesat transpunerea pe scenă a unui roman. Și trebue să recunoaștem că rareori am avut ocazia să constatăm că o operă de acest gen este reușită.

In majoritatea cazurilor, atmosfera romanului este cu desăvârșire falsificată, odată ce piesa a fost transpusă pe scenă.

Bine înțeles, Daudet s'a străduit să redea atmosferă exactă a romanului său, reușind în mare parte.

Mici imperfecțiuni, urmări fatale ale unei dramatizări, ne opresc să spunem că ne aflăm în fața unei piese de teatru perfecte.

Este prea greu să condensezi în cinci acte, acțiunea unui întreg roman.

Autorii încearcă să explice unele fapte ale roilor, prin niște discuții lipsite de sens.

De-o pildă, în primul act, unchiul îi spune lui Jean: „Eu plec și tu rămâi la Paris încă trei ani pentruca să-ți termini studiile“.

De asemenea în actul III, Fanny îl întreabă pe Jean: „Ce ai cu acest copil pe care l-am adoptat amândoi, acum trei luni?“

Amândouă frazele sunt cu desăvârșire lipsite de sens. Jean știa prea bine că vă rămâne încă trei ani la Paris, tot așa cum apoi știa că adoptase un copil. Publicul nu cunoștea însă aceste lucruri — bine înțeles, admițând ipoteza că nu cetise dinainte romanul. Și publicul trebuia informat. Autorii au recurs la acest procedeu copilăresc, dând la un moment dat eroilor principali rolul confidenților din tragediile clasice.

Rolul principal al piesei a fost încredințat doamnei Marioara Voiculescu, pe care întotdeauna am admirat-o pentru marele său talent. Și cu toate că doamna Voiculescu este minunată în cursul celor 5 acte, cu toate că jocul ei e lipsit de cusur — poate, chiar prea perfect, prea lucrat pentru a mai impresiona— nu isbutește totuși să transmită în sală acel fior pe care îl simți în fața marilor creații.

Și, de ce oare?

Răspunsul este, cred, destul de simplu.

Nimeni nu poate crede nici-o secundă că doamna Voiculescu l-ar putea iubi pe tânărul Mihai Popescu. La fel nimeni nu poate crede că d. Mihai Popescu, care a reușit, totuși, lucruri excelente în rolul lui Jean, ar putea-o iubi pe doamna Voiculescu.

Așa că, de astă dată, sunt de aceeaș părere cu prietenul meu amator de calambururi care spunea după spectacol despre doamna Voiculescu: C'est sa faute qu'elle a accepté de jouer Sapho“.

Și încă un mic amănunt: Doamna Voiculescu a interpretat același rol în anul 1927. Și sunt de atunci 14 ani.

Excelente creații au realizat în restul ansamblului domnii Ion Manu, Fințeșteanu, Gingulescu și doamnele Sonia Cluceru, Natașa Alexandra, Madeleine Andronescu, (pe care sperăm s'o reîntâlnim și în roluri mai mari) Doina Missir-Drăguș ș. a.

Spectacolul a fost regisat de d. Soare Z. Soare.

Decorurile au fost semnate de d. Traian Cornescu.

Sunt două nume cari prezintă destule garanții de seriozitate, astfel ca aprecierile noastre sunt inutile.

TRAIAN LALESCU

Cronica plastică

de PAUL MIRACOVICI

PICTURA: ȘTIUBEI, BARBIERI, NIȚESCU, MARIA CHELSOI-CRISTEA. DESEN-GRAVURA: WANDA SACHELARIE, DIACONESCU, D. ȘTEFANESCU, THEODOR DAN, PETRAȘCU.

Ne amintim de vremuri foarte de demult, când d. Nițescu era cel mai bun elev al d-lui Mirea și când d-sa realiza lucrări care — pentru epoca aceea și pentru studiile ce făcuse — erau excelente promisiuni. Mai toți pictorii care au trecut prin școala din calea Griviței și care au primit învățăturile lui Mirea, știu azi ce-i pot datora și ce-i pot reproșa. Orice învățătură — ca și o sămânță excelentă — nu poate rodi decât într'un teren bun. Mirea de pildă a fost un excelent meșter în aceea că obișnuia pe elevi cu respectul studiului, al studiului uman, și, el care era prin definiție un academic, un scolastic, a predicat toată viața lui necesitatea studiului și a atelierului. Ciudată ironie însă, cei mai mulți sau poate cei mai buni dintre elevii săi, de cum au scăpat de influența sa, au îmbărțișat cu o sete și cu bucurie neobișnuită peisagiul ‚atât de detestat de bătrânul și academicul Mirea, ceea ce dovedește încă odată cât de nefolositor e să ai un singur unghiu din care să privești lucrurile, o unilaterală și tiranică dorință de a-ți impune neapărat concepția. D. Nițescu e printre acei care au dezertat cel mai curând, căutând să-și lumineze paleta în feeria plain-air-ului. In întregul ei, expoziția e destul de inegală, facturi destul de diverse își găsesc ecou în tablourile d-sale dar, multe lucrări — în care îl recunoaștem mai degrabă (târgurile în soare) lucrări foarte spontane și în care pare eliberat de obsesia atelierului.

●

Marina ca subiect în sine e poate cel mai ingrat motiv. Simplicitatea sa extremă a făcut și pe Olandezi — atât de meșteri în marine — să populeze deșerturile de apă și de cer cu câte o corabie gata să naufragieze, cu câte un grup de pescari pe un crâmpei de țărm. Astfel, nu ar fi putut justifica într'o epocă în care se lucra mai mult în atelier — și cu câtă minuțiozitate! — compoziții, figuri, existența tabloului. Le trebuia anecdotă. Abea în epoca modernă, când unii pictori au dat peisagiului noțiunea de „stare sufletească“ s'a ajuns la aceste extreme simplificări care sunt marinele de azi. D. Știubei știe să evoce admirabil un astfel de peisaj. In locul vechilor corăbii, d-sa pune silueta elegantă a unui vas de război sau acea și mai grațioasă a unui vapor de pasageri, albă ca un pescăruș. Marinele sunt desigur pentru d. Știubei o „specialitate“ — dacă putem spune astfel — în care e imbatabil, dar d-sa nu ne-a arătat în expoziția actuală schițele sau proectele de pictură murală pe care le-a executat în ultimii ani. Arta decorativă are în d. Știubei un prețios slujitor și regretăm atât pentru noi cât și pentru public de a nu ne fi arătat realizările d-sale atât de merituoase în acest domeniu.

D. Barbieri ne evocă Balcicul, un Balcic colorat, plin de soare și care ne inspiră pe lângă bucuria de a revedea locuri atât de dragi melancolia de a trebui să le socotim atât de departe...

Tablourile d-lui Barbieri au ceva ireal. Deși Balcicul este el însuși bizar, par'că nepământean, d. Barbieri a accentuat și mai mult aceasta prin compoziția și coloratia sa originală. Inghesuite între covoare, tablourile d-sale nu sunt la locul lor. Intr'o sală mai potrivită, efectul ar fi fost mai mare pentru public, ceea ce arta d-lui Barbieri merită pe deplin.

D-na Maria Chelsoi-Cristea expune un foarte mare număr de pânze. D-sa și-a plimbat hârnicia în toată țara și în străinătate. Din Franța, Italia d-sa a adus lucrări care par a fi cele mai bune din expoziție și care ne fac să credem în înclinarea d-sale deosebită pentru peisaj. Naturi-moarte, siluete, flori, de asemenea participă la ansamblu dar credem că au fost mai puțin alese, cu atât mai mult, cu cât din fiecare subiect sunt multe lucrări excelente și merituoase.

In sala din mijloc expun câțiva tineri artiști pe care i-am mai întâlnit adesea la Saloanele Oficiale de gravură și desen. Grupul, alcătuit din d-rele Petrașcu, Wanda Sachelarie, și d-nii Diaconescu, D. Ștefănescu și Theodor Dan au înjghebat o expoziție luminoasă și agreabilă. O bună parte dintre expozanți abea debutează dar o fac cu deplin succes. Nimic supărător în lucrările expuse, din potrivă la fiecare expozant găsești lucrări care adesea dovedesc o reală cunoaștere a meșteșugului gravurii.

D-ra Petrașcu, mai înaintată decât ceilalți își îngăduie fantezii colorate, sau desenuri aproape caricaturale câteodată, dar care deși nu sunt gravuri **pure** sunt de mult efect. Despre ceilalți expozanți, mai toți merituoși elevi ai d-lui prof. Iuca, am mai scris cu prilejul expozițiilor de la școala de Arte-Frumoase. Ne pare bine văzând progresele făcute de atunci și seriozitatea cu care s'a lucrat.

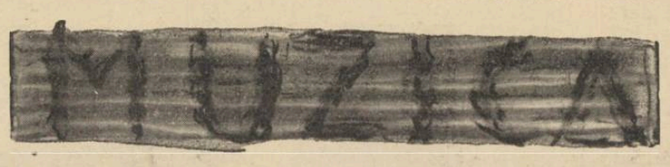

CONCERTUL MADELEINE COCORĂSCU—SANDU ALBU

de ROMEO ALEXANDRESCU

Muzica de cameră își are cerințele ei particulare bine definite. N'a fost de aceea nici odată o chezășie sigură de isbândă în realizarea genului, nici autoritatea solistică a celui ce-l încearcă, nici succesele obținute în alte domenii muzicale.

De aceea, vom privi prin prisma acestor cerințe aparte atât pe d-ra Madeleine Cocorăscu cât și pe d. Sandu Albu, deși dovezile individuale ale acestor doi foarte cunoscuți artiști sunt bine statornicite în decursul carierii notorii pe care au susținut-o fiecare.

Capacitatea propriu zis instrumentală, legată de programul ales, putea fi ușor dedusă din prezența în acelaș concert a trei din cele mai de temut condensări de probleme tehnice și stilistice cunoscute în literatura vioarei și pianului și înfățișate respectiv de sonatele:a noua, în la major, de Beethoven, de Cesar Franck și de Richard Strauss.

Drept introducere de pur clasicism, la aceste trei mari sonate de concert, căci ni se pare potrivit să le numim astfel, a figurat, în plus, sonata în re major de Händel, cu accentul precum se știe pe latura violonistică, prilej pentru d. Albu de a-și valorifica serioasa înțelegere și temeinicia jocului.

Se poate afirma că linia de realizare a concertului, abstracție făcând de sonata de Händel, a fost în continuă ascendență, începând cu sonata Kreutzer. cu bune afirmări, dar fără marea unitate stilistică și desăvârșita echilibrare constructivă aștep-

tate, continuând cu sonata de Franck, în care caracterele generale expresive au fost mai accentuat slujite și sfârșind cu sonata de Richard Strauss care a fost interpretată într'adevăr isbutit și interesant. Virtuositatea de viu atac a d-rei Madeleine Cocorăscu, eleganța ușoară a mecanismului d-sale avântat, remarcabila vervă pianistică cu care a răspuns capricioaselor jerbe de sonorități ce se împletesc din sbor în bogate polifonii în încărcata dar strălucitoarea parte a pianului, au excelat în cursul interpretării, d. Sandu Albu dând și d-sa fie replicile dorite, fie relief dinamic cald însuflețit și pecetea personală a simțirii d-sale, exprimate cu deosebită vigoare și elan, instrumentale.

Succesul acestei interpretări, care a dominat hotărît întregul concert, a găsit ecou unanim în rândurile auditorilor, care l-au subliniat fără rezerve.

PIANISTUL GUIDO AGOSTI

Italia pare să fie astăzi egal de privilegiată, față de admirabila ei avuție în domeniul artei lirice, și în ceeace privește arta instrumentală. Dovadă că suntem departe de a cunoaște încă toate marile personalități ale virtuozității instrumentale italiene, este faptul că am avut și vom mai avea încă de multe ori surprinderea de a ne afla la un moment dat în fața unui artist de mare valoare, cu hotărîtoare carieră în urma sa, cu reputația realmente consacrată, în țara-i proprie și adesea și în mai toate centrele muzicale de pretutindeni, fără ca noi să-l fi auzit vreodată în România și fără ca la noi să se fi avut cunoștință de activitatea sa. Este de exemplu cazul strălucitului virtuos și nobilului interpret al pianului. Guido Agosti.

Cine a ascultat pe minunatul Carlo Zecchi, pe compozitorul ilustru și pianistul uimitor Alfredo Casella, pe înflăcărata Ornella Santoliquido, pe inspiratul Nino Rossi, nu-și poate întregi cunoașterea esențială a măestriei italiene pianistice fără a asculta și pe acest excepțional artist ce este Guido Agosti.

Mecanism de oțel, dar capabil să se învăluiască în catifelările cele mai subtile, temperament aprig și concepție stilistică superioară, mare variație de mijloace, probitate artistică ireproșabilă, simțire intensă și de rară distincție, caracterizează pe acest virtuos de elită, ale cărui interpretări sunt de o energică eleganță, ferm echilibru, aristocrată înțelegere și mare bravură instrumentală.

Interpretări ca acelea date sonatei opus 110 de Beethoven, unor celebre pagini de Chopin, modernilor italieni sau unei parafraze Wagner-Liszt, redată extraordinar, au putut reflecta categoric clasa acestui virtuos și interpret în adevăr de elită, acestui artist de splendide resurse și admirabilă capacitate.

CONCERTUL SIMFONIC „FILARMONIA“, „RADIO“

Orchestrele „Filarmonica“ și „Radio“, pentru prima dată contopite, cu un total de 150 de executanți, vor da Duminică 13 Aprilie, orele 11 a. m., la Ateneu, un mare concert simfonic, în beneficiul artiștilor instrumentiști în șomaj.

In program opere simfonice de Wagner, Schubert, Ceaikowsky și George Enescu.

Biletele la „Impresa“, str. Câmpineanu 4.

Schițe și epigrame

de VICTOR PAPILIAN

EROUL

Numai porumbielul veghea lângă rănit, porumbielul, călătorul, dar credinciosul tovarăș al soldatului. Căzuse în loc depărtat, în loc pustiu, în loc neumblat, viteazul pornit la luptă doar de dragul luptei și la izbândă doar de dragul iubirii. Se simțea sugrumat de orizontul prea îngust al pământului, iar pentru iubita lui îi trebuia daruri de dincolo de zări. Dar acum, din trupul bântuit de toate frigurile morții ,sângele țâșnea în sacade gâlgâitoare, și din cărnurile sfârtecate de foc și sabie și sgârcite de durere, oasele ieșeau la iveală ca niște lumânări frânte. Mult nu mai avea de trăit, i-o dovedeau umbrele din cer, frigul din trup și golul din suflet. Un singur gând lumina, sub pleoapele amorțite, credința în veșnicie : chipul ei.

Atunci, cu o mișcare opintită, și-a răsucit trupul din șeale și gura și-a pus-o căuc peste ciosvârtele brațului schilod. Cu dinții a sfărâmat osul ciont, cu dinții a deschis vână nouă, cu dinții a muiat peniță de os în cerneala sângelui și cu dinții a scris pe hârtia albă a credincioasei păsări cel din urmă cuvânt : **Tu.**

Ea a înțeles nenorocirea numaidecât. Intr'o clipă. Apoi, într'o clipă s'a înspăimântat și într'o clipă l-a jelit. La urmă a crezut de bine să-i răspundă la fel. Dar când să-și împungă degetul cu acul s'a speriat, o durea... iar ca să sângereze biata păsărică nevinovată n'avea inimă. De când lumea însă, iscusința femeii e un dar al șearpelui, așa că numaidecât a găsit mijlocul : rujul de buze. Și în timp ce desemna cu creionul roșu pe aripa albă ca hârtia : Te voiu iubi mereu... ea își zâmbea galeș.

— Iubitul meu nu va băga de seamă. Iubitul meu e un erou. Inafara luptei e atât de copilăros, el trăiește doar în iluzie. Pe iubitul meu niciodată nu l-a preocupat amănuntul...

BARBATUL

Onicăi Busuioceanu

Cele cinci prietene : Rodica, Dodica, Monica, Țuțu și cu Marioara s'au întâlnit mai devreme — așa cum le fusese vorba — la poarta școalei. Taină mare. Jenică, băiatul portarului, le-a promis o carte. Dar ce carte, Doamne Dumnezeule !... plină de toate minunățiile, de viteji ca'n basme, de haiduci, de pitici caraghioși, de gangsteri, de copii furați, de zâne prefăcute în vrăjitoare, și de vrăjitoare mame de balauri. Ceva mai frumos ca la cinematograf. Și așa trebuia să fie. Căci Jenică e dat dracului, fură cărți, vinde poze, schimbă mărci, adună penițe, are saci cu bile...

Hoțul a pus însă o pricină. Dă cartea, mai dă și o poză pe deasupra... dar numai celei mai frumoase. Și acum fetițele se iscodeau pe furiș. Rodica și-a tras basca într'o parte, ca să i se vadă părul castaniu ca de catifea. Dodica și-a încălțat pantofii cei noi, care —a băgat de seamă— îi face piciorul lung și subțire ca la artistele de cinematograf. Monica surâde mereu, ca să i se adâncească gropițele în obraji, Țuțu are cravată nouă, iar Marioara și-a strâns mijlocul mai tare în cordon.

Repede, fetele au alergat sus în clasă ,au pus tăblițele și ghiozdanele în bancă și au dat fuga jos în curte. Acum dau târcoale căsuței portarului, cu ochii la fereastra deschisă. Zadarnic. Ora întâlnirii a trecut de mult, iar la fereastră nimeni. Incep să se joace, să țipe. Aleargă, se îmbrâncesc, râd tare... In fine ușa se deschide și portarul pleacă sus la doamna directoare. Acum Marioara a căpătat curaj.

— Jenică... Jenică...

La fereastră a apărut un cap de țigănuș, vânăt lucios ca o pătlăgică vânătă. Are ochii cârpiți de somn, cască mormăind și apoi se întinde.

— Voi sunteți ?

— Da, da... noi. Nu vii jos ?

Cele cinci fete își aud fiecare inima bătând ca un ciocănel de piano, în piept. In fine Jenică apare. E desculț. Și-a tras doar pantalonii peste cămașă, i-a prins cu un cozondroc în cumpănă peste umeri și toaleta-i gata.

— Cartea, cartea...

— Stați... comandă el.

Dintr'odată s'a făcut liniște.

— Aliniați-vă la zid.

Fetele s'au așezat la poruncă, după înălțime. Acum începe concursul. Privirea examinatorului a căpătat sclipirile ochiului de paianjen.

— Tu, Rodico, ce ți-ai pus basca aia strâmbă ?... Parcă ești o curcă beată. Ieși din rând...

Fata s'a supus fără nicio vorbă.

— Și tu, Dodico, ai picioare de cocostârc. Nu-mi placi.

Cele trei concurente rămase așteaptă cu sufletul la buze.

— Ar fi ceva de capul tău, Monico, dar gropițele celea din obraji te pocesc rău... Crede omul că ești știrbă...

N'a mai rămas decât Țuțu și cu Marioara.

— Voi amândouă sunteți pe gustul meu.

Dar deodată deveni grav.

— Tu, Marioaro, ai purtări rele... Te-a pus Doamna în genunchi și ai stat la arest de atâtea ori... Pleacă.

Acum s'a produs răzvrătirea. Cele patru candidate respinse sunt furioase. Furioase pe Jenică, dar mai furioase pe Țuțu. Marioara e capul răzvrătirii.

— Fată de colonel e ea ?... Să-i fie rușine... Auzi, să se „amorezeze" de băiatul portarului...

Sub Cer Ardelean

Toate stau sub semnul unui sbor împietrit ;
Dealurile roșii, surâsul florilor învăpăiate
Un foc interior, un duh răsvrătit,
Arzător în smalțuri lucitoare răsbate.

— Pământul cu umeri în grea încordare
Vălurește sub blestem de jug nevăzut
Iar duhul pădurii, în vânăta întunecare
Sub bolți de tăcere tângue, luceafăr căzut.

Ape trec cu reflex de săbii în seară
Aduc din trestii plâns de vise 'necate,
Sub steaua Țării din sânge și ceară
Pe sub sălcii negre în ape plecate.

ION BĂLAN

Adriana

De ziua ta înnumeri tot albe primăveri,
Cu soare blând și sincer — parfum de-alese flori,
Pășești spre-o lume nouă, ce-adună 'n juru-i nori
Și-amurguri violete în dantelate seri.

Te 'nnalți zeiță clară, și astăzi, ca și ieri
Aceleași doruri, visuri — edenice comori,
Te prind în mreji haotic... și ies biruitori
Acei ce dau iubirii un sens ce nu-l ceri...

Pe-a douăzeci și una din trepte, Adriana
Iți plimbi de astăzi singur, cu gând senin, condurii,
Și, dornicul tău zâmbet, discret, în colțul gurii

Va înflori luceferi — tăcutele chemări...
Fii veselă !... Furtuna imploră desmierdări,
Și inima ta, Inger, o floare de sânziana...

CONSTANTIN COJAN

Vânătoare

— nuvelă —

de DAN BALTEANU

Sosisem la conacul moșiei din M. de vre-o câteva zile. Satul îngropat într'o margine de Bărăgan, acolo unde câmpul se ia de mână cu lunca Borcii nu ne putea mulțumi din punctul de vedere al amuzamentului. Totuș prietenul Radu își dădea toată osteneala să ne varieze oarecum întrebuințarea timpului. Diminețile nu ne preocupau, căci le dormeam aproape în întregime; după amiezile însă, ca și serile erau mari puncte de întrebare. Lâncezeala începea imediat după masă și creștea îngrijorător cu cât înaintam în timp.

Ne înfundam în fotolii cât puteam mai comod, ne tutuneam și pălăvrăgeam. După ce se epuiza și programul dela radio prin acel „bună-ziua" de circumstanță, Radu încerca să caute alte posturi. Dar crâmpeiele de muzică nu ne mulțumeau. Spre exemplu, Vasile nu admitea să i se cânte după ora 3 decât simfonii, Alexandru voia „quelque chose" cu tangouri, iar Fănică prefera tăcerea. Era singurul pe care nu-l preocupa timpul. Nu fiindcă ar fi fost leneș, ci pentrucă întotdeauna găsia cu ce să se ocupe. In general, scria. In odaia lui lampa ardea până noaptea târziu și dimineața tot el se scula înaintea noastră. Ceace scria nu știam niciunul. Vag, ne vorbise cândva, într'un acces de sinceritate pe care l'a regretat mai târziu, că scrie un roman. Niciunul dintre noi nu reușisem să punem mâna pe manuscris, deși încercasem aproape cu toții; întotdeauna avea grijă să și-l ferece în geamantan.

Băiat sărac, dar foarte bun camarad, acceptase invitația lui Radu cu entusiasm, întâi fiindcă i se oferea liniștea satului unde putea „lucra" în voie și-al doilea pentrucă două săptămâni scăpa de chirie, lemne și masă. Asta o mărturisea singur, cu toată sinceritatea. Pentru felul lui calm, era, dintre noi toți, preferatul mamei lui Radu. Pe noi ceilalți ne considera drept niște strengari și foarte deseori ni-l dădea exemplu.

Alexandru, un vlăjgan cât toate zilele era preocupat de cariera lui foot-ball-istică și momentan de piciorușele fotogenice ale fetei din casă, o brunetă îndrăcită pe care noi o botezasem „negresa". Plin de viață și cu o doză de optimism remarcabil, se angrena în orice situație și primia să fie părtaș la orice nebunie, căutând doar originalitatea și noutatea: și niciodată nu regreta nimic în urmă

— Sunteți aiuriți! ne spunea el. Vă preocupă trecutul! De ce? Mă, trecutul consumă faptele... La ce bun m'aș mai gândi că era mai bine dacă făceam așa sau altfel? Odată ce fapta-i consumată, e zadarnic! Nu mai poți îndrepta nimic. Cel mult să tragi o concluzie! Un exemplu: am primit să viu la Radu la moșie... Și gândesc ca și voi, că am făcut o prostie... Dar am făcut-o de bunăvoie și trebuie s'o admit. Pe viitor însă n'am s'o mai fac. Acum aș fi patinat la București, aș fi dansat cu Mya, cu Lili, sau cu Sanda. Sau poate dădea vreo mașină peste mine!

— Fugi mă, cu teoriile tale! îi spuse Fănică.

— Ce teorii, mă poetule? Tu știi să iei din viață tot ce este vis... Și să-l tălmăcești pe „strune", cum spune Radu. Eu știu să fug, să caut, să iau ceeace este real. Și de acest „real" să mă bucur. Ai primit o clipă bună? Ia-o băiatule și fugi pe extremă conduo ca pe-o minge, driblează și când ai simțit că portarului îi e frică, adică adversarului, bagă o „ungurească" în ea și trage. Asta-i viața, nu prostiile pe care le'nșiri tu ca pe niște mărgele... Ce faci tu nu-i decât o podoabă de care eu mă pot lipsi... La ce-mi folosește stihul tău parfumat cu metafore dacă n'am o coajă de pâine, sau nu pot mângâia un picioruș de femeie ca al Negresei!.

Volubilitatea lui, întotdeauna vie, îl făcea pe Fănică să renunțe la discuție.

Radu, cel mai voinic dintre noi, era „hatmanul" tuturor năzdrăvăniilor. Bun prieten cu Alexandru, el era acela care găsia întotdeauna „poanta" pentru care Alexandru avea soluția cea mai bună. Cuplul lor era celebru în cercurile pe care le frequentau. Un chef montat de ei constituia tot ceeace era mai perfect în acest gen. Dețineau un adevărat monopol. Deaceea, după expresia lor, „rugineau" în atmosfera satului de pe Bărăgan.

Vasile era „englezul" nostru. El nu vorbia decât rar: ne asculta însă în tăcere și doar din când în când ne răsplătea cu câte un surâs atârnat cu silă în colțul buzelor. Dar nu dădea înapoi dela nici o „chestie" montată de cei doi. Ceeace îl deosebia de ei, era doar faptul că tăcea. Când vreunul din noi îl apostrofa pentru tăcerea lui, ne răspundea:

— Tăcerea e de aur!. Și-apoi vorbele mele ar roși alături de prostiile voastre care mă amuză!

Și rămânea superior în tăcerea lui, surâzându-și sieși și țigării atârnată pe buze.

El era și „artistul" nostru. Cânta pe nas ca o havaiană și imita foarte bine sunetul de saxofon. Dar pentruca „instrumentul" să se poată pune în funcțiune, erau necesare mai multe pahare de vin sau snapț. Snapț în mediul familiar al galeriei noastre, însemna o combinată de sirop cu secărică și altă „chestie" care făcea parte din secretele lui profesionale.

Cea mai mare părere de rău a vieții lui era că nu învățase pianul. Adeseori râdeam pe socoteala asta.

— Râdeți ca niște proști! Habar n'aveți!! Uitați-vă mă ce degete am! Nici Alfred Cortot n'are degetele mele! Dar voi nu puteți aprecia asta!!

Totuș era sigur că-și va lua acordeon. După cum Alexandru era sigur că va ajunge jucător internațional și după cum Radu spera să ajungă ministru plenipotențiar în Argentina, unde auzise el că sunt femei frumoase.

In după amiaza aceia ne aflam adunați, ca de obicei, în salon. „Bună-ziua" speaker-iței ne surprinsese stând în fotolii. Radu care se afla în apropiere, a sucit butonul. Și am rămas toți răsfrigniți în fotolii, ca niște urși în bârlog: Radu lângă aparatul de radio, Vasile lângă sobă, Fănică la masă, Alexandru lângă oglindă și eu lângă divanul care-mi cam făcea cu ochiul. Tăcerea se lăsase peste noi grea și ni se încolăcea în urechi ca niște șerpi uriași.

— Un sclav să-mi aducă un chibrit! rupse tăcerea Alexandru.

Dar vorbele lui rămaseră fără ecou.

— Nu s'aude?! Bine! Până când nu-mi voiu desăvârși invenția cu sclavii mei, roboții, vorbele mele vor suna în gol.

— Uff !! făcu Radu. Iar începi cu inveniile?

— Ce să-ți fac băiatule? Te puse dracu să m'aduci în satul ăsta, unde nu pot gândi decât la invenții !!

— Când vei reuși să-ți desăvârșești robotul, atunci vei ajunge cu siguranță internațional !! adăugă Vasile.

— Taci mă pianistule !! Pianist taciturn !

— Lăsați-l în pace! mă amestecai eu Alfel e în stare să ne bată iar la cap cu principiile lui, cum făcu mai deunăzi cu cinematograful.

— Adică ai vrea să zici că aia cu cinematograful nu-i practică?

— Ba daaa! Dar slăbește-ne! Ce dracu, suntem doar după masă!

Invenția cu cinematograful o închipuise tot în clipe de plictiseală acută. Spre exemplu, el propunea să nu intri direct în sala de spectacol, ci într'un fel de subsol unde să se afle toate scaunele libere. Să te așezi comod și când ești gata să vizionezi filmul, să nu ai altceva de făcut decât să apeși pe un buton și să te pomenești în sală, fără să mai deranjezi pe nimeni și fără să te mai supere alții. După ce ai văzut filmul, apeși din nou pe buton și ieși tot așa de misterios cum ai intrat.

Noi făcusem mare haz pe chestia asta, cu atât mai mult cu cât el credea serios în ceeace spunea. Mai târziu se gândise la roboți pe care să-i puie să joace foot-ball : foot-ball-ul „ideal" cum spunea el.

Și după cum am mai spus, ne plictiseam grozav. Incepurăm să ne uităm unul la altul, par'că cerându ne reciproc ajutor. Singurul mulțumit și nepreocupat de loc era Fănică. Citea un roman și când citea Fănică, nu mai exista nimic în jurul lui. De sigur că absența lui irita. De aceea Radu se repezi și dintr'un gest îi luă cartea și i-o aruncă.

— Da, mai dă-o dracului de carte, mă !. Cel puțin când ești cu noi, plictisește-te ca noi !

— Ce ai șefule cu mine ? tresărise speriat Fănică.

— Mă enervezi mă ! Mă enervezi ! ! Ceeace faci tu acum e ca și cum eu aș veni în cameră la tine când scrii la porcăria aia și-aș tăia lemne cu un joagăr ! Sau aș sbiera ca măgaru !

Noi și dădurăm drumul la râs.

— Păi așa este ! Tu nu vezi că ne-am plictisit ? Dă și tu o idee: ce facem ? !

— Eu zic să ne facă Nutzi o cafea ! zise Alexandru.

— Admis ! făcu Radu. Dar după aceea ? !

— In timp ce vom bea cafeaua, trebuie să găsim ceva !

Mă duc s'o anunț pe Nutzi !

— Nuuu ! !. Stai locului că o anunț eu ! Nu fii mata așa de serviabil !

Cafelele au sosit un sfert de oră mai târziu.

Și deși ne propusesem să găsim ceva, totuș am tăcut cu toții.

— Ei, ce-ați amuțit? Ce facem ?

— Să facem un pocker ! zise Alexandru.

— Banal mă, banal ! Nu ți s'a acrit ? Și mie unul și mie doi... Ful... Carè!! Vax... Ce-i aia? Altul!

— Eu propun să ne plimbăm ! zise Fănică.

— Mda ! Ca fetele de pension : fetelor mergem în Cișmigiu ? !

— Mai bine tăceai. Altul !

— Să mergem în sat și să jucăm biliard pe câte un șnapț ! Da' să meargă și Fănică !

— Bravo Vasilache ! Ideea mea ! zise Radu. Tu ce ai de spus? mă întrebă și pe mine.

Eu, în timp ce ei se tocmeau, privirile îmi fură atrase de o armă din perete.

— Măi, eu am o idee ! Dar nu-i pentru azi ! Pentru mâine !

— Zi-i ! Dă-i drumul !

— Timpul s'a făcut frumos. Și e zăpadă destulă ca să-i înghețe în cap invențiile lui Alexandru, să-i inspire lui Fănică o poezie în mai știu eu ce metru sau kilometru dacă vreți, să-i taie pofta de șnapț lui Vasile și ție să-ți vedem talentele.

— Te-am cam ghicit ! ironiză Radu. Să mergem să ne plimbăm la câmp !

— Stai mă omule ! De ce nu mă lași să termin ? Uite, acum mi-am întrerupt șirul ideilor !

— Leagă-l mai repede și zi-i !.

— Să mergem mâine dimineață la vânătoare !

Fața lui Radu s'a luminat brusc.

— S'a făcut ! Bravo mă ! Fericită invenție ! L'ai bătut pe Alexandru ! Cum dracu de nu m'am gândit la asta ? Pușți avem, cartușe berechet... Mâine punem caii la sanie și-o ștergem... Tii ! Am un plan măreț. Luăm merinde și rămânem la prânz la conacul nostru dela Sârboaia. Nu mai e nici dracu acolo, da' ce-are afface !. Va să zică pe mâine am rezolvat-o!... Haidem acum la biliard.

Fănică rămase pe gânduri.

— Ce rumegi, mă ? îl luă la zor Alexandru. Să dea dracu să te prind că mâine-mi faci pe „prințesa". Trag în tine... Și-acum îmbrăcarea. Poate între timp pot să 'ntâlnesc fetița mea cu ochii albaștri.

Dintre toți singur Fănică avea căciulă. O căciulă frumoasă, mocănească. Ceilalți toți aveau pălării.

— Să știți că mâine, Fănică, a plesnit-o cu căciula. Da noi ce dracu facem !...

— Las' c'om găsi. Ei, gata ? Atunci haidem.

Fănică își vârâ căciula pe urechi. Nici nu bănuia ce tragedie îi rezerva pe a doua zi această imaculată căciulă mocănească.

●

Seara la masă hotărârea noastră a devenit „oficială", adică Alexandru „speaker"ul nostru, a anunțat că mâine băieții vor porni la vânătoare.

— Foarte bine ! a aprobat mama lui Radu. Să vă duceți ! Să aveți însă grijă ca să nu faceți cine știe ce imprudență !

— E, mamy, tu știi numai să cobești ! Cam ce-ar putea să ni se întâmple? Doar noi suntem copii !!! Să zici că ar putea să ni se întâmple ceva dacă am pleca cu automobilul ! Dar plecăm cu sania !

— Ce sanie, băiatule ? Troică, nu sanie ! Să ne vedeți mâine doamnă !. Veritabili cazaci ! Cazaci în troică ! Ce frumos sună ! Și cel mai veritabil cazac, va fi prietenul Fănică ! El are și căciulă !

— Cum ? Merge și d. Fănică ? a întrebat surprinsă mama lui Radu.

Ca la un semn toți au isbucnit în râs. Fănică, absent până atunci, ocupându-se cu devorarea unui copan de nu știu ce pasăre, și-a ridicat ochelarii cu lentile puternice și ne-a privit surprins.

— Ați spus ceva doamnă ?

— Am întrebat dacă te duci și d-ta ! ?

— Ce să fac doamnă ? Dacă vor ei ! Au decis așa astăzi, așa să fie. A lupta contra lor, înseamnă a-ți complica formidabil și inutil viața.

— Da, mamy, e lege ! Cine îndrăznește să ne contrazică, imediat îl trecem prin furcile caudine ale invențiilor lui Alexandru, sau îl obligăm să asculte o oră pe Vasile bocindu-se că are degete de pianist !

—Și apoi, după cum ne-a spus Radu, e un câmp lung, unde ochiul se bate cu marginile zării. Vă puteți închipui câtă imensitate care așteaptă să fie populată cu imaginația lui fecundă ! Va veni de acolo plin de ger și de inspirație !

— Ei, nu fiți răutăcioși, ne mustră mama lui Radu.

— Lăsați-i doamnă, că nu-i nimic. Aștia sunt ca acele pisici pe care dacă le mângâi în trecere blana, nu mai scapi le ele...

Mama lui Radu, amuzată peste măsură ne privia pe rând, neștiind ce să mai spună...

(Urmare în pag. 4-a)

Vânătoare

(Urmare din pag. 3-a)

— Unde mai puneți, doamnă, avantajul pe care-l are asupra noastră ! continuă Alexandru. Cu ochelarii lui — adevărate telescoape — va avea întâietate. Căci ce iepure sau ce vulpe ar putea sta ascunsă ? Vor fi descoperiți și la țanc, pac !

— Eu cred că vom face ravagii mâine ! sentențiază Radu. Iau arma lui Grosspapy cu șoc și dublu-șoc !

— O să „șocăm" toată suflarea sălbatică a câmpului ! adăugă Vasile. Ce ziceți de limbajul meu poetic ? Ia ascultați : suflarea sălbatică a câmpului ! Nu sună frumos ? !

— Daa ! Ca un acord de pian hodorogit sub bătălia spumoasă a degetelor tale alfredcortiene ! mă amestec și eu.

— Și când vom veni plini de vânat, vânt și ger, vom obliga pe „bărbierul" Ghiță, aci de față, să-ți povestească mamy, palavre vânătorești... E un gen în care s'a specializat ca nimeni altul ! mă laudă Radu.

— Totuș cred că ați face bine să-l lăsați pe d. Fănică acasă !

— Nu se poate, doamnă ! sare Alexandru. N'are ce face acasă fără noi. Vreți să-l găsim spânzurat ca pițigoiul în colivie ? Și apoi are căciulă, palton strașnic și e o ocazie unică. O vânătoare ca cea de mâine n'ar trăi-o el nici în vis. Un motiv de inspirație superb pentru un nou „Pseudochineghetícos".

— Sigur ! aprobă Radu. Trebuie să știe și el ce-i aia o vânătoare ! Dacă Fănică s'ar fi născut în epoca de piatră sau de bronz, după tine, mamy, el ar fi trebuit să moară de foame în peșteră. Ori nu-i chiar atât de fraier !

Bietul Fănică n'a mai zis nimic. Ne privia însă pe fiecare prin ochelarii lui cu multe dioptrii, nedumerit parcă.

—Nu mai zici nimic domnule Fănică ?

— Mai poi zice ceva, doamnă ? Facă-se voia lor !...

●

A doua zi de dimineață nici nu se luminase bine de ziuă când m'a deșteptat o bătaie în fereastra camerii unde dormeam.

— Cine-i ?

— Eu, Fănică !

— Da ? Bine Fănică ! Ce dorești ?

— Păi... mai mergeți la vânătoare ?

Ei, să nu leșini ? El n'a dormit oroape de loc cu gândul la vânătoare. I-am sculat pe toți și când i-am deschis ușa, a fost primit cu răcnete.

— Ce te găsi, mă vânătorule ? Ai visat ceva urât ?

— Am venit să văd dacă mai mergem ! Căci eu nu vreau să pierd vremea.

— Bravo Fănică ! zice Radu Uite-acum ! In doi timpi mă îmbrac și dau ordine. Intr'o oră suntem gata ! Cum e vremea ?

— A fost un ger de legendă azi noapte !

— Cu-atât mai bine. Ia ! Scularea !

Intr'o oră toată casa era pusă pe picior de alarmă și făcea pregătiri. Dela cel din urmă rândaș și până la stăpâna conacului toată lumea punea la punct „expedița", cum o intitula, pompos, Radu. Aproape de orele 8 și jumătate eram gata. Sania, încărcată cu tot dichisul, ne aștepta trasă la scară. Imbrăcați în șube mari până în pământ, cu căciuli sdravene, fiecare cu o cogeamite pușcă pe umăr și cu cartușierele doldora la b-âu, păream mai curând o ceată de tâlhari la drumul mare, nu vânători.

— Mă, ia uitați-vă la Fănică ! Parcă-i Taras-Bulba !

— Mă Fănică, aceia din spatele tău se chiamă că-i armă, nu ciomag ! Tine-o și tu mai fotogenic, mai vânătorește !

Ceilalți aveau aparența mai ca lumea, atât cât ne îngăduiau șubele să le avem. După multă tevatură ne-am așezat în sanie. Caii, ținuți la grajd de multă vreme, deabia puteau fi ținuți pe loc de vizitiu. N'au așteptat decât slăbirea hățurilor, ca să și pornească. In fața intrării conacului ieșise tot personalul moș'ei ca să ne vadă. Până și pisicile ! Doar nu de geaba plecau „haiducii" în expediție.

Cum am ajuns în câmp deschis, Radu a luat hățurile din mâna vizitiului și dă-i bătaie, mergând cu caii în pliniă fugă, când pe drum, când pe marginea lui, când pe câmpul întins, unde Radu făcea „turnante" cu noi. Bietul vizitiu nu știa ce să mai facă : să sară, să stea sau să-i ia lui Radu hățurile din mână. Fănică tot timpul cât a durat cavalcada aceasta drăcească n'a zis un cuvânt, nu s'a emoționat o clipă, ca și când n'ar fi fost vorba de el. Am ajuns la arman după o goană nebună de o jumătate de ceas.

Caii erau lac de apă. Ieșia aburul din ei ca din locomotive.

— Ei, ce zici Fănică ? ai avut ceva emoții estetice ?

— Sunteți niște mari blestemați... Și emoția își are limitele ei. Ceeace ați făcut voi a trecut de bariera normală. Și deci n'am mai simțit emoții, afară de a vizitiului.

— Mie mi-era teamă de cai, 'aracam de mine. Că nu plătesc caii aceștia nici să slugăresc o mie de ani d'aci înainte.

— Ești un ingrat, Fănică! După ce că ți-am arătat ce înseamnă o cursă nebună cu troica, mai faci și nazuri filosofice... Hai ! Jos ! Verificați-vă puștile, încărcați, asigurați armele și să începem. Șubele să le iei și după ce bagi caii în grajd, să-i înveleși.

Câmpul era minunat. Sub bătaia albă a soarelui, întinderea părea o tipsie uriașă, în care sclipiau sumedenie de giuvaeruri. Și nimeni, absolut nimeni, într'o tăcere albă, fără margini. Infulegând ceva ușor, stabilirăm un sumar plan de foc. Zăpada e destul de mare. Ne hotărâm să pornim din marginea unei perdele subțiri de tufani. Până acolo mergem cu toții. Dar după o sută de metri începurăm să gâfâim. Eu, care dădusem ideia aceasta, începui s'o cam regret. Radu, mai „vânător" de cât noi, mergea atent, grav și plin de el însuși.

— Radule, păi eu nu prea văd vânatul ! Să știi c'o să trag în ciori. Dar nici d'astea nu sunt pe aici ! zise Alexandru.

— Tu crezi că vânatul e prost, să vie așa, ca netotul în pușca ta, să facă „sluț" și tu să-l ochești și să tragi ?

Caută-l ! Așteaptă-l !...

— Eu am și obosit ! zic eu. Asta-i vânat cu pretenții ! Auzi ! Să-l cauți ! Să-l aștepți !

— Păi da, deșteptule !

— Atunci unde e pretenția ta că-i vânat berechet? Nu observi că atât cât vezi cu ochii nici o muscă nu se vede ?

— Lasă-mă'n pace că ești fraier. Dacă ești așa vânător, rămâi cu Fănică la urmă !

— Ba pardon ! protestează Fănică. Eu merg cu tine ! Mi-ai împuiat destul capul cu isprăvile tale vânătorești ! Să te văd acum !... Că făceai pe grozavul !

— Pofdm ! Numai să avem șansă !...

— O iei cu șansa ? Iți cam scad acțiunile ! Tot mai bune-s inventiile mele...

Vasile tace, călcând rar și zâmbind din când în când.

— Dar zi mă și tu ceva ! Măcar așa, chiar o prostie ! îi spun, eu.

— Eu nu vorbesc, ci gândesc ! Și gândesc la o chestie foarte serioasă. Numai că o să trebuiască să fac apel la Alexandru...

— Sunt gata !

— E vorba de crăpat capul ăstuia cu ideia vânătorii... Dar pentru asta e nevoie de un aparat.

— N'ai armă ? Trage-i una și gata ! Că tot n'avem noi în ce trage !...

Am ajuns la tufani. De aici încep niște văi și dealuri, o frumusețe. Ne împărțim sectoarele, Radu ne dă ultimele instrucțiuni pe care le primim zâmbind și pornim. Bine înțeles, Fănică pornește cu Radu. Umblăm noi vre-un sfert de oră fără să tragem vre-unul un foc. Trebuia pretextul și nici unul nu voiam să ne luăm asemenea răspundere. Mai ales că Radu era „maestrul de vânătoare'. In dreapta mea e Vasile, iar în stânga Alexandru. In stânga lui e Radu cu Fănică. Depărtare cam la 100 m. unul de altul. Ne vedem până când intrăm în vale. Cel dintâi care dispare e Alexandru, care alunecă și se duce glonț până'n fundul văii. Râdem, căci nu s'a sculat de acolo până ce eu cu Vasile nu ne-am dus să-l ridicăm. Suntem aproape hotărâți să ne lăsăm de vânătoare, când deodată hueste valea de bubuiturile unui „doublé". Sigur că trăsese Radu.

Am alergat câteși trei la creasta dealului. Dar nici Radu și nici Fănică nu se văd... Eu, nerăbdător o iau spre stânga, dau iar într'o vale, urc și-i zăresc pe amândoi fugind...

Oare ?

S'au oprit....

— L'ați făcut ciulama ? strig eu.

— L'am scăpat ! țipă Radu...

— Ce zice ? I-a luat urma ? mă întreabă Vasile, care e cu Alexandru, veniți după mine.

— Auziți că l'a scăpat !....

— Hm ! L'a scăpat ! Ca și cum îl prinsee ! Să te ferească Dumnezeu de vânători d'ăștia.

Mergem și noi acuma. Poate că vre-un iepure nenorocit să ne iasă în cale. Ceilalți doi iar dispar în altă vale.

— Să știi că ăștia sunt decișI să vâneze ! zic eu.

— La dracu ! Sunt farseuri care vor să ne ducă. Mă mir că Fănică îi face jocul lui Radu !

— Eu nu-i văd bine de loc !

— Deabia o să avem de ce râde !

Dar n'apucăm bine să terminăm conversația, că un alt „doublé" răsună.

— Asta numai ca să facă impresie... Ia hai să începem și noi ! Numai așa !... Să creadă c'am dat aici peste o grădină zoologică.

Zis și făcut. Am început a trage în buruieni în vânt. Vânatul imaginar în care trăgeam se rostogolea pe văile albe în tumbe fantastice...

— Am vânat destul ?

— Berechet, tăticule, că mă dor timpanele... Și acum, o mică haltă de ajustare... Să ne facem socotelile și ca niște bravi vânători să fumăm câte o pipă...

●

Ne-am întâlnit târziu, aproape de orele 2 după amiază. Noi, adică eu, Alexandru și Vasile cu nimic în mâini afară de puști pe care le purtăm ca pe niște ornamente ad hoc, care să ne justifice prezența în câmp pe asemenea vreme, dar, spre marea noastră surprindere, Radu și cu Fănică au împușcat trei iepuri...

— Cum ? Trei iepuri ?

— Mda ! răspunse Fănică superior. Și unul e al meu, pe cuvânt de onoare ! Dar voi ?

— Noi nimic !! Ne-a fost milă !... zise Alxandru.

— Faceți pe nebunii ! Auzi ! Milă ! La ce-ați mai plecat, dacă aveți sensibilitate de fetițe pension ?.

— Noi nu suntem criminali !... sare și Vasile.

— Sigur ! intervin eu. Ce ? ori le am dat eu viața ca să le-o iau? I-am hrănit eu ? Ce-s Dumnezeu, să dispun de viața lor? Că și pentru ei viața e frumoasă. De aceea o și trăiesc ! Al'fel s'ar lipsi de ea.

— Ce mai stați la discuție cu ei ? zice Alexandru. Nu trebuie să vă mirați ! Uitați-vă la mutrele lor. Autentice tipuri lombroziene : cap mare, fălci proeminente, mâini cu degete groase... Și vă mai mirați ?

— Habar n'aveți ce-i aia vânătoare ! Ca să vă fac eu educația aceasta acum e zadarnic : prea târziu !

— Mersi d'asemenea educație ! N'am nevoie !

— Pe mine nu mă miră atitudinea lui Radu ! E moșia lui, iepurii au crescut pe moșia aceasta, în sfârșit, mai are dreptul să facă ceeace a făcut. Dar mă mir de Fănică, care ori și când, are altă structură !

Și o ochiadă rapid făcută, i-a arătat lui Radu că trebuie să se abțină dela discuție...

— Acelaș lucru eram să-l spun eu... El, poetul, omul senzitiv, care plânge când luna intră în nori și când rupe o floare, să-și încarce arma cu glonț și moarte și să rupă viața unui biet iepure, care n'are altă vină decât aceia de a fi ieșit în calea lui!

Alecsandru a dat atâta patetism spuselor lui, încât Fănică, isbit puternic, a dat drumul iepurelui împușcat, în zăpadă. O șuviță de sânge a împurpurat zăpada.

— Eu nu mai înțelg nimic! zice Vasile. Ce fel de poeți sunt ăștia domnule? O să trebuiască să-mi corijez anumite idei despre anumiți oameni !...

Fănică și-a privit lung victima. Ce-o fi gândind?

— Uite, omule, îți place? mă amestec și eu... Sînge! Sînge cald care svâcnia viață mai adineauri dintr'o inimă micuță și care acum s'a sfârșit...

Fănică n'a mai putut răbda. Și a isbucnit, patetic:

— De ce mă învinovățiți ? Ce-aveți cu mine ? Ce v'am făcut ? N'ați fost voi cu ideia să veniți la vânătoare? Parcă eu am voit să-l împușc? Am întins arma și-am tras... Cu ce-s eu de vină?

N'am mai putut duce jocul mai departe. Esențialul fusese spus de el și așa era deajuns. Mai este oare cazul să spun că s'a râs popește, ca la zile mari? ?

Fănică ne-a privit surprins, a schițat un zâmbet dar s'a recules imediat. Fusese copleșit de manevra noastră și n'a înțeles-o. A văzut că o ieșire, deocamdată, era compromisă.

— Sunteți niște caraghioși!!

Și s'a retras pe marginea unei râpi, pe a cărei coastă abruptă crescuse niște lăstăriș de porumbe. Hazul a durat câtăva vreme. Radu, cu lux de amănunte, ne-a povestit cum se întâmplase cazul.

— Am crezut că visez! Dar când l'am văzut că se rostogolește și nu mai mișcă apoi în fundul văii, am rămas tablou... Și doar dintr'un foc !

— A tras cu sete !

— Câinește !

— Nu-i el de vină! Poate vre-un strămoș... Știi, instincte primare, ancestrale !...

Și hazul a durat pe această temă până când am observat că ni-e foame. Ne-am decis să ne îndreptăm spre conac. Până ajungem acolo, până mâncăm și ne pregătim de plecare, tocmai bine ca să ajungem în sat pe lumină.

Fănică însă nu se mai mișcase de acolo.

— Hei! domnul vânător nu merge la masă?

— Lăsați-mă! De astăzi am terminat cu voi! Mâine chiar plec definitiv... Adică voi credeți că eu sunt calul vostru de bătaie? Până când am să vă rabd toate tâmpeniile voastre?

— Mă Fănică! Eu am o soluție pentru cazul acesta! zice Vasile. Tot ai tu arma în mână. Știi să tragi cu ea, dumnezeește... Trage mă, și împușcă-ne fără remușcare! Și ai scăpat de noi!

— Sigur! Cu patru focuri ne-ai terminat. Mai ales că noi nu putem fugi ca iepurii !...

— Hai! Curaj Fănică! Uite, ne așezăm toți în rând. Iți dăm și încă o armă, ca să nu mai încarci! Pe a lui Radu, că-i cu șoc și dublu șoc !

Fănică a ridicat ochelarii, s'a uitat lung la noi. Trebuie că aveam niște mutre mucalite, căci nu s'a putut obține și a început să râdă.

— Sunteți niște caraghioși... Și asta să-mi fie drept învățătură. Altădată să nu mai încerc, pentru a satisface anumite eroisme care nu-mi aparțin, să-mi ies din felul meu de a fi! Am încercat și eu azi să-mi calc pe suflet și-am plesnit-o rău...

— Nu, Fănică, poți să-ți ieși din felul tău de a fi, dar să nu dezarmezi... Să-ți ții firea până la sfârșit...

— Adică ai plecat la vânătoare, vânezi, nu te încurci ca dobitocii ăștia, care au tremurat degeaba! adaugă Radu.

Alexandru, într'un elan spontan sare pe Fănică și începe o luptă în zăpadă. Luptă, care, bineînțeles se termină în favoarea lui Alecsandru. In toiul luptei însă căciula lui Fănică i-a ieșit de pe cap și s'a prăvălit în râpă. Dar nu s'a dus până'n fundul ei, ci s'a oprit în tufăriș.

— Nu-i nimic, Fănică! Nu s'a dus departe...

— Ești un mare nebun! Cu ce s'o agăț eu de acolo?

— Simplu de tot! Dă-mi voie mie s'o iau cu țeava puștei.

— Lasă, că iar faci vre-o poznă! O iau eu...

Și Fănică a coborât ușor până unde a putut. Alexandru i-a întins arma. Toți eram atenți la operația pe care, tacticos, o făcea Fănică. A întins arma, a prins căciula și a dat s'o ridice. Dar căciula se agățase bine de tot în ghimpii lăstărișului. Sucește la dreapta, cârmește-o la stânga și însfârșit a reușit s'o ridice. S'a sprijinit apoi și și a forțat brațul... Deodată o bubuitură grozavă (ni s'a părut ca de tun) și căciula lui Fănică a sărit în țăndări din țeava puștei.

Apăsase, din greșeală și pe trăgaci. Și praf s'a făcut căciula !

●

Tot drumul n'am făcut altceva decât am râs. Fănică, instalat în fundul săniei, n'a mai zis un cuvânt... Cred că fierbea de ciudă.

— Înțeleg, domnule, să faci vânătoare, dar încă așa cruzime n'am pomenit. Impuști iepuri, lupi, vulpi, uli, ciori, dar să mergi până acolo încât să-ți împuști și căciula, asta e prea de tot... E o culme a vânătoarei !...

Alexandru nu mai are răbdare...

— Radule, nu se poate! Oprește samia ca să împușc și eu o cioară măcar! Nu, fiindcă mă fac de râs. Tu ai împușcat doi iepuri, Fănică un iepure și-o căciulă și eu nimic?

— Bine cel puțin că a fost căciula lui! Că dacă era streină, trebuia neapărat s'o înapoiem. Și de unde s'o iei? Că parc'a tras în ea cu „dum-dum".

— Nu-i nimic! Din trei piei de iepure scoatem noi o căciulă, cu toate că nu suntem cojocari... Iar căciula care-a căzut victimă, o vom păstra cu cinste în muzeul marilor isprăvi ale galeriei noastre. Și să nu-i mai dăm pușcă pe mână, că e periculos...

DAN BALTEANU

Amurg

Bate vânt, apune'n valuri soarele
Să-ți sărute undele picioarele.

Gândurile ce te duc învinge le
Ard lumini în întunerec, stinge-le.

Se aud în cer lovind copitele
Trec tăcute umbrele, ispitele.

Fugăriți de paseri mari, nevrutele
Cerbii mândri poposesc cu ciutele.

Lasă frunza să se miște, murmure,
Somnul s'a trezit în apă tulbure.

Nu atinge florile abisului
Dacă vrei te duc în țara visului.

Munții ard apusu'n frunze, sângele.
Apele se sparg în maluri, plânge-le.

Se deschide ceru'nalt al duhului
Zările și vămile văzduhului.

IULIAN POPA

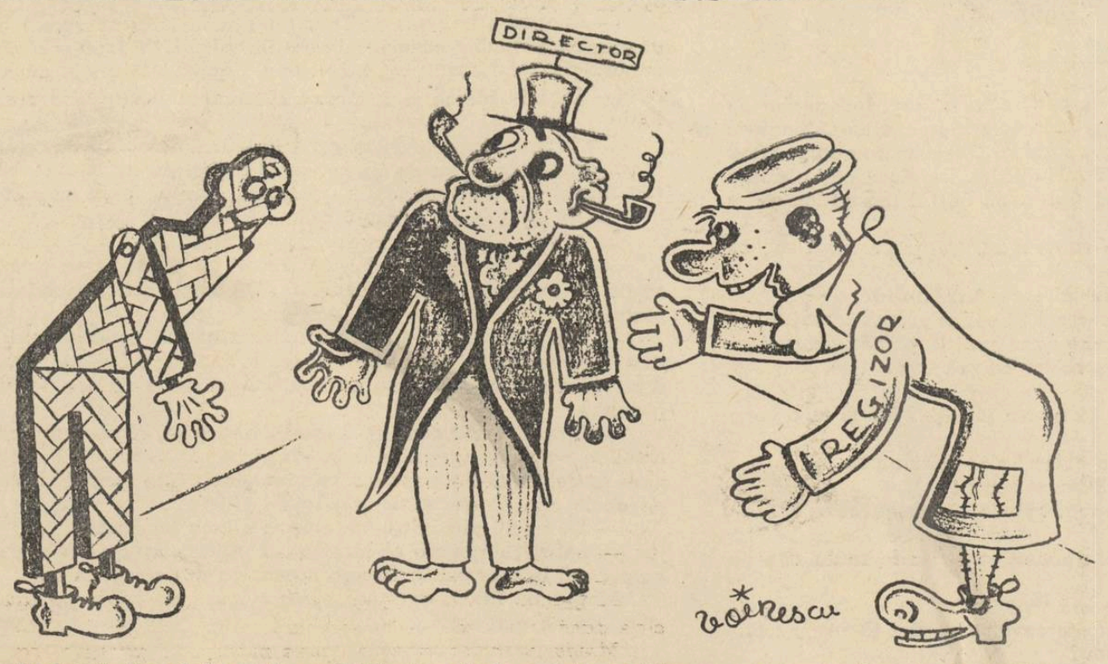

Regisorul : Imi dați voe domnule Director să vă prezint pe d. Jimmy noul nostru dansator de parchet.

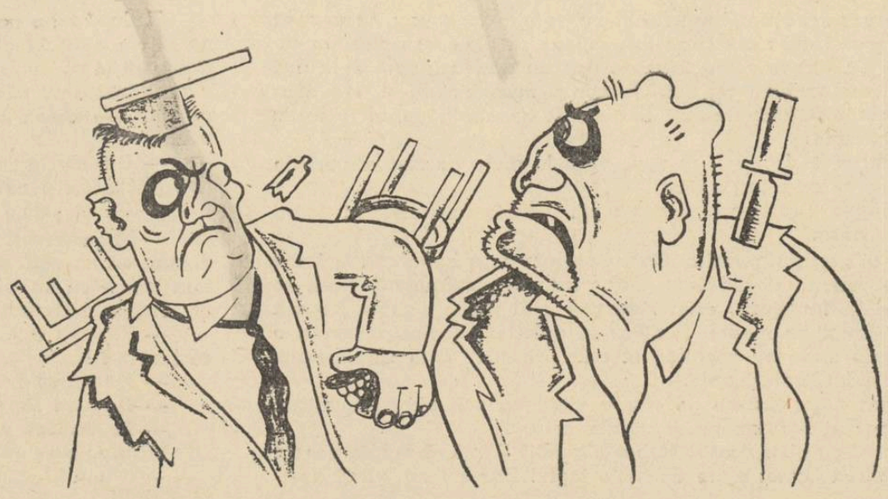

— ...și-acum găsesc că orice discuție este inutilă !

VITRINA EUROPEI

Note franceze

PALUDES

Poate una dintre cele mai plăcute fantezii ale lui André Gide, este acea mică poveste pe care am citit-o de curând, **Padules.**

Nimic dintr'un început nu poate da de bănuit cât farmec și cât spirit se pot afla în râmdurile acestor „Paludes". Dar este o carte atât de franceză, isvorîtă dintr'o minte franceză plină, cum spun undeva frații Goncourt, în jurnalul lor: **de choses poétiques, idéales, surnaturelles: la partie chimérique que met dans l'enfance une légende de saint, un conte de fée.** Ne-am reamintit poate de feeriile lui Giraudoux, în alt gen, mai puțin strălucitor, cu mai puțină pompă, cu mai puține scânteeri, dar nu mai puțin ironie vie, sarcastică, armonioasă. Note la întâmplare aproape, disparate, depănând firul unor gânduri, fără nici-o altă preocupare. Frânturi de gânduri poetice, așezate în viață în ordinea venirei lor.

Ce-i oare mai fermecător decât să poți astfel urmări gândurile unei minți strălucitoare, se poate spune, în gestația lor.

IN „PALUDES"

am găsit acest pasagiu minunat: On dit toujours plus que cela. — Et ce qui surtout m'y intériorise, c'est ce que j'y ai mis, sans le savoir; cette part d'inconscient, que je voudrais appeler la part de Dieu. — Un livre est toujours une collaboration, et tant plus le livre vaut-il, que plus la part du scribe y est petite, que plus l'accent de Dieu sera grand, — Attendons de partout la révélation de nos coeurs.

Dacă într'adevăr o carte spune ceeace autorul a început să spună. Sau mai bine zis, ceeace și-a pus în gând: Dar unde ar rămâne atunci acea parte de izbucnire a inspirației, de creație spontană care se revarsă prin condei, în firul scrisului.

Ar fi interesantă, fără îndoială, o anchetă prin lumea scriitorilor, pentru a afla cât din ideia cu care au pornit rămâne la sfârșitul operei, și cât de mult apare ulterior. Este tocmai această parte, cu multă finețe comprimată de Gide, la part de Dieu, care intervine fără vrerea noastră, și care este nu atât inspirația, fiindcă inspirația ne-a dat în fond și impulsul de pornire, conceperea operei ,este altceva, o emanație care vine din afară de noi și ne împinge la cu totul alte deslegări decât ceeace ne-am pus în gând, prin inspirație.

Și tocmai această parte este cea mai interesantă. Cea pe care o putem prețui cel mai mult.

Mi se pare chiar că o carte în care totul este ponderat, așezat, ordonat, stabilit dintr'un început, este respingătoare, dificilă, supărătoare.

Nu-i putem găsi colaborarea cu noi, nu avem pe unde să ne introducem, acea dulce dezordine a unor idei răslețe cari ne atrag, ne îndeamnă și pe noi să gândim citind.

Când totul este pus la punct, întocmit dela început după o ordine stabilită, par'că am avea de-aface cu un dicționar. Nu putem pune nimic dela noi, ci totul ne este prezentat, cât mai bine, închegat, stabilit, imuabil. Obositor de imuabil.

O colaborare. — Un livre est toujours un collaboration. *Este singurul rost al unei cărți bune. Să ne ajute a ne desfășura gândurile, mânate de firul gândului autorului.*

Ne-a părut bine găsind această lămurire tocmai în Paludes, *care mai mult ca oricare este un îndemn la gânduri. Nimic altceva decât un îndemn. Un pretext.*

Cu câtă dorință așteptăm să mai gustăm asemenea „pretexte", astăzi rare în literatura franceză.

VICTOR POPESCU

Note germane

WALTER FLEX

(n. 1887), împlinise abea treizeci de ani când a căzut, ca ofițer german, pe insula Oesel, și, totuși, era pe deplin format ca scriitor și caracter. Predestinate jertfei pentru patrie, viața și opera lui literară rămân un model de conștiință totală și desinteresată integrare în neam. Walter Flex era o fire de conducător înnăscut, dar din categoria adevăraților conducători cari știu că, înainte de a avea dreptul să comanzi altora, ești dator să poruncești propriilor tale porniri. Nici o trăsătură de renitență față de ierarhia necesară nu-i tulbura cristalul sufletului. Nici o umbră de supraevaluare a propriei individualități considerată ca intrând, asemenea unei celule, — dotată, ce-i drept, cu darul inițiativei, — în complexul organism al națiunei sale. Flex e unul din puținele exemplare umane care a trăit, a lucrat și a murit în cea mai strictă conformitate cu severele principii patriotice pe cari le-a propovăduit. Dar patriotismul lui nu era romantic, vag sau, pur și simplu, tinerească înflăcărare, ci patriotism intansigent și dur, patriotism spartan. Deși individualitate remarcabilă, Flex a fost un neîmpăcat antiindividualist. Ceva ca o patină de oțel dădea noblețe aparte chipului său și ceva ca reflexul oțelului te întâmpină din toate poemele, povestirile și dramele lui. Până și în scriscrile cele mai laconice simți prezența unui spirit care nu cunoaște compromis și nici un fel de concesie pentru nimeni și nimic în lume.

Așa fiind, Flex nu place oricui, dar toți cei asemenea lui se vor simți, întotdeauna, atrași, în mod inexplicabil, de opera pe care a lăsat-o neisprăvită cantitativ, dar împlinită ca manifestare a unui destin poetic.

Acum când noua luptă germană actualizează atâtea crezuri și idealuri, editura C. H. Beck din München a reluat difuzarea în masse cât mai largi a paginilor scrise de acest „Theodor Körner" al războiului trecut.

In afară de operele complete („Gesammelte Werke", — două volume de peste 1500 de pagini), C. H. Beck a lansat, anul trecut, volumul „Für dich mein Vaterland! (scrisori de pe front), tragedia „Demetrius", cu o introducere scrisă de Konrad Flex, — și comedia „Die evangelische Frauenrevolte in Löwenberg".

Adăcgate la celelalte volume tipărite separat: („Vom grossen Abendmahl", „Im Felde zwischen Nacht und Tag", „Walensteins Antlitz" „Klaus von Bismark", „Das Weihnachtsmärchen des 50 Regiments", „Lothar" „Die schwimmende Insel" și „Novellen und Skizzen"), aceste trei cărți, ca și volumul „Der Wanderer zwischen beiden Welten" — capodopera lui Flex, și ca și volumul de scrisori („Briefe"), nu sunt numai dovada cea mai reală despre popularitatea poetului căzut în războiul mondial, — („Der Wanderer zwischen beiden Welten" a cunoscut un tiraj fantastic),— ci și un omagiu adus operei aceluia care a confirmat cu însăși moartea sa că „Leutenantsdienst tuen heisst: seinen Leuten vorleben, das Vorsterben ist dann wohl einmal ein Teil davon". („A face serviciu de sublocotenent înseamnă: a duce o viață exemplară pentru oamenii tăi, — în acest caz moartea exemplară nu este decât o parte a acelei vieți").

AGNES MIEGEL

născută 1879, în Königsberg, e una din baladistele cele mai de seamă ale literaturii mondiale. Un Bövries von Münchhausen, tot baladist și descendent din popularul povestitor de minunate întâmplări münchhauseniene, — o consideră, pe Agnes Miegel, drept poetul „necondiționat și indubitabil cel mai mare în viață al baladei". Iar istoricii literaturii germane văd în ea o personalitate de viziună înzestrată cu toate înaltele daruri ale cântecului celui mai greu de realizat.

Baladele acestei poete au timbru și ritm de eternitate. Intr'adevăr, dela imnurile unui Pindar încoace, nu s'a scris nimic mai măreț și mai profund, nimic mai cu severitate artistică orchestrat și mai plin de avânt totodată.

Noi îl cunoaștem de obiceiu numai pe François Villon și nu ne ostenim să descifrăm numele pline de taină septentrională ale strofei din balada germană. Cel mult un Uhland, și acesta numai în haina traducerii, a reușit să ne încânte auzul. Dară balada prin care Agnes Miegel face legătura directă între legenda Niebelungilor și vremurile de azi, include orizonturi mult mai vaste. Crescută din sol natal și din cele mai adânci pături ale sensibilității și mitologiei nordice, balada care o așează pe Agnes Miegel în rândul marilor poeți ai lumii nu-și găsește în nici o altă literatură echivalentul. Din material apropiat sau pierdut în negurile preistoriei, Agnes Miegel își construiește cântecul pe ritmuri largi și tonuri de orgă. In afară de acestea, strofele îi sunt străbătute de un nezdruncinat și puternic crez: Crezul în renașterea germană prin germanism, — o renaștere deci cu ajutorul acelor forțe permanente cari au modelat, milenii de-a rândul, triburile viguroase dar prea deseori desbinate ale comunității etnice care azi constitue marele Reich.

Opera acestei vizionare ți se impune însă nu numai prin fond și formă ci și printr'un alt fel de misterioasă rezonanță sufletească pe care o trezește în simțurile și sângele cetitorului. Agnes Miegel e un nume aproape necunoscut sau ca și necunoscut la noi. Fie ca această modestă notă să contribuie, măcar în măsura unui semn de întrebare, la complectarea cunoștințelor noastre prea lacunare în domeniul literelor germane contimporane.

PLASTICA GERMANA DE AZI VOLUMELE

apărute în editura Rembrandt din Berlin sunt, îndiscutabil, cele mai bune cărți germane de popularizare a artelor frumoase.

„Die Deutsche Plastik der Gegenwart" („Plastica germană de azi") opera lui **Bruno E. Werner**, publicată în această editură e o revelație în felul ei. Incercând să prezinte, între copertele unei cărți, operele cele mai reprezentative ale sculpturii nemțești din zilele noastre, Bruno E. Werner reușește să satisfacă pe deplin curiozitatea nu numai a cetitorului amator al acestui gen de cărți, ci și așteptările celui mai exigent critic de artă.

SCRISORI DIN RAZBOIU

Ca un destin potrivnic tuturor luminilor vieții, războiul samănă iar bezne pe câmpurile de luptă. Oamenii, smulși din mediile lor, sunt aruncați în balanțele crunte ale unui conflict pe care-l acceptă chiar dacă nu-l înțeleg, sau chiar împotriva înțelegrii.

Franz Marc **e prins și el de vârtejul haotic al războiului. Suflet de artist preocupat până la suferință de multimea și diversitatea problemelor pe cari le pune neînlănțuitul Moloch al popoarelor, Marc scrie scrisori, notează, desenează, se zbuciumă și, supunându-se marșului către moarte al tuturora, cade ca ori care altul. Totuși, între ultimele lui însemnări și scrisori licăre statornicia de stea a unei convingeri:** „Cât de frumos, cât de mângâietor este să știi că spiritul nu poate muri, prin nici un chin, prin nici o negare, în nici un pustiu".

Scrisorile și desenele lui Franz Marc, omul soldat, sau soldatul om și artist, au ceva de testament. Ele constituie o mare bucurie pentru prietenii celui căzut și impun respect trecătorilor grăbiți.

TRAIAN CHELARIU

Note italiene

PROFESORUL VICENZO DE RUVO din misiunea culturală italiană în România, a ținut o interesantă conferință relativ la **„Orientările doctrinei politice în Italia"**, Miercuri 2 Aprilie, în sala Fundației Universitare „Carol I".

Pentru o mai bună înțelegere a fenomenului politic fascist, conferențiarul a sintetizat istoria politică a Italiei din antichitate până în epoca noastră, accentuând asupra originalității de totdeauna a desvoltării doctrinelor politice italiene.

Politica, discriminează Vicenzo de Ruvo, a fost în conștiința lumii clasice, o armonioasă îmbinare a claselor socile, pentru a le egala atât cât e posibil în omenire, în scopul formării unui Stat ideal; într'o astfel de epocă individul nu reprezintă o valoare prin el însuși, ci numai întrucât e considerat drept cetățean al unui Stat.

Creștinismul aduce o notă fundamental opusă în conținutul noțiunii de individ; acesta capătă o valoare prin sine, proectată în eternitate, dar numai în cazul când el recunoaște existența unei ordine morale superioare, divine — valoarea reală a individului deci, e recunoscută numai în viața de dincolo, cea eternă, nu și în viața noastră pământească cea de toate zilele, unde valorile se pot interverti, non-valorile fiind acceptate ca valori.

Mai târziu, în epoca Umanismului și a Renașterii se instaurează o nouă concepție a omului; aceea care socotește pe individ ca liber creator al lumii sale, fiind totuși constrâns de unele cerințe de universalitate, prin care devenea un „mod" al substanței eterne. E aceasta o idee cu mult răsunet, mai cu seamă în Renaștere.

Tocmai principiul unei libere capacități creatoare a individului e creatorul în germene a unei întregi epoci noui, generatorul marei mișcări burgheze care s'a terminat în Revoluția franceză dela sfârșitul secolului al XVIII-lea, și inițiatorul ultimei încercări în acest gen, a socialismului proletar.

In mișcarea proletară se interpretează altfel valoarea individului, reducând-o numai la valoarea luată în sens de factor economic.

In cadrul intereselor economice valoarea omului e epuizată. S'au negat aici valorile supreme ale vieții, ale umanității în genere, ale patriei, ale virtuților morale.

Ca în toate fenomenele negative similare, era necesar să izbucnească reacția; aceasta a fost **fascismul**.

Fascismul, cât s'ar părea de curios, e totuși o democrație; dar o democrație înțeleasă în alt fel decum eram obișnuiți.

O sinteză a libertății individuale și a datoriilor vieții — datorii care dau sens și libertății și vieții.

Politica, spre deosebire de ceeace se înțelegea prin ea în antichitate, a ajuns îndrumătoarea vieții poporului, inspiratoarea unei noui ordine în Stat.

Intreaga doctrină fascistă se bazează astfel pe o nouă concepție a vieții, înțeleasă ca o continuă emanare de valori.

Dar valori care trec dincolo de interesele particulare ale individului realizator și se înscriu în cercul mai larg al Patriei, al omenirii chiar.

GUERRA, RIVOLUZIONE E GIUSTIZIA SOCIALE

Pentru unele idei, a căror lămurire e atât de necesară în timpurile în care trăim, traducem câteva pasagii caracteristice din articolul lui Mariano Pintus, *„Război, revoluție și dreptate socială", publicat în săptămânalul „Roma fascista" din 13 Martie a. c.*

„Dreptatea socială e o realitate care va trebui să fie integral realizată; și este poate cea mai mare și cea mai certă realitate a Europei din secolul nostru și din cele viitoare. Cine nu înțelege aceasta, are ochii acoperiți de o foarte întunecată bandă care-l împiedecă să vadă oamenii și ideile timpului nostru și chiar propria lui conștiință.

Dar chiar printre aceia care cred și care vor să arate credința în această mare idee, e rar să se găsească cineva care să aibă concepte clare sau măcar nu atât de înșelătoare...

Voim aici să proclamăm că justiția socială nu e marxism, nici bolșevism și că ierarhia și nu nivelarea e la baza acestei idei. A fost spus că oamenii nu sunt egali; și după această inegalitate intelectuală, morală și fizică trebue să fie gradată substanța drepturilor și a datoriilor fiecăruia.

Aceasta este dreptatea socială; fiecăruia după meritul și capacitatea sa.

E timpul să abandonăm poziția burgheză a proletarilor care văd propria lor insultă în câștigul altuia; dar e încă timpul să dispară paradoxul absurd și tragic în acelaș timp, al marei bogății în mijlocul unei mari mizerii.

Dacă e just ca cineva care are un intelect superior și o funcție mai însemnată, nu spunem mai înaltă pentrucă toate funcțiile sunt egal de înalte și de nobile pentru scopurile sociale, să aibă un câștig mai mare; dar nu se mai poate totuși tolera ca oamenilor pământului nostru care de atâtea ori au lăsat fășii de carne pentru apărarea și mărirea patriei comune, să le lipsească necesarul pentru modesta viață de fiecare zi.

Noua societate trebue să fie pătrunsă de spiritul social, nu de spiritul burghez. Socialitatea, care e realitate deosebită de socialism e bandiera unei noui ere, care va trebui să se bazeze pe aceasta.

Munca, fie ea intelectuală sau manuală, este factorul comun care apropie, depărtează sau distinge. Munca poporului, care nu e munca în comun a indivizilor care se obișnuia altădată să se numească blebe, ci acel complex național care merge dela Conducător până la ultimul cetățean.

Aceasta e dreptatea noastră socială bazată nu pe o nenaturală nivelare, nici pe o imorală exploatare a unora în detrimentul altora, dar fondată pe ierarhie, pe reale posibilități și pe inteligența productivă a oamenilor și a popoarelor. Fondată însă pe onestitatea tuturor dar mai ales a acelora care se găsesc la postul de comandă. Onestitate care e în mod special și esențial o rațiune a dreptății".

N'am avea de adăogat decât atâta: „Cine are urechi de auzit, să audă".

SORACTES

Note românești

TURNUL BABEL

Neagu Rădulescu, apreciatul caricaturist și prozator, a scos zilele acestea, la „Cugetarea", o carte originală întitulată „Turnul Babel". Originală prin materialul de care se servește și interesantă prin maniera proprie adoptată de autor. Un adevărat turn Babel, în care un mare număr de reprezentanți ai artelor se perindă prin fața unui obiectiv dispus să le redea imaginea câteodată și numai întâmplător diformată, de cele mai multe ori reală, adică așa cum ea a fost surprinsă, nefalsificată. De aci și impresia de amar pe care și-o lasă lectura acestui volum.

Frescă a ultimilor ani atât de sbuciumați și de bogați în evenimente de tot soiul, cartea autorului „Dragostei noastre cea de toate zilele" este menită să-și cucerească în scurtă vreme un loc aparte în portretistica noastră actuală. Se îmbulzesc sgomotos, importanți, sfioși sau speriați, dau năvală în paginile cărții lui Neagu mai toți corifeii scrisului; pierduți printre aceștia, alții mai șterși și ei târîți în cercul de lumină al lanternei pe care Neagu o mânuește prin surprindere, prinzând atitudini și chipuri chinuite sau preocupate de propria-le persoană. Intâlnim caricaturi sau medalioane pe care le putem întregi cu date aproximative ce realitatea cunoscută ni le procură din belșug.

Cancanul, bârfeala își găsesc și ele ecou în „Turnul Babel", ceeace aduce, din păcate, o notă minoră în acest film de scurt metraj regisat ghiduș de caricaturistul Neagu, care nu s'a putut abține de a-și pleca urechea la anumiți „prieteni și inițiați", „acea categorie de oameni ce și-au făcut o profesie din vehicularea răutăților. Autorul știe să îndulcească la timp linia fracturată a povestirii, alunecând cu feinte surprinzătoare pe panta glumei nevinovate. Furnicarul în permanentă agitație ce scoate capul din fiecare pagină, scurtele apariții cu hazul și necazul lor, fac din „Turnul Babel" o lume aparte cu viața ei proprie, imposibil de contrafăcut.

Caricaturile, răspândite cu dărnicie în text, își vor avea, desigur, și ele parte la succesul pe care îl va obține printre cititori noua carte a lui Neagu Rădulescu.

FIGURA LUI EPAMINONDA BUCEVSCHI,

— acel mare pictor cernăuțean nu îndeajuns de cunoscut, prieten, de gând și iubire pentru plaiurile bucovinene, cu Mihai Eminescu, — ne este prezentată călduros de d. Leca Morariu **în ultimul număr (pe Aprilie) al revistei** „Convorbiri Literare".

In restul aceluiaș număr, bogat și variat ca totdeauna, colaborează d-nii: Liviu Rebreanu: **Centenarul nuvelei românești („Alexandru Lăpușneanu" de C. Negruzzi);** C. Meissner: **La comemorarea lui Maiorescu;** Ovidiu Papadima: **Moartea, — chip privit cu liniște;** G. Tutoveanu: **Așteaptă-mă;** Teodor Al. Munteanu: **Cățelul pământului;** George Chelariu: **Cântece;** Teofil **Lianu: Inscripție;** Aurel Tita: **Stampă oltenească;** Ovid Caledoniu: **Și noaptea ei...;** Alexandru Ionescu: **Reflexele glandulare: Reflexul condițional;** Alice Basarab: **Litanie pentru El; etc.**

La Cronica măruntă semnează: Ștefan Cuciureanu, Vladimir Dumitrescu, Vasile Netea, Traian Chelariu și Teodor Al Munteanu.

„ION MAIORESCU",

revista Colegiului Național „Carol I" din Craiova, a apărut într'un număr mărit pe Dec. 1940. Martie 1941. Publicațiile școlare despre care am mai vorbit în acest loc, pot fi categorisite — în linii mari — în două grupe: unele lăsate în întregime pe seama unui comitet de conducere alcătuit din elevi, și altele dirijate tot de un comitet format din profesori. Și unele și altele suferă în privința scopului pentru care sunt scrise; lipsa de experiență și avântul nestrunit cu care elevii înțeleg să se achite de această sarcină, cu mult prea grea pentru mintea lor fragedă, transformă foaia respectivă într'un buletin anost dar sincer, deschis tuturor acceselor de inspirație, îngenunchiate în banal sau neputință. Atunci când dascălii se amestecă prea mult în redactarea conținutului, capătă o notă de cocleală, de prețiozitate rareori accesibilă și gustului și înțelegerii școlarilor.

Formula ideală ar fi aceea care ar permite începătorilor o îndrumare discretă și binevoitoare sub aripile căreia năvala de simțire și gând a celor fragezi să se desfășoare normal, fără ruperi sau alunecări dăunătoare.

Și această chee fericită pare să o fi găsit conducătorii revistei „Ion Maiorescu". Cot la cot cu tinerii, profesorii simt acelaș îmbold tineresc svâcnind în condei, preocupările lor se întrețes cu acelea ale îndrumaților, păstrându-se pe o linie de interes comun. Studiile literare, versurile sau problemele de știință ce se întâlnesc în paginile tinerei publicații craiovene, aparțin deopotrivă unui cerc de oameni cari se vede că fac acest lucru mânați de un îndemn spre frumos și cunoaștere mereu treaz, seriozitatea și pasiunea depuse respirând în fiecare rând.

Un cuvânt de bine și pentru ținuta aleasă în care se prezintă această publicație, reușind să șteargă neplăcuta impresie ce produc uneori revistele provinciale — unele cu pretenții ce le depășesc — și toată lauda noastră celor ce întreține nestinsă în Cetatea Banilor, cu sacrificii, ne închipuim, dragostea pentru frumos, luminând calea pe care pașii celor tineri să se îndrepte neșovăitori.

CONTRAPUNCT

este numele unei noui reviste lunare ce apare la Timișoara, sub conducerea d-lui Liviu Linția.

Din sumarul primului număr, notăm: Victor Papilian: **Tatăl;** Elvira Damian: **Unde ești? (versuri);** Traian Turcu: **Tăcerea mi-e vultur (versuri);** Mihaela Papilian: **Carule mare (versuri);** Liviu Giurgeca: **Muzica occidentală; etc.**

Un interesant studiu, intitulat „Despre colinde", semnează în acest număr Mariana Pulpaș.

C. POSTELNICU

OMUL ȘI FIARA

de **DAN PETRAȘINCU**

Peste câteva zile apare un volum de proză, datorit d-lui Dan Petrașincu. Cartea nouă se intitulează **Omul și Fiara** iar editura „Cultura Românească" o lansează.

Volumul cuprinde toate nuvelele d-lui Dan Petrașincu, modificate și cu un cuvânt de lămurire pentru cititori. Pentru cei ce cunosc și au urmărit scrisul acestui tânăr prozator. **Omul și Fiara** va constitui o surpriză. Autorul pășind peste treizeci de ani, încheie cu trecutul său, prezentând bilanțul tinereței sale în materie de nuvelă.

Prezentat technic în condiții excelente de către editură, volumul va avea aproape 500 de pagini format mare. El consacră așa dar, și din punct de vedere editorial, o carieră care dela început s'a afirmat sub cele mai bune auspicii.

ION LAMBRU: „MANUAL DE GIMNASTICA"

A apărut în editura Vremea o instructivă lucrare a d-lui Dumitru Ion Lambru, intitulată „Manual de gimnastică".

Tipărită în frumoase condițiuni tehnice, cu numeroase fotografii, desene și planșe, cuprinde un interesant material pentru toți amatorii de sport, indicând numeroase mișcări în legătură cu practicarea diferitelor sporturi.

Lucrarea se bucură de aprobarea Oficiului Național de Educație Fizică și este recomandată de Organizarea Sportului Românesc, ca fiind folositcare educației fizice a tineretului.

„PENTRU O FEMEE..."

Este titlul noului roman al cunoscutului scriitor Alexandru Bilciurescu, roman apărut în editura „Cultura românească".

„Pentru o femee" este o carte realistă în care duioșia se îmbină cu umorul. E vorba în această carte de un om slab, fizicește, care „pentru o femee", în urma unei cure, se îngrașă atât de tare, încât ajunge într'un circ om-fenomen, cel mai gras de pe glob. Dar — ironie a soartei — tot „pentru o femee" omul fenomen slăbește în așa hal, încât din pricina lui, circul ajunge în pragul falimentului și bieții saltimbanci rămân pe drumuri.

Scriitorul Alexandru Bilciurescu reprezintă o frântură de umanitate.

FOI VOLANTE

ORAȘ

Din marea și deplina tăcere a munților, mie nu mi-a fost dat decât sgomotul rarefiat de-o fereastră, al străzii. Din clinchetul de argint poetic al unei talange, eu n'am decât surdul și secul ecou al unui grătar dintr'o grădină de vară. Și seara, când stelele ar trebui să pâlpâe în înalturi cu îngerii, eu văd numai becuri electrice, cu sutele, cu miile. Floarea albă și galbenă a livezii, mi-o aduce sub geam țiganca guralivă, tăvălind-o în ape sordide. Melancolicele mele reverii dela două mii de metri altitudine, am prins să le risipesc în cafenele, sub fum de țigară, în otravă de gând. Nimic din grava singurătate a culmilor nu mi-a mai rămas. Mâine o să-mi cumpăr o colivie, ca să-mi ciuntesc aripile, ca să uit să sbor. Așa cum stau în odaia aceasta, mi se pare că n'am să mai pot niciodată să mă reazim cu spatele de-o stâncă și să urlu, numai ca să aud ecoul, vuind și venind de departe, cu iepurii suri și speriați.

Oraș al inimii mele, totuși îți mulțumesc că încă nu m'ai ucis.

Seara mă surprind în tine singur și speriat. Mâna caldă a iubitei s'a strâns, departe, în așternut, și așa cum stau chircit, nu mai aud decât dinții ascuțiți ai prietenului, cari se pregătesc să muște din mine. Dar cuțitul pe care tu m'ai învățat să-l ascund în mână, oraș barbar, sună mai sinistru și mai rece decât galbenii săi colți. In mâna pe care acra sa prietenie mi-o va întinde, lama va scrijela o urmă roșie și subțire, cât un rânjet. Apoi îmi voi scoate pălăria cu o perfectă politețe și-l voiu întreba: de ce sângerezi, scumpul meu amic? Numai oamenii unui depărtat ev mediu mai știau, poate, să zâmbească așa. Lama va afla întotdeauna o garoafă roșie care să-i ascundă coloarea.

Am risipit de mult tot ceeace muntele îmi dăduse; într'o bună zi destul de rea, m'am întâlnit cu tine, oraș al inimii mele, iar tu m'ai învățat să lupt și să tac. Și așa, din marea tăcere a munților, eu am doar sgomotul străzii rarefiat de un geam. Frageda creangă de stejar a prins să se prefacă în spadă. Oraș barbar, îți mulțumesc!

VLAD ALIMAN

COŞMAR

de VSEVOLOD TOPOR

Se aprinse vâlvătaie, cerul din partea dinspre apus. Din văgăuna aprinsă, de sângele răsturnat peste cer venea, săltând fantasmagoric, monstrul... Căscă o gură, peşteră de iad, de-i încăpu o casă, iar de printre măselele-i de jar, puţin după aceia se scuturau fărâme; o bucată de uşe, un capăt de streaşină şi un picioruş de copil.

Pluti rotat, o clipă deasupra măreţei grădini din centrul oraşului Walhud şi la lumina ţâşnită din nările-i aprinse i se vedeau ochii; imenşi, înotând în orbite vâscoase clipind precipitat. Cu o satisfacţie păgână suflă şi un cartier întreg dispăru, ca luat de un uragan năpraznic.

Apoi, vru să se apropie de biserica ce trona maiestoasă în centrul grădinii. Dar se retrase îndărăt gemând. Furiş, se aruncă orbeşte, o strânse între labe şi o strivi de caldarâm. Pe locul unde căzu, ţâşni un izvor cu apă caldă.

După atâtea sforţări, se simţi însetat şi bău din izvor.

Minune!... începu să se umfle treptat, înspăimântător, până când... plesni. Iar din bucăţile împrăştiate se născu Intunericul.

Deabea atunci îmi dădui seama că, vrăjit, stătusem nemişcat în contemplarea acestei nemaiîntâlnite privelişti.

Iar în suflet părerile de rău adunate că se sfârşise atât de repede şi de neprevăzut. Aproape fizic mă îmbrăţişase întunericul când cu o clipă mai înainte, pluteam iluminat de strălucirea nefirească a monstrului.

Desamăgit, mă întorsei să plec acasă, când simţii atingerea unei mâini pe umărul stâng. Deşi sigur că fusesem unicul spectator al genezei Intunericului nu mă surprindea prezenţa aceasta streină. Lângă mine sta Jahayad.

— Ce vrei, Jahayad?

— Mai nimic Lihabyad. Am venit pentru tine. Ţi-am văzut strălucirea ochilor în faţa spectacolului. Deşi ai refuzat la naştere orice plăcere, ţi-am văzut strania lumină din privire. Şi asta te trădează că nu ţi-a murit sufletul... Iţi dau să alegi; moartea, arta sau iubirea!...

M'am aşezat pe o bancă.

Moartea,... să nu mai fii, lutul trupului de fiecare zi să-l amesteci cu lutul de'ntotdeauna. Să alungi puritatea văzduhului necuprins, cu miasmele putrede ce se vor scurge din carnea cu zvâcnetul împietrit şi să hrăneşti o lume de viermi care vor suge toată ofranda pe care ai făcut-o zilnic trupului. Iar sufletul, inutil, să plece spre vămi neţărmurite în goana cea fără de popas, sa se împrăştie şi să aştepte scânteia care-l va regrupa şi reînvia în miezul unui trup prea strâmt pentru el...

Cum? Să nu mai fiu eu, să nu mă mai doară chinurile pe care le chem setos blestemând în fiecare zi şi plecând din nou genunchii spre a le chema din nou?... Să nu mai plec cu gândurile acolo, unde niciodată nu voi ajunge şi să nu mai strâng în suflet amăgiri cari niciodată nu m'au întristat? Să nu-mi plimb privirea peste meleaguri de lume, peste zări de lumină ţipată sau însângerată, să nu mă mai înfăşor în zilele pe care le urăsc că trec atât de încet!...

Arta? O viaţă pe care va trebui s'o trec aplecat peste foi albe, pe care să le umple cu fărâme din sufletul cel setos de adâncuri şi cel flămând de înalturi... Sensuri, frământări, îngenunchieri de gânduri, semeţe altă dată.. Să-ţi macini cotidian resturi de suflet răvăşit ca să le 'nşir pe aţa înţelesurilor, ca mătăniile la gâtul unei amărâte călugăriţe... Şi-apoi după o zbatere, fără de înţeles să te destrami uşor, să ţi se ascută simţurile până la paroxism ca să poţi asculta înmărmurit fâlfâitul straniu al giulgiului care te chiamă nostalgic de undeva foarte departe...

Nu, ar fi zadarnic, tot acolo aş ajunge.

— Jahayad, am zis ceva?

— Nu, nimic!

Crezusem că am ţipat împotrivirea. Dar ţipase numai gândul.

Dragostea?

O roată zimţată străbătând pustiul vieţii şi al lumii, în goană nebună, bezmetică... Şi deodată... O altă roată, în aceiaşi goană nestăpânită şi... încleştarea în zimţi. S'au căutat? Sau simpla coincidenţă, fatalitatea, fatum-ul orb?

Te'ntrebi sărman rătăcitor, sărman pelerin prin lumea care nu e a ta, prin viaţa pe care n'ai căutat-o, care te-a îmbrăcat într'o haină de dar, şi modest nu ţi-a plăcut s'o refuzi.

Uruitul angrenajului a început. Se învârte nebunește încleştat, împrăştiind râs şi ţipete de plăcere. Dar iată... zimţii s'au încurcat şi după îmbinarea de-o clipă, o roată se desprinde, reîncepându-şi vechea-i goană, cu o nebunie crescândă...

A fost rătăcirea de-o clipă, trezirea ca apoi din nou să urmeze o altă rătăcire. Dragostea sufletească? Nu, nu cred în ea. Din ziua în care aripa arhanghelului, servitor sfânt al Domnului, a schiţat gestul de alungare din paradisul naşterii primare, către pământul păcatului şi al sterpelor plăceri?... Numai Eva ar fi putut iubi pe Adam, dacă şarpele ar fi fost strivit de călcâiul de foc al Făcătorului de bine.

— Nu, Jahayad, nu vreau nimic! Vreau să rămân aşa cum sunt. Singur, singur cu sufletul frate, şi să privesc peste azururi. Să dorm nestingherit pe muşchii nopţii scăldate'n liniştile turnate din palmele stelelor, să mă spăl cu apa noroiului purificator şi să mă hrănesc cu depărtări deşi niciodată nu mă satur. Să mă trezesc în fiecare secol, să râd de oameni îmbrăcaţi paiaţe şi să visez neantul pe care l'aş vrea adunat în pumn.

— Tu spui, că-mi vrei binele. Dar, ce e binele? E doar apa lină sau sălbatecă, care te poate duce la mal, dar şi la fund.

— Sunt mulţumit aşa. Să păşesc voios peste munţi, să mă joc cu vântul şi să dau cu tifla spre cer. Mulţumirea e o himeră şi deaceia n'am să fiu niciodată mulţumit pentrucă detest himerele, bucuria e o scânteie născută bolnavă care a murit înainte de a mă încălzi, râsul o pată de soare cu care m'am jucat uneori când îmi venea să plâng, iar plânsul o boabă de rouă pe o petală de romaniţă, pe care am băut-o când am fost însetat, fără să mă fi putut potoli...

Aşa că... adio Jahayad...

Fine.

Corespondenţa noastră

INVIERE

Priviţi în jur de voi, popoare,
Priviţi în largul firii nouă
In cântec de privighetoare
Azi, râde floare lângă floare
Şi'n necuprinsa zare-a Firii
Răsună taina înfrăţirii:
„Pace vouă"!..
Prin pomi, e numai veselie
Im crânguri, cântece şi floare
Şi colţul ierbii pe câmpie
Suride'n raza aurie,
E soare-acuma pe ogor
Şi'n sufletele tuturor
E soare!...
In luncă pasc mioare mii
Şi-o doină se'nfiripă'n luncă
Şi'n lunc'o ceată de copii
N'au loc de-atâtea nebunii;
Iar poate reveneala gliei
Inalţă imnul ciocârliei
Prinos de muncă!..
Şi iată feţe zâmbitoare
Pe-ogorul pâinii, care tace,
Speranţe noui surid în soare;
Cu fiecare bob pe-ogoare
Se'nalţă rugi către „Cel Sfânt"
„Belşug să deie pe pământ"
„Şi pace!...
Priviţi în jur de rai, popoare
'Nălţaţi-vă spre tot mai sus;
Din nesfârşita, întinsa zare
Din păsările călătoare
Şi'n primăvara care'nvie
Invie'n gând, pe deal, pe glie
Iisus!...
Priviţi în primăvar 'afară
Pe ogorul ţării larg brăzdat
Când plugurile noastre ară
E zi de sfântă primăvară,
E tinereţe, rai şi cânt
Şi'n cuta noului veşmânt
„Hristos a înviat"!..

AMURG

Moare în pleoapă lacrima
Când sărut inelul de mărgean
Cupe de cristal îşi răstoarnă noaptea,
Şi o gondolă călca alene pe ocean.

Nopţi bizare pline de rugină
Cu căderi de flori şi frunze în cenuşiu,
Poţi să mă aştepţi diseară într'o grădină.
Sau să cumpăr plic şi marcă ca să-ţi scriu ?
Viu cu seara'n noapte,
Viu cu o femee, sau cu o ghitară,
Tu să-mi dai răgaz de noapte
Şi-apoi să-mi desmerzi în şoapte femee sau fecioară.

Călăraşi, 3 Dec. 1940.

JEAN L. POPESCU-DRAGANEŞTI

CÂNTEC

Elenei

Anii mi-au sunat ca o baladă de pe Rin,
Ce-am cântat-o unei fete cu ochi negri şi codiţe;
Intr'o seară când ca cel din urmă pelerin
Colier de stele şi rubine i-am prins în cosiţe.

Am trecut prin lume zi de zi mai abătut,
Viaţa mea banală mi-am scandat-o'n versuri;
Anii mei au fost vicernii pentru început...
Am umblat cu toamna isgonit pe şesuri.

Anii mei — fântâni uitate cu apă sălcie,
Trist i-am păstorit în urma fetei din baladă;
Insoţinându-mă cu toamna morţii ce-o să vie...
Anii mei sunt anii unui flaşnetari de stradă.

DIMITRIE COBUZ

SCRISOARE

Şi chiar de plec, în clipele aceste
Te simt de mine mai aproape;
Imi va părea trecutul o poveste,
Un cântec de sirenă, legănat pe ape.

Te duc în toate gândurile mele;
Aceiaşi lună ţi-oiu aduce'n cânt
Şi-am să cobor aceiaşi pumni de stele
— Doar pentru tine — pe pământ.

O! nu te teme, nu te teme,
Că ori'şi unde soarta mă va duce,
Luceferi tot pentru tine i-oi preface'n steme,
Şi chipul tău îl voi purta în suflet, cruce.

Tu să m'aştepţi cuminte ca întotdeauna;
Când voi veni, se va preface ziua'n sărbătoare.
Pe umeri — ca pe-o căprioară — ţi-oi aduce luna
Şi'n pumni, cât voi putea mai mult din soare.

RADU PĂTRĂŞCANU

IN PRIMĂVARĂ

I-am zâmbit şi am privit în zarea
Poleită fin cu albastru,
Unde-ades bătrânul meu sihastru
— Sufletul — şi'neacă întristarea.

Puncte vagi se conturează'n funduri.
Parcă-ar fi şiraguri de mărgele?
Nu bătrâne-s lacrimile tele,
Nu le simţi cum picură din gânduri?

Hai, zâmbeşte suflete — sihastru,
Rupe — acum zăgasurile grele
Şi te pierde'n cânturi pe vălcele,
Sub imensa boltă de albastru.

MARIA CONSTANTINESCU-Piteşti

VAL DE AUR

Mor în noapte stâncile de-albastre
Temple cu catapetesme mute;
Dar din toate, doar ideile trecute
Au rămas, palpitări nebune, ale unor scurte astre

Pe nisipul de pe plajă,
Vin suspinele amare.
Mor în noapte stâncile de ape reci,
Şi rămân pentru credinţă, veştejite pentru veci.

Tremură în prag, nota de Ghitară
Spartă, şi 'ntr'o spuză de dantele
Par frânturi dintr'o tăcere selenară
Profitând lumini din păr de aur cu inele.

Din ciclul „Minarete".

VASILE ION I. BOCAN

CĂTRE VIAŢĂ

Când m'am născut tu mă chemai,
Tu soare, viaţă şi-mi zâmbiai, —
Dar nuştieai?...
Dar nu ştieai că pe pământ,
Chiar pe Iisus Domnul l-ai 'nfrânt ! —
Şi-a fost doar sfânt!...
Ş'a fost doar sfânt, deci Dumnezeu
A pătimit atât de greu! —
Atuncia eu?

IONEL LEOENTE

TĂCERE

Cresc norii cu cocoaşe de cămăuci
sub ceriul viu cu stele pe şnururi;
ogrăzile, cu umeri'n uluci,
dau spectrelor lunatece contururi.

Pe aripi de 'ntunerec, din cuibar,
nocturne păsări poposesc pe casă ;
prin suflet, ca un cântec de mătasă,
îţi poţi desface caierul lunar.

Isvoare ,'ntoarse 'n ochi sticloşi de jderi,
curg codrilor în cupe pentru prânzuri...
halucinante fâşii de tăceri
aşteaptă 'n crengi de cântec să le spânzuri..

SUD

Un echinox nostalgic stârneşte aripi repezi
peste surâsul verde de steaguri vegetale.
Goloanele de ape cu cânt întors din lespezi
despătură pe coame heraldice ducale.

Amiaza zilei — perlă — cu despletiri solare
vuieşte lung în gol'furi de alege şi meduze.
preludiu simfonie de lumănări stelare
ce va 'nflori regală cu zâmbete obtuze.

Intregul aer fraged e clopot plin de glasuri.
Tăcerile albastre se sfâşie 'n ectenii...
Din insule cu vrajă nescrisă în atlasuri
văslire de galeră aduce mirodenii...

.. Aievea, echinoxul răsare-alături ud,
iar chiotul vibrează oriunde mă întorn...
In mine, revărsarea luminii dela sud
o beau barbari de ceaţă din cupele de corn...

ŞTEFAN AUG. DOINAŞ

Un clasic al specificului românesc

(Urmare din pag. I-a)

Sus, ostrov de humă,
Jos, ostrov de vis.
Intre mine şi sufletul meu
Cumpăna stelei pe ape mereu.
M'aplec pe oglinda fără hotar,
Cu paşii luminii m'afund şi dispar

este, fără îndoială, o distanţă spre binele şi al poeziei româneşti şi al graiului nostru care a fost supus la o călire tare şi la o subţiere deosebită...

Dar Ion Pillat prin opera lui întinsă — a rupt legenda poetului român sleit de 30 ani şi genial fabricant al unui unic volumaş. Cert — nu cantitatea contează, ci calitatea. Totuşi — geniile se nasc la secole, iar operele monumentale apar în momente şi mai rare... O cultură însă şi o literatură se afirmă printr'o permanentă elaborare, printr'o continuitate asigurată, printr'un şir de contribuţii statornice şi vii. Marea cultură şi literatură occidentală prin aceasta se caracterizează, prin aceasta mai ales se relevează şi stăpâneşte.

Ion Pillat este, alături de puţinii scriitori români contemporani, şi din acest punct de vedere, un exemplu întăritor pentru literatura noastră.

Prof. T. PĂUNESCU-ULMU

ROMA

(Urmare din pag. I-a)

diferenţieri de planuri şi suprapuneri de terase. Viziunea asupra ei o poţi avea, sub acelaş apus de soare, de la Pincio sau de pe Monte Mario, ca şi atunci, asupra Romei imperiale, sau, mai de mult, asupra modestei cetăţi de sub semnul Lupei Capitoline. Copiii Romei se ascund astăzi după tufele de roze dintre statuele de Vestale din For şi se alergă pe lespezile Căii Sacre din faţa Altarului lui Romulus şi Remus. Grădina Palatinului, fostul parc al Impăraţilor Romei, este astăzi loc de plimbare pentru tine. Poţi urca în voe treptele Altarului sub care stărue încă, învăluită în înfricoşetorul mister al religiei sale primitive, piatra de fundare a Romei. Calci în picioare incinta pătrată, pe care a însemnat-o cu plugul întemeetorul, în vreme ce-şi desfac aripile, pentru tine, ca atunci, acvilele, vii, în drumul triumfal spre Capitoliu. Descoperi la tot locul, printre casele Romei de astăzi, în casele ei actuale, ziduri întregi din străvechile incinte. Străzile Romei trec în vileză de motoare pe sub arcurile de triumf ale lui Constantin sau Tiberiu, pe care surprind, într'un mănunchi de raze furişate sub boltă, plastica, în mişcare, a unui basorelief. Ritmul încetinit al mulţimii în mers, dar tumultuos şi inexorabil ca şi acuma, se cadenţează pe spirala de imens papirus a Columnei lui Traian, repetând perpetuarea rotirii de sfredel în gol, din pământ în nouri, spre a simboliza eterna începere şi nesfârşire a Istoriei. Basilicele din marele For, acele adevărate şcoli de viaţă cetăţenească romană, între care trona, prin grandoare şi bogăţie de ornamente, Basilica Emilia şi Basilica Julia, s'au perpetuat în marile basilici ale Romei Sfântului Petru, dela Vatican la Santa Maria Maggiore şi dela Sfântul Ion Luteranul la San Paolo Fuori le Mura.

Această însuşire a Romei de a nu-şi întrerupe existenţa din veac în veac, s'a perpetuat de altfel şi în afară de Roma veche, faţă de cea actuală. In palatul ambasadorilor Veneţiei pe lângă Sfântul Scaun, rămas intocmai, îşi are astăzi reşedinţa Ducele Mussolini. In Coloseul Flaviilor şi al martirilor creştini, se dau, în unele nopţi de vară, spectacole în aer liber, cu reprezentări de Mistere creştine. Intr'o încăpere a Termelor lui Diocleţian a instalat Michelangelo biserica Santa Maria degli Angeli; în altă încăpere a lor se găseşte cel mai vast şi bogat muzeu arheologic al Romei; iar în centrul aceloraşi Terme a fost înălţat edificiul unuia din cele mai mari Ministere ale Italiei moderne. Intre ruinele Termelor lui Caracalla au loc populare şi fastuoase reprezentaţii de teatru ale Romei de azi. Procesiunea de credincioşi urcă pantele Pieţii Sfântului Petru, adunată ca s'o conducă la altare, de îmbrăţişarea larg cuprinzătoare a porticului lui Bernini, aşa cum a urcat odinioară pantele Colinei Capitoline. Statuile de fluvii dela cele două extremităţi ale Pieţei Navona, par încă pietrele ocolite în goană de alergători, în Circul Agonal. Sub bolta de ghiaţă a Panteonului lui Agrippa, dorm sicriele de piatră ale Regilor Italiei moderne şi, furişat acolo din feminitatea lui, alături de Regi, Raffaello. In schimb, mormântul, imens, de proporţiile unui mausoleu circular, al familiei imperiale, este astăzi sala concertelor simfonice din Roma; în vreme ce Michelangelo a rotunjit cupola de pe mormântul Sfântului Petru, pentru care Bramante a conceput faţada, pe care va întregi-o apoi întreaga iscusinţă a Renaşterii. Marea basilică închinată Sfântului, nu este decât mormântul lui şi templul Tronului. In preajmă-i, din mormintele lor, stau de veghe, dela cei dintâi până la ultimul, Pontifii Bisericii Romane, pentru biblioteca şi muzeul cărora a lucrat tot Umanismul şi toată ştiinţa Renaşterii. Pe când apartamentele le-au fost pictate de Raffaello, Michelangelo a cutezat pentru capela lor de rugăciune retrăirea mitului Creaţiei, în prezenţa lui Dumnezeu.

Fiind la Roma, regăsindu-se cu această conştiinţă acolo, va înţelege omul zilelor noastre, de ori unde, semnificaţia cu adevărat emoţionantă a unui foarte cunoscut dicton: spre Roma au dus odinioară toate drumurile lumii. Dela Roma însă aceleaşi drumuri s'au întors apoi, spre a se răsfira în cele patru zări şi a tăia, în desişul întunecat şi nepătruns al tuturor barbariilor, înaintarea Civilizaţiei şi a noilor întemeieri. Din pieţele acestei Capitale de lume, au pornit, pe drumuri imperiale, răsfirate ca dintr'un gigantic mănunchi lictorial, salutate de locuitorii Cetăţii în Forul alb de soare şi marmoră, cohortele noilor cuceriri întru Civilizaţie, până în marginile cele mai negre ale lumii neromane. De aceea este Roma Capitala spirituală a întregii lumi moderne, chiar când aceasta, voind să se renege pe sine, îi reneagă o asemenea calitate. In ce ne priveşte — şi iată un simplu exemplu — simţim încă în trupul dacic al plugarului dunărean şi al păstorului carpatic, sufletul Romei. Se gândeşte vreunul din noi, fără a se înspăimânta, ce ar fi însemnat pentru soarta acestui neam, cu toate urgiile prin care şi-a strecurat dăinuirea, risipirea acestui suflet al Romei din fiinţa noastră, întunecarea acestei conştiinţe, ştergerea de pe hrisovul noblеţei noastre a celor mai întăritoare cuvinte? Naţionalismul românesc, în ce are el mai întemeiat dela Cronicari la Transilvăneni şi dela ei la Romantici, îşi regăseşte sfântul şi neperitorul său reazim în conştiinţa pornirii şi întoarcerii noastre acolo.

Orgoliul Romei este şi orgoliul nostru. Ne simţim părtaşii destinului ei. Ne dă îndemn şi încredere conştiinţa universalităţii ei de totdeauna; prin Impăraţi, prin Papi, prin Renaştere, prin ceeace făgăduieşte acum, întru o nouă aşezare a lumii. Căci — a spus-o Mussolini — „este destinul Romei să redevină Cetatea directoare a Civilizaţiei întregului continent al Europei". Indreptăţirea acestei prezumţii stă în indestructibila constatare că numele ei face să răsune, dela un capăt la altul, Istoria lumii şi totdeauna cu un cuvânt al ei de spus. De douăzeci de secole.

Italienii nu pot uita că „acel mic spaţiu al incintei Romei" a fost cândva centrul, inima şi creerul unei vaste Impărăţii; că pe acel restrâns teritoriu s'a realizat una din minunile cele mai de necrezut ale Istoriei, datorită căreia o idee — Creştinismul — menită să nimicească marea forţă a Romei, a fost asimilată de ea şi preschimbată în însăş doctrina măreţiei sale actuale.

De aceea a rămas Roma, totdeauna, „punctul lor de plecare şi de reper, simbolul vieţii lor naţionale, mitul lor", dovada vitalităţii acestui neam în lume şi Istorie, Roma de azi şi de totdeauna, de acolo şi de pretutindeni, este una singură. Nu o Romă a Cesarilor şi alta a Papalităţii şi alta Roma zilelor noastre. Una singură şi definitivă, ca însuş legământul dintre Om şi Dumnezeu, a cărei păstrătoare este.

In faţa altarului Sfântului Petru, Roma închină întregul ei trecut, de Păgânism şi de pietate creştină.

Prof. ALEXANDRU MARCU

Romanele de semnificaţii

(Urmare din pag. I-a)

Care sunt cauzele naşterii şi existenţii ei? Ştim din ce reacţii s'a născut romantismul, ca şi simbolismul, ca şi parnasienii. Pentru aceste epoci datele sunt precise: epoca stă scrisă între limitele sale; e neschimbătoare. Dar cu toate schimbările ce epoca noastră va mai avea de suferit, putem spune că istoria nu cunoaşte cataclismele sociale pe care noi le trăim; şi lucru acesta duce la meditarea asupra destinului omenirii. Numai năvălirile barbare şi cruciadele au mai mişcat mase de oamen câte mişcă epoca noastră, rupând echilibrele. In interval numai de 25 de ani două uşiaşe războaie usucă şi pustiesc continentele. Intre timp tunul n'a încetat să bubuie şi omenirea să cadă în sânge. Teribile necesităţi economice au legat continentele, nu numai naţiunile, între ele punând probleme materiale atât de importante, încât mulţi dintre noi au deptul să vadă în actuala svârcolire, la baza ei, cauze uriaşe economice. Şi cu toate acestea mai sunt şi alte cauze, de-o importanţă egală. Omul a demonstrat dealungul istoriei că încearcă într'un efort necurmat să-şi creieze o soartă spirituală mai bună, mai conformă cu natura sa.

Renaşterea e mişcarea ce sparge imposibilele tipare scolastice şi descoperirea omului, în natura sa intimă. Reforma corespunde nevoilor religioase, problemelor ridicate de Renaştere, dar corespunde şi unei adânci, unitare, necesităţi ale naturii omeneşti.

Beligeranţii de astăzi transportă în bombele cu explozii înalte nădejdele de mai bine corespunzătoare necesităţilor respective ale naţiunilor. Eliminaţi din aceste mişcări care se produc în afara voinţei lor, scriitorii ca şi marea majoritate a omenirii neavertizată de scopurile înalte ale luptelor nu au altceva de făcut decât să mediteze cu mai multă ardoare la salvarea umanităţii. Probleme de conştiinţă, de sinceritate, de morală; mişcările sociale, ale maselor, problema geniului izolat în mijlocul omenirii, a dragostei în toată şurubăria sa intimă, constituesc teme predilecte ale romancierilor veacului nostru. Intelectualul de elită îşi caută adăparea, potolirea setei de cunoaştere, în romanele care desbat însăşi problemele sale, ale dragostei sau ale conştiinţei. In acelaşi vreme intelectualul mijlociu, înspăimântat şi depăşit de problemele puse în discuţie, la birou plictisit de lucrul asiduu, reclamă şi el dreptul la bucuria literară. Dar aceasta nu poate fi pentru dânsul literatura subtilă a semnificaţiilor, ci o literatură vioaie, care să-l repauzeze, de acţiune. De acela paralel cu înflorirea literaturii de semnificaţii au înflorit în epoca noastră romanele poliţiste sau de aventuri, difuzate de jurnale sau de edituri anume create pentru acest soi de literatură.

Foiletonul, fascicula şi colecţia ieftină de cărţi de aventuri a înflorit la noi ca şi'n Italia ca şi'n Franţa, în măsură egală.

Cu toată paralela eflorescenţă poliţienească epoca noastră nu se va caracteriza prin romane de acţiune.

Intensitatea vibratorie transmiţând viitorului sunetul mai grav al preocupărilor morale care se aşează pe linia desbaterilor de totdeauna ale omenirii şi va acoperi frenetica dar nesubstanţiala producţie poliţistă.

MIHAIL CHIRNOAGA

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ŞI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorităţi şi instituţii 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA
BUCUREŞTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREŢUL 5 LEI

ANUL L • Nr. 17
SAMBATA 19 Aprilie 1941
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

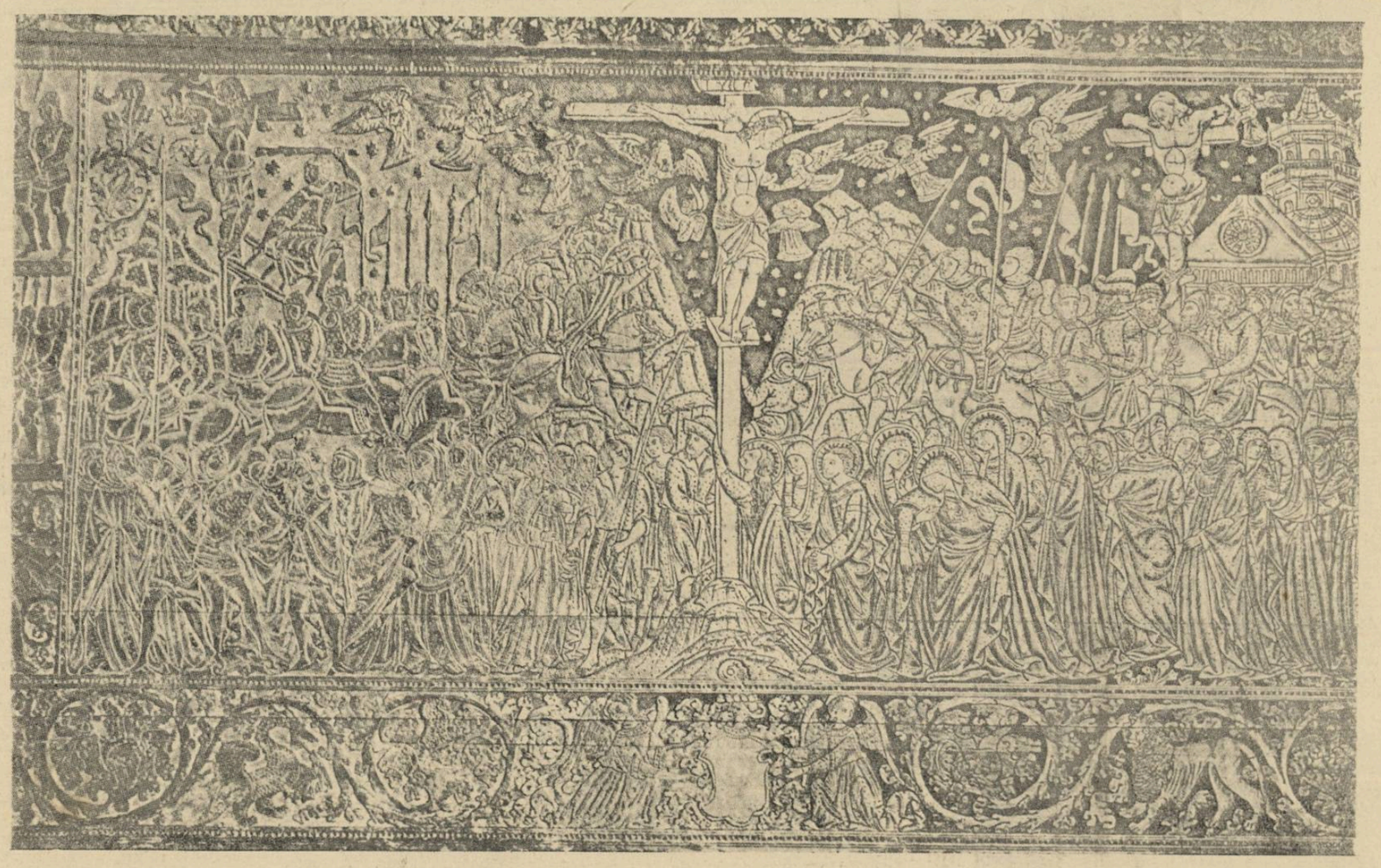

RASTIGNIRE

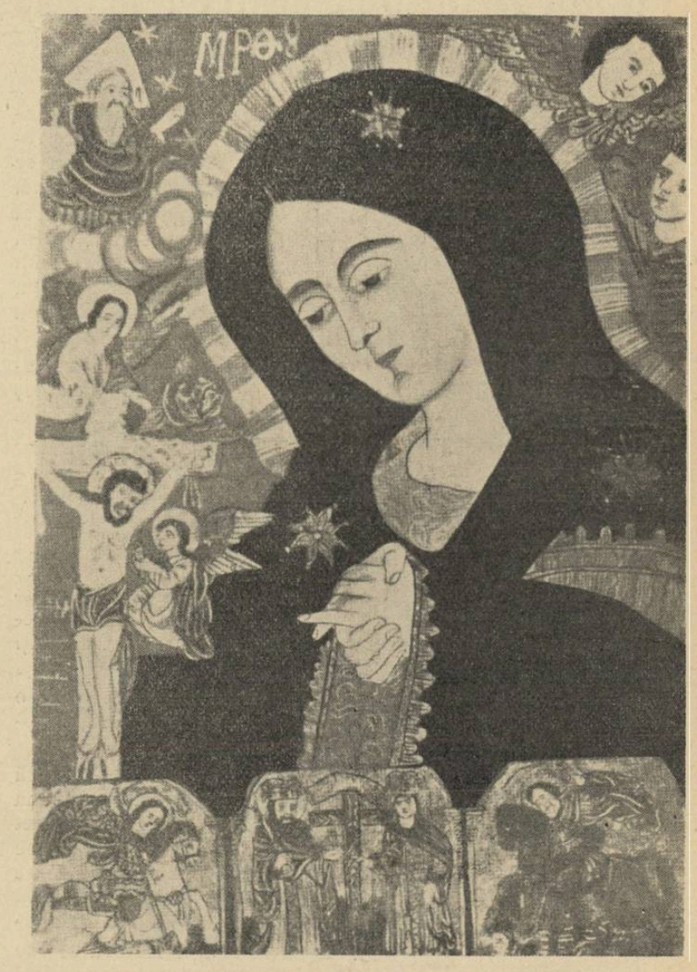

ICOANA PE STICLA, DIN ARDEAL

Iubirea creştină

de Preot Prof. M. BULACU

Cel mai mare eveniment al Creştinismului, din care putem vedea cum a fost semănată în suflete această floare rară, a iubirii creştine, este sărbătoarea Invierii Domnului Hristos. Pentrucă Invierea are la temelie jertfa Domnului Hristos pe Cruce, din iubire pentru oameni. Dumnezeu atât de mult ne-a iubit pe noi oamenii, că a trimis pe Fiul Său să se jertfească pentru păcatele noastre. (I. Ioan III, 10). *Domnul Hristos pentru noi oamenii a suferit o judecată nedreaptă, o condamnare la moarte, patimile şi tot cortegiul suferinţelor, până la Crucea de pe Golgota între tâlhari. Şi tot Domnul Hristos s'a rugat Părintelui ceresc, să-i ierte pe cei ce L-au batjocorit.*

De aceea la rândul său doreşte ca acei ce vor să-l urmeze în ucenicia creştină, să împlinească această poruncă a iubirii: „Vă dau poruncă nouă, ca unul pe altul să vă iubiţi. După cum eu v'am iubit pe voi odinioară, aşa să vă iubiţi unul pe altul. Intru aceasta vor cunoaşte toţi că sunteţi ucenici ai mei, dacă veţi avea iubire unul către altul". (Ioan XIII, 34-35). *Ce poate fi mai frumos, ca oamenii deveniţi buni creştini, să se iubească unii pe alţii, fiind în serviciul aproapelui, până la jertfa de sine. Căci numai prin această iubire creştină se pot distinge acei ce s'au hotărît să urmeze în viaţa lor pe Domnul Hristos.*

Evangheliile ne înfăţişează peste tot această dorinţă a Domnului Hristos. Astfel, când un învăţător al legii vechi l-a întrebat pe Domnul Hristos, care este cea mai mare poruncă din lege, i-a răspuns: „Să iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău cu toată inima ta, cu tot sufletul tău şi cu tot cugetul tău. Aceasta este întâia şi cea mai mare poruncă, iar a doua asemenea acesteia: Să iubeşti pe aproapele tău ca pe tine însuţi. In aceste două porunci se cuprind toată legea şi proorocii". (Matei XXII, 37-38).

Iubirea lui Dumnezeu, fără iubirea semenului nostru, nu poate fi primită, fiindcă nu putem iubi pe Dumnezeu, fără să iubim pe aproapele nostru, precum spunea Domnul Hristos: „Dacă zice cineva: iubesc pe Dumnezeu, iar pe fratele său îl urăşte, mincinos este! Pentrucă cel ce nu iubeşte pe fratele său, pe care l-a văzut, pe Dumnezeu, pe care nu l-a văzut, nu poate să-l iubească. Şi această poruncă avem dela El: Cine iubeşte pe Dumnezeu, să iubească şi pe fratele său". (I. Ioan IV. 20-21).

Dragostea aceasta pentru aproapele, trebue să meargă atât de departe, că trebuie să iubim şi pe cei ce ne urăsc, ne batjocoresc şi ne fac cele mai mari rele. In legea veche era scris: „Să iubeşti pe aproapele tău şi să urăşti pe vrăjmaşul tău". Domnul Hristos a ridicat la înălţimea virtuţii creştine această iubire a vrăjmaşilor noştri: „Iubiţi pe vrăjmaşii voştri, binecuvântaţi pe cei ce vă blestemă, faceţi bine celor ce vă urăsc şi rugaţi-vă pentru cei ce vă vatămă şi vă prigonesc" (Matei V. 43-48). *Şi în adevăr aşa a şi făcut Domnul Hristos, precum a spus.*

Din această înaltă privire dumnezeiască a iubirii creştine s'a orientat lumea primilor creştini, pentru a putea suferi totul şi moartea, cu seninătatea iubirii creştine pe faţă. Lumea Sfinţilor martiri ai Bisericii noastre, este lumea acelor ce l-au înţeles şi l-au urmat pe Domnul Hristos. Prin exemplul lor, începând cu Sfinţii Apostoli, au înfăţişat omenirii Creştinismul, ca iubire şi jertfă pentru binele aproapelui.

Pare că niciodată ecoul acestei virtuţi a iubirii creştine nu se revarsă mai nostalgic peste sufletul omenirii, ca în vremea noastră. Fiindcă prea mult ne urîm unii pe alţii, fiind prea mult oameni şi prea puţin creştini. De cele mai multe ori, în loc să ne jertfim pentru binele semenului nostru, cerem jertfa altuia pentru binele nostru. De aceea cuvintele Evangheliei Domnului Hristos, din noaptea Sfintei Invieri, cad pe sufletele noastre în anul acesta, ca şi ploaia binefăcătoare pe ogoarele uscate, spre a da nouă rodire de viaţă. Prin iubire şi jertfă, iubim şi pe Dumnezeu şi înţelegem mai adânc sensul Invierii Domnului Hristos.

Pelerinaj

Păşiţi după mine prin ceţurile nopţii
Demoni ai neliniştilor mele!
Armiile umbrei, cohortele stranii,
Ne-aşteaptă departe sub palide stele.

Drumul va fi ca o lungă visare
De nestăvilite dureri...
Dâra lui vine cu albia sângelui,
Lumina-i se pierde spre nicăieri.

Sfioşi ca o taină, voioşi ca un sbor
Vom duce mereu prin roura zorilor,
Freamătul viu al apelor lumii
Cu melancolia albastră a norilor.

Păduri şi poeni, pustiuri şi munţi,
Cu-atâtea minuni ne-or înfiorà.
Târziu, din cerul uitat ne-o opri
In lina-i cădere, o stea.

VLAICU BÂRNA

INCHINARE LUI OCTAVIAN GOGA

de Prof. ALEXANDRU MARCU

Ţara întreagă, după toamna de bântuiri şi iarna de cutremure pe care le-a lăsat abia în urmă, se porneşte astăzi în pelerinaj la casa ta părintească din Răşinari, Octavian Goga, cu lumânările de ceară albă ale merilor înfloriţi în mână. Urcă sufletul acestui neam iarăş spre Ţara Oltului, ca să-ţi menească leagănul şi să-ţi ureze întru spor sufletul, pe care ştie că i-l vei întrucnipa. Mai mainte să depuna un sarut de pietate, pentru tine, de unde eşti acum, pe umilii pereţi ai căsuţei de acolo, „cu varul alb scobit de ploaie", cum însuţi ai lăsat-o in versurile tale, cele mai bune gânduri ale unui întreg neam de Români îngrijoraţi dar stăpâni pe conştiinţa lor, te poartă între ele în cimitirul de alături, spre a te închina, copil, la mormântul mamei tale şi al Mitropolitului Şaguna, din care ţi-a sporit evlavia în Dumnezeu şi credinţa în destinul Neamului.

Tot ce a fost robusteţe şi optimism, încredere şi profeţie, elan şi dăruire, în sufletul şi versul tău, se întoarce astăzi la tine, să-ţi consacre memoria, prin sufletul înmiit al ţării tale, pe care l-ai cerut refăcut la şcoala celui mai înflăcărat naţionalism. Instinctul mamei istovite, dar iubitoare şi cu sufletul nebiruit din Clăcaşii tăi, se identifică, iată, cu însăş Patria, istovită, dar iubitoare şi cu sufletul nebiruit, spre a descoperi în tine, copil, culcat, abia născut, într'o margină de lan, în umbra spicelor mai înalte ca umbra aplecată a mamei tale", înfricoşatul crainic, izbăvitor durerilor străbune". De aceea te-a „chemat pământul" şi tu nu ai deslegat, prin înstrăinări definitive, oricât de mare „domn" să fi ajuns, legământul de-atunci şi de totdeauna

Din acest pelerinaj de o clipă se va întoarce, reîmprospătată în pridvorul casei din Răşinari, — satul cu nume curat ca aromele tari ale „codrilor verzi" ai Transilvaniei, — încrederea românească în apropierea „unei vremi ce va să vie"; căci aşa ai mai prezis tu odată pentru toţi ai tăi, pe care i-ai mai aflat şi atunci, de mic, „logodiţi de veacuri cu durerea".

Acest suflet al României se leagă să te sărbătorească mereu ca acum, an de an, pentru ziua de primăvară a naşterii tale întru poezia şi patria românească. Deoarece simte cum, tot sărbătorindu-te aşa, în acest suflet naţional, din copil, te vei înfiripa iarăş mare luptător între luptătorii Neamului, spre a-l duce la izbăvirea reîntregitoare de cugete şi frontiere, de unde eşti tu acuma şi de unde poţi pentru ţara ta mai mult decât ţi-au dat putinţă năzuinţele cele mai bune, cât ai fost printre noi, alături de noi, ca şi noi, om şi poet al pământului acesta.

1 Aprilie 1941.

CARTEA POEZIEI SATULUI

de SĂRMANUL KLOPŞTOCK

Un fapt nou s'a petrecut în meşteşugul poeziei româneşti!

A vorbit un sat!

Poetul **Ion Pillat** a lăsat toată isprava operii lui în spinarea lui, a satului — **„satul lui"** — satul leagănului nostru şi paradisul mormintelor lumi; — satul care păstrează între zâmbetele plânse ale zorilor şi lacrimile însângerate ale apusului, basmul întregii omeniri!

Liber dar să se avânte şi apoi să se rostească cum i-o place, satul glăsueşte într'astfel:

— Lumina lui i-a zis: te duc pe tălpi de soare când răsărind din lanurile coapte, bătrânii nuci vor întreba de noi. Gnecrghe Jitaru se jelue amar: „Cu mine lumea şi-a pierdut hotarul, boerii's duşi şi satu-i fără câini! Viad, plugarul se plânge că, deşi îi urît foc şi are faţa arsă, tăiată în lemn, nu se poate lipsi de satul de care-l leagă strâns, o sfoară de tarină şi sapa lui de lemn! Proptit în bâtă şi urmărind năuc **„Calea Laptelui"** Ilie Baciu gândeşte că, poate şi acolo sus, vre-un oier mulge stelele în strungă! Vasile Bultoc din Miorcani nici gând să-i pese că floarea soarelui îi pătează zidul alb cu umbra ei albastră sau că icoanele s'or fi afumat! Toată nădejdea lui pe lume e **boul**! Ce e tăria cu oala neagră şi cu fătul taut a lui Ilie Bacu de adineacri pe lângă undiţa cu care Ion Pescaru mulge garla pentru a-i asculta pe de rost povestea mrenei! Florea Hergheligiu, pomenit calare de când lumea, un chiot de al lui în amurg e dejuns să-i lasă, ca din pământ, în ciair, cu şarg, cu roib, cu murg, toată herghelia lui! Leana lui Ion, cu faţa trecută, plină de necazuri care înflorea şi ea odată pe săptămana în vremuri, la horă, dăscuţă, cu mâna la gură, cu părul sub basma, îşi plânge tăcută beţia... **omului**, boala vîţichii şi pe cel mic ingropat de Paşti! Anisia, ivită într'o zi la iaz s'a întâlnit în drum cu un... **boer** pe care i l-a oprit soarele în drum şi apoi a plecat lasând-o... **mamă**! Nici bucurie n'are dar nici de ce şoşoteşte satul nu-i pasă! Işi dă mereu, pentru aleanul ei, cu bobii în inima pustie! Prin desfrunzirea de imagini a pământului, orbul Iliuţ, cu cadranul ochiului alb, trece dibuind printre araci, călcându-şi pe suflet. Căsuţa albă a meşterului Toader s'a pomenit aşa... crescută ca o făptură vie din nuiele şi din lut printre tufe de brustur. Curtea boerească nu mai cunoaşte obrazul nou al satului! Ce a fost odată când veneau la ea cum vii la bunica, căsuţele cărd cu şorţul lor de var pe prispă, nu se mai întoarce! In parc, printre tufani, îţi culci pe trunchi, obrazul tău de frate cu el, în îmbrăţişarea omenească a ramurilor. Copacii se laudă şi spun satului să nu-i pese de vânturile tari, că-l străjuesc ei, — o credinţă din frunză până în rădăcini! La Sân-Mării când sună clopotele, un dor de stână şi dulăi încinge biserica aşteptându-le lună după lună şi păscându-şi satul pe aceleaşi văi. Sus, în turlă, cu acelaş glas, fie că-i botez, fie că-i moarte, în dangăt când plin, când frânt, din zări, din cer, sau de departe clopotul aduce tot cerul pe pământ. Şi drept răsplată el stă legat, urlând şi blestemând din limbă! Jos în cimitirul fără poartă şi ferestre timpul sună a gol! Mai în vale, la cârciuma cu straşina într'o parte, din săptămână în săptămână se înfiripează hora cu pântecul de cobză şi cu csul de fluer, călcând, bătând cu tact şi alergând până 'nserat! Amorţită de atâta băutură, tot nu se 'ndură să se lase, că de n'ar mai fi să joace şi să bea, ar muri! La han, la **„Rateşu-Vechi,** cu popas, cântece şi sfat de cărăuşi, la hangiţa cu testimelul alb şi cu vin roşu, buhaiu! de baltă cheamă moartea după el! Prin gene lungi de stuf, lazul se uită la cer cu ochiul mort când pe golul lui s'aprinde dorul lunei şi lângă moara se sărută popii. Aripa de şiţă a morii se înalţă din coceni în sus spre Crăciuneni, grozăvindu-se că se iubeşte în cer cu nevăzutul strâns în braţele vântului care o sue ca un zmeu! Cu ce am greşit de mi-ai tăiat copacii dela stancă şi mi-ai vandut şi carul?! N'aveam izvor şi umbră peste Prut? In trecutul tău lovi toporul care mi-a despuiat mărirea; iar nu în mine! Nici amintirea ei astăzi nu-ţi mai dă umbră, se tângue pădurea dela Stâncă! De ce nu vii cu mine la Galaţi, sat olog cu căsuţe proaste şi goale, numai în cămaşe! Eu merg mereu, şi tu mereu stai pe loc, deşi ne întâlnim într'una tot faţă în faţă?! Ce vrajă o fi? Ştiu eu, dacă aş porni mai dis-de dimineaţă, poate am avea un drum? se întreabă Prutul. Şi cu nici un chip nu se dumireşte de ce satul îi fuge mereu de sub ochi, deşi curge veşnic alături de el! Râul clar al satului trăieşte în el, — el care dă lumii jimbla aurită, bătută de mori cu roata lor şi cu bolovani, de ştrengarii care zvârlă ca într'o vită după ce le-a spălat faţa în amurg, toamna, când sârmele de telegraf înfrunzesc cu rândunelele cu pieptul nins. Pe masa verde a câmpului s'a resfirat un joc de domino, — oile. Asfinţitul — jucător care pierde — îl strânge şi îl aruncă în sat, prin mirişti.

Tăcerea se apropie de câmp odată cu înoptarea. Intr'un târziu o sfâşie cocoşii şi o latră câinii. Dar ea habar nu are; se joacă la iaz, în stuf, cu luna plină! Când oboseşte trece în jurul lămpii, culcând cu ea satul ca într'un pat. Sus, pe cer, potirul de crin al lunei dă drumul la o stea de aur viu, ca dintr'un luger nevăzut pălind în zori pe chipul unei fiori de păpădie. Călare pe planeţi, trece pe deasupra satului, noaptea aşteptând-şi iubirea pe pridvor să-i dăsfacă vălul, să-i sărute ochii mari de stele şi să-i lase în poale fruntea grea de gânduri. Pe drumul oilor les stelele gătite cu maramă de borangic şi pietre de olmaz. Mii de ace le trăpung penumbra şi cerul îşi desface voalul; de jos, satul îl priveşte în obraz!

Vine primăvara!...

Un cuc o neăjeşte iscodind-o să-i găsească în crâng dacă-i dă mâna: „cu-cu"! Din scheletele norilor cobor ape vii spre mori.

Rândunelele săgetează satul şi florile incendiază poenile!...

A venit vara!....

Norii suflă în aurul ruginos al soarelui închipuind în asfinţit icoane cari nu lucesc în niciun schit!

Cade toamna!...

Au presimţit-o în zare plopii galbeni şi goi ca morţii! Păşind pe frunzele uscate scapătă în sat roade de aur. Târziu, iarna îi aduce în geamuri stele de omăt şi în câmpii poteci noi cu sănii, cu zurgălăi, cu amintiri, cu lungi doruri!

— Vine iarna!...

Şi satul care nu-i al poetului, dar care îl poartă în sufletul lui mustind în sânge, copaci, case, oameni, iubiri, chiot şi blestem, şi tot universul adunat într'o mcşie, îi aduce drept plocon, un pumn de alune culese din crâng şi un coş cu mere aurii provizii pentru întreaga iarnă!

Şi astfel poetul Ion Pillat, renunţând să exploreze petele **„moderne"** din soare, sau catacombele **„dadaiste"** ale pământului, l-a lăsat pe el să vorbească, — satul — satul lui — satul în care s'a născut; să vorbească din rărunchi, tare şi apăsat, cu toate minunăţiile comorilor şi cu tot fiorul imaginaţiei lui **cinstite!**

Şi satul a vorbit! [1].

1) **Ion Pillat: „Satul meu", poezii, 1925.**

CRONICA SĂPTĂMÂNII

Mihail Drumeş: Invitatia la vals

— Roman ediţia V —

Fie-ne îngăduit ca în acest număr de sărbătoare, să destinăm cronica noastră unei cărţi despre a cărei valoare literară am mai scris, în altă parte, la apariţia primei ediţii, iar acum, la a cincea tipărire, ne solicită din nou atenţia dintr'un punct de vedere altul de cât cel analitic. Cât de îmbucurător este ca o carte să nu moară la câteva luni după publicare, mărturiseşte fără reţinere, d. *Mihail Drumeş,* în „Câteva rânduri pentru cititori", la începutul norocosului său roman, *Invitaţia la Vals,* cel ivit de curând în librării, pentru a cincea oară.

Firește, locul în librării decide de soarta unei opere literare, pentrucă aici se stabileşte raportul real cu cititorul. Problema pare însă că pune două întrebări: dacă menţinerea în actualitate a unei cărţi se datoreşte criticei, şi deci frecvenţei prin reviste şi ziare a notiţelor elogioase, sau unei legături directe cu lectorul înlesnite de librărie.

Pentru d. Mihail Drumeş prima chestiune nu intră în consideraţie şi d-sa exprimă cu precizie situaţia „Invitaţiei la Vals": „N'a vorbit aproape nimeni de ea, n'a râvnit şi nici n'a fost încununată cu vreun premiu literar, n'a stârnit nici un scandal, nici n'a iscat vre un proces ca să tragă privirile oamenilor spre ea şi totuşi a răsbătut, pe drumul lung şi spinos al modestiei, ca să ajungă pe o culme neatinsă de multe cărţi sgomotos lăudate".

Din tonul cu adevărat victorios al d-lui Mihail Drumeş, nu trebue să înţelegem însă mai mult decât a voit însuşi autorul.

Spunând că „Invitaţia la Vals" a cucerit massa cititorilor fără sprijinul organizat al criticei, romancierul râvneşte doar să demasce felul cum se organizează presa literară, ci nu să atribue lucrării sale calităţile care explică dăinuirea peste timp a capodoperelor. Demarcaţia o face limpede: „O carte, ca şi un om, are o existenţă fizică şi sufletească: se naşte trăeşte, moare. Unele cărţi se nasc moarte, altele trăesc ani dearândul, un deceniu, o epocă. Numai câteva, puţine la număr, înfruntă cu dârzenie secole, biruind moartea. Dar acestea ies din ordinea biologică, asemeni zeilor nemuritori. Eu vorbesc de cartea vremelnică, obişnuită, care se leagă cu soarta omului şi în care rânduesc *Invitaţia la Vals*".

Astfel clarificată poziţia pe care şi-a cucerit-o d. Drumeş, la rândul nostru îndreptăţim ironia faţă de presa literară care, dacă nu se ocupă de „cartea vremelnică, obişnuită", legată „cu soarta omului", cu atât mai puţin nu-şi face o preocupare din a stârni sau a sprijini apariţia cărţilor ieşite „din ordinea biologică".

Vedem prinurmare în rândurile d-lui Mihail Drumeş temeiul unei discuţii serioase despre misiunea presei în problema cititului, şi deci a cultivării masselor precum şi a îmbunătăţirii soartei scriitorului.

Pentrucă, din moment ce autorii de cărţi „moarte" isbutesc să-şi realizeze un succes de presă, prin stăruinţi prieteneşti, această actualizare nemeritată constitue o dezordine în literatură, o lipsă de orientare.

Dar cititorul nu se lasă amăgit. El ocoleşte reclama nesinceră şi apelează direct la cartea al cărei autor îl ţine minte şi-i devine, cu fiecare operă nouă, un favorit. Nu reiese de aici că facem apologia libertăţii lectorului de a-şi alege cartea şi autorul favorit, deoarece ştim că acest lector al literaturii *obişnuite,* evită sistematic cealaltă categorie de opere hărăzite perenităţii. Incât d. Mihail Drumeş trebue să recunoască, odată cu noi, capriciosul gust al lectorului care face prin instinct deosebirea între cartea „moartă" şi cea „vie", dar refuză cartea excepţională. Ni se va răspunde că trebue să ne mulţumim şi cu atât, şi că în ce priveşte formarea gustului înaintat până la capodopere, este o sarcină ce cade pe seama criticei. Aceasta este însăşi concluzia comentarului nostru. Repunem în discuţie problema desbătută şi în alte ocazii, a circulaţiei şi a valorii literare, importantă prin raportul ei cu însăşi soarta scriitorilor.

Este bine că lectorul îşi alege singur opera „vie", dar este un rău că acelaş cititor refuză cartea cu totul superioară. Ca şi d. Drumeş, care în ce priveşte capriciul cititorului, e, desigur, de acord, cu noi, socotim că învinuirea cade aici numai asupra criticei, responsabile de lipsa unei educaţii totale. Ştim însă că răul semnalat este doar al prezentului. Neobservată la apariţie nici de critică nici de cititori, cartea ieşită „din ordinea biologică", îşi are destinul ei. Rămâne să sufere numai autorii de capodopere. Deaceia este tendinţa ca acest soi de scriitori să dispară.

CONSTANTIN FĂNTĂNERU

SCENA

TEATRUL NAŢIONAL: Ale mărei şi iubirei valuri, piesă în 5 acte de **Fr. Grillpartzer.**

Incontestabil, comemorările îşi au rostul lor bine definit.

Şi, chiar dacă unii nu se împacă deplin cu genul de astăzi oarecum demodat al dramelor lui Grillpartzer, nu putem decât elogia hotărîrea direcţiunei Teatrului Naţional de a reprezenta în cadrul unor spectacole comemorative piesa: „Ale mărei şi iubirei valuri".

Şi, dacă mulţi dintre spectatorii dela premieră nu se arătau a fi prea satisfăcuţi în faţa spectacolului, în orice caz comemorarea lui Grillpartzer a folosit unora prin aceea că i-a învăţat să pronunţe corect numele marelui dramaturg german.

S'a scris, în ultimele zile, îndeajuns despre viaţa şi opera lui Grillpartzer. Aşa că nu prea vedem ce amănunte mai puţin cunoscute din viaţa lui, am putea servi cititorilor noştri. De-o pildă, dacă vom scrie aici că Fr. Grillpartzer s'a născut în anul 1791, riscăm să ni se râdă în nas, deoarece scrie pe toate afişele spectacolului că anul acesta se împlinesc 150 de ani dela naşterea lui; şi oricine cunoaşte puţină aritmetică, poate afla fără ajutorul nostru, data naşterii lui Grillpartzer.

Fiu de avocat, Grillpartzer a fost nevoit să urmeze dreptul şi chiar să profeseze, câtva timp, avocatura. In anul 1816 este prezentată pentru prima oară o piesă a sa: tragedia „Străbuna". Urmează apoi piesa „Sapho" care face parte dintr'o trilogie ce a provocat, de altfel, numeroase discuţii.

Alte piese cunoscute ale lui Grillpartzer ar fi „Viaţa regelui Otokar" (1825), oprită câtva timp de cenzură, „Un servitor fidel" precum şi această fermecătoare poveste de dragoste: „Ale mărei şi iubirei valuri".

Legenda care stă la baza acestei piese este în deajuns de cunoscută.

Dragostea nefericită şi păcătoasă care a dus-o la moarte pe Heros, frumoasa preoteasă a lui Venus, i-a preocupat pe artiştii mai tuturor secolelor.

Poeme, piese de teatru, sculpturi, picturi, reprezintă moartea în valuri a lui Leandru, tânărul din Abydos, care pentru a-şi revedea iubita din Sestos s'a încumetat să treacă înnot, în timp de furtună, Helespontul.

Şi sunt mulţi aceia cari afirmă că întreaga întâmplare n'ar fi doar scornită ci s'ar fi petrecut în realitate. Mulţi istorici şi geografi (Pomponius Mela sau Strabon, de-o pildă) o menţionează în lucrările lor. Antipater din Tesalonic merge mai departe, afirmând că a văzut chiar mormântul lui Heros şi Leandru.

Ne interesează însă poeţii antichităţei pe care i-a preocupat această povete. Şi ei sunt numeroşi: Museos, Virgiliu, Martial, Sibius Italicus şi atâţia alţii.

Legenda a persistat de-a lungul secolelor. Iată de-o pildă un catren al lui Voltaire care explică un tablou reprezentându-l pe Leandru:

Leandru, condus de dragostea sa,
Innotând, se ruga de furtună:
„Lasă-mă s'ajung pân' la Hero,
La 'ntoarcere, poţi să mă 'neci".

Iar lordul Byron, înflăcărat de legendă a încercat să egaleze performanţa lui Leandru. Şi se pare că a reuşit. Bine înţeles, o barcă îl urmărea de aproape.

Grillparzar, a isbutit în mare parte să redea în piesa sa, atmosfera romantică a legendei.

Totuşi publicul n'a primit piesa astfel cum se cuvenea. Desele accese de tuse din sală dovedeau că pe spectatori îi interesa mai mult starea sănătăţii lor decât aventura frumosului Leandru.

Explicaţii sunt destule.

Mai întâi, o mare piedică pentru reuşita spectacolului a fost scena mult prea redusă a Teatrului Comoedia. O piesă de amploarea dramei lui Grillparzer nu s'ar fi putut desfăşura în condiţii satisfăcătoare decât pe scena vastă a cutremuratului Teatru Naţional.

Domnul Ion Sava a prezentat spectacolul în aceleaşi condiţii în cari l-ar fi prezentat pe scena Teatrului Naţional. Rezultatul? O figuraţie numeroasă se înghesuea pe scenă, făcându-ne să ne gândim la sardelele din cutiile Robert. De asemenea câteva baletiste, conduse de excelenta Iris Barbura, evoluau pe scena redusă şi suprapopulată, lovindu-se de interpreţi şi figuranţi.

Iar decorurile au fost cu totul nepotrivite atmosferei piesei.

Rolul principal a fost încredinţat doamnei Marieta Anca. Dânsa a isbutit să redea întreaga stare sufletească a femeei pe care dragostea o îndreaptă spre moarte. Se pare că n'a isbutit totuşi să impresioneze publicul în gradul în care reuşea să-i înduioşeze pe părinţii noştri, în acelaş rol, marea Agata Bârsescu.

Domnul Brancomir, maestru în debitatul versurilor, a schiţat în bune condiţii figura marelui preot.

Domnul Al. Alexandrescu, în rolul lui Leandru, a dovedit, mai ales în primul şi penultimul tablou, că este un actor care poate fi întrebuinţat mai des pe scena primului nostru teatru. I-a lipsit totuşi lirismul necesar pentru a interpreta rolul lui Leandru. E drept că Leandru a fost în genul lui, un campion de înnot. I-am imputa, totuşi, domnului Alexandrescu chipul prea atletic în care şi-a interpretat rolul.

Excelent a fost domnul Ion Ilie Ion în rolul lui Nankleros. A arătat că ştie să declame versuri şi şi-a nuanţat în chip plăcut, replicile.

Domnul Dem Dragoman a făcut figură frumoasă în destul de ştersul său rol.

Domnul Dobre Ene, în rolul tatălui lui Heros, ni i-a reamintit pe boerii moldoveni cu glas domol, **din piesele istorice.**

Au mai apărut pe scenă doamnele Fifi Mihalovici — într'un rol cu desăvârşire nepotrivit — şi Getta Kernbach — condamnată în ultimul timp să apară în roluri de câteva cuvinte.

Am avea câteva cuvinte de spus şi despre traducerea oarecum demodată a lui Haralamb Lecca. Dacă nu se putea recurge la o nouă traducere, se cuvenea totuşi ca textul cu iz vechiu să fie revizuit.

TRAIAN LALESCU

MUZICA

PROBLEMA OCROTIRII TALENTELOR LA „OPERA ROMÂNĂ"

de **ROMEO ALEXANDRESCU**

In domeniul valorificării talentelor noastre lirice s'au realizat în ultima vreme reale progrese.

S'au făcut, dela o vreme, la „Operă", mai multe angajamente de tineri merituoşi, învingându-se acel ermetism care fereca porţile teatrului cu o străşnicie descurajatoare pentru atâtea elemente dotate. S'a găsit mai multă înţelegere pentru necesitatea creării unui repertoriu românesc. S'a lucrat de asemeni cu mai multă atenţie, cu mai multă grijă, la îmbunătăţirea prezentărilor, la ridicarea nivelului de interpretare.

Dar, tocmai pentrucă progresul a început să fie simţit, trebue cu orice preţ să fie stimulat, să fie intensificat, să se ajungă cât mai repede nu la rezultate mai bune ca în trecut, dar direct bune. Peste tot unde ameliorările s'au produs pe jumătate, trebue să intervină întregirea lor imediată.

Este drept că dintre artiştii de talent care erau menţinuţi, fără nici o explicaţie posibilă sau vreo justificare valabilă, în umbră, în inactivitate, pentru ca tot ei să suporte riscurile înlăturării din teatru pentru lipsă de aport, o parte a început să fie folosită, spre lauda şi bunul mers al instituţiei.

S'a curmat deci şi o serie de dureroase decepţii şi mai ales s'a îngăduit fiecăruia din aceşti cântăreţi să facă o carieră efectivă, să se formeze, să evolueze, iar nu să îngheţe, să-şi uzeze entuziasmul şi să-şi anchilozeze talentul.

Dar, nu ajunge o îndreptare parţială a greşelilor din trecut. Dreptatea şi folosirea luminată a tuturor forţelor, fără excepţie, trebuesc realizate integral.

Şi, spre a trece cu totul la concert, vom cita şi o serie de nume cu totul lămuritoare a celor expuse până aci. Iată de exemplu cazul d-nei Victoria Costescu-Duca. Eminentă artistă, serios pregătită, admirabil de conştiincioasă, muziciană excelentă, această cântăreaţă de nădejde, n'a putut cânta, ani îndelungaţi decât roluri episodice, roluri reduse. Recent, o reparaţie, nu tardivă, căci d-na Costescu-Duca este în plină carieră, dar în tot cazul, inadmisibil de întârziată, i-a fost adusă încredinţându-i-se rolul titular în opera Tosca. Care este scuza, pe care o pot invoca aceia care au ignorat atâtea stagiuni, valoarea acestei cântăreţe?

Nu există scuză pentru asemenea erori. Iar conducătorii artistici de altă dată ai Operei au primit cu acest prilej un incontestabil vot de blam.

Dar cazul basului Nicolae Păun, ţinut doi ani în roluri de câteva silabe, şi apoi, afirmat în chip revelator în rolul atât de expresiv şi de dramatic al lui „Ion" din „Napasta" de Sabin Drăgoiu?

Totuşi, nu este suficient atât. In primul rând „Opera Română" are îndatorirea continuităţii. Cei ajutaţi să se manifeste să fie de acum înainte în permanenţă chemaţi să activeze.

Apoi să înfrângă definitiv rigiditatea profund regretabilă a distribuţiilor din trecut, astăzi în curs de remediere.

Distribuţiile, în toate teatrele lirice bune din lume, sunt necontenit reîmprospătate, variate, dând tuturor posibilitatea de a cânta rolurile ce le convin, ţinând treaz şi interesul publicului şi nu ostenindu-l cu aceleaşi persoane în aceleaşi roluri, uneori într'un exclusivism tot atât de dăunător şi teatrului şi artistului monopolizant şi celor lăsaţi deoparte.

Insfârşit să nu mai îngăduie să mai existe şi astăzi elemente insuficient folosite, elemente care ar putea asigura Operei înfăptuiri de calitate şi la care totuşi se apelează numai de două trei ori pe an, sau în tot cazul, cu totul insuficient. Şi vom da şi aci câteva nume. Ni se pare de pildă extraordinar ca un glas atât de dăruit şi atât de cizelat prin şcoală de cânt ca acela al d-nei Fea Pomponiu să nu fie pus la toate strălucitele contribuţii pe care le-ar putea da Operei Române.

Cele mai mari teatre italiene au consacrat acest talent vocal rar, care în Opera noastră a rămas până astăzi aproape neutilizat.

Este foarte trist. Dar atât de rarele apariţii ale acelei virtuoase a coloraturei, d-na Margareta Metaxa? Dar lipsa de interes, de sprijin efectiv şi de stimulare prin punere asiduă în repetiţii, prin formare permanentă, de care suferă tineri ca d-na Vergi Dumitrescu-Turcu, Florica Popovici, Thea Rămurescu, Mărgineanu, sau cazuri mai vechi şi tot atât de regretabile ca acela al baslui Roşca, sau, în anumită măsură, şi al altor artişti, pe foarte bună dreptate nemulţumiţi?

De câteva săptămâni, Opera Română se află în situaţia anormală de a nu avea director.

Credem însă că până la apariţia acestui articol, „Opera" să-şi fi căpătat directorul ce i se cuvine şi dela care să poată aştepta un nou imbold la propăşire şi înlăturarea totală şi definitivă a tuturor anomaliilor şi erorilor ce mai dăinuesc din trecut.

D-sale i se adresează în special acest articol, cu speranţa că îl va găsi cu totul de acord şi dinainte hotărît să tămăduiască tot ceeace poate fi în desacord cu cerinţele vitale ale Operei Române şi să împlinească toate dezideratele juste ale artiştilor ei.

Cronica plastică

de **PAUL MIRACOVICI**

RODICA ZELEA CODREANU
(Sala ziarului „Un'versul";
MARCEL OLINESCU;
„GRUPAREA FEMININĂ"
(Ateneul Român)

Un nume destul de nou pentru noi; câteva gravuri semnate tot Rodica Zelea-Codreanu, ne-au atras atenţia la Salonul de Alb şi Negru de astă toamnă. Expoziţia de acum ne îngăduie o privire mai largă asupra operii d-sale şi o facem începând cu observaţia că d-na Codreanu nu a suferit influenţa nimănui, nu imită pe nimeni, lucru pentru care o felicităm fără rezerve. Adesea, se remarcă în lucrările d-sale oarecari stângăcii sau — mai limpede spus — se văd urmele eforturilor pe care le-a depus înfruntând probleme foarte grele, prea grele poate pentru stadiul în care se află experienţa d-sale. Dar aceste greutăţi d-sa nu le ocoleşte deloc ci — în portrete mai ales, — pare să le caute aşezându-şi modelele în lumini care chiar pentru artişti cu multă experienţă ar constitui probleme foarte puţin comode de rezolvat.

Celelalte opere de asemena dovedesc acelaş curaj şi aceeaşi sinceritate. Factura largă, culorile limpezi, fără echivoc, armonia francă a tonurilor, caracterizează temperamentul şi gustul d-sale.

Am preţuit în ultimii ani expunerile repetate ale vechiului camarad Olinescu la Saloanele şi la expoziţiile colective şi în care se dovedea un distins gravor şi un excelent ilustrator. De data aceasta expune, pe lângă desene şi gravuri, un număr de picturi în ulei. Lucrările au calităţi frumoase de culoare şi de prospeţime, deşi se recunosc de departe că sunt lucrările unui desenator. D-sa urmăreşte conturul aproape fără să ţie seama de lumină şi de reverberaţiile sale; de aci unele asprimi şi decupări excesive. Experienţa d-sale în gravură depăşeşte cu mult pe aceea pictoricească. Mai mult însă decât pictor şi decât gravor, d. Olinescu pare să fie un foarte interesant ilustrator. Desenele din expoziţia actuală dovedesc fantezia bogată şi o reală înclinare pentru acest gen. „Fotografii uitate" ne amintesc pe Dubout dar ironia şi verva sunt ale d-lui Olinescu. Aşteptăm prilejul când frumoasele d-sale daruri de ilustrator vor fi utilizate de un editor priceput.

Mănunchiul de tinere artiste care constitue „Gruparea Feminină" îşi dovedeşte şi anul acesta trăinicia asociaţiei lor. Aproape egale la începutul expoziţiilor, încet-încet fiecare pare să-şi găsească un drum personal. Impotriva obiceiului care vrea ca un grup de tineri să semene din ce în ce mai mult şi să se influenţeze unul de la altul ,artistele de la Ateneu se deosebesc cu fiecare expoziţie .Astfel d-na Elena Deşliu, care colora atât de timid altădată, şi-a îmbogăţit paleta cu tonuri neaşteptate şi preţioase de covor vechiu.

Nudurile d-sale cald colorate de altădată au făcut loc unor motive din care nu lipsesc pretextele pentru tonuri oricât de violente. „Odalisca" cu roşul din şalvari, flori puternic colorate sau roşul unui acoperiş ca în frumosul peisaj din mijlocul panoului ,toate dau artistei prilejul de a exalta cu o sensuală bucurie culoarea. D-na Aricescu-Vasiliu e oarecum înrudită la temperament cu d-ra Tanţi Demetriade-Stefan, aceeaş delicateţe în tonuri şi aproape aceeaş discreţie în exprimare.

Portretul, mai viaiu colorat e o lucrare excelentă. Despre lucrările d-nei Maria Chelsoi-Cristea am scris cu prilejul expoziţiei d-sale personale de la „Dalles".

Lucrările expuse în cadrul grupului ne confirmă bunele noastre păreri. Lucrările d-nei Ecaterina Cristescu-Delighioz sunt mai colorate, mai spontane decât cele din expoziţia d-sale. D-sa capătă din ce în ce mai multă libertate în exprimare şi o mai mare îndrăsneală în culori. D-na Tanţi Demetriade-Ştefan, expune câteva derni ale căror tonuri fine şi tranziţii uşoare se potrivesc atât de bine feluiui d-sale de a vedea. Portretul, bine studiat e o lucrare merituoasă.

D-na Georgeta Vintilescu expune câteva aquarele şi uleiuri, cele mai multe, vederi din Bucureşti, documente sprintene şi evocatoare. Aşteptăm expoziţia d-sale de la Ministerul Propagandei pentru a scrie mai pe larg.

D-na Maria Grigorescu-Vasilovici expune sculptură. Compoziţiile ne-au convins mai puţin, portretul şi capetele însă dovedesc seriozitate şi meşteşug.

Corespondenţa noastră

DIA MICĂ

Dia dragă, fată mică,
Cuiu de dor în suflet picuri.
Sbor spre vis de rîndunică,
Apa-ţi ochilor îngînă
Negre scînteeri de licuri.

Am să-ţi fac hamac din stele
Şi rochiţe de lumină.
Din înalt să-ţi fac mărgele,
Cînd tăcerea-şi plimbă vraja
Şi cercei de cer animă..

Mare, Dia, cînd vei fi,
Şoapta serii o să vree
Să le fii Domniţă, fără
Tron înalt de aur, ci
Printre nouri, glas de stee...

Cînd în suflet va'flori
Dorul de plecări spre larguri,
Tatăl tău-ţi va prinde'n gene
Paişti de 'nspumate ape
De pe vîrfuri de catarguri.

Muguri de nelinişti cînd
Coaja sîngelui vor sparge,
Să te văd mereu cîntînd,
Drag în vreme aşteptînd,
Lămîiţa să-ţi îmbrace...

CERŞETORUL

In colţul străzii mele
In rugăciuni şi plâns,
Crescu 'ntr'o dimineaţă un cerşetor zdrenţos.

Cu'n taler galben ce,
Pe vremi fuse frumos,
Dar care acuma gol, spre trecători sta'ntins.
Nu 'nţelegeam pornirea
Ce mă făcea să 'ntreb
Popasul cărui drum de înfrângeri apucase,
Dar gura lacăt îi era
Ţinând închis păcatul la care se 'nchinase...
In ochii stinşi,
Cenuşe,
Şi obrazul galebn, frânt,
Muriseră de mult ştiute spovedanii...
'Nălţa doar calde rugi, 'necate 'n plâns, litanii
Indurerat,
Plăpând...
. . . . . .
Dar într'o noapte 'naltă, el şi-a iubit stihia
Şi a doua zi
A fost găsit fără viaţă.
Cu, părul alb, lucind, în pura dimineaţă
Cu'n ban,
Căzut pe stradă,
Plătind cu el chiria...
. . . . . .
In ziua 'ngropăciunii
Vorbea oraşul mic,
Că tristul cerşetor n'a fost aşa de ani.
Ci 'n alte vremi apuse
N'ar fi pierdut nimic, de-ar fi 'ncercat
Să îngroape, femeile în bani.
Şi totuşi,
Ea femeia, a răsucit o chee
Făcând din scumpul aur,
Baloane de săpun.
Iar când muri plăcerea, din carnea ei de fee
S'a strecurat şi dânsa, ca firul alb de fum...
. . . . . .
Curând venit-a foamea,
In truda muncii grele, nu mai avea tăria
Din prag de strălucire,
Porni un nou milog...
. . . . . .
De atuncea trecătorii
I-au ascultat cerşia
Şi colţul străzii mele ,avută-l-a zălog...

VSEVOLOD TOPOR

VIN, DOAMNE!

Cu umeri încărcaţi de fulgi şi ghiaţă,
Mi'ndrept, o Doamne! paşii obosiţi
Spre cerul tău... Ce ochi smeriţi
In noapte se înalţă!!

Vin Doamne, ca un sol târziu,
Să-ţi dau cuvântul aspru de nebun...
Priveşte-mă şi pune-mă să-ţi spun
Răspunsul impietririi din pustiu!!

Ţi-l voiu desface'n mii şi mii de glasuri
Şi vântul, Doamne, Ţi-o şopti 'nţelesul!!
Viu, Doamne, să-mi arunci speranţa'n uşe!!
Tot sufletul mi-e flacări şi cenuşe...

MIHAIL ZISSU

DORINŢĂ

O, limpezeşte-te, noapte,
scutură-ţi poverile de aur peste mine —
stelele, ca nişte rodii coapte —
mi-e sete de tăriile senine...

Aş vrea să mângâi luna, ca pe o iubită,
să mă smulg durerilor,
aş vrea — iluzie nebiruită —
să muşc din carnea aurie a stelelor.

Unde-ţi sunt, noapte, îngerii,
să-i dismerd ca pe nişte prunci,
să-i scald în apele plângerii
şi să le spun poveştile de-atunci?

O, limpezeşte-te întuneric,
destramă-te în miez de noapte,
apari-mi lună, surâs feeric,
tăceţi odată, terestre şoapte!

CALEIDOSCOP

Ah, steaua care a căzut,
ce mică, ce albă era
steaua care a căzut,
steaua mea.

Pădurea tăcea,
întunerecul tăcea,
toate tăceau.
Părtaşe durerii mele erau.

Şi-am văzut atunci
prin spărtura cerului
unde-a fost steaua,
îngeri cu sufletele ca neaua,
celeste lumini,
Semiramidice grădini.

Am văzut miezul cerului,
oameni, voi, luturi
şi-am simţit siderale săruturi

MARIN SĂRBULESCU

LALEA Stă la începutul DRUMULUI

— Episod inedit —

de Mircea Streinul

Catastrofa a început atât de perfid, încât nimeni nici nu şi-a dat seama de ea.

Iată cum s'a'ntâmplat totul.

Mafteiu îl chiemă pe Filip.

— Măi băiete, te rog să te duci până la moara din strada Prutului. Predă-i lui Steiner plicul acesta. Bagă de seamă, că-i ceva confidenţial... o afacere admirabilă... pe cont propriu... Venitul îl facem pe din două! Nu te supăra că te trimit pe tine, dar nu am pe nimeni la îndemână... Vrei?

— Mă duc, bunicule! Pentru tine mă duc până la capătul lumii... — şi zâmbi aşa cum îi plăcea lui Mafteiu.

Era o după amiază foarte călduroasă. Nici un nour pe cer şi străzile păreau pustii. Filip o luă, totuşi, pe jos spre moara lui Steiner, pe care-l găsi într'un birou întunecat şi răcoros. Ursuz, neprietenos, mereu singuratic de când i se sinucisese unicul fiu, bătrânul stăpân al morii era cunoscut prin aspra sa bădărănie. Cu Filip, însă, se purtă surprinzător de frumos şi chiar îl trată cu o ţigară.

— Ce face banditul? Tot sdravăn şi sănătos? Straşnic om bunicul dumitale! Spune-i că totul e bine. Cu el e o plăcere că te-ocupi de-o afacere...

Neavând alt program, Filip plecă spre Prut. Ajungând la râu, se-opri lângă pod. Prutul se desfăşura leneş, răspândind un miros dulceag de nămol. Era lume multă, care făcea un sgomot enorm în comparaţie cu liniştea dimprejur. Tânărul îşi ridică privirea. Nici un nour pe-aproape... Albastru obositor, mort. Departe, foarte departe — azurul bătea în cenuşiu, atât de intens era. „Deseară o să fulgere". Fabricile de cerestea îşi risipeau alene sgomotul ferăstraielor; hornurile se înălţau îndrăzneţ, inţepând cerul, din ale cărui răni curgea fum vânăt. Dealurile se strângeau spre orizont; câmpiile îşi tălăzuiau grâiele şi totul foşnea frumos ca o muzică. La capătul celălalt al podului se strânsese lume. Filip porni într'acolo şi-şi făcu loc să vadă ce s'a'ntâmplat. La început, nu înţelese dece se adunase aici atâta lume, însă — cercetând cu privirile — reuşi să recunoască printre picioarele oamenilor cadavrul unei adolescente. Era lungit caraghios în iarbă; picioarele ieşeau ţepene din costumul de baie şi pântecul umflat de apă se rotunjea sub foile de brusture, pe cari cineva, milos, le-aşezase peste goliciunea înecatei. Filip se simţi tentat să vadă faţa moartei. „Oare ce-ar spune oamenii dacă aş ridica foile de pe faţă?" Se zăreau numai fruntea şi părul, din care mai picura apă. Un sergent de stradă încerca să răspândească lumea care se-amuza lângă cadavru. „Pe fata asta desigur c'o aşteaptă cineva acasă. O s'o aştepte până deseară. Vine? Oare dece nu vine fata? Cineva bate în uşă. Cineva dela poliţie. Bună-seara, vă aduc o veste tristă. Fata dumneavoastră s'a înecat. Bătrâna o să leşine. Oare-o să leşine într'adevăr?" Cerul era liniştit şi mort. „Trebuie să fie îngrozitor s'aştepţi pe cineva care n'o să mai vină niciodată..." Câteva femei se speriară şi săriră la-o-parte, ţipând. „Oare ce s'a mai întâmplat?" Un domn râse şi spuse că femeile sunt proaste. „Dece-au strigat?". I se păru că moarta îşi mişcă mâinile. „Poate că nici nu e moartă. Ar trebui să vină un medic. Dece nu vine nici un medic?" O muscă se-aşezase pe piciorul înecatei, plimbându-se încet spre genunchiu. „Oare dece mai stau aici?" — dar ceva îl reţinea şi-avu nevoie de multă putere să se smulgă locului. „Dacă ar trebui să mă sinucid, nu m'aş încea. E scârbos să te îneci..." — şi gândurile îi sburară la Bob Combra,—Bietul Bob! Oare dece s'a sinucis?"

Filip rătăci până târziu pe lângă Prut şi prin comuna Jucica-Veche — şi nu se-apropie de oraş decât când soarele era gata să se rostogolească plin de sânge după dunga orizontului. Ajungând la primul pod peste linia ferată, cel de lângă fabrica de bere, îl trecu şi, însetat, intră într'o cârciumă, unde se-aşeză la o fereastră deschisă, care dădea în stradă. Seara şterse aurul depe acoperişurile Cernăuţilor şi se lăsă domoală peste gară. Căruţe pline coborau bulevardul I. C. Brătianu, îndreptându-se către bariera C. F. R. dela gara Moşi, de unde o luau alene către satele lor înserate.

„Oamenii aceştia sunt nesfârşit de fericiţi. Acasă îi aşteaptă o soţie, copiii, gospodăria..." — şi se gândi la casa tatălui său — enormă, mobilată rece, impersonal, unde totul părea de vitrină sau de reclamă.

In cârciumă era linişte. Câţiva lucrători îşi beau în tăcere vinul sau berea. Un motan negru îşi trecea mereu coada pe lângă nasul unui dulău, care dormea cu gaidele'n sus, iar cârciumarul, pufăind dintr'o lulea uriaşă, citea o revistă ilustrată. Muncitorii se'ntorceau de prin fabrici, singuratici sau în grupuri, dornici să mănânce cât mai curând, ca, apoi să se odihnească. La covălia de peste drum se mai lucra şi cărbunii împrăştiau stele sub suflul foalelor; faţa potcovarului, un vlăjgan tânăr şi puternic, era luminată roşu şi zâmbetul lui părea de sânge. Alături de covălie, într'o ogradă, cineva scotea apă şi fluiera; melodia — o melodie simplă, săltăreaţă, totuşi nu veselă — se resfira molcum în înserare. Filip bău încă o duşcă de bere şi închise ochii, ca să asculte mai bine fluieratul, care avea ceva nespus de pătrunzător. Filip simţi o dureroasă strângere de inimă. Totul părea extraordinar de ciudat în seara asta. Până şi fluieratul acela, care par'că era un preludiu bizar şi neguros. După un timp, fluieratul nu se mai auzi şi-o fată se-arătă, ducând o cofă cu apă în covălie.

Lui Filip i-a rămas pentru totdeauna întipărită această scenă — pentru totdeauna şi'n cele mai mici amănunte.

Portiţa ogrăzii se deschisese cu un scârţâit jalnic şi fata se-arătase puţin aplecată într'o parte din cauza găleţii pline. Era îmbrăcată într'o bluză simplă, de stofă cenuşie, iar fusta bătea în negru. Potrivit de înaltă şi sveltă, atrăgea atenţia prin mersul ei frumos. La faţă, Filip n'o putuse vedea până când dânsa nu intră în covălie, ca văpăile aurii ale cărbunilor să-i lumineze faţa. Fata ridică găleata şi potcovarul bău câteva gături de apă; apoi, o îmbrăţişă, în timp ce dânsa râse. Privirile lui Filip se fixaseră atât de intens asupra ei, încât îi atraseră atenţia în cele din urmă. Filip observă aceasta prin faptul că ea începuse să se mişte mai vioiu, aşa cum faci când ştii că eşti privit. După câtva timp, fata veni în cârciumă, căci potcovarul o trimisese după rachiu, franzele şi ţigări. Cârciumarul aprinsese o lampă cu petrol şi localul se-umpluse de trandafiri galbeni. Filip o privi mai bine pe fată; era blondă şi-avea ochi verzi, cu reflexe aurii. Deşi sveltă, dădea impresia că e puternică, în stare să răstoarne ca un flăcău brazda. Intâlnind ochii lui Filip, ea râse; tânărul zâmbi. Dupăce-şi făcu cumpăraturile, fata plecă şi dânsul se-adânci iarăşi într'un fel de vis. Când se desmetici, Filip îşi aruncă privirea peste drum; covălia era acum închisă. Strada se scufundase cu totul în întuneric, căci unicul ei felinar se defectase. In ogradă, fata fluiera iarăşi.

Filip simţi o linişte ca niciodată în sufletul său. Porni încet către casă. Se înourase pe nesmiţite şi tânărul par'că ducea pe umeri cerul. „Poate că de asta simt atâta oboseală în mine astăseară..." Mafteiu îl întâlni la intrase.

— Măăăi! Am crezut că te-ai pierdut...

— M'am plimbat până adineaori... — minţi Filip, roşind. — Steiner a spus că totul e bine.

— Atunci, hai cu mine.

In odaia sa, Mafteiu deschise cu mare ceremonial dulapul, de unde scoase, de sub rufăria presărată cu levănţică, un plic galben, lipit şi destul de voluminos.

— Dacă a spus Steiner că totul e bine, ştiu că afacerea s'a făcut, aşa că-ţi pot da depe-acuma banii, partea ta... Treizeci de mii...

Filip luă cu mai puţină plăcere banii decât i-ar fi luat altădată. Totuşi, era bucuros de ei, deşi n'avea cum să-i întrebuinţeze deocamdată. Coborînd din odaia bunicului său, colindă prin toate încăperile.

„Doamne, cât de gol e aici..." — şi se miră că Mafteiu se simte bine în această casă atât de rece în înfăţişarea ei.

In timpul cinei, tăcu atât de ostentativ, încât Anton îl întrebă dacă nu cumva e bolnav. Pe cât de posac era Filip, pe-atât de veselă se-arăta Veronia.

— Ce-i cu tine, femee? — se nedumeri Mafteiu.

— N'am dreptul să fiu şi eu odată bine-dispusă? — şi zâmbi aşa de ciudat, că bătrânul simţi un fel de avertisment în noaptea aceea, un avertisment care-l indispuse şi-l înfricoşă.

Din ziua aceea, Filip începu să urască din tot sufletul casa tatălui său; cum se trezea se'mbrăca la repezeală şi pleca în oraş — fie la biblioteca universităţii, unde studia în vederea unei noui lucrări, pe care spera s'o publice la Londra — căci avea câţiva prieteni arheologi acolo —, fie la plimbare — şi nu venea decât la masă.

După o săptămână, nimeri iarăşi în strada aceea de lângă Prut şi luă din nou loc lângă fereastră. Fata îl văzu, dar nu-i mai râse, ci-l privi curioasă şi-afectă o mare seriozitate. Când potcovarul o'mbrăţişă, Filip simţi o strângere de inimă.

Soarta lui Filip Timoteu începea să se'mplinească.

— Tu, — spuse Mafteiu, — directorul general s'a re'ntors din Norvegia. Trebue să te duci în vizită. Vorbeşte chiar azi cu dânsul în chestiunea căsătoriei. Ai tot amânat fără nici un rost. Te rog, Filipe. Pe lângă că e frumoasă, inteligentă şi de neam, am aflat că are avere mai mare decât îmi închipuiam. Rezeda îi dă dotă o moşie lângă Hotin. E o căsătorie potrivită pentru tine.

— Da, bunicule.

— Aşa, bravo! Să fie într'un ceas bun!

Chiar după-amiază, Filip se duse la palatul din cartierul vilelor. Fu primit în chipul cel mai plăcut şi Mabel îl conduse în bibliotecă, pentru a-i arăta câteva rarităţi achiziţionate în străinătate, însă tânărul nu deveni sentimental, cum presupunea doamna director general în salonaşul alăturat, ci se mărgini să privească interesat cărţile. Când se re'ntoarseră în salonaş, Adela se uită întrebător la Mabel, ale cărei sprâncene se'ncruntaseră abia perceptibil, dar destul de semnificativ pentru ochiul priceput al doamnei director general, şi'nţelese că Filip nu abuzase în nici un fel de singurătatea cu fata; rezultatul fu o atmosferă glacială, căreia tânărul Timoteu i se sustrase printr'o plecare grăbită, sub pretextul că are de lucru la universitate.

In stradă, o jenă fără margini îl cuprinse pe Filip. I se părea că joacă un rol straniu într'o piesă nepotrivită pentru el. Ajungând în faţa casei sale, se-opri. Ii era lehamite de ea. Ii făcea impresia unui spital sau a unei cazărmi — şi se duse mai departe, ca să rătăcească până târziu noaptea prin oraş.

Când, însfârşit, se'ntoarse, descuie cu mare prudenţă uşa, ca să nu-i trezească pe bătrâni. Spre mirarea lui, însă, găsi lumină la etaj şi Anton îi ieşi complet îmbrăcat înainte.

— Filipe, vreau să-ţi vorbesc. Treci în birou.

Tânărul avu un sentiment neplăcut, de umilinţă, ca atunci când, fiind copil, trebuia să-i dea tatălui său socoteală de-o poznă oarecare.

Anton se'nfundă în fotoliu şi-şi aprinse o ţigară de foi. Incepu prin a clămpăni nervos în braţul fotoliului, evitând să-l privească în ochi pe fiul său, care aştepta calm.

— Filipe, mi-a telefonat doamna Rezeda. Te-ai purtat ca un cismar. Ei te primesc cu braţele deschise în casă şi tu-i jigneşti. Bunicul tău i-a telefonat domnului Rezeda că tu vii să ceri mâna lui Mabel...

— Tată, eu nu mă pot căsători cu ea. Dealtfel, nici nu'nţeleg graba asta, a ta şi-a bunicului. N'am poftă să mă'nsor cu Mabel. M'am răsgândit. Cum poţi fi tu împotriva fericirii mele?

— Fericirea ta! Aici nu e vorba de nici o fericire, ci de căsătorie, ceeace e cu totul altceva. Eu îl ascult şi-acuma pe tatăl meu. Tata şi cu mine am muncit deajuns ca să strângem avere. Rolul tău e s'o consolidezi, intrând într'o familie mare şi de prestigiu. Credeam c'o să înţelegi atâta lucru!

— Nu poţi spune că nu mi-am făcut datoria faţă de voi! — se revoltă Filip. — Studiile mele au fost strălucite. Am în faţa mea o frumoasă carieră intelectuală. Ce mai vreţi? Nu-mi acordaţi nici o libertate. M'am plictisit de-atâtea datorii, al căror rost nu-l înţeleg!

— Filipe!

— Să lăsăm la-o-parte teatrul! Nici unul din noi nu e un bun actor, tată! Singura fiinţă care se pricepe la tragedie în casa Timoteilor e Veronia. Din nenorocire, doarme la ora asta...

— Să-ţi fie ruşine!

— Dece?

Anton, congestionat la faţă, buimac, nu găsi ce să răspundă. Aceasta îl înfurie peste măsură şi nu lipsi mult să-l bată pe fiul său, care îşi păstra cu un calm aproape nenatural cumpătul.

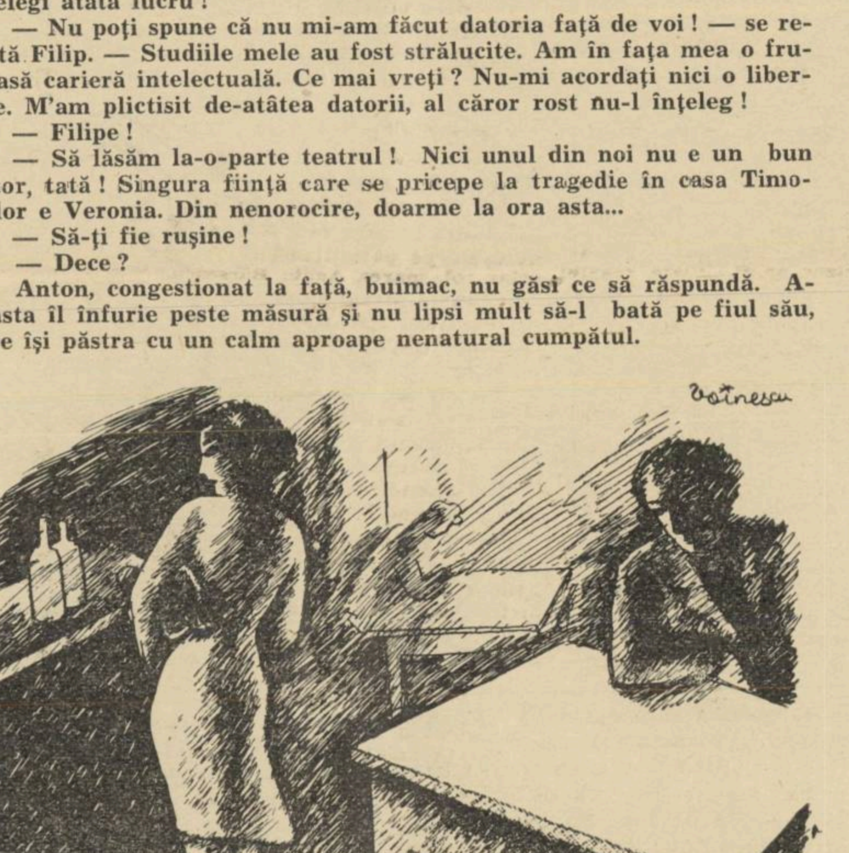

— Vezi? Nu poţi să dai nici o explicaţie. Ştii prea bine că nu-mi poţi reproşa nimic. Nu sunt nici măcar risipitor! Am fost întotdeauna primul în toate, în absolut toate virtuţile... Risc să iau un premiu pentru atâta virtute! Aţi vrut să fiu un copil model, am fost! Aţi vrut să fiu un student strălucit, am fost! Dar ce naiba n'am fost?Intr'adevăr, sunt un fenomen... Poţi să mă expui în piaţă! Iată o idee care ţi-ar putea aduce parale! Ce mai vreţi dela mine? Da, aţi făcut dintr'un copil un fel de investiţie de capital şi, acuma, vreţi să scoateţi din el cu vârf şi'ndesat veniturile. Tu şi bunicul! Unul, bancherul calculat şi rece, iar celălalt, inspiratorul misterios. M'am săturat, înţelegi? M'am săturat până'n gât! Mai ales de tine! Bunicul are, pentru egoismul lui, scuza unui creer fantast. Tu, însă, n'ai nici o scuză. Noapte bună, tată!

In odaia sa, Filip nu se putut hotărî să se culce. O zăpuşeală cumplită se lăsase peste oraş şi'n zare fulgera. Filip simţea că se sufocă şi dormitorul său îi părea o cabină strâmtă de vapor în zona ecuatorială. „Dacă mai rămân aici, mă sufoc!" Vârîndu-şi mâinile în buzunar, dădu de plicul cu bani. Subit, luă un geamandan şi-aruncă în el, la repezeală, rufărie, cărţi, caiete, toate lucrurile personale, şi, stingând lumina, ieşi pe vârful picioarelor; aşteptă o birjă şi se duse la un hotel de mâna a doua, unde ceru o cameră până a doua zi seara.

Filip se desbrăcă tacticos, se spălă pe faţă şi pe piept şi, răcorit, îşi aprinse o ţigară; acuma, se simţea mai liniştit şi chiar putu să citească dintr'o carte de Iacobsen în traducere germană; nu lăsă din mâini romanul decât când începu să ploaie; atunci, se duse la fereastră şi-o deschise, întinzându-şi afară mâinile.

Fereastra da într'o grădină care era scufundată în beznă. Lui Filip i-ar fi plăcut să alerge prin acest întuneric des, în care nu era vie decât ploaia; simţea în el dorinţa de-a alerga după cineva, cu care să se rostogolească apoi sub întunerîcul împietrit al copacilor.

Ca la lumina unui fulger orbitor, Filip recunoscu, în cel mai tainic ungher al inimii sale, pe fata din strada aceea de lângă Prut şi se cutremură. Era o durere mare în această recunoaştere, însă şi-o plăcere atât de rară şi de subtilă, în cât tânărul fu mai curând fericit decât nenorocit de descoperirea sa.

•

Anton îi arătă lui Mafteiu scrisoarea lui Filip, scrisoare care-avea următorul cuprins:

„Dragă tată,

Pentru a nu Vă nelinişti în zadar, Vă anunţ că nu voiu mai locui niciodată cu voi. Casa Voastră mă apasă prea mult ca să mai putem trăi împreună. Aş dori să mă înţelegeţi, atât Tu, cât şi bunicul.

Al vostru,

Filip".

Mafteiu îi făcu o scenă groaznică lui Anton, imputându-i că n'a întrebuinţat destul tact faţă de Filip în chestiunea lui Mabel.

— Trebuia să-l laşi în pace! Acuma, ai stricat totul! Să-mi afli neapărat unde s'a refugiat băiatul... Cel mai bine-ar fi să mă adresez poliţiei.

— Exclus! — se opuse Anton, strigând la rândul său. Vrei să isbucnească scandal? De asta-mi arde acuma? O să se re'ntoarcă el, n'aibi grijă!

— Sigur! Ţie nu-ţi pasă! Dar dacă Filip se sinucide ca Bob? Adevărat! Pe tine nu te-ar durea! Ţi-ai vedea înainte de-afaceri şi gata!

— Să nu exagerăm. Filip nu va face nici o prostie. Timoteii mai degrabă ucid, decât se sinucid, — insinuă cu răutate, Anton. — Eşti de-acord, nu? Veronia mi-a povestit destul de-amănunţit despre Trifon.

— Bestia! In orice caz, nu tu ai să mă judeci pentru fapta aceea. In definitiv, pentru voi am ucis, pentru Timoteii de după mine.

— Bine, să lăsăm asta... — spuse împăciuitor Anton. — Filip se va re'ntoarce. Indefinitiv, fiecare din noi am făcut câte-o soţie în tinereţea noastră. Dece nu şi-ar face-o şi Filip? Totuşi, regret enorm de mult că nu se va căsători cu Mabel. Deocamdată, să lăsăm lucrurile să doarmă. E cea mai bună soluţie.

— Cred că ai dreptate.

Mafteiu se'ntristase; prin gestul lui Filip suferea o mare înfrângere şi se temea de ea. Ştia că, de-acu înainte, va fi mereu terorizat de gândul acestei înfrângeri şi că multe nopţi le va petrece umblând de colo până colo prin odaie. Pentru întâia oară, Mafteiu îşi puse întrebarea dacă nu cumva tot a greşit în organizarea vieţii sale. Anton tăcea şi el. O jenă penibilă îi cuprinsese pe-amândoi.

Bătrânul se gândea la convorbirea pe care-o avusese toamna trecută în câmpiile de peste Prut cu Filip, când îşi deschisese întreg sufletul în faţa nepotului, discutând despre neamul lor, al Timoteilor.

Pentru întâia dată se strecurară în sufletul lui Mafteiu îndoiala şi teama că visurile sale de mărire nu vor fi realizate niciodată; ce gânduri urîte! — şi se scutură, dar nu-şi putu înlătura povara care-i apăsa umerii.

„Am îmbătrânit..."

Anton mâzgălea cifre pe sugativa de pe birou, refugiindu-se cu un fel de voluptate în lumea lor rece; Mafteiu făcu un gest de dispreţ, care-l înfuria pe Anton.

— Nu cumva vrei să mă spânzuri pentrucă Filip binevoieşte să-şi bată joc de noi. Dealtfel, astea's rezultatele educaţiei pe care i-ai dat-o tu. Vreau să mă odihnesc. Deseară am o conferinţă importantă.

— Ascultă, Antoane... Vreau să angajez un detectiv particular...

— Sigur! Telegrafiază după Sherlock Holmes... — îl ironiză Anton. — Apoi, chiamă reporterii şi dă-te în spectacol... Fă cinematograf cu ei!

— Bine... bine... Nu mă mai amestec...

— Ar fi o mare fericire pentru mine. Tată, sunt într'adevăr foarte obosit...

— Tu eşti întotdeauna obosit când nu-ţi mai convin aprecierile mele.

— Ascultă, tată...

Totuşi, Anton se reţinu. Celebrul lui calm, atât de invidiat în cercurile economice, birui şi de astădată, aşa că Mafteiu pierdu un bun prilej de-a face pe victima.

•

Seara, trecând pe lângă odaia Veroniei, Mafteiu fu oprit de nişte sgomote de obiecte trântite. Contrariat, ezită un moment, însă curiozitatea învinse şi bătrânul deschise uşa fără să mai bată în ea. O desordine ca'n preajma unei mutări domnea în odaie.

— Ce dracu' faci? — se stropşi Mafteiu, zăpăcit de-acest tablou.

— Mă pregătesc de plecare. Mă duc să locuiesc la feciorul meu.

In ascunsul sufletului, nemărturisit, Mafteiu îşi dorise întotdeauna să scape de Veronia, ai cărei ochi îl priveau cu un fel de condescendenţă ironică. Acuma, însă, când ea pleca însfârşit, Mafteiu nu se prea simţea bine.

— Cum de te-ai hotărît aşa, deodată?

— Nu mai am ce căuta în casa asta.

— Ce vrei să spui?

— Ai să afli la timp, nu te teme!

— Par'c'a intrat dracu' în voi toţi! — strigă bătrânul, isbind uşa.

Veronia clătină compătimitor din cap, dar, îndată, faţa îi redeveni dură şi ochii i se'ntunecară într'atâta, încât Mafteiu s'ar fi înfricoşat dacă i-ar fi văzut.

A doua zi, pela amiază, Mafteiu — ascuns după perdelele ferestrei sale — aştepta s'o zărească plecând pe Veronia. Când ea se-arătă, bătrânul avu impresia că o fantomă se strecoară afară din casă. Amintirea, însă rămânea, ca Mafteiu să-i simtă permanent prezenţa obsedantă şi cu suflu de altă lume.

•

Filip reveni în strada Covăliei — aşa o numea el. Cu o zi înainte, nu văzuse fata şi se neliniştise. O aşteptase zadarnic până după închiderea fierăriei. Plecase nerăbdător şi nervos, fără a îndrăzni să ceară lămuriri cârciumarului. Insera acuma — şi fata nu se arăta nici astăzi. Filip tremura de nerăbdare şi, nereuşind să-şi amăgească aşteptarea prin lectura unui ziar, îşi călcă pe inimă şi intră în vorbă cu cârciumarul care, bucuros că are ocazia să vorbească şi cu altcineva decât cu clienţii săi obişnuiţi, îi dădu o mulţime de relaţii despre strada sa. Inconjurând, pe departe, Filip aduse vorba despre covălie şi află că fata e logodită cu potcovarul şi că se numeşte Lalea. Inima i se strânse. Turburat, ascultă fără să-l întrerupă de loc pe cârciumar. Când acesta tăcu, Filip se uită prin fereastră. Potcovarul isbea vesel cu ciocanul într'o vergea de fier, înroşită, iar fata îl privea cu dragoste; când bărbatul încetă să lucreze, fata îl îmbrăţişă, iar potcovarul avea o faţă extrem de fericită.

In seara aceasta, Filip observă pentru întâia dată că în covălie lucrează şi-un ucenic, un băiat de vreo cincisprezece ani, cu înfăţişare vulgară, dar nu urâtă. Tânărul îşi pusese problema să intre în legătură cu fata. Nu vedea, cum ar putea-o face. La urmă, îşi spuse că trebuie să-l câtige pe băieţandru de partea sa.

De aceea, cum se închise covălia, plăti consumaţia şi ieşi în stradă. După câteva minute, ucenicul ieşi fluierând şi îndreptându-se către suburbia care-şi întindea între cimitir şi Prut întunericele. Filip se luă ca o umbră după el şi-l ajunse sub nişte răchite. Simţindu-se urmărit, ucenicul se opri brusc şi-şi întoarse capul.

Locul acela era destul de periculos. In apropierea luncii Prutului se 'ntamplau adesea crime, pe cari nimeni nu reuşea să le clarifice, aşa că băieţandrul avea dece să se teamă. Filip se apropie încet şi lumină cu lampa de buzunar. Băieţandrul îşi feri cu mâna ochii.

— Nu te teme, băiete. Nu-ţi fac nimic... — şi se gândi: — Ce scenă! Arsène Lupin... Arsène Lupin şi misterul fetei din covălie.... Ce mai titlu de roman!"—; apoi, alt gând: — „Dacă m'ar vedea vreun cunoscut!"—; tare:

— N'ai vrea să stai puţin de vorbă cu mine? — şi râse amar pentru sine.

— Nu! Nu... Lăsaţi-mă în pace... Lăsaţi-mă să plec... — scânci băieţandrul.

— Dece te temi?—insistă trist Filip.

Băieţandrul isbucni în plâns.

— Lăsaţi-mă să plec...

— Dece?...

— Lăsaţi-mă să plec...

— Linişteşte-te, băiete. Nu-ţi fac nici un rău.

— Nu mă bateţi?

— Să te bat? Dece te-aş bate?

Ucenicul încetă să mai plângă.

— Să mergem prin ulicioara asta, —propuse Filip. — Aici nu ne va stingheri nimeni.

După o bucată de drum, se opri şi căută sub nişte răchite un loc unde să se aşeze. Filip se simţea scutit în întunericul lor, în care lumina stelelor nu reuşea să pătrundă.

— Te bate cineva?

— Da. Cu toate că-i un om bun, meşterul mă bate pentru orice fleac.

— Atunci nu-l iubeşti pe meşterul tău.

— Nu. Are pumn greu şi mă loveşte întotdeaun în piept.

— N'ai vrea să te răzbuni?

(Urmare în pag. 6-a)

Domnișoarele

Coca și Leza erau sportive, adică doreau să devină sportive.

Coca era foarte pretențioasă în grai, prefăcută în toate. I se spunea savanta în familia Tâmbală, iar la Universitate băeții îi cântau: „Tâmbala! Tâmbala lui Păcală și Tândală".

Leza era mai sinceră.

Amândouă nu părăsiseră Bucureștii nici odată.

Tatăl lor se îmbogățise la Botoșani, cu vânzarea de lămpi țărănești, hogege, borcane de cele mari de pus gogoșari, și diferite articole de gospodărie. Pe urmă cumpărase o dugheană de frâe, căpestre și hamuri. Îl chema Oliviu Tâmbală, iar pe nevasta lui, Violeta. Au isprăvit cu comerțul și fac pe rentierii. In tinerețe fuseseră săraci iar acum voiau să-și crească copiii ca pentru timpurile acestea, adică foarte liberi și independenți.

Fetele erau arogante cu toată lumea, convinse că averea este totul și că lumea trebue luată peste picior. Când treceau pe strada lor, strada Independenței, domnișoarele Tâmbală auzeau de fiecare dată:

— „Iaca! Trec toantele lui Tâmbală".

Se făcea vorbă despre ele la dughenele de pe strada lor.

Frumoase nu erau fetele Tâmbală. Scurte, îndesate, cu părul roșu, fața îmbujorată cu farduri proaste, sprâncene smulse și se uitau amândouă aproape șașiu.

In familie, partea femenină spunea:

— „Ah! Au un farmec și un vino 'ncoace... rar. Privirea lor e foarte excitantă. Ai remarcat, dragă, că bărbaților le plac ochii nițel încrucișați? Ai văzut ce mariaj bun a făcut Felicia? Și ea avea chiar o privire de maimuță... Ce perverși sunt bărbații. Ce greu e să-i înțelegi!... Păcat de o femee pură. Nu o apreciază.

Domnișoarele Tâmbală se îmbracă la „casele mari" din Lipscani.

Își cumpăraseră pentru munte, sau mai bine zis pentru „escapada sportivă" pantaloni de sport, chipurile de ski, dar aleseseră pantaloni bărbătești de golf.

Așa hotărâse domnișoarele Tâmbală.

— Da, papa! Așa am văzut într'o revistă de modă engleză: „Femeile bine se îmbracă în haine masculine", spune Coca înțepată, către „papa" Tâmbală.

— „Bine, îngerule! Decide cum dorești!

Tricourile erau galbene ca gălbenușul de ouă, fularele roșii, mănușile roșii de lână cu vârful degetelor, adică forma unghiilor numai, lucrate cu lână albă. Pe cap, o bucată rotundă ca fundul unei pălării, cu o coadă sucită în vârf ca la pepene. In picioare aveau ghete groase, nu bocanci, și pe deasupra șoșoni mari, bărbătești, ca să le țină cald. Apoi, strâns legate la glesnă, până unde bufa pantalonul de golf, cu un bandaj care se pune la cai cu picicare gingașe. Bandajul era kaki.

Așa au pornit-o de acasă, dis de dimineață, din strada Independenței, domnișoarele Tâmbală. Au vrut să meargă pe jos până la gară, ca să le vadă lumea din partea locului și să spună: „Fetele Tâmbală nu's numai învățate, ci și sportive".

— „Ia uită-te la ele! Par'că's două steaguri înfășurate pe un șarampoi, măi! Cum le lasă părinții să scape așa în stradă? Să vezi că am să le dau bună ziua și dumnealor n'or să răspundă.

— „Incearcă, zău!"

Băeții dela brutăria din colț le pândeau întotdeauna la trecere.

— „Cu bine, păpușelelor!"

Nici un răspuns.

— „Ziua bună, floricelelor!"

— „Mă Gogule, spune așa: „Omagiile noastre domnișcarelor Tâmbală!"

— „Omagiile mele, domnișoarelor, Tâmbală!"

— „Vezi, măi, Tică?... Nici pe franțuzește nu le pasă".

— „Apăi una și bună!", strigă Gogu: Ghițele încălțate, nu cumva doriți să vorbim pe englezește?...

Amândoi ridicau măturoiul, amenințător.

— „Uite măi, că au geamantan nou nouț!" Strălucesc ca felinarele de automobil, dumnealor!.. Zâmbai, zâmbai, zâmbai-za!"

— „Orevoar! Orevoar!, strigă ca un papagal alt băiat, care măturа zăpada din fața dugheneî, fiindcă Coca și Leza erau să cadă în bot peste el.

Domnișoarele Tâmbală se apucaseră de pe acum să pună ochelari de soare cu sticle verzi, înconjurate cu alb.

— „Ia uită-te măi Gogule, măi! Nu-i așa că seamănă cu puii de curcă bolnavi de vărsat?"

— „Așa-i, măi Ticule".

Apoi au mai strigat:

— „Demoazelelor, scoateți-vă monoaclele, că or să vă ciupească ciorile! „Ha-ha-ha-ha-ha!

In fine, răbdarea nu le-a mai stăpânit pe domnișcarele Tâmbală. Ascuțit și savant au răspuns:

— „Te rog, ordinarule! Parșiv! Imbecil! Mojic! Cretin!, ce ești!...

S'au oprit în loc, uitându-se de sus la băeți, care se făceau acum că măturа serios. A mai ieșit și alt băet, Mișu boxerul. Așa i se spunea în Strada Independenței. Mișu le-a întrebat, văzându-le cu skiurile:

— „Da, unde o porniți, damelor? Pe Dealul Mitropoliei sau pe Dealul Crematorjului? Hă-hă-hă-hă!"...

— „Măi Mișule, fain ai fost! Cretinule, mojicule, frumosule!" Le imita pe domnișoarele Tâmbală cum strigaseră.

Mișu își freca mâinile:

— „Măi, ce le-aș lipi! Măi neică, mă!

Domnișoarele Tâmbală mergeau greoi, că aveau bagaj mult.

Vorbeau franțuzește.

Băeții cântau după ele: Zâmbai, zâmbai, zâmbai-za!

— „Ma chère! Ce sont des golani! Tu sais, des cochons!

— „Non ma chère! des mitocans!"

Coca vorbea pe nas.

— „Ia uită-te, mă, ce au pe scăfârlie! Acu le-ajung cu măturoiul.

— „Băeți, pe ele! Zâmbai, zâmbai-ța! zâmbai-ța!

Apoi au început să cânte în cor „Deșteaptă-te Române".

— „Să știți că dacă nu cântați cu noi, nu sunteți române! Haj, începeți! Nu înțelegeți? spuse Mișu îndesat. Ați priceput?

— „Nu cumva vreți să cântăm „Suntem echipa morții"? Tra-la-la! la-la-la! Ni-na!"

Toți cântau foarte sgomotos, în batjocură.

— „Ma chère, ils y doivent être des teroristes. Quel ordinaire, canaille!

Le apucase frica deabinelea.

Băeții, din ce în ce mai îndârjiți: „Suntem echipa morții" tra-la-la!

Mișu a strigat:

— „Are haz, măi, că se cred și bine francezele!

— „Măi ale naibei, Mișule! Ținemă, că fug după ele și le măturu de pe trotoar!

— „Deșteaptă-te Române! Na-nina! Na-ni-na-na!

— „Cântați, mucoaselor, spuse Tică; de nu vă ducem în șambru la Mon Jardin! Ce credeți, că noi nu știm franțuzește?

Domnișoarele Tâmbală s'au hotărât să stee în loc și să insulte tare:

— „Ticăloși ordinari! Unchiul nostru este ajutor de comisar la Prefectura de Poliție și avem să vă reclamăm!"

— „Ajutor? Mare lucru! Dacă e numai ajutor, ale noastre sunteți, bibicelor. Ce-aveți să faceți? Să ne reclamați? Ia stați nițel! Echipa morții! Dă ordin de cântare, Mișule!

— „Suntem echipa morții, tra-la-la-la-la!... și se reped cu măturoaiele în domnișoarele Tâmbală, care strigau ascuțit:

— „Sergeent! Sergeent!"

Un gardist ieșea dintr'un colț de stradă.

Băeții, văzându-l, au început să cânte „Deșteaptă-te Române".

— „Domnule sergent!, strigară ele repede și obraznic, acești măgari ne insultă într'un mod grețos".

— „Dom'le sergent!, intervine Mișu, dumnealor nu vor să cânte „Deșteaptă-te Române!" Se poate, domle sergent?!"

— „Aaaa!, spuse sergentul. Sunteți rebele, domnișoarelor?"

— „Da, da! Sunt, dom'le sergent! Bravo, dom'le sergent!"

Gardianul, cu mai multe păhărele de țuică proaspătă în cap, s'a rezemat cu burta înainte de un stâlp de telegraf, a luat bagheta de cauciuc și a început să bată măsura către băeți și domnișcarele Tâmbală:

— „La cântare, drepți!"

Băeților le-a plăcut și au făcut ca la armată: au bătut din picioare.

Gardistul s'a crezut mare șef de oaste și a strigat de mai multe ori:

— „Dreeepți!

Băeții au pocnit iară din ghete, ca să-i facă plăcere gardistului.

— „Cântați cu toții: „Deșteaptă-te Române, din somnul cel de moaaarte"...

— „Falș, domnișoară, a strigat Mișu". Din somnul cel de moaaarte". Să cânți cu inimă...

Apoi, iar a oprit-o.

— „moaaaarte! nu moarte, scurt! Nu-i frumos...

— „Domnișoară, să nu-mi dai pe franțuzește, că ăsta-i cântec românesc, domnișoară", rânjește ciudos și spune îndesat Mișu boxeurul.

Iar cântau.

Gardianul a spus:

— „Așa, duduilor!"

— „Nu! Nu-i bine, spune Mișu. De la început „Deșteaptă-te Române". Nu-i bine! Dela început! Nu-i așa, dom'le sergent?"

— „Eu comand, voi să cântați, că mă pricep eu când e falș. Doară cu cântecul ăsta s'a trezit și bunicul...

— „Pierdem trenul, domnule gardian, protestează domnișcarele Tâmbală".

— Până seara tot trenuri aveți, spune sergentul, fără să-i pese.

— „Mint, domnule gardian!" Se duc pe Dealul Mitropoliei".

— „Va să zică, încă odată! Deșteaptă-te Române!"

Gardianul bătea măsura, cu cascheta pe o ureche și avea un aer foarte liniștit, par'că numai lucrul ăsta îl făcea în fiecare zi, la aceiaș oră.

— „Așa, așa!...

„Mai dulce! Mai dulce, duduilor, spune el cu voce de femee.

— „Ați auzit? Mai dulce, v'a spus domnul gardist!", intervine Mișu. Acum cântăm fiecare în parte. O palmă la ăla care cântă falș.

— Eu comand, spune sergentul, sughițând și căscând.

— „Ei, bravo! Ați cântat, duceți-vă la gară acum. Și dumneavoastră, domnilor, la muncă!" a strigat răgușit gardianul către băeți.

Gardianul a mai stat rezemat de stâlp, bătând măsura și mormăind, adică voind să cânte „Deșteaptă-te Române". A cântat până l-a deșteptat din amorțire un strigăt:

— „Alo, Mazilu! Dar ce-i cu tine, măi?"

— „Cânt. Nu auzi? Și iar a căscat.

Băeții mergeau spre prăvălii.

— „Mă, Gogule, dar cât e ceasul?"

— „Opt!

— „Ce dracu! Mi-a stat ceasul?"

— „Mă, am lăsat prăvăliile cu ușile deschise. Ne omoară jupânul...

— „Are haz c'o să plătim amendă pentru farfuzele aiestea..."

— „Ei, asta-i! Le omor la întoarcere!

— „Măi, ai simțit cum miroseau a dugheană?" Tot era nou pe ele, măi! Parale, nu șagă.

Șuerau mergând și, din când în când, iar vorbeau de domnișoarele Tâmbală.

— „Dar, tot au cântat maimuțele! Ha-ha-ha!"

— „Ei, vax, cum nu erau să cânte? Că le atingeam... de vedeau pe Tâmbală urcând în castan.., spune fudul Mișu, umflându-și umerii de boxeur.

— „Ha-ha-ha-ha! Grozav ești măi Mișule!"

— „Măi, neică! Și-acu' îmi vine să prind un avans la turnantă și să mi le gâdil nițel la scăfârlie.

Și iar șuerau, după câteva vorbe.

— „Păcat de bișțarii lui Țimbală, că fetele... nu dai un pcl pe amândouă. Are să-i dee toți, ca să mărite toantele, spune Mișu.

— „Azi măi, par'că erau mai urâte ca de obiceiu.

— „Ei bine dar și s'au sluțit ele singure, din cale afară. Și taurii s'ar fi speriat de ele și ar fi năpârlit la moment...

— „Ha-ha-ha-ha! Taurii? Ha-ha! Taurii să năpârlească! Ha-ha!

— „Măi! Ce-ți vine'n gând? Ha-ha-ha!

Au intrat unii la brutar, alții la băcănia lui Slutu. Și-au bătut picioarele pe prag ca să scuture zăpada de pe ghete. Fetele, ajunse în gară, cu chiu cu vai au intrat în vagon. Au fost înjurate pe tot drumul, în gară mai ales, fiindcă acățau pe toată lumea cu vârful skiurilor.

— „Chioare sunteți? Ce dracu! Domnișoară, ține-ți bețele, că de nu, spune încet Târță. Mi-a făcut deunăzi un compot de ridingote, că am spus: „Madam, de acum... Mottc! Basta! Nu mai suport. S'a pus termen!

Inainte mai avea, dom'le, un cleanciu. Dar i-l scosesem. Dumneaei, știi, cam trăgea la măsea. Și de când tot cu trenul în sus și în jos... dumneaei pleca la șezătoare — așa-i ziceau— periculoase. Și vorbeau. Să vezi și să nu crezi! Așa-i. Iaca așa-i! Acum stă la beciu. Auzi, să se găsească la mine'n casă bicicletă cu mitralieră! Ei. e ceva!...

Vorbea ascuțit acum, ca scos din minți și a început să plângă.

— „E ceva! E ceva!

Își scoase apoi ochelarii.

S'au oprit la un chioșc de ziare de pe peronul gării.

— „Să citesc! zise Oprea îndesat și, în șoaptă, pentru el: poate oi găsi acum că i-a dat drumul! I-auzi canalia, să mă vadă plecat cu trenul și ea să puie țara la cale cu golanii. Așa-i. Unde-i muiere e și bocluc... A intrat dracu în ele nu alta.

— „Ce tot te vaiți, măi Oprea, măi?", întreabă Târță.

— „Cum, de ce mă vait? Nu știi că Madam Oprea-i la răcoare?

— „Dar a mea nu-i? răspunde șeful Târță. Tot ochelari avea și el și vorbea răstit și răgușit.

Amândoi nu erau bărbieriți de vre-o câteva zile, de supărare.

— „I-auzi, dom'le! Să țină ascunse livorvere în ghetele mele? Era să mă scoată din slujbă. Pe mine, Târță, om de onoare...

— „Dar acuma unde-i? întreabă Oprea.

— „Cum unde-i? Cum unde-i? Și Târță închide un ochiu, strâmbă fața, având aerul că zice: „Las'că i-am făcut-o! „Unde-i? Să-ți spun unde, când a venit poliția să mi-o ridice am spus: „Ridicați-o imediat! Că de nu, reclam eu! Acum stă într'un țarc la manej unde aleargă

ferească Dumnezeu ce pățiți! Apăi, deeh... Vă astâmpăr eu, deh"...

— „Pardon, pardon! răspundeau ele, mai politicos ca de obiceiu.

— „Ce pardon! Să băgați seama, de nu, vă duc eu la răcoare. Nu mai aveți nevoie de munte! Apăi, deeh!

— „Ptiu! — stupește un țigan, care ducea un sac în spinare.

— „Obraznicule! spune Leza înțepat. Dacă-ți spun pardon, e rău? Ce să fac, pârlitule? După ce mă înjosesc să-ți cer iertare, mai ești și obraznic?

Țiganul aproape că nu era îmbrăcat de zdrențuit ce era.

— „Taci! taci! spune Coca, că riști un afront dela un țicălos.

Țiganul avea chef de vorbă.

— „Ce să faci? Ce se faci? Să stai acasă și să nu te'mbraci ca mine! Să-ți pui fustă, nu așa! Țicălos eu? Ia auzi țicăloasele! Am să vă cotonogesc, pupezelor, cotonogi-v'ar... A mers înainte blestemând, cu sacul în spinare.

Acum acățaseră cascheta de pe capul unui conductor. Cascheta stătea în vârful skiului lui Coca.

— „Paardon! Dom'le, paardon!

— „Ce faceți domnișoarelor, vă bateți joc de lume? I-ha! I-ha! Lasă că vă arăt eu... Iaca acu...

Cascheta se bălăbănea în vârful skiului, ca o țigae într'un protap.

— „I'auzi: Pardon! Dacă vreți să faceți pe sportivnicele, apoi să vă pricepeți! De nu, știți unde?... înapoi la... Ce șnapană de fată, domnule! Ce șnapane! Neastâmpărate, parol!

Mult a bodogănit conductorul. Era fcarte supărat că-l văzuseră toți de pe peron și din tren, caraghios.

— „Auleu, auleu! spun doi pui de țigan cu jurnale. Auleu! Auleu! A rămas domnu' șăf fără acoperiș... Hă-hă!

Pe domnul Oprea îl nimerise rău azi. Îi plesnea inima de năduf.

— „Mare necaz trebue să aibă, spuneau femeile care curățau peronul de gunoi. Îi iese ochii din cap, soro! Nu vezi?

Vine spre el, supărat, domnul șef Târță, care perforează biletele pentru Brașov.

— „Ce-i măi, Oprea?

— „Ce să fie? Muerile nu mai stau acasă. Urlă'n stradă sau stau la poliție și casa nu mai e casă.

— „Par'că a mea nu s'a stricat? caii. De i-ar da în cap un cal nărăvaș, să-i răcorească mintea! Nu mi-a făcut o varză murată, un gogoșar... toată toamna, dom'le. Mai mare rușinea... Acuma, stee acolo! Și au văzut vecinii cum au ridicat-o... Nebunie, dom'le! Nebunie. Ce nebunie! Toată ziua la cuibăreală. Casa nu mai e casă... Par'că eu nu m'aș fi dus? Iaca, m'am și dus, că doar și eu voiam să mă țin de muierea mea. Dar când am văzut că muierea ia comanda și spune: „Drepți! pentru onor am spus: — he! he! E rău. Am pățit-o. E rău de tot pentru noi bărbații. Apăi, turik! la tug!" dom'le Târță... Și apoi când am mai văzut că nu mai lasă în pace pe cei duși, nu mi-a plăcut. Dar știi? nu mi-a plăcut delcc. Spune și dumneata, de ce nu-i lăsau pe cei plecați să-i liniștească Domnul Sfânt? Îi chemau, îi salutau, îi prezentau... Apoi, ce mai însemnă, atunci moartea? Moartea să fie moarte! Să nu învie când vor ei! Asta-i una!... Și apoi, să mă facă pe mine să salut deandoaiselea? Mâna la șapcă am dus-o o viață'ntreagă. Slava Cerului. Ei, și n'am vrut, dom'le, n'am vrut! Ce vrei? Dacă n'am vrut! N'am vrut! Să mă facă să cânt eu, om bătrân... și să vreau să moară toți... iaca n'am vrut. Doară n'am făcut nici o moarte de om, vai de mine! Da'ce? Cel de Sus stă degeaba! Nu ne pândește?... Și vorbind, întinde mereu gâtul spre Oprea, ca o curcă:

— „Muierile deabia așteaptă să ne vadă plecați, ca să se adune la sindrofii și să ajungă în mintea copiilor..."

— „Da, da! Ai dreptate, dom'le! Da' câți ani are, dom'le? întreabă Oprea, ne mai uitându-se pe jurnal și aruncând privirea deasupra ochelarilor, spre Târță.

— „Cine, întreabă Târță.

— „Cum, cine? Madam Târță!..

— „Apăi, a împlinit cincizeci și șase de ani la culesul vinului.

— „A mea, cincizeci și opt", spune Oprea, trăgându-și poalele surtucului. Se pregătea acum să se urce în trenul lui".

— „E-hei!.. zice răgușit și cu năduf Tânță. Deh, deh! așa-i, deh! cu sfânta tinerețe... Bine că n'am copii, că-i strica la cap și pe ei. Știe Dumnezeu ce face..."

I-auzi omule, a spus că mă'mpușcă dacă le dă ordin. I-auzi, să mă'mpuște muierea că nu vreau să cânt de-ale lor. Măi, măi! Ce turbăciune de timpuri, dom'le! Par'că suntem în țară străină, nu în România. Te pomenești că au venit Tătarii!

— „Iaca dom'le, de ce-i cutremur și năvălește toată omenirea pe noi și nu mai dovedesc nici trenurile de atâta învălmășeală.

Apoi, deodată, pe nerăsuflate:

— „Pleacă trenul pentru Brașov! Suiți domnilor!

— „Pleacă trenul pentru Moldova! Suiți, domnilor!

Șuerături de tren, lume care țipă, în clopoțel care s'aude...

Trenurile fluerau și lumea se'nghesuia.

In loc de trenul pentru Brașov, domnișoarele Tâmbală au nimerit în trenul pentru Moldova. Erau să spargă un geam cu vârful skiurilor. Le-a huiduit tot compartimentul.

Un vânător avea câțiva epuri într'u fileu, pe culoarul vagonului.

— „Ce faci, domnișoară? Astâmpără-te odată cu bețele dumitale! Ce tot bâjbâești cu ele pe sus? Ei, comedie! Vrei să le scoți pe acoperiș? Ei, al naibei! Știm. Vedem. Da. Aveți ski. Ce? N'am mai văzut ski?

— „Hă-hă-hă... râdeau câțiva de vorbele vânătorului.

— „Nu mai le mișcați, atâta! Lăsați-le după ușă! Vedem că sunteți două dudui sportive..., da nu mai umblați la epurii mei, că sunt nervoși și face urât...

Domnișoarele Tâmbală au spus pe... franțuzește:

— „J'ai assez de voyager...

In fine, rău au pornit-o de acasă domnișoarele Tâmbală.

Oprea, care era în trenul pentru Moldova, văzând pe domnișoarele Tâmbală în trenul lui și-a dat seama că au greșit direcția. Dar a tăcut. Apoi a mormăit în mustăți:

— „Las'că vă ccbor eu! Miziil, domnilor Miziiii!".

Când au auzit domnișoarele Tâmbală de Mizil, li s'au încrucișat ochii de tot.

— „Miziil! am spus.

— „Dom'le conductor! Dom'le conductor! strigau ele, pierdute: Apăi noi mergem la Brașov...

— „Jos, la Mizil! Găsiți zăpadă în Grădina Primăriei...

Lumea din vagon râdea, cu sgomot.

— „I-auzi, măi! Ski la Mizil, măi! N'am știut până azi că i-au crescut munți Mizilului. E extraordinar, dragă! Ha-ha-ha! Uită-te la ele cum s'au sluțit! Ce îmbrăcăminte... De, așa-i la Mizil...

— „Nu mai le ajunge șesul? zice o cucoană grasă către niște voiajori. Copile stricate la minte. Le trebuie maritiș și caută aventură la Mizil!

— Bravo, madam, așa-i! au spus doi domni tinerei. Caută aventuri galante, Mizilu e plin de farmec. Ha, ha?!"

— „Măi, Jeane, spune încet un voiajor: „Ia uită-te la pantaloni! Ce-au găsit au pus pe ele. Par'că ar fi dela circul Sidoli. Așa e azi. E circ în lume.

— „Dom'le dar ce facem? strigau ciudos domnișoarele.

— „Jos, la Mizil! Am spus; nu pricepeți? Să-mi spuneți mersi, că nu v'am perforat, că nu mai erați valabile pentru Brașov!" Domnul Târță nu glumește.

— Alte bilete. Și vă trăgea și o amendă.

— Domnișoarele au coborât, rașinate. Toată lumea le privea pe ăm, râdea și făcea glume.

— „I-auzi! Ski la Mizil... Ha-ha! Hi-hi! Petrecere frumoasă! Petrecere frumoasă! strigau la ele. Aveți grijă să nu obcsiți urcând muntele Mizil.

De sus să se faceți cu batista! Ha-ha-ha!

— „Măi nostim ești!

— „Lasă-le, măi că sunt otrăvite de ajuns...

— „Dudulor puneți-vă skiurile în picioare că o să ajungeți mai repede la București. Să vă uitați mereu sus-jos, ca să nu treceți pe lângă muntele Mizil și să vă scape din vedere! Ha-ha! Arivoar, arivoar, extraordinar.

Domnișoarele Tâmbală s'au necăjit mult la Mizil. Nu știau cum să ajungă la Brașov. Nu mai aveau nici un tren, care să le transporte „comod", cum spuneau ele, la munte.

Au întrebat pe toți trecătorii dacă n'ar putea găsi un automobil, care să le ducă până la București.

In fine, li s'a prezentat o ocazie: au zărit deodată o camionetă nouă, elegantă.

Au făcut semn șoferului:

— Oprește, dom'le! Mergeți la București?

— Daaaa...

— Plătim bine. Duceți-ne și pe noi.

— Poooftimmm!..

Camioneta s'a deschis la spate și domnișoarele Tâmbală s'au urcat.

— Ah, ce șansă.., Parol, ce șansă.

In camionetă le-a primit proprietarul.

Pe drum, „domnul proprietar" a făcut conversație cu domnișoarele Tâmbală.

Banchetele erau de catifea neagră.

Domnișoarele Tâmbală se minunau:

— Vai ce camionetă cochetă. Uite dragă, că are și cârlige de agățat hainele!

— Ah, atunci s'agățăm paltoanele.

Și-au pus paltoanele în cârligi și pe urmă au continuat să se minuneze:

—Dar ce bine e. Singurul nostru noroc azi.

— Da, dragă. Îți spun drept că mă descurajasem totalmente.

— Faceți drumuri multe, dom'le, cu camioneta? Că e tare luxoasă...

— Până în prezent, domnișcarelor, nu știu câte a făcut în Polonia. Că, vedeți, am cumpărat-o dela un refugiat polonez.

— Dar aicea faceți curse regulat București-Mizil?

— Nu, domnișoarelor. Am dus odată un mort la Bellu, spune serios proprietarul, și-acuma unul la Mizil.

— Cum? Ce?

— Păi, nu vedeți banchetele pentru familie și această formă de masă pentru răposat?

— Vai ce oribil! De ce nu ne-ați spus?

— Dar m'ați întrebat? Ați vorbit cu șoferul.

In fine, dricul cu domnișoarele Tâmbală intră în București. S'a oprit în dreptul Gării de Nord.

— Dă-te jos la iuțeală, Lezo!

— Stați domnișoarelor, să vă dau hainele! Că le-ați agățat tocmai în cârligele coroanelor mortuare.

— Ah! dar e groaznic domnule....

— De ce e groaznic? V'am rugat eu să vă plimbați cu mine?

Domnul proprietar pierduse răbdarea de atâtea văicăreli.

Domnișoarele Tâmbală l-au mai întrebat.

— De ce boală a murit?

— Nu știu. N'am avut cinstea să-l întreb.

— O fi fost ceva contagios?

— Poateee...

Se îngrămădeau în ușă, ca să coboare. Erau scârbite și albe ca stafiile.

— Cât să vă dăm?

— 400 de lei.

— Extraordinar de scump.

— Aveți noroc că sunteți vii, că la morți iau 4.000 cursa.

Domnul proprietar și-a scos un pieptene din buzunar, și-a dat părul peste cap, fluturându-l ca să-i cadă ondulat și a mai spus către domnișoarele Tâmbală:

— Sunt filozof, poet și meloman. Moartea nu mă sperie...

Fetele au cobcrât.

— Bună ziua.

— Nu doriți să facem un drum la Șosea? Pe gratis de data aceasta.

— Mersi, domnule.

— Vă dau adresa mea. Ori când la dispoziție domnișoarelor.

Leza a spus, pe șoptite:

— Seamănă cu un actor dela Național! Știi ce, Coca? Hai mai bine acasă!

— Pentru nimic în lume. Am plecat. Vom scsi.

— Atunci grăbește-te! Că se uită dricarul după noi! L-auzi, dragă, să venim în dric la București. Ce soartă avem...

— „Brașov!".

Tinerele blazate de lux și de parfum au ajuns târziu, când apunea soarele în locul de odihnă și de pace.

Ieșind dela gară, Coca a întrebat înțepat pe un trecător:

— „Dom'le, unde este muntele cu cabana Mariei Magdalena?

— „Da' ce? Credeți cumva că munții sunt în mijlocul orașului și îi șuerați ca pe un birjar?

— „Dom'le, te rog să nu fii atât de limbut și să ne spui exact unde este!

Trecătorul nu le-a mai răspuns.

— „Ce mârlan!...

— „Uite muntele, uite muntele! Trecătorul s'a întors și și-a arătat creștetul capului:

— „Uite aici muntele! Urcați! Ha-ha-ha!

Domnișoarele Tâmbală au ajuns pe munte, istovite și nervoase. Nu mai puteau purta skiurile și s'au trântit jos, pe zăpadă. Își lăudau cinstea și creșterea bună. Preocuparea domnișoarelor Tâmbală era să arate că nimeni nu-i de nasul lor.

— „Niște mizerabili! L-ai auzit, ma chère, pe Costică, deunăzi, cum a spus?

Și îl imită pe Costică:

— „Nevasta mea va sta să facă bucate! Să nu-mi lase apartamentul pe mâna servitorilor și să aibă „jour"! Că-i trag niște ciomege, de-i limpezesc moralul.

....."

— „Ce temperament de mârlan..." Ce demență, dragă... Să mă ferească Dumnezeu! Nu aș lua niciodată un cazanier. Nu vreau să aparțin nimănui.

(Costică și Dumitru erau tovarăși la un magazin de radio. Amândoi erau curtezani de ai domnișoarelor

Ţâmbală

de GEORGETA MIRCEA CANCICOV

Ţâmbală. Costică spunea către Dumitru: „Nu-i greu, măi Dumitre, măi! Aşi lua pe una din ele, că au franci, dar sunt greu de ţinut, că ştiu prea multă carte").

— „Ah! Să ştii că ne pomeneşte Costică, că vorbim de el acum. Ce nervoasă mă simt.

— „E obcseala, răspunde Leza.

— „Hai, dragă, să ajungem odată! Vai, vai, în ce hal sunt!....

O porniră iar la drum, urcând din ce în ce mai greu. Mergeau, mergeau, dar tot nu zăreau cabana.

— „Da' unde-o fi? că simt... nu ştiu... simt că mă distrug... Am fost iresponsabile că am plecat.

— „Of, Coca nu mai pot. M'am istovit.

Dar tocmai când se simţeau mai trudite ,zăriră deodată cabana: două şiruri de ferestre; unul jos şi altul sus. Zăpada înfoiată, abea puteai să calci.

Au fost primite cu o cântare de flaut:

— Urlui, urlui, urlui...

Şi ici colo, pe zăpada pufoasă, stătea pe vine câte o mogâldeaţă, lăsând când se ridica, un cuib de cârtiţă, apoi făcând câţiva paşi inainte, îşi ridica îmbrăcămintea.

Ferestrele începură să se lumineze.

Fetelor nu le-a plăcut priveliştea aceasta. Dar chiar de loc nu le-a plăcut. Ele, instalate la Bucureşti, cu sală de bae...

— „Urlui, urlui!....

— Mai încolo văd pe unul pitit, cântând din flaut:

— „Hei midamelor — cucoane! Urlui, urlui...

Ele s'au apropiat de dânsul.

— „Cânt din flaut pentru lumea dela cabana Maria Magdalena, fiindcă noaptea vine lupi. Şi lumea trebue să vie afară pentru ele, şi este frică se duce singur, că vine lupii. Urlui, urlui!... Şi la lupii au frică de flautul meu. Auleu, auleu, midamile, cucoane, şi ce au frică...

Omul părea aiurea. Era tânăr, cu înfăţişarea înapoiată, de copil. Semăna cu un cap de pasăre.

— „Urlui, urlui, urlui... Tot cânta mereu, să nu vină lupii. S'a apropiat de domnişoarele Ţâmbală şi, ridicând flautul spre cer ca un drapel, s'a prezentat:

— „Eu sunt Nilă Găgăuţă, doamnă cucoană! Să-mi găsiţi nevastă, că tare multe fete sunt la Bucureşti care nu's mulţumite. Şi dacă găsiţi...

In timp ce vorbea, Nilă mergea şi-şi ajusta îmbrăcămintea, cu flautul bâzâind între dinţi: îi trebuiau mâinile ca să strângă catarama.

— „Dragă, am ajuns în infern.... Ce-i cu tâmpitul ăsta?

— „Gata, gataa! Ei, doamnă cucoană, haideţi la Maria Magdalena! Să die camera cu număr...

Fetele au pornit spre cabană, ca la o înmormântare.

— „Dragă, ce casă trebuie să fie... Să nu aibă ce-i trebue... Tout dans l'égout... Şi lumea să meargă afară, în zăpadă... Ce primitivi! Ce infecţie trebue să se nască în traiul ăsta mizeros!

— „Dragă, aşa primitivitate! Cum să nu fie tout dans les égcuts? Să trebue omenirea, pentru un imperativ uman, urât şi obligator, să rişte ruşine şi lupi? Este de necrezut! Sigur că a râs de noi cine ne-a recomandat acest loc.

Leza îi răspunde:

— „Tu m'ai îndemnat. Acum ce să facem? Ori îţi place sportul, ori trebue să-l iei cum se prezintă, spune Leza, cu tristeţe în voce.

— „Se pare că ai dreptate. Marii amatori englezii tocmai aci găsesc farmecul: „l'imprevu"... Dacă totul va fi aşa...

— „Am fost neprevăzătoare şi prea excentrice, dragă. Nu-i vorba, lumea înaltă este excentrică...

— „Ei da, spune Coca, mulţumită. Să nu spunem nimic lui Costică la întoarcere, că va spune la toţi.

Nilă a deschis uşa cabanei şi a pătruns cu teamă:

— „Maria Magdalena! Maria Magdalena! striga el din răsputeri. Dar, nici un răspuns.

Nilă era obişnuit cu tot felul de clienţi: începători, amatori veritabili, femei, bărbaţi.... Pe toţi îi considera la fel şi le făcea aceiaş rugăminte.

— „Doamnă cucoană, sus la şase!

Şi deodată soseşte un bărbat înalt cât o casă, roşu la faţă, cu o privire de bestie înfuriată, părul vâlvoi, purtând surtuc negru, pantalcni gris cu dungi negre, bocanci cu potcoave.

— „Unde-ai fost, Maria Magdalena?

Fără să-i răspundă, a'nhăţat valizele şi skiurile, smucind pe Coca şi pe Leza.

Fetelor li s'a răcit mintea... Cum? bărbatul e Maria Magdalena?

— „Urcaţi! comandă ea cu glas gros de plutonier. Lemne, Nilă! Lemne la şase! şi către domnişoarele Ţâmbală:

— „Sus, sus! Am spus!

Poca, poca, poca! Se urcau pe scara care scânţia foarte tare. Era curat. Pe pereţi, poze din jurnale, decupate, fără ramă şi bătute în cuie mari.

— „Lemne, Nilă!

Din ce în ce, Maria Magdalena li se părea mai fiorcasă.

A împins o uşă.

— „Aicea!

Aruncă valizele jos, lângă sobă, skiurile într'un colţ după uşă, trânteşte uşa şi pleacă.

Odaia era mică. Două scaune de lemn alb, o masă cu o foaie albă de hârtie, un pat cu două perne tărcate, desfăţate, şi o pătură neagră, cazonă. Pe un singur perete, o poză cu Tosca intrând în biserică, tăiată dintr'o revistă franţuzească veche. Era scris dedesubt: „La Carvalo". Tot fără ramă, stătea strâmbă pe perete şi sbura într'o parte, când se deschidea uşa. La picioarele patului, un lavabo, de lemn alb, foarte pătat de săpunuri, cu o gaură rotundă, unde era un lighean de smalţ albastru. Alături ,jos, o căldare de tablă de adăpat caii. Aceasta era odaia lor.

— „Dar e mizerabil, ma chère... Ce viziune de abandon...

— „Intru, doamnă cucoană?

Nilă Găgăuţă intră cu un braţ de vreascuri şi le pune în sobă.

— „Doamnă-cucoană, începe iar Nilă şezând pe vine la gura sobei şi întorcând capul după Coca: „Doamnă-cucoană, să-mi găsiţi una buna de fermă şi să ştie ale dela ţară".

Coca şi Leza, crezând acum că totul e sportiv şi că aşa e la munte, se gândiră că trebue să suporte totul până a doua zi. Apucaseră să-şi desfacă geamantanele puse pe pat. Atât de obosite erau, în cât scoteau lucrurile fără a vorbi, acăţând rochiile pe nişte cuie bătute deadreptul în uşă. Se făcuseră mai urâte, de supărare. Deziluzia era prea mare.

— „Nu-mi iese din minte dragă, ce-am văzut afară. Ce vom face noi?

Acum, de frică, îl suportau pe Nilă, care vorbea numai de nunta lui.

O lampă cu oglindă la spate, pusă pe privazul geamului, lumina mizerabil mizeria mcrală şi fizică a domnişoarelor Ţâmbală.

— „Să-mi faceţi bine, doamnă cucoană, şi să mi-o trimiteţi... dacă are bănuţi, bine... de nu, o iau şi aşa. Să-mi trimiteţi, doamnă cucoană, carte cu poză, să ştiu când...

— „La masăă, la masăă! Jcs, Nilă! strigă Maria Magdalena.

— „I-auziţi, doamnă cucoană, cum sbiară Satana! Daa! La masăă, daa... Binee! răspundea Nilă de sus, ciudos că i-a luat vorba din gură.

— Satană, sbieră Nilă, deschizând uşa. Ce vrei? Vin acuma! Stai să spun! Că mai am de spus la doamna cucoana de nunta cu fata dela Bucureşti.

— „Taaci, Nilă! Că tie omor!

Şi iaca, se urcă pe scară Maria Magdalena, ca o furtună, înhaţă pe Nilă de ceafă, îl poartă aşa pe sus, până la jumătatea scării şi apci îi dă drumul jos.

— „Na, na! Aşa-ţi trebue! Am să tie omor altă dată!

Domnişoarelor Ţâmbală, când au mai văzut şi asta, li s'a strâns faţa ca o pungă. Au început să plângă în tăcere, cu mare desnădejde.

Nilă se gândea, cu ccatele pe masă şi cu faţa'n palme. Prvirea lui era hotărâtă: s'o omoare pe Maria Magdalena în noaptea asta. Dar hotărârea aceasta o poartă de ani de zile şi-i trece iarăşi.

— „Jos, la masă, am spus! a sbierat ca o fiară, de data asta.

Fetele însă nu se mişcau. Erau incremenite de frică. Apoi, tropa, tropa, au coborît, cu genunchii tremurând.

In sufragerie erau vre-o opt mese. Maria Magdalena le-a arătat masa lor, cu degetul. De altminteri, erau numai ele în seara asta în sufragerie. Maria Magdalena şedea cu picioarele depărtate unul de altul şi ccmanda. Coca şi Leza stăteau la masă, resemnate.

Nilă s'a uitat după uşa bucătăriei. Maria Magdalena venea acum cu două farfurii, împingând brusc uşa după ea.

— „Au, au, au! urlă Nilă. Maria Magdalena i-a prins degetele în uşă şi la văicărelile lui nici nu s'a întors. Mergea înainte, cu farfuriile din care ieşeau aburi cu miros de ceapă. A trântit farfuriile pe masă, spunând:

— „Mâncaţi, că numai asta este şi un mer la fiecare!

— „Ce e asta? au întrebat ele cu sfială.

— „Cum ce e asta? s'a repezit Nilă după uşă, de par'că nu plânsese până acum: tocăniţă de inimă de căprioară împuşcată de Maria Magdalena.

Fetele n'au vrut să mănânce. Maria Magdalena s'a repezit şi l'a cârpit iar pe Nilă.

— „Au, au, au!

Pe Nilă îl auzeai sau cântând din flaut sau urlând.

A adus îndată merele şi domnişoarele Ţâmbală le-au mâncat cu pâine.

S'a auzit din nou flautul.

Urlui, urlui, urlui!

Nilă cânta acum pentru Maria Magdalena, care-şi răcorea nervii pe zăpadă. S'a dus apoi spre porci ca să vadă dacă dorm. Maria Magdalena creştea porci şi-i vindea la târg.

— „Asta sunt copiii mei dragi...

De fiecare dată când spunea Maria Magdalena vorbele acestea, Nilă era gelos şi plângea.

Maria Magdalena a intrat în sufragerie şi s'a îndreptat spre scară. S'a dus să facă patul la 6. Nilă s'a apropiat iute de domnişoarele Ţâmbală:

— „Doamnă-cucoană, când soseşte, a început de unde lăsase vorba adineaori. Când soseşte la Băeşti. Şi, apoi, mă duc la Haţeg, mă tund, mă'mbrac în ţoale bune şi mă duc la gară la Băeşti cu poza'n mână. Şi când o văd, spun aşa: „Eu mi's băiatul spicialişt, de care ţi-a spus doamna cucoana din Bucureşti...

Nilă bătea din degete spre fete, care mâncau merele şi nu-l băgau în seamă, înadins ca să nu-l stârnească la vorbă.

— „Dar să fie frumoasă, doamnă cucoană, frumoasă... ca pământul de soare. Eu sunt băiat spicialişt".

In fine, Leza l-a întrebat, fără să se uite la el:

— „La ce?

— „Fiindcă Maria Magdalena mi-a lăsat mia cabana, când pleacă la Heţeg, după ca să cumpere porcii de sus... să-i cumpere jos... şi sunt spicialişt la ciurcuitul furcuţelor.

Dacă-mi găsiţi nevasta, la vară o să vă scot la discursă fără nici un bănuţ.

Degeaba. Domnişoarele Ţâmbală nu puteau înţelege această promiscuitate sportivă. S'au uitat şaşiu una la alta, făcându-şi semn să nu-i dea nici o atenţie.

Sărmanul Nilă, când vedea un suflet de om, se repezea să-şi verse dorinţele şi năduhul, căci altminteri avea parte numai de vorbe grele şi de bătăi, ceas la ceas. Ba chiar nici nu se isprăvea ceasul şi mânca bătaia. Domnişoarele Ţâmbală nu pricepeau necazul lui Nilă şi făceau o mutră scârbită, de îmbogăţite rafinate. Dar Nilă nu pierdea nădejdea niciodată. Trăncănea înainte:

— „Să-mi scrişi o scrisoare închisă, cu ricipiş, şi să-mi trimiteţi o lăduţă cu sârmă legată, tct cu ricipiş, ca să nu umble în ea oamenii.

Maria Magdalena cobora scara, leapa, leapa. Ca o vită s'a repezit la Nilă, l-a strâns de gât, ridicându-l în sus şi apoi l-a svârlit în bucătărie.

— „Au, au, au!

Apoi, iar nu s'a mai auzit nimic.

Fetele luaseră hotărârea să stea jos. Le era frică să se ducă sus.

— „Dragă, nu vroi să mă urc pentru nimic în lume! spune Coca către Leza. Ne omoară, la noapte, bestia! şi netotul ăsta... ştiu eu ce are de gând?

— „Ah, dragă! Ce simt este istovitor organismului meu... Tragedia e mare că suntem neputincioase şi trebue să ne resemnăm până mâine. Ah, ce obosită sunt...

Cine naiba ne-a pus? Am impresia că suntem pierdute. Că am nimerit-o la moarte. Nu e curat ce văd.

— „Taci, Coca! Nu mai spune grozăvii! Taci, că-mi vine să urlu. Acuma mai mult ca niciodată sunt sigură că a vrut să-şi bată joc de noi când ne-a recomandat pensiunea Maria Magdalena...

— „Poate că ar fi bine să facem conversaţie cu ea...

— „Ştiu eu?!

Dar, în loc de Maria Magdalena, iar a venit Nilă.

— „Atunci, reîncepe el, eu am ricipiş în mână şi spun:

„Poftim asta ricipiş dela laduţă, din care m'a cinstit doamna cucoana dela Bucureşti. Să-mi trimiteţi şi o tabacheră faină, de aceea cu feder de ţinut papirul! (fiindcă la cabană sportivii care cunoşteau situaţia veneau cu tot ce le trebue şi hârtia indispensabilă dispărea toată în câteva ceasuri. Nilă făcea ţigări cu ea).

— „Ştiţi, eu nu's rău de băutură, nici de femei...

— „Hai, dragă, să ne sculăm!... Este insuportabil.

Nilă, văzând că vor să se ducă, a vorbit mai tare:

— „Dar sunt tare rău la duhănit".

— Ce-o mai fi asta, dragă?

— „Habar n'am, răspunde Coca, distins şi dispreţuitor.

— „Duhanul e tare scump... mai cumpăr şi papir... şi să-mi trimiteţi mănuşi de acelea faine, cu dungi şi cu drukpf!"

Domnişoarele Ţâmbală l-au lăsat pe Nilă, hotărâte acum să se urce în odaie, curagioase. Nu i-au spus nici „bună seara" lui Nilă. El a rămas jicnit şi ruşinat. Sgâria cu unghia un colţ de masă. Cu capul în jos şi-a îndreptat ochii pe furiş către domnişoarele Ţâmbală, zâmbind.

— „Oare n'or să-mi spună nimic?

Nilă a început apoi să plângă în hohote.

Domnişoarele Ţâmbală s'au culcat. îndesându-se una în alta, ca să-şi ţie cald. După miezul nopţii, cântarea flautului le-a trezit din somn.

— „I-auzi, i-auzi? Cântă iar din flaut. Inseamnă că vin lupii. Trezeşte-te, Coca, ce stai?

Urlui, urlui, urlui! Cânta flautul, agale.

— „Ce-i, Lezo?

— „Cântă, dragă, flautul...

— „Vai, rău am nimerit-o, Lezo...

— „Imi urăsc zilele, Coca! Ce frig îmi este. Tremur. E frig...

Urlui, urlui, urlui!

— „Inebunesc şi eu, Lezo. Nu mai suport. Nu mai pot suporta agonia nopţii.

— „Dragă, îţi mai vine poftă acum să vorbeşti à la Baudelaire? Tu nu vezi că'i un moment periculos? Să plecăm negreşit mâine! Călătoria aceasta m'a pierdut...

— „Pierdut e puţin... M'a distrus literalmente.

— „Ah, iar vorbeşti literar? Mă'nebuneşti, Coca!

Urlui, urlui!

— „Trebue să fie o ceată de lupi.

— „Se apropie... Ah, mi-e groază...

Domnişoarele Ţâmbală s'au uitat pe geam. Nilă cânta pentru Maria Magdalena şi pentru el. Işi alesese un loc pe zăpadă şi se uita la lună. El a isprăvit cel dintâiu. S'a aşezat pe buturugă şi cânta să ţie de urât Mariei Magdalena.

— „Nilă! Du-tie la porci, vezi n'au dat lupchii la ei? Stai lângă coteaşcă şi cântă să le potoleşti frica...

Coca şi Leza au avut nevoe să iasă şi ele la lună. Tiptil, tiptil, pe scară. Dar Nilă le-a simţit şi îndată le-a deschis uşa. Flautul a'nceput şi domnişoarele Ţâmbală s'au ascuns după coteţul porcilor, să se ferească de privirea lui Nilă. Dar, el, conştiincios, s'a ţinut de domnişoarele Ţâmbală.

— „Stai acolo! Nu ţi-e ruşine?, au strigat ascuţit şi exasperat.

Porcii s'au trezit şi au început a guiţa. Nilă a dat-o în plâns, fugind la Maria Magdalena, spunând că fetele l-au gonit. Ea s'a supărat foc. A sărit din pat, îmbrăcată ca întotdeauna în bărbat, şi a strigat la fete, Nilă, bucuros, a mers către Maria Magdalena.

— „No! Imi sperieţi porcii. Acolo nu se merge, e curat... La noi nu se merge slobod afară noaptea. Vin lupchii şi nu vrau moartie lângă cabană. Nilă, cântă aici! spune ea furioasă... Şi l'a trimis în spatele fetelor.

Urlui, urlui, urlui!

Mândru era Nilă. Fetele înspăimântate se împiedecau în halaturile de barchet negru, cu crizanteme albastre. Se grăbeau s'o ia spre cabană. Le era groază mai ales de Maria Magdalena. Uşile cabanei iar s'au închis.

Domnişoarele Ţâmbală s'au furişat sub pătură, inima bătându-le halandala. Au dormit până'n zori. S'au trezit din cauza frigului, s'au îmbrăcat şi s'au uns pe faţă cu Nivea, pentru ziua care se arăta cu soare.

In pădure se auzeau lcvituri de secure. Uitându-se pe geam, au văzut pe Maria Magdalena cu un brad înalt, tăiat chiar de ea. Il aducea rezemat de umărul drept.

— „Ia uită-te la dânsa! spune Coca, ce monstru!... Ce bestie urâtă, răutăcioasă şi obraznică".

— „Hai să plecăm, Coca!"

— „Hai!"

Şi începură să-şi facă bagajele. Dar gândindu-se cum or să se înapoieze tot singure, s'au răsgândit.

— „Laptiele, laptiele! Jos la lapte!

Au coborât la comandă. Două ceşti şi o felie de pâine cu unt erau pe masă.

— „Margareta, Margareta! Plec să-mi vând pcrcii", strigă Maria Magdalena. Apoi a intrat în sufragerie şi, politicoasă, a spus:

— „Coniţie dragi, plec la târg sămi vând porcii. Las pe Margareta la bucatie, pe Nilă şi pe Brutulea ca să vă primble şi să le daţi comanda...

După un timp, s'a văzut pe skiuri, Maria Magdalena. In spatele ei, un om mâna porcii cu o vărguţă.

Porcii erau graşi de abia puteau să umble.

Maria Magdalena era de obiceiu foarte veselă când pleca la târg, că trăgea nişte beţii care ţineau câte două-trei zile.

Cabana era acum liniştită. Domnişoarele Ţâmbală au pornit-o la plimbare, fără skiuri. Le era ruşine să le puie şi să le vadă Nilă că nu ştiu. Dar la amiazi, iată că soseşte un grup sportiv, bate la uşa cabanei şi Margareta deschide.

— „Patru camere sunt?

— „Da, da, da, da! şapte, opt. nouă zece... Urcaţi, vă rog!

In liniştea răcoroasă a iernei, flueră departe un tren. Ziua era aurie. Fetelor le-a mai venit inima la loc.

— „Pe dreapta, dcmnilor! Sus! spune Margareta.

S'a auzit sgomotul skiurilor lăsate după uşă în sufragerie.

— „Ce zi! Ce zi! Dar e simpatic aici de tot... spun domnii.

— „Ce privelişte, mon cher! Ce primitiv, mon cher!

— „Da, mon cher!

— „Tocmai aşa cum îmi place la sport. Aventura şi necunoscutul, declama ca la teatru, un tânăr, subţire, care nu avea deloc aerul să fie sportiv. Era chipurile profesor de ski şi-l chema domnul Waizănberlă. Celălalt domn habar n'avea nici el. Pusese numai de încercare skiurile, de două-trei ori, ca să se obişnuiască de acasă, însă n'a ccborât sau urcat niciodată. Venise acum cu profesorul lui de ski. Il chema Smil Merdler. De vârstă mijlocie şi cu înfaţişare posomorâtă. Se credea deştept şi distins. Ceilalţi doi turişti, Romeo şi Vergil Ionescu, erau doi tineri urâţi şi buboşi, funcţionari la domnul Smil Merdler, care se lăuda întotdeauna: „Eu, dom'le, îmi tratez funcţionarii ca pe nişte colaboratcri!" De fapt îi aducea cu el mai mult ca să nu pornească singur la drum.

Fabrica de umbrele a d-lui Smil Merdler era în comuna Progresul. Domnul Smil Merdler făcea uneori conferinţe la fabrică, spunând: „In curand voi face din comuna Progresul un adevărat City muncitoresc, ca în America.

Domnul Waizănberlă, profesor de ski, nu pusese skiurile niciodată. Era un escroc de meserie. N'a isbutit niciodată în viaţă. Acum însă, fiind foarte la strâmtoare, i-a venit gândul să se plimbe prin trenuri şi să-şi încerce norocul. L'a găsit pe Merdler. Indată a văzut cu cine are de a face. Skiuri noui, câteva reflecţii ale d-lor sportivi, pe când adormise Merdler...

Băeţii Ionescu au spus încet:

— „De ce dracu' nu ne-a lăsat în pace? Dacă vrea să-şi rupă picioarele, îl priveşte...

— „Bine, dar el ne-a cumpărat echipamentul...

— „Ce-i cu asta? Să ne cumpere ce-i convine lui, ca să epateze lumea şi să ne prezinte cum îi place...

— „Ah, domnilor, Braşovul! Ah, ce minune! Trebue să fiţi un pasionat... Merdler n'a răspuns îndată, că era somnoros.

— „Eu sunt un amorezat de cariera mea. Sunt prizonierul munţilor!"

— „Cum? Sunteţi profescr de ski? Merdler a sărit fericit dela locul lui: „Ce noroc avem!" Se'ntoarce şi prezintă: „Colaboratorii mei!"

S'a auzit de trei ori: „Waizănberl!"

— „Ce fericit sunt! Ce fericit... exclama domnul Merdler. Atunci, dom' le profesor, unde ne sfătueşti să mergem.

Waizănberlă a sărit, entuziasmat. Ştia el un loc, care nu era „oficial" pentru sportivi şi mai la dos.

— „Atunci, dom'le profesor, pct să vă spun că sunteţi colaboratorul meu, nu-i aşa?

— „A-a-a! Sunt încântat. Sunt foarte, foarte măgulit, dom'le Merdler...

Le umbla sângele iute prin vine, de fericire şi entuziasm.

— „Ce ore minunate vom petrece! a spus profesorul.

Domnul „profesor" Waizănberlă vorbea acum chipurile în termeni franţuzeşti, ca să-l puie în cofă pe domnul Merdler.

— „Ce frumos! Ce frumos arată această cabană solitară. C'est de la Robinson Crusoe! Style suisse!..."

Domnişoarele Ţâmbală aşteptau pe buturga de brad. Era lângă cabană un brad tăiat în două, ca să înlocuiască băncile. Prinseră curaj şi nu aveau ochi deajuns să vadă cum vor skia domnii care nu ieşiseră încă din cabană. In fine aud glasuri şi râsete curagioase.

— „Ho-ho-ho— Da, mon cher, minunată zi! C'est de la chance absoli, cum spune franţuzul.

— „Oui, oui! Adevărat.

Domnul profesor Waizănberlă era de o politeţe obositoare. Când le-a văzut pe domnişoarele Ţâmbală, s'a repezit spre ele, foarte îndrăsneţ. Prezentându-se, s'a îndoit tare:

— „Profesor de ski Waizănberlă!... Ele au întins mâna, spunând:

— „Ţâmbală.

— „Studente? N'est-ce pas? La ce?

Coca a răspuns repede:

— „J'ai fait de la langue...

— „Ah, da! Am făcut, moi aussi. Mais j'ai assez, jusqu'ici!" şi-şi arăta cu mâna beregata. Ştiţi ski, domnişoarelor? fiindcă, să vă spun, skiul nu se ştie niciodată deajuns.

A venit şi domnul Merdler. Iar s'a auzit: „Merdler, Ţâmbală", de două ori.

Profesorul a continuat să facă teoria skiului:

— „Are atâtea şi atâtea figuri: la grande slème, şamberlenul, chassé croisé, le grand galop, pétite flandre, foule, brelan...

— „Cum? Ca la joc de cărţi? întrebă Merdler.

— „Da. Aşa e în Norvegia! răspunde „profesorul".

— „Curios! Interesant! Interesant! spune Merdler. Atunci e uşor pentru mine, fiindcă sunt un pasionat al cărţilor. Ce interesant!

Acum, şi Merdler vorbea din când în când franţuzeşte.

— „Da! Fcarte interesant! Aveţi să vedeţi...

Domnul Waizănberlă era un mare jucător de cărţi şi a fost de multe ori urmărit, fiindcă trişa fără milă. Neştiind numele figurilor dela ski, le-a încurcat cum i-a venit.

— In fine devine o pasiune pentru cine ştie toate astea.

— „Dom'le profesor, întreabă Coca, în cât timp putem şti?..

— „Oh, oh, oh, oh!, mademoiselle jusqu'à sé soir, jusqu'à sé soir!

— „A, da? Atunci, sigur... sigur... doresc şi eu...

— „Vreau şi eu, Coca!...

— „Bine, ma chère. In fine, avem să petrecem...

Când au văzut ele că vorbeşte şi profesorul franţuzeşte le-a plăcut.

Profesorul a spus:

— „Jé vous prie.

In fine, şi domnii ceilalţi apar, în haine corecte pentru ski. Deabia atunci domnişoarele Ţâmbală au constatat că pantalonii lor nu sunt clasici pentru ski. Domnul profesor a făcut prezentările. S'a auzit iar, de două ori: „Ţâmbală".

Ele jucau din picioare, bâţâindu-le în gol, de enervare. Mâinele le înţepeniseră pe buturugă.

Domnul prcfesor a dat comanda:

— „Un moment, domnilor! Aduceţi-vă skyurile!

Nilă a priceput şi s'a repezit în casă, să le aducă. A sosit mândru, cu skiurile şi beţele. Era fericit să vadă mişcare sgomotoasă pe lângă cabană.

Acum erau toţi înşiraţi la capătul pistei celei mai lungi.

— „In rând!"

Toţi s'au înşirat, îndesându-se unul în altul, rânjind nervos în faţa necunoscutului şi cu inima bătându-le sgomotos ca un ceas de bucătărie.

— „Ski, dans le pied".

Fiecare şi-a luat skiurile. Nilă şi profesorul ajuta la strâns catarămile.

Buf! Netam nesam, Coca a căzut, alunecând în lcc.

— „Au, au! strigă Coca, cochet. M'am lovit!

— „Nu face nimic! C'est rien, c'est rien du tout...

— „Ha-ha-ha!... râdeau toţi la gândul ce vor păţi.

— „Non, non! Nu e rien du tout! când strig sur place, înclinez pied, adică înclinaţi niţel.

Coca nu mai avea nici un chef.

— „Principalul, domnilor, la ski, este curajul. Să vă temeţi, este absurd. Eu n'am ştiut niciodată ce'nseamnă frica. Când călcaţi, cum călcaţi? Drept, nu? Atunci nu este nici o osebire dacă aveţi la picior ski. Vă rog, domnilor, beţele... Unul de o parte, altul de cealaltă parte... La rând... la rând... Ridicaţi picicarele! In loc, în loc! Nu târâţi picioarele până nu dau comanda!...

Profesorul s'a uitat în spatele lor. Domnului Smil Merdler îi tremurau genunchii.

— „Dom'le Smil Merdler nu mişcaţi genunchhii... vă rog.

— „Bine, dom'le colaborator...

Il trata mereu de „colaborator", ca să-l ambiţioneze pe Waizănberlă, să-l menajeze şi să aibă grijă de el. A încercat să-şi stăpânească genunchii.

Hop! Buf!... Şi Merdler a căzut, cu picioarele în sus. In grabă şi cu ruşine, a spus:

— „Pardon, dom'le profesor! Ah, e stupid, absolut stupid. E curios, dar nu mi-e frică deloc...

Insă, sângele îi îngheţase în vine.

— „A-a-a! Ştiu ce a fost: iată o pietricică sub ski...

— „A-a-! Uitaţi-vă toţi sub ski, să nu mai fie pietricele.

(Sfârşitul în pag. 7-a)

Vinerea Patimilor

de IANCU BÂRNEANU

Liniște adâncă pretutindeni. Răcoare aspră îți stârnește fioruri prin trup în răstimpuri. De pe cerul vânăt mii de ochi țintesc priviri de gheață peste firea jelnică. Negură besnă de-ți dai cu degetul în ochiu.

Răscruciul e pustiu... Nu-i vreme de taină și de sfat... Inima fiecărui **român** din satul nostru se hrănește în vremea asta cu lacrimile durerii...

Iată că încep să curgă spre **gropiște** bocitoarele: babe, femei în vârstă, tinere, fără-zada, adunați de pe făgașe și vălcele, ca să încălzim mormintele în seara asta sfântă.

Iată-ne la gropiște. Numai parte femeiască se strecoară pe portiță, înăuntru. Iar noi după ce am înmânat maldărele din spinare la mume și la surori, așteptăm afară cu sfințenie...

Focurile se ațâță grabnic la fiecare mormânt. Stele de argint pe cer și de aur pe pământ. Totuși cimitirul, dealul care-l obladuiește de ani putrezi pare un monstru u-

căi și fete, copii; — merg să depună prinos de lacrimi pe mormintele celor duși.

Cu cel dintâiu stol pornim și noi.

Muma e înveștmântată în haină albă, numai găitanuri toată din tălpi în creștet. Pe cap își pune cârpa de borangic ce se răsfrânge val peste umeri. In mână, tămâielnița plină de cărbuni aprinși.

Ca muma toate muierile sunt îmbrăcate. Nu-i chip a le desluși fâpturile prin besnă; și cum pășesc ele tăcute și albe, în șir, spre cimitir, curat parcă-s niște arătări!...

In urma lor smerit pășim și noi copiii, încrojnați cu maldăre întregi de paie, vreascuri și boji uscați ca

riaș, iar noi niște gunoaie la poalele lui.

Femeile stau răzimate pe cruci, căzute parcă într'o toropeală de veacuri.

Știi bine că ele sunt și tot te pătrunde un fior și te întrebi: „Nu s'or fi sculat morții, Doamne"?!...

Iată una se ridică, șterge ochii cu năframa și curmă tăcerea:

„Scoală Gheorghe, scoală,
Uită-te la vale;
Vezi ce s'a ivit:
Un pom înflorit.
Nu-i pom înflorit,
Și e Gheorghe 'mpodobit,
Cu podoabă de argint,
C'a plecat de pe pământ
Cu podoabă de mătasă,
C'a plecat Gheorghe de-acasă
Și pe mine m'a lăsat,
Cu fânul neadunat;
Cu pătulul ne'nceput,
Cu copilul necrescut".

Zeci și sute de glasuri se pornesc îndată în vers... Priveliște de raiu:...

Argintul hainelor se aurește la dogoarea vâlvătăii. Ramurile fragede ale vișinilor ce împrejmuiesc gropișteа sunt de aur; deasemenea brazdele mormintelor. Curg lacrimi multe, suspinuri, bocete. Arde pământul și văsduhul tot, de atâta risipă de pară și de suflet. Auzit-ați de Valea Plângerilor despre care ne cântă Sfânta Carte?! E ceva rupt din fiorul acela. Uite cum te pătrunde și cum inima ți-se înmoaie și lacrimile-ți curg vrând, nevrând!

Sufletele morților se împreună cu ale viilor; mama își înlănțuie odrasla pe care o leagăna mai ieri, alaltăieri; frații își îmbrățișează surorile înfrățite cu florile primăverii prin naștere și moarte, copiii își împreună lacrimile cu ale părinților; In clipa asta nu-i nimeni în mormânt, și niciunul dintre noi pe lumea noastră...

Tăcere...

Plânge clopotul la biserică.

Bocetele îngheață, focurile pălesc.

Privirile tuturora se îndreaptă spre cer. Se închină toți cu evlavie. Focurile prind a muri. Vântul suflă dinspre Cornul Caprei risipind ultimile schântei printre cruci. Besna înghite iarăși totul. Pe dibuite lumea se strecoară pe șosea și se grăbește să meargă la Sfântul locaș, unde se cântă prohodul, și lacrimi mai amare curg pentru suferințele **Celui ce va învia a treia zi după Scripturi.**

20 Martie 1941.

Pentru odihna morților

de NICOLAE ȚIRIOI

De cum s'a întors dela mormânt, în sufletul lui Andrei, durerea s'a așezat ca o rană grea.

La oraș, când i-a venit vestea, — în clasă era la ora de Franceză, și se pregătea să răspundă — i se părea că trăiește un vis alb, că lucrurile alunecă în jur și prind o formă nefirească, ștearsă, depărtată. Avea senzația că plutește în acelaș timp, dedesupt, un trup greu, de plumb — strein. Ii mai sună încă în urechi pașii săi de pe coridor: ca bătăi adânci, din fiecare secundă, într'un cavou gol. Cum a călătorit, nu-și mai aduce aminte. In sat, s'a trezit pe o uliță întinsă. Fără capăt. Cineva s'a apropiat. Un glas, pe care nu și-l recunoștea, a pus întrebări obosite. Un miros de tămâie și de lemnul Domnului l-a oprit în prag. Chipul palid și supt se odihnea, smerit, între lumânări. Ochii mortului, înfundați, — mortul smerit, fără sbuciumare.

Sub tâmplele lui Andrei vuiau înnăbușit, ca dintr'o depărtare răscolită de furtună, amintiri și nădejdi. Frânturi uitate de trecut în minte... Privea la cea din catafalc și nu credea în neființa ei. Un somn adânc, fără nici o tresărire învăluia neomenesc tresăturile chipului drag. Mamă-sa dormea... rugându-se, cu mâinile pe piept, pentru odihna sufletului.

La înmormântare a urmat sicriul în neștire, fără să audă bocete, fără să vadă slujbă de îngropăciune. Cântări veneau ca dintr'o altă lume. Ingândurat și nesimțitor, își trăgea povara unui trup obosit și se străduia cu îndărătnicie să prindă o formă a lucrurilor. In suflet se căscase un gol imens iar în gură simțea un gust amar și neclăit. A vrut să-și dea seama de sine, dar n'a reținut decât **vrerea.**

Intr'o vreme a venit să-l ogoiască taică-su. Vroia liniște, liniște mare. Tatăl său l-a părăsit dând din cap. Rămăsese singur. Se înnopta. Vedea pomii ca prin sticlă. Il chinuiau neliniști dureroase și totuși șterse, vagi, obosite. O povară apăsătoare. Nu putea gândi. Uitase ceva și nu-și mai aducea aminte bine. Fața mamei, liniștită, nepăsătoare, cu surâsul rece al morții, îl pătrundea prin tulburările ochilor în cele mai adânci țesături. Crescând și mărindu-se. Capu-i țiuia și parcă milioane de ace subțiri și nevăzute îi pătrundeau în creier. Cât de mâhnită trebuia să fie mamă-sa înainte de încremenirea lacrimilor în sarea uscată. Ar fi vrut să plângă... In casă **atunci** plângeau toți. Plângea și mamă-sa, dorindu-l. Il durea că nu poate plânge și el.

Vor trece anii. Vor putrezi și mâinile împreunate pentru rugăciunea mută, cea fără lumânări, de-acolo, din adânc. Mistuitu-s'a flacăra sângelui aprins, dătător de dragoste umilită și de viață, sângele mamii? Căci moartea n'a mai lăsat decât fumul — sufletul ei atâta de mare. Fum rătăcitor, fum fără odihnă. Un suflet plămădit din iubire și durere, ca toate sufletele mamelor. Suflet fără odihnă și dincolo de mormânt...

„Doamne, în lumea aceia fără umbră, câte mame n'or rătăci, umbre, pe cărarea rătăcită a fiilor lor. Cum va arde flacăra sufletului ei pe altarul lumânărilor ce ard în veac! Doamne, ce să fac pentru ea, pentru odihna lor, pentru odihna tuturor morților?"

In grădină se lungeau neguri. Răsărea luna. Era târziu. I s'a părut că aude un plâns înăbușit. Venea dinspre ușa grădinii. Era tatăsu, care nu mai cuteza să-l supere, dar nu se îndura nici să-l părăsească. Apoi n'a mai auzit nimic. Poatecă plecase.

Prin gard licărea departe o lumină. Părea c'o recunoaște. Era lumina aceia pe care, în nenumărate nopți, copilaș, când își scobora privirile dela cer înfiorat de dâra de argint a unei stele căzătoare, o socotea steaua rătăcită agățată undeva în zări. Se sculă năucit și păru că privește pătrunzător înainte. Fruntea i se însenina treptat, dar o nerăbdare subită îi cutremură corpul. Mintea-i ticluise un înțeles. Nu se mai îndoia acum. Așa trebuia să fie.

A luat-o grăbit către câmp în partea ce știa că duce la cimitir. Murmura ceva întrerupt, și o negură îi cuprinse simțurile. Inaintea ochilor țâșneau văpăi și umbre. Vedeniile-i se limpeziră. Trecea prin grădini, tulbura omătul limpede al lunii și suspina cu înduioșare umbrelor ce-l învăluiau. Un drum întins era alb ca oglinda. Pe de margini însă, avea șanțuri negre, fără fund. Intunericul i se păru apă, lumina argint viu. Apa și argintul viu se îmbinau, se desfăceau ca o turburare de valuri la vadul Sâmbetei. Ii venea să râdă simțind cum i se prelinge argintul viu pe corp, cum se învelește umed cu apa... Înțelese: înnota. Trebuia să despartă apa de argintul viu ce cădea nemilostiv din cer. Broboane reci de sudoare îi scăldau fruntea. Gâfâia de sforțare. Și atunci undele apei se despicară. Goluri adânci și nelămurite îl înghițeau, îl striveau... Simți că se năbușe, că-l înnecă întunericul... Dădu din mâini cu ultimă sforțare... O cracă atinsă îl isbi pe obraji. Se afla în cimitir. Crucile, de lemn, unele căzute, altele strâmbe, roase de vreme păreau împovărate de lumina lunii.

N'ar fi cutezat să vină altă dată noaptea în cimitir. Acum, îngenunchiat lângă o cruce nouă, pe țărâna reavănă, își înfigea mâna cu patimă în lutul rece. Țărâna se zdrumica la el în pumni. Voia s'o fărâmițeze, s'o facă pulbere și s'o risipească în toate părțile.

O dorință nemărginită l-a făcut să-și culce fruntea în lutul rece care astupă, desparte, apasă. Sub povara lui joasă, mamă-sa s'a despărțit pentru vecie de lume. Buzele ei nu mai șopteau rugăciuni, nu mai îngânau alintări. Ochii săi zăceau înfundați într'un întuneric sticlos, orb, adânc. Țărâna mormântului era așa de rece!

Și fiindcă genele i se umezeau abia acum în cristalul cald și plin al lacrimilor, a vrut să șoptească pământului o taină. Taina sufletelor după moarte. Și pământul, veșnic rece și cald, îi mărturisea taina cu care a făcut Dumnezeu orânduiala lumii. Și a înțeles Andrei că din darurile cerului înălțăm pâlpâiri de lumânare, pentru îndurarea Domnului. Aprindem lumini pentru flacăra stinsă din trup. Iar trupului îi dăm bulgării de țărână aruncați pe sicriu.

Numai sufletului, nepotolitului suflet, îi vărsăm — pentru odihna lui — avuția cea mai curată care ne-a fost hărăzită: apa sărată a lacrimilor. Pe ea o topim în durerea inimii noastre, o scoatem limpede pe fereștile sufletului și o sdrobim iar printre gene — mir potolit ca pacea adâncă de dincolo de mormânt.

Lalea stă la'nceputul drumului

(Urmare din pag. 3-a)

— Nu, că am avut un prieten, care-a pățit-o tare rău. Era la o brutărie, unde muncea de-i ieșea sufletul. Stăpânul, om negru la suflet, îi tot oprea, pe te miri ce nimic, din leafă. Intr'o noapte, s'a îmbătat și l-a umplut de sânge pe prietenul meu, care, nemaiputând răbda, a început să se apere cu o jordie. Ceasu' cel rău! Căci l-a pocnit atât de rău pe stăpân, încât i-a spart capul. Pentru asta, prietenul meu a fost luat de poliție și trimis la institutul de corecție. Acolo-i tare rău...

— Eu nu mă gândesc să te răzbuni în felul acesta. Mașina justiției te-ar prinde și te-ar strivi. Ai putea să te răsbuni împrietenindu-te cu mine, — și Filip roși de rușine gândindu-se la ce fel de murdărie se pretează.

— Nu pricep ce răsbunare să fie asta?

— Vei înțelege mai târziu. De altfel, nici nu-ți cer cine știe ce lucru rău. Vreau să te întreb câte una-alta despre covălia în care muncești. Ia o țigară. Ține între pălmi flacăra chibritului, ca să nu ne vadă cineva. Așa.

— Bună țigară. N'am fumat niciodată o țigară atât de bună. Iu-iu-iu, să mă vadă meșterul!

Filip se 'ntinsese cu spatele 'n iarbă; sgomotul orașului nu pătrundea până aici; un groaznic sentiment de rușine îl rodea. — „Bine că-i măcar întuneric, că altfel, s'ar vedea c'am roșit. Nu pentrucă m'ar jena prietenia cu un biet ucenic, ci fiindcă-i speculez în folosul meu naivitatea" —; ceva foșni prin propiere; o pasăre de noapte sau un câne bolnav și dornic de singurătate, furișându-se printre ierburi.

— Meșterul tău o are tare drag pe Lalea?

— O are, că-i frumoasă și bună la lucru.

— Is logodiți de mult?

— Nu. Se cunosc abia de-o lună, da' se iubesc ca și cum s'ar cunoaște de cine știe când. Locuiesc în aceeași casă, însă Lalea nu-l primește la ea pe Gheorghe când dânsul bate noaptea la ușa ei. El trebue să meargă la alte fete... Lalea spune că până 'n noaptea nunții nu-l primește. Dânsul strigă și bate'n ușă, dar tot la fetele din piața Fântânii trebuie să meargă și, a doua zi, ea râde de se prăpădește, iar el mă bate pe mine...

— Tu ești de mult în ucenicie la Gheorghe?

— De un an. De când și-a deschis aici covălia. Gheorghe Iuridovi a avut covălia în Cuciurul-Mare înainte de-a veni la Cernăuți.

— Ești și tu din Cuciurul-Mare?

— Nu. Eu îs din Ciortoria de lângă Văscăuți. Părinții mi-au murit amu doi ani, de tifos. N'am pe nimeni pe lumea asta.

— Cum te chiamă, mă băiete?

— Andrii.

— Ascultă, mă Andrii. Vrei să câștigi o sută de lei?

— Cum să nu vreau? Numai să nu fie vorba de ceva urît...

— Nici o frică, flăcăule! Uite despre ce e vorba. Doresc să știu cât mai multe lucruri despre Lalea.

— O iubești? — întrebă neașteptat băiatul.

— Cred... cred că da... — șovăi Filip.

— Nu-i de mirare. Și eu o iubesc pe Lalea. Toată lumea o iubește. Până și fetelor le place s'o sărute. Lalea e orfană. Mi se pare că-i din Vijnița. Nu știu unde-a găsit-o Iuridovi. Intr'o bună zi, a scos-o din pământ și-a spus tuturor: „Iată, asta-i logodnica mea. Vai de cel ce s'ar atinge de dânsa!" Și stăpânu-meu îi un bărbat strașnic tare! Doamne ferește de cel ce s'ar apropia de fata lui!

— Totuși, n'a încercat nimeni acest lucru?

— Ba da, un șofer, însă Lalea l-a sgâriat ca o mâță sălbatică. L-a umplut de sânge și-a râs de el, iar Gheorghe a aruncat o cofă de apă asupra lui. S'a strâns întreaga uliță în fața covăliei. Lalea se uită ca la un Dumnezeu la Iuridovi. A spus odată că n'a văzut un bărbat mai voinic și mai arătos ca dânsul.

— Cu toate acestea, cred că nu-l iubește cu adevărat. Dacă l-ar avea drag, n'ar suferi ca el să se ducă la altele.

— Mi se pare c'aveți dreptate, însă cine știe... Lalea îi o femee tare ciudată.

— Deocamdată mi-ai spus destule, Andrii. Ai aici banii. Mâne seară, vreau să te găsesc tot aici. Ne-am înțeles?

— Da. Cum scap din covălie, dau fuga încoace. Mulțumesc pentru bani. Noapte bună, domnule.

— Noapte bună, Andrii.

A doua seară, Filip îl rugă să-i înlesnească o întrevedere cu Lalea și explică în ce fel:

— Eu voiu veni în fiecare după amiază la cârciuma din dreptul covăliei și m'oi așeza întotdeauna la fereastră, ca să te pot vedea. Când Iuridovi va pleca în oraș, să-mi dai un semn. Bunăoară... să fluieri începutul dela „Coasă". Cunoști „Coasa"?

— Cum să n'o cunosc, că's dela țară și toți flăcăii o știu juca.

— Atunci, fluieri începutul. Eu voiu veni în covălie și tu mă vei îndruma către Lalea. Bine?

— Bine, domnule Filip.

Tânărul Timoteu se duse vre-o cinci zile de-a rândul la cârciumă și pândi cu atenție la fereastră, dar nici un semn nu veni din partea lui Andrii; Filip înebunea de nerăbdare și numai cu greu se

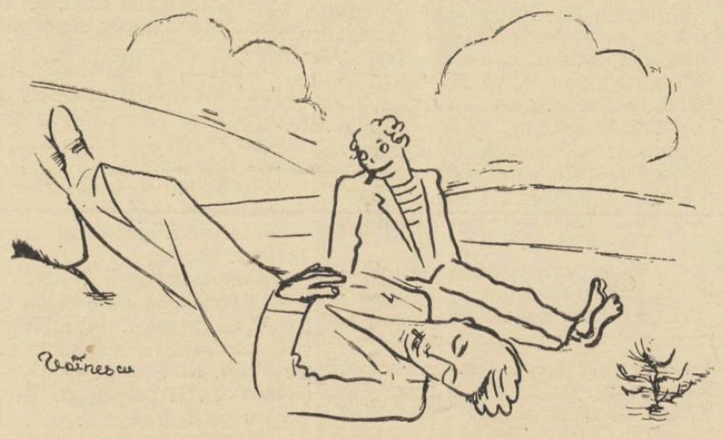

stăpânea să nu-și dea pe față enervarea. Din fericire, a șasea zi — Andrii fluieră semnalul convenit. Iuridovi plecase în sfârșit de acasă și Lalea era singură. Băiatul făcea semne, din ușa prăvăliei, ca Filip să se grăbească. Acesta plăti repede consumația și veni la Andrii.

— Lalea e'n bucătărie. Intrați prin ogradă. Iuridovi a plecat la Cuciurul-Mare și se va reîntoarce abia mâne dimineață.

— Tu să rămâi prin apropiere, Andrii, că poate-oiu avea nevoe de tine.

— Bine, domnule Filip. Indată voiu închide covălia și voiu sta în ogradă, ca să mă chiemați când veți avea trebuință. Să șuierați și eu mă voiu arăta imediat.

Insera acuma, pașnic de parc'ar fi fost într'o bucolică. Rumoarea orașului scădea. Stelele se aprindeau ca niște depărtate focuri de poveste pe-o câmpie de vis, iar casele se cufundau încet-încet într'o lumină albăstruie care curgea din isvoarele tainice ale nopții. Filip deschise cu precauție portița ogrăzii. Inima îi bătea ca și cum ar fi vrut să-i spargă pieptul. Auzind un boncănit, se opri. Dându-și seama că nu era decât sgomotul pe care-l făceau cu copita caii din grajd, îndrăzni să meargă mai departe și ajunse la o ușă, care era închisă numai pe jumătate. Când s'o împingă, îl cuprinse un fel de teamă și fu cât pe ce să fugă de acolo, însă o mișcare dinăuntru îi spuse că e prea târziu și, luându-și inima în dinți, Filip intră în bucătărie. Lalea, care tocmai voia să vadă cine umblă la ușă, se isbi de el și scoase un țipăt mic de spaimă.

— Ce-i?... Ce cauți aici? — isbuti să spună dânsa, revenindu-și.

— Vreau să vorbesc cu dumneata.

— Dacă ai de vorbit cu mine, vină ziua, când e Iuridovi acasă. Du-te, că-l chiem pe Andrii să te dea afară.

— Nu mă tem c'are să mă dea afară Andrii.

— L-ai cumpărat pe băiat! — spuse ea cu un dispreț în care se amesteca totuș, și o nuanță de admirație, de sigur pentru curajul acestui străin.

— Poate... — se eschivă Filip dela un răspuns precis. — Ascultă, Lalea, știi de ce am venit încoace.

— Sigur... Credeai că's o proastă cu care poți să faci ce vrei.

— Nu vorbi așa, Lalea. Tu mi-ești dragă. Am venit să-ți spun asta. N'am iubit niciodată, dar pe tine te iubesc. Te iubesc cu adevărat. Cred că n'aș putea trăi fără tine.

Fata nu se așteptase la o asemenea declarație, mai ales că venea atât de brusc, fără nici o pregătire.

— Mata glumești, — spuse ea într'un târziu.

— Nu. Dacă mi-ar arde de glume, nu mi-aș pierde în cârciuma de peste drum zilele. Dar te iubesc. Eu, Filip Timoteu, doctor în arheologie și băiat de viitor... — zâmbi dânsul cu un fel de descurajare; apoi rectifică — și fost băiat de viitor...

— Mata ești feciorul bogătașului Timoteu?

— Da. Feciorul bogătașului despre care ziarele scriu c'ar putea cumpăra înteraga Bucovină în douăzeci și patru de ore... Da. Lalea. Feciorul lui Anton Timoteu și nepotul bunicului Mafteiu... Strămoșul meu a fost spânzurat. Ce vrei să-ți mai spun?

— Te-așteptai să-ți cad de gât acuma. Ți-ai greșit socoteala, domnișorule. Mie mi-e drag Gheorghe, Gheorghe Iuridovi al meu...

— Trebuie să mă iubești pe mine. Sau și pe mine. Asta mi-i indiferent. Tu ești totul pentru sufletul meu. Înțelegi, Lalea?

— Zădarnic. Nu-mi ești drag. Ce pot eu?

— Dau totul pentru tine. Și viața, Lalea.

— Asta-i foarte mult, domnule Timoteu. Totuși, nu te voiu iubi niciodată.

— Poate că nici nu trebuie să-ți cer aceasta. Deocamdată, sunt bucuros dacă mă lași pe lângă tine, Lalea. Risc totul pentru tine, absolut totul. Orașul va urla mâne-poimâne, dar nu-mi pasă. Sufletul meu e ca o țarină care-a primit sămânța ființei tale. Chipul tău a crescut, cuprinzând întreaga câmpie. Tu, numai tu mă stăpânești. Nimic altceva nu mai are însemnătate pentru mine Lalea, dacă ai iubit vreodată cu adevărat, dacă-l iubești cu adevărat pe Iuridovi, trebuie să mă'nțelegi și pe mine.

— Domnule Timoteu, nu pot, n'aș putea niciodată.

— Lalea, nici din milă?

— Nici.

— Gândește-te bine. Din milă. Și nu-ți voiu cere nicicând altceva, decât dragostea pe care i-o dăruiești unui câne.

— Nu pot.

— Asta înseamnă moartea mea. Cum câmpul e făcut să rodească sămănătura, așa sunt făcut eu să te iubesc. Poate că aceasta e singura mea menire pe lume. Iți jur în fața lui Dumnezeu că nu pot trăi fără tine.

Cilindrul lămpii plesni și odaia se cufundă în întunericul pe care pe'ncetul, luna răsărită deasupra cimitirului evreesc îl mai risipi. Fata se așezase pe pat. Filip căuta să-i ghicească trăsăturile. Își trecu deodată mâna peste obrajii ei și degetele lui citiră, ca ale urui orb, liniile feței înclinate asupra sa.

— Lalea, vină în dreptul lunei. Trebuie să te văd.

Fata se supuse și fața ei se'nzăpezi sub ploaia argintie.

— Vreau să te sărut, — și știu că, dacă se pleca acuma asupra ei, ar fi putut să-i soarbă aburul răsuflării, însă nu voia astfel; voia ca fata să consimtă, să participe la acest sărut, care trebuia să fie al unei dureroase inițieri, verificată în această comuniune trupească asemenea unei morți prin voluptatea infinită a unei bucurii stranii, fără posibilitate de revenire.

— Nu, Filipe.

— Atunci, spune ce să fac?

Luna trecu după un horn; lumina de pe fața Lalei se stinse; în ogradă, Andrii fluiera încet și tot ridica mâinile spre lună, ca și cum ar fi încercat s'o desprindă de pe cer.

— Ui-te ce semne ciudate face Andrii...

— Lasă asta. Răspunde-mi, Lalea.

— Filipe, dragostea se poate vindeca.

— Nu o dragoste ca aceasta, a mea.

Lalea simți o milă nesfârșită pentru omul de lângă ea, care plângea cu ochii uscați, și-ar fi vrut să-l sărute, însă un fel de putere, ca din afară, o oprea, așa că-l respinse când mâinile lui îi căutară umerii.

MIRCEA STREINUL

VITRINA EUROPEI

Note italiene

LA ROMANITA

In luna Octombrie a anului trecut, după raportul președintelui Institutului de Studii Romane, s'a aprobat proectul expus pentru creerea unui „Centru internațional", pentru același fel de cercetări, de către conducătorul Italiei.

E în această inițiativă o înaltă semnificație, aceea de a atrage mai viu atenția oamenilor de cultură din toate țările, asupra serviciilor imense pe care romanitatea le-a adus și trebue să continuă a le aduce lumii întregi.

„Romanitatea — spune **Romolo Murri** în „Costruire" din Ianuarie 1941 — nu e numai o tradiție culturală, o bogată îngrămădire de forme și motive ideale, de unde fiecare poate lua în conformitate cu starea de spirit și gustul timpurilor, acela care le servește. E ceva cu mult mai intim și mai vital; și spune forme de gândire, de cârmuire civilă, de artă, un climat spiritual, un echilibru interior, o viziune de viață, care nu numai că au fost, dar sunt și astăzi expresia spontană și directă a sufletului nostru și a geniului nostru; așa că trăim, pe același teren și dela aceleași rădăcini, de fiecare dată când noi, după perioade de dispersie, ne întoarcem să ne adunăm în noi înșine, pentru a ne îndrepta spre sursele noastre și a gândi și acționa volnicește după propriul nostru gust și oficiu istoric".

Aceasta înseamnă „romanitatea" pentru Italieni. Desvoltarea romanității cuprinde 3 perioade; perioada romană clasică propriu zisă, cea catolică medievală și cea umanistică. Dacă a doua și a treia perioadă continuă, la prima perioadă trebue să se adreseze cineva pentru a înțelege substanța intimă a romanității. Ea a fost creațiunea spontană a spiritului, a construit și a condus o lume întreagă a unei activități asociate, de institute private și publice — expresia ei plină și curată a rămas în nenumărate documente.

Încă dela începutul secoluiui al IV-lea, romanitatea încetează de a mai fi expresia vie a unei culturi și a unui regim — să nu uităm că e vorba aici de prima perioadă a romanității, cea clasică. Din compoziția ei complexă mai trăesc doar: limba și dreptul.

Peste romanitatea clasică, peste spiritul ei, Creștinismul s'a suprapus, dând conștiinței o nouă interiorizare; iar mai târziu, obiceiurile feudale au crescut pe locurile vechilor instituții.

Din această vastă și intensă, confuză totuși, combinație dintre antic și nou, s'au înălțat formele caracteristice ale Evului Mediu.

Vine apoi perioada umanismului care din Italia s'a difuzat cu repeziciune în Franța, cucerind în cele din urmă toată Europa catolică. Detașat de istorie, umanismul și-a arătat repede slăbiciunea; era restrâns aici un formalism cultural estetizant, practicat doar de literați și de curțile regești. Dela curtea lui Leon X, până la cea a lui Ludovic XIV, tradiția romanității ordonatoare mai păstrează încă o oarecare forță de răspândire.

Dar această forță nu atinge „profunzimea spiritului, unde se elaborează noua istorie, și se înstrăinează cu noblețe dela neliniștele și luptele între care se formează omul modern".

Luther e primul care rupe în mod vizibil, inițiind protestantismul, unitatea europeană fondată pe acest catolicism și umanism clasicizant; se deschide astfel drumul tendințelor și doctrinelor individualistice, care au trecut fără întârziere din câmpul religios pe cel cultural, politic și social.

Raționalismul din care s'a alimentat Revoluția franceză, naturalismul secolului XVII care pare să continue doctrina juridică clasică și scolastică medievală, au fost în fond susținătorii unei universalități de rațiune, care voia să fie substitută oricărei forme cu caracter transcendent și oricărei doctrine de autoritate.

Prin restaurarea romanității, inițiativa italiană caută să combată această disociație socială și anarhică, instaurându-se „principiile veșnice de ordine umană, interioară și socială, cu care romanitatea a învățat Europa".

CINEMATOGRAFUL ITALIAN

— e vorba de producțiile cinematografice italiene — a început să devină viu, să-și însușească o fizionomie proprie, reușind să nu mai fie sclavul capriciilor americane, care impuneau ecranului mondial o serie de filme neapropiate de cele mai multe ori prin nimic tendințelor și cerințelor spirituale ale popoarelor europene. După filmul francez, neîntrecut în relevarea ascunzișurilor sufletești ignorate de producătorii americani, în descoperirea de sensuri și semnificații a gesturilor neînsemnate, în accentuarea amănuntelor caracteristice; după triumful filmului german, magistral în redarea caracterelor ferme, a acțiunilor cu substrat eroic, vine să se impună filmul italian.

Giuseppe Somma (*„Costruire", Ian. a.c.*) *spune clar; „cinematograful poate să fie un eficace instrument politic, un impunător mijloc de comunicare, capabil de a da rezultate minunate încă pentrucă el contribue mai mult decât literatura la descoperirea și formarea conștiinței publice. Pentru aceea noi, nu prevestind propriu zis filmul politic, recunoaștem că totuși trebue făcută o politică a filmului. Terminăm. Cinematograful trebue luat drept ceeace este; un atribut al artei care, vulgarizat la maximum în multiplele sale aspecte prin mijlocul variatelor expediente tehnice care merg perfecționându-se și reînnoindu-se cu o repeziciune vertiginoasă, pierde originea sa prozaică pentru a se transforma într'o manifestație spectaculoasă de universală simpatie. Voim pentru aceea să urmărim creația, realizarea și soarta ei, punând-o în conspectul înnoitei psihologii publice și individuale a poporului nostru; a spune cu alte cuvinte ceeace este dar și aceea ce trebue să devină".*

SORACTES

RASTIGNIREA

Clișeul nostru din pagina I, reprezintă „Răstignirea" sculptată pe sicriul Sfântului Ioan cel Nou. Lucrarea pe lemn de cedru, e păstrată la mânăstirea Putna. Am reprodus clișeul după revista „Artă și tehnică grafică" (caietul 12 Iunie-Septembrie 1940), unde d. Dan Smântânescu dă prețioase lămuriri asupra acestei opere de mare artă, în articolul „Argintării și țesături domnești dela mânăstirea din Bucovina". Al doilea clișeu din pag. I-a, reprezintă „Fecioara lângă cruce", icoană pe sticlă, colecția Muslea, Cluj. Reproducerea noastră este după „L'art du paysan roumain", de prof. G. Oprescu.

Domnișoarele Țâmbală

(Urmare din pag. 5-a)

Nimeni nu s'a uitat, că toți înțepeniseră, de teamă să nu mai facă vre-o mișcare. Nu se uitau nici în dreapta nici în stânga. Fiecare se considera ca un condamnat la moarte. Nu mai era nici un fel de entuziasm.

— „Așa! Așa! Bine, bine! Bravo, domnișoarele Țâmbală, ținută perfectă. Minunat, dom'le Ionescu. Le position elle est correcte!

Domnul Merdler nu mai simțea nici o nevoe să fie complimentat și voia să se retragă imediat. Nu-i rămâsese pic de demnitate...

— „Bun, bun!

Și mai face o inspecție la spatele lor.

— „Buuun! Un moment! Acum pun și eu skiurile!...

Nimeni nu mai vorbea. Domnișoarelor Țâmbală le tremura bărbia.

— „Vă rog, vă rog! Extaz... Extaz înseamnă nemișcare, domnilor... Extaz!...

Dar ei nu mai mișcau demult. Aveau impresia că profesorul întârzia, pentrucă-i lipsea și lui curajul.

— „Un moment, un moment! Și lepădește curagios și greoi cu skiurile. în dosul „pacienților" prostiți de spaimă.

— Un moment! Un moment!

Nilă, în timpul acesta, stătea cu mâinile în buzunar; flautul era și el acolo, în buzunar. Ii se zărea numai vârful. Adineaori Nilă se îndoise de râs când a văzut cum cad skicrii, unul după altul, și a rămas, de atunci, cu gura căscată.

In fine, profesorul, după o ezitare, luă o hotărâre stranie. Se săturase să ție în loc pe domnii elevi. Nu mai știa ce să facă cu ei.

— „Domnilor, când am să spun: un, doi, trei, să nu aveți nici o teamă! Eu, în timpul acesta, sunt în spatele domnilor voastre. Va să zică, în clipa când spun: un, doi, trei, vă ajutați cu bețele și porniți ușor. ușor... fără frică, mai ales!

Apoi, începu:

— „Unu!... și când a spus doi, s'a repezit în ei ca un nebun.

Plecarea a fost impresionantă. „Profesorul" par'că turbase. Striga, răsând cât putea:

— „Galoop!...

Bieții skiori porniseră la vale cu mare viteză, de-a tăvălugul. Skiurile par'că le purtau pe cap. Așa învălmășeală cu picioarele în sus, era. Bețele erau ridicate amenințător spre cer și... deodată nu s'a mai văzut nimic. Culorile dispăruseră. Totul era alb. Profesorul tot striga de sus:

— „Grande slème!... și râdea către Nilă care începuse să plângă. Așa ceva, Nilă nu văzuse niciodată.

Domnii au ajuns toți odată, la marginea unui drum care dădea în poalele pădurii. Domnul Merdler s'a ridicat cel dintâiu din zăpadă:

— „Este un escroc! Un șarlatan! Unde e? Mizerabilul...

— „Ce întâmplare, au exclamat domnii Ionescu, suferind grozav.

Fetele erau căzute mai jos, desesperate. Fiecare primise skiul celuilalt în cap și se văitau din răsputeri.

Profesorul a venit în fugă, fără ski.

— „Dar, ce-i asta? strigă Merdler.

— „Așa-i la'nceput. De ce vă speriați? Ca la înot. Numai așa se poate dovedi cine are și cine n'are aplicațiuni pentru ski. Ați pornit-o corect, însă v'ați înțepenit prea tare. Nu trebue să vă înțepeniți. Fiți mlădioși, domnilor...

— „Mlădioși? mai îndrăznești?

Ceilalți nu i-au răspuns, fiind încă într'o stare de neputință. Aveau gura, nasul, ochii și urechile pline de zăpadă. Mormăiau ceva, dar nu se înțelegea nimic.

Profesorul s'a repezit la domnișoarele Țâmbală, care spuneau vorbe grele contra lui.

— „Domnișoarelor! Asta nu se mai cheamă sport, dacă e vorba de plânsete și revoltă. Debutul este întotdeauna cu surprize...

— „Trebuia să ne previi, dom'le. Ne-ai nenorocit, fără discuție. Ai să vezi ce ai să pățești cu papa.

— „Aici nu e vorba de papa și mama. E sport, domnișoară.

— „Las'că ai să vezi! spun ele ciudos.

— „Aici nu e vorba că ne-ai urcat pe un măgar ca să ne suie la deal! strigă Merdler.

— „Dați-mi voe, dom'le Merdler. Și excursiunea pe măgari are riscurile sale...

— „Să nu încerci să mă convingi, dom'le Waizănberlilă! spune el, apăsat. Și te sfătuesc să încetezi și să dispari din fața mea, că nu garantez! Sunt o fire violentă, dom'le Waizeeeenberlă.

— „Ha-ha-ha! don'le Merdler, ești un copil...

— „Ia, te rog! Să nu umbli să mă calmezi. Să mă fac de râs, coșcogeamite fabricant, în fața colaboratorilor mei, dom'le, dom'le... Te rog isprăvește! Am venit aici în vikend, nu să-mi sparg capul. Mi-ai dat cuvântul de onoare că până seara sunt un as al skiului. Ei, cum umbli cu șoltic'rii? Acum constat că dumneata nu știi nimic. Am să te reclam. Am să te'nvăț eu pentru totdeauna dom'le Waizămberlă.

Domnul Merdler nu mai avea skiuri în picioare și nici nu știa unde sunt. Singurul care se ridicase. Ceilalți mai erau tolăniți prin zăpadă.

— „Dom'le Merdler, v'am supraveghiat. Ați avut plecarea clasică. Din instinct personal, ați făcut „șamberlenul". Dom'le, în Norvegia, începătorii se'mping, însă nu li se spune,

— „Aici nu-i vorba de Norvegia, dom'le. Aici e vorba că ne-ai nenorocit literalmente.

Domnii Ionescu au încercat să se scoale, dar căzuseră așa de rău pe nod, că urlau ca din gură de șarpe.

— „Au, au! Nous sommes tombés comme ces messes...

De durere și frații Ionescu o luară pe franțuzește.

— „Oho, oho! Dar e serios, spunea Vergil. Să nu am o fractură...

— „Trebue să vă ridicați domnilor! porunci Merdler, căci puteți căpăta o pneumonie.

Domnișoarele Țâmbală o porniră încet spre cabană, ținându-se de mână. Nimeni nu s'a mai gândit să caute skiurile. Profesorul întinse mâna fraților Ionescu să-i ajute ca să se ridice.

— „Lasă-ne, dom'le în pace! Că ne vom descurca singuri.

— „Ah! Am o durere care mă pătrunde până la creer! zise Merdler și ținea mâna la spate. Căzuse și el pe nod.

„Profesorul", văzând că domnii mai vorbesc, s'a luat după domnișoarele Țâmbală.

— „Ai să ai de vorbă cu pa-pa! ți-am spus.

Waizămberlă se săturase de elevi și luase hotărârea să nu-i pese de nimeni.

— „Ascultați, măgărițelor! De ce veniți la munte? Ca să stați pe buturugă? Atunci, înțepenitelor, cu așa un fason, greu să devii sportiv...

Nici unii nici alții nu mai vorbeau în termeni franțuzești.

— „Să fii cuviincios! Canalie izraelită! Știm ce este ski... Cunoaștem lume deajuns...

Hai, drăguleană! și o trăgea de mână pe Leza, spre deal.

— „Ce tâmpit! Ticălos! C'est à se faire croix! Ce perfid!".

— „Ah, ce caraghioși sunt cu toții, spunea tare și râzând „profesorul".

„Profesorul" s'a dus pe alt drum

Merdler, foarte ciudos, a spus către frații Ionescu:

— „Am avut prostia să-i plătesc înainte șase lecții. Extraordinar! dom'lor, par moment, mi-e rușine de rasa din care fac parte.

S'au auzit mult timp domnii și domnișcarele spunând: „par ici, par ici"... Mai bine par ici! Alegeau drumul mai ușor pentru durerile lor și căutau să scurteze din deal, mergând deacurmezișul.

— „Par ici, par ici!..."

Profesorul dispăruse pe alt drum. Nilă care-i aștepta sus, auzind „par ici" mereu, a spus:

— „Par ici" a căzut după casă. Acum a venit. „Par ici" a luat geamantanul și „par ici" a plecat...

Domnii erau obosiți și n'au răspuns lui Nilă.

Nilă credea că pe Waizenberlă îl cheamă „par ici".

Au ajuns la cabană. Nu le mai ardea de nimic. Toți țineau mâna la spate, schicpătând. N'au mai vrut să stea la masă. Fiecare s'a urcat în odaie. Domnișoarele Țâmbală ceruseră apă caldă, căci aveau răni de spălat, Nilă le-a adus apa până la ușă:

— „Doamnă cucoană sunt spicialist. Vă'nvăț eu mâine!

— „Hai, pleacă!

Domnișoarele Țâmbală au început să plângă de ciudă văzând în ce hal sunt lovite la toate încheeturile.

S'au auzit iar plânsetele lui Nilă, că domnișoarele l'au îmbrâncit afară.

Domnișoarele Țâmbală au adormit, spunnâd canalie perversă!".

Noaptea a venit și flautul a reînceput să cânte. Domnul Merdler și frații Ionescu erau la aer...

— „Au, au, au!

Nu-și putea îndoi deloc genunchii. Ii durea, de-i apucase clănțăneala. La fiecare mișcare, urlau ca înjunghiați.

— „Nu mai cânta, dom'le! Lasă-ne 'n pace! Ce-i ziuă?

— „Lupchii! Lupchii, dom'lor!

— „Ce? Lupi?

Și n'au apucat să-și ridice hainele, gonind spre cabană. Uitaseră de toate auzind că vin lupii. Au urcat scara ca smeii și s'au vârât sub pătură.

Nilă n'a dormit toată noaptea la gândul că n'a cântat din flaut pentru domnișoarele Țâmbală.

— „Ce s'a petrecut?!..

In zori, glasuri tari s'aud. Maria Magdalena sosește beată moartă de la Hațeg. Băuse toți banii de pe porci. Venise cu un tânăr. A mai adus băutură acasă. A cinstit-o pe Margareta și pe Tia și s'au îmbătat și ele.

Coca și Leza se îmbrăcaseră. S'au repezit să vadă ce este.

— „Coniță dragă, se repede Maria Magdalena la Coca. Apoi nu mi-e rușinle am băut, daa!

Scrâșnea din dinți, urlând:

— „Daaa! și am petrecut ca să uit de porcii mei dragi. Daaa! Daa! că dacă atâția am și eu... Dar cu Tia nu mi-a rușine să spun, vrrau dela ea...

Urla, strâmbându-se la Coca, care înlemnise:

— „Nu mai pot așaaa... Ori ne'mpăcăm ori nu mai calcă pe-aici... Spuneți-i să-mi dea o gu-guriță!...

Tia plângea, mâncând la un colț de masă. A venit Margareta și i-a dat să bea în sănătatea uneia și a alteia, înjurând urât de tot. Nu lăsau nici soarele nici stelele în pace. Pe urmă toate trei, cu Maria Magdalena, împăcate, s'au pus la masă în bucătărie.

— Hai să bem un poorc, că tare bun e!

Scrâșnea din dinți:

— „Daa! și doi poorci, și trei! Da, daaa! Vrrrau să tresc...

Sculându-se dela masă, cu mâinile în sus, pocni din degete, strigând:

— „Vrrau să trăesc viața, vrau... (și a spus ceva foarte urât). Dă-mi cheia dela nouăăă...

Și dispare.

A venit îndărăt urlând și sburlită la cap:

— „Daaa! Vrau să trăesc. Dă-mi cheia de la opt!

A revenit iar, plângând de data asta...

Și iar a pornit-o sus.

S'a auzit vocea domului Merdler, supărat. Apoi, domnii Ionescu strigau cât îi ținea gura:

— „Ce nerușinare! Ce-i cu nebuna asta? Ne omoară! Ajutor! Ce-i asta? Affară! Scoateți nebuna, că ne omoară. Vai, da' cei asta? Săriți!

— „Vrrrau să trăesc!"

— Eși, criminalo! Bestie nerușinată! Afară!

Și iar nu s'a mai auzit nimic.

Când se'mbăta, Maria Magdalena era și mai puternică. Bieții skiori, piperniciți, văzând-o au strigat cu desnădejde:

— „Mcartea ne apucă aici!

Maria Magdalena, când a auzit de moarte, a coborît scările, plângând, înjurând și strigând ca la horă:

— „Fffrumoasă-i viața!...

Apoi s'a repezit la Coca și a sărutat-o.

—„ Ah, că bine ne potrivim... Vrrau să trăesc, că nu pot fără asta. Vrrau să beau.

Coca rămâsese trăsnită, în picioare. Nilă văzând, l-a apucat mila și, când Maria Magdalena s'a dus să mai tragă un gât de spirt de cel alb, a zis:

— „Hai, doamnă cucoană, să plecăm de-aici cât mai repede! Asta nu-i femee. E satana...

Omul care venise cu Maria Magdalena înghețase afară și acum, întrând în bucătărie a spus:

— „Plec, fiindcă n'am unde dormi...

— „N'ai unde dormi?

Și Maria Magdalena scrâșni iar din dinți pocnind din degete:

— „Sunt atâtea paturi aici în bucătărie... Vrrau să trăesc!...

— „Dar unul e al Tiei...

— „Ce? nu poți dormi cu Tia? și cu mine și cu toți... Vrrau!

Iar a scrâșnit din dinți urlând și i-a sărutat pe toți.

Au început să danseze laolaltă:

— „Nilă! Cântă Nilă, că tie omor!..

Nilă cânta fricos. Acum toți erau morți beți. Maria Magdalena l-a luat de gât pe omul dela Hațeg și a spus:

— „Plecăm, plecăm!

Râdeau amândoi și Maria Magdalena îl ridicase în brațe ca pe un copil, dispărând cu el, ca un hultan. S'a întors, curând fără el.

— „L-a omorât — a spus Nilă plângând.

Ea a cerut iar spirt:

— „Vrrrau să trăesc! Prooști sunteți cu toții!...

Domnișoarele Țâmbală erau ascunse după casă, cu bagajele 'n mână. Nu mai aveau skiuri. Nilă tot le spunea:

— „Tare urât a făcut cu dumneata!... și cu mine... Ce crede ea? Că poate să ne batjocorească pe noi. Mia nu-mi trebue d;astea. Sunt om de încredere și spicialist...

Brutulea a venit și el, să-și ia rămas bun pe furiș.

Nilă spunea lui Brutulea:

— „Oare o fi femee sau bărbat?

— „Deee! O fi bărbat, la urma urmei...

— „Da' de unde...E femee! Cine-i cântă noaptea?...

Hai, hai, doamnă cucoană! Să plecăm!

Skiorii adormiseră și mai adânc. Maria Magdalena putea chiar să-i omoare, că nu mai simțeau nimic.

Domnișoarele Țâmbală, odată în tren, vorbeau între ele:

— „Ce ghinion! Să nu-i spunem nimic lui Costică...

— „Aerul curat dela munte, care-ți dă liniște și viață"... Nu mai cred nimic... Ce deziluzie, ma chère!... re!...

GEORGETA MIRCEA CANCICOV

Inamicul public Nr. 2 (către fiul său care se întoarce de la școala primară de gangsteri:)
— De ce n'ai luat tu premiul I?
— L-a luat Jim, pe protecție, fiindcă e fiul inamicului public Nr. 1.

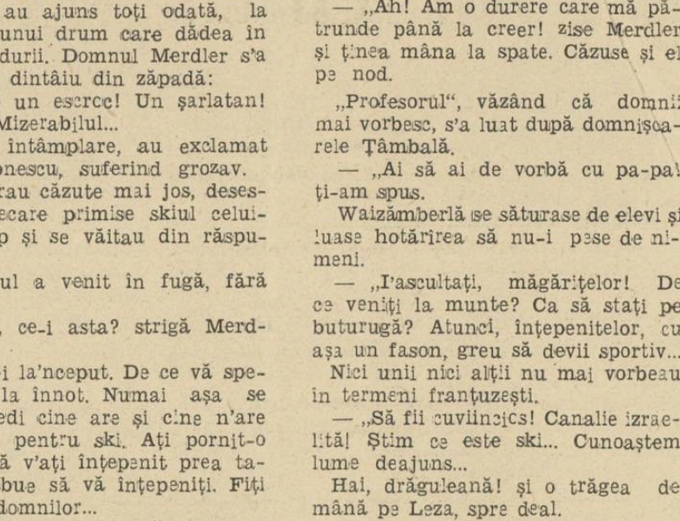

SENTIMENTE ASCUNSE

— Deși nu-mi place să las să se vadă, află domnule că nu te pot suferi!

— Deși nici eu nu vreau s'o arăt, află domnule că antipatia e reciprocă.

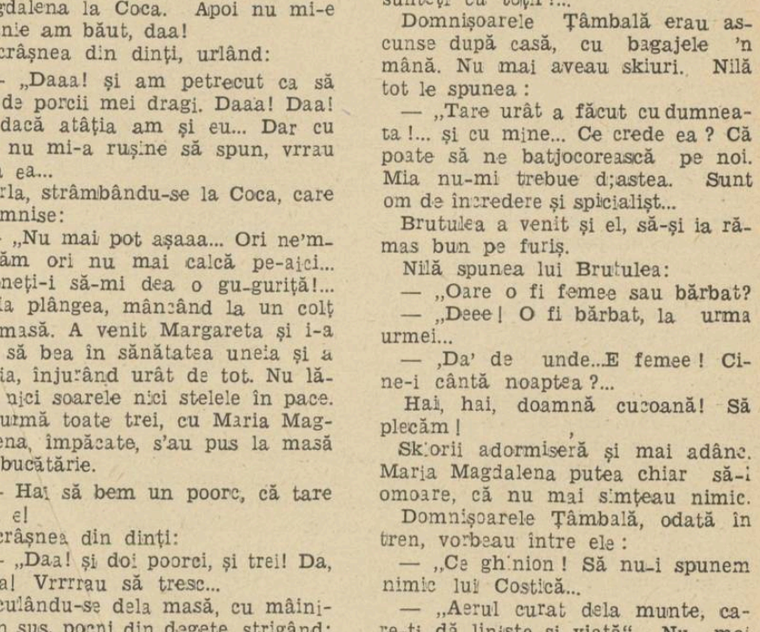

— Nu se poate plânge, are confort boerul: totul la canal!

PAȘTILE COPILĂRIEI

de GEORGE PUTNEANU

IN AȘTEPTAREA PAȘTILOR

In sătucul nostru de munte, primăvara se face simțită târziu. Nici berzele, nici rândunelele și nici cucul nu se aventurează să vestească primăvara mai devreme, căci de multe ori le îngheață ciocul zăpezile Dochiei, care vin după calendarul vechi, unecri pe la sfârșitul lui April, sau chiar începutul lui Mai.

In anul pe care-l retrăesc azi, primăvara o vestiră șuvoaele repezi, provenite din topirea zăpezilor depe culmi, ghioceii ce-și scoaseră capul prin pojghița subțire de zăpadă și plânsul mieilor ce așteptau prânzul să fie dați la oi să sugă.

Războiul se depărtase de meleagurile noastre. Trecuse repede pe la noi, cu pârjol, morți și răniți. Bubuiturile tunurilor se auzră din ce în ce mai departe, mai rar și mai încet, până pieiră cu totul în adâncurile munților. Doar câte-o arătare mai trecea din când în când pe cer, înfiorând liniștea munților cu sbârnâitul ei ciudat.

Noi, copiii, ce stătuserăm până acum mereu ascunși ca să nu ne răpească dușmanii, am ieșit pe toloacă, bucuroși că s'a terminat războiul. Ne ținem fiecare de coada văcuței ce ne mai rămăsese, ca să nu o pierdem. Tata ne lăsase două vaci și o pereche de boi. Dar într'o zi veni un ofițer străin și ne luă boii și o vacă, lăsându-ne numai cu una. Degeaba se jelui mama că are copii mici și datorii pe șura cea nouă; ofițerul nu voi să știe nimic. Ii lăsă niște hârtii scrise, spunându-i să meargă la comandament ca să i se plătească. Dar cum peste noapte fură alungați, mama rămase și fără vite și fără bani, numai cu hârtiile. De aceea, singura văcuță ce ne mai rămăsese o păzeam ca ochii din cap.

Intre timp ne jucam de-a războiul așa cum văzuserăm făcându-l cătanele. Găsiserăm aruncate prin tufișuri cartușe, grenade și arme ruginite. Cu ele făceam exerciții de războiu. Nu arareori se întâmpla să explodeze câte o grenadă, rănindu-ne. Intr'o zi m'am trezit și eu cu degetul mare al stângei retezat. Cellalți copii mi l-au legat cu petice și m'au dus acasă. Scâncind, cu frică m'am arătat mamei. Dar de ce mă temeam, tot n'am scăpat. M'am ales cu o bătaie sdravănă, cum nu mâncasem demult una la fel, tocmai din timpul puhoiului, celui mare.

— Nu ț'am spus să nu ieși din casă, sfrijitule? Te-ai înhăitat cu golanii, ai? Plisc, pliosc, cu varga peste spate, de crezui că văd stele verzi.

De durere și de necaz, m'am trântit pe un pat și începui să plâng îfundat între perne. Mama se apropie încet de pat, se aplecă asupra mea și mă sărută de mai multe ori.

— Nu-i nimic, unde dă mama, crește.

— Da, uite cum a crescut, îi zisei eu, arătându-i partea atinsă, și începui să plâng și mai tare. Mama continuă să mă mângâe și-mi spuse că dacă voiu fi cuminte, va veni tata de Paști acasă, iar ea îmi va face o cămașă nouă cu floricele. Astfel mă mai îmbună și încetai din plâns.

Mă făcui băiat cuminte, lăsând naibii golanii, grenadele și pușcile, văzându-mi de rana de la deget și de văcuța ce ne mai rămăsese. Așteptam Paștile cu bucuria cea mare în suflet: vine tata!

— Mamă, cum e tata?

— Inalt, frumos și bun ca sufletul lui Dumnezeu.

Observasem că de câte ori vorbea de tata, îi lăcrimau ochii și ne strângea cu putere la piept, pe mine și pe Dona, soră-mea, sărutându-ne cu nesațiu.

— De ce plângi mamă?

— De bucurie c'o să vie tata...

Mă pregăteam să-i povestesc isprăvile mele de războiu, din care mă întorsesem rănit. Câte n'aveam eu să-i spun! Parcă numai el a fost la războiu, eu nu?...

DUMINICA FLORIILOR

Așa m'au găsit Floriile: harnic și cuminte, stând tot pe lângă mama, care cosea la cămașa mea de Paști. Dona și-o terminase pe-a ei cu câteva zile înainte și în seara dinspre Florii o puse împreună cu o oglindă sub un păr înflorit, ca în ziua de Florii să răsară soarele peste ele. Cu cămașa și oglinda peste care a răsărit soarele Floriilor, va face vrăji și farmece de dragoste și sănătate și cămașa va îmbrăca-o apoi în ziua de Paști.

In Sâmbăta Floriilor, mama făcu plăcinte și pâinișoare și le împărți copiilor săraci, ca să fie de sufletul morților ce se scoală azi din mormânt și așteaptă la porțile raiului.

Acest obiceiu mama îl ține cu sfințenie, ca să nu pățească la fel ca mama copilului Lazăr, cel care a murit de dorul plăcintelor, sau ca fratele bogat, care n'a voit să dea măcar o firimitură lui Lazăr cel sărac spre a-și potoli foamea și l-a lăsat afară pe maidan să-i lingă bubele câinii, în timp ce el nuntea în chefuri și veselie. Din cauză că mama lui Lazăr s'a sgârcit și n'a voit să facă plăcinte după dorința fiului său, acesta a murit în Sâmbăta Floriilor. De supărare, ea a blestemat ca toate femeile care nu vor face plăcinte în Sâmbăta lui Lazăr, să pățească la fel. Iar bogatul care n'a voit să dea măcar o firimitură fratelui său sărac spre a-și potoli foamea, murind, a ajuns în iad, pe când săracul Lazăr a trecut porțile raiului. Degeaba se roagă acum fratele său. Acesta nu-l aude, cum nu l-a auzit nici el în ziua nunții. Și în această Sâmbătă, fiind ziua lui Lazăr și a tuturor morților, mama îi miluește cu plăcinte de post, ca să treacă și ea porțile raiului.

Dona a săpat în grădiniță și a răsădit flori, căci după credința populară, florile semănate în Sâmbăta Floriilor, înfloresc toate și se fac frumoase. Chiar și alte semințe de legume sau cereale, semănate înainte de Florii, se prefac în flori.

In ziua de Florii, dimineața, mama ne găti frumos și ne trimise la biserică. In mâni aveam câte un buchet de flori, culese de noi în ajun din văile și depe dealurile împrejmuitoare. Așa ne învățase mama. Trebuia să-L întâmpinăm și noi pe Iisus cu flori, în amintirea primirii Sale în Ierusalim cu flori și ramuri de finic.

In timpul slujbei eu stătui cuminte la locul băeților, iar Dona la locul fetelor.

După slujbă, așteptarăm rândul la mir și la mătișoare. Cum le primirăm, am și înghițit câte un mătișor sfințit, ca să nu ne îmbolnăvim de gâlci, de friguri și de bube și să fim ușori și frumoși ca florile.

Pe drum spre casă o întrebarăm pe mătușa Mafta, vecina noastră, de ce se duce răchita la biserică în Duminica Floriilor.

— Răchita-i sfântă, copiii mătușii, ne răspunse ea. Că pe când era Domnul Iisus răstignit pe cruce de jâduji, Maica Sa neștiind unde se află, s'a încălțat cu opinci de fier, a luat în mână un toiag de oțel și a plecat în căutarea fiului răstignit. Pe drum s'a întâlnit cu o broască. Cu ochii înlăcrimați, Maica o cercetă dacă nu cumva a văzut pe fiul Său.

Broasca a întrebat-o dece plânge, că și ea a avut nouă pui frumușei cu ochii băsicăței și toți i-au fost uciși, și nu plânge. Maica Domnului a binecuvântat-o ca, murind să nu se împuțească. Și mergând Maica Domnului mai departe a ajuns la o apă, peste care nu putea trece. Aflându-se pe marginea apei o răchită, Maica Domnului o rugă să se facă punte ca să poată trece. Rachita îi ascultă rugămintea și Maica Domnului a trecut de cealaltă parte a apei. Drept răsplată, a binecuvântat-o ca în toți anii sa ne dusa de Florii la biserica. Și de atunci a rămas obiceiul să se duca rachita la biserica și să se sfințească în ziua de Florii.

Ajunși acasă, mama ne bătu cu rămurele de răchită, ca să fim sănătoși și să creștem repede ca ramurile de răchită. Trecu apoi în curte și bătu văcuța, oile și purceii pentru sănătate. Mătișoarele le puse apoi, afară sub streașină. Căci dacă se pun în casă, moare cineva din familie.

Abia mai târziu am aflat că mătișoarele sunt bune și contra grindinei și a furtunilor. Se lese cu mătișoarele sfințite înaintea grindinei până nu trece hotarul satului și se amenință cu ele norii, rostindu-se cuvinte dela ajunuri. Atunci grindina apucă alte drumuri.

SĂPTĂMÂNA PATIMILOR

Cuminți, curați și buni, am păsit în Săptămâna Patimilor. Mama ne-a spus din vreme că, dacă vrem să vină tata de Paști, să ne purtăm frumos. Mai știam noi că nu e bine să ne bată în ajunul Crăciunului, Bobotezei și în Săptămâna Mare, că se fac bube pe trup. De aceea nu ieșeam din cuvântul mamei.

Eu îmi vedeam de văcuță și de oi, dar mă interesam pe furiș și de mersul pregătirilor. După Paști urma să se înceapă războiul între Putnișoreni și cei de peste apă. Eu eram regele celor din Putnișoara, ca rănit și încercat în războaie. Dacă ar fi știut mama, m'ar fi ucis în bătae, cu toate că era Săptămâna Mare.

Sosi Joia deniilor, colacilor și focurilor morților.

Mama și Dona erau ocupate cu frământatul aluatului și împletirea păștii și colacilor. Eu îngrijeam de lemne pentru cuptor, măturam împrejurul casei și curățeam pomii de crengile uscate, pe care le așezam între crăcanele nucului pentru focul morților de diseară.

Seara, Dona a plecat singură la denie — mama fiind ocupată cu coptul — ca să fie și din casa noastră cineva la ultima mare priveghere, când se citesc cele douăsprezece evanghelii și se trag clopotele pentru ultima oară până la Paști.

Iar eu rămăsei acasă să fac focul morților. Aceștia se pomenesc începând cu prima Sâmbătă a postului mare și până astăzi. Azi fiind ziua lor, ei vin pe la vechile lor locuințe și stau până în Sâmbăta Rusaliilor, când pleacă, dacă li s'a dat de pomană o oală și un colac. Sufletele lor se așează pe streșina casei ca niște rândunici. Ca să aibă lumină și să se poată încălzi, se fac focuri în curte sau în bătătură. Se fac atâtea focuri câți morți sunt în familie. Eu știam de anul trecut că trebue să fac trei focuri: pentru bunicul Simion și pentru bunicele Domnica și Maria. Mama însă îmi spuse să fac patru.

Pentru cine al patrulea? Căci de anul trecut până acum nu murise nimeni din familie.

Lângă fiecare foc pusei și câte un ulcior cu apă proaspătă, ca să aibă cu ce se spăla în ziua de Paști bunicii. Mama făcu pentru fiecare câte un colac — patru la număr — și împreună cu câte o lumânare, oală și o năframă, îi dădu săracilor de pomană pentru sufletul celor patru morți. Astfel în Sâmbăta Rusaliilor aveau să se întoarcă la locurile lor din țintirim.

Când focurile erau în toiu, veni și mama la ele. Cel mai frumos foc, cu flăcări mari și rotitoare, era cel de-al patrulea. Mă așezai pe scaun, lângă mama, la cel de-al patrulea foc.

— Mamă, pentru cine este al patrulea foc?

Mama coborî capul spre mine. Ochii îi străluceau la lumina focului. In colțul lor zării câte o lacrimă. Mă săurtă pe amândoi obrajii și se repezi glonț în casă, ca să vadă dacă nu arde pasca în cuptor.

LEGENDA OUĂLOR ROȘII

Vinerea Mare o ținurăm cu post negru și nu lucrarăm aproape nimic. Casa și curtea erau oglinda. Mama terminase cu aranjatul și spălatul în casă și cu coptorul. Facuse astfel ca în Vinerea Mare să nu-i rămâie decât rostul și închistritul ouălor. Din batrâni știa că nu e bine să se spele rufe în această zi. Pe femeea care face leșie în Vinerea Mare, o chinuește Sfânta Vineri.

Nouă, copiilor, ne rămăsese însă de facut lucrul cel mai greu și neplăcut: scaldatul în apa rece a pârâului. Nu-i amintii mamei nimic de scăldat, că doar va uita și va trece Vinerea Mare fără scăldătoare. Dar ți-ai găsit!

Sucundu-mă printre colori și ouă, scrisei câteva din cele mai frumos închistrite. Era cat pe ce sa mă plesnească mama. Avusei noroc ca-și aduse aminte că nu se bate în săptămâna patimilor.

— Incornoratule, du-te mai bine de te scaldă!

— Să mearga și Dona, zisei eu încudat.

— N'avea grija ei. Merge și ea.

Ne-având încotro, ne luarăm amandoi de mână și ne duseram la pârau.

— Dacă ai fi stat molcom într'un colț și n'ai fi stricat ouăle, poate nu și-ar fi adus aminte de scăldătoare, mă dojeni Dona.

— Par'că n'o știi tu pe mama cum e, îi răspunsei eu necăjit. Dar știi ce? Să ne udăm pe cap și pe picioare și să spunem mamei că ne-am scăldat.

— Știu eu cine-mi sunteți, ne răspunse mama de pe malul înalt. De aceea am venit după voi la pârau. Hai, desbrăcați-vă mai repede.

Ne desbrăcarăm și trecurăm de trei ori ca fulgerul pârâul prin locul unde era mai adânc. Astfel scăparăm de acest obicei neplăcut, care aduce sănătate și voioiciune copiilor.

Tot pentru sănătate trebui să mergem amândoi la biserică pentru a săruta aerul și a trece pe sub el.

Dar cea mai mare parte a zilei o petrecurăm pe lângă hârburile cu colori, măsgălind și noi ouă. Mâinile ne erau împestrițate cu colori ce ies foarte greu. Căci mama întrebuințează la închistritul ouălor colori naturale, extrase din plante: gălbinelele din scoarță de păducț ori laptele cânelui; roșețele din șovârv, arin roșu ori pojarniță: negrelele din arin negru ori coajă de nuc; verdele din floarea soarelui, brândușă ori urzică. Colindasem cu Dona toate hrăpile, luncile și dealurile, ca să adunăm buruieni și scoarțe pentru ecloritul oăulor. Pentru aceasta, mama ne promisese câte cinci ouă frumos închistrite cu frunza braduiui, calea păstoriții, ghiocel, floarea paștelui și crucea păștii.

Neștiind de ce se fac ouă roșii de Paști, o întrebarăm pe mama. Ea ne povesti atunci legenda ouălor roșii. Pe când era Domnul Iisus chinuit de jidovi, Maica Sa luă un coș cu ouă și se duse cu el pe Golgota. Ajunsă aici, îl oferi în dar jidovilor, numai ca să nu-L chinuiască atâta pe Iisus. Dar jidovii îl chinuiră și mai rău. Atunci Maria a pus coșul sub cruce și a început să plângă. Din rănile lui Iisus a curs atâta sânge până a înroșit coșul cu ouă.

După Inviere, Maria a făcut ouă roșii și pască și cu cine se întâlnea pe drum îi spunea: „Hristos a înviat", și îi dăruia un ou roșu și pască. De atunci a rămas obiceiul ca de Paști să se faca ouă roșii și pască.

Moș Nicolae, starostele nostru de joacă și de vacarit, care avea mare necaz pe jaduji fiindcă i-au luat bucățica de pământ pe nimic, ne povesti altă legenda a ouaior roșii.

După ce-l înmormântară pe Iisus, jidovii, de bucurie că s'au mantuit de El, se adunară într'o casă și se așezară cu toții la o masă, pe care era zeamă de cocoș și ouă fierte. Inainte de a se apuca să mănânce, unul din ei le aminti cuvintele lui Iisus că va învia a treia zi din morți. Cel din capul mesei răspunse în batjocura că atunci va învia Iisus când va învia cocoșul din supă și se vor roși ouăle din farfurie. Nu termină bine vorba, că ouăle se înroșiră, iar cocoșul înviă și începu să bată din aripi și să cânte, stropind pe jidovi cu zeamă și împestrițându-i cu râie. De atunci au ei pistrui pe față și își rad capul pe locurile unde au fost stropiți cu zeamă. Își lasă numai părul de după urechi, — perciuni,—unde n'au ajuns stropii.

De aceea Invierea se face după primul cântat al cocoșilor și Romanii fac ouă roșii ca semn ca înviat Mantuitorul.

INVIEREA DOMNULUI

Sosi și Sâmbăta Paștilor.

Mama scoase toate găocile ouălor ce le întrebuințase la copt, le puse într'un coșuleț și ma trimise să le arunc pe apa. Nu e bine sa rămâna găoci goale în casa, caci se ascunde micniduța in ele, spusese mama.

Spre seară termina cu închistritul ouălor și se apucă să pregatească bucluri pentru sfințit. Lua coșarca cea nouă, frumos împletita cu cercuri de nuiele negre și argintii și colorată în culoarea colacilor rumeniți, în care puse pasca cea mai frumoasă, ouă aloe și roșii, sare, slanină, zahăr, mac, rădăcini de iarbă mare, tămaie și o lumânare. Pasca sfințită se ia ca anafură înainte de a mânca în toate sărbătorile Paștilor și cele ce urmează. Ouăle sfințite nu se strică și se țin în casă ca podoaba. Din sarea, macul și rădăcinile de iarbă mare, sfințite, se dă vitelor cărora li s'a luat mana laptelui, pentru a o readuce. Din slanina, care ține fiind sfințită, se taie felii subțiri și se pune la taeturi sau pe bube. Cu zaharul sfințit la Paști se face ceai la bolnavi. Tamaia e bună de afumat casa în timpul furtunilor, precum și oamenii și animalele, ca să nu se atingă necuratul de ele. Iar lumânarea se aprinde la primejdii mari: furtuni, piatră, cutremur.

Dona se ținea de vrăji cu cofa și cămașa la pârau.

Iar eu eram ocupat cu pregătirea focului pentru priveghere. Căci spre noaptea de Paști nu se doarme. Aveam de gând să pândesc cum ard comorile și să prind momentul când se deschide cerul, ca să mi se împlinească dorința ce-o aveam în minte: să vie tata.

Din când în când mama mă întrerupea din lucru, chemându-mă acasă, fie să-i aduc lemne, fie să-i strâng de prin sat lucrurile împrumutate. Că zicea ea, nu e bine să lași lucruri împrumutate pentru Paști și nici să dai ceva din casă în timpul sărbătorilor. Și mi-era tare necaz când mă întrerupea.

— Georgeee... vino fuga acasă să-ți spun ceva, mă striga mama din pragul tinzii.

— Las'că știu eu ce ai să-mi spui! Să mai meargă și Dona, îi răspundeam eu înciudat.

— Dona are de lucru.

— Știu eu ce are de lucru: își farmecă cămașa ca să fie îndrăgită și jucată de flăcăi și de ce toată lumea ne compătimea și ne mângâia așa călduros „Săracii copii!". Doar nu eram atât de săraci, încât să fim căinați de alții.

Intorcându-mă acasă dela vecernie, întrebai pe mama de ce toți oamenii ne spun: „Săracii copii".

— Vă spun așa fiindcă ei știu că n'a venit tata și crezând că sunteți necăjiți din pricina asta, caută să vă mângâie.

— Ne-ai spus că va veni de Paști. De ce n'a venit?

— Fiindcă tata e în Țara blajinilor, ce se află foarte departe, tocmai pe apa Sâmbetei, aproape de Ierusalim. In acea țară trăesc numai oamenii buni la inimă și drepți în fața lui Dumnezeu. Ei se numesc blajini. Printre ei este și tata. Țara lor e înconjurată de ape și nimeni nu poate trece la ei. Umblă fără haine, trăesc sub umbra pomilor și se hrănesc cu fructele lor. N'au calendar și nu știu numărul zilelor și rândul sărbătorilor. Nu știu nici când vin Paștile. De aceea noi aruncăm găoci de ouă pe apă. Când găocile ajung în apa Sâmbetei blajinii află că sunt Paștile. Trece însă mult timp până ajung găocile de ou în Țara blajinilor. Uneori ajung și a patra zi după Paști, alte ori și mai târziu. De aceea n'a venit tata. El nu știe că azi sunt Paștile, fiindcă n'au ajuns încă la el găocile aruncate pe apă.

— Și când va veni?

— ?

— Va veni de Crăciun?

— Poate va veni.

SFÂNTUL GHEORGHE-ZIUA MEA

Am fost și sunt mândru că port numele unui sfânt ca un Făt-Frumos, care a ucis balaurul cu șapte capete din poveste și care deschide cu chelle sale porțile vremii frumoase. De aceea mă socoteam și eu curajos și eram totdeauna capul răutăților în casă și pe toloacă.

Căutai deci să cinstesc cum se cuvine ziua mea, care a căzut atunci — ca și în acest an— Miercuri după Paști.

In ajun colindai văile și luncile, culegând flori-calce, ciubotica cucului, breabăn și floarea paștelui. Săpai apoi brazde de glie cu iarbă verde, în care înfipsei ramuri înverzite de răchită, împletite cu flori. Cu ele împodobii stâlpii porților, cornurile casei, ușorii ușelor și pragurile. Luai apoi cu Dona donițele pe care le încercuirăm cu cununi de calce și breabăn și le umplurăm cu apă, așezându-le lângă fântână, ca să ne vedem a doua zi norocul și ca tot anul să ne fie pline cu lapte, brânză și smântână. Fiecare avea vasul său. Acele animale ne vor purta noroc din al căror păr vom găsi în vas.

Făcurăm apoi și câte o cununiță pentru fiecare — trei la număr — și le aruncarăm pe casă. Cel a cărui cununiță va cădea peste noapte, acela va muri în timpul anului.

Dona, ca'ntotdeauna, se ținea de farmece. Aduse dela pârâu o cofă cu apă neînceputâ și-și holbă ochii în ea ca să-și vadă ursitul. Nu-i apăru însă nici un chip. Era încă departe măritișul. Se duse apoi în pădure, să-și mătrăgună și năvalnic aducându-le acasă, fără s'o vadă cineva — o văzusem însă eu — le puse după icoană. Când va merge la joc, le va lua sub brâu. Astfel credea ea că va fi jucată la horă și va avea avere.

Mama descântă și afumă cu tămâe vaca, oile și grajdul ca să nu se poată apropia de ele strigoaicele spre a le lua mana. Acestea umblă în noaptea de Sfântul Gheorghe, până la miezul nopții, pe la grajdurile oamenilor și le iau mana dela vite prin vrăji. Moș Nicolae Bruțac starostele văcăritului, ne spusese că mana se poate lua în mai multe feluri. Strigoaica ia o strecurătoare pe care o leagă de un picior și o târăște dela grajdul ei până la grajdul de unde vrea să ia laptele vacii, și înapoi. Când ajunge la grajdul străin, intră în grajd și atingând țâța vacii cu strecurătoarea, zice: „sovârv, sovârv, doniță cu vârv". Altele ies în zorii zilei de Sf. Gheorghe pe imașul unde pasc vitele satului, se desbracă în pielea goală și târând strecurătoarea pe pământ, rostesc mai multe vrăjituri. In chipul acesta iau laptele și grăsimea lui dela alte vaci și-l aduc la vacile lor.

Ioniațoaia face însă altfel. In noaptea de Sf. Gheorghe îngroapă sare în pământul pe unde trec vitele oamenilor. A doua zi după ce-au trecut toate la pășune, desgroapă sarea și o dă vacilor ei în tărâțe. In acest fel le vine lapte mai mult. Iar vacile cărora li s'a luat mana nu dau lapte, slăbesc, și trebuesc sau descântate, sau să li se citească tărâțe la biserică.

Ca strigoaicele să nu poată lua laptele, vacile prcaspăt fătate se țin trei zile în grajd. In ziua de Sf. Gheorghe nu se scot la pășune, căci atunci se fac cele mai multe vrăji.

Tot dela Moș Nicolae învățai cum se pot prinde strigoaicele. Aveam mare necaz pe ele, căci furaseră și mana Murgii noastre deși era fătată dela Crăciun și rămaseserăm fără lapte în casă. Bănuiam noi o babă din vecini, dar nu-i puteam face nimic.

In seara de Sf. Gheorghe mă hotării să prind strigoaica. Luai lingura cu care mestecasem ouăle roșii și o ascunsei sub curea. Luai apoi grapa din șură și o așezai cu colții în sus în fața grajdului. Apoi legai de un colț al gropii brăcinarul ismenelor neimbrăcate încă și îl legai astfel ca să ajungă cu ambele capete până la locul unde eram ascuns. Imi luai la îndemână și un ciomag noduros de măcieș. Și așteptai.

Noaptea era caldă și întunecată. Din pământ ieșiseră toate jivinele și umblau pe de-asupra. Fiecare salt de broască mă speria. Credeam că vine striga. Țineam strâns într'o mână brăcinarul iar în cealaltă măciuca. Intr'un târziu auzii pași apropiindu-se. Veneau puțin și iar se opreau. Murga răgea în grajd și cânele n'avea astâmpăr în lanț. Inima mi se făcuse cât un purice. Strânsei bine ciomagul în mână, făcând semnul crucii. O arătare mică se apropie de grajd, rostind: „Scvârv sovârv și dela vaca Olimpii donița cu vârv". Stai că-ți arăt eu ție donița cu vârv! Mai făcu doi pași și călcă pe grapă. Atunci mișcai brăcinarul și prinsei strigoaica de grumaz. Era într'adevăr baba lui Ioniață, pe care o bănuiam. Și unde am început să mi ți-o creoesc pe spinare cu ciomagul. Baba striga cât o ținea gura, chemându-și surorile: strâgile și ielele în ajutor. Atunci în toate părțile apărură luminițe jucătoare, care se apropiau de grajd. Baba mă trăgea după ea spre poartă. Ca să scap teafăr, o lăsai cu brăcinar cu tot și fugii de-mi scăpărară picioarele până în casă. Că vai de cel ce cade în mânile strâgilor și ielelor. Il schilodesc de nu s'alege nimic din el.

De atunci n'a mai venit strigoaica să ia mana dela vacile noastre.

In ziua de Sf. Gheorghe ne scularăm de dimineață și ne înrourarăm ochii — ca să fiu harnic, iar Dona frumoasă.

Merserăm apoi la vase să ne vedem norocul. In cofa mea găsii doi peri de vacă. Aveam deci noroc la vite. In cofa mamii găsirăm o pană de găină — noroc în găini. Iar în donița Donuții pluteau de-asupra pe apă un pumn de păr de câine. Avea noroc la câni. Mă prăpădii de râs.

— Hlizătule, asta-i treaba ta, mi se adresă ea mie, plină de venin. Intr'adevăr eu i-o făcusem. In timpul nopții smulsesem păr de câne și-l pusesem în donița ei.

Fiind ziua mea, m'au tras amândouă de urechi, m'au udat cu cofa plină și m'au urzicat până la urechi, ca să fiu harnic și iute ca urzica.

Nu știu ce mai făcură amândouă acasă. Poate au semănat busuioc cu gura și l-au udat tot cu gura, sau poate au pus brazde în calea flăcăilor ca să calce pe ele și s'o ia de nevastă. Cine știe?

Eu fugii însă în pădure să fac focul viu. Frecai două lemne: unul rotund în altul scobit, până se aprinseră. Făcui focul sub brazi unde avea să fie coliba stânii și sării de câteva ori peste el.

In jurul lui se strânseseră în curând toți putnișorenii de seama mea. La sfat, ținut haiducește lângă foc, mă proclamară regele lor și hotărirăm ca imediat după Duminica Tomii să pornim cu războiu împotriva celor de peste apă. Am fi pornit noi războiul chiar atunci, dar în săptămâna luminată raiul e deschis și toți cei ce mor merg de-adreptul în rai. Și nu voiam cu nici un chip să meargă vreunul de peste apă în rai.

*

Așa trecură Paștile. După Duminica Tomii nu mai pornirăm cu războiu contra Agenilor, Chiriacenilor și Buzalungenilor, căci într'o zi veniră doi jandarmi și ne luară armele. Ne pârîse Costea lui Buzălungă—n'ar mai ajunge — că aveam puști și cartușe. Și prostul de Mitriță al lui Șuhani, fiind numai puțin tras de urechi de jandarmi, spuse unde le țineam ascunse.

A trecut și Paștile Blajinilor și tata n'a venit. L-am așteptat la Crăciunul și Paștile următor și multe Crăciunuri și Paști de-arândul, dar n'a mai venit. Abia mai târziu am priceput de ce ne spuneau oamenii, „săracii copii". Al patrulea foc din seara Joii Mari era pentru tata.

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL L • Nr. 18
SAMBATA 26 Aprilie 1941
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Debutul ardelenesc al lui George Coșbuc

de VASILE NETEA

Apariția în arena literară a ardeleanului George Coșbuc a surprins deopotrivă atât prin strălucirea cât și prin masivitatea ei.

Intr'adevăr, îndată după publicarea în Convorbiri literare *(Nr. 12 din 1889) a acelei capodopere intitulată* Nunta Zamfirii *— care l-a captivat pe însuși Titu Maiorescu — urmată la scurt interval de scânteetoarea* La oglindă *(Nr. 1 din 1890), Coșbuc apare în 1893 cu un bogat volum de* Balade și Idile, *în 1896 cu* Fire de tort, *iar peste un an cu* Eneida *lui Virgiliu premiată de Academia Română cu marele premiu Năsturel Herescu. Inteligentă, ca de atâtea alte ori, critica noastră, subliniind cu stima cuvenită excepțiile merituoase, n'a găsit o altă explicație pentru lămurirea acestui fenomen literar, decât cutezanța și ignoranța de a-l acuza de plagiat.*

Rolul acesta ingrat și l-a asumat un oarecare Grigori N. Lazu dela Iași, care, îndată după apariția Baladelor și Idilelor, *a dat la iveală o broșură menită să înfățișeze* Adevărul asupra poeziilor lui Coșbuc, *adevărul — evident — bazat pe acuzația de plagiat.*

Ceeace nu știa la 1893 Grigori N. Lazu, și ceeace desigur nu știau mulți dintre contemporanii săi, era însă faptul că George Coșbuc, la apariția acestui volum, avea o activitate literară de peste zece ani, și că la sosirea sa în capitala României el avea deja scrise, în cea mai mare parte, toate poeziile cuprinse în volumele tipărite în 1893 și 1896.

Lucrurile nefiind nici astăzi prea bine cunoscute, credem că nu săvârșim o încercare inutilă înfățișând în câteva rânduri începuturile literare ale lui George Coșbuc.

Mai întâi e bine să precizăm însă că autorul Baladelor și Idilelor, *cu mult înainte de a-și așterne versurile pe hârtie, și-a împletit aleanul și prisosul sufletului în chiuituri, în acele epigrame țărănești pe care flăcăii le strigă la joc. Coșbuc își amintește undeva cu multă duioșie de aceste prime încercări ale sale: „Odată îi făcusem unei fete — cam sburdalnică dar frumușică — următoarea epigramă:*

Tot mă mustră măiculița
Că-mi prăd cu cei dragi gurița;
Las' mamă că mă mărit
Și-mi sărut tot om urît!

Frate-meu a chiuit la horă „strigătura" făcută de mine. A prins. Toți flăcăii o învățaseră și o chiuiau. După vr'o patru ani, mai mare mirarea mea: In revista Familia *din Oradea-Mare citesc o poezie populară, culeasă din jurul Lăpușului redactată astfel:*

Dojenește-mă, măicuța
Că-mi dau la drăguți gurița;
Las' mamă că mă mărit,
Și-oi pupa tot om urît!

Era epigrama mea! O cunoșteam la Lăpuș după patru ani. Lăpușul e cam la o sută de kilometri de Năsăud. După alți trei ani o găsesc în Foaia Poporului *din Sibiu, ca poezie culeasă din jurul Orăștiei".*

Intâmplarea aceasta, care desigur nu e singura, ne destăinuește suficient că dacă George Coșbuc n'ar fi apucat a învăța taina slovei, geniul său poetic s'ar fi contopit cu răsufletul adânc al poporului, înfiorând cine știe ce strune necunoscute ale cânteculuì popular.

A fost scris în stele ca feciorul popii din Hordou să pornească de timpuriu pe drumul învățăturii celei înalte, astfel încât, în locul unui rapsod anonim, literatura română a avut norocul să-și îmbogățiască paginile cu opera unui mare poet intelectual.

Prima poezie a lui Coșbuc, de al cărui nume în 1897 el nu-și mai putea aminti, a apărut în revista Amicul familiei *pe vremea când poetul avea cincisprezece ani, prin 1881 deci, aflându-se în clasa a cincia a liceului din Năsăud. Colaborarea la* Amicul familiei, *ca și cea din 1885 la* Familia, *sub pseudonimul* C. Boșcu, *se reduce însă abia la două-trei poezii, astfel încât nu în aceste periodice vom căuta măsura talentului începătorului George Coșbuc.*

Măsura aceasta ne-o înfățișează însă alte două publicații ardelene: Muza Someșană *din Năsăud și* Tribuna *din Sibiu.*

Cea dintâi, un almanach manuscris al liceului năsăudean, cuprinde un număr de cincizeci și patru de poezii citite de G. Coșbuc în cadrul societății de lectură a liceului din Năsăud, Virtus Romana Rediviva, *în decursul anilor 1882—1884. Asupra acestei producții tinerești a scris un interesant și foarte amănunțit studiu mult regretatul profesor al Universității din Cluj,* Nicolae Drăganu, *publicat în revista* Transilvania *din Sibiu (Nr. 9—12 din 1921).*

Cea de a doua, Tribuna, *a fost primul cotidian al Românilor ardeleni, înființat de Ion Slavici la Sibiu în 1884. Aici s'a produs debutul hotărîtor al lui G. Coșbuc. Cele mai remarcabile din poeziile sale scrise între 1884—1890 au apărut în* Tribuna *sub ochii atenți și binevoitori ai lui Slavici.*

Fără cercetarea activității dela Tribuna *nu se va putea scrie niciodată un studiu temeinic și complet asupra poeziei lui G. Coșbuc.*

In ambele publicații, alături de poeziile originale, apare și un însemnat număr de traduceri și prelucrări, cu deosebire din poeții germani și greco-latini.

Dealtfel influența acestora e vizibilă în cele mai multe din poeziile publicate de G. Coșbuc ca liceean. Indeosebi se simte atras de duioșia și umorul lui Heine.

Iată două fragmente scrise sub influența ispititorului liric german:

Văi cu văi în miezul nopții
Dulci povești destăinuesc, —
Zefirii a lor șoapte
Florilor le povestesc.

Florile încet se'nclină.
Șoaptele le-au mărmurit. —
Cine știe, vai, ce șoapte
Vântul le-a destăinuit.

Altul:

Soarele pe ceriu apare
Mândru ca un crăișor,
Dar îndată iese 'n zare
Și-l acopere-un nor!

Ah, de câte ori și oameni
Geniali în lume-apar,
Dar se'mbrobodesc în ceață
Și-a lor rază e'nzadar...

Aceeași notă se găsește și în poeziile Coroană și sceptru, Am cercat, Cântece, *etc. Nu lipsesc însă nici ecourile mai grave împrumutate dela Freiligrath, Rückert, Kosegarten* (Stâncile strig' Amin).

(Urmare în pag. 2-a)

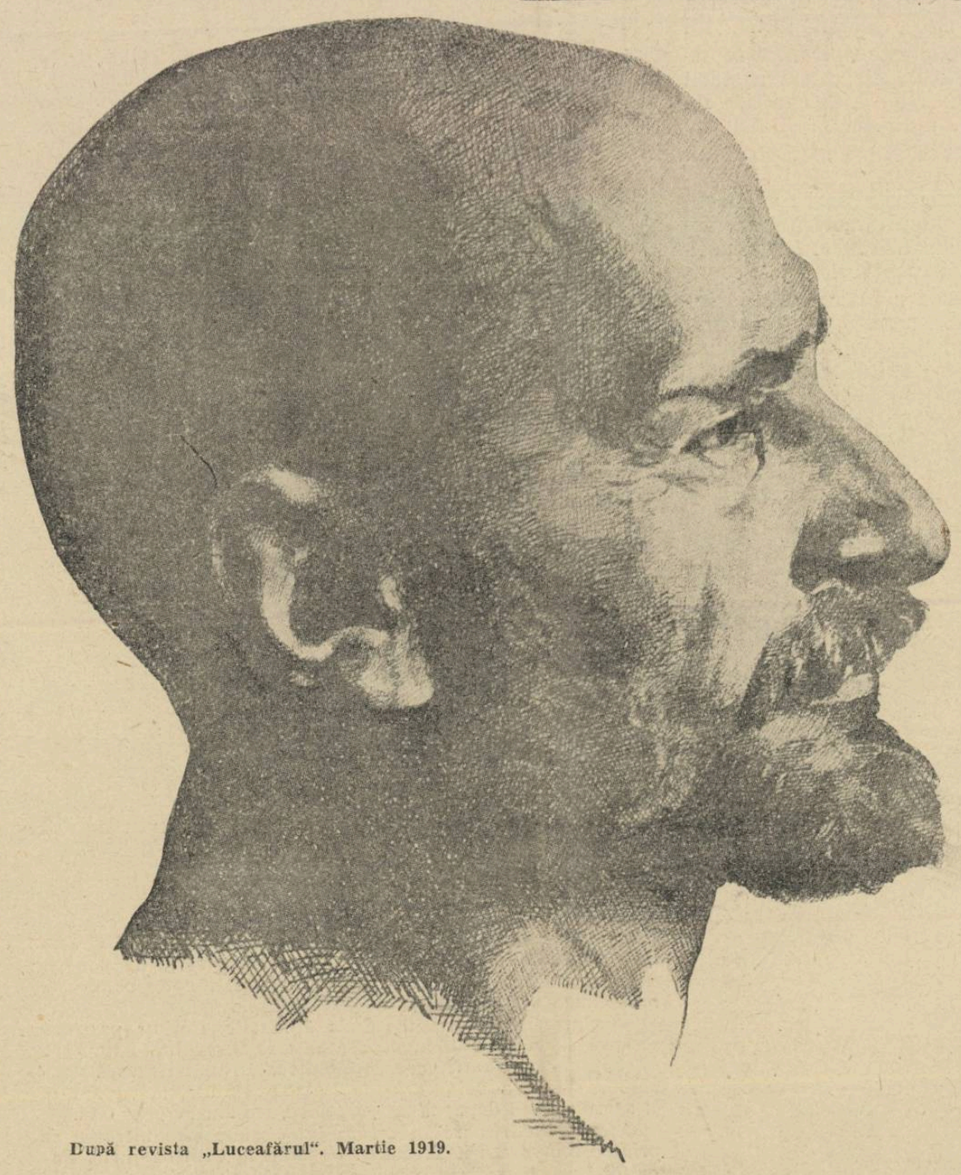

După revista „Luceafărul". Martie 1919.

Dați tot înainte, Români!
Să nu se rărâie nici unul,
Și nimeni să n'aibă aminte
Decât să-și cunoască nainte
Cărarea ce-o fulgeră tunul,
Și sfânta sa purcă din mâni!

Dați tot înainte, Români!

George Coșbuc

AVEȚI-VĂ CRUCEA

de ION FRUNZETTI

Există un episod în viața Fiului Omului, pe care creștinismul cel mai organizat dialectic, nu ni-l poate justifica: Golgotha. Actul acesta de umilință extremă a celui ce este Măreție întru totul, are o semnificație ascunsă rațiunii omenești, care nu poate totuși să nu-i bănuiască însemnătatea.

Ni se spune de obiceiu că Răstignirea echivalează cu răscumpărarea păcatului originar, că ea este gestul expres al unei dumnezeiri preocupată de soarta muritorilor, cărora cearcă să le deschidă, prin aceasta, o poartă spre veșnicie.

„...pentru noi oamenii și pentru a noastră mântuire..." — „și s'a răstignit **pentru noi** în zilele lui Pilat din Pont", sunt fraze care nu pot să nu ne asalteze cu răspunsuri gata făcute, la orice îndoială schițată în spiritul nostru. E dogma!

Și totuși credința nu trăește prin dogme. Prezentate rațiunii într'o formă irațională, dogmele sunt sortite mai curând răstălmăcirii subiective a simțului comun, decât ingurgitării tale-quale. Oamenii cred, spunea Pascal — și el sondase mai bine decât oricare arhiereu participant al Sinoadelor ecumenice, sufletul omenesc — oamenii cred în trei feluri: prin rațiune, din obișnuință, sau inspirație.

Rațiunea, biserica singură are dreptul s'o aibă. Deprinderea imperativelor ei, iată tot ce rămâne turmei cuvântătoare a binecredincioșilor. Dar din a treia categorie s'au recrutat sprijinitorii și gloriile religiei creștine. Pentrucă numai prin mijlocul acesta irațional și apractic, al „inspirației", adevăratul și salutarul efect al credinței se face simțit: încorporarea **realității crucii.**

— **„Ne evacuetur crux Christi"**, legea fundamentală a creștinismului, are, cu toată formularea ei negativă, un sens pozitiv, de poruncă: **„însușiți-vă crucea lui Christos!"**

Intr'adevăr, de felul în care au știut, să aibă crucea, să și-o **facă a lor** Răstignirea, a fost socotită întotdeauna dependentă calitatea de creștini a credincioșilor. Cele o mie și mai bine de „Imitatio Christi" medievale, asupra punctului acestuia stăruesc mai mult; dacă rostul pătimirii e înțeles greșit, vina e doar a condiției mizerabile în care se găsește în om, spiritul. Zelul medieval și-a „purtat crucea" în accepția literală a cuvântului.

Răstignirile temporale, frequente în mânăstirile diferitelor ordine de călugări, autoflagelările la care bucuros se dedau, din pură furie soterică, oamenii veacului de mijloc, convinși că astfel se vor putea mântui, sutele de trepte ale „Calvariilor" urcate în genunchi, sunt numai câteva mărturii întâmplătoare de teroarea cu care și-au reclamat creștinii dreptul de a-și încorpora sensul real al crucificării. Pascal însuși, spiritul cel mai adânc poate din câte a cunoscut omenirea, purta sub rasa aspră, pe pielea spinării, crucea de cuie care să-i amintească perpetuu Golgotha. E aproape rizibil cum, în numele unei credințe potrivit căreia carnea muritoare era disprețuită, se încearcă sur-

(Urmare în pag. 5-a)

COȘBUC IN ACTUALITATE

de MATEI ALEXANDRESCU

Și în literatura românească, după cum în politic, isvorul nesecat și permanent rămâne viața populară cu meșteșugitele-i scânteeri de dură și profundă semnificație.

Nu se poate vorbi propriu zis de un paralelism, pentru că nici nu este, ci mai degrabă de o îngemănare între cele două manifestări de artă: cultă și poporană, între cele două existențe: de fundament și suprapuse.

Hotarele se bănuiesc, dar instabile nu se lasă a fi delimitate niciodată. Când literatura cultă și-a limitat orizontul numai la mediul burghez, după un scurt răstimp s'au văzut semnele vădite ale istovirei. Puține și palide figuri de boeri, câteva mutre hapsâne, negustorime lacomă și formată mai mult din hagii, meseriași cârpaci de începuturi și apoi mulțimea amorfă a hudițelor înoroiate și lipsite de o viață proprie. Iată care au fost pentru literatura românească din pătrarul ultim al veacului al nouăsprezecelea obiectivele și subiectele îngăduite.

Fie lipsa unor talente (și nu este surprinzător acest lucru, dacă ne referim la număr), fie șovăelnica existență a unor începuturi destul de mult îngăduite în timp, toate au făcut ca scrisul românesc istovit de timpuriu să se afunde în istorie și țărănism ca în povestea din o mie și una de nopți și în scurta lui afundare să parcurgă vertiginos veacuri înapoi, ori să pretindă de a fi cunoscut și priceput sufletul țăranului român.

Junimismul, care cerea și „cultivarea subiectelor populare", era o mișcare cu rezultate surprinzător de valoroase pentru mai târziu, își găsește în Ardealul robit ecoul celor din jurul „Tribunei", înființată la 1884 și căreia Slavici îi mărturisea dela început preocuparea de a crea un centru de lucrare literară, în deosebi în direcția populară (I. E. Torouțiu: St. și D. III, pag. 159).

Țărănimea! Iată rădăcina existenței noastre românești din care se ridică ramuri în politică, în cultură și'n literatură. Dar, să fim lămuriți, țărănismul la care ne referim nu aduce nici pe departe cu acel „țărănism" al recentelor și trecutelor noastre vremuri. A fost o generoasă întoarcere la pământ depășită însă și răstălmăcită de cele mai multe ori, mai ales atunci când scriitorul nu aparținea păturei țărănești, ori, când pornit din ea, uitase obârșia. După cum obișnuiau pravoslavnicii ruși de altădată să-și poleiască în aur turlele și coperișurile bisericilor, tot astfel scrisul românesc îmbracă satul nevoiaș într'o jenantă risipire de lumină, mătase și culori.

A trecut prin junimism, sămănătorism, țărănism și totuși — argint viu — sufletul țăranului român va continua să lunece printre degetele cercetătorilor lui până și în zilele noastre.

Excepția fericită a unui Creangă indică pentru noi în mod definitiv singura formulă pe care o recunoaștem valabilă și în care vedem că poate fi interpretată viața satului românesc.

Și, încă la Creangă ne găsim mai mult la originea burgheziei decât în plină și totală țărănime...

Printre scriitorii cu cele mai bogate rezonanțe ale mediului rural, Coșbuc ocupă loc de cinste, intrat în stima neîndoielnică și unanimă. Fiu de țăran ardelean, iubește satul pe care-l vede nostalgic, atunci când e departe, împins fără vrere. Il îmbrățișează frățește atunci când îl regăsește și-i preamărește viața simplă și psihologia în versuri altele decât cele ce scriau până la el, danie cinstită și de preț.

(Urmare în pag. 5-a)

CEASUL RASPLATIRII

Mlădie ca o unduire de vânt în amurg se îndoaie viața peste maluri de primejdie. Se înfioară de neastâmpărul undelor ce se îmbrâncesc în goană nebună, biciuite de blestemul destinului, să n'aibe odihnă.

Durerea svâcnește a desnădejde în sufletul neamului obidit. E neamul meu ce-și cheamă dreptatea din zări înbujorate. Căci pe pământ răsuflă cu înec drojdia păcatelor otrăvind neamuri și seminții.

Pe podei de nori trece Duhul Domnului. Grăește din umbra lor în tunet și limbi de foc:

„Unde ești poporul meu? Unde ți-e focul tăriilor tale, cu care te-am învesmântat ca într'o haină de lumină în ziua ta cea dintâiu? Pentru ce te tulburi până în străfundul măruntaielor și gemi strivit de încercările fugare ca unda apelor? Ori vitejii credinței tale s'au împuținat și netrebnicii s'au înmulțit? Ori ți s'a muiat cerbicea dârzeniei biruitoare, de tremuri ca umbrele pe apă în fața minciunilor cu care s'au împodobit neamurile trufașe din jurul tău. Adună în sufletul tău viforul vitejiilor strămoșești, care rostogolește munți și îngroapă neamuri păgâne. Lauda lor îndrăzneață se va ofili în fața dreptății tale. Căci suspinul celor obijduiți și fără adăpost au umplut cerurile mele iar stele în fiecare fapt de zi mi-l aduc proaspăt în poala lor de lumină.

Trezește-te, poporul meu, din lâncezeala desnădejdiei ispititoare. Ți-am auzit strigarea ta de credință, iar eu voiu coborî tăriile mele spre pământul minciunilor răsfățate și voiu îndrepta săgețile judecății mele ca nouri de grindină asupra vrăjmașilor tăi de totdeauna Mute vor fi buzele mincinoase, care îndrăznesc să grăiască nedreptate împotriva ta și cei încinși de trufie și dispreț vor coborî rușinați în lăcașurile morților.

Fii tare, poporul meu, nu-ți slăbi baierile vieții, ci mai vârtos îmbărbătează-ți inima, întărind-o cu vedenia înfricoșatului județ, care stârnește furtuna răsbunărilor de veacuri.

Da, ceasul răsplătirii celei mari cutremură văzduhurile. El se apropie, fulgerând peste veacuri, din porunca Domnului stăpân al dreptății veșnice.

Z. SANDU

Coşbuc elogiat de Goga

In volumul „Precursori" al lui Octavian Goga, despre al cărui conținut am scris la recenta pomenire a celor 60 de ani dela naşterea poetului, un capitol tratează despre George Coşbuc. Capitolul cuprinde discursul de recepție rostit la Academia Română în 1920, când Goga a intrat în înalta instituție, în locul devenit liber prin moartea lui Coşbuc, la 26 Aprilie 1918. Intocmit după protocol, portretul înaintaşului constitue, firește, ceeace se cheamă, un elogiu academic. Dar atât autorul discursului, cât elogiatul erau personalități complexe, încât interesul nostru de azi trece uşor peste gândul laudei protocolare, şi caută să vadă ce considerații s'au făcut atunci despre sufletul ardelean şi expresia sa cea mai de seamă în poezie. Iar interesul acesta devine mai viu, dacă ne amintim că Goga a vorbit la câtva timp după Unire, iar Coşbuc scrisese şi murise înainte de Decembrie 1918.

In „Precursori" ni se analizează deci acele constante din sufletul ardelean care explică persistența românească sub maghiari, constante intuite mai bine decât oricare, de către Coşbuc.

O **ideie** unică ne situiază deadreptul în centrul chestiunei : „țărănimea". In Ardeal, românii sunt țărani, şi nici un mijloc feudal sau modern de desnaționalizare nu le alterează rasa. Rămân necontenit popor latin, ocrotiți de pământul asupra căruia simt instinctiv că au drept de primi stăpânitori.

Intelectualul ardelean autentic, se ridică dintre țărani, şi oricât de adânc ar pătrunde în cultura de natură orăşenească şi „universală", substanța creației sale o oferă tot „umanitatea" din satul românesc. Semn de fidelitate şi instinct de apărare, dar şi dovada cunoaşterii unei „omeniri" năpăstuite.

Pentru ce ar scrie despre altfel de suferințe umane, dacă acelea ale țărănimei ardelene sunt foarte caracteristice ? Cultura, oricât de înalte năzuințe de a exprima omenescul ar avea, tot din suferință îşi face obiect, din „dreptate" şi „nedreptate", din „bine" şi „rău" îşi face temele familiare. Cărturarii ardeleni cunosc suferința şi răul trăit de țăranii din mijlocul cărora pornesc. Cum i-ar putea uita şi ce obiect mai sincer experimentat ar putea găsi pentru creația lor? Bizuindu-se pe această limpede dialectică, Goga se gândea în consecință, că exprimare în opere mari de artă a „pătimirii" ardelene, ne-ar apăra în faţa unui juriu care s'ar îndruma numai după dovada răului ce trebue curmat. Rolul acesta al „culturii", explică respectul deosebit ce-l înconjoară în Ardeal, pe un cărturar.

Aci, el are o precisă misiune: să facă să se audă glasul de protest al neamului său. Să nu ne mire deci că o ideie atât de clară socotită ca arma cea mai sigură pentru cucerirea unui drept, revine ca un refren apostolic, în scrisul lui Goga, ca bunăoară în capitolul din acelaş volum, unde vorbeşte despre „cazul" lui Iancu:

„Va veni poetul să lumineze cu razele lui în sguduitoarea tragedie sombră, ori istoriograful să descifreze faţa vremii în toate tainele ei şi să ne dea eternul omenesc din sbuciumul lui Avram Iancu,, îndeplinind astfel o operă de educație națională ?" (p. 169). „Tragedia sombră" rezumând „eternul omenesc" din sbuciumul lui Avram Iancu, va fi, fără îndoială, o operă de educație națională pentru orice națiune, nu numai pentru poporul care îar oferi modelul unui erou. Esențialul îl formează înțelegerea țărănimii şi a eroilor ei, de către cărturari, şi Goga aşează în această lumină portretul celui elogiat: „Pe seama unui intelectual român, țărănimea rămânea deci şi mai departe unicul azil în care trebuia să se retragă dinaintea puhoiului ucigaş. Nu era altă scăpare decât a-i smulge civilizației tot ce-ți putea da, şi încărcat de pradă, scuturând praful din drum, a te întoarce din nou după zidul din bătrâni, a duce mai departe firul unei continuități milenare, şi a simți respirând în jurul tău eternitatea. Țărănimea deci, singura clasă constituită, cu larga ei armonie primitivă, era însăşi afirmarea vieții noastre. Din sânul ei plecau unde de energie, solii călătoare care reveneau iarăşi la matcă, cu toată agoniseala lor. Tot ce cădea dincolo de raza acestui câmp, erau sbucniri răslețe, valuri deplasate, aşchii sărite departe de tulpina neamului" (p. 85).

Viața şi opera lui Coşbuc dau exemplul clasic de ceea ce este contrariul unei „aşchii sărite departe de tulpina neamului". „Aşchie" a fost poetul, în înțelesul că a îndurat loviturile de topor, dar din București, unde fugise de condamnarea maghiară, Goga ne spune cum: „...el mai purta cu sine un fir ascuns, o neîntreruptă fire pasionată, puternică. Era dragostea de ai lui, rămasă acasă, acolo în înfundătura dela Hordou, dorul de Năsăudul copilăriei cu grăniții şi cu plopii, erau amintirile ce îi bateau la geam, în nopți de insomnie. Ce crize, ce sbuciumări se vor fi deslănțuit în acest suflet delicat purtat în pribegie, ce valuri de îndoieli îl vor fi străbătut, în saltul vertiginos care l-a dus dela dascalul Tănăsucă, până la filosofia sanscrită şi la terținele lui Dante ? De câte ori nu va fi privit înapoi, de câte ori nu l-a oprit în drum pâlpâirea sângelui din vine, de câte ori nu l-au durut poverile misterioase ale moştenirii din strămoşi ?" (p. 113). „Granița, Coşbuc n'o mai putea trece înapoi... Se ducea însă în fiecare vară la Predeal, şi când îi vedeam la București, toamna, ne spunea cu un zâmbet obosit că a fost până la stâlpul de frontieră şi că l-a alungat de acolo un jandarm cu pene de cocoş. Ce furtuni mute vor fi bătut atunci în adâncurile din care au țâşnit accentele sombre de baladă ?" (p. 116).

Nu urmărim aici doar emoționarea lectorului. Adevărurile formulate de un academician despre un înaintaş reprezentant al Ardealului, în expresia cea mai pură, — poezia — ne slujesc să construim **tipul** clasic al cărturarului ardelean. Ca şi a lui Goga personalitatea lui Coşbuc este **tipică.** Ea reprezintă o **ideie**, aceia a stării țărănimii ardelenești, fie politic, cu Horia şi Iancu, fie cultural în cazul poetului. Avem putința deci să gândim figurile mari românești, sub unghiul „eternului omenesc", şi să facem din ele **tipuri-receptacole.**

Dacă a fost o graniță închisă pentru fiul satului Hordou, spiritul deschidea orice graniță celui ce studia pe Dante. Iată ceea ce ne interesează : acest tipic al geniului românesc, mai ales când glasul lui poartă timbrul latin al Ardealului.

CONSTANTIN FĂNTĂNERU

ACTORII NOŞTRI

ROMALD BULFINSKY

MIŞU FOTINO

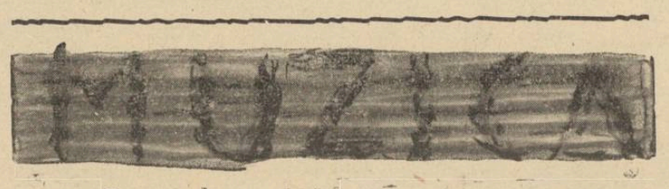

de ROMEO ALEXANDRESCU

NOUL SPECTACOL DE BALET AL OPEREI ROMANE

De multă vreme aşteptat dar întârziat din cauza cunoscutelor împrejurări vitrege întâmpinate de Opera din București în cursul acestei stagiuni, spectacolul de balet înscris recent în repertoriu a redat elementelor coreografice ale Operei din drepturile la activitate şi creație pe care trebue să le aibă dansul în orice teatru liric, iar publicului un prilej de agrement de calitate desigur de multă vreme dorit.

Rolul unui corp de balet nu poate fi, într'adevăr, ca factor auxiliar, câteva clipe de divertisment în mijlocul unei opere. Resursele lui artistice nu pot găsi, într'un orizont atât de limitat, posibilitățile de afirmare, de desvoltare, de evoluție, de inițiativă în conpoziția coreografică şi în tratarea ei.

Iar în drumul premierelor pur muzicale, trebue să apară cât mai frecvent şi aceste luminişuri, şi acest aspect de artă atât de strâns legată de expresia şi ființa însăşi a muzicii, baletul, care poate atinge culmi de realizare demne de a sta alături de acelea ale artei lirice.

Noua prezentare coreografică a Operii Române a cuprins un balet propriu zis, adică o punere în scenă a unei muzici special destinată baletului şi însoțită de argumentul ei interpretativ, Coppelia, şi o adaptare, aceea a Carnavalului de Schumann.

Muzica lui Delibes este de sigur departe de profunzimile, de poezia filosofică, de fantasia genială, de originalitatea fundamentală a unui Schumann. Este chiar inutil să se insiste asupra acestui punct, dar numai necesar să se arate că, totuş, prin structură, caracter, grație ritmică şi amabilă eleganță, Coppelia este o muzică de balet care se transformă cu cea mai naturală uşurință în evoluția coreografică, sugerând-o cât se poate de direct. Nu este deloc acelaş caz în muzica lui Schumann, care prezintă şi inconvenientul pentru scenariu sonor de balet, de a părea prea fracționată, de a frânge de repetate ori tabloul abia început, în capriciozitatea ei minunată, dar cu repercusiuni uneori ingrate. In tot cazul, problemele de interpretare teatrală a Carnavalului sunt deosebit de complexe şi de subtile şi mai curând pot oferi câmp de desfăşurare a inventivității şi virtuosității unui grup de maeştri de mare experiență tehnică şi expresivă, decât unui întreg corp de balet, în bună parte în plină desvoltare, cum este acela al Operii Române.

Pe de altă parte, transcripția orchestrală a „Carnavalului", răpeşte mult din sclipirile şi farmecul originalului, compus pentru pian în sborul unei inspirații uimitoare prin sevă, prin sensibilitate, prin dar excepțional al pianisticizării.

N'am rămas de aceea de fel surprinşi constatând o reuşită mai unitară şi mai armonioasă a prezentării Coppeliei, fără de altfel a nega interesantele repercusiuni găsite unora din paginile schumanniene de d-na Floria Capsali, reputata maestră şi interpretă coreografică a Operii Române şi în înfățişarea cărora s'au distins, de pildă, d-na Capsali însăşi, d-rele Marie Jeanne Livezeanu, Magdalena Rădulescu, d. Dimitrie Checais.

Coppelia merită însă în special elogii generale pentru cursivitatea grațioasă a întregei desfăşurări, pentru atmosfera delicată obținută şi pentru atâtea interpretări individuale frumoase, în frunte cu aceea a d-nei Elena Penescu Liciu, talent deosebit de plin şi de expresiv. D-rele Jeanne Marie Livezeanu, remarcabil de personală, Magdelena Rădulescu, Iosefina Krannich, şi d-nii Checais, Gelu Matei şi Mitiță Dumitrescu, au adus alte contribuții de prim plan în linia succesului, cărora s'au adăogat nenumărate alte aporturi isbutite şi merituoase.

Colaborările d-nei Țuchi Dinu (costumele şi V. Feodorov (decorurile) au fost din cele mai prețioase întregului spectacol.

A dirijat d. Constantin Țurcanu.

Debutul ardelenesc al lui George Coşbuc

(Urmare din pag. I-a)

O bună parte din aceste poezii ne desvălue apoi frământările adolescente ale lui Coşbuc, chinul unui amor nefericit, ale cărui impulsuri dau naştere unui lirism căruia dacă îi lipseşte vigoarea expresiei, nu-i lipseşte însă claritatea fondului şi evidențiază tendința spre acel umor specific lui Coşbuc :

Până când, o Doamne sfinte,
Până când s'o tot iubesc,
Căci cu-amoru-i zi şi noapte
Tot mai tare veştejesc.
Până când, ah, spune-mi Doamne.
— Pân'atunci, el mi-a şoptit,
Până când — dar pân'atunce
Până când — vei fi iubit !

In unele poezii din această epocă N. Drăganu stabileşte în începuturile lui Coşbuc, chiar şi anumite influențe ale lui V. Alecsandri, vizibile în special în poezia Face-m'aş un vulturaş *şi în această* Unde sbor :

Unde sbor, ah, unde sbor,
Lacrimile din amor ?
Sbor în ceriu sau sbor în soare
Sau în flori amăgitoare ?
Sbor în lună sau în nori
Sau în razii călători ?

Noi găsim însă şi mari preocupări de formă, ceeace va caracteriza întreaga operă a lui Coşbuc, fiindcă aceeaş strofă apărută peste doi ani în Familia (nr. 26 din 1885) se prezintă cu următoarele modificări :

Unde sbor, ah unde sbor
Lacrămile din amor ?
Poate'n cer, poate că'n lună,
Poate'n flori, poate'n furtună ?
Ori se uscă numa'n vânt,
Făr' de urme pe pământ ?

In clasa a şaptea întâlnim însă la Coşbuc şi acele preocupări care duse la perfecțiune vor face din el marele poet cu care ne mândrim : basmul în versuri, balada şi pastelul.

In şedința societății de lectură din 8 Martie 1883, Coşbuc apare în faţa auditorilor săi cu basmul Pepelea din cenuşe.

La palat e jele mare
Jele făr' asemănare.
Plânset greu, durere grea,
Toată 'mpărăția-avea,
Căci al craiului fecior,
Tânăr, mândru crăişor
A pierit în bătălie
Nime urma să i-o ştie;
Iar pe cele trei fecioare
Ca trei razi căzuți din soare,
Ca trei flori, ca trei scântei,
Le-au răpit spurcații smei
Şi le-au dus, le-au dus departe
L'ale lor negre palate...

Cel care mântue fecioarele din această dureroasă captivitate, redând astfel întregii împărății liniştea şi veselia, este voinicul Pepelea din cenuşe, care deschide seria de poveşti şi balade ce începând din 1884 vor apare atât de voinicește în Tribuna.

In primăvara următoare, la 9 Martie, Coşbuc prezintă acest fermecător Tablou de seară, *care în realitate nu este altceva decât o anticipare a grandioasei* Nopți de vară *apărută în fruntea volumului de* Balade şi Idile, *la rândul ei şi aceasta fiind depăşită de pastelul* Pace din Fire de tort.

O dată hotărîtoare în viața lui Coşbuc este intrarea sa printre colaboratorii Tribunei. *Urmând la Cluj cursurile Facultății de filosofie, Coşbuc se simte ispitit a-i trimite lui Slavici câteva din poeziile şi traducerile sale, semnate C. Boşcu, şi are, curând, satisfacția de a se vedea apreciat de acest prozator care venea la Sibiu din cercul distins al Junimei şi al lui Titu Maiorescu. Primele poezii trimise la Sibiu le adusese cu sine din lumea folcloristică a Harodoului, Coşbuc auzindu-le dela mama sa şi dela rapsodul popular* Ion Goriță. *Snoavele acestuia le-a avut în minte Coşbuc în ceasurile când scria* Filosofii şi plugarii, *apărută în* Tribuna *în Decembrie 1884, (Nr. 182—90), şi* Pe pământul Turcului *(Nr. 246—250 din 1885).*

Coşbuc a apărut însă la Tribuna, *din primul ceas, şi cu o serie de traduceri dintre cari remarcăm, şi pentru semnificația ei istorică şi politică, poemul* Zlatna *al poetului german* Opitz, *părintele literaturii germane, care fusese adus în Ardeal, la începutul secolului al XVII-lea de principele Gavril Bethlen, având astfel prilejul de a cunoaşte viața poporului român precum şi vestigiile sale istorice. Poetul german a fost atât de impresionat de elanul şi de rezistența vitală a neamului nostru, ale cărui origini daco-romane Opitz le cunoştea îndeajuns, încât în opera sa poetică a dat glas viguros câtorva din calitățile poporului românesc. Dealtfel Opitz intenționa să scrie chiar şi o* Istorie a Daciei vechi. *Poemul* Zlatna, *apărut în* Tribuna *din 1885 nr. 107—113, e caracteristic pentru dragostea ce ne-o poartă acest poet german.*

Traducerea aceasta, cuprinzând 583 de versuri, e prima poezie ce apare la Tribuna *semnată cu numele George Coşbuc. Curând îi urmează legenda poporală* Blăstăm de mamă, *(Nr. 170—175).*

In anul 1885 Coşbuc mai publică în Tribuna *snoava versificată* Pe pământul Turcului *(Nr. 246—250 şi povestea* Angelina *(Nr. 281).*

Colaborarea în anul 1886 şi-o începe cu poezia Atque nos *(Nr. 60—62) care cuprinde o adevărată confesiune de credință asupra folclorului nostru pe care Coşbuc îl socoteşte derivat de vechea mitologie grecească.*

In această poezie Coşbuc ne înfățişează în amănunt întreaga lumea sa de eroi literari, adunați din basmele şi baladele folclorului nostru, începând cu Verde-Împărat, Făt-Frumos, Col-Gol-Meu, Ileana Cosinsiana, Sfarmă Piatră, pentru a termina cu Mama-Nopții şi cu Toarta-Lumii.

Alte poezii publicate de Coşbuc în 1886 sunt următoarele: Fata Craiului din cetini *(Nr. 73—75),* Cântec *(Nr. 117),* Draga mamei *(Nr. 119—122) şi* Dragoste păcurărească *(Nr. 178).*

Pentru evidențierea uşurinței de a scrie a lui G. Coşbuc citâm următorul fragment dintr'o scrisoare adresată lui Slavici la 1 Iunie 1886, — fragment în care ni se destăinueşte geneza poeziei numită Cântec: *„Erau adică la mine în chilie patru universitari, şi până ce ei povesteau, eu scriam* Draga mamii. *Unul dintre ei îmi zice odată, că el nu crede, ca eu să pot scrie o poezie improvizată, dar aşa s'o scriu, încât necorejând nimic s'o trimet publicității. Eu susțân, că pot; ei că nu se poate. Ne-am prins pe rămas; ei, după cum ne înțeleserăm, mi-au dat să vorbesc despre „duşmanii lui Ştefan-Vodă"; eu apuc peana, — am scris cântecul aşa, după cum ai D-ta bunăvoința să-l citeşti. Dânşii au decopiat vorbele şi acum aşteaptă să le vadă publicate, ca să poată pierde rămăşagul lor" (1). Rămăşagul l-au pierdut într'adevăr!*

In anul 1887, alături de poveştile şi snoavele Fulger *(Nr. 5—6),* De de-supt şi de-asupra *(Nr. 19),* Isvor de apă vie *(Nr. 145—146),* Paul de Nola *(Nr. 153),* Tulnic şi Lioara *(Nr. 240—242),* Străjerul *(Nr. 293), şi de o odă închinată lui Timotei Cipariu* (Nos omnis moriar *Nr. 191), apar şi două din poziile de artă înaltă ale lui Coşbuc, cari vor apare şi în* Balade şi Idile. *E vorba de* Brâul Cosinzenei *(Nr. 12) şi de* Armingeni *(Nr. 161).*

In Brâul Cosinzenei

Purta Ileana ochi de soare
Şi galbin păr, ca spic de grâu,
Vestmânt purta țesut în floare
Şi-un brâu purta pe cingătoare,
Cum n'a mai fost pe lume brâu.

Acesta e cel dintâi acord tipărit din cântarea rămasă nemuritoare a baladelor şi idilelor.

In cursul acestor din urmă doi ani Coşbuc lucrează însă intens la o bogată serie de traduceri, fiindcă iată ce-i scria lui Slavici la 23 Iulie 1887: „Toată ocupațiunea în anul trecut şi anul acesta jumătate mi-a fost compunerea unei Antologii *grecești: vr'o 480 de poezii de toată mâna, din 92 de autori, traduse şi în hexametri şi în versuri moderne; colecțiunea poeziilor mele încă am ordinit-o, şi aşi dori să 'ncep publicarea poeziilor lirice în ceva foaie" (2).*

In anul 1888, an în care Coşbuc intră de altfel în redacția Tribunei, *foiletonul ziarului dela Sibiu publică numeroase bucăți din aceste poezii, precum şi un număr de şaisprezece* Anacreontice *(nr. 4—6, 21, 23, 38, 39, 42, 44, 56, 57, 68, 69, 274, 276, 295).*

Celelalte bucăți sunt următoarele: Războiul *(nr. 1) de Carmen Sylva,* Logica augurilor *(nr. 8),* Gramatica şi medicul *(nr. 10),* Atletul din Argeş *(nr. 15),* Impăratului Frideric III *(nr. 62) de Fr. Copée,* De cea din urmă dată *(nr. 66),* Vânătoarea lui Magul *(nr. 77) de Strachwitz,* Teatolinde *(nr. 93) scrisă în August 1885, în care găsim un episod ce anticipează atmosfera şi dinamismul din* Nunta Zamfirii.

Apoi: Patru portărei *(nr. 97),* Radovica *(nr. 110),* Cias-rău *(nr. 124),* Mazeppa *(nr. 128—135) de Lord Byron,* La logodnă *nr. 144),* Târg rău *(nr. 144) de Chamisso,* Sulamita *(nr. 225),* Crăisa zânelor *(nr. 229) şi* Rebelul *(nr. 293) de Carmen Sylva.*

Ceeace ne-a îndemnat să menționăm numele tuturor acestor poezii este constatarea că spiritul autocritic al lui Coşbuc, l-a obligat ca din aceste treizeci şi patru de poezii abia una singură să conteze în ochii săi în clipa când va tipări primul său volum de poezii.

Dar şi această poezie, Crăiasa zânelor, *a suferit dela apariția în* Tribuna *şi până la republicarea în* Balade şi Idile *atât de multe prelucrări, încât comparând cele două texte, constați că geniul poetic al lui Coşbuc, pe lângă forța sa înăscută, era într'adevăr o lungă răbdare, o neobosită căutare, sforțarea de a se găsi pe sine însuşi, de a se întrece.*

Nu este strofă, şi aproape nu este frază la care Coşbuc să nu fi revenit de mai multe ori pentru a-i da o formă cât mai perfectă, mai pură şi mai ispititoare.

Anul 1889 e ultimul în care Coşbuc mai colaborează statornic la Tribuna, *talentul lui ajungând în acest an la o deplină maturitate, apare* Nunta Zamfirii *(nr. 108), în urma căreia Titu Maiorescu îl chiamă la București.*

In anul acesta Coşbuc publică în ziarul dela Sibiu următoarele poezii: Rada *(nr. 2),* Furia violonistului *(nr. 8),* Nebuna *(nr. 14),* Unui poet *(nr. 24) semnat Stan Pârjol II,* Dr. Juris *(nr. 53),* Mânioasa *(nr. 69),* Numai una *(nr. 71),* Romanță *(76),* Fata morarului *(80),* In biserică *(nr. 102),* Maronita *(nr. 122) de Emil de Schönaich-Caralath,* Băiata de țigan *(nr. 134) de Maria Ernest,* Nu te-ai priceput *(nr. 178),* Trond *(nr. 180),* Cetină dalbă *(nr. 269—270) şi* Actul al cincilea *(nr. 277).*

Şi din acestea numai şase au fost considerate vrednice de a intra în Balade şi Idile: Rada, Mânioasa, Numai una, Romanță, Fata morarului *şi* Nu te-ai priceput.

Pe aceiaş linie de observații notăm că şi Nunta Zamfirii *a suferit nenumărate prelucrări, începând chiar cu strofa de deschidere care în* Tribuna *a fost precedată de o alta care n'a mai apărut nici în* Convorbiri literare *şi nici în* Balade şi Idile *Iat-o:*

A fost ce-a fost, de n'ar fi fost
Nu şi-ar avea povestea rost,
Şi ce-ar fi drept din câte-ascult ?
A fost o nuntă mai demult
Şi-a fost o vatră de tumult
Intregul Ost.

Asupra acestor modificări, după apariția poeziilor prin reviste, Coşbuc îi scrie, mai târziu, lui N. Petraşcu următoarele: „E un obicei al meu să nu isprăvesc ca manuscris nici o poezie; s'o las, ca să-i dau cioplitura, în corectura de tipar" (3).

Aceasta este, bibliografic, activitatea poetică a lui George Coşbuc, începătorul.

Cercetarea ei ne îngăduie să constatăm că până la apariția primului său volum de poezii, tânărul acesta avusese o îndelungă şi variată experiență poetică, în apele căreia s'au înecat încercări şi poezii cari ar fi putut alcătui cel puțin două volume de versuri.

Coşbuc a început cu o serie de versuri lirice inerente ori şi cărui adolescent, s'a simțit atras apoi de basmul popular şi de pastel, pentru a trece apoi la baladă şi la poezia de factură clasică.

Imperiul său poetic, în care dragostea sa pentru subiectele germane, greceşti şi orientale ocupă un spațiu destul de întins, era astfel perfect constituit în ziua când trecea Carpații pentru a rămâne până la moarte în capitala României pe care ei n'a avut norocul de a o vedea şi Mare.

VASILE NETEA

1) I. E. Torouțiu: Studii şi doc. lit., vol. III. pag. 216.
2) Idem.
3) Ibidem vol. VI, pag. 254.

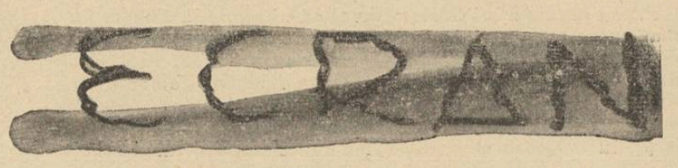

CINEMA ARO : Evreul Süss

Se spune că „Evreul Süss" este producția cea mai de seamă a studiourilor germane de nu ştiu câți ani în urmă.

Fie-mi îngăduit să înlocuiesc „această producție de seamă" cu „producție de actualitate".

Deşi Veit Harlam, regisorul filmului a lăsat deoparte destule din capitolele romanului a cărui apariție a făcut atâta vâlvă — a reuşit să ni-l înfățişeze în părțile lui esențiale.

A fost, mai ales, fericit inspirat în alegerea interpreților.

Compoziția rolului evreului „Süss" a fost serios studiată de Ferdinand Marian, care a ştiut să nuanțeze rând pe rând, felul cum reacționează neamul al cărui reprezentant era, în culmea gloriei şi... la apusul ei.

Heinrich George este un actor mare.

In rolul ducelui Karl Alexander reuşeşte de minune interpretarea omului însetat de bani, sensibil la linguşiri şi complect lipsit de voință.

Un alt tip de „evreu sadea" ne este redat de Werner Krauss, care ca un specialist în încarnarea acestei rase, antipatică multora, a jucat rol dublu.

Gingaşa fată a consilierului Sturm, are o ideală interpretă în persoana Christinei Söderbaum, a cărei privire senină e destul de rar întâlnită, chiar la ingenue.

Un film interesant care marchează, mai ales acum, o problemă de actualitate.

CINEMA SCALA : „Wunschkonzert"

„Victoria din Vest" a fost un „cruchon" pur documentar al diverselor faze din războiul dus de forțele germane.

„Wunschkonzert" e mult mai puțin documentar, ocupându-se de procesele sufleteşti prin care le este dat să treacă soldaților şi ofițerilor germani.

Şi, în timp de război, oricărui luptător.

Meritul regisorului Eduard von Borsody ar fi fost şi mai mare, dacă ar fi renunțat la unele scene ce fac să lâncezească uneori acțiuneaa care, fără nici o laudă, e bine închegată, fiind un gen care place multora din spectatori şi, mai ales, spectatoare.

Rolul ofițerului, care ne prezintă într'un mod foarte degajat spiritul de sacrificiu al tinerilor luptători germani, e interpretat de Karl Raddatz.

Ilse Werner întruchipează cu multă gingăşie şi naturalețe o neobişnuit de credincioasă „logodnică virtuală" a unui locotenent, căruia îi devine soție, când, după multe fapte eroice, a fost făcut căpitan.

Ida Wüst ,aceiaşi pe care o ştiți.

CINEMA TRIANON : „Infidelul Eckehart"

Cinematograful Trianon, a fost fericit inspirat, prezentând în programul de Sărbători această comedie hazlie ce-aduce cu cele din timpul filmelor mute. Ținând seama că-i un film vesel, uşor, la care se râde nu de noutatea bancurilor ,ci de felul cum sunt interpretate ,se pot prevedea săli arhipline. Mai ales că de Sărbători, cinematografele sunt frecventate în mare parte de publicul pentru care joacă mare rol faptul că la un film se râde sau nu.

Hans Moser, Theo Lingen, Lucie Englisch şi alți comici germani îşi dau toată silința să aducă zâmbetul pe buzele spectatorilor.

ADRIANA NICOARĂ

POETUL

Sunt suflet în sufletul neamului meu
Și-i cânt bucuria și-amarul —
In ranele tale durutul sunt eu,
Și-otrava deodată cu tine o beu
Când Soarta-ți întinde paharul.
Și-oricare-ar fi drumul pe care-o s'apuci,
Răbdà-vom pironul aceleeași cruci
Unindu-ne sîeagul și larul,
Și-altarul speranței ori unde o să-l duci,
Acolo-mi voi duce altarul.

Sunt inimă 'n inima neamului meu
Și-i cânt și iubirea și ura —
Tu focul, dar vântul ce-aprinde sunt eu;
Voința ni-e una, că-i una mereu
In toate-ale noastre măsura.
Izvor ești și ținta a totul ce cânt —
Iar dacă vr'odată aș grăi vr'un cuvânt
Cum nu-ți glăsuește scriptura,
Ai fulgere 'n cer, Tu cel mare și sfânt,
Și 'nchide-mi cu fulgerul gura!

Ce-s unora lucruri a toate mai sus,
Par altora lucruri deșarte,
Dar știe Acel ce compasul și-a pus
Pe marginea lumii 'ntre vieață și-apus,
De-i alb ori e negru ce 'mparte!
Iar tu mi-ești în suflet, și'n suflet ți-s eu,
Și secolii 'nchid' ori deschidă cum vreu
Eterna ursitelor carte,
Din suflet eu fi-ți-voiu, tu neamule-al meu,
De-apururi nerupta sa parte!

MAMA

In vaduri ape repezi curg
Și vuiet dau în cale,
Iar plopi în umedul amurg
Doinesc eterna jale.
Pe malul apei se 'mpletesc
Cărări ce duc la moară.
Acolo, mamă, te zăresc
Pe tine 'ntr'o căscioară.

Tu torci. Pe vatra veche ard,
Pocnind din vreme 'n vreme
Trei vreascuri rupte dintr'un gard
Iar flacăra lor geme:
Clipește-abia din când în când
Cu slingerea 'n bătaie,
Lumini cu umbre-amestecând
Prin colțuri de odaie.

ANTOLOGIE
GEORGE COȘBUC

Cu tine două fete stau
Și torc în rând cu tine;
Sunt încă mici și tată n'au
Și George nu mai vine.
Un basm cu pajuri și cu smei
Incepe-acum o fată.
Tu taci ș'asculți povestea ei
Și stai îngândurată.

Și firul tău se rupe des,
Căci gânduri te frământă,
Spui șoapte fără de 'nțeles,
Și ochii tăi stau țintă,
Scapi fusul jos; nimic nu zici
Când fusul se desfiră...
Te uiți la el și nu-l ridici,
Și fetele se miră.

...O, nu! Nu-i drept să te'doiești!
La geam tu sari deodată,
Prin noapte-afară lung privești —
— Ce vezi? întreab'o fată.
— Nimic... Mi s'a părut așa!
Și jalea te răpune,
Și fiecare vorbă-a ta
E plâns de 'ngropăciune.

Intr'un târziu neridicând
De jos a ta privire:
— Eu simt că voiu muri'ncurând,
Că nu-mi mai sunt în fire...
Mai știu și eu la ce gândeam?
Aveți și voi un frate...
Mi s'a părut c'aud la geam
Cu degetul cum bate.

Dar n'a fost el!... Să-l văd venind.
Aș mai trăi o viață,
E dus, și voiu muri dorind
Să-l văd odată 'n față.
Așa vrea poate Dumnezeu,
Așa mi-e datul sorții,
Să n'am eu pe băiatul meu
La cap în ceasul morții!

Afară-i vânt și e 'nnorat,
Și noaptea e târzie;
Copilele ți s'au culcat.
Tu, inimă pustie,
Stai tot la vatră, 'ncet plângând:
E dus și nu mai vine!
Ș'adormi târziu cu mine 'n gând
Ca să visezi de mine!

NOAPTE DE VARĂ

Zările, de farmec pline,
Strălucesc în luminiș;
Sboară mierlele 'n tufiș
Și din codri noaptea vine
Pe furiș.

Care cu poveri de muncă
Vin încet și scârțâind;
Turmele s'aud mugind,
Și flăcăii vin pe luncă
Hăulind.

Cu cofița, pe îndelete,
Vin neveste dela râu;
Și cu poala prinsă 'n brâu
Vin cântând în stoluri fete
Dela grâu.

Dela gârlă în pâlcuri dese
Sgomotoși copiii vin:
Satul e de vuiet plin;
Fumul alb alene iese
Din cămin.

Dar din ce în ce s'alină
Toate sgomotele'n sat,
Muncitorii s'au culcat.
Liniștea-i acum deplină
Și-a'nnoptat.

Focul e învelit pe vatră
Iar opaițele-au murit,
Și prin satul adormit
Doar' vr'un câne 'n somn mai latră
Răgușit.

Iat'o! Plină, despre munte,
Iese luna din brădet
Și se 'nalță încet, încet,
Gânditoare ca o frunte
De poet.

Ca un glas domol de clopot
Sună codrii mari de brad;
Ritmic valurile cad,
Cum se sbate 'n dulce ropot
Apa'n vad.

Dintr'un timp și vântul tace;
Satul doarme ca'n mormânt —
Totu-i plin de Duhul sfânt:
Liniște 'n văzduh și pace
Pe pământ.

PĂSTORIȚA

Umbre mari răsar pe cale,
Ziua moare după culmi;
De pe coastă pe sub ulmi
Se scoboară mieii 'n vale.
Obosit și blând popor!
Și cântând, pășește-agale
O copilă 'n urma lor.

„Noapte bună, soare sfânt,
Până mâne! Noapte bună!
Mâne iar vom fi 'mpreună,
Tu să râzi și eu să cânt.
Mâne până 'n zori te scoală,
Adă flori de-argint în poală
Și le-așterne pe pământ!"

Și, murind întinerește
Soarele de dragul ei,
Și-o cunună de scântei
El prin păr i le'mpletește:
„Mâne dacă n'oiu veni,
Păru'n apă ți-l privește,
Dor de mine de-ți va fi!"

Și-i va fi de soare dor!
Mâne blonda păstoriță
Despletind a ei cosiță
Toată ziua la izvor,
Va privi cu drag la plete
Pline de-aur ce i-l dete
Soarele ascuns sub nor.

GEORGE COȘBUC

— Douăzeci și trei de ani dela moartea sa —

de G. C. NICOLESCU

Anul 1918, înainte de a ne aduce izbânda cea mare, împlinirea visului cel mai scump al neamului nostru, a căreia risipire n'am sfârșit de a o plânge, a fost anul unor mari încercări. In luna Aprilie, la foarte scurt interval, după ce ni se răpea o bună parte din pământul Vechiului Regat în urma unei păci impuse, pierdeam și ceva din sufletul acestui pământ. La București, îl slingea George Coșbuc, la Iași, Barbu Delavrancea. Ciudată întâmplare și adânc simbol în alăturarea unor evenimente istorice naționale de moartea unor scriitori reprezentativi, fiecare pe latura lor, pentru ideea națională românească!

Acum, la 26 Aprilie stil vechi (9 Mai stil nou, după care este condus calendarul actual) se împlinesc douăzeci și trei de ani de când făptura fizică a lui George Coșbuc a păsit dincolo de lumea noastră, pe drumul fără întoarcere Nu putem spune de el că este un nedreptățit. Astăzi încă, unele din poeziile sale sunt recitate, altele sunt rămase model pentru anumite categorii literare, căci opera aceasta, în cea mai mare parte a ei, este vie și circulă. Se pare însă că poetul i-a dat atâta vieață și atâta obiectivitate, desfăcând de propria sa existență cele mai lirice atitudini, că a ajuns să circule aproape ca producțiile folclorice, admirând-o fără să te mai interesezi de autorul ei. Este, fără îndoială, un semn de mare prestigiu al creațiunilor, dar prin aceasta s'a înlesnit o uitare a „omului" care nu mai puțin decât „poetul" merită să fie de aproape privit. De aceea, este drept, în momentul când comemorăm atâția ani de când lipsește dintre noi, să-i evocăm nu numai opera poetică, dar întreaga sa vieață, cu ideile și cu munca ei, cu atât mai mult cu cât ideile sunt adesea din nou actuale, iar munca, dacă ar fi să ținem seamă numai robia pentru toate traducerile ce le-a făcut, o pildă rar de egalat. Pe de altă parte, prin evocarea vieții sale rodnice, în care s'au împletit dârzenia dacică a Ardeleanului cu filoanele poeziei și vieței țărănești celor mai autentice și, în sfârșit, cu influențele celor mai nobile gândiri din literaturile lumii, se va putea vedea și un îndreptar nu numai pentru viitorul poeziei românești înalte și adevărate, dar de a semenea pentru omul de mâine de care țara aceasta are nevoie.

Coșbuc s'a născut la 8 Sept. 1866, în satul Hordou din regiunea atât de românească a Năsăudului, astăzi din nou sub stăpânire străină. Poetul țărănimii, cum a fost numit mai târziu, vede lumina zilei între țărani, își trece copilăria între țărani și chiar mai târziu, când ajunge în clasa a VIII-a a liceului din Năsăud care avea să-i poarte numele și care azi cine știe cum se va fi numind, singur mărturisește că împreună cu ceilalți doisprezece fii de țărani colegi de clasă la școală erau „domnișori", dar acasă erau din nou „țărani", colindând munții și codrii. Această origine și această nevoie de întoarcere la matcă, în lumea țărănească din care purcedea, unde simțea pulsând vieața lui cea adevărată, în deosebi vieața lui sufletească pe care o identificase cu a neamului său în ce avea aceasta mai neaoș, ni le explică forte limpede, ca un bun cunoscător al lucrurilor, Octavian Goga, în discursul său de recepție în Academia Română despre George Coșbuc. „Pe seama unui intelectual român — spunea Goga la 30 Mai 1923, ca succesor al lui Coșbuc nu numai în locul de academician dar și în acela de poet al Ardealului, de poet al țărănimii și al idealurilor naționale. — țărănimea rămânea deci și pe mai departe unicul azil în care trebuia să se retragă dinaintea puhoiului ucigaș. Nu era altă scăpare, decât a-i smulge civilizației tot ce-ți putea da și încărcat de pradă, scuturând praful din drum, a te întoarce din nou după zidul din bătrâni, a duce mai departe firul unei continuități milenare și a simți respirând în jurul tău eternitatea. Țărănimea deci, singura clasă consolidată cu larga ei armonie primitivă era însăși afirmarea vieții noastre. Din sânul ei plecau unde de energie, solii călătoare, care reveniau iarăși la matcă cu toată agoniseala lor. Tot ce cădea dincolo de raza acestui câmp erau sbucniri răslețe, valuri deplasate, aschii sărite departe de tulpina neamului". Se înțelege de ce Coșbuc nu s'a înstrăinat într'o vieață și o cultură maghiară și se vede cum originea și nevoia de a reveni țăran în mijlocul a lor săi, cel puțin în anii adolescenței și ai primei tinereți au făcut să nu fie o aschie sărită departe din tulpina neamului. Și mai este încă ceva care a legat solid pe poet nu numai de inima dar și de sufletul neamului său cu o conștiință trează. Ca și Octavian Goga, Coșbuc este fiu de preot, al lui Sebastian Coșbuc, la rândul său descendent dintr'un lung șir de

Poetul în mijlocul familiei

preoți, numți la început Casian, apoi Coșbuc. Cercetările au identificat o neîntreruptă ascendență preoțească până la 1703. Tradiția n'a fost întreruptă nici în generația poetului. Dacă el a îmbrățișat alt gen de misionarism, fratele său și fiul acestuia sunt preoți, iar cele două surori devin prin căsătorie preotese, dovedind cât de puternică era ea în familie. Pentru cine cunoaște situația din Ardealul robit, este cunoscut și rolul însemnat jucat de preoțime, totdeauna conducând țărănimea cu o autoritate ce i-o dădea cultura, dar fără să se ridice social deasupra, ci rămânând veșnic în mijlocul ei. Din simbioza acestei tradiții de cultură și naționalism românesc cu trăirea în mijlocul țăranilor și cunoașterea lor s'a creat structura scriitorului care va putea fi regăsită în mai toate din creațiunile sale.

Școala o urmează în satul Telciu, apoi la Năsăud, unde în 1884 sfârșește liceul. Activitatea sa literară începuse dela 15 ani, după cum singur a spus-o, când a publicat prima poezie într'o revistă pedagogică ardeleană. Cât timp a fost în liceu, după debut, a publicat versuri în Muza Someșană și a fost mai întâi vice-președinte, apoi președinte la societatea literară a elevilor: Virtus romana rediviva. După sfârșirea liceului, merge la Cluj și se înscrie la Universitate să urmeze filosofia. De aici, sub pseudonimul Boșcu, trimite lui Slavici pe care nu-l cunoștea încă, povești versificate pe care acesta le publică în Tribuna sa din Sibiu. Spre sfârșitul anului 1886, Coșbuc părăsește studiile dela Cluj din cauza atmosferei universitare maghiarizante pe care urmașul atâtor preoți români nu o putea suporta. Acceptă propunerea lui Slavici și a întreg cercului Tribunei, entuziasmat de producția poetică a acestui tânăr de douăzeci de ani, și vine la Sibiu unde intră în redacția ziarului. In afară de prozaica dar puțina muncă redacțională, el publică aici nu numai basme versificate ca: Cetină dalbă, Fata craiului din Cetini, Tuluic și Lioara, Izvor de apă vie, Radovica, Blestem de mamă, etc., dar și unele din bucățile lui cele mai însemnate: Crăiasa zânelor, Rada, Carol IX, Fata morarului, Nu te-ai priceput, etc.

In 1889, trece la București, chemat de Maiorescu care-i remarcase neobișnuitul talent. După bunul obicei al criticului, îi găsește o slujbă care să-l țină la adăpostul zilei de mâine și îi pune la dispoziție paginile Convorbirilor literare. Incă dela Sibiu Coșbuc publicase, din 1885, câteva volumașe cu poveștile sale versificate: Pe pământul Turcului, Blăstem de mamă, etc. Deși el singur socotește anii colaborării la Tribuna ca cei mai roditori ai vieții sale, abia la București dă volumele sale temeinice, cu materialul însă în parte lucrat de atunci. Astfel avem, pe rând: Balade și idile (1893), Fire de tort (1896), Versuri și proză (Caransebeș, 1897), Ziarul unui pierde vară (1902), Cântece de vitejie (1904), în afară de numeroasele sale traduceri din sanscrită, italiană, germană sau limbile clasice, în afară de volumele sale de proză: Povestea unei coroane de oțel (1899), Războiul nostru pentru neatârnare (1899), Din țara Basarabilor (1901), Dintr'ale neamului nostru (1903) și alte lucrări din afara literaturii.

George Coșbuc nu este numai poetul. Dacă o neregularitate a situației sale militare îl împiedica acum să meargă în Ardeal, în mijlocul țăranilor din satul său, pe care să-i încălzească și să-i lumineze, așa cum făcuseră atâți strămoși ai săi, la București el rămâne veșnic un animator. Este interesant că deși în multe privințe se pot stabili multe paralele între vieața și opera lui Coșbuc de o parte și ale lui Goga, de alta, cel dintâi nu s'a simțit niciodată, spre deosebire de cel de al doilea, înstrăinat de cei din satul său pierdut între munții împăduriți ai nordului românesc. Pentrucă George Coșbuc a simțit necontenit prezența atmosferei rurale în sine și în jurul său. Din Cluj, Sibiu, București, prin poeziile sale el n'a râvnit să revină în sat la el, pentrucă veșnic simțea lumea aceea în sine, cu toate experiențele vieții ce o dusese acolo; din ea își scotea materialul poetic, pe ea o cânta, pentru ea cânta. Acestui sentiment de plinătate cu lumea de acasă, în care el trăia chiar când se afla printre străini, departe, se va fi datorind și numele revistei Vatra, scoasă împreună cu Slavici și Caragiale în 1884, 1885 și 1886. După mărturia lui Slavici, lui Coșbuc i-a revenit greutatea conducerii efective a acestei reviste și astăzi spre el se îndreaptă elogiul de a fi văzut, în plină frenezie a artei sociale cu năzuințe universale, necesitatea unei întoarceri la vatra noastră românească, la temeiurile noastre adânci. Trecând peste această publicație ca și peste aceea a Foaiei interesante, pe care o scoate în 1897, ajungem la Semănătorul, întemeiat în 1901 de el și Vlahuță. Este cunoscut rolul jucat de această revistă în mișcarea noastră culturală și literară. Ceea ce este însă mai puțin cunoscut, este că și aci Coșbuc este dela începutul revistei acelaș animator, același om legat de trecut și, mai cu seamă, legat de țărănimea de lângă care se deslipise. Iată ce lucruri pline de sens și de actualitate totdeodată, scria el într'un articol din nr. 2 al Sămănătorului: „Ce idealuri să mai avem? Fără idealuri, nu e luptă, și fără luptă nu e nici literatură. Și neavând un ideal, noi ne apucăm acum să deslegăm ce-au legat părinții noștri. Ei s'au străduit să adune, ne-au lăsat pământul țării pe care l-au apărat prin veacuri de nesfârșite războaie, ne-au lăsat putința de a ne desvolta ca să ajungem unde am ajuns și ne-au lăsat un început de literatură cu adevărat românească și scoasă din sufletul nostru. Noi ar trebui acum să mergem pe urmele lor, să nu risipim ce-au adunat ei și să năzuim a ne lumina poporul ca să-l avem unit și tare. Dar dacă în multe lucruri noi facem altfel de cum au făcut ei, hhotărît e, că în literatură mergem de-a dreptul împotriva lor. Am rupt firul tradițiilor, ne batem joc de credința strămoșilor, luăm în deșert instituțiunile țării și așezămintele ei, râdem în pumni de aspirațiunile naționale și importăm în literatură — în altarul vieții sufletești a noastră — câte și mai câte bolnave idei și cu totul străine spiritului românesc. Să nu risipim ce-au adunat părinții noștri, dacă nu putem însine noi să mai sporim averea; și dacă nu putem spori lumina să năzuim a o răspândi în popor cât mai mult, aceea pe care o avem Iată idealul nostru, întru toate manifestările vieții, dar mai ales în literatură. Până se va ivi un altul, și poate împrejurările politice să ni-l apropie, acestia trebue să ne fie cel mai apropiat de inimă".

Retrăgându-se dela Sămănătorul, el se consacră în întregime operelor sale, în deosebi traducerilor a căror șlefuire atentă i-au ocupat ultimii ani ai vieții. Pierderea fiului său îi întunecă definitiv vieața și înainte de a fi răsărit soarele biruinței noastre românești care să-i fi îngăduit să vadă satul său natal în cuprinsul României, s'a stins în vârstă numai de 52 de ani, când multe lucruri mai putea da literaturei noastre.

Anul acesta ar fi avut șaptezeci și cinci de ani și ar fi putut fi printre noi!

Incontestabil, locul cel mai însemnat în opera lui Coșbuc îl ocupă poezia, care i-a și făcut o timpurie faimă. Ea a apărut în anii în care Eminescu se înălțuneca și s'a afirmat puternic mai ales atunci când, după moartea poetului, întreaga lirică românească părea că nu mai cunoaște alte teme, altă tonalitate, alt vocabular, alte ritmuri și chiar alte forme decât cele eminesciane. Din corul monoton se ridică puternică și originală poezia lui George Coșbuc, care imediat izbește atenția prin aceea că nu cuprindea niciun element comun cu versurile contimporanilor,

(Urmare în pag. 4-a)

GEORGE COŞBUC

(Urmare din pag. 3-a)

pentru ca apoi, privite de aproape, să arate ceea ce era nou și valoros în ele. In primul rând, în afară de temele generale și tonalitate, de vocabular și formele ritmice, impresiona la tânărul poet faptul că toată poezia sa se plasa în cadru rural. Orașul nu se află în aceste versuri nici măcar ca să-l urască Poetul purta în el satul și natura, așa cum o cunoscuse tinerețea lui. Aceasta cântă el necontenit. Cele mai senine tablouri de natură în această operă poetică le aflăm. Cine nu-și amintește Noapte de vară?

Dintr'un timp și vântul tace;
Satul doarme ca'n mormânt —
Tot-u-i plin de Duhul sfânt:
Liniște'n văzduh și pace
Pe pământ.

Este însă o mare greșeală să ne oprim totdeauna la această bucată. Sunt atâtea viziuni remarcabile în care simți ochiul și sufletul omului care a stat în mijlocul naturii, s'a strecurat printre copacii pădurilor, a simțit înfiorarea tăcerii nemărginite a nopții fără însă să fie căzut dintr'o dată în mijlocul acestei tăceri. El surprinde mișcarea și o redă în pastelul său care totdeauna nu este o pictură ci un tablou viu — un film cinematografic, cu o comparație pe care tehnica modernă ne-o îngăduie — în care totul este animat și, de obicei, sub ochii noștri detaliile se potolesc pentru a avea pacea finală deplină. Mișcarea surprinsă înainte de adormirea firii din cunoscuta Noapte de vară o regăsim într'un moment din Dragoste învrăjbită, mai concis, cu o nuanță gravă în ultimul vers, prevestind liniștea întreagă ce avea să urmeze:

Se'nserase bine. Turmele trecând,
Zăngăniau vr'un clopot, și veneau pe rând
De la câmp. Amurgul înegrise zarea.
S'auzea 'n departe tremurat cântarea
Buciumului jalnic, ca un psalm în vânt.

Și tot pline de mișcare sunt atâtea alte evocări ale naturii — ale cărui elemente lui îi place să le personifice: vântul, Prahova, doina, seara, soarele, etc., — ca în Miezul verii, în Vestitorii primăverii sau Concertul primăverii, desigur cu reflexe din Alecsandri în ele, sau în acea Pace, pe care d. I. Pillat o socotește superioară chiar Nopții de vară. Explicația acestui dinamism stă în aceea că poetul, pe lângă o structură în care descriptivul era limpede dominat de epic, avea în sine toate peisagiile, toate momentele cu viața lor, așa cum o știuse. De aceea când evocă iarna, fără îndoială avem tot iarna rurală, iar în mijlocul ei avem toată mișcarea și bucuria copiilor, spre care în atâtea bucăți se îndreaptă duioșia poetului, bătându-se și jucându-se în drum, că până la urmă tabloul iernii rămâne pe plan secundar, și în Iarna pe uliță, accentul cade pe larma copiilor:

„Ce-i pe drum atâta gură?"
„Nu-i nimic. Copii strengari".
— „Ei auzi! Vedea-i-aș mari.
Parcă trece adunătură
De Tătari!"

In poeziile lui Coșbuc, pline de cântarea naturii, a satului, a țăranilor, nu vom afla niciodată nostalgia după aceste lucruri, pentrucă se simțea plin de ele. Dacă avem mărturisirea unui dor este, de fapt, nu dorul lui, ci dorul acelea, pe care-l presimte:

...O, nu! Nu-i drept să te'ndoiești!
La geam tu sari de-odată,
Prin noapte-afară lung privești —
„Ce vezi?" întreabă'o fată.
„Nimic... Mi s'a părut așa!"
Și jalea te răpune,
Și fiecare vorbă-a ta
E plâns de'ngropăciune.

Viața rurală este cea pe care o simte și cea pe care o evocă, nu natura moartă. Liniștea deplină nu este la Coșbuc decât punctul culminant al unei dinamice. La el s'a ajuns prin potolirea treptată a tuturor mișcărilor. Și în acest joc al dinamicei care crește sau descrește stă o bună parte din farmecul poeziei naturii la acest poet. Bucata mai puțin relevată Pastel (din Ziarul unui pierde vară) este o dovadă mai mult. Chiar când, cu alte intenții decât descrierea naturii, el vrea, în Crăciunul în tabără, să arate gândurile soldatului care face sărbătorile la Smârdan, după ce dă o descriere sumară a câmpului de luptă, nu-i opune descrierea satului sau a naturii românești, ci din nou evocă întreaga viață și mișcare de acolo, de departe, surprinzând amănunte topice cu totul remarcabile:

Ard vesele flăcări pe vatră;
Și-ai casei, la masă, gătiți.
Vin oaspeți, și cânele latră
Le ies înainte grăbiți
Ai casei pe pragul de piatră.

Căci Coșbuc cunoștea lumea aceasta țărănească, bine și în toate amănuntele, chiar în cele care depășeau orizontul unui bărbat. Iată ce minunat tablou plin de varietate și de amănunte pe care numai o femeie ai zice că le cunoaște:

...Nu vezi că se pierde?

Unde-ar fi cu galben, ai cusut cu verde;
Crucile pe umăr nu le-ai dus în șir.
Numără, Simiono, numără pe fir;
Trei le treci și două le desparți de-o parte
Ca să iasă forma scrisă ca la carte.
Florile altiței, tu le spânzuri sus
Roșul de pe margini, uite cum l-ai pus!
Și-ai cusut cu negru fluturii pe coate...!"
(Dragoste învrăjbită)

Dar legătura lui strânsă în anii de formațiune, până la 20 de ani, cu mediul țărănesc nu i-a dat numai asemenea experiențe și asemenea detalii. Nu trebue să uităm că el a debutat cu basme care nu erau ale lui dar pe care el le versifica. In copilăria lui el fusese un pasionat ascultător de basme. Lui G. Bogdan-Duică îi povestea odată: „Eu îi spuneam mamei să-mi povestească povești. Mi le spusese pe toate — câte le știa. In sat nu știa pe nimeni să mai știe altele. Auzise însă de Ion Goriță dintr'un sat vecin, că știe povești... L-am chemat și mi-a spus povești. Filosofii și plugarii din Tribuna este auzită dela Goriță... Pământul Turcului am auzit-o dela el..." (Luceafărul Nr. 5, I. III. 1919, p. 95). Lângă ceea ce văzuse deci în viața rurală, lucruri de amănunt ca lucrătura unei cămăși sau acte de mare însemnătate care se'mplineau cu anumite rituri, ca nunta sau înmormântarea, se adăoga acest bogat material folcloric. Cu timpul planurile s'au juxtapus și elementele s'au contopit. De aici au ieșit lucrurile cele mai remarcabile pe care ni le-a dat acest poet. Nunta Zamfirei sau Moartea lui Fulger nu sunt decât rezultatul polarizării acestor două elemente: nunta sau înmormântarea, așa cum le-a văzut în copilărie în satul său, transpuse pe un alt plan, încadrate în lumea basmelor spuse de mama sau de Ion Goriță. Și ce e mai interesant e că adesea merge cu utilizarea elementelor folclorice până la transcrierea anumitor efecte de haz tipice din final, cum este în savuroasa Nunta în codru:

„Tu erai?" Mă'ntrebi ca prostul!
Vorba din bătrâni:
Eu la chef ca'n Marte postul.
Vinu-l beam din coji de-alună
Și-asvârliam, de voie-bună
Cu căciula 'n câni.

Ba, și'n ciur le aduse-i apa,
Ca să fiu în rost,
Lemne le-am tăiat cu sapa —
Și, sărind pe-o buturugă
Am venit la voi în fugă,
Să vă spun ce-a fost!

In versurile poetului se află și mai târziu desvoltarea unor teme folclorice chiar fără să fie imperechiate cu acea experiență de viață rurală așa cum se află în primele sale încercări. Rar avem teme tragice, cum e în Legenda rândunelei; cele mai adesea, ca în Crăiasa zânelor, Brâul Cosinzenei, avem accentul pus pe idilă. Este, desigur, și aici reflexul lucrurilor văzute, care însă nu s'au polarizat totdeauna, căci aspectul erotic-idilic este foarte frecvent în poezia lui și sub înfățișare directă. Este de altfel unul din aspectele care au fost cele mai adesea scoase în lumină. In poezia sa de iubire, consacrată exclusiv lumei dela sat, el surprinde toate fazele idilei țărănești pe care nu ne-o prezintă într'o postură stilizată care ne-ar face bucățile convenționale, ci cu bună cunoaștere a psihologiei țărănești, fie bărbătești, fie femeiești. Aspecte dureroase vom întâlni puține: Cântecul fusului, Fata morarului. Vom afla însă gelozia, cochetăria, dragostea ce înmugurește, șiretenia, frumusețea și farmecul femenin, dragostea aprinsă, toate cu întreaga lor claviatură potrivită nivelului oamenilor care sunt toluși atât de umanizați și de reali, fără să se vadă vreo părtinire a poetului. S'a relevat că George Coșbuc, în poezia sa erotică, vorbește și privește mai ales transpunându-se în psihologia femenină. Pe lângă noi, La oglindă, Dragoste învrăjbită, Dușmancele sunt câteva pilde din care putem vedea rarul dar al acestui poet de a-și obiectiva lirismul. Dar nu lipsește nici privirea prin psihologia bărbatului. Scara, Rea de plată, Rada, Calul dracului și, în deosebi, Recrutul o dovedesc.

Dacă în primele pomenite avem atitudinea șăgalnică a flăcăului care lasă liber jocul cochet al fetei, în ultima vreme izbucnirea violentă a pasiunii, cum rar o aflăm exprimată prin versurile acestui scriitor. Plecând să-și facă armata, recrutul lasă iubita în paza fratelui său, dându-i multe explicații și sfaturi, în care arta poetului știe să surprindă toate detaliile unei psihologii tulburate, sfârșind atât de violent:

Poartă-i grija! Tot a mea
S'o găsesc, tot dor să-mi poarte!
Dar de nu-i păzi o bine,
Ți-ai găsit dușman în mine,
Căci fac moarte
Pentru ea!

Sunt însă și aspecte luminoase, senine, pline de hazul bărbătesc al flăcăului de țară, cum se află, în Unul ca o sută, în câteva din Fresco-Ritornele sau în alte părți. Căci ceea ce-i place lui Coșbuc este ca bărbatul să primească dragostea ca și viața ca și munca: în față, fără teamă. Chiar când privește, în erotica sa, prin prisma femenină, adesea cere bărbatului să nu fie sfios:

Haide prinde-mă mai bine
De mijloc!
. . . . . .
Eu de-aș fi flăcău odată
Nu m'aș rușina de o fată
Nicidecum.
(Ispita)

Iar altădată îi impută categoric:

Nu te-ai priceput! —
Zici că de m'ai fi cerut
Mamei tale noră'n casă,
N'aș fi vrut să merg? E, lasă!
Că de-o fată cui îi pasă
Nu se ia după părut!
De'ntrebai ai fi văzut!
Tu să fi'nceput iubitul
Că-i făceam eu isprăvitul —
Tu cu pâinea și cuțitul
Mori, flămând, nepriceput!

dându-ne una din cele mai fermecătoare împletiri de sentimente, într'o formă plină de haz în seriozitatea ei, dar și plină parcă de energia pe care flăcăul nu o avusese.

In George Coșbuc, după cum am relevat dela început, nu era numai o fericită împreunare a experienței de viață rurală cu o adâncă trăire a literaturii poporane, înfrățite cu influențele celor mai alese opere din literatura universală, prin care el a izbutit să se înalțe față de materialul dela care pleca fără să-l părăsească, să-l transfigureze fără să-l trădeze și să-l obiectiveze fără să-l despoaie de poezia lui nemărginită. La acest poet se mai adăoga dârzenia bărbătească a Ardeleanului, un fel de încăpățânare amestecată cu răbdare, cu posibilitatea de a rămâne singur, aspru și veșnic gata de luptă. In poezia sa, din această cauză, deși idila ocupă un loc atât de însemnat, dulcegăriile, convenționalismele, decorul și oamenii de operetă, cum sunt câte odată la Alecsandri sau la Iosif, nu se află nicăieri. Dacă la alții se află și la el nu — aceasta nu vrem să se interpreteze imediat neapărat ca o superioritate. Aceasta este însă realitatea, pentruca structura lui de om dârz, aspru, de țăran ardelean — indiferent de cum părea în viața lui obișnuită — nu-i permitea să vadă altfel de bărbați decât energici, întreprinzători, gata de luptă cu viața și cu orice le iese în cale, fie greutăți, fie dragostea. De aceea, în idilele lui, când flăcăul nu este întreprinzător — ceea ce nu înseamnă deloc excluderea curățeniei sufletești care se află la el pretutindeni — nu sărută, nu caută să-și vadă iubita, nu o cere de nevastă, este aspru admonestat de energica fecioară ardeleană: Nu te-ai priceput!

Atitudinei față de viață îi sunt consacrate versuri din cele mai puternice din opera sa. Ei îi sunt consacrate, ceea ce e rar la Coșbuc, și câteva bucăți abstracte, lipsite de elementul descriptiv sau epic, cuprinzând, într'o formă uneori lapidară, numai desvoltarea unor idei — cum este Lupta vieții, din care desprindem:

O luptă-i viața: deci te luptă
Cu dragoste de ea, cu dor

Oricare-ar fi sfârșitul luptei,
Să stai luptând, căci ești dator

Trăiesc acei ce vreau să lupte,
Iar cei fricoși se plâng și mor.

De-i vezi murind, să-i lași să moară,
Căci moartea e menirea lor.

Aceasta este poziția lui Coșbuc față de viață: ea este o perpetuă luptă și o datorie de onoare care trebue dusă. Cine nu o poate purta cu riscul de a o avea sau a o pierde în fiecare clipă este laș și nu merită să fie regretat. Cu atât mai mult este laș cel care își teme viața și nu duce lupta atunci când este chemat să-și susțină patria. Românul din poet, legat adânc de neamul său prin familie, prin viața dusă și prin înțelegerea ce o arătase producțiilor lui celor mai autentice, celor poporane, nu putea să nu-și manifeste dragostea pentru țară. De data aceasta n'o mai face printr'un material abstract, care ne-ar fi dus poate la o poezie patriotică discursivă, ci ideea o încorporează, cum cerea nevoia sa de epic, într'un moment istoric: Decebal se luptă pentru apărarea patriei sale. El vorbește soldaților, arătându-le datoria de a duce nu o viață tristă, ci una voinică și veselă, ca niște bărbați adevărați care nu se tem de ce va aduce viitorul. Va veni moartea. Aceasta este ceea ce nu poate fi ocolit. Singurul lucru ce-l poți face este să-ți alegi o moarte frumoasă:

Viața este bun pierdut
Când n'o trăiești cum ai fi vrut!
. . . . . .
Din zei de-am fi scoborîtori
C'o moarte tot suntem datori!
Tot una e dac'ai murit
Flăcău ori moș îngârbovit;
Dar nu-i tot una leu să mori
Ori câine 'nlănțuit.

Deci viața tot ne-o vom da: să încercăm să o trăim cum vrem noi, să o închinăm unui ideal înalt și, în orice caz, să o dăm frumos; iar când patria este în primejdie să ne luptăm fără frică, nu să ne rugăm zeilor, căci aceștia sunt departe, poate ireali, dar dușmanii alături și primejdioși. Iată cum încheie regele vorbirea, în admirabila, pe nedrept uitata Decebal către popor:

Și-acum, bărbați, un fier și-un scut!
E rău destul că ne-am născut:
Dar cui i-e frică de război,
E liber de-a pleca 'napoi,
Iar cine-i vânzător vândut
Să iasă dintre noi!

Eu nu mai am nimic de spus
Voi brațele jurând le ați pus
Pe scut! Puterea este'n voi
Și'n zei! Dar să gândiți, eroi
Că zeii sunt departe sus,
Dușmanii lângă noi!

Aceeași concepție o avem deci când poezia are un caracter oarecum abstract, aceeași când este înglobată într'un moment istoric, aceeași când e integrată într'un basm, care este versificat și transfigurat, ca Moartea lui Fulger, în care bătrânul nu admite în fața vieții o filosofie de resemnat: viața-i fum, ci replică:

„Zici fum? O, nu-i adevărat.
Război e de viteji purtat!

Din cauza acestei viziuni a vieții, atunci când abordează poezia socială, pe care însă o face cu adevărat poezie, el nu dă lucrurile cele mai alese în descrierile unor situații precare, ca în Bordei sărac, dar în bucăți energice, pline de bărbătescul dor de luptă, cum este cunoscuta Noi vrem pământ sau Un cântec barbar, unde se adresează acelor „lași dătători de porunci":

Ah, dac'am putea măsura,
Pe cât ni-e de plină măsura,
Ne vei cunoaște tu ura
In ziua dn urmă a ta!
Că dacă voi toți ați muri
De spaimele morții 'nainte
De-al nostru sosit, din morminte
V'am scoate de-ori unde veți fi!
Și răzbunătoarelor sorți
Le-am face cu palma dreptate,
Căci fețele voastre le-am bate,
Scuipându-ți pe fiii tăi morți!

Cu această energie uneori violentă, cu trăsătura lui fundamentală de a nu se lăsa ispitit de efuziuni lirice, abstracte și de a rămâne un povestitor, firește că avea să-l ispitească unele subiecte din istorie. La început, am avut mai mult subiecte exotice: Regina Ostrogoților, Carol IX, Jertfele împăcării, Minciuna creștinilor. Mai apoi se apropie, poate o prevestire a ceea ce avea să fie pe o latură a lui sămănătorismul, spre propria noastră istorie, ceea ce dă naștere la bucăți remarcabile ca Ștefăniță Vodă, Voichița lui Ștefan, Golia ticălosul, Carol Robert sau parodia Cetatea Nemțului. O bună parte din opera sa este consacrată războiului dela 1877. Firește, după ce Alecsandri scrisese Ostași noștri, poate stimulat de acesta și de In război al lui Duiliu Zamfirescu, numeroase poezii epice ale sale sunt însemnarea unor momente de vitejie din acel război. Așa sunt cunoscutele: Rugămintea din urmă, Trei, Doamne, și toți trei, dar și mai puțin amintitele: Povestea căprarului, Coloana de atac, Dorobanțul, Cântecul redutei, O scrisoare dela Muselim Selo, Raport, Pe drumul Plevnei, etc. Firește, uneori sunt aspecte tragice, avem îndurerare, ca în primele două sau în O scrisoare dela Muselim Selo, dar totdeauna întâlnim bărbăția pe care o cerea și Decebal poporului său, iar câte odată chiar o notă de humor sănătos, ca în Cântecul redutei, scoțând efectele în întregime din acest joc între ironie și bărbăție fără teamă.

De o altă nuanță, dar în aceeași largă categorie a poeziei patriotice, mai sunt și alte lucruri care merită să fie amintite. Iată, de pildă finalul dela puternica Graiul neamului:

Repezi trec cu vifor anii
Ispitind puterea ta,
Neam român! Cu ură mare
Vor căta mereu dușmanii
Graiului român pierzare;
Dar să piară ei cu toții:
Nu l-am dat și nici nepoții
Nu-l vor da!

la care s'ar mai putea adăoga Doina, Spadă și corăbii, Cântec, etc., toate pline deopotrivă de sentimentul iubirii de țară și de puterea mijloacelor de exprimare, câteodată însă nițel discursive.

Humorul sănătos pe care-l găsim la țăranul lui Coșbuc, cel ce în tinerețe făcuse chiar strigături pentru horă pe care mai târziu el însuși le-a descoperit circulând ca poezie populară, este vizibil în unele bucăți cu caracter special de anecdotă cum sunt Poet și critic, Lordul John, Puntea lui Rumi, Logica, asupra cărora spațiul nu mai îngăduie să ne oprim, dar și în mai toate momentele poeziei lui.

Cam acestea sunt, foarte sumar prezentate, aspectele mai însemnate ale acestei opere poetice. In concluzie, acum, cineva s'ar putea întreba: Ce face, în definitiv, farmecul poeziilor lui Coșbuc? Fără îndoială, lumea pe care o prezintă, viziunea bărbătească a vieții, atitudinea sa dârză și șăgalnică, autentică, fără nimic convențional în ceea ce ne prezintă, subiectele în care se împletesc amănuntele unei vieți rurale care nici o clipă n'a adormit în inima poetului cu bogatele elemente folclorice. Dar nu mai puțin muzica de vrajă care ne cucerește o produce forma. De altfel, el chiar teoretic socotea forma de deosebită însemnătate în artă. De aceea, el nici nu s'a simțit atins de acuzația adusă că a plagiat unele din „subiectele" poeziilor sale. „Punctul lui de plecare era — spune Slavici, că opera de artă e forma mai mult sau mai puțin desăvârșită pentru reproducerea simțământului, de care era pătruns creatorul ei când a zămislit-o. Acelaș simțământ poate să fie reprodus de mulți în forme foarte deosebite, care toate sunt originale — fiecare'n felul ei, și de plagiat nu poate să fie vorba decât în ce privește forma". Același memorialist, în Amintiri, scrie categoric: „La Coșbuc desăvârșirea formei era covârșitoare"; iar cu un alt amănunt ne dovedește cât de adâncă era preocuparea poetului, încă dela începutul carierei sale poetice, de a se limpezi asupra tuturor problemelor de limbă. Cerea să facă și el corecturi la Tribuna: „Imi face multă plăcere, — zicea el, — căci multe învăț făcând corecturi: o singură greșeală în ce privește alegerea, întrebuințarea ori așezarea vorbelor te luminează mai bine decât toate cursurile de stilistică". De aceea, în opera lui găsim atâta desăvârșire formală. Și nu numai atât. Nu este perfecțiunea rece, de piatră neînsuflețită. O varietate de forme ritmice, de versuri, de strofe, o rar de întâlnit bogăție a vocabularului în care are și creațiuni, o remarcabilă artă a încălcărilor dintr'un vers într'altul, un dar neobișnuit de a surprinde și reda formal ceea ce este tipic și în folclor și în psihologia rurală, un fel de familiaritate, o lipsă de ostentație, vizibilă mai ales prin abundența vorbirii directe: monolog sau dialog, toate dând naștere la o continuă mobilitate, fac aceste versuri curgătoare, atrăgătoare, iar dacă nu mai sunt citite este nu pentrucă n'ar mai plăcea și astăzi, căci sunt tot atât de vii ca atunci când au fost scrise, ci pentrucă l-am uitat pe Coșbuc. Cine s'ar apleca asupra lor și-ar vedea din belșug răsplătită curiozitatea și osteneala.

Aceleași pasiuni pentru formă se datorește o altă întreagă latură din activitatea lui George Coșbuc. Este vorba de traducerile sale: Mazepa de Byron, Eneida, Sacontala, Valuri alinate de Carmen Sylva, Georgicele, Antologia sanscrită, Parmeno de Tarențiu, Don Carlos de Schiller, Rig-Veda și, ca încununare, Divina Comedie a lui Dante, asupra căruia avea în lucru un mare studiu în limba italiană menit să revoluționeze exegeza operii ilustrului florentin.

Ce înseamnă această muncă titanică de traducător și ce câștig reprezintă rezultatul ei pentru cultura și chiar pentru frământarea și evoluarea limbii noastre nu mai este nevoie să spunem. E suficient însă, amintind atitudinea lipsită de simpatie față de Coșbuc, poate și din cauza unei incomplete cunoașteri, a lui Duiliu Zamfirescu, care la 1909 l-a și atacat în discursul său de recepție, să citâm un fragment din raportul aceluiași Zamfirescu pentru alegerea poetului ca membru activ al Academiei: „Din punct de vedere clasic, Eneida și Bucolicele lui Virgiliu sunt un monument; Odiseia, tradusă în strofe endecasilabice rimate, lucru la care nici n'a visat bunul Omer, reprezintă o sforțare intelectuală de necrezut; în fine Divina Comedie este, printre traduceri, lucrarea sa capitală, care a îmbogățit literatura românească cu cea mai perfectă versiune a acestei celebre poeme".

Dacă mai adăogăm la această multilaterală activitate și operele sale în proză. Războiul nostru pentru neatârnare, Povestea unei coroane de oțel, Din trecutele neamului nostru, toate scrise pe înțelesul poporului de țară de care dragostea lui Coșbuc nu s'a înstrăinat niciodată, avem, în linii generale mari, înfățișată toată opera scriitorului nostru.

Plecând dela temelia neamului din care și-a adăpat necontenit inspirația, dăruind neamului cele mai alese întrupări fie ale propriilor lui producții populare, fie ale vieții curate de țară, fie ale îndemnurilor la iubire de țară, acum, douăzeci și trei de ani, după moartea sa, ca în veci vecilor, George Coșbuc poate odihni senin, căci s'a legat prin izvoarele și prin realizările operelor sale de ființa acestui neam, cum singur a spus-o cândva, și amintirea lui va fi vie în mijlocul nostru cât ne va trăi limba și neamul:

Iar tu mi-ești în suflet, și'n suflet ți-s eu,
Și secolii 'nchid'ori deschidă cum vreau
Eterna ursitelor carte,
Din suflet eu fi-ți-voiu, tu neamule-al meu,
De-apururi nerupta sa parte!

G. C. NICOLESCU

VITRINA EUROPEI

Note italiene

CEVA DESPRE ERMETISMUL POETIC

Un tânăr poet italian l-a întrebat pe **Carlo Calcaterra** dacă poate exista „una poesia senza canto"; iar ca răspuns, criticul a publicat un amplu studiu în „Convivium" (n-rul 6), din care spicuim câteva idei privitoare la acest subiect.

Se desprind din articolul lui Calcaterra două idei fundamentale: una, am putea-o numi „de substanță", prin care se limitează ermetismul la „un cerc strâns de adepți", iar a doua, de natură temporală, arată cum din mai multe părți se presimt simptomele unui nou gest, pentru o formă mai simplă, mai clară, umană cu alte cuvinte, în stare să înlocuiască această vorbire „închisă, ascunsă", printr'una „deschisă".

„Ermetismul — definește Calcaterra — e deci forma lirică a sufletului care a pierdut siguranța de a putea cunoaște realitatea în nemăsurata sa profunzime și în orizonturile sale fără limite. Poetului nu-i mai rămân decât acele licăriri, decât acele aparențe închise, unica substanță care din punct de vedere liric mai are încă sens și valoare, cifre strălucitoare care fug în scurt timp, într'un suflet ascuns; cititorului nu-i mai rămâne decât acceptarea lirică a acelei ermetice, care nu admite comentare, pentrucă e absolută în cifrele în care trăim și oricare ar fi perifrazele sau lămuririle, acestea nu ar putea decât să turbure mai mult poesia ascunsă.

Ori, contrastul fundamental care se schițează în unii tineri între instinctiva gâfâială lirică a vieții libere și neascunse prin sentimente și fantezii, și acea poezie fără cântec, contrasă în cifre și figurări a realității abia licărinde, a aspectelor închise, are un dublu aspect; aici criticul italian deosebește un aspect gnoseologic, întrucât unii reprezentanți ai poeziei simt că sentimentul și fantezia nu pot fi niciodată alături într'o cifră sau într'o imagine fină a vieții; și are și un aspect artistic, întrucât acei tineri nu se pot recunoaște în maniera „a vorbi în cifre", declarând de multe ori pe față că pentru ei „nu este artă neînțelegerea, prețiozismul obscur, concertismul verbal, ciudățenia stilistică".

Iar pentru ilustrarea celei de a doua idei, Calcaterra spune mai departe: „poezia fără cântecul intim nu poate să fie niciodată „contradicția care nu se învoește".

Ermetismul obosește — e ușor de observat aceasta — și criticul italian vede aici semnul „unei noui mutări a gustului".

Optimist, criticul vede apropiată vremea unei învieri a poeziei, a repunerii ei pe locul ridicat la atâta onoare și înălțime artistică de înaintași.

Alte motive de inspirație vor înaripa condeiul poeților viitorului și se va naște implicit o formă nouă.

„Căci, — încheie Calcaterra — poetul nou va căuta în mod firesc o nouă formă, pentrucă va avea în el o nouă modulație, un nou ritm, cu alte cuvinte, un nou și întreg cântec".

REVOLUȚIA ACESTUI SECOL ȘI DEMOCRAȚIILE

Așa se intitulează articolul lui Giuseppe Cipriani *din revista „La vita italiana" (Februarie a. c.).*

Arătând complexul de cauze care au facilitat mersul repede al revoluțiilor fascistă și național-socialistă punând în contrast idealul acestora cu acel al vechilor și pe cale de dispariție democrații, Cipriani afirmă cu tărie că revoluția mare la care suntem martori e o consecvență a faptelor din trecut și e singura desvoltare logică a secularei probleme sociale.

Ambele revoluții s'au desvoltat pe principiul că problema socială e imposibil de rezolvat dacă în prealabil nu s'a ajuns la înțelegere justă între state și popoare, care să aducă ulterior o înțelegere economică în mijlocul națiunilor, între indivizi.

„Popoarele sărace știu că țările lor, în momente determinate — și mai ales în cazul unui război — le-ar putea lipsi de hrană abundentă dându-le în schimb cea mai modestă hrană și aceste popoare ar fi în stare să se lipsească până și de cea din urmă porție. Ele erau gata să înfrunte cu curaj orice sacrificiu cât de dur, în timp ce alte popoare își permiteau luxul abundenții pentrucă aveau norocul să facă parte din națiuni care aveau totul și care nu așteptau să împărtească nimic cu alții.

Popoarele de muncitori știu că din acest război se va înălța noul principiu, în care faimoasele drepturi ale omului vor putea până la sfârșit să devină drepturile omului care muncește".

SORACTES

Note românești

SANDA

noul roman al prozatorului **Mihail Șerban,** ne aduce o dovadă în plus despre robustețea și talentul neîndoelnic al acestui tânăr scriitor care s'a afirmat ca una dintre nădejdiile epicei noastre de mâine.

In paginile ultimului său roman, d. Mihail Șerban atacă problema atât de mult desbătută a dualismului în dragoste. Pe de o parte, sentimentul pur, ce se refugiază deseori în sferele înalte ale unui idealism inaripat, negăsindu-și contingențe cu viața decât în sbuciumatele nopți de neliniști și insomnie, tortură dureroasă ce răscolește până în adâncuri un suflet lăsat de bună voie în bătaia fierbinte a tuturor vânturilor, — alături de cealaltă față a trăirii, dornică de ardere completă a celor mai comune date din viață, explorarea mirată a tinereții ce-și dibuie calea cu bucurii neașteptate, înșirate într'o dulce dezordine pe răbojul zilelor.

Intre extremele acestea navighează, cu o busolă pe care nu o poate utiliza, prea tânărul erou al cărții d-lui Șerban. Luat de șuvoaiele vârstei primăvăratice, el rămâne mirat când se trezește pe țărmul ospitalier al unui sfârșit de rostogolire în necunoscut și acceptă cu resemnare starea de lucruri ce-l cuprinde și învăluie treptat, evadările în vis rămânându-i ca un refugiu practicat clandestin sub protecția pleoapelor lăsate.

Bun cunoscător al gamelor sufletești pe care le străbate un tânăr în jurul vârstei de douăzeci de ani, autorul mânuiește cu dexteritate toate eziările și toate efluviile sub semnul cărora evoluiază personagiile cărții sale. Un stil viu și captivant, cu mireasma florilor de câmp, face din romanul d-lui Mihail Șerban o lectură agreabilă, sortită, suntem încredințați, unui binemeritat succes.

UPTON SINCLAIR

este, fără îndoială, unul dintre cei mai mari scriitori americani. Născut în Baltimore la 1878, a avut o copilărie tristă în urma nefericitului război dintre Nord și Sud, în care acesta din urmă a fost înfrânt. Tatăl său, dela o evidentă bună stare, este nevoit să se facă negustor de băuturi spirtoase, devenind cel mai fervent consumator al produselor ce desfăcea.

Aplecat încă din tinerețe spre cercetări, Sinclair studiază întâi la City College din New-York și-și propune un program după care trebuia să citească opera completă a fiecărui scriitor cercetat. Concomitent cu studiile își câștigă existența făcând gazetărie „cu toptanul", scriind zilnic opt mii de cuvinte sub formă de glume și povestiri aventuroase pentru tineret. Acest fel de viață amenința să-i destrame curând idealismul înnăscut și la care nu înțelegea să renunțe atât de ușor. Deaceea se retrage într'o cabană, în mijlocul unei păduri; aci, în liniște, se apucă de lucru scriind primul său roman: „Springtime and Harwest". La refuzul tuturor editorilor de a-l citi măcar, își editează singur cartea. In prefață, Sinclair nu ezită, — în gen propriu american — să atragă atenția cititorilor asupra acestei cărți „din care lumea să afle ce minunată operă are în fața sa".

Tot aci, în pădure autorul a făcut cunoștința unei tinere fete; dragostea lor prezintă aspecte neverosimil de romantice și ca orice dragoste, romantică sau nu, avea să se termine printr'o căsătorie, prima, în ordine cronologică, a lui Upton Sinclair.

Lectura romanului „Iubire" apărut de curând în versiunea românească a d-lui R. Donici, pune în lumină puternică tema sincerității în scris. Intr'adevăr, sinceritatea, fără preocuparea de a menaja anumite preconcepte sociale, este atitudinea cea mai mult prețuită de autorul american. Puritatea expunerii unor fapte deseori brutale, se oglindește în fiecare rând din „Iubire". Părerile lui Sinclair în privința așa zisei iubiri libere, constituesc o atitudine asupra căreia uităm să gândim prea insistent în urma lecturii încântătoare a romanului acesta, desprins din viața de mocirlă, dar și de vis a unor oameni adevărați.

C. POSTELNICU

COȘBUC IN ACTUALITATE

(Urmare din pag. 1-a)

Lui Coșbuc i se spune „poet al țărănimei" pentru că în poezia lui s'a prins cu hotărâre de viața pe care a cunoscut-o, pentru că a dus-o el și ai lui într'un sătuc grăniceresc din Ardealul de Nord.

Poate că, pe noi cei de azi, ne surprinde această poezie ce ni se pare că nu ar corespunde celor văzute și trăite de noi la margine de brazdă proaspăt răsturnată. Poate că, în poezia lui George Coșbuc, un țăran al zilelor noastre nu numai că intră năucit ca'ntr'un salon, dar, cu prezența lui ar turbura această liniște picturală și angelică. Aceasta însă nu numai că nu scade cu nimic valoarea poeziei lui Coșbuc, dar ne întărește credința că țăranul lui a fost de bună seamă așa precum l-a cântat el.

George Coșbuc mai trebuie privit și ca unul din marii înțelegători ai vremurilor istorice la care a luat parte.

Din depărtata margine de țară, poezia lui s'a ridicat ca o mână de uriaș peste hotare ce s'au dovedit mai apoi vremelnice și a răspuns astfel răspicat românismului, care se cerea tot mai eliberat și strâns laolaltă.

A'nsemnat mult în istoria noastră ecoul dela Năsăud al poetului Coșbuc, poetul revoluționarului „Noi vrem pământ" și al timidului și modestului scriitor, om de toate zilele, ce a fost.

Ne surprinde mai ales și în mod fericit, pentru contimporaneitatea noastră, în care, un talent prezumtiv și o cultură îndoielnică au forțat mai ales rândurile scrisului nostru de azi, figura de lector pătimaș și în adâncime a lui Coșbuc. Unde se poate vorbi în actuala pleiadă mai ales a tinerilor noștri condeieri, de preocupări severe cum a fost aceia a poetului ardelean de a se apropia și tălmăci pe Dante, Virgiliu, Terențiu ?

Deaceea, Coșbuc rămâne în istoria literaturei române tot mai mare în contrast dureros cu o tinerețe contimporană tot mai străină de scrisul și binele românesc.

MATEI ALEXANDRESCU

ȘTEFAN POPESCU

cunoscut în lumea literară și sub pseudonimul *Sabin Vasia,* este autorul a două plachete de versuri: *„Poeme"* (Miron Neagu, Sighișoara, 1939) și *„Alfabet"* (Pavel Suru, București 1939).

In atmosfera lâncedă a poeziei noastre din ultimii ani, versurile lui Ștefan Popescu aduceau o imagine proaspătă și îndrăsneață, un suflu de caldă umanitate și o nouă factură poetică.

In curând, poetul va da la iveală încă două volume de versuri: *„Leroi Ler"* și *„Excursie în munți".*

In *„Leroi Ler"* sunt cuprinse piese scrise, în bună parte, în adolescență; autorul își caută atât un stil propriu, cât și lămurirea unor probleme care îl frământau. In schimb, *„Excursie în munți"* este expresia ultimă a poetului care și-a găsit drumul. Cu mijloace extrem de simple, el ne prezintă lucruri și oameni încadrați în natura vastă și generoasă. E o plimbare fără țintă printre noi, oamenii de toate zilele, de totdeauna, un prilej pentru poet de a împroșca superstițiile și prejudecățile, de a săruta frumosul și omenia.

-AVEȚI-VĂ CRUCEA

(Urmare din pag. 1-a)

prinderea sensurilor celor mai tainice ale celui mai sguduitor moment din viața Dumnezeului-Om, prin intermediul simțurilor aceleiași netrebnice cărni torturate. Nevoia de durere fizică a cărnii e cu atât mai tragică în deșertăciunea nădejdilor cu care e acceptată, cu cât apare la **Pascal!**

Răstignirea trupească, intensitatea torturii fizice, oricât ar fi fost de grozavă, e totuși prea puțin ca să aducă răscumpărarea păcatelor unei întregi omeniri.

Christos s'a răstignit întâia oară în Ghetsemani... Momentul crucificării sale e momentul supremei sale umilințe, exprimate prin rugăciunea din noaptea prinderii sale: **„...nu voia mea, CI VOIA TA împlinească-se".** „Și fiind în sbuciumul durerii, cu mai mare stăruință se ruga. Iar sudoarea lui, ca picături mari de sânge picura pe pământ". (Luca, 22, 42—44).

Christos s'a răstignit în noaptea Ghetsemanilor, în noaptea în care a învățat din somnul apostolilor, osânda singurătății spiritului, — și din trădarea celui de-al doisprezecelea, osânda josniciei omenești. „Paharul" pe care Dumnezeu-Tatăl nu i l-a îndepărtat, îl va fi durut desigur mai puțin decât umilința de a fi lăsat să se hotărască asupra sa, fără a-și exercita atot-puternicia, așa cum cel mai neputincios dintre muritori ar fi fost constrâns să procedeze.

Domnul gustase soarta amară a întrupării, a limitării, a înjosirii la nașterea din carne și păcat. Domnul trebuia să guste consecințele ultime ale existenței trupești: neputința spiritului, umilința voinței, smerenia inimii în fața hotărîrilor cari se iau „după voia" altuia decât a sa însuși.

Crucificarea constă în acceptarea condiției de creatură determinată, în primirea de bună voie a amputărilor voinței proprii, în aneantizarea personalității în fața legii supreme.

Ce valoare ar fi avut gestul de a primi Răstignirea, dacă Christos n'ar fi avut conștiința că **îi stă în putință** să o înlăture? Ce ar mai fi însemnat suferințele Golgothei, dacă Mântuitorul n'ar fi avut puterea să li se sustragă oricând, înainte, sau chiar în timpul lor? Ce ar mai fi răscumpărat moartea Domnului, dacă el nu și-ar fi dat seama că e dintre faptele de **sub** puterea sa, nu sub puterea cărora se afla ?

Faptul de a fi suferit și murit pentru oameni, ar fi dat dreptul oricui să se numească **erou. Sfânt** și **Mesia** e Christos numai, pentrucă **a acceptat** să moară, și să moară umilit, chinuit, batjocorit. Pentrucă s'a supus unei legi care nu era legea lui. Pentrucă a intrat într'o condiție care nu era condiția lui, ba care, mai mult, era condiția instituită de el, pentru creaturile sale. Pentrucă, în fine, a renunțat **să voiască pentru sine,** lăsând **să se voiască cu sine.**

Christos potolind furtuna, Christos umblând pe mare, Christos vindecând ologii și leproșii nu e un Christos al nostru. Nu e nimic extraordinar pentru un Dumnezeu să facă minuni. Minunea e legea lui firească, nu mai e pentru el minune. A fi supranatural e natural pentru Dumnezeu. Ceeace e într'adevăr supranatural, este să fie natural. **Mai mult** decât se poate cere oricărei zeități e să renunțe la supranatural, acceptând condiția firească a muritorilor. Minunea cea mai mare a lui Christos este de a se fi lăsat supus legilor sub care cad oamenii, de a nu fi încercat nici o minune care să-l salveze. Cât timp a făcut gesturi dumnezeești, Christos n'a dovedit nimic oamenilor, decât ceeace știau și ei: că stă în puterea lui Dumnezeu ce nu stă în puterea lor. De îndată ce Christos intră total între oameni, alienându-și liberul arbitru, supunându-se voinței Tatălui, **umanizându-se,** — Christos și-a apropiat pentru totdeauna oamenii, demonstrându-le iubirea sa total: până la negarea de sine. El e dumnezeesc într'adevăr, numai prin faptul că primește să fie uman într'adevăr, adică dependent, determinat.

In grădina Ghetsemani, Iisus și-a luat crucea: a îmbrățișat cu adevărat omenia. Sensurile ei de **renunțare** și de **depășire,** sunt acelea pe care simpla suferință fizică a autoflagelanților medievali, nu le putea trezi în suflete.

Iată dece Pascal greșește când socoate că purtând sub haină larici înspinate, își va putea actualiza realitatea crucii. Și cu el greșesc toți cei care cred că pătimirea trupească a lui Christos ne-a adus mântuirea.

Mântuirea înseamnă intrare în veșnicie, și în veșnicie oamenii nu intră decât scuturându-și carnea, condiția tuturor păcatelor.

Mântuindu-ne, Dumnezeu s'a mântuit de veșnicia de care suferea. El a recăpătat-o meritând-o, de data aceasta. Pentrucă, în analogie cu procesul invers la care sunt supuși oamenii, el a izbutit să-și depășească spiritualitatea pură, întrecându-se pe sine prin acceptarea legilor cărnii: neautonomia și moartea.

Păcatul originar al Divinității, acela de a-și fi monopolizat veșnicia, s'a răscumpărat în primirea Răstignirii: întâi prin deschiderea porților veșniciei și celor vremelnici, pe urmă prin renunțarea sa la Eternitate, pentru îmbrățișarea legilor cărnii efemere.

●

Discursul cel mai elocvent a fost adresat atunci omenirii. Plata mântuirii e renunțarea de sine, depășirea condiției proprii. Crucificarea autonomiei tale aparente, pentruca nu cumva, ascultând rațiunilor proprii, să eliminăm din gând sensul real al Răstignirii.

„Ne evacuetur crux Christi!..."

ION FRUNZETTI

— Dă-mi drumul jos, nene, nu mai fac !
— Nu ! Așa o să te țin, să te 'nveți minte să mai dai cu pumnul în nas !

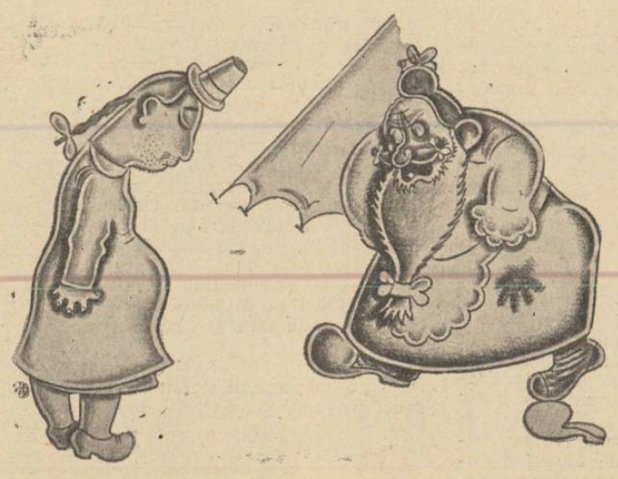

Femeea cu barbă către fiica ei: Nenorocito ! Deabia ți-au mijit mustățile și ai și început ?

— Miraculos racul ăsta ! E din generația noastră, și totuși pe zi ce trece pare mai tânăr.
— E natural, dacă merge în marche-arrière !

Cu maestrul Ion Livescu, alături de umbra lui „badea Gheorghe“

Astăzi când se împlinesc 23 de ani dela moartea marelui George Coşbuc, am socotit că ar prezenta un deosebit interes pentru cititorii noştri părerile şi amintirile cari îl leagă pe maestrul Ion Livescu, profesor la Academia de artă dramatică, de poetul neuitat şi iubit, de badea Gheorghe, cum îi spuneau prietenii.

Am întâlnit în camera de lucru a maestrului Ion Livescu o sumedenie de amintiri ale unui timp nu de mult trecut. Fotografii numeroase mi-au reamintit marile creaţii ale maestrului. Iată-l în rolul lui Napoleon din „Madame Sans Gêne“; iată-l în creaţia sa din „Taifun“; iată-l în „Mizantropul ; şi iată-l mereu în alte roluri. Maestrul Livescu, cu glas domol îmi dă explicaţiile necesare...

— „Iată fotografia Agatei Bârsescu“ mi-o arată dânsul. Citesc dedicaţia : „Duşmanului meu de moarte, contele de Essex !“.

Maestrul zâmbeşte :

— „Jucam într'o piesă rolul duşmanului ei“.

Mai privim şi alte fotografii.

— „Dar dumneata ai venit pentru altceva la mine“, îşi aminteşte maestrul. „Ia să vedem ce-ai vrea să afli despre „badea Gheorghe“ ?

— „Aş dori să ştiu cum folosiţi dumneavoastră versurile lui Coşbuc, în cursurile pe cari le predaţi la Conservator“.

Zâmbetul bun a înflorit din nou pe chipul maestrului. O nouă amintire :

— „Cred că te-ar interesa, în privinţa asta, o scrisoare pe care am primit-o dela Caragiale când Arion m'a numit profesor la Conservator. Scria acolo marele nostru autor dramatic : *Învaţă-i, Iancule, pe băeţi să vorbească. Să vorbească aşa cum vorbeşti tu : Simplu, fără să declame.* Lucrul ăsta am încercat eu să-l fac la Conservator. De mici copii, Românii s'au învăţat să declame. Dela poeziorele pe cari le declamă în familie („Căţeluş cu părul creţ, umblă noaptea în coteţ“) şi până la versurile spuse în liceu, la serbările de sfârşit de an, tinerii noştri au învăţat că trebue să *declame*. Şi eu am căutat mereu să-i desvăţ de meteahna asta. Nici nu-ţi închipui cât de mare folos mi-au fost în timpul cursurilor mele, poeziile lui Coşbuc. Atât în balade cât şi în idile, elevii mei au găsit un material care nu cerea numai decât să fie *declamat*, ci mai ales *simţit* şi *trăit*“.

Maestrul, după o mică pauză, continuă :

— „Poezia lui Coşbuc realizează un nou ideal de artă şi versurile inspirate din trecutul nostru naţional au un fond de exteriorizare a specificului românesc. E îndrăgostit de pământul ţării şi, pe plan social, e un revoluţionar de rasă în „Noi vrem pământ“. Şcolarii mei, în seminarii, au învăţat să renunţe la orice se putea numi bombastic, învăţându-se cu un stil firesc, departe de cel declamatoriu. Sufletul lor tânăr nu trebue îndrumat numai de utopicul dicton „Artă pentru artă“, şi am crezut necesar, prin exerciţii de cetire corectă şi expresivă, să-i îndrumez punând la contribuţie, după cum ţi-am mai spus, mai ales opera lui Coşbuc.

Maestrul a mai aprins o ţigare. Iar eu am formulat o nouă întrebare :

— „Cum caracterizaţi poezia lui Coşbuc, referitoare la viaţa ţăranilor noştri ?

Răspunsul a fost scurt şi edificator :

— „Badea Gheorghe a fost cel mai straşnic pictor al vieţii dela ţară, şi sub condeiul lui, *satul* a prins o minunată varietate de culori. Versul lui s'ar putea lua la întrecere doar cu penelul lui Grigorescu. Avea dreptate Dobrogeanu Gherea să-l boteze pe Coşbuc : *Poetul ţărănimii.*

— „Şi acum, maestre, v'aş ruga să ne împărtăşiţi câteva păreri despre legăturile pe cari le-a avut Coşbuc cu teatrul“.

— „Pot afirma cu toată tăria că badea Gheorghe a fost îndrăgostit de teatru. Şi a avut o idee minunată Pompiliu Eliad, numindu-l membru în comitetul de lectură al Teatrului Naţional. Doar un literat de valoarea lui putea contribui la însănătoşirea traducerilor din repertoriul clasic. Curând după numirea lui, Coşbuc a şi tradus în versuri piesa lui Schiller : „Don Carlos“, prezentată pe scena Teatrului Naţional, sub conducerea regretatului Nottara“.

Maestrul Livescu, în biroul său

Şi amintirile năvălesc din nou în camera cu fotografii şi zâmbete uitate pe pereţi. Intrăm într'o ciudată şi minunată ţară a umbrelor. Cât de duios sună glasul maestrului :

— „Cu badea Gheorghe ne întâlneam adesea, după terminarea spectacolelor, la o *parolă*, cum zicea distinsul şi regretatul meu coleg V. Leonescu. Nu lipseau din tovărăşia lui badea Gheorghe, niciodată, Ion Gorun, Nerva Hodoş, Liciu şi alţii. Parolele erau lungi; nu lipsea bârfeala, inofensiva bârfeală dela un pahar de vin. Dar badea Gheorghe nu lua parte la bârfeală. Stătea tăcut — îi plăcea teribil să tacă — în faţa unui pahar cu vin care de multe ori se golea. Acesta era Gheorghe Coşbuc“.

A tăcut maestrul. Dar, parcă au mai rămas umbrele în odae, să ne aducă aminte că — sunt mulţi ani de-atunci — un om tăcut, un mare poet, stătea din când în când la câte o parolă cu alţii cari — cei mai mulţi — acuma sunt umbre.

I-am mulţumit maestrului Livescu şi, cu sufletul bogat, am părăsit casa în care un om îşi depănase amintirile.

Afară, sgomotul şi nepăsarea oraşului m'au întristat.

TRAIAN LALESCU

Sufletul femenin în poezia lui Coşbuc

Coşbuc s'a născut şi şi-a trăit viaţa de flăcău într'un sat din nordul Ardealului, în plină natură sălbatecă şi curată, de unde s'a inspirat întreaga lui poezie atât de sănătoasă. S'a născut din neam de preoţi ardeleni în satul Hordou de prin părţile grănicereşti ale Năsăudului „aproape de Maramureş, de Bucovina şi de Moldova, într'un colţ unde se întâlnesc mai multe ţinuturi româneşti“, după cum spune marele nostru Iorga. Deci în acest centru de viaţă sătească, unde natura e stăpână, unde totul, dela prospeţimea ţarinelor şi a vântului de pe dealuri până la sufletul omenesc, este curat, natural, lipsit de orice artificiu, — a cunoscut poetul pe fata de „18 ani“, pe femeea tânără lângă care a trăit, pe care a iubit-o poate. Reese deci : Coşbuc feciorul plaiurilor năsăudene, care şi-a trăit bună parte din viaţă cot la cot cu ţărănimea neaoşă din care făcea parte, a cercetat şi a redat cu adâncă cunoaştere sufletul ţărancei şi mai cu seamă sufletul fetei tinere.

Poetul a studiat sufletul femeii stăpânit de dragoste, acel sentiment când dulce când amar, căruia nici un muritor nu-i scapă şi cu care viaţa femeii rămâne strâns legată.

Fata are curiozitatea să afle cât mai multe la vârsta asta şi gândul îi fuge la dragoste, despre care :

„Multe ştiu dar nu ştiu toate,
Mama îmi dă învăţătură
Cum se ţese o pânzătură
Nu cum stau cei dragi de vorbă
Gură 'n gură !“

„N'am să ţes doar viaţa întreagă
Las să văd şi cum se leagă
Dragostea“... !

„Hai, mă prind feciorii dragă
şi pe mine
Că's subţire ! Să mă frângă
Cine-i om cu mâna stângă“ !

. . . . . .

Un minunat exemplu de cochetărie provocatoare: fata stă singură la fântână şi îşi închipue un dialog între ea şi flăcău ; e provocatoare şi defensivă în acelaş timp:

„Vrei să bei ? Şi nu ţi-e teamă
Că mi-e olul descântat ?
Cine bea să ţie seamă
Să sărute pe stăpâna
Olului... Nu pune mână
Că te bat !“
Ei, mă duc acum. Deseară
Iarăşi viu ! Şi spune-mi drept
Vii şi tu ? Te întâmpin iară
Ca şi eri cu vase pline
Nu veni... Şi să ştii bine
Că te aştept !

(*Ispita* Vol. Fire de tort).

Există însă o trăsătură caracteristică psihologiei femenine : anume acea teamă, mândrie de a-şi recunoaşte sentimentul, dacă nu faţă de ea însăşi cel puţin faţă de bărbat. Şi anume o trăsătură specială care derivă din această mândrie, este reflexul impulsiv, aproape necugetat, pe care-l găsim la mai toate femeile şi anume acela de a se preface în clipa în care îşi întâlneşte iubitul, că nu l-a văzut şi deabia când întâlnirea e inevitabilă să simuleze surprinderea. Este o intimidare subită în clipa în care-l vede, nu are curajul de a-l privi dela început drept în faţă? E greu de explicat acest procedeu la care cred că nu există femeie îndrăgostită să nu recurgă. Cu câtă măestrie a prins poetul această trăsătură atât de intimă a sufletului femenin ! La Coşbuc cei doi se întâlnesc pe deal: el e cu oile, ea îl căuta de mult fără să aibă aerul. Acum când sunt faţă în faţă, fata îmbujorată toată e numai mirare :

„Tu eşti pe-aici ? Eu te-am crezut
Cu oile prin vale !
De-aşi fi ştiut că eşti în deal
Mergeam pe altă cale“.

Flăcăul ştie bine însă că ea îl căuta :

„De-aşi fi ştiut că n'a venit
Anume pentru mine
Eu n'aş mai fi vorbit cu ea
Dar ştiu şi aceasta bine !“.

(*De pe deal* vol. Balade şi Idile).

Când fata suferă de lipsa de iniţiativă şi de curaj de care dă dovadă flăcăul care n'a îndrăznit să-i mărturisească dragostea lui, îl mustră cu atâta delicateţă în exprimarea necazului ei :

„..... Dar să-mi spui tu te-ai temut
Şi eu toate le-am făcut
Ca să poţi să-mi spui odată
Să mă întrebi : „mă vrei tu fată ?“

„Nu te-ai priceput
Zici că 's mândră şi n'am vrut
Ca s'ascult vorbele tale

Dar de unde ştii ? In cale
Ţi-am umblat şi 'n deal şi 'n vale
Şi-or şi unde te-am ştiut.

„Zici că de m'ai fi cerut
Mamei tale noră 'n casă
N'aşi fi vrut să merg ?
Ei lasă“

(*Nu te-ai priceput* vol. Balade şi idile).

Şi însfârşit trecând peste poeziile în cari sentimentul evoluează, unde poetul ne înfăţişează rând pe rând creşterea dragostei (Pe lângă boi) maturitatea şi atotputernicia ei (Dragoste învrăjbită), ajungem la alt caz sufletesc tot atât de adânc înţeles de poet, la cazul fetei, care-şi plânge dragostea stinsă :

„Eu mi-am făcut un cântec
Stând singură 'n iatac
Eu mi-am făcut un cântec
Şi n'aşi fi vrut să-l fac.

„De-aşi face orice-aşi face
Nu pot să-l scot din gând

(*Cântecul fusului*, vol. Balade şi Idile).

unde poetul însufleţeşte natura care plânge cu biata fată sau cel puţin aşa i se pare ei :

„Nu-i loc mai bun pe lume de plâns
decât în crâng
Ah ! Toate plâng şi satul
Se miră că eu plâng“.

Iar punctul culminant al dragostei, când fata a iubit dar a fost înşelată şi părăsită, este înfăţişat de poet în tot dramatismul lui. (*Fata morarului*). Aceeaşi situaţie tragică în care cea care a păcătuit e muncită de remuşcare şi ruşine o găsim într'una din cele mai frumoase, mai melodioase şi mai expresive poezii ale lui Coşbuc. Fata stă pe prag şi cântă ; a păcătuit însă, ruşinea o copleşeşte, i se pare că toţi o văd, că toţi ştiu, că e lumină prea mare în prag :

„Cânta cu glas deabia involt
O doină ce-au adus-o 'n sat
Flăcăi de peste Olt
Spunea cum geme 'n vânt pădurea
Spunea de-un trandafir brumat
In doina ei, de-un ulm rotat
Şi de-o iubire cu păcat
Sosită de pe-aiurea“.

(*Fata mamii*, vol. Fire de tort).

Seara în ogradă însă, după ce desvălue mamei sale, taina tatăl le găseşte pe-amândouă îmbrăţişate şi :

„.... plângând ca la 'ngropăciune“ !

La ţară mama e cea mai bună prietenă şi cea mai intimă sfătuitoare a fetelor, cari întotdeauna găsesc un sprijin lângă ea. Aceasta o ştie bine Coşbuc, deoarece el însuşi îşi iubea mult mama care la rândul ei îl înţelegea, cu toate că era băiat şi deci mai depărtat de sufletul ei decât ar fi fost o fată.

Am căutat să redăm cu ajutorul câtorva poezii caracteristice trăsăturile esenţiale ale dragostei. Am văzut pe copila neştiutoare care ghiceşte şi îşi închipue încă totul, dar la care tocmai această cunoştinţă săracă în ale dragostei deşteaptă curiozitatea atât de răspândită la o anumită vârstă.

Am văzut pe fata pe care o munceşte un dor ascuns, pe fata „sburătorului“ *) lui Heliade Rădulescu care nu-şi dă seama dacă iubeşte ori nu. Cine n'a trecut la 18 ani prin această fază de incertitudine, de dorinţă nelămurită ? Am văzut-o apoi pe fata care-şi plânge dragostea apusă, căreia îi e dor, care e singură. Şi am văzut-o înfine pe femeea desnădăjduită care-şi vede totul pierdut şi sfărâmat şi pe care o bate gândul morţii (*Fata morarului*).

Care este explicaţia faptului că poetul insistă aşa de mult asupra psihologiei femeii, redându-i sufletul atât de colorat şi sugestiv, pe când sufletul bărbătesc răsare mai puţin aprofundat, mai lipsit de nuanţe, mai şters chiar ?

Coşbuc dă mai puţină amploarea dragostei bărbăteşti, deoarece e mai puţin egoist decât restul poeţilor români cari vorbesc aproape exclusiv de propria lor dragoste. Nu trebue să uităm că poetul s'a născut ţăran şi la ţărani există totdeauna multă discreţie în exprimarea sentimentului. Ţăranul nu-şi exteriorizează sentimentele ca femeia, de cele mai multe ori el e o fire închisă, a cărei singură mărturisire o găsim în cântec, în doina noastră atât de expresivă.

In concluzie am sublimat meritul lui Coşbuc de a fi ştiut să redea prin prisma sentimentelor fetei de ţară sufletul femeii în general. Psihologia ei în orice mediu este mereu aceeaşi, cu aceleaşi umbre şi lumină, cu aceleaşi sclipiri de nuanţe diferite cari fac să se spună că sufletul femeii e mult mai complex decât al bărbatului. In fond, la toate, aspiraţiile sunt aceleaşi, toate nu doresc decât acelaş şi acelaş lucru: dragostea, frumuseţea, fericirea, numai că la oraş sufletul împrumută atâtea învelişuri variate după mediu, după concepţia şi felul de viaţă al femeii, încât cu greu se poate distinge fondul ei adevărat. La ţară însă, unde nu există toate aceste artificii, sufletul este curat, cinstit, pe faţă. Şi astfel găseşti în vorbele unei ţărăncuţe reflecţii pe cari tu orăşeanca cu cultură şi concepţii mult superioare le-ai făcut de atâtea şi atâtea ori. Şi atunci poţi spune cu adevărat că nu există două femei, ci numai una, mereu aceeaşi :

Eri ne-am certat !
Şi mi-e necaz că uit prea iute.
Azi, după ce m'a sărutat, mi-am dat
de seamă
Că ieri jurai să nu-l mai las să mă sărute“!

INA DON

*) (**Pe lângă boi** ; vol. Balade şi idile).

Coşbuc, precursor al imperativului de azi: optimismul

Coşbuc a fost, fără îndoială, unul dintre marii optimişti ai trecutului nostru literar. Mărturiile acelora cari l-au cunoscut arată că nu l-au văzut decât rareori pe „bădica“ dela Hordău abătut. Numai când pleca spre graniţă, fără să spună nimănui, luând în taină trenul şi privea dela frontieră spre satul lui din Năsăud, mânat de aducerile aminte ale fraţilor de dincolo, prietenii şi cei de acasă puteau să înţeleagă că un adânc sbucium îl înfioară pe poet. Incolo, toată viaţa, Coşbuc a fost un om vesel şi toată opera lui oglindeşte sănătosul optimism, robusta seninătate a ardeleanului.

Poezia lui de iubire, poezia naturii, poezia patriotică şi filosofică ni-l arată pe poet aşa cum era în viaţă : sincer, nefalsificând cu nimic realitatea, mereu în luptă pentru promovarea a tot ce este românesc, senin, convins că lupta nu e numai o datorie, ci şi un mijloc pentru izbăvirea din grelele clipe ale vieţii.

In *poezia iubirii*, credinţa şi nădejdile sunt elementele cari răsfrâng peste marginile fantomelor tristeţii, apa vie a fericirii. Natura este pretutindeni în inima poetului care îndeamnă pe om să înlăture durerile :

„Prin pomi e ciripit şi cânt
„Văzduhu-i plin de-un roşu soare
„Şi sălciile 'n albă floare —
„E pace 'n cer şi pe pământ.
„Răsuflul cald al primăverii
„Adus-a zilele 'nvierii.

(La Paşti)

In *poezia naturii*, spre deosebire de pastelurile lui Alecsandri, statice, fără viaţă, punând fiinţa pe al doilea plan, găsim viaţa în plină efervescenţă, dinamismul poeziilor unde omul e în mişcare (Noapte de vară, Iarna pe uliţă) unindu-se cu sentimentul de totală fericire faţă de lumea acelor cari nu cuvântă (Vestitorii primăverii). Este un ritm interior, o pornire năvalnică, o trăire intensă în faţa naturii, o copilărească bucurie care nu poate isvorî decât din sufletul unui poet optimist.

Sunt amănunte de structură cari în mod firesc aveau să-l ducă pe poet, în poezia patriotică, la accentele de olimpiană majestate a tablourilor vitejeşti şi la acea resemnare epică în faţa durerii pe care o încearcă bătrânul părinte în poezia *„Trei Doamne şi toţi trei :*

„El n'a mai zis nici-un cuvânt
„Cu fruntea 'n piept ca o statue
„Ca un Christos bătut în cuie
„Ţinea privirile 'n pământ...

Această atitudine de ridicare deasupra durerilor vieţii însă, este ilustrată mai eloquent decât oriunde în *Moartea lui Fulger*, balada care exprimă luminos pentru prima dată poate, filosofia optimistă a poporului nostru. „Moartea lui Fulger“ — se ştie, a venit ca o reacţiune împotriva pesimismului eminescian, a acelui pesimism al imitatorilor marelui visător dela Ipoteşti, împotriva cărora dealtfel, se ridicase şi Vlahuţă, în „Unde ne sunt visătorii“ ? Pentru a evidenţia această concepţie realistă, Coşbuc a recurs la antiteza dintre cuvintele mamei lui Fulger şi sfatul bătrânului sfetnic. In vorbele mamei aflăm filosofia lui Eminescu, credinţa în deşertăciunea celor omeneşti.

„Să fii cât munţii de voinic
„Ori cât un pumn să fii de mic
„Cărarea mea şi-a tuturor.

E tot nimic.

Şi mai departe :

„Credinţa-i val, iubirea vânt

Şi viaţa-i fum.

Concepţia pe care o opune sfetnicul, calculată, plină de încredere în viaţă, este aceia a ţărmului nostru.

Sfetnicul arată bătrânei că viaţa nu trebue luată după fatalismul celor superstiţioşi; nu după durerile ei, pentru care Eminescu ne sfătuia în „Glossă“ să stăm „spectatori ca la teatru“. In locul eternelor preocupări de tot ce e amărăciune, Coşbuc ridică aceste drepte întrebări :

„De ce să 'ntrebi viaţa ce-i ?
„Aşa se 'ntreabă cei mişei.
„Cei buni n'au vreme de gândit
„La moarte şi la tânguit
„Căci plânsu-i de nebuni scornit

Şi de femei.

Iar mai jos ne sfătueşte :

„Şi-oricât de amăriţi să fim
„Nu-i bine să ne deslipim
„De cel ce vieţile ne-a dat.
„O fi viaţa chin răbdat,
„Dar una ştiu : ea ni s'a dat

Ca s'o trăim.

Pe linia acestei concepţii, Coşbuc ajunge la evlavioasa credinţă în „zilele de apoi“ şi în nemurirea sufletului :

„El nu e mort, trăeşte 'n veci
„E numai dus“.

Sfaturile sfetnicului sunt sfaturile lui Coşbuc, pe care el însuşi le-a urmat în toată opera poetică.

E aci un filon sănătos, care ar trebui să călăuzească azi, nu numai pe poeţii tinerei generaţii, atraşi spre tristeţi nejustificate, — spre revolte şi sondagii morbide, dar şi pe toţi acei cari ştiu că au de îndeplinit o misiune sfântă în slujba neamului nostru.

AL. RAICU

Profilul lui Coşbuc în literatura românească

Eminescu, Creangă, Caragiale şi Coşbuc sunt cele patru puncte cardinale din orizontul estetic al literaturii româneşti. Fiecare este situat într'o poziţie originală şi îşi îndreaptă privirile către o perspectivă proprie. Unul, este expresia elanului metafizic al spiritului românesc îmbinat cu elanul sentimental şi se desfăşoară pe linii largi de viziuni cosmice înfinite, susţinute de o profundă conştiinţă existenţială. Altul, Creangă, este apariţia desprinsă din adânci cute de tăceri ale sufletului popular înclinat spre snoavă şi basm şi căruia îi plac petrecerile intense cu alură pantagruelică, păstrând totuşi proporţiile bunului simţ şi respectând totdeauna comandamentele înţelepciunii. Caragiale este, spre deosebire de ceilalţi, expresia libertinismului valah care îşi găseşte în umor şi ironie terenul cel mai potrivit ţelurilor sale artistice. In Caragiale se resimte mobilitatea spiritului românesc dintre Dunăre şi Carpaţi cu toate păcatele lui inerente şi cu toate virtuţile de inteligenţă şi rafinament.

Alături de aceste trei figuri geniale din literatura noastră clasică, trebueşte desigur situat şi Coşbuc.

El este cu totul altceva şi, după cum fiecare din ceilalţi se deosebesc între ei, dar se apropie prin valoare, tot astfel Coşbuc trebueşte considerat ca făcând parte din acelaş cerc, deşi orizontul spiritual în care se desfăşoară geniul lui poetic este mai îngust şi mai sărac în semnificaţii intelectuale. Mărimea lui Coşbuc constă în cu totul altceva — şi anume în prodigioasa vigoare şi prospeţime cu care isbuteşte să transpună în universul liric spaţiul cosmic în care se desfăşoară cea mai autentică şi mai reală viaţă românească. Nu trebue să ne surprindă dacă îndrăznim să-l alăturăm pe Coşbuc celorlalţi trei şi să-l considerăm drept al patrulea mare scriitor român. Coşbuc este, spre deosebire de ceilalţi trei, *poet*, dar *numai* poet. Ar fi o prejudecată să subestimăm valoarea operii lui, atâta vreme cât această operă în mod conştient n'a voit să fie decât poezie, descătuşată de orice înlănţuire filosofică, satirică, folclorică, etc. Geniul lui Coşbuc se desvoltă şi radiază în marele imn al naturii româneşti, al cărei interpret a izbutit să fie cu o siguranţă şi pricepere desăvârşită. Coşbuc nu este nici Alecsandri, care priveşte natura din cerdacul conacului său boieresc, şi o priveşte numai în zile de sărbătoare, pentru ca ea să-i apară mai frumoasă, — după cum nu este nici Eminescu, sumbrul turmentat, care caută în natură o corespondenţă a propriilor lui nefericiri sau o consolare. Autorul *Baladelor şi Idilelor* este un seismograf de o sensibilitate extraordinară pe suprafaţa căruia se înregistrează toate efluviile vieţii spaţiului românesc, dela înlănţuirile de epopee ale firii, până la cele mai gingaşe tresăriri ale sufletului omenesc indestructibil legat de această fire. Coşbuc face parte din categoria liricilor mari, ca Heine sau Burns, cu singura deosebire că el se supune cu totul frumuseţilor naturii care cântă pe harfa lui în toată voia, ca pe flautul unui Pan mitologic împodobit cu flori şi tot felul de ofrande vegetale. Sentimentul egocentric al omului modern este cu totul absent la Coşbuc, cu toate că poetul nostru este cel mai desăvârşit interpret al sufletului dela ţară. Cum însă sufletul omului dela ţară se lasă deseori înduioşat sau cutropit de frumuseţile firii, Coşbuc se face interpretul acestui suflet senin legat într'o intimitate sacră de pământ şi de cer şi poezia lui este plină de mişcare, de dragoste, de un elan panteistic poate unic în literatura universală. Prodigioasa revărsare de lirism, bogăţie verbală, acea alchimie impecabilă a versului, alături de înţelepciunea firească a omului care trăeşte alături de vânt, de mare, de copaci şi stele, fac din poezia lui Coşbuc o realizare grandioasă, în care se întâlnesc toate manifestările cosmice, dela râs şi veselie, până la moarte, dela discretele efuziuni sentimentale ale fetelor dela ţară, până la uriaşul erotism al firii în învălmăşeala căruia omul apare ca o jucărie senină şi definitiv împăcată cu condiţiunea lui cosmică.

Pe de altă parte, Coşbuc a fost atras cu o mare putere de seducţie de tezaurul basmelor şi legendelor româneşti. In acestea însă el a izbutit să realizeze efecte originale, făcând din lumea fericită a prinţilor din poveste, sau a gâzelor din natură, fiinţe îmbrăcate în haine omeneşti, înzestrate cu simţiri omeneşti şi conduse de obiceiuri omeneşti. Ceeace dovedeşte încă odată optimismul fără asemănare cu care privea Coşbuc spectacolul cosmic sub toate înfăţişările lui. Acest optimism străin de orice notă de ironie sau de exagerare, păstrându-şi doar buna dispoziţie niciodată întunecată, fac din Coşbuc un ghiduş al Naturii, care se pare că a înţeles marile calităţi ale poetului şi i-a deschis porţile miragiilor cu o generozitate uimitoare, lăsându-l să rătăcească şi să cânte pe toate cărările, totdeauna vesel.

Coşbuc şi-a avut şi el imitatorii lui, cum i-a avut şi Eminescu, sau Caragiale. Figura lui rămâne însă bine conturată în literatura noastră — şi anume, rămâne situată pe un vârf de piramidă, de unde perspectivele lui se îndreaptă mai puţin către cei de jos, întrucât se confundă cu eternitatea.

PERICLE MARTINESCU

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL“ BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938

19

BIBLIOTECA CENTRALA „ASOCIATIUNEA" BUCUREȘTI

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL L • Nr. 19
SAMBATA 3 MAI 1941
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Psalm

Spre-a-Ți-fi, A-Tot-Puternice Părinte,
Rob vrednic de 'ndurare și de har,
In mine 'ngenunchiez ca într'un altar
Și-aprind, cucernic, candele în minte.

Noui tâlcuri caut, Doamne, slovei sfinte,
Frâng râvnă pe-al cunoașterii hotar;
Din inimă-mi făcând aghiasmatar,
Botez cu sânge sacre legăminte;

Și sorb, în piscul gândului senin,
Grijanie dintr'un potir de crin,
Mă mirui cu-aromitele-i stamine;

Iar ruga mea 'nălțată către cer
E duhul smirnei arsă pentru Tine
In taina sufletescului ungher.

20 Aprilie 1941. I. GR. PERIEȚEANU

IN VATICAN

de Prof. ALEXANDRU MARCU

Vaticanul este Curtea unui Suveran, cu biserica în față, cu palatul în dreapta, cu parcuri, bibliotecă, o colecție proprie de tablouri și de antichități, cu o miliție alcătuită ca pe vremuri, din mercenari străini. Iar pentrucă această Curte s'a înălțat din piatră la Roma și în timpul Renașterii, ea apare, în formele-i actuale, și drept expresia cea mai impozantă a Romanității.

De patru secole, fiecare din Suveranii care au tronat în Vatican, a avut grijă să adune din creațiile Artei cele mai impresionante mărturii, spre a se înconjura acolo, în Vatican, de acele cifrande sacre de suflet înfrumusețat, care sunt totdeauna operele de artă. Astfel, rând pe rând, Pontifii au dat Curții lor strălucirea incomparabilă de astăzi. Unul dintre ei a hotărît odată să se facă o capelă nouă pentru rugăciunile de fiecare zi; și atunci, a fost adus la Roma Ghirlandajo și Perugino și Pinturicchio și Michelangelo, pentru împodobirea acelei capele. Ea este însă astăzi Capela Sixtină, adică acea sală de mici proporții, în care se țin Conclavele pentru alegerea Papilor și se desfășoară cele mai solemne festivități ale vieții pontificale: dar în această capelă s'a întâmplat, mai ales, un miracol: Dumnezu i-a dat voe unui om să retrăiască, în viziuni plastice, tot ciclul Creației, spre a consacra astfel, cu voia Sa, străduința omului de-a renaște, spre a se învrednici de o altă reînălțare. Michelangelo a pictat atunci bolțile acelei capele. N'a putut să uite însă că Suveranul pentru care săvârșea lucrul, era Papa Sixt IV. Și atunci, pe cel mai mare perete al Altarului, a dat replica încumetărilor din boltă, prin Judecata de Apoi, spre a însufleți acea lume de nudități păgâne, cu cel mai cutremurător gând de pocăință creștină.

Numele Papei Alexandru VI Borgia se rostește încă în incinta Vaticanului pentru arta lui Pinturicchio; după cum gloria marelui Suveran Pontif care a fost în Renaștere Papa Iuliu II, se perpetuiază și prin norocul de a fi pus la lucru, în acelaș timp, pe Bramante, pe Michelangelo și pe Raffaelo, întru împodobirea cu noi și definitive străluciri de artă a Curții vaticane.

Toți Suveranii acesteia, de atunci și până acum, și-au transmis cu un larg spirit de înțelegere, grija continuării unor asemnea inițiative și, în felul acesta, grija, totodată, a contactului cu arta lumii din afară, pe care, în marea lor înțelepciune, au pus-o constant în slujba Învățăturii lui Cristos, așa cum imaginile dintr'o carte luminează gândul ascuns în slovele ei. De aici sporul de prestigiu, de aici impunerea sentimentului de forță pământeană și în acelaș timp cerească, de care au știut să se înconjoare, colectiv, acești adevărați succesori ai Impăraților Romei, pe care-i precizează în Istorie, atunci și acum, acelaș spirit constructiv, de așezări definitive, în cele mai adâncite întemeieri și în cele mai somptuoase apariții.

Biserica Romei s'a dovedit în tot felul absorbantă, tocmai prin această voită rămânere în contact cu evoluția lumii laice, din afară, cu tot ceeace prezintă această lume, din evoluție în evoluție, drept valoare dobândită și formă consacrată. Rezultatul a fost universalitatea Bisericii Romane, susținută de cealaltă tradiție, tot universală și imperială, a Romei păgâne, pe care Papalitatea a înlăturat-o de pe tron, dar n'a risipit-o; ci s'a întronat în incinta ei, rezidind din piatra termelor și amfiteatrelor, noile temple creștine. Stâlpii care le susțin navatele, au fost colonadele din termele și amfiteatrele și basilicele Romei vechi. Zidurile acelei Rome au rămas, pe afară, moarte. Astăzi le învie numai convietuirea cu Roma actuală, care le-a desgropat, ca să le mai vadă. Ele sunt însă moarte; căci li s'au risipit podoabele, care le-au dat viața statuilor și a frontoanelor de marmoră pe cerul Romei. Iată însă că aceste podoabe s'au refugiat, ca într'un templu cu drept de azil, tocmai în incinta Curții papale, adică în Muzeele Vaticane, unde Apollo din Belvedere și Laocoon și Venerele și toate divinitățile de pe altarele de odinioară, se văd astăzi înconjurate de adorația profanatoare a unor oameni de altă religie, care nu mai recunosc în frumusețea lor de idoli, decât satisfacerea unei plăceri.

Curtea Vaticanului a încorporat în edificiile și în formele ei de manifestare, Roma Cesarilor, pe care a convertit-o la viață nouă, spiritual prin Filozofia Renașterii și formal în cea din aceeas epocă,

(Urmare în pag. 6-a)

DESPINA MOSCU GHINOKASTRA — Bazar din Albania

In vacanță, pe șesurile Brăilei

de C. N. NEGOIȚA

M'am întors iarăși în câmpia minunată a copilăriei. Peste zarea albastră, unde plutesc câțiva nourași, dincolo de movilele acelea care au rămas tot un mister pentru istorie și arheologie, se întinde mai departe, uniform, Bărăganul acesta ars de soare acum și cutremurat, iarna, de viscole. La fel de miraculos pentru toți călătorii cari l-au străbătut, el închide tăcerea în curinsul lui, știind să pogoare deopotrivă liniștea și în suflete.

Pentru ca să-i pricepi rosturile și să izbutești a te identifica în întregime cu el, caută să treci, — prin dogoarea căldurei revărsată aici din ceruri, — numai pe jos, călare sau în căruță. Așa cum sfătuește cu înțelepciune și bătrânul Odobescu, în cartea despre vânătoarea închipuită pe tărâmurile țării românești și ale spiritului veacurilor.

Regăsesc, așa dar, în acelaș chip ca și în trecut, această câmpie fără seamăn, deosebită în totul de stepa sau pusta țărilor megieșe, cu care au voit unii s'o asemuiască. Numai dacă n'ai trăit acolo sau ai cercetat-o fragmentar n'ai să-i recunoști adevărata sa personalitate.

Glasul pământului isbucnește aici firesc și cântă singur, dacă nimeni nu-l cunoaște și nu vine să-i strângă podoabele. Bărăganul își are doar câțiva cântăreți, rătăciți într'un ținut cu pecetie tot atât de românească, ca și cel al dealurilor și al culmilor muntoase, mai norocoase, mai des adunate pe paleta visurilor și a artei. Poate fiindcă seminția noastră este rară aici, răsfirată ca insulele de verdeață în deșert, poate fiindcă n'a avut încă parte de cântărețul ce i se cuvenea. Dar asta nu-l împiedică să-și întindă mai departe grația șesului fără de sfârșit, cu mireasma tare a ierburilor dogorite de arșiță sau încropite de ploile lungi, cu șiroaie sgomotoase.

O singură dată, însă, a fost cineva care să-i surprindă tainele și să le închidă într'o povestire ce se plimbă în întregime printre buruenile foșnitoare și movilele presărate până către bălțile Dunării. A fost un fiu apropiat de Bărăgan, Panait Istrati, și în mica sa epopee a ținutului acesta a deslușit frumuseți necunoscute, dar mai ales a arătat legătura între caracterul pământului de aici și sufletul omenesc, menit să cutreere, pe asemenea meleaguri, cu necazuri felurite, cu bucurii de o clipă, cu puternicul instinct al libertății de spirit românești, instinct izvorît tot din țărâna aceasta binecuvântată.

Când se apropie toamna, când în această casă a vânturilor se sparg în chiote și șuere năpraznice vămile văzduhului, când se ofilesc ierburile înalte și se fac cenușii aproape miriștile, începe un colind peste țarini, peste izlazurile pustii, dealungul și dealatul regiunii. Incepe călătoria necurmată a ciurlanilor, a plantei cu rămurele galbene, întoarse ca o umbrelă, desprinsă din rădăcina uscată, urnită din loc de cea mai slabă adiere. Colindarea începe într'o bună dimineață, când s'a iscat de undeva suflarea tăioasă a toamnei. Ciurlanii prind să se rostogolească, parcă s'au trezit dintr'un somn lung, după ce din primăvară până acum și-au făurit aripi pe care să nu le înfrângă osteneala. Incep așa dar să se dea odată peste cap, să facă o tumbă mai greoaie întâi, ca să-și scuture țărâna aninată printre vreascul rămurelelor și în botul de rădăcină dela coadă.

Își leapădă cele din urmă lanțuri care-i țintuise, robi ai pământului, o vară întreagă, cu fața către soare, în încropeală sau în zăduf moleșitor. Acum saltă mai aprig ca adineauri, sburdând ca o vietate tânără și fragedă, cu toată haina galbenă a tristeții sfârșitului. Rostogolirea este iute, în nebuna vânjoleală a vântului, cu care s'au luat la întrecere, deși viață dela el au împrumutat.

O ființă nouă a răsărit în câmpia aceasta care-și sprijină aria pe orizontul îngreuiat de ceață și nouri întunecați. Și ființa aceasta singură stăpânește întinderea Bărăganului. Până eri sclavă a pământului, în tăvălucirea de peste miriști și izlazuri, a apărut acum sub destinul bucuros al libertății, fără zăgazuri, fără opreliști. Ca și oameni de pe acest pământ românesc, care după ce trecea potrivnicia vrăjmașă și se risipeau puhoaiele străine, și'nfiripau iarăși viața neatârnată de nimeni, cu mai vânjoasă tărie, cu mai mare dragoste a pământului și încredere în biruința asupra stihiilor dușmane. Taina celor necuvântătoare se unește și se confundă apoi cu cealaltă taină din firea și alcătuirea noastră sufletească.

Au trecut astăzi, toată vremea, călătorii neobosiți ai câmpiei. Și-au rostogolit trupul uscat, umbrelele acestea fără astâmpăr, alunecând ușoare, săltând peste bulgări, întâlnindu-se cu alte și alte convoaie de peregrini asemănători ai Bărăganului și adăstând rareori la adăpostul movilelor, strânse laolaltă ca niște turme de mioare speriate.

Seara, la încrucișare de căi, drumeții și cei cari strâng ultimii știuleți de porumb, vor aduna și ei, în clăi, umbrelele acestea neastâmpărate, ca să încingă o vâlvătae uriașă, unde ciurlanii pârâie cu pocnete și explozii asurzitoare. In repausul care le încinge brațele și aripile pe care se sprijinise mai înainte vântul, se împletesc limbile de foc și prefac în cenușă neastâmpărata goană de pe câmpie. Și chiar dacă nu se înfrângea astfel libertatea, crivățul pustiitor tot avea să-i împotmolească sub zăpezile sale, sfâșiindu-le trupul și îngropându-l până în primăvară.

(Urmare în pag. 5-a)

Diletantism, specializare, cultură

de ION FRUNZETTI

Există o primejdie ale cărei abisuri nu înfioară, străvăzându-se dindărătul înjghebărilor lor culturale, decât două categorii extreme de intelectuali: diletantul și omul de cultură integrală. Puținătatea informației primului și caracterul ei parțial, de aperitiv, conduce adesea la asociații de idei aparent asemenea celor ce se petrec în mintea unui om avizat în mai multe tehnici ale spiritului. Specialistul e singurul ferit de primejdia de care vrem să vorbim, dar al cărei nume e greu de dat mai înainte de a încerca definirea ei circumlocutorie, descriptivă. Specialistul pur și simplu, adică omul pentru care realitatea nu are decât un singur aspect, sau, cel mult, unul singur demn de interes, este în afara razei sale de influență. Pentru specialist, problemele ridicate de lumea reală sunt probleme dinlăuntrul specialității sale, rezolvabile prin metodele specialității sale, cu soluții care rămân în cadrul specialității sale. E cunoscut cazul teologilor care negau posibilitatea rotației pământului, demonstrată de Copernic, pentru simplul motiv că ei nu puteau accepta gândul că realitatea poate prezenta și aspecte pe care religia să nu le fi întrevăzut. Colegiile medicale care respingeau teza microbiologică a lui Pasteur, teză ce urma să revoluționeze terapeutica uzuală a anumitor maladii, nu erau, pe vremea lor, rizibile, caraghioase și recalcitrante, cum ni se par astăzi, tocmai pentrucă atitudinea lor trebuia să fie dogmatică, odată ce dogmatismul e condiția viabilității unei discipline. Asemeni omului de rând, pentru care realismul obiectiv este o dogmă de nesdruncinat, (nu s'a văzut niciodată om de rând care să se îndoiască de existența lumii și de faptul că ea e așa cum o cunoaștem, pentru motivul simplu că de îndată ce s'ar îndoi n'ar mai fi om de rând!), omul de știință are nevoie de un dogmatism sălbatec, pentrucă altfel încrederea în disciplina pe care o practică i-ar slăbi, și n'ar mai putea-o practica. Specialiștii sunt oameni care, deși aduc mari servicii științei propriu zise, înhămându-se la munci pe care numai zelul lor dogmatic le poate crede importante, dar care trebuesc totuși efectuate, sunt totuși cei mai mari dușmani ai cunoașterii, și ai culturii prin urmare.

Dacă entomologul X n'ar socoti că e de cosmică importanță problema numărului de fire capilare pe care le posedă un exemplar din fauna rheofilă, în regiunea ventrală, n'am ști niciodată câți peri are pe burtă un asemenea gândac. Faptul că el își petrece o viață între insectare și borcănașe cu spirt, neglijindu-și la drept vorbind spiritul, tot atât cât și trupul, este pentru progresul omeniei însă, nul, cu toate că știința, înțeleasă ca posibilitate de a stăpâni statistic și a supune tehnic natura, progresează.

Greșesc! Nu e nul. Are o importanță și pentru progresul omeniei, însă una negativă: aceea de a ridica nevoia de cunoaștere și organizare a materiei la rangul de normă etică, substituind-o astfel adevăratelor legi ale spiritului. Asemenea perspective cu sonde adânci în viața spirituală a omenirii, nu posedă decât omul „de cultură generală".

Pe economistul care studiază trecutul economic al omenirii, nu-l va interesa decât faptul că la un moment dat, prin secolul XV, capitalismul devine înfloritor în Occident. Atât. O dată și un fapt. Și poate regretul de a nu putea ști precis câți bani au mânuit Medicșii în Florența, sau Pazzii, sau Fugger-ii sau alți bancheri ai vremii.

Trebuie să se ivească un om de cultură enciclopedică, sau un diletant, care să aibă inspirația de a căuta să întregească tabloul unei epoci, nu așezând în sălțărașe diferite economia, arta, știința, religia, politica, filosofia vremii, separându-le prin plăci impermeabile de indiferență, ci căutând corelații între diversele planuri de manifestare ale societății timpului, condiționări, inhibiții, raporturi într'un cuvânt. Numai drept diletant poate fi tratat de către specialiști, cineva care încearcă să demonstreze că economia Renașterii prezintă aceleași trăsături de stil, îmbracă aceleași forme pe care, schematic, le observăm constant în artă, în știință, în politică, etc. Spengler care a făcut-o, căutând constantele morfologice, „Urphänomen"-ele epocilor de cultură, este considerat de specialiștii fiecăreia din disciplinele vizate, un diletant și nimic mai mult. Abia pentru un spirit cu orizonturi mai luminoase, cu proecții mentale mai puternice și mai divers direcționate, Spengler devine geniul analitic pe care îl știm, creator al Filosofiei culturii și extraordinar om de intuiție a structurilor în totalitatea lor organică.

(Urmare în pag. 5-a)

CRONICA SĂPTĂMÂNII

Mihai Moșandrei: Ofrandă Muzelor, „Fundația regală pentru literatură și artă"

Titlul ultimului volum de poeme al d-lui Mihai Moșandrei, tipărit nu de mult de „Fundația pentru literatură și artă", ne îndeamnă să căutăm vechile sensuri ale cuvântului „muză", pe care ne îngăduim să le comunicăm lectorului, în speranța că o analiză de felul acesta limpezește deplin viziunea personală a poetului. D. Mihai Moșandrei ne este cunoscut, într'adevăr ca un căutător de semnificații pe care le înveșmântează discret în vocabularul poeziei pure. D-sa spune în prima strofă a poemei dela începutul volumului:

Târzielnică ofrandă
Muze, vouă,
Ce-ați râs în marmură albastră
[peste mări,
Coturnului ce-a măsurat tăcerea
[în firele de rouă,
Când tot pământul în echinox
[de primăvară,
Se'mbrățișa în noapte,
Dănțuind.
O, cârjă înflorită și masca sfârî-
[mată pe-o vioară,
Cu ochii ei holbați și gura mută,
A plâns întreaga voluptate a As-
[tartei prefăcută:
In luminosul Anotimp.

Cititorul obișnuit cu ideia că în poezia pură înțelesul se ascunde, va constata ușor că în versurile citate ceeace se ascunde nu este înțelesul direct, discursiv.

Poetul dăruește muzelor **iubirea** și această **ofrandă este târzielnică**, deoarece se consideră ajuns la hotarul unde tinerețea începe să scadă. Dacă totuși înțelesul discursiv e limpede, rămân ascunse unele tâlcuri, cari garantează de fapt, frumusețea compoziției. Bunăoară, pentru ce oferă **acum**, la margine de tinerețe, iubirea, și în ce chip muzele primesc **târzielnica** ofrandă? Logic ar însemna că poetul dărue ceeace nu are, iar nevăzutele zeițe ar trebui să refuze darul **gol**, ca o impietate. Dela pragul acestui aparent ilogism, se deschide poarta adevăratului ermetism.

Cuvântul grec **mousa**, derivă din tema veche arică **man** sau **men**, cu însemnarea a **gândi**, așa cum întâlnim în latinește **mens**, de unde provine românescul **minte**. Latinului mens îi corespunde în grecește **menos**, cu semnificația „principiu de viață", „suflet al cerului", isvor al voinței eterne. Se vede limpede de aici că **gândirea** la care se referă mens, este a divinității și nu a naturii umane, precum Virgiliu instruește în celebrul „mens agitat molem". Ințelesul de „gândire divină", de „minte supremă", care armonizează și conduce cosmosul, se clarifică dacă mai lămurim că în grecește există dela aceeaș tulpină, verbul „a aminti" **mimnescô**, cu sensul special de **urmă** în mintea omenească, a legilor minții divine. Ne dăm lesne seama de calitatea amintirii divine, lărgind noțiunea cu semnificația verbului românesc „a pomeni", așa cum îl întâlmin în textele sacre, ca de pildă „milosteniile tale au fost pomenite înaintea lui Dumnezeu" (Ap. 10.30) „...Babilonul cel mare fu pomenit înaintea lui Dumnezeu. (Apoc. 16.19). In citatele sacre verbul „a pomeni" este tălmăcirea grecescului **mimnescô** și traducerea liberă ar fi: divinitatea își amintește de om, precum omul își amintește de divinitate. „Amintirea" devine deci puntea de legătură între om și cer.

In divinitate, sunt **pomenite** faptele omenești, după cum corespund sau nu gândirii supreme, iar o pătrundere a noastră în ceruri nu înseamnă altceva decât stabilirea unui raport între gândirea noastră și cea divină, raport ce se obține prin pietate.

Ințelegem acum ce erau muzele. Erau funcțiile minții noastre care **aminteau** divinitatea, sau care prin calitatea lor, se atribuiau divinității. Și după cum omul își amintea de divinitate, asemeni și divinitatea își amintea de om, — în virtutea punții de legătură care era funcționarea aceleiaș minți ordonatoare. A fi pomenit în cer, înseamnează deci a i se recunoaște omului că a împlinit pe pământ legile minții supreme.

Intorcându-ne la versurile d-lui Mihai Moșandrei, „ofranda muzelor" se luminează cu deplin înțeles, pentrucă autorul nu face în cazul său deosebit, decât să atribue „iubirea" acelor puteri vii cărora aparține în eternitate: divinității. Și dăruirea la capăt de tinerețe devine cu atât mai semnificativă și pioasă, pentrucă poetul restitue sacrelor isvoare, o putere la care a fost doar pentru scurt timp părtaș.

Departe deci de a fi o impietate, gestul dovedește subtilitate în cunoașterea tâlcurilor originare. Dar mai aflăm și un alt aspect al purității poeziei d-lui Mihai Moșandrei.

Oferind muzelor ceeace le aparține, ca unor isvoare ce corespund în om și în divinitate, poetul afirmă într'un chip subtil partea eternă din ființa muritoare, încât, când știm că această parte eternă este iubirea, funcția ei nu dispare în suflet sau gândire, odată cu tinerețea.

Stăruind în făptură ca un semn celest, iubirea este mai pură și prezența ei se manifestă numai ca poezie, cult deci al veșniciei. Opunându-și sieși iubirea divină, ființa terestră intră în echilibru și se împacă în sine, așa cum ziua și noaptea se echilibrează la echinoxul de primăvară.

Iar odată cu iubirea eliberată, făptura cucerește adevărata tinerețe, printr'o înviere asemănătoare cu a sărbătorii Paștelui care se așează primăvara după echinox. Lumina zilei crește, umbrele nopții scad. Iată un sens general ce ne-a plăcut să dăm volumului d-lui Moșandrei. Am putea susține interpretarea și cu alte citate, ca să dovedim mai deaproape, creșterea luminii în producția autorului, adevărata tinerețe dăruită de „muze".

CONSTANTIN FÂNTÂNERU

SCENA

TEATRUL MUNICIPAL: NEGUSTORUL DE ILUZII, piesă în 4 acte după HERMAN GREVENIUS

Intotdeauna am fost stânjeniți de spațiul prea restrâns al acestei cronici, în raport cu abundența premierelor din actuala stagiune. In timpul sărbătorilor, de-o pildă, am avut de înregistrat trei premiere: „Jocul Dragostei" la Studio, „Un băiat iubea o fată" la Teatrul Mușatescu și „Negustorul de iluzii" la Teatrul Municipal.

Ne vom ocupa în aceasta săptămână de premiera dela Teatrul Municipal, luând în considerație mai întâi lungile discuții de culise cari s'au iscat în jurul acestui spectacol.

Vom spune mai întâi că unii dintre spectatori l-au contestat pe suedezul Herman Grevenius, ca autor al piesei „Negustorul de iluzii".

Alții au mers mai departe, îndoindu-se chiar de existența lui Herman Grevenius. Căutând să vedem întrucât aceste afirmații ar fi întemeiate, am consultat diverse anuare; alții consultați au cerut chiar informații la Legația Suedeză asupra personalității autorului suedez. Nu știm la ce rezultat au ajuns aceștia din urmă. Ii putem însă informa pe cetitorii noștri, că — e drept, după destul de lungi cercetări — am dat într'un anuar de urma domnului Grevenius, și — mai mult chiar — i-am aflat și adresa din Stockholm, adresa pe care-o ținem la dispoziția acelora cari se mai îndoesc de existența sa.

Nu trebue să ne mirăm atât de mult ca n'am auzit, încă până acum, vorbindu-se despre domnul Grevenius. Ne îndoim, de-o pildă, că în Suedia s'ar ști ceva despre existența domnului Colonaș sau a altor autori dramatici talentați români.

Mulți au bănuit că în dosul acestui nume se află ascuns vreun autor dramatic roman modest care nu vrea să înfrunte fățiș părerea publicului. La aceasta concluzie au dus multe fragmente foarte românești, ale piesei. Astfel, majoritatea timpului, se vorbește în piesă despre domnițe, despre portul național și despre mânăstirile bucovinene. Nouă ni s'a prezentat o localizare a piesei, și n'am avut până acum la îndemână un text original al piesei astfel că nu ne-am putut da seama, în ce măsură localizatorii, domnii Ștefan Baciu și Sergiu Dumitrescu, au modificat piesa. Avem impresia că modificările cele mai mari au fost făcute mai ales sfârșitului ei.

Trecând acum la piesa propriu zisă, vom remarca multe stângăcii cari se îmbină într'un chip deloc distonant cu părțile bune — și acestea destul de numeroase — ale piesei.

I-am imputa autorului mai ales abundența tiradelor, piesa nefiind, în mare parte, decât un prilej pentru domnul Grevenus de a-și debita diversele teorii prin gura eroilor săi.

Mai mult dialog, mai multă animație pe scenă n'ar fi stricat.

Marele merit al autorului este însă acela că a izbutit să redea în chip perfect mediul pe care și-a propus să-l prezinte publicului, precum și schițarea în condiții excelente a eroului principal: bătrânul anticar.

Avem impresia că lungile tirade ale piesei în cari actorii explică pe larg „cum stau lucrurile", vor fi totuși pe gustul „marelui public", care nu se prea împacă cu dialogurile vii specifice pieselor moderne.

In ceeace privește distribuția piesei, voiu fi de părere opusă cu unii critici puțin cam prea severi.

E drept, n'am văzut piesa la premiera, ci la al patrulea spectacol, atunci când actorii s'au mai familiarizat cu rolurile și, mai ales, cu publicul, deci în condiții favorabile celor de la premieră.

Vom remarca aici, mai ales, creația excelentă a domnului Dinu Macedonski. Bătranul anticar realizat de dânsul a trăit pe scena, subjugând publicul și făcându-l să urmărească atent orice scenă în care aparea.

Domnul Sergiu Dumitrescu, într'un rol pe măsura talentului său, a fost la înălțimea partenerului său, împrumutându-i pictorului Oltea, interpretat de dânsul toată gama de stări sufletești necesare rolului.

Domnișoara Paula Culitza, în continuu progres, a fost convingătoare, realizând lucruri excelente în actul care se petrece în atelierul pictorului.

Domnișoara Mary Teodorescu a interpretat cu grație și spirit rolul amuzant al unei dansatoare de varieteu. Am dori s'o vedem întrebuințată într'un rol mai serios, pentru a ne putea da seama de posibilitățile sale.

In alte roluri au apărut domnii Barcaroiu — excelent într'o simplă apariție, — Cezar Teodoru — desăul de parvenit, cum cerea rolul — Arsene Popovici, Jean Tomescu — într'un rol scurt, dar gras — Assan și doamnele Puica Stănescu — puțin cam exagerată în exteriorizarea vulgarității parvenitei, — Sofica Ionescu și Evelyne Gruia — apariție desghețată.

Regia pricepută a d-lui Ion Sava s'a făcut simțită de-alungul piesei.

Domnii Cornescu și Loewendall au iscălit decorurile excelente ale piesei. Am avea, totuși, o obiecție de făcut asupra „tabloului prințesei persane" din actul II, care ne-a făcut să ne gândim mai de grabă la o ilustrație de pe cutiile de rahat Locum, decât la o lucrare premiată la un salon de pictură.

Iar ca încheere, un cuvânt bun despre perfecta tălmăcire a piesei, datorită domnilor Baciu și Sergiu Dumitrescu.

TRAIAN LALESCU

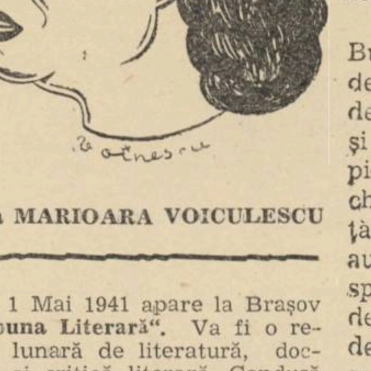
D-na MARIOARA VOICULESCU

La 1 Mai 1941 apare la Brașov **„Tribuna Literară"**. Va fi o revistă lunară de literatură, doctrină și critică literară. Condusă de Octav Șuluțiu ea și-a asigurat de pe acum colaborarea celor mai distinși scriitori, poeți și critici și va aduce în fiecare număr un variat și bogat material beletristic și documentar. Revista va avea 32 de pagini format mare și va fi tipărită în condițiuni technice excepționale.

Redacția și administrația **„Tribunei Literare"**: Brașov, str. Regele Carol I Nr. 56—58.

ECRAN

CINEMA TRIANON: YVETTE

Gândindu-ne că regisorul filmului a vrut să ne redea cât mai mult posibil atmosfera bolnăvicios de romantică din timpul lui Guy de Maupassant, ar fi nedrept să nu recunoaștem că a reușit de minune.

Din păcate, publicul s'a desobișnuit de mult timp de acest gen de filme, cu „scene dramatice" cari din cauza felului cum sunt interpretate, amuză.

Amuză însă mai puțin o serie de scene inutile ca — de exemplu — cea în care mama Yvettei cântă pe o melodie tărăgănată tristul destin a trei pisici cari sunt ucise de un brutar ce la rândul lui este pedepsit de Sfântul Nicolae. Spectatorii, nedumeriți de rostul cântecului, îi descoperă abia la sfârșit scopul. Căci Yvette, pentru a ne arăta cât este de impresionabilă, etc., etc.— le plânge soarta cu lacrimi veritabile.

Face, iar, notă discordantă cu o epocă romantică, nesfârșitele prânzuri și dejunuri din cari eroinele se înfruptă ca și când moda din acele timpuri n'ar fi cerut o talie fină, ci o siluetă gen Mae West. Singura care salvează oarecum situația e Kätte Dorsch care, deși foarte tânără, are mult talent. Păcat însă că și-a făcut debutul într'un film cu o construcție atât de naivă.

CINEMA ARO: ADEVARATA GLORIE

„Adevărata glorie" e un crâmpeiu al epocei în care liniștea indigenilor și a ofițerilor americani din insulele Filipine era tulburată de diversele triburi de fanatici, refractari supremației rasei albe.

Filmul e dedicat de altfel vitejilor ofițeri americani cari și-au sacrificat viața, pentru a menține drapelul american, în aceste îndepărtate insule.

Regisorul Henry Hartway a reușit să ne prezinte un film ce ține încordată atenția spectatorilor, deși subiectul e aproape acelaș din toate filmele anterioare — a căror acțiune se petrece în forturi situate la câțiva kilometri de misterioasa junglă.

In ceeace privește distribuția, cred că-s inutile orice comentarii, — rolurile principale fiind interpretate de Garry Cooper, Andrees Leeds, David Niven și Reginald Owen.

CINEMA SCALA: DAMA DE CUPA

Deși subiectele filmelor franceze sunt aproape întotdeauna aceleași, nimeni nu poate contesta că au o psihologie specială, după cum actorii au o finețe de interpretare destul de rar întâlnită în filmele americane.

„Dama de cupă" ne arată partea cea mai luminoasă din viața unei femei care, deși pare „pierdută pentru societate" dovedește că are o aleasă construcție sufletească: S'ar putea crede că felul de viață pe care îl duce nu a fost altceva decât consecința unor împrejurări contra cărora n'a știut sau n'a putut să lupte.

Scenariul pare de altfel scris pentru Michelle Morgan, al cărei farmec deosebit cucerește spectatorii cari uită că nu asistă decât la un film cu subiect ce nu iese din comun.

ADRIANA NICOARA

Cronica muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

RECITALUL PIANISTULUI DINU LIPATTI

Este ușor de înțeles interesul excepțional cu care trebue urmărită evoluția artistică a unui tânăr muzician atât de strălucit afirmat dintru început și atât de evident înzestrat ca d. Dinu Lipatti.

Fiecare manifestare a d-sale aduce de aceea cu sine și întrebarea firească, pe care oricine l-a urmărit în superioara carieră timpurie susținută până acum, trebue să și-o pună, cu privire la posibilitățile imediate de desvoltare pe care le mai poate găsi, când treapta realizărilor d-sale s'a putut situa de la început atât de sus.

Totuși, de repetate ori Dinu Lipatti a dovedit că pentru un adevărat artist, nu există primejdie de închistare, oricât de devreme ar fi înfrânt rigorile unei măestrii și că în artă se poate merge întotdeauna mai departe.

Nu cred însă ca niciodată un concert al d-sale să fi însemnat o atât de fundamentală liberare de elementul material, o atât de categorică transiție în înaintarea concepției și aportului spiritual propriu în interpretare, ca acelea exprimate în ultimul său concert de la „Ateneu".

Niciodată elementul mecanic al jocului d-sale de accentuată virtuozitate n'a fost mai fericit subordonat, mai discret topit în expresia lăuntrică a celor cântate ca în acest concert al d-sale.

Se poate afirma de aceea că Dinu Lipatti a trecut într'o fază foarte însemnată a mărturisirii personalității, a pătrunderii în intimitatea expresivă a artei sale.

Și, acest lucru este cel puțin tot atât de rar pentru un pianist care nu depășeșe prea simțitor vârsta obicinuită pentru o absolvență de conservator, cât au fost, acum câțiva ani, debuturile sale strălucite de sclipitor pianist precoce.

Indiferent ca întotdeauna oricărui efect de „mare public", Dinu Lipatti și-a ales un program nu numai esențialmente muzical, dar chiar uneori cuprinzând pagini de prezentare formală elementară, lucrări tehnicește destul de simple, ceeace nu este de fel o scădere, pentru un concertist, dar un lux pe care nu și-l poate îngădui decât un veritabil artist, al cărui apanaj este tocmai acela de a desprinde poezia și emoția independent de impresia tare a unor prestidigitații.

Astfel au fost cele două „impromptu"-uri de Schubert, primul adevărat „lied" de pătrunzătoare sensibilitate, murmurat de pianist cu nespus de delicată simțire și în neturburata reculegere. Tot astfel un vals de Chopin, cizelat cu măestrită grație. Au fost clipe foarte pure de emoționantă trăire a muzicii, care s'au alăturat subtil răspunderilor capitale ale concertului, reprezentate fie prin „Studiile simfonice" de Schumann, redate cu nobilă viziune și cu simțită prezență și a compozitorului ce este în aceiaș timp pianistul Lipatti, trădată prin relieful polifonic sigur, armonioasă constructivitate și lumina deplin conștientă aruncată asupra fiecărei trăsături componistice particulare, importante, elocvente.

Alte interpretări din Chopin, din Bach, în program sau în seria de „bis"-uri cu care s'a încheiat concertul, din Scarlatti, alt succes de admirabilă calitate al pianistului, au putut desăvârși impresiile ce notăm aci și care nu pot fi greșite când ajung la concluzia că avem în Dinu Lipatti un artist de mare clasă.

Cronica plastică

de PAUL MIRACOVICI

EXPOZIȚIA GEORGETA VINTILESCU (Sala Ministerului Propagandei), str. Wilson 8

Se apropie sfârșitul sezonului plastic iar artiștii, închizându-și expozițiile, își pregătesc cutiile și șevaletul pentru peisajele ce vor orna simezele viitoarelor expoziții. D-ra Vintilescu e una ultimele expozante și lucrările d-sale, probabil nu vor mai putea fi văzute când va apare cronica noastră. D-ra Vintilescu, ca și toți acei care au expus în sala Ministerului Propagandei, a căutat să dea și un interes turistic lucrărilor, adică fiecare și-a ales o temă; „Brașovul", „Ardealul", „Peisajul Românesc" și așa mai departe.

D-ra Vintilescu a ales Bucureștiul și nu a făcut rău deloc... De obicei, se consideră pitoresc tot ce e vechi și intrat în uzul curent al pictorilor. Astfel, o casă veche de mahala, o „căsuță țărănească" sunt motive care au o valoare circulatorie nespus de vastă... Au fost uzate de cei mai buni artiști ca și de cei mai umili. Pitorescul se poate înnoi și ni se pare că suntem robii unei prejudecăți cand vom cauta astazi subiecte care amintesc pe Satmary, Lancelot și alții. Avem un pitoresc al vremurilor noastre, mai ales în București, un pitoresc al contrastelor care caracterizează atât de bine Capitala noastră, iar acel care va ști să-l desprindă, va trezi atenția generațiilor viitoare, dacă nu prin deosebite merite artistice, cel puțin prin unul documentar. Vreau să pomenesc ca o pildă de ce se poate face și cât se poate îndrăsni în a înnoi motivele, de expoziția lui Ghiață cu lucrări de pe valea Prahovei, în care subiectul principal erau sondele. D-sa reușise să dea o poezie plină de melancolie unor lucruri care păreau să nu o aibe deloc. D-ra Vintilescu, deși a tratat cu libertatea pe care dealtfel trebue s'o aibe artistul chiar când face lucrări cu o temă dată, a împăcat destul de bine documentarul cu pitorescul. In cele mai multe tablouri, interesul artistic depășește pe acel documentar. Ar trebui să cităm mai toate tablourile pentru a demonstra aceasta.

Am urmărit cu atenție întotdeauna participările d-rei Vintilescu la Saloane și expozițiile colective. Ne amintim de lucrările din sudul Franței, luminoase, colorate cald dar nesusținute destul. Nu-i mai puțin adevărat că lumina sudului este o problemă — ca și la noi Balcicul — pe care artiștii, de la Fromentin, Delacroix și Derain în zilele noastre, au pus-o dar nu au deslegat-o decât în parte. Apoi, peisagele pariziene în care d-ra Vintilescu se exprima mai limpede și cu mai mult meșteșug. Din toată activitatea d-sale putem deduce — mai ales azi — certa d-sale înclinare pentru aquarelă. Această tehnică pare să se potrivească cel mai bine temperamentului d-sale. Uleiul cere o anumită disciplină, un studiu de preparație care ține și de răbdare și de o lucidă aplicație în meșteșug. D-ra Vintilescu preferă notațiile repezi pe care le îngădue aquarela tehncei uleiului, lipsită de spontaneitate și care i se pare greoaie, probabil. Corect desenate, — d-ra Vintilescu nu a beneficiat destul de privilegiul aquarelei — lucrările d-sale au elementele unei suficiente documentări prin detaliile, e drept — uneori inutile din punct de vedere artistic, dar prețioase pentru mai târziu. Municipiul Capitalei ar putea face achiziții interesante din expoziția d-rei Vintilescu. „Piața Brătianu", „Cuțitul de Argint" și altele care îmi scapă, sunt documente ale vremii, documente care vor fi cu atât mai utile, cu cât sunt mai frumoase.

Tablourile d-rei Vintilescu au echilibrul acestor calități, adică sunt respectuoase pentru adevărul pitorescului contemporan și sunt cinstit și cu talent făcute.

Colecția „UNIVERSUL LITERAR" recomandă cititorilor lucrările de adânc răsunet ale valorosului scriitor: MIHAIL DRUMEȘ

SCRISOAREA DE DRAGOSTE
roman — Prețul 65 lei
Un conflict adânc omenesc tratat cu vigoare în pagini de un dramatism captivant

INVITAȚIA LA VALS
roman, ediția VI — Prețul 100 lei
Cel mai mare succes literar din ultimii zece ani

NALUCA
dramă în 3 acte
Lei 40

TREI COMEDII
Școala Nevestelor, Calul de curse și Liniștea soțului
Lei 50

O CRIMĂ PASIONALĂ
Comedie în 3 acte, jucată cu succes pe scena Teatrului Regina Maria din București și a Teatrului Național din Cluj
DE VANZARE LA TOATE LIBRĂRIILE — Lei 40

D. MIHAIL DRUMEȘ

VITRINA EUROPEI

Note italiene

LA ROMANITA

Revista mensuală „Costruire", care se subîntitulează „*pagina di pensiero e di azione Fascista*", publică un articol al lui *Romolo Murri*, în care se încearcă precizarea noțiunei de Romanitate, cu nimbul emoțional propriu intuiției italianului.

„Pentru noi italienii, scrie Romolo Murri, Romanitatea nu înseamnă o tradiție culturală numai, o bogată culegere de forme și motive, după gust și plăcere. E ceva mai intim, mai vital... o formă de gândire, de conduită cetățenească, de artă; o temperatură, spirituală, un echilibru interior, o viziune de viața,... expresie spontană și directă a sufletului și geniului nostru".

„Prin ce mijloace și cum s'a transmis această romanitate? Pentru studiul desvoltărilor sale e oportun să distingem trei perioade: aceea propriu zisă romană clasică, perioada catolica-medievala și perioada umanistă. Al doilea și al treilea stadiu continuă pe primul... Când romanitatea a fost creațiune spontanee a spiritului, construia și îndruma o lume întreaga; ... virtutea formativă pe care o conserva e datorită perfecțiunii inimitabile a modelelor care au transmis-o. Asupra acestora se face lumină nouă azi prin voința Fascismului.

Romolo Murri caută să stabilească într'o interesantă desbatere, constantele romanității, descoperindu-le dedesubtul catolicismului universalist medieval, în universalismul umanismului Renașterii și în imensa revoluție imperialista a fascismului, care, la origini, s'a ridicat împotriva unei societăți și a unor moravuri civice care erau o contrafacere damnabilă a adevăratului spirit roman.

NECESITA DI UNA SIMBIOSI, FRA ROMANESIMO E GERMANESIMO,

este tema unui alt articol din No. 1 (an. XIX) care întregește minunat pe primul. Acesta de al doilea semnat de Appio Claudio Rocchi, *este impregnat de ideea mărturisită expres, că rasele și popoarele nu se pot închide în ele însile, trăind numai din patrimoniul propriu, ci ca au nevoie de o integrare și de o completare, care poate fi obținută cu succes din asimilarea calităților și virtuților altuia.*

Transpus pe planul vieții istorice, acest fapt traduce necesitatea popoarelor de a se autoafirma, printr'o dilatare a personalității proprii, care demonstrează tendința puternică de complectare reciprocă și de reciprocă „egalitarizare", dacă se poate spune.

Se poate observa în viața comunităților naționale existența unui eros politic, care complectează un popor cu dorința calităților ce-i lipsesc. Interosmoza greco-romană e un exemplu strălucit.

Precedentele istorice ale romanității, germanismul le recunoaște și le apreciază.

Subiectivității germanice a imaginativismului nordic i se adaogă o sclipire de voință obiectivă, care compensează obiectivismul intelectual al romanității, suferind în schimb de un subiectivism al voinței.

Goethe a ajuns la maturitatea artei sale după ce a întreprins călătoria în Italia. Cu Italia și prin ea, s'a liberat de individual și a ajuns la definitiv, la etern, la obiectiv. Forța dinamică s'a placat pe un calm statuar. Beția dionisiacă a fost înlocuită prin claritate apolinică.

Romanitatea e deci un element comun al Romei și al germanismului. Ultima catedrala romanică sau gotică, cea mai neînsemnată biserică barocă, ajung pentru a o confirma.

Romanitatea și germanismul au fost marile idei imperiale cărora Europa le datorește caracterele unitare ale civilizației sale, cei doi pilaștri de granit pe care și-a construit Europa trecutul glorios.

Romanitate și germanism este formula nouei Europe care se clădește.

SORACTES

Note românești

DAN PETRAȘINCU: OMUL ȘI FIARA

Autorul romanelor de succes Sângele, Monstrul, Miracolul *și al celor două cărți de nuvele* Omul gol și Junglă, *a scos de curând, la „Cultura Românească", o altă impozantă culegere de nuvele întitulată* Omul și Fiara.

Volumul acesta de aproape cinci sute de pagini, cuprinde nuvelele din Omul gol și Junglă. *S'ar părea că avem de-aface cu o retipărire a conținutului celor două cărți amintite, în care autorul nu ne dă nimic nou în afară de titlu. Singura rațiune a retipăririi acesteia ar fi, deci, epuizarea volu-*

melor sale de nuvele; și totuș, autorul ține să ne lămurească: e vorba „de o nouă prezentare a nuvelelor, dintr'o rațiune intimă". Scrise între 1936—1940, nuvelele acestea reprezintă „o epocă, un fragment de viață, de elanuri și de realizări ,exact până în pragul vârstei de treizeci de ani, adică întreaga tinerețe, cu improprietățile, exagerările și calitățile ei de neîntors".

Asupra acestui material Dan Petrașincu revine și merge până acolo încât modifică unele impresii, supunând chiar stilul unor verificari. Gestul acesta îndrăsneț și-l justifică, față de cititori, prin nevoia de a încheia două lupte ce-a avut de dus până în pragul celor treizeci de ani ai săi: cu tinerețea tumultoasă care se cerea satisfăcută în nesățioasa pornire a așternerii pe hârtie a inspirației, uneori neglijând forma, — iar alta cu târzia inițiere în limba românească, originea dinspre tată a autorului fiind italiană. In aceeaș ordine de idei, și conținutul a avut de sujerit pe alocuri și-anume acolo unde era vorba de excesul de „sensualism" ce i s'a reproșat deseori autorului. Atitudinile acestea, aparținând tinereții, cu tot cortegiul ei de calități și defecte, Dan Petrașincu mărturisește că nu le reneagă astăzi, dar nici nu le aprobă; se desparte de ele, în mod firesc ,numai, ca de o haină care odată i-a aparținut și, poate, chiar i-a plăcut.

Interesului produs de volumele ce-au dat naștere acestei ultime cărți a lui Dan Petrașincu, i se-adaugă acela al oglindirii în sensibilitatea autorului maturizat

INCEPUTURILE POETICE ALE LUI DUILIU ZAMFIRESCU

este titlul unui interesant studiu datorit d-lui **G. C. Nicolescu** și publicat în ultimul număr (5—6, pe luna Mai—Iunie) al revistei **„Convorbiri literare"**.

Coperta este împodobită cu un portret inedit al poetului, reprezentându-l la vârsta de 18—19 ani, portret lucrat de unchiul său, pictorul Ștefan Mincu. Duiliu Zamfirescu a moștenit, dela frații mamei sale, — pictorul Ștefan și arhitectul Ioan Mincu — o tradiție de cultura pe a cărei linie avea să se desvolte calitățile personale cu care natura îl dăruise.

In acelaș număr, cu un extrem de bogat și variat cuprins, colaborează: **I. Petrovici:** Octavian Goga; **Alex. Lapedatu:** † T. V. Păcățian; **I. Găvănescul:** Titu Maiorescu (amintiri); **I. E. Toroutiu:** Ediții critice Eminescu (V); **Dr. Ilie Dăianu:** Distincțiunea lui Augustin Bunea; **D. Iov:** Comoara mazălului; **Teodor Al. Munteanu:** Apele vieții; **Coca Farago:** Melodie; **George Voevidca:** Orașul amintirii; **Ovid Caledoniu:** Elegie îngerului meu; **George Vaida:** Moartea amantei; **Traian Chelariu:** Greu și-aproape e rodul, etc.

Cronica e semnată de: **Vladimir Dumitrescu, A. P. Todor, Ștefan Cuciureanu, Gh. Tomescu,** și **Teodor Munteanu.**

PETRU MIHAIL: GERMANIA DE AZI

Studii despre Germania s'au scris multe și pe diverse dimensiuni. Nu e greu să strîngi date, stând comod acasă și răsfoind ceea ce au scris alții și mulțumindu-te cu o compilație mai mult sau mai puțin onorabilă. Diferitele aspecte ce prezintă, — într'o bogăție puțin obișnuită și de mare interes — Germania de astăzi, au tentat oameni de specialitate sau simpli călători să înregistreze ceea ce le-a reținut îndeosebi atenția.

Cartea d-lui Petru Mihail, *apărută în editura „Cugetarea", nu vine cu sgomotoase pretenții de a despica în patru firul și de-a ne da tot ce am dori să știm despre această țară. Autorul întovărășește pe cititor, ca un ghid conștiincios, în toate locurile pe unde l-au purtat și pe el pașii, nefăcând niciun efort de-a amplifica anumite impresii spre a le potrivi pe o cadență sau alta. Observator imparțial, d. Mihail își notează în carnetul său impresiile și rareori face observații ce-ar tinde la stabilirea unor puncte de îndrumare spre o teză oarecare.*

Așadar, departe de-a lua cu teamă în mână acest volum, lectorul care poate a zâmbit, citind dincolo de titlu și rânduri, este prins de îndată de lectura acestei cărți pe cât de frumos și cinstit scrisă, pe atât de interesantă.

SUNT FRATE CU UN FIR DE IARBĂ

se numește una dintre cele mai frumoase cărți apărute la noi în anul din urmă și este semnată de d. Pericle Martinescu

Conține un număr de poeme în proză, dintre care unele sunt de-o prospețime și de-o gingășie rare. Ilustrațiile lui Ceglokoff împodobesc paginile acestei cărți frumoase ce-și merită locul în colecția oricărui bibliofil. Asupra ei vom reveni.

C. POSTELNICU

EMINESCU DESPRE BUCOVINA ȘI BASARABIA

Prezentarea făcută de d. prof. I. Crețu, studiului istorico-politic „Bucovina și Basarabia" al lui Mihail Eminescu, are îndoitul merit de a înfățișa o serie de articole ale marelui nostru poet și de a relua o temă, care astăzi, după dureroasele cedări teritoriale din toamnă, este de cea mai mare actualitate.

In 1878, când Rușii ridicau din nou pretenții asupra Basarabiei, Eminescu a publicat în „Timpul" aceste articole, în care, pe baza izvoarelor istorice contemporane, înfățișează drepturile noastre asupra acestui teritoriu.

Așezate la răspântia ambițiilor celor trei mari puteri: Rusia, Turcia și Austria, Principatele Române erau totdeauna sacrificate intereselor lor.

Eminescu arată amănunțit împrejurările în care a fost anexată Bucovina, patriotismul boerilor moldoveni și al Domnitorului Grigore Ghica Vodă, care nu puteau consimți la împărțirea „vetrei strămoșești". Exemplul acestora trebuia urmat și în ceeace privește Basarabia.

Cum această problemă făcea obiectul discuțiilor Congresului dela Berlin, unde se întruneau toate puterile europene, Eminescu arată cum în urma convenției dela Paris, se recunoscuse României, misiunea ei de țară neutră, savilă certurilor dintre cele trei mari puteri.

Scrise, după expresia lui Eminescu însuși, „cu istoria și cu documentele în mână", într'o limbă impecabilă, și învăluite într'o mare dragoste de țară, articolele acestea sunt cele mai frumoase pagini de ziaristică românească, dovedind că marele nostru poet a fost și un mare apărător al drepturilor naționale românești, cum spune — pe bună dreptate — d. profesor Crețu.

VASILE M. TEODORESCU: TRANSILVANIA SUB MAGHIARI ȘI ROMANI

Intr'un stil viu care deși polemic se menține în obiectivitate, cu o informație vastă și la zi, autorul analizează în această lucrare, cu o profundă cunoaștere a problemei, diferențele de vederi dintre români și maghiari cu privire la conducerea Transilvaniei.

Lucrarea arată pe rând drepturile și libertățile acordate de noi și de unguri, dovedind că statul român a fost binefăcător în toate domeniile.

Li s'au acordat la noi drepturi ungurilor uneori mai mari decât românilor „în dubla lor calitate de cetățeni români și de naționali unguri". S'au bucurat de cel mai larg și mai civilizat statut al minorităților, de reforma agrară și de conversiune. Nu s'a pronunțat nicio condamnațiune politică împotriva unui maghiar, nu s'a luat nici o restricție cu privire la prosperitatea lor culturală sau economică, au fost egal îndreptățiți cu noi la ocuparea funcțiilor publice. Li s'au dat pensii chiar celor care n'au depus jurământul, li s'a tolerat limba chiar în serviciile publice, li s'a permis să aibe cotidiane mai numeroase decât cele din România, sau decât cele din Ungaria.

Astfel de constatări reies din documentata lucrare a d-lui Vasile M. Theodorescu, până la fiecare pas de sugestii interesante și totdeauna întărite de dovezi. E o lucrare care răspunde cu mare competență și pe un ton înalt și demn „genialei propagande maghiare". In plus este interesant pus la punct istoricul atitudinilor maghiare față de Germania, atitudini nesincere chiar după arbitraj.

Impresionantă este concluzia lucrării, în spiritul de justiție care a fost totdeauna cel românesc. Punctul nostru de vedere în momentul de față este sintetizat de înaltul magistrat care este d. Vasile M. Theodorescu, în ideia că dacă hotărîrile arbitrale nu sunt susceptibile de apel, împotriva lor există totuși calea de atac a revizuirii — mijloc de luptă juridică — spre deosebire de revizionism, care este numai un mijloc de luptă politică.

VIAȚA LUI DOSTOIEWSKI

Dostoiewski a fost până acum obiectul a nenumărate studii și articole, în străinătate și la noi.

Munca de ani de zile a lui MIRCEA TIRIUNG (Sergiu Ludescu), pentru a da la iveală o viață a marelui romancier rus, va aduce desigur între studiile de până acum o contribuție serioasă, de care, sperăm, va trebui să se țină seama.

ALEX. DIMA: SIBIU.

In editura Fundațiunii Regale pentru literatură și artă, d. profesor *Alexandru Dima*, unul dintre cei mai distinși intelectuali din Ardeal, a scos de curând un nou studiu: **Monografia orașului Sibiu.**

Studiul de față este o lucrare de sinteză, în care profesorul Dima evidențiază importanța istorică și bogăția culturală a acestei cetăți cu destule urme germane în conturul său și care pentru spiritualitatea românească rămâne un focar al românismului.

Permanența Sibiului în destinul cultural și istoric al țării Românești este bine prezentată în lucrarea aceasta atât de originală și de serioasă.

Duhul Sibiului este astăzi prezent la chemările Neamului, așa cum a fost timp de opt secole, un centru creator de cultură și de mari personalități cari s'au contopit cu sufletul Neamului.

N. C.

In vacanță, pe șesurile Brăilei

(Urmare din pag. 1-a)

Stăpâni pe întinderi fără de cuprins, simbol al descătușării, al libertății românești, așa i-a văzut Panait Istrati în **Les chardons du Baragan.** Și poate că rătăcirea neistovită a ciurlanilor și-a apropiat-o de propria-i viață, care n'a cunoscut odihnă, peste țări și mări, presimțind până la urmă că tot asemenea lor, în aceelaș pământ românesc își va afla repaus, aici de unde a pornit și el într'o dimineață, târît de undele vântului din câmpia Dunării, către mare și țărmuri de necunoscut și visare.

Reîntors astăzi pe șesurile Brăilei mele, unde a încolțit iarba, începând să întindă în unele părți pajiști de mătase, pe care calcă apăsat berzele acestei primăveri, în svonul de mulțumire care se trezește de pretutindeni, trebuia să înțeleg până la urmă o fărâmă cel puțin din sbuciumul, neastâmpărul și idealul de artă al celui mai minunat fiu al acestui ținut. Aici doar șoptește și tresaltă, în năzuința după libertate, fiecare crâmpei însufletit; în năzuința după libertate și marea împăcare cu oamenii, cu orânduirile și așezămintele trecătoare totuși în această viață. Ca și colindătorii vremelnici ai șesurilor natale.

C. N. NEGOIȚĂ

Diletantism, specializare, cultură

(Urmare din pag. 1-a)

Mai aproape de noi, Blaga *este considerat și el un diletant, atât de sociologii calificați ai micei noastre lumi culturale, cât și de esteticienii, logicienii, metafizicienii, teologii și biologii acelorași academice ținute, specialiști în domeniul cărora Blaga a avut vreodată ceva de spus, proectând asupra unei discipline reflectoarele interogative ale problemelor deschise de studiul celorlalte, și încercând determinarea stilistică a unei mătci a întregului flux cultural.*

Pentrucă n'a pierdut 2000 de ani adunând un material pentru a cărui clasare i-ar mai trebui alți 2000, urmând ca în încă 2000 să-și poată publica rezultatele, Blaga e un diletant, un om neserios, un „Wunderkind", cu termenul cel mai amabil pe care i-l rezervă uneori specialiștii.

Ei care trudesc zeci de ani, pentru a face să se tipărească o broșură de 60 pagini de premize puse cap la cap, fără nici un argument concludent, având o addentă de încă 700 pagini de material brut, nefolosit, și nici o concluzie, nu se pot împăca să constate imaginația vivace, mobilitatea spiritului unui gânditor, pentru care orice fapt e un semn, *dincolo de care* semnificația *își cere tălmăcire.*

Hotărît, trebuie să se înțeleagă odată, că numai întrucât își poate depăși specialitatea, un specialist poate fi util culturii, *după cum* numai însușindu-și spiritul unei discipline de specialitate, un om de cultură generală poate depăși diletantismul.

Cultura generală integratoare de rosturi și semnificații descoperite în faptele pentru care specialistul are tale-quale un cult, nu exclude cultura de specialitate, ci o presupune și o pretinde necesar.

Primejdia corelațiilor arbitrare, între fapte de domenii disparate, primejdie ce pândește atât pe diletant cât și pe omul de adevărată cultură, este un avantaj pentru acesta din urmă. Pentrucă, dacă la diletant, înlănțuirile și condiționările faptelor vor asculta de pura lui fantezie, de plăcerea pe care i-o oferă jucăria aceasta a unui sistem clădit după criteriul estetic al aparenței sale atrăgătoare, fără grija adevărului istoric și a logicei lucrurilor, în mintea unui om de cultură întreg, deprinsă cu rigorile metodei și preciziei specialistului, ca și cu prudența sa, sistemul va crește din fapte, *și nu* pe de-asupra lor, sau împotrivă-le.

Nu poate fi „filosof" în sensul acesta, al viziunii globale a lucrurilor, decât specialistul. Dar nu orice specialist, ci numai acela care a izbutit să uite litera *specialității sale, amănuntul material ca atare, pentru a păstra doar spiritul lor, logica lor internă, prudența și precizia, măsura și minuțiozitatea în observarea articulațiilor mașinei dialectice, ca și continua verificare pozitivă prin confruntarea neîntreruptă cu realitatea istorică, faptică sau cu experiența.*

Idealul diletantului: specialistul.
Idealul specialistului: diletantul.

Dacă nici unul nu va pierde din vedere calitățile celuilalt, uitându-și fiecare năravurile, tipul dorit al intelectualului deplin, — riguros dar nu uscat, avântat dar nu în deșert — va putea fi realizat, în mica noastră cultură, care încă suferă fie de diletantism pueril, fie de specialism feroce, academic.

ION FRUNZETTI

FOI VOLANTE

AMICUL

L-ai întâlnit într'o seară, nici nu mai știi prea bine cu cine erai și cu cine era. Parca era o noapte caldă și clară, una din acele nopți care nu te slăbește din vraja ei. Și așa, ați pornit-o împreună. El te-a luat de braț, ca pe-un frate și așa din senin a început să-ți uite numele și domnia, intitulându-te rotund și familiar: „amice!.. Te-ai uitat de câteva ori la el, uluit și circular, ca la o curiozitate, dar pe semne că întunerecul îți juca renghiu după renghiu: dânsul nu observa nimic. Ai mers și ai tăcut, iar de-alături se auzea într'una glasul, perorând, vrând să te convingă. Apoi te-ai plictisit și i-ai spus la revedere. „Salut, amice și pe curând!" a adăugat el privindu-te protector și vesel.

...Sunt figuri care se uită; așa cum le-ai văzut venind, așa le și simți ducându-se. Sunt figuri tăiate parcă într'o felie de brânză cu briceagul unui meșter foarte priceput. Figuri albe și lăptoase, sau chiar mai cafenii, figuri pe care le întâlnești din o sută în o sută de pași, fără să le bagi în seamă, oricât le-ai privi de atent. Dealtfel însă, foarte simpatice. N'ai ce zice. Astăzi te-ai întâlnit cu o felie de brânză din această categorie. Corectă — n'ai ce zice, ba chiar elegantă, așa cum naviga, îndreptându-se spre tine. Dintr'odată te apucă de reverul hainei și tu te dai doi pași înapoi, confuz și oarecum speriat. El însă nu te lasă. „Cum, nu mă mai recunoști? Se poate una ca asta, iubitule? Ei, să știi că mă supăr rău de tot dacă mai faci pe aiuritul cu mine. Dar nici nu se prinde!" Incerci o scăpare, dar nu reușești decât să te bâlbâi, stângaciu și timid: „Domnul meu, s'ar putea să mă confundați, eu sunt..." „Ei, lasă-lasă, cum să te confund, ești Vlad Aliman și oare n'am făcut noi pe peripateticii sub clar de lună o jumătate de noapte?" Un luminiș ți se desface în gând, apoi îți vine să-l plesnești. Dar în clipa aceia, apare de după colț vechiul tău prieten Zed. Se oprește. Trebue să faci prezentările. Și triumfător, începi: „Dă-mi voie să-ți prezint pe domnul..." și fiindcă faci o pauză — personagiul te oprește: „Lasă monșer, noi ne cunoaștem cu amicul! Nu?"

Zed privește uimit. El e radios. Și tu, i-ai repezi un pumn în nas. Dar nu se face... Amici...

VLAD ALIMAN

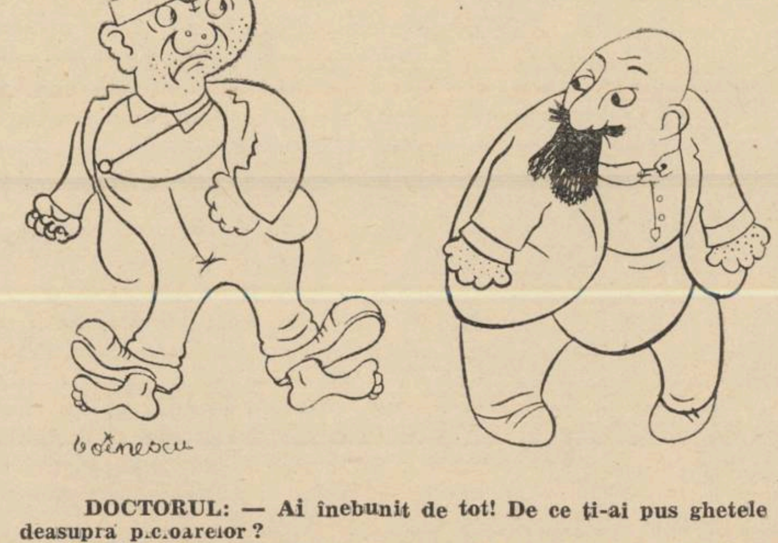

DOCTORUL: — Ai înebunit de tot! De ce ți-ai pus ghetele deasupra picioarelor?
CELĂLALT: — Ca să nu se uzeze. Tu ești însă și mai nebun: De ce ți-ai pus capul deasupra părului?

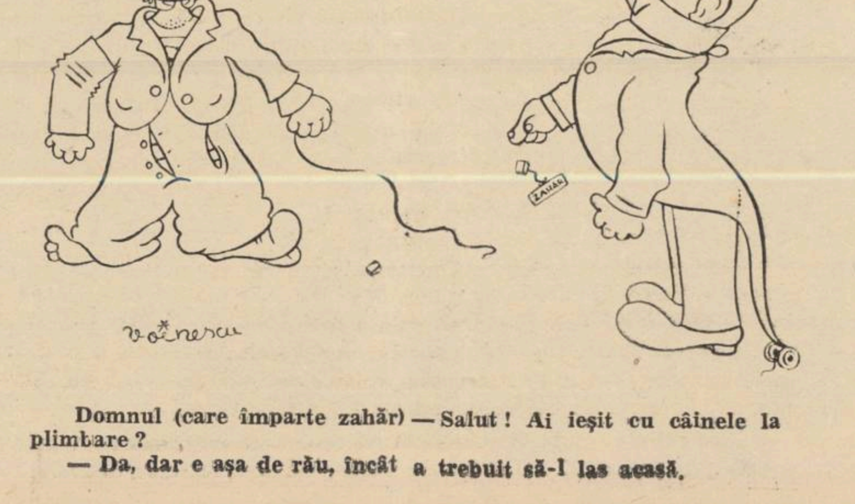

Domnul (care împarte zahăr) — Salut! Ai ieșit cu câinele la plimbare?
— Da, dar e așa de rău, încât a trebuit să-l las acasă.

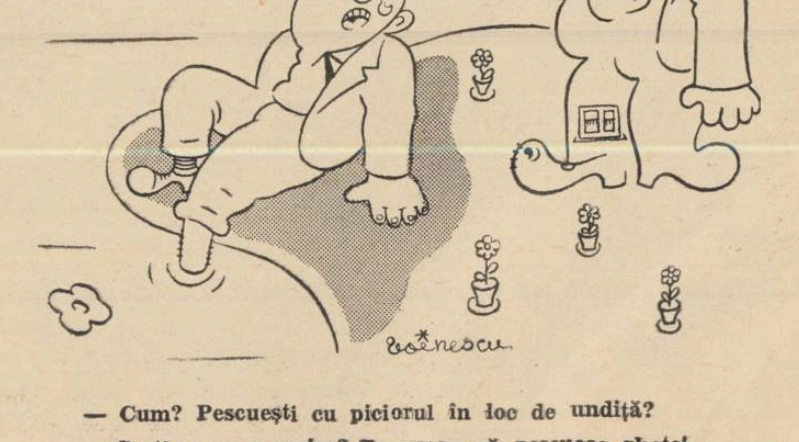

— Cum? Pescuești cu piciorul în loc de undiță?
— Ce ți se pare curios? Eu vreau să pescuesc ghete!

FERID

de VASILE CAMBITZI

Turcoaica în șalvari vișinii, cu păr de smoală topită, cu ochii de culoarea smochinei coapte și mers cadențat în ritm de manea, și-a făcut ultimul ei drum cu vasul de aramă, spre cișmeaua din care susură apa, isvorîtă din pântecul dealurilor pleșuve.

Amurgul pictase cerul în culori de foc, caicele și-au strâns pânzele și melancolia a coborît molatec pe clapele sufletului, trezind regrete. Cafeneaua lui Mamut era pustie; nici o pânză nu plutea în zare; doar un măgar păștea liniștit, printre magaziile cu ziduri de cenușe. Iar glasul muezinului, cald și lin, întârzia să umple golul.

Pustietatea și părăsirea stăruiau de câteva zile. Pescarii, cuprinși de furtuna destinului, au strâns talianurile și încărcând tot avutul lor în bărci — împreună cu nevestele și copiiii lor, — au pornit într'o noapte fără lună, pe suprafața mării cu mii de luciri, spre locuri ferite de urgia războiului și a urei dintre oameni. Știrile sosite în ultimele zile erau rele. Orășelul lor fusese cedat.

Cu frunțile plecate, închizând în inimile lor desnădăjduite durerea și strivind printre gene ultima lacrimă, au pornit pe drumul furtunos al mării.

Caravana plutitoare dispăruse de mult în zări, când bătrânul Ferid — corăbier și proprietar de mahoane — se trezi brusc în realitate. Eșuat pe coastele ospitaliere ale Balcicului — din fragedă copilărie — nici nu-și dăduse seamă de cele întâmplate. Iubise mult acest colț de pământ. Marea i-a legănat primii ani ai copilăriei și sarea i-a înăsprit fața. Ramele i-au oțelit brațele și luna a fost tovarășa lui nedespărțită în nopțile când barbunii și scrumbiile umpleau năvodul.

Pe drumurile întortochiate și prăfuite coborau în port căruțele, pline de grâul dobrogean și corăbiile duceau mărfurile spre toate colțurile Orientului, lăsând galbeni lucioși și sunători.

Cu sudoarea frunții a strâns ban după ban, pregătind fericirea bătrâneților lui. Când, iată azi, cu părul încărunțit și cu trupul lui de atlet gârbovit de povara anilor și de munca fără odihnă, este obligat să se reîntoarcă în locul în care se născuse. Nimic nu-l lega însă de acest trecut cufundat în negura vagilor amintiri. Era mai mult un vis, un vis ce nu putea fi retrăit.

Ferid a cercetat îndelung orizontul cu speranța să întrevadă imaginea orașului său natal, însă amurgul acoperise marea și o fâșie de ceață deasă învăluia limitele depărtărilor albastre. Și-a întors brusc capul spre dealurile Cara-Ghiolului și-o putere magnetică și de nestăpânit l-a îndemnat să pornească într'acolo.

Mergea cu pași de halucinat pe drumul abrupt ce taie dealurile sterpe. In timp ce pașii lui călcau din ce în ce mai nesigur prafuł alb, amintirile îl năpădeau.

Ani mulți și-au lăsat urmă — pe nesfârșitele întinderi ale eternității — de când îi călcase piciorul pentrû prima oară, în aceste locuri. Atunci, în această parte, erau păduri dese, cu arbori mari și bătrâni, unde mișunau banditi și unde piratii găseau odihnă și apă, după lungile lor călătorii pe mări. Timpul și focul au șters însă acest trecut epic și n'au rămas decât poveștile bătrânilor pescari, care până în timpul din urmă, povesteau — în nopțile lungi de iarnă, în fața ibricului de cafea — isprăvile celor ce se refugiau în codrii Cara-Ghiolului.

Noaptea cădea lenește și luminițele cerului de aramă s'au aprins pentru priveghere.

Ferid obosise. Gâfâind, s'a așezat pe spinarea încovoiată a unui deal. Pe deasupra capului său zburau liliecii, secerând stelele cerului, iar jos, apa întunecată a mării se frământa, prinsă în țărmul dantelat.

Aici, în singurătate deplină, Ferid voia să cugete. Trebuia ca până 'n zorii zilei să ia o hotărîre, să știe ce drum s'apuce. Trebuia să plece, asta era cert, dar cum să părăsească aceste locuri?

Mii de gânduri i se isbeau în creer, fără să găsească o soluție. Natura însă se decisese și era în pregătire. In zare fâșii de lumină incendiaseră apele de plumb. Gongul luminos apărea din împărăția umedă, scăldat de lumină. Treptat, pe măsură ce luna urca pe căile cerești, dealurile și casele orășelului se luminau, iar umbre tainice învăluiau portul.

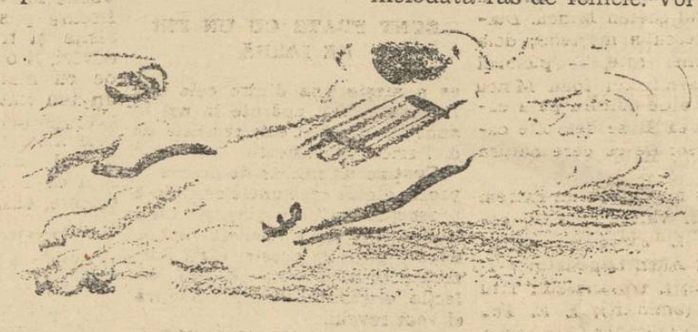

O rază de lumină palidă lumina fața lui Ferid, făcând-o galbenă ca ceara lumânărilor. Ochii lui luceau cu sclipiri de sticlă colorată.

Deodată Ferid se cutremură, genuchii i se îndoiesc. Parcă vede pe suprafața neagră a apei figura lui Nazim Hogea, primul lui dascăl. Fața lui e fioroasă și ochii lui sunt sticloși. Pare a fi supărat ca pe vremea când micul Ferid se încurca la scrisul slovelor.

...Și parcă în murmurul valurilor ce se isbesc, aude o voce ce-i spune:

— „Acolo unde vrei să pleci, păgânii îți vor lua fesul".

Imaginea dispare scufundându-se în mare, iar Ferid rămâne înmărmurit. Cum nu s'a gândit el la asta?

Azi în Anatolia — țara minaretelor și a pustiului, — unde caravanele scriu linii lungi în mersul lor s'au schimbat multe. Modernismul și legea cea nouă cer să renunțe la fes.

Dar cum să facă el asta?

Fesul, fala lui de copil, mândria lui de om mare și bătrân, când îi era îngăduit să-și pună și turban galben! Nu! El n'o să facă asta niciodată!

Ce timpuri au fost odată! Parcă se vede copil, în postul mare al ramazanului. Ziua și-o petrecea mai mult dormind și gândindu-se la bunătățile ce există, lăsate de Alah credincioșilor. Aștepta cu înfrigurare momentul în care Hogea avea să anunțe de pe minaretul, înconjurat cu zeci de candele, încetarea postului. Atunci, lihnit de foame, se repezea la mâncare.

Mirosul lipiilor calde umplea drumul și dilata nările.

Când răsărea luminoasa zi a Bairamului — sărbătoarea cea mare — tatăl lui îi cumpăra un fes roșu-aprins, împodobit cu mărgele albastre și cu un galben mare. Mândru, se plimba prin debarcader, unde bărcile proaspăt vopsite așteptau. Lumea era veselă și odată cu căderea nopții, cârciumile din preajma portului — pline de lumea gălăgioasă și pestriță a corăbierilor — erau locul în care se uita oboseala și truda unei zile de muncă grea.

Dar acum Ferid trebuia să se decidă. Insă cum? Avea febră; simțea capu-i străpuns de cuie. Gușa-i era sălcie și un nod i se urcase în gâtlej, oprindu-i răsuflarea.

Gândea...

— Voi pleca, îmi voi strivi viața. Strigoii trecutului își vor face lăcaș în căsuța mea, în care n'a răsunat niciodată râs de femeie. Voi închide ochii pe meleagurile acelea, unde părinții mei s'au transformat în lut, în lutul nisipos și uscat al deșertului. Dar cum să-mi lepăd fesul de care pomenește profetul în cărțile sfinte?

E un sacrilegiu, un păcat de neiertat, ce va atrage blestemul înaintașilor mei.

•

A doua zi dimineața nouri deși acoperă albastrul cerului.

Turcoaica în șalvari vișinii, n'a mai venit la cișmea, cafeneaua lui Mamut a rămas închisă și pescarii n'au mai pornit în larg. Totul se sfârșise. Se stinsese viața unui orășel și pagina povestirii lui se terminase.

Doar valurile se jucau, isbindu-se de țărm, până când au adus ca să îngroape, în nisipul fin de aur al malului, un fes de culoarea macului în floare.

Era tot ce a rămas din bietul Ferid.

Balcic, Septembrie 1940.

Lacrimi moarte

de THEODORA ȘTEFAN STĂNESCU

După zile de așteptări prin fața regimentului sumbru, într'o seară cu cerul greu de ploaie strânsă în cordoane de nori vineți și suri, ca lâna, un prieten bun al lui Ștefan îmi aruncă hainele în brațe, spunându-mi:

— „Doamnă, Fănică nu mai poate ieși...

— „Dar cum? Mi-a spus că nu-l îmbracă astăzi... Amărîtă destul, am făcut ca toată lumea, adică am așteptat, cu tot mai slabe licăriri de speranță, la poartă, până s'a făcut ora 9 din seară.

Câte o femee mai îndrăzneață întreba:

— Nu le dați drumul acasă, în seara asta, să vină dimineață la gară? Tuturor li se răspundea:

„De, cucoană... că nu vi-i mănâncă nimeni...

După câtva timp, la poartă s'a instalat un informator și fiecare spunând numele, **strigatul** venea la poartă, iar soția, prietena sau sora se pierdeau în lămuriri mai mult sau mai puțin ridicole: „Vezi, s'a cam rupt hârtia, decând aștept cu pachetul!... „Să nu pierzi ciorapii, crema, tabletele de aspirină!" „Vezi, să mănânci întâi friptura adusă de mine, să nu se strice pe drum, că e cald... ...„Scoate cartea poștală, să nu se murdărească de grăsime, s'o ai la îndemână! Cum ajungi, să ne scrii... Drum bun, ferește-te să nu răcești!" Și multe altele. Intre un sărut și o îmbrățișare, lacrimile se iveau sfioase în colțul ochiului și se prelingeau, ușurate, pe obraz. Niciunul nu voia să pară mai slab decât celălalt și unii, chiar, păreau atât de tari, de adunați din ispite în propriul corp, încât par'că se părăseau numai pentru câteva neînsemnate minute, cel mult o oră despărțindu-i de viața lor de până atunci și de mai târziu.

...Am spus și eu numele, l-am auzit repetat de informator, dar n'am primit niciun răspuns.

Am renunțat... Cu hainele în brațe și pantofii deasupra, am plecat acasă, întovărășită de seară și de o ploaie cernută, care cădea domol pe capul meu, ca o mângâere de soră mai mare, spunându-mi:

„Hai, lasă, fii cuminte, du-te acasă!" Când am ajuns, sâcâitoare, neliniștea m'a cuprins în brațe nevăzute... Am pus hainele încet pe pat, par'că tot mai era **cineva** într'însele. Am rotit ochii prin casă și vedeam cărțile, caietele lui Ștefan și iar gânduri negre puneau stăpânire pe mine. Mi se păru ciudată clipa, așa... ca întoarcerea dela o înmormântare. Cu ochii în lacrimi, am încercat să mă conving dacă nu cumva visez... Am început să strig:

Ștefan! Ștefan!

N'am primit niciun răspuns. Cu greu resemnată, m'am culcat. Patul frigea sub mine, par'că... Simțeam că nu era încăpător. Citisem undeva că, în rugăciune, încolțesc semințele puterii noastre omenești și că un creștin, oricare, când se închină seara înainte de culcare, e tot așa de mulțumit și ferit de primejdie, ca un căpitan care și-a așezat de cu vreme gărzile la posturile fixate...

Cu toate acestea, nu m'am închinat, neavând puterea să îndur riscurile și îndoiala ce zac în miezul oricărui avânt către cer... Și apoi nu știu cum, dar mă îngrozea perspectiva de a-mi pipăi cu gândul o disperare totală. La fața conștiinței, departe de un adânc ce-mi da senzația unei lunecări în gol, amețitoare, deslușeam încă ușor scânteia speranței. Imi repetam că, până la sfârșit, somnul, întăritor al tuturor slăbiciunilor, mă va ajuta și pe mine...

Nu dormii toată noaptea aceea... Ațipii puțin în zori și visai cămăruța veselă și în neorânduială, așa cum rămânea când pleca dimineața pe șantier.

Mă sculaiu înainte de șase, ca să termin ceeace aveam de făcut și mă dusei la biserica Sfinții Voevozi, cu dorința de a mă ruga, de a găsi puțină pace... In biserică, mai mult decât afară, mă simții goală de credință și invidiam, stând obosită, pe toți acei credincioși care aveau atâtea lucruri bune să ceară lui Dumnezeu; care se rugau cu atâta ardoare ca și cum L-ar vedea acolo, pe altar, ascultându-i...

Eu, în schimb nu vedeam decât propria mea viață rămasă singură și nu doream să cer lui Dumnezeu altceva decât „să vină Ștefan cât de curând acasă". Trebuia să cer iertare de necredința mea.

Ingenunchiai un moment, — nu să mă rog, ci să mă gândesc: dacă ar fi îngăduit să ceară lui Dumnezeu asemenea lucruri un suflet **puțin credincios**, cum îmi simțisem și eu mai înainte de a intra în biserică; și, dacă, făcând aceasta, ar putea să spere ascultarea...

Inmuiată de căldură, o lumânare căzu sfârâind picuri de ceară aprinsă, în sfeșnic. Din strană, ca o umbră s'a desprins o bătrână cu ochi de un albastru senin, umezit de lacrimi și cu obraz ofilit de suferințe. A îndreptat lumânarea, a pus-o jos pe cimentul rece ca să se întărească, a rupt din ceară cu unghiile să-i facă feștilă și, încălzind capătul de jos la flacăra altei lumânări, a reașezat-o, aprinsă, în sfeșnic, închinându-se larg în fața icoanei Maicei Domnului.

Am simțit, privind-o, că pot face, că **trebue** să fac și eu la fel. Odată cu luminița aprinsă de mine, mi se părea că o pace, plină de încredere se coboară asupră-mi. Ingenunchiai a doua oară, dar acum **mă rugam.** Fără cuvinte ceream la singurul loc potrivit, omenește, împlinirea celor mai intime dorinți. Imi dădeam seama cât e de necesar și de frumos demersul ce pornisem.

Dumnezeu era puternic și bun, de o nețărmurită bunătate și putere... Nu mă îndoiam că, pretutindeni și ori și când, Ștefan va fi apărat și ocrotit, pentru mine, pentru **ruga** mea!

Ieșind în stradă, aerul mai curat după ploaie, m'a desmorțit și am început să calc mai vioiu. Mi-adusei aminte, chiar, cu o licărire de ironie, că rugându-mă ar fi trebuit să-mi aduc aminte și de tatăl meu...

Dela biserică, mă dusei drept acasă. Am pus poșeta pe masă, am tras scaunul lângă pat. Mai aveam încă durerea aceea surdă în inimă. Simțeam încă acea lipsă totală de activitate, însă mai gravă ca înainte. Mi se părea că în piept am o greutate de lacrimi moarte, care nu voiau să coboare.

Lumina se învăluia uneori într'o ceață și lacrimile se urcau spre ochi. Inima se zbătea cu putere și, iar, totul se liniștea. In cele din urmă, plânsei mult... Mi-era dor de cicălelile, de dezordinea pe care o lăsa în casă, de nazurile lui până se scula să plece zilnic pe șantier și chiar de felul cum făcea pe supăratul, numai să mă facă să-i cumpăr țigări, sau dacă nu-i dădeam când vrea el, să mănânce...

Mă certam singură și-mi ziceam: Vezi că nu e bine singură? Că nu ai cu cine scoate două vorbe? Că nopțile ți se par lungi iar Duminicile nesfârșite?

Când s'o întoarce n'am să-i mai zic nimic. Am să-l ascult...

IN VATICAN

(Urmare din pag. I-a)

Iată precizat și astfel locul excepțional pe care-l ocupă în rânduirile pământești, cetatea pe care a voit-o Dumnezeu păstrătoare a Sfântului Scaun, pentru care i-a învrednicit pe oameni apoi să înalțe un templu, prin ce este mai iscusit în sufletul și în talentul lor de artiști.

Cât este de mare Bisilica Sfântului Petru față de om, se vede numai atunci când omul, după ce a urcat toate treptele scării din față, se apropie, din ce în ce mai mic, de colonadele intrării: abia dacă ajunge, cu toată înălțimea staturii sale, la jumătatea pietrei de pe care se ridică, în proporție ciclopică, acel stâlp. Cât este de mare templul față de făutura pământească a celor ce vin să se închine lui Dumnezeu într'însul, se vede, odată pe an, și dintr'o împrejurare cu totul solemnă: apariția Sanctității Sale, de nevăzut, aproape cu ochiul liber de jos, din Piața Basilicei, în balconul din care binecuvintează de Paști poporul.

Urmărind totuș înălțarea templului în văzduh, se capătă altă măsură: aceea, umil de pământească, a zidirii lui, față de imensitatea în înălțime a cerului, pe care se profilează și sub care se ia întrecere cu toate bisericile lumii. Astfel înțelegi rostul cupolei lui Michelangelo și, totodată, drama acestui creator, care-a vrut să rivalizeze și așa cu adevăratele creații ale Dumnezeirii, pentru ca în felul acesta încumetarea lui de om și titan, să apară mai profund creștină: Cupola Sfântului Petru fiind creația unui muritor atât de sus ajuns pe culmile încumetării, neizbutirea lui, din păgână, devine zguduitor de creștină.

Toate catedralele lumi și cu ele ale Italiei, s'au realizat de-a-lungul secolelor, până aproape de timpul de acum, fără a se fi terminat definitiv. Numai Sfântul Petru, cel mai monumental dintre toate templele, a fost înălțat și împodobit, aproape așa cum se vede, în răstimpul unui secol. Pentru această înfăptuire, Biserica a izbutit să înlăture din însăși deprinderile Renașterii, pe una din cele mai înrădăcinate: aceea de a nu se desăvârși, din ambiția de prea mare și din blestemul de prea mult spirit critic.

Piața din fața Templului, a fost realizată impresionant de unitar, de câteva generații de artiști. In vreme ce Bramante a chibzuit fațada prin supremația acordată în Vatican Sculpturii și Picturii, adică pietrei: spre a face să se monumentalizeze iarăș pe silueta Urbei, frontonul și cupola celei mai grandioase Basilici.

Statul guvernat din Vatican de Papi, este unul din cele mai mici State din lume: deși, după cum s'a spus, este totodată „unul din Statele cele mai întinse".

Căci stăpânirea spirituală a acestor Suverani ocârmuește de multe secole, un popor de trei sute de milioane de suflete, de a căror existența pământească se îngrijesc numai cu cuvântul pe toată întinderea lumii de aici, întru ducerea lor cu bine până la începutul celeilalte lumi.

Statul acesta durează dela prima Dinastie de Episcopi ai Romei și n'a putut fi desființat, cu toată învrăjbirea luptelor purtate în decursul veacurilor, cu toți Regii și Impărații. Puterea Statului Italian, în cuprinsul căruia se află Statul-Capitală a Papalității, încetează în fața primei trepte a scării din fața intrării Sfântului Petru. Cu o singură întrerupere de câteva decenii, Capitala Catolicismului nu s'a mai strămutat dela Roma. Și cu tot atât de sporadice excepții, aproape toți Papii au fost Italieni. In felul acesta, Roma afirmă, și prin sacra persoană pontificală, caracterul „roman" al Bisericii sale.

Când Dante, în zorii unei dimineți de primăvară, ajunge din Infern pe limanul de sub Muntele Ispășirii, întrevede licărind pe mare o lumină albă. Vederile i se deprind cu ea și astfel deslușește tot ma bine că acea lumină aduce spre Munte o corabie cu duhuri de morți, pe care o poartă în zbor peste întinsul mării, un Inger alb. Duhurile din corabia lui, cântă. Se dau jos pe malul acela, înverzit ca speranța reînvierii pascale și Ingerul pleacă iar pe mare, în acea lumină albă, ca o străfulgerare. Se întoarce să ia alte și alte suflete, adunate între timp la gurile unei ape de pe pământ. Această apă este Tibrul. Adică râul care trece prin Roma, pe sub podul de piatră al Sfântului Inger.

Dumnezeu s'a întruchipat Om și apoi s'a înălțat la Cer. Dar Și-a lăsat semnele Tronului Său pe pământ, între zidurile, tari ca și credința în El, ale Catedralei Sfântului Petru. Legătura dintre Dumnezeu și oameni, se săvârșește în felul acesta, încă și azi, în văzul tuturor, atâta cât sunt în viață. Când mor, li se adună sufletele tot acolo, pe apele râului din fața acelei Catedrale, spre a se călători peste marea cealaltă, în corabia Ingerului alb. —

și Michelangelo și-a asumat răspunderea Cupolei, Bernini, mult în urmă după ei, a desfășurat, în imensa orbită a Pieței, gestul larg de îmbrățișare al porticului de piatră, spre a găsi cel mai fericit pretext pentru monolitul egipteam din centru, pe care văd pelerinii, din depărtare, Crucea cu lemn din lemnul Crucii. Intr'o parte și alta, două fântâni susțin în puritatea albastră a cerului, izbucnirea celor două coloane vii de apă, pentru ca aceiași pelerini să fie întâmpinați de stropii înviorători ai curățirii lor de păcate. Pe marginea celor trei bazine suprapuse ale fântânilor monumentale, se luminează zborul mai alb al unui porumbel, între stropii irizați de soarele dimineții. Pe cerul din fund se taie precis conturul statuilor de Apostoli cu Mântuitorul la mijloc, de pe frontonul Basilicei: în timp ce o sută, mai multe, de statui, înșirate în semicerc pe culmea porticului, strâng în jurul Curții lui Isus cea mai solemnă și mută desfășurare de cortegiu.

Basilica este de fapt mormântul Sfântului Petru, așa după cum Basilica din Assisi este mormântul Sfântului Francisc. Mormântul este în cripta de jos, iar Scaunul Sfânt tronează deasupra la cel ma mare dintre Altare.

Dacă la Assisi, cripta, îngropată în liniștea morții și în umbra izolării ascetice, constitue partea cea mai sacră a vechii catedrale, aici, în Sfântul Petru, cripta mormântului rămâne aproape nevăzută și, în schimb, toată revărsarea de lumină și de viață prin ferestrele imenselor navate, cântă imnul întâmpinării.

Templul-mauzoleu s'a înălțat în aceste forme biruitoare, din paragina grădinilor vaticane, într'o margină a Romei păgâne, sfințită cu sângele de martiri ai primilor Creștini ce s'au încumetat să apară cu Crucea înainte, din ascunzișul Catacombelor.

Clopotele vestesc acum, sub cupola de cer a Romei, triumfala biruință a spiritului.

Marea orgă învălue, sub imensitatea cupolei lui Michelangelo, notele grave, adânci, solemne, ale intrării în Templu.

Corul Capelei Sixtine intonează imnul.

Nobilii din Garda Palatină îl aduc în triumf, învesmântat în purpură imperială, cu tiara pe cap și Cheile Sfântului în mână, pe Sanctitatea Sa.

Se deschid în fața cucerniciei umilului pelerin, porțile sfinte ale Sfântului Petru, spre a-și face drum, cu smerenie și umilință față de grandiozitatea Templului și de fastul solemnității, până la treptele Altarului: și a se prosterna acolo, copleșit, în cea mai sinceră și pătrunsă rugăciune.

ALEXANDRU MARCU

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938

BUDULICA

— Episod inedit —

de MIHAIL ŞERBAN

In toamnă, îi venea vremea şi lui Răducu să meargă la şcoală.

Cu câtă nerăbdare aştepta ziua în care tata avea să-l ia de mână, şi, ieşind amândoi din casă, vor pleca sub privirile de dragoste şi de admiraţie ale mamei lui şi ale celor mai mici ca el. Aşa se întâmplase cu fraţii lui mai mari, aşa avea să se întâmple şi cu dânsul...

Fiindcă tata nu lua vorbă în casă de acest lucru, se gândea că poate uitase câţi ani are. N'ar fi trebuit, oare, să-i aducă aminte? Poate, totuşi, tata vorbise cu mama. Ca să afle ce se hotărâse o întrebase pe ea. Răspunsul ei îl tulbură. Nu, nu se hotărâse încă nimic, nici nu vorbise cu el, cu Pavel, dar avea să vorbească...

Când, în altă zi, femeea îi aminti bărbatului de acest lucru, el o privi lung, clătină capul şi oftă. Zise:

— Bine, am să văd ce-am să fac! Mai este.

Da, mai era! Dar nu atât de mult cât ar fi vrut tatăl să amâne o nouă cheltuială care-i venea pe cap... Haine! Cărţi!

Cu fiecare zi care trecea, se întărea în credinţa că tatăl uitase. Îl rodea o teamă, ca o boală ascunsă. Dar nu avea nici curaj să-i amintească şi zilele treceau ,una câte una ,apropiindu-l tot mai mult de ziua cea mare. Bănuia că poate tatăl îşi făcuse planul să-l mai amâne un an, căci, în casă, fraţii lui începuseră să se pregătească, să-şi scoată ghiozdanele, să-şi caute călimările, — numai de el nu se lua nici o vorbă.

Încetul cu încetul îl cuprindea disperarea. Fugea adesea în capătul cerdacului casei şi plângea înăbuşit, ca să nu fie auzit. În alte zile se scula cu noaptea în cap, se îmbrăca, cobora la portiţa dela stradă şi începea să aştepte... Se temea ca fraţii lui să nu plece într'o dimineaţă, fără să-i spue, fără să-l ia şi pe dânsul...

În altădmineaţă a fost zarvă şi agitaţie mai mare în casă. Bănuitor, spionând mişcările tuturor, ieşea din casă în cerdac, se întorcea, iar ieşea, fără să aibă curajul să întrebe ce se pregăteşte. Apoi i-a văzut luându-şi tăşculeţele şi plecând... S'a repezit spre portiţă, plângând, apoi s'a trântit la pământ şi a început să se svârcolească şi să urle, cum nu mai făcuse niciodată...

A venit mama, s'a aplecat peste el, l-a ridicat şi l-a sărutat pe frunte.

— Vreau să mă duc la şcoală... i-a strigat prinitre lacrimi şi sughiţuri de plâns.

— Bine, copilule, ai să te duci... a vrut să-l mângâie cu vorbă blândă.

— Când? a ridicat el ochii înlăcrămaţi spre ea şi a desfăcut braţele...

— Să mai aştepţi...

Il lăsase în cerdac şi intră în casă, de unde ieşi apoi aducându-i o felie de pâine unsă cu unt. O luă şi, muşcând din ea, căzu pe gânduri.

„Mai aşteaptă" îi zise! Dece să mai aştept! Şi până când?

Aşteptarea reîncepu, mai grea, mai apăsătoare. Când auzea paşi în casă, tresărea; credea că vine tata să-l ia ,să-l ducă la şcoală. Trăia ca într'o ameţeală a desnădejdii şi ochii îi ardeau în cap ca doi cărbuni.

De gândul acesta, al plecării la şcoală, se legau atâtea minunate iluzii şi visuri, pe care de mult timp şi le făcea mereu, auzind povestiri de întâmplări minunate ale fraţilor lui care mergeau la şcoală. Dar cea mai mare taină, pe care voia s'o deslege, erau semnele acelea mici. scrise pe paginile albe ale cărţilor, pe cari, fraţii lui, urmărindu-le, şi citindu-le cu glas tare, spuneau poveşti cum numai mama ştia să spue, chiar fără să se uite în cărţi.

Închidea ochii şi, gândindu-se la şcoală o vedea, într'însul tot atât de vie şi de luminoasă ca şi biserica pe care o simţise în el încă înainte de a o cunoaşte...

Dar tata nu voia să-l dea la şcoală! Ce om rău era tata! Desigur că voia să-l mai ţie încă un an acasă, adică o toamnă, o iarnă, o primăvară, o vară... şi abea în cealaltă toamnă... Ce mult era până atunci! Parcă toată viaţa lui de până atunci nu fusese atât de lungă! Timpul trecuse pe lângă dânsul, fără să-l simtă, fiindcă nu-l măsurase cu gândul şi cu aşteptarea! Acum, însă, gândul îi fugea mereu înainte, spre capătul acelei vremi, unde era ziua pe care o aştepta. Calea pe care trebuia s'o mai străbată, i se părea nesfârşită...

Şi, până la amiază, nu mai intră în casă. Nu voia să dea ochii cu tatăl. Nu voia s'o mai vadă pe mama. Da, nici pe mama. Nu-i iubea! Apoi stătu la poartă şi, când îi văzu pe fraţii lui întorcându-se dela şcoală, fugi şi se ascunse în paravanul din dosul casei. Ştia că-l vor striga la masă şi se hotărî să nu iasă din ascunzătoare, să nu răspundă. Vroia să se răzbune, să le tragă o spaimă dispărând.

Nu aşteptă mult şi s'auzi strigat. Nu se mişcă. După larma care se înteţi, îşi dădu seama să începuse căutarea. Auzea sdupuituri de paşi în dosul casei, vorbe speriate, întrebări.

— Nu l-aţi găsit? Unde-o fi? L-a momit cineva...

Apoi auzi glasul îngroşat de supărare şi enervare al tatei.

— Unde-o fi dispărut, copilul?

Abea-şi putea stăpâni râsul şi o bucurie rea, ca un izvor negru, îi apăru în suflet...

... Nu-l băgaseră în seamă! Uitaseră că mai există! Îi făcuse să-şi aducă aminte de el!... Dacă se vor purta şi de-acum înainte tot aşa cu dânsul, va face şi mai rău.. Nu-şi putea închipui ce-ar fi mai rău, se gândi la acest lucru, căutându-l, apoi, îşi aminti ce păţeau fraţii lui când dispăreau... Nu-i era frică de bătae...

Rămase ascuns până ce zarva din jurul casei se întinse şi se subţie. Plecaseră să-l caute pe străzile apropiate, prin vecini. Ieşi şi tiptil, se strecură în bucătărie...

— Uite, am venit! zise el, când fu în faţa mamei lui.

— Unde-ai fost, copilule? întrebă ea.

— In paravan...

— Şi n'ai auzit când te-au strigat?

— Ba da! răspunse şi dădu din cap.

— Da?! Şi de ce n'ai ieşit?

— N'am vrut!

O privea în ochi. Nu tremura nici o fibră pe chipul lui.

— N'ai vrut? Dece n'ai vrut?

— Aşa! Fiindcă tata nu m'a dus la şcoală...

Mama se îndoise şi se aplecase deasupra lui, privindu-l înceruntată. Auzindu-l, însă, chipul i se îmblânzi şi râse.

— Ne-am gândit că încă nu ai şapte ani împliniţi... Poate la anul nu va mai fi aşa greu...

— Doar am ghete! zise el, mirat de răspusul ei.

— Nu-i destul! Ştim noi ce facem!

Intinse mâna şi-i atinse uşor obrazii şi părul, într'o mângâere blândă. Altădată ,o mângâere l-ar fi câştigat şi l-ar fi convins. Acum îl îmbufnă. Ultimele cuvinte ale mamei îi spusese că ar face mai bine să tacă...

Şi, cât timp se gândi la vorbele mamei, ea îi puse farfuria cu mâncare pe masă, în bucătărie,hatâr pe care-l făcea rar copiilor.

— Treci şi mănâncă...

O ascultă şi se urcă pe pat. Ii era foame, supărarea nu-l putea convinge să rămână flămând şi începu să mănânce cu gândul mereu la vorbele ei.

... Intâi se întoarse tata din căutare, amărât că nu-l găsise, hotărît să se ducă la poliţie să-i anunţe dispariţia. Ii era frică să nu fi căzut într'o fântână, sau să-l fi furat ţiganii. Se mai întâmplaseră asemenea cazuri în oraş! Copiii îs mare bucluc pe capul omului!, tocmai îşi zicea intrând pe uşă în bucătărie, când dădu cu ochii de copil...

— Unde mi-ai fost draceîmpeliţat? se răsti la el.

— Lasă-l... se repezi mama între el şi copil. Era în paravan, se juca şi a adormit... N'a auzit când l-aţi strigat.

Răducu tresări. Ii venea să strige: Nu! Nu-i adevărat! N'am adormit! M'am ascuns, fiindcă nu m'ai dus la şcoală... Ca să ştie că de asta se ascunsese, că nu-i era frică! Dar întâlni privirile mamei şi le înţelese graiul. Pentru el minţise mama, ca să-l scape de bătae... Tăcu...

Tatăl se retrase, bodogănind:

— De asta ni se suie copiii în cap!

Dincolo de vorba care condamna apărarea pe care întotdeauna mama o lua copiilor, Pavel Nedelcu era mulţumit că copilul apăruse şi se duse să se culce...

... Apoi sosiră pe rând şi fraţii cari fuseseră să-l caute şi scena mirării că-l găseau acasă, şi întrebările se repetară.

Intâmplarea nu schimbă hotărârea părinţilor. Trebuia să mai stea un an acasă...

Când reintră în liniştea de până atunci a copilăriei lui singuratece, liniştite, cu resemnare, în minte îi apăru un gând care nu-l mai părăsi şi, aproape fără voia lui, se transformă într'un plan îndrăzneţ...

Restul zilei trecu şi mai greu, obositor, învingându-l. Adormi odată cu înserarea şi nu se trezi decât dimineaţa, când se lumina de ziua. Fraţii lui nu se sculară încă.

Se îmbrăcă, se încălţă. Rămase aşa, îmbrăcat ,aşteptând. Nimănui nu i se păruse curioasă scularea lui atât de dimineaţă. Când se sculară şi fraţii lui, fiecare îşi văzu de treabă, grăbit.

La ceai, bău numai jumătate de ceaşcă şi plecă. Ieşi în cerdac. Incepu iar aşteptarea cea rea, chinuitoare. Se termină când ieşiră fraţii lui şi plecară...

Se luă după ei dar la portiţă se opri aşteptând ca să se îndepărteze puţin, să nu fie prea aproape de ei, să-l observe... Rămase prea mult în urmă şi, ocolind un colţ, îi pierdu din vedere... Nu se sperie. Şi înainte şi în urma lui, erau alţi copiii cari mergeau la şcoală. Se lăsă condus de valul lor rar...

Ii bătea tare şi tot mai repede, titactacul inimii. Chipul i se îmbujorase de căldura care-i năvălise în obraji. Era şi aşa fericit, dar cât de fericit ar fi fost dacă ar fi avut şi el atârnat de gât un ghiozdan cu toţi şcolarii?! Sau măcar o tăşcuţă, ca a fraţilor lui, făcută din stofa perdelei care acoperise altă dată uşa dintre odăi.

Trecu pe străzi necunoscute. Cu cât mergea, întâlnea tot mai mulţi copii cari râdeau în gura mare, alergau pe stradă, jucându-se. Le urmărea jocul, râdea şi el, îi venea să fugă, se simţea mai sprinten, mai vioi. Uitase de ce lăsase în urmă...

După un alt colţ de stradă văzu grupuri de copii tot mai mari şi toţi se îndreptau într'acelaşi loc: intrau pe o poartă mare, deasupra căreia era o tablă vopsită în albastru, pe care scria ceva cu alb...

— Am ajuns la şcoală! îşi zise şi se opri, cuprins subit de o neliniste curioasă.

Fugise de-acasă! Mama şi tata aveau să-l caute! Să se întoarcă? Nu putea, căci nu ştia pe unde... Mama va plânge... Tata nu-l va mai ierta... Se simţea vinovat şi-i era frică de cele ce aveau să se mai întâmple... Dar, dacă venise, va intra...

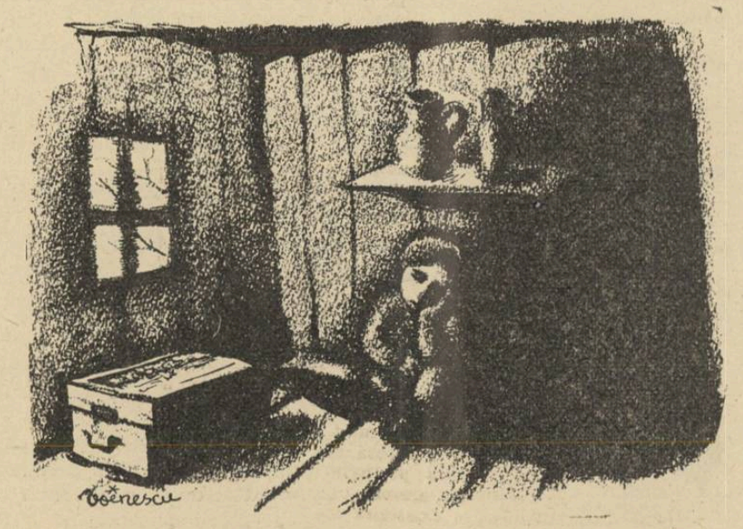

Incepu să înainteze spre poartă, alene, dar în paşi era acum o greutate, ca a unei trude, ca a unei nehotăriri. Vedea şi înregistra totul ce se întâmpla... Chipuri de copii, părinţi care se întorceau dela poartă după ce-şi sărutau copiii. Numai el era singur... Tatăl nu voise să-l aducă la şcoală. Ce nenorocit era! Abea îşi stăpânea lacrimile...

Când păşi în ograda şcolii, din tictacul ei nebun, inima parcă i se opri brusc. Mergea ca într'un vis, parcă ar fi plutit pe deasupra pământului. Văzu clădira şcolii, mai mare decât toate clădirile pe care le văzuse până atunci, cu ferestre cât un perete al casei lor, chiar şi mai mari. Şi ce sus erau aceste ferestre?! Oare cum le deschide? se întrebă copilul, pentru care toate erau atât de noui, atât de minunate!

... Şi pe când mergea, gândindu-se, veni o năvală de copii şi-l cuprinse în vârtejul ei. Se fugăreau într'un joc şi cel din frunte, ca să nu fie prins, îl ocoli pe Răducu, apoi trecură într'un iureş ameţitor altul şi altul, învârtind cerc în jurul lui. Când cercul se rupse, şi ograda şi copiii şi clădirea, toate se legănau parcă ar fi plutit pe o apă neliniştită...

.. Se retrase lângă perete şi rămase pe loc, privind zăpăcit în furnicarul din faţa lui. Ce veseli erau toţi copiii aici! Par'că ar fi fost la ei acasă! El nici acasă nu era vesel, nu se juca...

Il trezi din visare un sunet dulce de clopoţel... La fel sunase, la Crăciunul trecut, şi clopoţelul pe care i-l pusese în stea, Luca Spolocania, prietenul lui, mare, — cel pe care-l iubea atât de mult...

La sunetul clopoţelului, larma se topi ca prin farmec şi copiii începură să se îndrepte spre clădire. Se trezi mergând între ei, dus de valul lor care se strângea tot mai tare în jurul lui şi-l ducea înainte.

Era între şcolari, ,la şcoală! Era şi el şcolar!

In faţa uşilor larg deschise, valul se subţia şi se scurgea înăuntru. Ajunse în faţa uşii negre, înaltă şi grea cum îşi închipuise porţile palatelor din poveşti; deasupra geamului erau flori de fier...

Apoi valul îl duse într'o sală mare ,atât de mare încât el se simţea mic, mic cât un grăunte. Pe pereţi atârnau o mulţime de tablouri, care de care mai frumos colorate...

Se gândi că va avea ce să-i povestească mamei şi Lenuţei, sora lui mai mică şi cercetă tot ce vedea; era bucuros şi mândru ,parcă ceeace vedea el n'ar mai fi văzut nimeni înaintea lui...

In sala aceea mare, valul copiilor se împărţi în patru şiruri, care curgeau ca nişte ape care au acelaşi isvor, spre cele patru uşi deschise. Cu unul din aceste şiruri, intră şi el după alţii, în altă sală...

— Sunt într'o clasă! se gândi Răducu, care avea în minte imagini neclare formate din frânturile povestirilor fraţilor lui, când se întorceau dela şcoală. Imaginile acestea se conturau acum, înviau şi el vedea lumea din afară ca pe un reflex a ceeace adunase el în suflet până atunci. Nu se simţea străin înlumea aceasta! Numai cu larma din jurul lui nu se putea obişnui...

Copiii năvăliră în bănci. După ce uşa se închise, clasa era aproape plină. Işi găsi şi el un loc în fund, unde erau mai multe bănci goale. Stătea liniştit. Intinse mâinele pebancă, îi plăcu lemnul rece şi lustruit. S'aplecă. o privi pe dedesubt... Ii vibra trupul de o bucurie calmă, senină. Apoi îşi ridică privirile pe pereţii acoperiţi de tablouri, de hărţi; privi înainte spre catedră, spre tablă, încă nu ştia că le zicea aşa şi se mira de tot ce vedea. Se adunau într'însul imagini noui, îmbogăţindu-l...

Văzu pe unul din copiii, stând la uşă, cu un ochi potrivit în deschizătura subţire, parcă ar fi pândit pe cineva. Şi, deodată, se repezi spre banca din care plecase, strigând:

— Vine domnu'! Vine!

Se făcu o linişte dintre acela care-ţi ţiue în urechi.

Uşa se deschise larg şi intră un domn înalt ca tata.

— Bună dimineaţţa, copiii! le zise el şi se îndreptă spre catedră.

— Bună dimineaţa! răspunseră copiii în cor, ritmat şi se ridicară în picioare.

Răducu făcea şi el ca fiecare ceilalţi copii. Işi lipiră palmele şi începură săcânte rugăciunea:

Doamne-Doamne, ceresc tată,
Noi pe tine te rugăm
Luminează-a noastră minte
Lucruri bune să învăţăm...

Cânta şi el şi i se părea că toată clasa cântă prin gura lui. Il cuprinse o înflorare blândă, o duioşie ,care-l cuprinse şi 'n ziua când intrase pentru prima oară în biserică cu Luca Spolocania...

Când au terminat, copiii s'au aşezat la loc, în bănci. S'aşeză şi el. lar îi tâcâia inima! Iar îl înrcerca teama! Ce se va mai întâmpla oare?

Prin ferestrele mari lumina curgea în valuri parcă ar fi aruncat-o deafară nişte oameni, cu găleţile.

Parcă nu-i prima dată când e în acest loc! Parcă a mai fost şi ieri, şi alaltăeri!

„Domnul" a deschis o carte mare, priveşte în ea şi strigă câte un nume. De fiecare dată câte un copil se ridică în picioare şi răspunde „aici", apoi se aşează. „Domnul", ridică privirile, urmăreşte, cercetează figura celui strigat, şi, după ce acesta s'alăsat pe bancă ,strigă pe altul.

Când termină operaţia aceasta, „domnul" se şcoală în picioare, cercetează clasa, privirile i se opresc în fund...

— Tu, cel din fund, te-am strigat?

Toate capetele se întorc şi, în clătinarea uşoară a ameţelii provocată de emoţiile acelei dimineţi, el vede o imagine curioasă. Parcă ar fi un singur om în faţa lui, dar omul acesta are zeci de capete. Toate s'au întors spre el şi-l privesc.

Sângele i-a năvălit în obraji. Privirile i se tulburâ şi mai tare. Nu-şi mai poate stăpâni lacrimile şi se ridică ,automat.

— Nu! răspunde el ,dar atât de încet că nu s'a auzit nici el singur şi repetă: Nu! Glasul îi tremură ca un firicel de iarbă peste care suflă o adiere...

— Cum te cheamă?

— Răducu!

—Răducu?

Câţiva copiii chicotesc.

— Linişte! strigă „domnul". Apoi îi vorbeşte lui:

— Răducu şi mai cum te cheamă?

— Răducu Nedelcu...

— Aşa, să trăeşti Răducule... Şi'n ce clasă eşti tu?

— Nu ştiu! răspunde.

„Domnul" râde. Când râde „domnul" are voe să râdă şi clasa.

— Nu ştii? Atunci ai greşit... Trebue să te duci în clasa întâia. Aici e clasa a doua...

Nu înţelege. Şi domnul şi băncile, toată clasa se leagănă. Fiindcă el vede totul printr'o pânză subţire de lacrimi, care-i acoperă privirile.

— Ştefănescule, ia-l şi du-l în clasa întâia...

Un copil iese dintr'o bancă dinaintea lui, îl apucă de mână şi-l trage după el. In bănci se stârneşte forfotă. Copiii şoptesc şi râd pe înfundate....

In sala cea mare e mai răcoare. Pânza de pe ochii se subţiază. Vede iar clar. Inima nu-i mai bate halandala.

Celălalt îl trage după el şi el se lasă dus. Se deschide altă uşă, înaltă cât şcoala, şi intră în altă clasă. Seamănă leit cu cea din care ieşise. Cum seamănă şi copiii! Parcă s'ar fi întors în clasa în care mai fusese!

Dar nu, vine spre el alt „domn". Pe acesta parcă îl cunoştea. Nu-i oare domnul cu care tata stă adesea de vorbă, în faţa casei, în stradă, când se întoarce dela serviciu?

— L-a trimis „domnul"! zise copilul care l-a adus. A greşit şi a venit într'adoua, la noi...

— Bine ,du-te...

„Domnul" cel nou îi pune mâna pe umăr şi s'apleacă spre el.

— Ai venit la şcoală, Răducu? Singur?

Vorba „domnului" e blândă. Surâsul lui îl învăluie pe copil, ca într'o lumină... Prinde curaj...

— Tata n'a vrut să mă aducă. A zis că să mai stau un an acasă...

— Şi tu nu vrei?

— Nu!

— Vrei să vii la şcoală?

— Vreau!

— Bine, am să vorbesc eu cu tata...

Il cuprinde pe după umeri, ca pe un prieten şi-l duce spre o bancă în care-i un loc liber...

— Aici vei sta tu, Răducu. Banca ta...

— Banca mea! zice şi râde. Ridică ochii spre „domnu", parcă ar vrea să-i mulţumească.

— Stai jos, Răducu!

Se aşează. Banca lui! Are şi el o bancă!

Pune palmele pe lemnul rece, lustruit, care miroase şi a vopsea proaspătă; le poartă pe toată suprafaţa băncii, parcă ar mângâia-o, sau vrea să-i arate că-i a lui, numai a lui...

Dar, deodată, cineva îi împinge mâna. Intoarce capul. Doi ochi de cărbune îl fulgeră cu privirile...

— Numai jumătate, i-a ta! îi zice copilul de-alături, încruntându-se.

Răducu îl priveşte cu zâmbet bun, ca un steag alb de pace.

— Cum te cheamă? îl întrebă.

— Pe mine mă cheamă Budulică...

— Budulică? Şi mai cum?

— Fănică! Fănică Budulică!

Se privesc în ochi şi dincolo de ochi.

— Da' pe tine?

— Pe mine mă chiamă Răducu!

— Şi mai cum?

— Răducu Nedelcu...

— Aha! Şi pe unde stai?

— Pe Cuza Vodă... Da' tu?

— Eu? In Buciumeni...

Şi, după ce-a aruncat o privire, să vadă ce face „domnu", se-apleacă spre Răducu...

— Trec pe la tine... Trec să te iau în fiecare dimineaţă...

— Să treci! se bucură Răducu.

— Ssst! s'aude vocea „domnului" şi tac. Pun mâinele la piept şi ascultă ce le spune „domnu"...

(Urmare în pag. 4-a)

Elegie

Toamnă îngheţată a viselor! Obraz al morţii!
Lângă vaierul meu de foc odihneşte-te,
Gata pentru călătoriile vârstelor cuibărite'n mine
Dincolo de izvoare, luminând suferinţa
Din fiece mugur, hrănindu-mă
Cu întunecatele întrebări ale lumilor dinăuntru.
Pentru ospeţele de sub pământ mă pregăteşti
Vesel; ştiind cerurile deschise.
Încălzit de aerul minunilor de sus
Mi-acoperi ochii lutului din mine
Ca să te văd dincolo — enigmă luminată —
Fără păcat, insufleţire tânără a mormintelor,
Aşteptându-mă cu vechea cântare a văzduhului
Intre crengile verzi, între rădăcinele de smaragd
Plecându-mi faţa după fiece amintire,
Cunoscând frumuseţea în clipele grave
Ale cenuşii — uitare adormind lângă tâmplele noastre.
Umbre peste izvoare, tăinuindu-ne suferinţa
De a fi pretutindeni ucişi de smalţul vieţii
Oglindim bucuriile duse, pajiştile întomnate
Ce-a fost plăpând, trestii palide,
Ştiind că amurgul aleargă spre noi, că suntem în trecere
Martori tăcerii umile, străjuind spaţiile
Cu îndurarea din noi, aşteptând iertarea deapururi,
După învierea firelor de iarbă.
Atunci vom fi una cu roditorul trecut
Negru de nepăsare şi trudă, mlaştină cicatricelor din noi
Desnădejde a tuturor clipelor adevărate,
Târîndu-ne în propria groapă cu mădulările
Calde de vis — singurateci în sălaşul tăcut
Pentru dulcea nepăsare a florilor —
Azimă a cerului veşnic.

IULIAN VESPER

BUDULICĂ

(Urmare din pag. 3-a)

Răducu trăește un vis, cu toate bucuriile lui, ameţitoare, care-l obosesc. Dar imaginile sunt limpezi acum, nu apar şi dispar, ci rămân mereu într'însul şi înafara lui, parcă ar fi legate unele de altele. Şi, chiar dacă închide ochii, nu dispar, nu se tulbură.

La amiază, când să le dea drumul acasă, „domnul" îl opreşte şi-i zice :

— Să mergi cu mine...

Merg împreună şi „domnul" îl întrebă de tata, de fraţii lui. Răspunde ce ştie şi se gândeşte ce-l aşteaptă acasă... Il cuprinde frica.. Dar iar se gândeşte că-i cu „domnul" şi frica îl lasă...

Ajung şi-l vede pe tata în cerdac. Parcă nu-i vine să-şi creadă ochilor, când îi vede, traversând strada, spre poartă. Dar nu se înşeală, e Răducu cu institutorul Comănescu. Coboară din cerdac şi se duce spre ei...

— Bună, bună... îi zice institutorul. Eu ţi l-am luat.

— Ce spaimă am tras ! Am anunţat şi la poliţie !

— Să-l laşi la şcoală pe copil... îl sfătuieşte Comănescu. Ai copiii buni. Păcat să piardă un an... Il am în clasa mea...

Mama a ieşit în uşă şi Răducu se repede spre ea. O vede cu ochii roşii de plâns. Se simte vinovat şi vrea s'o împace.

— Mamă, am fost la şcoală !

Mama îl sărută pe ochi, pe frunte.

— Apoi dac'a început, fie, meargă... îi zice Pavel Nedelcu institutorului.

Işi dau mâna şi se despart tot prieteni buni...

In casă, mama îl ascultă pe Răducu, care-i povesteşte ce-a văzut la şcoală, ce-a învăţat şi bucuriile înfloresc pe chipul ei zâmbetul care a luminat întotdeauna casa...

...A doua zi dimineaţa, când Răducu ieşi pe poartă, împreună cu fraţii lui, dădu peste Budulică stând jos pe marginea trotuarului şi aşteptându-l. Se repezi spre el şi, apucându-l de mână, îl întrebă :

— Mă aştepţi de mult ?

— Te aştept.... răspunse Budulică bosumflat. N'am ştiut că ai cu cine merge, că nu mai veneam...

Răducu nu ştiu ce să răspundă. Apoi, ridicând privirile spre el, îl rugă :

— Hai mai repede, c'am rămas în urmă...

— Du-te singur, că eu nu merg... Al'dată nu mai viu să te iau...

— Răducu îl privi mirat. Ce avea Budulică ? Dar, ameninţarea celuilalt îşi făcu efectul şi rămase.

— Rămân cu tine, Budulică... Da' hai, că-i târziu...

— Nu târziu... De'al'dată să vii mai repede...

Aşa a înţeles Răducu că, dacă vrea să fie prieten cu Budulică, nu trebuie să-i iasă din vorbă... Iar, în zilele care-au urmat, a văzut că alţi copiii din clasa lor, plătesc şi mai scump prietenia lui Budulică : cu felii de pâine unse cu unt, cu nuci, cu bomboane, — plată pe care el niciodată n'ar fi putut să i-o dea. Pâinea care se cumpăra acasă, abea le-ajungea la ceai sau la lapte şi mama nu putea să le mai dea din ea şi la şcoală. In recreaţii, când îi vedea pe ceilalţi copii scoţându-şi din ghiozdane proviziile, se gândea cât de greu o duc ei, cât de săraci sunt şi se întrista. Uneori privirile lui urmăreau fără voia lui, bucăţica pe care o ducea la gură alt copil şi i se umplea gura de apa poftei neîmplinite. Se trezea mestecând în sec. Se uita cu jind la Budulică, căruia toţi copiii îi dădeau din bucăţile lor, pe care el le mesteca şi le înghiţea pe nerăsuflate. Nici nu avea timp să observe privirile lui Răducu. Dacă ar fi observat, ar fi împărţit cu el fiecare bucăţică...

Dar, într'o zi, i-a venit în gând lui Budulică o întrebare care-l privea pe Răducu şi i-a spus-o pe loc :

— Tu de ce nu-ţi aduci nimic de mâncare la şcoală ?

Sub privirile iscoditoare ale lui Budulică, Răducu s'a înroşit şi ochii i s'au umplut de lacrimi.

— Suntem săraci... Mama n'are ce să-mi dea...

Apoi parcă i-a fost şi mai ruşine că a spus asemenea vorbe şi a lăsat capul în jos. Nu şi-a putut stăpâni lacrimile şi, ca să nu-l vadă şi alţi copii că plânge, a fugit şi s'a ascuns după un colţ al zidului.

Budulică n'a venit în clipa aceea după dânsul. Au mai trecut câteva clipe şi, când s'a apropiat iar, a ridicat o mână şi i-a tras mâinele dela ochi.

— Nu fii prost ! Nu plânge ! Nici noi n'avem pâine acasă. Sunt alţii care au prea multă... Na !

Imi împingea în palmă un pachet învelit într'o hârtie ; stătea cu spatele spre curtea şcolii, acoperindu-l pe Răducu. Răducu luă pachetul, îl desfăcu. Privea pâinea unsă cu unt şi parcă nu-i venea să creadă.

— Mănâncă ! îl îndemnă Budulică.

Răducu rupse din pâine, ridică mâna spre gură, se opri... I se ridicase un nod în gând, îi venea să plângă şi mai tare, de ruşine, de tristeţe...

— Mănâncă, ce mai aştepţi ?

Incepu să mănânce, cu gândurile aiurea...

— Mai repede că sună...

Se grăbi şi tocmai când isprăvi, sună şi clopoţelul.. Trecură în rând, unul după altul. Budulică înainte, el la spate...

Intrară în clasă, s'aşezară liniştiţi în bănci. Soarele întindea covoare albe pe podelele înegrite, unse cu bradolină. Stăteau cu mâinele la piept şi aşteptau să intre „domnu". La ora asta, ca niciodată, Răducu era sătul şi razele soarelui care curgeau ca un duş fierbinte peste el, îl moleşiseră. Pleoapele îi erau grele şi-i era lene şi somn...

Şi, deodată, într'o bancă, din celălalt capăt al clasei, isbucni un glas, ţipând disperat, printre lacrimi :

— Cine mi-a umblat în ghiozdan ? Cine mi-a luat pâinea ? Am să vă spun lui „domnu"... Cine mi-a umblat aici ? Daţi-mi pâinea !

Se făcu linişte de mormânt în clasă şi toate capetele se întoarseră spre cel care ţipa. Copiii din băncile mai apropiate, ieşiră şi se apropiară de el, înconjurându-l.

In jurul lui Răducu şi apoi într'însul se făcu beznă. Parcă s'ar fi crăpat pământul şi stătea atârnat de-un fir de iarbă deasupra unei prăpăstii fără fund. Dar, poate ar fi fost mai bine să-l înghită pământul.

Pâinea pe care o mâncase, bucăţică cu bucăţică, se aduna, se strângea la un loc, forma un bulgăre greu pe care-l simţea ca pe o piatră în pântece. Şi-acum i se ridica în piept. I se opri în gât...

Un tremur îl cuprinse. Ochii i se acoperiră de ceaţă. Trupul lui scăzu, se făcu mic, i se mai vedea capul din bancă... Ce se va mai întâmpla ?

Intoarse capul spre Budulică, privindu-l speriat, dar el stătea liniştit, ca şi cum nimic nu s'ar fi întâmplat, nici n'ar fi ştiut nimic. Poate n'a luat-o Budulică ! Işi zise el prinzând curaj.

Când intră „domnu", larma era în toiu. El se opri în uşă, privind încruntat clasa. Toţi rămaseră încremeniţi în locurile în care fuseseră surprinşi.

— Ce înseamnă asta ? ţipă el.

— Mi-a furat cineva pâinea din ghiozdan ! se auzi glasul celui care fusese furat.

„Domnu" se apropie de banca lui, îl ascultă.

— Cine a rămas în clasă, în timpul recreaţiei ? întrebă el.

Nimeni nu răspunse.

— Vă întreb cine a luat pâinea lui Voicu ? strigă iar „domnu", înroşindu-se şi glasul lui era ca tunetul. Inimile începură să bată mai repede. Se strecura frica în toţi...

Ca şi cumţipătul l-ar fi făcut să-şi amintească, un copil se ridică.

— Eu l-am văzut ieşind din clas, pe Vizitiu...

— N'am luat eu nimic... se ridică din bancă, cel acuzat, speriat.

— Ai fost în clasă, în recreaţie ? se îndreptă „domnu" spre el.

— Am fost, da'zău n'am luat eu...

Domnul institutor Comănescu se încruntă şi, apropiindu-se de catedră, luă bătul, apoi se îndreptă spre Vizitiu. Când îl văzu venind spre dânsul, Vizitiu se întoarse şi, plângând, fugi în fundul clasei.

— Stai la loc ! îi zise „domnul".

— Nu-s vinovat, domnule, zău, mă jur ! N'am luat eu pâinea !...

Prin clasă trecu un fior de frig, care-i îngheţă pe toţi. Tremurau ca varga...

Dar, în clipa aceea tragică, se petrecu ceva care schimba cursul întâmplării...

Fănică Budulică se ridică în picioare şi zise, fără să-i tremure vocea :

— Nu-l bateţi pe Vizitiu, „domnule" ! Eu am luat pâinea...

Urmă alt răstimp de tăcere grea. Câţiva oftară uşuraţi.

— Unde-i pâinea, Budulică ? întrebă institutorul.

— Mi-a fost foame ! Am mâncat-o !

Institutorul se întoarse şi trecu printre rândurile de bănci, spre catedră.

— Vin'o aici, Budulică ! strigă el, de-acolo.

Budulică ieşi din bancă. Nu clipea. Nu privea în sus. Chipul lui era mai senin ca întotdeauna... Merse spre catedră şi se opri în faţa „domnului", care luase scaunul dela catedră şi-l pusese în faţa băncilor, în locul liber.

— Aşează-te ! îi zise el.

Cei mai mulţi nu ştiau ce se va întâmpla. Unii ştiau din auzite. Cei mai din fund se ridicară în picioare ca să vadă şi ei.

Şi, fiindcă Budulică nu se mişcă, „domnu" îl prinse de gât, îl învârti şi forţându-l, îl aşeză cu pântecele pe scaun. Ridică bătul în sus, aproape până deasupra capului, s'auzi un vâjâit, în clasă unii închiseră ochii... o plesnitură pocni, apoi alt vâjâit, altă plesnitură ; multe, cât încă nici cu ştiau cei mai mulţi din clasa întâia să numere...

La fiecare lovitură, trupul lui Budulică se strângea pe scaun, se încleşta, apoi după o clipă, se întindea şi nici un scâncet...

— Treci la loc ! îi strigă ,domnu" — şi cine o face ca tine, ca tine o să păţească. Spune şi tu :

— Cine o face ca mine, camine o să păţească... zise Budulică...

In bancă, Budulică nu se aşeză dintr'odată. Se lăsă uşor pe lemnul tare, se ridică, se lăsă iar, parcă i-ar fi încercat tăria, apoi se aşeză deabinelea, dar sprijinindu-se în palme, ca atingerea să nu fie prea bruscă...

Intoarse capul spre Răducu, îl privi cu acelaşi zâmbet bun, în lumina căruia, însă, acum, plutea ca un nour, o umbră a tristeţei...

In sufletul lui Răducu, furtuna năprasnică speriase căprioarele de lumină ale acelei dimineţi şi ascunsese soarele în nouri groşi...

●

In prima zi de şcoală, Budulică fusese şi el adus de părinţi. Nu fiindcă nu cunoştea drumul şi ar fi putut să se rătăcească. Grija aceasta n'o aveau ei ! Ci, fiindcă singur n'ar fi ajuns niciodată la şcoală, de care avea mai mare frică decât de bătăile pe care i le dădea din timp în timp, pentru neascultare, tatăl lui.

La nouă ani, Budulică intra abea în clasa întâia. Părinţii nu se prea grăbiseră să-l dea la şcoală, fiindcă niciunul din ei nu trecuse pe acolo, dar, mai ales, fiindcă asta însemna mare bătaie de cap şi mare cheltuială. Cu toate că-l vedea că nu prea se trage la treabă, totuşi tatăl spera să-l înveţe pe băiat meşteşugul ui, stoleria, ca să-şi poată câştiga o bucată de pâine când n'o mai fi el... In vara trecută, însă, venise iar revizorul pe la ei şi, când plecase,îlameninţase că, dacă nici anul acesta nu-şi trimite copilul la şcoală, va aduce perceptorul să-l execute cu amenda pe doi ani. Ameninţarea aceasta l-a speriat, căci amenda adunată ar fi însemnat mai mare cheltuială decât dacă şi-ar fi dat copilul la şcoală. Şi-apoi, era şi el de părere, că băiatul tot trebue să înveţe, puţină carte...

L-au adus la şcoală, amândoi, nevastă-sa ţinându-l de o mână, el de altă mână, ca nu cumva să se smucească şi s'o şteargă...

I-au făcut haine noui, i-au cumpărat o beretă de marinar pe banda careia scria cu litere de aur : „Marina Română", i-au luat dela Marcu, vânzătorul de vechituri şi o pereche de ghete pentru patru poli... Ghetele erau ele cam mari şi scâlciate, dar, la aşa preţ ceva mai bun nici că se putea... Se gândiseră la iarnă, să aibă unde vârî obiala...

Fănică era tare mândru de ele, căci alte încălţări decât cele pe care i le dăduse Dumnezeu, nu purtase. Mergând, privea mereu la picioare, parcă ar fi căutat ceva ce pierduse...

Inainte de a-l îmbrăca, mama voise să-i facă o baie, dar nu fusese chip ; abea reuşise să-l spele pe faţă şi pe gât, ca să nu se vadă dungile negre, fiindcă Fănică nu se spăla decât vara, când se ducea la scăldat, la iazul Călugărului...

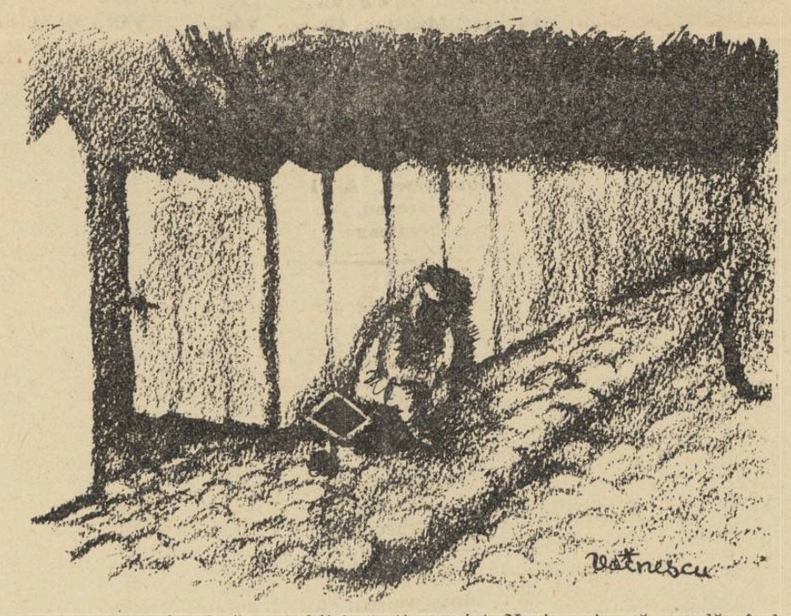

Intrase în clasă cu ochii holbaţi, speriat. Nu-i venise să creadă când institutorul i-a zâmbit, apoi l-a luat după gât prietenește şi l-a condus într'o bancă. Cu şcoala, unde i-a câştigat pe toţi copiii de prieteni, din prima zi, s'a obişnuit repede. Căci cine ştia mai multe şi mai frumoase jocuri decât dânsul ? Cine alerga mai repede ? Cine era mai tare la trântă dreaptă ? Cine cunoştea mai multe şmecherii ? Cine se pricepea mai bine la piedică ? Cine cânta mai frumos din gură şi din muzicuţă ?

Totuşi, în prima zi, când părinţii săi (pe care altădată când se ducea la scăldat nu-i vedea câte o zi întreagă şi chiar două) ieşiră din clasă ; îl cuprinse o jale nesfârşită, parcă l-ar fi adus aici, l-ar fi vândut şi plecau... Incepu să plângă... Institutorul veni spre el, îl mângâie şi-i zise :

— Nu fii supărat, Budulică, o să ne împrietenim... Toţi copiii de aici sunt prietenii tăi... Tu eşti cel mai mare dintre toţi... Uite, ei nu plâng...

Privi în jur şi văzu atâţia copii, toţi mai mici decât el şi nici unul nu plângea. Ii fu ruşine şi-şi şterse repede ochii cu mâneca hainei...

S'a împrietenit repede cu toţi Fănică Budulică ! Il iubea pe „domnu" fiindcă se purta frumos şi-i vorbea blând. Ii părea rău că numai el stă singur în bancă. Ar fi vrut să aibă şi el un tovarăş mai apropiat, căci oricât ţi-ar fi de apropiaţi colegii din clasă, dar tot mai apropiat ţi-i cel cu care stai în bancă... Parcă ai împărţi cu el un cămin...

I l-a dat „domnu" pe acest tovarăş, a doua zi... Răducu Nedelcu ! Pe cât de mare era el, — vlăjgan — pe atât de mic şi slab era Răducu. Dar avea Răducu o privire care-ţi pătrundea până 'n adâncul sufletului şi blândă c'ar fi vindecat orice rană cât de dureroasă... Numai uitându-te în ochii lui, te încredeai într'însul şi te câştiga de prieten...

In zilele care urmară, prietenia lor se strânse şi mai tare. Budulică îl aştepta în fiecare dimineaţă la poartă, ca un câine credincios, plecau împreună, se întorceau împreună. După păţania cu pâinea furată lui Voicu, prietenia lor se strânse şi mai mult. O bucăţică de pâine cât de mică nu mai căpăta acum Budulică fără să n'o împartă cu Răducu. De furat, însă, n'a mai furat niciodată... „Domnu" parcă uitase întâmplarea aceea, îi dădea note bune şi, câteodată, când intra în clasă şi 'n ochi îi pluteau umbre, îl chema pe Budulică lângă catedră şi-i zicea :

— Cântă-ne ceva, Budulică...

La lecţie, în faţa oamenilor străini, Budulică se mai fâstâcia el, — dar, când era vorba să cânte, parcă ar fi fost singur pe maidanul din marginea oraşului sau în câmpul singuratec, pe malul iazului Lupovenilor. Cântecul lui se ridica şi cobora ca sborul şi cântecul ciocârliei, dela care parcă învăţase trilurile acelea cu sunet de argint...

Aşa şi-a făcut Budulică reputaţia în şcoală...

Când a fost serbarea de Crăciun a şcolii, pe el l-au pus să cânte colindele pe scenă în faţa sălii pline. N'a prea înţeles el şi chiar s'a cam speriat, când, după primul cântec, sala a bubuit de aplauze şi de tropături din picioare. I-a văzut pe toţi ridicând mâinile şi strigând ceva... S'a speriat şi mai tare... Parcă îl ameninţau, voiau să-l bată... S'a tras înapoi, până 'n rândul copiilor care erau la spatele lui. Atunci a simţit două mâini pe umeri şi cineva s'a aplecat deasupra lui şi l-a sărutat. Era „domnu", care i-a şoptit la ureche :

— Ei vor să mai cânţi odată...

Atunci i s'a umplut sufletul de o bucurie nesfârşită, cum nu mai simţise şi a început să tremure. Tot de bucurie a început să plângă şi n'a mai putut să cânte... Şi, când s'a terminat serbarea, „domnu" l-a chemat în cancelarie. Erau acolo şi alţi „domni", dela celelalte clase şi „doamne" dela fete... Toţi l-au mângâiat. Apoi „domnu" s'a apropiat de el şi i-a zis:

— Budulică, fiindcă ai cântat aşa de frumos, uite, steaua asta, care-i a şcolii, să fie a ta, ca să umbli tu cu colinda cu ea...

Cum i se sbate inima, parcă să-i spargă pieptul ! Cum îi ard obrajii !

Steaua era în cancelarie, rezemată de perete, într'un colţ. „Domnu" s'a dus, a luat-o şi i-a adus-o. Când a apucat-o, tremura atât de tare, încât clopoţelul dintr'însa a sunat. A ieşit în sală cu ea, apoi în curte. Toţi copiii s'au strâns în jurul lui... Cât de fericit era !

Apoi l-a căutat pe Răducu.

— Să umblăm împreună cu steaua ! i-a zis.

— Să umblăm ! a primit Răducu.

A fost cel mai frumos Crăciun al copilăriei lui...

Toate bucuriile acestea i le-adusese şcoala, şcoala de care altădată fugise ca dracul de tămâie ! Ele l-au legat de ea, ele l-au făcut ca de-atunci să-şi pregătească regulat lecţiile, să se spele, să vie regulat la şcoală...

Aşa a trecut un an, aşa a trecut al doilea... Şi 'n timpul acesta toate bucuriile celelalte s'aprindeau şi se stingeau, dar numai una care se aprinsese la început, nu se mai stinsese... Se obişnuise şi cu ea, dar obişnuinţa nu reuşise s'o scadă, s'o întunece. Din contra, o simţea tot mai vie într'însul şi parcă tot mai luminoasă. Era bucuria isvorîtă din prietenia cu Răducu... La fel se întâmplase şi cu Răducu... Viaţa şcolii, care, la început, îl minunase la fiecare pas, intrase, după un timp, ca într'un amurg, în obişnuinţă Tot ce îndeplinea, îndeplinea din obişnuinţă... Numai prietenia lui Budulică rămăsese în afara obişnuinţei. Ea era mereu nouă, în fiecare zi aceiaşi şi totuşi mereu alta, o flacără care n'avea să se stingă niciodată... Il câştiga, argumentul ei era mai convingător decât adevărul, decât dreptatea. Când Budulică îi spunea să facă ceva, făcea cu orice risc, contra sufletului şi a judecăţii lui. Şi Budulică îl răsplătea cu aceeaşi măsură... Erau prieteni, prieteni buni şi sufletele le pâlpâiau în aceeaşi lumină...

Veni altă primăvară... In primăvară se socoate viaţa copiilor. Seva pământului, înmulţită de apele binecuvântate ale primăverii, forfotea în ţărâna roditoare. Aşa forfotea şi sângele în trupuri, scormonind prin cotloane ascunse simţurile adormite... In trup bicisnic, legat de pământ, creşteau aripi de şoim şi apărea năzuinţa sborului înalt, tulburător, ca o plecare fără întoarcere...

In primăvara aceea, Budulică se simţi iar străin la şcoală. Ii spusese asta cu alte vorbe, vorbe nemeşteşugite, lui Răducu.

— M'am săturat de şcoală !...

Răducu îl privise prin ochi, în suflet şi clătinase capul, fără răspuns.

A doua zi, dimineaţa, mergând spre şcoală, Budulică i-a zis :

— Eu nu merg la şcoală... Mergi cu mine ?

Pluteau în primăvară ca o fâlfâire de aripi a păsărilor călătoare, care se întorc. Aburul pământului jilav, parcă îi ameţise şi le înceţoşase ochii. Alunecau ca două năluci în lumina frenetică a câmpului desgolit încă, pe care viaţa nouă a anului începuse să se mişte, să freamăte...

S'au oprit pe malul iazului, ale cărei ape crescuseră prin revărsările primăverii, pătrunzând în cotloanele dintre dâmburi. Se vedeau ca nişte pompoane ofiţereşti de paradă, vârfuri din pădurea de stuh netăiat astătoamnă...

Nici o adiere nu făcea să tremure oglinda apei, în care se vedeau răsturnate : cerul, copacii, plantele, dealurile mai apropiate... Acolo, dedesubt, era ţara visului, a poveştilor...

...Cum ajunse lângă apă, Budulică începu să se desbrace. Se desbrăca şi gura nu-i stătea :

— Tu nu ştii să înnoţi, sigur... Am să te învăţ eu. Acum îi prea rece apa... Mie îmi place şi aşa... Şi anul trecut tot eu m'am scăldat primul în iaz... Ia...

Răducu nu se desmeticise. Văzuse trupul gol, strălucind în soare ; Budulică întinse braţele în lături, apoi le duse deasupra capului ; îşi încordă picioarele ca nişte arcuri... Un salt rotund, un plescăit şi oglinda apei, crăpată într'un punct, plesni cât putea să vadă cu ochii. Trupul lui Budulică ieşi mai încolo deasupra apei, strălucind şi mai tare, întoarse capul, făcu un semn cu mâna, apoi se avântă mai departe... Se făcea tot mai mic... Mai mic... Apoi dispăru...

Răducu privi în jur. In toate părţile singurătate. Cerul se ridicase parcă şi mai sus. Cât de singur era ! Şi Budulică nu se întorcea...

La picioarele lui, oglinda apei începuse să se refacă. Valurile scădeau, se făceau tot mai mici şi, acum tremurau uşor, ca o imagine văzută prin pânza lacrimilor...

Dece nu se întorcea Budulică ?

Ii răsări o teamă în suflet, crescu, îl copleşi. Incepu să strige peste ape...

— Budulică ! Budulică !

Era ca strigătul unei păsări rătăcite... Strigătul aluneca pe apa liniştită, ca o barcă, ajungea la celălalt mal mai înalt şi se întorcea cu vârful la picioarele lui... Era tot mai speriat şi striga tot mai tare :

— Budulică ! Budulică !

Se întoarse, fugi până la cărare, reveni pe mal, strigă iar peste ape, printre hohote de plâns. Revenea tot glasul lui înapoi, fără Budulică.

...După ce sărise în apă, Budulică voise să-i arate lui Răducu ce poate. In avântul lui, se îndepărtase prea mult de mal. Voind să se întoarcă, simţi apa rece ca ghiaţa învârtindu-i-se între picioare, parcă cineva s'ar fi muncit să i le lege cu nişte funii. Apoi ceva îl smuci în jos. Intră cu capul sub apă. In clipa când şi-a dat seama că nu-şi mai poate porunci, a şi atins pământul moale din fund. Disperat, svâcni într'o mişcare de şarpe, ca să scape, să iasă la suprafaţă. Dar parcă funiile care-l legaseră, se strânseră în nod de nedeslegat într'un belciug de fier, în fundul apei. Istovit nu mai putu să facă nici o mişcare...

Apa îl apăsa, grea ca o stâncă, pe piept... Deschise gura să respire şi apa năvăli, cotropindu-l. Deschise ochii în apă şi văzu lumina tulbure şi verzue a apei, ca privirea ochiului care se stinge. Intr'o clipă se stinse şi lumina aceea şi căzu în beznă...

— Budulică ! Budulică ! îl striga mereu, cu disperare, Răducu. Dar apele nu se desfăceau. Incremenirea lor rece şi parcă eternă, făcea şi mai greu giulgiul tăcerii, în singurătatea nesfârşită...

●

Soarele arde cu putere. Asfaltul din curtea şcolii e încins ca o plită. Ii simţi dogoarea parcă ai sta în faţa unui cuptor uriaş, în care arde focul. Totuşi, în recreaţii, năvala copiilor îl umple într'o clipă. Dar poate că, tocmai fiindcă le frige tălpile, jocul lor e atât de îndrăcit, de năprasnic. Fuga lor e iureş, ţipătul urlet, trânta-dreaptă luptă pe viaţă şi pe moarte... Bujorii din obraji, sânge...

Mai au câteva zile de şcoală, nimeni nu uită o clipă asta şi bucuria întinde în trupurile lor toate coardele...

Răducu, rezemat de zid, în locul în care stă întotdeauna, priveşte în furnicarul agitat. Deodată, în punctul fix, în care i-au fost aţintite, privirile lui alunecă printre grupuri cari se fac şi se desfac. Parcă ar urmări pe cineva...

Pentru toţi, Budulică a murit de mult. Pentru el, nu ! Il vede mereu, îl însoţeşte pretutindeni, ca o umbră a lui. Când trăia, se despărţeau mereu. Acum nu se mai despart o clipă. Merge cu el la şcoală, stă cu el în bancă, se întoarce cu el acasă, îşi fac lecţiile împreună, se culcă în aceiaşi odaie... Şi 'n vis păşesc amândoi... Prietenia lui îi ajunge, nu s'apropie de ceilalţi copii, nu ia parte la jocurile lor, nici ale fraţilor lui, acasă...

După ce i l-a dăruit pe Budulică, altă bucurie mai mare nu i-a dăruit şcoala. Tot ce-i în afară de prietenia lor nu-l atrage, nu-l interesează aici. Dacă Budulică i-ar cere într'o zi să nu mai vie la şcoală, n'ar mai veni...

Dar Budulică nu-i cere asta, fiindcă şi lui i-i drag să meargă la şcoală...

Uneori îl lasă singur şi se repede între ceilalţi copii şi ia parte la jocurile lor. Răducu nu-l scapă din ochi, îl urmăreşte cu privirile, cu frică să nu-l piardă. Şi, când îl vede întorcându-se lângă el, i se luminează faţa şi i se umple de bucurie sufletul...

Câteodată stau de vorbă şi-şi amintesc despre o întâmplare grozavă, dintr'o primăvară veche, când, în loc să se ducă la şcoală, s'au dus la iaz. Budulică s'a desbrăcat, s'a aruncat în apă, apele s'au închis şi-au încremenit. Se speriase nemaipomenit, că Budulică se înnecase... Ţipase, plânsese, adunând oameni... Apoi, Budulică ieşise în capătul celălalt al apelor, dintr'o negură argintie şi venise spre el, mergând pe faţa apei, ca o nălucă... S'au bucurat şi s'au întors împreună acasă...

Din ziua aceea nu s'au mai despărţit... [1]).

MIHAIL ŞERBAN

---

[1]) Din romanul „Casa amintirilor".

BIBLIOTECA CENTR... „AS... U...

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL L • Nr. 20
SAMBATA 10 MAI 1941
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

ARTĂ ȘI INDEMÂNARE

de G. C. NICOLESCU

Sunt anumiți oameni îndemânateci: potrivesc repede cheia pentru o broască străină sau repară un ceas cu multă ușurință. Chiar fără să fie meseriași, au pricepere practică în domeniile cele mai diverse. Alții, înlăuntrul îndeletnicirei lor, duc specializarea atât de departe încât sunt considerați ca niște adevărați artiști. Unul leagă cărți, altul construește bărci sau face fotografii cum nimeni altcineva nu reușește. Și se merge încă mai departe. In domeniul spiritual, cineva face un articol fără nicio bătae de cap, despre orice sau despre nimic cu condiția numai să utilizeze un anumit vocabular și să ajungă la un anumit ton al finalului, în cel mai scurt timp posibil pentru scrierea lui materială. Tot astfel, un al treilea realizează cu aceeași ușurință versuri, o nuvelă sau chiar un roman, toate plăcute și cu niciun defect care să impună rezerva. Este, firește, aici, un har, dar nu mai puțin și o chestiune de obișnuință, de exercițiu care aduc îndemânarea. Ea amintește pe a acelor abili mânuitori ai pensulei sau condeiului care în parcurile stațiunilor de vară sau în berării, în cele câteva minute necesare pentru a-ți bea apa minerală prescrisă de medic sau paharul cu bere, îți schițează sau chiar îți realizează oarecum definitiv portretul.

Fără îndoială, el seamănă. Este câteodată mai puțin, din alt punct de vedere mai mult decât o fotografie, dar seamănă și aceasta îi dă tot prestigiul. Este însă condiția asemănării cu modelul una atât de fundamentală încât prin aceasta să ridicăm pe îndemânatecul ambulant la rangul de artist? Sau, cu toată împlinirea acestei condiții, el nu este cu nimic superior meseriașilor inteligenți și bine specializați, care lucrează într'un ritm quasi-mecanic? Poate că nu multă lume dela noi a gustat romanul lui Charles Morgan Portret într'o oglindă, așa de interesant și de prețios totuși atât pentru toată problematica pe care o pune cât și pentru lămuririle ce le poate aduce în interpretarea întregei opere a acestui cu totul remarcabil scriitor. In acest roman, la un moment dat se pune problema tabloului-portret. Eroul, pictorul Nigel Frew, când i se vorbește odată de asemănarea portretelor ce le făcea cu modelele lor, întreabă: „Care model? Văzut prin d-ta sau prin mine?" dar renunță să continue tare argumentarea pe care gândul său o formulează: „un portret trebue să fie imaginea unui suflet reflectată în oglinda altui suflet" — de unde vine și titlul romanului. Iar în altă parte, el meditează l): „Dans le peinture, il y a une part de contemplation aussi bien que d'exécution. Faire un portret, c'est decouvrir les sources de la vie, connaître le parcurs suivi par les fils d'eau ruisselant des collines de l'enfance, les voir se rassambler pour former les torrents de la jeunesse avec ce qu'ils entraînent de souillures terrestres ou de reflets du ciel, peut-être pressentir vers quelles mers ils se dirigent.....Il faut conclure avant de bien commencer un portrait arriver, non pas à une compréhension intellectuelle du sujet, ce qui demanderait une connaissance de certains faits du passé ignorés de l'artiste, mais à une sythèse de l'imagination qui le satisfait".

Dar ceea ce spune aici pentru un pictor un romancier și ar putea fi socotit îndoelnic, cu insuficientă autoritate, am putea afla în mărturisirile multor mari artiști plastici. Rodin, de pildă, vorbea de asemenea despre „adevăruri lăuntrice ascunse sub aparențe" pe care adevăratul artist le vede, dar pe care cel mediocru nu le poate surprinde. „Un om mediocru — spunea el, copiind nu va face niciodată o operă de artă. Aceasta fiindcă, deși privește, el nu „vede", și zadarnic va nota minuțios detaliu cu detaliu: rezultatul va fi șters și fără caracter". Căci artistul și numai el va ști să deslușească, dincolo de vestămîntul material al formei, pe care îl pipăie, îl vede sau îl aude cititorul mediocru, mulțumit numai cu atât, un „adevăr lăuntric" în care rezidă frumusețea. „Iubiți adevărul, tineri artiști — scria Rodin într'un testament artistic. Dar aceasta nu însemnează: fiți de o exactitate plată. Există o exactitate de rând: aceea a fotografiei și a mulajului. Arta nu începe decât odată cu ‚adevărul lăuntric".

Toate aceste considerații sunt adevărate și în ce privește literatura. Firește, ea trebue să reprezinte viața, dar nu să fie o copie servilă și fără viață a ei, ci să găsească tuturor formelor pe care le înfățișează: oameni, sentimente, lucruri, acțiuni, acele: The passion and the life, whose fountains are within din versul lui Coleridge pe care Morgan l-a pus ca epigraf la romanul Fountain. In literatură ca în orice altă artă deci, de copia naturii nu mai poate fi vorba nu numai în sensul naturalist, care ducea la tendință, dar nici în accepțiunea obiectivității în general dominantă azi în epică. S'a abandonat atât de definitiv, pentru spiritele alese, concepția unei arte tendențioase, încât azi, acolo unde se simte nevoia unui concurs al tuturor valorilor spirituale pentru realizarea unui mare ideal, se caută noi formule prin care idealul să fie servit fără ca literatura să devină tendențioasă și fără să i se tulbure obiectivitatea. Dar literatura, dacă nu mai poate fi concepută cu o teză pe care să o dorească, nu mai poate fi concepută nici fără un adânc sens. Nu desigur, sensul care să înlocuiască în chip subtil tendința, ci un sens metafizic foarte greu de definit, un anumit rezidiu subteran plin de sevă care să fie pentru fiece moment și pentru totalitatea romanului inepuizabilul izvor de semnificații, lărgind imens orizontul pe care închide materialitatea unei cărți. Numai în acestea vom avea înaintea noastră adevărate și mari opere de artă.

Nu toate cărțile au asemenea bogate rezerve lăuntrice. Și totuși cititorul nostru, care rar caută ceva dincolo de „subiectul" unei cărți, dincolo de intriga și de viața pe care o duc oamenii de acolo, se poate lăsa lesne înșelat fie de reclama ce se face, fie de prestigiul autorului și nu poate, cu redusa sa cultură literară, să discearnă care din „marile" romane ce-i stau în față cuprind realele valori artistice pe care le dorim. Căci dacă romancierii noștri, să o recunoaștem cu o sinceritate, în general, când nu izbutesc să realizeze o operă de valoare, eșuează complet, cad în ridicol, în contraziceri și facilități care n'ar fi îngăduite nici unui adolescent debutant, romancierii străini au la dispoziția lor o vastă experiență din care au știut să scoată toate avantagiile putând lucra cu o îndemânare atât de remarcabilă încât o confunzi cu arta.

(Urmare în pag. 6-a)

ȘTEFAN DIMITRESCU — Dealuri dobrogene (Balcic)

STILUL CONTEMPORANEITAȚII

de ION FRUNZETTI

Cine ar putea astăzi negă, conștient de fețele veacului nostru și cunoscând ideile altor minți conștiente, despre timpul lor, cine ar putea nega astăzi câtă actualitate au *„considerațiile inactuale"* (Unzeitgemässe Betrachtungen) ale lui *Nietzsche*? Este acolo ideea că veacul trecut, al gânditorului acestuia, era lipsit de unitate stilistică, suferind influențele multiple și haotic dozate ale epocilor asupra cărora furoarea istoricistă a acestui secol își proiecta interesul. Nietzsche prescria secolului al XIX-lea corectivul re-luării conștiinței de sine, prin studiul metafizicei sale proprii incluse în miturile populare.

Intelectualismul acestui veac ar fi cedat astfel concepției structuraliste, finaliste și unitare a mentalității mitice.

Este recomandația pe care un medic al organismelor culturale, un „fizionomist" al culturii, cum i s'a spus (Nietzsche a introdus ideea *stilului* cultural) o face pacientei sale: cultura veacului XIX.

Veacului nostru cu mult mai mare greutate i s'ar putea prescrie, dintr'o dată, un corectiv, sau o cură terapeutică. Diagnosticul pe care un vraciu de felul lui Nietzsche i l-ar putea pune, ar destăinui cu mult mai multe cauze decât aceea — formulabilă cu un singur cuvânt sau frază — a excesului intelectualist și istorismului secolului XIX. Cine s'ar mulțumi să pipăe numai pulsul epocii noastre și să conchidă din svâcnetele lui precipitate, fără să afle și simptome mai adânci, cauza răului de care suferă și numele răului însuși, acela n'ar izbuti *să-l vadă*, dar încă să-l mai și lecuiască.

Secolul al XIX-lea nu suferea de lipsa *unității stilului* (sau stilurilor, pentrucă miltiplicitatea lor e postulată) ci de *lipsa unificării stilurilor* sale. Inlăuntrul fiecărui stil de cultură, care din nenorocire nu corespundea întotdeauna cu limitele etnice ale agentului cultural — colectivul național — unitate exista. Nu se putea vorbi de o unitate, numai *între* stilurile unitare ale fiecărei culturi. Deosebirile erau atât de puternice, încât rezolvarea ciocnirilor acestor porniri imperialiste, numai războiul a putut-o aduce. Pan- (...-slavismul ...— germanismul și alte eventuale „pan-uri") erau produsul impenetrabilității originare a culturilor, a lipsei lor de osmoză reală. Nu doar că moda, imitația, etc., n'ar fi determinat apropieri. Ceeace lipsea, era putința de inter-penetrație a originalității absolute a culturilor, a bazelor lor structurale: realitățile etnice diferite. Epoca imediat următoare lui Nietzsche și considerațiilor sale inactuale a cunoscut întoarcerea cerută de geniul său, la fondul mitic primar al metafizicei populare, și tocmai exclusivismul acestor temelii pre-istorice, a adus conflictul.

Veacul nostru suferea însă — sau se sufocă, în prima lui jumătate, până la amiaza unor concepții care încep azi să cucerească lumea, de *lipsă totală de stil*.

Primele decade ale sec. XX, sunt decade a-stilistice.

Mai mult decât atâta: lipsa lor de stil nu e un fapt, dintre acelea care se ivesc firesc, ci e un rezultat voit. Nu a-stilistic ci anti-stilistic a fost veacul nostru până mai ieri. Exista par'că o înverșunare cu scopuri precise, o îndârjire cu metode conștiente și dirijate, împotriva a tot ce însemna *stil*. Explicabil, dacă ținem seama de implicațiile politice ale acestui fenomen.

Stilul cultural este echivalentul unui destin istoric. Conștiința existenței unui *destin*, adică a unei structuri *finaliste* a lumii și vieții, ar fi fost o piedică în calea anumitor tendințe sociale reformiste sau revoluționare. Nu mai e o afirmație neașteptată astăzi, aceea că numai o lume presupusă a fi alcătuită din elemente incoherente, simple, izolabile și ușor de recompus în alcătuiri noui după voință, este o lume asupra căreia se poate acționa reformist.

O revoluție însemnează presupunerea putinței de a influența voit mersul firesc al istoriei, înstăpânindu-te peste elementele sale și determinând configurația seriilor lor. Ori, într'un univers în care mersul istoriei își are rostul lui, căruia omul n'are decât să i se supună ca unul ce nu poate nimic împotriva celor de-o-potrivă cu firea, sau a firei însăși, aventura revoluționară este exclusă. Dacă s'a vorbit totuși de revoluții, chiar în numele acestor viziuni finaliste, organice, structurale, a lumii, aceasta se explică prin înțelesul anumit dat cuvântului acesta.

Revoluție în totalism înseamnă tocmai „repunerea lucrurilor în ordinea lor firească", adică luptă împotriva ordinei nefirești instaurate de sistemele mecaniciste, atomiste, individualiste Revoluția fascistă s'a produs în numele *eternității* romanice, așa cum cea a național-socialismului invoacă aceleași permanențe ale sufletului etnic german. Niciuna din ele nu năzuește să dispună stările de fapte după bunul lor plac. Amândouă se sprijină pe concepția unui *destin* înțeles ca o colaborare completativă a interiorului cu exteriorul, a sufletului și vrerilor unui neam cu vremile și împrejurările istorice.

(Urmare în pag. 2-a)

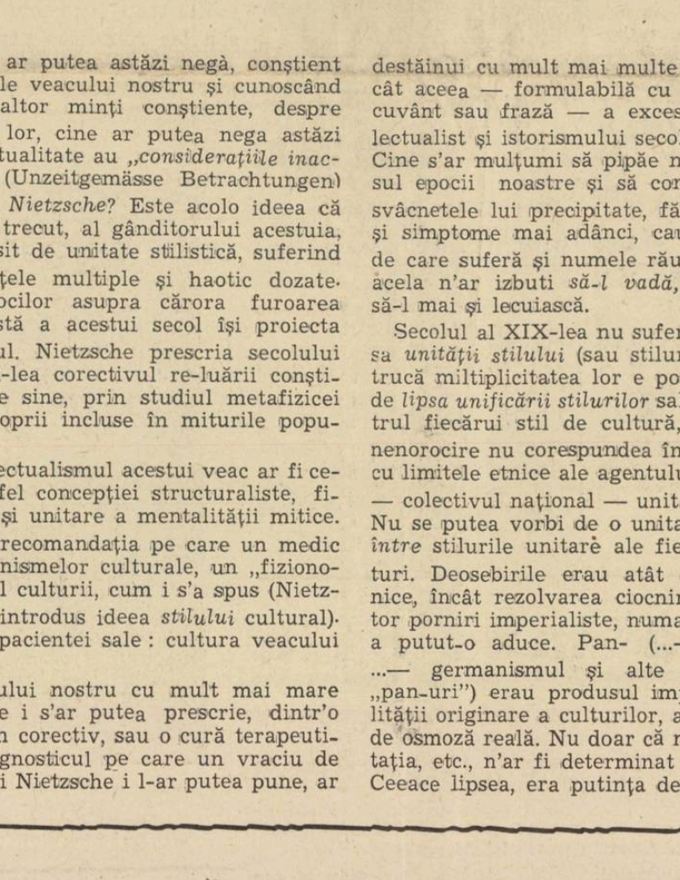

ICOANA DIN ARDEAL

Valorile vieții

de DAN PETRAȘINCU

Este firesc ca războiul să sgudue temeliile spirituale ale omului, mai ales când e vorba de un război de dimensiunile celuia de astăzi. In „La storia come pensiero e come azione" a gânditorului italian Benedetto Croce, găsim aplicată „pe viu" adică pe istorie, concepția aceea realist-idealistă a societății umane, ce fluctuiază într'un veșnic „corsi e ricorsi", între război și pace, între spirit și materie, între echilibru și dezechilibru, cari, toate, nu fac decât să însumeze omul între polii existenții sale complexe, adică: între valorile de viață și valorile de moarte.

Istoria nu este numai fapt brut, ci și act de conștiință, act spiritual. E aici o concepție umanistă care vine de la Vico și dela idealiștii germani, concepție astăzi reactualizată în mod paradoxal tocmai de veacul cu aparență atroce materialistă. Pentrucă, deși trăim în vremea războiului motorizat, niciodată omenirea n'a făcut mai multă risipă de necesități spirituale, de idei.

Materialismului brut al inventiunilor, omul îi răspunde cu o intensificare a problemelor de ordin spritual. Așadar, deși războiul acesta are la bază o realitate economică, el este și un război de idei, un război al valorilor, un război care se petrece ceas de ceas în sufletul și în spiritul nostru, al tuturora. Și la mijloace materiale maxime, avem mijloace spirituale maxime. Cei din generația războiului trecut observă acum — și ne spun nouă tinerilor — că pe vremea „războiului mondial" totul era mai simplu, mai lipsit de complexitate morală și spirituală decât astăzi. Pe atunci părinții noștri nu-și dădeau seama că efectuiază doar un preludiu al adevăratului război modern — război care, părăsind tranșeele, s'a cuibărit în cutele spiritului nostru, ucigător.

Așadar, războiul de astăzi este și un război al valorilor. Noi nu vom analiza întrucât „valorile" depind de posibilitatea de a se hrăni a stomacurilor noastre — această grijă o lăsăm realiștilor extremiști. Dar nu vom pretinde nici că războiul acesta pune pentru întâia oară în omenire probleme de ordin spiritual. Fiece război aduce și o modificare pe planul „permanent" al valorilor umane — numai că acesta, prezent, diferă prin intensitate și prin colorit. El e un război de răscruce și astfel de războaie ating însăși origina problemelor spirituale, fiind — cași operele geniale, maxime, ale umanității — în același timp și specific contemporane și eterne în sensul lor...

Starea de pace — care, după Croce și după cum am văzut și noi, cu toții, nu poate fi una definitivă, oricât am dori să fim darnici și optimiști cu rasa umană — starea de pace este o stare potrivită pentru valorile vieții. Ce înseamnă valorile vieții? Inseamnă: muncă, ordine, echilibru, civilizație, cultură, convenință, bună-stare, înțelegere, generozitate, etc. Omul, trăind, a creat valorile de viață, care-i sunt necesare pentru coexistență.

Starea de război e potrivită cu valorile morții. Numesc „valori ale morții" tot ceeace privește ființa noastră biologică, fără absolut nici o apreciere. Un om obiectiv, cu o anumită perspectivă a realității, nu condamnă ci constată și delimitează.

Valori ale morții sunt eroismul, ura creatoare, forța, sacrificiul, anarhia, intoleranța, fanatismul, etc.

Numai că valorile morții ajung să servească, până la urmă, tot valorile vieții.

Aci stă paradoxul oricărei acțiuni umane. Numai cei cari confundă planurile spiritului cred că omul tinde să realizeze o altă realitate prin război, altă realitate decât cea pământească și a vieții. Acolo unde există un alt destin al acțiunilor umane (și există), el nu se referă decât la individ, adică la singurătate. Umanitatea în bloc tinde spre un destin metafizic, după cum un individ, în singurătate, e liber să-și realizeze mântuirea proprie. Dar războiul, fiind o realitate materială și politică a societății în cadrul istoriei și al civilizației, este act de conștiință și fructifică în spirit numai întru atât întrucât servește vieții.

Valori ale morții și valori de viață, valori ale sângelui și ale spiritului (ale păcii) toate acestea se întrepătrund și se contopesc. Iar când războiul e în fine el însuși biruit de necesitatea de pace din sufletul omenirii (fiindcă această necesitate există și este o forță magică de neînvins) atunci se produce o reacțiune uriașă și valorile vieții se reinstaurează în noua lor ordine.

Din moment ce omul e făcut să existe pe pământ, asta înseamnă că numai valorile vieții pot fi suverane. Omul moare, face război, se sacrifică, tot pentru o mai bună existență pe pământ, a lui sau a urmașilor. Că or mai fi existând și alte socoteli, ale Divinității, în tărîmuri metafizice, care privesc destinul tragic al omului în genere, pe planetă — asta e altă poveste și în orice caz e povestea fiecărui spirit în parte. Popoarele trăiesc în istorie, deci în actualitate, deci prin valori de viață. Numai individul se mântue...

CRONICA SĂPTĂMÂNII

ION BĂLAN: Febre cereşti,

poeme, (Colecţia Abecedar)

In mentalitatea comună poesia este considerată un produs al fanteziei, adică al unei dispoziţii de a strânge în armonizări plăcute, simple năluciri ale spiritului. Chiar când are o temă deosebită, camelancolia iubirii, sau ne liniştea metafizică, producţia lirică se socoteşte tot o plăsmuire subiectivă, şi autorului i se acordă doar meritul de a fi ştiut să imagineze ceva interesant. Se tăgăduieşte deci că poezia se referă la ceva pozitiv şi statornic în orice om, şi că poetul posedă darul să vadă cu ochi mai ageri, întocmirea ascunsă a vieţii fiecăruia dintre noi. Dela această concepţie a *nerealităţii* conţinuturilor lirice, isvorăşte şi obiceiul de a nu da atenţie poeziei decât în măsură în care celelalte ocupaţii zilnice, mai serioase, o permit, şi, pe de altă parte, de a lăuda pe autor pentru *inventivitate*, ci nu pentru cunoştinţa sa.

Spunem că acest fel de a judeca aparţine mentalităţii comune a publicului, dar nu este strein nici de punctul de vedere al celor mai mulţi autori. Şi aceştia se cred *liberi* în creaţia lor, şi refuză ideia de a lucra plecând dela un cuprins precis al spiritului, ce s'ar cuveni în prealabil studiat. Poetul nu este un *cunoscător* ci un născocitor, el nu poate spune, la un moment dat ce element din fiinţa sa constitue obiectul poeziei, ci trebue să aştepte ivirea fantomatică a unor simţiri ce nu au locul în stările sale normale. Scriind într'o vreme când domină astfel de mentalitate, tânărul poet ION BĂLAN strânge în volumul său de debut „Febre cereşti", compoziţii ce prezintă avantagiile dar şi neajunsurile lirismului de azi. Avantagii, pentrucă d. Bălan foloseşte cu inteligenţă şi gust bogatul rezervoriu de termeni imprecişi dar sugestivi, din lirica actuală.

Febre cereşti, ochiane cu lentile'n [mister.
Mâini întinse departe, vii meri- [diane,
Expansiuni ce şerpuesc spre cer
Cu amare flori, întunecate liane.

Reflux al stelelor culcate în mări,
In prăpastii vinete printre me- [duze
Din poveste se retrag cu rele'n- [cântări
Purtând inedite otrăvuri pe buze.

Repetăm că versurile sunt plăcute, energice şi denotă o inteligenţă frumoasă de scriitor. Dar dacă ne-am întreba la ce anume element structural al vieţii s'a referit, autorul n'ar şti să răspundă decât că s'a supus unei anumite dorinţi interioare de puritate, un elan al evadării, deci voinţa de a se părăsi pe sine, fără a precisa dece vrea aceasta şi ce tărâm obiectiv năzueşte să cucereasscă. Deaceea, alege titlul pentru poemă, cuvintele „febre cereşti", nemăsurând geometric nimic. Poetul pretinde că sugerează şi se mulţumeşte cu atât. Impins de procedeul sugestivităţii, d. Bălan îşi alcătueşte chiar un program de elaborare :

Intr'o mare verde, cu făclii de [coralii
Unde răsare insula necunoscută,
Scăldată 'n cerneli de-asfinţit şi [vitralii,
Să-şi crească nălucile poetul se [mută.

Acolo când rănile timpului cica- [trici,
— Isvoare de tăceri şi vis curg;
Imbarcaţi pe năvi de sidef mici
Vom fura aurul trist din amurg.

Pe marea depărtată fără nume,
Piraţi fără teamă vom aluneca,
Să ne pierdem de noi şi de lume;
— Alge inimile ne vor înfăşura.

Mărturisim firesţe, că ne încântă muzicalitatea versurilor şi nu ezităm să subliniem impresia de plutire *fantezistă* ce produce lectura. Este însă aceasta adevărata poezie ? Poezia vieţii autentice, apropiate, permanente?

Nu cumva riscul de a pierde chipul real al spiritului, pândeşte dincolo de farmecul unei poeme elegante, dar imprecise? A discuta însă problema pusă astfel, înseamnă a face judecata critică a întregei mentalităţi contemporane, menţionate în începutul cronicii. Iar d. Ion Bălan nu trebue luat ca exemplu pentru o manieră literară de care nu e responsabil. Cel mult îl sfătuim să se păzească de a o adopta, lucru ce-i va fi uşor, dată fiind calitatea d-sale de debutant, precum şi de talent cu semne deosebitoare.

CONSTANTIN FĂNTĂNERU

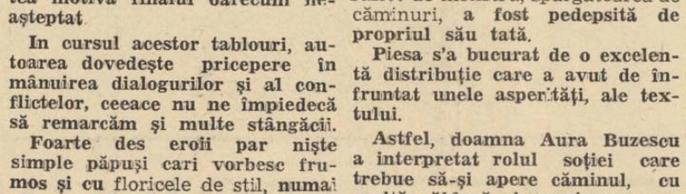

STUDIO TEATRUL NAŢIONAL: SUFLETE IN VALTOARE, PIESA IN PATRU TABLOURI DE AIDA VRIONI

Spre deosebire de mulţi autori dramatici români, cari, în căutare de subiecte, au speculat la maximum mediul mahalalei sau al oraşelor de provincie, doamna Aida Vrioni a prezentat o piesă a cărei acţiune se petrece într'una din aşa zisele case onorabile ale Bucureştiului.

Autoarea porneşte dela premiza că în case cu aspect atât de liniştit şi de onorabil se petrec totuşi mici drame cari adeseori sunt rezolvate prin intervenţia revolverelor.

Căci, în fond ce este piesa doamnei Vrioni? După părerea noastră, ne aflăm în faţa dramatizării unui fapt mai mult sau mai puţin divers. Este vorba despre ceeace se numeşte în gazetărie, „o dramă pasională". Subiectul? Un soţ, plictisit de monotonia vieţei duse alături de soţia sa, cade în mrejele unei femei fatale, care, prin prezenţa ei continuă în casa lor, îi escită imaginaţia şi simţurile.

In primele trei tablouri, doamna Vrioni prezintă stările sufleteşti ale eroilor săi, pentru a putea motiva finalul oarecum neaşteptat.

In cursul acestor tablouri, autoarea dovedeşte pricepere în mânuirea dialogurilor şi al conflictelor, ceeace nu ne împiedecă să remarcăm şi multe stângăcii.

Foarte des eroii par nişte simple păpuşi cari vorbesc frumos şi cu floricele de stil, **numai şi numai fiindcă autoarea vrea să-i audă vorbind astfel.**

Avocatul, de-o pildă, va exclama la un moment dat că nu mai putea suporta suferinţele psihologice **pricinuite de meseria sa. Soţia îi va aduce atunci argumentul** vieţei senine şi pline de bucurii, **a unui cămin.**

Cealaltă, femeia fatală, **va declara că** bărbaţii sunt nişte copii mari. **O teorie nu prea originală. Şi aşa mai departe.**

Deasemenea găsim inutil întreg tabloul al treilea, care nu este decât o lungă discuţie dintre soţie şi tatăl femeei fatale. **Acest tablou n'aduce nimic nou în desfăşurarea acţiunei.**

S'ar putea spune că acest tablou pregăteşte finalul piesei, dar el putea fi intercalat, ca o simplă scenă în tabloul al doilea.

Am mai avea apoi ceva de spus despre finalul care ni l-a reamintit pe acela al piesei doamnei Claudia Milian: „Vreau să trăesc".

Tatăl Jeanei, exasperat de nenorocirile pe cari le provoca fata sa, o împuşcă.

Ei bine, acest sfârşit nu rezolvă absolut nimic.

După cât văzuserăm din celelalte tablouri, o împăcare nu mai putea interveni în viaţa celor doui soţi.

Deci tatăl Jeanei, a făcut un gest inutil, încărcându-şi, pe deasupra, conştiinţa cu o crimă. In schimb finalul poate satisface principiile multora dintre spectatori, cari nu vor putea fi decât mulţumiţi văzând că femeea cu suflet de monstru, spărgătoarea de căminuri, **a fost pedepsită de propriul său tată.**

Piesa s'a bucurat de o excelentă distribuţie care a avut de înfruntat unele asperităţi, ale textului.

Astfel, doamna Aura Buzescu a interpretat rolul soţiei care trebue să-şi apere căminul, cu multă căldură şi convingere, satisfăcându-i pe toţi admiratorii săi, pentru cari fiecare nouă apariţie a doamnei Buzescu coincide cu o adevărată sărbătoare.

Doamna Marioara Zimniceanu, a cărei apariţie, deasemenea, este pre rară pe prima noastră scenă, a isbutit să o prezinte în condiţii excelente pe Jeana, femeea fără suflet. **Nimic artificial în interpretarea artificialei sale eroine.**

Domnul Pop Marţian, a fost, ca întotdeauna, în nota justă a rolului. De altfel, mereu ne propunem să scrim un mai lung articol despre acest excelent actor. Si credem că în curând ne vom pune planul în aplicare.

Domnul Gingulescu a făcut o foarte frumoasă figură în rolul tatălui.

In roluri secundare au apărut domnii N. Dumitriu, Motoc şi Holban şi mica Titi Marinescu.

Regia a fost încredinţată domnului Ion Sahighian, care a ştiut să redea atmosferă justă a piesei.

TRAIAN LALESCU

„EVA IN VITRINA"

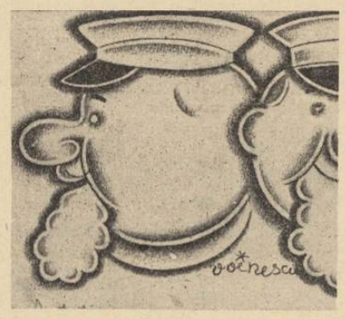

IONEL ŢĂRANU

In loc de cronică plastică

Ştefan Dimitrescu

de PAUL MIRACOVICI

Se împlinesc 8 ani de când a murit Ştefan Dimitrescu. Timpul — presărat de nevoi şi necazuri — a trecut repede dar cei ce l-au cunoscut şi cei ce l-au admirat nu au uitat figura blândă a acestui ales artist. Ne amintim de rândurile emoţionante ale lui Tonitza scrise la moartea lui, rânduri în care evoca aşa cum numai el ştia s'o facă artistul, opera şi prietenul. In cuvinte pline de conţinută durere el a ştiut să lămurească tainele artei lui Ştefan Dimitrescu, să-i lumineze evoluţia ca şi aparentele neguri ce nu erau înţelese de public. Nu era nici o asemănare de temperament între Tonitza şi Ştefan Dimitrescu dar amândoi preţuiau arta celuilalt. Ştefan Dimitrescu era un desenator în sensul cel mai bun al cuvântului. Lucrările cu care a debutat (Morţii dela Caşin, Scene ţărăneşti etc.) dovedeau cu prisosinţă aceste calităţi. Dar dacă lucrările din această epocă străluceau prin această principală însuşire, celor de mai târziu, Ştefan Dimitrescu le-a adăugat culoarea care începuse să aibe din ce în ce mai mult loc în preocupările sale.

Conturate la început, formele căpătau din ce în ce mai multă viaţă iar contururile lăsau loc subtilelor treceri de nuanţe. Ştefan Dimitrescu a fost şi un excelent portretist. Precizia desenului său ca şi darul de a descifra just caracterul unei figuri erau calităţi care te isbeau numai decât în portretele sale. Dar preocupări noui năşteau din confruntările anuale la expoziţiile „Celor Patru". Temperamente cu totul deosebite, Şirato, Tonitza şi Ştefan Dimitrescu, evoluau toţi spre aceiaş puritate, spre acelaş echilibru al valorilor, culorii şi al liniilor. Tonitza avea din instinct darul culorei şi găsise mai curând decât alţii o expresie justă a acestui dar. F. Şirato ca şi Ştefan Dimitrescu, venea dela desen dar şi el mergea spre aceeaş ţintă: culoarea. Şirato a ajuns fără îndoială în ultimii ani la acel minunat echilibru între culoare şi valoraţie, între formaculoare şi linie la care trebue să aspire orice artist. Moartea l-a surprins pe Ştefan Dimitrescu în acel moment al tinereţei sale când virtuţile meşteşugului său, învăţăturile şi o aspră şi neîncetată muncă îl ajutaseră să-şi exprime armonios emoţiile.

Tineretul a pierdut în el un nepreţuit dascăl. Cu o viaţă atât de bogată în experienţe, un artist care deşi ştia atât de mult meşteşug, totuşi era însetat de perfecţiune nu ar fi lăsat niciodată pe cei tineri în făgaşele înguste şi tiranice ale rutinei sau ale unui comod scolasticism. Ştefan Dimitrescu, ca şi Tonitza, Şirato, a răsbit târziu. Anii cei mai buni, ani rodnici au fost răpiţi de războiu. Ei au isbândit într'o epocă cu adevărat nefericită a artei româneşti, o epocă în care tot ce nu era dulcegărie sau de calitatea chromo-litografiei, trecea drept „modernism" şi cu grije ocolit...

Ştefan Dimitrescu e unul din acei care prin curajul său şi prin sinceritatea lui în artă a îngăduit ca cei din generaţiile viitoare să respire un aer mai curat, i-a obligat la o atitudine cinstită în artă.

*

Ştim că un destul de mare număr de pânze de ale meşterului se mai află în posesia văduvei artistului. Aceste lucrări sunt printre cele mai bune ce au rămas dela el şi ştim de asemenea că Ştefan Dimitrescu nu a murit bogat, departe de artă iar copiii lui trebue să reînceapă lupta cu viaţa, luptă pe care Ştefan Dimitrescu a trebuit s'o părăsească tocmai când credea că a învins.

Primăria, Ministerul Artelor, sau vre-unul din muzeele noastre ar putea cumpăra această colecţie şi să o aşeze într'o sală anume. In primul rând ar pune aceste opere la locul ce li se cuvine şi unde vor putea folosi. Apoi, astfel s'ar răsplăti într'o oarecare măsură sacrificiile de tot felul făcute de d-na Dimitrescu pentru a nu înstrăina şi a împrăştia una din cele mai frumoase colecţii româneşti.

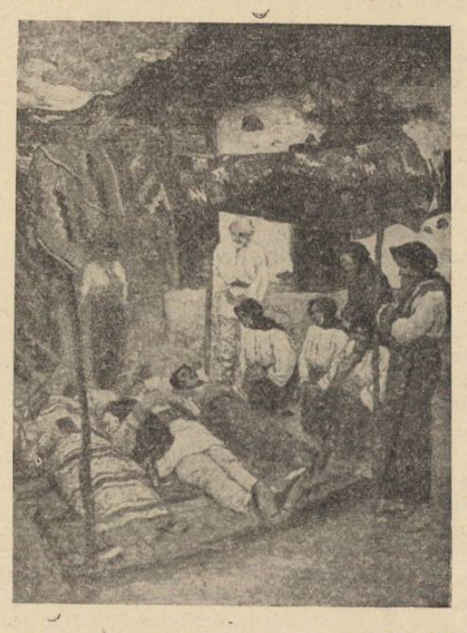

„Morţii dela Caşin"

ŞTEFAN DIMITRESCU
Nud

Cronica muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

SIMFONIA CONCERTANTĂ de DINU LIPATTI

La foarte scurt interval de vreme, compozitorul Dinu Lipatti a înţeles să răspundă pianistului, al cărui concert recent fusese o strălucită demonstraţie, cu o prezentare nouă. O întrecere, aproape, între două ramuri de talent, între două desfăşurări de evoluţie, o întrecere greu de arbitrat, având în vedere câmpul bine separat de exprimare, al fiecăruia din... concurenţi. Totuşi, sensurile atât de independente ale celor două înclinări aduse artei, nu cred să fi împiedicat pe nimeni de a vedea că, în fiecare, Dinu Lipatti are tot atât de multe de spus, că evoluţia acestui superior înzestrat şi pregătit tânăr, este tot atât de nobil şi viguros afirmată, şi de data aceasta, în amândouă domeniile.

Simfonia concertantă mărturiseşte o vie bogăţie de inspiraţie. Inventivitatea tematică se contopeşte aceleia armonice şi contrapunctice care crează o mare mobilitate sonoră, o permanentă activitate sonoră, făcând ca muzica, dela cele mai capricioase desfăşurări şi până la cele mai contemplative din clipele ei, să nu cunoască stagnarea, monotonia, staticismul. Chiar în timp ce o delicată cantilenă elegiacă se despleteşte, în a doua parte a simfoniei concertante, muzica lui Lipatti rămâne activă, progresivă, trăind, evoluând, având întodeauna şi ceva nou de exprimat, şi mijloacele de a o face, punând la contribuţie cele mai variate mijloace polifonice şi instrumentale. Este o calitate primordială a muzicii lui Lipatti şi o calitate de preţ în muzică.

Din punct de vedere ritmic, aceeaş facultate de reînoire îmbelşugată îşi dă roadele.

Scrisă pentru două piane şi orchestră, simfonia concertantă foloseşte cu prematură abilitate resursele atât de felurite şi de libere ale pianului modern. Ropotele sau picurările pianelor, învăluitoarele sonorităţi de simplă însoţire a orchestrei, promptitudinea şi relieful răspunsurilor, sugestiile ritmice pe care le repercutează orchestra sau le primeşte din vocile ei, au totdeauna ecou expresiv bine definit, pornind din intenţii formulate sigur şi chiar în accentele cele mai temerare, cu consecvenţă şi logică.

Tehniceşte încărcată de dificultăţi, accentuate în părţile extreme fie în prima parte, viguros construită şi apărând ca o adevărată bază a lucrărei, fie în finalul de şăgalnică fantezie şi spirituale combinări de ritm şi instrumentare, simfonia concertantă a fost redată cu brio şi siguranţă şi deosebit accent.

D-na Madeleine Cantacuzino şi d. Dinu Lipatti au creat ansamblului de piane, toată şi justa valoare aşteptată de compozitor, obţinând un succes categoric.

Au interpretat de asemeni cu foarte aleasă înţelegere stilistică şi sigură temeinicie instrumentală, concertul de Bach pentru două piane şi orchestră, căruia conducerea maestrului George Georgescu, atât de însemnată în aport şi în compoziţia d-lui Dinu Lipatti, s'a asociat în chip hotărîtor obţinerii unei execuţiuni superioare.

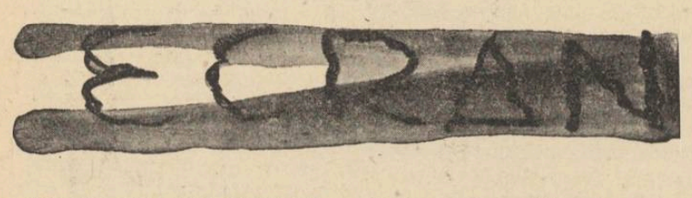

CINEMA TRIANON: HOŢII DE BIJUTERII

Această peltea, care vrea cu orice chip să fie poliţistă n'are nici măcar scuza unei actriţe nostime de dragul căreia un regisor sau producător oarecare — potrivit dictonului „Amorul este orb" să riste turnarea unui film.

Nu ştiu cum a fost primit de spectatorii noştri.

Sunt aproape sigură că n'ar fi plăcut nici unui individ, pentru care luxul de a vedea un film nu şi-l poate permite prea des.

CINEMA CAPITOL: TINEREŢEA ŞI SUFERINŢELE LUI EDISON

Asistăm la un crâmpeiu din copilăria marelui inventator, preţios intitulat „Tinereţea şi suferinţele lui Edison".

Vedem primele începuturi ale acestui fiu al Americei, născut la Ohio în 1874. După ce a fost vânzător de ziare, învaţă singur tipografia, cu tot diferendul pe care-l are cu şeful lui dela Grand Trunk Railway of Canada an Central Michigan.

Filmul se termină, când, însfârşit, după o mulţime de peripeţii—adaptate mediului cinematografic—este angajat în biroul telegrafic din Pont Huron.

Am văzut însă şi câteva scene din partea a doua a acestui film care sper că nu se va numi „Maturitatea şi bătrâneţea lui Edison" cu Spencer Tracy în rolul titular.

Vom cunoaşte deci şi faptele din anii mai fericiţi — ai celui care după inventarea telegrafului duplex, devine inginerul mai multor reţele telegrafice şi apoi în 1876 proprietarul usinei Menlo-Park din Orange (New-Jersey) unde ştim că a realizat parte din invenţiile lui bazate pe diversele aplicaţii ale electricităţii.

Revenind la distribuţia filmului prezentat de Capitol — pe al cărui prim plan stă Mickey Rooney — suntem curioşi de a vedea dacă actuala lui creaţie va putea întuneca pe cea a lui Spencer Tracy—din seria doua a filmului Edison ce în momentul acesta e, poate, pe un vapor ce „înfruntând mii de primejdii" — vine din America.

ADRIANA NICOARĂ

Stilul contemporaneităţii

(Urmare din pag. I-a)

Cu totul altfel era revoluţia visată de acei pentru care ordinea lumii este dependentă de voinţa omenească, dirijarea istoriei devenind o obligaţie de fizician sau chimist. Tehnicismul ultimilor îşi pune politic problema lui *cum*, uitând problema lui *ce*. Increderea în metode face să se neglijeze substanţa. Aducerea globului la un tip standard de civilizaţie, nivelarea lui artistică, socială, economică şi intelectuală, n'avea nevoie de un *stil*, care să păstreze trează conştiinţa de-sine-stării universului, a legilor structurii finaliste a lumii.

Cine a luptat împotriva unui stil al veacului, a luptat mai întâi împotriva ideei necesităţii unui stil. Raţiunea înlocuind valorile intuiţie şi fantezie, înseamnă matematica substituită artei, spiritul geometric dărâmând tronul spiritului de fineţe. Lipsa lui se chiamă civilizaţie. Mijloacele tehnice de a supune natura au distrus preocuparea de a o mai umaniza. Valoarea spirituală, umanistă a operelor muncii omeneşti e anulată de căutarea efectului mecanic, scontat matematic, exact şi impersonal.

Secolul nostru n'a avut stil : arhitectura raţională a „builldings"-urilor moderne, mobila geometrică, constructivismul plastic, toate promovează raţiunea şi valorile ei uscate, an-organice, cristaline. Dacă însă tendinţele raţionalismului ar fi triumfat, un nou clasicism ar fi fost inevitabil, şi acesta ar fi fost din nou un stil, în stare să evolueze şi să dea naştere altor stiluri. De aceea valorile raţiunii se găsesc negate chiar dinlăuntrul lor, nu în numele voinţei ori simţirii, ci negate pur şi simplu, destructiv, fără înlocuire: suprarealismul introduce haosul, contrabalanţa raţiunii, rânduielii, logosului, tocmai pentru a deruta cristalizarea incipientă a unui stil. Lipsa unui stil în cultura secolului a voit-o cineva, în mâna căruia se afla autoritatea şi puterea de a impune valori culturale.

E peste putinţă să credem că a voit-o „logosul larvar" al culturii însăşi.

ION FRUNZETTI

EVERSORIA

Lui DAN

PRIVEGHIU

O stea murise în frământul de ziuă,
aruncând letargica, ruinata-i rază.
Ingerii în arme cernite
la catafalc au stat de pază.

Relicva stelei strălucea palidă,
atât de palidă că aurora o luă cu ea,
soarele a consumat-o în vâltoarea-i de flăcări.
O, steaua pe rug parcă suferea.

Ziua luase ființă din greu nepătruns,
faura lumină plăsmuia toate,
un copil e ziua, un mugure plin de gingășie și taină,
apoi tânăr în vigori, o efemeră tinerețe de câteva ceasuri,
apoi ziua intra în a veteranilor veninată haină

Despre steaua ce murise nimeni nu știa,
orice știință era ștearsă și dată uitării,
parabola rugului nimeni n'o știa,
cum luminase tâmpla și arcadele zării.

Și noapte nouă veni,. Sau poate
s'a întors dispăruta, noaptea cea veche,
dacă e să ascultăm unele sacre înțelepciuni
care spun că multul e Una, fără pereche.

O noapte veni. Din înaltele candeli
cădea pietatea decât mierul mai dulce...
Frumusețea domnea. Și nici întru Domnul
sufletul nu cuteza să se culce.

Și în orbul nopții, pe cer,
se vădiră ale îngerilor statui monahale,
un aer funebru păzind, o palidă haină,
a stelei ce murise în aurorele rivale.

CĂLĂTORIA

Un înger codobelc
din morți, din rovine,
la vatra mea vine:
Stanțele ce le-ai închipuit,
sunt pentru cine,
cin'te-a vrăjit ?

Și a fost un făcut
că n'am știut răspunde,
fără numai O,
Alei, Oliolio.
Ah, cercam a m'ascunde.

Dar îngerul firav
a toate știutor,
era ca un isvor
de unde începea
Călătoria mea.

Se jucau astre sus,
ca în mări delfinii,
eu, pe apa luminii,
demult eram dus.

DIATĂ

Viața de urgii e legată,
jurată e stelelor,
mă rog în genunchi umbrei trudite,
să nu mă imite, să nu mă urmeze,
să mă lase relelor.
Ele, rugămințile, doar,
a o face mai pot, să abjure ;
dar cugetarea îi spune mereu ,
ca, tăcând, să îndure.
Și, cu o furie nouă,
pe jelit și lacrimi s'așterne
umbra mea. Până moare
cu fruntea în perne.
La cetățuia crenelată de focuri,
la steaua cu metereze de foc,
judece-mi îngerii fapta.
Domnului, dogorâtor, la mijloc.
îi sărut dreapta.
O, dar cunosc de pe acum,
a nefirii diată :
moartea e o stare de fum,
viața de urgii e legată.

ÎN CER, ÎN ALT SAT

Un semn și te voi ajunge în ceruri
Zee Primăvară !
Sufletu-mi tulburat printre stele fi-va
căci din umbre mi-e sufletul fapt.

Vânt Vodă te-a îndrăgit,
cu suita bătând cel rogoz ;
în lac de nunți s'a gătit,
Astra lună, frumoasă coz.

Acum îngerii vor veni,
pintene ducipalilor dând,
acum îngerimile vor veni,
în straie de mort, de comând.

Mulțumim dumitale,
că bună recoltă de stele mi-ai dat.
Un semn și te voi ajunge
în cer, în alt sat !

ASCULTÂND CÂNTECELE

Nu e bine să stai,
pierdut în visare,
ascultând cântecele Poeților.
Fugi, fugi de vijelia muzicii lor,
dela primul acord.
Inima cântecului o roade
un Spirit, un oaspe temut:
o dorință, o vrere te prinde
pentru lumina Tărâmului Necunoscut.
Armonia toată,
dulci zile fericite,
val vârtej s'au dus
în hecatombe, în moarte clipite.
Spiritul m'a răpit
dela dulce amarul sân al Vieții
și în cer m'a luat.
Fost-am Spirit și eu,
deși Parte să fiu,
în pravili mi-era dat.
Fost-am Spirit și eu,
dar plătind ce preț,
valeu, ce preț întunecat !
Pe aripa incantației pluteam
spre ispita muzicei nemaiauzite,
în peștera nopților luceau
lumile stalactite.
Și suiam, suiam,
risipindu-mi sufletul printre îngeri,
în unison cu ei să cânt mă sileam.
La căderi nu visam,
nu visam la căderi, la restriște și frângeri.
O, nu e bine să stai,
pierdut în visare,
ascultând cântecele Poeților.

PEDEAPSA

Te zdruncină plânsul în zori
și plângi de cu noaptea, pădure...
Face-ți-aș salbă de sori
și jivinelor cu ochi de mure,
face-le-aș spânzurători !

Pedeapsă ți-aș da, cea mai grea
când asemene strigoaicei treci ;
lună, ce-ți făcu junimea de ramuri,
ca prin țepile tale s'o petreci ?
Și vântului, orcanului, ce nu de mult
în buimace cântări a vrut a-mi rupe
inima, o nisipele mărilor toate n'ar ajunge,
n'ar ajunge gura să-i astupe.
Și urâtului ce ar cerca
să-mi tulbure limpegioara pajiște, iazul,
o, aceluia, urâtului, aceluia,
frânge-i-aș grumazul.

LOCUL ALES

Văd bine acum :
aureole poartă pădurile amarului meu,
tiare, ușor aurite, de fum.
O, în pădurile amarului meu,
pare că văd o defilare de îngeri,
pare că văd zâmbind icoane, mereu.
Lacrimă, te-am văzut cum luptai,
pe câmpia feței abe,
lacrimă, lac înghețat de o mie de ai,
cu doi ochi adânci și sălbateci
am văzut cum luptai.
Vino în abis, în chilia somnului meu,
acolo unde, fierbințile rugi îngânând,
stă pustnicul Eu,
și vedea-vei aureole și tiare și îngeri,
Nu crede că-i un depărtat Empireu,
nu crede că-i, în Prater, chivăra lunii,
ci crede, crede
că-i aureola peste pădurile amarului meu

CULT

In fastul nopților,
la poale de codru,
stă filomela
și cântu-i ciudat.

Spune profetițo dragostele apei
și luna oglindită în ea,
spune filomelă estazele apei,
Chipul de o samă cu liniștea sa.

E de tot dulce fiorul iubirii
sub prezidiu de lună, în cer fără pată,
luna pe care am nemurit-o
la sihle suind, în lumina treptată.

Săgete și spini fruntea 'i încună !
O, rele daruri păstra în paner...
Priviți! In al nopții sepulcru,
stele tremură, lumine pier.

PREA MULTĂ UMBRĂ

Peste marea mare și lată
începe durerea să bată.
Dar în a stelelor za,
singurateca iubire lucea.
Stele de-o samă cu spumele,
lubirea e'n voi numai cu numele.
Mormântul ei e săpat,
durerea inima i-a vulnerat.
Ea pluti-va pe coame de lună,
la Rafael ce harpa înstrună.
Așteaptă ! Face-ți-voi semn
bradule, mire solemn
Pădurea vibrată de plângeri
e'n umbră. Și nu văd,
o, nu văd coloane de îngeri.

NOAPTE MINUNE

De lună deplâns, căutam
isvorul iluminatului sânge,
al acelui ce curge prin vinele Nezămislitului și Neadevărului ;
el strălucește ca floarea mărului,
departe, în al stelelor crug.
Dar mărăcinele nopții aprins,
în răzvrătita mea chică s'a prins.
O, vreau să fug
dincolo de al stelelor crug,
dincolo de smălțuita cărare.
Sunt necurat ca să trec
prin loc unde Astrul feciorul,
a pus piciorul.
Mă voi întoarce, Iubire, în seara
din care plecat-am. O sete voi fi.
gura de vânt obraz sărutând,
la piatra mormântului am să bat:
auzi-mă, suflete blând,
Olăcari am ales îngeri doi,
simbole ale patimei mele,
îngeri doi: unul cu fața de chinuri cernită,
liniștit celălalt, căutând către stele.
„Mort a fost și pierdut,
îngerii buni vor spune,
mort a fost și pierdut,
într'o noapte minune".

ACEI PE CARE MĂ POT BIZUI

O, dac'am locui
în pavilionul, în albul crinului,
sub egida seninului,
dac'am locui...
Din zori până'n vespre
spune-ți-voi despre
o iubire cum altele nu-s
Moarte, varvari, vie,
o, nu-mi pasă, vie.
Și mai marele lor,
ca un lup hrăpitor,
vie, tot nu-mi pasă !
Cu noaptea mi-s rudă;
și cu cele vecine,
cu stelele fine,
mă am foarte bine.

TEAMĂ

Însetoșatul de aurore
suflet, fătul meu,
să mor, să mor mă imploră.
Prin ceruri de Mart preludia fermecată
Era lui: ci fii bun, mori odată !
Era ziuă 'n zori. Pal înger pluti,
pe coarde pluti, lovindu-le 'n treacăt.
Și luna de jad căzu ca un lacăt...
Mă bolnăvea păgâna pădure 'n răcoare;
ah, ce-ar fi dacă... ce-ar fi oare...
Prinse vântul în ram să se sbuciume,
prins-au să cânte învioratele ape, silvestrele buciume...
Ah, de lumină tare mă tem,
sub regatul ei tare o duc greu,
suflete, fătul meu.

MORGANA

Câmpia locuită de morți
era peste deal, peste ape,
acum se ridică în aerul trist, cu luna deodată.
In albiturile ei vor să mă 'ngroape
morții răi, în giulgiul de ape.
Astrele iubirii, pururea tinere,
nu cunosc ofilirea. Ele nu se trec.
O, printre astre visam să petrec,
sclav cerului fire-aș să fiu,
lui, numai lui să mă plec.
Raiul chemam. Și-mi răspunse
câmpia locuită de morți,
brațul rigid care mă ia din viață
și a nopților togă de ghiață.
O, visule, visule rău te mai porți,
Mi-e sufletul încremenit în durere
și nici se gândește să piară ;
el de o mie de ori ar dori să mai moară
și iară și încă și iară.
Câmpia locuită de morți
vezi-o, Morgana, departe, aproape,
când, mândră, peste deal peste ape,
când, rugătoare, la porți.

BRIAREU

Singur mă plimbam prin desime,
iluzionându-mă,
adresându-mi singur fericiri și respecte,
când auzit-am auzit
glas ca de zimbri, metalic, ascuțit:
Briareu !
Aici în desime nu-i nime,
tăcutele doar elocinți vegetale și ziulica și eu.
Ah, e codrul, titanul cu brațe o mie,
strămoșul codru e Briareu.
Și mi-a dat Domnul tovărășia setei nebune,
rubedenia vulcanelor crăpate de sete,
simpatia stâncei, a focarelor bete,
purtam pe buze munți de cărbune!
Ai băut a vieții și a morții frumusețe toată,
Codrule Mare, Briareu !
Dar gura mea e gură de cântec, fântână secată
gură de iad căreia îi e sete mereu.

CASTELUL INTERIOR

Treaptă cu treaptă
în lutul meu am decăzut.
Acum aud pasul purtătorilor,
un cosciug îndrumând spre groapa lui.
O, al cui, al cui
e cosciugul pe umerele purtătorilor ?
Viața stelei dela sine se stânge,
din sine stoarce orbitoarea voință să moară,
în orbitorul sine se răsfrânge,
lumina, sie-și statornică.
Dar viața și moartea-mi rătăcesc pe afară,
fără speranțe și departe de țară ;
viața e mândră și moartea prea dârză,
ca tustrele voinți împreună
să facem un trup, un cerc, o casă bună
cu fereastra spre Soare Răsare.
O, sunt singur în lutul meu,
ascultând pasul purtătorilor
cu moartea mea pe umere, greu.

NESUPUS

Un arc în ceruri. Iacă
roibul cum fuge ! Dacă
săgeata ne ajunge suntem pierduți.
Greime de îngeri s'a luat după noi,
soldățime de crâncene stele s'a luat după noi.
Inapoi rătăciților, înapoi,
tu iutele de picior, fiul repegiunii,
de râsul Parnasului, hoț al stelei polare
voi toți ca unul. Dați ascultare
semnelor noastre. Inapoi !
Aripații pușcași sloboziră durda
și noi fugeam prin vis, către Turda.
Ah, bărbosul bădiță Mihai
era la ospețe, în rai.

MIHAI

In acea noapte pedepsită,
să tacă, să zacă era pedepsită
dăscălița noastră, creștina, vrabia.
Luna frumuseții astrale
învedera profanilor Taina.
Unde, lună, e sabia,
sabia ce băuse, atâta sânge dușman ?
Și spune-mi unde își face vacul
buzduganul, sireacul ?
Poate sus, la strălucit divan,
poate sus, la cer, Doamne ferește
pe îngeri la mir îi chitește.
Și blăstămatul și procletul Iacob Beuri, valonul,
ca un demon fuge din cort.
Adevăr spui că Mihai dormea dincolo, mort,
că a fost împlinit sacrilegiul,
că smulsă e împărăteasca viță ?
Nu stelelor, nu aveți dece roși,
nici voi căpățâne le crîță,
lefegii și pigmei,
sperjurul fiind trăsura voastră de căpitenie,
actul prim al catehismului vostru.
Vă sparie luminatu-i leș,
căci împăcată ești omenire cu stricăciunea și moartea,
dar cu Invierea, ba.
O, Mihai de s'ar întoarce cândva..

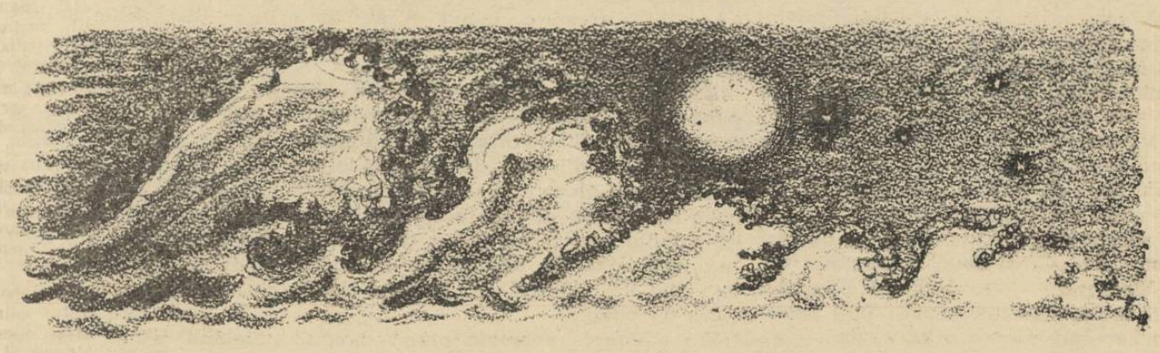

FĂRTAT

Birul ne-a fript, săraci suntem,
lună și stea pentru noi au pierit,
din via toată nici un arac
n'avem. Nimic, nimic
nici un pitac.
Noi valahii purtăm
ca Isus Impărat, comănac de spini,
Precista noastră nu are conduri de mătase
și doar în vis umblă pe velințe de crini.
Cerul își scutură
bulzii de aur în ciutură
și mari lacrime, Cruce Ajută !
A Domnului sfântă familie
îngerii în mătăsuri și firuri,
îngerul putrezind în samur și cașmiruri
drumul către noi noi l'au uitat.
Doar un fârtat
binevoește la casele noastre să mâe.
O, e Vrăjmașul, e Ucide'l tămâe !

VRĂJMAȘUL A TOATE

Din estimp ascult
ale nopții sentențe de aur.
O, prin ceruri smade.
Vrăjmașul a toate
a venit să prade.
Fugi învățătutule în strai de porfiră,
norule, peste podul înalt,
că smeoaica, solomonarul, Vrăjmașul a toate
aproape-i, te ajunge.
Fugi în exod,
peste nemărginirile mării de stele
pe unde trec zeii în Hesiod.
Ce tristețe superbă într'o noapte hazlie !
Pălăria Vrăjmașului luna o știe,
a purtat-o un ungur, cu pană, la Buda.
O, e pălăria uitată de frățâne-său Iuda,
la piciorul salciei.

UNUI POET

Un panegiric, pentru Noapte! Ofranda
poetului quasi adormit,
va fi primită.
Stelele, reci foarte din fire,
vă vor face onoarea să vă primească, Poete,
numindu-vă „cuscre iubit"
O singurătate absolută
cucerește umbra Poetului.
Nu vă dăstrămați Umbră ;
e inelegant să vă rupeți în bucăți, în pale de fum,
e inelegant să repetați o experiență, un drum.
In magicul târziu îngeri ceterași vor veni,
trecând zâmbitori granițele absolutului,
îngeri cântând din alăută vor veni,
rafinate persoane încărcate de strălucire, tradiție și slavă ;
pe fruntea lor e petrecută
o canonică lumină gravă, de catedrală.
Fiți demn, căutați a nu clipi,
lumina teribilă se va înblânzi,
Să creadă îngerii că sunteți Legislator,
că desechilibrul vostru e trecător,
că orientările voastre sunt paralele,
scutindu-i de injuria unei afinități,
că miracolul vostru nu este ci ar putea fi,
să creadă că nu așteptați cu groază sabia lor demiurgică.
Și e de notat să nu fiți prea familiar totuși,
prea liber în cuvinte mari ca frunze de lotuși,
prea fără măsură în gesturi :
ele, necruțătoare se pot întoarce și v'ar lovi
cu însutite puteri, v'ar putea nimici.
Ah, nu e aiei paradisul erorilor
și nu confundați sinedriul îngerilor cu boema
și umbra voastră cu a Florentinului n'o înrudiți.
Un panegiric pentru Noapte! In ceruri,
se înalță votivele arcuri albastre.
Și îngerii cupe înalță
în amintirea Domniei Voastre, Poete.

Glas de primăvară

Sunt mii, sau doar îmi pare mie,
— Când primăvara-i timpurie, —
Flori fără nume, prea frumoase,
Dar fără seamăn de sfioase.

De nu le văd o zi, mă dor :
Vreau farmecul culorilor
Inmirezmate, după iarnă,
Pe adânci furtuni să mi-l aștearnă..

Visând a rugă, din etern
Invoc surâsul lor patern,
Căci le presimt în lut veghind,
Sărmanu-mi dor nebănuind.

Aprinsul dor al meu și-al Lui,
Măriei-Sale Soarelui !

Dela fereastră stau și-ascult
Cum caldul, părintesc tumult
Imbie — ademenind și cheamă
Din încolțișuri, din sân de mamă,
Plăpânde, florile-surori....

O, dor solar, înăbușit.
Prin ceasuri lungi, sub așteptare !

L'aud întâiu mai rar, mai lin,
Un plânset lung de alintare,
Un zvon de raze cristaline ;
Apoi, cu 'ntregile fanfare,
De trei și de mai multe ori,
— In marea-i dragoste de flori —
Chemându-le pe fiecare
În parte, suflă'n trâmbiți tare...

Și, parcă-i o poruncă vie,
Imbold să crească și să fie,
Sărbătorescu-alaiu să vie !
Cât ceasul lor nu-i depășit,
Ca 'n ziua 'ntâiu, din vechiul răsad,
Surori de vis ce 'n daruri scad,
De veacuri lungi comoara lor,
Cuteze toate ! Ce fior !

Lăsând să scâtee'n afară
Un strai u ce încă n'a greșit,
Nimic, Suavele însfârșit,
Se 'nduplecă să mai răsară,
Aflând că în lume-i primăvară
Și loc sub ceruri nesfârșit...

Uituce, târzielnice,
Curaj, o flori sfielnice !
Vă chiamă soarele... V'așteaptă, —
Cu grădinarul, orb de plâns, —
O rază'n ochiul meu mai dreaptă
Și-un braț a rugăciune strâns....

Căci tot mai limpede 'n potire
Și 'n foi gingașa'nvinuire
Pătrunde.... V'am temut legate
Ofrande noui, cununi bogate, —

Și, rob ce'n nopți v'am îndrăgit
Și 'n ziuă v'am desamăgit,
Vă scutur slava sub cupole,
Dn lujer dragi și dragi corole,
Prin sângerări și-aureole !

ȘTEFAN STANESCU

Tărâmuri neuitate...

de GEORGE DORUL DUMITRESCU

Pe aci va fi trecut, în ropotul fulgerător al arăbeștilor de Missir, careta strălucitoare a boerului Teodor Vârnav, în fereastra căreia un chip de o nespusă frumusețe surâdea cu ochii moi și calzi, acelorași plaiuri moldave. Va fi fost chipul îngeresc al demuazelei Mărioara Vasilescu, în fruntea trupei lui Luchian, pornită spre tristul și înstrăinatul Chișinău de atunci, ca să-i aducă din Iași, odată cu „Florin și Florica", „Piatra din casă", „Herșcu Bocceagiul", „Craiu Nou", „Nunta țărănească" și „Coana Chirița" îmbărbătarea scrisă a Bardului dela Mircești, precum și nădejdea sa în „magica unire și sacra libertate".

La Strășeni, în pragul orașului, careta s'a oprit: din ea, în acordurile melodioase ale tarafului mult vestit, Lemiș, din Bălți, coboară, nu se poate mai gingaș, sprințară și plină de icuri, artista. Poartă pe umeri blană de chiuchila foarte scumpă, straiu de peruvian în culoarea cerului senin — ca și ochii-i; botfori lăcuiți albastru iar deasupra conciului ridicat tare înalt — „o capricioasă clădire de pene, flori și cordelute. Cu o față înflorită, ce vorbește mai tare ochilor ispitiți decât alt" demuazela Mărioara a întins mânuța ei înmânușată cu „mitène a jour", pe care boerul Teodor Vârnav a pus galant patru săruturi la șir, ducându-și degetul arătător la cocarda tricoloră a jiletcei sale de bon ton și de moar alb brodat cu picuței roșii, ca mai apoi, să glăsuiască boerul, puține dar minunate cuvinte de bun sosit... Chipul îngeresc, cu rotunzimi ce strâng pecetea albei flori de rug — dogorea. Întrnă o privire luminoasă spre norodul aci de față, privire ce desmierdă inimile, înflăcărându-le. Surâzând cu farmecul ei cuceritor, o leacă stingherită, cum o pisicuță albă, se rugă mai întâi să-i fie cu iertăciune zisele-i nemeșugite, potopite în vorbe și fără istov poate; iar mai la urmă îngăduit fie-i, ca pentru o asemenea întâmpinare, vrednică de amintire, — „mă voiu sârgui drept răspuns, tot un cântec; anume din „Cinel-Cinel"... Domnul Vasile Alecsandri vi l-a închinat, prin ofiul inimii mele, dumneavoastră, frați basarabeni, având cinstea a vă spune — că nu uită timpul acela ce i-a făcut o tipăritură nestearsă și a cărei suvenire sigură mai poate aduce un zâmbet pe veștejite buze, mai poate să descrețească frunți înourate"...

Am purces spre Chișinău a înfățișa plăcerii Domniilor voastre-vodevil, comedii, isnoave hăzoase, care mai de care ghizdave și tarii nostime, cu succese fabuloase ale dânsului, „l'enfant gâté" a nostru și slăviul poet al neamului întreg... Este cu cale să arătăm rânduiala domnului Alecsandri: numai din ce-i românesc. Și amândoi cunoșteam: v'ați gătit de ascultare. Așa! măcar să zică cine-a zice... „Celelalte le lăsăm în plata și bucuria Philaminelor amoroase de scenă străină, ce le-ați videa diseară teatru, în sală la Truți, înfățișate chiar din noi: — „Ohhh! nu-s de bon ton... C'est une chose, ma chère, horrible, une abomination!"... Vorba ceia, zic eu d-voastră: „Pesemne n'ați băgat de seamă, că lui Jean îi zic Ion?"...

Dar mi-ați ațâțat inima, frați basarabeni și atunci — cântecul! Când — „altă mângâiere mai vie pe pământ" nu-i, — cântecul făgăduit:

„La Moldova cea frumoasă
„Viața-i dulce și voioasă,
„La Moldova-i dulce soare
„Crește floare lângă floare".

Ascultând, vestitului Lemiș i-a tremurat arcușul pe strune, cseo ce nu i se întâmplase nicicând. Teodor Vârnav a început a plânge cu lacrimi mari... Avea vocea Mărioarei o însuflețire tare, acel turburător tremur.

Și dintre cei adunați s'a înălțat atunci un glas hotărît, dar stins, stihuind... Lumea aștepta tăcută. La isprăvenie, a păsit umil în fața artistei un omuleț tigărit, mic și olivit, „o figură originală și chromolită". Adus de spate, ploconindu-se adânc, omulețul tigărit grăi: — „Smeritul scriitor și singur scornitor — Gheorghe Păun!... Am pentru urarea mata, dudue Mărioara, și pentru Basarabia noastră stihurile mele:

„Prutul ista ne desparte,
„Apa aceasta n'are moarte?
„Dar ne-om pune noi cândva
„Și cu gura l-om seca!"

Intoarcerile sărdarului Varfolomei n'au cunoscut alte tărâmuri. Aceleași cărări bătute... Fusese mai la început umil și nerednic ciubucar la curtea Domnitorului Moruzzi, în Iași, de unde porni într'o bună zi spre Chișinăul răsfățului și benchetuelii ce erau, se vede, sortite să-i iasă în cale. Butca hodorogită și trei gloabe, vineți. Pesemne i-au purtat noroc, și gloabele și butca hodorogită, de vreme ce desmățul Eteriei și dulcele surghiun al lui Pușkin în „această provincie tristă dar sfântă pentru sufletul de poet" găsesc ușile locuinței uitatului nemernic ciubucar, larg deschise. Deacum Serdar! cu barba cenușie, ca a Râșnovanului... Balurile se țin lanț, chiolhanurile nu mai contenesc, protipendada câtă s'o fi scurs pe aici, „prinți și boeri mari din Iași și București au centrul de întâlnire în casa serdarului, unde amorțeau suferința prin veselie și petrecere". Dar mai presus de toate, înflorea acolo surâsul de icoană al Pulheriței, fiică-sa, cu ochii în culoarea stinsă a albăstrelelor. „Speriase târgul cu frumusețile ei. Se iscaseră certuri, dueluri sângeroase între cei ce aspirau la favorurile sale, între cei ce fuseseră fulgerați de privirile Pulheriței". Pușkin n'a lipsit: zadarnic pe cât se pare, căci fata era cuminte, ținea la rang și la neamul ei cel oropsit.

Nu degeaba avea Pulheriță chipul de icoană.

Plecase Iacobiță și pustiul din jur i se părea de nepătruns, cu toate că soarele dăruia zilei o lumină mare; dimineață de vară, adâncă în văzduhul albastru, proaspătă în verde crud. Fata nu mai putea ști cum vine vremea. Gândurile, făptura ei se aninau ca de o umbră poate, poate ca de un vis, de Iacobiță Filipescu. Călătoreau acum alături de el, două zile și nopți încheiate, spre unde-l mânau inima-i arzătoare, hotărîrea-i nepotolită după sfânta dreptate care nu mai vine — pentru neamul lui cel oropsit.

Sbuciumările pribeagului o turburaseră și pe ea luni de zile întregi. Din spusele lui, Pulheriță înțelese că pe Muntean îl cetluiau de steagul Domnului Tudor credință neclintită și că drumul lui era drum fără întoarcere.

Il îndrăgise dela început, și dragostea ei întemeiată pe o singură privire, pe o singură strângere de inimă, nu o desmințise. Cinstit și drept, Iacobiță Filipescu, în seara de atunci i-a vorbit fără ascunzișuri, îndelung; aducându-i necumpănită dovadă glasu-i cald și vorbele-i dogoritoare.

Deaceia n'a plâns Pulheriță nici o lacrimă. Doar — a spus o rugăciune în gând. Și sărmănica, inima ei, strângea ascultându-l, nespusă fericire, izvor fără de moarte.

Ea se gătise scump — pentru el ori pentru despărțire? — cu zavelca în culoarea zarzărei — adăruirea părintelui său — adusă din țară, dela Iași și tot de acolo, după obiceiul Săsoaicelor, o horbotă înspumată alb, de sanguilă, în jurul gâtului plinuț ce-i făcea obrazul și mai proaspăt. Se pieptănase în codițe împletite iar mijlocul i-l cercuia cingătoare de paftale.

Era o noapte domoală atunci, urcând ca o scară la cer, înmiresmată, de se deschid florile și a minune și a dragoste. Locul lor dinainte tăinuit, în preajma sfintei bisericuți Mazarachi, pe colnicul de unde purcede mai întâi primăvara albastră deasupra târgului Chișinău. Iacobiță sfințise locul și ea se supuse vrerii lui.

Și-aduce aminte și-l are întreg în față: chipeș, în vestmântul lui aspru, cărămiziu, cu obrazu-i smed, golit de sânge dar frumos; pe cap, calpcă de miel și pe piept — scutelnic — două orduri muntenești. Numai tristețea vorbelor îi era rău prevestitoare, ca din altă lume: Iacobiță Filipescu purta dedesuptul țâmbarului, în dreptul inimii, brodată cât o inimă, flamura pentru care trebuia să moară: pe o bucată de sasir alb, zugrăviți în fir

și mătase, binecuvântând pe deasupra norilor, Dumnezeul nostru și Iisus cel dulce și cel blând, cu chip omenesc și crucea patimilor sale. De-a dreapta, Sfântul Mucenic Gheorghe, de-a stânga Sfântul Teodor Trion; semnul Țării la picioarele lor: o ramură de stejar încununând sborul neînfricat al vulturului. Și încă, jos de tot, mai era scris: „Tot norodul românesc — Troiță de o ființă — Cu puterea ta cea mare — Nădejde de dreptate — Pe tine te proslăvesc — Trimite-mi ajutorință — Și din brațul tău cel tare — Acum să am și eu parte". — Ghenuar 1821.

Din mocneala târgului nestrămutată se ridicase pe negândite răsbind ca un chiot, năpădul Eteriei și viermuiala oamenilor de toată mâna și toată seminția.

Mai cu osebire berbanții palicari, porniți, cum le este năravul, într'o asurzitoare larmă. Incucă drumul chiar pe margini de pavă gâlcevitori, cu privirea vicleană, „fudui din născare și evghenis din cap până'n călcâie". Impăunați, bătându-se cu palma în piept, știu toate câte sânt, netăgăduit: mersul lumii, firul vieții, zodia omului. Ghicește'n soare, citește'n stele și întoarce Fanariotul mortul dela groapă — pentru cine are vreme să-l asculte... Bărbat mintos și meșter fără pereche, la o adică, dacă vrea, chezășuește obștii și crîstei fripți! Chiar așa!

Și chihăeala asta de farafastâcuri nu mai are contenire.

Câte un pârlit de coropcar, ogârjit, trăind de azi pe mâine, ruginit în rele, cu serhatlâcul ros și ceașirii peticiți era și mai și. Calcă a polcovnic și nu-i dai de nas. Semeț, intră în vorbă și-și uită de treabă. Pe tableaua blăjmuită, spânzurată de gât, tinse în soare, colbăite ca de un veac, podoabele muierești, neprețioase găteli, le-a bătut Dumnezeu: băsmăluțe turcești, nasturi de cristal, copci, lese, cenghere vârstate, căpătâie de conciu, gămălii, și un biet surguciu, mai mult jucărie, cu pană de curcă.

Cuvântând, face spumă la gură, chișmolindu-se ca pe jeratec, de-i dârdâia pe cap fesul mic împodobit de floarea nărâmzie lucrată din ibrișim.

Nimeni nu înțelege o buche. Palicarul nu ia seama, toacă înainte, zise și nezise, vârsând sudori, șiroaie dealungul nasului cât un parmac de mare, până sub mustăcioara subțire unsă cu sâu de lumânare și alună arsă. Mai la urmă se închină cu plecăciune, așteptând aplaude dela public. Zadarnic. Gloata de cască-gură îi întornă spatele și-și vede înainte de alivanda prin târg.

Mai deunăzi îi fierbeau la gură valurile mincinoase — pieritu-le-ar fi numele să le fie: Cum că Eteria!.. Pâinea, cuțitul, sarea Europei, toate la un loc — Eteria!... Ac de cojocul Turcului, slobozenia noroadelor, dacă nu mai trage unu haisă, altu ceală... Cât frumos și dreptu-ar fi în lumina Fanarului... A bună dară: mersul Moldavei în obläduirea lui Pendadeca, până la înscăunarea prințului Gheorghe Cantacuzino — numai miere și lapte... Știut este!... Mai vârtos încă, Caravia, Duca, Rizo, Schina... Ihh!... Caravia! Apăi să nu-l eclendisești? Albanez, nealbanez, cum se vântură vorba, viclean au nu, socotească fietecine ce i-ar putea sta piedică? Ali Pașa din Anina?

Și încă multe de alde astea, lăudăroșenii scârnave, precum iarăși știut este, la neamul lor de pelicari și pezevenchi.

Mugi atunci, pe dată, alături, Sandu Miclăușul, staroste de iznafuri, boer țînutaș prin părțile Orheiului, munte de om. Zdravăn și la minte și la pumn. Mugi — (întocmai așa) — și-și făcu, înghioltind, pârtie până la urechea Grecului. Cunoscut, om mare de inimă, cu spusa netedă și dreaptă, fără prihană, nu stete deloc cumpănă Miclăușul; pe neocolite, începu plin de năduh, „Dunăre de mânios":

— „Șasezecilea mâne-ta de trepăduș"!... Cuvânți numai în tâlcuri, păi! ca Beizadea Mitică... Carevasăzică lapte și miere ocârmuirea Albanezului!... Dară chinurile, au lacrimile, au povara — le-ai uitat, chir Svârlugă? Și durerile câte au fost... Că ne-au cosit, și ne-au bătut, și ne-au pus la plug ca dobitoacele — tâlharii!... Uitatu-le-ai?... Lapte și miere, boer cârciobaș?... Cât dinspre Cavadia, nu te protopi, avuserăm și noi veste. Privirea vicleană îi dă pe față, ușure, inima-i de câine: citești în iadul ei toate focurile Gheenei. Poate și mai mult. A dovedit-o deplin numa la Galați, fiară: două mii de suflete, fără apărare, nici pricină, nici alegere în puterea nopții, trecute prin iatagane, de bâzdâcul Grecului... Or mai știi păcatul? Le-or fi dorit și lor miere și lapte... Spuseși parcă de lumina împroșcată din Fanar!... Ba chiar ai nimerit!. Ia să nu mori?... Apăi voi?... Nu ți-ar fi rușine.. Uitași trufia și pizma... Voi: agurți, în socoteli dinainte cântărite; baran ce-și schimbă doară blana... Inlăuntru duhul rămâne, sterp. Cu bună seamă țiritinul altceva arată. Ca la mata, bădiță: ca la Cavadia... Povestea lupului! Iară socotința mea este că „oală de lut spoită nici dracu n'a văzut".

— „Se întorc veacurile", mi-ai spus odată, cu vorba ta „oblă" de basarabean cuminte și blajin. Și adevărat. In vie, pe povârnișteа Buicanilor, unde am băut atunci vin bun în rustice ulcele de pământ, ca în podgoriile de odinioară.

Locul era evocator. Pe dealurile din preajmă se aprinseseră focuri. Și l-am aprins și noi. Noaptea, cu o seninătate înaltă și albastră, urca până la cer. Țârâit de greer și adieri tămâiete de coarnă. Iarba mirosea a sulfină. Un chiot haiducesc sparse liniștea și foarte de departe, înăbușit, scârțâit de cară cu povară grea, pe drum.

Se ridică de lângă noi atunci o voce curată și tânără, cu cântecul cel vechi al lui Alexandru Donici — „Căruța Poștei"...

UMBRA DE LA ORA „UNU"

de COSTIN ILIESCU

In scena întâi din *Hamlet*, Bernardo, unul din cei doi soldați cari fac de sentinelă la turnul castelului, se miră de sosirea lui Horatio arătând că nu se aștepta să-l vadă, îl întreabă: „Cum. Horatio?" Horatio îi răspunde oarecum neprietenos: „Cam el!".

Replica are o deosebită valoare atât din punct de vedere al gândirii lui Shakespeare cât și al interpretării în teatru.

Horatio zice „cam el" cum ar spune alți oameni, este „cam" bun, este „cam" amar sau sunt „cam" obosit. Ceeace înseamnă că spiritul lui complex, nu era în întregime acolo și deci se gândea în altă parte, la lucruri cari îi frământau ființa. Shakespeare vrea deci să ne arate feluritele stări sufletești prin cari trece Horatio.

Am putea crede că se gândea de exemplu, la amintirea prințului, la vreo problemă filosofică sau de stat. Dar citind mai departe ne dăm seama prin ceeace spune Marcellus, a doua sentinelă, că Horatio se gândea la umbra care apare în fiecare noapte și despre care îi povestise cei doi prieteni Bernardo și Marcellus. Este preocupat de deslegarea misterului. vrea să știe rostul fantomei. De aceea Horatio îi răspunde la persoana treia „cam el!" Căci Bernardo pretinde prea mult când cere lui Horatio să fie TOT, în „întregime", acolo. Horatio nu crede ce i s'a spus despre umbră, ci vrea să se convingă el însuși. Și această convingere constă în a o vedea și a vorbi cu ea. Concretizarea acestei dorinți ne arată că Horatio este o fire voluntară, decisă să nu-și lase cunoașterea dependentă de agitația sufletească.

Vrea să știe ceva precis și să nu rătăcească în tot felul de închipuiri. Căci Horatio își dă seama că dacă există într'adevăr o umbră care apare, în ea nu poate să fie decât aspectul și manifestările unui mister care nu este străin de o divinitate prezentă ca principiu activ în viața omului.

De aceea ține să afle misterul prin vorbire. Adică prin acel organ propriu omului în cunoaștere. Vorbind cu umbra vorbește cu însuși misterul. Căci numai după ce va vorbi cu umbra, va putea să fie el întreg și complet. Nu va mai fi „cam tot el". Că vorbirea cu umbra e posibilă, Horatio nu se îndoește, deoarece el știe că Dumnezeirea a lăsat limbajul ca un instrument cu ajutorul căruia omul tâlmăcește voințele divine. Nu putea să se îndoiască, nici să admită sub raportul acesta posibilitatea unei înșelări. Horatio este sigur că în momentul când umbra va apare, el s'ar aduna cu toată ființa lui în conversația pe care ar avea-o împreună. Că este așa, Shakespeare ne arată prin versurile pe cari le spune Bernardo indicându-ne momentul de apariție al umbrei. Informându-ne că umbra apare la ora „unu", de fapt ne instruește asupra unui element mult mai important și anume asupra **unității** pe care o produce apariția umbrei în spiritul celui căruia ea se arată. Dovadă este însuși faptul că abia pronunță acest cuvânt „unu" și umbra își face apariția chemată par'că de o forță magică.

Lucrurile se petrec parcă invers. Apariția umbrei produce acest „unu" adică unitatea din sufletul lui Horatio:

„Când se-auzea bătând chiar „unu" .....Tăcere! Sst! Tăcere, uite-o iară!"

Pronunția cuvântului „unu" ne lămurește deplin asupra replicii „cam el!" Umbra era nevoia de unitate pentru Horatio. Apariția ei îl întregește, îl face să fie **unul** singur.

Evident că această interpretare în jurul replicei „cam el" și în jurul apariției dela ora „unu" a umbrei, va fi socotită de către cititori poate prea specială.

Dacă însă cititorii sunt actori cari ambiționează să joace în Hamlet, ei nu ne vor acuza de subtilitate, ci vor trage un folos din analiza noastră. Filosofia din Hamlet, oricât de specială, trebue înțeleasă și asimilată de către aceia care vor să reprezinte pe scenă personagiile agitate de misterul umbrei și prinse ca într'o pânză de păianjen în atmosfera de taină răspândită în juru-i de prințul Hamlet. Scena la care ne referim se desfășoară fără ca prințul să fie de față. Ceeace însemnează că chiar în lipsă totul se petrece sub **influența** lui. Ceeace înseamnă iarăși că într'o dramă ca Hamlet toți actorii chiar și cei cari dețin roluri secundare trebuie să se arate **înțelegători**, pătrunși prin urmare de misterul ce se manifestă în jurul lor și al cărui protagonist tragic este prințul. Efectul acestei înțelegeri în sufletul personagiilor considerate ca oameni reali este o simpatie deosebită față de prinț, iar considerate ca **roluri**, este că actorii vor colabora în mod solidar cu titularul la o înaltă realizare a reprezentării.

Vlahuță dramaturg

de ALEX. BOJIN

Pentru conturarea mai precisă a personalității lui Vlahuță, manuscrisele, ce ne stau la îndemână, deocamdată, sunt de un real folos.

Pe foi îngălbenite de vreme se citește cu multă ușurință scrisul tremurat al poetului în nervul inspirației.

Ceeace trebue evidențiat din acest material, încă nescos la lumină, este o dramă istorică, „Vlad Țepeș", în 4 acte, ultimul neterminat. Personagiile principale sunt: Vlad Țepeș, domnitorul muntean, Pârvu prim sfetnic, omul cel mai de încredere și cel mai cinstit, din cei ce se află în jurul domnitorului și Vichentie, un preot.

Piesa se poate încadra în curentul sămănătorist, care, la începutul acestui veac, deslănțue o puternică luptă în domeniul literaturii, pentru afirmarea etnicității noastre, împotriva oricărui curent străin ce tindea să se înrădăcineze aci.

Ideologia sămănătoristă își propunea să ne înfățișeze un om al pământului, un om al instinctului teluric, deoarece era însuflețită și fascinată de un ideal politic determinat.

Sămănătorul a avut viziunea magnifică a pământului românesc, de aceea omul sămănătorist e omul pământului și omul naturii. Sensul acestei creații e local și subordonat ideii politice.

Când a scris această piesă, Vlahuță era pătruns de doctrina sămănătoristă, care presupunea deci numai două izvoare de inspirație: trecutul istoric și viața țărănească. Cel care scrisese „România pitorească" și „Din trecutul nostru", vedea trecutul populat cu oameni vii, ca un torent de vieață ce se prăvale spre cei din prezent; vedea generațiile strâns legate între ele, atât cele din trecut cu cele din prezent, cât și cu cele ce vor veni. De aceea piesa cuprinde versuri ca acestea:

Credința care leagă pe cei ce
[nu mai sunt
De cei ce nu sunt încă
Nu-i un vestmânt să-l schimbi.
Ea e ființa noastră, e sufletul
Acestui pământ bătut de
[valuri.

Această credință, acest suflet nu e nimic altceva decât mitul sângelui, care circulă ca un simbol al permanenței vii, în tristețea marei treceri. Prin acest suflet, sânge, Vlahuță vedea o tradiție și spirituală și biologică. Sângele e cel care trece și care totuși rămâne. El stă la baza vieții celor care trec, legându-se și înfrățindu-se prin el.

Iar în versurile:

Din cer îmi sorb lumina
Țăria din pământ.

Se vede tendința arcuirii coviltirului de azur al cerului, al bisericii, peste substanța etnică, tendință care a devenit problema centrală a mișcării gândiriste de mai târziu.

Ceva din militantismul literar al ideologiei lui N. Iorga l-a făcut pe Vlahuță să vadă în scriitor, în om, numai o clipită în devenire, iar opera lui să rămână ca o veșnică sămânță:

Sămănătoru-i clipă
Sămânța-i veșnicie.

După raportarea la acest fond ideologic, care formează unica platformă spirituală a lui Vlahuță în această piesă, e normal să ne așteptăm să ne înfățișeze în persoana lui Vlad Țepeș, un domnitor iubitor de masa cea mai însemnată, cea mai caracteristică și cea mai curată a neamului nostru: țărănimea.

Conflictul ce se naște și devine așa de acut, la un moment dat, între Domn și boeri e numai din cauza legăturii strânse ce există între tron și țărani. Când Turcii cer tribut de sânge, copii, boerii, care erau obișnuiți să-i recruteze pe acești nefericiți din masa răbdătoare a poporului, se izbesc de crunta împotrivire a Domnului. Țepeș dorește război cu Turcii, decât să înstrăineze sânge românesc. Cerea, deci, o jertfă mai ales din partea boerilor pentru salvarea pruncilor celor proști dar mulți. De aici un conflict puternic din care Vlad Țepeș ne apare ca un bătrân stejar ce s'a alimentat secole întregi din seva pământului românesc și care își îndoae ramurile la orice adiere a vaetului neamului său.

Transfigurarea istoriei de către scriitor e evidentă.

Dar el dorea să scoată din trecut nu un ideal politic și social, ci un fond de moralitate ce îmbrăca în lumina sa toate figurile istorice ale neamului nostru.

Acest fond moral ar putea fi un permanent rezervoriu de alimentație, pentru crearea unei lumi viitoare, pe care poetul o vedea clară în optimismul său, arătată numai de misionarismul scriitoricesc.

S'ar putea spune că există în această piesă și ceva din reflexele unei ideologii politice democrate. El care scrisese:

Minciuna stă cu Regele
[la masă,

e stăpânit și aici de aceeași ură, cum a fost stăpânit de altfel totdeauna, împotriva lichelismului și a spinărilor de gumilastică din jurul celor atotputernici. In contrast cu vremurile din timpul său, când Suveranul nu putea să ia contact cu realitatea românească, ține cu orice preț să ne înfățișeze un Țepeș bun cu cei mici și harnici, dar crud cu boerii.

Ironie a soartei. Și-a ales tocmai pe Vlad Țepeș ca să dovedească prezentului său că toți stăpânii din trecut cunoșteau pe cei conduși, simțeau cu ei, luptau cu ei pentru stabilirea unei bune stări comune.

Calitățile ce decurg dintr'un fond închegat pe linia adâncului curent tradiționalist și din forma ce ne face să vedem în orice moment calități stilistice deosebite, ne fac să regretăm că nu a dat literaturii o piesă terminată.

Data precisă la care a fost scrisă încă nu se poate stabili.

VITRINA EUROPEI

Note italiene Note românești

„DOVE SONO I GIOVANI ?..."

(Unde ne sunt tinerii?), se întreabă într'un răspuns dat anchetei asupra Universităților și culturii, începută de *„Primato"*, binecunoscutul *Manlio Lupinacci*, scriitorul cel mai preocupat de problemele tineretului, din Italia. Literatura tinerilor, constată el, nu e lipsită de spirit. In revistele lor ingredientul acesta preţios lipseşte cel mai puţin. Judecăţi secante şi definitive, îndrăzneală, dogmatism, etc., arată că tinerii ştiu bine să circule pe străzi. Insă circulaţia lor este determinată să urmeze docilă şi tăcută la orice răscruce, cartela sau placarda indicatoare a sensului.

La dreapta sau la stânga ţine carul culturii celor tineri, după cum vrea acarul metropolitanului. Traectoria lor pe care şi-o vor cu toţii filantă şi orbitoare ca a unui meteor, este în fond ursită dinainte şi mişcată pe liniile de tramvai ale tradiţiei. Aceasta nu poate furniza, după Manlio Lupinacci, nici un indiciu pentru temperatura culturală a universităţilor noastre. Nu există, după el, spontaneitate la tineri ,în politică, în artă, în literatură, ca şi în pictură sau teatru. In pictură tinerii promovează un „diligent conformism", aşa cum în orice manifestaţie culturală tinerii *„au lăsat,* cum se spune, *acasă"*, ceva.

Necunoscând ei pe acest „ceva", tinerii nu pot şti în ce măsură cultura extrauniversitară influenţează pe cea universitară şi invers.

Răspunsul pare că şi l-a găsit curând Manlio Lupinacci şi odată cu el şi naşul. Cineva care semnează *U. I.* un articol cu acelaş titlu din *Roma Fascista* (An. XVIII, No. 18, 27 Martie XIX-1941), caută să considere „obiectivamente" problema, deşi şi obiectivitatea lui poate fi suspectată, făcând, cum însuşi mărturiseşte, parte dintre tineri. Argumentul său principal, este, textual: „Dacă Lupinacci ar avea dreptate, o întreagă generaţie, a noastră, ar fi calificată ca falită; şi vina falimentului ar sta, nu mai e nici o îndoială, în acea cauză externă ce se cheamă *Fascism.* Acuzaţia e gravă..."

Autorul ascuns sub iniţialele *U. I.* continuă remarcând importanţa, cunoscută şi de Lupinacci, pe care unele reviste ca „Primato", „Critica Fascista", „Civilta Fascista", etc., o acordă anumitor voci tinereşti, în concertul spiritual al Naţiunii.

Există un răspuns mai direct, scrie *U. I.* pe care tineretul italian îl dă lui Lupinacci, cu privire la spontaneitatea sa, cel puţin într'o privinţă: prin înrolarea sa voluntară în armată şi prin contribuţia sa de sânge, vărsat în masă, şi de cei mai buni, lăsând documentul unei simţiri conştiente şi elevate, care primeşte dela sacrificiu o consfinţire definitivă, irefutabilă.

Obiecţiei că aceasta ţine mai mult de acţiuni decât de cultură, i se poate răspunde prin observaţia că amândouă tind să realizeze sublimul pe teren omenesc, şi că dacă una îl realizează mai bine decât cealaltă, e peste putinţă să nu profite domeniul contrar.

E şi normal, scrie U. I. să fie utilizat dela tineri nu aportul intelectual, ci dinamismul vârstei.

Dar un ferment ideal era viu şi urgent la tinerii mai cultivaţi şi se manifestă în foi tinereşti şi în reviste politice cu o pasiune şi o seriozitate care nu merita propriu zis să fie trecute cu vederea de nimeni. Doctrină, polemică, cultură, artă şi religie, tehnică şi acţiune, iată domeniile asupra cărora se îndreaptă interesul tinerilor.

Este desigur un păcat artistic să-ţi „uiţi acasă" personalitatea. Insă tineretul, încrezător în puterile sale culturale, nu poate lăsa să se uite că este născut pentru a fi sacrificat.

Generaţie vieţuind într'o epocă de tranziţie, în care nedefinitivul, efemerul, neantul, îşi arată la fiecare pas efectele. Călare pe limita dintre o cultură muribundă şi totuşi înstaurată triumfător pe catedre şi în Academii, adică acolo unde există sigiliul oficialităţii constrângătoare, deoparte şi o cultură care se naşte, dar încă surd combătută şi respinsă cu toate că nici măcar încă bine delimitată şi sigură, pe de altă parte, tineretul *n'a avut maeştri.* Unica lumină a tineretului italian, scrie U. I., este Mussolini, condotier politic, dar şi maestru de viaţă şi cultură.

„Noi tinerii, continuă el, am fost până azi legănaţi între residurile vechei culturi şi instinctul celei noui, care era în noi germinată. Astăzi clarificarea este deplină lăuntric. Astăzi putem lucra. Dar trebue să ni se acorde timp, pentrucă nimic nu se improvizează, în materie de cultură şi creaţiile cele mai trainice sunt numai rezultatele unei maturităţi perseverente.

„Dar noi ne cunoaştem, sună spusele sale mai departe, ne cunoaştem între noi. De ani de zile urmărim fiecare drumul celuilalt... dela o scriere la alta, dela o carte la alta. N'au venit încă operele rezumative, semnificative şi suntem încă la esseu, la încercări? Nu importă. Vor veni!" Şi nu va avea importanţă dacă se va întâmpla după ce Lupinaccii îşi vor fi croncănit injuriile.

SORACTES

CORNELIU POPP: EU ŞI STATUIA MEA

Printre ultimele cărţi apărute la „Cugetarea" se găseşte şi romanul **Eu şi statuia mea** semnat de d. **Corneliu Popp.**

Indicaţiile pe care autorul ni le dă relativ la împrejurările originale în care a luat naştere povestirea d-sale, constituesc pentru lector un paravan în dosul căruia d. Corneliu Popp se ascunde cu abilitate şi de unde conduce firul naraţiunii. Este interesant, într'adevăr, felul în care îşi zugrăveşte propria-i viaţă un pensionar de ospiciu, uneori cu aparenţa de-a fi mai sănătos decât mulţi dintre desechilibraţii ce se bucură de libertate deplină şi în mijlocul cărora suntem obligaţi să trăim. Ii trebuia autorului o justificare pentru debitarea unor adevăruri spuse fără menajamente, pentru înţelegerea şi acceptarea atitudinilor cutezătoare, dar nu mai puţin interesante ale eroului său, şi a recurs la serviciile unui biet nebun imaginar, confecţionat după cele mai alese reţete ale imaginaţiei, liberă să vadă aşa cum îi convine dincolo de limitele convenţionalismului ipocrit.

Incercarea d-lui Corneliu Popp, pornită dela o ghiduşe ficţiune mentală şi brodată apoi, aproape în întregime, pe date din cele mai concrete, alcătuieşte pentru autor o experienţă de plăcută surpriză, descoperită la sfârşitul celor două sute de pagini scrise cu desinvoltură şi antren.

„LITERATURA-DESFĂTARE?

Da, desigur. Dar desfătare înaltă şi gravă, isvorând nu din satisfacerea unei curiozităţi fără semnificaţie sufletească, ci din cultivarea singurelor facultăţi umane cu adevărat nobile: instinctul, sentimentul şi voinţa cunoaşterii". Este răspunsul pe care d. prof. Basil Munteanu *îl dă întrebării „Ce este literatura" în general, — aceasta în cadrul unui interesant şi luminos studiu intitulat* Sensul şi interesul cunoaşterii literare, *publicat în numărul pe Martie al revistei Fundaţiilor Regale.*

In acelaş număr colaborează d-nii: Horia Furtună: *Caliban;* Ion Sân-Giorgiu: *Spiritul german în literatura română;* T. Arghezi: *Un psalm;* N. Petraşcu: *Carmen Sylva;* Emil Botta: *In groapa leilor;* Mihail Cellarianu: *Turturică Georgescu;* Jean Racine: *Mitridate* (traducere de *Emil Gulian);* Al. Iordan: *Privire fugară asupra operei Carmen Sylvei;* Guillaume Apollinaire: *Maria (traducere de George Dumitru Pan);* Al. A. Philippide: *Imbrăţişarea mortului (II);* Perpessicius: *Jurnal de lector;* Al. Dima: *Ideile estetice ale lui Vasile Pârvan;* D. M. Pippidi: *Inceputurile criticii literare la Greci;* Vladimir Streinu: *Introducere la opera lui Calistrat Hogoş;* Şerban Cioculescu: *Un mare nedreptăţit: I. Codru Drăguşanu; etc.*

F. W. FOERSTER: ŞCOALA ŞI CARACTERUL

Cunoscutul filosof şi pedagog german Friedrich Wilhelm Foerster are una dintre cele mai bogate în rod contribuţii în domeniul pedagogiei, în ultimele decenii. Atitudinea înţelegătoare faţă de noule directive de învăţământ, puse timid de alţii cărora s'a adăugat impetuoasa şi clara sa îndrumare pe căile aerisite ale unei şcoli bazată pe realităţi şi largă respiraţie, a făcut din Foerster un nume de mare autoritate printre îndrumătorii de toate gradele ai tineretului de pretutindeni.

Şcoala şi caracterul, studiul temeinic al pedagogului german apărut la „Cugetarea" în traducerea d-lui Constantinescu, pune în lumină importanţa esenţială a caracterului, fără de care nu se poate concepe rostul învăţământului. Lipsit de transformatorul acesta ideal, caracterul, oricâtă cultură am îngrămădi în individ, el va rămâne doar un aparat de înregistrare, sterp şi rece. Va avea, poate, aspectele omului privit din afară, dar complet lipsit de semnificaţie.

Cartea aceasta, scrisă cu dragoste pentru îndrumători şi cei de îndrumat, îşi merită locul în biblioteca oricărui intelectual.

„FAMILIA"

Apărut cu mare întârziere, din cauza stricăciunilor provocate tipografiei „Universul", în timpul rebeliunii, caietul pe Februarie-Martie 1941 al revistei „Familia" aduce un valat şi interesant material.

Din sumarul acestui număr dublu reţinem: *Ion Samarineanu:* Reflexii asupra poeziei şi poemului în proză; *Ludovic Dauş:* Erzsebet Bathori; *Victor Ion Popa:* Vinerea Patimilor pe Cris; *Ion Pillat:* Sonete; *Octav Şuluţiu:* Ion I. Roman. (Figuri transilvane); *Ion Ojog:* Trei sonete; *Pan M. Vizirescu:* O aventură napoleoniană; *I. Dimulescu:* Lecţie de geografie; *George Todoran:* Jurnal ardelenesc; *Vasile Netea:* Ilarie Chendi către Maria Cunţan; *Ion Potopin:* Ţara de peste pădure; etc.

Cronicile sunt semnate de: Octav Şuluţiu, V. Netea, Marieta Popescu ,Ion Samarineanu, Victor N. Ciapa.

IULIU ENESCU: LUMINI RATACITOARE

Apărut, în excelente condiţii tehnice, la tipografia „Ardealul" din Cluj în cursul anului trecut, cînd acest oraş nu era încă despărţit de patrie, volumul acesta de poezii, aduce aroma tare a poeziei ardelene, dîrze şi totuş suave, de altădată. Dacă n'am şti că autorul volumului de faţă a trăit, a suferit şi-a cântat odată cu George Coşbuc şi Octavian Goga, am fi tentaţi să credem că citim versuri gen Goga.

Adevărul este că poeziile acestea au fost scrise şi publicate acum două-trei decenii, prin diferite publicaţii ale vremei. Cu această precizare, aceste „Lumini rătăcitoare" îşi păstrează întreaga semnificaţie şi frumuseţea nealterată.

Iată sfîrşitul primei poezii intitulată „Morarul":

Ai lui o parte-s duşi în „Ţară",
Iar celalaltă stă sub glie
Şi singur a rămas de straje,
La moară tristă şi pustie...

C. POSTELNICU

G. I. BRĂTIANU: DIE RUMÄNISCHE FRAGE

Departe de a fi realizat, în 1920, unirea tuturor Românilor, statul românesc a trebuit să lase în afara graniţelor sale, numeroase elemente curat româneşti: 1/2 milion Români peste Nistru — în actuala republică moldovenească din U.R.S.S. — 300.000 în Iugoslavia, 120.000 în Bulgaria, 100.000 în Grecia, 60.000 în Albania, 50.000 în Ungaria.

Ocuparea Basarabiei şi Bucovinei, după ultimatumul rusesc din Iunie 1940, a pus sub stăpânirea străină peste 3½ milioane Români, pretenţiile ungureşti fiind în parte satisfăcute prin arbitrajul dela Viena, peste un milion de Români, distrugând astfel un echilibru etnic, istoric şi economic, ce nu poate rămâne mult timp în această formă.

La aceasta se mai adaugă populaţia din Cadrilaterul cedat prin acordul de la Craiova, Bulgariei.

Români mai sunt însă şi în Iugoslavia — mai bine de 250.000 — aşezaţi în Banatul Sârbesc, pe valea Dunării şi la Gura Timocului.

„Oamenii de stat care vor trebui să reconstruiască Europa din 1940 nu pot comite aceiaşi greşală, care ar purta în ea răspunderea unor consecinţe grave atât pentru ei înşişi, cât şi pentru viitorul lumei civilizate" — termină d. Gh. Brătianu această scurtă şi luminoasă prezentare a problemei româneşti, care-şi aşteaptă încă rezolvarea justă.

Lucrarea a apărut şi în limba italiană.

ZOOLOGICE

Răsfoind colecţii de mai vechi reviste ai deseori plăcuta bucurie să dai de câte-un crâmpeiu de proză sau de câte-o poezie care te-a încântat sau — cel puţin — te-a reţinut în clipa în care luai revista dela chioşcul din colţ, proaspătă şi întrucâtva caldă. Şi-apoi mai sunt nume. Nume înmormântate sau uitate, nume care s'au dus de mult. Insemnarea de astăzi o punem pe hârtie cu ocazia unei reîntâlniri care ne-a produs o neaşteptată surpriză. Pe d. Alexandru Bilciurescu ne obişnuisem să-l întâlnim în ultimii ani ca autor al unor romane de mare „senzaţie" pe care n'avem de gând să le discutăm aici, domnia-sa era, ceeace s'ar numi, un autor fecund, un romancier al „publicului". Dar nici nu ne interesează asta. Oridecâteori apărea un nou volum al d-sale, noi ne gândeam cu melancolie la poetul Alexandru Bilciurescu, pe care îl întrecea uneori în fantezie, umor şi nuanţe. Ca o uşoară grimasă de Pierrot în obrazul atât de chinuit al poesiei noastre de azi, versurile d-lui Alexandru Bilciurescu sunt creaţiuni miniaturiste de cea mai aleasă ţinută literară, cizelate de un meşter abil şi muncitor—adică de un poet. Dacă am începe să citâm, ar trebui să citâm prea mult. Lectorii să se apropie de carte şi de bună seamă că oricine va găsi în această menajerie câte o piesă rară, pe care să şi-o apropie de inimă. Aripi de flutur, cântat de cocoşi, libelule, ierburi, nori, curcubee, picuri de ploaie, toate la un loc alcătuesc un univers poetic pe care nu se poate să nu-l iubeşti şi să-l recitesti. Candida sa seninătate e cuceritoare.

„Poemele din acest volum au fost scrise între anii 1924-1929" mărturiseşte o notă în carte, ca un fel de scuză. In 1941, însă, noi am reîntâlnit melodiile cântăreţului pe care-l socoteam rătăcit în prozaice meleaguri. Puteam să nu ne bucurăm? Şi deaceea acest târât de greer: ca lectorul comod şi uituc să-şi aducă aminte!

ŞTEFAN BACIU

BRILIANTUL

– Schiţă –

de EUGEN PETIT

Lenuţa fusese cu bărbatul ei la teatru în seara aceia şi acum era gata să se culce. Văzându-l pe Iorgu bine dispus, ea găsi momentul potrivit — pe care îl aştepta de câteva zile — să-l întrebe:

— „Iorguţule, mai ţii tu la Lenuţa ta?

Iorgu se grăbi a-i răspunde:

— „I'auzi vorbă! Cum să nu ţin? Doar nu eşti tu soţia mea adorată?

— „Uite Iorgule, am să văd acum dacă mă iubeşti într'adevăr şi am să te rog ceva.

Lui Iorgu îi cam trecu cheful şi posomorându-se îi zise:

— „Eram sigur că ai să-mi ceri ceva. Haide! Spune-mi de ce este vorba? Numai să ştii că stau prost cu finanţele.

Auzind aceasta Lenuţa se indispuse pe loc:

— „Mă aşteptam la aşa ceva din partea ta. Mereu acelaş răspuns (imitându-l): „stau rău cu finanţele!" Dacă este aşa, să nu mai vorbim. Mi-e somn şi te rog să mă laşi să mă culc. Sunt destul de obosită în astă seară. E aproape de unu. M'am săturat până'n gât de teatrele d-tale, cu piesele plicticoase la care tot mă duci. Noapte bună domnule Zgârie-brânză.

— Zgârie brânză! Atâta ştii. Ce vreai să mă apuc de furat? Să mă fac de râs acum la bătrâneţe? Să...

— „Ho! Mântuie odată, că doar nu e mare lucru, — îi taie vorba Lenuţa, — mai potolită...

— „Haide! Spune! — o încurajă amărât Iorgu Văleanu, contabilul şef al uzinelor Larsen din Bucureşti.

Lenuţa redeveni zâmbitoare şi se grăbi a-i exprima dorinţa:

— „Uite, Iorguţule, am văzut ieri pe calea Victoriei, la Rider în vitrină, un inel cu o piatră strălucitoare atât de frumoasă, încât nu-mi pot lua gândul de la dânsa. Zău, Iorguţule, dacă mă iubeşti într'adevăr, să mi-o dovedeşti cumpărându-mi inelul acela.

— „Ce vorbeşti?" — se răsti Iorgu din nou înfuriat. „Desigur că este vorba de un briliant. Iţi ştiu eu doar gusturile tale. De unde să am, păcatele mele, atâtea parale?"

— „Nu te repezi aşa, bre omule, că doar nu este veritabil. O imitaţie numai, dar foarte reuşită".

Văzând că ar fi vorba de imitaţie, Iorgu prinse curaj:

— „Şi cât costă, mă rog, falsătura aceia? Nu-i păcat să dai bani pe aşa ceva?

— „Atunci cumpără-mi unul veritabil.

Iorgu se făcu că nu aude:

— „Te întreb cât costă?

— „Dragă Iorguţule, şi eu am fost curioasă şi am intrat să văd. Este o ocazie rară. Numai două mii de lei. Şi încă, dacă te tocmeşti, poate să mai lase negustorul ceva. Zău, Iorgulaş, fă-mi această plăcere şi îţi jur că nu-ţi voi mai pretinde nimic până la moarte".

Iorgu, văzând că este vorba numai de două mii de lei, îşi veni în fire şi făgădui soţiei sale că îi va cumpăra inelul mult dorit.

Când ieşi a doua zi, pe la patru, de la birou, Iorgu Văleanu se duse întins la prăvălia bijutierului Rider, din Bulevardul Brătianu. Acesta, care îl cunoştea, cum îl văzu intrând, începu a zâmbi:

— „Am şi scos inelul din vitrină, îi zise el, căci ştiam că aveţi să-l cumpăraţi. A trecut ieri doamna Văleanu pe aici şi i-a plăcut atât de mult! Este o ocazie unică, căci aşa imitaţii reuşite nu se mai fac acum. Poţi jura că-i un „briliant veritabil şi încă dintre cele mai curate".

Se tocmi el Iorgu, mai bine de o jumătate de ceas, dar bijutierul nu vroi să lase nici un ban din două mii de lei. La urma urmei, văzând că nu poate reuşi a-l convinge să mai reducă din preţ, plăti toată suma oftând.

Negustorul se grăbea să împacheteze inelul, însă Iorgu îl luă şi punându-l pe degetul cel mic, plecă. Vroia să vadă ce efect va face la club, pe unde avea să treacă înainte de a merge acasă. Ştia bine că soţia lui îşi petrece toate după amiezile la cinematograf (cel puţin astfel credea el), aşa că nu vine acasă decât pe la nouă.

La club, Văleanu se aşează la un mic pokeraş cu partenerii lui obicinuiţi, printre care şi inginerul Solescu, mare amator şi cunoscător de juvaeruri. Iorgu vroia să vadă ce efect va face piatra inelului asupra acestuia şi dacă el va cunoaşte că este o imitaţie.

Speranţele lui Iorgu Văleanu se realizară, căci cum zări inginerul Solescu inelul în degetul său, i se adresă cu sinceră admiraţie:

— „Mă, Vălene, dar frumos briliant ai tu! Ce? Nu cumva ai făcut vreo moştenire? Sau ai câştigat la loterie?

— „Dar ce, îi răspunse Văleanu, prefăcându-se supărat, crezi că numai tu ai nestemate?

Apoi începu a râde cu poftă.

— „Ia dă-l încoace să-l văd mai bine", se rugă Solescu, care nu-şi putea lua ochii de la piatra strălucitoare, într'adevăr de o limpezime neobicinuită.

Văleanu ezită puţin, apoi cedă insistenţelor prietenului său.

Acesta luă inelul cu băgare de seamă, ca un adevărat cunoscător, îşi puse ochelarii şi examinându-l cu atenţie, nu înceta de a scoate tot soiul de exclamaţiuni admirative. Restituindu-l apoi, îi spuse:

— „Este într'adevăr superb! Nu se poate mai frumos! Piatra aceasta face cu ochii închişi douăzeci de mii de lei... Poate şi mai mult!

De notat că faptul se petrecea prin anul 1900, când astfel de sumă reprezenta o adevărată avere.

Dar Iorgu Văleanu izbucni într'un râs homeric. Când se mai potoli puţin, el zise lui Solescu, pe un tot ironic:

— „Bravo, inginerule! Acum văd şi eu că te pricepi la pietre preţioase. Este o simplă imitaţie, care nu costă decât două mii de lei.

Solescu se înroşi de mânie şi smucind inelul din mânele lui Văleanu, îl privi încă odată cu deosebită băgare de seamă, apoi i-l restitui strigând la dânsul ca ieşit din fire:

— „Dacă acesta nu este briliant adevărat, apoi nici eu nu sunt inginerul Solescu!

— „D-ta vei fi cine vei fi, îi răspunse rece şi înţepat Văleanu, dar această piatră este o simplă imitaţie. Am cumpărat inelul adineaurea de la un bijutier cu suma de două mii de lei".

Cearta începu a degenera şi tot clubul se adunase acum în jurul lor, în timp ce inelul cu pricina trecea din mână în mână. Se făcuse două partide. Unii susţineau că este veritabil, iar alţii că ar fi o imitaţie foarte reuşită.

La urma urmei inginerul Solescu, fiind convins că el este acela care are dreptate şi spre a nu-şi pierde reputaţia lui de mare cunoscător în materie, scoţând două hârtii de câte una mie lei din buzunar, le puse pe masă, sfidând pe Văleanu cu vorbele:

— „Punem rămăşag pe două mii de lei? Dacă se va dovedi că piatra este veritabilă îmi vei plăti această sumă. Ţii?

— „Nu ţin, îi răspunse Văleanu, căci ar însemna să te fur.

— „Mă rog, da sau ba, ţii? — se răsti el. — Ce? Eu sunt copil? Ştiu ce spun, slavă Domnului.

— „Dacă vreai numaidecât, ţin, dar — îţi spun încă odată, — să ştii că te fur.

— „Bine, haidem la un bijutier. Lăsăm banii aici. Oamenii ne sunt martori.

Şi lăsând cărţile pe masă, plecară grăbiţi amândoi. Se întâmpla ca în aceiaşi casă cu clubul, jos la parterul ce da în calea Victoriei, să fie plăvălia lui Solomsohn, bijutierul cel mai reputat, pe vremuri, din toată ţara.

Solomsohn salută zâmbind cu tot respectul pe cei doi domni — Solescu era unul dintre bunii lui clienţi — şi când Iorgu Văleanu îi arată inelul cu pricina spunând că vrea să i-l vândă, negustorul deveni serios ca omul care se pregăteşte a face o afacere. Privi briliantul cu o lupă pe toate feţele, apoi se adresă bâlbâind lui Iorgu Văleanu:

— „Vedeţi d-voastră, pentru moment afacerile stagnează, căci trecem printr'o adevărată criză. Dar pentru că veniţi cu d. inginer Solescu, care este unul dintre vechii mei clienţi, sunt gata să vă ofer pe inel zece mii de lei. Nu zic, văd şi eu că face mai mult, dar atâta pot să dau eu. Căutaţi, poate că în altă parte"...

Ceia ce auzind Văleanu, se îngălbeni de emoţie fără a putea articula o vorbă. Dar Solescu, încântat că el nu se înşelase, interveni:

— „Bine, domnule Solomsohn, cred că aţi mai putea da ceva, căci face mult mai mult. Să zicem 16 sau cel puţin 15 mii lei.

— „Dacă spuneţi d-voastră, conveni negustorul, eu pot să merg cel mult până la 12 mii. Dar nu mai dau un ban în plus.

— „Ei, ce zice? se adresă Solescu lui Văleanu. Eu nu te sfătuiesc, căci face aproape îndoit.

— „Cum, ce zic? îl vând cu 12 mii! Am eu motivele mele.

Contabilul uzinelor Larsen îşi făcuse repede socoteală. Inelul îl costa două mii de lei şi având de dat două mii de lei rămăgaşul inginerului Solescu, îi rămânea un câştig net de opt mii de lei. Ce fericită va fi Lenuţa când îi va da, deseară, cele opt hârtii de câte una mie lei, care pe dânsul nu-l costau nici un ban. Făcuse o afacere minunată. De astă dată ea îşi va putea cumpăra un inel veritabil, sau o blană, dacă nu ar prefera să facă o călătorie în străinătate cu dânsul.

Dar ce bună imitaţie, se tot minuna el în sine, dacă oameni cunoscători ca Solescu, sau ca bijutierul-expert Solomsohn, s'au putut înşela! Afară de cazul când celalt negustor, Ribriliant adevărat drept o vulder, a vândut din greşeală un gară imitaţie. Căci bietul om nu ştia acum ce să mai creadă. Avea, este adevărat, unele scrupule de conştiinţă, pe care spre a le înăbuşi, tot repeta în gând: „In definitiv „les affaires sont les affaires". Am cumpărat şi vând. N'am înşelat pe nimeni. Fac doar o afacere cinstită.

Seara, ajungând acasă, Lenuţa îi ieşi veselă înainte. Ea venise mai curând ca de obicei şi acum îl aştepta nerăbdătoare:

— „Ei, mi l-ai luat? — întrebă ea, fără a-i da timpul să-şi scoată pardesiul.

— „Da... adică nu. Să vezi cum stau lucrurile...

— „Cum da şi nu? Nu mai fă pe şiretul, căci ştiu bine că mi l-ai cumpărat. Mi-a spus-o chiar Rider, când am trecut adinioarea pe acolo. Haide! Dă-mi-l repede puiule, căci mor de nerăbdare" — şi începu să-l caute, cum fac copiii mici, prin buzunare.

Ceia ce văzând Iorgu, îi prezentă cele opt hârtii de câte una mie lei, zicându-i:

— „Uite, acesta este câştigul tău.

— „Cum? Ce câştig? — se repezi la dânsul femeia speriată, începând să tremure de mânie.

Şi bărbatul ei îi povesti totul, fără a scăpa vre-un amănunt, neputând înţelege de ce soţia lui după ce aruncase hârtiile pe jos începu a plânge în hohote, smulgându-şi părul din cap. Tot soiul de invective ieşeau din gura ei; bine înţeles la adresa soţului ei.

. . . . . .

Au trecut mai bine de patruzeci de ani şi pentru Iorgu Văleanu disperarea Lenuţei de atunci a rămas şi astăzi o adevărată enigmă.

*

Enigmă a cărei deslegare nu a fost găsită până în prezent.

Gurele rele, neputând găsi altă explicaţie, pretind că diferenţa între suma de două mii lei plătită de Iorgu Văleanu şi valoarea adevărată a briliantului, fusese achitată, de mai înainte, bijutierului Rider, de către coana Lenuţa Văleanu, din micile ei economii, a căror sursă — bine înţeles — o ignora bărbatul ei. Totul s'ar fi petrecut deci cu complicitatea acestui negustor.

Dar de unde şi cum putuse economisi coana Lenuţa atâţia bani? Aceasta — cum spune Românul — este altă gâscă în traistă. Cititorul şi-o va închipui cum crede de cuviinţă.

LUCEAFĂRUL

VLADIMIR DOGARU:

EPISOD DINTR'O POVESTE DE DRAGOSTE

Când se ivi iar lună plină, flăcăul cu ochii ca verdele mării și fata de'mpărat se hotărîră să plece'n lume. Nu mai puteau suporta răutatea oamenilor. De piatră să le fi fost inimile și tot n'ar fi îndurat atâtea. Toți le erau împotrivă.

Părinții fetii nici nu voiau să audă de iubirea odraslei lor. Ei doreau un prinț, bogat și răsboinic, și nu un biet cioplitor de marmură. Auziseră, ce e drept, că din mâinile lui ies lucruri minunate, că știe să cânte, că e frumos și voinic, dar toate acestea nu-i făcuseră să-și schimbe părerea. S'ar fi zis că nu cunoscuseră niciodată tinerețea, așa erau de închiși în ideile lor. Insă fata nu se sinchisea, și cu cât o necăjeau mai mult, cu atât iubirea ei creștea. Era convinsă că flăcăul e cel hărăzit de soartă. Sentimentul acesta îl avusese din prima clipă, înainte de a ști ce gândește și înainte de a-l auzi cum vorbește. Fugise de acasă hotărîtă să-și încerce norocul și Dumnezeu i-l scosese'n cale cu mâinile amândouă. Preschimbată'n fată săracă, ea lucra de zor la cizelatul statuilor de marmură. Vroia să'nvețe o meserie, depe urma căreia să trăiască. Și-o alesese pe aceasta, fiindcă-i plăcea mai mult ca oricare alta. Modela obrazuri de păpușă, le punea ochiuri de sticlă, le vopsea părul și era tare fericită când reușea să adaoge ceva dela ea. Muncea pe tăcute, suspinând după locuri neumblate, după nopți cu stele, după câmpuri și păduri, prin care se vedea plimbându-se la brațul unui tânăr ce sacrifica totul pentru ea. Și-l închipuia nespus de frumos și credea orbește că va veni. Doar pentru asta fugise din palat. Acolo nu putea intra alesul inimii sale. L-ar fi oprit răutatea celor dinăuntru și lipsa de ranguri. Trecuseră două luni fără să vie. Intr'o zi sosi. Era spre seară, la vremea când soarele încă nu apune. Ea lucra retrasă la măsuța ei, cu ochii cuprinși de melancolie. Își înalță capul la 'ntâmplare și rămase uimită: în prag se afla un tânăr,— înalt și cu părul dat pe spate. Avea ochii ca verdele mărilor, fruntea lată, gura zâmbitoare și trupul plin de mlădieri. Ceeace o vrăjea mai mult, erau ochii. Păreau un joc de lacrimi, văzute'n depărtări, ziua, când soarele s'apleacă peste munți. Nu erau luminoși. Tristețea ce ieșea din ei îi acoperea ca o boare de azur. Privindu-i, fata se simți cuprinsă de fiori. Lăsă lucrul și rămase pironită pe scaun. Îi trecu prin față un fel de ceață și-un plâns spontan îi năpădi sufletul. Era provocat de tristețea tremurătoare a noului venit, ori de presimțirea vreunei nenorociri? Nu era nici una, nici alta. Era numai siguranța că cel dela ușă e al ei, fiindcă la întâiele bucurii sufletele nu râd, ci plâng.

Și cel sosit avu un astfel de plâns. O privi cu nesațiu și nu-i venea să se mai miște din loc. Îl atrăgeau ochii, rotunzi și mici ca murele, părul mătăsos, așezat în valuri pe umeri, blândețea obrajilor și albul satifelat al mâinilor. Din toată fața se desprindea o suferință din care flăcăul ghici dintr'odată întreg trecutul ei. O văzu suspinând după libertate și pricepu că el era cel așteptat. Își spuse 'n gând lucrul acesta și tot privindu-i părul auriu, îi veni să plângă. Rămaseră multă vreme așa, uitându-se unul la altul. La niciunul nu le venea să rupă tăcerea. S'ar fi curmat odată cu ea și starea de beție în care căzuseră și amândoi ar fi dorit să ție la infinit.

— Lucrez și eu pe-aici, îndrăzni să spue în cele din urmă flăcăul. Vin de departe, tocmai dela hotarul dinspre Apus al împărăției. Am colindat prin toți munții și prin toate câmpiile. Nu prea mă împăc cu lumea...

Inainte de a vorbi, flăcăul s'aplecă cu respect înaintea fetii. Niciun prinț n'o salutase așa și niciodată nu mai simțise atâta bucurie. Nu era un salut obișnuit, de felul celor din palate, ci unul pornit din inimă. Ghicise băiatul că era prințesă? Cine știe. Destul că fata fu fericită. Făcu un semn pe masă, discret, ca numai ea să-l vadă și să-și amintească mereu de clipa întâiei întâlniri. Era curioasă să afle cine e flăcăul. N'avea însă cum să-l întrebe. Din discuțiile cu ceilalți meșteri, înțelese că a urmat la multe școli, că-i place să trăiască singur și că lucrează la cea mai mare și mai frumoasă statue din lume...

După ce termină de vorbit, flăcăul începu să se plimbe printre pietrile de marmoră. Le cercetă pe fiecare în parte, clădindu-și opere imaginare. Era absent la cei din juru-i și nu-l mai interesa nimic. La plecare, trecu din nou pe la masa fetii, aruncând asupră-i aceleași priviri d'azur.

— Voi mai veni pe-aici.

Și-o salută frumos, tot așa de răscolitor, cum făcuse și la început.

Ea-i răspunse din ochi. Buzele-i tremurau puternic și nu și le mai putea deschide. Pricepură amândoi ce-i așteptă și plânseră iarăși în adâncuri.

●

A doua zi flăcăul sosi la aceeași oră și cel dintâi salut i-l dete tot ei. Vorbiră mai mult. El îi povesti de locurile pe unde umblase, de statuia la care lucra, de gloria pe care avea s'o obțină la terminare, de visurile pe care și le făcuse'n pădure, de munți, de ape... Fata îl ascultă fără să-l întrerupă și fără să-i spue ceva din trecutul ei. A treia zi o găsi modelând o păpușă. Flăcăul îi dete ajutor și mâinile lor se strânseră pentru prima dată. In

seara aceea el nu mai plecă de vreme acasă. Își făcu de lucru și la ieșire se așteptară la ușă. Merseră să se plimbe în grădina d'alături. Pe drum, fata îi povesti cine era, cum fugise d'acasă și cum împăratul o caută pentru a o readuce. Nu o va prinde însă. Și-a schimbat atât de mult îmbrăcămintea, și-a ascuns atât de bine numele, și mai ales, s'a stabilit într'o parte a orașului atât de puțin cercetată, încât nimeni nu-i va da de urmă. Singur lui i-a spus pățania fugei. Nu-i teamă că se va'ntinde vorba. De cum l-a văzut, s'a îndrăgit de el și-un gând ascuns o'ndeamnă să-l urmeze oriunde. Flăcăul îi răspunse că nu mai era nevoe să-i povestească trecutul. Ghicise totul dela început și prevăzuse unde va ajunge. Un singur lucru îi scăpase: că e fată de'mpărat. Aceasta n'o întrevăzuse. Îi păru bine de aflarea amănuntului și nu se sfii să-i spue că el nu e de neam împărătesc. Din contră, e născut din părinți săraci, într'un ținut unde nu prea ajung binefacerile tiranului ei tată. Îi mai spuse că deși a trecut prin școli înalte ,nu se poate împăca cu viața, că o găsește lipsită de farmec, că e gata să sacrifice orice pentru libertate și iubire, și că, oricâte piedici s'ar ivi, nu se va lăsa până nu va termina statuia. Știe că lumea și oamenii nu-l vor ajuta cu nimic, după cum știe că-i vor fi și cei mai crânceni dușmani. Crede însă orbește că va isbuti, și că'n curând i se vor închina toți. Fata-i dădu dreptate și-l sfătui să nu se descurajeze.

Poate c'ar fi dus-o mult așa, dacă într'o zi nu le-ar fi sosit la

Plimbarea din seara aceea fu începutul dragostii lor. Se'ntâlniră 'n fiecare zi și până 'n ajunul fugii nu lipsiră niciodată. Fata ajunsese să cunoască sosirea iubitului ei după mers, așa de mult i se'ntipări în inimă sgomotul pașilor lui. Il aștepta cu drag, așezată la masa ei de lucru, privind fericită la semnul întâiei lor întâlniri. Uneori flăcăul venea și peste zi și la plecare îi lăsa totdeauna câte un bilet. Ce lucruri frumoase îi scria în ele și cu câtă plăcere le citea! Când intra, ochii ei se îndreptau rugători spre el și mâna lui îi întindea pe sub masă mereu alte bilete. Cum plecau de nerăbdători spre locul întâlnirii, la banca de sub brad! Sosise Marte de curând, se svântaseră aleile, și începuseră a'nmuguri ramurile. Ei se așezau pe bancă, sub poalele bradului și nu se mai săturau de vorbă. Câteodată se făcea frig și prin ramuri trecea vântul. Atunci flăcăul lua mâinile fetii, le punea 'ntr'ale lui, și i le'ncălzea. Le trecea vremea numai în fericiri.

Dela un timp începură a se ivi însă și amărăciuni. Se zicea că e prea mare deosebirea dintre ei. Un băiat talentat și frumos cum era flăcăul, merita să iubească o altfel de fată. Nimeni nu știa că e fiică de'mpărat. De-ar fi știut, ar fi răsturnat desigur lucrurile. Ceeace era mai rău, era că nici fata și nici flăcăul nu puteau să spue adevărul.

Impăratul i-ar fi urmărit de-aproape și i-ar fi prins. Preferară bârfeala lumii și se mulțumiră cu ceeace le dădeau inimile.

Poate c'ar fi dus-o mult așa, dacă într'o zi nu le-ar fi sosit la ureche o veste rea. Impăratul, ne mai putând ascunde lipsa fetii, dăduse svon în țară de fuga ei și însărcinase pe cei mai vestiți generali s'o prindă. Fu împânzită cetatea și se cercetară minuțios toate casele. Indrăgostiții se așteptau să fie prinși din zi în zi. Lucrul acesta îi înspăimântă într'atâta încât se hotărîră să se omoare.

Și-aleseră ca mijloc de înfăptuire streangul: o funie de mătase, cu două ochiuri, legată de crengile stejarului, în care trebuiau să s'arunce amândoi. Fata găsi că nu meritau acest sfârșit. Nu el a'ndemnat-o să fugă din palat, ci soarta. Dumnezeu va avea milă de ei și-i va scăpa de urgia tiranului. De altfel, ea e convinsă că vor avea noroc și trebue să aibe și el aceeaș credință. Să plece însă din cetate și cât mai de grabă. Să-și ia cu ei numai sculele de lucrat, cu care vor termina statuia pe care le-o va aduce vreun om de încredere.

Și, fiindcă nu mai era timp de pierdut, se hotărîră să fugă în chiar noaptea următoare.

●

A doua zi de dimineață începură pregătirile. Ca să nu dea de bănuit, nu-și luară decât sculele. O indiscreție cât de mică le-ar fi ruinat întreg planul. Pe seară, se retraseră și s'așezară pe *banca lor*. Incepură îndată a vorbi despre cele ce aveau de făcut. Vor aștepta până la miezul nopții, vor ieși pe poarta dinspre Răsărit, vor străbate străzile de-acurmezișul, vor trece prin pădurea de brazi dela marginea cetății și se vor avânta grăbiți pe drumurile ce duc spre munți. Nu-i va vedea și nu-i va prinde nimeni. Luna va răsări târziu, iar paznicii vor fi cuprinși de somn.

Pe când vorbeau, străzile din jurul lor se goliau de lume și întunericul se făcea tot mai des. Stelele licăreau pe cer, vii și strălucitoare, și prin aer trecea vuetul unui vânt răcoritor. Își aduseră aminte de întâiele seri, de vremea când se întâlneau pe furiș, de basmele pe care i le spunea el, de scrisorile pe care și le trimiseseră, de clipele când se așteptau la colț, de semnele ce le făcuseră prin pomi, de florile pe care le culeseseră împreună și de toate locurile pe care le călcaseră și pe care de-acum încolo nu aveau să le mai vadă. Simțiră amândoi un plâns amarnic și nu-și mai putură stăpâni lăcrămile. Păreau două păsări izgonite, ce se încălzesc strângându-se.

S'apropie miezul nopții, ora când trebuia să-și încerce norocul. Incetase și vântul și nu mai era nici frig. Flăcăul și fata de împărat se deșteptară din somn și vrură să plece. Intârziară din cauza unui freamăt ce se ridica din tulpină și pornea spre ramuri. Semăna a cântec de om și se auzea nespus de duios. Il ascultară fără frică și s'așezară din nou pe bancă. Nu pricepeau ce poate fi. Ca prin minune, teama le dispăru complect și simțurile le erau ca ziua. Cântecul se transformă apoi în vorbă, frunzele se scuturară puțin și'ntreaga tulpină deveni om.

— Ascultați-mă, le zise el, fiindcă mai e până la miezul nopții. Sunt din țara unde vreți voi să vă duceți și doresc să vă fiu de folos. Căutați sub banca unde stați și veți găsi un mărgean de aur. L-a pierdut iubita mea acum o sută douăzeci și unul de ani...

Cei doi îndrăgostiți săpară și găsiră mărgeanul de aur.

— Nu vă mirați că vă vorbesc de iubire. Acum o sută douăzeci și unul de ani eram sămânță și mă răsfățam în ramurile tatălui meu. Intr'o zi se abătu asupra noastră un stol de porumbei și ne luară în ciocurile lor. Eu nimerii la unul mai cu inimă și nu mă înghiți. Sbură cu mine până 'n dreptul unui castel și-acolo îmi dete drumul. Căzui în capul unei copile, care mă purtă multă vreme în păr. Mă 'namorai cu patimă de ea și cunoscui clipe de adevărată nebunie. Intr'o zi mă puse 'n cutia în care-și păstra mărgeanul. Eram fericit și n'aveam de ce să mă plâng. Seara deschidea capacul, îmi spunea vorbe dulci și îmi dădea voe să văd cum se desbracă. Peste noapte rămâneam deschis, ceeace mărea și mai mult bucuria mea : aveam prilejul s'o văd cum se'ntinde în pat, sub ploaia razelor de lună, și eram singurul care puteam să-i admir forma sânilor ei de marmoră. Fericirea mea dură până 'n toamnă, când sosi la castel un prinț. Imi luă îndată locul și, de unde la 'nceput îmi era dat să iubesc și să fiu iubit, acum asistam la propria-mi prăbușire. Prințul o sărută chiar în fața mea, când fata îl aducea să-i arate mărgeanul. Peste o lună se logodiră și plecară spre cetatea de aici. Mă luară chipurile și pe mine, mai exact uitară să scuture cutia. Intr'o zi veniră să se plimbe prin grădină. Fata se găti cu mărgeanul și, pe când se ferea să nu i-l strivească prințul, eu picai, de pe lanțul de pe care mă lipisem, jos. Fiindcă logodnicul n'o slăbea din brațe, și-l anină de-o floare, unde-l uită pentru totdeauna. Eu prinsei rădăcini și 'n primăvară răsării aici, unde mă vedeți. Mărgeanul fu acoperit de pământ și zăcu îngropat până acum. Pe prințesă n'am mai văzut-o niciodată.

Zicând acestea, omul de lângă tulpină dispăru într'un nor de fum. In urma lui se auzi melodia unui cântec, întovărășit de adierile 'n surdină ale frunzelor, apoi un freamăt lung.

Indrăgostiții se sculară de pe bancă, ascunseră mărgeanul în cusătura mantiei și se pregătiră de plecare. Aparițiа și dispariția omului nu-i speriase de loc. Un curaj supranatural li se pogorîse 'n suflete și dela lăsarea serii se aflau parcă într'o altfel de lume. Uitaseră durerile.

Mai stătură o jumătate de oră, făcând din nou planul. Se vor stecura pe lângă ziduri, ferindu-se de paznici și vor ieși pe poarta de jos a cetății. In pădure vor aștepta răsăritul lunii și nu vor porni decât după ce vor fi zărit vârfurile munților.

La timpul hotărît, plecară. Își luară rămas bun dela pom, strângându-i călduros ramurile. El le răspunse printr'un murmur de frunze, însă nu se mai prefăcu 'n om. Banca suspină și ea, rămânând pustie.

Flăcăul cu ochii ca verdele mării și fata de împărat apărțineau din clipa aceea destinului.

*

Ieșină din grădină fără teamă. Nu se mai zărea nici un paznic și la nicio casă nu mai era lumină. Mergeau în tăcere, iuțindu-și pașii. Multe străzi le erau cunoscute și aproape că fiecare le readucea 'n minte câte-o amintire. Colo se'ntâlniseră pe ploaie, dincolo s'așteptaseră pe lună, mai departe s'ascunseseră să nu fie cunoscuți, oriunde găseau ceva din trecutul lor. Le tresăreau inimile și li se aprindeau sufletele. S'ar fi oprit pentru fiecare, însă n'aveau timp. Se grăbeau s'ajungă la marginea cetății.

Până la ziduri, nu'ntâlniră pe nimeni. Lângă ele observară însă câteva umbre : erau paznicii, care se schimbau. Așteptară s'adoarmă. Știau că vor cădea pradă somnului. După puțin timp, nu se mai auzi nimic. Trecură poarta 'n liniște și-ajunseră 'n pădure. Erau scăpați.

De aci încolo fuga era cu mai puține pericole.

S'așezară să se odihnească și să vadă ce mai aveau de făcut. Nu s'auzea niciun sgomot și nu se mișca nicio ramură. Cerul era limpede, apele dormeau, și'ntreg cuprinsul zăcea în răcoare. Peste puțin timp răsări luna. Flăcăul cu ochii ca verdele mării și fata de împărat porniră atunci spre munți.

A doua zi începea o nouă viață pentru ei.

DELAVRANCEA ȘI COȘBUC

de ALEXANDRU CEUȘIANU

Tiparele trecutului sunt pătrunse de mistica romantismului. Figurile marilor dispăruți continuă să-și păstreze prospețimea ființei sub raport spiritual.

Delavrancea, — cap vijelios și dârz, sprâncenele adunate și părul făclie; un răscolitor de suflete în ținută, grai și în scris.

Coșbuc, — portret de mucenic, fire înduioșătoare, omul mișcărilor potolite, aproape timide. Parcă acum îl văd intrând în sala de studii a internatului Vancean din Blaj, uimindu-ne cu întrebarea: „băeți știți să-mi arătați Cadrilaterul pe hartă?“ — ca și când ar fi vrut să ne vestească „nu peste mult se va'ntregi țara cu tot pământul locuit de români“.

Intuiția vizionară a fost poate mai puternică la Delavrancea, promotor înfocat și viforelnic al acțiunei de intervenție a României în războiul mondial alături de puterile aliate; mai ferit de arena publică, dar trăind cu intensitate tragedia cutropirii vrăjmașe, — Gheorghe Coșbuc a așteptat cu îndărătnicie împlinirea idealului național.

Și amândoi s'au stâns în primăvara anului de năpraznă și înălțare — 1918.

S'ar părea că între cei doi scriitori nu există nici o apropiere, decât doar faptul unei trecătoare prietenii, al unei întâmplătoare colaborări la reviste și egala recunoștință de care s'au bucurat în fața posterității, botezându-se două obscure halte feroviare cu numele lor.

Proslăvirile sonore și aprecierile grandilocvente de bună seamă n'au lipsit. Opera lor a devenit însă în mare parte patrimoniu de școală. Intre zidurile liceelor se mai citește ici colea câte-o scenă din fresca dramatică a lui Delavrancea,— sau se mai recitează câte-un vers curgător de-al lui Coșbuc.

S'a afirmat că deosebirea de orizont politic între azi și trecut, e principalul motiv pentru care „trilogia istorică“ și „baladele au ieșit din actualitate. Și apoi universalismul. Amăgitorul criteriu al universalismului a fecundat și împământenit noui făgașuri artistice: Dadaismul, hermetismul, futurismul, cubismul și alte contorziuni spirituale în artă, față de cari protagoniștii formelor clasice și-au pierdut dreptul de cetățenie.

Incetul cu încetul par a se răsufla prejudecățile internaționalisante și scrisul se îndrumă, — la împlinirea celor două decenii de la Unire — din nou în matca firească a creației naționale. Național nu din punctul de vedere al egoismului de rasă, — ci naționalul în sensul legăturii structurale cu trecutul și al inspirării din etnicul specific al neamului.

In această privință — scrisul lui Delavrancea și Coșbuc este menit să desăvârșească sudura sufletească între generații, opera lor situându-se pe planul celei mai veritabile și austere simțiri românești. Cadența impresionantă în care-și deapănă Delavrancea firul acțiunei istorice în „Apus de soare“, „Viforul“ și „Luceafărul“ unește armonic cele trei figuri voevodale: Ștefan cel Mare, Ștefăniță și Petru Roreș. Retrăirea vremurilor de măreție, scăpătare și decadență— în aureola de basm și feerie a curții domnești de odinioară— în ambianța de legendă țesută în jurul figurii lui Ștefan cel Mare, naște un sentiment de certitudine în viitorul istoric al românismului. Nu se dărâmă moștenirea lui Ștefan cel Mare nici prin timpuria moarte a lui Bogdan, nici prin cruzimea fiorosului Ștefăniță, nici prin tribulațiile pribeagului Petru Rareș. Ștefan cel Mare stă de strajă și ocrotește țara, de dincolo de mormânt.

„Să ție potrivnicii minte
Că-s vii când e vorba de țară
Și morții 'n morminte“.

E ca și un presentiment al destinului. Inviorați de deznădejde, cutropiți de durerea cataclismului abătut asupra țării — se rupe sufletul de trup. Acel dincolo de moarte spiritual — această mistică îngemânare a puterilor nevăzute cu viața pământească rămâne simbolică pentru înălțarea neamului în acelaș an în care se scrie și leatul morții lui Delavrancea și Coșbuc.

Sinteza operei acestor doi mari creatori literari este ideea epică. Evocările istorice depășesc cadrul epizodal, — eroii coboară în vălmășagul pasiunilor, — luptă — se zbuciumă — suferă și din ciocnirea de voințe, se țese drama. Ștefan cel Mare „voește“ dârz și neînfricat asigurarea tronului pe seama urmașului său legitim; Ștefăniță „voește“ cu îndărătnicie să-și satisfacă pornirile macabre de răzbunare contra boerimii. Singur Petru Rareș este victima propriei sale nehotăriri. De aci, o nebănuită putere de afirmare a pieselor lui Delavrancea.

Exact aceiaș manieră de-a provoca și adânci conflictele prin elementul voițional, la Gheorghe Coșbuc.

„Al meu e! Pentru calul meu
Mă prind de piept cu D-zeu“.
(El Zorab)

și citatele s'ar putea înmulți, spre a pune în evidență resorturile intime, ce dau atâta prestanță baladelor sale.

Ce-i drept, epicismul lui Delavrancea și Coșbuc nu e desvoltat până la ultimele concluzii și îi lipsește nuanța de transcendent, care împletindu-se cu realismul psihic, să dea amploarea etern valabilă eroilor, — totuși drumurile de creație epică au fost larg deschise și acesta este principalul și nepieritorul lor merit.

Cu prilejul comemorării de două decenii dela moartea acestor doi mari scritori, nu e nevoe să se facă un inventar amănunțit și meticulos de ce-au scris și ce s'a scris despre dânșii. Pietatea și recunoștința ne obligă să închinăm măcar câteva clipe de reculegere memoriei lor — recitind opera lor atât de vastă și românească. Va fi un câștig sufletesc neprețuit pentru fiecare și un imbold statornic pentru toate conștiințele, de-a subordona fără șovăire toate actele noastre, imperativelor ideii naționale.

ARTĂ ȘI INDEMÂNARE

(Urmare din pag. I-a)

Literatura noastră, în ultima vreme în deosebi, este dominată de un mare număr de traduceri. Nu se poate lăuda în deajuns ideea de a se traduce operile cele mai de seamă din literatura universală, chiar cea mai recentă, în limba noastră. Dar nu trebue să se uite o singură clipă grija cea mare pe care o impun selecția acestor traduceri și forma în care ele trebue să se facă. Iar pe de altă parte, nu se poate cititorii să nu mediteze puțin asupra acestei literaturi, asupra sensului adânc pe care îl are sau nu-l are fiecare roman. Arta este un lucru ciudat. Poți să fi realizat capodopere. Aceasta nu dă garanția că opera ce va urma va fi neapărat bună. Din acest punct de vedere, artistul este un debutant în lungul întregei sale vieți și prestigiul unei opere poate impune circulația celei următoare, dar nu-i sporește valoarea.

Sunt, astfel, printre aceste romane traduse, unele cum sunt Servitutea umană **sau** Leagănul pisicii, **ale unor romancieri, ca Maugham sau Baring, de netăgăduit talent, care au o largă desfășurare, dar al căror sens adânc nu se vede, pentrucă lipsește depozitul metafizic care să alimenteze bogat fiecare pagină. Dar la scriitori ca aceștia, o lipsă atât de esențială scapă cu totul neobservată celui care nu caută decât intriga și desnodământul, este nu ușor suprinsă chiar de cel cu oarecare experiență, într'atât sunt de îndemânatec construite romanele. Căci romancierii aceștia știu să profite de experiența lor, utilizează tot meșteșugul construcției și al efectelor, știu mai presus de toate să insufle viață și au curajul de a prezenta cele mai forțate întâmplări cu naturalețe, cu un dar de a le desconsidera, de a le micșora amploarea care te face să le accepți.**

Aici se ridică o foarte însemnată problemă. Arta este fără îndoială mult mai mult decât îndemânarea. Dar decât cineva să aștepte pasiv „întâmplarea“ care să-l ducă, într'un moment de bună dispoziție, la deplina realizare artistică, e mai folositor să lucreze necontenit. Astfel capătă îndemânarea, care atunci când este comercializată în domeniul spiritual constitue o mare primejdie, dar care este și foarte prețioasă celui ce-și pregătește în tihnă materialul. Căci această pregătire a materialului constitue singurul climat potrivit în care să se declașeze inspirația ca ea să nu rămână o scântee rătăcită în gol până se stinge. Dar nu mai puțin, din cauza acestei confuzii ce se face între artă și îndemânare, trebue să fim foarte circumspecți față de tot ce ni se prezintă, fie ca produs al literaturii noastre, fie ca traducere. Toți să aibă spiritul în deosebi viu spre amăgirea pe care o oferă uneori îndemânarea multor scriitori de valoare și să păstreze convingerea limpede că nici numele autorului, nici numărul de pagini, câteodată nici corectitudinea cu care se desfășoară anecdota, cu atât mai puțin sgomotul din jur, nu fac valoarea unei opere de artă.

G. C. NICOLESCU

1) Reproduc după ediția franceză și nu traduc în românește pentru a nu trăda prea mult textul prin încă o îndepărtare de originalul englez pe care nu-l am în față.

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL“ BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938

21-941
BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" IIU

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL L • Nr. 21
SAMBATA 17 MAI 1941
Redactor responsabil : MIHAI NICULESCU

Problema fenomenului tragic

Eroismul resemnării

de ION FRUNZETTI

„Nu propun nici un remediu", spunea de mult, prin 1900, într'o conferință, André Gide. „Constat numai că tragedia moare, din pricina secetei de caractere".

Fără îndoială, afirmațiile lui Gide erau ale unui estetician, și, pentru conștiința sa închinată frumosului, seceta caracterelor nu era în ea însăși un flagel, ci pentrucă prilejuia moartea tragediei, acest gen al literaturii dramatice a cărui glorie e cu neputință ca un autor din veacul nostru să n'o jinduiască.

Pricina nivelării acesteia primejdioase a indivizilor, Gide socotește că nu poate fi decât creștinismul modernilor. Un caracter se definește prin raport la un ideal propriu; ori, nivelarea monotonă introdusă în suflete de creștinism, impune tuturor acelaș ideal.

Individualismul păgân se caracteriza prin sinceritatea omului față de natura sa: el nu căuta niciodată să fie altceva decât se știa că este. Incredințându-se unui zeu, unuia dintre sumedenia cu care nevoile sale interne populase Olympul, individul păgânității antice făcea, prin aceasta, un act de definire: își alegea zeul cel mai conform firii sale, care n'avea să-i ceară prin urmare să fie altceva decât el însuși. Existau atâția zei câte instincte diferite; polyteismul permitea atitudinea francă a omului care se desgolește. Poate din pricina aceasta antichitatea are cultul nudului: conștiința nudității fiecăruia față de zei și față de semeni era o sinceritate pe care numai polyteismul — multiplicitatea idealurilor etice — o putea accepta.

Creștinismul, impunând un model comun de viață oamenilor, avea să se lupte cu naturile lor deosebite. Triumful, e greu de spus că întotdeauna a fost sigur. Forța de constrângere cu care s'a investit comunitatea religioasă încă dela început, a instituit însă o ipocrizie a moravurilor, un mod de a arbora mască pioasă pentru văzul celorlalți, deasupra tuturor sensualismelor păgâne și satanismelor individualiste. Creștinismul manifestându-se coercitiv înainte de a fi câștigat interior sufletele, nu putea duce decât la arborarea măștii în viața de toate zilele. Antichitatea aducea masca pe scenă, pentrucă în viață ea lipsea. Pentrucă o instaurează pe obrazul vieții cotidiene, creștinismul alungă însă masca depe scenă.

Masca actorului antic contribuia, alături de coturnii săi și de rigorile celor 3 unități, la izolarea personagiului de viața reală, propunându-l exemplu publicului, cu atât mai multă putere cu cât apărea mai distant. Teatrul creștin este însă operația contrarie. El se mândrește cu un realism, care permite celor adunați într'o sală de spectacole, să trăiască pe seama protagoniștilor, sentimente, pasiuni și evenimente dramatice pe care cenzura ipocriziei moravurilor nu li le-ar permite lor înșile.

Aspectul acesta al problemei îl vedea sfântul Augustin atunci când, în numele carității creștine, condamna tragedia ca pe un spectacol infamant, ca pe o cruzime inutilă și intolerabilă, asemeni „corridei" de azi.

Creștinismul nu poate accepta tragedia, pentrucă ea însemnează ciocnire a caracterelor, în trăsăturile lor fundamental diferite; ori, idealul creștin al omului nu recunoaște legitim caracterul, afirmarea structurii personale, derogarea dela modelul comun, libertatea. Dacă există tragedie în culturile creștine, scrie Gide, apoi ea este tragedie prin elementul ne-creștin împotriva căruia lupta cel creștin, sau prin fondul păgân de individualism, mascat adeseori în faldurii pioși ai rasei și odăjdiilor creștinismului.

Creștinismul nu se poate împăca, urmează el, cu tragedia, și pentru motivul că aceasta propune publicului un model de viață croit pe altă măsură decât a renunțării creștine. Eroii antici sunt victimele statorniciei lor, față de neînduplecarea unei sorți pe care ei n'o recunosc și n'o acceptă. Esența insurecției lor este demiurgică, libertară, antropocentristă. Individualismul păgân presupune concentrarea în om, a unor forțe în stare să țină piept forțelor cosmice. Idealul creștin, departe de a fi acțiunea, e însă unul contemplativ, umil, îngenunchiat: acela al condiției de creatură, dependentă de realitatea supremă și atotputernică, zisă creator. Eroismul propus de eroii teatrului creștin, dacă eroism poate fi numit, este un eroism al resemnării.

Eroul antic suferea din pricina vinovăției sale mărețe: aceea de a se fi împotrivit sorții. Căderea sa era o victorie a nevoii de libertate, care nu se lasă adormită nici chiar când evidența i se împotrivește. Vina tragică a creștinului este de a se fi născut om. Ea nu constă într'o acțiune a individului sortit căderii, ci este congenitală acestuia, ținând de textura metafizică a determinantelor sale.

E verificat faptul că oridecâteori scriitori creștini, nu numai prin actul de botez creștini, ci prin structură și mentalitate de viață, au încercat genul dramatic al tragediei, discursul adresat publicului a făcut apel la virtuțile sale pasive: răbdare, suferință tăcută, încredere în divinitate, ispășire... etc.

Ibsen însuși își pedepsește eroii activi, într'un mod care exclude gloria ce le-o conferă antichitatea. Discursul implicit al tragediei „creștine", este analog vaetelor eclesiastului biblic, sau laudelor psalmistului, contemplativi amândoi, — și nici o analogie nu are cu retorica faptei îndrăznețe și hotărîte a omului autonom sau dorit ca atare, pe care tragedia păgânismului o face să răsune în conștiințe.

Argumentarea lui Gide are un singur defect: este așa de firesc convingătoare încât, repetând-o, începi să te 'ndoiești dacă ai reușit să-i fii credincios, sau ți-ai plasat, pe negândite, propriile-ți credințe.

Problema a câștigat însă un punct: acela că în uniformismul etic al creștinismului, tragedia moare, datorită interzicerii oricărui eroism propriu zis.

Singurul eroism rămas omului, al umilinții și resemnării, denota — sociologic vorbind — o foarte puțin probabil trainică stare de spirit.

Revirimentul luciferic cerut de noule realități sociale și repercuțiile lui asupra fenomenului tragic, este însă un subiect numai bun de tratat de-alungul unui întreg articol, pe care ni-l propunem.

MAGDALENA RĂDULESCU — Surori

ALESSANDRO PAVOLINI

de MARIELLA COANDĂ

Ducele Mussolini a spus într'un discurs în epoca de structurare a cosmosului fascist :

„Voim ca între spirit și materie, între creer și braț să se realizeze comunitatea, solidaritatea neamului".

(Bologna, 3 Aprilie 1921).

„Giovinezza", floarea Italiei înnoite, se simțea chemată spre fapte mari. Pentru păzirea unui tricolor sfânt, un adolescent și-ar fi jertfit viața. Pătrunse de entuziasmul cald al tinereții, copilele luau și ele parte la dinamismul patriotic din clipele de prefaceree ale Revoluției fasciste. Paralel se împleteau între tineri sentimente firești purificate de atmosfera eroică.

Adolescenții de atunci sunt astăzi bărbații și femeile cari **cred se supun** și **luptă** în ordinea fascistă. Fantezia scriitorului îi putea numi Marino și Fiamma. Nu are nci o însemnătate. Acele închipuiri trăesc din viața însăș a celui ce le-a întruchipat.

Alessandro Pavolini, menit să conducă astăzi departamentul Propagandei italiene ca ministru al Culturii Populare, a retrăit prin acele înfiripări primele momente conștiente de ideal național, împărtășindu-le recent publicului de pretutindeni într:o culegere de povestiri reunite sub titlul uneia dintre ele : **Dipariția Angelei-Scomparsa d'Angela.** (Milano, Mondadori, 1940—XVIII).

Dualismul materie-spirit, nefiind în înțelesul fascist doar o armonie statică a structurii umane, ci dinamică, actualizată în înfăptuiri, se lămurește limpede celui ce caută să fixeze într'o formulă de sinteză personalitatea lui Alessandro Pavolini. Simbolul mussolinian **„Libro e Moscheto"** întovărășește activitatea tânărului ministru al Culturii Populare: scriitor și soldat.

Născut la Florența în anul 1903, și-o oțelit ca adolescent forțele fizice și spirituale în clipele de martiriu ale Fascismului, care lupta împotriva socialismului la putere în acel răstimp de destrămare al energiilor de după războiul încheiat în 1919.

Pe lângă această înrâurire a evenimentelor sociale și politice, Alessandro Pavolini se îndrepta spse viață, purtând în suflet mândra sa tradiție florentină. Insușirile specifice ale spiritului aristocraticei cetăți se vădesc în stilul scrierilor sale: acel complex de nuanțe greu de tradus într'o limbă străină, numit pe limba sa **„arguzia"** : perceperea vie a realității imediate, învăluită în exprimare într'o pânză străvezie de ușoară ironie și visare melancolică. Din Renaștere până la robustul Papini, spiritul florentin a rămas acelaș, iar Pavolini este un demn reprezentant al lui. Iată cât de plastic și sugestiv în acelaș timp a caracterizat Florența sa :

„Iți pare că o vezi surâzând voioasă într'un văl de colb, asemenea unei copile, țărancă și orășancă laolaltă, cu pălăria de pai țesută în ținut. O copilă plină de o antică ironie. Ușor să te îndrăgostești de ea, dar cu neputință să o cucerești".

Evocând figura lui d'Annunzio, răsfrântă de atmosfera de adopțiune a Florenței, a afirmat că marele poet vecinic îndrăgostit a trăit iubirile cele mai arzătoare în cadrul cetății închinate crinului, însă că femeile, văpăi apropiate temperamentului pătimaș al scriitorului, nu erau florentinele cu inimile cârmuite de înțeleapta și măsurata judecată. Simbolizând astfel Florența sa prin imaginea copilei florentine, Alessandro Pavolini fără a vrea a folosit procedeul d'annunzian plin de farmec de substituire a conceptului de oraș cu o figură feminină care înflorește cetatea „Fiorenza".

Aceste prime influențe au fost completate de pregătirea universitară, laureat fiind în drept și științe sociale. A fost secretar federal al Partidului Național Fascist până în 1934, membru al Consiliului Național al Corporațiilor și președintele al Confederației Fasciste a Profesioniștilor și Artiștilor. Integrat astfel în ordinea mussoliniană, actualul ministru al Propagandei italiene desfășoară o dublă activitate de luptător și ziarist, servindu-și țara ca om de arme și de condei.

S'a înrolat voluntar în războaiele fasciste, locotenent de Bersaglieri. A plecat ca observator de aviație în celebra escadrilă **„La Disperata"** în Septembrie 1935 și s'a reîntors în patrie în Mai 1936. Luând parte la cucerirea Etiopiei sub conducerea lui Galeazzo Ciano, el s'a distins cu merite ce l-au făcut să fie decorat cu o medalie de argint.

Interesantele notări din zborurile escadrilei **„Disperata"**, publicate în **„Corriere della Sera"**, au fost înserate într'o carte din editura Vallecchi, numită după titlul eroicei escadrile. Calitățile spiritului realist al florentinului au fost întărite de experiența pilotului, cristalizându-se într'un stil de o minuțioasă și uimitor de exactă înregistrare vizuală în scris.

Dar campania din Etiopia este numai o etapă, foarte însemnată din cariera de ziarist a lui Alessandro Pavolini, care începe în 1922. A colaborat în multe ziare și reviste, fiind și directorul gazetei florentine **„Il Bargello"**. A întrunit observațiile ziaristice și ale imaginației în următoarele publicații: **Il Giro d'Italia**, roman sportiv (1928), **L'Independenza finlandese**, eseu istoric (1928), **Nuovo Baltico** (1935) și însfârșit recenta culegere de povestiri pe care am amintit-o la început: **Scomparsa d'Angela** (1940).

Spiritul de construcție și de clasică măsură întovărășește organizarea acestei cărți în care povestirile nu sunt adunate la întâmplare, ci sunt scandate câte patru, ca un ritm de melodie, în altă măsură de patru corespunzătoare: „cele patru zile". Fiecare grup de patru, alcătuind o „zi" are o unitate structurală. Primul mănunchi aparține amintirilor de adolescent, primelor vibrări de entuziasm fascist.

(Urmare în pag. 2-a)

IN JURUL CRITICEI ITALIENE

de DAN PETRAȘINCU

Felul în care e cunoscută literatura italiană la noi impune deseori omului care se ocupă cu ea o limitare la simplă acțiune de informație, fenomen ce transformă fatal un entuziast în „specialist", cu ariditatea firească a vulgarizatorului Nu este oare acesta cazul d-lui prof. Alexandru Marcu, care luptă din răsputeri de ani de zile să impue atenției publice românești o literatură de înaltă prestanță spirituală, literatură care, însă, a rămas tot chestiune „de specialitate"? Această reflecție ni s'a împrospătat când, deunăzi, am citit ultima d-sale lucrare, **Dela Vico la Croce**, volum masiv de traduceri antologice, menit să înfățișeze publicului românesc o întreagă tradiție a criticii italiene, în care se însumează cele mai strălucite minți ale Europei, de eri și de azi.

Desigur că întâia întrebare pe care ne-am pus-o, ca cititori, a fost: de ce, mai bine, nu ni se prezintă o antologie a **literaturii** italiene, serviciul față de public părându-ni-se mai eficace.

Dar exceptând faptul că e vorba de o colecție, cu directivă impusă (ediția **„Critica"** a editurii **„Fundațiilor Regale"** fiind creată ca să prezinte diferitele aspecte ale criticei universale) ne-a venit în minte și un alt răspuns — răspuns care ține de însăși natura literaturii italiene. De oarece nu trebue să uităm marea tradiție critică a italienilor — de care am și pomenit — în cultura cărora aproape orice autor e un critic. Și poate că aici se află cheia volumului **Dela Vico la Croce.** Să ne amintim de ex., că aproape fiece mare scriitor italian își are **Dante**-le său — piatra de încercare a spiritului critic însuși. Incepând cu Boccaccio, prin Gozzi, Goldoni, Foscolo, până la D'Annunzio... toți scriitorii italieni își încearcă puterile cu un studiu asupra lui Dante — această eternă fascinație a criticei italiene!

In jurul culegerii d-lui prof. Al. Marcu, vom face câteva considerații, care ni se pare că vor întări și legitimitatea volumului d-sale. Să facem o comparație a criticii italiene cu cea franceză. Deosebirea dintre ele, la o privire generală, constă în aceea că francezii fac de predilecție o critică de gust, pe când italienii una de concepție. Nu degeaba „părintele" criticei moderne, Giambattista Vico, e un italian și, în special, un filosof, un metafician, un istoric — la un loc. De altfel, să observăm și paralela: **Vico-Croce.** Croce, ca și Vico, deși mai amplu, posedând mijloace mai complexe de investigație, e un critic de concepție, un istoric, un metafizician — cu un cuvânt: un spirit filozofic.

Criticul francez, dela Saint-Beuve la Thibaudet, e aplicat mai ales asupra sensului literar al operei, psiholog, estet, cu un cuvânt: om de gust. Nu creează sisteme în critică și nu se revarsă peste marginile obiectului artistic, în divagație istorică, metafizică. Saint-Beuve n'are sistem și există tocmai prin asta; e mai uman, mai aproape de opera de artă, ca artă, mai viu, în sensul realist...

Critica italiană, mai apropiată de tradiție și de dogmele latine, începând să existe prin raportarea la autori ei înșiși de concepție, ca Dante, Petrarca, etc., e credincioasă unei structuri proprii — ceeace poate fi un bine, ca și un rău — depinde din ce perspectivă privești. Criticul italian de gust, și numai de gust, care să nu aibe ambiții mai vaste decât tărâmul literar, e o raritate. De aceea el are o circulație mai restrânsă decât criticul francez. Să-i cercetăm pe cei trei critici de prim ordin pe cari îi are literatura italiană: **Vico, De Sanctis și Croce.** Vico e, după cum am spus, mai mult un filosof decât un critic. **Știința nouă,** cartea sa epocală, e un conglomerat de teorii, de intuiții științifice, de critică literară și istorică la un loc. Vico e un teoretician revoluționar pentru vremea sa, în care însă nu putem găsi decât cu greu pe omul de gust. Dar ce este omul „de gust" va spune, cu dispreț, un critic de factură dogmatică, avântat cum e, mereu, spre ideile generale. Gustul e ceva inferior, e moneda vulgară, curentă, a valorilor. Critica de concepție nu se ocupă de valorile **care se fac,** ci de valorile **existente,** date de-a gata de istoria literară. Iată de ce mai în totdeauna criticul de concepție va fi grefat pe un istoric. La rândul lui, criticul de gust îl disprețuește pe criticul de concepție, acuzându-l de lipsa simțului **imediat și viu** al artei. Criticul de gust e omul prezentului, el iubește mai mult opera de artă care crește lângă el, în vremea sa, decât valorile istoriei literare și generalitățile care ar decurge din ele. De aceea, criticul de gust e mai mult psiholog, impresionist și creator direct de școli literare. Școala cenaclelor literare franceze o demonstrează.

Al doilea mare critic italian e Francesco-de-Sanctis. Și criticul acesta e un istoric. Opera lui monumentală **„Istoria literaturii italiene"** e de fapt o panoramă istorică a vremurilor în care s'au desvoltat autorii de care se ocupă. Vezi în el, mereu, ambiția de a descoperi mai mult decât valoarea literară în sine, de a merge mai adânc decât fenomenul artistic pur. Bineînțeles, De Sanctis, fiind un modern, ajunge la o mai clară diferențiere a planurilor și, teoretic, recunoaște autonomia artei. Insă felul său de a trata e mai mult o critică istorico-psihologică, decât pur și simplu o analiză a valorilor artistice. Saint-Beuve, contemporan cu De Sanctis, era descoperitorul psihologiei în critică. De Sanctis, care se bazează și el pe **intuiție,** în discernerea valorilor, (și nu pe **principii,** ca Vico) nu-și poate, totuși, desminți natura de italian, de latin, de clasic.

Și acum, care este poziția lui Benedetto Croce, unul din cei mai mari critici ai lumii contemporane? Croce nu-și desminte tradiția, structura lui este exactă cu cea a lui Vico și De Sanctis. Aici trebue să găsim motivul pentru care el însuși se proclama elev al lui De Sanctis; fiindcă numindu-se astfel, Croce nu face decât să se integreze, și voluntar, în tradiția criticei italiene. Vico, De Sanctis și Croce sunt făcuți din aceeași pastă. Croce nu face excepție nici măcar prin mentalitatea istorică, inaugurată de Vico.

„La storia come pensiero e come azione", a lui Croce, este un pendant — mai amplu, modern, — al **„Științei noui"** ca și al **„Istoriei literaturii."** a lui De Sanctis.

Vedem, așa dar, care sunt caracterele principale ale criticului italian. Realist, preocupat de fenomenul artistic ca produs social și istoric, el nu e mai puțin metafizician, pasionat al marilor sinteze de ordin spiritual, cultivând în deosebi valorile majore, absolute, ale universului artistic. Așa se explică de ce, la noi, Croce are atât de puțini cititori, pe când criticii francezi — mai pe pământ, mai comozi — creează gustul curent — și comun — al publicului. Nu e mai puțin adevărat — pe de altă parte — că o critică de gust e mai creatoare, mai viabilă din punctul de vedere al actualului, cea de concepție rămânând prea rigidă, primejduită cum e, necontenit, de a deveni didactică sau... altceva decât critică!

Revenind la volumul care ne-a inspirat aceste sugestii, vom constata că, dacă nu toți autorii citați de d. Marcu sunt propriu zis critici, spiritul lor e animat de aceeași necesitate, specifică criticii italiene, de a se revărsa **peste** obiectul artei ca artă, de a se lansa în principii și chiar când e vorba de un portret, de a împleti observația psihologică cu una simbolică, generală, peste caracter și peste realitate. Observăm, adică, aplecarea minților italiene spre sinteză, istorism și metafizic. Și poate că adevăratul folos al volumelor de acest gen stă tocmai în exercițiul de comparare al valorilor, al personalităților.

A ști ce a scris D'Annunzio despre Dante de exemplu; sau Croce despre Boccaccio; sau Carducci despre Virgiliu, Dante și Petrarca; Oriani despre Carducci; Pascoli despre Leopardi; Villari despre Machiavelli; Manzoni despre Racine, Hugo, Shakespeare; Foscolo despre Petrarca; Alfieri despre Racine și așa mai departe — iată o curiozitate care merită a fi împlinită. Capeți nu numai o perspectivă a valorilor, dar și o elasticitate în aprecieri, un orizont de obiectivitate...

CRONICA SĂPTĂMÂNII

N. I. Herescu: Caete clasice, Cugetarea, — Georgescu Delafras

Locul în literatura actuală, al d-lui N. I. Herescu, profesor de limba latină la facultatea de litere din Capitală, începe să se precizeze din ce în ce mai frumos. Om de ştiinţă, obligat să fie în curent cu cercetările întreprinse pretutindeni de savanţi în domeniul disciplinei sale, d. N. I. Herescu îşi vede o misiune în plus în situaţia sa de reprezentant al culturii latine într'o ţară fără îndelungă tradiţie culturală, ca a noastră. Pentrucă,... „pe lângă activitatea lor ştiinţifică şi didactică, profesorii români au, pedeasupra, şi datoria de a răspândi în publicul mare gustul pentru clasicism; de a divulga, de a populariza, între cititori, elementele literaturii şi ale culturii clasice. Pentru literatura şi cultura românească o operă de acest fel, noi o socotim esenţială". (p. 8). Se cere deci producerea unei mentalităţi favorabile apropierii de isvoarele vechi, mediteraneene, ale culturii europene actuale, în al cărui ritm noi năzuim să intrăm. Apropierea de aceste surse nu este cu neputinţă de realizat, dacă se atrage îndestulător atenţia că limba latină şi cea greacă sunt ale unor popoare care au avut o doctrină sacră proprie şi deci care au creiat o lume de idei, concepute ca forţe ce depăşesc viaţa umană. Din momentul ce mintea noastră întâlneşte forţele care o depăşesc, interesul ei pentru aceste forţe rămâne deschis, şi totdeauna va căuta să se alimenteze din isvoarele lor inepuizabile.

Limba latină a fost deci o limbă sacră, şi prin formele ei şi-a exprimat poporul roman gândirea sa metafizică şi pietatea ştiută.

In literatura acestui neam s'au scris opere, cum sunt **Eneida**, şi **Georgicele** care se numără printre cărţile fundamentale ale lumii în care se ascunde ştiinţa despre divinitate. Popoarele se vor risipi şi se vor preface, dar atâta vreme cât în viaţa omenească scrisul va fi instrumentul de cunoaştere şi comunicare, **Eneida** va fi studiată pentru înaltele ei iniţieri.

Ideia deci că predă o limbă sacră, şi anume acea limbă care prin bogata ei întocmire a putut naşte numeroase alte graiuri în lumea modernă, dintre care şi cel românesc, poate întreţine în spiritul unui profesor de limbă latină o necontenită pasiune din care să nască îndemnuri la activităţi din ce în ce mai ample. Semnele viei febrilităţi le-a manifestat de mulţi ani d. N. I. Herescu. Şi actualmente d-sa este cunoscut şi preţuit pentru aceasta. Evident, rămâne ca publicul să înţeleagă şi să răspundă cu simpatie la instrucţia ce i se face. Activitatea desfăşurată în acest sens, prezintă numeroase dificultăţi totuşi, pentrucă acelaş public pe care încearcă să-l câştige un „clasicist", este solicitat de reprezentanţii altor domenii de activitate în viaţa şi cultura de azi, încât se poate întâmpla uneori ca ideile unui cărturar să fie negate de ale altuia, cu scopul de a rămâne, spre a spune astfel, singur stăpân pe public. Pentrucă cu greu se înţelege că obiectul culturii, în sine, este acelaş, şi numai formele sale de exprimare se deosebesc, după cum aceste forme sunt cele literare, teologice, ştiinţifice sau filosofice. Sufletul omenesc este acelaş, fie că îl considerăm din punctul de vedere al esteticei, al cunoaşterii sacre, al raporturilor de forţe măsurate cantitativ, sau, în fine, al posibilităţilor raţiunei de a face judecăţi apodictice în problema epistemologică...

Procedeul de a arunca o umbră de descalificare asupra unora din aceste direcţii cu convingerea că se delimitează şi se câştigă deplin simpatia pentru domeniul propriu, este păgubitor însăşi intenţiei de a promova domeniul pentru care se militează, pentru motivul simplu că publicul îşi păstrează diversitatea spiritului şi el aşteaptă să fie amplificată, iar nu redusă.

Această amplificare şi necesitate a diversului a înţeles-o bine d. N. I. Herescu, când alătură în volumul d-sale, pe lângă esseuri de poezie şi filosofie morală, numeroase articole politice, sociale şi economice, tratând subiecte de vie actualitate ca: „bugetul roman", „agricultura în antichitate", „reformele agrare în istoria Romei", etc.

Ochiul cititorului va fi atras de simpla curiozitate la început, dar parcurgând lectura, va vedea într'adevăr că: „nimic nu e nou sub soare", şi că problemele chinuitoare ale zilei de azi s'au mai pus şi au fost rezolvate şi ieri. A le ignora, însemnează a da cu piciorul într'un bogat capital de experienţă, ceeace nu poate fi decât dăunător". (p. 8).

Ne bucurăm că d. profesor N. I. Herescu s'a conformat metodei ştiinţifice de „integrare", cu atât mai mult cu cât uneori găsim cât de mari sunt dificultăţile unei integrări absolut obiective. Un reprezentant al culturii clasice ştie într'adevăr că apunerea lumii antice se datoreşte în bună parte creştinismului, şi d. Herescu nu se sfieşte s'o spuie în termeni care aruncă „umbra" despre care vorbiam asupra domeniului altui „specialist": „La Roma, aşa dar, nimic curios dacă o Veneră devine o Madonă. Pe altarul bisericii Sant Agnese-fuori, statua sfintei, tăiată în frumos alabastru, nu este alta decât o antică zeiţă Ceres, abia modificată... Continuitate, desigur...

Dar această continuitate nu poate fi contemplată fără un sentiment de melancolie. Gestul de a distruge a fost desigur neobişnuit la Roma; acolo s'a reconstruit sau s'a menţinut. Dar reconstrucţia nu era posibilă decât jertfind moştenirea preţioasă a antichităţii clasice" (p. 14). Deşi mai departe, d. N. I. Herescu recunoaşte: „In realitate, opera creştinismului, mai ales în vremea Renaşterii, trebue înţeleasă totuşi nu ca o operă de distrugere, ci ca una de conservare" (p. 16).

Persistă umbra „melancoliei" şi autorul apologet al „frumuseţilor antice", pare puţin dispus să discute despre obiectul dragostei sale cu fruntea senină.

Şi totuşi este destul să-şi amintească adevărul că statuile de alabastru nu erau propriu zis opere de artă, aşa cum confecţionează artiştii moderni, ci reprezentau aieve zeiţele vii, ca hrănitoarea Ceres, în care romanii **credeau** cu adâncă pietate cum ne învaţă Virgiliu sau mai înainte de el, Lucreţiu: „Alma Venus, per te quoniam"... Iată inepuizabilele frumuseţi ştiute de profesorul de limbă sacră, a cărui frunte se poate lumina amintindu-şi de a doua născătoare de Dumnezeu, păstrându-şi totuşi în minte chipul nemuritoarei „Aeneadum genetrix, hominum divomque voluptas", fie că cuvintele despre madonă ar suna în graiul nostru tracoromanic: „ Sfântă Stăpână, Curată, Maica Dumnezeului Nostru"..

„Aeneadum genetrix" a devenit născătoare a Cuvântului, a acelui Logos nepronunţat încă de buze omeneşti pe ţărmurile Mediteranei şi pe care lumea îl aştepta iar Virigiliu pare a-l fi profetizat!

Oricum, motiv de bucurie tot este, pentrucă poetul nu caută decât cuvinte de viaţă perpetuă, fie în ascunzişurile orfice, fie în mai luminatul Răsărit.

CONSTANTIN FĂNTĂNERU

UN BĂIAT IUBEA O FATĂ

Fifi Harand

LUPTĂ ŞI LUMINĂ: DOCTORUL FĂRĂ VOE

Giugaru, Manta, Mihuţă

SCENA

TEATRUL SAVOY: SCANDAL LA SAVOY

Comedia prezentată pe scena Teatrului Savoy face parte din cea mai eftină categorie de spectacole: farsele cu muzică.

Astfel, autorii unor piese de acest gen îşi pot permite mai multe libertăţi decât chiar autorii obişnuitelor farse. Am asistat, de-o pildă la premiera Teatrului Savoy la o serie de încurcături — e drept foarte amuzante — pe cari autorii nu şi-au dat osteneala nici măcar să le rezolve.

Cortina a căzut asupra ultimului act, în toiul încurcăturilor, fără ca acestea să fie lămurite. A mai fost nevoe de un epilog în care „prin intervenţia unor judecători melomani, toţi eroii farsei au fost siliţi să se împace. Şi astfel finalul apare în oarecare măsură, exagerat. Găsim însă inutil să discutăm prea mult acest „Scandal la Savoy". In fond, care-a fost scopul tinerilor actori dela Cărăbuş, în noua lor postură de interpreţi ai unei farse? A fost acelaş ca şi cel dinainte: să distreze publicul. Şi, în cea mai mare măsură au reuşit.

Publicul a râs asistând la păţaniile impresarului unei trupe de dansatoare nudiste, neobservând sau nevrând să observe că toate aventurile depe scenă sunt, în fond, cu mici modificări, aceleaşi din obişnuitele farse ale tradiţionalului Birlic.

Actorii tineri ai trupei Cărăbuş s'au silit să prezinte în condiţii cât mai bune această farsă. Şi unii dintrei ei au isbutit.

Domnişoara Lenuţa Burmaz a dovedit reale calităţi de comediană, în rolul bucătăresei.

Domnii Dan Demetrescu, N. Roman şi Ion Antonescu s'au acomodat iute cu genul farselor.

Doamna Laetiţia Brădescu şi C. Dodu au constituit o pereche de îndrăgostiţi puţin cam inexpresivi.

Doamna Paula Georgescu posedă un humor special, pe care şi de data asta l-a speculat cu succes.

Am fi dorit să-l auzim pe domnul Titi Botez cântând ceva mai multe melodii.

In alte roluri au apărut domnişoara Zizi Şerban, şi domnii Emil Popescu (un foarte dotat actor de revistă), Florescu şi amuzantul trio Cărăbuş.

T. L.

ALESSANDRO PAVOLINI

(Urmare din pag. I-a)

„Ziua a doua" este compusă din povestiri în cari se evidenţiază educaţia sănătoasă a tineretului sportiv de astăzi. Al treilea grup conţine o înserare de schiţe portretistice. Ultimele patru povestiri se petrec pe pământurile Africei şi în misiuni diplomatice. „După-amiaza" celei de „a patra zi", adică penultima istorisire din cea din urmă grupă, ne aduce plăcuta veste că Alessandro Pavolini a străbătut şi ţara noastră, prinzând o intuiţie fugară a capitalei României.

In aceste povestiri cari alcătuesc ultima sa carte, pe lângă interesul documentar de fixare a unor clipe reale istorice şi de prezentare a tineretului fascist plin de viaţă şi iubitor de sporturi, pe lângă mulţumirea de a citi naraţiunile unui mânuitor de condei cu talent de artist plastic, ne interesază să mai descoperim ceva: tonul liric, ce se străvede din povestirea epică. „Dispariţia Angelei", schiţa care a dat titlul culegerii, se desprinde în adevăr între toate prin puterea lirică pe care o conţine. Este isvorîtă dintr'un instinct pe care nu îl simt decât stăpânitorii văzduhurilor. L-a simţit d'Annunzio, aviator şi el. Este o chemare spre nemărginitul cerurilor contopite în alt nemărginit neprihănit: altul zăpezilor vecinice depe crestele munţilor. Este o sensaţie divină aproape, a unei destrămări a fiinţei umane în puritatea visată. Ca purtătoare a acestei năzuinţe a pierderii în tăcerea pură a infinitului, a ales o făptură care sorbea beţia soarelui şi a zăpezilor botezând-o simbolic: Angela. O amintire poate a unei fiinţe reale, pilotă şi pasionată a schiului şi care a murit într'un accident de avion, a fost transfigurată şi aleasă de scriitor să exprime propria sa sensaţie:

„Angela preferă să se dăruiască simţului de a fi desprinsă în afara timpului măsurat, scandat. Respiră într'o uimire lipsită de gânduri şi plină de vagi amintiri, pregătită spre o minune. E îndrăgostită de văzduhul acesta de nestimată, tare şi îngheţat, răsfrânt în puternică lumină; văzduh visat la douăzeci de ani. Niciodată, niciodată nu ar voi să se întoarne aiurea". (p. 119).

Imaginea simbolică a Angelei a pierit săltând în abis. Angela a fost făurită din dorinţă şi din vis. Dar visul rămâne vecinic tânăr şi neprihănit. Iar autorul sfârşeşte minunata sa povestire lirică printr'o destăinuire:

„Ştiu de acum că Angela a rămas pentru todeauna în înălţimi, credincioasă pentru totdeauna puritaţii însorite a grăbitei tinereţi". (p. 120).

In contrast cu această figură alegorică puternică şi cuceritoare a infinitului, ne place să evocăm îndată o altă închipuire feminină din cartea lui Pavolini, tot atât de interesantă: firava şi sfioasa soră Bettina, pe care zidurile mânăstirii păreau că o strâng apăsător făcându-i să i se depene viaţa din ce în ce mai încet, până în clipa când a descoperit un interes: plăcerea de a construi. Indeletnicirea de a participa la ridicarea unui zid nou al mânăstirii, i-a adus înflorirea unui surâs pe buze şi, în timpul chituiturii unei ferestre, un sunet şoptit argintiu. Era ca un păcat. Dar autorul a iertat-o căci a adăugat un amănunt fără comentarii:

„Nevăzută, stareţa trecu prin faţa ferestrii". (p. 158).

Cât de înrudită ne apare această duioasă imagine a sorei Bettina cu „figurile umane" din ultima carte a lui Giovanni Papini, florentin şi el.

Italia e ţara în care idealul armoniei clasice nu a pierit. In ciuda fragmentarismului modern ,el s'a perpetuat dealungul timpurilor, din Renaştere în Renaştere. Valoarea Frumosului, aşa cum a fost concepută de cugetarea anticului Platon, integrată în conceptul universal al Binelui, se realizează astăzi în ultima Renaştere mai limpede ca oricând prin umanista sinteză mussoliniană între munca intelectuală şi aceea a braţelor.

Luptător şi gânditor, Alessandro Pavolini, ministrul Culturii Populare, ne apare astfel un demn reprezentant al armonioasei orânduiri fasciste.

MARIELA COANDĂ

Cronica plastică

de PAUL MIRACOVICI

EXPOZIŢIA RODICA MANIU, MAGDALENA RADULESCU ŞI POPLACENEL

De data aceasta d-na Rodica Maniu expune numai uleiuri. Adeseori în cronicile noastre am pomenit de puţinele d-sale picturi în ulei — începând cu Pepenăria de la Muzeul Simu şi alte lucrări pe care din când în când le expunea la Saloane sau pierdute printre aquarelele expoziţiilor personale. Ne-am îngăduit de multe ori să sfătuim pe d-na Rodica Maniu să încerce pe o scară mai întinsă pictura în ulei. Anumite calităţi ale aquarelelor d-sale ne îndreptăţeau să credem într'o reuşită deplină. Expoziţia de la Ateneu confirmă în totul aşteptările noastre. D-na Rodica Maniu posedă, ca foarte puţini dintre artiştii noştri, meşteşugul valoraţiei. Poate că detaliul colorat al tabloului să piardă puţin din pricina gamei prea deschisă, ceeace e fără îndoială o consecinţă a aquarelei. Intr'o gamă mai joasă, mai gravă, lucrările d-nei Rodica Maniu ar câştiga în intensitate şi în expresivitate. Delicateţea tonurilor, virtuozitatea cu care ştie să mânuiască cele mai subtile nuanţe, a tentat pe artistă să se exerseze pe subiecte care nu meritau poate atenţia d-sale. Astfel, sunt tablouri pline de poezie şi de adâncime, dar care cuprind un singur personaj iar restul este supus efectului unui accent de lumină pe o basma sau pe o bluză albă. Aceste lucruri au îngăduit să se subestimeze posibilităţile d-nei Maniu şi să i se confunde preocupările. Tabloul central din expoziţie — o scenă într'o vie — ne aminteşte pe Goya şi aceasta trebue să fie un îndemn şi o deosebită satisfacţie pentru d-sa.

D-na Magdalena Rădulescu are un temperament cu totul deosebit. Am scris despre arta d-sale cu prilejul primei expoziţii ce a avut-o în sala teatrului Comoedia şi am făcut atunci o prezentarea nu minuţioasă dar complectă a evoluţiei d-sale. Era nevoe atunci, pentru că d-sa debuta în ţară, deşi în străinătate — în Franţa şi în Italia — îşi crease o apreciabilă notorietate. Şi astăzi suntem convinşi de influenţa frescelor pompeiene asupra picturei d-nei Magdalena Rădulescu. Lucrările din anul acesta ne întăresc şi mai mult părerea noastră. Tehnica d-sale originală şi care aminteşte fresca. contribue să accentueze această impresie. D-na Magdalena Rădulescu a făcut mari progrese de la ultima expoziţie. Portretele au mult caracter şi sunt atent studiate. Compoziţiile de asemeni sunt mai variate iar pe alocuri au accente cu totul noui. Mai mult decât în alte subiecte, în compoziţii d-na Rădulescu dă toată măsura fanteziei d-sale. De altfel fantezia, această preţioasă calitate, d-sa o posedă din plin, o fantezie bogată, exuberantă şi care e esenţa temperamentului artistei. Expoziţia d-sale e printre cele mai bune şi interesante din sezon, atât prin noutatea lucrărilor cât şi prin lipsa lor de obişnuit şi de banal.

Soţii Poplăcenel sunt mult prea cuminţi — aquarelele d-lor sunt pictate cu o aplicaţie şi o timiditate care dau lucrărilor aparenţa unor documente mai de grabă decât ale unor opere de artă. Noi credem că ar trebui să caute cu mai multă râvnă esenţialul unui subiect, nu aparenţa lui rece şi detaliată — cu oricât meşteşug ar fi ea reprodusă. Soţii Poplăcenel au destule calităţi ca să fie îndreptăţiţi să aspire la o pictură mai apropiată de acestea.

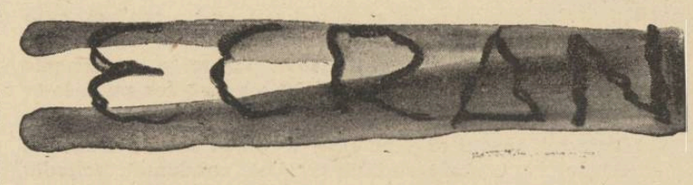

CINEMA TRIANON: „ŞAPTE ANI DE GHINION".

Cei cari au avut ghinionul să-şi facă prea multe iluzii despre filmul: „Şapte ani de ghinion" — au fost ghinionişti. Căci, în afară de câteva scene într'adevăr hazlii, am asistat pentru a nu ştiu câta oară, la un film al cărui subiect se încăpăţânează să rămână aproape acelaş.

Distribuţia cuprinde şi ea aceleaşi nume cunoscute din „aceleaşi" prea ştiute filme:

Ida Wüst în neîntrecutul ei rol de soaţă cicălitoare, ce devine paradoxal de docilă când câştigă galonul de soacră.

Theo Lingen scapă şi'n acest film, conţinutul a diverse geamantane. Intre giumbuşlucurile noui, cari desigur se vor repeta şi'n celelalte filme, menţionez scena în care vrând să repare storul jaluzelei — ridicată la rangul de telegraf — deşi îşi pierde echilibrul — şi normal — conform legei gravitaţiei trebuia să cadă pe pământ — dela etajul trei — se agaţă de un cui, de care stă suspendat până'n momentul când vin pompierii cari îi salvează viaţa şi răbdarea spectatorului ceva mai blazat.

Hans Moser, despre care se spune că a împlinit treizeci de ani de carieră şi acum în rolul care convine de minune talentului său inegalabil în acest gen.

CINEMA SCALA: ASEDIUL ALCAZARULUI

Nici al doilea film spaniol, prezentat în această stagiune, tot de Cinema Scala, nu ne-a decepţionat.

LUPTĂ ŞI LUMINĂ

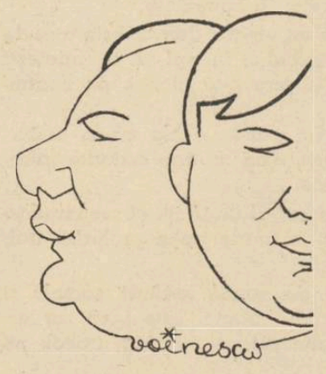

CEZAR ROVINŢESCU

De mult n'am mai văzut un film a cărui acţiune să poată reuşi a prinde interesul spectatorului încă din primele scene.

Inchinat eroilor spanioli ce au luptat pentru eliberarea ţării lor de elementele comuniste ce o duceau spre haos, e un spectacol pur şi simplu remarcabil.

In rolul unui ostaş a cărei sobrietate e alungată de inevitabila dragoste îl revedem pe Fosco Gicchetti — Căpitanul Vela, — pe care-l cunoaştem, din „Escadronul Alb".

Mireille Balin în rolul lui Carmen, care, ca atâtea fiice ale Spaniei şi poate a multor ţări, îşi dă seama de adevărata menire a femeei, abia în clipa când intervine acea mare dragoste întâlnită ca şi în romane tocmai când ziua de mâine-i atât de nesigură.

Alături de acest cuplu potrivit, Rafael Calvo, bun interpret al comandantului Alcazarului, Maria Denis şi Andreea Checchi.

După cum sunt informată, vom revedea în curând personagiile de mai sus în partea a doua a acestui film care se va numi „Dela Alcazar la Madrid".

Sperăm să fie tot atât de bun.

CINEMA ARO: „POUR LE MERITE"

Un film ce nu aduce nici el nimic nou.

După ce suporţi prima jumătate a acţiunii, te uiţi la ceas.

Dacă-i o oră la care îţi poţi întrebuinţa timpul într'altfel, îţi spui că cel mai nimerit lucru, ar fi să pleci. Insă, vezi că blondul erou, decorat cu „Pour le Mérite" poartă în umbra reverului dela haină o svastică. Te bucuri şi rămâi pe loc crezând că „abia acum începe filmul" şi desigur vei asista la prezentarea unei vagi scheme a împrejurărilor cari au dus la revoluţia nazistă. Sau, cel puţin, la nişte bătălii cari să dea o notă ceva mai dinamică filmului şi atmosferei din sală.

In zadar însă.

Pe acest subiect, s'ar putea broda lucruri mult mai bune.

Bine redată, atmosfera de minunată camaraderie între gradele inferioare şi superioare, ce este poate unul din factorii principali ai succeselor germane.

A. N.

I. GR. PERIEȚEANU

DIN „IMPRESILE“ LUI VERHAEREN

ACVARIUM (1889)

Frumosul și tăcutul vis, acel verzui acvarium al gândurilor mele, printre bulbatele nestemate înnotătoare ! Masiv bloc de apă, care se 'mpodobește cu o neașteptată viață de pietre și luciri.

Mișcă-se un val ? — ce tremur de aglinzi în acest scrin, unde — gigantice topaze — focurile reverberate ale policandrelor și lămpilor, dormitează par'că de veacuri în cufărașe ! Somn treaz de giuvaeruri, înflăcărate flori, boreale : prelungi lumini în vagă 'nveșmântare. Pe când, deasupra, se 'mpătrește, strălucind, racla de silitră și de aur.

Clare și fugarnice ca niște mătăsuri și moaruri, ce molcom și molcome merg gândurile mele, în acest cristal de plutitoare fluidități. Printre însmăraldatele grădini, pe fragile prundișuri perlate, în fundul neașteptatelor case de sidef, care de îndată construite dispar, într'o iluzie de aur, de argint, de purpură, de lună și de soare, desigur ! cu nimicul drept capăt. Și totuși ! Minciuna știută, desvăluitul vis, cât sunt de 'ncântătoare prin însăși falsitatea lor ! Și iată în această limpede și înșelătoare fantasmagorie, iată firave spectre de naiade legănate în curcubee, și nimfe născute și moarte în străfulgerarea unei raze și ondine în firide de safir, pe florale guri deschise, ca niște păpuși de sticlă, adormite.

Și pururi lenevoasele mele gânduri, în acest cristal de înotătoare fluidități, visează fericite și frumoase: indiferente la ivirea acelor rotunde obraze ale prostiei, străpunse de 'ntrebări neroade, din fața ferăstruicilor palatului lor. Singure ! în fremătarea de bucălate și curioase chipuri, cu nasurile turtite pe geamuri: singure în acel norod de ochi ficși ce privesc, fără să 'nțeleagă, și oarecum indignați, straniul solzilor de aur, plăpândul penaj al aripioarelor, monotonele lor călătorii în jurul unui mereu acelaș smarald de apă, siestele lor, îndelungă neclintire între două pietre vâscuite și 'ntreaga lor viață pasivă și de o rece voluptate.

Astfel trăesc gândurile mele printre bulbatele nestemate, în acest cristal de fluidități înotătoare, și astfel le va fi deapururi împodobita existență, dacă desigur una dintre ele, într'o iatidică zi, din simplă dorință de absurditate, nu va trebui să spargă geamul de iluzii și de splendoare, și, sburdândă dincolo de miraj, să atragă după sine pe toate celelalte pe trotuar unde brutale servitoare, model de curățenie și ordine, le vor împinge cu lovituri de mătură spre infinitele haznale.

(Impresii, I-a serie)

LACUL

De când mi l-am ales ca mormânt — acest lac — pune capăt fiecăruia dintre gândurile mele : feerică chimie de ape și de giuvaeruri: prisme de curcubee topite, de veacuri: smaralde a nu știu căror nopți de lună, albori, spuneți ? din care căi lactee: sidefuri și opale; peruzele și topaze. Cu fluidele mâini ale acestor vârteje de aur, desigur, odinioară, răscolit-a fabuloasele mine și a jefuit, pentru a-și însuși flora lor, anticele paradise marine. In singurătatea-i de prăpăstii și de munți, când serile actuale îl orgoliază cu amurgurile lor, se evoacă numai pentru sine și se admiră. Priveliștea-i se dovedește îndepărtată de orice inoportunitate omenească: bărci care ar spinteca farmecul cu lopețile lor, clopote fărâmițând misterul, pași de trecători, ritmați de o scandare de boston pe țărmurile lui. De când l-am ales ca mormânt, acest lac mi-a devenit palatul de oglinzi al morții mele. Și, într'o zi pasivă, dar prea subtilă pentru ca simțurile mele să nu reție puțină supraviețuire, trupul meu va descinde spre a se vecinici printre verzuile și migratoarele miragii.

Un borangic tremurat de mari brațe de curente mă va învălui lichid și clar, exotice sclipiri, asemănătoare unor mărgăritare vor scânteia printre scrinurile pe neașteptate deschise ale grotelor și măruntelor golfuri, o gingașe arhitectură de bășici va țâșni din profundele isvoare ca niște penaje de apă. Voi dormi, cu ochii deschiși, în acest translucid lințoliu mișcător, printre peisagiile succesive de sidef, de mercur și de ametist. Peștii, rotocoliri de lumină, vor licări ca niște spiriduși; pe argintate plaje sbârlita groază mișca-va crabi și metalica irizare a meduzelor; stâncoase râpe ale țărmului înfige-vor reflexele lor ca niște enorme piedestale, pentru a se urca spre ele albi nenufari; muzicele subterane își vor ascuți sunetele de flaute și orge, și întregul palat străbătut de soare sau pălit pe furtună, îmi va fi tăcerea în sfârșit regăsită în splendoare. La ce bun să rostești dubla silabă a acestui meleag de valuri și să-i indici pe o hartă numele ? Dimpotrivă, să rămâie necunoscutul, acolo undeva, oriunde, învăluit și învăluitor cu liniile-i plane de lumină, fără chemătoare șoapte spre unduitoarele-i întinderi. Trezească-l doar norul a cărui alboare îi spumegă luciul, de nu-l va pietrui iarna cu marmorele ei, sporindu-i astfel menirea de sepulcru și cavou.

(Impresii, I-a serie)

STÂNCILE

O ! stâncile din Bretania, monștrii de umbră culcați la porțile mării, cum îmi apar, în depărtarea meleagurilor, sinistru 'nveșmântate de flux și biciuite de furtună ! Simulacru de țestoase și crocodili, cu mucegaiuri de ienburi și gunoiște de cochilii la încheietura carapacelor ; monumentale granituri ce te fac să visezi la o oarecare arhitectură în cinstea spațiului și vântului; forțe definitive, turnuri și crenele de singurătate ! Prundurile de la Port Huc și de la Fause-Mot ? De sigur, tot atât de strigătoare, în această tomnală oră, ca prăbușirea plăjilor la capătul lumii; sălbatecă noapte răscolindu-și împrejur volbura și arborând printre piroanele-i de piatră capetele de Meduză ale mâinilor ei ; hula și tunetele de apă năpustite în crăpături, șuierătorul penaj al spumei încrestând vârfurile și deodată, acolo departe, numai agonia unui goeland.

O creionată fugă de nori : fare de câlți, monștri părași, membranoase trupuri cu etaje de antene și de capete. Din ce în ce furtuna chinue cerul, crâmpee de orizont apar în verzi făurării, cataracte de cerneală se revarsă. Un subpământean sgomot de hrubă răsunătoare, detună ne'ncetat. Dinspre sate nimic, decât cabanele, ale căror lumini se estompează într'o singură fereastră: s'ar zice că oamenii din partea locului s'au îngropat de mult. Și deodată, prin această zburătoare moarte, bat clopotele parohiilor, crucile tremură în calvare, crucile ele însele se 'nfiorează.

Un dalb înger al Domnului izbuti-va s'o potolească, cu picioarele-i suspendate pe mare ? Sau ce semn al crucii și ce mână de miracol ar putea să oprească aceste orizonturi în mers ? Vijeliile, ca niște legiuni, se'ncaeră pe cerul muntos. Și trec în stoluri păsările oceanului, asemănătoare unor sdrențe răspândite de un negru incendiu.

Departe, Frehel, cu strigătu-i de intermitentă lumină; o clipă de roșie strălucire, apoi deodată strigătul înecat. Ți se impune impresia unei bucăți de glob care se năruie, mici lovituri de topor spintecând pământul, a unui haos ce renaște, învins de veacuri. Prin beznă, enorma aripă a devastării se rotește.

O ! stâncile din Bretania, monștrii de umbră culcați la porțile mării, blocurile destinate vântului și spațiului din vremurile monstruoaselor religii, cum reînviază tot trecutul pământului, acolo departe, când valul le'mprumută glasul său, și furtuna gesturile-i creatoare.

(Impresii, I-a serie)

PE MARE

Pe mare, trăești cu stelele. De'ndată ce orizontul de apă a înlocuit pe acela al țărmurilor și munților, spiritul scapă de trudă și de griji, de altfel salutare, pentru a intra ca 'ntr'o vacanță. O veselie îl cuprinde. Deschide frumoasa carte de imagini care este cerul reflectat în mare și cu fruntea pe meterezul punții silabisește sfârșind încet-încet prin a ceti poruncitorul text al infinitului.

Un sânge mai puțin turbure îți inundă trupul. Altele 'ți sunt gesturile. Nu vorbești decât cu tine însuți. Te reculegi și neliniștea în fața imensității devine aproape glorioasă. Nu exiști decât prin ochii ei clari ce privesc puritate și lumină. Te cufunzi într'un nu știu ce translucid și glacial, care spală și 'nviorează oarecum întregul suflet. Ești fericit, ca și cum te-ai împărtăși pentru întâia oară.

Pe mare trăești cu stelele.

(Impresii, I-a serie)

CERUL TACE

— Fragment —

de EUSEBIU CAMILAR

A treia zi începură să treacă prin Lisaura năpăstuiții din satele arse și cereau pomană pe la porți cântând cu glasuri sparte un fel de bocete. „Ne-au ars casele, gospodari; dați-ne un pumn de făină“... „Am fost oameni avuți, ajutați-ne“...

Unii dintre ei blestemau la pârleazuri dacă nu ieșea nimeni să-i miluiască. „Să dea Dumnezeu să vă ardă casele ca și nouă, ca să știți și voi ce-i sărăcia“...

Samca ieșea la portiță când auzea tânguirile și împărțea cerșetorilor câte o ulcică de must de pere.

— De sufletul morților — spunea ea.

— Dumnezeu primească... răspundeau nefericiții.

A patra zi seara lisaurienii s'au adunat ca de obiceiu în casa lui Nicolai Manai și-și spuneau par'că lăudându-se :

— Am citit și eu în Biblie...

— Dar par'că eu nu?

Așa că în clipa când Manai deschise cartea cu scoarțe negre, nu mai simți niciunul nici un fel de cutremurare.

— Arată într'un loc, se lăuda unul, despre întoarcerea lui Christos după ce a înviat. Și mai arată cum apostolii au vorbit în limbi străine.

— Știm... știm... se lăudau cu toții, răsfoind cărțile.

Manai începu a citi cu glas tare tocmai la fila unde spune despre pogorîrea Sfântului Duh. „Și din cer, fără veste, a venit un vuet ca de vijelie care trece și a umplut toată casa unde ședeau ei. Și li s'au arătat, împărțite, niște limbi de foc și deasupra fiecăruia dintre ei s'a oprit câte una. Și s'au umplut toți de duhul sfânt și au început a vorbi în alte limbi“...

Glasul gângav al lui Nicolai Manai s'a întrerupt de-odată, înghițit de mai multe ori în sec și bâlbâi frânturi de cuvinte fără șir. Ochii i se holbară iar mâinile lui par'că crispate de-o durere grozavă se întindeau în lungul mesei, apoi rămaseră alăturate, fără viață.

— Bade Nicolai... strigă cineva.

Dar Manai când vru să deschidă gura, începu a clănțăni mai tare, ca scuturat de friguri. Ridică o mână și tot arăta sus, spre ceva nedeslușit. Oamenii îi urmăreau mâna ridicată, dar nu apucară a pleca ochii, pentrucă tuturora le trecu un frig în lungul spatelui și începură a clănțăni. Bâlgâiau cu spume la gură, răcneau, împingându-se unii pe alții.

Lumânările s'au stins toate de-odată. Câțiva, care stăteau în picioare lângă ușă, fugiră afară, văetându-se. Femeile și copiii țipau ca arși de vii.

Asta a durat mai bine ca un pătrar de oră, după aceea se făcu liniște deplină și se auzeau numai răsuflările grăbite.

— Samca... strigă Manai. Unde ești?

Iar când fata aprinse primul chibrit, în încăpere nu mai era nici un gospodar, ieșiseră care de care mai cu grabă. Manai sta în picioare într'un colț, alb la față, slăbit, că par'că atunci s'ar fi întors din groapă. Răsufla repede și tot încerca să-și îndrepte părul sborșit căzut pe ochi.

— Samca... gemu el, și încercă să facă un pas, dar se sprijini repede de masă.

Fata scoase un țipăt scurt și vru să fugă afară.

— Samca... gemu iar Manai, schimonosindu-se la față.

Ea se opri în prag.

— Samca, tu ai simțit ceva? a întrebat-o el cu glas coborît.

— Da, tată: un frig prin spate și mi-au clănțănit dinții...

— Acesta nu-i semn de la Dumnezeu... bolborosi Manai cu capul în pământ.

— Nu-i dela Dumnezeu... răspunse fata înfiorată.

— Dac'ar fi drumețul acela cu brâu roșu, pe aici, ne-ar lămuri el... încheie Manai și se așează, doborît, pe laiță.

— Ar fi bine... zise Samca.

Și chipul alb al străinului i se ivi dinainte. Ea stătea cu ochii închiși, cu mâinile împreunate. Par'că-l auzea spunându-i: „nu-i semn de la Dumnezeu“... „Dar de la cine-i, bade?“... întrebă ea în gând. Drept răspuns, chipul străinului dispăru, și în locul lui se ivi un moșneguț cu picioare de cal... Samca scoase un țipăt, iar Manai sări speriat.

Miezul nopții trecuse de mult. Era aproape de ziuă și Manai nu mai sfârșea vorba cu fata lui:

— ...să nu uiți să-i spui tot cum s'a întâmplat. Cum ne-am strâns ca de obiceiu la adunare, cum am citit în Biblie și cum am prins a clănțăni. Auzi? Să-l întrebi așa: „Bade, cum vine asta? Ce semn poate să fie?“... Că dacă știe, are să-ți spună totul, că-i om priceput...

— Da, tată, răspundea Samca. Așa am să-l întreb.

Vorbeau pe prispă, cu frunțile atât de apropiate, încât li se amestecau răsuflările. In gândurile fetei începură a cânta nelămurit viori. Are să caute urma străinului, prin toate satele și târgușoarele, până-l va găsi. Și-i va spune toată întâmplarea.

— Dar vezi, Samca, ori cine te-ar întreba unde te duci, să nu-i spui, chiar de te-ar pune în pielea goală pe jăratec...

— N'ai grijă... îl liniștea fata.

Răsărea soarele într'o mare de nouri sângerii pe când ea ieșea din Lisaura, îmbrăcată'n catrință cu beteală. „Ia cuțitul ista sub brâu“... i-a spus Manai pe când o petrecea spre poartă; că poate se leagă cineva de tine!...

— Îs tare cât un flăcău... îi răspunse ea cu gândurile fugite cu mult înainte, spre sate necunoscute.

— Nici cuțitul nu strică... zise Manai băgându-i custura sub brâu.

Privind-o din portiță, Nicolai Manai abea atunci își dete seama că Samca lui e o fată voinică, frumoasă. Și un val cald îi cuprinse tâmplele: „de s'ar lega cineva de dânsa, așa face moarte de om“...

●

N'avea curajul să mai iasă în uliță și își petrecea vremea cioplind butuci după casă. „Știe tot satul“... își spunea el și-l cuprindea frica și rușinea. Ceilalți gospodari care clănțăniseră ca și dânsul, s'au făcut nevăzuți, unii plecând cu coasele spre miază-zi, alții luând calea spre Mânăstirea Sfântului să întrebe acolo pe călugării pricepuți ce poate să însemne întâmplarea aceea.

Calicimea părăsi cea dintâi bordeiele, ducându-se care 'ncotro să-și caute un rost. Apoi, unul câte unul au luat-o la drum și gospodarii mai cuprinși. Și au rămas în Lisaura pe lângă vre-o douăzeci de bărbați, numai femeile, copiii și moșnegii neputincioși.

Plecările acelea se întâmplau pe la cântatul cocoșilor de ziuă și totul se petrecea fără cuvinte. Oamenii își săltau traistele pe umeri, își făceau semnul crucii în prag, stupeau drept înainte și porneau mohorîți.

Răsăritul soarelui îi întâmpina departe, după câteva ceasuri de mers. Nicolai Manai s'ar fi dus, dar trebuia să-i vină fata cu răspunsul. Zile de-a rândul nu lua nimic în gură. „Dacă semnu-i de la Dumnezeu, își spunea el cioplind, postesc pentru mila ce mi-a arătat-o, iar dacă-i de la Satana, postesc pentru mântuirea mea“... Dar zilele treceau și fata nu se mai întorcea. Uneori i se părea că vede la poartă o femeie cu broboadă roșie; el lăsa toporul din mână... Și cu inima bătându-i la gât, striga: „Hei, Samca!“... Dar nu era nimeni, nici urmă de femeie. „Mi-or fi ucis-o golanii la drum... se gândea el noaptea, stând cu ochii deschiși în întunerec; îs pline drumurile de hoți și ucigași“... Manai se răsucea pe prispă și adormea numai aproape de ziuă, ca un pătrar de ceas. După aceea sărea repede, par'c'ar fi întârziat de la cine știe ce treabă.

Intr'o noapte adormind adânc, avu un vis ciudat. Par'că nevasta lui, Frivona, pe care-o bătuse grozav pe când trăia, a intrat în casă îmbrăcată în alb și i s'a așezat la picioare pe marginea patului. „Nicolai, îi spuse ea cu glas lin în care par'că sunau clopoței, ai fost un păcătos toată viața și-am venit să-ți arăt ce trebue să faci, ca să te isbăvești“... Manai o ruga: „Spune-mi repede, Frivona“... „Ascultă bine, continuă moarta; eu am murit și-ai scăpat de mine. Dar spune-mi, Nicolai, ce rău ți-a făcut ție fata noastră, că ai trimis-o singură pe drumuri să se prăpădească? Tot rău ai rămas, Nicolaei. Păcatele tale sunt grele în cumpănă“... „Ce să fac?“... se tânguia Manai. „Ia hârletul, răspunse Frivona și sapă o fântână. Știi unde? Sub șură, în pivniță“.

Moarta plecă repede și dimineața Manai găsi ușa deschisă larg. Dar nu apucă să mai intre în pivniță, în dimineața aceea, pentrucă-l atrase larma neînchipuită care umplu satul pe la răsăritul soarelui. Ieși în drum cu hârletul în mână, cu pălăria pe ochi.

— Trece un sat întreg... îi spuse o gospodină alergând.

Manai, nehotărât, merse câțiva pași pe urma femeii, apoi se opri să se uite la încrucișarea drumurilor, unde se vedea un șir nesfârșit de care cu coviltire. Porni repede cu hârletul pe umăr. Soarele se înălța, roșu și uneori abea se deslușea din perdeaua groasă de colb ridicat până la cer de sub picioarele vivitelor vinete.

Viței cu coarnele abea răsărite, mânji slabi, câini urîți, dupuroși, se amestecau într'o hărmălae de mugete, nechezături ascuțite și lătrături. Copii șchiopi din cauza pietrelor ascuțite de pe drumuri, îmbrăcați în cămășuici de câlți, cu capul gol, asvârleau cu pietre în câinii care mergeau printre roțile carelor, în viței rămași în urmă să mugească la porți. Oamenii bătrâni mergeau tăcuți, par'că îndârjiți, alături de boi. Femeile ședeau sub coviltirele prăfuite și se uitau drept înaintea lor.

— N'aveți ceva apă?... întrebau câte unii.

Dar lisaurenii strânși la răscruce rămâneau muți.

— De unde să aibă, răspundea câte un moșneag îndemnând boii. Tocmai din nainte de la primul car porni un strigăt de oprire, trecând din om în om. „Ho... ho“... strigau cei care mânau, oprind boii, dar aceștia intrau cu coarnele în țolurile carelor din față, care se opreau dintr'odată. „Ce-i? Ce-i?“... se întrebau unii pe alții.

Dar nu răspundea niciunul ci se mulțumeau să arate cu codiriștea spre deal, unde se vedeau carele oprite în drum. Lisaurenii văzură, peste grădini, cum carul din capul convoiului fără sfârșit părăsește drumul din vârful dealului, apucând pe imaș; apoi în urma lui apucară tot câte unul carele următoare. Și convoiul întreg se puse în mers. Debunăseamă că pribegii aveau de gând să poposească pe toloaca Lisaurei.

— Au cu dânșii o fată moartă... zise o femeie.

— Că asta le mai lipsește... răspunse alta, crezând că-i o glumă.

Pe toloaca satului carele făcură un ocol larg, apoi cele din capul convoiului se opriră în cerc; și tot așa, ocolind primul cerc carele care veneau din urmă formară cercul al doilea, apoi al treilea și-al patrulea și tot veneau mereu alte care, să formeze alte cercuri.

Soarele urcase aproape de amiază și convoiul nu se mai sfârșea.

— Par'că nu-ți vine-a crede... spuse un lisaurean.

— Prăpăd... spuse Manai sprijinit de hârleț.

— Da' de unde sunteți, oameni buni?

Intrebarea asta a pus-o un moșneag care stătuse tot timpul cu pălăria'n mână și făcea, din vreme 'n vreme, semnul crucii. O femeie dintr'un car se uită la dânsul cruciș și începu să blesteme: „Mai râdeți încă de noi? Mânca-v'ar scândurile patului, oameni afurisiți, câini... S'ajungeți și voi pe drumuri“... Apoi se adresă lisaurencelor: „Ce vă sgâiți așa, puițelor, târfelor? Nu mai puteți de bine? S'ajungeți și voi așa, să vă fătați plozii în coșul carului, pe drumuri“... Și ridică în mâini un ghemotoc de cârpe din care se deslușeau două piciorușe albe, iar mai sus un cap gălbui de copil. „S'ajungeți și voi așa, să dați copiilor să vă sugă, trântite pe sub garduri“...

Omul care mâna boii se opri și-o amenință cu codiriștea:

— Ține-ți gura, Irină...

— Ce să-mi țin gura? Nu le vezi cum se sgâesc?

Carul se opri și din urmă veneau strigăte: „ho, ho... Mână, măi; ce-i acolo?“...

Irina se încleștase la sfadă cu omul ei.

— Am să răcnesc... Am să răcnesc... striga ea și tot își scotea sânul mare, umflat, potrivindu-l la gura pruncului.

Gospodarul o plesni de câteva ori cu biciușca și își văzu de boi. Carele porniră mai repede, în țipetele Irinei și-ale pruncului aruncat undeva între bulendrele din car.

— Asta a fătat pe drum... zise o lisaureancă, mânioasă.

— Ține-ți lioapa... scrâșni moșneagul cel cu pălăria în mână; vai de capul lor...

(Urmare în pag. 4-a)

CERUL TACE

(Urmare din pag. 3-a)

Acum s'apropia capătul convoiului şi în căruţa cea de pe urmă un băiat ca de vr'o cincisprezece ani, chior de-un ochiu, cânta un fel de doină, iar la spatele lui o fetiţă mult mai mică întindea în soare o armonică, scoţând un fel de ţipete fârnăite din foiul plesnit. Cel care mâna caii mici, pintenogi, debunăseamă că era tatăl lor, căci din când în când întorcea capul pletos înspre ei şi par'că-i indemna să cânte mai tare şi mai jalnic.

„Dă-mi o mână de făină"...
plângea glasul băiatului.

„Şi-o căldare s'adăp calul"...
răspundea fetiţa înfoind armonica din toate puterile, par'c'ar fi vrut s'o turtească între mâinile ei slabe, galbene.

„Noi plângem din prag în prag"...
cânta glasul subţire al băiatului chior. La spatele lui, copila întindea armonica şi repeta printre sunetele sparte:

„Noi plângem din prag, în prag;
mamă n'avem şi tata a murit"...

Din carul de dinainte trei copii cu părul sborşit scoteau limba şi stupeau spre căruţa cerşetorilor. „Chiorul... Chiorul"... strigau ei; „gheboasa... gheboasa"...

Câteva lisaurence isbucniră în plâns, încât gospodarii se uitau unul la altul pe furiş şi îşi pipăiră, în neştire, pălăriile clapânge. „Gheboasa"... strigau cei trei copii în gura mare, agitându-şi pumnii mici spre căruţa cerşetorilor. „Sărăcuţii de ei... spuse o lisaureană; vai, săracii"...

Larma trezise toţi câinii satului. „Doamne fereşte"... spuneau bărbaţii uitându-se acum pe toloaca de deasupra satului unde se oprise întreg convoiul. Acolo, pe deal, răsărise ca din pământ, un sat ciudat, cu acoperişurile de ţoluri strânse unul lângă altul. Vitele umblau slobode prin uliţele lăsate printre care, copiii ţipau, câinii lătrau şi se sfâşiau. Şi par'că văzduhul suna de-atâta larmă. Vitele coborau imaşul şi intrând în Lisaura întindeau boturile peste porţi şi mugeau. Se îngrămădeau în cârduri pe la fântâni şi se împungeau în coaste, săreau una pe alta, să-şi facă loc la ghizdurile de bârne.. Veneau în fugă oamenii aceia străini să le fugărească cu ghioagele, iar vitele se întorceau din nou la fântânile secate.

Aveau dreptate lisaurenii: printre oamenii satului pribeag se afla un moşneguţ îmbrăcat într'un fel de rantie vânătă şi pe cap purta o tichie turtită. Acum, moşneguţul acela sta în picioare dinapoia unui car împodobit cu ştergare albe. Iar între ştergare zăcea fata moartă peste noapte. Femeile îi pieptănaseră părul, împodobindu-i-l cu panglici roşii şi negre. Dar oricât de strâns i-au legat ele ştergarul pe sub bărbie, gura moartei sta deschisă larg. Cineva îi pusese pe mâinile împreunate o iconiţă a Maicii Domnului şi câţiva bani mărunţi. Intre ştergarele cu care era împodobită i se vedeau, la partea de dinainte a carului, picioarele mari, lătăreţe. Femeile boceau cu glasuri scăzute, numai din când în când o bătrână îşi înălţa glasul şi bocea mai tare.

— Taci... Taci... îi spuneau celelalte femei, arătând cu capul spre moşneagul de dinapoia carului care sta cu ochii închişi, cu mâinile strânse una într'alta

Se apropiară în grupuri, bărbaţii, cu capul gol.

— Părinte... zise unul tuşind, ca să trezească preotul din visare; ce facem? Păcat de atâta vreme pierdută... N'ar fi fost bine să fi mers înainte? Să sfârşim odată cu treaba asta...

(Şi arătă cu pălăria spre moartă).

Obrazul pământiu al preotului s'a înroşit de-odată:

— Nu ţi-i greu, om bun, să vorbeşti aşa? Eu v'am urmat în bejania asta şi n'am crâcnit. Ai puţin obraz, om bun...

— Aşa-i... Aşa-i... spuseră câteva glasuri la spatele omului care vorbise.

— Păi, de morţi ne arde nouă acuma?... reluă acesta. Să fi poposit măcar undeva unde sunt fântâni, sau la vr'o apă...

— Cauţi nod în papură, bade... răspunse preotul.

Peste grămada de oameni se ivi o cruce mare, groasă, iar cel care o ducea pe umăr era un moşneag cu barba vânătă despărţită în două. Venea cu capul gol, şi-i curgea năduşeala pe toată faţa. Se opri lângă preot şi rezimă crucea de car:

— Bună vremea... spuse el, ştergându-şi sudoarea cu mâneca; după cât am priceput eu, d-ta eşti preotul satului istuia pornit pe drumuri.

Preotul se uita mirat când la cruce, când la faţa omului.

— Am crezut să vi-i de trebuinţă, zise moşneagul, arătând crucea. Mi-o cioplisem pentru mine, dar mai am vreme să-mi fac alta...

— Faptă mare ai făcut, om bun... zise preotul luându-şi tichia de pe cap; la Dumnezeu nu se uită faptele bune. Iară eu am să scriu fapta asta aici la mine... (Şi arătă în partea inimii).

— Dumnezeu primească... adăugă moşneagul potrivind crucea dinapoia carului, la capul moartei. Mie îmi spune Nicolai Manai, sau mai pe scurt, Manai din Lisaura...

Oamenii străini se apropiară mai tare de car. Vorbeau pe şoptite, căci Nicolai Manai îngenunchiase lângă roată şi bolborosea o rugăciune. După câtăva vreme spuse ridicându-se:

— Vezi, eu sunt c'un picior în groapă.. şi arătă cu mâna par'că în urmă unde i-a rămas viaţa de până acum.

Preotul îi făcu semn:

— O vorbă, om bun...

Se retraseră amândoi la o parte. Debunăseamă că preotul l-a întrebat multe lucruri, despre tot feluri de necazuri care bântuia lumea. Iar după aceea Manai îi povesti întâmplarea cu clănţănirea dinţilor. Şi-i cerea un sfat:

— E de la Dumnezeu, părinte, lucrul acesta, sau de la cine-i?

Preotul îl asculta mirat:

— Frate, îi răspunse într'un târziu, am o pildă cu nişte prunci care se jucau odată cu focul...

— Aşa-i... răspunse Manai şi simţea că se clatină din toate încheeturile; copiii şi focul. Da... da...

— Iar despre băetanul acela care ţi-a dat Biblia, continuă preotul, nu pot spune nici într'un fel. Poate-i un om de treabă. Dar ai făcut rău că ţi-ai trimis fata pe drumuri.

— Ce să fac acum? Ce să fac?

— Aşteaptă semne... îi răspunse preotul şi îşi întrerupseră vorba, pentrucă se apropiau oamenii.

— O îngropăm azi? întrebă unul.

— Ar fi bine, spuse altul, pentrucă stă cu gura căscată şi dau muştele...

— Maine dimineaţă în zori... hotărî preotul.

Soarele coborîse dincolo de zare. Spre asfinţit tot cerul era brăzdat de nouri roşii. Oamenii priveau văzduhul şi unul zise:

— S'arată din nou că mâine are să bată vânt...

●

Peste noapte s'au strâns în jurul carului toate femeile şi copiii Lisaurei. Ardeau o mulţime de lumânări lipite pe crucea groasă de stejar şi pe marginea carului. Era tăcere adâncă în jurul moartei, numai printre care mugeau vitele, ţipau copiii.

Intr'un târziu, un bărbat din aceia străini se aşează pe proţap şi începu a spune un basm despre o fată care s'a întors acasă din Rai. Ceva mai departe, în întunerec, cineva se sfădea: „Stăm aici, când am putea fi acum cine ştie unde... Cum să pornim mâine cu soarele'n creştet?"... Gospodarul care povestea se întrerupse şi trase cu urechea spre sfadă. Clătină din cap şi continuă basmul: „...şi apoi a ajuns la o apă mare cât vezi cu ochii. Şi cum să treacă ea apa aceea?"... Dar se întrerupse iarăşi, căci femeile s'apropiară în vârful picioarelor de car. Un copil a ţipat, crezând că s'a aprins fânul de sub moartă.

— Tăceţi... a spus o femeie.

Un fluture mare, negru, fâlfâia printre lumânări şi deodată s'a aşezat pe faţa moartei. „I s'a întors sufletul"... spuse un glas speriat. Dar fluturele sbură îndată şi se pierdu în întunerec. Bocetele începură tânguitoare, iar povestitorul, văzând că nu mai are cui spune povestea, se ridică de pe proţap şi se îndepărtă fără să-l ia nimeni în seamă.

Undeva în inima bivuacului s'auziră deodată ţipete, apoi un glas de bărbat răcnind: „Ce-i? Ce-i?"... se întrebau cei adunaţi la priveghiu. O femeie venea în fugă, cu basmaua în mână, strigând din toate puterile: „Vai... Vai... se omoară"...

Bărbaţi, femei şi copii părăsiră priveghiul şi moarta rămase singură între lumânări.

Se întâmplase pe semne un lucru grozav, căci tot satul călător striga, alerga. Apoi se văzură printre focurile mari patru bărbaţi cu cuţite în mâini, conducând spre carul preotului un băetan sborşit, cu faţa plină de sânge, cu mâinile legate la spate.

— Crucea şi Dumnezeii... suduia un gospodar sprinten, tot repezindu-se cu un cuţit lung spre spatele băetanului, dar cei patru gospodari îl repezeau la o parte.

— L-am prins în car, la muerea mea... striga în răstimpuri gospodarul cel sprinten. Lăsaţi-mă să-l judec eu...

— Ar trebui omorît, mucosul... spuse tare un bărbat din mulţime.

— Chiar acum... răspunse omul sprinten, repezindu-se printre cei patru cu cuţite în mâini. Ce are popa cu treaba asta?...

Dar fu repezit înapoi numaidecât.

— Ah, maica voastră golani... suduia el sculându-se.

Indată se ivi şi popa.

— Ce-i boscorodenia asta? întrebă el.

— Fratele nostru, începu unul din cei patru gospodari, a fost prins la muerea lui Ion Trişcaru.

Băetanul sta în faţa focului cu capul în pământ. Sângele îi curgea acum mai bogat, înroşindu-i cămaşa până la brâu.

— Şi cine i-a spart capul?... întrebă iar preotul făcând un pas spre băetan.

— Eu... sări Ion Trişcaru, uitându-se chiorîş la preot; i-am tras numai o muche de topor în moalele capului, dar ar fi trebuit să-i retez gâtul...

— Să fie adusă gospodina... porunci preotul.

— He... He... râseră câteva glasuri. S'o tot prinzi, dacă mai poţi, părinte... Fugea ca o vacă împunsă de strechie...

— Nici cu trenul n'o mai ajungi... făcură alţii.

— Apoi, rău ai făcut, flăcăule... spuse preotul tuşind. Asta îţi lipsea?

Băetanul vru să bâigue ceva şi smuncea din mâinile legate la spate. Cei patru fraţi ai lui se repeziră la dânsul şi unul îi trânti câţiva pumni între coaste.

— Ne-ai făcut de râs...

Gospodarul cel sprinten striga, agitând cuţitul la spatele lor.

— Lăsaţi-mă să-l judec eu...

Preotul ridică mâna:

— Ia mai taci, bade...

— Ce să tac? Se înfurie Ion Trişcaru; ce te-amesteci? Ce, l-am prins la femeia dumitale?...

Oamenii îl înşfăcară care de care, de mâneci, de gulerul cămăşii, trăgându-l în grămadă.

— Aista-i popă, mă boule. Să-ţi ţii fleoanca înaintea lui...

— Las' că şi muerea ta eră poamă bună... îi spuneau alţii.

Ion Trişcaru se sbătea, sărea în sus, se isbea cu umărul în cei care-l ţineau.

— Să-mi daţi drumul... răcnea el. Lumînarea şi Precista voastră... Dar gospodarii îl târîră deoparte şi-l legară cu funii de roata unui car.

La lumina focului, preotul porunci către cei patru fraţi:

— Deslegaţi mâinile băetanului...

Aceştia şovăiră puţin, apoi îl deslegară. Băetanul îşi duse repede amândouă mâinile la cap şi-şi şterse obrazul de sânge.

— Făceţi-i drum... porunci preotul către gospodarii dela spatele lui.

— Du-te... spuse el către băetan.

Acesta, se clătină de câteva ori şi porni, ocolind focul. Bărbaţii, femeile şi copiii se uitau la dînsul tăcuţi, ferindu-se când trecea prin dreptul lor, să-i deschidă cale.

— Du-te unde te-or duce ochii... îi strigară cei patru fraţi.

— Să nu-ţi mai aud numele... strigă unul dintre ei ţinând în mână funia cu care fusese legat băetanul.

Iar acesta, plecă în noapte. Preotul, uitându-se în jar, gândea: „Oare n'am făcut rău?... Dar îşi dete seama îndată că betanul se va oploşi în vr'o casă de gospodar să-şi lege rănile, apoi se va întoarce, poate, înapoi în satul părăsit.

„Ţi-a trebuit muere?"... s'auzeau glasuri încărcate de rîs. „Huo... huo... huideo... Pe dânsul, măăă"... se auzea în partea de asfinţit a bivuacului. „Asmuţati câinii, mă"... strigau râzând, pe semne nişte băetani.

— „Săracul băiat"... spuse o femeie tânără, cu obrajii roşii ca două mere domneşti. Dar se făcu nevăzută numai decât, căci îşi dete seama de prostia ce-a făcut-o arătându-şi mila pentru flăcăul curvar, tocmai în faţa popei care tresări şi se uită la dânsa.

— Apoi pe asta o ştim noi... spuse un moşneag; că-i vădană, sărăcuţa...

La răsărit abea se zărea o pată albă.

— Indată înjugăm... spuse preotul, iar oamenii se împrăştiară care încotro printre care.

●

— Să-mi spui drept cum a fost. Că dacă nu, îţi scot măselele...

Manai se tot învârtea în jurul Samcăi aşezată pe prag cu mâinile în poală. Tăcea, par'că amuţise.

— Povesteşte odată... scrâşni el, apucând-o de braţ.

— Apoi, cum să fie? bîlbîi Samca într'un târziu. De văzut, l-am văzut, dar n'am vorbit cu dânsul...

— Precista... sudui Manai şi-şi trânti un pumn peste gură.

Intâi, când a văzut că intră în ogradă, i-a ieşit înainte şi mai-mai să plângă de bucurie. Dar fata l-a scos din sărite cu muţenia ei.

— Ii un păcătos, tată... spuse ea.

— A... făcu Manai. De unde ştii?

Ea vorbea repede şi-şi apăsa pumnul sub inimă. Din tot şirul acela de vorbe el înţelese că Samca a dat de urmă străinului cu brâu roşu într'un târguşor, l-a văzut intrând într'o casă, cu o femeie.

— Ei, şi pe urmă ce-a fost?

— Păi, ce să fie? continuă fata; eu am pândit prin crăpătura oblonului şi-am văzut cum femeia aceia i s'a aşezat pe genunchi şi după ce şi-a despletit coadele groase, îl cuprindea pe după cap cu părul ei şi hlizindu-se îi spunea „ţărănoiule"... Iar omul nostru (n'ar mai fi ajuns să treacă pe-aici!...) îi spunea să tacă şi-o tot sălta pe genunchi...

— Oh... gemu Manai sprijinindu-se de prispă. Am bănuit eu....

— Şi-apoi să vezi, pe urmă au venit ceilalţi doi şi eu m'am ascuns să nu mă vadă. Jur pe sfânta cruce că erau beţi amândoi şi se ţineau de mână să nu cadă...

— Poate n'ai priceput tu bine... o mai întrebă Manai; că de când te ştiu, eşti toantă ca o vacă...

— Apoi dacă nu crezi, mai du-te şi 'neta şi te uită... zise ea, izbucnind în plâns. „Norocul meu, săracul"... bocea ea. Era târziu după miezul nopţii. Pata cea albă dela răsărit se mărea. Manai apucă o leucă de lângă prispă şi prinse să-şi bată fata. Dar o bătu mai crunt ca oricînd, îi smulse din cap smocuri mari de păr şi-i călcă broboada în picioare.

— Puiţă... Puiţă... Par'că nu ştiu de ce te-ai dus? Ţi s'a făcut drag de buhaiul acela cu cingătoare roşie... Şi-o tot ghiontea cu vârful leucii printre coaste. Ea tăcu şi nu scoase nici măcar un suspin.

— Aşa era şi măta... spunea Manai. Mueri ticăloase, căţelele dracului.

Mânios din cale-afară intră în şură şi isbi câteva ghionturi sub pântecele vacii.

Samca ieşi repede din ogradă şi când ajunse pe deal la carul cu fata moartă, oamenii tocmai înjugau vitele.

— Gata groapa... spuse un flăcău oprindu-se cu hârleţul în mână dinaintea preotului.

— Înjugaţi repede.... zise acesta.

Lumânările pâlpâiau pe sfârşite în boarea răcoroasă a zorilor. Samca se plecă spre moartă, îi sărută amândoi obrajii, apoi începu bocetul. „De ce nu-s eu în locul tău?" bocea ea, cu părul răvăşit, ţinându-se cu amândouă mâinile de marginea carului. Veniră şi alte femei şi bocetele treziră câinii până devale în inima Lisaurei.

Cel dintâi porni carul cu moarta, apoi rând pe rând celelalte care. „Grea cruce şi-a mai făcut bărbosul"... blestema băetanul care purta crucea lui Manai în urma carului, la căpătâiul moartei.

Satul călător mai poposi o vreme în dreptul ţintirimului dela marginea de răsărit a Lisaurei, până ce îngropară moarta. După aceea convoiul fără sfârşit se puse în mers, să minuneze alte sate, alte locuri.

Samca se amestecă printre vitele şi roţile satului pribeag şi părăsi Lisaura.

●

Din ziua aceea Nicolai Manai începu să-şi sape fântâna sub şură, în pivniţă. Lucra în întunerec la flacăra cât sâmburele a unei lumânări de ceară lipită de peretele de lut. Vecinele se mirau că nu-l mai văd prin ogradă şi una din ele îşi trimise într'o zi copiii să vadă ce face acolo Manai. Copiii s'au întors speriaţi. „Se vede numai o lumânare în pivniţă"... spuseră ei tremurând. „Doamne fereşte"... îşi zise vecina stupindu-şi în sân. „A căpiat moşneagul"..

Iar Nicolai Manai săpa zi şi noapte cu înverşunare căci apa din adâncul pământului îi vâjâia în auz. „Indată te scot la iveală, vorbea el cu şuvoiul din sânul lutului. Muncea pentru isbăvirea sufletului. Căci ce faptă mai bună poate săvârşi un om în zilele lui, decât să sape o fântână? „Prostule... îl sfădeau gândurile, pe când săpa; cine are să vie să bea apă de sub şura sa?"... „Nu-i aşa... răspundeau alte gânduri; după isprăvirea fântânii am să dărâm şura şi-am să deschid cărare prin grădină să vie tot satul să s'adape la mine în ogradă"... Şi el săpa înainte, cu toate că malurile se prăbuşeau şi-i astupau groapa. Se smintise mintea lui, oare? Debunăseamă că se smintise, de vreme ce grăia tot timpul cu ţerna şi mai ales cu harleţul pe care-l stadea ca pe-o fiinţă. „Hai, prostule; hai, intră adânc"... şi apăsa cu laba piciorului, muşcându-şi buzele până la sânge.

Uneori, odată cu seara, ieşea de sub şură suflecat până peste genunchi, plin de lutul galben. Barba îi atârna în neorânduială îngreuiată de lutul care-i prindea firele unul de altul. Clipea des din ochii ascunşi în sprincenele stufoase, până se deprindea cu lumina de-afară. Se învârtea o vreme pe lângă casă şi cobora din nou în pivniţă, cu lumânarea aprinsă în mână. Târziu, pe la cântatul cocoşilor de miezul nopţii, ieşea din nou şi se 'ntindea pe prispă. Intr'o noapte i-a spus un glas la ureche: „Degeaba. Sufletul tău îl pierdut, tremuriciule... Unde-ai fugărit-o pe Samca?"... „Eu n'am fugărit-o"... se tângui învăluit de ziua albă. „Unde-i Samca?"... se întrebă el toată ziua aceea, în adâncul pivniţei. „De s'ar întoarce, i-aş pupa picioarele"...

Stătu multă vreme sprijinit în hârleţ, uitându-se drept la flacăra lumânării. Işi dădu seama cât îi de bătrân şi încărcat de răutăţi şi par'că în catrinţă cu beteală şi în cămaşă cu flori. Clipea din ochi şi vedenia se risipea. După aceea săpa cu mai multă îndârjire.

„Păcătosule"... îi spuse glasul a doua noapte. „Degeaba sapi. Are să cadă malul peste tine"...

De data asta Manai cunoscu prin vis glasul străinului cu brâu roşu. Sări de pe prispă şi apucă hârleţul pus la căpătâi. „Tâlharule... Stai, tâlharule"... Şi părându-i-se că tânărul aleargă spre poartă, Manai aruncă hârleţul în urma lui.. „Am să te ologesc"... scrâşni el.

Iar pe urmă îşi dadu seama că nu-i decât un vis şi plânse pe prispă, cu capul sprijinit în mâini. „Vai mie păcătosul"... se tânguia el cu glas tare. Lumina răsăritului năvălea peste acoperişuri, iar el se grăbi să intre în pivniţă.

„Manai a plâns o zi pe prispă"... spuneau vecinele uitându-se îngrijorate peste gardul gospodăriei lui. „Mi se pare mie că-i pare rău că şi-a fugărit fata"...

„Da de unde?... răspunse alta; fata lui s'a înţeles cu un flăcău din acei pribegi şi-a fugit cu dânsul"... „Dumnezeu ştie... spune a treia vecină; păcat de moşneag, cât despre fata lui, era o poamă bună"...

„Ai fi bucuros dacă n'aşi întoarce acasă?"... îl întrebă Samca în vis a cincea noapte. Drept răspuns Manai începu a plânge.

Intr'o zi, pe când săpa ca de obiceiu, simţi că deasupra lui la deschizătura pivniţei, stă în lumină un om şi se uită la dânsul. Dar nu avu curajul să se uite în sus, ci se opri din lucru şi se chirci în lutul cleios. Auzea deasupra lui, afară, nişte fâşâituri ca de plante în vânt, iar gura pivniţei se întuneca. „Mă pândeşte"... se gândi Manai cutremurându-se şi foşnetele de-afară se înmulţeau.

Intoarse totuşi capul să se uite în sus şi acum nu mai era vis: In picioare, la deschizătura pivniţei sta flăcăul înalt cu brâu roşu, în ploaia bogată care-l udase până la piele.

— Samca, strigă el înspre casă; l-am găsit pe tată-tu... Fata veni în fugă, se opri lângă străin par'că s'o ocrotească. Bulbuci mari, înspumaţi, alergau pe de-asupra şivoaielor din ogradă. Suflecat până mai sus de genunchi, străinul sta, drept, în ploaia repede. Nu se mai vedeau nici pomi, nici acoperişuri. Văzduhurile foşneau în puterea vânătă a apelor care cuprinseseră totul. Glasul puternic al ploii se împletea cu chiotele, cântecele şi plânsetele de pe toate prispele satului.

„Plouă... Plouă... Plouă..." s'auzea din toate părţile. In vecini găgăiau gâştele. Samca sta lângă omul străin şi se înfiora în răstimpuri.

Dar Manai nu mai ieşea din pivniţă. Urcă scara până la jumătate şi stătu aşa un timp.

— Hai mai repede... îi strigă Samca; să te bată ploaia... Ieşi în sfârşit afară şi aruncă hârleţul înapoi în pivniţă.

— Da' bine c'aţi venit... spuse el uitându-se spre Samca şi spre omul străin.

Şi îndată îşi uită de dânşii.

Porni să umble prin ogradă cu capul gol, cu cămaşa descheiată la piept. Vântul răcoros împrăştia valurile ploii, le repezea în toate părţile. Nicolai Manai se opri în mijlocul ogrăzii.

— Ploaia asta îi topeşte inima... spuse străinul către Samca.

— Cât eşti de ud, bădiţă... îi răspunse fata, întorcându-şi toată faţa spre dânsul.

— Asta-i cununia noastră... râse străinul.

EUSEBIU CAMILAR

Se lasă noapte

Ascultă, prietene, cum urlă 'n depărtare
stihiile văzduhului, vâlvoi.
Cum gem, chefnind ne'nduplecate, peste zare,
în goană nesfârşită după noi.

N'auzi cum timpul curge, sec, aceiaş oră,
în lutul chinuit de aşteptări?
Şi nu simţi cum, încet, murim sub aurora
ascunşi în noi, tăcuţi, şi în uitări?

Se lasă ceaţă peste suflete 'noptate,
cum toamnele pustii peste păduri.
Grav, gândul urlă 'nsângerat după dreptate,
prin culmile bătute de panduri.

Să bem otrava ce-am turnat-o în pocale
cât viaţa 'n sânge curge încă viu;
şi, dârji, să strângem suflete'n nesomn pe cale
pân' nu e încă prea târziu.

ALEXANDRU MODREA

Note italiene

„A ŞASEA PUTERE..."

Un articol al Ducelui Benito Mussolini, publicat în 21 Februarie 1913, în jurnalul său „Avanti", pe vremea când era un tânăr şef socialist, în care-şi puseseră speranţele mii de lucrători italieni.

„A şasea putere este Revoluţia, scria el, care, după o lungă tăcere şi o lungă retragere, este acum (în una mie nouă sute treisprezece), rechemată la acţiune de criza comercială şi sărăcia mijloacelor de traiu. Dela Manchester la Roma, dela Paris la Varşovia şi la Pesta, ea este prezentă peste tot, ea-şi ridică fruntea, se trezeşte din somn. Există multiple simptome de întoarcerea sa la viaţă, vizibile peste tot în agitaţia şi neliniştea de care sunt apucate clasele proletare italiene. Numai un semnal aşteaptă „a şasea putere", cea mai mare din Europa, ca să apară îmbrăcată într'o armură strălucitoare, cu spada în mâini, precum Minerva ieşind din creştetul lui Jupiter Olimpicul. Acest semnal va fi dat de războiul european iminent".

Comentând aceste linii îndrăzneţe, în volumul său intitulat „Présentation de l'Italie", (Grasset, Paris 1939), publicistul Fernand Hayward continuă :

„Dacă războiul şi intervenţia Italiei au reuşit să întoarcă pe Mussolini dela socialism, dacă partea pe care el a luat-o la campanie, luptând în prima linie, îi dete o cunoaştere mai clară şi mai reflectată încă, a postulatelor unui naţionalism bine înţeles, revoluţia fascistă s'a născut printr'o conjuncţie a voinţii profunde a mulţimii italiene, şi o nevoilor mulţimii acesteia, din imensa decepţie care urmă împlinirii atâtor sacrificii, şi cuceririi victoriei".

DELA PITORESC LA ARHITECTONIC

O butadă a Ducelui raportată de acelaş : în faţa unui cartier muncitoresc lăudat de spiritele superficiale ale conlocuitorilor, pentru pitorescul său : „Acest pitoresc pe care-l detest!"... Nu trebuie nimic mai mult ca un om să fie tratat de Beoţian, de către cei care se agaţă cu încăpăţânare de amintirile romantice ale unui trecut pentru totdeauna abolit. Dar, continuă F. Hayward, dacă reflectăm un moment la imensa sumă de frumuseţi cu care regeneratorul Italiei şi-a împodobit ţara, independent de partea practică şi socială a operei sale, ne dăm seama îndată că pitorescul batjocorit şi combătut de el, nu e decât un pitoresc de decor teatral, de carte postală ilustrată, bun să încânte pe negustorii în voiaj de nuntă, pitorescul luminii jucând pe zdrenţe şi mizerie; pitorescul ghitarei şi mandolinelor leneviei unor „farniente".

Această condamnare a pitorescului, după cum bine remarcă publicistul citat, este numai aparentă. E vorba doar de înlocuirea unui pitoresc prin altul. Rădăcina termenului pitoresc, îl leagă de arta picturii. Nu picturalul e condamnat, ci gustul care selectează subiectele picturii. Atâta timp cât se va rămâne la idealul superficial, pur vizual, al unei suprafeţe bine colorate, variat şi sclipitor, indiferent dacă echivalentul real al petelor de culoare ce ne delectează văzul, ar fi buboane verzi şi vinete de lepră, purulente, sau zdrenţele îmbâcsite de necurăţenii, ale unei lipse totale de civilizaţie. E aici protestul unei lumi noui, faţă de felul de a simţi, tradus în ideal estetic, al unei foste lumi, prăbuşite prin propria ei superficialitate care-i fură viabilitatea.

Omenirea va trebui să se înveţe treptat a aprecia mai puţin freamătul baroc al unor tulburări superficiale, cât linearitatea elegantă, geometria limpede, logica nouă a unei civilizaţii de tip monumental.

Trecem dela un ideal epidemic la unul adânc, de structură. Dela pitorescul suprafeţei jucăuş colorate, la seriozitatea unei îmbinări arhitectonice raţionale şi utile.

SORACTES

Note româneşti

„VIAŢA LITERARĂ"

A apărut „Viaţa Literară" cu data de Duminică, 11 Mai (Nr. 4, anul 15).

Colaborează : I. A. Bassarabescu, George Murnu, Const. Râuleţ, Radu Boureanu, Eugen Lebeleanu, Cicerone Theodorescu, Emil Giurgiuca, Aurel G. Stino, Ionel Neamţu, Al. T. Miu, Barbu Brezeanu, Vlaicu Bârna, Traian Stoica, Pericle Martinescu, G. Atanasiu, G. Dem. Pan şi I. Valerian.

Numărul mai aduce trei scrisori dela St. O. Iosif. Okeanos (d. Cârciob). O interesantă convorbire cu d. G. Brăescu. La ce lucrează scriitorii. Cărţi noui. Desene de Neagu.

DR. ŞERBAN LUNGU : EDUCAŢIA NAŢIUNII

D. prof. dr. Şerban Lungu, asistent la Universitatea Daciei superioare, a făcut să apară de curând un studiu despre „Educaţia Naţiunii".

Studiul cuprinde o serie de patru volume, dintre care a văzut lumina tiparului, deocamdată primul, subîntitulat „Fundamentele". Aci d. Lungu a abordat un întreg complex unitar de probleme care definesc însuşi destinul neamului românesc.

Educaţia Naţiunii e privită din punct de vedere ştiinţific şi îmbrăţişând toate problemele spirituale cu seriozitate d. prof. Şerban Lungu dă pentru întâia oară la iveală o expunere sistematică a orientării noastre pe poziţiile de bază, pe temeiuri reale şi pe fundamentele realităţii naţionale. „In popor şi prin popor, educaţia trăeşte şi capătă sens şi valoare. Ca funcţiune originară de înrâurire sufletească şi spirituală în comunitatea poporului, ea contribue direct la creşterea şi desvoltarea acesteia spre a deveni conştient de sine şi puternic, — spre a deveni naţiune".

In introducere d. prof. Lungu vorbeşte despre problema fundamentală — arătând într'un subtitlu criza vieţii contimporane şi într'un alt capitol făcând o scurtă privire istorică, vorbeşte despre încercări teoretice streine în comparaţie cu cele româneşti.

In partea doua, autorul suscitat vorbeşte despre popor ca totalitate organică în devenire şi termină cu un capitol special închinat educaţiei şi culturii poporului.

D. GENERAL GEORGESCU-PION

a scris o broşură sugestivă intitulată „Ce aminteşte Comandantul marei unităţi din poarta Someşului".

Acest mic volum cuprinde „amintiri despre noi şi oastea noastră în legătură cu evenimentele şi stările sufleteşti ce ne-au atins şi pe care le-am trăit de la 17 Martie 1939 — la Martie 1941".

Prin lucrarea de faţă generalul Georgescu Pion a reliefat cu măestrie şi căldură sufletul şi moralul armatei române, piatră de hotar grăitoare în acest colţ al Europei.

REORGANIZAREA CONTENCIOSULUI ADMINISTRATIV ROMÂN

D. prof. univ. Jean H. Vermeulen unul dintre cei mai bine pregătiţi teoreticieni ai dreptului public, a scris de curând un preţios studiu despre „Reorganizarea Contenciosului Administrativ Român".

Problema aceasta a preocupat pe foarte mulţi specialişti, însă niciunul nu i-a dat importanţă şi nici unul nu a pus problema atât de judicios ca d. Vermeulen. Considerăm studiul acesta ca o preţioasă lucrare pentru dreptul public românesc.

Intr'o viitoare reorganizare a contenciosului nostru administrativ, lucrarea de faţă trebue să reţină toată atenţia legiuitorului.

N. C.

Revista „Aspecte Literare"

In curând va apare revista de critică şi informaţie „ASPECTE LITERARE".

Grupul revistei îl constituesc d-nii :

George Dorul Dumitrescu, Al. Al. Leontescu, C. N. Negoiţă, Matei Alexandrescu, Pericle Martinescu, Mihail Straje, Gh. Cardaş, G. Calboreanu.

Revista va avea o apariţie bilunară, oglindind în paginile ei întreaga mişcare literară.

CONST. CALAFETEANU : ISTORIA LITERATURII FRANCEZE

Apariţia unei Istorii a Literaturii franceze în româneşte, constitue un eveniment literar şi ştiinţific.

Domnul prof. Const. Calafeteanu ne prezintă o lucrare originală şi de mare însemnătate pentru cultura românească. Ea este rezultatul cercetărilor domniei-sale, a studiului textelor cât şi a felului prezentării, căci autorul, lăsând la o parte frazele pompoase şi caracterizările inutile, ce s'au dovedit superficiale pentru cei care citesc manuale de literatură, caută datorită textului *„să ajungă prin studiul exemplelor la studiul literaturii"*.

Fiecare autor este analizat prin textul comentat. Numai în felul acesta, spune autorul, o Istorie a Literaturii Franceze în româneşte poate folosi.

Domnul prof. Const. Calafeteanu, aduce în felul acesta un real folos societăţii româneşti, şcolarilor şi studenţilor, care doresc o serioasă orientare şi o largă documentare asupra literaturii franceze.

FOI VOLANTE

FRIZE

Cu şapte ani în urmă la Braşov... Cuvântul pe care l-am pus în fruntea acestei note fugare, se ridica pe orizontul provinciei literare deatunci, ca o nădejde nouă şi albă.

Mihail Chirnoagă şi Aurel Marin, tineri sublocotenenţi pe vremea aceea, risipeau în cele patru vânturi un elan şi o generozitate pe care mi se pare că ei înşişi le-au uitat. Bietul Nculae Cantonieru mai credea încă în viaţă, agonizând lent pe promenada oraşului, iar scriitorul mai jos semnat era elev în clasa a cincea a liceuui Şaguna. Revista a apărut. Şi niciodată n'o să uit cu câtă uimire îi priveam pe aceşti trei muşchetari, agitându-se, muncind şi animând — reuşind să înfăptuiască una din mândriile provinciei literare. Minuscula tipografie — nici acuma nu pricep dece se numea „Şoimii Carpaţilor" — cu maşinile ei rudimentare şi cu eterna plictiseală a lui Antal, patronul chel şi anost, scotea la lumină în fiece lună câte un caet plin de inimă şi de talent. Şi cu fiecare număr Chirnoagă era mai mândru, Marin mai blazat şi Cantonieru mai bolnav. Revista aceasta într'adevăr se se tipărea cu sânge. Plămânii bietului Cantonieru s'au irosit zile de-arândul în maghernita care era şi legătorie şi tipografie şi zincografie şi sală de maşini. Dar poatecă tocmai deaceea existenţa ei de un an şi ceva înseamnă în viaţa atâtor şi atâtor scriitori tineri o pârtie de lumină.

Veneau cu duiumul scrisorile, doldora de poesii. Ţiu minte epistolele lui Mircea Pavelescu ,proectele lui Mircea Streinul, timiditatea caligrafică a lui Al. Călinescu — mort şi el, — elanul frânt devreme de aceeaşi moarte al lui Silviu Roda, cărţile poştale ale lui Ion Sofia Manolescu, slova rotundă a lui B. Iordan. Fiecare din ei aducea în casa „Frizelor" care-i primea cu uşile larg deschise, câte o frântură de azur şi ca într'o retortă, aurul se aduna la fund...

„Frize" a fost o haltă, un popas. Azi e o mică şi sporadică editură de poesie pe care o animă acelaşi de întotdeauna Mihail Chirnoagă. Dar mai presus de toate „Frize" este pentru mine o lecţie şi un simbol în care nici o clipă nu am încetat de a crede cu tărie, privind cum au murit şi iar au murit zeci şi sute de foiţe în ultimii ani. Fără urmă. „Frize" va trebui să învieze într'o bună zi, pentrucă simbolurile nu pier. Frânturile acestea, dealtfel, nu vor să fie decât o schiţă pentru un portret complect al anilor de-atunci, dar până să scriem acele rânduri, noi visăm o nouă revistă, cu filele la fel de albe şi de lineare, cu duhul aceluiaşi elan străbătându-i paginile toate.

Şi poatecă împreună cu noi, într'un colţ de ţară, **cineva** visează la fel !

VLAD ALIMAN

DE VORBĂ CU DINU LIPATTI

Când am intrat pe poarta căsuţei — odată rose, acuma crême — din colţul Bulevardului Lascăr Catargiu — pe lângă care trec Duminica băbuţele şi copiii cari merg la Biserica Sf. Visarion, m'am întrebat cu multă teamă, dacă voiu putea scoate la capăt misiunea ce mi-o propusesem.

Câteva minute se scurg greu, deşi nu-i nimic auster în atmosfera caldă a salonului, în care ocupă, bine înţeles, loc de cinste — pe un fel de estradă, — pianul, în tovărăşia unui armonium.

Acest salon, ce seamănă cu o sală de muzică a unui mic palat, în care — cu mulţi ani în urmă — fenomenalul copil — şi apoi adolescent — Dinu Lipatti, şi-a cântat primele compoziţii în faţa prietenilor, atât de mândri de el şi mai ales atât de încrezători în realizările lui.

Mă 'ndrept spre pian, pe care-s aşezate între bibelouri, fotografiile „de familie".

Regret că nu le-am putut studia mai mult — pentru a le putea face o schiţă cât de estompată — din cauza apariţiei gazdei, care mă invită să iau loc pe scaunele „stil Biedermayer".

Privirea senină a domnului Lipatti îmi alungă tracul de care vorbeam, astfel că 'ncerc să-mi reamintesc care era întrebarea numărul unu, de pe lista chestionarului pe care mi-l făcusem în gând.

Cum formula cu „termeni tehnici muzicali" la care meditasem mi se părea nepotrivită, cer câteva referinţe despre timpul petrecut la Paris, unde artistul nostru şi-a perfectat studiile începute în ţară.

— „Lecţiile pe care le-am început cu Cortot imediat după sosirea mea la Paris, s'au alăturat fericit studiilor muzicale de bază pe care le datoresc numai domnişoarei Florica Muzicescu şi d-lui Mihail Jora".

Nu aflasem nimic nou. Ştiam că domnişoara Florica Muzicescu e o competentă îndrumătoare de talente pianistice şi o personalitate muzicală foarte bine cunoscută.

Cât despre discipolii d-lui Mihail Jora, putem spune fără teamă de a exagera, că ei reprezintă în şcoala românească de compoziţie, recunoscuta elită a generaţiei tinere.

Mai aflu însă că aproape în acelaş timp, d. Dinu Lapatti a luat lecţii de compoziţie cu Nadia Boulanger, Paul Dukas şi incidental cu Strawinski şi tot la École Normale de Musique, cu Charles Munch.

— *„Dece cu d. Munch, care, dacă nu mă'nşel, dă lecţii celor ce vor să devină dirijori ?*

— „Dirijatul, ne explică misterul d. Lipatti, a fost una din marile mele dorinţi pe care aş fi vrut s'o realizez.

Irealizabilă însă, deoarece mi-am dedicat tot timpul pianului şi compoziei, şi aşa destul de greu de echilibrat împreună.

Şi, dirijatul mi-ar răpi timp prea mult".

Nu ştiu dece am credinţa că vom asculta totuşi, într'un viitor mai mult sau mai puţin apropiat, un concert dirijat de d. Dinu Lipatti.

— „Prin intermediul lui Cortot", continuă d. Lipatti, „am avut cinstea să cânt în saloanele ducesei de Polignac, marea protectoare a atâtor artişti din ultimul sfert de veac. Aici am legat prietenii cu numeroşi muzicieni ca Francescatti, Marchevici şi mulţi alţii".

Numele ducesei de Polignac nu-mi este necunoscut. Nu numai mie, dar şi tuturor acelora cari deschizând o partitură a lui Déodat de Severac sau Gabriel Fauré, au putut citi dedicaţia „Hommage à Madame de Polignac".

Dela săptămânalele serate muzicale date de această reprezentantă a aristocraţiei franceze, astăzi trecută de şaptezeci de ani, n'au lipsit nici una din celebrităţile afirmate sau în devenire, în trecere prin Paris.

Multe dintre ele probabil că îşi amintesc cu multă duioşie de vreuna din serile de acum cine ştie câţi ani când, foarte tineri şi mai ales entuziaşti, cântau, înecaţi de emoţie, în faţa figurilor parisiene şi străine cele mai reprezentative, reunite la d-na de Polignac, o compoziţie sau interpretare, în stil personal, o pagină ilustră...

„Când aţi cântat prima oară în public ?

— „Familia pretinde că am avut primele emoţii, în faţa publicului ce asista la concertul de binefacere, dat de Soc. „Principele Mircea" în sala Ateneului.

— *„Ce vârstă aveaţi ?*

— „Patru ani.

E rândul meu să zâmbesc imaginându-mi-l pe acel Dinu Lipati, cu moţ roşu în cap şi cu obrăjorii pictaţi de diferitele nuanţe de „ruj" pe care conitele din comitetul de atunci, azi mame respectate, le-au lăsat cu mult entuziasm pe faţa îmbujorată a copilaşului-minune.

Cei cărora le ajung sub ochi aceste rânduri, îşi vor reaminti desigur — cu regretul anilor cari au trecut, de răsfăţatul căruia i-au dăruit, în numele comitetului, un căţel.

Dar nu unul din porcelan ce ar fi avut acum loc de cinste pe pian, ci un animal credincios, care-a murit de mult.

Poate că şi bibeloul s'ar fi spart...

Aceste fapte şi imagini retrospective fiind părăsite, ne sunt împărtăşite impresiile primului său concert „veritabil" şi anume cel dela Ateneu, când sub bagheta maestrului Alfred Alessandrescu, a cântat cu „Filarmonica", Concertul de Liszt.

Acţiunea se petrece în 1933 ?

— „Da, în acelaş an în care am cântat la Concertul Internaţional dela Viena".

Atât. Domnul Lipatti este de o modestie care mă revoltă.

Dacă nu m'aşi fi informat din timp, aşi fi omis din reportaj interesantul amănunt că la acest concurs reprezentantul României a luat premiul al doilea din 200 concurenţi între 16 şi 30 ani.

In juriu era şi Cortot care a descoperit dela primele acorduri sensibilitatea muzicală a adolescentului de şaisprezece ani.

Un an mai târziu, Cortot îl ia în clasa sa, pentru ca după doi ani, să susţină câteva din turneele d-lui Lipatti în Europa.

Se aranjase chiar un turneu în America de Sud. S'a amânat însă.

— *„Sunt convinsă că regretaţi, această călătorie interesantă ?"*

— „Intr'o oarecare măsură, căci mi-ar fi răpit prea mult din timpul necesar studiului.

„Totuşi, păstrez amintiri neşterse dela concertele pe care le-am dat în Elveţia, la Geneva Montreux, Aix la Bains, — la conservatorul Santa Cecilia — sau la recitalul din Bruxelles care a fost radiodifuzat. Fiindcă am vorbit de ele, nu-mi amintesc să fi cântat la nici unul cu mai multă plăcere vreuna din compoziţiile mele, decât cele trei dansuri pentru două piane pe care le-am executat la Leman, cu Jean Français — unul dintre cei mai spirituali compozitori ai muzicei franceze".

— *„Fiindcă vorbiţi de meleaguri străine, proectaţi să le mai vedeţi, în cadrul unor eventuale turnee ?*

— „Desigur, voiu cânta în curând în principalele oraşe ale Germaniei. In aceiaşi ordine de idei mi s'au propus în străinătate şi câteva înregistrări de discuri.

Am refuzat însă".

— *„Dece ?"*

— „Fiindcă un ascultător prea exigent, punând placa de mai multe ori în şir, ar fi putut surprinde nuanţe care, poate, n'ar fi corespuns în întregime idealului meu de interpretare".

— Pentru a-i putea reaminti că extrema sa modestie nu-i deloc nimerită, am îndreptat discuţia spre compoziţiile domnieisale :

— *„Care-a fost prima lucrare pe care aţi editat-o ?*

— „Concertino, pentru pian şi orhestră".

— *„Dintre nenumăratele suite, sonate, dansuri, sau compoziţii răzleţe, care aţi dori mai mult să vadă lumina tiparului ?*

Autorul ne răspunde înflăcărat : Ultima mea lucrare : „Fantezia, pentru pian, în cinci părţi.

— *„Ce puteţi să ne spuneţi despre această compoziţie ?*

— „In introducere distingem două elemente generatoare ale întregei lucrări. Primul, cu caracter nostalgic, al doilea aprig, îndrăsneţ, sbuciumat.

Urmează două mişcări, ce compun, cu introducerea, prima parte. Finalul tinde către forma sonată şi duce la amplificarea expresivă a motivelor de bază".

Observaţi vă rog, cât de laconic mi-a vorbit despre lucrarea ce a entuziasmat pe toţi cei ce au fost Luni seară la Ateneu.

Eu îmi permit să mă întreb, după ce l-am ascultat pe d. Lipatti, executându-şi „Fantezia" care, dintre emeriţii pianişti cari au fost în sală, vor avea curajul să execute această piesă, atât de severă, ca exigenţe tehnice şi de interpretare ???

-- *„Aţi compus-o de mult ?"*

— „In Mai, anul trecut, la Fundăţeanca".

Privesc nedumerită, la auzul acestui nume necunoscut.

Aflu, însă, că acesta-i numele moşiei pe care d. Lipatti o are în judeţul Dâmboviţa. Aici, într'un cadru cu care natura a fost darnică, au fost puse pe note, cele mai multe din lucrările sale.

— *„Nu vă sunt incomode călătoriile cu trenul, spre această destinaţie ?"*

Pulsaţiile ritmice obstinate ale trenului îmi permit de a mă gândi mai departe, creindu-mi uneori plecări spre diverse idei muzicale.

Insă, drumul la Fundăţeanca, îl parcurg la volanul automobilului meu".

Dacă aşi fi fost ziaristă americană, aşi fi putut umple câteva coloane al căror titlu ar fi fost : „D. Lipatti şi sporturile", sau „Sporturile văzute de un artist"...

Mă mulţumesc să spun că automobilismul e sportul preferat al distinsului nostru muzician, pe care mecanica îl interesează în mod deosebit...

Minutele care-mi fuseseră acordate cu atâta bunăvoinţă, se dublaseră.

Vedeam deja, figura mai mult decât distantă a profesoarei mele de pian, care dacă obicinueşte să-şi scoată ceasul dela mână, pentru a-l plasa mai vizibil, nevrând a mă „reţine" nici un minut mai mult, „peste oră", şi care nu-mi admite întârzieri.

. . . . . .

Era Vineri şi aveam lecţie de pian.

ADRIANA NICOARĂ

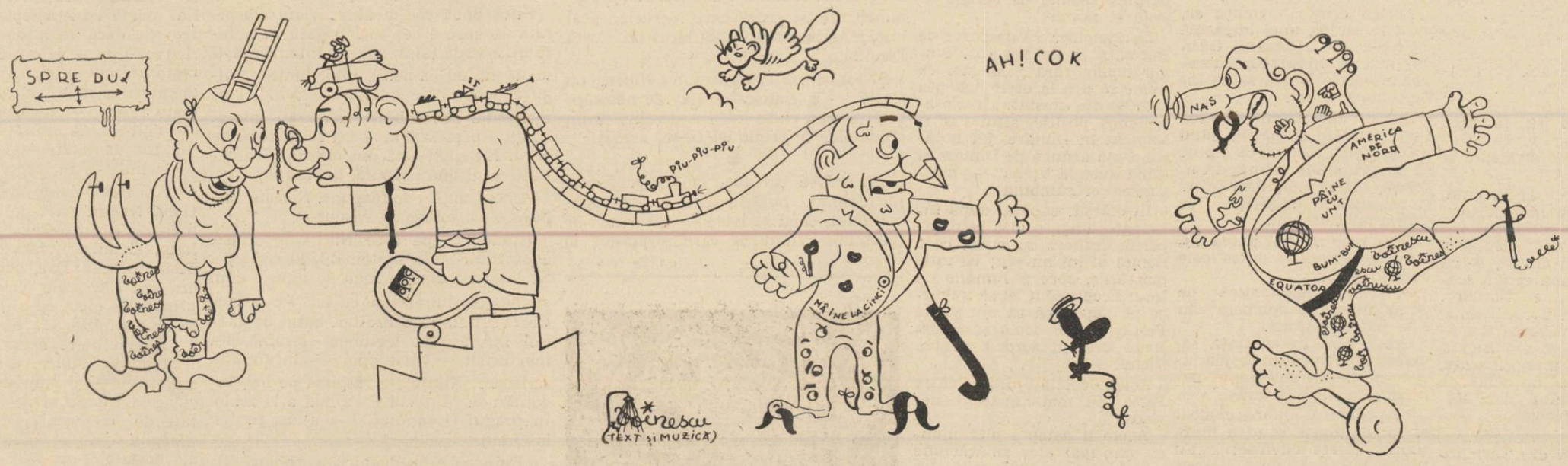

— Doctorul nostru e, cu siguranţă, nebun !

— De unde ştii ?

— L-am auzit adineauri spunând asistentului : „Deabia aştept să ajung acasă şi să fac un duş !

— Mă iertaţi: Nu sunteţi dv. Peninsula Iberică ?

— Intocmai !

— Insfârşit ! ! Eu sunt manualul de geografie din care v'aţi pierdut !

Bălcescu, în pribegie, pe căile Ardealului

de C. N. NEGOIȚA

Răscoala eșuase, dintr'o mulțime de pricini, printre care lipsa oricărui sprijin din afară, deși făgăduințe au avut capii mișcării din toate părțile.

Bălcescu mai făcu o încercare disperată, trimițând o câtime de oaste lui Magheru, pe care-l sfătuia foarte hotărît să se socotească dictator, urmând a fi și conducător al revoluției, după înlăturarea locotenenței domnești...

Dar peste trei săptămâni n'a mai rămas nimic din mâna aceia de oameni, care trebuia să poarte sus flamura libertății, a frăției întru dreptate. Impotrivirea din Dealul Spirei a rămas deci zadarnică.

Nicolae Bălcescu, frații Golești, Bolliac și frații Brătieni erau duși, cu sila, la Giurgiu, de unde o corabie turcească urma să-i transporte către Orșova.

Ați mai văzut, până acum câțiva ani, în porturile noastre dunărene, acele rudimentare vase pentru cărat nisip sau pietriș, vaste bărci, cu trei sau patru metri ridicate deasupra apei? Sunt vechile ceamuri sau ghinii, în care călătorești sub arșița soarelui, fără un pic de umbră, expus la vânturi și la ploile repezi care te moaie până la piele.

Așa au călătorit tinerii exilați, hrănindu-se numai cu pâine neagră și uscată, până ce au pus piciorul pe uscat, la Semlin, unde păzitorii, știind că prizonierii n'ar mai aduce vr'o vătămare, le-au redat însfârșit libertatea.

POPASUL DELA BELGRAD. CONFEDERAȚIA STATELOR ORIENTALE

La 15 August, Bălcescu își îngăduia o odihnă, după atâta trudă, dar ca să se reculeagă, neuitând sfânta misiune pe care o îmbrățișase; să conducă, chiar când nu se mai afla pe pământul scump al patriei, mișcarea ce păruse adormită pentru o vreme.

Aici îl așteptau scrisori din țară. Intocmește răspunsuri grabnice, cu sfaturi și îndemnuri. Pentru el, numai partea dintâi a revoluției fusese irosită. Așa scria doar prietenului său I. I. Filipescu, în epistola care sfârșește cu aceste cuvinte:

„Deocamdată drumul e liber prin aceste locuri; în fine, cu bunăvoință și curaj, toate drumurile sunt libere, și duc drept la Roma, cum se spune. Știu că nu-ți lipsește curajul, și deaceea te îndemn a veni cât mai curând. Caută să ți se dea vre'o însărcinare pe acolo, spre a putea trece hotarele Serbiei. Curaj! Totul nu e pierdut! **Numai un act s'a sfârșit; al doilea, ca de obicei, este cel mai frumos și cel mai patetic**".

Curaj! In izolarea și nesiguranța în care trăia, inima lui neînfricată, bărbăția ce i-a fost darul minunat cu care firea îi înzestrase personalitatea, n'au șovăit o clipă. Și mai avea puterea și rezistența să ridice moralul celor cari se dovedeau slabi sau deadreptul speriați de imprejurările de atunci!

Dar ținta sa rămânea pururea Transilvania, acolo unde vedea cuibul pasiunilor mari pentru țară, dorul de libertate și comoara vredniciilor românești.

Vorbea înflăcărat tovarășilor de înstrăinare. Mâna lui se îndrepta mereu către munți, către locurile unde Iancu și Acsentie purtau, cu vitejească ardoare, lupta împotriva robiei.

Călătoria urmează prin Sibiu, apoi prin Brașov. Dar poliția austriacă veghiază, așa că trebue să îmbrace vestminte sărmane, ca vânzător de blide, de strâchini și linguri.

Iarna o petrece la Belgrad, unde rămâne și la începutul anului 1849. Cu ochii însă într'una spre Ardeal... „Eu știu, — scria lui Ion Ghica, — că dela Semlin, după ce am scăpat din mâinile Turcilor, m'am întors în Transilvania, ca să studiez mișcarea Românilor de acolo, și din Banat. Nu vreau să merg înainte, până n'oi vedea cu ochii, ce avem să așteptăm dela Românii de dincolo". (Dec. 1848).

Dacă răscoala din Țara Românească amorțise, nădejdea și-o punea acum în Iancu și oamenii lui. Cel puțin acolo să iasă biruința și să triumfe „naționalitatea", cum se spunea în acea vreme.

Se mai gândi și la alcătuirea unei armate, dacă ar fi cerut ajutorul căpitanilor din Ardeal și Principate.

Visul nu se oprea însă aici. Din corespondența pe care a întreținut-o cu contele Zamoiski, reese că Bălcescu găsea potrivită o confederație a popoarelor democratice din Răsărit. Ungurii ar fi trebuit să se înscrie în marea reuniune a statelor din Orient, pentruca să scape de primejdia slavă. Un stat federativ numai ar fi putut să se împotrivească silniciilor panslaviste.

INCERCARI DIPLOMATICE

Neastâmpărul, când știa că locul său ar trebui să fie în țară, nu printre oameni care-i erau numai vrăjmași, în târgurile de sub stăpânirea austriacă, dorința să contribue mai departe la mersul revoluției, care încetase numai pentru guvern, dar sălășluia încă în sufletul tuturor, îl îndeamnă să plece la Constantinopol. Și sosește aici, într'adevăr, către sfârșitul lui Februarie 1849, însoțit doar de către Bălceanu.

Bolliac și Alecu Golescu au rămas la Sibiu.

Aici, pe malul Bosforului, creștea hotărîrea cea mare, din trecut, precum și încrederea în tăria unei oștiri românești, care unită cu oamenii lui Avram Iancu, să aducă pe pământul țării mult visata libertate.

Zadarnic vis însă! Iată-l mereu peregrin, mereu cu toiagul pribegiei alături. In Duminica Paștelui pleacă de la Constantinopol; se îndreaptă către Ardeal, prin Adrianopol mai întâi; apoi o ia pela Negatin, Milanovați, Biserica Albă și ajunge, la 10 Mai, în Panciova.

Dar și aici, șederea nu era tocmai plăcută. Oricând pușcile împărătești îl puteau înconjura și transporta în cine

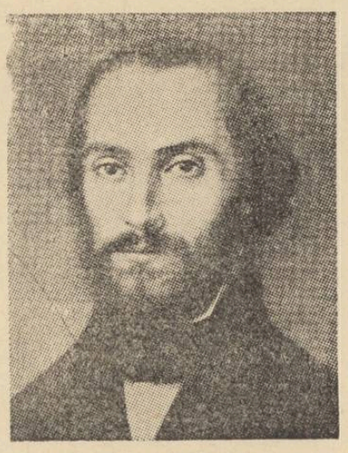

N. BĂLCESCU

știe ce închisoare. Asta ar fi împiedicat pe oricine de la acțiune. Dar Bălcescu nu era omul care să asculte de îndemnul unor imbolduri de viață pașnică și să se ferească de neplăcerile și riscul din partea autorităților.

Se întâlnește cu generalul ungur Pertzel, comandant la granița sârbească, apoi cu Bem, faimosul conducător de oștiri, cu care nădăjduia să-i isgonească pe Ruși din Moldova.

Iar șirul călătoriilor, în serviciul comandat al patriei, nu se termină aici.

Iată-l la Debrețin, apoi la Pesta, unde sosește în ziua de 5 Iunie...

NADEJDEA IN REVOLUȚIA TRANSILVANA

Aprigă creștea voința sa, pusă în slujba unei împăcări a Ungurilor cu Românii. Gândul mai vechi al confederației orientale ,putea să se înfăptuiască acum.

Dar ce folos! Neînțelegerea Ungurilor era oarbă. Pe când însuși Iancu socotea că e bine să le întindă o mână de alianță, câțiva maghiari prind și asasinează mișelește pe căpitanul Buteanu.

Dela cine se mai putea aștepta o apropiere între cele două națiuni?

Și munca diplomatică de până atunci se spulbera în cele patru vânturi.

Omul tare în credința sa, maestru în alcătuirea planurilor de înaltă chibzuință politică, era înfrânt iarăși.

Și poate că un mare ideal al lui se topise când a murmurat aceste cuvinte: „Eu însumi disper și nu mai cred că e chip a împăca aceste ambe nații. Nu poți rezona cu ura, răzbunarea, fanatismul, mândria națională și înverșunarea amândorora; trebue pentru aceasta vreme. Cea mai mare vină e a ungurilor. Acum e târziu. **La fatalité s'accomplira.** Ambele nații s'au târît una pe alta în mormânt!"

Revoluția maghiară se sfarmă prin capitularea de la Villagos, tot așa cum se stinsese și cea din București, în ciocnirea din Dealul Spirei.

RATACIND PRIN MUNȚI, CATRE VIENA

Destinul neîmpăcat al pribegiei îl urmărea cu înverșunare. Se părea că Orșova era punctul terminus al tuturor încercărilor înfrânte. Aici trebuia să afle și despre prăbușirea revoluției ardelene.

Dela Lugoș, unde plecă imediat, se îndreptă spre Caransebeș; aici se despărți de prietenul său Bolliac.

Acum încercă o faptă mai mult decât cutezătoare. Să pătrundă în orașul care nu fusese încă ocupat de armatele rusești, victorioase.

Bălcescu vorbește ostașilor și-i îndeamnă să mai încerce o rezistență; să întâmpine pe Ruși la Poarta de Fier.

Entuziasmul și fierbintea dorință după o mare faptă, dădeau aripi cuvintelor sale, dogoritoare de focul lăuntric. Intreprinderea însă nu a fost primită cu aceeași ardoare de contele Lazăr, conducătorul armatei. Așa că nici măcar n'a isbutit să-l oprească puțin din retragere.

Drumul rătăcitorului revoluționar apucă acum spre Hațeg. La Grădiște, încearcă să treacă munții călare, prin locuri unde cutreerau armiile muscălești și țăranii ridicați împotriva maghiarilor.

Dramatică a fost această parte a rătăcirii prin munții Ardealului, ai acelui Ardeal pe care-l vedea, cu desnădejde, sortit unei robii din care să nu mai poată ești curând. Odată a căzut în mijlocul unui pâlc de cazaci, pe malul Mureșului. „Norocul era numai că sălbatecii fii ai Donului aveau o destul de pronunțată simpatie, între altele, pentru tutun; cunoscând și limba românească, înțelegerea nu fu așa de greu de stabilit. Pentru întâia oară de când este război pe fața pământului, o lulea de tutun sluji drept preț de răscumpărare și prinșii, deveniți liberi, trecură Mureșul a doua zi, cu deplina hotărîre de a nu mai încerca niciodată bunătatea de inimă a ostașilor lui Lüders". (N. Iorga).

Ce a urmat după aceea? Silit să rătăcească prin păduri, să doarmă de multe ori pe pământul gol, prost hrănit, se îmbolnăvește de friguri. Un biet pădurar îl găzduește o lună de zile îngrijindu-l ca pe un frate, așa cum se pricepea, în sfânta și generoasa lui simplicitate.

Călătoria, după însănătoșire, n'o mai putea face în chip obișnuit.

„Am luat trei țărani sau Moți, — spunea mai târziu lui Ghica, — am încărcat trei care mari cu donițe, ne-am spoit cât am putut și ne-am îmbrăcat în zdrențe, ca să semănăm a moți, și am pornit la drum prin țara ungurească, pela Buteni, la Arad".

Desele pricini cu jandarmii îl silise s'o ia, împreună cu tovarășii de exil, pela Lipova, apoi pela Timișoara și pela Semlin.

Dormea pe iarba umedă. Dimineața cutreerau satele, cu marfa aceea simplă, dar aducătoare de tihnă și nesupărare. Tocmai de ceeace aveau ei nevoie.

La Panciova se desparte de Racoviță și de Nenișor. Singur acum, fără „să știe ce nume să dea la otel", aștepta doar să fie arestat. „Intr'o asemenea poziție, altul s'ar fi aruncat în Dunăre. Eu hotărâi a mă arunca pe Dunăre și a mă duce la Viena", — mărturisea el zâmbind.

In sfârșit, capătă, după insistențe lungi, o viză la pașaportul francez cu nume care numai al lui nu era; își rade mustățile, spre a rămâne cu totul necunoscut, și se îmbarcă pe vapor, ca să ajungă la Pesta, iar de acolo să-și urmeze drumul sorocit pentru Viena.

Acum, celălalt drum, către Paris, nu mai apărea anevoios.

Acolo îl aștepta altă muncă, dar mai ales amărăciune multă și chiar suferință din partea prietenilor și a vicleșugurilor omenești *).

*) Note din lucrarea „Viața și opera lui Bălcescu".

COSTA

de N. PAPATANASIU

Nu întâlnirea lui Nikita cu Costa — oricât de surprinzătoare și neașteptată, a fost cheia care a deschis drum ciudatelor întâmplări ce-au urmat, — cum însemna, mai târziu, chiar Nikita Armanu.

Firește, lucrurile s'au arătat în alt chip — numai în ceeace îl privea pe Nikita, care nu a fost — de-altfel — decât un martor fără de voe al acelei iubiri, mistuitoare și nestăvilită — între Costa și Lully Văleanu.

Costa o întâlnise pe Lully — însoțită de Anna-Maria — cu multe zile mai înainte, pe puntea debarcaderului, în amurgul atât de îndelung luminos, în golf: ceeace — cu adevărat — a însemnat un fapt hotărîtor pentru Costa — călătorul — și Lully — și chiar pentru Anna-Maria.

Costa la Balcic? Dece nu, la urma urmelor Că l-a aflat la Balcic, ar fi trebuit să se mire mai puțin decât s'ar fi găsit într'un port, la Hamburg, în Istanbul — sau la Cairo. Costa, bunul Costa, prietenul lui neasemănat altuia, nu era călătorul celor mai fanteziste itinerarii, ca un erou dintr'un roman de aventuri aproape de necrezut?

Oricum, revederea după atâta vreme — sunt la mijloc câțiva ani, — nu însemna un nod de împrejurări neliniștitoare? Nikita era mai mult emoționat decât turburat; regăsirile cu Costa Dimitriu purtau cu ele neașteptate și neștiute întâmplări, ca o carte din care nu ai citit decât puține pagini.

Aparițiile lui Costa, straniul și tumultuosul Costa, te pregăteau pentru aventură și reportaj senzațional, într'atât omul acesta — cu o biografie care-l îndreptățea pe Nikita ca să-l numească pe Costa: Jack London, — respira neprevăzutul.

— Costa, Costa! — îl întâmpina, întotdeauna, Nikita. De unde vii? Spune-mi! Părul tău și grumazul mai păstrează încă mirosul Adriaticei albastre...

— Te 'nșeli și de astă dată, Nikita! Vin din deltă, dragul meu! Din delta Dunării... Am urcat apoi, pe fluviu, încoace. Nu sosesc de pe Adriatica! N'ai ghicit!

Nu ghicea, niciodată, Nikita. Ii scăpa întotdeauna Costa — ca nisipul din pumni, în vultoarea talazelor. Nicicând, n'ar fi știut pe unde călătorește acest vagabond neliniștit — care era Costa — și nici de unde se întorcea, ars de soare și bătut de vânturi.

— Iar n'ai ghicit, Nikita! — râdea Costa — și fața lui luminoasă strălucea mai tare, poate din chipul cum i se strecura soarele — în părul lui de aur.

Ochii îi sticleau de sub arcadele potopite de sprâncene stufoase, vii — și de un verde neobișnuit și schimbător. Costa avea priviri care nu se plecau, deprinse să sfredelească besnele și cețurile, să înfrunte flacăra soarelui, răsfrânt de ape. Ii rămâneau ochii deschiși și 'n undele mării — din verdele cărora, luminos sau umbrit — adunase în adâncurile lor. Nici pe furtună nu-i închidea, sub plesnetul ploilor.

Făptura lui bine împlinită — era mai înalt decât Nikita — și fața lui mereu cu fruntea ridicată, o frunte deschisă care căuta lumina, — ce apariție de mitologie! — își spunea Nikita — și gândul i se întorcea spre Ullyse.

Mâna lui Costa — mereu caldă și deschisă — părea mare. Era o mână care cuprinsese vâsla pe fluviu — și se încordase pe parîme — când se oprea cu vasul la dană, îmbrățișase umerii prietenilor întâmplători dintr'o locantă — într'un port fără nume — sau desmierdase sânii și șoldurile femeilor — din cartierul deochiat — în Cairo.

Mâinile și privirile cuprinzătoare ale lui Costa aveau de povestit — în versiune încă neștiută, — cărțile lui Kipling, Joseph Conrad, London sau Hamsun, laolaltă. Toată literatura care ține de mare, de aventură și neprevăzut, de dragoste și moarte. Purta cu el un mănunchi de istorisiri, care întregiau acel miraj nestatornic — sufletul lui Costa Dimitriu.

Și totuși, nu întâlnirea lui Nikita cu Costa — la Balcic — atât de neașteptată, a fost cheia care a deschis drum ciudatelor împrejurări ce-au urmat.

●

Își sorbea cafeaua, în fața cafenelii lui Mahmud, hotărît să reînceapă vagabondajul, când se ivise — coborînd pe unul din drumurile care șerpuesc la vale — ca o apă — printre muchiile albe — de cretă, — Costa.

Costa, întovărășit de două fete, piratul!

In clipa aceea, râdea sgomotos și ochii cercetau largurile mării, sticlind ca două picuri de apă. Intreg, părea ca o pânză de corabie — pe care briza o arcuia spre depărtări. Nările sorbeau mireasma sărată care stăruia dimpreună cu iasma ierburilor de mare. Privirile lui Costa îmbrățișau întreg golful și apele albastre, de parcă ar fi cercetat — dornice — un trup frumos de femee.

— Costa!

A tresărit când s'a auzit chemat. Puțini îl strigau așa pe Costa, cu numele acesta — atât de drag lui. Și-a rupt privirile de priveliștea mării și s'a întors: bănuia — prin preajmă, un prieten.

Prietenii și marea, femeile și plecările — își smulgeau pe rând, adăpostul acesta generos, care era sufletul lui Costa. Fiindcă bunul Costa își trăda prietenii pentru mare — și femeile — ca să pornească într'o călătorie neprevăzută. Uita apoi, de mare — pentru o femee care-l adăsta pe țărm, într'un port — și amâna un drum — de dragul unui prieten scump.

Căuta adesea, un prieten dornic să vorbească despre drumurile ca de labirinth ale vieții lui, despre sbuciumul celei de pe urmă iubiri care-i pustiise sufletul, ori despre unul din acele tărîmuri îndepărtate — înspre care visa să călătorească — bolnav de nostalgii.

●

„Nu știu, dar n'am fost și nu voi fi niciodată fericit, așa cum am bănuit fericirea. Am fost un copil inutil și vârsta aceasta de aur — care e copilăria, nu mi-a lăsat umbra aceea de fericire apusă, rămasă pe sufletul multora — ca o urmă de diamant, pe sticlă. O, dar îmi este așa de greu să scriu aci. Felul de a primi corespondența, mutenia ta eventuală și posibilă, Nikita, incertitudinea existenței tale materiale, în București... Poate chiar, aceste rânduri nici nu te vor găsi și te vor aștepta, între hârtii prăfuite, zile și săptămâni!

Am cerut vieții mult mai mult decât meritam și decât puteam face eu însumi.

Destinul mi-a impus (ce grozav de tragic e acest categoric al destinului!) — într'un fel stupid, un mers sinuos și m'a făcut să pierd, de mult, sensul liniei drepte în viață. Ceeace e mai ciudat, Nikita, e că am presimțit odinioară — acest final de adolescență. Mi se spunea că va fi, desigur, înălțarea pe ultimul potențial al visătoriei. Pentru mine, finalul adolescenței, a fost un crepuscul".

(O scrisoare sosită din Constanța, într'un răstimp când Costa, revenit în țară, expusese într'un pavilion — la Cazino — încrustările lui în lemn, cu peisagii îndepărtate).

„Eu niciodată n'am fost mai singur decât acum. Desigur, fiecare din noi viețuește acel roman stupid și tragic al destinului. Al meu e însă cumplit.

Nu căuta în viață vre-o cheie a porților fericirii. Nu există o vorbă sau vre-o vrajă puternică și adevărată. In viață, mergi pe o cale dreaptă sau îndoită. Mereu înainte, spre un acelaș final ironic. Când ajungi să fii singur, observi răspântia și alegi.

Sunt două căi de-ales: viața adevărată — care e cea mai bogată în nefericiri și viața falsă, Nikita. Intemeiază-ți viața iubind oamenii, viul, lumea. Singura putință de satisfacere psihologică integrală. Dar iubește adevărat, intens. Viața e prea scurtă — ca să te temi de ceva. Nu spun asta din cinism. E umanizarea ultimă posibilă, întreagă.

Aștept un fel de răspuns. Nici un răspuns — e totuși un răspuns".

(Rânduri pe care Nikita le aflase, adăstându-l de săptămâni, la redacție. Se 'ntorcea dintr'o fugă de lume, cum spunea el, dimpreună cu Ica. Pe-atunci, Costa se afla la Gibraltar, bătut de gândul înrolării în legiunea străină. I-a mărturisit — mai apoi — într'o altă scrisoare. Nikita i-a răspuns pe loc, îndoindu-se că plicul îl va mai afla acolo, în pragul Oceanului. L-a ajuns tocmai la Oran).

„Reîncepem negustoria vorbelor, Nikita. Schimb.

Astea-s scrisorile. Ultima ta epistolă mi-a pus una din cele mai surprinzătoare întrebări. Aceea a destinului.

Socoteam că — poate — e mai bine să tac. De-aceea nu am grăbit răspunsul. Să faci din viața ta interioară svon de epistolă — e ca și cum ai încerca să n'ai nimic care să fie numai și numai al tău, un secret al ei, un imaginabil ideal. De-aceea, am tăcut. Nu-mi plac confesiunile referitoare la Costa cel integral, adevărat — această meduză sau monstru psihologic — care și-a întemeiat un castel sufletesc pe talaze. De-aceea am tăcut, ți-o repet.

Și-adeseori, când încercam să-mi aduc aminte că totuși trebuia să-ți răspund, scrisoarea rămânea neisprăvită — cu cele câteva rânduri începute — și apoi șterse, ca nefiind ale mele, ca nevorbind despre mine. Și totuși, îți scriu. Vezi, o epistolă în care slova e înșirată egal, liniștită ca o apă de lac, anume, poate, ca să nu trădeze marea neliniște a destinului meu.

Crede-mă, o spun cu amărăciune, cu lacrimi și sânge, că sânt nefericit — fără s'o fi meritat. Am gonit după fericire. Ca și tine. Acesta e leit motivul propriilor noastre existențe. E motivarea prieteniei noastre, adevărata ei motivare, reală nu metafizică.

Mie mi-e teamă s'o scriu, n'am găsit în viață alter-eog-ul meu psihologic — numește-l dacă vrei: iubire — și dacă totuși l-am găsit cândva, e așa de mult de-atunci — că nu îndrăznesc s'o cred pentru mine — că a fost totuși altceva decât o închipuire.

O fată mi-a scris, mai de mult, o scrisoare extrem de puțin măgulitoare pentru mine, plină de ironie și chiar sarcasm. M'a făcut laș. Ea nu era adevăratul meu alter-ego, dar era stimulentul meu, toxina mea necesară — și prietenia ei, prietenia ei unică — plină de sinusoide și prăbușiri, era pentru Costa cocaina lui — doza necesară pentru a fi „el", cel adevărat, nu el — cel de-acum.

Altădată, mai multe vorbe pentru vorbele tale".

Epistola aceasta venise aproape după un an de zile, când Nikita nu mai adăsta vre-o veste dela Costa. Poate că, totuși, o scrisese pe loc — ca s'o asvârle la cutie, mult mai târziu. Știa despre el, vag, unele lucruri. O femee, alături de care Costa desfășurase toate pânzele corăbiei lui, într'o croazieră pe Mediterana.

In cutter-ul care-i purta spre deltă, el a evocat — cu ochii arși de amintiri, pe Elsa Gold, făptura aceea ciudată, poate mai mult decât frumoasă. „Fascinantă, dacă vrei, Nikita, de fascinanația aceea a femeilor nu deplin frumoase, dar stranii în întregul lor". I-a istorisit scena întâlnirii lor: el, fără de nici un căpătâi, la Alicante, pe cheiu, căutând largurile mării, printre catarge și vase. Elsa Gold se îndrepta spre țărm, într'o luntre, desprinsă atunci de-un yacht alb, abia ancorat în radă. Pe cheiu, li s'au încrucișat privirile. Din luntre, coborîse o femee sveltă, împlinită din linii prelungi, într'o rochie albastră — care-i mulă — ca'ntr'o îmbrățișare strânsă, trupul de regină. Arămiul roșcat — îngemănat cu șuvițe de aur — al părului, se închipuia într'o revărsare a buclelor, până pe umeri, în volute și învăluiri. Ochii ei cenușii — cu schimbătoare și umbrite ape verzi, aveau o liniște stăruitoare în priviri, care dăoga farmecului ei — un nelămurit element de vrajă. Pe când luntrea se'ndrepta spre yacht, ea s'a apropiat și l-a întrebat în franțuzește: — Ce faci aici? — Caut un vapor să mă întorc în țară, tocmai în răsărit! — i-a răspuns, ușor uimit — mai puțin de împrejurare, cât tresărind la auzul acelui glas — căruia nu-i putea afla — pe loc — o asemănare cu un instrument muzical.

Pășind alături unul de altul, prin orașul cosmopolit, sgomotos, prea sonor, ca toate porturile Mediteranei, Elsa Gold i-a vorbit. Despre ea foarte puțin. Ceeace — mai ales — voia să-i mărturisească — era acest nou isvor de fericire — care i s'a deschis în suflet, odată cu neașteptata lor întâlnire. Nu știe dacă va însemna pentru el fericirea. Visa să afle cândva, pe omul acesta crescut într'un port, la înfrățirea drumurilor mării și ale oamenilor de toate rasele, — pe omul acesta care a îndrăgit marea îmbrățișând cine știe ce dig ros de talaze — ori apele cenușii — în hulă — în larg...

„Am fost amanți adevărați, eu și Elsa Gold. Ne-am găsit pe înălțimile amețitoare ale dragostei. Ea avea degete lungi și subțiri, făcute anume pentru desmierdare. Dar, hotărît, Elsa Gold era una din acele femei a căror iubire are acelaș efect cu al băuturilor tari, o beție cumplită dar trecătoare ,scurtă".

„Ea viețuește acum, cine știe care tragedii de iubire, dacă cumva — în sufletul ei — o dragoste face să vibreze și acele coarde armonice mai îndepărtate de tremurul grav și generos al glasului unic al iubirii: notele suave ale nostalgiei ori cele din ce în ce mai acute — ale disperării".

(Fragment inedit din romanul DELIORMAN, care va apare în sezonul literar de toamnă, la *„Cugetarea"*).

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938

22

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIA”

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL L • Nr. 22
SAMBATA 24 MAI 1941
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Meșteșugul cititului

de G. C. NICOLESCU

Intr'o discuție, o tânără intelectuală întrebată dece i-a plăcut un anumit roman a răspuns că la asta nu s'a gândit niciodată. Atrăgându-i-se atenția asupra unor detalii nelipsite de însemnătate nici în ce privește desfășurarea romanului, nici în ce privește arta scriitorului, a mărturisit că nu le observase. Faptul, în ciuda aparențelor, nu este divers, iar pentru cine vrea să se oprească o clipă asupra lui și să vadă mai adânc cuprinde consecințe întristătoare.

Puțina lume cititoare de stadiu ami înalt pe care o avem se plânge necontenit, preferând literatura străină, de calitatea în general inferioară a literaturii noastre. In repetate rânduri s'a atras atenția scriitorilor, în speranța că ei nu-și vor neglija prestigiul și se vor hotărî să nu mai trădeze legile înalte și severe ale artei adevărate. Dar apelurile făcute n'au avut rezultatul sperat, între altele pentrucă scriitorii se văd nevoiți, la un moment dat, cu sau fără voia lor, poate nu numai de porunci externe, ci chiar de unele interne, să scrie și pentru altcineva decât doar pentru ei înșiși. Atunci scriu la înălțimea publicului cel mare și neformat care poruncește, în chip tacit, prin preferințele sale, o literatură cu pretenții foarte moderate. Nu este vorba aici nici de a condamna, nici de a absolvi. Se face însă o constatare pentru situația de fapt actuală. Cei care sunt astăzi tineri și își îndreaptă preocupările spre domeniile culturii, știu sigur, cu limpedea conștiință a permanenței valorilor sprituale, că, indiferent de desfășurările politice și istorice ale viitorului, existența neamului nostru este în orice caz asigurată prin afirmarea unei temeinice culturi- Tinerii intelectuali ai zilei de azi sunt oamenii de cultură de mâine și, cum nu li se poate pune la îndoială că-și iubesc neamul, nu pot afla o mai folositoare manifestare a nobilei lor simțiri decât în pregătirea severă pentru atingerea unei înălțimi culturale naționale. Căci numai de pe această înălțime — în ciuda oricăror aparențe care ar putea face de crezut contrariul — orice popor poate sfida cu adevărat fără teamă pentru existența și viitorul ei orice vicisitudini ale istoriei.

Literatura constitue și ea o parte din valorile culturale ale unui neam, dintr'un punct de vedere chiar cea mai înaltă expresie a lor. Indatorirea celor ce vor fi mâine oamenii noștri de cultură, și vor trebui să fie de reală cultură, este să se îngrijească de crearea unei mai bune, mai înalte literaturi. Chemările adresate scriitorilor în vremea actuală n'au adus niciun rezultat pozitiv în îndreptarea spre mai sus a literaturii și este din ce în ce mai limpede că nu în aceste chemări — adesea rămase simple strigăte în pustiu — adresate artiștilor, care sunt oameni de asemenea, se află salvarea artei literare, ci în crearea unui spirit critic cu care să fie receptată literatura și care, comandând, să impună acele producții de înalt prestigiu atât de râvnite și de rare acum la noi. Dacă astăzi majoritatea o constituesc cititorii mediocri care își comandă, prin simpla manifestare a preferinței lor, literatura ce le convine, mâine, când tineretul de azi și cel format de acesta va constitui massa cititorilor, el va trebui să impună, tot prin simpla manifestare a preferinței, singurul mijloc sigur determinant, literatura cea bună, pe care scriitorii vor fi astfel, în sfârșit, obligați să o dea sau dacă nu — să cadă.

Dar pentru a ajunge la realizarea acestui ideal care trebue neapărat atins este necesar să începem imediat a acționa. Primul lucru ce se cuvine să fie făcut de toată lumea chiar de pe acum este să învățăm meșteșugul cititului. Căci există un meșteșug al cititului care este mai puțin decât acea art de lire a lui Faguet întru cât se referă la lucruri mult mai simple, și de el nu e bine să rămână străin nimeni, cu atât mai puțin un tânăr, oricât de modestă ar fi cultura sa. Cu cât însă pregătirea intelectuală oficială a fiecăruia este mai înaltă, cu atât mai mari îi sunt obligațiile față de cultura românească viitoare, prin urmare cu atât mai mult trebue să fie deplin stăpân pe meșteșugul acesta elementar al cititului.

In ce constă el? Nu este vorba, în niciun caz, de meșteșugul de a citi altora frumos proză sau versuri, adică de meșteșugul sau arta dicțiunei și a declamației, ci de mult mai modesta dar și mult mai prețioasa cunoștință de a citi cum se cuvine, încet, în singurătate, doar pentru tine însuți, astfel ca cititul să fie nu numai o reală delectare, dar și o îmbogățire a sufletului. Pentru a ajunge aici este nevoie să se înlăture toată mentalitatea cu care în general se citește astăzi la noi, mentalitate nefolositoare din toate punctele de vedere atât individului cât și propășirii comunității naționale. Asupra acestui meșteșug al cititului doresc să mă opresc.

●

In aceste considerații privim aspectul cât mai general al problemei, așa cum se pune ea la cea mai mare parte din cititorii de literatură, așa că eliminăm dela început din discuție raportul publicului cu poezia, cu teatrul, cu lucrările filosofice sau cu studiile de critică literară, presupunând pentru observațiile de aici situația cea mai frecventă, a raportului cititorului nostru comun cu proza, în special cu romanul. In această situație, se vor releva cele mai însemnate greșeli pe care le fac cititorii atunci când au un roman în mână — și nu totdeauna greșeala li se poate imputa lor — cum și foloasele neașteptate pe care le-ar avea dacă le-ar ocoli. A ocoli greșelile pentru a obține tot ce poate oferi o carte — iată în ce constă meșteșugul cititului.

Cea dintâi greșală pe care o face cititorul față de carte este că se grăbește și graba îl face superficial. Superficial fiind, trece febril peste primele pagini până ajunge la prima pagină a textului. Se întâmplă însă că în primele pagini întoarse cu grabă, de obicei conținând numai titluri sau simple numere romane, să se afle rătăcit și câte un epigraf. Cititorul îl ignorează. Fie că nu-l vede, fie că nu se oprește asupra micului vers sau a scurtei fraze căreia i s'a consacrat o întreagă față — el trece mai departe, deși uneori asemenea epigrafe constituesc cheea întregului cuprins. Și spuneam mai sus: nu totdeauna greșala se poate imputa cititorilor, căci uneori alt cineva nu-și face datoria cum se cuvine — aici este atinsă latura responsabilităților unui traducător. Desigur puțină lume s'a întrebat de ce romanului lui Charles Morgan îi zice Fântâna (The fountain). Se întâmplă că traducerea franceză a acestei cărți să aibă regretabila scădere, pe care nu știu dacă cea română a înlăturat-o, de a nu reproduce cele două epigrafe pe care romanul le are în ediția originală. Dacă ele ar fi fost, sensul titlului care așa nu este deloc simplu de descoperit ar fi ieșit fără trudă la iveală. Primul din aceste epigrafe este:

from outward forms to win
The passion and the life, whose fountains are within.

ceea ce înseamnă: dela formele externe să obții pasiunea și viața ale căror izvoare sunt înlăuntru. După citirea lui, pentru nimeni din cei ce au citit romanul cu atenție nu mai se poate pune întrebarea de ce el se numește The fountain — fântâna, izvorul, căci în tot lungul cărții, romancierul ca și eroul nu fac decât să caute a obține dela formele externe pasiunea și viața ale căror izvoare sunt lăuntrice.

(Urmare în pag. 6-a)

VETURIA OANCEA (Sala „Universul") Portret

INFRÂNGERI

de C. N. NEGOIȚĂ

Poetul vorbea cu amărăciune în glas, cu tristețea năpădită din suflet până în ochii osteniți de focul care-l mistuia. A scris prin urmare zece ani numai poezie. A chemat stihuri sunătoare din tainițele unde se pregătește logodna fericită a imaginei cu ritmul, a făcut să răsară în poemele sale cununia dragostei cu versul și împerecherea durerilor cu năvalnica dragoste de viață și de poezie, marea poezie la care năzuia. „La ce bun toate astea", șoptea el, ca nu știu care erou din povestirile nordice ale bunului Andersen. Înțelegere n'ai să afli decât într'un cerc foarte restrâns și acela alcătuit de cele mai multe ori, tot numai din vizitatorii muzelor. Intrarea în lume ți-ai bănuit-o cu totul altfel. Iată-te deci sortit să te plimbi, cu aripile moi, între zidurile unei singure cetăți, într'un parc unde nu pătrunde frenezia dulce a mulțimilor, cu adeziunea și chiar cu hula lor, pe care o preferi tăcerii și totalei ignorări.

Ce mulțumit ai fi rămas dacă venea, de undeva, un ecou al versurilor tale, un cuvânt care să spună ce au însemnat și cât vor mai însemna cântecele pe care le-ai hărăzit fraților bănuiți că într'un târg îndepărtat lăcrimează sau râd lângă destăinuirile rupte din suflet. Dar a fost dat să nu se întâmple așa. Ai visat legătura cu lumea întreagă și te-ai văzut sorocit să rămâi la doruri și triști care nu sparg indiferența obștească.

Mi-ai spus că sunt nașteri fericite, la care Parcele grăesc numai urări de izbândă și de ocrotire pentru viața aceasta; că de aceea, poate, confrații ceilalți, în ale scrisului, răsbat mai ușor și obțin sufragiile aproape unanime ale cititorilor. Că oricât te-ai osteni și oricât ai visa minunata înțelegere, destinul frânge puntea pe care doreai s'o făurești între inima ta și inimile tuturor.

Intrebări, deci, fără niciun răspuns, și tocmai de aceea sfâșietoare. Intr'o vreme te-ai gândit că erai bucuros dacă ai fi căpătat cel puțin succesul efemer al unui articol de ziar sau aplauzele tot atât de trecătoare cu care sunt încununate vedetele de cinema, uitate după o lună, când reflectorul aduce alte și alte celebrități.

Ar fi fost o amăgire, ca atâtea altele în viață, și mi se pare că la început, și chiar mai târziu, nu te-ai gândit să înfrângi astfel apatia lumii.

Fără să mă socotesc însă un sfătuitor atoate știutor, cu înțelepciunea hrănită din pilde îndelungi și numeroase, deoarece ai dorit să afli avântul meu, iscat și el din dragostea pe care știi că o am pentru tine, voi încerca să spun ceeace poate vei fi cugetat și tu, de atâtea ori. Am să întăresc numai o presupunere, pe care ai voit, nădăjduesc, s'o verifici, în seara ultimei noastre întâlniri.

Poezia și cântecul mare nu au nevoie, de cele mai multe ori, de adeziuni totale, de entuziasme colective. Nu mă va convinge nimeni că arta este menită să ofere, indiferent cum, aceleași bucurii ca și romanțele sau dansurile la modă astăzi, necunoscute mâine.

Tolstoi și mulți alți colectiviști întru estetică s'au amăgit când au socotit în așa chip destinul artelor. Cercul închis al admirației, de care mi-ai pomenit, poate să fie mai mic sau mai larg. El nu depășește însă anumite hotare. Sunt expresiuni ale sufletului și ale minții, hărăzite numai unei mici, vai, foarte mici societăți.

Poate să fie nevoie de o anumită inițiere; poate că la chemarea muzelor răspund doar cei pe care dela început i-a mângâiat un suflu divin, și i-a hotărît să cuprindă înțelegerea și fiorul creației.

Mulțimile nu vor putea să trimită niciodată răspunsul lor, pentru că n'a fost săvârșită pentru ele dăruirea ta. Cântecul pe care-l voiai universal va pâlpâi mereu în acest tot univers, liliputan însă. Să urmărești numai ca ecourile lui să răsune în această lume mititică, dar minunată prin preocupările și firea ei. Aici să se înfiripeze arta; aici să crească drept și să-și întindă vegetația fragedă, tot ceeace a răsărit mai frumos și mai sănătos în răsadnița sufletului tău.

După ce vei fi făcut o verificare a propriilor însușiri, după ce vei fi judecat, nepărtinitor, dacă mladițele au rost să crească mai departe și nu te-ai hotărît să le smulgi și să le arunci peste zaplaz, numai atunci poți visa la înțelegere, la împărtășirea celorlalți și, poate, la celebritate.

Dar înțelepciunea aceasta este rară și câți dintre noi au ajuns să și-o însușească?

Reînvierea tragediei

de ION FRUNZETTI

Articolul nostru trecut reafirma o constatare notorie: dependența dintre ethos și literatură, pe planul mai restrâns al speciei genului dramatic „tragedie", pe cale de a dispare din pricina lipsei „caracterelor". Idealurile sociale nivelatoare, modelele unice propuse unui intreg colectiv, ucid diversitatea structurilor individuale din ciocnirea tendințelor și năzuințelor cărora naște tragedia. Pe de altă parte, progresul creștinismului înseamnă, prin modelul de viață pasivă, resemnată, contemplativă, pe care îl propune imitației credincioșilor, — moartea simțului eroic pe flatarea căruia se sprijinea măreția eroilor tragici. Un revirament ni se părea a putea deosebi în idealul eroic al noilor doctrine sociale care par să-și dispute viitorul omenirii. Problema dacă genul acesta literar, atât de gustat în antichitate și cu atât de glorios trecut, poate reînvia sub scutul totalitarismelor, este cu atât mai demnă de abordat cu cât in ultima vreme afirmații în sensul acesta n'au încetat să se ivească.

Va putea noua ordine totalitară a statelor, să reintroneze, la locul ei de cinste, tragedia? Ar vedea mai întâi, ea, in aceasta, un avantaj? (Pentrucă știut e: artă de dragul artei cu greu se poate admite înlăuntrul unei societăți omenești in care cel mai mic crâmpeiu de energie, spirituală sau altfel, nu trebue să fie cheltuit în alt scop decât al consolidării prestigiului Neamului respectiv). Poate teatrul tragic aduce vre-un serviciu Statului totalitar? Este rostul său etic, de îndreptar al idealurilor prin exemplul eroic al personagiilor tragice, folositor totalitarismului, pentru ca acesta să vadă motivul pentru care să-l preteguiască?

Fără îndoială! Discursul vorbelor răsunând abstract în urechile mulțimii, nu poate egala în efect discursul faptei. Numai că pentru asta, nu totdeauna totalitarismele se slujesc de tragedie. Elocvența faptei este cunoscută și virtuțile ei speculate în statele de structură totalitară. Dar nu pe scenă, ci în viața reală. Caracterul oarecum mitic al tuturor ideologiilor totalitariste, dispensează eroul să-și mai găsească mediul între culise de carton: decorul în care se mișcă eroii moderni al statelor totalitare, este un câmp de luptă și de acțiune constructivă, real. Cu tot caracterul puțin teatral pe care-l iau anumite ceremonii, tocmai pentru a da mai multă pregnanță exemplului, tenorii cei mai aplaudați de public nu joacă, ci trăesc real, într'o lume pe care toți o cunosc și toți o doresc ameliorată.

Nu, totalitarismul n'are nevoie de înscenări teatrale pentru a-și face asimilat și urmat un model propus: eroii totalitarismului sunt oameni, nu ficțiuni. Și apoi devine inutilă masca tragică pentru a face ascultat un ideal, de vreme ce el poate vorbi direct publicului, din încarnarea sa: căpetenia.

Ca exemplu pedagogic, eroul tragediei devine prin urmare inutil.

Pe urmă, nivelarea pe care o descopeream în creștinism, unde individualismul caracterelor dispărea sub presiunea aceluiaș climeu etic, nu se operează ea la fel, înlăuntrul totalitarismului? De cele mai multe ori, solidaritatea pe care o impune acesta nu e cea firească, organică, în care individii își păstrează rosturile funcționale, și aspectul diferențial. Se întâmplă ca solidaritatea urmărită să nu se bazeze pe ideea de inter-complementare, ci pe cea de asemănare mecanică, de stereotipizare. Nivelarea e atunci cu atât mai exasperantă, și mai puțin propice să prilejuiască formarea unor caractere, în stare să intre în conflict între ele, sau să-și înțeleagă conflictul iminent cu societatea. Problema caracterelor autonome este înlăturată.

Incă o problemă: simte publicul statelor totalitare nevoia unui catharsis? A unei purificări pasionale de natura aceleia pe care Nietzsche o descoperă la temelia tragediei antice? Imensa sbatere orgiastică a unei colectivități omenești, mai poate fi ea resimțită în totalitarism, adică acolo unde pecetea oficialității girează cel mai mic amănunt, — de pildă

(Urmare în pag. 2-a)

CRONICA SĂPTĂMÂNII

Inspirația creștină a poetului V. Voiculescu

Ne amintim că multă vreme în istoria creștinismului, publicul n'a luat contact cu doctrina prin literații laici, ci prin scrierile părinților bisericii și ale autorilor teologi, iar trecerea ideilor creștine într'o literatură laică părea interzisă.

Un mare conflict a avut creștinismul, în acest sens, cu literatura profană greacă și latină. Sf. Vasile cel Mare a intervenit, împăciuitor, scriind în secolul al IV-lea, „Sfaturi către tineri, pentru folosirea literaturii grecești".

Tineretul creștin se îndrepta atunci de la scrierile autorilor bisericii, la autorii profani. Astăzi direcția pare să se fi inversat.

Operele autorilor specialiști în teologie se citesc prea puțin, și dacă se vorbește despre un tineret creștin, punctul de plecare al îndoctrinării acestuia îl dă literatura. Evident, d. Nichifor Crainic îmbină, în gândirism, teologia cu arta poetică, dar cazul d-sale este atât de izolat, încât chiar doctrinarul ortodox este cunoscut mai mult ca poet și literat decât ca teolog. Oricum, meritul literaturii de a trimete pe tineri spre viața și gândirea creștină, se arată a fi cu totul deosebit, când reprezentantul acestei literaturi este un poet de măsura d-lui V. Voiculescu. Prin versurile adânc frământate ale poetului, prin căutările sale de un nobil tragism, generația de azi învață să prețuiască doctrina bisericii ortodoxe, și prezența în reviste și cotidiane a diverse colaborări cu preocupări creștine, marchează buna influență stârnită. Vor ajunge poate și la textele sacre, vor citi operele specialiștilor, exegezele lor, și vor năzui la sisteme de metafizică pe temelia dogmelor, ceeace ne-ar bucura ca un semn de serioasă cultură a unei țări ortodoxe.

Inspirația creștină a d-lui V. Voiculescu pune deci tineretul pe rodnic drum, îl neliniștește, și spiritul turburat al multora va găsi probabil armătura sigură a științei sacre.

O problemă dintre cele mai interesante de studiat e însă dacă răsfrângerea creștinismului prin literatură, cum se întâmplă în tradiționalismul gândirist actual, trebue să corespundă cu un moment de contact al publicului, cu scrierile științei teologice înseși.

Când zicem „știință teologică" ne referim la reprezentarea acestei discipline de către specialiștii actuali dela noi.

Ridicăm o problemă valabilă. Deoarece faptul că avem un poet de o puternică inspirație, căutător al isvoarelor creației sale în doctrina creștină ca d. V. Voiculescu, recentul laureat cu premiul național de poezie, nu dovedește neapărat în publicul mare o recrudescență religioasă. Și ținerea în actualitate a vieții religioase o garantează, între altele și lectura operelor specialiștilor.

Lipsa de interes față de scrierile teologilor specialiști, pune într'adevăr într'o lumină nouă poezia d-lui Voiculescu. Știm că personalitatea unui poet, gândirea sa capabilă să alimenteze o generație istorică, se formează indiferent de dorința de înoire a acestei generații și ca atare se produce deseori o discrepanță între omul vizionar și contemporanii săi.

Și contemporanii întârzie să înțeleagă pe marele creator ,deopotrivă dacă gândirea este creștină sau altfel.

Astfel cum în mișcarea gândiristă, d. V. Voiculescu reprezintă un creștinism literar, figura d-sale probează că astăzi literații și-au luat parcă sarcina să deștepte în sufletul cititorilor interesul pentru viața creștină.

Aspectul sub care publicul cunoaște și prețuește personalitatea complexă a d-lui Nichifor Crainic este repetăm acela de poet și doctrinar cultural și naționalist, iar specializarea d-sale adâncă în teologie o știu mai puțini.

Ceeace vrem să subliniem așadar, este că dacă vorbim despre o mișcare spirituală ortodoxă la noi, tribuna de unde pornește este literatura, iar reprezentanții ei sunt poeții, gânditorii „laici", scriitori din a căror experiență creștină se resfrânge sensul spiritual al timpului. Dar, cum am spus, literații în genere, pot depăși pe contemporani, încât opera lor poate să nu fie ecoul vremii. Dimpotrivă, putem s'o privim ca o încercare de a deștepta un ecou, de a desmorți sufletele. In ce privește mișcarea gândiristă, i s'a recunoscut acest merit și rol formativ al mentalității unei generații, dar cum literatura este altceva decât teologia cucerirea cititorului prin amândouă, de către d. Nichifor Crainic, rămâne caz aparte.

CONSTANTIN FĂNTÂNERU

SCENA

TEATRUL NAȚIONAL STUDIO: MĂTUȘICA, comedie în trei acte de d. IONESCU MOREL

D-l Ionescu Morel debutează în literatura noastră dramatică cu piesa intitulată „Intr'un adăpost" jucată pe scena Teatrului Național în primii ani de după război, piesă, care este reprezentată mai târziu și pe scenele Naționalelor din Cernăuți și Chișinău.

Aci, domnia sa se dovedește posesor a unui desvoltat simț dramatic și a nenumărate calități de ordin tehnic teatral.

„Mătușica", ultima lucrare dramatică a d-lui Ionescu Morel, se joacă pentru prima oară pe scenele teatrelor Naționale din Chișinău, Cluj și Craiova obținând un frumos succes.

Situată în cadrul comediei burgheze, ea cuprinde o intrigă ușoară, care se desfășoară cu multă simplitate. Personagiul principal, Mătușica, este d-na Acrivița Popescu, care se pare că întrunește toate calitățile pentru a ține sub papuc pe soțul său Iorgu și a încurca toate treburile în casa fratelui ei Andrei Ropotă.

Datorită intrigilor sale, nepoata ei Jeana se hotărăște să se despartă de soțul său Cornel Palos, fără a avea însă vreun motiv temeinic. Pe de alta parte, Acrivița urmărește căsătoria celeilalte nepoate a sa Doina, cu un tânăr bogat, dar foarte timid, Smeu. De aci o serie întreagă de complicații, care însă se termina prin împăcarea soților Palos, căsătoria Doinei cu Smeu și însfârșit cu triumful lui Iorgu, ținut până atunci sub papuc — și devenit stăpân în propria lui casă.

Mătușica, cu firea sa cicălitoare și intrigantă este interpretată de d-na Sonia Cluceru, care prin talentul și verva sa obicinuită a reușit și de data aceasta să descrețească de multe ori frunțile spectatorilor. Din cauza îmbolnăvirii subite a d-lui C. Antoniu— rolul este trecut în ultimul moment d-nul Florin Scărlătescu— care deși și-a citit rolul în scenă, s'a achitat uimitor de frumos de îndatorirea domniei sale, dovedindu-ne încă odată că sunt mulți actori de talent lăsați în umbră. Sperăm că în urma acestei grele încercări, la care a fost supus, să-l vedem mai des pe scena teatrului nostru în roluri demne de talentul domniei-sale.

D-na Lily Carandino, în rolul Janei, ne impresionează prin necontenitele mișcări, când ale capului, când ale picioarelor, devenind chiar puțin obositoare.

Cât privește rolul timidului Smeu, nu se potrivește cu temperamentul și vioiciunea obicinuită a d-lui A. Critico, care totuși s'a achitat în mod corect.

Celelalte personagii au fost interpretate de d-nii I. Ulmeni, M. Balaban, V. Lăzărescu și d-nele M. Voluntaru, Carmen Tăutu, Doina Missir-Drăguș și Margareta Dumitrescu.

RODICA HODOȘ

de ROMEO ALEXANDRESCU

ERIK SATIE. Un nume predestinat parcă unui om neobicinuit. Și, totuși, omul a fost mult mai ciudat decât numele său.

Câți, chiar dintre prietenii de la noi ai muzicii, știu ceva despre Erik Satie? Probabil că foarte puțini și în chip foarte vag.

Acum 75 ani, exact, primăria din Honfleur înscria în scriptele stării civile un nou venit, cu acest nume.

Honfleur, port liniștit și pitoresc la estuarul Senei, peste drum de Hâvre, cu trecut de foarte multe sute de ani, orășel rămas încă fie prin jurul străvechilor basinuri sau a căpităniei istorice a portului, fie dealungul atâtor ulicioare cu caldarâmul ros de vremuri, în plin aspect medieval, a fost, până nu de mult, unul din principalele centre de legătură între Anglia și Franța. De origină franco-scoțiană, Erik Satie, cetățean al Honfleurului, este poate cel mai extraordinar exemplu de geniu incomplet realizat, de revoluționar izolat, de individualitate acut caracterizată în esența ei, dar tradusă în muzică mai mult în schiță de cât în formă integral evoluată.

Erik Satie rămâne totuși unul din precursorii muzicii de azi. Debussysmul inovator nu l-a precedat, propriu zis, dar i-a fost, ca să întrebuințăm un termen al zilei, sincronizat, printr'un capriciu al soartei. In timp ce fantasia lui Debussy se despletea, primitivă și rafinată, plutind în tainele și miresmele unei inspirații aproape amețite de frenezia libertății, în bizara lui căsuță dela Arcueil, pe aproape de porțile Parisului, Erik Satie ascundea sub jerbe de sarcasm începuturile unei muzici care prevesteau pe un Ravel, poate chiar pe un Jean Françaix.

Ironia și aluziile îi mascau compozițiile în înfățișări de carnaval. Toate titlurile cu care le împodobea ar merita să fie repetate. Dar, chiar câteva pot da o ideie. Un coral și o fugă poartă numele de: „privelești neplăcute".

Alte compoziții se numesc: „descrieri automatice" „în haine de cal". „ore seculare și instantanee" sau „lucruri văzute la dreapta și la stânga".

Dar, sub acest grimaj ingenios și caustic, se cristalizează adesea mult din muzica viitorului. Clasico-modernismul, distilarea și ordonarea elementelor sonore îmbătător de noi pe care le respirau din plin contimporanii impresionismului lui Debussy, sunt, în germen, realizate de Erik Satie.

Formulările lui sunt desbrăcate de fast sonor, sunt aproape schematice, reduse la un esențial, în care un ochi sigur descoperă germenii însăși ai muzicii de linii, sugestii, aciditate, și ideie clară, vie și incisivă, a viitorului.

Un profet deghizat, un vizionar rămas după paravanul umbrelei de ploaie, a redingotei și a gulerului tare, atribute ale unei demne burghezii căreia Satie îi împrumutase acest „travesti". Un vizionar închis între zidurile unei mari enigme temperamentale, cu acel nucleu foarte pur al concepțiilor noi ale creației muzicale păstrate, poate cu filosofică înțelepciune, în celula izolatoare a firii lui. De acolo, astfel numiții discipoli, au isbutit singuri să primească înrâurirea fulgerărilor de originalitate și de reînoire și limpezire simultană uimitor injectate în opera în aparență firavă a lui Satie.

Honneger, Germaine Tailleferre, dar mai ales Auric, Poulenc, Sauguet, Max Fontaine, sunt în muzica franceză, urmași mult mai direcți decât s'a scris și s'a admis ai lui Erik Satie, un înaintaș care a avut minunata discreție de a lăsa pe alții să-l exprime, meritând, măcar pentru prevestirea, în câteva rânduri, a unei întregi epoci, pe care a notat-o răsleț dar extraordinar, un loc aparte, în istoria muzicii franceze și a evoluției ei din acest secol.

ECRAN

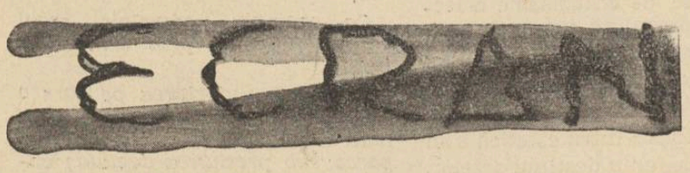

CINEMA „ARO": „IRENE"

Succesul pe care-l obține „Irene" s'ar explica și prin seceta de filme americane din ultimul timp.

Pentru amatorii de muzică și dans, Henry Wilcox a transpus pe ecran comedia muzicală a lui James Mongomery, piesă ce-a avut mult succes pe scena teatrelor de revistă americane.

In orice caz, acest regisor adulat de cinefile prin faptul că le prezintă destule modele de ochii, ar fi putut să se osteneasă „să îmbrace" și ceva mai multe scene, într'o haină mai verosimilă...

Dece să nu poți da unui film calificativul ce-l merită, din cauza abundenței de situații, cari, orice s'ar spune, prea sunt „ca la cinema".

Am revăzut cu plăcere pe Ana Neagle, al cărui joc viioiu iese mult din comun.

Alături de ea Ray Milland în rolul unui îndrăgostit „Made în America".

Ca și în „Fete Moderne", Marsha Hunt, în rolul unei fete predispusă la decepții. De data aceasta, din cauza lui Roland Young, căruia nu-i stă bine cu mustăți.

Mary Robson e — cu majoritatea spectatoarelor — într'o continuă admirație a „ultimelor modele", pariziene și new-yorkeze..

CINEMA CAPITOL
„Puntea Suspinelor"

In comparație cu atmosfera filmelor ce ne-au fost prezentate — adaptate dealtfel timpurilor — „Puntea Suspinelor" este un film deosebit, în sensul că el prezintă un crâmpeiu din viața Veneției de acum patru secole.

Acțiunea, vie, bine închegată, redă atmosfera timpurilor nemuritorilor Romeo și Julietta.

Dealtfel, domnul regisor Mario Bonard a avut grije ca situațiile celor doi îndrăgostiți să aducă din când în când cu cea a eroilor lui Shakespeare. (Bineînțeles cu nota de hapy-end) a secolului nostru).

Această frescă a „atmosferei politice, sociale, etc., etc.".... a Veneției secolului XV este bine jucată de Paole Barbara, Mariette Lotti, Otello Tosso și Erneinio Spolla.

Un film la care romanticele „suspină" după vremurile apuse.

ADRIANA NICOARA

Cronica plastică

SALONUL OFICIAL

de PAUL MIRAȚOVICI

S'a inaugurat al 18-lea Salon Oficial. Optsprezece ani e o vârstă frumoasă pentru o instituție care părea atât de fragilă la începuturile ei. Fragilă întâi pentrucă neglijarea artelor noastre plastice devenise o tradiție și în al doilea rând pentru că Salonul dărâmase multe socluri, denunțase multe false glorii. Cu o tinerețe pe care nu a avut-o nici un Salon din nici-o țară din lume, juriile de atunci au făcut rânduială în bursa plastică, s'au revizuit numeroase reputații dobândite fără merit. Astfel, Salonul Oficial, prin definiție retrograd, întârziat și prin tradiție pompier, a avut un rol revoluționar la noi — oricât de paradoxal ar părea aceasta. Prin ce concurs de împrejurări, în ce măsură se datorește aceasta oamenilor care s'au găsit la locurile potrivite și cu influența necesară ca să-l înființeze, cum a fost cu putință ca toți să fie oameni de gust și luminați, rămâne acum încă, o ghicitoare pe care nu o putem lămuri atribuind-o coincidenței. Minulescu, Steriade, Tonitza, Han, Șirato, mai târziu Theodorescu-Sion, Fr. Storck cu înțeleapta sa ponderație și alții, au știut să prețuiască lucrările unor artiști — anonimi atunci — și să refuze altele, semnate cu nume cunoscute, dar care ținuse sub obroc lumina celor mai mulți dintre ei. Mai toți — e de ajuns să pomenim pe Tonitza, Sirato, Sion, au fost — până la confruntarea posibilă numai într'o expoziție care nu avea caracterul unei bisericuțe — nu numai neînțeleși, dar, publicul needucat și nepregătit pentru a-și exersa gustul, nici nu le cumpărau tablourile.

Nu aveau numai nefericirea de a nu fi prețuiți, dar trebuiau să îndure și lipsurile materiale de fiecare zi, atât de odioase pentru un artist. S'a întâmplat însă minunea. Oameni de inimă, și fără îndoială mari patrioți, s'au hotărît să umple această mare lipsă a unei expoziții colective, unde să se confrunte toate talentele și toate năzuințele artistice ale neamului. Astfel a luat naștere Salonul Oficial spre norocul unor generații de artiști care au putut cu un ceas mai de vreme să se controleze și să se stimuleze într'o competiție cinstită și fățișe. Salonul de acum nu mai are cracterul ce-l avea în primii ani ai înființării lui.

Astăzi se cenzurează cu multă bunăvoință — am fi tentați să spunem slăbiciune — participările, dacă nu am ști că este o atitudine voită, o premeditată dorință de împăciuire. Nu știm dacă e mai bine sau mai rău, deși prețuim atât de mult stimulentul unei prețuiri, ierarhizante chiar. Mai curând sau mai târziu trebuia să se ajungă aici. Inițiativa oficială obosește mult mai repede de cât aceea pornită din lăuntrul artiștilor. Evoluția ei sfârșește într'un spirit nivelator, în chip firesc aproape.

Și de data aceasta reproșăm Salonului disproporția între lucrările merituoase și cele mediocre, absența compozițiilor, a portretelor ca și pletora de peisagii și naturi moarte mult prea aproximative. Și anul acesta sunt talente proaspete, noui, temperamente alese cărora le încredințăm mari speranțe ca: Vânătoru, Țuculescu, Ilin, etc. Deasemenea ne pare rău de absența d-lor Steriade, Dărăscu, Pallady, Petrașcu, atâți artiști care prin operele lor ar fi mărit mult interesul expoziției. Un lucru câștigat anul acesta e că Salonul s'a făcut **în oraș**, deci la îndemâna publicului. Numărul mare de vizitatori dovedește că publicul se interesează de artă atunci când nu-i ceri prea mari sforțări pentru asta și dacă totuși se va îndeplini ceeace dorim cu toți atât de mult — construirea unui palat propriu— e bine să nu se uite aceasta. Altfel, rostul educator și cultural al Salonului ar pierde de mult din eficacitate.

Psalmii zilei

de Z. SANDU

Frânt de chinul drumurilor fără odihnă, ori poate de vrăjmășia oamenilor otrăviți de ură, cu fruntea înflorită de răni însângerate, se lăsă moale pe prispa de sub streșina bisericuții din deal, fugarul, vecinul meu de odinioară.

Suspină cu împletituri de gemete strivite, grăind în șoaptă:

— „Vecine, cât de ucigător mă fulgeră durerea în inimă că am fost silit să aduc din pământul făgăduinții, în traista sufletului, pâcla durerilor de moarte, iar în minte gânduri întunecate de zăbranicul desnădejdii".

Continuă apoi ca în murmur de rugăciune, înfiorat de o lumină lăuntrică ,ori poate adulmecând graiuri din zările mântuirii:

— „Doamne, octrotitorul strămoșilor mei, îți simt suflarea binecuvântării sfinte. Mă odihnesc din nou în aria dragostei celor ce m'au zămislit și luptând voinicește pentru merindea sufletului meu, am coborît la capăt de soroc, sub talpa lăcașului tău.

Neam otrăvit de ură m'a sburătorit din cuibul clădit la margini de hotar și a întins arcul să mă săgeteze, lăudându-se îngâmfat până în rărunchi: „L-am biruit pe el căci n'are Dumnezeu să-l mântuie!"

In clipa aceea gândul șovăelnic îmi alunecă spre necredință și inima-mi grăi întrebându-se înțepată de temerea morții: „Cine-mi va da aripi să sbor undeva să mă odihnesc?", în vreme ce sufletul meu suspina amar și tânjea ca prins de friguri după curțile tale, Doamne.

Tu, Stăpâne, ai prins țipătul durerii mele din umbra pământului și în clipa aceasta de odihnă simt cum se cutremură văzduhurile de clipirea înduioșată din geana ochiului tău, care se îndreaptă plin de lumină spre mine și neamul meu și văd cum se îmbrâncesc popoarele învrăjbite căci tu întinzi dreapta ta spre judecată înfricoșată, grăind din stâlpul tău de foc:

— „Ii voi face pe dușmanii tăi și ai strămoșilor tăi ca praful în vânt și ca pleava în vifor și în vijelie, căci îngâmfarea i-a orbit și otrava urii le-a ucis credința"...

Se ridică întinerit și schimbat la față de pe prispa bisericuții din deal, iar mie mi se părea în asfințitul îmbujorat ca un rug aprins din care vorbește duhul strămoșilor biruitori.

Reînvierea tragediei

(Urmare din pag. I-a)

timpul liber al cetățenilor? Dar statele totalitariste tocmai prin necesitatea de a găsi hrană pentru imensele masse acestea, de atâția secoli vagabonde, flămânde și oprimate, își justifică măsurile de mână tare. Crearea unui stil de viață convenabil demnității omului, — care să poată fi adoptat material de proletariat, — iată problema fundamentală a statelor autoritare. Mai simt massele bine hrănite, adăpostite, îmbrăcate și îndrumate, nevoia unor descărcări orgiastice de genul bachanalelor antice, din care Nietzsche socoate că se trage, — nici mai mult nici mai puțin, — tragedia?

Totalitarismul, eliminând nevoia materială, creatoare a unei anume psihoze, elimină necesitatea purgării cathartice. Funcția tragediei se vede suprimată.

E adevărat că idealul totalitarist al omului luciferic, creator, liberator față de determinismul firii, suprimă gârbovirea omenirii sub umilința creștinsmulu autentic: cel bazat pe eroismul renunțării.

Dar asta suprimă și nevoia propagandei eroice, implicit elocvența eroului tragic.

Incă o față a problemei: s'a susținut că numai în polyteism își are rost tragedia. Nici un monoteism, nici cel judaic nici cel arab, n'au simțit nevoia unor formulări de caractere eroice — de altfel cu neputință la oameni care se știu creaturi, adică determinați. Multiplicitatea etică a păgânismului convenea unui anume individualism libertar, eroic, prin încredințarea insului aceluia dintre zei, care corespundea mai bine naturii sale.

Dar, în afară de problema religioasă propriu zisă, nu sunt religiile totalitare, pe plan politic, moneteisme? Scara lor ierarhică nu urcă până la capătul ei logic: persoana căpeteniei providențiale. Acesta e în afara oricărei ierarhii. o prezență de mit.

Motivele pentru care totalitarismul ar ține să reînvie tragedia și ar lucra pentru asta, nu sunt destul de puternice.

O singură șansă mai are tragedia: concepția de destin, pe care caută s'o reîntroneze în viziunea omului nou, ideologia totalitarismelor — sau, poate, care întronată fiind în viziunea omului nou, cere totalitarism.

Dar aceasta se va întâmpla, dacă se va întâmpla, dincolo de tendințele protecționiste ale oricărei forme de organizarea socială: prin creșterea firească a viziunii destinului în cugete.

ION FRUNZETTI

LUPTA CU FOCUL

— Episod inedit —

de MIRCEA STREINUL

— Tu, femee, taci... Te rog să taci... Taci, că te omor... Taci, Lalea... Lalea... — și numele femeii se prefăcu într'un cântec dureros, care suna nespus de frumos în pulberea aurie a amurgului.

Apoi, Gheorghe nu se mai gândi la nimic. Simți, ca printr'o stare de semi-somn, că Lalea se ridică și se'ndepărtează. Nu făcu nici un gest ca să rețină femeea, care par'că intra într'un vis. Poarta covăliei se'nchise cu un scârțâit de rugină, care sună ca un scâncet. Gheorghe își astupă urechile.

Departe, cerul se aprinsese într'un amurg de-apocalips. Totul ardea. Văpăile se'ntindeau asupra orașului, prefăcând în jăratic auriu acoperișurile, iar copacii par'că înfloriseră într'o ploaie de foc. Geamurile străluceau ca și cum s'ar fi așternut flori de ger asupra lor. Soarele, care tocmai se prăbușea în genunile sale, își aruncă văpaia asupra lui Iuridovi.

Când el își ridică din pământ capul, avu soarele drept în față — imens, roș ca sângele.

Deodată ca din senin începu să bată un vânt puternic și se făcu o seară cu ciudate privelișli de nouri: ei nu acopereau întregul cer, ci alergau sdrențuiți, lăsând mici luminișuri înstelate. Ca și cum s'ar fi temut de vânt, luna se-ascundea cât putea mai bine; uneori se zărea, însă; vedeai atunci că era aprinsă, gonind nebunește împotriva valurilor de nouri bulbucați. Întreaga întindere a cerului părea un cazan blestemat, în care clocoteau fără sunet licori negre ca sângele fiert, pe când din rana lunei isvora mereu sânge proaspăt, cu gingașe nuanțe albăstrii. Vântul urla nebunește peste acoperișurile caselor, sguduindu-le din grinzi. Câte odată, vântul înceta cu totul; atunci, impresia de straniu se mărea.

Iuridovi se duse'n covălie.

— Ce, mai ești aici, Andrii?

— Da. Am făcut oleacă de rânduială... — și, după o pauză, adause: — Am văzut-o pe Lalea intrând la vecină. Era roșă la față și-aproape că alerga... Am strigat după dânsa, dar nici nu și-a întors capul. Avea două valize cu ea.

— Lalea a plecat dela mine.

Băiatul se temu de liniștea cu care vorbea Iuridovi. Potcovarul par'că avea febră; ochii îi luceau sălbatic și obrajii i se'ncinseseră; Andrii se simțea ca'n preajma unei furtuni.

— Poți să te duci, băiete. Covălia oiu închide-o eu.

Cum Andrii ezita, Iuridovi îi porunci încă odată, mai aspru, să plece. Ucenicul se supuse și se pierdu îndată dincolo de lumina felinarului din colț. Rămânând singur, potcovarul se plimbă de câteva ori în jurul nicovalei; apoi, dădu cu piciorul în lada plină de cărbuni, al cărei conținut se risipi pe jos. Afară, vântul sgâlțâia din răsputeri poarta, pe care Iuridovi o încuiase pe dinăuntru. Uneori, vântul răbufnea prin coș, răspândind un iz greoiu de funingine în covălie. Lampa atârnată de tavan arunca o lumină tulbure peste pereții cenușii. Așezându-se pe-un scăunel de lângă ferestruica împăienjenită care da în ogradă, Gheorghe răsturnă din nebăgare de seamă un bidon cu petrol. Lichidul începu să gâlgâie curgând peste cărbuni, însă Iuridovi par'că era prea obosit ca să ridice bidonul, așa că petrolul se scurse cu totul. Gheorghe își aprinse o țigară și-aruncă nepăsător în petrol chibritul. Flacăra se stinsese în curentul căderii. Repetând jocul, Gheorghe aprinse încă un chibrit, însă flacăra se stinse din nou. Încă odată, încă odată și încă odată, dar chibriturile se stingeau mereu. A șasea oară, chibritul ajunse sfârâind la pământ. Totuși, petrolul nu se-aprinse. A șaptea oară, o limbă mică de foc isbucni. Iurdovi privea cu lăcomie cum flacăra se sbate, șerpuiește și, în cele din urmă, isbucnește într'o vălvătaie uriașă, care cuprinde imediat și cărbunii. E un foc grozav de vesel. Flacările saltă sglobiu și se joacă împrejurul lui Iuridovi, care continuă să le privească fascinat; una din ele, mai ales, se tot lingușește pe lângă om, ca și cum ar dori să-l îmbrățișeze.

— Hai să joci cu noi!—par'că i spune.

— Hai să joci cu noi! — repetă toate celelalte.

— Încă nu! Încă nu! — se ferește râzând Iuridovi, căruia căldura i-a'nstelat cu broboane de sudoare fruntea.

Părăiașele de foc s'au prelins în toate părțile și, acuma, au început să se urce pe ușă. Trosnete vesele, scântei roșii sau albăstrii, limbi jucăușe, neastâmpărate.... Totul e strașnic de frumos și omul nu se mai satură privindu-le. Apoi, îl cuprinde o lene grozavă și ar vrea să se culce. Lângă peretele din față mai este un bidon de petrol. Iuridovi se duce să se-așeze pe el, iar flacările strigă:

— Puțină răbdare, puțină răbdare! Îndată venim la tine! Nu te mișca de-acolo.... O să ne jucăm împreună...

Fumul a început să umple încăperea. Geamul dinspre ogradă a plesnit și sgomotul i-a sunat cumplit de tare în urechi lui Iuridovi. Totul e o mare de jăratic auriu acuma, iar flacările par'că's niște flori pe cari un vânt foarte puternic le-ar tot mișca încoace și'ncolo. Gândurile lui Gheorghe încep să se-amestece. Un fel de lumină cumplită, care nu mai depinde de ochi, îi inundă creerii și Iuridovi mai reușește să înțeleagă că, de-acuma, nu mai are nevoie de ochi ca să poată vedea și nici de urechi ca să poată auzi.

Bidonul de petrol a explodat, dar Iuridovi n'a simțit nici o durere. Însfârșit, flacările l-au năpădit și i se înalță lacome pe umeri, lingând sângele care curge din tâmple. Când trupul se lasă încet la pământ, marea de flacări se'nchide deasupra lui și focul arde liniștit, înghițind totul în valurile lui roșii și-albăstrii.

La venirea pompierilor, nu mai era ce să fie salvat. Totul arsese până la pământ. Lalea privea cu ochi morți mormanul de jăratic. Proprietara la care tânăra femee se mutase după-amiază credea că dânsa va lesina, însă nu se'ntâmplă nimic; Lalea părea indiferentă și chiar plictisită de'ntreaga chestiune. Cum nimeni nu-l văzu pe Iuridovi, ieșind din casa incendiată, autoritățile începură cercetări și pompierii răscoliră ceasuri dearândul terenul, însă nu găsiră nimic care să justifice temerea că potcovarul ar fi căzut victimă incendiului. Lalea și vecinii fură interogați, însă depozițiile lor nu contribuiră la lămurirea cazului. În cele din urmă, se-ajunse la convingerea că Iuridovi și-a incendiat covălia, ca, apoi, să dispară din localitate. Lalea știa că aceasta nu poate fi adevărat, însă acceptă concluzia comisarului de poliție.

Soarele răsări cu o dulce lumină roză, ciocârliile ciripeau, o boare de vânt răscolea cenușa. Oamenii se risipeau încet când Andrii veni ca deobiceiu la lucru.

— Doamne, Dumnezeule mare! — spuse Andrii, devenind livid, și-alergă la Lalea. — Unde-i stăpânul?

Femeea făcu un semn vag din mână.

— Caută-l.

— Trăiește?

— Domnii aceia spun că da, însă eu cred că nu.

— A... a ars... înăuntru... acolo?

— Da. A fost un foc foarte mare. Erau câteva bidoane cu petrol în covălie.

— Știu. Lalea, Iuridovi era, de fapt, un om bun.

— Da, Iuridovi era un om bun.

— Și-acuma n'a rămas decât un pumn de cenușă, acolo...

— Noi toți vom ajunge odată numai un pumn de cenușă, — spuse aspru Lalea. *)

*) Fragment din „DRAMA CASEI TIMOTEU".

ROCHIA DE TAFTA

DE THEODOR CONSTANTIN.

Ina îl privi o clipă zâmbind. Apoi:

— Ce sunt prostiile astea, Lie? Să-mi fie teamă de domnii ăștia cu mustăți și barbete; de cocoanele cu malacoave și dantele? Nu mi-e teamă și, uite, ca să nu se supere, le dau bună seara. Bună seara, domnilor!... Bună seara, doamnelor!... Nu fiți supărați că am venit să-l văd pe Lie... Și făcu o reverență combinată cu o piruetă. Trecu apoi dela tablou la tablou, ca să le vadă mai bine.

— Ina, Ina, spune drept că ți-e puțin teamă.

— Ce mustăți imposibile are domnul ăsta cu lanț de aur la vestă. Cine-i?

— Bunicul Toma.

— ...Și doamna asta e tușa... Cum ai spus că o chiamă?

— Tușa Tudorița. Acum e încruntată, dar nu e totdeauna așa.

— Nu? Atunci de ce s'a încruntat acum?

— Pentrucă ești tu aici.

Da?... Și începu să râdă. Degeaba vrei să mă sperii. N'ai să izbutești.

— Ina, nu glumesc. Mi-e frică de ochii ăștia. Mi-e frică de toți bătrânii și bătrânele astea. Vezi tu, eu i-am văzut și altfel. I-am văzut pogorându-se din rame și trăindu-și viața pe care au dus-o mai înainte, cu toate obiceiurile și tabieturile pe care noi nu le putem înțelege. Zău, Ina, că i-am văzut. Nu știu însă dacă n'a fost în vis. Dar asta n'are importanță. Poate acum e un vis și atunci a fost realitate. Vezi tu, mi se pare atât de puțin real faptul că tu ești aici, că privești aceste chipuri fără teamă, că poți ironiza. Ina, vrei să mă privești puțin?

Ina se răsuci pe călcâie și îl privi de departe, cu teamă. Începea să fie neliniștită de un gând care încerca să întrebe ceva ce pe ea o îngrozea.

— Lie, te rog, nu mai vorbi așa.

— Ina, dragă Ina... Vino, Ina. Acum iarăși știu că ești tu. Adineaori însă am crezut că ești altcineva.

— Cine, Lie? întrebă ea cuibărindu-i-se în brațe.

— Nu întreba. Nu poți înțelege. Rămâi așa, lasă-mă să mă bucur că te știu aproape.

— Și eu mă bucur, Lie. Simți, Lie?

— Simt, numai, te rog, nu vorbi așa tare.

— Iarăși, Lie?... Și curmând îmbrățișarea, începu să se plimbe cu mâinile la spate, cu ochii pe covorul prăfuit. Gândurile ei, multele ei gânduri din clipele acelea, niciunul nu mergea până la capăt. Poate unde îi era teamă de toate aceste gânduri... Și plimbarea continuă mult timp. Târziu Ina își opri pașii în fața unui scrin bătrân, pe care ochii ei abia acum îl percepeau. Era pentru prima dată când vedea o astfel de mobilă.

— Ce-i asta, Lie?

— Un scrin.

— Ah, un scrin!... Și începu să râdă.

— De ce râzi? Ce, n'ai văzut niciodată până acum un scrin?

— Noi avem acasă mobilă cubistă. De unde vrei să fi văzut? Dar, ia spune-mi: ce păstrezi tu în sertarele astea?

— Habar n'am ce conțin. N'am umblat niciodată prin ele.

— Atunci am să văd eu. Sunt încuiate?

— Nu știu; încearcă!

Ina trase de mânerul în formă de nasture mare și sertarul se deschise gemând. Era plin cu albituri. Desamăgită, Ina îl închise la loc și trase pe al doilea. Dar nici acesta nu conținea ceva neobișnuit care să-i mulțumească, cât de cât, curiozitatea. Câteva boccele și o cutiuță de formă elipsoidă care nu conținea decât nasturi de diverse forme și din diverse epoci.

— Păcat, credeam că voi găsi lucruri mai interesante, își mărturisi ea, închizându-l la loc. O clipă păru că renunță să-l mai deschidă pe celălalt, ultimul, dar în cele din urmă se răsgândi și-l deschise.

Un curcubeu de colori, puțin întunecat, puțin prăfuit, ce exala miros de naftalină și mucegaiu, uimi a bucurie ochii Inei. Avide, mâinile pipăiră mătăsurile din scrin, răscolindu-le, privindu-le de aproape, cu admirație.

— Uite, Lie, ce de mătăsuri, ce de colori frumoase. Dar din niciuna nu ți-ai putea face o rochie.

Lie însă n'o privea, n'o auzea. Ingrozit de încruntarea dintre sprâncenele tușei Tudorița, se mustra că o primise pe Ina, făgăduia în gând s'o dea afară, cât de curând.

— Lie, Lie, uită-te la rochia asta de tafta verde!... Și fiindcă el continua să pândească încruntarea ochilor din ramă fără să se uite la ea, veni cu rochia pe brațe să i-o arate: Uite-te, Lie!...

— Da, în adevăr, e frumoasă, recunoscu el abia putând îngâima cuvintele, pentrucă recunoștea în rochia pe care i-o arăta Ina, rochia pe care o purta tușa Tudorița cea din ramă. Ina, pune-o, te rog, la loc, o conjură el holbând ochii la tabloul care, acum, nu-i mai arăta o imagine a tușei Tudorița, ci o tușă Tudorița aevea, care, frământând în mâinile cu degete lungi și albe evantaiul de os, îl privea cu ochi în verdele cărora adunase ură și blesteme mute.

— Lie, rămâi așa!... Să nu te uiți până nu ți-oiu spune eu. Îl mângâiă cu o sărutare fugară pe obraz, apoi fugi înapoi la scrin unde el nu putea privi fără să se întoarcă.

Deși rugămintea Inei îl neliniștea, deși presimțea că ea se pregătește să comită un nou sacrilegiu, totuși nu încercă s'o oprească. Își acoperi obrajii cu palmele și stătu așa gemând fără sunete, fiindcă începuse să-l doară rana de mult vindecată.

— Acum poți să te uiți, Lie.

Lie, amețit încă de durerea rănii, nu se întoarse. Auzi pașii Inei apropiindu-se și așteptă să simtă brațele calde, făgăduitoare, încolăcindu-i gâtul. Ea trecu pe lângă el, undeva înaintea lui.

— Lie, nu vrei să mă privești puțin?

Era în glasul cu care întrebase atâta rugăminte sfioasă, încât Lie, fără voie, își prăbuși mâinile pe genunchi, și deschise ochii... Și, acolo, înaintea lui, lipită de peretele deasupra căruia atârna portretul tușei Tudorița, Lie o văzu pe Ina. O Ină coborită parcă dintr'un portret prăfuit, îmbrăcată în rochie de tafta verde, cu cloș bogat și înfloriturl de pliuri în jurul gâtului.

— Sunt fumoasă, Lie?

— Ina... Și nu putu continua. Era acum parcă alta. O Ină, ca o domniță, cu ochi triști, frumoasă, palidă, ireal de palidă. Ina, acum nu mai mi-e teamă de tine. Și în gând: de Viață.

Ina râse abia auzit, cu sonorități tainice, melodioase. Lui i s'a părut râsul nepământesc... Și, totuși, râsese Ina. Dar nu Ina care mai înainte își bătuse joc de bunici și bunice, ci o Ină desprinsă din trecut. O Ină ca o Ileană-Cosânzeană, așa cum apărea ea în închipuire când era mic și încă se călătorea cu sufletul în lumea ireală a basmului.

Acum nu-i mai era teamă de încruntarea din privirile tușei Tudorița și simțea că se bucură: pentrucă Ina se integra acum decorului, că aparținea trecutului despre care totul vorbea aici, chiar el, care se baricadase punând bariere între lumea asta a lui și aceea dinafară, lumea generației lui, cu viață trepidantă, haotică. De acolo de afară venise Ina cea de adineaori aducând viața înăuntru și amenințând să dărâme singura citadelă a trecutului. Trecutul cu întunerec, tăceri și praf, cu miros de mucegaiu și naftalină.

Erau luni de când el se refugiase aici refulându-și tinerețea și alungând în adâncuri viața lui, ca să nu-i mai audă clocotul spumos. Trăia aici, singur, sfătuindu-se cu umbrele, ascultând râvna carilor, urmărind cu ochii înspăimântați plimbarea dela miezul nopții a fantomelor care, copleșite de spleen, coborau din portrete să rătăcească prin odăile colbuite de praf, sau să se odihnească în jilțuri largi și moi, afară pe veranda ce da în spre grădina cu trandafiri sălbăticiți.

...Și în nopțile când insomniile îl țineau departe de așternutul ce mirosea a naftalină, spaima îl chircea într'o pândă nervoasă oridecâteori i se părea că aude viața bătând în ușă și chemându-l:

— Lie!... Lie!...

— Lie, la ce te gândești?

Era vocea Inei — ea întreba. Ina, învesmântată în rochia de tafta verde, rochia pe care tușa Tudorița o purtase de mult când trecuse cu puțin de anii Inei. Ina asta nu venise de afară din viață, nu se putea ca să fi venit de acolo. Știa, acuma, că numai așa trebuia să fie femeia pe care ar fi putut-o primi în casa trecutului, fără ca să se supere chipurile de pe pereți. O femeie, o Ină care să aibă teamă de Viață, care bate la ușă, care să vorbească în șoaptă, care să vadă în trezirile din somn de noapte fantomele coborîte din rame. Așa își dorise el femeia și, iată, că Ina, Ina este învesmântată în rochia scoasă din scrin, așa era

— Ina, Ina, acum nu mai mi-e teamă de tine.

— Sunt frumoasă, Lie?

— Ești minunată, Ina!...

— Nu vii să mă îmbrățișezi, Lie?

— Ba, da; ba, da. Și fiindcă simțea trecută criza de adineaori, poate datorită miracolului pe care îl săvârșise rochia, se ridică îndreptându-se către ea. In clipa aceea însă se petrecu ceva absurd. De sus, de deasupra capului Inei, portretul tușei Tudorița agățat de șnurul gros, se desprinse căzând la picioarele ei cu sgomot surd, stârnind nouraș de praf. Ani de zile stătuse acolo și nimic nu-l clintise. Dar, tocmai în noaptea și mai ales în clipa aceea, când Ina purta rochia de tafta și era atât de aproape de el, putrezirea șnurului se împlinise și nu mai putu susține greutatea tabloului. Căzu doar cu vreo câțiva centimetri departe de capul Inei care, în clipa aceea, fu mai aproape de moarte ca ori când.

Acum Ina, albă ca o bucată de pânză de Olanda, și tremurând toată, se rezemase de perete. Ochii ei fixau cu spaimă tabloul căzut jos, din rama căruia tușa Tudorița o privea, o privea mereu fără să clipească. Ina avea sensația că privește în oglinda unei ape chipul cuiva străin, care privea și el în apă, de dinapoia ei. Și abia acum își dădu seama că purta rochia tușei Tudorița.

— Lie... rochia asta... Și căzu jos pierzându-și conștiința.

Lie, care ajunsese lângă ea prea târziu ca s'o susțină, o luă în brațe, o purtă spre pat și făcu tot ceea ce se pricepu ca s'o trezească din leșin. Târziu, Ina își reveni.

— Lie, ești aici... bine că ești lângă mine... Mi-a fost teamă că am murit. Lie, Lie, ajută-mi să scot rochia asta. E rochia tușei Tudorița... Ajută-mi, Lie!... Mi-e frică, mi-e frică...

— Nu, Ina, nu trebue să scoți rochia. A fost doar o întâmplare stupidă. Îți spun, Ina: simt că tușa Tudorița nu poate fi supărată pe tine.

— Totuș, Lie...

— Nu, Ina. Nu trebue să-ți fie teamă. Dacă ai ști ce minunat arăți în rochia asta! Și se săltă s'o privească. Ina întinse brațele și-i trase capul alături de al ei pe perină. Stătură mult timp așa fără să-și vorbească. Pe urmă:

— Va trebui să pleci, Ina?

— Nu, Lie. Rămân la tine. Sunt obosită, mi-e somn, Lie. Vrei să stingi lumina, Lie?

...Și în noaptea aceea rochia de tafta verde fu rochia de mireasă a Inei.

●

Deșteptarea veni târziu, cum târziu, abia spre zori, venise și clipa de somn, după ce, alături, trupul Inei, trudit, dar mulțumit, continua să psalmodieze bucuriile sângelui. Somnul Inei nu-l știa. Pe al lui, da. Somn cu vis lung, trăire retrospectivă al unui fragment din viața lui, acelaș până în clipa când Ina bătuse în ușă cu degete ca ale Vieții.

Deșteptându-se, fără a se trăda, se gândea la visul pe care și-l amintea precis. Despre acel fragment de viață proprie, evitase totdeauna să-și amintească. Singura amintire și aceea fără voință, fusese visul... Și acum când, treaz, toate acele întâmplări îi veneau în minte proiectându-i-se pe retine, nu însemna amorțire directă a trecutului, ci amintire a visului pe care acum, conștient, încerca să-l reconstruiască în întregime.

Se vedea în trenul care-l aducea în țară după o absență de ani de zile petrecute într'un oraș din Franța cu veche tradiție universitară, unde își luase cele două doctorate. Trenul fugărea din urmă depărtările, strecurându-se prin tuneluri, sdrăngănindu-și fierăria pe poduri și ele metalice. El sta la fereastră privind absent peisajul străin, furat de aducerile aminte care îl purtau spre casa părintească unde îl aștepta tatăl său — **bătrânul Erasmos** cum îi plăcea lui să-l numească.

Și deodată: un sgomot asurzitor de fierărie, o smucitură bruscă și sensația unei prăbușiri în gol. O înclinare aproape verticală a vagonului, țipete înapoia lui, o izbire puternică în moalele capului, apoi nimic. Mai înainte însă retinele lui percepură într'o frântură de secundă, golul în care se prăbușea, gol imens, pe fundul căruia, totuși, o apă turbure și lenește își călătorea apele (care, rebele, ocoleau formând acolade lichide.

Atât!... Ce a urmat după aceea nu mai știe. Când a deschis din nou ochii, trecuse aproape o lună. Avu câteva minute conștiința că se află culcat într'un pat de spital, auzi un gemăt surd, prelung, enervant, simți în jurul capului o strânsoare nesuferită ca de turban, care îl făcea să-și poarte mâinile către acolo, apoi iarăși nu mai știu nimic.

Trecură două luni până când își regăsi conștiința și de data asta se deșteptă într'un pat de spital, numai că acesta era altul decât acela dintâi: pat dintr'o rezervă a unui spital de boli nervoase unde fusese transportat după ce, la celălalt spital, îi vindecaseră rana dela cap. Deschizând ochii se aștepta să vadă alte paturi, să audă gemete ca atunci de prima dată. Nu văzu însă niciun pat în afară de al lui, nu auzi niciun sgomot. Din dreapta, prin fereastra mare și înaltă, inexplicabil de înaltă, o lumină aurie și calmă năvălea în camera cu tăceri, și cu el bolnav. Înțelegea că fusese bolnav și încă rău de tot. Dar acum își simțea spiritul odihnit, trupul tânjind după mișcare. Îi era dor să se apropie de fereastră, să poată privi afară unde bănuia că e cald și început de viață, să fumeze o țigară. Mai ales să fumeze o țigară. Se răsuci în pat să caute alături pe măsuță pachetul de țigări. Nu găsi însă decât un pahar pe jumătate plin cu apă palid-gălbuie, poate limonadă.

Oftă desamăgit și dând pătura la o parte se așeză pe marginea patului. Efortul îl obosise puțin, dar se simțea în stare să ajungă până la fereastră. Se ridică în picioare sprijinindu-se cu palma de mesuță și făcu un pas. Dar în clipa aceea, privind podelele, camera își pierdu proporțiile obișnuite, devenea lungă, lungă ca un coridor ce nu se mai sfârșea. Un coridor cu podea ce cobora în pantă, mereu, până hăt la capătul lui. Inclinarea nefirească și lungimea îl amețiră. Se clătină, vru să se sprijine mai bine de măsuță, dar n'avu timp și se prăbuși lung la pământ.

(Urmare în pag. 4-a)

ROCHIA DE TAFTA

(Urmare din pag. 3-a)

Așa l-a găsit după un sfert de oră îngrijitoarea care, ajutându-i să se suie în pat, îl mustră într'o limbă, pe care el n'o cunoștea. Veni pe urmă un doctor care îl lămuri în franțuzește că fusese tare bolnav, dar că, spera, în cazul când nu aveau să revină crizele, să se scape în câteva săptămâni de el, vindecându-l de ceea ce numea el, ca să-l poată înțelege, fobie de spațiu. Pe urmă, înainte de a pleca, îl anunță că după amiază avea să primească vizita tatălui său.

Obosit, după plecarea doctorului, adormi gândindu-se la bătrânul Erasmus și nu se deșteptă decât târziu când auzi toc-toc-ul bastonului tatălui său.

— Tată!... — Erau mulți ani de când Lie nu-și mai chemase astfel părintele — de prin clasa șasea de liceu. Văzându-l însă cât de bătrân arată, nu mai îndrăsni să-l cheme ca de obiceiu : bătrânul Erasmus.

— Slavă Domnului, că te găsesc așa. De două săptămâni de când tot vin în fiecare zi fără ca să mă recunoști. Aproape desperasem. Dar, acum, slavă Domnului. Știi, ai fost tare bolnav.

— Dar ce-am avut?

— Din cauza rănii. Ai fost lovit la cap.

— A, rana dela cap! făcu el amintindu-și de turbanul strâns pe care îl purtase la prima revenire de conștiință.

Până seara sfătuiră împreună, apoi bătrânul plecă făgăduind să revină a doua zi. Două săptămâni bătrânul veni zilnic la spital, pe urmă, fiindcă vindecarea întârzia să se arate, fobia de spațiu persistând, fu nevoit să se întoarcă în țară... Și peste o lună Lie primi acolo în spital vestea morții bătrânului Erasmus.

Primi vestea tocmai în ziua când, pentru prima dată după nenumărate încercări, izbutise, sprijinindu-se de perete, să se târască până la fereastră și să privească afară, de unde lumina intra zi de zi mai aurie, mai îmbălsămată. Ziua aceea fu o zi de mare bucurie, însă repede înnăbușită de o duioasă durere.

Curând după aceea, abia după două săptămâni, putu să părăsească spitalul. Nu era vindecat complet — prima încercare de a păși în spațiul din afara camerei îl chircise de brațul îngrijitoarei, gata să se prăbușească — dar vindecarea, după convingerea doctorului, nu putea să mai întârzie mult. Depindea, în cea mai mare parte, de voința lui.

Ingrijitoarea l-a însoțit în mașină până la gară și de brațul ei s'a sprijinit până a suit în vagon.

Ajuns acasă, câteva săptămâni n'a ieșit deloc. Abia apoi încercă să urmeze sfatul doctorului, acela de a învinge teama de spațiul străzii. Intre timp însă casa cu trecutul și fantomele ei, cu tăcere și praf îl furase. In ea se simțea în siguranță. Putea să se plimbe prin odăi fără să mai fie nevoie să caute sprijinul mobilelor. In schimb afară era strada lungă cu toate spaimele ei. Teama de stradă îl făcu să urască viața dinafară, viața pe care, inconștient o dorea, o râvnea.

Ajunse să iubească încăperile cu tăceri și fantome desprinse din rame, casa aceea la ușa căreia viața venea să bată seară de seară. Ea era lumea lui, pe care o iubea, fiindcă cealaltă lume i se refuza. Nu schimbase nimic de când intrase în ea și nici nu dădu se voie bătrânei menajere de altă dată a bătrânului Erasmus, care venea în fiecare zi, câteva ore, să mâture sau să ridice storurile. Totul rămăsese ca mai înainte, cine știe de cât timp, căci probabil și bătrânul Erasmus fusese vrăjit de inexplicabila vrajă a casei.

...Și într'o zi luă hotărîrea să iasă. Părăsi casa încuind ușa înapoia lui ca să nu intre viața, și păși în stradă privind drept înainte. Făcu un pas rezemându-se de zid și de bastonul bătrânului Erasmus, apoi încă unul, dar ochii lui percepând spațiul nefiresc de lung și nu mai puțin nefiresc de înclinat al străzii, se clătină gata să se prăbușească; dar, învingându-și spaima, se putu târî înapoi în casă. A doua oară, a treia oară se petrecu la fel. Abia a patra oară, poate fiindcă de data asta încercase noaptea, putu să meargă, un mers nesigur, șovăitor, sprijinindu-se de ziduri și de baston.

Era aceasta o mică victorie, care se repetă apoi în rarele tentative pe care le mai făcu, însă fără nicio altă îmbunătățire. Intr'una din aceste tentative avea s'o cunoască pe Ina. Mersese de data asta mai departe ca de obiceiu și tocmai se oprise la un colț unde începea o stradă lungă și largă, ametit de spațiul necunoscut și imens al acestei alte străzi, când îl ajunseră din urmă doi foști colegi de liceu. Ei fură aceea care îl recunoscură.

— Uite-l pe Ilie Boldeanu. Noroc, măi Boldene! Când te-ai întors?

— Acum câteva zile, minți el. Voi ce faceți?

— Bine. Trăim și petrecem când putem căpăta liber dela neveste. Tu? Am citit în ziar numele tău printre răniții accidentului acela din Ungaria. Dar bine că ai scăpat. Ai avut noroc.

— Totuși piciorul... Și arătă către bastonul care căzuse jos în clipa când se sprijinise cu amândouă mâinile de zid. Unul din ei i-l ridică și avu fantezia să ceară ca revederea lor să fie sărbătorită. Lie protestă, dar ei, care erau deja cu chef, nu-l lăsară. Il duseră mai mult pe sus și îl suiră cu sila într'un taxi, indicând șoferului numele unui local de noapte. Același de mai înainte, în mașină, avu o altă fantezie: să treacă întâi pe la **Moși**. Tovarășii lui fu de acord și, fiindcă lui Lie îi era indiferent unde îl duc, acceptă și el.

Acolo, prin forfota pestriță de lume, înghiontiți din toate părțile, curând Lie se pierdu de tovarășii săi, rătăciți probabil printre mesele vreunuia din restaurantele acelea improvizate ad-hoc cu mititei și orchestră națională. Lie, singur și ametit de gălăgia și furnicarul acela, se rezemă cu spatele de unul din stâlpii care susțineau taraba unei plăcintării. Se simțea atât de năucit, încât nici nu știa pe unde ar putea-o lua ca să iasă mai curând din țarcul acela de distracții proletare.

Drept înaintea lui, un „căișor" cu lanțuri tocmai începea să se învârtească acompaniat de muzica falsă a unei caterinci. Incet, apoi mai repede, și mai repede. Câte un țipăt de spaimă sau de plăcere se auzea din când în când atunci când scăunelul pe care sta vreo fată, împins de brațele voinice ale vreunui vlăjgan din spate, țâșnea în sus descriind o traiectorie perfectă.

Furat o clipă de amintirea anilor propriei lui copilării, Lie aproape că râvni „căișorii sburători" cu fete care țipau și cu vlăjgani în brațe goale, în tricou. Acolo, pe unul din scăunelele sburătoare, descoperi pe Ina. Ina, fata cu părul de secară umflat de vânt, cu brațe goale petrecute pe după lanțuri, cu foile rochiei umflate de același vânt, cu râs care dădea frumuseții ei ceva sănătos, vulgar.

O privea cu un sentiment de plăcere întunecat în același timp de ceva neplăcut, incalificabil. Era poate de vină părul acela de secară, sau poate râsul trădător de bucurii vulgare. Ar fi vrut să plece și totuși nu-și putea lua ochii dela fata aceea, care apărea pentru o clipă ochilor lui pentru ca să dispară apoi în partea cealaltă, deodată cu învârtirea „căișorului". ...Și rămase pe loc riscând să fie regăsit de chefliii lui tovarăși. Când „căișorii" se opriră, fata cu părul de secară sări jos, își îndreptă pliurile rochiei, apoi luând brațul unei alte fete, care și ea coborîse din „căișori", făcându-și loc prin gloată, dispăru o clipă vederii lui. Le revăzu însă curând aproape, oprite dinaintea unei mese cu pătrățele și numere de ruletă unde, jucând, se putea câștiga o cutie de rahat sau un pachet de șocolată. Privirâ puțin, apoi veniră întins către plăcintărie.

Cumpărară câte un pateu și, față în față, zâmbindu-și una alteia, începură să mănânce. Era aproape și Lie o putea vedea mai bine. Acum când nu mai râdea, nu i se mai părea vulgară. Sentimentul acela însă de ceva neplăcut dăinuia încă. Privind-o, Lie avea totuși intuiția că fata cu părul de secară era altfel de cât se trădase că este prin râsul acela de mulțumire vulgară. Era aproape uimit că o întâlnise acolo, amestecată cu gloata slujnicelor și mahalagiilor. Dacă ar fi întâlnit-o în altă parte, pe stradă sau aurea, ar fi privit în urma ei cu părere de rău că nu și-o poate apropia.

Era în lucirea ochilor ei ceva care trăda adâncimi pe care orice bărbat le-ar fi râvnit nu numai din orgoliul de a le face să vibreze numai pentru el, ci dintr'un fel de intuiție că fata cu părul de secară poate fi femeia pe care fiecare bărbat o visează.

...Și în clipa aceea ochii lor se întâlniră. Lie susținu privirea la început cercetătoare, apoi prietenoasă, cu nu știu ce lucire neașteptată de bucurie. Fără sfiiciune, convins că trebue să se întâmple asta, se apropie s'o cunoască. Cuvintele de început fură ca o continuare firească a unei convorbiri începută mai înainte, poate în clipa când își susținuseră unul altuia privirile. Fusese atât de neobișnuită cunoștința lor și totuși atât de firească, încât cealaltă fată privindu-i naiv, îi întrebă de când se cunosc.

Răspunsul ei fu un început de zâmbet enigmatic. Se agăță apoi de brațul lui și gestul acela fu îndemn la mers. Plecară să colinde baracele, să vadă „ultima reprezentație a circului", femeea cu trup de șarpe, să mănânc turtă dulce și alune americane.

Lie o urmă pretutindeni sprijinit de brațul ei, molipsit de voioșia ei, de curiozitatea pe care, puțin mai înainte, o condamnase. Pe urmă, târziu, plecară, mergând încet, ele obosite, el cu pași șovăitori din teamă de spațiul străzii pustii.

Abia acum când ieșiră din țarcul de plăceri ieftine, Lie o regăsea așa cum numai o bănuise în clipa când ochii ei îl priviseră cu bucuria aceea nedefinită din pupile. Tăcea, aproape de el, o altă fată cu păr de secară, o altă Ina decât aceea din „căișor", Ina cea adevărată. Tăcea și el, uitând de prietena ei, care stânjenită de tăcerea lor, tăcea și ea.

Clipa când ea își luă rămas bun dela ei, nu-i ajunse în conștiință lui Lie. Știu că e numai cu Ina, dar nu de acum, ci mai de mult, din clipa când păsiseră în noaptea străzilor goale. Târziu de tot își vorbiră și cu cuvintele. Vorbi mai mult el, Ina ascultându-l, privindu-l tot timpul cu ochii care erau ai Inei celei adevărate.

— Ești atât de straniu, Lie !...

El, care primi acest nume ca pe cel dintâi dar al Inei, se miră că ea îl găsește straniu, când ea era stranie, ea, Ina, alta, de necrezut alta decât aceea din „căișorii sburători".

Veni apoi rămasul bun în fața casei unde locuia Ina și făgăduința de a se revedea a doua zi. Și a doua zi, și apoi în celelalte zile când putea ieși din casă, când putea învinge spaima străzilor. Lie se ducea s'o întâlnească pe Ina.

— De ce n'ai venit ieri, Lie ?

— N'am putut, Ina. M'ai așteptat?

— Te aștept doar în fiecare seară... Și am să te aștept mereu, chiar și atunci când tu ai să încetezi să mai vii.

Răspunsul lui era îmbrățișarea cu care-i învăluia trupul, cerându-i, fără cuvinte, iertare c'o făcuse să-l aștepte. Nu-i putea explica de ce nu venise. Nu-i putea spune că plecase de acasă, dar că pe drum învins de spaima străzii se întorsese desnădăjduit că vindecarea completă întârzia să vină.

— De ce ești rău cu mine, Lie? De ce nu mă lași să vin eu la tine atunci când tu nu poți veni?

— Nu se poate, Ina, nu se poate. Să nu vii niciodată. Îți interzic.

— Ești rău, Lie, ești foarte rău..

...Și zilele trecură așa.. Trecu vara, toamna, veni începutul acela de iarnă blândă. Apoi noaptea aceea când Ina ciocănise în ușa lui cu degete ca ale vieții.

...Aici se sfârșea visul și, deodată cu el, amintirea lui, pe care o retrăise în dimineața aceea de trezire în patul în care primise cel de-al doilea dar al Inei: darul trupului ei.

Lumina flutura năframe albe aproape de pleoapele lui închise. Lie fu conștient de ea abia acum când evantaiul visului se închisese. Primul lui gând fu că uitase probabil aseară lumina aprinsă. Pe urmă își aminti însă de îndemnul Inei de-a o stinge. Atunci ce însemna lumina aceea prea albă care izbutea să-și strecoare albul până și sub pleoapele lui? Deschise ochii mari să înțeleagă. Și ochii lui întâlniră fereastra cu draperiile date în lături, cu storurile ridicate. Prin geamurile prăfuite lumina albă a primei zile de iarnă, cu zăpadă căzută multă, năvălea în cameră. Niciodată de când se întorsese, în camera aceea, în celelalte, nu fusese atâta beție de lumină. Parcă beția aceea de lumină îl îmbătase și pe el. Rămase culcat privind fără să vadă acoperișul troienit al casei de peste drum, beat de-a-binelea. Totuși așa beat, putea simți hamacul în care neliniștea îi legăna sufletul.

Și... târziu:

— Asta numai Ina a făcut-o... Și se răsuci în pat s'o caute. Dar patul, în locul alături de el, era gol. Doar pe un scaun rochia verde de tafta sta aruncată la întâmplare.

— Ina!... Ina!...

Chemarea din gând nu se lăsă rodită pe buze. Plecase Ina, plecase !... In clipa aceea nu simțea nici ură, nici păreri de rău. Doar o înmugurire de regret: că ea dinadins, înainte de a pleca, dăduse de o parte draperiile, ridicase storul. După noaptea aceea, în care sângele lui cunoscuse sahare și vezuvii, deșteptarea în beție de lumină i se părea ca o faptă urîtă săvârșită nu de Ina aceea care îi bătuse în ușă, nici de Ina în rochia de tafta, cu atât mai puțin de asta, ci de Ina aceea din noaptea de „Moși" cu genunchii desgoliți de vânt, cu râsul vulgar. Numai Ina aceea putea întina dărnicia ei din noaptea ce trecuse, chemând lumina în cameră, ca să sperie chipurile din rame, numai ea putea pleca fără niciun cuvânt de rămas bun.

— Ina, de ce ai făcut asta? Nedumerirea care întreba fu tot în gând. Poate unde știa că răspunsul nu i l-ar fi putut da nici chipurile din rame, nici torentul de lumină care curgea, curgea să umple odaia până în unghierele cele mai tăinuite unde întunerecul se ascunsese, năucit, speriat.

Răspunsul însă tot veni, însă mai târziu. Răspunsul fură pașii abia auziți în pâsla covorului, zâmbetul și cuvintele Inei:

— Bună dimineața, Lie! Te-ai sculat?

— Ina!... Bucuria se revărsa înăuntrul lui ca un fagure prea plin. Bucurie că Ina nu plecase. Pe urmă își aminti că e beat de lumină. Și atunci întunerecul tăinuit prin unghiere dădu năvală în el.

— De ce ai făcut asta, Ina?

Ina, oprită la jumătatea drumului, lângă scrinul pe care pusese tava cu dejunul pregătit pentru amândoi, îl privi nedumerită.

— Ce am făcut, Lie?

— De ce ai ridicat storul? Niciodată nu l-am ridicat până acum.

— Niciodată, Lie?

— Niciodată. Nu-ți dai seama, Ina. că lumina asta îmbată, înspăimântă, năucește? Aici trebue să fie numai umbre, întunerec, cuvinte în șoaptă. Aici nimic nu ne aparține. Totul, chipurilor de pe pereți, care m'au primit în viața lor fantomatică. alta decât cea de afară.

— Lie, dar acum sunt și eu aici...

— Da, Ina!... Ești și tu aici... Ești și tu aici.., Ina, te rog, îmbracă iarăși rochia.

— Nu, Lie, nu; mi-e frică.

— Ina, te rog, Ina. Și fiindcă Ina între timp venise lângă el, Lie îi apucă mâinile și i le sărută a rugăminte.

— De ce nu înțelegi, Lie, că mi-e teamă? Mi-e teamă de tușa Tudorița, de rochie, de vraja ei. Când o îmbrac, parcă nu mai sunt eu. Imi schimbă personalitatea, îmi dă alt sânge, alt suflet... Lie, Lie, de ce trebue să fii atât de straniu?

— Ina, îmbracă, te rog, rochia! Imbrac-o, Ina!...

Ina îl privi lung, cu ochi de femeie care iubește, care nu poate iubi decât un singur bărbat. Il privi și-i întâlni ochii rugători. Și, fără niciun cuvânt, prinse să se desbrace, cu gesturi domoale, parcă de resemnare totală. Imbrăcă apoi rochia de tafta și, dreaptă, în picioare, aproape, îl privia tristă.

— Ina, dacă ai ști cât mă bucur. Îți mulțumesc, Ina. Incercuindu-i mijlocul, o trase aproape, culcând-o alături, chemând în palme mângâierile pe care ea le cunoscuse în noaptea ce trecuse. Ina primea mângâierile pasiv, neliniștită, înspăimântată. Neliniștită fiindcă se simțea acum parcă o alta, înspăimântată de lumina albă, prea albă, de privirile tușei Tudorița, care, de acolo de pe bufet, o privea cu ochi omenești umbriți de ură.

— Lie, e prea multă lumină aici... Și ea, care cu o oră mai înainte ridicase storul, singură se duse să-l lase, să tragă draperiile de pluș.

— Vezi, Ina? Ți-am spus doar că e prea multă lumină.

Ina nu-i răspunse. Se așeză pe un scaun, departe de pat, cu palmele prăbușite în poală, și, învăluită în umbrele care ieșiseră acum din exodul lor de prin unghiere. Stătu acolo, departe de Lie, simțindu-se în conștiință o alta.

— Ina, acum ești parcă o altă Ina.

Ina tresări:

— Știu, Lie. Sunt alta. Nu mă recunosc. Ascultă, până și vocea mi-e alta. Și începu să râdă încet, straniu.

— De ce râzi, Ina?

— Spune, Lie, nu e comic să știi că o rochie scoasă dintr'un scrin, pe care o îmbraci, are puterea magică să-ți schimbe personalitatea? De aceea râd...

— Sună atât de straniu râsul ăsta al tău, Ina!...

— Straniu? Dar tu nu-ți dai seama că totul e straniu aici? Galeria aceasta de tablouri, întunerecul în care am învățat atât de repede să văd ca și când ar fi lumină, tăcerea care ne îndeamnă să vorbim, în șoaptă, teama absurdă care ne plimbă neliniști prin sânge — tu însuți, Lie, ești straniu. Totul, totul e straniu aici, și mie mi-e teamă de acest straniu. Mi-e teamă că s'ar putea întâmpla ceva absurd, neașteptat, mi-e teamă că-mi voiu pierde mintea, Lie. Simt că ceva în mine moare, că se înnăbușă, țipă ajutor, stă în puterea mea-să-i ajut și totuși nu pot. Lie, Lie, tu ești un vrăjitor. Mi-ai vrăjit sufletul, mi-ai vrăjit sângele, simt că acum îmi vrăjești spiritul.

— Insă un vrăjitor care te iubește, Ina, care vrea să te păstreze numai pentru el. Ieri te uram, Ina. Te uram pentrucă ai venit, pentrucă aduceai viața cu tine, viața de afară, viața pe care o urăsc. Mi se părea că prezența ta, cuvintele tale sonore, privirile și ironiile tale profanează aceste chipuri pe care le-am văzut și altfel. Imi era teamă de răzbunarea lor, le ceream iertare în gând, le făgăduiam să te alung. Dar atunci s'a întâmplat ceva: ai descoperit rochia, ai îmbrăcat-o. Crezi tu, Ina, că a fost o întâmplare? Iți spun eu că nu. Chipurile acestea au țesut vraja care ți-a îndreptat pașii către scrin, care ți-a dat gândul s'o îmbraci.

Când mi-ai cerut să te privesc, și când mi-am dat seama că porți rochia tușei Tudorița, m'a cuprins groaza, o groază nebună care nu poate fi descrisă. Apoi deodată s'a făcut liniște în mine. Am simțit că tu ești acum o altă Ina, pe care mi-o dăruiseră mie, mireasă, chipurile din rame. Am știut că nu mai trebue să-mi fie teamă. Erai acum așa cum te dorisem, așa cum te văzusem în nopțile când umbrele alunecau fără sgomot prin casă. Erai parcă și tu o umbră. Poate tu erai aceea care veneai să-mi privești somnul. Poate ție îți zâmbeam, prin somn. Spune-mi, Ina, nu mi-ai văzut niciodată zâmbetul din somn?

— Taci, Lie, taci!...

— De ce, Ina? Ți-e încă teamă? Lasă, curând te vei obișnui. Curând vei fi ca mine. Iți vei da seama că universul tău și al meu este casa asta care acum ți se pare stranie... Și ca și mine vei tresări de spaimă când vei auzi viața ciocănind la ușă, și te vei întreba: Ce caută viața?... De ce bate la ușă?...

— Cine, Lie, viața? întrebă ea cu groază în pupile, groază de cuvintele lui.

— Viața, Ina. Viața de afară.

— Taci, Lie, taci!.... Tot ce spui tu mă înnebunește. Nu vreau ca viața să bată la ușă. Vreau s'o las să intre. Imi place s'o aspir în nări, s'o simt în sânge. Sunt flămândă de viață, Lie, și tu îmi ceri să renunț la ea, să mă îngrop în acest sarcofag al trecutului, cu întunecimi și tăceri, cu fantome pe care nu le văd, dar încep să le simt. E groaznic, Lie, ce-mi ceri. Simt cum toată ființa mea se revoltă, cum țipă de spaimă.

— Te vei obișnui, Ina. Ce să faci afară în viață? Nu te înspăimântă străzile, Ina? Străzile largi, imense, lungi parcă până la capătul pământului? Nu-ți dau ametelí? Aici e altfel. Aici spațiul e minuscul, e primitor... Dar vei înțelege toatea astea, încetul cu încetul te vei obișnui.

— Nu, Lie, nu!... Nu vreau să mă obișnuesc. Vreau să fiu **eu** nu aceea pe care rochia asta blestemată a strecurat-o în mine. Vreau, trebue să redevin **eu, u...** Și tremurând totă, sughițând un plâns nervos, prinde să-și desbrace rochia. Trebue să mă scap de rochia asta care îmi frige trupul, trebue să fiu departe de casa asta, departe chiar de tine, Lie, omule straniu, și tu, ca și casa, știutor de descântece.

Lie o privea fără spaimă, fără revoltă. Ina își smulgea rochia de pe trup, Ina vroia să plece și totuși era calm. Credea că până la sfârșit criza va trece și Ina nu va pleca. Era atât de calm încât putea să-și dea chiar seama că i se făcuse foame.

— Ina, mi-e foame, spuse el mutându-și ochii de pe Ina la scrinul pe care ceștile mai abureau încă.

Ina parcă nici nu-l auzise. Își îmbrăcă mantoul, căciulița, își încălță șoșonii.

— Ina, pleci într'adevăr? Și spaima orchestră preludiul.

Ina, surdă, nesimțitoare, sughițându-și plânsul se îndrepta spre ușă.

— Adio, Lie!... Și ieși fără să se mai uite înapoi, fără să închidă ușa după ea.

— Ina!... Ina!...

Gerul de afară, ca un imens urs alb, intră în odaie lungindu-se pe covor. Ina plecase... Ina!... O pierduse pe Ina. Cutremurat de frig și spaimă începu să se îmbrace împrumutând în gesturi febrilitatea de adineaori din gesturile Inei. In el nu mai era de cât un sigur gând: s'o ajungă din urmă pe Ina, s'o aducă înapoi. Ina îl iubește, Ina se va lăsa înduplecată de ruga lui. Își trase hainele peste pijama și, în capul gol, plecă să-i prindă urma. Dar Ina era desigur departe, cine știe dacă o va mai ajunge.

...Și, inconștient, începu să alerge. Incet, apoi din ce în ce mai repede, nevăzând privirile uimite ale trecătorilor care se opreau să privească după omul ăsta cu capul gol, numai în haină. Gândul și voința lui erau aceeași: s'o ajungă din urmă pe Ina. Alerga, alerga și deodată îi ajunse în conștiință că aleargă, că **poate alerga.** El, care până acum avusese nevoe de sprijinul bastonului ca să se poată târî pe stradă ca un bătrân, acum alerga, putea alerga ca orice tânăr de vârsta lui.

Bucuria vindecării fu atât de imensă, atât de sălbatecă, încât uitând de Ina, își încordă pasul în goană, numai pentru plăcerea de-a alerga.

Târziu de tot, abia trăgându-și sufletul, se opri în fața casei unde locuia Ina, apăsând nervos și prelung butonul soneriei. Și, când servitoarea veni să-i deschidă, în fața ochilor ei uimiți de apariția neașteptată a acestui om cu haina îmbrăcată peste pijama și cu obrajii congestionați, Lie abia putu îngăima:

— Vreau să vorbesc cu domnișoara Ina.

Câteva minute mai apoi Ina sta în fața lui, înspăimântată de chipul descompus.

— Lie, ce e cu tine?

— Ina, am venit să te iau. Vino, Ina, ridică storurile, mută portretele în pod, adu viața în casă, fă ce vrei, Ina, numai vino. Acum sunt un alt om. Acum mi-e dor și mie de viața pe care am urît-o.

Ina îl duse de mână în casă, îl înveli în pături și, ghemuită la pieptul lui, îi sărută palmele cu recunoștință.

— Lie, va fi frumos!...

— Da, Ina; va fi frumos!...

THEODOR CONSTANTIN

VITRINA EUROPEI

Note italiene

PLASTICA ITALIANA CONTEMPORANA

numără printre artiștii săi de seamă un nume pe care nu-l întâlnim prea des în conversațiile publicului „specialist" românesc. Este vorba de

ANSELMO BUCCI

Din categoria puținilor pictori italieni moderni care cunosc perfect, și direct, nu din reproduceri sau din auzite, pictura franceză de ultimă oră, Anselmo Bucci își definește poziția prin atitudinea ostilă pe care o ia față de intruziunile literaturii și ale manierei, față de tirania tehnicismului, în reprezentarea picturală. Reacțiunea sa antimetafizică, antialegorică, antisimbolistă, antisuprarealistă, antiabstracționistă, este exemplară, dacă imaginația lui Bucci și orizonturile sale largi culturale, care l-ar putea determina să accepte orice, i le-ar putea pune în valoare.

S'a vorbit despre impresionismul lui Anselmo Bucci. Este drept că el se ridică în numele dreptului, pe care realitatea în forma concretă care cade sub simțiri, îl are de a fi reprezentată.

Impresionismul lui Bucci este numai un punct de plecare, semnificativ pentru determinarea caracterelor sale. Întărit la Paris prin vizionarea operei lui Degas, Lautrec și Steinlen, în afară de Van Gogh și Cézanne, impresionismul lui Bucci nu e pur: el nu se leagă în minte de semnificația consacrată a acestui cuvânt: Bucci nu tinde spre idealul optic al retinei pure, ci caută o lume cât mai conformă impresiei, nu neapărat pur vizuală. Colorat cu un obiectivism al senzației comparabil doar artei lui Flaubert, cu o seninătate uneori vecină cu imposibilitatea, impresionismul lui Bucci va ținti în cele din urmă într'un realism adevărat, într'o mitologie a realismului, dacă se poate spune.

SCAFANDRU (1941)

Bucci e un îndrăgostit de viață, un amant sincer a tot ce-i aparține. „Dumnezeu a făcut lumea și Bucci a desemnat-o", scria despre el cândva Leonida Répacci.

Intr'o bună zi, povestește acesta, Bucci, îndrăgostitul de viață, obosește să aștepte până când aceasta va binevoi să i se reveleze în toată sălbătăcia ei măreață. Bucci caută războiul, această declanșare imensă de energii. Obține la cerere să fie rechemat în serviciu, pe mare. Realismul său impresionist sau impresionismul său realist are obiect de speculat: va face portrete: portretul mării, portretul navelor, portretul porturilor prin care trece. Nu e greșit spus: Bucci gândește în volume și colori, o navă e pentru el un corp material și un aspect, prin urmare un portret. Tot ce a expus la Galleria Nova din recolta războinică, trebuie considerat portret, fie el al unui marinar ori scafandru, sau al unei nave sau tun. Palpită în ele viața lucrurilor și neamurilor mării.

FOCUL (1941)

Bucci întreprinde o pictură solemnă, cu toate că simplă și ternă, grisatră. Valorile onoarei, curajului, extenuării și sacrificiului le pune el în evidență.

Participând la drama războiului și a elementelor naturii, a uneltelor aducătoare de moarte și a oamenilor care o primesc, Bucci le *spune* cu aceeași simplitate, ca și când ar fi născute din apă, simple flori marine plutitoare.

Fără elocvențe inutile, Bucci știe să evoce grandoarea epică a unei teme.

Păcatul de a fi prea „ilustrativ" (mulți critici de artă modernă i-au imputat tendințele războinice, civile și sociale ale operei sale), Bucci îl suportă cu curaj. La fel de păcătoși i se par lui, din punctul acesta de vedere, Tintoretto și Carpaccio, Brueghel, bătrânul și Goya, Dégas și Lautrec. Tovărășia acestor „damnați" nu-l înspăimântă.

Coralii miraculoși, inflorescențele de foc ale unui bombardament, corimbul capricios al unei rachete plesnind în noapte sau palmierul grațios al unei rafale în aer, tuburile de neon care se destramă în fulgi incandescenți, toate aceste elemente de Kermessă a războiului ucigaș, te fac să uiți în fața nouei surse de plăceri estetice, substratul tragic al manifestărilor acestora.

E un păcat că Bucci pictează paradisul de lumină, formă și culoare, care se altoește pe realitatea unui infern omenesc? Natura nu face și ea același lucru? Nu admirăm roșul plăcut depe tenul palid al unui îmbujorat, aparent, suferind de ftizie? Nu sunt apele morții în ochi cel mai

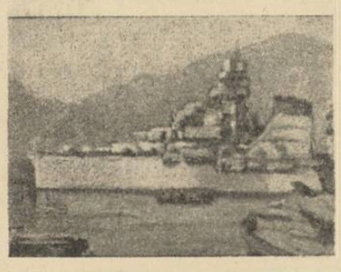

CRUCIȘETOR (1940)

ucigător abis de voluptate vizuală? Nu cresc florile în seră pe seama procesului de putrefacție a excrementelor?

Să ne bucurăm că a descoperit cineva un truc vechi de când natura: acela de a nu vedea decât frumosul, indiferent pe ce se plantează.

ION FRUNZETTI

Note românești

GRIGORE OLIMP IOAN: AM FOST UN IMBECIL

In noianul de traduceri — în mare parte de bună calitate — apărute în cursul ultimului an, s'au strecurat, firav, și câteva cărți datorite scriitorilor noștri ,cărți ce au cunoscut un succes apreciabil.

Editura „Cugetarea" a tipărit de curând un roman care se singularizează în genul acesta atât prin tema pe care o utilizează, cât și prin maniera surprinzător de îndrăzneață în care a scris d. Grigore Olimp Ioan. In luptă cu acea constrângere necesară a ordonării materialului, a eșalonării capitolelor și-a urmăririi de efecte cu orice preț, autorul romanului despre care vorbim aci s'a lăsat furat de șuvoiul unei vieți proiectate capricios, cu unghiuri dificile, ce scapă din forme, alunecând pe nesimțite spre a se ridica, biruitoare, peste zaplazurile regulelor cuminți și micape. Urmărirea eroului pe drumul parcurs în paginile cărții se face cu ușurință și interes, fiecare popas pe care-l presupui nefiind decât un nou punct de plecare spre situații mereu noui și neașteptate.

Jocul acesta nu-ți lasă decât rareori răgazul unei meditații pe marginea textului, dinamismul cărții — mai ales în prima sa parte — rostogolind în fața marelui ecran al vieții oameni surprinși în atitudini puțin comode, dar tocmai prin aceasta deveniți mai interesanți. Viața de redacție cu amărăciunile și bucuriile ei, lasă locul inițierii în tainele aviației atât de puțin cunoscute de marele public, pentruca să poposim în cadrul tihnit și odihnitor al naturii, într'o firească înlănțuire.

Verva nesecată, alimentând cele peste două sute de pagini ale romanului *Am fost un imbecil* va face din debutul literar al d-lui Grigore Olimp Ioan un succes.

ALBASTROS

Bilunarul acesta tineresc se menține pe aceași linie de avânt și cult pentru frumos, așa cum și-a propus când a apărut cel dintâi număr. Grupul ce se găsește la conducerea Albatrosului merită toate laudele pentru ținuta curată și alegerea materialului publicat.

In nr. 5—6 a. c. semnează: *Paul Teodorescu:* Precizări programatice; *D. Stelaru:* Cei trei; *Virgil Untaru:* Panait Istrati; *Dinu Pillat:* Jurnalul unui adolescent; *Felix Ana Dam.:* Panait, fratele omului; *Tib. Tretinescu:* Să ne amintim de un simbolist; etc.

BUGEACUL,

regiunea fertilă și pitorească din sudul Basarabiei, cu legături atât de adânc înfipte în trecutul țării noastre, din timpurile cele mai îndepărtate, este obiectul unui studiu de curând apărut, datorit d-lui Scarlat Preajbă.

Atât prin poziția sa geografică, — sprijinit pe gurile Dunării, pe Prut și Nistru — cât și prin bogăția solului, Bugeacul a exercitat încă din secolul XIV o deosebită atracție pentru Domnitorii Țărilor Românești. Luptele nenumărate purtate de aceștia din urmă cu hoardele năvălitoare dinspre Răsărit, întăriturile făcute de Moldoveni la Nistru, dovedesc interesul permanent al românilor de a păstra cu orice preț un pământ ce le aparținea în întregime. Istoria stă martoră tăriei cu care au fost afirmate drepturile noastre asupra ținutului acesta, oridecâteori a fost nevoe.

După unire, s'a înfiripat, în acest colț de țară, o tradiție nobilă de muncă tăcută și neîntreruptă, la care au luat parte oameni din toate categoriile sociale, fără să aștepte răsplata—de altfel meritată — din partea oficialității. Opera aceasta constructivă creștea pe încetul numai din străduința unor oameni înzestrați cu spirit de jertfă în interesul celor mulți. Desigur, greutăți de tot felul n'au întârziat să se facă simțite și să încurce multe bune intenții; au fost însă oameni cari au știut să le înfrunte cu răbdare și curaj, sfârșind prin a învinge. Printre cei mai reprezentativi jertfitori pe altarul muncii, în sensul celor spuse mai sus, și-a făcut un nume deosebit de prețuit domnul

DRAGOMIR PETRESCU,

directorul revistei de frumoasă ținută „Bugeacul". Cu o bogată activitate în ale scrisului, d-sa își consacră publicației întreg sufletul și cine știe dacă nu și modestele-i venituri personale. Condamnat de a se pierde într'un obicinuit anonimat, svârlit la periferia vieții literare, d. Dragomir Petrescu isbutește să spargă umbrele ce înăbușeau revista „Bugeacul", făcând-o cunoscută pe toate plaiurile românești.

Cum s'a întâmplat acest lucru, poate înțelege oricine a stat vreodată de vorbă cu acest om ce păstrează intacte comori de optimism; ai impresia că te găsești în fața unui copil bun și înțelept, căruia nu-i poți refuza simpatia și încrederea spontană pe care ți le cucerește. Numai grație pornirii acesteia irezistibile de a se păstra pe linia unei credințe, fără niciun compromis, se datorește faptul că „Bugeacul" continuă să apară și astăzi, pribeag pe meleagurile bucureștene.

C. POSTELNICU

„VIAȚA LITERARA"

Un bogat și variat material aduce numărul nou al **„VIEȚEI LITERARE"** cu data de Duminică 18 Mai a. c.

Colaborează d-nii: **Ion Minulescu, Ion Pillat, Gh. Brăescu,** D. V. Barnovschi, Al. Popescu-Telega, Damian Stănoiu, Theodor Rășcanu, Cicerone Theodorescu, Dan Petrașincu, Ionel Neamțu, Vlaicu Bârna, Traian Stoica, Al. Tudor Miu, Ion, S. Manolescu, I. Bălan și I. Valerian.

O interesantă convorbire cu d. T. Th. Ionnițiu, care lămurește criza actuală a cărții.

In rezumat **„VIAȚA LITERARA"** ne aduce în această săptămână încă un număr bun, semnat de fruntașii scrisului, lăsând ca de obicei porți deschise și tineretului.

„DRAMA CASEI TIMOTEU"

se numește romanul recent apărut al d-lui **Mircea Streinul.** Cartea aceasta cuprinde destinele unor oameni aspri, dârji, cari vor să forțeze soarta, dar pe cari fatalitatea îi copleșește, îngenunchindu-i. In cele 400 de pagini ale volumului, autorul fixează într'un cadru din cele mai originale — satul și orașul bucovinean — o galerie de tipuri vii, fiecare cu esențiala sa realitate. Evitând convenționalul, d. Mircea Streinul a dat o lucrare puternică, densă, cu adevărat epică. „Drama casei Timoteu" e o carte care trebuie citită și pentru calitățile evidente ale stilului dinamic și personal, propriu d-lui Mircea Streinul.

O carte dulce-amară

E un domn care se uită cam urît la tine, când treci prin fața lui, parcă tu i-ai lua toată lumina soarelui. Mai e unul care de-abia motăie din cap când îl saluți, la cafenea, și-apoi te privește cu o acră luare aminte, prin aburii vârtejului cotidian. Și mai e o ceată de cucoane care se pretind actrițe apoi o gașcă de genii. Și încă mulți, mulți alții...

Omul de fiecare zi, grăbit, nu-i vede. Dar iată că se apropie unul și-i privește atent, prin lupă. Apoi începe să tragă linii pe-un carnet și numai că te pomenești în fața unei menajerii. De astă dată, am să vă spun, menajeria e o carte: „Turnul Babel", iar Neagu Rădulescu e autorul. Un gen nou și interesant, iată ceeace vom putea spune cu toată convingerea. O carte amuzantă și spumoasă, o colecție de gândaci rari, care constitue o surpriză pentru orice lector.

Pe mine nu mă interesează faptul că lentila prin care Neagu Rădulescu a privit micul său univers, mai diformează uneori realitatea, precum nu mă interesează nici liniile acide ale creionului său. Eu știu că „Turnul Babel" e o carte cuceritoare prin humorul și prin sinceritatea ei, o carte care vine ca o grimasă între atâtea înguste frunți filosofice, pline de riduri și de „idei". O carte binevenită, care nu ne îndoim că se va bucura de-un succes mult mai mare decât cel ce se anunță.

Pentrucă „Turnul Babel" e cartea nu a unui om rău, ci cartea unui incorijibil sentimental, care-și iubește eroii luați din viața imediată, nu vom putea spune că e o carte acră sau răutăcioasă, ci o împletire de dulce și amar, așa cum o anunțam în titlul însemnării de față.

Nouă ne-a plăcut pitorescul ei, precum ne-a plăcut acela din „Nimic despre Japonia". Lectură copioasă și amuzantă, volumele acestea ocupă un loc aparte în scrisul de azi.

„Turnul Babel" nu este decât un popas, dar unul plin de toate calitățile pe care credem că le-am putut scoate în relief în rândurile de mai sus.

Cetitorii au primit popasul lui Neagu Rădulescu cu o explicabilă bucurie amestecată cu curiozitate. Noi însă ne îngăduim să așteptăm pe curând o carte care să ne reamintească pe autorul paginilor din „Dragostea noastră cea de toate zilele": un Neagu, care să fie și Rădulescu.

ȘTEFAN BACIU

Primim la redacție:

Sibiu, 18 Maiu 1941

DOMNULE DIRECTOR,

Mai mulți prieteni mi-au atras atenția că schița mea „La Papessa" publicată în ultimul număr al revistei „Gândirea" n'ar fi fost înțeleasă de mulți cetitori și că poate ar fi nevoe de oarecari explicațiuni complimentare.

Este vorba acolo de papa Ioan al VIII-lea, care, potrivit unei legende a secolului al XVI n'ar fi fost, cum să spun... un papă integral, ci un papă femeie, deci o papesă. Această extraordinară femeie, de origine engleză, după strălucite studii la Atena, s'ar fi întors la Roma, unde deghizată ca bărbat, ar fi înființat o școală, predând cu mult succes și strălucire umanitățile timpului.

Ca orice legendă, înafară de elementul mitic, ea și-a însușit și o sancțiune morală. Inșelătoria a fost descoperită, potrivit puterii implacabile a justiției firești. Ioan al VIII-lea după doi ani de fericit pontificat, tocmai în timpul unei fastuoase procesiuni a căzut jos, prins de durerile facerii și sub ochii mulțimii îngrijate dar fericite de triumful dreptății, a dat naștere unui prunc.

Din această cruntă legendă, epigrama mea n'a reținut decât ceeace e veșnic în sufletul femeii: dragoste de frumos și simțământul matern.

Primiți asigurarea sentimentelor mele distinse.

VICTOR PAPILIAN

Corespondența noastră

CANT

De dorul nopților de vară
Eu am făcut un cânt
Un imn duios de noapte clară
Și blând, cum chipul unui sfânt.

E'n el surâsul dimineții
Ce-l cânt' o mică rândunea;
E'n el tot dorul tinereții
Ce vine val în calea mea.

E închinat sfios și ție
Amic al meu seară de seară
Ce mi-ai dat o 'mpărăție
Și o iubire milenară...

IUBIREA MEA

Iubirea mea e mare
Ca infinita zare
Și plină de durere
Ca floarea care piere.

I-am dăruit puterea
Ce-o are Invierea
Elanul tinereții
Și vârsta bătrâneții...

STELLA DOROJAN

SPOVEDANIE

Azi nu mai pot să plâng, sânt prea bătrân.
Nici lacrimi nu-mi mai cad ca altă dată
Când pentru lipsa pâinii depe vatră
Mă zbuciumam ca un sărman nebun.

Azi nu mai pot să plâng nici sărăcia
Ce sufletul mi-a năpădit prin ani,
Nu mă mai doare gândul pentru bani,
Nici trupul nu-și mai cere veșnicia.

Nu mai gândesc la lume, nici la viață.
Nu mă mai doare sufletul trudit,
Deși mi-l simt atât de obosit
Că pare-un astru 'nvăluit în ceață!

Nu-mi mai stârnesc ambiții, nu mai scriu.
Plăcerea mea de viață a trecut.
Mi-e trupul pentru suflet ca un scut
Dar trupul meu stă'n viață ca'n sicriu.

ȘTEFAN ATANASIU

INCEPUT DE BALADA

Vântuit de dor și-alean, Haiducul,
Coboară 'n poiana 'ntre fagi ascunsă,
La casa unde străjue nucul
Și-arar scârțâe fântâna neunsă.

Strigă la poarta 'nvechită de vremi;
Atunci se deschide 'ncet o fereastră:
— „Ce cați pe-aici, om bun? Pe cine chemi?
Vezi-ți de drum. N'ai loc în casa noastră".

— „Deschide mândro! Să aștept, nu pot,
Că-s eu, haiducul urmărit ca fiara."
Când iese-o strânge'n furtunos șopot.
...Părtașe, îi învăluie 'n fum seara.

MIHU PRAVĂȚ

PUSTIU

Din vremea, iubito, când visul l-ai frânt
Gonite-au plecat bucuriile drepte
Ferestrele'n mine deschise în vânt
Lăstunul durerii — vor sparte s'aștepte...

Pe liniștea nopții se pleacă un geamăt
Asemenea șoaptei căzută din zbor.
Nu-i nimeni o torță sub gene s'anine
Să văd cum tristețile'n sânge mă dor.

La poartă o mână pomană îngână
Balsam peste foame, din milă, să pue
Ce poartă-mi va pune pe frunte o mână
Când foamea de dragoste 'n inimă sue?

Scuturate 'nserările de tâmplă se prind
Cu iedera acelorași vise de jar,
Privește iubito: spre tine întind
Doar brațe ostenite, chemări în zadar.

Singur... Coboară cuvântul imensă povară
Să'ngroape tăcerea'n răsura de dor.
Adorm în vecerniile zilei — și'n seară
Incet câte-o treaptă, spre ape cobor.

VSEVOLOD TOPOR

A FOST...

A fost o vreme când sburdam în seară,
Iar inima ni se 'nălța senină
Spre nesfârșite ceruri de lumină
Și 'mbrățișați pluteam pe apa clară.

Călcând solemn pe drumuri de rugină,
Mi-apari în vis atât de statuară,
Și-atât de alb, în rochia-ți de regină...
Ah! Unde-s crinii ce ne îmbătară?

A fost frumoasă despletita clipă,
Când gândul mi se rătăcea prin stele
Și-mi picuram iubirea din chitară.

Acum? Am cărunțit și toate cele
Ce-au fost odată sboară în risipă...
Sunt istovit, mi-e inima amară...

ROMEO MELINTE

POETUL

Iată-l, cum trece tăcut și stingher
Pe strada ce-i plină de lume;
Nimeni nu-i vede al ochilor cer,
Și nimeni nu-i știe de nume.

S'aseamă'n totul cu oricare om,
Doar gându-i măret i se sbate,
Crește mereu sub a frunții lui dom
Și'n inimă-i crește o carte!

Umblă și intră în case la toți,
Cetește în ochi, se'narmează,
Nimeni nu știe și nici nu socoți,
Că'n drum îl conduce o rază!

Gloata-l sfidează și râde de el
Și-l crede-un capriciu de-o clipă —
Dorul lui însă își face tunel
Și'n inimi la toți se'nfiripă.

Crește, cuprinde întregul norod
Iar el se ridică lunatic —
Lumea întreagă o prinde'n năvod
„Un soare înalt, singuratic!

PETRU ANCA

*) Din caietul „13 poeme" ce va apărea în curând.

INOPTARE

Părea că luna-și varsă șiraguri
de perle azurii peste căminuri
eu mă jucam cu slove și cu ritmuri
când totul era negru 'n baldachinuri.

Haiducii visau în noaptea cu vedenii
peste noian de gând umbrit.
mă îmbătam cu mir și mirodenii
și-apoi plecam cu mine 'n răsărit.

Clipiri de slavă înmăgureau văzduhul
și cerul povestea cu luna,
— cum Domnul a umbrit cu duhul
tot drumul vechiu, ce-l năpădise huma.

Stropi de tristeți, scăpărau departe,
umbra-și pierduse brâul de pe petalele scuturate
și doar alene se auzea, scâncetul de moarte
al florilor de nufăr din apele clocotite și turburate.

VASILE BOCA

COȘMAR

Răstignită, umbra mea pe cer
spre miază-noapte expira.
Ah, lestul de jos cât o durea
pe răstignita umbră din cer.

Doar luna cădelnița,
luna, fecioara.
Și semnul cânta
cântec de moarte.

Departe, departe
îmi era răsăritul,
chinuitul,
tare departe.

Și nu știu care înger
mi-a stropit, cu aripa udă,
fruntea. Și moartea zăludă
repede, repede a plecat
când cocoșul lumini a cântat.

MARIN SARBULESCU

METAMORFOZĂ

de CONST. ENE

Adrian se ridică frânt, ca un soldat ce a stat în poziția de ochire ore în șir, privi dispreţuitor, lung, şi trecu bălăbănindu-se, în camera cealaltă...

Loria puse mâinile la ochi, apăsă cât putu, încât simţi că degetele i s'au afundat în carnea fragedă a obrajilor şi vru să plângă. Nicio soluţie convingătoare, care să-l smulgă din această deprimare absurdă ce-i frământă sufletul, ca să-i redea voia bună, sau numai posibilitatea să mascheze golul din el...

Bani nu aveau. Scrisul lui era singura sursă de câştig. Prietenii îl părăsiseră. Frumuseţea ei diabolică era numai o searbădă consolare. Nici Toma, magistratul prieten, care-i invita din timp în timp la masă numai pentru a se găsi în apropierea Loriei, nu se mai arătase. Şi Adrian care nu vrea să scrie!...

Orice ar fi putut concepe, numai decăderea aceasta, nu. Intotdeauna i-a ars în creier un gînd isbăvitor, munca. Dar Adrian nu i-a permis să se ostenească. A accentuat de fiecare dată, când se găseau la aman că puterile lui, relaţiile lui, nu-i îngăduiesc s'o arunce în ghiarele sforţărilor pentru trai. Nu l-a acceptat pentru această concepţie bicisnică. I-a cerut să intervină pentru a obţine un post la minister sau în altă parte. Stereotipul răspuns s'a urcat mult pe scara sufletului şi n'a mai încercat să-l amărască.

Tiptil ca o bătrână, să nu-i rupă pânza liniştei consolatoare şi firul gândurilor, s'a apropiat de uşa camerei în care dispăruse Adrian. Atentă, înfrigurată de descoperirea pe care o va face, şi-a arătat capul de după zid.

In mijlocul camerei, înalt, cu mâinile în buzunarele pantalonilor, drept ca un steag, cu umerii puţin strânşi şi cu capul plecat în piept, Adrian sta nemişcat... Zile trecuseră peste fatalul lor legământ şi alte amurguri speriaseră vraja din grădină, iar zumzete plăcute îi făcuseră să uite sensul existenţei; pe masă nu străjuesc uneori decât o carafă cu apă şi un şervet sau întunericul îi măgulise răsbunarea. Cu toate acestea, Loria nu-l văzuse mai înfrânt ca acum, mai cufundat în mocirla neîncrederii în el...

Pe huila ochilor Loriei, mari, pătrunzători, aprinşi, au apărut două lacrimi.

— Adrian, am găsit o încheere formidabilă!... Nici Tolstoi, nici Hauptmann n'au terminat o carte cum ai s'o isprăveşti tu!...

Dintr'un salt fusese lângă el. Buzele subţiri, ispititoare, îi tremurau de febra aşteptării răspunsului. De un singur semn depinde totul. O înclinare din cap; capitularea ambiţiunii lui; ieşirea din starea aceasta de inactivitate deprimantă — soră cu moartea, — pe care Loria n'o înţelegea cu tot efortul depus. Colaborarea dintre ei restabilită — aşa se legaseră doar — şi viaţa-le avea să se schimbe definitiv. O altă înfăţişare, un alt resort al acţiunilor.

Il încolăci cu braţele albe ca zăpada pe după gât şi se ghemui la pieptul său bombat ca o pavăză.

— Nu trebue să te preocupe afacerile mele ! îi vorbi el dulce, încurajator, purtându-şi mâna groasă pe ondulaţiile părului negru de abanos. N'are nici un rost!... Te consumi prea mult!...

— Iar mă jicneşti !... Nu e dat să suferim împreună ?... Vreau să scrim, să fim bogaţi!...

— Să fim! Aşa am crezut în noaptea când ne-am înţeles să ne căsătorim. Tu cu frumuseţea, să-mi întreţii permanent nestins focul muncii; în el să-mi arunc toate vreascurile gândului!... Să revoluţionez lumea!... Ceva nou!... Inchipuirea ta şi ispita vieţii, poate au cerut mai mult. Nici un pas n'am făcut fără să am prezentă această dorinţă... Nu s'a putut!... Destinul a fost crud!... Romanele s'au vândut toate!... Editorii ne-au speculat... Am crezut în vorbele lor...

Loria şi-a înghesuit şi mai mult capul în pieptul lui şi n'a răspuns. Cuvintele lui Adrian aveau o rezonanţă specifică ce-şi prelungea undele până dincolo de sufletul ei. Totul era adevărat. Străduinţa şi talentul lui nu pot fi puse la îndoială.

— N'ai scris de mult!... Filele stau răvăşite pe masă şi te aşteaptă... Am să-ţi dictez un roman!...

Adrian a şuerat printre dinţi ca o sirenă. I-a prins capul în mâini şi ţintuind-o cu privirea, a apăsat semnificativ:

— N'am să mai scriu nimic!...

La trei paşi în spatele lor, Tiberiu Mândru, avocatul prefecturii, fost coleg de facultate cu Loria, năuc, ascultase totul. Nu-i venea să-şi creadă urechilor. Imposibilul era mai uşor de tălmăcit în mintea lui, decât această scenă. Scrisoarea primită dela Adrian acum câteva zile, din care rândunicile exuberanţei sburau la fiecare rând, era într'o flagrantă contradicţie cu ceeace se petrecea aici.

— V'am prins! vorbi avocatul cu sonoritatea-i cunoscută.

Cei doi se întoarseră brusc. Adrian se frecă la ochi.

— Bine-ai venit, maestre! isbucni Loria.

— Afaceri multe!... Osteneală!...

— Pretext!... Intre interese şi prietenie cred că ultima trebue preţuită mai mult. De acord? Da?...

— Aşa sunt oamenii mari! ironiză Adrian.

— Observaţia ta nu mă atinge. Neprevăzutul, nu ştii, schimbă complet un plan studiat, de pe urma căruia ai de multe ori de pierdut... Convingerea aceasta mi-am format-o de mult şi văd că se cimentează pe zi ce trece. Odată, la un examen, Loria m'a admis total. E adevărat?...

— Nu pot preciza... Cred însă că nu poţi minţi...

— Ce mă iei în devale? Ai uitat când făceam filosofie amândoi şi te băteai cu pumnul în piept că vei închega un sistem?

— Bravo!... Nu ştiam!... aplaudă Adrian...

Atmosfera se înveseli. Tiberiu Mândru constituia pentru ei, ori de câte ori le călca pragul, o înviorare, conducându-i cu abilitate de avocat chiţibuşar prin ostroavele glumei şi amintirilor. Multe din ghinioanele lui dela tribunal se strecurară pe nesimţite în operile lui Adrian şi prietenul lui, aproape că nu se putea dispensa de un personaj asemănător.

— Domnule! Ce să-ţi spun!... Am o chestie!... Ştii, formidabilă!... Un subiect de roman extraordinar!... Vrei să ţi-l spun? Un proces cum nu s'a mai întâlnit în analele justiţiei române!... Vei scoate... ceva... ştii !... A la Zola!...

Literatură prea multă nu cunoştea Tiberiu Mândru. Citise cândva romane străine şi mai ales, în copilărie, fascicole... Ii plăceau... Pe urmă au venit studiile, ocupaţiile şi n'a mai avut răbdare.

— Auzi, Adrian, o bombă! se giugiuli Loria... Ediţia are să se epuizeze în câteva săptămâni. Să fim bogaţi!... Tu eşti luceafărul, Tibi!...

S'au aşezat toţi trei pe o canapea: Tiberiu Mândru la mijloc, Loria şi Adrian, de o parte şi de alta. Peste umerii lui laţi, sănătoşi, pe acelaş plan, mâinile lor s'au încolăcit ca funia pe un lemn.

Adăstarea să audă din gura avocatului procesul senzaţional, lumina isbăvitoare care va reîntrona pacea în sufletul Loriei şi încrederea şi munca în al lui Adrian, le înfierbântă frunţile.

— E vorba despre un preot, care de douăzeci de ani nu mai văzuse lumea. Se ţinea departe de toate nimicniciile vieţii. Ii plăcea să stărue în credinţă, convins că are să vorbească odată cu Dumnezeu!... Rugăciunile, posturile, îl încopciau şi mai mult în pioşenia lui... Dar,... cui oare îi este dat să fie astăzi sfânt?!... Ii crescuse barba până la genunchi aproape... Vorbea ca un înger... lighioanelor cu care-şi omora tristeţile. Intr'o zi i-a eşit în cale, prin padure, o femee... Semăna cu tine, Loria. I-am văzut fotografia la dosar. Frumoasă ca tine!...

Loria râse şi îl isbi peste gură, uşor.

— Ce s'a întâmplat? îl iscodi nerăbdătoare.

— Scăpată dintr'o şcoală, fata vrea să trăiască numai câteva zile în sălbătecia pădurii...

— Auzi, Adrian, ce interesant!...

— Nimic extraordinar!...

— Ascultă până la capăt, se încruntă Tiberiu.

— Nu mă preocupă deloc! reproşă el, încăpăţânat.

— Subiect mai palpitant decât acesta, nu vei găsi oricât vei scormoni prin ungherele creerului tău ! Mai ales în starea psihologică în care te găseşti acum. Imi pare rău că nu te-ai lămurit asupra unui lucru deosebit de important în creaţie: eroii trăesc împreună cu autorul lor. făcu drastic Tibi.

— Te înşeli!... Tocmai de aceasta sunt aşa cum sunt! Le-am dat prea mult!... M'am secătuit pe mine, ca să le dau lor. Să-i fac să placă, să subjuge, să triumfe... Ce vrei să mai spui? S'a terminat!... se ridică Adrian enervat...

In ochi îi clocotea lava unei mânii sfârtecătoare. Reflexul acela de om nebun, care nu mai ţine seama de nimic, surescitat din senin şi mai ales ţinuta corpului, îl făcea de nerecunoscut. Fiecare erou îşi trăgea vlaga din sângele lui, din viaţa lui. Pentru el nu ţinuse nimic, dăruindu-le lor totul...

— Unii scriitori au tipărit sute de volume... Felurit de bune, dar au scris. La atâtea vrei să rămâi? Să pui cruce?! se minună avocatul.

Loria sta încă nedumerită, cu braţul pe după gâtul avocatului, privind plină de spaima pe care i-o rezerva momentul, la silueta bărbatului. Tibi o rugase, o certase chiar să nu se alăture unui om ca Adrian, pe vremea când încă mai erau studenţi. Prima lor cunoştinţă isbise direct atenţia avocatului de astăzi şi părerea dată expresiei atunci nu suferise nici o alterare. Lângă frumuseţea Loriei, o atât de angelică construcţie, avocatul îşi dăduse seama că scriitorul Adrian Volbură, nu putea trăi până la sfârşit.

— Măcar un roman, Adri, trebue să mai scrii!... Acesta pe care ţi l-a povestit până la jumătate Tibi! se rugă copilăreşte Loria, clipind din ochi, căutând să apropie în mintea ei, scene din trecut, când nu era supusă unor asemenea încercări.

Iubirea ei nu se topise odată cu florile, nu expusese fiinţa neînţeleasă a scriitorului la lovituri. Dăruită cu podoabe neîntrecute în suflet, Loria nu cunoştea în afară de el pe nimeni. Nici un compromis nu-i pătase viaţa de când sta ca o sfântă, lângă masa pe care, aplecat deasupra filelor albe, Adrian da suflare oamenilor din gândurile lui.

Indelung, privirea ei examina fruntea ce, boltită, se descreţea sau se încrunta ca a unui răsboinic.

Adrian s'a apropiat. I-a privit pe amândoi de sus, şi a urlat, adresându-se Loriei:

— Până nu vei pleca tu din această casă, nu mai scriu nici un rând!... Nimic!...

Tiberiu şi Loria rămaseră stupefiaţi. Adrian nu era nebun. Cuvintele ei nu avuseseră nimic jicnitor. Comportarea ei, mai sfioasă şi reţinută ca altă dată. Atunci?

— Ce vorbă e asta, Adrian? se ridică avocatul, prinzându-l de mână. Se poate să te exprimi aşa când Loria era între noi? Ţi-a pricinuit vreo neplăcere?!...

Loria nu ştia ce să mai spună. Amuţise.

— Să se ducă departe! Acolo unde n'o voiu mai vedea în fiecare moment. Pentrucă niciodată nu voiu putea scrie un roman, chiar dacă tu îmi sugerezi subiectul, care să-i întreacă frumuseţea. Perfecţiune nu e nimic în afară de Dumnezeu. Totuşi, Loria, sub un raport e inegalabil mai frumoasă decât orice sforţare a talentului meu de a-i opune un rival...

— E vorba de ceva deosebit, Adrian, încercă să-l convingă avocatul... Aici e vorba de o femee, dincolo de artă!...

— Frumuseţea ei, până acum, am înţeles-o aşa cum am redat-o în cărţile mele... Astăzi însă, când o pricep altfel, nu mai pot scrie!... Deaceea, trebue să mă părăsească...

Loria a început să plângă cu hohote. Tibi şi Adrian, au rămas cu frunţile plecate, ca la o rugăciune...

Meşteşugul cititului

(Urmare din pag. I-a)

Dacă traducătorul francez ar fi adăugat şi pasagiul culminant din Symposium al lui Platon, care constitue al doilea epigraf, cititorul acestei ediţii ar fi pregătit pentru tema ce avea să i se înfăţişeze sau ar fi avut o indicaţie pentru a se orienta şi eventual familiariza în climatul spiritual din care a generat romanul. Iată dar cât poate păgubi pe cititor un traducător neconştiincios, iată însă cât se poate păgubi un cititor pe sine însuşi trecând cu neatenţie asupra unei astfel de minuscrule însemnări din fruntea unei cărţi, asupra căreia drept este să cugete puţin şi înainte şi după lectură spre a vedea care este rostul ei, căci fără niciun rost nimeni nu l-ar fi aşezat acolo.

Aceeaşi greşeală o fac cititorii grăbiţi nu numai cu micile epigrafe, ci chiar cu scurtele sau, mai ales, lungile prefeţe. Şi acestea au totuşi rostul şi folosul lor. Dacă am lăsa la o parte cazuri cu totul speciale cum este consistenţa introducerea-eseu Asupra unităţii spiritului, pe lângă care piesa, în traducere franceză: Le fleuve étincelant, a aceluiaşi Morgan, ce-i urmează pare o palidă exemplificare, rămân cazurile generale. Avant-propos-ul dela aceeaşi carte, care lămureşte pe cititor cu toată problematica ce se pune în eseu şi în piesă, nu poate fi înlăturat fără ca textul piesei să rămână fără nimic relevant în el. Sunt opere care câteodată nu ating desăvârşirea, poate tocmai pentrucă artistul a fost prea mult preocupat de partea ideologică. Dacă opera din punct de vedere artistic suferă, ar fi o pierdere să nu cunoaştem idei care pot fi — cum este în cazul citat — cu totul remarcabile. Prefeţele ajută — fie că le face chiar autorul, fie că le face altcineva — să atmosferizeze pe cititor, uneori chiar să-l îndrumeze. Nu e mirare deci că mulţi cititori găsesc multe cărţi fără sens. Explicaţia e simplă: n'au citit prefeţele.

Firesc, pentru un cititor ideal lucrurile ar merge încă mai departe In fond, datoria cea mai elementară l-ar obliga să citească ceea ce s'a scris în legătură cu romanul citit de el, chiar dacă nu e un specialist, ca să-şi dea seama astfel dacă a înţeles bine, dacă a înţeles totul. Şi mai ales, această datorie n'ar putea să nu oblige atunci când însuşi romancierul vine şi aduce lămuriri în legătură cu sensul real al operii sale. E o întrebare, în această ordine de idei, câţi din cititorii, atât de avizi acum câţiva ani de remarcabila carte Amantul doamnei Chatterley, avizi de ea pentru alte motive decât cele care o făcu remarcabilă însă, au citit şi cartea lui D. H. Lawrence: Défen e de lady Chatterley, fără de care, neîndoielnic, chiar pentru cel mai ales dintre noi, multe sensuri rămân imperfect limpezite. Tot aşa cine din cei cărora le-au plăcut scrierile lui Charles Morgan a citit studiul publicat de el: Défense du roman, atât de preţios pentru înlegerea deplină a artei şi concepţiilor acestui mare creator ? Cine, de asemenea, din cei care citind câteva din romanele lui Balzac au rămas nedumeriţi de marea faimă a acestui scriitor, au parcurs şi celebra prefaţă dela romanul La maison du chat-qui-pelote, din care reiese întreaga grandoare şi perspectivă a ansamblului operei ? Sau, pentru a ne opri în literatura noastră, câţi din ce care au citit Ion al d-lui Rebreanu i-au citit şi articolul atât de interesant, publicat nu de mult, prin care arată din ce şi cum a răsărit această operă ?

Toate acestea sunt însă greşeli în ce priveşte partea externă a romanului. Incă mai grave şi mai pline de urmări nefaste sunt cele care privesc romanul însuşi, adâncimile lui. Sunt foarte numeroşi cititori care judecă opere literare după viaţa şi tipurile umane ce le găsesc acolo. O anumită carte place pentrucă soarta eroinei smulge lacrimi; alta pentrucă eroul este şi se poartă foarte frumos; o a treia, în sfârşit, pentrucă acţiunea este interesantă, veridică, plină de neprevăzut.

Ca o operă să ne dea ceea ce se cuvine trebue să fim bine lămuriţi în primul rând ce să-i cerem şi mai ales, să-i cerem ceea ce este legitim. Apoi, vom încerca să schiţăm cum anume putem obţine ceea ce dorim. Trebue să înlăturăm deci odată pentru totdeauna grava eroare de a citi pentru a găsi oameni corespunzători unui anumit ideal de viaţă al nostru sau pentru desfăşurarea subiectului. Cel mai simplu raţionament, dacă cineva îşi va da osteneala să mediteze o clipă asupra lucrului, va arăta că nu pote fi vorba de aşa ceva. Citim ca să vedem cum s'a desfăşurat acţiunea romanului: ceea ce n'a fost niciodată şi probabil nici nu va fi cândva? Citim ca să invidiem sau să compătimim oameni care duc o viaţă mai fericită sau mai mizeră decât a noastră ? Ar fi să ne mărim necazurile zadarnic. Citim însă ca să ne uităm pe noi înşine, ca să uităm viaţa cu grijile ei şi ca să evadăm într'un chip oarecare din mijlocul lumii mediocre în care ne aflăm. Literatura, ca orice artă, nu e izbutită dacă nu te înalţă dincolo de lumea aceasta materială pe care te face s'o uiţi. S'a gândit cineva că şi pentru aceasta, la teatru, se face întuneric în sală ? Astfel, atenţia este încordată numai pentru viaţa de pe scena luminată şi spectatorul nu vede nici vecina cu care poate s'a certat în ajun, nici vecinul căruia îi datorează o sumă ce nu o va putea plăti la timp, nici ghetele sau hainele ce vor trebui, cu toată scumpetea, să fie în curând înlocuite. Nimic nu-l distrage din viaţa unde îl transpunse spectacolul, care înlocuieşte pe cea reală. La cinematograf, chiar dacă necesităţile tehnice, n'ar cere-o, ar fi la fel. Şi ceea ce dă fiorul, chiar fiorul de groază, nu este acţiunea sau atât acţiunea, cât chipul cum este realizată ea. De aceea filmele şi chiar piesele de teatru au ca un mijloc de reclamă numele interpreţilor şi al regizorului care, prin prestigiul lor, garantează nu subiectul, ci calitatea realizării. Aceasta are însemnătatea covârşitoare. Cel mai mic detaliu, dacă nu este pus la locul lui, te trezeşte din viaţa-vis pe care o trăieşti în timpul contemplării operei de artă — căci aceasta este şi citirea unei cărţi şi ascultarea unei bucăţi muzicale şi privirea unui tablou şi chiar vizionarea unu film bun — vraja e ruptă şi nici cea mai îngrozitoare scenă nu te mai emoţionează. Iată cum se explică, în mod foarte simplist şi intenţionat rămânând într'un domeniu artistic ceva mai concret, în care fiecare are experienţele sale, că realizarea este cea care rămâne pe primul plan în toate domeniile artei şi ei trebue să-i cerem totul.

De altfel, ce dovadă mai concludentă că acest adevăr este valabil deopotrivă în literatură, dacă nu mai ales aici, decât faptul că sunt subiecte care se repetă sub o formă sau alta ? Subiectele unora din piesele lui Corneille şi Racine nu sunt în bună parte împrumutate dela alte opere literare anterioare ? Literatura noastră nu cunoaşte şi ea cazul legendei Meşterul Manole din folclor, existentă sub forme inferioare şi la alte popoare, al cărei subiect sau simbol a fost utilizat în literatura cultă de Carmen Sylva, N. Iorga, O. Goga, Lucian Blaga, Adrian Maniu şi Victor Eftimiu ? Iar lirica universală nu revine ea mereu asupra acelorași momente veşnic altfel înfăţişate ? Toate acestea, desigur, n'ar fi posibile dacă în literatură, ca şi în toate artele, nu subiectul ci chipul cum este el înfrupat n'ar fi ceea ce dă valoare şi se cuvine să intereseze.

Dacă faptul acesta este atât de limpede, cum se explică atunci că cei mai mulţi nu citesc pentru reala desfătare estetică, ci pentru subiectul cărţii, pentru a-şi trece doar vremea, nu pentru a-şi îmbogăţi şi sufletul? Răspunsul este simplu. Oamenii, în graba lor, nu numai că omit anumite pagini: epigrafe, prefeţe, explicaţii ulterioare, dar nu au timpul să surprindă tot ceea ce are o operă literară. O datorie elementară pentru cine vrea să stăpânească meşteşugul cititului este să recitească. Nu să ia dela început cartea pe care abia a sfârşit-o, cum fac unii şcolari cu lecţia lor de istorie de pildă, dar să revină cândva asupra ei odată, şi probabil această primă recitire să cheme şi altele. Nu poate exista om care să n'aibă orele lui de tristeţe, când nu-i vine să facă nimic, nici să se plimbe, nici să vorbească, nici să scrie, nici chiar să înceapă o carte nouă. Este momentul cel mai potrivit să revii asupra unei cărţi pe care altă dată ai sfârşit-o cu părerea de rău că nu era mai lungă.

Abia atunci se relevă toate amănuntele care la prima lectură, în bună parte în chip fatal grăbită şi cu atenţia îndreptată spre conflict, scapă în întreaga lor semnificaţie. Recitirea cărţilor bune este de dorit, în primul rând, pentru o mai bună înţelegere a fondului lor, a ideilor pe care le cuprind. Nu toate cărţile, chiar romane, sunt uşor de înţeles, nu toate cărţile greu de înţeles sunt demne de a fi aruncate după primele zece pagini, ba chiar dimpotrivă. Romanele lui Proust ale lui Huxley sau ale lui Morgan ca să amintim pe cele cu care publicul cititor a putut fi mai în contact şi să nu ajungem la clasicul exemplu al lui Faust, sunt câteva pilde de opere care nu pot fi real, complet înţelese după o singură lectură nici de oameni cu o severă pregătire. Trebue să recitești, uneori să citeşti şi alte lucruri, ca să înţelegi în întregime unele romane, care în general se întâmplă să fie cele mai preţioase.

Dar recitirea este necesară, în al doilea rând, chiar dacă cititorul priveşte romanul din punctul eronat de vedere al subiectului. Sunt anumite amănunte, anumite replici, anumite situaţii din cursul unui roman a cărora semnificaţie şi întreg rost nu apar decât mult mai târziu, peste o sută sau două de pagini. Mai ales dacă nu citim, aşa cum puţini au posibilitatea, fără întrerupere, incidentul iniţial a fost uitat. Abia, la lecturile următoare, când îl regăseşte şi când domini întregul ansamblu, poţi să-ţi dai seama cu adevărat de valoarea fiecărui detaliu, de arta de a sugera a scriitorului.

In sfârşit, în al treilea rând, recitirea este necesară pentru a surprinde frumuseţile de stil. Când citeşti prima oară, fără voie, mai ales dacă nu eşti experimentat, atenţia îţi este furată de desfăşurare, de oameni, de conflict. Din toate frazele, din toate descrierile, atenţia prinde esenţialul situaţiei: se înseră sau se lumina de ziuă. Abia când recitești fără grabă, pentrucă ştii cum se vor petrece lucrurile, îţi vei da seama că scriitorul n'a spus, ca toată lumea: se înseră, ci a utilizat nişte vorbe împerecheate neaşteptat: „Când am ajuns sus, soarele se stingea fără putere. ...Era o lumină turbure, cu ceaţul nehotărât... Şi nu se deslușea de-i început de ziuă, ori cele dintâi întunecimi ale asfinţitului". Sau, nu spune că atunci când s'a deşteptat se lumina de ziuă, cum ar face fiecare din noi, ci: „Luna se strămutase de cealaltă parte a cerului. Era târziu... Dar noaptea dura încă. Spre răsărit orizontul albastru se decolora cristalin". Aceste detalii de limbă şi stil au o mare însemnătate, căci datorită vrăjei pe care o crează sugerând, cu alte cuvinte şi alte împerecheri, lucruri şi fapte din lumea reală, scriitorul reuşeşte să nu ne mai tulbure cu nimic, să realizeze mirajul şi să ne transpună în lumea de vis — ţinta supremă a oricărei arte, după cum am spus şi mai înainte.

Toate acestea însă: citirea epigrafelor, prefeţelor şi a studiilor adiacente, recitirea atentă a cărţii nu folosesc la nimic dacă cititorul nu dă şi încă ceva. Este cel mai preţios lucru, pentrucă este ceva din el: mediaţia. Şi banii daţi pe cărţi şi timpul întrebuinţat cu citirea lor, chiar şi străduinţa de a evita erorile însemnate până aici nu duc la stăpânirea meşteşugului cititului dacă fiecare nu dă câteva clipe de gândire asupra paginei, asupra romanului citit. Numai prin această cufundare în tine, prin asocierea lucrurilor citite acum cu altele mai vechi, printr'o reverie, dar şi printr'o lucidă examinare, paginile citite îţi vor aparţine cu adevărat şi definitiv.

Acesta este meşteşugul cititului, sub cel mai simplu aspect al lui. Fără stăpânirea acestui meşteşug, lectura oricărei cărţi nu este o trecere de vreme nici mai inteligentă, nici mai folositoare decât boxul sau jocul cu zarurile. Numai prin stăpânirea lui, cel mai umil dintre noi se va simţi mai nobil şi mai bogat sufleteşte când va sfârşi de citit orice carte şi va putea spune cu îndreptăţire că a contribuit şi el, prin acest simplu act personal, la înălţarea literaturii naţionale.

G. C. NICOLESCU

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938

23-

„ASOCIAȚIUNEA" ... SIBIU

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL L • Nr. 23
SAMBATA 31 MAI 1941
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Viața unei reviste

de ION FRUNZETTI

„Sfărâmă cuvântul: cuvintele-s goale!"

Ce poate fi să fie o revistă? Sau să prefere a fi ce trebue?

Nu există nici o putință de împăciuire. Dificultățile exterioare ale scrisului săptămânal sunt în genere dificultățile scrisului într'un moment și loc determinat. Ele n'ar fi mai greu de depășit decât piedicile interne. Pe lângă ceiace i se îngădue să fie, o revistă încearcă uneori să devină ce-și propune. Se mai întâmplă ca, pe lângă ce i se propune, o revistă să încerce a fi ce-și îngădue

Vorbele nu-s scrise aici de dragul vorbelor, și numai neajunsurilor lor se datorește aspectul de oracol al frazei noastre.

A existat odată un ziar — o fițuică pitică și sgâtie ca un spiriduș — un ziar scos cu ciocul. Sunetul caterincii care-l concura i-a acoperit slovele mâzgălite de urmele smochinei prinse pe pliscul păsării editoare. Un pumn de flăcări cât fulgii și câteva pale de foc fâlfâind a aripă doborâtă, au mai rămas în mintea celor ce, pentru câțiva bănuți, cumpărau incandescențele acestea sburlite și domestice. Viața unei reviste stătea în inima cât un purice a bietei vietăți suferinde de exotism spiritual și de sarcasm mimic.

Interesa pe cineva dacă alimentul văpaiței însuflețite era sămânța de cânepă sau de scaete?

Și totuși câții aceleiași cânepe au înnăbușit-o. Pasă-mi-te ziarul nu răspundea „cerințelor vremii". Doamne, ce multe se pot cuprinde în goliciunea vorbelor!

Intr'o vreme în care nevoia externă, socială, de ordine, impune atâtea „cerințe" spiritului, încât acesta zace înnăbușit de complexitatea devenită străină, a propriilor sale creații voluntare, sensul fabulei nu este indiferent. Rânduiala obiectelor după necesități de ordin interior, devine o constrângere tiranică exercitată de obiecte asupra miezului lăuntric. „Revolta oului împotriva găinii", cum ironic se pronunța un cap cu ochelari, este de fapt, pentru ou, conștiința adulterului care l-a produs, și protestul împotriva nașterii sale bastarde.

Suntem elevii unor școli care au divorțat de viață, fiii unor culturi desuete, a unor forme stilistice date la rebut, (și nu prin voința cuiva, ci anulate de propria lor ineficacitate).

Imaginea pe care o reflectă spiritul nostru din ceeace-l suscită, este haotică. Spiritul se recompune treptat, în deplinătatea sa prenatală, după lucrurile pe care le reflectă și asupra cărora se exercită. Reflectăm haosul exterior și acționăm conform lui, haotic. Nici o certitudine. Desordinea este endemică. O respirăm din aerul străzilor, din jurnale, din undele sonore ale văzduhului, din huruitul aeroplanelor și din foșnetul irațional al mătăsurilor de pe Bulevarde. Un „du-te vino" fără sens: o lume deschisă tuturor surprizelor, o ordine ale cărei fundamente metafizice sunt neidentificabile — sau au devenit astfel.

Spiritul se freacă la ochi ca un personaj cu clipeli mărunte și dese, din desenele animate. Grija sa primă este să și îngrădească domeniul, să-l prezerve de puhoiul destructiv al amețelii universale, să salveze ce se mai poate salva.

Pe urmă cearcă să priceapă, să ordoneze, să clarifice. Laba actualității îl plesnește după ceafă, cu eleganță de băcan: „nu-ți băga nasul unde nu-ți fierbe oala!" și spiritul se închircește, cinchit ca un yogin și fixându-și hipnotic buricul propriu.

(Urmare în pag. 5-a)

G. PETRAȘCU — Cortile d'Abbazia, Veneția

GRĂDINILE ITALIEI

de prof. ALEXANDRU MARCU

In satele și târgurile mai mici ale Italiei, aproape nu sunt grădini. Se văd foarte rar florile. Deoarece, cu ultima casă a târgului sau a satului, începe grădina tuturor, care este câmpul.

Intre o localitate și alta, se perindă în Italia casele de țară, sau „vilele" cum li se spune acolo încă din antichitate: ele sunt pretutindeni, tocmai pentru a schimba semănăturile și pomii într'o nesfârșită perindare de grădini, cultivate cu artă și rodnicie.

Pe câtă vreme aici, în părțile noastre, omul își face grădina cel mult în jurul casei și grădina îi este cel mult de flori, modestă și totdeauna vremelnică, în grădinile Italiei domină vegetația mare, permanentă, adânc înrădăcinată: florile sunt în desfășurarea lor numai detaliul coloristic, al acelor complexe compoziții vegetale.

De aceea gădinile naturale ale Italiei, au nevoe de perspective ample și de orizontul întregului cer. Când fondul cerului nu le ajunge, îl prelungesc în albastrul mărilor, dacă nu o pot face în opalinul lacurilor de sub Alpi.

Unde nu este marea și nu sunt aceste Lacuri, s'au creat, în mijlocul cel mai ascuns al grădinii, jocurile de apă ale fântânilor monumentale, spre a răsfira întinderile acuatice în picături, care să asigure, fie și numai prin acest joc, prezența apei vii între copacii și florile grădinii.

Iată în ce fel se poate primi vorba, foarte mult folosită, că Italia este o totală și permanentă grădină: în grădinile ei se regăsesc elementele de componență ale întregii sale configurații. Natura vegetală, arborescentă, se precizează în ele prin copacii care-i califică Flora, dela palmier la magnolia, dela chiparos la oleandru și dela măslin la portocali. Natura vegetală floreală se definește prin tulipele și garoafele cultivate pe câmp alături de tuberoze, pe sub crengile de mimoză și de glicină ale zidurilor din parcuri. Iar la aceste elemente ornamentale, se adaogă stânca și colina, care formează terasele naturale de expunere a tuturor copacilor și a tuturor florilor ;se adaogă apa fântânilor și a lacurilor artificiale; se adaogă cerul Italiei.

Dacă în vechea Grecie Zeii stăteau pe Olimp și unii din ei își aveau sanctuarele pe alte abrupte promontorii, Semi-Zeii lumii romane au trăit, sub întruchipări de Fauni, Satiri, Sylvani și Nimfe, prin aceste grădini ale Italiei. De aceea Renașterea le-a dus iar în cadrul lor natural simulacrele albe, spiritualizând astfel Natura prin prezența acestor Divinități și adăogând o notă de cult păgân sfintei și creștinești recolegeri în mijlocul lumii cu izvoare, frunze și păsări, a Raiului de care ea a vrut să se înstrăineze.

De aceea un poet modern al Italiei — Ugo Foscolo —, s'a urcat pe o colină din împrejurimile Florenței, ca să celebreze acolo, la altarul de piatră păgână dintre chiparoși, cununia Grațiilor lui Canova cu Natura.

Renașterea a fost însă epoca de mari resurse sufletești, care a dat viață nouă și grădinilor.

La cei vechi — gândul se oprește o clipă în curtea interioară a unei case din Pompei. — vegetația pătrundea în interiorul cel mai intim al arhitecturii, spre a face parte integrantă dintr'însa și din viața celor ce locuiau casa.

In Renaștere s'a menținut contactul acesta indisolubil cu Natura, dar raporturile s'au inversat: Arhitectura va deveni accesoriul Naturii. Și vom avea, ca la Tivoli, sau ca în medalioanele lui Giulio Romano din vila de lângă Mantova, terasele, porticele, fântânile monumentale, scările și nimfeele, prin care se va fixa noul stil al artei și al arhitecturii grădinilor.

Această desfacere a casei înspre grădină, această continuare a Arhitecturii de piatră în mijlocul Arhitecturii de frunze și de flori, precizează, deopotrivă, tendința de expansiune a omului nou al Renașterii în largul mediului înconjurător, invazia lui în Natură, prin cucerirea spațiului, care să-i încapă toată exuberanța persoanei fizice și toată plenitudinea sufletului său de nou cuceritor al lumii.

Acolo unde clima n'a îngăduit o permanentă rămânere sub auspiciile Naturii și sub bolta de umbră verde a copacilor din parc, Arta pictorilor i-a venit cu succes în ajutor: așa a făcut Leonardo Da Vinci invenția copacilor împletiți pe tavanul boltit al sălii „delle asse", în Castelul Sforzesc din Milano, spre a „supune" încă odată Natura ingeniozității sale.

„In grădina San Marco dela Florența — constata de curând un prieten studios al Renașterii — se rezumă tot idealul de adevărat Mecena al lui Lorenzo cel Magnific". Ceeace era biblioteca lui, celebră în tot Umanismul, pentru mișcarea intelectuală, a fost grădina aceasta pentru Sculptura și pentru Pictura Renașterii; întrucât pe aleile de la San Marco se înșirau, ca într'un adevărat muzeu în aer liber, operele de artă ale Antichității, atunci abia scoase la lumină din pământul în care, de mult ce dormiseră uitate, își pierduseră nemurirea. Acolo au fost expuse mai întâi, drept tot atâtea modele și pretexte de studiu, vechile statui grecești și romane. Din această grădină și academie plecau — ca dintr'o reală Școală din Atena a lui Raffaello — artiștii, cărturarii și gânditorii Florenței, spre a se aduna în palatul din apropiere al Seniorului și a continua, în prezența lui, peripatetica lor convorbire. Leonardo Da Vinci și-a definit personalitatea de creator și de investigator al Naturii, în acea grădină. Michelangelo și-a făcut intrarea în glorioasa-i carieră de sculptor, copiind un cap de Faun antic, pe care l-a văzut tot acolo. Căci în semn de excepțională stimă, Lorenzo i-a încredințat cheile dela poarta grădinii, pe când avea numai cincisprezece ani. Sufletul i s'a deschis deci la frumusețile Artei și ale Naturii, între aleile cu statui, copaci, flori și filozofi, din grădina lui Cosimo și Lorenzo dei Medici.

(Urmare în pag. 3-a)

FIȘIER

Fișierul acesta este un breviar de nimicuri. Un săltăraș cu sugestii. Un pachet de esență nefarmaceutică pentru un ceai de tecrie diluată.

Cine „nu poate înghiți" cultura, este adeseori îndreptățit de dimensiunile porților ei.

O linguriță de cultură nu este însă așa de greu de administrat. Cu informația unei fraze se strecoară un gând și mai ales, — asemeni poemelor într'un vers — un cosmos întreg de închegări dialectice posibile, puse în mișcare prin mecanismul propriu al fiecărei țeste, de către bobârnacul acesta inefabil al unei note fugare.

(Se întâmplă uneori ca un bobârnac să fie luat drept tiflă?..)

Un bobârnac se mai poate da după ceafa celui pe care linguriță de cultură l-a înnecat.

*

Scria odată detatorul trădării clericilor apusului, Julien Benda: „Războiul se dă acum între cei care se vor puternici și cei care se vor fericiți". (Délices d'Eleuthère).

Cartea apăruse mai de mult. Acum, războiul se dă între cei puternici care se vor fericiți, și cei fericiți care vor să se păstreze puternici. Ce se va face însă cu cei nefericiți și neputernici?

*

Recitind o notă scrisă în stil memorialist:

„Iată dece jurnalul lui Lafcadio nu va putea fi niciodată egalat!".

★

Am descoperit o judicioasă notă de rechizitoriu al poeziei: în tratatul de pictură a lui Leonardo da Vinci.

Ideea lui centrală este că poetul nu poate niciodată să nu fie sau teolog, sau filosof, sau retor, sau etc. etc. Cu alte cuvinte, neagă existența unui domeniu propriu al poeziei.

Ceeace uită el, este că poezia e o problemă a lui cum și nu a lui ce!

★

Dacă ar încerca o națiune metoda Coué, spunându-și în fiecare dimineață: „Sunt fericită, sunt fericită, sunt fericită..." credeți că s'ar putea sugestiona?

Coué știa el dece propovăduia să se practice dimineața acest obiceiu: conta pe euforia inconștienții pe care ți-o procură somnul.

Națiunile însă n'au somn, și asta face ineficace rețeta. Unele au însă inconștiență și asta inutilizează dimineața.

*

Se știe că Dante a reușit magistral, din toată Divina Comedie, numai „Infernul". Criticii sunt unanimi în a recunoaște inferioritatea „Paradisului".

Foarte firesc. Experiența infernului fusese trăită de Dante zi de zi, pe când Paradisul nu și-l putea imagina decât prin negație.

*

Un fapt. Nu din cărți.

Sunt uneori conexiuni de stări de conștiință greu de explicat: dece, deunăzi, într'un autobuz, ascultând conversația a doi gazetari cunoscuți pentru talentul lor de navigație, — unul a fost marinar, celălalt se leagănă, cum spune, cu creștetul în zări ca un plop — mi-am amintit de vorbele lui Nietzsche: „Deschideți ferestrele: au fost aici gazetari".

Oare dece?

Atmosfera autobuzului S.T.B. este, adeseori sufocantă.

*

„Criza militară este poate pe sfârșite; criza economică este vizibilă în toată forța sa.

Dar criza intelectuală, mai subtilă și care, prin însăși natura sa, la aparențele cele mai înșelătoare, (pentrucă se petrece în regatul disimulării), această criză lasă anevoie să se surprindă „adevăratul său punct, adevărata sa față".

(PAUL VALÉRY, **Variété III**, Paris, Gallimard 1936 (una mie nouă sute treizeci și șase), p. 215).

LAFCADIO

Panopticum

O carte

Citesc în ultimul număr din „Vremea" un articol al d-lui Victor Ion Popa: Grigoriu.

— Grigoriu! Grigoriu, cine o fi fost acest Grigoriu! Probabil tot vre-un profesor de-al d-lui Popa, îmi dau eu cu părerea, stabilind o caraghioasă asociație între acest nume și un alt articol al d-lui Popa intitulat: Profesorul meu, Mihail Codreanu.

— Grigoriu! Ce naiba să nu știu eu cine este sau a fost acest Grigoriu — căci trebue să fi fost o figură remarcabilă, din moment ce autorul îi spune atât de simplu parcă ar vorbi de Cezar, Bismark, Cavour, Brătianu...

Intr'o zi, acum câteva luni, un prieten care avusese nenorocirea să-și piardă toată averea în catastrofa dela Carlton, mă cheamă la telefon și mă roagă să-l ajut într'un fel oarecare să-și recâștige o parte din averea pierdută: cărțile.

— Să nu iei nimic altceva Numai cărțile!

Cu bunăvoința unui simpatic procuror am ajuns în podul Prefecturii Poliției, unde erau depuse resturile catastrofei încă proaspete în memoria contimporană.

Un peisagiu lugubru, lugubru. Mirat de prezența a trei doamne în doliu cari răscoleau printre trențe, dând la iveală amintiri de familie.

— Regardez Fifițo, c'est le portrait de l'oncle Ghiță!

Eram complet aiurit.

După multă trudă, am reușit să dau de averea amicului meu, care era într'o stare deplorabilă. Cărțile, cu care se lăuda totdeauna discret, dar cu tot orgoliul, erau terciuite, frânte, smulse, răsucite și pline de moloz. In câteva ceasuri le-am strâns în șase coșuri, ochii însă îmi întârziase printre vestigii. Mi-era teamă să nu fi uitat vreo carte de preț, ori să fi luat vreuna care aparținuse vreunui strein.

Tocmai priveam un op de medicină cu poze, când zăresc o carte de poezii, cu coperta pare-mi-se albastră și pe a cărei primă filă erau scrise câteva vorbe.

— A cui o fi fost această carte!

Citesc. Era un volum de versuri al doamnei Ana Luca oferit cu o delicată dedicație actorului Grigoriu, acel dăruit actor care căzuse victima Carltonului.

Sunt un om cinstit. Este singurul lucru pe care îl știu cu certitudine; cu toate acestea în clipa în care am citit acea dedicație, am vrut să fur cartea actorului Grigoriu și să o păstrez pentru mine și poate pentru el. N'am făcut-o desigur din lașitate sau din diformare profesională. Oricum, acum regret.

Am lăsat cartea lui Grigoriu moliilor și mezatului.

N. PAPADOPOL

Bacchelli și romanul istoric

de C. N. NEGOIȚA

Cu ani în urmă, când în aproape toate țările, eflorescența literară de după război încerca să spargă vechile forme și să îndrepte apele artistice spre o albie nouă, câțiva încăpățânați persistau în rețetele și formulele clasice. Straniu este că în mare parte, novatorii călăuzeau literatura, fără știința lor negreșit, spre decadență.

Dincolo de moda cea trecătoare, tradiționaliștii (reacționari dacă vreți) își păstrau pozițiile. Ceeace nu însemna, totuși, că spiritul de înoire al timpului era uitat. In pas cu vremea, legile nuvelei și ale romanului au fost păstrate.

Așa trebue privit tradiționalismul, care s'a manifestat pretutindeni, în perioada tuturor înoirilor.

Și sub acest unghiu îl vom privi pe Riccardo Bacchelli, autorul de romane istorice, adevărate documente, viu colorate, fie din secolul trecut, fie din zilele mai apropiate.

Riccardo Bacchelli

Cariera literară și-a început-o în rândurile grupării „La Ronda", o mișcare artistică poate prea rigid tradiționalistă, prea adversară inovațiilor, dar îndrăgostită de literatura frumoasă și adevărată.

Dela debutul poetic, cu un volum de versuri și câteva încercări teatrale, interesante doar pentru un cerc prea strâns de devotați ai literelor, până la povestirea Lo sa il tonno, — fabulă modernă, în care personagiile se desprind din universul marin al peștilor, — aproape nu mai poate fi recunoscut scriitorul italian. Este o carte de observații sociale, economice sau amoroase, în care protagoniștii filosofează ori bârfesc în lumea lor de crustacee și pești, din Mediterana până în Atlantic.

O nouă carte, care a urmat povestirii sale marine, arată pe scriitorul matur, cu tipuri și mai variate, cu o acțiune ce știe să se strângă în jurul planului central. Romanul se chiamă Diavolul la Pontelungo, *și de el am voi să ne ocupăm, în deosebi, în rândurile următoare.*

Bacchelli deschide o fereastră către o epocă asfințită, epoca mișcărilor revoluționare din Italia anului 1874, când materialismul feroce din gândirea europeană se rezolva, pe cale practică, în răsmeriție, insurecții și atentate. Era timpul anarhiștilor și al nihiliștilor, pe care ni i-a zugrăvit Turghenief și Dostoiewski, dar pe cari îi cunoaștem mai puțin, în refugiul lor pe meleagurile occidentale.

Eroul ciudat, pe care istoria revoluțiilor din veacul trecut l-a înscris și l-a osândit pentru păcatele sale, este Mihail Bakunin.

La Locarno, unde poposise, după ani și ani de atentate și peripeții, întâlnește un alt revoluționar, Carlo Cafiero, care visa la închipuita dărâmare a catapetezmelor orânduirii politice și sociale. Cafiero își transformă vila sa „Baronata", în cuib de năpăstuiți ai legilor, de isgoniți din toate țările, adunați lângă misteriosul papă Bakunin.

Fabrica de anarhiști ajunge apoi un iad, unde pensionarii se ceartă și se urăsc deopotrivă. Incercarea unei revoluții, la Bologna, eșuiază. Iar Bakunin, marele amăgitor, fuge travestit în preot, cu iluzia într'o revoluție mondială irosită pe veci.

Nu voi uita tipurile dela „Baronata"; voi reține totdeauna întreprinderile falimentare, pline de umor, cu ridicolul perspectivei istorice, minunat prezentate de Riccardo Bacchelli. Pentru a-i desprinde masca sa literară, dintre atâtea chipuri șterse sau uniforme, romanul Diavolul la Pontelungo *este suficient.*

Dar cunoașterea lui mi se pare utilă în rândurile noastre, românești. Intâlnim astfel un prozator interesant, cu o proeminentă personalitate artistică, deosebit în totul de ceilalți scriitori străini, pe cari prin traduceri ni i-am apropiat până acum.

VIAȚA DE DINCOLO DE RAMPĂ

Plastica italiană contemporană

Bernardino Palazzi

Un pictor, la treizeci de ani, este în România considerat — atunci când i se recunosc meritele — cel mult o frumoasă promisiune. Excepțiile sunt puține. La treizeci de ani numai Tuculescu a izbutit să se impună cu forța cu care în Italia s'a impus Bernardino Palazzi. In cazul pictorului român, publicul — ca și critica de artă, ca și amatorii de tablouri — s'au prosternat în fața unui temperament furtunos, a cărui suveranitate n'a mai răbdat, la un moment dat să rămână nerecunoscută.

Ceeace a învins în cazul lui Bernardino Palazzi a fost inteligența și munca. (Talentul bineînțeles, se presupune). Bernardino Palazzi n'a moștenit dela Dumnezeu și legile hereditătii decât o sensualitate puternică, deși nu morbidă, dimpotrivă. S'ar putea spune că arta lui Bernardino Palazzi purcede din prea multă sănătate. Numai funcțiunile riguros de artimetic ordonate se datorește bucuria aceea imensă de a trăi, pe care o simți fremătând în fiecare glomerul de culoare, în fiecare sclipire a paletei sale. Palazzi pictează ca și cum ar iubi. Dragostea și arta purced la el din același fond de generoasă dăruire vieții, de pierdere a eului în fluxul total al existenței. Palazzi este un mistic al păgânismului, dacă păgânism se chiamă bucuria de a trăi. Este ceva copilăresc în felul naiv de a gusta viața ca pe o acadea de bragagiu dintre acelea interzise de guvernantă. Ceva de satisfacție furișă, ceva din amintirea delicioasei minunări în care se nimbează după trecerea anilor, prima iubire.

Femeea este prizma magică în care se concentrează toate liniile de energie ale universului. Vectorii tuturor magnetismelor se împletesc în lentila de carne fragedă a unui nud. Bernardino Palazzi știe să facă dintr'un cadru care — prin poziție și unghiu de vedere — ar putea fi, pentru altul obscen, o icoană a rezultatului puterilor misterioase care pot anima un corp omenesc. Misterul inclus în volumul mai mult sau mai puțin geometric rotunjit al unui nud, este ceeace dă continuu interes pânzelor sale. Dacă sfinxul acesta și-ar pierde secretul, arta sa ar pierde nu numai virtuozitatea, ci caracterul de act cultic.

Bernardino Palazzi este un credincios, un idolatru al misterului vieții. Pentru nici unul dintre artiștii contemporani nu se potrivește mai bine definiția dată artei de Adriano Tilgher: arta este după esteticianul italian, „amor vitae". Cantitatea de energie vitală, caracterul ei de potențialitate, odată închisă în forma convențională (oricât) a unei arte, chiar de un modernism atât de pronunțat, ca aceea a lui Palazzi, determină viabilitatea ei.

S'ar părea până aici, din cele spuse, că Palazzi pictează temperamental. Că adică efortul artistic ar fi înlocuit cu virtuozitatea nativă.

Bernardino Palazzi este însă un neadormit căutător de echilibru compozițional. Vizibilă chiar în nudurile sale de forța reductivă la esențial a unui Matisse și de densitatea unui Bonnard, tendința orânduelii compoziționale este de-a dreptul mărturisită în „Iisus printre cărturari", în „La Croce" sau în marile compoziții expuse la ultimele Bienale, intitulate „Bagutta" și „L'orchestra della Scala".

Preocupat de arhitectura unei pânze, de osatura ei grafică și spațială, pictorul sard este un decorator la fel de priceput, pe cât de bun constructor.

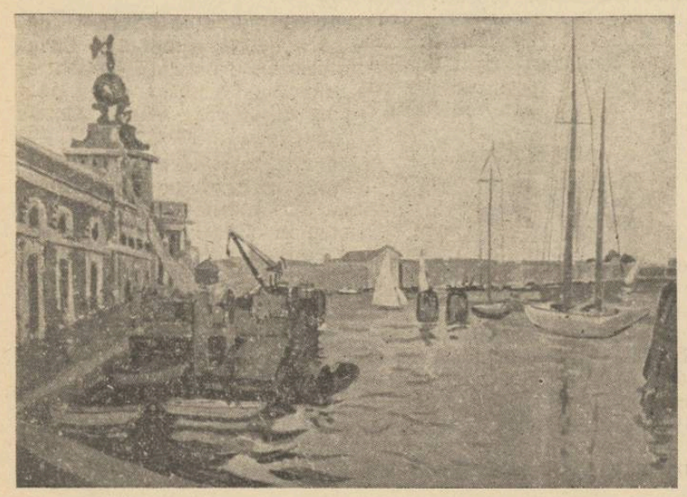

Extremitatea Lagunei

Armoniile sale de culori, toate țintind nu înspre o recompunere a luminii albe, ci către un „dorado", o „poleire" coaptă a lucrurilor într'un reflex torid, denotă o retină deprinsă cu luxarianța chromatică a peisajului Sardiniei.

Scenă de vară

Mediteranismul lui Palazzi se poate urmări în vederile sale marine.

Există câteva Veneții ale sale care amintesc forța stilizatoare, sintetizantă a culorii unui Albert Marquet.

Paazzi are, la treizeci de ani, o viziune ca aceea descrisă. Va izbuti el să-și mențină expresia artistică în tinerețea veșnică a beției solare?

ION FRUNZETTI

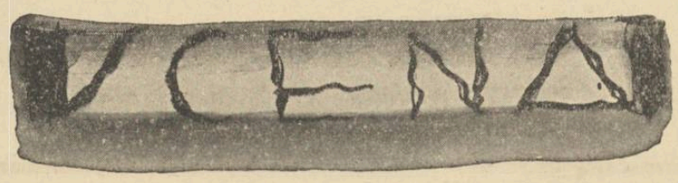

TEATRUL NAȚIONAL: „O PLIMBARE" ȘI „ORAȘUL NOSTRU" DE THORNTON WILDER

S'au mai scris în coloanele acestei reviste articole despre teatrul lui Thornton Wilder și chiar despre piesa „Orașul nostru". Acum, cu ocazia deluării acestei piese pe scena Teatrului Național, ținem să facem câteva constatări în legătură cu reacțiunile comodului public bucureștean în fața acestui cu totul neobișnuit autor dramatic.

Spectatorul nostru știe prea bine că el se duce la teatru ca să se distreze. Și, de asemenea, dânsul nu poate râde într'adevăr cu poftă decât atunci când i se va oferi o piesă pe care s'o poată înțelege în întregime, piesă construită pe șablonul obișnuit al farselor. Va fi mulțumit atunci când își va vedea actorul preferat — care poate ți oricum: și mic, și fonf și bărbăit, și cu nasul mare; numai să-i facă spectatorului nostru impresia că are talent — fiind pus în situații arhicunoscute și reacționând în nota obișnuită a farselor. Spectatorul va fi mulțumit dacă va putea ghici sau prevedea sfârșitul, veșnic același, al uneia din aceste farse. Va zâmbi mândru, la sfârșitul piesei, putând să declare cu glas tare că el „a știut cum o să se termine comedia". Și astfel se va putea întoarce acasă, cu conștiința împăcată.

Așa dar, nu ne va mira prea mult ostilitatea cu care unii dintre spectatori au primit cele două piese ale lui Thornton Wilder. Acest autor dramatic american nu este dispus să facă nici-un fel de concesie publicului.

Nu vom întâlni în piesele sale gaguri tari sau situații neprevăzute pe gustul publicului. El știe prea bine că rareori viața poate oferi situații neprevăzute.

Și el prezintă în piesele sale viața și numai viața, lipsită aproape cu desăvârșire de neprevăzut, a unor foarte onorabile familii de americani, cu micile și marile lor necazuri. In piesele lui Thornton Wilder întâlnim frânturi de viață prezentate în cel mai simplu chip. Fără nici un fel de artificiu. Autorul renunță chiar la unele legi cari încorsetează teatrul silindu-l să urmeze o anumită cale. Astfel Thornton Wilder nu socotește neapărat necesar decorul în teatru. „Cu puțină imaginație, publicul poate vedea într'un simplu gard, o superbă grădină cu alei, cu pomi roditori, cu flori, cu iarbă..." declară el la un moment dat prin gura regisorului. Apariția acestuia pe scenă poate, de asemenea surprinde publicul. Spectatorii noștri au învățat că regisorul este un domn care se agită prin culise, având grije ca spectacolul să aibe succes, fără ca să se observe că și el a contribuit la reușită.

In piesele lui Thornton Wilder regisorul nu se va sfii să apară pe scenă. El va privi cu o vagă nuanță de ironie toată agitația de pe scenă. Atunci când va apare în fața publicului un băiat care vinde ziare pentruca din banii câștigați să-și poată plăti taxele la școală, se va întreba, după ce, mai întâi, își va controla caetul de regie: „De ce se mai agită băiatul ăsta, atunci când, peste câțiva ani, va muri tânăr, în războiu?" De asemenea el nu se va sfii să-i întrerupă pe actori, atunci când va avea impresia că au spus tot ce-aveau de spus. Nici-o piedică nu stă în calea lui. Niște scaune pe cari stau câțiva oameni vor fi pentru el, niște morminte. Iar atunci când va fi nevoe de un câine, pe scenă, în lipsa unui spitz, va fi silit să schelălăe el.

Regisorul joacă în comediile lui Thornton Wilder un rol mult mai mare decât acela al raisonneurilor din obișnuitele piese de teatru. Cum piesele lui Wilder sunt simple fragmente de viață, tot așa și regisorul joacă rolul soartei, care, fără nicio lege specială, îi face pe oameni fericiți sau îi omoară.

Comedia sa „O plimbare" nu este nici mai mult, nici mai puțin decât ceeace spune titlul: plimbarea în mașină a unei familii onorabile, dintr'un oraș în altul. Sub controlul regisorului despre care am mai vorbit, eroii

vor trăi pe scenă micile lor bucurii și necazuri. Iar piesa „Orașul nostru" prezintă viața, în același timp sbuciumată și liniștită a unui orășel de provincie. Eroii se vor agita pe scenă, convinși de însemnătatea lor, cu toate că ei, în fond, nu fac altceva decât să se nască, să se căsătorească și să moară.

După cum am mai spus, unii spectatori s'au declarat nemulțumiți, la sfârșitul spectacolului. Sunt convins că ei ar fi dorit ca pe scenă să se petreacă lucruri neprevăzute: de-o pildă, în piesa „O plimbare", eroii să sufere un accident de automobil, iar în piesa „Orașul nostru" să se întâmple cine știe ce lucru neobișnuit. De exemplu, un cutremur.

Pe acești spectatori îi sfătuim să-și citească în fiecare zi gazeta, în căutarea faptelor senzaționale; iar dacă vor neapărat să se ducă la teatru, să se ducă la grădinile de vară ce se vor deschide acum și să se prăpădească

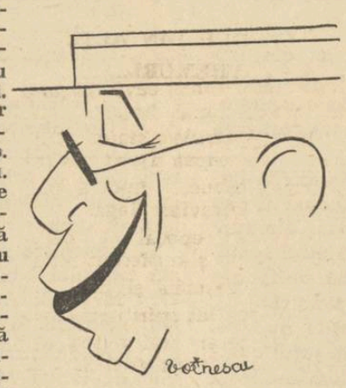

de râs, atunci când îl vor vedea pe Birlic, dându-se peste cap.

Despre distribuția piesei nu vom avea decât lucruri bune de spus. Doamna Natașa Alexandra ne-a uluit. O cunoaștem din comediile în cari ne obișnuise cu tonul amuzant prin monotonia lui, cu care își debita replicile. O cunoșteam de pe scenă și o admiram. Eram totuși siliți să spunem că „Natașa Alexandra este mereu aceeași".

De astă dată dânsa ne-a dat dovada marilor sale posibilități scenice. Comică la început, adânc umană la sfârșitul piesei, doamna Natașa Alexandra a impresionat întreaga sală. In scena finlă în care mama obosită, după un drum lung, își adoarme fiica bolnavă, și apoi se duce să pregătească masa, dânsa a fost magistrală.

Domnul Fintești, într'un rol mai puțin conturat de autor, s'a achitat totuși cu conștiinciozitatea lui obișnuită.

Doamna Madeleine Adronescu într'un rol cu totul deosebit de celea în cari a jucat până acum, a mai dat încă odată dovada necontestatului său talent. Sperăm că de astă dată se va repara greșeala ce s'a făcut cu această actriță, mai de loc distribuită pe prima noastră scenă.

Domnul Al. Clonaru, într'unul din cele mai bune roluri ale sae, a realizat un tip excelent de băiat american. Merită toate felicitările.

Oarecum afectată mi s'a părut doamna Mimi Botta. Prea mult dramatism, față de naturalețea celorlalți.

Domnul Ion Ilie Ion, simpatic în rolul regisorului.

In piesa „Orașul nostru" două roluri au fost dublate.

Doamna Elena Cruceanu, în rolul mamei a știut în cursul celor trei acte să gradeze efectele, isbutind să impresioneze prin naturalețea și simplitatea cu cari a prezentat o mamă necăjită.

Domnul Toma Dimitriu ni s'a părut prea sever în rolul tatăui. Textul pe care-l debita, nu justifica prin nimic accentul sever, neobișnuit la el, pe care-l adoptase acest foarte talentat actor tânăr. Am fi preferat blândețea domnului C. Antoniu în același rol.

Despre ceilalți interpreți s'a scris în prima noastră cronică despre „Orașul nostru".

Domnul Ion Sava, evcelent atunci când nu regisează „Hero și Leandru", a realizat lucruri minunate de-a lungul celor 4 foarte originale acte.

Dar despre regia acestui spectacol vom reveni într'un număr viitor.

TRAIAN LALESCU

Cronica muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

SPECTACOLUL DE BALET AL STUDIO-ULUI ELENA PENESCU-LICIU

Activitatea de maestră a d-nei Elena Pănescu Liciu, primă balerină a „Operii Române' este, merită să o spunem, una din cele mai interesante ce s'au depus la noi în acest domeniu.

Pe deoparte, prin îndrumarea tehnică excelentă pe care o asigură talentelor atât de variate ca posibilități și... mărime, care fac parte din școala Elena Penescu Liciu.

Pe de alta, prin perspectiva scenei pe care o pedagogă dublată de o dansatoare veritabil dotată, cum este d-na Penescu-Liciu, este singură capabilă să o deschidă fără eroare elevelor sale.

Dar, mai ales, poate, prin desvoltarea simțului muzical, a inițierii în armonizarea gestului expresiv, a evoluției scenice, a trupului, și a ritmurilor lor, cu acelea ale muzicei.

In prezentările de elevi ai d-nei Elena Penescu-Liciu se simte, mai mult decât în „arta" atâtor balerine cu pretenții, acea contopire de pulsații, acea completare reciprocă, acea fuziune de sugestii, pe care cele două ramuri ale ritmicului trebue să le împletească întotdeauna, în chipul cel mai firesc.

Nu, în muzică, un pretext, dar o inspirație. Nu un auxiliar, dar un imperativ. Iată ce trebue să știe în primul rând o balerină. Și, din acest punct de vedere, d-ra Penescu Liciu asigură un aport a cărui prezență este calitatea generală de căpetenie a directivelor d-sale.

Vom releva de asemeni grija deosebită pe care a avut-o d-sa și de data aceasta în privința costumelor, a prezentării scenice a „numerelor", primind aci și concursul de merituoasă specialitate a d-rei Barlo.

Trecând la înfățișarea de amănunt a spectacolului, vom sublinia cele mai reușite aspecte din înșiruirea scenetelor coreografice înscenate.

Compozițiile de ansamblu au indicat plăcute evadări din rutină și cotidian coreografic, în special în „Vara" pe muzică de Francisc Poulenc. Interpretări în deosebi interesante au fost ale „Toamnei" pe muzică de Chopin, sugestiv realizate de dra Iza Lucezarskaia și d. Bella Balog, Slava lui Baccus (Chopin) dansată cu original temperament de d-ra Indira Mulgund, Lotusland (Cyril Scott) cu elemente de dans extrem oriental plasticizate cu deosebită simțire și stilizare de aceeaș tânără dansatoare, element vădit dotat, precum și afirmările d-rei Lizana Cristescu, grațioasă în mlădieri și cu delicat simț scenic.

Dra Elena Constantinescu, într'un divertisment stil „musik-hall" (Debussy) d-ra Sanda Hilt, căreia i-am fi dorit mai multă mobilitate, d-ra Sanda Ghiul, prea serioasă într'un dans tirolez, dra Iolanda Pascu, într'o interpretare destul de subtilă din Ravel (Pavană) au adus fiecare, în diferite proporții, elemente positive la buna realizare a acestui spectacol care și-a justificat cu succes o titulatură ce ar fi putut părea pretențioasă unei producții de fine de an.

D. Miron Șoarec a avut de susținut un adevărat program de concert și a făcut-o cu resursele artistice evidente ce-i cunoaștem.

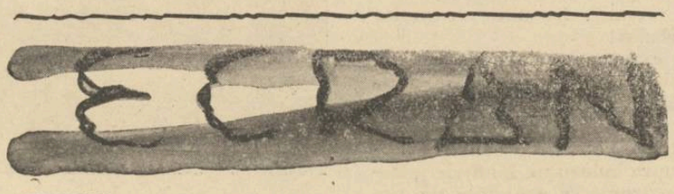

CINEMA REGAL: Prima aventură.

S'ar crede că-i filmul de debut al Ilsei Werner, ce pare a face o concurență serioasă candidatelor la rolul de „primă ingenuă" a studiourilor germane.

Acțiunea este inspirată de romanul „Fată de familie bună", al cărui subiect ar fi prins desigur, acum vreo zece ani.

Poate că și acum, ar fi un roman pe care-l poți citi, pe ploaie, într'o cabană de pe munte, unde, neavând patefon, sau orice altă distracție, îți omori timpul, în așteptarea zăpezii ce deocamdată nu-i „favorabilă pentru ski și ascensiuni".

De altfel, această „Prima aventură" pare a fi și ultima, căci fetița ce credea că tot ce sboară se mănâncă, se mărită și nu-i deloc gen de „femee fatală".

Mi-ar fi plăcut ca această redare a unei împrejurări atât de des întâlnită în viața de toate zilele, ca aceea a diverșilor semeni ai noștri ce au impresia că se reîntorc cu mulți ani în urmă în preajma unei ființe tinere, să fie jucată de niște artiști al căror fizic să nu lase de dorit. Probabil că în Germania se fac concursuri de fotogenie numai pentru artiste. Nu-mi pot explica această lacună estetică în privința artiștilor germani. Doar vedem zilnic destui din oaspeții noștri și nu putem nega că sunt printre ei mulți juni, destul de chipeși pentru a face, între altele, și cinema...

CINEMA CAPITOL: Cântecul visului

Citisem pe afișul ce anunța distribuția filmului prezentat de cinema Capitol, numele lui Benjamino Gigli, în loc de cinste.

Nu contestă nimeni că „Reclama e sufletul comerțului" dar găsesc exagerat să anunți „un film cu Benjamino Gigli" și să-l vezi pe acesta în trei scene, dintre care numai două cântate.

Subiectul, e departe de a fi original.

Inainte de a descoperi că Benjamino Gigli are un rol infim, acordam circumstanțe atenuante primelor acte, crezând că asist la unul din multele filme, a căror acțiune n'are alt scop decât acela de a ne marca minunatele calități a cine știe cărei celebrități...

Dacă n'ar fi fost intercalate cele câteva numere de revistă — în ritm de jaz — ce ne-amintesc pe Geza von Bolvary de altă dată — m'așĭ fi întrebat dacă filmul nu-i de o vechime apreciabilă. Mai ales că scenele în care cântă Marte Harell sunt destul de slab sincronizate.

Se spune că Marte Harell seamănă cu domnișoara Marietta Deculescu. Imi permit să adaog că d-ra Harell ar avea multe de învățat dela d-ra Deculescu, mult mai drăguță și mai talentată.

Werner Hinz e complect adormit. De altfel această atmosferă somniferă domnește în mare parte în sala cinematografului Capitol.

Când te gândești că începe cu o invocare către zei, ca în tragediile antice...

Sfârșesc și eu tot cu o invocare, către „zeii" caselor de filme germane, pentru a ne trimite și altfel de filme...

ADRIANA NICOARĂ

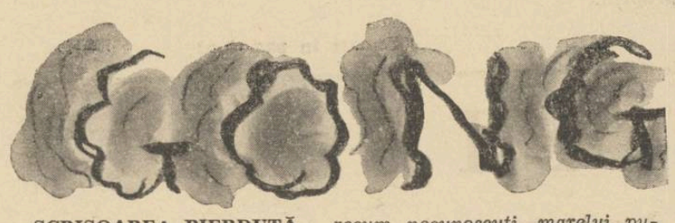

SCRISOAREA PIERDUTĂ...

...se va prezenta în cadrul unui spectacol festiv pe scena Teatrului Național, Duminică, 1 Iunie.

Am văzut pe stradă afișul care anunță acest spectacol, lipit alături de unul mult mai mare și mai „tipător" care anunța „marele succes al comediei: „Un băiat iubea o fată!"

Și am zâmbit cu oarecare melancolie. Sunt convins că domnul care s'a oprit în fața celor două afișe, se va duce diseară la „Un băiat iubea o fată". Unde ești, Caragiale, să-ți bați joc de noi?

O PROBLEMĂ INTERESANTĂ...

...ne-a fost sugerată zilele trecute de un actor tânăr al Teatrului Național. Este vorba de permanentele acestui teatru, cari sunt puse la dispoziția cronicarilor dramatici. Aceste bilete sunt valabile numai la premiere. Este o măsură cât se poate de justă, evitându-se, astfel, orice fel de abuz. Sunt însă unele cazuri când rolurile principale sunt dublate, la al 10-lea sau al 20-lea spectacol, de actori tineri și oarecum necunoscuți marelui public. Cronicarii, neducându-se decât la premiere, nu vor putea scrie nimic despre acești actori tineri, ei fiind siliți să rămână în obscuritate, cu tot talentul de care dau dovadă. Am fi, astfel de părere ca permanentele cronicarilor să fie valabile de câte ori un rol este dublat, dându-se astfel posibilitate criticilor dramatici să se pronunțe și asupra actorilor mai puțin cunoscuți.

Suntem convinși că în viitoarea stagiune, această justă doleanță a actorilor tineri va fi îndeplinită.

GRĂDINILE DE VARĂ...

...își vor deschide anul acesta din nou porțile. Și sunt, par'că, în această stagiune mai numeroase ca de-obicei. Colosul, Marconi, Volta Buzești, grădina Forum și chiar altele noui, cum va fi aceea a nouei formațiuni artistice „Alb și negru", vor prezenta pe scenă artiști.

Vom avea însă ocazia, vara asta, să vedem și puțin teatru?

T. L.

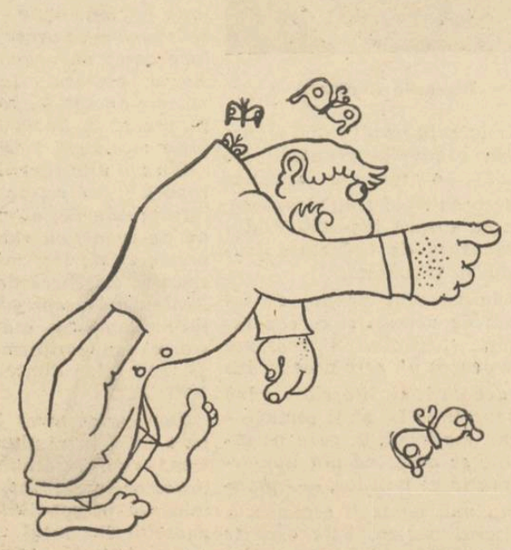

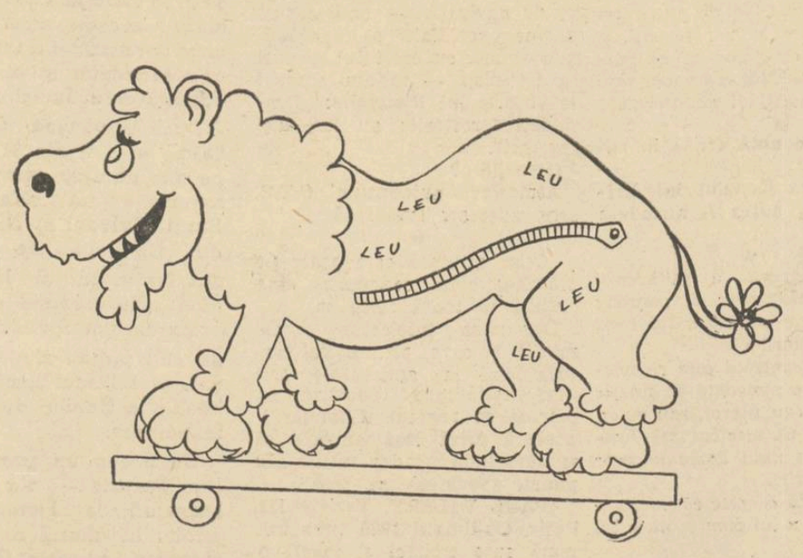

— Muşcă ?

— Nu te apropia! fii prudent! Eu nu garantez fiindcă n'am putut să-l îmblânzesc: e împăiat.

Cronica plastică

SALONUL OFICIAL

II

de PAUL MIRACOVICI

Foarte mulți dintre expozanții cei mai merituoși din anul acesta, ne apar mult schimbați, unii în bine, iar alții traversând momente care dacă nu înseamnă regres, sunt opriri care dovedesc oboseala. Vom sublinia astfel progresul împlinit de d. Țuculescu. Peisagele d-sale au acum acele nuanțe pe care le dau meșteșugul, îți dau sentimentul unor lucruri voite, lucid făcute. D. Țuculescu are temperament de pictor — e neîndoios. Violențelor, brutalității, d-sa a făcut loc în tablourile sale unor subtilități care îi scăpau înnainte. Lucrările de azi, atât de frumoase, sunt o justă răsplată, a unei stăruitoare și pasionate munci. De asemenea se cuvin elogii d-lui Vânătoru. Amândouă lucrările dovedesc mare progres. Peisagiul, prin bogăția tonurilor, iar natura moartă printr'o foarte justă înțelegere a culoarei.

Și d. Vânătoru ca și d. Țuculescu, se deosebesc mult de restul expozanților și anul acesta, pe bună dreptate. Se bucură amândoi de o frumoasă biruință. Ne-a surprins plăcut reapariția d-lui Corneliu Mihăilescu. De artiști ca d-sa, întotdeauna e nevoe într'un salon. Deși nu a trimis decât două lucrări mici, ele sunt spirituale și admirabil colorate. D. Vasile Popescu expune și anul acesta două lucrări din care se desprinde rafinamentul cu care știe să găsească cele mai rare tonuri. Dintre pictorii noștri consacrați expun d-nii: Ștefan Popescu, Stoenescu, Kimon Loghi, Verona și d. Marius Bunescu, cu o compoziție de mare dimensiune. D-lor ne confirmă prin participările la acest Salon, prețuirea pe care am făcut-o de atâtea ori scriind despre operele d-lor. Un număr important de artiști de seamă mai expun lucrări demne de toată atenția: d. Ionescu Sin, un remarcabil portret, Al. Phoebus, un interior de țară; Stoica, un portret interesant; Zlotescu, Hoeglich, Angheluță Octav, Hrandt Avachian, Iordache, Radu Boureanu, Rodica Z. Codreanu, Marioara Constantinescu, A. Diaconescu, Țipoia.

Compoziții au trimis d-nii: N. Brana, Nely Stiubey și d. Bilțiu Dăncuș.

De câte ori am avut prilejul, am îndemnat să se facă compoziții și portret. Suntem fost așezate acele ce s'au trimis anul acesta, nu poate încuraja prea mult să se continue... Se anunțase că se vor înființa premii pentru compoziții și portret. Suntem nerăbdători să vedem realizată această excelentă idee. D-na Marcela Cordescu expune o „Macedoneancă" remarcabil studiată. D-na Dudu Alexandrescu a trimis două portrete din care preferăm „Pieretta". D-na Micaela Eleuteriade, un peisaj și un interior. Citâm o lucrare cu frumoase calități a d-lui Iliu, două tablouri, o natură-moartă și un peisaj ale d-nei Lucia Demetriade-Bălăcescu. Adina Paula Moscu și Alexandru Moscu expun portrete remarcabile. Un peisaj armonios trimite d-ra Coco Meția-nu. D-nii Hârtopeanu și I. Brujan reprezintă în chip fericit pe artiștii ieșeni.

Notăm de asemenea pe următorii artiști care contribue atât de mult la nivelul expoziției: Nutzi Acontz, Barbieri, Ciupe, Paul Constantinescu, Victoria Constantinescu, Florica Cordescu cu peisagii bune, I. Dan, Elena Deșliu, Tanți Demetriad, Nicolaide Dimitriu, Dobrian, E. Enea, Frimu, Sorin Ionescu, Corina Lecca, Leon Gh., Mănciulescu, Loewendal, Mihalcea, Gori Mircescu, Musceleanu, Negoșanu, Nichita, Olinescu, Elena Popea, Popescu-Ghimpați, Vavilina, Velisaratu, Anatol Vulpe și Georgeta Vintilescu.

●

Proporția lucrărilor cu totul slabe este și mai mare la sculptură. Astfel, un apreciabil număr de lucrări care ar fi meritat protecția întunerecului, ne apar remarcabile, prin contrast. Lucrările care merită atenția sunt încă acelea ale artiștilor la care venim cu sacul mare: Corneliu Medrea, Milița Pătrașcu și Ion Jalea. D. Baraski expune potrete oficiale dar oneste. Lucrările d-lor Popovici, Boris Caragea, G. Anghel. Falti, depășesc obișnuitul dar am dori și mai mari dovezi de efort. D. Ion Irimescu se dovedește și de data aceasta un subtil portretist.

Notăm autoportretul d-lui C. Themeli și lucrările d-lui Al. Călinescu .

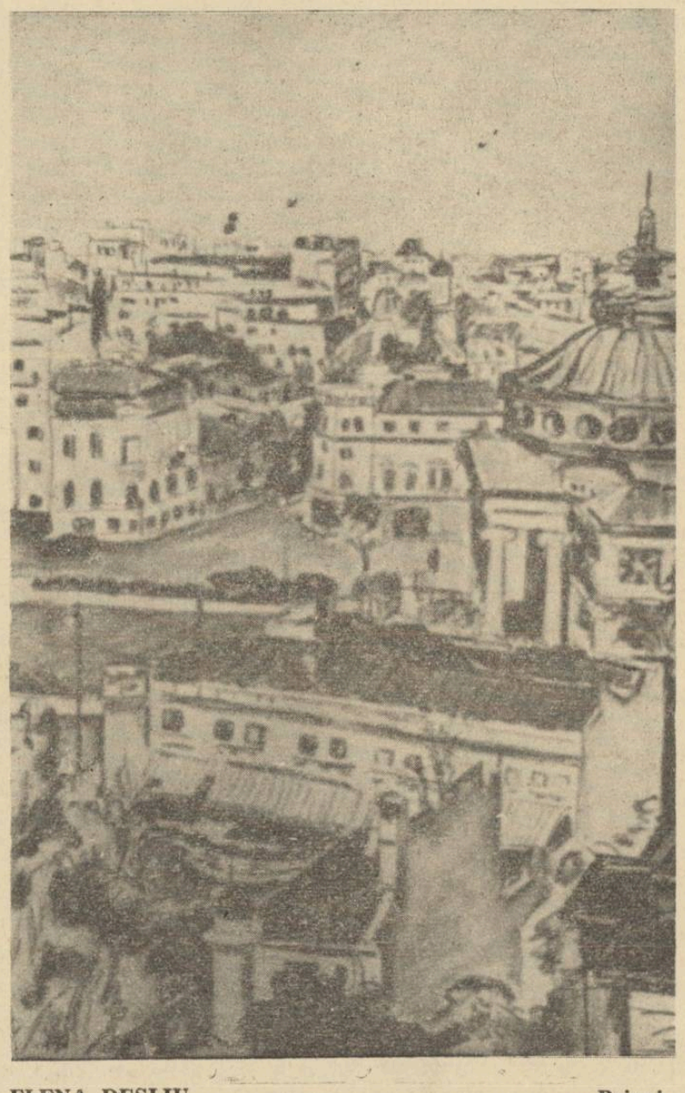

ELENA DEȘLIU — Peisaj

GRĂDINILE ITALIEI

(Urmare din pag. I-a)

Mai presus decât ori cărei alte împrejurări, unei grădini de artă i se atribue astfel progresele artistice și intelectuale făcute de Renaștere la Florența, de unde s'a extins apoi, odată cu acel adevărat cult al grădinilor, rând pe rând, în toate țările lumii, începând cu Franța Regilor dela Versailles.

Dar tot din grădina de care vorbim, s'au strâns în jurul lui Cosimo și al ilustrului său nepot, fondatorii Școlii de Filozofie, care, prin Neo-Platonism, a izbutit să împace pe Om cu Divinitatea. Iar după ce s'au strâns, le-a plăcut să se retragă împreună în parcul vilelor medicee din împrejurimile Florenței, unde au meditat, au trăit și au știut să moară frumos.

Iată dece se deschd atâtea perspective de grădini în tablourile pictorilor italieni, dela „Paradisul" lui Beato Angelico, la „Primăvara" lui Botticelli.

Spre deosebire de ceeace se întâmplase în Evul Mediu, odată cu Renașterea s'a căutat a se stabili un nou raport între casa omului și grădini, între piatra zidurilor și copacii parcului, printr'o „loggia" deschisă la nivel cu solul și care să amintească de funcția similară a „vilelor" romane. In tratatul său despre arta Arhitecturii, Leon Battista Alberti concepe, în viziuni noi, și arta grădinilor, dând indicații pentru grotele, fântânile, ornamentațiile vegetale în formă de litere, înșirarea copacilor în alei, bolțile de plante agățătoare pe colonadele de piatră, care aveau să dea înfățișare cu adevărat nouă aspectelor din Natură. Tot acest iluminat inovator al Renașterii, a preconizat cu întâietate reproducerea, prin arbuști de laur sau prin cedri, a tot felul de construcții de Arhitectură vegetală, așa cum se văd în câmpul unei cunoscute „Madone" a lui Mantegna dela Luvru. Corespunzând și nemărginitului orgoliu al noului om al Renașterii, de a-și pune în evidență cât mai proeminent persoana, parcul și locuința lui vor tinde tot mai mult să ocupe culmea colinelor sau chiar a munților, de unde să domine apoi șesul și marea (Ugo Ojetti).

Literatura nu se putea sustrage, firește, acestui contact cu frumusețea grădinilor. Nota pastorală și idilică, dela Boccaccio la Pascoli și D'Annunzio, trecând prin opera lui Poliziano, a lui Ariosto și a lui Tasso, este o permanentă mărturie a pasiunei cu care cele mai sensibile spirite ale Literaturii italiene, s'au complăcut într'un asemenea cadru de frumusețe și sănătate. „Din cultul pentru Natura înflorită — s'a spus —, ca din contopirea între pasiunea pentru frumosul descoperit oriunde și pasiunea erotică, schimbată într'un adevărat „amor floreal", vor ieși unele din cele mai inspirate balade ale lui Poliziano, celebrul liric al Renașterii florentine, ca și cele mai expresive compoziții plastice ale prietenului său Botticelli.

In Italia nu sunt flori de câmp, decât pe marginea apelor și sus, pe plaiuri. Toate florile de câmp sunt acolo flori de grădină, după cum toate întinderile de șesuri au fost preschimbate în lanuri. Dar florile din celelalte grădini ale lumii, nu sunt de fapt florile câmpurilor și ale plaiurilor din marea grădină a lui Dumnezeu? Atât numai că în Italia au fost lăsate locului și au fost îngrijite cu atâta artă, încât florile s'au înobilat, ca tot ce iese din mâna acestor neîntrecuți meșteri. Florile n'au fost deci transplantate numai în jurul caselor; și astfel câmpul este în Italia grădină și grădinile sunt acolo pe câmp.

Atunci, unde sunt cele mai frumoase grădini ale Italiei?

La Belaggio sau la Cernobio, pe Lacul de Como? Intre Rapallo și Portofino, pe Riviera? La San Remo? La Fiesole? La Tivoli? In parcul de roze al Villei Sciarra? Sau la Gardone? La Capri? La Taormina?

Florile din toate celelalte grădini ale lumii absorb în ele soarele. Grădinile Italiei, în care sunt flori, dar sunt mai ales chiparoși, măslini, portocali și mimoze, adună în cununa lor de frunze și flori tot cerul.

ALEXANDRU MARCU

Câine de codru

Șase roibi și murgi tot șase
Duc în șei, prin zorii proaspeți,
Gânduriți haiduci, norați,
Doisprezece 'n cruce frați;
Crudei frunze nu-i sunt oaspeți,
Codru 'i știe și-i miroase.

Greu atârnă pieptul, greu,
Pieptul celor plânși voinici:
Li se uscă fruntea, mâre,
Umplea jelea opt ciubăre.
Nevedind pe culmi tarnici
Luna scapătă mereu.

Leagă doliu la căpestre
Glas de creangă și de rouă, —
Drumul sună vătuit.
Singură, spre răsărit,
Valea nalță brațe două
Și se roagă... Sub ferestre.

Sub ferestre de bordei,
Câine alb, nemângâiat:
Tulburi, tulburi ochii; sgură
Și de iască ceru 'n gură, —
N'a băut și n'a mâncat
De trei nopți și zile trei.

Simte câinele că-l sapă,
Simte 'n coastă și prin gleșne
Colți de chin și de mustrări;
Ca o rană când o 'nsări
Fierbe inima-i, să plesne.
Zorii flutură pe apă.

Sar din șei haiducii, sar
Și-i se uită 'n ochi, pe rând;
Toate mâinile sărută
Coama câinelui scăzută,
Toate mâinile, oftând,
Șoaptă coamei, șoaptă rar.

Suptul câine nu răspunde,
Nu mai poate, nu, să spună
Nimănui că-i ros de dor
Cum de carii un ușor,
Dor de Radu — pâine bună,
Radu cu priviri rotunde.

Radu, căpitan urît
De ciocoi, ucis de ei
Și de slugi șaizeci, plătite.
Lung privește 'n zări trezite, —
Ochii vineți frâng scântei;
Suie 'i — râu — leșia 'n gât.

Pleacă. Umbră'i, umbră pare;
Mersu-i clătinat se piere.
Bate-l iarba la genunchi.
Până 'n sâmburi de rărunchi
Simt haiducii gust de fiere.
Frunza plânge, plâng isvoare.

TEODOR AL. MUNTEANU

Și Imhotep iubea pe Ira...

de PETRU TOPORAȘ

— Ce?... Duduiță plângi? Nu mai plânge...

Așa plângea și Ira, Zeița frumuseții, a gingășiei, a bunătății, când a venit Imhotep, Zeul vindecător la Egipteni și văzând-o pe Ira plângând, i-a sorbit lacrimile, sărutându-i ochii.

Mircea se aplecă și-i sărută timid lacrimile.

— Și Zeița Ira zâmbi trist și fericită... Se vindecase...

— Povestiți-mi, murmură Veronica.

— Se vindecase... dar se îmbolnăvi de ceva și mai grav, de ceva de care nici Zeul vindecător, Imhotep, nu putea să o vindece... Se îmbolnăvi de dragoste. Ira îl iubea pe Imhotep, dar și Imhotep se îmbolnăvi... boala era molipsitoare și Imhotep nu știa...

Doctorul Mircea Dragoș se ridică să plece.

— Plecați?

— Da. Plec.

La ești, îl întâmpină mama fetei.

— Se vindecă, domnule doctor?

— Da doamnă, mâne poate să meargă la plimbare.

— Medicamente?

— Nimic! O țineți 20 de minute într'un cearceaf muiat în apă rece, lăsați-o să doarmă. La revedere.

— Mulțumesc, domnule doctor.

Pe drum Mircea se gândea: „Ira era frumoasă, Imhotep era doctor; Ira era tânără, Imhotep era tânăr.. Și Imhotep iubea pe Ira... Dar Ira pe Imhotep? Și Imhotep pe Ira"... și zâmbi trist la acest spirit copilăresc.

Păsea încet în arșița de toamnă, fredonând „Le paradis perdu".

A doua zi, Mircea, îmbrăcat în cele mai bune haine, cu pantofi lustruiți, cu cărarea la o parte și parfumat discret, cu „Bois dormant" ca în vremea studenției, când îi veneau bani de acasă, pătrundea pe ușa casei domnișoarei Veronica Tudor.

Mircea se simțea bine.

— Bună ziua, domnișoară.

— Bon jour, domnule doctor. Nu mă așteptam.

— Nici eu, domnișoară și adăugă în gând „ești admirabilă".

— Bine ați venit, domnule doctor, apăru pe nesimțite mama fetei. Ați avut dreptate cu plimbarea... sunteți un doctor admirabil; fiica mea tocmai voia să se căsătorească... se logodește peste opt zile cu un inginer dela „Concordia", domnul Hans Berger.

— Mamă!?

— Felicitările mele, domnișoară.

— .....

— Am venit să-mi încasez onorariul, plimbarea, continuă trist Mircea.

. . . . . .

Mergeau încet pe aleile grădinii; sub picioarele lor foșneau frunzele uscate ale castanilor și vântul se juca în părul lor.

— Povestește-mi despre Ira și Imhotep.

— E trist.

— Povestește-mi, te rog.

— Imhotep iubea pe Ira. Dar Ira se căsători cu Horus, fiul lui Isis, sora și nevasta lui Osiris, Zeul soarelui. Isis, Zeița grâului, Zeița fecundității și a medicinei, voia ca Horus să o ia pe Ira. Isis ura pe Imhotep și Horus luă de soție pe Ira.

— Nu; nu-i adevărat. Isis iubea numai pe Imhotep și nu se va căsători niciodată cu Horus.

Mircea simți buzele Veronicăi. Era Ira sau Veronica? Și el cine era?

Vântul se juca în pletele Zeiței Ira și mângâia sufletul lui Imhotep, mângâia sufletul bolnav de dragoste, sufletul lui Mircea...

V. DOBRIAN — Luceafărul

CÂNTECE NOUI

Câteva cuvinte

Și iată-ne din nou alături de cele mai dragi preocupări. Dacă o vreme oarecare am stat pe gânduri, înainte de a purcede la scrierea rândurilor de mai jos, sau dacă lucruri mai presus de voia noastră ne-au rupt de lângă vis — vina n'a fost numai a noastră. Proverbul cu omul și vremile poate să ia mereu mai multe înțelesuri.

De astăzi încolo, **pe cât ne va fi cu putință**, vom fi prezenți în fiecare săptămână în colțul acesta, alături de necunoscuții noștri prieteni— tinerii poeți. Lecții nu le vom da, fiindcă tinerețea lor nu le-ar primi, iar a noastră n'ar putea să le impună; și ni se pare că așa este bine. Nu vom practica însă nici genul de „poșta redacției", cum nu vom înghesui în acest loc versuri care să se sufoce. Din tot ce va cădea pe masa noastră de lucru, vom alege un poem, două sau trei, care or să împodobească paginile „Universului literar", la fel cu strofele poeților celorlalți. Noi credem în poetul tânăr, și de aceea vrem să-i dăm posibilitatea să se afirme. Nu știm cine va scrie în paginile noastre, dar știm că numai talentul ne va dicta alegerea. Prieteniile și neprieteniile cad în fața poeziei, înaintea căreia cu toții trebue să ne descoperim. Nume noui au să răsară în paginile noastre: le urăm bun sosit între noi. Aleșii, aceștia au să fie, iar pentru ceilalți ne vom lua curajul să discutăm în câte un articol pe săptămână atmosfera poetică a celor șapte zile. Din plicuri și cărți poștale vom putea lua destule sugestii, ca să putem teoretiza într'un fel de discuție „la gura sobei".

●

Am înaintea mea un maldăr de epistole. Cu tristețe o spun că am găsit în ele atâtea lucruri slabe, încât nici n'aș avea ce discuta. Strofe goale și sforăitoare, din care prea rar scânteiază o piatră de preț pe care cu grije mare am pus-o departe. Să nu să supere poeții, ci să ne contrazică, trimițându-ne lucru bun, poezie autentică, pe care noi ne vom grăbi s'o punem la loc de cinste în coloanele acestea care sunt atâtea uși deschise spre zare.

Tinere poet din nu știu ce colț de țară, bănuesc neliniștile tale, febrele și sfintele tale îndoieli, fiindcă sunt atât de mult și ale mele. Te știu, fără să te cunosc. Te văd aplecându-te pe carte, migălind sub lampa mică un vers, până te prind zorile.

Tânăr sunt și eu. Vino lângă mine, să pornim împreună marele și necântatul cântec pe care Poesia noastră îl așteaptă. De la tine, de la mine, de la noi toți... Intrând în casa noastră, cu bucurie voiu striga, recunoscându-te: ecce poeta!

●

C. V. Negruți și Traian Costa și prozatorul Petre Toporaș sunt cei dintâi oaspeți; auziți ce clar sună lirele lor?

ȘTEFAN BACIU

Orizont nou

Anapești vreau să scriu de acum
Inainte. Doar sunt potriviți
Pentru negrul tristeților drum.
Pentru ei voiu preface în scrum
Argintale visări de album.
Lăturalnici, vor fi fericiți
Doar acei adânciți în podrum.

Voiu începe poemul, tăcut;
Pe caet s'a ivi ce-am vădit
In noptatece ceasuri pierdut.
Voiu avea ce nici când n'am avut,
Voiu vedea ce eu n'am mai văzut,
Atunci când voiu simți un sfârșit
In poemul de-abia început.

Voiu simți: fâșâitul din crâng
Când s'apropie un vânător;
Păsărelele care se plâng,
Atârnate pe rami ce se frâng
Sub genunchiul piciorului stâng;
Păsărele cu-al crângului dor,
In ochi lacrămi pe urmă se stâng.

Voiu opri pana pe sub povești,
Voiu opri caravana 'n pustiu,
Voiu zări prin vitralii cerești
Intinsori de zăpezi omenești,
Incercate cu tronuri regești.
Voiu visa sub alt cer, azuriu:
Vor fi ultimii mei anapești.

TRAIAN COSTA

Amintiri dobrogene

Dimineață.

Peste deal, argintul răsăritului,
Izvorît din apa dimineții, clară,
A vopsit măiestru cu lumină
Fruntea câmpurilor de secară.

Rațele, în zbor grăbit și mic
Duc în deltă nopțile, stihii.
Vi ncorăbii cu lumina din Balcic
Umflă vântul pânze sinelii.

Alba dimineață dobrogeană
Urcă veselă albastrele coline,
Cum păstorii, primăvara, munții,
Când sunt pajiștile cerului senine.

C. V. NEGRUȚI

Intrarea în Academie

— Cuvinte la recepţia poetului Nichifor Crainic. De nemurire nu ne desparte decât un grilaj. Câteva fotolii goale şi o legendă cu duhuri din alt veac —

— Carnet intim —

de LAURENŢIU FULGA

S'ar putea întâmpla să fie o predestinaţie stupidă sau o simplă iluzie. Dar în clipa asta, în care m'am decis să plec spre Academie, am senzaţia unei înălţări mai sus, aş putea spune chiar certitudinea unui eroic excelsior peste culmile acestei vieţi incomode şi impure. Nu ştiu; gloria mea ca şi a altora — o pândeşte poate undeva căzătura unui zar mai drăcesc decât o cunună cu lauri. Oricum o fi însă, cred că noi toţi ne pregătim nebuneşte pentru altă nemurire, mai divină decât asta din Balcani. Căci e cu neputinţă de înţeles, dece tocmai noi să fim sortiţi uitării sau descleştării din istorie, când Istoria şi Viaţa nu şi-au şters încă semnele pe care sângele şi spiritele noastre halucinante li l'au lăsat.

Mai am două ore până la deschiderea şedinţei. Şi nourii care se plimbă calmi pe deasupra Capitalei, cu răcoarea asta tomnatecă şi udă, mă îndeamnă să-mi continui fuga dintre lucruri şi oameni de prisos, cu acea cerbicie instinctuală că numai propriile tale gânduri te şi desmaţă perfect, dar îţi dau şi iluzia unei peregrinări unice prin spaţiile de sus Singur! Nu-ţi poţi iubi sufletul mai mult ca'n singurătate şi nu-ţi poţi huli idolii decât în ceasuri de desfrânată izolare. Deaceea iubesc oraşul acesta enorm, vulgar, necivilizat şi valah. Pentrucă mă obligă să n'am prieteni, nici iubite, nici principii burgheze. Ci îmi dă libertatea propriului meu duh, a difuzării mele spirituale în toate. Şi nu poate fi ceas mai euforic, decât acesta în care mi-am pierdut orice realitate corporală şi orice valoare de nominativ. Cine sunt? Eu! Atât contează. Ce fac? Gândesc! Gândesc, pentrucă am creeri incapabili de a recepta altceva decât idei pure, şi gândesc — deoarece mi-i dor de gândurile mele, ca de stelele înalte din vis şi din nopţile de fatidică melancolie.

Acum, se sfârşeşte şi faza asta. Trebue să mă întorc. Iată-mă, alungând Calea Victoriei. Imi măsor paşii exact cu o lenevie extraordinară. Pe aici nu e nimic nou: — o stradă ca toate celelalte, o cale lungă cu victorii apuse şi frumuseţi mascate de fard. Drama lor n'o mai simte nimeni. Prea ne strânge blestemată, urzeala asta de nebunie colectivă.

Aceasta este Academia Română. O clădire veche, o casă cuminte şi tristă. Amintirile ei sunt înăuntru, în portrete şi în arhivă. Afară, la câţiva paşi de zidurile ei, te înfăşură un dor cumplit de tinereţe veşnică. Dar îmbătrâneşti mereu, mereu... Muritorilor primiţi solemn în Academie, li se dă numele olympic de nemuritori. Iar nemuritorii care mor desfid această taină a Genezei şi devin tot muritori, poate mai umili sau mai chinuiţi. Ce început de silogism caraghios!

ŞI INAUNTRU E ATATA SPAIMA!

Urc o scară. Pe lângă mine, urcă alţii. Ajung. Amfiteatrul sălii de şedinţe are bănci numai în faţă şi în dreapta. Bănci, pe care le ocupă oamenii de rând, blazaţii şi o mulţime de doamne curioase.

Căci un lucru e cert: aici există două lumi, despărţite prin barierele destinului. Colo jos, în rotondă — fotoliile. Imperiul acesta glorios şi etern, în care nu dictează decât Spiritul. Dincoace, ilustrata unei minorităţi intelectuale, fără nicio altă majestate decât sinistrul anonimat — dar cu toate păcatele ei lumeşti şi inferioare. Deaceea întrezăresc spaima care pluteşte în atmosfera sălii, o spaimă inexplicabilă şi absurdă — dar tot atât de verosimilă ca şi prezenţa acestei superbe burghezii româneşti. Ii desparte de ceilalţi de nemurirea lor preventivă, de zona gloriei interzise — un simplu grilaj. Numai atât? O, poate prea multe orgolii fără glas şi prea multe discreditări ale biografiilor noastre.

Fiecare îşi caută un loc mai bun. Ca'n orice sală de festival. Şi nimeni n'a plătit biletul de intrare. O reprezentaţie de gală, fastuoasă şi liberă. Sunt convins că niciunui n'ar fi venit, dacă s'ar fi impus o taxă. Căci există la cetăţeanul român o mentalitate microbiană, din care ar reeşi că şi el are şansele unui viitor academician şi mai ales, ironia acelei crute soarte care-l lasă mereu în amfiteatru. Sunt aici profesori cu bărbi, savanţi şi inventatori de provincie, vestite doamne cu activitate filantropică, mai sunt acele neşterse figuri ale scumpei noastre cafenele. Şi iată dece, în acest bazar de rataţi — spaima mea se verifică mai trist şi mai nelogic.

UN SFERT DE ORA

Celebrul sfert academic. Inginerii Societăţii de Radio îşi instalează microfoanele. Cei dela O. N. C., îşi pun la punct aparatul de filmat şi proectoarele. Domnişoara Ioana-Fortuna Crainic apare însoţită de alte prietene. Pe figura ei de copil bun, orice grimasă s'ar ivi, emoţia stă ascunsă. Se vorbeşte intens despre criză, despre zahăr şi despre insula Creta. Câţiva cetesc gazetele de dimineaţă, în care se relatează larg şi se omagiază frumos — opera noului membru al Academiei.

Se mai întâmplă ceva? Nimic. Doar umilinţa noastră creşte ca o pecingine şi ne înfăşură tot mai strâns nişte braţe vrăjitoreşti. Pe dracu — n'o să ne coste nimic, dacă n'om îmbrăca fracurile verzi — şi apoi, nouă ne este sortit altceva...

INTR'ADEVAR, APAR NEMURITORII

Dar nu cu vestmintele lor impecabile începe aureola. Nu aci se limitează biografia omului. Pentrucă fracurile nu satisfac decât legea unui ceremonial. Nu încerc acum să găsesc alt simbol, dar mai sărbătoresc decât în viaţa privată şi mai împărătesc pentru o încununare cu eternitatea — era necesar costumul acesta grav, solitar, aducător aminte a unui fast medieval. Şi dintr'odată parcă se schimbă ceva, se trasează linii despărţitoare între trecut şi Istorie. Există totuşi un adevăr mai ascuns: uniforma aceasta nu uniformizează alegoria academică, nu supune aceluiaş numitor spiritele care depăşesc oricând o haină.

Fiecare se recunoaşte imediat. Geniul fiecăruia e intact. Chiar ierarhia valorilor se păstrează.

Nu-i cunosc pe toţi, dar El răsare mai tutelar peste ceilalţi. E la fel ca'n seara aceea de Decembrie de demult, când l'am văzut prima dată la pupitrul Filarmonicei. Şi mi-au rămas în minte, capul înălţat deasupra tumultului, precum şi mâinile care desenau halucinant în aer semne mai magice decât ale vrăjitorilor alchimişti. Şi acum, e singurul care produce nelinişte în sală, ne cutremură şi ne obligă să-l privim şi să nu ne mai săturăm văzându-l. Simţi astfel celular, că George Enescu domină şi că-l desface de orice

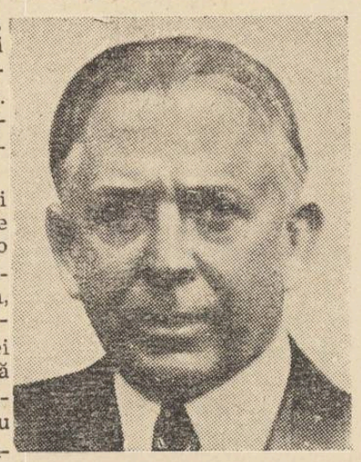

Octavian Goga

convenţie pământească — geniul care nu poate încape întreg în această Academie. Numai pe el îl văd. Apoi pe ceilalţi.

Creatorul lui „Ion" — mai înalt decât brazii şi mai senin de luminos decât prima zăpadă. Liviu Rebreanu nu poate admite simboluri. Atât poate: e duhul pământului nostru. Căci alături, masiv şi nezâmbitor — Mihail Sadoveanu toarnă peste lucrurile din jur poezia şi muzica lirică a nepieritoarelor izvoade dela izvorul până la gurile Siretului. Calm şi nestingherit de lumini, poate încă nu destul de prezent în sală, Lucian Blaga stă drept în mijlocul rotondei — ascultând freamătul de sus şi de jos. Sosesc în urmă cei 78 de ani ai bunului nostru I. Al. Brătescu-Voineşti. Apoi Dimitrie Gusti, Prof. Simionescu, Lapedatu, George Murnu...

ŞI POETUL „ŢARII DE PESTE VEAC"

Prima mea întâlnire cu Nichifor Crainic. Nu aici, ci într'o carte de română, pe băncile liceului. Fotografia aceea întunecată, profilul unei figuri stranii aplecată prea mult în jos şi o „elegie" obsedantă, chinuitoare, care atâtea nopţi mi-a clocotit adolescenţa şi mi-a învălmăşit sângele celor 17 ani:

Aceste stele călăuze
Surpând din cer vremelnicii,
Aceste cupe străvezii
Brumate sângeriu pe buze
Eu mâine n'am să le mai ştiu,
Eu mâine n'am să le mai ştiu.

Şi-aceste cântece pe care
Le cânt cu jumătate glas —
(Aceste vetre unde las
Cenuşa flăcării fugare),
Eu mâine n'am să le mai cânt,
Eu mâine n'am să le mai cânt.

Mi-era atât de viu şi atât de aproape, că mi-au rămas în minte cuvintele lui, plutitoare peste portret ca nişte flăcări sacre. Şi când mi-a fost hărăzit să-l văd şi să-l aud la o conferinţă în sala „Eparhială" a Chişinăului, niciodată n'am crezut într'o identificare mai fidelă a idolului meu cu puternica sa prezenţă acolo

Nichifor Crainic

Şi în clipa asta trăesc emoţia ceasului de atunci. Poate pentrucă regăsesc în nemuritorul de astăzi, mai multă efervescenţă ori poate chiar văpăile şi împăcarea duhului meu cu viaţa. Acesta este! Vestmântul de academician dă o distincţie superlativă poetului şi toate luminile candelabrelor aprinse, joacă steme şi necuprinse gânduri pe fruntea lui ameţitoare.

Cred că Nichifor Crainic a isbutit să învingă toate falsele valori, pe care veacul acesta atât de meschin i le-a pus în cale. Şi nu ştiu ce elogiu mai elocvent se poate scrie în cinstea lui. Dacă îi recitesc acum alt poem, mă doboară geniul ţărânii româneşti care se înalţă prin el. Sau dacă aş vrea să desarmez desmăţatele opinii ale altora streini de forul acesta, prin esseurile „Punctelor Cardinale", ar însemna să glorific încăodată autenticitatea personalităţii poetului nostru. Căci strălucirea acestui act de imortalizare, ne obligă să atestăm înainte de toate că d. Nichifor Crainic e deschizătorul unei epoci de drumuri noui.

CATEVA FOTOLII GOALE

Fiecare îşi ocupă locul său. Dealungul rotondei, pe scaune simple — membrii corespondenţi, între care se pot recunoaşte d. I. A. Basarabescu, Torouţiu, Tudor Vianu, etc. Şi mai sunt amestecate pe acolo, o mulţime de doamne, care cu toată vizibila rudenie a academicienilor — produc sus în amfiteatru puţină desamăgire şi multă discordie. Intr'adevăr în rotondă se pare c'ar trebui să fie numai locul indicat ceremonialului şi membrilor. Dar de îndată ce înşişi membrii îşi aduc copiii acolo, n'are niciun rost să se mai supere poporul.

Doamnele Veturia Goga şi Claudia Bucşan (soţia şi sora poetului) sunt primite cu multă afecţiune de d. Lucian Blaga, care le conduce în lojile din dreapta.

Fotoliile, rămase goale, au aparţinut cândva lui Nicolae Iorga, N. Titulescu, Ion Inculeţ şi Nicolae Drăgan. Işi aşteaptă depe o zi pe altă, neclintite şi solitare, alţi nemuritori. Nu se aşează nimeni în locul lor. Superstiţia sau orgoliul fiecăruia dictează din nou rezerve între cei ce sunt şi cei ce-au fost. Dealtfel, doar scaunele nu se schimbă aci, nu ca prezenţă materială — ci ca obsesie nesfârşită pentru numărul limitat al celor 40 de nemuritori.

Clopoţelul sună. Soarta lui e ca a tuturor clopoţelelor din lume. Incepe sau se sfârşeşte recreaţia, ori ca să se liniştească amfiteatrul. Ceilalţi stau mai greu aplecaţi peste propriile lor melancolii, ca să-i mai simtă necesitatea. D. Rădulescu-Motru, preşedintele Academiei, lipseşte. Şedinţa o deschide profesorul Ion Petrovici.

— Are cuvântul noul nostru coleg, Nichifor Crainic!

Trei microfoane vor difuza magistrala evocare pe care ministrul Propagandei o face celui ce mai este încă poetul pătimirii noastre. Şi din clipa aceea toate s'au şters. Şi ură şi mizerii şi alte gânduri negre. In sală nu e prezent decât Octavian Goga. Fiinţa lui se răscoleşte şi s'aşterne peste lucruri, ca un alt şi mai chinuit nimb cernit.

UN DUH DIN ALTE VREMURI...

Pe al patrulea scaun, începând dela capăt a stat cândva George Coşbuc. Apoi a stat acolo — Octavian Goga.

Un ardeal epocal, a cărui existenţă nu şi-a pierdut nimic nici din veşnicia şi nici din actualitatea lui spirituală. Orice elan te-ar mai putea cuprinde, e atât de greu să uiţi împrejurările în care i-am avut şi i-am pierdut pe amândoi. Găsesc astfel un aspect unitar în această expansiune a românismului nostru de mâine, că niciodată nu ne vom închina la alţi zei, decât la cei pe care i-am cunoscut între graniţele noastre.

Este extraordinar elogiul pe care îl face d. Crainic — marelui bard dela Răşinari Atât de miraculos şi atât de exaltantă e evocarea lui încât în momente de trudită reculegere — reculegerea n'a mai putut fi oprită, şi s'a aplaudat parcă pentru însăşi apariţia umbrei lui Octavian Goga. Era ca o întâlnire uimitoare pe un munte de Golgotă, când unul aduce sublima izbăvire de eri — iar celălalt spinii altei crucificări. Avem alt vis neîmplinit... şi pe realitatea acestui tragism, poetul „şesurilor natale" a covârşit fără nicio prudenţă sau cenzură — chiar crinii care ne mai îmbobocesc astăzi din răni.

Apoi pe scaunul, unde s'a întunecat trecutul — creşcu mai luminat ca oricând acest prezent vulcanic şi aspru, acest fecior al naţiei care n'a încoronat numai un poet ci o generaţie de sacrificiu...

Pe al patrulea scaun, dela capătul rândului, acum stă Nichifor Crainic. Intre bătrânul A. C. Cuza şi zâmbitorul Dimitrie Gusti.

BINE AI VENIT!

Din partea Academiei, răspunde d. Lucian Blaga. Un discurs bine orientat şi destul de cald, prezintă întreaga operă şi activitate a noului membru. Esenţele încep şi sfârşesc cu „Gândirea". Se dă astfel posibilitate celor din amfiteatru să înţeleagă, astăzi mai bine ca oricând, valoarea acestui curent în literatura noastră şi polii de remarcaţie ai poetului Nichifor Crainic.

Şi în urmă, încep felicitările. Noul academician le primeşte surâzând. Poate în adânc, înfruntă mult din adevărul spus într'un vers de Eeminescu. Toţi se ridică. Se mai iau fugar câteva fotografii, un nou film.

Doamna Veturia Goga pleacă singură.

Fotoliile rămân fără gândurile şi fără inima nimănui. 40 de fotolii nemuritoare.

DAR NOI UNDE VOM STA?

Din nou s'au amestecat unii cu alţii. Pe toţi ne paşte mereu din umbră aceeaşi lege a deşertăciunii. Şi zadarnic peste toate credem că ne înălţăm. Nu ascult de nicio poruncă şi pentru că febra îmi mai dă răgazul să fiu lucid, pot şopti prietenului meu de pe stradă că nu de nemurire vom muri, ci de o prea probabilă stupidă moarte omenească.

Se deschid portierele, şoferii se înclină, maşinile pornesc. In Bucureşti a început să plouă. Atât e nou, astăzi 22 Mai 1941 — la ora 6 după amiază. Şi poate o să mă întrebi: pe care scaun vei sta? Nu ştiu, poate altundeva.

TOLSTOI IN ROMANIA

de VLADIMIR DOGARU

Viaţa lui Tolstoi, deşi, lungă şi cu întorsături uneori întunecoase, e azi pe deplin lămurită. Numeroase studii s'au scris asupra ei şi criticii cunosc amănunţit faptele marelui scriitor. La Petersburg ori la Moscova, în Caucaz sau în Turcia, la Iasnaia Poliana ori în altă parte a Rusiei, pretutindeni a fost urmărită trecerea sa.

Cheia deslegărilor o dă autorul însuşi.

Tolstoi şi-a notat faptele cu o sinceritate şi regularitate uimitoare. Insemnările sale datează din cea mai fragedă tinereţe şi abundă în reflecţii despre sine însuşi.

Deşi lumea înconjurătoare nu-l interesa prea mult, totuşi, fie chiar şi numai întreacăt, a lăsat înscris câteceva despre fiecare loc pe unde a colindat.

Dacă e uşor de reconstituit viaţa sa, e foarte greu în schimb de găsit relatări despre alţii. Pe Tolstoi nu l-au interesat semenii săi. Inaintea tuturora s'a văzut pe el şi ochii lui, în loc să se îndrepte în afară, s'au îndreptat mai mult înăuntru. Nici chiar când împrejurările l-au dus dincolo de hotarele Rusiei, privirile sale n'au fost sustrase cercetărilor retrospective. A rămas acelaş, oricare ar fi fost mediul ambiant. Aşa se face că trecerea prin Bucureşti este săracă în reflecţii sociale. Ne-am aştepta să găsim însemnări despre starea culturală a Principatelor, despre viziunile ontologice ale poporului, despre înclinaţiile lui artistice, despre frumuseţile naturale, despre tot ceeace ar putea să observe un scriitor în genere. Nimic sub pana lui Tolstoi din toate acestea. Cele ce şi-a notat, îl privesc mai mult pe el şi mai puţin pe noi. Totuşi se află şi câteva informaţii preţioase, care aruncă lumină asupra destinului nostru ca popor.

Să schiţăm împrejurările care l-au determinat pe Tolstoi să vie în Bucureşti, să refacem itinerariul pe care l-a urmat şi să precizăm şi oraşele în care a mai stat.

In 1853, Ruşii se găseau în război cu Turcii. Luptele păreau a nu se termina curând şi întreaga atenţie se concentra în Crimeia. Intervenţia anglo-engleză sili pe Ruşii să întemeieze o armată şi la Dunăre. I se numi un Stat Major, a cărui reşedinţă se fixă la Bucureşti. Tolstoi se găsea la Tula, pe frontul din Caucaz. In Februarie 1854 află că a fost mutat să lupte la Dunăre. Noua baterie se instalase la Oltenita, de care îl despărţea o distanţă enormă... Plecă îndată. Ajunse după o călătorie de trei săptămâni şi cum formalităţile cereau să treacă întâi pe la Statul Major, făcu deci un popas la Bucureşti. *Journalul* său notează exact ziua sosirii: 13 Martie. Asupra rutei urmate, spune doar atât: „Am plecat din Moscova şi prin Poltova, Chişinău, etc., am ajuns ieri la Bucureşti. In timpul acestor zile am fost fericit...". Nu ştim despre ce fel de fericire e vorba. Probabil să-l fi încântat privelişti naturii, inedite pentru el. Dar tocmai când promitea să fie mai interesant, Journalul său, a cărui nouă parte o inaugurase la Bucureşti, amuţeşte chiar a doua zi. Abia la 15 Iunie îl reia: „Trei luni de lenevie şi, de nemulţumire sufletească...". Fusese la Oltenita, se îmbolnăvise, revenise la Statul Major, luase parte la asediul Silistrei, jucase cărţi, suferise de dinţi, şi-şi pierduse tot timpul fără să lucreze... E foarte necăjit pe el. Deaceea scrie: „E pentru ultima dată când mă mai iert: Dacă în curs de trei zile nu fac niciun bine pentru alţii, mă sinucid!" Aceste ameninţări sunt frecvente în Journalul lui Tolstoi şi ele rămân totdeauna fără efect. Promite că numai greşeşte, se jură, dar a doua zi, după ce cade din nou în păcat, se iartă cu o uşurinţă comică. O lună mai târziu, pe când se afla la Focşani, Tolstoi se supără din nou pe el. Nu putuse citi din Schiller, din cauza lenevieі: „Dacă mâine nu lucrez, mă omor! Irevocabil mă omor!" E indulgent însă şi de data asta, cum va mai fi de nenumărate ori...

Aceste preocupări de autoformare îl sustrag pe Tolstoi dela cele ce se petrec în jurul său. Era însă o manie veche, de care nu se va lecui până la moarte. Ea începuse din adolescenţă, odată cu viaţa destrăbălată pe care o dusese la Moscova. In timpul şederii din România, Tolstoi avea douăzeci şi cinci de ani împliniţi, şi după socotelile lui, la vârsta asta, el trebuia să fie altfel. Deaceea, umblă cu sete după reguli de morală şi când nu le găseşte şi le fabrică singur. Intreaga lui viaţă a fost o luptă contra răului. Mai niciodată nu l-au mulţumit însă rezultatele. La treizeci de ani s'a considerat înfrânt, la cincizeci de ani îmbătrânit, iar la optzeci, deşi încă în plină vigoare, a fugit d'acasă. Nimeni nu s'a dorit mai pur ca el şi nimeni nu şi-a atribuit totuşi, atât de mai multe păcate. Vorbind cândva de anii tinereţii, Tolstoi a scris aceste fraze, a căror amărăciune l-a urmărit până la adânci bătrâneţe: „Mi-e cu neputinţă să nu simt în inimă groază şi desgust când mă gândesc la anii aceştia. Omoram în războaie, provocam la duel, jucam cărţi, furam câştigul ţăranilor, îi înşelam şi-i băteam nemilos cu varga. Minciuni, adultere, chefuri, hoţii, tot felul de crime am înfăptuit. Pentru toate primeam felcitări şi camarazii mă considerau ca un om relativ moral...". E strigătul de revoltă pe care, în mic, îl scosese de sute de ori, în chiar momentul păcătuirii.

Epoca şederii din România e poate cea mai cuprinsă în remuşcări. Deşi în plină campanie, Tolstoi se sforţează să câştige vremea pierdută. Citeşte pe Lermontov, Puskin, Turghenieff, Karamzin, Alphons Karr, Schiller, Goethe, La Fontaine, George Sand, Dickens, Koranul: scrie la Adolescentul, Romanul unui proprietar rus şi Memoriile unui artilerist; visează ori plănueşte alte opere literare, cu un cuvânt, duce o viaţă dintre cele mai spirituale.

Tolstoi era un protejat şi pentru el războiul nu prezenta niciun pericol. La Oltenita, adică pe front, n'a stat decât câteva săptămâni, după care a fost chemat la Bucureşti, lângă Statul Major. Aci a rămas până la jumătatea lui Iulie, când, odată cu întreg cartierul general, a plecat spre Basarabia. Marşul e plin de peripeţii şi a avut următoriul itinerariu: Bucureşti, Râmnic, Focşani, Bârlad, cu o întoarcere: Odobeşti, Focşani, Tecuci, pentru a ajunge din nou la Bârlad; apoi: Vaslui (el zice „Aslui") — Iaşi — unde împlineşte vârsta de douăzeci şi şase de ani — Sculeni şi, în sfârşit, Chişinău. In total, o lună de mers, iar de şedere în România, opt: din Martie uână'n Noembrie.

Ar fi putut nota multe şi totuşi, n'a notat.

In afară de amorul său propriu, care-l făcea să se închidă în sine însuşi, o altă cauză a lipsei de interes pentru locurile româneşti o formează şi ideile preconcepute cu care a venit. In vremea aceea Ruşii nu ne priveau cu ochi buni şi exercitau contra noastră o aprigă ponegrire. Tolstoi însuşi, fu victima acestei propagande: „După convorbirea cu medicul (care-l operase la Bucureşti, în ziua de 30 Iunie), am renunţat — povesteşte el în Journal — la părerea stupidă şi nedreaptă pe care o aveam faţă de Valahi, părere care este răspândită în întreaga noastră armată şi care mi-a fost vârîtă de idioţii pe care i-am întâlnit până acum. *Particularitatea acestui popă constă în farmec şi tristeţe*". Mai mult nu spune. Se referă la Doine, la muzica poporană, ori la temperamentul nostru în genere? Greu de precizat.

Insemnările sale sunt aşa de laconice, încât uneori devin simple vorbe: „Seara am plecat cu Malici la Moara Domnească (probabil vreun local de petrecere), dovedind încă odată lipsa mea de seriozitate" (20 Iulie). Intr'alt loc: „Am mers călare până la Râmnic" (30 Iulie). Sau: „Ajuns cu bine la Bârlad; executat misiunea cu care am fost însărcinat" (7-11 August). Ori: „Sculat târziu, plecat apoi la Odobeşti. Această plimbare nu mi-a reuşit" (15 August). Nimic în plus, deşi un scriitor cum se credea el că este, ne-ar fi dat zeci de pagini de descrieri.

O singură dată pare mai inspirat: în seara de 7 Iulie. Pasagiul cuprinde un tablou al Bucureştiului, văzut noaptea, sub lumina felinarelor: „Mă aplecai pe fereastră, spre a privi felinarul ce strălucea printre frunzele copacilor. Din norii de peste zi mai rămăsese doar unul. Fata proprietarului era şi ea ieşită la balcon. Pe stradă trecu o bandă de lăutari. Când sunetele unui vechi cântec ajunseră până sus, frumoasa fată suspină adânc, se sculă şi se retrase înăuntru. O impresie de dulce tristeţe mă năvăli. Surîsei involuntar şi privii multă vreme felinarul meu, a cărei lumină se răspândea printre ramurile copacilor. Vântul, noaptea, ura, cerul — toate îmi apărură mai bune...". O idilă în toată regula, al cărui beneficiar tânărul ofiţer deveni în curând...

Insemnările lui Tolstoi nu vorbesc deci mult despre noi. Autorul lor era prea tânăr pentru un astfel de act şi mintea sa nu era deprinsă cu asemenea probleme.

Tolstoi nu are perspicacitatea unui Keyserlnig de pildă. El e prea poet, prea liric şi ochiul lui nu era încă deprins să observe 'n afară.

Oricum ar fi, notările lui au un farmec deosebit: sunt făcute la faţa locului şi privesc deopotrivă un scriitor şi-un popor.

CRONICA

Petre Paulescu: Fuga în azur,

elegii, Colecția „Convorbiri literare ‘

Incepând nu de mult să strângă în jurul său talente tinere, revista „Convorbiri literare“ condusă de d. **I. E. Torouțiu**, a isbutit repede să fie una din publicațiile lunare importante dela noi.

Spre a marca o legătură mai vie cu scriitorii, înlesnind accesul operelor lor spre public, d. Torouțiu a înființat și colecția „Convorbiri literare“, în care au fost tipărite până acum numeroase volume.

Tânărul autor Petre Paulescu se înfățișează cu „Fuga în azur“, ca un talent al genrației noui literare, recomandat de editorul ce-o sprijină. Spunem deci „recomandare“ și exprimăm ceva mai mult decât cuprinde un simplu fel de a vorbi.

Autorul elegiilor din cartea ce-o recenzăm, vine într'adevăr, în uniforma comună camarazilor săi de serie literară, cu preocupări la aceiași temperatură, cu mijloace stilistice din aceeași manieră.

E greu deci să spunem ce pecete personală poartă d. Petre Paulescu, dar vedem bine că d-sa se integrează momentului ultim din evoluția deceniului expirat, ceeace, desigur, poate fi considerat un merit. A nu rămâne în urmă cu sensibilitatea și procedeele, și deasemeni a nu afișa un gust de avangardă riscând să te izolezi spre a fi apoi depășit, e semn mulțumitor în lirteratură. Evident, timpul va aduce selecție în seriile conformiste, dar în cazul d-lui Paulescu selecționare înseamnă creștere și maturitate. Dacă am voi să găsim ceva personal în „Fuga în azur“ am sublinia, depildă, un anume joc cu sine însuși al poetului, în care îmbină intimismul cu un humor elegiac :

Biroul meu doară de mine-i plin
Stă Petre Paulescu pe pereți...
In unele tablouri sunt senin
In altele m'apasă lungi tristeți.

Aci-s civil, în capul gol cu chică
Aci ostaș cu zâmbetul pe buze
Colo îmbrac severa mea tunică
Iar dincolo mă lăfăesc în bluze.

Pe masă stau ținuturi mari de rime
Și în sertare dorm melancolii ;
Oh, Domnule Poet, nu știe nimeni
Cât ară plugul nopților târzii.

(pag. 29).

Gustul acesta al autointerpelării e destul de mare la tânărul autor, care a observat că atrage atenție când se introduce singur în scenă. Pronunția propriului nume i s'a revelat pare-se ca un isvor liric, încât putem zice că poetul își e singur sieși muză :

Domnilor, la mine muza e cazonă
Poartă caschetă, cisme și centură,
Ea din mizerii, frumusețea fură
Comandă, execută și... ordonă.

Umblă pe stradă parcă e madonă;
Dar de un timp, ea plânge ne 'ncetat
Că Petre Paulescu-i concentrat
Că Petre Paulescu e pe zonă.

(pag. 37).

Odată începută cochetăria la oglindă, vrăjit oarecum de docila-i imagine, nimic nu-l împiedică pe autor să se provoace ca apoi să-și promită pentru împăcare, „azurul“ :

Știi Petre Paulescu, că nu te mai iubesc
Mi s'a urît pe lume, de când umblăm hai-hui.
Cu stelele pe umeri de când tot hoinăresc
Mă văd că sunt aieve băiatul nimănui.
. . . . . .
Furtuni și vise negre mă strâng mereu de gât
Și nici măcar un astru nu-mi râde în apa vremii.
Hei, Petre Paulescu, mi-a mai rămas atât
Să intru din nou slugă la curtile poemei.

pag. 36).

N'am urmărit să probăm talentul d-lui Paulescu, prin citatele pe care le-am putea multiplica, de oarece cartea ne oferă destule. Ne e greu să declarăm maniera adoptată, potențial liric. Aceasta din pricina facilității. Și alți poeți pot scrie astfel, și după câte știm, nu șovăesc s'o facă.

D. Paulescu stărue însă ca și când ar fi singur depozitar al acestui fel de inspirație. Dar simpla stăruință nu aduce nimic personal, încât rămâne de văzut dacă prezintă alte aspecte. Or, pretutindeni poetul versifică la fel cu confrații săi, după rețeta comună. Ce avantagii și ce cusururi are rețeta ? Zicem avantagii, fiindcă, din moment ce a fost adoptată de mai mulți, se presupune rodnică.

Ne referim în special la anumite aplicațiuni metaforice seducătoare pentru lectorul puțin exigent. Este folosit anume cu predilecție un metaforism în care se crede a se fi rezolvat dificultatea cuvântului abstract în lirism. D. Paulescu scrie: „priveliști de-amintire“, „buciumul tristeții“, „glodul suferinții“, „vreascuri de-aduceri aminte“, „sarica firii“, „buzunare pline de mistere“, „oalele tăcerii“, „stoluri de uitare“, „noaptea asta bea azur și vis“, etc., etc... Intr'un studiu al nostru amplu despre poezia nouă, am dat desvoltarea cuvenită abuzului metaforic ce-l semnalăm, am cercetat originea lui și am arătat în ce constă eroarea celor care nu au înțeles cum trebue pe maestru. Credem că versificatorii căzuți în mrejele acestei maniere vioaie, dar nesemnificative, vor fi depășiți curând de altă modă.

E posibil ca d. Petre Paulescu să-și găsească un făgaș personal ? Lucrul ar fi de bănuit după canoanele la care necontenit se supune :

Visez poeme cu ochi de cicoare
Cu mers domol și glasul liniștit.
. . . . . .
Ingenunchează 'n marginile zării
Și Petre Paulescu mi te roagă.

(pag. 52).

E totuși ceva clar. Faptul că și-a însușit un fel de a scrie caracteristic unei serii definite în literatură, constitue un indiciu că autorul are dreptul să se prezinte în public. Apariția cu a doua carte îl obligă însă la mai mult.

CONSTANTIN FĂNTĂNERU

Note românești

O NOUA EDITURĂ

Am vorbit odată aci despre rolul de mare răspundere în promovarea culturii, pe care-l au editurile. De priceperea sau lipsa de pricepere a institutelor acestora de cultură depinde în mare măsură răspândirea gustului pentru carte. Alături de strălucitele exemple date de țările cu veche civilizație din apus, unde editorii sunt înainte de toate oameni cu adevărat culți, de un gust neîndoelnic, se poate vorbi astăzi și la noi de părăsirea vechii concepții ce amenința cu sufocarea treptată și sigură a tinerei noastre literaturi în plină desvoltare. Spiritul mercantil, crescut și organizat ca oricare alt comerț, cedează făcând loc preocupării de frumos. Este un semn bun și nu poate fi lăudat îndeajuns, oridecâte ori va fi cazul.

Noua editură este Naționala-Gh. Mecu, *proaspăta succesoare a fostei „Naționala-Ciornei“. Din programul de lucru anunțat și din primele opere scoase de sub tipar, bănuim rostul cinstit și folositor pe care d. Gh. Mecu îl vede întreprinderii al cărei post de răspundere și l-a asumat și rămânem încredințați că atâta timp cât d-sa va păstra drumul nobil ce și-a ales, vom putea vorbi de un nou aliat al făuritorilor și iubitorilor de slovă bine scrisă. Prima lucrare apărută la „Naționala-Gh. Mecu“ este*

ISTORIA AMERICII
de JAMES TRUSLOW ADAMS

Veritabilă epopee, urmărind faptul istoric sub toate aspectele sale, cu o puternică putere de evocare, cartea lui Adams, departe de-a fi ceea ce pare a se ascunde sub titlu, este operă de creație în care datele de ordin politic, economic și social se împletesc în mod armonic în cadrul măreț al vieții unei națiuni tinere și puternice care și-a croit drum în istoria lumii.

Discuțiile ce a stârnit apariția ei, pasiunea cu care a fost atacată și susținută această operă unică prin grandoare și interes documentar, arată îndeajuns importanța ei, știut fiind că în Statele Unite nu se bucură adeziunea masselor decât operele cu adevărat mari, cele cu o importanță oarecare plasându-se cu ușurință și dela sine în marele anonimat.

Traducerea, într'o aleasă limbă românească, este semnată de d-na Wandy Muston.

O CARTE OPTIMISTĂ

este romanul scriitoarei Jolan Foeldes *intitulat* Mă mărit. *Comunitatea de muncă, dovedită cea mai potrivită formă a activității, își găsește în romanul acesta expresia adecuată. Valului de deprimare pe care vremurile apropiate îl isbesc cu furie de meterezele sufletului omenesc, Jolan Foeldes îi opune încrederea în triumful total al muncii și voinței de-a învinge.*

Tinerețea câtorva fete pornite cu elan spre cucerirea unor situații mai bune, efortul continuu și susținut al adolescenței neobosite și încrezătoare îți aduc, prin această lectură reconfortantul sufletesc după care generațiile tinere aleargă însetate.

Paginile de discretă și suavă analiză a dragostei ce înmugurește dincolo de preocupările copleșitoare ale existenței, se adaugă în mod fericit calităților pe cari le-am remarcat mai sus. Departe de-a aluneca în convențional, romanul acesta rămâne o evanghelie a tinereții victorioase, a vieții ce irumpe năvalnic în jurul nostru.

Intr'o curată românească, traducerea a fost făcută de d. Virgiliu Athanasie Mănescu.

INTRE CĂRȚILE

pe care editura „Națională—Gh. Mecu“ le are sub tipar și care vor apare în curând, după un plan întocmit cu grije, anunțăm deocamdată câteva volume ce-au obținut un neîndoelnic succes la ediție anterioare: Pe aripile vântului, **de** Margaret Mitchell **(astăzi epuizat);** Veneția, **scrierea plină de evocare duioasă a istoricului francez** Charles Diehl **și** Floare întunecată **de** John Galsworthy.

RISIPĂ AVARĂ

se intitulează volumul de versuri pe care d. **Ion Frunzetti** îl va scoate, peste două săptămâni, în „Colecția Universul Literar“.

C. POSTELNICU

SĂPTĂMÂNII PARANTEZE

Ce părere are d. Victor Ion Popa despre criticii teatrali... ...din ce cauză? — și... ce e de făcut?

Proaspăta revistă săptămânală „Arta“ a întreprins o anchetă, ca să afle care e cauza crizei prin care ar trece dramaturgia originală.

Iată, după părerea d-lui Victor Ion Popa, dramaturg original și director al teatrului subvenționat „Luptă și Lumină“, care ar fi unul din motivele pentru care trece teatrul românesc prin criză :

„Pentrucă presa și publicistica nu mai poartă niciun interes teatrului — ca tuturor artelor de altfel — lăsând în genere cronicile de specialitate pe mâna unor oameni absolut nepregătiți, fără pic de autoritate și simț al răspunderii, — dar mai ales fără strop de dragoste pentru artă, fără înțelegere a rostului ei, fără generozitate“.

Acestea sunt părerile d-lui Victor Ion Popa despre criticii teatrali români, de azi. Nu face nici o deosebire. Nu citează nume. Vizează „în genere“.

Să identificăm, deci, noi.

Iată, așa dar, cari ar fi criticarii teatrali vizați de d. Victor Ion Popa, „în genere“ (cu arătarea, în dreptul lor, a ziarelor și revistelor în care sapă ei temeliile teatrului românesc), — „absolut nepregătiți, fără pic de autoritate și simț al răspunderii“, etc. :

Romulus Seișanu *(Universul).*
Dem. Theodorescu *(Viața).*
Mircea Ștefănescu *(Curentul).*
Victor Popescu și Traian Lalescu *(Universul Literar).*
Vintilă Horia *(Gândirea).*
Petru Comarnescu *(Revista Fundațiilor Regale).*
N. Carandino *(Revista Română).*
Ion Anestin și Horia Rădulescu *(Vremea).*
Mihai Apostolescu *(Curentul Literar).*
Vlaicu Bârna *(Arta).*
Pascal Theodorescu - Valahu *(Cortina).*
Nichita Tomescu și Gaby Michailescu *(Vedeta).*
Cicerone Theodorescu *(Hotare).*
N. N. Matei *(Ilustrația Săptămânii).*
Mihail Băișoiu *(Porunca Vremii).*
Dinu Roco *(Sfarmă Piatră).*
Al. Raicu *(Seara).*
C. T. Bobeș *(Acțiunea).*
Neagu Rădulescu *(Unirea).*
Petru Manoliu *(Timpul).*

..., fără strop de dragoste pentru artă, fără înțelegere a rostului ei, fără generozitate“.

Intr'adevăr, — generozitatea, înțelegerea și dragostea celor mai sus pomeniți (și ale încă multor altora, cari temporar nu mai scriu) n'au prea apreciat, în ultima vreme, la justa lor mare valoare, dramaturgia originală și directorlâcurile subvenționate ale d-lui Victor Ion Popa.

D. Popa are dreptate. Ar fi timpul să se pună oarecare ordine în teatrul românesc.

Ar fi exact timpul să treacă a mai face și d. Popa cronică teatrală, — și să mai conducă teatre și unii dintre cei de mai sus,—ca să vadă și ei ce greu îți vine când te vezi ignorat, când te simți ratând și când începe să te apuce cu acreală...

...Până la a pierde măsura și busola.

Riscanta ieșire a d-lui Victor Ion Popa ,ani de zile om prudent, este îngrijorătoare.

S'a rupt desigur undeva vreun resort...

Iar cazul e unic în analele teatrului și ale presei românești, și — de bună seamă — nu va rămânea fără repercusiuni.

Intre altele, s'ar putea ca vreunii dintre cei vizați, — să refuze calificativele.

C. CRISTOBALD

ETCAETERA...

C. TĂNASE, ECONOMIST

Aflându-se în lumea teatrală că d. C. Tănase, directorul companiei de reviste „Cărăbuș“ a devenit co-proprietar al cafenelei „Royal“, au început imediat comentariile:

— Și nu pierde? Are clienți?

— Nu pierde! Are clienți pe toți angajații trupei „Cărăbuș“.

— Dar angajaților trupei „Cărăbuș“ le dă mâna să plătească prețurile mari dela „Royal“?

— Le dă mâna, pentrucă angajații „Cărăbușului“ sunt foarte bine plătiți.

— Dar cu ce bani își plătește Tănase, așa de bine, angajații?

— Cu banii pe care îi câștigă dela cafenea !

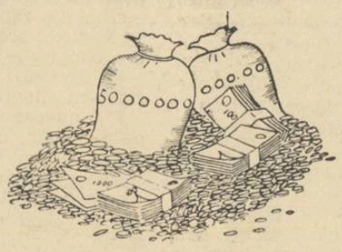

C. TĂNASE, FILANTROP

Un actor bătrân din trupa „Cărăbuș“ îi povestește altuia mai tânăr, cum a devenit d. C. Tănase, filantrop.

— Uite, cum. Tănase e din Vaslui. Nimic mai natural, vei zice, ca vasluienii să fie mândri de concetățeanul lor și de câteori pleacă el în turneu și se abate cu trupa pela Vaslui, să dea ei năvală și să-i facă săli arhipline...

— Natural !

— Ei bine, nu ! Se mira ani de zile, la rând, toată suflarea teatrală românească, în cap cu însuși Tănase, că tocmai la Vaslui, orașul său de baștină, făcea el totdeauna, cele mai mici rețete. Și ce și-a zis el într'o zi : Or fi vasluienii neluminați, și n'or fi pricepând rostul teatrului, pe lume ! Ia să-i deștept eu ! Să le fac o școală primară !... *Și le-a făcut. Dar, la turneul următor, aceeași poveste : sala goală ! Atunci, ce și-a mai zis el, într'altă zi:* Or fi oamenii bolnavi, și d'aia n'or fi putând veni la teatru ! Ia să le fac și un spital !... *Și le-a făcut. Dar, degeaba. La turneul următor, povestea s'a repetat : sala goală.*

— Măi, să fie ! și-a mai zis Tănase, iar. Să știi c'or fi legați de Necuratul ! El nu-i lasă să vină la teatru ! Ia să le fac eu și-o biserică, — să-i desleg de Satana !... *Și le-a făcut ! Zadarnic. Rezultatul a fost iarăși, același. N'a izbutit — și pace — să atragă Tănase vreodată mai mulți concetățeni la spectacolele lui din Vaslui.*

— Și până la urmă, a întrerupt desigur seria operelor filantropice.

— Dimpotrivă ! a încoronat seria cu o operă și mai măreață ! Văzând Tănase că nu-i poate convinge pe vasluieni cu nicio filantropie să vină la spectacolele lui, că adică, pentru arta lui, vasluienii sunt morți — le-a mai făcut o ultimă filantropie.

— Ce ?

— Un cimitir.

CONCURSUL CU PREMII AL ZIARULUI „VIAȚA“

Ziarul „Viața“ de sub direcția marelui scriitor, d. Liviu Rebreanu, a întreprins un concurs cu premii, printre cititorii săi, întrebându-i *„Care e viața pe care ați dori s'o trăiți ?“*

S'au primit destule răspunsuri, de toate calibrele, dela cititori de toate categoriile, — care răspunsuri, publicate în ziar, au făcut deliciu!... cititorilor cari n'au răspuns.

Cel mai spiritual dintre răspunsuri n'a văzut însă lumina tiparului.

„Un cititor anonim“, la întrebarea aceasta, *care e viața pe care ați dori s'o trăiți ?* a răspuns : *Viața fără ziarul „Viața“.*

In redacția ziarului s'a făcut bineînțeles, mare haz, și toată lumea a fost de acord ca, pentru deplina obiectivitate a anchetei, să se publice și spiritualul răspuns inofensiv.

S'a renunțat însă, — aflându-se la timp că gluma nu era „a unui cititor anonim“ ci a unui foarte cunoscut... redactor al ziarului.

Care redactor — așa stând lucrurile — nici n'a fost premiat.

ȘUETĂ... PENTRU TOATE ANOTIMPURILE

Se mai întrunesc scriitorii și la cofetăria „Nestor“.

Acolo, zilele trecute, poetul I. M., peste a cărui agerime de spirit, anii s'au scurs, nu fără a lăsa urme, — își povestea impresiile culese din ultima călătorie făcută în Italia:

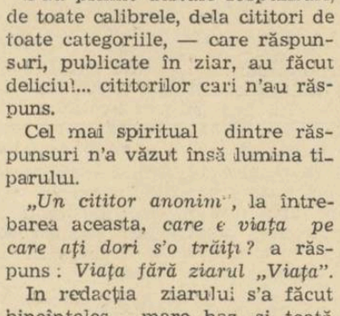

— Și am intrat în castelul ducilor de Ferara. Intr'o sală uriașă, toți pereții erau pictați. Un perete reprezenta Primăvara; al doilea perete reprezenta Vara; al treilea reprezenta Toamna, — și al patrulea perete reprezenta... ...Uite, al patrulea perete, nu-mi aduc deloc aminte ce reprezenta...

VÂNĂTORUL DE URȘI...

Masă mare — desigur, scriitoricească — la Café de la Paix. Se află la masă chiar vreo doi scriitori.

Și dă șuete d. Al. C., cunoscutul prozator umorist. Dânsul este, se spune, și vânător. Cert este un lucru : povești vânătorești știe multe.

Și tocmai povestește... cum a vânat urși, Duminică, în munți :

— Deodată văd înaintea mea un urs enorm. Il iau la ochi, trag, și-l lungesc jos... La o sută de metri depărtare, alt urs, și mai mare, se ivește de după niște copaci... Il iau la ochi, trag, și-l

lungesc jos... Dar nu s'a isprăvit... Abia respirasem, și se ivește și-al treilea urs, mai îngrozitor decât ceilalți doi.. Il iau la ochi, trag, și...

In clipa aceasta, un consumator dela masa vecină, zice prietenului din față, destul de tare ca să audă și „vânătorul“ :

— Dacă-l lungește jos și pe-al treilea, mă duc la vânător și-l iau de gât.

Maestrul Al C., fără să se clintească, urmă :

— ...trag, dar... pe ásta nu l-am mai nimerit !

PRESA, LEGEA ZIARIȘTII ȘI... CĂINII

Se proectează o nouă lege a presei.

Bine ar fi să reglementeze ea și... esențialul pentru ziariști : simbria.

Ca să nu se mai dea ocazii la întâmplări ca următoarea, petrecută într'un trecut nu prea îndepărtat, când încă strălucea dulcea presă democrată.

Directorul unui mic ziar umanitarist nu-și prea plătea puținii redactori, dar avea un câine gigantic ((corcitură de „Saint-Bernard“ cu „Dobermann“) pe care îl hrănea cu câte cinci kilograme de carne pe zi și câte cinci pâini.

Unul dintre redactorii neplătiți (și deci nu tocmai hrăniți) remarcase.

Și într'o bună zi, intră el în biroul directorului și-i spuse foarte serios :

— Vă rog să-mi primiți demisia din postul de redactor al acestui ziar.

— De ce.. tovarășe ? Te duci la un ziar mai mare ?

— Nu. Tot la dv. rămân. Dar vă rog să-mi dați alt post.

— Și-anume ?

— Vă rog să-mi dați un post de câine !

...Da, da ! este foarte necesară o nouă lege a presei !

PUNCT

Viața unei reviste

(Urmare din pag. I-a)

Criza culturii? Criza moralei? Criza demnității? Criza omeniei? Ce-ți pasă: vezi-ți de treabă. Zadarnic protestează oropsitul, argumentând că asta este treaba lui. Cât timp va fi un papagal onest, cu pene verzi mâncate de molii și plisc preocupat de gustul smochinelor, ori desghiocatul sâmânței de scaete, spiritul va fi lăsat în pace. „Cultura“ pe care o va face, pentru uzul celor cu bănuții pregătiți, nu va fi socotită primejdioasă. Nuvelist, poet, romancier, esseist chiar — dacă renunță la idei („ideile“ sunt totdeauna rău văzute), — spiritul poate fi tot ce pofțește: se poate costuma.

In nici un caz însă nu-i este îngăduit să-și fie sieși oglindă: un spirit al spiritului, care și-ar încerca descifrarea legilor sale interne, încercând să și le impună creaturilor sale ar fi un spirit... trimis în lumea spiritelor. Un papagal care ar protesta împotriva caterincii, scoțând în loc de anodine și mincinoase „zodii“, din cutiuță, — pentru uzul „cavalerilor“ de mahala și domnișoarelor de provincie cu dotă scrisă la ziar, — dintr'odată, încendiare viziuni personale, nepermise judecăți critice, interzise aprecieri estetice, nepoftite criterii de valorificare riscă să i se taie pliscul, să i se ardă penele, să i se smulgă coada, să i se retragă cartela pentru semințe de scaete — blocate ca fiind plante oleaginoase.

Viața unei reviste este cuvântul viu. Viața cuvântului este spiritul. Viața spiritului este tot ce nu ține de viață asta.

Nu ne iluzionăm. Vom sfărâma cuvintele, pe acestea, punând în loc altele. Tot cuvinte.

Viață nu vor căpăta până în momentul când spiritul va înceta să mai simtă împotrivă-i, îndreptate preventiv, țevile de foc ale războiului unor unelte pe care singur le-a născocit, pentru scopuri mai puțin patricide.

ION FRUNZETTI

P. S Problema se pune acut, pentru începutul acesta de viață nouă pe care și-l dorește „Universul Literar“. Vom reuși să ne fie dejucat scepticismul?

DANSUL ANITREI

Inaintând spre debarcader — tot mai aproape de puntea pe care încremenise Aliş, cu picioarele sub el, cu ochii pierduţi în larg, cu fesul ieşit de soare — pe ceafă, Lully coborî pânza şi rămase la cârmă. Unduiri uşoare purtară luntrea spre ţărm. Aliş se însufleţi — pe neaşteptate, — apucă funia vasului, făcând un nod complicat şi trecu în barcă.

— Domnişor ai plimbat mult... Bine c'ai întors : la nopte, furtun' avem!

Rostea vorbele într'un fel amuzant, căutând privirea Lully-ei.

— Dece nu mi-ai spus de azi dimineaţă, Aliş ? Că nu mă mai întorceam...

Faţa uscată a lui Aliş, mulată parcă în lut galben, pare o alta, pentru câtăva vreme. Ochii prelungi se deschid puţin. Fruntea se încreţeşte. Limba udă buzele incolore :

— Domnişor, la noi estem un cântec formos. Cântec de dragoste estem. Zicem aşa :

„Cenuşe nu se face—fără să fie foc,
„Mările nu limpezeşte — fără să se ridice valuri"...

Aliş a spus ultimul vers— plecându-se să ridice ceva din fundul bărcii. Apoi, nici nu mai ia aminte că Lully a sărit pe puntea de scânduri, că fuge spre ţărm şi se face nevăzută pe după casa lui Ibram. El se întoarce spre mare, încremeneşte rezemat de catarg — şi fascinat parcă de decorul largurilor, psalmodiază cântecul — din care a tălmăcit, pentru Lully, cu vorbele lui turceşti...

— „Mările nu se limpezesc —fără să se ridice valuri" — îşi repetă Lully. Ca să ajungă mai repede la vilă, ocoleşte prin unghioare mizere, ţărmurile de ziduri de calcar, de case lipite cu lut şi văruite în culori ţipătoare. Un pui de turc mai încearcă să înalţe un turcaleţ jucăuş — în şuvoirea brizei. O cadână în feledgea vişinie urcă — dela cişmea — cu vasul de aramă pe umăr. In ciardacul unei case mai arătoase, un turc bătrân — cu picioarele adunate sub el... Pare un hoge, cu turbanul alb în jurul fesului. „Mările nu se limpezesc — fără să se ridice valuri". — Nimeni în grădină: semn bun. Lully caută să deslueşească ceva : nimeni în casă. Se repede pe scări, deschide cu cheia — pe care o află la locul convenit. Odată în întunericul fumuriu al odăii ei — de sus — Lully nu întârzie nici o clipă. Silueta ei se agită, sfâşiind din când în când, fascia arămie — strecurată pe sub perdeaua ferestrei, revărsare din feeria roşie a amurgului. Işi smulge shortul de pe ea şi — aşa — unduind, goală, se arată când înfăşurată parcă de o legătură ruginie, diafană, care-i cuprinde torsul, când mişcându-se — înfrigurată, s'ar spune, prin albastrul marin al undelor din adâncuri. Se desfăşură din mâinile ei un văl, se pare... Aproape în clipa următoare, în apele oglinzii, Lully se scrutează : îi este acum trupul strâns învăluit de o rochiţă de mătase, cu desenul verde umbrit al unor frunze de plantă sălbatecă, cu limbul ciudat încrustat, peste care şerpuesc umbrele negre şi frânte ale tijelor prelungi ca nişte liane, încercuind făptura Lully-ei într'o prelungită îmbrăţişare vegetală. Tulpinile şi frunzele se reflectă parcă în ape străvezii — poleite de pete arămii pe — alocuri — ori de lumina ca de aur vechi —uneori, unduind după mişcarea trupului.

Se avântă mâinile şi resfiră fluturarea părului, până pe umeri. E o întâie agitare — după îndelunga încremenire, în faţa oglinzii. S'a irosit fascia arămie din lumina apusului — şi albastrul marin din odae îşi turbură apele într'un cenuşiu mat. Lully abia se deslueşte în luciul oglinzii. — „Mările nu se limpezesc — fără să se ridice valuri".. In cântecul marinarului smirniot, n'a strecurat Costa şi versul ăsta ? Oare, cum o fi cântecul pe care l-a ticluit Costa, pentru Agafis? Ciudat, Lully nu l-a întrebat încă : — „Mările nu se limpezesc"... Dece nu l-a pus pe Aliş să-i cânte versul, ca să ştie ce unduiri de cântec tălmăcesc vorbele...? ....„fără să se ridice valuri". Tresare. A strigat Anna-Maria, jos, în curte. E salutul ei pentru Costa — de care s'a despărtit în poartă :

— Ohé, mergi cu bine, marinarule smirniot !

Lully coboară la parter, trece într'o odăiţă cu uşa spre spatele vilei ; din urmă, aude chemarea Annei-Maria, care ştie că Lully a revenit. Pe când urcă spre odaia ei, Lully se furişează afară şi fuge spre tâmpla malului de calcar. Se pierde într'un labirint de ulicioare şi poteci, printre muchii de cretă şi tufe de pelin. Se apropie curând — însă — de casa albă a lui Selim-efendi, sacagiul. Numai să pogoare drumeagul — care duce spre port. Pas cu pas — în cursul potecii de calcar, Lully se dumireşte asupra întâmplării... Intoarcerea de pe mare, cu barca lui Aliş... „Mările nu se limpezesc"... Se găseşte tot mai aproape de casa lui Costa... Ohé, Costa, marinarule smirniot ! Mă auzi ? Sunt eu : Lully ! Am venit să-ţi spun că mările nu se limpezesc, fără să se ridice valuri... N'o ştiai încă, iubitule ? Mările... Dar tu eşti un călător, Costa, un călător. Ai rătăcit, doară, pe toate mările pământului...

Când s'a găsit — în curtea casei — ascultând pe Costa care şuera „Gavotta"— din „Manon" ? — l-a strigat se pare :

— Costa, ascultă...

— Lully, tu ? Mica mea cadână, aşteaptă-mă, să cobor...

— Costa, ascultă-mă... Am venit să te întreb...

— Indată. Dacă vin jos, făgăduieşte-mi că n'ai să fugi... Spune !

— Nu.

Se şi afla lângă ea — şi Lully îi privea fascinată. Ce miraj îşi închega pâcla de lumină în preajma lor ?

— Ce vrei să ştii, Lully ?

— Spune, Costa... Iţi mai aminteşti cântecul marinarului smirniot, aşa cum l:ai imaginat — atunci — pentru Agafis ?

— Ce ţi-a trecut prin cap Lully? râde nestăpânit, Costa. Ştiu eu ? — Vezi, e mult de atunci... Şi apoi, după ce Agafis s'a înecat, cum să-mi amintesc un cântec pe care l-am cântat numai odată, aşa cum isvora din închipuire ? Ce ciudat, Lully, să te gândeşti anume la cântecul acela blestemat !

— Nu se poate să nu ţi-l aminteşti, Costa !

— Nu, Lully ! L-am uitat, îţi spun...

— Nu începea, cumva, aşa, Costa... „Mările nu se limpezesc, fără să se ridice valuri" ?

— Nu, Lully! Dar e frumos... De unde ştii aşa ceva ?

— Aliş mi l-a spus. E un vers dintr'un cântec de dragoste. Imi pare rău că nu-ţi mai aminteşti cântecul tău. Desigur, era vorba şi de dragoste. Nu ? Odată, când o să fim pe mare, numai noi, să te străduieşti să ţi-l aduci aminte. Spune-mi, era un cântec de dragoste, nu ?

—Da, un cântec de dragoste şi moarte, Lully. N'auzi ? De dragoste şi moarte. Nu tresari ? Nu mai spui nimic ?

— Cântă-l, Costa... Ori, nu ! Uite, să coborîm la debarcader. Vâslim în larg, în întuneric. Iar dacă are să vină furtuna, o să fie totul — ca **atunci**, Costa. Eu o să fiu Agafis, lângă tine, la cârmă. Peste bord — cu ceilalţi ! Nu-i aşa ? Şi să-mi cânţi... Singuri pe mare, Costa. Nu se poate să nu-ţi aminteşti acolo, în larg...

Sunt de mult, în odăiţa lui Costa, culcaţi pe salteluţele de pe lângă pereţi, îmbrăţişaţi : Lully, liană cu tije măslinii şi alungi, împrejurul trupului lui Costa.

— Lully, spune-mi...

— Da, Costa... Ce să-ţi mai spun ? Că te-am dorit — cum n'am ştiut, vreodată, ce e dorinţa ?

Că visam să fiu a cuiva — care ar fi avut toate farmecele tale? Că nu vreau să ştiu, acum, de nimic alt decât de iubirea care m'a cuprins ca o apă ? Că— în fine — totul se împlineşte, ca într'o previziune neobişnuită ?

Au tăcut, un timp, apropiaţi de îmbrăţişare, ascultând sgomotele de-afară.

— E numai marea, Costa...

— Da.

— Să vorbim, mai bine, ca să ne as-

cundem simţămintele, Costa ! Iată, istoriseşte dacă vrei, o întâmplare dintr'un port închipuit, cu o corabie care s'ar chema, de pildă : „Maelstrom"... Şi cu o femee cu părul cum e smoala, cu pielita ca fildeşul vioriu al scoicilor şi ochii verzi. Sau cu o fată care a iubit numai umbre... Tu povesteşti aşa de minunat, Costa ! Cred că închipuirea ta o ia, uneori, înaintea întâmplărilor adevărate — iar istorisirea se împlineşte atunci mai frumoasă decât ţi-ai fi depănat amintirile...

Şi după o vreme, tot Lully :

— Ce spuneam ?

— Vorbeam despre mine, îmi pare...

— Costa, ascultă ! Spune-mi...

Se desprinde din îmbrăţişarea lui şi se ridică într'un cot.

— Ce este, Lully ?

— Voiam numai să ştiu dacă mă iubeşti ! Nu mi-ai spus-o încă.

— Nu ? Apropie-te ! Aşa, revarsă părul peste faţa mea... Te iubesc, Lully...

— N'am ştiut că mă iubeşti, Costa...

— Dar acum ?

— Nici acum nu ştiu ! Pretext să fiu nefericită, Costa. Nici o povestire din lume nu istoriseşte fabula oamenilor fericiţi. Nu uita că „Romeo şi Julieta" — cea mai frumoasă împrejurare de dragoste, sfârşeşte cu moarte !

— „Dragostea e o glumă — pe care n'o cred decât îndrăgostiţii" — ar spune Nikita.

— Şi poeţii !

— Atunci, tu... Tu crezi în iubire, Lully.

— Aş vrea să plec, înainte de a mă podidi lacrimile, Costa.

E frînt ca de o săgeată trupul svelt al Lully-ei. Se desfăşoară o buclă lucie peste ochi...

— Lully, nu mai înţeleg nimic !

— Aş vrea să te uit, Costa.

— N'ai să mă uiţi...

— Da, aşa e ! Eu n'am să uit vorbele tale fără de rost, surâsul tău, Costa, — şi clipele de tăcere...

— Eu n'am să pot uita răsul tău, Lully — şi părul şi vorba ta, când îmi spuneai :

— „Costa eşti un călător ! Ai rătăcit, doară, pe toate mările lumii !"

— Mă obişnuisem cu paşii tăi prin odae, cu flueratul tău şi glasul tău care mă chema : — „Cadână mică" — iubesc marea pe care am plutit cu barca, iubesc şi barca — şi vâslele — şi undele verzi şi albastre, mulcome. Costa, ascultă-mă, —haidem pe mare, Costa... Are să fie cea mai frumoasă călătorie. Mai târziu, o să ne amintim de ea — ca de cea mai neobişnuită carte de iubire. Chiar numai întâlnirea noastră ţine de înjghebările minunii, Costa. Nu vreau să ştiu de iubirile tale, de până acum. Noaptea asta ne-a schimbat, amândorora, drumurile vieţii. Nu **simţi** cât de hotărîtoare este împrejurarea aceasta

— N'ai să mă uiţi...

— Da, aşa e ! Eu n'am să uit vorbele tale fără de rost, surâsul tău, Costa, — şi clipele de tăcere...

— Eu n'am să pot uita răsul tău, Lully — şi părul şi vorba ta, când îmi spuneai :

— „Costa eşti un călător ! Ai rătăcit, doară, pe toate mările lumii !"

— Mă obişnuisem cu paşii tăi prin odae, cu flueratul tău şi glasul tău care mă chema : — „Cadână mică" — iubesc marea pe care am plutit cu barca, iubesc şi barca — şi vâslele — şi undele verzi şi albastre, mulcome. Costa, ascultă-mă, —haidem pe mare, Costa... Are să fie cea mai frumoasă călătorie. Mai târziu, o să ne amintim de ea — ca de cea mai neobişnuită carte de iubire. Chiar numai întâlnirea noastră ţine de înjghebările minunii, Costa. Nu vreau să ştiu de iubirile tale, de până acum. Noaptea asta ne-a schimbat, amândorora, drumurile vieţii. Nu **simţi** cât de hotărîtoare este împrejurarea aceasta

de N. PAPATANASIU

Costa ? Parcă am porni — călători — înspre un continent îndepărtat, de unde nu va mai fi putinţă de întoarcere, niciodată. Neprevăzutul te-a atras, din totdeauna, Costa. Nu ? — Am vâsli necontenit pe marea care s'a acoperit de stele... Inspre un continent — poate imaginar — despre care au venit veşti, aduse de marinari, întorşi după ani — la ţărm.

— Imi plac cânturile — în noapte— ale mării sub maluri — ori în larg, Costa, alături de lemnul umed al bărcii.

— Şi dacă furtuna ori hula nu s'ar ivi peste ape, un vânt prielnic ne-ar purta înspre sud, spre Trapezunt ori la Istanbul.

— Va trebui — odată —să fugim pe mare, Costa.. Dacă nu pe mare...

— Dacă nu pe mare, — unde ?

— Ştiu eu ? In Deliorman, poate... Nu uita, Costa, că suntem bolnavi de iubire. „Tot aşa de bătrână ca şi lumea, străveche cât şi rasele, iubirea — ca şi durerea — înfioară întregul lanţ zoologic, capătă ascuţimi, se rafinează, creşte ca o plantă — pe măsură ce urci dealungul perfecţiunii anatomice ori urmezi desfăşurarea progresivă a sistemului nervos". Imi ierţi citatul; e dintr'un caet de notaţii mai mult ori mai puţin originale.

Spune-mi : te-ai hotărît ? Costa, nu mai putem întârzia în încrucişarea asta de drumuri. Trebue să se întâmple ceva neobişnuit ! Nu-i aşa ? Uite, hotărăsc eu : plecăm ! Nu spui nimic, Costa? Nici un cuvânt? Costa ! Te-am ştiut, întotdeauna, înainte de a te fi cunoscut aşa cum eşti, un timonier încercat. Ţi-s ochii obişnuiţi cu negurile şi cu vântoasele. Altfel, nu m'ai fi prins pe bord ! Vorbeşte, n'auzi? Ori spune-mi o vorbă rea, cel puţin, ca unei fete dintr'o locantă deochiată a Levantului.

Peste şerpuirea tijelor negre, peste aurul vechi al mătăsii şi peste trupul sinuos, îmbrăţişarea lui Costa — care-i frînge mijlocul şi-i soarbe buzele :

— Plecăm, Lully !

Glasul calm şi vibrant, în rostirea sonoră a marilor hotărîri.

— Intr'adevăr, Costa ? Nu te împotriveşti? Eşti hotărît ? Nu ! Nu ! Cum putem să ne hazardăm ? Am să plec numai eu. Tu ai să rămâi. Cum de ţi-am cerut asemenea lucru, pentrucă te-ai oprit să mă iubeşti ? Dece nu mi se arată adevărul, dintr'odată? Tu, Costa, eşti un călător. M'ai cunoscut — coborând de pe un cargobot, într'un popas de numai câteva ore. Am să te însoţesc până în port, Costa — şi înfiorată de iubire, am să te petrec cu ochii şi cu amintirea, până în larg, în porturile unde vei face escală, cu speranţa vagă — că vei reveni, cândva. Ce vrei ? „Mările nu se limpezesc, fără să se facă valuri". După ce vei fi plecat, hula se va linişti — şi undele sufletului meu vor fi străvezii, până 'n afunduri. O ştiu, de pe acum...

Se desprinde din înlănţuirea braţelor lui Costa. Dar întârzie să plece. Işi preumblă privirea în decorul sumar al odăii, cu o încetineală în mişcări — de parcă trupul, făptura ei întreagă ar urmări destrămarea gravă, plânsă de violoncele şi viole, într'un **andante** cu notele prelungi — ale unui motiv obsedant, chinuitor, de iubire, de moarte şi patimă. Alunecă într'un început de joc lent — prin luciul aburit al tăvilor de aramă, cuprinde vasul ruginiu de-alături ca un torso svelt. I se întoarce agale faţa spre ferestrele deschise spre mare. Işi odihneşte mâna pe vasul de lut, cu muşcate sângerii. De undeva, din închipuirea ei trează, glasul unei violine reia motivul acela chinuitor, şi Lully-ei i se pare că e chiar glasul ei. Şi visul sufletului urmăreşte arcuşul unduind în jocul nervos al degetelor alungi. Rupe din vasul de pe pervaz o floare de muşcată. Şi-o prinde în buclele negre. E Costa lângă ea şi-ar vrea s'o cuprindă. Năluca ei stărue numai cât privirile li se întâlnesc. Din prag, îi spune : — Mă duc să mă culc, Costa — sau să plâng şi să scriu... Apoi. — Ce păcat că iluziile de mâine — mor azi !

Lully păşeşte acum în ciordac, coboară scările de piatră. Costa îi urmăreşte silueta, în închipuire. S'a avântat în uliţă, Lully. Gândurile se rostogolesc în talaze potopitoare, vânzolite ca de o furtună neaşteptată — şi Costa se înalţă, ca să li se împotrivească: trupul lui de matroz sparge valul cât îi de greu. Alunecă, înspumată, în urmă-i, coama de ape de gând, şi Costa fuge pe scările de piatră ale ciordacului, prin curtea largă, în uliţă.

A ajuns-o pe Lully, din urmă, şi înlănţuiţi, pornesc spre crenelul dealului, dincolo de care se întinde, nesfârşit, Deliormanul.

(Fragment inedit — din romanul DELIORMAN — pe care-l lansează, în toamnă, editura **Cugetarea**).

Doctorul Catran

de RADU C. PARASCHIVESCU

Sighinaşul lui trup, mărunţel şi firav, capul lui teşit, acoperit cu mîţe arămii, ochii lui mici şi jucăuşi, umbriţi de nişte sprâncene stufoase, dar mai ales mustaţa lui roşie şi zbârlită, subt care se tuguiau două buze groase, netezite de un surîs prefăcut, îi dădeau înfăţişarea unui vulpoiu mai răsărit, care umbla pe două picioare, îmbrăcat în straie nemţeşti.

Vorbea blând şi măgulitor, mângâind cuvintele. Când l-auzeai că-ţi spune: matale, puiule, drăguţă şi-alte dulcegării d'astea, ai fi zis că-i bun de pus la rană, să-ţi treacă, în locul doctoriceloor pe care ţi le prescria cu ghiotora, dela farmacie, or ţi le da cu zgârcenie, din dulapul spitalului. In adâncul lui însă era foarte veninos şi umbla cu şiretlâcuri.

Lumea aflase cam cât îi făcea pielicica şi nu-l prea îmbulzea. La spital, de mare nevoie venea câte cineva. In schimb, el se ducea cam descior în plasă, nu de dragul sănătăţii celor de prin sate, ci de grija pântecului său.

Avea o trăsurică cu pânze, la care înhăma doi căluşei tărăneşti, micuţi şi domoi, pe care-i mâna singur: trei-trei, trei-trei...

Pleca dimineaţa, în răsăritul soarelui şi se 'ntorcea seara, în asfinţit, cu brişculiţa doldora, bucşită cu de toate, scârţâind din încheeturi, gemând subt povara încăcăturii.

Iar toate bunătăţile pe care le aduna, — smântânica şi untişorul, găinuşile şi puişorii, găsculiţele şi curcuşoarele, ouşoarele şi grăuncioarele şi tot ce-i trebuia, — nu-l ţineau decât osteneala şi câte-o aspirinică, o chinicuţă, o săricică amărue şi-alte bombonele şi prăfuleţe, din trusa plăşii, cu care cătrănea sufletul sătenilor, de unde i se şi trăsese porecla: Doctor Catran.

Intr'un timp îi mai căzuse o plescuţă: fusese numit medic de circumscripţie, în gara din apropierea comunei lui de reşedinţă. Umblase el, cât umblase, ca să capete postul, ştia însă, că nu se osteneşte degeaba. Pe lângă lefşoară şi frai pe c. f. r. mai avea şi picuşuri de pe la personal: ba părăluţe, ba lemnişoare, ba câte şi mai câte, — pentru câte-o scutire de serviciu, sau un concediu medical, care nu se dau pe gratis, când faci cuiva un hatâr.

Se 'nvârtea însă mai bine de pe la postulanţi. Ca să adeverească, cu iscălitura lui, pe tablourile de serviciu, că cel ce vrea să intre în slujbă este bun de muncă, Doctorul avea pretenţiuni mari, căci în mâna lui era pâinea şi cuţitul; iar omul, ca să nu rămâe fără pâinişoară, făcea, ce făcea, şi trebuia să ungă osia cât mai gras.

Şi-i mergea bine plugusorul...

Uneori înghiţea şi el câte-un hăpuşor, când se lăsa dus cu zăhărelul; se răsbuna însă cu vârf şi 'ndesat, când îi venea bine.

Odată, un postulant s'a dus într'adins la Doctor, cu mâna goală. Era com pisicher omul nostru şi se bizuia să-l ia cu vorba, să-l încânte cu şosele şi cu momele, făgăduindu-i marea cu sarea, ca să-l înduplece să iscălească. Pe urmă, era treaba lui cum se descurca, dacă isbutea să-l înşele.

Pe când postulantul astepta afară, în frig, — că era iarnă, — trece pe dinaintea lui cârdul de curcani ai Doctorului. Omul se uită la ei şi de-odată îi fulgeră un gând năstruşnic. S'apropie tiptil, prinde un curcan. Ii retează coada, vârâ penele subt zăpadă, apoi umflă pasărea 'n subţioară, vine la uşe şi se aşterne iar pe aşteptat...

După un timp s'arată o infirmieră, care făcea şi pe servitoarea medicului. Omul îi spune păsul, i-arată globaia, şi-o trimite să 'nştiinţeze pe Doctor. Infirmiera îşi vesteşte şeful, apoi vine iar, dă drumul omului să intre 'năuntru şi-i ia curcanul, pe care-l duce 'n cârd.

Peste puţin, după ce medicul adeverşte pe tablourile de serviciu, că postulantul este bun de slujbă şi-şi pune tureaua, omul pleacă, iar Doctorul ese 'n curte să-şi vadă ploconul.

— Care-i? — întrebă el, pe servitoare.

— Asta cu coada tăiată, — i-l arată ea.

— Bun! — face Doctorul. Apoi se pune să-i numere.

Văzând însă că nu sporise cârdul, după socoteala lui, întrebă iar:

— Unde-i unu?

— Ăştia-s toţi! — răspunde infirmiera.

— Nu se poate! Trebue s'avem unu mai mult, cu ăl de mi l-a adus acum, — o lămureşte şeful.

Numără şi servitoarea... Unu mai puţin. Dă raită după cel pierit... Pace!

Tot uitându-se amândoi în dreapta şi 'n stânga, dau peste penele din zăpadă, care nu fuseră vârîte prea adânc, şi se pricep cum stau lucrurile.

— Las' că i-o fac eu! — spuse Doctorul, înghiţindu-şi mânia.

N'a apucat să se răzbune însă pe potlogar, căci cei dela calea ferată, găsind că Doctorul se prea îmbuibase, a mai dat şi altuia pâinea şi cuţitul...

Aşa-i când nu-ţi dau pace duşmanii!...

Dar asta a trecut ca un zăpor.

La câvta timp după asta, i se 'ntâmplă Doctorului altă boroboaţă, care-a rămas de pomină în partea locului.

Păstorul unei turme de porci, sătul de tovărăşia mascurilor şi de pustiul ostrovului în care-şi ducea viaţa, într'o bună zi lasă rîmătorii în paza Domnului, să pască mogodici pe baltă, iar el vine la târg, să mai vadă lumea. Trece mai întâiu pe la stăpânusău, îi dă raportul, îl roagă să-i mai trimită ceva merinde şi pe urmă îi cere câţiva gologani, cu care se duce la cârciumă. Aici s'aşează la o masă şi cere să-i dea de băut.

Cam pe la chindie, beat ca un porc, cheamă la socoteală, plăteşte şi-apoi se ridică de pe scaun, să plece. Dar abia l-au ţinut picioarele pân'a eşit din prăvălie şi, când să treacă puntea, peste şanţul şoselei, — alivanţa! — cade grămadă 'n şanţ. Dă el să se scoale, — de unde! — nu-l ajutau puterile. Atunci se'ntinde cât era de lung, pe fundul şanţului, nehotărît ce să facă...

Stând aşa, mai mult în nesimţire, îl toropeşte somnul şi-adoarme.

Oamenii care treceau p'acolo se uitau la el, dădeau din cap, alţii râdeau şi-şi vedeau de drum. Mai pe urmă, unora li s'a făcut milă de el şi-l scot din şanţ, ca să-l trezească. El însă, butuc!...

Temându-se să nu moară, doi inşi îl iau pe sus, îl duc la spital şi-l dau în seama felcerului.

Subchirurgul anunţă pe medic.

Doctorul vine, se uită la el, îi dă roată 'mprejur, îl împinge cu piciorul şi, dacă vede că nu dă semne de viaţă, dă ordin să-l ducă în sala de autopsie. Apoi trimite după judecător, să-l cheme.

Omul dreptăţii vine numaidecât.

— Ce-i, Doctore? — îl întreabă el.

— Avem un mort, pe care l-au găsit nişte oameni, în şanţul şoselei şi trebue s'avizăm Parchetul, — îl informează medicul.

— L-ai văzut?

— Văzut.

— E mort?

— Mort!

Judele se 'ncrede în spusele Doctorului, scrie o telegramă şi-o trimite la poştă...

Peste noapte mortu 'nviază. Cască, se 'ntinde, iar cască, apoi se ridică 'n capul oaselor, se scarpină, clefăe cleios, se freacă la ochi şi se uită 'mprejur, să vadă unde se găseşte. Mirosul de doctorii îl desmeticeşte însă repede şi-şi dă seama că-i la spital.

Caută să se domirească, cum de-a ajuns aici, dar nu poate: nu ştia nimic...

Şi-l cuprinde un fel de teamă...

Deodată sare ars în picioare, se repede la fereastră, o deschide, s'aruncă 'n curte şi, — să te păzeşti! — nu se opreşte din fugă pân' la vadul podului. Aici ia luntrea podarului, trece gârla şi se duce la turmă...

A doua zi se primeşte şi autorizaţia Parchetului, să 'ngroape cadavrul. Judele se duce cu ea la spital şi cere Doctorului, să facă mai întâiu autopsia. Medicul nu zice ba. Şi-amândoi se duc în sala de operaţie.

Când colo, ia mortul de unde nu-i!...

Strigă pe felcer, să-i lămurească, dar şi acesta rămâne uimit, când vede lipsa mortului.

Atunci îi licăreşte judelui o bănuială. Se uită la fereastră... Deschisă! Examinează pervazul... Urme! Şi-i spune medicului:

— Murtu-a fugit pe fereastră...

Doctorul dă din umeri.

— Acum, ce facem cu Parchetul? — întreabă omul dreptăţii.

— Să ne mai gândim, — răspunde medicul.

Şi se duc la cancelarie...

Cum or fi cocoloşit afacerea, nu se ştie. Până seara însă tot târgul aflase de chestia cu porcarul şi hăhăiau localurile în hohote de râs.

Dar curând după 'ntâmplarea-asta, pe neaşteptate, moare Doctorul de-abinele.

— Mare fleţ! — a exclamat un hazliu, când a aflat ştirea. Şi-a găsit şi el, să dea ortul popii tocmai acum ,când ajunsese celebru...

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-988

24 - 941

BIBLIOTECA CENTRALĂ ... IU

Biblioteca Astra Sibiu

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL L • Nr. 24
SAMBATA 7 Iunie 1941
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Cultură pentru 20.000

de ION FRUNZETTI

Piedicele pe care le întâmpină „muncitorul cu peana" sunt dintre acelea care nu oferă, odată învinse, satisfacția unei victorii, ci tristețea unei renunțări. Problema publicului pentru care scrie, este pentru condamnatul la scris săptămânal tot atât de esențială ca existența vieții de apoi pentru spiritul teologului sincer. O revistă ca aceea în care apar aceste rânduri, trebuie să-și facă socotelile pentru 20.000 de cititori: știut fiind că mulți citesc revista cumpărată de unul singur, este greu de dat o cifră precisă. E, astfel, nepotrivit să presupun cunoscute o serie de lucruri, dela care înainte ai avea ceva de spus. Maniera expozitivă, uneori didactică, a unora din articolele pe care le-ai gândit cu mult mai svelt și mai pur realizate, de aici provine. Abilitatea cu care vei ști să strecori o informație — care să pară erudiție și nu cunoștință elementară, ca să nu sufere orgoliul cititorului — este prima condiție a reușitei întreprinderii primejdioase ce-ți propui. Un „esseist" în sensul cel mai flatant al acestui cuvânt, n'are nimic de-aface cu pedagogia culturii.

Problemele politicei acesteia dificile îi sunt străine. El scrie cum clădește arhitectul ale cărui păreri le reproducem în „notele italiene" de azi: pentru un grup select de cunoscători. Dar a continua să faci esseistică într'o țară care are 20.000 de cititori, — vorbesc de cei activi, de cei „la curent" cât de cât cu mișcarea artistică și literară românească, este nu un lux, cum am crede, ci o sfidare. Nu sunt împotriva culturii pentru ea însăși,

(Urmare în pag. 5-a)

Provincia

Mai acum câțiva ani era foarte la modă termenul de „scriitor provincial" sau acela de „provincie". E drept că noțiunile se legau de-o serie de fenomene dintre cele mai interesante și pline de viață. O efervescență nemaicunoscută până atunci se anunța din zeci de colțuri de țară: Ardealul, Bucovina, Banatul și Dobrogea se întreceau zi de zi în a asalta capitala cu reviste, cărți și plachete. Poeți și prozatori se afirmau — într'un cuvânt, „provincia" era o realitate dintre cele mai prețioase. Acolo mi-am făcut și eu primii ani de migăleală poetică, așa că îi cunosc, ca puțini alții, bucuriile și desnădejdile, toate. Știu bine (și asta n'o știu numai eu!) că provincia e un teren rodnic, un câmp în care sângeră cu trudă atâți oameni de mare talent, pe care dacă i-aș înșira aici, ar fi destul de mulți.

Și totuși... Ultimele vremi, bântuite de atât de vitrege vânturi, au adus în provincia noastră nu știu ce aer de sură prăfuire. Elanuri sunt acolo, sunt destule. Mi-o spune asta sumedenia de tipărituri care-mi poposesc pe biurou, tipărituri care nu mai gâlgâie însă de viața și de lumina de odinioară. Fără să se frângă, aripile ce se ridică acolo, se lasă înspre pământ, cutropite de pulbere și de tină.

Eu nu cred, ca mulți mărginiți, că provincia ucide. Pretutindeni, viața poate ucide la fel. Mă gândesc la cei câțiva prieteni, risipiți în orașe dela șes și dela munte, harnicii pionieri, superbi cavaleri ai unui spirit vesnic și lor le adresez cuvântul acesta de frate stângaciu și nerăbdător. Dela ei îmi îngădui să aștept saltul care să ridice „provincia" la locul de frunte în care stătea până acum. Provincia vie există, izolat — dar există. Și tocmai de aceea rândurile noastre nu se cer pricepute. Noi nu dorim salturi mortale, ci în locul câtorva stele, așteptăm un curcubeu. Când oare vor prinde să se agite din nou pensulele și bidinelele care să-l văpsească pe toată bolta României?

ȘTEFAN BACIU

Despre expresivitatea sunetelor vorbite sau dilema d-lui Caracostea

de AL. ROSETTI

D. CARACOSTEA NOVATOR. D. Caracostea reia în discuție în Gândirea (an. XX, nr. 3-4, Martie-Aprilie 1941, p. 125 sq.) o problemă ce-i este scumpă: aceea a valoarei expresive a lui i final în limba română. In cercetările d-sale anterioare (O problemă de versificație românească, Rev. Fundațiilor Regale, IV. nr. 4, p. 97 sq.; Die Ausdruckswerte der rumänischen Sprache, Jena u. Leipzig, 1939; Pozitivism și expresie, Conv. literare, LXXII, n-rele 10-12, p. 1703 sq.; Specificul românesc, Gândirea, XIX, nr. 2, p. 65 sq.), d. Caracostea, ocupând o poziție extremă de novator, susținuse originalitatea acestui sunet, specific limbii noastre, și arătase în ce fel poeții noștri au întrebuințat pe i.

Astfel, după d. Caracostea, în versurile următoare ale Mioriței (versiunea Alecsandri):

C'am avut nuntași
Brazi și păltinași,
Preoți, munții mari.
Păsări lăutari,
Păsărele mii,
Și stele făclii

i sugerează „simbolul colectiv al pierderii în tot" (Gândirea, XIX, p. 67); același - i, în versurile lui Aron Cotruș:

dârji strămbuni cu pașii șui,
iuți, semeți haiduci haihui,
voevozi dătători de legi
la gând treji, la faptă treji,
mândri și statornici cneji,
pădureți ciobani pribegi,
îndrăzneți
de ceruri beți,
și-arcași
uriași la pași

ar sugera „chemarea din depărtări seculare a unui svon de fapte" (Id., p. 68).

(De fapt, versurile din Miorița exprimă un sentiment de melancolie, iar din versurile d-lui Cotruș se desprinde o impresie de asprime, de forță).

BERNARDINO PALLAZZI — Scaunul alb

DOCTRINA CURENTA. Impotriva părerii că i final poate constitui o trăsătură caracteristică a limbii noastre, am căutat să arăt că acest fonem apare și în limbile slave, exact în aceleași condiții ca și în limba română; iar în privința valoarei expresive a lui i, am susținut că expresivitatea versurilor conținând acest sunet se datorește sensului frazelor, nu lui i (v. Bulletin linguistique, VI. p. 268 sq. și VIII. p. 166 sq.).

Am sprijinit această părere pe autoritatea d-lui Maurice Grammont, care încă din 1900, într'un studiu celebru (Onomatopées et mots expressifs, in Trentenaire de la Soc. pour l'étude des langues romanes, Montpellier, 1901, p. 261 sq.), a pus bazele teoriei expresivității a sunetelor vorbite.

In acest studiu și în lucrările sale publicate ulterior (Le vers français, ses moyens d'expression, son harmonie, ed. a 3-a, Paris, 1923; Traité de phonétique, Paris, 1933, p. 377 sq.), d. Grammont a ajuns la concluziile următoare:

1. Fiecare categorie de vocale (clare ascuțite, grave, sumbre, voalate) sau de consoane (explosive, licvide, spirante, șuierătoare) are o valoare expresivă bine determinată: vocalele ascuțite (i și ü), de exemplu, exprimă sgomote ascuțite:

Avec un cri sinistre, il tournoie, emporté.
(J.-M. de Hérédia)

vocalele nasale exprimă o impresie de monotonie, de tristețe, de blândețe:

Ale turnurilor umbre peste unde stau culcate.
(Gr. Alexandrescu)

Cale lungă
s'ajungă
mai sus
(B. P. Hasdeu)

consoanele l și r dau impresia de scurgere, de alunecare, etc.:

Les souffles de la nuit flottaient sur Galgala.
(V. Hugo)

(Cât de justă este această teorie rezultată din considerația următoare: dacă un sunet vorbit ar exprima orice impresie sau sentiment, atunci nu ar mai fi posibilă constituirea unei științe a expresivității sunetelor vorbite, din momentul ce discriminarea între rolurile jucate de fiecare sunet este imposibilă).

2. Pentru ca un cuvânt conținând sunete expresive să fie expresiv, trebue ca sensul cuvântului să se preteze la aceasta. Sau, în alți termeni: valoarea expresivă latentă în sunete e pusă în valoare de sensul cuvântului respectiv. Astfel, sunt cuvinte bine construite pentru a fi expresive și care, din cauza sensului lor, nu au nici o valoare expresivă: fr. teinter „a colora", de exemplu, nu are valoare expresivă, în opoziție cu tinter, al cărui sens (evocarea sunetului unui clopot) pune în relief valoarea expresivă a lui i nasalizat; așa dar, cu drept cuvânt s'a spus că ideea animă materialul sonor (H. Delacroix).

D. CARACOSTEA IN CONTRADICȚIE CU DOCTRINA CURENTA. Teza susținută de d. Caracostea este oare în concordanță cu doctrina curentă?

Nicidecum!

D. Caracostea susține, după cum am văzut mai sus, că i poate exprima sentimente sau impresii din registre cu totul opuse (dacă i final ar fi să exprime ceva, atunci ne-am aștepta să exprime sentimente de melancolie, de blândețe, potrivit naturei acestui fenomen, care în realitate consistă în muierea consoanei precedente); pe de altă parte, d-sa nu ține seama de faptul că expresivitatea e dependentă de sensul cuvântului sau al frazei respective.

D. CARACOSTEA REVINE LA O TEZA MEDIE. Ne-am aștepta ,deci, ca d. Caracostea, în articolul din Gândirea ce face obiectul acestor rânduri, să-și mențină poziția de novator și să-și apere teza ce a susținut-o cu mare lux de amănunte.

Spre surprinderea noastră, asistăm însă la o bruscă schimbare de atitudine: părăsind pozițiile ocupate până ieri, d. Caracostea devine deodată adeptul d-lui Grammont! Tactica urmată acum de d-sa este de a combate afirmațiile mele, sub cuvânt că mă contrazic și că izvoarele citate de mine confirmă părerile d-sale.

Dar pasajele pe care d. Caracostea le reproduce din M. Grammont, la pag. 125 sq., nu fac decât să confirme pe deplin ceeace am susținut, atunci când d. Caracostea ocupa o poziție opusă nouă!

(Reproducem aceste pasaje, pentru lămurirea deplină a cetitorului, în forma în care ele sunt redate de d. Caracostea: „Les voyelles ne sont pas onomatopéiques par nature; elles ne deviennent expressives que si la signification des mots ou elles se retrouvent les met en relief... Il est bon de rappeler encore une fois que les phonèmes ne sont expressifs qu'en puissance et n'expriment réellement quelque chose que si l'idée qu'ils recouvrent est susceptible de mettre en lumière leur pouvoir expressif").

(Urmare în pag. 2-a)

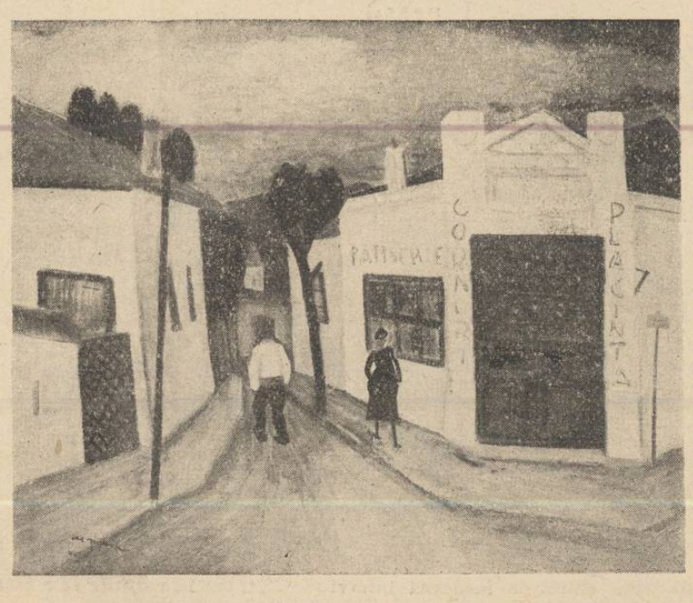

AL. ȚIPOIA — Peisaj

ETERNUL COPILĂRIEI

Din șiragul multicolor al literaturii italiene de astăzi nu se îndepărtează, în timp, opera lui Fausto Maria Martini, a cărui comemorare s'a făcut zilele trecute. Au trecut totuși zece ani de când scriitorul a depășit hotarele acestei lumi.

Cartea cunoscută și prin traducerile ei în alte limbi, *Verginită*, ne întoarce pe căile amintirilor, până la cele dintâi imagini ale copilăriei, către virginitatea sufletului.

A doua virginitate.... Icoane după icoane, copleșitoare, îl îmbată de plăcere, dar îl și obosesc.

Și, însfârșit, întâlnirea cu femeia care îl înalță prin curățenia, dar și prin experiența pe care i-o toarnă în cunoașterea sa trudită, aproape ștearsă...

Un suflu de puritate răsare la fiecare pagină. Și de pătrundere și trăire a sentimentului religios.

„Copilul de treizeci de ani și-a reluat mersul în lume: o cale mai aspră, mai grea decât aceea bătută în copilărie". Și, pe urmă, constatarea că „lumea este alcătuită din oameni și din lumină".

Au urmat apoi alte cărți, pe lângă cele din trecut, până la celălalt roman: *Il cuore che m'hai dato* („Inima pe care mi-ai dăruit-o") unde în lumea de aici, — în care se sbat, în bucurii și necazuri, doi oameni vii, — intervin umbrele de dincolo de viață, ale părinților. Și se amestecă aceste fantome, în traiul cotidian al urmașilor, repetând, în cei tineri, virtuțile, dar și păcatele de odinioară.

Aceiași undă lirică tremură, în iradiațiuni fanteziste, și în romanul acesta, deși stilul e mai puțin retoric, cu mai multă elaborare artistică, prin urmare descătușat de confesiune.

Dacă însă i-ai cunoscut întreaga operă, împreună cu nuvelele adunate în volumul *Vitrina cu antichități*, sau cartea postumă *Tăcerea*, îți dai seama până la urmă că motivele autobiografice răsar tocmai acolo unde ai crezut că scriitorul s'a îndreptat spre realism sau aspectele mari, sociale, ale vieții.

Dar tocmai marea sinceritate a lui Fausto Maria Martini a câștigat pe admiratorii săi de pretutindeni, iar acel lirism învăluit de o personală înțelegere a lucrurilor și a oamenilor i-a deschis o pagină minunată în istoria literaturii italiene.

C. N. NEGOIȚĂ

FIȘIER

O ANUMITA NOBLEȚE, care făcea din Mallarmé un semi-rege semi-sacerdot, plasată drept caracter dominant al poetului ne face să pricepem dece în România, Mallarmé n'a prins.

O anumită noblețe poate căpăta, până la un punct, cel care n'are nimic de rege și de preot în el. Dar e exclus ca un om cu un **anumit** concept al măririi, și cu un anumit concept al preoției, (toți tinerii noștri cărturari aproape au ascendențe clericale și năzuesc la mărire) să poată deveni vreodată **nobil.**

O **anumită** noblețe...

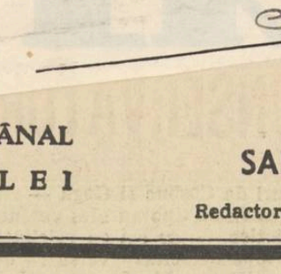

POSESIUNEA inteligentă a limbajului, este semnul unui scriitor, pe care discret i-l poate descoperi sub reverul corectitudinei obișnuite, oricare stăruitor și avizat cititor. Cineva care lasă să se strecoare într'un roman excedat de metafore și figuri prețioase de stil, vocabule ca: „între mine și 'ntre el..." sau ceva de aceeași calitate, nu dovedește — cum poate ar vrea să insinueze, — o „superioară dezinteresare de tot ceeace înseamnă amănunt neînsemnat de expresie", (lăsând să i se întrevadă în disprețul pentru stil, preocuparea de profunzimi abisale omenești), ci pur și simplu totală lipsă de vocație literară. Nu poate fi scriitor cel care scrie constant, obstinat și supărător: „a rămas numai singur", sau „un lucru pe care numai singur nu-l poate face", sau „îi plăcea să fie numai singur în cameră", etc. Se prea poate ca „only alone" să fie, literal tradus, echivalent. E însă, românește ca și când ai spune „ambele două" sau „continuați mai departe".

Nu e mult de când Maiorescu se distra pe socoteala unui anumit „silențiu tăcut și lugubru...".

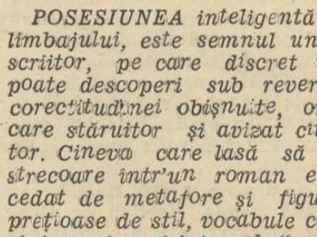

PROBLEMA dublului limbaj al poetului, care știe să se exprime în felul obișnuit, vulgar, al tuturora, pur tranzitiv, dar care-și plivește grijuliu ca pe o grădină artistic concepută, graiul, atunci când ceeace are de exprimat trece cu mult dincolo de pragul existenței obișnuite, este într'adevăr, pentru o anumită clică cârcotașă a literaturii, — clica criticilor — un „caz de dublă conștiință", capabil să fie rumegat în „causerii" savante. Una din acestea am avut ocazia să audiem, în rolul de tort neutru, de curând.

Ceeace nu știau prea îmbibații de peripateticiană limbuție domni, era că subiectul acestor dispute, umilul autor al articolului încriminat, îi asculta nebăgat în seamă și acid, ca de obceiu.

S'a vorbit atunci despre „dubla funcție metafizică a limbajului", despre rolul lui de a servi un regn existențial sau altul, pe cel al acțiunii sau pe cel al intuiției, etc., etc., etc... In afară de bucuria de a vedea pătrunzând bergsonismul până și în limbajul doct al specialiștilor criticei, autorul disecat a simțit doar o imensă greață pentru snobismul inteloctual, care face o „problemă", în stare a fi rezolvată teoretic, dintr'un *fapt*. Un *FAPT* și nimic mai mult.

E dela sine înțeles că altceva va cultiva grădinarul pentru ciorba lui cea de toate zilele, și altceva pentru împodobirea maestrită a unei peluze regale. E iarăși dela sine înțeles că altele decât sapa și hârletul de gunoiu, vor fi uneltele unui lucrător care îngrijii un parter de cactuși rarisimi, mândrie a meșteșugului său. Și așa mai departe. Este nevoie, cititori dumneavoastră, de o problemă pentru a înțelege asta?

•

UN ȚINTAR, este o nevinovată distracție pentru cine nu vrea decât să-și piardă timpul în doi... când nu sunt doi în stare să-și piardă altfel timpul. Un „țintar" este însă o distracție pentru spectatori, când protagoniștii n'au intenția numai să-și piardă timpul. Dar un „țintar" poate fi o teroare și pentru spectatori, când se joacă de unul singur cineva, și când, reușindu-i odată figura zisă „moară", râșnește la ea necontenit, prin mișcări mecanice, necontenit aceleași idei, în necontenit acelaș ritm, cu o necontenită convingere... necontenit!...

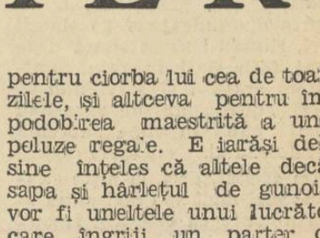

INTR'UN NUMAR vechiu din N. F. R., (vechiu pentrucă N. R. F. este o amintire a îndepărtatei epoci când pe pământ oamenii mai aveau răgaz și poftă să-și arunce ochii într'o revistă de cultură) găsesc o imagine din jurnalul patriarhului franciscanismului modern, cu nume predestinat îmbrățișării doctrinarului „poverello": Francis James.

Un stol de cocori i se părea, atunci, „lanțul care ridică ancora toamnei". Din fericire, Francis James n'a ajuns să vadă pe cerurile amurgurilor sângerânde, stolurilor de cocori metalici ale escadrilelor aviatice moderne.

Progresul i s'ar fi părut rebarbativ acestui prieten al măgărușilor cu muște pe urechile jupuite, și diavolesc.

Lanțul cocorilor metalici i-ar fi poate atunci, drept ancora care fixează corabia morții.

•

„Je disais à Stephane Mallarmé": este un esseu cu care de mulți ani, multe generații de anonimi sau iluștri se vor fi aflat multe nopți într'o familiară și caldă intimitate. *Paul Valéry* l-a scris ca și cum nu s'ar fi gândit la rezonanțele lui în viitor. Și totuși:

„Unul te critică; altul te ignoră. Te superi, ți-e milă. Cronicarul distrează după plac omenirea, pe spinarea ta, și amicii clatină din cap...

„Dar știi simți asta: că există în fiecare târg al Franței un tânăr ascuns care s'ar lăsa sfârtecat pentru versurile tale, și pentru tine?

„Ești orgoliul lui, misterul, viciul lui. Se izolează de toți în dragostea neîmpărtășită și confidența operei tale, greu de aflat, de priceput, de apărat...".

Nimeni nu-mi poate lua în nume de rău dacă profit de anonimatul unui pseudonim transparent, pentru a-mi mărturisi cinic slăbiciunile și patima.

Da! Pentru el scriem toți. Pentru tânărul anonim dintr'un târg ascuns al țării sau al universului, care s'ar lăsa spintecat pentru versurile, pentru ideile, pentru numele tău, face să întâmpini primejdia tiparului, — această mașină de sfârtecat vieți și lumi lăuntrice.

•

Cineva încerca „procesul falselor valori" ale culturii noastre. Acel cineva confunda conceptul de valoare cu cel de succes. Pentrucă valorile disecate tăios și irecuzabil, de autorul sugerat, erau... scriitorii cu succes în România, la publicul nostru deci.

LAFCADIO

VIAȚA DE DINCOLO DE RAMPĂ

EXAMENE LA CONSERVATOR

Nu ne-am dus cu prea mari speranțe la examenele de fine de an ale conservatorului — pe numele său nou: Academia de artă dramatică (anii I și II); nu veniserăm ca să descoperim pe scena sălii de festivități noui genii, necunoscute încă.

Știam prea bine că numai titulatura de... „examen", îi va impresiona îndeajuns pe tinerii elevi, silindu-i să se simtă neapărat intimidați în fața comisiei de maeștri și stăvilindu-le, astfel, entuziasmul de care dau dovadă până în clipa supremă a examenului.

Am asistat, deci, la niște examene mai mult sau mai puțin asemănătoare cu cele din trecut. N'a lipsit nici căldura mare deafară care le dădea candidaților impresia că „transpiră de emoție".

Am avut de înregistrat și unele plăcute surprize în aceste două zile de examene. De o pildă, au lipsit în acest an, aproape cu desăvârșire, bâlbâiții sâsâiți sau junii cari grasează în chip prea evident. Nu putem spune că toți candidații la examene posedau voci perfecte; în orice caz nici-unul din glasuri n'a impresionat în chip prea neplăcut timpanele auditorilor. Emoția i-a oprit pe unii candidați — mai ales pe unele dudui — să vorbească prea tare, iar pe alții i-a făcut să se oprească, nehotărâți în mijlocul recitatului.

Dar, în sfârșit, acestea sunt lucruri inerente oricăror examene. Tot așa cum inerente sunt și apostrofele aruncate de maeștrii — mai ales atunci, când recită elevii lor preferați — spectatorilor sgomotoși din sală.

Poemele recitate la examenul anului I au fost, cu câteva excepții, acelea obișnuite la fiecare examen. Elevele au arătat că au o deosebită predilecție pentru poesia lui Coșbuc. Incontestabil, gustul lor nu le poate face decât cinste. Să nu ne ceară însă toate candidatele să le credem pe cuvânt atunci când dedară în versurile ce le recită că sunt drăguțe și naive.

Băeții au recitat în deosebi versuri de Coșbuc și Goga — cei cari știau să țipe au ales versuri patriotice — iar cei cu veleități, comice au recitat versuri de Speranția sau Topârceanu.

Vom remarca în chip deosebit pe Dan Nasta, elev al doamnei Maria Filotti, care, recitând poemul „Ce jureș fără de svon", de Ion Marin Sadoveanu, a dat dovada unei deosebite sensibilități și a unei admirabile înțelegeri a versurilor ce-a recitat. Aceasta spre deosebire de alți candidați, cari ne-au făcut impresia, unor flașnete rostitoare de versuri.

Printre elevii doamnei Maria Filotti am putut recunoaște și alte frumoase talente. Astfel domnișoarele Coca Enescu, Evelyne Gruia și Tamara Vasilache au dovedit, prin versurile recitate, calitățile cu cari sunt înzestrate din plin. Prima merita o mențiune specială. Domnișoarele Ana Barcan, Viorica Georgescu, Melania Rădulescu și domnii Radu Rătescu și Jean Voinescu, au contribuit la frumosul succes dobândit de clasa doamnei Filotti.

Dn clasa doamnei Marioara Voiculescu s'au remarcat în chip special domnișoara Jarodora Nigrim și domnii Feticu și Martinescu.

Am asistat, iarna aceasta, la debutul domnișoarei Nigrim în piesa „Banii nu fac nici două parale". Imi amintesc că în cronica făcută piesei, spuneam că nu mă pot pronunța încă asupra talentului acestei tinere actrițe.

Acum, asistând la examenul său, pot spune că domnișoara Nigrim, dovedește reale aptitudini pentru rolurile de ingenuă.

Domnul Feticu știe să-și pună în evidență vocea cu un timbru foarte plăcut, iar domnul Martinescu, în ciuda fizicului ingrat, a dat dovada unei reale sensibilități.

Domnișoara Ligia Bossie, recitând poesia „Ispita" de Coșbuc, a arătat că și-a studiat cât se poate de amănunțit rolul. N'a isbutit totuși să fie convingătoare.

Domnișoara Lia Cărbunescu a isbutit să impresioneze publicul, recitând „Glossa" lui Eminescu.

E de remarcat curajul de care a dat dânsa dovadă, alegând o poezie care se pretează foarte greu la recitat.

Domnișoarele Flavia Caligari și Marusia Niculescu, două grațioase apariții, au recitat „Balada unui greer mic" de Topârceanu și „Acuarela" lui Minulescu.

Le urăm să învingă, cât mai curând, micile stângăcii inerente debutului. Și cel mai mare dușman al lor este — sunt convins — timiditatea.

Din clasa domnului Ion Manolescu s'a evidențiat domnișoara Raluca Zamfirescu. E un pumn de fetiță — să tot aibe 16 ani — cu emoția întipărită în ochii vii. Fata regretatului G. M. Zamfrescu e înzestrată cu un talent remarcabil. Ii urăm succes în spinoasa carieră ce și-a ales-o.

Domnul Petre Constantinescu a recitat cu mult humor o baladă de Horia Furtună. Va trebui să lupte puțin pentru a se desbăra de ușoara graseiere din glas Ce vreți? Se molipsește câteodată elevul dela maestru.

Domnul Nicolae Alexandrescu este un element foarte înzestrat pentru teatru. A dovedit-o mai ales în ziua doua a examenelor când a dat replicile câtorva din elevii anului II

Clasa domnului Sârbul ne-a rezervat și ea o surpriză: Apariția lui Sârbul-junior. Cu un fizic foarte asemănător celui al tatălui, cu un graseiat soltic aseuns în cine știe ce colț al gurei, Sârbul-junior a recitat cu haz o poezie de Topârceanu.

Domnul Aurel Dumitru a interpretat în chip excelent poemul „De la noi", de Goga.

Pe domnul Benciu, care-a recitat „Balada Aurului" îl sfătuim să-și găsească altă meserie, decât cea de artist. Mai sunt atâtea altele, Slavă Domnului.

Domnișoarele Tantzy Stauciuc și Vally Marinescu au cucerit sala prin aerul copilăros cu care și-au recitat versurile.

Aceștia ar fi elevii anului I, cari au apărut în fața comisiei de examinare. In numărul viitor vom scrie despre examenele anului II și despre producțiile anului III.

Iar într'un alt număr vom arăta concluziile ce se pot trage depe urma acestor defilări de tineri aspiranți la glorie.

TRAIAN LALESCU

Programe de concert

Pentru anumiți artiști, culmea succesului (în săli cu un anumit public), ar fi să termine fiecare piesă cu o scamatorie, ori, după „bisurile" de rigoare, să plece cu pianul în dinți de pe scenă, cum recomandă Debussy. Sunt lucruri de cari s'a mai vorbit: circ în loc de artă, virtuozitate în loc de muzicalitate.

Ce titluri se pot vedea pe afișele unui pianist celebru (celebru ca prestidigitator, ca „temperament arzător", etc., iar nu ca poet, ca inteligență muzicală)? Piese de jonglerie, de retorism înfocat și gol, de lirism ieftin. Liszt nu lipsește, nu fiindcă ar avea calități poetice și muzicale, ci fiindcă dă întotdeauna prilej de a trânti acorduri sguduitoare, arpegii disperate sau „pasaje" orbitoare, fiindcă dă prilej executantului să scuture patetic din cap și să impresioneze pe domnișoarele sentimentale și pe doamnele cu Basedow.

Bach se cântă adesea fiindcă poate să pară ceva complicat și savant care să umple de stupoare pe domnii care au venit în sală ca să poată spune că „au fost și ei". Și așa mai departe.

Mozart „e prea copilăros", fiindcă tehnica pe care o pretinde e prea fină și imperceptibilă față de bogăția expresiei, e precisă dar nu e spectaculoasă. Debussy cere un efort prea mare pentru niște biete sonorități în „pianissimo"... Chopin, în schimb, e „sentimental", Schubert la fel, Beethoven e „dramatic"... deci, buni pentru public.

De atâtea ori aceste criterii de alegere a unui program au câștig de cauză!

Adeseori poate să vie un artist cu un asemenea program. Dar Beethoven își are profunzimile lui care trebuiesc destăinuite cu echilibru și luciditate, Schubert, farmecul lui de ingenuitate însă și de intens dramatism, Chopin o sensibilitate și o poezie dusă la cele mai primejdioase culmi... Iar Liszt e artistul cu cele mai multe și mai impetuoase confidențe, Bach e supraomul ridicat din frământare și chin omenesc, e echilibrul suprem al artei, e imensitatea încătușată în forme austere și strâmte.

E destul să privești altfel aceleași lucruri, în execuție, ca programul să fie cu totul altul. In loc să cauți spectacolul, cauți să traduci atâtea și atâtea feluri de sensibilități omenești, atâtea atitudini în fața Artei și a Vieții.

Deseori bogăția, profunzimea și intensitatea inspirației aduc mai multă vervă, deci mai multe dificultăți de ordin pur mecanic, în execuție.

E Liszt, Beethoven, chiar Ravel... și atâția încă. Dar preludiul al IV-lea de Chopin, dar „Pașii pe zăpadă" de Debussy, dar un Andante de Mozart aduc atât de mult sufletului, într'o expresie cât mai simplă, cât mai austeră.

Sunt nenumărate minuni create de Bach, de Händel, de Mozart, de Schumann, printre piesele lor pentru copii, sau printre lucrări de mai mică însemnătate. Nu le cântă aproape nimeni nicăeri. Și aceasta tot fiindcă sunt „prea ușoare". Sunt artiști care ar încerca să le facă auzite... dar se tem, și aici e vina publicului și a celor ce l-au învățat cu „spectacole muzicale", și nu cu programe de artă rafinată, sinceră și limpede.

Cu cât pretențiile tehnice de suprafață ale unei piese sunt mai mici, cu atât pot să reiasă mai bine cele mai subtile nuanțe, cu atât farmecul fiecărei note poate să fie mai mare. Atenția, desbărată de grija tehnicei și de groaza sgomotului, urmărește o linie simplă și curată, o idee muzicală limpede și sinceră. Finețea și subtilitatea se arată mai ușor.

Cel puțin tot atât se poate recunoaște un mare pianist în tema „Variațiunilor în Sol" de Mozart, în naivitatea unei piese de copii de Schumann sau în „Pașii pe zăpadă", cât într'un halucinant Studiu de Liszt.

Cantitatea și calitatea artei nu depind de dificultățile gimnastice. Când aceste dificultăți lipsesc, arta va fi și mai vizibilă, iar marele artist va fi ovaționat după „Ah, vous dirai-je Maman" cât și după Rapsodia doua.

DORIN SPERANTIA

Despre expresivitatea sunetelor vorbite

(Urmare din pag. I-a)

Rezultă de aci că teza susținută de mine:

1. anume că i final nu este un sunet specific românesc;

2. că valoarea expresivă a versurilor cu i final vine dela sensul frazelor și rezultă din tonalitatea generală a bucății poetice. In felul acesta se explică de ce, în multe versuri, i final nu are nici o valoare expresivă;

3. și că i final nu are nici o valoare expresivă proprie, în versificația noastră,

apare deplin confirmată, în ceeace privește punctele 2 și 3, prin chiar contra-argumentația d-lui Caracostea.

DILEMA D-LUI CARACOSTEA. Credem a fi dovedit, în rândurile precedente, schimbarea la față a d-lui Caracostea.

După dibuirile inițiale, când d-sa confunda „sunetele" cu „fonemele" și nu putea distinge între diversele categorii de i (v. Bulletin linguistique, VI, p. 269), d-sa reținând acum, potrivit indicațiilor noastre, numai pe i final, părăsește cu totul poziția inițială și se declară adept al doctrinei curente.

Cauza acestei schimbări de atitudine trebue căutată în d i l e m a în care s'a găsit d. Caracostea:

sau să rămână pe poziția ocupată dintru început, apărând o teorie originală, dar dovedită de noi falsă,

sau să adopte teoria curentă, pierzând, în felul acesta, beneficiul originalității, la care d-sa ține atât de mult.

CONSIDERAȚIUNI FINALE. Constituită în preajma anului 1900, înainte ca d. Caracostea să-și fi manifestat competența în linguistică, disciplina închinată cercetării valoarei expresive și impresive a sunetelor vorbite s'a desvoltat de atunci prin colaborarea internațională și prin constituirea stilisticei și fonologiei.

Și întrucât partea ce a luat-o d. Caracostea la constituirea acestor discipline nouă se mărginește la crearea unui termen (estem), pe care l-am socotit nepotrivit, nu-i putem acorda coroana martirajului, ce și-a impus-o benevol, și refuzăm să vedem în d-sa reprezentantul unei cauze drepte, supus loviturilor foneticienilor retrogrizi!

Al. ROSETTI

N. B. **CAZUL JAKOBSON.** In același număr al Gândirei, la p. 125, d. Caracostea scrie următoarele:

„De când cu chestia Jakobson, autoritate devenită celebră la noi, deoarece fusese invocată de d. Rosetti pentru a susține că i românesc este tot una cu muierea consoanelor finale în rusă (pe când Jakobson susține, după cum am arătat, tocmai contrariul!)"....

„Am arătat"? De fapt, d. Caracostea nu a arătat nimic! D-sa se referă la o afirmație a d-sale anterioară, care sună astfel: „Pe linia aceasta a cercetărilor, urmărind repartiția consoanelor muiate pe continent, Jakobson constată tocmai contrariul de ceeace crede d. Rosetti: că limba română literară se deosebește de limba rusă, în acest punct esențial al structurei ei, neavând consonante muiate ca rusa și ucrainiana" (Gândirea, an. XIX, p. 73—74). Am susținut, într'adevăr, că româna și rusa au în comun consoane muiate ((Bulletin linguistique, XI, p. 270). D. Caracostea citează o frază din Jakobson, din care ar rezulta că numai dialectul moldovenesc cunoaște consoanele muiate. D. Jakobson nu opune însă nicăieri dialectul moldovenesc limbii noastre literare. Mențiunea românei literare este un adaos al d-lui Caracostea!

Obișnuit cu procedee de acest fel, nu am relevat această modificare de text. Cu atât mai mult cu cât, în privința doctrinei, chiar în același volum al revistei (p. 1 sq.) publicasem, în colaborare cu d. Graur, o „schiță a unei fonologii a limbii române" în care am arătat rolul esențial jucat în limba română de opoziția dintre consoanele dure și consoanele muiate (p. 13 sq.).

Cetitorul va judeca singur, în urma celor arătate aci, ce trebue să creadă despre afirmația d-lui Caracostea.

A. R.

ECRAN

CINEMA CAPITOL: Cavalcada eroică

Se întâmplă ca filmul cu care-și deschide stagiunea și..... grădina de vară, cinematograful Capitol — să fie mai bun decât multe altele prezentate în stagiunea de iarnă.

Mihael Curtiz ne prezintă, cu ajutorul unei distribuții bine alese o serie de împrejurări, inspirate de îndepărtatul războiu, botezat de istorici „de Secession".

(Izbucnit între unsprezece State din Sudul Americei și „celelalte" credincioase Uniunei).

Este știut că'n acest războiu de patru ani improvizata „Confederație Separatistă" prezidată de Jefferson-Davis, depune armele în 1865.

Acțiunea filmului începe în 1864, când diligența era mijlocul de locomoție cel mai rapid.

Sunt mai mult ca sigură, că nu-i necesară prea multă imaginație, pentru a-și da cineva seama că „El" și „Ea" s'au cunoscut în diligență...

De câte ori s'au certat, s'au împăcat, s'au despărțit și, însfârșit, dacă s'au luat, puteți vedea la cinema Capitol.

Mai ales că Erroll Flynn e într'unul din cele mai bune roluri ale sale.

CINEMA TRIANON: Ultimul rond

Cu mult regret nu pot invita cititorii (??) și la cinema Trianon, unde se joacă, filmul „Ultimul rond".

Poate fi însă ridicat la rangul de „film bun" de cei cari gustă într'adevăr, un match de box, nelipsind dela nicio reuniune pugilistică. Și aceștia numai în cazul când nu s'au jurat, ca mulți dintre sportivii noștri — că nu mai vor să audă de box — de când au auzit la radio sau au citit în „Universul sport" că pe buletinul de punctaj al domnului Murgășeanu, compatriotul nostru Lucian Popescu, a avut la sfârșitul matchului cu Weiss, 11 puncte plus. Pe cel al domnului Pipow (Germania), Weiss s'a bucurat de un avantaj de patru puncte — cât despre d. Pasamonti, Italia, acesta a acordat 5 puncte actualului campion al Europei.

Cei cari nu au fost atât de afectați de acest eșec, vor putea studia în acest film felul cum boxează Heinz Seidler, despre care se spune că-i „speranța boxului german".

Atilla Horbiger, în rolul unui maestru de box, desgustă probabil pe fostele admiratoare, din timpurile când era întrebuințat în roluri de june prim.

Anii care s'au adăogat vârstei Camillei Horn, sunt imperceptibili.

Regisorul Werner Klinger, pentru a face începutul filmului și mai palpitant, ne-o arată dansând într'un bar, pe faimoasa Maria Sazarina, una din grațiile coreografice, cu prizâ la public, în Germania.

Film recomandabil tinerilor cari visează să devină boxeuri, mai mult sau mai puțin celebri...

ADRIANA NICOARA

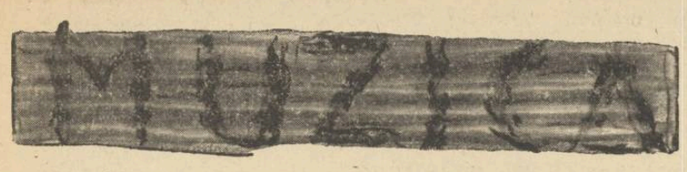

de ROMEO ALEXANDRESCU

DUPA INCHIDEREA STAGIUNII DE OPERA

Dacă anul de operă încheiat zilele trecute, în teatrul de împrumut, „Regina Maria", de către instituția noastră lirică de stat, n'a putut străluci prin numărul premierelor, fastul montărilor și condițiuni generale de funcționare, nu putem privi totuș cu indiferență străduința particulară, perseverența tacită dar plină de merite, cu care s'au învins vitregiile momentului.

Fie sub privirea blândă și serioasă a lui Alexandru Zirra, compozitor valoros și modest și conducător de părintească înțelepciune a Operii, fie priveghiată de distinsul muzician ardelean Tiberiu Brediceanu, actual director și personalitate culturală consacrată, „Opera Română" a întreprins, dela 10 Noembrie, o adevărată cursă de obstacole. Fără a intra în alte amănunte, amintim numai că nenorocosul nostru teatru liric oficial, a repetat și s'a administrat în Piața Romană, a cântat pe malul Dâmboviței și și-a păstrat decorurile în alt colț de București.

A trebuit să reprezinte numai acele opere care s'au putut încadra în resursele scenice ale teatrului Regina Maria și în firida improvizată a orchestrei.

A luptat cu surprizele nu exagerat de plăcute ale unei acustici din cele mai capricioase, cu particularitățile unei săli nu deadreptul ideale, cu colaborarea sonoră și sismică a tramvaiului electric, cu inconvenientele unei schimbări de cartier nefăcute să mulțumească pe obicinuiții pieței „Valter Mărăcineanu".

Schimbări de ore, reduceri la matineuri, renunțarea în aceste împrejurări la reprezentații extraordinare la opere capitale din marele repertoriu, unele prea exigente, altele prea lungi.

In sfârșit, parcurgerea unui calvar artistic, care a fost totuși străbătut fără încruntare, fără protestări, chiar cu nădejdi și optimism, de fiecare, dela director până la mecanic ajutor, dela protagonist până la aspirant corist.

Iată pentru ce, deși redusă la interesul a numai două premiere, și la o singură prezentare nouă de balet, activitatea din acest an a Operei, a fost semnificativă și lăudabilă prin vitalitatea, efortul, și hotărîrea tenace, dovedite.

Fără a se putea susține că fiecare distribuție a fost strălucită, este de înregistrat, dealungul întregului an, o tendință pe care de mult am sfătuit-o Operei Române și am căutat s'o stimulăm, aceeace am numit „studiul în operă". Când se va fi înaintat cu adevărat în această serioasă latură de organizare artistică, Opera Română va fi o adevărată Academie lirică, o instituție de primul ordin.

Deocamdată, cu sumedenie de dificultăți de tot felul împotrivă-i, Opera a făcut o adevărată performanță continuând să existe. Și, a găsit chiar mijloace de a-și afirma aspirații la evoluție, la consolidare artistică.

Pentru a se cere însă cu mult mai mult „Operei Române" și, noi îi cerem și îi dorim cu cea mai mare insistență, trebue să i se amelioreze real și de extremă urgență și condițiunile deplorabile în care se află. „Opera Română" nu poate fi considerată, la noi și peste hotare, decât ca o reprezentantă de elită a culturii românești, o valoare spirituală a neamului. Trebue să înălțăm cât mai sus această flamură a civilizației noastre, acest simbol al artei românești.

Este cazul să se facă, de nu se poate astfel, chiar sacrificii, pentru a îngădui poporului nostru să se afirme și în acest domeniu, atât de însemnat pentru sufletul și prestigiul nostru.

„Opera Română" trebue să-și aibă un teatru propriu, o orchestră proprie, o organizare artistică de mare capacitate de realizare. Și, până atunci, trebue să se împlinească cât mai multe din dezideratele ei atât de penibile.

O așteptăm ca pe un mare act de dreptate și ca pe o isbândă de ordin superior a puterilor de afirmare ale neamului nostru.

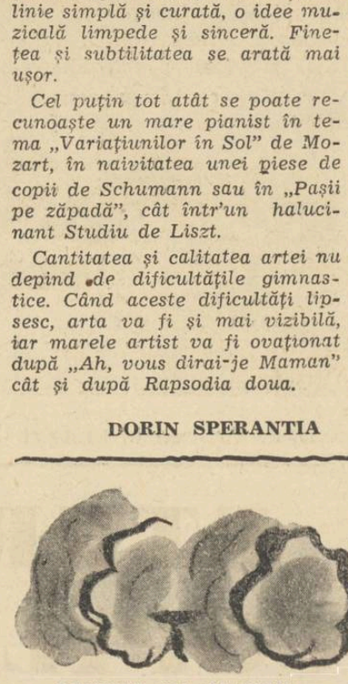

REVISTE DE TEATRU

Acuma, când revistele humoristice au acaparat majoritatea cetitorilor; acuma, când afișele revistelor literare își caută timide un locșor alături de afișele „Glumei" sau ale lui „Mitică", trebue să privim cu simpatie lupta pe care o duc revistele de teatru, pentru a fi pe gustul publicului spectator.

Sunt, momentan, pe piață, trei reviste de teatru și toate luptă într'un anumit fel pentru a câștiga simpatia amatorilor de spectacole.

„Cortina" încearcă să fie o oglindă fidelă a viții de culise cu toate „sforăriile" și „chițibușurile" ei. Putem afirma că a adoptat genul cel mai plăcut publicului, fără ca acesta să fie, totuși, cel mai elegant.

„Vedeta" se răsboește cu toți acei cari încearcă să curme avântul actorilor tineri și talentați. E o luptă frumoasă al cărei rezultat nu-l putem prevede încă.

„Arta" revista de teatru a d-lui Vlaicu Bârna, se prezintă în cele mai bune condiții, renunțând la can-can și polemică, în favoarea unei atitudini cât mai demne. Cele mai de vază personalități ale teatrului și ale literaturii iscălesc articole în această revistă. Dar, cetitorii preferă unei probleme discutate în chip inteligent, mica bârfeală ascunsă într'o informație senzațională despre cutare actriță de revistă sau cine știe ce tenor răgușit. Așa că nu ne-am mira dacă am afla că „Arta" are mai puțină „priză" la public decât celelalte reviste de teatru.

DOMNUL IONEL MANOLESCU...

...face o experiență. Va prezenta în această vară acaparată de reviste și de comedii muzicale, o piesă serioasă.

Spectacolul va avea loc în sala Teatrului Regina Maria, iar partenera talentatului actor tânăr va fi doamna Maria Magda.

După câte am auzit, este vorba de o piesă „în două personagii". Am fi încântați dacă am afla că spectatorii noștri n'au fost prea revoltați asistând, în toiul verii, la un spectacol bun.

T. L.

Savantul către studenți: — Iată cum chirurgia modernă intervine cu succes în cazurile cele mai disperate. De exemplu: dumitale de ce ți-am amputat picioarele? — Fiindcă mă strângeau pantofii, dar acum, Dumnezeu să vă ajute, domnule profesor! nu mă mai strâng de loc.

AMINTIREA LUI IBRĂILEANU

de G. C. NICOLESCU

In cursul lunei Martie ce a trecut s'au împlinit cinci ani dela moartea lui G. Ibrăileanu. Nici unul nu ne-am amintit această dată. Afară de rândurile dintr'un ziar ieşan pe care o binevoitoare atenţie mi le-a făcut cunoscute, n'am văzut nimic, prin revistele noastre literare, să amintească ziua primăvăratecă de acum cinci ani, când solitarul, rezervatul, delicatul şi sensibilul Ibrăileanu îşi lua rămas bun dela oameni şi dela lume în sunetele Andantelui din Pastorala lui Beethoven. L-am uitat pe Ibrăileanu. L-am uitat cu toţii. L-au uitat prietenii, colegii. L-au uitat tovarăşii dela Viaţa Romînească. L-au uitat, de asemenea, elevii şi cei ce i-au iubit scrisul. Mai de grabă o întâmplare ne-a relevat cum zădărnicia lucrurilor mărunte ale vieţii ne-a furat şi am trecut prin ziua aceea în care cu adevărat se împlineau cinci ani dela adormirea sa eternă, cinci ani dela transformarea sa în fum şi cenuşe — căci a fost ars — fără nici o emoţie, fără nici o amintire, fără nici un gând recunoscător către luciditatea şi sensibilitatea care nu mai sunt.

G. Ibrăileanu a făcut parte din clasa marilor critici. Mari prin adâncime, mari prin suprafaţa operii, mari prin lungimea epocii în care şi-au manifestat autoritatea. E greu de spus dacă aceasta s'a datorit numai vremii în care a trăit, când şi în apus critica literară era în mare strălucire, sau numai lui personal ceea ce sigur este că Ibrăileanu a fost cel din urmă critic literar român, până azi, care fără să mai aibă propriu zis o şcoală, o anumită direcţie literară, căci aceasta a lipsit după război poporanismului şi aceasta a dizolvat Viaţa Romînească, a dominat printr'un farmec şi printr'un prestigiu personal nenumăraţi scriitori. Poate că o bună parte din anarhia literară pe care am trăit-o, lipsa unei linii de orientare pe care nu este deloc sigur că am aflat-o se datoreşte faptului că, încă mai mult, nu avem un astfel de critic cum a fost Ibrăileanu, cum a fost, de cealaltă parte a baricadei şi înaintea lui, Maiorescu.

Rândurile noastre care, cu o regretată întârziere, vin să aducă un omagiu pios în preajma împlinirei celor cinci ani de când trupeşte Ibrăileanu s'a desprins din lumea noastră, nu pot constitui o sinteză a activităţii remarcabile depusă de acest profesor de literatură, critic şi istoric literar. Dar în aceste vremuri în care primatul elementului naţional este impus cu energie, se cuvine măcar din acest punct de vedere o întoarcere recunoscătoare a gândului către cel ce a scris atâta despre şi pentru specificul nostru naţional în literatură. Iată deci un motiv de actualitate a acestui critic, care n'a neglijat niciodată elementele naţionale, în vremuri, ca cele de astăzi, atât de neprielnice meditaţiei şi sentimentelor delicate!

Totuşi adevăraţii iubitori ai valorilor spirituale, dacă şi-l reamintesc şi şi-l vor reaminti întotdeauna pe Ibrăileanu nu este nici pentru consideraţiile sale asupra specificului naţional, nici pentru unele contribuţii de istorie literară, nici pentru remarcabila sa ediţie a poeziilor lui Eminescu, nici pentru polemicile sale asupra artei, nici pentru criticele pline de documentare şi bun simţ făcute unor ediţii, ci pentru altceva. Căci el, rămâne, mai presus de toate, sensibilul, subtilul, delicatul lucidul şi umanul.

Structura reală a unui scriitor nu o poţi descoperi decât cercetând operele lui de deplină maturitate sau pe cele de debut dacă e posibil chiar încercările sale dinainte de a publica. Pentrucă trebue să vezi pe scriitor aşa cum e el, aşa cum nu se arată decât atunci când nu mai are nevoie de sprijinul unor influenţe străine şi zboară cu propriile sale aripi atunci când este sigur de el, sau, mai ales, atunci când este tânăr de tot, când cunoaşte foarte puţin în afară de bogăţia sa lăuntrică şi când nu este ispitit nici de mode, nici de concurenţe şi scrie desinteresat, aproape numai pentru sine însuşi. Ibrăileanu a debutat cu poeme în proză. Apoi a trecut în critică şi a susţinut concepţia tendinţei în artă, mai târziu pe aceea a artei care poartă, vrând-nevrând, urmele societăţii de unde vine artistul. Ne-a dat articole teoretice, ne-a dat articole polemice. Ne-a dat interesanta lucrare Spiritul critic în cultura românească, menită să-i fie temei şi justificare pentru ideile sale critice, dar scrisă cu documentare şi obiectivitate. A scris studii multe: a fost un exeget pătimaş al lui Eminescu, un cercetător neobosit al literaturii, un spirit viu în clasarea fenomenelor din actualitatea sa. Dar spre apusul vieţii sale, când cu luciditatea lui şi a dat seama şi a scris că poporanismul este lichidat, s'a întors în singurătate la sine însuşi şi a dat lucruri neaşteptate, care nu trebuia să surprindă pe cine îi cunoştea începutul: Privind viaţa, apoi Adela. Pagini care au încântat fără rezerve pe toţi, pentru sensibilitatea, subtilitatea, delicateţea, luciditatea şi umanitatea lor. Aici este el cel adevărat.

Iar din critica lui Ibrăileanu rămân nu atât paginile de exegeză şi de savantă documentare, nici cele de acerbă polemică, ci acelea care se apropie mai mult de literatura lui şi de atributele lui esenţiale relevate. El avea darul rar de a face să trăiască opera sau personagiul. Nu-ţi creea o altă operă, nu ţi-o istovea explicând-o, dar paginile lui izbuteau ceea ce este aşa de rar de aflat în paginile criticilor: o vrajă care creează poezia, care nimbează cu ea opera şi care te obligă să iei contact direct cu aceasta. Şi apoi intervine o comunitate sufletească între critic şi cititor, ca dela om la om, introducând lângă tot meşteşugul său, un fel de spovedanie omenească, lipsită de poză şi de pedanterie, care încă sporeşte misterul operei, curiozitatea spre ea. Iată-l încheind un articol despre Ape de primăvară al lui Turghenev, despre care nimeni la noi n'a scris rânduri mai înţelegătoare: „Ca să ai toată impresia pe care această poemă-roman e în stare să o dea cuiva, trebue să fi trecut de amiaza vieţii. Un tânăr va pricepe perfect iubirea dela începutul romanului. Tristeţea dela sfârşit n'o va pricepe bine decât acela care se uită înapoi şi de departe, spre anii tinereţii...". Sau, în altă parte, cam cu aceeaşi înfiorare în faţa nestatorniciei, scria rândurile ce urmează, deschizând o largă perspectivă cititorului asupra însăşi esenţei artei: „O carte recitită nici odată nu e aceeaşi. O operă literară e ceeace vedem, sau mai bine, ceeace punem noi în ea. De aceea, pentru fiecare din noi aceleaşi pagini conţin altceva. Şi cum nici noi nu suntem necontenit aceeaşi, şi cartea recitită după o bucată de vreme e alta. Incidente, observaţii, pasagii, pe care nu le-am băgat în seamă altădată, fiindcă erau în sfera unor probleme ce nu mi le pusesem, acum le observăm şi le găsim extrem de interesante...". Ibrăileanu nu lucra numai cu noţiuni. El era un vrăjitor, atunci când te întreţinea asupra lui Turghenev, a Anei Karenin, a lui Proust sau a atâtor altor probleme de delicată analiză şi îţi comunica lucruri nu prin răceala logică şi prin construcţia solidă a argumentelor avocăţeşti, ci prin căldura spiritului uman, prin darul de a sugera. Căci în partea cea mai durabilă din opera sa critică, Ibrăileanu era un adevărat artist creator.

Recitindu-i evocările din Note şi impresii, ascuţitele observaţii din Creaţie şi analiză şi alte atâtea pagini, simţi în preajmă spiritul lui, acum, cinci ani după ce s'a făcut scrum ca şi cum n'ar fi lipsit o clipă de lângă tine. In Adela, el scria: „Timpul vine din viitor, trece în urmă, se dărîmă peste ea (mama sa), o acopere, o face tot mai inexistentă căci morţii mor şi ei, mereu. Când voi dispărea şi eu, va fi murit şi ea complet din univers". La fel, putem spune fiecare, lângă paginile sale: când voi dispărea şi eu, va fi murit şi el complet din univers. Căci, dincolo de făptura lui pământească dela a cărei plecare pe drumul fără întoarcere s'au împlinit cinci ani, astăzi ca şi altădată ca şi totdeauna, în mijlocul nostru rămân în permanenţă prezente spiritul şi amintirea lui Ibrăileanu.

NOTE GERMANE

„ARTA NU ESTE

niciodată oglindire pur şi simplu a realităţii. De-ar fi numai aceasta, sensul nu i-ar putea fi cunoscut. Ba mai mult, lucrurile stau aşa că lumea obiectivă care, în sine, nu este nici bună, nici rea, nici frumoasă, nici urîtă, este creată din nou prin actul de plăsmuire artistică. Ea cunoaşte primirea de sens, îi e dăruit Dumnezeu. Lumea din jur pe care o percepem cu mintea şi cu simţurile noastre este materie brută care e topită în sufletul poetului şi turnată din nou. Nu preciziunea şi veracitatea observaţiei decid deci de valoarea unei opere de artă, ci jarul inimii, care a îndeplinit procesul de topire, şi intensitatea puterilor plăsmuitoare conform unor legi proprii.

In opera de artă lumea este zidită pe deasupra sa şi, dintr'un ceva, existent, până atunci, numai laolaltă şi lângăolaltă, devine creaţie plină de plan, din haos devine cosmos, devine dumnezeească.

Se va spune: Problema religiei nu este nimic altceva. Şi aşa şi este. Ajungând să concepem arta în sens religios, ne însuşim convingerea lui STIFTER. Pentru el arta nu este joc estetic, ci slujbă dumnezeească, dumnezeirea revelându-ni-se, în egală măsură, ca morală şi frumoasă. Pentru el = STIFTER moral şi frumos sunt noţiuni de nedespărţit.

Nu există operă de artă care să nu se razime pe temelia morală şi să nu ducă înspre şi mai înalte perspective morale. Profesiunea lui STIFTER de credinţă e demarcată de „binele şi frumosul" antichităţii, care, pentru fiinţa-i de artist şi om e, cel puţin, tot aşa de semnificativ ca şi concepţia creştină a lumii.

Ceeace trebuie deci să facem e să liberăm partea dumnezeească din noi, trebuie să mântuim pe Dumnezeu în noi. Aceasta e datoria vieţii noastre şi poetului îi revine să ne ajute la această datorie arătându-ne idealul; idealul pe care nu-l atingem niciodată, către care însă trebue să fim mereu în drum, prăbuşindu-ne mereu şi ridicându-ne întotdeauna".

Am tradus, acest început de carte, mai întâi pentru că e o foarte potrivită punere de accent pe rolul şi rostul poeţilor, în viaţa noastră a tuturora şi, în rândul al doilea fiindcă e începutul unei cărţi despre

ADALBERT STIFTER

Adalbert Stifter? Da, Adalbert Stifter, — un de tot mare prozator german din secolul trecut, opera căruia răsare, abea acum, ca un astru binefăcător, la orizontul prea frământat de curente şi rătăciri ale veacului în care ni-i dat să vieţuim orfani de încredere, jefuiţi de răgaz şi necunoscători de bună pace.

Cartea lui Emil Merker, *căci acesta este autorul volumului intitulat, lapidar, „Stifter", constituie — în seria „Die Dichter der Deutschen" (J. G. Cotta'sche Buchhandlung Nachfolgen Stuttgart), — un foarte interesant şi instructiv prilej de întâlnire şi confruntare a noastră cu personalitatea reconfortantă a unuia din autenticii mari scriitori europeni — căci Adalbert Stifter nu mai poate fi negat de nimeni, — deşi e aşa de puţin cunoscut*

IN SERIA

„Die Dichter der Deutschen", **îngrijită de Academia germană din Muenchen, au fost prezentaţi până în prezent, cincisprezece clasici germani.**

Prezentările, fără a fi operă de monografie şi fără a împieta asupra domeniilor rezervate în genere istoriei literare propriu zise, excelează prin stil neaşteptat şi din punct de vedere inedit; printr'un stil german pe cât de plastic pe atât de clar şi printr'un punct de vedere totdeauna dela înălţimea căruia se face înscrierea, în planul valorilor estetice numai a momentelor culminante şi a celor cu adevărat semnificative din viaţa şi opera scritorului devenit subiect de carte.

Succinte şi plăcute ochiului, cărţile acestea, editate în condiţiuni tehnice superioare de către I. G. Cotta 'sche Buchhandlung Nchflg., se lasă cetite până şi de cei mai puţin înzestraţi lectori cu darul răbdării.

Din cărţile apărute recomandăm în special: 1. Hermann Claudius, **Matthias Claudius;** 2. Robert Hohlbaum, **Grillparzer;** 3. Edgar Maass, **Lessing;** Josef Magnus Wehner, **Hebbel;** 4. Hans Leip, **Liliencron;** 5. Martin Beheim-Schwarzbach, **Novalis.** 6. Werner Bergengruen, **E. T. A. Hoffmann;** 7. Bernt v. Heiseler, **Hleist şi, în primul rând,** 8. Emil Merker, **STIFTER.**

TRAIAN CHELARIU

U M B R E

Cobora pe un picior de plaiu. Sprijinit în toiagul tocit de tăişul stâncilor şi cu desagii roşi de vremuri pe umăr, sârguia, smucindu-se fulgerat de chinurile fraţilor, spre curţile Domnului. Frânt de neodihnă şi de oboseala drumurilor aspre, se aşează pe o lespede din margine de sat. Copiii ce-şi căleau prospeţimea zilelor în joc sprinţar, se apropiară, iscoditori, de bătrânul pribeag.

Şi el grăi blând celor mici dar sârguitori să strângă în poala sufletului icoane de farmec: „Veniţi, voi, cei nepătaţi de rugina minciunii şi nici roşi de lepra răutăţilor, veniţi să vă spun, eu, cel scos din rudenia mea si pribeag către curţile Domnului, să vă vestesc vouă poruncă nouă. Am cules-o din graiul înmiresmat al lanurilor înflorite, din freamătul codrilor înmuguriţi ca şi voi, de pe buzele undelor ce se îmbrâncesc de vale în pârae guralive, din şoaptele amurgurilor de odihnă, din taina stelelor mute şi din lumina viorie a fulgerărilor de sub tăriile Domnului.

Deschideţi larg porţile minţii şi înţelegeţi în adâncurile sufletului vostru. E porunca cea nou, smulsă din inima zărilor necuprinse şi care se îndoaie grea către voi şi către neamul meu de mâine şi de totdeauna. O voiu striga-o pe uliţi şi în pieţe îmi voiu ridica glasul meu, în larma răscrucilor o voiu propovădui şi sub ziduri de cetate. Porunca întâi şi deapururi, asemenea pildei lui Solomon, e: Ascultarea. *O mărturiseşte firea cu minunile ei de frumuseţi şi belşuguri. Firicelul de iarbă ascultă chemarea luminii şi străpunge cojiţa pământului, care asemenea se supune. Crinul, învestmântat împărăteşte, îşi înclină ascultător frumuseţea în amurgul înfloririi sale. Stelele tăcute îşi fug, fără rătăcire, prin împărăţia zărilor, drumurile lor poruncite de Domnul. Celui ce nu se obişnueşte să asculte i se va porunci ca robilor în lanţuri. Iar asupra celor ascultători Domnul coboară, plin de har, Duhul înţelegerii biruitoare.*

A porunci, să o ştiţi dela mine, este mai anevoios decât a asculta. Cel ce porunceşte, poartă pe umerii săi povara tuturor celor ce ascultă. Şi povara aceasta este uriaşă. Ea poartă în sânul ei sămânţa biruinţelor de veci, dar şi a prăbuşirilor ruşinoase.

Drept aceea ascultaţi treji de porunca sângelui vostru. Din gâlgâitul lui înviforat de vremuri, grăesc strămoşii cu înţelepciunea lor surpătoare de veacuri. Glasul sângelui este goarnă de vrăjitoare chemare cu răsfrângeri de ceruri peste zilele ce se dărâmă neputincioase.

Fii ai maicii mele, ascultaţi cuminţi şi voinceşte unul de altul, îndemnându-vă fără zăbavă la nebiruită ascultare. In felul acesta se va zidi cetatea de lumină şi slavă a neamului care-şi porunceşte vrerea de-alungul vremurilor. Neamul e apa vie, care birue moartea de tot felul şi el ne porunceşte să-i ascultăm şi înfăptuim vrerea, care să fie şi a noastră, din tată în fiu. Atunci duhul acestui popor de neam cezarian va străluci cu mirul genialităţii în frunte şi pricini şi împerecheri între fraţi nu vor mai fi, ci toţi vor fi încleştaţi ca stânca în zidul de apărare veşnică împotriva ispitelor de vrăjmăşie ale neamurilor.

Atunci cerul se va îndura şi îşi va deschide bolta albăstrimilor sale şi Dumnezeu va coborî şi va păşi alături de noi, îndreptând neamul ascultătorilor spre scaunul de mărire".

Se ridică odihnit şi potrivindu-şi desaga pe umeri, răzimat în toiagul ros de nerecunoştinţă, îşi pregăti, de drum lung, paşii pribegiei.

Şi copiii iscoditori, treziţi din vraja celor auzite, îl întrebară, cu sfială: „Dar în desagă ce ai, poate pită neagră din Ardeal?

Da, duc întunerecul durerilor din hotarul Ardealului, povestea de chinuri înfricoşate, veacuri cu luminişuri şi hăuri

înecate în neguri, zestrea nunţii mele nenuntite. Toiagul meu e ros de sărăcia lespezilor aspre, iar trupul meu poartă, otrăvit, sărăcia şi blestemul certelor unui neam împărătesc. In suflet însă îi chivernisesc toată lumina măririlor veşnice.

Vi se pare că sunt chinuit? Dacă nu m'aşi chinui, luptând cu vrăjmăşia semenilor, nu aşi trăi, ori poate nici n'aşi fi trăit. Să vestiţi însă în vatra satului vostru şi satul în vatra ţării întregi că dacă fraţii neamului meu nu-mi vor povesti viaţa bogată în chinuri, pentru isbânda lor, vor coborî îngerii să mi-o cânte, uşurând povara vremurilor.

Şi plecând bătrânul pribeag, copiii pierzându-l în zare, îşi proptiră ochii în ţărână, unde desluşiră semne de carte, înfiripând cuvântul nepriceput pentru ei: Şincai. *Il zugrăvise în praful drumului toiagul vrăjit în drumuri pribege.*

Z. SANDU

Destin

Când voi fugi din mine spre ţările de aur,
Spre care mă rugam odinioară,
Vor fremăta păduri: e primăvară!
Iar eu mă voi preface'n mirt şi laur.

Din pumnul de ţărână şi veghe fără înger
Nici gândul pur, nici cântec n'ai s'auzi;
Iţi voi grăi prin muguri dulci şi cruzi
Şi'n fiecare floare am să sânger.

Aproape de luceferi şi de ghiaţă,
In ochi-mi trişti lumini nu vor mai fi;
Prin fiecare stea te voi privi,
Cu focul şi lumina strânsă 'n viaţă.

Ci stele de-au să cadă din pieptul lor senin
Când trandafiri'n brazde putrezesc,
Va fi, ca'n altă primăvară să'nfloresc
Şi să aprind iubirea mea în alt destin.

VASILE CULICA

Destrămare

Cu fiecare toamnă care vine
Simt, — că se scutură ceva din mine.
Cu fiecare pasăre ce pleacă
Copacul meu, mai mult de vârf s'apleacă.

Bolnav, — în primăvara ce'o să vie
Mi-oi plânge tinereţea mea pustie;
Căci frunzele din toamna brumuită
Mi-s'or usca pe tâmpla'n cărunţită.

Ce basm, — atuncea sufletul învins
Din mine s'o desprinde ca un vis.
Peste ţărâna albă şi curată
Imi va cobi vre'o pasăre ciudată.

MIHAIL MAVRIG

Gând alb

In noaptea asta mă voiu întâlni cu fata albă
Undeva, departe, în pădure lângă un brad.
Are să ningă rar, cu mici clopoţei de lumină,
Şi-am să prind în mână fulgii mari care cad.

Cu svonuri catifelate arcuşul de vioară
Are să ne ducă apoi pe-amândoi în cer...
Acolo, am să fiu mereu lângă fata albă,
Inelul alb de logodnă să i-l cer...

FLORIN LUCESCU

Cântece noui

Cântece de vitejie

Nouăzeci la sută din poesiile pe care poşta ni le-a adus la redacţie în ultima săptămână, au fost poesii patriotice, cântece de vitejie şi de luptă. Şi, sută în sută, acestea au fost sub orice critică. Dupăce am desfăcut ultimul plic, am stat o clipă pe gânduri, copleşiţi de nedumerire şi de tristeţe. Cum — m'am întrebat — proza aceasta rimată atât de mediocru, banalităţile astea înduioşătoare din care nici nu s'ar putea cita un rând, acestea să fie poesia de luptă a zilelor de azi? Şi dacă nu mi-aşi fi adus aminte de câteva poesii cetite prin reviste, şi semnate N. I. Herescu, Teodor Mureşanu, Grigore Popa sau M. Beniuc, de bună seamă că ar fi trebuit să plâng de durere şi de ruşine.

N'am de gând ca în însemnarea asta fugară să discut „încercările" pe care le am în faţă. Osteneala ce mi-aşi lua-o, n'ar fi întru nimic justificată, mai ales când mă gândesc la aspectul umoristic al problemei (ni se făgăduia o epopee cu titlul: „Nu dispera, Române!"). Faptul că în poesia noastră tânără domneşte o atmosferă atât de puţin eroică — şi mai ales astăzi — ar trebui să ne dea de gândit şi încă serios de tot. Superficialitatea, preţiozitatea şi spiritul de imitaţie au omorît coarda aceasta gravă a tinerei noastre literaturi sau rana care a pătruns trupul ţării e încă prea fierbinte ca să putem cânta? Oricum ar fi, realitatea ne stă în faţă şi trebue să constatăm că până acum nu s'a ridicat vre-un cântăreţ tânăr, care să cutremure cu versul său întreg văzduhul. Asta o ştim prea bine, pentrucă bărbăteasca lui melodie nu s'ar fi putut să nu se audă în concertul duios şi elegiac al confraţilor săi. Constatarea aceasta ar trebui să fie ceva mai mult decât atâta: un imbold care să dinamizeze condeele şi să aducă în mijlocul nostru cântecul nou pe care cu toţii îl aşteptăm şi pe care România Mare de mâine îl merită cu prisosinţă.

Şi poate acest cântec va porni din Ardeal, dinspre Ardealul care ne-a dat cele trei mari imnuri ale redeşteptării: (semnificativă observaţie, nu?) „Deşteaptă-te Române!", „Pe-al nostru steag" şi „La arme!". Melodia aceasta n'o aşteptăm numai noi, pentrucă ea a trecut ca o nălucă prin visul nostru. O ţară întreagă o aşteaptă ca să-şi cuminece buzele cu vorbele ei noui. Mureşanu, Bârseanu şi Iosif. Cine oare va veni să se aşeze alături de ei, trăgând spada cuvintelor, ca să scapere zările dela Nistru pân' la Tisa? Niciunul dintre ocazionalii noştri corespondenţi nu ne-a dat să înţelegem că el este acela. Iată de ce producţiile lor au luat calea cea fără de întoarcere a coşului redacţional, şi iată de ce noi aşteptăm, făgăduind că până în clipa aceea nu vom da la lumină în coloanele acestea decât frumoase poesii de toate zilele, cântece intimiste şi triste.

Oare aşa să fie veacul nostru, poeţi?

ŞT. B.

TOAMNA ACEEA DIN 37.000

— Când ne-au răsărit stelele și-apoi s'au închinat. Drăceștii noștri 20 de ani. Prietenul din cer: George Petcu. Din nou iluzii și tot atâtea lacrămi —

de LAURENȚIU FULGA

Nimeni nu ne poate învinovăți că mai trăim încă. Să ne întrebe doar dacă suntem fericiți, și-și va da seama din negația noastră cât de mult dorim moartea. Nu ca act material sau sfârșit biologic, ci ca agonie sau ca multă singurătate. Căci dacă aparținem într'adevăr unui anumit clan divin, atunci nu ne rămâne decât tristețea s'o răspicăm în două. Prea suntem perpendiculari, axă eternă între cer și pământ; prea suntem noi înșine și prea puri, ca să nu devenim odată îngeri bătuți cu biciul ori niște vagabonzi înebuniți de imensitatea și veșnicia spiritelor noastre. Trăim, ne pipăim frunțile pline de răni și surâdem, ne auzim inimile bătând și ne înspăimântăm. Trăim și ne doare tot ceeace există biologic în noi, câteodată chiar încercăm să uităm că suntem chip după chipul lui Dumnezeu. Trăim! Ei și? Cu ce, legea gravitației se schimbă și cum s'ar putea opri clipele în loc? De asta, desertăciunea ne scobește sufletele și urletul nostru nu-l presimte nicio gură de rai. Ar fi trebuit poate să ne fi născut flori sau sfinți, ca să nu ne dăm seama că îmbătrânim și ne uscăm.

Să revenim în basm. Insemnările acestea n'au date biografice concrete. Intâmplările, care urmează a fi povestite, s'ar fi putut petrece oriunde, oricând și cu alții. Zarurile ne-au adunat însă pe noi la un loc și ne-au făcut vânt în nemărginire. Mi se pare totuși foarte curios, că încercând să determin coordonatele jocului nostru fabulos, am constatat cu multă mâhnire că nu aparținem niciunui trecut. Nu ne putem vedea în urmă, în rămățișele și umbrele de eri. Cred mai degrabă că instinctele refulează mereu în prezent, tot conținutul amintirilor. Sau poate unde suntem două haite distincte: una de oameni vii și o haită de morți. Și atunci se operează pe acelaș plan, pentrucă și pe noi ne amăgește tot mai insistent morganaticul plecărilor definitive.

Dacă aș face rechizitoriul strigoilor, aș înebuni. Dacă nu m'ar copleși prea mult imaginația, aș prefera un pom cu creangă ospitalieră. Căci există aci, prezent, mereu un strigoiu și câteodată mai mulți. Deacea mă împrietenesc cu ei și ținem sfat până în zori. O! Dacă n'ar fi fost toamna aceea din 37!... Dacă am fi putut trece alături de ea, dacă nu ne-ar fi fost scrisă chiar nouă!

Niciodată vântul nu bătu cu atât de multe presimțiri. Nu știu care dintre noi, mai cinic, fredona obsedant din zori până seara, acelaș vers chinuitor:

Toamna a venit cu mult noroi,
Și este imposibilă plimbarea în doi!

Deaceea ne agățam unul de altul și ne țineam strânși, ca să nu ne pierdem sau să ne încline vântul. Ne răsăriseră îndepărtate și fără rost, steaua fiecăruia. Le priveam câteodată îndelung și oftam. Era ceva putred în cer, în pământ, în noi, în văzduh. Și totuși niciodată, ca atunci în 37 — n'am fost mai fericiți. Nu ne păsa de moarte și nici de dracu. Nouă singuri. ne eram și idoli și zei.

INCREMENIRE

Dece tocmai în noaptea asta, mi-aduc aminte de el. Dintre toate duhurile, cel mai luminos și cel mai liniștit al lui este. Și totuși parcă mă copleșește, mă mustră, atât de mult mi-l simt de apropiat și de trist. Pe sub vânturile acestea grele de melancolie, pe sub ceața apăsătoare a gândurilor, mi se împleticesc mâinile care caută lumină, aș vrea să mă întorc. E prea târziu. Am intrat într ara fetei-morgana, am călcat hotarele de vis, pe care le stăpânea **George Petcu.**

Cine va putea vreodată să scrie o carte despre toți morții visătoriei noastre? Cine va încerca să descue lacătele destinelor, redându-le chiar mai sfâșietoare — viața lor de atunci? Parcă mă biciue cineva din umbră. Sunt un rob păcătos. Deaceea poate nu-mi cade nicio lacrimă.

— Nu-i așa că nu suntem ca toți oamenii de pe stradă?

Cuvintele lui de odinioară dansează nebune, ca flăcările pe un munte vrăjit.

A fost fratele meu într'o cea mai trudnică prietenie. El însuși iubea toți oamenii și adesea își saluta umilințele zâmbind.

Mă'nbată vinul vremii cu floare de [pământ,
Destin întors sub coasta de amurgite [glorii.
Stelarul ceas de noapte, când mor prin [văi cocorii
Și-aș vrea pentru toți orbii pământului [să cânt.

Fotografia e prea înegurată. Câteodată caut să mi-l reconstitui și nu mai pot. George Petcu acum nu e decât un duh, mai pur decât stelele, mai alb decât arhanghelii.

INTALNIREA DIN OCTOMBRIE

Mă găseam în seara aceea în redacția „Vieții Literare". Era o cameră înaltă și spațioasă. pe Sărindar — la etajul al treilea, tapetată cu afișe, fotografii și portrete. Niciodată nu mi s'a părut mai amicală o odae ca aceea, în care directorul de atunci și de astăzi al tinerei reviste, I. Valerian, punea între noi și glorie — o grațioasă indulgență și multă înțelegere. Ca într'un turn de ilde, închiși, izolați de toate ale orașului, ne sfătuiam pentru altă reorganizare a „Vieții Literare" în acest început de toamnă lirică și adolescentă.

Apăru, cam spre ceasurile nouă și jumătate, un tânăr înalt și subțire, puțin palid și visător. Dacă îl zăreai mai de departe, ai fi zis că e o coloană de fum — atât de ușor se estompafăptura lui între lucruri. Dar mai aproape, căpăta o frumusețe castă, pe care o mărea rezonanța de vioară a vocii și gesturile calme ale mânilor curate și lungi.

— Mă numesc George Petcu, spuse el scoțându-și mânușa. Apoi zâmbi. Mă bucur mult că vă cunosc.

Avea o neașteptată siguranță în voce. Trecuse peste momentul penibil al prezentării, cu o discreție de om versat. Numai o roșeață ușoară în obraji, trăda că totuși e puțin emoționat. Dădurăm mâinile și i-am simțit privirile insistent aplecate peste mine.

— Ești la fel ca'n scrisorile pe care mi le trimeteai dela Chișinău, vorbi George Petcu — pe urmă se scutură cu îndârjire în scaun și adăogă cu multă tristețe în glas: se cuncaște că ești ca și mine o victimă a liceului militar.

Intr'adevăr, înainte de a-l întâlni aci, eram poate buni prieteni de doi ani, când ne chinuiam amândoi muzele pentru o revistă școlărească: „Flamuri". Ea aparținea ca organ de activitate literară tuturor liceelor militare și apărea pe atunci chiar la Chișinău, sub conducerea maiorului Ioachim. Mai se găseau în aceeași categorie, ucenici modești sau orgolioși: Petre Paulescu, Ion Țolescu-Văleni, Const. Virgil-Gheorghiu și Haralambie Țugui.

Manuscrisele lui Petcu, elev la Mânăstirea Dealului, soseau scrise întotdeauna pe hârtie de caet de aritmetică și cu cerneală verde. Colonelul Nădejde era entuziasmat de talentul și posibilitățile lui de creație. Și revista „Flamuri" ne-a ajutat astfel să ne adunăm la un loc, într'o lumec are ne era prielnică și necesară; mai mult chiar, ne-a înfrățit pentru o luptă cu viața, în clipa în care am găsit că niciunul dintre noi n'are vocație de ofițer și poate atât de aventuros — am optat pentru libertatea actelor noastre neutre.

In seara aceea, mi s'a părut foarte revelatoare întâlnirea cu George Petcu. Era o fericire ciudată în noi, mai ales că până atunci nu dădusem încă deplin ochii cu nebunii orașului și nici cu ipocriziile redacțiilor.

Pe o ușă laterală, intră cineva cu cafele. D. Valerian nu ne lăsa deloc să ne terminăm gândurile. Recunoșteai imediat în verva cu care-ți vorbea, că e poate singurul rămas intact față de toate cele neînțelese mizerii scriitoricești, iar entuziasmul său își găsea în noi un echivalent și mai tare.

George Petcu aducea cu el ineditul unei lumi de pe Bărăgan, aducea acea efervescență a anilor feciorelnici — când numai iluziile ne luminau frunțile Eu păream mai urgisit sau poate mai sceptic. Am vorbit în seara aceea despre multe lucruri, de care înainte ne era teamă. Nu mai eram elevi, ci domni, și domni gata a fi salutați până la pământ de toată plebea românească. Am cetit poezii și fragmente de proză, maestrul atent ne îmbărbăta mai mult. A fost una dintre serile noastre, desăvârșite, nevisate. Acum nu ne mai înșelam. Incepusem să devenim eroii propriilor noastre biografii.

Când am coborît în stradă, după câțiva pași, am rămas numai eu cu acest „prinț vesperal" (cum i s'a zis apoi de atâtea ori), de care simțeam că mă leagă rădăcini mai vechi și mai oculte, pe care niciodată nu le-am trădat și de care nu m'am despărțit. Anii noștri de copilărie începuseră să se miște, eram atât de uimiți. Căci într'adevăr, păreau foarte stranii în acest miez de noapte fantastic, în care urbea ne înclești și ne oprima bucuriile. La un moment dat, Petcu se și opri, parcă înspăimântat, parcă supărat din senin:

— Să știi c'o să ne vie greu până ne-om obișnui. Nu știu dece, dar n'aș vrea să cad, să mă învingă orașul. Mai bine m'aș întoarce!

Cuvintele lui poate au presimțit adevărul de mai târziu. Dar nu ne puteam lăsa ispitiți decât de vrăjile iluziilor noastre.

Am stat mult în urma lui, când ne-am despărțit la 4 dimineața, și l-am privit îngândurat. Capul înălțat mai sus se profila plin de majestate în umbra desfârșită, iar toată ființa lui avea ceva de fiu rătăcitor întors între luminile primului paradis.

Adolescentul cast a ieșit în seara verde.
Corole de luceferi mureau în dans floral
Adolescentu 'n togă de umbre, lilial,
(Când nu știi... carnea plânge sau ard [nămoluri grele)
Vibra prelung în seara cu magice inele.

Icoana lui de atunci, cu adevărat n'am uitat-o dar cine știa că tocmai din naivitatea atâtor gânduri negre, o să răsară o atât de stupidă agonie, iar el o să se prăbușească atât de repede?

DRACEȘTII NOȘTRI 20 DE ANI

Eram la masă toți patru, tăcuți. Ștefan Baciu, Ion Șiugariu, George Meniuc și eu. El nu venise încă. Și-l așteptam. Afară bătea un vânt îngrozitor, scârțâiau ferestrele și tunetele răbufneau din cer până lângă pereți. Apoi se auzi ploaia bătând. In odae (la mine ne adunam adeseori) era liniște, cald. Beam deobiceiu ceai, pe care-l prepara Meniuc într'un samovar princiar dăruit de Sonia Luiceva. Ascultam la patefon fragmente din Bach și Debussy. Ne desfoiam în urmă buzunarele, deposedându-le de orice manuscrise. Dincolo de zidurile acestea nu se mai întâmpla nimic. Arar, ne mai întrebam dacă mai este mult până în zori.

Intoarserăm toți capetele înspre ușă. George Petcu sosi ud de ploae, dar mai vesel ca niciodată, inexplicabil de bine dispus.

— Ploaia mă amețește întotdeauna, vorbi el scuturându-și haina și pălăria. Deaceea am întârziat. Am stat pe stradă să mă ude.

Imbrăcă o flanelă groasă și se așeză la masă între noi.

— Care cetiți? întrebă, iscodindu-ne pe fiecare în parte.

Dar nimeni n'avea poftă de nimic. Mi s'a părut atunci că ne umblă cineva în adânc și o voce stridentă ne fură, ne amăgește.

— Ce e cutine? fu răspunsul pe care i-l dădu Ștefan Baciu, ocolindu-i privirile pentrucă erau înfierbântate și luminate de o flacără neobișnuită. Petcu se simți stânjenit, se ridică dela masă, se duse spre fereastră și rămase acolo câtva timp cu fruntea lipită de geam, uitându-se afară în noapte. Apoi se întoarse:

— Sunt fericit, înțelegeți voi? sunt fericit că trăesc, că văd, fericit c'am scris o poezie frumoasă.

Era totuși o voce schimbată, schimbată mai ales când întârâtat scoase hârtia din buzunarul hainei și ne-o ceti aproape șoptit, cu o nuanță de multă tristețe:

Prin oglinzile putrede de somn, albă să [treci
Zornăind aurăriile reci!

Lumânări suiau lebede stinse:
Pierdute zăpezi, liniști ninse
Tremurau în raiuri de oglinzi...
Liniștea creștea — muschiu verde — pe [grinzi!

Păsări obosite cădeau lin la fereastră,
Timpul se făcuse melc în seara albastră.
Cerurile erau așa de aproape, așa de [aproape!
Duhul Sfânt a umblat toată noaptea [pe ape...

A trâmbițat cocoșul a treia oară!
Pe unde 'ntârzii nenuntită Fecioară?
Ce vânturi s'au abătut prin oglinzi,
Nălucă, din lespezi, de nu te desprinzi?

Prin sticlele nopții mă uit aburit:
Mări negre fosnesc în azurul ceruit!
Și'n timp ce — arc alb — Peste lume [trist lunecă
Steaua mea albastră, în oglinzi se [întunecă.

Se lăsă apoi o tăcere adâncă. după care îl întrebai tot în șoaptă:

— Cum se cheamă?

— „Noapte de Bobotează". E noaptea în care împlinesc eu 20 de ani

MANIFESTUL NOPȚII ALBE

Era un tren personal de noapte. Lung, cu o mulțime de vagoane, în care nu se putea identifica nicio bucurie. Mă duceam pur și simplu să semnez niște acte judecătorești, să mi se declare solemn majoratul și să încasez o moștenire. Atât mi-a lăsat celebra mea bunică Maria Preot Fulga. Bani, și în imaginația mea febrilă arginții căpătau o valoare extraordinară.

In clipa în care i-am înnumărat, i-am privit cu multă duioșie, dar destul de încurcat ca să cred că fatalitatea prezenței lor în buzunar e o erezie nedemnă de visele mele. Și totuși în tren, mi-am revizuit trecutul și ca'ntr'un film mi-au defilat prin față poveștile din o mie și una de nopți, cărțile de geografie, hărțile colorate, O! și îndeasebi acel halucinant Singapore, care m'a obsedat ani dearândul și spre care și astăzi visez să fug.

Precis, nu-mi creasem niciun plan. Deaceea când George Petcu m'a întrebat ce anume voiu face cu banii, am rămas foarte nedumerit că mi se pune o asemenea întrebare:

— Nu știu, poate am să-i beau, să-mi pierd nopțile cu ei sau să plec undeva departe.

Dar, în ciuda acestor dorințe nejustificate, neașteptat a apărut **Manifestul nopții albe.** O revistă de literatură și artă, în care să ne sărbătorim tinerețile și care să ne fie cu adevărat vestitor pentru vremile viitoare.

După lungi și violente desbateri, am hotărît că „Manifestul" trebue să apară In grupul de conducere făceau parte George Petcu, Ștefan Baciu și posesorul moștenirii. Am lucrat cu o înflăcărare nemaiîntâlnită. Afișe, reclame. anunțuri, circulare la toți băeții din țară. Alergam dela tipografie la redacție, dela poștă la ziare, adunam material, ne sfătuiam până în zori. Intre timp, primirăm adeziuni entuziasmate din toate orașele: Silviu Roda, Mihail Chirnoagă, Tana Mugurel, V. Spiridonică, George Vaida, Ion Sofia Manolescu, Radu Stanca, Ion Frunzetti, Aurel Marin, Ovid Caledoniu, Vintilă Horia, Nicolae Ciuceanu, Petre Paulescu. Se împrăștiase dealungul și dealatul un aer pur de împăcăciune și o înaltă spiritualitate ne dicta strânsul forțelor.

Dar... visul nostru se frânse.

Iată o scrisoare a lui George Petcu, din 2 Ianuarie 938: **„Laurențiu dragă, ți-am trimis prima scrisoare fără să bănuesc zona golurilor în care te sbați. Căci spovedania ta am primit-o în seara Anului Nou și te rog să mă crezi că revelionul l'am făcut împreună. N'am fost cu fata pentru care scriam poeme liliale, nici cu acela cu nume de zeiță. Am fost împreună și 1938 ne-a găsit la masa mea, extrem de abătuți.**

Frate Laurențiu, confesiile tale îmi plac, dar gândul unei sinucideri, numai pentru setea faustică de a ști ce-i dincolo mi se pare caraghios, din moment ce nopțile foșnesc păduri de miracole, iar în noi zac neexplorate încă atâtea continente de vis. E un act siluit, care prin simularea eroicului vrea să acopere anumite deficiențe... în fond o abdicare lasă. Nu e cazul, deci nu ți-o doresc.

M'am tot gândit la „Manifestul" nostru. In niciun caz nu poate apare așa. Atunci? Nu mi-ai scris nimic de cenzură, de aprobare. Ce-ai făcut? Mai scrie-mi.

Al tău, cu dragoste de frate — George Petcu".

Manifestul nopții albe n'a apărut. Cenzura n'a aprobat. Pe cererea noastră, figurează următoarea rezoluție: „Suntem sătui de reviste literare. Titlul este subversiv. Nu". (iscălitura indescifrabilă).

Cu câteva seri înainte, pornisem nebunește pe străzile Capitalei să lipim tâlhărește afișele pe ziduri. Eu duceam bidineaua, Ion Șiugariu — cutia cu pastă. Petcu — afișele, dimineața, ne-am oprit într'o cârciumă și-am băut vin fiert. Implinisem douăzeci de ani, însemnasem pe ziduri manifestul albei noastre decimări, cenzura și-a bătut joc de noi.

Amintirea acelei nopți mi-a rămas în sânge ca un vierme. Căci întâia dată l'am azit pe George Petcu, tușind și aruncând o batistă peste gard.

PRIMELE TREI BOABE DE SANGE

Se întunecase deabinelea când am ajuns la Căminul I.O.V. Ultima parte a drumului o făcusem într'o tăcere de morți. Il priveam pe furiș, peste umăr. Avea pe frunte câteva riduri ușoare, care se adânceau mai mult decâteori se uita în sus, înspre cer. Era în ochii lui ceva liniștit, parcă o împăcare cu viața. Și 'n această călătorie fantasmagorică pe străzile orașului, doream să nu ne mai oprim niciodată, să nu mai ajungem nicăieri.

Era frig, un frig aspru și tăios care ne pătrundea prin haine până la oase. Își înfășurase fularul de mai multe ori și-și ținea bărbia strânsă în guler. Trecurăm din curte în sala de lectură, apoi în dormitor. O sală lungă, umedă, mizeră.

— Foc nu se face? Intrebai eu.

— N'au venit încă lemnele. Dar dacă stai mai mult te obișnuești.

Paturile erau aliniate pe două rânduri, ca într'o cazarmă. Paturi reci, cearceafuri reci. Mai era în dormitorul acela un miros de trupuri chinuite și încolăcite de frig, un miros de lemne putrede și de molii. George Petcu nu-și scoase nici pălăria, nici paltonul. Rămase pe pat, cu mâinile prinse între genunchi. cu capul în jos.

—Ai febră mare?

— Nu.

— Ești bolnav?

— Nu.

— Ar trebui să te culci.

— Nu mă culc.

Răspundea brusc și înăbușit, cu ochii aplecați în pământ.

Din când în când, se deschideau ușile, apăreau și eșeau alții. Nu era niciun om deosebit aici, niciunul care să ne mai poată sta alături. Totul era dezordine, dezagregare, viscol. I-am pus palmele pe umeri. Nu se clinti. Sta amorțit, dus pe altă lume.

— Caută în valiză caetul cu scoarțe albastre. Mai bine cetim ceva.

Mă aplecai în dreapta noptierei. Dădui câteva cărți la o parte, niște cămăși, caetul. Dacă l'aș fi ridicat mai repede sau dacă lumina becului (care se depăna pe deasupra) n'ar fi căzut chiar pe deschizătura acea a lucrurilor, n'aș fi descoperit batistele. Erau trei, mototolite și împachetate în hârtie de ziar. Petele de sânge se vedeau acum negre și enorme.

M'am ridicat de pe locul acela amețit, fără să mai iau caetul. M'am apropiat de el, clătinându-mă. Imi vâjâia capul ca o morișcă, îmi tremurau mâinile și mi se înăbușe glasul. Chiar de-aș fi fost soră de caritate sau duhovnic, n'aș fi fost în stare să-i spun ceva. Dealtfel rămăsese la fel, parcă și mai închircit, și mai bătut de soartă.

Am fugit, lăsându-l singur cu gândurile lui. Deatunci m'a cuprins spaima. Dar niciodată nu i-am amintit de batistele din valiză. Cred totuși că el își trăia sau mai bine zis își ispășea destinul. Căci certitudinea morții nu e un simplu joc de poezie, nici o glumă pentru fete și proști. Iar George Petcu avea siguranța acestui sfârșit care se apropia. Zâmbetul lui devenise mai senin, și frumusețea mai iconară.

Intr'o scrisoare din 28 Decembrie 937 îmi scria: **„De când ai intrat în haine de seară și în palton de blană, de când îți petreci vacanțele la Sinaia, ți-ai uitat prietenii care se luptă cu iarna în bărăganul ăsta. Aici ninge, croncănesc ciorile și bate un crivăț de te crezi în nu știu care siberie. Am eșit az'noapte afară și mi-am adus aminte de Tableta de Noembrie a lui Arghezi: „pe o noapte ca asta s'au prăbușit cetățile mari".**

De altfel încerc o voluptate unică. Să stai la fereastră și să nu mai gândești la nimic, la nimic, decât la moarte. Moartea pe aici n'are caracterul acela urban și livresc. E ispititoare și dacă te fură, te lași dus pentru totdeauna.

Mi-e dor de tine. Te îmbrățișează,
G. P."

Cartea poștală e scrisă tot cu cerneală verde. Trec dintr'o odae în alta și il caut. Aștept să se ivească de după ușă sau să răsară din zid. Dar toate se depărtează într'un somn plin de buruieni și de mlaștini murdare.

ALTE DECADENȚE

Fu singurul care ezită câteva clipe să intre. Intr'adevăr dacă stai aici și privești în amurgul acesta cum desfrunzește grădina, te înspăimânți. Ar fi mai bine să te întorci și să te ascunzi, să-ți rupi de pe ochi ultimele imagini. Căci e groaznic. Nu cade numai o frunză, două trei — ci în aceeași clipă toată grădina copacii se încovoae și scârțâe, freamătă crengile și se sbat apele scăzute ale lacului. E cea mai diabolică sărbătoare a descompunerii.

Suntem aceeași dela început: Ștefan Baciu, Meniuc, Șiugariu. Se mai aud si alți pași care se apropie și se depărtează alte inimi fierbinți care bat și se înmoae. alte degete înțepenite pe brațele iubitelor. Doar noi singuri, doar noi care cădem fără sgomot și fără zâmbete.

— Hai, George Petcu.

Așa am petrecut toamna aceea din 37. Eșeam dela cursurile emoționante ale lui Tudor Vianu sau plictisiți dela bibliotecă și fugeam, să uităm, să renunțăm, să ne îmbătăm de alte iluzii. Dar peste noi creștea o mână nevăzută și dură, care ne strângea de gât sau ne amenința.

Ni se isbesc frunzele de obraji, înaintăm pe sub furcile arborilor, alunecăm și ne ținem strânși unul de altul. Durează ceasuri nesfârșite, aceste plimbări negre. Am vrea să ne trezim, să credem că e vis, că nu facem parte din osândiții întomnării. Dar nu ne cheamă nimeni înapoi și nimeni nu ne iubește atât cât ar trebui.

Vocea lui George Petcu s'aude ca un cântec de moarte:

Sub ceruri vagi de grele întomnări,
Așa cum sunt, din ceară și ivoriu,
Când înserarea va cădea în sanatoriu
Și-or suspina luminile prin gări;
M'oi duce...
In tânguiri duioase de litanii,
Pe aripi sângerânde de cocori...
Și'n zori,
Pe albă pernă moale de mătasă,
O lacrimă de vei găsi iubito,
O algă blondă, tristă, prinsă 'n plasă,
Nedumerită'n zori să nu te miri;
Că 'n ore de vecernii,
Când amintirea tot mai greu apasă
Și burnița se cerne tot mai rară
O să te 'ntâlnești cu umbra mea târzie
Bătând răzleț pela răscruci de seară...

Ne oprirăm încremeniți în mijlocul cărării. Fruntea lui părea mai înaltă si mai sobră. El însuși părea înalt cât zările, dar mai cenușiu și mai grav. Atunci ne-a fost încăodată frică și n'am putut să ne mângâiem. Dintre toți poeții acestei țări (care scriu de sanatorii și tuberculoză) e singurul care și-a trăit desăvârșit destinul poetic.

— Ar trebui să ne întoarcem, să ne ascundem.

— Unde?

El făcu un gest larg cu mâna, arătând ceva dincolo de grădină, dincolo de amurgul ăsta mizerabil. Dar noi nu vedeam nimic. Nu presimțeam nimic.

MURIM LA ORA 2

Păstrez o fotografie a lui depe atunci, dar o privesc cu emoția omului care se află în fața unei ființe din afară. Câteodată cred că nici n'a existat cu adevărat. Nu mai pot să mi-l închipui. Prea face parte dintr'o lume care nu mi-e permisă, prea s'a dus de tot și nu se mai întoarce.

Imbrăca întotdeauna haine cenușii, aproape negre. George Petcu părea în vestmintele acestea un fel de preot, care sfințește apele și florile. Știu însă că producea în jur sentimentul unei simpatii aproape organice, căci era frumos, dar frumusețea lui nobilă era mai curată decât a crinilor.

Iar sub masca asta umană ascundea o sete inexplicabilă după un vis, ascundea îndeosebi acea iluminație ocultă și fără înțeles care răsare numai când iubești un om sau când ți-a imens dorul după altcineva, după cer de pildă sau după fericirea paradisiacă. Altfel e cu neputință de înțeles, dece George Petcu așa de vroit a murit, așa de constient și de calm.

(Urmare în pag. 6-a)

Neagu Rădulescu: Turnul Babel,

editura Georgescu-Delafras

In ce măsură sunt îndreptățite hazurile lui Neagu Rădulescu, pe seama scriitorilor români mari și mici, de astăzi, strânse în **Turnul Babel**, carte care a amuzat atât de mult, încât ediția II a apărut fără să apucăm să scriem cronica ? Să luăm un model și să încercăm analiza ce se potrivește. In 1931, la Capșa, s'a produs următoarea scenă, înregistrată de memoria lui Neagu, deschisă la farmecul locului și timpului: — Imi permiteți ? Ha! Ha! Ha! Mihail Ilovici din Găești. Sunt concetățean cu domnia sa domnul Șerban Cioculescu. Scot o revistă „Cristalul". Mi-a dat un articol domnia sa domnul Lovinescu". (p. 41). Iată, spre a spune astfel, mostră de humor general, adică hazul unei stări de lucruri a cărei vină nu se știe cine o poartă. Prin acest „domnia sa domnul" se marchează timiditatea proprie nu numai d-lui Mihail Ilovici, ci tuturor care vorbesc limba românească și se adresează cuiva presupus superior; bunăoară, în 1931, și încă și după aceia, toți criticii noștri întâmpinau cu „domnia sa domnul" pe autorul oricărei cărți streine, cu prestigiu „occidental". Nicăeri nu e mai evidentă „căciulirea" decât în literatura, iar paradoxul este că în acest domeniu s'ar putea desvolta un sentiment de proprietate morală. Bietul scriitor român știe însă că poate să scrie el cărți bune sau mai bune decât cele „occidentale", dar riscă să-i rămâie necitite în primul rând de cei cu faima acestei obligații. Humorul lui Neagu amuză pe lector văzând cât de inteligent apare d. Ilovici când se jertfește ca un personaj al comediei unanime. Dece este comic să fii „din Găești" ? Fiindcă toată lumea care călătorește cu trenul știe că în stația acestui orășel modest, opresc și rapidele cele mai luxoase, încât trebue să reție numele unei așezări românești fără noblețe. .

Păstrarea aceasta obligatorie oarecum, a numelui, în memorie, supără însă, mai ales când sună „Găești", și gustul „occidental" se răzbună bagatelizând și disprețuind. Altă explicație nu se va găsi. Peste graniță, un orășel cât de neînsemnat, are ceva „șic", etc... și amintirea i se păstrează prin ilustrații expediate în fugă, la oprirea simplonului. Ce-i de vină d. Ilovici de această mentalitate ? De altminteri subliniem impresia că humorul pare să fie chiar al „concetățeanului", după cum sugerează modul cum solicită mai departe colaborări dela confrații cu prestigiul Capitalei : „Aș vrea câte cevașilea și dela domniile voastre. O poezea ! O nuvelică ! Un esseuleț ! Orice ! Indiferent ! O prostie acolo, da iscălită să fie !" Foarte logic!

Din moment ce o iscălește un „maestru" consacrat de lectori și de critică, ce importă că e prostie ? Există cumva alte norme de valorificare decât „succesul" de un fel sau altul ? Bine, veți spune, dar la succes cum se ajunge ? Prin merite personale, desigur, dar fără raport direct cu talentul sau geniul. Trebue să te ocupi singur, multă vreme dela debut, de soarta cărților tale, altfel, dacă neglijezi această tactică, nu faci nimic ! Iată cum circumscriem mediul lui „domnia sa domnul". Fiindcă prin 1931, d. Mihail Ilovici spera să dea o lovitură, foarte instructiv este motivul pentru care n'a reușit, spus cu humorul lui Neagu.

„Nu după mult timp, năzdrăvanul ambasador cultural al Găești-ului și-a vândut moștenirea ca să tipărească opera de totală distrugere a celor mai reprezentanți scriitori ai noștri, „Negativismul", în care i-a învinuit pe toți de plagiat, cu citate din „Biblioteca pentru toți" și din „Visul Maicii Domnului". Humorul se susține și aici ca și în cazul numelui de oraș, pe „popularitatea" celor două titluri, împotriva cărora se apără gustul subțire, care nu citește și nu consultă „așa cevașilea".

Dar ironia mai deschide și altă portiță a mentalității culturale. Ca să aibă autoritate, lucrarea criticului Ilovici trebuia neapărat să se prezinte cu prestanța citatelor. Dar nu de proveniență autohtonă, fiindcă acestea nu conving. Argumentele hotărîtoare sunt cele culese din cărțile autorilor streini, nu din clasici însă, amenințați să fie „populari" la Capșa, (cine n'a auzit acolo de Platon !) ci nume lansate de ultima febră modernă. Dacă de exemplu, d. Ilovici voia să demonstreze teza cu un citat din Platon, nu avea voie să-l ia direct din vre-un dialog al filosofului, — cu atât mai puțin în grecește !, risca sigur să se compromită, cu asemenea vechituri, — ci moda este să-l citezi pe divin, după ultimele lucrări ale specialiștilor în „Platon".

Cum să mai facă atunci d. Ilovici filosofie dialectică, dacă originalul nu-i e permis să-l consulte, iar cu citirea specialiștilor streini foarte activi n'ar mai pridid ?

Concluzia ? In literatură hazul este totdeauna simptomatic, însemnând mai mult decât simplul haz.

Neagu are succes într'o literatură fără succes, care dealtminteri îl înglobează.

CONSTANTIN FANTANERU

Note italiene

Poporul și arhitectura

Revista italiană „Oggi" publică în numărul 17 (1941), răspunsul dat de G. B. Angioletti, cunoscutul scritor, arhitectului Gazzani, care, pentru a apăra arhitectura de astăzi, condamnată de Angioletti pentru vina de a nu corespunde gustului poporului, neagă nespecialiștilor dreptul de a se ocupa de o artă care nu e a lor.

„Să vedem o clipă, scrie Angioletti. Arhitectura e sau nu e o artă. Și dacă este, cum nu poate nega nimeni, nu trebue ea să suporte o judecată generală de gust, ca oricare altă artă ? Eu nu voi pretinde niciodată să mă ocup de medicină sau de inginerie. Dar dacă pot să-mi exprim părerea asupra poeziei, dece n'aș putea să mi-o exprim și asupra arhitecturei. Dece n'aș putea spune: acest palat îmi place, celălalt mă supără. Opinia mea poate să fie justă, greșită sau discutabilă. Dar nimeni nu mă va putea împiedeca să găsesc îngrozitor un falanster de zece etaje zugrăvite în galben sau lilas, sau să mă delectez la vederea unei frumoase piețe, sau a unei străzi frumoase. Arta, desigur, e și meșteșug. Dar în anumite cazuri, gelozia meșteșugului devine absurdă".

„Ce-ar fi, continuă G. B. Angioletti, dacă am interzice arhitectului să se mai ocupe de o carte, dacă i-am tăgădui dreptul de a o găsi bună sau rea ?"

Arhitectul Gazzani se întreabă dece e nevoie ca arhitectura să țină seamă de gustul poporului. Poporul n'a fost consultat nici când arhitectura grecească a pus bazele unui stil ce avea să domine atâtea secole viitoare, nici Renașterea nu s'a bizuit pe popor, nici sub Regele Soare poporul n'a avut mai multe de spus.

„Artele — formulează arhitectul — sunt un produs exclusiv al unei categorii alese, a artiștilor adică, și sunt impuse poporului, și nu sufăr inițiative sau voința acestuia.

„Spuneți că de stilul obiectiv de astăzi scapă poezia, sculptura și pictura ? — interpelează Gazzani. Sunt însă acestea populare? Mult mai puțin decât viața arhitecturei depreciată.

„Massa nu respinge urîtul, nu alege frumosul: refuză pur și simplu noutatea, pentrucă nu e obișnuită la aceasta, facultatea sa de percepere este adesea mult întârziată față de aleasa trupă a artiștilor".

La care scriitorul replică :

„Personal, n'am cerut niciodată picturii și poeziei să fie populare. Dar arhitectura e pentru toți. E arta pe care toți o găsesc sub ochii lor, e arta noastră obligatorie de fiecare zi, căreia nu i te poți sustrage, de care nu poți fugi. O poezie, o pictură, pot să rămână ignorate de cei mulți, secole întregi. Un palat, un monument sunt, ca și străzile, imobile, neschimbate, aici. Și chiar cel mai distrat sau indiferent dintre cetățeni, nu poate să se facă că nu le vede.

Problema arhitecturii se pune acut și la noi. Dar nu numai pentru problema arhitecturii, sugestiile articolului citat pot folosi, ci și, sau tocmai, pentru problema luptei semnalate mai sus, între cele două feluri de a privi orice problemă de cultură.

SORACTES

Cultură pentru 20.000

(Urmare din pag. I-a)

Scrisul meu de până acum, activitatea critică directă sau altfel, valorile pentru care am militat, pot mărturisi adeziunea la un nivel care nu e a 20.000 de cititori. Dar o revistă săptămânală de mare tiraj, n'are dreptul să se mențină la 20.000 de leghe de public. Nu cerem coborîrea scrisului săptămânal, la nivelul cititorilor luați în medie. Dar socotim că un serviciu, netăgăduit, este datoare să aducă o asemenea revistă, „culturii" pe care o propovăduește. Și asta nu e posibil, decât pornind dela putințele de asimilare organică, a celor 20.000, pentru asigurarea contactului cu ei.

Avem orgoliul unor valori care nu sunt ale tuturor ? Dacă aceasta justifică pretenția de a scrie, — realitățile înlăuntrul cărora avem de operat fiind date —, dreptul de a scrie nu ni-l conferă decât voința de a le împărtăși celorlalți.

Condiția primordială a scrisului, talentul, nu este singura. A doua condiție, care presupun prima, dar o îngrădește, este voința de a sluji altora.

Pegasul nostru nu ne mai poartă după voia aripilor sale. A căpătat frâu și zăbală. Aceasta nu-i împiedecă sborul, dar i-l dirijează. Itinerarul său năbădăios, de-alungul unor nouri sterpi, care nu răcoreau holdele nimănui, are astăzi, sau trebue să aibă, înțelepciunea unui rost omenesc.

Când sboară săptămânal, Pegasul trebue să-și anunțe drumul, ca focul nărilor sale să fie prins la timp în vetrele anonime de jos. Departe de a deveni omnibus, într'aripatul cal năzdrăvan rămâne, păstrându-și noblețea și prestigiul, doar „al câtorva" : dar evoluția și tribulațiile meetingurilor sale putând fi urmărite cu ochianul, dela peluză, poate învăța pe alții gustul înălțimilor.

ION FRUNZETTI

PARANTEZE

Plătiți-vă taxele, mâncați mult și îmbrăcați-vă bine!

O țară ca a noastră, eminamente agricolă, n'ar avea cine știe ce nevoie de artiști și de ziariști.

Dar dintr'un nepatriotic spirit de imitare a țărilor civilizate, s'a importat și la noi, în ultimii vreo sută de ani, obiceiul răspândirii în public, prin vorbă și prin scris, a unor feluri și feluri de cunoștințe și de opinii, de către persoane care, făcând aceasta zilnic, s'au numit ziariști, — și cam tot în acelaș timp (dacă nu chiar mai de mult) obiceiul dării în vileag, prin cântece, danțuri, declamații și vopsele, a simțirilor, gândirilor și ofurilor nației și ale omenirii, de către persoane care, făcând aceasta cu mertic, adică cu artă, s'au numit, cu vremea, artiști.

Apoi — prin vinovată complicitate—unele din trecutele regimuri, însfârșit apuse, în loc să reprime vițioasele îndeletniciri, le-au încurajat, până la a le recunoaște și spirijini, uneori, oficial.

Dreptu-i, tot omul și tot românul, — din nu se știe încă, bine, ce blestemat neastâmpăr si din ce tainice nevoi de altceva sau altfel, decât ce are și ce știe, — înclină spre flecăreala scrisă ori sporovăită și spre maimuțărirea propriei ființe, a semenilor și a Firii, — încât n'ar mai fi nevoie și, spre exemplu, de școli în care să învețe unii a deveni artiști sau ziariști.

Dovadă că școală românească de ziariști, nici azi n'avem.

Dar, pentrucă, spre pildă, școli de muzică și de artă dramatică, unele străinătăți aveau, s'a înființat repede una și la noi, căreia, când dădea artiști buni i se zicea Conservator, iar de când îi dă mai proști i se zice Academie.

Părându-se însă că acest rău e necesar, — bine măcar că se caută a se face, azi, acolo, oarecare rânduială.

Cercetând sever, actuala conducere artistică a Academiei de muzică și de dramă, a descoperit adevărate orori contabilicești comise, acolo, în decursul anilor.

S'a constat, nu mai departe, că serii întregi de elevi (celor de azi li se zice studenți) au apucat să absolve școala, cu certificate în regulă, fără însă a fi achitat ei, la cancelarie, și niște taxe.

Se citează, între altele, cazurile elevilor... George Vraca și Romald Bulfinski. (Ei vor fi, probabil, pentru încasarea sumelor, urmăriți azi pe cale judecătorească...).

Evident, neplata atunci a acelor taxe la Conservator, nu-i împiedică azi pe d-nii Vraca și Bulfinski să fie doi mari artiști ai țării.

După cum, deasemenea, Serviciul General de Statistică n'a stabilit încă, în câtă proporție foștii elevi ai „Conservatorului de muzică și artă dramatică din București", cari și-au plătit regulat taxele au devenit între timp: funcționari la percepție, comersanți în provincie, acari la C. F. R., etc.

Evident...

Dar regulă trebuia să se facă odată și-odată.

E drept, regula aceasta nu are îndeobște, darul să atingă vreo odraslă de măcelar, elegantă, dolofană și care încă de pe băncile Conservatorului promite să devină o bună funcționară la gară...

Regula aceasta a făcut să fie eliminată astă-iarnă, din Conservator, pentru neplata taxei, — între altele, eleva Raluca Zamfirescu.

Eliminata are 17 ani, este — spun profesorii ei — un excepțional talent, are pe chip paloarea traiului neciocoiesc, este neluxos îmbrăcată, — și este fiica răposatului mare scriitor George Mihail Zamfirescu...

...care a murit sărac nelăsându-le celor două fiice ale sale (cea mai mare, d-ra Gabriela are 18 ani și e pictoriță) decât blestemata moștenire a divinului har.

Raluca Zamfirescu dă zilele acestea, examen de fine de an. A reușit, așa dar, între timp, să-i plătească măicuța, taxele...

..să-i plătească taxele, ignorând însă alte artistice obligații, ca de pildă aceea de-a o îndopa și îngrășa pe fată, în ajunul examenului, încât să nu fi fost jicnită estetica bine hrănită a d-lui director și să nu fi fost nevoit dânsul să esclame, supărat, cu glas tare, în public: — „Dar cu prăpădita asta ce e ?".

Acum va trebui să se ducă mama și fata să-i ceară d-lui director, scuze.

E foarte bine că se pune, la Conservatorul nostru, ordine.

Ca și în presă !

Și-aici, e încă debandadă. Dar zori trandafirii par să se-anunțe...

O nouă lege a presei, care se pregătește, va reglementa desigur condițiile materiale și morale ale ziariștilor.

Și astfel nu se vor mai repeta scene ca aceea faimoasă de astă-primăvară :

Ni s'a relatat atunci că, la sfârșitul unei conferințe cu presa, la un minister, unde — potrivit rosturilor departamentului — ziariștii ar trebui să fie la ei acasă. — un fost ziarist, azi consilier de presă în minister, a tras de mânecă pe un confrate activ și, arătând spre un altul, a întrebat :

— Cine este tânărul ?

— Cutare ! Redactor la ziarul Cutare !

Atunci, d. consilier a mai zis:

— Dar bine, dragă, nu mai aduceți aici oameni jerpeliți!

Fostul confrate avea dreptate. Dânsul e și un estet. Alt estet. Dar mai este, desigur, un bun camarad și un om de omenie. Iar vinovat era jerpelitul .Că nu i s-a plâns. Că dacă ar fi știut dumnealui la vreme, bun-bucuros i-ar fi dăruit, din bogata sa garderobă, vreun costum — roșu, albastru, verde sau cafeniu — pe care tânărul său coleg, sărac, care nu făcuse niciodată nicio politică, vopsindu-l într'o culoare decentă, l-ar fi putut purta, tudul și necunoscător.

*

Prinurmare, voi, tineri români cari vreți să deveniți artiști sau ziariști, — luați aminte : plătiți-vă taxele, mâncați mult și îmbrăcați-vă bine !

Procedând așa, puteți ajunge departe.

Puteți ajunge director la Academia de muzică și artă dramatică sau consilier de presă în Ministerul Propagandei.

C. CRISTOBALD

ETCAETERA...

CRITICĂ PLASTICĂ LA SÂMBĂTA-DE-SUS

Căminul de odihnă dela Sâmbăta-de-Sus, pus în fiecare an de către Casa Școalelor la dispoziția artiștilor și ziariștilor, va funcționa, vara aceasta, numai în Iulie și August.

Păcat !

Oaspete al acelui cămin, avuram noi într'o vară, șansa unui superb Septembrie făgărășan, care și din cel mai rezolut citadin făcea un sensibil la ale naturii farmecuri.

Nici nu se putea altfel, în compania totdeodată a unor pictori de valoare și oameni de spirit, asemenea celor ce ne fuse dat a-i avea colegi de... lună.

Erau, între alții, pictorul basarabean, d. G. C. g. l. c. f. și grațioasa sa soție, tot pictoriță, d-na T. n. a. B.l.l.y.r.

Și ne făcea plăcere a-i însoți, adesea, la câmp.

Intr'o zi, s'a alăturat cetei, și maivârstnicul dumnealor confrate întru penel, d. Gr. M. n., pictor de școală... mai puțin avansată.

Și se apucaseră să lucreze toți trei. Pictau toți același motiv.

La un moment dat se apropiă de pictori, stăpânul ogorului, un pitoresc țăran, care a fost și prin America...

— Ei ! îți place, bade Chelaru? întrebă pictorul M.n., arătându-și opera.

— Place, cum nu... făcu săteanul. Cât o sta tabloul în câmp, apăi știu că n'au să vie ciorile la semințe !

CRESCĂTORIA DE PUI A D-LUI POPOVICI

Administrator al căminului Casei Școalelor dela Sâmbăta-de-Sus este un interesant și prețios personaj, d. Popovici, de o ingeniozitate și de o meticulozitate întru conducerea gospodăriei, pe lunile când are oaspeți, — încât poți jura că e un bun creștin, perfect pătruns de biblicele pilde, în cap cu aceea în care izbutit-a Mântuitorul să sature cinci mii de oameni, cu cinci pâini și doi pești.

Și vine în fiecare lună la Sâmbăta și d. Em. Bucuță, directorul general al Casei Școalelor, să constate personal cum o duc oaspeții dumisale...

In vara în care am fost și noi acolo, nu toți oaspeții erau mulțumiți. Pe diverse chestii. Unii, de pildă, ar fi vrut să li se gătească în fiecare zi, pui...

Spre surprinderea generală, d. Bucuță nu s'a mirat și nu s'a supărat. I-a spus, cu naturaleță, d-lui Popovici :

— Să facem, aici, pentru la anul, o crescătorie de pui.

Și-a și'nceput d. Popovici cu planurile :

— Da ! vom cumpăra douăzeci de găini, care se ouă, apoi...

Dar, un oaspete mai mucalit făcu observația :

— Să vedeți, d-le Bucuță și d-le Popovici, că n'o să puteți realiza ideea aceasta.

— De ce ? făcură într'un glas, reprezentanții Casei Scoalelor.

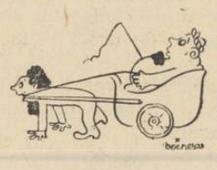

— Simplu. O crescătorie de găini ar cere și un îngrijitor. Și îmi închipui că vă va fi foarte greu să introduceți în bugetul Casei Școalelor, un găinar.

La zisele acestea, cei de față au făcut, bineînțeles, haz mare...

...Dar, într'adevăr, nici crescătorie de găini, la Sâmbăta, nu s'a făcut.

C. TANASE... SCRIITOR

Se pare că — sătul de sunătoarele și răsunătoarele sale succese materiale și, vezi-bine, morale, ca patron al trupei „Cărăbuș" și director al cafeului „Royal" — d. C. Tănase, popularul artist bucureștean și filantrop vasluian, mângâiat până azi, în aceste ale sale calități, de către toate plăcerile și onorurile pământene, — ar năzui dânsul acum și la o glorie mai siderală: aceea de... scriitor.

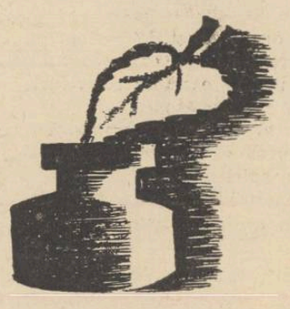

I-a făcut torul acestei reclame, — intenționând probabil să-l măgulească — un serviabil reporter teatral.

Ar urma, conform susținerii reporterului, ca d. C. Tănase să se retragă, în acest scop, la vară, la una din moșiile sale, unde să-și așternă pe hârtie, cu fast literar personal, — romanul vieții.

Aflând „știrea", un alt reporter s'a și grăbit să-l intervieweze:

— Și cum veți scrie această carte, domnule Tănase?

— Cu cerneală ! a răspuns, convins, viitorul... romancier.

AH, MILANO !

E sigur că, la toamnă, Opera Română nu va mai fi găzduită la Teatrul Regina Maria.

Dar unde se va instala, nu se știe încă...

Se pronunță mai multe nume de săli...

Intre altele, și a cinematografului „Scala".

Ar fi ideal !

Ar avea, adică, absolut toți cântăreții noștri, ocazia să cânte la ...„Scala" !

PSEUDONIM, IN CALEA VĂCĂREȘTI...

Iar e vorba să se deschidă și un teatru evreesc.

Se știe că evreii, conform recentelor legiuiri, pot juca numai în teatre intitulate evreești.

Dar asupra pseudonimelor actorilor evrei, nu s'a legiferat încă nimic.

Incât, la teatrul evreesc care se pare că se va deschide în curând, în cartierul Văcărești, s'a putut petrece următoarea scenă cu un tânăr cabotin, prezentat să se angajeze :

Directorul : *Numele dtale*

Actorul : *Șmil.*

Directorul : *Nu se poate... Numele d-tale nu poate fi pus pe afiș. Nici chiar în calea Văcărești. N'ai putea să iei un pseudonim ?*

Actorul : *Am luat. Șmil e tocmai pseudonimul meu. Pe mine mă cheamă Avram.*

DELA „POPESCU" LA... ION BARBU

In legătură cu întâmplarea (autentică) relatată mai sus, — ne amintim o alta similară, mai demult și (ca să zicem așa) chiar mult mai... autentică:

S'a prezentat acum vreo douăzeci de ani, la cenaclul literar („Sburătorul"...) al criticului E. Lovinescu, un tânăr poet cu niște producții destul de interesante.

— Se publică ! zise maestrul, după lectură. Cu oarecare rezerve însă asupra semnăturii. Nu-i prea fericită... I. Popescu e un nume prea banal. Să vă găsiți un pseudonim.

Atunci poetul zise:

— Am și găsit. Pseudonimul meu e chiar acesta: I. Popescu. Pe mine mă cheamă... Dan Barbilian.

S'a făcut, desigur, haz, pe seama originalității poetului, — și asistența de barzi și nuveliști, cotizând pe loc cu imaginațiile și ingeniozitățile, lexice, personale, i-a fixat poetului pseudonimul de... Ion Barbu.

„Ion Barbu" care este azi un nume. De mare poet. (Recitiți „Joc secund").

Cât despre „Dan Barbilian", a rămas și el, — nume. Pentru a ilustra doar activitatea marelui... matematician, care este, totdeodată,, poetul.

UN PRETENDENT INTÂRZIAT, — LA TRONUL CROAȚIEI...

Articolul nostru trecut, intitulat : „Ce părere are d. Victor Ion Popa despre criticii teatrali, din ce cauză și ce e de făcut", în care se arăta că directorul teatrului subvenționat „Lupă și Lumină" îi consideră pe criticii teatrali români de azi „absolut nepregătiți, fără pic de autoritate și simț al răspunderii", a avut, cum era și de așteptat, un larg ecou în presă.

Intre altele, săptămânalul „Înviera" de sub direcția d-lui Toma Vlădescu reproduce în întregime articolul nostru și — sub titlul : „S'a supărat văcarul pe sat" îl însoțește de un lung comentariu, pe spațiul a patru coloane de ziar, terminând astfel referințele ce le dă asupra d-lui Victor Ion Popa :

„Pofta sa de măriri și de gheliruri nu și-a oprit o clipă goana.

D. Popa a intrat în comitetul „Societății Scriitorilor Români", unde nu face nimic, a vrut să intre și în comitetul „Sindicatului Artiștilor Dramatici și Lirici", deși nu cântă, și unde nu i-a dat voie să intre d. Mișu Fotino, executându-l sângeros pe d. Victor Ion Popa, într'o ședință a cărei relatare va face într'un articol viitor, deliciul cititorilor, — și a reușit să intre de curând în nu știm ce soi de comitet al cinematografiei (la care nu se pricepe) din Ministerul Propagandei.

Personaj caragialesc, ahtiat de comitete și comiții, — oscilarea sa „între stilul înger și stilul canalie" o încoronează azi cu o insolită ieșire contra presei...

Nu-l gâdilă destul...

Ce-o mai fi vrând d. Popa ?

N'o fi citind ziarele ? N'o fi aflat că tronul Croației s'a ocupat ?

PUNCT

O POVESTE DIN PAMPAS:

ULTIMUL STEGULEȚ

DE ROMEO LĂZĂRESCU

Dacă te-ai fi rătăcit vreodată prin câmpurile Pampei și dacă pașii te-ar fi purtat spre Tres-Aroyos, acolo unde râul „Zăpăcitul" face cot cu „Tapao" și unde, cât vezi cu ochiul, jur împrejur, dealurile sunt înpădurite de mână omenească, nu s'ar putea să treci mai departe, fără să fi întrebat pe primul sosit în cale :

— Ale cui sunt câmpurile astea ?

— Ale familiei Rocamora — ți se va răspunde.

Din vremuri îndepărtate, pierdute în istoria epocei coloniale, când toate câmpurile nesfârșite ale Pampei, dela Rio dela Plata până în partea cea mai australă a Teritoriului de Rio Negro, erau o întindere fără stăpân, familia Rocamora a fost aici stăpânitoare. Nici bătrânii cei mai ruginiți nu-și mai aduc aminte de când își au Rocamorii așezare prin locurile astea.

Dacă vreodată curiozitatea te-ar împinge să descoși pe vre-un supraviețuitor al timpurilor „tiranului" sau ai umbla să stârnești limbile babelor din sat, apoi ai afla că Rocamorii se aflau acolo puțin mai încoace de „facerea lumei".

Intâiu s'au așezat ei, pe urmă acești giganți gauchești au adus pământurile pe umeri de legendă populară, au pus pe ele sământă de bucate și om și au rodit câmpuri cu pomi, sate, case și copii.

Intreabă cimitirele :

— Cine are cruci mai multe și mai vechi ca neamul Rocamorilor ?

Intreabă lighioanele câmpurilor, pe cine știu ele de stăpân ?

In căsuța aia de piatră dărăpănată, cu zidurile groase, în cari și-au spart capetele și epoca „Imperiului" și a „Tiranului roșu" s'au zămislit primii Rocamora.

Astăzi, căsuța cu zidurile groase nu mai adăpostește decât faima de altădată și o puzderie de șerpi veninoși ce fâșie prin întuneric de tufe și bălării.

— Sunt bogați rău atuncea Rocamora ăștia ?

— Au fost.

Legenda spune că ei au plantat pomi pe dealuri ca să-și adăpostească vitele de arșiță. Aveau atât de multe, că nu le-au știut niciodată socoteala.

Se nășteau și mureau pe câmp.

Le puneau numai fierul cu marca lor pe spate și... gata.

Și putea profita de ele cine vrea, că nimenea nu spunea nimic.

Destul că se știau că sunt ale lui Rocamora.

Și pe toate câmpurile Teritoriului se cunoșteau vitele marcate cu fierul roșu pe spate cu marca „steguleț".

Dar caii !...

Caii au fost slăbiciunea și faima familiei.

Ageri și frumoși, totdeauna „stegulețele" Rocamorilor au câștigat la toate alergările din Teritoriu. Și câștigurile erau cu atât mai interesante, cu cât chiar membrii familiei, călăreți iscusiți, își călăreau caii.

Semeți, din tată'n fiu, Rocamorii au ținut la faima lor de călăreți desăvârșiți și mai cu seamă se mândreau cu rasa lor pură de cârlani de Pampa.

De mai bine de un secol și-au dat cuvântul cu fața spre răsărit, spre deal, acolo unde'n cimitir li se odihneau strămoșii și totdeauna s'au ținut de el, chiar contra stăpânirei, contra pericolului și contra inimei.

Cel care nu putea să se țină de cuvântul dat, trebuia să-și facă seama singur, că nu mai putea da ochi cu bătrânii.

Mândria îi îmbăta mai tare decât rachiul, pe care nu-l puteau suferi, pentrucă-i făcea melancolici.

Așa erau Rocamorii, oameni liniștiți, purtători de respect al numelui lor și al vecinului. Dacă erau insultați, spălau insulta în cuțit. Se băteau cu capul gol, din respect pentru bătrâni, și cu pieptul bărbat descoperit.

Se purtau cavalerește pentru ca morții lor, care-i privesc mereu, de acolo de pe deal, să nu se rușineze de faptele lor. Morților trebuie să le dai socoteală ; să nu le ceri niciodată. Când erau provocați, Rocamorii se băteau numai pentru a pedepsi insulta, nu pentru a ucide nemernicul ce i-a insultat.

Când aveau vre-un duel, toți purtătorii numelui ofensat se făceau cerc împrejurul beligeranților. Dacă al lor cădea, îl luau învelit în poncho și-l așezau acolo în deal, alături de cei ce au știut să moară pentru numele lor. Dacă dobora adversarul, îl luau în șea și-l duceau la cel mai bătrân să-l binecuvinteze și să-l ierte de păcatul uciderei de om.

Niciodată nu le-a lipsit o rugăciune, o sărutare, un cal și un cuțit.

In după masa asta, cei opt Rocamora — toți câți se mai găseau în sat — dădeau târcoale ultimului cârlan ce mai păstra marca familiei, un căluț sprinten roșcat și brezit cu o pată albă între ochi.

Era zi de curse.

Ca în toate săptămânile, țărănimea de prinprejur venea să-și dea tributul vițiului la întrecere de cârlani.

Un obiceiu vechiu gauchesc.

Și când spun curse, să nu credeți că în Pampa se găsesc hipodromuri cu tribune, cu lume elegantă sau cu pariuri grase.

Nu. Din străbune vremi, gauchii se strâng într'una din zilele săptămânei, în fața cârciumei și la un pahar de rachiu, se pun să-și alerge caii — mândria lor — pe prinsoare.

E o întrecere nebunească de mândrie și patimă.

In alergările astea de cai își pune gaucho-ul tot sufletul lui dornic de libertate, toată dragostea lui de câmp și animale. Sărută pământul cu ropot de copite. Se avântă semeț cu pieptul păros — bărbat — în aer proaspăt cu miros de fân, cu dor de libertate.

Și multe din alergările astea s'au terminat cu sânge, cu omor sau sinucideri.

Se povestește de un gaucho, care pierzând întrecerea, nu s'a mai întors în satul lui. A pornit-o nebun peste câmpii și a alergat, a alergat până i-a crăpat calul, apoi și-a făcut seama și el.

Astăzi, mai mult ca niciodată, în fața pulperiei era forfota mare.

Pariurile deveneau din ce în ce mai interesante. Cei opt Rocamora își aduseseră ultimul cal și brezuletul ăsta vioi cu ochii de veveriță trebuia să apere mândria, nepătată încă, a familiei scăpătate.

— Ce zici Ramon... — întreabă pe cel mai în vârstă dintre frați, un voinic de vre-o treizeci și doi de ani, Don Eduviges, mușneagul ăla flecar cu fața uscățivă de babă tăbăcită.

— Despre ce, Don Eduviges ?

— Vezi că am pariat și eu vre-o cinci pesos pe breazul dumneavoastră și d'aia vreau să vă 'ntreb : Pot să pun paraua fără frică pe copita lui ?

— Fără nici o grijă — îi răspunde cel întrebat.

— Numai de nu s'o încăpățâna ?

— Dar ce-i măgăreața babei Rufina ? Asta-i marca „steguleț"!... Ce sunt șease sute de metri ? I-a luat breazu numai când o întinde gâtul !...

De și vorbele-i sunt semețe, privirea lui Ramon e umilă. Așa au fost crescuți. Respectuoși cu cei mai în vârstă. Creștere veche. Țărani buni și blânzi.

Pe lângă ei trec alți călăreți care-i umplu de praf și întrebări :

— Câștigăm Rocamora ?

— Eu o să fac tot ce mi-o sta în putință — răspunde Ventura, cel mai mic dintre toți, care trebuie să-l călărească. E numai în cămașe și cu pintenii legați la piciorul gol, să poată ține scara 'n degete.

— Se zice că negrul ăsta al „Veneticului", e dat dracului de iute ce-i !... Și noi, dacă pierdem azi, nu pierdem banii; pierdem un prieten...

Nici un Rocamora nu răspunde, încruntă sprâncenele, strâng pumnii și tac.

De vre-o trei luni s'a pripășit prin partea locului un tânăr frumușel și bun jucător de cărți. Nu știu despre el nimic altceva decât că se numește Evaristo Portela. E un creol cu fața smeadă măslinie și se mândrește cu o bărbuță mică, neagră, cuceritoare. Are privirea rece și batjocoritoare. Se vede cât de colo că e om umblat. L-au cunoscut la o încăerare. Trăgea frumos Evaristo și de orice i-ai fi putut acuza, numai de fricos, nu !...

De atunci se amestecă'n ciorbă fără să-l fi prezentat cineva.

A căzut aici, în satul ăsta de oameni liniștiți, odată cu soarele unei zile de toamnă, acum trei luni, călare pe un cal ca noaptea.

Și a rămas.

A rămas să tulbure liniștea unora și să înveselească plictiseala altora.

Știe să spună o sumă de snoave d'alea desmățate, să cânte cânturi de taverna, să scoată asul de pe mânecă și să bată la chitară stihuri de batjocură.

Ți-e mai mare dragul să-l asculți.

Fetele se dau în vânt după cântărețul cu barbișon de Crist și suflet de drac. Îi fac roată și-l ochiesc.

Dar el calcă promisiuni, sângerează inimi în pinteni de argint și-și mângâe orgoliul și cârlanul negru înspumat.

De când a răsărit el pe meleagurile astea, Rocamorii s'au eclipsat.

S'au retras tăcut, modest în cinstea lor.

Când și-a tocit buricele degetelor la chitară și joc de cărți, veneticul a descălecat, în fapt de seară, la fereastra cu o fată. A înfierbântat o inimă și a stins o poftă.

Și câte din frumoasele satului, n'au fost cuprinse în brațe vânjoase, săltate în șea și duse în raze argintii de lună și scăpărări de copite, la marginea păcatului. Câte nu și-au făurit din el ideal și lacrămi.

Mai toți flăcăii, pângăriți în promisiuni de iubire, au încrucișat cu el cuțite. Dar veneticul le-a sdrobit pe toate, în prăselele lui fermecate cu aur și argint.

Și râdeau golanii și aplaudau.

Curgea admirația pe gâtlejul gogomăniei și el se freca pe burtă bătând cu nepăsare noroi cu sânge nevinovat.

Zece dueluri avusese.

De zece ori floarea păcatului de moarte i-a încununat fruntea-i goală.

De zece ori parada admirației deșarte a a gloatei l-a ridicat în scaunul stimei lor : învingător.

Rece la joc, la dragoste și la moarte, punea o mie de arginți pe o carte, o mie de sărutări pe o gură și o mie de lovituri într'un rival.

Dar veneticul nu se mulțumea numai cu aplauzele galeriei, vrea să se dovedească și om de duh ; făcea spirite.

Căutând în gloată o victimă, s'a întâlnit cu privirea candidă a lui Ramon din grupul Rocamorilor.

Batjocura aruncată a făcut să înghețe suflarea tuturora.

— Bagă de seamă flăcăule, nu te arunca prin partea asta, că sunt găuri, — l-a făcut atent Ramon.

Evaristo nu se intimidează.

Obrăznicia-l face viteaz. Nu poate să schimbe atitudinea. Ar însemna că e laș și el n'a fost laș în viața lui.

Ramon îl străfulgeră cu privirea. In fundul sufletului simte ceva greu și amar. I dor cuvintele grosolane aruncate de flecar.

Rabdă, tace și așteaptă.

— Mi se pare că te cam mănâncă pielea, fârtate.... Bagă de seamă, atâta-ți spun...

Străinul răspunde cu o înjurătură.

Roata flăcăilor a sărit în picioare.

Ca un trăsnet, Ramon a scos cuțitul din teacă și s'a proptit în fața mojicului.

— Acuma „senor", trebuie, ori să-mi ceri iertare, ori să mă omori.

Evaristo a înghețat ; vede moartea înaintea lui, în picioare. O clipă luptă între rușine și frică. Iute de limbă și moale de inimă, preferă o rană în amorul lui propriu, decât o tăietură în beregată, și cu toate că-l ard privirile asistente, cere umilit iertare.

— Caballeros — le spune — nu face, pentru o guumă, să-mi văd mațele în țărână. Eu nu sunt „cuțitar", sunt jucător. N'am venit în satul ăsta să mă odihnesc la cimitirul din deal. Am venit să joc. Am auzit că dumneata ești din neamul Rocamorilor ăia grozavii. Uite, îți dau mâna.

Și o strângere a închis incidentul.

Ramon a băgat la loc în teacă cuțitul și s'a dus la grupul a lor lui, simțind, pentru celălalt, rușinea în obraz.

Din grup s'au desprins chihoteli înfundate de râs reținut, aluzii și vorbe indirecte, usturătoare.

— Domnilor — le tae chiolhanul Evaristo, vă provoc... să ne luăm la întrecere.

— Dacă e pe luat la întrecere, eu cred că ne câștigi, flăcăule — întărește un vecin.

— Așa mi se pare și mie, d'aia vreau să-mi iau revanșa... Asta e calul meu. E creoll de sânge și mai afurisit decât stăpânu-său. Cine se pune cu mine, la șease sute de metri, cu șeaua care se vede și cu călărețul care aveți plăcere ?...

Toți ochii s'au îndreptat spre Rocamora.

Evaristo, care a uitat rușinea ce a înghițit acum două minute, se apropie de Ramon și-i spune :

— Imi datorezi o „reparație" Rocamora. Lumea zice că breazul dumitale e singurul cal ce poate să se pună cu negrul meu. Hai să ne luăm la întrecere....

Toți așteaptă răspunsul cu bătăi de inimă.

— Acuma suntem prea săraci, dragă Evaristo. Nu putem să cerem nimica și ne doare să refuzăm o propunere. Pentru că, vezi d-ta, calul nostru — ca să fiu sincer — nu prea e în formă.

— Nu, că nu vreau să ne prindem pe bani !... Numai așa „de boală"... Dumneata, cum mă dăduși adineauri în „tarbacă", de s'a râs tot satul de mine. Acuma mi-a venit și mie rândul să vedem „care pe care"?... După câte am auzit, niciodată Rocamorii nu s'au dat înapoi...

— Ai auzit bine Evaristo ; spune în ce condiții ne luăm la întrecere ?

— Foarte simplu; ăl care câștigă cursa, câștigă calul celui ce a pierdut...

Țărănimea crezu că Ramon n'are să primească târgul.

Pentru Evaristo pierderea calului n'ar fi fost mare pagubă, pentru Rocamora, însă, era sinuciderea.

Era apusul faimei lor.

Ultimul „steguleț". Ultimul căluț cu părul mătăsos, îngrijit și mângâiat cu mâini de moaște sfinte : mâinele bătrânei, care l-a crescut de mânz cu lapte dela vacă.

Când toată lumea își luase nădejdea dela alergare, când nimeni nu se mai aștepta, Ramon înaintează spre cel ce l-a provocat.

— Domnule Evaristo Portela, primim. Nu prea ne convine nouă să ne luăm la întrecere, dar trebuie... Știm că ne paște necazul... și dumneata ai să-l știi, poate, într'o bună zi... Dar mi-ai cerut „o reparație" și trebue să ți-o dau.

— Pe cuvântul vostru de Rocamora ?

— Pe cuvântul nostru.

— Și... pe când ?

— De azi în două săptămâni, dacă-ți face plăcere. Pe câmpul din fața pulperiei lui Pardo.

Evaristo se întoarce la cei ce ascultau.

— Sunteți martori, caballeros, calul care pierde, e pierdut. Rocamora și-a dat cuvântul. Nu mai e nevoie de garanție. Eu am încredere în cuvântul lor. Sunt dispus să las garanție în mâna ori căruia dintre dumneavoastră, dacă Rocamora o cere.

Ventura Rocamora îl întrerupe :

— Nu e nevoie, prietene, de nici o garanție. Ajunge cuvântul.

Și de aceia, ca să-și împlinească cuvântul dat, au venit în după masa asta, în fața cârciumei lui Pardo, toți opt Rocamora ce au mai rămas în sat, au înconjurat tăcuți căluțul breaz și așteaptă palpitând. Din când în când, câte unul scoate câte un oftat din sânul amintirilor :

— Cu ce dragoste l-a crescut răposata mama !...

Tace. După un timp Julian găsește scuza:

— Ce vreți ?... Trebuia!... Săracul Evaristo, l-am făcut de râs înaintea lumei. Trebuia să-i dăm o reparație...

— Sigur !...

Acuma când nu mai au nici câmpuri, nici râuri, nici case, nici cai, vine un strein și de frica morței, le ia ultimul, singurul lor cal.

— Dacă e vorba să pierdem, să nu lăsăm țăranii să joace, Ramon.

Evaristo se apropie și examinează calul.

— Ce păcat — face el pe galantul — că nu e și calul dumneavoastră mai mândru, mai nobil, așa cum sunteți dumneavoastră...

— Mulțumim.

— N'aveți ideie, caballeros, cu câtă nerăbdare aștept ora să ne luăm la întrecere.... De când s'a întâmplat „chestia" n'am dat ochii în gene. M'am gândit la breazul ăsta mai mult ca la o femeie, ca la datorie, sau ca la o bucurie...

— Și nouă tot așa ni s'a întâmplat, streine.

Evaristo Portela scoate ceasornicul.

— Sunt ceasurile patru, domnilor, îi dăm drumul ?...

— Ii dăm !...

Gauchimea și-a deșertat chimirele. Au pariat pe ultimul peso. Unii și-au jucat cuțitul. Nu le-au mai rămas decât strigătele și le-aruncă și p'alea în favoarea breazului. Pariurile curg din toate părțile. In vânt fiutură fulare și poncho-uri. Mizele se strâng una peste alta.

— Joc pe Rocamora !...

— Am pus tot pe breazul !...

Cine să joace altfel ?... Sunt printre jucători mușnegi cari au văzut câștigând pe bunicii breazului lui Rocamora. Au venit flăcăi din șeapte sate să-l vadă pe „steguleț".

Evaristo Portella și-a jucat tot. Dela chimirul doldora, până la pintenii de argint, cuțitul cu prăsele de aur, șeaua, căpăstrul și chinga, toate bătute cu bumbi de argint greu strălucitor...

— O sută de pesos...

— Mai o sută...

Cu acelaș ton rece, zeflemist, răspunde tuturor :

— I-am luat !... Plătesc!... S'a zis!... Are balta pește!...

Din partea dela „sosire", tot grupul Rocamorilor, privește spre „plecare". Aliniate stau două cravașe, doi cai, două speranțe...

Țăranii încep să țipe.

Caii au pornit.

Alergară rău. După câțiva metri, cursa se anulează. Se întorc de unde au plecat.

Emoția le-a uscat gâtlejurile.

In sfârșit se aude :

— Gata !...

— Au plecat!... Vine !... Breazul e în cap!... Câștigă Rocamora !...

Acuma s'au apropiat. Sunt alături. Călăreții cravașează „de complezență". Loviturile cad în acelaș timp, ritmic.

La două sute de metri, negrul avansează. L-a luat cu un cap, ca să piardă imediat două lungimi....

— „Breazul"!... — strigă gaucimea înfierbântată, pe când caii le trimite pământ în ochi cu copitele.

Rocamorii respiră. „Negrul" nu-l mai interesează. Dacă-l câștigă, îl dă stăpânului înapoi. Căluțul lor drag le-a scos grija din suflet și le-a spălat rușinea. Tot trecutul lor de glorie le aleargă acum pe dinaintea ochilor. Tot trecutul lor glorios. De acuma

pot să moară liniștiți, „stegulețele" Rocamorilor n'au să moară niciodată !... Strigătele s'au apropiat la o sută de metri. Julian îl arată pe Evaristo.

— Ia uite la el Ramon, parcă e de ghiață !... Al dracului caracter trebuie să aibă...

Intr'adevăr, streinul jucase o avere întreagă și după liniștea cu care privea cursa, ai fi zis că jucase tot pe calul celălalt. Parcă nu vedea nimic.

Nici un mușchi nu tresălta pe figura lui de piatră. Ii muriseră genele. Inaintea emoției, păstra o demnitate de sacerdote, soldat, sau nebun...

— Negrul !... negrul !... se aud acuma țipetele.

Breazul l-a întrecut abia cu un metru.

Cravașele flutură și pintenii s'au înfipt până la sânge.

Acuma negrul lui Evaristo aleargă alături de Rocamora.

Cu nările umflate, cu o sforțare gigantică, ca o râmă, s'a întins și a trecut cu „un cap".

— A câștigat negrul !... — dă sentință toată lumea.

O tăcere de moarte a învelit pe toți Rocamora. Cu capetele plecate, privesc țărâna.

De acuma nu mai au cal.

Acum caii se întorc în pas domol.

Ajuns în fața lui Evaristo, Ventura Rocamora descalecă :

— Poftim calul — zice fără să ridice privirea. De acuma n'o să mai fie prin locurile astea nici un cal cu marca „steguleț". Al nostru a fost bun, dar al dumitale, pentru că l-a întrecut, a fost foarte bun.

Evaristo nu se bucură. Rămâne tot tăcut, cu fruntea încruntată, cu capul în pământ. Incasează liniștit banii câștigați.

Ramon își ia inima în dinți să-i vorbească :

— Streine, acuma breazul e al d-tale. L-ai câștigat pe bună dreptate...

— Puțin îmi pasă mie de breazul dumitale.

— Dacă este așa, ți-l cumpărăm noi. Dumneata poți avea alții mai buni, noi însă, nu. Iți dăm pe el, patru pogoane de pământ ce ne-a rămas la Drumul Crucei. Vrei ?

— Nu !

— Treaba dumitale... faci ce vrei... ești stăpân — o lasă mai moale Ramon.

— Am ținut să pun mâna pe el, numai pentru că am văzut că vă este vouă atât de drag. Că este faima familiei voastre, că e ultimul „steguleț". Aici, în țărâna asta, unde m'ați amenințat cu cuțitul și unde a trebuit să îngenunchi eu și să vă cer iertare, în fața satului întreg, aici am vrut să-l câștig, să fie al meu !...

— De ce ?

Evaristo scoate cuțitul din teacă și răspunde :

— Ca să-l omor... d'aia am vrut să fie al meu.

Toți martorii acestei scene, au pus mâna la cingătoare pe cuțite. Ca un val de furtună se ridică protestele celor revoltați. Streinul privește de jur împrejur. Peste tot nu întâlnește decât priviri schimonosite de ură, amenințătoare. Numai câteva sunt îmblânzite, anesteziate, de durere. Se oprește la ele. Ventura Rocamora se desprinde și-l imploră cu glas de fecioară nevinovată :

— Uite, caballero, de ce nu vrei să te bați cu mine ?...

— Ce să mai mă bat !... N'ați văzut cu toții că sunt fricos ?... Nu v'am cerut iertare ?...

Dintr'un colț, ca o panteră, se repede Don Gallardo, bătrânul vânător de struți și-l i-a pe Evaristo de piept.

— Am văzut, câine, că ești fricos și d'aia am să te ciopârțesc eu, om bătrân.

— Poftim d'o fă !... Nu este calul meu ? Nu l-am câștigat pe dreptate ?...

Ramon, te fac pe dumneata judecător. Ce-oi spune, așa fac. N'am eu dreptul să fac ce-mi place cu calul meu ?

Ca să poată hotărî, Ramon s'a dus în grupul său. Cercul l-a strâns în jurul lui.

Evaristo a rămas liniștit.

Știe că-l apără o putere netăgăduită. Și când un biciu a fluturat prin cer și a fost gata să cadă greu pe fruntea mizerabilului, o voce de Rocamora a fulgerat :

— Băgați de seamă, fraților. Aici nu va cădea un singur om, vor muri opt Rocamora, ca să-și apere cuvântul de onoare !...

Atunci, Ramon, Ventura, Julian, toți opt creolli purtători ai numelui de faimă Rocamora, cu cuțitele în mâini, au făcut roată împrejurul lui Evaristo, să facă pavăză și să-l apere de mânia mulțimei. Inapoia lor stătea „breazul" legat deja.

Cei opt au aruncat pălăriile pe iarbă.

Poate le-o arde soarele ochii să nu mai vadă spectacolul.

Tot satul știa că flăcăii își vor apăra onoarea. Cuvântul lor e cuvânt.

Evaristo, a rămas cu cuțitul în mână. Așteaptă. E tot atât de palid ca atuncea când și-a cerut umilit iertare.

Când cercul omenesc s'a strâns în jurul lui, ca să-l apere, în timp ce cuțitele tremurau în mâini, Ramon Rocamora, cu vocea înceată, sugrumată de lacrămi, ordonă :

— Lovește, streine... omoară-l !...

Se auzi o lovitură surdă și un șivoiu de sânge s'a prelins pe iarbă. Breazu se sbate de două, trei ori, horcăie, întinde picioarele și moare.

Toamna aceea din 37...

(Urmare din pag. 4-a)

Mă duc în seara veche cu pale desfrunziri
Imbătrânit de vise și răvășit de vreme.
Pe fruntea mea de ceară, aeriane steme
Pun umbre stranii — agonice iubiri !
Plecării mele, toamna fu clopot mortuar
Nicio femeie'n noapte nu-și fâlfâi năframa !

Sâmbătă, 15 Aprilie 1939 — ne-am plimbat patru ceasuri împreună. Nimic schimbat, nu mi s'a plâns de nimic. Dimpotrivă mi-a vorbit mult despre Genia Grigor, mai pasionat ca niciodată.

Duminică, 16 Aprilie — am rămas încremenit, aflând c'a fost internat în stare foarte gravă la sanatoriul Cantacuzino. Aprilie ! luna în care mor tuberculoșii. Intr'o singură noapte, tuberculoza fu mai galopantă decât orice coșmar. Nu l-am putut vedea decât după masă.

— O să te faci bine !

— Și așa e bine, mai bine chiar decât altfel ! îmi răspunse zâmbind.

Văzusem mulți muribunzi. Niciunul nu semăna cu el însă. Era ca o stea care cade încet, tot mai încet pe neturburatele ape, într'o împietrită liniște.

Luni, 17 Aprilie 1939 — surorile și internii au auzit la ora 2 după masă un țipăt care sparge ferestrele și înebunește bolnavii. Poetul propriilor sale tălmăciri și căutătorul disperat al fetei-morgana, dădu vieții cel mai scump tribut și se împăcă astfel cu morții și cu toate toamnele. Frumosul copil al Bărăganului, vesperalul prinț, nu mai era elegant, nu mai zâmbea vrăjitorește nimănui. Era un cadavru obosit, uscat și îngălbenit.

Cerurile erau așa de aproape, așa de aproape —
Duhul Sfânt a umblat toată noaptea pe ape
ȘI STELELE NOASTRE SE INCHINĂ

Le văd în fiecare seară și nu mai mi-e silă. Câteodată strălucesc imens, altă dată se înăbușe. Imi vine atunci să plâng și să m'ascund. Din toamna aceea a lui 37, nu ne-au rămas decât semnele de moarte. Incurând îți va veni și ție rândul, și lui, și mie. Nu vezi că n'a mai murit nimeni deatunci ? Și iadului îi este adesea dor de noi. Să vă pregătiți pe îndelete și cuminte. Câte doi, câte trei, câte patru. Pentru toți avem pământ. Chiar și pentru cărțile voastre căței voștri, trupurile voastre pline de boală și deșertăciune.

LAURENȚIU FULGA

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-988

25/941

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" SIBIU

Biblioteca astra Sibiu

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL L • Nr. 25
SAMBATA 14 Iunie 1941
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Elveția despre Europa

de COSTIN I. MURGESCU

Dacă literatura noastră nu ne-ar fi învățat cu toate ciudățeniile ar fi trebuit să ne mirăm astăzi de totala ignoranță care înconjoară numele lui Gonzaque de Reynold. Profităm de aceea de momentul acesta de **pauză** (recunoaștem excesiv prelungit) în producția intelectuală a occidentului, pentru ca în cadrul modest ce ni se rezervă să încercăm o prezentare fragmentară a unuia din autorii cei mai interesanți ai Elveției actuale.

Ne vom referi în special la ultimele două lucrări ale sale [1]), Lucrări dintre care ultima este desvoltarea sistematică a unui capitol din precedenta), unde d. Gonzaque de Reynold încearcă însă să lămurească oarecum Europa despre ceeace se întâmplă cu ea. Și întrebuințăm forma aceasta nu pentrucă d. Reynold n'ar face parte din continentul nostru; dimpotrivă d-sa este atât de hotărît al continentului încât nici nu mai este măcar al vre-unei țări. Afară de Elveția, bine înțeles.

Această coloratură eterogenă a spiritului elvețian, d. Gonzaque de Reynold o realizează de minune. Și indiferent de atitudinile noastre ar fi absurd să nu recunoaștem anumite superiorități ale acestui climat — mai ales când este vorba să faci **istoria contemporanului**. într'un continent în a cărui frământare uriașă ești tu însuți angajat.

După ce întreaga Europă a spus ceeace avea de spus despre Elveția, iată așa dar că dela înălțimea (!) cenușiei ei mentalități sufletești și aceasta privește destinul european.

Chiar la acest punct vom sublinia însă una din calitățile de scriitor ale d. Gonzaque de Reynold. Privind o Europă în descompunere (sau, tot atât de bine, refacere), o Europă căreia intelectualicește îi poate aparține și d-sa, dar spiritualicește nu — pentrucă nu poate ancora în nici una din atitudinile prezente în luptă — d-sa participă totuși la această tragedie europeană. Cu toiagul „Uniunii catolice de studii internaționale" pe care o prezidează de vre-o zece ani, cu visul unității europene realizată prin catolicism, d. Reynold face istoria patetică a Europei veacului nostru.

Esseurile sale isvorăsc din neliniște; o neliniște căreia autorul pretinde a-i aplica metodă științifică. Deși încă nu cunoaștem valoarea acestui certificat-mărturie prin care d. Reynold își legalizează la laboratorul metodelor științifice neliniștea, — nu putem însă să nu recunoaștem în această „Europă tragică" unul din cele mai serioase și mai cuprinzătoare sondagii făcute fenomenului european, în ultimii ani.

Poate vârsta îl face pe d. Reynold puțin cam „tipicar" în orânduirea materialului său (sau poate asta este—ca să zicem așa — **metoda?**) și în dorința de complet este fără îndoială că sunt și splendide locuri comune în lucrarea sa. Porniți pe panta aceasta, n'ar fi exclus să amintim și de naivitatea cu care concluziile ne sunt înfățișate ca elaborate „sub specie aeternitatis". Ne oprim însă convinși că nu este tocmai elegant să prezintă cititorilor tăi un scriitor necunoscut prin lipsurile sale.

Incercarea domnului Reynold este însă prea serioasă, prea complicată, pentru a fi privită cu surâs. Evident, d-sa are în cele 700 pagini mari destule lucruri care — singure — nu ne-ar fi îndemnat să încercăm a-i pune numele în circulația cititorului nostru.

Punctul central, prin perspectiva cărui neliniștile autorului caută să surprindă semnificațiile schimbărilor europene — este al caracteristicei **revoluției.** O revoluție pe care d. Reynold o socotește începută

(Urmare în pag. 3-a)

Amurg la Florența

Cauți să reeditezi farmecul Florenței asupra simțurilor și spiritului tău. Și atunci, alegi un punct mai înălțat pentru ca deacolo să poți privi în vale cetatea misterioasă a lui Dante. Ajungi la Piazzale Michelangelo după masă, când soarele nu are încă de gând să coboare. Chiar dacă nu ești amator de soare trebue să dai întotdeauna o mare importanță diferențelor de lumină. Un anumit act are o anumită semnificație când soarele se află într'o anumită așezare la orizont, pentru a influența lucrurile. Soarele crează obiectelor, cu suflet sau fără, un al doilea spațiu, pe care ochiul unui pictor sau ideea unui poet poate să-l redea, celălalt spațiu real lipsindu-le. Adolescentul David, copia în bronz a statuii în marmoră a lui Michelangelo, te întâmpină ca o imagine a eternei tinereți; iar statuiile depe soclu, alte cupii michelangiolești, două câte două simbolice, ziua și noaptea, aurora și amurgul, sunt puse parcă să reprezinte acest spațiu virtual pictural sau poetic... Cupola minunată a domului Santa Maria del Fiore, un potir răsturnat de floare cu mireasmă sfântă. Mai încolo, cetățuia lui Cosimo dei Medici, bătrânul stăpânitor al tinerii Florența; cu marginile crenelate și cu turnul de pază. Mai departe, colinele estompate ale Toscanei. Le străbat boi leneși și albi, în apropiere, smochini îmbrăcați în verde întunecat, cu trunchiuri spintecate. Dar laurul învecinat cu frunza lucioasă, parfumată, divină?.. Nu trebue să uiți că pietena ta se află lângă tine și lângă tufișul sacru. Ea a luat o frunză în mâini... S'a coborît clipa unică, numită atât de frumos de italieni, „dincolo de munți"-tramonto", amurgul, care învălue totul într'o atmosferă caldă de sensualitate... în ochii prietenei tale se aprind scântei. Și ea se apleacă peste parapet, aspirând mirosul frunzei. Sânul său se rotunjește în armonie cu rotondul dominant al pieței. Este momentul tăcerii vorbelor și vorbirii simțurilor. Cu siguranță că tovarășa ta îți va întinde frunza parfumată. Iar tu o vei duce cu smerenie spre buze... Dar soarele se ascunde după dealuri lăsând încă pe cer, un trandafiriu „addio".

MARIELLA COANDĂ

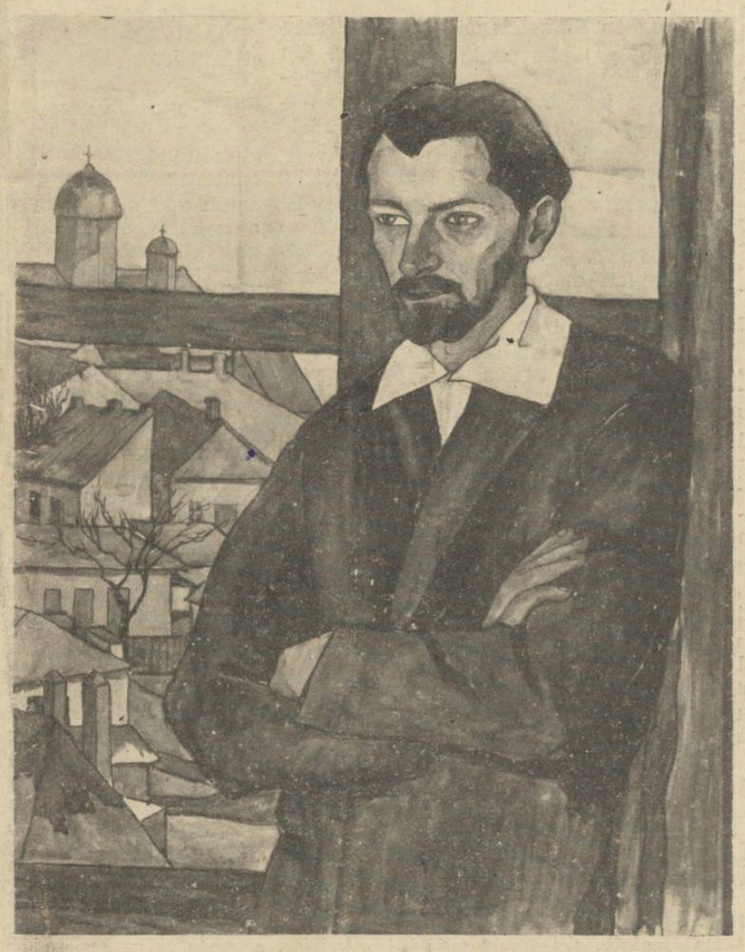

V. VOICULESCU — portret de Maria Pillat-Brateș

Intoarcere la poezia religioasă

S'a întâmplat ca unda mistică, însoțită de dragostea pentru cuvântătoare și necuvântătoare, pentru firea de pe pământ și cea din ceruri, să străbată, sub pecetea franciscană, toate unghiurile zării.

Poezia blândului „poverello", sărăcuțul lui Dumnezeu, „tutto serafico in ardore", cum îl numea Dante, este smerenie, dragoste și apropiere, prin sensibilitate, de toate creațiunile.

Amintiți-vă de bunul Francis James, care se roagă umil să meargă în raiu cu bieții măgărași oropsiți, de cântecele lui Ion Pillat, V. Voiculescu și uneori chiar de poemele lui Nichifor Crainic, ca să vedeți cum iubirea pentru viața și truda în adorarea nenumăratelor frumuseți astrale sau tehnice poate să pătrundă pretutindeni, sub același patronat: Viața și iubirea Sfântului Francisc din Assisi.

Lângă poezia timpurilor noastre, lângă proza lirică sau realistă a epocii acesteia, poți să întârzii oricât. Caută însă, dacă vrei să împrospătezi balastul tuturor preocupărilor îmbâcsite ale vremii, să te întorci uneori și către naiva și fericita viziune a cântecului medieval.

Popasul franciscan este reculegere, dar și îndemn la o lucrare mai stăruitoare, de pe urma căreia vei culege flori pline de mireazmă arhaică, cu parfumul mereu viu și tare.

Intru tălmăcirea, în graiul nostru, a Vieții Sfântului Francisc, s'au ostenit, altădată, profesorul Alexandru Marcu și G. Călinescu. Fragmentele, publicate, se găsesc risipite în revistele astăzi uitate, în mare parte.

Poezia, însă, cu ecouri medievale, păstrează încă aroma agrestă, sunetul molcom al tălăngilor de seară, însoțind turmele ce se îndreaptă spre staul, extazul în fața bucuriilor simple, sau minunate...

Sunt șapte veacuri de când a trăit, în Umbria sfântă și verde, în vechea Etrurie din Italia, un om care a nesocotit bunurile obștești, a lepădat haina belșugului și încingând frânghia trudei, a întemeiat ordinul monahal al franciscanismului.

Viața acestui om, viața Sfântului Francisc, este narată tot atât de smerit ca și zilele de predică și cântec ale „sărăcuțului lui Dumnezeu". Și se află cuprinsă în culegerea plină de armonie și de adânc sens uman și creștin: **I fioretti di San Francesco d'Assisi...** „Floricelele Sfântului Francisc din Assisi".

De aici s'au desprins răsunetele și fiorul mistic al Evului Mediu, care au trecut în atâtea poeme, până la lirica modernă, care uneori se desbară de greutățile formale, de gravele preocupări de gândire sau de inspirație, alergând pe căile înrourate ale cântecului străvechi dar pururea nou.

E taina marei și unicei poezii, pe care o regăsești tânără, ca și inima din care s'a desprins odinioară.

C. N. NEGOIȚĂ

Notă. — A se vedea, în corpul revistei, fragmentul din „I fioretti": **Unde este desăvârșita bucurie.**

Poezia lui V. Voiculescu în antologie de ION PILLAT

Incununarea cu premiul național de poezie a operei atât de importante în domeniul liric, a lui Vasile Voiculescu — ne bucură ca o dreaptă răsplată și ca o binevenită recunoaștere față de unul din cei mai mari și autentici poeți ai neamului românesc.

Nu cunosc în literatura noastră contimporană drum mai spornic, într'o evoluție creatoare mai rodnică și mai împlinită, decât acela parcurs de noul Laureat național dela primul volum intitulat Poezii **apărut în 1916, dându-ne pe rând:** Din țara zimbrului **(1918),** Pârgă **(1921),** Poeme cu îngeri **(1927),** Destin **(1933),** Urcuș **(1937), și** Intrezăriri **(1940), aceste două din urmă publicate în editura Fundațiilor Regale. Nu mai puțin de șapte volume de versuri, în mai bine de un sfert de veac de creație și de muncă eroică și continuă, l-au dus pe Voiculescu la stăpânirea tot mai desăvârșită a unei forme poetice personale și la făurirea unui univers liric propriu de o gravă și turburător de nouă rezonanță interioară, fără echivalent în poezia noastră de eri și de azi.**

Acest stil poetic propriu dă versului voiculescan o fizionomie în care recunoaștem cu emoție trăsăturile cele mai ascunse și tot odată cele mai adânci ale sufletului strămoșesc. In el ni se descoperă cuminția pământului și frumusețea pârguită la soarele de peste veac al credinței creștine, dar și vâltoarea și zbuciumul cumplit al marilor genuni omenești. Nu e o poezie ușoară, nici lesne de prins în comoditatea formulelor convenționale. Nu e o poezie de petrecut timpul cu ea, de citit cu ochi leneși lunecând pe pagini răsfoite distrat. Nu e dulceață, nici șerbet intelectual, ci cumenicătură pentru sufletul ce caută dincolo de aparențele înșelătoare ale vieții, patria din care a fost surghinit:

Urc muntele de gând cu aspre galbe
Cătând frunzarul rugului aprins :
Doar mugetele tunetelor albe
Mă vor vesti că, Doamne, te-am atins

Și-ți vor croi, făcându-le pusderii,
Pe mâtcile urechilor drum nou,
Că până'n fund bulboanele tăcerii
S'or turbura sub bulgăr de ecou.

Atunci, scoțând sandala minții moale,
Cu sufletul desculț prin jarul dur,
Pășind în vârful gândurilor goale
Voi cuteza să calc pe spirit pur.

Autorul a dat versurilor acestora din volumul „Destin" titlul caracteristic de Horeb lăuntric **și, până la un oarecare punct, toată poezia sa participă la acest caracter de aspru și dur pisc sufletesc. Originalitatea lui Vasile Voiculescu — fenomen absolut unic în lirica română — provine, după mine, dintr'o particularitate esențială a viziunei sale lirice: ea e** alegorică **prin excelență. Dar această alegorie, naivă și frustă în primele două volume scrise încă sub zodia Semănătorismului — poetul mai târziu legându-se de un ideal de artă mai subtil, acel al grupului „Gândirii", și adâncind tainele poeziei populare, a știut s'o transforme în substanța, infinit mai bogată în sugestie, a** mitului liric **însuși.**

(Urmare în pag. 6-a)

Un savant

A MURIT Werner Sombart care a fost o inteligență prea puternică pentru a nu fi combătut, contestat și discutat. Noutatea teoriilor, sprinteneala latină aproape a formulărilor sale, cultura-i derutantă au atras ca o momeală „specialiști" din cele mai depărtate domenii culturale, veniți să-l combată și dărâme — uneori cu epitete ce nu reprezentau decât **pendantul** grafic al bâtei.

Și Sombart a știut să-și apere opera; a făcut acest lucru cu înverșunare, contra tuturor criticilor. La tensiunea înaltă a luptei, a dărâmat chiar destule teorii și piedestale. Stilul lui plastic (n'a fost oare acuzată de „vulgaritate" o operă a sa de pură erudiție?), temperamentul viguros și provocările necontenite, l-ar fi putut face — gândim noi — să răspundă uneori cu aceiași (hai să-i zicem) monedă.

Reciteam de-aceea zilele acestea din paginile sale; reciteam pentru a admira un model de discuție vie care nu depășește însă nici-un moment claritatea, demnitatea, criteriul științific. Reciteam, cu gândul la ziarele și revistele în care discutau sau discută încă și pe malurile Dâmboviței, domni care par a avea niscaiva probleme 'nalte de desfăcut.

FIȘIER

Nu ne putem iubi unul pe altul, decât sorbind sânge din sângele celuilalt. Dar frăția asta de cruce nu ne identifică prin actul simbolic al încrucișării celulare, ci prin împreunarea a a două duhuri. Sângele nu poate fi luat aci ca materie, ci ca esență. Dar noi cunoaștem și alte principii mult mai înalte, prin intermediul cărora ne-am putea iubi. De pildă poezia, muzica, arta sau religia. De aceea poate Claude Bernard a scris aceste rânduri: „Je suis persuadé qu'un jour viendra où le phyicologiste le poète et le philosophie parleront la même langue et s'entendront tous". Un adevăr straniu, dar neverificat. Cu toate că pe front s'au văzut soldați de rând, care după ce ochiau unul în altul, își întindeau mâinile în ultima clipă și mureau îmbrățișați. Deci numai moartea ne poate ascunde unul în altul.

Chiar frăția de sânge înseamnă accepția morții celuilalt prin tine.

•

VOIU FI odată atât de sigur, încât n'o să-mi mai pot aduce aminte că exist.

•

LUMEA ar fi fost mai armonioasă, dacă Dumnezeu ar fi crestat pe fruntea fiecăruia atâtea stele câte merită. Și din erarhia lor numerică, s'ar fi putut avea astăzi nu numai națiuni ideale sau încrucișări acordate, dar mai ales s'ar fi pus limită răspândirii prea necenzurate a prostiei. Ciudate cuvintele lui Valéry: „Les choses du monde ne m'intéressent que sous le raport de l'intellect, tout par rapport à l'intellect".

Dar în viața oamenilor de toate zilele, majoritatea lucrurilor cuprind o impresionantă doză de inteligență constrânsă sau tardivă. Probabil pentru asta, Erasmus nu s'a sfiit să scrie un celebru „elogiu prostiei".

DORIM să murim de prea puține ori, ca să ne fie atât de mult frică de moarte. De aceea oamenii care țipă în clipa morții sau se sbat, ar trebui bătuți cu pietre.

•

SA nu ne mai întrebe nimeni și nici noi să nu ne întrebăm, care este rostul nostru pe pământ. Nu vom ști ce să răspundem. Cred c'am ajuns a fi niște simpli „juni suficienți" (după formula lui Ortega Y. Gasset) și asta e cu atât mai tragic, cu cât chiar suficiența noastră începe să scadă. Dealtfel să nu ne mire că odată, în loc să ni se ridice statui și să ne preamărească nepoții, vor zice c'am fost mai „insuficienți" de cât în formulă. Cine e de vină? Poate numai Dumnezeu care ne-a făcut prea după chipul și asemănarea juneții lui eterne.

•

OMUL este cea mai stupidă certitudine. Dar despre el nu se poate crea niciun adevăr. De aceea Nietzsche înebunește în clipa, în care nu poate recunoaște existența adevărurilor. Numai despre el însuși, a fost în stare să găsească o legitimitate a geniului. Prin 1888, la Turin, când demența îl copleșise, spunea oamenilor de pe stradă: „Fiți calmi. Eu sunt Dumnezeu. Dar m'am deghizat așa". *Asta din fericire e cea mai superbă incertitudine.*

•

Trebue să scăpăm odată de luciditate. Să ne cuprindă cea mai neagră desnădejde și din aceste morbide experiențe interitoare, să credem că suntem chiar iluziile lui Dumnezeu. Atunci cu adevărat neam putea răspândi în neant.

MAGICUS

GIB MIHAESCU

de DAN PETRAŞINCU

Sunt oameni pe cari, deşi îi simţi aproape, deşi le porţi prezenţa în tine necontenit, nu-i întâlneşti decât rareori sau o singură dată, întâmplător — întâlnire fără nici o semnificaţie, fără fără rod momentan, ca miile de întâlniri anonime ale vieţii tale, în du-te-vino-ul cotidian. Dece te întâlneşti în fiecare zi cu cutare om, cu cutare scriitor cu care n'ai absolut nimic comun, cu care eşti nevoit să schimbi zeci de cuvinte şi de „idei" sterpe, iar cu omul a cărui amintire, mai târziu, o vei purta ca o pecetie de foc, te vezi o singură dată, în treacăt, fără măcar acel schimb de priviri al tainelor din adânc, ce înfrăţesc, într'o scânteie, două suflete omeneşti ...?

Pe Gib. Mihăescu l-am văzut o singură dată — şi nici nu ne-am vorbit! Ciudat că nici nu-mi aduc aminte precis unde, la editura „Naţionala-Ciornei" sau în sala librăriei **„Cartea Românească"**. Sunt imagini pe cari apoi mintea le scoate, ca un scafandru greoi, de sub valurile vieţii conştiente, şi atunci totul plutetşe în fumuriul înţeles al tainelor în veci nedeslegate. Il văd pe Gib. Mihăescu din profil, vorbind cu cineva : puţin curbat, mijlociu de statură, destul de masiv dar cu ceva şubred, ros, sub înfăţişare, cu un chip şters, de biurocrat timid care-şi toceşte viaţa în aerul îmbâcsit al unui birou, ani de ani, vorbind încet şi fără gesturi ca un om pe care-l supără larma, violenţa exterioară. In tot, avea bărbatul acela un aspect cenuşiu, banal, întru nimic deosebit de fiinţele care se agitau jur-împrejur, încheiate corect la haină şi cu cravata convenţional aranjată.

Dece nu m'am apropiat atunci, să mă recomand şi să-mi exprim admiraţia, consonanţa mea de tânăr cu ochii arzând poate în flacăra aceloraşi latenţe ascunse, încă nedeplin desvoltate? Poate că aerul lui de rezervă, de timiditate, mi-au insuflat aceeaşi rezervă, aceeaşi timiditate. A fost poate un şoc lăuntric, sfiala aceea de a nu inoportună un spirit concentrat în 'arderea propriei sale singurătăţi ? Poate... L-am urmărit, după vreo cinci minute de contemplare, cum pleacă — cu un mers încet, alunecător, ca al oamenilor ce se ascultă numai pe ei înşişi. Şi peste câteva luni am auzit că Gib Mihăescu a murit !...

Omul acela, cu înfăţişare atât de comună, atât de cenuşie, era autorul **Rusoaicei** şi al **Donnei Alba**, adică al unei proze cu accentul numai pe intensitate, pe violenţă interioară, pe incandescenţă ! Taină a marilor suflete care clocotesc sub supapele vieţii obişnuite, taină a marilor intensităţi spirituale, a marilor strigăte care se canalizează în scris, în şuvoiul expresiei artistice !

Da, am aflat mai târziu că Gib. Mihăescu era un închis, un modest, un timid. Exclude asta violenţa, ţipătul, freamătul unui suflet trufaş şi mare ? Deloc. Sufletul acesta e timid numai între oameni, numai pe nivelul realităţii comune. Şi e timid din dispreţ, din dezamăgire, din indiferenţă. El nu luptă cu valorile care circulă pe stradă ; el adopta, ca o apărare, politetea, inventată de oameni pentru a-şi îmblânzi, cât de cât, fiara din ei. Omul acesta era mulţumit cu un post oarecare, de funcţionar, pentru că renunţase la lupta pentru aparenţele vieţii, la dulcea amăgire a lor. El ştia că orice călătorie, cât de fantastică, pe acest glob, nu paate întrece una prin imensităţile cerului. Fiindcă, da, acest om era un obsedat al cerului ! Un fantast realist, care asemenea profesorului provincial Lazăr din **Braţul Andromedei**, se pasiona după minunile reci ale cosmosului, noaptea, cu un mic telescop — cumpărat din economii — epuizându-şi prisosul de entuziasm prin spaţiile siderale, în căutarea unei certitudini pe care spiritul lui omenesc în van o căutare pe pământ !

Gib. Mihăescu era un „romancier", vai ! un romancier din resemnare, a cărui adevărata vocaţie era setea de absolut. Şi, după cum toate pe aceste meleaguri sunt o caricatură a celor care se fac aiurea, el urca imaginar pe muntele Wilson şi, cu un telescop care nu mărea de cinci milioane de ori puterea ochilor, ci doar cu vreo mie de ori, se avânta să exploreze infinitul; renunţând la toate iluziile pământeşti, se amăgea cu altă, imensă, iluzie : cerul ! Misterul galactic poate fi cercetat din orice punct, cât de mizer, al acestui pământ, şi asta compensează toate călătoriile în ţările pe care ai fi dorit să le vezi (pe cari atâţia gazetari le fac simplu, fără multe bătăi de cap, trimişi pe cheltuiala statului), compensează toate dorurile neexprimate din piept, toate înfrângerile, toate micile umilinţi ale unui spirit mare sortit să-şi petreacă existenţa în atmosfera îmbâcsită a unui birou, ani de ani... Universul nostru şi toate celelalte universuri, Vega, Andromeda şi Sirius, voi, prezenţe şi fiinţe ale depărtărilor înebunitoare, aţi primit vreodată mesagiul profesorului Lazăr, care, dincolo de bine şi de rău, ca să-şi învingă carnea, arunca disperat punţi spre necunoscut?! Iar când modestul şi straniul profesor Lazăr cobora din visele lui de explorator al imensităţii, în loc să se sinucidă, el devenea un bărbat frenetic, ambiţios, asemenea lui **Mihail Aspru** sau asemenea cinicului locotenent Ragaiac. Paradoxe ale amestecului din biata noastră natură de om, în care cerul şi pământul se întâlnesc în acelaş tumult, prefăcând, din combustia neostoită biata fărâmă de realitate, într'un vis grandios şi inutil...

Când am auzit că Gib Mihăescu a murit, nu ştiu dece mi-am adus aminte de reflecţia plină de tristeţe a lui Tolstoi, la moartea lui Dostoiewski. Ea sună cam aşa, fără a fi textuală : „Deabea acum văd ce am pierdut prin el — eu şi noi toţi. Mi-e era foarte aproape, dar soarta a voit ca noi să nu ne întâlnim niciodată..."

Trebue totdeauna să faci un preambul de păstrare a proporţiilor când e vorba de astfel de referinţi istorice. Dar nimeni nu te poate acuza de îngâmfare, când afirmi că ai simţit o mare durere şi o mare tristeţe, la pierderea unui scriitor mare...

Din „Floricelele Sfântului Francisc"

Unde este desăvârşita bucurie

Venind odată Sfântul Francisc dela Perugia la Sfânta Maria a Ingerilor[1]), împreună cu fratele Leon, pe vreme de iarnă, şi frigul cel mare supărându-l tare, a chemat la sine pe fratele Leon, care mergea mai înainte, şi-i spune acestea: „O, frate Leon, chiar dacă fraţii Minori dau pretutindenea pildă de sfinţenie şi de evlavie, totuşi scrie şi înseamnă cu cârdie că într'aceasta nu este desăvârşita bucurie".

Şi mergând mai departe Sfântul Francisc, l-a chemat a doua oară: „O, frate Leon, deşi fratele Minor luminează pe orbi şi vindecă pe slăbănogi, alungă diavolii, dă auzul celor surzi şi mers celor şchiopi, grai celor muţi, înviind până şi pe cel răposat de patru zile, scrie că într'aceasta nu stă desăvârşita bucurie".

Şi mai mergând câtăva vreme, Sfântul Francisc a strigat tare: „O, frate Leon, dacă fratele Minor ar şti toate limbile şi toate învăţăturile, şi toate scripturile, până a fi în stare să procrotească şi să descopere nu numai cele viitoare, dar şi taina cugetului şi a sufletelor, scrie că nu se află în aceea desăvârşita bucurie.

Mergând puţin mai departe, Sfântul Francisc l-a strigat iarăşi: „O, frate Leon, mieluşelul lui Dumnezeu, deşi fratele Minor va vorbi cu limbă îngerească şi va cunoaşte crugul stelelor şi vârtutea ierburilor, iar toate comorile de pe pământ i se vor destăinui, ştiind taina păsărilor şi a oamenilor, scrie că nici într'acestea nu se află desăvârşita bucurie".

Şi mai ostenindu-se o postaţă, Sfântul Francisc îl strigă tare: „O, frate Leon, cu toate că fratele Minor va şti să predice şi să întoarcă la credinţa lui Iisus pe toţi ereticii, scrie că nu este nici aici desăvârşita bucurie".

Şi grăindu-i astfel cale de două mile, fratele Leon l-a întrebat zicându-i: „Părinte, eu te rog, în numele Domnului, să îmi arăţi unde este desăvârşita bucurie?".

Iar Sfântul Francisc aşa i-a răspuns: „Când vom ajunge la Sfânta Maria a Ingerilor înmuiaţi de ploaie, îngheţaţi de frig, plini de glod şi cuprinşi de foame, şi vom bate la poarta schitului, iar portarul va alerga mâniat, suduind: „Cine sunteţi voi?" — iar noi vom zice: „Suntem doi dintre fraţii tăi! — Iar acela va ocări, spunând: „Mincinoşi şi ticăloşi sunteţi, că mergeţi înşelând lumea şi răpiţi pomana cuvenită săracilor; plecaţi de aici!" Şi nu va deschide şi astfel ne va lăsa să stăm afară, în zăpadă şi'n apă, îngheţaţi şi înfometaţi, până noaptea târziu; atunci, dacă atâta ocară şi atâtea trude vom îndura, cu răbdare, fără să ne turburăm ori să cârtim împotriva lui, cugetând cu smerenie şi dragoste că portarul ne cunoaşte de sârg şi că numai Dumnezeu îl face să grăiască împotriva noastră; o, frate Leon, scrie că într'aceasta se află desăvârşita bucurie.

Iar dacă noi vom stărui în a bate şi el va ieşi şi ca pe nişte nemernici nepoftiţi ne va isgoni cu vorbe urîte pălmuindu-ne şi zicând: „Plecaţi de aici, tâlhari mincinoşi duceţi-vă la azil, că aici nu vă veţi ospăta şi nici nu veţi găzdui! Iar dacă noi, cu răbdare vom suferi asta, cu veselie şi cu iubire mare, — o, frate Leon, scrie că într'aceasta se află desăvârşita bucurie. Şi dacă noi, împinşi totuşi de foame, de frig şi de tăria nopţii, vom bate iarăşi, vom striga şi ne vom ruga de el, în numele Domnului, tânguindu-ne aprig să ne deschidă să ne primească înăuntru, iar acela, şi mai mâniat, va spune: „Ce nemernici şi ce nepoftiţi, cade-se a le plăti aşa cum li se cuvine!" Şi va ieşi afară, cu un ciomag noduros, ne va apuca de glugi, ne va trânti jos, ne va tăvăli prin zăpadă şi ne va bate; dacă noi toate astea vom îndura cu răbdare şi cu bucurie, gândind la patimile lui Christos Cel binecuvântat, ale cărui dureri trebue să le suferim, pentru iubirea Sa; O, frate Leon, scrie că în aceasta e desăvârşita bucurie".

„Şi ascultă acum sfârşitul, frate Leon! Deasupra tuturor darurilor Sfântului Duh, pe care Christos le hărăzeşte fiilor săi, cel dintâi lucru este să te învingi pe tine însuţi şi să înduri cu bucurie dragostea lui Iisus: chinuri, ocări, şi ruşine, şi lipsuri, fiindcă de toate celelalte daruri ale lui Dumnezeu, noi nu ne putem mândri, pentrucă nu sunt ale noastre, după cum spune Apostolul: „Ce ai tu, care să nu fie dela Domnul? Şi dacă ai avut dela El pentruce te făleşti ca şi când ai fi avut dela tine?"

Dar cu crucea patimii şi durerii ne putem făli, căci a noastră este, precum spune tot Apostolul: „Iar mie să nu-mi fie a mă lăuda, fără numai cu crucea Domnului nostru Iisus Christos".. Care mereu să fie în cinste, şi'n slavă, în vecii vecilor. Amin.

C. N. N.

1) **Sfânta Maria a Ingerilor** (Santa Maria degli Angeli) este o biserică în apropiere de Assisi. Aci se află „Porziuncola", lăcaşul prea iubit de Sfântul Francisc.

TEATRUL IZBÂNDA : Izbânda dragostei.

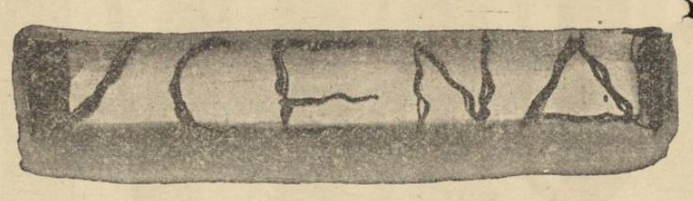

Incontestabil, spectacolele grădinilor de vară prezintă şi ele mari avantagii. Mai întâi de toate, ele uşurează teribil sarcina obişnuiţilor cronicari dramatici. Timp de două luni, cât vor fi bombardaţi cu spectacole estivale, cronicarii nu vor mai avea nevoe să se documenteze prea mult, pentru a-şi putea informa cât mai obiectiv, cititorii.

Spectacolele fără pretenţii nu vor putea emite, deci, nici pretenţia ca obişnuiţii comentatori ai pieselor de teatru să se ocupe în chip prea serios de ele.

De-o pildă m'aş simţi tentat să scriu câteva rânduri despre piesa — dacă-i pot spune aşa! — „Izbânda dragostei", stând cu capul în jos şi picioarele în sus. Am impresia că m'aş încadra mai bine în atmosfera spectacolului din grădina „Izbânda".

Despre subiectul piesei, de asemenea, nu e nevoe să vorbesc prea mult în rândurile acestea. Mai cu dragă inimă aş vorbi despre chiria pe care trebue s'o plătesc poimâine, despre fata cu care trebue să mă întâlnesc mâine, sau despre examenul de la Drept, pe care trebue să-l dau la toamnă. Fiindcă, în fond, la subiectele astea mă gândeam, pe când o mână de actori talentaţi se agitau pe scena teatrului Izbânda.

E curioasă psihologia spectatorului unui teatru de vară. El vrea neapărat să rădă. Şi — trebue s'o mărturisesc — piesa-revistă „Izbânda dragostei" îndeplineşte din plin această cerinţă.

Am râs şi noi, împreună cu ceilalţi spectatori, la scena „pantalonului rupt", cu toate că ne dădeam prea bine seama că am întâlnit ceva asemănător pe scena de reviste a cinematografului Marna. Autorii nu s'au străduit prea mult să lămurească toate conflictele şi încurcăturile ce se petrec în timpul celor două acte (plus prologul). Aşa că, după ce cortina a căzut la sfârşitul celui de-al doilea act, fără ca nimic să se fi lămurit, a apărut în faţa publicului unul din eroii piesei, declarând că „trebue să se termine comedia şi de aceea toate personagiile piesei au să se căsătorească".

Simplu, nu-i aşa? Şi mai ales practic, atunci când autorii nu vor să-şi pună prea mult imaginaţia la contribuţie.

O distribuţie excelentă a izbutit să smulgă aplauzele şi hohotele de râs ale publicului.

Şi cel mai mare merit îl are simpaticul G. Groner, care cu acelaş humor sec cu care ne-a obişnuit, a speculat până la maximum, toate efectele comice oferite de text.

Doamna Silly Vasiliu a reapărut pe scenă după o lungă absenţă, dând dovada aceloraşi excelente calităţi de comediană şi de actriţă de revistă.

Domnul Aurel Munteanu şi d-ra Lulu Nicolau au constituit celaş simpatic cuplu de îndrăgostiţi din „Suflet candriu de papugiu".

Domnul C. Sincu, un actor prea puţin cunoscut până acum de marele public, a câştigat toate sufragiile spectatorilor în rolul falşului grec. A fost o frumoasă izbândă a unui actor talentat şi conştiincios.

D-na Ecaterina Ionescu şi d. Coco Dumitrescu au interpretat cu haz rolurile a doui bătrâni din târgul Fierbinţi.

In alte roluri au apărut domnii Emilian, Giuan, Comănescu, domnişoarele Katty Russu, Lucica Chevalier si o serie întreagă de girlsuri neapărat necesare unui spectacol estival.

Frumoase au fost compoziţiile d-nului Ion Vasilescu, deşi unele din ele ne-au amintit alte melodii ale aceluiaş compozitor — de-o pildă: „Ne-a văzut tot Bucureştiul împreună" ne- afăcut să ne gândim la „La fereastra unde doarme o pisică".

In concluzie, dacă afară e cald şi n'aveţi ce face, vă puteţi pierde două ceasuri la grădina Izbânda.

TRAIAN LALESCU

ACTRIŢELE NOASTRE

Tantzy Cocea

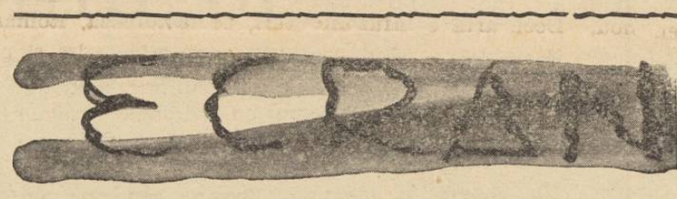

CINEMA SCALA : „Casa Rotschild".

Dacă „această replică de necontestat adevăr contra propagandei de dominare, iudeo-masonică" ar fi fost prezentată înaintea „Evreului Süss", nu ne-ar fi părut poate — atât de siropoasă.

Mai ales că ne-am reamintit cu regretul vremurilor apuse, de „Casa Rotschild" prezentată, acum cinci ani şi... inexplicabil... cu mai multă priză la public. Poate prin faptul c'avea scenele finale în culori. Pe-atunci ceva nou...

Intre altele, lozinca acestui film pare a fi „les affaires sont des affaires"...

Prin faptul că publicul a asistat, nu de mult la un film cu o temă similară, pleacă oarecum nemulţumit.

CINEMA A.R.P.A.: „O fată cu noroc".

Succesul filmului de mai sus se explică numai prin abundenţa de „filme serioase" dar plicticoase la culme.

Cinema „Arpa" renunţând pe săptămâna asta de a ne delecta cu filme gen „Răcnet de Jungla" sau „Spaima Spionilor" a dovedit între altele că „înalta comisie" ce întocmeşte programul, este extremistă.

Acest film, aduce teribil de mult cu comediile mute când desigur, această „Fetiţă cu noroc" în loc să fie în primejdie de a cădea dela etajul II, ar fi căzut din leagăn, în pălnia unui gramofon antideluvian.

„Vedeta", al cărui joc inteligent, uimitor chiar, pentru vârsta ei de patru primăveri, se numeşte Baby-Sandy, şi-i pur şi simplu delicioasă...

(Un nou prilej de discuţie în menajurile moderne, în cari „ea" nu doreşte plozi, spre a nu-şi pierde silueta în contradicţie cu soţul, ce-ar vrea o „Baby-Sandy")

Butch & Buddy, cavalerii, cu doi ani mai vârstnici ai acestei viitoare „femei fatale" tot atât de drăguţi.

Tom Brown, E. Palette, Nan Grey şi mai ales Mischa Auer, stârnesc într'adevăr, în concordanţă — cu afişul reclamă, hohotele de râs ale spectatorilor.

Un film drăguţ şi amuzant ca o „excursie" la Moşi.

ADRIANA NICOARA

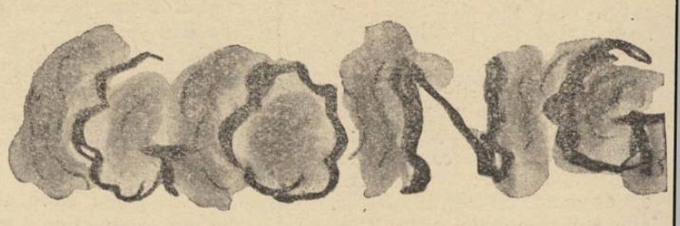

INCADRARILE

Se pare că în acest an, câţiva actori din cadrele auxiliare vor fi trecuţi în cadrele permanente ale Teatrului Naţional, printr'un procedeu foarte haziu : Talentul va fi trecut pe planul al doilea, luându-se în consideraţie vechimea în Teatrul Naţional a actorului.

S'ar putea astfel să fie trecuţi în cadrele permanente, actori cari de câte ori au apărut pe scenă n'au dat decât dovada unei teribile mediocrităţi, dar cari, în schimb posedă o calitate: sunt cu vechime în teatru.

E probabil deci ca şi anul acesta, elemente din cele mai înzestrate cum ar fi Sandu Clonaru, Emil Botta sau Sorin Gabor să rămână tot în cadrele auxiliare, de unde vor avea ocazia să-i privească pe cine ştie ce actori lipsiţi de talent, trecuţi în cadrele permanente, doar pentru sfântul pretext al vechimei în teatru.

PREMII

Anul acesta, premiul de creaţie oferit tinerilor actori ai Teatrului Naţional, a fost atribuit doamnei Lilly Carandino şi domnului Sorin Gabor.

Nici nu se putea face o alegere mai fericită. Atât doamna Lilly Carandino, cât şi domnul Sorin Gabor au dobândit în acest an frumoase succese pe prima noastră scenă, succese cari au fost de altfel, subliniate de întreaga noastră presă.

Doamna Lilly Carandino, interpretând rolul Margaretei din „Faust" a izbutit să realizeze o uluitoare creaţie.

De asemenea, domnul Sorin Gabor, dublând rolul lui Sanchez de Carera, din „Isabela, regina Spaniei" a dovedit excelente calităţi de actor, constituind o adevărată surpriză pentru toţi spectatorii obişnuiţi să întâlnească pe programele Teatrului Naţional numele aceloraşi actori întrebuinţaţi până la saturaţia publicului în tot soiul de roluri, potrivite şi nepotrivite.

Acest tânăr actor cu vechime în teatru, silit, atâţia ani, să facă mereu figuraţie, a avut anul acesta prilejul să se remarce atât în rolul pe care l-a dublat, cât şi în excelenta sa creaţie din piesa „Cameleonii".

Premiile din acest an nu vin decât să confirme talentele a doui tineri actori cari iubesc şi înţeleg teatrul.

DOMNUL THEODOR PAUNESCU...

...un talentat şi totuşi nu în deajuns de cunoscut actor al Teatrului Naţional, ne anunţă că va porni în curând un turneu în provincie cu o piesă a sa în 3 acte : „El şi... ea", piesă în doui personagii. Domnul Păunescu va apare deci în faţa publicului sub trei înfăţişări : aceea de actor de regisor şi de autor.

Credem într'o biruinţă frumoasă a acestui element înzestrat ţinut atâta timp — nu ştiu din ce motive — la carantină.

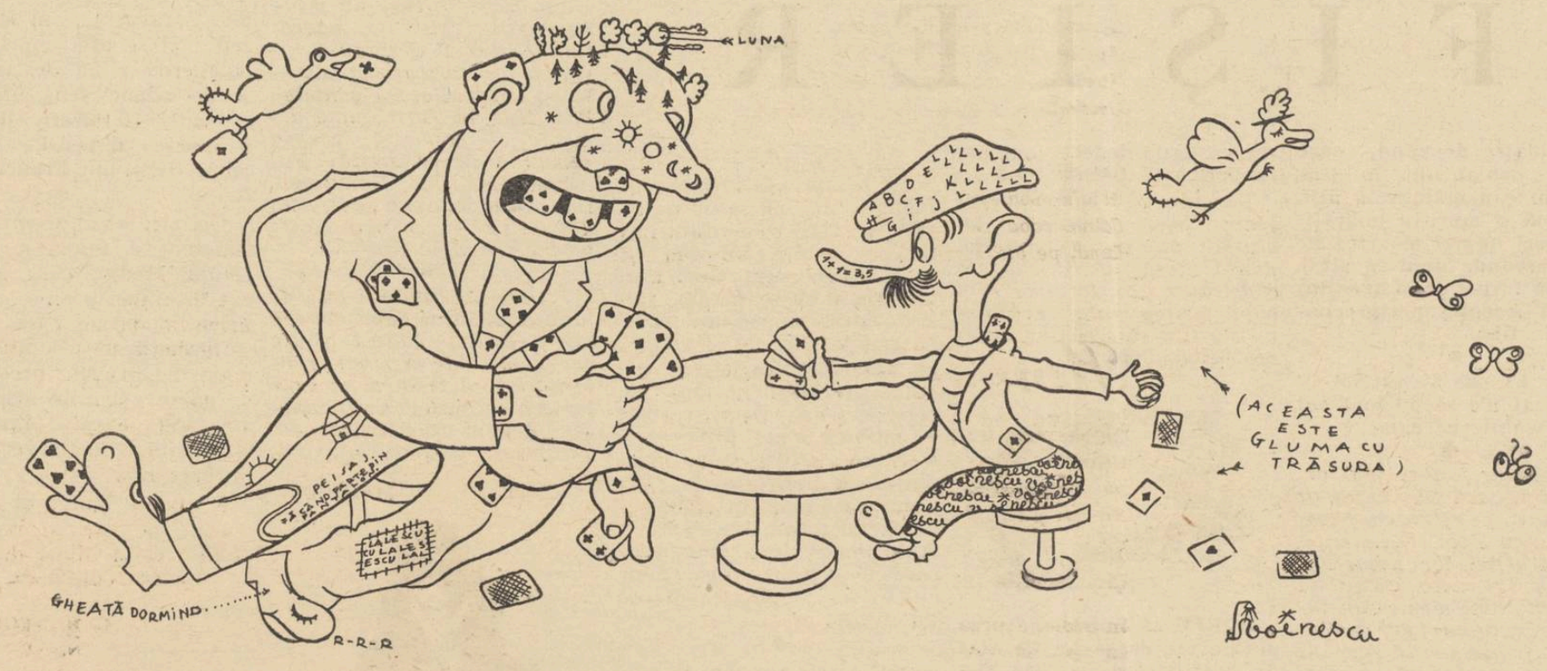

— Am patru aşi !

— Ai câştigat, eu n'am decât trei !

NOTE GERMANE

RENÉE SINTENIS...

nume? Titlu de poem franciscjammesian? Melodie? Chiar dacă n'ai fi aflat vreodată cine şi ce este sau a fost purtătoarea caratelor atât de pure ale acestui nume, el te-ar fi urmărit, straniu şi suav, ani dearândul, aşa cum te urmăreşte de când îl cuvadă mai mult că nici amestec desăvârşit nu există, nici puritate absolută. Şi o dovadă că, deseori, calităţile ies mai reliefate în anumite cazuri de participare la două origini etnice.

Renée creştea şi-i plăcea natura cu tot ce mişcă şi are culoare şi formă, — mai ales însă formă.

Măgăruş

noşti:căci asemenea nume nu pot fi purtate decât de fiinţe excepţionale; — asemenea nume predestinează.

Dacă Renée Sintenis *există. S'a născut acum cincizeci şi trei de ani, — în Glatz, — în Silezia, ţară a vizionarilor germani.*

Tatălui dânsei nu-i mergea tocmai bine. El era jurist şi se trăgea dintr'o veche familie de refugiaţi cu numele de Saint Denis. Dar acuma sufletul lor era german. In afară, poate, de cele câteva luminişuri în plus ale eredităţii ancestrale franceze. O do-

După un popas la Neuruppin, copilăria ei se încheie la Stuttgart. Renée Sintenis desenează şi pictează. Dară pictura nu-i merge la inimă aşa cum ar dori, şi viaţa e grea. Pentru a răzbi alături de ai săi, tânăra fată învaţă stenodactilografia şi cunoaşte munca zilnică şi silnică pe care atâtea mii şi sute de mii şi milioane de fete o fac ofilindu-şi tinereţile şi iluzionându-se cu venirea unor niciodată aproapiate zile mai bune. Apoi a fost războiul şi lipsurile şi foametea. Nimeni nu mai credea în nimic şi nimeni nu mai năzuia către ţeluri noi.

Renée Sintenis însă avea un razim moral: Ea modela. Modela mânji şi căprioare şi măgăruşi şi alte necuvântătoare cunoscute şi mai puţin întâlnite în Silezia. Şi le modela nu numai din lut ci, parecă, deadreptul din sufletul ei căci o infinit de dulce frăgezime plutea în jurul acestor minunate făpturi ale mânilor sale.

Unele erau proaspete ca roua florilor din rai, — toate însă nemaivăzute. Şi se găsi şi un turnător în bronz, Noak, care, văzându-le se oferi să le toarne. Şi încă pe credit!

Căprioară îngenunchiată

Apoi să ne mai mirăm că tocmai Rainer Maria Rilke *a fost primul care a admirat valoarea acestor poeme plastice ale ciudatei Renée Sintenis?*

Rilke îi scrie, o felicită şi o lansează. De acuma înainte Renée Sintenis se poate dedica exclusiv artei în care nimeni nu o întrece.

Forme după forme răsar sub mângâierea mânilor ei. Şi ea le numeşte simplu, aşa cum le-a lăsat Dumnezeu să fie numite în limba germană: Ziehende Rehe, Junges Lama, Rückwärtsblicken des Fohlen, Zwergesel, Springen der Bock, Junger Esel, Kniendes Reh şi aşa mai departe.

Dar nu numai animalele o atrag, ci şi fiinţa omenească.

Şi Renée Sintenis ştie să-i dea mişcare şi curăţenie;—o curăţenie angelică.

In afară de portretele pe cari le mai face, printre cari semnificativa serie de Selbstbildnisse (auto-portrete), iau fiinţă tinerii Läufer, Fussballspieler, Boxer, Polospieler şi Daphne, Daphne care descinde din acelaş cer de minuni şi taine din cari a pogorît, cu milenii în urmă Aphrodita de pe Trono Ludovisi.

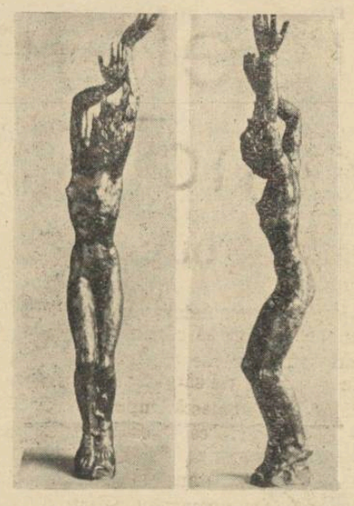

Daphne

Renée Sintenis e o tulburătoare şi impăciuitoare de suflet. Rareori vreo femee a putut fi sculptor, — niciodată însă mâni femenine nu au creat mai originale şi mai alese forme ca această sileziană genială.

Cine vrea să-i cunoască opera, poate consulta admirabilul album „Renée Sintenis - Bucu" Rembrandt-Verlag Berlin.

TRAIAN CHELARIU

CARTEA ITALIANA

Autorul acelor neuitate „Arcobaleno" şi „Sodoma e Gomorra" — **Curzio Malaparte** — a prezentat cititorilor o nouă carte, **„Donna come rue".**

Acelaşi viziuni evocatoare de poveşti orientale, aceleaşi expresii neaşteptate prin raritatea şi eleganţa lor, calităţi care au determinat pe unii critici să-l apropie de marele d'Annunzio.

Dar nu bogăţia stilistică proprie lui Malaparte e nota dominantă a ultimei lui cărţi, ci o noutate, ceva inedit venit din propriul său suflet, ca un proces de maturaţie, de complectare, cu rezonanţe de intensă emotivitate, vizibile chiar şi în formă.

„Donna come rue", în ceeace priveşte subiectul, conţine încă numeroase povestiri de-o claritate excepţională, cu abea simţite — de cititorul neobişnuit cu prea voalate subtilităţi — ironii.

O carte care întăreşte părerile tuturor despre frumoasele calităţi de criitor ale lui Curzio Malaparte şi care îndreptăţeşte critica să aştepte mai mult, căci „Donna come rue" nu e cartea menită să-şi aşeze autorul alături de marii scriitori.

AM VORBIT *tot în cadrul acestei cronici de două nume care înseamnă mult în teatrul italian; de* Stefano Landi, *mostenitorul multor calităţi de-ale tatălui său Luigi Pirandello şi de* Corrado Pavolini *ale cărei idei despre teatru le-am auzit expuse chiar de Domnia-Sa acum câteva luni.*

Deaceea, o operă dramatică ieşită din colaborarea acestora ar îndreptăţi să aşteptăm o capod'operă.

Dar nu e decât o experienţă, căci e greu ca dela prima încercare dramatică scrisă împreună să se nască acea însufleţire cordială necesară pentru a da operei acel sens organic şi unic, derivat aici din naturi şi sensibilităţi deosebite. „Ciro", *căci la ea mă refer, a găsit opinii favorabile în cele dintâi critici, dar treptat s'a accentuat încă de atunci acel aer de turburare care predomină în piesă.*

Ca subiect — viaţa lui Cirus — şi în ceeace priveşte scopul grandios urmărit de autori — cucerirea puterii făcută treptat cu evoluţia statului autoritar — opera e în afară de orice critică defavorabilă. Cititorul e urmărit mult timp de impresia aceea de spaţiu larg, de forţă, evocate prin bogăţia unui limbaj indiscutabil.

Mai rămâne consacrarea ascultătorilor, căci „Ciro" n'a luat încă contact cu marele public.

CHIAR DACĂ timpurile nu sunt favorabile creaţiilor poetice, poezia italiană e reprezentată prin multe producţii valoroase semnate de nume noui şi promiţătoare.

„L'occeano della mezzanotte", **volum datorit lui** Roberto Zerboni **se înscrie în rubrica de mai sus. Departe de amintirile futuriste, liricele acestea sentimentale ne readuc scene şi tablouri pline de armonie, îndreptate spre motivele veriste, şi nu fără o melancolică patină romantică. Insă nimic teatral.**

E aici o viziune înţeleaptă a vieţii sugerată prin inocente şi încântătoare poezii-descrieri a naturii în multiplele ei aspecte.

Al passo dei moceti
si è alzata una donna
venuta negli ulivi
a cambiar la stagione.
Con le mani null'alba
ha cercato la terra
per coprire le poppe
fredde di neve.
Il vento delle gole
che porta farfalle
col sole al pomeniggi o
la fece dolce prato.

Trei strofe scurte, unde primăvara capătă ceva din graţia botticelliană, a căror slabă traducere o dăm mai jos, mai mult pentruca cititorul neiniţiat în tainele limbii dela Tibru să poată face o confruntare.

La trecătoarea munţilor
s'a ridicat o femee
venită în măslini
să schimbe anotimpul.
Cu mâinile în zori
a căutat pământul
ca să-şi ascundă sânii
înfrigurati de zăpadă.
Vântul adâncurilor
aducător de fluturi
cu soarele amiezii
a făcut-o fâneaţă mirositoare.

Sunt apoi cadre sau şi mai bune portrete de oameni, adevărate mici capod'opere, amestec de note psihologice şi de trăsături fizice, cu puternice accente de realism.

O poezie interioară care închide în cuvinte o vitalitate neegalabilă şi românească.

SORACTES

DESTINUL POESIEI

Vioară, pe-ale cărei strune îşi cântă cântăreţii numai lor şi celor prea puţini din lumea lor, — poesia varsă printre rânduri apa, în care murmură numai cântecul apei. Cu alte cuvinte, atribuim poesiei mitul lui Narcis. Înţelegând însă prin Narcis nu poetul, ci contemplatorul. Facem deocamdată abstracţie de creator, discutând relaţia dintre contemplator şi poesie, ca simplă **confuziune afectivă**, prin urmare, ca fenomen psihic.

In acest sens, contemplaţia nu mai oferă prilejul unei încântări autoadmirative, ci este, paradoxal, **efectul unei insuficienţe umane.** Desigur, temeiul unei satisfacţii. Dar, aici, să ne înţelegem. Sentimentul estetic, am început a crede, constitue un **tardiv potenţal al poesiei.** Inainte de-a se fi scris, poesia ţâşneşte din alte pământuri, decât cele îngrădite în Estetică, răspunde altor deşertăciuni decât acelea ale tiparului. Tot deşertăciuni sufleteşti. Poetul, scriind, **se echilibrează.** Un taler al balanţei, căzând, celălalt se înalţă. Poetul intervine în el, recumpănindu-se. De-aceea se scriu atâtea poesii slabe. Orgoliul însuşi rezultă dintr'o deficienţă. Prin urmare, tot o recumpănire. Narcis a privit încântat, în oglinda apei...

Aici intervine problema sincerităţii. Mitul se complică. Artistul nu-i sincer cu sine însuşi, nici cu viaţa, ci cu legile artei. Nu se copiază pe sine, nu copiază nici realitatea, dispărând însuşi din ea (se întâmplă) ci el însuşi şi viaţa lui intră prin artă, în altă lume, cu alte legi. E un sistem de structuri. Insuşi procesul creaţiei nu-i decât o **restructurare.** Atribuim unor lucruri alte sensuri şi nu acelea pe care le vrem. Fixăm acestei lumi raporturi, care vin din alta ce n'a mai fost. Dacă Narcis e frumos, se bucură, răzând în valuri. De nu, întristat, îşi caută alte ape sau îşi durează, singur, oglinzi.

In sufletul contemplatorului se petrece ceva la fel. Şi acum suntem pentru arta (poesia se cuprinde aici) **transfuziune: reorganizarea omului distrus, în vraja contemplaţiei.** Apele descântă, vindecă, vărsând un sânge nou. Deci, **arta e infuziune de viaţă.** Preţuieşte mai puţin frumuseţa sângelui decât puterea lui vindecătoare. Asta ne îndeprătează de panestetism. Desigur psihologia concurează. De unde nu deducem, că domină integral. Dar poate că oferă o mai profundă explicaţie a necesităţii artei, ca **antrenament vital.** Concurând însăşi viaţa. De-aici acest perpetuum mobile-artă şi viaţă. Acest curs continuu al uneia prin ceealaltă. Arta nu se dispensează de viaţă, precum invers. Autarhia uneia atrage criza celeilalte. De-aceea, oricărei epoci de prosperitate economică îi corespunde o înflorire a tuturor artelor. Deaceea, poporul francez, intoxicat de literatură, e unul din cele mai realiste în viaţă. Am lărgit puţin discuţia, pentrucă principiul se aplică nu numai poesiei.

La noi a spus totuşi un romancier, că literatura e o nevolnică izolare de viaţă, nu o trăire esenţială, dincolo de aparenţe. Admiţând ipoteza, înţelegem însă, că, în acest caz, literatura nu-i cauza, ci efectul izolării întâmplate din cu totul alte pricini. Şi izolaţilor nu le lipseşte îndeobşte un anume simţ al realităţilor. Faptul izolării se explică, fie ca un refugiu în certitudine şi permanenţă, jocul instabil dintre relaţii, încetând, fie ca o aspiraţie înspre principii şi valori, dovedind curajul unei vitalităţi, ce se orientează către eternitate.

Din acest punct de vedere, poesia are avantajul dimensiunilor, reclamând un mult mai mic efort decât romanul, spre exemplu. Ceeace roma-

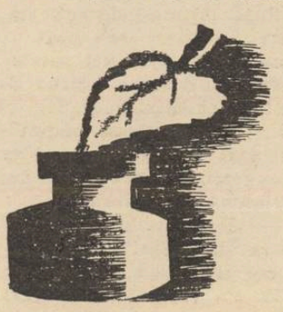

nul pierde prin extensiune, poesia câştigă prin concentrare.

Poesia rezumă, sintetizează, scurge sângele, oferind picături, ce **înviorează.** Romanul **înfloreză** prin cadre şi perspective, sguduind cărnuri şi scuturând nervi. In cazul poesiei, profunzimile se pipăe prin alte antene. Ba, noi vom crede, că obiectivul poesiei nu este sensaţia. **Destinul poesiei implică asceza.** Muzica versului nu mai vrăjeşte urechea, cutremurând uşor ceva dinlăuntru. Poesia apelează direct la suflet. Drumul romanului e mai lung. Sunt mai multe mlaştini şi mai multe bălţi. Fruntea lui Narcis se sfarmă în ape. Omul va alerga să-şi dreagă oglinzi. Poesia comunică finaluri, momente, tensiuni perpendiculare. Romanul antrenează două coordonate. Prelungeşte şi orizontala, comunicând cu cerul, prin punctele cardinale nu prin Nadir. Drumul romanului e lung. Al poesiei un scurt circuit, eliptic, abrupt. Destinul romanului e continuitatea. Romanul invită la statornicie. Poesia ne lasă la discreţia tuturor vânturilor. După citirea unui roman, nu mai eşti. E altcineva, care-ţi vorbeşte. După citirea unei poesii eşti mai Tu, **singur,** nu mai auzi, nu mai vezi pe nimeni.

Dacă romanul socializează, poesia individualizează. Singurătăţile rămân aceleaşi. E numai un capriciu al singurătăţilor: sensul. Poesia ne culege, romanul ne revarsă. Poesia ne umple sângele, romanul ni-l varsă, infuzându-ne altul.

Azi, ni-s mai inaccesibile dimensiunile şi proporţiile. Fugim mai mult, ne fărâmiţăm mai divers. Suportăm mai multe sensaţii. (Nu simţim lipsa romanului). Avem mai puţine impresii. Şi simţim lipsa poesiei. Nu mai avem perspectiva eternităţii. De aceea nu citim decât poesii. Şi n'avem educaţia singurătăţii. Singurătăţile noastre se socializează. Citim poesii prin compensaţie. Prin urmare, vedeţi, destinul poesiei — intrarea în singurătate...

AL. HUSAR

Elveţia despre Europa

(Urmare din pag. I-a)

cu Renaşterea în spirit, cu 1789 în fapt şi sfârşindu-se cu revoluţia din Rusia şi criza economică. Care este caracterul acestei revoluţii? Detaşarea „omului de centrul său spiritual, pentru a face din om — individ sau colectivitate — centrul vieţii şi al lumii". Un antropocentrism în care autorul vede toată tragedia contemporanului.

Dar, aşa cum singur se mărturiseşte, de un pesimism viril în concepţie. d. Reynold este un optimist în acţiune. Dizoluţiei cauzată de antropocentrismul modern, d-sa îi opune necesitatea supremă de unitate. O necesitate de unitate care în încordarea de după războiu a prins forma ratată a Societăţii Naţiunilor.

Mai mult decât această soluţie căreia îi recunoaşte şi mărturiseşte erorile, menţinându-i însă ideea şi sprijinindu-se pe datele acelui „Convegno Volta" strâns în 1932 la Roma sub egida Academiei Italiei — d. Gonzaque de Reynold crede în misiunea supremă a catolicismului de a rezolva grava criză spirituală europeană.

COSTIN I. MURGESCU

1. **L'Europa tragique.** Ed. Spes Paris 1935; **D'ou vient l'Allemagne ?** Plon. Paris 1939.

Zădărnicie

Potecile noastre sunt lungi şi subţiri
Cum cheile bolţii strâmbate 'n gândiri..
Parcurgem cu ele livezile 'n treacăt
Şi n'ajungem încă la Marele Lacăt.

Jinduim, alergăm după slăvi şi lumini,
Sorbind din mocirle, călcând peste crini.
Zdrobim sub călcâie grădini de emai
Să prindem, în goană, alt petec de rai.

Un mugur ne cheamă. Cireşii ne vor.
Noi mergem 'nainte şi mersul ni-i sbor.
Ispită de vifor ne'ndeamnă la drum
Şi drumul se pierde în grote de fum.

Spre seară, în beznă, ne-alunecă spada.
Obrinteşte privirea. Se cerne zăpada.
Se-ascunde cărarea. Pe unde pornim?
Am vrea să ne'ntoarcem. De unde venim?

LEONIDA SECREŢEANU

Elegie

Lunecă lună pe suflet uşor,
Apelor tale mă dau!
Visele mele de lut trecător
Umbrele tale erau.

Lunecă lin peste doruri târzii,
Albă'n albastrul de sus;
Calme coboară-ţi luminile vii
Lună, pe visul apus....

CONST. D. CÂRJAN

Hoinar

Cu pas senin cutreer şesuri de lumină pură
Culeg din ani şi vise sbucium pentru viaţă,
La drum otrava nopţii o primesc în faţă
Plecările, când cu mirajul lor etern mă fură...

Pirat, pornesc de sârg cu 'ntreg trecutul— pradă —
In Soare. Apune zilei îi beau argintul viu
Iar dacă amintirea mă doare 'ntr'un târziu,
In mine n'o ucid, ci'n vers o torn — baladă..

N. VERONESCU

Cântece noui

NE SCRIU POEŢII

Uşa aceasta pe care am deschis-o, întru aşteptarea unor oaspeţi dragi, a adus între noi cei ce ne trudim la „Universul literar", câtiva poeţi noui pe cari i-am primit cu braţele pline de flori. N'au fost *numai debutanţi,* fiindcă intenţia noastră nici nu era aceasta. Am pus alături poesii venite din cele patru zări şi nu ne-am întrebat cine sunt cântăreţii. Pe cei mai mulţi dintre ei nici nu-i cunoaştem; talentul lor incontestabil ni-e însă mai drag decât orice. Pentru ei migălim noi în acest colţ, pentru ei este înfrigurarea cu care desfacem fiece plic nou, pentru ei este frăţia cu care parcurgem fiece slovă. Odaia noastră, iată, a prins să fie şi a lor.

Multe epistole ne sosesc pe masă în cursul fiecărei săptămâni. Fraţii poeţi ne scriu pagini lungi şi mai întotdeauna ne roagă să-i publicăm. Deadreptul; ca o somaţie. Ei nu se mai întreabă dacă poesiile pe care ni le trimit ar merita aceastălumină a tiparului, ei nu mai stăruesc într'o ucenicie, care nouă tuturor ne prinde atât de bine. Cu toţii vor să apară în revistă, fără să se mai cerceteze dacă noi le facem un serviciu sau un deserviciu, publicându-i, aruncându-i dintr'odată între oameni. O grabă nejustificată pulsează în atâtea scrisori, iar nu rareori ne lovim de-o îndrăsneală care nu are nici cel puţin justificarea — o, eterna justificare — a talentului. Ba ni se dau chiar sfaturi, poeţii ne învaţă *pe cine* ar trebui să publicăm în acest loc. E o metodă cel puţin ciudată, aceasta, mai ales că noi nu ne-am îngăduit niciodată să dăm sfaturi, mulţumindu-ne numai cu neînsemnatul rol de receptori şi comentatori ai fenomenului poetic. Umbra în care ne-am aşezat *aici,* este aceea a bunului simţ prietenesc, pe care nimic nu va putea să ni-l tulbure.

Poesia, deci, înainte de toate. Vom sta însă şi de vorbă cu cei ce ne împărtăşesc un gând nou, plămădit sub floarea galbenă a lămpii, ni-i vom apropia, făcându-le loc alături de alţii şi de noi. Deaceea să ştie toţi cei ce mai îndreaptă câte-un gând în colţul acesta, că vom prefera un singur vers bun, unui plic întreg cu sugestii şi cu teorii inutile. Noi nu adunăm nisip, ci îl cernem penturca să alegem din el bobul de aur al talentului. Acesta este „programul" nostru.

Cei câtiva cari au şi apărut confirmă de bună seamă acest lucru, iar cei ce-or să mai vie, vor pune pecetea.

Aşa să ştiţi, poeţi. Iar când veţi mai purcede să scrieţi stihuri, somându-ne să le tipărim, nu-l uitaţi pe bătrânul şi marele Eminescu:

„E uşor a scrie versuri, când
/nimic nu ai a spune".

Oare El să nu fi avut dreptate?

ŞTEFAN BACIU

ULCINA DE ARTIȘTI

REPORTAJ DE LA EXAMENELE DE CONSERVATOR DE TRAIAN LALESCU, CU ILUSTRAȚII DE Voinescu

SA INCEPEM CU O POVESTE

...Povestea e veche, la fel ca toate poveștile...

Doctorul a eșit, grav, din „camera misterioasă" și a anunțat: „E băiat!"

Și toată lumea a fost încântată. Tatăl a hotărît: „Inginer îl fac". Unchiul Archibald — ăla lung ca o prăjină și galben ca o lămâe — l-a contrazis: „Ba, pardon, băiatul ăsta o să fie medic". Iar unchiul Temistocle — rotund ca un balon — a râs în sine, fiindcă știa prea bine că băiatul n'o ajungă nici inginer, nici medic. El îl visa în chip de profesor universitar.

La cererea generală, Majestatea Sa Plodul a fost prezentat familiei emoționate. Era roșu ca mătușa Adelaida când se gătește ca să plece în oraș, chel ca bunicul Pantelimon, și nici ochii nu putea să-i țină bine deschiși.

Doctorul, ca să arate că sugaciul nu e mut l-a ciupit de picior. Și copilul a protestat cu energie și cu demnitate: „Aaaa!"

Familia a fost încântată.

— „Ce copil frumos!" a declarat tatăl.

— „Și ce inteligent!" a adăugat unchiul Archibald.

— „Are o dicțiune perfectă!" a decretat unchiul Temistocle.

Noul născut i-a auzit și și-a luat nasul la purtare. S'a crezut frumos, inteligent și cu dicțiune.

Au trecut de-atunci ani nenumărați.

L-am întâlnit zilele trecute pe fostul sugaci, plimbându-se pe Cale. Știți? Nu mai e sugaci. E înalt, își unge părul cu brillantină și e cât se poate de grav.

L'am întrebat:

— „Ești inginer?"

Mi-a răspuns:

— „Nu!"

— „Atunci, ești medic?"

— „Nu, fiindcă nu-mi șade bine în halat alb".

— „Nu cumva oi fi profesor?"

— „Dar ce? Am înebunit?"

M'am enervat:

— „Atunci, ce naiba ești?"

M'a privit disprețuitor:

— „Cum? Nu știi? Sunt actor! Am și jucat. Eu l-am interpretat pe al șaptelea țăran din „Cocoșul negru"! Am făcut o creație. Dar să vii mâine să mă vezi. Dau „producția la conservator". Mi-am ales o scenă din Hamlet".

L-am privit îngrozit:

— „Bine dar cum poți tu să joci teatru? Graseiezi prea tare".

— „Ce contează! Par'că Manolescu nu graseiază?"

— „Și ești și sâsâit".

— „Ei și! Ce-mi pasă? Să-mi vezi profilul pe scenă. Il tai pe Vraca".

Și s'a despărțit de mine, disprețuindu-mă profund.

Morala: Să nu mai vorbiți tare în fața nouilor născuți. Și mai ales să nu spuneți că sunt frumoși, inteligenți și că au dicțiune perfectă. S'ar putea să vă audă.

AH, EMOȚIILE!

Și acum, poftim cu mine, domnule cetitor, să ți-l prezint pe dumnealui, actorul tânăr, într'unul din cele mai însemnate momente ale vieței sale. Azi, dânsul își dă *producția* pe scena Studioului Teatrului Național...

Și te rog să nu faci pe blazatul, domnule cetitor. Multe speranțe își leagă elevul de conservator de această zi a producției. Timp de trei ani și-a ros hainele de băncile conservatorului, timp de trei ani a făcut exerciții pentru *pozarea* glasului, timp de trei ani s'a chinuit câte o oră pe zi, ținând câte-un dop de plută în gură, pentru ca să se desbare de graseiatul *care nu face frumos*, timp de trei ani a tot recitat „La pașa vine un arab", doar o vedea *maestrul* că are talent.

„ȘCOLARII"

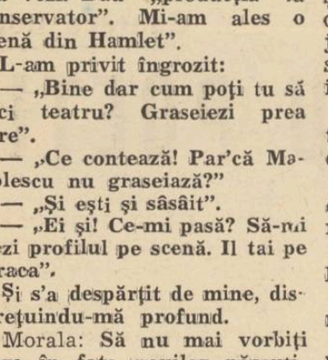

In mijloc: Mia Steriadi.
Stânga: Mygry Nicolau.
Dreapta: Anca Șahighian.

Dați-i și lui voe, acuma, la sfârșitul celui de-al treilea an de învățătură, să-și dea cu fard pe față și să încerce, măcar timp de-un sfert de ceas *să facă pe actorul*. Să nu credeți că e ușor lucru să dai *producția* la conservator. Trebue, mai întâi să te lupți cu emoția — afurisita aia de emoție —, și, mai ales, trebue să înfrunți publicul, publicul acesta mult mai puțin docil decât la un spectacol obișnuit. Când joacă pe scenă un actor cunoscut, spectatorii nu încearcă să observe dacă acesta își interpretează sau nu, rolul cu talent. Spectatorul știe un singur lucru: actorul a avut de atâtea ori succes; au scris gazetele despre el că e genial. Deci a jucat bine și trebue aplaudat.

Dar acum, la producțiile conservatorului, lucrurile se schimbă. Uite, în program sunt numai nume necunoscute! Atunci, cum naiba, poate să joace bine un actor despre care spectatorul n'a auzit vorbindu-se mai nimic? Și — urmare firească — spectatorul va strâmba din nas, blazat, la sfârșitul producțiilor, chiar dacă, în fond, câțiva dintre elevi au fost talentați.

Se mai pot număra printre spectatorii „producțiilor" și foștii absolvenți ai conservatorului. Și aceștia sunt blazați. După părerea lor, o singură dată au fost producțiile conservatorului reușite: Atunci când le-au dat ei.

Și mai sunt în sală și gazetarii. Ah, gazetarii! Uitați-vă la ei! Par'că atâta așteaptă: să se bâlbâe elevul și ei să-și bată joc de el, în gazete.

Iată-l, de-o pildă, pe C. Cristobald: zâmbește ca o vulpe șireată, la pândă. Par'că ar vrea să spună: „Unde sunt elevii, să-i mănânc!" Și în jurul lui sunt și alți gazetari: Vlaicu Bârna e și el atent la tot ce se petrece în jurul lui — presimt că o să scrie și el un reportaj —; Virgil Stoenescu se agită prin foyer — de sus, jos; de jos, sus —. Și mai sunt atâția alții. Iată-l chiar și pe Traian Lalescu, la fel de lung și bleg ca de-obiceiu plimbându-se aiurit ca un om care și-a pierdut busola — presimt că n'am să-mi citesc reportajul fiindcă altfel, precis, am să-mi cer socoteală pentru insulte aduse în public —.

Așa că vă închipuiți că bieții candidați la examene au dece să fie emoționați.

Lângă mine, o domnișoară care dă mâine examenul tremură ca varga.

Cineva încearcă s'o consoleze:

— „Hai, liniștește-te! Nu mai tremura așa!"

— „Nu pot! Mi-e imposibil!" se lamentează duduia.

MAESTRUL STORIN
(In prima pauză)

Eu: Maestre, cum vă place producția?

Maestrul Storin: Mă băiatule, dute tu în sală, și vezi că în banca 'ntâia mi am uitat pălăria; adă-mi-o.

— „Bine, dar de ce ți-e frică? Nu-ți știi rolul?"

— „Ba'l știu ca pe apă!

— „Ai impresia că n'o să fii bine?"

— „Vai de mine! Cum poți să spui așa ceva?

— „Dar atunci?

— „Trebue să apar într'o rochie verde și știu că verdele nu mă *aranjează* bine... Vai, ce emoționată sunt!"

Ce să-i faci? Afurisite mai sunt emoțiile astea.

...ȘI PANDUȘA STILLU DESCHIDE FOCUL

Dar soneria ne-a chemat în sală: „Incep producțiile..."

In rândul I stau profesorii, și ei ușor emoționați. Au să placă elevii lor? A venit și domnul Liviu Rebreanu. Cortina poate să se ridice. Și Pandușa Stillu o să ne arate ce poate. Il cunoașteți pe Pandușa Stillu? A venit, acum vreo trei ani, tocmai din Albania, hotărît să învețe teatru în România. E tocmai ceeace se poate numi: Un elev silitor. Își studiază rolurile în amănunțime iar visul lui e să înființeze un teatru în Albania. Nu e prea pretențios: să-i dea Statul român 100 de peruci și două reflectoare și face el un teatru, pe cinste. A și început, în vederea acestui plan, să traducă în limba albaneză, piese românești. O singură meteahnă are și el: nu se împacă de fel cu limba română. De altfel, doamna Marioara Voiculescu, l-a întrebat, emoționată, cu câteva zile înaintea examenului:

— „Cum mai stai cu limba română, Stillule?"

Și Stillu a asigurat-o:

— „Forte bine stem, domna profesore, forte bine".

Și, pe scenă, lucrurile au mers binișor.

N'a fost chiar Agamiță Dandanache, personajul interpretat de Stillu, dar asta nu contează.

A dovedit băiatul că are talent. Nu chiar atâta pentru ca să poată interpreta un rol din „Scrisoarea pierdută", dar în orice caz, Stillu este un element inzestrat pentru teatru.

Rolul Joiței a fost interpretat de doamna Mia Steriade. Da! Ați cetit bine: Mia Steriade, vedeta Cărăbușului, care, nefiind mulțumită, cu succesul dobândit în revistele lui Tănase, s'a pus de anul trecut serios pe muncă, fiind în anul II al Conservatorului, eleva doamnei Marioara Voiculescu. Merită toate felicitările pentru chipul inteligent în care și-a interpretat rolul.

Domnul Tretinescu, absolvent al Conservatorului, a dat și de astă dată o dovadă a dragostei sale dezinteresate pentru teatru, interpretând rolul lui Trahanache, numai și numai pentru a-și putea servi foștii colegi.

...DAR SA MAI VEDEM CE SE 'NTAMPLA 'N SALA..

A căzut cortina și în sală au început șuetele:

— „Nu prea are stil de actor, Stillu ăsta!" constată un gazetar.

Tare rea mai e și lumea.

Un absovent al conservatorului vorbește de zor.

— „N'a fost bine, dom-le.. sigur că n'a fost bine. Dandanache trebuește interpretat altfel.... De-o pildă eu.."

Nu-l mai ascult...

Mă uit la profesori. Doamna Marioara Voiculescu e palidă și emoționată. Sunt, doar, elevii ei cari dau producția. Domnul Manolescu o privește, zâmbind liniștit.

In timpul schimbării de decoruri sunt transmise în sală diverse plăci de gramofon. Ca să se mai distreze lumea..

Dar acum muzica a încetat. Și ajunge până în sală, de după cortină, zumzet din ce în ce mai insistent de glasuri. Par'că aș asculta matchul Germania-România, transmis la Radio. O dudue blondă se și bucură:

— „O să fie o piesă cu match de foot-ball..."

Dar n'a fost nici un match. Am asistat doar la o scenă din piesa „Jeanna d'Arc". Și am fost — ca să spun așa — martori la o naștere. S'a născut o nouă și mică steluță. Se numește Anca Sahighian. A moștenit fața asta un pic de talent dela taică-său — știți?... regisorul! —; încă un pic, dela maică-sa — știți?.. actrița! — și ne-a demonstrat, la producția ei că e înzestrată din plin cu sensibilitate și pricepere a rolurilor ce interpretează. Replicile i-au fost date de domnii Tretinescu, Bărbulescu — un tânăr foarte talentat despre care vom mai avea ocazia să scrim în acest reportaj —, Voinescu — despre care nu pot scrie nimic, fiindcă, dacă îl laud, spune lumea că o fac pentrucă sunt prieten cu el, iar dacă-l înjur e convinsă aceeaș lume că ne-am certat —, Feticu și Martinescu.

In sfârșit, doamna Voiculescu poate răsufla ușurată. Producția clasei ei a luat sfârșit, fără ca să se fi petrecut vre-un incident. Și acum, poate să-l privească dânsa zâmbind liniștită, pe maestrul Ion Manolescu, despre care pot spune că a intrat în... febra examenelor. A venit rândul cârlanilor săi. In foyer se disting două grupuri compacte.

In mijlocul unuia stă domnul Sahighian, primind emoționat felicitări ventru succesul dobândit de fiica sa.

In celălalt grup poate fi distinsă — ați ghicit cine? — doamna Sahighian — mai emoționată chiar decât soțul ei.

Vai! Dar soneria ne cheamă din nou în sală și noi n'am avut nici măcar timp să bârfim. Timpul nu e însă pierdut...

C. CRISTOBALD CONTRA DAMEI CU CAMELII...

...Și să știți că am avut dreptate... Fiindcă domnișoara Odette Popescu își dă acum producția. Dânsa joacă „Dama cu camelii".

Abea a apărut pe scenă domnișoara Odette și l-am și văzut pe confratele Cristobald, devenind atent. Bătrân copoiu, dânsul mirosise *ceva interesant.*

Și a început domnișoara Popescu să tușească. Iar domnul Cristobald m'a întrebat discret:

— „Ce se 'ntâmplă aici? Lipsește eleva și o dublează alta?"

N'am avut timp să-i răspund fiindcă Odette-Marguerite a renunțat la tuse în favoarea plânsului.

Nu vreau să spun aici că domnișoara Odette Popescu este cu desăvârșire lipsită de talent. Să se gândească însă și dânsa la actrițele cari au interpretat până acum rolul Margueritei Gauthier. Și vă înțelege — sunt convins — că acest rol nu i se potrivea de fel. In rolul bătrânului Duval, domnul Barbu Dumitrescu, absolvent al conservatorului, a fost excelent.

...Iar domnișoara Odette a mai tușit de două ori și producția ei s'a isprăvit.

— „Păcat că s'a terminat atât de iute", oftează domnul Cristobald, „n'am mai văzut de mult o comedie atât de reușită".

De altfel toată lumea din sală e cât se poate de veselă. Cred că doar o comedie interpretată de aceeași dudue ar putea întrista publicul.

In sală se transmite din nou muzică.

Un domn cu mustața tunsă englezește se apropie de mine și mă întreabă:

— „Ce deosebire este între un gramofon și producțiile astea.

— „?!?

— „Nici una. Sunt numai asemănări.

— „Cum asta?

— „Păi, și la gramofon, și aici, tot muzică auzi.

— „Bine, dar la un gramofon, nu poți vedea jucându-se teatru" îi răspund eu, fericit că l-am încuiat.

— „Ei, și ce-i? Par'că aici vezi teatru?.."

Și domnul cu mustața tunsă englezește s'a îndepărtat de lângă mine, demn.

HENRIC IV, EPIGRAMIST

Dictonul: „Una caldă, alta rece..." a fost inversat. După producția domnișoarei Odette Popescu a venit rândul lui Mircea Dohatcu, un element foarte talentat, care a interpretat o scenă din Henric IV de Luigi Pirandello. Spectatorii au înțeles că se află în fața unui real talent, așa că, deși n'au prieput mare lucru din singura scenă prezentată, l-au urmărit cu atenția încordată ,pe interpret. Am dori să revedem pe domnul Mircea Dohatcu, interpretând întreaga piesă a lui Pirandello. Suntem convinși că am asista la un spectacol excelent. In pauză, am avut de înregistrat o surpriză. An aflat că domnul Dohatcu este și epigramist. Iată, pentru a-i lămuri pe cetitorii noștri ,o epigramă dedicată de autor, unui prieten al său:

Era cam goluț, săracul;
Ce-a făcut nu mă privește,
Dar s'a îmbrăcat, băiatul,
Cât ai zice pește.

După sfârșitul producției lui Dohatcu, mă întâlnesc cu un prieten gazetar. E decepționat:

— „Nu mi-a plăcut..

EMOȚIILE DEBUTULUI

„Școlarul": (după ce și-a căutat un sfert de ceas ciorapii): — Uite-i domnule! Nu-i mai cunoșteam că mi-i schimbasem azi!

— „Păi cum se poate dom'le? Băiatul ăsta are talen.

— „Sigur că are talent. Și tocmai de aia nu mi-a plăcut. Nu mi-a dat ocazia să-l înjur. Și e mult mai greu să lauzi decât să înjuri".

Și după ce a consultat programul, prietenul meu gazetarul, a exclamat, în culmea furiei:

— „Poftim! Acum au să joace Maria Magda și Ion Aurel Manolescu. Păi ăștia au talent, dom'le, că au mai jucat. Nici nu mai asist la ăștia. Mă duc să fumez o țigare..."

O PRODUCȚIE-REPETIȚIE

...Și rău a făcut prietenul meu, gazetarul, că a plecat. A pierdut ocazia să asiste la un act de spumoasă vervă, interpretat în chip inteligent de acești doui excelenți actori ai generației tinere: doamna Maria Magda și domnul Ion Aurel Manolescu. Dar producția asta are și ea **cântecul** ei care ar suna cam așa:

Domnul Nelu Manolescu, absolvent al conservatorului, va prezenta în vara asta o serie de spectacole cu piesa „Adam și Eva", la teatrul „Regina Maria". Și cu ocazia examenului doamnei Maria Magda, dânșii au vrut să observe la fața locului, cum ar putea să fie primit de public acest spectacol într'adevăr original: o piesă în 3 acte, jucată doar de două personații. Și au prezentat un echantillon: **primul act al piesei.** Având în vedere succesul dobândit de acest act, credem că și întreaga piesă se va bucura de aceeaș frumoasă primire din partea publicului.

Trecând la actori putem spune că doamna Maria Magda și-a interpretat cu multă grație rolul, trecând cu frumos succes examenul în fața comisiei de maeștri. In fața publicului, dânsa și-a dat mai de mult examenul chiar pe scena Teatrului Național, unde a dobândit frumoase succese în diverse roluri și mai ales în acela din „Medalionul" de Gherardo Gherardi.

Domnul Ion Aurel Manolescu a interpretat cu multă pricepere rolul Americanului hotărît și desghețat.

La sfârșitul actului am ieșit din sală, să mai fumez o țigare.

L'am găsit în foyer pe același prieten gazetar înconjurat de mucuri de țigări și arborând un chip cât se poate de acru.

— „Ei cum a fost?" m'a întrebat dânsul cu o ușoară speranță în glas.

— „Foarte frumos".

Prietenul meu a redevenit trist.

— „Aoleu. Presimt că n'o să am ce scrie în reportaj".

„STRIANA, ȘI, PE URMA GATA

Ultima producție a clasei domnului Ion Manolescu a fost aceea pe care a dăt-o

„ȘCOLARII"

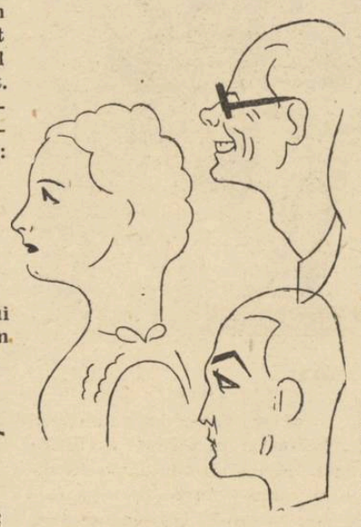

Stânga: *Maria Magda.*
Sus: *C. Vurtejanu.*
Jos: *C. Bărbulescu.*

d-șoara Migry Avram Nicolau, interpretând rolul Strianei din piesa lui Alfred Mosoiu... La prima apariție dânsa a cam nedumerit spectatorii. Ceva cam prea înaltă, cu gâtul ceva cam lung — câteva salbe n'ar fi stricat —, cu niște fote ceva cam scurte, domnișoara Nicolau n'a prea entuziasmat publicul. Dar a început să vorbească. Și a dovedit că e cât se poate de talentată.

In partea II-a a piesei, dânsa a reușit lucruri excelente, impresionând publicul până la lacrimi.

Replicile i-au fost date de domnii Ionel Manolescu — și de astă dată, foarte reușit —, Barbu Dumitrescu — de ce n'a jucat oare domnul Barbu Dumitrescu, în această stagiune, pe scena nici-unui teatru? Avem vaga impresie că este mai talentat decât multe vedete preferate *ale publicului —, C. Bărbulescu, — un element din cele mai talentate, care a constituit o adevărată surpriză a* producțiilor *din acest an —, și N. Alexandrescu. — Un* Mihail Popescu *ceva mai tânăr. Și deci, și mai neexperimentat —.*

Dar iată că și piesa „Striana" se apropie de sfârșit.

Domnul Nelu Manolescu s'a ridicat în vârful picioarelor, isbutind s'o sărute pe domnișoara Nicolau, pe bărbie.

Și cortina a căzut pentru a șasea oară.

Producțiile clasei domnului Manolescu au luat sfârșit.

Maestrul, redevenit calm, primește zâmbind, felicitări.

Am eșit, în sfârșit, afară.

— „Acum să vedem cum o fi mâine.

A DOUA ZI, ALTE PRODUCȚII

A doua zi, sala nu se deosebea prea mult de cea din ajun.

In rândul întâiu stăteau, tot atât de emoționați, profesorii, avându-l la mijloc pe domnul Liviu Rebreanu. Chipurile spectatorior erau, la fel de transpirate ca în prima zi a producțiilor.. Afurisite călduri... Vreme de examene...

Prietenul meu, gazetarul, pare azi mai bine dispus ca în ajun.

— „Ai văzut?." mă întreabă el. „Doui elevi au să joace Romeo și Julieta. Cred că o să am ce înjura".

Mă uit prin sală. Părul domnișoarei Coca Ardeleanu, absolventă a Conservatorului, luminează un rând întreg de scaune.

Intr'o loje au luat loc toți interpreții „Strianei".. Actorii de eri sunt azi spectatori.

Au intrat acum în sală domnii Sion, Rogaschi și Voinescu, dela teatrul Regina Maria. Au venit să-i facă galerie colegului lor, Vurtejeanu care-și dă astăzi producția.

După un sfert de ceas întârziere, cortina se poate ridica, liniștită. Și noi putem s'o vedem pe doamna Agatha Bart, într'un fel de malacov, declarându-ne că ea iubește bărbații cu mustăți. Domnișoara Viorica Georgescu se agită alături de ea, sprintenă ca o căprioară.

— „Ia să vedem dacă fetele astea au talent!" declară un domn de lângă mine.

Dr n'a terminat bine fraza și cortina a căzut la fel de liniștită cum s'a și ridicat... Cam scurtă producție... Cortina nu e de loc lăsată în pace și e din nou ridicată, pentru ca doamna Bart să mulțumească publicului care-o aplaudă, o domnișoară să-i arunce flori pe scenă dintr'o loje, iar dânsa să-i trimeată câteva bezele, drept mulțumire Duioasă scenă. Și a ținut mai mult decât întreaga producție.

Din nouă ,pauză. In foyer, o dudue trece agitată pe lângă mine:

— „Vai, ce emoționată sunt! Acuma-și dă producția Vurtejeanu. O să aibe sau nu succes?"

Mă uit înspăimântat în jurul meu. Il știu pe Vurtejeanu însurat și vreau să văd dacă soția sa a auzit această scurtă discuție

KORANZO A CRESCUT

In sală, cortina se ridică din nou prezentându-ne un decor cunoscut: taverna din piesa „Un om ca toți oamenii". Personagiile sunt, însă altele: acelea din prologul piesei „Papa se lustruește".

E drept că s'au schimbat puțin la față. Cârciumarul Korauzo, de-o pildă, pe care-l cunoșteam ca pe-un om gras, semănând leit cu domnul Maximilian ,acum s'a lungit ca o prăjină și s'a subțiat, par'că ar fi fost ținut două zile într'o presă.

Pe Vurtejanu nu l-a impresionat prea mult succesul dobândit de maestrul Maximilian în același rol. S'a luat serios la trântă cu textul și a reușit să impresioneze sala, până la lacrămi. E drept că în unele părți, ne-a făcut să ne gândim la predecesorul său. A avut, însă, și multe accente personale din cele mai reușite. Aplauzele publicului au confirmat succesul dobândit de acest foarte tânăr și talentat actor.

Bravo, Vurtejene.

DUPA VURTEJANU, BRANEA

La sfârșitul producției lui Vurtejanu am întâlnit-o pe aceeaș dudue din pauza trecută, la fel de emoționată.

Am întrebat-o:

— „Acum de ce mai tremuri? Ai văzut că Vurtejanu a avut succes!"

Mi-a răspuns, cu glasul stins:

— „Bine, dar acum își dă producția, Branea. O să aibe sau nu, succes? Vai, ce emoționată sunt".

Și de astă dată, duduia a avut emoții de pomană. Fiindcă domnul Teodor Branea, interpretând piesa „După generală", a dat dovada unui deosebit talent de comedian, smulgând aplauze la scenă deschisă. Merită toate felicitările. Și, mai ales, merită un frumos angajament care să răsplătească silința și talentul actorului.

Acum a mai rămas doar clasa domnului Sârbul.

Și dânsul a prezentat o singură scenă: scena balconului din „Romeo și Julieta" interpretată de domnișoara Adriana Gurău și Călin Bodnărescu.

Nu l'am mai văzut la eșire pe prietenul meu, gazetarul. Cred că a avut un atac de inimă, constatând că și de astă dată, interpreții n'au fost distonanți.

Două apariții tinerești, domnișoara Gurău și domnul Bodnărescu au isbutit să sugereze publicului dragostea dintre Romeo și Julieta. I-am fi preferat, totuși, în roluri mai puțin pretențioase.

Cortina a căzut pentru ultima oară, mulțumită că o să aibe și ea acuma, timp să se odihnească.

Grea mai e și meseria de cortină, pe căldurile astea: mereu să te ridici, pentru ca imediat să cobori.

Afară, domnișoara ușor emoționabilă era lividă:

— „Nu mai pot, Mă doare capul".

— „Tot n'ai avut timp să te liniștești? Păi, producțiile lui Vurtejanu și a lui Branea s'au terminat de mult".

— „Da! Dar pentru Bodnărescu crezi că n'am avut emoții?"

N'am mai avut glas pentru ca să-i pot răspunde.

Și nici stiloul meu nu mai are cerneală pentru ca să poată găsi un final nimerit acestui reportaj cu vise, zâmbete și mici necazuri.

CRONICA LITERARA

Alexandru Marcu: Critica italiană de la Vico la Croce

Fundația pentru literatură și artă

Trebue să recunoaștem că activitatea literară destășurata de d. prof. Al. Marcu, în decursul anilor din urmă, nu este din cele comune. Avem acum în față cartea de peste 500 de pagini „Critica italiană de la Vico la Croce", tipărită de Fundația pentru literatură și artă" și ne întrebam când și-a găsit autorul timp să întocmească și această antologie când alte lucrări voluminoase ne-au fost dăruite recent, ca „Trei femei din Renaștere", „Itinerar Adriatic", „Uugo Foscolo" ?

Dacă se va spune că aceste tipăriri corespund activității profesorale de la catedra de limba italiană, va trebui și în acest caz să subliniem ca modul cum își indeplinește funcția profesorul universitar interesează deopotrivă și publicul mare. Nu dori moare un **moment de cultura** și ca atare nu ne bucură ieșirea specialiștilor din cercul lor restrâns și corespondența rodnică dintre preocuparile lor și cerințele vieții colective ?

Avem deci, în personalitatea d-lui Marcu sinteza importantă a specialistului cu literatul și sub această prismă rămâne să fie prețuit.

Antologia critică „De la Vico la Croce", cuprinde extrase traduse din 48 de autori, ale căror opere se înșirue în literatura italiană pe o perioadă începând din secolul XVII (Vico s'a născut la 1668), până astăzi. Evident o astiel de perspectivă deschisă în viața unei culturi, impune prin largile sale proporții. Menționam, în acest sens, că planul unor astfel de lucrări a fost conceput de „Fundația pentru literatură și artă" prin colecția „Critica", din care a mai apărut volumele d-lui Perpessicius. De la Chateaubriand la Mallarmé, și al d-lui Pompiliu Constantinescu „Sainte-Beuve.

Scopul oclecției **Critica** era să pună la îndemâna cititorului român „textele literaturii critice de pretutindeni, și chiar din toate timpurile, pe cele mai celebre ca și pe cele mai puțin cunoscute".

Un asemenea program nu putea să nu tenteze pe harnicul profesor și literat, care este d. Marcu. D-sa regretă însă că „volumul de față este departe de a cuprinde, în întregimea ei, desfășurarea criticei italiene".

Părerea de rău se îndreaptă spre momentul contemporan al culturii italiene, din care n'a putut cuprinde tot ce-i reprezentativ, încât „toată seria de critici în viață, sau de imediată actualitate, ar urma să fie prezentată într'un alt volum" ; Cine sunt rămași pe dinafară? Răspunsul la întrebare luminează însă fețele bogate ale unei literaturi care ne uimește prin diversitatea ei. In Italia sunt specialiști de mare valoare în comentarea operei lui Dante ; specialiști în clasicismul greco-roman; în istoria religiilor și a culturilor ; deasemeni cercetători originali ai Renașterii și ai noului umanism ; eruditi ai filologiei comparate și ai istoriei literare, însfârșit teoreticieni ai artei dramatice, esteticieni ai picturii și sculpturii ; o sumă de gânditori care fac din „arta cuvântului scris" o îndeletnicire de mare prestigiu, deoarece pe această cale se realizează unitatea tuturor care vorbesc și citesc aceiași limbă.

Subliniem așa dar importanța acestui fenomen care constă în a reprezenta prin cuvântul scris toate domeniile de manifestare ale spiritului, astfel încat, vorbind de o supremație a **esseului**, a studiului critic, — (și chiar a foiletonului) desvaluim un simptom foarte interesant al culturii moderne. D. profesor Marcu ne informează astfel ca sunt in Italia partizani ai unui catolicism militant prin literatură.

Or posibilitatea unei acțiuni spirituale creștine prin literatura, adică prin mijloace ce ne stau astazi la îndemână, și al căror succes îl putem spera, dat fiind gustul publicului cititor pentru diversitatea problemelor moderne, un **creștinism al scriitorilor** deci, nouă, ni se pare că marchează un început de eră spirituală, care ne îndeamnă la reflecții serioase! Poate a sosit momentul să căutăm o nouă expresie ca să comunicam misteriile religiunii creștine, acele sacramente asupra cărora Dante atragea atenția : cercate la doctrina cui s'asconde su le veiami dei versi strani.

Problema îmbrăcării în noi forme, accesibile în proporții mai largi marelui public, a doctrinei creștine ne preocupă și, în acest sens, caracteristic este că și la noi se pare a fi o sarcină luată de literați, care sunt mai lămuriți prin sensibilitatea lor, asupra cerințelor morale ale vremurilor aspre ce le trăim.

Cât de viu se frământă cugetarea italiană, în acest domeniu, ne dăm seama după ecoul unor nume, ca al lui Papini, Adriano Tilgher sau Ernesto Buoniutti. Dar din această actualitate ce ne pasionează, d. Al. Marcu nu a selecționat nimic în antologie, promițându-ne o prezentare într'un volum separat.

Motivul divizării materiei îl găsi mușor în abundența operelor de valoare, în răstimpul cercetat de la Vico până la Croce. Autorul antologiei atrage dealtminteri atenția că și înapoi de Vico se poate merge, numele acestui scriitor fixând doar un „punct de plecare pentru ceea ce este modern în gândirea critică europeană". O antologie totală a criticei italiene ar trebui deci să cuprindă „mărturii de atitudine critică" din opera lui Tarquato Tasso, a lui Galileo Dante și Petrarca, la știința Galilei, ajungând până la lor filologică, în momentul de trecere dela „limba latină", la folosirea celei materne.

S'ar cuveni acum să confirmăm prin analiza a numeroase texte, că într'adevăr, Italia a colaborat la producerea spiritului critic modern ,începând cu Vico.

Căci acesta este planul antologiei, întocmită astfel de d. Al. Marcu, încât, „din urmărirea lor succesivă, trecând de la Vico la Foscolo, de la el la Franceso de Sanctis, și de la acesta la Croce prin Carducci, se va putea înțelege, destul de clar conturată, evoluția Criticei moderne europene, văzută prin cea italiană ; în mare parte anticipată de ea".

Firește, autorul a isbutit să realizeze proectul său, selecționând astfel din tendințele comune ale secolului XVIII, spre a dovedi ușor că în secolul al nouăsprzecelea „s'au conturat precis toate problemele de bază ale criticei actuale".

Regretăm însă că spațiul restrâns nu ne îngăduie o analiză a textelor pentru folosul cititorului.

CONSTANTIN FĂNTÂNERU

Sculptor ION PANTAZI
„Pogorârea de pe cruce"
Expoziția „Sala Universul"

PARANTEZE

Sfântul Ioan Gură-de-Aur contra teatrului Alhambra

„Vedeți intrând pe scenă o femee ticăloasă, cu capul gol, nerușinată, acoperită cu vestminte aurite; ea se mioriăe și face mișcări leșinate, cântă cântece spurcate, aruncă vorbe nerușinate, săvârșește asemenea ticăloșii că, de veți cugeta, voi cari stați la priveliștea aceasta, veți lăsa capul în jos.

„Și îndrăzniți să-mi spuneți că nu simțiți nicio tulburare ? Sunteți de piatră ? De fier? Necontenit vă voi întreba....

„De n'ați luat în brațe această femeie ticăloasă, ați îmbrățișat-o prin dorință, așa că ați păcătuit cu gândul.

„Și nu numai în clipa aceea, — ci când spectacolul se va fi isprăvit și femeia va fi plecat, chipul dânsei rămâne-va în sufletul vostru, vorbele ei, mișcările, privirile, mersul, legănările, cântecele nerușinate... Și vă veți întoarce acasă rănit cu mii de răni...

„Și, oare, nu se zămislesc de aici, dărăpănările căminelor ? pierderea rușinării ? desfacerea căsătoriilor? discordia, zavistiile, sfezile și desgustările care nu au alt temei ?

„Când vă întoarceți acasă, îmbuibat de femeia aceea și ajuns robul ei, nevasta vi se va părea displăcută, copiii nesuferiți, slugile scârboase ; casa vă va cădea pe umeri,— grijile cele de obicei care vă cer îndestulare, vă vor plictisi, — oricine vine la voi vă va fi povară și vă va stânjeni.

„Pricina ? Fiindcă nu v'ați întors singuri acasă, — ați adus cu voi pe femeia aceea păcătoasă, nu pe față și în văzul tuturor (și răul, în felul acesta, ar fi fost mai mic, fiindcă nevasta voastră ar fi gonit-o) ci ați așezat-o în cugetul vostru, în conștiința voastră".

Am transcris, în rândurile de mai sus, Capitolul 33 (paginile 76 și 77) din cartea „Tălmăciri alese din Sfântul Ioan Gură-de-Aur" (Editura „Cugetarea", București. — Prețul 30 lei).

Pentru garantarea transcrierii întocmai :

C. CRISTOBALD

ETCAETERA...

AURUL... ALB

Romancierul C. P. care a învârtit sub recentele regimuri câteva grase afaceri — mai mult sau mai puțin „de presă" — depe urma cărora s'a ales cu bătrânețile asigurate și cu două luxoase limuzine, se plimba deunăzi prin urbe, legănat de spleen pe jos...

Dar cum contactul direct cu plebea (bună doar de glorificat în romane) nu i-a priit mai niciodată popularului scriitor, a avut el și de data aceasta un neajuns: Trecând pe lângă un muncitor, și-a pătat haina...

Fuga, deci, în prima farmacie, să cumpere niște benzină, cu care apoi, să-și cureță haina, economicos, la domiciliu, unde — din calcul politic — nu mai ține nicio servitoare, din patru câte avusese până la 6 Septembrie....

Farmacistul, recunoscându-l pe corpolentul romancier, maimai să leșine de onoarea de-a-l avea client... Apoi, — cum nu se poate mai serviabil :

— Câtă benzină doriți, scumpe maestre ?

— Păi, știu și eu... vreo sută-două de grame... Pentru petele astea, cred că ajunge...

Apoi, maestrul, cu nedesmințitul său umor... gras, mai zise :

— Atâta benzină ar ajunge să-mi curăț și petele depe conștiință...

Dar farmacistul — care, de pierdut ce era în admirația maestrului și de grăbit ce era a-l servi, îi sorbise cuvintele, fără să fi fost atent și la cele din urmă, — opină, îndatoritor :

— Poate n'o să vă ajungă, scumpe maestre ! Să vă dau un kilogram !

**PREMII, PREMII...
E VREMEA PREMIILOR !**

Premiul anual „Al. G. Florescu" de 20.000 lei, divizibil, al Teatrului Național, pentru răsplătirea debuturilor actoricești merituoase, a fost decernat la sfârșitul acestei stagiuni... divizat : jumătate tânărului debutant merituos, d. S. Gabor, iar jumătate tinerei, dar consacratei, artiste, d-na Lilly Carandino.

A socotit, probabil, onoratul comitet, mai recomandabilă derogarea dela statutul numitului premiu, decât recidiva nedreptățirii unui strălucit talent, nealintat până eri de laurii niciunei distincții... sunătoare.

In consecință, d-na Lilly Carandino, izbânditoarea interpretă a numeroase roluri din marele repertoriu, între cari câteva pestigioase eroine shakespeariene, fu invitată a trece pela cassieria Teatrului Național, spre a-și încasa premiul... de debut.

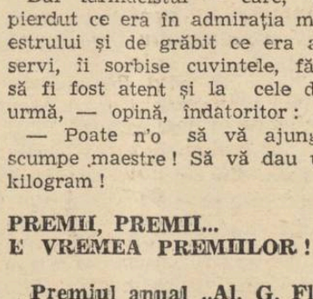

**CONFLICT
CORNELIAN**

Savoarea situației fu sublinia tă de însăși premiata, — femee spirituală, dar nu chiar copleșită de averi...

...care se vedea în dilema : de-a încasa voioasă zece mii de lei sau a refuza, indignată, postura, fie și formală, de... debutantă.

— Eu, în locul tău, ași refuza ! o sfătuia de bine o sinceră colegă, care sperase să fie ea aceea premiată, și care — mai știi — poate încă mai spera...

**ARGUMENT
DECISIV**

Iar gurile rele pretind că următoarea scenă s'ar fi consumat, în acea zi, în menajul soților Carandino.

Personagii : d-na Lilly Carandino, premiată indignată ; d. N. Carandino, cronicar teatral... sceptic.

Dânsa *(cu glas de mare dramă) :* Auzi, d-ta ! eu, premiu de... debut ! Află, dragă, că eu nu primesc !

Dânsul *(comod) :* Nu primi !

Dânsa *(după o mică pauză ; cu pansivă îngenuitate) :* Da... dar... sunt zeci mii de lei !...

Dânsul *(imperturbabil) :* Atunci, primește !

Dânsa *(fără nicio pauză, și cu tragice accente) :* Da ! Dar e premiu... de debut !

Dânsul *(rezoneor) :* E, dragă, ce n'ar da, spre exemplu, d-nele Maria Filotti, Marioara Voiculescu, Marioara Zimniceanu... să li se decearnă azi câte un premiu de debut !

Efectul replicii — spun gurile rele — a fost fulgerător.

După câteva minute, tânăra premiată se prezenta, glonț, la cassieria Teatrului Național și își încasa, trufașă, banii.

RADIO ...NESTOR!

Șuetă la cofetăria „Nestor".

Se comentau ultimele telegrame D. N. B. din „Seara".

— Bietu' T.!...

...îl compătimea baritonul Ștefănescu-Goangă pe fostul ziarist, fost și înalt demnitar, ajuns azi la Văcărești...

— Bietu' de el ! și ce rușine pentru breasla gazetărească!

— Pardon ! interveni artistul Puiu Iancovescu, de vocație tribun, și dispus a lua totdeauna apărarea dreptelor cauze...

— Pardon ! breasla gazetărească nu e deloc atinsă, deoarece T. nu mai era de mult ziarist. Era, în ultima vreme, politician...

Apoi, sentențios :

— Il asculta pe Clemenceau, care, după cum știți, a zis: „Gazetăria duce la orice, cu condiția să ieși din ea, la timp"!

— Să ieși, să ieși... mormăi d. Zambaccian, cunoscutul colecționar și critic de artă... Să ieși... dar depinde unde... intri pe urmă !

**PROMETEU,
S A. R. PE ACȚIUNI...**

Tânărul confrate ziarist, d. Paul Teodorescu, adaptându-și serioasele priceperi economiste, la vicisitudinile vremii, s'a apucat de comerț.

A deschis o librărie.

...„Prometeu", s. a. r. pe acțiuni" !

Dacă n'a mers comerțul de idei, poate o merge comerțul cu cărți.

Măcar acum : vânzare bună !

**SUCCESUL
E ASIGURAT...**

Inaugurarea s'a făcut cu fast, cu sfeștanie și cu bufet, zilele acestea, în str. Doamnei 25, unde generosul simbol al originalei întreprinderi, Prometeu, *așteaptă să protejeze ...mari afaceri.*

Posibil este deoarece s'a și remarcat : casă de bani, întreprinderea, — are.

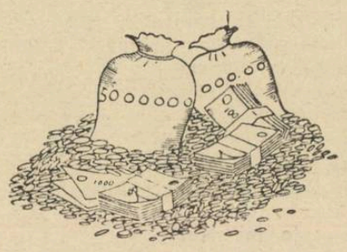

**CARTEA : HRANĂ
SUFLETEASCA...**

Până una alta, au făcut o mică afacere, în ziua inaugurării, tinerii poeți cu subvenția părintească în întârziere.

Au devorat, pur și simplu, copiosul bufet, pus grațios de către gazdă, la dispoziția ...distinsei asistențe.

**INAUGURARE
IN ZI „FARA CARNE"...**

E drept, poeții noștri veniseră pregatiți sufletește pentru un bufet tradițional : cu sendviciuri și cu șprițuri...

Spre surpriza lor, s'a servit însă un bufet mai ...modern: prăjituri cu apă rece.

Dar nu s'au dat poeții înapoi.

Intr'atât că, până la urmă, unul se destăinui, dezamăgit. altuia:

— Știi ce aflai ? Ci-că prăjiturile nu-s hrănitoare..

— Ei și ?

— M'am păcălit rău ! A. pucai să mănânc vreo șase !

**TINERETE,
A TA E VIAȚA !**

La recentele examene-producții, de fine de an, ale Conservatorului, a asistat și anul acesta, ca de obicei, lume multă și pestriță.

Mame și mătuși, verișori și verișoare, gata să aplaude aparițiile și... disparițiile plăpândelor vedete ; directori de teatre în căutare de genii proaspete ; persoane fără ocupație, în căutare deasemenea de... prospătură ; impresari, ziariști, popor și soldați.

Inclusiv, bineînțeles venerabilele profesoare și veneratii profesori ai eroilor zilei.

Cea mai... venerată dintre d-nele profesoare asculta, într'o pauză, complimentele unui june tomnatec :

— Vai, d-nă, ce bine arătați ! Nu era să vă mai recunosc !... Cât p'aci să vă confund cu... o elevă !

— Obraznicule ! murmură, ușor înfiorată... complimentata, — trecându-i, cochetă, junelui, evantaiul, pe sub mustață...

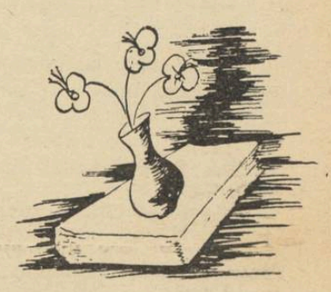

**ACADEMIA
LITERARĂ „GAROFLID"**

Sunt poeți cari preferă cafenelei (...literare !) cu fum, fumuri și șvarțuri, deopotrivă de amare, — atmosfera mai aerată și mai, ca să zicem așa, îmbătătoare, -- a străvechei cârciumi literare...

Mai sunt puține asemenea tihnite cotloane prin sgomotosul București.

Pe-acolo se mai cultivă, uneori cu inspirație și eleganță, epigrama, calamburul, madrigalul.

Chiar și în limbi străine. Ca de pildă, de către prețuitul poet și simpatic boem, d. Mihail Munteanu.

Și ca de pildă, în acest delicios cuplețel... pe franțuzește și (puțin) nemțește :

LES JOURS MAIGRES
Oh, les jours sans sou
Personne n'est pas soul,
On vit en poète
Et ça c'est bien bête !

Oh, les jours sans boire,
Tristes jours sans gloire,
Toute la route est vide
Jusqu'à *Garoflid !*

Mais de la galette
Quand tu en as, poète !
Tu cries dans ta langue :
— *Wein, Weib und Gesang !*

**„HAI SĂ NE JUCĂM
DE-A MAMA
ȘI DE-A TATA!"...**

S'a pus în repetițiile la Teatrul Național, pentru a se juca în stagiunea viitoare, piesa lui Delavrancea: „Viforul".

In distribuție, actori tineri și de valoare: Mihai Popescu, Marietta Anca, Lilly Carandino, etc.

De valoare și tineri..

Incât Marietta Anca e.. mama lui Calboreanu și... bunica lui Mihai Popescu.

Marietta Anca, mai tânără decât Lilly Carandino, îi este deasemenea acesteia, în piesă, mamă...

Pentrucă d-na Marioara Voiculescu e ocupată: joacă în „Sapho" rolul tinerei...

Dar să nu credeți că va merge multă vreme, așa, la Teatrul Național. Nu! Se vor schimba lucrurile, foarte curând!

Intr'o piesă viitoare, va fi invers: Lilly Carandino... mama Mariettei Anca, iar Mihai Popescu.., bunicul lui Calboreanu!

O să vedeți!

PUNCT

Note românești

CASUARINA

este numele unui arbore ce trăește în ținuturile tropicale și a cărui importanță este covârșitoare, deoarece de existența lui se leagă în mare parte fertilitatea solului. Gardian neclintit al terenurilor cucerite de natură mlaștinilor, arborele Casuarina străjuește cu trunchiul și ramurile sale, ciopârțite de toate răbufnirile vânturilor vrăjmașe, pământul mănos ce va da rodul său îmbelgușat. După această misiune, arborele dispare, implântându-și rădăcinile puternice în alte părți.

„Casuarina" se'ntitulează volumul de nuvele datorit cunoscutului scriitor englez W. S. Maugham *și apărut recent, în traducerea d-lui Jul. Giurgea, la editura „Contemporană".*

Nuvelele cuprinse în această carte își desfășoară acțiunea în numeroasele și bogatele colonii britanice. Cadrul larg al naturii pline de noutăți și pitoresc, viața chinuită de multe ori, pe care europenii, pionieri ai civilizației, o duc în ținuturile acestea îndepărtate, ne sunt descrise cu deosebit farmec de autorul „Robilor", Maugham, care și-a petrecut o mare parte din existența-i sbuciumată pe întinderile nesfârșite ale apelor, poposind în mijlocul oamenilor copleșiți de muncă, răspundere și dorul de patrie. Și totuș, bucuriile diurne, dublate de mici pasiuni, se'nlănțuesc plăcut de-alungul paginilor cărții acesteia masive.

CLAUDIUS IONESCU: CONSIDERAȚIUNI DESPRE NAȚIUNEA GERMANĂ

Intr'o broșură îngrijit tipărită, cuprinzând 80 de pagini, d. Claudius Ionescu se ocupă de națiunea germană, urmărind-o de-alungul evoluției sale istorice, dela înfiripare și până în zilele noastre. Accentul cade mereu asupra aspectelor istoriei mai recente a națiunii germane, — fiecare constatare ducând, normal, înapoi spre forme mai vechi de viață ce-au pregătit cu răbdare ascensiunea temeinică din zilele noastre.

Desigur, dată fiind întinderea acestui studiu, conceput mai curând pentru rememorarea unor date cunoscute, importanța i se circumscrie la rolul de util vehicul între cercetările temeinic elaborate în lungi ani pe marginea subiectului, — și pătura largă a celor dornici de informație mai sumară și îngurgitată la repezeală.

C. POSTELNICU

TRANDAFIRII

– Fragment inedit –

de LAURENȚIU FULGA

Trebue să fie pe undeva un ceas care bate. Poate în camera alăturată.

Marica se trezi deodată cu siguranță că se află într'o casă străină. Drept în față, un dulap cu oglindă. Se văzu până în fundul apeloi, străvezie, ca o statue căzută, părăsită de toți. Fereastra probabil dă într'o grădină. Prin geamul neînchis de tot, se zărește obscur și răsfrânt — peisajul arborilor, pe care îi bate tot mai tare vântul. Îi place jocul acesta descompus al crengilor care se sbat, al frunzelor care încep să cadă. Pe aceeași fereastră, într'un vas de sticlă, un mănunchiu de garoafe roz

— Unde sunt? unde sunt?

Odaia asta seamănă atât de mult a sanatoriu. Ar vrea să sune să vină cineva și să-i răspundă la întrebarea asta neobișnuită. Dar, pe patul celălalt, cu hainele mototolite și cu brațele încrucișate sub cap — Luca doarme strâns, represimțind poate sfârșitul acestei groaznice nopți.

— Luca!

Nu răspunde. Se răsuci doar pe-o parte, oftând. Acum i se aude din nou respirația domoală ca de copil. Marica încercă să se ridice, să-l vadă mai bine. Dar durerea din adânc o obligă să cadă pe perne. Lumina a rămas aprinsă și pereții aceștia albi, imens de albi. Par'că odaia se prelungește la înfinit, pereții dispar. Nu rămâne decât albul acesta care doare și le apasă inimile.

In dreapta e o masă pătrată, acoperită cu hârtie de jurnal: o cutie cu bonboane, ceașca plină cu ceai, o carte englezească, foaia de observație. Intinde mâna, o trage, citește: „Marica Hârjeu, 22 de ani, Aleea Franceză 14 (în dreptul profesiunii — nimic, diagnosic — la fel). Deci tot eu sunt, dar de ce sufăr, ce mi s'a întâmplat? Alte întrebări revin: cine m'a adus aici? ce caută Luca pe patul celălalt?

Apoi toate se limpeziră. Vedea clar mașina ,care alerga nebunește pe șoseaua plouată, pe asfaltul acela lunecos ca spre moarte.

— Aș vrea să mor, Luca! îi striga la ureche, strângându-i brațul cu unghiile înfipte până în carne. M'auzi? aș vrea să mor.

Luca privea înainte, încruntat, cu degetele crispate pe volan. Nu era pe fața lui niciun zâmbet. Totul împietrit și ciudat. Târziu i se auzi răspunsul ca un blestem:

— Poate că vei muri. Mai așteaptă puțin!

Intr'adevăr, ultimul cuvânt scrâșni sub roți, sub geamurile sparte, sub capota frântă. Niciun țipăt, nici o durere. Lămpile șoselei scânteeau necontenit și palide pe deasupra marei lor singurătăți.

Și acum o cuprinse groaza fără rost: — „poate că el e mai bolnav decât mine, poate că el dorește să moară mai mult decât atunci". Incercă să prindă firul sonoriei, dar nu-l ajunse. Spaima se cuibări în preajmă ca ochii de câine viclean.

— Luca! Luca!

Ii țipase numele, înfiorată. Deabia când îl văzu mișcându-se, căzu moleșită pe pernă, simțind cum se scufundă într'un fel de căldură bună, fără rezistență, fără alte dureri. El se scula neîndemânatec și fără curaj. Slab, neras, nedormit, ca un om fugărit de strigoi. Se așeză pe patul ei, numărând în gând firele de garoafă.

— Tu n'ai pățit nimic?

Luca arătă mâna stângă bandajată. Zâmbi cu multă oboseală, apoi întoarse capul într'o parte.

— Când a fost asta, Luca?

— Acum o săptămână, răspunse el liniștit. Peste câteva zile o să fii bine.

Cuvintele lui sunau simple, neschimbate, reci ca'ntotdeauna, doar ochii mai pătrunzători și mai bucuroși de spaimă. Sta aplecat asupra ei, privind-o insistent, asuprind-o cu privirile astea scânteetoare. Pijamaua Maricăi se desfăcuse mult pe piept lăsând să se vadă începuturile calme ale sânilor. Dar nu putea duce mâna să se încheie. Totul avea un gust de trezire amară din coșmar. Chiar odaia asta, ce sens putea să aibă pentru toate disperările ei? Care dintre lucruri putea să-i răspundă c'ar fi vis, c'ar fi un somn nesfârșit și nu viață? Căci viața asta nu o mai poate admite așa, nu mai este sinceră cu noi și cu iubirea noastră.

— Acum nu mai vrei să mori?

Intrebarea lui Luca veni ca o mână rea din umbră, gata să sugrume. De aceea ar vrea să se întâmple ceva mai categoric, decât această agonie caraghiosaă. Să se schimbe într'un fel destinul, să se dea și el peste cap, cum s'a răsucit atunci mașina în șanț. Căci batjocura lui, cu toate iubirea pe care totuși o ascunde, e prea trufașă, ca să nu dorească plăcerea unei morți apropiate.

— Pleacă, te rog pleacă!

Vocea ei este alta. Niciodată Luca n'o auzise pe asta. E un timbru prea plâns, prea dureros. O privește mai atent. Ochii Maricăi sunt extraordinar de mari și de negri, cu cearcăne care dau chipului ei o întunecime superbă. Și zâmbetul ei e altul, mai ciudat decât acela din nopțile de dragoste. Și mâinile acestea, cu degete lungi ca niște cozi de trandafir, degete nervoase, fantastic de impresionante — unt prea triste, prea neliniștite.

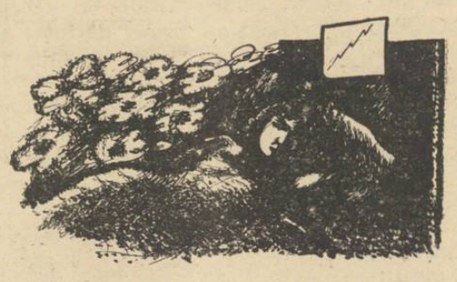

— Dece nu pleci? Dece nu pleci?

Nu mai avu curajul să-i spună altceva. Se ridică învins. Par'că ochii și degetele ei se deslipesc din trup și-l împing dușmănos spre ușă, îl aruncă fără remușcări în nemărginire.

Lumina arde buimacă pe deasupra. In odaia alăturată, ceasul acela ca un semn de moarte. Pașii se aud până departe și apoi nu se mai aud. Nici tăcerea nu mai mișună.

Doar Marica rămâne sfâșiată în cămașa ei de mătase albastră.

●

Peste câteva clipe, se auziră din nou bătăile în geam. Mai surd, mai greu. Se gândi un moment să-și amintească dacă le mai auzise cândva, sau chiar acum nu par a fi decât semne. De unde vin? Cine mă cheamă? Cine s'ascunde după fereștI?

Acum, în odaie nu e aprinsă decât lampa de noapte, care împrăștia într'un con mic — puțină lumină roșiatică. Atât. Și în toate colțurile, mai densă înspre geamuri — tăcerea amestecată cu întunericul — ca niște pisici încolăcite.

— Tu ești?

Intrebase fără să-și dea seama că-i va răspunde cineva. Și se adresase cuiva, care putea fi cine știe cine, ori poate duhul rău, ori chiar Luca! Nu-l visase, nici nu-l presimțise măcar, dar se agățase anume de ființa lui — ca de un suflet care ți se ascunde înfricat în trup.

— Tu ești?

Prin obscuritatea odăii nu se vedea nimic. Și totuși par'că se profila o umbră înaltă, acolo pe zid.

— Eu sunt. Deschide-mi!

Deabia atunci primi răspunsul lui cu o curiozitate din ce în ce mai nervoasă, cu o teamă inexplicabilă. Se răsuci brusc sub cearceaf, cu gestul imediat de a-și trage mai mult pătura peste cap, dar îndreptându-și privirile înspre el — îi văzu prin întunerec ochii luminând, străpungând prin ferestre și beznă.

— Deschide-mi, Marica!

Nu i se mai putu opune. Glasul era aspru și poruncitor. Se chinui mult până să coboare din pat, se lovi de taburet căutându-și halatul, pachetul de țigări căzu cu un sgomot incert, își înodă tremurând șmurul, se împiedică din nou de colțul noptierei, ajunse lângă geam, înălță mâinile.... Ochii lui Luca scânteiau ca ai șerpilor în junglă. Intoarse foraibărele de sus și de jos; dădu perdelele de cretonă înlături... Umbra lui se căznea să nu tremure și să nu țipe.

— Ce e cutine Luca? Dece te-ai mai întors?

Intâiu pătrunse prin fereastră buchetul de flori, apoi mâinile lui, apoi tot trupul îndoit. Erau o mulțime de trandafiri, probabil roșii, dar de un roșu imens, însângerat pentrucă se vedeau prea negri, prea întunecați. Doar degetele lui Luca erau subțiri și galbene. Il văzu sprijinindu-se de perete să respire, netezindu-și cu o mână părul.

— Ți-e frică, Marica? întrebă el șoptit.

— Nu, Luca. Pot s'aprind lumina? vreau să te văd.

— Nu, n'aprinde. Uite ți-am adus flori.

Și i le întinse liniștit. Marica simți deasupra ei ochii diabolici, care o pătrundeau până în adânc și o scormoneau. Trandafirii aveau un parfum discret, involt, care se difuza aromitor peste toate lucrurile. Firește, flori s'ar fi putut aduce oricând, mai ales în timpul zilei, dar noaptea și atât de târziu — o, Doamne! e o nebunie. Niciodată Luca nu făcuse fapte suspecte. In biografia lui nu descoperise nici odată alte întâmplări, decât pe acelea lucide, logice, înfiorător de naturale.

Dar acum?... Nu spunea nimic... Își aprinsese doar o țigară și se întorsese cu fața spre fereastră. I se vedea în lumina lunii, profilul ca o medalie. Dar mai era în ființa lui o dezolare neașteptată și fără sens.

— Tu ești bolnav, Luca. Ai febră.

Ii prinsese deodată mâna și i-o dusese la gură, sărutându-i-o în acelaș timp, și căutându-i o temperatură stranie ori să justifice iertarea din clipa asta. Luca își retrase stânjenit mâna, vârînd-o în buzunar.

— N'am nici o febră. Dar dacă te superi, plec!

— Nu, Luca — te rog rămâi. Dar de ce-ai furat trandafirii.

Se întoarse surprins și oarecum jenat.

— De unde știi că i-am furat?

— Bănuesc, Luca. La ora asta nu e nicio florărie deschisă și sunt prea proaspeți să admit că îi ai mai demult. I-ai furat pentru mine, Luca?

Aruncă țigara neterminată pe fereastră.

— Da, Marica. Era o grădină imensă cu flori de tot felul. M'am ridicat pe gard și i-am mirosit mai întâiu. Aveam impresia că mă găsesc într'un fel de rai. Poate o să crezi că e copilărie. Dar apoi am rupt unul și altul și încă altul. Ii rupeam dintr'o pasiune drăcească de a ști că sfarăm un sens al frumuseții, că distrug o armonie a lucrurilor. Și-am plecat cu ei in brațe, fugind în neștire pe străzi. Aș fi vrut să nu ajung nicăieri, să nu mai mă opresc niciodată....

Marica îl asculta uimită, apropiată toată de el. Simțea cum i se transmit celulele nebulozitățile cărnii lui și mai ales tenebrele vocii extaziate.

— Apoi m'am gândit la tine. Tu știi Marica, în cîte avem azi?

— Azi? azi?

Căută din nou să deslușească bine: care azi? poate eri? poate... o! da, acum patru ani când s'au întâlnit în pădurea dela Sâmbăta de sus. Ce mult de atunci! Dela acel „azi" când i-a plouat o jumătate de zi, au băut lapte fiert la o stână și au dormit apoi sub cerul liber — dela acela până la acest „azi" prezent, dureros — când ea n'a vrut să-și mai aducă aminte că tot lui îi aparține, că face parte tot din unitatea lui corporală și nu poate să-l părăsească.

— Azi, Luca?

Au rămas amândoi lipiți, unul de altul, în fața ferestrei — cu privirile înecate ne zăriștea nopții. Ea plecată peste umărul lui, el încercuindu-i mijlocul.

Trandafirii pe pervaz, cu fețele întoarse mai roșu spre acest extraordinar și misterios „azi".

10 Iunie 1941.

Poezia lui V. Voiculescu în antologie

(Urmare din pag. I-a)

Lumina, semnul Lui isbăvitor
Și-a pus-o mai presus, crăiasă
Și pildă, îngerilor tuturor.
Ea nu știe... Dar când somnul o doboară,
In miezul nopții și-al tăcerii,
Marii Ingeri pe pământ coboară
Și se pleacă de sărută picioarele Durerii.

Durerea e unul din motivele predilecte ale poetului, prin ea și numai prin ea sufletul nostru va ajunge la marea strălucire și fericire cerească.

Dar ar fi o greșeală să nu remarcăm și o altă latură tot atât de importantă și oarecum înrudită de aproape cu aspectul mistic și mitic al lirismului voiculescan: e arhaismul acestei poezii, etnicitatea ei autentică și profundă, rusticitatea ei aproape sălbatică, care-l înfrățește pe poet nu numai cu pământul țării dintâi, dar și cu vietățile sale cele mai apropiate de natură, cu oamenii dela munte sau dela șes, așa cum le-a rânduit destinul milenar al neamului, de dinaintea cucerirei legiunilor lui Traian. E aspectul tracic din munți, e aspectul scitic din câmpie, al unei poezii însetate după origini, după sevele ce hrănesc rădăcinile nevăzute ale sufletului nostru de totdeauna.

Poezia Pe decindea Dunării publicată, în Poeme cu îngeri, nu e numai o evocare desăvârșită, dar și o turburătoare mărturie lirică a unei nostalgii ancestrale fără seamăn în toată literatura modernă.

Pe decindea Dunării, la vale,
Printre triste mirişti cu ciulini,
Trece'n baltă, legănat agale,
Un chervan cu coviltir de rogojini.
In tot câmpul nici un fir nu-i verde,
Mișcă vântul albe colilii,
Drumul lung în zări pustii se pierde
Sub un cer de mari melancolii.
Boii moi se lasă pe tânjeală,
Grebenele roase-i dor.
Osiile gem cu'ncetineală
Și slomnesc un fel de doin' a lor.
Omul stă cu capul gol și mână,
Infundat în maldărul din car;
Și-ațipit cu jordia în mână,
Se tot duce drum fără hotar.
Cât un urs, întins, el dormitează
Peste sarica din patru piei de oi,
Numai ghioaca aprigă 'l veghează
Ghintuită cu alămuri noi.
Când deschide ochii, vulturește,
Peste roata zărilor năprui,
Inima-i se umple 'n piept și-i crește
Parcă șesul, tot, ar fi moșia lui.
„Foaie verde firul peliniții..."
Cântă cărăușul cătinel
Și, treziți cu el odată cântă Sciții
Ce-au trecut cândva pe stepă, ca și el!

Arhaismul poeziei voiculescane ca și caracterul ei mitic l-au făcut pe autor să îndrăgească mai ales munții, locurile sălbatice și neschimbate dela începuturile lumii, rămase așa cum le-a dorit mintea și mâna dumnezeească. Mai mult decât oamenii chiar, poetul iubește jivinile și dihăniile pământului. Nici un poet al nostru n'a cântat mai bine sufletele lor primitive. Voiculescu, cu o fervoare de franciscan pentru acești frați sălbatici, a păstrat măreția lor nealterată și în evocările sale o savoare neaoșă de început de veac. Dragostea lui merge mai ales către fiarele cele mai bătrâne, a căror apariție se pierde în noianul vremurilor, către șarpele înțelept, către zimbrul voinic, dar mai mult decât toate ursul i se arată ca întruparea sufletului băstinaș al țării, ca strămoșul coborît din mit, ca schimnicul tăcut nedespărțit de gândul creației, părtaș încă la tainele dumnezeirii uitate de oameni. Cântecul ursului, din volumul Intrezăriri, e deosebit de caracteristic:

Ursule, uriaș schimnic bătrân,
Ascuns de lume în peșteri sihastre.
Pașii tăi limpezi stele rămân
Infipte'n potecile noastre.
Tu patriarh al muntelui sur
Stai în flacăra smeurei ca'n strană
Și molcolm mormăi cântecul pur
Intru slava dătătorului de hrană.
Când luna se razemă 'n schituri de stânci
Și lăncile stelelor trec drepte
Cu umbra pădurii pe umeri adânci.
Cobori luminișuri de trepte.
Cine în labe atâta tărie
Și-atâta blândețe în duh ți-a pus?
Au, ispitit de 'nalta sihăstrie,
Sui pân' la bârlogul tău Isus?
Unde te aflai la obârșie când
Taina 'și svârlea pretutindeni grăunții,
De vii așa calm pe veacuri călcând
Țintat cu mir în oasele frunții?
Pașnic pusnic, lotru somnoros,
Sfânt păduratec visător de miere
Sub rasa de păr ursuz și ros
Nădejdi și temeri șerpue 'n tăcere.
Destinul tău n'are hrisoave nici steme
Iar mintea ta albă și fără de cute
Privește dintr'un colț de vreme
Goana palidelor fiare necunoscute...

Din poeziile citate reiese bogăția lor de vocabular. Aportul lui Voiculescu și în acest domeniu e profund original și de o netăgăduită importanță. Marele număr de cuvinte împrumutate direct poporului și pe care el cel dintâi le-a introdus în poezia noastră, dându-le prestigiu și circulație — în volumele din urmă, mai interiorizate și mai subtile ca material sufletesc, poetul a căutat să le echilibreze prin introducerea tot atât de îndrăzneață și mai în totdeauna reușită a neologismelor. Voiculescu și-a creat astfel un stil propriu adecuat poeziei sale atât de complexe, de o îndoită autenticitate, omenească și românească în aceeaș măsură.

Poetul nostru în vasta și variata lui operă lirică a cultivat cu un succes egal pastelul, idila și balada. Timpul nu-mi îngăduie să fac citate mai lungi, dar creații ca Ionică sau Copilul pădurarului, amândouă publicate în Destin, dau un înțeles cu totul nou genului idilei la noi; precum bucăți ca Hoți de cai, Smeu bătrân, dar mai ales admirabilul poem Centaurul, reînoiesc complet sensul și cuprinsul baladei. O convingătoare pildă de felul personal cum înțelege Voiculescu și cum lărgește el genul pastelului, rămâne în volumul Urcuș acea evocare profetică a țării noastre intitulată Chiromanție. De pe vârful Negoiului poetul citește în palma țării destinul României Mari. Era în 1937.

Din piscul piatră de senin,
Citesc, târziu, în palma țării
Deschisă 'n taina depărtării
Figura vastului destin.
Drum planetar prin miezul feții
O brazdă tae podul moale:
E Dunărea, cu șesu'n poale,
Ea scrie linia vieții.
Dârz Oltul linia puterii
O sparge'n munți mușcând cu dinții.
Iar Mureș, cuta suferinții,
Se adâncește'n pusta serii.
Hainul Nistru 'nchee toarta
Și sapă marginile sure...
Pe șghiabul veacurilor sure
Aleargă apele cu soarta.
Oracol surd, șovăitor
Sădit în carnea 'nchipuită,
Amare albii de ursită
Vărsând trecutu'n viitor...
...Surâd cărări de stele'n slăvi
Și liniștile se deschid,
Cad văile ca negre năvi
In fundul mării de molid.
Cum caut prin adâncuri sumbre,
Cotite, semnele se frâng...
Sub nori pleșuri ce harta strâng
Se'nchide palma peste umbre.

Am ajuns la sfârșitul acestor prea sumare caracterizări a unei mari și originale poezii. Ar mai fi multe de adăugat, în special în domeniul poeziei pure, unde puterea de evocare muzicală și plastică a lui Voiculescu excelează. Din opera lui s'ar putea întocmi cea mai reușită antologie de versuri izolate din poezia română. Las această plăcere rară cititorului care va găsi în volumele poetului înalte delectări sufletești.

Poetul care a scris:

Nu este mântuire de cât prin frumusețe
e acelaș care ne învață
Ca pe o cetate 'n piscuri de minuni,
Asediindu-l, noapte-zi mereu
Cu armele neînvinsei rugăciuni
Suim să cucerim pe Dumnezeu...
Stau miliarde turnuri fără 'nfrângeri
Și miliardele de porți la fel...
Și fiecare poartă e un înger
Prin care să străbatem pân' la El.

Astfel între universul estetic și cel moral, într'o sinteză turburătoare se înscrie frumusețea gravă și armonia superioară a sufletului și a poeziei lui Vasile Voiculescu.

ION PILLAT

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938

26-911
BIBLIOTECA CENTRALA ASOCIAȚIUNEA SIBIU
Biblioteca Astra Sibiu
Gr. I.
23. VI. 941

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL L • Nr. 26
SAMBATA 21 Iunie 1941
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

UN MARE PRECURSOR

Cât rămâne, după o sută de ani, în conștiința de toate zilele a urmașilor, din personalitatea unui om reprezentativ? Cât după cincizeci?

Marele Cezar, — spunea Shakespeare, — e lut și praf.

Și, totuși, există personalități fără de cari lumea nu ar fi fost așa cum este. Ele stau la încheeturile de razim ale celor mai de seamă zidiri ale minții și inimii noastre sau înfruntă, în virtutea unor daruri și haruri necunoscute obștei, cursul precipitat al evenimentelor milenare silindule să ia o anumită albie și să ocolească pe cutare alta.

Acești oameni depășesc cu mult imaginația tuturora în ceeace privește născocirea de epitete laudative. Numai mitul și legenda li se potrivesc, căci ei ne duc, întru toate la fel cu puterile oarbe ale naturii; — ne duc pe mâini, de acolo din îndepărtatul și uitatul sau mai puțin rămasul în urmă și deci mai stăruitorul în amintire trecut; — ne duc, ca pe o beteală de fluid, viu, către lumina mereu misterioasă și mereu nouă a existenței. Ei ne sunt acei înaintași dătători de destin fără de cari nu am fi ce suntem. Ei sunt, uneori, forțe nude ale naturii devenite oameni, — sau, cum le-ar fi zis Hegel, — „idei întrupate".

Este, de aceea o instituție sacră, străbunul obiceiu de a prăznui, în anumite zile și în anumiți ani, amintirea tuturora câți poartă, în sanctuarele neamului, nimb de eroi cunoscuți, mai puțin cunoscuți sau necunoscuți.

Ferice de cine, prezent la acest fel de slujbe, simte fiorul reculegerii și al identificării cu toate tresăririle de bucurie și dor ale neamului său. Sufletul lui se va recunoaște și va renaște în marele suflet ce animă toate ungherele pământului din care am odrăslit și creștem către viitor solidari cu baștinașii: — solidari cu sângele strămoșilor.

Se împlinesc cincizeci de ani dela moartea lui Kogălniceanu. Meritele acestui strălucit bărbat sunt multe. Cei chemați a o face le vor înșira și reliefa pentru mai buna înțelegere din partea noastră a celor de azi.

In acest loc însă nu vom însemna decât o frază citată într'o recent apărută Istorie a Literaturii Române: „DEPARTE DE A FI PĂRTINITORUL UNUI SIMȚĂMÂNT DE URĂ CATRE CELELALTE PĂRȚI ALE NEAMULUI MEU", — scria Kogălniceanu, — „EU PRIVESC CA PATRIA MEA TOATĂ ACEA INTINDERE DE LOC UNDE SE VORBEȘTE ROMÂNEȘTE, ȘI CA ISTORIE NAȚIONALĂ, ISTORIA MOLDAVIEI INTREGI, INAINTE DE SFĂȘIEREA EI, A VALAHIEI ȘI A FRAȚILOR DIN TRANSILVANIA".

Și nu vom reține din bogăția de cugetare, voință și simțire românească a prea uitatului Kogălniceanu, decât faptul că acest mare moldovean nu împărtășea unele romanomanii ale contemporanilor, ci era convins că noi trebue să ne putem lăuda cu propriile noastre virtuți, cu propriile noastre înfăptuiri și cu propriile noastre moduri de a fi.

Kogălniceanu a fost unul din puținii bărbați de stat cari și-au iubit neamul așa cum este el cu toată ereditatea lui, cu toate calitățile și defectele lui, știind prea bine că numai cu un astfel de neam „real, neidealizat și nefalsificat, a cărui plămadă rasială e totuși plină de vitalitate, poți realiza o unitate națională cu viitor.

Toate adversitățile pe care a trebuit să le înfrângă, toate reformele pe cari le-a statuat, toate patimile pe cari le-a răscolit sau domolit și toate visele pe cari le-a visat sau realizat în calitate de om politic, au fost înfrânte, statornicite, răscolite și domolite, visate sau realizate în numele acelui neam al său pe care-l vedea vietuind ca organism bine distinct în principatele politicește neunite încă, în Bucovina și Basarabia smulse din trupul Moldovei și în țara de dincolo de Carpați, în Transilvania, leagăn și cumpănă a românismului.

Kogălniceanu este unul din promotorii României ca stat modern, dară și un delimitator de realități și posibilități.

Acum când avem iarăși idealuri de înfăptuit, idealuri pe cari le-am fi dorit noastre cel puțin în stadiul Unirii noastre bidecenale, se cuvine să-i închinăm și acestui precursor cuvinte de pioasă comemorare și laudă, știind că, după o jumătate de veac de la dispariție, lumina vieții lui a devenit lumină de stea călăuzitoare către un nou Vifleim românesc.

TRAIAN CHELARIU

Semicentenarul morții lui Kogălniceanu

de G. C. NICOLESCU

La 20 Iunie anul acesta se împlinește o jumătate de secol dela moartea lui Mihail Kogălniceanu, sfârșit puțin timp după Ion C. Brătianu, tovarășul muncean de lupte pentru independența, integritatea și demnitatea țării. Cel puțin la unități de timp atât de mari, e bine să ne întoarcem privirea spre existențele excepționale din trecutul nostru. Evocarea lor poate avea astăzi semnificații pe care niciun Român nu trebue să le piardă.

Kogălniceanu a fost unul din puținii oameni cu adevărat mari pe care acest popor a avut norocul să-i nască în cea mai însemnată, cea mai plină de prefaceri și cea mai plină de urmări epocă din întreaga lui istorie. Temperament prin excelență dinamic, el a slujit neamul cu o pregătire neobișnuită la contemporanii săi, cu o energie și o consecvență fără pereche, cu un rar simț al realităților și totuși cu un iremediabil idealism. Nu mai puțin romantic și deloc mai puțin generos decât cei din generația sa, el s'a deosebit printr'o puternică și plină de rațiune ancorare a idealismului în realitățile naționale.

Născut la 1817, după tată dintr'o familie boierească al cărei nume ar veni dela râul Cogâlnic, după mamă dintr'o famile sigur din aceeași Basarabie pe care mulți ani mai târziu va încerca să o apere de a fi din nou și nedrept înstrăinată, Kogălniceanu este trimis de

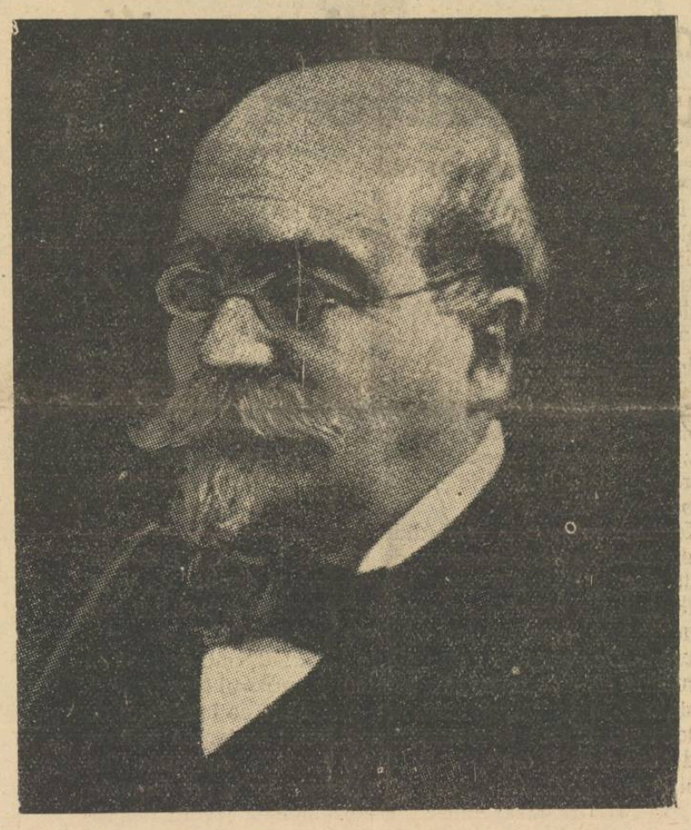

tânăr la studii, mai întâi în Franța, apoi la Berlin. Germania dela începutul veacului al nousprezecelea era centrul unei mișcări spirituale, care s'a difuzat apoi în cea mai mare parte a Europei cu însemnate urmări, menită să scoată pe primul plan valoarea națiunei și necesitatea ca toate elementele ei să fie strâns unite pentru a împlini, în libertate, solia ce este hărăzită fiecărui popor. Când s'a întors în țară, în 1838, Kogălniceanu venea plin de aceste idei și de dorința de a le realiză pentru poporul său, în acel moment într'o situație din multe puncte de vedere asemănătoare celei a poporului german. Toată vieața sa, până în pragul morții, a rămas credincios luptei pe care o începuse în tinerețe.

Se pot spune multe despre această proeminentă figură din istoria noastră. Ea are un loc în literatură, în cultură, în vieața politică, în mișcarea istorică românească. Toate însă nu sunt, pentru cine vrea să vadă mai adânc, decât forme prin care acest atlet al ideii naționale lupta și își manifesta nemărginita sa iubire de țară. Aceasta a condus toată vieața lui, toate acțiunile lui, toate cuvintele lui.

Din caldul său patriotism, îmbogățit de contactul cu mișcarea germană a epocei, apare la Kogălniceanu viziunea unității românești. Revista sa literară dela 1840 o numește **Dacia literară,** pentrucă este destinată tuturor celor de aceeași limbă și origină din întinsul teritoriului ocupat odinioară de Dacia, indiferent de unitatea politică în care se integrau atunci. Un an mai târziu, exact acum o sută de ani, el nu scoate o Arhivă moldovenească, ci **Arhiva românească;** iar la 1843, zicea categoric: „eu privesc ca patria mea, toată acea întindere de loc unde se vorbește românește, și ca istorie națională, istoria Moldaviei întregi, înainte de sfâșierea ei, a Valachiei și a fraților din Transilvania".

Curând după întoarcerea dela studi, intră în vârtejul luptei de ridicare, eliberare și unire a națiunii sale. El își dă seama ce însemnătate poate avea istora națională, în situația politică a momentului, atât pentru valorificarea drepturilor noastre față de străini cât și pentru crearea unei conștiințe și a unei comunități de aspirații înăuntru. De aceea lucrează pentru istoria noastră și o spune limpede: „Trebuința istoriei patriei ni este neapărată chiar pentru ocrotirea drepturilor noastre împotriva națiilor străine... începutul nostru ni s'a tăgăduit, numele ni s'a prefăcut, pământul ni s'a sfârșit, drepturile ni s'au călcat în picioare, numai pentrucă n'am avut conștiința naționalității noastre, numai pentrucă n'am avut pe ce să ne întemeiem și să ne apărăm dreptățile".

Dar Kogălniceanu nu merge cu utilizarea istoriei în slujba luptei naționale până acolo unde ar fi mers și chiar au mers alții. El rămâne necontenit mai presus de toate și un realist. De aceea, și în acest spirit, el este un democrat, un liberal. Sigur spunea, puțin înainte de moartea sa, ce influență a avut asupra sa în această privință marea reformă din Prusia „adică emanciparea și împroprietărirea țăranilor..., reformă care a însuflețit și a îmbărbătit națiunea

(Urmare în pag. 2-a)

Pirandello nuvelist și romancier

Aș vrea să evoc, dacă nu este cu putință în rânduri sumare decât o parte din vasta și stufoasa operă pirandelliană, cel puțin câteva din figurile ciudate, grotești sau învăluite în umorul sceptic, amar și trist al marelui scriitor italian. Lucru destul de greu și acesta...

Pretutindeni, aproape, în afară de țara sa, el se ridică, în conștiința lumii, sub înfățișarea teatrală, prin personagiile acelea care înfrâng tradiția comună și aruncă lumini revelatoare în sufleul omenesc, desvăluind gânduri și raționamente care nu au nicio legătură cu logica obștească, cu ceeace ne-am obișnuit să vedem în om sau dincolo de el, în universul moral sau în cel material.

Pirandello necunoscut înainte de apariția sa pe scenă. Pirandello scriind șapte romane și o sumedenie de nuvele sau scurte povestiri, adunate în ciclul publicat de editorul Bemporad din Florența. (Sub numele de **Novelle per un anno:** trei sute șaizeci și cinci bucăți!), iată ceeace trebue să fie cercetat de iubitorii artei noui, care a iscat atâtea nedumeriri, dar a suscitat și dragoste pentru artist și opera lui măreață.

Scriitor sicilian, cu însușiri realiste, așa cum prea puțini conaționali s'au dovedit, nuvela și romanul nu urmăresc decât desfacerea din convențional, pentru a reda o frescă a sufletului omenesc. Pe acest panou grandios, iubirea, căsătoria, adulterul, avariția, risipirea banilor, crima, răutatea semenilor, persecuția legilor scrise sau sociale caută tocmai să descifreze tainele din fiecare om, taine care nu au nimic comun cu explicațiile freudiene sau ale psihologiei clasice.

Luigi Pirandello

A fost asemuit cu Maupassant sau Cehov. Negreșit, orin vastitatea operii. Dar Pirandello știe să se izoleze de povestitorii altor țări și ai altor climate spirituale prin pecetia singulară a personalității sale artistice. A creiat, astfel, cum spunea ultimul lui comentator, un chiparos cu umbră nesfârșită, un zid și o atmosferă care ne copleșesc; le-a creiat ca să poată evoca înfățișarea eternă a sufletului din fiecare dintre noi; dar pe care nu am știut sau n'am voit totdeauna să-l scormonim, să-i privim cu luciditate păcatele și frumusețile insondabile pentru arta și psihologia de până acum.

C. N. NEGOIȚA

UN GÂND

Cu toate că s'a scurs numai o jumătate de veac dela moartea lui Mihail Kogălniceanu, figura lui a intrat de mult de tot în istorie, mai mult decât a atâtor contemporani de-ai săi. Umbra marelui ieșan stă alături de aceea a lui Mihai Viteazul și poatecă timpul n'a greșit, așezându-i alături—chiar de-ar fi numai în inima mea. Dar trebue să fac o mărturisire, care dacă nu-și are locul numai aici, nu este totuși deplasată: noi, cei tineri de tot, ne-am apropiat de istorie cu o sfiiciune care poatecă e și aceea a grabei ceasului de față. Noi am învățat istoria pe de rost, fără să-i pătrundem rosturile toate, iar ceeace ne-a încântat mai mult, a fost debunăseamă aerul romantic și puțin prăfuit al tuturor episoadelor eroice. Noi am trecut prin istorie, fără ca istoria să treacă prin noi, ba uneori l-am măsurat pe Mihail Kogălniceanu cu etalonul pe care i-l aplicam lui Petru Cercel. Lucrul care ne lipsea, era pare-se, perspectiva, pe care încă nu am câștigat-o, nici astăzi, când ne aflăm în fața unei comemorări de-o capitală însemnătate.

In fața făuritorului de epocă — Mihail Kogălniceanu, ne oprim cu smerenie, dar și cu rușine. Privirea lui poate să fie mustrătoare, pentrucă noi nu am putut da încă o formă cât de puțin perfectă, marelui vis pe care el l-a rotunjit o plină viață de mare om. Dar peste toate aceste eșecuri, noi îl putem privi drept în față, cu tinerețea și cu elanul nostru, împlinitoare de lucruri mai mari.

Drumul nostru nu s'a frânt decât pentru o singură clipă. Dela un nou început, îl privim pe Mihail Kogălniceanu, pe acest titan care a însumat atâtea merite, cât alții în zece vieți.

Mihail Kogălniceanu a fost: scriitor, om politic, gânditor, istoric, orator, realizându-se în toate. Fie-ne îngăduit să comemorăm azi pe Mihail Kogălniceanu, în ipostaza în care avem mai multă nevoe de el:

Intregitorul de țară!

ȘTEFAN BACIU

Exilul lui Kogălniceanu

Este un adevăr demn de cărțile de citire acela că marii iubitor de neam sunt huliți de compatrioți. „Nimeni nu e profet în țara lui", se spune. Kogălniceanu, care neputând să fie prooroc, a fost totuși principiul progresului într'o epocă de astenism colectiv, Kogălniceanu și-a cumpărat cu prețul exilului, recunoașterea dreptului său de a îndruma românismul. Militantul unei Dacii și altfel decât literare a suferit de două ori surghiun: odată pentrucă năzuise — tânăr cu aspirații libertare — să dea ochi cu realitatea orașului lumină: Parisul Franței veșnice. Oprit la Viena din ordinul consulului rusesc, a fost închis, în 1844, la mânăstirea Râșca. Odată mai mult, spiritul retrograd răsăritean se opunea unei aspirații firești înspre luminile civilizației umane.

Al doilea exil, după revoluția din 1848, la care luase parte directă și prin fratele său, este dela sine impus de împrejurări. Se refugiază peste graniță, la Cernăuți, de unde năzuește să se depărteze mai spre Apus.

Kogălniceanu nu și-a terminat însă în 1849 seria exiurilor. Inteligența românească l-a exilat în cărțile de citire, iar spiritul de căpătuială, domnitor în politica celor 20 de ani de după unire, l-a silit să se surghiunească undeva, în uitare. Cel ce luptase pentru o politică de demnitate și omenie, pentru un poporanism sănătos și înțelept, nu mai trăește astăzi printre noi.

Recunoștința românească l-a urcat pe un soclu, de statue cu aer sportiv, de unde dirijează falnic mersul tramvaielor.

In piața Kogălniceanu nu se poate cumpăra nimic, afară de amărăciune. Exilat veșnic după moarte, Kogălniceanul Moldovei noastre reale și al Unirii, suferă.

I. F.

FIȘIER

Câteva zile înainte de moarte, în focul răsmeriței spaniole, Unamuno a rostit câteva cuvinte unui gazetar francez, rătăcit pe plaiurile Castiliei împurpurate de războiul civil.

Marele comentator al lui Don Quijote, ilustru elenist și desăvârșit cunoscător al filologiei clasice, mărturisea că la capătul vieții doar poezia i se pare că satisface toate cerințele spiritului și ale inimii, închizând în ea adevărul, începutul și sfârșitul lumii.

Câtă desamăgire, câte înfrângeri, câte îndoeli de pe urma științei și a filosofiei atice, ca să faci, desabusat de toate, asemenea splendidă totuși confesiune!

Louis Brandin, mi se pare, a încercat să dea „o istorie veridică" a reginei Berta (Berthe au grand pied), soția lui Pipin cel Scurt și mama lui Carol cel Mare.

Oricât de fascinant este adevărul descoperit, oricâtă bucurie ar aduce el cercetătorului, mi se pare că legenda bunilor și naivilor cronicari sau jongleuri medievali este mai atractivă, mai minunată decât toate istoriile veridice, dar lipsite de savoarea și ingenuitatea primară a vechiului povestitor.

Adacă țăranul ar ști de grijile principilor, ar mulțumi lui Dumnezeu pentru liniștita și buna lui existență",— spunea Luther, acum patru secole. Iar Virgiliu, cu mult, cu mult înainte:

O fortunatos nimium, sua bona si norint agricolas!

(Ferice de acei cultivatori, cari își cunosc fericirea!). Dar câți nu facem ca și țăranul lui Virgiliu și Luther! Poate că este greu să ne resemnăm numai la viața pastorală, bucolică sau domestică. Un blestem urmărește speța, să dorească mereu mai mult, să spargă tiparele obișnuite și să năzuiască dacă nu cele astrale, cel puțin grija și povara vecinului.

Quel ramo del lago di Como, che volge a mezzogiorno", — așa începe romanul Logodnicii *al lui Alessandro Manzoni.*

„Dumas zice că romanul a existat totdeauna. Se prea poate"... Sunt primele cuvinte din Geniu pustiu, *romantica narațiune a lui Eminescu. Iar reproducerile, de felul acesta, ar urma mai departe, pe acelaș ton... De ce cântă, asemenea poeziei pure, unele fragmente de proză din cei mai iubiți autori? Și care sunt limitele între versul sonor și proza ritmată, prin firea ei sau prin sugestia și miraculoasa prefacere iscată de strunele sufletului nostru?*

FAVONIUS

SCENA

TEATRUL COMOEDIA: „FETIŢA TA::, localizare de SICA ALEXANDRESCU.

CEVA DESPRE NOROCUL LUI BIRLIC

Domnul Grigore Vasiliu Birlic nu poate spune că nu este un om norocos — cu excepţia zilelor de Miercuri, Joi, Sâmbătă şi Duminică, zile consacrate de cunoscutul actor, alergărilor de cai dela Băneasa. —

Să ne reamintim puţin — de-o pildă — povestea teatrului înfiinţat de Birlic pentru această stagiune de vară.

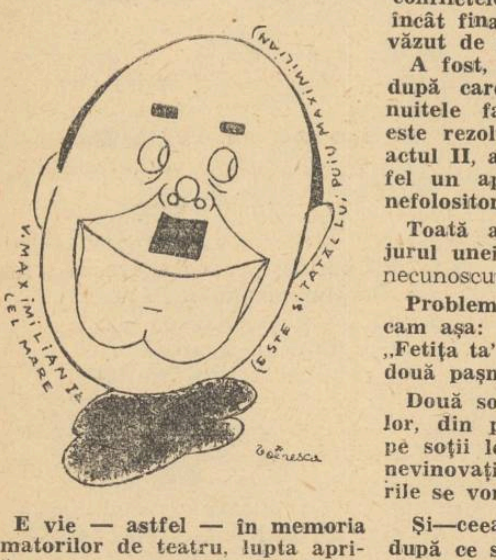

E vie — astfel — în memoria amatorilor de teatru, lupta aprigă ce s'a dat între domnii Vasiliu-Birlic şi N. Vlădoianu, pentru închirierea grădinii de vară, Colos. Ca niciodată, sumele oferite de cei doi „amatori" erau de-a-dreptul fabuloase. La început se părea că Birlic, agitat în viaţa de toate zilele ca şi pe scenă, va avea, până la urmă, ocazia să-şi prezinte spectacolul la Colos.

Ba într'o bună zi, gazetele au anunţat că dânsul a închiriat pentru frumoasa sumă de un milion grădina Colos.

D. Vlădoianu n'a vrut, totuşi, să se lase înfrânt: a găsit un chiţibuş în contractul micului actor şi, până la urmă a izbutit să facă astfel, încât grădina „Colos" să fie închiriată pentru „Teatrul Alhambra".

Birlic s'a resemnat şi a deschis stagiunea de vară în sala Comoedia.

Acum, după noile dispoziţii de camuflare, spectacolele în grădinile de vară au fost suspendate vremelnic. Şi, deci, pe când directorii de trupe se agită, neştiind cum să găsească săli de teatru (e drept că domnul Vlădoianu are la dispoziţie Teatrul Alhambra, dar banii daţi pentru închirierea „Colosului" rămân totuşi bani aruncaţi în vânt), Birlic poate juca fără nici o grije piesa „Fetiţa ta" în sala Comoedia.

Până acum câtva timp porecla actorului Grigore Vasiliu nu era: „Birlic", ci „Breloc"... Şi pe bună dreptate... In afacerile în care el e amestecat nu poate fi vorba de ghinion.

...ŞI CATEVA CUVINTE DESPRE „FETIŢA TA"

Mă veţi întreba însă: spectatorii cari vor avea ocazia să asiste la piesa „Fetiţa ta", se pot numi şi ei „oameni norocoşi:: ?

Răspunsul e simplu: „Depinde de oameni"

Astfel, obişnuiţii amatori de farse şi calambururi vor putea fi fericiţi.

Cu o singură condiţie, însă: să aibe memoria scurtă; atunci nu vor observa că majoritatea glumelor şi calambururilor sunt culese din revistele humoristice apărute în ţară şi străinătate în ultimii zece ani.

Am avut astfel ocazia să auzim, printre atâtea alte antichităţi şi arhaica hotărîre a soacrei care îi spune ginerelui: „Nu mai putem trăi împreună.. Sau te muţi tu, sau rămânem noi aici".

Putem spune chiar că piesa „Fetiţa ta" este o colecţie de astfel de banckuri cu barbă—pentru ca să vorbim în limbaj adequat.

ŞI TOTUŞI..

N'am găsit în nici-o parte a programului numele autorului piesei pe care a prelucrat-o d. Sică Alexandrescu — prin prelucrare se înţelege, cred, introducerea glumelor vechi. —

Incontestabil, autorul o dovedit multă pricepere la conducerea conflictelor dintr'o farsă, astfel încât finalul să nu poată fi prevăzut de spectatori.

A fost, deci, răsturnată regula după care sunt întocmite obişnuitele farse. Acţiunea nu mai este rezolvată, ca de-obiceiu, în actul II, actul III rămânând astfel un apendice cu desăvârşire nefolositor.

Toată acţiunea gravitează în jurul unei scrisori cu adresantul necunoscut.

Problema ce se pune ar suna cam aşa: „cine este misterioasa „Fetiţa ta" care a adus panica în două paşnice căminuri ?".

Două soţii vor goni din casele lor, din pricina acestei scrisori, pe soţii lor cu toate că ei sunt nevinovaţi. Până la urmă, lucrurile se vor lămuri.

Şi—ceeace este mai amuzant — după ce soţiile îşi vor da seama că au greşit bănuindu-şi pe nedrept soţii, abea atunci ele vor fi puse în faţa probei evidente a infidelităţei celor doi eroi: prezenţa unei femei în camera în care se refugiaseră cei doi bănuiţi.

Soţiile, ajungând la concluzia că „nu e bine să te iei după aparenţe", nu vor lua nici un fel de măsuri, cu toate că, puţin mai înainte, erau hotărîte să divorţeze din pricina unei fetiţe imaginare.

Cetitorii n'au înţeles, pe semne, mare lucru din aceste câteva rânduri.

Nu vom mai da însă nici un amănunt în privinţa subiectului, pentru a nu răpi eventualilor spectatori, farmecul neprevăzutului care este, de altfel — împreună cu distribuţia — marea calitate a spectacolului.

...ŞI FIINDCA VENI VORBA DE DISTRIBUŢIE...

Dacă ne-ar place glumele eftine am putea spune că cel mai bun din distribuţie a fost domnul Ion Talianu, vizibil doar în programul teatrului şi pe afişele ce se lipesc pe stradă.

Suntem siliţi, totuşi, să recunoaştem că ne aflăm în faţa unei excelente distribuţii de farsă.

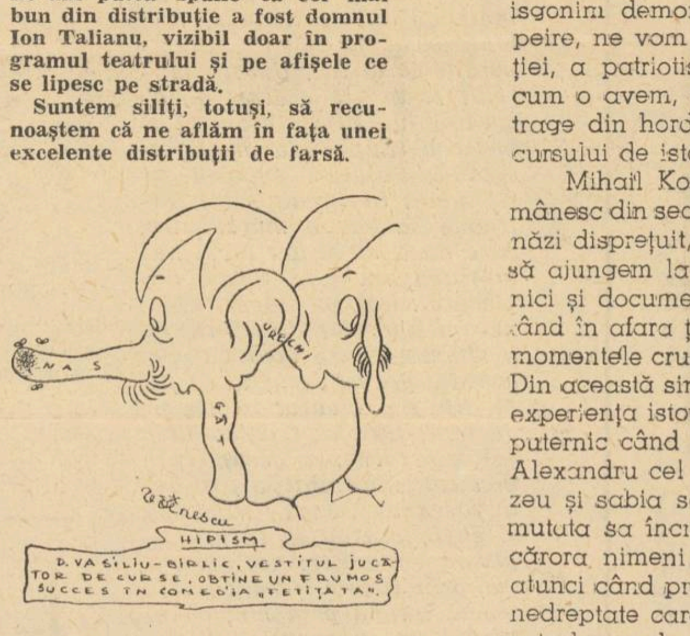

Nu înseamnă aceasta că ne împăcăm prea mult cu jocul deslânat şi peltic al domnului Vasiliu-Birlic. Trebue, totuşi, să-i recunoaştem marea priză pe care o are în faţa publicului.

Şi toţi spectatorii trebue să-i fie recunoscători pentru hohotele de râs pe cari el le smulge — fără ca să dea, totuşi, dovada unui prea mare talent — în aceste epoci în care toate frunţile sunt încruntate.

Domnul V. Maximilian este un actor mare. Am fi ispitiţi să scrim acest cuvânt cu majuscule pentru a dovedi admiraţia ce i-o purtăm acestui excelent comedian. Fără să se arate deloc stingherit de faptul că apare într'o simplă farsă, domnul Maximilian a isbutit să prezinte în chip de om, paiaţa care era personajul principal al farsei.

Doamna Nora Piacentini a apărut şi de astă dată într'un rol de elevă. Şi n'am observat absolut nimic schimbat în jocul ei. Parcă ne aflam în faţa elevei Boanţa din farsa pe care-a interpretat-o anul trecut doamna Nora Piacentini. Până şi şorţul de şcoală, avem impresia că nu şi l-a schimbat.

FIFI HARAND

Domnul Mişu Fotino a schiţat în condiţii excelente rolul dificil al belferului sever.

Doamna Silvia Fulda a fost o soacră cât se poate de veridică. Aşa afirmau, cel puţin, ginerii din sală.

In alte roluri au apărut doamnele Angela Mateescu — într'un rol cam mare pentru talentul său cam mic, — Fifi Harand, Vivette Popescu, Cella Marion şi domnii Niculescu Buzău şi Mircea Şeptilici.

Decorurile, excelente, tot aşa cum excelentă a fost şi direcţia de scenă a domnului Sică Alexandrescu.

TRAIAN LALESCU

Cronica muzicală

de ROEMO ALEXANDRESCU

ORCHESTRA A. C. T. — Frumoase intenţii şi entuziasm, în doze mari, au croit „Asociaţiei creştine a tinerilor" şi un drum de încercare pe tărîm muzical, concretizat, după înfiinţarea unui grup coral, prin aceea a unei orchestre simfonice.

Componenţii sunt fie iubitori de muzică de o anumită pregătire practică, fie recenţi absolvenţi instrumentişti ai Academiei Regale de muzică, fie chiar profesionişti, având cu toţii însă, în această inimoasă acţiune, o trăsătură comună: desinteresarea.

Ce inseamnă întocmirea şi educarea unei orchestre simfonice, ce muncă şi câte greutăţi le sunt cuprinse, nu mai este nevoe să arătăm aci. Sunt uşor de înţeles. Iar rezultatele, chiar când toate elementele problemei sunt cele mai fericite, nu se pot produce fără concursul unui timp minimal, aducător de experienţă, de coeziune şi consolidare, de disciplină colectivă bine statornicită.

Vom aprecia de aceea orchestra A. C. T., foarte tânără şi prin vârsta majorităţii membrilor ei, şi prin fiinţarea ei abia începută, în raport cu posibilităţile îngăduite de aceste condiţiuni, şi vom elogia avântul şi dorinţa de realizare a întregului grup, care îşi urmează dirijorul cu vădită înfrigurare, dealungul interpretărilor d-sale furtunoase.

Patetismul şi păsuirile înflăcărate ale unui temperament de muzician sunt, şi numai cei ce nu le au o pot nega, apanajul adevăraţilor artişti. Dar, muzica este minunat univers de nuanţe în frumos, în simţire, în expresie, de varietate şi infinite gradaţii în poezie şi sensibilitate, iar pasiunea tâlmăcitorului este un adevărat privilegiu numai când vibrează atunci când opera i-o cere ,şi astfel cum i-o cere. Tumultuositatea febrilă şi clocotul romantic, îşi găsesc forţa şi elocinţa, acolo numai unde muzica însăşi le exprimă.

D. Traian Mihăilescu, la pupitrul concertului A. C. T., deşi vădit talentat şi cu afirmări de animator de cele mai calde făgădueli, s'a păstrat prea exclusiv într'un „agitato" dirijoral, uneori până la oboseala efectelor, pierzând prin frenezia gestului mult prea generalizată, tocmai accentul şi intensitatea dramatică pe care ar fi putut-o obţine, într'o gamă de exprimare în adevăr completă şi echilibrată.

D-sa trebue să se ferească de „beţia de gesturi". Ori unde se poate obţine o echivalenţă fără mişcări de conducere excesive, suprimarea e dictată dela sine.

Momentele culminante n'ar fi atunci într'adevăr emoţionante, iar nu înecate în clocotul fără răgaz al unei necruţătoare intempestivităţi.

Repetăm însă că d. Traian Mihăilescu este dotat şi netemător de răspunderile pe care le implică, de pildă, conducerea în faţa unei orchestre abia formate, a unei simfonii de Brahms. D-sa şi-a studiat partiţiunea cu hărnicie şi convingere şi nu odată a mărturisit o trăire impresionantă a paginilor interpertate şi calităţi dinamice şi, de prisos aproape să adăogăm, emotive, reale şi interesante.

D. Ciura Marius a executat cu acompaniament de orchestră „la Folia" de Corelli, în versiunea, care pretinde mult atât dela simţul stilistic şi de ansamblu al solistului, cât şi dela măestria sonoră a orchestrei, a lui Max Reger.

Nu insistăm asupra execuţiunei, care, în cadrul începuturilor orchestrei A. C. T., s'a înscris ca un efort meritoriu.

Totuşi, este de dorit ca programele viitoare ale concertelor acestei proaspete orchestre, să fie altfel alese, încât să cadă cât mai deplin în posibilităţile ei actuale şi fireşti. Consecinţele n'ar fi din cele mai fericite, iar progresele şi bunele rezultate — vor întârzia să-şi dea roadele.

GONG

ALB ŞI NEGRU

este emblema unui teatru nou şi tinereşte închinat artei adevărate.

Mărturie că afirmaţia noastră nu e un simplu act de complezenţă, la temelia acestui teatru care-şi vesteşte, pe curând, deschiderea — stă mai întâi... afişul.

Priviţi-l.

E cea mai bună carte de vizită pentru începutul unui teatru, tinereşte închinat artei adevărate.

SF. MEDARD

e spaima celor ce nu iubesc ploile de vară. Mai cu seamă când ploile cad pe înserate, deasupra grădinilor de teatru în aşteptarea spectatorilor.

Şi în vara aceasta, Sf. Medard, adevereşte superstiţia că dacă ziua lui a fost ploioasă, vara întreagă, va fi tot aşa...

...Dar să nu fim superstiţioşi. Nevoia exerciţiilor de camuflare totală a luminilor de la ora 8 seara, primejdueşte, mai mult decât ploaia, existenţa teatrelor de vară. Supuşi la această grea încercare, reprezentanţii fanteziei şi humorului românesc, vor trebui să pună la contribuţie toată imaginaţia şi tot spiritul lor născocitor, ca să întreţie voia bună şi optimismul cetăţenilor supuşi la atâtea încordări istovitoare.

TEATRUL IN SLUJBA NAŢIUNII

Un judicios articol apărut în ziarul „Viaţa" şi semnat de d. maior Const. Mihăilescu, secretarul general al ministerului Propagandei Naţionale, subliniază cu autoritate, nevoia participării artistului la eforturile neamului său.

Reproducem :

„In sbuciumul unei lumi ce-şi „caută noi temeiuri de viaţă, ar„tistul e chemat să fie mereu „prezent şi activ.

„Pretutindeni, în ţările ce s'au „încleştat în luptă ca să-şi îm„plinească destinul, râvna artis„tului e susţinută de cârmuire şi „folosită să răscolească toate vir„tuţile strămoşeşti ale poporului „şi toată forţa lui creatoare.

„Rostul artistului e să urce — „azi — până unde merg năzuin„ţele cele mai tainice ale nea„mului său, să i le desluşească, „să-i fie imbold şi călăuză pe „drumul înfăptuirii lor.

„Teatrul mai cu seamă, care „uneşte efortul de creaţie al ar„tiştilor de toate categoriile, e „chemat să trezească şi să între„ţie în popor, sentimentul solida„rităţii şi mândriei naţionale.

„In teatru, putem afla o des„tindere binefăcătoare, atunci „când toate puterile noastre isto„vite de încordare şi luptă, au „nevoe de înviorare — şi tot în „teatru, ne putem regăsi îndem„nul de a trăi pentru un ideal.

Sunt cuvinte cari îşi cer o împlinire cât mai grabnică, în faptă.

Până azi, numai postul nostru de radio, a dat ascultare acestui îndemn — şi un singur teatru : Teatrul Municipal „I. L. Caragiale".

Nu e destul.

S. D.

Semicentenarul morţii lui Kogălniceanu

(Urmare din pag. I-a)

prusiană...". El a urmărit fără odihnă, ridicarea socială, materială şi politică a celor de jos, nu din spirit demagogic, ci dintr'o profundă convingere, în care s'a întâlnit cu mulţi tovarăşi de generaţe, că numai astfel putem propăşi ca naţiune. Căci originea unui neam este un lucru preţios, dar mai preţios încă era, în concepţia sa, ceea ce reprezintă realmente acel neam. „Să ne scoborîm din Ercul, dacă vom fi mişei, lumea tot de mişei ne va ţinea; şi din potrivă, dacă isgonim demoralizaţia şi neunirea obştească, care ne darmă spre peire, ne vom s'li cu un pas mai sigur, a ne îndrepta pe calea frăţiei, a patriotismului, a unei civilizaţii sănătoase şi nu superficială cum o avem, atunci vom fi respectaţ de Europa, chiar dacă ne-am trage din hordele lui Gengis-Han" — spunea el la deschiderea cursului de istorie naţională.

Mihail Kogălniceanu este splendida întrupare a acelui tip românesc din secolul al nouăsprezecelea de istorie şi avocat, mai deunăzi dispreţuit, care a aşezat temelia şi ne-a arătat drumul pe unde să ajungem la unitatea noastră naţională. Ca istoric a publicat cronici şi documente ; ca avocat a fost **oratorul**, întărind înăuntru, apărând în afara ţării. Dar ceea ce este unic la Kogălniceanu este că în momentele cruciale ale neamului său istoricul şi oratorul făceau una. Din această sinteză, în care spontaneitatea oratorului se întâlneau cu experienţa istoricului, ţâşnea sentimentul demnităţii naţionale atât de puternic când omul politic amintea lui Cuza, la 1859, cuvintele lui Alexandru cel Bun: „România nu are alt ocrotitor decât pre Dumnezeu şi sabia sa!". Din această sinteză, de asemenea, izvora nestrămutata sa încredere într'o morală şi o dreptate imanentă a istoriei cărora nimeni nu se poate împotrivi, manifestată atât de limpede atunci când protesta împotriva răpirii Basarabiei, arătând că nu este nedreptate care să nu fie cândva plătită: „Căci mai presus de forţa, este legea dreptăţi! eterne şi a moralei eterne, şi în acest domeniu, din care nimeni nu ne poate expropria, noi ne întărim la rândul nostru cu acea putere, ce îşi trage caracterul ei absolut din însăşi principiile care i-au dat naştere şi din care se nutreşte". Această sinteză, în care se împreună idealismul şi dârzenia, este ceea ce face din Mihail Kogălniceanu, mai mult decât orice altceva, un mare Român.

Să-i fie binecuvântată şi plină de învăţămnte memoria !

G. C. NICOLESCU

Ecranul

CINEMA SCALA : „CHEMAREA VIEŢII"

„Chemarea Vieţii" face probabil parte din garda arhaicelor filme franceze. S'ar zice că-i turnat în 1923 — ca film mut, şi-apoi sincronizat câţiva ani mai târziu. (Regret că nu pot preciza data sigură a anilor când se purtau rochii de seară scurte, garnisite cu flori artificiale — asortate cu pelerine de catifea, în chip de beduin. Pe-atunci, mă interesa prea puţin mersul modei).

Un film „duios şi dedemult" — ce-a avut succes când era la ordinea zilei mult discutatul adevăr al dragostei ce nu cunoaşte vârstă.

Fiind un film francez, e natural ca actorii să joace cu sensibilitatea ce-i caracterizează. Deşi, în afară de Victor Francen, admirabil în rolul ce pare a fi creat pentru el, nici unul din ei nu-i ajutat de fizic.

„Ingenua" Renée Devillers, deşi are ochi frumoşi, nu-i drăguţă decât în foarte puţine scene, şi numai când are pe cap tichia purtată în spitale de doctoriţe — când le avantajeează — şi de doctori, când au chelie.

Singura care-ar accepta filmul fără a aduce obiecţii fizicului artistelor, ar fi Suzy Prim, căreia nu i-ar displace să se revadă cum arăta, câţiva ani după războiul trecut. Nu de alta dar pentru a-şi spune, privindu-se în oglindă, cu inconştienta cochetărie a femeilor de vârsta ei : „Hm, dar n'arăt rău de loc"..

CINEMA CAPITOL : „JOHNNY APPOLLO"

Intr'o comedie americană „Tip Standard" cuplul Dorothy Lamour—Tyronne Power, ar fi putut avea oarecare succes. Sau în orice gen de film, în afară de cel poliţist. „Johnny Apollo" nu-i numai film poliţist. Intre altele e mai mult decât mediocru.

Ca mulţi alţii m'am întrebat cum i-a venit ideia regisorului J. Hathaway de a da „Zeiţei Junglei" acest rol de femeie pierdută pentru societate. Subiectul poate fi găsit aproape zilnic în cronicile judiciare ale ziarelor americane.

Atmosfera din sala Capitol, se poate confunda cu aceea dintr'un tren personal ce călătoreşte pe Bărăgan, pe o căldură indescriptibilă, cu geamurile închise şi storurile trase din cauza camuflajului...

Tyronne Power deşi şi-a studiat serios rolul, e eclipsat de Edward Arnold care în chip de inamic public, reuşeşte să ne facă să uităm că-i mai puţin „frumos".

Dacă americanii se încăpăţânează să ne-o prezinte pe Dorothy Lamour în haine orăşeneşti, or s'o facă să-şi piardă şi admiratorii cari se duceau să vadă chiar de câteva ori filmele în cari aceasta era dela început până la sfârşit, în „ţinută de junglă".

ADRIANA NICOARA

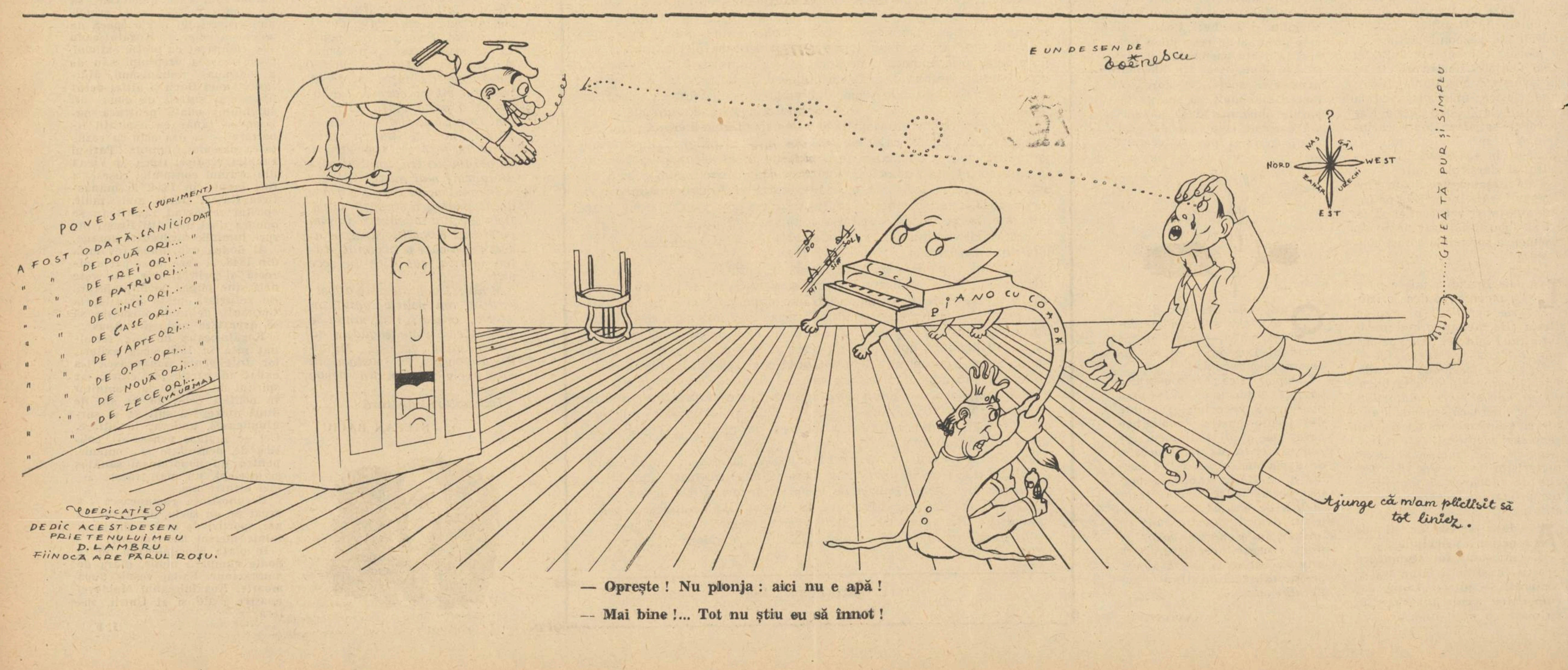

— Opreşte ! Nu plonja : aici nu e apă !

— Mai bine !... Tot nu ştiu eu să înnot !

NOTE GERMANE

PENTRU POEȚII TINERI

scria, cu 110 ani în urmă bătrânul Goethe cuvinte cari sunt prea deseori citate, dară prea fragmentar, sau nici chiar atât. Nu strică să le împrospătăm, în memoria celor ce le cunosc, prin publicarea traducerilor de mai jos. Necunoscătorilor textului goethean însă le atragem atenția că înțeleptul dela Weimar, scriindu-și aceste *„Herzensergiessungen"*, — ceeace, pe românește, vrea să zică mărturisiri revărsate din prea plinul inimii.— trăise toate acele momente grave ale vieții pe cari le amintește mult mai apropiatul de actualul tineret poetic, Rainer Maria Rilke, în scrisorile sale către Capus.

Și acuma iată părerile lui Goethe :

„Prea adeseori, — scria el, — „îmi sunt trimise, din partea unor tineri, poezii nemțești, cu dorința ca nu numai să le apreciez, ci să-mi dau părerea și asupra chemării poetice a autorului.

Oricât de mult trebuie să prețuiesc această încredere, rămâne, totuși, o imposibilitate să exprimi, în răspuns scris, acele lucruri cuvenite, pe cari a le spune verbal, ar fi acum destul de greu.

In genere însă, aceste corespondențe se aseamănă toate într'un anumit grad, așa că mă pot hotărî să dau, aici, câteva indicații pentru viitor.

Limba germană a ajuns la o treaptă de desvoltare așa de înaltă, încât fiecăruia îi este dat să se exprime în mod fericit atât în proză cât și în ritmuri sau rime și în conformitate cu un subiect sau sentiment dat. De aici urmează că oricine și-a câștigat, din auzite sau citite, un anumit grad de cultură, — la nivelul căruia își devine, oarecum, clar,— simte imediat tendința să-și comunice, cu o certă facilitate, cugetele și judecățile, modul său de cunoaștere și simțire.

Ii va fi însă greu tânărului, dacă nu chiar imposibil, să vadă că prin aceasta a prestat numai puțin în sens mai înalt. Dacă observăm cu atenție asemenea produse, vedem că totul ce este proces lăuntric, totul ce se referă la persoana autorului, va fi mai mult sau mai puțin reușit, iară multe vor fi reușite în așa înaltă măsură încât vor părea exprimate pe cât de adânc pe atâta de clar, pe cât de sigur pe atâta de frumos. Totul ce este conținut general, ființa supremă ca și patria, nemărginita natură ca și fenomenele ei singurite și de neprețuit, ne surprind în unele poeme ale oamenilor tineri, — și aici trebuie să nu trecem cu vederea valoarea lor morală și executarea suntem nevoiți să le-o găsim demnă de laudă.

In acestea zace însă ceeace te pune pe gânduri, — căci foarte mulți din cei ce merg pe același drum se vor întovărăși și vor porni într'o călătorie veselă fără a mai cerceta dacă felul nu le este prea departe.

Reciteam nu de mult acele haotice și turburătoare „Imnuri către noapte". Cartea ne-a adus în minte toată frământarea, elanurile și contradicțiile care brăzdează biografia lui Novalis.

Prevestind cu câțiva ani numai epoca de înflorire a juvenilului entuziasm romantic, viața poetului ocupă chiar în acest cadru un loc aparte. Cu multe necunoscute și semne de întrebare adică, chiar dacă te situezi în atmosfera încrucișerii veacurilor XVIII și XIX.

In acest sens poate că singurul lucru limpede din această biografie rămâne dragostea cu Sophia von Kühn. Cunoștința acestei copile de 13 ani (care avea să moară de altfel la 15 ani) echivalează cu începutul vieții lui Novalis.

Tot ceeace până la venirea lui la Armstadt fusese nebulos sau simplă predispoziție, tot ceeace era nelămurit în ființa acestui tânăr timid și neliniștit, atașat de casa părintească așa cum n'a fost alt poet și vagabondând departe de casă ca puțini, bolnăvicios și cu avânturi militare — capătă sens. Numai la altitudinea unei pasiuni care-i va mistui întreaga viață, personalitatea lui Novalis capătă înțeles deplin.

O dragoste care durează câteva luni numai; primăvara și vara lui 1795 adică. Poetul avea 23 ani. Toamna, Sophia se îmbolnăvește.

Dragostea lui Novalis se traduce de-acum înainte mai mult printr'o goană disperată prin spitale, după doctori, în săli de operații; locul grădinilor din Grüningen îl ia patul alb lângă care veghează, uneori zi și noapte, suferința poetului.

La începutul lui 1797, Sophia moare.

Religiozitatea și misticismul, tot ceeace tânărul moștenise mamei sale, se amplifică, se umple de sensuri, capătă halucinante proporții — sintetizate toate în ritmul cântecelor religioase.

Carnetul cu însemnări zilnice, publicat câțiva ani în urmă, mărturisește măsura în care durerea sdrobise resorturile sufletești ale poetului. Zilele își pierd orice valoare și se măsoară numai în raport de data morții iubitei. Totul pare că s'a sfârșit acolo, în cimitirul din Grüningen.

Reîncep peregrinările, reîncepe dezordinea. Și totuși... Pentrucă există un „totuși", ilustrat de logodna cu Iulia von Charpentier. O logodnă vagă cu o logodnică de care se interesează mai puțin decât de pedagoga Sophiei; o întâmplare care n'are nimic din romantismul galant care străbate atâtea biografii literare; dar care există, pentru a complica poate și mai mult dramatismul acestei iubiri.

Dar nu pentru aceasta scriem nota de față ; în alt cadru vom căuta să desprindem personalitatea poetului.

O întrebare suntem însă îndemnați să punem: acum, când traducerile din scriitorii germani încep să alcătuiască un fenomen (și din cele mai rodnice, pentru care am pledat de-atâtea ori) nu o excepție, cine se va încumeta să dea versiunea românească a operii lui Novalis ?

Traducerile domnului Tempeanu publicate mult în urmă și în condițiuni cu totul neprielnice, sunt insuficiente. Alături de lăudabila sa muncă, așteptăm poetul de mari resurse lirice care să traducă toată neliniștea versului acestui poet german.

COSTIN I. MURGESCU

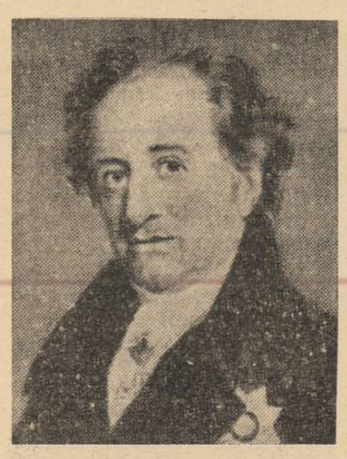

GOETHE

Căci, cu părere de rău, observatorul binevoitor va trebui să remarce în curând că o anumită bună dispoziție tinerească scade la un moment dat și că izvorul curat se tulbură de durerea după prietenii dispăruți, de jalea după cele pierdute, de dorul de cele necunoscute și neajunse, de lipsa de curaj, de invectivele împotriva tuturor felurilor de piedici, de lupta împotriva disgrației, de invidie și de persecuție; și astfel vedem că vesela societate se împarte devenind împrăștiere de eremiți mizantropi. Cât de greu este deci să faci ca un talent, de orice categorie și grad ar fi el, să priceapă că muza întovărășește viața, dară nu înțelege de loc s'o călăuzească. Dacă, pășind în viața activă și robustă și penibilă uneori, — în cuprinsul căreia trebuie să ne simțim, așa cum putem, dependenți de un mare tot, — cerem îndărăt toate visele de odinioară, toate dorințele și nădejdiile și plăcerile basmelor din trecut, muza se îndepărtează și caută societatea aceluia care știe să renunțe în mod senin și se reface ușor, societatea aceluia care înțelege să ia fiecărui anotimp câte ceva, având timpul necesar atât pentru patinoar cât și pentru grădina de trandafiri, — societatea aceluia care-și stăpânește propriile suferințe cercetând cu multă silință unde ar putea găsi prilej să aline durerea streină sau să promoveze vreo bucurie.

Nici un fel de ani nu-l mai desparte atunci de zeițele binevoitoare cari, dacă se bucură de nevinovăția neîndemânatecă, stau și alături de cumințenia circumspectă favorizând, acolo, în toiu, devenirea plină de nădejde, iară aici bucurându-se de ceva ce e desăvârșit în întregimea desvoltării. Și astfel, fie-mi permis a-mi încheia această mărturisire a inimii cu un sfat:

Tinere care te găsești în acea epocă în care spiritul și mintea sunt în desvoltare, ține minte că muza știe să întovărășească, însă nu să și conducă".

Toate acestea tuturor tinerilor noștri prieteni spre meditare și bună folosire. Ceeace însă ținem să subliniem cu dinadinsul este, în actualele paragini pur formaliste, (— a nu se confunda formalismul cu forma, —) este conținutul viu, al vieții și mântuitor de viață pe care l-a subliniat și Goethe

ACELAȘ GOETHE

își începea, în 1798, cu următoarele constatări Introducerea la revista **Propyläen**: „Când îl atrage natura și arta, tânărul crede că va putea pătrunde, datorită zelului aprins, până în inima sanctuarului; după îndelung umblet bărbatul își dă seama că se găsește tot încă în preajma pridvoarelor".

DE RUDOLF G. BINDING

n'am apropiat cu greu. Și astăzi încă, după încăpățânate, lungi și repetate lecturi, mai simt un obstacol invizibil și rece, imponderabil și dur între versul lui, curat și cu gust de fruct metafizic, — spre a mă exprima astfel, — și renitenta mea înțelegere și simțire modelată pe sonorități mai suave și mai calde, mai terne uneori dară mai sensuale, — modelată pe sensuri totdeauna mai clar construite, chiar dacă nu mai clar conturate, astfel că luminișurile lor rămân ascunse la prima vedere.

Iată, spre exemplu, culegerea Stolz und Trauer *(1919—1920) în care Binding trăiește și exprimă uriașa magie a războiului; a unui război de proporții nemaicunoscute și cu semnificații cosmice pentru omul care-și macerează idealurile și orgoliile în putregaiurile lui și-și purifică sufletul în neîmblânzita-i furtună de foc și oțel incandescent ca stelele nopților.*

In Stolz und Trauer *întâlnim numai astfel de versuri:*

„Am mers prin rătăcirea marilor războaie.
Toți poeții și-au pierdut dreptul.
Altă măsură se născu pentru lucruri.
Mândrie și jale fură atârnate în desordine.
Flori de ghiață urcau, de pe pin tenii însângerați,
spre inimile noastre: Avalanșe de suferință !

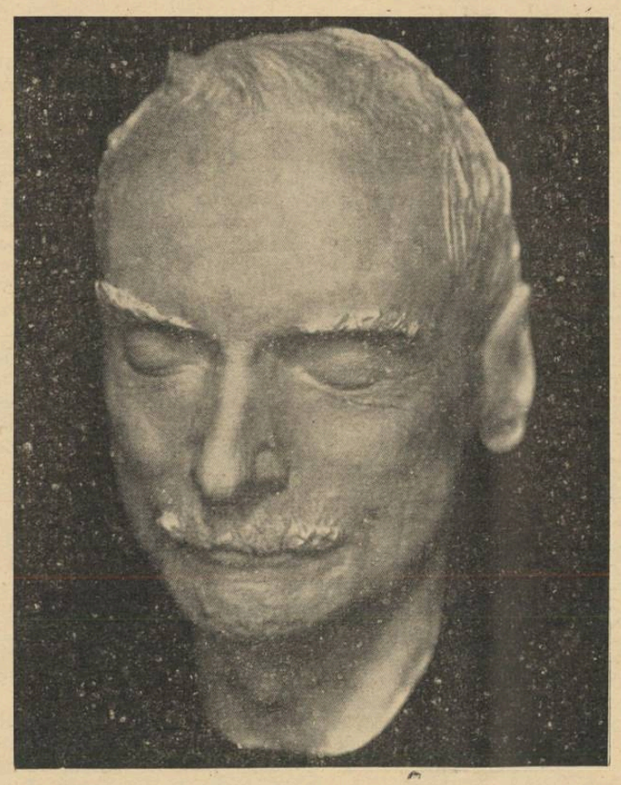

RUDOLF G. BINDING

Toate cântecele au murit. Înăbușirăm
pe cei ce nu voiau să moară în haina noastră.
Și eram foarte săraci. Dară trimis-au
morții la mine și-au zis :
Cuvântul e veșnic. Suntem răbdători. Chemări.
Și ciorchini de doliu am stors în zăcători. **(Flammen).**
„De trei ori sfânt răsări războiul din inimile popoarelor.
De trei ori sfinte apucară toți armele.
Dintr'o mare de forțe se smulse însuflețirea
asemeni soarelui din sfânta mare a răsăritului :
Tânără lumină pe deasupra lumii constelația sufletului pur.
Dară popoarele pângăriră toate acestea în rătăcirea simțurilor,
toate înebunite de ură, otrăvite de dor de înavuțire,
toate orbite de întunecarea și ametite de minciună". **Ausbruch).**
Sau incantații macabre și totuși frumoase precum crinii dintâi:

„Prin ierburi
neagră 'nflorire-a
brazdei urnite,
ca o primăvară
nemaivăzută
în câmpuri.

Adânc în țară
curg încete
primele lacrimi

adânc zăbrenite
în taină adâncă
primilor morți".

(Erste Gräber).

GERHARD SCHUMANN

e unul din scriitori germani cu renume din cei mai tineri și poetul mișcării naționalsocialiste. S'a născut în 1911, la Esslingen, și a publicat până acum următoarele culegeri de versuri mai importante: Eing Weg führt ins Ganze **(1933),** Fahne und Stern **(1934),** Wir aber sind das Korn **(1936),** Wir dürfen dienen **(1937),** Schau und Tat **(1938 și drama** Entscheidung **(1938).**

TRAIAN CHELARIU

NOTE ITALIENE

ADOLFO VENTURI

a murit zilele acestea — avea 85 de ani — la Santa Margherita. Oricât ar fi de importante evenimentele războinice actuale, moartea lui Adolfo Venturi nu poate trece neobservată, fie chiar în mijlocul unui număr neînsemnat de oameni.

Lupta acestui om cu generații întregi de puternici ai zilei, care nu vedeau în artă și în istoria ei mai ales decât o ocupație lipsită de seriozitate, a impresionat și entuziasmat pe toți elevii neobositului profesor de Istoria Artei dela Roma, și a făcut să fie iubit de mulți.

Evocarea figurii lui Adolfo Venturi, biografia lui, bibliografia pe care a mărit-o în ultimii ani — **„Instantanee"** apare la Firenze în 1936 — iese din cadrul acestei mici cronici. Incercăm doar o schițare a acestei bogate vieți încununate cu o atât de prodigioasă activitate.

Profesor de Istoria Artei până în 1931, când a părăsit catedra din cauza limitei de vârstă, Adolfo Venturi nu s'a limitat numai la lecțiile la care-i obligau programele școlare, ci a căutat să sădească în sufletul generațiilor de studenți dragostea și interesul pentru artă în general, pentru istoria artei în mod deosebit. In difuzarea culturii artistice opera lui Adolfo Venturi este neînchipuit de spinoasă A luptat toată viața lui; a scris, a predicat cu vorbe blânde, a apostrofat aspru atunci când era nevoe — și de cele mai multe ori era. Firea lui de apostol pasionat înrudită cu aceea turburătorului călugăr Savonarola, a învins indiferența, de multe ori ostilitatea pentru felul acesta de studii chiar din partea persoanelor culte. Dacă lumea din afară, cea oficială mai ales, aproape îl descuraja, în școală avea răsplata unei înțelegeri depline din partea elevilor, mulți din ei actuale notorietăți în critica și istoria artei italiene. Periodicul său **L'Arte** a fost timp de patruzeci de ani locul unde au apărut studiile numeroase ale acestui neobosit cercetător și culegător de date, de informații pe lângă care cei dinaintea lui trecuseră cu nepăsare.

In primii ani ai activității sale a studiat celebrele arhive „estense", descoperind aici opere inedite de-ale artiștilor trecutului, compunând din date disparate, adunate de el cu trudă, figurile acelorași artiști.

Aceste cercetări, experiențele prin care a trecut treptat, l-au ajutat să-și dea seama că cercetările istorice asupra artei nu pot să găsească un mai sigur fundament decât cunoașterea intrinsecă a calităților artistice. Era atunci timpul când cei doi maeștri în studiile de artă: Giovanni Morelli și G. B. Cavalcaselle impuneau unui public pasiv idei aproape contrare; Adolfo Venturi găsi prilejul să-și afirme părerile și mai ales să-și impună o metodă a sa; aceea de a recompune istoria artei ca istorie a calităților și a rațiunilor artei într'un mod mereu mai amplu, cu un orizont din ce în ce mai vast, fără a disprețui totuși datele istorice exterioare.

In opera sa **„La Galleria Ciespi in Milano"**, apărută în 1900, a pus în evidență necesitatea de a fi cunoscător, adică de „a vedea și a revedea" pentru a reuși în găsirea primelor și esențialelor certitudini în ceeace privește opera de artă.

Pe acest fundament și-a construit opera sa vastă **„Istoria dell'arte italiana"** — apărută la Milano în douăsprezece volume între anii 1901—1936.

Departe de abstracțiuni și prejudecăți estetice și gata de a răspunde la fiecare emoție de artă și a o exprima prin cuvinte revelatoare, Adolfo Venturi a mers din volum în volum în căutarea conceptelor informatoare ale marilor maeștri și ale marilor epoci artistice.

In afară de articolele publicate în revista „L'Arte" și volumele amintite, enumerăm câteva din scrierile sale principiale: „Tesori inediti dell'arte a Roma", apărută în 1896 — Gentile de Fabiano e il Pisanello ,același an — Botticelli, 1925 — Il Correggio, 1926 — apoi monografii asupra monumentelor artistice din Italia asupra maeștrilor și epocilor.

Oricât de sumară a fost trecerea în revistă a activității lui Adolfo Venturi, s'au putut totuși desprinde din ea ce a însemnat aportul adus Istoriei Artei, științei în general, de către acest atât de regretat azi fiu al Italiei.

SORACTES

Poeme minore

NĂDEJDE INȘELATĂ: Catargul se scufundă când țărmul e aproape.
NOCTURNĂ: S'au strâns la foc haiducii și stele'n jurul lunii.
FIOR: Un clopot sună'n noaptea tăcerilor din vise.
MÂHNIRE: Nori în suflet, brume'n gând; ninge-amar durerea.
DESPĂRȚIRE: N'am plâns și nici castanii nu s'au plecat din ram.
LINIȘTE: Biserică'n ruină, paingii pânze țes.
SĂRUT: Un mac a înflorit în holdele iubirii.
ZÂMBETUL IUBITEI: Tot soarele din Mai s'a strâns cu vraja'n el.

MIHU PRAVĂȚ

Matinală

Dimineața asta iar asvârle'n soare
Pietre vii de sure ciocârlii.
(Le-a strâns din râul largilor câmpii
Cu valuri verzi de holde călătoare).

Lăstunii somnului pitiți în ogoare
De vrajă împietrită sub stihii,
Au frânt în sbor înalturi sinilii
Ce-au lins cu limbi de raze reci pripoare

In lacrimile mari de rouă prinse
De genele fânețelor întinse,
Lumina beată de miresme-și face cuib.

De ce nu-s vultur sfânt să prind în plisc
Al însetatului de cer albastru disc,
In sufletu-mi de neguri să-l încuib?

ION OANA

Poeme despre nopți

Nici o noapte nu mi se pare la fel —
Unele, leagă rănile de peste zi cu vise,
Altele, pun broboane reci pe frunte
Să ne-aline gândurile compromise.

Cele mai rare — nopțile calme,
Cu pufurile lor de păpădii moi,
Pudrează drumul pe unde-au trecut
Neștiuți pașii dorurilor din noi...

Uite, în noaptea-asta am să dorm —
Am să beau și-am să scriu
Despre nopțile de până acum
Pe care le-am sfârșit toate târziu.

Ridic paharul, în cinstea ta închin
Și hohotu' acesta e hohotul meu —
Zaruri aruncate la 'ntâmplare-s iluziile —
Strigoiul nopții, înfrânt, cade greu...

FLORIN LUCESCU

Iubire

Te-am cunoscut, suav altoi de chin
Cu buze dulci de struguri copți.
— Nici jocul stelelor, înalt ciorchin
— Cât ale părului duioase nopți!

Nici fagurul ce-ascuns avar în stup e
Ca zâmbetul învolt pe ramul gurii
Nici vinul spumegând, adânc, în cupe
Nici răcoroasa liniște-a pădurii

Cât trupul tău visat în orice seară
Cât șoldul tău de iezer fosnitor
Cât mâna ta, corola și vioară
Prin anii mei, arcuș fugar, de dor

Te-am cunoscut, dar astăzi nu te cer
Și-aș vrea să-mi schimb trecutul la zaraf
Să nu mai simt, rămase fără Cer
Bătând în mine aripi de seraf.

ION POTOPIN

Notă la Novalis

Cântece noui

CUM NU SE SCRIE

Trebue să mărturisim că am avut neașteptata bucurie, ca în acest colț al poesiei tinere, în care ne trudim să adunăm orice fir de talent, să se întâlnească unele pene al căror har poetic este incontestabil. Nu ne-am fi așteptat ca modesta și de tot amicala noastră invitație la vis să stârnească atâta elan. Iată o parte a medaliei, adică: *așa se scrie.*

Cum nu se scrie, va fi reversul, asupra căruia ne vom lua osteneala de a insista câteva clipe, ilustrând cu citate toate afirmațiile noastre. Datori suntem să spunem totul, mai ales că nu avem numai motive de „bârfeală" și de ironie. Aceste „cântece noui" ne-au făcut să reflectăm puțin asupra poetului tânăr, urmărindu-i toate întortochiatele căi ale inimii și tot ele ne-au dat certitudinea că am început a ne face datoria. In câteva săptămâni numai, am prins pulsul câtorva poeți autentici — putem avea oare mai mare bucurie? Iată, de pildă acest Florin Lucescu, a cărui liră ne rezervă încă nebănuite melodii, sau acel Traian Costa pe care îl remarcăm din nou. Dar Leonida Secreteanu și C. V. Negruți? Așa se scrie!

*

Cum nu se scrie? veți întreba, iar eu am să vă răspund, începând cu citarea unei singure strofe dintr'o poesie „patriotică":

„Ascultă, Române, chemarea de-acum :
„Ne trebue oameni cu mândru elan!
„Te uită în juru-ți! Pornesc ei pe drum
„Onoarea s'o urce pe vârfuri de brazi?"

Această sforăială credem că este edificatoare, prin ridicolul care se degajă din fiece vers. Dar „mostra" aceasta nu e unică, Doamne ferește. Mai e, în versificatorii pe care-i avem, atâta sgură și-atâta humor, încât o rubrică specială, săptămânală, nu ne-ar ajunge.

Altul ne scrie, comentându-și (!) o poesie: „Intre timpul sideral și cel civil este o distincție justă și necesară. Cel civil este neregulat — atemporal — și provine din necesitatea burgheză de a clădi totul pe bază de senzații. A apărut soarele, hopa ziua! Pe când timpul real, pur, sideral, face ca datorită constanței sale să avem zi când în timpul civil este noapte și noapte când timpul civil arată plină zi. Totul se reduce la o problemă de astronomie!" O fi, zicem, noi — dar poesia „Timp pur", din care credem că nu mai e nevoe să citâm, se reduce la cu totul altceva... Vedeți, cetitori dumneavoastră, *așa* nu se scrie! Sau, pentru a pune punct:

„Răsbate vis fachirii de zeu Karma,
„Drum Karakalean din Munții Karakorum,
„Să reînvieze aici o fostă glorie 'n scrum
„Pe colț de Rai, cetate ca arama".

Poatecă aici e vorba de-o problemă de geologie!

Variată și fecundă, fantezia barzilor ne dă de toate: și bune și rele. Revista și coșul le stau la îndemână, „după cum devine cazul". Dar uneori hazul și zâmbetul prinde să fie atât de gras, încât un mic popas în revistă merită osteneala noastră, dar și aceea a lectorului, căruia îi făgăduim că, din când în când, îi vom mai servi câteo porție de humor liric. Dar și corespondenților le făgăduim anonimatul, pentrucă ne place să-i menajăm și — cine știe — poate în „veselul" poet de azi, încolțește marele meșter de mâine!

Dece, așadar, să fim prea răi?

Șt. B.

N. B. Ion Caraion, Topor Vsevolod, Vasile Ion I. Bocan și Radu Pătrășcanu, materialul trimis, precum și o anterioară cunoștință din lecturi, îmi spun că dela Domniile-Voastre am putea avea mult mai bune lucruri decât cele trimise până acum. Vă așteptăm!

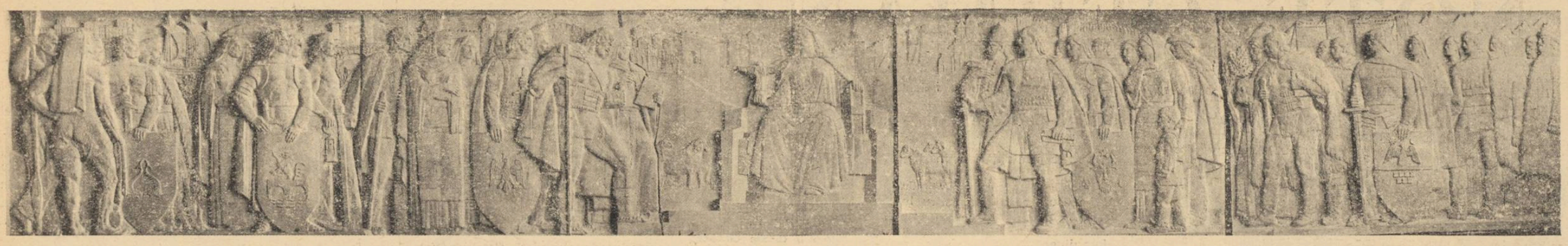

DE VORBĂ CU d. ION JALEA

PREAMBUL

Perspectiva unei convorbiri tihnite cu recentul laureat al premiului național de artă plastică, fie ea și o convorbire profesională — căci în nici un caz, atât de profesională încât să excludă comunicarea simpatetică nu poate fi o convorbire — perspectiva aceasta m'a legănat în cursul câtorva zile de intens sbucium nervos. In vuetul unei mereu crescânde alarme universale, între veștile explosive ale difuzoarelor și megafoanelor, o după amiază petrecută într'un colț intim de atelier, în fața unei cafele (fie și surogat! —) aburind, însemna pentru setea de pașnică delectare spirituală a unui torturat al *acțiunii*, o negrăită viziune de paradis prohibit.

Doamne, și ce calamitate că spre toate aspirațiile noastre mari, ne îndreptăm cu mijloacele prozaice ale locomoției urbane!

Dar în fine: toate calamitățile dispar, înaintea porții cu plante agățătoare, printre care mijesc crâmpeie de basorelief. In fundul unei curți îngrijite, cu trotuare de faianță așa cum ne închipuim că trebue să fi fost cele din Delft-ul lui Vermeer: lucind și bucuroase de pașii oaspetelui intrat cu mers sigur pe portiță. Orice carte de vizită devine inutilă, la intrarea străjuită de statui.

IN CAPHARNAUM

Ne găsim în atelierul maestrului, printre chevalete cu lucrări începute, și piedestale suportând bronzul sau mormora vre-unui bust. O etajeră cu statuete din toate epocile evoluției artistului, și de toate mărimile, câteva basoreliefuri întinse pe jos ,ori sprijinite de picioarele meselor, ale scaunelor.

Un raft cu spade și florete — amintire din epoca romantică a vogei unui sport care nu-și mai poate găsi utilitatea în „cavalerismul" excesiv al oamenilor de azi.

Recunosc statuile admirate în ultima expoziție, basoreliefurile care au provocat atâtea discuții, și la care maestrul privește calm:

— „Vezi placa aceasta de lemn căptușit cu tablă zincată și cu chenar în relief? Aici așez pământul, pe care-l netezesc, și din care *scot*, așa cum aș ciopli din piatră cu dalta, straturi, straturi, suprafața inutilă și scobiturile reliefului. Ai să te miri dece-ți împărtășesc toate aceste amănunte de pură tehnică de care doar sculptorii s'ar simți interesați? E o poveste cu basoreliefurile mele. Aproape o controversă teoretică, aș putea spune, dacă n'ar fi să-i dau prea mare importanță.

Iat-o:

O POVESTE ABSTRACTĂ

„După una din expozițiile mele, am fost acuzat de echivoc tehnic. Mai precis, mi s'a adus imputarea că n'aș cuprea în serios *„legea"*, cum mărturisesc contemporanii și elevii (Vasari de pildă). Insuși Benvenuto Cellini, sculptând pe platoșele lui de bronz basoreliefuri, ciocănea pe-o parte și pe alta ,până ieșea ce-i trebuia.

Esențialul este nu să respecți rigid un canon școlăresc, dar să izbutești a spune ceva, ori prin ce mijloc.

De altfel — adăugă el amuzat — criticul cu pricina se înșela: *eu* respectam legea călcată de Michelangelo. Toate basoreliefurile mele sunt făcute prin *scoatere*. Altfel nici n'aș fi putut obține efectele acelea de perspectivă, de planuri și spațiu, pe care le-au remarcat așa de just francezii la Expoziția Internațională din 1937, când am expus friza aceea cunoscută. Am încercat acolo procedee noui, care au provocat uimirea și interesul colegilor străini. Unii s'au și grăbit să mă întrebe „comment que c'est fait?" Ceeace remarcă un francez care mai e și sculptor, e însă mai greu de remarcat pentru un critic mai ales român...", încheie puțin desamăgit maestrul.

Profit de prilej ca să strecor o întrebare ce mă necăjește de mult.

CRITICI SPECTATORI

— „Maestre, credeți că e nevoie ca un critic să practice arta asupra căreia discută?"

D-l Jalea se scutură:

— „Fără îndoială, *nu*. Insă

nu e permis unui critic să nu *privească* — în rolul de pur spectator — la procesul de elaborare a unei opere. Nici nu-ți închipui dumneata câte lucruri nebănuite descoperi privind cum lucrează un artist. Iată, mi-aduc aminte de debutul meu în Franța. înainte de războiu. Era pe vremea când domnea peste criticii de artă mari și mici, *Vauxcelles*. Tot ce se scria în cronicile ziarelor, trebuie să aștepte părerea lui, pentru a fi formulat în concordanță. Vauxcelles era criticul celor 2 saloane: a celui oficial și a celui de toamnă. Exista cineva care nu se sinchisea de spusele lui: Tiébault-Sissons, criticul salonului „des artistes français". O mediocritate triumfală, un om de o platitudine perfectă, infatuat și dârz, dar care critica românește: fără să fi văzut vreodată *cum* se lucrează.

Vauxcelles stătea uneori atâta cu mine, încât mă *plictisea*. — „Travaillez, travaillez, je ne vous dérange guerre, je ne parle pas". Se așeza undeva, pe un scaun, și privea cum lucram. Uneori mai punea și câte-o întrebare, dar asta era numai arareori. Majoritatea timpului și-o petrecea urmărind atent fiece gest, fiece ezitare, fiece intenție a sculptorului. Și Vauxcelles ajunsese să *priceapă* ceva: că este indiferent *cum* procedezi, dacă rezultatul e bun. Totuși, experiența *meșteșugului* în sine, explică multe. Arta nu se învață în cărți, ci în atelier. Poți vorbi despre un gen de operație nou, fără să fi văzut operând, pe cineva autorizat?

VALOAREA MEȘTEȘUGULUI

De altfel nici sculptorilor nu le strică munca în atelierele străine. O întâmplare a mea te va lămuri:

Când am ajuns întâi în Franța, mă socoteam *un sculptor*. In atelierul din 99, Boulevard Raspail, lucram de-avalma o serie de inși cărora lecțiile lui *Bourdelle* aveau să le determine drumul pentru restul carierei. Ceeace făcea caracteristica școalei — care de altfel nu era o școală oficială; Bourdelle avea oroare să fie *profesor*, (toată atmosfera scrobită și ipocrizia pe care-o implică, îi repugna) — caracteristica școalei acesteia era grija pentru *construcția* obiectului.

Volatilizat oarecum de impresionismul simbolist a lui Rodin, corpul omenesc ce servise drept încercare tuturor imaginațiilor, avea nevoie să se *adune*, să se recompună. *Bourdelle* tocmai asta încearcă: reîntronarea simțului pentru materie, pentru densitatea specifică a substanței.

Mi-aduc aminte că toți colegii mei, lucrau la tarso-uri de 70 cm. Era o grea încercare aceasta, de a te restrânge în dimensiunile lucrului, pentru a-ți struni mai bine inspirația. In conul vizual de altfel intră exact și lucrul, la această dimensiune, și modelul. Revăd, în amintire, șevaletul meu alături de al unui portughez mi se pare, sau american-de-sud: *Lima* îl chema. Cizela pe nesimțite, fără grabă, în fiecare zi câte o infimă porțiune de corp omenesc. Nu i-am dat atenție. Migala lui mă exaspera. Am așezat din prima zi un schelet cum știam eu, în șarpantă. Am început să lucrez la dimensiuni ce întreceau mărimea naturală. Am cumpănit, am socotit, am schițat. Am început a construi, a realiza. *Despiau*, marele sculptor, vizitând colțul nostru, a rămas uimit. — „Mais vous êtes déja quelqu'un!" a exclamat el. „Vous êtes un sculpteur".

Devenisem un soiu de vedetă a atelierului.

Toți, n'aveau ochi decât pentru mine. Așa se face că ei *n'au văzut*. Dar eu, care nu eram orbit de admirația nimănui, *am văzut*. Am văzut ce făcea portughezul. Și mi-am dat seama că el era un sculptor mai mult decât mine. In două luni de zile cizelase aproape tot torso-ul său, dar era un lucru...!

Puțin timp după aceea, am început să cizelez la dimensiunea de 70 cm."

INTREBĂRI, PROBLEME ȘI MIRĂRI: LA TAILLE DIRECTE

„Despiau n'a încetat să mă viziteze. Odată mi-a pus — brusc — problema ce frământa pe atunci publicul: „qu'est-ceque vous croyez sur la taille directe"? Moda tăieturii directe venise la timp în Franța Rodinizată. Rodin a fost un mare artist, dar Rodiniștii i-au parodiat maniera, făcându-i dăunătoare moștenirea.

Am răspuns, puțin surprins de brutalitatea întrebării, care voia nici mai mult nici mai puțin decât soluția unei controverse generale:

„La taille directe? Elle n'existe pas!"

Bine înțeles, de atunci mi-am schimbat părerea. Am practicat mai târziu tăierea directă, și o practic încă. Pe atunci însă în tinerețe *nu puteam* răspunde decât așa. Aderasem la o concepție pură a artei, la o viziune *cristalină* a operei, totală, desăvârșită în spirit, înainte de a începe execuția manuală.

Nu puteam accepta deci să *„colaborez cu hazardul"*. Mi se părea că a începe, într'un bloc, o mână, fără a calcula, măsurând cu palma, cu ochiul, sau cu propriul tău trup, proporițile, înseamnă a te trezi la un moment dat cu un corp care să fie o colecție de mădulare diferite, dela distanțe diferite văzute, de mărimi diferite. Așa credeam atunci, și cred că *așa trebuia* să-mi închipui atunci.

„La taille directe" nu e pentru tineri. Un anumit prag de experiență profesională și interioară, o anumită maturitate numai, o poate justifica. Tăietura directă însă îți poate da mari satisfacții pe care lutul nu le oferă. Acum, când o practic pot spune că mă temeam degeaba: azi nu mai am surpriza să-mi iasă o mână mai mare decât alta. Și tai direct. Iată, toate aceste figuri de evanghelisti, bustul acesta, basorelieful de colo, toate sunt tăiate direct".

Maestrul îmi indica operele cu dreapta. Văzând privirile mele nedumerit oprite asupra mânecii goale stângi, se grăbi să-mi explice: „Bine înțeles, mă slujesc de un aparat electric ca acesta. Sau mă ajută un pietrar. Dar să știi: Faptul că războiul trecut nu mi-a lăsat decât o singură mână, nu sporește nici nu scade meritul meu. Poți avea 7 brațe fără să fii în stare a tăia cât

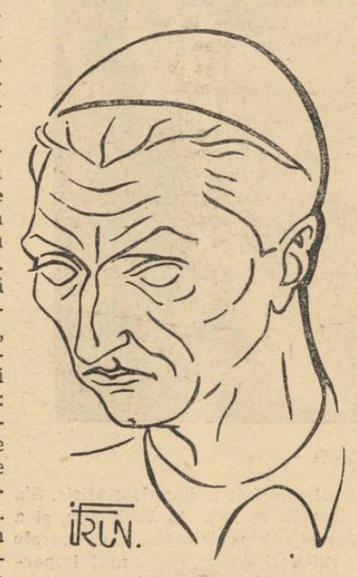

unghia'n cartofi, și poți să n'ai nici unul, dacă vezi clar în minte, statuia".

In fond, gândeam, nici Leonardo nu spune altceva, când proclamă pictura „cosa mentale". Mă concentrez asupra soartei patriarhului Renașterii, paralizat în castelul lui Francisc I din Blois, pictând cu mâna stângă ultimul său tablou: Ioan Botezătorul.

Maestrul Jalea, tăcut în lumina amurgului, cu trăsăturile energice și îmbibate de o omenie care sparge limitele obișnuitului, cu brazdele accentuate de suferința trecută, are ceva din profundul, autenticul omenesc al patriarhului dela curtea regelui Franței — „Să nu crezi că indiscreția amicilor de breaslă, colegilor sau criticilor, gazetarilor, etc., m'a scutit de comentarii. Imprejurările în care mi-am pierdut, în războiul trecut, mâna, sunt prea lungi de povestit. Am aici tot episodul, sintetizat într'un act al comandantului meu de-atunci, act pe care nu l-am folosit niciodată: mi s'ar părea o impietate.

Mais quittons ce sujet.

Pot afirma că Buddha cel cu o mie de brațe n'ar putea fi un sculptor bun, având capul celor care-mi laudă stăruința de a sculpta după nenorocire, sau pe al celor care-mi contestă dreptul de a lucra astfel".

AMINTIRI...

Aburim împreună amintiri sub globul rece al actualității. Războiul are pentru omul din fața mea, omul pe care-l credeam un Robinson izolat pe stânca sa cioplită, o seamă nesfârșită de aspecte demne de reținut și spus. D-l Jalea spune frumos, curgător, cu haz uneori, cu duioșie când trebue. Privelisti și vremuri ni se deapănă prin fața ochilor lăuntric: o cabină pe front, de comunicație cu toate unitățile, comandate de maestru — ofiter de rezervă. Figura lui Pârvan, prieten. Profesorul Gusti, atâția alții, subalterni pe front.

Apoi Mânăstirea Cașinului, transformată în atelier de sculptură, cu lut din râpa galbenă, copt după rețetele unui olar.

Maestrul îmi arată câteva figurine lucrate atunci: savoarea particulară a unui material dificil, care a împietrit momentul de har revărsat asupră-i de spontaneitatea îngerească a artistului. In caii slabi, obijduiți și resemnați, toată expresia emoționantă a unui războiu câinos și îndelung. Caii aceștia vorbesc pentru oamenii de-atunci, caii murgi de smalț copt, așezați pe poliță de de-asupra bibliotecei. Și alte multe figurine în acelaș gen. Pe urmă iar amintiri, figuri de demult, celebre, marcante, șterse sau de-adreptul anonime. Evenimentele prind culoare, viețile formă. Când vorbește, maestul Jalea par'că sculptează caracterele celor pomeniți.

Portrete verbale, au pondere, un volum și forță. Ele se echilibrează după legile materiei sculpturale și capătă cu vremea, ca și statuile, patină. Patina unui colb de seninătăți vaste, așternute de-asupra freamătului lor trecut.

Colțul de atelier s'a îmbogățit. Pe scrumiera de lângă ceașca mea de cafea, fumegă țigara de foi a regelui Ferdinand, iar în mâna fină și cu degete măestre a sculptorului, vibrează țigara cartonată a Regina Maria.

Oameni, locuri, fapte, îngropate sub fruntea cutată a unui artist devin vii la simpla deslănțuire a sufletului său.

Ochii meșterului cioplitor de vrăji lucesc, personalizați brusc.

— „Am scris lucrurile acestea", spune el. Credeam să le public cândva. Mi-am spus apoi că ar fi un gratuit act de mahalagism literar. Am ars foile. Amintirea lor îmi ajunge."

— N'ați mai scris nimic altceva, niciodată?, întreb eu. O serie de confesiuni despre arta proprie, sau un simplu jurnal de artist, — jurnal de bord aproape, în care să se treacă absolut tot esențialul lungei călătorii, dela limanul năzuinței până în portul *faptei*, a făuririi.

Mă gândesc emoționat la convorbirile cu Rodin, ale lui Paul Gsell

O CARTE

Maestrul Jalea confirmă:

— „Am scris, și scriu încă, — am aproape 200 pagini de manuscris, pe care socot să le public, pentru uzul elevilor sculptori mai ales. Nu sunt poate totdeauna interesante scriptele mele. Dar sunt totdeauna utile, pentru sculptori. E vorba de dat lecții? Nimeni nu poate da altora lecții, dacă el însuși e produsul lecțiilor cuiva. Experiența singură dă dreptul la pedagogie. Am fost elevul lui Paciurea. Am fost elev al lui Bourdelle. Cu primul n'am lucrat niciodată, deși am fost prieteni, oarecum. Pe al douilea l-am integrat în mine. Dar *numai* experiența m'a adus unde sunt. Dacă n'aș fi atât de înverșunat autodidact, cred că n'aș putea fi un profesor.

— „Socotiți necesar pentru un artist cu discipoli de format, prestigiul unei catedre academice? Este întrucâtva *profesorul* dela Academie, superior omului de experiență proprie, dar nerecunoscut în ceeace oficial se cheamă „cultură"?

POVESTEA UNEI CATEDRE

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

(Istorisirea a fost socotită mult mai aptă de utilizat cu succes, inedită, în fața tribunalului de pildă, decât într'un reportaj.

Este o nouă aglomerare de material util pentru cine proiectează o sociologie a culturii valahe).

Maestrul Jalea a fost frustrat de o catedră. Pur și simplu. Dar nu i-au putut fi luați elevii. A profesat un an. Dar a înrâurit timp de 3 decenii, pe toți tinerii sculptori.

Cristea Grosu, Puiu Anastase, Culuri, Ion Gr. Popovici, îi sunt elevi. Maestrul i-a încurajat, i-a dojenit părinteste. i-a ajutat... Dar numai pe ei? Nu există tânăr sculptor în generația de 20—30 de ani, care să nu datoreze ceva lui Jalea. Cel puțin momentul când au deschis întâi ochii pe o sculptură bună.

CRITICA GUSTULUI VALAH

— „Când m'am întors din Franța, povestește maestrul, eram puțin influențat de nonconformismul liberalist al Parisienilor. N'aș fi acceptat morga profesorală pentru nimic în lume. Aici însă, mi-am dat seama că e altă situație. In Franța poți fi un îndrumător, chiar dacă nu ești profesor, sau cu atât mai mult. Acolo Academia de Arte Frumoase nu e totdeauna cea mai puternică autoritate. Rodin n'a fost niciodată profesor. Bourdelle era scârbit numai de cuvântul auzit! In România necesitatea unei educări este evidentă. Și asta nu se poate face decât prin școala oficială, singura cu credit moral. N'am ajuns încă la gradul de cultură trebuită pentru a disprețui autoritatea oficială, nici n'am descoperit încă autoritatea valoarei, fiindcă n'avem decât criterii de aparență.

Personal, am fost pus totdeauna în inferioritate, față de public, de către profesorii, oricât de puțin sculptori ar fi fost ei, dela Academia de Arte Frumoase. Publicul nu *știe ce ești*, și vede doar *ce reprezinți*. Suntem încă în faza respectului treselor și stelețelor distinctive. Faza cazonă a

culturii bazată pe ierarhie, diplome și titluri.

La fel, premiul meu de acuma. Nu e primul meu premiu, nici cel mai prețios. Am fost *„grand prix"* la Paris, și asta e mai mult decât orice.

In România însă abia azi am dreptul să mă înfățișez ex cathedra: când se poate citi sub picioarele mele, piedestalul unui premiu, care dacă nu mă consacră pentru mine, mă impune publicului derutat în criteriile sale incerte".

— Nu credeți că s'ar cuveni să se creieze o școală de bun gust, pentru public?

Maestrul zâmbește. — Nu! Cel mult să se institue o cenzură de decență artistică, prin care să se filtreze toate inepțiile plastice care trec azi libere în expoziții, făcând o contrabandă hoțească de talent, o fraudă, un sabotaj artistic. Dar e ceva în ce spui dumneata: necesitatea de a călători, atât pentru producătorul cât și pentru consumatorul de artă. Cheiurile Dâmboviței nu-ți pot da nimic. Sena îți dă totul, — bine înțeles, dacă ai darul de a prinde, și organul aperceptiv format.

Parisul a fost pentru mine prilejul de verificare și corectare cel mai hotărîtor. Până la Paris n'am știut ce înseamnă „valabilitate". Pe urmă au venit muzeele Europei, restul: Italia, Germania. Dar Parisul mi-a dat *problema*, și cu ea cheia reușitei: autenticitatea".

— Care a fost problema dv. permanentă, sau constanța evoluției d-voastră, dacă poate fi spusă? M'am hazardat într'un articol să afirm că ar fi *mișcarea*, cu toate fazele și misterele logice ale putințelor ei. Mișcarea ca element cosmic.

— Desigur, e o problemă care se poate urmări de-alungul întregei mele activități. Dar, dacă îmi dai voie să adaog cevă, aș spune că mai puțin mișcarea abstractă mă preocupă, ca pe Eleați, cât mișcarea vie, mișcarea care înseamnă *viață*.

Dacă vrei cu tot dinadinsul să descoperi o constantă tematică în opera mea, apoi aceasta e a școalei din care fac parte. Pe noi, cei strânși în Boul. Raspail 99, ne preocupa misterul corpului omenesc, structura miraculoasă a acestei sinteze de universuri infinite, de finalități cosmice. Convergența tuturor energiilor universale în arhitectura minunată a omului, putința descoperirii lor dindărătul aparenței epidemice și musculare a trupului; portretul spiritului omenesc reflectat în actele corpului, cu modificările specifice pe care el le determină.

Un torso, un nud, mi s'au părut întotdeauna o experiență interioară cu mult mai bogată decât portretul, lipsit de semnificație. Portretul e imitativ. Nudul e interpretare subiectivism și frână reală în același timp. Nu vreau să fac aici o medievală comparație a genurilor. Dar cred că adevăratul artist se simte în felul în care are în vârful degetelor reliefurile cele mai subtile ale trupului, nu pentru a face inventar de ele, obiectiv și rece, ci pentru a le face să vorbească, limbajul spiritului care le animă.

Nimic nu e imitativ, în sculptură. Totul este expresie. De asta spuneam că a te face tălmaciul corpului omenesc, este mai mult decât a te supune legii lui „mimesis": este a face experiența directă a miracolului creației cosmice.

Dar astea, încheie maestrul zâmbind, le spui mai bine dumneata decât mine!"

SCULPTURA, SINTEZA ARTELOR

Am căutat în viața mea să cunosc nu numai anatomia și fiziologia, la care se mărginesc sculptorii de obiceiu. Am studiat puțină geometrie, puțină fizică. Cred că sculptura este întâi de toate o experiență a *obiectului*, o experiență a *materiei*. Nu poate fi sculptor decât cel pentru care lumea externă *există*.

Pictura lucrează cu o convenție, cu un sistem de aparențe. Sculptura este *realitatea*. Dai piept cu *materia* însăși, cu principiul substanțial al lumii. Gestul despicând secant planuri și chipuri din lutul amorf al tuturor posibilităților originare, este însuși gestul demiurgic al creatorului care desparte apele de uscat.

Deaceea apreciez astăzi, poate, tăietura directă, mai mult decât modelajul în lut".

S'a făcut târziu. Cuvintele maestrului au o vrajă stranie în penumbre. E înnourat afară, și atelierul în care continuăm să discutăm, spre ușă, are înfățișarea ciudată a unui laborator ocult: aici ia naștere duhul, din lut. Aici se scoboară cu fulgere de daltă, harul spiritului de-asupra pietrei. Aici gândul fecundează materia.

Și până departe, în stradă, trecând printre centaurii și Domnițele aleei cu trandafiri agățători, mă urmărește o formulă celebră hegeliană, iscată nu știu pentruce, în minte, de cuvintele artistului: *die kunst ist der sinnliche Schein der Idee*.

ION FRUNZETTI

Naţionalismul literar al lui Mihail Kogălniceanu

Se împlinesc 50 de ani de la moartea lui Mihail Kogălniceanu.

Pomenirea cu acest prilej, ne aduce aminte de anii din urmă ai vieţii scriitorului. Din punct de vedere literar însă, activitatea desfăşurată de Kogălniceanu în perioada a doua a vieţii, prezintă interes redus, ea fiind de natură politică şi socială. Amănuntul subliniat are o importanţă deosebită astăzi.

Faptul că Mihail Kogălniceanu s'a ocupat la începutul vieţii cu literatura, iar către sfârşit a părăsit-o este semnificativ în t r'adevăr pentru cine vrea să înţeleagă just mentalitatea culturii româneşti.

Care erau ideile asupra culturii literare ale lui Kogălniceanu, la 1840 ? Sunt cunoscute şi se învată în şcoli formulele unei literaturi naţionale, îndreptate împotriva curentului de bruscă occidentalizare, al vremii. „Istoria noastră are destul fapte eroice, frumoasele noastre ţări sunt destul de mari, obiceiurile noastre sunt destul de pitoreşti şi poetice, pentruca să putem găsi şi la noi sujeturi de scris, fără să avem pentru aceasta trebuinţă să ne împrumutăm de la alte naţii". Năzuinţa care constitue originalitatea tânărului boer cărturar, este să desvolte gust şi respect pentru producţia cu caracter românesc, prin limbă ,atmosferă şi conţinut, să înlăture deci pericolul ce pândea cultura unei ţări din răsăritul european, de a crede, principial, în superioritatea apusului, şi de a se robi astfel influenţei acestuia.

Kogălniceanu era împotriva traducerilor care viciază mentalitatea lectorului comun. Acesta începea de pe atunci să-şi facă educaţia după concepţia că tot ce este bun, vine de la streini şi că tot ce poartă pecete autohtonă este inferior.

De aci dispoziţia de a se interesa, în primul rând, de mersul literaturii occidentale, din ideia că a nu fi în curent cu ce se scrie şi se gândeşte peste hotare, este semn de incultură, — pe câtă vreme cunoaşterea la zi a preocupărilor noastre în acelaş domeniu, nu este obligatorie şi poate fi neglijată fără pagubă. "Oare ne face o cinste să fim streini în însăşi patria noastră ?" scrie Kogălniceanu, şi constată direcţia vicioasă a intelectualităţii noastre : „mai toţi Românii uită că sunt Români şi se îndeletnicesc numai cu istorii streine". Revenind la observaţia că literatura l-a preocupat pe Kogălniceanu numai la începutul carierei sale, este cazul să ne întrebăm de ce a părăsit-o !

Se va spune probabil că ideile lui, fiind prea speciale, nu se mai potriveau cu timpurile noui, ale căror perspective largi cuprindeau acum deopotrivă şi producţia naţională şi cea streină, şi că publicul, instruit de critica junimistă făcea deosebirea necesară d i n t r e „fond şi formă". Consideraţiile de acest fel, îndepărtează de problemă. Suntem şi astăzi robi prestigiului strein, şi de primejdia denunţată la 1840 nu ne-a ferit nimeni. S'a încheiat o sută de ani de când un gânditor încerca să îndrumeze spiritul unei naţiuni, să ia cunoştinţă de sine, să se formeze şi să-şi asigure independenţa. Să se remarce că ne aflăm în planul culturii, unde independenţa morală este posibilă, indiferent de orice alte împrejurări. Nu s'a produs nimic, în acest sens, în mentalitatea românească; descoperim aspecte care dovedesc că lucrurile au mers spre rău ! Astăzi, depildă, o problemă gravă este putinţa ca scriitorul român să trăiască din opera ce o produce. Un traducător, da, îşi asigură un trai de prestigiu, pentrucă lectorului i-a intrat în minte definitiv că o carte streină e bună, chiar dacă n'a auzit niciodată de numele autorului.

Scriitorul autohton, dimpotrivă, ca să fie citit, trebue să aibă nume. La iscălitura necunoscută, vizitatorul rafturilor din librării, p r i v e ş t e cu neîncredere. Chiar dacă îi recomandă cineva pe debutant, nu riscă să-şi procure opera ! Astfel stau lucrurile, deoarece s'a adăugat intervenţia editorilor interesaţi numai de valoarea comercială a literaturii, precum şi serviciul de reclamă al criticei gazetăreşti, orientate după normele oportunităţii !

Şi totuşi, a rămas ceva de la gânditorul Kogălniceanu. Părerea că o literatură trebue să fie naţională. Nu ne putem plânge că s'a pierdut moştenirea aceasta ! Fiindcă o politică culturală se face astăzi la noi, şi avem instituţii a căror misiune este să protejeze arta şi scrisul, să îndrumeze manifestările spirituale de orice fel. Se urmăreşte şi un plan de propagandă în streinătate, deoarece s'a băgat de seamă că, prin literatură, un popor poate să-şi creeze prestigiu în ochii celorlalte... Deci, moştenirea lui Kogălniceanu, producţia cu marcă naţională, din moment ce, streinătatea, ca să aprecieze, trebue să i se ofere realizări deosebite de ale ei! Logica nu lasă nimic de dorit! Dar protecţia culturii naţionale nu există decât în discursurile personalităţilor cu misiuni, în tipăriturile dela birourile instituţiilor, în declaraţii solemne ale oficialităţii !

Esenţialul, adică o legiferare a comerţului editorial în vederea apărării autorilor români de invazia traducerilor, o asistenţă a scriitorului în perioada debutului, — sub orice formă onorabilă, — o serioasă acţiune de a ne asigura independenţa morală prin cultură, — nimic din toate aceste nu se înfăptueşte ! Sărăcia pândeşte pe tânărul literat, disprețul că se ocupă cu lucruri „care nu sunt de actualitate" îl înconjoară, şi câţi isbutesc să iasă deasupra greutăţilor de tot soiul? Producătorul de cultură, acela care scrie cartea şi trebue să aibă cu ce trăi ca s'o scrie bine, — vede în jur, că literatura nu este niciodată de actualitate. Totdeauna sunt alte lucruri mai importante de făcut în ţară. Cultura, firește, este o problemă, dar în „general". Propaganda în streinătate, prin creaţia spiritului, merită atenţie. Dar iarăş, în „general", adică „specialistul", creatorul producţiei spirituale, nu are nici un amestec aici. Drum spre el nu se deschide ! Cum îşi duce viaţa, din ce îşi asigură familia, cum isbuteşte să se cultive şi să lucreze, sunt lucruri care îl privesc pe literat. Cum se luptă cu concurenţa nefastă a traducerilor, iarăşi este treaba lui. Totuşi, literatura trebue să fie naţională, şi bună, ca să ne reprezinte în streinătate. Avem aşa dar moştenirea lui Kogălniceanu !

Şi nu cincizeci de ani sunt decând rodesc ideile lui, ci o sută, fiindcă marele cărturar gândea astfel din tinereţe ! Sau poate tinereţea este o eroare, ca şi a scriitorilor cari azi regretă că nu-s bătrâni ca să poată trăi din pensia ce le-o acordă **Casa** lor ?

CONSTANTIN FĂNTĂNERU

POŞTA REDACŢIEI

Începând cu numărul de faţă, rugăm pe prietenii noştri, poeţii, cari ne scriu şi ne trimit poesii, să binevoiască a expedia orice material pe adresa: Ştefan Baciu, str. Dr. Baiulescu 9, Braşov.

PARAMIZE

Arde-te-ar focul, ca pe Tănase!...

Se comenta, într'un grup de actori şi ziarişti, orgia de publicitate — prin afişe, radio şi presă — la care se dedau, dela un timp, teatrele bucureştene.

Şi, cu acest prilej, se rememorară cele mai faimoase şi ingenioase sisteme de reclamă, consumate dealungul vremii, cu, bineînţeles, garnitura respectivelor cancanuri.

S'a amintit, deci, şi de o savuroasă întâmplare, căreia unul dintre eroi i-a fost d. C. Tănase.

Când, de Crăciunul 1937, l-a lovit teribilul incendiu dela „Vox" în acea neuitată seară de premieră, — multe au fost dovezile de afecţiune ce i s'au arătat, imediat, de pretutindeni, popularului comic.

Numai listele de subscripţie, deschise spontan în toată ţara, i-au adus inconsolabilului sinistrat, în scurt timp, vreo câteva milioane de lei.

Incât, până la urmă, incendiul îi rentase bine.

Se creiase şi un proverb optimist: „Arde-m'ar focul ca pe Tănase !"

Dar un lucru, mai ales, avusese darul să-l emoţioneze profund pe d. Tănase.

Un ziar ilustrat, de seară, care azi nu mai apare, făcuse un gest rar şi extrem de tuşant.

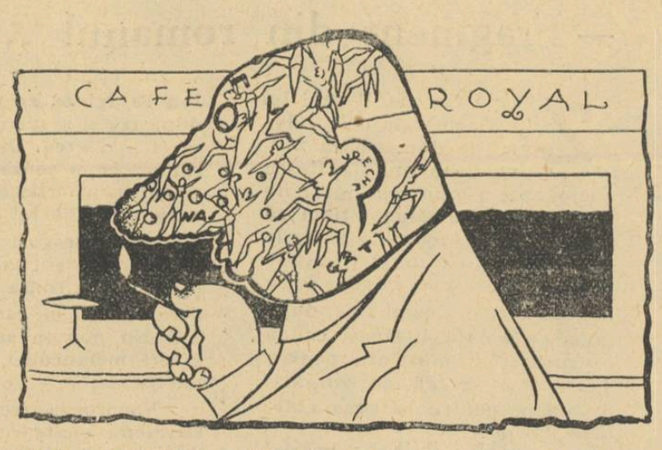

A doua zi după incendiu, publica acel ziar, în chiar pagina întâia, darea de seamă a spectacolului, atât cât se putuse desfăşura, dela ridicarea cortinei până la izbucnirea focului, — cu nişte bine simţite adjective, care merseseră direct la inima îndueratului artist. A fost, ni se pare, şi singura dare de seamă, critică, asupra acelui spectacol... incendiat, apărută atunci în presă.

Acea faimoasă „cronică teatrală" era, în plus, semnată de un... temuţ critic, care — adică — nu prea lăuda deobicei, dar care de data aceea se topea în elogii.

Iar, pentru potenţarea la maximum a efectului gazetăresc scontat, — tot textul acelei „cronici" era încadrat într'un impresionant.... chenar de doliu, care rima cu tonul elegiac al respectivei proze şi proclama că,.. prin incendierea revistei lui Tănase.. însuşi teatrul românesc era îndoliat !

Bun trouvaille, — care a şi fost apreciat, la timp, de către persoanele sensibile din lumea teatrului şi a presei. In cap cu însuşi d. Tănase.

Până ce...

...până ce, — într'o zi, când se arăta d. Tănase mai emoţionat şi mai tuşat de acea spontană şi afectuoasă atenţie, — temutul critic, care întâmplător, îi era tocmai musafir, părea că nu mai pridideşte tot strecurându-i sub ...nas, un exemplar din ziarul „Universul", păturit în aşa fel ca o anumită pagină să fie foarte vizibilă.

D. Tănase, care ştia că ziaristul nu scrie şi la „Universul" se tot mira,..

Până ce îl întrebă pe... critic: — Dar cu „Universul" ăsta ce e ?

Atunci, criticul, fără să scoată o vorbă, — mai întâi îi arătă d-lui Tănase, din nou, ziarul cu emoţionanta sa „cronică" în chenar de doliu, — apoi îi arătă iar şi „Universul", atrăgându-i, tot mutește, atenţia, asupra unei anumite indicaţii din fruntea rubricii „Mica publicitate".

D. Tănase citi:

„Anunţurile în chenar, tarif dublu".

D. Tănase, om deştept, pricepu.

*

Si non e vero...

C. CRISTOBALD

ETCAETERA...

AUTOGRAFE...

O revistă teatrală a organizat un festival, anunţând ca principal punct de atracţie că mai mulţi artişti şi cântăreţi, agreiaţi de public, vor da, în ziua şi în sala festivalului, — ...autografe.

Directorul revistei îi comunicase şi tenorului T. B. în ce va consta onoratul său concurs :

— Atâta tot, iubite maestre... Scrii, acolo, un autograf, — şi gata !

Atunci, excelentul tenor — care, e drept, numai faimă de cărturar nu are — întrebă, discret :

— Dragă directore, în loc să scriu autograful, n'aşi putea să-l... cânt ?

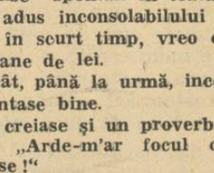

„NU-ŢI PLATESC!"

D. Ion Iancovescu reia, de data aceasta, la teatrul Savoy, comedia care i-a prilejuit recentul mare succes: **„Banii nu fac nici două parale".**

Iar pe aceleaşi afişe, anunţă că viitoarea sa premieră se va numi: **„Nu-ţi plătesc!"**

Amicii artistului au şi reflectat:

— Va fi replica pe care Iancovescu o va servi fiecărui angajat, furnizor sau altfel de creditor, care va veni să-i ceară bani: — „Nu-ţi plătesc!"

Iar alt amic a opinat:

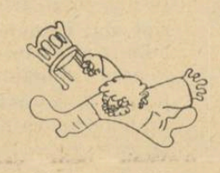

— Original titlul! Dar să nu care cumva să-i treacă prin cap lui Iancovescu şi vreo altă originalitate, — ca de pildă să anunţe aşa: **Nimeni nu plăteşte la intrare! Plăteşte numai la ieşire şi numai acela căruia i-a plăcut spectacolul.**

— De-ar face Ioncovescu aşa, ar face rău?

— Ar risca! S'ar putea ca chiar vreunul căruia i-a plăcut spectacolul, să zică: — „Nu-ţi plătesc !"

REPERTORIU IANCOVESCIAN

E interesantă predilecţia, dela un timp, a d-lui Ion Iancovescu, mare artist şi mare creditor, pentru piesele,.. financiare.

Reluând firul, pe care îl lăsase acum câţiva ani la „Banco!" (de Alfred Savoir), a jucat, în ultimele stagiuni, pe rând:

Afacerea Kubinski **(de Laszlo),**

Om de încredere **(de Paul Armont),**

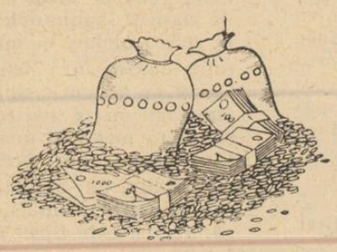

Banii nu fac nici două parale **(de... Sică Alexandrescu)...**

...şi anunţă: „Nu-ţi plătesc !" (de nu ştim cine).

Bani peşin **(de iar nu mai ştim cine) parcă tot d-sa a jucat-o, mai anii trecuţi.**

Apoi, pornit pe panta asta, va mai juca probabil:

Banii **de Octave Mirbeau,**

Banii se găsesc pe toate drumurile **de Perjinski,**

Banul n'are miros **de Bernard Shaw,**

Banul Mărăcine **de V. A. Urechiă** şi Fata bancherului **de acelaş,**

Mina de aur **de Costoff,**

Industrie şi Comerţ **de Kamare,**

Moştenitorii **de Bellot,**

Moştenirea dela răposata **de Rosetti-Max,**

Treizeci de mii de franci, **(traducerea lui Matei Millo),**

Un leu şi un zlot, **— tot de Rosetti-Max,**

Taler cu două feţe **de Th. Barrière,**

Avarul **de Molière,**

Negustorul din Veneţia **de Shakespeare,**

Vânătorii de zestre **de Sahön.tan,**

Hoţii **de Schiller,**

Briganzii **(operetă de Offenbach),**

Necinstiţii **de Rovetta,**

Mizerabilii **de Victor Hugo,**

Domnul Ministru **(de Jules Claretie) — şi:**

Hoţii de codru şi hoţii de oraş **(traducerea lui Mihail Pascally).**

Iar după atâta orgie... băneaască, — va fi tocmai momentul să interpreteze Sărmanul artist **(de Sandeau), apoi va fi desigur cazul să joace (eventual, tot în regia d-lui Sică Alexandrescu):** Falimentul.

(De Bjornson).

După care ,ar mai putea da, ca noutate: Mort fără lumânare.

(De Ion Bacalbaşa).

EREDITATE

D. Tudor Muşatescu, apreciatul autor de **„localizări"** şi **„versiuni româneşti"**, — are de câteva zile un fiu.

Noul născut a primit numele de... ALEXANDRU-BOGDAN.

Iar bârfitorii susţin că — „asemenea pieselor lui papă" — nici numele fiului nu e tocmai... nou.

Şi citează bârfitorii că, în presa bucureşteană, activează — notoriu — un distins ziarist cu numele de ALEXANDRU - BOGDAN. Lucru perfect adevărat.

Ceeace, însă, l-a făcut pe un ranchiunos cronicar teatral, căruia nu-i răspunsese d. Muşatescu-Tatăl, în ziua aceea, la salut, să lanseze:

— Aşa ereditate, mai rar! Ba fiul l-a 'ntrecut şi pe tat-su! El a luat-o... dela botez !

DELA SCHOPNEHAUER LA... LICĂ BRĂILEANU

Dar, apropo de „plagiat", — ne amintirăm o istorioară nostimă.

Cu Schopenhauer şi cu... Lică Brăileanu.

Schopenhauer este (se ştie bine) filozof german.

„Lică Brăileanu" este (se ştie mai puţin) filozof... brăilean.

Aceştia doi sunt, totuşi, în istorioara noastră, — personagii secundare.

Personaj principal este bunul nostru confrate de presă, d. P.t.r. M.n.l., care mai este însă şi (talentat) romancier, dramaturg, poet şi, bineînţeles, filozof.

In poveste, intră în calitatea sa ultimă.

Ştiind că numai de dragul glumei rememorăm... povestea, — şi pentrucă a trecut deatunci şi destulă vreme, ca să-l mai supere pomenirea întâmplării ce va rămânea totuşi în istorie, — nu ne va lua dânsul, sperăm, în nume de rău amuzamentul.

Confratele făcea, acum câţiva ani, gazetărie şi, printre picături, filozofie, la un cotidian de amiază.

„Lică Brăileanu", deasemenea, filozofa cotidian, — dar diminea-ţa şi spre seară. (Ziarul „lui" avea două ediţii. Numai la ora mesei, ziarul şi redactorul nu apăreau).

Şi într'o zi, aminteşte Lică Brăileanu, în coloanele sale, că Schopenhauer zisese cândva, undeva :

„Politeţa este distanţa dintre doi arici, ca să nu se înţepe".

Dar nu trecu mult şi filozofă şi confratele dela celălalt organ, în coloanele sale, astfel :

„Cultura este distanţa dintre doi antropoizi, ca să nu se jeneze".

Nu chiar ca Schopenhauer, dar destul de pe-aproape.

Lui Lică Brăileanu i se păruse însă a fi prea... aproape.

Şi scrise şi el, a doua zi, recapitulând :

1) *Că Schopenhauer zisese aşa.*

2) *Că filozoful român zisese... cum citirăm mai sus.*

Şi mai adăogă :

„Iar noi credem că... ghilimelele sunt distanţa dintre doi autori, ca să nu se fure".

LĂRGIME

Patru fraze — numai patru — din „cronica dramatică" a ziarului „Evenimentul" de Joi 12 Iunie:

— Teatrul Alhambra şi-a deschis larg porţile...

— Un spectacol de largi proporţii...

— Regizorul s'a dăruit cu largă generozitate...

— Actorul X are gesturi largi...

Şi semnează, — pe... larg: Adriana Kiseleff.

PSEUDO...

Tot acolo, se mai zice :

Oricât de pseudo-nebun ar fi rolul pe care d. Cutare, etc.

D-ra se înşeală.

Nu e pseudo-nebun, rolul.

E pseudo... scriitor, — cine scrie aşa.

PUNCT

Note româneşti

ERNEST BERNEA: INDEMN LA SIMPLITATE

Marile sbuciumări ce încearcă viaţa omului, răscolind-o până în straturile sale adânci şi nebănuite, fac să iasă la suprafaţă atitudini pe care cel mult le bănuiam ascunse în cine ştie ce colţ îndepărtat al conştiinţei. Lumina şi căldura ce întovărăşesc procesele acestea dureroase sunt semnele unei purificări şi punctul de plecare spre o poziţie certă, de pe a cărei înălţime îţi este dat să priveşti oamenii şi faptele lor cu mai multă şi clară înţelegere. Este ciudata senzaţie a eliberării de balastul groaznicului convenţionalism opac, ucigător de elanuri şi a ridicării spre culmi obositor de pure.

Din poziţia aceasta privilegiată, scrisul d-lui *Ernest Bernea* cade ca o ploaie binefăcătoare peste sufletele strânse în carapacea înăbuşitoare a cotidianului cu legile lui necruţătoare şi înguste, peste care nu poate adia niciun vânt răcoritor din nicio parte. Simplitatea, iată isvorul dătător de împrospătare a forţelor sleite pentru omul modern care se declară mulţumit cu atmosfera călduţă şi îmbâcsită în care se trăeşte, cu mulţumirea reptilei ce nu vede alt mod de-a vieţui.

Indemn de simplitate cuprinde gânduri cizelate, fără inutile complicaţii, la temperatura înaltă a combustiunilor sufleteşti; ca orice proces de adâncă transformare, gândurile d-lui Bernea deschid noui perspective pentru înţelegerea vieţii pe care ne facem plăcere s'o complicăm în mod absurd, în goana după fericire.

Cartea a apărut în alese condiţii tehnice la editura „Cugetarea" şi se impune ca o lectură extrem de interesantă.

NICOLAE I. OTTESCU: NUNTA DE AUR

Indeajuns de cunoscut, numele d-lui Nicolae Ottescu, *autor al volumului de frumos succes* Zece nuvele, *revine astăzi pe coperta unui roman apărut la editura „Bucur Ciobanul" şi întitulat* Nunta de aur.

Romanul poliţist atât de cultivat şi gustat în străinătate, unde există nume consacrate în acest gen, se reduce în literatura noastră la un număr de adaptări mediocre sau la acea îndeletnicire devenită scandalos de facilă a fabricării în serie de aventuri poliţiste pueril concepute cu baroane şi conţi imaginari cu apucături de lachei stilaţi, şi cari nu sunt poliţiste decât pe copertă — şi asta numai în capul compilatorului.

Deaceea socotim justă afirmaţia că Nunta de aur *este una din puţinele cărţi ale genului ce s'au scris la noi. Lipsită de falsa imaginaţie, biciuită profesional, spre a stoarce situaţii „tari" din fapte banale, cartea d-lui Nicolae Ottescu este scrisă într'un stil sobru şi elegant, humorul şi acţiunea fiind dozate într'o gradaţie neforţată. Dramatismul ce înfăşoară întreaga povestire, dela început şi până la ultima pagină, face din romanul* Nunta de aur *o lectură agreabilă şi plină de interes.*

GEORGE SBÂRCEA: ASPECTE DIN LUIGI PIRANDELLO

„Eu văd ca într'un labirint, unde pe numeroase şi diverse cărări, încâlcite, se sbate — fără să găsească portiţă de scăpare — sufletul. Şi mai văd în acest labirint o mască, care cu o faţă râde şi plânge cu cealaltă, râde cu un obraz de plânsul obrazului opus", — spune Luigi Pirandello în nuvela „L'erma bifronte", şi se pare a-şi defini în aceste rânduri, pe scurt, atitudinea în artă, indiferent de aspectele utilizate: teatru, roman sau nuvelă.

Personalitatea atât de complexă a dramaturgului italian este un câmp atât de bogat de sugestii, încât broşura d-lui **George Sbârcea,** apărută la „Bucovina", tratând despre aspecte din Luigi Pirandello, departe de a repeta ce s'a scris — şi s'a scris destul de mult — până acum în această direcţie, aduce noui şi interesante contribuţii la adâncirea complexului pirandellian.

C. POSTELNICU

— Fragment din romanul „Sigira" —

de LUIGI PIRANDELLO

Acțiunea se petrece la Roma, în „lumea filmului" La societatea Kosmograph, *este un operator numit* Serafino Gubbio. *Autorul, LUIGI PIRANDELLO, publică romanul sub forma notelor luate de acest Gubbio.*

Coco Polacco, *regizorul marei case de filme* Kosmograph, *fiind mulțumit de încercările făcute cu o nouă tânără artistă, domnișoara* Luisetta Cavalena, *dorește să o angajeze, trimițându-i bani și niște cadouri. Tatăl ei, doctorul Cavalena, e încântat de aceasta, dar soția lui Nene — mama Luisettei —, femeie rea și geloasă, impune soțului ei să ducă înapoi tot ce primise dela Polacco; bani și daruri. In acest scop întreaga familie: soții Cavalena, domnișoara Luisetta și cățelușa lor Piccini, urcându-se într'o trăsură, se duc la Kosmograph, unde dau peste operatorul Gubbio. Cedăm pana acestuia:*

Zilele trecute, îi veni lui Pollaco ideia de a aduce pe domnișoara Luisa Cavallena la Bosco sacro, spre a o pune să joace un rol de mâna a doua. Știam că pentru a o hotărî să ia parte la alte scene din film, el trimisese tatălui acesteia o hârtie de o mie de lire, și tinerei fete, după făgăduiala dată, îi făcuse cadou o frumoasă umbreluță pentru dânsa și o zgardă cu zurgălăi de argint pentru bătrâna cățelușe Piccini.

Până atunci nu mai făcuse așa ceva.

După cât se pare, Cavalena dăduse a înțelege soției sale că el nu vedea niciodată pe nimeni când venea pe la Kosmograph să-și ducă scenariile — toate înzestrate cu câte o curagioasă și nelipsită sinucidere, și toate, datorită acestui fapt, în mod constant refuzate —, pe nimeni afară de Coco Polacco: Coco Polacco și atâta tot! Și cine mai știe în ce mod îi descrisese el ce este în lăuntru la Kosmograph: poate că o sihăstrie austeră din care toate femeile erau gonite ca niște adevărați demoni! Așa că, zilele trecute, soția speriată, cuprinsă de bănueli, vroi să vie împreună cu bărbatul ei. Nu știu ce a putut ea să vadă, dar nu-i greu să-mi închipuiesc. Faptul este că, astăzi dimineață intrând la Kosmograph, am văzut sosind într'o trăsură pe cei patru Cavalena: soțul, soția, fata și cățelușa; domnișoara Luisetta palidă și otărâtă; Piccini mai zburlită ca oricând; Cavalena subt o pălărie cu borduri mari, cu obicinuita lui figură de lămâie mucegăită pierdută printre buclele perucii sale; soția asemănătoare unei furtuni gata a se deslănțui și purtând o pălăriuță care se strâmbase la urcatul în trăsură.

Subt braț, Cavalena ducea mânerul lung al umbreluței pe care Polacco o dăduse fetei lui și în mână, cu mica zgardă a lui Piccini. El vroia să le dea înapoi.

Domnișoara Luisetta mă recunoscu de îndată. Mă grăbii să mă apropii de dânsa spre a o saluta; ea ar fi vroit să mă prezinte mamei sale și tatălui său, dar cum nu-și aducea aminte de numele meu, am scos-o din încurcătură prezentându-mă eu singur.

— „Operator, acela care învârtește, înțelegi tu, Nene?" explică de îndată cu grabă timidă Cavalena soției sale; el surâdea ca și cum ar fi implorat-o să devie mai afabilă.

Dumnezeule! ce figură avea signora Nene! O față de păpușă decolorată la soare! O cască deasă de păr aproape complect cenușie îi apasă fruntea-i joasă și aspră în care sprincenele îmbinate, scurte, zburlite și orizontale fac impresia unei bare solidă și par'că anume făcută pentru a da caracteristica lor de încăpățânare stupidă unor ochi strălucitori, de culoare deschisă, ochi ce par a fi făcuți din sticlă. Ai putea crede că este apatică; dar privind-o mai cu băgare de seamă, vezi cum aleargă la suprafața pielei ei unele furnicături nervoase stranii, oarecare schimbări neprevăzute de culori, oarecare pete ce dispar de îndată. Pe lângă acestea, ea mai are din când în când, unele gesturi iuți neașteptate și foarte curioase. Astfel, am surprins-o la un moment dat, că răspundea la privirea rugătoare a ficei sale, făcând cu gura un O în mijlocul căruia își punea degetul. Ceia ce însemna desigur:

— Idioato! ce te uiți așa la mine?".

Bărbatul și fata se uită la dânsa mereu, cel puțin pe ascuns, grijulii și urmăriți de teama ca nu cumva, de la o clipă la alta să izbucnească dând drumul furiei de care este mereu cuprinsă. In modul acesta ei reușesc să o irite și mai mult. Dar numai acești nenorociți știu ce pătimesc!

Polacco mi-a dat unele informațiuni asupra lor. Se poate întâmpla ca această femeie să nu-și fi dat niciodată seama că este mamă! Am descris pe bietul ei bărbat care, după atâția ani petrecuți în ghiarele unei asemenea femei, s'a scoborît într'așa hal încât nu poate exista alta mai de plâns; puțin îi pasă; ea îl umple de venin; ea îl umple de venin spre a-l păstra mai sigur. Polacco mi-a spus că atunci când ea este în prada furiilor geloziei, își pierde cu desăvârșire cumpătul, precum și orice sentiment de rușine și în fața lumei întregi, fără a-i păsa de nimic și de nimeni, nici chiar de fiica ei care înțelege și pătrunde lucrurile, biciuiește la piele (așa goale, cum în exasperarea ei le vede trecând pe dinaintea ochilor), pretinsele greșeli ale bărbatului: greșeli cu totul de necrezut. Desigur că în mijlocul acestei rușini respingătoare, domnișoara Luisetta nu poate vedea altfel decât ridicol pe acest tată care, ceia ce se poate observa după privirile ce el i le arunca, ar trebui să-i facă atâta milă! Nici nu poate fi altfel decât ridicol după felul în care desbrăcat, biciuit, bietul om caută toate mijloacele care i-ar îngădui să-și recapete în grabă și cu cât va putea mai bine, demnitatea lui sfărmată în țăndări. Coco Polacco mi-a citat mai multe fraze cu care, complet zăpăcit prin asalturile sălbatice și neprevăzute ale soției lui i le adresează în aceste momente de furie! Nu și-ar putea cineva închipui mai idioate, mai zădarnice, mai copilărești; și tocmai aceasta mă face să cred că Coco Pollaco nu le-a născocit:

— „Nene, te implor, am patru-zeci și cinci de ani!

— „Nene, am fost și eu ofițer!

— „Nene, pre Dumnezeul cel sfânt, când cineva a fost ofițer și își dă cuvântul de onoare!...

Totuși, uneori — ah! la urma urmelor și răbdarea își are marginele ei — rănit printr'o cruzime plină de rafinament în sentimentele sale cele mai delicate, biciuit într'un mod barbar la locul unde rana este mai dureroasă, se pare că Cavalena fuge de la casa lui, evadează din închisoarea lui. Ca un nebun el se trezește deodată în mijlocul străzii, fără un ban în buzunar, hotărît a-și relua viața de altă dată, oricum ar fi; el merge de colo până colo, în căutarea prietenilor lui, și acești prieteni, mai întâi, îl primesc cu veselie prin cafenele, în redacțiile ziarelor, pentru că ei văd în venirea lui un prilej de a se desfăta! Dar veselia se răcește tare repede când el le exprimă nevoia urgentă de a-și regăsi locul printre dânșii, de a căuta să-și câștige viața prin orice mijloc, și cât mai curând. Ei! desigur pentru că el nu are cu ce-și plăti o ceașcă de cafea, nici hrana, nici camera de la hotel pentru a se adăposti noaptea. Cine îi va împrumuta acum vreo douăzeci de lire? Către ziariști el face apel la sentimentele lor de veche colegialitate. El va duce mâine un articol la ziarul în care scria altădată. Ce? Un articol literar sau o varietate științifică? Are atâta material acumulat într'ânsul... lucruri noui... — De exemplu? — A! uite, de exemplu asta...

Dar nici nu a apucat bine să spuie de ce noutăți este vorba și toți acești buni prieteni îi izbucnesc de râs în nas. Acesta, este ceva nou! Cași acelea pe care le spunea tata Noe în corabia lui, copiilor săi, pentru a face să treacă mai lesne timpul navigației, pe apele potopului universal!...

Ah! îi cunosc și eu bine, pe acești buni prieteni de cafenea! Ei vorbesc toți într'o limbă caraghioasă, silită, și fiecare din ei se amuză la auzul exagerărilor verbale ale celorlalți; se încurajează unul pe altul a spune prostii din ce în ce mai mari, care totuși să nu treacă măsura, să nu fie prea gogonată, ca nu cumva să nu poată fi auzită din pricina urletului general; ei se ridiculizează unii pe alții, își sfâșie mândria la care țineau mai mult, și își aruncă insulte în față cu o veselie sălbatecă; în aparență nimeni nu se supără, dar în sufletul fiecăruia necazul și supărarea se aprind, bila fermentează. Sforțarea de a păstra în discuții acest ton caraghios ce provoacă râsul (în râsetele colective injuria se diluicază și-și pierde din venin), devine din ce în ce mai anevoioasă și mai grea. Din această sforțare care a ținut prea mult, toți rămân cu o senzație de plictiseală și desgust; fiecare simte un resentiment iritant și de greață că și-a siluit propriile sale gânduri, propriile lui sentimente; se simte ceva mai mult decât remușcare: desgust pentru că a jignit sinceritatea, o nemulțumire lăuntrică ca și cum spiritul ulcerat și livid nu ar mai fi rămas în relațiune cu ființa intimă. Toți gâfâie de ciudă, vroind să gonească desnădejdea pe care le-o dă propriul lor desgust. Dar a doua zi ei cad din nou în acelaș desgust covârșitor; se înfierbântă iarăși, greeri melancolici, condamnați a-și reteza mereu și cu frenezie plictiseala.

Nenorocire aceluia care sosește sau revine în mijlocul lor. Dar Cavalena poate nu se simte jignit, poate nu se plânge că este sfâșiat de bunii lui prieteni, martirizat cum este în inima lui, recunoscând că în timpul recluziunii a pierdut „contactul cu viața". De la ultima evadare din închisoarea lui, a trecut — să spunem — optsprezece luni. Bine! e ca și cum s'ar spune optsprezece secole. Toți, auzindu-l spunând unele cuvinte noui de mahala, care altă dată erau vii, și pe care le închisese ca pe niște pietre prețioase în cufărașul memoriei lui, aceasta strâmbă gurile celor ce-l privesc, cum se privește într'un restaurant o mâncare încălzită care miroase a mucegai până la o distanță de o mie de metri.

Oh! bietul Cavalena, dar ascultați-l! Ascultați-l! El s'a oprit la admirația aceluia care, cu optsprezece luni mai devreme, era cel mai mare om din secolul al XX-lea. Dar cine era acela? Ah! ascultați: Cutare... Ce dobitoc! Ce om plicticos! Ce fosilă! Dar cum, acela mai trăiește încă? Da! Intr'adevăr! Este chiar în viață? Da, domnilor, Cavalena jură că l-ar fi văzut încă în viață, acum o săptămână... Din potrivă, iată... crezând că... (nu, în ce privește viața, e desigur în viață). Dar nu mai este marele om... Iată: el vroia să scrie un articol despre dânsul și nu are să-l mai scrie...

Umilit, cu fața verde de bilă și pătată pe ici pe colo, cași cum prietenii lui pe când îl umileau, s'au distrat ciupindu-l de frunte, de obraz, de nas, Cavalena își sfâșie în sinea lui soția ca un canibal flămând, soția care a făcut astfel dintrânsul jucăria tuturora. El își jură, în sinea lui, că nu va mai recădea în ghiarele ei, dar, puțin câte puțin, vai! teama de a-și relua „viața" începe a deveni pentru dânsul un fel de rătăcire a spiritului pe care dintru început nu poate s'o înțeleagă, dar care crește din ce în ce mai mult, ajungând la paroxism. Cu mulți ani și ani în urmă, el și-a exercitat facultățile mintale spre a-și apăra propria-i demnitate în contra bănuelilor nedrepte ale soției lui. Și acum, date la oparte de la această apărare sârguitoare și perseverentă, ele nu mai au toată aptitudinea vroită, ele cu greu se mai pot întoarce către alte țeluri, aplicându-se a le servi. Dar demnitatea lui atât de mult timp și atât de curajos apărată, s'a aplicat asupra lui ca forma neschimbătoare a unei statui. Cavalena se simte gol în interior, dar complet petrificat pe dinafară. El a devenit ca tiparul ambulant al statuiei. Nu mai poate evada din această petrificare. Pentru totdeauna, în mod hotărît, el este omul cel mai demn din lume. Și această demnitate este de o sensibilitate atât de fină, atât de delicată, încât se turbură la cel mai mic semn de abatere pe care ea o întrevede, de la îndatoririle de cetățean, de soț, de

tată de familie. De câte ori nu a jurat el soției sale că nu a greșit niciodată în contra acestor îndatoriri, nici chiar cu gândul, că nici nu-i poate trece prin cap așa ceva și că el sufere numai când vede pe altul că o face, cu inima ușoară. Prietenii lui râd de dânsul, spunându-i că este ipocrit. Petrificat cum se găsește în mijlocul lor, în mijlocul zgomotului și nestabilitatea unei vieți impetuoase, fără temperament, fără credință și fără afecțiuni. Cavalena se simte silit să facă ceea ce nu vrea, ca omul care se simte în mare pericol; el are senzația că picioarele îi sunt de sticlă în mijlocul unei desordine în care se zbat nebunii cu încăltămintea de fier. Această viață pe care în pușcăria lui și-o închipuise plină de atracții și că i-ar fi indispensabilă, acum o descopere goală, stupidă, fadă. Cum a putut el suferi atât de mult la gândul că este lipsit de tovărășia unor prieteni de acest soi și de spectacolul unor astfel de prostii, de această desordine mizerabilă?

Bietul Cavalena! Adevărul este poate altul! Adevărul este că, în aspra lui pușcărie, el s'a obicinuit prea mult, fără a-și da seamă, să discute cu el însuși, cu alte cuvinte cu cel mai rău dușman pe care îl are fiecare dintre noi. El a avut astfel percepțiunea limpede că totul este nefolositor și s'a văzut pierdut, singuratec, înconjurat de întunecime, strivit de propriul său mister și de acela al tuturor lucrurilor... Iluziuni! Speranțe! La ce ne servesc ele? Deșărtăciuni!... Și ființa lui abătută, nimicit în ce-l privește pe el însuși, reînvie puțin câte puțin, plină de milă față de alții care nu știu, care trăiesc, iubesc și suferă. Este oare vinovată soția lui, această biată Nene, dacă-i atât de geloasă? El este medic și știe că această gelozie feroce nu e altceva decât o adevărată boală mintală, o formă a demenții, cu alte cuvinte o nebunie care raționează. Tipică, forma tipică a paranoiei cu delirul persecuției. El spune aceasta tutror celor pe care îi întâlnește. Tipică, tipică! Biata lui Nene, ea bănuește că el ar vroi s'o omoare, pentru ca împreună cu fata să-și însușească toți banii ei!... Ah! atunci ce plăcută viață fără dânsa: libertate, libertate... dreptul de a face tot ce-ți place! Astfel vorbește ea ,biata lui Nene, pentru că ea însăși își dă seama că viața pe care și-o face singură și o face și la alții, nu mai este cu putință: ea vede că este chiar suprimarea vieții. Fa se suprimă singură, sărmana Nene, cu nebunia ei, și crede, desigur, că ceilalți vroesc să o suprime. Dar cu ajutorul jignirilor! Ea nu vede că aceste jigniri și le aduce singură .Ea dă corp tuturor bănuelilor născute din propria-i nebunie. Dar nu-i doctor doar și el? Dar dacă el, ca medic, înțelege toate acestea, nu urmează că ar trebui să o trateze pe biata Nene ca pe o bolnavă, ce nu este răspunzătoare de răul ce i-a făcut și continuă a-i face? Pentru ce să se revolte? Și în contra cui se revoltă el? El trebuie să o plângă, să-i fie milă, să stea lângă dânsa cu dragoste, să suporte, răbdător și resemnat, inevitabila tiranie. Și apoi, mai este și sărmana Luisetta, pe care a lăsat-o singură în acest infern, pentru a ține piept mamei sale care nu e în toate mințile... Ah! să vedem, să vedem, trebuie să mă întorc de îndată acasă, îndată! Poate că la urma urmei, în fondul acestei mile pentru soția și fiica lui, este nevoia de a scăpa de viața precară și la voia întâmplării care nu mai este făcută pentru dânsul. De altminteri nu are el dreptul să-i fie milă și de dânsul? Cine l-a scoborît atât de jos?

Poate el, la vârsta lui să-și reia viața după ce i-a tăiat toate firele, după ce s'a lipsit, pentru a face pe placul soției lui, de toate mijloacele pe care le avea la dispoziție? La urma urmei, el se va înjuga din nou la carul pe care l-a tras până acum. Nenorocitul a trădat până într'atât marea adversitate, subt toate aspectele cu care ea îl apasă; el lasă atât de bine să se vadă, când soția lui se află lângă dânsul, prin stânjeneala fiecărui pas pe care îl face, a fiecăreia dintre privirile sale, teama constantă că în acel pas, că în acea privire, ea să nu găsească prilejul unei scene, ceea ce face ca, deși este de plâns, să nu putem decât râde de dânsul.

Poate și fi râs și eu în dimineața aceia, dacă domnișoara Luisetta n'ar fi fost de față. Cine știe cât de mult trebuie să sufere ea de ridicolul inevitabil pe care și-l atrage tatăl ei și care se resfrânge și asupra ei, biata fată!

Un om de patruzeci și cinci de ani, ajuns în starea aceasta și a cărui femeie este încă atât de grozav de geloasă, nu poate scăpa de cel mai desăvârșit ridicol! Cu atât mai mult, cu cât el este atins de o altă disgrație ascunsă, de o urită calviție precoce datorită unei înfecțiuni tifoidale, de care a scăpat ca prin minune, astfel că bietul om este silit să poarte acum o perucă artistică subt pălăria atât de mare încât abia o poate cuprinde. Mândria acestei imense pălării și a tuturor acestor bucle de păr contrastează atât de violent cu aerul speriat, turburat și în același timp circumspect al figurei, încât este într'adevăr cu neputință să-l iei în serios, ceea ce desigur sfâșie în mod permanent inima fiicei sale.

— „Nu, iată, să vedeți scumpe domnule... cum ați zis, iertați-mă că nu am reținut?

— „Gubbio.

— „Gubbio, mulțumesc. Pe mine, știți, mă cheamă: Cavalena.

— „Da, Cavalena, știu, mulțumesc.

— „Fabrizio, numele meu de botez... sunt mai curând...

— „Da, un caraghioz...

Cavalena se întoarse foarte palid, cu gura deschisă, spre a se uita la soția lui.

— „Caraghioz, caraghioz, caraghioz! repetă ea de trei ori aceasta.

— „Nene, pentru Dumnezeu, respectă... începu Cavalena pe un ton amenințător; dar deodată se întrerupse, ochii i se încruntară, figura lui se contractă, strânse pumnii, cuprins de un spasm neașteptat și violent al stomacului... dar nu se întâmplă nimic! Fusese numai grozava sforțare pe care avea obiceiul de a o face asupra lui însuși pentru a se stăpâni, pentru a trage din furia lui conștiința că era doctor și că trebuia să-și trateze soția ca pe o biată bolnavă și să o plângă.

— Imi dați voie?

El mă luă de braț pentru a se îndepărta cu câțiva pași.

— „Este un caz tipic, știți? Biata micuță... Ah! trebuie eroism, credeți-mă, un mare eroism din partea mea ca să o pot suporta. Nu l-aș avea poate, dacă nu ar fi vorba de biata mea fetiță. Dar asta-mi ajunge! Vă spunem... acest Polacco, acest Polacco! să-l binecuvânteze bunul Dumnezeu!... acest Polacco! Dar iertați-mă, așa se face cu un prieten când cunoști nenorocirea lui? El a dus pe fiica mea să pozeze... alături de o femeie rea... cu o actriță care în mod notoriu... vă închipuiți !ce s'a întâmplat la mine acasă Și apoi imi trimite daruri... chiar și o zgardă pentru cățelușe... și o ustă de lire! o sută de lire!".

Incercai să-i explic că în ce privește darurile și cele o sută de lire, nu mi se pare că a făcut atât de rău, cum crede el. El? Dar el nu vedea nici un rău! Ce rău! Din potrivă era tare mulțumit, tare fericit de ceea ce se întâmplase! El era foarte recunoscător în adâncul inimii sale lui Polacco, pentru că încredințase fetii lui bucățica aceea de rol! Trebuia să pară indignat numai pentru a face plăcere soției lui. Abia începui să vorbesc cu dânsul și-mi dădui seama despre aceasta. Era încântat când mă auzi spunându-i că, în fond, nu se întâmplase nimic rău. El mă luă din nou de braț și mă aduse aproape cu de-a sila în fața soției lui.

— „Ascultă! Ascultă! Eu nu știu, dar acest domn spune... Te rog spune-i d-ta, spune-i... eu nu vreau să spun nimic... Am venit aici ca să restitui darurile și cele o sută de lire, nu-i așa? Pentru a da toate acestea înapoi. Dar dacă este vorba, cum spune acest domn... Nu mai știu nimic... să jignesc așa pe nedrept... să răspund cu un gest urît aceluia care nu are nici un gând de a ne jigni, de a ne face vre-un rău, căci eu cred... Nu știu ce cred, nu știu... Mă rog, pentru Dumnezeu, spuneți-i d-voastră, scumpul meu domn, spuneți-i... repetați soției mele ceea ce ați avut bunătatea de a-mi spune...

Nu a fost vina mea. Mă pregăteam să repet ceea ce-i spusesem, dar soția lui nu-mi dădu răgaz. Ea se răsti la mine cu ochii limpezi și transparenți de pisică înfuriată:

— „Nu ascultați pe acest caraghioz, pe acest ipocrit, pe acest actor! Nu-i vorba de fata lui și nu face din cauza ei mutra aceasta scârboasă! El, el ar vroi să umble pe la Kosmograph pentru că ar fi aici, ca un pește în apă, printre femeiuștile care-i plac, artiste ca dânsul, fâșnețe și binevoitoare... și nu-și face nici un scrupul de a pune pe fiică-sa înainte, de a se ascunde la spatele fetii lui, chiar cu riscul de a o compromite și a o pierde. Asasinul! El ar avea astfel pretextul să-și întovărășiască fata, înțelegeți? El ar vrea pentru fata lui...

— „Dar poți veni și tu, strigă Fabrizio Cavalena, ca scos din fire; nu ești tu acum aici, și tu cu mine?

— „Eu? mugi soția, eu, aici?

— „De ce nu, urmă fără a se intimida Cavalena; și întorcându-se spre mine: Spuneți-i, spuneți-i dacă Zeme el însuși nu vine pe aici?

— „Zeme? întrebă soția aiurită, încruntându-și sprincenele. Cine-i acela Zeme?

— „Zeme, senatorul! strigă Cavalena. Senator al Regatului, savantul cu reputație mondială.

— „Trebuie să fie și mai paiață decât tine!

— „Zeme care se duce la Quirinal? Zeme care este invitat la toate ospețele de ceremonie ale Curții? Venerabilul senator Zeme, gloria Italiei, directorul Observatorului astronomic! Dar pentru Dumnezeu, ai puțină rușine! Respectă, dacă nu pe mine, cel puțin pe una dintre cele mai ilustre figuri ale Patriei! El a venit aici, nu este adevărat? Dar vorbiți, scumpe domn, vorbiți vă rog, măcar din caritate! Zeme a venit aici și a consimțit să figureze și el într'un film, nu-i adevărat? „Minunile cerului"! El, senatorul Zeme! Și dacă Zeme vine aici, dacă Zeme consimte, el un savant mondial, eu spun... Mi se pare că pot veni și eu aici, pot consimți și eu la aceasta... Dar lucrul nu mai prezintă importanță pentru mine! Nu voi mai veni! Vorbesc acum numai spre a dovedi soției mele că acest loc nu este un loc de conrupție, în care pentru scopuri rușinoase vreau să duc pe fiica mea la perdiție! Mă veți înțelege, scumpul meu domn, și mă veți ierta: Vorbesc pentru soția mea! Ard ca pe jăratec când aud că mi se spune de față cu dânsa că eu vreau să o compromit, să o pierd conducând-o într'un local de perdiție... Haide, haide, faceți-mi această plăcere... introduceți-mă chiar acum la Polacco pentru ca să-i pot restitui aceste daruri, cele una sută de lire și să-i mulțumesc. Când cineva are nenorocirea de a fi căsătorit cu o femeie ca aceasta, trebuie să intre la mânăstire, să se dea la o parte de societatea oamenilor, s'o sfârșească odată și pentru totdeauna! Introduceți-mă la Polacco!".

Traducere de L. P.

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938

27 ian
„ASOCIAȚIUNEA" SIBIIU
Biblioteca Astra Sibiiu
Gr. I.

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL L • Nr. 27
SAMBATA 28 Iunie 1941
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Limba noastră

Limba noastră-i o comoară
In adâncuri înfundată,
Un șirag de piatră rară
Pe moșie revărsată.

Limba noastră-i foc, ce arde
Intr'un neam, ce fără veste
S'a trezit din somn de moarte,
Ca viteazul din poveste.

Limba noastră-i numai cântec,
Doina dorurilor noastre,
Roiu de fulgere, ce spintec
Nouri negri, zări albastre.

Limba noastră-i graiul pânii[1]),
Când de vânt se mișcă vara;
In rostirea ei, bătrânii
Cu sudori sfințit-au țara.

Limba noastră-i frunza verde,
Sbuciumul din codrii veșnici,
Nistrul lin, ce'n valuri pierde
Ai luceferilor sfeșnici.

Limba noastră-s vechi izvoade,
Povestiri din alte vremuri:
Și citindu-le 'nșirate,
Te 'nfiori adânc și tremuri.

Limba noastră îi aleasă
Să ridice slavă 'n ceruri,
Să ne spue 'n hram și-acasă
Veșnicele adevăruri.

Limba noastră-i limbă sfântă.
Limba vechilor cazanii,
Care-o plâng și care-o cântă
Pe la vatra lor țăranii.

Inviați-vă dar graiul
Ruginit de multă vreme,
Ștergeți slinul, mucegaiul
Al uitării 'n care geme.

Strângeți piatra lucitoare,
Ce din soare se aprinde,
Și-ți avea în revărsare
Un potop nou de cuvinte.

Nu veți plânge-atunci amarnic,
Că vi-i limba prea săracă,
Și-ți vedea cât e de damic
Graiul țării noastre dragă.

Răsări-va o comoară
In adâncuri înfundată,
Un șirag de piatră rară
Pe moșie revărsată.

AL. MATEEVICI

[1]) Grânelor.

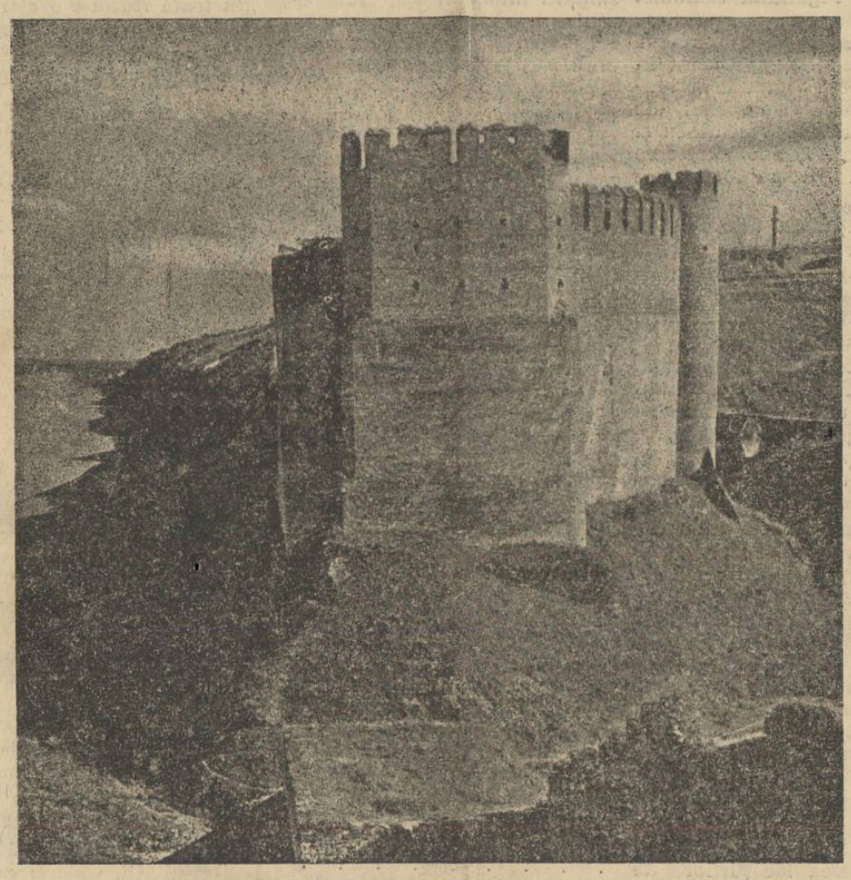

CETATEA HOTIN

ST. O. IOSIF

de G. C. NICOLESCU

Melodia și cuvintele au răsunat mai puternic, mai insistent și mai cu sens în zilele din urmă:

Veniți viteji apărători ai țării!
Veniți că sfânta zi a răsărit:
E ziua mare a reînălțării
Drapelului de gloanțe sdrențuit!
Veniți din toate unghiurile țării
Să cucerim ce-avem de cucerit!
La arme cei de-un sânge și de-o lege!
La arme pentru Neam și pentru Rege!...

Puțini și-au amintit însă numele Ardeleanului sensibil și delicat care a scris aceste versuri: St. O. Iosif. Valoarea lor artistică astăzi nu poate fi discutată. O funcție națională le impune conștiinței generale românești. Cu atât mai mult cu cât momentul în care marșul lui este reactualizat aproape coincide, printr'o ciudată voie a destinului, cu împlinirea a douăzeci și opt de ani de la moartea poetului, care părăsea lumea în plină actualitate a cântecului său răscolitor prin melodie și sentimentele, înlănțuite până atunci, ce le trezea.

Poetul St. O Iosif a avut o viață scurtă. In 1913, când s'a stins, în preajma zilei în care apare articolul acesta, el nu avea decât 38 de ani. S'a născut în Brașov, dintr'o familie a cărei origină este în comuna Drânșeni pe care o nedreptate istorică ne-a răpit-o fără să ne-o facă mai puțin românească, mai puțin a noastră, la 1875. Cu toată vieața lui scurtă și destul de necăjită:

O, Doamne, câte ți-am cerut
Și ce mi-ai dat în schimb tu mie!
Potop de chin dela 'nceput
Și-abia un strop de bucurie...

poetul are o activitate, cantitativ cel puțin, prodigioasă. După debutul din 1892, publică în numeroase reviste și scoate numeroase volume de versuri: Versuri (1897), Patriarhale (1901), Poezii (1902), A fost odată (1903), Din zile mari (1905) — o încercare de epopee al cărei erou e Ștefan cel Mare — Credințe (1905), Cântece (1912). Scrie de asemenea piesa de teatru în versuri cu subiect istoric-ardelenesc: Zorile (1907); evocă în proză câteva figuri din trecutul nostru cultural în 1913, traduce din Goethe, Schiller, Wagner, Corneille. Apoi, în colaborare cu scânteetoarea vervă și ironie a lui D. Anghel (mai ales ascunși amândoi sub pseudonimul A. Mirea), publică lucrări originale cum sunt: Caleidoscopul lui A. Mirea, poemul dramatic Legenda funigeilor, comedia Cometa, poemul istoric Carmen saeculare; în proză: Cireșul lui Luculus, Portrete; apoi traduceri din Ibsen, La Fontaine, Th. de Banville.

Evident, într'un moment de reactualizare a bucății lui nu cea mai realizată, coincizând cu acela al comemorării morții lui nu trebue să fim ispitiți să exagerăm însemnătatea din punct de vedere artistic a operii literare. Sunt incontestabile scăderi, într'o bună măsură însă nu atât ale lui cât ale epocii, căreia cu voie sau fără voie, scriitorii obișnuiți îi sunt subordonați. Dar nu este mai puțin adevărat că în această neostenită activitate pe tărâmul spiritual, care ea singură chiamă în chip necondiționat omagiul admirativ al oricărui om de cultură, se află unele aspecte, unele realizări și unele trăsături umane mișcătoare și vrednice de toată considerația.

(Urmare în pag. 5-a)

Mori de vânt basarabene

V'am părăsit la margine de sate...
Pe lanuri grâu de aur dădea'n copt.
Cu brațe răstignite ca un 8,
Ne-ați urmărit pe drumuri blestemate.

Cu mâinile spre boltă ridicate
Ca'n țintirimuri niște cruci de lemn,
Păreați că faceți lui Dumnezeu semn
Să vadă 'n lume câtă nedreptate...

Trăiți în lacrima ce-o strâng sub gene
Când o cunun cu-a miilor de frați:
Bătrâne mori de vânt basarabene
Pentru cine astăzi grâul măcinați?

Eu vă ascult de-aici și înțeleg
Că glasul vostru nu-i deodinioară:
E plânsul Basarabiei întreg
Și fiecare șoaptă, o ocară....

D. IOV

Marea cutremurare

Tristă întâietate a avut, dintre ținuturile românești, dealungul veacurilor, Bucovina: prima înstrăinare vremelnică de pământ — dar numai de pământ, căci în afară de o separație geografică, teritorială, nicicând nu s'a putut vorbi de cealaltă despărțire, a cugetelor — Bucovina a încrestat-o pe răbojul năpastelor neamului acestuia. Și curând — nici patru decenii — Basarabia a înscris o nouă durere în cartea sorții noastre.

A doua oară povestea s'a repetat, cu suprimarea celor patru decenii. Similitudinea e doar de mod: „de două ori răpite prin dol, prin șantaj diplomatic, Bucovina și Basarabia au fost de două ori recâștigate prin sângele Românilor" — se va scrie cândva în cartea cea mare a popoarelor.

A fost dat poporului acestuia deschis în cuget și faptă și dintr'o bucată croit, să răspundă întotdeauna cu jertfă la mârșăvii. Inalte i-au fost întotdeauna scopurile. Se cuvenea dar ca și căile să-i fie întotdeauna înalte. Viclenia murdară, compromisul și duplicitatea unei anume înțelepciuni „politice", n'au convenit lealității native românești. De câte ori a vrut să ne izbească, oricine a găsit putința, în „slăbiciunea" aceasta a sinceității și trufiei cinstei noastre.

Topim pentru a doua oară cu focul sângelui nostru, cătușele celor două surate moldovene: Bucovina voevozilor cucernici și a mânăstirilor culturii noastre centrale în Dumnezeu, Basarabia cetăților apărătoare de creștinătate.

Intâietatea lor istorică se păstrează. Istoria are un ritm organic și constantele țin de fluxul vital al organismelor. Acestea sunt din nou, provinciile *cele dintâi* desrobite. *Cele dintâi...*

In Basarabia și Bucovina se răstignește azi trupul răscumpărător de păcate al sacrificaților. Plumbii și oțelele care-i țintuesc de veșnicie pe ostașii de azi, fixează în cugetele judecătorilor de neamuri adevărata față a Românismului.

Moartea lor minunată, cumplit de minunată, cutremură inimile, apleacă tâmplele sbătându-se, ale Românilor.

Umbrele lor vor trage mâine la județ, cugetele toropite ale netrebnicilor de eri, care ne-au lăsat moștenirea unei faime de blestem.

De o săptămână Românul a reintrat în stăpânirea rosturilor metafizice ale existenței sale. De o săptămână trăim viața *noastră*, și nu pe cea hotărîtă de întâmplare.

O săptămână e prea puțin ca să poată ajunge până la tine, frate toropit de îmbuibarea simțurilor, cutremurul unei clipe ce nu se încrucișează cu cărările cirezii?

ION FRUNZETTI

Dulce Bucovină

In sufletele noastre, Bucovină, ai fost totdeauna întreagă și nici o lege a înjumătățirii sau poruncă a uitării nu ne-a putut frânge credința că, până nu se împlinește anul, va fi spălată, de pe lespezile sfintelor tale schituri și biserici, urma și umbra pângăritoare a păgânului.

Ai fost întreagă, fiindcă inima nu poate fi înjumătățită. Ea nu are nici nord nici miază zi, nici vest, nici răsărit.

Și tu, Bucovină, ești inima noastră.

Și anul de pribegie, dulce Bucovină, ne-ai fost, ca'ntr'un veac de răbdare și neclintită nădejde, lumina care ne-a luminat și căldura care ne-a încălzit și nici o lege a umilirii sau poruncă a tăcerii nu ne-a putut întuneca icoana de mare martiră către care ne înălțam rugăciunile cele mai românește rostite.

Am așteptat, am răbdat și am crezut, iară astăzi îngenunchiem în fața minunii care se împlinește. O, e neasemuit mai frumoasă decât ne-am fi putut-o închipui, această minune!

Și, de acum înainte, știm că nimeni nu ni te va mai prihăni și nici o putere dușmănească nu te va mai putea smulge din trupul sfânt al Moldovei pe vecie întregite și din hotarele și mai sfinte ale României pe care au înfăptuit-o și o înfăptuiesc toți marii noștri conducători pe drumul adevăratului destin românesc.

Binecuvântat fie ceasul acesta pe care-l binevesteau crestele munților Tăi, cu fiecare răsărit al soarelui și cu fiecare apus și după care tânjeau, părăginite și batjocorite, ogoarele Tale.

Și binecuvântat fie tot stropul de sânge românesc care se jertfește, rouă renăscătoare și aiasmă liberatoare, pentru eternitatea unirii Tale cu Țara care s'a cutremurat și pentru Tine în minutu-i, de cea mai dureroasă întunecare.

Ce ne-ai fost și ce ne ești nu pot spune cuvintele, căci, pretutindeni ni Te-a preamărit numai fapta românească, pe Tine plai al descălecării lui Dragoș, pe Tine, ținut de laudă și reculegere legendară a marelui Mușatin, pe Tine, altar de jertfă și credință a bunului Grigore Ghika.

De aceea am plâns de bucurie în 1918, de aceea am amuțit de durere în 1940 și de aceea Iți îmbrățișăm glia în 1941.

Și e curată această îmbrățișare ca și viața celor ce Ți se dăruie în lupta fără preget și precedent pentru dreptul la viață și onoare românească.

Ne închinăm Ție, dulce Bucovină, cum ne închinăm însoritei Basarabii, și credem în cea mai frumoasă renaștere a orizonturilor Tale românești.

TRAIAN CHELARIU

BIRUINȚA TINEREȚII

Negreșit că în multe literaturi, unde romanul nu a constituit preocupare, respins poate de unele firești porniri către lirism, influențele străine s'au așternut una după alta, învăluind în veșminte, colorate felurit, fondul original și propriu al autorilor.

Așa s'a petrecut în Italia, de pildă, cu mulți scriitori, a căror proză, îndeosebi cea de după război, păstra încă aromele venite de prin ținuturi îndepărtate, cu ecouri arhaice alteori, cu imagini obișnuite și înclinări asemănătoare.

Ici și colo însă au izbucnit talente desbărate de nostalgiu miracolului străin. Cu mijloace proprii, cu o lume și o viziune personală a lucrurilor, s'au scris povestiri care așează literatura italiană nouă în rândul creațiilor de seamă ale ultimilor douăzeci de ani.

Printre aceștia se rânduește romancierul Corrado Alvaro. Alegându-și subiecte din regiunea natală, cu amintiri, persoane și locuitori din satele munților, cu intenția vădită de a zugrăvi nesfârșita poezie a lucrurilor mărunte, a întâmplărilor petrecute în lumea umilă, ce nu știe să-și spună nici bucuriile, nici tristețile, el a scris câteva cărți care au trecut și hotarele Italiei.

Cazurile urmărite aici se mai întâlnesc, sub alte prezentări, și în alte literaturi. Este vorba de răsunetul ce l-au avut „ororile războiului", în realitate călirea trupului și a sufletului prin botezul de vitejie și de foc, — răsunet stârnit în tinerii ce învățau, pe atunci, să înfrunte moartea.

O generație care după experiențe adânc trăite, după șovăeli, după dezamăgiri, trecea la posturile de comandă ale țării renăscute sau care dorea aprig să renască.

Alvaro a înfățișat, cu alte cuvinte, istoria sufletelor ce au pregătit și conduc, însfârșit, Italia modernă, după mari greutăți și mari eroisme ale trecutului nu prea îndepărtat. O istorie a spiritului nou al vremii și al societății omenești din Italia și chiar din alte țări.

G. N. NEGOIȚA

FIXIER

Retipărim pe toți romancierii de dubitabilă duzină ai occidentului, dar nu avem încă o ediție demnă și definitivă a marelui și pitorescului nostru romancier Nicolae Filimon. Editori de tarabă, care nu veți ceti însemnarea asta, oare nu vă crapă obrazul?

E *tânăr. Adică plin de perfecțiunea tuturor defectelor.*

Nu știu dece apar atât de puține cărți bune, sau, mai bine zis, nu vreau să știu. Nu mă îndoiesc însă că undeva, cineva migălește o carte mare, pe care nu poate s'o dee astăzi la lumină. Pe fratele acela din umbră îl aștept. Cu asta, „criza cărții" va trebui să ia sfârșit!

Realizările celorlalți sunt rele, atâta vreme, cât tu ești ținut departe de ele și devin bune doar atunci când ți se dă îngăduința să le strici!

GLOSATOR

Curiozitatea nu e decât vanitate", afirma Pascal în **Pensées**. „N'ar călători nimeni pe mare, dacă ar fi să nu vorbească nimănui despre asta, ci doar pentru plăcerea de a trăi, fără nădejdea că va povesti cuiva cele văzute".

Nimic nu poate fi mai frumos decât însingurarea a doi oameni, de ceilalți, prin prietenie. Căci prietenia se trăește prin permanente crispări, în momente de semidementă, o luptă disperată între iubire și ură. Și până acum, numai doi au fost prieteni cu adevărat: Iuda și Iisus.

Prutul are de veacuri o formă neverosimilă. Pentru o hartă a României, Prutul nu poate însemna niciodată o graniță. Ghebosat sub povara acestei nedorite însărcinări de geografie politică, Prutul are un traseu inestetic. Inlăuntrul unei hărți cu granițele mai largi, Prutul este un râu ca oricare altul, ghemuit înlăuntrul malurilor sale, care-l excedează.

Se pare că în curând, adevărata misiune a Prutului va fi restabilită. Imputări nu i se pot face lui, pentrucă niciodată nu s'a simțit bine în rolul de hotarnic. Dar dacă va fi scutit de misiunea sa nepotrivită, Prutul va pierde — odată cu caracterul veleitar, ridicolul.

Mentalitatea orășeanului dependent de manufactura sau biroul din care se hrănește este incorigibilă.

Nici războiul nu poate schimba un orășan, până într'atâta încât manifestările lui specifice să fie anihilate.

Recentele alarme au dat naștere de pildă, la scene stranii: onorabile cucoane cărându-și în adăpost geamantanul cu rochii, sau matroane trecute de vârsta legală, purtând strâns în mână... quinta royală câștigătoare dintr'un pocher întrerupt cu nepoliteță de bădărănia războiului aerian.

O tempora! ar exclama latinul. Uf! ce vremuri! — suspină ca un ecou tihnita mentalitate a comodității burgheze.

Dar nimeni nu completează: O, Mores !

LAFCADIO

VIAȚA DE DINCOLO DE RAMPĂ

Cronica dramatică

INTOARCERI

Ecranul

TEATRUL REGINA MARIA: „ADAM SI EVA", COMEDIE IN 3 ACTE, DE R. NIMIEROWICZ.

S'a întâmplat ca premiera piesei „Adam și Eva" să aibe loc tocmai în ziua când bravii noștri ostași, la îndemnul Generalului, porneau să recucerească pământul scump al Bucovinei și Basarabiei.

Mulți din obișnuiții spectatori ai premierelor fuseseră chemați de datorie dincolo de Prut, acolo unde se îndreaptă acum gândul nostru, al tuturora.

Așa dar, doamna Maria Magda și domnul Ion Aurel Manolescu au jucat în fața unei săli aproape goale. Putem spune că dânșii au înțeles de minune rostul actorului în aceste vremuri sbuciumate: să descrețească frunțile spectatorului, să-l plimbe pe acesta timp de trei ceasuri în lumea minunată a visului.

Piesa domnului Roman Niemirowicz îndeplinește de-ajuns această condiție. Povestea americanului hotărît s'o cucerească în 3 zile pe tânăra și nobila englezoaică a izbutit să-i distreze pe puținii spectatori din sală. Am avut tot timpul impresia că asistăm la o versiune modernizată și cu numărul personagiilor redus la strictul necesar (El și Ea) a acelei minunate Femei îndărătnice a lui Shakespeare.

Sarcina pe care și-a luat-o autorul este — trebue s'o recunoaștem — îndeajuns de dificilă. O piesă „în două personagii" are foarte puține șanse de a întruni sufragiile publicului.

Spectatorii sunt obișnuiți să întâlnească în piesele de teatru cât mai multe personagii. Și sunt și mai mulțumiți atunci când piesele sunt astfel întocmite pentruca unul sau două personagii să nu rămână prea mult pe scenă, ci, dinpotrivă, să defileze în fața rampei cât mai multe chipuri noui.

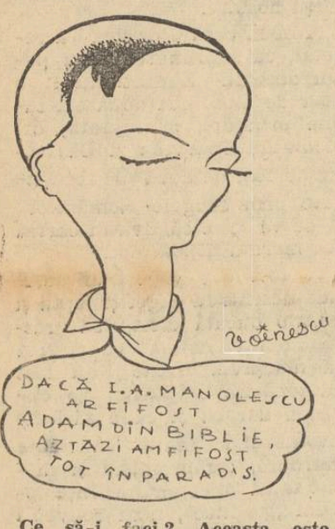

Ce să-i faci? Aceasta este mentalitatea spectatorului. La fel ca și copilul care vrea să se joace mereu cu alte jucării, tot așa nici spectatorului nu-i place să aibe în față prea mult timp, același actor.

Dar odată ce domnul Nimierwitz și-a propus să realizeze o piesă în trei acte cu numai două personagii, trebuia să recurgă la anumite procedee pentru a nu plictisi publicul. Și putem spune că a reușit în mare măsură. Un dialog cât se poate de vioiu a isbutit să țină încordată atenția spectatorilor, dealungul celor 3 acte. Meritul este și mai mare când ne gândim că subiectul piesei nu era tocmai original.

Autorul a mai recurs apoi la câteva trucuri, **cari au izbutit, ca să spunem așa, să păcălească publicul.**

Pe lângă cele două personagii, au mai jucat în piesă roluri importante și câteva obiecte.

Astfel, din când în când, pentru a evita monotonia, autorul a renunțat la dialogurile dintre cei doui eroi, obiectele despre cari am mai vorbit luând locul „partenerilor de discuție".

Astfel, am avut ocazia să asistăm la o răfuială dintre tânăra englezoaică și... un aparat de radio sau la o declarație de dragoste făcută de americanul năstrușnic, unei... fotografii.

Și astfel, spectatorii, cari veniseră cu oarecare neîncredere la această piesă „în două personagii", au fost siliți până la urmă să constate că s'au distrat mai mult chiar decât la una din acele farse fără sens dar cu multe personagii.

Am avea de făcut o singură obiecție. Autorul n'a isbutit, de-alungul celor 3 acte să traseze prea bine caracterul eroilor săi. Astfel, americanul care în primul act apărea sub înfățișarea unui om hotărît, adevărat business-man, **în celalte două acte se schimbă cu desăvârșire, semănând mai mult cu un elev, la „prima sa dragoste". Ni se va putea răspunde că dragostea este înde-ajuns de nătrușnică, putând să schimbe un om până la gradul în care ceilalți să nu-l mai poată recunoște. Și în fața acestui argument, nu putem decât să ne înclinăm.**

Inainte de a isprăvi, vom mai face o constatare: de câte ori un autor prezintă o piesă cu mai puține personagii, se poate remarca în opera sa mult mai multă străduință de a da un lucru bun, decât în piesele cu mulți eroi.

Putem da astfel exemplul piesei lui Heinz Courbier. „Aimée", în care nu apăreau decât 4 personagii și două revolvere. Sau, un și mai bun exemplu poate fi acela al piesei într'un act a lui Cocteau: „Vocea", în care singurele personagii erau o femee și... un telefon.

Ajungând la distribuție, vom împărți de-o-potrivă elogii, atât doamnei Maria Magda, cât și

domnului Ion Aurel Manolescu. E drept că am remarcat în jocul lor oarecare nervozitate, foarte explicabilă însă față de împrejurările în cari s'a prezentat premiera.

In orice caz ambii interpreți s'au achitat minunat de greaua sarcină ce și-o luaseră, speculând fiecare situație amuzantă, oferită de text.

Domnul Zirra a dovedit că este un priceput regisor. Câteva din trouvailleurile sale **au distrat** sala.

Am remarcat, totuși câteva **scăpări din vedere** ale regiei, dintre cari cea mai gravă este aceea remarcată în scena **lecturei gazetei pe dos.**

Numai cuvinte bune avem de spus despre traducerea excelentă a domnilor Radu Beligan și Stan Iorga.

TRAIAN LALESCU

CINE ESTE CYRANO?

La această inofensivă întrebare, oricine poate răspunde: „Cyrano este un erou al lui Edmond Rostand".

Foarte just. Nenorocirea este însă că acest nume servește și de pseudonim unui june gazetar teatral, care arată a fi cât se poate de priceput în teatru, informând cititorii unui săptămânal teatral despre croitoreasa domnișoarei Virginica Popescu sau despre numărul pe care-l poartă la pantofi, comicul Birlic.

Nu putem vedea prea bine din articolele, interviewurile și epigramele iscălite de domnul Cyrano dacă dânsul, în fond, are cunoștințe **despre ceeace se poate numi „teatru serios".**

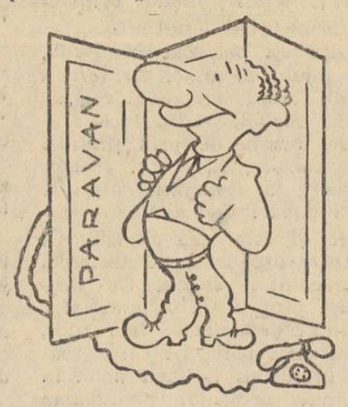

Un singur lucru știm: gazetarii evrei nu mai au ce căuta în coloanele ziarelor și revistelor românești. Chiar atunci când îi cheamă Jack Berariu și când iscălesc Cyrano. Ar fi timpul ca până și Cyrano să aibe decența să-și vadă puțin de lungul nasului.

T. L.

Recitând, cu interes înnoit, cartea atât de amară în care apologetul regimului comunist *André Gide*, își mărturisește desamăgirea după întoarcerea sa din Rusia, mi-a revenit în minte o piesă semnată de laureatul premiului național de poesie, d. dr. V. Voiculescu și jucată, cândva, sub auspiciile *„Ateneului Nicolae Iorga"*, pe o scenă bucureșteană.

Indrăznețul act dramatic de care e vorba, aducea într'o limbă curată și melodioasă, un îndemn la împăcarea și înfrățirea tuturor oamenilor într'o credință unică.

Era cântecul de pocăință al unui tânăr scăpat din „raiul bolșevic", unde nădăjduise să afle deslegarea tuturor problemelor pe care tinerețea și setea lui de ideal, îl îndemnase să o caute acolo.

Spovedania acestui tânăr, fanatizat o vreme de mirajul unei dreptăți sociale și a unei religii întemeiate pe isgonirea lui Dumnezeu, este acum, la începutul cruciadei noastre, după zece ani de când a fost scrisă, un document literar deosebit de prețios și o nouă dovadă că *inspirația poeților* este uneori încărcată de uluitoare prevestiri.

Iată cum se exprimă fugarul nostru după ce își mărturisește vina de a fi participat la distrugerea lăcașurilor de rugăciune și la prigonirea drept credincioșilor:

„Am văzut atunci, că zadarnic dărîmasem bisericile, puterea lor nu ședea în cărămizi, ci în suflete. Dărîmam templul de zidărie și în locul lui se alcătuia în adânc, unul din suflete, nevăzut, neatins.

Oamenii nu se mai duceau la biserică, aduceau biserica între ei și pe Dumnezeu între dânșii. Și-i slujeau toți... fiindcă, acolo, credincioșii trăesc ca în bisericile de la început; fiecare e preot și apostol. Toți fac la un loc, o singură obște credincioasă, în care bate o singură inimă uriașă, Dumnezeu!

...De ce îi chinuiam, de aia erau mai fericiți.

Cu cât îi băteam cu atât se bucurau mai mult. Pe cât îi omoram, pe atât viețuiau mai adevărat și creștea numărul lor, ca într'o minune. Iar biserica, scăpată de turle și de clopote, ușurată de odăjdii și de podoabe, curățată de bogății, a ajuns nevăzută, dar pretutindeni, mlădioasă ca o mireasmă, puternică, ca un duh atât pătrunzător. Ce fericire pentru biserică! E ca o cămilă scăpată de povară, care aleargă, aleargă slobodă, către isvoare, sub palmierii pustiului, peste ruinele Rusiei".

Și mai departe:

„Credința stă și crește sub bolșevici, așa cum crește grâul sub zăpadă. Necredincioșii pier sub bolșevism. Dar credincioșii îi mănâncă și-i topesc cum mănâncă grâul zăpada. Și deodată te trezești cu grâul verde și holda bogată. E limpede. Lumea intră într'o grozavă iarnă spirituală și amenință să piară de gerul materialismului... Atunci Dumnezeu a așternut toată zăpada asta a bolșevismului sub care adevărata credință stă și așteaptă primăvara, învierea".

. . . . . .

Iar drept încheere, această minunată tălmăcire a unei ne-

voi de credință pe care nici o opreliște n'o poate curma:

„In toată Rusia e o alergare, o răvnă după Dumnezeu, ca setea de aer într'o odae care a stat mult timp închisă. De obicei aerul nu-l simți, dar când îți lipsește, Doamne, cum ți se umflă nările și ți se bate pieptul chemându-l. Așa e la ei acolo. Bolșevicii se duc, trec. După ei se ridică o altă lume, cu ei în cap. Acolo, numai cred oamenii, ci sufletele din ei, fără ca ei să mai știe, așa cum respirăm.

Dumnezeu din fiecare, se caută pe sine însuși — și se găsește în ceilalți... și se bucură și se bucură și se bucură, ca un copil...

. . . . . .

Spre acest popor căruia i s'a furat bucuria de a se închina lui Dumnezeu, au pornit acum vrednicii urmași ai atletului lui Christos — voevodul sfânt al creștinității. Oștenii porniți să lupte sub semnul crucii, nu vor elibera astfel numai cetățile și pământul nostru strămoșesc, de sub stăpânirea păgână — ci vor elibera din cătușele necredinței și ale întunericului, însuși sufletul poporului rus, din care se trage *Petru cel Mare* și *Tolstoi*.

Fiindcă Dumnezeu, gonit din Rusia — este așteptat de mult să se întoarcă.

SERGIU DUMITRESCU

CINEMA TRIANON: O aventură în Haiti.

Un film destul de agasant, a cărui acțiune, mult prea siropoasă pentru timpurile noastre, decurge „ca la carte".

M'așî fi așteptat totuși ca această așa zisă „Aventură" care nu-i altceva decât drumul spre burghezie a unui cetățean cumsecade, să se petreacă într'adevăr în Haiti. Pitorescul acestei insule ne este însă prea puțin înfățișat de regisorul acestei „realizări exotice" — foarte sgârcit cu exterioarele filmului.

Din motive economice, majoritatea exterioarelor, sunt „cartoane pure".

In rolul principal, Gustav Knut își dă toate silințele să joace rol de îndrăgostit, deși are capul unui pepene cu mustăți.

Alături de el Gisela Uhlen — o artistă nouă care a reușit să ne dea imaginea unei femei corecte sufletește, de ce-a fost crezut totuș „că tot ce sboară se mănâncă".

Singurele elemente atractive din film, dansatoarele din Habana.

CINEMA ARO: Misteriosul Domn Victor.

Mă întreb dacă „Misteriosul Domn Victor" ar putea avea succes, măcar, ca piesă de teatru.

Ca film, în nici un caz.

Cu resemnarea omului care a aruncat banii pe fereastră, asiști la diversele probleme de conștiință, pe cari interpretul principal și le pune, mai mult decât „auralenti".

Sper că nu greșesc afirmând că, de data aceasta, Raimu pare că uită din când în când că filmează, fiind prea teatral.

Ținând seamă de anii cari au trecut dela turnarea acestui film, o vedem pe Vivianne Romance în rolul unei femei mai puțin fatale ca în filmele ulterioare, cari i-au adus „sufragiile admirative" ale spectatorilor și disprețul spectatoarelor refractare „acestui gen de individă".

Alături de Pierre Blanchard și el destul de teatral, Madeleine Renaud ne înfățișează tipul femeii măritate cu un om cu multă grije „de casă", însă prea puțin preocupat de sensibilitatea sufletească a romanticei lui soții.

Un film pentru gospodarii cari se cred „soți model", fiindcă se ocupă — după a lor părere — mai mult decât alții — cu alimentarea cu trufandale a cămării.

ADRIANA NICOARA

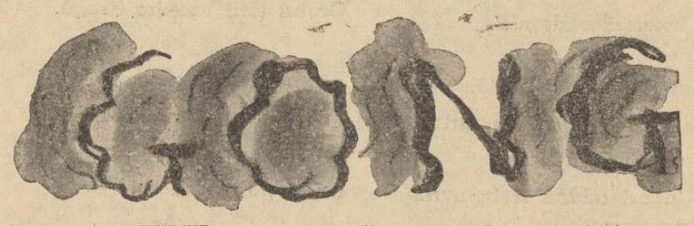

ORA OSTAȘULUI

înfrățește de multă vreme, în aceiaș gând și în aceiaș răvnă, la postul nostru de radio, pe toți slujitorii scrisului, muzicii și teatrului românesc.

Și putem spune azi — când *actualitatea* **acestei ore, devine un omagiu pentru cei cari i-au prevăzut utilitatea, ca și pentru cei a căror contribuție i-a sporit zi de zi puterea de sugestie asupra ascultătorilor — putem spune azi, că între mijloacele de propagandă națională, folosite până în prezent — *„ora ostașului"*, împlinită sub privegherea distinsului ostaș, d. locotenent-colonel Stancov, s'a rânduit în loc de frunte.**

ATLETUL LUI CHRISTOS

Ștefan-Vodă al Moldovei, a cărui amintire călăuzește azi pasul oștenilor chemați să-i recucerească altarele pângărite de necredincioși, va fi — asta ne e nădejdea și credința — reînviat curând pe scenele Teatrelor Naționale din Cernăuți și Chișinău.

Fruntașii Teatrului Național, se pregătesc de pe acum să ia chipul și straele celor zugrăviți pe zidurile vechilor mânăstiri din Bucovina și să dea glas voevozilor și ostașilor nemuriți în cronici.

Fie ca glasul acesta să răsune, cât mai curând, pretutindeni unde sunt suflete însetate să-l audă.

IN URMA TUNULUI,

cotropitorii pământului moldovenesc, au făcut să vuiască piețele orașelor de cântece și jocuri.

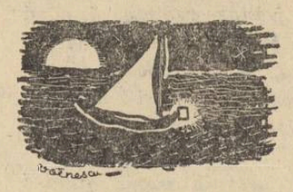

Poporul înfricoșat a fost apoi ispitit să vie la spectacole, cu vicleșug ticluite, ca să-l îndemne la supunere și aplauze pentru năvălitori.

Și artiștii lui Stalin, au luat locul soldaților lui.

Cei cari au fost față la trimiterea acestui dar, nu s'au sfiit să ne spue că republica roșie, nu și-ar fi putut dobândi niciodată faima ei nefastă și atât de efemeră — dacă i-ar fi lipsit scriitorii și artiștii.

Să luăm aminte...

ACTORUL N. N. MATEI

pe care puțini îl știu scriitor cu duh și gazetar cu condei sprinten, e auzit tot mai des, de la o vreme, în emisiunile de teatru radiofonic.

Și e ascultat mereu cu bucurie, actorul acesta, nu numai pentru graiul său blajin moldovenesc, cu care știe să-și farmece ascultătorii — ci și pentru chipul cum știe să se exprime *în cadrul orei satului*, pe înțelesul celor pentru care însuși *Ion Creangă*, a știut să scrie cândva, așa cum vorbește azi *actorul Matei*.

GHEORGHE SOARE...

...speackerul postului de radio România, actorul Teatrului Național și colaboratorul nostru se poate număra de câtva timp în rândul fericiților părinți. Botezul flăcăului lui Gheorghe Soare

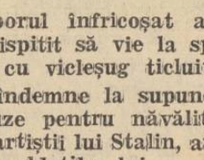

a avut loc într'un cadru cât se poate de original: In fața microfonului radiofonic. Și astfel s'a dat veste în întreaga țară că Gheorghe Soare, simpaticul nenea Ghiță, are de acum încolo un fecior, sprijin al unei bătrâneți, care este, de altfel, destul de îndepărtată.

S. D.

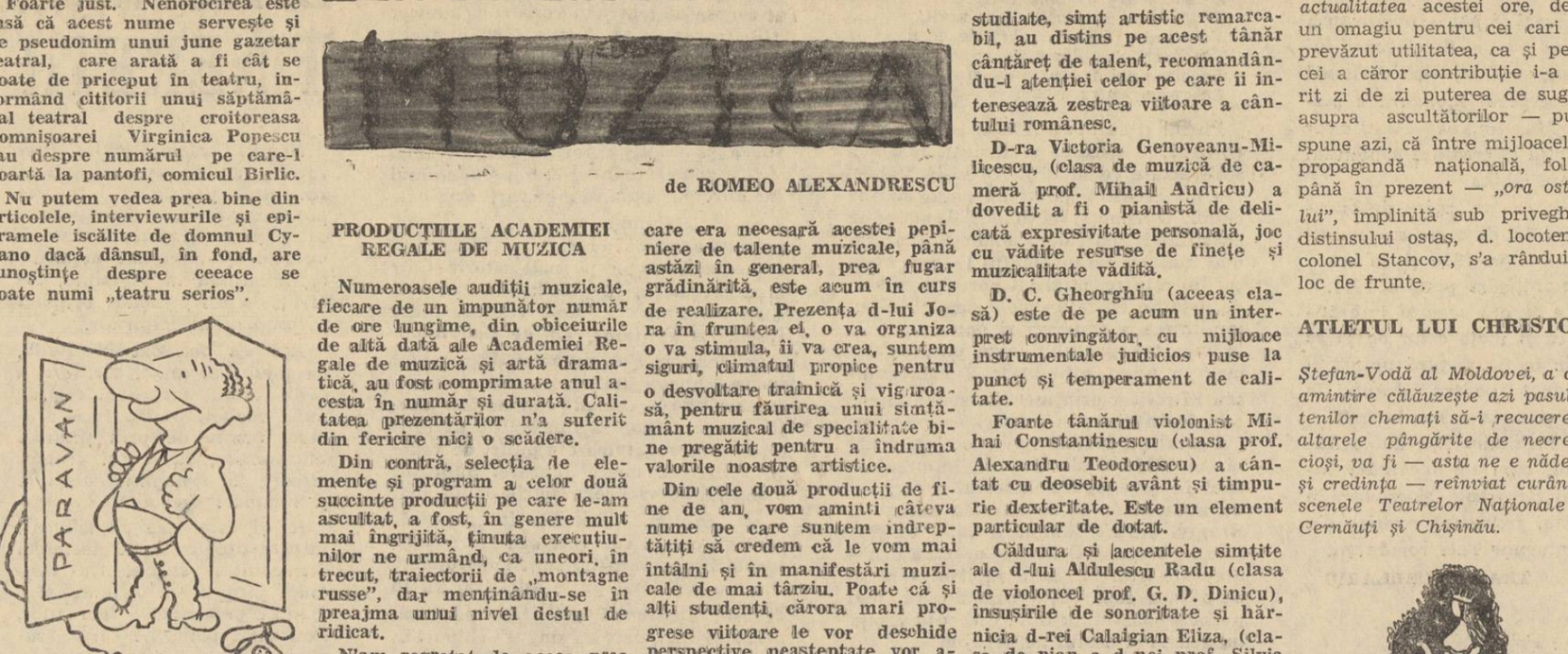

LA COIFFEUR

— Te rog să-mi razi barba, nu mai e la modă.

NOTE GERMANE

THEODOR GOSEN

Numai cu puțini ani în urmă s'a afirmat la noi, și anume în cadrul unor discuții foarte aprinse în jurul unui mare poet, că nu are nici un fel de importanță materialul la care recurge artistul spre a-și realiza opera. Și s'a spus că... zeii pot fi sculptați și în „café glace", ...marmorei de Paros și Carrara fiindu-i rezervat, probabil, numai dreptul de a fi rocă brută de construcție.

Cât sens și câtă valoare poate avea astfel de aserțiuni, rămâne de văzut.

Există însă o legătură strânsă între material și plasticizarea lui. Granitul îngăduie un anumit registru de forme și ceara unul cu desăvârșire opus. A imprima bronzului turnat efectele obținute în plastelină, este tot așa de greșit cum greșită e întrebuințarea gresiei acolo unde ții să arăți care este specificul lemnului.

Orice material plastic își are legile tectonice cari nu trebuie neglijate și pe cari nici un mare artist nu le-a neglijat.

In lucrările-i mai noi, sculptorul german *Theodor Gosen*, a pus și a rezolvat tocmai problema importantă a artistului față de virtualitățile plastice ale materialului în care lucrează.

Iată, spre exemplu, acest expresiv și, din punctul nostru de vedere, tematic cap al *Zeiței*

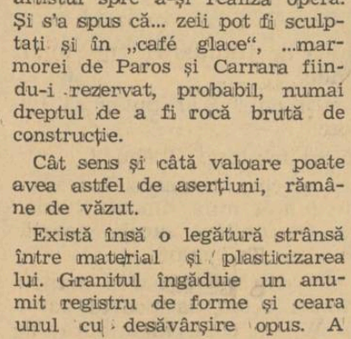

Zeița Destinului

Destinului în liniștea și liniile căruia se revelează, clare și nobile, forțele tectonice ale bronzului. Totul ce ar fi stăruit drept reminiscență a gipsului și a cerei a fost eliminat cu superioară înțelegere și stăpânire artistică. Ceeace vorbește aici este metalul și numai metalul.

Aceeași permanentă grijă de a nu trece cu vederea sau a falsifica esențele materialului, o remarcăm și'n arta de medailist a lui Gosen, căci argintul în care lucrează acest neobosit creator de frumuseți, se prezintă liberat de orice balast nespecific și, deci, nesemnificativ.

Gosen procedează cu un minimum de modelare și reușește, ținând seama și de funcția decorativă, să dea medaliilor și plachetelor sale valori maxime.

Tema dantescă *Paolo VI* și

Francesca și Paolo

Francesca e, astfel, mai sugestiv și mai în graiul de vis al argintului, iară plutirea perechii curate prin fața nesfârșitului convoi al celor căzuți în păcatul destrăbălării și adulterului, este, tehnicește, o realizare contrapunctică de mare maestru.

Dar jocul de forțe dintre funcția decorativă și cea tectonică apare și mai evident în *Zi nouă*.

Zi nouă

THEODOR GOSEN

dovedește cum nu se poate mai definitiv, că 'n artă contează și materialul și că „zeii" nu pot fi sculptați nici într'un munte de înghețată.

INTR'UN „ALT CUVÂNT PENTRU POEȚII TINERI", Goethe mai mărturisea:

„Maistru ne este acela sub a cărui conducere ne exercităm necontenit într'o artă și acela care ne comunică, pe măsura în care ajungem la abilitate, acele principii în conformitate cu cari dacă acționăm, atingem în modul cel mai sigur, țelul dorit.

In acest sens nu am fost maistrul nimănui. Dacă însă ar trebui să spun ce am devenit pentru germani în deobște și, în special, pentru tinerii poeți, atunci am desigur voie să mă numesc liberatorul lor; căci ei au văzut în exemplul meu că, precum omul trebuie să trăiască din lăuntru înspre afară, la fel și artistul trebuie să acționeze din lăuntrul său, prin faptul că, manifeste-se cum va vrea, el va aduce la lumina zilei numai propria individualitate.

Dacă se pune bucuros și vioi pe lucru, atunci își vădește, desigur, valoarea propriei sale vieți, măreția sau frumusețea sau, poate, chiar plăcuta măreție care i-a fost dăruită de natură. Eu de altfel pot vedea foarte bine pe cine l-am influențat în sensul acesta; căci din acest fel de influență rezultă un mod de poezie a naturii, — și numai în acest fel este posibil să fii original.

Din fericire poezia noastră stă, tehnicește, așa de sus, iară valoarea unui conținut demn este așa de evidentă, încât vedem apărând noutăți minunat de îmbucurătoare. Dară lucrurile se pot încă îndrepta și nimeni nu știe încotro vor mai duce; numai că fiecare trebuie să se cunoască pe sine însuși, să știe să se aprecieze în mod critic, deoarece aici nici un fel de unitate de măsură streină și extrinsecă nu poate fi luată în ajutor.

Dar să spunem pe scurt despre ce este vorba. Poetul tânăr să exprime, indiferent sub ce formă, numai ceeace este viu și se manifestă activ; să elimine orice spirit de contrazicere, toată reavoința, toată vorbirea de rău și totul ce poate numai să nege, — căci din acestea nu se alege cu nimic.

Nu pot să le recomand destul de serios tinerilor mei prieteni că ei trebuie să se observe ca, dispunând de o anumită facilitate a expresiei ritmice, să câștige tot mai mult în conținut.

Conținutul poetic este însă comeni nu ți-l poate da ț(Ildșacmf ținut al propriei tale vieți; nimeni nu ți-l poate da, nimeni nu ți-l poate împuțina, ci cel mult întuneca. Totul ce este orgoliu, adică autosuficiență fără temeiu, va fi tratat mai rău ca oricând!

A te declara liber este o încumetare mare; căci declari concomitent că vrei să te stăpânești; și cine e în stare s'o facă? Prietenilor mei, poeților tineri le vorbesc astfel cu privire la aceste lucruri: Voi adică nu aveți nici un fel de normă, — și trebuie să v'o dați voi înșivă: întrebați-vă numai, la fiecare poem, dacă are ceva trăit drept conținut și dacă această trăire v'a promovat. Voi nu sunteți promovați dacă jeliți într'una o iubită pe care ați pierdut-o prin îndepărtare, necredință sau moarte. Toate acestea nu au nici o valoare, chiar dacă jertfiți la realizarea lor încăodată pe atâta îndemânare și talent.

Noi trebuie să ne ținem de viața care merge înainte și să ne examinăm în anumite ocazii; căci așa avem dovada momentană dacă suntem vii, și cu prilejul unei observații mai târzii, dacă am fost vii.

TRAIAN CHELARIU

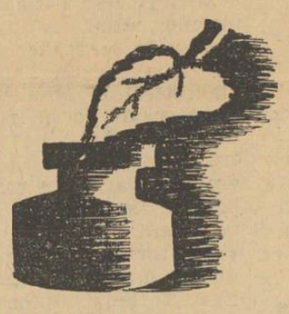

NOTE ITALIENE

Notița biografică ce însoțește, într'o revistă italiană, cele două clișee reproduse aici, ne instruește asupra vârstei și activității lui Mirko Vucetici, dar numai asupra acelora dintre împrejurările și faptele vieții sale, care se pot prinde în câteva cuvinte cu aspect de notă într'un lexicon. A descifra însă biografia unui artist în piatra pe care o taie, este mai puțin o operație de exactitudine, poate, însă cu mult mai multe satisfacții interioare.

Aceasta poate părea profesioniștilor criticei de artă o atitudine de condamnabil diletantism. Insă pentru cel ce crede în viața spiritului și în semnele pe care el le încrustă în impasibilitatea unei materii nu totdeauna ospitaliere, încercarea de a desprinde dialectica stranie, capricioa-

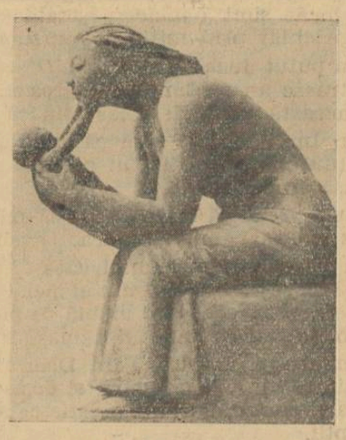

Eva, mamă

să la prima vedere, însă cu multe surprize de constanță și determinare în stil, atunci când o adâncești, nu poate fi o experiență ușor de lăsat la o parte.

Nu renunțăm, așa dar, la acest joc, oricât de gratuit și nefondat s'ar părea, nici atunci când ne găsim în fața acestor două reproduceri, după operele lui Mirko Vucetici.

Am fi ghicit, așa dar, că s'a născut, cum spune notița, la Bologna? Ar fi fost desigur greu de indicat un oraș anume.

Dar am fi presupus că e un italian? Poate. Sunt multe calități italienești în felul de a înțelege fizionomia, în compoziție, în o serie nesfârșită de infinitezimale diferențe de structură, față de ceeace pot face germanii, francezii ori slavii.

Dar slav, slav de origină am fi putut ghici că este?

Mirko Vucetici, chiar dacă nu-i cunoști numele acesta de vârtej alpin și de bulboană cu învolburare de torente, nu poate fi decât slav de sânge. Aceasta e poate mai puțin vizibil pentru italienii în mijlocul cărora trăiește și a căror limbă o vorbește probabil ca un italian, devreme ce și-a făcut din peninsula mediteraniană o patrie. E adevărat, Mirko Vucetici a fost cândva mânat de nostalgii nelămurite, de legitime promisiuni de fericire artistică, de glorie și succes material, înspre limanul tuturor nădejdiilor: America. Aceasta e propriu tuturor desrădăcinaților: căutarea unei misterioase țări făgăduite, a unui Erewhon așteptat, înlăuntrul căruia nețărmurita izolare a artistului să se topească, într'o universală înțelegere.

Și Mirko Vucetici e un dublu desrădăcinat: întâi, ca artist. Adică pentrucă este dintre acei oameni evadați din acțiunea la care te condamnă blestemul păcatului originar, pentru a se refugia în contemplația unor ceruri interioare. Pe urmă, în al doilea rând pentrucă e — slav fiind, dalmatin sau croat probabil — s'a trezit într'un peisaj italian altul decât cel al substratului său originar al subconștientului depozitar de ancestrale experiențe.

Pentru noi, pentru Români, este însă cu mult mai ușor decât pentru compatrioții săi prin adopțiune, să ne dăm seama de caracterul slav al artei italienești pe care o practica Vucetici. E aceeaș problemă care s'a pus cu ocazia discuțiilor despre sculptura lui Ivan Mestrovici. Italienii n'au văzut în el decât influența lui Michelangelo. Românii au văzut ceva mai mult: substratul bizantin al oricărei manifestări plastice a slavului. Duhul de pravoslavnicie domnitor atâtea veacuri printre cei adăpați la izvoarele Ohridei ortodoxe, nu este chiar atât de ușor de lepădat sau de convertit.

Există — cum a fost pus în evidență de filosofii stilurilor, de Lucian Blaga printre alții, o anumită tendință spre elementar, spre stilizare esențială și idealistă, care numai în dogma ascetismului răsăritean își putea avea originile. Sfinții mozaicurilor ravenate, casi statuile stângace, spintecate prizmatic și trepanate pe zidurile monumentelor bizantine, trăiesc îndărătul formelor oricât de moderne, ale artei acceptate de sufletul oricât de puțin slav, al artistului.

Priviți „Eva mamă" a lui Vucetici.

Veți remarca poate la început, calitățile de expresie, „literatura" operei, anecdota ei vizibilă imediat. Este datorită contactului cu muzeele de artă italiene, desigur, dacă sculptorul slav reușește atât de exteriorizat, sentimentul dominant al operei.

Tandrețea mamei care-și întinde, într'un gest atât de familiar, capul, înspre mânuțele pruncului care-l cuprind, toată drăgălășenia gestului acestuia, este de calitate italienească, fără îndoială. Dar la priviți mai atent, simplitatea stilizării prizmatice, reducerea la minimum a reliefurilor tactile, încadrarea statuei într'o linie pur vizuală, cât mai depărtată de accidental, cât mai aproape de esențe! Gestul mamei și mișcarea copilului sunt terestre. Ele aparțin aproape speciei artei „de genre", am zice, însă idealul formal e bizantin. El acordă o aură de divinizare personagiilor.

Eva mamă nu mai e o femee, este principiul însăși, etern, al femeei mame. Este reducerea realității la rădăcina ei pătrată, dacă ne putem exprima astfel.

La fel, grupul este în tradiția italiană. Compoziția însă, cu crucea perpendicularelor dură și unghiulară — caracterul unei anume dârzenii slave, a unei anumite sinceități de caracter, este cu totul opusă canoanelor Renașterei, din care încă arta italiană se inspiră.

Oblicitatea celor două linii paralele: axa trupului femeei și cea a copilului, înclinate de 45° față de verticala genunchilor și orizontala coapselor, este un element care rupe armonia totului, așa cum în echilibrul unui suflet obișnuit s'ar însămânța germenul dementei specific slave, acea atât de prețioasă dementă.

Corrado Pavolini

In mască apoi, în figura atât de italienească a lui Corrado Pavolini — pe care Bucureștenii l-au putut vedea acum câtva timp, se pot iarăși distinge trăsături stilistice care rup standardul italienesc. Dar pe acestea le descoperiți D-voastră cititori, dacă ați învățat jocul despre care vorbește începutul notei noastre.

I. F.

JURNALUL UNUI ADOLOSCENT

4 Iunie...

Plouă. E dimineață tare și nimeni nu s'a sculat încă. E liniște. Doar ploaia se prăbușește pe acoperiș în stropi grei, sărind și hurue 'n burlane monoton, neîntrerupt. Au un sunet continuu, metalic. Plouă... Cerul e sur. E cald, cu toate că plouă și bate vântul. Duce cu el pânze de apă, care se preling pe acoperiș. Sunt somnoros; e monoton. Aș dormi, aș vrea să dorm și nu pot. E ca o chemare, care mă face să stau treaz. Stau și ascult ploaia, la fereastra deschisă. Mi-am rezemat fruntea înfierbântată de pervaz. Ce bine ar fi ca stropii care mă inundă să fie reci, să-mi răcorească fruntea. Dar sunt calzi, molateci... și vântul, și el înfierbântat, par'că. Un coș s'a împurpurat. La răsărit, prin pânza norilor, răzbate o geană roșie de lumină. Și totuși e bine așa: cu capul pe pervaz! O bucurie nouă mă inundă. In ochii somnoroși se aprind lumini. Și tăcănitul rar al ploii pare vesel acum, pare mai sprinten, nu mai este așa de monoton. Și stau acolo, tot așa, și cine m'ar vedea ar crede că sunt așa cum eram... și poate ar vrea ca să mă mângâie.

3 Iulie...

Amintiri... Mă învăluie încet, molatec, umbra lor. Vin parcă, din altă lume, aducând cu ele parfum vechi. Se perindă încet, încet, una câte una. Picură rar, ca ultimile picături ale unei ploi târzii. Incetul cu încetul, lucrurile din jur își pierd conturul. Timpul nu mai are sens. Incep să am bătaia dintâi, a primei neliniști. Și trec într'una... Vorbește parcă altul. Alții.. Imi par lucruri noi, nemaiauzite. Când am fost oare așa? Dar cine mai știe. E așa de mult de atunci! Sau... poate că-i puțin. Și fumul se destramă, încep să apară zorii prezentului. Mă deștept cu capul greu, cu gândurile confuze. Vorbeau de lucruri ciudate, necunoscute mie. Sunt sigur, nu vorbeau de mine. Și dacă am fost eu? Un gol. Au fugit iarăși.

Pentru M.

19 Iulie...

E noapte, târziu... Afară domnește, fantomatic, luna. Ii simt parcă fluidul ei rece, învăluindu-mă, dându-mi o senzație nouă. Eliberându-mi gândurile, în spațiul nemărginit, libere să alerge, să simtă neomenesc de mult. Și totul pare ciudat, nefiresc. Simt nevoia s'o văd. Aerul e răcoros. Pe cer, câteva stele palide doar. Pare un răsărit ciudat, din alte lumi. Frunzele delicate ale plopilor tineri și zvelți, sclipesc prețios în lumina argintie. E un tumult, un tumult ce se naște acum, care vine de undeva, din adâncul ființei mele și vrea cu orice preț să izbucnească. Supremul efort destramă conturul lucururilor, le pierde în ceața de crepuscul a lunei ce apune... Un leșin, un țipăt de bucurie. „Tu știi Mariana, că te iubesc?"

HAMILCAR G. TĂSLĂOANU

Cântărețul anonim

Intre patru colțuri de lume
Trăesc și mă sbat fără nume.
Mă scutur în feluri și chipuri,
Ca'n vânturi bogate nisipuri.

Să nu mă încaere vulgul.
Prin bezne trec lesne ca fulgul.
Când crâncen ispitele latră,
Stau drept, neclintit, ca de piatră.

In fund de cunoașteri și geamăt,
M'ajut cu tăcerea să freamăt.
Și, fără o culme vrăjmașă,
Destinul meu doarme în față...

Aleanul meu — strop pe hârtie —
Il sug și-l sugrum pe vecie.
Pe clapele inimii line,
Eu cânt pentru mii de destine...

LEONIDA SECREȚEANU

Han vechi

La răscruce ar fi fost un han.
Nu mai știe vântu'n care an.

Ridicat din dor și din mistrii,
Nu mai știe noaptea'n care zi.

Câți voinici n'au fost aflat popas...
(Spuneți măi, care mai are glas!)

Cum uitai de luncă și de car,
Cum se beau nădejdile'n pahar!

Somnul cum pierea din mădulări,
Când sufla hangița'n lumânări!...

Azi răscrucea-i hulă și viroagă:
Din butoaie-a mai rămas o doagă.

Dintre piepturi câte-au prins obidă
Mai e unul ars, de cărămidă.

Pașii de pe rariștea potecii
Ii mai află noaptea liliecii.

Crâșmărița iute de picior
E cătue, ori poate ulcior.

I. CALBOREANU

Echinox de primăvară

Sufletul mi-am pregătit pentru-așteptări:
Treci și pune-i și tu un sărut de stea!
Toată amintirea mea
E plină cu pierzări...

Am avut doar cântece de dor,
Calde cum sunt mugurii 'n zefir.
Dragostea mi-a prins'o, însă, mir —
Doina, suverană pe fior.

Poate, lâng' ai nopții inelați cercei,
Mi te lași cu echinoxul brațului povară
Cea mai albă primăvară
Peste gândurile mele: miei...

Vadul meu de cântece și stele
Susținut de plopi cu dalbe frunți,
Mi te cere 'n freamăte, — din punți
Să svârlim azurului inele!

OCTAV SARGEȚIU

Foi cernite

Plâng copii în pridvoare,
Nu știu mamele ce-i doare
Vrăji și ierburi nu au leac,
Clopotele nu mai tac...

Din Lună mușcă vârcolacii,
Jealea își revarsă macii
Peste sat, o gur'a morții!
Foi cernite 'n cartea sorții.

ALEXANDRU ILEA

Cântece noui

Pe marginea poesiei

Strofele pe care le dăm la lumină în acest ungher, au toate, marea calitate a tinereței. Melodiile care se înnalță de-aici, vin din inimi care bat mai iute și mai cald decât orice inimă de „poet consacrat". Și, de bună seamă, acest dar inegalabil face ca poesiile prietenilor noștri să vibreze cu o altă coardă în sufletul oricărui cetitor. Și cine va avea oare curajul să se apropie cu recea lamă a rațiunii, ciopârțind un vers pur, numai de dragul de-a cerceta dacă au fost respectate toate regulele clasice ale ritmului și ale rimei?

Iubim perfecțiunea, prețuind însă marele farmec al imperfecțiunii — iată o mărturisire care ar putea să pară un simplu paradox. Dar nu este așa. Oare piatra rară nu se ascunde deobiceiu în roca amorfă, sclipind mai vie și mai orbitoare acolo, decât în cine știe ce diademă regală? Iată marea taină a cânteculuj nou, pe care noi îl cultivăm cu o pasiune și cu-o iubire aproape cu nimic egalabile. Selecția pe care ne îngăduim s'o facem în aceste coloane, nu este dictată **mai întâi** de norme pur estetice, ci de marea dragoste pentru vers. Din acest punct de vedere, colivia noastră cu poeți e nouă și numai așa cerem să fie judecate toate producțiile prietenilor stihuitori.

*

Anotimpul acesta frământat, care ne este dat să-l trăim, abundă totuși de poesie. E un fenomen de vitalitate lirică pe care îl reținem cu bucurie, deoarece el ne confirmă străfundurile nesecate de optimism și de vitalitate ale poetului tânăr. Nenumărate plicuri ne vin pe masa de lucru și înainte de a cerceta dacă versul pe care ni-l pune înainte Necunoscutul e bun ori rău, avem satisfacția că încă un visător dintre cei mai noui, nu se lasă intimidat de vreme — și cântă. Va trebui să facem odată o însemnare despre elanul liric — indiferent de calitate — care bântuie adolescența și'n tinerețea de azi, grăind despre un rod plin, care mâine va trebui să fie cules cu mare băgare de seamă.

Șapte poeți pe săptămână.... E drept, cifra aceasta este îngrijorătoare pentru cetitorul neobicinuit cu fluxul care inundă masa unei redacții literare. Ba uneori, de șapte ori șapte. Dintre ei câți vor rămâne, isbutind să învingă în Marathonul liric, la al cărui start ne-am așezat, agitând steguleț ul?

Răspunsul nu ni-l poate da nici chiar cuprinsul rubricei de față, pentrucă nu întotdeauna se împlinesc făgăduelile.

Sorții poesiei nu se pot calcula cu ecuații, nici chiar cu o simplă regulă de trei, precum nu se pot preciza nici prin riscate deducții Când apele vin mari, trebue să stai la mal și să aștepți.

Morala?

Șuvoiul poetic în mijlocul căruia ne aflăm, nu trebue prins în zăgazuri. Răbdători și atenți, făgăduim să stăm la mal, așteptând. Și apoi — numai apoi — bilanțul!

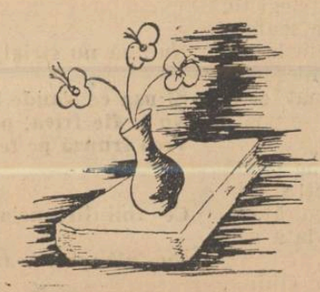

ȘTEFAN BACIU

PLECAREA CEA MARE

— Şi creşte luna peste noi ca un blestem. Plecarea asta poate să însemne moarte? Cafenele, străzi, prieteni— pentru nimeni niciun regret. Doar sufletul bucuros de alte zări.

—Carnet intim—

de LAURENŢIU FULGA

Toată copilăria mea este legată de un album geografic. Mi-l dăruise tata, prin şcoala primară, să-mi treacă de urît probabil. Aşa cum s'ar fi dat unor pisici sau căţei, mingi colorate să se joace cu ele. Dar tata nu şi-a închipuit niciodată, că atlasul acela poate adânci în mine răni tot mai aspre.

Unul dintre strămoşii mei fusese căpitan pe o corabie genoveză şi apoi murise, nu ştiu pe unde, lăsându-ne nouă numai fantasticul dor de ducă. Mama spunea adesea, că semăn mult cu lupul acela de mare. Şi mulţi ani nu mi-a fost frică atât de fiinţa lui grotescă şi severă din portret, cât mai ales de blestemul durut pe care mi-l lăsase în sânge. Aveam credinţa că va trebui să plec şi eu într'o zi, definitiv, fără întoarcere.

Mai întâiu, atlasul mi s'a părut a fi plin cu semne magice. Dar apoi, mi-am dat seama că nu e numai o întâmplare — prezenţa lui în mâinile mele, ci un anumit sens ocult al ursitei. Imi plăceau mările acelea nesfârşit albastre şi continentele, despre care cetisem atât de emoţionat că-s pline cu fiare, piei-roşii şi jungle mai încâlcite decât visele mele.

— Când mergem aici ? îl întrebam adeseori pe tata, naiv — curios — bolnav aproape, indicând cu degetele tremurânde — fie ţara de foc, fie Singapore.

— Când vei creşte mare, Luca ! răspundea el cu un zâmbet ironic.

(Tata niciodată nu m'a iubit. M'am născut prea alături de inima lui).

Acum am crescut mare şi-am îmbătrânit. Insă copilului de-atunci, i-au mai rămas încă semnele plecărilor, boala plecărilor. Opt ani dearândul, în şcoală, înainte de a pleca din Chişinău, umpleam pagini de jurnal cu o singură întrebare, chinuitoare, fără răspuns :

— In vara asta unde mergem, domnule visător ? Unde mergem, Luca ? Unde mergem ?

Doar porumbeii din podul Liceului Militar semnalau ca o apariţie de basm, sosirea vacanţei. Ii ştiam plutind pe deasupra frunţilor noastre şi zâmbeam. Vedeam trenurile plecând şi zâmbeam. Mi-auzeam inima implorându-mă să plecăm, dar zâmbeam. Vacanţele mele n'au avut nicio frumuseţe. Deaceea poate, eram singurul elev care sărutam băncile — când reveneam la şcoală.

Şi în definitiv, nici astăzi nu ştiu bine ce înseamnă o vacanţă.

Câteodată ne găseam pe malul mării şi oftam, văzând încovoierea siluetelor vapoarelor sub orizont. Totuşi cred că atlasul meu de atunci n'a fost o minciună. De şapte nopţi într'una îl visez pe strămoşul Todi, cătărându-mă cu el pe catarguri sau învăţându-mă stele de pe cerul african. E aşa de groaznică trezirea din somn !

In dimineaţa asta, am descoperit primele două fire de păr alb. Nu m'am înfricoşat. Mai cred încă în plecarea mea, chiar de voiu fi prea aproape de moarte.

ORAŞUL ACESTA CA UN CIRC

Deocamdată, mă găsesc aici, Bucureşti, 7 Iunie 1941. Aş vrea să se termine odată ziua asta, să intru în noapte, în somn. Mă simt ascuns printre atâţia oameni, atâtea maşini — şi sgomotul acesta de uzină, în care parcă ţi s'apasă în ciocane peste inimă !

De dimineaţă am intrat într'o bibliotecă. N'am putut ceti nimic.

Mă doare mereu capul, mi se împăienjenesc ochii. E ceva pierdut în toată făptura mea, ceva straniu de om nefericit. Nici nu mai mă pot suporta singur, de aceea am nevoe de alt om. Nu se poate trăi izolat în Bucureşti. Ţi se termină sufletul prea iute, ori se sperie şi cade ca o păpuşă.

Dece oare nu mă iubeşte nimeni ?

Il văd pe George-Maria Prina. Inalt, distins ca un prinţ, poet de esenţe pure, pe care încă nu l-a furat cafeneaua. Şi totuşi îi descopăr pe faţă o meteahnă a zilelor care trec fără rost. M'agăţ însă de braţul lui, cu degetele strânse violent.

— Hai cu mine la gară, să vedem trenurile !

Mă priveşte surprins, dar tace. Câteodată te înspăimântă tăcerea lui. Apoi îşi întoarce ochii înainte.

— Aş vrea să plec, Prina — continui eu disperat. M'auzi ? Dacă nu plec în câteva zile, înnebunesc.

George-Maria zâmbeşte trist. (N'am ştiut că spovedania mea scormoneşte în el aceleaşi doruri).

— Dece nu răspunzi ?

Parcă tăcerile lui nu se termină niciodată. Trecem pe o stradă aproape pustie. Incepe să cadă soarele. Zâmbetul prietenului meu e ceţos, împins departe, spre cine ştie ce amintiri.

— Nici tu nu poţi înţelege lucrurile astea, Prina — reiau cu o voce, care parcă nu e a mea. Eu niciodată nu m'am apropiat de oameni, de nimeni nu mă leagă nimic. Înţelegi, Prina? Înţelegi tu, dece trebue să plec? Oraşul ăsta seamănă cu un circ. Fiecare casă e o iluzie nepermisă, fiecare zare e o gratie, nici luna n'o vedem cum dorim. Bloc armat, civilizaţie veac XX, roboţi. Aici nu se poate trăi...

Se întoarce deodată către mine şi mă priveşte aspru. Mergem aşa tăcuţi şi e în jurul nostru atât de multă singurătate, de nu putem şti de sunem în viaţă sau în vis.

De după un colţ, apare Adrian Ghina, secretarul meu particular. Ştie tot ce fac, ce n'am făcut şi ce voiu face. El niciodată n'a fost trist, deaceea zâmbeşte întotdeauna şi s'aprinde la obraz ca o fată mare.

— Peste câte zile pleci? mă întrebă el, mergând alături de noi. M'am interesat la gară, ai tren seara la 10 şi 24 de minute.

Nu răspund. Ghina înţelege poate. Incepe să declame cu o voce caldă:

Plecăm, plecăm! Ne deslipim de toate —
Ne rupem sufletul de tot ce-am strâns aici.
Ca 'n amintiri ne vede depărtarea,
Plutind din ce în ce mai mici.

Nu mai pot suporta. Mă despart de ei fugind. Intru besmetic în Cişmigiu. Bate vântul şi asta îmi face bine. Rup un trandafir din boschetele interzise (ce mai contează riscul?) şi mi-l pun la butonieră. Cobor apoi scările la debarcader. Iau o barcă pentru două ore.

Singur pe oceanul meu vast de iluzii, în grădina asta întunecată.

Şi toate n'au niciun sens, niciun sens...

GEORGE — MARIA PLEACA...

Mă întorc târziu. Fluer şi zâmbesc cuiva necunoscut. Nu ştiu ce se petrece cu mine. E o fericire ciudată, care mă inundă. Trec pe alături doi tineri foarte lipiţi unul de altul. Mă întorc şi-i privesc mult. Ştiu că asta înseamnă iubire, înseamnă viaţă. Cu cât m'aproprii de casă, am o senzaţie turbure de legănare şi înşelare. Dar e bine şi aşa, mult mai bine...

Il găsesc pe Prina aşezat pe marginea patului, fumând. Nu s'a schimbat nimic în el. Cu fruntea poate mai plină de riduri şi cu ochii mai scânteietori.

— Cred c'aveai multă dreptate, spuse el, fără să ridice privirile. Multă dreptate! Aşa nu se mai poate trăi.

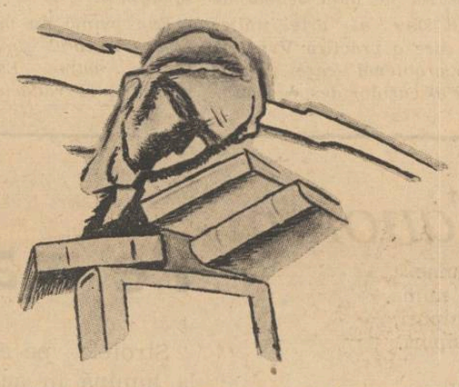

Mă surprinde înainte de toate vocea asta tristă, parcă venită dela un om îndepărtat.

— Ce vrei să spui?

— Nimic altceva: în seara asta plec!

Aş vrea să-i spun... dar nu pot nimic. Se răsuceşte în loc, sbătut ca dintr'un somn greu, poate cu o senzaţie ascuţită de durere. Se ridică apoi şi se îndreaptă spre fereastră. In odae e o linişte, care umblă printre ziduri ca o mulţime de şopârle vii, nevăzute.

— Aşa dar!... (încerc ceva care nu mai are rost).

— Tu nu te-ai agăţat de nimic, vorbeşte el cu faţa aplecată pe geam. Eu m'am legat de o iubire. Trebue să ştii când să pleci. Acum e în mine un echilibru perfect, un acord paşnic între mine şi amintiri. Imi era necesar asta. Toată vacanţa, am să trăesc numai din zâmbetul ei. Ştii...

Nu-l mai aud. Mă gândesc la nopţile noastre trecute, nopţi limpezi până ne bătea dimineaţa în ferești, când ne regăseam atât de buni prieteni pe un plan înalt al esenţelor. Privesc o fotografie, ei amândoi într'o dimineaţă de primăvară. Apoi, două garoafe albe, presate în cartea lui Baudelaire la pagina 173. Inchid ochii. Aş vrea să mă împac liniştit cu toate aceste fragmente dintr'un film — care m'a chinuit mult, pentrucă prea făceam parte din el. Şi-acum, iată că se sfârşeşte. Pleacă el, va pleca şi ea... Vor începe zilele goale, resemnate...

Cred că nu mă vede. Am un portret, pe care mi-l făcuse Ion Demeter. Scriu cu cerneală: „Ţie şi Taniuşei — fără niciun hotar — gândurile şi inima asta trudită. L. F.", apoi îl furişez sub lucrurile lui din valiză. Nu ştiu, poate vroiam să-mi dovedesc mie însumi, că nu i-am pierdut, că voiu fi mereu cu ei...

Prina revine în mijlocul odăii. Gesturile lui sunt calme şi faţa mai luminată. Işi mai aranjează nişte cărţi, îşi închide geamantanul, în dreptul uşii se întoarce :

— Cred c'o să-mi fie dor de odaia asta !... apoi paşii se aud dealungul coridorului. In stradă îl prind de braţ :

— Te rog, spune-mi ceva, Prina. Nu poţi pleca aşa, ca dintr'o închisoare.

Mă privi din nou încruntat. Dar după câţiva paşi, începu singur :

Pe candelabre ţese păianjenul tristeţea—
Din fundul Vieţii parcă, n'am mai trecut pe-aici.
De ani, Singurătatea ne'nchise tinereţea
In spleen de plusuri sumbre şi linişti de pisici...

Nu ! să nu strigi, — în casă duh rău s'a încuibat
Şi uşa ce s'aude la pasul lui adie...
Nu-ţi fie frică, poate că toamna a uitat
Vreo frunză pe fereastră... sau poate cine ştie

Ce amintiri ne'ntreabă de dorul ce ne mână.
Nu plânge... anii limpezi cu flori aprinse'n căni
Au încolţit otrava cu adâncimi din răni...
Departe Cornul sună... să mergem !...
Cornul sună !...

Tăcu deodată, cu o privire vagă ce se pierdea peste zările oraşului.

— Ce este ?

— Un cântec. L-am găsit într'un caet de portative muzicale.

Am rămas pe loc. George-Maria Prina se depărtează încet, ca'ntr'o ceaţă, cu obişnuita lui silă şi nepăsare pentru toate.

In fund se aud trenurile... fantomele...

ORA 2 NOAPTEA

Nimeni. E totuşi atâta siguranţă în jur, încât simt o plăcere stranie de a merge chiar prin mijlocul străzilor. Nu m'am putut duce să-l conduc. De câteva zile trăesc un sentiment de groază pentru această gară, de unde ştiu că voiu pleca. Imi închipui însă că sunt acolo, îi întind mâna şi o flutur ca pe o neînţeleasă amăgire.

Acum vreau să mă obosesc, să-mi torturez cât mai mult carnea. Paşii îmi sună pe asfalt, rari, unul câte unul. Ii aud şi mi se pare că nu sunt ai mei. Parcă e altcineva strein, care umblă pe picioarele mele. Dar eu unde am rămas atunci? Nu, nu, tot eu trebue să fiu. Doar că am înfăţişarea unui om fugărit şi de asta aş putea fi confundat cu cine ştie ce stihie a nopţii.

Am mai umblat prin Bucureşti la o oră ca asta, dar acum pentrucă e interzis, mi-ar place să fiu învinovăţit de orice nebunie. Aş vrea de pildă să bat în uşa cuiva, oricare, o fată sau un băiat, şi care să accepte să meargă cu mine. I-aş spune lucruri extraordinare şi sunt convins că nu ne-am mai despărţi. Mi-a ghicit cineva odată că am forţa ocultă de a anula oamenii, de a-i domina.

Ce ciudat! Parcă mă rătăcesc. Aceştia nu mai sunt Bucureştii! Altceva, un fel de cetate nouă, necunoscută. Acum toţi dorm şi de asta poate, am impresia unei întoarceri pe dos. Imi vine să cânt, să ţip, să se trezească tot oraşul. Dece nu-şi impun oamenii câteodată, voinţa de a nu dormi o noapte ? Dece n'ar sta ascunşi măcar pe la ferești, să vadă apariţiile acestea mitice din cer, din pământ, din cuprinsul nemărginit al beznei ?

Hu-hu ! Cât de frumos s'ar putea muri într'o noapte ca asta. Aşa cum mor florile, aşa cum se destramă norii. Vom avea oare o dimineaţă ? Ce bine ar fi să nu mai vie ! Prea e drăcească luna asta, prea străluceşte şi-mi arde fruntea. Aş vrea să fie o noapte lungă, nesfârşită...

Dar... incep să răsară buimace zorile de după ziduri. Smintite, demente. Vin cu vânt, cu ploi, cu stele sfărâmate, cu prea multă — prea multă lumină.

Mă întâlnesc cu Adrian Ghina. Imi spune că mă caută de trei ceasuri ; i-a fost teamă să nu mi se fi întâmplat ceva.

— Ei şi ? Ce mai vrei ?

— Să mergi să te culci.

S'aude şueratul unui tren. Acesta poate fi trenul lui George-Maria Prina, care-şi trimite înapoi urletul ? Mă dor ochii, mâinile, inima mă doare de atâtea zori. De-acum nu mai are niciun rost, să mai rămân.

— Bine, Ghina, merg ! Dar promite-mi că voiu dormi. Vreau să dorm mult, să nu mai mă trezesc niciodată.

PRINTRE HIMERELE CAFENELELOR

Şi totuşi m'am trezit. Ghina a uitat ceasul întors pentru ora unsprezece. Când l-am auzit prima dată sunând, am avut senzaţia că o ceată imensă de şerpi cu clopoţei mi-a intrat în cap. Nu ştiu cum l-am apucat şi l-am svârlit de l-am făcut ţăndări. Secretarul meu particular o să fie foarte surprins de isprava mea. Dar ducă-se dracului toate ceasornicele din lume; pe mine nu mă interesează cronometrarea biologică, n'am poftă să mi se fixeze o logică a pierderii timpului. Singurul lucru care contează e veşnicia. Dar ea nu poate fi cuprinsă în niciun orgoliu.

Mă îmbrac rapid. Pare-mi-se sunt neras, destul de galben şi cu ochii injectaţi. Nu-i nimic. Femeile sunt nefericite când mă iubesc. Iar oamenii vor zice că am febră sau am băut.

Colind dintr'o cafenea în alta. Ii văd pe toţi, lăbărţaţi pe scaune, zâmbitori ca nişte draci, stupizi, egoişti, gloriile noastre efemere. Nu contează niciun nume. Se vor recunoaşte singuri şi imediat, cu toate că atributele sunt unanime. Aceştia sunt microbii, stâlpii, poetaştrii cu păr albit, prozatori rataţi şi din cauza mizeriei—dar şi din cauza talentului lor obscur. „Juni suficienţi" — cum i-ar numi, râzând cu hohote, Ortega Y Gasset. O junglă diversă, un turn babel caragialesc.

— Voi când plecaţi ?

Nu se poate răspunde la întrebarea asta. Căci ei n'au astfel de gânduri. Sunt infiniţi. Şi totuşi e o mare tragedie în existenţele lor putrede şi banale. Nu trebue să-i plângă nimeni. Chiar salutul acesta cavaleresc pe care li-l fac, e o mare gratitudine pentru efemerele lor spasmuri şi groaznica lor nemângâiere.

TRENURILE... TRENURILE

Şi dacă încerc să dorm, le simt halucinant venind spre mine şi scrâşnindu-mă sub roţi. Dacă mă trezesc, le văd îndepărtându-se cu trupul meu sfâşiat — ca un doliu pentru toate bucuriile neavute până acum. Şi dacă pornesc hai-hui, le aud urletul gros plutitor pe deasupra ca o presimţire.

Deaceea de trei zile, bat mereu drumul gării. Mă duc aproape de ele, să le văd venind şi plecând. Oricât de îngheţat ţi-ar fi sufletul şi-oricât de cangrenată mâna, tot înjuri sau mângâi plecările cu o fluturare. Dacă stai aici, lipit de zid — căutând să-ţi explici forfota, semnificaţia, durerile pe care le ascunde — e cu neputinţă de înţeles, dece e atât de multă moarte ascunsă în fiecare şurub şi'n fiecare val de fum. Pândeşte hoţeşte în aer, în vagoane, deacurmezişul ţinelor în depărtări. Am crezut la început că e o prostie să spui şi să te sugestionezi : „partir c'est mourir un peu" — pentrucă acum e o certitudine dramatică, sfâşietoare.

Sunt aici, în mijlocul terenului, mă lovesc unii, se împiedică alţii, se fluieră, se râde, se plânge. Un amestec grotesc de bucurii false şi agonii latente. Trebue să mă obişnuesc cu ideia că tot aşa va fi şi plecarea mea. O nelinişte intensă peste toate. O inimă care bate necontenit. Inima trenurilor-fantomă...

Opresc un funcţionar al căilor ferate. Ii zâmbesc şi-l întreb clar :

— Te rog, nu cumva e vreun tren, care pleacă fără să se mai întoarcă?

Mă priveşte prostit şi se depărtează, făcându-şi cruce. El nu poate să înţeleagă cât de mult mă ucide pe mine dorul ăsta de a rămâne, de a pleca, de a nu şti încotro să fug.

O voce nemângâiată cântă liniştit peste noi:

Puii mei, bobocii mei, copiii mei !
Aşa este jocul.
Il joci în doi, în trei,
Il joci în câte câţi vrei,
Arde-l-ar focul!

Rămân cu ochii aţintiţi asupra tuturor zărilor şi nu ştiu în care stea să mă caut. Prăbuşi-s'ar odată s'o văd, să nu mai mi se bată atâta ochiul drept şi nici inima să nu mai ţipe ca o nebună.

DESPĂRŢIREA REGILOR

Mica Ducesă Tatiana e un copil. Ii plac pisicile, căţeii, trandafirii şi bonboanele. Totuşi în poşeta ei poţi găsi oricând o ediţie veche din Baudelaire, un portecigarettes de email, o brichetă, vreo douăzeci de poezii în manuscris pe care nu le-a învăţat încă pe de rost — pentrucă e leneşă, şi alte multe stele, fotografii şi garoafe strivite. Toate astea le poartă din capriciu. Vrea să ducă pretutindeni cu ea suflete, amintiri, gândurile altora. Dar ea nu-şi dă seama câtă durere ascunde fiecare lucru. Mica Ducesă Tatiana zâmbeşte. Zâmbetul ei e atât de neînţeles ! Chiar când mă proclamă pe mine : Rege al Ţării de foc.

Ne întoarcem din parc. Am stat pe o bancă multe ceasuri, tăcând, mângâindu-ne mâinile. Era în această mângâiere o înţelegere mai spornică decât cuvintele. Câteodată ridicam ochii şi o priveam intens, căutând să mi-o întipăresc bine în minte. Ştiu : are un obraz ovalbrun, ochii verzi pare-mi-se şi un păr negru abundent, care dă chipului ei o lumină mult mai stranie. Altădată îmi plăcea să cred că mi s'a ascuns toată în suflet, se joacă acolo cu păpuşile şi smeurile ei. Din nou îi mângâiam părul şi umerii. Ea zâmbea : zâmbete pentru alt om.

Lampioanele joacă deasupra noastră. Ii spun o poveste cu nişte trandafiri, cu nişte copii dintr'o noapte oarecare. Ea ascultă sau n'ascultă — nu poţi înţelege. Deodată se opreşte în loc, îmi prinde braţul :

— Ştiu că pleci. Lasă-mă să-ţi dau ceva. Darul de logodnă al tatei pentru mama, acum 23 de ani, un ceas.

Indemânatecă mi l-a şi furişat pe mână. Il privesc : e un ceas-brăţară de aur, elegant. Il duc la ureche : sună cu un tic-tac foarte deosebit. Nu ştiu dece îmi vine să cred că'n el s'a ascuns chiar inima Micei Ducese.

— Dar să nu-l pierzi, adăoga ea amăgindu-mi degetele în faţă. Dacă mă supăr pe tine, ţi-l iau înapoi.

Ajungem acasă. Mă opresc. E o poartă joasă, pe deasupra căreea se poate vorbi destul de bine. De pe terasă apare Darly — căţelul preferat al Taniuşei, apoi pisoiul. Am impresia că trebue să se smulgă din pământ toate florile, din cer toate stelele, chiar casa să'ngenunche puţin şi să i se închine.

Ii spun şi nu-i spun: gânduri, vise, desamăgiri. Au trecut câteva ore. Totuşi parcă ne este teamă să ne despărţim. Din boschetele de trandafiri, rupe unul şi mi-l întinde.

— Dece mi-l dai ? S'ar putea să nu mai mă'ntorc.

— Trebue să te'ntorci. Trebue !

E în vocea ei ceva ciudat şi îndepărtat, ceva de multă milă sau vrăjitorie. Uitasem că trandafirul acela poartă chiar numele de „Talisman".

Şi-acum plec. Nu mă pot uita înapoi. Cred c'a rămas acolo, la poarta casei depe strada W, un copil îngândurat şi neliniştit. Mă plimb deavalma pe străzi, se face târziu, din ce în ce mai târziu, mă'ntorc la mine în odae şi mă închid. Nu pot dormi. Nu-i pot uita zâmbetul celălalt. Şi-apoi mai e ceva neşiut, neîncăpător încă în anii noştri.

Din nou apar zorile. Mă uit în mine, mă uit în jur, mă uit în zări. Aud o maşină care aleargă spre barierele oraşului. Mica Ducesă Tatiana şi Contesa Isabella-Valentina pleacă la ţară. Aş vrea să ţip, să chem, să m'adun pe mine din afară. Nu pot. Imi aplec ceasul pe inimă. Cu neputinţă să n'am febră. Altfel nu mai înţeleg nimic. Amândouă inimile bat la fel : a ceasului — inima ei şi inima mea.

Astăzi în Iunie 1941, ora 4 dimineaţa ! — despărţirea regilor.

ODAIA MEA — PARADISUL MEU

Imi pare rău că plec. Tu rămâi aici, neclintită în pământ ca o cruce. Şi ce bine-ţi stă, aşa gătită ca o mireasă. Ţi-am văruit pereţii şi-s albi ca laptele. La ferestre am pus perdele noui de cretonă, să nu te ardă prea mult soarele şi nici întunerecul să te umple de tot. Candelabrului i-am schimbat becurile, să fie mii de lumini colorate — ca să poată juca frumos şoarecii printre manuscrise şi fotografii. Chiar şi alte chipuri ţi-am adus înăuntru. Cu toate că măştile lui Beethoven sau Goethe te indispun câteodată, uite ce curat e zâmbetul Soniei Luiceva sau dincoace, iată ce rochie minunată a îmbrăcat Magdalena Grigor. Doar pe masă a rămas aceeaşi perfectă dezordine. Lăsă aşa: scrumiera plină cu cenuşă şi ţigări neterminate, cerneala verde răsturnată, cravata asta mov, o chelarii lângă mănuşi, fotografia mea dela patru ani, statueta asta chinezească, paharul acesta cu liqueur, crucifixul, Doamne! chiar un papuc şi şapca de voiaj — toate se vor înţelege de-or avea grai.

Dece să plângi, când chiar tu eşti o moarte împietrită, un paradis straniu şi mai adevărat decât însuşi sufletul meu ?

Nu mai mi-aduc aminte de când stau aici. De eri, de-atunci, poate din ziua'n care mi-a zis tata: — „eşti Fiul meu!" De mi-a fost frică — aici m'am ascuns. De n'am putut fugi — aici m'am întors. Nici acum nu pot pleca de tot. Trebue să mai las jumătate din mine. Altfel se dărâmă pereţii sau se răsvrătesc spiritele casei.

Mă împiedic de noptieră şi-mi sângerez mâna. Semn rău. Mă plec totuşi pe podea şi-mi ridic sufletul din nou în trup. Dela toate îmi iau rămas bun. Pe toate le alint şi le spun câte un cuvânt. Sărut fereastra care dă spre cer, sărut cărţile care nu m'au trădat niciodată, sărut uşa şi o închid.

Odaia mea — straniul meu Paradis ! Ce glumă proastă ar fi, de nu m'aş mai întoarce. Ia seama—aici nu mai poate intra nimeni. Ci numai de va veni... acea Mult-Aşteptata !

Şi-acum închide-te de tot, să nu mă vezi plângând.

O VALIZA CU ZAMBETE AMARE

Nu ştiu ce lucruri cuprinde. Le-a pus Ghina deavalma, amestecate unele cu altele, fără nicio socoteală. O ridic în mâini şi nu pot crede că asta este toată averea mea : o valiză cu zâmbete amare !

— Te-aşteaptă maşina ! m'anunţă Adrian dârz, ca niciodată fără surâs.

Cobor treptele cuminte, ca după o sfinţire. Sunt aşa de uşor c'aş putea sbura. La ferești streine, au apărut deodată capete streine. Probabil surâd, îmi fac semne sau mă cheamă. Fiţi calmi ! Mai privesc odată cei doi castani din faţa casei. Şi mi se pare că nu mai aparţin nimănui.

L-am rugat pe Ghina să nu meargă la gară. Nu vreau să mă conducă nimeni. Urc în maşină. Nu mai privesc în urmă. Sau dacă m'aş uita, aş vedea că s'au închis toate porţile şi deabia acum mi-aduc aminte c'am pierdut cheile. Asta înseamnă, că tot mai mult trebue să-mi ispăşesc destinul.

Maşina porneşte. Se leagănă. Alunecă. Parcă trec printr'un pustiu şi mi-e dor ca niciodată de oameni, de cât mai mulţi oameni.

— Unde mergem ?

Nu răspunde nimeni. Şoferul ăsta parc'ar conduce chiar „la charette fantome". Imi dau seama că sunt tot mai singur, tot mai trist şi mai uitat.

LAURENTIU FULGA

P. S. — Trenul meu aleargă halucinant spre Basarabia. 17 Iunie 1941 : bună dimineaţa, Prutule ! Ce vă uitaţi atât de trist la mine ? O ! da, poate aveţi dreptate : mi-am pierdut trandafirul „talisman". Daţi-mi altul, daţi-mi altul ! Cred că mi-e frică de moarte.

Poetul basarabean Al. Mateevici

Poeziile lui **Al. Mateevici**, poetul cel mai important al Basarabiei, autorul popularei „Limba Noastră", s'au publicat de curând într'o a doua ediție de „Cartea Românească", cu o prefață de d. Petre V. Haneș. Moldovean născut în satul Căinar de lângă Tighina, unde tatăl său era preot, Al. Mateevici descinde și după mamă, tot din slujbași ai bisericii românești.

In instructiva prefață a volumului, d. prof. Haneș documentează cât de greu era să se desvolte literatura în Basarabia, până în 1905, când în urma mișcării naționalităților de sub stăpânirea țaristă, s'au obținut libertăți în ce privește folosirea limbei materne.

Dar, la un număr de aproape un milion și jumătate de moldoveni, deabia dacă se găseau în preajma anului 1911, în provincia noastră, 20-30 de cărturari români, care să înceapă o activitate în limba și spiritul națiunii lor.

Explicația se găsea în politica rusească de desnaționalizare prin învățământ. Interzicându-se limba românească în școli și biserici, tinerii primeau instrucția, de la început, în rusește, se încorporau apoi statului și vieții imperiului, încât întoarcerea la neamul lăsat în sate, se producea în cazuri cu totul rare. Elita moldovenească dispărea din ochii poporului, încadrându-se clasei conducătoare rusești. Astfel stând lucrurile, se înțelege cât de mare era pericolul împuținării treptate a moldovenilor, prin această smulgere din mijlocul lor a celor trimeși la școlile rusești. Printre cei plecați din sate românești, a fost și Al. Mateevici, care a terminat studiile în 1914, la Academia teologică din Chiev. Ce s'a întâmplat însă cu poetul, este un lucru nou, încât pe drept merită să reprezinte Basarabia în literatura noastră. Nicăieri nu i-a fost cu putință să primească instrucție în limba neamului său, încât a învățat singur să scrie și să citească românește, din paginile revistei „Albina", primită din regat. S'a interesat de mersul literaturii din țara liberă, a citit pe clasicii noștri, formându-se în spiritul lui Eminescu, Gr. Alexandrescu și al contemporanului Coșbuc. Dar, remarcă d. Haneș, — „ceeace aduce Mateevici nou literaturii noastre, este nota religioasă, o notă blândă, duioasă, devotată, așa cum și-a înțeles Mântuitorul misiunea sa" (pag. 10).

Ținând seamă de numărul mic al cărturarilor români ce se sustrăgeau politicii abile de desnaționalizare, bănuim lesne că la ivirea sa, Mateevici nu găsea o tradiție în cultura Basarabiei, încât el este un începător. Deaceea, faptul că începe cu „nota religioasă" este pentru noi semnificativ. Din versurile sale, reiese uneori că poetul se simțea un misionar al națiunii, și se gândea s'o salveze prin creștinism:

Să știți: de nu veți ridica
Din sânul vostru un prooroc —
In voi viața va seca,
Zădarnic soarta veți ruga,
Căci scoși veți fi atunci din joc
Și-ți rămânea făr' de noroc.
Din chiag de lacrimi, de dureri,
Din trăsnet de mânie sfântă,
Și din nădejdi și sbuciumări,
Din năzuinți și frământări
El trebui facla să-și aprindă
Și'n suflet neamul să cuprindă.
Și'n țara voastră va purcede
Pe drum de spini și chinuire
Cu gloata celor cari l-or crede ;
Și duh aprins de înoire
Va duce'n propovăduire...
Și toți veți fi un gând și-un nume
Și înfrățiți veți făuri
Un viitor mai bun în lume,
Iar El va ști să vă îndrume
Acolo, unde va răsări
C'a voastră stea va răsări.
Dar, știți, de nu veți ridica
De printre voi pe-acest Prooroc,—
In voi viața va seca...

(pag. 107)

Faptul că Mateevici a studiat teologia și că a fost apoi preot, îndeamnă fără îndoială, să vedem în „nota" sa creștină un reflex al pregătirii și profesiunii, încât mulți ar ezita probabil, să vadă în autor un deschizător important de perspective. Iată însă că trecem astăzi prin vremuri când „prooroc-ul" este în actualitate și când am pornit un **război sfânt.** Un lucru este limpede din tot ce se întâmplă: că bolșevismul ateu ca putere constituită într'un stat ce se pregătește de multă vreme să lupte împotriva Europei creștine, apelează la toate mijloacele acumulate de știința și civilizația modernă, timp de aproape 200 de ani, spre a dărîma veche cultură creștină. Comunismul proclamă imperativul economic, circumscrie viața individului la satisfacerea necesităților traiului, pomite distribuirea bunurilor materiale și toate aceste reforme le asigură în numele științei și al progresului, cunoscut fiind că omul sevolului al XX-lea s'a deprins cu marile foloase ale tehnicei productive. Profitând de știința europeană, bolșevismul ateu își propagă ideile în numele ei. Dar creștinismul, pe care îl opunem, cu libertatea individului de a se conduce după voință și de a fi stăpânul persoanei lui, nu este oare tot o realitate? Teologia se poate ridica, mai puternică și mai bogată în perspective decât orice materialism economic, încât să demasce cu argumente nesdruncinabile, falsitatea unei concepți' care reduce pe om numai la organizarea sa fiziologică, tăgăduind esența celor spirituale. Teologia creștină este și ea o știință, ca orice știință modernă, pornind de la fapte ce se observă, se experimentează și se verifică și care odată stabilite fără eroare și controversă, dau prilej de legiferare. Există legi și în știința teologică pe care nimeni nu le poate călca fără primejdia morții, deoarece nimeni nu calcă legile imuabile nepedepsit.

Firește, domeniul ei se întinde atât de vast, încât procură arme spre a dărîma orice forță demonică, pe care o închipuite mintea noastră că i s'ar opune.

Numai că mai rămâne ceva de făcut. Teologia are ca orice știință, tehnicele sale, prin care lucrează direct asupra omului, ca și medicina, și-l transformă fundamental, deschizându-i asupra lumii o perspectivă **nouă**, în cât să vadă că nu doar în potolirea trebuințelor organice stă sensul vieții. Pe această cale, omul amăgit de făgăduelile materialismului bolșevic se va deștepta. Va înțelege că în voința și libertatea lui individuală se cuprinde taina și a chivernisirii sale lumești, dar și a descoperirii spiritului. Nu vom zice ca Mateevici, că așteptăm un nou prooroc, deoarece doctrina creștină a rămas intactă, neepuizată și neegalată de nici o altă învățătură.

Numai, precum am observat, trebuie să luăm lucrurile în serios. Să privim creștinismul cu gravitate, cu mintea ascuțită a omului modern care **crede** în știință, și cu mentalitate modernă să **credem** în legile științei sacre. Să cercetăm, să scrutăm, să aflăm aceste legi și comandamente ale ortodoxiei creștine, și să ne ferim de superficialitatea diletantă, care socotește că acțiunea învățăturii sacre se reduce la un fel de „moralizare" în care nu crede nici cel ce o face, cu atât mai puțin cel căruia se adresează. Trăim vremuri cruciale, cum se ivesc la împlinirea mileniilor.

Colosul bolșevic s'a ridicat împotriva creștinismului ca să instaureze era științei materialiste.

Nu trebue să ne pregătim ca să restaurăm pe ruinele rămase din înfrângerea ce vine, știința sacră despre adevărata stare o omului cunoscător al lui Dumnezeu? La o știință care amăgește prin făgăduieli, nu trebue să opunem o știință care împlinește real și vizibil? Pentruce să considerăm cu ironie pe cei care iau creștinismul în serios, când de o știință serioasă avem nevoie, ca să îndreptăm greșelile unei științe inferioare? Firește, știința modernă are rolul ei important, și-l respectăm cu toții. Dar erorile ei și înșelările ei de natura celor comuniste, nu se pot înlătura decât în numele une științe și mai mari, care este teologia creștină, ultima știință. Numai, încăodată, fără diletantism. Am pornit războiul sfânt. Basarabenii cer să fie purificați de atingerile nefaste ale doctrinei comunismului ateu! Din sufletul lor va trebui să fie stârpit mugurul oricărei promisiuni de fericire printr'un traiu fără Dumnezeu. Dar când le vom vorbi despre Dumnezeu să simtă realmente „că nu numai cu pâine se hrănește omul, ci și cu orice cuvânt care iese din gura lui Dumnezeu". Să adâncim deci, știința despre acest cuvânt.

CONSTANTIN FANTANERU

ETCAETERA...

Ultima săptămână de dragoste... ...prima săptămână de război

OSTILITĂȚI AVANSATE

Se pare că nu numai unele firme comerciale, dar și unele „instituții" artistice și... culturale (teatre, ziare, edituri) continuă să utilizeze („pe sub mână"...) în serviciile lor, — evrei.

Contrar prevederilor legii pentru românizarea întreprinderilor și contrar gălăgioaselor susțineri naționalizarde, de zile mari, ale... infractorilor.

Așa ar fi la editura „Socec" unde etnicismul ardeleanului Romulus Cioflec nu e jenat de perpetuarea prezenței în conbinație a evreului Ocneanu, pe care ocnean, pentru atâta măruntă înfruntare a legii, nu-l paște, se pare, nicio... ocnă.

Și se mai spune că la teatrul Comedia ar mai fi „șef"... camuflat, — al serviciului de presă și publicitatea, un tânăr evreu, pe numele său mai lung, domnul... Ax.

Dar, aflând aceasta un tânăr șef de presă, român, dela un teatru concurent, unde s'au jucat până acum și vreo două piese din repertoriul italian, iar pentru la toamnă se pregătesc altele două din repertoriul german, — a exclamat românul:

— Nu e nimic! Reclama ce și-o fac cei de la Comedia nu ne sperie. Tot noi vom învinge, până la urmă! Ei sunt cu Ax, iar noi suntem cu Axa!

GURA PACATOSULUI?...

„E greu războiul?"... a zis poetul George Coșbuc.

Dar nici scrisul nu e ușor!... ar putea esclama poetul Vlaicu Bârna.

Scrie prietenul și colaboratorul nostru, în nr. 4 al revistei „Arta", căreia îi este director și cronicar teatral, — despre o actriță, și înainte de-a-și rosti aprecierile critice, favorabile artistei, se scuză criticul: „să ni se ierte sinceritatea"...

Incât un comentator care ar ține să-i caute poetului — vorba rubricii „Artei" —... nod în papură, ar putea reflecta:

— O asemenea sinceritate e de iertat!... O sinceritate, acolo, din 4 în 4 numere, treacă-meargă...

VIVANDIERA?

Dar citind cele de mai sus, alt amic și camarad al nostru, d. Radu Tudoran, care ne-a făcut recent onoarea unei... elogioase recenzări, în doi peri, în „Evenimentul", ar putea să recidiveze și să opineze că vedem numai paiul din ochiul d-lui Bârna...

...și să caute d. Tudoran a descoperi, concomitent, cine știe ce odgoane prin sforăria prezentei noastre rubrici!

Noroc însă că îl avem puțin la mână. Exact în pagina în care constata d. Tudoran că glumele prezentei noastre rubrici nu ar oferi „atingeri prea mari cu literatura", o colaboratoare a dumisale consemna, cu câteva zile în urmă, că un actor își „direcționa" rolul, că „un rol era pseudo-nebun" și că realizarea spectacolului fusese, din patru diverse motive, de patru ori.. largă.

N'o fi având rubrica noastră „prea mari atingeri cu literatura" (ceeace, dealtfel, nici nu urmărește; rostul ei printre coloanele literare ale revistei, fiind mai modest și anume strict cancanier) dar nici colaboratoarea d-lui Tudoran nu se vede a avea, câtuși de puțin, cu literatura, atingeri.

Iar în cazul dânsei, e grav, pentrucă se vede bine: ar vrea.

AVANTAJUL MAI MULTOR PAGINI

Dar să revenim la „Arta".

Nici de vreo afluență de secretari de redacție nu pare să sufere revista poetului Vlaicu Bârna.

Mai bine. Necoordonat, cuprinsul îi e mai... amuzant.

Ca, spre pildă.

In același număr 4, în pagina treia, un foarte cunoscut regizor este calificat: capodoperist, multilateral, reputat, priceput și neobosit, iar în pagina șasea, același personaj reiese categorisit... escroc.

Pur și simplu.

De unde s'ar mai putea conclude că n'are d. Bârna colaboratori pentru o revistă, dar ar avea... pentru două.

MOBILIZARE GENERALA LA „UNIVERSUL LITERAR"!...

După excelenta reușită a almanahului ziarului „Universul" pe 1941, realizat sub direcția redacțională a „Universului Literar", la fel va apărea și almanahul pe 1942 al veneratului cotidian.

Bineînțeles, și în anul acesta, pregătirile pentru almanahul care va apărea de Crăciun, au început cam depe la Paști... Știe direcția ce știe. Se lasă greu prozatorii, se lasă greu poeții.

Ba, chiar când prezintă ei la timpul promis, colaborarea, încă nu se poate spune că s'a sfârșit cu capriciile și cu hachițele dumnealor.

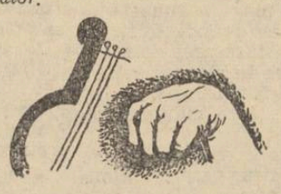

La o săptămână după predarea manuscrisului, sosește fantomatic d. C. Cristobald și zice, scandând preocupat:

— Domnule director, am impresia că nuvela mea depășește proporțiile unei nuvele... S'o subintitulăm, în loc de „nuvelă", — „Schiță de roman"!...

— Admirabil! sare imediat d. George Voinescu, desinatorul, care, în momente de entuziasm și generozitate, se obligase a contribui și dânsul cu o lucrare foarte inedită: un mare tablou, de data aceasta în ulei care să-i fie reprodus în culori, dar după care promisiune, a și uitat bineînțeles imediat, dânsul, să se apuce de pictat... Admirabil! Bravo! Excelentă idee! Este și pentru mine un teribil stimulent!... Ei bine, voi aduce și eu, mâine, o... schiță de... schiță !

BOMBA... ALMANAHULUI!

Dar mai reușit decât toți a fost d. Traian Lalescu.

Având de adus un roman polițist, a venit cu.. un sonet.

— Și ce zici că e ăsta? zise d. Victor Popescu, după ce-l citi.

— Sonet.

— Eu zic (..mai zise d. Victor Popescu, re-evaluând poemul) să-l subintitulăm.. schiță de sonet.

Poetul n'a acceptat.

ȘI UN DEBUT CARE PROMITE

— Și zici că nuvela d-tale e cu parașutiști? întreabă candid, d. Constantin Fântâneru.

— Da.

— Și care este caracteristica acestui soi de soldați?

— Că se introduc prin surprindere, pe calea aerului, în interiorul țării inamice. Dar se pretinde că mai sunt și parașutiști cari se introduc pe îndelete, pătrunzând de pildă, ca turiști...

— Va să zică, (reflectează d. Fântâneru, debutând în calambur), acești parașutiști sunt niște... paraturiști.

MISTICISM POMPIERESC

Dar, deviați pe calea calamburului, iată-l și pe ultimul, datorit celebrului calamburgiu, cunoscut în lumea antisemiților, sub numele de Lică Brăileanu.

Era cu un amic la teatru. La ușă, în dreptul fotoliilor lor, un pompier.

Lică se apleacă la urechea amicului și-i șoptește discret:

— Ai observat? Pompierii au preocupări mistice.

— Cum așa?

— Uită-te la ei! Au misti... cisme și'n picioare!

ULTIMUL COMUNICAT DE PE FRONTUL PALESTINIAN...

Iar apropo de antisemitism, se pare încă odată că cei mai perfecți antisemiți sunt tot evreii.

E destul de cunoscut veninul acelui publicist evreu care, în timpul raiului democrat, semna Ștefan Antim.

Acum, nemai scriind, polemizează oral. Iar nemai frecventând cercuri ariene, se satisface pe pielea coreligionarilor.

Deunăzi, la cofetăria „Nestor", un alt fost ziarist evreu se minuna de ce auzise la Radio-Londra.

Un fiu al lui Dreyfus a vândut recent niște documente rămase dela tat-su, pe niște sume fabuloase.

Și regreta fostul ziarist evreu:

— Ce ghinion, d-le! Să n'am și eu un tată trădător!

Atunci „Ștefan Antim" (care știa că nevasta fostului ziarist evreu stă să nască) zise:

— Nu-i nimic. Ai timp să aranjezi ceva pentru fiu-tău.

INTER ARMA SILENT MUSAE

Poetul ermetic (adică fără ritm și rime), d. M. A. fuse deunăzi cu niște treburi la o instituție militarizată.

Cetățean disciplinat, se supuse el, la intrarea în instituție, cu dragă inimă, obligației legale, — și se lăsă percheziționat.

Operația o făcea cu destulă amabilitate și delicatețe, un tânăr și mândru sublocotenent, comandantul gărzii respective, care, după cum se va vedea, dovedise-va, până la urmă, și băiat spiritual.

Ajuns cu căutatul la buzunarul dela spate al pantalonilor poetului, ofițerul se opri cu un aer alarmat, de s'ar fi crezut că descoperise cine știe ce armă ucigașe — și scoase de acolo, cu multe precauții, o... filă de hârtie.

Toată fila era scrisă!

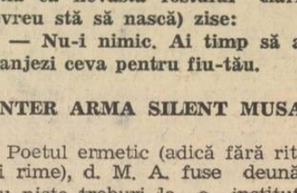

— Ce e asta? întrebă sublocotenentul, sever.

— Poezie!... mărturisi, timid, M. A.

Atunci, sublocotenentul, mai uitându-se odată la înșiruirea de cuvinte, fără ritm și fără rime, fără cap și fără coadă, — mai zise, cu un aer indignat:

— Ia ascultă, domnule! De ce induci armata în eroare?

Și i-a dat drumul, sus, să-și vadă de treburi.

COMUNICAT OFICIAL

Colaboratorul nostru, d. C. Cristobald, sergent în rezerva armatei române, fiind mobilizat, interimarul prezentei rubrici va fi ținut până la noi ordine, de către subsemnatul :

Redactor de rezervă

PUNCT

ST. O. IOSIF

(Urmare din pag. I-a)

A fost un cântăreț al naturii, pe care a zugrăvit-o adesea și în cadrul satului ardelean. Pastelurile sale pot părea uneori convenționale, adesea nu suficient de trăite și de cizelate. Viața ardeleană, la care, în Scrisoare lui Goga, regretă că n'a putut participa ca un luptător (Să 'nalț și eu pentru dreptate-un glas
Și să v'ajut în lupta pentru bine) **poate că nu e prinsă în detaliile cele mai topice. Dar nimic pe această latură a pastelului nu i se mai poate contesta de vreme ce a putut ajunge asemenea înălțimi de simplitate:**

Jos, între care,
Vitele rumegă;
In depărtare
Văile fumegă.

Dorm muncitorii
Pe lângă focuri:
Aple morii
Murmură 'n scocuri,

Scapără stelele...
Ceasul în care
Dănțue ielele
Lângă isvoare...

Sprintene, vesele
Peste coline
Joacă miresele
Apelor line.

Și aici, ca și în atâtea alte momente, se remarcă o împletire cu isvoarele adânci ale folclorului românesc. Și este desigur mai mult decât o întâmplare, un semn al destinului acestei poezii românești, că acolo s'a ridicat Șt. O. Iosif mai sus unde, cu mijloacele cărturarului care cunoștea pe Goethe și Wagner, sublimase elementele din străfundurile poeziei noastre populare.

Ca sămănătorist prin vocație, nu putea să nu fie un evocator al vechilor vremi, după cum o dovedesc poeziile sale: Răzmerița, Boierii, Cronicarii. **S'a încercat chiar, în** Din zile mari, **să evoce în mai mari proporții glorioasa domnie a lui Ștefan cel Mare, dela a cărui moarte se împlineau 400 ani.**

Incercarea n'a izbutit, pentrucă îi lipsea poetului acel larg suflu epic atât de necesar pentru asemenea realizări. El nu era decât liricul intimist care dă lucrurile sale cele mai realizate mai ales în Cântece, acolo unde durerea era mai vie și mai adâncă în el. Aici realizează din nou, în contemplarea naturii, simplitatea relevată și mai înainte care constitue unul din marile merite ale poeziei sale:

Stau încremenit —
Parcă niciodată
N'am mai pomenit
Noapte-așa înstelată,
Floare de cireș
Mai strălucitoare...

Experiența dureroasă care dă naștere Cântecelor îl doboară. El nu era poetul de nuanță socială care se izolează de propriile sentimente pentru a trăi numai prin și pentru neamul său. Deși strâns legat de ființa poporului său mai ales prin filoanele folclorice care i-au îmbogățit adesea resursele de inspirație, Șt. O. Iosif era un tip ciudat de Ardelean, un sentimental, un resfrânt înlăuntru. Când prin drama vieții sale, femeia iubită — visu 'ntrupat al visurilor sale! — părăsindu-l, lumea sa lăuntrică s'a prăbușit, raporturile lui cu viața erau rupte și nimic nu-l mai putea anima: era obosit și gata de plecare. De aceea se adresează cântecelor sale:

Prea tristă-i struna ce-o sunați
Acum în inima-mi nebună.
Prea multe 'ntr'una v'adunați
Precum privighetori s'adună
In Mai, mintei încununați
De flori, în mândre nopți cu lună...

Vai, cântece, tăceți puțin!
Tăceți că nu mai am putere
Să plâng, — și e paharul plin...
Repaos sufletul meu cere
Și pace dup'atâta chin...
Tăceți, — mi-e sete de tăcere...

Și acum, de douăzeci și opt de ani, el își potolește fără sațiu setea de tăcere, pe care atât o chema! Nu simte nimeni nicio mustrare de conștiință?

G. C. NICOLESCU

DOMNUL REVIZOR

de THEODORA ȘTEFAN STANESCU

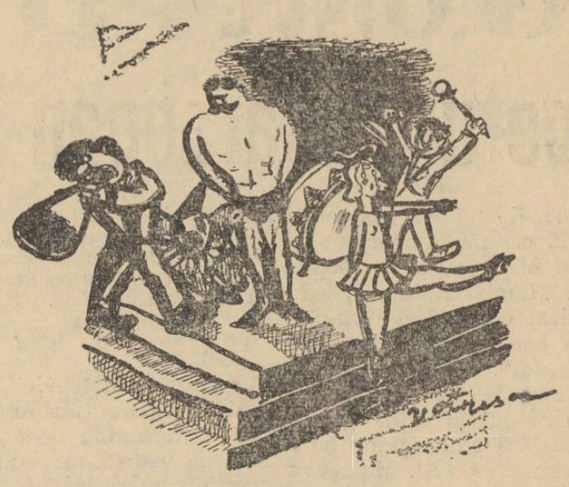

Era în după amiază. Cu capul greu, încă, de somn, mă aimțeam ca o floare de plumb, supusă țopelii sub dogoare. O ușă deschisă lăsa să se vadă curtea în mare fierbere. Se făcea plata lucrătorilor. August se apropia... Și plata era cu atât mai însemnată sporindu-și rostul prin însăși ziua de Sfânta Maria, când toți după datină se duceau, cu mic și mare, la bâlciul din Văleni, ceeace îi făcea să uite pentru câteva ore de mare bucurie, munca obositoare a câmpului și necazurile de peste zi.

In curte, la umbra deasă a gutuiului, pâlcuri de fete ședeau, unele, pe jos, în iarbă, altele rezemate de tulpină și vorbeau în șoaptă, ca să poată fi atente când vor fi strigate și nu cumva să li se încurce zilele și socoteala.

Masa, la care ședea tata să facă plata, era acoperită de un registru mare, plicuri, nota de plată a fiecărui lucrător și bani, mulți, puși într'o cutie cu despărțituri.

După ce se uită în caetul de pontaj, mai scotea și striga :

— Marița Vulpe... Ai atât de primit. Scădem o sută de lei aconto și zece pâini!

După scoteala băbească pe care și-o făcea singură și în gând, fata era lămurită că atât are de primit. Mai cerea un **aconto**, să-și scoată rochia dela croitoreasă și pleca, mulțumtă că, în fine, a muncit ea atât, nu-i vorbă, dar putea în schimb să aibă neclintită credința că rochie mai frumoasă ca a ei n'o să fie în tot satul... Că... de! Cine nu se înnoia de sfânta Maria, să se ducă la bâlciu? Până și copilul, cât de mic era el, trebuia să aibă un șorț sau cel puțin o bășmăluță... Așteptă să ie și altă lucrătoare strigată și ieșeau împreună pe poartă, făcând socoteala, tare:

„De astăzi în două săptămâni e Sfânta Maria... Care va să zică, până atunci, mai avem douăsprezece zile de lucru și putem să ne mai cumpărăm alte nimicuri".

*

De câteva zile și la noi în casă lucră o croitoreasă, de zor...

Erau trei,de înnoit și, mai ales, era primul an când ni se da prilejul să vedem și noi cum arată un bâlciu. Mie, fiind prăslea, îmi cumpărase mama muselin scump, cu buchete de trandafiri roșii pe fond albastru, pentru rochița tiroleză, cu un șorțuleț alb cât o palmă, pe urmă, o fundă mare tot albă și sandale maron. Toți erau veseli și nerăbdători să se termine cât de repede săptămâna, ca să ajungă mai curând la mult așteptata zi a bâlciului. Numai mie era să-mi treacă orișice poftă de toate.

Intâmplări mărunte, neprevăzute, veneau să-mi fărâmițeze avântul. Iată cum făcusem... Tot mergând cu nasul în vânt, să văd cum se aleargă două rândunici, m'am lovit și am căzut, de mi-am umflat genunchiul, cam cât un ou de găscă. Ziua 'ntreagă ședeam de-atunci posacă, fiindcă toți mă speriau: „Dacă nu-ți trece genunchiul, nu vezi bâlciul! Ce vrei, să te duc acolo în cărcă, sau să te expun ca pe vreo minune a bâlciului? Să mă scuteși... Alege-ți! Fă ce știi... Eu, cu genunchiul umflat, nu te iau, poți și să mori de dorul călușeilor. Asta e!" — spunea mama.

Apoi, mai îmblânzită, văzându-mi resemnarea tăcută : „Ține compresa acolo și.. Ce Dumnezeu! Mai fă și tu, Bălaio, niscai-va mișcări !" Dar ce fel de mișcări, nu-mi spunea!

In grădină, am văzut că o femee curăță straturile de flori... Am luat și eu sapa și am început să curăț pirul dintre răzoare. Deodată, nu știu cum fac și dând cu sapa prea tare, mă lovesc la degetul mare dela picior, în așa fel că îmi dau singură unghia, mai mult de jumătate, jos..

Am început să țopăi de durere și... du-te de spune, de-ți dă mâna !

Am pornit-o spre casă, însemnând poteca cu sânge, de par'că mi-ar fi fost frică să nu mă rătăcesc... Am furat din așa zisa farmacie a casei cam ce credeam eu că trebue la tăetură... M'am bandajat a picior și-apoi.. ținte bucurie! Mergeam mai mult în călcâiu. Și unde mai pui, că a doua zi era și Sfânta Maria iar mama era ocupată până peste cap să fie gata până la zece, că aveam, mă rog ! — tren de plăcere.

Când m'a văzut s'a întunecat, dar n'a zis o vorbă.

Fiind o zi mohorîtă, cu cer învinețit de nori, tremuram de teama că nu cumva și a doua zi să fie vreme urîtă și, de-aici, un alt motiv să rămân acasă, ca să nu mi se facă mai rău la rană.

Se auzeau pași pe scări și un glas poruncitor :

„Inchideți ferestrele, face curent! Haide. Vine furtuna.!"... Era mama, care, întotdeauna, cum vedea o mică pată de nouri, începea cu prevederile... Mă văzu cum stam înghemuită pe un scaun cu piciorul înfofolit. Veni către mine mai senină ca oricând. Mă întrebă cum îmi simt piciorul, apoi îngenunchie lângă scaun și îmi așeză bandajul, murdărindu-și mânile de iod. Se ridică cu mișcări domoale, și le spălă, mai stătu preț de o clipă, apoi mă sărută pe obraz, fugar, drept răsplată că n'am mai făcut atâta tărăboiu când a controlat...

Cu pas mic s'a dus în casă, să vadă ce mai are de făcut.

Simt o mână mai grea pe piciorul meu și miros de câine ud. E **Londra, Vuța**, cățelul meu, care de dimineață primise o coadă de sapă din cauza durerii ce o simțeam la picior... Avea obiceiul, — decâte cri era bătută sau certată, — să dea cu laba până când îi spuneai o vorbă... Mă trezi din somn, tot făcându-mă atentă că e lângă mine și că îmi cere iertare...

I-am spus, desmierdând-o pe blana jilavă:

„Lasă **Vuțo**, că nu mai sunt supărată! Crede și tu! Că m'a durut piciorul... Acum, hai în casă să ne dea să mâncăm!",

Am pornit-o amândouă... Ea. înainte, a dat cu laba în ușă iar eu în urmă: șontâc, — șontâc...

— „Mămico ! Dă-ne să mâncăm... Mi-e foame. Uite-o și pe **Vuța**. I-am spus că n'o mai bat. Ne-am împăcat.."

*

Seara s'a lăsat mai domoală după ploaia care răcorise pământul dogorit de vipia soarelui de August. Tata a venit odată cu seara, cu câteva cumpărături pentru a doua zi.

Mama, după ce i-a dat un așa zis „raport", cam ce-a făcut toată ziua, a găsit că trebue să-i spună ce-a pățit neastâmpărata de **Bălaia**.

— „A făcut-o astăzi, cât de bună ! De aceea nu ți-a ieșit în cale să se răsfețe, sau să-ți controleze buzunarele după obiceiul".

— „Bine, Bălaio! Numai pe dos le faci toate? Și eu... care ți-adusesem ce-ți place,,, Se poate să-mi faci una ca asta ? Cum vrei tu să mergem mâine la bâlciu? Of... și eu... spun atâtea și nici nu întreb ce-ai pățit..."

Dar mama intervine :

„Ei, mai las-o... Prea o corcolești și o să ți se sue în cap ! Ți-am spus eu că... cine are să-i trălască., cine nu, — să nu-i dorească! Răsfățata asta o să-mi scoată peri albi înainte de vreme... Mi-a stricat tot cheful pentru mâine și păcat că am preparat atâtea! Bine înțeles, că fiind mereu plecat de acasă, nu știi cât îmi dă dumneaei de lucru! A făcut pe grozava, să curețe răzoarele de pir. cu sapa și și-a tăiat unghia dela picior... Acum ești lămurit ?".

— „Ei, ce vrei, e și ea... mică... Las-o că n'o să mai facă ! Imi promiți, Bălaio?"

Fără să mă deranjez prea mult, mă uit cu niște ochi de mâță la pândă către mama și-i spun pe un ton destul de răsfățat, căci acum, drept să spun, nu mai aveam frică (Știam că tata ține cu mine!):

„Dacă fata e proastă, mă rog, 'mă'sa dece-o lasă?"

— „Acum crezi ce-ți aud urechile. că atunci când ești acasă nu-i ajungi nici cu prăjina la nas?"

— „Bălaio! Să fii cuminte! Uite, mamă-ta se face foc când nu ești ascultătoare !... Acum... Să lăsăm toate astea... Vezi ce-am adus și... să stăm la masă!"

*

Mie mi-era așa de somn, că deabia mai puteam să trag cu urechia. Din când în când auzeam câte o frântură de vorbă și asta dela tăticu venea...

— „Ana, ți-am spus de mii de ori... Dece n'o lași să crească în voia ei și să se joace cât vrea ? Ți-ar plăcea să stea toată ziua ca o babă ? Sau vei fi având chiar pretenția să învețe să gătească și să avem un copil-minune ?"

— „Desigur! Nu poate nimeni să-i zică nimic... E fata lui tată-su ! Și cred că te măgulește foarte mult șiretenia ei când te caută în buzunare! N'ai auzit cum te boscorodește? „Ficățeii" mei! "Imănoara mea!" „Bologeii mei!" „Pipoțoara mea !" Sau când o sui în vârful perinelor să-ți smulgă firele de păr alb, n'ai auzit cum le zice înșirându-le: Asta e tatu-său!... Mamă-sa!... Nepoții... Strănepoții, bunicile și străbunicile.. Și tu... nu mai poți : „Bălaio, în sus, Bălaio, în jos; până adormi! Ea se scoală binișor să nu te trezească, ia foarfeca și firele de păr mai lungi le taie în două, ca să iea de mai multe ori câte cincizeci de bani!"

— „Dar mi-ai spus atâtea că și eu trebue să-ți înșir câte 'n lună și 'n stele : ...C'ai cheltuit pentru fiică-ta, (că de ! o crezi de pe acum fată mare...) că pantofi îi trebue... că rochie n'ai vrut să-i faci tiroleză ca Bălaei, că-i trebue ciorapi ca să se „asorteze cu rochia" și cât îi ziua de mare îmi ceri mereu": Ba, dă-mi să cumpăr un metru de pânză că... de! „trebue să lucreze fata !" Și mai știu eu ce !

Pe când pe Bălaia o ții de rău la toate... Și asta de ce? Fiindcă eu țiu la ea... Și sunt în toate drepturile mele. Jucatul ei nu mă costă parale decât atunci când se întrece cu gluma și-și rupe câte o unghie. Că-i ieau și eu bomboane de cinci, șase lei pe zi, pe când „tu" cu „a ta" îi pui vârf!... Dar văd că... am luat-o razna și ne certăm deabinelea... Ei ! Ce să faci? Fiecare cu slăbiciunile lui.

Acum am isprăvit... Mergem la culcare. Și mâine scularea la șase dimineața. Și să nu te gândești, mâine, s'o superi pe Bălaia cu mai știu eu ce! Noapte bună!"

— „Bună seara! Și știu că ți-ai vărsat tot **paraponul** pe mine... că am cheltuit și eu acolea... 1000 de lei!"

*

Revărsatul zorilor m'a găsit trează demult și numă rând trandafirii tapetului de pe pereți. Uitam mereu numărul și luam dela început îndeletnicirea. Piciorul nu mă mai durea. Eram veselă și mă jucam cu degetele prin păr.

Când m'a văzut mama a început să râdă :

— „Măi... măi ! Dar vrednice mai suntem noi amândouă.., Hai... să facem cafea !"

— „Bine, merg... da'... îmi dai și mie ce a adus tăticu ?"

—„ Lasă asta ! Vino să te speli și n'avea tu grijă!..."

Am început să mă spăl, nerăbdătoare, doar așa cât ține obrazul și fugi în bucătărie să-mi vâr, adulmecând, năsucul, prin tot ce ar fi fost la îndemână.

La ora șapte auzim mișcare în camera tatei și un mormăit : „Mă... mă... mă... dar am dormit, nu m'am încurcat."

Până să se întoarcă mama din chiler, am înfășcat tava cu ceașca de cafea și iuța.. iute.., la tăticu ! Bine-înțeles, că bietul caimac al cafelei era acum în farfurioară și pe toată tava !

Cum intraiu pe ușă, tăticu îmi zâmbi ca unui pom înflorit... Imi mulțumi și pe urmă mă sărută lângă smocul de păr răsucit, în care erà aninată o fundă, verde ca ochii și rochița ce purtam în dimineața aceea.

Urmă o tăcere în care nu se auzea decât sorbitul de cafea.

Mă întrebam adeseori dacă sunt în adevăr ființă răsfățată atât cât spunea mama...

— „Tăticule, nu-i așa că și eu merg la bâlciu ? Poți să te uiți că mi-a trecut piciorul și-ți promit, dar nu mai matale, că mă fac cuminte.." Și căutam să-l conving înlăturând ciorapul ca să-i arăt că s'a desumflat genunchiul. Dar și eu mă cam miraiu, când am văzut că era mai vânăt decât în ajun...

— „Desigur, nici vorbă că mergi și tu! Altfel nu s'ar mai ține și s'ar amâna pe altă zi ! Hai... du-te să te îmbrace și nu uita promisiunea..."

O.. desigur că nu uitam ! Bucuria de a merge la bâlciu era și un chin pentru mine, aproape o întristare, pentrucă nu fusesem destul de cuminte și îmi dădeam seama că n'o merit decât printr'un hatâr... Atunci, ca și mai târziu, cuminținia mea ca și orice alte virtuți, își găseau razimul tare în mândrie...

Când ieșeam dela tata, aud strigând:

— „Bălaie! Bălaie vino să te îmbrac, să scap de grija ta. Să am timp să văd și de ceilalți..."

— „Acum! Dar vreau repede... că plec cu tăticu !"

A început să-mi pună rochia, șorțulețul.., care erau așa de frumoasă că nu mai puteam să-mi iau ochii din ogilndă. Dar, vai! când să-mi pun sandaua, unghia a început să-mi svâcnească... Am trântit-o cu atâta putere că a ajuns în fundul subpatului. Am luat-o de acolo.. iarăși. Trebue că piciorul s'a obișnuit sau mi-a amorțit, — că n'am mai simțit durerea. Nu trecu mult și am început să fim zorite de tăticu: — „Ei! sunteți gata cu găteala voastră? că o să scăpăm și tren și tot!

— „Gata, gata... Doar să luăm pachetele și ieșim !"

Eu am ieșit la dânsul, care demult era încredințat că am să fiu o mare cochetă.

— „Nu_i așa că rochia mea e frumoasă și-mi stă bine cu ea ?"

— „Bine... Bine, desigur "

Și am pornit lăsând pe mama și sora mea să închidă ușile

*

Drumul la gară era drept și tălaț în două de Bughea, un fel de pârâiaș cu foarte puțină apă și care, dimpotrivă, când ploua, se înfuria atât de tare că aducea deavalma: cotețe cu păsări, lemne și pomi smulși...

Cât ținea puhoiul, noi, copiii, nu ne duceam nici la școală. Apa era revărsată din mal în mal și nu era punte...

Iată-ne ajunși la gară. In zilele obișnuite, de singurătate, cum intrai pe alee, vedeai albul proaspăt al pereților, rondurile cu micșunele și busuioc, cireșii înalți cu coroane frumoase, verzi, cu trunchiurile văruite, stupii de albine, micul bazin cu peștișori roșii ai d-lui Toni șeful gării, și altele...

Acum această așezare era de nerecunoscut...

Pestriță și gălăgioasă, gara mică de sat se revărsa, însuflețită ca o apă vie de oameni stăpâniți de bucuria plecării și de lumina lăuntrică a sărbătorii ce plutea pe toate fețele.

Fete și băeți se țineau de mână cântând și glumind.

Cum ne-au văzut lucrătoarele noastre au sărit să ne facă loc și, totdeodată, să ne arate cât sunt de gătite! Marița Vulpe a venit prima. Ne-a salutat și-a început să ne spună cât e de mulțumită că și-a făcut rochie și, culmea ! mai are și ceva... mărunțele, puse deoparte !

Un șuerat al locomotivei ne-a dat de veste că trebue să ne pregătim și că mai e puțin timp până ce trenul intră în gară. Trecea podul peste Teleajen, la Coada Malului. A început să se audă șgomotul roților mai bine, i s'a văzut capul și a început să șerpuiască prin aleea de pruni. A ajuns în gară. Toți erau grăbiți să-și ocupe loc cât mai bun cu toate că până la Văleni distanța nu era mare.

Noi am găsit un compartiment ocupat de un domn înalt, cam chel, cu haină maron și cu servieta doldora de cărți.

S'a uitat la noi curios, și-a întors fila la cartea în care citea și din când în când se mai uita la mama, la tata și câte odată la mine.

Eu stăteam cu fruntea în bătaia vântului, lângă fereastră și mă uitam cum rămâneau în urmă stâlpii de telegraf, pomii, holdele de grâu și porumb sau câte un țânc numai în cămașă, care ducea frumos mâna ca pentru salut și, dacă n'avea vreme, dădea un chiot...

Pe potecuța de lângă linia ferată, printre pruni, zăream din goana trenului femei și tinere fete, gătite, spilcuite... ca de horă, dar cu pantofii noui-nouți.., în mână. Desculțe, se duceau tot la Văleni, de bună seamă, ca și lumea cealaltă din trăsuri, gabriolete și căruțe, încărcate, ce treceau pe șoseaua care se vedea abia din verdeață, albind, în fund, mai departe.

In fine domnul și-a închis cartea, i-a netezit coperta și a vârît-o în servietă.., Și-a îndreptat nodul cravatei, s'a încheiat la haină și s'a adresat politicos părinților mei :

— „Dacă nu vă supărați, îmi dați voe să vă întreb : Nu cumva sunteți din partea Buzăului ? Par'că v'aș cunoaște... Am cunoscut eu acolo familia Gh. Tărășescu și dumneavoastră, doamnă, semănați leit cu Ana, fiica lui nenea Gheroghe !".

— „Desigur... Eu sunt! Acesta e soțul meu și fetele mele". Bărbații și-au strâns mâinile iar mama nu prea se lămurea cine să fie... Își aduse aminte zâmbind: „Dumneata ești, vere Niculae? Dar Cristofor, fratele mare, ce face? Dumneata te_ai căsătorit?"

— „Desigur ! Am fete mari, verișoară... La normală.., Nevasta mea e învățătoare, eu sunt director.. Stăm la Măneciu-Pământeni.. avem casă frumoasă, grădină de zarzavat.., de-mi fac provizii de iarnă și nu mă costă un ban...

Dar dvs. unde stați ? Cu ce vă ocupați? Nenea Gheorghe ? Dar Iancu ? Ce face ? Tot la București ? S'a recăsătorit ? De Costică și Alexandru știu că au murit demult...

Marioara-mare și **Marioara-mică**, vă mai scriu ? Le-am văzut acum un an când am fost la Sibiciu.."

— „Dar bine, vere ! M'ai întrebat atâtea că nu știu la care să-ți răspund mai întâi !"

— „Nu te speria, verișoară... Pe rând ! Ca la moară.., Incepeți cu dumneavoastră și pe urmă cu ceilalți..."

— „Acu' fă bine și ascultă ! Stăm la Scăioși. Soțul meu este ceramist. Avem un atelier de ceramică și o fabrică de produse similare. Pe soțul meu îl cred un artist... (uitându-se cu coada ochiului la tata). Dar sunt câteodată tristă. E modest. Și te-am ruga, atât eu cât și dânsul, să ne faci plăcerea și să ne vizitezi, dar bine înțeles și cu **doamna !**"

— „Acum nu te înțeleg eu ! Cum ? Mie îmi spui „vere" și soției mele **„doamnă"** ? Ei... Bine că.. nu vă cunoașteți, dar ce-are aface ? Eu... soțului d-tale nu-i spun „vere" ?"

— „Pentrucă aduseși vorba de mine... De aceea tăceam. Nu știam cum să-ți spun, la rându-mi... Acum sunt sigur că pot să-ți spun „vere", că sunt foarte încântat că te cunosc... Și... dacă am tăcut, ei bine !... v'am lăsat timp liber să vă regăsiți.., Dar,. altceva! Nu vei fi mergând și d-ta la bâlciu ? N'am putut să scap de fete și mai ales de Ana. Sunt foarte curioase dumnealor, să vadă, pentru prima dată, bâlciul Vălenilor ! Pe dumneata nu cumva te așteaptă „doamna", acolo... adică... vreau să spun... „verișoara" ?"

— „Aș, nici pomeneală ! E doar ziua ei și primește musafiri... Dar bine ! Pe fete nici nu mi-ați spus cum le cheamă !"

Aici tata se uită mândru de mine, iar mama... de Stela.

— „Așa e... A de la fereastră e Bălaia și e răsfățata mea... Și cealaltă e Stela... și... e a maică-sei !"

Când am auzit că se vorbește de mine, am întors capul dela fereastră, l-am dat puțin pe spate, m'am lins pe bot, ca o mâță când dă de gustul smântânii, și am măsurat de sus până jos pe domnu director. Trebue că aveam o ținută hazlie, că a început să râdă și să mă cheme la dânsul...

— „Bălaie ! Ia vino, frate, să facem cunoștință amândoi!... dar așa o cheamă ? sau o răsfățați ?"

— „De răsfățată ce-i nici nu prea își găsește loc" — zise tata. „Bălaia" i-am pus numele fiindcă, de mică și până acum, are părul bălai și câteodată încercând să-și spună singură numele nu izbutea decât : „Bălaa"... Bălaa..." Și de atunci așa i-a rămas numele... Mamă-sa..., mai cu seamă când e supărată pe ea, îi zice **Dorina..."**

— „Și cum, **Bălaia**? O superi pe mama ta ?"

— „N'o supăr... dar... o iubește mai mult pe Stela !"

— „Auzi, verișoară, ce zice?"

— „De asta e destul de bună... să vedem ce-o face cu cartea! De „cochetă" n'am ce zice! Neastâmpărată din cale-afară".

Tăticu imediat îmi iea apărarea:

„Nu știu vere, ce să zic... dar mi se pare că îmi seamănă mie... Așa am fost când eram mic...".

— „Sigur!... Tu ce zici, Bălaio? Ești bucuroasă că mergi cu trenul și... la bâlciu?"

— „Da!... De-abia aștept... Mi-a spus tăticu că mă dau în căluși și în lanțuri și că îmi cumpără tot ce vreau!"

Locomotiva a dat un șuerat, semn că am intrat de mult în **Gura Vitiorii** și că am trecut și de **„hanul lui Gologan"**.

Tăticu a mai vorbit cu domnul director ba de una... ba de alta.., de politică și de multe altele. Și-au dat promisuni că au să se viziteze și cât de curând.

Ne apropiem de gară.

Se văd plopii înșirați în linie dreaptă, ai cimitirului din Văleni. Trenul s'a oprit. Ne-am luat pachetele și ziuă-bună dela d. director, care era mulțumit că s'au întâlnit după atâția ani și a coborît cu noi pe peron.

Și-au mai strâns încă odată mâinile și domnul director a zis: „Să ne vedem sănătoși, petrecere frumoasă și pe curând!"

— „Cu bine vere și, dacă treci la Ploești, te rog să nu ne ocolești. Sărutări verișoarei și sărută-ți copiii din partea noastră!"

S'a suit în tren, roatele au scârțâit prelung, mașina a răsuflat ușurată că a scăpat și de gara asta și a pornit-o la drum.

Când am ieșit de pe peron nu aveai unde să te miști de atâta lume... iar birjarii îți luau auzul cu strigătul lor: „Liber pentru oraș! Liber pentru Târlești... Cărbunești... Poseștí!"

Noi am mers pe jos, ca să putem vedea înfățișarea bâlciului. Bulevardul era plin de lume îmbrăcată în toate culorile. Câte odată răsărea câte-un costum național cu ii frumos împodobite cu râuri cusute cu mătase și fluturi strălucitori.

Am ajuns în piață... Gălăgie și iar gălăgie și lume multă. Poenitori de încercat puterea. Căluși, lanțuri, bărci, loterii cu numere, la care câștigai... sticlărie, copăi. pepeni, murături pentru iarnă, putini, chioșcuri cu limonadă și turtă dulce și înghețată... **Marioara** și **Vasilache** nelipsiți ai bâlciurilor, fotografi în toate colțurile... miros de mititei... pastramă și must dulce...

Vrând să gonesc neastâmpărul trăgeam pe tata de mână ca să ajungem mai repede în mijlocul bâlciului și acolo dintr'o privire, să mă satur de toate câte aveam să văd și să le închid în gând ca pe un lucru de preț.

La amiaz, se revărsa pe piața bâlciului tot ce era dornic să cumpere, să-și încerce norocul sau poate și să cutreere în neștire în așteptare de aventură.

Inăuntrul porțiunii gară_bâlciu, pe ambele trotuare, lumea se ciocnește, se critică în șgomotul asurzitor al trompetelor și-al reclamelor de tot felul.

Era cald și soarele luminos mângâia forfota străzii. In dreptul unui fotograf, mulțimea era mai nerăbdătoare să vadă cum le-au ieșit pozele. Am colindat în lung și'n lat, ne-am fotografiat și noi, adică numai eu și sora mea, și am pornit spre grădina lui **Tutungiu** să mâncăm.

Mese multe, cu flori în vase de pământ și lăutari într'un colț. Am stat la masă ascultând zumzetul străzii.., Ne-am hotărât: mai dăm o raită să cumpărăm câte ceva și, pe urmă, drumul spre casă! Mie nu mai îmi plăcea nimic... Piciorul începuse să mă doară... iar somnul era și mai sâcâitor. Incepusem să fac nazuri: că vreau turtă dulce... că să-mi iea un cocoșel de zahăr... ba că vreau minge...

Mama pricepu care e cauza nazurilor și spuse tatei:

— „Ei, vezi, că s'a și săturat de toate și acum pică de somn?"

— „De!.. pofta e mare... Mai stăm să vedem ce cumpărăm pentru iarnă, luăm trenul și... acasă!"

●

Toamna bătu la ușă cu bucuria cămării și pivniței pline de belșug. Ploaia rece aducea străzii aspect melancolic. Căruțe cu varză pentru iarnă și tot felul de zarzavaturi și fructe... Câte un cocoș șuit pe gard cânta a vreme... Incetul cu încetul, timpul își depăna ața înserărilor mai întuneccase, mai ploioase. Și zilele treceau...

Primii fulgi de zăpadă care au căzut s'au topit repede.. Câteva săptămâni a mai străbătut prin nori câte o rază de soare, apoi vântul a adus în aripi mulți fulgi de zăpadă, care, într'o zi, au albit totul...

Frigul te gonea repede în casă și numai câte un copil cu sania se mai vedea din când în când, sau gospodari cu sănii mari trase de boi, întorcându-se dela moară, cu porumbul măcinat ori ducându-și la apă, vitele dejugate....

●

Mie mi se părea nespus de frumoasă iarna în satul Scăioși. Eram acum mare. Urmam la școală...

Să tot fi fost prin clasa III-a primară, când ne spune, într'o zi, Ion, băiatul doamnei învățătoare:

— „Auziți? Mama vine mai târziu. O să stați cu mine până isprăvește ce are de lucrat acasă. Haide! Arătați-mi tălpile la ghete, să văd dacă sunt curate, cârpele de șters și cuțitașele! Pe urmă, n'aveți grijă! Pun parul în ușă, ca să stea închisă și să nu ne fie frig!"

S'a dus Ion („Gâtlejatul", cum îi ziceam noi copiii și câte odată, mi se pare, și ai lui de-acasă, fiindcă avea gâtul lung și subțire...), a luat voinicește parul de după ușă (zăvorul ușii fiind slab, nu sta închisă) și l-a înfipt în crăpătura dintre scânduri... dăscălindu-ne ca în totdeauna când rămânea dânsul „monitor":

— „Știți cevà? Fiecare să dea zor să scrie... și pe urmă... cântăm!"

— „Nu... Intâi cântăm... și pe urmă scriem!"

— „Eu vrea **„Zău-Zău!"**

— „Ba eu: **„Moara"**.

Până să mai zică și altul: Eu vreau: **Banu_Mără...** n'a mai avut timp să sfârșească tocmeala repertoriului didactico-muzical și numai ce ne pomenim, deodată, cu parul căzând din ușă și își face apariția în clasă un munte de om nins, — care se cam răstește la noi:

— „Școală-i asta, la voi? Pe catedră, învățător nu . în ușă puneți pari!! Cum se chiamă învățătorul sau învățătoarea și unde sunt?"

„Ia dă fuga, băiatule! Adu-i aici... Spune-le c'a venit lupul!"

N'a trecut un sfert de oră și doamna, o bătrânică slăbuță, cu șal pe cap, intră, salută pe vizitator, vorbesc ceva în șoaptă și pe urmă, emoționată, se adresează clasei:

— „Copii, domnul pe care-l vedeți este noul domn revizor. Stați jos și să facem lecția să vadă și dumneaiui ce știm".

Doamna se îndreaptă spre mine, care luasem premiul de când păsisem în școală:

— „Tu să spui ce avem noi azi la **gramatică**. Si vezi de răspunde ce te întreabă domnul revizor".

Mă scol, îmi netezesc șorțul, îmi trec mâna peste breton și ies la tablă. Incepe să mă întrebe ce știu despre gramatică, mă pune să dau exemple de substantiv, verb și adjectiv. Mă întreabă ceva din aritmetică și în sfârșit ce poezie știu.

Am început să recit „Mircea și Bajazid".

Imi spune: — „Foarte bine. Poți să treci la loc..."

Incepe cu ceilalți. Le era așa de frică, la toți, că de-abia scoteau vorba. Iar doamna se temea să nu dea greș și cu lecțiile, după ce că n'o găsise în clasă...

Imi făcea semn să ridic mereu degetele și să răspund.

Domnul revizor o zărește și îi spune:

— „Dar... ce, doamnă? Numai pe ea o ai în toată clasa? Stai jos, inimoaso! Să mai văd și de ceilalți, că tu ți-ai făcut datoria".

A mai ascultat pe câțiva care au răspuns foarte prost și ne-a dat drumul acasă...

Inainte de a pleca din clasă, văd că doamna îmi face semn să mă apropii de domnul revizor și îmi spune:

— „Tu știi că ești rudă cu domnul Revizor? Du-te cu dânsul la dumneavoastră acasă!"

Pe drum m'a mai întrebat câte ceva și m'a luat de mână până acasă. Când am ajuns, am început să strig:

— „Mămico, vino afară! Să vezi că suntem rudă cu domnul Revizor!"

Când a ieșit mămica și l-a văzut, atât a spus:

— „Vere, dumneata revizor? Și chiar la școală la noi?"

— „Ei lasă, verișoară, asta! Zi-mi: „bine ai venit! și lasă-mă să intru în casă că mi-e frig... și pe urmă... mi-e o foame de nu mai văd! Dar știi? Ai o fată, — să-ți trălască! E tare inimoasă!"

S'a preparat masa, a venit și tăticu iar eu nu găseam ceva mai bun de făcut decât să ies pe afară, ca să știe toți și să dea șfoară în sat că la noi a tras **domnul Revizor** și, plus de asta, mai e și rudă cu noi!

Mă întorceam către casa de care ne despărțea doar grădina, nu prea mare, și făceam cu „sâc" Tanței și lui Ion al Doamnei că, însfârșit, a învârtit Dumnezeu roata ca în cântec și noul Revizor nu se mai duce la la dânșii.

Atunci Ion îmi spunea: Iți spun ceva... Ce-mi dai? O gutue, sau mere? La nci a venit domnul Revizor și după masă vine și la școală!

Făceam pe dracu 'n patru și-i dădeam că era tare rău domnul Revizor celălalt.

Până și doamna era foarte mândră. Venea la noi să ceară farfurii și s'o întrebe pe mama:

— Vecină! Am pasăre... ce zici? S'o fac cu măsline? Dar ceva pătrunjel să-i pun?

Iar mama răspundea:

— „Dar bine, vecină!... Il s'o fi acrit domnului Revizor de atâtea măsline... Mai schimbă și d-ta!"

— „De, vecină! Dreptate ai... Dar e mai spornic..."

Și plecă.

Acum când a văzut că noul Revizor mănâncă la noi, era tare amărită.

Cât privește pe unchiul Nicolae, când venea dimineața cu trenul de șase, făcea o gălăgie la ușă, până ne trezea. Apoi începeau cu znoave de-i uita sfantul la cafea.

Iar eu, afară, strigam la gard:

— „Ioane! O veste costă: O gutue, două mere și un leu! Dar să-i spui și doamnei: A VENIT DOMNUL REVIZOR.

THEODORA ȘTEFAN STANESCU

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-939